BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIA BIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub Nr. 163 Trib. Ilfov.

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

TELEFON: 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 1
SAMBATA 7 IANUARIE 1939

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

De vorbă cu Henri Matisse

de K. H. ZAMBACCIAN

Când se lumina de zi, strămoșii noștri se îndreptau cu fața la Răsărit și îngenunchiând pe un covor de rugă, se înălțau cu gândul la Cel de sus.

Ceeace numim noi astăzi cultură și civilizație, ne-au clătinat credința și datinele strămoșești, dar ne-a rămas prin instinct și moștenire, nevoia unor senzațiuni de exaltare și de extaz.

Și nu e de mirare cum în fiecare zi, pașii mei se îndreaptă în spre acel perete, pe care se găsesc înșiruite trei icoane, trei pânze de Matisse; pictura aceasta e pentru mine lumina dimineții, roua sufletului meu, bucuria mea, un vis cu ecouri serafice, ceva care mă conduce înspre un paradis artificial.

Și acum veți înțelege de ce preferim aceste pânze, de ce ne pasionăm de ele, de ce le îndrăgim atât.

Această frenezie, această goană nebună după opera de artă, această cursă exaltată, e însuși motorul vieții.

Ori de câte ori pictura a fost la impas, s'a întâmplat ca un inițiat, căutând firul Arianei, să-l găsească în Orient.

Inecpând din antichitate, trecând prin Bizanț, prin Renașterea Venețiană, apoi în era modernă un Delacroix, iar în zilele noastre contemporanul Matisse, au găsit prilej de reîmprospătare în magia Orientului.

Grecii și Romanii tratau pe Orientali drept barbari, deoarece arta mediteraneană se adresa mai întâi spiritului, pe când strălucirea și senzualitatea materială a artei orientale exaltau mai toate simțurile; cam acelaș lucru s'a petrecut și în Renașterea Italiană, Florentinii calificau pe Venețieni de „grossolani". In zilele noastre, în fața lucrărilor lui Matisse și ale prietenilor săi expuse prin 1905 la Salonul Independenților, s'a pronunțat cuvântul „Les fauves", iar Gauguin izolându-se în țări exotice pentru a capta coloare și lumină mai vie, tipuri mai ingenue, a exclamat: „La Barbarie est pour moi un rajeunissement".

In atelierul său din Montparnasse stam cu meșterul Matisse în fața unui panou decorativ „Faunul și Nimfa". Oricine se va gândi și presupune o scenă mitologică în care un mascul încornorat, păros și cu forme mușculare proeminente râvnește la o femee bălae, candidă și visătoare. Asemenea pânze s'au pictat în toate timpurile și se găsesc foarte multe prin diversele muzee de prin toate părțile și dacă din ritmul formelor și din melodia lor continuă nu rezultă vre-un accent mai viu, trecem indiferenți înaintea lor, înregistrând doar anecdota, subiectul, ilustrația.

In fața pânzei lui Matisse am tresăltat de surpriza inedită a invenției formate și a magiei cromatice.

Demonul coloarei care stăpânește pe Matisse, nu-i dă răgaz, meșterul nu cunoaște popas, căci deabia ajuns la un punct de evoluție, găsește în sine forțe noui pentru un alt avânt, care ne deconcertează o clipă dar până la urmă ne subjugă.

Tot ce pictura a câștigat dela primele ei dibuiri, trecând prin arabescul de pe vasele grecești, prin exuberanța policronică a Orientului, dela primitivii italieni până la Impresioniști, apoi Cézanne, Gauguin au educat ochiul meșterului, iar paleta a devenit o claviatură docilă în mâinile lui Matisse.

Totuși pictorul nu e un virtuoz, nu e un savant pedant, nu e nici vrăjitor, Matisse e un pur rafinat.

Ca să pătrundem în regatul său plastic, trebue să ne lepădăm de orice rutină și prejudecată, apoi după cum spunea el odată: „Ce interes am putea avea să copiem un obiect răspândit în cantitate nelimitată în natură și pe care l-am putea închipui mereu mai frumos? Ceeace importă e raportul obiectului cu artistul însuși, cu personalitatea sa și cu puterea pe care o are el de a organiza senzațiile și emoțiile sale proprii".

Ceeace ar fi arbitrar la orice alt artist, la Matisse se explică, ne seduce, ne convinge și ne supune, pentrucă Matisse posedă în afară de arta sa excepțională, un simț foarte subtil al raporturilor tonale, ceeace e de altfel esența geniului său.

Matisse mlădie imposibilul, armonizează disonanța, înalță diformația până la stil.

Meșterul trecând prin acel „envahissement désordoné de

(Urmare în pag. 3-a)

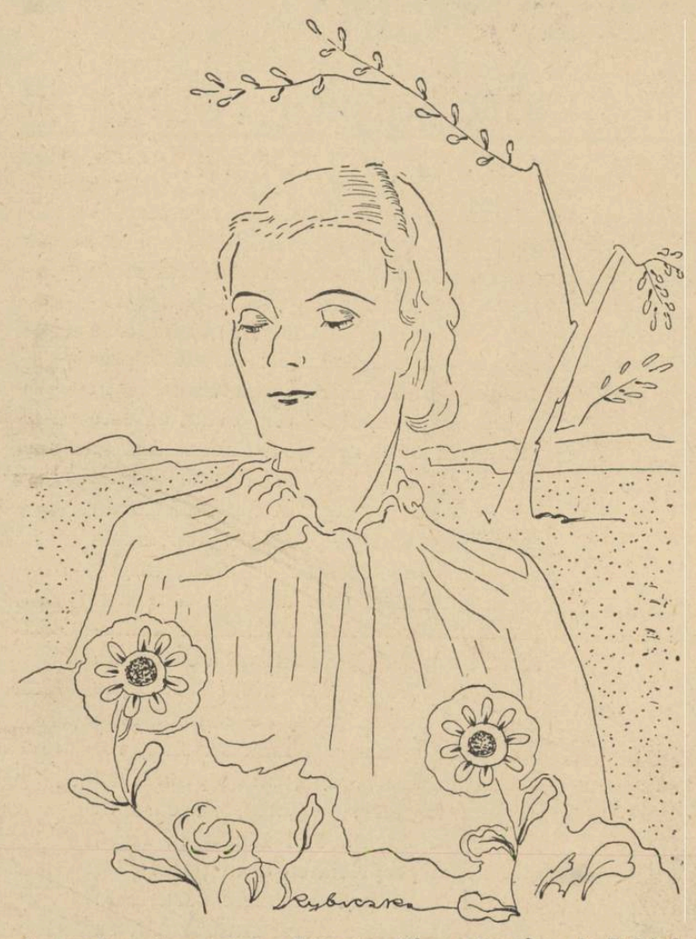

Scriitorii contemporani: Georgeta Mircea Cancicov de Rybiczka

Pentru cunoașterea provinciilor

de VASILE BANCILA

Epoca noastră a fost stăpânită, din cauza nevoilor economice și a ideologiei marxiste, de ideia clasei sociale. Această idee a făcut concurență celei de națiune și e una din cauzele, pentru cari realitatea națională n'a fost înțeleasă în autenticitatea ei, deși s'a făcut atât caz de ea. Clasa socială e în primul rând o unitate economică și tendințele ei sunt internaționalizante. Din cauza aceasta, Marx a ajuns la teoria „suprastructurii" și la materialismul istoric, lăsând la o parte, natural, instinctele sângelui său, cari, la el ca și la orice creator, au avut primul cuvânt. Din pricina huetului acestuia al clasei sociale în secolul trecut și în al nostru, realitatea etnică a pierdut ca înțelegere. Și e mai ales un aspect al națiunilor, care a pierdut mai mult. E vorba de provincii. Mulți își închipuiau că elementele fundamentale ale națiunii sunt clasele, pe când, în realitate, aceste elemente sunt provinciile.

Elementele caracteristice ale națiunii sunt provinciile, regiunile organice, sintezele istorice regionale, „țările" unei țări. Clasele sociale sunt împărțiri oarecum verticale ale omenirii — ele sunt ca un fel de straturi geologice asemănătoare pe tot globul. Provinciile sunt împărțiri mai degrabă orizontale — ele sunt pitorești sau specifice. Și clasa socială și provincia se aseamănă doar în faptul că nu sunt unități independente. Clasa socială depinde de altele; provincia, ori cât ar fi de respectabilă, nu e atât de desvoltată pentru a forma desine însăși o națiune și a fi ceva autonom. Realitatea cu adevărat autonomă e numai națiunea. Chiar în vremea legăturilor internaționale de azi, națiunea a rămas ceva autonom ca realitate spirituală, întru cât e deplin constituită ca națiune. Ea ar juca, în acest sens, rolul pe care Aristotel îl dădea „statului", care, din toate realitățile sociale, este, după el, singura ce poate trăi singură...

Totul e ca provinciile să fie delimitate organic și nu artificial, pur administrativ. In cazul din urmă, avem un fel de „provincii" desenate pe planșetă ca statele din America. Presupunând însă că unei provincii i se respectă contururile naturale, istorice, acelea între cari respiră cu specificul și economia ei, e ușor să se vadă că ea este indispensabilă pentru a cunoaște etnicul. Desigur, o privincie e și o unitate economică, dar nu în felul în care e o clasă socială. Provincia e o realitate economică în sensul că trebuie să aibe condițiile economice ca să poată dura și prospera. Dar provincia e în fond o realitate spirituală. In această calitate a ei, este constitutivă pentru etnic, înțelegerea ei ne ajută înțelegerea etnicului și, în orice caz, acesta nu poate fi înțeles ignorând provinciile.

De ce? Pentru că aici apare una din înfățișările cele mai curioase ale realității naționale, care înfățișare interesează nu numai sociologia, ci și logica. Și anume: o națiune reprezintă ceeace logicienii numesc o noțiune individuală — cărei adică nu-i corespunde, în fapt, decât un singur obiect. Dar trebuie să adăugăm că o națiune e în acelaș timp și ceeace logicienii numesc o noțiune colectivă. Noțiunile obișnuite, cele generale, sunt formate prin excluderea caracterelor individuale și însumarea caracterelor comune ale unor obiecte asemănătoare. La noțiunile colective însă nu e așa. „Noțiunea colectivă nu exclude părțile diferențiate ale unui grup de obiecte,

(Urmare în pag. 3-a)

Peisagiu

S'au apropiat casele, s'au strâns străzile
Ca o foarfecă mă prind pereții.
Unde e cerul vast al lumii de care vorbeam?
Ca într'o cușcă, ca într'o cursă, mă prind drumurile
și mă strâng, animal alungat, pe jilavul lut.
Cerne cenușe cerul pe cel mai murdar pământ
Care s'a rătăcit vreodată între stele
Ca o țintă bătută în dușumea,
stau înfiptă în podeaua lumii
și de când trec oamenii, năluci sub ochiul bolnav al soarelui
N'a fost nici unul mai dezolat, mai scârbit decât mine.

LUCIA DEMETRIUS

Artă primitivă și artă populară

de AL. DIMA

La baza artei cercetătorii au descifrat mai de mult printre altele, tendințele jocului, instinctul împodobirii, năzuințe spre ordine ș. a. Pe când în arta cultă toate aceste tendințe se sprijină reciproc, se adună și converg către finalitatea ultimă a operei de artă, grupul artelor primitive stărue asupra lor pentru ele însele fără a le subordona nevoii supreme de formă. Asistăm astfel la un joc ce se complace în el însuși, la o împodobire cantitativă a tuturor spațiilor goale, la o adunare monotonă a ritmurilor fără a li se contura în cele din urmă direcția ascensiunii și coborîrii lor. Psihologic, situația aceasta a fost explicată de H. Prinzhorn ca un rezultat al unei „conștiințe diminuate" a oboselii psihice, a slăbiciunii voinței, a incapacității de concentrare. Intâlnindu-se în toate cazurile artei primitive, aceste deficiențe funcționale lămuresc motivele asemănării lor. Lipsa exercițiului și disciplinei sufletești oprește într'adevăr funcționarea integrală și până la capăt a procesului creator.

In cadrul grupului primitiv al artelor, avem totuși de constatat și diferențieri. Anomaliile psihice nu se pot manifesta în același grad în arta primitivului exotic ca în cea a primitivului european, a copilului sau schizofrenicului. E astfel evident că activitatea sensorio-motorie a copilului nu are exercițiul și puterea de expresie a adultului primitiv, în posesie deplină a puterilor sale psiho-fiziologice pe care i le întărește experiența de toate zilele. Caracterul șovăelnic și delicat al artei copilului aci își are isvorul. Pe de altă parte este tot atât de firesc prin factorii noi ce apar în cazul artei populare, ca adultul primitiv european să se deosebească de cel exotic printr'o intensitate mai mare a conștiinței, printr'o oboseală psihică mai mică, printr'o putere de concentrare mai susținută.

In ce privește situarea artei schizofrenice în grupul artelor primitive, cercetarea lui Prinzhorn care a studiat cele peste 5000 exemplare ale plasticei schizofrenice ce se găsesc la clinica de boli nervoase Jin Heidelberg — a arătat că prin tendințele jocului, instinctul de împodobire, năzuința spre ordine, caracterul antinaturalist, bucuria simbolului enigmatic, ea se alătură artelor primitive. O trăsătură a reținut totuși mai mult atenția cercetătorilor. Arta schizofrenică pare a se izola specific prin fiorosul, tainicul, bizarul, groaza pe care o răspândește, emoția pe care n'ar cunoaște-o celelalte arte primitive. Adevărul e însă că prin reprezentarea demonilor în arta primitivă orientală ca cea japoneză, chineză sau tibetană ca și o celei magice populare europene, numai o diferență graduală se poate obține și aci.

Nota definitorie a artei schizofrenice față de cea populară rămâne însă tot cea pe care am mai pomenit-o și altă dată, solipsismul ei absolut, de unde

(Urmare în pag. 2-a)

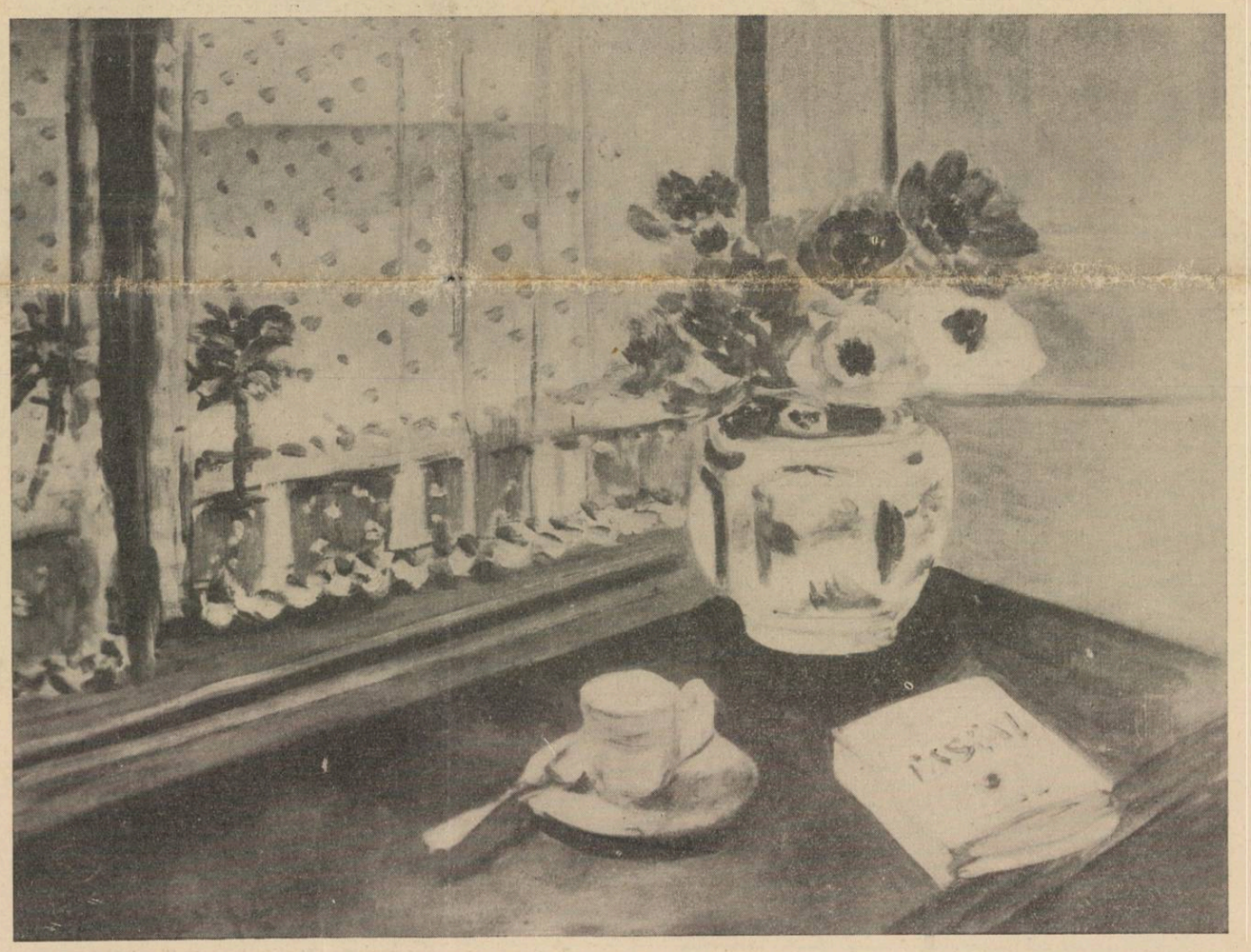

Henri Matisse: Les pensees de Pascal

Pensii pentru scriitori

de N. CREVEDIA

D. prof. Mihail Ralea, ministrul Muncii, în urma unei chibzuiri avute cu M. S. Regele Carol II, a întocmit un decret-lege pentru crearea unei Case de pensii a scriitorilor.

Sunt cunoscute sentimentele și solicitudinea pe care le are Suveranul Culturii față de creația spirituală. Iar d. ministru Ralea, scriitor cu calități atât de subțiri, după o activitate largă și plină de roade în câmpul organizării muncii manuale, ține să se ocupe acum și de lucrătorii viei acesteea părăginite care se chiamă literatura.

Proectul acesta de lege vrea să creeze o Casă de pensiuni și retragere a scriitorilor, în felul celei cunoscute, a ziariștilor. Omul de litere, membru al „Soc. Scriitorilor Români", urmează ca la vârsta de 55 de ani, indiferent de data când a fost acceptat ca membru — gazetarii sunt pensionați la etatea de 60 — să se retragă într'o pensie a cărei sumă ar fi de circa 8.000 lei, lunar. Fondul de pensii al scriitorilor urmează să fie alimentat dintr'o ușoară reținere asupra veniturilor depe cărți, dintr'un timbru care se va aplica tuturor tipăriturilor streine care intră în țară și din alte câteva surse de bani albi care, în orice caz, nu vor atinge punga celorlalți contribuabili.

Cu înființarea acestei Case menite să asigure zilele negre ale scriitorilor, se împlinește încă un deziderat al breslei celei mai puțin numeroase din această țară, dar și cea mai importantă pe planul valorilor de creație. Societatea Scriitorilor, din bugetul ei modest, servește și acum câte-o ceașcă de pensie la câteva văduve și la câțiva membri ai ei în etate și recunoscuți ca săraci. Dar cei o mie sau două de lei pe cari îi distribue lunar și cu dureroase întârzieri, sunt departe de a alina o bătrânețe care chiar dacă nu e prea glorioasă, e omenească și e împovărată de copii, de polițe protestate, de tot felul de greutăți. S. S. R.-ul e pavat, ca Infernul, cu cele mai bune intenții, dar cassa lui ,atât de drastic păzită de d. Măciucescu, stă pururi deschisă, ca o gură de cuptor stins!

Să felicităm, deci, inițiativa și să ne bucurăm între noi cei cari, neavând nici-o slujbă „la stat", ne-am fi pomenit într'o bună zi întinzând mâna, ca pe o lingură, spre gura faimosului cuptor dela S. S. R., în care nu lucește nicio flacără și nu se rumenește nicio pâine...

Dar revenim cu o problemă, aceeași eternă problemă pe care de atâtea ori am pus-o și pe care o aruncam și atunci când un fost primar generos, d. Al. Gh. Donescu, făgăduia să facă scriitorilor un Mausoleu la Bellu. Am strigat atunci că, până la zidirea sfintei cripte, ar trebui să ne ocupăm de viața oamenilor condeiului care este, toată, un Mausoleu! Și, în scurt timp, marele edil anunța pe M. S. Regele că va împroprietări pe scriitori cu câteva case ceeace a și făcut.

Scriitorul român, ați băgat de seamă, moare tânăr. Dacă nu se năruie la 20 de ani, n'apucă, în orice caz, fericita vârstă a pensionării care e astăzi pe tapet. Panait Istrati, Gib. Mihăescu, A. de Herz, Anton Holban, Milcu, Artur Enășescu (al cărui strigoi nu l-am mai văzut de mult pe Ulița Victoriei) și atâția alții stinși în floarea tinereții și a creației.

Până la pensie, deci, ar trebui să ne ocupăm serios și de viața lui. Căci, în țara noastră, din literatură, numai din literatură, nu se poate trăi! Nici Mihail Sadoveanu, nici Rebreanu, nici Arghezi, Gala Galaction, Cezar Petrescu ori Camil Petrescu, nici Ionel Teodoreanu care consumă atâta pasiune și atâta poesie în procese de găini și găinării sentimentale, nici unul, ca să vorbim de cei mai mari și mai populari, nu trăesc esclusiv din călimara lor.

Am desbătut prea de multe ori această tragică problemă, ca să mai reluăm soluțiile pe care le propuneam. Cea mai importantă ni se pare încadrarea scriitorului în bugetul statului, a acestui buget pe care până acum l-au mâncat politicianii și agenții lor electorali.

Incadrarea aceasta s'ar face, evident,

(Urmare în pag. 7-a)

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTÂNERU

IULIAN VESPER:

Primăvara în ţara fagilor, roman

Fundaţia pentru literatură şi artă „Regele Carol II"

Înainte de prezentul roman, d. Iulian Vesper ne-a fost cunoscut prin trei volume de versuri („Echinox în odăjdii", „Constelaţii", „Poeme de nord") şi prin activitatea, alături de d. Mircea Streinul, în echipa tineretului literar bucovinean, de după războiu. Încă din 1933, sub râvna acestor doi, ia fiinţă „colecţia Iconar", amplificată mai apoi în editură, cu aproape 30 de plachete şi volume tipărite. D. Iulian Vesper a dat, deasemeni, sprijinul multor reviste bucovinene, la care a colaborat cu stăruinţă. Este de subliniat răspândirea în numeroase direcţii a muncii acesteia literare, fiindcă ea îl arată pe autor animat de o înţelegere în istorie a culturii, depăşind simplul proces individual de creaţie.

Scriitorii bucovineni formaţi de după războiu, vor să dea expresie prin artă sufletului provinciei lor, participând lucid la silinţa ei de a ieşi de sub amintirea stăpânirii germane şi de a se purifica în duh românesc. Aşezaţi la răspântie de istorie, entuziaştii literaţi îşi simt pe umeri o misiune. Forţele lor se exaltă şi se manifestă deopotrivă, în poezie ca şi în roman, sau pe tărîmul agitat al apostolatului cultural. Chipul Bucovinei, concretizat în scrisul lor, este cel ţărănesc în primul rând, adică cel fundamental românesc, aureolat de tainele pământului, şi cel istoric luminat de luceafărul semeţ al legende-

Iulian Vesper

lor. Poezia plugarilor deci, şi a prezenţei strămoşilor vii lângă brazdă şi în memorie :

Ţăranii scunzi, în zile prelungi, ară un
[pământ nesfârşit
Până vor da de un cer împietrit,
Unde cuţitul plugului să spintece'n două
Zorile muncii rodnice, nouă.
Ara-vor câmpurile dela Răsărit la Apus,
Brazdele-or fi drumuri pentru viţile noastre
Pentru glotaşii ce-au dus
Legenda pământului sub tâmple albastre.

(*Pământ negru, în asfinţit*, din „Constelaţii").

Simţirea poetului nu bâjbâie nicăeri şi nu este în căutarea conţinutului, fiindcă, după cum observă d. Mircea Streinul în prefaţa la „Poeţii tineri bucovineni", volum apărut pe vară la „Fundaţia pentru literatură şi artă „Regele Carol II", d. „Iulian Vesper s'a impus prin lirismul său rece, lucrat în metal tare, cu sunet nobil", — şi „a ajuns la o formulă proprie în poetica sa, care prelucrează în versuri pregnante puternica tematică a pământului şi a morţii". Iată câtă claritate într'un „poem pentru iubirea ogoarelor" :

Să iubim ca Iisus singurătatea
tăcută a ogoarelor
Pentru înfrăţirea duminicală a oglinzilor
cereşti cu faţa întunecată a pământului,
Pentru rănile de seară, de noapte şi de zi,
Pentru sărbătorile ţărânii atât de aproape
de frunţile şi privirile morţilor.
Pentru sufletul şi dimineţile ogoarelor,
Tălmăcind paşii semănătorilor
în primăverile grave ale vieţii,
Mărturisind naşterea grâului, tăcerile
[nenăscute.
Şi tinereţea tristă a luceafărului
în liniştea lui verde.
Să iubim ca Iisus liniştita înviere a pâinii
Sub zorii scunzi în luminata creştere a lutului
Şi pentru strălucirea în hotarele fără sfârşit
Grâul înspicat se roagă singurătăţilor lui
[pământene.

Compus de autorul acestor versuri, romanul „Primăvara în ţara fagilor", vom spune de la început că satisface cu prisosinţă cerinţele genului şi nu rămâne cu nimic dator lirismului care l-ar altera. Dealtminteri cartea impresionează printr'o frumoasă realizare în hotarele speţei, încât n'ai bănui că este producţia unui liric şi a unui animator în acelaş timp. Exaltarea şi voinţa de documentare geografică şi istorică au fost lăsate voit pe plan secundar, autorul urmărind, înainte de orice, împlinirea unei opere de artă. Şi a izbutit îmbucurător pentru o tendinţă a literaturii româneşti actuale de a cuceri un echilibru formal şi de a sui facultăţile creatoare pe un podiş de contemplaţie mai liber şi mai ordonat. In sine, romanul nu e altceva de cât „o primăvară în ţara fagilor". Ogorul, pe care în poeme, se cuvine să-l iubim ca Iisus, este acum proprietatea unui ţăran care are trei feciori şi o femeie sdravănă : „Gospodăria lui Artemi Andronachi se ridica masivă şi cuprinzătoare, în vatra satului, unde uliţa strâmtă se lasă de pe colnic, ocoleşte iezerul şi coboară povârnişul pripuriu din spatele casei. Dincolo e drumul cel mare al Vorojenilor care vine dela Rădăuţi şi dă în şoseaua naţională. Din vale, şura şi grajdurile nu se zăresc; pomătul cu perii rotaţi şi cireşi acoperă până departe vederea. Spre miază-zi, porţile svelte cu haizaşuri bine drăniţite îi dau un aspect de belşug şi vrednicie. Stoguri înegrite de ploi păzesc intrarea în livadă. Din cedac, priveliştea se deschide peste câmpul liliachiu până în luncile negre ale Sucevei şi înălţimile munţilor topite în sidef violet".

Pe unul din cei trei feciori, pe Mihai, ţăranul Artemi Andronachi, l-a dat la şcoală secundară; în ultimii ani ai războiului, Mihai a luptat ca ofiţer, iar odată cu stăpânirea românească, el studiază la universitatea din Cernăuţi, literele. Vlăstarul de ţărani n'a rezistat însă fiziceşte încercării războiului şi procesului desrădăcinării, încât îşi pregăteşte cât mai eroic moartea sa de tuberculoză. Vor veni după el, la oraş, părinţii, să-i ia trupul, ca să-l înmormânteze primăvara, în cimitirul satului. Dintr'o tinereţe umilită astfel de moarte, Mihai a lăsat cărţile şi caietele, pe care fratele său, Iracli, robustul flăcău de la coarnele plugului, „seara, când se 'ntorcea de la cosit, potrivia lampa şi după ce le răsofia pe rând, începea să le citească. Erau trei caiete de versuri, câteva piese de teatru şi două caiete cu rezumate din diverse lecturi". Mai era şi un block-notes în care Mihai notase : „Bucovina va exista *unitară* în literatură sau nu va exista. E un adevăr pe care îl văd tot mai clar. Colegii mei nu vor să ştie lucruri de astea; cu atât mai rău pentru ei".

De ce a pus d. Iulian Vesper pe eroul său să se întâlnească cu moartea ? Ce tâlc are ea în economia romanului ? Părinţii şi fraţii nu se turbură şi nu-şi clatină echilibrul. E primăvara şi cartea se termină cu pregătirea de nuntă a lui Gheorghe, fratele mai mare. Dar morţii nu trebue să-i căutăm niciodată sens. Ea *este*, pur şi simplu. Poate că în romanul d-lui Vesper, ofilirea lui Mihai, deslipit de la vatră, şi prosperitatea fraţilor rămaşi pe ogor, au rostul să sublinieze mai viguros permanenţa vieţii de lângă pământ şi şubrezenia celei orăşenizate. Nu stăruim însă asupra acestei semnificaţii. Viaţa clocote în paginile cărţii luminată de adânci străvezimi, şi peste ruinele presărate de războiu, peste dezastrul maladiei, dincolo de destrămările cu cari s'au întâlnit de veacuri locurile şi oamenii, — domneşte atotbiruitoare primăvara, — eterna primăvară din ţara fagilor.

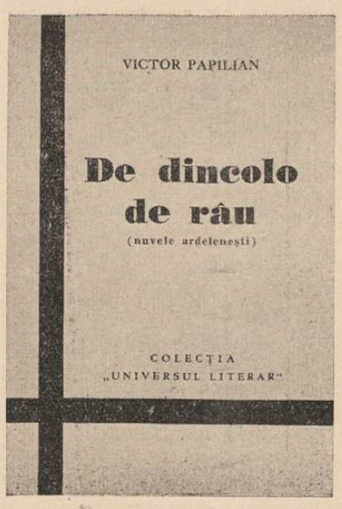

NOTE DIN GRECIA
de Al. Rosetti

„Note din Grecia" de d. prof. Al. Rosetti, aduc o preţioasă contribuţie scrisului românesc şi o frumoasă podoabă literaturii noastre de drumeţie.

Clare şi evocatoare deschideri spre zările clasice ale unui pământ care a fost leagăn şi sanctuar al culturii umane, paginile d-lui prof. Al. Rosetti reconstituie cu pregnanţă şi fidelitate emoţiile, reflecţiile şi tihnitoarele întârzieri ale călătorului, avertizat, prin locuri pline de mărturii istorice şi artistice.

In **„Note din Grecia"**, d. Al. Rosetti reuşeşte să transpună hârtiei vibraţiile prezente la fiecare contact cu peisajul şi cu urmele străvechei civilizaţii şi arte eline. Şase planşe minunat alese realizează sugestive aspecte şi imagini într'o ireproşabilă tehnică grafică.

TEODOR SCARLAT

Una din frumoasele tipărituri ale anului literar încheiat este şi romanul d-lui Teodor Scarlat „Viaţa la 'ntâmplare", apărut la „Cartea Românească". Operă de tinereţe, exprimând preocupări şi simţiri tinereşti, publicarea cărţii d-lui Scarlat dovedeşte o deosebită atenţie acordată scriitorilor noi, în efortul lor de încadrare în creaţia contemporană.

ARTUR GOROVEI

In editura „Cartea Românească", a apărut romanul d-lui Artur Gorovei, intitulat : „Zbuciumul unui suflet nou — jurnalul unei femei".

R. DONICI

In biblioteca „Vremea", va apărea în curând un volum de schiţe umoristice de Anton Cehov, în traducerea d-lui R. Donici. Volumul va fi intitulat *„Necazurile vieţii"*.

Premiul „Universul literar"

Am anunţat cititorii că „Universul literar" a instituit un concurs pentru cea mai bună critică a personagiilor :

1) Iky Iankl, **din romanul „Fundacul Varlamului", de Ionel Teodoreanu (ed. „Cartea Românească"), şi**

2) Moişe Dinerman, **din romanul „Două chemări", de Octav Dessila, (ed. „Cartea Românească")**

Lucrarea care va fi socotită cea mai bună va fi premiată cu suma de lei 5.000 (cinci mii).

Alte cinci lucrări menţionate vor primi premii în cărţi literare.

Vor putea să se prezinte la concurs toţi cititorii revistei noastre, afară de publiciştii al căror nume e cunoscut în literatură.

Lucrările nu trebue să depăşească în întindere trei pagini de coală dactilografiate.

Termenul de predare este 1 Martie, a. c.

Urmăriţi alte precizări în n-rul viitor al revistei.

Şezătoarea scriitorilor tineri la Sibiu

Duminică, 15 Ianuarie, a. c., va fi în sala festivă a prefecturii Sibiu, şezătoarea scriitorilor tineri, organizată de revista „Universul Literar" şi de gruparea intelectuală „Thesis".

Vor conferenţia d-nii : prof. univ. N. I. Herescu, Dan Botta şi prof. Al. Dima.

Vor ceti din operele lor scriitorii tineri : Mircea Alexiu, Şt. Baciu, I. Bălan, I. N. Bolca, Virgil Carianopol, Constantin Fântâneru, Ioan Th. Ilea, Traian Lalescu, Teodor Al. Munteanu, Ionel Neamţu, Victor Popescu, Licu Pop şi Radu A. Sterescu.

Intrarea cu invitaţiuni speciale.

AL. RAICU

După cum am anunţat, cel de al 4-lea volum care va apare în „Colecţia Universul Literar", va fi „Hronic" — cartea de versuri a poetului Al. Raicu. Cunoscut din paginile diverselor reviste literare, d. Al. Raicu face parte din aceiaş pleiadă de scriitori tineri din care s'au desprins Virgil Carianopol şi Teodor Scarlat.

Poemele sale se menţin pe linia limpede a versificaţiei clasice, în care însă aduce un material proaspăt şi luminos de viziuni şi imagini.

Volumul care va apare în curând în „Colecţia Universul Literar" se caracterizează prin aceiaş melodioasă tonalitate lirică, pe care cititorii o cunosc din poeziile publicate în paginile noastre şi credem că se va bucura de o frumoasă primire de public.

ANTON HOLBAN

Anton Holban a murit atât de timpuriu, încât este foarte normală poziţia de aşteptare, în care ne situăm încă faţă de opera lui. Ştim că între manuscrisele rămase de la el, se află un „Studiu critic asupra lui Marcel Proust" şi romanul „Jocurile Dianei". Volumul **„Halucinaţii"**, tipărit de „Vremea", înmănunchează bucăţi apărute unele prin reviste. Timpul aduce o limpezire decisivă asupra valorii literaturii lui Anton Holban. Preţuitorii săi îi vor fi până la urmă credincioşi, ba chiar admiraţia lor va creşte în faţa constatării că opera rezistă verificării, că metoda de-a analiza sufletul clipă de clipă, şi strop de strop, a fost una din cele mai bogate în descoperiri de emoţii şi adevăruri morale. **„Halucinaţii"**, va forma obiectul unei cronici viitoare.

Al. Başturescu: Săgeţi (epigrame, epitafe madrigale)

Din noianul de volume şi volumaşe de epigrame se desprind recent apărutele „Săgeţi" ale d-lui Al. Başturescu, un frumos volum tipărit în editura „Bucovina" şi cuprinzând vreo sută şi treizeci de epigrame.

D. Başturescu este dintre puţinii cari nu trag de păr muza. D-sa are ingeniozitate şi spirit satiric ceea ce este esenţial. Multe dintre epigramele d-sale sunt remarcabile. Iată, de pildă aceste muşcătoare versuri adresate „Unui limitat".

Am auzit, şi lucru-i cert:
Se stabileşte în Sahara,
Ca să justifice ocara
Că-şi bate capul... în desert.

sau această ascuţită săgeată: „Unei divorţate".

Astăzi doi ţi-au cerut mâna
Şi alergarea-i aproape.
Dintre dânşii cine fi-va
Fericitul ce-o să.. scape.

La fel de crude sunt cele pentru versuri adresate „unui funcţionar":

Că'n serviciu-ai fost cinstit
Asta-i lucru lămurit,
Căci în sujba dumitale
Nu făcuşi... două parale.

Epigrama d-lui Başturescu e de cele mai multe ori foarte usturătoare.

Joc de cuvinte ori satiră puternică, săgeata domniei sale porneşte totdeauna dintr'un arc bine întins şi nimereşte în inimia ţintei alese.

RAINER MARIA RILKE

Din celebrul poet german Rainer Maria Rilke, s'au făcut la noi diferite traduceri. Ultima culegere apărută este a **d-lui George Fonea**, care tipăreşte la „Cernăuţi" un frumos volum ilustrat de d. R. Sybiczka. Una din cele mai cunoscute poezii, „Ceas grav", se înfăţişează astfel:

Cine plânge acum, undeva,
într'o parte a lumii,
Zadarnic plânge prin lume,
Plânge în mine.

Cine râde acum, undeva, într'o parte a nopţii,
Zadarnic râde în noapte,
Râde de mine.

Cine umblă acum printr'o parte a lumii,
Zadarnic trece prin lume,
Vine spre mine.

Cine moare acum undeva, într'o parte a lumii,
Zadarnic moare în lume,
Se uită în mine.

VICTOR STOE

„Spălătoreasa Morţilor", roman de Victor Stoe, tânărul poet şi scriitor, va apare în curând la una din marile edituri din Capitală.

Amintim că d. Victor Stoe a mai publicat volumele **„Intrebare de stele"**, versuri (1932), **„Vedenii"**, versuri (1935); **„In Tartaria"** şi **„Epopea albă"**, traduceri după Huc şi Rouquette (1937).

JUL. GIURGEA

Am scris deseori cu preţuirea cuvenită despre frumoasa activitate de traducător din limba engleză a d-lui Jul. Giurgea, care a îmbogăţit literatura noastră cu prezentarea operelor celor mai de seamă ale scriitorilor moderni din Anglia şi America.

De sărbători, d. Jul. Giurgea a publicat: 1) *Hanul lui Almayer*, roman de Joseph Corad; 2) *Orizont pierdut*, roman de James Hilton; *Kim*, roman în 2 vol., de Rudyard Kipling, ed. III-a; *Mătăniile*, roman de Florence Barckley; *Tenebre*, roman în 2 vol. de Galsworthy, ed. II-a.

In curând va apărea romanul *„Emigranţii"*, de Johan Bojer, operă încununată cu premiul „Nobel" şi premiul „Academiei franceze pentru roman". De asemeni d. Jul. Giurgea va tipări traducerea romanului „Easter Sun", al lui Peter Neagoe şi romanul „Vânt de răsărit, vânt de la apus" de Pearl S. Buck, deţinătoarea premiului „Nobel" pe 1938.

Artă primitivă şi artă populară

(Urmare din pag. 1-a)

enigmaticul ei înspăimântător şi de de'a 'ntregul asocial, în timp ce arta populară nu poate fi concepută decât în şi prin comunitate.

Punctul de vedere psihologic şi dinamic folosit mai sus, ne duce însă la o diferenţiere mai importantă dintre arta populară şi cea cultă pe care o însemnăm acum şi care se aplică mai ales domeniului atât de întins al poeziei şi muzicii populare. E vorba anume de caracterul am spune, veşnic „deschis" al creaţiei populare, în timp ce creaţia cultă se închide, fazele ei odată parcurse se cristalizează şi sfârşesc sbaterea cu opera pe deplin şi pentru totdeauna construită. Un continuu dinamism la creaţia populară, un statism încremenit la cea cultă. Caracterul a fost observat pe tărâmul poeziei populare mai ales. Printre cei cari l-am accentuat în deosebi avem de citat pe Steinthal *pentru care* ***„voiciunea, nestabilitatea şi fluiditatea"*** *operei populare se datoresc legăturii strânse dintre viaţă şi poezie, care n'a apucat să se constitue în opoziţie şi izolare faţă de dinamismul vital. Psihologul citat poate dar, cu multă dreptate, să observe despre poezia populară că „ea nu este o operă, ci o putere, numele ei este nomen actionis" 1) că nu există deci poezii populare, ci numai procese de creaţie populară. De aceea e imposibil a fixa definitiv o poezie populară printr'un text static surprins într'un moment trecător al evoluţiei ei. Ceva mai târziu, un alt cercetător* Fr. Zimmer *accentuând şi mai mult acest caracter îl socoteşte ca specific conceptului poeziei populare care duce o viaţă nestabilă, plină de schimbări, prescurtări, lărgiri ce nu mai contenesc. Procesul acestor modificări a părut esenţial şi altor studioşi. El nu se mărgineşte însă numai pe domeniul poeziei populare. Muzica îl cunoaşte de asemeni ca una care trăeşte în organică simbioză cu versul. Melodia se crează şi se recrează mereu. Culegătorii de texte şi melodii populare nu surprind altceva decât clipe trecătoare, ce se depăşesc necontenit, dintr'un proces ce curge fără odihnă. Imaginea curentului e de aceea deseori folosită ca metaforă a acestui caracter al operei populare. Să mai observăm apoi producerea fenomenului şi în cazul repetării modelelor la cusături, ţesături, încrestături în lemn etc. unde modificarea apare de asemeni dela sine, inconştient din mâna lucrătoare.*

S'ar putea spune utilizând un termen al filosofiei carteziene, că ne aflăm în faţa unei „creaţii continue" ce se împlineşte în fiecare moment al vieţii operei spre deosebire de arta cultă care ne oferă exemplul unei creaţi încheiate odată pentru totdeauna.

Termenul care corespunde lui „nomen actionis" aplicat de Steinthal poeziei populare, ridică însă nedumeriri întrucât şterge graniţele dintre „creaţia" şi „circulaţia" operei. Creaţia ar fi numai actul prin care opera apare în lumea spirituală ca o făptură dacă nu deplin închegată, cel puţin schiţată în liniile ei esenţiale şi permanente. Circulaţia ar cuprinde lunga serie a momentelor ulterioare creaţiei prin care aceasta se adaptează organismelor sufleteşti pe care le parcurge fără a se modifica fundamental. Limita dintre creaţie şi circulaţie ar merita deci a fi menţinută şi termenul de creaţe continuă eliminat ca neadecvat. In multe cazuri într'adevăr structura conservatoare a spiritului popular sprijină această părere. Creaţia populară se modifică numai în elementele ei secundare. Nu este însă mai puţin adevărat că întâlnim şi procesul contrariu când înrâurirea circulaţiei se dovedeşte atât de vie încât nici nu mai putem recunoaşte creaţia iniţială.

AL. DIMA

1) P. Levy : Geschichte des Begriffes Volkslied.

Moartea lui Ian

de ANA LUCA

Ca de obiceiu, Maria nu gândea lucrurile acestea în parte; le trăia global. Nu credea că are dreptul să sufere. Își învăluia durerea în ea, ca și atunci când ieșea zâmbind din camera pedepsei: vina era egală cu pedeapsa; suferința pedepsei egală cu rușinea.

Nu avea dreptul. Dar simțindu-și durerea ei, ca numai a ei, asta o lega și mai mult de Ian, îi învederea și mai mult prăpastia pierderii. Se închiseseră ochii cari o vedeau și o cunoșteau; singurii. Din toți ceilalți, nimeni nu avea ochii deschiși pentru ea, nimeni n'o privea în așa fel ca să o vadă, așa cum era în adevăr: Maria. Toți o știau pe dinafară, Maria, de totdeauna. O știau și n'o observau. Și ochii care o priveau, nu vor mai fi. O bătuse iarăși viața și ea stătea grămădită sub pedeapsă, fără să-și simtă dreptul de-a se despera, de a se revolta.

A trecut din iatac în antreu, și stătu la îndoială. Ar fi vrut să crape puțin, numai puțin ușa salonului. Se auziră glasuri înăuntru, glasuri de bătrâne. Fata apăsă încet clanța și întredeschise ușa. După spate recunoscu pe mama Rusu și pe spălătoresă care, nu știu ce făceau aplecate peste pat. Zări capul lui Ian căzut peste marginea patului cu bărbia în sus, acoperită cu barba măruntă, barba lui de Crist. Pe podele lângă pat, un lighean din cari eșeau parcă aburi.

Reînchise ușa fără zgomot. Ar fi putut intra, nu-i era teamă de cele două femei, dar bănui ce fac ele, și că trupul lui era gol. Eși în ceardac. Întâmplarea o depășea. Tot nu putea să se convingă deplin că Ian nu va mai umbla niciodată, nu va mai vorbi. Cum nu se sfiau femeile acele așă umble cu trupul lui, așa? Acela era Ian, totuși. Văzuse atâtea morți, atâtea cadavre Maria, și acum, parcă întâia dată, nu putea să creadă în moarte.

Vremea era învăluită într'un calm de puf; nori aburii, nemișcați, lăsau să se întrevadă soarele ca un diamant peste care a căzut un văl subțire. Privind toate astea, Maria a avut același sentiment pe care l'a citit mai apoi în cărți, pe care alții mai 'naintea ei l'au încercat, cu aceiași întrebare: cum mai putea natura să-și continue cursul ei nepăsător? Și soarele putea lumina la fel? Va merge la fel și va apune diseară tot așa, ca în fiecare zi, acum când Ian nu mai făcea parte din lumea asta?

Dar dacă Ian nu însemna nimic pentru natură, adică pentru Dumnezeu, Ian care era cel mai minunat lucru din toate câte rămâneau acum aici, în urma lui, atunci ce însemnătate puteau avea ceilalți, ea însăși? Și-i fu frică parcă, și frig simțind această nepăsare, această disociere dintre forțele veșnice și oameni, sărmanii, cari se roagă zilnic pentru viața lor.

De cum veni din oraș, Dorina se așează la mașina de cusut. Spre prânz se înapoiară fetițele. Dorina probă pe ele rochițele însăilate. Avea mare zor; trebuia să mai coase și pe ceea a d-nei Bratu și pentru ea însăși. Fetițele se măsuau una pe alta pe când li se probau hainele cernite. Erau pline de importanță; făceau un tot cu marea întâmplare.

Horia spuse d-nei Bratu că dricarul va veni personal după masă. D-na Bratu trecea prin iatac, se așeza câteva secunde ca să plângă, își amintea de vreo treabă și ieșea.

Au luat prânzul fiecare unde și cum nemeri, fără să se așeze. Horia cercă la un moment dat să declame un discurs despre inutilitatea deslănțuirii durerii și foloasele înfrânării, dar discursul lui era complect inutil, căci fiecare își vedea de treburi, și erau destule.

Maria privea toate, asculta toate și i se păreau vorbele, treburile, toate mișcările oamenilor, un lucru tot atât de ciudat ca și mersul soarelui, al firii întregi. Nu se putea împăca cu faptul că nu încremeau toate ca Ian, întins, înțepenit pe masa din salon. Și-i părea parcă rău că nu împietreau toate, pentrucă desigur, lumea va fi de aci înainte mai urâtă, mult mai urâtă așa, fără Ian. La ce mai trebuia lume, la ce mai trebuiau toate, haine de doliu, dricar, la ce mai foloseau treburile pe cari le continua ca în ori ce zi, d-na Bratu? Ar fi fost mai bine să împietrească acum toate, acum, așa cum Ian pe masă

în salon; acum tot mai era ceva; pe urmă nu va mai fi nimic.

După ce a terminat de rânduit în sufragerie, a eșit iar în ceardac, să mai privească pe geam, în salon. De dimineață încă avea gândul stăruitor să între, să se găsească singură în fața lui, a celui adormit. Era acum un moment foarte prielnic.

Fetițele plecaseră cu gardianul la fratele d-nei Bratu să vestească nenorocirea, și să-i poftească să dea o mână de ajutor; iar ele rămâneau să doarmă în noaptea aceia, poate și cea următoare, acolo. Să nu mai ia și ele parte la priveghi și la lacrimi. D-na Bratu s'a lăsat și dumneaei puțin pe pat, să mai treacă durerea de cap, dar nu-i fu de folos căci uruia mașina de cusut. Ce era să facă? Dorina nu putea lăsa lucrul, că era mult.

Maria a întrat în antret. Nu era nimeni nici pe acolo, nici pe afară. Ușa dela salon era închisă. A deschis-o încet și a întrat, apoi a reînchis-o.

Se vedeau de sub cerceafurile atârnând jur împrejur, picioarele celor două mese unite. Oglinda mare dintre geamuri, și cea de de-asupra etajerei erau și ele acoperite cu cearceafuri ca să nu se reflecteze mortul și să se multiplifice astfel; o superstiție. Pe piedestalul de lemn, cu piciorul mai scurt înădit cu o carte, o lumânare groasă, rămasă de la botezul Domniței, își juca flacăra în vântul ce străbătea prin geamurile deschise.

Supus, așa cum îl așezaseră, stătea Ian, spălat, pieptănat, îmbrăcat în hainele lui negre, totdeauna așa de curate. Nu era schimbat decât prin faptul că i se trăsese parcă pielea peste nas și pometi, în jos, de-o parte și de alta a obrajilor. Așa de palid, aproape era și mai înainte.

Maria ocoli masa pe la picioare. Îi era teamă să n'o surprindă cineva, ca și când comitea un furt. O sfia și prezența lui Ian. Nu se obișnuia cu gândul, că se putea mișca în fața lui, fără ca el să-i însemne mișcările, privirile. Răceala morții dădea formei o duritate de piatră; nările erau par'că ceva mai prelungite și bărbia lăsată, trăgea puțin buza de jos; dar fruntea era tot așa de albă, în conturul părului negru, ușor învolt.

Ah, urmele ochelarilor, rămase vinete de-o parte și de alta a nasului!... Drăguțul bădia Ian! Ce mic, ce cuminte ședea! Cine l-a înșelat? Cine l-a nedreptățit? Cine a putut să fie mai mare decât Ian, ca să-l răpuie, să-l facă să stea aici culcat, în neputință de a se ridica, așa la îndemâna ei, a oricui?... Desigur că și acum Ian era tot așa de inteligent, tot așa de pătrunzător de oameni, numai că încremenise totul, dar era acelaș, cu aceiași valoare. Nu putea concepe Mria că în acel moment, în camera aceia, în preajma lui Ian, nu exista ceva cu care sentimentul ei să se lege; ceva conștient care s'o înțeleagă, s'o vadă așa, cu toată durerea ei, cu toată dragostea, cu toată pierderea ei. Că a venit aici, în odaie, pândind un moment de singurătate, că îl privește cu ochi plini de suferința ultimului salut, că a întrat tiptil, cu acest gând: de a-și lua în taină, între ei doi, ramas bun, asta nu se poate să n'o știe Ian, acolo în lumea în care e acum; nu se poate să nu creeze acest lucru o legătură între conștiințele lor, pentru veșnicie.

Maria le simte toate acestea în afirmativ; negația nici nu-i trece prin minte.

Ar fi putut acum, de adio, să-i sărute pleoapele închise, sau fruntea... Fruntea lui Ian. „Ce diamant strălucește acolo, sub fruntea ta, Enică?" i-a spus odată d-na Bratu; și Maria de atunci mereu vede fruntea lui Ian strălucind ca un diamant, nu ca astea de pe inele, ci ca un diamant pe care nu l-a văzut nimeni vreodată.

Ar putea, sigur, s'o sărute acum, fruntea aceia. Dar de ce s'o facă? Pentrucă acum Ian nu se poate mișca, și pentrucă nu-i e teamă de privirea lui? Ar fi laș lucru să facă asta.

Și bănuește că Ian își dă seama de toate astea, că a crescut, pentru acest gând, în stima lui. Se înalță în vârfurile picioarelor și atinge cu buzele mâna rece de de-asupra crucii. Vai nu, hotărât, Ian nu e aici, a plecat unde-va... Mâna, ca și de sigur tot trupul lui, e o piatră rece, parcă umedă de rece ce e. Maria s'a înfiorat de un altfel de sentiment. A zărit în închiderea ochilor, cât a sărutat mâna aceia, un gol care paralizează gândurile, un nimic, ca un refuz al oricărei priviri înăuntru, al oricărei judecări. Zărise acel întuneric, așa de respingător, în cât nu vrem să întovărășim în el pe cele mai scumpe ființe. Atingerea aceia i-a pătruns în sânge ca un narcotic care i-a amorțit dinur'odată toate sentimentele. A mai stat o secundă, buimăcită, și pentrucă nu mai putea simți nimic din legătura dintre Ian și mâhnirea ei, a eșit din odaie.

Spre înserat, sgomotul docarului, săltat pe pietrele străduței, din dărătul casei, avu răsfrângere în nervii tuturor ai casei. Sosea tataia. Babele se îngrămădiră în dosul ferestrelor, servitorii nemeriră care cum îi veni mai la îndemână, în preajma stăpânului sinistrat, Maria înfiorată toată, se dosi după un stâlp de ceardac.

D-na Bratu, cu fața boțită, strângând amândouă buzele între dinți, se grăbi întru întâmpinarea trăsuricăi. Au venit după ea și Dorina și Horia, — erau acolo și soțul Dorinei și cumnata, nevasta fratelui d-nei Bratu. Trăsurica veni până aproape la mijloc în sus, ca pe o vergea metalică. De mirare cum de n'a căzut în drum. L'au susținut cu toții să scoboare, să urce scărița în ceardac, și au întrat prin antreul din față, în dormitor.

Cumnata încercă unele cuvinte de îmbărbătare; trebuie să fie tare pentru ceilalți copii, pentru fetițe mai cu seamă... El n'o văzu și n'o auzi. Privea rătăcit deasupra tuturora parcă ar fi căutat pe cineva, deși se vedea în privirea lui congestionată, că nu vede pe nimeni. Stătea pe scaun, la masa din mijloc. Cineva se grăbi să-i aducă un pahar cu apă. El sorbi o înghițitură. Nu scoase nici un cuvânt. Respira grozav de obosit. Acum nici ceilalți nu mai vorbeau, nu mai plângeau. Poate că liniștea îi va face bine. Era o înțelegere simțită unanim, de a păstra tăcere, liniște.

Bătrânul încercă să se ridice și sărire mai mulți deodată să-l susție.

— Vreau să-l văd.

Se sprijinii de umerii doamnei Bratu, și de partea cealaltă interveni Horia. D. Bratu ținea fața ridicată, parcă voia să prindă aer mai mult. Dorina deschise ușa iatacului; ceilalți veneau în urmă. Nu se gândea nimeni să nu fie lângă el, în momentul când își va vedea bățatul.

Ușa salonului era închisă. Bătrânul se opri în fața ușei, ca și când ar fi voit să-și adune puteri. Horia întinse mâna spre clanță. In aceiași secundă un strigăt electrizant se izbi în pereții strimtei încăperi a antretului, și toată suflarea de acolo se cutremură.

— Nu! — strigă d. Bratu cu un braț ridicat, ce mai tremura încă în aer.

Horia înțepeni cu mâna întinsă; nimeni nu mai sufla. Apoi bătrânul începu să respire iar greu, brațul i se așează cu încetineală chinuitoare pe clanță și spinarea i se încovoie.

— Vreau singur.

In pragul ușei deschise încet, cu mâna lui, se opri din nou, — nimeni nu putu întra după el, — se îndreptă iar de șale, respiră odată puternic, apoi tot încetișor, închise ușa cu mâna adusă pe la spate; ușa sună în clanță, și el rămase dispărut înăuntru.

Mariei, care era și ea pe acolo, i se păru că d. Bratu alunecase pe gura unei fântâni adânci, și acum se scufunda, se scufunda, se scufunda...

Pentru cunoașterea provinciilor

(Urmare din pag. 1-a)

ci le primește și pe acestea, menținând întrunite într'un tot acele obiecte cu individualitatea lor". Noțiunea colectivă „pădurea" nu exclude arborii, ci îi păstrează. Dar tocmai o astfel de noțiune e națiunea. O anumită națiune e deci în același timp noțiune individuală și colectivă. Individuală, fiindcă nu mai e alta pe lume ca ea; colectivă, fiindcă ea nu exclude componentele ei în ceeace acestea au individual, ci le implică. Dar aceste componente sunt provinciile! Ceeace e specific fiecărei provincii nu se exclude deci din națiune. **Aceasta din urmă nu e ceeace e comun tuturor provinciilor**, ci e sinteza organică rezultată din specificul tuturor provinciilor, chiar dacă între ele ar fi contradicție! Nu discutăm acum dacă e îndreptățită împărțirea, pe care o fac logicienii între noțiuni individuale și generale și nici, mai ales, dacă la noțiunile colective se păstrează, cu individualitatea lor, obiectele ce ne dau noțiunea. Acceptând fără discuție aceste împărțiri, socotim că ele sunt foarte oportune pentru a arăta ceva despre ființa națiunii și, mai ales, pentru a sugera importanța provinciilor. O națiune anumită prezintă această dublă caracteristică de a fi noțiune individuală și noțiune colectivă. In situația de noțiune colectivă, solidarizează însă în ea provinciile, implicându-le tocmai în diferențierele lor. Iată de ce cunoașterea națiunii trebuie să se bazeze pe cunoașterea provinciilor sau în primul rând pe acestea.

Satele, de exemplu, sunt foarte însemnate pentru a cunoaște o realitate etnică. In sat e mai curat ca oriunde misterul etnic. Dar ceeace e specific fiecărui sat, nu se poate spune că intră în națiune. Aceste specificuri sunt și prea multe și mai ales pot fi accidentale și de aceea nu-s esențiale unei națiuni. Nu tot așa e cu provinciile. Tot ce e element pitoresc, particular, unei provincii, intră în națiunea respectivă. Am putea înțelege națiunea franceză fără sintezele regionale, cari se chiamă unitate bretonă, normandă ori provensală? Am putea înțelege pe Români fără unitățile particulare ardeleană, muntenească, moldoveană, oltenească...? Satele sunt punctele vii ale națiunii, celulele ei, dar nu mădularele și elementele ei fundamentale. Satele devin revelatoare pentru națiune, întrucât se totalizează în sintezele regionale ale provinciilor.

Pe aceste provincii trebuie să se bazeze cunoașterea națiunii încă pentru un motiv, care e următorul: e greu să cunoști un obiect în el însuși, deși uneori, și întotdeauna în cele din urmă, aceasta e necesar pentru a nu-l falsifica. Altfel, regimul cunoașterii e comparația. Dacă națiunile se cunosc anevoie pe ele însele, e și pentru că nu se pot compara. Câți pot călători ca să compare nația lor cu celelalte? Se știe ce lumină se face, când se dă putința unei comparații vii între psihologiile mai multor națiuni. Dar până la a compara națiunile între ele, putem face ceva mai ușor, mai la îndemâna tuturor. Putem recurge la o comparație am zice interioară: să comparăm provinciile între ele. In acest chip, le vom înțelege mai bine pe ele și vom înțelege mai precis etnicul. Se știe de altfel că însiși oamenii simpli, înțelepciunea populară, obișnuiesc uneori să înțeleagă astfel poporul respectiv. Importanța provinciilor pentru cunoașterea unui neam rezultă deci și dintr'o necesitate de aplicare a metodei comparative.

Iată, așa dar, dece trebuie să dăm mai mare importanță provinciilor decât am dat până azi. Noi, Românii, am judecat cele mai adesea toată țara după Capitală, după Occident. A fost aici o mare meteahnă de evoluție a noastră în epoca modernă. In acest timp provinciile nu puteau să fie decât sacrificate în mare parte. Ele deveneau aproape un simplu material colonial. Și, odată cu aceasta, însăși înțelegerea nației noastre se anemia până la insignifiere.. Acum lucrurile trebuie să se schimbe. Căci pulsațiile provinciilor sunt pulsațiile națiunii. Stilurile lor duc la stilul complex al națiunii. Viața lor unică colorează unicitatea de destin a națiunii. Fără să mai vorbim de dreptul la viață spirituală pe care îl are provincia ca atare, în ea însăși. Atâtea rațiuni deci pentru o reabilitare intensă a provinciilor. Și suntem fericiți să constatăm că și aici literatura a fost inițiatoare și devansatoare. Literatura română cultă a început prin a declara drepturile limbii poporului în locul limbii propuse de teoreticieni și filologi. Tot literatura a înfățișat, în operele ei, ființa provinciilor noastre. E timpul ca sugestiile indirecte implicate în literatură să treacă în viața publică și să devină norme organice de viață în unitatea mai mare a neamului și culturii noastre.

VASILE BANCILA

De vorbă cu Henri Matisse

(Urmare din pag. 1-a)

la couleur" al perioadei „fauviste" a ajuns prin simplificare și sintetic la stil și expresiv, ceiace ne-a explicat cu alt prilej: „Une oeuvre comporte une harmonie d'ensemble, tout détail superflu prendrait, dans l'esprit du spectateur la place d'un autre détail essentiel — Tous mes rapports de tons trouvés, il doit en résulter un accord de couleurs vivant, une harmonie analogue à celle d'une composition musicale; Pour moi tout est dans la composition. — Il est donc nécéssaire d'avoir dès le début, une vision nette de l'ensemble; La tendance dominante de la couleur doit être de servir le mieux l'expression".

Acest panou decorativ „Faunul și Nimfa" în fața căruia mă găsiam în atelierul meșterului, ar fi pentru orice neofit, dar mai cu seamă pentru orice fariseu al artei, o abracadabrantă încercare, un lucru haotic, de un cromatism de somnambul, în sfârșit un lucru lipsit de măsură și în special de desen. Ah! acel desen „clasiv" în numele căruia toți nepoftiții pretind artiștilor o caligrafie poncifă și fără viață și pe care orice băețaș de pe băncile unei Academii le-ar putea servi; să-i auziți prin expoziții, pronunțând solemn și pretențios că ei sunt cu arta clasică! Ca și cum clasicii n'au fost și ei renovatorii artei de pe vremea lor; Giotto e revoluționar față de Cimabue, Leonardo da Vinci față de Botticelli, Rembrandt față de Franz Hals etc. etc. și ce frumos spunea Degas, „Un clasique, c'est un révolutionnaire qui est arrivé!"

Și totuși nimic mai firesc ca această pânză „Faun și Nimfă" care transpune bucuria luxuriantă a unei vegetații tropicale, ce a reclamat o echivalență de tonalități intense, violetul de pe trunchiul arborilor e un complimentar, luminișul însorit e potrivit ca să iradieze un galben suav, faunul elementul viril, percutează în roș de un timbru pur și sonor, iar pe epiderma nimfei ondulează nuanțe violacee cu inflexiuni sidefale, iar tot acest acord, se sprijină pe o pedală gravă și dominantă a unor tonuri de albastru cobalt ce șerpuesc în albia pârâului, care se pierde în infinit.

La oricare alt pictor, aceste tonalități ar fi dat, cu siguranță disonanțe și stridențe, căci numai Matisse știe să moduleze așa de fericit, sugerându-ne prin arta sa o plăcere vizuală rară și o calmă voluptate! Matisse deține astăzi acel har divin!

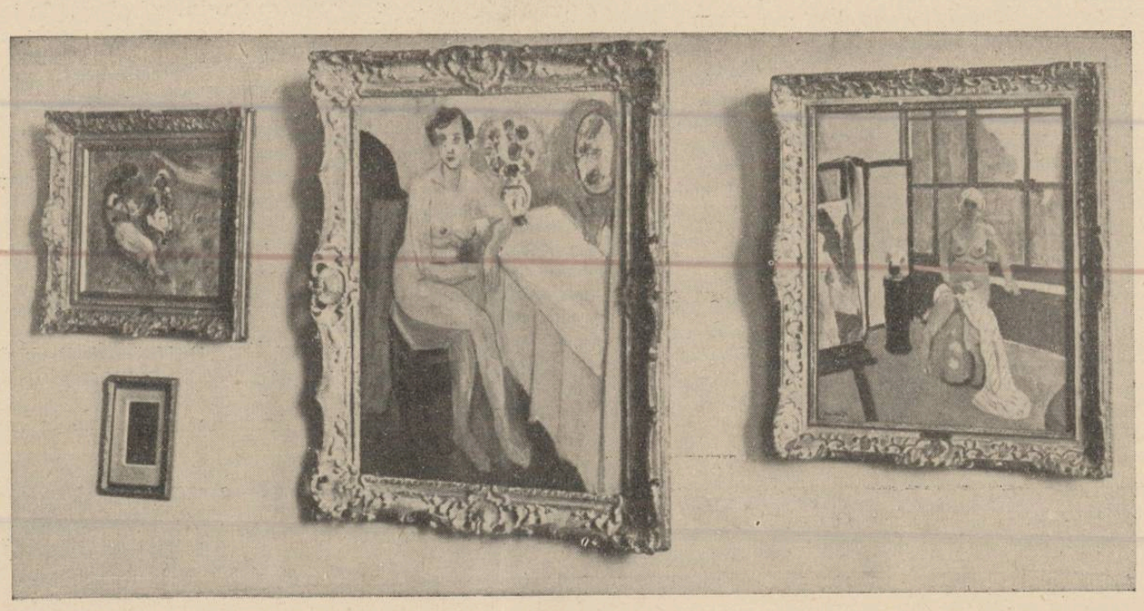

Unii vor zice ce fericită inspirație! Totuși ca să ajungă aci, l-a trebuit meșterului multă trudă; ne-am obicinuit a acorda inspirației o importanță disproporționată în creația operei de artă și mai mult ne place să ne legănăm în așteptarea acestei hurii denumită Inspirație, dar ea întârzie și nu vine în totdeauna, căci după cum spunea Baudelaire „Inspirația e sora muncii zilnice".

Pomenind lui Matisse de acest comod argument al celor sterili cari așteaptă totul numai de la inspirație, meșterul îmi răspunde: „L'Inspiration c'est la matière, comme le marbe, il importe ce que vous faîtes avec cela".

Apoi trecând din nou la panoul „Faun și Nimfă" dela care nu'mi puteam desprinde ochii, îl întreb dacă nu s'ar fi putut încerca un roș mai atenuat în tonalitatea Faunului, meșterul îmi răspunde: „Vous ne changerez pas un timbre de trompette, il faut savoir seulement le placer dans l'orchestration, c'est la localité, c'est l'accompagnement, ce sont les rapports qui donnent la qualité".

La aceste cuvinte ale lui Matisse, îmi reamintesc de celalt demon al coloarei, de acel pătimaș al paletei, de freneticul zeu, Eugène Delacroix explicând lui George Sand: „Il y a dans la couleur des mystères insondables; des tons produits par relation, qui n'ont pas de nom et qui n'existent sur aucune palette".

Hasard sau inspirație dacă vreți, dar mă întreb de ce le au numai oamenii de talent?

Matisse îmi arată bordura panoului și-mi spune: „Observez le noir de la bordure, comme il est à sa place, autrement la couleur plaquée serait un simple travail de maçon".

Coloarea e pentru Matisse un vehicul care duce la acel ansamblu al câmpului vizual și meșterul nu e preocupat de substanța și prețiozitatea materiei în sine, cât de raportul unui ton cu altul, din care emană acea splendoare, strălucire suavă și radiantă și oricât de neverosimil ar fi, un ton raportat la obiectul în sine reprezentat, Matisse nu ține în seamă atât culoarea locală, cât ansamblul și expresivitatea".

Matisse termină prin a-mi spune: „La couleur ne doit pas vous donner la sensation materielle d'un beau cuir de Cordoue, la couleur doit aboutir à une expression pathétique, eux ils restent des artisans on doit avoir la flamme d'un artiste".

K. H. ZAMBACCIAN

Colecția „Zambaccian"

Peretele „Matisse"

de PAUL MIRACOVICI

Expoziția „Grupul Nou"

ȘTEFAN CONSTANTINESCU
C. C. CONSTANTINESCU
NICULAE CERNESCU
BORIS CARAGEA
A. DEMIAN
NICULAE ENEA
LUCIAN GRIGORESCU
AVACHIAN HRANDT
IONESCU-SIN
PAUL MIRACOVICI
CASSILDA MIRACOVICI
ALEXANDRU MOSCU
ADINA MOSCU-MELINTE
O. NICHIFOR
BORGO PRUND

Câțiva artiști din cei mai aleși expun în sala „Universului" operele lor cele mai recente. Fără program și de aceea cu unul foarte vast, pictorii și sculptorii aceștia, aceiași de altfel, cari au expus de atâtea ori sub alte denumiri, nu au pretenția de a aduce nimic nou deocamdată, decât o omogenitate care a lipsit celor mai multe grupări până acum. O grupare e sau în slujba unei concepții căreia se refuză publicul, și atunci capătă caracter demonstrativ, revoluționar, cum au fost impresioniștii sau pleiada lui Manet, Cézanne, în Franța sau e pur și simplu o asociație care nu are ca scop decât desfacerea unei producții exagerate.

Primii își vor adăoga mereu elemente noui și vor avea întotdeauna ușa deschisă pentru cei tineri și cei valoroși. Cei din a doua categorie, vor fi întotdeauna geloși de nouii veniți și își vor păzi titlul de membru mai vechi cu aceeași înverșunare cu care-și păsesc negustorii vadul. Deaceea nu cunosc un exemplu de grupare, salon, asociație plastică să nu fi sfârșit în ankiloză și în sterilitate, în cele din urmă.

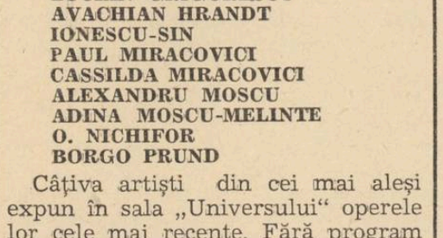

Ștefan Constantinescu — Peisaj

Trăim azi o epocă neobișnuită; trăim revoluția cuminteniei, a reîntoarcerii. S'au făcut „experiențe" de tot felul, ispita de a deveni „artist" creștea pe măsură ce părea mai ușor, sau că e nevoe de o sforțare minimă. O lume întreagă de cucoane, domnișoare și tineri precoce rafinați au dat năvală în academii, în atelierele artiștilor și cu câteva vagi noțiuni de — știu eu? — meserie s'au etichetat pictori, sculptori și încă din cei mai... moderni. Acestea, apoi o relaxare din ce în ce mai accentuată a conștiinței artiștilor, au făcut necesar un spirit revoluționar însă **constructiv**, o regrupare a tuturor celor chemați și a celor cari sunt socotiți ca nădejdi. Astfel — deși pare paradoxal — acei artiști de azi cari își întorc privirile spre marea tradiție a picturii, au căpătat semnificația revoluționară a reînnoirii. S'a dărâmat atât de mult, se știe atât de puțin, încât generațiile de acum nu au nici un ceas de pierdut. E imens de refăcut, de construit. Aceasta este spiritul în care „Grupul Nou" continuă să lupte pentru un ideal pe care — răsleți — fiecare dintre noi l-am urmărit, luptă ale cărei mărturii le-am înfățișat publicului în atâtea rânduri, uneori mai apropiați de isbândă, alteori turburați de îndoială. Cultul pentru originalitate, o desăvârșită libertate apoi, nădăjduim că vor chezășui „Grupului Nou" o existență lungă și rodnică.

Ștefan Constantinescu expune o natură moartă de mari dimensiuni, admirabil echilibrată, și sub unghiul compoziției și sub cel al culoarei, și un peisaj dunărean, spontan și armonios. Dintre artiștii noștri Ștefan Constantinescu e acela care cheltuește cele mai frumoase însușiri pe pânzele sale, cari dacă sunt atât de rare dovedesc excesiva scrupulozitate a artistului. La Ștefan Constantinescu se regăsesc mai evidente decât la oricare altul însușirile artistice ale poporului românesc. Pe lângă o ușurință înnăscută de iconar are și un simț al valorației neobișnuit iar autocritica și modestia, — permanente la el — au făcut ca aporturile sale să fie răsplătite de un meșteșug pe care îl au foarte puțini din pictorii noștri.

(Urmare în pag. 7-a)

Cartea străină

Henry de Montherlant: „L'équinoxe de septembre"

(„Grasset" — Paris, 1938)

de MIHAI NICULESCU

Scrisul lui Montherlant nu poate lăsa indiferent pe cine caută în lectură altceva decât prilejuri de „a omorî timpul". Pe acela care nu ostenește căutând răspunsuri la propriile-i întrebări despre rosturile condiției omenești și ale vieții în societate, cărțile acestui scriitor îl stimulează, îl provoacă, mai mult chiar, îl somează la reacțiuni personale. Altfel spus, el nu caută adeziuni, nu face nimic pentru a înlesni între sine și cititor acea urzeală de complicități amabile, care obligă, de dragul notorietății, la o sumedenie de conesiuni făcute gustului și moralei oficiale, prejudecăților și ideilor admise, etc.

Mulți cititori au spus că **Les nourritures terrestres** i-a liberat. Faimosul îndemn salutar al lui Gide: „Nathanaël, à présent, jette mon livre. Emancipe-t'en. Quitte-moi", — se desprinde cu tot atâta relief dacă nu și vehemență din paginile cărților lui Henry de Montherlant, ca o invitație implicită de a gândi pe seama și răspunderea proprie, ideile autorului.

Această dezinteresare de efectele și răsunetul propriilor idei nu poate surprinde dacă o încadrăm în structura psihologiei artistului pur care e Montherlant. „Catharsis"-ul aristotelic, însemnând totodată liberare și purificare de un conținut sufletesc prea plin și prea apăsător e o terapeutică sufletească pe care autorul **„Echinocțiului"** o urmărește conștient, metodic și cu tenacitate. De aceea poate, impresia de nerăbdare pe care ți-o lasă lectura unei cărți ca **L'équinoxe de septembre**, și a unei iritații din partea autorului, silit să întârzie și să se explice asupra unei atitudini pe care el nu numai că a verificat-o, ilustrându-o prin exemplul propriu, dar i-a și epuizat toate valențele de expresie, aflându-se acum dincolo de ea.

In prefața uneia din cărțile sale — „Călătorul și umbra lui" — Nietzsche pretindea că nimeni nu are dreptul să vorbească despre un fapt de conștiință decât din momentul în care l-a depășit. Insă în această împrejurare cititorul rămâne mereu cu un pas în urma autorului, și cu impresia iritantă de a fi fost victima unui joc, în realitate gratuit dar de a cărui aparentă seriozitate s'a lăsat prins.

Ne amintim de un esseu intitulat „Sufletul și umbra lui", din volumul **Service inutile**, atât de vibrant și de convingător în expresia lui literară, încât Montherlant refuza în cele din urmă de a semna portretul idealului etic de el însuși propus, temându-se să nu rămână prizonierul unei atitudini — oricât i s'ar fi părut de îndreptățită.

Astfel că și criza de conștiință descrisă în acele pagini nu era decât o etapă străbătută, depășită, ca și aceea mai veche, de „voyageur traqué".

Miezul dramatic al paginilor intitulate **Service inutile** constă din conflictul între patrie, locul unde soarta a făcut ca autorul lor să se nască și cealaltă — „patria interioară, pe care noi înșine ne-am creiat-o" și despre care Montherlant conchidea cu imparțialitatea ce se acordă unui fapt biografic consumat. Evenimentele politice din luna Septembrie a anului de curând încheiat au îndreptat atenția tuturor asupra cuprinsului noțiunii de patrie (în primul înțeles, obișnuit).

Mulți își vor fi dat seama atunci, cu surprindere, cât de strâns și de necesar legată e soarta acelei „patrii interioare" cum o numea Montherlant, de împrejurările care primejduiesc sau favorizează existența locului unde te-ai născut. Această legătură necesară reiese clar, din definiția pe care o întâlnim în ultima lui carte apărută, **L'équinoxe de septembre**: „Patria e țara în care ne facem înțeleși și ne înțelegen din jumătăți de cuvinte; unde nu ne scapă nici una din propozițiile incidente ale conversației. Țara în care suntem **cel mai puțin stânjeniți ca să realizăm tot binele și tot răul ce se află în noi"** (sublinierea este a noastră). Evident, iată o definiție de artist, definind în acelaș timp atitudinea aceluia care, în alt loc, citând celebrul dicton al lui Goethe: „Poartă-te potrivit cu natura ta", își mărturisește „cette pente à faire confiance à la nature, et à s'accorder avec elle". Acest lucru nu trebuie nici odată uitat, oridecâteori am fi ispitiți să facem o întrebuințare personală sau să generalizăm valoarea practică a eticei montherlantiene, destinată exclusiv pentru uzul artistului, al insului excepțional care

Henry de Montherlant

trăește și judecă într'o lume dincolo de contingențele binelui și răului.

Deschidem acum o paranteză al cărei rost se va vedea mai departe:

Vă amintiți, poate, experiența fonetică încercată, ca urmare a unei prinsori, de cei doi savanți filologi, în piesa de teatru **Pygmalion** de Bernard Shaw (jucată în versiunea românească, la București, acum câți-va ani, cu titlul „Florăreasa"). Unul din ei pariase împotriva celuilalt, că în câteva luni va face dintr'o necioplită vânzătoare de flori pe stradă o femee de lume perfectă, afirmând chiar că va izbuti să-i modeleze accentul trivial „cockney", până la nerecunoaștere, în rostirea elegantă a saloanelor londoneze. Tatăl florăresei, o haimana fără căpătâi și fără meserie avuabilă, aflând că fata lui duce dela o vreme viață boierească, trăind într'o casă cu un „tip" doldora de bani, dar fără să știe pricina acestui chilipir neașteptat, încearcă șantajul clasic asupra filologului. Savantul, indignat nu atât de bănuiala vagabondului, cât de cinismul acestuia, după ce îl admonestează cum se cuvine, i-aruncă în față și această ultimă apostrofă:

„— Dumneata n'ai inimă!"

„— Nu-mi dă mâna, domnule", îi răspunde prompt „monstrul".

Replică memorabilă și oportună, care va fi oricând de actualitate, pentru că, să nu uitam, cultura virtuților și a sentimentelor nobile, pe care morala publică le încurajeaza și societatea le răsplătește (cel puțin teoretic, deoarece nimeni nu s'a gândit până azi, după câte știm, să facă raspunzatori pe autorii cărților de citire, de fagaduiala cuprinsă în sarbedele lor povestiri morale) are nevoie ca și cultura ideilor, de un mediu prielnic, de o ambianță fizică și socială, în lipsa cărora și a unor îngrijiri speciale, delicate, ele nu s'ar putea desvolta

„Nu-mi dă mâna" este o realitate, zguduitoare, au ba — numiți-o cum v'o plăcea — dar care în orice caz nu poate fi trecută cu vederea. Refugiul în imaginație, în idealitatea platonică, sub specia eternității, sau în confortabilă perspectivă a punctului de vedere Sirius, nu o poate anula: sunt cei privilegiați, puțini la numar, cărora le „dă mâna" și ceilalți, nouăzeci la sută sau poate mai mulți, cari nu-și pot îngădui acest lux.

D-lui Henry de Montherlant îi „dă mâna" să scrie, în înțelesul arătat, aceste rânduri superbe, — pălmuitoare nu numai ale frivolității, ipocriziei și lașității compatrioților săi, cărora le sunt special adresate, dar și ale cititorilor de pretutindeni, cari vor face mental, adaptările potrivite împrejurărilor locale, respective:

„Prea ne folosim prost de pace, ca să avem dreptul de a arunca atâtea ponoase câte ne place asupra războiului. E foarte bine să te văicărești și să te indignezi din pricina stricăciunilor făcute de obuze, catedralei din Reims. Dar câți francezi în timp de pace, văzând această catedrală, au fost mișcați, sincer (fără afectare)? Câți francezi țineau la integritatea catedralei din Reims?".

Iar câteva pagini mai departe citim: „Eu sunt belicist, nu-i așa? O spun ei, ei cari nu știu ce să facă cu pacea — „Aidem la cinema. Tot mai trece o oră", — ei cari murdăresc pacea. Și eu care o iubesc, pentrucă o trăesc și pentrucă mă folosesc de ea cuviincios".

Montherlant nu se apără de epitetul „belicist" ca de o învinuire, pe care, de altfel, cititorul de bună credință al „Echinocțiului" nu i-ar putea-o aduce. Dar atitudinea lui față de eventualitatea unui război (eventualitate care părea atât de iminentă în Septembrie trecut) decurge în mod logic din etica pe care o proclamă și al cărei apologet se face în această carte: aceea a curajului: „Să trăești o tragedie ca și cum ai trăi o partidă de pescuit", iată epigraful acestei atitudini care se opune „moralei sclavilor". Nu poate fi vorba deci de accentuarea unei preferințe ci doar de a păstra aceeaș seninătate sufletească, în toate împrejurările, deci și în aceea — repetăm: **fără precădere** — în care suntem aduși să punem în loc de „tragedie", „război". Montherlant a făcut războiul din 1916, a fost estropiat și, ca urmare, definitiv reformat. A reușit totuși să se înroleze în Septembrie anul trecut și să fie trimis la granița alsaciană.

Paginile grupate sub intitularea care a trecut și pe coperta cărții: **„L'équinoxe de septembre** sunt cele mai numeroase și mai importante pentru bogăția și valoarea de autenticitate a reflexiunilor cuprinse în ele. Au fost scrise zi la zi, pe măsură ce speranțele de pace făceau treptat loc certitudinei războiului.

(Urmare în pag. 7-a)

Poema sfârșitului

Frumoasa mea, te frânge toamna iară
Și te topești în zare ca un fum,
Prin frunze moarte seara-și tae drum
Și părul tău cu noapte se 'mpresoară

Ai fost așa frumoasă totdeauna
Și te-am iubit atuncia ca și azi.
In ce adânc cu fruntea ta să cazi
Ca să lucească 'n locul vostru luna?

Trec zile, frânte una după alta,
Mă lupt cu viața ca să pot uita
Și seara scriu în amintirea ta
Un vers de piatră rupt din ani cu dalta.

Voi aduna poeme cu poeme
Și când trecutul îmi va fi o carte,
Din fiecare pagină, spre moarte,
Voi face pânze ultimei trireme.

VINTILĂ HORIA

Toamna mea

Mai știi? Era o seară albă ca acum
când dintre frasini mi-ai eșit în cale...
Suiau tristețile ca holdele agale
spre povârnișul zărilor de scrum.

Se revărsase ca o apă luna
printre salcâmii verzi peste alei..
Tu, pletele-ți scăldai în spuma ei
și'n bucle stele-ți împleteau cununa.

Surâsul tău s'a furișat în mine
ca umbra 'n sânul codrului adânc...
Luceferii cu cerul la oblânc
descălecau smeriți să ți se 'nchine.

Și am simțit cum crești în mine-atunci
ca'n muguri raza toamnelor târzii...
O, primăvar' aceea o mai știi
azi când doar bruma zace peste lunci?...

I. ȚOLESCU-VĂLENI

NOTIȚE ȘI ECOURI

Intr'un număr recent al hebdomadarului „Gringoire", unul din colaboratorii confratelui parisian, publică amintiri pline de interes despre Verlaine, aflate dintr'o convorbire cu Paul Fort, poetul „baladelor franceze". Rânduri ca acestea sunt menite să corecteze simțitor imaginea curentă a „sărmanului Lélian" pe care cei mai mulți și-l reprezintă după chipul și înfățișarea poetului Choulette din „Crinul roșu" de Anatole France,—căruia se știe că i-a servit de model, — sau după scorniturile unui Henry de Groux, ori chiar din unele fotografii rămase :„L-am întâlnit pe Verlaine — spune Paul Fort — de vreo șaizeci sau șaptezeci de ori, la toate orele din ziuă și chiar din noapte: nu l-am văzut niciodată beat. Inainte de toate, Verlaine era foarte cuviincios, foarte drept, o înfățișare de burghez cu craniu bismarckian, clémencian, socratic.

„...Trebuia să-l cunoști pe Verlaine. A băut din bravură, mai mult chiar decât din bravadă, — dintr'un fel de misticism care-l îndemna să vrea să pară așa cum îl vroiau ceilalți. Biserica a avut sfinți în felul lui. Era ceva din Savonarola în Verlaine. De pildă, îi plăcea să primească pe studenți, pe tinerii poeți. Și când aceștia-i cereau să bea cu ei, negreșit, primea.

„Când unii dintre dânșii, mai beți ca el, îndrăsneau să-i pună întrebări, el se repezea: „Sigur că am fost în închisoare!... Sigur că am vrut s'o ucid pe mama! etc. Asta „ca să nu-i dezamăgească pe acei tineri, să nu-i umilească chiar, înfățișându-li-se altfel decât și-l închipuiau ei pe Verlaine". Savonarola!... Savonarola!...

„Dar eu, timp de atâția ani, nu l-am văzut niciodată decât într'o ținută de perfectă demnitate și amintirea mea se bucură de aceea. Uneori, după miezul nopții, la un ceas din zori, se arăta de o bună dispoziție delicată, de o veselie copilărească, își mărturisea dragostea pentru folclorul francez, pentru marșurile militare, pentru Charles Lecocq... Dar mereu se ținea drept și demn în mijlocul tuturor. Fotografia aceea faimoasă în care-i înfățișat cu capul plecat, pe terasa lui „Francisc I", bulevardul Saint-Michel? Dar — eram de față — a fost târît împotriva voinței sale dinaintea aparatului, unde și-a luat un aer morocănos, din plictiseală. Cât a fost de exploatată și cu câtă răutate, fotografia aceea... Dar când se vorbea despre poesie! Ah! frumoasa privire limpede a poetului!...

Verlaine nu era nici un „idealizant" nici un eterat în convorbirile lui despre poezie. Vorbea despre ea cu un bun simț, un echilibru (există în opera lui tot atâta bun simț și echilibru cât și în a lui François Villon) și fără vorbe mari. El ne punea de acord, regrupa, reînbina, regulariza discuțiunile noastre cu o bună dispoziție batjocoritoare, dar dintr'o vorbă. Mi-amintesc de aceea pe care-i plăcea lui Mendés să o repete: „Forma nu e nimic, dar nimic nu este fără formă". Și când m'am dus, la Broussais unde era, vai! pensionar, să-i cer să-mi facă cinstea de a-mi fi martor, fiindcă trebuia nu să mă bat ci să mă 'nsor, mi-a spus aceste simple vorbe care cuprindeau atâtea lucruri: „Mai ales, nu faceți ca mine..." Singurul secret pe care n'a putut să ni-l destăinuie a fost acela al farmecului său, al artei lui de a convinge. Era geniul lui, ca acela al unui Utrillo care ne încântă în timp ce atâția peisagiști ne lasă reci; ca al unui Bergson care ne captivează pe când atâția filosofi ne plictisesc..."

de ROMEO ALEXANDRESCU

Ce lipsește muzicii de azi

Stadiul actual al muzicii este considerat, mai mult poate decât oricare altul, de până acum, drept un fenomen transitoriu, o perioadă de efervescente prefaceri, pregătitoare ale unor viitoare statorniciri și limpeziri finale. Intr'atât de frecvent sunt astfel privite stările actuale ale muzicei, încât greu s'ar putea găsi vreo epocă mai puțin cercetată și înțeleasă, de contimporanii ei, decât cea de azi.

Drept consecință, nespus de rar se poate întâlni întrebarea: ce urmărește muzica de azi, ce este, ce spune, care-i sunt caracterele? In schimb, o altă întrebare revine mereu în lumea muzicii: încotro merge compoziția, ce va fi mâine?

Proorocirile sunt multe și nici una nu seamănă cu alta. Interesul lor, de altfel, nu rezidă decât în lumina pe care, indirect, o pot arunca asupra prezentului care, oricât ar părea de instabil, de provizoriu, de dibuitor uneori, este și altceva decât o punte de trecere dela o concepție la alta, dela o formă de artă la alta.

Graba cu care se trece peste ceeace există pentru a se deduce ceea ce va fi, este în bună parte nefirească și nedreaptă.

Exemple aducătoare de concluzii în acest sens sunt destule în urma noastră și nu lipsesc nici în momentul de față.

Ceeace crează această înclinare de a privi peste actual, de a nu-l considera de cele mai multe ori decât ca pe o răspântie încurcată, este poate și faptul că, procesul de transformări externe ale parcursului de acum al evoluției muzicei este deosebit de activ, de pronunțat.

Renovarea mijloacelor de formulare, lărgirea către o nelimitată libertate a sistemelor de exprimare, au putut de sigur intimida, dezorienta sau nedumeri. Vechi convenții de ordin melodic, armonic, formal, au devenit, din riguroase, benevole. Dar de aci, până la o atât de mare reducere a accesului înțelegerii generale la fondul de expresie al unei muzici, este prea mult.

Se uită prea adeseori cât de revoluționar a putut apare Beethoven în timpul său, cât de dăunătoare muzicei au părut temeritățile unor simfonii nu din cele din urmă, dar din cele mai puțin reprezentative pe care le-a scris, ca de pildă simfonia I, a cărei introducere modulantă indignase chiar pe câțiva considerabili cunoscători.

Schubert, Liszt, Berlioz, Wagner, au stârnit, cu anumite compoziții și nu odată, proteste, polemici, dacă n'au avut de suportat chiar aparente înfrângeri, adică insuccese vremelnice în public.

Firește, fiecare din clipele desfășurării în timp a creației muzicale trebue privită și în elementul ei de legătură între vremi, în care se pot lămuri, împletite cu aporturile trecutului, semne de viitor, anticipări, apariția cu titlu de excepție a ceeace mai târziu poate deveni trăsătură fundamentală. Dar acesta este un punct de vedere, este o încercare de a fixa contribuția, rolul și locul în evoluția continuă a muzicii, al unei opere sau al unui autor.

Un punct de vedere inevitabil, de sigur, dar care nu poate decurge decât dintr'o cunoaștere și înțelegere intim adâncite ale creației sau ale operei totale, pentru a percepe răsfrângerea complexului unei spiritualități creatoare.

Tocmai de această pătrundere este lipsită literatura muzicală de astăzi, care trăește, probabil, din tot ce a înregistrat până acum istoria muzicei, în cel mai puțin receptiv și prielnic mediu de viață.

De aceea este poate timpul să se pună nu problema a ceeace va aduce muzica de mâine, dar aceea mult mai grabnică și mai concretă a ceace închide într'însa ca sens și ideal muzica de astăzi, atât de bogată în aspectele ei, atât de felurită în înfățișările ei exterioare dar, perpetuând, în graiurile ei, același cult al frumosului și aceeaș năzuință de înălțare omenească ale artei de totdeauna. Cei care au avut în permanență această atitudine, au deslegat-o de mult, bucurându-se de roade binefăcătoare comprehensiunii și sensibilității lor. Generalizarea ei este marea condițiune trebuitoare muzicii de azi pentru a-și putea extinde și împărtăși larg semnificația, pentru a lua cu adevărat contact cu epoca, pentru a-și găsi toate căile de penetrațiune și a face astfel pricepute și prețuite cum se cuvine isvoarele creatoare ale facultăților spirituale omenești ce reprezintă, ca orice mare curent în artă.

Zvonuri înapoi...

de Constantin Salcia

Valeriu Dan s'a sculat ca niciodată aşa de dimineaţă. Ochii s'au deschis brusc, şi toate sforţările lui de a mai aţipi au fost zadarnice. Era puţin neliniştit. Seara pân'a adormit, s'a 'ntors de câteva ori pe-o parte şi pe alta. Afară, cerul se coborîse până aproape de acoperişurile caselor, greu şi mohorît. Prin fereastră pătrundea o pânză de ceaţă subţire şi mată. De câteva luni locuia aici în General Manu, iar biroul îl avea în Episcopiei, într'un bloc nou construit. Maria, o femee trecută de patruzeci de ani, îl îngrijea cât se poate de bine, fiind de o seriozitate cum rar se mai întâlneşte. O femee din acelea pe cari le poţi lăsa să-ţi conducă o gospodărie întreagă. Are şi ea povestea ei. S'a măritat la douăzeci de ani, în Banat, la părinţii ei, cu Ghiţă, cel mai de treabă băiat din sat. Dar viaţa i-a alungat pe amândoi spre Bucureşti, unde în cele din urmă s'au angajat la o casă mare pe str. Luterană: el portar şi ea la toate. Proprietarul casei, un evreu putred de bogat, lipsea mai întotdeauna din Bucureşti. Era numai el cu nevasta şi stătea mai mult prin străinătate. Maria era frumoasă. O piele albă îi îmbrăca obrajii rotunji şi sănătoşi. Intotdeauna îngrijită şi îmbrăcată curat. Un an au dus-o bine, muncind fiecare cu râvnă, şi economisind zi cu zi câte ceva. Aşa se explică cei 20.000 lei pe care îi are depuşi Maria la o bancă. După un an, adică după ce Ghiţă s'a învăţat cu Bucureştiul, nu era seară să nu vină beat acasă. O bucată de vreme, Maria s'a gândit să-l lase în pace, crezând că se va sătura odată singur. Dar a aşteptat mult şi bine. Ghiţă a ajuns un beţiv de rasă. Când venea seara duhnea dela poartă. Il auzeai strănutând nevinovat, cum fac beţivii, ştergându-şi popicul nasului cu degetul cel mare al mâinii. Apoi, nopţi întregi n'a mai dat pe acasă. Ziua venea obosit, cu ochii tulburi şi roşii, şi cădea îmbrăcat în pat, de unde se scula tocmai seara târziu. De serviciu nu prea-şi mai vedea. Găsise un băeţandru, acolo în curte, pe care-l punea să-i ţină locul.

De altfel, stăpânul nici nu era acasă. N'avea de cine se teme. In cele din urmă, Maria a văzut că nu mai e chip. A tocmit un avocat şi s'au despărţit.

El nu s'a opus cu nimic. A primit zâmbind sentinţa şi a recunoscut toate învinuirile ce i s'au adus. Astăzi Maria a uitat tot. Cu greu, dar a uitat. A şters un capitol din viaţa ei, pe care l-ar fi dorit trăit altfel. Aşa cum îi povestea maica ei înainte de a se mărita. Dar toate au rămas simple vorbe. Viaţa e altfel de cum ţi-o povestesc alţii.

Fiecare o trăeşte în felul lui...

Valeriu Dan trage plapoma până peste bărbie, vroind par'că să nu pătrundă înlăuntru nimic din aerul rece şi sănătos al camerei, acolo unde el lenevea, moleşit de căldura dulce a patului... Intinse mâna pe noptieră şi scoase o ţigară din pachetul „Mihai" pe care o aprinse, deşi nu prea obişnuia să fumeze dimineaţa. Fumul străveziu umplu camera de-o aromă plăcută. Afară vremea era tot mohorîtă. Zi de sfârşit de Noembrie.

După masă are un proces la Curte. Apoi trebue să treacă să se întâlnească neapărat cu Bogdan, inspectorul general, care i-a telefonat de două ori în cursul săptămânii.

Ce bine e'n pat. Ar sta aşa mult timp strecurându-se printre gânduri, dincolo de efemer şi grotesc, acolo unde viaţa e frumoasă şi fragedă. La 3 Decembrie împlineşte 30 de ani. Incepuse pe lângă tâmple să mustească timid câte un fir de păr alb, semn că toate au un sfârşit... Şi nici gând să se căsătorească. Simţia o repulsie să-şi lege viaţa de cineva, atunci când ai ceva mai bun de făcut. Ascensiunea îi e asigurată. Incurând va veni recunoştinţa unei munci grele. A crezut întotdeauna că va veni. Totuşi trebue. Se simţea uneori aşa de sigur că se înspăimântă.

Până când?... Dorea câteodată mângâerea caldă a unei fete, pe care s'o iubească adevărat, aşa cum n'a iubit pe nimeni. Alteori, când era supărat, se scutura de aceste gânduri ca după nişte fructe greţoase.

— Nu-i timpul, să mai treacă, îşi spunea el autoritar .

Era un bărbat frumos. Un fiu de ţăran din cei sănătoşi, trăind până la vârsta de 18 ani pe câmp, cu caii, în vacanţele de vară, sau însoţind până toamna târziu pe tatăl său, la ogorît, sau semănat. Nimic n'ar fi trădat origina lui, cu care de altfel se mândrea. Vorbea curat franceza şi engleza. Avea o cultură ce-l separa imediat din rândul celor mulţi. Il cunoşteau cei mai distinşi oameni politici. Ştiuse să-şi cultive relaţiile în aşa fel, încât pătrundea unde voia.

Şi-aduce aminte de scrisoarea lui taică-său primită acum câteva zile. Sora lui mai mare tot bolnavă. El îmbătrânit de necazuri. Unul din boi a murit...

Vecinul, căruia îi datorează 3000 lei îi ţine mereu calea şi-i strigă:

— Să-ţi trimită bani boerul acela dela oraş, c'am auzit că se joacă cu miile. Apoi băncile unde are datorii, mereu îl ameninţă. De câte ori primea câte-o scrisoare de acasă se întrista.

Ar fi vrut să nu mai audă nimic. Avea o mare groază de sărăcie, pentru c'o trăise. Când vr'un cerşetor, fie chiar prefăcut, îşi trimitea mâna neagră şi murdară spre el, scotea din buzunar cât avea şi-i dădea scuturându-se. Le-a trimis zece mii de lei. Taică-său era mulţumit întotdeauna cu suma ce-o primea dela el, dar nu uită să-i amintească în scrisoare, că multe sunt grijile şi mari, şi că par'că ar mai întineri dacă ar mai scăpa odată de ele.

●

Sub ochii verzui ai lui Valeriu Dan, mocneau ambiţii mari. Se gândea cum să-şi ajungă mai repede scopul. I se părea că zilele trec încet şi fără nici un rost. Uneori îi părea rău că nu urmase literile. Avea şi puţină vocaţie literară şi s'ar fi plasat mai bine. S'ar fi lansat, aşa cum s'au lansat atâţia alţii. Dreptul este ca şi o meserie. Acelaş lucru faci dela început până la sfârşit: contracte, testamente, divorţuri. Singura scăpare e politica. Acolo, înconjurat de oameni cari să te susţină, poţi face ceva. Uneori era dârz în atitudinea lui, orgolios. Ii plăcea să fie căutat, să fie cunoscut, să se plece lumea în faţa lui. Pledase în câteva procese mari, cari i-au adus o adevărată glorie. Toate ziarele i-au reprodus întreaga pledoarie, cu litere grase, trecându-l printre avocaţii talentaţi ai baroului. Avusese adversar într'unul din procese chiar pe decan, cu care a polemizat, rostind câteva spirite care şi-au ajuns perfect ţinta. Făcând apoi o roată cu privirea, prin mulţimea care umplea sala până la ultimul loc, a văzut fluturând pe chipurile multora, admiraţiunea ce i se cuvenea. Preşedintele s'a plecat la urechia colegului din dreapta, şoptindu-i:

— „Ce bine pledează. Şi e tânăr.

Astăzi câştigă suficient, ca să-şi permită orice. Dar aripile elanului şi tinereţii sale, vor să se ridice mai sus.

Străbate vremea cu gândul... Oraşul tăcut de provincie, cu străzi lungi şi pietroase, ca nişte drumuri de fier părăsite, cu case vechi văpsite în galben sau alb, îi stă veşnic în amintire... Din gară, o stradă, după ce tae piaţa 'n două, ajunge în parc, un fel de grădină publică unde vara se strângeau elevii să fumeze sau să mănânce seminţe. Tot aici se odihnea ţăranul venit pe jos din nordul judeţului, cu treburi la oraş, să vadă boerii îmbrăcaţi în straie scumpe, care toată ziua beau prin cârciumi.

Tot aici, pe o bancă lângă terenul de tenis, tânăra soţie a procurorului, căsătorită numai de câteva luni, îl aştepta regulat, la ora 12 jumătate să iasă dela Tribunal. Procurorul era un bărbat impunător cu o atitudine ciceroniană, şi foarte cult. Venit de curând în oraş, cum a văzut-o a şi ceruto în căsătorie. Era fiica unui mare bogătaş. Făcuse pensionul în Franţa şi avea o educaţie exclusiv franceză. S'a auzit mai târziu că toată cariera strălucită a procurorului, toată dragostea lui, s'a năruit în faţa unui fapt divers: Intr'o seară, plecând la Bucureşti, chemat la ministerul de justiţie, din gara cea mai apropiată s'a înapoiat, fiindcă uitase un dosar acasă. In cameră a găsit pe nevastă-sa în braţele unui căpitan de artilerie. Cazul a fost mult comentat de populaţia micului oraş de provincie. Tot aici, în parcul acesta, Valeriu Dan a iubit întâia oară. Incepuseră să cadă frunzele castanilor, duse ca nişte suluri de aramă, pe aleele pe unde fuseseră odată flori. Era un timid aproape bolnăvicios. Acum, când se gândeşte, nu-i vine-a crede. Par'că-a fost altul, par'că-a trăit în altă lume.

Stătea la un unchi al său, ofiţer de administraţie, bogat dar cărpănos. Nu-i dădea niciodată nici un ban. Nu uita însă să-l sfătuiască întotdeauna să înveţe, dacă vrea s'ajungă cineva, că el a muncit mult până a ajuns aici.

Locuia pe strada 14 Martie. O casă frumoasă cu marchiză, şi o curte largă, ţărănească, năpădită de bălării. Aşa şi-o aminteşte prima dată când a călcat în ea, adus de tatăl său, să înveţe carte. Un tunel mare şi 'ntunecos brăzda pe dedesupt toată curtea. Era o ascunzătoare de frica turcilor, aşa-i explicase proprietarul caselor, când le vânduse. Peste drum era sinagoga evreiască, de unde eşea un popă negru şi fricos. Şi-avea popa o fată, Sara, care de câte ori stătea la stradă, uita să-şi lase rochia în jos, lăsând să se vadă chiloţii mici, cari acopereau numai partea ce trebuia. Cu câteva case 'nainte stătea directorul liceului, unde învăţa Valeriu Dan. Era un om înalt, puţin adus de spate, cu o mustaţă lungă răsucită bărbăteşte până spre urechi Avea un semn mic în barbă, pe

care de multe ori îl pipăia cu mâna, ca şi când i-ar fi amintit de ceva. Veşnic încruntat. A fast omul de care s'a temut tot liceul. Numai privirea lui stranie, lipsită de omenesc, şi era destul să-l ocoleşti când îl întâlneai, sau când venea la ora de latină, să stai chitic în bancă. Umbla cu trăsura după elevi, prin localuri, pe unde-i prindea, le lua şepcile şi-a doua zi îi elimina.

Intr'o vreme, Valeriu Dan, din banii ce-i economisise, cumpărase o lampă de buzunar pe care o purta întotdeauna la el. Seara, ori unde s'ar fi dus o aprindea. Pe stradă, care de obicei era întunecoasă, cum sunt în provincie străzile, luminate de lămpi mioape, când trecea câte cineva, o îndrepta spre el. Odată era prin dreptul liceului, dând să iasă în strada mare. Il trimiseseră să cumpere ceva. Se vedea venind cineva şi i se auzeau paşii apăsând tare în pietrele trotuarului desfundat. Când ajunse aproape, scoase imediat lanterna din buzunar şi-o îndreptă spre omul înalt, care era în faţa lui. N'a mai simţit şapca pe cap. I s'a părut că părul s'a ridicat drept în sus, ca la o perie de sârmă. Era directorul.

— Care eşti ăla, mă?...

— ?

— A! tu eşti puşlama?... Ia dă-o 'ncoace. S'o mai pupi de-acum 'ncolo. Marş de-aici. Mâine am să te dau afară, să ştii. Şi-o palmă osoasă a răsunat pe ceafa mică şi anemică. Toată noaptea n'a dormit. A doua zi aştepta cu inima cât un purice, să vină să-l trimeată acasă. Nu l-a eliminat, dar nici lampa nu i-a mai dat-o. Din când în când, la câte-o oră de latină când se încurca la vreo traducere, îi striga dela catedră:

— Lanternă, hà... Mai bine-ai învăţa să traduci...

... Şi'n parcul acela, ca un maidan al nostalgiilor şi-al jocurilor copilăreşti, Valeriu Dan a avut prima dragoste. Zilele ce au trecut, îi par ca nişte foi rupte dintr'un calendar, al unei lumi ce-a trăit-o cândva şi de care-l desparte acum un drum înoins cu un brâu de foc, ca un hotar blestemat. Dincolo de acest brâu sunt colindele, urmele mici de copil, rămase la ţară, pe luncile îmbrăcate în covoare de iarbă moale. Mai sunt serile privite din cerdacul înalt, când luna inunda toate văile împrejurimilor cu o lumină feerică, asemeni unui joc de talazuri divine.

Cădeau frunzele galbene, se lipeau de scândurile umede şi măcinate ale curţilor pustii, sau de tocurile tocite ale trecătorilor.

Mimi, fata preotului din provincie... cu părul blond împletit la spate în două coade, cu cărare pe mijlocul capului. Atunci când aşeza pe cap basca de elevă, cărarea se vedea de două degete, cum sue pe sub frunzişul fraged al părului.

Când mergea, trupul aşezat bine pe şolduri se ondula ca un pârâu care se freacă de ascuţişul stâncilor de munte, dând mersului un farmec deosebit, cochet. Ochii veşnic umezi, trişti. Privirea ei trecea dincolo de gânduri. N'ai fi putut niciodată bănui ce vrea. Erau amândoi în clasa patra. Prin frumuseţea ei, Mimi îşi câştigase o mulţime de simpatii. Tot cursul superior privea cu jind după ea. Erau pe vremea aceea prin clasa şaptea şi a opta nişte uriaşi de-ai fi crezut că sunt luptători. Işi aminteşte de unul Varlam Dumitru, bărbat în toată puterea cuvântului, care-i trimitea scrisori. Fetele tinere sunt mândre când vorbesc cu băeţi mai în vârstă. O elevă i-a spus odată, că nu s'ar uita nici decum la un băiat de aceeaşi vârstă cu ea.

Intr'o zi, după atâta aşteptare, Valeriu Dan primi randevuul domnişoarei Mănescu Marioara: Pe şoseaua naţională, dincolo de cimitir. S'o aştepte la ora 5. Vestea a venit imediat după masă, aşa că a putut mânca liniştit. Apoi, i se părea că acele dela cesornic întârzie înadins ca să întârzie şi el. A dat casul înainte cu o jumătate de oră. Pe la 4 unchiul său îl cheamă să-l trimită până la regiment, c'o mapă.

— Nu, unchiule... Imposibil, răspunse el. Am ora de dirigenţie. Şi-apoi mai insistent, mai convingător:

— Iartă-mă unchiule, nu pot. Locotenentul de administraţie, după câteva minute de ezitare, îl lăsă să plece. Obrajii i-se înviorară, ochii-i luceau ca două bile negre de sticlă, şi ca să nu se mai întâmple ceva, îşi puse şapca pe ureche, îşi prinse numărul dela haine în capse şi plecă...

Trecu pe lângă regimentul de artilerie. Sentinela măsura distanţa dela un stâlp la altul al porţii, cu paşi grei, uniformi. O goarnă spărgea strident văzduhul, al cărei ecou se auzea până departe spre Braniştea.

Incepuse să se însereze. Aerul umed, amestecat cu o boare plăcută de toamnă, îi umplù nările, pătrunzând adânc în piept.

La ora 5 fix, şi-a făcut apariţia Mimi. Venise pe partea cealaltă, dinspre cimitir, tăind drumul în două, ce dădea în şoseaua naţională. Tot legănându-se pe şolduri...

Se roşise la faţă, căci vântul rece îi schimbase paloarea într'o culoare ce nu era a ei. Buzele mici, umede, conturând o gură cât o monetă de doi lei, păreau supte până la învineţire.

— Uite că eşti punctual, se adresă ea lui Valeriu, care se intimidase în aşa hal încât nu ştia ce să facă cu mâinile. Tremurând o prinse de coate, privind-o adânc în ochi.

— Am venit încă de o jumătate de oră. Te aşteptam.

Mimi trecu în partea dreaptă. Ii venea numai până la umeri. Au mers câtva timp fără să scoată vr'un cuvânt, pierzându-se încet în noaptea care începuse să se lase de-abinelea.

— Nu mai stăm pe-aici, domnule Dan. Mergem înapoi. Nu uita că suntem elevi. El făcu semn din cap că e de-aceeaşi părere, deşi în schimb îi părea rău. Ar fi vrut să colinde toată noaptea cu ea, şi noaptea i s'ar fi părut o clipă.

— Dăm prin cimitir şi mergem în parc. Imi pare rău că ţi-am dat un randevu tocmai pe-aici. Nu ştiu ce m'o fi găsit.

Ii pare rău că i-a dat un randevu aici? se gândi Valeriu Dan. De ce să-i pară rău?... Intotdeauna elevii îşi dădeau întâlniri prin locuri mai ferite de ochii necruţători ai profesorilor. Dragostea e frumoasă atunci când nu ştii s'o faci. Nu ştii cum să începi şi ce să spui. Când nu îndrăsneşti s'atingi un deget de mâna ei, ca de o sârmă electrică. Când simţi tâmplele arzând ca un tăciune viu. Iţi faci curaj singur: Acum, e momentul...

Pune mâna şi prinde-i capul frumos. N'are să zică nimic. Lipeşte buzele de gura ei. Strâns. Totul să se petreacă în câteva clipe. Dar te desparţi cu părerea de rău, că n'ai avut curaj şi că la prima ocazie trebue să procedezi aşa... Valeriu Dan îşi aminteşte zâmbind, toate aceste lucruri.

In cimitir, candele palide clipeau stâns. Pe alei, frunze grămadă. Nimeni...

Departe un păstor sunând dintr'un corn, prelung, ca o chemare dincolo de viaţă.

— Şi nu vorbeşti nimic?...

— ?

— Ce v'a dat la teză, la istorie?

— N'am dat încă teză, am dat numai extemporal.

— La extemporal ce v'a dat?

— Politica externă a lui Mihai Viteazu.

— Frumos...

Valeriu Dan simţia că se 'năbuşe. Strângea pumnii puternic, căutând să-şi alunge timiditatea. Sudori reci îi brobonau fruntea palidă. Ii părea rău că încurând se va despărţi de ea, şi nu i-a spus nimic. Poate nu se vor mai întâlni niciodată. Seara asta va fi hotărâtoare. Ieşiseră din cimitir, apucând drumul pe lângă regiment, spre parc... De-odată se apropie de ea, nervos, prinzându-i mâna.

— Domnişoară...

Ea 'ntoarse capul curioasă, privindu-l semnificativ, deşi era atât de mică, de-ai fi crezul că e o minge.

— Domnişoară, de când... Apoi glasul i-se înecă. Limba devenise grea ca de metal. Se văzu neputincios de a vorbi. Cuvintele îi scăpară din gură...

— ...decând nu v'aţi mai plimbat pe aici?... Are să vă amintească ceva vreodată, această plimbare cu mine?....

Mimi râse ascuns, strengăreşte, înţelegând par'că ce-a vrut să spună.

Se apropie de el, simţindu-l cum tremură. Il luă de mână, care ardeà.

— Vai, ce febră ai. Eşti răcit?..

— Nu, se scutură el, ca de ceva neplăcut. Aşa sunt eu, întotdeauna cald.

Intotdeauna cald!.. Mimi îi strânse mâna mai tare, vrând par'că să i-o răcorească.

— Haide să ne zicem pe nume, să fim prieteni. Vrei?..

— Vreau Mimi. E singurul lucru ce-l vreau... Spune-mi pe nume.

In parc, pe aleea de lângă teatru, câteva glasuri stinghere. Pe bănci nimeni... Totul trist, pustiu.

— Mimi, rămânem aici puţin?..

— Da, apoi mergem spre casă. E târziu. Cred că trebue să fie şase. Apoi, ca o scuză că trebue să se departă de el, adăugă:

— Tata a fost alaltăieri aici. Mi-a cumpărat tot ce mi-a trebuit. Când a plecat, am auzit cum i-a spus gazdei, să mă supravegheze. Aşa că n'aş vrea să dau ocazie...

Cât de departe au rămas aceste amintiri. Mâna ce-a sărutat-o în seara-aceea, timid, pe unde-o fi acum? Mimi, chiar în anul acesta a fost retrasă dela şcoală, de tatăl său. S'a bolnăvit.

Adâncul misterios din ochii ei şi paloarea aceea hamletiană, păreau că ascund o taină, peste care fiecare toamnă îşi aşternea tot mai galbene frunzele...

Conceptul de artă în Scolastică

III

de AXENTE SEVER POPOVICI

Care erau **„regulile"** artei în Scolastică? Problema se deslega esenţial prin procedee metafizice, şi nu, cum poate ar fi mai comod, printr'o simplă enumerare de canoane. Chiar şi conceptul de reguli are aci o altă semnificaţie decât cea obişnuită. Dar să vedem, mai din faţă, cum stau lucrurile.

Am precizat către început, că elementul formal al artei consistă în **„regularea"** pe care spiritul o imprimă materiei, şi că, această operaţie presupune reguli sigure. După expresia scolastică, **viae certaite et determinatae.** Această formulă însă ne aminteşte de **„regulile"** lui Aristot sau de ceeace modernii numesc **tehnica** artei, şi care, de multe ori, puteau fi socotite deasupra ori chiar împotriva personalităţii artistului. Scolasticii vedeau lucrurile altfel, şi trebue să lămurim.

Aceste **„reguli sigure şi determinate"** erau, pentru ei, în starea vitală şi spirituală, în **habitus**-ul artistului, care nu sunt altceva decât virtuţile proprii artei. Asta însemnează că ele nu vin din afară, cum ar fi **tehnica** modernilor, ci că sunt de esenţa artei. Iar de aci, se arată imediat consecinţa că, artistul nu este **aservit** de ele, (ne gândim la regli) ci numai se serveşte de ele ca de instrumente intime şi necesare. El nu este **posedat;** ba dimpotrivă, el le posedă, şi ţine prin ele, în linia spiritului său, materia şi realul. Dar, mai repetăm, între habitus şi egalitate există o incompatibilitate funciară.

Şi asupra acestui punct, între epoca scolastică şi cea modernă e o deosebire care vine din rădăcini. Scolasticii credeau că adevărul este greu de găsit, frumosul la fel, şi că drumul care duce la ele este îngust. Pentru a învinge greutăţile, trebue neapărat o forţă intrinsecă, adică un habitus, care să fie în subiect. Modernii însă, începând cu manifestul pentru **empirie** şi **inducţie** al lui Bacon şi trecând prin Descartes, care, prin adorarea lui nebună de nivelare, (omul ăsta ar fi trebuit să termine fizic sinucis din cauza desamăgirii, fiindcă la început a dat cu piciorul în toate datele cunoaşterii şi mai pe urmă le-a culeş umil cu mâna) neagă existenţa reală a calităţilor şi accidentelor, încep să convingă lumea de infailibilitatea metodei ca mijloc în drumul spre adevăr. Niciodată n'a fost, ca atunci, o atât de teribilă încercare pentru nimicirea inteligenţei, nici, într'o altă ordine de idei, o mai mare voinţă de păcat. Lucrurile ajung la capătul urcuşului cu Leibniz, acel filosof în care respect mai mult pe părintele calculul infinitezimal, şi care, până la sfârşit, inventă o logică şi un limbaj, a cărui minunată proprietate era aceea de-a **dispensa omul de-a mai gândi. Ut animus a rebus ipsis distincte cogitandis dispensetur, nec ideo minus omnia recte proveniant,** erau cuvintele lui. Dar cu această poziţie, secolul luminilor ajunge la o acefalie spirituală. Modernii luptau pentru metodă, şi împotriva habitusului, pentrucă metoda era venită în serviciul tuturor şi dădea drept tuturor, pe când habitusul era numai pentru unii. Totuşi, efortul lor a fost în vânt. Unde nu există habitus, nu există nici artă. Dar asta presupune necesar şi todeauna o **formaţie** a spiritului care să-l pună pe artist în posesia **„regulilor determinate".** Fără îndoială, în unele cazuri excepţionale, singur efortul individual al artistului este deajuns — cazul lui Giotto! — ca să-i procure această formaţie. Atari cazuri însă sunt prea rare, ceeace însemnează, că în mod obişnuit, artistul trebue să fie instruit şi educat direct de un **„maestru"**, nu de savanţii **„profani"** în materie. Poate că de aci au ieşit protestele lui Cézanne împotriva şcolii şi împotriva profesorilor.

Am ajuns în pragul altei probleme. Dacă artistul are în el habitus-ul şi dacă este educat de un maestru atât cât trebuie, poate el, atunci, să realizeze o operă care să cuprindă toată frumuseţea? De felul cum va fi răspunsul, depinde o serie de poziţii viitoare. Dacă el reuşeşte într'adevăr să cuprindă toată frumuseţea, atunci se neagă, de la început, orice posibilitate de variaţie şi de progres în artă. Iar dacă nu, atunci lucrurile vor fi pe dos.

Scolastica pleca, în această problemă, dela conceptul de frumos, care pentru ea avea o amplitudine infinită, exact ca fiinţa sau ca Dumnezeu din care derivă. Dar opera ca atare, realizată în materie, este într'un oarecare gen. După cum spuneau ei, **în aliqua genere.** Şi este imposibil ca un gen oarecare, oricum ar fi el, să epuizeze transcendentalul care este regiunea frumosului. De aci deducem, că există o infinitate de feluri în care o operă poate să fie **frumoasă.** Se constată deci, dacă nu un fel de conflict, în cel mai bun caz. un fel de refuz, între transcendenţa frumosului şi îngustimea materială a operei de făcut. Asta însemnează. că nicio formă de artă, oricât de perfectă ar fi, nu poate să închidă în sine întreg frumosul. după cum Sf. Fecioară a purtat în sine pe Iisus creiatorul ei. Un creiator de artă nu **epuizează** niciodată. ci găseşte doar forme noi de frumos şi maniere proprii de-al realiza. Prin asta se afirmă efortul şi puterea de invenţie a omului artist.

Cum rămâne atunci cu cei care imită? Aci se deschide o nouă problemă, — **imitaţia în artă şi puritatea artei.** Să adâncim niţel. Precizăm însă, că suntem tot în problema mai largă a regulilor. Intrebarea cade în felul următor: Cum rămâne atunci cu anumite genuri de arte, care sunt, în mare parte, **arte de imitaţie?** Intră şi ele în conceptul de artă? Astfel de arte sunt mai cu seamă, poezia, pictura, sculptura, muzica şi dansul. Ele realizează frumuseţea operei şi bucuria spiritului. servindu-se de imitaţie. Pictura **imită,** prin culori şi forme plane, lucrurile din afară de noi. muzica **imită,** cu sunetele şi ritmurile, anumite stări interioare, iar dansul, numai cu ritmul, **imită** obiceiurile, după cum zice Aristot, şi mişcările sufletu lui, cu lumea invizibilă din noi. Dar aci, principalul nu stă în perfecţiunea imitaţiei ca reproducere a realului. Asta e o altă treabă. şi e recunoscută ca un anumit fel de artă. Imitaţia luată în sensul acesta material

(Urmare în pag. 6-a)

Cronica ideilor

Vasile Băncilă:
Lucian Blaga, energie românească

II

Vasile Băncilă

Faptul că în gândirea lui Blaga ontologicul prevalează logicul dar şi psihologicul, nu este o constatare izolată. Subiectivismul transcendental, inaugurat formal şi categorial, pentru teoria cunoaşterii, de Kant, este tocmai o împletire între logic şi psihologic, primul, dominând genetic şi aprioric, legile celui din urmă. Reacţiunea modernă psihologicistă degradează logica formală Kantiană, fără ca să instaureze o veritabilă poziţie a psihologiei subiectului, în metafizică. Divorţul dintre logica transcendentală şi psihologicismul actual este semnalat sintetic de problema inconştientului. Este bine că ajungem, printr'o discuţie paralelă, la inconştient, pentru că lămurind creditul şi sensul pe care direcţia psihologistă franceză (Bergson, Boutroux, Ed. le Roy, etc.) îl acordă inconştientului în teoria cunoaşterii, apoi prezentând punctul de privire, cu totul altul, deşi grefat tot pe inconştient, al lui Lucian Blaga, vom ajunge la concluzii satisfăcătoare, dacă nu nouă. In mod general se poate afirma că iraţionalismul intuiţionist francez, deşi reacţionează violent împotriva logicismului —, deşi postulează reabilitarea subiectului cunoscător, ba, mai mult, îi prevede un rost activist — vitalist, nu poate să ajungă la rezultatele pe care le reclamă, din pricină că afirmă valoarea şi autenticitatea inconştientului fără să-i prevadă o existenţă genetică, elementară, la înălţimea chemării lui metafizice. Cu alte cuvinte, — şi trebuie să se observe că între intuiţionismul bergsonian şi psihanalismul lui Freud există o strânsă corelaţiune — toţi aceşti autori prevăd inconştientului un rol colosal, nou, revoluţionar dar totuşi, atunci când îi explică geneza, se referă la **trecutul experienţial individual şi individuat** indiferent dacă acesta se ridică până la a treia sau până la patra generaţie.

In faţa raţionalismului formal şi a subiectivismului psihologicist-biologicist, direcţia **ontologică** a lui Lucian Blaga este cu desăvârşire nouă. Pentru metafizică, în genere, apariţia gânditorului român însemnează o ridicare a nivelului de înţelegere a lumii. Inconştientul la Blaga are mai mult de cât un înţeles psihologic: unul ontologic. El este, pentru om, „matca abisală", care îi hotărăşte destinul şi îi determină rostul creiator. Ori, acest destin, depăşeşte în importanţă graniţele securitarismului individual, ceeace nu se întâmplă în cazul iraţionalismului francez. Destinul ontologic al omului se învederează prin misionarismul său creiator. Omul este singura fiinţă care seamănă esenţial, calitativ, Marelui Anonim. Vocaţiunea lui genetică, apriorică, este una creiatoare de cultură. Având a împlini un destin cultural, omul, această demnă existenţă ontologică, nu vine singur pe lume, sau reprezentând coeficientul experienţial ori refulările erotice ale câtorva strămoşi, cum socoate psihanalismul modern. Inconştientul, dacă este matca originară a omului, este infinit mai bogat, din moment ce „capacitatea transcendentală, aceia care **face** pe om pentru a-i da botezul ontologic, pentru a naşte cultura", este înscrisă la baza lui.

Capacitatea transcendentală — căreia, în ce priveşte poporul român — îi putem zice **cosmicistă,** — şi d. Băncilă ne-a arătat suficient pentru care motive —, este elementară în firea noastră, aparţinând inconştientului ca o valenţă etnică originară. Rolul ontologic şi creiator al omului este invocat de fondul imens al inconştientului său care este un **fond etnic.** Toate categoriile etnicului, de care am vorbit în cronica precedentă, răspunzând creiator în opera lui Blaga — sunt apriorice, venim cu ele pe lume, ele formează „matricea" inconştientului reclamă rostul nostru ontologic, creiator. Eul ontologic blagian devine astfel totodată un **eu etnic.**

Este poate bine să adăogăm că psihologia germană mai nouă a dat dreptate metafizicei lui Blaga. Ne amintim că într'o lucrare recentă, prezentată de noi în aceste coloane, C. G. Jung arată că în straturile arhaice ale inconştientului individual aflăm statornicit inconştientul colectiv. Următoarea concluzie a d-lui Vasile Băncilă apare, în orice caz, ca foarte adevărată: „In ultimă analiză, orice problemă a vieţii şi a spiritului e o problemă de arheologie".

Creiatură a etnicului şi cu tendinţă originară de a împlini, pe lume, îndemnurile lui ontologice — omul se rupe din imediat, din fenomen, căutare a absolutului „deslănţuind drama cunoaşterii".

●

In timp, se produc anumite **mutaţiuni ontologice,** după cum, pe scara vieţii, oarecari mutaţiuni biologice, au realizat, prin salturi, speţa. O mutaţiune ontologică s'a arătat în eonul actual, anume una **culturală,** finalitatea supremă şi necesară a subiectului devenind creiaţia de cultură. Mesianismul creiator al omului îl apropie substanţial şi funcţional (!) de Marele Anonim. Cât de departe suntem de „imediatul" intuiţionismului bergsonian! „Datorită mutaţiei care a adus cultura — scrie d. Băncilă — omul a luat sacra hipnoză sau adâncime metafizică şi şi-a îndreptat puterile productive către trnscendent" (p. 94).

Punctul de vedere ontologic, care în filosofia lui Blaga devine constituţional şi necesar etnic, evident că nu poate admite, în mod practic înţelesurile tot atât de „imediate" pe care psihologicismul securitarist al epocii — le-a acordat temelor existenţiale. O astfel de temă este ideia răului din lume, pe care va trebui să o discutăm sumar, deşi este reprezentativă pentru gândirea lui Blaga, pentrucă modul în care aceasta este înţeleasă aruncă lumină asupra ideii de scop, în genere.

MIRCEA MATEESCU

Cei trei capcâni

Din colecţia inedită de basme: P. Ştefănucă

A fost odată un om şi o femeie şi aveau o fată. La fata lor veneau miri din toată lumea şi ei nu-i plăceau. Intr'un timp i-a venit un mire cu doi starosti (peţitori), ei s'au plăcut, a luat fata şi a dus-o acasă la el.

Intr'o dimineaţă trimete soacră-sa pe mireasă la apă. La fântână o întâlnesc pe mireasă alte femei din mahală (vecini) şi o întreabă: „De unde eşti tu copilă?"

— Eu îs de pe la cutare sat.

— Da de ce umbli pe aici?

— Păi, îs mireasă la cutare flăcău.

— D'apoi de ce te-ai dus după dânşii că aceea flăcăi — el are şi fraţi — nu-s curaţi, mănâncă oameni!

— De unde să mănânce oameni! Cine v'a spus?

— Dacă nu crezi, să te duci în beciu şi să vezi. Dacă vei vedea ceva, să vii înapoi la apă şi am să-ţi spun o treabă.

Fata, când s'a dus în beciu, a găsit numai piei de oameni. A luat căldarea şi fuga la fântână. Se întâlneşte la fântână cu femeia din mahală.

— Ei, ce ai văzut în beciu?

— Valeu, lelică hăi, toţi pereţii numai cu piei de om înşirate pe grinzi şi într'un poloboc numai ciolane de om. Cum aş face să scap eu de oamenii aceştia?

— Eu am să te învăţ cum să scapi. Da soacră-ta ce face?

— Arde focul în cuptor şi ea şade la vatră.

— Da mirele unde-i?

— S'a dus nu ştiu unde.

— El s'a dus să aducă altă mireasă. Ai văzut căruţa (lopată cu roate) în vatră? Ea o să te amăgească să te sui în căruţă să te tragă. Soacra ta vrea să te arunce în cuptor şi când vor venii feciorii cu altă mireasă, pe tine să te găsească friptă şi să te mănânce. Baba are să vrea să te dea în cuptor, dar tu să nu te pui cum a spune ea; să te pui în trăsurică aşa ca să nu încapi pe gura cuptorului. Ea are să-ţi zică:

„Ciu ciu fată
pe lopată!"

Dar tu să zici:

„Ciu ciu babă
de-mi arată".

Baba are să sue să-ţi arate, dar tu să iai lopata şi să faci buh în cuptor. Să pui gurarul şi ai să scapi. Să fugi acasă, însă nu pe drumul pe unde ai venit.

Fata a venit acasă. Baba, cum o vede, o chiamă la dânsa şi îi spune:

„Ciu ciu fată
pe lopată!"

Fata îi răspunde:

„Ciu ciu babă
de-mi arată".

Baba se pune pe lopată şi-i spune: „Iacă aşa să şezi tu!" Fata ia repede lopata şi o împinge cu tot cu babă în cuptor. După asta, ea a fugit repede la tata

său şi la mă-sa. Nu s'a dus acasă pe drumul pe care a venit, ci pe altul. A înnoptat într'o pădure şi s'a suit într'un copac.

Din urma ei au venit acasă capcânii, trei capcâni: unul dintre ei, de pe la poartă a spus: „Măi fraţilor, miroase a carne de mamă. Să ştiţi c'o făcut una fata noastră! Haidem după dânsa." Cel mai mare capcân face: Haidem pe şleahul (drumul) cel mare".

— D'apoi nu ne-am întâlnit cu dânsa pe şleahul cel mare. Noi pe acolo am venit.

— Dar atunci pe care să apucăm. Să apucăm pe drumul ist de la fântână.

S'au pornit. Capcânii erau călări şi cu suliţi. Când au ajuns la mijlocul pădurii, s'a pornit o ploaie mare.

— Măi fraţilor, haidem la Poiana lungă, că este acolo un stejar mare şi vom sta acolo, la dos.

— Dacă vom sta, n'o mai ajungem, spune cel mai mic.

— Doară nu-i dracul să meargă şi pe ploaie. Are să stea şi ea la vre-un dos, a spus alt capcân.

S'au dus la stejarul din Poiana lungă şi au şezut la dos de ploaie. S'au dat jos de călare, au legat caii de copac, au făcut suliţele movilă cu vârfurile îndreptate în sus prin frunze, ca să nu le ploaie şi să ruginească.

S'a nimerit fata tocmai în copacul acela sub care s'au dat ei la dos. Fata, când i-a auzit subt stejar, i-a cunoscut bine că-s ei. Nici nu mai sufla. Când au împins ei suliţele în sus, au nimerit de au înpuns-o într'un picior. Fata şi-a tras binişor piciorul şi l-a legat cu o basma. Sângele însă o răzbătut prin basma şi-au căzut vreo trei picături la mire, după cap.

După ce a stat ploaia, capcânii s'au dus tot înainte. N'a simţit mirele cele trei picături de sânge după cap. S'au dus la părinţii miresei. Dar fata cât colo din urma lor. Când au ajuns acasă capcânii, nu zabată vreme, a sosit şi fata. Fata s'a temut să se bage în casă. Când au văzut părinţii fetii că vine mirele lor, le-a părut bine. I-au pus pe musafirii la masă, şi i-au cinstit.

Cum se uită capcânii unul la altul, vede cel mai mare la fratele său, mirele fetei, trei picături de sânge după cap. Il ia, îl pişcă, îl scoate afară şi îi spune:

„Măi, noi suntem unul din noi însemnaţi! Ia duceţi-vă şi videţi a cui suliţă îi plină de sânge la vârf".

Când se duc şi caută, tocmai suliţa mirelui era plină. Vine mirele şi spune: „A mea suliţă e plină de sânge.

— Să ştii că fata a fost în copacul unde ne-am oprit de ploaie!

— De unde ştii?

— N'ai trei picături de sânge după cap? Ea a fost în copac şi tu ai ajuns-o cu suliţa şi au căzut aceste trei picături de sânge la tine după cap.

— Oare să fie fata acasă? (întrebă mirele). Haidem în casă să ne aşezăm la masă şi să vedem ce ne-or întreba ei. Să nu ne încurcăm, să ştim cum să ne dăm seama.

Au intrat capcânii în casă, mama fetei a pus la masă şi tot cinstindu-i cu vin îi întreabă: „De ce n'aţi venit voi şi cu Anica?"

— Apoi, s'a dus la târg cu tata şi cu mama să cumpere ceva pentru nuntă.

Fata nu se putea lipi să intre în casă. Se bagă ea în bordeiul porcilor. Prinde un purcel şi începe purcelul a coviţăi. Ea l-a prins cu chip să iasă mă-sa sau tată-său afară. Iesă mă-sa şi strigă: huideu, boală („fata strigă din bordei: mamă, eu sunt"). Mă-sa însă, de bucurie că a venit ginerele său n'a-uzea nimic. Fata prinde iar un purcel şi purcelul iar începe a coviţăi. Iesă afară tată-său: „huideu brâncă". Fata ţinea bine purcelul de picior să coviţăie tare ca să audă tată-său.

Când a strigat ea: „Tată, eu sunt!", tatăl său strigă şi el: „cine e acolo?"

Ea răspunde: „eu sunt, tată!"

— Dar de ce şezi tu aici?

— Nu şed de flori de cuc, că tare bine m'am măritat. Aistea-s oameni? Aistea-s cei mai mari căpcâni.

Tatăl său, când a auzit-o, dă fuga în casă şi spune musafirilor: „mai staţi o leacă şi singuri că eu mă duc la cumătru Ion, în mahală, să aduc un ulcior de vin mai bunişor".

A luat ulciorul şi s'a pornit după vin. Merge la fată şi-i spune: „draga tatii, hai cu mine la cumătru Ion, în mahală, şi te-oi lăsa la dânsul. Acolo îmi vei spune tot ce-ai păţit".

A ieşit fata din bordeiu şi s'au dus cu tată-său la cumătru Ion. Pe drum i-a spus lui tătâne-său cum i-a fost măritatul. Pe fată a lăsat-o la cumătrul Ion şi el a venit repede cu un ulcior de vin, acasă. S'a apucat de băut cu dânşii şi i-a îmbătat. După ce i-a îmbătat, l-a chemat şi pe cumătrul său Ion, i-a legat pe capcâni burduf şi le-a adus şi fata şi le-a arătat-o.

La urmă i-a spânzurat. Aşa era timpul pe atunci: îi spânzura. Şi aşa a scăpat lumea de capcâni.

Informator **Gavril Botezatu,** 36 ani, Iurceni, judeţul Lăpuşna.

Na!...

Alerg în largul dorului meu,
în zorii vieţii lui Dumnezeu,
prin veşnicie, piscuri şi luceferi,
dincolo, nu ştiu unde, spre nemărginirea durerii.

Licurici — lacrimi de stea, lacrimile mele noaptea
o luminează,
singur, învins, mîngîi uşor firul de iarbă.
Cine? cine? sufletul ars mi-l vrea?...
Na!...

DUMITRU COSMA

Conceptul de artă în Scolastică

(Urmare din pag. 5-a)

n'are legătură decât cu abilitatea fizică, abilitate care pentru scolastică, nu este artă. Ea este mijloc, sau instrument, dar nicidecum scop. Căci dacă am socoti-o scop, am cădea deadreptul şi irevocabil în servilism, ceeace este absolut străin de natura artei. Aşa dar, imitaţia nu este reprezentarea oricât de **conformă** a unei realităţi date, ci numai redarea unei forme clare, şi prin asta, a unui **adevăr. Splendor veri,** spuneau platonicienii, — şi formula rezistă încă. Exact; redarea unui adevăr, dar nu prin imitaţia ca reproducere a lucrurilor, ci prin perfecţia cu care opera exprimă forma, în sensul metafizic al cuvântului. Adică prin **imitaţie ca manifestare a unei forme.** De aci caracterul de **universalitate** al artei. Că de unde vine forma şi vigoarea de **reconstrucţie ideală** a artistului, e o problemă care s'ar rezolva mai uşor în filosofia platonică. Scolastica nu spune în legătură cu ea, decât, că la temelia acelei reconstrucţii ideale stă facultatea artistului de-a produce, dar fără îndoială nu **ex nihilo,** ci dintr'o materie preexistentă, o creatură nouă, care este o fiinţă originală, capabilă, la rândul ei, să emoţioneze un suflet uman. Această creatură, după Jacques Maritain este fructul unui mariaj spiritual care uneşte activitatea artistului cu pasivitatea unei materii date. Din asta derivă şi sentimentul demnităţii particulare a artistului; el se consideră ca un asociat al lui Dumnezeu în facerea operelor frumoase, prin desvoltarea în sine a puterilor puse de Creiator. Şi folosindu-se de această lume creiată, el creiază, la rândul său, o altă lume, de al doilea grad. Dar, trebue să precizăm, aci nu-i vorbă de-o copie. Creaţia artistică nu **copiază** creaţia lui Dumnezeu, ci numai **o continuă.** Căci, la fel, după cum imaginea lui Dumnezeu apare în creiaturile sale, aşa şi marca omului se imprimă în opera de artă; o marcă plină, sensibilă şi spirituală, nu numai aceea a măinilor şi nervilor, ci şi aceea a sufletului. Iar dacă se întâmplă că artistul preţueşte mai mult natura decât **„operele maeştrilor"** nici asta nu este pentru **a copia,** numai pentru a se **fonda** pe ea şi pentru **a se supune** mai mult lui Dumnezeu. Dar asta însemnează că nu-i destul ca artistul să fie elevul maeştrilor; el trebue să fie şi elevul lui Dumnezeu, căci numai Dumnezeu cunoaşte, în tot secretul şi esenţa lor, legile celor mai frumoase opere. Şi natura nu-l interesează pe artist decât pentrucă este o derivaţie a artei divine în lucruri. In formulă scolastică: **ratio artis divinae indita rebus.** De aci, o altă afirmaţie; că artistul, indiferent că este conştient sau nu, îl consultă pe Dumnezeu, prin imensitatea lucrurilor.

Ce putem reţine din consideraţiile făcute? Că aceste elemente mai mult sau mai puţin îngrijorătoare, nu alterează cu nimic puritatea artei. Dar nu le-am enumerat pe toate, şi desigur nici n'ar fi cu putinţă. Totuşi cercul nu este închis. Incă ceva despre felul cum erau înţelese emoţia şi teza în Scolastică.

Emoţiile pe care arta, prin culori, sunete, ritm, măsură, metru, nuanţe, etc., ni le aduce în suflet nu sunt altceva decât **materia** cu care ea trebue să ne dea bucuria, de ordine transcendentă, a formei şi a clarităţii fiinţei. Asta ar fi ceeace Aristot. în Poetica sa, cu privire la tragedie, numeşte, cu un cuvânt devenit celebru, fenomenul **catharsis,** şi care a fost mult desbătut în Renaştere. Nu este locul să discutăm aci, dar spunem, în treacăt, că atunci când spiritul e în starea aceea de bucurie a fiinţei, se presupune că este neapărat în starea lui de **puritate;** purgat deci, de orice pasiuni. Acum, ceva în legătură cu teza. Scolasticii numeau **teză** orice intenţie extrinsecă operei de artă, atunci când gândirea care o anima nu lucra asupra operei prin mijlocul habitus-ului artistic, ci alături de el şi direct asupra operei. In atari condiţii, opera artistică era fructul unui amestec, o parte din habitus şi o parte din teză. Şi asta însemna o adulterare. Ce era atunci de făcut? Să se elimine orice teză. Artistul nu trebue să asculte decât de propria sa flacără şi să caute numai frumosul, aşa cum savantul caută numai adevărul. Gândiţi-vă la constructorii marelor catedrale, la un Palladio, la un Alberti, la un Bramante şi chiar la un Angello; ei nu-şi propuneau niciun fel de teză şi nu voiau nici să demonstreze convenienţele dogmei creştine, nici să sugereze, prin anumite artificii, vre-o emoţie creştină. Intenţia lor era numai să facă o operă frumoasă.

●

Am expus teoria artei, aşa cum era în Scolastică, urmărind aproape exclusiv conceptul de artă şi am precizat aproape toate celelalte concepte care îi fac anturaj; conceptul de ordine practică, de habitus, de virtute, de frumos, de arte frumoase, de universalitate artistică, de formă, de claritate, de fiinţă, de regulă, de imitaţie, de emoţie, de teză, etc., şi ar urma acum, să facem o teoretizare pe marginea acestei concepţii; să desvelim, adică, unele dificultăţi sau unele afirmaţii care n'au murit încă. S'ar putea deschide şi o serie de probleme noui, pline de semnificaţie şi gravitate, pentru toate epocile — dar mai ales pentru epoca noastră! — şi în care s'ar lămuri, într'un fel, buba acelui „filioque" artistic de care vorbesc unii în legătură cu dogma Trinităţii, sau, ca să fim tot pe acelaş drum, s'ar putea spune ceva despre faptul trecut sub tăcere, al păcatului prin actul artistic.

Dar, poate cu altă ocazie.

AXENTE SEVER POPOVICI

Expoziția „Grupul Nou"

(Urmare din pag. 4-a)

Const. C. Constantinescu e un temperament cu totul deosebit de al omoimului său. Mult mai optimist, pentru sa natura e un prilej de încântare, de ucurie. Balcicul a inspirat mai toate ucrările expuse. Un Balcic armonios co-

Paul Miracovici Peisaj (desen colorat)

orat și vibrant de lumină. Boris Caraea e un sculptor care se afirmă pe zi e trece. Lucrările expuse sunt opere emeinic studiate. Portretul D-nei C. e lucrare de o semnificație puțin comuă. Detaliile sunt înțelese fără meschiărie iar nuanța decorativă pe care o u mai toate lucrările d-sale trădează e statuar.

Nicolae Enea e unul dintre cei mai nuncitori artiști. Temperament năvalnic, Enea a cuprins în opera sa tot ce utea ispiti pe artist, flori, compoziții, cene de țară, nuduri și portrete. Cu o viziune sculpturală aproape și cu o vigoare rară d-sa modelează uneori fără să țină seama de nuanțe, un material cu otul neobișnuit. Lucrările expuse la „Grupul Nou" sunt printre cele mai nteresante și mai semnificative.

Despre Lucian Grigorescu am scris u prilejul expoziției sale, recent închisă. Aici nu voi face decât să semnaez din nou interesul operei sale prezentă la „Grup", cu o natură moartă u pești și care e printre cele mai interesante realizări ale sale și câteva admirabile peisage mai mici.

Cassilda Miracovici, de multă vreme a Paris, nu a mai expus la noi în ultimii ani. De data aceasta expune un autoportret în care cei ce au urmărit u interes manifestările sale de până acum, vor regăsi calitățile cari i-au făcut reputația.

Lui Al. Moscu i s'a reproșat mereu că pictează prea „cuminte" și că nu are destul „elan". Aceiași cari cer lui Moscu fugă, cer celor ce au, mai multă cuminție. Mai iei de aici, mai pui colo... E ca și cum ai cere șoricarului virtuți de ogar, sau ogarului să prindă șoareci. Pictura lui Moscu reflectă un temperament calm, studios și cred că acesta e drumul său și de la care face bine că nu se abate. Judecat altfel, înseamnă să se facă abstracție de orice element care ar singulariza pe artist. De multe ori un aparent cusur constitue — exagerat — acel ceva care caracterizează pe artist. Lui Corot i s'a reproșat poezia tablourilor sale, lui Delacroix, fuga excesivă. Ce ar fi fost acești artiști fără aceste cususuri? Pe lângă pictură d-l Moscu expune și câteva admirabile desenuri, peisage și portrete, în cari se desfășoară minunatele calități ale acestui înzestrat artist.

Despre d-na Adina Moscu-Melinte de asemenea am scris cu prilejul ex-

Adina-Paula Moscu-Melinte Desen

poziției d-sale. La „Grup" expune peisage și un autoportret precis desenat căruia, prin felul cum l-a compus ,i-a dat o atmosferă de stil, de muzeu. Peisagele, unele precise, altele mai pătrunse de emoție sunt observate cu o justețe remarcabilă.

Otilia Nichifor ne evocă pădurile de măslini și peisagiul însorit a Proveței unde lucrează de ani îndelungați. Lucrările expuse la „Grup" dovedesc un frumos temperament de pictor. Motivele, atât de interesante, sunt redate cu

Alexandru Moscu Sălcii

multă poezie și cu mijloace bogate. Faptul că d-sa expune atât de rar în țară îi face și mai prețioasă participarea. Cele 6 tablouri cari compun panoul d-sale sunt printre cele mai interesante.

Ionescu-Sin expune numai 2 lucrări însă excepțional de frumoase. Nudul mai ales e una din cele mai realizate lucrări din câte a semnat d-sa. Forma se îmbină admirabil în nuanțe variate iar culoarea, plină, sensuală e brodată pe un desen precis și sigur.

PAUL MIRACOVICI

Cinematografele

ARO: „VREAU SĂ MĂ MĂRIT"

Mă dusesem la filmul american al Danielei Darrieux, foarte puțin încrezător în priceperea Americanilor de a-i da actriței franceze un rol potrivit. Din fericire însă, celor de peste ocean le-a plăcut mai mult Danielle din comediile ei („Băetana", „Domnișoara, mama mea") decât aceea din dramele atât de impresionante totuși, ca: „Mayerling" și „Katia". Astfel că vedeta franceză n'a fost distribuită în vre-una din acele drame siropoase, în costume de epocă, în care Americanii s'au dovedit mai întotdeauna a fi stângaci, dacă nu chiar copilărești.

Filmul american al Danielei Darrieux este una din acele comedii deloc pretențioase cu care Americanii ne-au obișnuit și care, încăpute pe mâna unui regisor inteligent și a unui scenarist nu prea mult bătut în cap, isbutesc câteodată să fie amuzante. In filmul acesta, de pildă, cele ce se petrec pe ecran nu se pot numi „lucruri cu cap făcute", dar totuși ele provoacă un râs, care, în multe cazuri, este de preferat unor prea adânci judecăți. Marea mulțumire a tuturor trebue însă să fie aceea că Danielle Darrieux, nu a fost „americanizată" peste măsură, cazul celorlalte vedete europene care au trecut oceanul.

In „Vreau să mă mărit", am regăsit-o pe Danielle Darrieux din „Domnișoara, mama mea", cu toată coafura ei cam pretențioasă din unele scene.

Danielle Darrieux

Pot spune, chiar, că a abuzat de unele gesturi din comedia franceză. Astfel, în „Domnișoara, mama mea", Danielle Darrieux se îmbată la un moment dat și face câteva lucruri drăguțe și amuzante. Toate aceste „fleacuri de om beat" or fi plăcut poate, Americanilor, cari i-au pretins să le repete și în „Vreau să mă mărit" cu toate că în acest film nu se îmbată de loc. Doar la sfârșitul filmului e beată de fericire, fiindcă Douglas Fairbanks jr. binevoiește să-i spună că o iubește. Doug jr. nu a moștenit calitățile de gimnast ale tatălui — cel puțin, nu lasă să se întrevadă asta în nici un film al său — dar are un surâs tot atât de sănătos ca și primul Fairbanks. Misha Auer a împrumutat chipul său de „om picat din cer" unui chelner care vrea să fie patron.

Așa că nu cred să se plictisească lumea la filmul dela Aro. Cele două ore și ceva — sunt vre-o trei completări — trec destul de iute.

SCALA: „TREI CAMARAZI"

Trebue dela început să-mi anunț cititorii că la filmul acesta au plâns par'că, doamnele mai mult decât la Frou-Frou. Aceasta pentrucă scenariul, extras după un roman de Remarque, e mult mai serios și în acelaș timp nu e tratat deloc copilărește de regisor. Prietenia care îi leagă pe cei trei foști combatanți de pe front, nu e o prietenie de roman foileton, cu sacrificii mari, cu pasiuni cari până la urmă sunt înfrânte de sentimentul prieteniei și, alte lucruri de astea. E mult mai multă viață adevărată în acest film, neașteptat de multă pentru un film american, chiar dacă la baza lui stă un roman european. Cei trei camarazi nu fac, după cum am mai spus, fapte mari. Dar „micile sacrificii" cu cari încearcă să găsească fericirea aceluia dintre ei, care vrea să mai trăiască încă, lasă să se întrevadă „marile sacrificii" de cari sunt capabili. Iar regisorul, prin mici amănunte, cum ar fi gestul cu care Franchot Tone își mângâie mașina înainte de a o vinde, pe când cumpărătorul îi pocnește cu putere capota, a știut să ne impresioneze. Iar scena urmăririi în zăpadă, isprăvită cu pocnete de revolver cari acoperă glasurile unui cor de copii dintr'o catedră, e una din bunele scene pe cari le-am văzut în ultimul timp.

Filmul e lipsit de obișnuitul happy end, cu toate că acuma ar fi fost necesar și, în acelaș timp, natural. Toate sacrificiile cari le făcuseră camarazii pentru a strânge banii necesari unei operații care ar fi salvat-o pe soția unuia dintre ei, trebuiau să o convingă pe aceasta să asculte de sfaturile doctorilor, dând prin aceasta prietenilor ei, poate cea mai mare satisfacție, din viața lor. Ea, însă, înțelegând că e o povară pentru ei, își provoacă moartea. E singurul sacrificiu din film pe care nu îl admitem. **E marele sacrificiu**, care putea să lipsească.

I-am mai reproșa regisorului faptul că nu a redat atmosfera germană, cu toate că Franchot Tone e tuns mărunt, și că Lionel Atwill poartă monoclu.

Dintre interpreți, Franchot Tone joacă perfect.

Robert Young e mult mai reușit ca de obiceiu, iar în rolul lui Robert Taylor, destul de simpatic totuși, l-am fi preferat pe Tyrone Power. Margaret Sullavan are un joc puțin distrat, trădând mareu grij sufletești, ceeace se potrivește perfect rolului său.

ALTE FILME

Trianon: Paris melody 1939. Un film foarte neserios, la care totuși se râde. E lipsit de montarea obișnuită filmelor apestea, dar aduce o orchestră „nebună" pe ecran, care ne face să ne dăm seama de mentalitatea Americanilor. Dintre interpreți, Hugh Herbert, e amuzant, iar Rudy Valée e ridicol, dar are voce frumoasă.

Arpa: Omul cu masca. Multele aventuri din film l-au făcut pe regisor să uite că eroii mai au și suflet. Un film ratat. Cel puțin, cu părerea asta rămâi la sfârșitul părții I-a.

TRAIAN LALESCU

Cartea străină

(Urmare din pag. 4-a)

Orice problemă esențială, care pune în cauză condiția omului ca atare, poate fi considerată sub îndoitul aspect al unui conflict de conștiință și sub cel estetic, înglobând în el totalitatea punctelor de vedere: plastic, formal, concret etc. Atitudinea estetică singură favorizează acea dedublare a conștiinței, care-i permite să privească **dinafară.** Războiul, ca problemă de conștiință, se pune sub forma întrebării despre valoarea cauzei pentru care lupți.

In atitudinea estetică legitimitatea cauzei nu interesează. Aci „e vorba să știi dacă sub steagul tău, indiferent în sine, te vei desăvârși (on s'accomplira)". Pentru omul (artistul) lucid, dificultatea este de a împăca în sine eroismul cu inteligența. Curajul eroic din compunerea căruia nu lipsește luciditatea, — nu simpla izbucnire a unei vitalități exuberante, virtute biologică, de care nu poți fi făcut răspunzător.

Cunoscând că valoarea războiului constă în a fi legată de riscul morții, problema celui ce-și riscă de bună voe viața este de a nu și-o sacrifica, de a nu se lăsa ucis, pentrucă „acel ucis în război este un tras pe sfoară (dupe)". Esențialul deci este să nu te lași amăgit, să-ți păstrezi luciditatea care te împiedică să confunzi între a-ți **risca** viața și a ți-o **sacrifica.**

Sacrificiul consimțit al vieții, în război, se chiamă eroism. Altceva îl preocupă însă pe Montherlant, într'o astfel de împrejurare: „Scopul meu va trebui să fie de a nu prea lua la inimă războiul; de a filtra ce-mi vine dela el, de a nu primi decât ceeace poate fi de folos desvoltării mele; apoi, de a ști să-l digerez bine.. Mai presus de orice, să nu-mi fie o pierdere de timp, trăgând linia, nici o pagubă". Imaginea lui Montherlant, pe drumul de la Sierk la Treves, deasupra faimoasei „linii Maginot", absorbit în lectura și corectarea manuscrisului celui de-al patru roman din seria „Les jeunes filles", în ziua când toată lumea era convinsă că Franța și Germania vor mobiliza, ilustrează și autentifică, prin exemplul propriu, o atitudine care impune respectul, chiar dacă nu-i recunoaștem o valoare exemplară — așa cum nu putem avea acelaș sentiment față de atâția filosofi și moraliști ce și-au clădit — cum observa undeva Kierkegaard — din ideile lor plate, în timp ce ei locuiesc alături, în cocine.

MIHAI NICULESCU

Pensii pentru scriitori

(Urmare din pag. 1-a)

în condițiunea prestării unui serviciu corespunzător. In țara noastră, există acest fioros paradox că avem un Minister al Artelor și, în acest minister, afară de poetul Ion Minulescu, alți slujbași nu prea mai sânt recrutați din rândurile scriitorilor. Tot așa la Ministerul Educației Naționale, la Casa Școalelor, iar Radio-Difuziunea, instituție prin excelență culturală, e plină de tinere Sulamite și de streini, iar pe scriitori îi îndepărtează sistematic din birourile sale. La Fundațiile Regale, la Turism și la Serviciul social care s'a creat acum, ar trebui încadrați scriitori!

Afară de aceste instituțiuni, sunt apoi editurile care, pricopsite depe urma creerului nostru stors, ar putea să-și ia, „consilier", pe câte un om de litere, veritabil.

Sunt atâtea alte instituțiuni și întreprinderi de stat ori particulare (C. F. R., C. A. M., etc.), atâtea industrii care ar putea avea la ușa lor câte un câine d'ăștia de scriitor.

Nu e adevărat că artistul e un căscăund care nu poate fi integrat unei discipline sociale. E destul să vă gândiți la scriitori enumerați nai sus, ca să vedeți că toți sunt oameni serioși, gospodari cari au înflorit pământul nu numai cu cărți, dar și cu câte o duzină de copii.

Dintre toți scriitorii români, 95 la sută sunt chiriași. Chiriași, în țara în care ultimul venetic are un bloc ori o stradă întreagă de propietăți, cum noi am putea dovedi oricând!

Scriitorului îi trebue acea tihnă absolută, în care poate să creeze normal. Câți scriitori români sunt legați de o proprietatea a lor, de un pământ în cadrul Patriei, pe care întotdeauna a uiubit-o și au slăvit-o?

Scriitorul este nu numai un element sociabil, dar este și cetățeanul cel mai onest. Din toate straturile sociale s'au văzut oameni certați cu justiția — și dintre politicieni! — dar niciun scriitor român n'a coborît în pușcărie pentru delicte de ordin comun.

Scriitori, acești ofițeri ai spiritului, cinstesc țara aceasta mare și neamul românesc prin câțiva artiști de seamă își legitimează existența în fața popoarelor de cultură.

Și dacă este așa, mai ales că aleși fiind, ei sunt și foarte puțini la număr — atunci, trebuie scoși din condițiunea lor de paria și puși pe o treaptă de bunăstare și demnitate.

Să poată scriitorul să trăiască frumos, să iubească, să voiajeze, să se instruiască, să se căsătorească cel puțin cu prestigiul militarilor de carieră!

Să aibă scriitorul o casă și o gospodădie a lui!

Să aibă S. S. R.-ul medicul său, tot dintre confrați, să aibă o casă de credit și o Casă oficială (Maison, Foyer) **unde să-l primească și să-l omenească pe un Duhamel ori Massimo Bontempelli. Dacă se fac case pentru muncitori, dece să nu se facă, în aceleași condițiuni de plată, și pentru lavoratorii cernelii?**

Să ne-adune cei mai mari ai S. S. R.-ului cât mai curând în BREASLĂ, căci suntem, se știe, sub regimul unei Constituții corporatiste.

Așa!

N. CREVEDIA

Poșta Redacției

Adrian Sava. — Traducerile d-voastră din Josè Maria de Héredia sunt meritorii. Așteptăm și altele.

George Mureșeanu. — Citez din poezia d-voastră „Semne de iarnă" (așa zice mai bine „Semne rele", dată fiind și asprimea iernii din ăst an).

Vine doamna iarnă, falnica regină
In halatu-i albu, *plină de lumină*
Ea aduce totul, deși tristă este
Cântecele noastre, tainica poveste
Amintiri frumoase, de un ideal,
Imi aduce iarna, pe un vânt mistral.
(Aferim! halal!)

Intru completarea peisagiului puteați face o introducere cam așa:

Pleacă doamna toamnă, jalnic anotimpul
Despre care scris-a și ziarul „Timpul"
Intr'un reportagiu cu tristeți și ploaie.
Pleacă doamna toamnă, cu cojoc de oaie
Luând cu ea verdeața, visurile-mi toate
Și-așternând pe lume frunzele-i uscate.
Mâine vine iarna ,astfel că'n ajun
Pleacă doamna toamnă luată de taifun.

Pentru vară s'ar putea scrie:

Vine doamna vară, rumenă și albă
Albă ca o frișcă, albă ca o nalbă
Florile deschide *ale lor corole*
Soarele lucește sus printre cupole
Vine doamna vară, dulce ca o zee
Și-mi aduce 'n suflet vânturi alizee.

Const. Toma Bulat. — Schița dumitale, „M-me Blanche Borukin" are frumoase calități dar și un defect. E confuză. N'am înțeles intervenția Nadjei între eroină și căpitanul Serghei Borunin. Totuși, repet, schița e promițătoare și vă sfătuesc sincer să ne mai trimiteți.

George Nedelea. — Cele trei poeme în proză ale lui Turghenief nu le putem publica. Rondelul d-voastră e prea mecanic. Altceva sper că vom putea publica.

r. st.

UNIVERSUL LITERAR

TARIF DE PUBLICITATE
LINIA CORP 5

Dela 10—1000 linii	Lei	7
Dela 1000 linii în sus	„	8
Anunțurile colectorilor de loterii	„	6
Bilanțuri, convocări, notificări etc.	„	15
Știri artistice, judiciare, școlare	„	10
Inf. comerciale minimum 5 linii	„	12
Inf. financiare minimum 5 linii	„	12
Inf. colectori de loterii	„	10
Inf loterii de Stat	„	10
Anunțuri dela industrii de Stat 1 pag.	„	15000
Anunțuri comerciale 1 pag.	„	15000
Anunțuri financiare asigurări 1 pag.	„	20000

T. T. R. 1934

de DAN BĂLTEANU

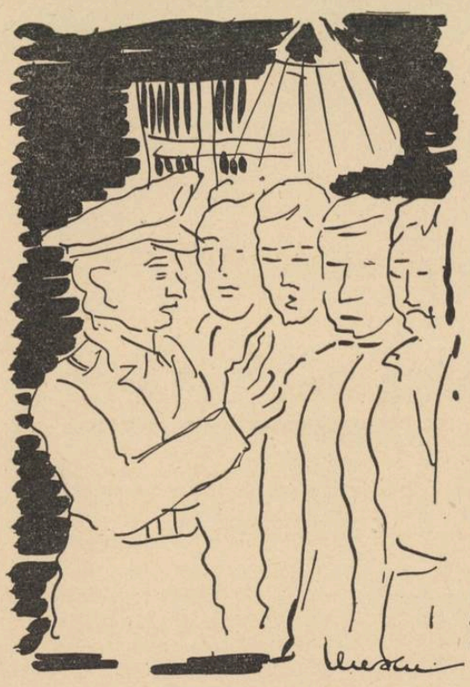

Astăzi a mai intrat o serie — ultima — la vizita medicală. Noi, **ceilalţi,** rămânem în companie, fiecare îndeletnicindu-se cu ce poate. Lângă patul meu e un brăilean care cântă admirabil la vioară. Stau întins şi ascult melodia care-mi umple gândurile. Departe — acolo — Sanda! Sanda şi Adela! Cine ştie dacă le voi mai vedea vreodată!

Arcuşul lunecă măiastru pe cele patru coarde, aci năvalnic ,cu străfunduri clocotitoare, aci potolit. Cât n'aş da să pot cânta şi eu! Să-mi traduc pe coarde, tot ceeace muncesc în gânduri. Brăileanul are o faţă iluminată. Desigur, cântecul îi evocă o fată pe care o iubeşte şi care-i tot aşa de departe ca Adela, ca Sanda!

Alături, doi teologi se ceartă cu alţi doi pe o temă religioasă, iar pe un cufăr, dosiţi după paturi, un grup joacă pocker. Ceilalţi, diverse.

Mississippi, poreclit aşa de nu ştiu cine, cel mai trăsnit ialomiţean, se aşează lângă mine.

— Ce faci frati-mio ?!

— Nu vezi ? Stau întins!

— Ştii că mâine dăm examen scris ?

— Ei şi ?

Vioara suspină înduioşător o arie din Traviata.

— Ascultă, reia Mississippi, eu nu prea ştiu nici istorie, nici română şi nici geografie. Am făcut comerţul şi'n fiecare toamnă venia tata şi mă scotea de urechi din repetenţie. D'aia te-aş ruga să mă laşi să te copiez. Sau, dacă nu vrei să rămâi aici, faci teza şi mă iscăleşti pe mine. Am eu grijă ca să te fac să cazi.

— Hm! Să mai pat cine ştie ce cu tine!

— Ce să paţi ? Cin'te cunoaşte ?

— Fugi mă! Cum crezi că o să fac asta ? Dar o să te las să copiezi!

— Bine! Da' să nu mă ţii cu vorba. Că altfel caut pe altul!

Şi, ca un fel de târg încheiat, îmi dă o ţigare. Mai târziu am aflat că mai arvunise vreo zece ,în acelaş chip.

Brăileanul cântă mereu.

— Doi ţie şi opt mie! ţipă unul din cei trei pockerişti.

— A nega pe Dumnezeu, înseamnă a nega lumea, a nega propria noastră conştiinţă ,a fi în complet dezacord cu tot ce este armonie. A nega pe Dumnezeu, înseamnă, dacă vrei să ştii, a nega însuş cântecul acesta pe care îl cântă camaradul şi pe care-l asculţi! isbucneşte unul din cei doi teologi.

— Taci din gură, mă! Tu nu vezi că n'ai cu cine vorbi? La ce te frământi ? Doar, sper că n'ai în faţă un sistem filosofic pe care să-l dărâmi. Dumnealui s'a hrănit din duhoarea de peste Nistru, sau şi-a apropiat spusele vreunui nebun! intervine celălalt.

— Sigur! ricanează Ochiosu, căci el e cel care a rămas în luptă; nu vă convine, vouă! Când vă înfundă omul, începeţi cu înjurături. Discută academic, părinte! Nu insulta! Doar nu vom stabili noi legi. Vrem doar să găsim adevărul. Nu fiţi valahi!

— Păi da' ce ţi-am spus noi până acum ? Nu-i un adevăr revelaţia ?

— Dovedeşte-o părinte şi mă 'nchin! Adu-mi argumente! Nu vreau fraze, ci adevărul. După el umblu ca un însetat!

Şi-a oprit şi brăileanul arcuşul. Cei din jur, exceptând pe cei trei pockerişti, s'au grupat. Cucu, care chibiţise lângă ei, stă grav şi ascultă. Toţi aşteaptă intervenţia lui.

— Ţi-am dovedit-o! Dar ce vrei să-ţi fac dacă eşti rău intenţionat!

— Cu ce mi-ai dovedit-o ? Cu vorbe ? Nuu! Vreau matematic. Arată-mi pe hârtie, aşa cum poţi arăta că 1+1=2!

— Da, părinte! Arată-i pe... hârtie că-i tare prost săracu! Cu tibişir, părinte! adaugă Cucu serios.

A fost de ajuns, ca să isbucnească râsul. Unul din teologi are buzele în aşa fel făcute, încât pare că le are duble.

— Ei, face Ochiosu, Cucu o să ne lămurească. Zi-i Cucule!

— Taci mă, dişteptule! Renegatule! Ateule! Lasă ca să vorbească popica, că doar d'aia are... autobuze!!

Râsul a isbucnit de astădată mai puternic.

— Silentium! Valahilor! Gata de râs! ne mustră Cucu. Ei, zi-i popico!!

— Ce să mai zic ? Nu mai zic nimic. Acum nu se mai poate discuta.

— Şi nici altădată părinte! Foarte bine! Să fii sănătos! Lasă-l în pace pe zăpăcitu' de **Ochilă,** că ăsta nu ştie pe ce lume se află. Şi-apoi ştii ce-a zis Eminescu, nu către mine sau către tine, ci către Ştefan cel Mare :

Lasă grija sfinţilor
In seama părinţilor!

Prin urmare să vorbească tăticu' şi mămica de Dumnezeu. Tu ai venit aici să faci **drepţi! stânga'mpre',** să stai la carceră, să sări gardurile!... Iar fratelui Ochiosu, care e mai mult limbut decât ochios, dacă vrea să afle adevărul, să mă urmeze într'o zi. Am găsit într'o cârciumioară nişte vin care te face să cunoşti nu numai **adevărul,** ci şi toate neamurile lui. Şi-acum toată lumea **stânga 'mpre',** că vreau să 'ncep un pocker şi-am nevoie de linişte. Executarea!!

— O clipă, ţipă Ochiosu. Când pot face cunoştinţă cu adevărul ?

— Dacă ai parale, astăseară!

Se face repede un comitet pentru strângerea fondurilor, se alege un preşedinte care să aibă însărcinarea să ceară învoirea participanţilor în oraş, sau, în cel mai rău caz, să înlesnească ieşirea în oraş prin fraudă. Şi sunt ales eu preşedinte, ca unul ce am prieteni printre ofiţeri.

●

Seara — în companie.

S'a încins un joc de 31. Cucu conduce jocul **en grand maître** şi tot el realizează câştigul.

— Fraţilor! Ce iese în plus peste 2 poli, merge la banchetul sinistraţilor.

Fireşte că din momentul acesta partida interesează pe toţi. Şi la lumina singurului bec, ne strângem toţi, ciorchine. Popa cu **auto buzele** rămâne deoparte şi desbrăcat de cămaşă, şi-o purică.

— Ce faci părinte ? îl întreabă unul.

— Ce să fac, fiule ?! Obiceiu moştenit din internat!

— De nu ţi-ar fi truda zadarnică! râde altul.

Jocul decurge liniştit. Doar glasul lui Cucu se aude din când în când, baritonal. Deodată teologul sare ca ars.

— Fiilor! L'am prins! Tii, ce mare e! Şi câte picioare!!...

Vreo câţiva curioşi se adună în jurul lui. Ştefănescu, căci aşa se numeşte teologul, râde cu patru buze şi-l expune, pe o hârtie albă, tuturor.

— E noroc, părinte! Mâine iei **scrisul.**

Dar deabia a terminat cu el, că a şi găsit altul. Şi deodată, cei care n'aveau nici un lucru, întâi în glumă apoi cu tot dinadinsul, încep păduchiatul. După cinci minute nu mai prezintă nici un interes insectele teologului, căci fiecare are acum **puiul** lui.

— Fraţilor! Să ştiţi că toţi o să luăm examenul!

Sugestionaţi, toţi începem să ne scărpinăm. Unul dă ideea ca să adunăm toată **recolta** într'o cutie de chibrituri. Dar cum numărul celor ce-şi aduceau cu toată pompa odoarele se înmulţise, s'au creiat mai multe vaduri : cutii de cremă, pudră, etc.

In răstimp de zece minute, în jurul jucătorilor nu mai exista nimeni. Toţi umblă cu privirile pe cămăşi, ca nişte săgeţi. Jucătorii privind din când în când la îndeletnicirea colectivă a companiei, încep să se scarpine. Apoi, unul câte unul, părăsesc jocul, până când, spre îndârjirea lui, Cucu rămâne stingher. Singurul îmbrăcat din toată compania.

Incepe şi el operaţia. Ceilalţi cari terminaseră razzia vestmintelor, dela brâu în sus, îşi întinseră cercetările şi asupra veştmintelor dela brâu în jos. Deodată Cucu răcneşte :

— Părinte, adu chibritul, părinte! Repede!

De astă dată hohotul e general.

— Să-l mănânce! Să-l mănânce! ţipă câteva glasuri.

— Aşa credeţi voi ? După ce m'aţi umplut de păduchi, să-l mănânc tot eu ?

— Dreeeepţi!

Glasul a tunat peste hohotul general. Cucu, care se afla la margine, rămâne cu cămaşa într'o mână şi cu **puiul** în cealaltă. Ceilalţi toţi păstrăm poziţia în care am fost surprinşi.

— Ce-i aici, domnilor ? se răsteşte ofiţerul de serviciu.

Şi fiindcă îl zăreşte pe Cucu mai aproape, îl ia în primire.

— Ce-i domnule Teodorescu ? Ce-ai mai **montat ?**

— S'trăiţi, domnule sublocotenent, subsemnatul n'a montat nimic. In schimb l'am prins!!

Şi foarte normal lăsă cămaşa pe patul din apropiere, făcu palma stângă căuc şi-l expuse privirii sublocotenentului. El se uită, la început curios apoi, încruntându-se, se dădu câţiva paşi înapoi.

— La carceră, d-le Teodorescu! Imediat! Executarea!

— Am înţeles, d-le sublocotenent. Dar nu-s eu de vină! Valahii ăştia puturoşi m'au contaminat.

— Vorba! Imbracă-te imediat!...

— Da domnule sublocotenent!

Şi căutându-şi hainele, se adresă către teolog.

— Numai d-ta eşti de vină părinte!

— Lasă gălăgia şi îmbracă-te mai repede!

— Indată, d-le sublocotenent. Numai de-aş avea lumină acolo! Până la ziuă îi fac ciulama.

De data aceasta hohotul n'a mai putut fi stăpânit. Şi când sublocotenentul a răcnit din nou, fiecare îşi muşca buza.

— D-le Teodorescu, dumneata bolşevizezi compania! Să ieşi mâine la raport!

— Am înţeles d-le sublocotenent! Fac tot! Numai să-mi găsesc pantalonii!!

Insfârşit, s'a **echipat!** Ofiţerul, nici una, nici două, să-l ia la carceră. Noi toţi simţim nevoia să-i luăm apărarea. Şi cum eu sunt mai aproape de ofiţer, îmi iau curajul.

— Domnule sublocotenent, camaradul Teodorescu nu este vinovat. El n'a făcut altceva decât ceeace a început, spontan, toată compania. Nu cred că se desolidarizează nici un camarad de ceeace spun!

— D-ta să nu vorbeşti. D-ta să ieşi mâine la raport ca să lămureşti unde ai fost azi-noapte! Un camarad din acesta, căruia îi iei apărarea azi, te-a trădat.

— Dacă nu pot prezenta nici o garanţie, atunci să ia alt camarad cuvântul. Cât priveşte acţiunile mele, voiu răspunde personal, având grijă să mulţumesc şi camaradului ce-mi poartă atâta interes.

— Domnule sublocotenent, ne asociem cu toţii spuselor camaradului Boteanu şi vă rugăm să ni-l lăsaţi pe Teodorescu, căci de data aceasta, pe cuvânt de onoare, nu-i vinovat!...

— Ce e ? Cuvânt de onoare ??... ricanează sublocotenentul. Aici nu există decât ordin. Am zis, aşa rămâne! Executarea!

Cucu, făcându-ne bineţe cu mâna, porneşte liniştit.

— Unde te duci ? ţipă după el sublocotenentul.

— Spre **executare,** s'trăiţi! Ştiu unde se află căci am mai avut parte de asemenea executări.

Şi iese singur.

— Unde se duce ? întreabă ofiţerul.

— La carceră!

Ofiţerul se încruntă şi porneşte — glonţ — după el. Toţi au rămas tăcuţi.

— Bietul Cucu! Să ştiţi c'a păţit-o! suspină popa.

— Aş! Nu-i face nimic.

Ne pregătim de culcare. Păcat de aşa seară! Incepuse atât de frumos!! Dar nu trec nici cinci minute şi Cucu revine însoţit tot de sublocotenent. Are aerul de mare învingător. Păşeşte apăsat, ca la defilare, în timp ce ofiţerul îl descântă.

— Aşa, d-le Teodorescu! Altă dată să ştii că nu-ţi merge cu mine! Aici e militărie, nu circ.

— Domnule sublocotenent...

— Nimic! Ai să stai planton până la două. Voiu veni personal să cercetez. Executarea!

— Uff! Iar executarea !oftează Cucu.

Ofiţerul a plecat.

Toţi aşteptăm să fim lămuriţi.

— Aşa mă păduchioşilor... Să vă fac vouă gardă! Să vă fiu eu înger păzitor, în timp ce voi dormiţi!!.... Să fiu al dracului dacă veţi închide vreunul ochii până la două... Şi nici el n'o să doarmă.

— Dar cu carcera cum rămase ?

— Nu mai există carceră! A umplut-o de sus până jos cu fasole, praz, ceapă, cartofi şi alte mirodenii. Păcat că nu m'a băgat acolo. Aşi fi avut ce lucra până la ziuă. Dar bine că ştiu acum că nu mai au carceră. Mâine stau toată ziua în oraş...

Intr'adevăr Cucu s'a ţinut de cuvânt. Până la două nimeni n'a putut închide ochii... Când a venit ofiţerul în inspecţie, Cucu se lupta cu trei inşi într'un pat. S'a făcut însă că nu vede şi-a plecat...

O carte supărătoare

de MAXIM GORKI

Nu sânt un ştrengar: am 40 de ani, da, domnule! Cunosc viaţa ca şi ridurile de pe obrazul meu sau de pe palma mânei mele ; nu mai am de învăţat de la nimeni nimic. Am familie grea şi pentru a-i crea un trai bun, am trebuit să mă ploconesc timp de 20 de ani. A te ploconi e foarte greu şi foarte neplăcut.

Insă ăsta este trecutul şi acum vreau să mă odihnesc de oboselile vieţii. Odihnindu-mă, îmi place să citesc. Lectura este o plăcere mare pentru un om civilizat şi stimez cartea, mi-e dragă. Insă nu fac parte de loc din acea categorie de originali cari se aruncă asupra primei cărţi venite, ca şi înfometaţii asupra pâinei pentru a căuta într'însa o vorbă nouă şi a-i cere indicaţii asupra modului de a trăi.

Ştiu cum trebue să trăieşti, da, o ştiu... Lectura mi-o aleg eu însu-mi şi nu citesc decât cărţile bune, scrise cu sentiment. Imi place când autorul poate să arate părţile limpezi şi oneste ale existenţei chiar dacă spune lucruri rele.

Pe noi, ăştia cari am muncit mult în viaţă, cartea trebue să ne consoleze, trebue să lucreze asupră-ne ca şi cântecul de leagăn care adoarme copilul. Iată părerea mea, domnule. O odihnă serioasă este dreptul meu sfânt! Ar îndrăzni cineva, oare, să spună că nu e drept?

Aşa dar, într'o zi am cumpărat o carte de unul dintre scriitorii noştri renumiţi. Am cumpărat o carte de unul dintre scriitorii noştri renumiţi. Am cumpărat-o, am adus-o acasă şi am început s'o citesc. Trebue să vă mărturisesc : aveam o prejudecată începând această carte. Nu cred în aceste talente tinere. Imi place mai mult Turghenieff : e un scritor blând şi plăcut. Când îl citeşti e ca şi când ai bea lapte bun şi gras. Te gândeşti : „E mult timp de când s'a petrecut lucrul acesta, nu mai e azi, e deja trăit". Imi place şi Goncearoff ; el scrie într'un gen liniştit, solid şi convingător.

Incep dar cartea... Ei, ce dracu! O limbă admirabilă, precisă, totul este exprimat fără părtinire, totul este perfect echilibrat; e foarte bine!... Am isprăvit o mică povestire, am închis cartea şi am început să mă gândesc.

O impresiune tristă... însă nu o poţi uita fără frică. Nu e nimic necioplit, nu sânt rânjiri ascunse sau aluzii răutăcioase la adresa claselor cu dare de mână, nu e nici o tendinţă de a arăta micile naţii ca modelul tuturor virtuţilor şi perfecţiunilor. Scurt, nu e nimic obraznic, totul e foarte simplu, foarte frumos. Citesc încă o povestire ; bine, foarte bine, bravo! Incă!...

Se spune că atunci când un chinez vrea să otrăvească pe amicul de care doreşte să scape, pentru oarecari motive, îl invită la dânsul şi îi oferă dulceaţă şi enibahar. E o dulceaţă foarte bună cu gust delicios şi din care mănânci până într'un anumit moment cu o plăcere de nedescris. Dar când soseşte acel moment, omul cade grămadă şi s'a isprăvit cu el. Nici odată nu va mai mânca pentru că el însuşi e gata să servească viermilor de hrană. Aşa, această carte am citit-o pe nerăsuflate ; eram în pat când am terminat-o şi, după ce stinsei lampa, mă pregătii să dorm. Stăteam întins, foarte liniştit. In jurul meu domneau liniştea şi pacea.

Deodată simt ceva extraordinar : mi se pare că un stol de muşte de toamnă începe să se învârtească de asupra mea, în întuneric ; cunoaşteţi, desigur, acele muşte supărătoare, cari ştiu aşa de bine să ţi se aşeze în acelaş timp pe nas, pe amândouă urechile şi în jurul bărbiei? Picioarele lor te gâdilă într'un chip foarte supărător. Deschid ochii, nu văd nimic. Insă în sufletul meu e ceva trist şi posomorât. Fără să vreau, îmi amintesc tot ce-am citit; înaintea ochilor mei se înalţă figurile posomorâte ale eroilor. Toţi sunt oameni debili, moderaţi, cari n'au sânge în vinele lor ; viaţa lor e prostească şi plictisitoare.

Nu pot să adorm. Incep să mă gândesc. Am trăit patruzeci de ani, patruzeci de ani! Stomacul funcţionează rău. Soţia mea spune că sânt... hm... că n'o mai iubesc cu atâta pasiune ca acum cinci ani. Fiul meu e un prost. Are note

foarte rele ; e leneş, n'are altă ocupaţie decât să patineze fără încetare şi să citească cărţi idioate. Ar trebui să văd cari sunt acele cărţi. Şcoala este o instituţiune grozavă ; şi ea schilodeşte copiii. Soţia mea are sbârcituri la coada ochilor şi totuşi mai are încă pretenţii. Serviciul meu ca funcţionar, e în fond de o prostie grozavă, dacă vrei să discuţi logic. Şi în genere, toată viaţa mea...

Aci am deschis ochii. Ce dracu! Ce-i această fantasmagorie? Văd lângă patul meu o carte. Un volum uscăţiv, subţire, cocoţat pe picoare lungi şi care dă din cap în semn de aprobare. Cu o atingere uşoară a paginilor îmi spune : „Fii logic". Faţa lui e lungă, lucioasă, şi în acelaş timp tristă, iar ochii lui cari lucesc cu o strălucire grozavă, îmi găuresc sufletul : „Gândeşte puţin, gândeşte bine, pentru ce ai trăit patruzeci de ani? Ce ai dat vieţii în acest timp ? Nici o singură cugetare nouă n'a încolţit în creerul tău; n'ai pronunţat încă un cuvânt original în tot timpul acestor patruzeci de ani. Niciodată nu s'a înălţat în inima ta vreun sentiment sănătos şi, chiar când erai amorezat, te gândeai într'una: „fi-va ea o femee potrivită pentru mine?". Jumătate din viaţă ai întrebuinţat-o pentru a te instrui şi în cealaltă jumătate ai uitat ce-ai învăţat. Şi niciodată n'ai avut altă grijă decât mulţumirea ta sufletească, confortul tău, o bună hrană. Eşti un om nul, nesimţitor, de prisos pe pământ şi nimeni n'are trebuinţă de tine. Vei muri, şi ce va rămâne de la tine? Nimic! Va fi ca şi când n'ai fi existat!"

Atunci cartea blestemată vine spre mine, se aşează pe pieptul meu şi-l apasă, paginile ei tremură, mă împresoară şi-mi şoptesc : „Oamenii ca tine sunt mii şi mii în lume. Toată viaţa voastră se scurge ca aceea a goangelor în culcuşurile lor calde, şi iată pentru ce viaţa e aşa de plitcisitoare"'. Ascult aceste cuvinte şi mi se pare că nişte degete, subţiri şi reci, pătrund în inima mea. Mi-e frică, simt o indispoziţie, şi o nelinişte nespusă îmi cuprinde tot corpul. Nici odată viaţa nu mi-a părut aşa de luminoasă; o consideram ca o datorie care ar fi devenit un obicei, sau mai bine zis, trăiam fără să cuget. Insă acum, această carte stupidă mi-a zugrăvit existenţa în culori triste şi supărătoare. „Oamenii suferă, ei vor ceva, aspiră la ceva, şi tu, tu nu te ocupi decât de funcţiunea ta. Tu însu-ţi nu găseşti nici o plăcere şi nu faci nici plăcere altora. Pentru ce trăieşti ?

Aceste întrebări mă hărţuiau, mă muşcau, mă rodeau, nu puteam să dorm. Şi omul trebuie să doarmă, domnule! Paginile cărţii, ochii eroilor, se fixau asupra mea, punându-mi mereu această întrebare: „Pentru ce trăieşti?"

„Asta nu vă priveşte" aş fi vrut să spun, însă nu puteam. Sgomote nedesluşite, şoapte ciudate răsunau în urechile mele. Mi se părea că oceanul vieţii apucase patul meu şi mă ducea cu el pe valurile sale, legănându-mă în infinit. Amintirile anilor trecuţi provocau în mine ceva asemenea boalei de mare. Niciodată n'am avut o noapte aşa de agitată, îţi jur, domnule! Şi te întreb: de ce folos este pentru un om, o carte care-l supără şi-l împiedică de a dormi?

O carte trebue să desvolte energia mea, pe când dacă samănă ace în patul meu, la ce îmi va servi? Spune-ţi-mi, vă rog! Trebuiesc retrase din circulaţie asemenea cărţi, da domnule; pentru că omul are nevoie să-i serveşti ceva plăcut; lucrurile neplăcute poate să şi le creeze şi el însusi.

Cum s'a isprăvit aceasta ? Intr'un mod foarte simplu. Dimineaţa m'am sculat iritat rău ca dracu: am luat volumul şi l-am dus la legător. Şi mi l'a l-e-g-a-t. E o legătură bună, foarte grea. Cartea e acum aşezată într'un raft inferior din biblioteca mea şi când sânt bine dispus, o ating uşor cu vârful ghetei mele şi o întreb: „Ei, cine a învins din noi doi?... Hm?..."

(Traducere din rusește)

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T. T. Nr. 44908 - 938

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub Nr. 163 Trib. Ilfov.

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

TELEFON: 3.30.16

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 2
SAMBATA 14 IANUARIE 1939

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Eterna coloare a vieții

de prof. N. I. HERESCU

Amatorii de literatură se întreabă deseori care să fie taina farmecului veșnic exercitat de arta poeților de demult asupra tuturor celor ce unesc gustul cu priceperea. Să nu fie cumva simpla curiozitate a unor oameni trăind din cultul trecutului? Să nu fie și aceasta încă o modă, încă o formă de afectație, de snobism, — „moda anticului?".

Trăinicia marilor scriitori ai antichității are, în realitate, o cauză mult mai firească: este legătura dintre opera lor și viața de toate zilele, viața aceia simplă, umilă, banală, care formează existența de totdeauna a omului din mulțime. Dintele timpului poate măcina opere cât de mari care aparțin vremilor apuse, dar nu se poate atinge de acelea care au închis, în substanța lor, ceiace aparține tuturor vremurilor, fără deosebire.

Iată, de pildă, Horațiu.

Printre poeții lumii vechi, puțini par să fie mai moderni, mai aproape de inima și de mentalitatea noastră, ca Horațiu. Poet antic, el este totuși nou, pentru a fi știut să surprindă, din viață, câteva din liniile ei neschimbătoare. Undeva, în cinci cuvinte, poetul face această revelatoare mărturisire: „Quisquis erit vitae scribam color". El vrea, așa dar, să pună, în versurile sale, viața adevărată, oricum ar fi ea. „Color vitae", culoarea vieții, iată calitatea esențială a poeziei horațiene. Ea trădează și gustul pentru concret, această trăsătură generală a psihologiei romane, dar ne arată și un neasemănat „dar de a vedea", trăsătură caracteristică a geniului horațian, pe care cultivatorii poetului o pun tot mai mult în lumină [1]).

Horațiu privește împrejur și nimic nu scapă ochiului său de mare meșter. In primul rând, se înțelege, priveliștea. In versurile lui defilează privelişti de primăvară, cu isvoarele alergând deasupra pietrelor acoperite de mușchi; privelişti de vară, inundate de soare, sub care strălucește marmura caldă a statuilor; privelişti de iarnă, cu arborii striviți sub povara zăpezii.

Dar preferințele lui Horațiu merg nu atâta către observarea naturei neînsuflețite, cât mai ales către tipul uman, mai exact: către tipul viu, însuflețit, căci animalele ocupă și ele atenția poetului. Cine a citit pe Horațiu nu mai uită, de exemplu, profilul de măgăruș, obidit și resemnat, cu urechile pleoștite și spinarea încovoiată de povara prea grea; sau pe savurosul câine de vânătoare, care face exerciții cu o veche piele de cerb lăsată pentru el în curtea fermei.

Trecând la tipul uman, cât de viu, cât de văzut este portretul copiilor de centurioni mergând la școala din Venusia, cu tăbliţele și mașina de numărat, agățate de brațul stâng; portretul lui Volanerius, acel bolnav paralisat de gută care, pătimaș după jocurile de noroc, a tocmit un servitor ca să dea el cu zarul în locul lui; portretul lui Tigellius, aci îmbrăcat ca un rege și poftit la masă numai la oamenii mari, și aci mulțumindu-se cu o togă răpănoasă, cu o masă rustică și o singură solniță, îmbrăcăminte și mobilier de om nevoiaș.

Portretul este însă numai un detaliu desprins din tabloul larg al vieții. Mai multe portrete, reunite într'un cadru și puse în mișcare, reconstituesc tabloul în întregul lui.

Iată, la țară, sosirea pe neașteptate a vecinului care, pe o zi cu ploaie, ne mai știind cum să-și omoare timpul, vine și se invită la dejun, gazda trebuind să improvizeze repede un desert compus din nuci, smochine și struguri uscați.

Iată, la el acasă, pe jurisconsultul celebru care, ca medicii la modă din zilele noastre, ies pe ușa din dos, în vreme ce clienții continuă să aștepte răbdători în sala de așteptare, socotind că în biroul său maestrul e cufundat în lucru.

Iată taifasul, sfătos și filosofic, pe care Scipio și Lelius „în halat și papuci", îl au cu Lucullus, așteptând să fiarbă legumele pentru cină.

Iată și pe curtezana care nu se mulțumește să-și lase adoratul să aștepte la ușă, ci, pe fereastră, îi mai aruncă în cap o găleată cu apă rece.

Iată, în fine, pe vânătorii de testamente; poetul îi compară, într'o viziune caricaturală, cu niște pescari care, la capătul undiței, în loc de râme au pus prăjituri și fructe, pentru a prinde astfel văduve și moșnegi zaharisiți; aceștia vor fi apoi puși la păstrare într'un acvariu.

Viața în toate aspectele și cu toate tipurile ei hrănește astfel din belșug imaginația lui Horațiu. Poetul nu scapă niciun moment de sub obsesia realului și, întocmai ca Goethe mai târziu, orice gândire abstractă, orice considerație filosofică sau morală, ia în mintea lui forma realităților pe care le are sub ochi.

Aci se găsește, mi se pare, cheia cu care se desleagă misterul dăinuirii lui Horațiu, dealungul veacurilor. A lui Horațiu, ca și a tuturor marilor creatori. Este coloarea vieții care trăește în opera lor ca pe un obraz; este fidela viziune a vieții care nu se schimbă, care e eternă ca și sentimentele cele mai simple ale oamenilor.

[1]) Mă refer, în special, la ultimul studiu al d-rei Anne-Marie Guillemin.

Peter Paul Rubens — Portret

CATON THEODORIAN

Intr'o vreme în care conflictul dintre lavalieră și dus părea inaplanabil, Caton Theodorian lupta să câștige, pentru scriitorul romîn, un loc în societate.

Părea agresiv Caton Theodorian. Și fără îndoială că era. Dar, pentru cei cari l-au cunoscut mai bine, monoclul lui, curățenia lui vestimentară, gambeta pe care-i plăcea s'o poarte, însăși privirea lui care devenea poruncitoare chiar atunci când trebuia să solicite — erau atributele voite și formau armătura necesară a unui purtător de stindard, care înțelegea să-și reprezinte breasla după imaginea demiurgică ce i-a fost acordată cândva de exaltarea populară.

Sub aspectul acesta trubaduresc și imperios, sub care credeai că se pregătește să răsune trîmbița eroică a lui Osian, sufletul era al unui timid îndrăgostit de toate efluviile sentimentale ale vieții. Dacă reprezentantul scriitorilor era un ofensiv, în schimb scriitorul era în permanentă defensivă față de violențele destinului și de cruzimile mai mărunte ale existenței umane. Nu știu dacă e vreun personaj creiat de el, pe care Caton Theodorian să nu-l fi apărat de loviturile soartei, sau să nu-l fi investit cu o misiune de indulgență ori de toleranță. Martor e bătrânul Bujorescu, maniac și crunt, învins până la urmă de gânguritul unui copil; martor e medicul Bujoreștilor, figură originala și seducătoare în teatrul românesc, apărător al bunului simț și al firescului împotriva prejudecății; martor e sufletul delicat al lui Amos, simplu și cald în împărtășania lui cu natura, pe care Caton Theodorian a proclamat-o totdeauna mai tare decât voința omenească. Și în fine e acel Pleșu, hărțuit de atâtea neveste și care, dacă a pierit repede din amintirea spectatorilor Naționalului, e tocmai din pricina acelui complex sufletesc pe care teatrul preferă să-l cedeze nuvelei.

Dar se va ocupa istoria literară de locul adevărat pe care l-a deținut Caton Theodorian în proză și în teatru. Omagiul scriitorilor cari l-au dus Marți la groapă, a fost rostit în primul rând pentru cel care a știut să-i reprezinte totdeauna cu dârzenie și cu demnitate. Mai mult: pentru cel care, înfruntând un timp și o atmosferă neprielnică, a reușit să fie inițiator. Intr'o vreme în care scriitorii erau risipiți, solidari cel mult în mănunchiuri reciproc ostile; în care protecțiile erau cel mult individuale și socotite, umilitoare, ca simple „ajutoare"; intr'o vreme, în fine, în care casa visată pentru ei de Eminescu era o iluzie care stârnea scepticism și ironie —

Caton Theodorian a fost cel care va rămâne, pentru toți mănuitorii condeiului, „fondatorul". El a creiat, din nimic, Societatea Scriitorilor Romîni; și, tot din nimic, a făcut-o să ia ființă și pe aceea a Autorilor Dramatici Romîni. Acesteia din urmă, i-a fost de nenumărate ori președinte și bunului ei mers i-a închinat ultimii lui 15 ani. Dacă vara pleca să reprezinte pe autori în congresele internaționale de teatru, pregătind drumul peste granițe pentru producțiile unei limbi care e departe de a fi universală, în tot restul anului — din casa pe care prin efortul și economia lui și-a cumpărat-o Societatea, și căreia ia donat din viață toată biblioteca lui — Caton Theoca nici un drept al autorului nostru de teatru să nu fie încălcat, izbutind să-i întărească și să-i garanteze situația prin legea teatrelor, în ale cărei alineate reci va trăi totdeauna, pentru cei informați, dragostea lui caldă pentru breasla pe care a cinstit-o. Deaceea, dintre toți creiatorii de valori literare, cei cari au simțit mai adânc pierderea lui și cari îi vor rămâne mai recunoscători, sunt autorii de teatru.

MIRCEA ȘTEFĂNESCU

TEMPLELE GRAIULUI

de DAN BOTTA

Expresia elementară a națiunii, a principiilor ei de misterioasă coheziune, forma cea mai vie a sufletului ei, ceața în care se decid adevărurile ei, în care sufletul ei se pronunță, — ca și ceața selenară în care se revelau spunerile îngerilor lui Svedenborg, ceața în care cuvintele erau evidența, realitatea lor eternă — este graiul.

Sufletul națiunilor se revelă în grai. Solidaritatea națională se constitue prin grai.

In vechea limbă românească — în care gem încă nedeslegate, puteri imense, imense virtualități de armonie — cuvântul „limbă" se confundă cu „națiune". Limba este însăși națiunea.

Dacă aceasta e o realitate, graiul e o problemă de Stat, cultul graiului o necesitate națională.

Templele graiului, radiând și ele o misterioasă energie — extrasă din această realitate milenară, produsul unui chimism tot atât de complex ca acela al materiei vii, produsul a mii de osmoze, de fapte istorice, de creații de geniu care este o limbă — sunt teatrele.

Rafinarea, modelarea graiului, încercarea de a-l face propriu să exprime cea mai vastă gamă a pasiunii, încercarea de a-l face apt extazului și celor mai înalte trepte ale contemplației, ridicarea lui până la regiunea imaculată a esențelor, iată cari pot fi idealurile unei politici a graiului.

Începeți prin a crea instrumentul capabil de cele mai înalte opere, și operele vor veni, faceți atmosfera prielnică unei înalte efuziuni a spiritului, împliniți ritul și zeul se va apropia de voi, construiți templul și zeul se va așeza într'însul. Graiul este instrumentul culturii. Un grai cultivat face posibilă o înaltă cultură.

Teatrul propune prin coturnii tragici, prin solemnitatea spunerilor sale, prin caracterul socerdotal care-i e inerent — dar pe care l-a pierdut în febra materialistă a zilelor noastre - - graiul la exemplaritate.

In cuvântul, care apare încărcat nu numai de semantica sa, de stigmatele evoluției sale, ci de o viață profundă, în care respiră tot suflul cu care a fost pronunțat, ardoarea inspirată care l-a articulat, halcul de semnificații pe care i-l dau sonoritatea sa, ritmul, profilul său plastic, — se face cuminecarea cu ce e mai profund național în durere, în pasiune și în moarte.

Biserica, tronul, teatrele, iată înțelegem aici cu zelul cu care vom apăra, cu ardoarea pe care ne-o promitem, cultul cuvântului, facem o lucrare de edificare a națiunii.

Dar pe lângă rostul magic de templu al cuvântului, teatrul are menirea să împlinească o altă mare funcție să ridice acțiunea omenească la rangul unui act cu o importanță etică fără seamăn: să o ridice la semnificația ei absolută. Dacă în templele închinate Domnului se repetă în acțiunea sacră a liturghiei, patima divină și trans-

(Urmare în pag. 2-a)

Albinele

Albinele ce'n faguri de ceară, miere pun,
Înțeapă copilașii cu-aceiași simplitate
Și, împărțind veninul ca și nectarul bun,
De faptele-amândouă rămân nevinovate.

Dar oamenii, stăpânii, din câte fac și spun,
— Frumoase, drepte, bune și vii, și-adevărate, —
La judecata căror ființe se supun?
Cui dau ei socoteala durerii apărate?

Gândesc: Precum albina plătește 'nțepătura
Cu viața 'ncet prelinsă, pe răni ce se desfac,
Când acul crud se frânge, — nu-i oare un zeu, natura,

Ce'n veci, printr'o durere, durerii face leac?
O, câte inimi, cântec, nu-ți vor simți arsura
Și, hărnicie, câte flori vii n'or plânge 'n veac!

ȘTEFAN STANESCU

Nicolas de Bruyn: (sec. XVII). — Dans în parc, gravură

Regele Soare și Baletul

de M. DUMITRESCU
dela „Opera Română"

Prestigiul și influența lui Ludovic XIV, exersându-se în toate ramurile de activitate ale artei, au hotărît și soarta baletului pentru care marele monarh avea o pasiune cum nici un alt suveran nu avusese până atunci.

El considera dansul ca pe un element esențial al serbărilor sale, al căror caracter devenea tot mai fastuos, din ce în ce mai bogat în grandoare și fantezie. Dar el iubea dansul și pentru bucuria ce o simțea atunci când apărea el însuș pe scenă, executând cu multă măestrie și distincție dansuri, în baletele atât de numeroase ce s'au reprezentat la curtea sa. Sub domnia lui, continuitatea spectacolelor de balet la curte și în oraș, a făcut ca dansul să pătrundă pentru totdeauna în obiceiurile societății franțuzești. Această influență s'a întins dealungul secolului XVIII-lea și a persistat încă mult timp. Sub o impulsiune venită de atât de sus, dansul, la fel ca toate celelalte arte, capătă formă definitivă.

Baletul caută să obțină tot felul de combinări, are îndrăzneli fericite și ajunge la efecte mari.

Marele balet de acțiune, care dă o desvoltare considerabilă dansului teatral, domină întreaga coregrafie a secolului lui Ludovic XIV. Abordând acest gen și devotându-se lui, poeții și muzicienii au cucerit favorurile regale.

Dragostea pentru dans și-a manifestat-o Ludovic XIV încă copil fiind, și la vârsta de 13 ani, îl găsim pregătindu-și debutul ca dansator în baletul „Cassandre" compus de Benserade. Doi ani înaintea morții lui Richelieu, Ludovic apare în sala palatului Cardinal, pe o scenă adevărată, într'un veritabil teatru, unde a dansat în baletul „Prospérité des armes de la France", la care spectacol, parizienii mirați de o astfel de noutate, s'au îmbulzit în massă spre a-l vedea și a-l aplauda.

Ludovic XIV a apărut între anii 1652—1670 de nenumărate ori sub formă de dansator teatral. Intr'unele balete apărea în mai multe roluri de diverse genuri iar aparițiile sale erau uneori urmate de recitări de versuri ce-i ilustrau glorioasa lui domnie.

Printre baletele în cari s'a distins frumosul său talent au fost: „Le Triomphe de Bachus, le Temps, l'Amour malade, Alcibiade, la Raillerie, l'Impatience, Vincennes, les Amours déguisés, le Ballet du Carrousel, Flore, și mai cu seamă „Les Plaisirs de l'Ile enchantée", balet reprezentat la Versailles în anul 1644 și care a fost apoteoza marelui rege, ca dansator.

(Urmare în pag. 7-a)

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

TEODOR SCARLAT: Viaţa la 'ntâmplare

(Roman) „Cartea Românească)

Ne-am obişnuit să credem că în literautra întâlnim deseori ceeace se chiamă „viaţa reală, nudă şi simplă". Presupunem ca autorul s'a exercitat cu virtuozitate,să scuture polenul transfigurării şi să înfăţişeze o canava meschină şi goiaşa, conformă traiului cotidian, a cărui cunoaştere în sinceritatea sa tristă ar fi un câştig interesant al artei scrisului. Astăzi de pildă, în modernismul nostru acut, nu mai vedem ce câmp al experienţelor omeneşti nu l-ar putea atinge şi exploata literatura. Gide şi Proust, aflându-se pe treapta aristocratică a spiritului, au fost preocupaţi să dea, în analiza vieţii interioare, peste zăcăminte noui de bucurii şi contemplaţii; în josul scării, în straturile sociale neajutorate de civilizaţie şi cultură, au fost socotite drept noui forţe ale sufletului, manifestările „à rebours" ale acestuia: exasperarea, umilirea omenescului orgolios, descripţia mizeriei cu totală sinceritate, etc. Astfel s'a născut tipul de roman aparţinând ca originalitate, exclusiv vremii moderne, şi al cărui conţinut ne prezintă deobiceiu viaţa unui tânăr sărac, nesprijinit şi neiubit de nimeni, luptând să-şi cucerească un loc în societate! Cărţile acestea de lipsă şi singurătate sunt compuse mai toate, la persoana I-a, au un caracter confesional, şi când se vorbeşte în ele despre foame, despre vagabondaj, despre decrepitudine morală şi fizică, — suntem îndemnaţi să credem că autorul povesteşte propria sa viaţă.

Dealtminteri, mai mult decât cel de creaţie propriu zisă, scopul lor este acela al unui strigăt de alarmă, ele vor să dovedească în primul rând că autorul există, că se sbate în sărăcie, că me-şi-ajutor.

Din asemenea categorie a romanelor exasperării şi ale strigătului de alarmă face parte şi „Viaţa la 'ntâmplare", debutulul în proză al d-lui Teodor Scarlat. In 155 de pagini, d-sa expune suferinţele unui tânăr bacalaureat, care nu isbuteşte să-şi câştige existenţa, în Capitală, potrivit cu studiile sale, şi care deabia se poate integra în lumea cu traiul nesigur, a proletariatului.

Florin Codreanu părăşeşte într'o toamnă, satul său din Bărăgan, şi se 'ndreaptă pe jos, spre oraş. Pe drum, întâlneşte pe Sandu Aluniş, pornit deasemeni să cucerească viaţa captivantă a oraşului. Până la o vreme, tovarăşul de drum va fi un sprijin pentru erou. Vor dormi amândoi prin gherete părăsite noaptea de lucrători, în paturi ieftine la gazde de mahala, pe băncile şomeurilor în Cişmigiu, vor răbda de foame şi îşi vor împărţi deopotrivă, când se vor ivi rarile bucurii. Se despart unul de altul, totuşi, şi Sandu Aluniş se fixează într'un post, prin protecţia unui deputat ,căruia în serveşte ca agent electoral. Pe Florin Codreanu îl aşteaptă alte întâmplări agitate. Cuprinzându-l într'o zi, ameţeala, din pricina lipsei de mâncare, cade în stradă, de unde este luat şi dus la spital. Aci se înduioşează de soarta lui studenta în medicină, Ina Brădeanu. Fata vorbeşte tatălui său, inginerul Brădeanu, director într'o fabrică, — de cazul de la spital, şi Florin începe să-şi câştige existenţa ca lucrător mecanic. In curând, tot prin intervenţia Inei înduioşiate de soarta lui de „intelectual", eroul ajunge funcţionar de birou. Gratitudinea faţă de protectoarea sa şi-o dovedeşte când aceasta, în acelaş spital unde îl cunoscuse, este salvată de la moarte printr'o transfuzie de sânge luat din braţul lui sănătos. Apoi se înfiripează şi legătură amoroasă, descoperită la timp de inginerul Brădeanu, care, cu tot sentimentul de recunoştinţă faţă de cel ce i-a scăpat fiica de la moarte, trimete la timp pe Ina în străinătate, spre a curma o idilă nelalocul ei. Florin Codreanu nu poate îndura lovitura; ca şi când singura chezăşie a intrării lui în clasa socială indicată prin diploma de bacalaureat, era dragostea cu Ina, după spulberarea acesteia, echilibrul lui moral se nărue, părăseşte de bună voie biroul de funcţionar şi se afundă în lumea salahorilor, pentru care, se pare, e făcut. Plecând să fie angajat ca lucrător la o bina, eroul are grijă să-şi rupă diploma de bacalaureat, ca pe o hârtie netrebnică!

Expunând astfel cuprinsul romanului *„Viaţa la 'ntâmplare"*, credinţa noastră este că d. Teodor Scarlat a compus mai puţin de cât şi-a propus, o carte cu elemente din viaţa „reală, nudă şi simplă". D-sa a fost împiedicat să zugrăvească, cu sinceritate absolută, un mediu de hâdă suferinţă, tocmai din pricina spiritului, în căutarea căruia s'a aflat. Alarma pe care a dat-o în acest deşert al desnădejdei avea tocmai menirea să arate că sufletul trebue salvat, că el este în primejdie de a muri, de a se nărui. Iată-l pe erou sugrumat de panica de a nu fi trăit niciodată adevărata *viaţă* a tinereţii şi a libertăţii: „Dacă aş fi avut o ţintă spre care să-mi îndrept hotărît paşii, nu m'aş fi gândit la nimic, atât de mult mă obosise gândurile. Un sentiment de milă pentru mine însumi, mă nelinişte; mă găseam mic şi inutil, în complexul unei vieţi streine, neînţelese. Nu puteam să-mi precizez în acele momente, dacă istoria vieţii mele începea de atunci, sau îşi avea rădăcinile înfipte, de douăzeci şi ceva de ani, undeva sub soarele aspru al Bărăganului.

Imi venea să cred, privind vitrinele încărcate cu nimicuri, că viaţa mea n'a fost niciodată VIAŢĂ... Şi gândul mă duse înapoi, spre o copilărie grăbită şi umilă. De nu m'ar fi preocupat durerea de ea nu mai şti încotro apuca, aş fi plâns acolo, în stradă, singur şi anonim, toată tinereţea mea sbuciumată,... Şi ploaia, o, ploaia din dimineaţa aceea, curgea cu nemiluita de parcă ar fi plouat decând lumea. Blestemam în gând toate lunile trăite zadarnic, între o masă pe apucate şi desnădejdea de a mă şti tri-

TEODOR SCARLAT

butar unei vieţi la 'ntâmplare, unei vieţi împletite numai din umilinţe şi neprevăzuturi". (pag. 63).

Viaţa la întâmplare înseamnă aşa dar viaţa trăită prin simpla desfăşurare a zilelor, fără semnificaţia acordată orelor şi locurilor, de către spirit, în împlinirea lui. Iubirea stârnită de Ina fusese o promisiune de ieşire din platitudine: „Dacă într'adevăr nu fusese vis dormitul alături de Priboi, în podul casei de la stăvilar, şi tot în vis nu trăisem nici prasnicul de la madam Ion, nopţile de iarnă pe tejghelele unui mizerabil atelier de pe Colentina sau zilele negre, între vagabonzi, pe băncile din Cişmigiu, apoi nu eu eram cel chemat să aprind, cu trecutul meu de vagabond, simţurile unei fete pentru care viaţa fusese totdeauna o inepuizabilă deslănţuire de parfumuri... Şi totuşi, peste apele învolborate ale gândurilor de acest fel, Ina deschidea un cer senin, năzuinţelor mele spre idealuri. Palatele cu cosânzene, pădurile cu înfiorări de svonuri, florile vorbitoare şi toate minunile care îmi alintase copilăria, abia acum începeau să se desluşească din noianul anilor duşi. De astădată însă, peste toate aceste chemări spre legendă plutea ca un cântec pătimaş de dragoste o fugă orbitoare de linii albe: Ina". (pag. 131).

In dublul ei aspect, de descripţie crâncenă a unei experienţe de viaţă desperată, şi de avânt liric al evadării, credem că în opera d-lui Teodor Scarlat e mai clar acest al doilea proces, în numele căruia îi acordăm dealtminteri preţuirea noastră.

CRONICA MĂRUNTĂ

VIORICA BOTENI

In Revista Fundaţiilor Regale, pe Ianuarie, citim un studiu de specialitate despre: „Regimul juridic al minorităţilor" — problemă de înaltă politică guvernamentală, — semnat de colaboratoarea noastră, d-ra Viorica Boteni. Cu mult talent autoarea face o trecere în revistă a diferitelor teze şi soluţii: revizionism, asimilarea forţată a minorităţilor de către Stat, individualismul excesiv al minorităţilor, la cealaltă extremă, precum şi alte remedii, cum ar fi: generalizarea drepturilor omului şi emigrarea voluntară. Remarcăm cu elogiile cuvenite acest studiu frumos al d-rei Viorica Boteni.

INDRUMAREA SPRE LOGICA A GÂNDIRII GRECEŞTI

Studiul d-lui Al. Claudian din „Rev. F. R." lămureşte judicios această problemă.

Argumentele sofiştilor greci, ca: Protagoras, Gorgias ş. a., deşi naive atunci când atrag critica, lui Socrate dovedesc prin frecvenţa lor, o tendinţă de a amesteca adevărul cu eroarea, pentru ca ideile tradiţionale şi credinţele religioase să piardă cât mai mult din caracterul lor nestrămutat.

Retorica, în acest sens, nu era o artă care numaidecât să trebuiască a fi pusă în slujba Binelui general şi nici chiar a Adevărului. Disociată atât de morală cât şi de logică, ea devenise un instrument de parvenire socială şi de succes în viaţa publică.

Socrate a luptat cu sofiştii pentru un scop superior. El vroia să facă din morală o ştiinţă şi din morala specială a datoriilor faţă de stat, un obiect de demonstraţie logică. El a răspândit convingerea că morala e utilă celui ce o practică.

Toate păcatele omeneşti erau, după Socrate, erori de raţionament şi această teorie morală a sa a înfrânt scepticismul sofist îndrumând spiritele omeneşti spre studiul raţionamentului corect.

ION RADU TOMOIAGĂ

„Istoria conceptului de geniu" — e un studiu în care autorul face un examen al acestu concept dealungul vremurilor, adică din antichitatea greco-romană, prin Humanism, Renaştere, Baroc şi Romantism, până la Schopenhauer. Reţinem că nota principală a acestui concept ar fi: „adâncimea supremă a cugetării intuitive".

Calităţile de claritate şi putere analitică ale d-lui I. R. Tomoiagă ne fac să aşteptăm cu nerăbdare continuarea expunerii acesctor documentate cercetări, cu care ne-a obişnuit, în genere, o revistă ca a Fundaţiilor Regale.

MAREA CHEMARE.

Acesta este titlul unui volum de poeme, pe care autorul, d. **Nanu Măinescu**, îl tipăreşte la ed. „Pavel Suru". Inregistrăm cu încredere acest nume nou care aparţine unui foarte tânăr aspirant la notorietatea literelor.

Şezătoarea scriitorilor tineri la Sibiu

Mâine, 15 c., la orele 5 seara, se va desfăşura, în sala festivă a prefecturii judeţului Sibiu, o mare şezătoare literară, sub auspiciile revistei „Universul Literar" şi grupării literare din localitate, „Thesis".

Şezătoarea va fi deschisă de d. prof. univ. N. I. Herescu, care va vorbi despre „Condiţiile poeziei lirice".

Işi vor mai da concursul d-nii: Dan Botta, Al. Dima, Victor Popescu, Constantin Fântâneru, Ştefan Baciu, Virgil Carianopol, Traian Lalescu, N. M. Cluceanu, Teodor Al. Munteanu, R. A. Sterescu, Mircea Alexiu, I. Th. Ilea, dr. I. Popescu-Sibiu, Licu Pop şi Ionel Neamţu, I. Bălan.

Pentru acoperirea cheltuielilor necesitate de o asemenea manifestaţie literară şi culturală, d. dr. Sever Pop, primarul municipiului Sibiu, a încuviinţat să se acorde suma de 3000 lei, dela primărie.

Şezătoarea literară despre care vorbim este aşteptată de publicul local, cu un interes uşor de priceput.

Un premiu de 5.000 lei

Revista „Universul Literar" **a instituit în cadrul activităţii sale literare, un concurs pentru cea mai bună critică a personagiilor:**

1) Yky Yanki din Fundacul Varlamului **al d-lui Ionel Teodoreanu, şi**

2) Moişe Dinerman din Două chemări, **al d-lui Octav Desila, ambele apărute în editura Cartea Românească. Lucrarea cea mai bună va fi premiată cu lei 5.000 numerar, iar alte cinc lucrări vor primi premii în cărţi.**

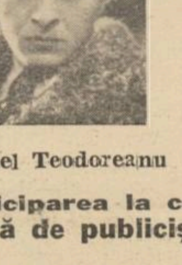

Ionel Teodoreanu

Octav Dessila

Participarea la concurs este liberă pentru oricine, afară de publicişti sau scriitori recunoscuţi ca atare.

Critica despre amândouă personagiile va constitui o singură compoziţie, care nu trebue să depăşească trei coale dactilografiate şi va fi predată redacţiei revistei până la 1 Martie, anul curent.

NICOLAE AL LUPULUI.

e un scriitor pe care maturitatea stilului îi situiază dela început printre prozatorii de azi ai literaturii noastre. Cititorii **Universului literar** au putut preţui aici o amplă povestire, de inspiraţie poporană, datorită acestui autor.

In ultimul număr al **Revistei Fundaţiilor**, Nicolae al Lupului povesteşte sub formă de amintiri, poate autobiografice, un şir de întâmplări savuroase sub titlul „Hai să scoatem o revistă". Sunt păţaniile unui învăţător vioiu şi tânăr, un „luminător al satelor", — care cu voia bună a vârstei şi a firii lui învinge piedicele pe care oamenii şi împrejurările i le pun în cale, izbutind să şi le facă prielnice într'un chip neaşteptat de norocos. Humorul, spiritul de observaţie, firescul dialogului, frumuseţea limbii, sunt calităţi care impun un nume nou în epica actuală.

AUTORI MONODIŞTI

D. Vladimir Streinu, în studiul său din Rev. Fundaţiilor (Ian. 1939) se ocupă sub această denumire de autorii deveniţi celebri sau rămaşi necunoscuţi, dar cari au izbutit, atât unii cât şi alţii, un singur poem, o singură nuvelă, un singur roman, sau o singură piesă de teatru.

Problema are într'însa ceva bizar şi atrăgător iar mondiile pe care le analizează d. Vladimir Streinu, exemplificând ca de obiceiu foarte documentat şi corect, — sunt într'adevăr opere uitate, sau asupra cărora nu s'a stăruit îndeajuns, deşi poate autorul respectiv a pus în ele toată forţa de creaţie de care a dispus.

O nouă punere în lumină a acestor **monodii**, pierdute prin reviste sau cărţi vechi, constitue un îndemn pasionant pentru cercetători.

La 15 Ianuarie, va apare „MEŞTERUL MANOLE", revistă lunară de literatură şi artă, a tinerei generaţii, sub conducerea d-lor: Vintilă Horia, Ovid Caledoniu şi Miron Suru. *In paginile revistei îşi vor da întâlnire unele din condeele cele mai fine ale scrisului românesc precum şi tot entuziasmul unei generaţii în plină ascendenţă.*

ŞTEFAN O. IOSIF

Studiind opera originală şi cea de traduceri a lui Ştefan O. Iosif, d. Şerban Cioculescu stabileşte că poesia lui Iosif, pe nedrept considerată ca expresia minoră a unei deficienţe vitale, lasă, dimpotrivă, impresia unei robuste sănătăţi morale. El ar fi, chiar, — spune d. Cioculescu — „un excelent pedagog al conformismului", care a izbutit să-l adapteze pe Heine la scara de simţire a unui public, ca acela românesc din preajma anului 1900.

PESCĂRUŞUL

Poemele pe care d-nul Ion Pillat le publică în „Revista Fndaţiilor Regale", plac prin imaginile ce redau o sensibilitate caldă — prin mijlocirea unui ritm armonios. Desprindem două strofe din „Pescăruşul".

„Poet al cerului pur,
Lumina ta suie şi sună
Cu ţipăt profetic, prea dur
Ca om să-l mai spună.

Hulubul iubirii nu eşti,
Nici buha înţelepciunii —
Ci solul cumplitelor veşti
Prin ţările spumii.

LUMINI DIN ŢARA MEA, poeme de ILEANA BUSUIOCEANU

Cititorii „Universului literar" au putut aprecia din cele câteva poeme publicate în paginile revistei, sub semnătura d-şoarei Ileana Busuioceanu, talentul armonios înzestrat pentru expresia lirică, al tinerei autoare. Sinceritatea şi frăgezimea inspiraţiei, echilibrul general şi rotunjirea plastică a versurilor d-şoarei Busuioceanu justifică temeinice speranţe pentru o îmbelşugată rodire a lirismului d-sale, atât de sigur orientat. Apariţia primului volum de poeme, pe care ni-l vesteşte distinsa noastră colaboratoare, va însemna desigur, o afirmare meritorie a talentului d-sale, în faţa unui public larg de preţuitori ai versului frumos.

Boris Caragea: Sculptură (Sala „Universul") Ianuarie 1939

N. Brana: Compoziţie

CITIŢI CĂRŢILE
DIN COLECŢIA
Universul literar

Templele graiului

(Urmare din pag. 1-a)

substanţierea pâinii şi a vinului în trupul şi sângele Domnului, în teatre se repetă — încă de pe timpuri eschyliene — patima umană şi transfigurarea ei în divin.

Rostul etic al teatrului — într'o societate vânzolită ca a noastră de atâtea pasiuni contrarii, într'o societate care, ca a noastră, a pierdut înţelesul noţiunii de „bine" şi de „rău" într'o societate în care oameni cu eminente rosturi, cu atribuţii pontificale nu ştiu să facă distincţiunea elementară, distinctio ipsissima, între bine şi rău, rostul teatrului ca exponent al unui „Ethos" naţional este imens.

Ştim că valul de vulgaritate, de prostie şi de desmăţ abătut asupra lumii de când se fac filme americane, a împins teatrul la ruină. E destul să asişti la dialogul grobian al unor personagii din Hollywood ca să-ţi dai seama, că niciodată din mocirla de fapte diverse şi de trivialităţi senzaţionale nu se va putea culege vreodată, un mărgăritar pierdut — una din acele vorbe infinite cari au făcut pe Shakespeare.

Ştim că acestui val de vulgaritate, acestei migraţiuni a sufletelor mici, tot atât de odioase nouă pe cât va fi fost străbunilor noştri invazia oamenilor spâni, cu ochii oblici, — valul de vulgaritate al oricărei barbarii, — i-a căzut pradă întreg teatrul românesc.

Cu o anumită complicitate iudaică, activă oriunde o nobilă valoare se poate corupe şi un sens sacru se poate degrada, teatrul românesc este astăzi ceeace constatăm cu durere că este.

Autori demni altădată de sufragiile a tot ce are mai ordinar o lume şi-au aflat căpătâi pe întâia scenă a ţării şi-şi văd imunda lor alcătuire, mizeria concepţiei lor, ridicate cu toate prestigiile scenei la o putere extraordinară. De câte or asist la una din aceste prostii şi aud un rîs sau un semn de aprobare tânără în apropierea mea mă scutur de oroare, de mânie. Incă un suflet, îmi spun, căruia i se puteau împrumuta pentru o clipă aripile Pegasului mitic, căruia i se puteau desvălui, în emoţia sa, toate fântânile cetluite, gemând de cine ştie ce bogăţii ale sufletului său, încă unul care e pierdut. Care în noaptea ce vine va fi ros de ambiţia de a scrie — vai! — ca autorul trivialelor sale delicii, sau de a se purta ca eroii acestuia de a-şi modela sufletul după sufletul eroilor lui. Creştem o societate de barbari, cultivăm florile celei mai negre barbarii.

DAN BOTTA

Lupul singuratic

de MIRCEA STREINUL

După ce termină redactarea unui articol de specialitate, destinat unei reviste de filologie clasică din Berlin, la care colabora de mulți ani, profesorul universitar Paul Combra stinse lumina de pe biroul vast și plin de cărți și, întinzându-și mijlocul amorțit de prea multă nemișcare, se duse la fereastră; ridicând storul și ștergând sticla aburită, privi lung în stradă. Fâșii de ceață se târau ca niște reptile în jurul becurilor electrice, ca, apoi, să se risipească sub luna care lunecă printre nouri neverosimil de albi în această noapte tilavă și rece ca o alee de cimitir. Un câine tăie fără grabă strada. Apoi, trecu o birjă; caii răspândeau pe nări aburi groși și profesorul își spuse că trebuie să fie un frig strașnic afară. Într'adevăr, polițistul dela colțul străzii tropăia de zor ca să-și mai încălzească picioarele și Paul era bucuros că stă în odaia asta caldă și confortabilă, și că nu e nevoie să alerge pe-afară în frigul jilăvit de ceață. Lăsând din nou storul, se re'ntoarse la birou, unde făcu lumină. Clipi de câteva ori din ochi, căci lumina era destul de puternică și, ca întotdeauna înainte de culcare, își goli pe birou buzunarele: banii, ceasul, stiloul, pieptenele și alte mărunțișuri.

Când se gândi că aceasta e prima noapte pe care-o va petrece fără Lidi în dormitorul alăturat, simți o neplăcere adâncă și incăpățânată. Faptul acesta îl enervă cu atât mai mult, cu cât nu se mai putea gândi decât cu un fel de silă la dânsa.

Cum era încă prea curând ca să se culce și neștiind cum să-și alunge altfel gândurile dela soția sa, se hotărî să citească un roman ușor, de Wallace, pe carel cumpărase mai de mult, și se'ntoarse cu fața către policioara de deasupra divanului pentru a căuta cartea; deoarece lumina nu ajungea până acolo, ridică abajurul lămpii de pe birou.

Până acuma, crezuse că se află singur în cameră. De aceea, fu foarte uimit când îl văzu pe Bob, îmbrăcat numai în cămașa de noapte, ghemuit într'un colț al divanului. Vru să-l certe, însă desluși repede un aer atât de neobișnuit pe fața băiatului, încât, renunțând, îl întrebă calm și-aproape blând:

— Ce cauți aici, Bob? Trebuia să fii de mult în patul tău și să dormi. Când ai intrat aici?

— Cred că de vre-o oră. Dar lucrai și nu voiam să te întrerup. Tată, te rog să nu mă gonești. Lasă-mă să stau lângă tine. N'o să te deranjez de loc.

Paul ridică din umeri:

— Nu, nu mă deranjezi, — însă, de fapt, era grozav de stânjenit de prezența băiatului.

Până acuma, aproape că nici nu se gândise că-l are pe Bob, Paul Combra nu ținuse la băiat mai mult ca la o mobilă oarecare sau la o carte. Nu-l vedea decât la masă — și atunci destul de rar, căci profesorul obișnuia să ia prânzul abia pe la orele două și jumătate, când se 'ntorcea dela fabrica de zahăr, al cărei proprietar era. Într'adevăr, niciodată nu-și sesizase băiatul mai mult decât pe un elev oarecare, vârît în uniformă corectă și reglementar kaki, înalt și robust — și-atâta tot. Acuma observa pentru întâia oară că Bob nu e numai înalt și robust, ci și gingaș, de-o ciudată gingășie bărbătească — și-aruncă lumina lămpii de pe birou asupra lui.

— Câți ani ai tu, Bob?

— Șasesprezece. Șasesprezece și două luni...

— Da, da... — spune Paul, fără rost, și se apropie de dânsul.

Timid, căci nu obișnuia astfel de gesturi, profesorul își trecu palma peste obrajii și bărbia băiatului. Un puf moale și ușor, o brumă aurie începea să i-o acopere, și Paul îl mângâie pe creștet, oprindu-și mâna pe gâtul adolescentului.

„Același gât ca al lui Lidi, svelt și bine'nălțat", — dar gândul acesta îl indispuse. — „Lidi are gât mult mai gros. Oare cu cine-a fugit?" — se'ntrebă dânsul din nou. — „Cu Peterle?" — și-i veni în minte că, astăzi, nu l-a văzut pe Heinz Peterle la fabrică.

Afară un țignal sună strident. Paznicul de noapte. Paul se duse la birou și stinse lampa electrică. Apoi, orbecăind prin întuneric, se re'ntoarse lângă băiat. Era o liniște foarte mare, așa că respirația lui Bob se-auzea lămurit. Atingând cu mâna pielea canapelei, avu o nesuferită senzație de răceală și, ca să și-o alunge, căută mâna băiatului, care era de-o căldură plăcută („... ca de sobă, dimineața, după ce, seara, a ars un foc sdravăn în ea...").

— Cum îți merge la școală, Bob?

— Bine, tată. O să fiu iarăși premiantul întâiu al clasei, — și, după o tăcere, adause: — De fapt, lucrul acesta l-ar merita Luciliu, dar deh! Eu sunt fiul lui Paul Combra...

Profesorul ghici o oarecare amărăciune în glasul băiatului.

— Ai impresia că... ăsta... oum îi spune?... Luciliu e un element mai bun decât tine?

— Luciliu e de zece ori mai inteligent și mai muncitor ca mine, însă tu ești marele Paul Combra, și tatăl prietenului meu nu e decât un modest funcționar municipal. Om foarte cum se cade, notat excelent de superiori, totuși numai un biet funcționar. Pe când tu... profesor universitar, membru corespondent al Academiei Române, directorul revistei „Clasicismul latin", fost secretar general la Instrucțiune, proprietarul fabricei de zahăr din Lențești...

— De unde le știi toate acestea?

La geamuri, ceața se lipea cu mii de tentacule alburii. Cineva merse pe sub fereastră și pașii seauziră lovind, puternic lespezile trotuarului. Orologiul primăriei bătu depărtat miezul nopții și sunetele se pierdură tânguitor în faldurile cetei care amenință să înece orașul.

— Tată, tu te culci în dormitor sau aici?

— Cred că voiu dormi aici, — îi răspunse Paul, căci atmosfera odăii alăturate, în care trăise cu Lidi, l-ar fi enervat peste măsură. („Patul mai păstrează izul ei și parfumurile au intrat prea adânc în mobile, ca să nu mai stăruiască și acuma", — se gândi dânsul, plictisit și furios în acelaș timp). — Trebuie să recitesc articolul pe care l-am terminat adineaori și, dimineață, o să-l am la 'ndemână.

Bob spuse cu glas mic și rugător:

— Vrei să-mi faci o bucurie?.. O mare bucurie?.. — și Paul simți cum mâna băiatului se sbate în a sa.

— Da, desigur, cu plăcere... Ei, să vedem ce-mi ceri...

— Lasă-mă să stau aici, lângă tine, noaptea asta.

— Bine, Bob, — protestă Paul, — dar n'o să ai unde dormi aici și e prea târziu să deranjez servitoarea ca să-ți aducă patul din dormitorul tău...

— Tată, te rog foarte mult... Voiu dormi în fotoliu. Oh, e foarte comod! Într'o excursie, am dormit în ieslele din grajdul unui țăran. Te asigur c'am sforăit ca un leu! — și se grăbi să adauge: — Însă acuma nu voiu sforăi deloc...

Paul zâmbi prin întuneric. O amorțeală plăcută îl îndemna la somn. Era pentru întâia dată de trei ani încoace, că nu-l chinuia spectrul insomniei. Capul lui Bob se lăsase pe umărul profesorului, care avea impresia că sprijinește ramul tânăr al unui pom.

— Mă lași, tată?

— Da, Bob.

— Îți mulțumesc foarte mult, — și-și așternu fruntea în mâinile tatălui său. — Știi... vreau să te mai rog ceva.. Să-mi spui dacă mă iubești..

— Dacă m'ai fi întrebat ieri, — mărturisi sincer Paul, — n'aș fi știut ce să-ți răspund. Astăzi, însă, pot să ți spun că te iubesc foarte mult. Dar vreau să-mi spui și tu ceva. Cred că nu m'am purtat prea atent cu tine până acuma... Cu toate acestea, ai venit la mine... Și-ai venit într'un timp... hm!.. greu, penibil de suportat pentru un om de vârsta mea... Cred că nu mă 'nțelegi...

— Ba da, tată... Mama te-a lăsat singur...

— Da. Și te-a lăsat și pe tine. Ai iubit-o mult? Crezi c'o voiu putea înlocui în inima ta?

— Tată, eu îs tânăr...

Paul se simți isbit și spuse blând:

— Nu trebuia să zici asta. M'a durut...

Bob se făcu mic lângă tatăl său și-și lipi din nou fruntea de mâinile lui.

— Ai venit la mine fiindcă mă știai singur?

— Da. Eu te iubesc foarte mult. Tu, însă, n'aveai niciodată timp și nu mă vedeai. Știi că sunt la curent cu tot ce lucrezi tu? Mi-am comandat chei după sertarele biroului tău și cunosc toate proiectele tale, toată munca ta, atât în știință, cât și în industrie. Te rog să nu mă pedepsești pentru asta, căci eram foarte fericit în felul acesta. Știam că ești mare și puternic, însă simțeam că ești singur. Când mama a plecat, am crezut că e bine să mă ai în apropiere.

Paul se ridică depe canapea și se plimbă prin întuneric. De obiceiu, plimbarea prin odaie îl liniștea. Acuma, însă, ea nu produse nici un efect și dânsul se lăsă iarăș lângă Bob.

— Măi băiete, nu te mai amărî. Sunt atât de fericit că, astăseară, te-am descoperit pe tine, încât restul n'are nici o importanță.

Apoi, profesorul aduse din dormitor așternutul și-l culcă pe Bob.

— O s'avem loc amândoi pe canapeaua asta largă cât Prutul! — spuse Paul, care, totuși, nu se culcă lângă băiat, ci se-așeză, îmbrăcat, în fotoliul adânc și comod.

Peste puțin, Bob adormi și Paul se scufundă în singurătăți. Începu să se gândească la situația creată prin fuga lui Lidi. Nu-l interesa ce vor spune colegii dela facultate, funcționarii dela fabrică sau alți cunoscuți. Comentariile pe cari le vor face cercurile mondene din Cernăuți știa că-l vor lăsa rece,—cu toate că se va simți jignit în demnitatea sa de bărbat. Îl durea, însă, faptul că Lidi-l părăsise fără nici o explicație, când dânsul avusese întotdeauna atâta încredere în ea. „Cu cine a fugit?" — se 'ntreabă pentru a suta oară Paul. Și trebui să dea din nouè neputincios, din umeri. N'a iubit-o niciodată pe Lidi, dar a crezut dealungul anilor că, între sine și soția sa s'au stabilit raporturi corecte, consfințite și prin copil, cari nu se cădea a fi rupte — și încă într'un mod atât de laș. „Putea, cel puțin, să-și ia rămas bun dela Bob!" — și-și strânse pumnii, lăsând să-i scape un cuvânt greu la adresa femeii.

Băiatul gemu prin somn și Paul ascultă atent, însă nu se mai auzi decât o respirație liniștită și regulată. Apoi, gândurile își continuară iureșul. „Încă nu sunt bătrân, dar, la cincizeci de ani, ai dreptul la o anumită siguranță de viață, surprizele devin nimicitoare la vârsta asta..." — și se 'ndârji atât de mult împotriva soției sale, încât sfâșie cu unghiile pielea fotoliului. Nu mai putea sta locului. Somnul nu mai veni și gândurile îi vor rupe nervii. Se ridică din fotoliu și se duse la băiat. După ce-l sărută — ușor, ca să nu-l trezească, își îmbrăcă blana și ieși în curte. Ceața îl înecă, îl bătu cu aripile ei umede, îl zugrumă cu mii de tentacule elaastice și lipicioase, i se furișă, prin mâneci, până la piept, și Paul se grăbi să descuie garajul, însă ceața îl urmări și aici, amenințând să-l sufoce. După ce controlă dacă mai e suficientă benzină în rezervor, luă loc la volan și mașina — o mare și grea limuzină Daimler — lunecă tăcut până în stradă. Farurile transformară în falduri de argint ceața și profesorul avu impresia că se află în fundul unui ocean fosforescent, realizat de fantezia unui fumător de opiu. Parcurse încet strada Universității și Piața Unirii. Casele abia se deslușiau din puroaiele lăptoase ale pâclei și copacii păreau scheletele monstruoase ale unor înecați. În apropierea gării centrale, văzduhul se mai limpezi și Combra dădu viteză. După câteva minute trecu podul peste Prut și opri mașina. Luna, eliberată de giulgiurile cetei care se mai menținea numai deasupra râului, halucina valea. Departe, câinii lătrau a somn — și rar pe unde mai „lucea câte-o fereastră. Spre apus, însă, o mare de lumină: fabrica de zahăr — o alcătuire enormă de beton și fier, cu o mulțime de clădiri auxiliare, pe lângă cari staționau zeci de vagoane ale liniei ferate din patrimoniul întreprinderei lui Paul Combra. Profesorul coborî geamurile limuzinei și aspiră cu putere aerul; apoi, își aprinse o țigară și, pornind mai departe, ajunse în curând la fabrică, unde se interesă imediat de chimistul Heinz Peterle.

Găsindu-l în laborator, între sute de-aparate complicate, îl salută cu o uriașă bucurie și ușurare.

— Mă temeam, — îi spuse cu câteva minute mai târziu, — că **dumneata** ai fugit cu Lidi.

Peterle nu-l înțelese și Combra trebui să-i explice totul.

— Evident, a fost o prostie să mă gândesc că tocmai dumneata ai putea să-mi faci una ca asta. M'ar fi durut nespus de mult.

O retortă cu un lichid de suave reflexe plesni în mâna chimistului, însă Combra nu acordă nici o semnificație acestui fapt.

— Dacă aș fi iubit-o, aș mai trăi numai pentru răsbunare... Așa însă..! În orice caz, gestul soției mele m'a șguduit. Și aveam atâta încredere 'n ea! Peterle, te rog să-mi ajuți... Vreau să uit umilirea asta. Îmi spuneam dăunăzi că am putea începe lupta cu trustul lui Weinblum... Lucrul acesta mă va pasiona.

Dar, a doua zi, Combra nu-l mai găsi la fabrică pe chimistul Heinz Peterle. Prietenul său cel mai bun plecase cu acceleratul de dimineață în direcția frontierei și profesorul primi după câteva zile această scrisoare:

„Domnule Director,

Vă rog să mă iertați. Nu vă pot da alt ăexplicație decât că mi-a fost imposibil să mai rămân la Cernăuți. Vă scriu din Hamburg. Deseară mă îmbarc pe „Bremen" pentru New-York, de unde voiu pleca la San-Francisco.

Al Domniei-Voastre, Dr. HEINZ PETERLE." [1])

Combra înțelese și-o urî și mai mult pe Lidi. Lipsindu-i ajutorul lui Peterle, care fusese mâna sa dreaptă în fabrică, profesorul renunță deocamdată să înceapă lupta împotriva trustului Weinblum și-și îndreptă către Bob toată atenția. Combra făcea lecturi cu dânsul, excursii lungi prin împrejurimile Cernăuților și, seara, ascultau împreună muzică la radio.

Deși băiatul se bucura de toate acestea, Combra surprindea, totuși, un fel de tristețe turburătoare în ochii lui și-l întreba adesea de cauza ei, dar Bob tăcea cu încăpățânare și, în cele din urmă, profesorul renunță să-i mai cerceteze cauzele.

Iarna trecu repede și frumos.

Primăvara, însă, îi aduse griji multe lui Paul.

Trustul lui Weinblum acaparase pe preț de nimic fabricile de zahăr din Basarabia și amenința existența întreprinderii lui Paul Combra; acesta trebuia să-și concentreze acum toată atenția asupra fabricii sale, așa că Bob rămase din nou singur și nu-l mai vedea decât Duminica pe tatăl său.

Luna Maiu veni cu liliac înflorit și cu dragoste pe ulițele întortochiate ale orașului. Luncile Prutului răsunau de zumzetul ghitarelor și ziarele își îmbogățiră rubrica sinuciderilor și-a crimelor pasionale. Nopțile erau clare și, când Paul Combra se'ntorcea cu mașina dela fabrică, pleca încet în lumina stelelor.

În odaia sa, Bob rămânea ceasuri întregi în întuneric — și așteptările erau lungi și zadarnice.

Odată, Paul găsi între caietele băiatului o hârtie cu acesie rânduri:

„Vino. E ultima dată când te mai rog. Nu pot suporta felul în care te porți cu mine. Nu mai sunt în stare să sufăr. Vină, vină, vină. Te rog cu toată insistența."

Combra zâmbi:

„E primăvară! Oare cui voia să-i scrie? Trebuie să-l văd mai des pe Bob, că, de altfel, te pomenești că face vre-o prostie..."

Peste câteva zile, avu răgaz pentru băiat.

— Iartă-mă că te-am neglijat în ultimul timp. Am o mulțime de griji cu fabrica și nu vreau ca odrasla mea să rămână săracă. De aceea muncesc din răsputeri pentru tine...

— Știi... Uneori aș vrea să fiu sărman, un biet copil sărman...

— Ehei! — râse profesorul. — Sărăcia e frumoasă numai în romane și 'n teoriile nepotului meu Andrei Timoteu. Cu bani poți avea totul... — dar, imediat, se mohorî și se gândi: — „Nu, cu bani nu poți avea chiar totul!" — și imaginea lui Lidi îl flutură o clipă pe dinaintea ochilor. — Închide fereastra, Bob! Liliacul miroase prea puternic și o să-ți dea dureri de cap.

Băiatul veni la tatăl său și-i luă mâna.

— Crezi că morții trăiesc mult timp în amintirea noastră?

— Ce întrebări ciudate îmi pui astăzi!

Bob așeză pe masă patefonul și-alese o placă.

— Tată, îți place mult Chaconna lui Bach, nu?

— Într'adevăr. Dar de unde știai?

— Eu știu totul... — răspunse Bob cu un zâmbet misterios ca o mână de liliac alb, aruncată în întuneric.

Discul începu să se 'nvârtească și violoncelul lui Gaspar Cassado plângea grav în tăcerile odăii. Paul își plecă pe mâni fruntea. Sunetele se 'mpleteau fantastic cu întunericul și discul se oprise de mult când Combra își ridică privirea. Dar în odaie nu mai era nimeni.

— Bob, unde ești, Bob?

Nu-i răspunse decât fâlfâitul unei păsări de noapte. Iar tăcere. Deodată, odaia se lărgi și Paul se simți strivit de singurătăți. Luna ieși de după un horn și înalbăstri pereții. Un zumzet straniu stăruia în urechile lui Combra și, din ogîndă, o altă lună îl privea batjocoritor.

Apoi, i se păru că râde cineva.

— Bob, unde ești, Bob? Incoace, Bob!

Simțind că se sufocă, alergă la fereastră, însă nu reuși să găsească deschizătoarea și, atunci, împinse cu cotul în geam. Sticla se sparse într'un hohot ascuțit de femee dementă. Paul privi afară și-l desluși pe Bob mergând halucinat în lună.

— Bob!

Dar băiatul nici nu-și întoarse capul.

— Bob, ce faci, Bob?

Paul Combra se prăbuși. Simțise că Bob a plecat pentru totdeauna. O mulțime de nopți tăbărîră asupra profesorului. Veneau sălbatice, rele cu bufnițe și cucuvăi, cu nouri mânioși și fulgere demonice. Apoi, totul se liniști și luna umplu cu sânge de aur văzduhul.

Rezemat de balustrada podului, Bob privea lacom depărtările. Deși sezonul băilor încă nu începuse, restaurantele strandurilor „Veneția" și „Cârdul gâștelor" erau pline de lume. „Bietul tatal Ce-o să spună bietul tata?" — și-i era o ucigătoare milă. „Dar n'am ce face. Nu mai pot. Oare-o să mă taie și pe mine la morgă?" Un taraf de lăutari dela o cârciumă de dincolo de bariera c. f. r. melancoliza într'o străveche romanță țigănească. Bob ascultă câtva timp, ca, apoi, să coboare treptele spre strandul Adis-Abeba; trecu pe lângă restaurantul „Popular" și-o luă, pe malul râului, spre Lențești. Ieșind din lunci, se-așeză pe nisip; auzea lămurit melodia lui „Sous les toits de Paris", difuzată de haut-parleurul dela „Veneția"; cineva chiuia la restaurantul de pe malul drept; deasupra comunei Lențești fumul serii se risipea lin peste noapte și câteun automobil sbura cu sgomot pe șosea.

După un timp, Bob scoase din buzunar o fotografie pe care o rupse în zeci de bucățele. Mai privi odată râul și, apoi, intră îmbrăcat în apă. Ochii și-i ținea închiși. Înainta mereu. Când apa îi ajunse la gât, Bob îngenunchie.

Valurile se 'nchiseră cald, ca de sânge.

Cadavrul fu pescuit tocmai dincolo de Țureni.

Paul Combra luptase un an întreg împotriva trustului Weinblum. Până la urmă, reușise să-l biruiască pe acest evreu galițian, care-și cheltuia la Paris și Londra banii câștigați în România, și, peste încă un an, își împătrise averea. Acuma. Acuma, Paul Combra putea să rivalizeze cu cei mai bogați contemporani, în finanțele țării, dar faptul acesta nu-i aducea nici o satisfacție. Seara se închidea în camera lui Bob și recitea mereu un carnet al băiatului, carnet în mare parte cifrat.

Ultima frază era:

„...n'a venit; va trebui să mor și e stupid acest lucru, însă nu pot altfel..."

Și Paul își strângea pumnii.

„Dece a trebuit să moară copilul meu?"

Într'o zi după-amiază târzie, profesorul se duse la Mafteiu, care îl primi cu îmbrățișări și exclamații de bucurie.

— Știi că Andrei și-a luat doctoratul? Ca mâine e coleg cu tine... Doamne, cât de departe a ajuns neamul nostru, Paule! Nepotul meu, al unui fost hargat, doctor magna cum laude... Tu, fecior de hargat, profesor universitar... Și privește-mă pe mine! Ai spune că, în tinerețile mele, am rânit balega în grajdul lui Gora Mațco? Combrenii și Timoteii, bre! Neam mare! Păcat că ți-a murit fecioru', Paule... De ce nu te recăsătorești, ca să faci altul în loc, ha?

Andrei Timoteu se uită cercetător la Paul și-și spuse:

„Încă un bolnav! Boala celor din casa lui Gora... Biet lup singuratic, n'ai să poți muri în liniște... N'aibi grijă! Corbii Timoteilor ți-or sfârtica din timp hoitul, căc pute a ban..."

Amurgul cădea încet și somptuos — numai sânge și aur. [1])

Fragment din „Drama casei Timotei".

---

[1]) *Transatlanticul „Bremen" a avut o călătorie foarte grea din cauza unei furtuni extrem de violente, care l-a surprins în apropiere de New-York.*

Desprindem din jurnalul de bord:

„Uraganul se menține cu aceeași intensitate.

Pasagerul Dr. Heinz Peterle, clasa II-a, cabina 113, dispărut în cursul nopții. La orele 23 a mai fost văzut pe puntea superioară și rugat să se înapoieze în cabină. Cercetările întreprinse imediat n'au putut stabili dacă e vorba de-o sinucidere sau de-un accident. Ipoteza unei crime e cu totul exclusă"

CRONICA plastică

de PAUL MIRACOVICI

Expoziția Asociației „Arta"

N. C. DĂRĂSCU
ISER
G. PETRAȘCU
ȘTEFAN POPESCU
JEAN STERIADI
EUSTAȚIU STOENESCU

Dintre operele expozanților de la Dalles, acele ale d-lui Steriadi se deosebesc mai mult de lucrările de până acum, evoluția e mai evidentă. Paleta d-sale e mai închisă decât altă dată iar armoniile mai sobre, grave uneori. Fără exuberanța și „pasta" lor — mai delicate — picturile d-lui Steriadi amintesc cei mai buni Sisley și Pissaro, cei mai ordonați dintre impresioniști. D. Steriadi deși a cultivat întotdeauna cu pasiune culoarea și a exaltat-o ca puțini pictori, nu a uitat niciodată cât de necesară e o ordonanță strictă a liniilor, să compună precis aspectul geometric al valorilor și să deseneze cu cea mai mare grijă. Nu un desen „corect" ci un desen care — fără să aibe aparența vreunui efort, resfrânge exact caracterul unei figuri, al unui peisaj. Din lucrările expuse ne-ar fi greu să alegem, să citâm vreuna, toate sunt pictate cu o egală măestrie, fiecare tablou e o mare problemă de pictură admirabil înțeleasă. Notăm însă neapărat cele câteva desenuri și desenuri colorate. Prinse cu mult spirit de observație și uneori cu un fin humor, aceste mici bijuterii sunt printre cele mai frumoase podoabe ale expoziției.

D. Ștefan Popescu, ca și o bună parte dintre expozanți, e consecvent viziunii și facturii de până acum. O viziune plină de lirism, bucolică chiar. O viziune în slujba căreia d. Ștefan Popescu pune un meșteșug, o știință de adevărat mester.

In expoziția actuală, am revăzut arborii pe care d-sa îi desenează ca nimeni altul, luminișurile cari se desprind din umbre pline de mister, luminișuri pe cari le evocă atât de intens. De altfel, toată pictura d-lui Ștefan Popescu e evocativă, caldă. Fie că aduce priveliști din Maroc, fie dela Florica sau corăbii cu pânzele proectate pe ceruri fără sfârșit, d-sa ne înfățișează imagini pe cari le-am dori mereu prezente. D. Ștefan Popescu s'a dedicat aproape exclusiv peisajului deși pe vremuri a făcut studii de figură și compoziții cari au rămas mândria muzeelor noastre. Prin peisajele d-sale d. Ștefan Popescu a desmințit constant legenda că peisajul îl faci oricum numai să ai „temperament".

Studiind arborii, dealurile, așa cum a făcut, d-sa a servit pictura românească și — prin întregul operei — pictura, pur și simplu.

D. Dărăscu, în lucrările expuse dovedește un temperament de mare pictor. Concepția d-sale pornește dela experiența impresioniștilor, dar d-sa a știut să lege admirabil învățăturile lor, cu ceeace numim în chip obișnuit tradiție. D-sa traduce lumina în sentiment fără să utilizeze acea obsedantă și meschină factură cu care se simt datori să se exprime cei ce pun studiul luminii înaintea oricărei alte preocupări și cari amintesc de „technica" pointilistă, aceastâ pictură de eprubetă. In pensule largi — de aproape pare chiar brutal — d. Dărăscu leagă culorile cele mai rare și din subiectul cel mai simplu face — ca un vraciu — un minunat pretext de armonii. Brunurile, terre-urile cari mai stăruiau încă pe paleta d-sale au dispărut cu desăvîrșire sau, dacă au mai rămas ele nu fac decât să exalte restul și să dea și mai multă strălucire picturii sale.

D. Petrașcu, fidel subiectelor și încă și mai mult viziunii d-sale atât de originale, ne înfățișează aceleași peisaje, aceleași admirabile naturi moarte — parcă smălțuite. Deceea nu facem decât să mărturisim încă odată, așa cum am făcut-o de atâtea ori — admirația noastră.

Cu prilejul expoziției d-lui Iser, abia închisă, am scris mai pe larg despre întregul operei d-sale. Contribuția d-sale la expoziția „Artei" e cu deosebire interesantă. Tablourile capătă, așezate mai rar și în număr mai mic, mai mult aer împrejur, ceeace îngădue contemplarea lor. Lucrările expuse sunt dintre cele mai frumoase și mai bine alese, din atelierul artistului.

D. Stoenescu expune câteva portrete cu mult caracter și în care regăsim toate calitățile cari i-au făcut faima. Câteva tablouri mai mici: „Casa Albă", „Veneții", „Copilul la masă" sunt minunate „momente" picturale.

Din peisaj, d-sa știe să ia numai acele câteva tonuri cari constitue caracterul, farmecul său. Chiar atunci când se rezumă la o notație rapidă a valorilor, efectul este tot atât de puternic. Cu mijloace extrem de simple, d. Stoenescu evocă un peisaj sau o figură, cu o inegalabilă siguranță. D-sa a pătruns toate tainele luminii, pe care o modelează cu infinite subtilități.

Emoțiile sale, d. Stoenescu are eleganța de a ni le reda cu aceeaș prospețime cu care le-a resimțit — fără urmă de efort.

Fără îndoială, această eleganță este apanajul celor puțini și mai aleși dintre artiști.

Cartea străină

André Chamson: „La galère" (roman)

(„Grasset"—Paris, 1939)

Cei cari au citit, prin 1927, frumosul roman *Les hommes de la route* al d-lui André Chamson, au avut revelația unui talent epic de o amploare și putere de expresie nedesmințite de atunci: dovadă operele următoare, apărute la scurte răstimpuri, adică *Le crime des justes, Histoire de Tabusse, Héritages, L'auberge de l'abîme, L'année des vaincus,* cele patru nuvele din volumul *Les quatre éléments* pe care le semnala admirativ André Gide în „paginile regăsite" al jurnalului său și până la ultimul roman, *La galère,* împodobind vitrinele librăriilor, în acest început de an, după ce fusese mai întâi publicat în „La nouvelle revue française".

In acelaș an cu *Les hommes de la route,* d. André Chamson făcuse să apară și eseul intitulat *L'homme contre l'histoire* — cuvinte care definesc o serie întreagă de preocupări, pasionante pentru autor, și reluate cu fiecare din cărțile amintite, fără ca totuși urma vreunei intenții didactice să dăuneze echilibrului prozei chamsoniene, a cărei calitate, repetăm, este de a fi esențial epică, iar nu demonstrativă O filosofie a istoriei sau, în termeni mai puțin pretențioși, o atitudine în fața istoriei se desprinde totuși lesne din lectura ultimului roman, *La galère,* care poate interesa și pe sociolog prin paginile magistrale în care se descriu reacțiunile și comportările în massă ale manifestanților parisieni, cu prilejul mișcărilor de stradă dela 6 Februarie 1934 provocate de izbucnirea scandalului Stavisky. *La galère* este romanul acelor evenimente memorabile, care păreau să fi adus Franța în pragul unui nou 1789, și al modificărilor petrecute ca o consecință, în raporturile dintre eroii cărții.

Anticipând asupra înțelesului care se deslușește către sfârșitul romanului, și în care se cristalizează filosofia despre istorie a d-lui Chamson, vom spune chiar de pe acum în ce constă, ea, urmând să-i arătăm după aceea și decurgerea ei, din desfășurarea faptelor: „Iți închipui că vei putea trăi în afara secolului... — conchide Jean Rabaud, purtătorul de cuvânt al autorului — și te îmbarci pe o galeră unde fiecare trebue să treacă la vâsle, într'o zi sau alta, în mijlocul furtunii..." Simbolul cuprins în titlul romanului se luminează acum deplin, prin cuvintele citate: sensul istoriei este obligator pentru toți, nimeni nu i se poate sustrage, nu poate trăi în contratimpul istoriei, — „în afara secolului". Există deci un determinism, o fatalitate potrivit căreia suntem osândiți să trecem fiecare, la vâslele galerei — să înscriem pe rând, urma efemeră a străbaterii noastre prin viață, pe suprafața frământată într'un veșnic neastâmpăr a istoriei, fără să ne întrebăm încotro ne va duce corabia destinelor noastre.

Acest Rabaud căruia-i facem cunoștința în primele pagini ale cărți, amestecat fără voia lui în mulțimea manifestanților din piața Concordiei, este agregat în istorie și trăește la Paris împreună cu soția și fetița lui, ca arhivar la oficiul de documentare al unui minister. Și-a dat demisia din profesorat ca să poată rămâne în capitală, pentrucă plecarea în provincie, unde i-ar fi lipsit bibliotecile necesare continuării studiilor de istorie, ar fi însemnat ratarea sigură. După ce a îndurat câțiva ani mizeria la Paris, a găsit în cele din urmă slujba de arhivar, care-l pune la adăpostul celor mai urgente griji materiale, ale traiului zilnic. In înghesuiala din piața Concordiei, Rabaud se întâlnește cu un prieten și fost coleg de învățătură la Sorbonna, Louis Boulan, pe care nu-l mai văzuse de zece ani. Amândoi constată cu plăcere că nu s'au schimbat, că fiecare corespunde imaginei păstrate de celălalt despre el, căreia vechea lor prietenie i-a rămas credincioasă. Cu toata deosebirea de situație, materială și socială, — Boulan e fiul unui industriaș bogat — afinitatea lor reciprocă e dintre acelea care fac pe doi oameni să nu se uite, chiar dacă ar fi să nu se mai revadă, sau să reia în cel mai firesc mod legăturile de prietenie, fără ca acestea să fi suferit de pe urma întreruperii lor oricât de îndelungate. Boulan este și el însurat și are doi băeți. Soțiile foștilor sorbonnarzi se împrietenesc îndată ce se cunosc și s'ar părea că, în acelaș oraș fiind, nimic n'ar mai putea să desfacă o camaraderie legată sau reluată, cu atâta spontană cordialitate din partea tuturor.

La începutul evenimentelor, al „afacerii", adică în toamna anului 1933, când se întâlnește cu Boulan, Rabaud ne este înfățișat ca un om căruia-i lipsește simțul politic, adică al faptelor petrecute sub ochii noștri și care înainte de a căpăta demnitatea istoriei, sunt frământate de violența patimilor contradictorii. Participarea la actual prin acțiune, i se pare ca o împuținare, o ciuntire cu atât mai absurdă cu cât este consimțită. Omul politic e pentru el acela care nu poate suporta retragerea și tăcerea singuraticului,— tăcere ce valorează mai mult decât tumultul nesemnificativ al istoriei.

In seara zilei în care, — amestecat în mulțimea celor cari strigau „jos hoții! demisia!" — se regăsise cu prietenul lui, Rabaud se întorcea acasă, îmbogățit cu certitudinea că nu există zile „istorice". In pat, înainte de a se culca lângă Françoise, soția lui, observându-i somnul, se întreabă cum ar mai fi putut dormi ea atât de liniștită dacă lumea dimprejur ar fi fost într'adevăr turburată, dacă noaptea aceea ar fi fost într'adevăr o noapte istorică. Pagina care urmează e meditație admirabila, una din acele „échappées de vues" cum întâlnim în toate cărțile d-lui André Chamson, ca o terasă dela înălțimea căreia ochiul spectatorului străbate o vastă perspectivă:

„Dar în momentul chiar în care se liniștea din nou ascultând respirația egală a Françoisei, se gândi deodată că somnul nu putea fi o mărturie împotriva evenimentelor. La sfârșitul zilelor tragice ale Istoriei, unele femei trebuie să fi dormit un somn ca și al Françoisei, acelaș somn ca acela pe care-l simțea urcând domol în el însuși. In seară de 10 August, pe timpul nopților lui Iunie 48, în timpul Comunei chiar, unele femei trebue să fi dormit ca și acum, nepăsătoare la tot ce nu era viața lor, calme și copleșite de toate puterile dragostei. Istoria nu reținuse nimic din aceste nopți pașnice. Ea nu păstra decât amintirea schimbărilor de decor. Nu povestea decât isprăvile câtorva mii de oameni ale căror străduințe abia de ajungeau să schimbe cursul câtorva zeci de existențe. In acest timp, milioane de ființe dormeau. Somnul lor era garanția continuității vieții. In zorii zilei, toate aceste ființe își vor regăsi grijile lor, iubirile lor, obișnuințele lor... Nu era asta, oare, adevărata Istorie? Nu era mai important de cât toate aceste evenimente care defilează între cele două panouri ale decorului — scenă îngustă, dincolo de care se afla viața oamenilor?"

Dar gravitatea evenimentelor sporește cu fiecare zi. Rabaud constată că nu numai valoarea mărturiilor trebue pusă la îndoială dar chiar — și aceasta e foarte important — *felul în care oamenii ascultă ce li se spune,* ca și cum evenimentul ar fi preexistat în conștiința lor și câteva vorbe au fost deajuns ca să-i dea o realitate, fără ca să mai încerce să afle ce s'a petrecut cu adevărat. Luciditatea lui Rabaud, încăpățânarea lui de a controla ce este adevărat din ce se colportează este în fond, dorința de a păstra neatins ceea ce dă sens propriei lui vieți, o dorință de confort sufletesc, condiționată de liniște și de siguratate. Dar evenimentele îl depășesc, îl smulg lui însuși, nu în înțelesul că îl târăsc în șuvoiul lor, dar ele intră în viața lui, surpându-i din temelie condițiile confortului interior și odată cu acestea, făcându-i cu neputință existența personală.

Aici ajungem în punctul cel mai gingaș, în care ni se desvăluie fragilitatea echilibrului nostru sufletesc, acelui sentiment de plenitudine și de pace interioară despre care vorbește undeva Rabaud, cunoscut oricui iubește ceva, în viață. Singura noastră armură în asemenea împrejurări și împotriva evenimentelor de acest fel, este vocația profesională, prin mijlocirea căreia luăm contact cu ceeace se petrece, cu viața. Medicul Plantier care, în spitalul improvizat într'o cafenea, pansează pe manifestanții răniți, îi scandalizează spunându-le că i-ar fi pansat, în mod indiferent, și pe adversarii lor. El încearcă să reziste puhoiului, rămânând „profesionalmente neutru". Corespunzătoare mentalității sau atitudinei profesionale a medicului, este, pentru Rabaud, concepția lui despre istorie, singura lui șansă de neutralitate. Dar evenimentele îl vor sili să aleagă, să opteze. Și atunci va înțelege că nimeni și nici el nu are libertatea alegerii, că există o „pantă naturală", potrivit căreia, un Barrès, dreyfusard „avant la lettre" pe planul rațiunii, a trecut totuși de partea Bisericii și a Statului Major, împotriva unui principiu a cărui recunoaștere practică ar fi zdruncinat temeliile acestor instituțiuni, punând astfel în cauză însăși existența Statului. Urmând „panta" lui naturală, Rabaud va trece de partea apărătorilor formei de guvernământ și a instituțiilor republicane, în timp ce prietenii lui, soții Boulan, potrivit aceleiași determinări instinctive, vor fi alături de manifestanții cari strigă: „Jos hoții! jos asasinii! demisia!"

Transformarea petrecută în sufletul și în concepția despre istorie a lui Rabaud, de la disprețul arătat pentru omul politic, omul de acțiune și până la recunoașterea că „toate gândurile noastre se ating cu politica" nu a putut fi arătată în rândurile de față decât cu totul schematic. Indoelile și frământările lui, proectate pe fundalul tragicelor zile dela începutul anului 1934 capătă o amploare și un răsunet impresionante. Duhul acela de revoltă îl simți treptat, pe măsura înaintării în lectură, cum se insinuiază în viețile tuturor, primejdindu-le chiar în principiul sau rațiunea lor de a fi, aducând în desbatere și supunând îndoelii ceeace părea să fie mai adăpostit și pentru totdeauna. De aceea, mai mult ca oricând, am dori ca aceste rânduri să fie un îndemn pentru a citi cartea.

MIHAI NICULESCU

Acelaș semn

Acelaș semn mă chiamă din veacuri înapoi.
In fiecare seară urc ostenit pe munți,
Mă urmărește vremea cu chipuri de strigoi,
Și peste orice apă întind din vise punți.

Răsar din noapte poate voivozii uneori ?
Ascult în vreme svonuri de pinteni și hrisoave ?
Or fi argați ce cată în temnițe comori,
Or mâna ta mai cată pierdută pe ceasloave ?

Acelaș semn mă chiamă, aceleași arătări,
Ce te-au păzit în veacuri, frumoasa mea regină...
Dar nu știu care glasuri mă blestemă 'n chemări
De tot mai mult m'afund în ani și 'n rădăcină.

AL. RAICU

1) Din volumul „Hronic" ce va apare în curând în col. „Universul literar".

Tristan

Sunetele mor în cristalul opac al tăcerii ;
Clipa e floare nesigură, — un surâs bănuit,
Moartea țese lent fastuoase draperii,
In umbre să naști inefabil mit.

Te caută pe sidef mâini pasionate
Agonia albă 'n hieratica încremenire
E așteptarea ta vis de puritate ;
— Peste timpuri să fim poem de iubire

Palidul tău duh de opal
Va purta neatins ceasul durut
Dar peste frunți vei adia sideral,
Grea tristețe de paradis pierdut.

ION BĂLAN

EXPOZIȚIA ASOCIAȚIEI „ARTA"

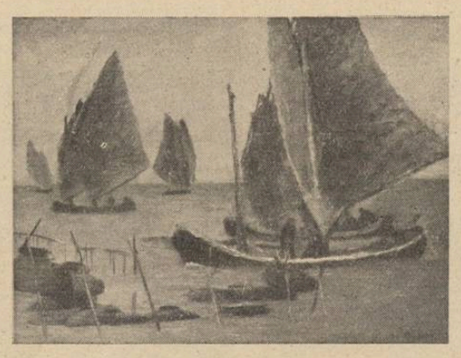

Ștefan Popescu — Marină

Eustațiu Stoenescu — Portret

Jean Steriadi — Peisaj

CRONICA muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

O nouă pierdere pentru muzica franceză

Ultimii ani au pricinuit dureroase goluri în muzica franceză. Singur anul 1937 a îndoliat-o de cinci ori, la fiecare dată încercându-i straturile absolut superioare.

Dacă clasicismul a trăit în muzică, cu deosebire, marea lui epocă în Italia și Germania iar romantismul în Germania, nu este posibil să nu se recunoască sălășluirea preponderentă a muzicei timpurilor noastre în Franța. Fiecare neam, în special cele cu o veche cultură muzicală, reprezintă de sigur, cu câteva nume de seamă, curentele inovatoare. Dar în nici o altă țară n'a înflorit cu atâta plenitudine, abundență și strălucire compoziția contemporană, ca în Franța.

Cei mai subtili maeștri ai scrisului muzical, cele mai nuanțate și mai de preț sensibilități, cele mai minunat organizate personalități creatoare, s'au strâns cu uimitor belșug pe ogorul muzicei franceze, cultivându-l nemaiîntâlnit de mânos, în zilele noastre.

In rândurile acestei elite atât de fericit constituite, soarta a lovit excesiv de păgubitor, lipsindu-le în răgaz de câteva luni de excepționali reprezentanți ai ei cum au fost Gabriel Pierné, Albert Roussel și Maurice Ravel, compozitori cari au dăruit omenirii nepieritoare tezaure de artă, de toți recunoscute — și Louis Vierne și Charles Marie Widor, foarte mari muzicieni, mai puțin cunoscuți peste hotarele Franței, dar făcând parte din acea generație glorioasă de artiști cari au consolidat și cinstit muzica franceză cu tot ceeace vrednicele lor condeie au așternut pe portative.

Cu moartea recentă a lui Maurice Emmanuel, muzica franceză suferă o foarte mare nouă pierdere.

Maurice Emmanuel a fost într'adevăr o foarte distinsă figură muzicală a Franței. A fost exemplul rar și infinit de valoros și de demn de admirat al unei naturi complexe de savant și artist, de muzician și mare om de cultură, de tehnician al înțelegerii frumosului și în același timp de inițiat în practica însăși a artei pe care știa superior s'o teoretizeze.

Născut în 1862 la Bar-sur-Aube, Maurice Emmanuel, de origine spaniolă, a manifestat, din primii ani ai copilăriei, dispoziții muzicale surprinzătoare, care avură darul să-i decidă părinții a-l trimite la conservatorul din Paris unde, odată cu pianul și cursurile complimentare ,a urmat clasa de compoziție a lui Delibes. Ca Berlioz, ca Erik Satie, ca Debussy, Maurice Emmanuel n'a putut găsi în școala idellor sale accentuat personale, tot ecoul de înțelegere așteptat, întâlnind adesea acea lipsă de stimulare, de conciliere spirituală, menită să descurajeze un elev generos dotat, în contactul cu o disciplină insuficient de mlădioasă în aplicări și adaptabilitate.

O puternică înclinație literară îi aduse sprijin moralmente compensatoriu odată cu adâncile satisfacții ale succesului puțin comun al tezei sale de doctorat în litere, cu subiect în legătură cu muzica.

In 1907, este numit profesor de istoria muzicei la conservatorul din Paris, unde timp de 29 de ani face cursuri de o însemnătate rară. In tot acest timp, fără a părăsi niciodată un înălțător idealism și o modestie care învăluiau într'o desăvârșită discreție toată această activitate, Emmanuel îmbogățește muzica franceză cu pagini componistice cărora, în forme de evoluată măestrie, le încredințează gânduri muzicale de cea mai aleasă substanță și caracteristicele unei individualități bogate, consecvente și nobile.

Sonate pentru pian, lucrări de cel mai viu interes instrumental și artistic și de un fond muzical foarte cuprinzător, quartete, melodii, sonate pentru violoncel, vioară, balete, opere, uverturi, melodii care îl statornicesc printre primii compozitori francezi ai genului, în sfârșit poeme, suite și simfonii sunt parte din opera muzicală de seamă a acestui fruntaș al artei muzicale franceze.

Cât despre lucrările de istoriografie și analiză muzicală pe care le-a tipărit, se poate spune că prin ele, acest domeniu al culturei franceze a înaintat hotărît, câștigând elemente extrem de importante prin luminile revelatoare aduse unor probleme profunde și delicate.

„Muzica greacă antică", „istoria graiului", „ritmul dela Euripide la Debussy", „dansul la Greci", „acompaniamentul modal al psalmilor", „Péléas și Mélisande a lui Claude Debussy" arată fiecare câtă acuitate, câtă pătrundere, cât de rafinată erudiție și cât dor de identificare cu rosturile muzicii au caracterizat pe acest autentic muzician, a cărui operă îi va supraviețui.

Răsbunarea gornicului

de V. Copilu-Cheatră

Toamna a poposit în munți, zugrăvind cu dărnicie, în frunzară, curcubee peste curcubee. Valea Ierii este o răstoacă de culori împestrițate.

La fabrica de cherestea a încetat lucrul. Pălmașii așteaptă în fața biroului să-și ridice preminda.

Dincolo de gatăre, o locomotivă, cât o jucărie, pufăe mulcom, pe linia îngustă ce duce dela firmă până în creerul munților, la Corofana, unde exploatarea lemnului e în toi. Mecanicul Herr Krauss, un sas bălai și stors ca o lămâie, se învârte în jurul ei, ca o oaie captie. Ba o freacă cu un znop de cârpe, ba strânge un șurub mai slăbănog.

Deși cea mai mare parte din pălmași și-au ridicat bănuții, totuși se grămădesc cu toții în fața casieriei, așteptându-se unii pe alții. Cum ese unul, se reped pe el și-l întreabă cu sugrumătură în grumaz:

— Câți taleri ai primit cumetre?

— Mai știi și Precesta lor, că după cum spun domnii: mi-o tras, pântru casa cercuală, pântru județ, și auziți oameni buni și să nu vă cruciți, cică și pântru amenda ce mi-o trântit-o după grumaz domnu inginer Frunzărescu, din bun sărin. Iacă ce mi-o mai rămas. Mai fă ceva cu ei. Cumpără bulendre la copii că acum plică omătu, ba-ți mai tribă un purcel de slănină și un sac doi de mălai. Din ce să le acoperi pe tăte? Din vânt? Și-apoi să nu-i sudue omu?

— Ei lasă Partenie, că știu domnii cum să nu ne lase să murim de foame, chiar dintr'odată.

— Eu una vă spun, că pe inginerul aiesta ce s'o dat cu jidovii l-oi boteza cât de curând, prescura lui de sărântoc.

— Ce să se dea cu jidovii, că-i jidov curat. Dar s'o dat pă legea rumânească și s'o botezat creștinește. N'ați băgat de seamă că pute a ceapă și usturoi de-o svârlită, ca toți cușerii?

Oamenii râd. Câțiva sculpă îndesat într'o lături.

La fereastra biroului, perdelele au căzut cu lăcomie. Pălmașii au amuțit ca o turmă prostită. Stau pironiți cu ochii pe ușa căptușită din față.

— Ce stați așa ca niște prapori la prohod?, strigă gornicul Ilarie la ei, poftim și vă guriți în trin, că înoptăm pe aici!

Ceata se urni molâu. Trenul liliputan s'a ticsit. Cu o smucitură, pornește încet. Pufăind tot mai înfuriat, fuge pe linie, zognind la cotituri de crezi că acu, acu a sărit de pe șine. Unde linia e mai pieptișe, oamenii se dau jos și împing să-i dea spor la mers.

Trenuțul a ajuns la capătul liniei, oprindu-se în mijlocul pădurilor, între stoguri de trunchi retezați. Nu-i nici o gară prin apropiere. Nici un conductor, nu-i ese în întâmpinare. Unii moleșiți, au adormit cu capetele răzămate în podul palmelor. Alții moțăesc.

— Dă-te jos Mitrule, c'am ajuns!

Încurcându-se în sârme și țopine, se dau jos, rostogolindu-se unii peste alții.

— Mai încet mă că-ți mut fălcile. Nu vezi că-mi scoți ochii? se răsti gornicul Ilarie, la unul.

Se îngâna ziua cu noaptea, când cetele se despărțiră pe cărările ce se pierdeau în pădure.

Gornicul Ilarie cu ceata lui, cârni spre târg.

— Nu putem merge toată noaptea, până acasă. Eu zic să înoptăm aci în târg.

Noaptea se lăsa ca de smoală. Umezeala străbate până la mădulare, ca un iz de putreziciune.

— Degrabă a vremuit iestimp. Și eu zic, Moș Ilarie, să ne oprim o leacă. Vom îmbuca ceva, și ne-om hodini până să creapă de ziuă.

In târg câteva felinare cu gaz, luminau străzile pietruite cu bolovani codrați.

Intrară într'o cârciumă. Își rânduiră sculele lângă perete apoi se așezară pe lăviți.

— Cum ați umblat Moș Ilarie?, întrebă de după tejghea Pintilie.

— Cum să umblăm? Ca pălmașii. Trudim de creapă rânza'n noi.

— Cu ce să vi-le lecuiesc gornice?

— Cu un ulcior de jinars.

Voia bună cuprinse ceata și porțiile de vinars desmorțindu-le mădularele, le deslegau limbile. Glumele se porniră.

— Ce-ți mai face Valeria, moș Ilarie, îl descoase semnificativ, cu vorba, Partenie. Tot starpă nevăstuța?

Gornicul Ilarie are nevastă cu 20 de ani mai tânără ca el. De trei ani se tot laudă că va căpăta un urmaș. Dar urmașul întârzie spre necazul gornicului și hazul pălmașilor.

— Ce să facă? O mai bat și eu din când în când, dar muierea tot muiere. Se lipește și mai drăgăstos de tine.

— Îi prieste, moș Ilarie, că așa-i făcută. Muiere c'a d-ta, nu sunt multe în tereadu aiesta. Nu ți-e păstă mână să ominești domnii la casa dumitale cu așa mândrețe de nevastă.

— Mai tacă-ți fleura, hodoroagă. Da a ta ce crezi că rânduiește? Tu la pădure toată săptămâna și ea acasă. Frate Partenie, muierea-i muiere, până o bagi în pământ, chiar dacă s'ar purta ca o preuteasă.

— O! pe a mea am cersălat-o, înainte de-și pune hobodu.

— Cum dracu te-ai încumetat s'o iei tărci, chiar așa de iute?

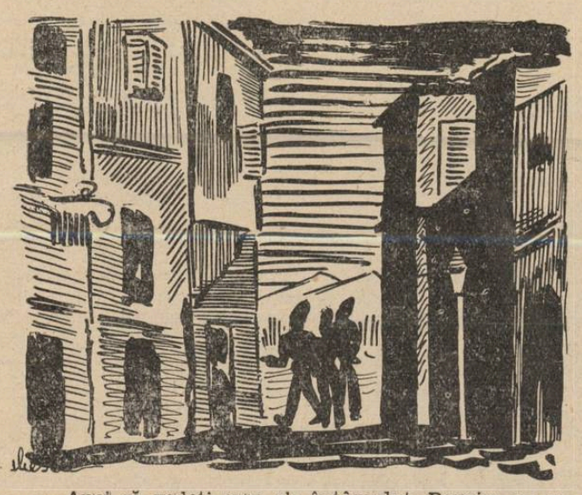

— Apoi să vedeți cum s'a întâmplat. Pornim cu cetașii, starostele și nănașii la ea acasă s'o luăm la biserică, să ne cununăm. Unde începe mireasa mea a plânge și-a se căuna, după mumă-sa, după tată-so, după casă, după masă și mai știi praznicu'ei după ce. Credea că așa-i stă bine unei mirese de neam, să se arate la ospăț. Dăm noi să pornim la biserică, da ea, că nu merge nici friptă nici opărită. Dacă văd și văd că se încheagă gluma, mi se învălue a ciudă, de gândeai că plesnește dica'n mine. O prind cătinel de mânuță și trecem în casa hei dinainte și mă răstesc la mă-sa să ne lase singuri. Incui ușa cu rătezul și-i prind fălcile în podul palmei. Am înmuiat-o ca pe-o porumbiță când îi suci grumazul. O apuc cu mâna pe la cingătoare și mai mult moartă decât vie, o târâiesc după mine.

Starostele face un semn ceterașilor și unde dau tiganii drumul strunelor. Cântau de gândeai că plesnește cetera nu alta. Atunci am auzit cel mai mândru cântec de mireasă, din viața mea.

La biserică, alt drac se cuibărește în coastele ei. Când o întreabă părintele dacă din dragoste curată și nesilită vine după mine, aștept să răspundă: da. Ea nimic. Mă cumpenesc eu o leacă și-i reped un cot în coaste. De frică, ca de voie bună, îngână mieros... da.

Oamenii râd de se cutremură casa.

— Așa da, mai zic și eu. Asta-i bărbat nu tufă? Dar de-atunci de câte ori te-ai mai răstit la ea?

— Nu mai țin minte. Dacă încrestam în grindă, cred c'ar fi trebuit să mă sui și în podul căsii, să mai dau de grinzi.

— Dar să mai închinăm o țără. Hei, Pintilie, mai adă o ploscă de jinars, că ne-o săcat gușa.

— Noroc gornice.

— Să trăești moș Ilarie și să-ți șie Valeria, în pace.

— Să vă alduiască cel de sus și pe voi oameni buni, că până sunteți lângă moș Ilarie nu-ți umbla rău.

— Să nu-ți șie cu supărare gornice, că vorovesc și eu una. Dumneata cunoști domnii dela firmă, cum te cunoaștem noi pă dumneata. Spune dacă mințăsc, până n'o venit inginerul aiesta, un coptiloi mucos ce se ține de muierile oamenilor, n'am fost noi, oameni mai cu rânduială? De când a picat jezurile aiesta, ba amenzi, ba jindari, ba bătăi, s'o destornit pe cpul nostru. Pântru ce? Pântru dreptul nostru?

Băutura își produce efectul. Sub presiunea alcoolului, prezența problemelor de existență e tot mai acută. Sudalmele și amenințările se întețesc.

— Măi oameni, socotesc că nu-i bine să ne sfărmăm deadeca! Cu sfada noastră, nu schimbăm rânduiala asta. Mai bine să închinăm câte un pahar și să ne vedem de treabă. Nu v'am plătit ominește, de când lucrați la mine?

— Să trăești, moș Ilarie, dumneata ești de-al nostru și ne cruți. Cât te-o răbda Dumnezeu știm că n'om pieri de foame.

— Ei hai noroc și să ne mai cam ducem, că vreau oamenii să doarmă. Iacă s'a crepat de ziuă și Pintilie moțăie la tejghea.

Moș Ilarie își desfăcu cămașa la gât, vârî mâna în sân și scoțând un săculeț înflorit cu arnici, numără pe coltul mesii prețul vinarsului pe care-l avea socotit în gând.

●

Zăpada a îmbrăcat munții într'un țol alb ca scos din piuă. Toată noaptea a nins cu pale mari și spornice. Cărările sunt înfundate.

— Tu muiere, ce tot străurești pe-afară și nu-mi pui în straița aia odată?

— Mitrule, Mitrule, nu veți că decând m'am sculat, n'am răsuflat nici o leacă? Am rânit omătul, am dat la jite, am muls, și-am dăpat oile! Tu n'ai mânuri să-ți pui niște mălai și să-ți tai niște clisă? Că nu m'oi apuca amu să-ți coc pancove și plăcinte.

— Mai cătinel cu melița, să nu te trăznesc peste fleură.

— Răstește-te, răstește-te, că aici te iert cu copii cu tot.

— Asta crezi că mă sperie? Da unde să te duci tu praștie? La măta? Că n'o avea frate-to o toporâște de săcure să te mânjolească.

— Cum să nu-ți vie să-ți iei lumea în cap, când te văd pornit până 'n ziuă? Iți trăcsare din bun sărin, și mă ocărăști ca pe-o slujnică.

— Ei hai, hai nu te porni pă cântat, că n'am lipsă de ceterași. Nu pricepi că's năcăjit și are de ce-mi sări țandăra? Ce știți voi, muierile, câte coc în capul unui bărbat? Atâta pricepeți numai, că nu-i mălai în casă, dar cât ger răbdăm noi pe dricul iernii, în pădure, nu vă taie capul. Mă duc. Dau pe la gornicul Ilarie să-l iau și pe el. Dacă vine careva Sâmbătă pe-acasă să-mi trimiteți niște mălai. Nu mai și-i supărată. Ei, hai să te tuc.

— Să vii în pace Mitrule și să te grijești. A cam înghețat pământu și să nu aluneci, doamne ferește și n'așî grăi 'ntr'un ceas fără noroc, subt vr'un trunchiu.

— N'ai nici-o grije, că doară în pădure m'o făcut mama.

Schițând o cruce sări gardul și înotând prin zăpadă până la glesne cobori spre casa gornicului. Când trecu prin ograda lui Cârja, observă în tărnat puşca și scurteica din piele de ciută ale inginerului. „Ce dracu cată risipitura asta pe aici? Ptiu" și scuipând într'o lături, își văzu de drum.

— Acasă ești moș Ilarie?

— Acasă. Poftim Mitrule înlăuntru, că-i gata, numai să guste oarece, îl întâmpină Valeria, suflecată și îmbujorată ca un măr domnesc.

— Poftim și ia și tu un pahar de jinars, până ce gătesc prânzul.

Pe plită, un pui se rumenește. Focul arde zdravăn de-l ia mama dracului. Stropi de unsoare sar pe schija înroșită, prefăcându-se în șuvițe de fum alb ce le gădilă nările.

Valeria le umplu paharele și le împinse un blid de brânză, dinainte.

— Noroc, Mitrule. Fainâ vreme. De nu dă o moină, începem lucrul.

— Să trăești gornice și să-ți trăiască nevasta că pogan î-i loatră.

Valeria îl răsplăti cu o privire hoțișe și-un zâmbet promițător. Mitru îi sorbi fântâna ochilor, apoi goli paharul până în străfund și-l trânti de masă.

— Pogană palincă. Cine te-a cinstit cu ea?

— Mi-a trimis-o socru de-acasă.

Gornicul începu a tuși. O tuse înecăcioacă ce-l sufoca.

Nu mai pot sta în casă. Trebue să ies până afară. Cum se încălzește mai bine, mă înăduse tusa.

— Apoi noi suntem dedați să trăim numai în pădure gornice, în casă ne înecăm ca ciuta în coteț.

Se auzea cum mai tușește gornicul după casă. Mitru rămase mut. Era un bărbat ca un brad. Abia sfârșise slujba la împăratu. Cunoscuse pe Valeria de când era flăcău și lucra la firmă. Ani dearându a pețit-o, cumpărându-i mărgele, cercei și pui de miere. N'a mers odată cu mâna goală la ea. Și totuși, când a cerut-o în căsătorie moș Ilarie, l-a lăsat pentru un om de patruzeci de ani, numai fiindcă avea avere. S'a căsătorit cu Irina, așa, de necaz.

Cum erau vecini, Valeria le călca pragul de des, ca să-i amintească barim că odată s'au îndrăjit. Îi era și milă și necaz pe gornic. Îl ajuta nu-i vorbă, dar nu-i putea ierta în ruptul capului că-i furase fericirea.

Valeria se apropie de el și încolăcindu-și brațele după grumazul lui, îl sărută pătimașe.

— Fă — șopti răstit printre dinți Mitru — după ce m'ai lăsat pentru gornic, acuma îți faci mendrele cu mine, ca după ce ne înfundăm în pădure, să te culci cu buleandra aia de inginer. Așteaptă o leacă, până pornim, că ți l-am văzut la Cârja acasă.

Tusa nu se mai auzi. Moș Ilarie intră fără să zică un cuvânt. Bănuia că între cei doi nu s'a potolit focul, dar nu se aștepta dela Mitru să-l batjocorească într'atâta. Dealcum s'a limpezit. Asta-i înțelesul glumelor pe care i le arunca Mitru ori încotro se învârtea. Cum nu s'a gândit la asta mai din vreme? De ce s'a uitat numai azi pe fereastră? E om bătrân pe lângă Irina. Îi drept. Dar câte nu face el pentru ea. Și-ar da ochii din cap numai s'o știe mulțumită. Dar a uitat că ea l-a iubit pe Mitru.

— Să mergem Mitrule, că ne-or aștepta ortacii.

— Când te 'ntorci, Ilarie?

— Până peste două săptămâni nu cred să dau pe-acasă. Dela Valea și până aici, e o cale și-apoi nu-i pot lăsa din ochi, că lucru-i greu și periculos.

●

Oamenii lucrează vârtos. Cei mai încercați, încrustă bradul cu barda, de partea opusă în care vreau să se răstoarne, apoi cu un lat de palmă mai sus de încrustătură, îl taie cu fierăstrăul. Când vârful râhlei tremură ca frunzele plopului, scot firezul și fug din calea bradului, cumpenindu-se. Cu un tunet surd, bradul lovit de moarte se prăbușește la pământ, vuind până în hăuri.

Alții îl curăță de cetină, îl taie apoi din patru în patru metri, transformându-l în trunchiuri pentru scânduri, de unde sunt trași fie cu țopinele de oameni, fie cu caii până la șlip. Șlipul e căptușit cu margini de scânduri groase, prinse cu scoabe puternice. Având o înclinație mare, când se dă drumul trunchiurilor, o pornesc cu o viteză turbată și la capătul șlipului, dela o înălțime amețitoare, făcând o săritură puternică, cad în apa ce plescăe, ca spintecată de un obuz.

Arieșul are încă destulă apă ca să-i poată duce până la bazinul de rezervă, de unde, prin umflarea apelor, primăvara, sunt transportați până la gară.

— Cum merge lucrul, feciori?

— Până-i vreme bună, ca'n casă moș Ilarie, spuse Mitru, cumpenind câțiva trunchi pe șlip.

— Ce zici ortace, ne-apucă în curând înghețul?

— Nu putem cunoaște voia lui Dumnezeu, dar după câte se năzărește s'o destornat pe nins. Iarna abia-i la început și-apoi până la Bobotează, nu cred să înghețe.

— Dacă ține vremea asta, mai mult de douăzeci mii de metri cubi îi culcăm.

Icnind din rărunchi, un fecior urcă răzmându-se în țopin, spre gornic.

— Moș Ilarie, Partenie te cheamă la râu. Trunchii s'au îmbulzit și nu-i modru să-i poată urni. S'a 'nfundat la răstoacă și nu le mai putem face nimic cu țopinele.

— Care din voi vrea să vină cu mine?

— Mă duc eu, moș Ilarie, spuse Mitru, aruncând țundra de pe umere și pornind-o la vale cu țopinul între picioare, ca o sanie.

— Voi rămâneți aici și nu mai dați drumul la nici-o hașchie, până poruncesc eu.

— Tu, Mitrule, dă pe la corturi. Adă două lăzi cu dinamită. Așezi una în coastele blocului și cealaltă la răstoacă, să-i poată război. Eu mă duc la Partenie să înștiințeze oamenii.

— Să grijești cum umbli cu focul.

— N'ai nici o grije.

Pădurea vuia. Brazii căzeau. Fierăstraiele hîrjoneau și bocăniturile săcurilor se împlântau în prăpăstii, cu ecouri surde.

— Ce s'a 'ntâmplat, Partenie?

— S'au blocat lemnele și-am pus să le dee dinamită.

— De cât timp?

— Să tot fie un sfârtai de ceas.

— Atunci, peste un pătrar de oră, trunchii-s în aier.

— Așa cumpenesc și eu.

— Unde-s oamenii?

— Cred că s'au ascuns după colți.

— Stai aci.

Gornicul alergă pe urma lui Mitru. Când ajunse la luminiș îl văzu sărind din trunchiu în trunchiu, cu dinamita în brațe. O clipă îl fulgeră un gând. Valeria, în brațele lui Mitru. Ce-ar fi dacă ar... Dar nu se poate să-l lase. Il va chema. Trebue să-l strige. Un nod i se urcă din cosul pieptului și-l strânge de grumaz. Sângele îi înghețâ în vine. Se târî după o stâncă.

Mitru, culcat peste trunchi, își vârî capul și umerii printre lemne, căutând să așeze cât mai potrivit dinamita. Acum se sculă în picioare. Il vedea cum încăleica peste brazi să ajungă la răstoacă. Cinci minute și totul va sbura în aier.

O detunătură puternică, apoi alta și alta, spărseseră văile, ce hăuleau în zeci de ecouri, și-o ploaie de sâlne asvârlite în aier, se rostogoliră peste corpul omului, dejghiocat într'o clipă în așchii de carne.

●

Casa gornicului Ilarie, căptușită cu șindrilă, e cea mai arătoasă din Ponor. Așezată în padină, când bate soarele, pe târnațul din față înfundat cu ochiuri de sticlă colorată, joacă curcubee. Trecătorul vremelnic prin munții sterpi ai Moților și văduviți de vile cu arcade și firide, se întreabă ale cui sunt aceste acarețuri? Dacă n'ar fi stogurile de fân și jirezile de paie ce-o străjuesc, ar crede că-i vre-o casă de adăpost a vr'unei societăți turistice.

Inginerul Frunzărescu, un tânăr abia împlinit, trecând în inspecție spre șantier, a rămas surprins când a dat cu ochii de oaza aceea din padină. Nu se putea dumiri cum s'a putut aciuia cineva cu atâta dare de mână în sălbătăcia asta. Nu se mai vedea nici-o altă casă prin apropiere. Dar la o svârlită bună de pușcă, unde și unde, case mici, pitite sub râpe de peatră, se zăresc, ca niște arătări.

Află dela un funcționar al firmei ce-l însoțea, că stăpânul caselor e un gornic înstărit. Gornicul mai tot timpul e în pădure, în schimb nevasta acestuia, o șerpoaică de muiere, stă singură cuc, și n'ar fi puțin bucuroasă dacă i-ar face o vizită.

A trecut odată, așa, întâmplător, pe la gornic, ca să-l consulte în unele delicte silvice. Gornicul l-a primit bucuros, ca pe un domn ce era și-i cinstea casa cu prezența sa. Valeria se întrecea în a-l servi cât mai delicat, așa cum învățase, când era fată în casa directorului dela firmă.

De atunci cărările inginerului silvic se abăteau mereu pe la căminul gornicului. După cum se și aștepta, nu-l găsea acasă mai niciodată.

Lumea începuse să-l bănuiască. Svonurile ajunseră până la urechea gornicului, dar nu le punea la inimă, obișnuit cum era cu înțepături și aluzii.

Se înserează. Ninge cu pale mari. Frunzărescu a întârziat pe șantier. Frigul i-a cuprins toate mădularele. Urcă cu greu cărarea înghețată, dar nu-și face sânge rău, gândind că în curând se va răzbuna de cele ce îndură. O bucurie surdă îi umple inima. Scoase plosca cu rom și înghiți cu lăcomie o dușcă de jar ce-i înfierbântă sângele. Cârni după niște brazi culcați la pământ și se trezi în spatele casei lui Mitru. Sări gardul de bârne și-apucă deacurmezișul prin cunte, spre poiată. Un câne lătos și hulpav se repezi la el. Intoarse arma să se apere, dar jivina, prinse țeava puștii între dinți și se hărăia turbat. Smulgând arma, mâna înmănușată, atinse trăgaciul potrivit pe foc, ca atunci când călătorești noaptea prin munți, și-o descărcătură acră umplu văile înegurate.

Speriată, Irina care ieșise cu laptele, din poiată, cum tocmai mulsese vacile, scăpă din mână găleata, și țipă de eșiră copiii holbați de spaimă, din casă.

Cânele se căuna undeva pe subt vr'un stog de fân, urlând amarnic.

— Arde-te-ar focu să te ardă, cum ai trăznit dumneata cânele ala. Acum, mâncă-l prăjit cu mumă-ta. Da ce rău ți-o făcut de l-ai pedepsit așa?, și sudalmele și blestemele nu se mai conteniră.

Conductorul silvic nu prețui sudalmele muierii și îngânând o melodie la modă, învățată dela subnotarul cel nou, își îndreptă dorurile spre casa gornicului Ilarie.

Valeria îl aștepta pătimașe. Teama că nu va veni cum se înțeleseră, îi biciuia simțurile și-i încorda gândurile spre plăceri noui. Bucuria voluptății trăite în gând, îi aprinse în apele ochilor chemări ce sclipeau drăcește.

Cum intră în casă, cu o sălbatică îmbrățișare i se aruncă în brațe. Buzele se încleștară ca o menghină, într'o sărutare istovitoare.

Moș Ilarie intră în curte abătut. Vruse să treacă pe la Irina și să-i ducă vestea morții lui Mitru, dar văzând lampa stinsă, amână, până la ziuă. Cu cugetul încărcat, intra pentru întâia oară cu silă, în casa lui. Cui să i se spovedească? Valeriei? Dar dacă i-ar spune că pentru ea l-a ucis, cu ce fețe l-ar întâmpina? „Ce-o fi lucrând de-i lampa aprinsă până acum în dricul nopții?" Cu o strângere de inimă, rămase pironit pe loc. Dacă-i cu cineva? Cârni după casă spre ochiul mut de fereastră. Ar vrea să se oprească, totuși o mână drăcească îl împinge să se apropie. Se opri, cu urechea lipită de perete. Auzi câteva gâfâiri. Ochiul stâng sfredeli încăperea. Mâna i se încleștă pe trăgaciu. „Mama lui de silvic".

Se întoarse brusc și privi prin ogradă. Il văzu pe Mitru rânjind de după un stog de fân. Apoi rânjetul peri subt o ploaie de trunci și așchii. Imaginea lui Mitru îl înfioră.

Mireasma râncedă a desgustului îl fulgeră ca un glonte otrăvit, smulgând un țipăt scurt. Nebun, se năpusti la ușă, țintuind-o cu rătezul pe dinafară.

Se descleștară brusc, cu groaza întipărită în ochii îndobitociți și sudoarea le înghețâ pe trupurile chircite de istoveală. Inginerul întinse mâna pe masă, după pantaloni. Lampa se rostogoli de pe masă bufnind pe podeaua de brad și o dâră de foc se prelinse de pe fața de masă până la hainele muierii. Palele crescură cu nesaț. Gornicul urmărea cu lăcomie focul crescând, răzimat de gardina ferestrei pe care se odihnea amenințătoare țeava puștii.

Cei doi îndrăgostiți se năpustiră cu furie la ușe. Cioplită din goron copt în pod la fum, ușa nici nu se clintea. Sucită și răsucită cheia, dar clanța îmbelciugată pe dinafară, nu răspundea groazei lor. Limbile de foc au cuprins țoalele de lână de pe paturi, pâturile de pe pereți și se întinseră cu repeziciune, până în grinzi. Casa trosnea din toate încheeturile. O văzu cum leșinase sfârșită lângă ușă, iar silvicu îngenunche lângă ea. Apoi nu mai putut privi. Para năvăli pe fereastră în curte.

In noaptea aceea de moină, limbile de foc ce mistuiră casa căptușită cu șindrilă și înfundată cu sticlă colorată ce strălucea curcubee, numai câteva femei cu falca în palmă fuseseră mărturii neputincioase la vâlvătăile din padină.

Ziua miloagă se arătă târziu. Pe un butuc, gornicul Ilarie, sgândăre cu o surcea jarul ce rămăsese din casa mistuită.

Vre-o câțiva bărbați și mai multe muieri urcară în padină.

— Ce-i cu dumneata moș Ilarie?

Gura i se lăbărță până la urechi.

Muierile, cu șurțele la gură, culeg lacrimele ce le brăzdează fața sbârcită.

— De ce s'o cruț, mă? De ce s'o cruț? Mama lui de silvic. Hă! Hă! Huu!...

Un hohot clocotea prin prăpăstiile în care negura clocea ca niște vârcolaci.

Bărbații se priviră, uluiți. Unul sâsâi, printre dinți:

— Orcum, mă, mare cățea... cățea...

*) Fragment din romanul „*Neamu'nevoii*".

„Identităţile“ Luceafărului

de CONST. STELIAN

Se pare că des invocata condiţie a criticilor, faţă de confraţii lor, ca înainte de îndeletnicirea acestei profesii să fi avut şi pe aceea de poet, a fost şi este ignorată. Poate că acest lucru nu-şi ajunge înfăptuirea, şi dintr'o predestinare, întrucât criticului i se cere obiectivitate, în timp ce poetul este o fiinţă subiectivă prin însăşi structura lui. Rare sunt cazurile când se poate întâlni o sinteză fericită între aceste două faţete temperamentale.

Aşa fiind, înţelegem pentru ce ne lovim adesea de confuziuni, dintre care cea mai mare constă în a cere prin analiza operei de artă, explicarea raţională a acesteia şi nu calitatea emoţiei estetice ca atare.

E drept că nu se poate concepe operă fără critică ; cea de a doua stând într'un raport cauzal de finalitate cu cea dintâi ; mai mult, chiar : geniile fiind exponenţii vieţii spirituale a popoarelor, trebuesc studiate în toate sensurile, căutându-se, astfel, a se ajunge la o interpretare cât mai apropiată de exactitate, pentru înţelegerea poporului respectiv.

Numai că, bazaţi pe aceste premise, mulţi cercetători ajung prea departe, încât scopul urmărit devine himeric.

Astfel, a fost firesc ca una dintre cele mai reprezentative opere, poate chiar apogeul poeziei lui Eminescu, **Luceafărul,** să treacă pe masa de disecţie a fiecărui critic, de orişice nuanţă sau grad, şi încă pe primul plan. Dela Maiorescu până astăzi, poema a fost luată şi reluată în studiu, în deosebi, după războiu, cu mult mai multă răbdare.

Pentru Maiorescu şi Vlahuţă, **Luceafărul** era întruparea demnităţii geniului. Pentru Dobrogeanu-Gherea, şi mai mult : întruparea tuturor sentimentelor (superioare ca şi inferioare), născute cu iubirea şi ajunse la maximum de potenţialitate prin geniu. Criticul socialist nu invoca existenţa unui sentiment de sine stătător ci, complexitatea, deci multilateralitatea acestuia, pe care o putem deduce (?) din ultima strofă a poemului, în cazul de faţă. Criticul uitase, însă, că Hyperion nu era un muritor de rând, ca să nu mai amintim substratul ideologic al **Luceafărului** şi teoria estetică a fotografiei faţă de pictură.

Odată cu felul de a vedea al lui Gherea, se termină şi o primă fază de interpretare a **Luceafărului** pentruca după războiu, să înceapă alta.

A doua fază de interpretare a poemei este caracteristică printr'o căutare de identificare a lui Hyperion, — aş zice, în termen juridic, **starea civilă** a eroului, pentruca, după descoperirea acesteia, să se poată deschide porţile enigmaticei cetăţi a ideilor din **Luceafărul.**

Citâm câteva cazuri mai caracteristice : d-l Radu Dragnea (Spiritualitatea lui Eminescu, **Gândirea** 11. IX) consideră personalitatea **Luceafărului** angelică ; Hyperion nu poate fi decât un înger „pentru că el vine cu puteri pe cari le au numai îngerii“. Deşi, din citatele făcute din cuprinsul poemei, nu reese adevărul acestei afirmaţii, ea se verifică totuşi în versurile altor poeme de cât ale operei în chestiune : „ştim angelismul lui Eminescu din **Stelele'n cer, Inger de pază, Inger şi Demon“.** Tot astfel, aducând ca suprem argument „nemijlocita apropiere de Dumnezeu“ argument tot atât de slab, câtă vreme şi diavolii pot sta uneori alături de Dumnezeu. Putem oare să-l considerăm angelic pe Mefisto al lui Goethe, când eroul poetului german stă de vorbă cu Creatorul ?

„Es ist gar hübsch von einem grossen Herrn
„So menschlich mit dem Teufel selbst zu sprechen !
(Faust)

Aceeaşi metodă urmăreşte şi d-l Tudor Vianu, spre a ajunge la cunoaşterea substratului ideologic al **Luceafărului.** Numai că d-sa, contrariu d-lui Dragnea, îl identifică pe Hyperion cu Poseidon, relevându-i caractere demonice. Argumentele d-sale sunt mult mai plauzibile decât ale preopinentului său, păstrând totuşi diferenţa între accepţiunea păgână şi creştină a cuvântului, până la afirmaţia că **Luceafărul** traduce numele lui Lucifer, aserţiune desigur greşită. E o confuzie în care au căzut mulţi. [1])

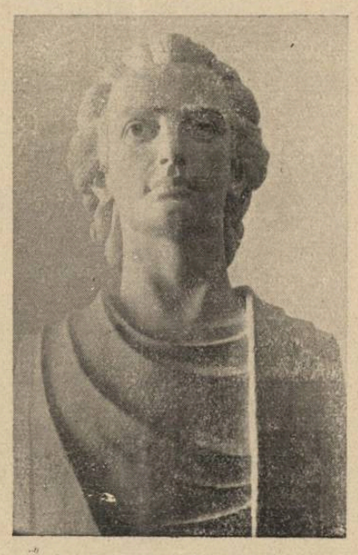

Mihail Eminescu
(de sculptorul Moga)

O asemenea metodă de identificare a încercat şi d. profesor D. Caracostea, (Cursul de **Istorie a Literaturii române moderne,** 1932.) căutând să facă o interpretare etimologică prin separarea cuvântului în **Hyper** şi **eon.**

Tot în metoda identificatoare se înglobează şi d-l Lucian Boz, prin placheta de **Incercare critică asupra lui Eminescu;** d-sa ca şi d-l Vianu, cu o bogăţie de date şi cu frumoase însuşiri stilistice, ajunge să definească, să identifice pe Hyperion cu eonul. Un eon sui generis, adequat „meleagurilor româneşti“ prin literatura bogomilică.

Trecând la valoarea acestor identităţi şi comparând, constatăm :

Faţă 'n faţă, părerile d-lor Dragnea şi Vianu dau dreptate autorilor lor în aceeaşi măsură în care dânşii n'o au. Pentru că poetul le dă amândurora argumente şi **pro** şi **contra.** Citâm numai următoarele versuri spre edificare :

„O, eşti frumos cum numa'n vis
„Un INGER se arată“

şi :

„O, eşti frumos cum numa'n vis
„Un DEMON se arată“.

Totuşi, d-l Tudor Vianu, ajunge într'o foarte mare măsură, la deslegarea problemei, în ceeace aceasta are mai confuz, dar **nu pe drumul deschis de metoda identificării** ci prin raportarea directă la isvoarele de inspiraţie ale poetului.

D-l Lucian Boz, dând prioritate celei dintâi metode, n'a putut ajunge la concluziile d-lui Vianu, deşi a întrebuinţat, în bună parte, material similar. D-sa după ce stabileşte eon-itatea lui Hyperion, găseşte că staticismul subsistă ideologiei **Luceafărului,** ca şi întregii opere eminesciene. Numai că, spre a ajunge la această concluzie (stabilită, cum am amintit, de d-l Vianu), se referă la abondente citate din afara **Luceafărului,** eroare identică cu aceea a d-lui Dragnea, încât probele evidenţiază cu totul altceva : procesul de realizare a frumosului **(„Călin“).**

Dar metoda aceasta comparativ identificatoare îl duce pe d-l Boz la rezultate fatale, chiar acolo, unde d-sa caută să aducă sugestii noi. D-sa cugetă că „Luceafărul, setos de moarte şi pământ, ca în poezia populară, vrea să se întruchipeze“. De aici, şi concluzia criticului că „simbolul **Luceafărului** defineşte o atitudine de viaţă românească“ şi că „duce mai departe simbolurile Mioriţei şi ale Meşterului Manole, spre o trăire a libertăţii“. Concluzie cu totul în opoziţie cu premisele, câtă vreme staticismul nu implică mişcare („eliberare“) şi nici libertate. In cazul **Luceafărului,** Hyperion nu poate face ceeace vrea decât cu asentimentul lui Dumnezeu, iar, pe de altă parte, şi în opoziţie cu substratul poeziilor populare citate : atât Baciul Moldovean cât şi Soţia Meşterului Manole năzuiesc nemurirea prin moarte, pe când Hyperion renunţă la nemurire pentru dobândirea morţii. Chiar forţând aceste evidenţe şi admiţând, însfârşit, prin hazard, concluzia d-lui Boz, tot nu putem admite cu certitudine autohtonicitatea **Luceafărului** prin **Mioriţa** şi **Meşterul Manole,** câtă vreme aceste balade se găsesc colindând folklorul universal neştiindu-li-se încă precis geneza. [2])

Departe de a epuiza tot ceeace se poate scrie în legătură cu **Luceafărul,** în acest sens, am făcut aceste câteva notaţii spre a arăta, în limita posibilităţilor imediate, ereziile la care se poate ajunge printr'un exces de analiză prin comparaţie, în interpretare.

Căci, în majoritatea cazurilor, asemenea osteneli devin foarte puţin fructuoase dacă nu zadarnice şi, chiar, comice. [3]) Faptul se dovedeşte ca atare numai când ne referim la ideea iniţială a poetului. „In descrierea unui voiaj în ţările române, germanul K. povesteşte legenda Luceafărului. Aceasta e povestea. [4]) Iar înţelesul alegoric ce i-am dat este că, dacă geniul nu cunoaşte nici moarte şi numele lui scapă de simpla uitare, pe de altă parte însă, pe pământ, nu e capabil a ferici pe cineva. El n'are moarte dar n'are nici noroc“, scrie Eminescu pe marginea unei file dintre variantele manuscrisului [5]) **Luceafărului“.**

Prin urmare, sensul este foarte limpede. Indiferent de angelismul şi demonismul, pe care Hyperion le posedă în egală măsură — precum ne arată versurile poemei — el simbolizează, înainte de toate, geniul şi tragedia lui, precum o declară răspicat Eminescu şi precum recunoaşte, dintru început, şi d-l Tudor Vianu (care, ne miră de ce, mai departe a mai persistat în ceeace noi numim metoda identificării, precum am văzut mai sus).

Dar d-l Tudor Vianu, în acelaş capitol, referitor la aceeaşi poemă, mai ridică încă o problemă, dealtfel, mai demult în discuţie : aceea a ideilor subsistente în **Luceafărul.** Astfel, d-sa precizează :

„Ferindu-ne de a cădea în greşeala grotească de a împinge alegoria atât de departe, pentru a vedea în Dumnezeul despre care poema ne vorbeşte, „voinţa“ schopenhaueriană şi în **Luceafărul** o idee platonică“... Fapt care-l duce pe critic la concluziunea că, în poema de care ne ocupăm, există mai puţin seninătatea schopenhaueriană şi mai mult seninătatea „moralelor antice“.

Totuşi, alăturând numele lui Schopenhauer şi Platon de acela al lui Eminescu, cu acest prilej, credem că, raportând ideia iniţială din **Luceafărul,** pe care — precum am văzut, poetul ne-o destăinueşte pe marginea manuscrisului său, — la structura gândirii celor doi filosofi, vom constata o apropiere uluitoare. Insemnarea pe care Eminescu a făcut-o pe marginea manuscrisului o vom găsi-o existând, aproape cu aceleaşi cuvinte, într'una din paginile operei lui Schopenhauer.

„...si le génie donne la félicité suprême à celui qui en est doué, aux heures où, livré à l'inspiration, il peut en jouir sans obstacles, **il n'est pourtant pas propre à lui faire un existence heureuse ; bien au contraire“ (Le Monde comme Volonté et comme Représentation,** trad. I. A. Cantacuzène, vol. II, p. 590). (Sublinierile sunt ale noastre).

Şi de data aceasta, răstălmăcirea schopenhaueriană apare clară şi neîndoelnică în fraza lui Eminescu.

Iar, în ceeace priveşte iubirea, ca determinant psihologic, în cadrul aceleeaşi poeme — ca în toată poezia eminesciană, dealtminteri, tot Schopenhauer, ca şi Platon, vor fi cei mai indicaţi :

„....quoi d'étonant alors qu'elle semble vouloir éclater, et ne trouve pas d'expressions pour rendre tout ce qu'elle espère de voluptés infinies, ou tout ce qu'elle redoute d'infinies douleurs. Voilà ce qui alimente la poésie érotique noble, quand, s'élévant au dessus de tout ce qui appartient à la terre, elle se répand en métaphores transcendantes“ zice filosoful german (op. cit. pag. 835 şi urm.).

Iar argumentele pe care ni le dăruieşte Platon, în aceeaşi privinţă, sunt şi ele tot pe atât de revelatoare :

„Iubirea este dorul de creaţie. Şi creaţia este partea veşnică şi nemuritoare, după cât poate fi într'o fiinţă trecătoare“ **(Symposion,** discuţia cu Diotima).

Sunt, credem, puncte de plecare pentru cercetătorii operei eminesciene. E de prisos să mai amintim că în stabilirea filiaţiilor şi, mai ales, a izvoarelor ideologice, criticul, ca şi istoricul literar, trebue să fie foarte prudent. Precum am constatat, în aşa numita metodă a identificării, unele exagerări, şi în stabilirea izvoarelor şi filiaţiilor ideologice, pripeala poate duce la interpretări eronate şi la ciudatele surprize.

Plecând dela faptul că, tot pe marginea uneia dintre filele manuscrisului **Luceafărului,** Eminescu a scris : „sfârşitul à la Giordano Bruno“, G. Bogdan-Duică a emis părerea că, în această poemă, se găsesc elemente de filosofie brunoniană. (Anuarul liceului ortodox-român „Andrei Şaguna“. Braşov, 1925). Ori, precum se poate uşor constata, acest lucru e inexistent în celebra poemă. Faptul că Eminescu a notat acest lucru pe manuscrisul său presupune intenţia poetului de a imprima lui Hyperion o atitudine demnă, în finalul acţiunii poemei, aşa precum filosoful italian a dovedit-o plin de seninătate faţă de inconştienţii săi condamnatori. Dar, repetăm, ceeace propunem noi nu este decât o **presupunere.**

Totuşi, să fim înţeleşi, prin cele ce am prezentat şi comentat aici, nu am urmărit vreo interpretare originală, după cum, cu atât mai mult, ne-am ferit de a tălmăci ideile prin metafore sau invers. Scopul nostra nu a fost altul decât a desprinde un învăţământ :

Ca şi profesorul, criticul literar trebuie să păstreze o anumită rezervă în prezentarea unei opere. Apropierea cititorului de opera de artă se face mult mai efectiv printr'o recomandare afectuoasă, prin care interpretul să aibă, mai repede rolul unui colaborator, decât al unui chirurg care mutileazâ şi omoară farmecul degustării inedite.

---

1) Funcţiunea cuvântului latin *lucifer* s'a păstrat întocmai şi în limba română (ca *luceafăr*). Sensul dat prin cărţile religioase — de domnitor al Iadului — în nici un caz nu poate fi primit în poema lui Eminescu.

2) Intr'adevăr, luceafărul circulă ca erou principal şi în basmele româneşti, de pildă : Intr'o seară o împărătească a născut un băiat cu păr bălai şi i-a pus numele *Searan* sau *Serilă;* spre ziuă, o ţigancă a născut, deasemenea, un băiat cu păr bălai şi i-a pus numele *Zoran* sau *Zorilă.* Când se luară la sfadă, i-a aruncat în cer — şi pe primul l-a făcut *Luceafărul de seară,* iar pe al doilea *Luceafărul de dimineaţă.*

3) De aceeaşi părere este şi d. G. Călinescu *(Opera lui M. Eminescu,* I.) şi totuşi, şi d-sa practică în oarecare măsură metoda identificării: *„Luceafărul* e mintea contemplativă, apollinică“ etc. (p. 72 — Notăm că articolul de faţă a fost scris înainte de apariţia cărţii d-lui G. Călinescu.

4) Este vorba de basmul *Das Mädchen im goldenen Garten* din cartea *Bukarest und Stambul* — Schizzen aus Ungarn, Rumänien und der Turkei — a lui Richard Kunisch (Berlin Nicolaische Verlagsbuchandlung 1861, 1866, 1869) despre a cărei importanţă ca izvor de inspiraţie în capod'opera poetului român, a pomenit, încă din 1883 d-rul M. Gaster (*Literatura Populară Română* pag. 549).

5) Manuscrisul *Academiei Române* Nr. 2275 bis. p. 56.

Cronica ideilor

Vasile Băncilă:

„Lucian Blaga, energie românească“

III

Preocuparea pentru metafizică este comună întregei gândiri contemporane. Situându-se în centrul acestei preocupări, Blaga nu inovează, totuşi întreaga lui operă diferă enorm, şi ca metodă şi în concluzii de tot ceeace cunoaştem la autorii străini.

Este uşor de explicat înclinarea modernilor pentru metafizică — cunoscută fiind constatarea aproape tragică a lui Kant despre neputinţa aflării lucrului în sine, — cum acel „ding au sich“ (numen) poate fi socotit tocmai ca o invitaţie către problema absolutului, găsim aci explicaţia reacţiunii metafizicei împotriva fizicei, iar în ce priveşte existenţa omului, reacţiunea ontologicului împotriva logicei formale. Ori ce s'ar spune, pe cale dialectică foarte anevoie ne putem apropia de absolut, deşi fenomenologia lui Husserl realizează mai mult decât oricare dintre neocriticişti. „Misterul nu se poate pozitiva“ spune undeva d. Vasile Băncilă, iar tendinţa intimă a omului către un absolut în cunoaştere adânceşte problema şi drama lui interioară fără să îi dea roadele directe, contactul concret cu principiile ultime ale lumii. Acceptiunea „dogmatică“ a eternelor orânduieli nu este însoţită de acea desnădejde atât de frecventă la autorii iraţionalismului psihologist. Metafizica „subiectului“, filosofia „acţiunii“, despre care s'a vorbit atâta în ultimul timp, au in vedere existenţa biologică, viaţa în imediat a individului şi rezultatele pe care le obţine, chiar când sunt valabile, ele au o importanţă minoră întrucât sunt legate de soarta pământeană a omului, de traiul lui în cotidian. O astfel de metafizică lucrativă nu poate fi socotită decât ca o altă manifestare a parazitismului empirist iar continua trimitere la inconştient pe care o afişează (şi am văzut cât de sărac este inconştientul intuiţionist) nu convinge. Până la găsirea unui termen mai adecvat, vom numi întregul curent francez, de o remarcabilă facilitate, direcţia *metafizică lirică,* spre deosebire de aceea pe care o promovează Lucian Blaga, al cărei caracter major şi geneză, ne determină să o numim *epică.*

Altădată s'a făcut discuţia celor două genuri, acum interesează să afirmăm că lirismul metafizic, întrucât se situiază în planul securitarismului individual, conduce către tragic, orice insatisfacţiune putând fi socotită ca un produs al răului, de vreme ce nu este de cât un chin biologic, după cum orice mulţumire a vieţii este repartizată în compartimentul *binelui !* Cât de comodă, de pragmatică şi de nefilosofică este o atare gândire, nu mai este nevoie să arătăm. Ea nici nu poate fi socotită *metafizică* dar mai de grabă o fizică a senzaţiilor noastre, în concretul trăirii de fiecare zi. „Ontologia“ care se desprinde din acest curent, injoseşte pe om şi, în orice caz, îl îndepărtează pentru totdeauna de absolut. Am zice că îi întoarce faţa dela o adevărată cunoaştere.

Dacă metafizica urmăreşte aflarea principiilor supreme ale lumii, atunci ontologia lui Blaga, este singura filosofie existenţială valabilă, întrucât întregul sistem de cunoaştere al gânditorului român ne apare curat şi dela început metafizic. Omul este postulat în raport cu absolutul, cu întregul fenomen, rolul lui pe lumea aceasta nu se limitează la o desvoltare a vieţii în „imediat“, dar unul infinit mai nobil, el are de îndeplinit o veritabilă „slujbă demiurgică“, este substanţial, elementar, genetic, un creiator sau, în orice caz, unul care participă la creiaţia stilului de cultură în care trăieşte. Prin chiar această tendinţă, inscrisă aprioric în cugetul său, el tinde către absolut, către transcendent. Din punctul de privire strict şi pur metafizic, binele şi răul au cu totul o altă noimă, dacă nu chiar o origine comună.

Dar să ne înţelegem: nu în sensul „actului gratuit“ gen André Gide, Blake etc. Odată cu Blaga ne-am despărţit definitiv de înţelesurile ieftine ale celor două antinomii, deacum vom privi lumea şi omul curat metafizic, este timpul să facem un efort valabil pe o cale adevărată, către absolut. Răul devine ceva esenţial şi necesar lumii acesteia, în sensul blagian tragicul este desbrăcat de obsesia tehnică, el trebuie să fie *uriaş şi să aibă legătură cu spiritualul.* Tragicul ontologic, metafizic, se desparte astfel categoric de pesimism, punctul de vedere hedonic pământean, nu interesează aci. [2]) Deasemenea, poziţia metafizică a omului nu poate fi satisfăcută de ideia de *cauză eficientă* (fizicalistă, imediată), pusă în circulaţie tot de gândirea franceză modernă.

Adevărat metafizician, Blaga reabilitează *ideia de scop,* pe care o trăiau medievalii. Ţintind către absolut, este necesar să privim cauzele imediate prin scopul ultim... „Lămurind lucrurile printr'un scop, lumea nu va fi pentru Blaga haos orb — ci va fi *logos,* expresie majoră a scopului“. Iată definiţia *noimei* pe care d. Băncilă o face, inspirat: „Noima e scop, noima e cauză, noima e ontologie care intră în lucruri, noima e o idee totalitară, e o perspectivă de îmbrăţişare a realităţii întregi şi vii, noima e legea misterioasă după care se mişcă ţările şi în care pulsează fiinţele pentru a îndeplini un destin suprem, noima e miracol permanentizat, e rost“. (p. 103). In această viziune teleologică a lumii, existenţa „fiind frământată şi organizată de un finalism demiurgic — răul cunoaşterii aparţine economiei creaţiei, sau, cu alte cuvinte, omeniei adevărate“ (p. 103—105).

●

Revenind la ţăranul nostru, căci am văzut că eul etnic pe care îl promovează Blaga este o preformaţie aprioric, repauzând pe categoriile ontice ale românului, este de observat că el nu înţelege creiaţia ca rău necesar şi sublim, dar înţelege *mântuirea.* „Fără suferinţă şi fără nădejde ţăranul nici n'ar trăi ideia mântuirii“ (p. 119). Biologicul îl conduce către spiritual, pe câtă vreme în metafizica lirică, biologicul staţionează în el însuşi, obsedat de egoismul securitarist al trăirii. Până la urmă, atât la Blaga cât şi la ţăran, răul este socotit ca o „dimensiune a vieţii“, pasivitatea şi resemnarea ţărănească fiind de ordine ontologică. Prin caracterul major al operei şi prin lipsa de orice decepţionism etnic, se poate spune totuşi că Blaga *corectează* etnicul, după ce l-a reprezentat. „Viziunea lui, de stimulare a puterii creiatoare umane prin ideia unui destin, pe care numai omul îl are în lume, s'a ivit tocmai pentru a cutremura „resemnarea“ românească şi a imbrânci energia noastră etnică, odată trezită complect şi în stare de disociere creiatoare, în lume, în istoria mare“ (p. 132).

Vom încheia notaţiunile noastre sumare despre cartea d-lui Vasile Băncilă, în convingerea că am cunoscut în d-sa un atuentic gânditor al etnicului, foarte pregătit pentru a rejudeca, creiator, fenomenul Blaga şi fenomenul românesc în genere, apoi foarte talentat în ceeace priveşte întrebuinţarea adjectivului filosofic.

MIRCEA MATEESCU

---

1) „Revista Fundaţiilor Regale“, Febr. 1937.

2) In acelaşi sens, Keyserling, în „De la souffrance à la plenitude“.

NEDEEA

de IANCU BÂRNEANU

Cu două zile înainte satul întreg este în fierbere. Toate lucrurile sunt scoase afară din casă, se curăţă, se văruesc strejele de la poduri, se mătură bătăturile, se cară gunoaiele, iar în ajun, încă din zorii zilei, pela toate gospodăriile se taie horătenii, se înjunghie purceii şi se coc cuptoare întregi de pâine.

Femeile îmbrăcate în straie curate, cu faţa îmbujorată şi impudrată dela cernutul făinei, nu-şi mai văd capul de multă trebăluire: ba urcându-se prin pod să mai scoboare un coş de nuci, ba în grădină după verdeţuri care mai trebue la pregătirea bucatelor, ba cu donităle atârnate pe cobiliţă şi cu poalele sumese şi cu mânecile sufelcate ca să mai aducă un rând de apă proaspătă; bărbaţii aşişderea: unii încarcă carul cu gunoiu ca să rămâie bătătura curată, alţii taie lemne uscate şi le fac ţăndări subţiri pentru încălzit cuptorul de pâine, alţii jupoaie câte un miel spânzurat de un pom în curte, sau curăţă vreun purceluş, pârlindu-l cu vătraiul înroşit în foc.

Ce să spun? E o vermegăială în tot satul de te miri ce-i asta?!...

...E nedeie a doua zi şi toate satele vor veni să petreacă.

●

Nedeea, totdeauna, e odată cu hramul bisericii. Către sfârşitul slujbei toate femeile din sat se duc sau trimit la biserică rosturile întregi ale unei pomeni, mai bogate sau mai sărace, după puterea fiecăruia, aşezate într'o baniţă pe care o poartă pe cap, sau când pomana e din cele mari, aşezate în carul cu boi.

Când preotul a isprăvit slujba şi după ce a pomenit în faţa altarului pomelnicele tuturor ienoriaşilor, iese afară îmbrăcat în odăjdii, unde găseşte întinse de jurimprejurul bisericii, în

toată curtea, pomenile.

Aci, după ce sfinţeşte apa, citeşte un parastas de obştie, apoi porneşte dela masă la masă pomenind încă odată morţii fiecăruia şi stropind prinoasele cu aghiasmă.

Femeile încep apoi să împartă colăcei, poame, friptură şi ulcele cu vin sau ţuică sărăcimei venite de prin satele vecine şi chiar unele altora.

Era odată obicelul ca fiecare român să aducă toate pregătirile la biserică şi după ce împărţiau la săraci, se aşezau mese în regulă, la care fiecare îşi poftea prietenii şi cunoscuţii de prin alte sate. Era un fel de împlinire a vechei tradiţii a agapelor creştine.

In ziua de azi abia aşteaptă să termine cu împărţelile la săraci, la biserică şi se întorc acasă unde primesc oaspeţii.

Dacă te vei sui în partea mai ridicată a satului vei vedea pe toate drumurile şi potecile ce duc spre satul cu nedeea, venind, pâlcuri, pâlcuri de lume împiestriţată, şi pe jos şi călări, cu cabriolete pe două roate, cu căruţe şi trăsuri.

(Urmare în pag. ultimă)

CRONICA DRAMATICA

Bucureşti

Teatrul Comoedia: „Visul unei nopţi de iarnă", comedie în trei acte, două părţi şi şease tablouri, de Tudor Muşatescu

Domnul Tudor Muşatescu a repurtat, cu câţiva ani în urmă, pe scena teatrului Naţional, un frumos succes. De atunci, să spun sincer, am fost mai de grabă desamăgit de calităţile domniei-sale, să punem spirituale, fiindcă *Titanic Vals*, era spiritual.

Odată cu reprezentarea piesei *Visul unei nopţi de iarnă*, am impresia că au-

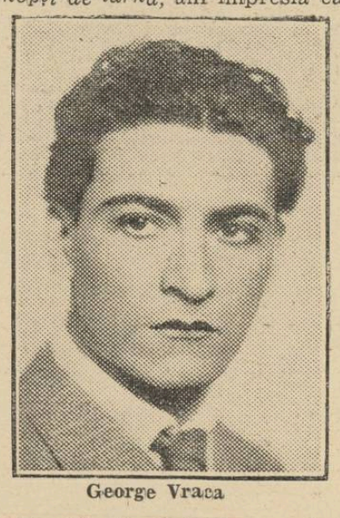

George Vraca

torul lui Titanic Vals începe din nou să tindă spre gloriile trecutului. Iar de le dobândeşte, nu va fi decât pe bun merit, fiindcă actuala comedie este realmente o creaţie deosebită.

Perfect închegată, aduce într'un ritm vioiu şi întreţinut o serie de întâmplări hazlii, frizând câteodată înclinările josnice ale omului, dar nedovedind până la sfârşit decât intenţii curate, haz şi ideie.

Acest din urmă aport, ca la orice comedii extrem de spirituale, pare să nu existe. Şi totuşi ar fi să ne înşelăm afirmând astfel. In primul rând o piesă fără ideie este ridicolă. Merg până a afirma că orice creaţie artistică fără ideie este absurdă. Se aseamănă acelor indivizi cari, după spusele unui personagiu din comedie, *nu aduc în discuţie altă contribuţie decât gura.*

Ideia este simplă, să spunem banală. Nu prin conţinut, dar prin universalitatea ei. Cred că nu toate ideile banale prin universalitate, sunt *aşa de banale.*

Un om destul de matur, scriitor talentat se presupune, după o viaţă petrecută în compania unor oameni uşuratici, şi a unor femei mai mult sau mai puţin frivole, constată lipsa unui cămin care să-l mulţumească pe deplin, iar o fată simplă, săracă şi idealistă, ce doreşte să cunoască pe marele scriitor, pătrunzând până la el, devine fiinţa în stare să-i procure, lui, fericirea. Şi atunci Alexandru Manea, aşa-l cheamă, se căsătoreşte cu Maria Panait, şi cortina cade.

Idee simplă, am mai spus. Trece neobservată, în general.

Insă ceeace nu trece neobservat, sunt dialogurile de un haz deosebit şi inteligent. Aluzii şi înţepături fine, ritmate în întrebări şi răspunsuri rapide.

Inţelegerea fiecărui gen de oameni. Scriitorul calm şi superior, care duce o viaţă împotriva concepţiei lui, dar o duce, pentru a se distra. D. George Vraca plin de distincţie, se îmbină maestru în rol.

Femeia cochetă, de lume (interlopă să zicem, dar nu chiar şi nici nu) ridicolă şi zadarnică, mai goală pe dinăuntru decât pe dinafară, ambiţioasă de a fi amanta unui scriitor de talent dar şi capabilă să-l înjosească dacă el o părăseşte Nelly Sterian, asişderea, interpretează minunat rolul.

Până şi Leny Caller joacă bine şi nu enervează publicul. Decentă şi fină dela început a creat un rol deosebit. In special răspunsurile fine pe care le dădea cu desinvoltură, ca o fată simplă şi nu prea cultă au fost de mare efect. Desprind unul: *Toţi cotoii sunt pisici, dar nu toate pisicile sunt cotoi.*

Mişu Fotino aduce cascade de râs. O mască minunată şi un joc superb.

Ceilalţi sunt fiecare la înălţime. Tina Radu, Ecaterina Ionescu, V. Ronea, M. Anghelescu, cu roluri mai mici.

M. Bruno, în rolul valetului, are un joc fin şi elegant.

In general piesa este o reuşită.

VICTOR POPESCU

Cluj

„ETAJUL VI" (Mansarda) de ALFRED GEHRI

Piesa lui Alfred Gehri, reprezentată cu un succes atât de frumos pe scena Naţionalului din Cluj, este o îmbinare fericită a două categorii de calităţi pe cari numai rareori le întâlnim realizate amândouă la acelaşi nivel. Pe de o parte adevăr psihologic şi adevăr de viaţă, rezultat al unei cunoaşteri pătrunzătoare şi al unei intuiţii psihologice de fină calitate, apoi o perfectă stăpânire a tehnicei dramatice, care-i permite autorului să dozeze elementele acţiunii şi să le înlănţue, ducându-le spre desnodământul dorit în aşa măsură, încât reuşeşte să realizeze ideal şi acea teatralitate ce constituia la un moment dat ţinta supremă a genului dramatic.

Ca substanţă artistică, **Etajul VI** este un tablou de mediu şi de atmosferă. Ultimul etaj al unei case dintr'un cartier de margine al Parisului, în care îşi duc viaţa în bună tovărăşie elemente diferite ,atât în ce priveşte condiţiile sociale cât şi ca structură sufletească. Intr'adevăr, pe chiriaşii acestui etaj nu-i apropie nici comunitatea de aspiraţii sau interese şi nici măcar identice condiţii materiale de existenţă, căci stau aici alături, proletarul tipic: muncitorul de fabrică şi un funcţionar comercial — în acelaşi timp autor de romane populare — nevoit să facă economii ca să-şi poată susţine confortul burghez pentru el şi pentru fiica lui, sau femeia fără profesiune declarată, care-şi comercializează cu candoare propriul ei trup şi studentul hoinar, refugiat temporar la un etaj atât de înalt pentru a scăpa de o aventură ce devenise plictisitoare, sau boemul nevoiaş cu îndoelnice aptitudini artistice şi un dandy în vârstă a cărui singură profesiune este calitatea lui de soţ al proprietăresei imobilului.

Pe toţi aceştia îi aşează deci alăturea mai mult întâmplarea cu jocul ei orb. Se încheagă însă uşor — cum se întâmplă de obicelu în mediul oamenilor simpli — o comunitate de viaţă plină de farmec pitoresc. Această comunitate năzueşte mai cu seamă să o pună în lumină autorul, de aceea eroii piesei sunt aproape permanent de faţă şi activi, completându-se reciproc atât sub raportul aptitudinilor personale cât şi sub acela al acţiunilor de moment, şi în felul acesta se încheagă atmosfera caracteristică a piesei.

Tot întâmplarea, ca motor dramatic al existenţei, determină în cele din urmă o uniune intimă între reprezentanţii a două categorii umane la aparenţă, mai bine zis sub raport social, mult deosebite una de alta, şi anume prin căsătoria muncitorului cu fata contabilului. Trebue să recunoaştem însă că între tinerii miri există profunde înrudiri psihice, formate din distincţie sufletească, bunătate şi spirit de sacrificiu.

Imprejurarea în care se face această uniune este un prilej de examen public al virtuţilor morale cari dăinuesc în această comunitate, cu tot caracterul ei eterogen. Se întâmplă anume că fiica funcţionarului comercial, o fată fără experienţă de viaţă şi lipsită de ocrotirea nepreţuită a unei mame, cade jertfă uşurinţei studentului hoinar, rămânând însărcinată. Se pune atunci în funcţiune sentimentul solidarităţii şi de adâncă umanitate al acestei mici comunităţi şi tânărul uşuratic, incapabil de a contracta o căsătorie, singurul remediu onorabil al greşelii săvârşite, este nevoit să părăsească pe loc imobilul, sub dispreţul categoric al colectivităţii. Această noblete sufletească, manifestată în condiţiile date, ne desvălue o concepţie etică a autorului, însăşi viziunea lui de viaţă ce se exprimă prin acţiunea piesei.

Autorul nu este deci numai un observator rece şi un zugrav obiectiv al unui anumit mediu de viaţă. Sub aspectul lui exterior, acest mediu este zugrăvit cu tot pitorescul care-l caracterizează şi chiar cu trăsături de crud realism. Dar autorul s'a apropiat cu simpatie de acest mediu şi a pătruns adânc sub pojghiţa aparenţelor, descoperind, asemenea scriitorilor ruşi, nobleţa sufletească ce zace în această modestă comunitate. Sunt oameni cari îşi câştigă existenţa prin fel de fel de tribulaţiuni, dar fondul lor sufletesc rămâne neviciat şi ei sunt capabili de atitudini de nobilă umanitate. Şi această înţelegere a autorului, cum am spus, se exprimă nu prin demonstraţii teoretice — simţul lui artistic se dovedeşte prea sigur spre a ajunge la o asemenea alunecare alăturea de drumul artei — ci prin desfăşurarea dramatică a acţiunii.

Regretăm că spaţiul nu ne permite să stăruim şi asupra realizării formale a piesei, prin tehnica dramatică, deoarece ne aflăm în faţa unui caz ce se pretează la astfel de analiză şi care ar putea duce chiar la anumite formulări de ordin teoretic.

Etajul VI s'a reprezentat în excelente condiţiuni scenice. Piesa s'a bucurat de o bună distribuţie şi interpreţii s'au transpus perfect în roluri reuşind să exprime caracterele specifice ale personagiilor şi să realizeze în acelaşi timp ritmul şi atmosfera particulară a piesei, în care motivele dramatice se îmbină în mod original cu motivele comice. Să însemnăm măcar numele vrednicilor interpreţi: d. Iosif Vanciu şi d-na Lili Bulandra (soţii Lescalier), d. C. A. Russey şi d-na V. Pescariu-Boltoş (Hochepot şi Edviga), d. S. Rădulescu şi d-na M. Cupcea (Jouval şi Irène), dna P. Perleţeanu şi d. H. Cristea (d-na şi d. Maret) apoi d-nele A. Vasiliu (Berta), V. Drăgoi (Ioana) şi d-nii P. Dragomir (medicul) şi M. Dorna (Jojo).

Vrednic de relevat şi decorul nou executat de d. Eugen Trucinsky.

Director de scenă d. Emil Bobescu.

OLIMPIU BOITOŞ

Cinematografele

ARO: „CRIMA NATALIEI ROGUIN"

Cu toate că reclama a vestit „ultimul film" al Michelei Morgan, „Crima Nataliei Roguin" este filmul de debut al acestei noui vedete. De altfel, acest lucru se poate uşor remarca de câtre cei ce se vor duce la Aro. Rolul ei din „Gribouille" — titlul francez al filmului — stând totuşi, pe linia obişnuită a rolurilor ce i s'au dat până acum, nu este atât de amplu pentru ca să se apropie de marile creaţii din „Veninul" şi „Quai des brummes". De vină e, poate, şi scenaristul, dar cred că a contribuit în mare parte la acest fapt şi stinghereala normală a debutantei în faţa aparatului de filmat. E, apoi, atât de copleşitoare creaţia lui Raimu, pe care ne obişnuiserăm să-l vedem în comedii uşoare şi care, în sfârşit, ne e prezentat într'un rol pe măsura marelui său talent.

Putem face, cu această ocazie, o amară constatare în privinţa filmelor ce ni se aduc din străinătate. „Gribouille", un film pentru care orice cuvânt de laudă este potrivit, nu a fost adus la timp la noi, pentru că nu cuprindea în interpretare nume de *„vedete"* — vedete între ghilimele sunt *băeţii frumoşi* ca Robert Taylor şi Jean Pierre Aumont. A fost nevoie de creaţia Michelei Morgan din „Veninul", pentru ca, după oarecari ezitări, să fie prezentat primul ei film.

Am avut, deci, ocazia să asistăm la un proces, marea specialitate a regisorilor francezi, care totuşi se deosebeşte de obişnuitele procese, fiindcă s'au evitat efectele tragice, prezentându-ni-se desbaterile procesului privite de către juraţi, acei oameni de treabă cari sunt chemaţi să hotărască soarta unui om.

Partea doua a filmului reuşeşte să impresioneze prin efecte simple cari, tocmai de aceea sunt tragice. Raimu a fost „omul care, singur, se vără în încurcături" — traducerea românească a lui Gribouille. Michéle Morgan ne-a făcut des să ne gândim la creaţiile ei de mai târziu. Gilbert Gil a isbutit să calce pe nervii spectatorilor.

CAPITOL: „J'ACCUSE"

E copleşitor sentimentul cu care părăseşte spectatorul sala cinematografului Capitol. Fiindcă filmul „J'accuse" nu e numai un „film de război". El este o pledoarie împotriva războiului, şi se ridică de-asupra obişnuitelor filme ale „genului", prin dispreţul cu care este privit acest măcel, care a fost războiul mondial. De obiceiu filmele de acest gen trebue să prezinte spectatorilor un „mare erou", francez în caz de filmul e francez, german în caz de filmul e german. Bine înţeles, inamicul e prezentat în culori foarte urite, găsindu-i-se toate cusururile cu putinţă. Spectatorii de acelaş neam cu „eroul" se simt deci foarte flataţi, iar în ţara „inamicului", filmul este de obiceiu interzis. Aşa că spectatorul rămâne în cele mai multe cazuri cu un sentiment de vitejie — „strasnic e războiul", va exclama Mitică al nostru — iar nici de cum cu acel sentiment de scârbă pe care, normal ar fi să-l producă ororile războiului.

Nu acelaş e cazul filmului creat de Abel Gance. Războiul e prezentat în filmul „J'accuse" în acele câteva scene dela începutul lui, cari întrec tot ceeace s'a prezentat mai realist pe ecran, făcându-ne să uităm chiar vechiul „Nimic nou pe frontul de vest". Aceste scene ţin spectatorul încleştat de scaunul său şi cred că doar ele, fără partea doua a filmului, pot să însemne una din cele mai elocvente pledoarii în contra războiului. Dar regisorul nu s'a mulţumit doar cu atât. El ne va prezenta un supravieţuitor al acestui masacru, unul

Victor Francen

din acei „morţi vii" care trăeşte doar din amintiri, în jurul crucilor pe cari le-a ridicat războiul şi al cărui ideal este de a împiedica un viitor război.

Va lupta deci cu toate forţele sale, împotriva inconştienţei acelora cari cred în binefacerile unui viitor masacru. Va isbuti să-i învingă căci va fi ajutat de morţii primului război.

Au fost oameni cari mi-au spus că nu s'au distrat la filmul dela Capitol. Nu cred să fi fost acesta scopul lui Abel Gance. I'am întrebat pe aceşti nemulţumiţi care este părerea lor, după ce au asistat la „J'accuse", despre un viitor război. Nemulţumiţii s'au cutremurat. Şi iată de ce pot afirma că scopul realizatorilor filmului a fost îndeplinit întocmai.

Nu există în acest film „inamici". Există doar „oameni cari mor". Tuturor acestora, indiferent dacă sunt germani, francezi sau englezi, li se v aadresa „omul care vrea să împiedice războiul". Rolul acestui om „străniu pentru timpurile noastre" este *perfect* interpretat de Victor Francen. Şi facem această afirmaţie cu toate că de obiceiu nu ne prea este simpatic acest bărbos al ecranului. Am mai recunoscut, printre mulţi interpreţi ai filmului, pe Jean Max şi pe Gine Noro.

TRAIAN LALESCU

Regele Soare şi Baletul

(Urmare din pag. 1-a)

Grandoarea şi atotputernicia regelui a servit drept temă multor balete. Astfel într'unul din balete, montat la Lyon de Ménestrier, treisprezece Ludovici încoronaţi apar pe scenă spre a glorifica pe al patrusprezecelea.

Trebue deasemeni menţionată apariţia încântătoare şi măreaţă a regelui în chip de soare-răsare în „baletul nopţii", apariţie acompaniată de următoarele versuri:

Quand j'aurai dissipé les Ombres de la France,
Vers les climats lointains ma clarté paraissant,
Ira victorieuse au milieu de Byzance
Effacer le Croissant

Prin nemăsurata lui pasiune pentru dans, Ludovic XIV hotărăşte o soartă fericită baletului şi-i trasează în mod definitiv căile de artă adevărată.

Baletul trece de la rangul de divertisment al curţii, la cel de spectacol public.

Regele a făcut apel la cei mai buni artişti ai timpului său pentru a pune în scenă spectacolele şi a le da strălucirea dorită de el. In ceeace priveşte baletul, cei ce au adus reale servicii desvoltării lui, au fost Molière, Beauchamps şi Lully. Marele Molière apare în momentul invaziei comediei italiene în Franţa. Se ştie cât de mare a fost influenţa comediei italiene asupra primelor dibuiri ale lui Molière ca autor dramatic şi mai ales asupra baletelor de la curtea lui Ludovic XIV. Comediile erau alipite baletelor şi apoi făceau parte din spectacolele curţii.

Molière a debutat pe scenă, împrumutând din farsele italiene culegeri de scene la care el adăugă, prin fantezia lui, verva specifică spiritului francez, şi îşi făcu începuturile teatrale în provincie. După ani de peregrinări, el ajunge la Paris, unde compune prima lui capo-d'operă: „Preţioasele ridicule". In 1658 trupa sa debută în faţa regelui cu tragedia „Nicomède" la care Molière alătură una din acele mici farse atât de gustate în provincie şi cu care obţinu un real succes.

Molière împărţi api cu trupa comediei italiene teatrul „Micului Bourbon", unde jucau pe rând. Cerându-i divertismente, invitându-l să apară în balete, făcându-l să ia parte la realizarea şi compoziţia serbărilor dela curte, regele procură lui Molière ultimul element ce lipsea farselor lui: baletul. In felul acesta, baletul curţii cu care Molière vine în contact, are o influenţă hotărîtoare asupra geniului său. Trupa sa devine în anul 1665, trupa regelui. Cu geniul său, Molière a introdus ordine şi armonie în întreg amestecul de comedie, farsă şi balet, dând naştere comediei franţuzeşti. El a apreciat valoarea colaborării dintre muzică şi dans şi şi-a dat seama de aportul imens al acestora în comedie, încât mai târziu, în operele sale, nu mai concepea comedie fără dans şi muzică.

In prologul comediei „Amorul medic", comedia, muzica şi baletul cântau: „Să ne unim toate trei".

Printre baletele alcătuite de Molière, unele sunt semnate de el iar altele îi sunt doar atribuite. Aceste balete păstrau forma în vigoare la epoca aceea: intrările se succedau ilustrând tema dată. Dansul nu numai că urmează textul, dar este în strânsă legătură cu acţiunea şi nimic nu-l poate separa. In câteva din comediile sale aproape fiecare act sfârşeşte cu un mic balet format din mai multe intrări.

Alături de Molière şi în strânsă colaborare cu el, au fost Lully şi Beauchamps, doi mari artişti cari completează mănunchiul celor ce au pus adevăratele baze dansului teatral. Lully (1632-1687) minunatul compozitor al timpului său are marele merit de a fi creatorul operei naţionale franceze. El era considerat, în acelaş timp, compozitor genial caşi mare dansator. Ne este descris ca fiind suplu şi elegant, dotat cu o graţie virilă. Gesturile braţelor sale erau expresive, atitudinile foarte frumoase.

Beauchamps era maestrul de dans chiar al lui Ludovic XIV şi el a fost cel care a autorizat pe dansatorii profesionişti să ia parte la spectacolele dela curte, căci până atunci numai cei de viţă nobilă apăreau pe scena curţii,

Fiind nedespărţiţi şi lucrând temeinic şi cu râvnă pentru artă, Molière, Lully şi Beauchamps au dat la iveală lucruri de valoare aproape inegalabilă.

Ludovic XIV înfiinţând pe lângă Opera din Paris, Academia naţională de muzică şi dans, în anul 1661, evenimentul de seamă pentru progresul dansului teatral, se produce.

Istoria baletului înscrie astfel o eră nouă: acea a dansului clasic bazat pe studii profesionale. Dansul clasic devine un studiu serios cu reguli şi discplină. Technica clasică se afirmă şi se impune.

Prima dansatoare profesională a baletului, d-ra Lafontaine, a fost prezintată în public în anul 1681, de Beauchamps, care în acel timp era atât director al Operei cât şi al Academiei naţionale de muzică şi dans. Succesul a fost răsunător. Din momentul în care baletul devine profesional, formând un spectacol aparte şi intrând tot mai mult în gustul publicului, baletele dela curte îşi trăesc ultimile lor clipe. De acum înainte începe adevărata istorie a baletului. Coregrafii vor stabili principiile artei lor, vor determina mijloacele proprii de realizare şi-şi vor concentra toate forţele asupra technicei. Deasemeni, vor hotărî armonia dintre felul de expresie şi ideea care o inspiră, între materia şi spiritul dansului. După ce vor fi găsit această armonie, coregrafii vor aspira la noi cuceriri technice.

Cel care a continuat opera începută de Beauchamps şi Lully a fost Jean George Noverre, căruia îi datorăm nu numai imensa operă coregrafică înfăptuită, dar chiar o întreagă teorie generală a baletului, care îşi păstrează încă toată valoarea sa, cu atât mai mult cu cât succesorii săi nu s'au ocupat decât de chestiunile technice.

Mitiţă Dumitrescu

Ion Ţolescu-Văleni. — Trimite-mi imediat adresa pentru comunicări importante.

Eugeniu de Verona. — Sprijinim elanul tineresc. Totuşi nu putem publica versuri ca acestea:

Lăsând aureola dorului
Plecai spre miază-zi pribeag,
Ascultând plânsul trist al corului
Plânsei pe-al bordeiului prag.

Plânsul nu e întotdeauna prilej de poezie.

Ion Dumitrache-Godeni. — Mai trimiteţi.

Mihail Groza. — Versurile trimise nu se pot publica. Ele dovedesc însă multă sensibilitate şi e probabil că peste puţină vreme veţi putea colabora la o revistă literară cu alte producţiuni.

Florin Lucescu. — „Iarnă" reprezintă un progres considerabil faţă de început. Mai trimiteţi.

I. Tunaru. — Am primit cele două schiţe şi vă voiu răspunde îndată după ce le voiu fi citit.

Poetul Ioan Tănase. — Tema e veche. Mai încercaţi.

Dan. —
De ce nu vrei ca să-mi mai scrii
Când tu atât de bine ştii
Cât te aştept?

Şi nu ţi-am scris nici eu... De ce?
Şi vezi şi tu cât de greu e
Când eu aştept.

O! dacă ar fi adevărat versul prim din cea de a doua strofă! Şi dacă noi am fi „andristantul"!

Ionel Dorobanţu. — Trimiteţi altceva.

Liviu Nereanu. — Am reţinut cele două poezii. Aşteptăm şi altele dela d-voastră.

r. ş.

De vorbă cu d-na Ana Spiru Haret

de **RADU A. STERESCU**

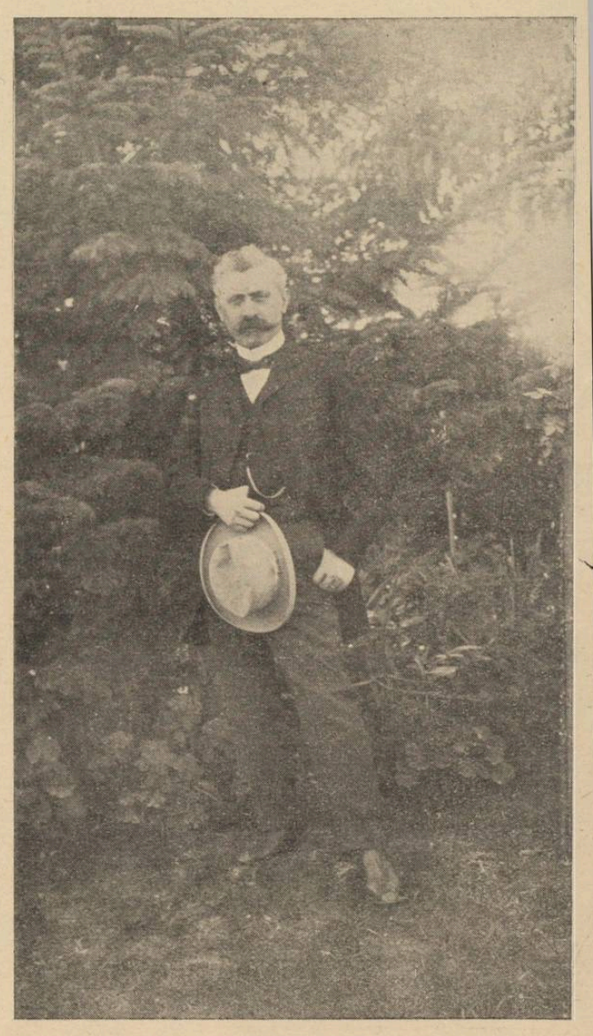

Spiru Haret

In de curând apărutul volum „Făclii stinse", d. profesor Constantin Kiriţescu evocă între alţi iluştri slujitori ai catedrei pe cel mai mare dascăl şi ministru de Instrucţie, Spiru Haret.

Paginile închinate neobositului om al şcolii sunt dintre acelea pe cari, odată citite, nu le mai uiţi o vieaţă întreagă. Domnul Constantin Kiriţescu pune atâta căldură, atâta dragoste de adevăr încât cu greu se vor mai putea scrie altele asemenea asupra lui Haret.

Incumetându-ne să dăm la iveală cele de mai jos, o facem conştienţi că, fără putinţa de a ne apropia în vreun fel de valoarea scrisului d-lui Kiriţescu, contribuim cât de puţin la conturarea portretului sufletesc al aceluia care a fost Haret.

S'ar părea că nedreptăţile cari l-au întristat adesea în timpul vieţii au căpătat o postumă reparaţie prin admiraţia şi dragostea unanimă a urmaşilor. Credem însă că cel mai frumos omagiu adus memoriei lui Haret nu este admiraţia ci cunoaşterea operei sale, a imensei sale opere, pe care îndrăsnim să afirmăm că puţini o apreciază aşa acum se cuvine.

Cunoscându-i opera şi înlesnind şi altora s'o cunoască înălţăm cel mai trainic monument. Căci dacă marmura albă, fericit simbol al unei cristaline purităţi de caracter, nemureşte imaginea fizică a ilustrului gânditor, amintirea sufletului lui trebue păstrată mai albă şi mai întreagă în adâncul conştiinţei publice. Chipul lui prezent astfel în fiece clipă, va putea fi permanent imbold la acţiune rodnică şi sentimente înalte. Haret a fost cea mai aleasă întrupare a virtuţilor neamului său. Şi astăzi când forţele spirituale ale întregului neam trebuesc mobilizate, toate marile energii ale trecutului să fie luate de pildă. „Muncă şi voie bună" frumoasa deviză cu care a pornit la lucru astăzi ministrul Muncii, ce ilustraţie mai fericită îşi poate găsi decât însăşi vieaţa lui Spiru Haret?

Până şi argumentele împotriva politicii oarbe de partid se află în activitatea lui. Haret n'a vrut să ţină niciodată seama de „culoarea" politică a colaboratorilor şi s'a simţit jicnit atunci când un slujbaş şi-a înaintat demisia pentrucă partidul din care făcea parte căzuse dela guvern.

In munca lui neobosită poţi afla aceleaşi dorinţe de luminare a satelor şi de îmbunătăţire a soartei ţăranului cari animă pe conducătorii de azi, iar „Albina" gazeta pe care „Fundaţiile regale" o consacră culturii poporului apărea odinioară sub conducerea lui Haret.

Iată dar că se poate vorbi de o **actualitate** a lui Haret ceeace adaugă la interesul permanent pe care activitatea sa trebuie să-l stârnească.

Născut la Iaşi în ziua de 15 Februarie 1851, Spiru Haret a primit primele învăţături dela mamă-sa, femee muncitoare şi hotărâtă, care nutrea mari ambiţii pentru copiii ei. Şcoala primară şi-a făcut-o la Dorohoi şi Iaşi. La Iaşi, în şcoala dela Sărărie a avut institutor pe Toma Săvescu de care după cât se pare s'a legat sufleteşte.

Domnul profesor Gheorghe Adamescu, sub îngrijirea căruia au apărut mare parte din operele lui Haret, scria în volumul „Vieaţa şi activitatea lui Spiru C. Haret" (Cartea Românească 1936):

„Ajuns ministru, el şi-a adus aminte de fostul său dascăl, a încurajat pe institutorii din Iaşi cari au voit să cinstească pe Toma Săvescu, zidind un medalion în noul local al Şcoalei, şi la serbarea aceasta, la 6 Decemvrie 1898, nu numai că a asistat, dar a rostit o cuvântare elogioasă pentru cel care-l învăţase carte în copilărie; iar la masă a închinat pentru Săvescu şi în sănătatea institutorilor şi învăţătorilor, ceea ce a impresionat de sigur pe sărbătorit, dar şi toată dăscălimea din oraş şi din ţară".

Trăsătură de caracter demnă de subliniat: ministru fiind el nu şi-a uitat părinţii sufleteşti şi i s'a părut foarte natural să stea în mijlocul lor la un banchet de sărbătorire.

In 1862 şi-a întrerupt şcoala spre a pleca la Bucureşti unde a terminat clasa IV primară la şcoala „văpselei de verde".

In toamna aceluiaş an îl găsim bursier la Sf. Sava.

Prin 1865 (crede d. Gh. Adamescu) Haret s'a dus din nou la Iaşi. A plecat apoi spre Bucureşti împreună cu un frate şi o soră mai mică, într'o căruţă. In cursul celor opt zile de călătorie, micul Spiru a fost un fel de cap de familie. De altfel, peste puţină vreme, copil încă, în sarcina lui cădea susţinerea familiei.

Elev eminent, aşa cum o dovedesc şi certificatele pline de „eminenţia" lucra cu sârguinţă nu numai pentru şcoală ci cu pasiunea pe care o dă vocaţia. Iubind matematicile şi astronomia se adânceşte în studiul lor. Traduce un volum al lui Quetalet, directorul observatorului din Bruxelles: „Elemente de astronomie" pe care-l publică în 1873 (Iaşi ed. Soc. „Junimea") şi scrie un curs de trigonometrie, tipărit pentru prima oară în 1873 şi ajuns astăzi la zeci de ediţii.

Indată după terminarea liceului se prezintă la un concurs pentru ocuparea catedrei de matematici dela Seminarul Central din Bucureşi şi bine înţeles reuşeşte să intre profesor, la cursul inferior.

După doi ani însă (Noembrie 1872) are de ales între a face un act nedrept sau a pleca din învăţământ. Un senator, — văr al ministrului Tell, pare-se, — avea un protejat care căzuse la examenul de bursă. Ministrul a chemat pe toţi membrii comisiunii examinatoare şi le-a cerut să ţie un nou examen în faţa lui. Numai doi dintre profesori s'au opus. Aceştia erau: Haret şi N. F. Bădescu, cari au demisionat a doua zi. Ceea ce n'a împiedicat pe ministru să acorde bursa elevului respins dar protejat.

Trebuind să renunţe la postul din învăţământ, situaţia lui Haret nu era prea roză. Se lupta din greu ca să-şi câştige existenţa. Publica articole, dădea lecţii particulare. In acest răstimp a tipărit un „Anuariulu sciinţificu allu României pe anulu 1875" (tip. Teodor Michaescu, Bucureşti). Şi-a pregătit însă licenţa pe care a trecut-o cu brio în Aprilie 1874.

Cunoscându-l, Titu Maiorescu îi făgădui că îl va numi profesor la seminar, în baza concursului pe care îl dăduse. Haret voia să-şi continuie studiile superioare, în străinătate şi îi vorbi lui Maiorescu în acest sens. Se publică un concurs pentru o bursă de matematici în Septembrie acelaş an şi Haret reuşi să iasă primul la examen şi să obţină bursa. La Paris şi-a luat licenţa în matematici în 1875 şi un an mai târziu licenţa în ştiinţele fizice. La 30 Ianuarie 1878 şi-a susţinut teza de doctorat cu titlul: „Sur l'invariabilité des grands axes des orbites planétaires" (Despre invariabilitatea marilor axe ale orbitelor planetare). Teza fost primită cu elogii, nu numai de profesori ci şi de toţi matematicienii francezi.

Venit dela studii, fu numit de îndată (28 Martie 1878) suplinitor de matematici la gimnaziul „Mihai Bravul", iar peste trei zile a primit suplinirea catedrei de Mecanică raţională la facultatea de ştiinţe. La 15 Septembrie acelaş an devine prin concurs titular al catedrei.

Date fiind osebitele lui calităţi a fost solicitat în curând să ocupe şi alte posturi de răspundere ori catedre la diferite şcoli. Profesor la Seminarul Nifon, apoi la Şcoala de artilerie şi geniu şi în fine (Aprilie 1882) profesor de algebră superioară şi geometria analitică la Şcoala de poduri şi şosele, Haret avea multe misiuni în legătură cu meseria lui de profesor.

Fu însărcinat astfel să inspecteze o serie de şcoli secundare din Moldova (Bacău, Bârlad, Botoşani, Focşani, Galaţi, Roman). In raportul pe care l-a prezentat ministerului este un pasagiu cu totul remarcabil asupra activităţii corpului didactic, din care spicuim:

„Un lucru ce am fi dorit să găsim este de a vedea pe profesori iubindu-şi profesiunea, preocu-

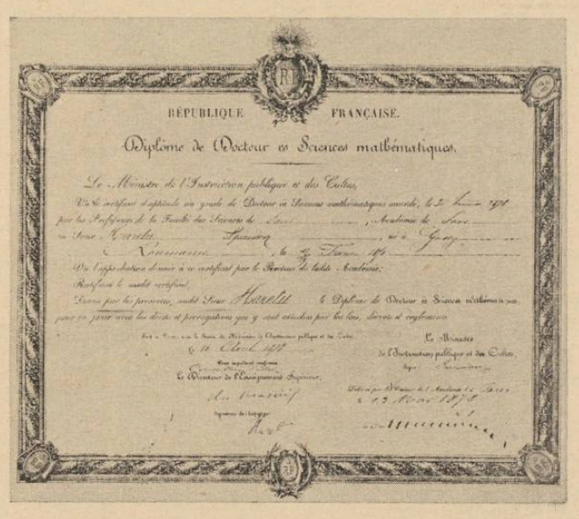

RÉPUBLIQUE FRANÇAISE.

Diplôme de Docteur ès Sciences mathématiques.

Diploma de Doctor a lui Spiru Haret

pându-se într'una de dânsa, căutând neîncetat a-şi îmbunătăţi cursul, socotindu-şi ca o datorie de onoare a obţine rezultate cât mai bune. In loc de aceasta, afară de câteva excepţiuni cari ne consolează în parte, am văzut din contră multă indiferenţă; postul de profesor e considerat ca o sinecură sau ca o rezervă în caz de neisbândă în alte întreprinderi. Sunt oraşe în cari profesorii se găsesc amestecaţi în toate: sunt deputaţi, consilieri judeţeni sau comunali, advocaţi, ingineri, comercianţi ,adepţi ai politicii miiltante, de toate, afară de profesori..."

Constatări triste ale unui om care punea în slujba şcolii nu numai o inteligenţă excepţională dar şi pasiune.

Meritele acumulate de Haret într'o activitate febrilă, îl impuseră în postul de membru al consiliului permanent de instrucţiune. Şi aci însă, spiritul său de dreptate şi legalitate îl face să vie în conflict cu autoritatea superioară. Ministrul făcând o numire de directoare la Craiova, fără avizul consiliului permanent, care era strict necesar, Haret redactează un aviz în care arată că ministrul nu avea drept să facă numirea fără să consulte consiliul permanent. Ministrul nu ţinu seamă de opinia sa şi Haret îşi înaintă demisia care a fost primită pe ziua de 29 Aprilie 1882.

La 4 Mai 1883 fu însă numit de P. S. Aurelian inspector general al şcoalelor.

Lucrând în permanenţă cu miniştrii liberali, se produse o oarecare apropiere sufletească, aşa fel încât odată cu venirea lui Mitiţă Sturza ca ministru al instrucţiei, fu numit secretar general al ministerului (1885).

Inscris în cadrele partidului liberal, Haret ajunge pentru prima dată ministru, la 31 Martie 1897 şi în decursul a doi ani de guvernare realizează două legi de cea mai mare însemnătate: legea învăţământului secundar şi superior (1898) şi legea învăţământului profesional.

Haret numără la activul său: grădinile şcolare, cărţile gratuite pentru copii săraci, cantinele şcolare, şcolile de adulţi, revista de cultură pentru popor „Albina" etc.

O altă iniţiativă cu frumoase urmări a fost utilizarea scriitorilor ca referendari la Casa Şcoalelor. Graţie acestui fapt s'au realizat „România pitorească" de Vlahuţă şi „Povestea unei coroane de oţel" a lui Coşbuc.

Haret a dorit să vadă înfăptuită o colecţie folkloristică din materialul adunat de echipele studenţeşti. In acest domeniu putem semnala cele trei volume de „Materialuri folkloristice" publicate de Gr. Tocilescu.

S'au strâns apoi o seamă de melodii populare, s'au făcut o serie de tablouri pentru şcolile primare etc. etc.

Odată cu plecarea guvernului liberal, reformele lui Haret nu mai sunt ţinute în seamă. Gr. Cantacuzino, preşedintele consiliului, afirmă că legea învăţământului superior făcută de Haret este o copie a proiectului lui Take Ionescu din 1895 şi Haret e nevoit să polemizeze cu guvernul spre a restabili adevărul. Şi astfel, prins din ce în ce mai mult în lupta politică ale cărei nedreptăţi îl iritau, Haret se consacră tot mai mult şcolii româneşti, neglijând oarecum activitatea pur ştiinţifică de pe urma căreia ne-ar fi rămas desigur opere de valoare europeană.

Dar dacă pe tărâmul strict ştiinţific, timpul nu-i permitea să lucreze decât rareori, pe teren social nu conteneşte să realizeze reforme de cea mai mare importanţă.

In 1905 face o serie de propuneri menite să amelioreze considerabil soarta ţăranilor. Cere: să se ia măsuri ca arendarea pământurilor de către cămătari să devie imposibilă, ţăranii să poată ei în schimb, să ia în arendă moşii dela marii proprietari; ajutoare pentru îmbunătăţirea uneltelor de muncă şi asigurări împotriva accidentelor; administraţie şi justiţie ieftină şi onestă şi în fine, înlăturarea alcoolismului.

In tot timpul şederii sale în fruntea ministerului Instrucţiunii, Haret a ştiut să fie un camarad al tuturor inferiorilor săi.

Doamna Haret spune că primea oricând pe cei mai umili colaboratori.

— „Odată, povesteşte dânsa, a venit un învăţător cu soţia tocmai pe când el lucra cu Sturza în birou iar eu primiam vizita câtorva miniştri plenipotenţiari. Soţul meu a trimes vorba să-i primesc eu, până când va termina el lucrul. Bieţii oameni s'au simţit tare prost între miniştrii plenipotenţiari cu cari nu se puteau înţelege, neştiind altă limbă decât cea românească pe care aceştia nu o cunoşteau. Mare le-a fost însă bucuria când la plecarea lui Sturza, ministrul lor i-a întâmpinat cu figura deschisă şi mulţumit că n'au plecat înainte de a-i fi văzut.

Lucra peste măsură şi când eu sau prietenii lui îl sfătuiau să-şi menajeze puterile ne răspundea, invariabil:

„Când pe umerii tăi apasă o grea răspundere trebue să munceşti **mai mult** decât poţi".

AMINTIRI

Doamna Haret continuă cu glas duios:

„M'am născut în 1866 la Lipia (jud. Buzău). Aveam o gospodărie ca în vremurile feudale.

Pe Haret l-am cunoscut când a fost trimis de ministerul domeniilor să ridice planul unei moşii în apropiere de Buzău. A tras în gazdă la un vecin care, neavând cele de trebuinţă pentru primirea unui oaspe atât de simandicos, a făcut apel la noi. I-am dat de toate.

Eu eram pe vremea aceea tare zburdalnică. Circulam din zori până'n seară. Haret m'a văzut jucându-mă cu mingea. Tinereţea şi zburdălnicia mea l-au atras. Peste câteva luni m'a cerut în căsătorie. Cum vezi un adevărat „coup de foudre".

Trebue să-ţi spui că, deşi mult mai în vârstă decât mine, Haret era foarte copilăros. După ce ne-am căsătorit, multe rude şi prietene de ale mele se minunau că un om atât de serios în treburile publice poate face năzbâtiile pe cari le făcea el. De altfel când era copil, se mutau vecinii din mahala, atât era de zurbagiu.

Mi-aduc aminte că venisem odată dela operă. Văzusem Faust. Şi întors acasă, în halat şi în papuci, s'a apucat să joace balet cu atâta convingere încât un papuc i-a zburat drept în fundul sobei.

Făcea fel de fel de ghiduşii. Ii plăcea muzica nespus şi cunoştea toate rolurile din opere. Le fredona fără greşală.

Pe cât era de vesel şi de mulţumit în casă pe atât de mult îl amăra politica.

Brătianu, văzându-l odată nemulţumit, i-a cerut să-i spună cauza, promiţându-i că-i va face orice îi va cere. Şi Haret i-a cerut să i se acorde fondurile necesare ca să poată lucra în bune condiţii, să facă laboratorii, şcoli etc. Dar Costinescu, ministrul de finanţe, s'a opus, aşa cum se opunea întotdeauna când era vorba de şcoală. Era convins, el care ajunsese cu foarte puţine studii la o situaţie atât de înaltă, că învăţătura e un lucru de prisos.

Haret a fost foarte afectat de refuz şi a plecat la ţară împreună cu mine. Ionel Brătianu a venit îndată cu maşina după noi, ca să-l împace. N'a fost nici prima şi nici ultima dată când l-a nemulţumit purtarea lui Costinescu.

Situaţia lui în partid era dintre cele mai bune. Tinerii generoşi au vrut să-i ofere lui şefia când s'a îmbolnăvit Sturza. In acest scop au venit la el George Diamandi, Dr. Radovici, Morţun, D-rul Lupu".

PRIETENII

Intreb pe doamna Haret cari au fost cei mai buni prieteni ai soţului ei.

— „Era atât de bun încât avea foarte mulţi prieteni. Mai mult era legat de Petrică Orleanu, inginerul Mihail Râmniceanu şi Hârjeu. Avea însă şi alţi numeroşi prieteni. Imi amintesc că la moartea lui, Ionel Brătianu plângea în hohote, ca un copil ,sprijinit de o sobă din salon. Sturza ţinea deasemenea mult la el. Nu puteai să nu iubeşti pe un om blând ca el. Se purta atât de bine cu ţăranii încât aveau impresia că moşia lui le aparţinea. Ani de-arândul noi nu am ridicat un fir de grâu de pe moşie. Cu servitorii se purta prietenește. Iubea mult animalele şi mai ales câinii. Pe când avea un Saint Bernard a scris un articol despre inteligenţa animalelor, în „Viaţa Românească".

Munca şi necazurile l-au răzbit însă. Lucra uneori noaptea până la 3—4 şi se deştepta de vreme.

In ziua de 3 Decembrie 1912 a mers la vie cu sania şi acolo, încântat de frumuseţile întinsului alb, părea un copil. Impreună cu Mihai, fiul nostru adoptiv au înălţat un zmeu.

A treia zi ne-am întors la Bucureşti. Se simţea rău. Păstrase însă intactă pofta de mâncare.

Peste câteva zile s'a sfârşit, fără ca doctorii să-şi fi dat seama ce are. Un cancer al intestinului l-a răpus în plină vigoare".....

NEDEEA

(Urmare din pag. 3-a)

Femeile mai sărace, tinere şi bătrâne şi fetele mari vin cu pantofii în mână, pe de o parte ca să nu-i strice, iar pe de altă parte că nu se simt ele bine în pantofi care le stingheresc mersul.

La marginea satului cu nedeea se aşează ciopore, ciopore pe câte o pajiste înverzită, îşi încalţă ciorapii şi pantofii, îşi şterg năduşeala de pe faţă, apoi îşi mai dreg colţurile de păr pela frunte, iar din sticluţa dela brâu şi din cutia învăluită în sân îşi mai împrospătează dresurile şi pudra pe obraz, se mai odihnesc puţintel şi intră în sat cu înfăţişare sărbătoarească, privind în dreapta şi în stânga şi aşteptând să fie poftite în vreo casă.

— Bine te-am găsit, cumnată Lisavetăăă!... La mulţi ani, cu sănătate, ce mai faci, ce mai dregi, ce-ţi mai fac copiii?! — auzi pe câte una.

— Ei!... Cumnată Maria, zice pentru sine cealaltă, oprindu-se o clipă în loc, apoi alergând într'un suflet la poartă: la poftiţi pe la mine să luăm ceva'n gură cu toţii, că aşa-i în ziua de azi; haide, haide, îndrăsniţi că nu vă bate nimeni, le îndemna, căci cumnata Maria mai avea cu ea vreo două, trei megieşe, care păreau cam ruşinoase.

— Doamne,... cumnată Lisavetă, că nu venirăm noi, frate, pentru masă, ci iacă aşa, să ne mai vedem şi noi, să mai privim lumea, să mai aflăm vreo noutate de pela dumnevoastră, că de când ne-am înstrinat aşa, aproape să nu te mai cunosc!...

— Da bine, cumnată Lisavetă,... să nu vii şi dumneata pe la mine la Sânta Marie!!.... Te-am aşteptat toată ziulica, te-am căutat nedeea toată şi nu ţi-am dat de urmă.

— Apoi n'am fost la nedee, cumnată!

— Apoi cum?!...

— Iacătă am zăbovit după un pârdalnic de proces, că n'a avut de lucru Vasile al Stanchii: ne-a pus de martori, că i-a bătut Gheorghe Istodoruş copilu, că l-a prins cu caprile 'n salcâmi,... tot de vrăşmăşii se ţine lumea noastră!

— Ei!... ce să-i faci!... Aşa's unii oameni, vezi dumneata, răutăcioşi, sfârşeşte cumnata Maria, păşind pragul tinzii, rătăcindu-şi privirile prin hodăiţa împodobită cu chilimuri şi cu tot felul de alesături scoase din ladă pentru ziua nedeei...

In vremea asta cete de lăutari venite din toate părţile, cutreieră satul şi cântă la mese.

După masa de prânz care se prelungeşe cu rânduri, rânduri de oaspeţi până seara, lumea se strânge în faţa şcoalei sau a bisericii, unde este un loc mai mare, sau în lipsă, pe o pajiste în zăvoiul satului; şi cu lăutarii cei mai buni, încep jocul. Hora creşte din ce în ce până ce de-abia vezi dintr'o margine într'alta şi nu arareori se fărâmiţează în alte hori mai mici, cu lăutari deosebiţi, care cresc şi ele în rotogoale din ce în ce mai mari, până ce se izbesc una de alta.

Mie îmi place să dau ocol horei, cam cu pălăria pe ochi, făcându-mă a nu băga nimic în seamă, dar trăgând cu urechea la ceeace sfătuesc bătrânii între ei.

— Aba, măi vere Ioane, zice unul, n'ar fi bună fata lui Grigore al lui Ciucă de nepotumeu, bre?!... Are şi ceva avere şi-i chipeşe nevoie mare, ia aruncă-ţi ochii la ea.

— Hei, vere Niţă, răspunde cel întrebat, zâmbind pe sub mustaţă; o fi ea cum o fi, dar de-o semăna cu alimănita de mumă-sa, să zici: Doamne fereşte şi să-ţi faci cruce!... Ai auzit dumneatale că aşchia nu sare departe de copaic!...

— Ei,.... mai zice vărul Niţă, fără habar, d'apoi că stricai şi eu o vorbă; de, ca omul cu beleaua, n'a sta să-mi însor băiatul acum. Alţii alături de ei tăinuesc şi mai cu foc, în vreme ce horele cresc şi se amestecă unele cu altele.

Părinţii de familie din zeci de sate stau pe margini şi privesc cu drag cum odraslele lor, băeţi şi fete, se împerechează după îndemnul inimii şi se avântă la joc. Cu acelaş dor mamele se alătură şi ele şi-i privesc pe furiş, şoptindu-şi din timp în timp ceva „tainic" la ureche. Sunt unele fete care nu se prea deslipesc de ai lor şi cu tot îndemnul mamelor ori rudelor, nu îndrăsnesc să se prindă în horă.

Numai ce auzi dacă te dai mai pe lângă ele:

— Du-te Măriuco, du-te lângă Costică al Vetei, că şi tatăsău venea lângă mine când era băiat; du-te muică nu te sfii, că mâine-poimâine o să împreunăm curăturile din faţă, nu ştii că are pământ lângă noi?!... Barem dacă n'a fost dat să ne luăm noi, ăi bătrâni, să vă luaţi voi, copiii!...

— Mi-e ruşine, mamă, cum să mă duc eu singură?!....

— Ei, las'o 'ncolo de ruşine, nu vezi şi tu că toţi joacă, ia te uită la Sâneta moaş'ta, cum se 'nfiipse lângă al dascălului. Aaa!... alimănita, să trage tot la bine ca mumă-sa... apoidară!...

Până seara se prelungeşte jocul, când fiecare începe a se pregăti de drum. Mare parte din lume rămâne să petreacă şi noaptea pe la colibele prietenilor şi cunoscuţilor, unde lăutarii cântă, veselia şi jocul sunt şi mai mari.

Netăgăduit că aceste prilejuri fac să încolţească legături de inimă care în toiul toamnei şi în cârnelegi, stârnesc un şir de nunţi cu noui şi vesele petreceri...

IANCU BARNEANU

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T. T. Nr. 44908 - 938

3

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Înscrisă zub No. 163 Trib' Ilfov

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

TELEFON: 3.30.10

ANUL XLVIII • Nr. 3
SAMBATA 21 IANUARIE 1939

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

BIBLIOTECA CENTRALĂ ASOCIAȚIUNEA SIBIIU

Regina Maria

de EMANOIL BUCUȚA

Nu știu dacă Regina Maria judeca așa cum judecăm noi, că fapta care este o apoteoză a întregii Ei vieți i-a fost hărăzită de istorie într'una din zilele de Noembrie 1918, când a putut să intre în București alături de Regele Ferdinand, călări amândoi, ca niște luptători ce fuseseră, în fruntea trupelor, după ce timp de doi ani, lungi, nesiguri și însângerați, biruința trebuise pregătită departe în Moldova. Vremurile care vor veni îi vor vedea mereu, așa cum i-am văzut noi atunci, înaintând încet prin ziua posomorită și rece și cu fiecare pas recâștigându-și țara, ca într'o nouă descălecare. Se uitau cu ochi înlăcrămați la tot ce-I întâmpina și recunoșteau ca lucruri aproape de legendă, un colț de stradă unde altădată, când treceau în trăsură la o serbare a Regelui Carol I, un copil de trei, patru anișori le întinsese din brațele mame-sei un buchet de flori și tot alaiul domnesc, și în întâiul rând caii soldaților gărzii trebuiseră să se oprească sforăind și nechezând peste capetele Lor, cât Ei să ia, la dorința Principesei, acel buchet de flori; recunoșteau o casă, unde fuseseră la o adunare literară și zâmbiseră, pentrucă la intrare trebuiau să se strecoare pe sub un leu de piatră, ținând la muchia zidului dela al doilea cat laba lui grea pe un scut heraldic; astăzi leul, așezat acolo sus parcă anume ca să-I vadă peste lumea alergată din toate părțile, avea coama mai mândră și capul puțin întors, urmărindu-I, și Ei s'au trezit uitându-se unul la altul cu ochii înlăcrămați și zâmbindu-Și ca odinioară. Poporul, care niciodată nu se simțise cât se simțea atunci, poporul Regelui, Îi privea și el, abia crezându-și simțurilor, într'o iubire și evlavie mai mult de biserică. Steagurile lungi și fără număr fâlfâiau la vânt și acopereau în fâlfâitul lor oameni, Regi și clipă de istorie. La o adiere îi arătau și la cealaltă adiere îi ascundeau din din nou.

Cu mulți ani îndărăt, poate pe la 1900, Casa Regală se găsea într'o călătorie în susul Dumărei. Opreau Regele Carol și Regina Elisabeta, albi acum de ani, la fiecare port și se bucurau, alături de Principii Moștenitori, veseli de tinerețe și de fericirea lor, de toată bucuria care le ieșea pretutindeni înainte. La Calafat s'au dat jos și au trecut peste valea afundă până la măgura monumentului, unde plesnise la 1877, în luna Maiu, întâia bombă turcească la picioarele Domnitorului, ca să dea de veste, în sfărâmături de schijă și în limbi de flăcări, neatârnarea României. Se adunaseră acolo, în jurul pavilionului, care trebuia să apere de soare pe Inalții Oaspeți, nu numai Olteni din oraș și județ, dar și Olteni de dincolo de fluviu, din județul Vidinului, de sub stăpânirea bulgărească. Fără să-și descopere vre-o vină către țara unde trăiau, ei veneau să-și vadă Regele, pe care îl credeau, puțin ca în basme, și ca al lor, de vreme ce ei erau Români, iar el Regele Românilor. Regele pământului putea să fie altul și i se supuneau, dar Regele sufletului era acesta și alergau de oriunde să-l înconjure și să-l cunoască. Între acei Români se strecurase și o fată de școală, de vreo zece, doisprezece ani. Se căsnea să descopere deaici, de pe locul mai înalt, cula lor albă de dincolo de apă, din satul cu nume turcesc din lunca plină de sălcii. Făcea ochi mari la zidul cetății și mai ales la turnul dela Baba Vida din Vidin, care arătau de partea cealaltă altfel, decât le umblase ea singură sau cu tovarășe de clasă. I se părea că valea adâncă, pe a cărei mergine se afla, se-

(Urmare în pag. 7-a)

Thomas Lawrence: Studiu de portret

Tot viața scriitorilor

de N. CREVEDIA

Intr'un articol trecut, comentam inițiativa recentă de a se crea o Casă de pensii pentru scriitori. Și lăudând începutul spuneam că odată cu el, trebuie să se purceadă și la organizarea vieții scriitorești. In condițiunile de astăzi, puțini dintre noi vor mai putea apuca etatea fericită a pensionării.

Arătam atunci mijloacele prin care s'ar putea face oamenilor de litere condițiuni prielnice de viață și de creație.

Acum, prin noua instituție a Rezidențelor Regale, trebuie să vină o epocă de flori și pentru făcătorii de vise. Innalții Rezidenți regali ar trebui să se înconjure, ca niște Ludovici, numai de artiști.

Bulgarii și sârbii au găsit de cuviință să-i trimită pe scriitor prin legațiile lor din streinătate, în calitate de ataşați de presă, secretari și chiar miniștri. Iovan Ducici, despre care se spune că ar fi Eminescu al Iugoslaviei, nu știu dacă ar fi putut să parvină pe acest munte, dacă ar fi rămas simplu slujbaș pe dealul Kalimegdanului din Belgrad! Mă îndoiesc, deasemeni, că d. Lucian Blaga ar fi compus un monument filosofic atât de impunător, dacă ar fi fost nevoit să facă mai departe gazetărie la Cluj. Marele umorist german Roda Roda a fost ministru plenipotențiar, iar Paul Claudel, culmea liricei franceze de astăzi, e ambasador. Nicăeri ca în legații, unde mediul omenesc și spiritual e strălucit, „slujba" ia puțin timp, iar salariul adică condițiunea vieții e mulțumtoare — nu e un loc mai pirelnic pentru desăvârșirea creației literare. Oare, un Ionel Teodoreanu, în loc să pledeze coleă procese de divorț și spargeri la mahală, nu ar scrie epopei și mai pline, undeva în răcoarea unei ambasade? Dar Perpessicius, dascăl de verbe neregulate la liceul semi-evreesc „Matei Basarab" din Capitală? Am luat numai două cazuri...

Dacă nu mucezesc în arhiva unei percepții ori într'o cancelarie, anii lor cei mai vii scriitorii și-i irosesc în ziaristică, în această gazetărie cotidană care te detună și te sfarmă și te macină până la epuizare. Am vrea să nu fim rău înțeleși. Cuvântul scriitorului e necesar în presă, dar sub forma colaborării din când în când — gen Brătescu-Voinești.

Scriitorii ar mai putea fi numiți directori de biblioteci și de muzee dar așa ceva nu prea avem până acum.

Am pledat pentru casa pe care trebue s'o aibă orice scriitor și cred că n'am pretins mult, astăzi când tendința e ca orice muncitor de fabrică să aibă un cămin al său cu grădiniță cu flori, un cămin plătit în rate. Nouăzeci la sută dintre scriitori sunt chiriași. Insuși președintele scriitorilor români e chiriaș. S.S.R.-ul nu are un local al său..

S'a gândit cineva să-i împroprietărească pe scriitori cu pământ? Literatura românească n'a intrat încă decât timid în psihologia urbană. Rădăcinile scriitorilor noștri cei mai de seamă sunt încă în pământ: Sadoveanu, Rebreanu, Tudor Arghezi, Gala Galaction, Nichifor Crainic, Lucian Blaga etc.

Balcicul a fost impus de artiști și de cuvântul scris și vorbit al câtorva oameni de litere și de gust. Și, totuși, dintre deținătorii condeiului, casă

(Urmare în pag. 2-a)

Doi ani dela moartea lui Anton Holban

de EMIL GULIAN

Mă urmărea într'atât gândul morții, încât au fost epoci întregi în care, când îmi dădeam seama că iubesc mai mult pe cineva, trebuia să mă gândesc deodată: ce-ar fi să moară?

De când a murit Anton Holban, aceiași obsesie revine. Incerc din nou să-mi fixez asupra unora gândul: „...a murit, ...a murit!", dar mi se pare tot atât de neînțeles despre el ca și despre el, de par'că viața și moartea ar fi tot una.

Câteodată îi și văd surâsul, cu preciziune, alteori mi se pare că-mi vorbește, cu fața animată. Atunci știu că nimic nu este adevărat, nici cu privire la el, că trăește, și mă bucur. Numai în ziua când am auzit că a murit, nu-i puteam reconstitui trăsăturile, de par'că moartea spulberase și amintirea imaginei lui omenești.

Spaima morții îl tortura într'una pe Holban, care se știa bolnav și trupește și se văita trecând pentru alții drept ipohondru. De aici venea interesul lui pentru toate aspectele morții, nevoia de a vorbi mereu despre ea, de a se agăța cu desperare de viață, de dragoste.

Moartea și dragostea au fost obsesiile lui de totdeauna. Dar și altele. Era trist de zădărnicia literaturii și a artei, de neînțelegerile lui cu dascălii, de răsunetul mic al literaturii lui față de totă lumea care ar fi putut și care n'ar fi putut să-l înțeleagă, dar mai ales de relațiile lui cu rudele care nu-i apreciau literatura sau erau numai indiferenți și îl umileau cu asta. Gânduri de felul acesta păreau că îl urmăresc într'una, că îl înfurie, îl crispează... In schimb presimțea imediat pe cel cu care s'ar putea înțelege și mai ales cunoștea dintr'o dată pe cineva care are ceva de preț în el, o sinceritate sau o bunătate. De multe ori mă gândeam: „Trebue să fie chiar în N. ceva sfânt, dacă îi e prieten..."

*

De Anton Holban m'am apropiat, dându-mi totdeauna seama că alături de el, pot ușor desvălui anumite lucruri, fiindcă sunt și ale lui. Multe lucruri complicate din mine se luminau printr'o vorbă a lui, iar înțelesul lor devenea evident printr'o singură frază pe care mă miram că n'am gândit-o eu. Și pentru el era la fel. Ne minunam uneori zile întregi de un cuvânt al celuilalt și îl repetam la toți cu aerul de a adăuga: „Vezi, așa era, sigur că era așa!" Și făceam haz, ne bucuram. Mi-aduc aminte ce plăcere i-a făcut când plângându-mi-se odată, ca profesor, de lipsa de înțelegere pentru literatură a elevilor, i-am spus că întotdeauna a fost așa, dar că niciodată profesorul nu vorbește cu totul în zadar. „Mă gândesc, i-am spus, că pe vremea noastră, într'o clasă era cel puțin unul, eram eu, care înțelegeam..." A spus-o și elevilor ca pe o glumă bună, l-a urmărit multă vreme...

*

Dar a fost mereu între noi o spaimă a ciocnirilor unor sensibilități ușor nevrozate. Parcă nu credeam niciodată cu seriozitate că celălalt ține cu adevărat să ne vadă și totuși încercam. Fixam întâlniri dar ne era frică că nu vom găsi momentul cel mai bun în care să ne întâlnim cu adevărat.

Pasiunea lui pentru muzică... De câte ori n'am vrut să mă duc să-i ascult plăcile rare — și n'am reușit! Se pare că trăia într'o atmosferă romantică, împreună cu un scatiu și o pisică.

A fost în schimb odată sau de două ori, el la mine. Au fost clipe în care ne-am coborât ca pe un perete drept în prăpastiile adevărului sufletesc. Ne-am regăsit, ne-am înțeles, dar n'am stăruit destul. Nu stăruia el, deși altădată te căuta iar, cu disperare. Se ridica deodată brusc și pleca ca gonit de ceva. Ii era par'că mereu teamă de definitivare, de moarte. Nu putea sta mult într'un loc. Il pândea neurastenia, boala...

*

Când veneam de brat pe Câmpineanu, pelá teatru, dela S. S. R. unde ne duseserăm să ne încasăm niște bilete premii. Glumeam. Imi vorbea de Dania, de care era îndrăgostit încă de pe vaporul care ne ducea la Constantinopol. Imi spunea de „Dania la telefon" (motiv proustian).

(Urmare în pag. ultimă)

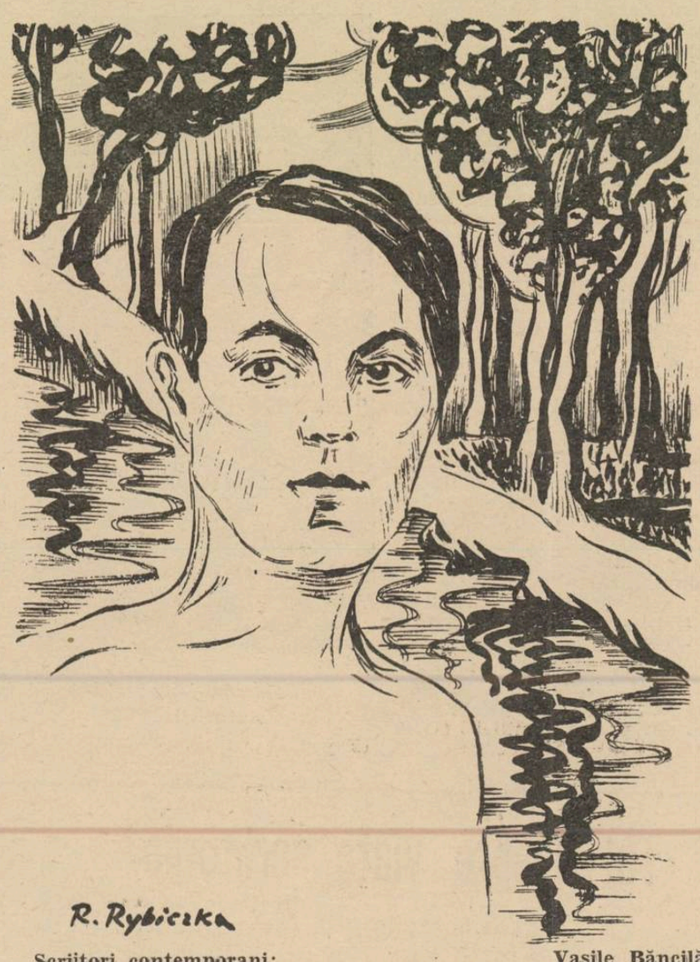

R. Rybicka

Scriitori contemporani: Vasile Băncilă

Soartă

Decât să fiu cu gândul piatră grea,
Mai bine aripa ființei pure
Și 'n loc de jocul sterp, cu vorbe sure,
Logodna faptei vii ași vrea.

Din uscăciunea pielei moarte, lin,
Un șarpe nou alunecă spre soare
Și peste-a ghieții aspră renunțare
Fosnește-al mărilor destin.

ION PILLAT

Despre premii și valoarea lor

de NICOLAE ROȘU

Toate operele de artă, întrucât sunt creațiuni ale spiritului, reprezentând o valoare incontestabilă, deasupra celorlalte, merită o distincțiune deosebită. Aceasta înseamnă alegere, sau cu un alt cuvânt, mai potrivit și mai cuprinzător, selecționare. Prin selecționare se înțelege consacrarea printr'o operă de evidentă valoare, care însă, trebue să fie în acelaș timp reprezentativ românească, căci de aceea îi zicem premiu național. Mai sunt și alte premii, de încurajare sau remarcare, care s'au dat tinerelor talente literare, sau premiile de artă plastică, ce se dau în fiecare an cu prilejul salonului oficial. Unele se mențin, altele cad, căci aceste premii de care vorbim acum, au în vedere o anumită operă, nu totalitatea operelor create de un autor, după cum prevede premiul național de literatură și artă.

A fost o greșeală că s'a desființat premiul „Tekirghiol-Eforia", și o pagubă pentru literatura noastră că Editura „Cultura Națională" și-a închis tiparnița, chiar dacă vreunul din romanele premiate nu răscumpăra valoarea morală a premiului, și poate nici pe cea materială, — el putea fi cel mult suspendat până la ivirea unui concurent vrednic de a-l obține, fără să compromită girul consiliului critic de lectură.

Un premiu dat unui tânăr scriitor înseamnă o distincție și o încurajare, chiar o răsplată materială care-i întărește râvna și încrederea în sine. Noi știm cum se citesc uvragiile tinerilor scriitori, mai bine zis cum nu se citesc, — pentrucă cetitorul nu vrea să-și arunce banii pe o carte, când nu are certitudinea că a cumpărat o carte de valoare. Tocmai prin aceasta este necesar premiul, ca să semnaleze și cetitorului o anumită carte și un anumit autor, — și să facă o judecată de valoare, comisiunea fiind responsabilă de hotărârea pe care a luat-o. Uneori se întâmplă ca această hotărâre să nu fie pe gustul publicului cetitor; ca un volum de versuri sau un roman să întrunească sufragiile comitetului dar nu și pe cele ale publicului. Nu de aici începe descurajarea pentru unii sau pentru alții, căci trebue să înțelegem că anumite cărți nu pot fi dela început pe placul tuturor, după cum anumite curente literare până a ajunge la cunoștința publicului și a se impune ca atare, — au trăit o vreme, ca să zicem astfel, o viață subterană, — de aprigă luptă cu inerția și numai atunci când au promovat valori incontestabile au intrat în circulațiunea curentă a culturii. Premiile așa dar mai au și rostul de a promova, de a deschide orizonturi, de a limpezi și de a îndruma spiritul critic al publicului, făcându-l atent asupra unor opere pe care el, nu din ignoranță, ci din lipsa unei aprehensiuni spontane, le pierde din vedere. Ca o dovadă concludentă avem faptul de curând semnalat, că premiul revistei „Universul Literar" se adresează cetitorilor, care nu sunt nici publiciști, nici scriitori cunoscuți în literatură.

Fundațiile Regale, au dat și ele o seamă de premii pentru încurajarea tinerilor scriitori și nu este surprinzător pentru nimeni faptul că unele din cărțile premiate nu s'au cetit,

(Urmare în pag. 7-a)

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

AL. ROSETTI: Istoria limbii române II

Limbile balcanice

Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II", București, 1938

Critica literară se apropie de o operă de specialitate științifică, cum este **Istoria limbii române**, a d-lui prof. Al. Rosetti, pe liniile sale de interes particulare. Lăsând pe seama specialiștilor sarcina de a verifica în amănunt meto da și susținerile autorului, recenzentul din categoria noastră va urmări în primul rând să vadă cum au fost formulate adevărurile fundamentale din filologia românească, și apoi referindu-se tot la condițiile formale, va cerceta caracterul de proză științifică al scrierii. In partea întâia a „Istoriei limbii române", tipărită anul trecut, d. prof. Al. Rosetti avusese de dovedit natura eminamente latină a limbii, rămânând pentru volumul II ,apărut acum, să demonstreze caracterul ei „balcanic".

Prof. Al. Rosetti

Nimic mai interesant, dintr'un anume punct de vedere, decât fraza prin care un filolog afirmă latinitatea limbii noastre. Această frază, departe de a fi o simplă formulare științifică, rece și indiferentă, conține în elementele ei, vibrații din patetismul cu care am cucerit, rând pe rând ,adevărurile privitoare la istoria și viața poporului nostru. Nu numai istoria noastră a fost urgisită, ci însăși știința despre istorie! Bătrânul cronicar, începător al științei despre noi înșine, Miron Costin, se confesa cu sute de ani în urmă : „A lăsa iarăși nescris, cu mare ocară înfundat neamul acesta, de samă de scriitori, este inimei durere. Biruita-au gândul să mă apuc de această osteneală, să scot lumii la vedere feliul neamului...."

Raze din acest semn al „durerii inimei", și al „gândului biruitor", au călăuzit generații de cercetători, până s'a ajuns la scoaterea din sgura mincinoasă, la sclipirea curată a adevărului, formulat astfel de d. prof. Al. Rosetti: „Analiza genealogică a limbii române dovedește până la evidență latinitatea ei; structura limbii române, ceea ce constitue „sistemul închis" al unei limbi, este latină. Oricât s'a îndepărtat limba română de tipul latin și oricât de mult s'ar mai îndepărta de dânsul, în cursul evoluției sale ulterioare, nimic nu se va schimba prin aceasta în raporturile de filiațiune dintre latină și limba română, aceasta fiind pur și simplu transformarea potrivit împrejurărilor, a celei dintâiu" pag. 25.

Ne reamintim, în fața exprimării elegante și sigure de sine a d-lui prof. Al. Rosetti, deopotrivă acea emoționantă argumentare a lui Grigore Ureche, asupra aceluiaș subiect al latinității graiului: „Așijderea și limba noastrră din multe limbii este făcută și ni-i mestecat graiul nostru cu a vecinilor de prin prejur, măcar că de la Râm ne tragem și cu a lor cuvintele ni-s mestecate, cum spune și la predoslovia letopisețului celui moldovenesc de toate pre rând. Ce fiind țara mai de apoi, ca la o slobozie de prin prejur viind și descălecând, din limbile lor s'au amestecat a noastră. De la Râmleni, ce le zicem latini: pâine ,ei zic panis; carne, ei zic caro; găina, ei zic galena; muere, mulier; femee, femina; părinte, pater; al nostru, noster; și altele multe din limba latinească, și de am socoti pre amănuntul, toate cuvintele le-am înțelege!" E de admirat calmul cronicarului în enunțarea unui adevăr atât de important, cum era aflarea originei latine a neamului și a limbii într'o vreme de totală neștiință asupra trecutului. Cuvintele lui au de altminteri farmecul noutății, tăria lor aparține încredințării la primul contact cu adevărul. Grigore Ureche nu polemiza ,el afirma numai cu convingere deplină și necontroversată, fără de a avea deci în vedere o altă teorie, contrară, de combătut. Nuanțarea polemică, cu precise contururi de amărăciune își face apariția imediat însă, și-i cuprindem frământarea chiar de la Miron Costin. O eliberare deplină de combativitate nu s'a realizat nici până în zilele noastre, încât chiar în limpedea și armonioasa redactare a d-lui prof. Al. Rosetti, învățatul secolului al XX-lea care studiază problema, observăm expresii cu sonoritate polemică, vizând un adversar îndărătnic, deși nu redutabil. Se știe într'adevăr că adversarii adevărurilor fundamentale despre istoria și limba poporului nostru, se recrutează mai ales din țările neprietene, unde se cultivă o pseudoștiință, cum magistral a denunțat d. prof. G. Brătianu, în lucrarea tipărită nu de mult : „Une énigme et un miracle historique: le peuple roumain".

Dar, după cu am precizat, obiectul părții a doua din „Istoria limbii române", a d-lui Rosetti, îl formează caracterul „balcanic" al limbii. Limba română se integrează în „uniunea lingvistică balcanică", în care intră bulgara, albaneza, neogreaca și mai puțin sârbo-croata. Caracterul „balcanic" al limbii noastre se susține prin apropierile ei cu limbile din „uniune", și în special cu albaneza, și bulgara. Factorii cari au determinat apropierea sunt: existența unui substrat comun ca bază de formare a limbilor, conviețuirea popoarelor în cursul evului mediu, civilizația din întreaga peninsulă balcanică. Iată trăsăturile caracteristice cari se explică în limba noastră prin criteriul „balcanic" : 1) crearea lui „ă", vocală neaccentuată, cu timbru aproape identic în română albaneză și bulgară. 2) închiderea timbrului vocalei (â) grupate în aceeaș silabă cu **n** și precedându-l, în limba română și albaneză; 3) formarea pronumelor nedefinite și adverbelor, cu „vrea", — în română și albaneză; 4) postpunerea articolului definit, în română și albaneză; 5) tendința de a înlocui infinitivul cu subjonctivul, în română, albaneză, bulgară și neogreacă; 6) întrebuințarea conjuncțiilor diferite la propoziții finale și completive (pag. 117).

Odată stabilit caracterul „balcanic" al limbii române, se ridică problema locului ei de formare, care nu poate fi altul decât Peninsula Balcanică „deci la sudul Dunării, într'o regiune de contact cu teritoriul romanizat nord-dunărean". Iată cum formulează d. prof. Rosetti și acest adevăr fundamental: „Limba română s'a format pe un teritoriu întins nord și sud dunărean ce cuprindea, în partea lui meridională, basinul vestic al Drinei, la sud de Skoplje, și sud-vestul Bulgariei, regiunea de-alungul Dunării, înspre mare, Bănatul, regiunea romanizată din Ardeal și Olteniei sau, cu alte cuvinte: provinciile Moesia superioară și inferioară, Dacia și Pannonia inferioară". (pag. 38).

In ce privește calitățile de „proză științifică" ale lucrării, ele decurg din însăși metoda adoptată de autor care e aceea a „prezentării pozitive". Astfel, au fost lăsate afară, fără a mai fi pomenite și discutate, faptele ce nu au suficiente puncte de susținere în argumentările bizuite pe factorii balcanici. Autorul a renunțat de asemeni la multe explicații etimologice, înlăturând tot materialul nesigur, făcând expunerea scurtă, clară și directă.

Sunt cu alte cuvinte, în lucrarea d-lui prof. Al. Rosetti, toate adevărurile esențiale ce formează obiectul istoriei limbii române, — puse în lumina autoritară a ultimelor cercetări de specialitate, și enunțate cu o academică și armonioasă competență.

CRONICA MĂRUNTĂ

SALONUL OFICIAL

Ministerul cultelor și artelor aduce la cunoștința artiștilor pictori și sculptori, că salonul oficial de primăvară se va organiza anul acesta mai devreme ca de obicei, deoarece în cursul lunei Mai se vor începe în pavilionul salonului oficial pregătirile pentru expoziția de muncă și voe bună a Străjei Țării.

In consecință, juriul salonului oficial a fixat zilele de Luni 6, Marți 7 și Miercuri 8 Martie, pentru prezentarea lucrărilor de pictură și sculptură în pavilionul artelor din șoseaua Kiseleff, și ziua de Sâmbătă 25 Martie, Buna Vestire, pentru deschiderea salonului.

Totodată, întrucât anul acesta salonul oficial va avea pentru expunere un spațiu mai mic decât de obicei, nu se vor putea prezenta spre a fi supuse juriului decât cel mult 3 lucrări de pictură sau de sculptură din partea fiecărui artist.

Se atrage atenția că după data de 8 Martie nu se vor mai primi sub nici un motiv lucrări prezentate pentru expunere.

CONCURSUL CU PREMII IN MEMORIA SCRIITORULUI TH. D. SPERANȚIA

Implinindu-se zece ani dela moartea lui Th. D. Sperantia, familia mult regretatului scriitor a hotărît să acorde o serie de premii în memoria lui.

Primele premii sunt destinate tineretului și anume elevilor de curs secundar. Ele se vor împărți în înțelegere cu redacția ziarului „Universul literar" și anume celor mai bune lucrări tratând despre *„Anecdotele lui Th. D. Sperantia"* (analiză literară).

Premille sunt în număr de trei :

Premiul întâiu constă în suma de lei *trei mii* în numerar. Lucrarea premiată va fi publicată în „Universul literar". Dacă ea va prezenta o deosebită valoare va putea fi eventual, extrasă și într'o mică broșură spre a fi difuzată prin librării.

Alte *două premii* de încurajare, în sumă de câte *o mie de lei*, vor fi oferite altor două lucrări merituoase. Din acestea, de va fi cazul, se vor publica în „Universul literar" fie întreg textul, fie părțile sale cele mai însemnate.

Dacă împrejurările ar cere-o, unul din cele două premii decâte o mie de lei va putea fi împărțit spre a fi atribuit la doi concurenți de merit egal.

Intinderea textului va fi de cel mult (12) pagini (ministeriale) dactilografiate.

Lucrările se vor depune sau trimite prin poștă la redacția ziarului „Universul literar", menționându-se pe plic că sunt destinate „Pentru premiul Th. D. Sperantia". Concurenții nu-și vor pune iscălitura pe lucrarea trimisă ci o vor înlocui cu un „motto", alăturând însă un mic plic închis pe fața cărula se va scrie acelaș „motto" iar înăuntru se va indica adevăratul nume al concurentului, adresa, școala la care urmează și clasa.

Termenul ultim pentru primirea lucrărilor este la 31 Mai, 1939. Rezultatele se vor publica la 1 Septembrie 1939.

Comisiunea care va ceti și aprecia lucrările va fi alcătuită din trei persoane: un președinte ales dintre cele mai cu vază personalități ale lumii noastre literare și doi membri: un delegat al „Universului literar" și unul din partea familiei Sperantia.

„Biserica neagră", de Victor Popescu

In colecția „Universul literar" va apare în curând volumul de nuvele „BISERICA NEAGRĂ", al d-lui VICTOR POPESCU.

Felul cum d. Victor Popescu a înțeles să sprijine literatura, este un certificat îndestulător spre a anunța valoarea operei de debut a tânărului scriitor. Produs al unei sincere pasiuni pentru literatură, al credinței luminoase în destinul nobil al artei, „Biserica Neagră" va constitui, în cadrul literaturei celei mai tinere, un rar exemplu de inspirație curată, adâncă și autentică. Debutul conducătorului revistei „Universul literar", va fi unul din semnele foarte frumoase pentru literatura tânără.

Premiul cititorilor

Am anunțat că „Universul literar" a instituit un premiu de 5000 lei pentru cea mai bună analiză critică a personagiilor:

1) Iki Iankel, din romanul Fundacul Varlamului, de Ionel Teodoreanu (ed. Cartea Românească) și

2) Moișe Dinerman, din romanul Două chemări, de Octav Dessila (ed. Cartea Românească).

Lucrarea va constitui o singură compoziție și

Ionel Teodoreanu

Octav Dessila

va fi predată redacției revistei până la 1 Martie a. c.

Premiul este numit „PREMIUL CITITORILOR", fiindcă, instituindu-l, scopul revistei a fost să urmărească cum se răsfrâng operele de seamă din actualitatea literară, în gustul și spiritul critic al marelui public cititor.

UMBRE ȘI LESPEZI
versuri de George A. Petre

D. George A. Petre a mai publicat până acum „Dumnezeu", poezii 1928 și „Sânge și Aur", versuri, 1930. Volumul „Umbre și Lespezi", tipărit în 1938 la Oradea, cuprinde poemele compuse de autor între 1931—1933, și înfățișează o inspirație alimentată viguros de forțele sufletului rural, de credința și sănătatea țărănească. Poetul mărturisește frumos :

Cassilda Miracovici
Autoportret
(Expoziția „Universul" Ianuarie)

ȘTEFAN STANESCU

publică în numărul pe Ianuarie al Rev. Fundațiilor Regale, două poeme: **Fratele bolnav** și **Mă'ntorc în pământ**, din care ultima am cetit-o fragmentar în **Gândirea** de anul trecut. **Fratele bolnav** e o poemă lungă, din care se desprinde un suflu de împăcare și de înțelegere largă a suferinței omenești.

Conferința d-lui Romulus Seișanu

In seara de Duminică, 15 Ianuarie c., d. Romulus Seișanu a vorbit în sala „Ateneului Român", despre „Istoria frontierelor".

D. Romulus Seișanu, după ce a expus, în amănunte, evoluția frontierei în cursul veacurilor, a examinat diversele tipuri de frontiere ce au apărut în epoca modernă, fie din cauza marilor descoperiri de pământuri din sec. XV și XVI, fie din cauza importanței tot mai mari a factorului etnic în viața politică și socială a națiunilor civilizate.

In cadrul conferinței d-sale, d. Romulus Seișanu a adus la cunoștința publicului un document necunoscut până acum, din care reese că ungurii au au avut un plan întocmit în 1917, privitor la o „rectificare a frontierei" carpatine și de o organizare a unor circumscripții militare și de colonizare, cu soldați și invalizi maghiari, în zona frontierei proectate.

După indicațiile prevăzute în acest plan — ce a fost supus aprobării împăratului Austro-Ungariei, Carol IV și contelui Tisza Istvan, șeful guvernului ungar din 1917, Ungaria urmărea să ne ia întreaga zonă muntoasă a Carpaților, cu regiunea petroliferă, limitând frontiera în Muntenia, la Est de T. Severin, Sud de Brezoiu, Câmpina, Vălenii de Munte și Cislău, linia frontierei trecea lângă Soveja, Moinești, Vadurile și Câmpulung.

In acelaș plan sunt limitate circumscripțiile — în număr de șase — din Transilvania și Banat, care coresp und cu județele secuești, județele Brașov, Făgăraș, Sibiu, Hunedoara, Severin și Timiș, destinate militarizării și colonizării massive cu soldați și invalizi maghiari. Această colonizare — a declarat d. Romulus Seișanu — s'ar fi operat prin izgonirea românilor din circumscripțiile prevăzute în planul de „rectificare al frontierii", din 1917. Victoria aliaților și triumful dreptului naționalităților au spulberat aceste proecte de expansiune teritorială ale maghiarimei, împotriva noastră.

HARICLIA DARCLÉE

Dintre rarele nume de cântăreți, care vor dăinui în istoricul artei lirice, legate fiind de memorabile creații și acela al Haricliei Darclée, repercutează asupra noastră o faimă aducătoare de măgulitoare cinste artistică. In numele neamului românesc, Hariclia Darclée a cucerit cunună de triumfuri, a străbătut luminos drum în marea artă a cântului, chemată și aclamată cu fervoare în cele mai strălucite teatre ale lumei.

Gounod, Puccini au omagiat cariera înălțătoare a Haricliei Darclée, încredințându-i creații capitale ale operelor lor și admirația lor recunoscătoare, pentru covârșitoarea ei artă.

Un gând pios al fiecăruia, se cade să fie îndreptat către această mare misionară a noastră, dispărută dintre noi acum câteva zile, dar cu neputință de uitat, atât în paginile ce înscriu evoluția culturei românești, cât și în inimile românești de pretutindeni.

AL. RAICU-HRONIC

Săptămâna viitoare va apare cel de al 4-lea volum al „Colecției Universul Literar, „Hronic", *versuri de Alexandru Raicu. Cartea va cuprinde 30 de poeme cari oglindesc fidel, evoluția poetului, dela* „Vitralii", *apărute în 1936. Inspirate în mare parte din lumea cronicilor și a faptelor luminoase ale literaturei vechi, poemele d-lui Al. Raicu se caracterizează printr'un bogat material emotiv de imagini și tonalități. Versificația e limpede și uneori atinge puritatea poeziei clasice, lucru rar întâmplat în literatura poetică actuală. Armonia aceasta prozodică pe de o parte, frumusețea și ineditul subiectelor pe de altă parte, fac lectura poeziilor d-lui Al. Raicu, deosebit de atrăgătoare — ceeace ne îndreptățește să credem că* „Hronic" *se va bucura de un temeinic succes de critică și de public.*

JOCURILE ROMÂNEȘTI LA LIGA CULTURALĂ

Liga Culturală își ține Sâmbătă, 21 Ianuarie, orele 7 seara seria de lecții și jocuri românești, în sala teatrului său din b-dul Schitu-Măgureanu nr. 1 (intrarea prin gangul din calea Plevnei).

Tot despre viața scriitorilor

(Urmare din pag. 1-a)

la Balcic, o boșcă simpatică, nu are decât d. Gh. D. Mugur. O villă oricât de modestă, pe litoral ori la munte, se face cu BANI. Și scriitorilor nu le dă mâna să-și facă o cocioabă nici în București...

Provinciile noui trebuiau alipite și prin factorul cel mai viu, prin creatorul de simțire, scriitorul. Fostele partide politice au trimis acolo pescari electorali, au trimis pe surghiuniți, au trmis chiar perfecți „destoinici", dar n'au trimis pe agenții spiritului românesc. Doamne, și sunt așa de setoase nouile provincii, să audă graiul național și sa ia contact cu autorii. Amicii dela „Universul literar" mă informează că șezătoarea lor tânără dela Sibiu a fost un delir — iar eu nu voi uita niciodată primirile ce ni se făceau acum câțiva ani prin orașele Banatului și ale Transilvaniei. Afară de Chișinău, prin târgurile albe ale Basarabiei n'a călcat picior de scriitor român !

Și poate așa se și explică dece, după războiu, provincia dintre Nistru și Prut n'a dat niciun scriitor. Acolo unde a existat emulație culturală, scriitorii au eșit din pământ, ca ghioceii. Dovadă : Bucovina. Banca Nordului, căreia trebuie să-i urmeze Banca Vestului și a Răsăritului, ar fi trebuit însoțită de o tipografie care pusă sub direcțiunea unui Mircea Străinul ar fi tipărit acolo la Cernăuți, biletele albastre ale gândului. O mare editură nu s'a înfiripat aci, iar teatrele de stat au fost desființate ! După 20 de ani, un particular scotea capul, acum trei ani la Brad, — mai dă semne, oare, d. Minovici ? — iar anul trecut alt particular, d. Miron Neagu, și-a propus la Sighișoara o editură românească. Abia după 20 de ani, e reînviată „Tribuna"... Un critic, ieșan de-acum, d. G. Călinescu, scria deunăzi îndemnând obștea română să citească măcar cât citesc servitoarele noastre unguroaice și da exemplu chioșcurile Capitalei, pline de publicații și de cărți maghiare. Eu am auzit, cu groază, nu demult, din gura unui editor serios că Timișoara are mai multe librării decât Bucureștii !

Ce-ar fi, oare, să se creeze și niște Rezidenți culturali ?

Toate marile publicațiuni, toate editurile, toată mișcarea noastră real culturală, e în Capitală. Toți scriitorii depe unde se află, vin și se stabilesc în Capitală, în acest Bucureștiul torid, în care idealurile cad pe asfalt și deced neîmplinite.

Se vorbește insistent de apărarea granițelor. Intru aceasta pază, muzele au, în timp de pace, rolul cel puțin al armelor în vreme de războiu.

Cu ce să meargă scriitorul român la Orheiu și la Satu-Mare, când el nu poate să se urnească până la Focșani ori la Turnu-Măgurele, fără să-l coste o mie de lei ?

De aci încolo, se deschide o mare și urgentă necesitate : permise de călătorie PENTRU TOȚI membrii S.S.R.-ului !

Vom desbate, în articolul viitor și această problemă imperioasă.

N. CREVEDIA

GELAL BEY

Scene din viața dobrogeană de altădată

de K. H. ZAMBACCIAN
Ilustrații de ISER

Inainte de marele războiu se mai întâlnea prin Dobrogea, câte o rară progenitură de Pașă sau înalt demnitar, ce a guvernat pe vremuri provincia noastră transdanubiană.

Stăpânind mii de hectare și posedând nenumărate proprietăți, terenuri, hanuri, magazii de cereale prin principalele oboare și târguri, acești Bey își petreceau viața, consumându-și averile într'o tihnită voluptate, ce nu era turburată cu nimic în epoca aceea de patriarhalism oriental, dar al cărei parfum s'a risipit pe măsură ce o viață mai apusană și-a întins aripile peste ținuturile dobrogene.

Megidia, centru important, situat la întretăierea drumurilor principale ale provinciei, era orașul tentacular.

Centru administrativ, reședință a Valiului, cu un mare târg anual (pe turcește *Panair*), ce se ținea în fiecare toamnă, Megidia era locul de întâlnire al întregei suflări dobrogene în timpul Panairului.

Cu acest prilej se revărsau în oraș tot soiul de oameni veniți de prin toate țările vecine, unii ca să desfacă mărfuri fabricate, alții ca să cumpere, unii ca să-și vândă vitele și produsele agricole, alții ca să le exporte, în sfârșit tot felul de operațiuni, un „alișveriș" general. Sătenii își rezervau aprovizionarea cu toate cele trebuincioase întregului an, pentru acest bâlciu, atrași fiind de mulțimea de dugheni, de ceșitul (felul) variat al mărfurilor, de concurența negustorilor dubioși ce se preparau pentru un faliment, în care scop alergau la bâlciuri pentru a desface cât de repede mărfurile, în sfârșit ei aveau o idee preconceputâ că la darmaroace totul e mai bun și mai ieftin.

Gelal Bey

Pe de altă parte, ca în toate bâlciurile importante, distracții berechet, circuri, menajerii, scamatorii, teatre de Karaghioz (marionete), lupte de Pehlivani (atleți), apoi panorame, hale de tir, fotografi, jocuri de noroc, loterii etc., în afară de tripouri și nenumărate spelunci cu dansuri „Kiocek" în care se produceau femei supersensuale, venite din toate colțurile Orientului, experte în tainele voluptății, ademenitoare prin inflexiunile languroase ale cântecelor orientale, prin supleța mădularelor, prin jocul sânilor și prin contorsiunea pântecelor.

Acest Panair era un prilej de petreceri prelungite, ce culminau în orgii și desfrâu cu acele inevitabile scandaluri, jafuri, escrocherii, rapturi de fete, crime și sinucideri uneori; Poliția nu se formaliza așa de mult, mărginindu-se deobicei la o împăciuitoare intervenție, deoarece Administrația avea tot interesul să nu turbure vadul bâlciului, care tocmai prin aceste întâmplări senzaționale, devenia cu atât mai atrăgător.

Această punere pe trai se prelungea și după sorocul Panairului, încât Megidia își câștigă o reputație de „Batakhané" (loc de perdiție), iar părinții tremurau de teamă, când aflau că odraslele lor se aventurau prin partea locului.

Gelal Bey, fiu de Pașă, moștenitor al unei însemnate averi răspândită prin Megidia, Murfatlar și Kiustenge (denumirea turcească a Constanței), primise educația și instrucția la Stambul, pregătindu-se pentru cariera consulară.

La cursurile serale de literatură franceză, patronate de Ambasada Franței, făcuse cunoștința tatei, unde se înprietenirâ.

Gelal Bey locuia la Megidia într'un fel de Caravanserai, o vastă clădire cu o mulțime de atenanse.

Se căsătorise cu fiica unui mare demnitar dela Curtea Imperială, frumoasă femee brună cu ochi focoși, figură rotundă, gât plinuț. Latiffé Hanum, soția sa, își plimba languros trupul învelit în mătăsuri diafane, fără yaşmak la față, ceiace stârnia nemulțumirea coreligionarilor mai fanatici, care nu se împăcau cu acest sacrilej, nerespectarea „Namehramului" (secretul feței).

Latiffé Hanum primise educația la „American College for Girls", din Constantinopole și cu toată severa supraveghiere a părinților ei, era destul de emancipată. Intreținea vizite cu unele familii creștine, le primia până în pragul Hanemliculuí, unde se conversa, se cânta la pian și se jucau cărți.

Gelal Bey se prevala în societate de educația și instrucția sa europeană ,resemnându-se la o singură nevastă, cu atât mai mult cu cât prin aceasta dobândia încrederea și mai mare, a socrului său, Șukri Pașa, de a cărui protecție avea nevoe.

Viața se desfășura în opulență și desfătare, dar veniturile lui Gelal Bey începeau a se resimți, prin faptul că nu producea nimic și consuma mereu și deficitul se îngroșă după trecerea Dobrogei sub stăpânire românească, în urma războiului din 1877.

Sub noua stare de lucruri, cu o altă orânduire, în care cel puțin de formă, toți locuitorii erau egali în fața legii, Gelal Bey se simți foarte stânjenit.

Unele privilegii se curmară, o mulțime de obligațiuni de ordin municipal fură impuse, pe de altă parte Gelal Bey, care plătia cât vroia și cum credea, impozitele, fu silit de astă dată să se pună în regulă cu fiscul, lucru care i se părea destul de vexatoriu, dar nu avea încotro.

Ca urmare acestei stări, Gelal Bey își văzu datoriile mărite și pentru a le acoperi, fu silit să vândă unele proprietăți, cu atât mai mult că noi cheltueli erau de prevăzut cu trimiterea copiilor la școală la Stambul, unde trebuia să plece și Latiffé Hanum pentru supravegherea și îngrijirea lor.

Socrul său Șukri Pașa trecând la Ministerul Afacerilor străine, ginerele Gelal Bey, fu numit Consul general al Imperiului otoman la Constanța, cu o leafă de 50 lire pe lună, în afară de locuință plătită și personal de serviciu în buget.

Această slujbă veni tocmai la timp, deoarece Gelal Bey își vedea veniturile scăzând, proprietățile sale erau cam vechi, necesitând mari reparații și unele chiar erau supuse dărâmării fiind de Kerpici (paiantă).

Pe de altă parte Cadâna sa Latiffé Hanum, fiică de Pașă și Ministru, nu înțelegea să-și restrângă trena, iar soțul său îi făcea toate capriciile ,doar să-l lase singur la Constanța, unde Gelal Bey, întrevedea alte orizonturi, cu noi tentațiuni.

Voinic, înalt, spătos, cu privire languroasă, purtând mustăți în furculiță după moda Kaiserului, făcând parte din lumea consulară a unui mare port cosmopolit, Gelal Bey care vorbia curent franțuzește, deveni răsfățatul cucoanelor din elita bucureșteană, care veniau de sezon la Constanța. Turcul cu fes roșu, galant, îndemânatec, pe deasupra și frumos bărbat, era o curiozitate pentru aceste femei avide de senzații exotice.

Cine nu-și aduce aminte de Constanța de altă dată ? de vechiul Casino, cu terasă de lemn suspendată, de acele baluri și Kermese, de seratele de la Hotel Carol, de trenul de plăcere ce ducea la vii, unde erau plaja și băile înainte de amenajarea țărmului dela Mamaia, în sfârșit cine nu a simțit fiorul contagios al vieții de cochetărie și petreceri ce se desfășura atât de intim și dulos, în timpul verii în Constanța de altă dată ?

Parecă și femeile erau mai frumoase atunci, deoarece amintirea lor mă umple de nostalgie.

Gelal Bey oferea cercului său feminin toate surprizele, distribuind cadouri comandate special la Stambul și în fiecare săptămână sosiau colete dela celebrul cofetar, furnizor al Curții Imperiale, Hagi Bekir, ale cărui bonboane și rahat (locum) erau „sans rival".

Din când în când Gelal Bey organiza și serenade pe mare la fereastra frumoaselor sale prietene, care locuiau în odăile dinspre mare ale marilor hoteluri.

Dar toate acestea se soldau cu mari cheltueli, iar Gelal Bey se vedea după fiecare sezon obligat să mai vândă câte o fâșie de pământ, o casă sau o magazie de grâne.

Intr'una din zile, Gelal Bey fiind la Megidia să-și revadă proprietățile, care aveau nevoe de serioase reparații, a rămas ceva mai mult acolo, nu atât pentru supravegherea lucrărilor, cât pentru o neașteptată descoperire făcută într'una din proprietățile sale, în care un mocan, Dragomir Pașircă, își făcuse un vad de cârciumă, rugându-l stăruitor să-i vândă proprietatea.

Cârciuma mergea bine, cârciumăreasa era încă frumoasă și foarte pricepută în afaceri, fire comunicativă și antrenantă, știa să încurce mușteriii la consumație, dar minunea localului, era Viorica, fata lor.

Numai de 19 ani, sveltă, plinuță, față roșcovană, ca o rodie, cu ochii verzui, cu sânii ca de piatră, era una din acele frumuseți cari apar ca o fatalitate în viața unora.

Toți feciorii de bani gata îi dădeau târcoale și întru cât nevoile de consumație ale localului o reclamau, Viorica știa să fie grațioasă, cu o șiretenie caracteristică femeilor ce stau zilnic în societatea bărbaților, dealtfel și cârciumăreasa pândia, intervenind la timp ca să potolească unele porniri mai îndrăznețe ale aspiranților.

Gelal Bey rămase trăsnit de frumusețea odraslei de crâșmar, și acest „homme à femmes" care secerase atâtea suflete la Constanța, se poticni la Megidia, așa că Turcul își găsi pistolul.

Toată energia rasei sale, tot sângele ce a clocotit în neamul său, toată patima acumulată de strămoșii săi, făcură o erupție în urma căreia Gelal Bey se simți întinerit.

Pradă acestor sentimente, vizitele la Megidia se repetară săptămânal, uneori se prelungiau cu câteva zile și cu fiecare prilej omagiile erau însoțite de cadouri, încât Viorica primi cu timpul, salbe de aur, brățări, inele, pandantive, cercei, lingerie de olandă, rochii de mătase, flacoane de parfum și felurite ape de lavandă.

In ultima vizită Gelal Bey îi aduse un frumos costum de circasiană, de stofă albă fină, brodată numai în fir, un șir de mărgăritare, și o pereche de pantofi de piele roșie, cu butoni de aur.

Gelal Bey, prezentând aceste cadouri, le explică obiceiul oriental, după care cel ce aducea un asemenea dar, era obligat ca un suprem omagiu, să încalțe chiar el persoana, sărutându-i picioarele.

Cârciumăreasa consimți la aceasta, cu un surâs plin de indulgență, după care Gelal Bey făcând un reverențios selamalâk, îngenunchie la picioarele frumoasei Viorica.

Apoi ridicând ușor picioruşele fetei, îi pipăi cu dibăcie pulpele învoalte, depunând o lungă sărutare pe degete, după care mângâind binișor tălpile le încălță cu pantofii roși, cu ciucuri și butoni de aur.

Pasiunea turcului nu cunoștea margine, dar fata, prin complicitatea experimentată a cârciumăresei, fără ca să respingă elanurile îndrăgostitului, știa să le îndiguiască, până ce într'o zi mama fetei socoti nemerit momentul să regiseze acel „tête a tête" râvnit de Gelal Bey și așa, ca printr'o întâmplare, Viorica rămase singură în casă cu turcul

Ah ! ce fericită răsplată, trimisă de Cer, pentru bietul său suflet chinuit; se simția acum înviorat, renăscut, mândru; întinzând brațele către frumoasa Viorica și plin de dorințe, clocotind de pasiune, congestionat, se repezi la ea și luându-i capul într'o mână, o înăbuși în sărutări pătimașe apoi cuprinzând-o în brațele sale atletice, reduse până la urmă rezistența fetei cu care căzu pe iatac.

La acest sgomot, cârciumăreasa care pândia în prag, năvăli în odaie, însoțită de un subcomisar și doi martori și până ce turcul își veni în fire, redactarea procesului verbal de atentat la pudoare începuse.

Oricine își poate închipui scena ; Gelal Bey prins în țarcul acestor fărturi interesate, era uluit. Văicărelile fetei, indignarea mamei

Latifé Hanum

care vocifera reclamând reparații, apoi subcomisarul, ofițer de poliție judiciară, un virtuos al scrupulelor ingenios precupețite, încolțiră pe Gelal Bey, care copleșit, epuizat și frânt, consimți la toate cele, iscălind și un act de vânzare al clădirei către cârciumăreasă, fără să mai discute oferta ei.

Dar o nenorocire nu vine nici odată singură. Revoluția junilor Turci schimbase starea de lucruri la Stambul. Noul Guvern înlăturând pe toți favoriții vechiului regim, odată cu socrul Kukri Pașa, fu demis și ginerele, consulul general din Constanța.

Gelal Bey fu silit să-și schimbe viața, își restrânse relațiunile; de altel simțea că dela o vreme nimeni nu-l mai prevenea cu acel surâs binevoitor, mulți făceau pe distrații când treceau pe lângă el, în sfârșit Gelal Bey crezu nimerit să ocolească centrul și se resemnă la relațiunile cu câțiva prieteni autohtoni, între cari și tata, pe care-l cunoaștea din tinerețe, depe vremea când amândoi se entuziasmau la cursurile serale de literatură franceză patronate de Ambasada franceză de la Stambul.

Gelal Bey își găsea o reculegere în Coran și literatură; trecea des pe la noi, deobicei seara, după ce tata părăsia biroul său; amândoi se retrăgeau lângă havuzul din grădină și se cufundau în lungi convorbiri, înghițind din când în când câte un păhărel de masticâ de Chios, servită cu niște felii subțiri de pastramă de Cezareea.

Ciripitul păsărilor, canarul din colivie, cântecul fermecător al unui „biulbiul" (privighetoare), murmurul apei ce țâșnea din havuz, calmul și briza serii, primele stele, întregeau decorul feeric și plin de poezie, în care se complăceau acești prieteni contemplativi prin instinct.

Vorbeau de tinerețe, de timpul ce se scurge așa de repede, de toate bucuriile vieții cari odată petrecute, se uită și nu revin, Gelal Bey ofta evocând versurile lui Lamartine : O temps suspend ton vol....

Când se înnopta, razele lunei învăluind boschetul într'o lumină stranie, locul părea ca din povești; prietenii rămâneau până în noapte târziu, încă un păhărel de mastică, încă niște felii de pastramă, mama le mai trimitea din casă și sugiuk (un fel de salam de carne de vacă), ouă coapte și cafele din belșug.

Apoi evocând acel rai, Bosforul, declamau:

La lune était sereine et jouait sur les flots,
La fenêtre enfin libre est ouverte à la brise,
La sultane regarde et la mer qui se brise,
Là bas, d'un flot d'argent brode les noirs ilôts.

La lune était sereine et jouait sur le flots.

Cu acest din urmă vers prietenii se pierdeau într'o reverie, din care nu-i trezea nici lătratul unor câini asmuțiți de ropotul cailor, nici trăsurile ce treceau în goană, nici serenadele obicinuite ale palikarilor cari dădeau târcoale sub ferestrele fetelor din mahala.

Insă într'una din seri Gelal Bey fu cucerit de estudiantina condusă de Cocio, o calfă a frizerului din colț, excelent chitarist și cu o voce de tenor plăcută; tata pofti cântăreții în grădină, îi rugă să le cânte „Santa Lucia" ceia ce băeții executară frumos.

Gelal Bey adresând în franțuzește tatălui meu, câteva cuvinte de admirație, Cocio se crezu obligat să le cânte și în limba galantă a francilor; dar cum grecii din insule au accent particular, stâlcind multe cuvinte și neputând pronunța unele sunete, versurile franțuzești răsunau curios :

Tou es belle comé la rosa
Ma la rosa n'est pas bella
Tou es belle pour „touzour"
Ma la rosa pour un „zour"

(Se cântă pe aria La Chanson de Magali din opera „Mireille" de Gounod).

Nici n'apucă grecul să termine cântecul și Gelal Bey bufni într'un Aman ! Aman ! și aplicând o lovitură de picior în turul grecului, goni pe cântăreți.

Amatorii muzicanți se împrăștiară și în noaptea aceea nimeni nu mai turbură reveria celor doi prieteni. Gelal Bey privia la cer, iar tata mai turna câte un păhărel de mastică.

— Ascultă Hagop Effendi, acea „voie lactée", calea laptelui în românește, pe care Arabii o denumesc „calea spicului", iar chinezii „fluviul celest" e pentru Indienii din America Centrală „calea sufletelor", iar pentru unii francezi provinciali „Calea sfântului Iacob", nu înțeleg dece ?

— Curios, răspunde tata, ce caută Sfântul Iacob în puzderia asta de stele, știam că religia noastră creștină nu se cam împacă cu Astrologia și în afară de steaua care a călăuzit pe Magi spre Bethleem, creștinismul nu se ocupă cu lumea siderală.

— Iuș Allah ! Iuș Allah ! interveni Gelal Bey, vezi Hagop Effendi, Mohemedanismul îmbrățișează toate cele, e religia universală, de altfel e „credința cea adevărată", și evocă:

Allah ekber, Allah ekber,
La Ilahi illallah,
Muhameden resulullah !

(Dumnezeu e mare, Dumnezeu e mare, nu e un alt Dumnezeu și Mohamed e profetul său !)

— Adevărat zici tu Gelal Bey, Dumnezeu e mare și unul e Dumnezeu, dar sunt și alți profeți afară de Mohamed, iar Iisus Christos e fiul lui Dumnezeu cel adevărat !

— Afedersiniz (să mă iertați) Hagop Effendi, Creștinismul e religia celor slabi, e religia umilinței și a pocăinței, pe când mohamedanismul e religia bărbăției, a luptei care dă victoria. Vouă creștinilor vi se promite totul pe lumea cealaltă, dar nimeni nu știe ce e acolo, pe când Mohamed singurul care a comunicat cu Dumnezeirea, a pregătit credincioșilor săi întinse bucurii pe lumea cealaltă, dar a orânduit și pe cele pământești, raiul e o grădină în care poți intra încă din viață !

— Gelal Bey tocmai D-ta îmi vorbești așa ? Deșertăciuni aci jos, toate sunt deșertăciuni !

Iubirea aproapelui și pocăința, iată prețul fericirei viitoare; credința e o înălțare sufletească, fără nimic comun cu cele pământești și mai cu seamă cu cele trupești.

Să ne înălțăm cu gândul și cu sufletul către Dumnezeu, care este unul și același pentru toți, indiferent de profeții săi !

— Uiți prietene, că Universul e materie și a-i nega virtuțile e semn de slăbiciune, de neputință.

Hagop, Effendi aziz dosdum (sfânt prieten) ascultă-mi sfatul :

„Muslumanlâia laik sin, ghel şu hak dini kabulet".

(Ești demn de religia musulmană, vino de treci la credința adevărată).

După un verset din Coran, fiecare mohamedan era obligat să propună de trei ori celui mai intim prieten păgân împărtășirea religiei musulmane.

Acum Gelal Bey invoca pe lângă argumente teologice, frumusețea și avantajele acestei religii, care asigură bărbatului atâtea privilegii, atâtea plăceri între care și poligamia, practică dealtfel patriarhală, moștenită dela primii părinți ai umanității cari erau un fel de zeități.

El reproșa occidentalilor că vor să complice femeia, împovorând'o cu treburi ce covârșesc puterile ei, lucru care nu e firesc, căci femeia rămâne oricum sexul slab și bărbatul trebue s'o protejeze, fiind hotărît prin destin, ca femeia să se supună sexului tare.

Femeia trebue să rămâie o operă de artă, un frumos covor pe care te odihnești, un isvor dela care ne adăpăm, o floare ce mirosim, femeia trebue să rămână un lux, o fantezie.

Pe de altă parte Gelal Bey constată că europenii cu toată monogamia legiferată, practicau în fond poligamia și de ce atunci atâta fățărnicie ?

Cu toate aceste controverse, prietenii nu se certau, tata era înțelegător iar mucalitul de Gelal Bey avea haz.

Trecură așa câțiva ani și într'o zi prietenii fură siliți să se despartă; isbucnise războiul, Constanța era amenințată, părinții mei se refugiară, iar Gelal Bey rămase pe loc sub ocupație.

Armatele dușmane au devastat provincia, nici orașul Constanța nu fu cruțat; Gelal Bey încercă să ne salveze avutul, dar fu în zadar, tot fu prădat și ruinat.

Reîntorși din pribegie nu am mai găsit nimic, până și ușile și ferestrele clădirilor, dușumelele ,acoperișul, țevăriile de apă și canal, totul fusese jefuit; trebuia acum refăcut totul.

Tata se reîntoarse slăbit din refugiu, avusese multe emoțiuni în timpul revoluției ruseți dela Odesa, pe de altă parte grija mea care eram pe front, legăturile poștale fiind un timp întrerupte, îl consumase.

Gelal Bey pierduse doi băeți în luptele dela Dardanele, fiica sa măritată după un magistrat se afla departe prin Irak și pierduse urma lor, soția sa Latiffé Hanum murise; rămase singur, trist și cu mijloace de trai sleite.

Amândoi prietenii erau de nerecunoscut, dar tata slăbia mereu, până ce medicii ne mărturisiră boala care nu cruță, cancerul.

Cu toate menajamentele luate de noi, tata își da seama de gravitate și într'o zi mă chemă, dându-mi ultimile sale dispoziții.

Gelal Bey nu era uitat, tata presimțea că și sfârșitul prietenului său va fi dur, mă rugă să nu-l părăsesc, să-l îngrijesc bine în caz de boală, să nu-l las pe mâna cioclilor dela morgă în caz de moarte și să-i facă o înmormântare demnă de o odraslă de Pașă.

Din când în când venia și Gelal Bey să vadă pe tata; de astă dată nu mai stăteau în grădină lângă havuz, ci sus la etaj, în camera de culcare a tatălui meu; nu știu ce vorbeau, dar tata sta permanent la fereastră, privea senin și tăcut la orizont. Intr'o zi de Mai, natura fiind în plină renaștere, aerul înbălsămat de parfumul florilor, păsările ciripind pe crengi, copii sburdând de bucurie prin curți, tata nu se mai trezi din vrajă și trecu în lumea celor drepți.

Ocupațiile mă rețineau mai mult la București, unde era sediul principal al întreprinderilor noastre, dar veniam des la Constanța, unde pe lângă grija proprietăților mă chema și nostalgia locului natal. De fiecare dată, căutam pe Gelal Bey, reamintindu-i de vorbele tatălui meu, dar prietenul se arăta foarte discret ți ocolia răspunsul.

Dar într'o zi desnădăjduit de a-l mai găsi, aflu că se retrăgea ore întregi, într'o bodegă dintr'o stradă laterală, unde rămânea tăcut și visător în fața unei sticluțe de duzico. Găsindu-l, mă apropiu respectuos de el, îl salut și Gelal Bey, reculegându-se, mă privi cu un surâs și-mi făcu semn să iau loc lângă dânsul.

(Urmare în pag. 6-a)

de **PAUL MIRACOVICI**

O stăruitoare miopie pare să caracterizeze pe cei ce apropie pictura la noi. Prea puțini — ca să nu spun nimeni — își dau osteneala să caute printre buruienile plasticei românești planta rară a originalității. Cunoscătorii își feresc cu cea mai mare grijă capitalul de locuri comune după care admiră sau judecă o operă. Pictura e pentru ei o veșnică enigmă, de aceea când parvin „după ureche" să admire, devin de o necrezută prezumțiozitate. Subiectivi, ei nu se pot ridica până la principiu, rămân la preferință. După ei, nu există decât pictura pe care au „învățat-o", nu sunt capabili să admire altceva, pentru ei pictura e o manieră nu o semnificație, o factură, nu o emoție. Noutatea, originalitatea le e suspectă, îi sperie. O exagerată subiectivitate e îngăduită unui artist, deși aceasta ni se pare un semn vădit de inferioritate, dar când subiectivitatea e elementul principal al „cunoscătorului" al criticului și în general al cuiva din public, atunci devine odioasă. El nu are chemarea să spună sentințios: nu este bun! E prost! Nu are nici chemarea, nici priceperea și nici sensibilitatea. E inimaginabil câte păreri și sentințe trebue să suporte un artist în timpul expoziției, din cauza detestabilei tradiții ca artistul să-și vândă singur tablourile. Nimeni nu aude mai multe prostii ca un tablou, a spus Goethe, și era doar

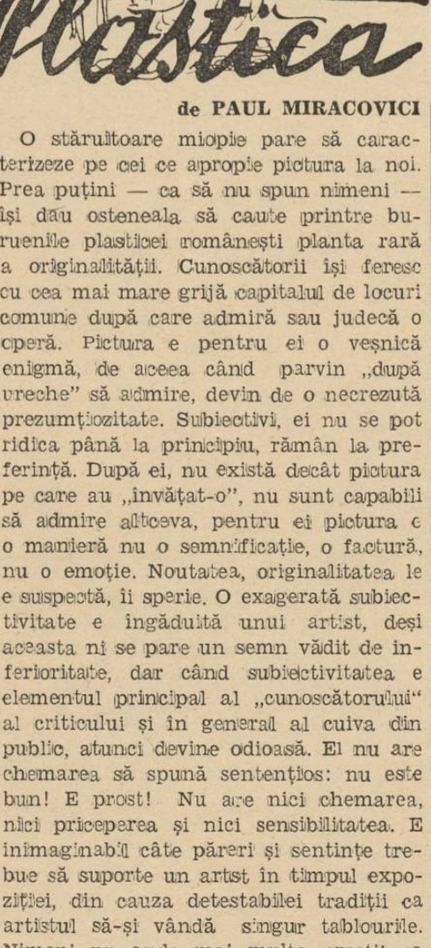

Traian Bilțiu-Dăncuș
Domniță maramureșană

o vreme când nu se putea vorbi de o inflație artistică așa cum e în zilele noastre când, și „artiștii" și cei ce „se pricep" s'au înmulțit într'un chip cu adevărat îngrijorător.

●

Lipsa de spațiu nu ne-a îngăduit să scrim în cronica trecută despre expoziția d-lui Traian Bilțiu Dăncuș. D-sa a trezit un bine meritat interes, ca și multe controverse printre artiștii bucureșteni. D-sa a venit din Maramureșul său, cu toată candoarea țăranilor de acolo, pe cari i-a pictat cu aceeași candoare dar și, uneori, un fel greoiu pe care nu-l împărtășim. Deși e un nume nou, d. Bilțiu nu e un începător. Dimpotrivă, stilizările d-sale își au rădăcina într'o lungă contemplare în muzeele Occidentului, unde a fost în repetate rânduri.

Par'că am fi vrut ca aceste frumoase calități să fie datorite unei arte în care instinctul să contribue în mai mare măsură. Atunci ne-ar fi fost mai ușor să înțelegem anumite brutalități de culoare, unele disonanțe cu adevărat supărătoare. Pe de altă parte — după mărturisirea însăși a artistului,—stilizările, viziunea d-sale, sunt punctul unor lungi și laborioase eforturi de a transpune la noi învățăturile, concluziile trase din studiul miniaturilor persane, indiene și din pictura modernă și atunci avem dreptul să fim mai puțin îngăduitori cu acel lest care-i îngreuiază opera. Sunt, în expoziția d-sale, două concepții bine definite: o pictură decorativă, și cealaltă de șevalet. Infailibil, de câte ori se compară, acele pânze cu tendințe decorative sunt mult mai bune decât portretele, peisajele sau naturile moarte. De altfel interesul pe care l-a trezit d. Bilțiu, se datorește numai lucrărilor d-sale decorative. Pictura de șevalet are legile ei, pictura decorativă de asemeni și orice confuzie sau amestec între ele naște o operă hibridă. Expoziția actuală, dacă ar fi conținut numai compoziții și lucrări decorative,, nu am nicio îndoială că nu ar fi suscitat nici o contradicție, toată lumea ar fi fost de acord că ne aflăm în prezența unui artist dintre cei mai înzestrați și mai interesați.

Expozițiile viitoare, dacă nu cea dintâi, nădăjduim că nu vor desminți aceste profeții.

Cartea străină

PAUL NIZAN: „La conspiration" (roman)

(„Gallimard" — Paris, 1938)

Un fel de înțelepciune — sau de „înțeleptire" — este aceea care vine cu vârsta, ca o răsplată inevitabilă și un fruct al experienței. Așa, de pildă, vorba compozitorului Erik Satie, pe care o citează Paul Léautaud undeva : „Mi se spunea, când eram mic: ai să vezi când vei fi mare. Sunt acum un bătrân domn respectabil: încă n'am văzut nimic". E acelaș sunet, păstrat în amintire, ca al catrenului voltaire-ian, pe care cine-l mai uită, odată știut pe dinafară :

Nous tromper dans nos entreprises
C'est à quoi nous sommes sujets ;
Le matin je fais des projets,
Et le long du jour des sottises.

Dar este și altă înțelepciune, pe care tot Voltaire, într'un distih tot atât de cunoscut ca și versurile citate, o numește „l'esprit de son âge". A avea „spiritul vârstei sale" înseamnă a avea preocupările corespunzătoare vârstei, fapt care dispensează de prejudecata precocității.

Ceeace-i face simpatici pe tinerii „conspiratori" din romanul d-lui Paul Nizan, (relevat la sfârșitul anului trecut cu unul din premiile de mare prestigiu literar — premiul „Interaliat") este nu atât tinerețea lor, ca prilej de cunoaștere și experiență a vieții — deci ca etapă cu deosebine interesantă prin bogăția materialului de construcție epică — ci mai ales accentul just și netravestit al părerilor rostite în decursul interminabilelor taifasuri ostenitoare, măcinis de vorbe umflate, planuri ambițioase de reformă a societății, dispreț brutal față de morala familiilor și de compromisul burghez — toate acestea foarte „esprit de son âge". Vârsta lor, a lui Bernard Rosenthal, Philippe Laforgue, Bloyé, Jurien și Serge Pluvinage, la sfârșitul anului 1928, când pun la cale conspirația, este între douăzeci și douăzeci și patru de ani. Copilăria, adolescența, tinerețea sunt la modă încă în literatură. D-l Paul Nizan nu are fetișismul vârstelor, pentru el tinerețea este „le mauvais âge". Suntem tot atât de departe, cu *La Conspiration*, de ironia amabilă anatole-france- iană ca și de imoralismul gide-ian. Cartea este de o amărăciune conținută și de un sarcasm care o apropie mai degrabă, ca timbru, de scrisul lui L. F. Céline. Dar pe când acesta rămâne un pamfletar de geniu, un liric al invectivei, Paul Nizan este un moralist, un spirit aforistic, cu înclinare vădită către fragment și stilul supraveghiat, fără a fi totuși ceea ce înțelegem prin stilist. Datorită acestor însușiri, povestirea lâncezește în prima sută de pagini: avem impresia iritantă a unor „faux-départs". Cei cinci tineri par mai degrabă etichetele de recunoaștere ale unor puncte de vedere care se confruntă dialectic, decât personaje de roman. Le lipsește încă dimensiunea epică, a contactului fizic cu viața. Tinerețea lor — tinerețea în general — nu este numai „le mauvais âge", vârsta provizoratului ; mai e și timpul dezordinei, al disponibilității și așteptării zadarnice că se va împlini făgăduiala („ai să vezi când vei fi mare") care va da un sens vieții, împotriva impresiei penibile de gratuitate a unei existențe nimănui folositoare. Întâlnirile lor se prelungeau târziu după miezul nopții, cei cinci veghind — cum scrie autorul — „comme pour multiplier leur chances". E unul din momentele patetice ale tinereții, această așteptare fără un scop lămurit. Nimic nu are mai mult preț în această epocă de provizorat ca libertatea, înțeleasă ca o putință absolută de *nedeterminare*, de a *nu* alege, fie că e vorba de alegerea unei cariere, a unei femei sau a unui partid. A nu consimți la ceea ce ar putea da vieții „un chip definitiv" — iată morala clanului celor cinci cari vorbeau despre un fost camarad al lor, însurat la douăzeci de ani, ca de un mort, — „la trecut". Descoperirile care se fac la această vârstă — cărțile și femeile — nu fac decât să întârzie contactul pieptiș cu viața. Ceea ce merită să fie subliniat este atitudinea estetizantă, livrescă a acestor tineri — iarăși o trăsătură „esprit de son âge" — de bună credință fiind, în fața problemelor și a spectacolului vieții sociale: „Ei erau sensibili mai degrabă la *dezordine*, la *absurditate*, la *scandalurile logice*, decât la cruzime, la oprimare, și burghezia din care ieșiau li se părea chiar mai puțin criminală de cât *imbecilă* (sublinierile sunt ale noastre). Programul revistei „Războiul civil" pe care o fac să apară, poate fi rezumat în aceste două cuvinte ale lui Bernard, semnificative pentru atitudinea întregului grup: „profanarea ideilor" — negreșit a ideilor dela temelia așezării burgheze a societății. Din această atitudine decurg în mod firesc, întâietatea acordată victoriei în spirit asupra victoriei în realitatea faptică, prestigiul de care se bucură violența teoretică, și preferința mioapă pentru simboluri, mituri și terminologii — adică pentru diluările vieții reale.

Dar, cu toată violența profanatoare a scrisului lor, tinerii publiciști nu izbutesc să atragă atenția Procurorului Republicii și își dau curând seama că sub regimul libertăților democratice din Franța anului 1929, activitatea lor, în lipsa oricărei constrângeri, este lipsită de orice risc, deci și de răspunderea ce i-ar putea angaja și compromite pe deantregul, în mod *ireversibil*. E momentul convertirii lor la mistica faptei, la violența practică. Sau, cum ar spune Bernard: „o rațiune de a trăi nu este un element de confort spiritual pe care-l folosești seara, ca să adormi în lăturile bunei conștiințe". Rațiunea lor de a trăi este Revoluția, în care cred, pe care o așteaptă și o voesc „tehnică". Depășind stadiul în care violența teoretică îi satisfăcea, li se pune acum problema de a trece la acte, nu numai pregătitoare ale Revoluției dar și ireparabile, angajându-le întreaga răspundere fără putința unei reveniri. Vor face spionaj, dar în mod cu totul dezinteresat, spionaj pentru spionaj, nu în solda vreunei țări străine și nici a vreunui partid politic. Vor exercita, astfel, purificată de orice interese temporale, una din formele activității spiritului, ca oricare alta, legată însă de toate riscurile pe care le comportă spionajul comun. Unul din foștii lor camarazi de studii, care își face tocmai serviciul militar, este câștigat cauzei „conspiratorilor" și i se dă misiunea să scoată copii după planurile secrete de apărare a Parisului, aflate în cassa de bani a regimentului. Le va trimite lui Bernard, care la rândul lui le va da o întrebuințare asupra căreia încă n'au stibilit nimic...

Dar „conspirația" eșuiază într'un mod ridicol. Tânărul militar, după ce trimisese două rânduri de copii lui Bernard, la a treia încercare este prins pe când umbla în dulapul cu planuri. Anchetatorii lui nu au altă dorință decât să-l creadă pe cuvânt, să primească cea dintâi versiune cu aparență logică, a nevinovății „spionului". Acestuia nu-i este greu să fie crezut că își lua note pentru un roman pe care avea de gând să-l scrie (de fapt, habar n'avea de întrebuințarea ce urma să fie dată documentelor trimise de el lui Bernard), astfel că scapă cu câteva zile de închisoare. (In acest timp, Laforgue își procurase și el schițele unor perfecționări tehnice la cazanele cu aburi ale unei locomotive, din uzinele al căror director era tatăl lui).

Astfel că, încercarea lui Bernard de a da vieții lui „un chip definitiv", angajându-se într'o acțiune ireversibilă, ratează. De altfel, înainte de sfârșitul lamentabil al „conspirației" el avea să găsească prilejul intrării în scena realității, îndrăgostindu-se de Cathérine, cumnata lui, care-i cedează mai lesne poate decât el însuși se aștepta.

A doua sută de pagini, care formează fragmentul întitulat *„Catherine"* poate sta alături, ca intensitate dramatică și ritmică febrilă a întâmplărilor, învălmășindu-se către desnodământul pe care-l presimțim inevitabil, implacabil ca un destin, dela începutul lor, — cu acel faimos prolog „Histoire de Mouchette" din prima carte a lui Georges Bernanos.

Inainte de a fi fost îndrăgostit, Bernard își avea ideile lui despre fericire, pe care nu le uitase. Dar el greșia încercând să o constrângă pe Catherina să fie fericită, potrivit acestor idei. Obișnuința lui de a nu primi viața decât punându-i condiții, avea să-l facă să piardă tot, în timp ce Catherina o acceptase cu tot cei dădea, adică și dragostea, „cu ochii închiși". Când legătura lor culpabilă este descoperită, se ține un consiliu de familie solemn. Scandalul trebue înăbușit, sub aparențele păstrate onorabile. Revolta lui Bernard împotriva ipocriziei acestei morale se izbește de rezistența masivă și solidară a familiei, inclusiv a fratelui încornorat care, plin de abnegație, primește rolul sublim al victimei iertătoare, și a Catherinei, oaia rătăcită și pocăită... pentru motive de confort.

Bernard își închipuie că a fost învins de toate puterile coalizate ale miturilor. ale societății omenești și ale destinului. Că prima lui experiență despre viață e și cea definitivă. Că femeia iubită întâia oară e unică. El confundă încăpățânarea lui de a rămâne credincios Catherinei, cu însăși fidelitatea dragostei. Se consideră angajat și definitiv *compromis*, fără posibilitatea unei reveniri, în înțelesul arătat mai înainte, al angajării prin acțiune, iar când își dă seamă, în sfârșit, în clipele de luciditate și calm care-i precedă agonia, că nu o mai iubea pe Catherina, că ar fi putut și trebuit să trăiască și că „avea să moară furat", e prea târziu, fiind-că otrava nu mai poate fi împiedicată să-și producă efectul.

MIHAI NICULESCU

Tiroleza

Rochiță verde, umerii de floare;
Cu pas mărunt și ochii de azur;
Cu dinți de nea și păr de aur pur :
Un ram de piersic, clătinat în soare.

Să mă despart în viață nu mă 'ndur;
Mi-atât de dragă firea-i zâmbitoare !
Mi-i tâmpla grea și inima mă doare,
Când raza ochiului nu pot să-i fur.

La întâlniri subită, ca din ape
Apare 'n vânt... Și mâna ei de brumă
Atinge 'n mine, lin, atâtea clape !..

E sora mea... iubita mea... mi-i mumă.
Iar când o strâng, mi-i frică să nu-mi scape,
Căci mi se pierde 'n brațe ca o spumă....

PAVEL P. BELU

Sfârșit de poem

Un fluviu galben își întinde spuma
Tot mai amară, ca să-mi umple gura
Cu pământoasele-i arome și cu ura,
Din care crește ruga mea de-acuma.

Eu tac cum tace creanga, fără soare,
Și cânt cu frunza versuri necântate ;
Mănânc o pâine plină de păcate,
Când feriga din mine nu mai moare.

Sur, muntele mă chiamă ca și marea,
Un sbor năuc spre alte clime dulci,
De amăgiri, ca'n seara când te culci
Să-ți ungă fruntea, somnul și uitarea.

Atâta tot. Și n'am dorit mai mult.
Din tot ce-am spus, podoabe fără rost,
N'a mai rămas nimic și câte-au fost
Streine-mi sânt, zadarnic le ascult.

EMIL VORA

NOTIȚE ȘI ECOURI

Nu totdeauna o carte de amintiri înseamnă ceva din punct de vedere al interesului ce pot trezi sau din punct de vedere strict literar. Mai cu seamă într'o epocă, în care, după o pregătire îndelungă, memoriile au devenit un obișnuit gen literar.

Sunt însă unele volume cari isbutesc să creeze ceva nou cu tot cuprinsul lor vechiu. Dintre acestea face parte, cred, o simpatică lucrare, a doamnei Arabella Yarka. Imi vine greu să scriu aci despre ea. Nu știu cum să explic și altora că această carte este interesantă. Este scrisă în limba franceză. Frumoasa limbă, care mă umple de admirație când o citesc, nu este însă limba noastră. Dar trecând peste acest mic defect, intrăm, dealungul filelor, într'o serie de frumoasă literatură, de finețe și simțiri.

Au jour de jour, astfel se numește adunarea de reamintiri a doamnei Arabella Yarka, este mai mult decât un jurnal intim cum pare să fie. Este un roman adevărat în sensul pe care tot limba franceză ni-l poate da, **une histoire vraie,** un roman puternic de viață pasionantă într'o epocă pasionantă. Dacă am dreptul să fac anumite observații, sunt convins că eliminând anumite pasagii prea legate de adevăr, cu mici și aproape neînsemnate modificări de nume, **„Au jour de jour"**, se transformă într'un remarcabil roman. Ceeace cu alte cuvinte se poate spune că este un roman de o calitate superioară, însă că posedă preciziuni inutile.

Privit însă din ambele puncte de vedere, adică, din punctul de vedere al romanului și din punctul de vedere al jurnalului intim, **Au jour de jour** capătă un înțeles adânc. Este o operă de mare artă. Posedă, în intimitatea unor amintiri suflul de mare anvergură al vieței intense și sufletești ce autoarea a trăit în vremea de dinainte de războiu, și dealungul crudei epoci. Fraza este amplă și armonioasă, observațiile sunt juste și interesante. Preocupările morale frumoase, ironiile subtile. Cartea, un jurnal intim demn de a deveni un îndreptar de viață. Fiindcă autoarea a suferit mult și ne aduce un prețios material educativ, ca să spunem așa, pentru cei ce nu știm destul, ce înseamnă să ascunzi o durere și să fie neînțeleasă. Cartea doamnei Yarka, poate necunoscută încă, va deveni desigur foarte curând o operă citită și discutată. Atât din punct de vedere literar cât și din punct de vedere istoric, meritul fiind al autoarei, care a știut atât de minunat să îmbine calitățile literare superioare cu narațiunea istorică într'un tot unitar, interesant și de înaltă valoare.

— v. p. —

Bernardino Molinari la „Filarmonica"

de **ROMEO ALEXANDRESCU**

De câte ori a urcat la pupitrul „Filarmonicei", Bernardino Molinari a obținut rezultate muzicale memorabile, în decursul activității primei noastre orchestre simfonice. La fiecare dată coeficientul de vitalizare a execuțiunilor ei a sporit, viguros. Agerimea atacului a apărut reconfortată. Siguranța și oportunitatea mișcărilor s'au întronat, hotărît. Intensitatea în ritm și caracterizări a crescut impresionant, totul răspunzând îndemnurilor calde și imperioase ale înflăcăratului dirijor Bernardino Molinari, care este într'adevăr un mare animator.

Mare pentrucă la baza excepționalelor facultăți de dinamizare dirijorală ale temperamentului său, la baza pornirilor frenetice pe care le propagă orchestrei stârnindu-i furtunos forțele stă chezășie o largă și statornicită cuprindere a artei muzicale, pe care Bernardino Molinari o stăpânește măestrit și o apără cu întreaga tărie a unei nobile conștiințe de muzician.

Molinari reușește de aceea nu numai să comunice puternic fluxul emotiv al paginilor ce transmite, dar să construiască în deplină certitudine, să reconstituie consecvent acțiunea muzicală, să desprindă, fără excepție, ecoul unor intenții ferme și categorice.

Astfel cum a făcut din nou în întreg concertul de acum.

Acest concert a putut aduce, odată cu răsfrângerea puternică a acestor mari însușiri de conducător, aspecte noi din muzica italiană, interesant alese de maestrul Molinari.

„Cântul mlaștinei" de Renzo Rosselini zugrăvește în mers domol de armonii difuze, uneori străbătute de câte o creștere sonoră, sugestive priveliști, evocând viața mocnită dar fremătând de învăluitoare impresii, a bălței.

„Simfonia italiană" de Giovani Salvilluci, lucrare ascultată la noi tot pentru prima dată, e scrisă cu viguroase efecte de orchestră și sustinută de elemente te-

Bernardino Molinari

matice pline de energie și desvoltate cu deosebit avânt.

Lângă aceste compoziții ale muzicii italiene contimporane, pe care, din câte mărturii îi cunoaștem, o putem găsi sănătoasă în elan și priceput meșteșugită în scriere, au făcut parte din progam o simfonie de Haydn, preludiul la „Lohengrin" de Wagner, tabloul „Iarna" din anotimpurile lui Antonio Vivaldi, compoziție de o amploare expresivă și o elevațiune de stil pe cât de impunătoare, pe atât de emoționantă și „Pini di Roma" de Ottorino Respighi, în care virtuozitatea orchestrală de strălucitoare expansiune și rară intensitate a compozitorului a găsit în dirijorul Bernardino Molinari, un interpret vibrant.

„CASA CU TREI FETE" IN RELUARE LA OPERA ROMANA

Insăilată din crâmpeie răslețe împrumutate din felurite compoziții ale lui Schubert, „Casa cu trei fete" este de sigur ilustrarea unui procedeu destul de nepios și de neartistic de exploatare după liberul plac, a unor bunuri muzicale străine.

Farmecul plin de duioșie al melodiei Schubertiene, poezia ce emană spontan, introducerea unui subiect deosebit de generos pentru marele public, au putut da un amalgam atrăgător, mozaicând această operetă în condiții care s'au dovedit de un succes teatral autentificat pe diverse scene, în ciuda confecționării ei factice.

„Opera română" a reluat „Casa cu trei fete", care fusese acum câțiva ani montată cu fast deosebit și frumos studiată. Câteva schimbări în distribuție sunt de amintit.

Schubert a revenit de data aceasta d-lui Dinu Bădescu. Jocul d-sale s'a dovedit inteligent apropriat rolului, deși de un gen nou pentru d-sa. Cedând mai puțin ca de obiceiu tendinței d-sale de a-și tărăgăna glasul dela un sunet la altul și de a folosi manierisme de stil dubios, d. Dinu Bădescu a putut face mai statornic apreciat frumosul d-sale glas liric, care condus întotdeauna cu un gust mai bine controlat, ar putea deveni un adevărat element interesant la activul operei române.

D. Lucian Nanu, prin felul talentului d-sale, în atâtea rânduri pus la folositoare contribuție, nu era indicat pentru rolul Schober. L-ar fi animat mult mai cu brio pe al lui Vogl, al d-lui Algazi, iar un Schober excelent ar fi fost d. Chicideanu.

D-na Guțianu are o creație vie, comunicativă, desemnată cu finețe și vioiciune. Cântul d-sale a fost de asemeni cu totul în notă, condus fiind curgător în muzicalitate și expresivitate.

D-na Virginia Miciora și d. G. Oprișan au cântat și interpretat rolurile părinților cu resurse artistice care au fost într'adevăr printre primele elemente de succes al interpretării.

D-na Maria Filotti, cu ingenioasă fantasie și măestrie bogată de scenă a interpretat cu mult duh rolul cântăreței Grisi. D-rele Irina Dogeanu și Zoe Corfescu, d-nii Alger, Borneanu, Simionescu au ținut mulțumitor alte roluri.

Corpul de balet, pregătit de d-na Floria Capsali a contribuit apreciabil la reușita spectaculară.

S'A PRĂBUȘIT UN VIS

de **VICTOR POPESCU**

(Fragment de nuvelă din volumul „Biserica Neagră", care va apare în colecția „Universul Literar")

Se simțea abătută. Petrecerea lumii din jur, petrecerea ei chiar, erau par'că niște povești pe cari nu le înțelegea. Vedea pe fața tuturor veselie. Unii surâdeau; alții dansau: câțiva jucau cărți într'un colț; privea la toți, blând, înțelegător, cu privirea blajină și iertătoare a unui părinte iubitor, dar ochii ei nu mai aveau viață.

A învitat-o la dans Dinu Demion. S'a lăsat dusă de brațele lui.

Se cunoșteau de mult. Copii fiind, se întâlneau foarte des. Casa în care locuiau părinții lui Dinu se afla într'o curte mare, cu arbori stufoși. Era o clădire lungă, cu un singeur cat, bătrânească. Ferestrele, vara, se împodobeau cu glastre de flori de toate culorile. Doamna Demion era iscusită în creșterea a tot felul de plante. Le îngrijea cu mâna ei. Ar fi fost în stare să se certe cu cine îi era mai drag, dacă-i strica o singură frunză de răsad mititel și timid.

Aveau o seră în fundul curții.

Nu odată, ea intrase nevăzută de nimeni, printre spărturile gardului, — locuia cu părinții, în spatele casei lui Demion, cu vederea la altă stradă, dar casa lor era mai puțin atrăgătoare, mai mare, mai rece, neprimitoare, fără pomi, fără flori; — și aici, printre viitoarele plante îi plăcea să viseze. Ar fi putut face acest lucru și în grădină, afară. Chiar mai nimerit. O atrăgea însă misterul serei, unde nu aveai voe să intri, unde se păstrau taine, unde, dacă te prindea... Vai, vai ce spaimă trăsese când, într'o zi, d-na Demion intrase, fără să aibă timp s'o audă mai întâiu. Se ascunsese sub niște scânduri, peste ghivece sparte, într'un ungher retras. Tremura ca varga și se ruga florilor, prietenele ei și Maicii Domnului, care ajută pe fetițele dragi.

N'a prins'o atunci. Râdea cu hohote rămasă singură și săruta petalele, mângâia tulpinițele plăpânde. Scumpele floricele; de mult o fermecau și pe ea.

Era cald și bine în seră. Mirosea frumos. A parfum din corole minunate, a pământ umed și închis, a apă, a lemn. A ce nu mirosea ?.. De atâtea ori se întrebase a ce mirosea mai mult. Trăgea aer pe nas până nu mai simțea nimic, și nu afla. Mirosea a multe și mirosea bine. Îi venise în minte odată, că în raiu așa trebuie să miroasă. De atunci, sera se popula cu îngeri numai de ea văzuți. Avea fiecare locul lui; se ducea la fiecare să vorbească, și florile își plecau capetele, când o auzeau vorbind cu smeritele figuri cerești.

Ingerașii din seră nu-i mai dădeau pace. Voia și ea să fie ca ei. Cu aripioare, mică, iubită. Dar ea avea să fie mai târziu un înger. Fiindcă era pioasă și se ruga totdeauna micului Iisus. Și-i amintea de părinți, de săraci, de cei iubiți, de cei ce o iubeau. De toți. Câteodată îi și uita de mulți ce erau, și se scula noaptea din somn să-i reamintească Domnului.

Dar oare putea fi ea înger? O întrebase pe mama ei. Aceasta nu pricepea ce voia fetița.

— După ce mor mamă, pot fi înger?

— Nu mai vorbi prostii... Ce să mori!

— Nu acum, mamă. Dar când o să fiu bătrână, Nu ca matale. Ca mam'mare...

— O să fii, dacă ești cuminte.

— Și cum să fiu cuminte?

— Să asculți de noi, de cei ce-ți vrem binele, să nu ne superi.

— Dar când o să fiu ca mam'mare, de cine să ascult?

— Ei, și tu! Atunci să asculte de tine alții.

— Și-i... tot mă fac înger?

— Cum să nu.

A doua zi se duse la maica-mare în odaie.

— Maică-mare, matale te faci înger?

— ?!..

— Mama zicea că dacă asculți și ești cuminte te faci înger.

— Bine, puișor! Dacă vrei tu, mă fac.

— Nu dacă vreau eu, dacă te faci?

— Sigur, sigur mă fac și te chem și pe tine la mine, acolo.

— După ce mor?

— După ce mori!

O clipă de tăcere.

— Dar o să ai aripioare?

— Da, de argint.

— Și o să fii... așa... mică... ca un înger?

— Da!...

Nu prea pricepea cum ma'mare are să se micșoreze.

— Și o să ai păr blond?

— Păr blond.

— Cu zulufi?

— Cu zulufi.

— Frumoasă o să fii, mam'mare!

Ce copil fericit era pe-atunci. Toate i se păreau cu zulufi, cu aur, cu argint. Și câte auzise ea, și le credea. Le credea mai mult chiar decât ce vedea în față.

Vorbind cu un înger, i se păruse că are și ea aripi.

— Mamă, întrebase la masă, eu aș putea avea aripi?

— Ana-Maria, cred că vorbești fără să-ți dai seama ce spui, o mustră mama ei, o femee îndeobște severă.

— Bine, dar eu am avut azi dimineață.

— Destul!

— Da, mamă.

A doua zi o dusese la un doctor. Acesta era un om bătrân și înțelept. A surâs blând și a bătut-o pe obraji:

— N'aveți grije, doamnă, spusese el. E copil și visează mai mult decât trăește.

Și reîncepuse să se ducă în seră, pe ascuns.

Cu Dinu se întâlnea rar în seră. El nu pricepea visurile ei. Era mai violent. Era băiat, și făcea pe viteazul.

Ana-Maria îl puse odată în fața unei flori și-i șoptise tainic la ureche:

— Vezi tu, aici stă un înger frumos și deștept. El mi-a spus ce minunat e raiul. Și mi-a povestit istorioare frumoase. Cu păduri mari, cu păsări cari cântă, cu licurici.

— Ți-a spus el asta? Și în ce limbă?

— Ei, și tu! Avem noi limba noastră în care ne înțelegem. Am învățat-o de când tot stau cu el... Vrei să te învăț și pe tine?..

— Pe mine?!

— Da, pe tine!

— Dar ce, eu sunt copil să cred în bazaconiile tale? Voi, fetele, credeți în toate poveștile. Iacă, eu nu cred.

Și până să aibă timp să apere floarea, Dinu o rupsese.

— Potfim îngerul. Să vedem acum ce-o mai spune.

Ana-Maria se supărase cumplit. Îl privise cu niște ochi aspri pe Dinu și cât ai clipi, îi arsese o palmă răsunătoare. Apoi plecase în fugă. El încă țintuit, nu pricepuse decât atunci când ușa, trântită cu un sgomot scurt, îl trezise la realitate, cât de prost se purtase.

Ana-Maria și cu el nu s'au văzut câteva zile. Până când s'au întâlnit inevitabil. Atunci privirea ei, înfuriată, s'a lovit cu a lui, umilită. Și ca întotdeauna, ea, ca femee a cedat. A știut să fie mărinimoasă. I-a întins mâna. El i-a strâns-o. Și s'au împăcat. Sub un pom, el și-a cerut iertare. Ea i-a spus că-l iartă, dacă o sărută. Și-a sărutat-o pe amândoi obrajii, și apoi pe colțul gurii. Prima sărutare. Avea șapte ani, iar el nouă.

*

Placa de pe gramofon se isprăvi. Dinu Demion îi sărută mâna.

— Ești tristă în astă seară, Ana-Maria.

— Nu! Mă doare capul!

— Ai răcit.

Ce putea spune altceva. Ah! Cum un bărbat nu știe ce să vorbească cu o femee, mai ales când e bărbatul cu care ai voi să vorbești altceva. El e prozaic, când vrei poezie și e liric când tu dorești să te priceapă.

Din nou muzica de dans răsună în cameră. Cineva pusese altă placă. Curios, cum avea lumea grije, în loc ca ea, gazdă, să se ocupe. Îl simția pe Dinu alături. El surâdea. Fără îndoială, se gândea la ea. Ce amuzant, îi veni în minte, să știi că ești centrul preocupărilor cuiva care stă lângă tine și nu ți-o spune.

Îi simți degetele pe brațul ei. Se lumină la față. Caută să mă mângâie. Ce-o fi zicând lumea din jur, când ne vede aici singuri și când îl vede pe Dinu așa de îndrăzneț.

De mult nu-și mai pusese întrebarea asta.

Ana Maria, încă fată tânără, abia începuse să iasă în lume. Cavalerul ei, Dinu.

Oare am fost eu fată tânără odinioară? îi trecu prin minte. Dar ce, acum sunt bătrână? Douăzeci și șeapte de ani, douăzeci și șeapte și trei luni. Puțin. De ce să mă îngrijorez. Și sunt destul de frumoasă. N'are ce căuta acum falsa modestie.

Dar atunci era fericită. Ce băiat drăguț era Dinu. Parcă o iubea puțin. Și acum o iubește, probabil. Dar atunci, dar atunci mai spera să-i fie soție. Și ea credea.

De mici copii fuseseră împreună doar. Într'un pom, chiar, aveau casa lor. El tata, ea mama și niște păpuși, copiii. Se înțelegeau de minune. El vânâ cu arcul și aducea de mâncare acasă. Ea creștea copiii și-i făcea de mâncare lui. Și-și povesteau unul altuia întâmplările mai importante petrecute în lipsa fiecăruia.

Câțiva ani au dus menaj comun. Până într'o zi, când el a descoperit că ea e frumoasă și că a devenit femee, iar ea a descoperit că el e bărbat și că-i place. Atunci s'au sărutat și s'au certat. A doua oară că s'au certat.

Au fost supărați mai multe săptămâni și apoi s'au împăcat, fiindcă se iubeau. Dar n'au mai făcut menaj comun, fiindcă le era rușine. De cine? N'o știau. Poate de lume, cum le-a fost de atâtea ori și cum ar trebui să le fie și acum.

Uf! Dar cum tace Dinu lângă ea. E teribil.

— De ce taci așa?

— Te privesc.

— Și asta este un motiv ca să taci?

— Probabil.

— Ca să continuăm discuția, nu pot spune altceva decât: De ce?

— Crezi că e util să continui discuția?

— Sunt sigură.

— De ce?

— Iată că ai ajuns și tu la un „de ce".

Au pufnit în râs amândoi. De ce au râs? Cum poți dintr'un nimic să te satisfaci...

Depinde de ce nimic...

O distra să vadă privirea soțului ei, care o urmărea din când în când. Un mic și util spionaj... Ce-o fi gândind când mă vede tot mereu cu Dinu? Dar ce gândesc eu? Ce pustiu mi-e capul, ce pustiu...

Se plictisea îngrozitor. Cu toate că era cu Dinu, nu izbutea să se distreze. Îl strânse lângă ea, mai aproape. Dinu, imediat se aplecă deasupra ei.

Ce ușor e să atragi un bărbat. Să-i treci pe la nas puțin din carnea ta și se arată mai calin. Dacă ești îndurerată în suflet, Doamne, Doamne, cum nu te pricepe!...

Poate ar fi fost fericită cu el, ca bărbat. Poți ști oare. Ea-l iubea, el o iubea. O fi destul. Prea mult. Unde sunt căsătoriile din iubire multă, sinceră, veșnică... romantism.

O durea trupul. Fără rost. Și totuși, probabil că ar fi fost fericită. Atâția ani s'au înțeles, până când el a plecat în străinătate. Apoi au început să se uite.

Sera nu mai era plină de visuri; îngerii erau plecați pe alte plaiuri. Glastrele din ferestile doamnei Demion se părăginiseră. Florile erau ofilite și pale. Plângeau moartea stăpânei lor. Prin peluze nu mai era încântare. Într'un colț unde ea, mică fetiță, își făcuse o grădiniță, numai a ei, acum zăceau gunoaie. Arborii cei mari se sbârciseră.

Într'o seară, se urcase într'un pom, cu greu. Rochia o incomoda. Trupul nu-i mai era de copil ager. Acolo unde fusese căminul lor de odinioară, stătuse ceasuri plângând. Fericită copilărie. Minunate timpuri, când totul se poate și totul e soare.

Oare avea să-i vină și ei odată fericirea? O aștepta. O preocupa. Nu mai era liberă. Nu mai făcea ce voia. Nu se mai putea strecura prin seră, ori să se ascundă cu Dinu prin pivniți, ori să încurce servitorii, ori să sperie orătăniile.

Nu mai găsea basme în cărți.

Era o domnișoară; Purta un nume; Și trebuia să se mărite. De ce? Pentrucă iubea? Aș! Pentrucă așa trebuia.

Dinu era departe. Ce putea el pricepe din frământările ei! Ce-a priceput!

Și s'a coborît în seara aceea din pom, mai melancolică și mai pierdută ca oricând. Se înoptase deabinelea. Stelele luciau pe cer. Își reamintise de licuricii copilăriei, de flori, de îngerași...

Mergea cu pași tăcuți prin iarbă, târând picioarele prin verde, fără a atinge par'că pământul. Casa Demion era întunecată. N'o mai locuia nimeni. Casa lor era luminată. Familia venise să discute cererea în căsătorie, pe care o persoană importantă, și prin urmare demnă de iubit, o făcuse. Surâse la gândul că acei oameni hotărăsc soarta ei.

„Ana-Maria ești de vânzare". Se vedea într'un târg de sclave, pe vremuri. In lanțuri. Câțiva negustori, cu surâsul pe buze o despuiau și o prezentau mulțimii. Poftiți, poftiți! E fată tânără. Costă puțin!... Și mulțimea se uita cu ochii mari și dădea prețul. Unii o pipăiau. Ah! S'a trântit în iarbă. Ce grozăvie. Și n'am cum să scap. Dinu e departe Poate nici nu se gândește la mine. Bărbații mă cer în căsătorie. Sunt femee și mă căsătoresc cum se căsătoresc atâtea alte femei.

Dar de ce, de ce trebuie! Lacrimile îi curgeau șiroaie. Așa vrea societatea, așa vrea familia. Și la urma urmei, altceva ce-aș face? Să privesc stelele?

Se ridicase de jos, plecând din nou spre casă. Intrase în curtea lor prin spărtura dela gard, pe care o întrebuințase de atâtea ori în copilărie, dealungul aventurilor ei teribile prin parc, printre pomi, în jungla lor, a ei și a lui Dinu.

Se lipise de gard și-l sărutase. O sărutare lungă, lungă din inimă. Un adio dela copilărie, un adio dela fericire.

Din nou îi întrerupea cineva gândurile. Curios! In loc să fie mulțumită că o desparte de nostalgia trecutului, era supărată. Dar mai cu seamă era supărată, fiindcă nu-și dădea seama ce i se spune. Auzea crâmpeie de fraze tot atât de confuze ca și murmurul celor ce vorbeau prin saloane, „Trebuie să fie vorba de vre-o întâmplare obișnuită din lumea noastră", își zise ea, luând un surâs înțelegător pe față.

— Câtă dreptate aveți, spuse într'o doară interlocutoarei. Se nimerea? Nu se nimerea? Puțin îi păsa. De m'ar invita cineva la dans aș scăpa, cine știe, de asta, îi străfulgeră prin minte. Cu ochii, și-a căutat soțul. El a făcut un semn de disperare. A priceput probabil, fiindcă s'a apropiat de ea.

— Mă iertați doamnă că vă întrerup, dar aș dori să dansez cu soția mea. Ne-am văzut atât de rar în astă seară.

— Cum să nu. Vă înțeleg.

Și privi mai mult sau mai puțin inteligent.

S'au depărtat.

— Dansăm dragă?

— Nu Ionel. Să mergem într'un colț, să nu ne vadă. Sunt obosită, obosită. Nu mi-e bine de loc.

El o luă de braț. Se uita la ea întrebător. Ce putea să aibă. Era o fire melancolică, dar astăzi, mai mult ca oricând, părea pe altă lume.

— Vrei să-ți aduc o limonadă rece dela bufet? Așteaptă o clipă.

Se duse.

Tot așa de pierdută era și în seara aceea, când a intrat în casă spre a-și oferi trupul la vânzare. Dar atunci ceilalți,— ah ce proastă e lumea și mai cu seamă cunoscuții, — credeau că iubesc. Și culmea, tocmai pe viitorul ei soț.

Mă priveau cu ochii galeși și-au început să-mi laude calitățile lui.

— In fond, spunea un unchiu, le știi tu prea bine, din moment ce ești atât de des împreună.

— Știi, te-a cerut în căsătorie. Par'că n'a auzit bine cuvântul. Dar a tresărit totuși. Cerută în căsătorie. Iată că se împlinea și sorocul ei.

Devenea femee, nevasta unui om cu vază, poate îl iubea. Se vedeau des, se cunoșteau bine, el ținea la ea! In sfârșit. Multe fapte ar fi putut s'o convingă de fericirea viitoare.

Un singur lucru nu. Intuiția ei. Era convinsă în fundul sufletului că se va nenoroci. Simțea, simțea cum îi crește grozăvia unui lung calvar de suferință.

Iubirea nu se ordonă. Iubirea nu se cumpără. Și fără iubire cum poți trăi alături de un om. Pentru toată viața. In fiecare zi. In fiecare noapte.

O treceau fiorii.

Să mă căsătoresc pentrucă poate îl voi iubi?...

Dăduse un răspuns evasiv. Se va gândi. Să vorbească și cu el. O să vadă.

Toți o priveau cu înțelesuri.

Plânsese toată noaptea, singură, în pat. Lumina zilei venise cu stropi din ceruri.

— Plâng și îngerii mei! Dulcii de ei. Se mai gândesc la mine! A surâs.

Cu fruntea lipită de geam, ochii erau uscați de lacrimi, s'a uitat cum târnăcoapele aliniau strada din curtea copilăriei.

Casa lui Demion se păbușea. Câțiva arbori scrâșneau, răniți de ferăstrae. Noroi prin iarbă. Pământul răscolit, desvelea umed, urâțenia neîngrijirii.

Florile, sera, nu mai erau.

Din ochii Anei-Maria a mai putut ești o lacrimă stingheră.

A prins-o în mână. Și s'a legat față de ea să se căsătorească.

— Iată o limonadă. Bea încet să nu fii încălzită.

— Mulțumesc!

L-a privit. „E omul meu. Cu el trăesc. Cu el voiu trăi. M'am hotărît pe mormântul copilăriei".

Ce bună era licoarea. O bea cu nesaț, pătrunsă ca de o mare taină. O sorbea printr'un paiu lung și subțire. Paharul scădea. In curând avea să fie gol și din nou va intra în deprimare.

Ionel îi ținea capul cu mâinile.

— Ești fierbinte Ana-Maria. Ce e cu tine.

— Cum?

Nu auzise bine întrebarea. Cu toate să acum era mai conștientă de ce face.

— De-ar pleca lumea, să mă pot îngriji și de tine. Stai liniștită aci. Vrei să chem pe Adela sau pe Dinu, să discutați împreună, retrași? Eu nu pot sta. Trebue să văd de invitați.

I se părea că se legănau candelabrele, în ritmul muzicii. Câtă lumină, câtă lumină. Să vină Dinu? El ar fi putut veni altă dată; Când trebuia să vină.

— Nu! Mai bine rămân singură.

Să fi venit înainte ca ea să se mărite. De ce s'a măritat?... De ce?...

In primele vremuri găsea un răspuns. Pentrucă voiu fi fericită. Acum nu mai găsea decât o întrebare: De ce? O întrebare crudă și repetată. Veșnic răsunându-i în urechi, ca sunetul de nicovală. Se trezea noaptea din somn, pentru a se întreba: De ce? Soțul ei dormea, aruncându-i un răspuns. Iată scopul.

Să dormi cu el! Nu! Să doarmă el cu tine. Ce pasionant!

Se retrase tăcută până la o ușă dosnică, ieși, și se îndreptă spre camerele ei. Printre pereți răsbea un sgomot nelămurit. Voci, tacâmuri lovite, muzică.

Pe unde trecea era întunerec și o atmosferă de neliniște, ca întotdeauna acolo unde are loc împrejur o petrecere.

Dela ea din cameră nu mai auzea nimic. Aprinse lampa de pe toaletă. O lumină mică se răspândi. Ce palidă era. Se vedea în oglindă.

Tot are ea ceva în astă seară. Nu se poate să fie numai deprimare. Își duse mâna la frunte. Caldă, fierbinte. Ochii îi străluceau.

Voi lua un piramidor și-mi va trece, își spuse. Un sgomot nelămurit îi vâjîia prin urechi.

Douăzeci și șapte de ani și trei luni. Se păstrase bine. Nu părea mai bătrână. Nici nu era!

Ținându-și capul în mâini se duse spre balcon. Deschise ușa. Ești la aer.

Ce frumos era afară! Zăpada albă și proaspătă. Pomii îngreuiați de fulgi. Unul cu ramurile albe și plecate strălucea la lumina becului electric așezat în spate. Era minunat ca un superb decor de teatru pe care un regisor de talent l-ar fi pus acolo.

Pe drum se vedeau urmele trăsurilor întipărite în lungi făgașuri. Nu prea adânci. La acea oră târzie nu trecea nimeni. Era liniște. Se lungeau lumini din geamurile lor, peste stradă. In casa de alături era întuneric. Doarme lumea!

.....Unele femei au amanți. Sunt mulțumite. Cine știe dacă n'au dreptate. Dar vezi. O femee care-și înșeală bărbatul se numește adulteră.

Unii te privesc urât. Dacă se află... Un bărbat e numai craiu în acest caz.

Ce fericiți sunt bărbații. Ne cumpără, sunt sau nu sunt crai. Cum le este dorul.

Privea în zare. Se gândea din nou la Dinu. Poate că el nu se gândea câtuși de puțin la ea. Ce nebună era în astă seară. Auzi, să sară de pe balcon.

Nebun

Când m'a chemat din întuneric, viața
N'ar fi crezut vre-odată mama blândă
Că s'a lăsat de undeva osândă
Pe sufletu-mi senin ca dimineața.

Dar am vorbit în noapte cu pământul
Și am cioplit din gânduri, poezie.
Pe ochi eu m'am spălat cu apă vie
Și norilor le-am înțeles cuvântul.

Pe mine gândul m'a purtat departe,
Pe căile senine 'n car de stele...
M'au părăsit și visurile rele,
Și am citit în noapte ca 'ntr'o carte.

Am colindat cu gândul meu alături
Cărările de nimenea umblate...
Copacii toți erau atunci palate
Și norii peste ceruri, par'că, pături.

Iar sufletu-mi, ca ramura de-alun,
S'a aplecat de-atâta bogăție
Și au căzut din el comori pe glie,
De au svonit ai mei că sunt nebun.

TRAIAN LALESCU

JURNAL

de GABRIEL BALANESCU

PRETEXTE.

Notiţele acestea ar trebui să poarte un infinit număr de date anterioare. Un infinit număr de explicaţii inutile..

De fapt nu există nimic înaintea lor.

Ba da, ar fi, — dar numai „chestiuni" ciudate, indiferente o trompetă care a răsunat în urechea unei păsărici sau înjurătura perfectă a unui birjar, în faţa unui inevitabil shoot sentimental.

Lucrurile mari, ca şi cele mici aşa încep: indiferent. Şi sfârşesc catastrofal.

Parcă Dumnezeu a suflat pe statuia de lut pentru ca să facă un neamţ, un indian sau un ovreiu! Nu! Nul a dorit — sunt sigur — să facă un om. A creiat un Adam experimental pentru viitoarele pretexte ale copiilor din flori.

Cea mai perfectă, cea mai stabilă şi mai fericită creatură a lui Dumnezeu rămâne Diavolul, pe care noi oamenii, socotindu-l fără egal, l-am luat să ne patroneze **frica, plictiseala, mila** şi alte atribute dobitoceşti.

Nesupărat nici de întuneric, nici de lumină, nici de moarte, ci numai de legende, mici răutăţi ale oamenilor.

Plictiseala este de natură pur drăcească. Dracul ignorând esenţele, ignorând metafizica — (o „problemă" care pentru noi oamenii de mult a început să devină un supliciu) — are priză directă, neatenuată, în viaţă, în trăirile pământeşti.

AD MAJOREM DEI GLORIAM.

Mă înspăimântă ameninţarea întunerecului. Mă îngrozeşte adică, non-rezistenţa mea în faţa întunerecului. De pildă noaptea, care este un întunerec minor, sau dacă vreţi numai un preludiu al adevăratului întunerec, nu mi-a schimbat niciodată sensaţia oribilă a lipsei de păcat. Nu este asta cea mai perfectă non — rezistenţă. Ah!... lunecarea noastră spre prostituţia luminii...

Intunerecul este singurul pedagog al vieţii mele.

Intunerecul trezeşte adevăratele elemente ale vieţii, le învie.

Raskolnikof şi-a consumat toată viaţa în ameninţarea întunerecului. Departe de soare. Departe de soarele care l-ar fi obosit într'o adoraţie falsă, departe de sprijinul unui Dumnezeu pe care nu l-am cunoscut şi nu-l vom cunoaşte.

Lumina trivializează totul sfâşietor. Marşul funebru al lui Beethoven, îmi pare, când îl ascult la lumină, ziua, neînchipuit de ridicol.

In schimb, chiar în existenţa minoră a întunerecului, noaptea — îmi strânge lângă mine toate nimburile uscate ale îngerilor, toate degetele arse ale dracilor. Simt pământul sguduit de toate emoţiile lui Dumnezeu, din timpul zilei.

De aceea sunt convins că desperarea cerului, „prăpădul pământului" va fi celebrat ziua.

Pentru ca să ne înduioşăm unul de altul într'atâta de lumină încât să renunţe la ea. Insuşi Dumnezeu te constrânge până la urmă s'o uiţi, să te dărui întunerecului nepieritor.

Iată, am în faţă „Torsul" Miliţei Petraşcu sau „Electra". Niciodată nu mi-am închipuit sensibilitatea lor în funcţie de **lumină.** N'am recunoscut acel **„cult al formei pline, legată de spaţiu şi de lumină"** cum apreciau cronicarii plastici ai revistelor. Cred că „Electra" nu caută de loc „lumina şi privirea omenească". Pentru că abia atunci ai deveni direct o statuă. Ar fi cu alte cuvinte o neîndoioasă colaborare între prostituţia luminii şi prostituţia concepţiilor noastre artistice.

Ar fi un bloc de piatră modelată în loc să fie un instinct viu al vieţii ce ne chiamă.

Ar fi o vizită inoportună în loc să fie o chemare către visul de dincolo, către adevăratul spaţiu al lui Dumnezeu, al liniştei Lui de întunerec şi de înspăimântare omenească.

Vom merita noi vreodată întunerecul la care ne chiamă permanent cerul?

Trebue să mă îngrijoreze echilibrul de astăzi între întunerec şi lumină.

Va triumfa statuia si „cultul formei pline" în locul umbrelor întunerecului ce ne stăpâneşte destinul.

Şi cândva, — dincolo — vom pretinde să nu fie văzute mâinile încrucişate şi aboreala ochilor inutili.

ORGOLIUL LUMINII.

Nu ştiu dacă singurătatea ar avea prea multă lumină, ce rost ar mai avea rugăciunea în singurătate, mărturisirea.

Refugiul în singurătate, într'o noapte deplină sau în moarte, este acelaşi.

De ce ne cramponăm atunci (cu atâta desperare) în viaţă?

Oare nu ne-a plictisit înfăţişarea ce ne-o dă lumina şi lipsa ei de esenţe stabile? Adică lipsa de orice esenţă, de orice echilibru în ceeace trebue să devenim la sfârşitul sfârşitului.

Grandoarea luminii, universalitatea ei precisă, neîndoioasă, ocrotitoare, ne-a captivat.

Dar lecţia cu care ne pregăteşte mereu noaptea n'o luăm în seamă.

Faptul nopţii şi faptul zilei nu sunt categorii de elemente ci însuşi sensul şi aparenţa sensului de viaţă şi creaţie.

Este atât de uşor să observi cum noaptea îşi desvălue cerul şi înălţimile, iar ziua le orbeşte acoperindu-le.

Ziua ne dă sensaţia falsă a coborîrii cerului, cu care ne mulţumim încântaţi de onoarea ce ni se face.

Lumina este înspăimântător de superficială. La lumină trăesc şi rodesc oamenii mediocri. La întunerec, geniile şi stafiile, spiritele lor.

Aroganţa zilei, orgoliul fără seamăn al luminii mă desgustă.

Dulcegăriile lor mi-au răpit elanul şi încrederea în Dumnezeu.

Mi le voiu recăpăta numai după moarte, sau „într'o altă copilărie".

„Toate luminile mă dor" şi voiu pleca spre nouile porţi, numai cu „cântecul orbului în palmă".

Să-l dăruesc, Iadului, Raiului, să mă creadă, să mă primească.

Karel Ceapek

Marele scriitor ceh Karel Ceapek a decedat, zilele trecute, la Praga. Ziarist, romancier şi autor dramatic, Ceapek, a cărui operă a avut o puternică înrâurire asupra generaţiei cehosovace de după război, a fost un adevărat îndrumător spiritual al acesteia.

Ca prozator, a scris un volum de nuvele filosofice „Poveşti chinuitoare", romanele filozofice „Uzina absolutului" şi „Krakatil", „Scrisori din Italia", „Scrisori din Anglia", „Excursiuni în Spania", trei volume de „Convorbiri cu Masaryk" şi numeroase nuvele şi schiţe umoristice.

Celebritatea i-a adus-o însă teatrul său. Dintre numeroasele lui piese, cele mai apreciate sunt „R. U. R." (Rossum's Universal Robots) şi „Mama". Amândouă au fost jucate şi la Bucureşti.

Publicăm, mai jos, o schiţă din bogata operă literară a marelui scriitor decedat.

ACUL

de KAREL CEAPEK

— E drept că n'am avut niciodată de a face cu tribunalele, spune d. Kostelecky, dar trebue să vă mărturisesc că îmi place mult procedura judecătorească: interogatoriile, apărarea, amânările şi mărunţişurile la care se opresc judecătorii. Toate acestea duc la dovedirea adevărului.

Când ţii în mână balanţa justiţiei, să fie exactă ca o balanţă de farmacie, iar când ridici sabia, să fie ascuţită ca briciul! Aceasta îmi aduce în memorie o întamplare petrecută pe strada noastră:

O gospodină, anume doamna Maşkova, cumpără dela un băcan vreo două-trei chifle şi, cum muşcă, cu poftă, dintr'una din ele, o înţeapă ceva în cerul gurii; cucoana scuipă bucata în palmă şi, găsind în ea un ac, tresări îngrozită:

— „Doamne Dumnezeule,— spuse ea,— puteam să înghit acul, care mi-ar fi găurit maţele!... Acest lucru ar fi putut să mă ducă la o operaţie, la moarte. Dar las' c'am să le arăt eu acestor criminali cum să se joace cu viaţa clienţilor lor..." Ea luă acul şi chifla începută şi se duse la poliţie.

Poliţistul cercetă pe băcan, apoi pe brutar, dar nici unul, nici altul nu-şi recunoscu vina. La poliţie se încheie un act, care fu înaintat la tribunal, cu menţiunea că e vorba de un delict: o uşoară leziune corporală.

Judecătorul de instrucţie, un om scrupulos şi pedant, ascultă şi el pe băcan şi pe brutar, cari se jurau pe viul Dumnezeu că n'au cunoştinţă de modul în care acul a nimerit în chiflă. Atunci judecătorul de instrucţie se duse la băcănie şi cercetă toate chiflele, apoi hotărî să vadă cum se pregătesc chiflele la brutar. Petrecu o noapte la brutărie, să afle cum se prepară aluatul, cum creşte şi cum se coace până capătă culoarea aurului. In acest mod, se putu convinge că la fabricarea chiflelor nu se întrebuinţează nici un fel de ace.

N'aveţi idee ce lucru mare e fabricarea chiflelor şi, mai ales, a pâinii. Un bunic al meu, răposat, a avut o brutărie şi dela el ştiu (şi să ştiţi şi dv.) că fabricarea pâinii cuprinde trei taine mari, aş spune chiar sfinte. Cea dintâi e atunci când se pune drojdie: din făină şi apă se naşte în chip misterios o celulă vie, adică plămada. Apoi aluatul se frământă într'o covată. Aceasta pare o slujbă religioasă. După aceea, aluatul se acopere şi se lasă să crească. Acum se produce a doua schimbare misterioasă: aluatul se ridică măreţ şi creşte. Aceasta e frumos şi minunat ca şi naşterea unei fiinţe. De fapt, am avut totdeuna impresia că aluatul e ca o femeie însărcinată. Iar cea de a treia taină e coacerea, adică transformarea unui aluat moale şi palid într'un produs copt. Doamne Iisuse şi Sfântă Fecioară, când scoţi cu lopata aceste pâini roşii-aurii şi mirositoare, — aroma lor ar face ca, mai ales, copiilor gura să le lase apă, — cred că în timpul celor trei schimbări din brutării, ar trebui să se tragă clopotele, aşa cum se face la biserică, la Crăciun.

Dar ce era să spună? Astfel şi judecătorul de instrucţie se pomeni în faţa unei probleme de nedeslegat. Cu toate acestea, trebuia să facă o sforţare şi s'o rezolve. Magistratul luă acul şi se duse la un laborator de chimie să-l analizeze spre a afla dacă lucrul cu pricina fusese introdus în chiflă înainte sau după coacere. In adevăr, omului îi este îngăduit să consulte ştiinţa şi să se încreadă în ea.

Pe vremea aceea, laboratorul acela avea un profesor foarte erudit, cu barbă rotundă şi care se numea Uher. Indată ce văzu acul, profesorul începu să strige, înjurând justiţia, pentru că îi răpeşte timpul cu lucruri de nimic. Pe când un laborator de chimie are de făcut analize şi experienţe complicate, ăştia îi aduc un ac.

Totuşi, după ce cugetă puţin, profesorul găsi că n'are dreptate. De fapt, şi acest ac nenorocit poate să reprezinte ceva din punct de vedere ştiinţific. Dacă, totuşi, acest ac provoacă o reacţiune chimică atunci când e pus într'un aluat crud sau în timpul coacerii? Poate se formează un acid oarecare sau alt compus, în pâine? Cine ştie: poate, la microscop, s'ar putea găsi ceva nou?... Şi astfel prfesorul se puse pe lucru.

Intâi, cumpără o sută de ace noui; le cercetă cu multă luare-aminte; şi porunci să i se aducă drojdie şi plămădeală pentru chifle. (Se prea poate ca să-i fi adus la laborator şi un sac de făină, o covată, ş. a., şi d. Uher să fi făcut singur toată operaţia). La prima experienţă, puse câteva ace în drojdie, ca să vadă ce influenţă are asupra lor procesul de acrire. La a doua experienţă puse acele într'un aluat nedospit, la a treia experienţă, într'unul dospit. După aceea unele chifle au fost coapte, altele lăsate crude. In răstimp,, chiflele erau supuse unui examen meticulos.

Pe scurt, timp de paisprezece zile, în laborator nu s'a făcut nimic afară de chifle cu ace. Astfel, în primele două zile, profesorul, docentul, cei patru asistenţi şi omul de serviciu au frământat mereu aluatul şi au copt chifle, depunând acele lângă microscop. Pentru examinarea acestora au mai trebuit câteva zile. La urmă s'a stabilit ştiinţificeşte că acul fusese introdus în chiflă după coacere, pentru că microscopul dovedise că acul adus dela cabinetul de instrucţie era identic cu acela care a fost scos dintr'o chiflă coaptă.

Pe temeiul acestei dovezi, judecătorul de instrucţie stabili că acul fusese introdus în chiflă sau la băcan sau pe drum de la brutar la băcan. Ştiinţa nu minte doar! Scăpat de această grijă, brutarul spuse că cercetase coşul de chifle. Spre sfârşit, distribuitorul mărturisi că introdusese acul ca să se răzbune pe patronul său. Afacerea se sfârşi cu o amendă de cincisprezece coroane. Aceasta arată că justiţia nu greşeşte!

De altfel, acest caz a mai avut o urmare, datorită faptului că bărbaţii sunt sau mâncăcioşi sau vanitoşi: chiflele făcute în laboratorul de chimie, erau foarte gustoase; de aceea, acestor savanţi li s'a părut că nimeni nu poate să-i întreacă nici în această îndeletnicire. Ei au scos acele din chifle, le-au presărat pe acestea din urmă cu susan, cu zahăr sau cu sare şi le-au mâncat vreme îndelungată. De atunci s'a răspândit svonul că chifle mai gustoase ca acelea dela laboratorul de chimie nu se găsesc în toată Praga.

Traducere de R. DONICI

Cronica ideilor

de MIRCEA MATEESCU

Gaston Bachelard, cunoscut prin lucrările sale de psihologie, aduce în ultina carte, apărută recent („La Psychanalyse du feu", Gallimard, Paris, 1938) o contribuţiune desigur interesantă, deşi temerară, cu privire la mitul prometeic. Este simptomatic să observăm că, exceptând pe Jung şi Adler, mai toţi psihologii moderni sunt obsedaţi de psihanalismul lui Freud ,aproape toţi pornind la analiza temei pe care şi-o propun, dela obsesia eroticului. Bachelard este un cercetător atent, cu posibilităţi de investigaţie suficiente, ni s'a părut însă, încă de la lectura acelei „La valeur inductive de la relativité", lipsit de originalitate. Afirmaţia noastră, evident că nu trebue primită tale quale. Este foarte adevărat că în filosofie nu există originalitate propriu zisă, nici o contribuţie nefiind spornică decât în continuarea acelora precedente. Rămâne neîndoios însă, că mai cu seamă în psihologie, câmpul analitic fiind acela al propriei subiectivităţi, este posibilă şi necesară o variere a punctului de vedere. In noua sa lucrare, Bachelard discută tema focului, combătând punctul de vedere obiectivist-ştiinţifizant, cu argumente prea strâns legate de psihanaliza sexualistă a lui Freud.

Ca orice psiholog modern, Bachelard este un inductivist, deaceia ne apare nefirească afirmaţia că focul, dacă nu este un „obiect ştiinţific", el trebue socotit ca o „valoare fenomenologică". Este nefirească pentru un psiholog inductivist, această definiţie, când se cunoaşte de către întreaga gândire contemporană acceptiunea de ştiinţă **eidetică** (a esenţelor, deduse prin **reducţie logică)** pe care Husserl a reclamat-o pentru fenomenologie. Bachelard trebuia să fie cu atât mai prudent în întrebuinţarea termenului, de vreme ce, ca un fidel exponent al curentului psihologicist modern, se situiază împotriva oricărui raţionalism. „Evidenţa primă nu este un adevăr fundamental" găsim scris undeva, în primele pagini ale cărţii. Aşa dar nu printr'o eliminare (reducere) succesivă de adevăruri vom ajunge la cunoaşterea fenomenului, în sens husserlian, dar prin inducţia în imediat, prin starea de reverie, printr'un contact al inconştientului cu realităţile. Iată concluziunile lui Bachelard: „Ar fi locul să ne gândim la o psihanaliză indirectă, secundară, care să caute mereu inconştientul sub conştiinţă, valoarea subiectivă dedesubtul evidenţei obiective, reveria sub experienţă. Nu se poate studia decât ceiace am trăit mai înainte în stare de reverie" (pg. 50). Afirmaţiunile de acest gen, fără să fie nouă, nu sunt lipsite de justeţe.

Nu trebue contestată valoarea şi opera inconştientului chiar asupra descoperirilor strict ştiinţifice, dimpotrivă, trebue relevată şi susţinută. Nu suntem de acord însă cu Bachelard în ceiace priveşte concepţia fenomenului. Bachelard îl socoate o totalitate de inducţiuni, de nude impresii, iar nu o esenţă a tuturor deducţiunilor posibile cu privire la realitate. Incât expresia de „fenomen" care trebue analizat „în toată ingenuitatea lui" — cum numeşte psihologul francez focul, s'ar putea să fie insuficient gândită.

Dacă nu este un fenomen, atunci ce este focul?

Să prezentăm sugestiile lui Bachelard făcând abstracţie de tot ceiace se cunoaşte cu privire la „complexul prometheic".

●

Schlegel şi-a dat seama de imposibilitatea explicării focului, pe cale raţională, la primitivi. Adică, aşa cum s'a pretins, prin frecarea a două lemne uscate. Pentrucă întrebarea pe care o pune Gaston Bachelard, ca un autentic discipol al lui Freud şi al lui Bergson, este următoarea: ce l-a determinat pe omul primitiv să facă acest lucru, cum şi de ce a isvorît în conştiinţa lui rudimentară, ideea frecării celor două lemne? Dacă **Max Muller** în **„Origine et developpement de la Religion"** (p. 190) scrie că „focul este fiul a două bucăţele de lemne",, Bachelard se grăbeşte să adaoge: „de ce **fiul?** Cine este sedus de această viziune genetică?" (op. cit. pg. 54). Desigur, omul primitiv. „Este vorba de experienţa intimă a unei flacări mai tandre, care inflamează corpul iubit" (pg. 55). Cu alte cuvinte, naşterea obiectivă a focului îşi stabileşte origina în subiectivismul sexualist al primitivului. Rândurile următoare nu fac decât să parafrazeze tema lui Freud: „de îndată născut, focul devora pe tatăl şi mama lui, adică cele două piese de lemn, ceiace încă odată exprimă complexul Oedip... Mai înainte de a fi fiul lemnelor, focul este fiul omului". (pg. 55—56). „Dynamogenia ritmată" a primitivului îşi stabileşte origina psihologică în sensualitatea lui. Bachelard aminteşte în acest sens de „ritmanaliza" lui **Pinheiro dos Santos,** care ne îndeamnă de a nu acorda **realitate temporală** de cât la ceiace vibrează".

Aşa dar focul nu trebue explicat nici prin ideia **utilităţii** nici prin ideia **necesităţii** [2]), dar prin aceia de **agreabil.** Primitivul a însoţit munca de agreabil. Iar agreabilă era pentru el amintirea acelor tendinţe vitale imediate, care îl obsedau, la muncă. „In realitate focul a fost surprins în noi (în natura proprie a omului) mai înainte de a fi smuls din cer" (pg. 67).

In capitolul „Psihanaliză şi preistorie" Bachelard numeşte această concepţie a focului **„Complexul Novalis",** interpretând opera poetului printr'o conştiinţă a unei călduri intime, primând întotdeauna cunoaşterea strict vizuală a luminii.

In orice caz, următoarea încheere a psihologului francez trebue admisă: „este bine să sesizăm şi să recunoaştem o stare psihologică excepţională, de o foarte nuanţată afectivitate, la originea oricărei descoperiri obiective".

1) Vd. „La dialectique de la Durée", „L'Expérience de l'Espace dans la Physique contemporaine", etc.

2) Vd. *I. G. Frazer:* „Le Rameau d'or" şi „Mythes sur l'origine du feu".

GELAL BEY

(Urmare din pag. 3-a)

Vorbirăm mai multe, de una, de alta, simţeam însă că Gelal Bey avea ceva pe limbă şi se cam codea să-mi spună, în sfârşit vroind să afle cu cât am vândut terenul din centru, de lângă Geamie, mă întrebă dacă e adevărat că aşi fi cumpărat cu aceşti bani un tablou la Paris, un mic tablou cu un nud de fetiţă.

Aflase multe despre patima mea de colecţionar de artă, i se povestise felurite lucruri, unele adevărate, altele fantezii. Ii se plânseseră bătrânii noştri chiriaşi, cari pe aceste vremuri grele abea strângeau banii de chirie şi eu în loc să le scad chiria, risipiam pe blestemăţii de pânză, banii adunaţi aşa de greu de ei.

Până şi rudele mele îi arătaseră indignarea lor, mătuşile mele cel puţin au rupt vizitele, căci revoltate, spuneau că nu era chip să intri în casa aceea, unde pătrunsese duhul rău, căci pe toţi pereţii şi în toate încăperile te loviai de femei urâte şi goale, în poze indecente.

Gelal Bey nu era scandalizat atât de nudism, cât de laturea efemeră a pasiunii mele. El era înţelegător, foarte emancipat, cu toate că era dintr'o generaţie cu mătuşile mele recalcitrante, totuşi, mă sfătuia la plasamente mai palpabile, bunăoară se competiţiona tocmai la Paris, premiul de frumuseţe, o mulţime de fete ce păreau rupte din rai, erau adunate acolo, îmi arătă şi o revistă cu fotografiile lor.

— Ei bine, pentru banii cât te-a costat pânza aceea de câţiva centimetri, ai fi putut avea pe Miss Europa!

Apoi jenat, părea că o bănuială se strecurase în sufletul său, îmi vorbi însă neted:

— Ascultă dragul meu, ştiu că eşti om de inimă, nici nu-mi închipui altfel pe fiul lui Hagop Effendi, mărul nu cade departe de pom, ştiu că ai făgăduit tatălui tău să te îngrijeşti de mine, în caz de boală, de neprevăzut; dar la ce bun s'aşteptăm neprevăzutul, nu-i mai bine să lichidăm acuma, peşin, eventual ceva mai puţin, dar acum... La ce bun după... şi dacă o fi să mor, să m'aruncaţi la câini!

Bine înţeles că argumentele bătrânului Gelal Bey, fiind concludente, am plecat imediat cu dânsul la bancă şi m'am executat. „Aferim" mi-a spus el, în semn de mulţumire.

Peste un an, în amurgul unei zile de toamnă l-am înmormântat totuşi ca pe un mare demnitar şi astfel Gelal Bey, fostul consul general al Imperiului otoman la Kiustengé a trecut în lumea amintirilor.

K. H. ZAMBACCIAN

CRONICA DRAMATICA

Bucureşti

TEATRUL NAŢIONAL: „DUDUCA SEVASTIŢA", COMEDIE IN TREI ACTE, DE ION SÂN-GIORGIU

Regret din tot sufletul că o piesă a teatrului Naţional să se prezinte atât de slab. Scena aceasta a dobândit pentru noi un prestigiu la a cărui zdruncinare nu putem privi fără melancolie, o melancolie dureroasă, tragică, în faţa depresiunilor. Fiindcă o piesă mediocră înseamnă pur şi simplu o depresiune în activitatea teatrală. De altfel noi suntem obişnuiţi cu drame, comedii şi alte opere dubioase.

Dar suntem obişnuiţi la teatrele celelalte, la oricare teatru, nu însă la teatrul Naţional.

Trebue să fim sinceri şi obiectivi.

Marioara Zimniceanu

în analiza acestei piese. Să recunoaştem calităţile ei şi să iertăm defectele. Dacă este ceva superior în această piesă, este interpretarea.

Un grup de artişti talentaţi cari aduc un aport însemnat la ridicarea moralului spectatorului şi piesei. Au fost aplauze la scena deschisă. Le-am auzit. Am aplaudat şi eu. S'ar părea că sunt în contrazicere cu mine însu-mi când subevaluez piesa. Totuşi nu. Fiindcă au fost aplaudaţi actorii.

A fost aplaudată d-ra Elvira Godeanu, care a pus mult suflet în interpretarea rolului ce i s'a încredinţat.

A fost aplaudat d. Gr. Mărculescu, şi el, depunând eforturi imense pentru a scoate efecte melodramatice din nimic.

A fost aplaudată în special d-na Marioara Zimniceanu, care a jucat pe alocuri superb.

In privinţa fondului aplauzele sunt mai puţin merituoase.

In „Duduca Sevastiţa" nu se întâmplă nimic, morala există ca în toate piesele, spiritele sunt nesărate şi totuşi piesa este prezentată drept comedie.

Acţiunea se petrece la ţară, la conacul lui Telemac Ţaţomir. O împerechere ridicolă de nume. Acesta este un bătrân personagiu, care, cu toate insistenţele fiicei lui, crescută la oraş, cultă, sportivă, nu renunţă la moravurile sale patriarhale.

Adică nu renunţă de a avea relaţiuni cu duduca Sevastiţa, menajera lui, care-şi bate joc de el, nu renunţă la prietenul său Cocrişel, vecin de moşie, nu renunţă la nimic.

Şi după ce, timp de trei acte nu renunţă, fata lui pleacă supărată şi furioasă pe el, că se face de râs (singurul element rizibil al piesei) iar la conacul lui Telemac Ţaţomir, viaţa îşi reia cursul normal şi banal de până atunci.

Lumea râde, din când în când, alte ori aplaudă.

In fond, morala este următoarea: Să nu deranjezi moravurile tradiţionale de la conacuri, cu idei mari, fiindcă nu isbuteşti.

Dar mai poate fi şi alta: Până la urmă învinge relaţiunea imorală.

Sau încă într'un fel: Din moment ce un om se simte bine n'are importanţă dacă relaţiunile lui sunt sau nu sunt decente.

Deci, felurite interpretări posibile.

Revenind la partea superioară din piesă, trebue să relev jocul inteligent al d-nei Marioara Zimniceanu. Interpretează cu multă înţelegere şi profunzime, rolul unei femei cochete şi simple, ajunsă „cineva" prin graţiile stăpânului său, bătându-şi cumplit joc de el.

D. Gr. Mărculescu întrebuinţează toată gama de accente dramatice şi violente, pentru a da viaţă rolului său. Şi reuşeşte îndeajuns pentru a se releva pe sine.

In alte piese aşi spune că este exagerat. Acum însă nu, din motive uşor de înţeles.

D-ra Elvira Godeanu joacă cu graţie şi însufleţire.

D. Demetriu nu este în nota justă. E ceva fals, nefiresc în interpretarea domniei-sale.

Un sportiv, — rolul pe care-l joacă, — e mai sportiv şi mai puţin preţios, mai puţin afectat.

D. Soreanu, corect şi adesea interesant.

Regia d-lui V. Enescu s'a arătat serioasă, din moment ce a închegat interpretarea mănunchiului de actori, astfel încât jocul lor să fie atrăgător.

VICTOR POPESCU

Cluj

„ADRIENNE LECOUVREUR" de SARAH BERNARDT

Nevoind să se împace cu gândul că faima extraordinară de care s'a bucurat în viaţă va înceta în mod firesc odată cu încetarea vieţii sale, Sarah Bernhardt a scris o piesă de teatru cu o eroină croită pe modelul persoanei sale de mare tragediană. Credem că nu suntem departe de adevăr, tălmăcind în acest fel, apariţia unei lucrări dramatice, căreia greu i s'ar putea găsi o altă justificare.

Piesa este alcătuită cam aşa cum îşi compune **Hochepot** din **Etajul VI** de Gehri, romanele sale populare. Cu singura **deosebire că** personagiile principale n'au fost trase la sorţi dintr'un registru convenţional, ci au fost alese cu multă chibzuială chiar din analele istorice, pentru ca să se poată ticlui pe urmă o acţiune cu totul favorabilă personagiului central, personagiu apoteozat în perspectivă istorică.

Intr'adevăr, acţiunea este plasată într'un secol trecut, pentru ca piesa să câştige şi prestigiul exterior al unor titluri şi ranguri sociale demonetate în epoca autoarei. Deci o piesă „cu blazon". Iar personagiile principale şi funcţia lor în economia piesei sunt următoarele: In rândul întâi marea tragediană. Adrienne Lecouvreur care, pe lângă prestigiul talentului ei artistic, mai are şi apanajul unor alese calităţi sufleteşti, cu atât mai preţioase cu cât ele înzestrează o fiinţă ţinută de convenţiile sociale pe o treaptă inferioară. Pentru ca aceste calităţi să iasă şi mai mult în relief, Adriannei i s'a dat şi o soră, care nu se caracterizează nici prin bunătate, nici prin prea multă discreţie şi bună cuviinţă! Printre protectorii acestei actriţe şi admiratorii artei sale, se află însuşi marele Voltaire, personagiul cel mai prestigios, sub raport spiritual, din întreg veacul XVIII francez. In viaţa sa particulară, Adrienne iubeşte şi este iubită. Cine credeţi că este iubitul ei? Insuşi contele de Saxa, supranumit Mareşalul de Saxa care, pe lângă faptul că este vlăstar domnesc, mai are şi vrednicia de a fi unul din cei mai faimoşi beliduci ai vremii sale. Bineînţeles, Adrienne are şi o rivală, care este ducesă de Bouillon, spre a nu fi mai prejos de nobilul şi viteazul ei amant.

Evident, s'ar putea spune că aici autoarea a dat dovadă de oarecare modestie, căci ar fi putut alege de amant al celebrei actriţe un cap încoronat, iar rivala ei deasemenea ar fi putut fi o regină sau o împărăteasă. Cum era greu însă să fie aduse la Paris pentru o simplă aventură amoroasă asemenea personagii cu rosturi bine definite, e de la sine înţeles de ce autoarea s'a mulţumit, totuşi, cu o pereche princiară.

Mai rămânea, în sfârşit, o ultimă mare instituţie a epocii de angajat în luptă, şi anume biserica. N'a scăpat nici ea, căci ni se spune că Adrienne nu era agreată de Cardinalul Parisului, iar un preot refuză să-i dea deslegarea în ultima clipă a vieţii ei, de sigur din prejudecata vremii şi a instituţiei, pe care o reprezenta preotul, faţă de profesiunea actoricească.

Acestea sunt personagiile şi structura piesei **Adrienne Lecouvreur.** Deci, toate elementele concurează spre a forma faima şi prestigiul personal al actriţei, şi în acelaş timp spre a câştiga simpatia şi — ca într'o veritabilă melodramă — chiar mila spectatorului faţă de dânsa. O umbră modestă a lui Voltaire, apare mereu în scenă, forţându-se să fie spiritual sau ironic, prin analogie cu omonimul său istoric. Biserica şi nobilimea apar în postură umilitoare, spre acelaşi scop primordial. Ca să nu mai vorbim şi de rolul aparatului de stat, aservit cu totul unor întreprinderi personale.

Piesa a fost tradusă şi pusă în scenă de d. Ion Tâlvan, şi interpretată în rolurile principale de d-nele Magda Tâlvan, Jenny Moruzan şi d-nii D. Moruzan, G. Aurelian, L. Divarius, Al. Economu şi D. Constantinescu.

OLIMPIU BOITOŞ

REGINA MARIA

(Urmare din pag. 1-a)

mâna aidoma cu una din spatele Coşavei, satul unde avea rude şi care se vedea cu casele şi cu biserica lui pe celălalt mal. Se bucura aşa, copilăreşte, amestecat şi de toate, până a zărit în pavilionul cu steaguri o femee nespus de frumoasă. Avea faţa înaltă şi albă, ochii albaştri ca lumina, părul de aur, ieşit cârlionţi pe frunte de sub pălărie, aşa cum nu şi le putuse închipui decât aplecată pe cărţile de basme, care pătrundeau până acasă în străinătatea lor, aduse cu grijă dela noi. S'a apropiat cu teamă, făcându-şi loc, întâiu prin altă lume ca ea, şi pe urmă prin lumea mai subţire şi prin soldaţii şi ofiţerimea din apropiera Regilor, până a putut ajunge, nici ea nu mai ştia cum, mai târziu, când povestea ca de o minune toată această întâmplare, până îndărătul femeii, care o uimise şi o furase pentru totdauna. Stătea în picioare, rezemată într'o umbreluţă de soare, cu dantelă, înălţându-se ca să vadă tot. Fetei i se părea că se uita peste Dunărea, care licărea de lua ochii, la ea în sat. Spunea câte un cuvânt fără înţeles, aşa cum trebue să fie cuvintele din basme, unuia şi altuia din apropiere. Avea o rochie deschisă de borangic străin, cu flori mari colorate. Fata i-ar fi vorbit, dar îşi simţea limba legată. Ar fi îmbrăţişat-o, dar prea i se părea o altă fiinţă, fără trup. Şi tot ce a îndrăsnit şi a putut face a fost să întindă pe furiş mâna şi să mângâe nesimţită un colţ al acelei rochi de borangic străin, cu flori mari colorate.

Fata nu ştia pe cine văzuse atunci şi ce icoană luase cu ea în suflet. Peste câţiva ani, când s'a mutat din ţara străină la noi şi trecea într'o zi pe uliţa Victoriei, cu aceiaşi ochi mari dela ea de la sat, a văzut deodată, într'o caleaşcă largă şi cu vizitii cu fireturi pe capră şi la spate, tot ca în basme, pe zâna copilăriei ei, poate de al cărei drag, fără să-şi dea seama, venise de peste Dunăre. Abia acum a aflat că femeia fără asemănare, dela Dunărea plină de soare de altădată, era Principesa Maria a României. Peste ani şi ani i-a fost dat, împinsă de aceeaşi dorinţă care o ajutase la serbările dela 1900, să ajungă între cunoscutele Reginei de mai târziu. I-a povestit cu sfială vechea întâmplare, „Atât de frumoasă am fost!" zicea Regina Maria râzând, şi-i întindea mâna Ei mică cu inele, femeii acum, care o privea cu aceeaşi îmbătare. Ii plăcea să o cheme, ca o oglindă în care se putea privi. Nimic nu-i putea vorbi mai limpede şi mai cald de frumuseţea, care izbise şi îndrăgostise pentru totdeauna un întreg popor. Amândouă s'au isprăvit în acelaş an. Parcă şi călătoarea din lumea cea multă s'a dus numai decât după călătoarea regească, anume ca să-I spună şi pe tărâmurile cu stele unde plutesc, de farmecul şi de frumuseţea Ei, şi ca să n'O lipsească nici acolo de amintirea, care ne-a lăsat îndureraţi şi frânţi.

Regina Maria era o scriitoare încă înainte să izbucnească războiul. Dar era o scriitoare aşa cum preţuia Goethe pe scriitor în Cântăreţul, balada lui medievală, care cânta ca pasărea. Cânta cum picta, cum schiţa planuri de grădini şi de case, sau modele de rochi şi de baluri costumate, dintr'un prisos de înzestrare şi dintr'o bucurie de viaţă. Era o artistă, pentrucă se născuse aşa şi împărţea arta în jurul Ei, cum ar fi împărţit flori şi zâmbet, fără gând că ar putea să facă din ele o unealtă sau o armă. La fel a fost o femeie menită să poarte coroană şi pregătindu-Se să se arate hieratică şi simbolică în toată măreţia şi seninătatea de Regină poporului uimit, până când războiul, cu prăpastiile lui, a luat-o deodată în vârtej şi i-a cerut silinţele supraomeneşti şi, oricum, peste puterile unei femei, din care trebuia să iasă unirea tuturor Românilor. A fost o mamă plină numai de bucuriile şi de mândriile materne, până când tot războiul i-a smuls un copil drag şi a umplut-O cu desnădejdile morţii, în propria carne şi în propriul suflet. A fost scriitoarea jucându-se cu condeiul ei, din care ieşeau ca la un descântec, făpturi de poveste sau regi şi eroi din palate ogivale nordice, trăitori numai în legende, până când din nou războiul i-a umplut scrisul de gemete sau de chemări de biruinţă.

Imi închipui numai, ce răsunet a avut o carte ca Ţara Mea, apărută în Moldova, în traducere, după ce vorbise străinătăţii, despre ce avem şi ce suntem vrednici. Dar ştiu, pentrucă n'am nevoie decât să-mi aduc aminte, ce a însemnat pentru noi, în pământul cotropit şi încăput vremelnic sub altă stăpânire, unde a străbătut ca o solie oprită, în ciuda puştilor, tunurilor şi spionilor. Văd încă acea carte mică, în format de catechism, cu coperta şi hârtia de culoare turbure de cenuşe, ca din trecerea prin mii şi milioane de mâini, citită prin colţuri şi ascunsă prin funduri de săltare, împrumutată şi urmărită cu zgârcenie prin mâinile celorlalţi cititori, ca nu cumva să se piardă, pentrucă parcă trebuia cu ea să ni se piardă atunci nădejdile şi norocul. Ea a dat încredere cât o mare biruinţă, a fost cât un corp de armată dăruit apărării ţării şi neamului, de Regina scriitoare, îndurerată până la lacrimi şi frângerea mâinilor, în singurătate, dar neşovăitoare şi mereu la datorie, în mijlocul chiar al celor mai crâncene încercări. Regina Maria s'a dovedit atunci şi rămâne pentru noi o luptătoare, ceeace împrejurările de pasnică desvoltare din întâia parte a vieţii ar fi ţinut, dacă s'ar fi păstrat, ascuns pentru totdeauna sub zâmbetul regal şi sclipirea pietrelor coroanei.

Regina Maria şi-a povestit propria viaţă, mai bine şi mai frumos decât ar fi putut s'o încerce orice istoric al viitorului. Tot ce mai putem face noi, martori uimiţi şi recunoscători ai trecerii Ei pe pământ, într'o zi ca aceasta de amintire, este să culegem câte o ţandără pierdută, în care bate viaţa noastră, şi care altminteri ar fi rămas necunoscută celorlalţi, şi s'o aducem la picioarele Marelui Monument. Ea nu adaogă la lumină, dar îi dă un fior nou, de lucruri trăite, alături de strălucirea, care începe să fie de istorie şi rece, a arhitecturii visate şi aduse la îndeplinire de Marea Artistă. Dar mai ales, să deschidem însăşi această carte, care a vorbit deodată în toate limbile pământului şi s'a răspândit pretutindeni, pretutindeni primită cu cea mai aprigă luare aminte, povestind în acelaş timp de o fiinţă rară şi de un popor dela Răsărit şi de ursita lui cea binecuvântată. Până într'atât viaţa Ei se revărsase în viaţa noastră şi această „Poveste a Vieţii Mele" este şi povestea ţării, scrisă cu degetele de Regină, ca niciodată în tot cursul viforos al istoriei Românilor! Poveste şi nu istorie, pentrucă întâmplările sunt, fără putinţă de tăgadă, minunate şi mai presus de orice prevedere, atât ale Reginei cât şi ale poporului Ei, în toate aceste foi, peste care suflă şi le întoarce un adevărat vânt de Biblie, plin de pasul turmelor de oi ale patriarhilor, de palatele de cedru şi de psalmii regilor, de înfrângeri şi de biruinţe, de stele şi de îngeri.

Tot aşa, cum în aceeaşi zi de amintire, nu putem să stăm departe, cel puţin cu mintea, de Balcicul, unde Regina Maria şi-a găsit, la acest loc al întâlnirii dintre Apus şi Răsărit şi dintre Miază noapte şi Miază zi, cu urme, elineşti şi scitice, cu viscole de crivăţ şi cu flori de migdal, ostrovul de linişte şi de visare, dela care i se părea mai uşor să treacă, fără să bage prea bine de seamă, într'o bună zi, din lumea aceasta frumoasă de bisericuţe din zilele evangheliştilor, de căderi de apă şi de flori, în lumea cealaltă plină de taine, dar trebuind în multe să fie asemenea de vreme ce toate frumuseţile sunt înrudite şi vorbesc sufletului acelaş grai. Mintea Ei s'a răspândit din belşug în vorbe şi fapte, în istoria lumii şi în literatura unei vremi, dar inima Ei a vrut s'o dea acestui oraş dela Mare. Ea stă într'o urnă de aur, păzită de toate sfintele mucenice şi de îngerii firavi şi albaştri ai frescelor lui Demian, aproape de ţărmul Mării, care i-a fost atât de drag şi la care vom vedea-O totdeauna în lunga fâlfâire de văluri, ca o principesă nordică abia debarcată şi ameţită de soare, din zarea cu neguri osianice de-acasă. Fapta Ei din urmă a trebuit să fie, nu numai o faptă de iubire şi de frumuseţe, ca atâtea altele pe vremuri, ci o faptă de luptă şi de apărare. Inima Reginei Maria bate de acum deapururi în pământul Dobrogei şi stă de veghe acolo, la graniţa de Miazăzi, de unde ne-au venit soarele, marmorele greceşti şi cuvântul Domnului, dar de unde au venit şi furtunile etnice.

Este ziua de amintire a Reginei. Să tăcem, ca să ascultăm în pământul ţării, bătăile inimei EI!

17 Ianuarie, 1939.

EMANOIL BUCUŢA

Cinematografele

ARO: „ULTIMATUM"

In cinematograf se pot uşor distinge mai multe genuri, cum ar fi: „filmul de dragoste", „filmul poliţist", „filmul cu **procese"** (ăsta-i un gen special al francezilor), „comedii bune", „comedii proaste" (i-aţi văzut pe fraţii Marx?), „filmele de război" şi, în sfârşit, filmele de spionaj". Neexistând o prea mare abundenţă de „genuri" şi, deci, nici de subiecte, e normal ca regisorii să fie mereu în căutarea unei noui formule, adică în căutarea unei haine noui în care să fie îmbrăcat un subiect cunoscut, aşa ca să nu fie banal şi să pară, dacă se poate, nou. Iată, de pildă, acest „Ultimatum" e o veche poveste, în care joacă roluri importante datoria, prietenia şi, mai ales, gelozia. Era foarte greu ca să se facă din acest prea banal subiect, ceva pe gustul publicului.

Regisorul filmului, însă, s'a folosit de un mic truc, ce mi-a amintit surprinderea cu care constatam, când eram mic, că un om privit de sus în jos, nu se aseamănă aproape de loc cu acelaş om privit de jos în sus. Aşa şi regisorul, n'a mai privit subiectul, cinstit, în faţă, ci s'a urcat pe scările imaginaţiei, renunţând într'un film de spionaj, la obişnuitul document care trebue neapărat găsit, într'un film de dragoste, la amant, şi într'un film cu prieteni, la sacrificiu.

Documentul e doar bănuit, amantul e aşteptat, iar sacrificiul, până la urmă, nu este admis.

In schimb e privită, în toate amănuntele ei, aşteptarea războiului mondial care trebuia să isbucnească din clipă în clipă. Oamenii sunt încă oameni. N'au devenit duşmani. Incearcă să se obişnuiască cu situaţia aceasta, nouă pentru ei, de inamici. Nu izbutesc însă. Diferitele fapte de omenie pe cari le fac toţi, nu vestesc încă bestia pe care a clădit-o mai târziu războiul în oameni. Un pod desparte două ţări străine care vor fi peste câteva clipe duşmane. Cât timp acest pod există, străinii se cunosc, se iubesc. In clipa însă în care podul e aruncat în aer şi izbucneşte războiul, vechii prieteni se vor omorî unul pe altul. E unul din multele lucruri neînţelese ale războiului. Nici-o scenă a filmului nu se petrece pe front, printre soldaţi.

Sbuciumul din afară răzbate până la urechile eroilor noştri, cari încep să prevadă războiul, căruia nu-i dau mai mult de două săptămâni. E amuzantă scena în care diplomaţii fac pronosticuri despre durata războiului, tot aşa cum amuzantă a fost şi scena din ultimul film al lui Sacha Guitry în care strămoşii noştri, văzând un chibrit socoteau că bâtul cu fosfor e culmea civilizaţiei. In rolul unei femei trudite, Dita Parlo (nu e un calambur) e minunată.

TRAIAN LALESCU

Despre premii şi valoarea lor

(Urmare din pag. 1-a)

iar premiul de poezie a fost suspendat, chiar numai pentru o bucată de vreme.

Trebue să înţelegem de aici că poezia se află în declin? Nici decum. Ci numai să constatăm faptul care are şi el o semnificaţie: că un premiu nu se dă oricând şi oricui, numai pentru dorinţa de a se da. O carte de mare valoare, „Fata moartă" a d-lui Ion Missir a obţinut anul trecut distincţiunea „Soc. Scriitorilor Români", — deşi autorul nu este nici membru al Societăţii pomenite şi nici obişnuit client al cafenelelor bucureştene.

Se dau însă unele premii fără serioasă chibzuinţă, — şi din această pricină noii laureaţi nu se pot aşeza pe treapta celora care prin sufragiu i-au chemat în rândurile lor. Problema aceasta s'a pus din plin anul trecut când a fost decernat premiul naţional de literatură. S'a săvârşit în primul rând o indelicateţe, căci nu au fost poftiţi în forul Academiei, la alegere, toţi laureaţii, ci numai o parte din ei.

Să mi se îngădue deci să vorbesc aluziv, fără a intra în amănunte. Nu de frica vreunei replici, care n'ar fi decât o ridicolă bravadă, ci pentrucă acest capitol, cu toate metehnele lui, îl socotim încheiat, de vreme ce ministerul Cultelor şi Artelor a alcătuit un proect de lege rânduind în alt chip condiţiunile de decernare a premiului naţional. Mai întâi, valoarea premiului în bani se va ridica dela o sută de mii, la două sute de mii lei. Nu-i de prisos să începem cu aceasta, deoarece cu această sumă se poate face mai mult decât cu cealaltă, şi de bună seamă că statul nu ar fi fost păgubit chiar dacă s'ar fi dat mai mult. Vreau să spun că această răsplată materială să echivaleze în bani cu o casă, ca să nu mai vedem laureaţi ai premiului naţional în trista bătrâneţe a chiriaşului fără locuinţă. In afară de asta, premiul de literatură se va da din doi în doi ani, iar cel de poezie din patru în patru ani. Ceea ce înseamnă că deabea în anul 1940 vom mai avea un laureat naţional al literaturii, iar poeziei îi va veni rândul tocmai în 1941... Aşa se şi cuvine să fie, căci alăturea de d-nii Brătescu Voineşti, Octavian Goga şi Ion Pillat nu se cuvine să stea oricine a căpătat sufragiile cafenelei sau ale francmasoneriei. Se mersese prea departe, încât glasuri de protest s'au ridicat chiar din rândurile scriitorilor laureaţi.

D-l Nichifor Crainic bunăoară, cerea „salvarea prestigiului literaturii române" prin „suprimarea premiului naţional", — ceea ce devenea indispensabil dacă Ministrul Artelor nu aducea un corectiv prin noul proect de lege.

NICOLAE ROŞU

Şezătoarea Universului literar la Sibiu

de RADU A. STERESCU

Iarna la Sibiu

Sibiu! „Cetate a zidurilor grăitoare", cum, cu iz arhaic, i-a zis confratele întru deplasare Nicolae Ciucianu. Sibiu, oraş al culturii, al amintirilor.... mele, al fetelor frumoase, al munţilor, al salamului... de Mediaş. In acest minunat oraş, unde din prima clipă te simţi **acasă**, i-a fost dat caravanei „Universului literar" să înregistreze primul succes **de provincie.** După o şezătoare la Studio-ul Teatrului Naţional din Bucureşti care a umplut până la refuz sala, — în aşa fel încât intendentul clădirii, în panică, a apelat la forţa publică spre a evacua o parte din auditorii su-

Dan Botta

pranumerari, a căror prezenţă în excesiv număr, la balcon, ameninţa viaţa celor dela parter, — „Universul literar" a purces la o campanie de şezători în provincie.

Alegerea Sibiului ca punct de plecare s'a dovedit, peste orice aşteptări, fericită. Un public select, numeros şi care n'a dat nici un semn de oboseală în decursul celor 3 ore cât a durat şezătoarea, a răsplătit cu aplauze neprecupeţite râvna şi dragostea de frumos a noastră a celor din jurul „Universului literar" ca şi a membrilor grupării „Thesis" din Sibiu. Thesiştii au avut amabilitatea să ne invite şi să se ocupe de organizarea şezătorii. Le mulţumim aci pentru dragostea frăţească ce ne-au arătat însoţindu-ne pretutindeni şi făcându-ne din şederea la Sibiu zi de neuitat.

Aşa dar am plecat Sâmbătă 14 Ianuarie din Bucureşti cu rapidul Carpaţi, şapte juni mânuitori de condeiu. Ai fi putut spune, parafrazând pe Eschyl, Cei şapte contra Sibiului.

Eram acolo, strânşi în jurul aceluiaş crez literar şi aceloraşi sticle de „Cabinet Rhein", din vagonul restaurant. Dan Botta, poetul „Eulaliilor", Victor Popescu, entuziastul conducător al caravanei; Constantin Fântâneru, autorul romanului „Interior", poreclit Arţăgosul pentru serioase asemănări cu chipul piticului creat de Walt Disney; Ion Bălan, june poet sibian; Teodor Al. Munteanu, cântăreţul „viorilor de lut"; Traian Lalescu, Prâslea, fiul marelui matematician, apariţie suavă de mimoză şi în fine subsemnatul.

Pe la Slatina am zărit la o altă masă pe d. profesor Biberi. L-am invitat şi i-am adus aminte de zicala latină „Primum **bibere"** cu varianta sa ad-hoc „Primum Biberi". Din păcate, la Piatra-Olt vagonul nostru „direct Sibiu" a fost a-

Victor Popescu

taşat altui tren astfel că ne-am văzut siliţi să părăsim pe d. Biberi care singur a putut constata mai departe adâncimea înţelepciunii latine.

Reveniţi în compartimentul de fumători din care evadasem „în masă" ne-am reluat firul gândurilor început la plecarea din urbea lui Bucur.

Pe mine gândul m'a mânat înapoi cu 16 ani, la vremea când eram elev în clasa IV a liceului „Gheorghe Lazăr" din Sibiu. Profesorul de istorie ne spunea atunci că „Ludovic al XIV s'a suit pe vârful apogeului" iar despre „lelea

C. Fântâneru

Măria" (Tereza) că „o împărţim în două" (vrând să facă această diviziune în **activitatea** şi nicidecum în fizicul ei, aşa cum, răutăcioşi completam noi în bănci).

Mi-au venit iarăşi în minte o mulţime de năzbâtii ale copilăriei din care câteva merită să fie cunoscute.

Iată de pildă pe amicul meu, să-i zicem Sighişoreanu, fiindcă avea un nume de oraş. Şmecher, nu-şi învăţa nici odată lecţiile. La teze copia, iar la oral avea un dar deosebit de „a prinde din suflat". Iar eu aveam un dar tot aşa de preţios de a „sufla".

Lecţii întregi le spunea Sighişoreanu după mine, fără să se observe nimic. Câte odată însă sufleurul avea chef de farse. Aşa de pildă într'o oră de istorie, oprindu-mă după ce i-am spus despre un domnitor că la anul cutare s'a suit pe tron, colegul meu se întoarse întrebător spre mine. Profesorul începu să devie nerăbdător.

— Ei şi ce-a mai făcut apoi.

Niciun răspuns. In cele din urmă îi suflai convingător:

— S'a dat jos de pe tron .

Şi amicul repetă radios.

Altădată, la italiană, aveam o doamnă profesoară a cărei fiică, Olga, făcea să ofteze, zadarnic, pe mulţi din colegii mei. Profesoara îl întrebă pe Sighişoreanu, cum face subjunctivul prezent dela verbul cogliere, care, pare-mi-se, era cam aşa :

Che io colgo, che tu cogli, ch' egli cogle...

Ii şoptii atunci şi el repetă :

Che io cu Olga.
Che tu cu Olga.
Che egli cu Olga.

Dela persoana doua singular doamna profesoară se roşi spre a schimba apoi toate nuanţele de galben şi verde, insistând.

— Mulţumesc, mulţumesc, ajunge!...

Băiatul vrea să arate însă că ştie lecţia şi continuă imperturbabil :

Che noi cu Olga.
Che voi cu Olga.
Che eglino cu Olga.

Virgil Carianopol

Pe când gândul zbura astfel cu ani mulţi înapoi, trenul îşi făcea meseria, trecând peste Drăgăşani, Govora, R.-Vâlcea spre a se opri gâfâitor la Sibiu, cu respectiva întârziere... de sezon.

In gară, d-nii Al. Dima, Mircea Alexiu, Ionel Neamtzu, N. Ciucianu au fost primii reprezentanţi ai ospitalităţii sibiene. Ne-au luat în primire şi, din maşina pusă la dispoziţie de d. primar Sever Pop, am descins la restaurantul Boulevard.

Aci veniră pe rând poetul Ilea, d. Licu Pop, etc.

UN DUEL

R. A. Steresc u

La un moment dat îşi făcu apariţia d-l Mardan, profesor la Politechnica din Temişoara şi reputat epigramist. L-am primit cu multă bucurie şi am deschis în curând focul asupra d-sale cu această epigramă :

Avându-l între noi la masă
Şi fiindcă i se duse buhul,
Că e epigramist de rasă,
Il aşteptăm să-şi dee... duhul.

La care domnia-sa mi-a răspuns prompt :

Aş comite-o epigramă,
Dar, mă tem, va fi o dramă.
Şi-şi va pierde toată stima
Pentru mine, domnul Dima.

Am replicat atunci cu aceeaşi promptitudine:

Că n'ai comis o epigramă,
E, recunosc, o'ntreagă dramă.
De-o comiteai însă bădie,
Era curată tragedie.

D-l Mardan mi-a răspuns cu înţeleapta zicală :

Cine scoate sabia, de sabie va pieri". (Matei, nu ştiu care capitol).

La aceasta am replicat :

D. Mardan îmi spune, cu aer epigramatic, că cine scoate sabia de sabie va pieri.

Inţelepciunea lui Matei
Tu mi-o citaşi ca pe o poantă.
De spadă nu e rău să piei
Când spada, însă, nu e boantă.

Şi pentrucă epigrama d-lui Mardan se lăsa aşteptată, adăugai :

Răspunsu 'ntârziind să vie
Răutăcios, am bănuit
Că pentru altă... tragedie
Aşteaptă un răspuns plătit.

La amândouă epigramele mele d-l Mardan mi-a ripostat

Că e boantă a mea spadă,
O fi, dar n'o las să cadă...
Şi chiar de-ai mai scrie-un vraf
Tot Mardan te face praf!

De urgenţă i-am trimis această ultimă săgeată:

Incheere!?

Mi-am vârât în teacă spada
Şi'n centură o agăţ.
Fiindcă e nedreaptă sfada
Intre sabie şi... băţ.

rămasă, din păcate, fără urmare.

LA RAŞINARI

A doua zi de dimineaţă, după un „fruştuc" luat la d. Regman, fost prefect al Sibiului, am plecat cu toţii la Răşinari.

Frumoasele amintiri din satul lui Goga şi al lui Şaguna nu-şi găsesc echivalent decât în regretul de a nu fi putut sta mai mult acolo. Am fost, la Răşinari, oaspeţii d-lui Iacob Ciucianu, tatăl colegului Niculae, om în vârstă dar de o tinerească vigoare, care ne-a „omenit" aşa cum numai d-sa ştie s'o facă.

Ştefan Baciu

Am vizitat, în fugă, mormântul lui Şaguna, străjuit de doi lei de piatră şi casa lui Goga. Am văzut acolo bătrânul brad sub care poetul a scris „Domnul notar" şi ne-am descoperit înaintea locurilor acelora sfinte şi triste.

La biserică, lume multă. Bărbaţii, în faţă, şopteau „Crezul", transfiguraţi de credinţa cea adevărată, iar femeile cu capul plecat ascultau pioase slujba. Poetul Botta era gâtuit de emoţie. Am surprins în ochii lui lacrimi. De bucurie, de tristeţe, de emoţie? Şi am simţit şi eu, sub geană, picătura sfântă.

Câteva minute n'am putut rosti niciun cuvânt. Am înţeles însă că acolo e nădejdea nemului nostru, de secole urgisit. Tăria în credinţă, puritatea sufletească a Răşinărenilor vor rămâne neşterse din amintirea noastră.

ŞEZATOAREA

La cinci şi jumătate după amiază (cu o minimă întârziere) şezătoarea a început. Sala arhiplină. Profesori, militari, avocaţi, înalţi funcţionari, elevi, eleve. Mai ales eleve. Sala prefecturii gemea de lume. Junii poeţi şi prozatori îşi aşteptau rândul pe scaune, înşiraţi milităreşte pe două rânduri.

D. primar **Sever Pop** a rostit câteva cuvinte de bun sosit cu aceeaşi căldură pe care am întâmpinat-o pretutindeni. Din spusele domniei sale se observa interesul deosebit pe care înţeleptul părinte al municipiului Sibiu îl arată manifestărilor literare.

Domnul profesor **Dima** a arătat apoi numeroasele afinităţi cari leagă gruparea Thesis din Sibiu de „Universul literar" şi şi-a mărturisit un rol protocolar (deosebit de plăcut, a accentuat d-sa).

Modest, d. Dima a uitat să adauge că d-sale îi revine meritul de a fi organizat şezătoarea. Facem, deci, cuvenita rectificare.

Poetul **Dan Botta,** cu voce caldă şi străbătută de fiorul pasiunii, a vorbit apoi despre „Condiţia poeziei lirice".

Glasul său, rostind aceste versuri, devenise cântec :

Patience, patience,
Patience dans l'azur.
Chaque atome de silence
Est la chance d'un fruit mûr.

La fel de modest ca şi predecesorul său, d. Botta şi-a asemuit causeria cu un preludiu în care virtuoşii îşi acordă instrumentele, în neatenţia generală.

D. **Victor Popescu,** după câteva cuvinte de mulţumire pentru frumoasa primire, a citit un fragment din „Biserica neagră" care a cules numeroase aplauze.

Ştefan Baciu, a spus o „Autobiografie" şi a spart în măsele câţiva luceferi. „Poetul tânăr" şi-a cucerit repede şi definitiv auditorii.

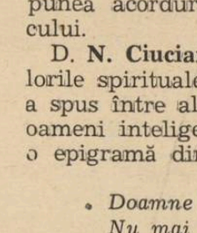

Traian Lalescu

Din Frunzişul toamnei lui, **Carianopol** a smuls „Nu mă uita", „Note la moartea Ioanei" şi, rechemat, a mai citit două poezii din „Carte pentru domniţe".

Colegul **Fântâneru** a citit apoi didactic un fragment masiv din romanul în pregătire „Moartea Anotimpurilor".

Ilea a spus câteva poezii, cari au entuziasmat sala. Indeosebi a fost aplaudată „Fata ardeleană".

Mircea Alexiu a citit o admirabilă nuvelă „Neguţătorul de slovă".

Epigramistul **M. Ar. Dan** a spicuit câteva epigrame din cele trei volume apărute. Prima săgeată şi-a înfipt-o în inima proprie, întrebându-se care este rostul d-sale între scriitorii tineri. Şi şi-a răspuns că „dacă nu e tânăr e însă tânăr scriitor". Aplauzele au subliniat fiecare poantă a d-lui Mardan.

D. **I. V. Spiridon** a citit o „Toamnă" şi trei reuşite epigrame, iar d. prof. Licu Pop un fragment dintr'o lucrare despre „Unitatea Europei".

Tânărul cronicar cinematografic al „Universului literar" d. **Traian Lalescu** a cucerit apoi sala cu candoarea debutului, strălucit s'ar putea spune.

Vocea lui părea cântec trist de mandolină cu panglicuţe, în care graseiarea punea acorduri foarte plăcute publicului.

D. **N. Ciucianu** a vorbit despre „Valorile spirituale ale Răşinarului". D-sa a spus între altele, că răşinărenii sunt oameni inteligenţi, ceea ce a provocat o epigramă din partea d-lui Mardan :

Doamne! cât voiu mai fi viu
Nu mai viu pe la Sibiu
Căci, cum văd, m'am ars amar
Că nu mi's din Răşinar.

Teodor Al. Munteanu

Ion Bălan, în surdină, a citit două poezii de bună calitate iar d. **Grigore Bugarin** a stârnit entuziasm cu cele trei poezii ale sale, dintre care una în grai bănăţean

Ultimul a fost subsemnatul. Dintru început am spus acest epitaf la o moarte subită :

Aci zace Radu A. Sterescu, care
Pe Mardan s'asculte a avut răbdare.

Şi apoi am citit spre disperarea auditorilor cari stătuseră încordaţi timp de două ore şi jumătate un reportaj asupra Iaşilor lui Păstorel.

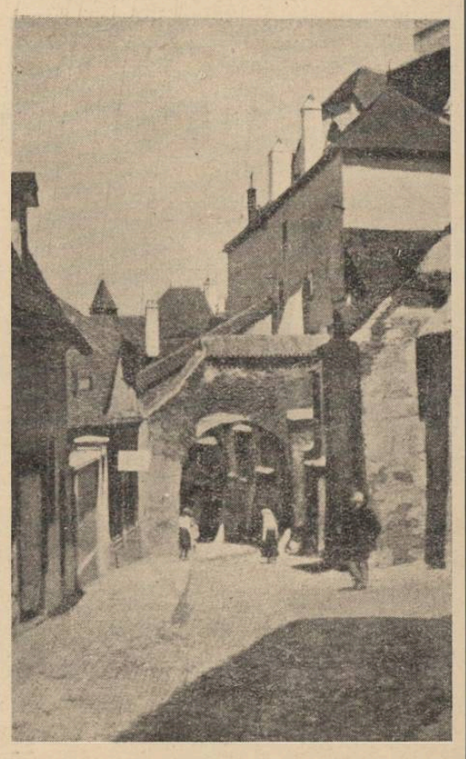

Zidurile „grăitoare"

Doi ani dela moartea lui Anton Holban

(Urmare din pag. 1-a)

Dania era o cochetă şi-l chinuia îngrozitor. Beneficia şi de aparenţele unei educaţii de mânăstire. Nu concepea să meargă cu el la cinematograf sau în Cişmigiu. Se vedeau numai în magazine.... Cearta lui cu un prieten pentru Dania... Insulte... Toate s'au şters...

Dar care era motivul tristeţii? Căutând mereu să găsească raţiunea fiecărui lucru, Anton Holban transmitea şi femeii acest viţiu contagios al analizei şi deci al incertitudinii, şovăelii şi descompunerii, făcând-o să-şi distrugă dragostea, în detrimentul tot al lui, care-i pusese la îndemână metoda. Şi el suferea...

*

La Giurgiu, la şezătoarea literară la care nu m'am dus, citind visurile lui depe vapor despre Dania, a pomenit că la Constantinopol am fost împreună. Nu era numai prietenie pentru mine. Simţea nevoia să spună asta atunci — cum mi-a mărturisit — să se lege prin mine de Giurgiu. Simţea mereu nevoia să se lege de cineva, să aibă o certitudine, mai ales mereu să iubească o fată. Era un incorijibil visător, un nevrozat romantic, agitat, nestabil. De prieteni se plângea într'una că îl ocolesc, când în realitate el ocolea. Căci avea în acelaş timp nevoia apropierii, dar şi dorinţa să fie liber, singur, să poată cânta alteeva, alt moment căruia să-i sustragă esenţa unică, alt prieten cu alt peisagiu sufletesc. Mereu atent la toată curgerea interioară a oamenilor, atent să întregească din mici observaţii ale momentelor fugitive un tot unitar, căruia să descopere ce îi e propriu.

*

Anton Holban sgribulit în palton, cu gulerul ridicat, cu un fular de lână beige, înfăşurat de mai multe ori în jurul gâtului, în acea dimineaţă de ploaie, în faţa geamului Capşei, unde eu aşteptam. Mi-a spus, înainte de a mă lăsa să deschid gura: „Aştepată, aşteaptă, de câte ori nu mi s'a întâmplat şi mie să stau în drum..."

Altădată înăuntru la Capşa, cu Vlaicu Bârna, când discutam toţi trei despre poezie şi încercam să-l depărtăm (pe el analistul pe viu, pe neartistic şi pe suferinţă) de unde formule de poezie pură, care îl epataseră. Ii spuneam unele lucruri de care parcă se mira că sunt aşa...

Imagine reală, precisă (e curios cum timpul începe să-mi precizeze din nou figura lui) Holban pe bordul vaporului care ne ducea la Constantinopol.

In zori, lumină albă, metalică, de dimineaţă pe mare şi de vapor vopsit gris-bleu. Obosiţi după o noapte de nesomn, sau de somn pe covoarele saloanelor mici de fumat, căci nu existau cabine pentru cei o mie de pasageri, Holban îmi arăta o domnişoară legată la cap cu turban roşu, pe care o iubea în momentul acela (deşi se gândea la... Dania... al cărui păr resfirat îl vedea în fumul vaporului) îndemnându-mă în faţa ei să văd cât e de frumoasă, să-i admir profilul fin. Fata privea puţin mirată, îndoindu-se poate de integritatea mintală a interlocutorului, puţin măgulită şi totuşi rece, foarte departe... Puţin după aceea Holban plimbându-se pe după coşuri, mesteca nişte frimituri de covrig rămase în buzunar de cu seara, cu candoare, privind marea îmbătat, înebunit, dar parcă şi cu teama de a nu-i surprinde cineva sărăcia, sau cu pudoarea instinctivă a omului simplu când mănâncă. Văd şi acum uluitor de precis urmele covrigilor sfărâmaţi, cum îi stăteau între dinţi şi pe gingii, când râdea mestecând.

*

Anton Holban neliniştit, timid şi firav, cu mari contraste între chipul lui şi momente de bucurie spontană copilărească. Atât a rămas din el: o amintire de om stângaciu, cu râs uneori prea sgomotos, cu ochi luminaţi de o scurtă sclipire nedecisă, când ironică cu îngăduinţă, când iscoditoare, entuziastă.

Iată că avea motive să se teamă de moarte. A fost într'adevăr momentul cel mai de seamă al vieţii lui: i-a întrerupt scrisul. Şi totuşi acest eveniment i-a lăsat destul răgaz ca să ne dăruiască pentru totdeauna în cărţile lui, documentul dureros al sensibilităţii lui palpitânde, al vieţii lui chinuite, în veşnică agitaţie.

EMIL GULIAN

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T. T. Nr. 44908 - 938

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Înscrisă zub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE : Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

TELEFON; 3.30.10

ANUL XLVIII • Nr. 4
SAMBATA 28 IANUARIE 1939

Redactor responsabil : MIHAI NICULESCU

BIBLIOTECA CENTRALA ASOCIAȚIUNII SIBIIU

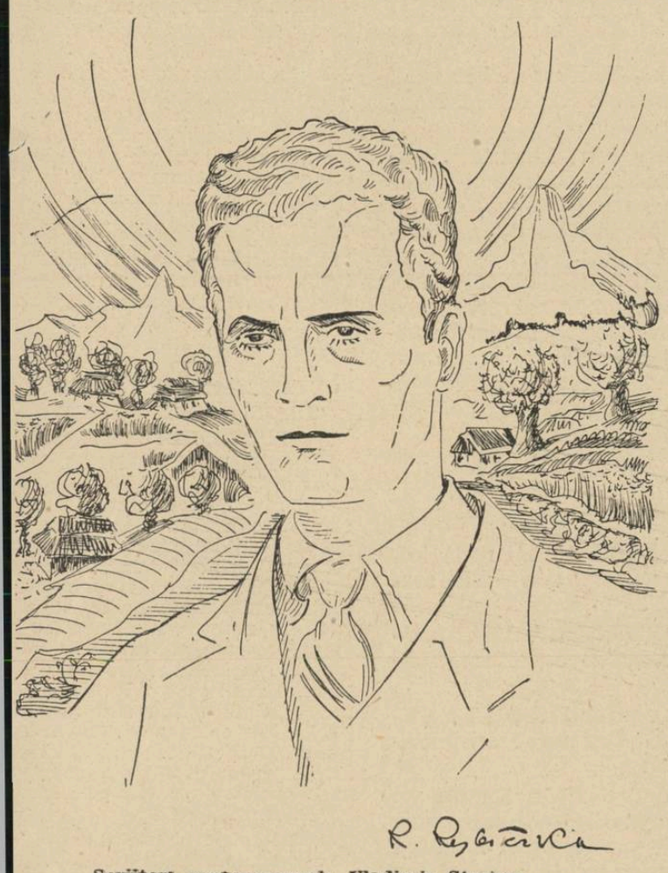

Scriitori contemporani: Vladimir Streinu

Permise pentru scriitori

de N. CREVEDIA

Am arătat în două articole anterioare care e, în general, viața scriitorului român. Și încă n'am arătat totul. Adun în prezent niște documente fotografice, spre a se vedea mai târziu, cum trăiau scriitorii noștri, la 50 de ani după ce Mihail Eminescu, cel mai mare dintre ei, fusese asasinat metodic de boerii timpului și ucis apoi cu pietre!

Ca să nu se creadă, însă, că suntem orbi și răi, recunoaștem că un bun început s'a făcut. M. S. Regele Carol II a inaugurat, anii trecuți, o fericită domnie cărturară și mierea augustelor Fundațiuni îndulcește, în multe cazuri, pâinea tare și amară a scriitorilor. Cu șase ani în urmă, d. prof. Gusti, pe atunci ministru al Instrucțiunii publice lua și dânsul inițiativa de a se premia și tipări lucrările tinerilor și astăzi nu se mai poate spune că o operă valoroasă scrisă de un june necunoscut, nu'și găsește imediat imprimeria. Intre timp, funcționează, vara, câte trei luni, două cămine de odihnă: cel dela Sâmbăta de Sus, înființat de un fost ministru pădurar, dar care prin gestul acesta de artă, s'a înscris printre coconii brâncoveni — și cel dela Bușteni, pus la dispoziția oamenilor de litere, de către acelaș Suveran al Culturii, M. S. Regele Carol II.

Suntem, totuși, departe de rezolvarea problemei scriitoricești. Atâta timp cât ei nu au venit din care să se întrețină cu demnitate și un cămin propriu în care să se adăpostească și să lucreze în tihnă, problema aceasta rămâne încă o mare rană deschisă în cultura românească.

Și încă ceva. In epoca trenului fulger și-a avionului, scriitorii noștri sunt sortiți să vegeteze și să se rateze în cafenea. Scriitorii nu pot să se miște din această Capitală, în care s'au adunat toți, ca într'un cenaclu mai vast. Nu pot să plece nicăeri, fiindcă n'au posibilitatea materială și n'au mai ales acel mijloc de a călători: permisul.

Am făcut o anchetă printre scriitori. Și am făcut descoperiri uluitoare: mulți, foarte mulți dintre ei, nu cunosc, afară de București, decât cateva orașe din Vechiul Regat. Alții, din provinciile alipite, nu au văzut până acum Bucureștii, capitala Țării! Câțiva dintre ei, oameni cu familie și copii, nu au văzut munții! unul dintre ei, om care are feciori la școală în cursul superior, mergea, mai an, la Bușteni și, neclintit dela fereastra vagonului, lăcrăma: vedea pentru prima oară Carpații și acea mare poveste care e valea Prahovei! Șapte zeci la sută dintre scriitorii noștri nu cunosc marea! Habar n'au de plăjile Constanței și de priveliștile dulci ale Balcicului. Foarte puțini cunosc nouile provincii — și numai câțiva au vizitat frumoasele noastre mânăstiri. Scriitorul acestor rânduri, declară aici cu rușine că, deși cunoaște trei sferturi din Europa, nu cunoaște încă Chișinăul, n'a văzut Timișoara și deabia acum trei ani, a vizitat mânăstirile oltene, ca invitat al d-lui E. Lovinescu, care și dânsul atunci le cunoștea întâiași dată. Eu nu cunosc mânăstirile din Moldova și nici pe cele tot atât de frumoase și de istorice din Bucovina. N'am vizitat Delta, n'am văzut Alba-Iulia, Blajul și nici cetatea Hotinului ori Vălenii-de-Munte, de aici din apropiere.

N'am văzut multe lucruri de preț din această țară, pe care am străbătut-o, totuși, de nenumărate ori, în lung și 'n lat, pe jos, cu căruța, cu fulgerul și cu avionul..

Intr'adevăr, nu poți pleca așa oricând și oricum la Sarmisegetuza. S'ar fi putut — și timpul încă nu e pierdut — să se organizeze excursii în grup, fiecare scriitor având în buzunar acea cărțulie fermecată care este permisul pe C. F. R.

Fost-am noi scriitorii în corpore, vreodată, să vizităm Ipoteștii, acel părăginit Behtleem al neamului?

Apăi dacă scriitorul român nu-și cunoaște propria țară, cum o să mai poată el să vadă și străinătățile? Nu poți fi astăzi scriitor mare (și nici în antichitate nu se putea; Homer era un om cult și umblat) dacă rămâi o viață 'ntreagă în paele și fumul acestui București. Bietul Gib. Mihăescu mi se plângea adesea: n'am trecut, măi, niciodată frontiera și simt că aceasta e pentru mine o mare scădere. Cum să treci granița? — îmi spunea tot el — căci îți trebuie pentru aceasta o sumă, îți trebue multe și acasă ai copii, ai familie, ai proprietar! Noroc că Gib. Mihăescu a trecut, în timpul războiului Prutul și de aci a ieșit „Rusoaica"... Mie, cândva, mi se întâmpla

(Urmare în pag. ultimă)

Somnul pădurilor

Ca vechi miresme mă 'mbătau — minuni —
Svonurile pădurilor rourate de moarte,
Adormirea lină în raiul cu sălbăticiuni...
Apele visului pierdeau stele prin aluviuni.

Isvoarele ascunse pe subt arcul punților
Umblau fără glas printre stânci, printre arbori,
Oglindind căprioarele în jocul nunților,
Zăpada lunii, creștetul munților.

Se cerneau albăstrimi cuvioase: chilim,
Peste mări de verdeață, când cerul purtà
Nespuse comori de zugrav bizantin:
Aur în crude corole de crin.

Somnul pădurilor în vis legănà
Crengi aplecate și umbre și munți...
In sbor nevăzut treceam undeva
Peste înălțimi alpestre de nea.

Dar vântul pornit-a prin cetini, arar,
Din brazi cădea rodul, de pe cer luceferi,
Și apele lunii curgeau fără har
Pe mine, din somn, prăbușitul Icar.

Somnul pădurilor prin care am trecut
Subt steaua mezină a anilor tineri,
Ca un fum, printre nori cenușii s'a pierdut
In telurica noapte, de lut.

VLAICU BARNA

Bietul Plutarch!

de VLADIMIR STREINU

Defectul din naștere al culturii noastre, care — mai pe toți câți ne mișcăm în cuprinsul ei, ne închide într'un destin oarecum ingrat, este defectul culturilor apărute cu întârziere.

Clădim nu pe nisip, nici vorbă, de oarece ca fiecare popor avem fundamente spirituale proprii, dela care pornim chiar fără să ne dăm seama (și poate că pentru creațiunea artistică e totdeauna mai de folos să nu ne dăm bine seama), dar clădim pe temelii neîngropate adânc, așternute abia în rasul pământului. Căci dacă dispunem, cu alte cuvinte, de o realitate sufletească etnică, dela care ne tragem singurele noastre puteri, suntem aproape cu totul lipsiți de acele valori universale de asimilație proprie a „umanioarelor", cum li se spunea pe vremuri, de fondul umanistic, pe care, atât de rodnic, s'au altoit etnicitățile apusene.

La noi, când un scriitor și-a început cultura, așa cum e firesc, dela clasicismul greco-roman, împrejurarea a fost totdeauna curată întâmplare. In afară de câteva sforțări cu totul individuale, nimic organizat, care să ajute la întremarea culturii ca unitate națională, nu putem înregistra. D. M. Jakotă, în prefața la cele câteva **Vieți Paralele,** pe care le-a tradus și tipărit de curând, traducere despre care vom arăta îndată ce credem, este mult mai restrictiv: „singur Eminescu, scrie astfel d-sa, a cunoscut adânc această cultură antică și se văd oarecari influențe în poeziile sale. Ceilalți scriitori au rămas aproape virgini".

Lăsând pe d. Jakotă să-și admire singur felul de a se exprima după care e cam greu să ghicim pe clasicist, sărăcia noastră, de netăgăduit, nu ni se pare totuși chiar atât de înfiorătoare. Căci, oricât, am mai avut parte și de un Odobescu, al cărui climat sufletesc de baștină era spiritualitatea elină; am mai cunoscut și pe un Coșbuc, de la care ne-a rămas o exemplară fuziune a fondului etnic cu tiparele antice; am mai dobândit un homerid în Hogaș și un liniștit mediteraneu în Duiliu Zamfirescu, fără a menționa încă pe acel adevărat Homer al poporului nostru, pe care numai Dumnezeu, în afara oricărei pregătiri a noastră și a lui, ni l-a dăruit, — pe Ion Creangă.

Așa încât concluzia dreaptă este că dintre „virginii" d-lui Jakotă se mai arată vre-o câțiva cunoscători deplini ai acelui glorios ciclu de cultură, despre care vorbim; numai că Eminescu, Odobescu, Coșbuc, Hogaș și Duiliu Zamfirescu reprezintă cazuri personale: lanțul istoric al culturii românești nu-și simte cele dintâi verigi prinse de lumea veche. Și a ne fi născut la viața spiritului târziu, în plin romantism european, adică a fi pornit în cultură nu dela capăt, ci dela un anume punct din evoluția Apusului, este defectul congenital al culturii noastre.

Dar, cine știe! Cum suntem foarte tineri, se va găsi poate mijlocul prin care să ne împlinim această lipsă. Se va pune învățământul secundar pe baze mai umanistice sau se va iniția cândva o campanie de traduceri temeinice din autorii greci și latini. Să nădăjduim. Poate că traducerile care au și apărut la **Fundația pentru Artă și Literatură „Regele Carol II"** ca și **Institutul de studii latine,** înființat anul trecut de d. N. I. Herescu, sunt chiar semnele vremii pe care o dorim. Până atunci însă, până când aceste sforțări vor deveni mișcarea organizată a culturii noastre întregi, cu atât mai mare ne este folosul și cu atât mai simțită paguba, când întâmplător căpătăm traduceri bune sau rele. Lucrul bun va ușura sarcina acelei vremi, iar cel rău va trebui reluat, cu o nouă pierdere de timp.

De aceea, neținându-ne condeiul de rău ca de obicei, credem că d. Jakotă, pentru traducerea mizerabilă ce ne-a dat din Plutarch, merită toate severitățile. Nici nu mai stăm să arătăm că traducătorul s'a folosit de criteriul cel mai arbitrar în alegerea **Vieților** traduse și nici că după **Cato cel tânăr** și **Phokion** a înlăturat „comparația" din Plutarch. Pentru aceste lucruri ca și pentru prescurtări sau desvoltări față de original, dacă d-sa n'ar fi schilodit fără milă însăși limba românească în care a tradus, am fi lăsat unui elenist dreptul de a-l judeca și a-l pedepsi.

Dar d. Jakotă a făcut față de limba noastră un nemaipomenit act de barbarie. Versiunea latină din ediția lui Th. Doehner și cele franceze ale lui Talbot, Pierron și Brotier, de care suntem înștiințați că s'a slujit (și nu e nimic rău că un traducător al calisicilor se ajută de lucrările științifice din cât mai multe limbi) a stâlcit în așa fel limba versiunii românești că numai lipsa totală a oricărui simț linguistic din partea traducătorului poate fi cauza acestui adevărat dezastru. Sintaxa și topica limbii latine se recunosc mai pretutindeni, făcând traducerea românească de neînțeles.

D. Jakotă, împotriva felului limbii noastre, poate astfel scrie: „Aici aude că ar dori să-l vadă **Kratesipolis, văduva lui Alexandru, feciorul lui Polisperchon, femee foarte frumoasă** ce locuia atunci la Patras". **(Demetrios,** pg. 269). Va înțelege oricine că ceeace năucește fraza citată este locul unde a fost așezată lămurirea că Alexandru e „feciorul lui Polisperchon"; se lovește în atenția cititorului de două ori: odată când el așteaptă să i se mai spună ceva despre Kratesipolis, dar se continuă cu Alexandru, iar a doua oară când, înțelegând că trebue să se aștepte la lămuriri despre „feciorul lui Polisperchon", e întors din nou la „văduva lui Alexandru".

Cât privește sintaxa modelului latin, rândurile următoare ne fac dovada deplină: „Acesta (Fannius **n. r.)** e ales consul. **Caius tribun a doua oară, fără să candideze, fără să solicite voturile, ci primindu-l oferit de dragostea și de favoarea poporului".** (Caius Gracchus, pg. 133). Exemplele citate sunt două dintr'o sută. Pentru un cărturar, mai grave ni se par cele de sintaxă, deoarece ele trădează o inadvertență și poate chiar o ignoranță. Căci a păstra în traducerea românească sintaxa textului latin însemnează a uita sau a nu ști că limba română, după modelul latinei vulgare, este o limbă analitică în care nu au ce căuta formele sintetice ale latinei culte.

D. Jakotă mutilează firea limbii noastre în toate felurile. Urmele traducerilor franceze consultate se arată pe fiecare pagină, fie simple, lexicale sau sintactice, fie combinate cu cea mai caracterizată ignoranță a limbii române: „... căci mă va vedea moartă înaintea lui, **pe mine pe care ai iubit-o atâta" (Agis,** pg. 52); „Se spune că **vechiul** Leonidas", Spheros trăia sub Ptolemaios Philadelphos și **înfloria** pe timpul lui Ptolemaios Euergetes" **(id.,** pg. 61); „e tulburat de **veștile ce cad" (Kleomenes,** pg. 78); „acel care se **pusese către sine garant"** (id., pg. 80); „semnul unei iscusinți și a unei mărimi de suflet **ordinare"** (id., pg. 87); „...necutezând să mai lupte, **se salvă pe sine" (id.,** pg. 89); „...iar dânșii... nu lasă pe nimeni să treacă **până sunt vii" (Caius Gracchus,** pg. 142); „Alkidamas, filosof și orator, **înfloria** pe la 424 a. Chr." **(Demosth.,** pg. 158); „...enthimemele sale **mirosse a untdelemn" (id.,** pg. 160); „Glasul și l-a întărit rostind discursuri sau versuri pe când suia coastele dealurilor **fără să se răsufle" (id.,** pg.164); „că despre acest lucru **se cântă un alt oracol" (id.,** pg. 173); **„Se putea auzi pe unii** ce spuneau că..." **(Ciceron,** pg. 215); „...discursurile sale **...infectate de această inoportunitate..." (id.,** pg. 219); „Cicero **a însetat** și pe când bea..." **(id.,** pg. 224); „...dorința de glorie... stinge din suflet... **orice doctrină** și pasiunile

(Urmare în pag. ultimă)

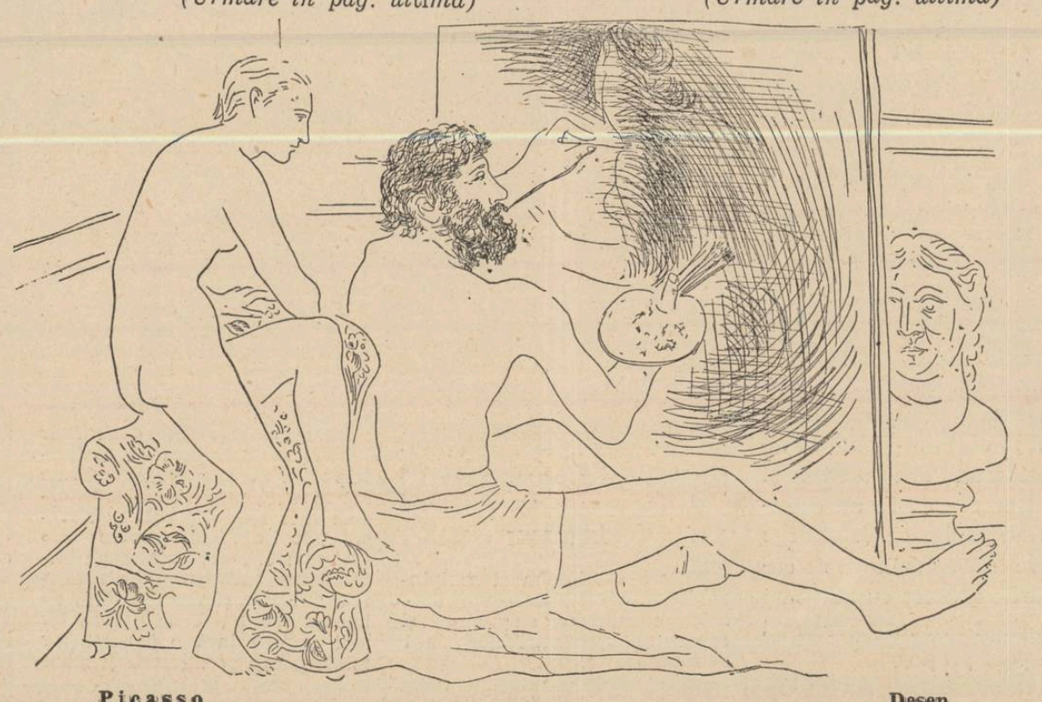

Picasso — Desen

Scriitorii în provincie

de ION BIBERI

Istoria literară înregistrează exodul scriitorilor din provincie către marile centre de cultură, unde tinerii entuziaști au căutat totdeauna consacrarea și notorietatea. Viața provincială nu oferea, într'adevăr, nici fermentul viu al emulației, nici publicul comprehensiv, deschis nouilor experiențe pe care acești scriitori năzuiau să le impună contemporanilor. Uneori, prin lipsa de mijloace tehnice îndestulătoare reclamate de activitatea literară — piesa teatrală — scriitorul era obligat să caute în străluc rea curților regești sau în plinătatea de viață a marilor capitale, mijloacele și ambianța prielnică realizărilor și înțelegerii. Poate că unele din condițiile de existență ale scriitorului în provincie continuă să fie și astăzi improprii activității literare; poate că împrejurările exterioare, cât și egimul moral în care scriitorul e obligat să trăiască, îl diminuează și-i macină. Părerea generală care își face din situarea geografică a scriitorului un fel de criteriu de apreciere a valorii lui, condamnând în principiu pe scriitorii provinciali în favoarea celor din centrele culturale importante, poate avea anumite justificări, dar ea e mai degrabă rodul unei gândiri confortabile și al unei lipse de efort de a considera lucrurile în realitatea lor amănunțită. Vom încerca deci să deslușim câteva din datele vieții scriitorului locuind în provincie.

Sub raportul materialului de viață și observației pe care le are la îndemână, scriitorul provincial nu poate fi considerat într'o poziție neprielnică. Orice colț de lume și orice societate își au un specific și răsfrâng o nouă undă de viață. Nu putem face, sub acest raport, ierarhii și scări de apreciere, afirmând că numai marile centre sunt pline de interes, în timp ce realitatea provincială e lipsită de iradiere și vibrare. Inmulțită în tipare nenumărate, risipită în manifestări de mare varietate, viața se afirmă pretutindeni, cu sâmburele ei de adevăr, cu dramele și cu taina ei. Este neîndoios că între diferitele medii se adâncesc diferențe de ritm și intensitate de viață, dar tocmai în această varietate constă multiplicitatea și farmecul universului uman. Existența de provincie și mai ales, viața satului, prezintă pentru observatorul care știe să vadă și mai cu deosebire pentru acel ce știe să stabilească anumite comunicări sufletești cu aceste medii, realități tot așa de bogate ca și complexitatea de structură a marilor capitale. Ritmul încropit al existenței, lipsa aparentă de conflicte sufletești și simplicitatea de structură interioară a oamenilor fac loc, pentru observatorul lucid, unei nesfârșite varietăți de forme și manifestări.

Dar, poate că sub acest unghiu de privire, problema e rău pusă. Căci nu exteriorul, faptele din afară și întâmplările din jur au semnificație pentru scriitor, ci optica interioară a acestuia, puterea lui de transfigurare a realului și împrumutarea propriilor mișcări de simțire faptelor care se perindă pe ecranul vieții sociale, înconjurătoare. Nu bogăția și varietatea de manifestări a mediului transformă pe un om oarecare în scriitor, ci tumultului, tălăzurea dinlăuntru, noutatea viziunii și simțirii proprii. Accentul cade prin urmare pe factorul interior și nu pe climatul social din jur: dintr'o existență încropită, Emily Brontë a scris un roman de mare intensitate și dramă, după cum din monotonia închisorii, Dostoïewski a desfăcut jerba unei trăiri interioare fără seamăn, cu prăbușiri, neliniști și pocăinți. Scriitorul de provincie nu poate fi deci apreciat după îngustimea orizontului său înconjurător, ci numai după vânzolirea sa lăuntrică și puterea lui de convertire a exteriorului brut, pe plan de realizare artistică.

Intervin însă condiții particulare existenței scriitorului de provincie, care vor avea un răsunet adânc în opera sa artistică. Sunt, în primul rând, împrejurări fericite, priincioase creației: existența monotonă, prilej de seninătate și reculegere. In orașele de provincie, la noi în țară, ca și în alte părți (cum răsunau cândva în noapte pașii noștri pe străzile liniștite ale orășelelor de provincie din sudul Franței!), viața se scurge lent, fără drame, fără prăbușiri. Firile contemplative se părăsesc în acest mediu vagabondării interioare, elanurilor turburi, visului. Visul: prima treaptă a înfăptuirii artistice. Scriitorul de provincie nu creiază zorit și hârțuit; el nu cunoaște nici încordarea aprigă în lupta vieții, nici ambiții nemăsurate, nici imboldul necruțător al editorului; el scrie sau creiază după capricii obscure, aproape la întâmplare, spontan, nezorit; el înghebează astfel, aproape fără vrere, urzeala fină a unui vis

(Urmare în pag. 7-a)

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

George Lesnea: Argint, versuri, (edit. Cartea Românească", București)

Realizările de tehnică ni se par a fi stăpânit planul întâiu al preocupărilor d-lui George Lesnea, în compunerea noului volum de versuri **„Argint"**. Poetul a vrut să meargă cât mai departe cu știința lucidă de a întocmi o poezie, — pătrunzând dincolo de rimă, ritm, armonizări de accente, etc.. în lăuntrul mai delicat al imaginilor, al senisibilității metafizice. O măestrie formală deosebită, desigur, bucură când o constatăm la un poet de al cărui lirism am știut mai de mult că are isvoare trainice de alimentare. D. George Lesnea s'a impus ca un temperament înzestrat, stăpân pe o gamă întinsă a sensibilității, în contact direct cu emotivitățile cotidiane, și deci ferit de abstractizări, de ermetisme, de ceea ce a devenit intelectualizarea poeziei. De aceea problema tehnicei, la d-sa, prezintă o importanță aparte. La ea nu se face apel ca să acopere un deficit al conținutului sensibil, ci, dimpotrivă, slujește ca să opreasscă în forme durabile o abundență fluidă, o nelimitată stare de exaltare ! Nimic mai profitabil de cât această utilizare a tehnicei ! Rolul său de cupă strângătoare a sensibilității în tipare calme — apare ca o binefacere, indiferent, firește dacă în conținut cristalizează o experiență tragică sau optimistă. La d. George Lesnea tehnica este odihnă, siguranță, acel confort destul de rar al poeziei, care, ca o construcție temeinic zidită, inspiră sentimentul rezistenței împotriva efemerității.

Așa în strofele următoare, iese în lumină asistența formală de care vorbim, ca o valoare de același grad, cu a originalității simțirii :

Păianjenii urâtului se'ndeasă,
Pe frunțile tristeților din casă.
Cuvintele-s bășici ce 'ndată crapă,
Vărsând vedenii turburi pe pleoapă.
Nu-i nicăeri nimic. Se 'neacă drumul.
Căscându-și gura ne înghite fumul.

Ne răzămăm de crengi, de cuiburile goale,
De gârbovele amintiri domoale.
Pe lângă câinii vagabonzi, cu chinul,
Umblăm prin gloduri căutând destinul.
In ochii lor vedem ce 'n noi se 'ntâmplă.

Ne pare că pornim spre amorțire,
Că morții au fugit din cimitire
Și s'au ascuns în noi. Cu mâini albastre,
Își încălzesc la inimile noastre,
Veciile ucise de uitare.
De asta e tăcere-așa de mare.

CA NIȘTE FRUNZE NEGRE (pag. 99).

Dacă în strofele acestea prozodia constitue o reușită contopită armonios cu întregul liric, rămânând ca să gustăm îngemânarea ei discretă, alteori ea este o ingeniozitate, un vădit rafinament, care atrage atenția mai mult. Astfel ni se pare virtuozitatea rimelor cu accentul pe vocala antepenultimă, din bucățile „Salcia", „E ceasul albastru". „Primăvara", „Mi-i soră colina", „Trecând pe câmp lumina",... Poezia „Mi-i soră colina" excelează în deosebi prin această rimă cu accent antepenultim :

Sunt hatmanul frunzelor și al șopârlelor,
Alesu-m'au staroste broaștele gârlelor.
Mă au de duhovnic bursucii și vulpele,
De versul meu iepurii-și gudură pulpele.
Cuvintele mele cu mânjii se 'ngeamănă,
Plugarii și 'n pieptul meu ară și samănă.
Îmi dau bună ziua lăstunul și vrabia,
Mărețul luceafăr salută cu sabia.
Dumbrăvile serii își flutură fustele,
Când dorm lângă greeri și străji mi-s lăcustele.

(pag. 47)

Este de remarcat tonul natural al compoziției, păzit îndestul de primejdia retoricei, atât de deseori amestecată acolo unde înflorește tehnica. Optimismul d-lui George Lesnea se susține dealtminteri temperamental, — atitudine lirică, panescă, fără ajutorul prejudicios al reflexivității, după cum exprimările elegiace sunt destăinuiri spontane, valoroase prin sinceritate. Chiar într'o poemă ca „Psalm", scrisă la hotarul de lângă declamație, nu ni se pare ca poetul să fi căzut în acest păcat :

Te pasc pe câmpuri oile și caii.
Albinele te cară la prisăci,
Te înfloresc din sângele lor, scaii,
Te dă la vânturi frunza depe crăci

Cu clipa ce rănită se strecoară.
Cu anii ce ne-aruncă 'nire strigoi,
Învață să scrâșnească și să moară.
Vecia ta întemnițată 'n noi

Ești chinul meu și singurul meu bine.
Ești pânza bărcii mele cu nimic.
Ești sâmburul cuvintelor din mine.
In traista mea cu zile te ridic...

(pag. 68).

O poezie cu totul frumoasă credem că este „Când ninge", exercițiu de versificație care aduce aminte înduioșător. de „Doina" lui St. O. Iosif :

Când ninge rar,
Pornești hoinar
Și'ncet din cer
Zvârliți de ger,
Pe ani și tei,
Cad ghiocei.
Jucând prin văi,
Fug zurgălăi.
Cling-cling, cling-cling,
De ochi s'ating.
Cu alb amurg
Pe gene curg.
Pun pe trecut
Câte-un sărut

Un stins sărut...
In piept și 'n grai,
Miroase-a rai
Crezi că plutești,
Că nu mai ești,
Că printre fulgi
Din lut te smulgi

Spre stele reci
Visezi că pleci.
Spre stele pleci...
Cling-cling, le vezi
Și trist visezi.
Cling-cling, visezi

E totul sfânt,
Nu-i chin, nu-i vânt.
In suflet nu-i
Azi nici un cui.
Și nici un spin
Nu-i pe destin.
Ai vrea să sbori,
Râzând să mori.
Plângând să mori.

(pag. 64)

Vom încheia semnalând ceea ce am găsit că formează totuși un abuz în elaborările de vrednic meșteșugar ale d-lui George Lesnea. Vom denunța acest abuz în întrebuințarea până la oboseală a unui procedeu metaforic. Autorul știe că un frumos efect de plasticizare se obține prin alăturarea unei determinări concrete lângă un cuvânt abstract, și prin împrumutarea de proprietăți între termenii legați metoforic. Versul tipic pentru procedeul adoptat poate fi : „Strâng macii vinul roșu al zărilor în cești" (pag. 11) sau „Sălciile stau pe maluri, pieptănându-și părul ud". (pag. 26) precum și „Ca o clipă veche, câte-o frunză cade" (pag. 34). Abuzul însă constă în acumularea exemplelor de utilizare a procedeului în fiecare vers din toate strofele poeziei, care, la rândul său nu se deosebește, ca factură, de multe altele din volum. In poezia „Peste păpuriș de soare", întâlnim astfel epuizat procedeul : „bate din aripi privirea", „Liniștea deschide poarta", „Turmele băură ziua", „Plopii mătură cu vârful", „Scârțâie prelung amurgul", „boii câmpu'-l duc la pas", „Vântul trage cu arcușul", „Pe cărarea unui fluer" „curge șipotul de oi". „Schitu-și mișcă, în litanii, tristul clopot de la gât", etc. Paradoxul unei asemenea îngrămădiri metaforice este ingreuierea până la respingere a lecturii. Peisagiul nu se poate fixa spre a fi contemplat, și cu atât mai mult,—oprită neîntrerupt și fărămițată, — emoția ajunge prea săracă spre a se mai comunica.

In afară de aceasta, întâlnirea procedeului neschimbat de la o poemă la alta, le scade considerabil din unicitate și face zadarnică trecerea de la un conținut la altul. Nădăjduim că d. George Lesnea va culege îndreptările ce se cuvin din semnalările noastre cu atât mai mult cu cât am ținut să-l înfățișăm mai întâiu ca pe un poet prețios.

ANIȘOARA ODEANU

Colecția *„Universul literar"* a angajat spre editare volumul de versuri al d-rei Anișoara Odeanu, intitulat *„Fata lui Codru-Impărat"*. Autoarea este un nume cunoscut și apreciat în literatura românească tânără. Romanele *„Intr'un cămin de domnișoare"* și *„Călător din*

Anișoara Odeanu

noaptea de ajun" au avut un frumos succes de public și au consacrat deopotrivă talentul scriitoarei în judecata criticei. *„Fata lui Codru-Impărat"*, volumul de versuri care se tipărește în Colecția *„Universul literar"*, aduce exprimarea lirică a talentului d-șoarei Anișoara Odeanu și cartea va constitui o frumoasă tipărire în primăvara ce se apropie.

UN CONCERT DE MUZICA GREACA MODERNA, LA BUCUREȘTI

Societatea compozitorilor români, în dorința de a face cunoscute la noi tendințele și aspectele muzicei contemporane, a organizat cu concursul „Filarmonicei, un concert simfonic de muzică greacă, la Ateneu, în ziua de 5 Februarie, orele 11 dimineața.

Va conduce d. Filip Economidis, directorul Conservatorului

FILIP ECONOMIDIS
Directorul Conservatorului din Atena

și asociației simfonice din Atena.

Programul, cu lucrări de Manolis Calomiris, Nico Scalcotos, Antioche Evanghelatos, Marius Varvoglis, Emil Riadis și Petre Petridis, va fi executat cu concursul d-nei Crino Calomiris, pian și Tycha Turlitachis, dela Volksopper din Viena, canto.

Dată fiind lipsa totală de difuziune în România a muzicei cu variate și însemnate afirmări ce reprezintă producția compozitorească a Greciei, cât și seriozitatea manifestării organizată de soc. compozitorilor români, această inițiativă este de cel mai viu interes și va fi desigur urmărită cu toată atențiunea ce merită.

ION F. BURICESCU: PE MARGINI DE PRĂPASTIE, însemnări din războiul de întregire.

„Asociația generală a Ialomițelor" a tipărit cartea d-lui prof. Ion F. Buricescu: *Pe margini de prăpastie*, însemnări din războiul de întregire. Până la o recenzare mai amplă a interesantului volum de nouă documentare asupra războiului întregirii, vom spune că d. Buricescu aduce un punct de vedere original în lucrările de această speță. „Istoria războiului, pentru unitatea națională, — scrie autorul, — va avea nevoie, pe lângă documentele oficiale, și de mărturiile acelora cari au luat parte cu brațul la înfăptuirea idealului nostru. Oricât de strâmt ar fi cadrul, în care s'au mișcat adeseori luptătorii depe front, nu se poate contesta că, numai amănuntele, realitățile, mici în aparență, vor fi în stare să dea viață considerațiunilor abstracte și să precizeze contururile perspectivelor largi ale totului".

EXPOZIȚII

Pictorul N. Brana și sculptorul Ștefan Gomboșiu vor deschide o expoziție de pictură și sculptură în sala „Dalles", la 1 Februarie a. c.

CRONICA MĂRUNTĂ

Biserica neagră, de Victor Popescu

Am anunțat că în Colecția „Universul Literar" va apărea curând volumul de nuvele „Biserica Neagră", al d-lui Victor Popescu.

Dela apariția revistei „Universul Literar", numele d-lui Victor Popescu s'a făcut cunoscut și apreciat prin sprijinul serios dat literaturii tinere, căreia i-a deschis în paginile revistei un loc de largă circulație în publicul mare. „Biserica Neagră", opera de debut a scriitorului, este produsul unei sincere pasiuni pentru literatură și al credinței în menirea frumoasă a artei. Cartea d-lui Victor Popescu, conducătorul entuziast al „Universului Literar", va fi unul din darurile alese ce ni le vor oferi librăriile, în curând.

Lămuriri pentru „Premiul cititorilor"

In legătură cu premiul de 5000 (cinci mii) lei, instituit de „Universul Literar" pentru cea mai bună analiză critică a personagiilor:

IKI IANKEL, din romanul FUNDACUL VARLAMULUI, de Ionel Teodoreanu (ed. „Cartea Românească") și

2) MOISE DINERMAN, din romanul DOUA CHEMARI, de Octav Dessila, (ed. „Cartea Românească"), dăm următoarele lămuriri:

Lucrarea va fi o singură compoziție. Ea nu va consta însă neapărat dintr'o paralelă, — asemănări și deosebiri — între cele două personagii. Analiza se va face și prin raportarea tipurilor la mediul lor social.

Dealtminteri scopul premiului este de a cerceta modul cum judecă publicul mare operele cari zugrăvesc tipuri din viața modernă.

Reamintim că manuscrisele se vor preda redacției până la 1 Martie a. c.

Hronic, de Al. Raicu

Săptămâna viitoare se va pune în librării HRONIC, volumul de versuri al d-lui Al. Raicu, al patrulea scriitor din generația tânără, tipărit de colecția „Universul literar".

Poetul Al. Raicu garantează valoarea producției sale lirice printr'o corectă și armonioasă versificație, precum și prin gama felurită a inspirației, pornind dela un tradiționalism purificat. HRONIC va fi un frumos succes.

Baletul „Nunta în Carpați"

La Opera Română s'a prezentat în primă audiție, baletul „Nunta în Carpați", drept demonstrație în fața comisiei pentru Expoziția Internațională de la New-York, presidată de d prof. Dimitrie Gusti.

Scenariul baletului alcătuit de d-na Floria Capsali, dă pretexte de frumoase desvoltări muzicale talentatului compozitor Paul Constantinescu precum și de ingenioase decoruri sculptorului Mac Constantinescu.

Din desfășurarea coregrafică a baletului, prin scurte și amuzante scene, se profilează intriga baletului, care ar fi supunerea miresei în fața hotărîrii părinților ei de a se mărita cu cel ales de ei iar nu cu acel iubit de ea.

le e tristețea că o pierd dintre rândurile lor. Această scenă este ingenios tratată de compozitor prin suprapunere de ritmuri, pe care de altfel și coregrafia scenică le subliniază cu perfecțiune.

In baletul „Nunta în Carpați", d-na Floria Capsali, joacă rolul principal al miresei, redându-l cu toată intensitatea vigurosului ei talent, cunoscut și apreciat de noi toți, fiind minunat încadrată de cele două admirabile elemente masculine ale baletului românesc, Oleg Danowski în rolul mirelui și Mitiță Dumitrescu în cel al flăcăului trist.

D-ra Mary Georgescu a subliniat rolul de mamă soacră, cu inteligent umor și a dansat cu

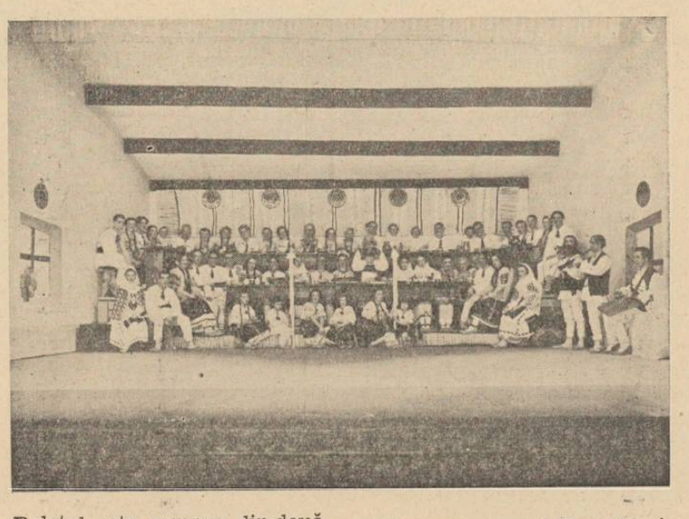

Baletul este compus din două tablouri. Primul înfățișează o ogradă unde tineretul satului descarcă și joacă zestrea. Apoi vine alaiul nunții în frunte cu lăutarii și jocurile încep. Tabloul al doilea prezintă un interior țărănesc anume orânduit pentru sărbătoarea nunții. Aci, ritualul mesei de nuntă și înlănțuirea jocurilor au scos în evidență bogățiile folklorului nostru. Coregrafia dansurilor bazată exclusiv pe riten autohton ne-a făcut să vedem cât de sprinten și mai ales cât de divers este ritmul jocurilor noastre populare. Una dintre cele mai reușite scene este scena îmbobodirii miresei, unde nevestele guralive și vesele exaltă de bucurie pentrucă de partea lor mai câștigă încă o nevastă iar fetele plâng pe mireasă și mare mult temperament. D-na Marie-Jeanne Livezeanu în sora miresei a avut duioase nuanțe sufletești în scenele ei cu flăcăul trist.

D. G. Oprișan și d-na Magda Kenny în rolurile nașului și al nașei au completat cu sobra lor ținută această desăvârșită distribuție. In hora miresei, jucată de ea și suratele ei, s'au distins siluetele fine de bune dansatoare și interprete ale d-relor : Nutzi Dona, Iosefina Krannich, Magdalena Rădulescu, Coca Ignat și Nadina Krainik. La reușita scenică a acestui balet au contribuit, în mare parte, decorurile și costumele d-lui Mac Constantinescu, al căror colorit atât de specific românesc, au întregit atmosfera de nuntă țărănească.

„DRUMEȚ IN ANOTIMPURI" (ED. „FRIZE"), poem de Ștefan Baciu

Peste câteva zile va apare în librării placheta *„Drumeț în anotimpuri"*, poem în șase părți de Ștefan Baciu, cuprinzând între un preludiu și un postludiu, cele patru anotimpuri. Va fi, nu ne îndoim, o nouă mărturie prețioasă a unui talent liric dintre cele mai înzestrate în poezia tânără românească. D. Ștefan Baciu mai are gata pentru tipar un volum de poeme *„Căutătorul de comori"* ce va apare în primăvară, la Fundațiile Regale.

CUVANT INAINTE LA ȘEZATOAREA SCRIITORILOR TINERI, DIN SIBIU, ROSTIT DE AL. DIMA

Imi revine protocolara însărcinare de a saluta în numele grupării intelectuale „Thesis"-Sibiu pe scriitorii dela „Universul Lterar" cari au răspuns cu atâta entuziasm invitației și prețuirii noastre, alcătuind bogatul program al șezătoarei de față. E o însărcinare protocolară ca orice salut care părăsind tainețele inimii, trebue fluturat în public, dar căldura ce-l învălue e menită a topi zăpada solemnității și a exprima bucuria unor camarazi pentru prietenii lor scriitori.

Sentimentele noastre nu sunt de altfel improvizații d ecircumstanță, amabilități obligatorii de gazdă dornică de a face o bună

Al. Dima

impresie oaspeților ei. Ele exprimă legături reale, desăvârșesc punți ideale cari ne duc spre tinerii scriitori dela „Universul Literar". Intre ideologa noii echipe a revistei bucureștene și concepțiile noastre literare există certe afinități.

Ne leagă mai întâi *tinerețea*, care nu mai e de mult o vorbă goală, ci o realitate spirituală vădit creatoare. Pe schelele ei astăzi ca și altădată, ca totdeauna, se înalță edificiile de mâine ale valorilor culturii. Tinerețea rămâne leagănul lor etern.

Dar dincolo de acest substrat elementar și imediat. noua ideologie a *„Universului Literar"*, ne-a impresionat prin direcția ei ce-a depășit un tineret caracterizat de obiceiu prin atitudini de frondă, gesturi de stânga, avantgardă literară de stil modernist. Incă din primele numere ale reapariției sale, *„Universul Literar"* și-a fixat drumul său pe albia *tradiționalismului clasic*, tinzând dar să stăpânească rațional tumultul unei tinereți, clocotind de nerăbdarea creațiilor inegalate. Un duh al liniștii și al unei maturități timpurii s'a așternut pe rândurile și paginile revistei bucureștene. In această trăsătură a ei desigur, scriitorii provinciei noastre și-au recunoscut propriile lor gânduri și sentimente. Provincia a fost chiar totdeauna leagănul unei atitudini mai calme în fața solicitărilor violente ale vieții literare, un fel de surdină a cânteculuî prea impetuos.

„Universul literar" a reușit apoi să trezească susținute ecouri în provincie prin înțelegerea și cultivarea valorilor ei. Cel mai de seamă fapt social al literaturii de după războiu, rămâne locul pe care a știut să și-l cucerească provincia, părăsind rolul pasiv și contemplativ de altădată. Revistele și grupările au cunoscut — în ultimii ani— c ascensiune pe care nici un istoric literar obiectv n'o poate nega. Ardealul mai ales a adus contribuțiuni evidente cu „Gând Românesc", „Pagini literare", „Familia" spre a nu cita decât revistele proeminente.

„Universul literar" a înțeles fenomenul și și-a deschis paginile manifestărilor scriitoricești din provincie, dovedindu-se astfel încă odată actual. Pe această cale, a și pătruns în inima publicului provincial, așa cum o ilustrează din plin șezătoarea de față.

Depășind cercurile Capitalei, revista bucureșteană se apropie tot mai mult de valurile marelui public care în provincie — trebue s'o recunoaștem — a păstrat mai vie și mai pasionată, dragostea contemplației și a visului literar.

Iată motivele pentru care salutul meu — în numele grupării „Thesis"— flutură cu o nestăpânită emoție.

...ȘI DESPRE ȘERPI

de G. BANEA

„Șerpii au dimineața veninul în coadă, la prânz îl au în cap și seara în burtă". Acest lucru îmi era cunoscut încă de când, mic copil umblam cu picioarele goale — cura lui Kneip — și mă duceam la vie ca s'o păzesc. Asta însemna că paza de șerpi putea să fie ceva mai puțin grijulie dimineața pe răcoare și să se întețească mereu, odată cu mersul soarelui pe cer. Se înțelege că cel ce descoperise acest învățământ pornise dela adevărul că puterea șerpilor este în strânsă legătură cu căldura soarelui. Și că toți sunt veninoși. Iar în ce mă privește, mie, de când mă știu, de când îmi aduc aminte, mi-a fost întotdeauna o strașnică frică de șerpi. O fi fost în teama asta nu numai a mea, ci și a multora și ceva din ancestrala groază a omului de șarpe, dar și pământul ăsta al Dobrogei noastre are în alcătuirea lui multe deosebiri de celălalt pământ românesc de peste Dunăre, multe ciudățenii. Și mai întâi de toate: șerpi. Șerpi mulți și feluriți. Dela șarpele obișnuit de pe

lângă casă, negricios, nevenincs, până la năpârca cenușie, mică, dar grozav de rea, a cărei mușcătură aduce o moarte grabnică și sigură. Iar până la viperă pământul Dobrogei mai are și șerpi mari de câmp, balauri, galbeni-alburii pe burtă și cenușii pe spinare. Șerpii de casă îi descoperisem de mic în buruenile și printre pietroaele din curte. Adică îi descoperiau mai întâi găinile, care se adunau într'un loc, se sburleau și scoteau toate o mirare prelungită, pe când cocoșul se învârtea tot acolo cotcodăcind de zor.

— Auzi, cum se miră galițele? Trebuie c'au descoperit vreo boală de șarpe.

Eu, prin apropire, îl văzui ridicând ușurel capul și scoțând un fâsâit ca de gânsac. Știam ce pățesc dela gâște și mă mai speriase și vorbele mamei, care-mi dăduse în grije să fug cât oiu putea de șerpi, pentrucă mușcă rău și mori dintr'asta.

Bine! Să fug, dar îi întâlneam pe toate cărările. Și chiar la ieșirea din sat, pe clina șanțului care tăia ulița dela margine pe unde dădeai în izlaz, lângă casa lui Ștefan Vodă. Acolo, pe malul șanțului erau însă morți. Omorîți de cine știe cine, fuseseră aruncați la gunoiu. Erau balauri mari, albi-gălbui pe burtă, lungi ca de 3 coți și mai bine, de grosimea unui braț la început, ei se umflau văzând cu ochii și răspândeau o duhoare care otrăvea împrejurimile. Treceam în fugă pe lângă șanț, — chiar morți parcă tot puteau face rău — și ținându-mă cu mâna de nas, stârnind roiul de muște care-și împărțeau acuma prada cu viermii. Balaurii morți apăreau și dispăreau des pe șanțul din marginea satului. Apariția lor diminеața mi-aducea aminte să mă feresc de ei și la vie. Via noastră, ca și celelalte dimprejur era ca un fel de raiu pentru șerpi, pentru poponeți, pentru arici, ca și pentru alte lighioi sălbatice și misterioase, pentru bursucii din care bunăoară n'am văzut niciodată niciunul și pentru păsări deasemenea.

Mai ales era ca un raiu pentru toate sălbăticiunile, de când dăduse filoxera în vii, de le prăpădise și un timp rămăsese neluerate, pârloagă, de nu se mai cunoșteau din bălării. Într'o vie vecină, în scursul văii, vie de care nu ne despățea nici gard, nici șanț,ci treceai pe nesimțite peste o linie de copaci, descoperisem în mohorul des care creștea pe vale un cuib cu ouă de potârniche și cu pasărea clocindu-le. Rămăsesem uimit lângă cuib, dar cloșca s'a speriat de mine și a sburat ras cu pământul, lăsându-și cuibul și ouăle în paza Celui de Sus. Eu m'am depărtat repede fără să mă ating de ele și m'am dat înspre cireșii noștri puși pe marginea viei, de unde am pândit întoarcerea păsării. Imi făcusem socoteala s'o prind când s'o așeza din nou pe ouă la clocit. Trebuia să pun însă ceva peste ea ca o plasă. Pălăria ar fi fost bună, dar n'aveam pălărie, umblam cu capul gol. Mi-am scos atunci hăinuța de pe mine și m'am apropiat tiptil de cuib. Ajuns acolo, am asvârlit repede haina pe el. Dar nu văzusem potârnichea întorcându-se, așa că nu eram deloc sigur că am apucat-o dedesubt. Am ridcat deci haina ca să văd, dacă este și pasărea în cuib. Ea era săraca acolo și sfârrr! a sburat de sub prinzătoarea mea și dusă a fost pentru totdeauna, lăsându-mă aproape cu lacrimile pe obraz de obidă.

— Dece n'ai lăsat în pace, să-și cloceaască ouăle și să-și scoată puișorii, biata găinușă? mă ținu de rău mama.

Acuma o să-i bea șerpii ouăle.

— Cum șerpii beau ouă?

— Beau și ouă, beau și lapte și sug sângele din broaște...

Așa era și credința tuturor oamenilor, după cum este îndeobște credința poporului nostru în ce privește hrana șerpilor.

Oușoarele gălbui lăsate de biata găinușă sălbatică le-am mai văzut un timp în cuibul lor părăsit, dar nu știu dacă le-or fi băut șerpii.

Aproape de marginea aceea a viei noastre era la noi o fântână. Pentrucă însă acolo era locul jos, apa din fântână nu prea era bună de băut, ci doar de adăpat vitele. Din această pricină, fântâna fusese tot mai părăsită, ghizdelele ei de scânduri groase putreziseră, furca îi rămăsese un timp fără cumpănă, apoi fusese scoasă și ea și furată într'o noapte și în loc de fântână era acolo acuma doar o groapă largă și din ce în ce mai puțin adâncă. Apă tot mai avea pe fund și-mi aduc aminte cu câtă satisfacție veneam cu alt băiat la marginea ei și dădeam cu bulgări în apă.

Pentrucă, într'o toamnă, după Ziua Crucii, când se îngroapă serpii, ca să ierneze adânc în pământ la adăpost — de multe ori bunicul meu când ara mai adânc primăvara, fierul plugului dădea de bieții șerpi care iernase în tarlaua lui, îi tăia bucăți și-i scotea afară pe brazdă — vreo trei șerpi mai proști, nu știu cum au făcut de au căzut în fântâna noastră. Și stăteau acolo ca niște nemernici și bulgării noștri îi stârneau și-i făceau să se frământe speriați încoace și încolo pe apa gropii.

Poftim de mai bea apă din fântână!

Apă mai bună, mai rece era însă la fântâna din via lui Popa Dumitru. Via asta a Popei era în susul văii, mai ridicată decât a noastră pe un loc mai întins și mai neted. Fântâna era adâncă tare, pietruită bine, dar fără ghizduri, iar apa era foarte rece. Beam așadar toți de acolo. Până într'o zi, nu știu cui i s'a părut că descopere în apă și niște steluțe ca de grăsime.

— Asta-i apă? Asta-i ciorbă, spuse descoperitorul.

— Ciorbă?

— Ciorbă, ciorbă, dar nu de pește, ci de șarpe. Cine știe cum o fi alunecat vreunul și, neputând să mai iasă afară la căldură o fi murit acolo și s'o fi topit în apa fântânii ca peștele în oala cu borș.

Și dela întâmplarea asta muream mai bine de sete, decât să mai beau asemenea apă.

Se înțelege că n'ar fi fost chiar cu neputință să fi lunecat vreun șarpe acolo înăuntru, ca în a noastră, pentru că și fântâna lui Popa Dumitru era tot fără ghizduri. Și șerpi primprejur berechet! Șanțul adânc ce despărțea via noastră de a Popei era plin de bălării dese ca peria și nalte cât omul. Alături de acest șanț se găsea la noi pe o lungime de vreo doi stânjeni o pădurice deasă de liliac. In această pădurice nu intram niciodată tocmai de teama șerpilor, căci într'o vară, când eram mai mic, era aproape să calc peste unu, mare, galben, care se prăjea la soare încolăcit ca o tavă. Eu mă speriasem rău, chiar leșinasem de spaimă, după cum mi s'a spus pe urmă, ba am și zăcut de friguri și mă îngălbenisem ca șofranul în vara aceea.

— Auzi, dumneata, bala? Să-mi sperie băiatul!

— He, hei, spunea Moș Anton, vecin și el cu via, dar mai la vale, bine că balaurul a fost sătul și nu l-a „legat".!

Când am mai auzit și asta, n'am mai trecut de fel pe lângă pădurica de liliac. Ocoleam pe departe. Mergeam numai pe cărare. Și mai pocneam mereu și din biciu ca să-mi fac curaj și să sperii șerpii din drumul meu. Ii speriam, vezi bine și fugeau ei mai întâi. Cum via noastră era pe amândouă laturile unei văi, pocnetul biciului răsuna ca tunetul unei puști, iar când chiuiam odată, așa cum învățasem dela cel mai mic din băeții Popei, spre a speria păsările dela struguri, chiuitul era repetat de două-trei ori de ecoul văii.

— Auzi, mamă, cum știu să chiui de tare?

— Aud, cum nu? Un chiot pe deal și unu pe vale, răspundea zâmbind mama.

Dar odată, stând pe marginea șanțului dinspre Popa Dumitru și pocnind din biciul meu, biciu lung, împletit din teiu, cu sfârcul de mătase, ca să pocnească mai tare, am atins cu șfichiul cel urzicător pe un balaur care se sorea chiar pe marginea șanțului și care dispăru furios în bălăriile de acolo, pe când eu nici nu știu când am și fost în vârful cireșului de lângă șanț.

Așa mi s'a mai închis încă un drum. Și ce bun drum!

Pe acolo treceam de via lui Popa Dumitru și ajungeam în via Babei Nuța a lui Ștefănache. Baba Nuța avea un nepot mai mare decât mine. Nepotul ei era cocoșat, dar vioiu și mereu iscoditor. Cel mai minunat băiat pe care l-am cunoscut în copilăria mea! Pentrucă, prin niște țevi de trestie el scotea apă rece și bună de băut din costișa de răsărit a viei lor. Nu era de mirare de sigur, lucrul acesta, căci din munții mărunți dar apropiați trebue că se scurgeau izvoare pe sub pământ. Și nepotul Babei Nuța dăduse de un asemenea izvor. Ba, câteodată înfigea așa fel țeava de trestie, că apa țâșnea în sus. Nu era multă, ci doar o ață subțire de apă limpede și rece ca ghiața. Dar pentru mine ca și pentru ceilalți băieți, asta era una din minunile lumii.

Și ce mă mai trudeam pe urmă și eu pe costișa de sus a viei noastre, unde nu mai erau butuci de viță, ci loc de arătură, ce mai scobeam, ce mai înfigeam trestii ca să dau de apă!

Dar apă icc! Și doar Moș Anton, vecinul cel sfătos, spusese când auzise de descoperirea nepotului Babei Nuța, că asta nu e de mirare, odată ce pământul ăsta este așezat pe apă. „Așezat pe apă" și totuși prin țevile mele nu ieșea nimic, oricât aș fi supt eu de tare și cu stăruință.

Pentrucă silințele mele de a descoperi un izvor mă cam făceau să calc prea mult locul semănat cu pepeni și să fac deci să li se usuce vrejurile, am fost ținut de rău ca să mă astâmpăr cu drumurile mele prea dese prin bostană. Mai hotărîtoare pentru cumințirea mea însă a fost că mi s'a părut că stârnisem adotă o năpârcă. O fi fost poate numai curpenul bătând în cenușiu al pepenelui? Se prea poate, după cum luasem într'o seară niște tufe de ciurlani drept animalul fabulos, bursucul. Atunci mă nimerisem cu pușca paznicului ca să speriu bursucul. Pușca era una turcească mare, grea, cu două țevi, trăsnind ca tunul. Noroc că mă mulțumisem numai să amenințcu ea, nu trăsesem, căci poate m'ar fi omorît pe mine mai întâi. Adică, noroc, vorba vine! Poate dimpotrivă.

... De frica năpârcii m'am astâmpărat dela căutat izvoare, căci năpârca este rea. Ea nu te leagă, este prea mică, dar te mușcă numaidecât. Și pe urmă nu mai ai vreme nici de împărtășit!

Oamenilor dela noi le este totdeauna teamă de năpârcă. O și găsesc pretutindeni: pe snopul ce a rămas pe câmp, printre pietrele pestrițe de granit ale munților, pe marginea șanțurilor. Este de ajuns s'o atingi cât de ușor ca să se supere și să te muște cu

furie. Oamenii au de ea o teamă respectuoasă ca pentru o divinitate, cu care e bine să umbli ușor, să nu te simtă, să n'o superi.

— Năpârca, mă băieți, este surdă. Ea nu aude, dar vede cu atât mai bine și simte ușor de tot orice mișcare din apropierea ei. Dacă treci pe lângă ea și ești încălțat, sare în sus ca să te muște până și de față. Și cum ți-o vârî odată colții, fie în picior fie în mână, gata... la cimitir, la Moș Alecu!

Așa ne spunea un moș tocmit de pază la via lui Popa Dumitru...

Am văzut și eu năpârcă ucisă. Este hidoasă. Mai ales capul îi este bont, n'are linia lunguiață și elegantă a capului de șarpe obișnuit. Am omorît numai odată una mică în munții noștri, pe când mă cățăram pe stâncile și bolovanii cenușii, de lângă „Fântâna de leac", împreună cu alți băeți. Eram în liceu. De vipera cea mică dăduseră doi din băeții cu care eram. Și atunci eu, gazda, am și sărit cu câteva pietroaie pe ea. Am avut noroc, de am nimerit bine dela început, de am rupt-o în două. Dar nu m'am mulțumit cu atâta, ci am urmat a o bombarda cu pietre până am sfârtecat-o mici fărâmele. Și fiecare fărâmiță svâcnea și sărea în sus. Strașnică putere de viață a răului!...

Tot pe când eram mai măricel, într'o după amiază de sfârșit de vară, mă întinsesem toropit de căldură pe niște paie de fasole uscată și bătută. Era o vreme grea, o atmosferă apăsătoare. In dreptul soarelui era un fel de nour fumuriu. Aținisem. Când un fâșâit grozav, de parcă s'ar fi apropiat în goană o cireadă de bivoli speriați, mă trezi pe neașteptate. Ce era? O biată șopârlă fugărită de un șarpe mare și în primejdie de a fi înghițită, trecu peste mine trezindu-mă. Sării ars drept în picioare și făcui față unui balaur, care-mi păru uriaș și care alerga furios după biata șopârlă. Ieșindu-i eu în cale, șarpele o coti la dreapta și poate așa sărmana șopârlă o fi scăpat teafără.

Așa fac șopârlele întotdeauna. Când sunt în primejdie mare și grabnică de a fi ajunse de șerpi, ele se refugiază pe lângă om și de multe ori scapă, sau, dacă șarpele a apucat de le-a înghițit o parte din coadă, ele se smucesc și fug mai departe, lăsând în gura balaurului doar coada. Le crește lor repede alta la loc. Ba de multe ori am văzut și șopârle berci, fără coadă...

Oamenii cred că șarpele intră și în gura celui pe care-l găsește dormind adânc cu gura deschisă, luând adică gura drept bortă obișnuită. Câte întâmplări de astea am auzit în copilărie! Și în asemenea caz șarpele ci-că trebuia scos, așezând pe creștinul cu șarpele în el, legat de grindă deasupra unui hârdău cu lapte poaspăt și aburind. Șarpele în asemenea întâmplare se trage în jos pe gâtlejul omului. El este atras de aburul laptelui, pentru care are o statornică preferință. Iese așa dar, câte puțin, câte puțin, spionează cu ochii împrejur să nu fie careva pe acolo. Și se tot lasă, se tot lasă, până alunecă în hârdăul cu lapte. Atunci creștinul este scăpat. Ba odată am auzit povestindu-se cum un șarpe când era aproape să iasă din om atras de laptele de jos, cineva din cei care păndeau n'a avut răbdare și s'a arătat prea devreme și s'a speriat șarpele și s'a tras îndărăt pe beregata nenorocitului legat cu picioarele în sus de grinda casei.

Ce urma de făcut acuma? Pe șarpe nu-l puteai păcăli a doua oară cu lapte.

Insfârșit o babă ar fi sfătuit pe ai casei, să prindă o barză, s'o taie, s'o facă mâncare și s'o dea rumânului cu șarpele în el s'o mănânce, dar fără să știe el că e mâncare de barză, nu de gâscă. Zis și făcut. A mâncat creștinul și a scăpat de șarpele din el. L-a scos bucăți-bucăți.

Poveste desigur. Dar poveste pornită dela lucrul cunoscut de toată lumea, că barza omoară și înghite ea pe șarpe.

Și cu câtă mirare am privit-o într'o vară pe barza de pe coșarul bunicii! Pe acoperișul de stuf al coșarului niște berze își făcuseră de mulți ani cuibul lor de nuiele și păcăneau toată vara dându-și ciocurile roșii pe spate. Puii aveau la început ciocuri negre, pe urmă li se înroșeau și ciocurile și le creșteau și aripile. Până să sboare și ei, și barza și bărzoiul le aduceau hrană din ghiolurile apropiate. Broaște mai ales. Mă uitam cum puii se frământau și ridicau cioculețele lor în sus, când venea una din berzele bătrâne și lasă să cadă din gâtlejul ei broaștele, una câte una. Și odată a lăpat să iasă din pliscul ei ceva mai mare, mai lung, care porni repede pe trestia acoperișului la vale. Era un șarpe. Un șarpe care stătuse în gâtlejul berzei numai amețit și care scos iar la aer se grăbea să scape. Am strigat de uimire și de groază. Dar barza îl văzuse și ea și, ajungându-l, cu două lovituri de cioc în cap, îl omorî de tot și-l dete ca hrană puilor ei alături de broaștele atât de prigonite de șarpe! Prigoniți și prigonitori la un loc, în gâtlejul aceluiași dușman mai mare! O fabulă mai sugestivă decât toate născocirile poeților...

... Așa a fost și atâta loc au ținut șerpii în copilăria mea.

De altfel și în cărțile de școală se găseau destule bucăți cu șerpi. Și mai întâi una în cartea de clasa a doua primară: șarpele casei. Era vorba acolo că orice casă își are șarpele său și că într'una din ele, acest șarpe se obișnuise să apară și el când băiețelul gospodarului își mânca la mescioara lui joasă cu 3 picioare străchinuța cu lapte dulce, în care măicuța îi dumicase mărunțind-o, mămăligă. Și gospodina robotind după treburi pe când pruncul ei mânca în tinda casei, îl auzise cu mirare, zicând:

„Mai papă și micați...
„Ce sugi numa 'apte?
„Că-ți dau cu ingura 'n cap...
„Și te spuiu la mama!...

Vă închipuiți groaza bietei femei, când veni în tinda, unde îi prânzea băețașul, ca să vadă cu cine vorbește el și găsi un șarpe care-și vârâse capul în strachină și care sugea tacticos „numa 'apte"!...

Iar în cartea de clasa patra se povestea pe larg cum un șarpe uriaș într'o insulă din Oceania prinsese și „legase" pe un tigru de mărimea unei vaci. Acela era șarpele boa constrictor. Dar bieții îi spuneau șarpele boului, adică în stare să lege chiar și un bou, odată ce istorisirea arăta că tigrul prins era cât o vacă...

Șerpii au avut ei ce au avut cu mine, încă de pe când eram mititel. Căci pe vremea când eram numai în fașă, odată pe când rămăsesem la umbra carului vara și mama era pe câmp la seceră cu alți oameni, întorcându-se să mă alăpteze s'a speriat grozav, găsind sub țolul pe care dormeam eu un șarpe mare de câmp, ce se strecurase și el acolo și dormea încălzit de mine.

— Să știi că băiatul ăsta o să ajungă om mare și o să aibă noroc în viață! spusese bunica drept orice comentariu al întâmplării.

Mai târziu mult, am mai găsit întâmplări întrucâtva asemănătoare prin cărți. Am citit, nu știu despre care Scipione, că chiar așa i s'a întâmplat când era copil în fașă și că asta avea să însemne noroc pentru prunc.

Poate, în ce-l privește pe Scipione.

Nicăieri...

Știu bine că odată și odată
Ai să mă cauți pe urma 'ntunecată
De 'ndepărtare fără o licărire.
Dar nu mă vei găsi atuncea nicăire...
Știu bine ce nevoe vei avea
Odată, de inima mea
Iertătoare,
Și ai să vrei să-mi spui atuncea cât te doare
Lacrima mea de acum
Pe care-o vărs mergând pe drum
De rătăcire.
Dar nu mă vei găsi atuncea nicăire...
Iar lacrima mea caldă de acum n'o vărs eu din [durere pentru mine
Eu știu să-mi fac potecă prin întunecime.
Să-mi caut hrana 'n coji de pom.
Să 'nfrunt priviri de șarpe sau de om.
Să mă 'ncălzesc în grajd și să mă 'nchin
Numai cuvântului senin...

Nu-i din durere pentru lacrima mea de acum.
E pentru tine când ai să mă strigi pe drum
Intunecat, de 'ndepărtare și de rătăcire,
Când n'ai să mă găsești atuncea, nicăire...

VOICHIȚA CERCEL

de PAUL MIRACOVICI

RODICA MANIU
(Palatul O. N. T., Str. Wilson 8)
CLAUDIA MILLIAN
PETRU AUREL CONSTANTINESCU

Printre realizările ce-şi propunea Oficiul Naţional de Turism era şi aceea de a organiza expoziţii de pictură cu caracter turistic. Ideea e excelentă, privită din unghiu pur turistic, pentru artişti însă, comportă un pericol care nu e de dispreţuit. In primul rând, intenţia aceasta presupune un anumit fel de a vedea peisajul, adică ideal, înfrumuseţat, deci unilateral, străin de criteriile după care trebue judecată opera de artă. S'ar crea poate — ceeace nu ar fi de dorit — printre artişti o emulaţie, concurs, pentru a vedea aspectul peisajului cât mai atrăgător, cât mai anecdotic, deci antiartistic. Tabloul, înainte de a fi subiect e operă de artă, trebue să emoţioneze prin el însuşi, apoi prin subiect. Motivul însuşi e ferit pentru totdeauna de banalitate, când e transpus în emoţie artistică. Artistul nu trebue ghidat, ci ajutat, să i se dea mijloacele (carnete de călătorie, reduceri etc,) şi — fără nici un îndemn — el va fi un admirabil propagandist. Dovada vie e Balcicul care datoreşte atât de mult pictorilor. Cum spuneam mai sus, ideea e excelentă dar numai cu aceste rezerve şi cu norocul de a avea printre organizatori oameni de gust ales cum au fost acei ce s'au gândit la d-na Rodica Maniu.

Scriam într'o cronică mai veche, cu prilejul unei expoziţii a d-nei Rodica Maniu, că am fi dorit să picteze şi în ulei, că ar fi făcut lucruri admirabile în acest material. Sunt poate 2—3 ani de atunci. Expoziţia de acum însă, ne dovedeşte că d-na Rodica Maniu a avut dreptate stăruind în aquarelă. Un instinct sigur a petrecut-o dealungul laborioaselor d-sale eforturi, aducând-o până la măestria de azi, când ne înfăţişează lucruri atât de minunate, neegalate în pictura românească. Intr'adevăr nimeni nu a isbutit la noi în materialul atât de ingrat care e aquarela, o mai închegată viziune, o mai voită exprimare a emoţiei artistice. Numai în câteva valori, în tonuri rare, d-na Rodica Maniu ne evocă stâncile sălbatice ale Caliacrei, Surtuchioi-ului şi Kalathkioi-ului cari vor purta de aci înainte mereu pecetia personalităţii sale. Stăruind în aceste motive d-sa ne-a împrietenit pentru totdeauna cu grotele ce par fără fund, cu râpele pline de mister, bântuite de şerpi şi de duhuri ale Dobrogei. Pentru expoziţia de acum trebue să fim recunoscători d-nei Rodica Maniu. Ne-a dat un prilej rar de emoţii pure, iar conducătorilor O. N. T.-ului le mărturisim gratitudinea noastră pentru că au ştiut să inaugureze atât de nimerit şirul expoziţiilor viitoare.

●

D-na Claudia Millian ne prezintă în cocheta sală a Sindicatului Artelor Frumoase, una din laturile darurilor sale atât de diverse. Pe lângă că e pictoră, d-sa e şi o excepţională literată, o distinsă jurnalistă şi oratoare cu eleganţe de verb şi de conţinut cari ar fi făcut norocul unui om politic sau de bară. In pictură, d-na Millian dovedeşte de asemenea calităţi alese. D-sa probabil că nu a trecut prin avatarurile celor mai mulţi dintre pictori, s'a ţinut departe de şcolile oficiale în cari se omoară atât de metodic temperamentele, nici nu a suferit tirania vreunei influenţe de maestru. De aceea, pictura d-nei Millian are toate calităţile firesti nealterate; emoţie directă, lipsa de prejudecăţi şi o viziune francă, cuceritoare prin amestecul său de rafinament şi puritate. Imagini din Constanţa, Severin, Balcic, câteva portrete pline de caracter constitue întregul expoziţiei d-nei Millian, expoziţie cu deosebire interesantă.

●

Sala Sindicatului e împărţită cu d. Petru Aurel Constantinescu. D-sa a expus destul de rar în ultimii ani, de aceea expoziţia de acum a stârnit un legitim interes. O mare parte din existenţa sa, a petrecut-o la Paris unde a cunoscut succese din cele mai măgulitoare. In expoziţia prezentă d. Petru Aurel ne aduce peisaje, naturi moarte, flori în ulei, iar în pastel, portrete şi nuduri. D-sa ştie să mânuiască cu mult meşteşug pastelul, sunt chiar ispitit să scriu că îl mânueşte cu prea multă uşurinţă de aceea preferinţele noastre — ca şi ale artistului de altfel — merg spre acele dintre nuduri cari sunt mai larg văzute. Desenate cu o mare siguranţă şi admirabil înţelese ele pot sta fără nici o teamă lângă cele mai bune lucrări de Dignimont.

Peisajele în ulei, unele luminoase, altele acordate în tonuri mai grave, toate cu ceruri delicate, sunt de asemenea lucrările unui artist stăpân pe mijloacele sale. Menţionez cu deosebire însă natura moartă, — în ulei — o lucrare excepţională.

Cartea străină

Félix de Chazournes: „Caroline, ou le départ pour les iles" („Gallimard"-Paris, 1938)

Cine a citit **Caroline, ou le départ pour les iles** nu poate fi surprins că alegerea juriului alcătuit numai din scriitoare, care decerne anual premiul „Fémina", s'a fixat asupra acestui roman al d-lui Félix de Chazournes, autorul uni evocator „Portrait des Tropiques", publicat acum câţiva ani. Tonalitatea minoră şi discretă a romanului, distribuirea atentă a nuanţelor în vederea fixării contrastelor de atitudini sufleteşti, pregătirea îndemânatică a efectelor de intensitate dramatică, astfel ca desnodământul din ultimele pagini: plecarea desnădăjduită a Carolinei în Antile, după încheierea ciclului de experienţă a vieţii atât de dureroasă, din Franţa natală, să nu surprindă cu brutalitatea unei catastrofe de neînlăturat, — sunt însuşiri care menajând trebuinţa de echilibru şi confort sufletesc a unor cititori, — sau cititoare — sprijinită pe un număr de certitudini despre viaţă ce nu se vor luate în discuţie şi cu atât mai puţin zdruncinate, vor găsi cu uşurinţă drumul înţelegerii şi simpatiei acestora.

Caroline Saint-Anne, eroina romanului d-lui Félix de Chazournes, face parte din aceeaş familie spirituală cu Sylvie Velsey din cartea cu acelaş nume a d-nei Cilette Ofaire, sau cu delicatele făpturi feminine din romanele Margueritei Audoux, a căror vocaţie şi unică raţiune de a fi în viaţă este să iubească, devotându-se, jertfindu-se şi rămânând credincioase amintirii celui drag. Dezarmată pentru existenţa socială, Carolina nu are alt mijloc de apărare decât candoarea şi puritatea ei, care-i dau un aer ca dintr'o altă lume, o materialitate mai subtilă par'că decât a celor dimprejur, inaccesibilă ispitei păcatului, pentrucă gândul ei nu-l poate concepe. Ceea ce numim experienţă a vârstei nu pare să o transforme, să i se adaoge, să o maturizeze sufleteşte. Aceeaş adorabilă inocenţă şi întâmpinare naivă a vieţii, odată cu trecerea anilor, dealungul cărora va rămâne absorbită în intimitatea sentimentului care o inundă şi până la sfârşit strivită sub povara lui coplesitoare, fără speranţa unei scuturări din resemnare.

La începutul romanului, Caroline e o fetiţă de vreo doisprezece ani, care trăeşte împreună cu fratele ei Hervé, mai vârstnic cu un an, şi cu d-na Saint-Anne, mama lor, în casa părintească din Breuil, un sat din sudul Franţei, aproape de Bourg. Tatăl copiilor şi soţul doamnei Saint-Anne, neputând rezista atracţiei necunoscutului şi pasiunii pentru aventură, călătoreşte prin mările tropicale, ca ofiţer de marină comercială, oprindu-se rareori în Franţa, ca să-şi vadă familia. Multă vreme a fost întovărăşit în peregrinările lui, de un fost dresor de animale sălbatice şi director de circ, pe nume Caradoc. Acest sir Caradoc de la Mere e un scoţian original, expatriat şi el de bunăvoe, ca şi Saint-Anne — şi care, la una din escalele lor în Franţa, simţindu-se că îmbătrâneşte şi neavând pe nimeni în ţara lui natală, rămâne la Breuil, unde în lipsa bărbatului legitim, va fi el ocrotitorul. De fapt, prietenul de joacă al copiilor, personaj inofensiv, incapabil să facă rău şi iubit de toţi, mai ales de cei mărunţi din sat. Caroline şi Hervé primesc în vacanţa Crăciunului, vizita unui camarad de şcoală al băiatului, Michel de Joffré, fiul unui diplomat, pe care funcţiunea îl obligă să trăiască mai mult în străinătate.

Timpul petrecut împreună cu Michel, le Breuil, îi va lăsa Carolinei primele amintiri în jurul cărora viaţa ei sufletească se va cristaliza, rămânându-le credincioasă cu o îndărătnicie exclusivă. Toată existenţa ei va fi de atunci înainte fidelitate şi aşteptare. Când revine peste câţiva ani să-şi revadă foştii prieteni de copilărie, Carolina îşi dă seama, în emoţia revederii, cât de profundă şi de puternică a fost impresia ce i-o făcuse Michel odinioară, şi care era însfârşit sensul aşteptării ei de până atunci — care va fi al vieţii ei de acum înainte! Tânărul este măgulit şi, desigur, surprins de intensitatea sentimentului pe care l-a deşteptat în sufletul Carolinei şi nu-i este greu să-l ghicească din gesturile ei cele mai neînsemnate. Dar în seara zilei în care venise la Breuil se şi întoarce acasă şi în aceeaşi seară clopotele bisericilor vestesc intrarea Franţei în război. Izbucnirea războiului împiedică şi călătoria proectată a familiei Saint-Anne în una din insulele Antile, unde fostul ofiţer de marină se stabilise ca plantator, şi de unde-i scrisese lui sir Caradoc, rugându-l să-i pregătească pe ai lui pentru acest eveniment si să-i întovărăşească. D-na Saint-Anne, care aşteptase ani dearândul clipa când soţul ei o va chema lângă el, moare în ziua chiar în care sir Caradoc se pregătea s'o înştiinţeze, fără să fi avut măcar această ultimă mângâiere.

Hervé şi Michel pleacă amândoi pe front. Dela acesta din urmă, Carolina primeşte într'o zi o scrisoare, arătându-i cât de apropiată sufleteşte şi-o simte, în împrejurările tragice prin care trece. Fata-i răspunde şi timp de câteva luni corespondenţa între ei se urmează cu regularitate. In timpul unui scurt răgaz, Carolina, la rugămintea lui Michel, obţine permisiunea să-l întâlnească, într'o localitate din zona frontului, iar după câteva luni, când Michel este rănit şi scapă ca prin minune dela moarte, fata e chemată la castelul familiei de Joffré, unde acesta îşi sfârşeşte convalescenţa. D-na de Joffré se opune însă la căsătoria celor doi tineri. Michel este trimis, înainte de sfârşitul războiului, în Maroc. Ritmul vieţii aventuroase de aci îl face curând să uite de provinciala dela Breuil şi într'o zi Caroline află dintr'un ziar, că tânărul căpitan de Joffré se va căsători cu o fată care, firește, nu va fi domnişoara Saint-Anne. Drama care a zdrobit pentru toată viaţa sufletul Carolinei, ea o va purta închisă în suflet, neştiută, fără un strigăt de revoltă împotriva soartei. Destinul ei, desigur, nu dovedeşte nimic, nu are vreo semnificaţie exemplară şi nu îndreptăţeşte nici o concluzie cu caracter de generalitate. Ceea ce gândeşte autorul romanului ,despre acest destin, fără să oblige pe cititor, e totuşi interesant:

„In această lume ciudată şi de neînţeles,marile sentimente n'au să-şi aştepte răsplată. Ele există şi scopul vieţii este atins. Poate că nenorocirea e necesară ca să facă suportabilă viaţa, să o înalţe, să o smulgă din încropeala celor căldicei, pe care însuşi Dumnezeu spune că-i respinge? Războiul face pe eroi. Persecuţia, pe sfinţi. Suferinţa, trădarea, — marile iubiri.

Cea mai frumoasă viaţă n'ar fi oare morţii, absenţii, infidelii, toţi acei pe care-i plângi şi cari sunt aşteptaţi? N'ar fi oare neizbânzile, străduinţele inutile, iubirile zadarnice, regretele de a nu fi mai bun, tot ce este cu neputinţă?"

NOÉLE EDMOND-ABOUT: „JEAN MARGNAC" (ed. Tallandier)

Jean Margnac e a doua carte a foarte tinerei scriitoare, care a debutat la începutul anului trecut, cu **Frère jaune,** povestea mişcătoare a unui copil tonkinez.

Pentru un tânăr artist, debutant în cariera scrisului, faptul de a purta un nume care se leagă, în trecutul literar al unei culturi, de o operă durabilă, poate fi socotit ca o moştenire împovărătoare şi o recomandaţie îndoelnică spre a-i înlesni pătrunderea în notorietate.

Numele lui Edmond About, pe coperta primei cărţi a unui scriitor implică pentru nepoata lui o răspundere sporită şi riscul unei primejdioase comparaţii din partea cititorului predispus la o îngăduinţă cumpătată. Era cel mai frumos merit al romanului **Frère jaune,** acela de a înlătura dela primele pagini, orice rezerve de acest fel, prin revelaţia unui talent stăpân pe gama variatelor posibilităţi de expresie ale unor însuşiri între cari trebuie în primul rând subliniată graţia discretă şi sprintenă a umorului. Elementele de pitoresc ale cadrului şi descrierea moravurilor indigene din Indochina franceză erau tot atât de interesante şi de atrăgătoare ca şi finetea amănunţirii psihologice a „fratelui galben".

Neuitata figură a „domnului Ambulant", a cărui filosofie amabilă răspândea cu generozitate mierea înţelepciunii practice adunată dealungul peregrinărilor de-o viaţă întreagă, ca şi paginile de o fragedă sensualitate, în care copilăria micului Tiou se trezea turburată la viaţa simţurilor, erau mărturii şi făgăduieli temeinice ale unui temperament dintre cele mai înzestrate.

Jean Margnac confirmă toate aceste calităţi şi făgăduieli, punând mai limpede în valoare, decât o făcuse primul roman, talentul remarcabil al autoarei pentru construcţia epică, balzaciană. Jean Margnac e un copil pe care s'ar zice că-l urmăreşte o fatalitate. Obsedat mereu de amintirea unui accident care a pricinuit moartea unui prieten al său şi camarad de şcoală, deşi fără ca el însuşi să aibă vreo vină, toate se întorc împotriva lui, nimic nu-i izbuteşte. Superioritatea şi hărnicia lui la carte stârnesc invidia conşcolarilor de pension, cari îl exasperează cu batjocurile şi cruzimea lor, ajungând chiar să facă pe profesori să creadă că nefericitul băiat e posedat de diavol. Suferinţa lui Jean Margnac hărţuit de ferocitatea camarazilor lui atinge momente de un patetism sguduitor, în a căror descriere, autoarea face dovada unei puteri de pătrundere psihologică şi a unei vigurozităţi expresive, cu totul remarcabile.

MIHAI NICULESCU

Hai, gând de piatră

De ani ce n'au număr nici sorţii
Cât toate stelele şi apa
Cu hârletul şi cu sapa
Plantăm gropi şi creştem morţii.

Ochii noştri cu nelinişti
Jertfă vreau să-şi ardă'n joc
Pe ale cerurilor mirişti
Inchise'n volbură de foc..

Că-i scris în biblia genunii
Şi minunea e uşoară:
Sub frunte macini ca'ntr'o moară
Dar craniu-i strâns de basm în funii...

Hei Prometheu, te plâng amar
Şi basmul meu îl plâng şi strig:
Când voi găsi un fir de-amnar?
Hai gând de piatră, că mi-e frig!

SILVIU LAZĂR

Menuet

Măruntă, viaţa noastră va îmbrăţişa noi drumuri.
Aici rămîne steaua iubirii grea — de eri,
Ca o lalea presată 'ntr'o carte cu tăceri,
Ca o tristeţe nouă prin vânturi şi prin fumuri...

O aripă uscată de crin va 'ngenunchia
Peste zăpada mică-a hârtiei, când în seară
Un fulg mărunt de primăvară rară
Va prinde amintirea uşor — şi-o va 'nvia...

Nu, melodia asta ce tremură prin inimi
Nu-i ultima nădejde rănită 'n amândoi...
Nu vezi câţi nuferi pleacă să-ţi înconjoare calea?
N'auzi cum plâng cu mine atâţia arbori goi?...

Stă mută depărtarea aici, în faţa noastră.
Stă sufletul în palmă ca un pahar de soare.
Plecând, să-i bem sărutul ce mustră şi ce doare...
In urmă-ne 'nserarea va creşte — mai albastră....

ION AUREL MANOLESCU

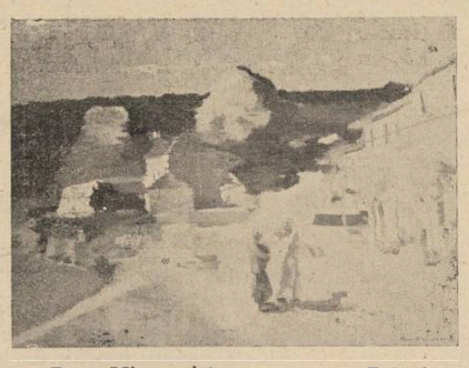

Paul Miracovici Peisaj
(„Grupul Nou" — „Universul")

Rodica Maniu Marină

Alexandru Moscu Peisaj
(„Grupul Nou" — „Universul")

de ROMEO ALEXANDRESCU

Eugen Jochum la „Filarmonica"

Cunoştinţă nouă pentru publicul românesc, d. Eugen Jochum, directorul operei şi a concertelor simfonice din Hamburg, a răsfrânt, în concertul pe care l-a condus la „Filarmonica" o vădită personalitate, competenţă nesovăitoare şi capacitate de însufleţire, de multă francheţă de accent. Cu gest divizat cu dexteritate în sensul exprimării multiplu sugestive a modului dsale de a simţi şi înţelege fiecare clipă din mersul lucrărei, cu influenţa viu tradusă a unui temperament accentuat, sigur pe îndrumările muzicale pe care le transmite cu hotărîre şi permanent contact, asigurător al continuităţii, cu rezultatul şi cerinţa mediate, d. Eugen Jochum este un şef de orchestră serios organizat.

D-sa a ştiut, reliefând elementele primordiale dinamice, constructoare şi de locinţă pur muzicală din simfonia V, în sensuri stabilite şi evaluate personal, să-i dea o interpretare stăruitoare în interes şi ferită de vreo căde-e în prea strâmte limite tradiţioniste. Cu poemul „Till Eulenspiegel" de Richard Strauss, d. Jochum şi-a divulgat poate mai accentuat resursele de redare proprie, bogată în forme de prezentare şi comentariu muzical.

Interpretarea d-sale a amănunţit, fără a le fărâmiţa de fel, multe din elementele de naraţiune simfonizată, multe din trăsăturile scânteietoare, din sugerările de imagini făcute cu vervă abundentă şi măestrit turburată în aceste pagini, obţinându-le în execuţiune ecouri revelatoare.

A fost o realizare remarcabilă.

Capacitatea dsale dirijorală a căpătat o altă confirmare în conducerea de aleasă treaptă pe care a asigurat-o şi concertului în si bemol major, pentru pian şi orchestră, de Brahms.

Solist a fost pianistul german Conrad Hansen.

Concertul în si bemol, cam întesat uneori cu acea profunzime în formulare care îngreuiază uneori muzica lui Brahms, câştigă însă, în ansamblu, mulţumită unei tratări a părţii pianului de adâncită gandire şi supernoara adaptare a virtuozităţii la desvoltarea ideii, o înaltă valoare în expresie şi substanţă muzicală.

Răspunderile execuţiunii acestui concert sunt puţin comune prin cumulul şi felurimea dificultăţilor tehnice şi de interpretare ce comportă.

D. aceea d. Conrad Hansen trebue apreciat în chip spęcial pentru succesul d-sale în prezentarea acestei foarte exigente lucrări.

D. Hansen îşi stăpâneşte tehnica cu concentrare şi accent. Un joc aderent polifoniei orchestrale, în strânsă şi continuă legătură cu elementele ei, îi permit să nu dea impresia de juxtapunere a unor fragmente răsleţe expunerii, cu mare număr de scurte intrări, a unui concert ca acela în si bemol de Brahms.

Asocierea în expresie, în latura pur dinamică, în crearea liniilor de creştere şi descreştere a intensităţii de acţiune, în sublinierile de ordin ritmic, au putut crea o reală unitate între pian şi orchestră şi o conlucrare permanentă hotărâtoare în stabilirea temeinică a execuţiunii.

D. Hansen dispune de o sonoritate plină şi de vibraţie mare şi ştie să folosească la maximum aportul amplificant al pedalei, fără totuşi a depăşi niciodată limitele bunelor orândueli sonore.

Avântarea sinceră şi convingătoare a interpretării d-sale, având la bază valoroasele elemente de realizare arătate, a comunicat cu intensitate conţinutul muzical al lucrării şi a câştigat odată cu cauza operei un succes unanim şi firesc.

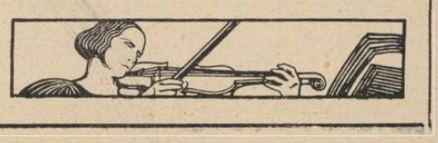

Măgarul de poet!

de NEAGU RĂDULESCU

— O mie nouă sute nouăzeci și șapte, o mie nouă sute nouăzeci și opt, o mie nouă sute nouă zeci și nouă, două mii!

In mijlocul camerei, cu gulerul paltonului ridicat, înfofolit la gât ca unul care suferă de gâlci, cu pălăria îndesată pe urechi, domnul Silică sare când pe un picior, când pe altul. Ce să mai facă?

De numărat până la două mii a terminat.

Să recite ceva din Eminescu. Scrisoarea III-a, de exemplu, că o știe pe dinafară, din liceu.

Sau nu.

De ce din Eminescu și nu din el?

O fi Eminescu poet al neamului, dar și el nu-i de lepădat. Ba nu, zău! Câte odată simte cum îi sfârâie spiridușul geniului în cap.

— Sfârr! Sfârr! Cu versul ăsta ai trimes toată literatura la plimbare, în Cișmigiu. Nu. Dar acum n'are poftă să-și spuie versurile. Uite așa. N'are poftă și pace. Mai curând l-ar îmbia sufletul la o farfurie cu varză călită. Știi, să iasă fum din ea ca din țigară și să mai aibă în mijloc și o felie groasă de șuncă. Plescăie limba admirativ și stomacul ne lăsându-se mai prejos chiorăie un „do" și un „mi" de violoncel.

Mai bine ar executa două trei culcări, ca la militărie.

Incepe.

— Culcat! Drepți! Culcat! Drepți!

Nici asta însă nu-l satisface.

Dacă ar lua canapeaua s'o mute de vre-o douăzeci de ori dintr'un colț într'altul al camerei?

A încercat ieri, fără nici un rezultat.

Vezi, îl trăgeau de multe ori prietenii de mânecă.

— Ai domnule la Operă. Auzi și tu o muzică. Te distrezi, te cultivi — și el deloc.

Acum ar fi știut o arie. Ar fi fluerat-o. Ar fi cântat-o. Fals desigur, dar oricum..... Așa nu poate să mormăie decât „Hora unirei" și „Trăiască Regele".

Dar stai! A găsit! Va ține un discurs.

Sare deci o coardă imaginară, când pe piciorul stâng, când pe dreptul și se adresează patetic pereților:

— Fraților! Sunteți albi fraților, ca un mijloc de franzelă sau ca obrazul unei turcoaice pe care am zărit-o într'o excursie la Adakaleh.

Vă privesc cu ochi limpezi și cu o inimă cât un ocean. Cât Atlanticul, cât Pacificul sau pe care îl vreți de pe glob.

Și de ce nu spuneți o vorbă? Și de ce nu spuneți un cuvânt? Observați voi fraților ce încet trece timpul? Timpul ăsta de care noi ne batem joc și-l purtăm în buzunarul mic dela vestă. Tic! Tac! Tic! Tac! Tic! Tac!

Uraaa! Uraaa! Trăiască! Bine vorbești, domnule Silică! Asta e poem, nu mai e discurs! Uraaa!

Tontoroiul și discursul d-lui Silică Gagu e întrerupt însă de un ciocănit impertinent în ușă.

Glasul servitoarei dela parter se răstește pe culoar:

— Domnule Silică! Domnule Silică, a spus cucoana pentru ultima oară, să nu mai tăiați lemne în cameră că domnu' vrea să doarmă și că dacă nu înțelegeți de bună voie se duce direct la proprietar!

Domnul Silică rămâne perplex.

— Lemne? El să taie lemne în cameră! Știi că are haz! Dacă ar mai găsi acum măcar un ciot dintr'un picior de scaun ar fi fericit să-l poată vârî în sobă. Și ce fericiți N'ar mai face broasca pe dușumea, n'ar mai muta canapeaua de colo dincolo și n'ar mai ține discursuri să amăgească gogoriță gerului.

— Brrrr! ce iarnă! — suspină adânc de tot, pomenind printre dinți toate neamurile frigului și încruntându-se la crinii de ghiață de pe ferestre.

Un gând negru îi trecu pe dinainte ca un steag: dacă moare? — ce tâmpenie! Să mă găsească mâine dimineață sau poimâine, sloi de ghiață! Aici, în inima orașului, mort de frig! Înțeleg să crapi de ger onorabil, la Polul Nord sau în Tibet, explorator, îngropat în zăpadă și cu lupii la căpătâi ronțăindu-ți urechile, dar pe calea Griviței, la etaj, ca orice netot!

Cu fălcile cuprinse în scoica palmelor și coatele pe genunchi, d. Silică Gagu dârdâie mânjit pe față cu creion chimic și își închipuie ce ar scrie mâine confrații în gazetă:

„Ieri dimineață a fost găsit înghețat în camera sa de pe Calea Griviței nr. 132 tânărul publicist Silică Gagu". (Auzi! Publicist! Nici scriitor măcar!) Și mai departe:

„Tânărul publicist era foarte apreciat și pierderea sa prea timpurie lasă în urmă numai regrete".

Desigur. Formula tip. N'are să se scrie probabil niciun articol mai ca lumea, în care să i se descrie pe larg calitățile.

Măcar un articol pe două coloane.

Hai fie și una!

Dar crezi că au să se obosească?

Nici vorbă.

Uite. E sincer. Dacă ar ști că i s'ar închina o pagină întreagă de ziar, cu poza la mijloc și cu chenar negru, — fără chenar în nici un caz, — și-ar face de petrecanie chiar acum, n'ar mai aștepta să se transforme treptat în nămete.

Cum examinează trist pereții, pe cari nu știe prin ce minune nu s'au ivit încă țurțuri de ghiață, privirea i se oprește deodată pe câteva teancuri de pachete. Evrica!

Volumele lui!

Le privește puțin chiorâș, un gând năstrușnic i se desenează pe față, luminându-i-o.

Apoi imediat se răsgândește.

O! Ar fi îngrozitor. Intr'adevăr, în camera asta de 4 metri pe 3, pachetele ocupă cam jumătate. O piramidă clădită din volume. „Vecernii", „Vecernii" și iarăși „Vecernii".

Cine e de vină că nu poate să răsufle de ele?

Cine e de vină că în fiecare dimineață, cum deschide ochii, nu vede decât „Vecernii". Pe jos, în dreapta, în stânga, subt pat, oriunde.

Publicul! Publicul ăsta mârșav, neînțelegător, incult și pe deasupra și calic.

Auzi domnule, dintr'o mie de exemplare să vândă numai 23. Douăzeci și trei de volume la optsprezece milioane de locuitori. Ar trebui să se ia măsuri.

Restul volumelor o să-l sufoce aici în cameră, toată viața, în fiecare clipă.

— Ești un autor necitit! Esti un autor necitit! — îl arată cu degetul fiecare pachet.

Simte că în cameră nu mai e aer, că miroase a praf. Dar tot frigul răsbește și își vâră iataganele și cuțitele pe subt palton, pe la subțiori, pe unde știe el, haimanaua, că haina d-lui Silică e mai peticită, sau mai roasă. Și cum fluieră ca vardiștii vântul pe la ferestre și cum își strecoară coltii pe subt ușă!

Te aștepți să spargă geamul și să dea buzna înăuntru, cu o trâmbă de zăpadă după el! Cum să mai ucidă conspirația asta a gerului? Dacă ar mai număra?

Și d. Silică numără de zor, scoțând cifre de abur pe gură și nas.

Dacă ar mai muta canapeaua?

Și d. Silică se execută.

Dacă s'ar mai gândi la domnișoara Toto, de pe Basarab!

Și d. Silică pornește imediat și imaginativ, pe Basarab.

Domnișoara Toto! Ce repede a avut-o. Un cinematograf, o bere și el care ar fi crezut că toată viața nu va fi în stare să cucerească o femeie, și-a schimbat părerile într'o jumătate de oră. Pe urmă i-a dat și un volum cu autograf. Ce mai autograf! O pagină întreagă!

Brrrr!

Din când în când se uită la piramida volumelor.

Uitătură de borfaș.

Ia unul. Il răsfoiește. Cutia de chibrituri e pe masă. Dacă ar încerca? In definitiv, la o mie de cărți, cinci șase, nu se prea cunosc.

Smulge repede un teanc. Să nu se răsgândească, ia din fugă chibritul și se lasă în genunchi, la gura sobei. Pe coș, vântul îi trimite câteva chiuituri oltenești. Bine că a reușit să se învingă. Lucrul ăsta trebuia să-l facă de acum o săptămână. Mângâie primul volum sortit flăcărilor. Il mototolește apoi bine în gura sobei și-i dă foc.

Fiecare vâlvătaie e pentru el moartea unui vers. Ar trebui să plângă, dar nici o lacrimă nu-i apare în colțul ochiului, fiindcă fiecare volum svârlit în sobă îl desmorțește. O senzație nouă, necunoscută, de primăvară, îl cuprinde. Așa se bucură desigur și coaja islazurilor când se reîntorc cocorii și soarele dă ordin simigiilor săi s'o coacă.

Aha! Chiar soba se bucură.

Intâi mormăie ca o ursoaică trezită din somn, cu botul într'o tufă de smeură, apoi bufnește pe nări înfuriată și hăpăie cărțile d-lui Silică, de parcă ar fi bacalaureată sau licențiată în litere.

Vezi? Ii place.

Hrană subțire, intelectuală. Mai gustoasă de cât butucii de fag și surcelele noduroase de cer.

D. Silică, așezat turcește pe dușumea, o îndoapă. Copios. Regește. Cu o mână ia volumul și cu cealaltă îl aruncă în gura de foc. Eschimosul de adineaori e acum plin de sudoare și veselie.

Dă-le dracului de volume!

La cafenea o să se laude că i le-a cumpărat un librar cu toptanul. Unul din provincie.

Și camera o să se libereze de atâtea pachete. Și el o să răsufle în voie. Și o să fie cald, cald ca în nămiezile lui Iulie.

Par'că ar vrea să răscumpere tot gerul îndurat căci vără acum în sobă cărți, cu amândouă mâinile. S'o umple bine, s'o sature și să doarmă și el într'o zi de iarnă fără să-și simtă genunchii în bărbie și fără să-și audă măselele. Boier!

Boierește s'a întins pe canapea și tot boierește aude duduind soba, de parcă ar vrea să sară de lângă perete și să iasă bolid prin acoperiș.

Prea repede, de fericire, pleoapele s'au lăsat și sforăitul d-lui Silică se luptă din răsputeri să întrecă războiul sobei.

E mai multă lumină în cameră. E și un covor pe jos. Volumele sunt la locul lor, legate în piele.

— Bună ziua — aude în spate d. Silică Gagu.

— Noroc — și se întoarce buimac.

Cum, soba îmbrăcată?

Ia uite ce nostimă el! Pălăria de paie pe-o sprinceană, rochie cloș cu nasturi și pantofi de lac cu tocul înalt. Când se mișcă prin odaie face: scârț, scârț! Pantofi noi. Știi că e bine!

— Stai jos — îi spune d. Silică. Și soba se așează pe scaun.

— Merci. Dar ce sunt cu volumele astea?

— Ale mele. Iți dau numai de cât un autograf.

„Sobei mele, aceste versuri
de dragoste, ca să-și aducă
aminte că mi-a fost dragă
cândva. Omagiu

Silică Gagu

Și i-l dă.

— Ce legătură — continuă soba.

— Piele de om! o informează d. Silică. Uite am luat dă ici, dă ici.

Și pe unde pune mâna parcă îl pișcă țânțarii.

— Trosc! — face deodată soba.

— Ce-i?

— Am reumatism, — spune ea, și am vrut să stau picior peste picior.

— Ruu uuup! — e cât pe aci să cadă soba, cu scaun, cu tot.

— Mă ierți — spune ea — dar sunt cam șubrede scaunele dumitale — dacă de exemplu cădeam jos făceam panoramă.

— Din contră, mi-ar fi făcut plăcere.

Soba lasă atunci capul într'o parte și pune un deget la gură — ș-ș-ș-ș-ș-ș, nu vorbi așa că mi-e rușine.

— Lasă mititico, suntem numai noi doi. N'o să știe nimeni.

— Domnule, până aici.

Eh! — gândește d. Silică — face figuri ca și Toto din Basarab și întinde brațele, înaintând.

— Măgarule, n'auzi! Crezi că dacă mi-ai dat un autograf.... și plici, plici, îl pălmuește de vreo patru ori și îi mai dă și un brânci în pat că se lovește cu capul de perete și se scufundă, se scufundă parcă ametit, rostogol, în fundul pământului, de unde un balaur cu zeci de capete țipă ca o obsesie:

— Apă, apă! Oțet, oțet! Apă, apă! Oțet, oțet!

●

— Apă, apă! Oțet, oțet! Apă, apă! Oțet, oțet!

In stradă s'a oprit circulația. Din acoperiș ies limbi mari de foc.

Cu paltoanele peste cămăși de noapte, cu ce au

apucat în cap, locatarii refugiați pe trotuarul de vis-avis privesc înspăimântați cum se cațără pe scări pompierii și cum descrie curcubee apa țâșnită din furtun.

Smulgându-și părul, în șoșoni, cu izmenele albe fluturând pe subt palton, împiedicându-se în șireturi, proprietarul se văicărește în fața fiecăruia.

— De la mansardă a luat foc! Dela mansardă a luat foc! Măgarul de poet e de vină. In fiecare zi trimeteam servitoarea să-i spuie să nu mai spargă atâtea lemne în cameră. Și nimic, și nimic! Acum s'a duuuuus! S'a duuuuuus! Căsuța mea! Ce-a ajuns căsuța mea! Mi-a mâncat-o friptă! După ce că de trei luni îi toleram, îl toleram, mă înțelegi? De trei luni nu mi-a plătit chiria și uite! Că mai bine îl lăsam sus, să moară ca șoarecii.

— La o parte! țipă o servitoare. Apă! Apă! Oțet! Oțet!

Infofolit într'o pătură, vânăt și cu câteva arsuri pe față, d. Silică Gagu, autorul „Vecerniilor", salvat, tolănit pe-o scară se trezește o clipă din leșin, aude ca prin vis: „apă, apă, oțet, oțet!" și deschide gura, strâmbând din nas: „nu, eu și cu Toto bem bere!"

Noverre, reformatorul dansului scenic

de MITIȚĂ DUMITRESCU

III

Dacă spectacolele din epoca glorioasă a marelui Ludovic XIV s'au distins, cu deosebire, prin fast și grandoare, cele ce vor urma în secolul care începe, își vor îmbogăți farmecul, adăogând celorlalte calități: rafinament și delicatețe.

In artă, repercusiunile s'au simțit imediat. Pictura lansează pe subtilii ei reprezentanți, Watteau, Lancret și Boucher, pictori ai serbărilor galante, a căror inspirație și-o datoresc, în mare parte, teatrului, pentru care pasiunea creștea dela o zi la alta.

Dansul a urmat și el expresia celorlalte arte, în era nouă ce se deschidea.

După Lully și Beauchamp, destinele coreografiei oficiale fură conduse de Pécour, eminent maestru de balet, care a compus o serie de dansuri pentru balete și opere, a importat din Anglia mult apreciatele „contredanses", după cum tot el a creat o mare vogă menuetului, dându-i un farmec deosebit.

La epoca la care suntem, pleiada marilor coreografi mai numără pe Dupré, Feuillet și Ballon (fost maestru de dans al lui Ludovic XV) dar aceștia, cu toată onorabila lor carieră, n'au adus nicio modificare baletelor, ci se îngrădiseră într'o formulă consacrată din care nu voiau să mai iasă.

Dansul însă, avea nevoe de un îndrumător să-l elibereze de jugul tradiționalist, îndreptându-l spre orizonturi mai largi.

Intr'adevăr Noverre își merită, pe drept cuvânt, toate superlativele. Sosit la moment prielnic, Prometeul dansului, a aprins cu făclia minții lui, focul, care și astăzi dogorește încă.

Jean George Noverre (1727—1810) s'a născut în Elveția. La vârsta de 20 ani, făcu cunoștința compozitorului Gluck, care-l sfătui să se stabilească în Franța. Aci îl găsim debutând ca coregraf cu marele succes „Les fêtes chinoises" în decorurile lui Boucher. In 1750, Noverre lucrează la Lyon cu marea dansatoare Camargo (1710—1770). Fiind chemat la Paris ca maestru de balet, Noverre își stabili aci faima lui de inovator și mare coregraf. Cinci ani mai târziu, Noverre părăsi Opera și cutreeră Europa, fiind numit maestru de balet la Viena, Petersburg și Stuttgart, unde făcu adevărată operă de apostol. Aci influența lucrărilor sale în domeniul baletului a fost covârșitoare. Timp de opt ani, a condus o formație de balet de 120 persoane. Totul îi era pus la dispoziție de marele iubitor de frumos, prințul Charles-Eugène de Würtemburg. Stuttgart deveni centrul activității dansului și cei mai mari dansatori ai timpului au apărut în producțiile lui Noverre. Toate compozițiile sale s'au distins printr'o mare ingeniozitate. Printre principalele opere coreografice ale sale, numărăm; Ladescente d'Orphée aux Enfers, la mort d'Ajax, le jugement de Paris, Renaud et Armide, les caprices de Galathée, la toilette de Venus, les jalousies du sérail, Télémaque, la clémence de Titus, etc. Noverre s'a bucurat de stima ca și de concursul spiritelor celor mai înzestrate ale epocei. Astfel Voltaire și Diderot l-au ajutat în opera înfăptuită, admirându-l și aprobându-i sforțările. A fost prietenul lui Gluck și al lui Garrick, marele actor englez, care l-a supranumit „Shakespeare-ul dansului". In 1810, Noverre muri, după o viață agitată, celebru și onorat. Cu el a dispărut una din figurile cele mai mari ale istoriei dansului.

Intreaga sa doctrină se află cuprinsă în volumul său, rămas renumit, „Lettres eur la danse", apărut în 1760, operă în care Noverre se dovedește mare artist și creator.

De cum a apărut, Noverre și-a impus puternica lui personalitate. Până la venirea lui, baletul era încă considerat numai ca o plăcere pentru desfătarea ochilor, dar Noverre ridică glasul pentru a-l conduce și spre căile nevăzute ale sufletescului uman. A trebuit să dea însă o adevărată luptă contra celor ce voiau să-i baricadeze drumul și cari îl acuzau spunând că vrea să distrugă trecutul. Departe de așa ceva, Noverre tocmai că admira rezultatele obținute de generațiile trecute și ținea chiar să le păstreze, dar nu admitea ca era inovatorilor să fie considerată ca sfârșită. Avea oroare de „copie după copie" căci acest lucru dă voe incapabililor să treacă drept servitori săraci ai frumosului.

Lucrul copiștilor îi inspira un adevărat desgust. El spunea:

— „Este mult mai ușor să copiezi decât să creezi. Cel mai mare număr de compozitori sacrifică frumusețile dansului pentru a copia un oarecare număr de figuri repetate în fața publicului, de mai bine de un secol".

Cu toate obstacolele ce-i erau puse în cale de chiar camarazii lui cari nu-i puteau înțelege marele său spirit creator, Noverre a învins tradiționalismul și a creat marele balet de acțiune, acelaș pe care-l avem și noi astăzi.

Inspirându-se direct dela natură, Noverre spunea:

— „Un balet este un tablou sau chiar un număr de tablouri legate între ele prin acțiunea care formează subiectul lui. Un tablou nu-i decât o copie a naturii, un balet frumos, este natura însăș înobilată de toate farmecele artei".

Despre muzică se exprima astfel: „Muzica este pentru dans ceeace sunt cuvintele pentru muzică". Această paralelă înseamnă că muzica compusă pentru dans este sau trebue să fie poemul scris care fixează și determină mișcările și acțiunea dansatorului; acesta însă, trebue să-l redea în mod inteligent, prin energia și viața din gesturile sale, prin expresia vie și animată a fizionomiei sale.

Pentru Noverre, dansul poate să exprime orice și totul. Atitudinea lui, și-o rezuma în următoarele cuvinte: „Să ai în vedere trecutul fără a te lăsa subjugat de el, să faci operă de creator, iar nu de copist".

El dorea opera inspirată, creația mereu reînoită iar nu artificialul lucrurilor vechi. Recomandă dansatorilor să nu studieze numai pașii pe cari să-i execute întocmai ca niște mașini, ci mai ales pasiunile cu ajutorul cărora să poată exprima diferitele stări sufletești. Noverre admira virtuositatea dansatorului dar aceasta nu-i provoca nicio agitație interioară. Ceeace-l emoționa, era ideea, pasiunea care inspiră desenul dansului. Compara dansul tehnic cu o statuă frumos sculptată, care strălucește prin noblețea atitudinilor, dar căreia îi lipsește sufletul. Găsea că e absurd să sacrifici expresia și sentimentul, pentru agilitatea picioarelor, care nu-i altceva decât materialul artei. Noverre aspira la dansul învăluit în sentiment, căruia să-i asociezi grație și expresie. Dorind să imprime dansului expresia sufletului omenesc, Noverre a refuzat să se servească de mijloacele străine de dansul pur. El renunță definitiv la pantomimă, neputând admite ca dansurile să fie sacrfiicate acesteia, unde grația și armonia mișcărilor se găsesc înlocuite prin gesturi vagi și expresiuni sărace.

Noverre își închipuia coregrafia ca pe o formă organică și armonioasă, la care baletul propriu zis determină subiectul, în timp ce dansul îi împrumută culorile sale iar mimica feței îi aduce expresiunea care este sufletul coregrafiei. Considera arta coregrafică asemeni unei forme integrale de armonie perfectă: virtuositatea constituind materia dansului iar pasiunea oferindu-i sufletul.

Orice mișcare de dans are un sens interior și toate mișcările ordonate de un gând creator, pot compune o operă frumoasă. Fiecare

(Urmare în pag. 7-a)

Jurnal

de GABRIEL BĂLĂNESCU

Mici însemnări inutile.

M'am găsit în fața acestui „jurnal" — întâmplător, — după 365 zile consumate și numărate departe de el, departe de orice gând de revenire la bucurie și consemnul lui.

Fără îndoială, am ratat multe din cele 365 zile.

Spre bucuria mea dealtfel.

Imi amintesc cu o rară tristețe de puținele zile adevărate, — inutil adevărate.

De pildă ziua în care ciudatul meu câine m'a recunoscut ca stăpân, gudurându-se de câte ori soseam acasă fără-de-folos precum plecasem.

Și încă sărbătoarea liniștită a miilor de boabe de zorele pe care toamna mi le scutura în palmă.

Au mai fost și altele. Le rememorez cu suficientă ușurință.

Iată Duminica în care un amic mi-a recitat cu extraordinară gravitate, o poezie exasperant de goală, exasperant de folositoare. După fiecare rimă simțeam o prăbușire, după fiecare accent în recitația lui majestoasă, îmi dădeam seama ce mirați sunt oamenii deștepți, cât de puțin stăpâniți sunt de spiritul drăcesc.

(Când se va sfârși prețioasa misiune a sfinților?)

Celelalte zile toate deopotrivă de goale. Adică încărcate numai de fapte precise, inevitabile, necesare.

Faptele astea ale noastre supărătoare, mari și inteligente. Seci de prea multe eforturi.

●

Sunt foarte însetat de somnul pământurilor Orientului depărtat. Nu știu ce mă îndeamnă atâta către locuri ce nu le cunosc. Poate istoria noastră a românilor cu ceeace are ea pozitiv, adică tocmai cu ceeace nu are.

Cred că există și o disperare a istoriei care nu corespunde niciodată cu disperarea noastră a oamenilor, (noi nu avem nimic comun cu istoria decât în cazuri de forță majoră).

In definitiv istoria este egală cu zero în fața destinului lumilor.

Istoria a fost o excrocherie a oamenilor și a servit pentru alarma gâștelor.

„Criteriile" **istorice** au căzut întotdeauna în fața unei oglinzi; rămânând astfel oglinda singură goală.

Mă tentează mult Orientul; spre rușinea istoriei. Mă dispensez cu ușurință de gloria ei, pentru simpla trăire a unui om.

Alte comentarii întâmplătoare.

Un bun prieten, fratele Gligore Leu îmi trimete, încercând nu știu ce duioșie a întunericului, diverse notițe aproape alarmante, despre libertate și alte fleacuri în legătură directă cu indiferența cu care se suportă două crânii alăturate.

Prima notiță, oarecum prețioasă începe așa: „iubesc gesturile și lucrurile absurde pentrucă sunt lipsite de intenții. Oamenii sunt plini de intenții, deaceia au ajuns să trăiască în cea mai dezolantă promiscuitate cu sfinții".

Această ciudată scrisoare poartă un motto din Goethe, continuă cu sumarul unei călătorii prin niște deșerturi de spirit pe unde pretinde că lumina își avea temple și ochii ciucuri și sfârșește pe un ton apostolic (presupunând că apostolii au admirat umbrele ghilotinei): „cine mai continuă astăzi greșala de a căuta esențele pentruca să le trăiască, sau care le trăește pur și simplu, este cel mai ordinar tricheur care merită disprețul unei lade cu gunoi".

I-am răspuns modest pe-o albă „carte de vizită": **„de-aș fi câine!"**

Ce minunată perspectivă! Incântătoare! O posibilitate de existență cu care m'aș mândri.

Un imperiu de câini: idealul omenirei.

●

Octombrie 193

Privighetorilor li se scot ochii pentruca să cânte frumos. Amănuntul acesta n'a tulburat inima niciunui **om.** Dar ne-am dat seama cum cel mai frumos cântec vine din întunerecul ochilor?

Iată, noaptea continuă, sau noaptea din toate zilele este sălașul Dumnezeirii.

Numai preludiul „cântecului trist" al lui Ion Vinea încropește cu „asfințiturile" cea mai perfectă geometrie a adevăratei vieți.

„Nu vă înspăimântați nimicuri umblătoare, de adevărul întunericului pe care nu-l meritați"... aud glasul anotimpurilor.

Pregătiți cu temei ca Noe o nouă **arcă** și când întunerecul se va revărsa, să dați drumul porumbelului conștiinței voastre; și să nu-l mai așteptați. Niciodată nu se va înapoia de teama luminei. Și atunci **lumina va fi întunerec și întunerecul lumină.**

Vor dispărea contururile „formelor pline" și toată arhitectura vieții se va sfârși în asfințitul cântecului ochilor făr' de lumină.

Imi vor fi recunoscute atunci păcatele făcute din caritate?

Simplă fișă.

O zi de iarmaroc într'unul din satele gorjene, mi-a confirmat predilecția oamenilor pentru lumină. Mi-am îndoit sărbătoarea ca o eșarfă cu care să păcălesc inima.

Am observat, în tot neastâmpărul târgului, o vie curiozitate, un instinct precis pentru făgăduiala zilei: noaptea.

(O obsesie permanentă pe care vă sfătuesc s'o adoptați). Prezența soarelui deasupra capului nostru răspândea o desnădejde cumplită. Oamenii se separau ca în sânul unui viscol.

După miezul zilei înfrățirea din iarmaroc creștea până la marginea unei catastrofe. Lanțurile bărcilor o învârteau, se bălăbăneau cu atâta furie, în cât sfidarea luminei era evidentă. Căutau, bieții, să aibă cel puțin senzația lipsei geometriei stabilității înșelătoare a pământului. Arborii întorși, paralelismul pământului cu orice mișcare a lor, casele scufundându-se, apărând apoi ca dintr'o minune, le astâmpărau tensiunea astrală a nopții care venea.

Odată cu primele scăpătări de soare, totul începea să se schimbe; iar târziu nu mai aminteau ce-a fost decât cele câteva palide lumini ale lămpilor singuratice.

Dumnezeu din nou își arătase stăpânirea. Iar noi ne revărsam prietenia spre colegii noștri mai mari și mai desăvârșiți, dracii.

FOC LA MOARA ROȘIE

de DINU MOROIANU

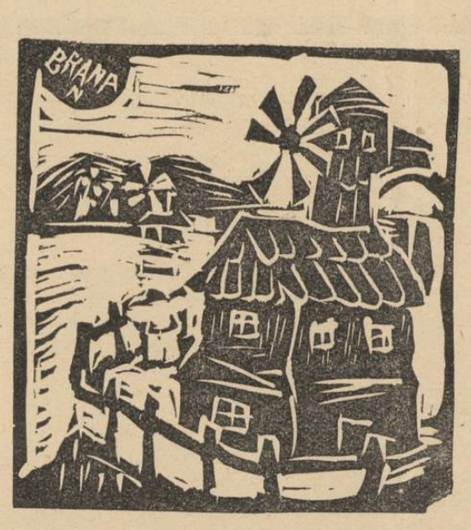

Scriu...

Tocmai sfârșesc a șasea nuvelă dintr'o culegere de povestiri ce se va intitula... Dar ce să mai vorbesc de titlu, când nu sunt sigur dacă voi găsi vreodată editor...

Se'nserează... Înăbușeală...

Un cer vânăt ca indigoul... In depărtare, decor de operetă: aplecată într'o rână și desfășurându-și în văzduh ultimile două aripi, moara roșie imploră milostenia prăfuitului cer dobrogean.

Intreg satul se află sub tutela minaretului moscheii Azizié — albă și patrată — ca o bucățică de zahăr cubic.

Turnul — drept ca un creion — s'avântă spre înălțimile violete, străfulgerând prin vârful semilunei, puzderie de săgeți aurii.

In balconașul verde, circular, al minaretului, muezinul își îngână tărăgănat rugăciunea:

— Allah Il Allah...

Peste toate frunțile plecate în praf, se rotesc amețitor de sus, două berze cu aripile dințate pe margini, pensulând văzduhul...

Scriu...

Se'nserează...

Înăbușeală...

●

Și deodată, un brotăcel verde — parcă și-ar fi îmbrăcat un tricou — îmi sare chiar în vârful peniței, după ce executase o traectorie ce-i evidențiase talia de minuscul amfibian, estompându-i mușchii pântecului și ai pulpelor.

Mă privește cu ochii bulbucați — ca doi bumbi abea înșeilați — și orăcăiește prezentându-se distinct:

— Diavolul Șchiop!

Ei, să nu pufnești în râs? Auzi pretenție!

Dar brotăcelul verde urmează aproape numaidecât:

— Scrii, nu-i așa?

Și fără să-mi dea răgazul să răspund, continuă:

— Am să-ți istorisesc și eu ceva! Dar mai întâi, dă-mi voie să-mi reiau adevărata mea înfățișare de Diavol Șchiop.

●

Diavolul Șchiop n'are nici coarne, nici coadă, nici copite. Mai mult încă: urechile nu-i sunt deloc anormal lungi, după cum ar trebui să fie, dat fiind că tartorul Scaraoski îl trage de ele, de trei ori pe zi: dimineața, la prânz și seara.

Dracul se'nfățișează ca un plutonier-major, cu mustățile lăbărțate și epoleți la tunică. Are un singur cusur: e beteag de piciorul stâng.

Iată ce-mi povestește Diavolul Șchiop. Nu înțeleg însă de ce m'a ales pe mine și ce nevoie are să-mi istorisească tocmai mie, ceeace deapănă acum, umblând prin odaie și bocănind cu piciorul lui de lemn.

Intr'o zi, pe când își striga credincioșii la rugăciune, din balconașul minaretului cu scufie verde, și-și tărăgănea chemarea monotonă, gângăvită și bocitoare, hagiul Ovazian-Ciubuc se prăvăli peste balustradă — amețit probabil de extasul mistic — și muri după câteva ore.

Intreg satul a plâns cu suspine și mult timp, nimeni nu i-a luat locul și n'a mai strigat:

— Allah este Dumnezeul nostru iar Mohamed, profetul său!...

Fesul hagiului mort, fu învăluit într'un cearceaf alb, lung de șapte metri — atât de mare nu-l mai avusese nimeni până atunci — pentruca Allah să albă de ce-l trage în al șaptelea cer, când îi va veni rândul.

Inainte de a fi hagiu, Ovazian-Ciubuc fusese un bogat proprietar. Avea vreo zece cămile, vreo sută de țapi și capre și cincisprezece măgari de călărie, cumpărați din Galata.

Toată lumea, când îl vedea pe uliță, își ducea mâna, întâi la brâu, apoi la piept, pe urmă la buze și'n cele din urmă la frunte, șoptind în temenele:

— Sabahlar Airolsum, Efendi!

Iar Ovazian-Ciubuc, împrăștiind praful, cu papucii brodați în aur, de abia schița un salut.

Când îl vedeai, avea ciubucul în colțul drept al gurii — se spune că și-ar fi scos un dinte numai ca ciubucul să se fixeze mai bine — și deaceea a și fost poreclit Ovazian-Ciubuc.

Deși era atât de bogat încât și-ar fi putut permite să întrețină și un harem, totuși n'avea decât o soție: pe Eminé.

Scurt timp după moartea lui Ovazian-Ciubuc, muri și nevastă-sa, rămânând fără pic de sprijin, unicul lor copil: Sabri.

Palid, cu părul răvășit pe frunte și cu urechile străvezii-roșcate, copilul ajunse curând pe drumuri. Niște neamuri hrăpărețe îi înstrăinaseră averea și în scurt timp Sabri deveni un vagabond alungat și batjocorit.

Se hrănea cu scoicile și peștii aruncați de flux pe țărmul mării și dormea în moara roșie.

Lui nu-i era frică de toate șoaptele și vorbele ce umblau cu prisosință prin gura femeilor, despre moara roșie și duhurile ei.

Așa, una afirmase că a auzit lămurit, noaptea, pe când se'ntorcea dela târg și trecea prin apropierea morii roșii, un hârșiit ca acel al pietrelor când se tocesc, neavând ce măcina între ele.

Alteia i se năzărise că un spiriduș cu cap de om, urechi de iepure și spinare de porc spinos, încălecase pe o aripă a morii și se'nvârtise de câteva ori cu ea.

Adevărul e că eu, Diavolul Șchiop sălășluiam acolo. Dar Sabri nu știa încă ce-i frica. Și dacă era de ceva torturat, apoi numai niște ascuțite dureri în coșul pieptului, însoțite de tuse și firișoare de sânge în spută, îi exteriorizau acest chin ce se'ncuibase cu 'ndărătnicie în strâmtul său piept ofilit.

Intr'o zi — continuă Diavolul Șchiop după o scurtă pauză — mă dusei la mare, cu gândul să fac o baie.

Din depărtare observai pe cineva pe țărm. Era Sabri și săpa cu o scoică în nisip, făcând o gropiță pe care o umplea cu apă cărată în pumni.

Il întrebai ce scop urmărea:

— Uscatul suge apa — răspunse el repede. O suge necontenit și nu se satură niciodată. In gropița asta o să torn întreaga mare...

Apoi cu totul altceva:

— Soarele se scaldă dimineața în mare... Și eu... El se culcă după dunele acelea — arătă locul cu mâna. Și eu am voit să mă culc lângă el, că ține cald, dar nu l-am găsit.

— Domnule plutonier—tuși trecându-și mâna prin părul răvășit — nu-i așa că-i frig, noaptea? Când mă scol dimineața, nisipul se lipește pe mine, de umed ce-i...

Intinse mâna slăbănoagă spre mare și mă întrebă:

— Dumneata ai auzit cum urlă marea în timpul nopții? Face așa... — își țuguie buzele, suflând cum credea el că face marea.

Mă privi înfricoșat, clipind des:

— Acolo, arătă cu degetul un punct nedefinit în mare — acolo s'a'necat un echipaj întreg... D'aia vuiește, până mă doare în piept și tușesc...

Vântul prinse a sufla umflând cămașa sdrențuită a lui Sabri și stârnind nisipul depe culmile dunelor. Câteva lăcuste săriră în salturi gigantice, în jurul nostru. Departe, la orizontul care nu se putea defini, dar se putea ghici, fumul subțire al unui vas, stăruia cu 'ncăpățânare, tremurând dealungul unei linii nestatornice...

Soarele apunea pe uscat, îngropându-se undeva, între două dune vinete...

— Bună seara, eu plec! vorbi Sabri, răgușit. Dacă vrei să rămâi, o să auzi la noapte cum gem valurile și o să te trezești la ziuă cu nisipul ud, lipit de piele.

Se depărtă câțiva pași, apoi se'ntoarse și adaugă:

— Am să viu și mâine să torn în gropiță!

A doua zi însă, bietul Sabri își dădu duhul, zăcând pe un maldăr de pae mucegăite din moara roșie.

Pieptișorul lui ofilit se sbuciumase o noapte întreagă luptând cu moartea iar în zorii zilei, ca și cum Sabri n'ar fi așteptat decât ivirea soarelui scump, trupul lui chinuit se'ntinse țeapăn în spasmul morții.

●

— Și acum, ce vrei? l-am întrebat pe Diavolul Șchiop.

— Vreau să dai foc morii roșii! Mă înțelegi? Știu că unui diavol nu i se potrivește să facă pe milostivul și pe sentimentalul, dar eu am îmbătrânit, m'am prostit, și la o vârstă înaintată, când socotești că ți-ai bătut joc destul, de oameni, există și la noi, în lumea diavolilor, putința de a-ți regula drepturile la pensie. Curând am să trec și eu la reformă... Vasăzică, ne-am înțeles... Incendiezi moara roșie!... Deaceea ți-am istorisit această întâmplare...

Am voit să-l mai întreb:

— De ce nu dai tu însuți, foc morii roșii? dar Diavolul Șchiop se și depărta șoltâc-șoltâc, devenind din ce în ce mai mic, până ce se transformă iar în brotăcel și dispăru cu totul... așa că nu-mi mai putu răspunde nimic.

●

Trosnetul ușii mă face să tresar din aținpeala care mă cuprinse... Pui mâna pe toc și scriu...

Scriu a șaptea povestire dintr'o culegere de nuvele ce se va intitula... Dar ce să mai...

Cronica ideilor

de MIRCEA MATEESCU

Nu este o simplă întâmplare că lupta teoretică și doctrinară a comunismului împotriva religiei, a fost dela început, o luptă împotriva creștinismului catolic. Dogma catolică ni s'a părut că este una centrală, rațională. Autorii mai noui[1]) o interpretează tot ca o exigență mentală, în primul rând. Se poate vorbi de un obiectivism al dogmei catolice, dacă nu chiar de un materialism al acesteia și, din acest punct de vedere, se înțelege de ce materialismul economic, născut ideologic sub semnul aceluiași raționalism, a câștigat oarecari poziții.

O confuzie, care a înlesnit mult critica lui Feuerbach împotriva creștinismului, datează dela Hegel. In continuarea idealismului său dialectic, Hegel a crezut că cea mai fericită aureolă pe care o putea propune gândirii sale, este aceea de a socoti creștinismul însuși: *ideea de absolut*, pe care au reclamat-o toții filosofii romantici. Dogma creștină apare astfel simplificată, am zice, deposedată de simbol, de supranatural. Din moment ce Christ nu reprezintă decât prototipul deși absolut, al unei idei obiective, a fost elementar ca Feuerbach să observe în faimoasa lui lucrare[2]) dela care Engels și Marx au împrumutat aproape totul, că „nu conștiința, ideea, determină ființa, dar ființa, realitatea, determină conștiința".

In estetica idealismului transcendental, orice idee este o emanațiune a conștiinței noastre, iar realitatea, fenomenul, nu poate fi cunoscut decât numai în măsura în care este raportat la *ideea* pe care în chip aprioric, omul o are despre un anume obiect, și căreia acesta trebuie să îi corespundă.

Intr'un studiu publicat în colecția „Présences", Fr. Mauriac denunță cu multă autoritate confuzia pe care Feuerbach și Engels au făcut-o între idealismul hegelian și creștinism. Feuerbach a luat drept valabilă postularea hegeliană a creștinismului ca o idee abstractă, apriorică, în care trebue să se încorporeze realitățile, și criticându-l pe Hegel, și-a imaginat că dărâmă dogma creștină.

Este simptomatic că Mauriac își intitulează esseul „Dilema creștinismului", adeverind oarecum criza pe care a provocat-o interpretarea idealistă a creștinismului, care a ocazionat nașterea ideologică a comunismului. Rectificările lui Mauriac sunt radicale: „Dumnezeul creștin nu este o idee, este o ființă, o persoană. Christ, în omenescul lui, nu este o proiecțiune (a conștiinței, n. a.), reflexul mai mult sau mai puțin simbolic al idealului divin".

Prinurmare, Isus trebue înțeles ca o realitate temporală, dacă nu istorică, una carnală, nu o idee, nu un prototip ideal, abstract.

De ce spuneam că în special catolicismul, ca dogmă teologică, înlesnește criticile raționalismului economicist? Pentrucă o asemenea teologie acordă primatul rațiunii asupra misticei, a *ideei* de Dumnezeu care se regăsește în conștința noastră, generic în felul lui Hegel. Ori, Berdiaeff a arătat-o în nenumărate rânduri: cul logic are o formațiune obiectivă, din punctul de vedere al rațiunii, toți oamenii se aseamănă. Această egalitate întru conștiință, din care teologia catolică caută să tragă un argument pentru creștinism, s'ar putea să fie neconcludentă în acest sens, pentrucă nu prin datele obiectiv ideale ale rațiunii trăiește alevea și operant creștinismul, dar prin propria înclinare activă și liberă a eului către altcineva, către ceva din afară. A întregului și adevăratului nostru eu, care nu este doar unul logic. Ca să fie *viu*, sentimentul iubirii aproapelui, nu trebue dedus din generalitatea obiectivă a conștiințelor, adică dintr'o idee absolută, dar trăit în planul anonim și liber al propriei subiectivități. Nu iubesc pe altul pentrucă, în mod logic, așa face toată lumea, sau așa trebue să facă, pentruca să satisfacă norma etică, ideea de bine su oricare altă idee. O astfel de dogmă poate fi artificioasă, pentrucă se inspiră din afară de mine și privește tot în afară.

●

A. D. Sertillanges nu ne îndepărtează, în noua lui lucrare, de interpretarea pur catolică a dogmei creștine, ca o exigență logică, a conștiinței. Citâm câteva rânduri din capitolul „Autrui", relevante pentrucă din modul cum este înțeleasă dragostea de altul se poate verifica afirmația că în catolicism suntem prea aproape de obiectivism, de materie:

„Nu pot gândi decât evocând o idee; nu pot să voiesc decât vizând un obiect" (v. cit. pag. 172). Se prevede sentimentului creștin o finalitate imediată, un mediu logic din care derivă și pentru care lucrează, în timp ce s'ar putea susține că dragostea de altul este o manifestare activă a subiectului, transfigurat de propria lui trăire liberă, în afara oricărei finalități sociale. *Sertillanges* scrie: „a iubi nu însemnează că exerciți pentru și din sine o inițiativă, dar a canaliza dragostea creiatoare, căreia i se datorează ființa etc. (pag. 177).

Din faptul că se tăgăduiește persoanei umane inițiativa liberă și isvorul genetic de lumină spirituală, aceasta fiind atribuită exclusiv ideei centrale de Dumnezeu, dela care împrumutăm indirect anumite reflexe, — dacă binele nu îl *creiem* noi dar îl *exprimăm* și atât, pentrucă nu este de esența nativă a omului, atunci se vede clar cât de ușoară a fost sarcina unui Feuerbach când a criticat sentimentul creștin, sub cuvântul că acesta este determinat de conștiința ideală nu de realități.

---

[1]) **A. D. Sertillanges:** „Spiritualité". (ed. Aubier-Paris, 1933).

[2]) „Esența creștinismului", din 1841.

CRONICA DRAMATICA

București

TEATRUL „REGINA MARIA": „RATAȚII", dramă în 3 acte și 12 tablouri, de H. LENORMAND

Premiera de Vinerea trecută a teatrului Regina Maria n'a satisfăcut prea mult critica și probabil nici publicul. Am asistat la spectacol a doua zi după premieră și sala era puțin populată pentru o Sâmbătă seara, iar critica, îndeobște, s'a arătat severă.

Este un fapt care m'a umplut de mirare. Și m'am gândit foarte melancolic la gustul spectatorilor noștri cari aplaudă anumite piese și resping altele... In special sunt unele reprezentații cu casa închisă cari n'ar merita onoarea aceasta... Pe când la o dramă serioasă, precum este cea de pe scena teatrului Regina Maria, lumea nu găsește de cuviință să vină. Sau cel puțin să recunoască meritele unei piese, ale unor actori. Insfârșit! Un public demn de nivelul spectacolelor ce i se servesc de obiceiu!

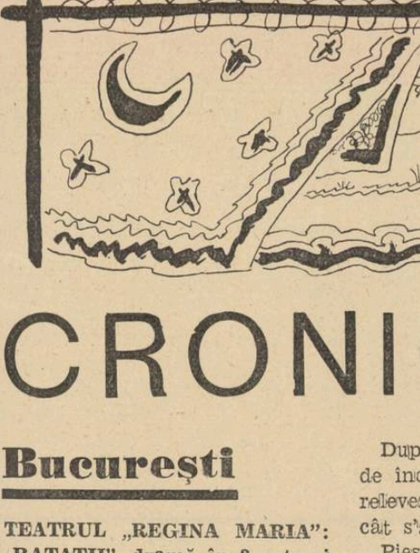

Ion Morțun

După aceste amare constatări de început, cer permisiunea să relevez drama **Ratații** altfel de cât s'a făcut până acum.

Piesa mi-a plăcut. Nu atât prin cuprinsul ei. Aceasta e banal. O dramă puternică, din viața tristă și întunecată a trupelor de teatru lipsite de... talent, de noroc, de scânteia care te duce la geniu. Oameni cari au crezut în destinul nobil al artei și au căzut cumplit de jos.

Cei doi eroi principali, o actriță și un autor dramatic, după lungi suferințe și peregrinări prin orașele provinciale, — poate cam inexplicabil de ce se plimbau, spune un critic, dar se înșeală: se plimbau fiindcă aveau pasiunea teatrului. Ii nenorocea, dar nu se puteau despărți de el. Foarte simplu. După lungi peregrinări, zic, sfârșesc în mod tragic. El, într'un acces de nebunie, își omoară iubita, care-i era și soție, iar apoi, la venirea poliției, se împușcă.

Cortina cade încet, în timp ce regisorul anunță pe toți ceilalți membri ai trupei, că trenul pleacă la ora 2.

Magistrală formă spre a ilustra lipsa totală de importanță a celor doi morți. Doi oameni mai puțin. Atâta tot. Viața își reia în urmă cursul normal.

Tablouri multe, succedându-se rapid, așa cum ne-a obișnuit teatrul lui Lenormand, și efecte destul de dese de melodramă.

Ca subiect, așadar, simplu.

Dar forța unei piese nu stă numai în subiect. Când subiectul este interesant sau obișnuit — adică tratat adesea — atunci interpretarea, dacă isbutește să fie mare, piesa are deschise porțile succesului. Bineînțeles în țările cu gust artistic desvoltat.

Interpretarea **„Rataților"** e magistrală. Atât de frumoasă încât acoperă cusururile regiei (decoruri ce se leagănă cam mult, locomotive răgușite, clopote stricate) și ridică nivelul subiectului, banalizat.

Astfel încât, după spectacol, ai impresia că ai văzut într'adevăr ceva frumos. Ceva deosebit. O dramă puternică, viguroasă și bine jucată.

D-ra Tantzi Cocea creiază un rol splendid, făcând dovada minunatelor sale calități artistice, cu prisosință. Și-a înțeles rolul unei actrițe lipsite de prea mult talent, însă profund umană, un suflet mare, iubitor.

In actul al doilea, într'o scenă când, împinsă de mizerie se întâlnește cu un individ care-i oferă bani în schimbul trupului ei, e minunată. Nu spune aproape nimic. Stă pe un scaun. Dar fizionomia ei devine atât de expresivă, încât dealungul celor zece minute cât durează tabloul nu mai există nimic decât chipul d-rei Tantzi Cocea, superbă în interpretarea ce o dă tragediei interne sufletești.

O actriță de mare talent.

D. Morțun, la rândul său, joacă în rolul regisorului, fost actor, înfrânt de viață dar cinic, în fața ei, cu surâsul pe buze chiar când inima îi este frântă. Trebue să recunosc că nu m'aș fi așteptat din partea domniei sale la atâta putere de joc. Și totuși! Are momente când aplauzele la scena deschisă sunt prea puține, mai ales când te gândești că se dau și la alte piese...

D. Tony Bullandra, ca întotdeauna, s'a arătat a fi un mare actor. Are un joc puternic, nuanțat cu abilitate, dela finețea unor surâsuri de îndrăgostit, până la formele dure și îngrozitoare ale violenței unui nebun, bețiv și asasin.

D. R. Bulfinsky, în rolul unui cabotin care povestește gloriile trecutului celor ce în nici un caz nu-l pot controla, aduce la rândul lui o importantă contribuție la închegarea cât mai nimerită a ansamblului piesei.

Trebue să relevăm și jocul d-lui Al. Cazaban, care la anumite momente este superior. Te înfioară povestirea vieței lui, din actul 2. (Joacă rolul muzicantului coborît din culmile inspirației într'un cabaret ordinar).

Insfârșit d-na Nora Piacentini care este o actriță de talent, își interpretează rolul cu inteligență. Imi permit numai să observ cât de ușor stârnește entuziasmul spectatorilor prin glume ușoare, pe când jocul gândit, studiat, și inteligent al altora, chiar de pe aceeași scenă, rămâne veșnic supus criticilor.

Restul ansamblului se menține în cadrele impuse de regie. D. Soare Z. Soare care a dat de atâtea ori dovadă de pricepere ar putea acum să refacă puțin montarea. E păcat ca tocmai ea să umbrească un joc pe care individualitățile actorilor îl reliefează cu măestrie.

Acum, că am ajuns la încheiere, țin să adaog încă odată, afirmând-o cu tărie, părerea mea sinceră asupra dramei „Ratații".

Este o piesă frumoasă și inteligent jucată. Merită să fie văzută.

VICTOR POPESCU

Cluj

TEATRUL NAȚIONAL: „GELOZIA", de M. P. ARTIBASEV

Judecând după titlu, care indică, deși în mod abstract, o temă dramatică, s'ar părea că Artibasev și-a propus să zugrăvească în această piesă pasiunea geloziei și funestele ei urmări posibile. Desnodământul piesei pare să confirme această presupunere.

De fapt însă, pe planul întâi al interesului stă aproape tot timpul persoana Elenei Nicolaevna, soția scriitorului Serghie Petrovici, un tip original de femee care poartă într'însa, în mod inconștient, destinul ei tragic.

O femee frumoasă și încântătoare, care stârnește mereu valuri de iubire în jurul ei. Fiecare bărbat, ajungând în societatea ei, cade în mrejele acestei vrăji și, fără excepție, fiecare îi face o declarație de dragoste. Ea se complace în această situație ca într'un joc, dar se păzește să cadă în păcatul adulterului. Cochetăria ei este oarecum inconștientă. Mai bine zis, de vreme ce nu-și însală bărbatul, ea se crede complet nevinovată față de dânsul și de aceea continuă jocul chiar după ce acesta, îngrijat, și-a arătat nemulțumirea.

Gelozia încolțește în mod firesc în inima lui Serghie Petrovici, soțul bun, iubitor și înțelegător. La început, e mai mult o îngrijorare pentru o primejdie abia bănuită și de aceea el încearcă să o determine pe Elena Nicolaevna să renunțe la jocul ei copilăresc, oricât de nevinovat ar fi el în fond. Conflictul dramatic propriu zis, nici nu izbucnește în această fază, care stă sub zodia nevinovăției, și autorul a simțit nevoia introducerii unui nou element pentru a deslănțui conflictul. Acesta este rostul lui Andrei Ivanovici, prietenul lui Serghie, care ponegrește cu patimă pe soția prietenului său, exagerând vina ei până la detracare. Așa ajunge gelozia să crească în sufletul lui Serghie, făcându-l capabil de crimă.

O calitate a piesei o formează galeria personagiilor secundare, precis caracterizate și fiecare prezentând interes prin conturul psihologic particular.

Rolul lui Andrei Ivanovici l-am văzut. Serioja este tânărul pasionat, dar cinstit și drept și, din cauza aceasta, condamnat la suferință. Simeon Simeonovici, soțul prea bătrân, e tipul blajin, contemplativ și îngăduitor până la prostie. Cneazul reprezintă pe bărbatul care cucerește prin forța și chiar violența ce se desprinde din persoana sa, iar locotenentul Ivanov, tipul bărbatului ușor, laș și lipsit de personalitate. Mai este un medic, om în vârstă, așezat și înțelept ca medicii din piesele lui Cehov.

Cele două personagii secundare femenine sunt admirabil alese pentru ca, prin contrastul lor, să indice caracterul particular, cu trăsături originale și locul intermediar pe care-l ocupă, sub aspect de etică socială, Elena Nicolaevna. Intr'adevăr, Claudia Mihailovna este femeia lipsită de orice scrupul, care caută aventura pe toate potecile, iar Sonia e fata profund cinstită, pe care o scârbește până și umbra gândului rău, — și Elena Nicolaevna se deosebește deopotrivă și de una și de cealaltă.

Direcția de scenă a d-lui N. Voicu e vrednică de remarcat cu deosebire în partea de montare. Se pare că d-sa s'a ocupat mai mult de partea aceasta și a reușit pe deplin, bine înțeles cu concursul pictorului Trucinscki. Interioruri cu gust aranjate și lumina inteligent întrebuințată. Actul I, o petrecere în pădure, a fost realizat, atât ca atmosferă, cât și ca mișcare și grupare de persoane.

Interpretarea n'a reușit însă în aceeași măsură, deși s'au făcut eforturi serioase și s'a întrebuințat îmbrăcăminte potrivită și îngrijită. D-na V. Iuga, în rolul Elenei Nicolaevna, a purtat rochii deosebit de frumoase. Pe Serghie Petrovici l-a interpretat d. N. Voicu, iar în celelalte roluri au apărut d-nii L. Divarius (Serioja), I. Tâlvan (Cneazul), H. Cristea (Andrei Ivanovici), L. Irimieș (Simeon Simeonovici), C. A. Russey (Medicul), M. Ballaban (locotenentul Ivanov) și d-nele Mya Mateescu (Claudia Mihailovna) și M. Tâlvan (Sonia).

OLIMPIU BOITOȘ

Cinematografele

CARLTON: „O FAMILIE TRĂZNITĂ"

Hotărît lucru, nu suntem noi, Europenii, în drept să-i judecăm obiectiv pe Americani. Oceanul care îi desparte, geograficeste de noi, a săpat în acelaș timp o mare prăpastie între mentalitatea lor și a noastră. Am ajuns, după noianul de filme nebune reprezentate la noi, să ne resemnăm în fața oricărei inepții filmate și, chiar, dacă se poate, să căutăm omenescul în acțiunile pripite și anormale ale eroilor depe ecran. Sunt foarte interesante rezultatele la care poate ajunge un cinefil după aceste cercetări. In orice caz, prima constatare ce se poate face este goana veșnică a Americanilor după bani, cât mai mulți bani dobândiți prin orișice mijloc.

Și cum Americanii sunt niște oameni optimiști, mai întotdeauna filmele venite de peste Ocean, se termină cu îmbogățirea peste noapte a eroilor. Puțini se întreabă însă ce se întâmplă mai târziu cu văcarul devenit rege al laptelui sau cu potcovarul devenit rege al fierului.

Răspunsul la aceste întrebări ni-l dă filmul prezentat de cinematograful Carlton.

Tatăl „familiei țicnite" este pesemne, — puzderia de mașini și bogăția din casă o poate dovedi — un rege dintre aceia atât de des întâlniți, peste Ocean, care a început prin a vinde nasturi pe stradă și care, acum, se distrează să dea ordine și să invite la el, la masă, senatori. Soția lui, nu și-a uitat încă obârșia pe care, după acțiunile ei de pe ecran, nu o putem bănui prea strălucită. De aici provine, poate, și pasiunea ei de a strânge de pe drumuri vagabonzi, pe cari îi face apoi șoferi. Cu niște copii cari nu se lasă întrecuți de către părinți, în excentrități, familia noastră este, deci, o cât se poate de demnă „familie trăznită".

Alături de această familie, un „fecior de casă mare" își plânge nenorocul care l-a făcut să fie slugă la niște nebuni. Ideea lui fixă este de a părăsi cât mai repede casa stăpânilor. Leafa mare, pe care o primește — iată, din nou, problema atât de obișnuită Americanilor, a banilor — îl reține, însă.

In mijlocul acestei familii nebune, pică și un scriitor, pe care, bine înțeles, stăpâna îl confundă cu un vagabond și îl angajează șofeur. E foarte nostim chipul în care ne sunt prezentați scriitorii în America: niște jerpeliți pe cari însă regisorii ne lasă să-i bănuim de oameni bogați, cărora le place să umble murdari, doar fiindcă sunt scriitori și, deci, originali. In orice caz e un fel curios de a vedea lucrurile.

Cam astea sunt constatările ce se pot face după filmul dela Carlton. Subiectul, în fond, nu e decât o înșiruire de nebunii și căzături, cari provoacă hohote de râs pe care, mai târziu, nu-l poți justifica.

Dintre interpreți, Brian Aherne a lăsat să-i crească o mustață care nu-l prea prinde, Billie Burke se întrece pe ea însăși, iar Constance Bennet a fost lăsată de mult în umbră de sora ei, Joan. Pe Bonita Granville și pe Tom Brown, i-am văzut și în roluri mai bune, ne pare rău că nu am reținut numele interpretului valetului. E, în orice caz, un chip des întâlnit pe ecranele bucureștene.

Complectarea filmului e plicticoasă, cântăreața urâtă și fotografiile nepotrivite. Nu are această complectare nici măcar scuza de a fi culturală.

TRAIAN LALESCU

Scriitorii în provincie

(Urmare din pag. 1-a)

nesfârșit. Opera îi va răsfrânge adesea această pace de gând, această odihnă în reculegere.

Dar această izolare fecundă poartă în ea însăși un principiu de distrucție. Rămas cu el însuși, scriitorul se închistează în aceleași formule, nu-și poate primeni viziunea, nu-și poate confrunta, prin schimbul ideilor, propria poziție cu alte vibrări de înțelegere. Menținerea unui mediu intelectual, selectarea lui din numărul indivizilor de serie este, îndeobște, cu neputință. Scriitorul de provincie e condamnat la singurătate. El nu găsește în existența din jur nici fermenții care să-i întrețină vivacitatea inteligenței, nici prospețimea de simțire.. Dacă nu are îndestulătoare rezistență morală, el sfârșește prin a se irosi sufletește. Monotonia poate conduce la evadarea în vis, dar și la eroziunea lentă a rezistenței sufletești. Scriitorul este amenințat de a fi absorbit de existența vegetativă și încropită a înconjurimii: curiozitatea lui cade, sprinteneala gândului obosește. Pe 'ncetul, frăgezimea de simțire și naivitatea se spulberă. Scriitorul sfârșește trist, simțire medie și înțelegere întunecată de rutină. Se poate vedea, prin urmare, rezistența pe care trebue să o opună scriitorul acțiunii de măcinare a mediului, și cum acesta săvârșește o acțiune permanentă și necruțătoare de selecție printre scriitorii provinciali: nu dăinue decât acela care pot rezista uzurii. Meritul acelora care reușesc să se salveze, va fi cu atât mai mare: răsfrângerea acestei menținere de nivel în opera de artă, va fi cu atât mai semnificativă. Sunt oamenii cari au reușit să afirme cu hotărire coeficientul lor propriu de simțire și specificul lor de viață, împotriva puterilor coalizate ale mediului. Ei vor împrumuta operelor lor gravitatea reculeasă a acestor izbânzi de fiecare zi, în care au reușit să-și mențină intacte facultățile de simțire.

Vedem în aceste exemple de rezistență, dovada unei vocații literare dintre cele mai caracterizate.

M'am găsit cândva în fața lui Henry de Monfreid: ochii vii și pătrunzători, obraz emancipat și bronzat de soarele torid, energie comprimată și inteligență suplă, curiozitate mereu împrospătată față de toate spectacolele lumii și vieții. Anii îndelungi petrecuți prin deșerturi și singurătăți, exilarea printre populații primitive și lupta aprigă pentru viață, nu-i putuseră măcina supletea minții și dârzenia. Și m'am gândit atunci la nenumărații europeni doborâți în depărtare prin lipsa de sprijin moral, de droguri și alcool. Mi-am amintit un tânăr subofiter francez de 27 ani, care după câțiva ani de ședere în Africa de Nord se întorcea în țară adânc sdruncinat, aproape nebun. Ce deosebea pe Monfreid de acest tânăr sfârtecat sufletește? Acelaș coeficient de rezistență care salvează pe scriitorul de vocație care trăește în provincie, deosebindu-l de semenii lui căzuți în drum și absorbiți de masa celor ce și-au pierdut odată pentru totdeauna curiozitatea și deschiderea de suflet în fața lumii.

Nu există deci, în acest sens, scriitori de provincie. Diferențierea geografică nu are o semnificație de clasificare. Există numai scriitori, adică oameni care reușesc să-și păstreze mereu, și împotriva tuturor împrejurărilor, naivitatea, facultatea de a se minuna în fața lumii și deschiderea permanentă la miracol.

ION BIBERI

Poșta redacției

ION ȚOLESCU VĂLENI. — Trimes astăzi scrisoare lămuriri.

IACOB FLORIAN. — Scrisoarea foarte înțelegătoare și cuminte iar versurile ce o însoțesc pline de calități.

Reținem ultima strofă din Moș Crăciun:

„Dar astă seară pun și eu la căpătâiu
Sufletul meu bătrân și gol ca un bocanc...
De vei voi și'n poarta mea să mai rămâi,
Să-mi pui în el o inspirație și-un franc!"

ION PREDA. — Cred că ați citit de curând poeziile lui Virgil Carianopol. Mai trimiteți.

VASILE FREAMĂT. — Poezia „Inchinare lui Goga" am impresia că mi-ați mai trimis-o odată fără rezultat.

Vă rog să mă credeți că, oricâtă bunăvoință am avea, nu putem publica versuri ca acestea... decât la această rubrică.

CE-I VIEAȚA
Trăire,
Simțire,
Uimire,
Voire,
Muncire,
Gândire,
Iubire,
Mâhnire,
Rănire,
Zdrobire,
Murire,
Sfârșire,
Neștire!

Ați uitat: clădire, sfințire, pârlire, smintire, vorbire, etc etc.

PREDA SACSU. — Vă 'ntrebați ce putea să 'nsemne răspunsul meu din numărul de Crăciun *„altceva poate"*. Inseamnă, pur și simplu, că altceva decât versurile primite cu acea ocazie suntem gata să publicăm, întru cât întrezărim în dumneavoastră posibilități ce ne dau dreptul să sperăm. Ne-ați trimes încă trei poezii la care repet laconicul răspuns precedent.

ANATOLIE ZARUBA. — Mai trimiteți.

M. M. H. — Versuri promițătoare. Suferă de oarecare retorism. Așteptăm altceva dela d-voastră.

S. M. — Am reținut „Poemul". Mai trimiteți.

MARIA COSMA. — Recunoașteți chiar d-voastră că „e greu să ne dăm părerea din-tr'o poezie".

I. ȘTEFĂNESCU-BĂRCĂNEȘTI. — D-lui Ștefan Baciu îi puteți scrie pe adresa „Gândirii" sau a „Universului literar". Poeziile primite nu le putem publica.

GE. CAPOTĂ. — Cele două poezii primite deastădată reprezintă un real progres față de primele.

r. st.

Noverre, reformatorul dansului scenic

(Urmare din pag. 5-a)

pas, fiecare gest trebue să vorbească, să spună ceva. Astfel, pentru Noverre, dansul în doi (pas de deux) apare ca un dialog spiritual. dansul solo ca o agreabilă reflecție iar evoluțiile corpului de balet, ca adevărate conversațiuni.

Departe de a imita natura, Noverre se inspira dintr'însa.

— „Greutatea, spunea el, este de a înfrumuseța natura fără să o desfigurezi, de a ști să conservi toate trăsăturile ei, având talentul de a i le îndulci sau de a-i da forțe".

Dând exemplul celolalte arte cari își perfecționează tehnica fără să renunțe la scopul lor esențial, la fel Noverre impune dansului să-și găsească echilibrul între aceste două elemente: sufletul și felul de expresie.

Opera aceasta uriașă, pe care, în mare parte, Noverre a înfăptuit-o, depășea puterile unui singur om, de aceea generațiile viitoare au dus lupta și sforțările lui mai departe.

Noverre a dat formula baletului clasic, cel care trebuia să fie.

Părerile lui de atunci au rămas actuale și lupta, departe de a fi sfârșită, continuă. Vocea lui arzătoare poate încă ajuta pe tinerii coreografi cari au de combătut prejudecățile obicinuite.

Din punct de vedere istoric este deajuns a se ști că atunci când s'a ținut seamă de preceptele lui Noverre, baletele au fost în floare, după cum atunci când ele n'au fost luate în considerație, nici declinul n'a fost departe, precum mai târziu a fost cazul erei baletelor romantice, cari au căzut în manierism, subliniind, dealtfel, caracterul întregei lor epoci.

In acest secol al gingășiei și seducțiunii, în care dansul se identifică cu încântătoarea societate franceză, a avut loc triumfătoarea reformă a marelui Noverre...

...Enfin Noverre vint, le premier en France...
Du feu de son génie il anima la danse.
Aux beaux temps de la Grèce il sut la rappeler.
En recouvrant par lui leur antique éloquence.
Les gestes et les pas apprirent à parler.

MITIȚĂ DUMITRESCU

UNIVERSUL LITERAR

TARIF DE PUBLICITATE
LINIA CORP 5

Dela 10—1000 linii	Lei	7
Dela 1000 linii în sus	„	8
Anunțurile colectorilor de loterii	„	6
Bilanțuri, convocări, notificări etc.	„	15
Știri artistice, judiciare, școlare	„	10
Inf. comerciale minimum 5 linii	„	12
Inf. financiare minimum 5 linii	„	12
Inf. colectori de loterii	„	10
Inf loterii de Stat	„	10
Anunțuri dela industrii de Stat 1 pag.	„	15000
Anunțuri comerciale 1 pag.	„	15000
Anunțuri financiare asigurări 1 pag.	„	20000

De vorbă cu doamna LILLY A. DE HERZ

de RADU A. STERESCU

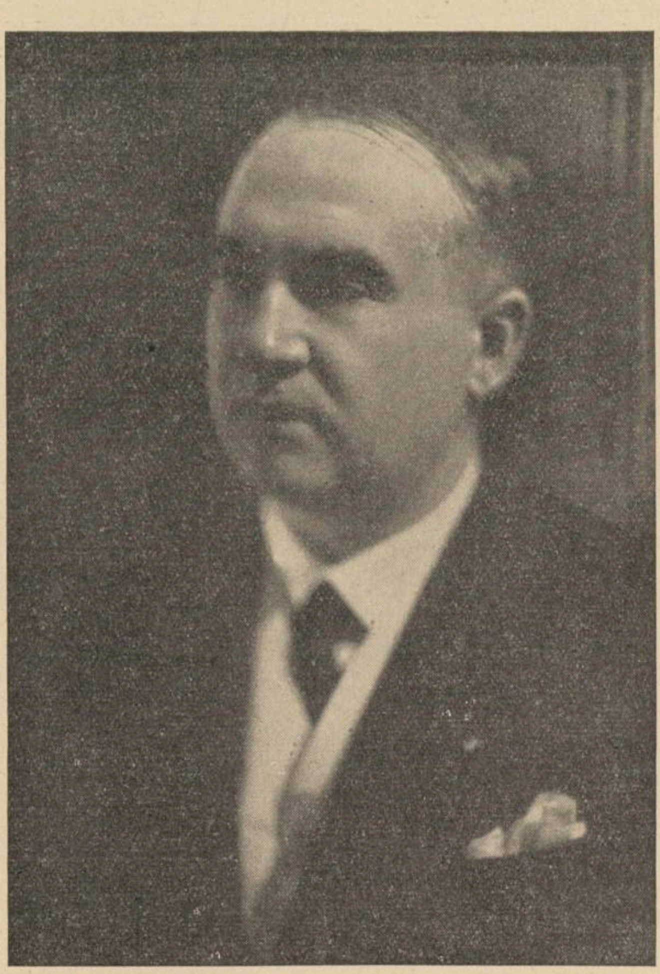

A. de HERZ

Cu această pagină încheiu o serie de convorbiri cu soţiile câtorva dintre scriitorii decedaţi, pe care am început-o cu gândul de a folosi cât mai mult istoriei literare.

Fără îndoială, nici spaţiul limitat al unei pagini, nici răgazul unei singure săptămâni nu mi-au îngăduit să scriu tot ceea ce trebuia spus, tot ceea ce, poate, aşi fi reuşit să spun, în alte condiţiuni.

Voiu sublinia cu deosebită satisfacţie bunăvoinţa cu care am fost întâmpinat, dorinţa sinceră a tuturor acestor tovarăşe de viaţă ale marilor scriitori, de a da la iveală tot ce credeau că poate fi utilizat în legătură cu vieaţa şi opera soţilor lor.

Adresez deci o mulţumire caldă tuturor acestor păstrătoare de sfinte aminitiri şi rugămintea ca peste puţină vreme, când convorbirile apărute şi încă altele multe vor fi înmănunchiate în volum, într'o formă mai amplă şi mai „revizuită", să-mi acorde aceeaşi solicitudine necesară întru completarea datelor.

Adresez iarăşi un apel către cei ce deţin scrisori, acte sau fotografii ale scriitorilor să mi le semnaleze, dacă lucrul prezintă interes din punct de vedere istoric literar, socotind că — repet — păstrarea numai pentru tine a unor asemenea preţioase documente, este nu numai semn de egoism, dar şi o crimă faţă de cultura şi literatura română.

Când am bătut la uşa doamnei de Herz, am simţit o strângere de inimă ciudată. Moartea scriitorului, era prea apropiată şi deci prea dureroasă pentru soţia sa, iar amintirea lui mi se părea neasemuit mai îndepărtată decât a multor alţi scriitori plecaţi dintre noi cu ani şi ani mai înainte.

Omul care a consumat atâta vervă, atâta bunătate şi atâta energie s'a şters pretimpuriu din viaţa literară.

De foarte puţine ori, şi numai în treacăt, i-am văzut numele pomenit şi piesele lui, a căror reprezentare a făcut o vreme deliciul publicului bucureştean, au încetat de a mai fi obiectul atenţiei directorilor de teatre naţionale sau particulare. Lucrul este de-adreptul uimitor pentrucă această excludere din repertoriu nu poate fi justificată în niciun chip. Valoarea pieselor, mă gândesc îndeosebi la „Păiajenul" şi „Bunicul", este de netăgăduit şi nici argumentul atât de des invocat al lipsei de interes din partea publicului, nu poate fi adus. Se ştie că întotdeauna piesele lui au făcut „reţete" admirabile. Şi mulţi directori de teatre sunt în măsură să-şi amintească.

Am încercat să mă dumiresc asupra cauzelor acestei apăsătoare uitări. Cu nădejdea că greşesc, afim că două sunt mai însemnate: suspiciunea cu care este încă privit numele „de Herz" (cu toate că mulţi îi cunosc originea germană) şi o tristă răzbunare postumă a tuturor acelora cari au suferit odată sfichiul usturător al dramaturgului.

N'as dori decât să pot fi desminţit.

Dar nu numai uitarea pe care o simţeam lăsându-se grea peste opera, odinioară atât de aplaudată, a lui Herz mă făcea să simt acea strangere de inimă ci şi informaţia pe care o căpătasem că soţia şi cei doi copii ai scriitorului sunt intr'o deosebit de precară stare materială.

Oricât ar fi de penibil să desvălui o situaţie atât de delicată, trebuie să spun că dela moartea scriitorului, soţia lui a fost silită să vândă pe rând cărţile, tablourile, covoarele, mobilele, spre a putea întreţine în şcoală pe cei doi copii, amândoi de o remarcabilă inteligenţă.

Muncind din greu, zi şi noapte, de Herz, îşi înjghebase un camin, îşi cumparase chiar o casă, contractând un imprumut ale cărui rate au rămas însă neplătite o vreme.

O mare societate din Bucureşti, unde era dator, n'a aşteptat decât moartea lui spre a evacua pe soţie şi cei doi copii pentru neachitarea la timp a datoriei.

Socotelile au fost atât de bine făcute, încât dobânda capitalizată la fiecare sfârşit de an, împreună cu capitalul, a acoperit aproape valoarea casei, iar diferenţa de cateva sute de mii promisă văduvei a rămas o promisiune, pe care —, ca oameni nobili— respectivii creditori nu şi-au ţinut-o niciodată.

Işi poate oricine închipui ce durere a simţit văduva lui de Herz, cu fiecare volum înstrăinat, cu fiecare volum mângâiat odinioară între degetele soţului şi intrat în mâinile unor oameni cari nu vedeau în el decât prilej de câştig. Ce nespusă tristeţe se cuibărea în sufletul ei cand tablourile pe care el îşi oprise ochii în nopţile albe, luau calea fără întoarcere.

Tragedia aceasta pe care o bănuiam înainte de a păşi pragul şi pe care am simţit-o în toată dureroasa ei realitate abia după aceea, nu poate fi tălmăcită în slovă.

O POVESTE TRISTA

Indată ce am mărturisit scopul vizitei mele, am surprins, în ochii, pierduţi parcă în amintire, ai doamnei de Herz, o lacrimă.

— „S'a mai gândit cineva şi la el ?"

Era în aceste cuvinte mirare, întrebare şi reproş.

— „Ştii desigur că soţul meu s'a născut în Bucureşti, la 15 Decembrie 1887. Că era fiul baronului Edgard de Herz şi al d-nei Maria născută Keresteny. A fost scurtă vreme la liceul militar din Iaşi de unde a fugit şi unde scria versuri pe pereţi. După terminarea facultăţii a fost şef de cabinet al lui Titu Maiorescu, apoi profesor de franceză la fete — pentru puţin timp, fiind excesiv de curtenitor cu elevele.

In clasa 7-a de liceu, a scris două drame istorice, în versuri: „Iliaş Vodă" (2 acte) şi Domniţa Ruxanda (3 acte), reprezentate amândouă pe scena Teatrului Naţional din Bucureşti".

Observ aci că Domniţa Ruxanda a fost favorabil recenzată de Maiorescu în Analele Academiei Române, (tom. XXX, 1907-8, Partea administrativă, pg. 316).

—„Ne-am cunoscut continuă doamna de Herz, prin Iunie 1917. Eu jucam pe atunci în Sylvia, cu compania Gabrielescu. Mulţi îşi vor aduce aminte de succesele repurtate de Lilly Tănăsescu. La 4 Iulie acelaş an eram căsătoriţi.

Am continuat să joc în reviste şi operete până când fetiţa mea Alexandra Maria şi-a anunţat venirea pe lume.

In primul an de căsătorie a scris libretele pentru o mulţime de reviste, între care reţin: „Dă-i drumul"; „Ţaţo nu te supăra"; „De-aia n'are ursul coadă"; „Fata cu trei case din dafin".

Sfârşea câte unul pe noapte. A scris atunci şi o operetă „Dragostea Corinei" cu muzica de mult regretatul Ionel Brătianu (fost profesor de muzică la liceul Şincai şi bun compozitor).

Primele versuri, dintre care trebue să pomenesc atât de cunoscuta romanţă „De ziua nunţii tale-ţi scriu", (făcută pe la 17 ani), le semna Dinu Ramură, aşa cum a semnat şi drama istorică „Domniţa Ruxanda".

Scrisese înainte de a ne căsători: „A fost odată", idilă dramatică, („Convorbiri critice" 1903, p. 509 şi urm.); „Floarea de nalbă" dramă în trei acte, (în vol. „Minerva" 1908; „Noaptea învierii", piesă în 3 acte (în vol. Tip. Rasidescu 1909); „Biruinţa", piesă în 3 acte („Conv. literare" an. XLIV 1910); „Când ochii plâng", dramă într'un act („Ramuri", Craiova 1911); „Păiajenul", comedie în 3 acte („Flacăra" 1913); „Bunicul" comedie în 3 acte („Flacăra" 1913); „Cuceritorul", comedie în 3 acte („Flacăra" 1914); „Sorana" piesă în 3 acte, în colaborare cu I. Al. Brătescu-Voineşti („Alcalay" 1916).

ACTIVITATE INTENSA

După căsătorie lucra tot atât de neobosit. A dat astfel, pe rând, la iveală:

„Vălul de pe ochi", comedie într'un act (Brănişteanu 1918); „Mărgeluş", comedie în 3 acte, („Adevărul" 1921); „Seară pierdută", comedie într'un act (Buc. 1925); „Aripi frânte", dramă în 3 acte (Buc. f an); „Incurcă lume", comedie în 3 acte (S. A. D. R. 1929); „Unchiul lui Noaţă", comedie, jucată la Teatrul Mic.

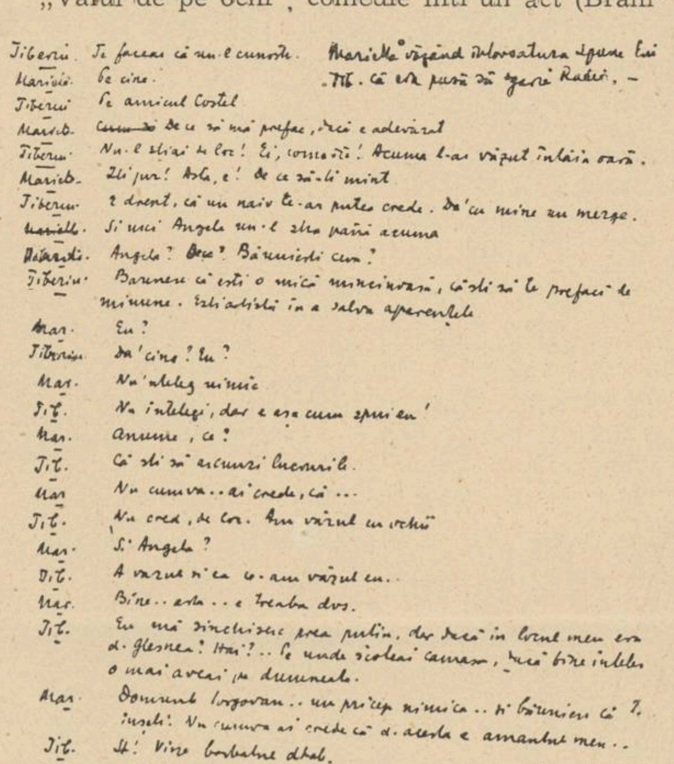

Pagină de manuscris din „Ooul lui Colub"

In primul an de căsnicie aveam o pisică pe care o chema Mărgeluş. După numele ei a botezat piesa.

In acelaş timp scria cronici dramatice, scotea revista „Scena" sau lucra în redacţia „Adevărului literar" pe care l-a condus cu pricepere.

La Radio inaugurase o serie de interview-uri cu actorii, interview-uri cari au obţinut un mare succes.

In Iunie 1930 a fost numit director la Teatrul Naţional din Craiova. A vrut să reînvie scena olteană aducând elemente bine dotate dela Bucureşti. Se interesa din zori şi până 'n seară de bunul mers al teatrului. Lipseau însă fondurile. In ultimul an a plătit deseori leafa artiştilor din banii lui.

Pe atunci şi fiica mea începuse să simtă atracţia rampei.

Dela Craiova a plecat bolnav".

FIREA

...ul meu era bun şi foarte comunicativ. Ii era urât de singurătate. Totdeauna venea acasă cu o droaie de prieteni. Ii plăcea să glumească, să facă dese calambururi şi să „înţepe" în dreapta şi'n stânga. Succesul îl îmbăta în societate ca şi pe scenă. Era întotdeauna scânteetor de vervă.

Scria repede şi când lucra umbla prin odaie, alcătuind dialoguri, pe care le transcria uşor.

Cum termina câte o scenă mi-o citea. Eu eram pentru el primul public şi primul cronicar dramatic.

Trăia intens viaţa personagiilor sale, deaceea poate sunt atât de vii.

Toate încercările mele de a-l face să se obosească mai puţin erau zadarnice. Lucra peste puteri. Aşa se explică faptul că, în afară de o mulţime de piese publicate, de articole de gazetă şi de o istovitoare muncă redacţională a lăsat patru piese neterminate: „Oul lui Columb", anunţată la Bulandra; „Cuibul de sub streaşină" comedie dramatică; o piesă radiofonică, din care a dispărut jumătate...

Deşi deobiceiu era foarte vesel, avea momente de melancolie. Plângea fără motiv. La sărbători era întotdeauna trist, iar la pomul de Crăciun spunea că visează pe copiii lui în jurul pomului zicând: De ce nu e şi tata cu noi? Era foarte religios şi iubitor de muzică. „Dunărea albastră" îl transporta şi unicu-i regret, îl mărturisea ca fiind neputinţa lui de a scrie muzică.

DESNODAMANTUL

După venirea dela Craiova se simţea din ce în ce mai rău. Boala de zahăr şi mai ales supărările îl rodeau. Işi dedea seama că pierdea casa; prietenii cari altădată roiau în juru-i nu mai vroiau să ştie de el. Singur şi trist, focul interior îl mistuia.

Unica lui alinare erau copiii. Citeau împreună, făcea lecţiile cu ei. Deşi ajunsese aproape o umbră, din omul odinioară cât un munte, găsea putere să facă pe dascălul.

In ultima zi (9 Martie 1936) a făcut cu Alexandra Maria la Latină până la nouă seara. La nouă şi jumătate trecuse în lumea drepţilor".

De la Herz n'a rămas, **n'a mai putut rămâne** decât amintirea luminoasă a unui suflet bun şi o mulţime de piese. E singura avere a soţiei şi a celor doi copii.

Piesele lui Herz, au replici scânteetoare, cu scene înduioşetoare până la lacrimi sau vesele, de un comic irezistibil. Pot fi reluate. Se cuvine să fie reluate. In felul acesta se va repara o nedreptate şi se va veni în ajutorul a trei fiinţe cari nu vor blestema niciodată **meseria** tatălui atât de curând plecat dintre ele.

Bietul Plutarch!

(Urmare din pag. 1-a)

mulţimii... **se impregnează** în sufletele oamenilor de stat" **(id.,** pg. 231); „Altădată se aduceau pe masă nişte **dragele** **(Demetrios** pg. 288); „Cato, stând în fruntea treburilor, **luă treaba pe mână** cu inimă" **(Cato...,** pg. 431); „... s'a întors Lucullus din acea expediţie, **a cărei sfârşit şi glorie** i le-a răpit Pompeius" **(id.,** pg. 444); „...prietenii **îl blamau" (id.,** pg. 445); „...**să flateze şi să seducă** mulţimea" **(id.,** pg. 465); „...să câştige poporul prin **maniere insinuante" (id., id.)**; purtare... **fără reproş" (id.,** pg. 468); „Călăreţii îl îndemnau **să se salveze împreună cu ei" (id.,** pg. 480); „...**să mă salvez prin graţia** lui Caesar" **(id.,** pg. 483); „De aceea **n'a înflorit** în republică" **(Phokion,** pg. 494); „...ordonă tuturor Athenienilor **să fie în arme" (id.,** pg.523). Tabloul întreg al semnelor lăsate de întrebuinţarea fără măsură a traducerilor franceze e, bine înţeles, cu mult mai cuprinzător.

Robit textului latin şi celor franceze, dar mai cu seamă rob al unei adânci inaptitudini de a scrie româneşte, d. Jakotă se poate însă lăuda mai ales cu recordul monstruos al construcţiunilor greşite. Regimul timpurilor în limba natală este pentru traducător, după cum vom vedea numai decât, un mister cu mult mai abscons decât însuşi Misterele Eleusiene. Căci d. Jakotă scrie, cumulând construcţia greşită pur şi simplu cu neînţelegerea chestiunilor de regim verbal: **„Cuprins de teamă de cei pe care** i-a nedreptăţit şi **care toţi** îl urau" **(Agis,** pg. 51); „Amphares **văzând** dela uşă ce se întâmplă şi **auzindu-i** vorbele, **intrând** zise cu mânie Agesistratei: Dacă **aveai** aceleaşi idei cu feciorul tău, **vei pătimi la fel" (id.,** pg. 56); „Oprindu-se la o mică depărtare, **trimete** pe Pantheos cu două companii lacedemoniene şi-i **ordonă** să cuprindă o **bucată de ziduri între două turnuri pe care auzise că e foarte slab apărată** de Megalopolitani, iar dânsul cu restul armatei **venia** încet în urma lui" **(Kleomenes,** pg. 84); „...atunci o parte **fugi,** luând ce **putură** din lucruri, iar ceilalţi se **adună** cu armele în mână, **rezistă** duşmanilor, îi **atacă** şi, de nu pot să-i alunge, **dădură** cel puţin timp fugarilor să se ducă în siguranţă" **(id.,** pg. 84); „...Kleomenes... atunci **s'a supărat** şi, indignat cu desăvârşire, **dădu** prăzii averile, iar statuiele şi tablourile **le-a transportat** la Sparta; **dărâmă** până în temelii şi distruse cea mai mare parte a oraşului, apoi **se'ntoarce** acasă" **(id.,** pg. 85); „Dar după cum **asemănarea Dioscurilor... are şi o deosebire** de formă..." **(Tiberius** şi **Caius Gr.,** pg. 103); „Cât a fost în tabără, **a fost mult iubit** şi când a plecat, **le-au părut rău** după el" **(id.,** pg. 106); „Poporul nu numai că **a primit** această lege, ci **a dat** lui Caius **să aleagă** dintre cavaleri pe cei trei sute judecători, **il investia** cu o putere monarchică aproape, astfel că şi senatul **primeşte** sfaturile sale". **(Caius Gr.,** pg. 131); „Noi care locuim un oraş mic şi **care ne place** să locuim acolo..." **(Demosth.,** pg. 153); „Poseda **o frumoasă vilă** în Arpi, **un pământ** la Neapoli şi **o alta** lângă Pompei, **amândouă mici" (Ciceron,** pg. 199); „Stilul lui Demosthene..., tinzând spre forţă şi gravitate, **mirosia nu a lampă, cum spune Pitheas luându-l în râs, ci a unui băutor de apă, gândire, amărăciune şi acea austeritate de viaţă care i s'a reproşat". (Demetrios,** pg., 269); **„A lăuda pe cei virtuoşi, fără a-i iubi, este a preţui gloria, dar a nu admira, nici aprecia virtutea lor". (Cato,** pg. 425); **„De nu vrea, să lase pe prieteni, foarte demni a primi un bine dela sine şi neputând dintru ale sale să-i îmbogăţească atâta". (id.,** pg. 429); „Vedea că **şi** zeiţa este **şi** războinică **şi** se ocupă de politică **şi** abilă în a convinge oamenii" **(Phokion,** pg. 499); **„Scriind Alexandru să-i trimeată trireme, şi retorii opunându-se, iar Senatul îndeamnă să fie ascultat Phokion să vorbiască". (id.,** pg. 511). Din cauza acestor construcţiuni schiloade, cititorul dă peste pagini întregi, din cele câteva **Vieţi Paralele** traduse de d. Jakotă, din care nu înţelege nimic, chiar dacă ar fi ispitit cu orice premiu.

Bietul Plutarch! Spun eleniştii, este drept, că — fiind un poligraf grăbit să completeze acel fel de enciclopedie a lumii vechi, care ne-a rămas dela el, nu-şi îngrijea nici el prea mult stilul; dar nici în cele mai negre restrişti morale nu va fi întrevăzut cataclismul logicei lui, pe care avea să-l provoace un urmaş al „barbarilor" lui Dromihete.

Să nu scăpăm însă de pe acum cuvântul meritat de traducătorul român. Căci, la prăpădul de până aci, se adaugă, în felul blestemelor care se chiamă între ele, solecismele şi ignoranţele sadea. Iată o mică serie de solecisme: „Au putut fugi şi mulţimea **celor ce-au sărit** în ajutor şi **se lupta** **(Kleomenes,** pg. 84); „...şi **cărăbuşii iese** din leşul măgarilor". **(Cato...,** pg. 457); **„S'au ascuns,** fără **să-i** simtă **o pereche** de şerpi" **(Tiberius Gracchus** pg. 119); „...deşi **mergeau** împrejurul lui Tiberius **o mulţime** de lume" **(id.,** pg. 120); **„Ceilalţi se adună** şi făcură să izbucnească mânia lor" **(Cato** pg. 457); Phokion, **îi** sfătui, dacă **doreşte** linşte, să lase războiul" **(Phokion,** pg. 508).

Dar ignorarea elementelor limbii noastre îşi aduce şi ea contribuţia la totalul de monstruozităţi: **„vorbi** de ocară". **(Ciceron,** pg. 195); **„se mijea acum** de ziuă" **(Antonius,** pg. 371); „aceste **violenţi" (Cato,** pg. 458); „...împărţi Grecilor **prazi,** lăptuci, sfecle..." **(id.,** pg. 462); Phokion **accelera întârzierea** lui Chabrias..." **(Phokion,** pg. 499); „cuprinse şi Pelusium, oraş important, **pe a cărui garnizoană** o prinse" **(Antonius,** pg. 326); „Cato... **asmuţă** cetăţenii în contra lui Pompeius" **(Cato,** pg. 457).

Ce mai lipseşte, ca urâţenie, mormanului de 500 de pagini al d-lui Jacotă, ca să fie monumental? In nici un caz — cacofonia, după cum credem că a şi bănuit cititorul nostru. Cacofonia, ca să zicem şi noi ca traducătorul întocmai, **„înfloria"** sub condeiul său. Astfel: „glumind **ca cu** prieten şi tânăr" **(Agis,** pg. 54); „...şi **că, cum** se mira..." **(Kleomenes,** pg. 67); „...de **puternică ca şi** Lacedemona" **(id.,** pg. 83); „... Publius **Nasica care** i se declară..." **(Tib.** şi **C. Gr.,** pg. 115); „...într'o **epocă când** Roma..." **(Comp. între Agis** şi **Kleom.** şi **Gracchi,** pg. 146); „...magistraţii **fac acum** rugăciuni" **(Ciceron,** pg. 191); „... ca să **facă ca**bărbaţii aceia..." **(id.,** pg. 213); „...şi-l **atacă când** nu se aştepta..." **(Demetrios,** pg. 269); „Octavian **fu tare** mâhnit..." **(Antonius,** pg. 406); „...dar nu **fu totul..." (Cato,** pg. 425); „Omule, cine te va asculta când benchetueşti **ca Crassus,** ai un palat ca Lucullus şi ne vorbeşti **ca Cato ?" (id.,** pg. 434); „...se gândise... **că Cato** n'avusese..." (id., pg. 470); „...informat... că rămăsese în **Utica Cato..." (id.,** pg. 488) etc., etc. Bietul Plutarch, dar şi bietul Cato Uticensis, de oarece mai ales pe el l-a mânjit groaznic d. Jakotă.

In faţa acestui spectacol de înjosire a limbii, mijlocit de sinistrul concurs al păstrării topicei latine, al păstrării expresiilor franţuzeşti, al construcţiunilor greşite, al solecismelor neiertate, al ignoranţei celei mai ruşinoase şi al cacofoniei delirante, ce mai e de făcut? Dezastrul nu poate fi exprimat în întregime de un critic.

Putând fi numai evocat şi nu arătat, ne-ar trebui înaripări ale scrisului, de care ne simţim lipsiţi. Să vină dar poeţii, căci numai ei vor cuprinde în cuvinte noui măreţia spectacolului!

Cât despre noi, noi vom renunţa să mai dorim, spre folosul culturii române, compania de traduceri din clasici; vrând să citim din Plutarch, ne vom linişti cu traducerea faimoasă a lui Amyot, care s'a retipărit de curând, subt îngrijirea unui elenist, în „ediţiile Pleiadei", unde se poate urmări orice adaos şi orice lipsă a traducerii faţă de original; iar dorind să-l citim în româneşte, ne vom mulţumi cu cât s'a tradus de alţii, a căror valoare se cuprinde între dd. N. Bănescu şi P. Muşoiu, chiar dacă — pentru mai mult, va trebui să mergem la un P. M. Georgescu „vechiu translatoru şi paleografu la direcţiunea Generală a Archivelor Statului" **(Vieţele Paralele,** 1891) sau la mai cunoscutul K. Aristia **(Parallela sau Vieţele Bărbaţiloru illuştri,** 1857).

VLADIMIR STREINU

Permise pentru scriitori

(Urmare din pag. 1-a)

un lucru destul ne nostim, dacă n'ar fi fost trist, în fond: streinătatea îmi oferea pe tren bilete cl. I de călătorie, ca ziarist român — iar la graniţă, când mă înapoiam, mă urcam până la Bucureşti, în clasa III-a !

Societăţii Scriitorilor Români i se dă un număr de permise, anual: 20. Dar scriitori, membri activi, sunt peste 200. S'ar putea crede că cerând pentru fiecare membru al S. S. R.-ului un permis, suntem prea exigenţi. Ei bine, nu suntem deloc, din moment ce până mai ieri, 600 deputaţi şi senatori din Parlament, între alte mijloace cu care stăpâneau ţara lui Mihail Eminescu, aveau şi pe acela că mergeau gratuit pe C. F. R.

Forul care ar elibera permise scriitorilor, (permanente sau un număr de foi de călătorie gratuită, anual) nu e păgubit în niciun fel: scriitorul, dacă n'are acest permis NU CALĂTOREŞTE, pur şi simplu, stă şi mucezeşte tot aici în Bucureşti, departe de toate peisagiile, de toţi oamenii şi de toată istoria Patriei.

Nu se pot da permise scriitorilor când până ieri şi chiar şi astăzi, o puzderie de gazetăraşi anonimi evrei, au la mână această fericită gratuitate?

Aceeaşi caldă solicitare o adresăm N. F. R.-ului, precum şi forurilor aviatice.

N. CREVEDIA

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T. T. Nr. 44908 - 938

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Înscrisă zub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

TELEFON: 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 5
SAMBATA 4 FEBRUARIE 1939

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNEA" SIBIIU

Jim Fecundatorul și noul Junimism

de IONEL TEODOREANU

Acum doi ani, auzind că domnul G. Călinescu, fruntaș al recentelor promoții de cărturari, acceptă să se despartă de București și să vie la Iași ca simplu profesor universitar, m'am bucurat în cor cu toți ieșenii. Ibrăileanu murise, descumpănind armonia ieșană a grupului „Viața Românească": intelectualii localnici plecau unul câte unul la București, pe urmele lui Sadoveanu, marele Pan al cântării moldovenești: fruntea Iașului părea aplecată numai pe morminte, printre ele găsindu-și amintirile vieții trecute și vitorul scrumit.

Numele afirmat al domnului Călinescu aducea în văduvia ieșană un zvon de viață ageră, o licărire de viitor. Vitalitatea intelectuală a domniei sale, deși cam năbădăioasă și extravagantă în unele manifestări sporadice de până atunci, putea fi un tonic providențial pentru anemia ieșană, premiza unei regenerări. Ziarele ieșene i-au ridicat arcuri de triumf, primindu-l ca pe un voevod al speranței. Eu însumi întâlnindu-l la Iași, venise, — „veni vidi, vici" — i-am întins mâna camaraderește, salutându-l pentru trecut și întru viitor.

Doi ani au trecut de atunci. Să vedem ce-a făcut domnul Călinescu în orașul Junimii, al Vieții Românești și al acestei întâmpinări. Să începem cu sediul oficial al activității sale, cu Universitatea unde și-a făcut prelegerile despre literatura română. Ași fi vrut să asist la ele, dar un amic universitar m'a informat că domnul Călinescu — nervos și categoric — vrea să fie singur cu învățăceii. I-am respectat pudoarea irascibilă și n'am cutezat să-i tulbur intimitatea. Mi s'a spus că aceste prelegeri învederau mai mult temperamentul pamfletar al domnului Călinescu, decât harul pedagogiei occidentale; că de pe catedra înaltului pretoriu, domnia sa nu rostea judecăți motivate, ci articula rechizitorii imprecative; că domnia-sa chiar când recunoaște oarecare meritoriu unui scriitor, i-l acorda cu gestul celui care dă bacșiș, mortificând astfel demnitatea unui absent care nu-i putea refuza mărinimia fudulă; că metoda analitică a domniei-sale — pitorească de altfel ca forfota țigăncilor în mahalalile lor — în nici un caz nu putea organiza spiritul critic și ținuta academică a inteligențelor în formație, ci, cel mult, putea consacra univeristar ireverența, ironia, sarcasmul, diatriba epigramatică și chiar epitetul clocit.

N'am dat crezare acestor relatări, socotind că informatorul meu, deprins cu aristocratica armonie a profesorului Ibrăileanu, predecesorul domnului Călinescu, vedea cusururi intrinseci acolo unde nu era decât surpriza unui alt specific, — așa cum un boer moldovean, care nu băuse în viața lui decât nectarul Cotnarului, repudia cu strâmbătură de nas „vinurile de slugi" cu care se desfătau epigonii epocii Cotnarului.

Dar domnul Călinescu, dinamic ca vântoasele, se simțea pe catedra universitară ca într'o cămașe de forță, inaptă de a-i exprima plenitudinea. S'a liberat deci cu vigoare, declarând trecutului ieșan un fel de războiu pe care l-a botezat „Noua Junime", grupând în jurul steagului său aproximativ alb toate ambițiile bovarice și toate vanitățile candide ale junilor ieșeni. S'a umplut de zarvă tăcerea Iașului. Toate cocuțele duhului și toți plozii talentului au încălecat pe cai de lemn și au tras din teacă săbiuțe de tinichea, făcând alai lui August Junimistul. La început am zâmbit, spunând cu Juvenal: „Dificile est satira non scribere". Dar zâmbetul meu s'a întristat, căci nu se întâmpla aceasta la Mizil, ci în orașul în care umbrele lui Eminescu, Maiorescu și Ibrăileanu sunt printre noi de câte ori lumina lunii străbate prin amintire.

Se știe ce-a fost Junimea, cea veche: „Noua Junime" este un spectacol. Dar iată roadele ei. A apărut de curând la Iași o tipăritură intitulată: „Jurnal Literar, foaie săptămânală de critică și informație". Director: G. Călinescu, noul junimist. In numărul 2 al pomenitei tipărituri, domnul Călinescu publică un articol intitulat: „De ce nu se citește". Desprind din contabilizările textului, următoarele rânduri luminate de iscălitura domnului Călinescu:

„Servitorii unguri din Capitală dau un procent de lectori de cărți (firește ungurești) mai mare decât intelectualitatea română".

Afirmație categorică, pe care profesorul universitar român o face chiar la începutul rechizitoriului său tipărit cu banii intelectualului român. Dacă afirmația aceasta exprimă un adevăr absolut — confirmat statistic, — e grav pentru intelectualitatea română, desigur; dar e penibil ca un intelectual român, în loc să ascundă un astfel de adevăr în sân, cum a făcut Spartanul cu vulpea, îl dă în vileag tocmai în aceste ceasuri de vrăjmășie internațională, când fericitul neam maghiar, cult și prin slugile sale, cunoscându-ne se vede numai prin optica acestora, ne tratează în auzul Europei întocmai ca domnul Călinescu: și nu numai în privința culturii, dar și în privința civilizației.

Iar dacă afirmația aceasta nu e un adevăr — și minciună este — fapta domnului Călinescu e un scuipat geografic, care acoperă deopotrivă morminte de soldați și toate bibliotecile românești ale Ardealului, Bucovinei și vechiului Regat.

Dar afirmația de mai sus nu e întâmplătoare, cum s'ar putea crede, un fel de strănut involuntar, pentru care-ți poți cere scuze; tot ea, devenind atitudine deliberată, hrănește cu substanța ei nobilă și interpelarea finală a articolului, dând naștere unui nou „Deșteaptă-te, Române".

„Intelectuali români" — **zice intelectualul român** — „să aveți atâtea cărți românești câte cărți ungurești au servitoarele voastre unguroaice".

Mai lipsea în ordinea logică — a domnului Călinescu — o concluzie: „Regret că am ajuns coleg de universitate al intelectualului român".

Și noi regretăm. Era preferabil ca domnul Călinescu să oficieze mai departe alături de atributele culturale ale servitoarelor unguroaice: adevăratele sale colege.

Acum să trecem la numărul 3 al „Jurnalului Literar, foaie săptămânală de critică și informație", nu uitați.

„Informațiile" le-am văzut; e timpul să examinăm și „critica".

Vrând să-și verifice eficiența — după cum sa văzut domnul Călinescu nu e platonic nici cu unguroaicele — domnia-sa anunță:

„Deschidem o anchetă rugând pe cetitori să ne răspundă sincer, scurt: Ce autori români și ce cărți preferă și pentru care motiv? Dece nu le place cutare autor român, prețuit totuși de critică?"

Domnul Călinescu adaugă și o notă normativă:

„Răspunsurile serioase se vor publica, chiar dacă ar fi contra vederilor noastre".

Iată acum răspunsul inaugural:

„1) Dintre autorii români de azi prefer printre poeți pe Ion Barbu, iar printre prozatori pe Camil Petrescu, Anton Holban, M. Blecher, H. Papadat-Bengescu și G. Călinescu.

Îi prefer pe aceștia deoarece nu se subordonează unui așa zis autohtonism de duzină, aducând în literatura noastră un aer de creație occidentală și modernă.

2) Nu accept noțiunea Brătescu-Voinești (= limonadă pentru copii + prostie și suficiență față de problemele artistice). Această noțiune cuprinde și pe criticii respectivi.

Henry Popp, elev, Iași"

Iar domnul Călinescu după ce cetește și publică — revăzând deci textul tipărit — adaugă următorul comentariu, în notă:

„Nu e oare aceasta o tinerească exagerare?"

Lectorii acestui răspuns „serios" cred că au bănuit încă dela primul alineat că Henry-anti-Autohtonul, cu doi p după Po, adică Popp, deprins rasial cu suprimarea unei silabe a fiziologiei sale, a aplicat și numelui său tăiușul aceluiași bisturiu. Intr'adevăr Henry Popp I, după credibila informațiune a unui camarad ieșan, se numește în realitate (cu un r graseiant între atâțea p) Popper, ceiace explică tot ce-i „filo" și tot ce-i „anti" în „seriozitatea" sa girată de domnul Călinescu. Altceva însă trebue reținut: că o injurie calificată, epitetul „prost", agravată cu ingredinte derivate, adresată de un elev de liceu — cum specifică semnătura — unui înalt demnitar al culturii românești, membru al Academiei Române, laureat al marelui premiu național, consacrat de critici de calitate lui Maiorescu și Ibrăileanu, — e socotită „răspuns serios" și publicată la loc de cinste, pe prima pagină a revistei condusă de profesorul universitar Călinescu. Dar domnul Brătescu-Voinești nu e decât un paratrăsnet simbolic al lui Popp Petonans. Căci Henry p. p. p. vede în domnul Brătescu-Voinești o noțiune — probabil a autohtonismului literar. — Așa că prin noțiunea Brătescu-Voinești, Henry-fără-Particulă înjură o vastă categorie de scriitori și critici români.

Această infracțiune săvârșită de un minor — încă în faza pelincilor p. p. — e subliniată astfel de noul pedagog al junimismului ieșan.

„Nu e oare o tinerească exagerare?'.

(Urmare în pag. 2-a)

CEZANNE — Pastel de Renoir (1880)

CEZANNE — Potretul lui Ambroise Vollard

JOS LAVALIERA!

de VLADIMIR STREINU

La începutul acestui an literar, adică toamna trecută, arătam noile perspective ce se puteau bănui pentru scrisul românesc.

Cum tocmai încetase acea mare polemică între puritanismul creațiilor, susținut cu aprindere de d. N. Iorga (formă nouă a ideii de tradiție, care pentru Kogălniceanu și Alecu Russo se numea orientare istorico-populară, pentru d. N. Iorga întâia dată — sămănătorism, pentru G. Ibrăileanu — poporanism, iar pentru d. Nichifor Crainic după război — ortodoxism) și atitudinea liberă de orice constrângere a scriitorilor moderni, cunoscuți mai bine sub denumirea de moderniști, cum disputa, să-i zicem de idei se istovise aproape dela sine, înțelegeam că spiritele s'au liniștit în adâncul lor și că e locul să așteptăm și un spor de limpezire în ordinea creației. Exprimam astfel o nădejde, pe care până astăzi n'am pierdut-o, deoarece nimic de atunci n'a mai turburat din nou lumea scriitoricească.

Avem încă sentimentul că ne aflăm în cea mai prielnică atmosferă de clasicizare a scrisului, dacă este adevărat că liniștea, pe care nu o vedem numai ca sforțare individuală agonisită de scriitori, — peste frământarea timpului, în frumoasele opere, dar și ca ambianță intelectuală, prieste apariției clasice. Vom vedea mai târziu cât ne-am înșelat sau cât am avut dreptate.

Deocamdată vrem să înregistrăm un alt fenomen mai lăturalnic, dar care stă totuși în oarecare legătură cu nădejdea noastră de clasicizare a spiritelor. E vorba de ținuta exterioară a scriitorilor. Cititorul a observat de sigur că au cam dispărut „boemii". Se obișnuise lumea cu poeții îmbrăcați ca unii de pripas, hrăniți pe apucate și trăind cum da Dumnezeu.

Damnul din Rolls și din blana vizon avea chiar motivări obiective ale acestei situații neomenești a creatorilor. Mă rog, talentul a înflorit totdeauna în mizerie fizică și mai ales dintr'o anume lipsă de răsfăț burghez; un geniu cu tabieturi siestice nici nu se poate concepe, spunea sau numai gândea Domnul pe care îl cunoaștem cu toții în strălucitele și numeroasele sale exemplare, Domnul Nul, adică făptura compusă în rotunjimea ei, cu atâta generozitate, din arcurile de aur ale unui zero patent.

Este adevărat că răspunderea de a se fi ajuns să se gândească astfel nu era numai a nepăsării dregătorilor, care la felurite festivități știau despre menirea literaților să vorbească foarte patetic, dar nu mișcau nici un deget ca s'o înlesnească; de vină era, în parte, însuși scriitorul care deprinsese a se răzbuna de situație cu închipuirea, purtându-și sdrențele cu mândria tăcută, dar evidentă, a omului sigur că în cele din urmă va câștiga el procesul, de pe urma căruia va avea toate feriri. In cele din urmă? Adică, dacă nu spre sfârșitul vieții, după moarte, da — după moarte, când vor afla toți ce om și mai ales de cine a fost nedreptățit, ținut la distanța suferinții, stânjenit în creația lui, care totuși n'a putut fi împiedicată să se producă!

Prin această romanticărie absurdă, scriitorii înșiși ajunseseră să-și poarte boema în chip ostentativ, chiar adăugând, la neatenția cu care erau îngreunați din afară, o neatenție proprie. De aci venea acel romantism vestimentar, neîngrijire care oglindea, de sigur, lipsa de mijloace materiale, crezută de societate necesară talentului, dar nu era mai puțin și o tristă cochetărie din partea „boemilor".

Acest fel de a fi e pe cale să dispară. Fie că în ultimul timp Statul și cu deosebire Capul Statului a căutat să ridice în demnitate pe reprezentanții spiritului (și societatea chiar prin Domnul Nul nu va întârziazia să imite gesturile Suveranului, dela care a pornit cea dintâi inițiativă de organizare a atenției în jurul scriitorilor), fie că ei singuri și-au dat seama că uniforma mizeriei îi degradează, se poate azi observa la ei o mișcare admirabilă de a-și arunca lavalierele soioase, de a se tunde ca toată lumea, de a părăsi prosteasca poziție de „hors la société", „hors la loi".

Incadrarea în societate, mai întâi vestimentar, cu oricâte sforțări, iar apoi cu timpul și sufletește, este pentru noi semnul ieșirii scriitorilor dintr'un romantism nenorocit. Cu rândurile noastre vrem să încurajăm această pornire. Căci nu altfel se poate răspunde la bunăvoința, manifestată de atâtea ori și simțită de toți, a Regelui. Pentru clasicismul, pe care, după cum am văzut, e firesc să-l așteptăm, e nevoie și de voința noastră de clasicizare, care înseamnează mai întâi intrarea în rânduri, renunțarea la atitudinea originală, lepădarea de gustul singularizării. Din toate părțile ne vin îndemnuri asemănătoare. Ce este altceva anunțata lege a pensionării scriitorilor, concepută de confratele-ministru d. M. D. Ralea, decât invitație oficială și eventuală posibilitate de normalizare a vieții scriitorești? Și până acum, nu s'a putut înțelege acelaș lucru din stăruitoarea protecție regală? Așa dar, deocamdată, jos lavaliera!

Nevoia unui fel de a fi

de NICOLAE ROȘU

Protejați de destin, răsfățații istoriei, norocul ne paște la tot pasul, și întâmplarea fericită ne scoate din încurcătură. Surâdem glumeț, trecem cu nepăsare pe lângă pericol, sfidăm catastrofa; și zeflemeaua, ironia, calamburul și farsa, încercuesc pe rând sentimentul tragic al existenții. Un om străin care ar trăi pe aceste meleaguri poate că ar gândi și el la fel. Poate că și-ar schimba firea, căci mediul este tentacular, molipsitor, purtând în el germenii nepăsării. S'ar putea spune, o nepăsare inconștientă. Dar termenul este prea tare și nepotrivit. Nu de o nepăsare inconștientă este vorba, ci de o stare subconștientă, organică, tradițională, istorică. Așa au fost predecesorii noștri, așa suntem și noi, și demonul inerției ne îndeamnă să credem că și urmașii noștri vor fi la fel.

Am trâmbițat necontenit, și pe toate tonurile, până la saturație, că suntem o țară „eminamente agricolă", și nimeni, niciodată, nu ne poate clinti din credința noastră. Holdele de grâne se întind pe imense suprafețe, vântul le bate valuri-valuri de parcă ar fi apa mării; milioane de vagoane și miliarde de lei se fac din bobul cerealelor. Dar țăranul dacă nu este sărac și pelagros, are un standard de viață sub limita medie a muncitorilor de pământ din celelalte țări europene. Subsolul țării geme de bogății naturale. Petrolul, în unele ținuturi, chiftește din pământ precum în America de acum o sută de ani...

Care este atitudinea cărturarilor noștri în fața acestor fapte?.

Cum se încheagă conștiința unei culturi din configurația istorică și empirică a vieții?. Intelectualii idealizează după pilda poeților: se lasă prinși în păinjenișul amăgitor al folclorului, și scoarța țărănească grăește pentru ei din înțelepciunea basmului; muzica tristă a cavalului tânguește idila vieții pastorale; Miorița ne coboară până la metafizica Tracilor, și ornamentația sinusoidală a oalei de pământ ne duce cu gândul la deal și la câmpie, la acel dute vino al pământului românesc, peste care odihnește bucolica poeziei poporane. Edera nepotrivitei bucurii agreste se prinde de trunchiul care ar trebui să fie falnic al culturii românești, intrată în universalism și il înnoadă în strânsoa-

(Urmare în pag. 2-a)

CRONICA LITERARA

de CONSTANTIN FANTANERU

Alexandru Raicu: Hronic, versuri. Colecția „Universul Literar" 1939

Lectorul, căruia „Universul literar" îi pune în mână al patrulea volum tipărit în colecția sa, se va opri, credem, să reflecteze asupra împrejurărilor favorabile în care apare „HRONIC", de d. Alexandru Raicu. In alte condiții, personalitatea poetului ar fi rămas, poate, insuficient înconjurată de atenție, sensibilitatea sa nu ar fi fost înregistrată corect și autorul ar fi trebuit să mai încerce cu altă carte de versuri ca să-și dea în vileag aspectele hotărîtoare ale talentului. Ocrotit însă de blazonul tineresc al colecției „Universul literar", d. Alexandru Raicu se recomandă îndeajuns, fiindcă versurile din „Hronic" vor fi primite cu o sinceră solicitudine. O trecere a lor cu vederea nu e posibilă. Se înțelege cât de îmbucurător este profitul d-lui Alexandru Raicu! Dar profitul nu este numai al poetului, care pătrunde în publicul larg, ci, firește, și al acestuia din urmă, care va fi răsplătit cu o perspectivă lirică originală.

D. Alexandru Raicu nu purcede de la un lirism confesional cu caracter autobiografic, și nici de pe un țărm al fanteziei, și nici măcar ca un modernist nu se înfățișează, înarmat cu procedee în vigoare în moda versificarilor. D-sa este un autohton luminat și cărturăresc, versurile ce ni le oferă sunt blajine și potolite, cu simțirea, am spune, înăbușită în duioșie și discreție. Maniera nimerită pentru exprimarea cu ocol a inspirației, este divagația în trecut, invocarea acelor modele spirituale, unde s au efectuat complet experiențele care îl preocupă pe poet! Volumul se chiamă „Hronic", fiindcă în cuiburile de visătorie ale trecutului autorul află tipare lesnicioase exaltării sale lirice. Simpla evocare sau alăturare a stărilor sufletești petrecute altădată, îi ușurează calea spre expresie, prin sugestie și comparație:

Semeni cu Domnița Ruxanda. Sau
poate...
Zici: „este vechiul suflet în mine...
Ziua se sprijină pe coate
Obosită și vrea să se 'nchine.
Avem sub ploape amurgul de fir.
Vine preotul batrân în patrafir
Și se întorc voevozii 'n ctitorii.
(pag. 8)

Adorația se aprinde uneori mai tare și exprimarea nu mai ocolește, prin icoane străine, ci aureolează chipul iubit, înălțându-i un „Epitalam":

Pe coaja copacului scriu
Mireasă 'nvălită 'n argint viu,
In pânză de paingăni uzi
In frunze de roșii cucuruzi.
Te prind în arșița buzelor de piatră
Mi-alunecă tâmpla pe vatră,
Mă'ndoaie negura, mă rupe tăcerea:
E dulce veșnicul somn ca mierea.
Calzi ți-s genunchii de căprioară:
In focul lor iarna mă 'nfioară.
(pag. 47)

Procedeul preferat al poetului de a învălui în afectivitate maximă cadra aleasă a iubitei, rămâne tot cel comparativ, al evocării și al întoarcerilor elegiace spre trecut:

Umblu pierdut când clopotele sună,
Mă 'neacă adesea seara în fântâni,
Și-ascult cum umblă în pridvor pe lună,
Un voevod cu-o flintă grea în mână.

Umblu mereu și răsfoesc în mine,
Hrisoave și 'nsetat te cat frumoasă,
De se desfac pe cartea me lumine
Și îmi pari în vis mai luminoasă.

M'opresc să descifrez în hronic visul
Mă'nalț cât munții — aevea întind mâna
Dar se oprește gol la porți rădvanul
Și-aștept zadarnic izvorând fântâna.

De ce nu vii domniță din castele?
De ce nu te desprinzi din vis odată
Să-mi pui pe frunte carul mic de stele
Și să-mi apari în chip de Preacurată?

Te-am povestit mai albă ca Neculce,
Te-am făurit mai vie ca'n colinde,
Și când se duc copiii să se culce

AL. RAICU

Ca pe-o făclie visul meu te-aprinde.
In noaptea asta iarăș te aștept
Și-mi scot dintr'un hrisov din nou
vioara.
Veni-vei de pe drumul alb și drept
Ca să-mi alungi 'n amurg din pleoape
seara?
„Hronic" (pag. 68).

In afara temei de dragoste, d. Alexandru Raicu mai găsește în simțirea sa, remarcabile rezerve de delicatețe pentru ceea ce ar fi poezia gingășiei, ca în „Cântec pentru îngerul mic", care se termină astfel:

...Ci în noaptea când pe cer împleteși cununi,
Coboară în cuibul cu lăstuni.
Lasă-te încet pe fereastră,
Adună busuiocul din glastră,
Cu răcoarea de sus a albastcelor ape.
Mângâie-i pe toți pe pleoape
In dimineața ca o rugăciune,
Toate păpușile vor spune
Cum le-ai adus luceferi de sus
Lemn din cedrul crucii lui Iisus.

Și'n pomenire maica s'o ruga
In veșnică 'mpărăția ta.
(pag. 50).

Nu este străin d. Alexandru Raicu nici de un fior mai liber și mai bărbătesc, cu adâncime metafizică, tremurat curagios pe marginea tainelor:

...Vrăjitorule n'auzi cum te chem?
Descue lacătele prinse 'n blestem.
Desfă la lună vrăjitoria:
Te-am hrănit, ți-am plătit simbria.
Zidurile, porțile, le-am găsit.
Colo-i salcia veche, aici chipul cioplit
Dincolo-i semnul pașilor ei...
...Vrăjitorule ți-aud sunetul grelelor
chei.
Dece-mi tremură degetele? (pag. 25)

Din aceeaș substanță a transcenderii ni se pare a fi și „Cioban la împărăție", în care finalul comunică deasemeni o turburare metafizică:

Am venit aici cu opinci de fier,
Mi-am pus în mâini baltag de oier,
M'au spălat cu apă vie
(Must bătrân de roșie razachie)
Sfinții mi-au dăruit bani
Să colind prin țările vrăjite, în ani.
Să cumpăr ciubote de-aur la sărmani.
Mănânc pâine cu miere crudă;
Ziua umbra mă îngroapă și mă udă;
Impărătesc peste zile 'n livezi
Nu mă mai auzi, nu mă mai vezi?
Nu mă mai blestemi?
Nu mă mai chemi?
Atâta lumină-i jos și sus:
De-un veac călătoresc cu Iisus.
(pag. 42)

In sfârșit un alt aspect deopotrivă de distinct, socotim a fi în poezia d-lui Alexandru Raicu descripția propriu zisă a unui ansamblu natural care, spre a fi caracterizat, are nevoie de o revărsare de simpatie, condiție îndeplinită de poet, ca în bucata, din „Nopți și zile 'n cantonament":

Azi, Octombrie cutreeră ulițele 'n sat.
De cu noapte a vopsit cerul cu plumb
și cenușe.
Foile plopilor tremură în orice soldat.
Zicem: „Mâine plecăm la cazarmă, mătușe".

Dimineața e plină de brumă pe față.
Vântul adună frunze și sfecle într'un
coș.

O cruce brațele de pod își agață...
A țipat tainic în păduri un cocoș.
Ne retragem prin ponoare și vii.
Stâlpii de telegraf printre șirele de paie
cresc.
La garduri răsar chipuri somnoroase:
copii...
Ochii lui Dumnezeu ne privesc.
Casele au gene plânse. In noi
Plecarea tremură ca vinul cel vechiu
și cântă;
Ne petrec cu umbrele mestecenii goi;
Zi întâiu: la margine biserica ne binecuvântă.
(pag. 46)

Dând aceste copioase mostre, bănuim că am înlesnit orientarea deplină a lectorului în cuprinsul volumului „Hronic", al d-lui Alexandru Raicu. Originalitatea producției stă în deosebi în plinătatea ei lăuntrică, în caracterul ei de experiență centrală. Simțirea poetului nu sufere alterarea nici unei restricți teoretice, ea pornește direct din necesitatea de expresie a omenescului echilibrat și statornic.

Frumusețea poeziei d-lui Raicu nu vine din ciudățenii și din elanuri excesive, ci isvorâște calmă dintr'o capacitate firească de înduioșare și vibrație a unui suflet armonios.

NEVOIA UNUI FEL DE A FI

(Urmare din pag. 1-a)

rea fără de leac a fatalității cosmice. Folclorul nu este un refugiu în căutarea disperată a originalității, nici un criteriu absolut de judecată a valorilor; folclorul este o expresie psihologică, o caracterizare (mută) a subconștientului.

Intrarea noastră în universalism s'a făcut prin spiritul luminat al Voevozilor, prin sabia lui Ștefan Vodă, prin amploarea eroică a lui Mihai Viteazu, prin fabuloasa bogăție și fastul bazileic al Brâncoveanului. Petru Movilă, fiu de Domn moldovean, ajunge Mitropolit al Kievului, slăvește umanismul, căci era după cum spune d-l Sextil Pușcariu „erudit ca nimeni altul în întreg sud estul european". Iar învățatul rus Venelin se întreabă: „care dintre cei doi bărbați cu numele Petru este reformatorul îndrăzneț al imperiului rusesc, și căruia prin urmare i se cuvine titlul istoric de „mare", Petru I, împăratul Rusiei sau Petru Movilă?". Dar Spătarul Milescu, cu a lui înțelepciune luminată de ideile Renașterii fiind „prea învățat și cărturariu", — era numit de Leibnitz „vir polyglottus" și „pereruditus", de îi mersese faima peste mări și țări, pela curțile împărătești, traducător al lui Petru cel Mare fiind, și diplomat trimis la Ludovic XIV Numai împrejurările vitrege și domnia vicleană a fanarioților au făcut ca operele lui să nu fie retipărite și această figură așezată la locul de cinste. Dar nu numai Nicolae Milescu, ci toți cronicarii moldoveni au fost de mărimea lui, fiecare după rosturile pe care le-a avut, fără să mai pomenim de învățătura lui Dimitrie Cantemir și a celuilalt ce se numește Antioh.

Dar acei care au scris istoria culturii, nu s'au învrednicit să privească mai departe de nasul lor înfumurat de ideile moderne ale secolului XIX, și au scris cum s'au priceput, pentrucă n'au fost nici poeți, nici scriitori, ci arhivari, bibliografi și compilatori, și numai Kogălniceanu, Hașdeu, d-nii N. Iorga și Sextil Pușcariu au crezut și au cugetat altfel, — deaceia cu dânșii iar intrăm în cultura universală. Ni se va spune poate, că dacă îi cercetăm la ei acasă, îi găsim într'adevăr mari și înțelepciunea lor de necuprins, — dar polemica aceasta, care nu s'a făcut, totuși de aici începe. Trebue să ne punem din punctul nostru de vedere și să nu judecăm lucrurile prin prisma altora. O valoare este mare, mai întâi pe plan național, o proclamă poporul, evident nu prin aclamare, ci prin totala regăsire în opera celui de o ființă cu națiunea.

Să nu ne surprindă faptul că un Eminescu, Creangă, Coșbuc, și alții de aceeași cuprindere nu sunt îndeajuns de bine cunoscuți în străinătate. Statul cu puterea lui de dominație politică a promovat odinioară valori mediocre, și protipendada franțuzită și salonardă nu s'a învrednicit să-i cunoască. Dar nici pentru noi ei nu sunt îndeajuns de mari, pentrucă ne lipsește sentimentul de grandoare, concepție solară și dinamică a unei culturi, înțelegerea imperialistă a vieții spirituale.

Destinul cultural al unui popor se măToți marii noștri scriitori au fost prosoară după puterea lui de dominație. feți și revoluționari, toți au despicat istoria cu o îndrăzneață viziune. Dar dezacordul dintre creație și culturalizare, dintre politică și intelect, a fost atât de prăpăstios încât s'a rezolvat printr'o cădere în vid a scriitorilor cu adevărat mari. Mai există și astăzi convingerea pentru unii că suntem o țară de compromis, un tampon convențional alcătuit între două imperialisme, când titlul nostru de glorie izvorăște tocmai din faptul că ne-am afirmat aici, în afara cadrului slav și germanic, și această dăinuire este o sublimă misiune istorică. N'am fost călcați de copitele cailor lui Napoleon, dela o parte la alta a țării, precum s'a întâmplat cu alții, — nu ni s'a contestat pe temeiuri rasiale autenticitatea culturii după cum s'a întâmplat cu Renașterea Italiei; nu ni s'a impus o aristocrație străină de neam pentrucă nu aveam pe a noastră, după cum s'a întâmplat cu Rusia țaristă.

Pseudo criticii cuprinși de valul cosmopolit al ideologiilor, au contestat puritatea originii etnice a unora dintre scriitorii români. Și pe urma acestei halucinații s'a răspândit o adevărată rătăcire. Dar dacă întoarcem pagina și cercetăm origina etnică a marilor scriitori germani, italieni și francezi, vedem că polemicele în jurul acestei probleme s'au desbătut aiurea în aceiași termeni.

Un Dante și un Petrarca de origină „germană", un Chopin polonez, dar pentru a reveni la revendicările timpului nostru, un Paul de Lagarde de spiță franceză și H. S. Chamberlain (ambii promotori ai ideologiei național socialiste) de origină engleză, — nu spun oare nimic? Dar tuturor bârfitorilor le răspunde însuși Mihai Eminescu de pulpana căruia s'au agățat osândiții Fanarului: „între strămoșii din țara de sus a Moldovei, de care nu mi-e rușine să vorbesc s'or fi aflând poate țărani liberi, dar jidani, greci ori păzitori de temniță măcar niciunul". Noi am dat culturii franceze poate pe Ronsard, desigur pe Contesa de Noailles, pe Panait Istrati; limbii americane pe Peter Neagoe, și în această categorie se prenumără și alții.

Nu ne lipsește universalismul, ci conștiința de a deveni universaliști. Ne lipsește conștiința unei misiuni culturale, încrederea într'o artă și o concepție de viață care să depășească hotarele țării tocmai prin supra valorificarea spiritului etnic. Ne lipsește, cu un cuvânt, concepția prometeică a vieții, credința că ideia românească după cum spunea tot Mihai Eminescu „să fie mai mare decât uman, genial, frumos"...

Intrebarea rămâne totuși în picioare: de ce nu am intrat mai de mult în universalism, în conștiința altora de a ne crede așa cum suntem? Răspunsul trebue căutat nu într'o presupusă mediocritate a culturii, ci în condiția umană și socială a scriitorului. Nu avem o tradiție a vieții burgheze, nu avem o datină intelectuală a familiilor aristocratice. Dezechilibrul sat și oraș înseamnă dezechilibru între cultură pe bază de folclor și cultură pe bază de transfigurare. Conflictul între junimism și sămănătorism trăește încă în sufletul nostru. Pe de altă parte, culturalizarea și creația sunt două fapte total deosebite. Culturalizarea presupune difuziune, obligativitate, circulație facilă, înțelegere comună, restricție; creația presupune selecție, libertate de alegere, variație, învolburare îndrăzneață dincolo de marginile convenționalului și peste cuprinderea obișnuită a minții. Cu cât cultura se întinde în suprafață, creația pătrunde în adâncime.

Trecem printr'o epocă aprigă de culturalizare. Ea este caracteristică acestui ciclu istoric. Dar în măsura în care i se smulg culturii elementele educative și didactice, creația rămâne în afara cadrului restrictiv. Nu îngădue reguli nici disciplină exterioară.

Interiorizare, decantare, selecționare a esențelor, aceasta poate aduce un regim de restricție. Dar astăzi nu există nici un scriitor cu adevărat mare, care să cristalizeze în jurul lui conștiința unei generații, să despice orizontul cu o viziune senină și dinamică, să lumineze căile destinului cu o idee — forță, — proiectată peste epoca de azi în lumea ce va să vie.

Ne lipsește cu desăvârșire hotărâta și orgolioasa voință de a ne depăși. Încrederea prometică în noi înșine, sfidarea pericolului, explozia prea plinului sufletesc dincolo de marginile firii.

Numai condiția umană, perfect autonomă și ireductibilă poate contura valoarea unei personalități. Numai condiția etnică, străfulgerată de mitul universalismului oceanic și solar, încheagă plinătatea unei concepții optimiste. Etnicul să fie ridicat la rang de uman, și să-l depășească chiar. Să smulgem din sufletul nostru pesimismul plat al înfrângerii, fatalismul eroic al vieții bazate pe împărtășirea mediocră și ridicolă a dreptului de a muri ori unde și ori cum. Să retezăm firele care ne leagă de tot ce a fost înfrângere, rătare, desnădejde și neputincioasă agresivitate în trecutul nostru. Să construim o metafizică a proprietății de a fi.

NICOLAE ROȘU

Jim Fecundatorul și noul Junimism

(Urmare din pag. 1-a)

E pur și simplu uluitor ca logică și sensibilitate morală. Probabil că dacă un student ar scuipa „scurt și sincer" pe Decanul Facultății de Litere, în prezența colegială a domnului profesor Călinescu, — în timp ce Decanul s'ar șterge cu batista, domnul Călinescu ar medita privind obrazul celuilalt:

— Nu e oare o tinerească exagerare?

Dar toate se leagă și se explică. Spuneam la începutul acestui articol că întâlnindu-l la Iași cu doi ani în urmă, pe domnul G. Călinescu, în ceasul logodnei sale spirituale cu Iașul, i-am întins mâna camaraderește, salutându-l pentru trecut și întru viitor. Se întâmpla aceasta într'o zi de primăvară cu liliac înflorit. Lumina zilei se ducea spre cimitir după dricul celui din urmă drum pământesc al poetului Topârceanu.

Domnul Călinescu — îl văd și acuma, cu trup de crap corcit cu curcan și cap de șoim încrucișat cu hulub gușat într'o bulbucare Basedow — mi-a răspuns, informându-mă condescendent că Topârceanu — robul lui Dumnezeu Gheorghe — e un poet mic.

Domnul Călinescu e un mojic mare. Auzindu-l atunci, am rămas mirat: nu-l cunoșteam deajuns. Astăzi însă, când sunt edificat, nu-i mai acord omagiul acelei mirări.

Căci, repet, toate se leagă și se explică.

Nu tare de mult, însă înainte de-a deveni ieșan, domnul Călinescu a scris un roman intitulat „Cartea Nunții". Eroii se numesc Jim și Vera. Iată-i post-nupțiali, în ultima pagină a cărții:

„— Acum tu trebue să te odihnești! — zise el. Îi scoase pantofii din picioare, îi trase ciorapii, îi desfăcu și desbrăcă rochia și dând la o parte plapuma, o depuse în inima patului. In mișcarea picioarelor lungi și svelte, cămașa căzu la o parte și pântecele rămase desgolit ca un mare taler de sidef. Gândindu-se că acolo dedesubt se concepea acea ființă mică ce avea să strige în curând turburătoarele vorbe tată și mamă, Jim îngenunchie la marginea patului și prinzând pe Vera de mijloc, o sărută în mijlocul pântecelui.

— Vezi tu — zise el, mângâind-o pe păr și sărutând-o, — aici în viscerele tale este principiul universal al Facerii! Câtă vreme tu vei rodi, universul există. Dintr'un astfel de uter au eșit la facere aștrii și stelele, pământul și natura..."

Lectorul e rugat să nu piardă din vedere că Vera e goală, adică desgolită, în timp ce Jim, privind-o unde trebue, desigur, și invitând și pe neservitoarele unguroaice să facă la fel, transformă uterul fostei Juliete, într'un fel de tunel cosmogonic.

— ... Dacă viscerele tale s'ar usca și împreunarea noastră ar fi seacă, atunci odată cu moartea noastră s'ar produce moartea virtuală a generațiilor. Pământul s'ar răci și sbârci, stelele ar cădea la loc spre nucleele lor ca fulgii de cenușă în vatră, scânteile lumii eterice s'ar stinge într'o singură flacără tremurată și chircită care la rândul ei învinsă de ghețurile golurilor eterne s'ar încheia într'o sgură de neguri restabilind întunericul fără margini și fără sfârșit..."

Ce credeți că răspunde nimfa fecundată acestui oratoriu seminal? „Ca mata, bobocule, mai rar"? Nu. Ascultați și mai ales frecați-vă la ochi:

„Vera îl privi cu cea mai profundă recunoștință și întinzând mâna instinctiv spre sexul lui, șopti:

— Jim, te iubesc ca pe nimeni pe lume!... Te iubesc fiindcă tu m'ai rodit".

Spelbul discipol ieșan al domnului Călinescu, elevul Henry Popp, cel mai neaoș reprezentant al noului junimism, poate să spue cu drept cuvânt maestrului său Jim Fecundatorul, într'un avânt cu Vera:

— Jim, tu m'ai rodit.

IONEL TEODOREANU

AMBROISE VOLLARD

Un animator al artei moderne

de K. H. ZAMBACCIAN

Renoir spunea unui prieten că negustorii de artă au fost totuşi necesari după moartea Medicilor, căci dacă bietul pictor ar fi fost obligat să alerge după amator înainte ca acesta să-l caute, ar fi murit de foame.

E foarte mult adevăr în această „butadă" a lui Renoir; să ne reamintim doar de sprijinul şi de devotamentul negustorului Sirois şi al ginerelui său Gersaint în clipele de desnădejde ale lui Watteau, apoi în timpurile din urmă un Durand-Ruel, marele negustor de pictură modernă din Paris, care a preţuit de timpuriu pe impresionişti, sprijinindu-i pe aceştia cu întreaga sa avere, de ajunsese în câteva rânduri în pragul ruinei, şi totuşi nu şi-a clătinat credinţa, perseverând şi animând pe aceşti artişti timp de un sfert de veac, până ce în sfârşit gloria şi succesul bănesc răsplăti atât pe pictori cât şi pe credinciosul lor negustor.

Aceşti artişti (Manet, Monet, Renoir, Pissarro şi Sisley) povestiau cu emoţie începuturile lor grele, neînţelegerea pu-

Degas Café Concert

blicului şi rezistenţa oficialităţii, amintindu-ne entuziasmul şi generozitatea acelor câţiva puţini amatori credincioşi printre care era şi românul George De Bellio (George Bellu) care profesa pe atunci medicina la Paris. In cartea sa **En écoutant Cézanne-Degas-Renoir,** Vollard ne redă cuvintele lui Renoir: „Din fericire se găsiau alţi amatori, ca d. De Bellio, care acceptau să aibă la dânşii pictură „eftină". Dar amatorii aceştia erau o aşa de rară excepţie, în cât totdeauna „tapam" pe aceiaşi. In fiece dată când unul dintre noi avea o mare urgenţă de două sute de franci, alerga la Café Riche, la ora dejunului unde eerau siguri că-l găsim pe d. De Bellio, care cumpăra fără măcar să se uite la tablou care i se aducea. In acest mod apartamentul său fu în curând plin de pânze, încât trebui să închireze un local unde să depobziteze pânzele sale. Şi dacă după moarte, d. De Bellio a lăsat o avere în tablouri, cari nu l-au prea costat, vă putem încredinţa că nu a făcut-o cu dinadinsul. La fel ca şi Caillebotte (un alt amator renumit) el recomda pictorilor să i se rezerve tot ce nu se putea vinde".

Ambrosie Vollard, originar din insula Réunion, după studii de drept la Paris, în loc să se dedice avocaturei, simţind o atracţie pentru comerţul de pictură, se stabili în 1894 ca negustor de tablouri în Rue Lafitte.

Spirit viu şi pătrunzător, bun psiholog, cu înclinaţie spre paradox şi humor, avu o bună inspiraţie, ocupându-se cu predilecţie de arta acelor independenţi, cari încă nu se bucurau de favoare în lumea artelor şi erau ostracizaţi de oficialitate. Victor Hugo spusese că: „Le public est devant le génie comme un horologe qui retarde". Vollard întrevăzând viitorul, se apropiă de cercul artiştilor ce căutau noi orizonturi, dintre cari cel mai caracteristic şi puternic era Cézanne, considerat ca ratat în lumea artelor oficiale şi chiar de către unii intimi prieteni între cari şi Zola, care în romanul „l'Oeuvre" face aluzie la sforţările nereuşite ale lui Cézanne pentru o artă nouă. Trebue însă de relevat că cei mai de vază artişti independenţi ai epocei, dintre cari începuseră a fi consacraţi, Renoir, Manet, Pissarro, ţineau pe Cézanne în mare stimă.

In cartea sa **Souvenirs d'un marchand de tablaux,** Ambroise Vollard ne spune: Când deschisei magazinul meu în rue Laffitte, în 1894, mişcarea impresionistă triumfa. Totuşi, unii se orientau în altă parte. Pentrucă pictura nu e lucru imuabil. Cum ar putea să se eschiveze ea de nevoia de reînoire, de această necurmată evoluţie care se manifestă în toate formele artei?" Directorul General al Artelor de pe vremuri, Henri Roujon, spunea: „Nous avons le devoir de suivre le goût du public et non de le précéder".

In această atmosferă, Vollard organiză în galeria sa o mare expoziţie a operelor lui Czanne, în anul 1895, luna lui Decembrie.

Evenimentul fu senzaţional; cu toată ostilitatea multora, Cézanne pătrunse în conştiinţa artiştilor şi a amatorilor mai clarvăzători. Artă de revoluţie dar în acelaşi timp şi de o solidă organizaţie a senzaţiilor plastice, intră în primul plan al preocupaţiunilor noilor generaţii, în urma acestor expoziţiuni şi mai cu seamă a retrospectivei de la Salonul Independenţilor din 1904.

Ambroise Vollard a câştigat faima sa de animator de artă prin aceste manifestaţiuni, cari depăşiau cadrul ocupaţiunilor unui negustor obicinuit.

El ne povesteşte în cărţile sale cu multă vioiciune şi nu fără de humor, toate peripeţiile, de multe ori comice, prin care a trecut în timpul acestei prime expoziţiuni a lui Cézanne.

In tinereţea mea, pe când eram student prin 1907 la Anvers, mă abăteam des pe la Muzeul de pictură din acel oraş şi ajunsesem să mă familiarizez cu arta flamandă, entuziasmându-mă de Rubens.

Dar într'o zi avui o mare surpriză, tresărind în faţa unui nou tablou, aşezat pe un şevalet, lângă sala şcoalei lui Rubens; acest nou tablou reprezenta nuduri la scăldat şi era pictat cu totul neobicinuit pentru mine, straniu chiar. Mai întâi toată suprafaţa tabloului era scăldată într'o lumină mai vie, umbre mai că nu erau şi acelea foarte colorate şi transparente, în aer un joc de vibraţii policromice, nudurile erau radiate de rose şi nacru ca scoicile marine, în sfârşit o feerie ce-mi lua ochii.

Locuiam în cartierul pictorilor şi mă împrietenisem cu unii dintre ei, dar nu mai văzusem ceva asemănător prin atelierele lor şi întrebându-i de rostul acestui nou tablou, mi se răspunse că e o pânză impresionistă, iar artiştii mai tineri, îmi vorbiră cu interes şi entuziasm pentru această nouă artă, care trona la Paris şi cucerise toate ţările.

Ce noroc! Mai aveam două săptămâni până la vacanţa de Crăciun şi mă bucuram de sărbătoarea ce-mi rezervam ochilor, la Paris.

Dar acolo, la Musée de Luxembourg avui o desamăgire, pictura pe care o căutam şi o idolizam, se găsea înghesuită în două săliţe mici, fără posibilitate de recul atât de necesară păturei de plin aer, o lumină de sus, dar neguroasă, în sfârşit plecai de acolo reţinând în amintire nişte portrete de renoir. (La liseuse, Portrait de M-me Charpentier şi Moulin de la Galette), de nudul cu reflexe ale luminei solare nu mi-am putut da seama, fiindcă nu se putea privi decât cu nasul băgat în tablou; mi-a plăcut foarte mult peisajul lui Pissarro cu acoperişurile de ţigle roşii. Sena la Vetheuil a lui Monet, un Sisley. Figurile femeilor din balconul lui Manet mi s'au părut prea sumare, iar balustrada verde prea crudă pe fondul alb al rochiilor.

Apoi părăsind pe impresionişti şi trecând prin sălile cele mari rezervate prinţilor picturei oficiale, mi-am încălzit ochii la torsul lui Besnard, m'am oprit respectuos în faţa portretului „La Femme au gant" a lui Carolus Duran, de care mi se vorbise pretutindeni ca de ceva sacrosanct, trecând prin faţa tabloului „Les Foins" a lui Bastier Lepage, am simţit o emoţie, gândindu-mă şi la câmpiile noastre; eram să uit „Le pauvre pêcheur" a lui Puvis de Chavannes care m'a reţinut şi m'a întristat, apoi traversând iute şirul de marmore, am ieşit afară şi în faţa grupului de bronz „Le Froid" am simţit un fior de mi-am încheiat toţi nasturii paltonului, cu toate că afară era căldurel şi razele soarelui se difuzau prin cel mai imaculat azur.

Ardeam de dorinţa să văd şi galeriile particulare din rue Laffite, unde mi se spusese că la Durand Ruel, la Bernheim, etc., se găsiau multe pânze impresioniste, dar pe neaşteptate, la o vitrină, avui o senzaţie ceva mai stranie. Trei tablouri de o coloraţie neobişnuit de intensă, cu forme puternic construite, sintetice, teme foarte obicinuite dar compuse original; una dintre ele, o natură moartă cu o masă de lemn, un şervet îndoit colţuros, de tonalitatea rufăriei trecute prin baia de sineală, pereţii de un gris bleu, pe masă un vas smălţuit în verde, nişte mere, pere şi persici, gros, plin şi savuros pictate, de-ţi venea să 'nfigi cuţitul de pe masă şi să tai o felie. Tabloul dela stânga reprezenta un portret de femee, cu trăsături hieratice, iar cealaltă pânză era un pei saj cu copaci înfipţi în mijlocul unei vegetaţii de un verde gras ca după ploaie, cu un cer albastru intens. Am citit emblema: Galerie Vollard şi am intrat înăuntru să întreb numele pictorului expus în vitrină, auzind pentru prima oară în viaţă de aceste nume: **Cézanne** şi **Vollard.**

Când în 1908 m'am reintors în ţară şi am cunoscut câţiva pictori ce expuneau la salonul Tinerimea artistică, ei îmi vorbiau de Lucien Simon, Jean Paul Laurens, Cottet, cei veniţi dela München pomeneau de Böcklin, de Stuck, de Uhde, în sfârşit foarte puţini vorbeau de impresioniştii Monet, Renoir, Pissarro Shley şi aproape de loc de Cèzanne

Abia în preajma războiului cel mare şi mai cu seamă după războiu, prin 1920, când revistele de artă şi antologiile porniră acea entuziastă propagandă pentru arta franceză independentă, când Revistele L'Amour de l'Art, publicaţiile Vollard, Floury, Crès, L'Art Vivat, etc., consacrară volume şi numere speciale pentru Cézanne, Renoir şi ceilalţi meşteri independenţi; toată mişcarea artistică de prin toate ţările fu câştigată acestei cauze, muzeele şi colecţiunile particulare înmulţindu-se, săli întregi erau consacrate artei moderne franceze.

Intre 1920 şi 1927 am făcut câteva călătorii la Paris, dar n'am încercat să pătrund la Vollard, pe care-l cunoşteam însă din cărţile sale şi din legenda ce circula împrejurul persoanei sale.

De felul meu timid, îmi dam uşor seama de ce putea însemna un modest burghez al unei ţări mai sărace, a cărei monedă nu valora decât 2 centime aur, faţă de colecţionarii americani, englezi, olandezi şi elveţieni, purtători de carnete de cecuri în sterline, dolari, florini, etc.

Totuşi într'o zi m'am hotărît să bat la poarta lui Vollard şi cu această intenţie ridicându-mă de la Café de la Rotonde, mă întâlnii cu un pictor român ce era pe atunci stabilit la Paris. Ii arătai intenţia mea, la care artistul zâmbi cu un aer de suficienţă şi'mi vorbi aşa ca un protector, după cum unii locuitori ai metropolelor vorbesc cu rudele lor provinciale: „Nu este interesant aci, Domnule! Poţi să iscăleşti un cek ca miliardarul Barnes, care a plătit 7 milioane

Paul Cézanne Natură moartă

de franci, marele tablou cu jucătorii de cărţi ai lui Cézanne? dacă nu, cumpără reproducerile colorate şi întoarce-te la Bucureşti!"

Riposta a căzut ca un trăznet, şi mă dezorientă; m'am întors trist şi îngândurat pe jos prin Avenue de l'Observatoire şi prin grădina Luxembourg, până în cartierul Latin unde locuiam.

Dealtfel erau şi în ţară compatrioţi cari nu mă aprobau în achiziţionarea de artă modernă franceză, unii cari nici nu-şi dădeau seama de sensul acestei arte, surâdeau şi comentau ironic tablourile lui Cézanne, Matisse, etc., alţii gravi şi pretenţioşi, mă sfătuiau că nu avea rost această sforţare a mea, odată ce nu puteam achiziţiona „Loja" lui Renoir sau un tablou vestit ca pânza „La maison du Pendu" a lui Cézanne.

Am rămas aproape toată noaptea pe gânduri. Când m'am trezit, era aproape de ora prânzului. Răsfoind hârtiile mele, am dat de un atestat pe care mi-l dăduse pe vremuri Armata de Orient franceză, Serviciul de Informaţiuni, prin care mi se recunoşteau serviciile aduse cauzei franceze. Odihnit aşa cum eram, înviorat de aerul proaspăt al dimineţii, mă simţeam ceva mai optimist, gândindu-mă că acest atestat francez ar fi putut totuşi să-i dea, cel puţin de circumstanţă un „aplomb" egal cu cel al milionarilor purtători de cekuri în aur şi devize forte.

După prânz, cu un taxi ajung în câteva minute în faţa Hotelului particular al lui Vollard din Rue Martignac No. 28.

Prezint portarului cartea mea de vizită şi certificatul militar francez şi imediat sunt înştiinţat că d. Vollard mă va primi sus la etaj.

In hall, la parter, sculpturi în bronz de Renoir şi Maillol, câteva cadre prin colţuri; urc scara monumentală de piatră şi sunt introdus într'o mare încăpere, ce după mobilier pare să fie o sufragerie, cu toate că nici o urmă de porţelanuri şi argintărie.

Dar ce desfătare pe pereţi! Imi arunc ochii pe panoul din faţa ferestrelor, e minunatul tablou „Baigneuse" al lui Cézanne, o pânză mare lată de vre-o doi metri, pe care-l prefer aceluia ceva mai mare din colecţia Pellerin.

Ce armonie somptuoasă, cu toate calităţile plastice şi constructive, această pânză poate rivaliza cu cele mai frumoase tapiţerii gotice; un cer albastru cu rotogoalele albicioase ale norilor, verdele gros şi profund al pădurii, trunchiuri solide de copaci în brun gălbui, prin luminiş nuduri de o carnaţie rose gălbue, un singur nud bărbătesc de o tonalitate cam portocalie, rufăria de un alb cu reflexe albastre iar în primul plan coşuri cu fructe savuroase.

Aşi fi stat încarcerat o zi întreagă în această cameră dacă s'ar fi putut. Pe un alt perete în faţă, la centru, un mare tablou cu nuduri de Renoir, o variantă a celebrei pânze din fosta colecţie a Doctorului Blanche; deastădată Renoir atenuase preocupările liniare mai acuzate, freamătul naturei înconjurătoare, vibraţiile luminei blonde, dădeau pânzei un fior panteist. Un alt tablou, un frumos Degas, nud rose cu reflexe ca de scoică, eşind din baia cu irizaţii de gris perle, dincolo o altă minune, un nud de Renoir, o nimfă păgână, pictată în tonalităţi de carnaţii rose sidefale. Nu blonda din ţara Rinului, ci făptura senzuală pe care lumina sudului o învăluie în reflexe argintii; în sfârşit portretele lui Renoir atât de bine cunoscute pictate de Cézanne şi Renoir.

Nişte paşi greoi, ca ale unui temnicer, mă trezec. E Ambroise Vollard; ce figură stranie, atât de puţin parisiană, fără acel surâs ce-i drept mieros şi de care ne-am cam săturat, un bărbat solid, înalt, spătos, ca un gigant, o figură severă şi exotică; dacă nu aşi fi ştiut că e Vollard, l-aşi fi luat drept un plantator de bumbac din Texas sau un cultivator de cacao din Caracas.

— Veniţi din România? Cum e situaţia acolo? Imi spuneţi că lucraţi în textile, sunteţi inginer? Ce-i cu devalorizarea monedei D-stră?, parcă aveţi o ţară bogată în cereale şi petrol?

Simţiam că Vollard caută să ocolească discuţiile asupra picturei, ceiace am mai remarcat şi cu un alt prilej, evita conversaţiile estetice, dealtfel a şi scris'o într'o prefaţă.

Ii spun că am simţit scutul (le bouclier) pe care mi-l întinsese şi că nu aşi fi venit să-l inoportunez pentru conversaţii şi curiozităţi estetice, dar cum doriam să achiziţionez o pânză de Cézanne, l-am întrebat sfios, dacă 100.000 de franci erau suficienţi pentru o natură moartă în genul celuia care se găseşte pictată în marele tablou al nudurilor lui Cézanne.

— Nu-i cu putinţă răspunse Vollard şi-mi scoase din cămara alăturată plină de pânze neîncadrate, două portrete mai mici de Cézanne; Unul de femee, într'o technică mai largă, tuş moale ce amintia maniera lui Delacroix şi altul mai sintetic şi expresiv, „Le Buveur". M'a întrebat dacă aveam în ţară tablouri de pictură modernă franceză; după ce i-am dat explicaţiile pânzelor aflate la noi, îi spusei că multă lume dela noi e familiarizată cu pictura modernă franceză, căci mulţi români trec des pe la Paris şi apoi la noi se vorbeşte şi se citeşte mult franţuzeşte. Dealtfel în lumea artelor, ultimele generaţii se formaseră în atelierele din Montparnasse şi orice „propos" sau „butadă" din cercurile artistice parisiene, ajung cu iuţeala vântului la Bucureşti.

Cum îi explicam că nu văzusem la Luvru nici un Degas aşa de larg pictat ca cel de pe peretele din faţă, cu toate că acolo o sală întreagă e plină cu opere de Degas, ce-i drept mai academice, Vollard mă pofti să-i văd colecţia de opere de Degas, ce se află expusă în marea galerie de la parter. O! Ce sărbătoare a ochilor, nuduri, nuduri în vârtejuri şi spirale, mai toate pasteluri; dar Degas reuşise să obţină din acest material o tuşă grasă şi străluciri ca de smalţ persan în tonalităţi de bleu turquoise, rose, portocaliu, verde émeraude, etc., lucruri pe care alţii nu le obţin nici din ulei!

I-am exprimat mirarea mea, că la Lu-

Renoir Baigneuse

vru, Degas e încă incomplet representat, şi-i repetai ceiace auzisem că Renoir ar fi spus: „Că dacă Degas ar fi murit la 50 de ani, ar fi rămas un pictor „salonard". Cuvintelor mele, Vollard mi-a răspuns printr'un surâs, din care am înţeles suficient. M'a întrebat dacă îmi place pictura lui Van Gogh. I-am răspuns că arta acestuia e a unui halucinat; rămâne de multe ori schematică forma, dar tocmai pentru că se sprijină mai mult pe expresivitate cromatică, pictura sa înclină spre un decorativ, care aduce pedeparte cu vitraliul gotic Cézanne şi Renoir, rămân pentru mine Olimpul plastic şi arta lor e mai senină.

Vollard îmi spune că nici Cézanne şi nici Renoir, nu făceau caz de arta excesivă a lui Van Gogh.

Adaog că arta lui Van Gogh a avut mai multă priză în ţările nordice, temperamentul acestor popoare având poate nevoie de senzaţii excesive de lumină şi căldură.

Intrebându-mă ce pictor contimporani preferam, i-am indicat că pe Matisse şi Bonnard, că îmi place Utrillo, şi că la Picasso nu putea să depăşesc intenţiile sale prea întortochiate prin abstract.

Imi place desenul lui Picasso şi profit de acest prilej pentru a-i exprima admiraţia mea pentru editurile sale de cărţi cu ilustraţii de Bonnard, Picasso, Rouanet, Laprade, de Segonzac, Duffy, Derain, Chagall, etc.

Imi arată exemplare din „La maison Tellier" a lui Maupassant şi „Mimes des Courtisanes" a lui Lucien, în traducerea lui Pierre Louys, cu ilustraţii după monotypurile lui Degas; aceste cărţi sunt capodopere în arta de editură.

Am cumpărat acum în urmă „Le Chef d'oeuvre Inconnu" a lui Balzac, cu ilustraţii de Picasso, carte care va rămâne o petrecere pentru orice bibliofil, iar „Daphnis et Chloë", „Paralellement", etc., ilustrate de Bonnard, sugerează senzaţii de pur rafinament.

M'a întrebat dacă îmi place Alfred Jarry şi la plecare îmi dădu, cu un autograf, cartea sa: Les Réincarnations du père Ubu.

Incontestabil că personalitatea lui Vollard trebuia să intre în legendă încă în viaţă fiind, însă succesele, gloria, loviturile de milioane, nu l-au abătut din drumul său, la vârsta lui e încă setos de muncă şi iniţiativă, aşa cum după primele succese de negoţ cu stokul său de câteva sute de tablouri de Cézanne, se avânta spre descoperirea noilor talente, cumpărând ani dearândul, întreaaga producţie a unor artişti cari erau încă necunoscuţi, ca Matisse, Picasso, Derain, Vlaminck, Rauault, Laprade, etc., tot aşa şi după marele războiu, întregul său entuziasm merge la editura de cărţi rare, aşa cum nimeni nu s'a încumetat să întreprindă până în vremurile noastre şi pe această cale marele animator Ambroise Vollard face operă de creaţie.

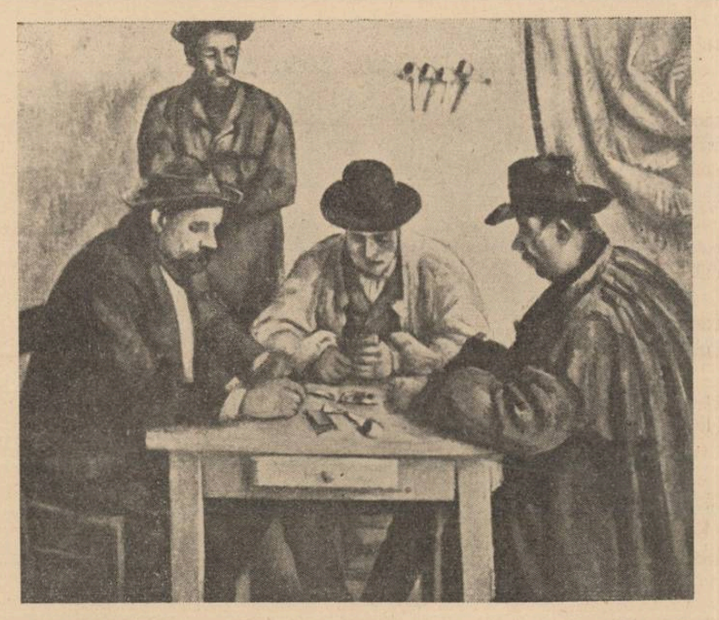

Paul Cézanne Jucătorii de cărţi

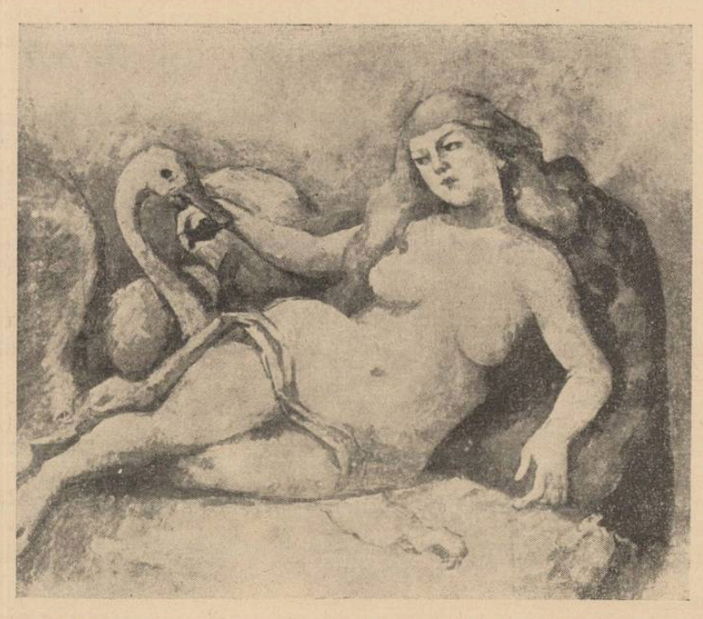

Paul Cézanne Leda

PAUL CEZANNE

UN VEAC DELA NAȘTEREA LUI

de PAUL MIRACOVICI

Cézanne s'a născut la Aix-en-Provence la 19 Ianuarie 1839. Tatăl său Louis-Auguste Cézanne originar din Césena, în Italia (de unde-i vine și numele) a fost pălărier, dar înzestrat cu un deosebit spirit comercial, tenace, putu după o viață de muncă să evadeze dintr'o condițiune pe care o socotea provizorie și să deschidă o bancă. Notez acestea pentru a face mai bine înțelese, intransigența, independența și extraordinara activitate a acestui genial artist. Când după nesfârșite stăruințe — bătrânul Cézanne dorea să-i perpetueze firma — Paul începu să studieze exclusiv pictura începu pentru el o viață eroică, o viață în care nu a fost scutit de nicio amărăciune și de nicio decepție. Când Monet, Pissaro, Sisley se hotărîră să facă o expoziție care să nu fie controlată de nici un juriu Cézanne fu admis printre ei datorită lui Pissarro. Astfel, pentru prima dată a putut arăta publicului câteva din operele sale. Acestor expoziții se datorește denumirea de „impresioniști". Nume care le-a rămas expozanților de atunci. Expoziția a fost primită cu batjocuri dacă nu cu indiferență, dar pânzele lui Cézanne, admirabila sa „Maison du Pendu", azi la Luvru, și „La nouvelle Olympia", făceau de-abinelea hazul vizitatorilor cari, cei mai mulți se duceau „pour rigoler" et „se dilater la rate"...

Toate acestea nu l-au descurajat, ci l-au îndârjit, au făcut din el un solitar, sălbatec aproape. Afară de cei trei ani petrecuți cu Pissarro la Pontoise, Anvers, etc., toată existența și-a petrecut-o lucrând singur cu o energie și o pasiune supraomenească.

*

Cézanne era cu desăvârșire lipsit de acea detestabilă ușurință căreia i se spune în chip obișnuit talent. Acest prea cinstit, prea scrupulos artist a suferit toată viața din pricina unei exagerate subprețuiri. Zbuciumul lui lua forme tragice. Era chinuit de ideea fixă că îi e cu neputință să-și exteriorizeze „sa petite sensation" cum îi plăcea să spună. Din această uriașă casnă au eșit cele mai frumoase picturi din câte s'au făcut vreodată. E arhicunoscută povestea portretului lui Ambroise Vollard. După 115 ședințe, întebat dacă îi place, a răspuns că „Da... e mulțumit de pieptarul cămășii..."

Nenumărate anecdote ilustrează pe Cézanne. Astfel, în sinceritatea lui, spunea prietenilor că „îi scapă conturul", sau altă dată că „e ca și cum ar avea un ban de aur pe care nu-l poate folosi". Imbecilii din acea vreme au difuzat aceste anecdote pentru a-l micșora dar ele nu au făcut decât să lumineze și mai mult marea lui personalitate.

*

Se pare că istoria nu ne-a învățat nimic. Lupta impresioniștilor de a face cunoscute publicului sforțările lor nu a folosit deloc pentru că de la intransigența publicului și de la reaua credință a școlii din acea vreme,am trecut la cealaltă extremitate. Teama de a nu repeta greșelile generațiilor trecute ne face să pierdem cu totul spiritul critic.

Deformările lui Cézanne, rezultatul unei neputințe formale sunt luate azi ca un semn sigur al operei de artă și tot ce e accesoriu în opera sa e ridicat la rang de stil. O nenorocită lipsă de înțelegere caracterizează pe cei ce imită pe Cézanne. Incultura lor nu e depășită decât de crassa lor ignoranță. O parte din ei, acei cari au vrut rămână pictori, l-au furat, fără să aibă bogăția lui emotivă. Alții — cubiștii, „cerebrali", intelectuali și abstracți, — au luat dela el nevoia arhitecturală, nevoia de a construi culoarea și forma care se anemiau în formele academiei.

Nici unii nici alții nu s'au putut ridica până la măreția operei lui, dar acei cari se reclamă dela el, cerebralizând pictura, au făcut cel mai mare rău acestei arte, gonind orice urmă de emoție din cuprinsul ei.

Acest fel de a-l fura pe Cézanne a fost una dintre cele mai nerușinate și mai îndrăsnețe mistificări din ultima vreme. Ea nu poate veni decât de la oameni fără tradiție, incapabili de emoție. Cum se pot ei reclama din marele clasic care a fost Cézanne? Cum s'a putut crede aceasta, când la el dependența de tradiție era atât de puternică încât la Paris își petrecea cu cea mai mare punctualitate după mesele la Luvru, copiind pe Rubens, Veronèse și mai ales Poussin? Doar Cézanne spunea: „Vreau să refac pe Poussin după natură!" „Din impresionism să fac o artă de muzeu", iar compozițiile lui (cele cu nuduri sunt pictate — dintr'un bizar mysoginism — mai toate pe din afară), le întitula „Souvenirs de musée". Tot el a spus — ceeace e mai mult decât o anecdotă — „Un art qui n'a pas l'emotion pour principe n'est pas un art". Apoi „trebue să redevenim clasici prin natură".

Am putea cita nesfârșite cuvinte din testamentul său artistic dar acestea ajung să ne lămurească și să ne îndrumeze sforțările către tradiție, în studiul căreia vom căuta — așa cum a căutat și Cézanne — mijlocul de a ne face valabilă emoția, singura justificare a operei de artă.

Cartea străină

LUC DURTAIN: „Voyage au pays des Bohohom" („Flammarion"—Paris, 1938)

Autorul călătoriei în țara fantastică a Bohohomilor este, ca și Georges Duhamel, medic, însuflețit și el de același ideal de simpatie și frățietate omenească, de înțelegere înduioșată pentru suferințele celuilalt, care face atât de emoționantă lectura „Spovedaniei din miez de noapte" sau a „Jurnalului lui Salavin". A frecventat în anii de entuziasm generos ai tinereții, acea organizație falansteriană de muncă și emulație camaraderească, inspirată după ideologia fourieristă, cunoscută sub numele de „abația Créteil", din care mai făceau parte, pe lângă Duhamel, Charles Vildrac, Jules Romains și Jacques Chenevière, aceștia doi veniți mai târziu.

Seria de volume publicate sub eticheta generică de „Conquètes du monde", din care ultimul apărut e acest *Voyage au pays des Bohohom* isvorăște dintr'o neostenită dorință de a cunoaște și de a face cunoscut, cu o rară stăruință în optimism, ceea ce dincolo de gravitatea aparentă a dezbinărilor dintre oameni, ar putea constitui șansele favorabile unei înțelegeri durabile. Cu alte cuvinte, scrisul d-lui Luc Durtain poartă un mesagiu care, în puține cuvinte exprimat, constă din întâetatea acordată omului, împotriva a tot ce îl împuținează, îl strâmbă sau îl falsifică. Se înțelege lesne pentruce, în ordinea acestei preferințe, omul care e simplu omenesc, dar pe deantregul, va trece înaintea artistului chiar.

Instinctul social e cea mai bună armă a speciei împotriva deprimării, a singurătății. Dar sociabilitatea este o armă cu două tăișuri, pentrucă nimic nu alterează mai mult omenescul din om decât politica și administrația, adică formele de organizare instituțională ale abuzului de societate. Cu o bună credință ce nu ar putea fi pusă la îndoială, dl. Luc Durtain a arătat în câteva volume precedente din seria amintită, de „cuceriri ale lumii" urmările nefaste ale practicilor abuzive de acest fel, fie pe continentul american („Quarantième étage, „Hollywood dépassé" etc.), fie în „cealaltă Europă" („Moscou et sa foi"). Cartea pe care o semnalăm în rândurile de față, deși cuprinde o satiră deajuns de transparentă sub înfățișarea unei inocente descrieri de călătorie prin țara fantastică a Bohohomilor pornește totuși, ca și cele precedente, dela o experiență reală și o cunoaștere efectivă a năravurilor politice, de astă dată europene, sub regimul democrațiilor apusene, mai precis al celei franceze. Momentul politic la care face aluzie cartea este acela care a însemnat, în primăvara trecută, începutul unei încordări tot mai neliniștitoare între statele reprezentative ale unor concepții de guvernământ opuse.

Povestitorul, înapoindu-se cu soția lui, după o scurtă călătorie de odihnă prin Algeria, hidroavionul la bordul căruia se aflau suferă un accident, câteva minute după ce plecase din insulele Baleare. Zguduitura violentă provocată de căderea avionului într'un gol de aer, îl face pe povestitor să se izbească atât de puternic la cap încât își pierde cunoștința, trezindu-se în închipuire, mână în mână cu însoțitoarea lui, în regiunea norilor, înotând până la genunchi, ca într'o zăpadă, în timp ce din enorma avalanșe pufoasă încep să se desprindă giganticele forme rotunjite ale unor făpturi cu înfățișeri vag omenești. Inaintând cu cea mai mare ușurință prin aburul care nu le opunea nicio rezistență, cei doi turiști observă uimiți, cum înapoia lor, formele care păreau că se destramă ca o scamă își reluau treptat netezimea și precizia conturelor, ca și cum ar fi fost cioplite în marmură dură. Acest miraj al perspectivei trezește în călători impresiuni familiare, pe care nu întârzie mult să le identifice în amintire: „Deodată-mi adusei aminte, — scrie autorul — de cutare sau cutare politician din țara mea franceză, cu care anumite afaceri... m'au pus uneori în legătură. Strângeri de mână spongioase și hotărâri de marmeladă: trebue să-i privești dela distanță ca să poți aprecia splendoarea oamenilor de acest soi"...

Odată aflat în posesia firului călăuzitor al satirei, cititorului nu-i va fi greu să-l urmeze, identificând aluziile și localizând ironiile, exercițiu care fără a fi într'atâta recomandabil pe cât se spune că sunt pentru higiena spiritului, șahul sau cuvintele încrucișate, ori alte jocuri „de inteligență", poate să pară totuși multora atrăgător.

Cu ușurința cu care totul e cu putință, în închipuire, pământenii izbutesc să se înțeleagă numai decât cu Bohohomii, și cea dintâi ciudățenie pe care o observă, în organizarea lor socială, este împărțirea în cincizeci și trei de grade ierarhice „în care înaintează pe măsură ce ajung în stare să repete o aceeaș noțiune, obișnuită de preferință, sub un număr cât mai mare de forme". E stilul „redondant", care se practică în țările libertăților de opinie și de expresie neîngrădite, acela de a vorbi mult, fără a spune mai nimic. Cam în felul acestei mostre de vorbire a unui Bohohom, care fiind de aceeaș părere cu interlocutorul lui, se exprimă astfel:

— „Așa este, deci. Sau cam așa. Cel puțin aproximativ. Totuși, dacă, afirmativ și confirmativ, ne este îngăduit să atestăm, să afirmăm și să garantăm remarcabila voastră teză, sau alegație, cum v'o plăcea să o numiți, nu e totuși mai puțin verosimil că, dintr'un alt punct de vedere, sub un alt aspect, și fără a vroi să vă blesăm câtuși de puțin, ar fi posibil, să facem să fie schițată, să propunem, să sprijinim, o părere ușor deosebită, deși analoagă, să zicem opusă, până la un anume punct. Și chiar, să mărturisim, cu totul contrară. Bine înțeles, cu anumite atenuări, excepțiuni și nuanțe care, mai la urmă, o readuc aproape, la a voastră..."

In fruntea acestei ierarhii de virtuozi în arta de a vorbi fără a spune nimic, graiul Marelui Bohohom, socotit ca un fenomen natural are un debit excepțional „atât de lung și de monoton că nimeni nu se gândește să-i dea cea mai mică atenție". Linia dreaptă, ca și drumul direct sunt necunoscute în republica Bohohomă, regula jocului fiind aluzia tangentă, sinuozitatea, ocolul, tot ceeace grafic ar putea fi reprezentat prin linii curbe, după cum denumirile vocabularului bohohom, pentru cele cincizeci de forme ierarhice sugerează numai rotunjimi, dela „Muguri" până la „Marile plapome". „Gânditorii" fac singuri excepție dela această regulă a repetărilor rituale, deosebindu-se prin aceea că ei mai mult inovează decât repetă.

Momentul politic real, la care face aluzie autorul „călătoriei" se precizează într'un fel neașteptat, prin apariția norilor „totalitari" Grirudd, întunecați la culoare și amenințători. Cu o nepăsare de necrezut, Bohohomii nu încearcă nici o mișcare de împotrivire, continuându-și traiul ca mai nainte, satisfăcuți de ei, fermecați de subtilitățile interminabilelor trăncăneli dintre ei. Dar catastrofa nu mai poate fi înlăturată, norii albi sunt destrămați de năvala norilor negri...

Prin ironia îngăduitoare și umorul senin „Călătoria în țara Bohohomilor" amintește mai degrabă genul „povestirilor filosofice" ilustrat în Franța, cu deosebită strălucire, de un Voltaire și un Anatole France, — decât de satira violentă și amară a unui Swift. Observația realistă a moravurilor, mai bine spus a năravurilor și apucăturilor, fie acelea etern omenești, fie ale contemporanilor în mijlocul cărora trăiau, formează însă deopotrivă substanța acestor scrieri.

MIHAI NICULESCU

Grădina Domnului

lui Traian Lalescu

Lumina toamnei moare ca un flutur
Pe albe cruci, pe jilavele candeli,
Și ca o coaptă roadă, când o scutur,
Cad frunze mari, pe mici arhangheli.

Un suflet dus, la capătul aleii,
Se 'nalță din țărână ca un fum;
Sub zarea joasă se ridică teii
Și pe morminte dalii cresc, de scrum.

In noi azi împietrește, gravă, clipa
Și ca o ploaie, plânsul ochii-i împle,
Un înger bun ne-atinge cu aripa
Și cu sutana albă peste tâmple.

In poartă ne-am oprit cu fruntea sumbră
Și am privit setoși spre viața vie;
Alături de noi, pășea o umbră,
Cu ochii mari, mustind de fericire.

ȘTEFAN BACIU

Mucenica

Imi amintesc sfintele, rugăciunile săptămânii.
(Cât erau de frumoase. Uneori te făceau să plângi).
Intr'una, Sfintei Paraschiva îi tăiase, cu sabia, sânii,
Ceilalți sfinți lăcrămau cu ochii albaștri, ca toporașii, pe genele lungi.

Soldații din icoane priveau în picioare
Cu orbitele pline de cucută.
(Nici unul nu se înduioșa, însă, de sângele
Căzut în picuri mari cât monetele de-o sută)

Singur preotul cânta calm
Parcă desmierda brațul unei viori.
Lângă altar creștea policandrul —
Zarzăr cu crengile pline de flori.

Afară — sub mărul bisericii — se legănau
Aprinse cădelnițI — ramurile de tei.
Și parcă sânii tăiați ai Sfintei — în strane —
Le dureau, acum, și pe celelalte femei...

CONST. VIRGIL GHEORGHIU

CRONICĂ muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

FILARMONICA

Lărgirea și reîmprospătarea repertoriului simfonic al „Filarmonicei", a părut să preocupe, în genere, mult mai puțin decât ar fi fost necesar, pe conducătorii artistici ai instituției. De aceea, orice pas însemnat în acest sens, nu poate fi decât bine venit. D. Ionel Perlea, care aduce întotdeauna la pupitru chezășia unei organizațiuni muzicale pline și de fericită repercusiune artistică, a știut să înviorеze și cuprinsul programului, făcând apel la inepuisabilele rezerve ale literaturei clasice.

In tezaurul de o bogăție aproape neinventariabilă a acestei literaturi, se află zeci de mii de pagini de partițiuni de admirabilă valoare, care n'au fost încă deschise la Filarmonica.

Haydn, Mozart, Bach, Haendel, spre a nu face decât o enumerare foarte sumară, au nenumărate concerte cu orchestră, concerte „grossi'", suite, simfonii, oratorii, necunoscute nouă, în timp ce, același restrâns material simfonic, ricoșează din concert în concert, ajungând uneori să satureze interesul publicului, chiar pentru lucrări de mare valoare.

De aceea gestul d-lui Perlea nu trebue să rămână izolat, dar să devină pildă de urmat. D-sa a făcut excelentă alegere înscriind în program minunatul concert de Mozart pentru harpă, flaut și orchestră. Nu

Ionel Perlea

s'a limitat însă la alegere, dar a hotărît, cu darul d-sale obișnuit incontestabil, o interpretare de autentică ținută clasică, de sigură și netezită stilizare, de expresivitate vie și curgătoare, înfiripând deosebit de isbutit atmosfera caracteristică a muzicei mozartiene. Salzburgul nu este întotdeauna atât de departe de București!

Execuțiunea a reunit de altfel și doi din cei mai aleși soliști pe care îi avem, la harpă și flaut.

D-na Florence Lupașcu a cântat cu simț muzical delicat și reală înțelegere a farmecului transparenței de linii și minuțiozităților de gingașe cizelură sonoră aflate în muzica lui Mozart. Mecanismul d-sale limpezit, proporționat, reflectând fină muzicalitate, sonoritatea de calitate, stilul remarcabil, au asigurat o contribuție cu totul conformă unei interpretări în adevăr bune.

D. Vasile Jianu este un flautist generos dotat. Muzician nedesminșit, tehnician de rară agerime, capabil să impregneze cu desăvârșire de muzică cele mai dificile trăsături de virtuozitate, d. Jianu este un artist de valoare al flautului, chemat să dețină un loc bine determinat în foarte restrânsa înmănunchere a soliștilor noștri instrumentali talentați și capabili. Interpretarea d-sale, în concertul pentru harpă și flaut, a fost strâns țesută din muzică și a exprimat, cu sincer accent, justă simțire și firească ușurință de exteriorizare, conținutul eternizat prin geniu al luminoaselor pagini Mozartiene.

D. Perlea, d-na Lupașcu, d. Jianu și în condițiuni intim îmbinate părților soliste și legate de cerințele dirijorului, „Filarmonica", au isbutit să dea o interpretare de stil, cum foarte rar am putut auzi, la noi.

O serenadă de Brahms, a doua, în re major, suită-simfonie în cinci părți, a fost altă alegere proprie creării unui interes nou, în concert.

Lucrarea închide idei muzicale generos desvoltate, cu surprinzător de variate mijloace de plămădire a aluatului tematic. Prima parte, scherzo, finalul, sunt în deosebi interesant constituite iar întreaga suită se bucură de bunuri muzicale larg distribuite și într'o formă mai sveltă, mai clar conturată, mai puțin masivă, decât mare parte din lucrările de mai târziu ale ultimului romantico-clasic al muzicei germane.

D. Perlea a isbutit și aci să obțină o execuțiune vie, activă, fermă și de spontană însufleție.

Concertul s'a încheiat cu simfonia de înaltă inspirație și superioară factură a marelui César Franck.

NOTIȚE ȘI ECOURI

Cu prilejul recentelor turburări din politica internațională, s'au exprimat îndoeli și neliniști cu privire la preponderența spirituală exercitată de cultura franceză în Occidentul european și la primejdiile ce o pândesc într'un viitor foarte apropiat. Ca un ecou al acestor întrebări neliniștitoare și ca un răspuns menit să tempereze pesimismul celor prea lesne descurajați, desprindem câteva rânduri cuprinzând precizări juste și observații pătrunzătoare, pe lângă că sunt foarte oportune, dintr'o scrisoare a d-lui Henri Focillon, adresată „prietenilor mei străini" (în „Les Nouvelles littéraires" nr. 845):

„Viața profundă a unei națiuni — scrie renumitul critic de artă — nu rezidă în evidențe. Oamenii cari o fac și o mențin nu sunt acei cari se înfățișează în văzul tuturor. Istoria ei adevărată nu o scriu politica, nici diplomația. Acestea sunt fenomene de suprafață, — o rețea, nu o structură. Ele pot fi expresia unor instincte fundamentale, ele pot să nu fie decât un compromis cu actualitatea. Ele satisfac într'un mod mai mult sau mai puțin fericit, trebuințele unui moment. Ele sunt datorite fie rutinei, fie improvizației. Așa este, fără îndoială, materia vieții publice. Iată pentru ce omul de gândire o privește cu tristețe. Atunci când și el participă la ea, se vede cât de colo că-i lipsește „meșteșugul". Cuvânt spăimântător, care descurajează rațiunea.

„Rațiunea să n'o interpretați ca pe un principiu sec, ca pe mania de a supune viața logicei. Sunteți ispitiți să gândiți așa, uneori ne-o spuneți zâmbind, dar nu ne veți face niciodată să credem că preferați ceea ce este ilogic, absurd, o concepție pur animală despre istorie. Noi avem o nevoe seculară de proporții juste și de o dreaptă înlănțuire a lucrurilor. Intru aceasta ne-am străduit multă vreme, printr'o sforțare ce nu era întotdeauna lesnicioasă și din care, poate că și voi ați folosit ceva. Asta se simte în limba noastră. O vorbiți atât de bine, că fiecare din voi poate crede că este a sa și că e maternă. Este răsplata noastră, și dovada că noi nu ne înșelam, căutând să gândim nu particularitatea unui ținut, a unei națiuni sau a unei rase, ci universalitatea omului".

Ultimul amurg

de LAURENȚIU FULGA

Inima omului a obosit de-atâta tristețe. Cântecul s'a frânt de oglinzi ca o pasăre, noaptea aceasta e mai mare și mai necunoscută decât toate celelalte. Cine a zăvorît lumina în sertare, de nu pot nici îngerii să mai străbată întunecimea? Tăcerea veghează cu ochi de șopârlă la capetele morților. Cine a pus lăcate negre la uși, de nu se mai aude umbletul niciunui om? In casa asta pereții sunt prea înguști. Toate mângâierile au rămas să putrezească lângă sânii fetelor, în somnul brun și răscolit de soboli. Până și inima ceasornicului e de piatră sau aurărie veche. Tic-tac! tic-tac! Toată noaptea, dincolo de ferești a tușit cineva, sec și palid peste batista cu sângele năclăit între cute. (Sanatoriul are și bolnavi care mor încet, cu ochii înfipți în tavan, fără să latre, fără să înjure. Sora Diana îi acoperă cu cearceaful până peste frunte și zâmbind îi șterge cu creion roșu din registrul de prezență. Apoi iar, tăcerea cu ochi de șopârlă o ia de mână pe sora Diana și-o duce în altă odaie). Anotimpurile au devenit egale, neverosimile și cenușii. Nu se vede călătoritul păsărilor spre Sud și nici frunza căzând pe aleele parcului. Afară plouă sau ninge. Bat clopotele la capela sanatoriului. Fanfara militară, ca un naufragiu. Ingerii intră încovoiați și plânși în pământ, ca lupii flămânzi sosiți din cartierele sărace.

Se face din ce în ce mai întuneric. Bâjbâe cu mâinile pe de-asupra ochilor, dar tot nu vede nimic. Ar vrea să se transforme într'un faun sau într'un vânt, ca să străbată pădurea până la locul unde îi iubise coapsele. Dar din povestea sfârșită lângă culcușul de iarbă udă, n'a rămas decât numele sonor ca o vioară: Diana! Sălbăticiunile și beznele au alungat izul cărnii de fată nelogodită sau poate l-au lăsat să mucegăiască sub ceturi. Când a fost? Icoanei i s'a stins candela, chipul Sfintei-Maici a căpătat o culoare de iască, Pruncul a început să plângă lângă sânul moale și lăsat al Madonei. Madona seamănă cu Diana. Când a fost Diana în pădure? Ceasornicul acesta ar putea să înceteze odată: Tic-tac, tic-tac, tic-tac! Omul se uită în jur; toate vedeniile le-a înghițit pământul.

Alexandru se trezi ametit de narcoză, cu tâmplele grele cașicum o cască de oțel le-ar fi strâns ore întregi. Nu putu desluși nimic dincolo de pleoape. Undeva, pe aproape se aud pași moi de pâslă. A intrat cineva în odae? Nu, baismul a rămas închis. Incercă să desfacă pleopele, dar le simți lovindu-se de ceva mătăsos. Bâjbîi din nou cu palmele pe de-asupra frunții, pe de-asupra ochilor și de-abia atunci explicația apăru păgână și neomenească: bandajul! Il dureau mult tâmplele (acolo sângele bătea ca liliecii înciuiați de vii între bezne), întunericul acesta forțat îl obosea, vru s'arunce pânza, scânci, dar îi fu teamă ca de-un sfârșit banal și fără sens. Cineva (doctorul sau poate Diana) îi spusese aproape de obraz, cu mâna în mâinile lui:

— Să fii liniștit. O să dormi frumos, iar mâine va fi bine.

Ar putea să și moară deci. Gândul că e totuși „ceva", care-l obligă să stea ore îndelungi cu bandajul peste ochi, îl înfricoșează; o frică necunoscută, ca de un smeu ce fuge din legendă îi înmuie mădularele, îi împânzi mai greu privirile. E mai bine deci să lase bandajul acolo. Dar el vroia să vadă, să afle noua dimensiune a lucrurilor, să se trezească identic, alb, în preajma luminii, să dea fereastra în lături, să se uite spre soare, să respire cu tot pieptul aerul tare, ca după o închisoare de ani întregi. Va muri oare dacă se va desface? Cum să moară? E oare atât de greu? De ce nu vine doctorul? De ce întârzie Diana? Cât o fi ceasul? Și deodată incertitudinea de vis, de sfârșit, de falsă vizibilitate prin pânze — îl impântăși cu ideea de moarte, ca pe-un mag (pentru care toate stelele au căzut). Diana îndoliată va plânge, aplecată ca o mucenică peste sicriu. Ce trist va cânta fanfara militară! Îi păru rău apoi, schimbându-și identitatea într'o situație de interiorizări momentane. Se credea un înger schilod, singur, liber undeva în nesfârșit. Doar un cântec aducea de departe, pe talgere de crin — mirosul uid de toamnă și sunetul păsărilor călătoare. N'avea nevoe de nimic, nici nu schiță vreun gest să pipăe noptiera, vaza de flori, cartea de alături. Gândul că oprindu-i-se lumina, i se rezervase totuși această bucurie a singurătății, a visului, i se dărui se un pământ ascuns, un cer necunoscut, îl făcu să renunțe la teamă, la eventualitatea de muribund, transportându-l pe un tărâm mai bun și mai omenesc.

Ce e dincolo de ziduri? Existența lucrurilor se pierdu încetul cu încetul, în reliefuri pale, amorfe. In toate, peste toate sălășluia ca un duh — Diana. Povestea începea de-atunci, dela început, mai vie și mai tare.

Din străfunduri, din miezul nopților, apăru fata cu zulufi galbeni, cu obrazul străveziu. Diana avea atunci piciorul ușor, sunător ca o stea căzătoare, glesna vicleană și transparentă de ciută sălbatecă. Pulpa (goală până dincolo de genunchi) juca umbrele rotulei și-ale fustei cu eleganță. Intrase în pădure (ca o hoață să fure somnul isvoarelor), alunecând caldă lângă umerii lui.

Jocul de-a v'ați-ascunselea începuse mugind ca vânturile ce vin fierbinți dinspre soare-răsare, sfârșindu-se sub frunzare, cu fețele'n sus, cu trupurile obosite, cu mâinile stângace lângă magia împreunării.

— Alexandre, de ce-am făcut asta?

— Pentru noi începe altă viață, Diana!

— Trebue să cred în ceva?

— Copilul, Diana!

— Al nostru, copilul nostru. Auzi cum bate sufletul pământului — Alexandre!

— Pădurea se răsvrătește.

— Dar tu ești stăpânul meu, vei lupta, mă vei apăra!

— Te iubesc, Diana!

Iar când aurorele amare de atâta vis heraldic se limpeziau, doi oameni cu ochii mari deschiși spre alt tărâm, zâmbind frumos pământului și păsărilor, porniră alergând spre oraș.

Unde a rămas pădurea? Unde sunt vracii care au descântat peste trupurile goale? Alexandru nu văzu nimic. Doar bandajul îl strângea mai tare.

●

Pântecul acesta e o slavă pentru sosirea copilului. Il aștepta ca pe-un triumf al sângelui, îl dorea ca pe-un tânăr Mesia, cu spaimă și milă. Până atunci calendarul va răscoli multe luni, dar va fi ceva din imensitatea lui, va fi ca o nălucă din vrăjitoria duhului celuilalt. Și tatăl copilului se află aci, în rezerva de alături, imobilizat din cauza unui accident banal, întins cu ochii lipiți, galben, putrezind între cearceafurile albe. Ar fi vrut să se consoleze printr'o speranță fantastică, dar groaza că dincolo, sfârșitul ar putea veni mai curând — o făcu să tresară, să-și muște buza cu dinții, simțind astfel că mai trăește încă. Deschise ușa, așa cum ar fi deschis un sicriu. Doarme sau cumva visează? A murit sau coma se desfășoară latent, ca o călătorie din portul cu toate farurile stinse? Era logodnica lui și nu știa ce va spune, ce va face anume. Apropierea avu sunetul unui foșnet de mătăsuri. Ce aproape se afla de respirația și agonia lui! Ii luă mâna, i-o mângâe până la încheetură și cuprinsă nebunește de-o taină a dragostei, o duse până la gură — sărutând-o crispant ca pe-o icoană făcătoare de minuni. In somn au vibrat amintirile. Omul n'avea nici-o privire, ci numai zâmbea, rânjea.

— Nu te speria Alexandre! Eu sânt.

— Te-am așteptat, Diana și-acum mi-e teamă că nu ești cu adevărat.

— Ba da, sunt aci. Nu mă vezi? Port rochia care-ți plăcea ție și cerceii cu boabă albastră.

— Te **văd** Diana. Te văd undeva, în fundul lumii. Nu pari femee, n'ai relief. Unde ți-s obrajii, unde ți-s umerii, unde ți-i sufletul? Ești o lumină, Diana.

Nu era gest, nu era alt cuvânt care să le profaneze ritmul lor de-a trăi și de-a vedea. Starea de fapt se petrecea cu miracol. O încordare supță ca după o învingere tristă îi făcu pe amândoi să se desumanizeze, să-și piardă încetul cu încetul valoarea terestră. Ea îl vedea sumbru, uscat, împământenit, cu glas de cavernă, zâmbet de fiară nepotolită. El o bănuia prin ceața bandajului, o presimțea albă, melodie.

— Te dor ochii, e negru dincolo de pleoape, spune-mi ce simți?

A asudat. Forfotește prin jur, schițând o căutare. Diana observă, ghicește, îi lasă obrajii în palme. Celălalt respină ușurat. Pleoapele loveau sub bandaje ca lăstunii legați.

— Diana, pentru Dumnezeu, spune-mi ce se petrece cu mine, ce va fi mâine?

Strigătul venise înjunghiat, și aspru.

— De ce te îngrozești, Alexandre? va veni peste câteva clipe doctorul.

— Doctorul, doctorul! De câte zile îl așteptăm, eri, alaltăeri, de ce n'a venit?

— Astăzi va sosi cel nou. Nu te teme. Voi fi câine credincios lângă durerea ta.

— Suferi mult, Diana?

— Sunt ochii tăi, sunt sufletul tău. De când te-au adus aici, în mine a orbit bucuria.

Ciudat, omul vibră adânc și surâse mulțumit. Gândul că e cineva care îi împărtășește nenorocirea, îl ferici. Orgoliul lui uman era satisfăcut. Dar, străin ca de departe, ecoul unei alte vieți sparse liniștea, hurui alături ca un burghiu și din tălpi până'n creștet, bolnavul fu cuprins iar de frică. Creștea în el viermele amurgului. Cum va fi ultimul amurg? Diana se aruncase peste trunchiul lui, mângâindu-i umerii. Ar fi trebuit să mai spună ceva. Un cuvânt. Să facă un gest, oricare, dar numai să limpezească furtuna care-i întunecase obrajii. O îmbrățișare, să-i simtă iar sângele răscolit lângă tâmplă, să audă carnea chemând-o, cernind-o. Dar omul de alături nu vedea nimic. Sensualitatea ei rămânea orfană, carnea

înfrigurată îi risipi nebunia în aer fără țipătul luptei, fără răsucirea violentă din adânc. Dar dacă va orbi, dar dacă va rămâne cu ochii ca două pete de cerneală sub fruntea încărunțită? Se închipui frumoasă, elegantă, conducându-l la braț printre mașini, printre orchestre halucinante, printre deprimante și chinuitoare pimăveri. Toți vor crede că-i tot o bună soră de caritate și ea nu va avea curajul să le strige în față:

— Acesta e logodnicul meu! Acesta e tatăl copilului meu!

Toți o vor compătimi. Ea în zadar se va întrista. Frumusețea ei va apune uscată între îmbrățișările unui om orb.

— Dar nu, nu poate fi adevărat!

Speriată de propriile ei cuvinte, își retrase obrajii și palmele, crispându-se stingheră pe marginea patului. Celălalt rămase nătâng, bâjbâind ridicol, primitiv, ca o paiață scoasă din exactitatea sârmelor ce o susțin. Dianei îi fu rușine și milă. Bandajul începuse să purolieze cenușiu.

Brusc, intrarea doctorului auri camera. Urmat de doi asistenți, îi predomina — înalt, blond, cu luleaua strânsă între buze. Nu vorbi nimic; privi doar patul. Un pas, doi, trei — fermi, mecanici. Răsuci foaia de consultație, zâmbi cu gura subțiată:

— Hm! aspru, durut ,aproape neomenesc. Primul gest fu apoi pulsul. Cald, sângele colcăia la încheetură. Desfăcu singur bandajul, cu mișcări încete, cu ochii pironiți pe tăcerea bolnavului.

Doctorul avea degetele albe, voalate doar de un inel brun. Prea masculin în halatul strâns sub bărbie, încordat tentacular cu toate fibrele bruscate, dar luminate adânc de zâmbetul alb, părea un beduin care urăște pe Dumnezeu. Diana și-l apropiase așa, păstrându-și-l mai tare ca un alcool. In jur nu mai era nimeni decât el. Doctorul înalt, blond, cu luleaua strânsă între buze. Lucrurile își pierduseră seninătatea. Bolnavul se prăbușise în întuneric; albeața totală din jurul ei o înplinea omul acesta necunoscut, venit astăzi tăcut, sălbatec. Deodată în ea se răsucise femeea, carnea se violentase ca la un vaccin otrăvitor, ochii căpătară culoarea vicleană de vulpe.

— Mergem imediat la operație.

Matematic vorbise. Lăsă jos fețile murdare, scrută adânc orbitele. Intunericul îngălbenise pleoapele și luminile. Scrâșni din dinți, pipa scârțâi ca o bonboană, nu mai privi pe nimeni, se opri la fereastră, deschise și respiră adânc, ca după un somn greu, plin de vise urâte. Bolnavul tresări. O clipă, două, un sfert de oră așteptase, cu înfrigurare, cuvântul doctorului. Nu și-l presimțea prieten, dar doctor — da! Ce va spune? Ce va face? De ce nu mai vorbește niciunul dintre ei? unde e Diana?

— Mergem imediat la operație!

Deci era mai grav decât bănuise. Fără bandaj chiar și tot nu deslușea nimic. Incotro e soarele? Pe unde se poate fugi spre viață? Doctorul acesta pare un paznic de paradis negru, un demon. Auzise rochia foșnind, glasul agitat al Dianei:

— Ce credeți, e grav sau...

Răsucirea violentă a doctorului încetase din nou speranța. Doctorului nu-i era nici milă, nici teamă. Ura bolnavii cu o ură latentă, fărămițată în el ca o morfimă. Alexandru se'ntoarse unde-l presimțise și-l întrebă sec, aiurit, așa cum tainică, fără psihologie, întrebarea urcase din subconștient:

— Mă urăști, doctore?

Auzea doar pufăitul rar din luleaua strânsă între dinți. Diana privea ca la o trântă. Intre realitatea agoniei și chiuitul sângelui, ochii ei pofteau carnea necunoscutului. Dar logodnicul? Copilul? Toate se scurseră fără efort, în jos.

— Eși rău, doctore, rău și nebun!

Susținându-l de brațe, îngânându-i un „ssst" la ureche, Diana își continuă drumul. Coridorul rece și lung. O targă plutitoare ca un sicriu. In urma lor, doctorul venea ca lupul la miezul nopții, să audă somnul iezilor. Era o cameră mare, cu tapete negre la uși și ferestre. Un singur bec roșu, în colț. Uneltele luceau pe masa din mijloc, ca șerpii. Bolnavul se lăsă târât, așezat, imobilizat pe masa înaltă. Nu mai putea recunoaște nimic. Dincolo de el începuse amurgul. Fără orizont, fără dimensiuni, fără coloare se întindea un aer impur, o lume putredă. Toți, cenușii, păreau manechine la un bal sfârșit.

— Nu vezi Diana, ați început să putreziți. Doctorului i s'a lărgit gura ca o viperă. Sânul tău miroase, miroase ca un hoit. Deschideți fereastra. Aer, aer. Mi-e cald, din tălpi mi se urcă somnul până la tâmple. Mi-e rece Diana, voi adormi. Mirosiți, mirosiți, Dia...

Narcoza îi liniștise febra. Din omul bun, din îndrăgostitul chinuitor — în camera obscură părea un robot, un cadavru pe seama căruia se fac experiențe și atât!

Degetele Doctorului erau tot fine, tot albe. O tăeturâ, o picătură turnată cu pipeta, o seringă, un tampon care culege puroiul. Mâna doctorului tremură. Din profil, chipul Dianei pare o medalie proectată pe anabesc de platină. Așa cum stă, șoldul e vorbitor și desigur crispat sub faldurile halatului. E îngrozitor de cald în camera asta. Și sânul țipă sub încheotoare. Cine e omul de sub mâinile lui? De ce zodia l-a ales tocmai pe el să cadă victimă unei întârîtări a sângelui? Ce importanță are? Diana are gura moale și udă, de ied tânăr. Incă o tăeturâ. E doctor sau amator de senzații tari? Il interesează mai mult viața bolnavului sau copasa femeii de alături? Sgrrrrrr...! Ce-a fost? Cine a lovit geamurile? Cine a spart oglinzile? Cine n'a observat?

— Apă!

Poruncă tunătoare și alt bandaj. Nu mai tremură. De ce să-l mustre conștiința? Tot nu se putea face nimic. Omul orbise de mult. De eri, de-alaltăeri. Atunci! Păcatul lui? De ce? Femeea zâmbește. I s'a desfăcut copca, gura rochii se deschide râzând ca un rai alb. Intâi un medalion. Al cui o fi medalionul? Apoi pielița curată, nudă. Ii leagă pânza. E furios, nerăbdător să plece odată din casa asta. Cum o cheamă? Il chinue această fantastică nebunie.

Orbul ieșise, purtat pe targă de cei doi asistenți. O targă plutitoare ca un sicriu. O soră alături — sora cu pielița albă.

El rămase în urmă, tamponându-și tâmplele. Străină, ca de departe, din străfunduri, holbând fruntea goală peste ziduri, hohotind — venise până aproape de obrajii lui, umbra omului care orbise de-abinelea.

Infricoșat, întunecat, doctorul își aprinse pipa.

●

Hoțește, tremurând, cu pupilele mărite de febra căutării, se furișă prin colțurile penumbrite ale culuarelor până la rezerva nr. 4. Ca o pisică la pândă, cu toată carnea jăruită și arc incandescent din tălpi până'n creștet, cu buza strânsă — aștepta. Il vedea prin ferestruica rondă, aplecat peste obrajii unei bolnave și-și crispase pumnii să lovească în geamuri, să spargă, să strige. Era o bolnavă oarecare, o necunoscută, o muribundă poate, dar era femee, se afla sub protecția lui. Ii mângâia tâmplele, îi căuta încheostura, îi privea umărul desgolit. Diana simți c'o urăște, că-l urăște. O patimă și o nebunie o opreau să nu țipe, să nu sgârie, să nu-l cheme. El înainte de toate e doctor, deci fiecare gest înseamnă o gravitate, o disciplină a vieții lui generale. Il vedea curbat, muscular ca un animal încordat după somn, frumos cu gâtul dur, metalic în albeața halatului, masculin cu degete care dor și frig.

Unde se gândea doctorul? A întors capul. A văzut-o, n'a văzut-o? Dar, brusc s'a desprins de lângă melancolia celeilalte și a deschis ușa. Surprinsă n'a fugit, n'a plecat nici ochii. Il privea doar întreagă, turmentată și cu fiecare clipă il desgolia, îl chinuia cu dorința ei. Acesta nu era doctorul; era omul anonim, lupul sălbatec.

— Pe cine aștepți dumneata aici?

Intrebarea venise lipsită de control, rea, întunecând momentul pseudo-erotic .De ce nu-i spune că-l caută de patru zile numai pe el, că-l pândește cu foame, îl așteaptă ca pe sburătorul din visurile de adolescență? Privirile lor sunt vânturi cari sparg cântecele mari în bucăți. Se doresc amândoi cu aceeași voluptate, se desbracă unul pentru altul cu degete febrile și guri rontăind, dar se urăsc. Își dau seama amândoi că sunt dușmani, tocmai pentrucă le-a pierit curajul de-a se aduna ca apele în golf după furtună.

Pleacă unul într'o parte, celălalt în direcția opusă. Intre ei rămâne ceața mâinilor care nu s'au mângâiat niciodată.

●

Salonul cenușiu. Mâinile surorii — cenușii. Dincolo de ferestre oamenii aveau aceleași echipuri ca și eri, ca și atunci când doctorul încenușase viața omului orb. Din noaptea aceeea, fiecare se întreba cu pieptul sufocat, cu palmele lângă cearceafuri:

— Cine va fi? Cine va fi?

In toate trupurile supte, îngălbenite — groaza usca încheeturile, rupea respirațiile, sângele se svârcolea — șarpe și vijelie — în artere, țipătul gurilor clefoase se spărgea de pereți. Și în aceeași tăcere care urma sub luminile aprinse, marea întrebare (grea, înăbușitoare) circula dela un capăt la altul al pavilioanelor:

— Cine va muri în noaptea asta? Cine?

Salonul cenușiu. Mâinile surorii — cenușii. Diana se trezi goală, mică, înfierbântată în albul cămășii de noapte, dibuind cu degete subțiri ivorul ușii. Ametită de somnul încălcit, cu capul turburat căuta să înțeleagă mai bine ce se petrece în jurul ei.

Doctorul? Il văzu apărând printre cețuri, tot înalt, covârșind-o în apelcarea brutală peste trupul ei mic și trist. Imaginea o străpunse ca o obsesie. Cald, din ce în ce mai cald. Doctorul avea tot părul galben, obrazul moale de piersică:

— De ce fumezi doctore, când vrei să mă săruți?

In luciditatea ei, doctorul fuma ca'ntotdeauna din pipă. Ce faci doctore, fugi? Nu ți-i teamă, nu ți-i milă? De ce mă lași cu trupul descoperit spre beznă, spre talfunul care-l duci cu tine? Doctore!

Doctorul râdea, hohtea, pierzându-se în întunericul vedeniei.

Trnsări. Cineva deschisese o fereastră, tușise, scuipase, închisese. De ce îl ura doctorul pe Alexandru? De ce nu poate să meargă în camera de alături, să-i vegheze neliniștile și coma? De ce n'a adormit nimeni, fiecare așteptând parcă împlinirea unui vis urât?

Porni cu pași iuți, aplecată spre ziduri, să n'o vadă nimeni. Camera surorii Ana e tot luminată. Ea pe cine așteaptă, pe cine dorește?

Dar Alexandru cu cine rămâne? Dacă liniștea lui însemna un sfârșit cuminte, omenesc?

— Intr'o seară va veni duhul rău să-mi ia sufletul!

Alexandru vorbise. Erau cuvintele, glasul lui! Să se oprească, să se'ntoarcă.

Se trezise însă, în trup, strămoșul. Uuuuuu...! ce siberie viscolește dela capătul pământului? Strămoșul are urechile clăpăuge, mâinile lungi și lăbărțate; doar ochii enormi, chinuitori, ca două talgere de argint în flăcări. Uuuuuuu...! a început amurgul, cad stele în baltă, urlă lupii în sânge.

A râs cineva. Diana a auzit râsul prelungit peste alee, peste saloane, până la bariera orașului. Se'ntoarse. In lumina lampionului dela pavilionul B, nebunul cocoșat dansa, rânjind, arătând-o cu brațele întinse:

— Uite-o pe sora Diana! Uite-o pe sora Diana!

Casa era aproape. Va mai trebui un pas. Dar Alexandru, dar copilul? Brusc se opri.

Intr'o seară va veni duhul rău...

Tot glasul lui a fost. Din aer, din frunze, din piatre, din inima pământului a vorbit obosit și plâns.

Mâna e pe ivor. Prin ferestrele ronde se vede umbra doctorului. De când îl căuta? Unde-l mai întâlnise? Când deschise ușa, o lumânare se stinse, doctorul scăpă vioara jos. Ce-i va spune? Ce-l va întreba? Desigur o va scuipa și-o va da afară? Dar nu, el o aștepta. Flămând ca vântul ținut de lețe în lanțuri, prinzând-o în brațe, legănând-o, cântându-i, o purta spre camera întunecată din fund.

— Doctore!

Doctorul cânta. Diana zâmbea? Pentru cine cânta doctorul, pentru ce sfântă cuminecătură degetele ei îl desbrăcau?

Dar Alexandru? Slăbit, putrezind, galben între cearceafuri, cu unghiile negre și lungi, bolborosea, se ruga...

— Doctore, în noaptea asta Alexandru va muri. Doctore, dă-mi drumul, nu fi nebun. N'am venit pentru asta. Lasă-mă!

Va mai fi un minut, două, un ceas poate. Din cerul lui fără coloare, ca un burghiu, cade și se răsucește în adânc — luceafărul amar.

— Doctore!...

— Nu țipa, Diana. Logodnicul tău e o paiață!

Strămoșul, ca răpus de vijelii, s'a stins, a amuțit. Peste aurora pântecului, blânde, degetele și gura doctorului treceau ca un cântec. La o fereastră rădea nebunul cocoșat.

●

Metalici, ochii priveau doar tavanul alb. Sufletele erau ascunse acolo. Acolo era cerul, acolo era ultimul Dumnezeu. Era un alb înăbușitor. Toți bolnavii simțeau sudoarea prelingându-se pe tâmple, în jos spre bărbii, dar nu puteau risca nici-un gest. Tuturor le era teamă. O mișcare și degetele ar fi rămas încârligate peste pături, ochii s'ar fi îngălbenit. Cadavre. Aceeași teroare peste tot.

— Intr'o seară va veni duhul rău să-mi ia sufletul și să-l dăruie vânturilor!

Și ei auziseră glasul, aproape, cât mai aproape de agonia lor. A fost ca o baterie electrică, destinsă cu putere în toate corpurile. Știau cu toții că doctorul ucisese un om și orbul părea pentru ei un Iisus sacrificat. Se'ndreptară dintr'odată înspre ușă. Așteptau par'că să sosească cineva, să le anunțe:

— Știți, orbul s'a ridicat la ceruri.

Așa vedeau sfârșitul lui, ca pe-o evaporare, ca pe-o înălțare printre nouri. Dar pe ușa salonului nu intră nimeni. Respirară ușurați și-și întoarseră din nou privirile în tavan.

Deodată însă, crescut din adânc, mărit de ecoul pereților, țipătul îi răscoli ca pe pădurile înebunite de turburarea duhurilor.

Alexandru se sculase, coborise din pat, rămânând momâe albă în mijlocul odăii. Nu știa unde va merge, ce va face mai întâi. Să fugă. Un pas, doi, trei și va fi lângă porți, o răsucire peste bare și va fi în stradă, în inima orașului, lângă oameni, lângă **oamenii vii**, oamenii adevărați. Ce stridente sunau gândurile!

— De ce nu fugi? îl întrebase eri nebunul cocoșat — singurul lui prieten nou. Nu vezi c'ai nimerit într'o casă de nebuni? Aici, și pământul, și icoanele și gura ta au început să pută. De ce nu fugi?

Cuvintele apăreau învăluite de flăcări și sgomote subterane. Nu bănuia pe unde se poate ieși. Infier-

(Urmare în pag. 7).

Cronica ideilor

ANTON DUMITRIU: „Bazele filosofice ale științei"

I

Ne va fi greu să prezentăm, în amănunt, cartea d-lui Anton Dumitriu. Pentru gândirea românească apariția acestui autor este cu deosebire prețioasă, aproape surprinzătoare, pentrucă nu ni se întâmplă adesea să cunoaștem un efort atât de veritabil filosofic, cum este acela pe care d. Dumitriu îl face în această lucrare, în care se încearcă a se dovedi certul substrat psihologic și implicit metafizic, al științei.

Anton Dumitriu discută în voie și cu un particular lux de informație științifică, o atare temă, la care îl îndreptățește o serioasă cunoaștere a matematicei, disciplina care a întemeiat nu numai științele pozitive, dar fără de care n'ar fi fost posibilă nici gândirea unui Descartes, a unui Husserl. Stăpân pe informația riguros științifică, d. Dumitriu dovedește totuși o rară prospețime strict metafizică, întreg efortul d-sale fiind angajat pe un dublu plan: mai întâi documentata prezentare a legilor științifice, apoi rejudecarea caracterelor de eternitate și universalitate absolută pe care acestea le reclamă și deci în mod fatal: reliefarea principiului incertitudinii, adică unul simplu metafizic, pe care s'ar putea să-l aflăm oriunde, la baza științei.

„Metafizica se amestecă mult mai profund în cercetările științifice decât s'ar părea și tocmai faptul acesta face valoarea științei" — găsim scris undeva, în partea introductivă a lucrării. Este semnificativă în acest sens, afirmația lui **Dirac**: „a devenit din ce în ce mai evident, în ultimii ani, că Natura urmează o linie de acțiune cu totul diferită. Legile sale fundamentale nu se mai aplică direct la imaginea noastră clasică a universului, ci la un substrat despre care nu ne putem construi o imagine în spațiu și timp" (cf. „Bazele filozofice" pg. 10).

Acest substrat mai profund al naturii ușor îl putem identifica cu „realitatea" metafizicienilor. Dacă legilor științifice le scapă un anume „real inobservabil" (și vom vedea pentru cari motive de ordin psihologic-metafizic), trebue să afimăm că rezultatele experimentale nu se judecă în raport cu „realitatea" însăși, dar sunt apreciate ca pozitive, concrete și științifice, în măsura în care îngăduie previziuni mai numeroase și mai exacte. Philipp Franck ne încredințează în lucrarea sa („Le Principe de la Causalité et ses Limites") că „un rezultat științific nu e mai exact, fiindcă ar reprezenta un element real, ci fiindcă îngăduie previziuni mai exacte" (cf. Anton Dumitriu, „Bazele filosofice" p. 12).

Dar ce este această exigență de a stabili „previziuni mai exacte" dacă nu una strict psihologică, derivând din cerința psihologică a savantului de a obține acele rezultate care convin mai bine concepției sale despre lume!

D. Anton Dumitriu denunță dela început **nevoia de simplificare** care animă și obsedează pe omul de știință dealungul cercetărilor sale — și care îl determină să descompună și să reconstruiască **astfel** natura, în fapte și fenomene, încât să adevereasică și să satisfacă acea nevoie de unitate, manifestată în procesul consecutiv al analizei și al sintezei, — o nevoie, am văzut, de ordin psihologic.

Prin urmare, savantul construiește natura, pe potriva exigențelor psihologice.

Fragmentarea continuului din natură în **fapte** este arbitrară, scrie d. Dumitriu, fiindcă îndeplinește mai mult exigențele organizației noastre psihofizice, ale neputinței noastre, ale preferințelor noastre particulare. H. Bergson își întemeiază întreaga gândire pe ideia continuității intrinsece a naturii [1]), susținând că repartiția naturii în obiecte și fapte are ceva „contingent și convențional". Pe aceiași linie de idei, Eduard le Roy afirmă că în natură „totul este difuz în tot" și aceasta în mod inextricabil, de aceea, orice încercare de a studia fragmentat, în fapte. realitatea, adică așa cum fac raționaliștii pozitiviști, nu face decât să mistifice cunoașterea. Este întrebarea pe care o pune și Fréderic Houssay în lucrarea sa „Force et Cause", citată de d. Dumitriu: „Nu suntem noi cei ce creem fapte discontinue și separate, acolo unde nu sunt decât continuități și legături?"

Ajungem să credem că analiza și sinteza științifică nu se bazează pe nimic exterior, real obiectiv, ci pe nevoia psihologică a savantului de a limita, de a studia izolat, de a simplifica.

Dar simplul psihologic al savantului „se traduce în realizarea lui printr'un **complex** material", („Bazele fil." pag. 25).

Esențialitatea faptului se pierde studiindu-l izolat. D. Dumitriu se referă la rândurile lui Becquerel, într'adevăr plastice. Acesta spunea că numai mișcând degetul aici, pe globul nostru, și gravitatea de pe Sirius s'a modificat. „Dar există o lume a degetului care e în comunicare intimă și esențială cu Sirius,— a nu ține seamă de acest dat, — e să creezi o natură a bunului plac și a imaginației" (p. 31).

Nu se afirmă aici că fenomenul este iluzoriu, dar că, crearea lui ca ființă separată și distinctă, cu un domeniu perfect circumscris, este o ficțiune.

Cu alte cuvinte, nu se poate tăgădui însăși existența realității fenomenale, aceasta o fi existând, trebue să existe, de vreme ce ocazionează viziunile științifice, dar nimeni nu poate afirma valabilitatea absolută a lumii și a faptelor **astfel** cum le-a analizat și reconstruit el: pe măsura nevoii psihologice de simplificare.

MIRCEA MATEESCU

[1]) „Essai sur les données immediates de la Conscience", și în „L'évolution créatrice", apoi în „Matière et Mémoire".

ANTON HOLBAN

de **I. ARGINTESCU**

S'au împlinit — la 15 Ianuarie — doi ani dela moartea atât de timpurie și atât de tragică a scriitorului Anton Holban.

Amintirea lui stăruie însă, turburător de vie, prelungindu-i și desăvârșindu-i existența spirituală. Căci opera acestui subtil creiator, nu numai că înfruntă cu succes examenul timpului, — dar începe să desvăluie lectorului atent, calități nebănuite. Realizată cu pasiune și migală de miniaturist, literatura lui Anton Holban nu este în realitate decât un comentar, — iritant de lucid dar practic prin absoluta **sa** sinceritate, — al scurtei și dramaticei sale vieți.

A mărturisit-o singur, în acele pagini în care s'a străduit să-și precizeze „crezul său artistic", pagini revelatoare sortite să alcătuiască prefața ultimului roman — „Jocurile Daniei", — și publicate, curând după moartea sa, în revista „Azi" sub titlul de „Testament literar":

„Am vrut să mă prezint cât mai adevărat. Nu mai cred în **artă pentu artă**. Viața este prea scurtă și prea grea, pentru ca să faci astfel de sacrificiu. A căuta să te exprimi perfect, retrăgându-te apoi din esența operei tale: iată un gest greu de făcut... E mai normal să profiți de literatură, pentru a-ți face portretul interior și a căuta să-ți prelungești existența... Bineînțeles, poți să te ocupi de tine, fără să fii romantic de proastă calitate..."

Tot ce a scris Anton Holban este „rezultatul propriilor sale experiențe". „Romanul lui Mirel" ca și piesa „Oameni feluriți", „Parada descălicărilor" ca și „O moarte care nu dovedește nimic" sau „Ioana", — sunt tot atâtea fragmente autentice ale unei vieți febrile, evoluând necontenit sub semnul tragicului.

Sut tot atâtea etape de clarificare ale unei sensibilități veșnic contorsionate, în care „experiențele" grave ale exisenții lăsau răni adânci, niciodată cicatrizate. Spirit macerat de toate obsesiile, sguduit de crize acute de conștiință, — Anton Holban năzuia mereu, cu candoare de adolescent spre acea totală și definitivă „cunoaștere de sine", întrezărind în ea un fel de isbăvire alinătoare, o scăpare din ghiarele „demonului curiozității". De aceea, aproape toată opera lui e un patetic monolog, personagiile romanelor nefiind decât tot atâtea prilejuri de confruntare, — autorul sräduindu-se cu neobosită pasiune, să-și contureze complexa lui personalitate.

„Am renunțat la cei din prejur și m'am ocupat de persoana întâia. De ce ar fi persoana întâia mai obositoare decât persoana treia? Și de ce persona întâia presupune neapărat romanesc? Dealtfel, nu utilizam o contrafacere, vreun „caet găsit" Eram mulțumit să mi se dea un prilej să mă ocup de mine, căci cu mine sunt obligat să trăiesc tot timpul, până ce comedia vieții mele se va termina definitiv. Aveam și putința să mă ouncsc mai bine, în felul acesta..."

*

Cei câțiva ani (între 1928—1936) petrecuți în preajma lui Anton Holban, ne-au familiarizat nu numai cu întreaga-i operă literară ci și cu convingerile sale intime asupra „creației artistice" în general.

(Prețioasele confesiuni ale atâtor ore de sinceră desvăluire sufletească, precum și nenumăratele pagini ale scrisorilor sale prietenești, — au fost atâtea prilejuri de cunoaștere a omului și a creiatorului.

Ele vor alcătui capitolul „evoluției vieții interioare", în volumul pe care, cu pioasă grije, ne vom strădui să-l închinăm operii scriitorului Anton Holban). El n'a fost convins, ca atâți alți creiatori, de funcția terapeutică a artei. Scria dintr'o chinuitoare necesitate organică, într'o continuă ardere interioară, febril și neostoit. Din cauza aceasta detesta „artificialitatea" și orice „mistificare literară". Nu-l interesa decât autenticitatea. De aici accentul de veridic, de umanitate, — prezent în toate romanele sale, impunându-se print'o remarcabilă notă personală, — prezent mai ales în piesa „Oameni feluriți" (reprezentată la Teatrul Național din București) în care atmosfera intimă a unui mediu murghez românesc e realizată cu un firesc și o simplicitate cuceritoare.

*

Literatura „de nuanțe sufletești" a francezilor a trezit de timpuriu, profunde vibrații în sensibilitatea lui Anton Holban. L-au vrăjit totdeauna armoniile pure ale versurilor lui Racine, ca și arta savantă a unor moderni ca Mallarmé și Paul Valéry. Nu e locul să precizăm acum toate preferințele sale literare, multiple și diverse. Dar este necesar să amintim cultul închinat lui Marcel Proust, magia pe care arta acestui vraciu al introspecției, a exercitat-o asupra spiritului analistului nostru, până la moarte. Familiarizarea sa cu universul proustian, și voluptatea unică pe care i-o prilejuia această intimitate spirituală, — își au însă explicația în realele afinități de structură, dintre cei doi scriitori.

...Și literatura lui Anton Holban a evoluat sub semnul blestemat al „lucidității corosive"... Literatură deprimantă pentru lectorul comun. Ea este rezultatul investigațiilor disperate ale unui spirit analitic hipertrofiat de două obsesii covârșitoare: a morții și a orgoliului rănit (schingiuit de gelozie).

Dela „Romanul lui Mirel", evoluând apoi în „O moarte care nu dovedșete nimic", conflictele sufletești capătă în „Ioana" accente din ce în ce mai tragice. Arma cu două tăișuri a lucidității, romancierul o mânuiește aici cu o perversitate dar și cu o duritate nemaiîntâlnită. Intre Sandu și Ioana, — personagiile principale ale cărții, — duelul este necruțător. Luciditatea neostoită a lui Sandu, veșnic fremătând sub obsesia morții, — ulcerată acum de o imensă gelozie, — capătă forme de o intensitate anormală. Ea provoacă acea cursă aprigă după detaliile cele mai revelante, care, dacă nu vor fi în stare să calmeze orgoliul rănit, cel puțin vor sătura curiozitatea exasperată a gelosului.

Arta subtilă a lui Anton Holban a reușit să creieze un personagiu excepțional de viu, de o intensitate de viață, copleșitoare. Sandu nu plutește nici o clipă în abstract. Și asta pentrucă cele două obsesii capitale: „gelozia" și „moartea", își au rădăcinile adânci în fiziologia sa. Nu sunt simple divagații ale unui cerebral, amator de speculații filozofice asupra „mizerabilei condiții umane". Nici clamările unui intelectual chinuit de „neliniști metafizice". Sunt scrâșnirile, gemetele înăbușite ale unui orgoliu bolnav, inconsolabil, schingiuit dealungul a trei ani, de o gelozie nepotolită, iremediabilă.

Dar adnotând atent toate nostalgiile acestui erou, romancierul nu uită să-și obiectiveze și celelalte personagii Cu aceeaș intensitate trăește și Ioana, inteligenta, orgolioasa și atât de feminina Ioană....

Alături de notațiile precise și sugestive ale unui spirit de observație excelent prin acuitatea sa, căutând să surprindă inditul și semnificativul oricărui gest uman, — vom admira mereu arta de a anima un personagiu.

Prin „Ioana", romanul românesc s'a îmbogățit cu o nouă eroină. Ea și cu Irina din „O moarte care nu dovedește nimic", formează creațiile cele mai impresionante ale regretatului scriitor (fără să uităm figura tandră și melancolică a stoicei Ortansa, eroina principală din piesa „Oameni feluriți")....

*

Ultimul volum al lui Anton Holban — **„Halucinații"** — tipărit postum de editura „Vremea", ca un pios omagiu adus memoriei unui prețios colaborator, — cuprinde 17 nuvele, cele mai multe publicate în diverse reviste, între anii 1930—1937.

Autorul lor era preocupat mai de mult de strângerea laolaltă a câtorva nuvele pe care le prețuia în deosebi.

Căci Anton Holban a socotit totdeauna nuvela ca fiind un gen superior romanului: „Din ceeace am scris, aleg mai întâi câteva nuvele. Dar cuvântul **nuvelă** este greșit ales. El presupune prea multe combinații, ca pentru un sonet. Spațiul fiind mic, de data aceasta se vor vedea prea clar acele combinații, vom avea impresia de artificiu. Aș spune: **fragmente.** Adică, a-ți îndrepta toate puterile tale de iscodire asupra unui singur punct, fără să fii nevoit să combini mai multe puncte ca la un roman".

Mărturisirile acestea din „Testamentul literar", — se regăsesc și în rândurile scrise de Anton Holban spre a servi ca prefață la volumul de nuvele, pe care năzăjduia să-l tipărească: „Vreau s'o spun lămurit, căci socotesc că văd limpede: iată ceeace prețuiesc mai mult din lucrul meu. Poate nu **nuvele,** căci acestea presupun un gen cu legile lui. Mai degrabă **fragmente"**...

Moartea însă l-a surprins fără ca scriitorul să-și fi văzut realizată intenția. Modestia și delicatețea omului ce avea oroare de orice intervenție, — îl făceau să ocolească mereu dificultățile editării.

După moartea sa, ne-am străduit să realizăm dorința scriitorului.

Cunoscând toate manuscrisele lăsate, precum și tot ceeace publicase Anton Holban în reviste, — am încercat să alcătuim un volum unitar.

Pe lângă nuvelele fixate inițial de către autor, am adăugat alte câteva, asupra cărora scriitorul nu avusese timp să hotărască. N'au intrat însă în acest volum următoarele nuvele: „Surprize sentimentale", publicată în „Vremea" (1930); „Rica" (fragment inedit din romanul „O moarte care nu dovedește nimic", tipărit în jurnalul literar „Excelsior" — 1931); „Castele de nisip" (cuprinsă în colecția de nuvele, publicată de editura „Adevărul"); „Viata Fălticenilor" (inedită) și „Colecționarul de sunete", apărută în „Vremea" cu un an înaintea morții.

„Rica" alcătuise începutul romanului „O moarte care nu dovedește nimic" și fusese înlăturat de către autor în urma sugestiilor primite: era prea puțin semnificativ în comparație cu restul manuscrisului. „Viata Fălticenilor", deși inedită, cuprinde o parte din atmosfera, peisagiile și figurile ce se găsesc în alte nuvele ca: „Antonia", „Désirée" și „Bunica se pregătește să moară". „Surprize sentimentale" și „Castele de nisip", ar fi dăunat unității volumului.

Insfârșit, „Colecționarul de sunete" cuprinde confesiuni ce se întâlnesc în alte nuvele și considerații de estetică muzicală de un interes strict limitat. In ceeace privește ordinea nuvelelor ce au intrat în volumul „Halucinații', — am urmat sugestia autorului din rândurile ce țin loc de prefață, respectând nuanțele și căutând ca: „negrul dela urmă să înceapă cu roz".

Primele fragmente din „Halucinații" se deosebesc prin o notă de duioșie senină. de melancolie calmă. — adolescenta fiind evocată cu un surâs uneori nostalgic, alteori bonom. O ironie fină, înțelegătoare, reușește să însuflețească personagii mărunte, sau să reliefeze gesturi pitorești, caracteristice

Spațiul limitat ne obligă să renunțăm la comentarii asupra importantelor nuvele: „Bunica se pregătește să moară" și „Halucinatii". Nu vom insista nici asupra paginelor în care. eroina de odinioară — Irina — este din nou evocată, acum evoluând însă sub semnul morții „autentice". In sufletul romancierului care își ucisese „imaginar" eroina, (in „O moarte care nu dovedește nimic") — moartea „reală" a acestei făpturi (numai după un an dela apariția romanului) a provocat prelungi și dramatice crize de conștiință, ce-și resfrâng ecourile în aceste pagini de confesiuni „expiatoare" din „Halucinații".

Deasemeni toate lămuririle cu privire la geneza fragmentelor: „Nuntă princiară" (fantezie grațioasă, înbinare de vis și realitate) sau: „Chinuri" (sumbru monolog. crispat prin cruzimea lucidității, — în preajma unui catafalc... absolut imaginar) — precum și precizările asupra celorlalte nuvele, le vom da în volumul închinat operii integrale a scriitorului. Atunci vom putea mărturisi în ce măsură realitatea se răsfrânge în literatura lui Anton Holban și arta cu care creiatorul a reușit să transfigureze această realitate.

Insă va trebui mai întâi să înfruntăm dificultățile ce s'au urzit în umbră (și năd̆jduim că le vom învinge) spre a da publicului ultimul roman: „Jocurile Daniei", precum și „Studiul critic asupra lui Marcel Proust", pe care-l vom tipări împreună cu acea amplă analiză a operii D-nei Hortensia Papadat-Bengescu, excepționala scriitoare, atât de prețuită de Anton Holban.

Dar piesa „Oameni feluriți"? Sau fragmentele (din teza de doctorat în pregătire) asupra lui Barbey d'Aurevilly? Și atâtea pagini închinate mânăstirilor românești, ale căror minuni de artă le admira neobosit cu încântare mereu proaspătă...

Ne vom strădui — deocamdată — să tipărim „Jocurile Daniei". Cei care iubesc literatura de introspecție (artă dificilă, ingrată, neiubită de marele public și necesitând deosebite însușiri creiatoare) — gen valorificat cu remarcabil talent de Anton Holban, — toți amatorii de investigații psihologice profunde vor găsi și în acest roman o sursă de rafinate voluptăți intelectuale.

Iar cititorii săi fideli vor regăsi același fior autentic de viață fremătând de-alungul tuturor paginilor, — fiorul unui suflet vibrând de toate nostalgiile și năzuind spre o fericire inaccesibilă.

Jurnal

III

de **GABRIEL BĂLĂNESCU**

Noembrie 193...

Povestea simplă a unui păianjen, în legătură cu primul păcat ce mi-l recunosc.

Era un timp singuratec; plictisite ceasurile doldora de pustietate.

Prin fața geamurilor se plimbau pălării stinghere lunecând spre culorile ascunse ale petalelor căzute în neștire.

Nu era nimeni de față; niciun catren înduioșat, nicio simfonie din cele obicinuite în cazuri similare.

Un singur spectator, anonim, era superficial cutremurat de ușoarele mele gesturi: Bob. Amicul meu Bob, păianjenul stăpânitor al curții. Serile, diminețile, soarele, îl prindeau în acelaș loc.

Intr'o zi însă, l-am găsit în bibliotecă. Prostul, ce-ar fi putut căuta acolo?

Ce rătăcire fantastică!... am exclamat ca un atlet, resemnat de neînsemnata lui înfățișare. (Penibilă înfățișare). Am râs de el.

L-am luat apoi binișor, cu o surcea și l-am dus, — pitit cum era — la locul lui vrednic.

A doua zi l-am găsit tot în bibliotecă.

Ce să-i mai fac! L-am lăsat în pace.

Și mi-am adus aminte de Maica Domnului (Bob mi-a adus aminte de Maica Domnului), care comunicase bunicilor mei, din primele răsăriri și chinuri ale conștiinței, — vorba a ajuns până la mine — să ucid pe unde-l voiu găsi, pe Bob, sau pe altul din neamul lui.

Cu neputință.

Nu consimte nimeni, nu consimt(zorelele la această dispariție. Nu consimte câinele meu.

N'ar consimți nici rima goală cu toate prăbușirile accentelor patetice ale poetului de eri.

Bob nu este atât de fricos cum sunt ceilalți păianjeni. Fuge desigur când simte mâna, pasul sau lucrul oamenilor primprejur, pentru că îi știe cât sunt de orbi, de imprudenți. Și dintr'o singură lovitură ar rămâne de râsul plasei lui de mătase putredă. Și mai ales de râsul mușteloi. De râsul boltei de viță, de râsul cerului. De râsul marilor drame.

Odată cu toamna Bob nu s'a mai văzut. I-am scris filele acestea în memoria lui, pentru ca să fie mereu uitate în biblioteca lui Bob.

Și în dublul păcat ce mi l-a rezervat **consemnul Maicii Domnului.**

Percheziții „spirituale".

De ce nu pot trăi oamenii izolați? Pentru binele omenirei? Este o absurditate!

Dar de ce am trăi izolați? Pentru ca să aspirăm la celebritatea zeilor?

Iată o încurcătură pe care nu o putem ierta și pe care o vom imputa cândva „celor în drept".

Dacă ar bănui vreodată Domnul ce sentiment de duioșie experimentăm în seama Evangheliștilor ne-ar mai trimete un **Iisus** să moară pentru noi.

Dar care va fi poziția unui nou Iisus în mijlocul nostru, astăzi?

Și de ce primul a venit mult prea de vreme? Pentru a ne deruta?

„Tinerețea voastră este necesară abia peste un secol"... ne surâd apele cântându-ne, ne dau cu tifla munții chemându-ne.

Inspăimântătoare perspectivă.

Și calendarele istorice ne inundă continuu tinerețea. Ne îndoaie mereu spinarea subt greutatea cadavrelor lor.

Tinerețea noastră pierdută în dragostea unui cântec și regăsită dincolo de închipuiri.

Pricina lui Gligore Leu.

Un nou fragment de scrisoare, pe care l-am regăsit căutându-i data.

Imi scrie, în aceiași atmosferă dezolantă de înălțare: „Diferența între **Rai** și **Iad** este aparentă".

Oamenii au căutat s'o exploateze, după ce au născocit-o, desigur, în interese foarte meschine.

E drept că într'unul îți ispășești păcatele și într'altul naivitatea. Dar și asta este același lucru.

In fond **Iadului** îi poți foarte bine spune **Raiule,** și invers. Cine se poate supăra! **Dumnezeu** nu se ocupă cu nici un fel de știință sau organizare laică, iar Diavolului îi convine, pentrucă lui îi este dat să asimileze totul: orice imprudență, oricât ar fi de catastrofală.

Apoi, plictiseala lui îl ajută la cele mai grave treburi".

Note dedesubt cu creion roșu: „Orice comentariu este inutil".

CRONICA DRAMATICA

Bucureşti

TUDIO TEATRUL NAŢIONAL: FEMEE INDRACITA", PIESA IN TREI ACTE, DE STEVE PASSEUR

Teatrul Studio a avut de cund o premieră foarte interentă. Este vorba de piesa d-lui ève Passeur: „O femee înăcită". Titlul nu inspiră prea ultă încredere. Seamănă mai grabă cu o comedie privolă, teatru ocazional. Sau reistic. Astfel încât te simţi îmnat să fii destul de sever piesa, chiar înainte de a o văzut. Iar dacă după vederea părerea ţi-ar fi confirmată, fi trist.

Am vrea să ne putem şi noi prima cu hotărâre asupra acestei time chestiuni. icru destul de dicil. Despre calitaa piesei, în prirul rând, părerile nt foarte împărte: o dovadă în us a dificultăţii. **O femee îndrăci**are multe caracre de comedie ea uşoară. Este defect. Dar are multe însuşiri perioare. Şarjeauneori excesiv. totuşi nu este sită de adevăr. In linii generale slabă însă. Conflictul care la baza piesei e mai degraformal decât spiritual Şi mai seamă, cusurul ei constă în volitatea ei nepotrivită penscena unui studio al teaului Naţional.

Având în vedere însă gustul blicului, destul de puţin prenţios în materie de teatru, esa poate fi socotită acceptată, mai ales când pe prima astră scenă se reprezintă ule comedii...

Faţă de succesul de critică de re s'a bucurat o anumită coedie, de curând, **O femee îndrăcită** este o creaţie superbă. Subiectul? O femee care a at un număr cu cifre mari de nanţi îşi trăeşte cu pasiune ultima iubire. Apoi, în faţa vieţei se supune şi renunţă în favoarea nepoatei sale tinere.

Nu este un subiect prea interesant. Iar scenele de efect nu aduc în desbatere conflicte morale, ci scene „tari". Pasionale. Iubire mare, mare şi puternică. Tocmai bine ca să placă publicului doritor de senzaţii deosebite.

Lumea aplaudă, râde „se distrează", — deci îi place.

Nici nu insistăm prea mult asupra fondului piesei, care exploatează senzaţii tari, pe gustul publicului.

Insă „O femee îndrăcită" alcătueşte un spectacol minunat prin interpretare. De aceea dificultatea de a o critica.

Rolurile distribuite unor actori inteligenţi, le dau acestora prilejul unor remarcabile interpretări.

Marioara Voiculescu
(de Voinescu)

D-na Marioara Voiculescu, în primul rând, are o creaţie frumoasă. Calităţile d-sale de mare comediană sunt puse în evidenţă cu prisosinţă. Cu o sigură intuiţie a rolului s'a adaptat personalităţii unei femei în pragul bătrâneţii, care încă mai doreşte cu pasiune. Replicele uşoare şi prompte. Jocul desinvolt.

Variaţiile de dispoziţie, dela cinism la bufonerie sau la dramă, sunt subliniate cu măestrie. Fanny Mauber, rolul d-nei Voiculescu, este o femee uşuratecă şi totuşi cu un fond de adânc omenesc, atunci când întâmplări dureroase o înfrâng.

Secondând-o cu tot atâta inteligenţă, d. Calboreanu, în rolul unui bătrân bogătaş care o întreţine pe Fanny, în timp ce ea îl înşeală, isbuteşte să reţină în mod deosebit, atenţia spectatorilor.

Are o mască simpatică şi mimica este expresivă. In special, în actul trei, cel mai slab al piesei, din cauza desnodământului de circumstanţă, are un joc interesant.

La un nivel satisfăcător, d-ra Lilly Gheorghiu şi d. V. Demetru, complectează celelalte roluri importante.

In concluzie, din nou ne lovim de dificultatea de a da un verdict piesei. Vom face o mică transacţie:

Un subiect slab, nedemn de scena studio-ului, însă o interpretare aleasă, care salvează subiectul şi ridică nivelul piesei.

Dacă merită să fie văzută, este numai pentru jocul actorilor.

Şi neapărat, închizând ochii asupra subiectului.

VICTOR POPESCU

TEATRUL MODERN: „PĂZEŞTE-MI NEVASTA", comedie bufă de JAMES H. B. WARNER

Două constatări se impun cu autoritate după premiera de Miercuri a teatrului Modern, la fel de întristătoare amândouă: tendinţa spre o scoborâre a gustului pentru teatru la un nivel cât mai scăzut cu putinţă şi înscăunarea definitivă a repertoriului bulevardier străin pe scena bucureşteană.

Nu este locul aci să precizăm asupra cui cad răspunderile şi în ce măsură (de altfel suntem convinşi că publicul nostru e marele vinovat) dar nu ne putem opri de a ne manifesta certitudinea că acelaş succes de cassă (singurul, de altfel, care contează), s'ar putea obţine jucându-se piese româneşti de o mai bună calitate.

In articolul consacrat unei scurte convorbiri cu d-na A. de Herz, am sugerat ideea reluării câtorva din piesele regretatului autor dramatic. Repet: sunt ferm convins că „Păianjenul", „Bunicul" ori „Omul de zăpadă", incomparabil mai valoroase decât orice comedie, bufă sau nu, jucată astăzi, ar atrage publicul.

Bufoneria dela Modern a obţinut un netăgăduit succes. Şi să fim sinceri am râs deseori

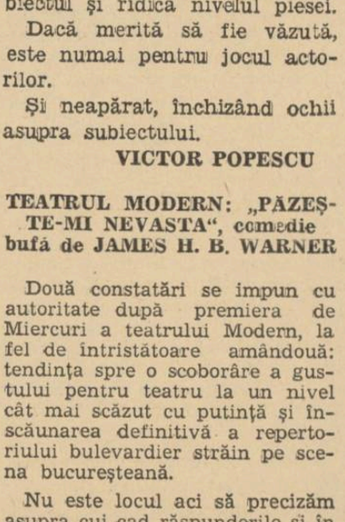

G. TIMICA
(de Voinescu)

de clowneriile de pe scenă. Cum am fi râs la o comedie americană, când eroii îşi aruncă în faţă diverse creme, de sub care se ieşec hilar un vârf de nas şi doi ochi bulbucaţi.

Căzăturile d-lui Timică, apariţia d-sale pe scenă răvăşit, cu hainele rupte, după un match... de bătaie cu un boxeur de categorie grea, ţâfnele femeeşti ale eroinei principale (Maud) — care sparge pahare... incasabile când o apucă năbădăile — toate astea provoacă aproape tot atâta râs cât stârneşte un foileton din viaţa Marlenei Dietrich *scrisă de* criticul, istoricul literar şi marele umorist Lucian Predescu — Iac'aşa (cel cu trilogia de cinci volume).

„Păzeşte-mi nevasta" e o comedie de situaţii. Eroul principal, Bill, funcţionar şi pasionat pescar (G. Timică) pică într'o gară în momentul când doctorul Bob (N. Gărdescu) care-i salvase viaţa în războiu, încerca să plece la un congres medical, însoţit de juna şi frumoasa lui secretară.

Soţia sa Maud (Silvia Dumitrescu) e geloasă, cu atât mai mult cu cât secretara, pe care soţul său i-o descrisese bătrână, urâtă şi cu picioarele strâmbe scumpe cărora îi se pierduse urma, în sfârşit, din împlinirea dorinţelor (de dragoste) la cei tineri, cari s'au trudit mult, până la vărsare de lacrimi, pentru un asemenea rezultat, şi din procurarea, pe seama celor bătrâni, a unor bucurii la cari aceştia nici nu se mai aşteptau.

Nu sunt acestea motivele şi etapele obişnuite ale comediei moderne, dela Molière încoace? Bine înţeles, ale comediei pure, ale comediei tipice, căci genul are şi ramificaţii: comedia de caracter, de moravuri, etc., până la tragi-comedie.

Pe acest fond se brodează însă din belşug, prin virtutea unui dialog impecabil, ironia lui Oscar Wilde, o ironie spumoasă, până la preţiozitate, care vizează deopotrivă pedantismul pueril al bătrânilor şi înclinaţia precoce spre seriozitate a vrâstei tinere. (Amândouă fetele din piesă nu vor să se mărite decât cu tineri pe cari îi cheamă Ernest, fiindcă acest nume exprimă seriozitatea). Ironia aceasta se încheagă însă şi în elemente de satiră socială, exprimată nu atât în mod direct, ci mai ales printr'o nesfârşită serie de paradoxe. Şi toate aceste particularităţi sunt proprii autorului, iar titlul traducerii de la Cluj realizează tocmai tendinţa satirică a piesei.

Ne aflăm deci în faţa unui caz semnificativ, care ne arată supleţea genurilor literare şi, în acelaşi timp, putinţa ca un autor de talent să-şi dovedească originalitatea, şi atunci când lucrează cu elemente tradiţionale.

Din interpretarea de pe scena Naţionalului din Cluj, care in general a fost rece, am vrea să subliniem mai cu seamă linia dreaptă şi atitudinea adecuată ce le-a avut d-na Puica Perieţeanu, în personagiul caricatural al Mătuşii, apoi ţinuta degajată, spontaneitatea şi ingenuitatea d-lui M. Balaban în rolul Nepotului. Pe al doilea tânăr l-a interpretat d. S. Rădulescu, iar pe cele două fete d-nele V. Iuga şi V. Ştirbeţiu. Menţionăm şi pe d. H. Cristea (Pastorul) şi pe d-na M. Borsa (Guvernanta).

Director de scenă d. N. Neamţu-Ottonel.

OLIMPIU BOITOŞ

Iaşi

TEATRUL NAŢIONAL: „CAFENEAUA CEA MICA", COMEDIE IN 3 ACTE DE TRISTAN BERNARD

Destul de des jucat la noi, Tristan Bernard se bucură de simpatii şi de un bun renume printre spectatori şi de o veritabilă şi unanimă apreciere din partea intelectualilor.

Intr'adevăr, umorul său are ceva sănătos şi contagios în acelaş timp, el merge direct şi nemijlocit la ţintă şi niciodată pe alături.

Sută 'n sută parizian, spiritul naşte din poziţiile antitetice ce le iau personagiile, vizibil devenite marionete în mâna abilă a lui Tr. Bernard.

De multe ori sensul unei butade, aluzia spirituală e proape insesizabilă pentru majoritate, dar nitel obişnuit cu genul, prinzi a descifra, a desluşi, ţinta către care aruncă săgeţile sale uneori înveninate, de cele mai multe ori senine.

Cel mai bătrân şi talentat ştrengar parizian, Tristan Bernard lovind din plin în tot ce actuala societate aruncă la suprafaţă şi în ipocrizia şi falşitatea structurii ei, se ascunde zâmbind larg îndărătul tuturor personagiilor sale şi trimite o magnifică tiflă lumii întregi.

In definitiv poziţia aceasta a lui, e cât se poate de filosofică.

Orchestrat în decorul strălucit (actul II mai puţin decât I şi III), lucrat de talentatul D. Th. Kiriacof, ansamblul dirijat de d. M. Gheorghiu, şi-a îmbrăcat cu suficientă stângăcie cămaşa teatrului lui Tr. Bernard.

Poate trepidaţia continuă şi strânsă dealungul celor 3 acte, imprimată întregului ansamblu de către d. M. Gheorghiu, principal interpret şi director de scenă — după ultima formulă a naţionalului ieşean — a produs oarecare oboseală şi a dat loc la discuţii în ce priveşte interpretarea d-sale.

Subiectul piesei are diverse întortocheri şi ocoluri care, bineînţeles se termină cu bine.

Eroul, un chelner pitoresc şi spiritual, moşteneşte câteva milioane. Potrivit contractului cu stăpânul lui, nu poate părăsi „Cafeneaua cea mică", decât despăgubindu-l pe acesta cu o enormă sumă de bani. Preferă ca el, milionarul, să rămână mai departe chelner. Potrivit caracterului parveniţilor la o bună situaţie materială, îşi ia o amantă, o cocotă de lux şi petrece nopţile prin localuri de primul rang.

Curând după aceia îşi dă seama că iubeşte pe fata patronului (a făcut pianul cu profesor şi a învăţat engleza!). După o lungă declaraţie de dragoste — patronul le dă binecuvântarea.

Prin felul cum e tratat acest subiect excelent, găseşti peste tot imprimată efigia maestrului, cu masca lui satirică şi sarcastică.

S'au relevat dintre actori: d-nele Eliza Petrăchescu (fiica patronului), Elena Foca, Ionaşcu şi Eliza Nicolau şi d-nii N. Şubă (patronul), Ion Lascăr, Const. Stănescu, etc.

MIRCEA I. ZAHARIA

Ultimul amurg

(Urmare din pag. 5-a)

ntat, întărîtat de această eudo-aventură, ajungând în eptul ferestrei o deschise larg. ţiunea de uşe pierise. O prăstie sau un cer însemnau toşi o salvare.

— Ce caut eu aici, de ce mai au? Doctorul mă crede orb, r eu „văd". Diana crede că -s om, dar eu sunt omul pur, aculat, unicul om.

Un pas. Ce tare e aerul! Unde luna, unde sunt stelele? Ce teresează. Hai, nu-ţi fie teamă, în camera asta de spital nu mai rămâne decât umbra ta. celălalt pas fu făcut în gol. nde sunt porţile? Unde e oraşul? Unde sunt nenii vii? Prăbuşirea fu urată de ţipăt, ţipătul care înozi bolnavii.

Şi Diana auzise ţipătul, apoi tul, altul — întortochiate, rosgolite ca alămuri sparte pe ldarâmuri de piatră. In oîndă se văzu goală, cu sânii ârnând de somn şi oboseală. mţia respiraţia celuilalt, îi fu ârbă de el. Doctorul, orbul, hul cel rău, copilul, Alexanu! Toate se'mpleteau, apăau în faţa ei ca nişte păpuşi cauciuc, se'mpleteau, căau, iar se ridicau şi jocul se peta incontinuu, durut, aspru. ste toate râsul cocoşatului. Din culcuş fu în uşă, pe alee învălmăşită de întuneric, ga acoperindu-şi sânii, îmeticindu-se de crengi, sgătă.

Când ajunge acolo, orbul se ârcolea cu picioarele rupte, mpla năclăită de sânge, rundu-şi bandajul cu furie, ca niste lanţuri. Presimţise, misise parfumul de femee posetă. Cu pleoapele lăcrămând, gura strâmbă, cu tot trupul ărţat pe caldarâm.

— Văd. Diana! Pe toţi vă văd, sunt fericit Diana!

Tipase, chinuită de remuşcări, învinsă:

Cineva pornise. Ajutată de ceilalţi îl culese de pe jos, pe-o targă. Un deget rămase strivit de bocancul portarului, care se închina. Nu mai recunoştea nimic din el. Unde îi erau obrajii, unde îi era fruntea? Bolborosea doar cu spume'n buze:

— Văd Diana! Pe toţi vă văd. Sunt fericit, Diana.

— ??? (Bolnavii se'nchinau, lăcrămau).

— Uite stelele, uite luna!

Doctorul venise somnoros, văzuse, încruntase privirile, strânsese mai tare luleaua între dinţi. Toţi aşteptau. Diana se făcuse melc mic lângă rânjetul orbului.

— Văd doctore! Ai vrut să fiu orb, dar te-am învins. Unde ţi-i luleau? Ştii ce'nseamnă să vezi?

Doctorul zâmbise.

— Zadarnic! Păcat!

— Dar fă ceva, spune ceva! se'ntoarse către el, Diana.

— E inutil, mă 'nţelegi? Nu vezi c'a'nebunit?

Luă mâna orbului, îi căută pulsul — rece. Alexandru simţea că se sfârşeşte, că se'nchid cu draperii negre toate uşile, că luna au furat-o smeii.

— Bandajul, doctore, e murdar. Să mi-l schimbi. O să se'nspăimânte pământul când l-o vedea.

— Palată, ţi-am spus soră, o palată. Duceţi-l la morgă.

Doctorul plecă fuerând. Bolnavii se întoarseră în camerele lor, culcându-se, acoperindu-se cu cearceafurile până peste cap. Nebunul cocoşat începu să plângă. Sora Diana rămase cu mortul, aplecată peste umerii lui ca peste o stea de pe alt cer.

LAURENŢIU FULGA

Cluj

„IMPORTANŢA DE A FI SERIOS", comedie de O. WILDE, trad. de L. DUNĂREANU. —

Nu vom stărui prea mult asupra comediei plină de farmec a lui Oscar Wilde, care a fost odată prezentată cetitorilor acestei reviste, cu prilejul reprezentării ei, sub titlul **Bunbury**, pe scena Naţionalului din Capitală.

Am vrea să subliniem doar surpriza pe care o provoacă descoperirea unei structuri dramatice atât de simple la un autor ca Wilde, pe care suntem obişnuiţi să-i situăm la antipodul comunului.

De fapt, **Importanţa de a fi serios** e o comedie tipică, cu personagii caricatural prezentate, cu artificii de situaţie, cu substituiri de persoane şi cu toate încurcăturile ce le provoacă asemenea substituiri, într'un mediu stăpânit de candoarea şi lipsa de luciditate cu care operează totdeauna autorii comici. Apoi cu acel desnodământ fericit ce urmează în mod firesc din descurcarea încurcăturilor, din identificarea persoanelor înconjurate de oarecare mister, din regăsirea unor fiinţe

Cinematografele

ARO: „RAMOUNTCHO"

Trebue să spun de la început că nu cred să fie pe gustul publicului filmul dela Aro. Mai întotdeauna regisorii greşesc voind să transpună pe ecran romane de succes. Şi de astă dată, regisorul a păcătuit prin dorinţa sa de a reda prea mult în film atmosfera romanelor lui Pierre Loti. E o mare greşeală cred, să porneşti la realizarea unui film care să aibă la bază un roman de Pierre Loti. Subiect, aproape că nu există la acest scriitor, toată silinţa lui fiind să redea cât mai bine atmosfera unei anumite regiuni. O fi amuzant pentru unii să afle din cărţi lucruri ce pot părea ciudate. Dar cred totuşi că e plicticos pentru oricine, ca timp de două ceasuri să nu vadă altceva pe ecran, decât pe nişte indivizi cu băşti şi pantofi albi, jucând pelotă, cântând, dansând (cântece şi dansuri ale regiunei), sau făcând contrabandă de cai. Ar interesa lucrurile astea dacă ar fi prezentate într'un film cultural care să nu ţină mai mult de un sfert de ceas. Dar dela un film de lung metraj, cred că putem pretinde ceva mai mult. Mai ales că viaţa Bascilor ne este destul de cunoscută, tocmai din romanele lui Pierre Loti. Şi s'ar putea ca jocurile de pelotă şi cântecele să nu pară prea plicticoase, dacă scenariul care serveşte de pretext distracţiilor basce ar fi ceva mai puţin copilăros. Dar dragostea dintre doi tineri cam prostuţi dar foarte simpatizaţi în sat a ajuns ceva foarte banal în cinematograf.

Ce credeţi că se mai poate întâmpla într'un astfel de film? Aţi ghicit. Fata are o mamă cu principii foarte severe care se va opune căsătoriei tinerilor. Se va ivi şi un rival în calea tânărului pe care îl cheamă şi Ramountcho. Dragostea lui va fi pusă la grea încercare. Dar... Aţi ghicit. Aşa cum e scenariul, regisorul a isbutit totuşi să mai scoată efecte comice din câteva scene, pe cari scenaristul, cred, le-a vrut tragice.

Scena din mânăstire e o pildă a acestor spuse. Dacă astfel se prezintă situaţia cu scenaristul şi cu regisorul, e firesc să pretindem măcar dela actori un joc superior. Şi nu e cazul decât cu Louis Jouvet şi cu Françoise Rosay, primul jucând perfect rolul unui contrabandist simpatic, cea de a doua, o femee rea, aşa cum cere rolul.

Ne întrebăm de unde l-au mai descoperit Francezii pe Pierre Cambo, un tânăr mai antipatic decât Jean Pierre Aumont. Cred că atâta ajunge. Madeleine Ozeray, extrem de artificială. Intr'un cuvânt, un lapsus al cinematografului Aro, normal după o serie lungă de filme bune.

CRONICI INTARZIATE

Data prea târzie a premierelor celorlalte cinematografe, má împiedică să scriu cronici despre ele. Voiu profita însă de această ocazie, scriind câteva cuvinte despre 2 filme prezentate săptămâna trecută, americane amândouă, dar deosebite oarecum de obişnuitele filme americane. Este vorba despre „Vis de tinereţe" prezentat la Scala şi „Adio pentru totdeauna" rulat la Aro. Cei ce n'au văzut aceste filme, pot să se ducă să le vadă la „cinematografele anexă", respectiv Regal şi Femina.

Primul, „Vis de tinereţe", mi-a amintit romanele de care se entuziasmează tinerele domnişoare, în care e vorba de oameni foarte buni, cărora soarta le joacă diferite renghiuri, dar pe cari, până la urmă ei ştiu să le înfrângă. Eroinele, cele patru surori coborîte par'că dintr'o carte de Ardel, cântă fiecare la câte un instrument, ştiu să gătească şi-şi iubesc foarte mult tatăl şi pe buna lor mătuşe. Fete atât de „normale" sunt foarte rar prezentate în filmele americane. Iată cum se poate de altfel şi explica succesul repurtat de acest film peste ocean. Americanii, intoxicaţi cu atâtea trăznăi, s'au simţit, poate, mai buni, mai curaţi sufleteşte asistând la acest film. Eu, însă, cel puţin, n'am fost entuziasmat de acest „vis de tinereţe". La fel cum filmele nebune sunt prea artificial construite, şi această banală poveste de dragoste este prea copilăroasă şi prea neadevărată. Dar dacă filmele „nebune" fac impresia unui chewing gumm pe care îl mesteci într'una fără să ajungi la vreun rezultat, seninătatea exagerată a filmului dela Scala aduce cu un şerbet nereuşit şi cleios, care se întinde la nesfârşit şi pe care nici măcar nu poţi să-l mai scoţi dintre dinţi. Intre un chewing gumm şi un şerbet prost, cred că e de preferat primul. Asta, până ce se vor hotări Americanii să ne prezinte în filme, puţină viaţă adevărată.

Iată, de pildă, filmul „Adio pentru totdeauna", cu tot titlul său prevestitor de lacrămi, este un fragment de viaţă mai mult sau mai puţin adevărată. Dacă acţiunea ar fi fost mai închegată, dacă scenele inutile ar fi lipsit, aşi fi putut spune că mă aflu în faţa unui film superior. Aşa, mă mulţumesc doar să relev jocul perfect, al lui Herbert Marshall, Barbara Stanwick şi Cezar Romero precum şi figura drăgălaşe a unui copil, care joacă, însă, prost.

TRAIAN LALESCU

Literatură, artă, idei...

EMANOIL BUCUȚA

După *„Pietre de vad"*, cartea care ne-a bucurat anul trecut, d. Emanoil Bucuța ne dărue acum în aceeaș editură a „Casei Școalelor", volumul *„Capra Neagră"*, ilustrat de d. Mac Constantinescu. In afară de tipăritura excelentă, — talentul rar al sculpto-

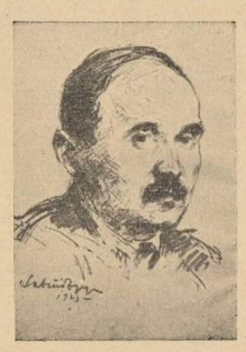

EMANOIL BUCUȚA

rului — pictor Mac Constantinescu s'a aliat cu o aleasă iscusință tipografică, — „Capra Neagră" ne stârnește dela început sentimentul că avem sub ochi una din cele mai valoroase opere de proză ale literaturii contemporane, în care limba românească strălucește și se perfecționează. Ne vom ocupa pe larg, în curând, în cronica noastră, de noua carte a d-lui Emanoil Bucuța.

PROF. AL. ROSETTI

In numărul pe Februarie al „R. F. R." d. prof. Al. Rosetti se ocupă de personalitatea regretatului său predecesor și prieten, Ovid Densușianu. D-sa stabilește valoarea științifică și morală a unui om și a unei opere, deopotrivă de interesante. Simbolismul ca o mișcare înălțătoare a spiritului latin, credința nestrămutată de respectare a demnității umane și de largă înțelegere a dreptății sociale, consecvența în apărarea ideilor, toate acestea sunt elemente care întregesc o caracterizare a lui Ovid Densușianu, un deținător vrednic al autorității spirituale printr'un eroism lipsit de răsunet imediat, dar cu atât mai autentic.

„CARAVANELE ARDEALULUI" de SEPTIMIU POPA

Un mănunchiu de evocări și amintiri înduioșătoare în legătură cu trecutul bicentenar al Blajului și al școalelor blăjene, — iată ce cuprinde cartea intitulată „Caravanele Ardealului", pe care ne-o trimite dela Cluj, părintele publicist Septimiu Popa. Emoția care însuflețește pe condeerul acestor „pagini luminoase" se transmite lesne și cititorului, care se va simți nu-maidecât atras și captivat de graiul sfătos și de umorul înduioșat cu care părintele Septimiu Popa reînvie figuri și scene din trecutul cultural al Ardealului. Recomandăm lectura acestei cărți, pentru darurile ei de robustă simțire românească și de narațiune firească, plină de pitoresc.

CAMIL PETRESCU

ocupându-se în „R. F. R.", de cartea „Note din Grecia" a d-lui prof. Al. Rosetti stabilește valoa-

CAMIL PETRESCU

rea certă a acestor „însemnări pline de substanță în care frăgezimi ale condeiului luptă să înăbușe năzuința firească a erudiției austere".

VIRGIL GHEORGHIU

Autorul volumelor „Febre", „Marea vânătoare" și „Tărâm nou" publică în Revista Fundațiilor, „15 cântece de faun" — poeme care, prin muzicalitatea versului strâns, de o ritmică strictă, comunică o impresie de perfecțiune clasică.

Spălată 'n ploi singurătatea mea
Mă'mpresură pe cât frunzișul scade
Pe unde izvorăște vântul, cade
In goluri câte-o ghindă și o stea.
Să am la căpătâi odihnă moale.
Aș strânge 'n mâini cu teamă negrăită,
O lână de lumină asfințită
Uitată printre cuiburile goale

CRITICA D-LUI ȘERBAN CIOCULESCU

In articolul d-lui M. Sebastian din „R. F. R.", găsim o caracterizare a metodei și spiritului în care d. Șerban Cioculescu privește fenomenul literar. Arta este pentru d-sa un fenomen de conștiință. Ceeace este autentic este legitim, singurele păcate grave fiind, în artă: simularea, impostura, lipsa de necesitate intimă. Conciziunea, subtilitatea și deseori, ingeniozitatea formulelor pur raționaliste pe care se sprijină sistemul critic al d-lui Șerban Cioculescu sunt în acest studiu, calități cu grijă scoase la iveală și explicate.

Pentru tinerii atrași de cariera criticii literare, oportunitatea articolului e netăgăduită ca și folosul lui.

„Biserica neagră" de Victor Popescu

Săptămâna viitoare se va pune în librării volumul de nuvele al d-lui Victor Popescu „Biserica neagră". Volumul cuprinde șeapte nuvele prinse din realitatea vieții de toate zilele. „Biserica neagră" este a cincia carte din colecția „Universul Literar", inaugurată în ultima lună a anului trecut.

Colecția aceasta care își propune în special tipărirea scriitorilor tineri a avut în public un frumos succes datorită calității operelor editate. Sperăm că și acest ultim volum se va putea alătura succeselor trecute și va consacra numele d-lui Victor Popescu.

Prețul volumului este lei 40, fiind prin aceasta accesibil oricui.

Lămuriri pentru „Premiul cititorilor"

In legătură cu premiul de 5000 (cinci mii) lei, instituit de „Universul Literar" pentru cea mai bună analiză critică a personagiilor:

IKI IANKEL, din romanul FUNDACUL VARLAMULUI, de Ionel Teodoreanu (ed. „Cartea Românească") și

2) MOIȘE DINERMAN, din romanul DOUA CHEMARI, de Octav Dessila, (ed. „Cartea Românească"), dăm următoarele lămuriri:

Lucrarea va fi o singură compoziție. Ea nu va consta însă neapărat dintr'o paralelă, — asemănări și deosebiri — între cele două personagii. Analiza se va face și prin raportarea tipurilor la mediul lor social.

Dealtminteri scopul premiului este de a cerceta modul cum judecă publicul mare operele cari zugrăvesc tipuri din viața modernă.

Reamintim că manuscrisele se vor preda redacției până la 1 Martie a. c.

George Gregorian

Revista „Pontice", (an. I n-rul 1, Ianuarie) și-a făcut începutul dăruindu-ne una din cele mai frumoase poezii din literatura românească modernă, iscălită de d. George Gregorian. O reproducem în întregime:

CÂNTUL GRĂDINARULUI

Bate-a toamnă, bate-a gol un vânt,
Și-o să-mi pun cămeașa de pământ;
O să lepăd pânzele sărace,
Iarbă, cât mi-e trupul să mă 'mbrace.

Iarbă din spre Marte'n Sân-Mării
Lângă floarea candelei târzii,
Velință să-mi stea pe greaua lădă
Din zăpadă până'n spre zăpadă.

Soarele și stelele s'o crească,
Vântul nou de Mai s'o firuiască
Nopțile'n podoaba ei mă ție
Moale așternută și subție.
Pașii câți pe-alături vor trece
Fir cu fir spre șoaptă lor s'o plece,

GEORGE GREGORIAN

Toată să mi-o tremure isvor
Pasul mic cu fosnetul ușor.

Că din zorii mei și până'n seară
Am săpat pământ de primăvară
Și fărîme m'am sădit în glie
Doar pentru verdeața din vecie!

SPRE UN NOU CONCEPT AL METAFIZICEI

Este titlul unui studiu al d-lui Constantin Calotă, doctorand în filosofie. Autorul încearcă să ajungă critic către un concept al metafiziciii, înțeleasă *nu ca fapt de cunoaștere*, ci ca *explicație* a obiectului, pe care orice act de gândire îl subînțelege. Convingerea aceasta i-o dă faptul că antichitatea marilor probleme filosofice înțelegea ea însăși metafizica drept explicație, ci nu cunoaștere. Altfel, această antichitate n'ar fi afirmat imposibilitatea naturii atât a simțurilor cât și a minții omenești de ajunge să cunoască adevărul.

Lucrarea d-lui Constantin Calotă are meritul de a lua atitudine în probleme atât de grele și de discutate.

LUCIAN DUMITRESCU

După cum îl arată chipul, d. Lucian Dumitrescu este unul din cei mai tineri poeți, un licean adunat corect în culorile uniformei. Câtă bătae de inimă a pus delicatul debutant în compunerea și tipărirea primului său volum de versuri *„Pândar de stele"!!*

Nu știm cum va evolua un talent început la vârsta lecturilor obligatorii din Lamartine, dar astăzi d. Lucian Dumitrescu scrie astfel și nouă ne place:

Cântec fără veac,
Ridicat din muncă,
Dă tristeții leac.

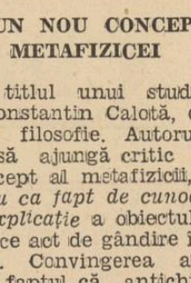

LUCIAN DUMITRESCU

Gându-a scris pitac:
Tainică poruncă.
Vine Lucifer.
Falduri de ispită
Plimbă prin eter.
Dorurile cer
Jertfa ne'mplinită
Până azi. In vis
Cade lutul. Somnul
Se coboară 'n scris
Intr'un manuscris
Adormit-a Domnul.

Universul Literar la Cluj

In urma marelui succes înregistrat de ședătoarea „Universului Literar" la Sibiu, revista va continua să organizeze manifestări artistice ale scriitorilor tineri și în celelalte orașe, — cari sunt centre importante de cultură, — ale provinciilor. Astfel, după Sibiu, a doua ședătoare în Ardeal, a „Universului literar", va fi la Cluj, organizată cu concursul d-lui Victor Papilian, președintele „Soc. Scriitorilor români ardeleni". Ședătoarea va fi în

VICTOR PAPILIAN

VLADIMIR STREINU

ziua de 19 Februarie, orele 10 dim., în sala „Teatrului Național" din localitate. Ea va fi deschisă prin cuvântul de prezentare al d-lui VICTOR PAPILIAN și prin conferința d-lui VLADIMIR STREINU, care va vorbi despre „Literatura și scriitorii tineri". Vor participa d-nii : Victor Popescu, Vlaicu Bârna, Constantin Fântâneru, Eugen Jebeleanu, Traian Lalescu și Radu A. Sterescu. Restul programului va fi completat cu scriitori locali, pe cari îi vom anunța în n-rul viitor.

RECITAL DE DANS ALEXANDER VON SWAINE LA „REGINA MARIA"

După succesul categoric atât de meritat pe care l-a avut săptămâna trecută, când a debutat în fața publicului bucureștean, d. Alexander von Swaine a anunțat pentru mâine dimineață, la teatrul „Regina Maria", al doilea spectacol coreografic.

Aplauzele entusiaste care au răsplătit interpretările atât de viguros personale ale tânărului artist german, pe scena Operei Române, au fost o dovadă că publicul nostru știe să prețuiască așa cum se cuvine, cu o sigură intuiție și cu o generozitate ce-l onorează, manifestațiunile artistice de calitatea și ținuta recitalului de dans ce i-a fost înfățișat. Dovadă cu atât mai îmbucurătoare cu cât anunțarea acestui spectacol nu se făcuse cu obișnuitele fanfare ale unei reclame ditirambice, care nu isbutesc decât să deruteze publicul și al căror efect e mai degrabă păgubitor adevăratei arte, prin discreditul ce aruncă—fără putința unei drepte discerneri — asupra tuturor spectacolelor „extraordinare". Dacă publicul nu mai umple locurile — cum se spune — „până la refuz", — și acesta a fost cazul, din păcate, săptămâna trecută, la Operă, — pricina trebue căutată în lipsa oricărei decențe și cumpătări a vocabularului superlativ folosit la asemenea prilejuri.

Alexander von Swaine e un artist desăvârșit al expresiei exteriorizate în conture precise și în forme plastice de un relief și o splendoare ce nu mai pot fi uitate, odată ce le-ai văzut. Ne gândim mai ales la „Petrușca" de Strawinski, la „Dervișul" de Beethoven și la „Toamna" sau „După amiaza unui faun" de Debussy, — fără să uităm și bucăți de pură virtuozitate, cum au fost „Galop" de Strawinski sau „Cosașul" (după un dans popular german) dar cu o delicioasă notă de umor.

Un cuvânt de laudă se cuvine și d-lui Beyer, care la pian a fost mai mult decât un „acompaniator" anonim : de pildă în „Petrușca".

LAZAR ILIESCU

D. Lazăr Iliescu a publicat de curând o admirabilă plachetă, cu 34 de poeme traduse din Baudelaire. Iată cum redă d-sa piesa de încercare a tuturor traducătorilor, „Albatrosul":

Ca să-și mai treacă vremea, corăbieri, pe mare,
Prind albatroși, mari păsări, tovarăși blânzi și buni,
Ce-i însoțesc pe ape, urmând cu nepăsare,
Corabia, deasupra amarelor genuni.

Dar cum i-au pus pe punte, îndată pot să vadă,
Cum regii înălțimii, stângaci și temători,
Își lasă jalnici, aripi mari, albe, să le cadă,
Ca niște vâsle negre pe lângă trupul lor.

E slab și bleg drumețul ce străbătea Inaltul,
El, altădată mândru, ce caraghios și șters!
Unul îl necăjește cu pipa, și un altul
Se strâmbă la beteagul ce schioapătă în mers.

Poetul e asemeni cu Domnitorul zării:
Nu-l sperie furtuna, arcașii nu-l lovesc;
Dar, surghiunit pe lume, în mijlocul ocării,
Aripile-i imense, în mers, îl stingheresc.

PONTICE

Apariția revistei *„Pontice"* a fost anunțată în paginile noastre prin două articole iscălite cu prestigiu de d-nii Emanoil Bucuța și G. M. Vlădescu. Tipărirea unei publicații de literatură, ca una din întâiele înfăptuiri ale d-lui N. Ottescu, rezident regal al *Mării*, ni s'a părut un semn de cultură admirabil pentru vremile noui ce le începem. Am așteptat cu nerăbdare *„Pontice"*, și acum, când o avem în mână și o citim, mărturisim, desigur, că e o publicație frumoasă, care face cinste intenției rezidențiale. Ideia latinității Dobrogei, susținută pe temeiul studiilor specialităților istorice și prin expresia poetică a spiritului local, este una din cele mai sănătoase ca punct de vedere național, știute fiind instreinările grele ale acestei străvechi provincii a țării.

Implinirea programului revistei de a înfățișa latinitatea autentică de pe malul mării, credem însă că nu s'ar putea realiza amplu numai din colaborările locale! In „Pontice" socotim că ar fi bine să colaboreze scriitorii de frunte ai literaturii noastre, și astfel revista să devie una din publicațiile de seamă, alături de „Familia", „Gând românesc", etc... indiferent dacă în paginile ei se întâlnesc numai dobrogeni sau vin și alții, din alte colțuri ale țării. Colaborarea mai largă este firească deoarece ideia latinității este concretă în orice spirit creator iar dragostea pentru Dobrogea de astăzi, cu docurile Constanței, cu Mamaia și Balcicul, se aprinde sincer în sufletul inspirat. Doar am pus chipul lui Eminescu să contemple valurile!

LUCIA DEMETRIUS

Cunoscuta scriitoare *Lucia Demetrius* a tipărit recent, în editura „Miron Neagu" din Sighișoara, un volum de nuvele intitulat „Destine". In cele 314 pagini ale cărții sunt următoarele bucăți, strânse cele mai multe din

LUCIA DEMETRIUS

revistele unde mai înainte le-a publicat autoarea: „Ultimele zile ale Ioanei Lazăr", „O zi plină", „Moment", „Pretexte", „Cătușe", „Febră", „Casa din strada Cetatea Veche", „April", „Generații", „Film", „Episod", „Destinul"...

PAUL I. DANIEL

Tânărul scriitor Paul I. Daniel a dat la iveală zilele acestea — în editura „Cartea Românească" — un volum de nuvele și schițe umoristice, intitulat sugestiv: „Republica Barbă-Rasă".

Bun cunoscător al mahalalei românești, subtil psiholog și mânuind jocul frazei cu aceeași siguranță cu care știe să dozeze efectele umoristice, d. Paul I. Daniel este în domeniul d-sale unul dintre scriitorii cari au ceva de spus.

William Butler Yeats (1865-193

Ziarele au publicat la începutul săptămânii știrea morții aceluia care era în deobște socotit cel mai mare poet de limbă engleză din zilele noastre: William Butler Yeats. Antologiile poetice englezești, cele mai voluminoase și mai costisitoare, ca și acelea populare, mult mai accesibile, publicate în cunoscutele edituri „Tauchnitz" (Anthology of modern english poetry) *sau „Albatross"* (The Albatross book of living verse) *citează câteva din poemele celebre cele mai reprezentative pentru lirismul de o fluiditate atât de muzicală al irlandezului Yeats:* The lake isle of Inisfree *(„Insula de pe lacul dela Inisfree'),* The wild swans at Coole *(„Lebedele sălbatice din Coole"),* When you are old *(„Când vei fi bătrână") etc.*

Irlandez de origină, Yeats s'a născut la Sandymount, aproape de Dublin, în 1865, — tatăl lui fiind un modest portretist. A debutat în literatură, la Londra, în

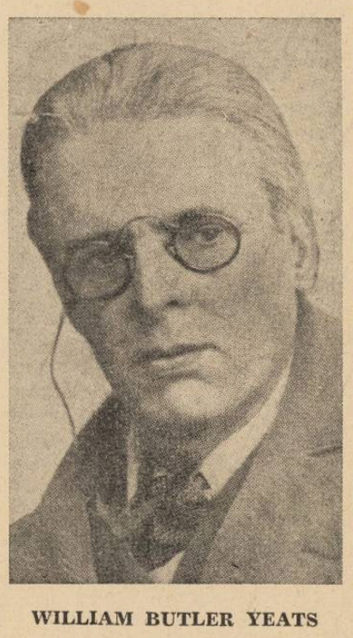

WILLIAM BUTLER YEATS

1892, cu o piesă de teatru în versuri. Zece ani mai târziu apare prima lui culegere de poesie, — poeme filosofice, a căror înțelegere nu e întotdeauna lesnicioasă. A fost unul din cei mai entusiasti animatori ai mișcării de renaștere irlandeză artistico-literară, cunoscută sub numele de „Celtic Revival", al cărei conducător principal ajunge curând. Sub îndemnul aceluiași îmbold de a înlesni sufletului național irlandez cele mai variate posibilități de creație și expresie, întemeiază în 1899 renumitul „Irish Literary Theatre", scriind chiar pentru repertoriul acestui teatru câteva piese remarcabil construite, între cari se citează mai ale Deirde *(1907).*

Cele mai cunoscute și admirate culegeri de versuri din lirica lui Yeats apar spre sfârșitul veacului trecut și se intitulează :

Vântul din trestii și Apele u broase.

In 1923 William Butler Ye primește răsplata premiului N bel pentru literatură, după ce un an mai de vreme era ales senator al Statului Liber Irland demnitate pe care o păstre până la moarte.

Lirica acestui poet reprez tă o fericită sinteză, rare realizată în istoria literaturil între sufletul colectiv, național expresia rafinată a unei arte p etice personale.

Iubitorii de poezie vor găsi volumul de „Portrete lirice" d-lui Ion Pilat, un bogat capi despre „Sufletul irlandez în po zie", menit să le stimuleze in resul pentru cunoașterea în o ginal a unor texte comentate poetul român, cu o vibrantă ț țelegere. Transcriem, din capi lul citat, această remarcabilă v siune a poemului „Lebedele s batice din Coole', care întruc pează „motivul timpului fuga unul din cele două mari mot ale liricei lui Yeats, — celă fiind al „iubirii eterne". Ajuns toamna vieții sale, poetul evo lebedele sălbatice — cincizeci nouă la număr, câți erau și a lui — „coborîte în tainic pop pe apele lacului întomnat, în inte de marele sbor spre alte manuri" :

Copacii au căpătat frumuset
[lor de toamnă
Potecile din păduri sunt uscat
In amurgul de Octombrie apa
Oglindă un cer liniștit ;
Pe apă, lucind printre pietre
Stau cincizeci și nouă de lebe

A nouăsprezecea toamnă a ver
[peste mine
De când, întâia oară le-am n
[mărat ;
Le-am văzut, până să fi isprăv
[bine,
Toate odată suind
Și îndepărtându-se, rotind
[mari cercuri sparte
Cu aripile lor sgomotoase.

Am privit acele strălucitoare
[fiin
Și acum mi-e sufletul greu.
Totu-i schimbat de când, ascu
[tând în amurg,
Intâia oară pe țărmul de-aici,
Lovitura de clopot a aripelor de
[supra capului meu.
Am pășit cu pas mai ușor.

Neobosite încă, iubit lângă iubit
Vâslesc prin frig
Pe râuri prietenoase, sau ur
[prin aer ;
Sufletele nu le-au îmbătrânit ;
Patimi și cuceriri, pribegească e
[ori unde,
Sunt pentru ele și azi.

Dar acum stau cârd, pe ap
[tăcută,
In taină, în frumusețe ;
Printre ce stufuri clădi-vor ele
Pe țărmul cărui lac sau tău
Incânta-vor ochii altora, câ
[odată mă voi trezi
Să aflu că au sburat ?

Un poet despre poezie și despre poeți

Paginile intitulate „Familières", pe care dl. Léon Paul Fargue le publică în numărul pe Ianuarie din „La Nouvelle Revue Française" pe lângă elogiul adus unor poeți ca Paul Valéry și Paul Claudel, înseamnă și un admirabil manifest poetic, expresie a unei neînduplecate și tonice încrederi în destinele poeziei. „Poésie pas morte" iată leit-motivul acestor pagini, în care autorul lor constată că „poesia este în plin paroxism de prezență".

„...Atunci când, cititori fiind — scrie Fargue — ne e dat să ne bucurăm de simbolurile valériene care ne transportă pe culmile cele mai înalte ale putințelor omenești, când asistăm la această uimitoare împerechere, și care-i ceva unic în istoria chiar a intelectului, la această împerechere suplă și aproape voluptoasă a celei mai iuți inteligențe, a celei mai sprintene virtuozități a spiritului, din câte cunosc, cu sensațiile, sentimentele și tehnicile, la acest acord de instrumente, cel mai insolit și mai perfect, pe care-l propune opera lui Paul Valéry, am putea să ne întrebăm la ce înmormântare ne îmbie semănătorii de panică Cine-a murit? Care poesie? In tragedia noastră zilnică, în care unii încearcă să ne păgubească de necesitățile noastre morale și de muzicile noastre, Paul Claudel și Paul Valéry sunt mai mult decât două insule de apărare, cum arătam neîndestulător adineaori Sunt două cariatide care ne chiamă la noui nuntiri. Poate că niciodată n'au fost dealungul vieții literare franceze, două piscuri atât de aparente, unul atât de avântat (affuté), altul atât de rotunjit, în lanțurile de poezie care ne leagă de formațiunile începătoare. Și fără îndoială, pentrucă nevoia noastră de poesie e cu deosebire manifestă, și-au și dat amândoi, întâlnire, în cutare moment, pe tărâmul acestui veac al douăzecilea și au purtat împreună poesia la o înălțime la care noi ar trebui să ne simțim mai fericiți...

Uneori, serile, când valuri politice netezesc pământul p rizian de sub picioarele noa stre și proectează umbre a disperării pe zidurile noastr mă gândesc la Claudel, n gândesc la Valéry și atun îi rog pe acei cari văd po sia copleșită, șovăitoare, ră nită de moarte, să se reuneas în jurul meu, ca să ne potoli setea la aceste isvoare de cal și de aur. Fiindcă poesia es totodată un mare calm, un cal care s'aude, care te înfașcă te luțește (accelère) și este un fel de scânteere permanen tă căreia trebui să i te dai".

PAGINI POSTUME de FRANCIS JAMMES

Primul număr din acest a al excelentei **„La Nouvelle Revue Française"** publică, sub ti titularea „Le savetier et jeune fille", o povestire postum de Francis Jammes, idilă de suavitate inspirată și de o fră gezime a expresiei edificatoa pentru tinerețea sufletească poetului, păstrată până în murgul vârstei și al vieții.

Transcriem, pentru bucuri cititorilor, aceste rânduri lumi nate de grațioasa apariție a ti nerei fete: „Yvette venait d'ap paraître, dans la gloire de s jeunesse, avec tout juste c qu'il faut de saine villageoiseri pour prouver que vos joues son tissues de pulpe d'abricot et d rose églantine. Ses yeux avaien le bleu un peu gris des fleur de chicorée sauvage et, quan elle souriait, ses dents lu saients comme des grêlons. E comme elle jouait d'une main a vec son large chapeau flexibl laissant son bras gauche pendr le long de ses hautes et svelte jambes, on distinguait l'éclat d ses cheveux: celui de la paill décortiquée et fraiche quand l soleil de la moisson tape dessus

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T. T. Nr. 44908 - 938

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Înscrisă zub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

TELEFON; 3.30.10

ANUL XLVIII • Nr. 6
SAMBATA 11 FEBRUARIE 1939

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIA" SIBIU

Cuvinte despre Italia

de prof. AL. MARCU

Peninsula italică se prelungește în adâncul Mediteranei ca un dig de munți, la care au ancorat din cele mai vechi timpuri și din cele mai depărtate porturi galerele încărcate cu Civilizație ale lumii. De sus, din cea mai depărtată Miază-Noapte a ei, de după bastioanele de ghiață ale Alpilor, au râvnit la acele corăbii ochii primului Barbăr.

In lungul acestei Peninsule s'a înfăptuit astfel splendida sinteză a Civilizației mediteraniene, menită să dea întregului Continent european prestigiul supremației față de toate celelalte.

Italia nu reprezintă însă numai o atare sinteză a tuturor Civilizațiilor ci și una de aspecte naturale: de-a-lungul ei răsar vârfuri cu zăpezi eterne dintre colinele cu viță și chiparoși; se aprind vulcani și se închid lacuri alpine; se desfășoară coaste de Azur între Golfuri cu Sirene; înfloresc dumbrăvi cu mimoze între pădurile de măslini; livezile de portocali în parcurile de palmieri adiate de primăveri fără vară; iar rodnicia orezăriilor din Valea Padană, conviețuește cu nerodnicia stâncilor, de care nu se prinde mușchiul.

Din Alpi în Sicilia, Italia este țară de munte și țară de mare: de înălțime și orizont, de verde și albastru, de zăpezi alpine și înspumări adriatice. Perindarea norilor peste culmi și a valurilor pe nisipul coastelor, dau vieții omenești acolo simțul mișcării perpetue, care predispune și înviorează. Țară a tuturor sintezelor, Italia oferă deopotrivă așa dar sinteza acestor două elemente — evenimente din Natură: Muntele și Marea.

I s'a spus Italiei „miraculosul microcosm al acelui macrocosm care este Pământul". Țara în care soarele se topește în vin; în care pământul de Faența se întărește în marmora de Carrara, în timp ce creanga de migdal înflorește cu petalele fondul Etnei sub zăpadă. Țara Italiei, cu cele mai falnice statui în piețele orașelor sale; cu cele mai înveselitoare fântâni, cu cele mai monumentale Catedrale; cu cele mai impozante Cupole peste Sfântul Petru și Santa Maria del Fiore, alături de care Campanilul lui Giotto își ia avântul spre norii albi, cu zborul porumbeilor din Piață.

Italia este de altfel o țară săracă, în adâncul pământului și la suprafața lui. Bogată doar în oameni, în hărnicia lor, în încordarea lor la viață. Oriunde: între lavele Vezuviului, în mlaștinele pestilențiale ale Maremmei, pe stâncile abrupte din malul mării amalfitane, în găurile din care scot Sicilienii pucioasa. Peste patruzeci și două de milioane de Italieni trăesc, prosperă și se înmulțesc (cu trei milioane în zece ani), pe o suprafață cu puțin mai mare decât a României.

Țară de excedent demografic (în Italia se fac îndoit mai multe leagăne pe an decât morminte), înainte de Războiul Mondial a fost nevoită să trimeată în largul lumii zece milioane de conaționali, la care se gândește cu nespusă grijă și nevoie acum, când geniului colonizator italic i se pune din nou problema — inactuală dela căderea Imperiului Roman — de a extinde până la cele mai depărtate frontiere ale vastului Imperiu colonial pe care si l-a cucerit — din Eritreea în Abisinia, din Tripolitania la Rhodos — metoda de colonizare nu prin simpla deplasare a capitalurilor (de care dealtfel ea nu dispune) dela Metropolă spre depărtatele Ambe africane: ci prin deplasarea colonistului italian în ființă, acolo, în Africa, drept purtător al celui mai statornic capital din câte îmbogățesc existența umană: munca și Civilizația.

Italianul are pasiunea muncii creatoare de valori definitive, încă din timpurile depărtate în care strămunii săi Romani au consfințit-o în lume. Dar Italianul nu se chinuește muncind. Ca să muncească cu plăcere, își face mai întâi unelte bune, ingenios născocite, bine ținute și apoi muncește cântând. La aceasta îl predispune și frumusețea care-l impresoară, pe care i-a dăruit-o Dumnezeu și artiștii.

De aici confuzia obișnuită cu privire la presupusa inactivitate, proverbială, a acestui popor. De fapt, pământul Italiei este oriunde consacrat prin muncă, oriunde simți într'însul râvna celor care-l locuiesc de a trăi sobru dar omenește, sub auspiciile unei perfecte moralități asupra căreia veghează pe de o parte solemna maestate a Bisericei Romane, iar pe de alta, acum, noua orânduire a Statului Italian.

Ducele Benito Mussolini, în afara excepționalelor sale calități sufletești; în afară de o strălucitoare agerime a minții, ca orice fiu ridicat din mijlocul poporului, este un mare muncitor: cu sufletul, cu gândul, cu toată făptura, din zorii zilelor sale istorice, până în nopțile petrecute între copii și nepoți, în intimitatea sobră a căminului. La rând cu toți ai săi, Ducele este lucrătorul care săvârșește cele mai anevoioase fapte cu voioșie, fără a da impresia istovirii, după ce a știut să-și făurească admirabilele instrumente ale înfăptuirilor sale.

Incă de acum cinci veacuri Italienii au binemeritat dela omenire gloria de a fi dat lumii, prin Renaștere, o nouă formă de Civilizație și personalității umane o nouă înfățișare. Din îndemnul primilor „oameni noi", sufletul omului se reculegea în sfârșit din letargia larvară în care dormitase sub anonimatul medieval; se întruchipa într'o altă individualitate. Conștiința omului despre însăș menirea lui în viață căuta să se preschimbe. „Era modernă" începea în Istoria Lumii.

Italia a trăit astfel de pe atunci supremul ideal care i-a însuflețit totdeauna pe marii Italieni: eroismul omului predestinat să-și facă intrarea în Panteonul celor mai splendide glorii, din anonimat, într'o viață de om.

Așa l-a dat Italia Literaturii universale pe Dante, cel mai reprezentativ poet al Evului Mediu romanic; pe Francesco Petrarca, cel mai inspirat cântăreț al Iubirii pe pământ; așa i-a dat Culturii Umanismul, Teatrului Comoedia dell'Arte, Epicei moderne pe Ariosto și Tasso, Artei de-a povesti pe Boccacio, Durerii pe Leopardi, Odei pe Carducci, Romanului pe Alessandro Manzoni, Gândirii politice pe Machiavelli, Filozofiei pe Vico, Muzicii pe Rossini și Verdi.

Cel dintâi mare pictor al lumii a fost Giotto; cele mai frumoase icoane ale Creștinătății le-a colorat Fra Angelico sau Raffaello; Catedralele lumii sunt la Veneția, Milano, Florența, Orvieto, Siena, Pisa, Assisi, Monreale, patronate de Sfântul Petru al Romei și de Arta lui Buonarroti.

Dar iată-i pe marii eroi ai gândirii și ai Științelor moderne: dela omniscientul Da Vinci (cel care a preconizat Aviația și Submarinul), la Cardano Matematicul; sau dela Galvani la Volta și Marconi. Mai presus de toți, iată-l însă pe Italianul care-a deplasat Globul pământesc din centrul Universului și l-a schimbat în satelit; astronomul orb care-a văzut cel dintâi Munții Lunii și petele din Soare; părintele Metodei experimentale în Științele pozitive: Galileo Galilei.

(Urmare în pag. 2-a)

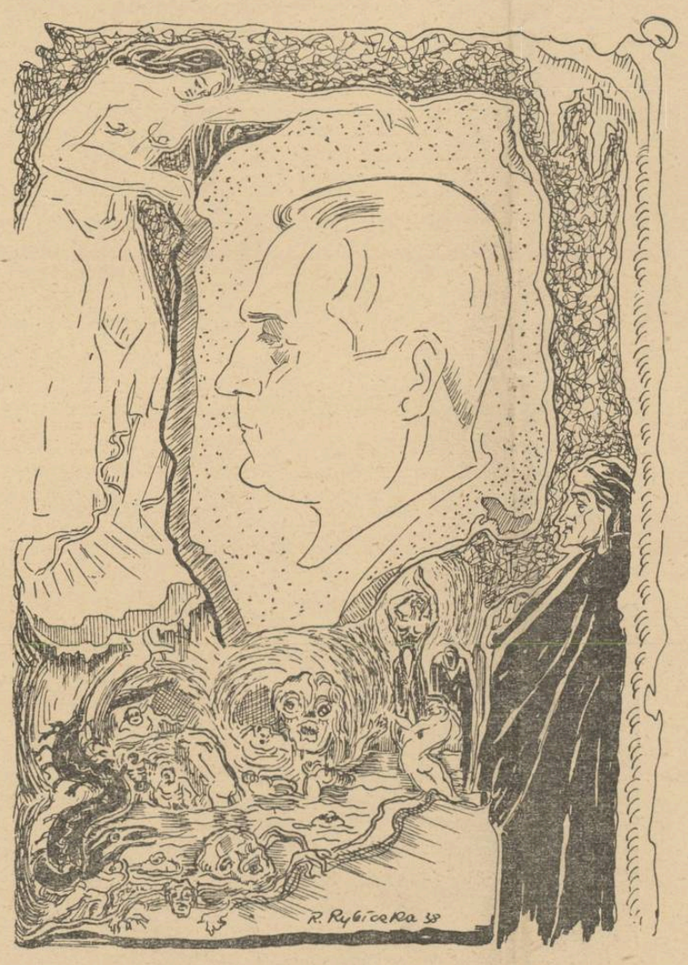

Scriitorii contemporani: ALEXANDRU MARCU

Fata lui Codru-Impărat

Drumul meu nu se va opri niciodată în cursa vulpii roșcate
Pașii mei dansează mai ușor decât pașii iezilor albi
Versurile mele nu le-a scris pe cer nici un curcubeu
Dar mâine vor ști să le fluiere mierlele toate.

Tristețea mea cântă cu vântul prin văi
Nimeni să n'o plângă. Noi trăim după legea noastră.
După aceea vom râde, căci iată pe poteci îndepărtate
Coboară din munți spre orașe, negustorii cu obiecte colorate.

Iubitul meu e frumos și liber. E prieten cu cerbii și luna
Pe noi nu dragostea ne leagă, ne leagă pădurea
Și pădurea are legile ei aspre și grele. Niciodată legământ
Făcut sub bolta ei, nu s'a putut desface.

Dansul meu nu face nimănui nici un rău
Dar într'o seară când obosită fi-voiu foarte
Potecile vor ști că am plecat spre Soare-Apune
Să-mi sting culorile cu fluturii de aur
In văgăuna Negurilor Moarte.

ANIȘOARA ODEANU

Aneta Pascu

de VLADIMIR STREINU

Cine este Aneta Pascu? Ca să poată fi numită chiar în titlul unor note oricât de întâmplătoare, e drept să se creadă că va fi ilustrând cumva una dintre arte. Tânără scriitoare? Nume nou în pictură? Actriță, dansatoare sau ce altceva? Nu, nimic totuși din ce s'ar bănui. O făgăduială de glorie și chiar mai mult decât atât există fără îndoială în jurul acestui nume necunoscut, dar Aneta Pascu nu e o artistă.

Faima nu-i vine de sigur nici de la cine știe ce străluciri biografice. E doar fată de portărel vasluian, un anume Vasile Pascu, om necăjit, gălbejitură cu ochelari, care își agonisește existența cam pe apucate, dar oricât — constit, adică sărac. Norocul portărelului a fost un băiat Coti, care, desghețat și ferches, cum mișunează atâți tineri prin București, veniți din afară, s'a înfipt pe lângă Grefa Tribunalului, a devenit grefier și, prin silință proprie și ceva protecție politică, chiar jude-supleant la acelaș Tribunal. Oricât de greu ar fi trăit portărelul Vasile, feciorul, cu care nu mai trebuia să cheltuiască din puținul său, îi adusese o mare înlesnire.

Aneta Pascu așa dar avea un frate la București, deștept și situat. Fata însă era cam toantă. Scăpase de bacalaureat într'un an când legea suprimase provizoriu acest examen. Și astfel se trezise și ea în București, studentă la litere, cum visase îndelung la fereastra casei din Vaslui. Locuia la căminul vasluian, unde, de la colege până la intendentă, toată lumea o privea ca îngăduită temporar, deoarece nu prea putea să plătească, și mai ales ca nelalocul ei. Căci Aneta nu era numai toantă, dar și urâtă, aproape hidoasă, lătăreață la chip, îndesată și cu mâinile degerate.

Ceeace îndepărtase definitiv pe colege, fusese apleacarea ei bolnăvicioasă la minciună: se făcea bolnavă când nu era, născocea relații distinse în oraș, care nu existau, declara că a mâncat în vreo familie, când ea murea de foame, își poleia însfârșit mizeria cu o inconștiență respingătoare. Cât despre carte, nici vorbă: Aneta era o subnormală.

De la cămin, ajunge să locuiască ,tot provizoriu, la fosta amantă a lui Coti, mașica Mari, într'un subsol. Până la aceasta însă, tendința de a minți a Anetei luase altă direcție. In cămin, auzise, vorbindu-se în șoaptă, despre întâlniri amoroase, despre băeți frumoși ca și despre toate amănuntele cât împodobesc clandestinismul erotic al tinereții; observase că pentru o fată e chiar o mândrie să fi avut asemenea întâlniri. Va minți așa dar și erotic. Unei avocate băețoase din afară de cămin, pe care o cunoaște cu totul din întâmplare la un dispensar, unde o duseseră mâinile ei degerate, și de care se va ține ca un scai în nădejdea că și-a găsit și ea un sprijin, îi va spune cândva că numele iubitului este Paul. Dar cine e Paul? Paul nu e nimeni. Aneta, la întrebarea de formă a avocatei, care o văzuse atât de prăpădită încât se făcea a-i presupune un amor și o întrebase într'o doară cum se numește iubitul, i-a răspuns Paul, mai mult ca să-i stingă întrebarea. Dar Paul nu exista.

Cu toate acestea, Aneta începe a observa pe câți de pe stradă i-ar putea chema Paul; i-se pare chiar că unul și altul îi dă din când în când aorecare atenție. Fiind odată cu avocata, de care căuta să se țină cât mai strâns, o cunoștință a acesteea, un doctor, om bine legat și mai ales plăcut îi apare ca Paul însuși. Va căuta să-l mai vadă, va alerga pretutindeni după toți și în deosebi după avocata prin care l-a cunoscut; dar avocata, scârbindu-se și ea de monstrul de fată care n'o mai slăbește, se

(Urmare în pag. 2-a)

Jan Brueghel (1568—1625): „Peisaj"

Arta criticului

de TOMA VLĂDESCU

Misiunea de prim ordin a criticului, arta lui dificilă aș zice, este de a recunoaște de pe acum, de a desemna prin confusia foarte posibilă care abuzează sau strâmbă anumite criterii permanente, pe aceia dintre **„producătorii"** de valori spirituale cum spunea Valéry, cari vor fi clasicii de mâine, cari vor da lumilor viitoare subiecte de meditație sau de emoție, considerabile bogății pe care le apără timpul.

Altfel, critica ar fi absolut inutilă sau n'ar fi decât lucrul parazitar și pedant, pentru care niciun fel de stimă nu apare posibil. Dece să spui artistului meritele creației lui sau secretele unor triumfuri pe care el le cunoaște mai bine? Sau ce interes ar putea să prezinte munca foarte mediocră de a descifra pentru uzul profanului, sensurile operei de artă! Dacă ea n'a întâlnit la aceia cărora li s'a dat o anumită solidaritate inițială, o solidaritate de substanță, va rămâne totuși pururi ascunsă — oricând de atent s'ar osteni criticul s'o arate în marea lumină!

Dar să poți constitui, din incertul minut actual, familia glorioasă de mâine—

...afin que si mon nom
Aborde heureusement aux époques lointaines
Et fait rêver un soir les cervelles humaines

— să poți rosti, cu sfințenia lor viitoare, acest nume, să le dai de pe acum gloria care li se rezervă și, având dreptate peste sgomotoasele competiții, să părăsești capriciile zilei pentru certul ei minut de eternitate, iată cea mai înaltă ambiție care reprezintă și un fel de participare la însăși opera de creație a artistului, dar care mai ales înconjură pe critic de toate prestigiile artei.

Am fost de multe ori trist de „generalul care câștigă" în istorie bătălia peste miile de cadavre anonime... De maestrul dirigent care suprimă în fața aplauzelor cu simpla lui baghetă, atâtea viori care au vibrat! Aceste personagii au redus totuș din locul perfectei lor neutralități, anarhia energiilor care altfel s'ar fi pierdut fără expresia lor unică și triumfală... E posibil astfel ca șeful unei orchestre să fi biruit cel dintâi în fiecare din aceste viori. Și e posibil ca în cortul lui ferit, comandantul să fi cunoscut, să fi suferit toată gama de panică și emoții, dar cu atât mai mult toate posibilitățile de faptă, de creație, de elan, administrate însă așa încât s'a putut obține triumful deja sfârșit.

Nu știu dacă aceste palide analogii sunt destul proprii să ne dea imaginea criticului de care vorbim. Ele exclud însă — și este tot ce ni s'a părut mai mult necesar — livida atitudine a criticului absent, absent din opera care-l ocupă, un critic satisfăcut de relațiile pe care le stabilește, de comparații sau de identități, convins probabil că este esențial să numeri și să descoperi câte surori poate să aibă Madame Bovary de pildă, în literaturi.... E atâta de răspândit criticul acesta — poate la noi chiar nu atâta de mult — dar e pretutindeni atât de activ, încât e aproape obositor să-l mai numim cu diversele lui nume...

Ar fi poate util și pios să amintim totuși, acum când se celebrează centenarul lui Cezanne, că maestrul atâta de delicat a întâmpinat, oricum, cele mai serioase dificultăți la saloanele timpului său, în care a încercat să pătrundă sau că un critic atât de solemn cum a fost Brunetière, a ținut dincolo de **Revue des deux mondes** febrele lui Baudelaire și genialul delir din **Florile răului.**

Dar dacă Sainte-Beuve a crezut că un critic e mai întâi omul care știe să citească și care astfel îi învață deopotrivă pe alții, adevărul lui e totuș încă și mai adevărat atunci când se exprimă funcțiunea ideală aproape a criticei: **une invention et une création perpétuelle.**

E aici totul, în magnificența acestui cuvânt. E criticul care participă, care se dă, e tot lucrul de artă, sensibilitatea beneficiind la cea mai înaltă condiție de rigorile optimei Rațiuni. In acest critic elanurile de frumos ale unui timp își găsesc cu o grație biblică steaua care arată liber drumul Victoriei. Autoritatea lui, care vine din aceeași lume a artei, este salonul deschis unde se întâlnesc, fără acele negre atingeri vulgare, aurorele viitoare.

Istoricii literari, istoricii pur și simplu, știu că fiecare timp are o anumită coloare și specifica lui resonanță.

Reluând analogiile la care ne-am gândit mai sus, acest dirigent al orchestrei, care participă atât de adânc, am spune că este puțin aici din funcțiunea frenetică a criticului: el organizează — și amplifică — hallo de timp acest **sunet** al unei epoci.

CRONICA LITERARA

de CONSTANTIN FANTANERU

ȘTEFAN BACIU: Drumeț în anotimpuri, poeme, (ed Frize); George A. Petre: Umbre și lespezi, versuri (Oradea)

Un semn îmbucurător ce se produce destul de des în rândurile de poeți mai noui, din care desprindem pe d. Ștefan Baciu, este o tinerească risipă de atenții cavalerești, ce se acordă poeziei.

Broșura „Drumeț în anotimpuri" i-a tipărit-o autorului ed. „Frize", pe cheltuiala a doi ofițeri, d-nii: Mihail Chirnoagă și George Vaida, ei înșiși scriitori! Poet și editori s'au trudit să găsească cea mai omagială formulă tipografică spre a da drumul în public la patru poeme, despre cele patru anotimpuri și închise în paranteză lirică a încă două compoziții ritmate, „Preludiu" și „Închinare".

Ajunsă la noi, cartea ne salută cu desbaterile înfrigurate ale celor „trei", lăsate amprente pe filele negre ca și pe cele albe. Intoarcem aici salutul.

Credem a fi caracteristic poeziei d-lui Ștefan Baciu, putința de a-și supraveghia, cu ochii de meșteșugar, emoțiile, și de a le subordona unei cerințe de expresie lucidă și stăpânită. Când a apărut acum patru ani, cu „Poemele poetului tânăr", — d. Baciu a impresionat prin imaginea scânteie, prin locuțiunea surpriză, prin viteza acută a frazării, — fără a fi totuși un desordonat, pradă vreunui suprarealism facil. Emotivitatea la d-sa era o înzestrare clară, convingătoare, și mijloacele de a ne-o comunica, sprintene și jucăușe, se unificau prinse ca în cadră, pe fondul ei statornic! Evoluția firească nu avea să ducă, decât la o netezire a mijloacelor tehnice, spre profitul sensibilității, puse la adăpost de abuzuri stilistice. Procesul a mers chiar mai departe, ni se pare, ajungând la o clarificare a temelor curagioasă, ca în placheta de față, unde autorul se încumetă să desvolte ca după un motiv dat, gama lirică a celor patru anotimpuri. Nu e vorba de o pastelizare, bineînțeles, ci de corespondența în spirit a peisajelor, de calitatea simbolurilor, în poezie. Anotimpul, conform timbrului și intensității sale, provoacă spiritul, îl exaltă sau îl turbură, augmentându-i puterile de adâncire și cunoaștere. Conținutul liric, stârnit aparte de fiecare etapă anuală, se arată poetului ca o îmbogățire pe care o poate dărui: „Anotimpurile lumii ți le-am dat: ia-le, toate-s ale tale, ți le pun pe drumul neumblat, tu strivește-le sub albele sandale. Iarna, pune-o blană pe grumaz, primăvara, floarea'n glastră, vara s'o așezi, maramă, pe obraz, toamna, soare melancolic la fereastră". (Inchinare, pag. 29). In confecționarea fiecărui dar în parte, poetul a lucrat cu unelte deosebite, într'adevăr, și a vibrat felurit după chipul revelat al fiecărui anotimp.

Iarna liniară și străvezie, deschide parcă perspectiva morții calme:

Soractele de mult e trist și gerul
Te strânge ca un clește; vino să ieșim,
In dansul alb vom pribegi sub cerul
In care ne vedem cum veșnic înălbim.
Imbracă blana ta de vulpe argintie
Mânuși de lână trage peste mâini de ghiață,
Și vom porni cu viscolele pe câmpie,
Străpunși de sulițI reci în clara dimineață.
Ce singuri ne-om afla în albele imperii,
Vorbind în șoapte mângâind capacii,
Ce vor trosni ca iarba din Siberii
Și soarele bolnav l-or roade vârcolacii".

Primăvara simțirea se întremează și exaltă:

Ghioceii albi, cu sprinten clopot,
Au vărsat în mine vedre cu lumini,
Râsul meu e-acuma ca un ropot,
Când plesnește iarba în grădini.
Port în mine crinii bucuriei,
Apa vie a iubirii eu o știu,
Sorb cu lăcomie vinul poeziei,
Și grădina lumii eu o scriu.

Maturitatea liniștei și a îmbăcării o aduce vara:

Se'nalță vara'n mine ca'ntr'un prun
Cu crengile spre soare, larg deschise.
Mai fragezi sântem ca o creangă de alun,

Ștefan Baciu

Ce-și strigă roadele cu mii de glasuri.
Prietenă, dă-mi sufletul tău bun,
In lanurile verzi, în albe ceasuri,
Sub soarele dogoritor și dulce al amiezii,
Vom face, obosiți, romantice popasuri.

Bogăția toamnei încărcată cu roade, a dat versuri ca acestea, cari aduc aminte de altele, clasice:

Gârboviți, copacii galbeni, se vor frânge prin răzoare:
Cumpene, și'n loc de apă, o să prindă numai soare.
Frunza putredă și arsă o să pice jos în drum,
Cu un nor de grea tristeți, ca un abur fin de fum.
Vitele cu țâțe pline, or să vie din imaș,
Pentru gurile flămânde ce le-așteaptă în oraș.
Cară pline cu belșuguri și cu struguri tămâioși,
Birjărite cu biciușca de olteni înalți, voioși,
O să meargă'n viersul doinei către piață, către târg,
Și-o să crească gras chimirul negustorului cu sârg.

●

In *„Umbre și Lespezi"*, d. George A. Petre încheagă unele din cele mai de seamă versificații, din producția tradiționalistă, tratând tema vieții țărănești, părăsită prin desrădăcinare și întâlnită în cultură, în încercările spiritului de a-și umple golurile. Poetul are convingerea robustă că traiul autentic țărănesc este plin de semnificații morale, că în el se află echilibru și forță pentru marile probleme. Dar credința sa o mărturisește indirect, lăsând să se reverse mai mult lirismul eleagiac al îndepărtării și al visării spre copilărie:

Și astfel ca toți țăranii din copilărie,
Mă rânduesc simplu plugar.
Apa Morților vălurește mereu străvezie,
In visul meu din hotar.

„Plugar", pag. 11

Poeziile d-lui George A. Petre au multe elemente descriptive, luminând senine tablouri rurale, în țesătura lor adiind o delicată înfiorare lirică, abătută din melancolia înstreinării, ca în următoarea SCHIȚĂ, minunată și prin sensul ei metaforic:

Ciopoare prăfuind aur pe gârlă,
Unde zâmbește amurg pal,
Se'ntorc gânduri ostenite la târlă
Fără îndemn de caval.
Câmpul întinde blând ierburi în cale
Și soarele-a murit frumos.
Tropote mici se rostogolesc la vale
Cu ochii prăfuiți în jos.
Număr în poartă cu suflarea tăiată
Pe rând mioarele cum vin,
Crestând pe grindă, la fiecare dată,
Un număr mai puțin.
Care din ele pe islazuri streine
A cules fluer nou de lemn?
Semănau la plecare așa de bine
Că nu mi-au lăsat semn.
Târziu duc caval de umbră la gură
Și din lună chem acioi.
Cineva departe, mii de clopote fură,
Să nu sune dor înapoi". (vag. 18).

Al doilea ciclu de poezii din volumul d-lui George A. Petre, încearcă sub întitularea „Lespezi", să dea cuprins plastic reveriilor erotice, întoarse deasemeni spre trecut, după un chip de iubită transfigurat:

Urnesc lespezi de negură'n lături
Și sună freamăt fără cuvânt.
Poate cândva am fost ramuri alături
Și ne-am lovit de vânt.

(„Primăvara", pag. 37)

Curate, puternice, armonioase, socotim versurile d-lui George A. Petre, din „Umbre și lespezi", printre cele mai frumoase compuneri pe tema unui tradiționalism de calitatea acestuia al mărturisirii biografice.

Cuvinte despre Italia

(Urmare din pag. 1-a)

Iar atunci când Europenilor nu le-a mai încăput cuprinsul lumii romane și s'a impus, cu orice pedeapsă, o călcare a poruncii Zeilor de-a nu trece dincolo de Colonadele lui Hercul, eroii mării au pornit pe urmele temerarului Ulisse și au biruit, mai presus de Zei. De data aceasta Italienii au fost iarăși în primele rânduri. Renumele lor de navigatori și descoperitori îl susțin întreprinderile unui Marco Polo, unui Amerigo Vespucci, unui Cristofor Columb.

Renașterea Italiană i-a restituit Culturii umane întreaga Antichitate, anulând pe deoparte acea soluție de continuitate, prin care dispăruseră din conștiința lumii valori ca Sofocle, Platon sau Parthenonul; iar, pe de altă parte, a pus pe baze cu adevărat științifice, moderne, ceeace fusese în Evul Mediu Empirismul în Medicină, Astronomie Istorie sau Filozofie.

In felul acesta, i s'au deschis minții noastre noi perspective: dela „Spațiul mic" al pictorului Mantegna (cel care a aplicat descoperirea legilor Perspectivei în Artele plastice), la „Spațiul mare", cosmic, al lui Galileo Galilei.

Dacă Imperialismul roman săvârșește minunea cuceririi spațiului continental: dacă un poet ca Dante trecuse cu Magia Artei și închipuirea Minții în cealaltă lume; descoperitorul Telescopului a cucerit în fine pentru om acel spațiu interplanetar, menit să dea Metafizicii însăș un nou conținut.

In orgoliul oricărui Italian tresare deci conștiința că în țara lui s'au trăit unele din cele mai hotărâtoare momente din Istoria lumii; că Civilizația italică se cifrează la trei mii de ani de înflorire; că ea reprezintă forme integrale în Politica, Religia, Literele și Artele lumii.

Iată țara în care un idealist ca Dante a fixat programul de orânduire politică al Nației sale acum șase veacuri; un realist ca Niccolo Machiavelli a indicat mijloacele practice de înfăptuirea lui acum patru veacuri; iar un realizator ca Mussolini îl înfăptuește în momentul de față. Poporul care a cunoscut arhitectonica ierarhie a Bisericei Catolice („romană" și prin ceeace a păstrat din tradiția orânduirii imperialiste romane), trăește astfel o nouă formă de ierarhie: aceea a Statului integral național. In măsura în care spiritul laic prezidează la destinele Bisericei Romei, stă misticismul la baza noilor orânduiri.

Oricum, nu se poate uita ușor că poporul acesta a oferit lumii „trei capodopere de Civilizație": una politică și militară — Imperiul Roman; alta spirituală și practică — Biserica Romană; iar a treia estetică și intelectuală — Renașterea.

Din toamna anului 1922 Italia trăește actul culminant al definitivei sale așezări lăuntrice și internaționale.

Programul noului regim a excelat prin simplitate: afirmarea în prestigiul lumii din afară, prin punerea în valoare a ceeace poate reprezenta cu adevărat Patria italiană, regenerându-se lăuntric, din adânc.

Nimic de prisos în viața națională. Nimic risipit. Nimic improvizat. Nimic necontrolat. Aceasta — ca program. Ca metode, una singură: consacrarea formulei că poporul italian poate trăi fericit cu „bogăția sărăciei" lui, în vreme ce alte popoare se chinuiesc cu „sărăcia bogățiilor" de care nu știu să beneficieze.

Pentru aceasta însă a fost nevoie, în primul rând, de o riguroasă punere în valoare ierarhică a tuturor resurselor naționale, dela cele materiale, la cele omenești.

Sub semnul fasciilor lictoriale (simbol roman al înmănucherii tuturor forțelor naționale în jurul Puterii Statului), întreprinde astăzi Benito Mussolini Italia spre o nouă înălțare.

Un simplu dar energic M. se înscrie, zi de zi, de 17 ani, în josul celor mai semețe dar premeditate hotărâri, menite să preschimbe în tot felul fața și sufletul noii Italii. A le enumera, este de prisos. Le cuprind pe toate cuvintele „în tot felul".

Cât de grandios a fost edificiul pe care a tronat prestigiul Romei în vremea Impărăției, se poate astăzi înțelege din următorul fapt istoric: cincisprezece veacuri au trebuit să treacă dela căderea ei până în zilele noastre, pentru ca aceeaș Romă să se poată reînnălța iarăș, definitiv, cu prestigiu de mare capitală între Capitalele lumii.

Intru cât ne privește, nu vom uita desigur că Italia este deținătoarea a două din cele mai scumpe documente ale nobleței românești: actul de încetățenire romană, desfășurat în văzul lumii pe trunchiul Columnei lui Traian, în cel mai sacru centru al Romei; și paginile scrise în al XV-lea veac de Umaniștii italieni, care au recunoscut cei dintâi Latinitatea noastră prin grai și colonizare.

Atare conștiință la cei dintâi cronicari moldoveni și apoi la Ardelenii Școlii Latiniste, a fost, trei secole după, numai urmarea acelei recunoașteri italiene.

Așa s'au întemeiat bazele spirituale ale Românismului în ce are mai sacru și mai dăinuitor.

Iar cea dintâi galeră încărcată cu Civilizație apuseană, care s'a încumetat prin furtuna pontică imediat după bântuirile tuturor Năvălirilor, a făcut să tresară sufletul veteranilor părăsiți în Dacia, de o adâncă emoție: vedeau fluturând pe întinderea linsă a Mării lor Negre și a Gurilor pământii stindardele multicolore cu pajura Leului într'aripat, cu pajura Sfântului Gheorghe Biruitorul. Veneția și Genova întindeau astfel primele semne de reîntâlnire între țărmuri pe care vreme de câteva secole nu le mai legaseră decât aceleași valuri.

Aceste semne aveau să capete curând semnificația unei noi conștiințe naționale, care s'a regăsit pe sine astfel refăcută, în cele mai penibile momente ale dăinuirii sale aici: încrezătoare în destinu-i de purtătoare a cuvântului latin, între ruinele Podului dela Porțile de Fier și ruinele cetății lui Decebal dela Sarmisegetuza.

AL. MARCU

Aneta Pascu

(Urmare din pag. 1-a)

arată mai rece ca de obicei. Aneta a înțeles: avocata e geloasă fiindcă presupusul Paul poate a întrebat-o despre ea. Minciuna erotică ia astfel proporții; făcută să fie crezută de alții, ajunge să copleșească sufletul care a născocit-o Aneta se mistifică pe sine. E o mitomană erotică.

In subsolul unde se mută de la cămin, o altă împrejurare îi alimentează aceeași mitomanie. Mări, proprietara, îi povestește îndelung despre un fost iubit, unul Lică, de care Aneta se îndrăgostește fără să-l cunoască. Mai mult nu vom spune despre această Aneta Pascu. Cine dorește să-i cuprindă întreaga dramă a anormalității ei, să citească romanul Rădăcini *al d-nei Hortensia Papadat-Bengescu. Căci Aneta Pascu e un personagiu din acest roman, adevărat titlu de glorie pentru autoare.*

Dacă Rădăcini *ar fi apărut într'o limbă europeană, această Aneta Pascu ar fi cea mai ilustră camaradă a istericelor lui Dostoiewski. E o creație de primul ordin — monstrul de Aneta.*

VLADIMIR STREINU

Poșta redacției

Reproducem aci o scrisoare trimisă nouă de elevii clasei a 7 a liceului internat Iași, socotind că revolta tinerilor corespondenți este cu totul îndreptățită:

Iași, 22.I.1939

PROTEST

Domnule Director,

In organul d-lui G. Călinescu, apărut de curând la Iași, intitulat „Jurnalul literar" (cu toate că nu apare decât odată pe săptămână), s'a publicat în ultimul numar, următoarea enormitate, care de fapt este răspunsul unui elev la o anchetă literară, instituită de această foaie.

Iată ce s'a putut zămisli în cavitatea strâmtă a acestui novice, pornit dârz să judece și să răstoarne valorile consacrate ale literaturii noastre:

„Nu accept noțiunea Brătescu-Voinești, (= limonadă dulce pentru copii + prostie și suficiență (?)) față de problemele artistice.. Despre autori ca Radu Rosetti, Cezar Petrescu, Delafântânele, Ionel Teodoreanu, Borș și alții, nici nu discutăm".

Noi nu putem decât să-l lăsăm a se complace în părerile, pe care le afirmă cu atâta siguranță (sau obrăznicie?), totuși ținem să-i atragem atenția, că acel scriitor care pentru d-sa nu însemnează decât „limonadă dulce pentru copii + prostie, etc."... a însemnat *ceva* în istoria culturală a acestei țări, iar meritele sale au fost consfințite de cei mai autorizați critici ai noștri, ca de pildă Ibrăileanu, Papacostea, etc.

Nu știm iarăși ce considerente să-l fi determinat pe d. Henry (cu y la coadă) ca să treacă pe scriitori ca Ionel Teodoreanu, Cezar Petrescu, Radu Rosetti și alții, (cărora d-sa nici nu vrea să le acorde onoarea de a se ocupa de ei) în urma unui oarecare M. Blecher!

Dacă ne-am hotărît să răspundem unei aberații de acest gen care de altfel nici n'are nevoie de comentarii, am făcut-o numai dintr'o profundă indignare, care nu putea să ne lase pasivi, atunci când o pană necioplită și subiectivă își propune să ponegrească, poate din interes, cele mai reprezentative figuri ale literaturii noastre contemporane. Și, îl întrebăm pe d-l Călinescu: Oare se mai îndoiește și acum dacă nu e cumva o „tinerească exagerare"?

Primiți, vă rugăm, D-le Director expresia profundului nostru respect.

Elevii cl. 7
Lic. Internat Iași

Moise Cosma. — Perseverați și veți reuși.

Crișanul.—„Pornirea ce simțiți spre proză" o puteți cultiva. Nu aspirați însă deocamdată la publicitate.

Ion Radu. — „Prima" dumitale „încercare în poezie" mărturisește o lăudabilă dar prea vizibilă admirație pentru poezia lui Coșbuc.

I. A. R. Vâlcii. — Doriți să vă răspund „mai mult decât: nepublicabil". V'ași putea răspunde cu cuvintele d-voastră, eliminând cele două puncte. *Pentrucă țineți*, voiu reproduce *„Viața?"*

Viața-i o părere,
Un pic de amor,
Puțină durere
Și-un scâncet de dor.

Viața-i o clipă
Puțină sperare
Un vis, o nimică
Și-apoi „evadare".

Atât să fie oare viața, pentru d-voastră?

M. Al. Brașov. — Nu vă pot răspunde prin scrisoare. Mai încercați.

Vrancea. — Este o *atmosferă* de poezie în versurile d-voastră. Dar numai atât.

Seb. Popovici. — „Fulgi".

Azi noapte-au roit
In grădina mea,
Din stup vremuit
Albine de nea.

Roiul alb de puf
Se'ndeasă pe-o cracă,
Și'ntregul văzduh
Parcă-i o prisacă.

Mai trimiteți.

S. S. Udrișteanu. — Versuri multe. Poezia lipsește însă.

Marian Dor.—Aveți o mare calitate. Scrieți proză. Sau mai bine, nu scrieți versuri. Nu așteptați decât să reușiți a scrie proză publicabilă. „Barbu-Voinicu" are caracter de compoziție pe o temă dată și încă pe o temă veche. Povestea haiducului ucis la draga lui de potera stăpânirii a inspirat până acum prea mulți poeți și prozatori ca să mai poată fi exploatată cu folos pentru cititori.

Emil Manu. —

Bate vântul spre făget
Prin grădina popii
Mână-ți mândro 'ncet, 'ncet
Oile și ochii.

Mândra ochii și-a mânat
Peste poezie.
A oftat și-a reflectat:
Păcat de hârtie.

Vasile Coban. — Versuri promițătoare. Mai trimiteți.

Mihail Groza. — „Vă trimit aceste *poezi*, scrieți d-voastră, cu speranța *bine întemeiată* (sublinierile sunt ale mele) că vor fi prețuite *dup calitatea lor*".

Speranța d-voastră este înadevăr „bine întemeiată" pe versuri ca acestea:

Lin, amăgitor vor chema deșteptarea
[strunelor
Târșitul balaurilor și-a păsărilor de oțel
[și argint
Plutind sclipiri mătăsoase mantalele dunelor
Vor zbura fantome pe urme care mint.

D-l Jakotă v'ar răspunde în locul meu: „Ca cantitate nimic de zis, ca calitate însă versurile lasă mult de dorit".

Anatolie Zaruba.— Răbdare! Nu versificați micile d-voastră avânturi sau aventuri amoroase.

AL. CHIRIȚESCU. — Vă mulțumim pentru atenția ce ne arătați. Asupra formatului „Universului literar" ne-am gândit și noi la același lucru: nu poate fi colecționat. Sunt însă o mulțime de argumente serioase în favoarea actualului format.

Reflectând ne veți da dreptate. In ce privește părerile asupra artei, cred că sunteți întrucâtva greșit. Bănuiesc că nu contestați valoarea poeziei lui Heine.

GH. M. ACHIMESCU. — Mai trimiteți. Nu va fi în zadar.

PAVEL HORECEA. — Poeziile d-tale dovedesc multă sensibilitate. Perseverând, vei putea în curând *publica.*

— r. st. —

HOȚUL

de MIHAIL ȘERBAN

Incă un pas... Și încă unul... S'a oprit... Frunza inimioarei lui Răducu se sbate aprig, în furtuna emoțiilor. Ține minte că și ieri înaintase până aici, apoi se oprise. Ieri, furtuna dintr'însul fusese mai naprasnica și după ce se retrăsese, îl încercase o nedumerire că voise să mai facă un pas, doi, și totuși se oprise, apoi renunțase. Ceva dintr'însul fusese mai tare ca dânsul, nu știu ce putea fi acel „ceva" și rămânea în mintea lui o taină, pe care, însă, în clipa următoare, o uită...

Mama îi oprise să se apropie de poarta dela stradă, care, pentru el, despărțea două lumi; lumea de dincoace, curtea, — împărăția lui — pe care o cunoștea colțișor cu colțișor și lumea de dincolo, strada, împărăția necunoscută, a tainelor, de care nu avea voe să se apropie, cum nu avea voe să se apropie de pitia ierbinte sau de ghizdurile, mai înalte ca dânsul, ale fântânii din dosul casei. Și mai ales de toate acestea s'ar fi apropiat, — fiindcă în sufletul lui de copil opreliștea aprinsese flacăra unei curiozități bolnave, — dacă n'ar fi fost mereu prezentă într'însul frica de pedeapsa pe care i-o promisese mama, dacă nu o va asculta.

Toate se petreceau în sufletul lui pe scurt, fiindcă dacă un gând lua locul altuia, pe cel dintâi îl uita. Nu se reîntorcea spre ziua de ieri, nici spre faptul petrecut cu o clipa mai înainte, fiindcă mereu era mai viu și mai interesant într'însul, ceeace ochii lui descopereau în clipa prezentă. Deschidea ochii mari în fața tuturor lucrurilor pe care le vedea pentru întâia oară, se mira, dar în clipa următoare mirările și nedumeririle alunecau și se îngropau într'însul și, ca și unele semințe sterpe, nu mai rodeau...

Pe Răducu nu-l furau jocurile ca pe frații și pe surorile lui. Lui nu-i placea să se joace, fiindcă jocurile sunt gălăgioase și el iubea liniștea și singurătatea. Gălăgia și îndrăznelile celorlalți copii îi speriau și mai tare timiditatea... Retras în sine, îndepărtat dela un conact real cu viața, lumea care-l înconjura se îmbrăca într'un văl fermecat care înfrumusețea toate lucrurile...

Copilăria lui Răducu își aruncase vălul ei fermecat peste părinți, peste frați și surori, peste casă, peste ogradă... Răducu închidea ochii și toate bucuriile vârstei se învălmășeau în sufletul lui, deși conturul faptelor și al lucrurilor trecuse de ceață și din ceață în uitare... ceeace trăia, nu putea reține mult timp într'însul, fiindcă nu toate faptele aveau pentru el deslegare și le uita. Și tainele, asupra cărora deschidea ochii mari, se întunecau și se pierdeau într'însul...

Deasupra tuturor întrebărilor rămăsese, mai vie și mai luminoasă, dorința de a ști ce este dincolo de poartă. Zile de-a-rândul privise poarta dela distanță... Apoi începu să se apropie... In fiecare zi câte un pas... Azi unul mai mult, mâine încă unul...

...Răducu s'a oprit... Ii ard obrăjorii și ochii în orbite i-au crescut să-i plesnească. Stă încremenit, știe ce-i înapoi, poate mama l-a și văzut și acum e la spatele lui, cu nuiaua în mână... I se ridică un nod în gât, îi vine să țipe de spaimă, ca orice copil când îl lași singur într'o cameră și-și închipue că va apărea borza... Se stăpânește însă... Incă un pas și va atinge poarta pe care frații lui se urcau, când treceau soldați, cântând... Crește într'însul o vâlvătae și-i arde sufletul; se simte ușor ca o pană. O mișcare, nu e sigur dacă a făcut-o acum, sau era deja sus când se gândise s'o facă; dar e sus, pe una din paziile puse în cruciș, ale porții... Tremură tot, ca o frunză pe care o bate vântul și s'apleacă... Privește la deal, privește la vale... Ochii i-s umezi și vede totul în ceață... Confundă realitatea cu visul și mai crede că așa e lumea cum o vede el prin pânza lacrimilor...

Dar parcă și cerul și casele și copacii, cu toată strada, se clatină, și nodul din gâtlej s'a mărit și-l înecă... Și iar nu știe cum a ajuns jos... Mai poate să întoarcă încet, capul. Privește iscoditor în curte. nu-i nimeni. Mama nu l-a văzut... Nu-l va bate...

Il dor picioarele și mâinele. I se sbate o pasăre sălbatecă sub furca pieptului. Picioarele nu-l mai țin și cade pe brânci... Se târâe prin iarbă, ca Frunză, câinele lor. A ajuns lângă scară. Se prinde cu amândouă mâinile... se cațără... A ajuns în cerdac... Se opintește... Sudori reci îi brobonesc corpul. Se încordează... Il dor și ochii în cap... Stomacul i se sbate. Il doare. Ar putea să plesnească. Și deodată gura i se umple de venin... Geamătul lui trece prin uși și prin ferestre...

Acum s'a liniștit. Aude pași. Apoi sgomot și țipete...

— Răducu! Răducu!...

E mama...

In trupul bântuit până atunci, de furtună, a revenit liniștea. I-i somn. Și brațul mamei e atât de moale și de cald!...

Răducu stă acum pe prima treaptă de sus a scării și privește țintă spre poartă... Razele soarelui arzător îi moleșesc și mai tare trupul supt de o scurtă zăcere; trei zile, cu comprese la cap, și ceai cu lapte, bârr... privind fix la mama și la tatăl lui; frații lui se apropie, curioși, îl privesc și se trag înapoi. Pe mama o vede mereu plânsă și de câte

ori s'apropie, îi pune palma pe frunte, apoi îl sărută. Cât de plăcută e atingerea aceasta! Parcă-l însănătoșește brusc. Își simte ochii umezi de duioșie...

Tata vine numai la prânz și seara acasă... S'apropie de pat, îl privește, nu-l atinge și s'așează la masă...

— N'are nimic!... mormăe.

Răducu se întoarce cu fața la perete și nu știe dece îi vine să plângă. N'ar vrea să plângă, dar plânsul sapă într'însul ca izvorul și deodată țâșnește... Pleoapele îi ard ochii, pe care, când îi pipăe, își umple degetele de lacrimi. Ar vrea să înghită suspinele, ca pe niște gogoloașe de pâine, ca să-și înăbușe plânsul, dar trupul i se cutremură și scâncește. Aude sgomotul scaunul îndepărtat de la masă și pași grei...

— Ce-i? i se înfige în urechi întrebarea severă și scurtă a tatălui...

Nu poate răspunde, i-a murit glasul, numai trupul i se cutremură.

— Ce ai, n'auzi? Te doare ceva?

Așteaptă o clipă, ca să-i răspundă și, deodată, îl prinde cu mâna lui grea, de umăr și-l întoarce cu fața spre dânsul...

— Ce te scâncești? Vorbește!

Mama a intrat tocmai atunci și se repede între ei.

— Lasă copilul în pace!

Strigătul ei e ascuțit ca un ac. Privirile-i ard. Îți vine să te uiți la mâinile ei, să vezi dacă nu i-au ieșit ghiare...

Bărbatul s'a retras la masă, mormăind nemulțumit. Mama îi trece, copilului, ușor, mâna pe frunte, apoi se duce la bucătărie să aducă la masă altă mâncare...

Răducu n'a uitat scenele acestea care s'aprind și ard în sufletul lui mai des și cu lumină mai multă... Numai când s'aprinde într'însul tabloul lumii de dincolo de poartă, se sting...

Purta taina într'însul. In zilele de boală îl obsedase vedenia, dar o ascunsese în sufletul ca pe o comoară neprețuită. N'o uita. Sufletul i se întorcea mereu spre dânsa...

Vrea să oprească în loc un gând care însă îi scapă din capcana minții și închide ochii...

Mama i-a așternut un lăicer pe scara dela cerdac. Când coborâse depe pat, voise să-l sprijine, dar nu primise mâna caldă și alinătoare de dureri. Voise sa-i arate că poate merge singur... Mama l-a privit din urmă... El a mers până la scară și s'a așezat jos. A întors capul și i-a zâmbit mamei...

Mama s'a dus la bucătărie... A auzit un timp sgomotul satârului, căzând ritmic pe fundul de tocat carne, — își închipue că mama face pârjoale — și simte golul de sub furca pieptului, crescând. Simte în gură gust de ceai cu lapte, și i se face greață...

Dinspre grădină, din dosul casei, ajunge până la el, larma jocului fraților lui... Stă mereu, parcă aici s'a născut, în bătaia razelor soarelui, ca într'o bae de lumină și-și simte trupul moleșit, parcă a și început să se topească, ca lumânarea...

Dar gândul acela s'a întors și-l sâcâe. Poate a fost un vis! Ar vrea să știe mai mult...

N'are cine să-l vadă... E liniște, ca și atunci... Mama e la bucătărie, frații lui sunt în grădină... Se va întâmpla ca și atunci... Va privi, se va întoarce... Nu va ști nimeni, nimic...

Răducu își mișcă picioarele, mai moi ca două râme. Se sprijină pe coate, apoi pe palme și se lasă ușor, târâș, pe scară, în ogradă. Iar a început să i se agite inimioara, ca o frunză în furtună. Are conștiința că iar face ceva nepermis, că repetă neascultarea... Nu înțelegea nici ce fusese boala aceea, care-l ținuse în pat câteva zile. Poate îl pedepsise Doamne-Doamne, că n'o ascultase pe mămica!

Ar vrea să se oprească din mers și nu are putere. Puterea lui a fost învinsă iar de curiozitate și merge încet ,cu pași de fur, ca să nu-l simtă parcă cineva. Pașii lui fâșâe prin iarbă, parcă s'ar târî un șarpe. Se gândește că ar putea să iasă tocmai atunci mama, să-l strige și frica îl face să grăbească pașii.

A ajuns. Privește poarta, par'că neștiind ce-l adusese aici. Vede zăvorul, mută privirile pe paziile încrucișate pe care se urcase atunci și curiozitatea crește și mai mult într'însul. Dacă ar trage zăvorul, ar face un pas în lumea de dincolo, ar vedea mai mult, s'ar deslega și pentru el o taină, care devenise mai dureroasă de când își furișase în fugă o privire.

A ridicat mâna! Și când o pune pe zăvor, îi tremură. I se învolburează în suflet îndemnuri contradictorii... Nu!... Da!... Intoarce capul și privirile-i spionează încă odată curtea. Nimic! Și liniștea aceea a curții parcă-l îndeamnă, complice și autor moral...

A tras zăvorul portiței. A tras și zăvorul tainelor dintr'însul. A pocnit și pocnitura s'a repetat și'n sufletul lui, ca un ecou. A tresărit... Le face toate ca'n vis și totuși urmărit de teamă că ar putea veni cineva tocmai atunci, că ar putea fi întors din drum. I-i și frică să nu i se ridice iar nodul în gât și să înceapă să se clatine iar casa, strada, copacii, cerul...

Dar, când trage poarta și o deschide, simte cum îi crește inima, mai mare, tot mai mare, umplându-l, devine parcă o inimă uriașă, care tremură și se sbate în furtuna emoțiilor.

Face un pas, dar încă se ține cu amândouă mâinile de stâlpii porții și nu-și dă drumul, parcă i-ar fi frică să nu-l răpească adierea parfumată care-i mângâe obrajii înfierbântați și să-l ducă departe departe... Apleacă numai capul și privește la deal, privește la vale... Priveliștea aceasta a lumii a mai văzut-o și atunci prin ceața lacrimilor, dar i se pare nouă și minunată. Parcă-l împinge cineva dela spate și parcă-l trage cineva și din față. Se împotrivește o clipă-două, apoi cedează. Mai face un pas, ascultă cu urechea întoarsă în urmă, privește, în jur, și face încă un pas.

I se pare că s'a îndepărtat cu kilometri de casă, de mama lui.

Curtea o cunoscuse încetul cu încetul, în amănunt și emoțiile veniseră una câte una, fără vijelii. Dar cunoașterea aceasta a lumii de dincolo de poartă, e bruscă și totală și emoția este atât de puternică încât îl turmentează.

Vede lucruri mari și minunate și pășește spre dânsele, cu ochii mari deschiși, ca să le cuprindă pe toate și să le înțeleagă... Pașii se leagă unul de altul, întâi ezitând, timizi, apoi tot cu mai mult curaj. A luat-o pe lângă gardul casei părintești, la deal, pe trotuarul umbrit de copacii care-și întind ramurile deasupra lui, ca un tavan. A uitat de casă, a uitat de amenințarea mamei, a uitat și de zilele de boală... A uitat că nu avea voe să se apropie nici de poartă, cum nu avea voe să se apropie de ghizdurile fântânii și nici de plita încinsă. Toate și le-ar aduce aminte pe toate, dacă priveliștea nu s'ar schimba mereu, furându-i atenția... Merge tot înainte, întoarce din când în când capul, spre dreapta, spre stânga... Vede alte case, care nu seamănă cu a lor, case mari, cu scări înalte și coloane albe; grădini cu straturi de flori, chioșcuri, boschete...

S'a oprit, fascinat. S'a prins cu amândouă mâinile de barele gardului de fier și privește cu ochi mari, în care sclipesc bucurii luminoase. Printre tufele și florile grădinii, din loc în loc, sunt înfipte bastoane înalte și în vârfurile lor globuri colorate: roșii, galbene, albastre, violente... care aruncă reflexe orbitoare. Ce jucării minunate! se gândește Răducu și sufletul i se umple de o dorință lacomă de a le avea... Globuri, ca acestea, făceau și frații lui mai mari, din spumă de săpun, cu ajutorul cornetelor de hârtie în care suflau. Aveau mii de culori într'însele, dar nu durau decât o clipă și se spărgeau fără să rămâe nimic dintr'însele. Pe când, acestea...

In casa părintească, Răducu văzuse puține și neînsemnate jucării. Jucăriile acelea reușiseră numai să-i stârnească pofta de a avea altele, mai minunate... Minunate, cum erau acestea, din fața lui... Și timpul trecuse și nu le avuse, și dorința din sufletul lui crescuse ca o foame pe care n'o astâmperi...

Acum jucăriile erau în fața lui, dar îl despărțea de ele gardul de fier, gratiile acelea dușmane!...

Mai înaintă câțiva pași. Dacă n'ar fi dat peste mânerul porții, n'ar fi descoperit poarta, care era din fier, la fel cu gardul întreg. In mintea lui de copil înmugurise ideea și se întărise, că are dreptul să ia acele jucării, să le ducă acasă, să fie numai ale lui... Apăsă pe mânerul porții... Era închisă și fu cuprins de disperare. Se lăsă pe dânsa cu toată greutatea trupului mic, par'că s'o spargă, dar zadarnic... Se izbi mai tare, cu umărul, și-l duru... Nu-și putu stăpâni un geamăn și, de durere, ochii o se umplură de lacrimi. Se gândi, atunci, că poate mai era altă intrare și trupul lui începu să alunece mai departe, pe lângă gard, căutând...

Și mergând ochiul îi fu furat de alte priveliști: case, grădini, copaci... Văzând altele, pe cea dintâiu o uitase și se bucura de tot ceeace vedea cum...

Se trezi, deodată, în fața unui gard vechiu, de lemn, ca gardul dela casa lor. Se prinse, cu amândouă mâinile, de ostrețe și privi, iscodind. O cărare îngustă ducea dela poartă spre ușa casei, o casă ca a lor. Dar nu cărarea și nici casa nu-i atrase privirile. Ochiul le înregistrase ca amănunte secundare. Văzuse altceva și trupșorul i se încordă de bucurie, așa cum se încordase și când dăduse cu ochii de globurile colorate... Mai făcu un pas, doi, căutând portița și o găsi. O împinse... Era

și aceasta închisă, dar văzu, printre ostrețe, cârligul care-o închidea, vârî mâna și-l ridică, încet... Impinse ușor și portița se deschise. Făcu un pas, era în curte. Jucăria aceea trebuia să fie a lui, numai a lui...

Ii ardeau obrajii și vâlvătaia se coborâse și mai jos, dogorindu-i sufletul.

Nu era nimeni în curte. Par'că și casa era pustie. O luă, deadreptul spre cerdac, prin iarba mare a ogrăzii. Nu-i trecea prin minte, că face ceva rău. Nu știa încă să facă deosebire între bine și rău. Bine însemna tot ce-i făcea lui plăcere. Jucăria de pe cerdac era să fie a lui, numai a lui... N'avea să lase pe nimeni să se joace cu ea, nici chiar pe frații lui. Cum nici frații lui nu-i dădeau jucăriile lor.

Ajunse lângă cerdac. Cerdacul era jos. Se înălță puțin în vârful picioarelor și întinse amândouă mâinile. Apucă jucăria, o coborî la înălțimea ochilor și rămase cu privirile pe ea, vibrând de bucurie și plăcere.

Toader Otracol se sculase de dimineață, cu gândul să se ducă în atelier și să înceapă lucrul. Propunerea aceasta și-o făcea el în fiecare seară, dar n'o accepta decât pe jumătate și o realiza pe un sfert. Adică: se scula disdedimineață, dar de dus în atelier nu se ducea. Cerea nevestei lui să-i facă o cafea, o bea pe'ndelete, își răsucea o țigare, două, le pufăia în liniște, apoi își lua pălăria și dădea să iasă, dar pe ușa care ducea spre stradă, nu spre atelier...

— Iar te duci până'n ziuă, la crâșmă, măi omule? arunca vorbă zadarnică nevasta lui.

— Iar, femee! zicea el, privind-o cu coada ochiului și râzând într'un dinte, ca să-i arate că nu-i pasa de vorba ei.

— Du-te, doar ți-i găsi norocul, pe care tot ea ți l-o mâncat...

— Băut, femee, nu mâncat...

— Hodorogule!

— Mda! Și? Ce-i?

— Cum ce-i? Nu vezi că nu mai lucrezi nimic! Ți-ai pierdut mușterii până la unul...

— Pierdut! Și-apoi îs eu vinovat? Criza! Nu-i de lucru... Oamenii se mulțumesc cu ce au... nu-și mai fac alte marafeturi.

— Ba nu. Nu te-ai ținut de cuvânt ! N'ai făcut lucrul la timp, și, unul câte unul, te-au lăsat toți la care lucrai. Te-ai ținut de fleacuri.

Ultimul cuvânt îl făcu Toader Otracol să se întoarcă în ușă și s'o privească lung și veninos pe nevastă-sa.

— Fleacuri?

— Da, fleacuri!

— Femee, ține-ți fleanca.

— Ce să mi-o țiu, că nu mai pot... Ai visat să sbori și ți-au sburat mințile și mușterii.

— Hm! Ce știi tu!.

Bărbatul clătină din cap și se grăbi să plece...

Vorbele astea se repetau cam în fiecare zi, și când se ducea și când se întorcea acasă. Il supăra

mai ales vorba ei de dispreț „fleacuri", spusă la adresa unor însemnate încercări pe care le făcuse el în anii din urmă și, care, sperase, să-l facă din omul sărman și nebăgat în seamă, un nume cu care să se mândrească o țară. Gândul acesta îndrăzneț i-l adusese o invenție pe care o făcuse el, numai el, în atelierul lui, după ore și zile încordate de muncă: un tip nou de avion, de o formă curioasă, care ar fi putut coborî și pe un acoperiș de casă... Ca să-și breveteze invențiunea, umblase pe la toate mărimile orașului, pe la prefectură, pe la deputați, cheltuise bani, în toate părțile i se arătase la început interes, apoi, la insistențele lui începură să nu-l mai primească, îl evitau. Se destrămase, încetul cu încetul, visul într'însul și'n locul luminei orbitoare a succesului sperat, i se lăsă pe suflet o ceață neagră și plictisitoare. Ideia că ar fi putut fi altceva și, că din indiferența și răutatea oamenilor, nu reușise, îl descurajase și-l înrăise. Căzu în patima beției. Nu mai lucra, sau lucra foarte puțin, ca să aibă ce bea și cu ce-și țină zilele. Ar fi lucrat poate și mai puțin dacă n'ar fi fost gura cicălitoare a nevestei.

Fiindcă nu se ține de cuvânt și nu dădea lucrul la timp, își pierdu clienții lucrului serios și care-i aducea bani buni. Atunci îl salvă tot invenția lui, dela pieire și sărăcie. Incepu să construiască aeroplane miniaturale, păsări mici de lemn, pe care le văpsea în culori vii și le vindea, ca jucării. Meseria asta și ea, la început, i-a adus câștig gras, dar cu timpul, lumea se plictisise de ele și nu mai cumpăra. Mai primea, doar, din când în când, câte o comandă, rar și prost plătită, prea puțin ca să aibă cu ce să trăiască. In casă certurile se înmulțiseră și femeea se transformase în viperă. De multe ori îl alunga de-acasă gura ei, care umbla ca melița...

Ieri, primise iar o comandă. O începuse, n'o terminase până aseară, își promisese să se scoale disdedimineață, se ținuse de cuvânt, dar în loc să se ducă în atelier, își băuse cafeaua tacticos, plecase la cârciumă, revenise, intrase în atelier... Termină pasărea mică de lemn, o vopsi și, ca să se usuce mai repede, o scoase afară și o puse pe cerdac, în bătaia plină a razelor soarelui.

Reîntorcându-se în atelier, Toader Otracol mai făcu una, mai făcu alta, trecu o vreme, apoi își aminti de aeroplanul de pe cerdac. S'o fi uscat! își zise și ieși în curte pe ușa din dos, ca să nu mai dea ochii cu nevastă-sa. Nu-i făcea plăcere, ba, din contră.

Făcu colțul casei, mergând încet, cu capul plecat, gânditor. Aproape de cerdac ridică privirile. Tresări. Un copil strein luase pasărea de lemn de pe cerdac. Il vedea, îndreptându-se spre poartă, grăbit. Dacă ajungea la poartă, o lua la goană, nu-l mai putea prinde... Hoțul... Și la socoteala aceasta se adaogă aceea că sperase atâta în banii de pe acest aeroplan, că, dacă ar fi ieșit din atelier cu o clipă mai târziu, ar fi pierdut acești bani. Il cuprinse o furie grozavă contra copilului hoț și se repezi, cu năvală sgomotoasă de pași și cu mâinile întinse, după dânsul.

Răducu admirase, înfiorat de bucurie, pasărea de lemn, care de-acum încolo avea să fie numai a lui, a lui!... După o clipă, însă, își aminti de casa pe care o părăsise, de mama. Mama poate îi descoperise lipsa și acum îl căuta disperată. Gândul și frica de ce putea urma îi dădu ghes și se îndreptă spre poartă, grăbit, ducând cu el jucăria. Dar abia făcuse câțiva pași și, deodată, auzi năvala aceea dela spatele lui, ca o năruire de ziduri, și se făcu ghem, strângându-și capul între umeri și jucăria la piept, cu amândouă mâinile. Și, în clipa următoare, își simți gâtul prins de o mână, ca într'un clește de fer, ce se strângea tot mai tare, parcă să-i tae capul depe trup. Dar nu-i veni, întâi, în minte, gândul morții, cu spaima de moarte, ci gândul că ar putea să piardă jucăria.

Cleștele care-i cuprinse gâtul, îl răsuci în loc și se trezi față'n față cu figura înroșită și cu ochii bulbucați de mânie a unui om strein. Acesta întinse mâna liberă spre pasărea de lemn.

— N'o dau! I-a mea! zise Răducu hotărât, strângând-o și mai tare la piept.

— N'o dai? I-a ta! Hoțule! Na!

In prima clipă, Răducu n'a știut ce-a fost aceea. Pocnise ceva, ca o împușcătură, poate pocnise ceva și într'însul. Abia în clipa următoare simți o pată fierbinte pe obrazul drept, parcă l-ar fi ars cu fierul roș. Mintea lui de copil înțelese că nu-i în măsură să lupte cu omul din fața lui. I se umplură ochii de lacrimi și începu să se roage, lipindu-și obrazul de mâna lui.

— Nu mi-o lua!...

— Hoțule! De mic te'nveți să furi? Na!

I se aprinse o flacără și'n celălalt obraz.

Toader Otracol îi smuci pasărea de lemn de lângă piept, o aruncă în iarbă, fără ca să-i dea drumul și lui. Mută numai mâna depe gât pe ureche și-l trage spre poartă. Simte durerea în gât și'n creer. Ar vrea să țipe, dar acum i-a năvălit spaima în suflet și i-a împietrit glasul.

In poartă l-a lovit cu palma peste grumaz.

— Na! Să ții minte! Soiu rău!...

L-a aruncat în stradă. Zăpăcit, întâiu a rupt-o de fugă la deal, și-a dat seama după câțiva pași, s'a oprit. Omul rău e tot în poartă. Cuprinde cu o privire lățimea străzii, ocolește în fugă năprasnică poarta, și fuge la vale, fuge. Trece pe lângă gardul de fier, după care globurile colorate ard ca niște artificii minunate... dar nu le vede, nu se oprește... A ajuns în dreptul gardului casei lor. Mai are câți-va pași până la poartă. Iat-o! Dar... cine a închis-o? A izbit-o vântul? Venise cineva? Intrebările sunt în mintea lui fulgere negre. Dacă vine în urma lui omul rău?

Se izbește în poartă... Il doare umărul. Ii ard obrajii și urechile. Și-i năvălesc în suflet ape murdare, care-l sufocă. Au început să se clatine într'însul și valurile disperării.

— Mamă! Mamă!

(Urmare în pag. 7-a).

CRONICA plastică

de PAUL MIRACOVICI

„ARTA ŞI TECHNICA GRAFICA"

Sunt mulţumit că încă odată pot semnala artiştilor şi publicului Buletinul Imprimeriilor Statului. Se continuă la această revistă un program întocmit cu deosebită pricepere şi dragoste pentru arta şi tiparul românesc.

Caetul nr. 1 cuprindea în mic toate ramurile artei plastice şi grafice care urmau să constitue esenţialul caetelor viitoare. Câteva cuvinte pline de solicitudine ale M. Sale Regele Carol I, deschideau seria contribuţiilor la imboldul ce şi-au propus să dea tiparului, cele mai luminate personalităţi ale culturii româneşti. Astfel, în ce priveşte cartea şi tiparul, d-nii Al. D. Bunescu, prof. Iorga, prof. D. Gusti, Rădulescu-Motru, Tz. Samurcaş, au publicat articole inedite, pline de interes. Despre iconografie românească, artă plastică, afiş, gravură şi technica în sine a imprimeriei au scris admirabile rânduri d-nii profesori: Gh. Oprescu, Cartojan, Al. Rosetti, Em. Bucuţa, Ing. A. Ioachimescu. Toate acestea însoţite de reproduceri de o perfecţiune neatinsă până atunci la noi. Caetele no. 2 şi 3 îmbrăţişau aceleaşi aspecte ale artei, fie că era mijlocită de tipar sau nu. Numerele 4-5 (amândouă într'un singur volum) au fost închinate artei româneşti dela origină şi până în zilele noastre. Cu aceste caete se inaugurează cu metodă şi cu mijloace technice neobişnuite o operă de

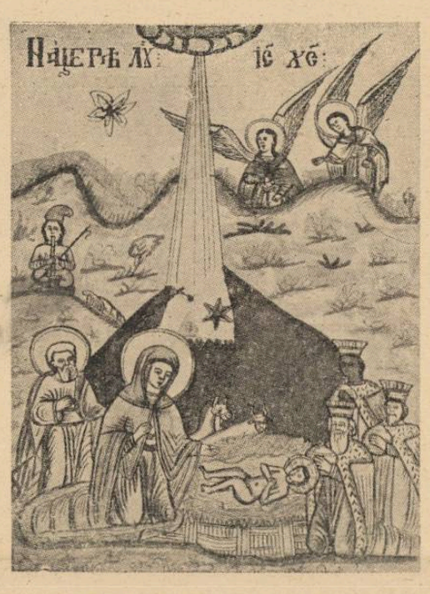

Miniatură din manuscriptul lui Micu Pătruţ

difuzare şi de informaţie artistică, extrem de interesantă.

Ultimul caet (no. 6) căruia dedicăm această cronică, e închinat iconografiei şi în genere artei populare româneşti.

●

Fără îndoială, artiştii posedă în mijlociu mai multe informaţii în ce priveşte arta cultă sau populară decât cea mai mare parte a intelectualilor totuşi, pe ei îi îndemn în primul rând să cerceteze acest prea frumos caet.

Icoanele reproduse sunt cele mai temeinice mărturii ale simţului artistic al neamului românesc. Savu Moga, Petru Tamaş, Matei Ţimforea, Fain Gheorghe, Matei Pop, sunt nume care nu au figurat în nici un catalog de expoziţie sau de salon oficial. Ei nu au fost decât nişte umili iconari dar prin marile galerii ale Occidentului rar am întâlnit opere de artă atât de emoţionante prin puritatea şi inspiraţia lor, ca icoanele acestor zugravi. Mi-e teamă chiar, că în faţa viitorului vom răspunde nu cu operele atât de rafinate ale artiştilor cari-şi importă emoţia dela Paris, ci cu aceste mişcătoare nestemate.

Iată „Vămile văzduhului" a lui Matei Ţimforea, de o coloraţie pe cât de neaşteptată, pe atât de armonioasă. Iată un „Sf. Ilie", deadreptul extraordinar ca invenţiune şi culoare, o lucrare de care ar fi fost mândru Matisse s'o poată semna. Am mărturisit întotdeauna admiraţie pentru arta populară, dar aceste icoane a căror păstrare o datorăm d-lui prof. Gusti şi pentru a căror difuzare trebue să fim recunoscători conducătorilor revistei, au fost adevărate revelaţii.

●

Acelaş număr cuprinde un articol al d-lui Al. D. Bunescu în care ne împărtăşeşte din tainele tiparului, cu o rară limpezime, iar acel al d-lui prof. Cartojan, cu deosebire interesant, e ilustrat cu minunate miniaturi reproduse din manuscriptul lui Picu Pătruţ.

D. Emil Vârtosu comentează într'un articol 2 portrete inedite ale lui Mihai Viteazul, amândouă admirabil reproduse, iar pictorul Dimitrie Bâşcu publică preţioase însemnări despre technica presei.

Rânduri inspirate publică principesa Bibescu, despre mânăstirile bucovinene.

Cu o technică îngrijită, cu colaborări alese şi cu un nedesmintit gust „Arta şi Tehnica Grafică" îşi urmează programul atât de rodnic ce şi-a propus dela început.

CRONICA muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

ERNEST ANSERMET LA „FILARMONICA"

Arta dirijatului are în Ernest Ansermet, cunoscut muzician din Elveţia franceză, un intransigent estet. Filtrajul mijloacelor d-sale de a mima muzică, dela pupitru, e făcut fără cea mai mică dintre concesii, tehnicei de impresionare a publicului şi diferitelor „metode" de agitare decorativă, menite să slujească mai mult efectelor de coregrafie dirijorală decât muzicei.

Ernest Ansermet este muzicianul de gust, cultură şi conştiinţă, căruia naturaleţea şi bunul simţ îi sunt nedespărţiţi tovarăşi.

Gestul de prisos, excesiv, violent, este fără apel, proscris. Vociferările instrumentale ale unor fortissimi revărsaţi peste limitele strict muzicale ale intensităţilor orchestrale, abuzul de contraste, declamatorismul, îi sunt cu desăvârşire străine. Iar plivită de toate aceste buruieni cotropitoare, muzica, tradusă de Ansermet, se umple de sens, vorbeşte simplu şi pătrunzător, se desfăşoară firească, sinceră, limpede, în netulburată logică. Prin această probitate de mare noblеţe artistică, pot astfel străbate întregi şi nedeformate, gândirea şi simţimintele fiecărui autor, în fidelă reconstituire, prinse şi redate de mintea lucidă, de înţelegerea judicios adâncită şi de organizaţia muzicală sigură a interpretului devotat operei de artă care este Ernest Ansermet.

Venirea acestui deosebit de valoros şef de orchestră, la „Filarmonica", a putut

D-na Crino Kafomiris

da tuturor cunoscătorilor o ideie justă de posibilităţile d-sale superioare, ale căror consecinţe în educarea unei orchestre strălucite ca „Orchestre symphonique de Paris", se ştie că au fost excepţionale.

D. Ansermet a dirijat la „Filarmonica" o suită de Bach, o simfonie de Haydn, o foarte propice transcripţie proprie a „Epigrafelor antice" de Debussy, stranii şi minunate evocări, „bolero" de Ravel şi în primă audiţie „Jeux de cartes", muzică de balet de Igor Strawinsky.

Uneori prea răsfirată, ţesută capricios, de un „modernism" destul de moderat, formal, dar de o totală libertate de fond, „Jeux de cartes" e o ciudată expresie a personalităţii fără încetare reînnoită a marelui compozitor.

CONCERTUL SIMFONIC DE MUZICA GREACĂ

Societatea compozitorilor români n'a greşit, principial, când a invitat muzicieni greci la Bucureşti, spre a ne face cunoscută muzica ţărei lor, principiul de a contribui la lărgirea orizontului de informaţie muzicală al unei culturi, fiind în sine excelent.

Şi, n'a greşit nici prin alegere, muzica greacă situându-se la un nivel artistic care face cinste poporului grec, întrunind o seamă de însuşiri care-i pot permite să parcurgă legitim calea succesului.

Un concert simfonic dirijat la „Filarmonica" de d. Filip Oeconomides, a făcut larg valabile aceste constatări la Bucureşti, astfel cum le va fi făcut şi le va mai face desigur şi în alte capitale, spre lauda compoziţiei moderne greceşti.

Au fost ascultate lucrări simfonice de viu interes, toate având drept trăsături comune condiţiuni de factură muzicală martore ale unui meşteşug compozitoresc serios şi consistent. Cele mai multe au afirmat şi un vădit caracter naţional, impregnat de atrăgătoare şi sugestivă culoare specifică.

Solistele concertului şi-au atras un succes general. D-na Crino Kafomiris este o pianistă dotată cu armonioasă muzicalitate, mecanism mlădios şi clar şi capacitate artistică sigură în mijlocul celor mai compacte dificultăţi de execuţiune.

Cât despre d-na Nausicaa Galanos, d-sa este neîndoelnic o cântăreaţă de profundă sensibilitate şi expansiune emotivă rară. Patetismul străbătător al interpretărilor d-sale s'a unit unei arte vocale delicat nuanţate, punând intim în valoare, mulţumită în acelaş timp şi calităţilor naturale fericite ale glasului, fiecare din melodiile concertului. D-na Galanos este o adevărată artistă.

Intreg succesul concertului s'a răsfrânt şi asupra dirijorului, d. Oeconomides, a cărui energie bine distribuită, avântată convingere şi cald temperament muzical, au susţinut un hotărîtor aport bunei realizări a concertului.

Cartea străină

ANDRE MAUROIS: „Chateaubriand"

(„Grasset" — Paris, 1938)

Popularitatea din ultimii ani a „biografiilor romanţate", nu pare să fi ajuns încă la declinul ei. Se încearcă formule noui pentru ridicarea prestigiului acestui produs hibrid, ieşit din prepararea vechilor modele ale genului biografic — modest auxiliar didactic al istoriei şi istoriei literare — cu sosuri de un gust şi o calitate adeseori îndoelnice. Impotriva biografiei, ca atare, mai există şi următoarea observaţie a lui Stendhal, care înseamnă ca şi o condamnare fără apel, pentru inferioritate esenţială: „Nu-i nici o scofală să spui cum au fost alţi mari". Accentul e pus acolo unde trebue, cu brutalitate dar şi cu toată chibzuinţa presupusă din partea unui artist care nu s'a grăbit să debuteze, îmboldit de „neastâmpărul" creaţiei.

D-l André Maurois poartă, mi se pare, răspunderea „loviturii" date la bursa valorilor de circulaţie literară, cu „Viaţa lui Shellley", provocând acea inflaţie de scrieri arătătoare ale felului „cum au fost alţii mari", sub semnul căreia trăim de vre-o cincisprezece ani încoace. Epigonismul s'a lăfăit în tot acest timp, întrecându-se să scoată la rampa publicităţii, necuviinţe şi indiscreţii din culisele vieţilor ilustre, şi să arate cum au fost mici aceia pe care noi îi ştiam mari, după chipul şi asemănarea operelor lăsate.

Autorul „Vieţii lui Disraeli" care ne-a dat cu acea carte un exemplu al genului, a păstrat în toate scrierile cu caracter biografic publicate de atunci, aceeaş atitudine, decentă în expresie şi conştiincios informativă, urmărindu-şi cu sârguinţă modelul, în viaţă intimă ca şi în cea publică, încercând să-l înfăţişeze posterităţii aşa cum l-a înţeles şi judecat societatea în mijlocul căreia trăia. Fără să-l idealizeze dar şi fără să împingă realismul şi grija exactităţii până la evocarea unor amănunte de alcov.

Oficiul cultural pe care-l îndeplineşte scrisul d-lui André Maurois, în literatura modernă actualizează cunoscuta observaţie a lui Montaigne: „Le monde fourmille de commentateurs, d'auteurs il y a grande cherté". Cu adaosul necesar, că biograful lui Disraeli reabilitează înţelesul de „comentator", despre care autorul „Eseurilor" avea o părere atât de mediocră.

Ultima scriere a d-lui Maurois, consacrată lui Chateaubriand, este rezultatul unor cercetări atente şi pătrunzătoare, în care se face partea cuvenită răspunderii pe care elementul biografic a avut-o în elaborarea operei, şi influenţei exercitată de aceasta asupra evoluţiei scriitorului.

Povestea vieţii lui Chateaubriand ne înfăţişează unul din exemplele cele mai caracteristice şi mai interesante ale solidarizării unui artist cu biografia lui. Puţini au ştiut să-şi regizeze cu atâta îndemânare viaţa, ca acest „sculptor al propriei existenţe", cum îl numeşte biograful său. In aşa măsură încât chipul lui real a ajuns să se confunde până la nerecunoaştere cu masca pe care şi-a impus-o. Există în viaţa fiecăruia, cel puţin un imperativ de sub a cărui forţă tutelară nu ne putem sustrage, pe lângă care aşa zisa „tiranie" a instinctelor se exercită cu elasticitatea sistemului electiv într'o democraţie ideală.

Să-i zicem acestui imperativ, **continuitate biografică**, obligatoare în felul sensului unic, şi ireversibilă. E o stare de prizonierat în care cei mai mulţi dintre noi — şi nu rareori cei mai buni dintre noi — ne complacem fără să ne dăm prea limpede seama, când viaţa ne vine ca o mănuşe, adică exact pe măsura rolului ce socotim că ni s'a distribuit în comedia vieţii. Aşa s'a întâmplat cu Ibsen ajuns Domnul Ibsen, adică un personaj foarte grav şi ţeapăn de corect, care umbla cu oglinda în fundul jobenului, ca nu cumva posteritatea să-l surprindă în neglijenţă şi să-i judece teatrul după pieptănătura favoriţilor. Aşa s'a întâmplat cu Chateaubriand, care a năzuit să fie încă dela zenitul biografiei „tel qu'en lui-même..." — vorba d-lui Maurois — adică pentru uzul posterităţii. (Aţi ghicit, desigur, că ultimul capitol poartă ca titlu — admirabil „point d'orgue" pentru un efect final — începutul celebrului — vai! — vers al lui Mallarmé, prescurtat cu puncte-puncte.....

Pe timpul ambasadei la Roma, în 1826, herborizând în preajma mormântului Ceciliei Metella, Chateaubriand notează această propoziţie melancolică, făcută parcă anume să smulgă aplauzele unui public nevăzut: „Poate că voi restitui lutul meu pământului, în schimbul statuii pe care mi-o va da". Statuia gloriei lui viitoare şi-a modelat-o singur, toată viaţa, cu o pasiune de natura obsesiei, care ne umple de nedumerire pe noi, oameni ai veacului douăzeci. Il vedeţi pe Rimbaud, de pildă, supraveghindu-şi editarea operei în versiune definitivă? După renunţarea poetului „Iluminărilor" la beneficiile rentei biografice a celebrităţii, sonorele „jurăminte de fidelitate" ale lui Chateaubriand faţă de ceea ce înţelegem lesne că în fond era doar proectarea propriei lui reprezentări despre sine, au un aer de vetustate, care le face să dateze. Când, după isgonirea lui Carol X, Chateaubriand, urcându-se la tribuna Camerei Pairilor, refuză să jure credinţă noului rege Ludovic-Filip, sub cuvânt că recunoaşte nenorocirii orice fel de putere „afară de aceea de a mă dezlega de jurămintele mele de fidelitate" (pentru Burboni), adaogă aceste vorbe care nu mai lasă nici o îndoială despre puterea de obsesie a preocupărilor lui autobiografice: „Mai trebue şi să-mi fac viaţa uniformă".

Rendre ma vie uniforme i-a fost refrenul favorit. In complexitatea contradictorie a fiinţei lui lăuntrice, uniformitatea posibilă a vieţii îi apărea ca o făgăduială de împăciuire şi calm, singura purtătoare a unui înţeles de autentică demnitate.

„Totul în el a fost contradicţie, lupte dureroase alternanţe, sfâşieri, scrie biograful său. A avut dragostea de libertate şi gustul autorităţii, ambiţia puterii şi sentimentul neantului, respectul temător pentru căsătorie şi dorinţa de aventură. A dispreţuit acţiunea şi a voit triumfurile pe care ea le procură, a dispreţuit imaginaţia şi în ea şi-a găsit singurul refugiu, a unit melancolia cea mai neagră, cu o bucurie de copil şi violenţa sentimentelor cu măreţia expresiei".

Liniştirea pe care a ajuns s'o cunoască în cele din urmă nu i-a dat-o viaţa reală ci felul cum şi-a închipuit propria lui viaţă, pe care a zugrăvit-o în **Memoriile de dincolo de mormânt,** pentru viitorime. Conturele chipului real s'au mistuit în trăsăturile de legendă ale mitului chateaubriandesc. Ce frumos titlu pentru un „traité" în atmosfera timpului când André Gide îşi publica „Intoarcerea fiului risipitor": Chateaubriand, sau confiscarea vieţii prin mit!...

MIHAI NICULESCU

Serghei Esenin

Spovedania unui derbedeu

Nu oricine ştie să cânte, nu oricine,
Nu oricui îi este hărăzit, într'adevăr,
Să cadă ca un măr,
La picioarele străine.

Aceasta este marea spovedanie pe care mereu,
O face-un derbedeu.

Eu înadins umblu nepieptănat şi cu capul gol,
Pe umeri ca o lampă de petrol.
Toamna desfrunzită a sufletelor noastre,
Imi place s'o luminez în amurguri albastre.
Imi place când pietrele batjocurii spre mine prind să zboare,
Ca grindina vijeliilor cotropitoare.
Atunci mai vârtos cu mânile eu strâng în răspăr,
Balonul clătinător al zburlitului păr.

Mi-i aşa de bine să-mi amintesc atunci,
Foşnetul răguşit al arinului şi iazul părăginit dintre lunci.
Că undeva trăiesc tata şi mama, cu frunţile grele,
Care ar scuipa pe versurile mele,
Cărora le sunt drag cu trupul, ca ogorul, ca fâneaţa,
Ca ploaia care primăvara îmboldeşte verdeaţa,
Ei v'ar străpunge cu furcile, fără a mai sta la gândit,
Pentru fiecare răcnet în mine azvârlit.

Sărmani, sărmani ţărani !
Desigur că v'aţi făcut mai urâţi acolo în locul de baştină,
Tot aşa vă temeţi de Dumnezeu şi de duhurile din mlaştină
O, dacă aţi înţelege
Că fiul vostru
E cel mai de seamă poet al Rusiei !
Pentru viaţa lui inimile nu vi s'au acoperit de bruma câmpiei,
Când picioarele desculţe şi le bălăcea prin bălţile toamnei buimac ?
Acum el poartă cilindru
Şi pantofi de lac.

Dar în el dăinuieşte firea aprigă de odinioară,
A strengarului dela ţară.
Vacile de pe firmele măcelăriilor din orice parte,
Le salută de departe.
Şi, întâlnindu-se cu birjarii din pieţile goale,
Işi aminteşte mirosul de bălegar al şesurilor natale.
Coada fiecărui cal ce 'n ham se 'ncruntă,
El e gata s'o poarte ca trena unei rochi de nuntă.

Mi-i drag locul unde m'am născut,
Iubesc nespus de mult ţara mea !
Deşi tristeţa sălciilor ruginite stăruie peste ea.
Mi-s dragi râturile murdare ale porcilor, ca şi 'n trecut,
Răchitele ca mânile moaştelor,
Şi în tăcerea nopţii orăcăitul răsunător al broaştelor.

Sunt bolnav de amintirea vremii când eram copil,
Visez pâclele şi jilăveala serilor de April.
Arţarul nostru par'că s'a cinchit subt zvonul vâltorilor,
Să se încălzească la flăcările zorilor.
O, câte ouă de corb am furat şi câţi pui,
Căţărându-mă pe crengile lui.
Oare şi astăzi o fi cu creştetul verde şi plin de tumult ?
Scoarţa lui e tot aşa de trainică cum era mai demult ?

Dar tu, dragul meu,
Credinciosul meu câne tărcat ?
De bătrâneţe te-ai făcut tânguios, ai orbit, te-ai uscat
Şi rătăceşti prin ogradă, bâţâindu-ţi coada atârnată.
Mirosul tău a uitat unde e uşa, unde e grajdul şi unde vechea poiată.
O, cât mi-s de dragi toate aceste vedenii ce vin să mă 'ngâne,
Când şterpelind dela mama câte-o bucată de pâne,
Muşcam dintrânsa amândoi, pe rând,
Fără să ne fie greaţă unuia de altul, nicicând.

Eu sunt tot acelaş,
Cu inima sunt tot acelaş între anii grei.
Ca albăstrelele în orz înfloresc pe faţă ochii mei.
Aşternând rogojinele de aur ale versurilor din sânge scoase,
Aş vrea să vă spun lucruri duioase.

Noapte bună !
Vouă tuturor, noapte bună !
A trecut coasa prin iarba amurgului din zare,
Astăzi am chef să mă urc în picioare
Şi de pe fereastră să stupesc pe lună.

Lumina e albastră, lumina e-aşa de albastră în cer şi pe nori !
Sub albăstrimea aceasta, zău, că nu ţi-ar părea rău să mori.
Ei şi ce dacă par
Cinicul care la spate şi-agaţă un felinar ?
Bătrânule, iubitule, deşelatule Pegas,
Am par'că nevoie de trapul tău molatec şi gras ?
Ca un meşter aspru în strădanii,
Eu am venit să cânt şi să slăvesc guzganii.
Ca luna lui August, căpăţâna mea rebelă,
Vinul şi-l varsă prin părul vâlvoi.

Vreau să fiu o galbenă vântrelă,
La corabia în care azi plutim spre ţărmuri noi.

traducere de GEORGE LESNEA

FRAGMENT

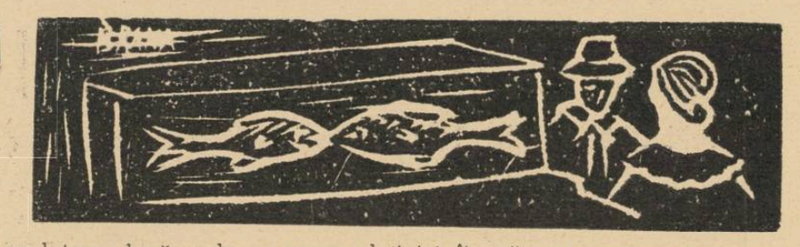

de G. MOISIL

— Licas și Bilitis găseau că nu există nimic mai înțelept în viață, decât să se plimbe ore întregi împreună.

Pierdeau seri și dimineți hoinărind pe aceleași drumuri — acum cunoscute până în cele mai mici amănunte — sorbind oxigenul parfumat al aceloraș plante bizare, atingând ușor — par'că în zbor — acelaș nisip fin.

Dar dragostea posedă acea putere magică de a trece în forme și înfățișări mereu noui, lucruri și situații, care până atunci ne apăreau nespus de uniforme și de monotone.

Căzuseră victimă unul celuilalt.

Corpul svelt și transparent al lui Licas, înfățișarea lui de mascul obraznic și simpatic, o cuceriseră pe Bilitis definitiv. In timp ce el o dorea deadreptul și nejustificat.

Provizoriu desființaseră noțiunea de timp ca neinteresantă.

In universul hotărît lor, era atât de limpede că nu pot să existe decât ei doi; și totuș rămânea teama neîncrederii care stăvilea bietului june tot elanul inițiativelor.

Pe când ea, timidă și virginală nu îndrăznea să formuleze ceeace îi apărea — fără îndoială — **mult** mai lămurit și mai precis decât lui.

Până în seara fantastică; seara în care purpura luminii părea că aduce din adâncurile insondabile o colorală chemare, seara în care luciul apei era mai corect ca niciodată, umbra plantelor mai prelungă și mai tainică și dragostea unuia către celălalt mai fierbinte.

Licas nu îndrăznea să-și privească iubita în ochi, ci deocamdată o contempla oglindită în apă.

Era frumoasă Bilitis. Ochii mari și plini de dorință, gura cărnoasă și sensuală, dar mai ales pielea de o frăgezime neîntâlnită purtând în ondulările ei reflexele irizate ale sidefului și transparența violetă a ametistului, îi aprindeau în avânturi uriașe, gânduri și intenții până atunci doar sfios bănuite, neclarificate.

Privirea i se pierdea în adâncul apei, către țărâmul celălalt, fără îndoială tot atât de imens, de divers și de nepătruns în tâlcurile lui ca și cel de dincoace de suprafața apei.

Problema existenței sale, a sensului vieții lui.

Intrebări filosofice, întrebări adolescente, atât de adeseori puse, niciodată rezolvate.

Poate dincolo,.... în lumea de dincolo de luciul apei, poate acolo să existe fericirea.

Dar în seara asta lucrurile și rosturile lor par'că apar altfel. Este seara fantastică.

— Bilitis! Bilitis era alături de el. Și asta însemna fericire. Clipa actuală era atât de gigantică și de grea de înțelesuri, încât avea impresia că asistă la o revizuire a creației lumii.

— Bilitis!

Ii căută din nou chipul reflectat în apă.

De data asta privirile lor se întâlniră involuntar.

Atâta dulceață, atâta prietenie și încredere nu reușise încă să cuprindă în ochii ei niciodată. Amândoi se simțeau așa de întăriți, de dilatați, încât li se părea că oglindirea e vrăjită. S'au privit atunci în ochi, pentru verificare.

Bilitis a fluturat ușor din pleoape și apoi s'a îndepărtat.

A început să danseze un dans straniu, un dans pe care nu o învățase nimeni, pe care nu-l mai dansase niciodată.

Dar în contrapunctul jocului încordării și relaxării mușchilor, ca și în geometria freamătului trupului, se deslușea sprijinul revelator al unui zeu propice, cu zâmbet matern și cu chipul brăzdat de nenumărate linii adânci, sinteză a trăsăturilor tuturor strămoșilor ei.

In replică, ființa lui Licas pornită într'un vijelios crescendo, devine o revărsare vitală, un fluviu primăvăratic pornit în aventură, descriind un dans sălbatec și orb.

Jocul său se asociază ondulărilor lui Bilitis, amândoi modulând voltele către o armonie comună, isbucnind în cele din urmă într'un acord total, glorios și polidimensional, icoana perfectei lor complimentarități...

●

Anton, transportat de reușita ultimei fraze, făcu o mică pauză, pentru ca efectul ei să nu fie absorbit de cuvintele cari ar fi urmat, ci să se desfășoare pe'ndelete.

Aprinse în grabă o țigară, având grijă ca mâna stângă care se rezema pe fotoliul Rafilei — după folosirea brichetei, să o așeze ceva mai aproape de dânsa.

Rafila se mulțumi doar să filtreze prin plasa albastră a genelor o privire mai caldă și mai francă.

Incurajat, Anton continuă mai puțin liric dar mai sigur:

— Dragostea lor a fost binecuvântată. Bilitis se simțea tot mai mândră, recunoscând în desvoltarea ei asimetrică împlinirea datoriei către specie. Și cum amândoi erau persoane cumsecade, în timp legal Licas deveni tată.

(In seara aceea trebue să-ți spun că a fost o bucurie de nedescris. S'a închinat un păhărel de coniac în sănătatea părinților și a moștenitorilor și s'a dansat și petrecut până în zori).

Dar nicăiri mulțumirea și pacea nu obișnuesc să poposească prea mult. Curând după „botezul" micuților, a intrat un duh rău în înțelegerea și dragostea de până atunci. Vagabondau din ce în ce mai rar. Și se părea că simțeau mai multă plăcere să-și croiască fiecare drumul său, decât să se lase furați de farmecul călăuză al iubirii lor.

Toate încercările lui Licas erau zadarnice, Bilitis nu mai era cea dinainte.

Și dacă și acum îl privea cu drag, nu era decât o privire camaradă, amicală.

Zadarnic, în tăcerea lui sfâșietoare căuta să-i dea a înțelege că el e tot cel dinnainte. Chiar mai mult, tatăl copiilor ei. Il întâmpina o privire din ce în ce mai rece și mai goală.

Bilitis herboriza de una singură sau se juca în nisip, scriind cuvinte neînțelese și trecătoare. El, plin de durere și rușine, se refugiase într'un colț singuratic, la umbra unui imens bloc de piatră, acoperit cu o vegetație discretă. Privea în tihnă către lumea lui, către iubita lui și către el însuș. Nu putea nicidecum să înțeleagă cum Bilitis, cu care dansase dansul primăverii, Bilitis în care își pusese toate nădejdile lui, e tot una cu ființa care acum nu-l mai recunoaște. Ce totală deosebire între cea de atunci și cea de acum. Și-o reamintește plăpândă, fragilă, deplasându-se cu mișcări lente și molatece, legănându-și șoldurile de femelă. Câtă gingășie în gesturil

Dafnia ei cea de toate zilele par'că nici nu o atingea cu buzele, ci o aspira cum aspiri un parfum

Acum? S'a desvoltat în ea o masculinitate nebănuită. Mișcări iuți, spontaneitate în mușchi, ochii ageri ca de pradă. Și forma trupului s'a schimbat. Șoldurile s'au topit, silueta s'a alungit, în fine o transformare totală. Un foșnet dens îl întrerupse. Bilitis trecu din nou pe lângă el, indiferentă și sigură. Licas o privi încăodată îngrozit. Își dădu seama că totul e pierdut. Chiar dacă ea ar vrea, acum îi e imposibil să se mai întoarcă.

(Rafila autorizâ în colțul gurii un zâmbet ușor).

— Cu neputință. Blestemul rasei sale, de care se temuse atâta vreme. De urgia căruia nopți întregi nu îndrăznise să se apropie de Bilitis, știind ce îl va aștepta.

Acum, în fiecare clipă vedea cum se împlinește.

Privea grav și metafizic la soarta lui fără noroc, la dragostea lui pierdută, rostul sfărâmat, lumea cea de neînțeles.

Universul lui, universul lui curb, născocit par'că de un creer relativist, îi apărea ca o monstruozitate. Se ciocnise de atâtea ori de pereții lui străvezii, se speriase de atâtea ori de figurile fantastice în forme veșnic schimbătoare, de dincolo de pereți, care evoluau după o logică cu totul străină lui și totuși nu reușise să cuprindă nici măcar o fărâmă din taina lumii și a cunoașterii.

O lume curbă în care, în câteva clipe te poți reîntoarce în locul de unde ai plecat și totuș fără să fii în stare, cât de mult ai hoinări prin dânsa, să îi găsești marginile.

Inlăuntrul ei o mână de lucruri: câteva pietre, câteva plante, câteva dafnii, o dragoste — și atât.

Dincolo de universul nostru, prin transparența bolții lui, o lume de irealități și de fantome în care nu poți crede și care totuși te înspăimântă, din care vine lumina și întunericul și ideia nesfârșitului.

Afară de asta? O oglindă circulară de apă dincolo de care nu se vede nimic, dar care îți reflectă în chip minunat universul tău. Și tot din această oglindă magică vine și hrana noastră cea de toate ziele fără de care nu am putea trăi. Ce puternic, ce ispititor e mirajul limpede al lumii de dincolo de apă, al lumii asemeni celei în care exiști, dar nesfârșită în profunzimel

Doar dragostea lui Bilitis putea cumpăni în dorință chemarea tainică spre pace și fericire, a lumii de dincolo de apă.

Acum Bilitis era definitiv pierdută. Nimic nu-l mai poate opri de a evada, de a se confunda cu infinitul asemeni lui, în lumea virtuală de dincolo de luciul apei, în a cărui oglindire privirea lui întâlnise odată pe aceea a lui Bilitis. E singura nădejde în această clipă, când vitrege, rosturile lumii îl depășesc.

Intr'o încordare supranaturală, cu un avânt necunoscut, Licas se aruncă din adânc, pentru a țâșni afară asemeni unei intenții utopice din capul unui entuziast naiv.

●

L-am găsit a doua zi, mort-asfixiat la câțiva centimetri de aquariu.

— Sărmanul peștișor.

— Trebue să-ți spun draga mea, că am fost foarte afectat de moartea lui Licas.

In ziua când am căpătat aquariul cu perechea de pești nu-mi închipuiam că aș putea vreodată să mă atașez de animalele astea tăcute și cu sângele rece. Priviam aquariul ca pe un obiect pur și simplu decorativ, care prin silueta sa sferică și împodobirea lui interioară cu scoici și plante va da camerei mele un aspect mai elegant și mai plăcut.

Dar viața în preajma acestor animale delicate, cu carnea transparentă care nu ascundea aproape nici un detaliu al anatomiei lor interne, m'a făcut să mă interesez de traiul lor, de problemele cari le apar și de dorințele ce le încearcă.

Rafila, care a ascultat toată povestirea lui Anton, puțin nedumerită, găsi momentul prielnic ca să întrebe:

— Dar ce specie de pești sunt ăștia?

Eu știam că în general peștii nu sunt atât de pasionați.

— Sunt o specie curioasă. Au un nume destul de impresionant: Xiphophorus Helleri sau peștele spadă. Ceeace este însă foarte nostim la ei nu e atât transparența lor, cât faptul că nasc pui vii. Astfel sexualitatea lor se manifestă mult mai tumultuos și se încheagă într'un contact similar conjungării celorlalte animale superioare.

Dar mai au o particularitate și mai interesantă. Știi că îți povesteam, că Bilitis devenea din ce în ce mai puțin feminină.

— Intr'adevăr, ce s'a mai întâmplat cu ea?

— „Blestemul speciei ei". Până într'o zi am reușit să văd și eu ceeace defunctul descoperise cu multe zile înnainte. Bilitis se transforma din femelă în mascul.

Iar aripioara din spate căpătase splendida formă a unei spade, așa cum îi șade bine unui Xiphophor-mascul.

M'am interesat de capriciile și curiozitățile acestor pești, la un crescător de pești decorativi. Mi-a spus că e un fapt cunoscut la această specie și și-a completat argumentația cu o impresionantă bibliografie germană și americană. Evident că m'am mulțumit să răsfoesc un singur tratat elementar, din care am cules câteva date despre viața lor.

In plus, m'a sfătuit să îi iau „d-lui Bilitis" o tovarășă de viață, lucru pe care l-am și făcut. Sunt perechea vioaie care evoluiază în aquariu, în fața ta.

— Evident că noua femelă poartă numele Mnasidika, spuse Rafila, care cunoștea legenda adevăraților Licas și Bilitis,.

Anton lăsă țigara pe marginea scrumierii. Silueta sveltă și sidefoasă a masculului urmată de aceea molatică și alburie a femelei treceau în revistă frunzele uriașe ale plantelor.

Incepea seara. O seară de toamnă prelungă și calmă asemeni împlinirii unui largo. Lumina de cupru a soarelui în amurg dădea o strălucire exotică nisipului din aquariu pe a cărui suprafață se mișcau umbrele tulburi ale celor doi pești, printre umbrele dense și nemișcate ale plantelor și pietrelor.

Din țigara lui Anton, părăsită pe marginea scrumierii, se ridica un fir tors de fum albăstrui, imaterial și subtil ca o rugăciune.

Invinșii dragostei

de CAROL ANTON APOSTOLESCU

Câteva minute după ce „Kaiser Wilhelm" lansase torpila, comandantul Hans Ruge citea, la manometru, cu brațele încrucișate, cifrele, pe care i le indica acul.

„Cincisprezece... doisprezece metri..."

Submarinul revenea la suprafață, să-și contemple, victorios, opera. Peste tot plutea o satisfacție decentă, o bucurie discretă, o tresărire inexprimabilă a orgoliului, pe care mateloții o priveau așa cum se cuvine, cu ochi de învingători, dar cu presentimentul durerilor pe care le aprindeau, și al speranțelor pe care le curmau, independent de sentimentele lor. Inainte de a ieși la suprafață, „Kaiser Wilhelm" stopă motoarele, ca măsură de precauție. Dar nimic neobișnuit nu se auzea; marea era liniștită. Nici un sgomot, nicio mișcare, decât tremuratul valurilor. Comandantul Hans Ruge se aplecă pe lentila periscopului și privi. Sus, totul era calm. Prin tribord, insula Yet-so își profila masa ei cenușie, peste apele albastre. Ploaia continua să cadă măruntă și deasă. Amintirile îi fugeau prin minte, care de care mai mișcătoare, mai plastice: casa din Stettin, mica masă din hall, unde obișnuia altădată să povestească copilului — pe care ținea să-l împrietenească din vreme cu marea, să i-o infiltreze în sânge — călătoriile sale prin locuri minunat de ciudate și de atrăgătoare, cutia de țigări, lucrată în lemn de migdal, pe care o adusese din peregrinările sale, cafeaua și pașențele, pe care i le plătea Brigittei cu îmbrățișeri pasionate, da! atâtea lucruri dragi, de care războiul îl despărțise, le revedea mișcat, cu aceeași strângere de inimă cu care deplângi propria ta fericire. Dar încet, încet, imaginile care avuseră în mintea lui o acuitate, care-l uimise, se șterseră. Când deschise ochii, erau departe. Navigau sub cerul liber, în noaptea caldă și atât de senină, încât se vedea până departe în zare, iar marea era fără un val. Se întrebă cine dăduse comenzile și pentrucă știa că nimeni altul decât el nu putuse face acest lucru, ar fi vrut să-și aducă aminte cum arătase, în momentele acelea, dar nimic, nicio reminiscență nu-l ajuta. Simțea mai mult ca oricând, dorința să-și desmorțească trupul, afară, sub cerul liber, să respire răcoarea nopții, ca în vremurile mai fericite. Ce frumoase erau nopțile în largul mărilor, ce bizar era parfumul acela moleșitor și fără nume, pe care briza îl aducea din pădurile coastelor asiatice, sau din livezile de flori, cu numiri simbolice, ale insulelor... Se gândi la război, la amarul de zile de când ducea viața asta, trudită și câinoasă, de șoarece al mărilor, și suspină adânc.

— O mină drept înainte! strigă deodată marinarul de veghe.

— La tribord, mină? spuse comandantul Hans Ruge, tresărind.

Ordinele sale erau mașinale, reci și precise.

— Stopați. Bara toată la stânga.

Submarinul a stopat; cu mișcări lenește, se învârtește pe loc și-și urmează drumul. Pata neagră se șterge încet sub dansul valurilor și umbrele nopții.

— O mină ruptă de ape! făcu sec, secundul Franck.

— Desigur, Franck. Furtuna a fost eri o frumusețe, nu altceva. Ce mai valuri de uragan, în mările astea fără fund!

Comandantul plescăi admirativ din limbă și-i bătu ușor pe umăr.

— Al dracului noroc, Franck. De doi ani și mai bine să n'ai o leacă

de răgaz, departe de țară, de ai tăi. Păcat că nu mă pricep, cel puțin, să scriu. Ar fi niște romane ca în basm. Premiul Nobel pentru literatură. Conrad, Farrère, Touchard, Green, ca să nu-ți vorbesc decât de autorii care-ți plac, n'ar fi nimic în comparație cu ce-am face noi. Noi trăim viața, pe care ei o construesc din nimic, din imaginație și care, natural, e falsă, pentru că nu e smulsă din realitate, deși majoritatea cetitorilor o găsesc verosimilă: dar aceștia n'au idee de mare, decât în măsura în care și noi suntem savanți în filologie, sau în preistorie. Iți dai seama ce înseamnă lucrul ăsta?

— Evident, e regretabil, dar oricum, e treaba lor, nu ne privește pe noi; și odată ce lumea îi acceptă, trebue că nu-s de lepădat.

— Ce?... Ce spui...?

Mă mărginesc numai să am o părere, domnule comandant.

— Bine, dar dumneata ții parte unor cabotini, care n'au văzut ceeace scriu decât pe bordul unui pachebot, sau în imaginația lor bolnăvicioasă, care vor să mistifice publicul și se înșală, mai întâi, pe ei înșiși? Haida, de, astăseară nu ești bine dispus! bolborosi el, cu ciudă.

Conversația cu secundul Franck iritase spiritul comandantului Hans Ruge. Se ridică și ieși pe punte. Vântul se deșteptase și milioane de stele unele mari și strălucitoare, altele de-abia perceptibile și înghesuite de păreau o bandă albicioasă, clipoceau pe cer. Marinarul de quart adulmeca întinsul apelor. Comandantul Hans Ruge se opri o clipă, căsicând ar fi voit să-l întrebe ceva, dar își continuă plimbarea de-alungul podiștei, fără să-i fi adresat un cuvânt. Se lipi de capota de oțel a chioșcului de cart și explorâ vasul. In lumina lividă a nopții, carapacea verzuie a submarinului lua forme apocaliptice, de monstru marin. Piesele de 57, cu gurile întinse, în așteptare, suprapuneau impresiei o notă de tristețe. Două păsări de pradă, cocoțate pe spinarea unui animal, care-și adulmecă victimele, după mirosul cald al sângelui. Cu cascheta dată pe ceafă, aspira aerul sărat și tare al mărilor, și atât de înviorător, încât îl simțea cum îl desmorțește, cum pătrunde într'însul ca o viață nouă. Coborî, cu greu, de pe podișcă, la postul său, la datorie, încredințat că un comandant își poate permite mai puțină libertate, decât oricare din mateloții săi, și se închise în cabina sa de veghe, în timp ce regretele și mii de amintiri, pe care sensibilitatea lui le trezea, îl asediau și-l răscoleau. Se uită la ceas. Erau orele două trecute și atmosfera i se părea turbure, de nesuportat. Se așeză pe bancheta sa și verifică acele cadranelor. Totul era regulat, in funcționarea mașinilor. Cu opt noduri pe oră, spera să atingă uscatul la crăpatul zilei. Tăcut, comandantul își recapitula misiunea. Incă un transport de trupe, pe care avea să-l împiedece să-și continue drumul. Alte victime, alte dureri. In acest moment, T. F. F. sbârnâi și telegrafistul transcrise, pentru șeful său.

„Transportul amânat. Continuați drumul. Supraveghiați coastele, până la noi ordine. Confirmați primirea".

Comandantul zâmbi. Un zâmbet șters, incolor, care vorbea prea mult, sau nimic. Se gândi, cu amărăciune. „Mai plimbați-vă. Amânați scufundarea convoiului câteva clipe, dar nu neglijați ceeace vă pică incidental". Cam acest lucru voia să spună telegrama. O revoltă surdă îl cuprinse. Războiul ăsta era fără sfârșit. O viață ratată. Și-l stăpâni un desgust fără fund, o ură imensă pentru toți, pentru viața care nu mai era decât o meserie în slujba morții.

T. F. F. puncta din nou și operatorul transcrise: „Semnalat escadră inamică în largul arhipelagului Babuyan. **Introuvable** șef de escadrilă. Avizăm în caz de atac. Continuați drumul".

„Atențiune. Submarinul 06 descoperit și cufundat, la șapte mile de Yet-so. Confirmați primirea".

— Asta e tot? întrebă comandantul.

— Tot, domnule comandant. Mesagiul a fost lansat de pe bordul lui „Prinzess Anna", de comandorul Huntz.

(Urmare în pag. 7).

Cronica ideilor

ANTON DUMITRIU: Bazele filosofice ale științei (II)

Pentru ca să devină posibilă enunțarea legilor științifice, savantul studiază natura nu așa cum este ea, adică într'o indisolubilă evoluție și continuitate intrinsecă, dar o descompune în fapte izolate.

Am văzut însă că prin acest procedeu, impus de exigența psihologică de a simplifica, omul de știință scapă de sub observație nu numai esențialitatea lucrurilor, adică legăturile, tendoanele cauzale dintre fapte, dar chiar o imensă parte de material, multe, foarte multe fapte.

Având a stabili o lege științifică, ei selectează în munca lui anume **acele** fapte care convin gândului ori tezei pe care trebue să o stabilească. Pentru a ajunge la simplificări, cărora le dăm titlul de legi, eliminăm cercetările și stările care deși face parte tot din **prezentul material faptic**, deci demn de a fi luat în seamă, totuși contrazic eficiența formală reclamată de legea științifică.

Plecând dela fapte, adică dela entități particulare, nu putem obține decât legi particulare, adică fără putere de aplicabilitate generală, absolută.

Ceiace ar părea că sdruncină însă punctul de vedere metafizic pe care autorul acestei lucrări cată să-l dovedească la baza științei, este principiul **previziunii** fenomenelor, afirmat de legile științifice.

Intr'adevăr, dacă este adevărat că legile științifice nu pot reține esențialul, adică evoluția universală a fenomenului, cum se explică totuși că ele **prevăd**, uneori cu uimitoare preciziune, ceiace se va întâmpla în viitor?

Cum vom putea răspunde obiecțiunei că previziunea științifică nu are nimic de a face cu psihologia savantului, ea fiind fatală și necesară, cel puțin în măsura limitată a fenomenului la care se aplică?

Reichenbach observă dealtfel că, lipsită de orice metafizică, știința își are valabilitatea ei numai în puterea de a prevedea evenimentele viitoare.

Mai întâi că **previziunea** științifică va avea să sufere aceiași infirmitate ca legile științei. Anume că nu poate pretinde nimic de absolut și de etern, pentrucă nu-i făcută să cuprindă nici **totalitatea** faptelor și nici legătura esențială dintre acestea. Pentru a putea cunoaște și deci prevede viitorul cu certitudine deplină, este elementar ca să putem cunoaște în prealabil **întreg** prezentul, prezentul **complet**. De acest lucru și-a dat seama **Laplace** atunci când a postulat pentru omul de știință o inteligență atotcuprinzătoare, o supra inteligență, căreia să nu-i scape nici unul din faptele unui interval de timp, care să le aibă în seamă pe toate. „O previziune științifică încearcă să fie o extrapolare a unui interval cercetat experimental" scrie d. Dumitriu (pag. 122).

Ori, acest lucru nu se întâmplă. Suprainteligența atotcuprinzătoare reclamată de Laplace nu este omenește posibilă, în plus, aspectele supreme ale unui fenomen asupra căruia s'au emis previziuni științifice, prea adesea nu sunt de natura prezentului, ele se descoperă ori se adaogă mai târziu, foarte târziu și întâmplător, și niciodată în întregime, astfel încât să îndreptățească absoluta lui cunoaștere.

Eddington, citat de d. Dumitriu, confirmă cu firească sinceritate acest adevăr în cunoscuta lui lucrare „Nouveaux sentiers de la science": „Alături de superinteligența imaginată de Laplace, pentru care nimic nu ar fi nesigur, luă loc o inteligență pentru care nimic nu ar fi sigur, dar anumite lucruri **excesiv de probabile"...**

Variația fenomenului, fără să intereseze dacă se face în salturi „foarte lente" ori evoluiază în schimbări bruște *), este certă și continuă. D. Dumitriu remarcă judicios: „Știința se găsește în fața evoluției universului cu care nu poate avea decât un punct de contact, — **prezentul**" (pag. 123). Prezentul acela necomplet, din care s'au selectat doar parțiale aspecte, lipsit de legătura cu esențialitatea ultimă a fenomenului din care a fost smuls! Viitorul pe care îl prevede un asemenea prezent fenomenal (singurul posibil omului!), evident că nu poate fi decât pe măsura imperfecțiunii acestuia. Deaceia mai toate legile științifice sufăr retușeri curente, din necesitatea de a pune de acord prezentul actual cu acela care a devenit trecut și care a promovat, a prevăzut o lege, fără putință de lungă și generală aplicabilitate. Ce mai rămâne din valabilitatea științifică și obiectivă a unei legi, din moment ce ea se modifică incontinuu, potrivit descoperirii unor **noui fapte** din aceiași categorie fenomenală, care vin să atenuieze imperfecțiunea legilor, fără ca să isbutească vreodată în totul? Prinurmare, noui, permanente, reale, nu sunt decât **faptele**, care sunt „cente prin definiție". „Ceeace moare sunt teoriile, adică știința, ceeace trăește sunt faptele, adică observațiile empirice" (Bazele fil. pag. 223).

Spațiul nu ne îngăduie să ne ocupăm de unele capitole fundamentale ale cărții. Iată-ne obligați să venim la întrebarea ultimă: De ce ne ocupăm totuși de teorii? De ce facem știință? „Ar trebui să ne întrebăm nu ce este ci pentru ce facem știință" (pg. 228). Răspunsul este elementar: facem știință ca și filosofie, îndemnați de acele intime exigențe psihologice care ne poruncesc să schimbăm ceva din neputința noastră omenească. **A putea, înseamnă a fi**, afirmă cu destulă profunzime d. Anton Dumitriu, adeverind prin aceasta faptul că omul este o existență metafizică, un centru fenomenal.

Așa cum credea Aristotel: poate că undeva, departe, **a fi și a ști să fie unul și același lucru.**

MIRCEA MATEESCU

*) Vd. Ed. le Roy, „Science et Philosophie".

In vacanță, spre Ismail

de SERAFIM CADAN

— Liudmila, nu pleca! Te rog. Mă îndispune trenul acesta negru. Mi te fură! Până aci a fost cum a fost; credeam că totul este doar o glumă. Acum văd că s'a sfârșit. Pleci. Mă înșelam; sperам că te vei răsgândi; că toată pregătirea este un truc răutăcios și la gară îmi vei spune, așa cum numai tu știi să spui, Liudmila: „Vania, te-am „dus". Hai acasă!" Nu! Tu mă părăsești.

Tânărul mlădios, așezat hotărît în fața treptelor trenului, revarsă din ochii lui buni, de un negru catifelat, toropeala caldă a unei dragoste nestăpânite, asupra făpturii micuțe, gingașe, cu ochi albaștri, cari sorb fluidul privirii lui.

— Vania, Vania, fii cuminte! Ne privește lumea. Nu mă opri. Aceste cinci zile vor trece repede. Să fii și tu singur; să te plimbi cu fete...

— Ești rea! clătină tânărul, trist, din cap. Ești rea! Sărbătorile Crăciunului fără tine vor fi un chin. De ce mă pui la încercare? Pentruce întinzi coarda? Vrei înadins să vezi pe un bărbat cât de mult suferă din cauza ta? Știi bine că pentru mine a murit tot ce a fost femeie, odată cu logodna noastră.

— Răsfățatule! Iubitule! Știu, știu. Nu te supăra, dar, trebuie. Ți-am explicat de atâtea ori. Doar nu ne despărțim pentru o veșnicie. Tu ești înțelegător. Cunoști bine scopul plecării mele. Hai, că-ți spun înc'odată. Ei, nu, nu te bosumfla! „Gâză piticuță cât un ou n'ai văzut păscând un bou?" Cui spuneai așa, Vania? Nu sunt eu gâza ta cea piticuță? Nu mă ascund eu la pieptul tău de uriaș?

Fata pune mâinile în șolduri și-și impune, râzând, o figură serioasă, gravă, imitând, probabil, momentele de voinicie ale tânărului.

El se străduiește zadarnic să nu cedeze acestei drăgălășenii cuceritoare și începe să râdă.

— Gâzulița mea, gâză! Mă faci să râd când îmi vine să plâng de necaz. Ismail! Ismail! Ce te atrage atâta?! Încep să bănui că este cineva la mijloc. Nu! Nu te las! Îți iau geamantanul și merg acasă! Înțelege-mă, te roq, e primul nostru Crăciun de logodnici proaspeți și, uite, parcă ceva îmi spune să te opresc. Simt că voiu înnebuni în lipsa ta. Să mă audă careva cât perorez, aici, ar bănui că sunt un gelos fără pereche Mi-e rușine și mie să mă port atât de școlărește, dar sunt sincer și, deci, nu-s de condamnat. Pentru mine o zi fără tine înseamnă nervi sdruncinați, somn dus și înțepenirea totală a tocului.

— Vania, gâza pleacă! A! uite s'a dat semnalul! stai, Vania, dă-mi geamantanul!

Fata prinde valiza și, în timp ce tânărul rătăcește, aiurit, cu ochii după locomotivă, buzele ei moi îi cuprind gura într'o sărutare pătimașă, amețitoare, nu-l lasă să se desmeticească, iar când se trezește, ea s'a suit în vagon, e la geam și-i face bezele.

— Liudmila, șoptește el mustrând-o din ochi. Îi arată prin gesturi că de îndată se va arunca sub roțile mașinii și ea va trece spre Ismail peste corpul lui sfârșiat.

Fata râde cu gropițe, face semn că nu are voie, e păcat, pedepsește Dumnezeu și arată la cer. Ridică sus cinci degete și-i arată prin mișcări să vină s'o întâmpine în același loc, după atâtea zile.

Trenul se opintește, gâfâie, tușește răsunător, învinge niște stavile nevăzute și începe să se scurgă pe șine ca o panglică uriașă, cenușie, înghițită bucată cu bucată de întunerecul lacom.

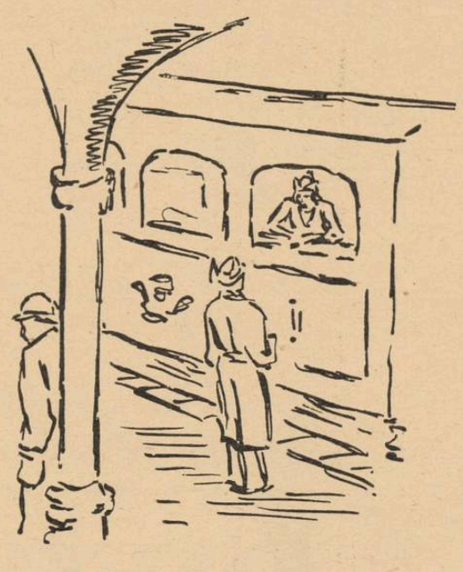

Liudmila nu-și deslipește ochii de pe chipul logodnicului. Îl străpunge, îl sfârtecă, îl cheamă în sufletul ei, să-l cuprindă întreg, întocmai, pentru prea lungul răgaz de cinci zile al despărțirii.

El s'a descoperit, stă închis, sobru, o stâncă neclintită; fuge, înainte, cu gara, cu stâlpii, se pierde printre lumini, acum e el cât o gâză, un punct și dispare.

Ea se desprinde dela geam, cu lacrimi pitite între gene, cu noduri rebele în gât.

Se înfundă sgribulită într'un colț, dar nu uită să-și lase mâna nepăsător, pe genunchi, ca toată lumea să vadă inelul lucitor de logodnă de pe deget.

In ochi i s'au cuibărit toate văpăile dragostei împărtășite. Îl iubește, atâta, pe Vania! El nici nu bănuie cât curaj, stoicism și abnegație a pus ea ca să poată pleca. O adevărată jertfă. Cinci zile departe de el sunt mai lungi decât însăși vieața! Să nu-l vadă, să nu-i vorbească, să nu-l sărute, oare poate el înțelege cât de aspră e această pedeapsă? El o amenințase că se va arunca sub roțile trenului, iar ea abia se stăpânește să nu tragă semnalul de alarmă și să nu țipe s'o ducă înapoi, pentrucă nu știe dacă va putea să reziste dorinței de a sări pe geam. Totuși trebuie să se liniștească. Trebuie. Aceste cinci zile sunt ale părinților. E prea crud să dormi și să te bucuri de fericirea ta egoistă când ei trăiesc numai pentru ea, pentru Liudmila, unicul lor copil. Patru ani. Atâta vreme nu i-a văzut. Nu merge. E sălbătecie. Slujba, Facultatea, au fost multe cauze de opreliște. Acum le va arăta fotografia lui și... inelul.

Il admiră fericită, cu sclipiri senine în ochi.

Biata mămițică e supărată pe drept. Scrisoarea ei a fost atât de înduioșătoare și de tristă! Că dacă fetița, odorul lor drag, nu s'ar plictisi cu ei, doi oameni bătrâni, și dacă ar vrea să se repeadă la Ismail să le mângâie ochii, le-ar face o bucurie mare; că ei i-au făcut și un pomuleț de Crăciun, ca atunci când ea era cât un degetar și le va fi tare urât pe lângă el, singuri; că tata e rău cu inima lui, vrea s'o vadă, să-i dea binecuvântarea lui, că nu știe dacă va apuca primăvara...

Un văl negru se așterne în inima ei peste tot ce a fost iubire, vis, fericire și roua lacrimilor răsare din colțurile ochilor.

— Duducuța de ce lăcrămează? e curios să știe un domn spătos, cu figură prietenoasă, deschisă.

Ea revine, ușor, din gânduri, se desprinde din tulburări și până să-l privească pe cel din față, cu întrebarea, crucește șovăitor ochii în jur. Cine a mai văzut-o plângând? Nici n'a observat, până acum, cu cine se află în vagon.

Alături vede pe un locotenent. Chipeș, îndrăzneț, trăsături nobile, cinstite.

Surâde, ascuns, în sinea sa că Vania zărindu-l atât de aproape pe lângă ea s'ar fi necăjit. El însă nu o interesează cu toată ochiada-i fățișă și galeșă. Colo un bătrân, fără picior, cu decorații, barbă, mustăți albe, de parcă ar fi tatăl ei. Și o doamnă slăbuță, speriată, cu un țânc cuminte. Ce fericit și ocrotitor îl leagănă în brațe! Așa va fi și ea în curând. Se roșește, ochii se umplu de o mulțumire nouă, necunoscută, se întoarce spre cel care o întrebase și răspunde cu încredere:

— Domnul meu, am plâns de fericire!

— Halal să-ți fie, duducuță! o mândrie de fată ca matale cum să fie altfel! întărește el, sigur, mângâind-o părintește din ochi.

Acest ton o dispune, o încălzește, o farmecă. O animă o undă de prietenie pentru el, și, o îndeamnă să-l prețuiască, să fie familiară, să încline spre destăinuiri.

— Da, domnule, sunt fericită; ard de nerăbdare să ajung mai repede acasă.

— Unde mergi, matale, duducuță?

— La Ismail. Am doi bătrâni scumpi care mă doresc. Nu m'au văzut de multă vreme și va fi o înseninare, să mă aibă de sărbători între ei. Am terminat studiile, am slujbă și acum o săptămână m'am logodit. Iată și verigheta, aici, pe deget, termină ea mândră și-i întinde mâna orgolios, cu grație, spre a-l convinge că totul este așa cum spusese.

Domnul contemplă în tăcere degetele gingașe, mici, pufoase, cari par imaginea sufletului ei alb și curat, pâlpâind de dragoste și grijă pentru părinți și logodnic.

Pe buzele lui se aprinde un surâs firav, ca o tresărire, un surâs parcă din trecut, din amintiri colbăite. Parcă vrea să spună că odată a cunoscut și el aceste sentimente de vrajă, dor și speranță. Fața lui rotundă se schimbă, reînvie și apare toată, înnotând în adâncă bunătate, iar ochii se limpezesc, se măresc, încrețiturile dispar din jurul lor și se înveselesc, tineri și senini.

— Gigicuță e mânușița matale, duducă, parc'ar fi a nevăstucii mele!

— Sunteți însurat? Ce bine-mi pare! se bucură ea spontan și bate din palme.

Locotenentul de alături surâde ironic. Ea se rușinează de purtarea-i copilărească și se retrage, serioasă și cuminte în colțul ei.

Domnul din față n'a observat nimic și continuă să vorbească răscolit în sentimente.

— Da, duducuță dragă, îs de unsprezece ani însurat. Am și doi copilași. Stai, acușica, îți arăt și pozele lor.

Liudmila privește turburată cu un simțimânt duios de viitoare mamă, la două botucuri mirate, bocârnoase, ținându-se de mână.

Îi înapoiază, timid, respectuos, fotografia, ca pe un lucru despre care nu se poate vorbi, ci se cade să păstrezi o pietate religioasă.

Domnul pune cu grijă pozele la loc, ascunde portofelul și se pierde cu ochii pe geam.

Liudmila se învăluie într'o tăcere ciudată, plină. Este năpădită de sentimente noui, copleșită de gânduri învălmășite.

E adânc mulțumită că se apropie de părinți. Se umple de o recunoștință necunoscută pentru sărbătorile Crăciunului. Zile minunate, când în fiecare cămin se naște, împreună cu Mântuitorul, o bucurie voioasă, îmbătătoare, care rămâne pentru tot anul. In casă la ea acum e forfotă; bătrânii gârboviți au întinerit de emoție și așează toate lucrurile ei la locul de cinste. Se întrec în pregătiri și presupuneri. Umblă în vârfuri, culeg firicele de praf nezărit și sar la ușă la fiecare trosnet. Dragii mei! Și domnul cu care a vorbit cât de zorit e probabil, în sufletul lui să ajungă acasă, unde gurițele ciripitoare ale copiilor nu mai tac de dor după tăticu. Și locotenentul e dorit, așteptat. Poate de părinți, ca și mine, poate de o fată. Este el cam mândru, dar e tânăr și drăguț. Se iartă. Doamna cu copilul și ea, de sigur, prilejuiește înfiorări de nerăbdare cuiva, departe. Bătrânul acesta, mucenic al neamului are și el un locșor unde nepoții se ițesc pe poartă să vadă când va veni bunicul...

Trec ore multe, între visări înfloritoare și aținiri iepurești.

— Fre-că-ței! gângăvește, somnoros și plictisit șeful de tren, întredeschizând ușa compartimentului.

Trenul se oprește câteva minute, și în suflete rămâne o senzație supărătoare de tărăgănire.

Apoi, ca un drumeț silit să meargă tot înainte, trenul se desprinde de peron, ințește speriat, părăsit și tremurând, mușnegește, o ia la galop pe cărăruia de fier.

Afară vântul se'nnăbușă, se chinuie, se prăbușește în geamul vagonului, dornic să pătrundă, iar ploaia ciocănește strident în pereți. Nu-l lăsa! Nu-l lăsa!

Câmpul se vede alb, înghețat, pustiu și jalnic, cum sunt beciurile vechi, părăsite.

Deodată, într'o clipită mai scurtă decât începutul unui fulger: Liudmila deschide brusc ochii. Toți dorm. La botul trenului se aude un bubuit cârâitor, necuprins de mintea omenească. E ca un spasm bălăngănitor, de parcă două fiare preistorice s'ar fi înhățat din toate forțele. Pereții vagonului pornesc să se fărâme, să se spargă, să sară în lături. Liudmila are senzația că se prăvălește spre domnul din față...

Vagoane ciuntite, cadavre desarticulate au scormonit pământul. Vântul se tânguie și urlă nebun. Intunerec, moarte.

Sunt doi. Vii. Oameni la înfățișare. Au inima lui Cain și sânge de câine turbat.

— Aici ceva?

— Nimic. E sărăcuță!

— Lucește pe deget.

— Ia-l, e inel.

— Se ține tare.

— Rupe-l.

Printre gemetele fioroase ale rafalelor, a hârșâit ceva slab. Degetul cu verigheta Liudmilei a rămas în mâna diavolului de om.

INFRUNTARE

de MIHAIL ZAPOROJEȚ

— Nea Faaaneee! Nea Faaaaneeee!...

Dar larma citadină înghiți strigătul strident de ajutor.

Cu rezerva ultimelor puteri, Tinel descleștă mâna care-i strângea urechea — și, străfulgerat de o ideie salvatoare, lovi puternic cu piciorul — ca un resort — gamba îmbrăcată în ciorap cârpit a „adversarului", doborându-l la pământ.

Cu priviri de viezure scrută strada și o luă la fugă pe linia lui „șaisp'ce", în direcția casei, — strângând grijuliu, sub braț, ghiozdanul de carton presat, pătat de cerneală violetă.

Și depărtarea estompa încet, încet, — văicărelile celui lovit.

— Ce alergi așa, Tinele? — îl opri Fane Muscalu, vardistul, spaima mahalalei dinamice și lesne „inflamabile", — care tocmai ieșea dela „Doi berbeci" (vinuri din pivnițele „proprii") — unde își luase obișnuita cinzeacă de „verde".

Copilul, surprins de intervenția bruscă a protectorului invocat în primejdie, se opri. Rămase un moment mut. Privi, cu regret în ochi, pumnul vânjos — ca o reclamă comunistă — al lui nea Fane, cugetând la tardivitatea apariției celui chemat într'ajutor. Apoi, bâlbâi precipitat:

— M'a... m'am bă-bătut cu unu'...

Vardistul îl luă de gușă cu degetele-i groase ca niște debrețini — și strângându-l mai-mai să țipe, zâmbi:

— Hm... Ei și?... Te-a bătut? Te-a bătut ăla pe tine?

Apăsă, șiret, pe ultimul cuvânt.

Tinel, încurajat de gestul și tonul ocrotitor al gigantului, se înseninâ. Trase strengărește bascul pe sprânceana stângă, sparse cu mâneca perla de sub nas, torcând fir de borangic, care se frânse, — și înfigând arătătorul pătat de cerneală în direcția buzunărașului stâng dela piept, — răspunse ferm:

— Pă mine? Pă mine să mă bată?! Hm!...

Nea Fane zâmbi satisfăcut de siguranța și curajul plodului dela mahala — și-l bătu prietenește pe umăr:

— Bravo, mă Tinele! Nu te lăsa!...

De câte ori n'a visat să ajungă ca nea Fane? De câte ori n'a privit, cu răsuflarea întretăiată de admirație, efectele pumnilor vardistului, repeziți în vre-un grup de cheflii încăerați? Cuțit? Box? Păi, Nea Fane nu se teme de nimic! Nea Fane e... „Nea Fane"! Invincibilul, atotputernicul, supranaturalul Nea Fane!...

Formule magice ca:

„Las'că te spui eu lu' Nea Fane",

sau:

„Păi sunt prieten cu Nea Fane",

îl ocroteau pe Tinel de expanziunile contondente ale camarazilor de bile sau arșice. Era căutat și adulat de toți. Protejatul lui Nea Fane. deh!...

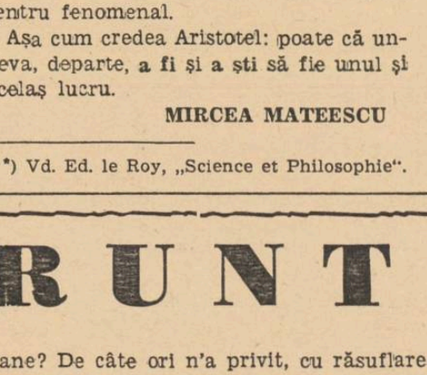

Intâlnirea neașteptată cu vardistul și tonul blând și ocrotitor cu care acesta îi vorbise, îl liniștiră.

Plecă în pas lenes, cădelnițând cu ghiozdanul. Se opri în fața unei librării de mahala și privi absent cele câteva cărți îngălbenite din vitrină. Incercă să descifreze slova săracă a unui titlu. Silabisi:

— „Tăl-mă-ci-rea Vi-se-lor. Co-pright by Titu Eșanu"...

Mai reciti odată finalul, doar-doar s'o dumiri:

— „Cooo-priiight byyy"...

— Pă sfranțuzește trebuie să fie, — concluse el.

Se depărtă, scuturându-și grijuliu cu palma stângă, șorțul, de „cultura" sură rămasă dela soclul vitrinei. Nu-l prea încânta perspectiva refrenului trist (și bine „simțit", uneori) al maică-sii:

— „Iar ți-ai murdărit șorțul, împielițatule!? Las'că ți-o arăta el, tat'tu!"...

Și tată-său îi „arăta", cam des...

Un paj'doi" se opri în stație, văicărindu-se de'ncheieturi, ca un moșneag reumatic — și debordă, ca un stomah de om sărac, un aliaj pestriț de pasageri mahalagii....

— Gataaa! — strigă taxatorul — și namila sură și cu vânătăi — ca un obraz de bătăuș — se urni din loc, văitându-se din nou.

— Gataaa! — îl îngână Tinel.

La colțul simigeriei lui Nea Ali, o javră lihnită de foame cerșea din ochi vre-o umbră de covrig uscat, măcar din cei căzuți pe jos sau arși, — adulmecând mirosul cald și ispititor.

Tinel traversă strada. Țugui buzele ca pentru sărut și-l strigă, repetând de câteva ori chemarea. Câinele îl privi blând — cum numai negrăitoarele pot privi — și mișcă extremitatea cozii cu blana mâncată de moliile mizeriei. Cu o plăcere sadică, Tinel trase piciorul drept înapoi, îl înțepeni și....

Animalul continua să se gudure, servil. Se căznea să-și miște urechea bleagă, năclăită de supurație.

Tinel opri gestul proiectat. Un sentiment cald de milă — ca un corolar al încăierării de adineauri — îi cuprinse inima. Privi mai atent câinele. O, cât de mic e! Și ce mare-i el, Tinel! Se autostudie. Își privi pumnii, piciorul. Se înduioșă.

Țugui buzele, și repetă din nou chemarea. Câinele se înviorâ a recunoștință. Se târî până la gheata brantuită a copilului, ștergându-i-o de praf, cu grumazul.

Tinel scotoci în buzunarele șorțului, scoase un leu și cumpără un covrig. Il fărimiță în palmă și începu să-l arunce, bucățele, câinelui. Animalul se culcă pe burtă și rontăia de zor.

Traversă strada și-și văzu de drum. La colț se opri și privi îndărăt. Câinele rămase pe loc — și continua să rontăie crâmpeie de covrig. Il strigă odată, de două ori...

— Hai, na! Vino 'ncoace!..

Repeta chemarea.

Din capătul opus al străzii, „paj'doi"-ul se apropia fioros, ca un monstru apocaliptic.

Câinele își rătăci privirea în direcția de

(Urmare în pag. 7-a)

Considerații despre repertoriile teatrelor bucureștene

de VICTOR POPESCU

Un mic răgaz între premiere, îl vom întrebuința făcând câteva observații pe marginea spectacolelor de teatru ale Capitalei. Nu avem în București prea multe teatre, așa încât totdeauna piesele ce se joacă au un caracter de unitate. Sunt legate între ele prin fire invizibile cari le înmănunchiază. Putem totdeauna, aruncând o privire asupra lor, să ne dăm seama de tendința artistică a publicului. Sunt puține teatre și ele nu oferă spectacole variate, pentru toate gusturile, ci dimpotrivă, concentrare asupra gustului majorității.

Din însăși această concentrare izvorăște una dintre racilele teatrului nostru. El este un teatru de concesiuni.

Concede publicului ceeace el îi cere. Nu-i este frică de banalitate.

Intr'un oraș cu multe săli de spectacol vor fi totdeauna câteva dintre ele, hotărîte, **în lipsă de altceva original**, să reprezinte și opere împotriva gustului general.

Printre ele de multe ori se găsesc și opere valoroase.

Acolo însă unde teatrele sunt câteva, pasiunea de a căuta **ceva nou** spre înviorarea publicului, nu există, fiindcă acesta, în orice caz vine și cere ce-i place.

Consecință? Teatrul îi acordă concesii. Și bineînțeles, ca întotdeauna, acolo unde gustul majorității vulgului se impune, concesiile sunt de o calitate îndoelnică.

Exemplul cel mai viu îl avem în actuala stagiune. In locul unei îmbunătățiri calitative a repertoriului, care în coloanele acestei reviste a fost de mai multe ori cerută, nivelul artistic al spectacolelor rămâne scăzut.

In primul rând, piesele serioase, drame, și chiar comedii, au dispărut aproape cu desăvârșire.

Locul le este luat de farse, de comedii bufe cu spirite ridicole provocate de situații absurde. (Oameni cari cad, la fiecare pus, oameni cari n'au nici-o treabă și-și bat joc de ceilalți, etc.). Nu neg că mult comic poate lua naștere și de aci. Dar nu numai de aci.

Este esențial.

Faptele acestea sunt însușiri formale. Ele îmbracă o comedie, care este comedie și fără ele. Comedia există anterior lor, venite numai în momentul montării, în vederea jocului.

Este zadarnică întrebuințarea de spirite când numai ele au aportul comic.

Confuzia între formele externe cari îmbracă o comedie și comedia însăși, se observă astăzi aproape în toate piesele ce s'au jucat sau se mai joacă.

In ceeace privește drama, aci observațiile sunt mai aspre.

Când vre-un teatru îndrăznește să monteze o piesă de mare anvergură, cu o substanță profundă, face cea mai mare prostie. Este inutil să prezinți publicului un lucru serios. Nu-l apreciază.

D-l Dan Sireteanu
care obține un succes meritat, pe scena „Teatrului Ligei Culturale", în rolul lui Othello.

In schimb vrea comedii ușoare unde să râdă cu hohote. Care să nu-i ceară vreo sforțare cerebrală, fiindcă funcția gândirei astăzi este un lucru prea complicat, lăsat de fiecare în sarcina altora. Efectele se văd peste tot dealtfel.

Să i se prezinte comedii deci.

Teatrul Național, care totdeauna a dat dovadă de vigilență și pricepere în alegerea pieselor bune, a încurajat și el genul comediei. Afară de câteva comedii cu succes de casă, stagiunea aceasta, ca să fim sinceri, ne-a prezentat până acum câteva remarcabile premiere. Piesa d-lui Adrian Maniu, — nu pot spune decât astfel traducerei d-sale — și altele mai de mult prezentate, au adus frumoase clipe amatorilor de spectacole bune.

Insfârșit, trebue să spunem înainte de a termina, și câteva cuvinte despre teatrul Ligii Culturale.

In această mică sală, putem nu arareori, să găsim deosebite satisfacții. Repertoriul teatral intrat în clasicism sau pe cale de a intra, al acestui teatru, aduce un serviciu real celor cari doresc să se cultive și în domeniul teatrului eșalonat în vremuri trecute.

Față de aceste două din urmă teatre, trebue să avem mai mult respect. Nivelul lor a rămas înalt.

In special teatrul Național, mulțumită posibilităților tehnice, înfățișează totdeauna spectacolele bine puse la punct.

Este trist însă, că de câte ori o piesă bună, eșită din comun, și nu o comedie sau ceva în genul acesta, se reprezintă, succesul îi este palid. Și reciproc.

Iar celelalte teatre, evitând probabil succese palide, renunță la piesele „bune" și conced gustului publicului, spectacole simple, simpliste, inferioare.

Sălile în aceste cazuri sunt pline. Valuri de râs și de aplauze plutesc dela public la scenă, ducând cu ele trista realitate a unui nivel scăzut al gustului spectatorului.

INFRUNTARE

(Urmare din pag. 6-a)

unde venea chemarea, cercetă — și o opri asupra lui Tinel, recunoscându-l. Se ridică — și dădu să treacă strada.

Un strigăt frânt — ca de strună ruptă — și rămase, flasc, pe caldarâmul rostuit cu smoală. O dâră de rubin topit se prelingea din gura 'ntredeschisă — și lumina blândă a ochilor surprinși deschiși, pălea ca o licărire de candelă, în zori.

Era atâta resemnare și atâta iertare în această ultimă sclipire a ochilor de câine vagabond, încât Tinel, sosit în grabă, simți cum îndulosarea i se adună nod în gât.

Făcându-și loc printre trecătorii cari se opreau un moment — și-apoi se depărtau, scuipând, — Tinel transportă cadavrul ca de plastilină al animalului pe trotuar, îl lungi lângă rigolă — și rămase în reculegere. Ochii i-se umplură de lacrimi. Revolta îi urca sângele în obraji. Ar vrea să plângă, ar vrea să urle, să ia de piept — ca Nea Fane — pe toți și să-i izbească de ziduri, de caldarâm, de cer și de pământ...

Un autobuz se apropia în retur.

Tinel ridică, amenințător, brațul cu pumnișorul strâns — ca un gigantic ac de gămălie, înfipt într'o pernă-manechin — spre namila care se apropia — și, orbit de furie și de revoltă, — erou smult din fila 'ngălbenită de poveste, — se repezi să 'nfrunte botul goliat al monstrului de fier:

— Am să vă omor pe toți... mama voastră de crimi...

Dar strigătul de-amenințare se frânse brusc....

Peste bordura mozaicată a trotuarului, destinul pusese o fundă sângerie: să nu-i fi de deochi...

Peste crisparea de revoltă împietrită în neființa căpșorului izbit de trotuar, cineva pusese o foaie mototolită de gazetă...

...Pe undeva, la o răscruce de uliți, un cerșetor întindea într'una o mână veștedă, spre trecătorii veșnic grăbiți. Probabil ca să-i ghicească trecătorii viitoru 'n palmă...

MIHAIL ZAPOROJEȚ

INVINȘII DRAGOSTEI

(Urmare din pag. 5-a)

— Huntz... Huntz este la bord? Confirmați recepția și transmiteți salutări.

Huntz... Prin mintea lui Hans Ruge fugea trecutul, ca un soare... Potsdam... Berlin... viața din școala navală dela Kiel, aventurile lor nebunești și în urmă, după căsătorie, interminabilele partide de șah, sau pasionantele conversații în care se avântau în ceasurile de răgaz. Matelotul dela T.F.F. se strecură în compartiment și întinse, respectuos, mesagiul.

— Altul și iar altul! mormăi Hans Ruge, cu aer plictisit.

Il descifră, cu nasul în codurile amiralității: „Oder, pentru toți. Crucișetor inamic semnalat la capul Lingpo. Viteza cincisprezece noduri. Ruta probabilă Kiung-șu".

— Preparați lupta la tribord!, comandă el, cu glas clar.

Oamenii îndeplineau ordinul, în tăcere.

In acest timp, comandantul Hans Ruge nu-și mai ridica privirea de pe prisma periscopului. Crucișetorul înainta cu toată viteza, și-și făcu socoteala că peste puțină vreme va trece la verticală. Și atunci... In ocular, vasul se profila legănat de valuri. Incă o secundă și încă una. Flacăra vocii sale, clară, energică, sună comanda, cu oportunitate. Văzu totul, cu sânge rece, fără să murmure un cuvânt, fără să tresară. Acolo, departe, explozia se întâmplase așa cum o prevăzuse, violentă. Distrugătoare. Distingea turelele crucișetorului înclinându-se, puțin câte puțin, prova ridicată în vânt și deodată, totul dispăru, ca și când cineva l-ar fi atras într'o prăpastie fără fund.

„Nouăsprezece! socoti, ca pentru sine Hans Ruge. A nouăsprezecea victimă. Transmise, laconic, prin T. F. F.

— „Kaiser Wilhelm", către șeful de escadră: Inamicul descoperit la treizeci de mile N. W. de Yerin-fu. Scufundat. Așteptăm confirmare, ordine".

●

Submarinul defila dealungul coastelor, care-și precizau formele, din ce în ce mai distinct. In chioșcul de cart, matelotul Karl Schaudin aspira cu patimă, un parfum subtil și exotic, de mirt și de santal, parfumul unei lumi de vrajă, care se da tuturor, ca o mângâiere neștiută, într'o beție adâncă, cu gândurile pierdute departe, spre amintirile primelor fericiri. O clipă se simți transportat în Germania tinereții sale și armonia misterioasă, care-i vibra în suflet, îl transfigură și trăsăturile îi erau atât de pure, încât îi trădau, cu ușurință, extazul împietrit în inimă. Inchise ochii, ochii săi negri cari dădeau figurii un farmec straniu, și visă. Visă primăverile violete ale orășelului său, Mannheim, vârît pe un meandru al Neckarului, aproape de Heidelberg-ul poeților și al iubirilor romantice; teii și castanii, uitați de vreme, din grădina copilăriei; căminul, din marginea căruia ascultase, cu evlavie și emoție, glasul de cristal, din poveștile mamei; lampadarele colorate, de pe fațada teatrelor și localurilor de veselie, și străduțele curate, care-i erau atât de familiare. Și mai era Olguța, iubita cu mijloc delicat de viespe, cu mlădieri lenește de liană, cu buze umede, de mărgean, cu ochii înnecați, parcă, în smaraldul apelor, pe care le străbăteau, cu păr de mătase și surâs fascinant și desmierdător. Olguța sveltă și albă, fină ca rozul aerian al trandafirilor, pe care gândurile sale o învăluiau într'o lumină serafică. Amintirile îl chemau. Olguța îl chema. Toate îl chemau. Nu mai privea decât spre ele, decât imaginea deschisă și fermecătoare, răsărită ca din umbră, nu mai auzea decât cântecul pe care-l cânta și de care-i era plină inima. Fericirea îl înnăbușea, îl invada intens, ca o pasiune, îl umplea de o bucurie adâncă.

„Mannhein... Olguța..... Olguța..." murmura el, în reverie.

La bord, se desena carapacea cenușie a unui submarin. Dar matelotul de veghe, Karl Schaudin, plutea în lumea visurilor sale. Moartea se tupila cu pași de panteră. O detunătură... alta. Tunurile de cincizeci și șapte băteau submarinul, cu furie.

— Plonjați, plonjați, pentru numele lui Dumnezeu. Bara toată. Plonjați. Strigătul comandantului era aspru, disperat și rugător. Dar obuzele căzeau ploaie; totul era inutil. Submarinul era scuturat de convulsiuni, ca un om bolnav. Dintr'o aruncătură de ochi, comandantul Hans Ruge văzu situația. Totul era pierdut. Nicio speranță, nicio rază de lumină. Șocul fusese puternic. Vasul primise repetate lovituri. Două... trei țintiseră în plin. Aprecie totul cu sânge rece, fără să lase cea mai slabă impresie de emoție, de slăbiciune. Submarinul se clătina, oscilațiile deveneau mai convulsive. Și deodată, ca prins de spasmele morții, tresări, cu pupa în vânt, apoi... Innecarea vertiginoasă, prin abis, părea fără sfârșit.

Comandantul Hans Ruge citea manometrele.

— „Cincizeci de metri... Cincizeci de metri sub apă, fără motoare, cu pompele de degajare avariate, fără niciun ajutor.

Era moartea, fără doar și poate. In liniștea sepulcrală, se distingea bâzâitul de bondar uriaș, al submarinului inamic. Apoi șgomotele se depărtară și totul se domoli. La cincizeci de metri sub apă, ceasurile se scurgeau apăsătoare. Sfârșitul...

Comandantul Hans Ruge făcea apelul. Ultimul apel... Părea îmbătrânit cu ani de zile. Părul îi albise și durerea îi săpase fruntea, ca o scoarță de gorun.

— Franck.
— Prezent.
— Lunge.
— Prezent.
— Breuge, Ritter, Heinckel.

Nimeni nu răspunse.

— Schaudin.

O voce stinsă răsbătea de departe, ca din altă lume.

— Schneider.
— Prezent.
— Jansen, Faber, Timmermans.

Nimic... Matelotul de cart Karl Schaudin își deschisese arterele și sângele se strecura cald, gâlgâitor. Un marasm învăluitor i se scurgea cu voluptate, în oase; un tremur scurt, febril, și viața se topise. Rătăcea în lumea viselor sale de aur, cu imaginea dragă a Olguței, femeea pentru care jertfise totul, culcată peste brațul său. Cineva plângea undeva, înnăbușit. Respirația era dispneică, șuierătoare și chipurile acoperite de broboane fierbinți. Echipajul lui „Kaiser Wilhelm" își trăia ultimele clipe. Pe chipurile livide se așternuse o paloare agonică. Cu mișcări de plumb, dezordonate, comandantul Hans Ruge își căuta ceasornicul. Era din nou dimineață. Douăzeci și patru de ore, de când lunecaseră, la chemarea destinului, spre moarte, douăzeci și patru de ore de dramă. Nu-și pierduse un moment conștiința, totuși timpul trecuse repede. Cu mintea încordotă, cu pumnii crispați, simțea cum capul i se îngreunează și sângele îi zvâcnește, întărâtat, cu puls de febră. Acum, când cugetul îi amorțea, începea să aibă viziunea vieții, așa cum sperase în ea, trandafirie, caldă și liniștită, acolo lângă ai săi. Intins pe bancheta de piele, cu ochii deschiși, strângea la piept o fotografie. Era o femee tânără, cu privirea jilavă, și de o frumusețe rară; alături, obraz lângă obraz, un copil de opt-zece ani, în uniformă de marinar.

Printr'o spărtură neînsemnată a valvelor, imensa presiune a mării strcura dâre de lichid, cu clipocit blând de isvor. Apoi lumina se stinse. Apa pătrundea cu mai mult curaj. In amețeala, care se silea să-l adoarmă, comandantul Hans Ruge plângea. Ultimele lacrămi...

Noaptea era neagră... de nepătruns. Și pe urmă... și pe urmă... Marinarii submarinului „Kaiser Wilhelm" dormeau somnul cel mai frumos pe care cineva îl poate dormi.

CAROL ANTON APOSTOLESCU

Cinematografele

ARO: „ADRIENNE LECOUVREUR"

Se pare că nici-odată n'au mai dus ecranele bucureștene o lipsă atât de mare de filme bune, ca în ultimul timp. Și totuși — pare-se — direcțiunile cinematografice fac eforturi cât mai mari spre a aduce filme pe placul publicului. Săptămâna aceasta, de pildă, cinematograful Aro prezintă unul din acele filme care smulgeau cu ani în urmă, admirația publicului, amestecată cu lacrimile doamnelor emotive.

Povestea de dragoste a marei tragediene Adrienne Lecouvreur împlinește toate condițiile cerute de un așa zis film duios. „Dragostea ideală" e, bine înțeles ceva foarte frumos, dar pentru vremurile noastre e ceva atât de rar, încât pare neverosimil. Prezentată pe scenă o astfel de poveste de dragoste, ea poate totuși impresiona, cu singura condiție ca actorii să joace oarecum exagerat, în niciun caz nu prea natural, astfel ca să poată da publicului impresia de „trecut".

Nu însă același lucru trebue să se întâmple și pe ecran, unde gesturile prea largi, exagerările într'un cuvânt „teatrul", n'au ce căuta, putând părea ridicole în aceste vremuri în care cinematograful pretinde a fi redarea fidelă a vieții de toate zilele.

Tocmai aici a greșit regisorul filmului „Adrienne Lecuovreur, cerând tuturor actorilor să joace cât mai exagerat posibil. Dacă nu s'ar fi putut găsi un alt mijloc pentru a reda trecutul — ne gândim de pildă la procedeul întrebuințat de Sacha Guitry — în filmul „Remontons les Champs Elysée" — mai bine s'ar fi renunțat la subiectul filmului Adrienne Lecouvreur. Acest defect capital al filmului n'a împiedicat totuși pe unele doamne să-și steargă lacrimile cu batis e dantelate și să-și sufle nasul cu zgomot. Ceeace înseamnă că romantismul n'a murit cu totul în acest al 1939-lea an dela nașterea lui Iisus.

Rolurile principale au fost interpretate de Yvonne Printemps, pentru care, judecând după multele sbârcituri de pe față, prietenul Ștefan Baciu a găsit că s'ar potrivi mai bine numele de Yvonne Automne,—și Perre Fresnai. Prima, cu toată bogăția de gesturi, a isbutit în unele scene să impresioneze printr'un joc studiat care trădă puternice stări sufletești.

Pierre Fresnai s'a mulțumit să țipe în unele scene, în celelalte mulțumindu-se să surâdă plictisit, vrând par'că spună: „Priviți ce băiat „bine" sunt".

André Lefaur și Pierre Sarquery au fost foarte reușiți în două roluri secundare.

Foarte reușită ni s'a părut completarea, care ne-a dus prin ținuturile înzăpezite ale Suediei, prezentându-ne scene inedite și fotografii cât se poate de reușite

CAPITOL: „SUEZ"

In orice caz, filmul dela Capitol e cel mai reușit din filmele pezentate săptămâna aceasta la noi. Câtă distanță însă de aici și până la ce înțelegem noi prin „film bun"! „Suez" e un film istoric, realizat de americani, așa cum știu americanii să realizeze filmele istorice. Adevărul istoric nu trebue neapărat respectat, esențialul fiind ca filmul să impresioneze și eroul principal — în cazul nostru, francezul Sessepo — să apară într'o lumină cât mai frumoasă. Fiindcă filmul e istoric nu strică să fie prezentate și câteva figuri istorice. In filmul nostru sunt prezentați Napoleon III, Disraeli, Liszt și Victor Hugo, acesta din urmă interpretat de Victor Varconi, care e foarte fudul, fiindcă nu degeaba îl „joacă" el pe Victor Hugo. La un moment dat asistăm și la o furtună realizată după sistemele „Uraganului".

Nu am mai fost impresionat, ca de obiceiu, de această „scenă de mare montare", poate fiindcă trucajele eșeau în evidență mult mai mult decât la celelalte filme. Stâlpul care dărîma un om, era isbitor de nereușit trucat. Tot așa, în scena prăbușirii unui munte, „bolovanii" de carton erau atât de evidenți, încât nu s'a mai mirat nimeni când un om a trimes cu o simplă lovitură de picior, cât colo, un astfel de bolovan, ca pe o simplă minge de cârpă. Tyrone Power și Loreta Young formează o pereche din cele mai potrivite. Foarte reușit, interpretul lui Disraeli. Annabela vorbește prost englezește și are un joc afectat, mult mai afectat decât în filmele franceze. Dacă am încerca să facem o comparație între meticulozitatea cu care realizează englezii un film istoric — Victoria, regina Angliei — colorat, de pildă — și neglijența afișată de americani în filmele lor, am putea lămuri, cred, toată neîncrederea noastră în fața filmelor americane.

RELUARI

Cinema Regal: Gibraltar. Pentru moment cel mai bun film al anului, Gibraltar a consacrat-o defintiv la noi pe Viviane Romance. Genul: film de spionaj. Și mai trebue o precizare: film reușit de spionaj.

Cinema Femina: Adio pentru totdeauna. Jocul actorilor salvează greșelile regisorului. In orice caz, filmul e un destul de bun pretext pentru a-ți pierde două ore cu cari n'ai ce face.

Cinema Select: O familie trăznită. Cei cărora le plac glumele fără sens să se ducă la Select. Vor vedea un „film nebun" mai reușit decât acelea din ultimul timp

TRAIAN LALESCU

HOȚUL

(Urmare din pag. 3-a)

Strigă, dar aude glasul mai mult într'însul decât în afară. Își simte iar picioarele ca două râme. Moi! Și-l dor! Se clatină iar cerul și copacii și casele și strada. Se prinde de portiță, să nu cadă. Dar nici mâinile nu-l mai țin. Cade în genunchi. I-i somn. Pleoapele i se lipesc. Simte iar nodul care-l înecă, în gât.

E amiază și-i lumină orbitoare, dar peste ochii și peste mintea lui Răducu s'a lăsat o pânză neagră...

Venise și'n somn omul rău. Ii adusese jucăria și i-o dăruise lui. Il rucase să-l ierte că l-a bătut.

Răducu se gândește la vis și se îndoiește dacă a fost vis sau dacă omul rău chiar venise. Vrea să știe. Ascultă! Pașii mamei tot s'aud, în nesfârșita ei alergătură de colo-colo, pregătind mâncarea.

— Mamă! strigă el.

Ascultă pașii care s'apropie și ticțacul inimei lui e la unison cu mersul acela iubit. Mama a apărut în ușă, s'a oprit lângă pat. Nu știe ce-i cu dânsul, dar se simte învăluit de o bucurie nouă, dulce și odihnitoare... Mama s'a aplecat.

— Mamă, mi-a adus omul rău o jucărie?

Pe chipul mamei se schimbă lumini și umbre. Intâi zâmbește, apoi pleoapele i se strâng și ochii i se umplu de lacrimi. Răducu e rău bolnav! se gândește ea, cu inima beteagă.

— Ce-ai Răducu? Te doare ceva?
— Nu mă doare nimic, mamă!

Fața mamei râde iar. Râs cu plâns! Ploae și soare! S'apleacă și-l sărută pe frunte. Prin locul unde și-a lipit mama buzele, se scurge într'însul un val de duioșie...

— Răducu, de ce-ai ieșit în stradă?

Glasul ei e blând, poate cu un neînsemnat accent de imputare în timbru; știe că nu l-ar pedepsi dacă ar recunoaște, dacă ar putea să explice totul. Dar nu, taina nu trebue divulgată! O poartă într'însul ca pe o comoară, numai a lui. Tainele se țin lanț, dacă ar divulga una, s'ar ține de ea și celelalte.

— In stradă? se miră el. Când?

— Te-am găsit după poartă, în stradă. Poarta era închisă. Cine ți-a deschis-o?

O privește cu ochii mari, parcă ar asculta o poveste. Mama nu mai insistă. Se retrage și când iese el vede cum ridică șorțul la ochi. I-i greu sufletelul și și-ar cere iertare că a mințit. Dar omul rău? Să-i spue și de omul rău? Mama ar plânge și mai tare. L-ar crede și mai bolnav.

I se învălmășesc tristeți și bucurii, în suflet. E acasă și toată casa e în sufletul lui, un sâmbure de lumină, o cascadă de duioșii. Inchide ochii și începe să plângă liniștit. Se rătăcise și acum, regăsise drumul..

MIHAIL ȘERBAN

Literatură, artă, idei...

DAN BOTTA

Cronica dramatică a revistei **Gândirea,** este deținută nu de multă vreme, de d. Dan Botta. Colaborarea aceasta este printre cele mai valoroase din importanta publicație condusă de d. Nichifor Crainic. Cronicile d-lui Dan Botta aduc totdeauna cele mai serioase idei despre teatru și artă în genere, și

DAN BOTTA

cele mai juste considerații despre manifestările scenice bucureștene. El însuși autor dramatic, — „Comedia fantasmelor" se joacă actualmente la Teatrul Național din Cluj, — d. Dan Botta este un spirit creator înzestrat în mod excepțional, gândirea d-sale întemeindu-se pe o largă cultură umanistică, și deopotrivă și înțelegerea personală a stărilor de cultură românești, cu rădăcinile în folklor și în tradiție.

ANIȘOARA ODEANU

Am anunțat că **„Universul literar"** a angajat spre editare volumul de versuri al d-rei Anișoara Odeanu, intitulat **„Fata lui Codru-Impărat".** Autoarea este un nume cunoscut și apreciat în literatura românească tânără. Romanele **„Intr'un cămin de domnișoare"** și **„Călător din noaptea de ajun"** au avut un frumos succes de public și

ANIȘOARA ODEANU

au consacrat deopotrivă talentul scriitoarei în judecata criticei. **„Fata lui Codru-Impărat",** volumul de versuri care se tipărește în Colecția **„Universul literar",** aduce exprimarea lirică a talentului d-șoarei Anișoara Odeanu și cartea va constitui o frumoasă tipărire.

VASILE BANCILĂ despre ARDEAL

In articolul „Un aspect al Ardealului", publicat în ultimul număr al „Gândirei", d. Vasile Băncilă, continuând seria de considerații asupra provinciilor, începută în „Universul literar", exprimă între altele, și următoarele idei, despre Ardeal, ca sens al originarității noastre: „Neputând face (Ardealul) istorie pe cont propriu, a făcut-o oarecum prin delegație. Cum în răsărit presiunea politică era mai mică, ori erau chiar regiuni de vacuum, neamul nostru a întemeiat aici primele state, fiind purtat de o tendință dublă: una de expansiune, alta de păstrare a legăturii cu centrul de roire, care legătură, chiar când se eclipsa, n'a pierit niciodată complet din conștiința românească. Și astfel, **Muntenia și Moldova au devenit delegații Ardealului în istorie.** Aceasta în așteptarea timpului când Ardealul însuși avea să fie salvat de cele două principate. Dacă Domnitorii noștri în trecut au ținut atât de mult să aibă și posesiuni în Ardeal, era, între altele și din

VASILE BANCILĂ

cauza unui vag, dar cu atât mai prețios sentiment de aderare a noastră la Ardeal sau de apartinere la un rost cu caracter organic în trăirea românească, căci istoria este mai ales domeneiul subconștientului. Popoarele au totdeauna un destin în fond unic, chiar când se găsesc sub stăpâniri diferite. Perspectiva aceasta de a considera, până la un punct, Muntenia și Moldova, că au creiat istorie sub delegația Ardealului, ajungând la urmă să capete atâta prestigiu, încât să se poată întoarce asupra originilor și să prindă și Ardealul pentru a ridica toate provinciile românești pe același platou de trăire istorică, dă putința de a vedea unicitatea de destin a poporului nostru, în cele două mii de ani, dă putința de a vedea împărțirea rolurilor etnice și crearea debușeurilor istorice, astfel încât esența românească indivizibilă să fie valorificată sub soare".

NICHIFOR CRAINIC, despre DESTINUL OMENIRII, de P. P. NEGULESCU

Despre impozanta operă a d-lui prof. P. P. Negulescu, **Destinul omenirii,** apărută recent, d. Nichifor Crainic scrie în ultimul număr al **Gândirei: „Destinul omenirii,** voluminoasa lucrare a domnului P. P. Negulescu, e construită după cea mai excelentă metodă ziaristică. E mai întâiu o carte de foarte largă informație și abordează problemele cele mai arzătoare și mai la ordinea zilei; liberalismul, bolșevismul, fascismul, național-socialismul. Autorul înfățișează toate aceste curente, ce-și disputa violent preponderența asupra spiritului contemporan, cu un aparat de informație pus la punct și cu un spirit de imparțialitate, pe care numai cotidianele, care au renunțat la orice ideologie, îl cultiva în aceeaș măsura. Să recunoaștem că în vremea noastră e o virtute rară să te abții de a emite o părere personală sau de a contura vre-o umbră de atitudne în chestiuni care, prin firea lor, tarăsc milioane de oameni, în psihoze de entuziasm și de fanatism".

ION PILLAT despre CREANGĂ

„In colecția „Pagini alese", editată de „Cartea Românească", d. Ion Pillat publică nuvelele lui Creanga, însoțind cartea cu articolul „Arta și geniul autohton al lui Ion Creangă". Vorbind despre talentul artistic al autorului **Amintirilor,** d. Ion Pillat spune: „Cred că i se face lui Creangă, — cu toată slava și tămâia ce i se aduce din plin, de către critică și istoria literară, — o reală nedreptate, considerându-l numai din acest punct de vedere (specificitatea) și neluând mai mult în seamă alt aspect al creației sale, și anume arta lui desăvârșită. Imaginea povestitorului genial dar **ingenuu, instrument direct** și oarecum iresponsabil al inspirației colective și al sufletului popular anonim, — a lăsat în umbră pe marele artist, personal și conștient, stăpân al unui vocabular unic prin bogăția de termeni proprii și a unui stil nu mai puțin savuros prin concentrare și expresivitate".

DRAGOSTE VOEVODALĂ, poem de D. CIUREZU

In recentul număr pe Februarie, al revistei „GANDIREA", d. D. Ciurezu publică o întimsă și frumoasă poezie, „Dragoste Voevodală", din care desprindem:

Trece-un roib mâncând pământ-[tul
Așternându-se ca vântul
Umbrelor rupând veșmântul
Nopții purtând jurământul.

Sub copite sparge stele,
In piept smulge umbre grele,
Piere 'n lunci, piere 'n vâlcele,
Crește 'n cline și muncele,
Gonind liniștea 'n inele.

Drumul sună, noaptea sună,
Gomânașul stele-adună,
Codru fruntea și-o cunună
Cu argint valvar de lună.

Și pe-a prispelor livadă,
Prin lunci albe de zăpadă,
Pe la focuri de zăvadă,
Crește-a cronicii baladă.

MIRACOLUL, roman de DAN PETRAȘINCU

Editura *„Cugetarea"* lansează în cursul lunei Martie, o nouă carte de d. Dan Petrașincu, autorul romanului de succes *Monstrul,* al volumului de nuvele *Omul gol* și al acelei cărți de debut care a atras atenția publicului asupra unui talent viguros și format: *Sângele.*

Miracolul se intitulează noul roman al d-lui Dan Petrașincu și nu ne îndoim că va propune cititorului o problemă tot atât de interesantă pe cât am găsit în celelalte cărți ale autorului.

„AM VISAT ARIPI" de Beirne Lay

Biblioteca „Energia" (Editura Fundației pentru Literatură și Artă **„Regele Carol II")** s'a îmbogățit cu încă o operă de mare valoare literară și educativă, o carte de splendide aventuri aviatice „AM VISAT ARIPI" de Beirne Lay.

E o admirabilă evocare epică a mediului și vieții sburătorilor care se formează în disciplina de fier a celei mai mari școli de aviație americană „Randolph Field". Grelele încercări la care sunt supuși elevii aviatori, pentru controlul sistemului lor nervos și pentru pregătirea lor tehnică sunt povestite cu o dinamică simplitate și cu o cuceritoare vervă.

BULETINUL GRUPARII „THESIS"

Peste câteva zile va apare la Sibiu **Buletinul grupării „Thesis",** sub conducerea competentă a d-lor Al. Dima și Ionel Nematu. Paginile Buletinului vor întruni cele mai alese colaborări ale intelectualității ardelene.

Șezătoarea scriitorilor tineri la Cluj

Duminică, 19 Februarie, la orele 11 dimineața, va fi în sala Teatrului Național din Cluj, a treia șezătoare a scriitorilor tineri, organizată de „Asociația scriitorilor români ardeleni", și de „Universul literar".

Șezătoarea va fi deschisă printr'un „Cuvânt introductiv", al d-lui VICTOR PAPILIAN, președintele „Asociației scriiotrilor români ardeleni", după care va urma conferința „Literatura și scriitorii ti-

VICTOR PAPILIAN

VLADIMIR STREINU

neri", a d-lui VLADIMIR STREINU, de la „Universul literar".

Vor citi apoi din operele lor scriitorii: Victor Popescu, Eugen Jebeleanu, Constantin Fântâneru, A. Negură, Vlaicu Bârna, Traian Lalescu, Gh. Axinteanu, Leonard Dionarius, Virgil Carianopol, Paul Constant, V. Copilu-Cheatră, Severineanu, G. Severeanu și Radu A. Sterescu.

Intrare: Loja I, 150 lei; II, 100 lei și bilete cu 30, 20, 10 lei.

De vânazre la cassa teatrului.

A APĂRUT în colecția „Universul literar"

BISERICA NEAGRĂ

de VICTOR POPESCU

Cuprinde următoarele 7 nuvele:

Biserica neagră
Toamnă gri
Ileana Comșa
Un ideal
S'a prăbușit un vis
Tamara
Mărturisire

PREȚUL LEI 50—

De vânzare la toate librăriile din țară

Lămuriri pentru „Premiul cititorilor"

In legătură cu premiul de 5000 (cinci mii) lei, instituit de „Universul Literar" pentru cea mai bună analiză critică a personagiilor:

IKI IANKEL, din romanul FUNDACUL VARLAMULUI, de Ionel Teodoreanu (ed. „Cartea Românească") și

2) MOISE DINERMAN, din romanul DOUA CHEMARI, de Octav Dessila, (ed. „Cartea Românească"), dăm următoarele lămuriri:

Lucrarea va fi o singură compoziție. Ea nu va consta însă neapărat dintr'o paralelă, — asemănări și deosebiri — între cele două personagii. Analiza se va face și prin raportarea tipurilor la mediul lor social.

Dealtminteri scopul premiului este de a cerceta modul cum judecă publicul mare operele cari zugrăvesc tipuri din viața modernă.

Reamintim că manuscrisele se vor preda redacției până la 1 Martie a. c.

EMANOIL BUCUȚA

Ca deobiceiu preocupat cu competență de geografia culturală a țării noastre, d. Em. Bucuța, în cronica sa din „Rev. F. R." ne dă câteva pagini de înaltă valoare stilistică prin care se arată rostul și trăinicia lucrărilor tehnice de știință și artă, cari au adăogat ceva la importanța de totdeauna a Dobrogei. Aceste împliniri dovedesc că „Marea și-a ridicat pentru toată țara linia albastră în zare".

G. ZANE

In „Câteva știri despre M. Eminescu", articol publicat în „R. F. R.", ultimul număr, d. G. Zane „cercetează documentele birocratice din activitatea de bibliotecar la Universitatea din Iași a poetului, arătând urmele pe care personalitatea sa puternică le-a lăsat în această muncă meticuloasă. Acestea sunt vizibile mai ales în perioada primă a serviciului său, când avea un rol de conducere și sănătatea îi îngăduia să facă față răspunderilor acestui post".

PAVEL DAN: Urcan Bătrânul, nuvele

Facem constatarea regretabilă că despre cartea atât de prețioasă *„Urcan Bătrânul",* a lui *Pavel Dan,* critica nu s'a ocupat îndestul. Chiar noi mărturisim cu multă părere de rău că n'am compus cronica și nu ne-am oprit încă la opera unui scriitor a cărui dispariție foarte timpurie este o pierdere grea pentru literatura nouă.

Prezentarea făcută de d. Ion Chinezu în prefața cărții unice a lui Pavel Dan este un îndemn în plus să ne ocupăm de „Urcan Bătrânul", ceeace ne angajăm că vom face.

MIHAIL EMINESCO, POESIES, traduites par MARGUERITE MILLER-VERGGHY

Poeziile lui Eminescu au apărut într'o nouă traducere franceză, datorită d-rei Marguerite Miller-Verghy. Tălmăcirea este întocmită după ediția „Maioriescu" și cuprind și redarea în frantuzește a prefețelor criticului precum și a articolului lui Vlahuță, *Amintiri* despre Eminescu.

Volumul de aproape 220 de pagini, tipărit în format mare, aduce desigur, o importantă contribuție la cunoașterea de către streinătate a marelui nostru poet.

TRADUCATORUL

poemelor din Edgar Poë, d. Emil Gulian, a publicat într'un număr trecut al „R. F. R.", cinci poeme traduse din: M. Maeterlinck, G. Apollinaire, V. Larbaud, G. Duhamel și J. Supervielle. Dificultatea trecerii în românește a unor bucăți de rezistență din poesia franceză de azi, e depășită cu destulă grație de d. **Emil Gulian,** al cărui gust netăgăduit se dovedește în fiecare amănunt. Meșteșugul de traducător e un dar și o străduință ce onorează. Versul românesc capătă în acest fel o elasticitate mai mare și o capacitate de exprimare a unor stări de suflet mai complexe, a unor emoții poetice rare. „Balada deposedatului" a lui **Georges Duhamel** constitue o realizare remarcabilă în acest sens.

Citiți cărțile din colecția

„UNIVERSUL LITERAR"

„Anul Racinian"

La sfârșitul acestui an, mai precis, la 21 Decembrie se împlinesc trei sute de ani dela nașterea unuia din cei mai mari poeți tragici pe cari i-a avut omenirea, Jean Racine.

Amintirea aceluia care a știut să armonizeze patetismul teatrului antic grecesc, cu eleganța și rafinamentul expresiei sentimentelor din veacul de aur al literaturii franceze, va fi sărbătorită cu tot fastul ce se cuvine uneia din cele mai pure incarnații ale spiritului francez.

Lirismul biblic a căpătat vigoare și prospețime nouă în versurile lui Racine, din dramele sacre Esther *și* Athalie. *Nu mărturisea oare Frederic al doilea, că „Aș fi fost mai bucuros să fi scris* Athalie, *decât să câștig cea mai mare bătălie?"*

Tot astfel, verva comică și promptitudinea replicei din Les Plaideurs, *singura comedie a lui Racine, îl așează, în prețuirea tuturor, alături de Molière.*

Prestigiul și puterea de radiație a culturii franceze asupra Curților europene s'au sprijinit vreme îndelungată pe limba teatrului Racinian, socotit ca model de vorbire aleasă.

Este deci explicabilă râvna cu care se organizează, în Franța, programul festivităților tricentenarului nașterii autorului Fedrei.

La Ferté-Milon, satul natal al poetului, la Uzès și la Port-Royal, unde a trăit, s'a inspirat și a murit Racine, s'au format comitete și asociații, cari într'o atmosferă de emulație neostenită, întrețin cultul Racinian.

RACINE

„In aceste vremuri turburi, poetul care a înțeles cel mai bine sufletul feminin, realizează unanimitatea spirituală franceză — scrie confratele parisian „Les Nouvelles littéraires", care a deschis și o anchetă interesantă, adresată nu numai scriitorilor și artiștilor, dar tuturor Racinienilor fervenți, de pretutindeni, cu privire la celebrarea cât mai demnă a tricentenarului poetului.

CEHOV IN ROMANEȘTE

In curând va apărea, în biblioteca „Vremea", un volum de schițe datorite marelui scriitor rus Anton Cehov. Volumul se va intitula, sugestiv **„Bârfeala"** și va cuprinde 12 schițe de fin humor psihologic, traduse din original de R. Donici.

D-șoara IRMA DOLINO

al cărei concert la pian, acompaniat de orchestra Radio, va fi difuzat astă seară, Sâmbătă, de microfonul postului de emisiune bucureștean.

„INVINȘII" de MIRCEA ALEXIU

In editura grupării intelectuale „Thesis" din Sibiu d. Mircea Alexiu a tipărit de curând un frumos volum de nuvele intitulat „Invinșii". E o carte de proză remarcabilă, în care autorul își inscrustează o parte din amintirile sale. Prin felul cum e scrisă și prin puterea de intuiție a autorului care se reflectează psihologic în personagiile celor 9 nuvele, pe care le cuprinde, volumul d-lui Mircea Alexiu merită să fie citit.

SCRIITORII FRANCEZI ȘI POLITICA

Este un fapt notoriu, că în Franța, scriitorii arată un interes tot mai viu pentru faptele din actualitatea imediată, aceea care se consumă în mod obișnuit, în viața politică și socială, dela o zi la alta. Constatarea este adevărată nu numai pentru cei tineri, ca Th. Maulnier, Brasillach, Jean Giono, Denis de Rougemont ș. a., dar și pentru „cadrele" cu vechime și prestigiu patinat, în literatură, adică Mauriac, Duhamel, Jules Romains sau Montherlant, cari „de când cu faimosul Septembrie 38 — observă d. Fernand Vandérem — își imprumută pana, cu fiecare săptămâni mai mult, considerațiilor de ordin politic".

Spiritualul cronicar al întâmplărilor ce alimentează „Comedia literară", consemnând cu intermitență, sub această rubrică, în „Candide", ceeace i se pare demn de reținut din punctul său de vedere, socotește că succesul mediocru pe care scriitorii mai sus numiți, l-au obținut în noua lor îndeletnicire, datorit, într'o oarecare măsură condițiilor speciale cerute unui cronicar al actualității:

„Artă dificilă, pretinzând un îndelung exercițiu, un simț ascuțit al importanței sau agrementului subiectelor și mai mult ca toate, ceeace le lipsește mai ales, cum se știe, noulor noștri romancieri, — vreau să spun experiența moravurilor și a caracterelor actuale".

In legătură cu Pablo Picasso

Despre pictura acestui renovator, se ocupă pe larg numărul din Ianuarie al revistei **„Studio".**

Cei ce cunosc felul lui de a plasticiza emoțiunile încercate, știu cât paradox cuprinde și cât de dificil este priceperei normale.

Pablo Picasso a rupt toate normele picturei, și le-a rupt nu pentru a le înlocui cu ceva precis, proapsăt, cum îndeobște fac toți renovatorii, ci dimpotrivă, din ruptură, își formează arta lui. Din fenomenul acesta destructiv numai își trage el seva producției.

Iată cauza pentru care Picasso este un conducător de curent artistic, este cel care poate influența într'un grad imens pictura, este cel care răspândește cea mai vie simțire.

Autorul articolului spune chiar: este un clasic, în sensul pur al cuvântului.

Adică este un predecesor, din opera căruia se desprind principii fundamentale, din opera căruia fiecare va extrage elemente pentru a crea la rândul lui.

Iată cum, cu tot anarhismul lui, Picasso se transformă într'un clasic. In orice caz interesantă concepție!

Prin ea se explică dealtfel foarte clar superioritatea picturei lui.

El îmbină elementele fundamentale. Inmănunchiază principiile de bază ale viziunilor și din ele își formează opera.

El nu crează pe făgașul unui curent. Dimpotrivă toate curentele pot avea obârșie în arta lui.

In acelaș articol se examinează trecerea lui Picasso prin unele din ramurile pe care numai le schițează. El este și romantic și suprarealist. Își variază temele.

De ce?

Pentru că urmează numai calea instinctului.

Chiar din această concepție provine clasicismul, care în primul rând este isvorit din observație. Din sinceră intuiție.

Dar în fond unde ne conduce Picasso?

Clasicismul lui trebue să aibă un scop. Scopul este cel arătat mai sus.

„Lumea este deschisă în fața noastră. Totul trebue făcut și „refăcut de oricâte ori..."

și mai departe:

„Trebue mers înainte, urmând „propriul său instinct".

Iată școala lui Picasso și marea lui putere. Urmează drumul instinctului care recomandă precizarea formelor primare. Formelor ce alcătuesc substratul naturei.

Dacă urmașii lui nu vor pricepe aceasta și-și vor complica arta în mod inutil, cu atât mai rău pentru ei.

Picasso nu ne duce la simplitate în mod direct, el fiind încă prea tumultos, prea preocupat de țelul său, cu prea multe idei.

Insă cine îl pricepe cu adevărat, trebue să știe să dea la parte elementele variate și să extragă numai câte unele, cele cari corespund tendinței fiecăruia.

ODISEEA „CASEI GONCOURT"

Ingratitudinea și impietatea posterității față de vestigiile amintitoare ale unor momente importante din trecutul artistic sau literar sunt aceleași, sub toate meridianele. Iată una din variantele cele mai edificatoare pe care o relatează *Candide* de data de 1 Februarie.

„La numărul 67 pe bulevardul Montmorency, o modestă locuință particulară, cu obloane trase și nelocuită, după înfățișare, pare că își așteaptă un eventual locatar. E fosta locuință a lui Edouard de Goncourt, în care întemeietorul Academiei își primea prietenii, în celebrul „grenier".

Casa a fost cumpărată în 193[illegible] de municipalitatea Parisului care a pus-o la dispoziția Academiei Goncourt. Dar aceasta nu are mijloacele necesare întreținerii, astfel că șapte iarni au trecut peste acoperișurile și balcoanele ruginite, fără ca în acest timp casa să fi fost deschisă.

Ar trebui șaizeci de mii de franci, fără tocmeală, pentru reparații, sau o sută de mii, ca treaba să fie bine făcută. Prefectul Villey, compătimind de literatura, a cerut credite consiliului municipal.

Dar beoțienii sunt puternici la primărie. Ei au fost reprezentați în această împrejurare prin consilierul comunist Jolly, care a declarat că academicienii Goncourt, celebri mai ales prin ospățuri, ar putea să plătească reparațiile casei lor, în loc să bea vârtos.

Iar consiliul, potrivindu-se acestui Jolly, a refuzat creditele.

— Slavă Domnului! — va exclama cu un sentiment de ușurare și mândrie, cititorul român al acestor rânduri, — avem și noi „beoțienii" noștri; iar dacă „sora noastră mai mare", dela ce să mai zicem noi ăștia de-aici de pe malurile Dâmboviței care oricum, mă 'nțelegi, avem planșeu de beton...

Un breviar al vieții conjugale

La sfârșitul anului trecut, cam pe aceeaș vreme în care primea răsplata premiului Lasserre al Academiei Franceze, d. Marcel Jouhandeau publica, sub intitularea *„Chroniques maritales",* o carte de copesitoare amărăciune și de un accent aprig, — rezultat al unei penibile experiențe.

Cu toate că mai aproape de declinul vârstei — anul trecut a împlinit cincizeci de ani — autorul acestui breviar al vieții conjugale, pe care o scrutează cu o minuțiozitate lucidă și neînduplecată, nu se bucură încă de audiența largă ce s'ar cuveni unei opere atât de originale, deadreptul emoționantă prin nuditatea desnădăjduită a tonului confident lipsit de fard.

Marcel Jouhandeau a creiat un personaj — *Monsieur Godeau* și un oraș închipuit — *Chaminadour* care și-au câștigat o stare civilă și un drept la existență indiscutabile, în Republica Literelor.

S'a observat adeseori — scria undeva Francis de Miomandre că artiștii cei mai mari se recunosc după aceea că tratează un număr foarte redus de teme, obsesionale întrucâtva, care se regăsesc dealungul operei lor, dar sub o infinitate de travestiri și de metamorfoze. Ceeace constitue autentic măreția lor e tocmai această facultate a *variațiunii.*

„Admir, la Marcel Jouhandeau, această inspirație ce pare să nu își fi pierdut nimic din putere după douăzeci de opere, al căror centru magnetic e alcătuit de un singur oraș (dar atât de populat) de un singur om (dar înconjurat de atâta mulțime). Monstruoși prin forța adevărului, acest oraș și acest om se impun pentru totdeauna amintirii noastre".

Nu din câteva rânduri citate am putea să dăm cititorului care nu cunoaște încă proza lui Jouhandeau, o idee exactă de puterea cu care te încleștează atmosfera cărților acestui scriitor, revelatoare a unor ascunzișuri sufletești, pe care nu ai fi vrut să le vezi aduse în lumina conștiinței, dar prea târziu! pentru că odată privite nu te mai poți refuza atracției lor.

„Ceea ce-i sigur — citim, de pildă, în *Chroniques maritales* este că de patru ani nu mai fac nimic din ce vreau, nimic cum

Marcel Jouhandeau

vreau, suport o tiranie care nu-i o tiranie fățișe, ci o statornică, surdă, inevitabilă violență. Prezența acestei femei în viața mea alterează dela nașterea lor, fiecare simțire a mea, fiece gând al meu, toate voințele mele".

Și aceste rânduri, pe care le transcriem întocmai, de teama că și-ar pierde în traducere, bătaia neliniștită a respirației: „Ainsi désormais ni auprès de ma mère, ni auprès de ma femme, je ne suis chez moi, Je ne suis plus chez moi nulle part. Où reposer ma tête? Mon orgueil est aux abois. Où aller se jeter? Comme je comprends qu'on se tue en de pareils dilemmes et je n'ai même pas le loisir d'offrir ce délai à mon désespoir. Je m'engage à me calmer, c'est tout, mais mon imagination l'emporte; les images passent avec une rapidité vertigineuse, mes tempes battent; pas même à ma disposition ce demi-suicide qu'est le sommeil".

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T. T. Nr. 44908 - 938

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Înscrisă zub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE : Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

TELEFON; 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 7
SAMBATA 18 FEBRUARIE 1939

Redactor responsabil : MIHAI NICULESCU

BIBLIOTECA CEN... „ASOCIAȚ... SIBIIU

POPAS DUPĂ UN AN

de VICTOR POPESCU

Cu îndreptățită emoție, „Universul-Literar" își serbează în acest număr un an de reapariție. Un an în care și-a dat toate silințele să se apropie de ceeace râvnește să fie: o revistă bună de literatură și cultură. Roadele strădaniilor noastre sunt încă o chestiune de viitor. Realitatea lor concretă rămâne să se evidențieze treptat.

Pentru moment, noi nu putem decât să mărturisim deschis și sincer, năzuințele noastre.

Revista și-a reluat apariția într'o epocă destul de aurbure, când curente și tendințe străine de literatura care durează, destrămaseră adânc ogorul autentic al creației românești. Contra acestora se dusese până atunci luptă memorabilă, angajând în arena scrisului nume ilustre. Dar, din nici o parte nu răsărea o formulă decisivă, care să însemneze câștigul practic al frământărilor teoretice. Nu aveam decât polemice ale căror străluciri pâlpâiau prea violent, ca să lumineze pașii șovăitori ai multora.

„Universul Literar" a apărut imediat după momentele acestei aprige încordări teoretice, când în urma furtunii, nu se ivise nici un curcubeu ca să vedem sub ce semn se făcuse pace, nu se ridicase nici o formulă stindard călăuzitoare. Este drept că nici „Universul Literar" nu a adus o formulă nouă.

El s'a ivit însă entuziast și tânăr, cu nădejdea că în coloanele sale deschise imparțial tuturor talentelor începătoare, ca și tuturor scriitorilor mari, va da prilej să se plămădească ceva din literatura cu forță nouă, la care visăm. De când a apărut până astăzi, acesta a fost țelul revistei. In această direcție și-a desfășurat toate silințele. A căutat, în primul rând, să răspândească în cercurile largi de cititori, literatura cea mai bine scrisă a autorilor contemporani consacrați, — poezie, nuvelă, articol critic, etc.

A adus prin colaborările sale, vederile celor mai de seamă personalități, cari au discutat competinte, condițiile operelor de artă. Prin aceasta a vrut să fie de folos și tinerelor talente și publicului doritor de lămuriri în probleme de literatură și artă.

Convins fiind că frumusețile geografice ale țării trebuesc să fie cunoscute de toți scriitori, a lansat ideea cunoașterii țării. In acest scop, paginile descriptive cu reportagii asupra orașelor țării au fost un prim pas. Alte reportagii — (Dobrogea, Bărăganul), au fost contribuții la programul de a înfățișa întreaga atmosferă autohtonă cu particularitățile ei.

Tot pentru cunoașterea țării, dar de data aceasta fiind vorba de o cunoaștere directă dela om la om, prin solidaritatea spirituală, s'a început, sub auspiciile revistei, organizarea șezătorilor în capitală și în provincii, al căror scop este să închege legătura între scriitori și publicul cititor. „Universul Literar" a urmărit să prezinte pe tinerii scriitori,— cari mâine vor forma, — suntem în drept s'o credem — gloria țării, — publicului provinciilor doritor de cultură și încrezător în forțele de mâine ale neamului.

Prin aceasta, a trezit și interes în public pentru operele în circulație și a folosit și scriitorilor cari încă n'au posibilitatea să se afirme prin volume.

Pentru istoria literară, revista a publicat o serie de convorbiri cu văduvele personalităților mari ale literaturii noastre, aducând un prețios material documentar. In ultima vreme, tot pentru folosul scriitorilor și al cititorilor, a hotărât să dea un spațiu de o pagină întreagă, cronicei de informație mărunță, putând astfel oglindi frământările scrisului dela noi și din străinătate.

In sfârșit, prin colecția „Universul Literar" nou înființată, revista vrea să lanseze operele scriitorilor într'o bibliotecă frumos tipărită și ieftină, realizând astfel într'un centru de activitate literară mai multe direcții de preocupări.

Acestea „Universul Literar" a început să le înfăptuiască în primul său an de apariție. Ne dăm seama că revista are lacune care trebuesc umplute, deficiențe în realizările ei. Ea va încerca să le remedieze, conform țelului ce și l-a propus: să provoace în rândul scriitorilor, în special al celor tineri, entuziaști și dinamici, un stil viu de muncă, o febrilitate care să constituie o nouă formulă de creație. Căci repetăm ceeace am precizat dela început, că noua formulă nu trebuie să fie numaidecât învățătura rece a unei școli, o doctrină expusă teoretic, abstract. Ci suma de principii noi, ce s'ar înmănunchia ca o formulă organică, trebue să decurgă din opera unuia sau mai multora scriitori foarte talentați care să lase urme adânci întipărite în literatură.

Drumul pe care „Universul Literar" îl deschide astfel, nu se aseamănă cu procedeele vechilor curente, pe care le știm. Drumul acesta se caracterizează prin diversitatea și independența sa. El, în primul rând, face apel la valoarea personală a scriitorilor, iar ideile ce-l conduc, sunt cele organice și particulare oricărei opere. Idei care pot fi oricât de originale, noi nu vom șovăi să le acordăm ospitalitatea, câtă vreme nu vor atinge principiile noastre fundamentale, care privesc, în creație, rânduiala și cuviința românească. Căci convingerea noastră este că ideile sănătoase și sincere duc totdeauna la izbândă. Dar, dacă ne înșelăm asupra unora, timpul le va face nefensive. Iar cele care vor izbândi, vor rămâne ca o pecete pentru revista ce le-a promovat.

Această concepție își are origina în constatarea că școlile, întotdeauna, afară de expunerile ideologice ale conducătorilor, au produs înfloriri palide, reizbutind să creeze opere originale. Incredințarea noastra este că, dimpotrivă, producțiile originale determină școlile teoretice.

Așa dar, așteptăm scriitori destoinici pe cari ,după cum până acum i-am primit, vom continua să-i primim cu sinceritatea și cu avântul pe care le mărturisim sub steaua literaturii înalte și a gândirii autentice.

Acesta este scopul „Universului Literar", în acest sens își îndreaptă activitatea sa

Incheind un an de literatură, și pornind la drum pentru realizările celui de al doilea, vom continua să fim cu atenția încordată la frământările feluri te ale artei și literelor, întâmpinând bucuroși talentele proaspete, răspândind scrisul autorilor consacrați, înlesnind scriitorilor relațiile vii cu publicul cititor al țării.

Testament

Aici, aici, la poarta vremii mele,
De ani și de tristețe mă desbrac
Și le arunc pe toate ca pe haine,
In clipa care vine, ca 'ntr'un lac.

Nu uit pe nimeni și nu uit nimic:
La fiecare las măcar un gând
Și pentru fiecare amintire
Câte o frunză 'n mine tremurând.

Las ție, frunte, mâna asta pală
Să te aline ca o mamă bună
Să-ți ție umbră și să te mângâie
Când cornul amintirilor te sună.

Și vouă, ochi, pădurea și lumina
Și cerul fără margine și 'nalt
Să-l împărțiți în două ca doi frați
Când tu lumina, zarea celălalt.

Și ție gând, îți las ca unui fiu
Ce totdeauna mi-a știut iubirea,
Iți las trecutul meu ,o umbră ștearsă,
Iți las ca unui mag nemărginirea.

Și eu, acesta, care toată viața
M'am umilit și n'am știut socoate....
Biet nume fără rost de când mă știu
Plec singur și nemulțumit de toate...

VIRGIL CARIANOPOL

Stilul romancierilor

de VLADIMIR STREINU

De la un timp își face loc tot mai mult ideea că scriitorii care se preocupă și de stil sunt scriitori sortiți rafturilor obscure le bibliotecii. Cât adevăr cuprinde o asemenea afirmație ?

Dar mai întâi vom observa că ideea nu este dobândită la noi, de cei care o profesează, în chip firesc; adică noi nici n'am apucat bine să avem scriitori, la care stilul să fi devenit practică obositoare sau viciu, și ne-am trezit deodată desgustați de un formalism care de fapt ne-a lipsit. S'a întâmplat cam acelaș lucru ca și cu atâtea alte idei literare luate din vânt. Oare versul liber românesc n'a fost de asemenea împrumutat din afară, când versul nostru clasic, departe de a fi degenerat în formalism uscat, nu-și istovise încă toate posibilitățile? Am arătat altădată că verslibriștii noștri, purtați numai de gustul noutății franceze, au imitat experiența simbolistă, fără nicio trebuință interioară, fără nici un îndemn care să le fi venit dinăuntrul literaturii române, îndemn legitim în cazul că metrul clasic ar fi fost mânuit și de noi până la inexpresivitate. Atât de legați de „ceace se poartă" am fost, încât, ca să ajungem la aria poliritmică a versului, am lăsat cu totul în uitare măsurile libere ale poeziei noastre populare, ale orațiilor și descantecelor — în special, de la care pornind, noua evoluție metrică s'ar fi susținut organic; am sărit peste această realitate lăuntrică și am adoptat, în totul arbitrar, experiența simboliștilor francezi.

Ceva similar s'a petrecut și cu ideea că stilul înjosește o operă literară sau, dacă nu o înjosește, oricum o retrage din randul marilor opere. Această aberație ne vine tot din străinătate, unde însa nu mai este aberație, după cum serslibrismul, care la noi a fost introdus artificial, în Franța avusese, ca mișcare firească, toată îndreptățirea pe care i-o da secătuirea alexandrinului. In acelaș fel, acolo, odată cu desgustul de inexpresivitatea versului clasic, scriitorii arătau oarecare respingere pentru inspirația academică, înăuntrul căreia alexandrinul nu era decat o simplă coordonată. Cu deosebire, urmașii simboliștilor expulzează din preocupările lor artistice aceeace, cu un termen rezumativ, s'ar putea numi „corectitudinea". Suprarealiștii zilelor noastre, cu mișcarea lor, moștenită de la Rimbaud, de a incendia muzeele, adică locașurile tradiției corecte și cuiburile superstiției academice, ies de bună voe și cu bună știință chiar din sfera artei. Pe ei, după cum singuri au declarat în manifeste prea cunoscute, nu-i interesează în nici un fel ideea de artă ; ceeace urmăresc, este transcrierea directă a stărilor de conștiință, fotografierea sau mai exact cinematografierea întunericului automatic al conștiinței proprii, surprinderea, ca să vorbim în felul lor pretențios, a „sintezelor subconștiente". Așa încât, la dreptul vorbind, nu avem mai nimic de discutat cu niște oameni care, dorind numai să se experimenteze psichologic, pot cel mult să dea materie unui anumit capitol al Psichologiei.

Dar în preocupările lor inițiale de a scutura arta de orice academism, adica de tot felul de uscăciuni, s'au prins și anumiți prozatori. Unul dintre ei, care a exercitat și exercită încă o mare influență atât în Franța cât și la noi — se înțelege, sprijinindu-se pe autoritatea pe care i-o da în parte chiar talentul de stilist, a afirmat că stilul nu este necesar unui mare romancier și, consecvent cu această afirmație, în romanele sale ulterioare, s'a dedat metodic la un fel de cochetărie cu scrisul neîngrijit. A dovedit astfel, cum beneficia de o înzestrare excepțională, că romancierul se poate dispensa de stil. Dovada teoretică a fost și mai ușoară, atâți romancieri celebri nefiind stiliști tot atât de faimoși. Deaceea și circulă mai ales printre neînzestrații care își teoretizează inaptitudinea de a scrie onorabil — acest argument, după care, dacă un Tolstoi, Balzac sau Dickens n'au dat atenție deosebită scrisului îngrijit, stilul a decăzut din obligațiile arte narative.

Vom arăta poate, în curând, prăpădul pe care l-a făcut la noi această idee. Căci, dacă în țara de origine, atitudinea împotriva stilului academizat desprețuia de fapt stilistica, acea lustruire, după regulele unui Albalat, a scrisului, acel meșteșug în adevăr neglorios de a ferchezui expresia, de a o dichisi, de a o unge cu dresuri și de a-i lipi „muște", la noi s'a ivit împotriva unui rău pe care nu l-am cunoscut. Acolo, o întreagă tradiție de academism rece, care se află la baza „prozei artiste", îndreptățea mișcarea romancierului modern de a se elibera de apucătura stilistică, pe câtă vreme literatura noastră nici n'a ajuns la stăpânirea deplină a posibilităților ei de stil.

Cu toate acestea, noi nu avem azi mai nici un scriitor care să se pretindă a fi la curent cu chestiunile literare și care să nu profeseze un cât de ușor despreț pentru scrisul artistic. La orice întrebare directă sau numai învecinată, literatul român care, mă rog, știe acum că stilul e ceva secundar în arta literară, răspunde stereotip: — Tolstoi, Balzac, Dickens ! L-ar încurca desigur nespus de mult ca, peste ceeace a citit într'un autor strein, peste ideea că sunt unii mari romancieri care n'au luat în seamă frumusețea exprimării, să dovedească de exemplu că stilul este păgubitor marilor romancieri, ceeace în adevăr i-ar susține noua atitudine. De așa ceva însă, el se ferește, complăcându-se în confuzia oportună dintre stil și stilistică, dintre expresivitatea scrisului și mecanica lui, dar mai cu seamă fiind dulce și necostisitoare imitația unui nou gest de cultură.

Trăire și conformism

de NICOLAE ROȘU

Fiecare vârstă își are meritele și metehnele ei. Suntem tineri nu pentrucă avem o anumită vârstă, ci pentrucă nu înregistrăm încă efectele unui fenomen de uzură; ajungem bătrâni nu pentrucă trecem de anumită limită a tinereții, ci atunci când ne înțepenim și nu mai suntem capabili de înțelegere, de prevedere și de creare : atunci când viscerile ni s'au sclerozat și reflexele au devenit greoae, întârzâiate, când trăirea a devenit conformistă. Suntem totuși, împotriva oricărei osândiri biologice, solidari cu generația noastră. Intrânsa ne-am născut, cu ea vom trăi și tot cu ea vom muri. Suntem părtași la izbânzile și la înfrângerile ei. O solidaritate carnală, organică, de sânge și de viață, ne leagă de toată ritmica și mișcarea ei interioară. N'am trăit nici viața, nici ideile, și nici nu ne-am însușit idealurile generației care ne-a precedat. Sunt lucruri consumate, arse, moarte. Din cenușa lor deabea dacă se mai desprinde o pâlpâire de viață.

Și nici prea tineri nu suntem pentru a ne putea crede solidari cu cei ce vor veni după noi. Pe aceștia, deabia îi cunoaștem, iar înțelegerea lor este un fenomen de timp. Orgoliul generației noastre a fost atât de mare încât s'a întunecat privind înapoi, și s'a întristat privind înainte. Ori câte manifeste s'au redactat pentru cei ce vor veni după noi, ele nu au avut nici o valoare atâta vreme cât noi înșine nu avem o disciplină, un ideal, o energie interioară care să ne orienteze faptele. Oricât vom bârfi pe cei care ne-au precedat, nu vom izbuti să-i depășim atâta vreme cât alăturea de critica noastră nu edificăm o operă trainică, dinamică, sinteză a unui ideal colectiv, a unei simultaneități sufletești. Acesta este ceiace numim noi fenomenul specific al fiecărei generații, fenomenul românesc al fiecărei epoci.

Ceiace caracterizează fizionomia unei generații nu sunt elemntele culturale, și nici o anumită credință despre fenomenele ambiante, ci mai mult o atitudine în fața vieții, o trăire ideală care însuflețește și unifică energiile tuturor.

D. Al. Dima într'o lucrare de curând apărută: „Fenomenul românesc sub noi priviri critice" — cercetează părerile care sau enunțat în jurul acestei probleme.

Ele sunt disparate sau incomplecte; sunt orientate într'un sens sau în altul; mărturisesc totuși nevoia unei cristalizări. Căci dacă există un „apriorism românesc", după cum spunea d. Lucian Blaga, el trebue căutat într'o „visiune stilistică", într'o transfigurare a elementelor caracteristice ale rasei. D. C. Rădulescu-Motru afirmă că satul, real și istoric, realizează „înfăptuirea unitară cea mai veche și cea mai originală a vieții politice și culturale românești".

In fața acestor priviri critice d. Al. Dima, concretizează două concluzii deopotrivă de prețioase: „folclorul, nu poate fi socotit desigur ca un criteriu de caracterizare profundă a specificului național". Și cea de a doua: „Cât despre personalitățile creatoare, ele definesc de asemeni „fenomenul românesc" în măsura numai în care transfigurează elementele populare specifice".

In cadrele diferitelor mijloace de caracterizare a fenomenului românesc, se prenumără și „localismul creator". Este categorică afirmația că „fermecătorul exemplu al acelui Ion Creangă a cărui românească și universală prețuire, purcede tocmai din valorificarea unui cadru strict local". Dar

(Urmare în pag. 7-a)

François Clouet (1510—1572) — La chancelière Olivier (Viena)

Nuvela lui Duiliu Zamfirescu
— Faza finală: „O muză" —

de G. C. NICOLESCU

John James, O muză și O partidă în trei sunt ultimele nuvele scrise de Duiliu Zamfirescu, caracterizate în primul rând prin greutatea de a fi diferențiate de amintirea propriu zisă. Toate trei sunt scrise le persoana I. Chiar când cel care povestește nu este autorul, ca în *O muză*, lucrurile sunt așa manevrate că tehnica expoziținii nu se schimbă. Pentru Ibrăileanu, aceste bucăți erau „amintiri". „Amintirea" este însă bucata literară în care autorul rămâne pe primul plan al acțiunii (și trebue să ne gândim la *Amintiri* de Creangă, nu la *Amintiri din Junimea* de Panu); iar în aceste trei bucăți autorul se dă la fund, cu toate că este prezent și relatează, nejucând nici un rol în *O muză* și unul fără însemnătate în ce privește desfășurarea acțiunii, în celelalte două. In orice caz, e o dovadă mai mult că genurile literare sunt neîncăpătoare pentru realități. Că bucățile în discuție sunt mai de grabă nuvele decât amintiri, o dovedește faptul că dialogul ocupă un loc extrem de important. Și este interesant că stilul acesta direct ia un rol precumpănitor tocmai acolo unde personagiile sunt puse față în față, iar conflictul trăește și se actualizează, ceea ce înseamnă că amintirea încetează și intervine procedeul tehnic propriu nuvelei.

In *O muză*, una din aceste trei nuvele cu caracter memorialist, primul din cele două capitole pare inutil, cum este la *Blaue Donau*, la *Jeana*. El servește însă la încadrare și dă elemente de contrast. Nuvela e concepută pe tiparul : teatru în teatru. Autorul înfățișează Napoli, drumul făcut în tovărășia unor prieteni, spre Sorrento, și vieața mondenă de aici. Până când într'o seară, toți cei prezenți, în fugă sau mai insistent, sunt strânși în salonul donnei Nicoletta, care roagă pe poetul della Rovere să spună ce este o muză. Atunci pe scena nuvelei apare o nouă scenă, unde protagonist și povestitor este della Rovere, care începe să povestească o întâmplare menită să arate ce este o muză. In acest moment, în care începe capitolul al doilea, începe nuvela propriu zisă.

Ea se încadrează în tema, atât de frecventă la Duiliu Zamfirescu, a dragostei nerealizate: tânăra fată care iubește și este respinsă. Dar sunt și alte elemente care, fără să altereze datele temei principale, vin să se alăture. In

(Urmare în pag. 2-a)

CRONICA LITERARA

de CONSTANTIN FANTANERU

VICTOR POPESCU: Biserica Neagră, nuvele

Colecţia „Universul Literar"

In anii din urmă, am cunoscut destui tineri cari au debutat în literatură, cu volume de versuri, până să fi împlinit 20 de ani.

Printre ei, şi-au rotunjit unii convenabil numele de poet, încadrându-l delicat dar rezistent în rama noutăţii. S'ar părea că producţiile versificate sunt priincioase începutului timpuriu de carieră literară. Cu proza nu se întâmplă tot aşa. Nu ştim dacă putem cita vreun volum de nuvele, un roman, care, în vremea la care ne raportăm, să fi adus debutantului tânăr satisfacţii durabile Compunerile în proză întâmpină dificultăţi serioase, de altă natură decât ale exprimării lirice — şi pentru isbândă, ajutorul adus de timp este decisiv. Nu din tehnică decurge greutatea de a scrie o nuvelă sau un roman. Pentrucă o carte defectuoasă sub raportul tehnic, poate fi valaroasă prin experienţa însumată în ea, prin autenticitatea gândirii, prin spiritul de observaţie, sensibilitate, etc. A fost o preferinţă a vremii noastre chiar, cartea „document", alcătuită fără plan de ansamblu şi făr stil, preţioasă însă prin sinceritatea materialului uman, calitate fixată cu termenul „autenticitate". Volumul de nuvele **„Biserica Neagră"**, de **Victor Popescu,** unul din rarii debutanţi de 19 ani, nu aparţine însă literaturii „documentare", de care pomenim, ea nu este înrudită cu „jurnalul intim". cu confesiunea, etc. Meritul ei de „autenticitate" îl stabileşte autorul, nu vorbind despre el însuşi, nu cerând să-i ascultăm suferinţele sau exaltările proprii, cum fac cei mai mulţi dintre confraţii d-sale de emotivă tinereţe, ci descoperindu-ne o lume pe care o înţelege şi o cunoaşte de aproape, mai mult decât noi, şi a cărei zugrăvire corectă şi originală, stârneşte o reală curiozitate. Lumea cunoscută de d. Victor Popescu formează stratul superior al societăţii româneşti, personagiile perindate în cele şapte nuvele ale cărţii se desprind dintr'o galerie a aristocraţiei, adică a acelei păturі pentru care cultivarea spiritului şi împodobirea vieţii cu toate luminile traiului, sunt necesare şi ajunse organice. Arta în primul rând, este ingredientul indispensabil al vieţii şi personagiile d-lui Victor Popescu nu se îndreaptă spre ea ca spre o treaptă ce trebue urcată, ci ele o au în sânge cu resfirări de armonie şi rafinament! A asculta opere muzicale, a le executa, sau a vorbi despre ele nu reclamă, de pildă, nici un efort din partea eroilor, pentru că această artă s'a integrat în educaţia lor elementară. Deasemeni, a călători cu avionul, a străbate vertiginos distanţele cu mijloacele cele mai moderne, a împărţi anul după anotimpuri şi a locui la munte sau la mare, ascultând de preferinţele rafinate ale nervozităţii moderne, — a pleca în străinătate şi a te instala acolo, săvârşind lucrul ca un fapt natural din moment ce corespunde unei necesităţi, — toate aceste aspecte ale vieţii înlesnite în grad înalt, sunt în nuvelele din „Biserica Neagră", comportări obişnuite, împlinite fără gând de emfază sau epatare. Ba mai mult, toată această îmbelşugare a traiului, ajutat de confort şi de arte, rămâne exterioară sufletului, care nu se poate satisface cu atât şi nu-şi găseşte fericirea. Nici un personagiu din „Biserica neagră" nu este fericit şi frumuseţea cărţii d-lui Victor Popescu reiese tocmai din această confruntare de planuri, al traiului modern îndestulat şi al neliniştei spirituale, al setei după fericire şi echilibru moral! Intr'aceasta stabilim şi meritul tânărului prozator, care şi-a făcut debutul prin descripţia unei lumi pe care o cunoaşte bine şi, spre a spune astfel, o denunţă. El dovedeşte spirit de observaţie fin, o serioasă pătrundere a caracterelor, o înţelegere strânsă a relaţiilor cari garantează mulţumirea sufletească sau o strică, şi prin modul cum judecă acţiunile personagiilor, cum le îndreaptă sau le dezaprobă, îşi mărturiseşte viziunea matură ce o are despre personalitatea omenească. Pe deasupra, trebue să facem şi observaţia că nuvelele din „Biserica Neagră", prezintă toate numai portrete de femei, numai eroine, pe primul plan. Chiar şi în **„Mărturisire"**, deşi aşezată mai în penumbră, tot enigmatica figură a unei femei determină caracterul ciudat al pianistului. Motivul pentru care şi-a impus d. Victor Popescu să facă de preferinţă portrete de femei, se află în constatarea judicioasă, că în lumea descrisă de d-sa, în deosebi femeile sunt stăpânite de nelinişti şi suferinţe. Bărbaţii sunt agitaţi mai mult după câştiguri şi combinaţii sociale. Femeile însă, prin educaţia lor aristocratică, pregătite pentru contemplaţie şi analiză, sunt mult mai pretenţioase cu sufletul lor, pe care îl vor frumos, împodobit cu decoruri idealiste, — apărat ca o bijuterie, de atingeri impure. Educaţia bărbaţilor

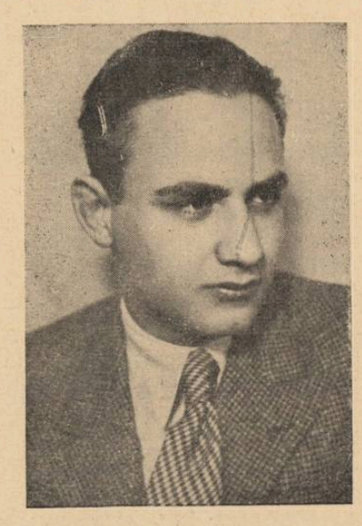

fiind funcţional alta, d. Victor Popescu observă: „Şi dacă ei pot, în agitaţia muncii lor, uita toate nimicniciile din jur, dacă pot gâtui nemulţumirile interioare, nu tot aşa se întâmplă cu aceste fiinţe, pe care le admiră şi din păcate, cele mai adese ori, le socotesc ca simple instrumente de plăcere. Mentalitatea aceasta strâmtă, mediocră, aduce în fond marele germen al nefericirii". (pag. 103). Astfel gândeşte **Ştefana,** din **„Un Ideal"**, soţie nefericită din pricina mediocrităţii de temperament a bărbatului, care, prudent şi potolit, nu pricepe nevoia de expansiune a femii şi nu o ajută să-şi cristalizeze sufletul furtunos.

Nefericită este deasemenea şi **Ileana Comşa,** revoltată împotriva soţului brutal, egoist şi nesincer. „Trupul meu era unicul său scop. Săracul suflet, niciodată n'a găsit alinare. In nici o vreme. Dacă încerca vreodată să apropii sufletul meu de al lui, să mă armonizez cu caracterul lui, pe care încă, în primele luni îl vedeam bun, — îl iubeam, — îmi năruia orice iluzie, luându-mă în braţe, pentru a mă poseda trupeşte. „Asta îţi trebuie ţie", îmi spunea el. Şi dacă nu putea face acest lucru, evita discuţia schimbând subiectul, sau tăcea. O singură dată m'a făcut să văd limpede: „Eşti femeie. Dreptul tău e să trăeşti cu mine". (pag. 61). Atât de frumos îşi exprimă **Adina,** ascultătoarea transfigurată a **Toccatei în re minor,** de Bach — din prima bucată a volumului, nevoia ei intimă de fericire, jindul de a vedea luminate încăperile sufletului său spaţios: „Câteodată sunt cuprinsă de o stare nelămurită de fericire. Nu-mi dau seama ce se întâmplă cu mine, dar sunt fericită. Aştept să se întâmple ceva deosebit, sau poate sunt reamintirile trecutului...". **Adina** pare să fie o mistică, în căutarea, — după năruirea visului de iubire al tinereţei" a „isvoarelor profunde şi nesecate de fericire interioară". Adina e singura eroină din volum, care găseşte fericirea în ea: „mulţumire poţi găsi, dacă vrei să găseşti, în credinţa sau în dragostea care le generează. Mai bine zis numai în dragoste. Fiindcă iubirea stă la baza credinţei. Pentru a înţelege pe Dumnezeu trebue să-l iubeşti, iar el să te iubească. Pentru a-l iubi trebue să fi învăţat a iubi". (pag. 18). Altfel torturată de sterilitatea lăuntrică, este **Via,** din „Toamnă gri", când spune soţului: „— „De ce nu crezi tu că eu plâng de vreme rea?" (pag. 41); pe când **Carmen,** din „S'a prăbuşit un vis", îşi îndreaptă scopul vieţii spre copii, cari, cu toate că nu are de la bărbatul iubit, îi dau totuşi fericirea deplină. O bucată, cu totul a parte, şi de o valoare deosebită, credem că este **„Tamara"**, pentru compunerea căreia autorul a arătat că posedă nu remarcabil simţ de observaţie şi un sen adânc al moralei sociale. Tamara Storin rămâne fată bătrână din pricina prejudecăţilor deprinse printr'o educaţie greşită. Contrar celorlalte eroine, sufletul ei este mediocru şi sterp, ea nu înţelege poezia vieţii şi nici măcar pe iubirii. Căsătoria ei s'a amânat din an în an, fiindcă nu găsea partida confor mă calculelor ei meschine. Când a con statat că e prea târziu ca să mai consti tue obiectul dorinţelor cuiva, s'a lăsa înveninată de ură şi plăcerea ei era c să turbure fericirea casnică a fratelu ei. Sub pretextul îngrijirilor ei de soră îl silea să ducă un trai închis, de absti nenţe şi mortificări bolnăvicioase. Ale cu Storin reacţionează însă şi Tamar rămâne singură, fată bătrână, acrită cu vieaţa pierdută.

După sumara noastră analiză a fiecă rei nuvele din volumul d-lui Victor Po pescu, subliniem constatarea că tânăru autor îşi pune în mod serios, cel mai de seamă probleme de fericire, d izbândă în strădania după echilibru moral şi că aceste preocupări îl arată c pe un scriitor prin vocaţie, predestina să cunoască sufletul omenesc şi să-i în lesnească drumul spre lumină. Sunte datori să înregistrăm ca pe un câştig a literaturii tinere forţa de idealizare ma nifestată în „Biserica Neagră". In în tregul ei, cartea face un cavaleres gest de respectare a sufletului femei îndemnându-ne să-l cunoaştem mai o aproape şi să-l preţuim. Originală pri noutatea lumii pe care ne-o zugrăveşte ingenioasă prin analiza justă a carac terelor şi a ideilor frământate, dar ma ales cuceritoare prin calea de idealism ce o propune, „Biserica Neagră", const tue fără îndoială un valoros debut car recomandă frumos numele de scriitor a d-lui Victor Popescu.

Nuvela lui Duiliu Zamfirescu

(Urmare din pag. 1-a)

primul rând, ca şi Depărăţeanu, ca şi Johann Strauss, ca şi Jahn James, eroul acesta este un artist.

Poetul della Rovere cunoaşte la Geneva pe d-ra Mariana d'Astuni, prin cumnatul ei. După plecare acestuia, cei doi, poetul de 44 ani, fata de 24, se împrietenesc. Plimbările şi discuţiile îi apropie din ce în ce. Fata este inteligentă şi cultă; poetul simte o adevărată plăcere să se afle în tovărăşia ei. Are, la un moment dat, „o oarecare secretă speranţă de a-i plăcea", cu toată conştiinţa diferenţei de vârstă. „Dar, cu groaza mea înăscută de suferinţele omeneşti şi cu mila aproape părintească pentru domnişoara d'Astuni, înlăturai mizeria mea egoistă şi-mi zisei să mă bucur încă de vederea acestei flori delicate, cât mai aveam de stat la Geneva, fără gânduri ascunse". Fata însă de îndrăgosteşte de poet şi într'o zi i-o mărturiseşte, făcându-i o adevărată cerere în căsătorie, pe care excepţionala ei situaţie materială i-o îngăduia. Poetul află cu această ocazie că tânăra este suferindă şi că măritişul i-ar grăbi moartea. De aceea nu acceptă propunerea fetei, care altfel l-ar fi bucurat poate, şi caută să o îndepărteze dela ideea ei. „Fiindcă dumneata nu poţi să te măriţi, iar eu nu vreau să mă însor, nu s'ar putea să rămânem prieteni?" — o întrebă el, dar ea refuză. A doua zi, el urma să plece. Se despart, în atmosfera grea a acestei mărturisiri şi a acestei discuţii, cărora el vroia să le dea un ton de uşoară şi prietenoasă glumă. Seara târziu, când el revine în camera lui, găseşte acolo pe Mariana, hotărîtă să i se dea. In momentul acesta, actorii de pe scena cea mare interpelează pe protagonistul din scena cea mică. Poetul le mărturiseşte: „am aşteptat-o să se liniştească şi am dus-o la dânsa"; iar când Pandola, personagiu menit să fie în economia nuvelei tocmai antipodul atitudinei lui dela Rovere, îl întreabă ce a câştigat purtându-se aşa frumos, el răspunde:

— Nimic. Atât numai, că o doresc în continuu, de câteori mă simt singur, sau când lumea mă răneşte, sau când sunt nedrept, — din fundul sufletului ostenit, răsare domnişoara d'Astuni.

Apoi, întorcându-se către duchesa Grazioli:

— Iată, donna Nicoletta, cam ce ar fi o „muză".

Este o mare distanţă dela *Subprefectul* şi *Spre mare* până la *O muză.* Mai întâi în ce priveşte concepţia de nuvelă. Altădată tot interesul cădea pe acţiune şi personagii, în sensul că se urmărea naşterea, desvoltarea şi încheerea conflictului. Acum, nuvela nu mai are o desfăşurare temporală, ci mai de grabă una spaţială. Accentul nu mai cade pe evoluţia sentimentelor; nuvela nu mai este o *povestire;* iar sentimentele la care ea dă naştere nu mai ies din acţiuni desfăşurate. Nuvela este acum aşa conceputăcă ea nu mai urmăreşte toate momentele, ci ajunge la un anumit moment, care este cel culminant al bucăţii, pe celelalte doar atingându-le, în care toată esenţa conflictului şi cele mai adânci trăsături ale personagiilor sunt puse în lumină, fără balastul prea multor elemente pregătitoare.

Apoi, este o mare diferenţă, între aceste nuvele de după 1914 şi cele dinainte de 1890, în ce priveşte stilul. In *Conu Alecu Văcărescu* şi *Subprefectul,* care sunt bucăţile cele mai izbutite ale epocei dinainte de 1890, stilul este pur, dar nu cu totul fără ornamente, adecuat, dar nu lipsit de scăderi pe alocurea. El nu reuşeşte însă niciun moment să treacă dincolo de ceea ce este materialitate şi să exprime mai mult decât conţine. Acum, maturitatea scriitorului vorbeşte şi în această privinţă. Stilul nu mai este simplu instrument, ci element constituitiv al fondului Schimbarea rolului pe care îl juca stilul în această operă nuvelistică o dovedeşte locul din ce în ce mai important pe care îl ocupă stilul direct.

Totul în această nuvelă pare extern. Nici o *analiză,* de care se abuza altădată, afară de momentul în care poetul recunoşte dorinţa de a fi plăcut de fată. Mariana este caracterizată de povestitor, dar dragostea ei nu suntem lăsaţi nici să o întrezărim, până în clipa în care ea se alătură cu încredere de poet şi îi spune:

— Domnule dela Rovere, ştii că mi se pare că te iubesc...

Eu rămăsei locului. Ea urmă:

— Nu te îngrozi. Am zis „mi se pare". Te rog să-mi spui dacă acesta este amorul. Nu mă întrerupe. Vreau să ştiu ce să fac. Dacă cu adevărat te iubesc, trebuie să mă iei de soţie... şi trebue să mor.

Nici o explicaţie a autorului afară de cele cinci cuvinte. Totuşi stilul îşi ia locul, pe care în vechile nuvele nu-l avea, pentru a lămuri toată gama de sentimente pe are o exprimă. Prima faţă pe care o rosteşte fata este destul de lungă, cu cuvinte obişnuite, cu vocativul la început. Este fraza nepregătită a unui om calm şi sigur de lucrurile care le spune, dar care totuşi se hotărăşte greu să o facă. „Eu rămăsei locului" este mai elocvent prin valoarea lui expresivă de deasupra conţinutului real. A rămâne locului — este expresia pentru a arăta o adâncă tulburare sufletească. S'ar zice că nimic din reacţiunea lăuntrică şi externă a lui della Rovere nu ni se întfăţişează. Şi cu toate acestea, cele două propoziţiuni negative: „Nu te îngrozi", „Nu mă întrerupe", nu sunt decât ca să reflecte mişcarea sufletească a celui ce asculta, ce îi e scris pe faţă, ce vrea el să facă. Ceva mai mult. In prima frază apare liniştea şi siguranţa fetei din ritmul regulat al frazei. Ca expresie, această primă frază din citatul de mai sus, care, afară de vocativul iniţial, conţine numai verbe, adică acţiune, reprezintă numai voinţă. In cea de a doua vorbire a fetei, ritmul mai alert şi alternarea de negative cu afirmative, de propoziţiuni cu fraze, de fraze scurte cu fraze lungi, de verbe cu alte părţi de cuvânt, o anumită ezitare, totul dovedeşte o schimbare în psihologia ei, care acum este mai nesigură, dar atât de plină de dragoste încât aproape o cerşeşte pe a lui, cu toate că ea face cel mai mare sacrificiu.

Mai departe, lucrurile se menţin la aceeaşi sobrietate plină de semnificaţie a fiecărei întorsături stilistice. De dragostea fetei nu ştiu nimic până în clipa când ea vorbeşte limpede. Cât este de sinceră şi de adâncă această dragoste, autorul nu ne spune cu vorbele lui, dar stilistic ne lasă să înţelegem cât de răspândită în toată fiinţa fetei este acest sentiment, care îi aminteşte de el nu numai prin gânduri, ceea ce ar putea fi un act conştient, dar prin toate simţurile şi prin toate memoriile: auditivă, vizuală şi motorie, ceea ce trece în irațional. Iată pasagiul acesta, remarcabil deopotrivă din punctul de vedere al stilului ca şi al valorii introspecţiei psihologice care se află acolo, încât s'ar putea spune că avem una din cele mai lapidare şi fericite formulări ale îndrăgostirii din literatura noastră:

— Dar ceeace este, e atât de minunat, încât îmi umple sufletul de bucurie. De câtva timp, mă gândesc la dumneata pururea. Când te văd, îmi bate inima mai tare. Dacă încerc să cânt, te cânt pe dumneata. Când umbli lângă mine, îmi vine să sărut haina ce porţi, uite stofa de pe braţul acesta cald, sub care mă adăpostesc.

Tot plin de mişcare, deci afirmare de voinţă, marcată de un stil verbal (14 verbe faţă de 6 substantive), dar în aceeaşi alternare de fraze scurte cu lungi, care arată neliniştea, aşteptarea, cu un oarecare echilibru de data aceasta însă, vizibil în cele două elemente alcătuitoare ale celor trei fraze dela mijloc. Marele număr de pronume personale şi reflexive evidenţiază şi mai mult dragostea fetei: întreg universul dispărea dincolo de individualizarea lor.

Acestea sunt însă numai unele pilde pentru a scoate mai ales în lumină că nimic nu mai era comun între arta nuvelei dela 1888 şi a celei de după 1914. Stilul rămâne acum punctul de rezistenţă. El este analiza psihologică, pe care scriitorul ne-o dă indirect din punct de vedere material, dar direct din punct de vedere artistic. Fraza este în general neornată şi lineară, fără arabescuri. Foarte puţine comparaţii; extrem de rare metafore. Chiar aşezarea elementelor în frază arată o necăutare, o simplitate grea de găsit aiurea: subiectul, atributul, predicatul, complementele, din propoziţiunea principală, apoi propoziţiunea secundară — „Uşa mea, deschisă pe balcon, încadra, ca un pervaz, lacul Leman, în care se oglindeau luminile de pe malul stâng". In afară de această frază şi încă una dela începutul capitolului, în acesta al doilea, nici o descriere de natură, niciun cadru. Totul pluteşte în abstract, dar oamenii sunt aşa de vii, încât această lipsă de detalii a cadrului în care ei se mişcă îi face să câştige ca vieaţă. Intervine aici o libertate a contemplatorului de a alege fără onstrângere imagina fizicului cel mai potrivit ideilor şi sentimentelor sale, pentru a întrupa valorile sufleteşti puse în lumină de scriitor. Lipsa aceasta de insistenţă asupra trăsăturilor fizice, asupra detaliilor de îmbrăcăminte serveşte scriitorului pentrucă niciodată contemplaţia cititorului nu e tulburată prin amănunte de modă, de pildă, care, ne mai fiind actuale mai ales, distrag atenţia din lumea ficţiunii.

Toate cele spuse până aici se referă mai ales la capitolul II al nuvelei, care conţine de fapt. Cel dintâi pare excentric acţiunii. El serveşte însă unei încadrări şi unei prezentări de tipuri care nu acţionează pe scena principală. S'ar putea zice că este inutil, dacă din mijlocul tuturor nu s'ar releva Pandola simbol al societăţii în care se află. Reprezentând atitudinea telurică în toate acţiunile vieţii — şi capitolul I are menirea de a arăta aceasta — el are rostul ca, prin contrast, să pună în lumină veritabilă atitudine *artistului* della Rovere, atât de deosebită de a celorlalţi. Din această pricină necesar capitolul I este demnă de relevat arta cu care este legat din nou cel de al doilea de el prin ultimele elemente ale nuvelei, deşi la tipul acesta de nuvele, unde se află mărturisirea unuia din cei care sunt strânşi la început, cele două planuri nu se mai întâlnesc niciodată. La Duiliu Zamfirescu, în aceste ultime elemente planul iniţial cu cel propriu zis al nuvelei iau din nou contact şi primul rol îl joacă tocmai Pandola, ca să scoată în lumină din totalitatea celor două capitole ce este o muză. Că, în definitiv este o fiinţă pe care o poate întâlni oricine, dar că, pentru ca să aibă influenţa spirituală binefăcătoare pe care o au muzele, este nevoie de ceva ce nu este numai la ea, dar mai ales la cel ce o întâlneşte. Numai cel ce poate trans spune o fiinţă fizică în lumea ideală a imaginilor îşi permanentizează o legătură spirituală; numai un suflet de artist poate avea acest dar şi această mângâiere.

Mai presus de toate, ceea ce face prestigiul acestei nuvele este ceea ce caracterizează această ultimă fază spre deosebire de cea dinainte de 1890. Este, în primul rând, nuanţa intelectuală a subiectelor, care îşi are rădăcina într'o veche, precisă şi hotărîtoare influenţă simbolistă; iar în al doilea rând, arta şi tehnica stilului, care devine primul element al nuvelei şi care utilizează toate efectele, aşa cum nu ştiu dacă se mai află în proza românească.

G. C. NICOLESCU

HADIGE

Nuvelă de K. H. ZAMBACCIAN
Ilustrații de JEAN AL. STERIADY

Pe vremuri, când călătoriam în lungul și latul Dobrogei, poposiam uneori prin cât un sat tătăresc.

Astăzi, caracterul acestor sate s'a pierdut, unii dintre locuitori emigrând în Anatolia și coloniști români așezându-se în locul lor. Sate curat tătărești n'au mai rămas, totuși în multe comune se mai păstrează vechiul nucleu tătăresc, lesne de recunoscut, pentru orice călător. Fără nici o grijă de aliniere, fără vreo preocupare estetică, casele tătărești par așezate la voia întâmplării; rare ori găsești curte îngrădită; o lipsă vădită de vegetație și plantațiuni. S'ar crede că acești oameni nu simt nevoe de frăgezime și umbră; doar câte un salcâm pe ici și colo, se întrece în înălțime cu minaretul de lemn sau de piatră al geamiei.

Unele case sunt construite din piatră, dar cele mai multe din „kirpici", un fel de cărămidă de lut amestecat cu pae și uscat la soare, acoperișul fiind de pae, sau, dacă se găsește vreo baltă în apropiere, din stuf.

Aproape nici o mobilă în interiorul caselor, afară de niște saltele de pae (sedir), înșiruite dealungul pereților, iar pe aceste saltele fiind așternute niște perne mari (mendir) și alte perne mai mici (iastăc) cusute din stambă, sau din tulpan brodat. Pe pereți niște scoarțe (Kilim), cusutări sau batiste brodate (cevré), pe jos rogojini (hasăr) și un mic scăunaș (cusin) ce servește în loc de masă și pe care se așează o tavă de aramă cositorită (saan) cu de ale mâncării. Imprejurul acestei mesuțe prânzesc tătarii, așezându-se pe jos, cu picioarele încrucișate, turcește, cum numim noi. Hrana lor obicinuită e o mâncare de carne, mai mult de oaie, cu pilaf și diferite aluaturi (börec), iar pâinea lor e făcută din făină de orz.

Tătarii sunt vii, isteți și inteligenți și se deosebesc de turcii din sud, printr'o mai mare ușurință de adaptare la civilizație. Ei sunt descendenți ai triburilor lui Gengis-Han, stăpânitorii de pe vremuri ai întregii Rusii de miazăzi, de unde unii dintre ei au trecut mai târziu în Dobrogea, ultima lor așezare fiind de pe vremea războiului Crimeii.

Păstrând obiceiurile și tradițiile unui popor de stepă, tătarii au o mare pasiune (merak) pentru cai (at) și sunt dornici de alergări (iarăș).

Ca și la arabi, calul este mândria tătarului. O căruță cu doi cai și hamuri frumoase, însemna pe vremuri un adevărat lux și semn de distincție.

Tătarii păstrează cântecele și dansurile lor caracteristice aduse din Crimeea, dar cu timpul acestea s'au amestecat cu altele aduse din Turcia de călători și pelerini.

S'ar putea spune despre tătari, că sunt boemii satelor. Fantezia lor se împletește prin sentiment și imaginație, pe un fond de senzualitate:

Ca o cracă ți se mlădie trupul,
Eu mersul ți-am iubit;
Am rămas privind după tine
Și fără foc m'am făcut scrum.

★

Casabadă mor cicek, Keövde ghiul
Benim geanâm dohru
Senin kine bac

La oraș flori albastre închise, la sat trandafiri
Inima mea e credincioasă, caută s'o cunoști pe a ta.

★

Pasărea ce-ai prins-o se potrivește cu tine?
Ochi negri, sprânceme arcuite... inima ți-e veselă?

★

In ritmuri alene ce predispuneau la vis și iubire, fetele dansau grațios, mlădiindu-și pântecele după tresăltarea sânilor și jocul șoldurilor; trupurile tinere se îndoiau ca o nuia, în timp ce flăcăii „delicanlâ" (sânge nebun) vrăjiți și cu ochii aprinși de dorinți, băteau din palme tactul, umplând văzduhul de cântece languroase.

Toba (davul) ținea ritmul și o zurna (un fel de clarinet) susținea melodia.

Cea mai frumoasă dintre dănțuitoare era Hadigé, fata cea mare a Hogei, o adolescentă sprintenă, cu figura ovală și plinută, cu ochii căprui și genele arcuite, cu părul negru cu reflexe roșii de „henné". Corpul ei fără să fie grăsuț, păstra unda formelor rotunde, inspirând iubire și dorinți voluptoase.

Dincă, flăcău de român, feciorul meșterului olar, din același sat, sta pitulat după o clae de pae și privea dus. Intre Dincă și Hadigé era o legătură de dragoste, începută mai de mult, părinții lor fiind vecini de casă și de pământ (tarla).

Copilărise împreună, dar de la un timp fata se ținuse ceva mai rezervată, legea musulmană oprindu-le să apară prea mult în fața bărbaților și mai cu seamă a ghiaurilor; dragostea însă încolțită se aprofunda din zi în zi și Șefica, sora mai mică a Hadigei făcea legătura între ei.

Hadigé știa ceva românește și Dincă puțin tătărește, așa că se foloseau de un dialect ciudat, iar când cuvintele nu-i mai ajutau, privirile lor întregeau restul.

Așteptau cu nerăbdare vara, munca câmpului, apoi secerișul, bun prilej de întâlniri pe câmp.

La ora prânzului când toată lumea se odihnea trăgând și un pui de somn pe câmp, Hadigé se îndepărta printre arături, iar Dincă se apropia până la poalele unui dâmb unde avea loc întâlnirea.

Se așezau pe dâmb și se odihneau, mângâindu-se ușor, apoi mușcau din feliile unui „harbuz" (pepene verde), răcoros, după care urmau alte mângâieri, până ce Șefica începea să cânte o arie convenită și atunci îndrăgostiții se despărțiau.

Impărtășindu-se așa din fiorii trupului, ei ajunseră de nu se mai puteau stăpâni fără ca să se mai vadă zilnic. Și atunci când munca câmpului nu le mai dete prilej, ei găsiră mijlocul să se întâlnească seara, după asfințit, printre șirele de pae din curte, în care loc își făcuseră un culcuș, în timp ce Șefica îi păzea.

Șefica iubea mult pe Hadigé, deoarece copiii orfani ai Hogei erau în grija fetei cele mari, mama vitregă fiind ursuză din fire și ne având nici un sentiment pentru copii.

La o întâlnire din urmă, stând unul lângă altul, Hadigé se adresă lui Dincă:

— „Dinlè beni Dinca, ghiundüz fikrimdesin, ghegede uriamda". (știi tu că ziua nu-mi dispari din minte și noaptea din vis?).

— Și eu mă gândesc la tine, Hadigé.

— Ți-am trimis un șân (răvaș de dragoste) prin Șefica, l-ai primit?

— L-am citit, dar nu l-am înțeles, căci mai sunt multe cuvinte tătărești pe cari nu le înțeleg.

— Ți-am scris: „Neolurdu șürlerinde bulunscudim, okuduunda dudaclarână ben opeidim" („că aș vrea să fiu ascunsă în cuvinte, ca să-ți pot săruta buzele când le citești").

— Ce aștepți?

— Oh! dar cât sunt de aprinse.

— Buzele tale sunt răcoroase...

— Totuși mă simt ca de foc!

Din ochii ei picurau lacrimi și buzele lor erau umede.

Șefica începând să cânte, Hadigé se desprinse din brațele lui Dincă și fugi printre clăile de paie, iar Dincă se ascunse, până ce liniștea cuprinzând tot satul, el găsi un moment potrivit să iasă din ascunzătoare și să plece.

Intr'o zi Hogea umblând printre clăile de paie, observă că într'o parte a unui șir, paele erau strivite și căutând găsi o batistă cu motive românești cusute cu arnici roșu.

Bănuind ceva se hotărî, ca seara să stee la pândă împreună cu Geafar, fiul său.

Hadigé și Dincă veniră la întâlnire ca deobicei. Șefica sta la pândă, dar

Hogea și Geafar sărind pe neașteptate, ea se zăpăci și fugi de frică, fără a mai da de veste îndrăgostiților.

Hogea se repezi la Hadigé și luând-o de păr, o târâ și începu s'o bată, pe când Geafar isgoni cu furca pe feciorul de ghiaur. Toată noaptea Hogea fu pradă necazului și rușinei. Tocmai fiica lui, floarea și bucuria căminului, să-l necinstească cu un ghiaur? Sfătuindu-se cu nevasta sa, care ura pe Hagidé, se înțeleseră de astă dată să mărite cu deasila pe Hagidé, cu urâtul Kăzâl Murat om cu avere, dintr'un sat vecin, care auzind de frumusețea fetei, o ceruse în câteva rânduri de soție, dar Hogea îl refuza mereu, deoarece Kăzâl Murat era mult mai în vârstă decât fata.

Dar de astă dată totul fu hotărît. De altfel Kăzâl Murat oferise ultima oară și o sumă mare părinților fetei, căci la musulmani a mai rămas acest obicei care reamintește cumpărarea fetelor din vremurile vechi; Geafar fu trimis în satul vecin să ia înțelegere cu mirele și nunta fu sorocită pentru începutul lunei următoare.

In tot timpul acesta Hadigé nu eșea din casă și plângea tăcută. Șefica totuși aducea din când în când, câte o știre dela Dincă, și-i ducea în schimb câte o batistă brodată.

Hadigé era ca nebună când se gândea, că ar putea fi cuprinsă în brațe de urâtul de Kazâl Murat, care-i apărea ca un gâde.

Până în sfârșit, Hadigé se hotărî să fugă cu Dincă în chiar ziua nunții și în acest scop cei doi îndrăgostiți erau înțeleși.

La tătari formalitățile de nuntă se îndeplinesc în locuința miresei, unde ginerele trimite pe un delegat al său (vechil), care în fața a doi martori, ia consimțământul fetei și apoi mireasa este urcată fără a fi văzută de lume într'un Kervan, însoțită fiind de rudele cele mai apropiate sau de surori.

In ziua nunții căruța fu trasă în pragul ușii și oiștea fiind scoasă, se potrivi gura Kervanului în deschizătura ușii, așa că Hadigé fu condusă în căruță, fără să calce pragul ușii, după cum era obiceiul, însoțită fiind de surorile sale Șefica și Menaru.

Cortegiul porni înspre satul mirelui, flăcăii nuntași însoțind călări alaiul.

La o cotitură de drum, un car hodorogit veni deacurmezișul drumului, împiedecând din mers celelalte căruțe ale cortegiului, după ce lăsase să treacă kervanul miresei. Căruțașul dibaciu încurcă oiștele și opri pe loc nuntașii. In timp ce căruța cu Hadigé se îndepărta, la vreo trei sute de metri, Dincă apăru călare, însoțit de alți doi călăreți și repezindu-se la kervan, răpi pe Hadigé, fugind călare cu ea.

Nuntașii observând lovitura, Geafar și călărețiii tătari se repeziră în urmărirea fugarilor.

Incepu o cursă nebună pe viață și pe moarte, cu strigăte sălbatece ca în stepă; caii alergau întins, s'ar fi crezut că sburau prin norii de praf. Era o vedenie ca în povești... Caii tătarilor fiind mai iuți, Dincă se hotărî să schimbe drumul sărind un șanț, dar calul său se poticni și căzu cu Hadigé în brațe.

Fugarii fură ajunși de tătari și o luptă vie cu cuțite se încinse între ei; Dincă fiind lovit și ceilalți tovarăși isgoniți, Geafar ridică pe Hadigé leșinată și o duse acasă.

Hogea sfătuindu-se cu nuntașii, se hotărî să se amâne nunta și toți se întoarseră în sat, lăsând pe Dincă rănit, în părăsire, pe marginea șoselei.

In noaptea aceea, când toată lumea era cufundată în somn din cauza oboselii și întâplărilor de peste zi, Hadigé se furișă și încălecând pe roibul lui Geafar, alergă înspre locul unde zăcea Dincă.

— Dincă, Dincă, sunt eu, Hadigé, m'asculți tu, sufletul meu?

— ....

— Da eu sunt, îți strâng mâna nu mă mai simți? Dincă, de ce nu-mi răspunzi?

Dincă agoniza.

Suspinând, căzu cu capul într'o parte. Hadigé după ce încercă să-l readucă la viață, desnădăjduită, alungă roibul fratelui său, apoi scoase din cingătoare un cuțit lung, de care se servea Hogea să tae vitele de Bairam și își înfipse cu hotărîre lama adânc lângă sânul stâng, prăbușindu-se pe corpul neînsuflețit al flăcăului.

A doua zi de dimineață, drumeții găsiră cadavrele celor doi tineri, dădură alarma prin satele vecine. Toată regiunea fu cuprinsă de emoțiune, drama sguduise sufletele tuturora, urmând o reculegere și o împăcare între români și tătari. Sătenii înduioșați cereau părinților, ca îndrăgostiții, să fie îngropați unul lângă altul, așa cum le-a fost soarta.

Povestea celor doi îndrăgostiți se răspândi cu iuțeala fulgerului, în toată Dobrogea, inspirând poezii și cântece, dintre cari însă reamintesc numai aceste versuri:

Seni vuran beni vursun
Anam bei eolé bulsun
Mezarâmâz birlic olsun

(Cine te-a lovit pe tine, să mă înjunghie și pe mine, Mama să mă găsească așa, Și unul să ne fie mormântul).

In primăvara următoare, cu bani adunați printre flăcăii și fetele satelor, fără deosebire de religie, se construi o cișmea de cărămidă pe locul dramei, la umbra salcâmilor. Această cișmea se chema pe vremuri „Serda cișme" (cișmeaua dragostei). Astăzi, după mai bine de treizeci de ani, nu știu dacă cișmeaua mai există, dacă a secat, sau nu, dar amintirea eroilor trebue să se fi transmis din generație în generație, iar acel „șân" (cântec):

Seni vuran beni vursun
Anam bei eolé bulsun
Mezarâmâz birlic olsun

mai e pe buzele multor îndrăgostiți din provincia mea natală.

Flăcău bolnav

Temperatura: 40 de grade;
Naiade
Năvălesc în sală
Prinse în spirală...

Doi ochi albaștri — petece de cer —
Ochi de femee mică, cer
Îndurare, lui Crist
Pentru chipul firav adormit sub voaluri prinse 'n ametist
Și în înserări
Ce se-așternpe mări...

Două brațe albe, — degete cuminți
Au cuprins în seară, trup de flori fierbinți,
Jerbă de bujori,
Legănată 'n cântec tainic de cocori...

Și 'n lumină pală de candelă-aprinsă în cântec de rugă,
S'au cuprins în fugă
Brațe de bujori în brațe de nalbă
Și în așternutul alb, femea mică, se lipește — salbă —
De piept și 'n gândire și în vis suav
De flăcău bolnav...

VOICHIȚA CERCEL

Așteptare

S'au culcat clipele ca miorițele,
Le mângâi obrajii, le sărut mânuțele.
Somnul, vis de îngeri, veghează pe-aproape
Tăinuind cu munții, fremătând pe ape.

Singur, chem zărilor de afară,
Să-mi aducă'n casă dor de primăvară
Unduind să cânte harfele 'ntruna
Când peste cuprinsuri — rătăcește luna.

Nu-i nimeni! Hai cu pas ușor
Legănând pe umeri — vis de aurori,
Păr bogat cu rodii, ochi de heruvim...
Haiducie și baladă: gura de căpșuni,
Mijlocul vrăjit de dor, frate de goruni.

Serile târzii te-aștept — poate ai să vii
Intr'un car cu albăstrele și cu bucurii...

ION A. BUCUR

de **PAUL MIRACOVICI**

Lucrările d-lui Nicolae Brana le-am cercetat întotdeauna cu interes. La Saloanele Oficiale d-sa a participat mereu cu lucrări cari nu ne-au fost niciodată indiferente. La unul din aceste Saloane, d-sa a expus o compoziție intitulată „Iarna", dacă nu mă înșel și care deși cam grafică avea calități de ritm și de sentiment remarcabile. La expoziția de la Dalles, d-l Brana ne prezintă un alt aspect al preocupărilor d-sale, picturale de data aceasta. In câteva din lucrări e destul de prezentă amintirea lui Cèzanne, în altele acea a lui Van Gogh. In celelalte — cele mai multe, d-sa e nu numai mai personal dar și materia e mai bogată, observația mai justă.

Remarcabile desenurile în linoleum, ele ne îndreptățesc să credem într'o serioasă vocație pentru alb și negru.

In aceași sală expune d-l Gombosiu sculptură. Pentru noi e un nume nou, de aceea trecem peste unele scăderi inerente tinereții. D-sa are calități frumoase dar am dori să studieze mai disciplinat și mai temeinic.

D-l Isachie, în ciuda eforturilor d-sale în peisaj, rămâne un portretist. Chiar naturile moarte sunt mai înțelese. In peisaj, d-sa pune prea multă grijă de a reda subiectul. In portrete, așa cum le înțelege d-sa — această grije e utilă și e chiar o calitate, dar peisajul presupune mai multă libertate, trebue mai puțin copiat subiectul, orcât de ispititor ar fi el. Portretele, în special acel al d-nei în alb, sunt remarcabile.

Intr'o ordine pe care nu o găsim fericită, în sala d-lui Isachie expune sculptură d-ra H. Cihosky. E un debut foarte interesant. Din toate lucrările expuse, portretele însă par cele mai bune, în sensul că sunt mai complete și mai temeinic susținute forma și desenul.

In sala ziarului „Universul" d-l Grigore Manea ne aduce privelești variate din Grecia, Germania, Ardeal, Balcic și câteva nuduri în interior atent studiate. De pe unde a colindat d-l Manea a adus motive foarte caracteristice, redate cu multă grijă de adevăr.

Balcicul, podurile d-sale și mai ales peisajele din Valea Rînului sunt foarte evocative.

Pomeneam într'una din cronicele trecute despre binefacerile ca și despre riscurile unei expoziții de pictură al cărui subiect să fie turismul.

Prima expoziție a Oficiului Național de Turism organizată cu acest scop a fost aceea atât de interesantă a d-nei Rodica Maniu.

A doua, colectivă, e deschisă acum în str. Wilson. Artiștii au trimis în grabă tot ce ar fi putut avea un înțeles turistic dintre tablourile lor. E mai bine așa pentru că dacă s'ar fi pregătit, am fi asistat la o întristătoare întrecere în a face cât „mai frumos", cât mai „atrăgător".

Expozanții, — tineri cea mai mare parte — sunt foarte numeroși. Astfel, și din acest punct de vedere, inițiativa O. N. T.-ului a avut un deplin succes.

Vom cita câteva nume dintre cei ce au trimis lucrări — nume cari sunt o chezășie pentru reușita unei expoziții colective: Al. Phoebus, C. Vlădescu, Marg. Sterian, Romeo Storck, Mircea Teodorescu, Vânătoru, Anatol Vulpe, Josephine Tremel, Velisaratu, Lily Pancu, Niculescu-Nic, Al. Moscu, Adina Moscu, Letiția Lucasievici, C. Millian, R. Iosif, Ghiață, Sorin Ionescu, Ioana Giossan, Victoria Constantinescu, Ionescu Sin, Petru Aurel, Lena Constante, Lucia Demetriade Bălăcescu, Dudu Alexandrescu, Avachian, Bălțatu, d-na Cecilia Cuțescu-Storck.

PAUL VALERY „Variété IV" („Gallimard" — Paris, 1938)

Reputația de om mare nu i-a dăunat *omului* care a rămas până astăzi Paul Valéry, cu toate vicisitudinile gloriei simplificatoare.

Mai aproape de șaptezeci decât de șaizeci de ani, epistolierul neuitatei *Petite lettre sur les mythes* ar putea spune acum, cu tot atâta îndreptățire ca odinioară :

„Sunt un biet Robinson într'o insulă de carne și duh, împrejmuită de ignoranță, și îmi făuresc cu grosolănie uneltele și meșteșugurile mele. Uneori mă aplaud că sunt atât de sărac și neînstare (să mă folosesc) de comorile cunoștinței acumulate. Sunt sărac dar sunt rege; și fără îndoială, ca și Robinson, nu domnesc decât peste maimuțele și papagalii mei dinlăuntru; dar însfârșit, înseamnă că tot domnești..."

Ne place să vedem în această mărturisire umilită și deloc solemnă, altceva decât o cochetărie de autor celebru măgulit de încrederea cu care i se adresase, ca unei autorități în materie, destinatara necunoscută a scrisorii („Chère inconnue", începe autorul). Adevărul general exprimat prin rândurile citate e dintre cele mai grave, din acelea pe care politeța și sociabilitatea ne îngăduie să le rostim abia în glumă, fără să insistăm asupra lor.

Este, dacă vreți, o nouă replică a faimoasei propoziții „Le silence des espaces infinies m'effraie". Inlocuiți tonul de familiaritate amabilă, ușor zeflemitoare, al epistolierului, cu vibrația patetică a cugetării pascaliene... Preocuparea aceeaș rămâne: neînsemnătatea condiției omenești, neînsemnatele noastre puteri de a cunoaște.

Paginile adunate împreună, în al patrulea volum de *Variété* ilustrează mai ales aspectul familiar al cugetării valéryene. Cei care-i prețuiesc densitatea și rigoarea expresiei din primul *Variété*, din *Monsieur Teste* sau din *Eupalinos* nu vor rămâne totuși insensibili la farmecul acestei cugetări constrânsă, după împrejurări, să se adapteze „ad usum Delphini". Mai ales că, pe alocurea, Paul Valéry e *încă* un „autor dificil", cu toată părerea contrară a snobilor, cari după ce-l monopolizaseră odinioară cu admirația lor exclusivă, fără să-și dea totuși osteneala să-l gândească pe seama proprie, acum îl repudiază sub cuvânt că prea s'a popularizat..

Cutare discurs rostit la Casa de educație a „Legiunii de onoare" dela Saint-Denis ne arată pe acedemicianul cărunțit încercând să intre în grațiile unui parter de tinere domnișoare, cu adorabila stângăcie a unui albatros domesticit, dar cu câtă bonomie de șoltic și fineță a ironiei !

Mărturisindu-și timiditatea feciorelnică, pe care o simțea cum îl cuprinde, la gândul că va trebui să vorbească în fața unui tânăr auditoriu feminin, conferențiarul-poet adaogă :

„Știu bine că fetele nu sunt cu adevărat așa timide pe cât se pretinde și cum ar fi de dorit uneori. Am băgat de seamă că puțina timiditate câtă a mai rămas în lume, nu se mai întâlnește de cât la membrii Institutului; și ciudat, atunci când se expun în costum". Gândirea nu-și pierde din demnitate chiar când adoptă tonul familiar al unei propoziții ca aceea următoare, prin transparența căreia tema robinsonadei cunoașterii omenești se străvede ca un filigram : „Ce-am să le spun ? se întreabă Valéry, în auzul tinerelor domnișoare. Ele sunt mai savante ca mine, de vreme ce merg la școală, de vreme ce își pregătesc examene, — care sunt singurele prilejuri oferite muritorilor de a ști, timp de câteva zile, ceva..." Le-a spus anume, între altele, că „fie-

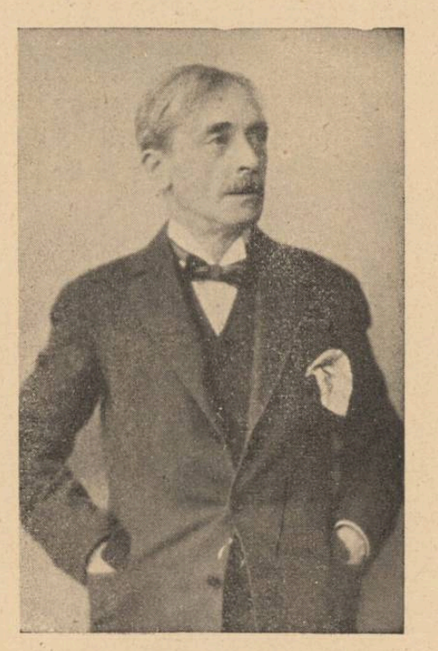

Paul Valéry

care, față cu sine, se reduce cam la ce își spune și ce își spune la ceea ce știe să-și spună" — adică tocmai ce trebue spus unor inteligențe tinere, ca să aibă ce ronțăi până la adânci bătrânețe.

Cu prilejul altei cuvântări, despre istorie, ținută în ziua distribuirii solemne a premiilor la liceul Janson-de-Sailly, am regăsit ecoul altui motiv favorit al cugetării valéryene — acel „ostinato rigore" leonardesc, regulă de igienă a spiritului, — în recomandarea făcută tinerilor liceeni, cu o ezitare și o rezervă care-i va fi pus, negreșit, pe gânduri, mai mult decât dacă ar fi auzit-o rostită cu autoritate profesorală, dela catedră: „Nu îndrăznesc să vă spun că tot ce nu cere vreo sforțare, nu-i decât timp pierdut. Dar sunt câțiva atomi de adevăr în această crudă formulă". Și tot astfel ,nu am putut citi fără emoție, rândurile în care acest autor „dificil" consimte, dintr'o afecțiune camaraderească, să se facă *accesibil* priceperii tinerilor lui ascultători, lămurindu-i despre înțelesul și rostul instruirii, fără să-și ia totuși aere de sfătuitor.

„Nu-i de vreo valoare să posezi ceea ce nici măcar nu visezi că are să-ți fie de folos, că ai să anexezi gândirii tale.

La fel este cu ceea ce știi, ca și cu vorbele. Un vocabular restrâns, dar cu care știi să formezi împerecheri numeroase, valorează mai mult ca treizeci de mii de vocabule ce nu fac decât să încurce actele spiritului".

Nu are valoare decât ceea ce actualizăm prin experiență proprie, ceea ce conștiința fiecăruia își anexează organic: „Nu atât cantitatea de știință interesează, cât partea pe care i-o dați în voi. Interesul fiecăruia este să însuflețească (vivifier) toată această materie intelectuală. Puțină știință și mult spirit, multă activitate a spiritului, iată esențialul".

Am stăruit asupra acestui aspect, susceptibil de aplicari practice și pedagogice ,al gândirii lui Paul Valéry nu numai pentrucă, așa cum arătai, în *Variété IV* el este din belșug ilustrat, dar și cu speranța că din rândurile citate va isvorî îndemnul pentru aceia cari, aflați la vârsta entuziasmului generos pentru idei, se vor opri asupra lor, — să-și dea treptat osteneala pătrunderii în miezul unor lecturi mai aride din opera autorului citat. Pentru o minte tânără, nestrâmbată încă sub apăsarea unor cunoștințe adunate fără discernere, contactul cu această operă e dintre cele mai recomandabile. Probitatea intelectuală nu poate merge mai departe decât la Valéry, care-și explică până și paradoxele gândirii lui, înlăturând astfel orice posibilitate de mistificare, fie chiar involuntară !

Spectacolul acestei inteligențe nu este într'atâta pasionant pentru originalitatea cuprinsului de idei pe care le macină, cât prin accentul pus asupra funcției gândirii ca atare, adică în exercitarea ei. Există, negreșit, un număr de teme sau motive specifice cugetării valéryene dar ele se împletesc într'un țesut muzical, revenind în variante și cu tonalități felurite, care dau naștere la simetrii, nu însă și la ceea ce ar putea constitui un corp de doctrină sistematic. Deaceea, neavând doctrină, Paul Valéry nu poate avea fanatici și nici chiar adepți. Cu atât mai bine! Insă exemplul acestei inteligențe lucide, familiarizarea cu expresia ei concretă, creiază deprinderea și exercită gustul de a gândi pentru sine, fără prejudecăți și fără alt orgoliu decât să se vadă fiecare domnind peste maimuțele și papagalii proprii.

Dar poate că recomandația de a-l citi pe Valéry vine prea târziu, fiindcă un autor care crede și mai și scrie, în atmosfera ideilor din Europa zilelor noastre, că valoarea unei civilizații se judecă după ideea pe care și-o face despre om, lăsând să se înțeleagă că personalitatea însemnează conștiință liberă și liber-consimțitoare, — este aproape-aproape subversiv.

MIHAI NICULESCU

Te-a așteptat cărarea din secară

Cărarea cu pereți înalți de secară 'nflorită
te-a așteptat cu zîmbet sfios de albăstrele,
și-a adunat polenul din spice — colb de stele —
covor să ni-l aștearnă 'n călătoria nesfîrșită.

Ogoarele păreau în vis încremenite
și te chemau — poemă și melodie-a serii, —
să-ți ferece în salbă smaraldul primăverii,
în ochi să-ți pună vraja amiezii însorite.

Tîrziu svoniră aripi în margini de așteptare, —
credeam că vii c'un înger de mînă prin secară,
dar îmi trimise-amurgul un fluture de ceară
să-mi strîngă 'n vers tristețea și dorul în uitare.

GEORGE IONAȘCU

Iarnă moldavă

Vânt pornit din cer ca dintr'o radă,
Sănii grele trase 'n jug de boi.
Iarna svârle 'n suflet cu zăpadă
Cum asvârle toamna cu noroi.

Zări învolburate 'n vijelie,
Drumuri înfundate și pierdute —
Gândul nu mai știe ce să scrie,
Visul se afundă ca 'n redute.

Crivăț de Sibiră tolstoiană
Slobozit pe viață și emul,
Dunărea-i o punte dobrogeană,
Prutul s'a oprit dela Cahul.

Nici o pasăre 'n văzduh, niciuna...
Noaptea scoate lupi înfometați,
Cerul și-a luat cu mâna luna
Și-a închis-o 'n docuri la Galați.

TEODOR IORDACHE

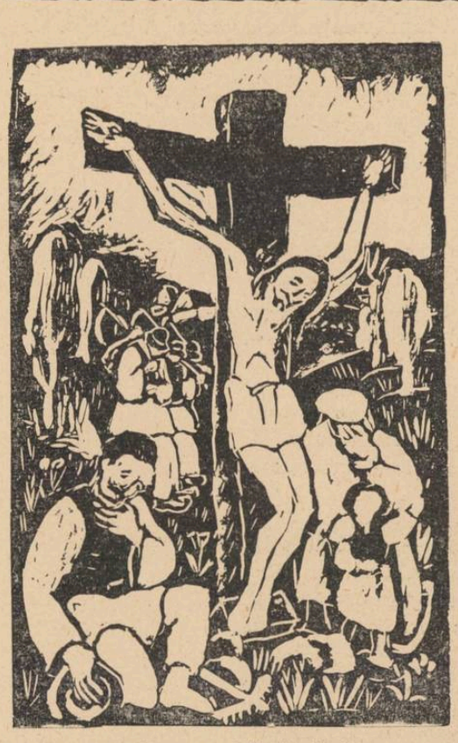

N. Brana: „Răstignire"

N. Brana: „Natură moartă"

Gombosiu: „Nud"

de **ROMEO ALEXANDRESCU**

Compozițiile simfonice autohtone sunt rar ospitalizate în programele „Filarmonicei", aproape tot atât de rar cât și soliștii români.

D. Mihail Andricu a fost săptămâna trecută privilegiatul beneficiar al acestei puțin curente favori, care i-a fost acordată pentru noua d-sale lucrare simfonică, întitulată „Suită pitorească".

D. Andricu a avut întotdeauna condei cursiv. Melodica d-sale a decurs desghețată, promptă, fără laboriozități obositoare. Ușurința și abundența aceasta inițială și-au putut găsi, în evoluția compozitorească a d-lui Andricu, o treptată amplificare în mijloacele exteriorizante. Vestmântul armonic și-a îmbogățit țesătura, latura polifonică a compozițiilor și-a mărit interesul printr'o viață lăuntrică mai intensă, mai variată în desvoltare, mai activă în combinări. Coloritul a devenit mai iscusit, mai viu nuanțat. In acelaș timp, ivirea tot mai îndesită și mai îmbietoare a unui caracter evocator de specific românesc, a adus o prospețime nouă stilului d-lui Andricu.

„Suita pitorească" a răsfrânt frumos ultimele consecințe ale acestor condițiuni sporitoare ale ineresului și valoarei în formulările unui compozitor.

Suita e compusă din patru părți, proporționate în echilibru prielnic atât în raportul dintre ele cât și în acela dintre teme și extinderile și deducțiile lor.

Mihail Andricu

Ambianța ce se formează pentru un stil de expresie populară, în întreaga suită, reușita fixării unui motiv pedală peste care se desfășoară întreaga parte a doua, finalul, care recurge la inepuizabilul sistem al scrierii fugate fără a cădea în rigiditate sau scolasticism deplasat, orchestrarea de pricepută folosire sonoră a instrumentelor, nu pot fi trecute cu vederea în această suită și în legătura avută cu succesul pe care d. Andricu l-a obținut.

D. Ionel Perlea a primit legitima d-sale parte din acest succes, pentru chipul de sugestivă însuflețire în care a prezentat această primă audiție românească.

Concertul a cuprins, în ultima lui parte, simfonia în re major de Brahms. In conducerea acestei simfonii, d. Perlea a știut să pună la deplină contribuție rezervele unor cunoștinți muzicale și influențele unui temperament hotărîtor reunite și exprimate, prin gest și îndemn, pentru a găsi ecou sigur în plinul realizărilor.

Partea centrală a concertului a fost ocupată de concertul pentru violoncel și orchestră de Dvorak.

Nu putem aduce nici o vină d-rei Thelma Reiss, o excelentă violoncelistă, care apărea pentru prima dată pe o scenă muzicală românească, amintind aci că d-sa a interpretat concertul de Dvorak la „Filarmonica" foarte scurt timp după Pablo Casals.

Cine ar fi putut să nu păleasca într'o astfel de vecinătate ?

Este păcat însă că din toată literatura muzicală a violoncelului a fost ales pentru aceeaș stagiune, iarăși concertul de Dvorak. Grija bunei orânduiri a programelor, la „Filarmonica" nu suferă de altfel prima ei eclipsă și e regretabil că, în puținele concerte simfonice de care dispun Bucureștii, nu se lămuresc directive permanente de organizare potrivită a programelor.

Dreptate se cuvine însă d-rei Reiss care dispune de o unitară muzicalitate, mecanism de susținută calitate și deosebită distincție de înțelegere muzicală. Cu mai viu și mai subtil modelaj sonor și cu un ton mai viguros, interpretarea d-sale, de aleasă ținută, ar fi câștigat de sigur în plasticitate și comunicativitate.

Rara avis

de Pericle Martinescu

Penelopa se trezi din somn puţin timp după ce Maxenţiu adormi definitiv. Işi întoarse încet faţa spre fereastra şi zări lumina de afară, soarele puternic ce se oprea în peretele clădirii din faţă. Era zi plină, o dimineaţa minunată de primăvară. De bucurie, îi venea să sară din pat, să se repeadă la fereastra spre a o deschide larg şi a sorbi lumina şi aerul curat de afară, care i se părea o licoare binefăcătoare, după orgia şi viscolul pasiunilor din noaptea care abia se sfârşise. Atmosfera din casă era tristă, confuză şi dezordonată, creindu-i senzaţia că e captivă într'o celulă întunecată, izolată complet de restul vieţii.

Trebui să-şi înăbuşe însă pornirea, din simţuri, căci îl zări pe Maxenţiu care dormea în partea cealaltă a odăii, întins pe o banchetă de trestie, cu faţa în sus, acoperit până la mijlocul pieptului de paltonul a cărui mânecă atârna pe covor. Penelopa se ridică puţin în pat şi-l privi mai îndelung, admirându-l parcă. Vârful picioarelor cu boturile pantofilor încălecaţi unul peste altul pe marginea banchetei, ieşeau de sub palton, reci, înţepenite, ca ale unui cadavru. Zărindu-le, Penelopa avu o cutremurare de frică la întărirea căreia contribuia tăcerea şi atmosfera neprietenoasă din odaie. Căută să-şi îndepărteze din minte această imagine, sumbră, examinând restul chipului lui Maxenţiu. Acesta dormea cu capul sprijinit pe o pernă cu împletituri şi desene decorative, aşezată pe braţul scaunului de trestie. Dormea uşor, cu o seninătate de vis aşternută pe faţă, având un braţ îndoit peste piept şi figura o idee aplecată spre perete, ca şi cum s'ar fi întors să absoarbă lumina ferestrei ce se sprijinea în creştetul său. „Doarme, murmură imperceptibil în sine Penelopa, doarme ca un cavaler sleit de puteri". Apoi continuă să-i admire câteva clipe somnul liniştit ce întipărea pe înfăţişarea lui o nobleţe şi o naivitate de luptător culcat lângă armele sale după o luptă obositoare cu himerele.

Totul i se părea acum cufundat în cea mai perfectă armonie a lucrurilor şi a firii. Figura calmă, senină a lui Maxenţiu avu darul să-i transmită o linişte adâncă, să-i tempereze pornirile dela început, când ar fi vrut să sară la fereastră, să o deschidă, să absoarbă aerul şi să urle de bucurie că zăreşte o dimineaţă atât de frumoasă. Calmul ei nu provenea însă din dorinţa de a respecta somnul lui, ci mai degrabă dintr'un sentiment de admiraţie ce i-l impunea el. Pe nesimţite, fu cuprinsă de o duioşie ce-i pătrundea uşor în suflet, ca o licoare sub vraja căreia începea să vadă sub altă lumină lucrurile şi să judece altfel situaţiile. Il privea pe Maxenţiu cum doarme adânc, dar în somnul lui ea vedea altceva acum, vedea oboseala, frământările, luptele lui interioare înainte de a adormi, şi deziluzia şi înfrângerile pe care ei le cunoscuse în această noapte ciudată. Seninătatea imprimată pe figura lui, o făcea, totuşi, să ghicească o victorie în sufletul lui Maxenţiu, — însă o victorie născută din resemnare sau dintr'o renunţare prea mare. Odată cu duioşia, o cuprinse şi remuşcarea. Ii părea rău că a făcut să sufere un suflet ca al lui Maxenţiu, că a produs atâtea turburări acolo unde rolul ei ar fi fost să aducă o nădejde, să stimuleze energia acestui tânăr care-i ceruse cu atâta ardoare un ajutor, o dragoste pe care ea nu se simte în stare să i-o dea. Ar fi fost poate mai bine să evit această întâlnire nefastă pentru el, şi inutilă pentru mine, începu să reflecteze Penelopa. Nu, nu sunt o fiinţă capabilă să ajut pe cineva, în mine n'ar trebui să creadă nimeni, căci sunt o mincinoasă, o mincinoasă şi o dezechilibrată, sortită să fac numai rău celor ce se apropie de mine cu sinceritate şi cu prietenie adevărată... Incepu apoi să se judece cu o asprime duşmănoasă aproape, ca şi cum ar fi fost alta fiinţa căreia îi făcea tot felul de învinuiri, acuzându-se cu o sinceritate sadică, de penitent care cerşeşte mântuirea.

Şi-a adus aminte „scandalul" de azi noapte, lipsa ei de stăpânire, chipul oribil în care i s'a prezentat lui Maxenţiu — şi toate acestea o întărâtau şi mai mult împotriva ei înseşi. De atâtea ori îşi propusese să se abţină în faţa tentaţiilor vicioase, să-şi corijeze natura, dar mereu cădea în acelaş păcat: la prima ocazie uita orice hotărîre şi devenea iarăşi sclava acestei naturi bolnave sădită în sângele şi carnea ei. De multe ori a înţeles că mediul în care îşi petrece viaţa fără niciun rost şi fără nicio satisfacţie veritabilă, este cauza cea mai serioasă a „depravărilor" ei şi a presimţit că pentru a se curarisi ar fi bine să fugă de aici, schimbând aerul, oamenii şi viaţa, dar n'a avut niciodată tăria să facă acest lucru. S'ar fi simţit moartă dacă ar fi plecat în provincie, la Călăraşi, unde locuiesc părinţii, sau la conacul dela Arsurile, unde îşi petrece uneori vacanţele monotone şi plictisitoare chiar când nu sunt mai lungi de zece sau cincisprezece zile. Viaţa dezordonată, plină de libertăţi şi de seducţii irezistibile pentru orice adolescentă avidă de a trăi, o furase încă din ultimele clase de liceu, când, împreună cu colegele sale dela Institut, îşi făcuse apariţia în lumea mondenă a Bucureştiului, de care nu s'a mai despărţit apoi. La Universitate, în patru ani de frecvenţă n'a izbutit să obţină absolvenţa niciunui an, deşi a trecut aproape prin toate Facultăţile; şi-a plătit peste tot taxele, s'a înscris totdeauna la timp, a frecventat adeseori regulat, cursurile, dar până la douăzeci şi trei de ani n'a izbutit să dea nici cel puţin examenele de un an.

N'a făcut nimic în viaţa ei, — dar ceeace o întrista mai mult era regretul că până la această vârstă n'a întâlnit măcar un om în care să poată crede, pe care să-l poată admira, sub influenţa căruia să se poată schimba puţin. Toţi cei pe care-i cunoscuse ea erau oameni ciudaţi, vicioşi sau monstruoşi. Avea vocaţia mediilor interlope. Totdeauna se complăcuse numai în societăţi în care non-conformismul, libertinajul şi amoralismul erau singurele virtuţi pentru o serie de oameni dezaxaţi, fără nici un ideal şi fără nici un rost precis în viaţă. Multă vreme nu observase goliciunea sufletească şi rătăcirea morală a acestor oameni la care admirase libertatea, fără să vadă că această libertate nu era în fond decât imposibilitatea de a face ceva, culmea degradării şi a falimentului lor moral şi social. Ea înţelesese altceva prin libertate şi crezuse că acelaş lucru înţelegeau şi ceilalţi, în mijlocul cărora se lansase cu o mare încredere şi cu toată bucuria naivă şi oarbă a adolescenţei. Când a prins de veste că aparenţele au înşelat-o, era prea târziu. Dezordinea pusese stăpânire pe viaţa ei, tot felul de concepţii greşite, o existenţă monstruoasă, îmbrăcată într'o haina cu fireturi şi seducţii infernale, o făcuseră să-şi piardă facultatea de a judeca ce e bun şi ce e rău în viaţă. Deodată s'a trezit singură în mijlocul unor oameni bolnavi cu toţii de câte ceva. N'avea nici un prieten sănătos la cap şi nici prietenă serioasă. Colegele şi prietenele ei de şcoală erau acum femei cu situaţie, unele căsătorite, altele câştigându-şi singure existenţa în laboratoare, în farmacii, birouri sau învăţământ, unde le asigurase câte un loc diploma de licenţă pentru care nu uitaseră niciodată să înveţe, aşa cum făcuse ea. Ea dăduse totul vieţii, libertăţii nelimitate care o stăpânea, îşi risipise timpul cu o magnifică generozitate fără a se fi gândit vreodată să profite de pe urma tinereţii, a frumuseţii şi a inteligenţei ei, care ieşeau din comun. Fetele cu mai puţine daruri naturale făcuseră eforturi mai mari şi ajunseră undeva. Ea a rămas în urmă, izolată. Din cauza singurătăţii în care s'a trezit acum şi fiindu-i greu să-şi găsească prieteni noui, de-o seriozitate corespunzătoare vârstei, aşa cum îi găsise altădată pe ceilalţi. Penelopa a fost nevoită să întreţie vechile legături cu oamenii în care vedea acum nişte adevăraţi declasaţi. Declasaţi, — dar aceştia constituiau **singurele** ei legături reale cu lumea şi ele trebuiau cultivate spre a nu rămâne absolut singură într'o lume unde nimeni nu poate trăi singur, afară de nebuni sau de Dumnezeu.

Aceasta era situaţia Penelopei când l-a cunoscut pe Maxenţiu Panduru. O ispitise de mult gândul unei aventuri sentimentale cu Maxenţiu, fiindcă i se părea că vede ceva nou, original în băiatul acesta. Ar fi fost geloasă pe orice fată asupra căreia s'ar fi resfrânt meritul de a fi fost prima femeie din viaţa acestui om cu aparenţe de singularitate. Bănuise totdeauna că Maxenţiu nu avusese nici o relaţie afectivă cu vreo femee şi acum constatase că bănuiala ei fusese întemeiată. Fără să fie câtuşi de puţin îndrăgostită de el, se gândea totuşi cu tandreţe la unele momente agreabile din aventura ei. Faptul că se ştie prima care violase extrema lui tinereţe sufletească, prima care cunoscuse acel moment singular din viaţa unui om, când orgoliul şi independenţa tinereţii sunt cucerite de zâmbetul unei femei, cu o uşurinţă nebănuită, o făcea să se declare mulţumită de mica sa aventură din această noapte. Maxenţiu o primise în camera lui cu o docilitate serafică şi se purtase tot timpul cu un respect admirativ, cu gesturi întretăiate de emoţie şi, în general, cu toate acele atitudini pasive proprii vârstei şi lipsei sale de experienţă. Ştiuse că se va întâmpla astfel, de mult, de când descoperise dorinţa lui de a o cunoaşte, apoi ezitările, apoi retragerile lui neaşteptate, uneori stranii... Toate îi trădau virginitatea lui sufletească, timiditatea, ciudăţenia lui...

Ceeace o împinsese spre această aventură era numai lipsa ei totală de seriozitate în raporturile cu oamenii. Nu dorise decât să se joace cu Maxenţiu, să se amuze de gravitatea lui exagerată şi puerilă. Câteodată se gândise, e adevărat, că poate va găsi un bun camarad în el, un camarad serios, aşa cum nu putea întâlni printre cunoscuţii ei şi cum dorea de multă vreme să găsească unul. Maxenţiu era însă prea serios. Atât de serios încât el se îndrăgostise de ea, — şi asta nu-i convenea deloc Penelopei. Maxenţiu îndrăgostit de ea !... Ii se părea absurd aşa ceva.

Il văzuse pentru prima oară, la Universitate, într'un grup de băeţi serioşi ce comentau o conferinţa a profesorului lor. „Acela e Maxenţiu Panduru, care scrie", îi şoptise o fată cam prostuţă ce se vedea cât de colo că e încântată să ştie că recunoaşte într'un coleg al lor, un om „care scrie". Penelopa n'avea pentruce să fie impresionată de amănuntul acesta ; ea cunoscuse atâţia oameni mult mai interesanţi decât unul „care scrie", însă ce-i drept, şi mult mai goi, mai superficiali. Deaceea, la început, el îi rămase complet indiferent. Cu timpul însă a început să-l studieze cu mai multă atenţie, fiind mereu preocupată de gândul că trebue să găsească un bărbat demn, în care să poată crede şi să vadă altceva decât tot ce a văzut în ceilalţi. Ceeace o intriga la Maxenţiu Panduru era izolarea lui, acea ţinută puţin curioasă şi demnă, puţin misterioasă sub care le vedea întotdeauna. Il vedea mai mult singur şi părea atât de puţin preocupat de lumea din jurul său încât Penelopa crezu că omul acesta e cu totul strein de viaţă şi nu cunoaşte niciuna din bucuriile şi tristeţile tinereţii lor. Odată îl auzise vorbind la un seminar, unde îşi citea o lucrare foarte interesantă, care făcuse mare vâlvă printre băeţii din sală. Intrigată, de atunci se hotărî să urmărească scrisul său. Nu mică i-a fost mirarea când citindu-l cu atenţie constată că scrisul său e străbătut de o mulţime de probleme neclarificate, un scris în care se resfrângeau toate neliniştile vieţii şi tinereţii lor, aşa cum le cunoscuse ea, şi cum le trăise, probabil, el. De atunci ar fi dorit să-l cunoască, fiindcă îşi închipuia că în el ar putea găsi un prieten în stare să o schimbe, să-i deschidă pofta de muncă, de seriozitate, — altceva nu voia. Dar era greu să-l cunoască pe Maxenţiu ,din pricina rezervei lui, ce făcea aproape imposibilă o apropiere între ei. El nici nu o observase, dealtfel, până într'o seară, când Penelopa s'a trezit deodată lângă el ,la un concert, şi unde a căpătat certitudinea că a fost observată, apreciată de el, şi că — nu-i este indiferentă. Din acel moment, s'au căutat unul pe altul, fără să se vadă, s'au urmărit fără să se descopere, s'au întâlnit adeseori, dar de câte ori s'au întâlnit au rămas cu impresia că s'au înstrăinat şi mai mult, până în noaptea aceasta când întâmplarea i-a adus iarăşi faţă în faţă, până în momentul acesta când el doarme întins pe o bancă, iar ea, în patul său, ca o pasăre rară, splendidă şi fugară, poposită în cuib străin, cuprinsă de atâtea remuşcări, şi-aduce aminte o frază pe care i-a citat-o chiar el : „remuşcarea sanctifică viciul".

Remuşcări. Penelopa avea remuşcări pentru toate erorile tinereţii ei, dar şi pentru faptul că ajunsese aici, unde se află acum, alături de un băiat care va suferi mult din cauza ei. Işi roti ochii prin odaia lui şi văzu teancuri de cărţi şi reviste, aşezate pe lângă perete, văzu masa plină de caete şi hârtii, înţelese că omul acesta citeşte, lucrează, pe câtă vreme ea nu face nimic şi de când se ştie n'a făcut niciodată ceva. Işi aduse iarăşi aminte de tot ce s'a întâmplat cu ei în noaptea asta şi rămase aproape surprinsă, nu-i venea să creadă că s'au întâmplat toate cele ce s'au întâmplat : plimbarea lor pe străzi, venirea aici, felul cum s'a purtat el cu ea, situaţia în care se găsesc acum. Dacă nu s'ar afla încă în faţa acestei situaţii ar spune că a fost un vis, atât de frumos şi de straniu i se părea totul. El e un sfânt pe lângă mine, îşi zicea Penelopa, un sfânt, şi eu sunt o stricată. Ar trebui să-mi smulg părul din cap de păcătoasă ce sunt... El mă admiră, mă adoră, iar eu am venit să-i turbur viaţa în zadar, căci nu pot să-i fac nici o bucurie, fiindcă sunt o stricată ; o fiinţă infernală...

Privi încăodată grămezile de cărţi de prin odaie şi o ciudă şi mai mare simţi clocotind împotriva naturii ei dedată lenei, inculturii şi superficialităţii. Viaţa pe care a dus-o până acum e un infern faţă de Paradisul pe care ar fi putut să-l trăiască între cărţi, în lumina ideilor mari şi frumoase. Simţea o nostalgie infinită a acestui Paradis alături de care se află şi în care i-ar fi fost uşor să pătrundă cu puţină voinţă. Spre deosebire de Maxenţiu, care socotea că Paradisul aparţine lumii şi frumuseţii ei, Penelopa socotea atunci că Paradisul aparţine lumii lui. Amândoi sunt nemulţumiţi şi li se pare infernală viaţa pe care o duc, în timp ce fiecare are nostalgia lumii celuilalt...

In acel moment, Penelopa avu o remuşcare cumplită ce-o împinse spre hotărîrea de a-şi schimba viaţa, de a şi-o schimba fără ezitare. Va pleca numai decât din Bucureşti, se va duce la ţară, la conac, îşi va cumpăra cărţi multe, multe de tot, şi va ceti toată vara în camera ei dela Arsurile, apoi va veni toamna din nou aici, îşi va trece examenele primului an, pe urmă va începe să înveţe pentru anii următori, îşi va lua licenţa şi se va face o fată de treabă.O, la, la, ce frumos va fi totul atunci !...

Gândul acesta o făcu să tresalte de bucurie. O nouă tinereţe simţea că svâcneşte în sângele ei şi i se păru că abia acum începe să privească viaţa cu adevărat, ca şi când o ceaţă groasă i s'ar fi ridicat de peste ochi. De bucurie, îi veni să-l trezească pe Maxenţiu şi să-i anunţe marea hotărîre luată în dimineaţa aceasta, alături de el. Se ridică din pat cu intenţia de a face puţin sgomot, spre a-l deştepta din somn. Inaintă un pas spre masa din mijlocul odăii. Dar când ajunse alături de el, ochii îi fugiră deodată spre dreapta, unde i se părea că se mişcă ceva. In oglinda din mijlocul peretelui, agăţată deasupra unei cani de lut în care se aflau nişte flori de hârtie colorată, îşi zări propria imagine distingându-se destul de clar în semiobscuritatea din odae. Se întoarse spre oglindă şi începu să se privească mai atent. Figura ei nu trăda nici o oboseală, deşi paliditatea îi incondeia obrajii. fruntea şi bărbia ascuţită, ca o mască de cretă. Işi zări gâtul tot atât de alb, ridicându-se din gulerul rochiei, deasupra umerilor drepţi, simetrici şi a bustului tăiat de rama oglinzii, tocmai în regiunea unde începea să i se contureze talia. Se contemplă câteva clipe în faţa oglinzii. fără să facă nicio reflecţie. Apoi constată că era frumoasă. Frumoasă într'adevăr, era frumoasă, şi îşi aduse aminte cuvintele lui Maxenţiu, care-i spusese astă noapte atât de elegant : „Frumuseţea ta mă împiedică să te înţeleg..." Ce imensă plăcere îi făcusera aceste vorbe spuse inteligent, grav, cu o convingere pornită din adâncul sufletului. Niciodată nu auzise un compliment mai frumos... Ii plăcea să se admire în oglindă şi, mai ales, îi plăcea să-şi privească această frumuseţe, tânără încă, şi să constate că, în ciuda tuturor dezordinelor din viaţa ei, a exceselor şi a păcatelor de care suferă, frumuseţea i-a rămas întreagă, ba mai mult chiar, în loc să se consume, ea pare din ce în ce mai proaspătă. Se compara adeseori cu unele dintre colegele ei şi observa că acestea par mai bătrâne decât ea, având pe figuri nu ştiu ce trăsături, imperceptibile aproape, dar existente, de oboseală şi ofilire, ce nu le constatase niciodată la ea. In special acele oribile încreţituri dela coada ochiului, primele simptome de care s'ar înspăimânta zărindu-le la dânsa, nu apăruseră încă. Figura ei are o regularitate, o vioiciune, o spontaneitate de adolescentă, — e făcută parcă numai pentru a fi frumoasă. Constatarea aceasta pe care i-o aducea mereu natura, o umplea de optimism. Destinul ei e legat de această frumuseţe, lupta, rostul ei în viaţă nu e altul şi nici nu poate fi decât să-şi îngrijească frumuseţea, aceasta fiind singura ei armă de apărare şi de victorie, singura ei satisfacţie peste valurile trecătoare ale vieţii. Frumuseţea ei egalează toate celelalte merite de care se bucură ceilalţi oameni în viaţă. Poate că nici nu există ceva mai puţin pe lume decât frumuseţea. „Frumuseţea ta mă împiedică să te înţeleg", iată ce-i şoptise Maxenţiu, el care deslegase poate multe probleme din viaţă, dar care nu deslegase enigma ascunsă îndărătul frumuseţii ei... Penelopa fu cuprinsă de un orgoliu narcisic şi se simţi iarăşi mândră, stăpână pe sine, privindu-se în oglinda din peretele rămas în umbră.

Când se întoarse dela oglindă dădu din nou cu ochii de Maxenţiu, care dormea mereu, întins pe bancă, cu faţa puţin întoarsă spre perete. De astă dată însă reflecţiile ei luară o întorsătură nouă. Se gândi să nu-l mai trezească. N'ar avea nici un farmec, ar fi complet stupid să se trezească amândoi în aceeaşi odaie, în situaţia aceasta confuză, reflectă ea. S'ar deşira tot farmecul acestei nopţi atât de ciudată şi originală. Ce şi-ar putea vorbi ? In orice caz nimic altceva, decât fleacuri, banalităţi. Apoi, o presimţire adâncă o asigură că în spiritul lui Maxenţiu ea a căpătat altă imagine acum şi el ar privi-o cu alţi ochi dacă s'ar deştepta. Nu, e de o mie de ori mai bine să nu se mai vadă. Crezuse că va găsi în el un prieten, dar a dat de un îndrăgostit. Crezuse că prezenţa lui o va distra, că vor putea fi împreună ca doi camarazi din copilărie, dar el e cu totul altfel decât cum şi-l închipuise ea. Ar fi putut fi prietenă cu Maxenţiu, dar n'ar fi putut suporta dragostea lui pentru nimic în lume, din simplul motiv că nu putea suporta dragostea niciunui bărbat şi cu atât mai puţin a unuia ca Maxenţiu, care nici copil nu este, nici un bărbat matur, în stare să-i stăpânească toate capriciile.

Se hotărî să plece cât mai repede, înainte de a se trezi el. Se gândia chiar cu plăcere la golul pe care-l va lăsa în urma ei, la surpriza ce i-o rezervă şi la revolta ce-l va cuprinde pe el, când se va deştepta şi va constata că ea nu mai este acolo. Acest gând îi satisfăcea cruzimea, feminină de a se răzbuna într'un fel, nu pe om, ci pe o situaţie care n'o poate mulţumi cu nimic, lăsându-i sufletul deschis spre ceva incert. Işi aranjă părul, dădu de câteva ori cu tamponul de pudră pe faţă, îşi puse pălăria şi paltonul în grabă, şi ieşi ca o hoaţă, având grijă să tragă foarte încet uşa după dânsa, spre a nu fi surprinsă de cel care dormea pe scaun.

In mijlocul curţii se întâlni cu o femeie în vârstă, legată la cap cu o mulţime de şervete şi fulare şi îmbrăcată într'un costum caraghios, de gospodină provincială. Penelopa crezu dintâi că e baba Chiva dela Arsurile, care apărea la fel dimineaţa, prin curtea conacului, spre hazul copiilor şi al boerilor din cerdac. Ii dădu bineţe aproape cu simpatie, înainte de a şti cine este. Bătrâna însă, fără să spună nimic, o privi câteva clipe cu ochii holbaţi, ca şi când, de surpriză, i-ar fi pierit glasul, apoi dădu să intre repede în bucătăria de alături, de unde tocmai ieşise, când o zări pe Penelopa. Poarta era încuiată. Fiecare chiriaş îşi avea cheia lui, iar madam Nisipeanu îşi ţinea cheia agăţată într'un cui din marchiză. Era sigură că fata va veni s'o roage să-i deschidă poarta şi de aceea o lăsă să treacă pe lângă dânsa fără s'o întrebe nimic.

Penelopa se opri în faţa grilajului, foarte neplăcut surprinsă, atât de întâlnirea cu femeea aceasta, în privirile căreia observase o lumină duşmănoasă, cât şi de poarta încuiată. Ii era teamă să nu întârzie, să nu se deştepte Maxenţiu şi să o surprindă ; toată plăcerea aceasta de a fugi, de a-şi lua sborul uşor şi iremediabil, de a lăsa un vid în urma ei, s'ar fi spulberat atunci.

— Sunteţi bună să-mi spuneţi cum aş putea deschide poarta ? se adresă ea cu blândeţe către bătrâna pe care o ura în realitate, o detesta.

— Dar de unde vii dumneata ? o luă de scurt madam Nisipeanu, cu răutate, parcă ar fi prins-o cu ceva din avutul ei.

— Dela domnul Maxenţiu Panduru, răspunse Penelopa, încurcată, dezarmată, ca o copilă surprinsă asupra unui fapt nepermis.

Apoi, revenindu-şi, îşi stăpâni emoţia produsă de această înfruntare neaşteptată, privi cu dispreţ pe femeia înfăşurată în atâtea boarfe şi i se adresă cu un aplomb de suverană, faţă de o sclavă păcătoasă :

— Deschide-mi, te rog, poarta şi lasă-mă să plec !

— Nu cumva m'ai socoti acum şi portăreasă ?!... Ei, dar ştii că eşti îndrăzneaţă ?

— Nu sunt îndrăzneaţă, ci te rog numai să-mi dai cheia dela poartă.

— Dar domnul Axente n'are cheie, de ce nu ţi-a dat-o dânsul ?

— Doarme şi n'am vrut să-l mai trezesc pentru atâta lucru...

— Păi sigur, eu sunt pusă aici să am discuţii cu tot felul de lume, făcu madam Nisipeanu cu subînţeles, cedând şi îndreptându-se spre marchiza de alături să aducă cheia, mai mult pentru a evita replica fetei la care imaginaţia ei n'ar fi ajutat-o să răspundă.

N'avea niciun motiv de a o jigni, dar frumuseţea, tinereţea Penelopei trezise în ea o gelozie bestială provenită mai mult dintr'o perversiune sufletească ce-o împingea să murdărească tot ceeace natura a făcut atât de frumos la altă femeie şi nu la dânsa. I se părea că viaţa o persecută şi acum avea ocazia să se răzbune pe viaţă, să-şi descarce amarul bătrâneţii şi urâţeniei, jignind pe această fată a cărei frumuseţe şi libertate umileau egoismul bătrâneţii ei încătuşate. Aduse cheia şi deschise poarta mormăind ceva bizar, ca o vrăjitoare care ar desfereca înţelesul unor farmece.

Penelopa era cuprinsă de revoltă şi desgust în faţa acestei epave omeneşti ce-i eşise nechemată în cale. Când se văzu în stradă avu o senzaţie de uşurare care o făcu să simtă cât de enervată era. Se îndreptă spre capătul străzii, cu un mers elegant, armonios ca un dans, gândindu-se că a făcut o prostie venind azi noapte aici.

Cântec pentru recoltă nouă

Cu traista plină de cântec şi slavă,
Asear'am mas singur sub cerul de pluş, —
Tulpina secării părea un arcuş,
Strămoşii beau soare din albă zăbavă...

La porţile 'nnalte nici lacăt, nici vară ;
Căzuseră 'n lacrimi toţi anii din prun.
Pe fruntea uscată, pe-obrazul cel brun
O sdreanţă de zâmbet uitase să moară.

Era o tăcere de sure'nceputuri
Săpată în tâmple, zidită 'n cuvânt ;
Cu fiece umbră porniam în pământ
Să mângâi un umăr culcat între scuturi.

Ce degete triste ! Cât scrum peste pleoape !
Ce copt era mărul pe crengi, de-aşteptări !
Ce apă amară visa în căldări
Şi'n scumpe potire ! Ce lună aproape !

Svâcnia într'un mugur sfârşit de revoltă
Şi dropii de linişti sburau tot mai jos ;
Povara plecării şi chinul gustos
Stăteau să se rupă sub noua recoltă...

TEODOR AL. MUNTEANU

Ultimul poem

Acolo unde eşti, în munţii Apuseni,
Uitată ca o plantă pe margini de genuni,
Cu cine gândul fraged în zori îl mai cununi
Şi cine te mai poartă pe vastele poeni ?

Păşesc la rând cu tine, imagini se 'mpletesc,
Sub ape doar surâsul mai licăre tăcut.
Mă plec, cu gura rece povara să-ţi sărut,
Sau să culeg talazuri ce 'n urma noastră cresc.

Te smulgi din amintire, golaşă peste stânci,
Cu ochi ce 'nţeapă zarea ca un burghiu de foc.
Chemările şi visul rămân atunci pe loc,
Şi doar ecoul sparge cărările adânci.

Ne despărţim, ce tristă se pierde ziua 'n lan.
Ca un convoi de umbre în jocuri de tăcere,
Şi nu 'nţelegi cum piscul se nărue şi piere,
Când dragostea se 'nalţă şi creşte an cu an...

CONSTANTIN SALCIA

Cronica ideilor

D. Camil Petrescu este primul conducător al teatrului românesc, care mai înainte să ocupe demnităţi oficiale, a avut grije să-şi formeze un **criteriu** estetic, printr'o solidă cultură de specialitate.

Poetul, romancierul, dramaturgul Camil Petrescu a făcut dovezi strălucite de o fină intuiţie, de o subtilizată emotivitate şi de o rară probitate intelectuală. Ar fi putut rămâne deci un creiator de minunată beletristică şi ar fi fost preponderent efortul d-sale, în cadrul generaţiei „Carol II". S'a întâmplat însă ca în spiritul acestui autor să se desvolte, sincronic, o serioasă şi profundă predispoziţie metafizică, în stare s'o altoiască productiv pe aleasa lectură filosofică pe care şi-a însuşit-o şi de aici gândirea românească a fost câştigată mai întâi prin apariţia acelor „Teze şi Antiteze", apoi prin prezentarea şi introducerea curentului fenomenologic al lui Husserl, iar acum, Teatrul Naţional prin înscăunarea în locul de răspundere a singurului autor român care a înţeles că valoarea practică a teatrului, se deslueşte prin aflarea valorii teoretice a artei teatrale, că teatrul este un fenomen cultural, şi ca orice fenomen, trebue descris, apoi delimitat şi identificat metafizic.

„Modalitatea estetică a teatrului" este prima carte în acest gen, pe care o cunoaşte literatura filosofică românească. Incercând să-i actualizăm ideile directoare, vom fi obligaţi să ne referim în special la întrebarea centrală a problemei pe care o desbate d. Camil Petrescu, anume: **ce este teatrul?**

Astfel cum este pusă întrebarea, ea apare de la început simplificată. Am enunţat: ce este teatrul, nu ce este **arta** teatrală, înlăturând voluntar, fără s'o rezolvăm, o controversă insolubilă. I. Gregor credea că întrebarea: **ce este arta teatrală,** poate fi socotită deajuns de limitată, s'ar putea însă ca această întrebare să fie inutilă dintr'un motiv tocmai opus. Pentrucă din moment ce constatăm fenomenologic că teatrul **este,** a raporta această certitudine fenomenologică la un anume concept de artă, însemnează a-i propune un sens şi un cadru mai strâmt decât acela originar. Asupra întrebării ce este **arta,** una pur metafizică, estetica nu s'a pus încă de acord, deaceea putem urmări **istoric** conceptele despre artă, în vreme ce conceptele despre producţiunea teatrală cată a fi urmărite potrivit **momentelor fenomenologice** în care s'a **desvoltat şi a evoluat teatrul,** ori aceste momente nu se suprapun datelor istorice, pentru că fiecare dintre ele exprimă **esenţa** concretă a vârstelor istoriei. Prin urmare, rămânem la întrebarea **ce este teatrul,** căreia i-am postulat o oarecare certitudine existenţială, fenomenologică. Ne referim la teatru ca la o **structură obiectivă,** alcătuită **din totalitatea semnificaţiilor concrete,** adică a esenţelor psiho- sociale, privite fenomenologic. Pentru clarificarea acestui adevăr, este bine să observăm, că o atare semnificaţie, un moment fenomenologic, poate cuprinde în esenţa lui şi modalităţile **istorice,** care au fost emise cu privire la teatru, totuşi momentul fenomenologic nu variază şi nu se identifică cu **timpul istoric,** adică menţinând afirmaţia că trecutul explică întotdeauna prezentul. Dimpotrivă, din punctul de vedere al **esenţialităţii concrete a faptului** (indiferent dacă este teatral, religios, etc.), aceste esenţe alcătuiesc „structuri obiective" certe, prezentul explică şi reconstruieşte, reimaginează concret trecutul, prin ajutorul acelor structuri permanente, obiective, **structurale,** pe care ni le pune la îndemână, — şi cu ajutorul cărora **recunoaştem** ceiace a fost esenţial în trecut.

După cum se vede, d. Camil Petrescu a acordat teatrului, o nobilă funcţiune, fixându-i modalitatea pe temelii de absolut şi de permanenţă.

Odată îndeplinită precizarea teoretică a teatrului, ca structură obiectivă fenomenologică, d. Camil Petrescu a isbutit să promoveze pentru teatru un **criteriu.** Până când se va putea face însă un studiu al semnificaţiilor pure, pentru a se încerca o definire mai precisă a producţiei teatrale, ne vom referi la modalităţile istorice în care au evoluat cele două concepţii în care a fost înţeles teatrul, din epoca elenă până astăzi. Una clasică, acordând primatul textului, care aservea pe actor textului, lăsându-i „libertatea" să evoluieze ori să exagereze uneori **tot în sensul textului** (vd. „Adecvarea şi inadecvarea clasică" în „Modalitatea estetică".. p. 28-59), — alta, i-am zice „revoluţionară", teatrul spontaneităţii actoriceşti „descătuşate", teatrul Renaşterii, aşa cum l-a cunoscut „Commedia dell'-Arte". (ibid. „Libertate şi creaţie" p. 92—120).

In sfârşit, am putea semnala ca pe un al treilea factor care a pretins întâietate în producţia teatrală, **regisorul,** Gordon Craig fiind desigur exponentul cel mai modern şi mai evoluat al acestei şcoale.

Altă dată ne-am ocupat de prezentarea „Modalităţii estetice a teatrului" în lumina materialului informativ. Am reamintit însă criteriul teoretic al producţiei teatrale, exprimând şi de astă dată nădejdea că timpul va îngădui d-lui Camil Petrescu să lucreze acel „studiu al semnificaţiilor concrete", pe care îl reclamă criteriul fenomenologic, postulat enunciativ şi genetic la baza teatrului.

MIRCEA MATEESCU

*) Edit. „Fundaţiilor Regale", 1938.

Pleiada coregrafilor premergători romantismului

IV

de MITIŢĂ DUMITRESCU

In marea sa reformă, Noverre a avut concursul unui grup de artişti dotaţi, aproape toţi absolvenţi ai Academiei naţionale de muzică şi dans, care-şi stabili astfel o reputaţie europeană. Artiştii francezi devin modelul artiştilor celorlalte ţări. Parisul stabileşte adevărata manieră de a dansa, cu graţie şi nobleţă, şi şcoala franceză trece drept cea mai perfectă.

Din acest buchet de talente s'au desprins două figuri feminine, două dansatoare care şi-au împărţit favorurile curţii şi ale oraşului: Anna Cupis de Camargo şi Maria Sallé. Entuziasmul stârnit de apariţia lor pe scenă mergea până la idolatrie. Voltaire, fascinat de măestria dansului lor, le-a dedicat următoarele versuri:

„Ah! Camargo! Que vous êtes brillante!"
„Mais, que Sallé, grands Dieux!
[est ravissante!"
„Que vos pas sont légers et que les
[siens sont doux"
„Elle est inimitable et vous êtes
[nouvelle !"
„Les Nymphes dansent comme vous"
„Et les Graces dansent comme elle!"

Anna de Camargo, fiica unui maestru de balet de viţă nobilă spaniolă, s'a născut în anul 1710, la Bruxelles. Talentul ei pentru dans s'a manifestat din copilărie. Se povesteşte că fiind încă în braţele doicii sale şi auzind, din întâmplare, o arie cântată la vioară, începu să facă tot felul de mişcări pline de voiciune, prezicându-i-se astfel o carieră de glorie, ceeace s'a şi realizat. La vârsta de 10 ani, prinţesa de Ligne constată minunatele ei aptitudini pentru dans şi convinse pe părinţii fetei să o lase în grija ei de a o trimite la Paris pentru studii. Camargo deveni eleva dansatoarei Prévost. După trei luni, debută la Rouen. La vârsta de 16 ani intră la Operă unde obţinu un mare succes în „Les Caractères de la Danse". De aci înainte, faima ei deveni tot mai mare. Camargo se retrage definitiv din teatru în anul 1741 pentru a trăi până la moarte (1770) într'un mediu plin de linişte şi pace. Vecinii şi amicii ei o dădeau ca pe un exemplu de modestie şi de bună conduită.

Dansul ei se caracteriza prin agilitate, prin nobleţa şi focul execuţiei, ca şi printr'o veselie naturală. In istoria dansului ,Camargo are însemnătatea de a fi prima dansatoare care a îndrăznit să introducă saltaţiuni în dansurile ce le executa. „Entrechats"-urile ei au rămas celebre. Se crede că ea ar fi fost şi creatoarea „tutu"-ului (vaporosul costum al balerinelor) caşi a pantofului clasic de balet.

Contimporana ei, Maria Sallé, numită şi „la Terpsichore française", reprezenta dansul mai mult ca mijloc de expresie. Din seria de celebrităţi ce au urmat la rând, făceau parte: Madeleine Guimard (cea mai strălucitoare apariţie a dansului de atunci), apoi dansatoarele Heinel şi Allard precum şi marii dansatori Gardel-fraţii, Lany, Blasis, Dauberval şi celebrele familii Vigano şi Vestris.

Madeleine Guimard nu s'a mulţumit numai să încânte spectatorii prin dulcea expresie a dansului său, prin graţia plină de voluptate a mişcărilor, prin cadenţa paşilor săi. Ea a uimit pe contimporani prin fastul şi luxul serbărilor ce le organiza, serbări ce rivalizau adesea cu cele ale Curţii.

„La Guimard" s'a născut la Paris, în anul 1743. Caşi Camargo, a manifestat un talent extraordinar încă din fragedă-i copilărie. Suplă şi delicată, era de o distincţie rară. Deasemeni, ca fire era sensibilă, impresionabilă şi bună. A fost protectoarea marelui pictor David, căruia i-a fixat o pensie, ca să-i permită desăvârşirea studiilor la Roma. Tot ea a încurajat şi l-a ajutat şi pe Fragonard. „La Guimard" s'a înconjurat de cele mi de vază personalităţi ale timpului. Cadourile şi bijuteriile ce i se ofereau, se cifrau la sume enorme. Avea milă de săraci şi suferinzi, şi de multe ori, sumele ce le încasa în urma reprezentaţilor, le împărţea acestora. Cu toate aceste calităţi, a fost capabilă şi de unele răutăţi, spre dezolarea Operii întregi. Neputând suferi nicio rivalitate, dădu loc la numeroase şi scandaloase intrigi, ceeace-l hotărî pe ilustrul Noverre să părăsească Opera şi chiar Franţa.

Natură generoasă şi pasionată, şi-a împăştiat fantastica-i avere în luxul grandios al petrecerilor ce nu mai conteneau şi cari o duseră la ruină. Ea părăsi Opera în anul 1789, căsătorindu-se cu dansatorul Despréaux. După ce cunoscuse toate bucuriile succesului şi ale vieţii, a trebuit, în ultimele ei zile, să îndure o neagră mizerie, sfârşind părăsită de toţi, la vârsta de 73 ani.

Din seria marilor coregrafi se cuvine să amintim, cu deosebire, pe Gaëtan Vestris, întemeietorul unei întregi familii de dansatori renumiţi. După retragerea Annei de Camargo, triumfurile scenei fură trecute lui Gaëtan Vestris. I se spunea „frumosul Vestris", spre a-l deosebi de ceilalţi patru fraţi ai săi, tot dansatori. El debută la Operă în anul 1784, pe care o părăsi definitiv tocmai în 1800. Puţini dansatori au fost dotaţi aşa de bine de natură. Având rarul privilegiu de a-şi conserva până la bătrâneţe întreaga sa vigoare, cu toată vârsta lui înaintată, a avut totdeauna mari succese. Dansul lui avea multă măreţie şi graţie. Mersul său era nobil şi majestuos. Era însă aşa de încrezut, încât a rămas de pomină fraza aceasta, ce-o repeta adesea: „Nu sunt decât trei oameni mari în acest secol: eu, Voltaire şi marele Frederic".

Berchoux i-a compus versurile următoare:

„Ses yeux ne daignaient voir de son
[temps sur la terre"
„Que trois grands hommes: lui, Frédéric
[et Voltaire",
„Quand il fallait entre eux déterminer
[son choix"
„Il se mettait toujours à la tête des trois".

Auguste Vestris, fiul lui Gaëtan, născut în anul 1760, debută la vârsta de 12 ani în baletul „Cinquantaine". Debutul său a fost primit cu nesfârşite ovaţii şi rechemări, prezicându-i-se o carieră, cum nu mai avusese alt dansator până la el. Mama sa, marea dansatoare a Operii, Allard, povestea că primii paşi ai fiului său au fost paşi de dans.

Gaëtan, tată-său, recunoştea fiului superioritatea talentului. El îl numi pe Auguste „zeul dansului" dar mai întâi se proclama el „geniul creator". Vestris junior era de o mlădiere uimitoare. Mai târziu, genialul Nijinski a fost comparat cu el.

Gaëtan a adresat ironic, următoarele cuvinte, dansatorilor din generaţia lui Auguste: „Dacă Auguste nu rămâne mai mult timp în aer ci consimte totuş să atingă pământul, o face pentru a nu vă umili pe voi!"

Acest Vestris II deveni celebru în toată Europa. Frumos, sprinten şi suplu, el depăşea tot ce se văzuse până atunci. Noverre l-a proclamat „cel mai uimitor dansator al Europei". La Operă, Auguste Vestris a rămas din anul 1772 până în 1816. Aci el avu ca elevi pe Taglioni (idolul feminin de mai târziu) pe Perrot şi pe propriul său fiu, Armand, care trecu apoi în Italia. Timp de 36 ani, Auguste Vestris a rămas prim dansator al Operii, obţinând până la finele carierei sale, sufragiile publicului. Vestris „le jeune" a murit la vârsta patriarhală de 82 ani, în 1842. Alţi trei mari dansatori ai timpului, fraţii Maximilien şi Pierre Gardel ca şi expresivul şi vigurosul Dauberval au contribuit cu aportul lor la propăşirea şi evoluţia fericită a artei dansului. Printre baletele ce au constituit succese de neuitat au fost: La Fille mal gardée (balet dansat până în vremurile noastre) le Déserteur, Psyché, la Dansomanie, Paul et Virginie, etc. Baletul Psyché a obţinut 912 reprezentaţiuni iar în „Dansomanie" valsul a fost dansat pentru prima oară la Operă.

O altă familie de mari dansatori a fost aceea a italienilor Vigano, al cărui important membru, Salvatore Vigano (1769—1821), nepot al compositorului Boccherini, a dansat în principalele centre europene. Elev al lui Dauberval şi în contact cu idealurile lui Noverre, Salvatore a fost glorificat pe oriunde a trecut. Compunea singur, atât coregrafia cât şi muzica baletelor sale. El aduse un grup de dansatori francezi pe scenele milaneze, pregătind astfel drumul altui mare maestru de balet, anume lui Carlo Blasis, care împreună cu Noverre, rămân titanii baletului clasic.

Blasis a fost un geniu universal, el a studiat anatomia şi sculptura şi a fost astfel capabil de a da o bază mecanică technicei dansului clasic. Scriitor şi savant al mai multor tipuri de artă, a avut o colosală influenţă pe tărâmul technicei baletului, el fiindu-ne o dovadă că nu e suficient pentru dansator numai de a dansa. Ca urmare a eforturilor sale a fost înfiinţarea în anul 1937 a „Academiei de dans din Milano". Toţi dansatorii şi coregrafii de astăzi, trebue să venereze memoria lui Carlo Blasis, acest „părinte al technicei clasice", făuritorul bazei adevărate, dela care a purces întreaga linie de mari profesori.

Toată această falangă a coregrafilor ce i-am enumerat a jucat rol de frunte în desvoltarea dansului. Fiecare coregraf şi interpret îşi are locul său de cinste şi partea de contribuţie, atât ca artist creator cât şi în technica clasică ce se îmbogăţeşte prin noile lor descoperiri.

Studiul dansului se baza pe cele cinci poziţiuni, cu vârfurile întoarse în afară. „Plié"-ul era de mare însemnătate. El servea ca resort pentru saltaţiune. Ca paşi de dans clasic se cunoşteau pe atunci: „les pas glissées", le rond de jambes, les cabrioles, brisée en l'air, diferite „sauts en tournant", tour à la seconde, etc. M-lle Heinel lansă pirueta pe care Gardel şi Vestris o perfecţionară. Carlo Blasis descoperi frumuseţea „attitude"-ului. „Le port de bras", era degajat şi elegant.

Secolele cari vor urma vor perfecţiona însă desenul paşilor şi al mişcărilor, îmbogăţind şi înfrumuseţând vocabularul coregrafic.

Napoleon şi... prunele

Se pripăşise de câţiva ani în oraşul nostru un francez, Filip Duvernois. De ce toţi îi ziceau Vily, n'aşi putea să vă explic. Cu spiritul său de economie recunoscut neamului său, isbutise în scurt timp să se îmbogăţească.

Avea lângă râul Olt întinse grădini de zarzavaturi şi livezi cu pomi fructiferi, renumite în toate împrejurimile. Când mă scăldam în apropierea casei sale, îl vedeam toată ziua robotind printre sămănături. Il recunoşteam de departe după enorma sa pălărie şi trupul lui înalt, îmbrăcat totdeauna cu o pelerină largă albastră. O siluetă bizară coborâtă parca din alt Ev. Mistral rătăcit printre boemii valahi. De aproape te isbeau mustăţile „gauloise", de o culoare galbenă-alburie, în ton cu părul, care-i cădea în plete pe spate, şi obrazul lui fin ,totdeauna de un roşu proaspăt-sănătos.

Bătrân celibatar, avea o singură manie: spiritismul. Şi patima aceasta era atât de puternică, încât fără multă trudă boemii noştri îi jucau grosolane farse, exploatându-l neome-

nos. Era uimitor, cât de naiv şi credul devenea, de câte ori i se vorbea de lumea umbrelor.

Se aflase în oraş că Vily are o cameră drapată în negru, cu mobile stranii şi acolo evocă spiritele.

— Are şi dedesupt o pivniţă cu vin de-ţi trosnesc urechile, exclamă Emil, în adunarea boemilor, unde se plănuia atacul contra bunătăţilor ciudatului francez.

— Să-l învăţăm noi spiritismul! propuse Nicu Păcuraru, şeful lor necontestat. Eu când mă îmbăt intră în mine toate duhurile iadului şi fac atunci ca toate neamurile pământului.

Toţi au fost de acord că numai pe calea aceasta se poate scoate ceva dela calicul de franţuz, iar cel care le dăduse ideea a fost ales să facă pe mediumul spiritist. Pentru circumstanţă îşi lăsaseră cu toţii bărbi, şi hămesiţi dădeau târcoale fermei lui Vily.

Le-a fost deajuns odată să-l prindă de vorbă şi apoi... la trei zile aveau loc regulat şedinţe în camera misterioasă a lui Duvernois.

Ciudat i se păru lui Filip medium-ul acesta cu trup de atlet, fiind obişnuit cu fiinţe firave, clorotice ,de cari spiritele se ataşează mai uşor şi mai ciudat i se păru obiceiul lui de a se desbrăca în şedinţă de haină, rămânând doar în maillot.

Il imobilizau legându-l cu frânghii de scaun, iar ceilalţi formau lanţul ţinându-se de mâini şi totuşi obiectele săreau vrăjite prin aer spre uimirea credulului Vily. Nu ştia sărmanul cu câtă uşurinţă rupea Nicu Păcuraru orice legătură. Tovarăşii de spiritism abia îşi ţineau râsul. Căderea mediumului în transă se făcea cu un sgomot asurzitor. Sufla ca o locomotivă, tuşea ,horcăia ,scuipa, urla sinistru, în admiraţia tovarăşilor, care se minunau de modul cum îşi juca rolul.

Nu orice spirit se încumeta să coboare în acest deosebit mediu. Când Bertu întreba sepulcral: „şi-acum rosteşte, umbră, în auzul lumii noastre de păcate, cine eşti?" răspunsul era totdeauna impresionant: August, împăratul Romanilor, Ludovic cel sfânt, regele Franţei, Borgia.... Alexandru Macedon şi chiar Mahomed.

Vily se prosterna tremurând de teamă şi respect, punând întrebări sfioase, la care Nicu răspundea cavernos, cu din'nainte pregătite şi întortochiate răspunsuri.

Nu uita însă adeseaori să adauge:

„Şi pentru binele sufletului tău, spiritul îţi porunceşte să pui la noapte o damigeană cu bordo la rădăcina nucului din marginea porumbilor tăi". Sau altă dată: „din şunca proaspătă afumată, agaţă la noapte un butuc pe gardul din spre Olt, pentru cei flămânzi, precum şi eu, împărat fiind, pe vremea mea făceam!"

Mai totdeauna, gazda spiritistă se executa conştiincios, spre hazul şi îndestularea lor.

Dar cea mai irezistibilă scenă a fost când însuşi Napoleon Bonaparte vorbi prin gura lui Păcuraru.

Francezul exulta de fericire. Il întrebă despre victoriile lui, dacă-l făceau fericit (mediul citise cu râvnă, în ajun, o istorie modernă elementară şi răspundea prompt). Dacă acum... este tot la locul de onoare meritat. Despre viitorul Franţei....

Se înclina comic până la pământ, repetând mereu: „Mon empereur",... „mon glorieux empereur"....

Totuşi, la urmă îşi aminti şi de grijile domestice care-l frământau. Bântuia o boală ciudată a fructelor, care necoapte, picau singure viermănoase din pomi. Simţul lui practic triumfă. Necazul îi dete curaj şi îndemn şi astfel ceru el sfat lui Napoleon, plângându-se: „Ce să fac, spirite, că-mi cad prunele?"

Iar împăratul Bonaparte răspunse prompt, grav şi competent:

— Să le ungi cu balegă, taică!"

(Din volumul de schiţe, ce va apare în curând, „Dela Nistru până'n.... China".

PUIU MIHAILESCU

Chiar mâna cu care scriu

Nu mai pot, mamă, nu mai pot să scriu.
Mi se pare că-mi zgârii numele pe capacul unui sicriu
Cântecul de eri, cântecul mic
A plecat aseară cu'n dric.

Nu mai pot, mamă, nu mai pot să gem;
Aş vrea să fii lângă mine, dar nu pot să te chem.
Cuvintele-mi sunt reci, gândul e mort;
De ce-l mai port cu mine ? De ce-l mai port ?

Nu mai pot, mamă, nu mai pot să plâng.
In viaţă am intrat cu piciorul stâng.
Aş vrea să fiu slavă, talaz
Să duc toată lumina cerului pe grumaz.

Nu mai pot, mamă, nu mai pot să strig;
Pe lumea asta vitregă a început să-mi fie frig.
Imi clenţăne dinţii, picioarele mă dor,
Bucuriile vieţii mi s'au topit ca un nor.

In lumea asta perfidă şi rea,
Nu-i nimeni, mamă, nimeni care să mă vrea.
Mă doare sufletul ca o bubă, mi-s ochii uzi
Şi poate că mâine nici tu nu m'auzi.

Nu mai pot, mamă, nu mai pot să glăsuiesc;
In mine toate au putrezit şi putrezesc.
Chiar mâna cu care scriu, mâna de catifea
Va putrezi mâine şi ea...

LIVIU BRATOLOVEANU

Cartea Bântura

de Ionu Bârneanu

Să tot fie vreo doisprezece ani. de când se abătuse peste satul nostru pârdalnica holeră.

Nu numai horăteniile umpluseră uliţele şi făgaşele. Mureau şi oile, caii, vacile. Boii căzeau pe brazdă şi înţepeneau locului. Nori de duhoare se ridicau în slăvi. Păcate nemaipomenite...

Doar pisicile şi câinii domneau pe vremea aceea. Cât era noaptea de la Dumnezeu, nu-şi mai dau pace. Insă ferească Sfântul, să te fi deşteptat în meunatul şi văitatul lor. Carnea ţi-se 'ncrâncena şi părul ţi-se făcea măciucă în aşternut. Pe semne că duhurile rele foiau împrejurul locuinţelor şi priveau tăcute spre ferestre şi uşi, unde se rosteau rugăciuni.

Bieţii oameni o împătraseră.

— Murim şi noi mâne-poimâne, moţăia din cap câte unul, cu desnădejde.

— Murim de foame, vere...

— Mare-i Dumnezeu;... de-om muri, morţi să fim; n'o sta să 'mpărăţim pământul !...

Femeile au alergat şi ele la baba Niţa vrăjitoarea, care soarbe norii de pe cer de nu mai vezi picătură de ploae, cu jurământ, nouă săptămâni încheiate; au stăruit de ea, că era meşteră nevoe mare în fermece: să facă ce s'o pricepe ca să oprească mânia Domnului.

Zadarnic au fost toate ostenelile, căci îndrăcita de boleşniţă nu s'a oprit, până ce n'a pustiit întreg satul de dobitoace.

*

Lui nenea Fugăşin n'apucase să-i moară decât o mândreţe de noatină, cea mai fruntea dintre oiţe. S'a aţâţat foc rumânul şi vreme de două zile n'a mâncat, n'a băut şi n'a mai dat pe acasă de necaz. A stat în zăvoiul satului, în tot timpul acesta, gândind mereu. La ce ? Naiba ştie...

In dimineaţa când soarele sângera repezinile apei Coşuştea, care curge la o sburătură de piatră, pe din vale de coliba lui, sări şi el prileazul în obor. Liţa, nevastă-sa, îşi legăna copilul sub dud.

— Doamne, omule, se miră ea, privindu-l lung; dar ce pomină mai e şi asta, frate ? !...

— Pomină de-a mare, muiere!..

— Ei ? !

— Moartea vitelor în mijlocul satului şi n'o vede nimeni.

— Auzi-acuma, na !...

— Fii pe pace !..

— !...

— Doarme Nicolici cu ea sub cap.

— Vai de mine, omule !...

— Lasă văitatul şi dă-mi la răpezeală ceva să iau în gură. Mă duc să chem jandarmii, să-l ridice până nu-i vremea trecută; că de nu, muiere, ascultă-mă: când n'o mai fi dobitoace în sat, se pune smintitul de Nicolici să orânduiască lumea, care cum să moară; că ştiu eu că-i plină cartea şi de dobitoace şi de oameni.

Femeia rămase o clipă nedumerită...

— Omule, îmi pare mie.... ţi-ai cam pierdut din minţi !...

— Dă-ţi seama la vorbă !...

— Vină-ţi în socoteli, nu te lega de rumân, omule !...

— N'auzi tu, stinge satul de vite. Tu nu ştii, că n'ai de unde: Cetеşte pe carte şi omoară vitele oamenilor; am stat aseară sub părete, la fereastra lui :... până 'n cumpăna nopţii a cetit şi a orânduit vitele.

Nedumerirea femeiei rămase acum numai pentru... „cartea" aceea. Gândi în sinea ei că dacă-i carte la mijloc, trebue să fie ceva: vreun blestem, descântece, cine ştie ce rugăciuni către deavoli. Işi făcu cruce, rămase mult cu capul în piept, cu privirile ţintuite asupra plodului din leagăn care mişca din mâini şi din picioare ca o răgacie căzută pe spate, apoi zise pentru sine :

— Ce carte o mai fi şi asta, Maică Precestă ? !...

— Ei, carte,... cartea Bântura care bântueşte şi vite şi oameni. E căzută din stele, muiere, din plesnitură de nouri; nu lucrează fiecine cu ea. **Ei, he... biată răposata de mumă-mea, sărmana!...**

— Asta nu-i lucru curat, se 'nchină iar femeia. Apoi se duse în grădină de smulse două cepe şi cu o bucată de mălaiu de pe laviţă le întinse bărbatului. Altceva nu avea. Seceta mare din vara aceea topise totul. Mulţumit, nenea Gheorghe, cu merindea în mână, înfruptându-se din plin, o întinse pe uliţă liniştit. Ocoli pe la capul punţii, pe lângă fântâna Ghenceştilor, sui apoi pe uliţa Pârjolanilor, iar în răscruciu se opri drept în faţa unui ciopor de oameni, între care se deosebea prin făptura lui înaltă şi mândră, prin vorbele lui rari, apăsate, însoţite de gesturi largi, Petru Nicolici. Nu intră în vorbă, ci, răzimat în ciomag, asvârlea pe sub sprincenile stufoase priviri — priviri spre Nicolici. Citeai în aceste priviri când viclenia vulpiei, când răutatea şarpelui, cu scrâşnetul dinţilor şi crisparea fălcilor. Obrajii supţi şi părosi parcă se sbârliseră şi se rumeniseră, şanţurile drepte de pe frunte se adânceau iar mâinile mari, osoase, se încleştaseră pe ciomagul cu noduri şi tremurau. Din clipă în clipă, mai neliniştit. Prea mare era fierberea, pentruca vulcanul să nu isbucnească:

— Să vă feriţi de hoţul ăsta ca naiba de tămâie, că vă mănâncă pe toţi de vii, strigă din răsputeri nenea Fugăşin, lungind ciomagul până lângă nasul lui Nicolici, cât-cât să-i scoată ochii.

Nicolici feri în lături. Ceilalţi rămaseră uluiţi. Nenea Fugăşin avea poftă să-şi golească inima până la fund. Vre a ocărî, vre a blestema, vre a lovi, vre a călca în picioare, vre a rupe carne din om cu gura, aşa era de înierbat !... Vedeai moarte de om, dacă nu se ivea „doftorul" în deal, în largul drumului care duce spre Cărămidăreni.

Cum îl zări nenea Fugăşin, lăsă totul baltă şi alergă înainte-i. Gândi el: ia să-i spun cum i-a fost omorât calul, că-i om mai înţelegător şi priceput, să vedem eu cam ce părere-şi dă...

— Am să spun o noutate, domnule „doftor"...

— S'auzim !...

Amândoi intrară pe poartă, la casa „doftorului" şi din taină în vorbă, ajunseră în uşa pivniţei, unde deşertară mai întâiu câteva ulcele de vin, ca să prindă mai bine tărie la vorbă. Căci şi doftorul nu era posac, ci deschis la fire şi tare-i plăcea să descoase pe câte un rumân ca nenea Fugăşin, ca să mai afle vreo trăsnae, două.

— Şi, zi, calul meu, nene Fugăşin, Nicolici i-a mâncat zilele ? !...

— N'auzi dumneta, mâncaţi-aşi gura; calu venea să bea apă la fântână:... dimineaţa, la prânz, sara, când s'adapă vitele. Cum îl vedea nemiţosul, o 'ntindea după el, cu cartea în mână. Şi cum bea calul apă, el îl apuca de gât şi-i cânta la ureche : „de-ai mai înghiţi tu apă de azi înainte, să mă trăsnească pe mine Sfântul". Calul mişca din urechi; el iar îi zicea : „n'auzi tu, puiule, de-ai mai prinde tu iarbă în gura ta, să mă cheme pe mine ciontu". Calul iar mişca din urechi, Bagi sama, înţelegea. Mai sta ce mai sta şi începea cu blăstemile, din cartea Bântura : „Puiule, să orbeşti, să ţi se 'nclesteze gura, să-ţi amurţească picioarele, buba la inimă să ţi se pună". Ce să-ţi mai spun eu dumitale, că vorbea cu calu de parcă vorbea cu omu.

— Fi-ţi-ar de bine, Nene Fugăşine, râse „doftorul", căci văzuse şi el, din întâmplare, pe Nicolici mângâindu-i calul, dar, pe cât înţelesese, de drag îl mângâia, căci tare frumos mai era într'o vreme „Puiul doftorului". Pe urmă ştia toată lumea de ce murise calul, că scosese din pântecele lui o baniţă de goange.

— Ori cum zici că-i zice cărţii, Nene Fugăşine?...

— Bântura, domnule doftor.

— Şi cum l-ai descoperit aşa de bine?

— Apoi am stat sub părete lui, la fereastră; l-am văzut cum te văd şi l-am auzit cum te-aud; cetind şi blestemând. Da lucrează pe faţă, fără habar, că nu mai departe, da era să-mi omoare copilu să mă lase sărac.

— Ce spui?

— A !... nu ştii tărăşenia!.... Costandin al meu, copilu ăl mare, îl suise naiba în vârful prunului, în grădină. Eu roboteam pe lângă nişte tufe de făsui. Arunc ochii 'n vale; Nicolici, ghem în colţul căşii cu Bântura 'n mână. Mă uit în deal, Mitrache dascălul şi Tican, slujitorii bisericii, unul lângă altul, cu ochii ţintă la el.

— Eiii... zic eu, ăştia lucrează la una; lăsai sapa din mână. Costandine tată, — strigai la copil,.. dă-te jos mâncate-ar tata că pentru capu tău lucrează hoţii ăştia. N'apucai să sfârşesc vorba şi, zdup, căzu copilu ca dovleacu din vârful prunului.

— Şi şi-a rupt gâtul ?...

— N'a păţit nimic c'a fost pământul ravăn, da s'a cam sclintit la minte; trăncăne vorbele şi-mi răspunde aspru de la un rând de vreme.

— Nu-i lucru curat, nene Fugăşine, zâmbi „doftorul" pe furiş. Ţine-te de capu-i. Ţine-te că-l bagi în belea. De mi-ai fi spus treaba asta mai de mult, ar fi el în puşcărie acum.

— Nu-i vremea trecută, domnule doftor!... Până la amneaz sânt la jandarmi şi de n'o lua în samă spusele mele, o 'ntind la tribunal. Aduc ordinul procorolui. Nu-l las să-mi cadă 'n genunchi. Mai suci o ulcică de vin, se scutură nenea odată din tot trupul, prinse ciomagul, „s'auzim de bine", cu voie bună şi cu sănătate, şi-o 'ntinse la drum.

*

In două zile, cât nu s'a văzut nimic şi nu s'a mai auzit nimic de nenea Fugăşin, satul a fost în fierbere. Nu se vorbea decât de cartea Bântura, de „Fugăşin Bântură", de Nicolici; dascălii Mitrache şi Tican intraseră şi ei în gura lumii. Ba ei era să se şi bată cu „doftorul", că de ce scosese pe seama lor asemenea năsdrăvenii. La clăci, la muncă, unii râdeau, alţii credeau cu toată inima şi de aci se iveau certuri şi se ajungea şi la părueli dese.

— Bântura..., gândea câte unul o fi vreo năstămată ieşită din gura şerpilor, de la bătălia lor.

— Asta-i curat treabă vrăjitorească, zicea altul.

— Curat, curat... N'aţi auzit că Niţa, vrăjitoarea, cu câte fermece toate scotea şerpi şi şopârle din ouă de găină?!...

— Ei, da un lucru mă gândesc eu şi nu pot să-i dau de rost: se poate să lucreze Nicolici cu treburi de astea? că el, la drept vorbind e omul bisericii.. Astea-s răutăţi curate... Să cetеşti pe carte şi să omori dobitoacele !!!

— Dumneata ce zici moş Dină, că eşti mai bătrân, ştii mai multe.

— Ce să zic, nepoate? eu ştiu că de blăstămul popii s'alege praful de om. Atâta am apucat...

In felul acesta vorbiră rumânii până ce nenea Fugăşin se arătă în sat. Dete fuga drept la „doftor", săltând de bucurie.

— Imi pare mie c ăi-ai făcut de petrecanie ,nene Fugăşine?

— S'a isprăvit.. eu ori o fac ori o dau naibii, vorba ţiganului cu pomana, zise el cu tărie, întinzând un pomelnic de hârtie cât toate zilele de mare: ia cetеşte, s'auzim...

Citeşte „doftorul" un rând, citeşte două;.... măi să fie al foculuil... Se mai uită, mai sucеşte hârtia, o mai învârteşte... Ei, ce mai tura-vura: formă în regulă dela tribunal, iscălită de mâna procurorului, precum că în satul cutare se găseşte... cutare român care se îndeletniceşte cu omorâtoarea de vite, aşa cum mărturiseşte locuitorul Fugăşin;... de e pricină mare să înainteze parchetului pe aceşti răufăcători... şi aşa mai încolo.

— Da de cartea Bântura nu spune, domnule doftor?!..

— Ba parcă spune şi de Bântura;.. n'auzişi: omoară vite aşa după cum ai mărturisit dumneata, adică citind pe cartea Bântura.

— Prea bine; că de nu pomenea o 'ntindeam îndărât. Eu aşa le-am spus: că omoară vitele cetind pe cartea Bântura, căzută din plesnitură de nouri... Au râs ei unii şi de surda m'au scos afară şi mi-au zis să stau cam departe de lume. Zic eu: stai, nene, că nu sânteţi voi mai mari aici; şi intrai peste „procoriu".

— Şi te-a primit?!...

— Ei, bravo, că nici pricina n'a mai ascultat-o şi-a mers acolo;... şi când a bătut din picior au mi-am perdut şi eu cumpătul: Să faceţi omului ce i-aţi face, că altfel n'o scoateţi la căpătâiu cu mine. Atât, şi-a trântit uşa supărat... Nu mai grămuşti unu. Clenţăneau nişte înciudate de maşini, una ici, alta dincolo, două mai la dreapta, una mai într'un colţ;... curat parcă se certau vulpiile în miez de noapte, în inima pădurii Tămaşului... Cât ai da în amnar, totul fu gata.

— Şeasezeci de franci ai moşule să dai?

— Am, tată, am, că acuma vândui gâscanul la precupeţe!...

Dădui banii, luai răvaşul şi plecai. Acuma, să trăiţi domnule doftor, că mă grăbesc să dau de veste jandarmilor, pentru cercetare.

— Cu sănătate, nene Fugăşi-

(Urmare în pag. ultimă)

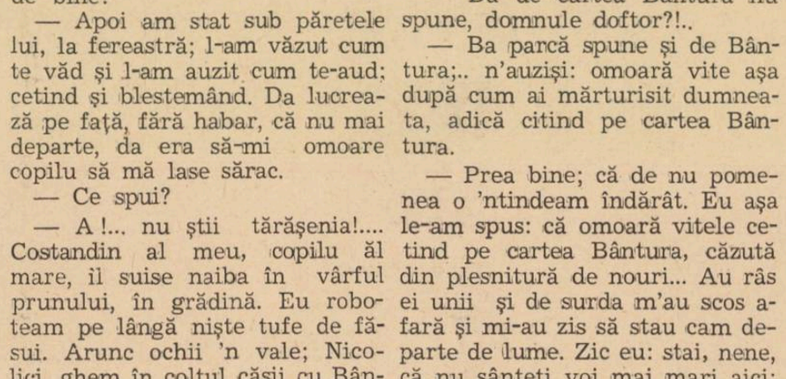

Cronica dramatică

de VICTOR POPESCU

TEATRUL REGINA MARIA: „KIKI", comedie în trei acte de ANDRÉ PICARD

După două drame, dintre cari cea din urmă nu a isbutit să înfrângă pasiunea publicului pentru piese uşoare, teatrul „Regina Maria" s'a hotărît să monteze o comedie. Putem spune să remonteze.

Nora Piacentini

Kiki, — astfel se numeşte „remontarea", — reprezintă prin urmare ceeace conducerea teatrului a găsit mai nimerit să aleagă dintr'un repertoriu român şi strein, putem spune, extrem de voluminos. Fără comentariu.

In fond, „Kiki" este o comedie reuşită. Fără a excela prin adâncime sau originalitate psihologică, nu este lipsită de inteligenţă şi de spirit de observaţie. Tratată uşor, se lasă mistuită de public, fără ca acesta să obosească.

Subiectul e destul de banal. Avem deaface cu o fată săracă dar cinstită (Nora Piacentini) care din cauza unui incident cu o colegă din balet — acţiunea se petrece într'un teatru de varietăţi, — este concediată. Bineînţeles, tânăra fată este revoltată, şi forţând uşile, intră la directorul teatrului (Jules Cazaban).

Acesta, care se certase cu amanta lui (Lizette Verea) prima actriţă a scenei lui, şi neputând dormi singur, o ia pe tânăra revoltată la el acasă.

Kiki însă, — este numele fetei, — nu admite aşa de uşor propunerile directorului, care exasperat, abandonează orice încercare de a o cuceri.

Intre timp, împăcându-se cu amanta lui, hotărăşte să se desbare de Kiki, încercând să o „treacă" comanditarului teatrului său (I. Talianu) un bătrân doritor de fete tinere.

Kiki s'a îndrăgostit însă de director şi nu vrea să se mai despartă de el. Simulează un somn cataleptic, din care un doctor nepriceput nu este în stare să o trezească, astfel că fata rămâne în casa directorului.

Din cauza ei se iscă o vie discuţie între acesta şi amanta lui, după plecarea căreia, directorul descoperă subterfugiul lui Kiki. Află astfel că ea îl iubea şi că în fond este o fată cumsecade. Intre timp băgase de seamă chiar că e frumoasă. Şi rămâne cu ea.

Iată pe scurt, care e subiectul lui **Kiki**. Simplu şi banal.

Dar atmosfera piesei, valoarea ei se datoreşte altor cauze. In primul rând suflului său parizian, vesel, antrenant şi spiritual. Replicile sunt scurte şi vii. Intreţin un ritm plăcut şi bogat în situaţii comice.

Dealtfel şi actorii au meritul de a fi ştiut ca, prin foarte multă naturaleţă, să se adapteze atmosferei de glumă uşoară specifică piesei. Spiritele nu sunt forţate. Decurg firesc şi cu finеţe, din situaţii normale. Paradoxul, atât de folosit în comedii, pentru a produce ilaritate, nu se întâlneşte în această piesă. Este prea simplu lineară, ca să mai aibă nevoe de el.

D-ra Nora Piacentini a jucat foarte frumos. Ştiind totdeauna să sublinieze prin mimică şi atitudini variate, momentele caracteristice din interpretarea d-sale.

Credem că a fost mult superioară ferindu-se să exagereze ca deobicei, într'un gen care-i este familiar.

D-ra Lizette Verea, ca întotdeauna, nu este decât o apariţie plăcută ochiului, pe scenă. Şi fiziceşte şi prin toaletele pe care le schimbă. Insă jocul d-sale nu e destul de scenic, de convingător.

D. Jules Cabazan interpretează

I. Talianu

inteligent, un rol simpatic. Joacă liber şi desinvolt, sigur de sine şi stăpân pe replici.

D. Ion Talianu încăodată şi-a găsit un rol potrivit pe măsura talentului său. Aplauze la scena deschisă au subliniat apariţiile d-sale.

Decorurile d-lui V. Siegfried sunt plăcute. Dormitorul din actul trei este chiar frumos.

D. Soare Z. Soare a condus cu măestrie desfăşurarea spectacolului, punând la punct, în amănunte, toate elementele piesei.

Cinematografele

CINEMA ARO : „OLIMPIADA"

Nu voi lăuda filmul dela „Aro" doar din spirit de imitaţie, cum s'ar putea părea că o fac, luând drept pilde toate cronicile elogioase cu cari a fost primit filmul Olimpiadei în străinătate. Nu aveam prea mari speranţe, când m'am dus la „Aro", fiindcă, oricâte cuvinte bune s'ar fi spus despre un film fără subiect, tot nu vedeam cum s'ar putea să nu mă plictisească o simplă înşiruire de concursuri sportive, petrecute cu destul de mult timp înainte. S'a întâmplat ca, acum un an, fiindcă îmi plăcea o fată entuziasmată de atletism, să mă duc şi eu la un astfel de concurs. De acolo, de departe. din tribună, vedeam cum nişte oameni cărora depărtarea le dădea proporţii de furnici, alergau, săreau, aruncau greutăţi, într'un cuvânt, se oboseau. Şi am mai remarcat frumoasa culoare a părului tovarăşei mele de privit. Era o simplă întrecere între câteva cluburi din Capitală, care, să fiu sincer, nu m'a distrat de loc. Iată motivele pentru care nu mă aşteptam la prea mult din partea filmului dela „Aro".

Filmul era anunţat ca un imn pentru măreţia întrecerii, pe cale cinstită, între două forţe.

S'a întâmplat că de astădată reclama să nu mai exagereze şi să spună curatul adevăr. Filmul e mult mai mult decât o simplă înşiruire de probe atletice. E o supremă luptă între 51 de ţări pentru cucerirea unei medalii de aur. Bineînţeles, dealungul celor aproape două ore cât durează filmul, publicul are ocazia să asiste la minunate sărituri, cum ar fi aceea cu prăjina, când un atlet, într'un minunat efort se înalţă peste patru metri, face, acolo sus, o ultimă sforţare spre a nu dărâma bara de lemn, ceeace l-ar descalifica, şi, în sfârşit, cade, extenuat, în groapa cu nisip. Dar cuprinde acest film scene mult mai impresionante cari, ne-au ţinut încordaţi pe scaun, cu sufletul la gură, urmărind lupta, pe viaţă şi pe moarte, de pe ecran.

Iat-o, de pildă, pe atleta germană, care trebue să sară, în înălţime 1 metru şi 60 de centimetri. Prima oară a greşit. A doua oară la fel. Mai are, o singură dată, dreptul să sară. Priveşte în dreapta, în stânga, pare calmă. Murmură ceva, pe semne rugăciunea. Porneşte, întâi mai încet, apoi din ce în ce mai iute, sare, ochii publicului sunt aţintiţi pe bara de lemn. N'a căzut, atleta a izbutit să sară reglementar. Priviţi-o, pe urmă, pe atletă. E extenuată, şi nu atâta de efortul ce i s'a cerut, ci mai mult de încordarea în care a trebuit să stea până să pornească să sară. Dacă era eliminată, ţara ei nu mai avea nicio reprezentantă în probă. Aşa că pentru mulţumirea ce se putea citi pe faţa ei, nu putem găsi cuvintele potrivite în cadrul unei simple cronici cinematografice. Şi mai sunt atâtea pilde de entuziasm dealungul filmului.

Publicul care îşi încurajează reprezentanţii lui în Olimpiadă, este de asemenea perfect prezentat în câteva scene.

Şi dacă recomand filmul Olimpiadei cu toată căldura, este fiindcă vreau ca şi alţii să se bucure de această minunată pildă de sănătate şi de entuziasm, care este filmul realizat de Leni Riefenstal. A ştiut această regisoare să ne reprezinte atât de bine giganticul concurs al Olimpiadei, făcându-ne să luăm parte cu tot sufletul la probele sportive, par'că n'am fi asistat la lucruri petrecute de mult. Toate cuvintele de laudă, de asemenea, pentru introducerea filmului. Intr'un cuvânt, filmul merită aplauzele entuziaste care au subliniat sfârşitul filmului. E un mare succes al cinematografului german.

TRAIAN LALESCU

Trăire şi conformism

(Urmare din pag. 1-a)

d. Al. Dima vede în localismul creator un fenomen actual şi acut, un mijloc de „stimulare culturală a centrelor urbane", — şi în acest sens, se pare că ardelenismul literar a dat cele mai preţioase contribuţii. Se prevede o condiţie de viaţă, înafara centralismului absorbant, şi nu este lipsită de miez afirmaţia că „tendinţa centralistă a literaturii româneşti de după războiu se asociază cu producerea unor opere rafinate, îndelung lucrate, tehniceşte realizate, lipsite însă de spontaneitate şi de contactul cu firescul vieţii provinciale".

Din această pricină a urmat în chip firesc o „criză" a poeziei şi a literaturii în genere, şi s'a conturat tot mai necesară întoarcerea la cadrele istorice şi la operele reprezentative. In acest sens, o precizare de mare valoare critică a adus d. prof. N. Iorga atunci când a spus că „întoarcerea la tradiţie nu înseamnă „întoarcerea la trecut, ci ţinerea în seamă a ceeace din transmisiunea secolilor e încă viu, cu adevărat viu, în sufletul omenesc" („Idei asupra problemelor actuale", pag. 13). Noi n'am înţeles niciodată prin tradiţii nici conformism fără trăire şi nici dogmatism critic şi savant. A păstra tradiţia înseamnă a promova credinţa unei trăiri în contemporaneitate ; o trăire spontană şi sinergetică, o înţelegere a vieţii pe un plan dinamic şi creator. Aici credem noi că se află punctul de gravitate al problemei. Prin această biologie colectivă se rezolvă necunoscutele, dacă sunt, ale fenomenului românesc. Drumurile se despică în această perspectivă. Chinuiţi de acest gând, doi tineri scriitori au tălmăcit cum se cuvine, după temperamentul fiecăruia, structura acestui moment de trăire, care poate însemna prin intensitatea lui o eternitate. Două citate sunt doveditoare : „tinerii intelectuali, o spune d. Mircea Eliade, — judecă întotdeauna un popor prin ce creiază, nu-l judecă prin ceeace este, prin supravieţuirea lui. A „creia" este concepţie individualistă; a fi, aşa cum a lăsat Dumnezeu, este adevărata axă a „spiritualităţii" poporului". Această dumnezeiască trăire capătă sub condeiul d-lui Emil Cioran străluciri şi puteri prometeice : „Nici naţiunea nu verifică sensul ideal al umanităţii, fiindcă fiecare vrea să i se substitue. Şi o naţiune nu este mare dacă nu încearcă să se substitue umanităţii". Ne-am născut sub constelaţia unui destin care nu ne îngăduie să fim altfel decât cum ne impune biologia, adică rasa şi istoria. Trăirea în rasă şi în istorie nu înseamnă conformism ci cristalizare a vieţii, după toate legile biologiei, pe linia necontenitei depăşiri.

NICOLAE ROŞU

Literatură, artă, idei...

Camil Petrescu la Teatrul Național

D. Camil Petrescu a fost numit director al Teatrului Națio-

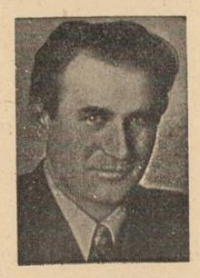

Camil Petrescu

nal. Înregistrăm faptul, cu o bucurie ușor de bănuit, având credința că autorul dramei **„Suflete tari"** și al tratatului **„Modalitatea estică a teatrului"**, așezat la conducerea celui dintâiu teatru al țării, are menirea unor înalte realizări. „Nu de o criză de repertoriu suferă teatrul, — preciza d. Camil Petrescu într'un articol recent publicat în „Universul literar", ci de o criză a realizării scenice!" Prin punerea în aplicare a adâncilor idei ce l-au frământat de ani de zile, d. Camil Petrescu va iniția, nu ne îndoim, o epocă de renaștere a teatrului românesc.

MONOGRAFIA

pe care apreciatul romancier B. Iordan a acceptat s'o scrie cu materialul cules de „scriitorul Lucian Predescu" despre Caragiale, poartă un subtitlu caracteristic: „Tragicul destin al unui mare scriitor".

Nici Eminescu nu cred să fi întrevăzut când va scriind despre „mititelul" ce se va oțări după moarte-i „lăudându-se pe el" — că un Lucian oarecare ar putea mânji cu atingerea lui gogomană memoria unui scriitor de talia lui Caragiale.

E o tragedie pe care d. Iordan pare să o fi înțeles adăugând subtitlul cu pricina.

D. Iordan a avut pare-se nu numai slăbiciunea de a-și alătura numele de o semnătură definitiv compromisă și profund ridicolă ci și pe aceea de a lăsa ilustrului său informator libertatea de a se amesteca în redactarea materialului. Așa se explică dece putem citi în acest volum rânduri de felul acestora:

„Caliope *debutează pentru prima oară*" (pag. 37).

„Cu toate că trăia la un loc cu florile câmpiei, cu păsările arborilor și cu *toată lumea aceea inedită* de ființe și lucruri mici. . . . (pg. 58).

„în sălbătecia dela Haimanalele, *mai mult se plictisea decât se distra*" (pg. 59).

„Timpul acesta de *dibuire în nomenclatura* unei vieți noui..."

„și eșecurile nu-i sunt scutite de soartă" (pg. 88).

„Caragiale nu neglijează *partea superioară* a foamei *dui după* cunoaștere și adevăr" (pg. 93).

Gluma nu mai poate fi o armă împotriva d-lui Lucian Predescu și a celor ce-i îngădue să-și publice neroziile.

Ani întregi, profesori de limba română, al căror nume ne e rușine să-l rostim, au recomandat cu căldură elevilor istoria literaturii române a d-lui Lucian Predescu.

S'au epuizat astfel trei ediții.

In cea dintâi versiune se puteau citi enormități ca de pildă „uciderea cu revolverul a lui El Zorab" „trilogia de cinci volume a Comănești enilor" și multe altele și mai și. Editura Socec înșelată în buna sa credință a avut decența să refuze publicarea unei a doua ediții cu tot succesul obținut de cea dintâi. D. Lucian Predescu a făcut unele corecturi acolo unde greșelile îi fuseseră semnalate și a păcălit pe un alt editor, d. Georgescu Delafras. Cugetarea i-a mai tipărit și două monografii despre Duiliu Zamfirescu și Delavrancea, pline de erori și scrise înfiorător. Grație lipsei de informație a celor cari diriguesc lecturile elevilor și aceste cărți „au mers".

Socotind însă că scrisul d-lui Lucian Predescu este pur și simplu un pericol pentru lumea școlară, cerem autorităților superioară o severă anchetă și interzicerea formală a utilizării acestor cărți în școlile românești. Este o măsură care apără deopotrivă memoria scriitorilor noștri mari și școala românească.

TRECUTE VIEȚI DE DOAMNE ȘI DOMNIȚE, Vol. III, de C. GANE. (Ed. „Universul").

In ed. „Universul" a apărut volumul III din impozanta lucrare a d-lui C. Gane: *„Trecute vieți de Doamne și Domnițe"*. Volumul cuprinde răstimpul de la restabilirea domniilor pământ-

C. Gane

tene până la unirea Principatelor 1822—1859, și el încheie seria aceasta de portrete, autorul oprindu-se la Unire. Iată capitolele importantei cărți: *Ecaterina Doamna lui Ion Sandu Sturza, Nevestele lui Grigore Vodă Ghica, Alexandru Vodă Ghica și contesa van Suchteln, Mihai Vodă Sturza și nevestele sale, Mama, nevestele și fetele lui Grigore Ghyka, Nevestele lui Gheorghe Vodă Bibescu.*

DELA POLEMICĂ LA INARMARE, SAU UNDE DAI ȘI UNDE-L DOARE PE D. SEVASTOS

In anexa bucureșteană a „Jurnalului literar" — am numit gazeta care-și desmințe integral numele, „Adevărul literar și artistic" — d. Mihai de sevă stors intervine în polemica pornită de d. Ionel Teodoreanu în paginile revistei noastre.

Polemistul cronic al adevărului socoate că bine a făcut d. Călinescu — nici că se putea altfel — denunțând pe cititorul român servitoarelor unguroaice, fiindcă numai astfel se va putea remedia răul, precum puterile apusene numai dându-și seama că sunt inferioare ca armament axei Roma—Berlin au reușit să reacționeze și să se găsească astfel în situația de a se apăra cu succes.

Logician original, ca întotdeauna, d. Sevastos a reușit să bage în discuție axa Roma—Berlin într'o chestiune în care are cam tot atâta rost cât servitoarele unguroaice ale d-lui G. Călinescu. Dacă nu mai puțin!...

POLEMISTUL

„Adevărului literar" și-a găsit în fine vocația.

Domnia-sa va publica în curând o „Carte de bucate" — ne anunță în penultimul număr al zisei reviste d-na Izabela Sadoveanu.

O carte despre Oliveira Salazar, reformatorul vieței de Stat portugheze

Pentru informarea publicului românesc asupra reformelor cu caracter politic, social și economic experimentate după război, în diferite țări europene, editura „Universul" și-a propus să tipărească o serie de „Studii și orientări internaționale", dintre care cel dintâi, de curând apărut, se intitulează Doctrina și organizarea revoluției portugheze, *cu o prefață datorită d-lui Al. Gregorian, unul din condeele cele mai talentate care s'au afirmat în presa și publicistica românească după război.*

„Lucrarea de față — ne informează d. Gregorian, care e și autorul versiunii românești, după originalul întocmit de Secretariatul Propagandei de pe lângă Prezidența Consiliului de miniștri din Lisabona — are numai rostul acesta de a informa și orienta pe intelectualii noștri asupra doctrinei și organizării unui regim de stil autoritar, dintr'o țară renăscută din haos, care servește în ceasul de față o foarte frumoasă lecție de înțelepciune și eroism Europei vechi și noui".

Înțelegem de aci că revoluția portugheză nu este interesantă numai din punct de vedere documentar, ca experiență, ci are și o semnificație exemplară, întrucât e singura experiență de acest fel, care a reușit. D. Gregorian a știut să discearnă cu o singură intuiție și să accentueze, în luminoasele pagini introductive ale

Al. Gregorian

artă de a guverna într'un regim autoritar fără silnicii, e un apanagiu exclusiv al inteligenței".

Esența revoluției salazariene constă din încercarea de reformă a vieții de Stat, dându-i o structură pronunțat economică, prin reorganizarea corporativă a forțelor producătoare — urmărind adică, în termenii lui Salazar chiar să facă „din viața economică un element de organizare politică". Consecințele aplicării metodei salazariene n'au întârziat să-și dea roadele satisfăcătoare. „Viața politică s'a normalizat cea dintâi — observă d. Gregorian — caci nu mai erau interesele divergente care aiciau, ci principiul ordonator al competenței, politicul fiind o prelungire naturală a profesiunii".

Așadar, o adevărată operă de asanare a moravurilor politice și atmosferei sociale, iată roadele reformei salazariene — „revoluția cea mai morală și cea mai curată din lume".

Din punct de vedere doctrinar, concepția salazariană despre Stat, așa cum s'a concretizat prin constituția portugheza, se înfățișează ca un compromis între noua structură corporatistă și unele practici liberale înădinate în regimurile democratice. Nu trebue văzut însă, în acest compromis doctrinar, o ezitare a dictatorului portughez în fața statului totalitar — precizează d. Gregorian.

„Statul portughez e, dimpotrivă, realizarea ideală a Statului de stil nou, care-și revenaică dreptul sau la o autoritate plenara, dar care acceptă în același timp o circumscriere a dreptului de comandă în limitele morale, primind astfel o înfrânare contra abuzului de putere pe care constituția o găsește în garanția personalității omenești".

Credem că din citatele făcute reiese îndeajuns interesul de actualitate al acestei lucrări, prezentată cititorului român, de către traducător, cu o pasiune comunicativa pentru idei.

LITERATURA FEMENINA

e din zi în zi mai abundentă. In ultima vreme privirea ne-a fost reținută de două romane ale căror coperte sunt împodobite de chipul a două distinse autoare: Aralda Arpad și Maria Pallade.

Primul se chiamă „Stăpâna lumii" și poartă pecetea editurii „Principele Mircea" iar cel de al doilea a ieșit de sub teascurile editurii „Cartea Românească".

Cu volumul de nuvele „Destine" al d-rei Lucia Demetrius, sunt trei cărți datorite scriitoarelor. Nu dorim decât confirmarea integrală a zicalei germane care pretinde că toate lucrurile bune sunt trei.

INSEMNARI IEȘENE AN. IV No. 2 FEVRUARIE 1939

Cu aceeași regularitate care-i face cinste, revista d-lor M. Sadoveanu, M. Codreanu și Gr. T. Popa, continuă să apară, aducând un foarte bogat și variat material literar.

Alături de câteva nume de mult consacrate: Mihai Codreanu, Ion Petrovici, I. I. Mironescu, Otilia Cazimir, Demostene Botez, o întreagă pleiadă de tineri foarte bine dotați se luptă cu lipsa de interes a publicului pentru literatură și reușesc să mențină revista la un nivel foarte ridicat. Cercetătorul literar de mai târziu va avea să consulte deseori „Insemnările ieșene" pentru mișcarea literară de astăzi, în care revista ieșană nu are locul meritat.

VITRIOL

romanul d-lui Al. Bilciurescu, apărut la „Cartea Românească" desvăluie tragedia sufletească a unui pictor care a orbit.

Destinul crud al artistului dă lecturii un interes deosebit, accentuat de o pătrunzătoare observație a moravurilor societății bucureștene.

SILUETE FILOSOFICE de ZAHARIA SANDU

In editura ziarului „Universul" a apărut în ediția II-a, o interesantă lucrare a d-lui Zaharia Sandu, pseudonimul literar al profesorului Nicolae Regman.

Studiul d-lui Z. Sandu prezintă o frescă a filosofiei clasice. Tot ce a produs Hellada ca forță de gândire își găsește în paginile d-lui Z. Sandu o expunere precisă. Stilul este clar, plin de căldură și cuceritor.

ZĂMBETELE VISURILOR MELE

este titlul unui nou volum de poezii, pe care d. **Marin I. Predescu** — autorul cunoscutelor volume de versuri: **„Cântăreții**

Marin Predescu

stranei", „Copiii, florile vieții" și **„Evanghelia dela Ioan în versuri"** — îl are sub tipar în editura **„Universul"**.

D. STELIAN SEGARCEA

e un tânăr foarte simțitor la ale poeziei frumuseți. Domnia-sa a îmbogățit recent literatura română cu un volumaș de versuri „Cântece scăldate în soare" apărut în editura „Adonis".

Precum bardul latinității, veselul Alecsandri, odinioară, așijderea d. Segarcea cântă lunca satului natal („Lunca dela Segarcea").

Desprind câteva versuri din „Lunca" veselului... Segarcea:

Inflorit-au macii pară!...
— Buze de artiste —
„Volbura a 'ntins spre fală:
Sute de batiste!...
(probabil ale autorului, studinte în litere și publicist).
Sau:
„Albăstrelele" râzând
Se leagăn cochete
Par'că vor să le-admirăm
A lor siluete!...
Iară „Ochiul Boului"
Cu petale 'n lame
Poartă fără a glumi
Pălării de dame!...

D. Segarcea a reușit să trateze o temă V. Alecsandri în gen G. Topârceanu. E aci dovada unor lecturi asidue pentru care junele student merită bilă albă la examenul de literatură română.

B. IORDAN ȘI V. GHEȚEA: CARTEA ȘEZATORILOR ȘCOLARE

In editura „Cultura Românească", d-nii B. Iordan și V. Ghețea au tipărit o carte de mare utilitate pentru școlari și dascălii lor.

Selecționarea bucăților literare denotă un foarte serios spirit critic din partea celor doi autori.

Materialul antologic, instrucțiunile clar date pentru executarea jocurilor românești, calendarul istoric ce însoțește fiecare capitol sunt întocmite cu grije spre a înlesni sarcina educatorilor noștri.

Trei ani dela moartea lui Jacques Bainville

Jacques Bainville

Jacques Bainville ar fi avut astăzi, dacă trăia, șaizeci de ani, și desigur, admiratorii și prietenii ar fi sărbătorit cu entuziasm pe autorul renumitei *Histoire de France"*, al lui *Napoléon*, și pe ziaristul de mare talent și de o probitate exemplară. A murit acum trei ani, la 9 Februarie, doborît la masa lui de lucru, de o boală pe care o știa necruțătoare. Ultimul lui articol de gazetă l-a scris chiar în acea zi. Toți aceia cari l-au cunoscut ne-au transmis despre Bainville, amintirea omului și aristocratului prin fire, care a fost, a eleganței, a simplicității și atenției lui curtenitoare de mare senior.

Cu prilejul tristei aniversări a celor trei ani trecuți dela moartea lui, s'au tipărit în volumul intitulat *Chroniques*, pagini de esseu și jurnalistică scrise la treizeci de ani. Relevând însemnătatea acestor cronici care au privilegiul, asupra celorlalte opere ale autorului lor, că „îl restituie pe Bainville sufletul nostru", d. Henri Massis povestește în „Candide", următorul fapt caracteristic pentru probitatea profesională și exigența autocritică a regretatului istoric:

„Intr'o zi când îi dădusem să citească unele pagini despre Renan, în care începeam prin a decreta că „conștiința noastră se desvățase de el" și biciuiam încercările care se iveau, de a exalta din nou geniul, Bainville mi le dete înapoi, cu aceste simple vorbe: *„Aș fi preferat un început mai puțin agresiv, chiar de-ar fi puțin nimerit. In interesul tezei d-tale chiar nu trebue să ai un aer prea dispus"*. Apoi adăugase: *„Socotesc cuvântul* conștiință, *în această frază, puțin cam obscur la fel și noastră. Vei fi întrebat a cui conștiință?"* Iar acolo unde vorbisem despre „ultimii credincioși ai lui Renan", Bainville, cu scriitura lui fină, însemnase cu creionul în margine: „De ce *ultimii?* Eu aș pune simplu „credincioșii lui". Cât fel de los se putea scoate din sfatul spuse pe acest ton!"

Poșta redacției

B. N. Eugeniu. — Am dori, ca și d-ta să arătăm „prietenilor că a face poesii nu însemnează pierdere de timp".

N'o putem însă demonstra prin asemenea versuri:

Este noaptea când strigoii, părăsind a lor regat
Se ridică din morminte, și se 'ndreaptă spre câmpii
Unde se 'nfrățesc în chefuri, ținând până 'n zori de zii
Miezul nopții se îndreaptă spre pământul care doarme
In curând va bate gongul ce tăcerea o să sfarme

E ușor a scrie versuri....

Z. Grig. — Promițător. Mai trimiteți.

Ion Onisifor Rolo. — „Terțe despre Relativism" și „Anul 1937", ambele din volumul „Stropi de viață stropi de gând" (!?) nu pot fi publicate. „Vremea" nu mai apare. Romanul ni-l puteți arăta. Numai să nu vorbiți și acolo de „străfunduri fără margini" de „Preacerescul" (?) și altele asemenea.

Ana Barbu. — Mai trimiteți. Nădăjduim că veți deveni colaboratoarea noastră.

Liviu Livideanu.—Nu te grăbi cu publicarea. Revezi mereu textul și observă mai atent *proprietatea cuvintelor*. Cred că *mai târziu* vei reuși pe greaua cale a literelor.

Mihail Gafița. — Cele trei poezii primite de noi denotă un cert progres. Nu însă suficient spre a le publica. Perseverați.

Dim Roșca. — Vă mulțumim pentru înțelegerea pe care o arătați față de calvarul nostru redacțional. Fiți convins însă că ne străduim să nu ia drumul coșului nici o operă de valoare literară, cu prețul pierderii unui timp foarte prețios sacrificat lecturii celor mai neauzite inepții.

In principiu nu ne sunt dragi fragmentele. Publicăm totuși. Și credem că acelaș lucru îl putem face cu fragmentul d-voastră. Așteptăm și altceva. La Galați este proectată pe curând o ședință a „Universului literar".

Ene Aurel. — Incontestabile calități. Lucrați cu râvnă și veți reuși.

r. st.

MATEI ALEXANDRESCU: JOCUL CUVINTELOR

Apărut în colecția „Gândirea" în admirabile condiții tehnice, volumul de versuri al d-lui Matei Alexandrescu este o adevărată revelație.

INTENȚIE EPIGRAMATICA D-lui Mircea Pavelescu

Spiritual, simpatic, talentat,
Un lucru doar îi face supărare:
E Pavelescu dar nu-i Cincinat
Și Mircea, însă nu... cel Mare.

ȘEZĂTOAREA SCRIITORILOR TINERI LA CLUJ

Șezătoarea scriitorilor tineri, organizată de „Asociația scriitorilor români ardeleni" și revista „Universul literar", — care urma să fie Duminică, 19 Februarie, la Cluj, în sala teatrului Național, se amână din motive de administrație, pentru 5 Martie, a. c., când se va ține, în același loc. Șezătoarea dela 5 Martie se va desfășura cu un program amplificat și într'un cadru deosebit.

Cartea Bântura

(Urmare din pag. 7-a)

ne,... și să nu te lași bătut.

— Las' pe mine, că-i pun eu bine!...

*

Ziua următoare era Duminecă. Zi de vară caldă și frumoasă, ziua Domnului ,cu soare răzător și adieri lenește de vânt. Venise vremea prânzului și copiii îndemnau cu sârg vitele către case. Fetele cu mânicile suflecate măturau bătăturile și roboteau pe lângă vatră, iar flăcăii, ciopare-ciopare, pela cap de uliți mai stau de taină. Liniștea atotstăpânitoare peste întreaga fire se rupse dintr'o dată la bătaia tobei și strigătul puternic al lui Moș Ion Marin Tobosarul.

Bătăturile și ulițele se împestrițară de lume.

Se vestea sosirea jandarmilor. Toată lumea știa pentru ce, încât, mic și mare, se înșiruiră nuntă pe șosea. Preț de o jumătate de ceas „Poiana" din fața primăriei gemea de suflete.

Patru jandarmi stau cam de-o parte și care cum venea dintre rumâni, depărtau căciula de frunte cât puteau; iar ei nici că se clinteau: drepți, cu pușile înțâmboiate la spinare de parcă erau de lemn.

— Să trăiți domnule șef, se înfățișe nenea Fugășin celui mai chipeș, întinzându-i jalba.

Vătășeii scoaseră de grabă scaune, masă, din primărie, tot rostul; în vremea asta veni și Petru Nicolici și... hait pe judecat.

— Cum vedeți, domnule șef, îndrăsni cu curajul de întotdeauna nenea Fugășin, omul ăsta cânos la suflet, l-a îndemnat necuratu să cetească pe cartea răutăților, pe cartea Bântura și să omoare vitele oamenilor. Ni-se prăpădesc dobitoacele de sântem de pomină, și, să vedeți dumneavoastră, că au cam început copiii să-și piardă mințile și muierile să prostească. Costandin al meu, nu se mai înțăleg nici Turcii cu el... Muierea-mi zonește noaptea 'n vis numai prăpăstii. Vedeți dumneavoastră Dunărea asta de lume? Are s'o mănânce de vie păcătosu și are să fie vai și amar de satul nostru.

Ascultau jandarmii, se priveau mirați unii pe alții, în vreme ce puhoiul de lume se înghesuia amară moarte să vadă și să audă.

— Așa dară, moșule, cu cartea omoară vitele?

— Cu cartea, domnule șef.

— Va să zică se întreține cu răutățile.

— Taman așa :el se ține de ele și răutățile de el. Se țin unul de altul ca scaiu de oaie.

— Am înțeles.... Ce are de zis împricinatul, întrebă jandarmul pe Nicolici, care se umili tot în fața „otorității".

— Eu, sărmanul de mine, domnule șef, nu știu ce să mai zic și ce să mai fac. Pacostea asta a căzut ca un trăsnet pe capul meu. Om bătrân, cum mă găsesc, să mă poarte pe drumuri un Doamne — Apără-l. Am și eu casă, copii, vitele-mi sbiară de foame 'n bătătură, săptămâna trecută mi-a murit boul în jug, să mă bată Dumnezeu de oi fi auzit până acum de cartea răutăților. N'am avut, păcatele mele, cărți de felul acesta, și nici că mi-ar fi trăsnit mie prin minte să cadă cărți îndrăcite din cer. Am o carte de zodii și cetesc câteodată pe ea; nu mă dau în sus. Pot s'o și arăt. Și când Nicolici scoase cartea de la brâu, cum aștepta lumea așa cu răsuflarea oprită, cu gâturile lungite și ochii holbați, strigătul lui nenea Fugășin isbucni ca trăsnetul din senin peste un crâng tăinuit:

— Asta-i cartea Bântura... scoateți lumânarea să-i dăm foc..

Murmurul mulțimii se topi sub privirile de fulger ale jandarmilor.

In liniștea deplină câțiva săteni mai răsăriți se întreținură cu jandarmii un ceas și toți fură de părere că Bântura trebue să fie dandana vrăjitorească și mai mult nimic. Ba unii susținură cu încăpățânare și hotărâre: „Bântura-i Bântură și zodia-i zodie, ce-are face capra cu oaia?" Aițiat, roșu ca racul și crunt, șeful se răsti:

— Foarte bine... zodie să fie. Dar ce-i aia zodie și ce cată zodia la el sub brâu? Aici nu e lucru curat, nici cinstit....

— Bântura, Bântura, domnule șef, legați-l și scoateți-l afară din sat cu ea cu tot, mai zise nenea Fugășin triumfător, în timp ce șeful furios cuprinsese măsuța între brațe și „concentrându-se grozav", scria procesul verbal nu numai cu mâna, ci și cu pieptul, cu ochii, cu buzele, cu întreagă făptura lui.....

. . . . . .

„Noi sexia Văii Coșuștea pendinte de judecătoria Broșteni ce ne-am aflat azi, la 6 August în exercițiul funcțiunii în comuna Silișteni și am constatat în persoană și de față cele ce urmează. Că potrivit cu ordinul dat de onor Tribunal, ne asociem cu reclamantul Gheorghe Fugășin. Și în numile legii tindem act de dare în judecată locuitorului din susnumita comună Petru Nicolici. Care s'a făcut vinovat de omorîtoare de vite cetind pe cartea vrăjitorească. Ce s'a descoperit ca fiind chiar la el la brâu în timpul cercetării. Care carte se numește Bântura iar oamenii subțin că-i mai zice și zodie. Care susnumitul Petru Nicolici prin această carte a făcut jaf locuitorilor din com. Silișteni. Iar drept martori ai acestui proces reclamantul numește pe domnii Mitrache Dascăl și Tican Păun. Care în fața lor susnumitul Petru Nicolici citea pe Cartea Bântura și omora vite".

*

Intr'o Vineri de dimineață, zi de târg, fusese procesul la judecătoria Broștenilor, cale de paisprezece kilometri de satul Silișteni. Lui nenea Fugășin i s'a făcut ziua în pragul judecătoriei. Petru Nicolici, ca omul cuminte, a stat acasă de și-a văzut de treburi. S'a judecat procesul în lege. A fost chemat întâiu dascălul Mitrache și cu mâna pe cruce a spus: „Trăiți domnule judecător, o fi ceva cu cartea Bântura, n'o fi,... noi nu putem spune **nici da, nici ba.** Ferească-ne Sfântul să umblăm noi cu treburi de astea vrăjitorești; iar pe Petru Nicolici îl știm om de omenie și în toate mințile. Că a intrat boleșniță în vite, asta-i vreo pedeapsă dela Dumnezeu ca să mai ia lumea aminte și să-și mai adune mințile, că prea s'a înrăit. Nici gând să vină răul de la deavolul, cum spune megieșul nostru Fugășin. Despre lucrul ăsta să vă spună el ce știe, că l-a 'nvățat maică-sa, c'a fost vrăjitoare și mult rău a adus satului cu fermecele ei, de n'a mai răbdat-o Cerul ,de-a orbit....

Nenea Fugășin nu mai putu răbda. Se dete încetinel lângă judecător și lungi gâtul:

— Domnule judecător, sânteți mai umblat și mai învățat; din câte ați cules și ați răscules de prin cărți, n'ați dat cumva și de cartea Bântura?!...

Judecătorul păru că zâmbește, apoi îl privi lung și aspru.

— Măi omule, zise, ești tu în minți toate?

— Numai Bântura de nu mi le-o suci, trăiți domnule judecător.

— Câtă avere ai tu?

— Trei pogoane, patru copii și casa de pe mine.

— Nevastă n'ai?

— Și-o afurisită de muiere, trăiți domnule judecător.

— Măi, ascultă ce-ți spun, bagă-ți mințile 'n cap și să nu mai vii cu trăsneli de astea pe la noi, să nu te mai legi de oameni, că te fac de-ți cheltui toată averea și-ți mai dau și 'nchisoare; auzitu-m'ai?

Nenea Fugășin se 'ncruntă o clipă, răcni crunt, vârî bine ciomagul sub mână și zise cu o nouă tărie în glas și cu o nouă nădejde în suflet:

— Știam eu că nici dumneavoastră nu puteți judeca pricina asta; că a avut el grije, Nicolici, să vă sminteaască și dumneavoastră mințile. Dar, Dumnezeu e mare și are el grije....

Și nenea **„Fugășin Bântură"** rămase un moment cu mâna ridicată în semn de luare aminte; — părea că arată peste pragul acestei lumi, cu nădejdea în suflet că numai acolo va fi și dreptatea lui.

IANCU BARNEANU

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T. T. Nr. 44908 - 938

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ABONAMENT" SIBIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Înscrisă zub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

TELEFON; 3.30.10

ANUL XLVIII • Nr. 8
SAMBATA 25 FEBRUARIE 1939

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Estetica inimii

de VLADIMIR STREINU

Criticului profesionist i se pun de la sine câteva întrebări. Unele privesc dificultatea internă de a vorbi despre opera de artă. In cuvintele tuturor, adică în cuvinte șterse, îmbătrânite, devenite abstracte, el are de lămurit realități literare, al căror sens, cel mai de preț, rămâne definitiv prins în cuvintele concrete, care l-au exprimat. Intrebarea pe care o flutură acest conflict de vocabular se referă așa dar la măsura explicației critice.

Critică se face și fără conștiința piedicilor ei, nici vorbă; numai că aceea care singură și le arată, are putința să fie mai prevăzătoare și deci mai prevăzută cu mijloace, care să-i mărească măsura explicației. Dicționarul operei fiind unul, iar al criticei — altul, putem deseori citi caracterizări critice, în care această preocupare nu se reflectează în nici un fel; ele sunt atât de vagi, că se potrivesc celor mai feluriți scriitori. Sunt dar de o promiscuitate, pe care tendința la formula unică, justificată de scriitorul unic, în orice caz o micșorează, dacă n'o poate suprima. Dificultățile interne ale criticei sunt numeroase; dar nu despre ele vrem azi să ne întreținem cititorii.

O dificultate externă ne preocupă deocamdată și anume — deosebirea dintre gustul criticilor și gustul public. E destul ca cineva, căruia nu i s'ar putea contesta orientarea, să dețină cronica literară a unui ziar mai mult timp, pentru ca cititorii ziarului, care formează adevăratul mare public, să nu-l întâmpine, când și când, cu câte o atenție de felul următor: dar, de ce a fost aspru cu autorul Cutare și de ce a lăudat pe... Acela.

Curioase lucruri! Criticul știe bine că nimic condamnabil nu i-a turburat judecata, că a ținut să fie obiectiv, adică sincer față de el însuși ca și față de autorii în chestiune, altă obiectivitate în câmpul literar fiind simplă înșelare de sine. Ar putea deci, după lege, să ridice din umeri, trecând mai departe. Totuși el se simte oarecum lovit. Deși nu are din ce să-și bage vină, un sentiment ascuns, cu toate astea, îl stânjenește. Căci, dacă e profesionist și lucrează în cercul actualității, criticul îndeplinește și un oficiu public; el își propune gustul, în chip firesc, ca îndreptar pentru cititori. Dar cititorii îl hărțuesc adesea: de ce a fost aspru cu autorul Cutare și de ce a lăudat pe... Acela!

Nu numai criticul are gustul său; au și cititorii un gust, iar pe deasupra ei mai au câteodată și puterea de a și-l impune. Și iată cum. Avem azi câțiva romancieri, pe care critica i-a respins în chip feluriț, dar consecvent. Operele acestora se vând însă ca și ale romancierilor recunoscuți, iar decât ale câtorva — chiar mai bine. Nu însemnează că publicul și-a impus astfel gustul?

Ostenind puțin pe romanele preferate fără îndreptățire, putem observa repede că, ceeace atrage, nu mai este pornografia, cum se spunea mai anii trecuți, ci un sentimentalism de mare curățiie sufletească, dar și de mare murdărie literară. Cititorii cei mulți sunt mulțumiți că li se servește o literatură narativă, conținând vagi atitudini sentimentale de tineri care se îmbrățișează strivind între ei câte un buchet de flori, ca în cărțile ilustrate de pe vremuri. O „estetică a inimii" însuflețește azi pe consumatorul de literatură.

Din nou însă, curioase lucruri! Căci nu la altceva, decât tot la estetica inimii, țintește și critica. Ea știe în toate chipurile că esteticul e un atribut al simțirii omenești: de n'ar dispune decât de etimologia cuvântului și adevăratul înțels nu e cu putință să-i rămână tainic. Criticul judecă și pretinde a orienta pe alții după estetica inimii, iar cititorul preferă și cumpără după îndemnurile aceleeași estetici a inimii. Și totuși nu se pot înțelege.

E de crezut că ideea asupra căreia ei nu convin, deși o numesc cu aceleași vorbe, ține de limita estetică unde cultura așează pe fiecare. Neînțelegerea are la bază o diferență de cultură. Cei mai mulți dintre oameni admit foarte greu, sau probabil că nu admit de loc, că în materie de literatură a cîti cu plăcere pe un autor care vrea oricum să emoționeze, prin orice mijloace, dar numai să emoționeze, e semn de cultivare oprită de timpuriu.

Vor înțelege desigur când li se va spune că sentimentalismul este de fapt o atitudine de cultură, un rafinament, pe care sufletele primitive, conduse de instincte, nu-l cunosc. Superioritatea și-o admite oricine ușor. Vor înțelege însă mai greu că, după cum sentimentalismul orășenesc e un rafinament față de instinctualismul țărănesc, există niveluri de cultură superioare aceluia care a creat estetica buchetului de flori udat de lacrimi. Și când criticul va respinge pe autorul de idilisme, lăudând pe unul cu estetica inimii mai rafinată, va întâlni desigur un prieten, inginer, doctor, avocat, profesor sau altceva, care îi va zice: „de ce ai fost aspru cu autorul Cutare și de ce ai lăudat pe... Acela"? Cum să-i spui prietenului, altfel destul de binevoitor în obiecțiile sale, că ești critic, după cum el este inginer, doctor etc..., că există și specialitatea „gustului literar", după cum există atâtea alte specialități de studiu! Specialitate? Dar inima lui nu-i dă dreptul să spună ce anume îi place și ce nu? Omul e cu „estetica inimii"!

Prin urmare, criticului nu-i rămâne decât tot să ridice din umeri și să treacă mai departe, oricât l-ar turbura asemenea întâmpinări; să continue a fi sincer cu el însuși, chiar dacă provoacă, din când în când, nedumeriri. Și cine vrea, să-l urmeze. Cultura oricui este în primul rând un act de voință. Nu e curtenitor, a cere sforțări. Dar adevărul, pe seama căruia trebue pusă această lipsă de curtenie, este că până să se ajungă la gustul estetic, se trece de obicei prin oarecare neplăcere. Romanul frumos nu se cumpără numai cu banii costului, ci cu toți banii cheltuiți anterior pe cărți de literatură.

Tristețe

Tot mai strâns m'a 'ncolăcit un vrej de
Tristețe sugrumătoare...
Până în miezul tău mă doare,
Măduvă a sufletului, nădejde.

Șoväe lunatic fosforul amintirii
Când calcă pe gropile mele uitate
Primăveri înveninate
De toate sucurile iubirii —

Semețul oracol de mult s'a închis.
Strigă sibilin o cucuvae:
„Nodul vieții nu-l tae
Sabie de vis".

Am ars între luceferi, înaltă corvadă...
Acum cer îndelung
Pleoapele vremii oarbe să cadă
Până 'n fundul somnului s'ajung.

V. VOICULESCU

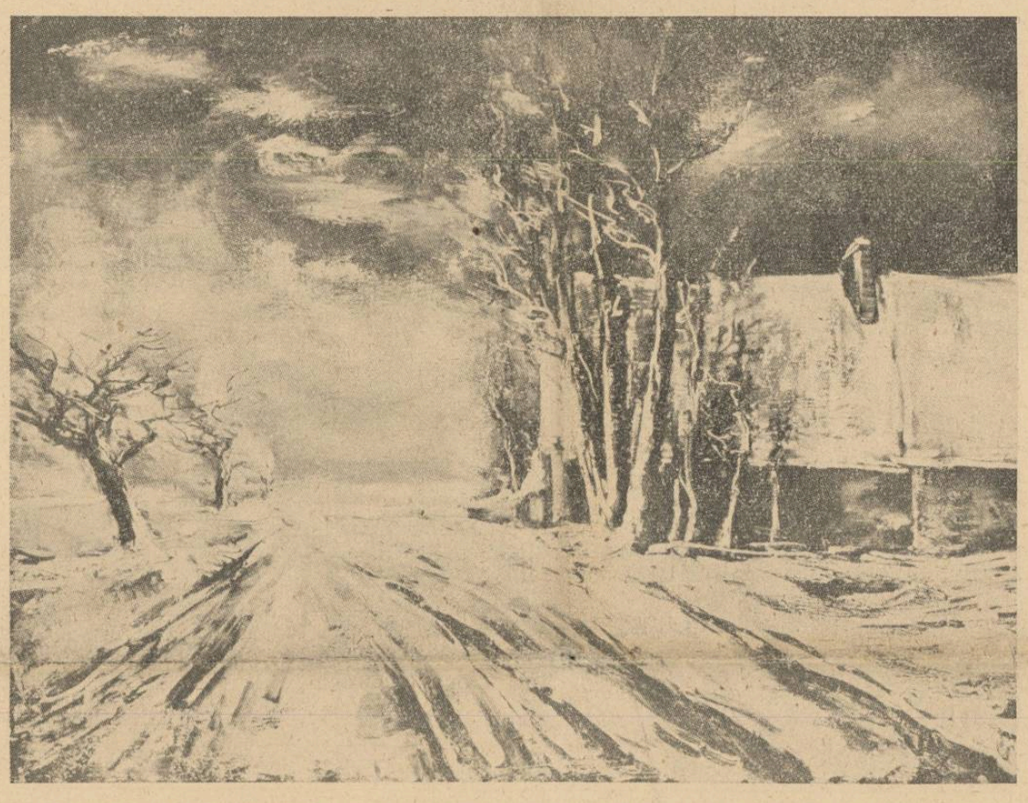

MAURICE DE VLAMINCK
„IARNĂ"

„Iarna" lui Vlaminck este una din lucrările compuse în cel mai frumos stil, ale artistului. Frământarea viforului se contopește cu încremenirea naturii sub ger, dând o impresie particulară de dinamism, fără monotonie. Pentru această lucrare, Vlaminck a obținut premiul al doilea, la expoziția internațională Carnegie, 1938.

RENÉ BOYVIN D'ANGERS
„DANSUL DRYADELOR"

René Boyvin d'Angers se numără printre cei mai mari artiști francezi din secolul al XVI-lea. Pe nedrept, operele sale sunt astăzi aproape uitate. Ele dovedesc însă marele talent al pictorului, sunt curioase și pline de frumusețe.

Despre nume și pseudonime

de N. CREVEDIA

Este adevărat că nu haina face pe om și că omul sfințește întotdeauna locul.

In literatură, scriitorii s'au văzut adesea nevoiți să îmbrace alt nume decât acela adevărat, socotind probabil că vor părea mai răsunători, vor avea mai mult succes, când nu intenționează deadreptul să mistifice opinia publică, așa cum făcea câteodată Voltaire și cum a'ncercat și un Anton Cehov, acesta din urmă ajungând chiar să-și uzurpe adevărata reputație cu noul nume. (Rădăcina grecească a numelui astă înseamnă chiar: înșelătorie).

Una este pseudonimul și alta porecla, care la un Cicero și la poetul Publius Ovidius Naso s'au transformat într'un adevărat renume. Nume ca Vladimir Ulianov ori Iosif Djugajvilli s'au numit mai târziu Lenin și Stalin, iar dictatorul de până ieri al Turciei a schimbat câteva porecle până să rămână la Atatürk, cu care a și intrat, dealtfel, în istorie.

Dacă porecla e mai veche, pseudonimul se pare că e de dată mai recentă. Altădată, scriitorii semnau cu numele lor adevărat: Jean Racine, adică Ion Rădăcină, Jean de La Fontaine (Ion Fântână, sau de la Fântână, sau Delafântânele!) ori Pierre Corneille, alias Petre Cioară...

Aceste nume, însă, nu mai stârnesc astăzi decât admirație. Am impresia chiar că sunt atât de unice, încât nimeni nu-și mai permite să și le însușească în Franța. Din câte nume franțuzești citiți d-voastră, vă amintiți să le mai întâlniți în prezent? Un nume care a fundat o notorietate: Eminescu, Cuza, Paulescu, Iorga, Lovinescu, etc. trebuie să fii evreu ca să mai îndrăsnești să ți le apropii.

Dintr'o înrădăcinată superstiție, credem că unele nume sunt predestinate. Iată câteva, cele mai frumoase din literatura română: Dimitrie Cantemir, Grigore Alecsandrescu, Vasile Cârlova, Gheorghe Lazăr, Ion Eliade Rădulescu, Vasile Alecsandri (nu Alexandri, cum scrie pe tăblițele fixate pe strada ce-i poartă numele), Mihail Eminescu, Nicolae Iorga, Octavian Goga, Liviu Rebreanu, Ion Agârbiceanu, N. M. Condiescu, I. A. Bassarabescu, Ion Pillat, Gib. Mihăescu, Ion Minulescu, Corneliu Moldovanu, Cezar Petrescu, Camil Petrescu, Lucian Blaga, Vasile Voiculescu, Adrian Maniu, Dragoș Protopopescu, Carol Ardeleanu, Mircea Eliade, Dan Botta, Dimitrie Ciurezu, Ciceron Theodorescu, Constantin Fântâneru și alte câteva, pufine. E de închipuit că vreunul dintr'aceștia l-ar fi putut chema Vasilescu, Iliescu, Tănăsescu ori Delaolt?

Dintre cei cari nu s'au crezut predestinați prin numele lor dela vatră, socotim că cele mai frumoase pseudonime din literatura noastră care ne vin în minte, momentan, sunt ale următorilor: Mihail Sorbul, Gala Galaction, Tudor Arghezi, Nichifor Crainic, Ion Barbu, Horia Furtună, Vladimir Streinu și al d-nei Otilia Cazimir.

Sunt unii scriitori cari, spre onoarea lor desigur, au ținut să nu se lepede de naș și au izbutit chiar, prin personalitatea lor, să le impună. Mă gândesc la V. Ciocâlteu, Al. Bădăuță, Virgil Carianopol ș. a. Pseudonime care au surprins la început sunt astăzi adevărate titluri nobilitare: Emanoil Bucuță și Perpessicius, ceeace înseamnă, cum spuneam că tot omul sfințește totul și toatele.

Sunt câteva nume care au exercitat în literatura noastră un adevărat miraj, ca să nu spunem ravagii. Dela revoluționarul Horia, am avut: Horia Furtună, Vintilă Horia, Ion Horia Munteanu, etc. Iar dela marele pandur dela 1821, s'au născut: Tudor Arghezi, Sandu Tudor, Andrei Tudor, iar acum decurând un tânăr publicist semnează... Tudor Domnu! (Poate că chiar așa-l chiamă în realitate pe domnul Domnu!), Vlaicu Bârnă, unul dintre cele mai frumoase nume literare, amintește de alt nume predestinat, de primul nostru mare aviator.

Un scriitor de incontestabilă originalitate a ținut să împrumute gloria unui nume german și și-a spus Sărmanul Klopstock! Tot din lirica germană s'a inspirat și d. Ștefan Ion George, introducând numai la mijloc Ion.

Un poet de aleasă factură modernistă și un intelectual subțire, probabil tot din originalitate, și-a luat pseudonimul tradiționalist de Mihail Moșandrei!

După Damian Stănoiu, au apărut: Cosma Damian (doi actori tineri își zic Gheorghe Damian și Ion Damian) — și noi am auzit într'o zi, la „Cartea Românească" pe o studentă cerând o carte așa:

— Dă-mi, te rog, „Maitreyi," de Mircea Damian Stănoiu.

Un student care se găsea, întâmplător de față, a găsit cu cale să o corecteze:

— Imi permiteți, duduie: „Maitreyi" e scrisă de Damian Eliade...

Am văzut cum cineva semnează M. Ștefănescu, probabil ca să nu fie confundat cu Mircea Ștefănescu, autor dramatic.

Două nume cu totul și cu totul îndrăsnețe ni se par ale d-lor Haig Acterian și Arșavir Acterian.

Tot așa de înfruntător ni se pare și junele Ilarie Carpen, care a împrumutat primul nume dela doi înaintași: Ilarie Voronca și Ilarie Dobridor (Ilarie, nu vine dela hilaritate).

Doi tineri poeți de talent se numesc — pe numele lor, bănuesc — unul Const. I. Goga, altul George Vaida.

Aezii de astăzi ai Bucovinei toți plini de polenul talentului ca niște albine, au și ei niște nume cari mai de care. Imi vine în minte acela al d-lui I. Tcaciuc-Albu.

Alț doi apolloni din generația actuală se numesc așa: Ion Aurel Manolescu și Ion Sofia Manolescu.

După Virgil Gheorghiu, s'a iscat un alt talent tot atât de robust și fiindcă-l chema la fel, și-a adăugat înnainte un Const. *Asta ne-amintește de o conversație obișnuită între literați și care se referă la doi amici ai noștri, scriitori impuși. Zice:*

— L-ai văzut pe George Dumitrescu?

— Care George? Dorul?

— Nu, George... Simplu Dumitrescu!

Tot așa, d. Eugen Victor Popa vrea să se deosebească de Popa celălalt, cunoscutul om de teatru.

D. Traian Lalescu ține, desi-

(Urmare în pag. 2-a)

Semnificația literaturii „provinciale"

de ION BIBERI

Oricât ar fi de susținut suflul unei mișcări literare și oricât ar fi de bine definite personalitățile scriitorilor care o formează, evoluția vieții literare ajunge adesea la impase și carențe de creație, dacă anumite primeniri de viziune nu intervin în producția curentă. Literatura franceză de după războiu a dat o atare dovadă de orientare înspre o formulă închistată de creație. Cu tot caracterul adesea exploziv și nuanțat al scriitorilor care s'au afirmat după război și în ciuda variației experiențelor spirituale care s'au consumat în tot acest răstimp, literatura franceză a traversat momente de „criză", repetat și insistent semnalate de critici, cronicari și editori. S'a căutat deci o primenire a creației, o variere a ritmului și peizajului literar. Am asistat de o parte la experiențe pur editoriale, care căutau să înlăture criza cărții sau a producției romanului prin lansarea modei biografiei romanțate; s'a adăugat la aceasta o eflorescență poate excesivă a literaturii exotice. Scriitorii căutau deci să înlocuiască deficitul creației și inventivității proprii, reluând evenimentele trăite de marile personalități ale trecutului, după cum au căutat în decorul variat al peizajului și în noutatea obiceiurilor populațiile exotice un material și o viziune care să îngăduie romanului o reîmprospătare. Fără îndoială, această căutare a unui nou orizont nu a fost numai rodul unei experiențe comerciale încurajată sau provocată de editori: gustul literaturii exotice corespundea unei nevoi sufletești reale, unei nevoi de evadare și depășire de sine, generală în întreaga societate postbelică. Este totuși greu de contestat că această mișcare de publicitate, nu servea decât să acopere o evidentă lipsă de putere creatoare din partea scriitorilor.

Publicul cerea desigur altceva decât reluarea acelorași teme și descrierea acelorași decoruri. Romanul naturalist ca și literatura din preajma războiului exploatase larg toate domeniile. Poezia vieții citadine revelată de Baudelaire, reluată și amănunțită de Balzac într'o vastă frescă ce cuprindea și secătuia printr'o descripție de o uimitoare pătrundere, mediile cele mai variate, găsise în scriitorii decadelor următoare, pictori credincioși. Fără a da impresia că tot ce era de spus fusese într'adevăr rostit, o atare orientare către tumultul și viața orașului nu putea decât să conducă activitatea literară la o relativă monotonie, de accent. In zadar literații au căutat să reîmprospăteze literatura prin evocarea altor climate spirituale, reprezentate prin epocile de multă vreme trecute ale efervescenței elizabethane sau a vagabondării romantice; în zadar anumiți romancieri au reluat câteva din temele suggerate de aceste direcții de gând: literatura lor putea avea un succes de moment, putea corespunde unor nevoi sufletești limitate la câteva cercuri sau câteva categorii de esteți, fără a avea aderențe adânci în massele cititorilor și fără a corespunde unei nevoi sufletești unanime.

Diversificarea mișcării literare și ieșirea din impasul monotoniei s'a produs, în aceste condiții, prin creația spontană a scriitorilor de inspirație provincială și populară, ce aduceau într'o literatură obosită o mișcare sprintenă și o mireasmă proaspătă. Nu ne referim aci la mișcări literare elaborate conștient, la „populismul" unui Thérive și nici la ecoul tardiv al discipolilor rămași credincioși școlii naturaliste. Ne gândim cu deosebire la acei artiști care au creat din îndemn propriu, în afară de orice considerent de oportunitate literară și care au închis în opera lor ecoul direct al vieții ce pulsează larg, dincolo de zidurile cenușii al marilor orașe: un Ramuz, un Chamson, un Jean Giono. Departe de orașe, adesea într'o izolare

(Urmare în pag. 2-a)

CRONICA LITERARA

de CONSTANTIN FANTANERU

Biblia „Regele Carol II“

(Fundaţia pentru literatură şi artă „Regele Carol II“)

Noua traducere a Bibliei, prin modul cum a fost alcătuită conform înţeleptei dorinţi a M. S. Regelui Carol II, constitue un impresionant exemplu de grijă pentru viaţa religioasă a poporului. Are într'adevăr o importanţă capitală faptul că autorii preoţi Vasile Radu şi Gala Galaction, supunându-se regalei hotărîri, au tălmăcit cartea sfântă, direct din **limba originală ebraică.** Până astăzi nu s'a făcut aşa, şi avem acum, întâia oară, înfăţişarea cea mai clară şi neocolită a învăţăturii dumnezeeşti ! Un text credincios, fără putinţe de interpretări greşite şi răuvoitoare, este în viaţa României moderne, de un folos considerabil. Fiindcă Biblia a început să fie citită, ea se răspândeşte din ce în ce mai mult în norod, iar cei cari ajută ca ea să cadă în mâinile cât mai multora, nu fac lucrul din curată cuviosie, ca strămoşii cari tipăreau cărţi de rugăciuni ortodoxe şi le împărţeau fără plată, ci gândul celor de azi este abătut, sectant, nerespectuos faţă de dogme şi tradiţii bisericeşti. In România de după războiu, cu totul altefl stau lucrurile, în ce priveşte viaţa religioasă, faţă de patriarhalitatea antebelică. S'au îmulţit confesiunile, s'au înteţit rivalităţile şi metodele de întrecere apar cât mai felurite şi redutabile. Sectele neoprotestante îşi fac o armă din citirea Bibliei şi vor să cucerească mulţimea în numele cărţii sfinte. Ortodoxia trimete misionari contra lor, dar „sectanţii nu primesc cercetări şi discuţii decât pe baza textului biblic tălmăcit din originalul ebraic, iar misionarii noştri sunt constrânşi, spre marea lor părere de rău, să se slujească tot de textul sectanţilor“. **(Prefaţă VI).**

Se înţelege cât de neprielnică este o combatere a rătăciţilor, cu sprijinul unui text alcătuit de ei.

A fost deci un act de apărare a sufletului creştin tălmăcirea nouă din limba ebraică, act cu atât mai demn, cu cât el a fost săvârşit fără întârziere, îndată ce s'a ivit semnul stricăciunii.

Iată în ce lumină înaltă apare voinţa M. S. Regelui Carol II, care, cu cel mai adânc instinct românesc, a ridicat arma cea mai nobilă de apărare, acea a cunoaşterii adevărului. Ştiinţa teologică românească reprezentată prin părinţii profesori Vasile Radu şi Gala Galaction, s'a aşternut pe muncă însufleţită de augusta voinţă şi lucrarea ce a rezultat, vine ca să fixeze unul din momentele decisive ale istoriei noastre spirituale. Grija M. S .Regelui s'a legat pentru totdeauna de prima traducere integrală din ebraică a cărţii sfinte, care, cu o credincioasă cinstire, va fi numită şi va rămâne **„BIBLIA REGELE CAROL II“.**

Urmările acestei tipăriri sacre, ce se face printr'o intervenţie regească, a doua oară în istoria ţării, la 250 de ani, de la prima a lui Şerban Cantacuzino, se vor manifesta fără îndoială în adâncime şi în felurite direcţii ale culturii. Ştiinţa teologică în primul rând a urcat o treaptă nouă de demnitate. Cunoaşterea limbii ebraice de către învăţaţii teologi români este o garanţie de apărare a dreptei credinţe, pentru toţi studenţii în teologie din facultăţi, pentru toţi preoţii răspândiţi în ţară şi pentru profesorii de religie. Limba ebraică, atât cât se învaţă la Universitate, naşte în orice caz, îndemnul de a căuta adevărul la obârşie; având la îndemână Biblia redată chiar după limba de obârşie, teologul poate avea sentimentul deplinei sale documentări. Iar de umilinţa utilizării traducerilor sectante, vor fi feriţi de acum încolo misionarii.

Dar şi în planul direct al culturii şi al literaturii, este aşteptată influenţa Bibliei Regele Carol II, aşa cum a fost la neamurile înaintate în cultură, unde ea a fecundat creaţia marilor gânditori şi scriitori. Incordarea aprigă a vremurilor pe cari le trăim ne poate duce să ne întâlnim cu adevărurile de viaţă eterne ale versetelor, ca să se nască de aici, o altă cunoaştere a noastră, o altă aprofundare şi învăţătură a binelui. Un Dostoiewski de pildă, sau un Goethe, de

M. S. REGELE CAROL II

la Biblie au pornit şi către ea se înclină culmile gândirii lor morale. Cu cât în viaţa unui popor au rodit mai multe adevăruri din Bibilie, cu atât rădăcinile culturii lui sunt mai profunde.

Limba literară formează alt aspect al însemnătăţii învestmântării în graiul autohton a cărţii cărţilor. In cele 1374 de pagini culese cu literă măruntă pe două coloane, sunt întrebuinţate aproape toate cuvintele din vorbirea omenească, pe o scară erarhică foarte întinsă, de la simplele numiri concrete de plante, animale, vestminte, aşezări casnice, etc. până la glosarul complex al exprimărilor gândirii şi simţirii, în relaţia lor cu dumnezeirea.

Ce poate fi mai instructiv decât modelul graiului în care s'au exprimat adevărurile eterne pentru toate seminţiile lumii ?

Sub acest raport, limba literară compusă de părinţii Vasile Radu şi Gala Galaction este o încununare a însuşirilor de frumuseţe şi preciziune la care a ajuns astăzi literatura autohtonă. S'a utilizat, în alcătuirea fazelor, cuvântul cel mai propriu, fără excese nici în sensul prefrinţei arhaismelor scoase din uz, şi nici în sensul neologismelor cari deasemeni ar înstrăina textul de înţelegerea populară. S'a urmat linia cumpătată, care a dus la o limbă literară robustă, a cărei puritate vine din faptul că este înţeleasă uşor, pretutindeni, în caracterele ei de căldură şi sforţare spre cucerirea tuturor sufletelor. O Biblie tradusă pentru toţi românii, din originalul ebraic şi scrisă în limba ageră de azi, a tuturor românilor unificaţi, este menită, de sigur, să împlinească vorbele M. S. Regelui, rostite la Blaj, la serbările „Astrei“, în 1936: „...toţi, cei ce simt românește şi creştineşte să-şi întindă mâna peste nevoile, peste micile deosebiri ale zilei, şi să lucreze la plămădirea sufletului acestui popor, care, fie el ortodox, fie el unit, tot popor creştin şi tot popor român este“.

Este deci „Biblia Regele Carol II“ un simbol al unificării noastre, şi citirea paginilor ei sfinte este sământă de viaţă nouă, fie că în noi rodesc psalmii lui David : „Tu trimiţi isvoare jos în văi; ele îşi iau calea printre munţi,

Ele adapă toate dobitoacele câmpiei; asinii sălbaticii îşi astâmpără setea lor;

Lângă pâraie sălăşluesc păsările cerului; ciripitul lor răzbeşte pirntre ramuri.

Din cămările de sus tu adăpi munţii şi din rodul săvârşirilor tale se satură pământul“. (Psalmul 104, v. 10—13), sau ascultăm cuvântul Mântuitorului, prin gura lui Ioan : „Eu sunt viaţa cea adevărată şi Tatăl meu este lucrătorul.

Orice mlădiţă care nu aduce roadă întru mine, el o dă la o parte, şi orice mlădiţă care aduce roadă, el o curăţeşte, ca şi mai multă roadă să aducă.

Acum voi sunteţi curaţi pentru cuvântul pe care vi l-am spus.

Rămâneţi întru mine şi eu întru voi. Precum mlădiţa nu poate să aducă roadă de la sine, dacă nu rămâne în viaţă, tot aşa nici voi, dacă nu rămâneţi întru mine“. (Ioan, 15, — 1-4).

Sau, însfârşit, predica apostolului Pavel :

Tote limbile omeneşti şi îngereşti de le-aş vorbi, dacă nu am dragoste, m'am făcut aramă sunătoare, ori chimbal gălăgios.

Şi dar proorocesc dacă aş avea şi tainele toate le-aş cunoaşte şi orişice ştiinţă — şi de-aş avea credinţă — atât cât să mut munţii din loc, — dacă n'am dragoste, nimic nu sunt.

Şi toată averea mea de-aş face-o milostenii şi trupul mi l-aş da să fie ars,— dacă nu am drogoste nimic nu-mi foloseşte. (Epistola I, a Sf. Pavel către Corinteni, 13, — 1-3).

Semnificaţia literaturii „provinciale“

(Urmare din pag. 1-a)

totală, aceşti scriitori au revelat o nouă lume în bogăţia sevei de viaţă populară, în farmecul turbure al superstiţiilor, în poezia sălbatecă a peizajului şi mai ales în fiorul de comuniune cu lumea, pe care numai singurătatea desăvârşită o poate prilejui. Viaţa socială a marilor capitale, care absoarbe şi risipeşte, care anulează adesea fiorul de înfrăţire al omului cu lucrurile şi naivitatea viziunii unui scriitor, nu a avut efect asupra acestor scriitori rămaşi „provinciali“. Izolaţi, ei au reuşit să transpună în cărţile lor ecourile unui univers deosebit de acela al vieţii orăşeneşti, realizând prin aceasta fără efort, primenirea pe care literatura o reclama. Diferenţa de ritm vital între existenţa scriitorului locuind în marile metropole şi a vieţii scriitorilor izolaţi s'a răsfrânt în viziunile întrupate în opere: de o parte un decor mecanic, limitat, pe care suflul poetic îl animă neîndestulător şi intermitent, în timp ce de alta am asistat, ca în cazul literaturii lui Ramuz şi Giono, la o neistovită creaţie de mituri, la o circulaţie de viaţă subterană între suflet şi lume, la o corespondenţă intuitivă între om şi univers. Scriitorii izolaţi au anulat deci constrângerile şi uniformitatea vieţii sociale, au depăşit convenţiile şi au cuprins lumea cu naivitatea, cu ochii noi ai primitivului, cu fiorul de suflet al omului care descoperă pentru prima dată farmecul vieţii şi adâncul nelămurit al misterului. Inspirându-se din mitul popular şi legende, aceşti scriitori au relevat în opera lor o viziune în acelaş timp puternică şi nouă, bogată în tâlcuri, neguroasă, nelămurită, care pune pe cititor în faţa lui însuşi, descoperindu-l sie-şi, desvăluindu-i încă odată noutatea de gând pe care a avut-o în vremea copilăriei, când luarea de contact cu universul prilejuia la fiecare pas curiozitate şi uimire.

Contactul acestei literaturi cu masele de cititori a fost imediat. Esteţii şi literaţii au găsit în originalitatea viziunii şi în forţa accentului acestor scriitori mărturia de vânjoşie şi primenirea către care aspirau; oamenii simpli, muncitorii de toate categoriile, mica burghezie, au găsit în aceast literatură expresia unei realităţi cu care aveau suprafeţe mari de contact.

Acum doi ani călătorind în Franţa pe o linie secundară, în vecinătatea Pirineilor, în tovărăşia mai multor muncitori, unul dintre aceştia, cu care mă întreţinusem mai multă vreme, îmi ceruse ceva de citit. I-am împrumutat un roman de Ramuz, o ediţie ieftină cumpărată într'o gară. I-am urmărit cu uimire reacţiile în timpul lecturii: din primele momente, muncitorul a fost absorbit de ţesătura intrigii.

Simţeam comunicarea sufletească stabilită între el şi autor şi observam cu luare aminte expresia acelei feţe concentrate deasupra unei cărţi care pasiona mai mult decât un roman de aventuri. Comentariile pe care mi le-a împărtăşit în răstimpuri mi-au dovedit interesul viu pentru carte şi participarea sa sufletească la substanţa ei.

Experienţa literară săvârşită în alte ţări, are o valoare concludentă. In România, mai mult poate decât în alte părţi, o atare deştărmurire şi o întoarcere în spre izvoarele prime ale realităţii româneşti considerate în totalitatea ei, este necesară. Nu cerem firește o reintoarcere către şcoli literare care au însemnat o etapă care astăzi e definitiv depăşită de evoluţia literară; nu ne gândim nici la o reluare a metodei şi tehnicei de expunere şi — mai ales! — de expresie a acestor faze literare apuse. Dar avem convingerea că literatura noastră poate găsi o primenire în manifestarea plenară a unor personalităţi care exprimă în acelaş timp propria lor viaţă ca şi ecourile colţului de lume în care trăesc. Vedem deci semnificaţia unei literaturii „provinciale“ în răsfrângerea specificului local într'o operă, în înfăţişarea unei regiuni cu toate efluviile şi viaţa ei în opera de artă. Prin această înfăptuire, literatura noastră va dobândi multiplicitate de rezonanţe şi varietate.

ION BIBERI

UN DIALOG RĂTĂCIT

de AXENTE SEVER POPOVICI

— Domnule Simion Stolnicu, înţelegi destul de bine ce este şi ce vrea poetul tânăr ?

— N'aş putea spune ce vrea, şi nici ce este în sine. Conceptul ca atare interesează mai puţin. Dar am o părere, şi de câte ori mi se dă ocazia, o spun. O simplă observaţie. Poetul tânăr este un lucru elementar care ameninţă să devie o problemă. El există; nimeni nu poate contesta Şi s'ar putea spune că prea există. E orice tânăr care crede în mesajul lui *absolut* ca poet. Asta îl caracterizează esenţial. Crede în mesajul lui poetic ca un mistic în armoniile cerului sau ca un medieval în spadă. Are o *certitudine* care la un moment dat devine falsă misiune. Şi din cauza asta, poetul tânăr scrie mereu, fără răgaz, şi câteodată, vai ! fără sens. Scrie *„pentrucă nu poate altfel“*. Dar aci, am impresia, că stă şi drama lui. El nu se *informează.*

— Te rog, iartă-mă, dar am ajuns la un punct important, şi vreau să precizez ceva. Ce crezi, poetul trebue să se reducă exclusiv la artera lui poetică, sau trebue să participe şi el la valorile culturale ?

— Mai am ceva din primul răspuns, dar nu importă, între ceiace mi-a rămas şi ceiace voi spune există o continuitate. Nu sunt împotriva oricărui mesaj, ci numai împotriva mesajului absolut. Şi în legătură cu asta, un caz. Sainte-Beuve era prin excelenţă critic, dar nu credea aşa de mult în misiunea lui încât să nu-şi permită nimic altceva în afară de critică. El credea că ar putea face poezii. Şi, dacă nu mă înşel, chiar a făcut poezii. Asta însemnează că mesajul poetului este relativ, şi deci, imediat o consecinţă. Poetul trebue să se *informeze.* Altfel nici nu se afirmă. Omul are apetitul universalului. Aci stă secretul că a prins şi că va prinde întotdeauna poezia filosofică. Să ne întoarcem niţel înapoi, chiar în câmpul literaturii noastre. Eminescu a fost cel mai cult dintre toţi poeţii noştri, cel mai filosofic, şi totuşi, el a prins cel mai bine. De ce ? Numai fiindcă a scris incomparabil mai bine decât ceilalţi? Nu. Ci îndeosebi pentru faptul, că poporul nostru, aşa cum apare el, superficial şi mizer, ca toate celelalte popoare de altfel, tinde spre universal. Volatilizarea este o lege naturală a corpurilor. Mai mult chiar, poetul trebue să se informeze şi dintr'o necesitate ontologică, **aş putea spune existenţială.** El nu este o monadă independentă, ci una în ritmul istoric şi cosmic.

— Am înţeles. Premisele fundamentale şi concluziile la care te-ai oprit sunt cât se poate de clare. Dar ce ne facem cu anumite consecinţe ? Ascultă ! Mi-ai spus între altele, că *scriitorul tânăr* scrie de cele mai multe ori *fără sens.* Ce însemnează asta ? Că scrie inconştient, şi prin urmare, fără *idei ?* Dacă asta ai vrut să spui, atunci sunt de acord. Am citit aproape tot ce-au scris tinerii noştri, şi mărturisesc, că la fiecare pagină trebue să-i controlezi, să le afli forma, gândirea, să-i completezi şi să le dai viaţă. Dar oare numai cu atâta, se poate ajunge la concluzia, că tinerii noştri scriitori, cel puţin unii, n'au talent ? De când *„adevărul acesta etern“* că *idelie* generale se confundă cu talentul ? A, îmi spuneai că cititorii au apetitul universalului, şi că, fără idei ori forme universale scriitorul nu se poate afirma. Oare să fie xact ? Nu cred. Domnule Simion Stolnicu, dumneata eşti un liric absolut veridic şi un tehnician perfect, şi mă surprinde cum ţi-a scăpat **un lucru elementar.** Scriitorul nu există pentru cititori. Un scriitor adevărat caută un adevăr; el intră numai în contact cu cititorii, le cere ajutorul, metoda, şi la sfârşit, le comunică observaţiile, rezultatele şi sensibilităţile. Asta însemnează roman, şi, în ultimă analiză, asta însemnează poezie. Efort pentru un adevăr personal, pentru acordul tău cu realitatea, şi până la sfârşit, tragedie. Dovadă ? Toată istoria care nu-i deloc veselă... Observi, am virat discuţia pe alt drum, şi, ce curios ,ne-am întâlnit iarăşi. Ceeace numesc eu adevăruri personale şi adevăruri istorice sunt contrapoziţiile adevărurilor eterne. Cât de mult îl iubesc pe Platon, dar vai ! cât de mult cred cu Euthydème şi Protagoras. — Dar ce însemnează ultima dumitale afirmaţie, aceia că poetul nu este o monadă independentă, ci una în ritmul istoric şi cosmic ? Oare nu însemnează că în creaţie nu sunt forme eterne ?

— Eu nu consider istoria artelor ca pe o serie de accidente, dar bine observi, nu prea cred nici în formele eterne ale creaţiei. Aci ar trebui să luăm niţel în răspăr cuvântul *a creia.* Nu fac teorii asupra lui; sunt câţiva ani decând mi l-am precizat definitiv, rămânând pe lângă Littré. A creia însemnează a face ceva din nimic. Este chiar sensul biblic al cuvântului. Dar posibilitatea asta aparţine numai lui Dumnezeu şi, într'un fel, răzvrătirilor demonice. Omul aşa cum este, în starea lui de păcat, are posibilităţi minime. El nu poate creia din nimic. De aceea, când vorbesc de creaţiile lui, eu asociez întotdeauna şi istoria. Asta însemnează memorie, continuitate şi acel pact auster cu orientarea şi cu ritmul mersului. Adevăratul Tao al înţelepciunii chineze. Ai citit cumva discursul lui Claudel ţinut la deschiderea congresului de estetică din vara trecută ?

— Da. L'am citit. E un admirabil poem în proză, şi totuşi nu mi-a plăcut. Dar să lăsăm ! Ceeace-mi spui, mă face să cred, că socoteşti istoria, şi îndeosebi, istoria naţională, drept un material poetic.

— Exact. Nu numai că poate fi un material poetic, asta se înţelege dela sine, dar chiar trebue să fie. Poetul seamănă într'un fel cu un Pegas. El zboară, dar ca să zboare, trebue să-şi reazime copita de ceva. N'aş vrea să se înţeleagă că mă gândesc la necesitatea unui punct de reper. Nu. Atari puncte îşi au locul numai în mecanică. Eu dau istoriei naţionale, în ceeace priveşte relaţiile ei cu poezia, o funcţie genetică; acolo există un material, dar mai ales sunt forme de poezie.

— Iţi mulţumesc, domnule, am aflat destul. Ce fericit trebue să fii ! Ştiu, te doare mult, şi pierzi sânge cu fiecare vers, dar totuşi, trebue să fii fericit, atât cât poate fi un muritor ales, fiindcă ai câştigat anumite certitudini proprii. Ai un adevăr personal, un frumos personal şi un bine. Ce mai vrei ?

(Urmare în numărul viitor)

Despre nume şi pseudonime

(Urmare din pag. 1-a)

gur, să perpetueze şi în poesie, numele tatălui d-sale, afirmat în domeniul Matematicilor. Tot astfel poetul Paulescu.

Unii îşi iau nume de ale strămoşilor noştri latini ; Virgil Treboniu, ori Iulian Vesper, acesta din urmă foarte isbutit.

Alţii, se vor slavi: Gherghinescu Vania, Liuben Dumitru, etc., etc.

Romantic, un năvodar de aştri şi-a luat pseudonimul Const. Salcia.

Inainte de războiu, un poet semna Titu Lapteş (are şi un volum) iar astăzi doi scriitori, dăruiţi amândoi, semnează Mihail Drumeş şi Gheorghe Tuleş.

„Un nou Creangă“ n'a vrut să mai facă niciun bucluc din numele său de acasă şi iscăleşte simplu şi pur: Ion Iovescu.

Dela Camil Petrescu, a apărut Camil Baltazar apoi Camil Ring şi acum vedem pe cineva care semnează Eusebius Camilar. (Cineva făcea un calambur: Uscamilar).

Năstrunşnic e şi d. Andreescu — ce frumos nume şi în literatură unic! — când iscăleşte astfel: N. ...Ladmiss-Andreescu.

Unii ţin în ruptul capului la diminutivele din leagăm. Şi se numesc: V. Spiridonică, Sergiu Matei Nică, ori Vasile Culică...

Un tânăr publicist bine dotat semnează Vasile Cotigă.

D. Dem. Păsărescu e poet şi a tipărit de curând o carte.

Tot poeţi sunt şi d-nii: N. Găgescu şi Ion Negescu. (D. Dan Smântânescu face istorie literară).

Mai poeţi decât toţi ni se par d-nii: C. Pârlea, V. Oprescu-Spineni, I. Ţolescu - Văleni, Ghizdăvescu, Gheorghe Fonea, Ion Molea şi N. Găvozdea!!

E, desigur, greu să-ţi alegi un pseudonim şi să-l impui. Iată, noi care am fost tentat de acest foslorescent Crevedia, *ne amintim cum acum doi ani, ţinând o conferinţă într'un oraş din Ardeal, am fost întâmpinat la gară — după obiceiul locului — cu un discurs al primarului care începea aşa:*

„Domnule Cavadia, *fii binevenit în oraşul nostru...*

In sală, am fost prezentat de către domnul prefect care a început astfel:

— „Se află în mijlocul nostru d. M. Caravia, *etc.*

Iar la banchetul care ni s'a dat — tot după frumoasa datină — un confrate local a închinat în sănătatea d-lui... „N. Ciocârdia“.

După 7 volume tipărite şi după vreo 7000 de articole scrise în ziare destul de răspândite, cineva îmi spune de câte ori mă vede:

— A, îmi pare bine, domnu Cârlogea că te revăd. Te citesc mereu...

Iar un docent universitar din aceeaşi generaţie cu mine, publicist şi dânsul, după ce discutaserăm două ore într'un grup de scriitori, unde îi fusesem prezentat şi unde se pronunţase de mai multe ori numele meu, mi se adresă în cele din urmă, în tramvaiul care ne aducea pe amândoi în oraş:

— Şi zi aşa, domnu Chirnoagă...

N. CREVEDIA

Bătrâna doamnă

nuvelă de ANIŞOARA ODEANU

Era un compartiment de clasa II-a. Un tren de dimineaţă; plecase din micul orăşel de munte la începutul zorilor şi avea să ajungă la Bucureşti spre amiază. Bătrâna doamnă îşi spunea încăodată că alegerea ei fusese din cele mai bune. Soarele nu încălecase încă pe creasta munţilor, pădurile întunecate aruncau o ceaţă vânătă de sfârşit de noapte în compartimentul pustiu, în care se stinsese lumina. Un moment desigur neliniştitor, momentul acesta al sfârşitului de noapte, totuşi era mult mai suportabil decât un drum în Bucureşti, cu taxi-ul, la ora când se aprind felinarele. Intr'un tren nu eşti singur, poţi oricând să ceri ajutor. Pe când şofeur-ul criminal te duce fără veste afară din oraş, mai ales când nu cunoşti străzile, o batistă cu chloroform pe nas şi gata. Fiindcă lumea în ziua de azi nu mai are nici o frică de Dumnezeu. Mai ales în Bucureşti, unde se întâmplă atâtea crime de mor bieţii oameni cu zile.

Aşa însă, greu nu-i fusese să se scoale la ora patru, lucrul acesta i se întâmpla în fiecare noapte, de când cu puturoasa aia de Zamfira, mai ales, cum suna ceasul deschidea şi bătrâna doamnă ochii. Parcă vedea şi acum, prin fereastra din faţa patului, în ceaţa mohorâtă a zorilor, o mogâldeaţă sărind gardul dela grădiniţă, în stradă. Cu servitoarele astea nu mai ai nici o siguranţă. Câte cazuri nu se citesc cu amanţii servitoarelor care, îndemnaţi de ele, jefuesc şi asasinează câte o bătrână văduvă singură ca ea ? ! „Că nu, coniţă, că era sergentul din colţ". Parcă dacă fusese sergentul din colţ, ea, Zamfira nu mai era o lăpădătură.

Şi tineretul din vremea de azi nu mai e ca altădată. Domnul Datia e mare proprietar, cu grădina plină de pomi fructiferi, asta nu-l împiedecă să-şi fi crescut copiii ca pe nişte haimanale. Nu mult după întâmplarea cu Zamfira, scârţ portiţa dela grădină. Iar nu se luminase de ziuă dar bătrâna doamnă se trezise ca deobicei la ora patru fix. Şontâc, şontâc, scândurile scârţâiau sub paşii ei târşâiţi, când să ajungă în grădină ce să vezi ? Mircea şi Rodica, aninaţi în măr, rupeau merele necoapte cu crengi cu tot. Copii de om cu stare, s'au sculat cu noaptea în cap să fure mere, din singurul ei măr, când grădina lor era plină de meri. Inainte veneau ziua, dar de când a fost să-i pârască, veneau acum noaptea ca hoţii. Tot ea a rămas nebună : „Vai, madam Silvestru, Mircea şi Rodica dorm ca nişte îngeri". Adică tot ea avea halucinaţii. Cum să nu doarmă dacă umblaseră toată noaptea prin grădină ?

In ziua de azi nu mai eşti sigur de nimic! Oftă bătrâna doamnă. Şi copiii, că aşa-i moda, când cresc mari să plece la Bucureşti. Dănuţa, nepoata,

fusese o fată liniştită. Dar poţi să ştii ce s'alege dintr'un copil până la sfârşit? Părinţii ei divorţaţi, că mamă-sa n'a prea fost uşă de biserică. Dar ca fire parcă îi semăna mai mult lui taică-său. Era ruşinoasă, mai ales cu băeţii. Când colo ce să vezi : „Maică mare, eu mă fac pictoriţă". Patru luni după ce a dus-o în Bucureşti, s'a dus s'o vadă şi a găsit-o înconjurată de oameni goi. Nu vii, pictaţi, dar oricum, dacă încep să-i treacă prin cap unei fete asemenea lucruri, numai semn bun nu-i. „Ii faci tu din mintea ta, fato ?" „Ba nu maică-mare, am modele. Vin la noi la şcoală". Auzi lucru, profesorii, oameni bătrâni, să aducă fetelor tinere bărbaţi goi. Aşa o ruşine pe capul familiei. Acuma, ea prea multă trecere n'avea, taică-său nu se împotriveşte să-i facă Dănuţei pe plac, pictorul din Cluj care zugrăvise sfinţii în biserică spunea că Dănuţa o să câştige bani mulţi. Poate c'o fi aşa, în lumea asta nouă în care toate lucrurile merg pe dos, o fi şi asta o meserie. O să-şi facă fata zestre să se mărite. Nu cu fiul primarului, că acela se face popă, poate cu vreunul din oamenii aceia desbrăcaţi din Bucureşti. Fusese şi bătrâna doamnă odată tânără, treizeci şi unu de ani a trăit cu răposatul dar nu l-a văzut niciodată desbrăcându-se în faţa ei. Nici el pe ea. Că aveau ruşine, cum să se vadă oamenii unul pe altul „aşa"?

Bătrâna doamnă deschise poşeta, pe care o ţinea pe genunchi, din ea scoase o cartă poştală îndoită în două; o primise dela Dănuţa în ajun. Era încă prea întunerec ca s'o mai recitească dar, pipăind-o în neştire, simţea cu degetele acolo unde era scris: „Nu te supăra maică-mare că nu vin să te aştept la gară, dar avem curs până la ora 1". Vârâ carta poştală la loc şi tot cu degetele, fără să vadă, pipăi pachetelul cu cei trei mii de lei pe care îi ducea Dănuţei pentru taxe. Poate, gândi, ar fi fost mai bine să-i coase înăuntru cămăşii, că niciodată nu poţi să ştii ce se întâmplă. Parcă şi în tren călătoresc numai oameni cinstiţi? Tot pe linia asta, noaptea, se întâmplase lucrul acela despre care pomeniseră ziarele atâta vreme, cu domnul care a fost găsit dimineaţa cu un cuţit înfipt în piept şi fără nici un ban, fără acte şi fără bagaje.

Bătrâna doamnă fu brusc smulsă din melancolicele-i meditaţii. Uşa dela compartiment scârţâi, în tăcere, ca un tunet. In uşă stătea un domn înalt cu un cufăr în mână:

— Sunt libere locurile astea, nu-i aşa, doamnă?

Bătrâna doamnă îşi strânse instrictiv poşeta. Răspunse, slab:

— Da, domnule.

Domnul adusese cu el miros de ploae şi răcoare. Ţinea uşa încă deschisă, în timp ce-şi aşeza geamantanul în plasă şi îşi scotea apoi paltonul, liniştit. Ce prost crescut, gândi bătrâna doamnă, poţi să răceşti ca nimic şi mai dai în cine ştie ce boală. Dar nu îndrăzni să-i spună să închidă uşa. Cine ştie ce fel de om o fi şi e în stare să-i răspundă aşa ca să nu-i mai tihnească drumul până la Bucureşti. Se strânse mai mult în colţul ei dela fereastră. Afară nu se vedea nimic, decât ferestrele burniţate de ploae şi fumul locomotivei trecând peste munţi, cum trec norii pe cer.

Se simţea acum însă în compartiment o prezenţă străină. Chiar după ce domnul trase uşa la loc tot aşa de sgomotos cum o deschisese şi pe semne se aşezase în celălalt colţ, lângă uşă, atât de liniştit că nu se mai auzea nimic afară de sgomotul uniform al roţilor.

Dece s'o fi liniştit aşa? se 'ntrebă în gând bătrâna doamnă, fără să-şi întoarcă ochii spre el, parcă îşi ţine şi răsuflarea.

Un om ca ăsta doboară şi un bivol, gândi cu frică. Totodeauna o îngroziseră oamenii mari. Şi când venise răposatul să-i ceară mâna, mai avea un pretendent, om cu stare, dar par'că îl vedea şi acum, înalt cât o prăjină, cu pantalonii lui cadrilaţi după moda nemţească, fiindcă îşi făcuse studiile de inginer prin străinătăţi. Altfel nu era om urât Conu Gligore. Când şedea pe scaun şi îi vedea ochii blânzi negri şi mustăţile lucioase răsucite pe obrajii roz ca de fată, mai că îi venea să spună „da". Dar era de ajuns să se scoale în picioare conu Gligore, ca s'o cuprindă frica. A spus nu şi aşa s'a măritat cu răposatul. Puţin mai înalt doar decât ea, dar el conducea totdeauna cadrilul. Lumea îi spunea „sfârleaza" şi îşi merita porecla. Rar om aşa de vesel! Şi a murit şi el, gata cu tinereţea, gata cu cadrilul! Omul e ca oul, cum l-ai lăsat să-ţi scape s'a spart. Ca şi ea la vârsta ei, nu se ştie ce aduce ziua de mâine. Doamne fereşte de ceasul rău.

In colţul celălalt al compartimentului, se auzi o mişcare de om care îşi schimbă poziţia şi bătrâna doamnă privi într'acolo cu frică. Străinul îşi trăsese paltonul peste cap, şi i se vedeau acum numai picioarele lungi, întinse până sub canapeaua din faţă, aceea pe care stătea ea. De sub pantalonii scurţi şi strimţi, se vedeau întâi nişte ghete enorme, apoi nişte ciorapi vărgaţi şi însfârşit o mică dungă albă care o făcu pe bătrâna doamnă să-şi întoarcă ruşinată capul spre fereastră. Cunoştea ea oamenii, gândi, dela început îşi spusese că acesta trebue să fie un mitocan. Să-ţi desgoleşti aşa picioarele în faţa unei femei ! Răposatul era el vesel, dar cu femeile deodată devenea serios „Pe femee să n'o atingi nici cu o floare" spusese aşa de frumos pe când erau logodiţi şi se plimbau prin grădina casei părinteşti, el rupsese o floare albă cu o coadă lungă şi o ţinea cu gingăşie în mână şi cum bătea vântul o înclina spre braţul ei, dar fără s'o atingă.

De azi dimineaţă mă tot gândesc la răposatul, constată, ce-o mai fi şi asta. Doamne fereşte, să nu fie un semn rău.

Privi iar picioarele mari ale domnului acum sub palton: Dacă se prefăcea numai că doarme ? Dar cu ce scop? Afară burniţa mereu, trenul se mai oprise în câteva gări dar prin faţa compartimentului nu mai trecuse nimeni. Nu era prea liniştitoare situaţia asta, dece tocmai acum când pleca ea la Bucureşti să fie atât de întunerec ? Dece tocmai acum intrase domnul acesta înalt şi grosolan şi venise tocmai în compartimentul în care stătea ea? Desigur mai erau compartimente goale! Nu se uitase ea să vadă cam în ce stare se aflau compartimentele, dacă era cumva numai ea cu străinul în tot vagonul acesta ? Poate dinadins intrase străinul în compartimentul ei, o văzuse singură şi pusese ceva la cale. Că nu dormea acum, asta era în afară de orice îndoială ! S'ar fi auzit o răsuflare mai puternică, dacă nu chiar sforăit. Cine ştie, în întunerec nu se vedea, avea poate vreo gaură în palton prin care o privea, o urmărea să vadă ce face. Ciudat era şi faptul că nu venise încă nimeni pentru controlul biletelor!

Bătrâna doamnă se simţi cuprinsă de frică. Dacă ar striga acum desigur n'ar auzi-o nimeni. Ii trecu prin gând să iese din compartiment, dar picioarele străinului, aşezate tocmai lângă uşă, îi tăiau drumul. Şi s'o fi aşezat dinadins aşa, pentruca ea să nu poată ieşi în voe.

Gările treceau una după alta dar în vagonul în care călătorea bătrâna doamnă nu se mai urca nimeni. Din fericire însă, munţii se micşorau, stătuse pe semne şi ploaia, o lumină albicioasă venea acum de afară înviorând compartimentul. Chiar criminal nu cred să fie, îi mai veni inima la loc. Dar hoţ de trenuri ar putea să fie. Ea simţea deobicei oamenii, nu se înşelase niciodată când bănuise că undeva se petrece un lucru necurat.

Controlul sosi şi el, ceeace îi mai aduse inima la loc. Străinul scoase de sub palton un cap buhăit, mare, cu păr negru mult şi bătrâna doamnă putu să constate că n'avea mai mult de 30—35 ani. O faţă de culoare închisă, cu trăsături aspre, cu fălcile scofâlcite şi nas vulturesc, deasupra ochilor se 'mbinau două sprincene stufoase, apoi începea părul peste o frunte foarte joasă, un păr ca o perie. Dacă ar fi văzut dela început cum arată, s'ar fi speriat mai rău. Grijuliu, îşi scoase din poşetă carnetul ei de văduvă de funcţionar. Dădu cu mâna de bani şi simţi în aceeaşi clipă privirea străinului aţintită asupra ei.

— Mai avem mult până la Bucureşti? îndrăsni să îngâne, cu o voce mică, doamna.

Controlorul îşi privi ceasul brăţară, apoi spuse:

— Două ore şi treisprezece minute.

— Mulţumesc, dădu din cap bătrâna doamnă, gândind: O să se vadă că sunt o femee săracă şi necăjită, n'am nici ceas.

— Călătoriţi până la Bucureşti? întrebă străinul în timp ce controlorul închidea uşa după el. Deşi voia să-şi facă vocea cât mai blândă, doamna descoperă în ea o curiozitate rău marcată.

— Da, la copii, răspunse. O femee săracă şi văduvă ca mine....

— A, sigur, la copii, dădu străinul din cap cu înţelegere .

— Şi dumneavoastră călătoriţi tot la Bucureşti? întrebă emoţionată bătrâna doamnă.

Străinul o măsură cu neîncredere. Par'că îi era greu să-i răspundă :

— Mda.., tot la Bucureşti.

— După treburi, desigur.

— Sunt din Bucureşti. Am fost în provincie.

— A, aveţi copii în provincie... dădu din cap bătrâna doamnă.

— Nu, doamnă, eu nu sunt însurat... Sunt profesor. Şi, în vremurile astea, cu leafa noastră puţină...

— Şi soţul meu a fost profesor, Dumnezeu să-l ierte. Deodată îşi aminti că străinul nu-şi scosese carnetul. Deci minţise : Dar dv. n'aveţi carnet ?

Străinul avu iar una din acele priviri neliniştite:

— L-am pierdut săptămâna trecută. Mai precis: mi s'a furat, dimpreună cu o geantă cu acte şi cu bani. Eram tot în tren.

Doamna se înfioră. Instinctiv mâinile i se crispară pe poşetă. Unde voia să ajungă străinul ? Căută să înţeleagă. Continuă tot el: E o nenorocire azi, cu atâţia hoţi peste tot. Niciodată nu eşti sigur de banii tăi. Mai ales pe linia asta. Aţi văzut ce întunerec e dimineaţa ? Pentru o cucoană cred că e mai periculos..., îi privi poşeta cu atenţie.

— Dar eu n'am bani la mine, izbucni bătrâna doamnă. Sunt o văduvă săracă.

Străinul surâse. Un surâs sumbru, care-i întuneca şi mai mult faţa. Cum luceşte soarele într'o zi cu nori, scăpat prin câte un petec rupt :

— Hoţii n'au de unde să ştie ce e într'o poşetă. Incearcă şi ei.

Conversaţia continuă câtva timp pe acest ton. Lucrurile se arătau din ce în ce mai încurcate. Doamna nu-şi mai găsea locul. Trebuia să găsească un pretext să iasă, dar chiar ajunsă pe culoar nu putea fi liniştită. Fiindcă avea în plasa de deasupra cufărăşul cu schimburi şi cu dulceţuri pentru Dănuţa. La o gară, străinul putea să deschidă fereastra şi să i-l arunce unui complice înainte de a prinde ea de veste. Nu exista decât o singură soluţie : să-i dea cuiva banii să-i ţină şi să se întoarcă în compartiment să-şi păzească bagajul. Se hotărî :

— Aş vrea să ies puţin, domnule.

Străinul deschise uşa ceremonios, trăgându-şi într'o parte lungile picioare. O clipă mai târziu bătrâna doamnă era pe jumătate salvată. Se trase uşor spre uşa celuilalt compartiment, privind cu frică înăuntru. Spre plăcuta ei surprindere, acolo stăteau trei tineri, cam de vârsta Dănuţei. Unul din ei o observase şi-i făcuse semn celui de alături, care se sculă politicos venind spre uşă :

— Căutaţi un loc, doamnă ?

Era un băeţandru blond cu ochii limpezi, curăţel şi respectuos. Se vedea dela început omul de casă bună, constată bătrâna doamnă.

— Nu, maică dragă, mă uitam şi eu aşa.

— Poate doriţi ceva ? insistă tânărul. Vi s'a făcut cumva rău ? Dacă vreţi vă conduc, e în stânga, arătă cu braţul spre sfârşitul culoarului. Doamna îl privi surprinsă, neînţelegând. Era oare vreun compartiment în tren unde se transportau călătorii care nu se simţeau prea bine ? In orice caz, câtă delicateţe la copilul acesta ! Ii păru rău că judecase aşa de aspru tineretul din vremea de azi. Uite, aceştia nici n'o cunoşteau, dar cum o văzuseră femee bătrână erau gata s'o servească.

— Uite, maică dragă, ce-i, începu : Eu sunt o femee bătrână, după cum vezi.

— Vai, doamnă, dar nu sunteţi aşa de bătrână! protestă tânărul curtenitor.

— Am o nepoţică de vârsta dtale, îl bătu pe umăr bătrâna doamnă, înviorată brusc. Poate o cunoşti : Dănuţa Silvestru. Pictează.

— N'am avut marea cinste s'o cunosc pe domnişoara nepoată a Dv., răspunse tânărul cu regret. Aş fi fericit să cunosc o artistă ca dumneaiei.

Nu m'a înţeles, observă bătrâna doamnă şi spuse mai apăsat, cum făcea şi cu răposatul în ultima vreme, când ajunsese cam tare de urechi:

— Nu e artistă, pictează ! Să ne ferească Dumnezeu familia de artiste. E fată cinstită Dănuţa. Şi vezi, cum spusei, copiii cât învaţă au nevoe de ajutorul celor bătrâni. Şi d-ta studiezi la şcoli înalte — nu-i aşa ?

— Suntem toţi trei studenţi, arătă tânărul spre tovarăşii lui din compantiment, care priviau cu ochi curioşi spre uşă. Aceştia par'că îşi dădură seama că se vorbea despre ei, se sculară amândoi şi ieşiră pe culoar. Tânărul blond îi prezentă.

Doamna surâse cald, împingându-le mâna sub nas ca să i-o sărute. Se vedeau copiii de oameni cumsecade, nu ca pe Titel pe care îl întâlnise la Dănuţa şi care nu-i sărutase mâna, lăsând-o cu ea în aer. Că nu mai e la modă, spunea Dănuţa. Ce modă ! Buna creştere e una şi aceeaşi în toate timpurile. Cei şapte ani de acasă ori îi ai ori nu-i ai. Spuse:

— Să vă povestesc băeţii mei, cum îi spuneam dumnealui, merg la nepoată-mea, Dănuţa, şi am şi eu câţiva bănişori la mine pentru taxe. Şi a venit la mine în compartiment un om foarte ciudat care stă după palton şi prin crăpătura paltonului nu-şi mai ia ochii de pe poşeta mea.

Tinerii se priviră unii pe alţii speriaţi. Apoi cel blond luă cuvântul :

— Omul, doamnă, nu mai e sigur azi pe nicăiri. Nici la el în casă, că hoţii au chei false până şi pentru Yalle. Dar în tren ! De aceea călătorim noi totdeauna câteşi trei. Bărbaţi cum suntem şi tot n'avem curajul să călătorim singuri. V'am admirat dela început cum călătoriţi singură. Tuşi, apoi îşi privi iar prietenii, după aceea întrebă misterios, ca un om căruia îi e teamă ca zidurile să n'aibe urechi : Dar cum arată domnul despre care vorbiţi ?

Bătrâna doamnă, căreia în câteva clipe îi revenise toată spaima dela începutul dimineţii, îl descrise febril. Din ce îl descria, tinerii arătau feţe mai speriate, până când, după ce se priviră încă odată între ei, unul care nu mai vorbise până atunci, cel oacheş şi urâţel, dar aşa de gentil şi el săracul, exclamă surd :

— Da, el e, făcură şi ceilalţi, privind-o pe bătrâna doamnă cu spaimă ca pe cineva scăpat atunci dintr'o mare primejdie. Aceasta, mai mult moartă decât vie, deschis mari ochii ei rotunzi ca mărgelele negre, în capul pudrat de ani.

— Şi spuneţi că e el ? întrebă în neştire.

— Da, numai el poate să fie, accentuă cu siguranţă, oacheşul.

— Atunci, ce-i de făcut ? gemu iar bătrâna doamnă.

Tinerii se consultară între ei. Deşi vorbeau încet, se putea auzi : „Să-l dăm pe mâna poliţiei ?" „Nu, fiindcă are totdeauna la el două pistoale încărcate".

Vorbi blondul :

— Doamnă, nu prea ştim ce să facem. Individul e periculos. E cel mai abil hoţ de trenuri. Nici n'ai simţit până ţi-a furat tot. N'a încercat cumva să vă hipnotizeze ?

Doamna îl privi buimăcită :

— Nu, dragă, numai picioarele şi le-a întins să nu pot ieşi pe uşă.

Tinerii tăcură. Situaţia părea disperată.

Bătrâna doamnă se gândi o clipă, apoi îşi deschise poşeta. Se asigură curând : pacheţelul cu bani era tot acolo. Privi întâi atentă în jur şi văzând că nu e nimeni care să observe, îl scoase şi i-l puse misterios în palmă tânărului blond:

— Uite, aici sunt, îi şopti grav. Mi-i ţii d-ta până la Bucureşti.

Tânărul se înroşi, ţinând pacheţelul în mână, nehotărît :

— Vai, doamnă, dar aveţi prea multă încredere în mine. Nu pot primi un asemenea omagiu decât cu o condiţie : îmi daţi voe să-mi iau bagajul şi să mă mut în compartimentul Dv. ?

Doamna răspunse emoţionată :

— Iţi mulţumesc, drăguţă. Dar te expui şi d-ta.

— Lăsaţi, doamnă, prietenii mei sunt aici, ne vor ajuta. Ar fi însă mai bine să intraţi Dv. întâi, să nu se observe că ne cunoaştem.

— Că bine zici, dădu din cap doamna, plină de recunoştinţă.

O clipă mai târziu, se strecură uşurel la locul ei din compartiment. Străinul era ascuns după palton dar stătea la pândă. Când intrase ea, îşi trăsese picioarele ca să-i facă loc.

După aceea nu s'a mai întâmplat nimic deosebit. Tânărul blond veni în compartiment cu bagajul, după cum promisese. Străinul îşi trase iar picioarele, scoţând de după palton capul lui de ţigan, buhăit şi cu ochii plini de ură.

— Te cred că nu-ţi convine, îşi spuse în gând băntrâna doamnă. Ai fi vrut să mă jupoi de bănişorii mei, criminalule !

Bietul băiat ! Işi deschise o revistă încercând să citească, dar cum îi tremurau mîinile ! îl privi cu milă.

Au ajuns la Bucureşti la amiază. Cei trei studenţi i-au dus bagajul, n'au lăsat-o să-şi ia hamal, au ajutat-o să se dea jos din tren, apoi au condus'o până la tramvai. Individul trecu şi el pe peron cu paşi mari, ferindu-se de un sergent, se vedea că ţine să se strecoare cât mai nevăzut. Emoţionată, bătrâna doamnă le dădu studenţilor adresa Dănuţei, poftindu-i pentru a doua zi la ceai. Atât de cumsecade băeţi ! Nu se ştie unde stă norocul unei fete, gândi doamna în sine, privindu-i cu dragoste de mamă cum mergeau lângă ea, grijulii, par'că ar fi fost copiii ei.

In clipa când s'a urcat în tramvai, băiatul blond îi luă poşeta şi îi vârî discret în ea pacheţelul cu bani. Apoi i-o restitui. In timp ce tramvayul se urnea, doamna le făcu semn cu mâna. apoi nu-i mai văzu.

La 1,30 intră Dănuţa veselă în cameră. Bunica ei o aştepta, chircită pe un scăunaş, îmbrăcată, cu pălăria în cap şi cu poşeta pe genunchi. Nu-i venise par'că să se desbrace aici, între pânzele cu oameni goi, cuprinsă de o jenă subită.

— Maică-mare, dece nu-ţi scoţi pălăria şi haina ? îi sări Dănuţa de gât.

— Intâi... uite, îşi vârî bătrâna doamnă mâna în poşetă scoţând pacheţelul care încă o mai ardea.

— Lasă asta, maică-mare, protestă Dănuţa jenată.

— Ba nu, ba nu, o încurajă doamna, că pentru asta am venit. Ţi i-am adus eu să nu se piardă, că la poştă Dumnezeu ştie ce se mai întâmplă.

Cum Dănuţa voia să-i pună în buzunar fără să-i desfacă, bunică-sa insistă :

— Desfă-i, fată dragă, să-i numeri, să vezi dacă sunt toţi. Că mult am mai pătimit pentru ei ! După ce oftă, îi povesti în câteva cuvinte despre hoţul din compartiment şi cei trei băeţi gentili.

Ascultând distrată, Dănuţa desfăcu pachetul. Apoi o privi pe bunică-sa neînţelegând. Privi şi bătrâna doamnă : în pachet se afla o bucată de jurnal îndoită în opt. De bani nici urmă.

Simţi că se învârteşte pământul sub ea. Ajutată de Dănuţa se lăsă, într'un fotoliu. Nu mai spunea nimic, îşi frângea doar din timp în timp mâinile deschizând gura şi închizând-o la loc ca un peşte care se sufocă.

Intr'un târziu doar, mai prinzând puţină inimă, dădu din cap cu fatalism :

— Eu am cunoscut totdeauna oamenii, Dănuţo maică. De când a intrat criminalul mi-am spus că aici nu-i lucru curat. Dar când mi-o fi furat banii, nu l-ar mai răbda Dumnezeu ?! Şi băeţii aceia, săracii, ce gentili, când or veni mâine la ceai cât o să se întristeze, sărăcuţii de ei, oftă bătrâna. Dănuţa răspunse agasată :

— Asta s'o crezi d-ta maică-mare, că mai vin mâine la ceai. Cum, nu înţelegi că ei ţi-au furat banii ?

Bătrâna doamnă se îndreptă brusc, plină de vioiciune. O ameninţă cu degetul, fixând-o cu ochii ei rotunzi, ca mărgelele :

— Nu fii obraznică ! Nu fi obraznică ! Excrocul, crimnialul, dacă l-aş vedea l-aş da pe mâna poliţiei. Studenţii aceia erau nişte băeţi gentili, mi-au sărutat şi mâna, nu ca Titel al tău. Dacă mai spui ceva rău despre ei îi scriu lui taică-tău să vină să te ia acasă. Arătă cu mâna tablourile din jurul ei: Neam de neamul nostru n'a mai făcut de-aldeastea ! Criminalul !... Criminal din Bucureşti !

CRONICA plastică

de PAUL MIRACOVICI

E greu de recunoscut în expoziţia actuală „Grupul nostru" cu care se obişnuise publicul şi artiştii. E şi firesc; o bună parte dintre cei ce constituiau această grupare au plecat. Se simţea nevoia de reînnoire, de stimulent. Ultimele expoziţii ale „Grupului" erau lipsite de elan, se repetau, mereu aceleaşi. Impotriva acestei lâncezeli câţiva dintre membrii grupării au vrut să dea un ritm nou, un înţeles deosebit expoziţiilor viitoare ale grupului. Nu toată lumea a fost de acord şi astfel Lucian Grigorescu, Ştefan Constantinescu, Ionescu-Sin, Cassilda şi Paul Miracovici, Demian, H. Avachian, Alex. Moscu, C. C. Constantinescu au renunţat de a mai face parte din grup, făcând expoziţiile sub numele de „Grupul-Nou". Ceilalţi, Baraski, Băjenaru, Nichita, Soroceanu, Phoebus au înţeles să continue expoziţiile „Grupului" şi — probabil — animaţi de aceeaş nevoie de reîmprospătare au invitat să expună alături de ei câţiva artişti ca: Lelia Urdărianu, Constanţa Buzdugan, Claudia Millian, Milita Petraşcu, A. Bălţatu, V. Frimu şi Nina Arbore.

D-na Nina Arbore expune câteva portrete greoiu desenate şi umplute fără grije pentru culoare. Am văzut lucruri mult mai bune, semnate de d-sa decât cele expuse aci. D-l Baraski expune monumentul „Sfântul

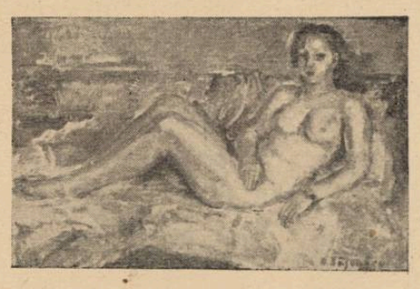

Dan Băjenaru: „Nud"

Gheorghe" în care d-sa a rezolvat probleme grele într'un chip care dovedeşte cât de temeinic cunoaşte meşteşugul. Excelent de asemenea portretul (15). Cu lipsuri de gust e înţeleasă lucrarea „Christ". D-l Dan Băjenaru e tot atât de amorezat ca şi altă dată de vibraţiile nenumărate ale luminii şi coloarei. In afară de ierni, armonios pictate, „natura moartă" (26) şi „Nudul" (28) în cari coloarea evocă delicat materia, îmi par lucrări cu deosebire interesante. D-lui Adam Bălţatu ne îngăduim să-i reproşăm materialul prea gros, prea mătăsos îi care-şi transpune viziunea. Poate, din această pricină factura d-sale să pară prea elegantă.

D-nei Constanţa Buzdugan i-am prezis odată că va face sculptură bună. Imi pare bine că lucrările expuse îmi îndreptăţesc profeţia. Lucrarea intitulată „Cap" e printre cele mai bune din expoziţie. V. Frimu expune 3 lucrări cari nu par recente. Am văzut la Saloanele din ultimii ani lucrări mult mai libere ca factură decât acestea. In cele expuse acum, d-sa înclină către o înţelegere mai grafică, mai decorativă a picturii.

Lui Aurel Kessler i s'a făcut o nedreptate cu totul de neaşteptat din partea unor atât de vechi camarazi ca organizatorii expoziţiei. Tablourile i-au fost expuse fără consimţimântul lui, el fiind plecat de doi ani în America de Sud şi aşezate contre-jour, pe peretele cu geamuri, astfel că cele mai bune tablouri din expoziţie nu se pot vedea. Un sentiment minim de camaraderie ar fi trebuit să îndemne pe organizatori să-i dea **cel mai bun** panou, nu colţurile cele mai întunecoase şi ungherele strâmte. Despre lucrările d-nei Claudia Millian am spus tot binele cu prilejul expoziţiei sale personale.

D-l. G. Nichita, în cele 4 tablouri expuse e acelaş de întotdeauna.

Am fi dorit din partea d-sale un efort mai deosebit. Tache Papatriandafil, în lucrările expuse a revenit la concepţia sănătoasă a studiului. Florile expuse înseamnă o lucrare excelentă în care sunt prezente toate calităţile acestui înzestrat artist. D-na Milita Petraşcu expune o compoziţie „Crucifix" şi două busturi. Ar fi ajuns numai acel al d-lui Ciomac, care reprezintă atât de bine pe această excelentă artistă.

Fără îndoială, d-l Phoebus constitue într'un fel revelaţia expoziţiei. Mai emotiv, de data aceasta cultivă armonii rare, în tonuri neaşteptate. Mai puţin cerebral, mai ispitit de arabescurile liniilor şi ale valorilor, d-l Phoebus în stadiul actual e cel mai reprezentativ pictor din grup.

D-l Tache Soroceanu expune desenuri colorate, desenuri pe care le aşterne cu o rară siguranţă şi gust. Delicat colorate, ele sunt şi mai emoţionante când subiectul ales sunt copii pe cari-i evocă cu o atentă duioşie. D-na Urdărianu contribue cu câteva lucrări pline de prospeţime şi de sentiment. Citez cu deosebire peisajul 120, spontan şi cald.

Cartea străină

PAUL VALERY: „Variété IV"

(„Gallimard" — Paris, 1938)

Am schiţat în acest loc, săptămâna trecută, un aspect mai popular dar nu lipsit de interes al gândirii lui Paul Valéry, ilustrat prin numeroase pagini din **Variété IV** şi din care Invăţământul ar putea trage un profit imediat, pentru scopuri educative. Vom semnala de astă dată, pe acela cu mult mai important, în care ni se înfăţişează ca autor şi actor el însuşi, al unei vaste „Comedii a Spiritului", în distribuţia căreia, un Descartes şi-ar găsi locul în primul rang, iar un Goethe ar străluci între toţi Părinţii Gândirii şi Doctorii Poeziei, ca un „Pater aestheticus în aeternum", prin consimţimânt universal.

Expresia de „Comedie a Spiritului", prin analogie cu aceea „umană" a lui Balzac sau chiar cu „Divina comedie" dantescă nu apare întâia oară la Valéry, în discursul omagial pronunţat la Sorbona, în 1937, la inaugurarea celui de-al nouălea congres internaţional de filosofie, cu prilejul tricentenarului publicării „Discursului asupra Metodei" şi reprodus în **Variété IV.** Am mai întâlnit-o în pagini mai vechi despre Edgar Poë, Mallarmé sau Leonardo da Vinci, alţi protagonişti ai numitei comedii. Ne-ar fi lesne să dăm referinţe destule despre revenirea acestei preocupări în scrisul lui Valéry, ar fi să împrăştiem însă, cu prea multe aluzii, atenţia cititorilor dela expunerea îndeaproape următoare a unei cugetări atât de mult concentrată asupra ei însăşi, în funcţiunea sau actul gândirii chiar. Discursul despre Descartes, amintit mai sus şi acela pronunţat în 1932, tot la Sorbona, cu prilejul comemorării centenarului morţii lui Goethe ne îngăduie să pătrundem în centrul preocupărilor lui Valéry, acolo unde este esenţial, în desăvârşita intimitate a lui cu el însuşi, de unde vin ecourile patetice ale omului în luptă cu Destinul propriu, dar şi farmecul, surîsul inimitabil, caratul anumit şi unic al personalităţii lui. Cu un cuvânt mai cuprinzător ca oricare altul: **stilul,** nu numai ca expresie materială, dar şi în înţelesul termenului de **structură,** din psihologia modernă, adică „nisus formativus" — forţă modelatoare a unui cuprins de idei sau de sentimente. Stilul înseamnă deci o **punere în relaţie,** astfel că nu se poate vorbi de o valoare omenească fără să invoci numaidecât pe acel care o valorifică, sau cum observă undeva autorul „Varietăţilor" — „imposibilitatea de a separa pe observator de lucrul observat, şi istoria de istoric".

O priveliste deosebită i se înfăţişează aceluia care priveşte Istoria, adică ştiinţa lucrurilor care nu se repetă, din perspectiva acestei înţelegeri. Un punct de vedere metodic, de cea mai mare însemnătate, se desprinde şi se impune atenţiei oricui întreprinde incursiuni în domeniul vast al Biografiei, al vieţii în desfăşurarea ei ireversibilă pe dimensiunea timpului. Un om mare este, după Valéry, împlinirea unei făgăduieli pe care o purtăm în noi, şi a unei lacune a cărei formă ne e deasemeni cunoscută. In termenii proprii, atât de sugestivi: „Il existe dans chacun, la place qui attend quelque génie". Superioritatea acestor oameni faţă de ceilalţi semeni ai lor constă numai din faptul că sunt „mult mai familiarizaţi decât noi, cu ceea ce este în noi mai profund". Ceea ce ne autorizează să reconstituim personalitatea unui om excepţional, se află deci în intimitatea noastră, iar nu în opera rămasă dela el, în expresia concretă a geniului său! Perspectiva cronologică dealungul căreia biografia cuiva se înfăţişează ca un ansamblu organizat este o iluzie a minţii noastre, tot astfel cum perspectiva materială este o iluzie optică. Numai datorită unei iluzii de acest fel, ne-am obişnuit să privim o anumită operă ca efectul obligator al cauzei care a produs-o, pe când, de fapt, tocmai cauza, numită de noi creator, este creatura, efectul. Cu alte cuvinte, noi socotim valabilă şi **reală,** imaginea arbitrară pe care ne-o formăm despre un autor, după lectura operei lui.

Paradoxul acestei atitudini constă deci, cum s'a văzut, în protestul împotriva obişnuinţei de a identifica pe creator cu creaţia lui, de a-l reduce la cuprinsul ideilor şi actelor exprimate, „ca şi cum l-ai asedia în operele lui". Valéry subliniază limpede această denivelare între ceea ce suntem şi ceea ce expresia noastră materializată ne face să părem, afirmând axiomatic: „Suntem cu mult mai mult (şi uneori cu mult mai puţin) decât ce am făcut. Ştim bine, prin noi înşine, că identitatea şi unitatea noastră ne sunt ca şi exterioare şi aproape străine, că ele rezidă mai ales în ceea ce cunoaştem indirect despre noi decât prin conştiinţa noastră imediată". Cu alt prilej, autorul „Varietăţilor" denunţase „abuzul de adevăr" care se petrece îndată după moartea unui om mare, când s'ar părea că ideea ce lăsase despre sine se alterează odată cu rămăşiţele-i pământeşti, suferind un proces de descompunere asemănător. Fiecare din adevărurile acestea fragmentare poartă cu sine germenele care nu întârzie să se desvolte, al unui personaj fals, astfel că toate mărturiile celor cari sunt despre cei cari au fost se fac sub semnul neîndoelnic al unei „pioase infidelităţi" sau al unei „fidelităţi calomnioase". Adică faimosul aforism: „Oamenii mari mor de două ori: o dată ca oameni, a doua oară ca oameni mari".

Materialul biografilor e prea maleabil, rezistenţa ce întâmpină e neînsemnată şi ispita romanţării pare prea atrăgătoare ca să poată fi înlăturată. Napoleon a încercat, dar fără succes să se apere împotriva zelului biografic al amatorilor de astfel de compoziţii ticluite din împrejurări imaginare, — „tablouri", cum le numea el — cu scopul ca din înlănţuirea lor să se desprindă anumite semnificaţii.

Insemnează atunci că trebue să desperăm că vom putea înţelege vreodată pe artist, pe omul excepţional? Intr'adevăr... Ne rămâne doar să pătrundem în intimitatea propriului suflet, să găsim tiparele cari păstrează forma ideală a statuii ce n'a putut fi exprimată de noi, şi cu ajutorul acestora să încercăm reconstituirea artistului, a omului mare. Dar nu despre o cunoaştere mistică, prin identificarea cu spiritul autorului sau al operei, în actul contemplării, poate fi vorba în această delicată operaţiune.

Noi nu putem înţelege mai bine spiritul operei desăvârşite, în rotunjirea ei concretă de împlinire armonioasă a unei făgăduieli, decât luând cunoştinţă în noi înşine de conturul ei ideal, de făgăduiala care o prefigura. In măsura în care înţelesul operei se actualizează în conştiinţa noastră şi problemele creatorului ei devin ale noastre, suntem abia îndreptăţiţi a-l reconstitui. Dar şi atunci, fără să-l identificăm cu expresia concretă, realizată, a activităţii lui creatoare, fiindcă ar însemna să-l „asediem" în cuprinsul unei opere care am văzut că reprezintă sau mai mult sau mai puţin decât ceea ce fiecare suntem în realitate. O reconstituire **în spiritul** acestei opere, încercând adică „să reconstitui o capacitate de opere cu totul altele decât ale sale, dar cu toate acestea, aşa cum numai **el singur** ar fi putut să le producă".

Paul Valéry nu este niciodată mai el însuşi ca în încercările memorabile de a reconstitui pe alţi Autori, în spiritul operei lor, regăsindu-se mai mult ca oricând în miezul problemelor care-l frământă pe el.

Din această comedie sau dramă a Spiritului opera lui ne-a înfăţişat scene pasionante, de un interes şi o intesitate dramatică zguduitoare. Ascultaţi cum Poetul însuşi face elogiul acestui spectacol: „... la vie de l'intelligence constitue un univers lyrique incomparable, un drame complet, où ne manquent ni l'aventure, ni les passions, ni la douleur (qui s'y trouve d'une essence toute particulère), ni le comique, ni rien d'humain. ...Ce monde de la pensée, où l'on entrevoie la pensée de la pensée et qui s'étend depuis le mystère central de la conscience jusqu'à l'étendue lumineuse où s'excite la folie de la clarté, est aussi varié, aussi émouvant, aussi surprenant par les coups de théâtre et l'intervention du hasard, aussi admirable par soi-même, que le monde de la vie affective dominé par les seuls instincts".

MIHAI NICULESCU

Lumină tristă

Lui Ştefan Baciu

Am ajuns acum la un sfârşit de caet...
Nu mi-am lăsat gândurile să moară,
Am cernit cu ele-atâtea pagini
Pe care le iubesc ca pe-o amintire.
Cântec de durere, cântec de iubire,
Le-am smuls, toate, dintr'un suflet de poet...
Privesc dintre morminte şi paragini
Un gând care se 'nalţ'acum şi sboară.

E gândul meu, o aripă rănită,
O stea acoperită de un nor.
E gândul meu, copilul care plânge
Pentru un vis care-a sburat de mult.
M'aplec pe pieptul lui ca să ascult
Cum bate 'ncet o inimă sdrobită.
M'aplec pe rana tristă, fără sânge,
Să sorb cu sete versul călător.

De ce plâng, oare, cântecele mele,
Spărgând o lacrimă 'n seninul lor?
De ce se-apleacă peana peste versuri
Ca peste-un mort o mamă 'ndurerată?
Mă înspăimântă soarta blestemată
Să-mi plimb durerea veşnic printre stele.
Sunt un hoinar prin alte universuri
Care culege cântece din zbor.

Eu simt în mine o lumină tristă
Care s'a rupt, de undeva, din soare
Şi a găsit în versu-mi adăpost.
E un blestem? O binecuvântare?
O simt în mine ca pe-un val în mare
Şi-o port în suflet ca într'o batistă,
Tovarăşă în drumu-mi fără rost,
Lumină tristă, zâmbet care moare.

TRAIAN LALESCU

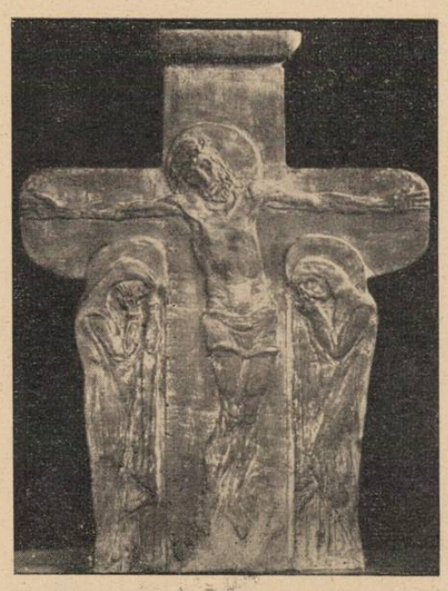

Milita Petraşcu: Crucea de pe mormântul lui Octavian Goga, la Ciucea

Tache Papatriandafil: „Flori"

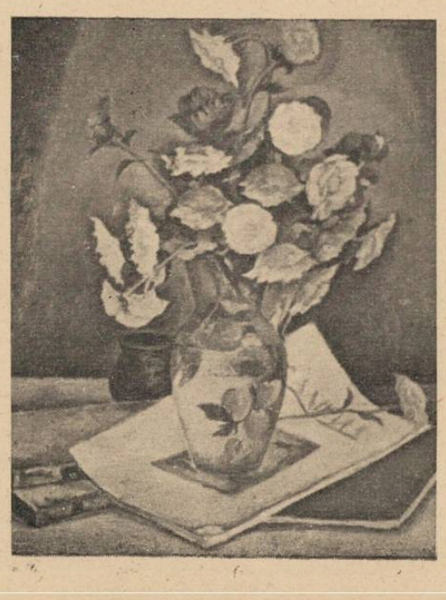

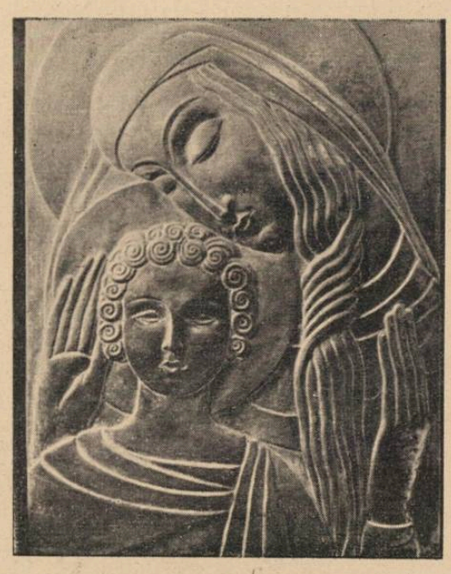

Const. Baraseki-Muşat: „Fecioara cu Isus"

CRONICA muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

VACLAV TALICH LA „FILARMONICA"

Deşi în limitele unui program mediocru şi cu destulă stângăcie grupat, excepţie făcând două nocturne de Debussy, d. Vaclav Talich şi-a aplicat cu ardoare forţele d-sale de animare dirijorală, atrăgându-şi personal tot succesul permis de împrejurări.

Tensiunea dramatică, ritmica strânsă şi de imperioasă desfăşurare pe care a dictat-o cu deosebită concentrare în fazele de acţiune hotărîtoare ale cursului muzicei din simfonia patetică de Ceaikowski, au tradus accentuată emoţie şi fluxul unui temperament mereu prezent.

In acest chip, interpretul şi „Filarmonica", pentru a cărei inimoasă şi meritorie execuţiune elogiul nu este de prisos, au putut compensa. într'o anumită măsură, prezenţa în program a unei simfonii a cărei alegere nu se impunea nici prin semnificaţie muzicală, nici pentru echilibrul în repertoriu, de care, atât de puţină grijă au organizatorii programelor.

„Nuages" şi „fêtes" de Debussy au adus luminiş în massa compactă a programului. Nocturnele lui Debussy sunt însă trei, ceeace nimeni încă n'a putut afla de la „Filarmonica", unde se execută în totdeauna primele două. Este drept că a treia „Sirenes" necesită şi un adaos coral, totuşi, măcar pentru odată, ar trebui să se încerce acest pas înainte, printre atâţi paşi pe loc, succedaţi cu prea multă perseverenţă dela o vreme şi la care asistăm cu părere de rău.

CONCERTUL D-NEI MARIA MOREANU

Se petrece la noi, în lumea cântului, un fenomen ciudat:

La producţiile „Academiei regale de muzică" sau venind din cercurile învăţământului particular, se ivesc mărturii care învederează rodnicie în straturile talentelor vocale româneşti. Totuşi, criza de cântăreţi formaţi, maturi, capabili să susţină o carieră trainică şi însemnătoare, nu se poate nega. Fără a urmări comentariul integral, în cronica de faţă, a cauzelor acestei puţin îmbucurătoare realităţi, credem că în primul rând situaţia e datorită grăbirei cu care se trece peste studii, insuficienţei de atenţie care se dă şcoalei de cânt, din sete primejdioasă de succes imediat, din necunoştinţa importanţei imense pe care cultivarea amănunţită, îndelungată, plină de râvnă, a glasului, o are pentru un cântăreţ.

Apoi, în genere, din lipsa de cultură muzicală şi uneori, de ce n'am spune-o, şi din lipsă de cultură pur şi simplu.

Arta delicată şi excepţional de exigentă a cântului, presupune străduinţele unor pregătiri speciale şi generale care să poată situa într'adevăr un muzician vocal la nivelul de ştiinţă şi maestrie al solistului instrumental.

Este de aceea cu totul bine venită şi dătătoare de ceva mai mult optimism o afirmare tinerească atât de bogată în elemente artistice de preţ ca aceea a d-nei Maria Moreanu. Concertul d-sale dela „Ateneu" a reliefat mai mult de cât o sănătoasă şi plină înzestrare de glas, mai mult decât o evidentă distincţie de temperament şi o muzicalitate naturală abundent manifestată. D-na Moreanu a putut susţine, odată cu acest examen pe deplin favorabil însuşirilor lirice alese cu care este dăruită, o probă incontestabilă de discernământ stilistic, de desvoltare a simţului justei interpretări, de identificare şi de valorizare a mijloacelor de expresie, care asigură talentului d-sale condiţiuni realmente artistice. Interpretările pe care le-a putut da liedurilor foarte variate în conţinut şi exigenţe, din concertul d-sale, justifică toată încrederea în cariera de cânt pe care a început-o, cu un temei care a recomandat-o drept un element artistic foarte serios dotat şi organizat.

PAPAGALUL ȘCHIOP

de CONST. ENE

Amurgul își îneca razele prelungi pe apele liniștite ale mării. Dela reastră, căsnindu-mă să mă îmbrac mai de grabă, urmăream ca observator, grupurile gălăgioase re se depărtau. La Constanța, pe o bolțile serii întâlnești atâtea riozități. Și eram dornic de așa va. Prescripția doctorului care mă obilizase mai bine de o săptămână, tocmai în timpul când în rt sosiseră cele mai multe vapare și briza suflase mai mângâietor ca totdeauna, se împlinise. ă simțeam reconfortat.

Prima seară când mă asvârleam n nou în jocul de lumini al străor și'n gălăgia furnicarului omesc, după chinurile îndurate. O! tă voință îmi impusesem. Eu care ciodată nu gândisem să fiu abnt dela o plimbare pe valuri, dela sindrofie sau dela un scandal! toată această abținere numai ntr'o amenințare a medicului. Imi usese că dacă nu mă îngrijesc, t să mor.

Gloria nu știa nimic de hotărîa aceasta a mea de a ieși pe mal. usese chiar de dimineață la mine, răzătoare, plină de viață și speranțe, însă nu-i spusesem. Este adevărat că mă găsise mai plictisit oricând și oarecum dezorientat. eaceea a stat puțin, întrebându-mă scurt, cu un accent vădit de mpătimire dacă mă simt mai u. Mi-am păstrat atât de bine lmul că n'a priceput nimic. Când plecat mi-a prins capul între mâile trandafirii, calde, și m'a sărut. Răceala mea simulată nu cred fi impresionat; totuși agrișele hilor s'au udat de lacrimi.

Servitoarea a intrat tiptil, târndu-și papucii de pâslă. Era veselă, fruntea i se încununase de o mină ce trăda mulțumire și pudia din trabuc.

— In seara aceasta să nu mă aștepți cu masa... Să mănânci tu...

— Plecați undeva? m'a descusut ionându-mă cu ochii plini de bucătate.

— Deloc...

Am sbughit-o pe ușă ca un porumbel ce scapă din colivie. Innerecul îmi umplea ochii. Răcarea îmi îmbrăca obrajii calzi, roaspăt bărbieriți. Strada lungă și tortochiată, cu case mari din care uteai să vezi nisipul sclipitor al lajei și vapoarele cari soseau și lecau, se chinuia într'o besnă adâncă. Din primul moment m'am ândit să renunț la toate planule, să mă reîntorc în cameră și să tesc toată noaptea. N'am făcut-o. încolo de această stradă, de nerul și hopurile ei, e muzica și varile mării, unduitoare în alungaea lor înceată.

Calea aceasta o bătusem de nenumărate ori, figurile cu cari mă înâlneam față'n față le recunoșteam. e pe plajă sau din restaurante. u ne salutam însă, evitând disuțiile. Fiecare se întorcea și urmărea cu privirea pe cellalt, mormăind ceva.

Seara se lăsa tot mai frumoasă, uminile tremurau pe trotuare umre lungi, stranii. M'am oprit sub n bec și mi-am numărat banii. veam destui. Cu fruntea în vânt, m chiuit de bucurie și am plecat mai departe...

*

— Ticălosule!

Două perechi de palme au răsunat pe un obraz. Femeia a început ă plângă cu hohote, cuprinsă de hânie. Bărbatul, înalt și slab cum e distingea prin întuneric, a înjurat și s'a depărtat cu pași grăiți.

Nu mai era nimeni prin apropiere. Liniștea depărtării turburată doar de un imperceptibil suspin al rizei, unită cu moleșitoarea căldură iradiată de pământul până mai adineaori încins de raze roșiatice, au măcinat în ele micul eveniment. Orașul se vedea ca un elefant colosal; vapoarele ancorate la câteva sute de metri, niște cutii lutitoare. Și dincolo, aproape de ellalt țărm, urcând încet pe scara erului, luna își împrăștia ghirlandele de lumini, mai darnică și prinsă ca oricând.

M'am apropiat. Femeea căzuse în enunchi, în nisip, lăsase capul în oală și cu mâinile scurma, ca o asăre. Lângă ea, alături, pe un ietroi, moțăia trist un papagal.

— Ce s'a întâmplat? am întrebat rinzând-o de umeri.

Necunoscuta s'a ridicat nepăsăoare, plină de scârbă și înălțând chii spre mine, fosforescenți, roogolindu-i ca un vultur mi-a spus păsat:

— Cu vagabonzii n'am treabă...

Sta dreaptă, cu pieptul scos, și mă privea. Tăceam. Vorbele ei spuse u atâta ton jicnitor mă paralizase. O întreagă tiradă aveam în gând. S'o apăr, să-i întăresc credința că cel care-a bătut-o este, nici mai mult nici mai puțin decât o brută, un om care nu merită să se bucure de atenția ei, de dragostea ei. Și alături de acestea, papagalul care sta cu ciocul plecat, beat parcă, îmi suscitase interesul. Ce legătură era între ea și nemernicul care-o pălmuise? Intre ea și papagal? Ce amestec are el în viața ei? Și câte întrebări mă chinuiau deodată! Toate însă mureau în gâtlej, otrăvite de vorbele-i nechibzuite.

— Vreau să te salvez... am înțânat, cuprins de un tremur.

S'a schimbat deodată. Parcă n'ar fi fost ea, parcă nu-mi împrăștiase orice curaj, cu două secunde mai înainte tot ea. Un râs sgomotos i-a încins ființa. Clar, tineresc, nevinovat.

— Ce ai cu mine ! Nu ți-am cerut nici un ajutor... Solicitudinea dumitale mă încântă... Dar nu te temi? a deschis ea ochii larg, înșurubându-i în întuneric, căutând să descopere dacă nu cumva omul acela ne pândește...

— Pentruce?

— El se poate întoarce. Papagalul n'a mâncat nimic de azi dimineață. L-a închis într'o cutie și a uitat de el... Are să-i aducă ceva...

Parcă începeam să pricep. Un papagal, mobilul unui scandal între doi îndrăgostiți. Numai așa putea să fie. Cine era omul care se îngrijea atât de pasărea ce sta supărată pe creasta pietroiului ?

I-am apucat mijlocul. Cald și miresmat, ea s'a lipit cu tot corpul de mine. Tremura de emoție.

— Papagalul e al meu. L-am cumpărat anul trecut din Indii.

— Ai fost în Asia?

— Da... Ambiția tatei m'a purtat până acolo. Mă dusesem să studiez religia budhistă .Drumul a fost plin de peripeții. O aventură cum n'am să mai trăesc mi-a încordat viața, făcându-mă să uit amintirile, prietenii și locurile...

— Așa este când pleci departe: mai întâi să te pregătești sufletește. Nimeni și nimic să nu te mai preocupe, în afară de viitor...

— In privința aceasta pot spune că am bătut recordul... Pe bord am întâlnit o sumedenie de studenți. Tineri, veseli, întreprinzători. Mi-am găsit și-un amant...

A râs cu capul pe spate. In trupul ei strâns în rochia subțire de marchizet, reliefând ispititor formele pline, s'au trezit senzațiile trăite altădată. Cu mâinile lungi, frecându-mi obrazii și așa înflăcărați, m'a învârtit pe loc. Râdea ca un copil de neputința mea. Când a văzut că tăcerea se prelungește și nu am de gând să fac nici un gest, mi-a tras o palmă, puternic, de mi-au dat lacrimile.

Papagalul care stătuse supărat, dușmănos, într'o clipită a ajuns pe umăru-i. Mai întâiu și-a vârît ciocul prin părul ei negru, bogat și pomădat, apoi a întins gâtul spre mine, parcă ar fi așteptat decapitarea.

— Dumneata nu știi ce înseamnă dragostea în largul mării... Nu știi. Și așa sunt mulți... Să-ți spun eu... E ceva nemaipomenit, și ochii ei lucesc ca două pietre nestemate, glasul i-a căpătat o melodie subjugătoare iar papagalul ascultă, atent...

Vaporul plutește în larg, pe spinarea valurilor ce se pierd în nesfârșit. Umbrele oamenilor cari întârzie pe bord cresc în imaginația ta ca niște fantome... Orașele lăsate în urmă, sau cele ce se ivesc în depărtare seamănă cu cimitirele noastre... Și cântecul marinarilor — sunt unii cari cântă ca ivighetorile... și simfonia apei ce lovește în turbine... In cumpăna nopții, când toți au adormit, să te uiți în adâncul apelor. Luna își îmbăiază trupul închipuit ca o fecioară... Linia care pleacă din ochi — ori unde te-ai uita — tot la ea ajunge...

— Destul !... Am înțeles totul...

Vorbea așa de frumos! Nici visurile mele nu-mi procuraseră atâtea surprize. Și desfătarea se prelungea cu atât mai mult și se intensifica în trăirea mea, cu cât femeia aceasta mi se destăinuia tot mai sincer, înlăturând nedumerirea care mă cuprinsese.

O aventurieră în care marea cu tot ce are mai splendid în nopți somptuoase, a lăsat urme adânci. Acest fel de a fi mă preocupase mereu. Inchipuirea oricât de înaripată, nu poate bănui jocul frumosului; iar peisagiul este mai adânc decât îl intuim noi.

— Povestea acestei păsări e simplă. Cadou dela un indian care pretindea că mă iubește atât de grozav, că fără mine nu poate trăi nici o clipă. Intr'adevăr, la două săptămâni după ce m'a cunoscut a sucombat; dar nu din cauza mea. O boală de plămâni l-a secerat... Habar n'am, făcu ea cu un gest de totală indiferență.

— Totuși papagalul l-ai păstrat. Desigur, îngrijirea lui te-a supărat mult. E o pasăre oarecum pretențioasă...

—O țin pentruca să-mi aduc aminte că am hoinărit pe acolo. Altfel m'aș fi scăpat de mult. Câți nu mi l-au cerut spre vânzare. Se va termina însă și cu el, ca și cu primul lui stăpân. Un doctor mi-a spus că e tuberculos...

— Ferește-te!...

— In ultimul timp îi poartă grija domnul, arătă ea cu mâna în direcția pe unde dispăruse cel ce-o bătuse... Nu vrei să mergem? Mi-e foame.

Gloria. Să mă fi văzut Gloria cât de respectuos îi ascultam vorbele, cât de jinduitor îi priveam buzele groase, senzuale. Pe când ei nu-i permiteam să întindă nicio discuție, să facă vorbărie, să mă delecteze... O priveam în ochi rar...

— In toate restaurantele se mănâncă prost... Scump și prost... Știu eu însă unul... Nici la București nu întâlnești...

Ca o frunză desprinsă de pe ram, mă lăsam purtat după voia ei. Dacă mi-ar fi spus să o las singură sau să omor papagalul, cu toate că știam așa de puțin despre aceste două ființe, nu m'aș fi împotrivit deloc. Mă alăturase așa de mult de sufletul ei, de viața ei învăluită încă în mister pentru mine, că pasiunea de a o cunoaște, de-a o demasca — crescuse la paroxism... Mi se învârteau în creier gânduri diavolești și cu fiecare pas făcut înspre orașul care nu prezenta nimic nou pentru mine în afară de faptul că-mi rezerva deslegarea unei mari probleme — numărul lor creștea vertiginos.

Plecată din cine știe ce sat de țară, într'o noapte, în urma unui greu păcat tineresc, impinsă de ființa ei colcăitoare, ajunsese la Constanța. Mizeria de aci, păcălelile necunoscuților marinari, îi înflorise în creer ideia să plece departe. Spusa ei cu studierea religiei budhiste era o scorneală. Un tată care-și trimite fiica tocmai în Asia pentru studii, trebue să fie cel puțin nebun! Ceeace mă contraria însă, era curajul cu care asvârlea vorbele, chibzuiala cu care înșira ea evenimentele.

Povestea aceasta i se potrivea atât de bine ei, c'o îmbrăca într'o aureolă aparte. Ascultasem din gura multor fete povești asemănătoare; păreau caraghioase. Suspinul lor nu trăda decât lipsa unei organizate împărtășiri a sbuciumelor și bucuriilor. Din primul moment le oprisem destăinuirea, căci neverosimilul era isbitor. Aci era ceva cu totul diferit. Cel puțin așa mi se părea mie.

Papagalul sta cocoțat pe umărul ei, și oscila la fiecare pas. In noaptea aceea, singuri sub haina liniștei și bolta cerului, strânși unul lângă altul, am avut impresia că pasărea aceasta mă pândește ca să-mi scoată ochii cu ciocul ei încovoiat. Fără să-i motivez prietenei mele, i-am slobozit brațul, am mers la doi pași, mai voios, parcă renăscut. I-aș fi rupt gâtul cu mâinile. Indiscutabil, papagalul acesta care ne urmărește, fusese martor la toate întâmplările din viața necunoscutei, de vreme ce era nedespărțit de ea. Cum l-o fi putut suporta până acum?

— Unde locuești? am întrebat-o.

— De ce?

— Să ducem papagalul... Imi piere toată dispoziția când îl văd în fața ochilor. Am credința că-mi merge rău și o să terminăm cu ceartă...

— Nu-ți cobi... Luki e aducător de noroc... O petrecere fără el n'ar avea niciun tost... Nu-l cunoști!... Așteaptă să-l vezi...

Mă râcâia pe ficați și nu știu ce m'a oprit să nu prind sfoara ce-o avea legată de picior și să-l asvârl cât colo. In mintea ei și a prietenului ei, și-a tuturor celor cari o cunoscuseră se bucurase de aceeași trecere. Dar s'a isprăvit. Eram decis să se termine odată cu asemenea nerușinări.

— Luki e băiatul cel mai simpatic din lume...

— Mi-e scârbă...

— Nu fi rău...

*

Un aer înăcrit ne-a isbit în nas. Eu am tușit, ea a păsit stăpână pe situație. Mesele erau toate ocupate. Figuri puhave, blegite de băutură și nesomn și-au întors privirea galeșă spre noi. Papagalul a fluerat prelung încât m'am cutremurat și a sburat la singura masă goală pe care un chelner tânăr, vioiu a scos-o de după o perdea.

— Ai văzut ce deștept e? mă smuci ea de mână, zâmbind cu gura până la urechi.

— Hm! mormăii uitându-mă în dreapta și în stânga.

— Bine-ai venit Yvonne...

Femeia s'a oprit ca electrizată.

(Urmare în pag. 6-a)

CEAI, LA SANDA

de ȘTEFAN BACIU

La șase, după ce a aprins luminile, Sanda a deschis butonul aparatului de radio, căutând un post cu muzică de dans. Odaia în care stăteau, era o încăpere largă, căldată abundent în lumina becurilor mate, cu pereții înalți, acoperiți cu tablouri, aproape ca o sală de muzeu. Era, aici, un ciudat amestec de stiluri și colori, o stranie împerechere de școli și de nume. Mobila grea, sculptată într'un lemn negru, dădea încăperii un aer grav de sală de consiliu, pe care îl risipea oarecum dezordinea scaunelor și a covoarelor împinse lângă perete, ca să fie loc pentru dans, precum și masa cu tăvi, tartine, pahare cu vin, sticle și cești. Numai perdelele, de-un verde închis, cari cădeau în falduri grele, dădeau odăii un aer de tandrețe și de intimitate aproape feminină.

După ce puse pe tavă paharul de cristal, ștergându-și buzele cu batista, Sorin se întoarse către cele două fete cari stăteau în spatele lui, ținându-se de braț. Cora și Ioana, rădeau ca două buchete de flori într'o primăvară nouă. Erau, amândouă, atât de vesele și de pure, încât Sorin se gândi că ar fi nostim să le sărute, frățește, pe frunte. Inveselit de acest gând, le luă de braț și se opri cu ele în fața unui tablou. „Picasso", le explică el. „Vedeți, arlechinul acesta atât de uman, atât de trist, e o capod'operă. Iser, îl imită oarecum..." „Sorine, iar nu le dai pace fetelor, și le instruești?" îl amenință Sanda, din colțul opus al odăii, unde stătea pe o canapea, între Petre și-un tânăr tăcut, arătându-le un album cu fotografii din liceu, pe cari le catalogase și le datase extrem de minuțios. Și deodată, sărind de pe canapea, zise: „Hai să facem un dans". Cora și Ioana o aplaudară râzând de bucurie și de tinerețe. Cora începu să valseze cu Petre, zâmbindu-i cu gropițe fine în obraji. Petre, privea înainte, foarte preocupat și atent ca să n'o calce pe pantofi. Ioana, care spunea mereu că adoră dansul, se lăsa dusă pe parchetul luciu de Sorin, care o privea spunându-i uneori ca s'o supere, că „e o fată de ciocolată". Sanda dansa cu Tudor și răspundea monosilabic complimentelor pe cari acesta i le făcea cu o enervantă candoare.

In jilțul de lângă sobă, singurul nedansator se tolănise pe perne, fumând și privind perechile cu ochii micșorați. O privea pe Cora, îi urmărea cu atențiune pașii, se uita la părul ei blond strălucitor și se bucura văzând-o mereu zâmbind. Ioana era absentă și covârșită de melodie, ca și când ar fi asistat la un cult, iar Tudor râdea sgomotos, oridecâteori Sanda îi spunea că nici nu l-a iubit vreodată. Iată, își zicea nedansatorul, iată bucuria lor deplină. In cutia de lemn viorile se sbăteau, plângând acum o melodie foarte gravă și numai Cora era un zâmbet în tristețea care se lăsase peste toată încăperea. Curând muzica se schimbă într'o melodie vioae, perechile începură să pășească în ritmul ei, bătându-se apoi pe genunchi și râzând cu poftă. Vocile lor cădeau ca niște serpentine de hârtie, desfășurându-se mereu și oprindu-se brusc, ca la o comandă. Muzica tăcu.

Ioana și Cora se îndreptară, roșii de oboseală, spre colțul în care ședea prietenul care la privise și se așezară pe câte-un braț al jilțului, făcându-și vânt cu batistele. Sanda urmată de ceilalți băieți, asaltă masa, deșertând o sticlă care rămăsese intactă. Se auziră paharele, ca un sunet de sanie, ciocnindu-se și atingând apoi masa. Fumătorul din jilț se uită cu băgare de seamă la fetele cari ședeau lângă el; tinerețea lor aproape imprtinentă îl bucura și prospețimea asta a buzelor și a tenului, îl făceau să se gândească la frumusețile văpsite ale saloanelor, la ofilitele măști de sub farduri. „Fetelor, totdeauna când sunt cu voi, mă molipsește și mă încântă aerul acesta, zâmbetul vostru". Cora îi tăie șirul vorbelor: „Să știi că ne supărăm, căci nu știi să faci altceva decât complimente" — și râse, uitându-se la Petre care se apropie de Ioana, scuturând scrumul țigării cu degetele-i lungi și subțiri, galbene de tutun ca o coaje de portocală. Tânărul din jilț, se ridică, îndreptându-se către Sanda și Tudor, cari stăteau răzimați de fereastră și vorbeau. „Uite, domnul ăsta, care e un foarte bun patinator, nu se lasă convins că mi-e absolut indiferent. Iată, iar mi-a adus o poezie, căci știi, se crede și poet". Sanda puse hârtia împăturită pe pervazul ferestrii și privi în seara care se lipise parcă de geamuri.

Acum se apropie și Sorin, care ascultase foarte amuzat întreaga scenă și anunță că știe „una bună" despre Tudor, „dar absolut autentică". „Astă vară" începu Sorin, „eram la mare. Intr'o zi mă duc la Balcic să-i fac o vizită prietenului nostru Tudor; intru în vila în care locuia și nu dau de nimeni. Urc scările spre mansardă și în spatele unei uși, aud un sgomot de palme; deschid ușa încet și-l văd pe Tudor în fața oglinzii, pălmuindu-se pe amândoi obrajii și spunând: „Nebunule mic, nebunule mic, ai ametit tot Balcicul!"

Un hohot de râs puse punct vorbelor lui Sorin, care, foarte satisfăcut, scoase din tabacheră o țigare cu vârf aurit și începu s'o bată de cutia de chibrituri. Tudor nici nu se sesiză, ci surâse încântat, ca de o mare și definitivă victorie. Ioana râdea în pumnii mărunți și toată fața ei mică, parcă desenată cu vârful unui ac, părea un bulgăre de zahăr ars, în care ochii jucau ca două flăcări vii.

„Ciudat", îi spuse Petre prietenului său, care stătea rezemat de sobă, „privește-o pe Sanda, parcă adineauri nici nu era vorba de ea". Intr'adevăr, Sanda stătea cu fruntea lipită de luciul ferestrii și zâmbea. „Uitați-vă la ea" glumi Sorin, „parcă e un desen de Ingres". Sanda râse în cascade mici, spunând: „Vai Sorine, cum poți vorbi întotdeauna atât de nobil și de ales?" „Asta e pasiunea lui", îl înțepă Petre, care era mereu pus în grea cumpănă când Sorin începea să peroreze, ba uneori Petre anunța: „Acuma Petre Golescu se retrage din

discuție, fiindcă e un individ incult!"

Din cutia neagră a aparatului de radio, porni o melodie care îndemnă din nou la dans. Perechile se lăsară purtate în voia muzicei, trecând înaintea ochilor celui ce le privea, ca niște vedenii, sau ca niște vapoare cari vin de foarte departe și nu merg nicăiri.

...Ioana e acuma un fum de pipă sau numai un duh, așa cum plutește în brațele lui Tudor, gândi omul din jilț; iată, umerii i se pierd în vârtejul acesta și curând se va înălța spre tavan. Cora, este mai mult o volută blondă, o rază de soare, un inel lunar și Petre care o privește atât de pierdut, atât de îndrăgostit, o va călca desigur pe pantofi; fata se va topi și în locul ei va rămâne o stea sau un clinchet de voce. Sanda părea o bucată de noapte, cioplită sobru și fin, o frântură de beznă brună, în care numai dinții zâmbeau rece și distant. Sorin o întregea cu tăcerea.

Iată, își zise omul din jilț, mă aflu între aceste trei fete și nici eu nu știu pe care o iubesc, nici nu știu dacă iubesc pe vreuna din ele. Sunt mult mai singur decât atunci când mă pierd noaptea pe uliți, mult mai singur aici, între Cora, Ioana și Sanda. Poate că o iubesc pe Sanda, poate că și Sanda mă iubește pe mine; desigur, acum când mă privește peste umărul lui Sorin, se gândește la mine și bănuiește că mă gândesc la ea. Cora zbură prin fața gândurilor și-i râse liniștitor, odihnitor, prietenește.

Și-apoi din nou Sanda, în fața ochilor săi, trecând tot mai bine conturată, tot mai chemătoare, tot mai îndepărtată. Dac'aș întinde mâna, gândi el, s'o prind în palmă, ca pe-un fluture sau ca pe un strop de rouă și s'o ascund în mine ; acum, Sanda dansa ca o umbră, fără să mai atingă parchetul cu picioarele și peste o clipă dispăru... Nici nu știa când se isprăvise dansul, când tăcuse muzica...

„Domnul visează?" glumi Petre, care se apropie de el, lovindu-l pe umăr, ca să-l trezească din gânduri. „Dacă nu visez, în orice caz mă gândesc la un lucru foarte ciudat" răspunse

Chip zugrăvit

Azi noapte chipul din nou a vorbit.
Prin alba fereastră luna trecea,
Cădeau fire de-aur pe trupu-i albit —
Iar raza de sus, tot mai mult strălucea...

Cum ochii-i ardeau de nesomn m'a'ntrebat
Câți împărați au trecut peste el ?
Și'n grelele amurguri pe unde-am'noptat
Din câte castele făcut-am inel?

Apoi, mi-a cerut pădurea din vis
Cu flori de mătasă și moara de vînt,
...Iar dela luntrașul din urmă zapis
De cum am știut să 'ngenuchi și să cânt?

M'a dus prin albe cetăți de 'mpărat
Chipul să-i vad în fântânile reci,
La care de sete m'opream câte-odat',
Când gol și-ostenit mă opream în poteci.

...Ajunserăm poate și'n țara cu smei,
Căci cerul se stinse și luna muri.
Noaptea-și prinsese'n ureche cercei
De aur și foc. Iar chipul pieri.

Târziu mă'ntorceam .Cocoșul cînta.
Singur sub bolți treceam ostenit:
O pasărea 'n inima mea se sbătea
Și-un chip pretutindeni cădea zugrăvit.

ALEXANDRU RAICU

(Urmare în pag. 6-a)

—Cronica ideilor—

Rostul acestei rubrici a fost de la început, mai cu seamă unul informativ şi mai puţin unul de atitudine critică propriu zisă. Am încercat să familiarizăm pe cetitorii noştri cu oarecari aspecte ale gândirii contemporane, am recenzat fără deosebire, autori străini şi români, ale căror opere ni s'au părut reprezentative, chiar dacă uneori au fost lipsite de profunzime, chiar dacă o carte nouă de filozofie nu aducea cu sine decât un aport didactic.

Principalul lucru este, pentru moment, ca în straturile groase ale receptivităţii publice să fie popularizate marile idei cari au animat minţile cugetătoare, din antichitate, cu o aprindere mereu crescândă.

De aceea am aprobat iniţiativa profesorului **Emile Bréhier,** de a prezenta într'o colecţie întocmită pentru cei mulţi, opera gânditorilor iluştri ai omenirii. Platon, Pascal, Claude Bernard, etc. au apărut în ediţii scrise îngrijit, cu introduceri competente asupra vieţii şi operei filozofice.

Vom urma iniţiativa lui Bréhier, pentru că ni se pare cu atât mai la locul ei aci la noi, unde interesul pentru filozofie este atât de întâmplător. Fără să ne manifestăm preferinţele, vom prezenta deci, în unele cronici, în trăsături sumare cât ne îngăduie spaţiul, câteva figuri celebre din istoria gândirii.

Dintre cărţile publicate la „Alcan" sub îngrijirea lui Bréhier, alegem volumul despre **Pascal** [1]).

★

Definiţia pe care E. Renan a emis-o despre ceeace poate fi un filosof (l'esprit saintement curieux de toute chose) — i se potriveşte în întregime lui Pascal. Matematician, fizician, dar mai presus de orice virtuozitate ştiinţifică, un profund gânditor asupra menirii omului în viaţă, Blaise Pascal este o apariţie aproape nefirească, în secolul în care Descartes reclamase totul pentru raţionalism.

Misticismul lui, de care s'a făcut atâta caz, nu e aprioric, deşi Pascal a scris în tot locul că glasul „autorităţii" supranaturale trebue ascultat fără imboldul critic al verificării pe cale raţională. Raţionalismul îi apare dela început, infructuos. Despre Descartes, pe care îl cunoscuse fără să se poată împrieteni cu el, scrie lămurit că este în acelaş timp „inutil şi nesigur".

Vom încerca să reconstituim atitudinea centrală a gândirii lui Pascal, aşa cum o cunoaştem din acele **„Opuscule filosofice"** şi din colecţiunea de gânduri publicate după moarte, sub titlul **„Pensées".**

Profund creştin, el se ridică împotriva raţionalismului chiar atunci când acesta este împărtăşit de feţele autorizate ale Bisericii. (Intr'o cronică anterioară am recenzat un autor contemporan, tot atât de raţionalist ca majoritatea teologilor catolici). Iată rândurile lui Pascal, cu privire la aceia cari cred că metoda raţională este proprie creştinismului : „şi-au imaginat că posedă probe filosofice despre existenţa lui Dumnezeu, despre nemurirea sufletului, etc... Ei pretind să demonstreze existenţa lui Dumnezeu atrăgând atenţia asupra cerului ori asupra micilor păsărele... Adresând discursurile lor necredincioşilor, primul capitol consistă din a proba divinitatea prin opera naturii..." Aceasta însemnează a-i face să creadă că „probele religiei noastre sunt deajuns de slabe"...

Dar care este atunci calea către divinitate ?

Pascal distinge trei metode, de care uzează cunoaşterea.

Prima, **apriorică,** proprie ştiinţelor matematice. Intr'adevăr, deşi matematica apare ca o ştiinţă a deducţiunilor, totuşi axiomele, noţiunile, termenii primari cu cari aceasta lucrează, sunt date apriorice, abstracte, nesusceptibile de a fi simplificate, deci indefinibile. „Putem defini numai ceeace este definibil" scrie Pascal.

A doua metodă, este aceia **aposteriorică,** cunoaşterea ce oferă experienţa în natură, proprie fizicei. Nici aceasta nu ajută la nimic, pentru aflarea lui Dumnezeu.

Rămâne să ne referim la acele „raţiuni ale inimii, pe care raţiunea înăşi nu le cunoaşte", şi cari relevă o „autoritate" supranaturală, de care ascultăm, pentru că o simţim, fără să o justificăm. Sunt foarte frumoase rândurile lui Pascal despre indiferenţă, despre acele majorităţi nici credincioase nici necredincioase, a căror singură preocupare în viaţă este nevoia de varietate, foamea după divertisment, oameni cari o singură clipă nu-şi pot evoca moartea, ori drama existenţii lor, ori tristeţile grave ale trăirii : „Astfel li se scurge viaţa întreagă. Caută repaos, luptând împotriva unor obstacole mărunte şi, dacă le înfrâng, repaosul le devine insuportabil... Căci chiar dacă (omul indiferent) se va vedea adăpostit din toate părţile, plictiseala, cu autoritatea ei particulară, va ieşi din fundul inimii, unde îşi are rădăcinile, acoperind sufletul cu veninul ei"...

Or, în credinţă, regăseşti tocmai mediul spiritual de trăire a unor variate bucurii, pe care indiferentul nu le întâlneşte nici odată în viaţa cea de toate zilele. Religia nu însemnează „o viaţă de tristeţe". Amintind pe Tertulian, Pascal crede că „nu putem părăsi anumite bucurii decât pentru altele mai mari". O astfel de supremă bucurie sufletească, este religia, creştinismul.

„Evidenţa absolută" de care tot vorbesc ateii, orgolioşi de inteligenţa lor puţină, nu există nici în natură, nici în condiţia omului. O astfel de evidenţă variază după timp şi ţări „Vérité en deça des Pyrénées, erreur au dela"...

Cât despre principiile „necontestabile" ale naturii fizice, să nu le acordăm încredere prea mare. Observaţiunea următoare este într'adevăr profundă şi o regăsim la baza metafizicei actuale, într'un ciclu de probleme de care ne-am ocupat în cronicile precedente : „Ce sunt aceste principii naturale dacă nu principiile deprinderilor noastre ? Tare mi-e teamă că această natură să nu fie ea însăşi de cât o primă deprindere, după cum deprinderea este o a doua natură"....

MIRCEA MATEESCU

1) Paris, 1939 (cu o introducere substanţială iscălită de André Cresson).

Papagalul şchiop

(Urmare din pag. 5-a)

In faţa ei s'a ridicat un om mare, chel, cu mustaţă înspicată tăiată scurt, cu ochii bolboşaţi ca de curcan. Purta nişte pantaloni bleumarin de marinar, fără dungă şi cu petice maron în genunchi. In loc de haină un fel de pulover verzui îi îmbrăca bustul impunător. Semăna mai degrabă cu un luptător sau un fochist de vapor, decât cu un om de rând. Când a desfăcut picioarele a ocupat toată trecerea dintre cele două rânduri de mese.

— Canalie ! a şuerat Yvonne printre dinţi ca un şarpe, scuturând din cap.

Lovit ca de trăsnet, omul s'a dat la oparte, lăsându-ne să trecem. S'a întors cu toată mărimea trupului lui şi făcând mâna pavăză la ochi s'a uitat lung după mine. N'a spus nicio vorbă. Resemnat, s'a clătinat pe picioarele puternice, ca un tânăr înşelat de prima iubită şi a stat, comandând încă o sticlă de vin.

Yvonne a ţinut să mă informeze asupra lui fără să-i cer. Şi-a tras un scaun lângă al meu şi făcând linii şi cercuri pe hârtia curată ce acoperea masa mi-a explicat totul.

El o bătuse. Fără niciun motiv. Era salahor în port, avea nevastă şi doi copii. Yvonne locuia la ei cu chirie. Când termina munca la şlepuri se abătea pe la plajă, unde ştia că întârzie Yvonne, admirând marea. Noaptea scotea uşa din ţâţâni şi intra în camera ei.

— De ce nu te muţi de acolo ?...

Yvonne tăcea. A întors capul spre masa unde bea salahorul şi a zâmzit. Ce spectacol înspăimântător! Corpul felin al Yvonnei frământat în braţele unui muncitor ! Ca într'o oglindă vedeam toată acea luptă câinească între ei. Rezistenţa Yvonnei ; cruzimea omului învăţbit de pofte. Şi apoi surâsul mulţumirii agăţat de pupilele ochilor frumoşi ai femeii acesteia, pe care n'o mai înţelegeam...

Chelnerul ne-a adus vin şi o listă de mâncare. Yvonne şi-a luat asupra ei să comande şi pentru mine. Nu am ripostat. Primele pahare le-am golit unul după altul. Parcă m'am trezit dintr'un vis cu stafii şi sânge. Papagalul la un semn al Yvonnei s'a ridicat pe cuier. Se uita la noi plângător.

—Dă-i şi lui ceva... E flămând...

Băiatul dela cassă a bătut din palme răsunător. Papagalul s'a oprit pe tejghea. S'a rotit de câteva ori ca un cocoş şi a fluerat.

— Lasă-l în pace... Au ei grijă...

La masa de lângă noi discutau pe înfundate doi marinari, mai mult beţi decât trezi. Se cunoşteau după mişcările capului. Yvonne îşi vedea de farfurie. Pe sub coada ochiului eu îi examinam pe toţi. Când şi-a întors ea capul, unul din ei, i-a făcut semn, ca exerciţiile de box.

— Cred ei că se mai prinde... Cică mă bate Vasile...

Am înghiţit în sec şi m'am uitat pe sub sprâncene răzbunător la salahor. La Bucureşti păţisem aşa ceva. Numai datorită intervenţiei patronului, un om energic şi hotărît, borfaşii nu-mi spintecaseră pântecele. Scaunele se schimbaseră în ghiulele, iar paharele circulau cu repeziciune uimitoare.

Alţi marinari, pe aceeaşi înălţime, însoţiţi de ardelence îmbrăcate naţional intrară şi ocoliră sala căutând locuri. Se aşezară lângă Vasile. Muncitorul se scărpină după ceafă şi se uită satisfăcut la noi.

— Să te muţi la mine...

Yvonne întinse mâna şi mă cuprinse de după gât. Imi mângâie părul, fruntea şi mă sărută pe sprânceana dreaptă.

— Ce bun eşti!...

In localul acesta unde toţi golesc sticlele una după alta, dornici să se turmenteze cât mai de vreme, să provoace scandaluri, mă simţeam stingher. Ochii lor injectaţi de alcool, mâinile cari mângâiau cu nesaţ. ca pe o amantă, paharele, fumul des ce plutea peste capetele plecate, mă înspăimântau. Dorinţa mea nu fusese aceasta: să mă înfund într'o cârciumă de mahala cu borfaşi şi marinari. Pe Yvonne aş fi vrut s'o duc în largul mării, să ascultăm susurul vântului iscat, să trăim liniştea care domoleşte apele.

Deodată Yvonne s'a oprit fixându-şi ochii în perete. Figura până aci surâzătoare, i s'a făcut feţe-feţe. Dungi adânci i-au brăzdat umerii obrajilor. Sta ca o sfântă, fără să clipească. Mâinile îi încremeniseră pe marginea mesii. Asemenea decoloraturâ şi turburare în ochi n'am văzut niciodată A oftat lung, dureros. Imi era milă de ea. Impietrirea ei era aşa de gravă că mi-a oprit vorbele în gâtlej.

Târziu, ca o copilă ce-şi vede visurile distruse, s'a întors spre mine. N'o mai cunoşteam. Mi-a prins mâinile în ale ei. Ochii mari, negri, plini de flăcări s'au înecat în lacrimi.

— Am să mă mut la tine... Copilul nu trebue să moară, a îngânat ea lăsând capul pe masă.

Marinarii de lângă noi s'au ridicat de pe scaune. Credeau că i-e

rău. O cunoşteau toţi şi-o iubeau.

Lămuriri nu-mi mai trebuiau. Înţelesesem totul. Yvonne, fata aceasta cu ochii mari, negri, cu viaţă atât de sbuciumată, avea să aibă un copil.

— Pentru asta m'a bătut... Nici nu vrea să audă, a spus Yvonne rar, apăsat, rupt din suflet.

— N'are importanţă...

Dacă aşi fi avut putere n'aşi fi stat nici-un minut pe gânduri de-a termina cu bruta. O ură nestăpânită m'a cuprins. Fierbeam. Fatale sunt câte odată întâlnirile ! Dintr'un om liniştit, preocupat de meserie şi familie, o apariţie face un animal feroce. Nu se mai gândeşte la nimic din trecut, nu speră nimic dela viitor. Ceeace este valabil pentru el este numai momentul. Sau invers. O privire, o vorbă schimbă felul de a fi al unuia. Aci stă eterna enigmă pe care ne străduim cu toţii s'o rezolvăm.

— E un beţiv...

In discuţiunile avute cu Gloria, de multe ori adusesem vorba de o viaţă liniştită, fără întortocheturi. Fata aceasta deşteaptă şi frumoasă mă asculta cu atenţie. Glasul meu o înflăcăra. Câte nu-i spuneam Gloriei. In orice caz, că am să aduc în casa mea o femee întâlnită pe plajă într'o seară oarecare, însoţită de un papagal, nu-i amintisem. Gloria mă examina riguros. Când nu mai putea suporta privirea mea, lăsa ochii în pământ şi începea să plângă.

Toţi consumatorii, în majoritate marinari turtiţi de băutură, mă urmăreau cu nesaţ. Niciodată n'am fost obiectul unei atenţii aşa de încordate. Mă simţeam mic şi ochii lor lucind bolnav din cauza vinului ingurgitat mă ardeau în spate ca nişte limbi de foc.

— Aş vrea să mergem Yvonne... Acasă, sau în altă parte... Indiferent... m'am rugat de ea, luând cu-

ţitul să bat în farfurie ca să vină chelnerul.

— Nu flăcăule... Stai să vezi... Nici papagalul n'a mâncat... Luki ! a strigat ea scurt, ascuţit.

Indată ne-am pomenit cu pasărea tropicală pe masa noastră. Acum arăta vesel, satisfăcut.

— Fluieră ceva, i-a zis Yvonne...

Papagalul a început să fluiere. Ca un ţignal. La un tam-tam ritmic, măiastra pasăre a prins a ţopăi ca un danstor.

— Să-i cânte Vasile, să te minunezi cum joacă... Să-l chemăm...

— Nu, vreau să mergem...

— De ce mă superi ?...

— Spuneai că ţi-e nesuferit.

— Ascultă-mă : e băiat bun când nu e beat.

Intorsătura aceasta n'o înţelegeam de loc. Până adineaori îl blestema, iar acum îl scoate basma curată... Am strâns pumnii fără să mă vadă Yvonne şi am încruntat sprâncenile, dojenindu-mă în mine...

●

Vasile s'a aşezat la masă, foarte comod. Zâmbetul idiot care-i stăruia pe faţă mă impungea în suflet. Numai bucătarul dela regimentul unde făcusem armata strâmba astfel nasul, când nu i se ajungea mâncarea. Satisfacţia lui era deplin justificată. Cei învinşi eram noi. Şi aceasta numai din cauza Yvonnei...

— Văd eu că nu mă ai la suflet cocoane, se scuză el. Da, ce să mă fac dacă mă iubeşte domnişoara Yvonne...

Potolindu-se subit din râs, Yvonne se încruntă spre el. Dilema în care se găsea o făcea să sufere. Aducerea lui aci nu avea nicio raţiune. Ii găseam o explicaţie valabilă numai în intenţia ei de a mă înjosi faţă de un salahor. Sau poate că altul era planul ?...

— Vasile, pune papagalul să joace... că-ţi spun ceva...

Răsturnă pe gâtlej încă un pahar de vin, îşi scuipă în palme birjereşte şi făcând degetele dela mâna dreaptă în formă de cruce, cântă o melodie destul de plăcută. Spre marea mea surprindere, papagalul, pe care numai acum îl observai că e şchiop, sări pe chelia respectabilă a lui Vasile şi de acolo, făcu nenumărate închinăciuni şi piruete. Ştiam o sumedenie de lucruri despre aceste păsări, dar nu bănuiam asemenea abilitate. Mulţumirea lui Vasile se transmise şi Yvonnei, şi mie, şi tuturor mesenilor, cari sculându-se de la locurile lor, făcură roată în juru-ne.

— Opera lui...

— Admirabil !...

Nu-l mai uram. Din contră. Vasile mă interesa. Simplitatea lui şi pasiunea lui mă convingeau că într'adevăr este un om bun atunci când nu e beat, aşa cum accentuase şi Yvonne. Zile şi nopţi pierduse pentru a instrui papagalul.

O tăcere mormântală s'a făcut de-odată în tot restaurantul. Pe uşă intrase un om slăbănog, cu nasul acvilin, cu ochii puţin oblici, verzi.

Vasile, ca un arc, s'a ridicat dela masă, a ascuns papagalul sub pulpana hainei şi fără să ne zică măcar „noapte bună", s'a strecurat printre mese şi a ieşit afară. Yvonne nu s'a întors să-l conducă din ochi. Rănită în ambiţiunea ei, m'a cercetat mult cu privirea, parcă ar fi vrut să mă dojenească, să-mi impună ceva.

Intre timp am aflat din şoaptele marinarilor de lângă noi, că omul slăbănog, cu nasul acvilin era şeful echipei de muncitori din care făcea parte Vasile. Orice explicaţie se dovedea inutilă.

Era devreme; totuşi oboseala mă îndepărta de adevăratul scop al acestei petreceri. Ivonne arăta plictisită şi îngrijorată. Se uita mereu spre uşă.

Când am scoborît în stradă o bură de ploaie ne-a înviorat. De unde ploaie când fusese un senin ca lacrima ?...

Yvonne s'a sgribulit ca un pui lângă mine. Rochia de marchizet n'o apăra deloc contra răcelii. Aveam aceeaşi înălţime.

— Să mergem departe... Afară din oraş...

— E vreme urită...

— Nu... Vreau să-mi aduc aminte de serile de pe vapor... Să mai iubesc astăzi ca atunci... Ce tristă e viaţa aceasta !...

Fiecare vorbă a Yvonnei mă săgeta.

— Marea... marea... şi papagalul.

S'a desprins de lângă mine, făcut doi paşi înlături, apoi în tată, tremurând, mi-a prins ca şi mi-a strâns buzele în ale ei...

— Urîtule ! m'a îndepărtat târ scâncind.

●

Trei zile am hoinărit cu Yvo prin port, discutând cu marina râzând cu pasagerii, fluerând cu renele vapoarelor. Am colindat asemenea, toate cunoştinţele ei. pagalul se mutase acum în brat mele. Se întâmpla ca planurile vonnei să mi se pară deadreptul travangante. Atunci mă opuneam tărie la îndeplinirea lor. Papaga înţelegând totul, se supăra, îmi ci nea dureros mâna cu ciocul lui covoiat şi trecea la Ivonne, care cându-mi în ciudă, spunea că mai pe ea o iubeşte. Căutam atrag prin diferite momeli ; pa galul se uita în ochii ei, aşteptă deslegarea.

Peste tot, Yvonne m'a prezen ca logodnicul ei, întărindu-mi dinţa că mă iubeşte. Fetele o in diau, nu pentru că aş fi fost un bă frumos, ci pentrucă putea face or cu mine. Primită bine, flatată, vonne răsfrângea o parte din m ţumirea ei şi asupra-mi. In discu când venea vorba de întâlnirea n stră — cum e curent între priete — ea nu lăsa pe nimeni să em aprecieri. Numai ea mă cunoştea deajuns ; vrednică de a mă cla fica numai ea era. Ceeace mă s prindea însă era rezerva ei. La acasă, de faţă cu nevasta lui Vas şi cu el, mă mângâia şi mă săru continuu. Aci, între prieteni, o ceală se aşternea între noi. Co portarea aceasta a Ivonnei nu oare tocmai efectul prea marei biri pe care mi-o purta ? !...

Cu Vasile ne-am întâlnit înt seară, pe plajă. Turmentat de bă tură cum nu-l văzusem dela noastrea noastră, adusese mânc pentru papagal. Ultimele raze sorelui se terminau prelung în lurile verzi ale mării. Un specta de neînchipuit. Ivonne privea ca dementă nesfârşitul, cufundată tăcere.

Vasile m'a luat de gât ca pe bun amic. Vrea să-mi spună ceva ureche.

— Lasă-ne singuri, Vasile ! certat Yvonne.

Omul s'a depărtat bălăbănindu-

Yvonne când admira marea, permitea să fie turburată de meni. De dimineaţă încercase să destăinuie o întâmplare de pe por. O suferinţă crudă o oprise. ţelesesem numai atât, că un tân se aruncase în valuri aproape Constantinopole. Cauza nu mi-a vulgat-o.

Intunericul ne învăluia încetul încetul. Parcă distingeam valur mai uşor. Sau era numai o impr sie a ochilor obosiţi ? Plaja răm sese iarăşi pustie. Yvonne sta înc menită, privind spre cerul înor Papagalul mocăia de somn.

Pe drumul cel mai scurt am juns acasă. Poarta era larg desch să, asvârlită de o mână nervoasă. camera mea, prin transperant, abia se distingea o lumină gălbu M'am gândit că servitoarea cau ceva : jurnale sau o sticlă cu vin.

Yvonne s'a oprit la doi paşi scară, cutremurată. Parcă presi ţea o nenorocire.

— Aş vrea să mă duc acasă.. mi şoptit ea dulce...

— Asta e curată batjocură, Yvo ne !...

A cedat. I-am prins braţul şi a urcat scările. In sală întuneric be nă. Doar o dungă roşietică de l mină răzbise prin partea de jos uşii dela camera mea.

— Baba mă pradă, am râs sati făcut că pusesem mâna pe neaşte tate, pe hoţ.

Când am deschis uşa, ochii mi s'a împăienjenit şi mi-a venit ameţeal In faţa noastră slabă, tremurând o epileptică, cu ochii viciaţi de ur Gloria sta dreaptă. Din poşetă scos un revolver şi a tras. Detuna tura n'am auzit-o ; am simţit nu mai că Yvonne îmi sloboade braţ şi se prăbuşeşte. Eram năuc.

Gloria nu mi-a vorbit. A trânt uşa după ea şi a scoborît în fug scările. Pe masă, scris cu creionu un bilet mi-a atras atenţia. Ne u mărea de trei zile.

Papagalul sburase pe cuier. Yvo ne îl ţinuse la piept ca pe un odo Glontele care adusese moartea fe meii îndrăgostită de mare şi va poare, îi retezase şi cellalt picior...

Dumnezeule, Doamne, ce pacost căzuse pe capul meu ! Eram fără în doială un criminal.

Jos pe podea, într'un lac de sân ge, cald, se sbătea încă trupul Yvon nei ; în perete, într'o ramă scumpă poza Gloriei.

Intre acestea două, numai eu ne mernicul eram viu ; eu care le uci sesem pe amândouă...

CONST. ENE

CEAI, LA SANDA

(Urmare din pag. 5-a)

cel întrebat, ridicându-se şi pornind spre masă; îşi turnă un pahar cu vin, şi fiindcă Ioana trecu în acea clipă pe lângă el, închină: „In sănătatea ta, Ioana şi în a Corei". După ce dădu paharul peste cap, se îndreptă spre uşa care dădea spre bibliotecă. Vroia să iasă puţin din molima asta a râsului prea tineresc, din spumoasa bucurie pe care fetele o risipeau în fiecare gest. I-ar face atât de bine un vers trist din Verlaine sau din Laforgue, sau o pagină din acel turburător „Malte Laurids Brigge" al lui Rilke.

A deschis uşa şi a intrat în odaia semi-luminată, dar dintr'odată se opri: lângă fereastră, cu spatele spre el, Sanda şi Sorin stăteau îmbrăţişaţi ca după un lung sărut. Sanda privea în ochii lui Sorin, cu fruntea ridicată, care era ca o rană albă, în clipa asta dureroasă. Fără să mai stea o clipă, s'a întors şi dintr'un singur pas fu afară. Cu capul în piept se apropie de Petre, care nu bănuia nimic, glumind cu Ioana şi Cora. A luat o ţigare din cutia de pe masă, a muşcat din ea, a aprins-o şi se mira cum îi tremură mâna cu care ţinea chibritul. Apoi se lăsă pe scaun şi vru să se gândească la toate ce-le, dar nu putu să lege un gând. „Te doare capul?" întrebă Cora. „Da" întări el strivind ţigara în scrumiera plină de mucuri, „capul mă doare, Cora, nu vrei să-mi pui mâna pe frunte?" Degetele Corei erau subţiri şi călduţe ca o ploaie de vară.

Peste câteva clipe, Sanda urmată de Sorin, intră, ţinând în mână o mapă pe care o puse pe masă. Tudor se apropie de ea şi începu să o răsfoiască plictisit. „I-am arătat lui Sorin câteva reproduceri din clasici", explică Sanda inutil şi rece, „sunt foarte interesante".

Acum lumea se trăsese în colţuri şi vorbea mai mult pe şoptite, ca şi cum unul s'ar fi temut de celălalt sau de propria-i voce. Numai Sanda, râdea uneori zgomotos, exclamând: „Vai ce nostim".

Tudor s'a scuzat primul. După el a plecat toată lumea. In hall-ul larg, Sanda vorbea cu fiecare şi râdea la Cora şi la Ioana, rămânând apoi pe-un scaun şi mutându-se într'un fotoliu numai după ce a auzit pe stradă vocile, amestecându-se.

La o răscruce, omul care tăcea s'a desprins de grup, călcând din ce în ce mai iute, pierzându-se în beznă, cu gulerul paltonului ridicat şi cu pălăria pe ceafă.

Au început să se limpezească gândurile. Acolo, în trecut, pluteau umbrele, mai departe o vedea pe Sanda sărutându-l pe Sorin, pe Sanda privindu-l peste umărul lui Sorin, pe Sanda stând la fereastră şi uitându-se undeva, foarte departe. Apoi îi jucară înaintea ochilor cercuri galbene, cu surâsul Corei în ele şi cu buclele ei răsfirate pretutindeni.

A început să alerge, să sară peste bălţoacele ce se uscau; pe lângă el a trecut o maşină şi după aceia un tramvai. S'a oprit sub lumina nesigură a unui felinar, s'a răzimat de zidul unei case şi a scos un caet, un caet mărunt, mai mult un calendar de buzunar. In el însemna uneori câte-o frăşie de gând, câte-o idee; a scos creionul şi a şovăit. Apoi a scris cu slove tremurate şi mari: „16/III/193... Ceai la Sanda — petrecut admirabil".

După ce a pus caetul în buzunar, a pornit în susul străzii, cu paşi rari, fluerând o frântură de cântec. De departe răsbătea cântecul unei harmonici şi uneori pălea în bătaia vântului. Din case venea o lumină cernută ca prin sită, o lumină care era linişte şi calm; pe cerul înalt şi sticlos, luna creştea ca o enormă crizantemă.

ŞTEFAN BACIU

CRONICA DRAMATICĂ

Bucureşti

TEATRUL NAŢIONAL: „BLOCKHAUS", comedie în trei acte de TUDOR MUŞATESCU şi SICĂ ALEXANDRESCU

Viaţa modernă, pe care o ăim cu toţii, are multe părţi ai puţin plăcute decât ne par prima vedere. In special sismul de locuit în blockhausri, cu toate avantagiile ce le rocură, confort, igienă, etc., a-

Gr. Mărculescu

duce cu el o gamă întreagă de neplăceri pe care numai cei ncercaţi, ca să zicem aşa, le pot înţelege. Sau, ca să fim mai precişi, de care numai cei păţiţi şi pot da seama.

Vecinătatea, această minunată formă de trai în societate, care pare atât de poetică, — grădini alăturate, un gard comun, discuţii din prispele respectivelor case — din timpuri patriarhale, se transformă deodată într'un chin, când utilajul modern urcă la etaje nenumărate vecinătatea, desbrăcată de farmec şi sătulă până la exasperare de „gentileţele" reciproce ale conlocatarilor.

Micile incidente domestice, certurile neînsemnate, nervii fiecăruia, pasiunile variate ale unora şi altora, pentru radio, pian, mosafiri şi altele, îşi trimit ecourile inoportune şi supărătoare, până în auzul bietului vecin, care, firesc, ar vrea să fie străin de ele. Dar zidul e subţire şi zadarnic vrea să nu le bage în seamă. Ele se aud, te urmăresc, te obsedează. Şi bineînţeles, ajung să-ţi otrăvească viaţa.

Pornind de aci, d-nii Tudor Muşatescu şi Sică Alexandrescu au înjghebat comedia **Blockhaus**..

Acţiunea se desfăşură în două apartamente, concomitent — două apartamente vecine. Intr'unul locueşte d-nul Radian cu consoarta, în celălalt d-nul Ioanid cu consoarta.

Viaţa lor are comun numai blestemele pe care şi le-aduc unii altora — blesteme spuse în surdină sau cu glas tare, soţiei sau prietenilor, căci între ei, vecinii nu se cunosc — şi decurge lipsită de variaţii până când, veşnica poveste, — apare un amant: amantul d-nei Ioanid.

Acesta face legătura între cele două apartamente — respectiv familii, — datorită unor întâmplări mai mult sau mai puţin neverosimile.

Şi iată-i pe vecini, însfârşit împăcaţi. Îşi deschid o uşe în zidul despărţitor, duc viaţă în comun, în cinci, şi fiecare dintre soţi îl crede pe celălalt încornorat.

Dar, totul are un sfârşit pe lume : doamna Ioanid îl surprinde pe amantul ei într'o situaţie critică, împreună cu doamna Radian şi de-atunci, într'un ritm precipitat, urmează prăbuşirea lui Nicuşor Fulda, din rangul de amant — gelozia reciprocă a celor două doamne distrugând în câteva minute ceeace respectivii soţi n'ar fi isbutit să facă niciodată.

Lipsiţi de trăsătura de unire ce o îndeplinea acest Fulda vecinii se ceartă din nou, îşi aruncă în faţă cuvinte grele, se despart, hotărâsc să zidească uşa dintre ei şi piesa se termină într'un tam-tam grozav de tingiri şi vase lovite, radio pus să vocifereze, pianul zdrăngănind, şi aşa mai departe.

In fond, o comedie bulevardieră isbutită în linii generale care ar fi fost mult mai potrivită pe scena oricărui teatru dar nu a Naţionalului.

Cu această singură rezervă,

Marietta Deculescu

trebue să subliniem meritele autorilor de a fi conturat cu abilitate şi humor, părţile caracteristice vieţei de blockhaus, cu toate neplăcerile ei.

Ritmul comediei este susţinut în special de jocul actorilor, cari şi-au dat silinţa să armonizeze cât mai mulţumitor spectacolul.

D-nele Marietta Deculescu şi Eugenia Zaharia, în rolul soţiilor, au îmbinat feminitatea cu inteligenţa jocului, dovedindu-se perfecte eroine ale unor întâmplări hazlii pe alocurea.

D. Ionescu-Ghibericon s'a relevat într'un rol interesant, iar d. Mărculescu a jucat cu multă fineţă.

D. Pop Marţian (Nicuşor Fulda), a fost un element de atracţie al spectacolului, prin atitudinea d-sale degajată care ne-a răcorit.

D-na Natasa Alexandra a avut câteva replici interesante.

D. V. Enescu a condus spectacolul cu lăudabilă abilitate.

Comedia **Blockhaus** va face, probabil, serie, fiindcă în primul rând se adresează unui public care s'a arătat foarte dornic de întâmplări hilare, care să-l poată face, în decurs de câteva ore, să-şi uite necazurile de peste zi.

Au fost însă şi momente deplasate. După cum am spus, pe scena unui teatru de o mai mică importanţă ele nu s'ar fi observat. La Teatrul Naţional însă, au apărut într'un relief supărător, prejudiciind piesei atât de bine intenţionată.

VICTOR POPESCU

Cluj

„SAMSON", dramă de H. BERNSTEIN

Teatrul Naţional din Cluj a oferit de curând premiera unei drame faimoase din vastul repertoriu al lui H. Bernstein. **Samson** este o piesă mai veche a acestui autor fecund, care şi astăzi nu lasă să treacă anul fără o lucrare de teatru. Ea e construită pe îndelete, cu episoade numeroase şi cu discuţii prelungite până la istovirea interesului, de oarece aceste discuţii nu caută decât efecte de moment, de cari motivul dramatic al acţiunii s'ar putea lipsi. Pe vremea ei însă lucrul acesta supăra mai puţin. Poate că tot atât de puţin supăra şi evoluţia sinuoasă a conflictului.

Piesa e preţuită de actori şi regizori pentru scenele „tari", cum se spune în limbajul profesional, pentru momentele „teatrale" ce le cuprinde, şi mai ales pentru relieful puternic al personagiului principal, un fel de Samson modern, care se ridică din mediu umil şi parvine la bogăţie, la raporturi sociale alese şi se luptă cu o lume întreagă, aservindu-şi-o sau distrugând-o, pentru a ajunge la suprema cucerire râvnită: aceea a inimii femeii cu care, de formă, este căsătorit de mult.

Se cuvine să relevăm dela început, şi în mod general, grija dovedită de direcţia de scenă pentru interpretarea piesei.

In special, d. N. Voicu, în rolul titular, a dat o fericită întrebuinţare calităţilor dramatice de cari dispune, exprimând sobru dar masiv energia şi hotărârea bărbătească a personagiului interpretat. Totdeauna am susţinut că rolurile de dramă convin mijloacelor şi temperamentului d-sale şi de astă dată am avut o nouă confirmare a acestei credinţe.

De asemenea d. Sandu Rădulescu, în rolul tânărului de bani gata, uşuratic şi monden, a avut o interpretare plină de umor şi de vervă tinerească, dând astfel personagiului un deosebit farmec şi un pronunţat relief comic.

In rolul soţiei, d-na Maria Cupcea a avut distincţie şi acel aer de melancolie care caracterizează o fiinţă lipsită de bucurii reale în viaţă, dar jocul subtil de atitudine ambiguă din actul întâi i-a scăpat.

Am apreciat concepţia justă şi stăpânirea de sine a d-nei Jeny Moruzan, într'un rol cu bogate aspecte, precum şi ţinuta corectă, eleganţa în îmbrăcăminte şi naturaleţea d-lui G. Aurelian.

Perechea comică a părinţilor a fost interpretată de d-na L. Bulandra şi d. M. Mateescu. Dacă d. Mateescu a fost fără cusur, d-nei Bulandra, care studiază rolurile şi le interpretează cu multă technică, de astă dată i-am reproşa o oarecare exagerare, în rolul unei persoane care-i ridicolă fără să fie şi vulgară.

Intr'un rol episodic, d. H. Cristea corect ca totdeauna.

Director de scenă a fost d. N. Voicu.

OLIMPIU BOITOŞ

Cinematografele

SCALA: „VALSUL NEMURI TOR"

De bună seamă, Americanii s'au dovedit în ultimul timp cam lipsiţi de inspiraţie în ceeace priveşte subiectele filmelor realizate de ei.

Extenuaţi, poate, de eforturile depuse spre a găsi scenarii cât mai trăznite şi mai originale, ei dovedesc în ultimul timp o oarecare lipsă de inventivitate care le-ar putea fi folositoare, dacă nu şi-ar fi îndreptat inspiraţia înspre genul şi mai perimat al decedatelor filme vieneze.

Săptămâna trecută, cinematograful Carlton ne-a prezentat o comedie americană, care nu era altceva decât o serie de încurcături provocate de diverse confuzii de nume, cărora naftalina cu aspect de zăpadă, costumele şi strigăturile tiroleze nu puteau decât să le dea o mai evidentă notă comună cu atât de cunoscutele filme austriace interpretate de Liane Haid, Hans Moser, Gustav Fröelich şi ceilalţi.

Acum, cinematograful Scala, nevrând să se lase mai prejos, prezintă un alt film de atmosferă austriacă, un fel de vieaţă romanţată a lui Johann Strauss, din care nu lipsesc valsurile, halbele de bere, birjarii melomani şi cârciumarii graşi bine dispuşi.

Un astfel de film poate să nu plictisească dacă este realizat de un **foarte bun regisor,** în Austria, în mijlocul naturei, cu interpreţi cari să fie adevărate tipuri de Austriaci. Dar, realizat în mijlocul unor simple decoruri de carton, cu interpreţi care încearcă să-şi ascundă naţionalitatea sub favoriţi şi ochelari şi care par ridicoli, cântând un vals de Strauss cu cuvinte englezeşti, filmul pare atât de fals, încât nu poate place. Doar două momente din film sunt mai interesante, — scenele în care ne este prezentat chipul cum se inspiră Johann Strauss pentru a compune două din valsurile sale — dar şi aceste scene au fost atât de des întâlnite în filmele austriace, înât chiar dacă sunt bine realizate, tot nu mai pot entuziasma.

Restul filmului e o foarte banală poveste de dragoste în care două femei sunt puse pe mari sacrificii pentru a asigura fericirea bărbatului iubit. Şi cam asta e tot.

Fernand Gravey face şi în filmul acesta impresia că poate da mult mai mult, dar că nu a încăput încă pe mâna unui bun regisor american. Luise Rainer, mai reţinută decât în celelalte filme ale ei, scoate din rolul ei tot ce se poate scoate, mai mult chiar decât au dorit-o poate regisorul şi scenaristul. Lionel Atwill şi Hugh Herbert sunt corecţi în două roluri secundare.

ARPA: „ZORRO"

Cine vrea să-i placă filmul dela Arpa, trebue să lepede la intrare orice aer de om inteligent şi cu bun simţ, să cumpere dacă se poate, un cornet cu seminţe şi să-l simpatizez neapărat pe Zorro.

Să nu cumva să se întrebe spectatorul de ce isbuteşte în totdeauna Zorro cu un biciu şi două revolvere, să înfrângă 20 de oameni înarmaţi până în dinţi, că atunci piere tot farmecul filmului.

Să nu privească prea atent luptele de pe stradă, care abundă în film, fiindcă va vedea că ele nu sunt decât repetarea primei scene de felul acesta. Intr'un cuvânt, să nu se întrebe nimic spectatorul, şi să urmărească, cu sufletul la gură, acţiunea după ecran. Iar, când partea I-a se termină tocmai acolo unde e filmul mai interesant, să înjure şi să mai dea doi poli ca să vadă şi partea II-a. Nu strică în unele momente, să-ţi aminteşti de filmele care i-au entuziasmat pe înaintaşii noştri.

RELUARI:

Cinema „Select" : „Colivia de aur".— Un film ratat pe care doar interpretarea îl mai salvează. Şi totuşi subiectul era interesant, dar nu prea verosimil. Fericirea a doui oameni nu poate fi niciodată totală, când între ei va fi întotdeuna umbra unui om. Niciodată n'am întâlnit un titlu mai nepotrivit ca titlul filmului dela Select.

Cinema Regal : „Victoria, regina Angliei".— Filmul prezentat anul trecut de cinema Scala, de astă dată în versiune colorată. Un documentar istoric reuşit şi un Adolf Wollbrück mai bun decât în filmele germane.

TRAIAN LALEŞCU

Lângă vatra amintirii...

Lângă vatra amintirii, stau de vorbă cu'n tăciune
şi'mpletesc cununi de gânduri, pentru tine, Moş Crăciune.
In această seară sfântă, când cobori cu sacu'n spate
să ne-aduci pe lume raiul de lumini şi bunătate,
când răsună zarea toată de cântări şi de colinde,
şi'n lumini scânteetoare vârful brazilor s'aprinde,
când copii cu ochi de floare, te aşteaptă să-i mângâi
îmi răsare 'n gând căsuţa unde te-am văzut întâi...

...Stam cu fruntea 'n poala mamei... Ea-mi spunea cu glas de zână,
cum veni Isus pe lume, într'un staul dela stână...
Când, deodată, răsunară paşi în tindă, şi'n odae
ai venit tu, Moş Crăciune, luminos ca o văpae...
Era plin de flori şi daruri, sacul tău, şi glasu-ţi dulce,
semănă cu glasul tatei ce plecase să se culce...
Vai, ii luaseşi, — din greşală, — haina lui de sărbătoare !
şi zâmbeai tot ca şi tata, c'un surâs plin de'ntristare...
...Când cu vocea 'nfiorată, te-am rugat să mai rămâi,
tu te-ai dus, lăsându-mi raiul de lumini la căpătâi...

Mai târziu, de când pornit-ai dela noi prin vânt şi ger,
îngerii l-au luat pe tata şi l-au dus la ei în cer...
Şi de-atunci, tu, Moş Crăciune n'ai mai vrut să vii vr'odată
să mai verşi în casa noastră bucuria ta curată.
De-atunci, trişti se scuturară anii mei pe-a vieţii cale
cum se scutură în toamnă, lumea frunzelor, în vale...
Tristă e căsuţa noastră şi oftează biata mamă
ascunzându-şi chipul palid şi ochii umezi în năframă...

...Unde eşti copilărie ? ...Unde-i vremea fericită
când mi-ai revărsat în suflet bucuria ta vrăjită ?
Unde-i primăvara vieţii, blândă ca o rugăciune ;
Unde-mi sunt caldele vise ? Unde eşti tu, Moş Crăciune ? ! ?

ELVIRA ZAMFIRESCU

FAPTE ISTORICE

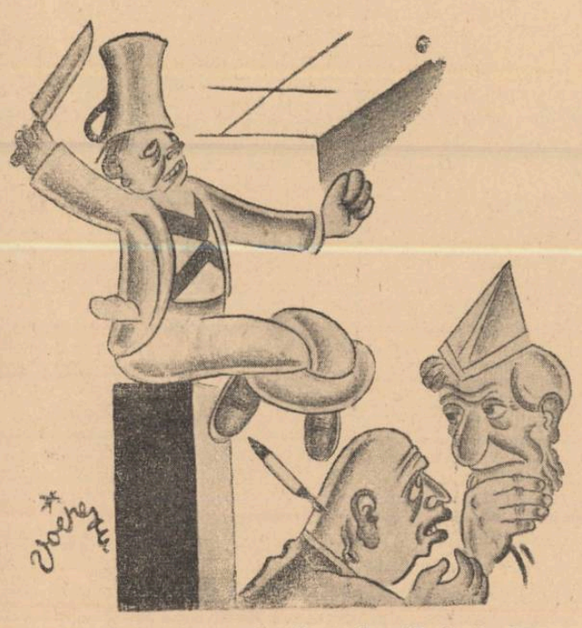

— Ce face acolo Alexandru Machedon?
— Nu vezi?, taie nodul gordian.

PROFESIONIŞTII

De ce ţi-ai bătut cuiul ăla 'n cap?
— Am fost angajat cuier într'un vestiar.

DISTRACŢII

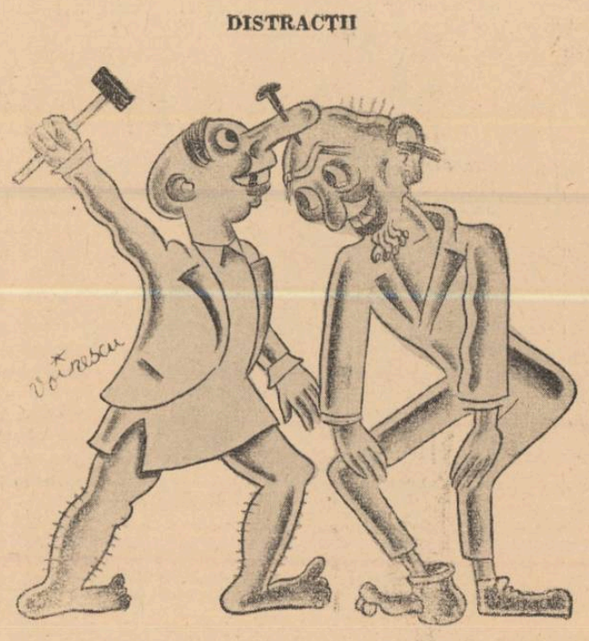

— Nu bate strâmb, că-mi deranjezi ideile

WILHELM TELL

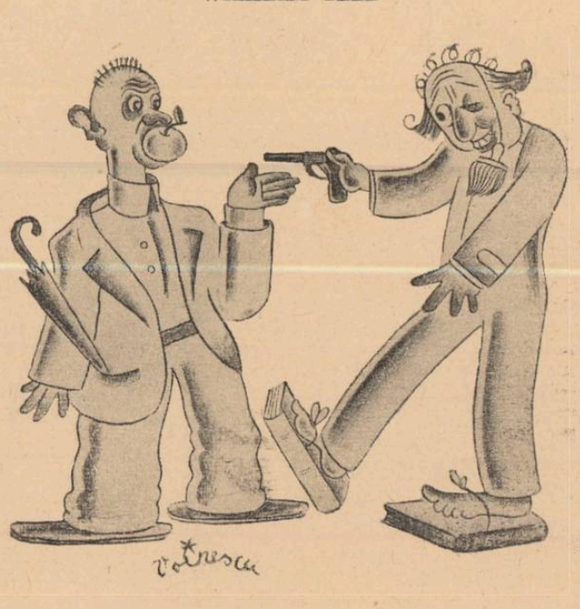

— Ţine-l bine, că trag!

Literatură, artă, idei...

Tâlcul unei sărbătoriri

Intelectualitatea românească, scriitori, profesori universitari, artişti şi conducători ai instituţiilor de cultură au sărbătorit Miercuri seara, în sala restaurantului Athénée Palace, pe profesorul universitar, scriitorul şi actualul ministru al muncii şi ocrotirilor sociale, d. Mihail D. Ralea. Sărbătorirea a fost un rar prilej de a se strânge la un loc tot ce poate înfăţişa mai ales activitatea de cultură în viaţa naţională de azi. Au vorbit, desbătând ideile care au plămădit personalitatea profesorului Mihail Ralea şi dând mărturii pentru un temperament şi un caracter frumos, d-nii: prof Rădulescu-Motru, din partea Academiei române, prof. C. C. Giurescu, în numele facultăţii de litere şi filosofie, Ion Marin Sadoveanu, *din partea ministerului artelor,* prof. C. Stoicescu, *pentru universitatea din Capitală,* prof. Al. Rosetti, *în numele „Fundaţiilor regale",* Liviu Rebreanu, *în numele „Societăţii scriitorilor români",* prof. Andrei Oţetea, *(universitatea din Iaşi),* D. D. Roşca *(Cluj),* prof. Tudor Vianu, *în numele universităţii muncitoreşti,* Camil Petrescu, *în numele „Revistei Fundaţiilor regale",* C. Vişoianu, *în numele revistei „Viaţa Românească",* Octav Botez, *în numele vechilor colaboratori dela „Viaţa Românească",* Păstorel Teodoreanu, *în numele colegilor dela liceul „Internat" din Iaşi.*

In aceste discursuri de frumoasă autoritate s'au exprimat îndreptăţite cuvinte de elogii pentru sărbătorit, dar s'a făcut şi o interesantă analiză a vieţii intelectuale româneşti, desvăluindu-se neajunsuri, propunându-se remedii, exprimându-se nădejdi, pentru o epocă de supremaţie a spiritualului. In deosebi s'a pus în lumină condiţia superioară a d-lui Mihail D. Ralea, care este profesor şi scriitor şi în acelaş timp ministru, adică om de fapte.

Dela omul de fapte se aşteaptă ajutorul ce trebue dat intelectualului român, cărturarului a cărui stare nu corespunde în planul social rangului cuvenit. Inaugurarea unui regim de demnitate pentru scriitorii români, — a spus d. Liviu Rebreanu, va fi una din cele mai mari fapte ale d-lui Mihail Ralea, care va deschide o epocă nouă în literatura românească. In acelaş sens d. Camil Petrescu a luminat rolul deosebit al d-lui Ralea, de a organiza nu numai munca manuală, dar şi munca intelectuală, ca pe o structură esenţială în viaţa naţiunii.

In acelaş ordine de gândire, d. Vişoianu a arătat că d. Mihail Ralea are în viaţa noastră intelectuală modernă, funcţia de a creia mediul de formare al „omului cultivat", ca tip de om nou cerut de duhul renaşterii ţării.

Răspunzând acestor consideraţii de doctrină cari stau la baza unor realizări practice decisive, d. Mihail Ralea a spus că tâlcul sărbătoririi este cu atât mai mare cu cât ea nu s'a oferit omului de fapte ci cărturarului.

Primatul intelectualului este o cerinţă din ce în ce mai vie a vremurilor noastre de refacere, după frământările sterpe, ale

D. Mihail Ralea

anilor de supremaţie a politicului, a pasiunilor şi agitaţiilor. Este astăzi timpul să se dea cinstirea cuvenită omului de meditaţie şi creaţie. Trebue restaurată în ordinea publică armonia vieţii sufleteşti, trebue sa se integreze iubirea de adevăr poste golul credinţelor oarbe şi al erorilor violente. Raţiunea şi conştiinţa lucidă să înlocuiască misticismul primejdios. In locul forţelor turburi trebue, spre consolidarea unei renaşteri naţionale, instaurată ideea de civilizaţie şi de umanitate, iubirea generoasă a omului şi a vieţii. In sensul acestor idei, declară d. Mihail Ralea, şi-a îndreptat gândirea ca teoretician şi şi-a organizat realizările ca om de fapte.

Răspunsul sărbătoritului a fost întâmpinat cu aplauze călduroase, în semn de preţuire şi simpatie, dar şi de adâncă nădejde că într'adevăr, prin sprijinul dat de d. ministru Mihail Ralea, vor începe vremuri de o mai mare cinstire a vieţii şi operei scriitorilor.

Şezătoarea scriitorilor tineri la Cluj

Duminică, 5 Martie, la orele 11 dimineaţa, va fi în sala Teatrului Naţional din Cluj, a treia şezătoare a scriitorilor tineri, organizată de „Asociaţia scriitorilor români ardeleni", şi de „Universul literar".

Şezătoarea va fi deschisă printr'un „Cuvânt introductiv", al d-lui VICTOR PAPILIAN, preşedintele „Asociaţiei scriitorilor români ardeleni", după care va urma conferinţa „Literatura şi scriitorii tineri", a d-lui VLADIMIR STREINU.

Vor citi apoi din operele lor scriitorii: Victor Popescu, Constantin Fântâneru, A. Negură, Ştefan Baciu, Traian Lalescu, Gh. Axinteanu, Leonard Dionarius, Virgil Carianopol, Paul Constant, V. Copilu-Cheatră, Severineanu, M. G. Samarineanu şi Radu A. Sterescu.

Intrare: Loja I, 150 lei; II, 100 lei şi bilete cu 30, 20, 10 lei.

De vânzare la cassa teatrului.

A APĂRUT în colecţia „Universul literar"

BISERICA NEAGRĂ

de VICTOR POPESCU

Cuprinde următoarele 7 nuvele:

Biserica neagră
Toamnă gri
Ileana Comşa
Un ideal
S'a prăbuşit un vis
Tamara
Mărturisire

PREŢUL LEI 50—

De vânzare la toate librăriile din ţară

Alkestis, dramă în trei acte de Dan Botta

In colecţia „Universul literar", a fost angajată spre a fi tipărită drama în trei acte „Alkestis", a d-lui Dan Botta. Reprezentant în literatura de creaţie, al celui mai pur clasicism, d. Dan Botta este un scriitor de o înaltă cultură umanistică şi de o gândire originală şi amplă. Autor al volumelor: „Eulalii" (poeme); Limite (studii); Comedia fantasmelor (dramă), prin Alkestis, drama pe care o tipăreşte colecţia „Universul literar", d. Dan Botta ne dă una din cele mai adânci interpretări ale mitului morţii, din tragedia greacă.

Dan Botta

Volumul va fi ilustrat de d. Geo Zlotescu, şi va fi fără îndoială o carte strălucită ce va împodobi vitrinele în primăvara aceasta.

Lămuriri pentru „Premiul cititorilor"

In legătură cu premiul de 5000 (cinci mii) lei, instituit de „Universul Literar" pentru cea mai bună analiză critică a personagiilor:

IKI IANKEL, din romanul FUNDACUL VARLAMULUI, de Ionel Teodoreanu (ed. „Cartea Românească") şi

2) MOIŞE DINERMAN, din romanul DOUA CHEMARI, de Octav Dessila, (ed. „Cartea Românească"), dăm următoarele lămuriri:

Lucrarea va fi o singură compoziţie. Ea nu va consta însă neapărat dintr'o paralelă, — asemănări şi deosebiri — între cele două personagii. Analiza se va face şi prin raportarea tipurilor la mediul lor social.

Dealtminteri scopul premiului este de a cerceta modul cum judecă publicul mare operele cari zugrăvesc tipuri din viaţa modernă.

Lumină tristă, versuri de Traian Lalescu

Colecţia „Universul literar" va tipări volumul de versuri „Lumină tristă" de Traian Lalescu. In lirica tânără de azi, numele d-lui Traian Lalescu este de proaspătă apariţie. El a fost întâlnit în paginile revistei noastre, iar confruntarea cu publicul a făcut-o la şezătorile scriitorilor tineri, organizate de revistă, unde d. Traian Lalescu a avut totdeauna un categoric succes.

Volumul „Lumină tristă" aduce o sensibilitate nouă, caldă şi sinceră, şi prin publicarea lui vom dărui o carte aleasă.

Amintirea lui Charles Péguy

Datorită îngrijirii pioase a câtorva prieteni şi admiratori, solidarizaţi prin legături indestructibile, în acelaş cult de ferventă recunoştinţă pentru gândirea generoasă şi binefăcătoare a unui

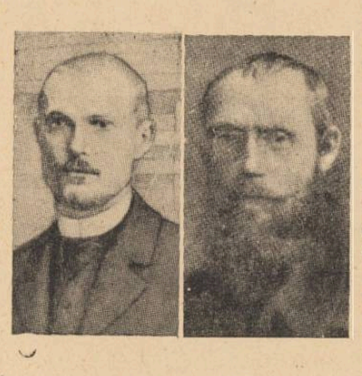

Charles Péguy
la vârsta înfiinţării „caetelor" şi în ajunul războiului (dreapta)

mare dispărut, o placă comemorativă aşezată pe faţada unui modest birt de cartier, pe una din uliţele strimte şi întunecoase din preajma Sorbonnei, va aminti trecătorilor că acolo a fost pe vremuri, între 1900—1914, redacţia faimoaselor „Cahiers de la Quinzaine", înfiinţate şi conduse de Charles Péguy până în ziua mobilizării lui, zi dorită, aşteptată cu nerăbdare de acest şef şi conducător de oameni prin vocaţie.

Se cunoaşte sfârşitul tragic şi eroic al scriitorului catolic Charles Péguy, pe frontul Marnei, în 1914 şi pierderea ireparabilă încercată, prin moartea lui, nu numai de Franţa catolică dar de cultura franceză şi prin ea, de aceea universală.

După încetarea apariţiei „Caietelor", odată cu războiul şi cu moartea înfiinţătorului lor, fosta încăpere unde veneau odinioară cei însetaţi de idei pure şi de metafizică a slujit pentru un scurt răstimp, de spălătorie, apoi, câţiva ani, un armean a vândut acolo iaurt şi după el, mai puţin norocos, un român n'a putut rezista decât trei luni, deschizând un birt. Ultimul locatar, un chinez întreprinzător, a isbutit să se menţină mai mulţi ani, trăind de pe urma restaurantului instalat în fosta redacţie.

In acest timp gloria lui Péguy n'a încetat să crească. Cu cât trece timpul, opera lui devine mai actuală, mai necesară. Sinceritatea robustă, mişcător omenească a glasului acestui scriitor, nefalsificat prin artificii literare, nu poate fi pusă la îndoială. De aceea scrisul lui va şi găsi mereu drumul înţelegerii şi al pătrunderii de-adreptul în sufletul celorlalţi.

Felul în care scria Péguy i-a adus reputaţia de rară originalitate şi admiraţia unanimă a cititorilor: stufos şi spontan, de o putere expresivă uimitoare, de o libertate şi siguranţă a sintaxei care leagă, peste aluviunile parantezelor revărsate pe pagini întregi, şirul neîntrerupt al ideilor, printr'o necontenită revărsare asupră-le.

A fost relevată analogia izbitoare a stilului lui Péguy, cu desvoltarea tematică a scriiturei simfonice; se ştie, deasemeni, mlădierea-i unditoare, sugerând atât de bine ţâşnirea neîntreruptă şi viaţa ideilor la înc tul şi în mersul lor tumultos, degrabă decât rezultatul fin potolit al limpezirii lor; în s şit profunda originalitate a lului acesta, despre care mă

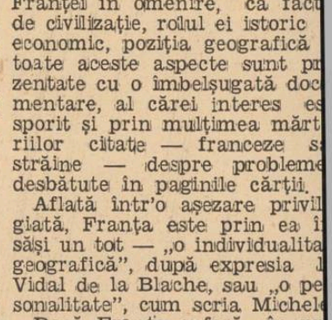

Fosta redacţie a revistei „Cah de la Quinzaine", ajunsă as restaurant

risea chiar Péguy: „Slavă D nului, chiar de-aş vrea, mi-e neputinţă să scriu un rând a nim. Tot ce scriu e semnat, ch de n'ar fi sămătura numelui la sfârşitul ultimului rând. Se nătura e pretutindeni. Nici n nevoe să fie vre-o semnăt jos, într'un colţ.

E semnat pretutindeni în ţe tul însuşi. Nu e un fir din care să nu fie semnat".

INSEMNARI DESPRE WILLIAM BUTLER YEATS

Destăinuiri preţioase cu privire la marele poet irlandez, despre a cărui importanţă, în lirica europeană modernă, am scris şi noi cu prilejul morţii lui recente, am citit de curând în „Les Nouvelles litteraires", sub semnătura d-lui Georges Cattaul, care a avut prilejul unor lungi tăifăsuiri cu W. B. Yeats. Despre iniţierea poetului în misterele şi practicile religioase din Extremul Orient, autorul acestor amintiri scrie următoarele:

„...Dincolo de tutelara Erin (Irlanda), mereu de dincolo de mări, un alt ţinut îl atrăgea pe Yeats. Altă rasă, alt mister, alţi magi.

India, această Irlandă a Asiei, cu epopeile ei religioase, iniţierile ei, *Mahatma* şi *Yoghii* ei. De când era adolescent, visa „să-şi priponească luntrea-i solitară pe plajele unei insule unde liniştea picură din crengile groase".

Pe când compatriotul lui, James Stephens se lăsa sedus de filosofia *Zen*, emanaţie chineză a budismului, Yeats se iniţia în înţelepciunea contemplativă a *Yoghi*-lor.

„Nu cred, mă încredinţa el, în practica şi în filosofia aceleia pe care ne-am înţeles să o numim *Magie*, pe care eu trebue să o numesc evocare a spiritelor, fără să ştim totuşi ce sunt spiritele; cred că noi posedăm putinţa de a creia iluzii magice; cred că noi avem viziuni, intuiţii ale Adevărului, în adâncurile conştiinţei, când suntem cu ochii închişi. Cred în trei doctrine care ne-au fost transmise din epocile primitive şi care au fost temelia practicilor magice, anume: că graniţele spiritului nostru sunt mişcătoare, că spiritele pot comunica, sufletele pot comunica, se pot prelinge, ca să spun aşa, unul în altul, creind sau relevând o energie unică; apoi, că hotarele memoriilor noastre sunt mişcătoare şi că toate memoriile noastre participă la o mare memorie, memoria naturii însăşi; că acest mare suflet şi această mare memorie pot fi evocate prin simboluri".

UN PORTRET AL LUI FLAUBERT

Dintr'o serie proectată de studii şi portrete ale „Marilor Normanzi", d. Jean de La Varende, scriitorul care şi-a întemeiat o reputaţie de invidiat, ca povestitor şi romancier, — deşi de dată recentă — cu cele două romane **Nez-de-Cuir, gentilhomme d'amour,** şi **Le Centaure du Dieu,** a publicat de curând, un „Portret al lui Flaubert", în tonuri de un realism adeseaori crud. Aceste rânduri care-i evoacă făptura fizică, de pildă, sunt departe de a constitui o aureolă postumă pentru amintirea autorului **Educaţiei sentimentale:**

„Nu i se cunoaşte decât chipul lui dela bătrâneţe; să mai spunem că pe acesta îl cunoaştem bine; că figura lui mare, plină de bunătate, este familiară; faţa lui largă face parte din patrimoniul rouennez, ca şi Marele Orologiu sau colina dela Bonsecours. La prima vedere simpatică, liniştitoare, confortabilă. Numai când începi s'o examinezi de aproape, te nelinişteste.

Jean de La Varende

Observi cum se amestecă în ea oedemul cu grăsimea sănătoasă. Ochiul e bulbucat; se resimte de oboseala prea lungilor lecturi, şi de slăbiciunile unei inimi prea împovărate. Obrajii-i atârnă. Fruntea, deja pleşuvă, îi luminează faţa: era cât pe ce să scriem, luaţi de îndemnul obişnuinţei: **„îi luminează nobil"...**

Ei bine, nu! Căţuşi de puţin... i-o luminează **melancolic...** ca un semn al vârstei şi al artritismului. Fruntea asta nu-i dintr'acelea care inspiră puţin spaimă, prin povârnirea şi verticalitatea lor, prin masa cerebrală boltită deasupra ochilor. Unele frunţi au forme dintre cele mai sugestive, ca mărime, hotărire, autoritate; dintre cele care intimidează mai mult. Nu este şi cazul acestei frunţi pe care ne-o revelează cutare desene ale lui Balzac. Trebue să fi încercat o deziluzie acei cari-l vedeau pe Flaubert când se descoperea, fiindcă arcadele proeminente ale sprincenelor făgăduiau mai mult. Fruntea lui e dintre acelea cărora li se spune imaginative, mai mult vastă decât înaltă.

Părul, dat pe spate, pe care şi-l purta foarte lung ar fi cerut multe îngrijiri ca să nu pară neorânduit sau îndoelnic în ce priveşte curăţenia...

Aruncătura pe spate a pletelor e îndrăsneaţă; păstrează sensul, gustul **coamei,** scumpă artiştilor, dar îi lipseşte îmbelşugarea: leul îşi supravieţuieşte".

„Calendar vechi", roman de Ştefana Velisar

Cititorul bun îşi are educaţia literară astfel făcută încât la un început de primăvară cum este acesta de acum, se deşteaptă în el o năzuinţă intimă după poezie, după acele cărţi „surpriză" ce răsar ca un pom în floare, pe pământul negru.

Ştefana Velisar
şi Ionel Teodoreanu

Nimic nu se iroseşte din lectura unei astfel de cărţi, fiindcă ea nu cade la întâmplare în mâini, ci este dorită, visată.

Cartea „pom înflorit" a acestei primăveri credem noi că va fi *„Calendar vechi"*, roman de Ştefana Velisar. Cine este Ştefana Velisar ? Cu acest pseudonim iscăleşte romanul „Calendar vechi", d-na *Lily Teodoreanu,* soţia romancierului *Ionel Teodoreanu.* Am avut prilejul să citim opera în manuscris şi suntem în măsură să afirmăm că marea curiozitate de a şti cum se înfăţişează un roman scris de soţia aceluia care a creiat „Medelenii" cu tipurile „Olguţei" şi al „Monicăi", — va fi satisfăcută în mod cu totul favorabil. „Calendar vechi" aduce daruri alese de fineţe, de lirism discret, de suav parfum al interiorizării. E o poveste de iubire pură şi cucerîtoare.

PAUL BUJOR

In volumul *„Indurare"* de Paul Bujor, tipărit de „Cartea Românească", sunt următoarele nuvele şi schiţe: „Mi-a cântat cucu'n faţă", „Puteri ascunse"; „Din întuneric"; „In dimineaţa anului nou"; „Schiţă din Dobrogea"; „Suflete chinuite"; „Revelionul"; „Indurare"; „Gheorghe a Paraschivei" (după 40 de ani); „Măcar o lăcrimă"; „Unul după 1907"; „Ce poate face iubirea şi credinţa într'un ideal"; „Bărbuţă lăutaru".

MAI FRATE, POEM DE GEORGE GREGORIAN

In numărul pe Februarie al revistei „Gândirea", d. George Gregorian publică următoarea admirabilă poezie întitulată „Măi frate" :

Şi iată-ne în capătul de ani din spre veci.
Cuprinsul, pe-aproape, coteşte'n nimic.
In câmpul de taine melcuirăm poteci
Sâcâit fiecare în trupul său mic.
Ascult, limpezesc din visul înalt
Rostogolul de lume cu marginea 'n stânci.
Scrâşnetul unuia se repede'n ce lalt
Şi tot pământul e pretutindeni în brânci.
O, cum, biata slovă să mi-o fac auzită,
Că'n drumul de piatră spre cal ea de stele
O luptă doar e: Cu'ntunericul dintre ele.
Restul o floare şi-o grână dos pită.
N'aş mai urca să-i spun domnule, nimănui ?
Să-l strig: Măi frate !
Să-i strâng la piept inima ce-o sta ca un pui,
Să-i cânt şi s'o leagăn sub tăiş urile'nserate.

Poşta redacţiei

I. P. Cruşova. — „Indrăsnesc, spuneţi d-voastră, să-ţi scriu şi să te *plictisesc cu talentul meu".* Protestez cu hotărîre împotriva acestei afirmaţii şi mai cu seamă împotriva finalului ei.

Chestia cu dama şi cu *tipul* ar merge la „Tiribomba" dacă această căutată revistă ar mai apare.

Folosiţi apoi anumite interjecţii turceşti care în revista noastră nu au ce căuta.

Şt. Tv. —

GENEZA

Din substanţă mă nasc, cresc
Cu substanţă mă transform
Una sunt, decât voiesc
Astfel legii mă conform.
Viu sunt, mişc; mort, repaos
O substanţă este 'n haos.

Căutaţi să înlocuiţi haosul din poezie cu substanţa din care vă „transformaţi".

V. Aurelian. — Aveţi humor. Prea eftin însă. Mai încercaţi.

Gh. Bradu. — Multă simţire. Perseveraţi.

A. Vegeman. — „Bucăţile" ca să fie publicate trebue să fie bine scrise, indiferent dacă hârtia e liniată sau neliniată. „Distanţele în margini" după voie, în cazul d-voastră cât mai mari. Acelaş lucru pentru un volum.

I. I. Drăgan. —

Din culmea dealului înaltă
Privesc; admir; gândesc mai des
La fenomenele continui
Ce se petrec în univers.

Faceţi o ascensiune pe munte şi trimiteţi-ne rezultatul în versuri.

Mircea Papadopol. — O imagine frumoasă. Mai trimiteţi.

Const. St. Popescu-Cernica. — Exercitaţi-vă pana scriind romanţe... pentru mai târziu.

D. Văsernean-Constanţa. — Scrieţi la maşină. Scrisul dvs. e ilizibil (ca caligrafie ar zice d. Jakotă). N'am înţeles nici semnătura.

Costea Lucian. — Nu vă pot da niciun îndemn. „Poveste de demult" nu mă edifică asupra aptitudinilor d-voastră poetice.

Em. Orlean. — Aveţi autorizaţie pentru traducere ? Altfel nu se poate publica.

Gh. Bileriu. — O întâmplare care interesează pe amicii dvs. dar care nu poate fi prilej de literatură.

Silviu Nereanu. — Am primit cele două poezii.

Adrig, — Aveţi frumoase calităţi. Lucraţi serios şi evitaţi locurile comune şi artificiile.

C. Leandru. — Mai trimiteţi. O singură poezie nu e suficientă spre a ne face o părere.

Viorel Doină. — Prea vizibile numele unor recente lecturi din Eminescu.

T. C. O. — Treceţi pe la redacţia noastră şi adresaţi-vă celui ce se ocupă de această rubrică.

Gheorghiţă.—Promiţător. Răbdare şi muncă.

— r. st. —

Bibliografia redacţiei

CĂRŢI.

Ştefan Tătărescu: Contribuţi uni germane la unirea Princi patelor (Deutsche Beiträge zu de Vereinigung der Fürstentümer) Bucureşti. Tiparul „Cartea Românească", 120 pg.

D. St. Rădulescu: Popa Borcea, opt tablouri. Bucureşti. A doilea volum de humor al bibliotecii „Vremea", 112 pg., 15 le

Constantin Turtureanu: In vâltoarea războiului (1914-1919) amintiri. Cernăuţi. Tip. „Litera Românească", 1938, 174 pg. 60 lei.

Liviu Marian: Activitatea mea publicistică (1904—1934). Chişinău. Tipografia „Tiparul Moldovenesc", 1938, 12 pg.

G. T. Niculescu-Varone: Cei mai de seamă folklorişti români (bibliografie), cu o introducere despre specificul nostru naţional. Bucureşti. Tip. ziarului „Universul", 1938, 48 pg., 20 lei.

G. T. Niculescu-Varone: Bibliografia poeziei noastre populare (folklor român versificat, cuprins în volume şi broşuri: 1936—1937). Bucureşti. Tip. ziarului „Universul", 1938, 16 pg., 10 lei.

St. S. Burada: Dansul lumii. poezii. Roşiorii-de-Vede. Tip. „Lumina Poporului", 1938, 76 pg., 20 lei.

St. S. Burada: Popas lângă un boschet, poezii. Roşiorii-de-Vede. Tip. „Lumina Poporului", 1937, 72 pg., 30 lei.

Dr. Alexandru E. Russu: Magnetoterapia. (Tratamentul prin influenţă magnetică, discuţiuni şi experimentări). Bucureşti, 1939.

REVISTE.

Meşterul Manole. Anul I nr. 2, Februarie 1939. Revistă lunară de literatură. Colaborează: Grigore Popa, Ovid Caledoniu, V. Beneş, Aurel Marin, Ion Aurel Manolescu, Vintilă Horia, Miron Suru, Mihail Chirnoagă, Ion Şiugariu.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 44908 - 938

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Înscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE : Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

TELEFON; 3.30.10

ANUL XLVIII • Nr. 9
SAMBATA 4 MARTIE 1939

Redactor responsabil : MIHAI NICULESCU

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ IAȘI

ntre Dunăre și Mare

(O carte dobrogeană)

de EMANOIL BUCUȚA

Porniserăm zilele trecute să căutăm o cetate veche. Eram e niște drumuri, unele cu piatră albă dedesubt, ca în zilele omanilor, iar altele de pământ negru, parcă adineauri răsolite de copitele de cai mărunți ai oamenilor stepei. Ceața e ridica din Mare. Ne găseam în Dobrogea, țara dintre ape, a o toartă a întregului pământ românesc, lustruită și păsrată de istorie. Un om ne însoțea, care-și trăise toată viața e aceste locuri și ne lămurea despre vremuri și despre oaeni. Ni se părea câteodată că, la vorba lui, deși mai condaserăm pe acolo de atâtea ori, lumi de lumi, așa cum le șezaseră în straturi secolele, ieșeau din necunoscut ca să e întâmpine, se luminau o clipă și se întorceau din nou în niștea de unde le chemase. Mergeam poate alături cu înuși glasul locurilor.

Mă gândeam că suntem îndemnați de obiceiu chiar cei are știm și iubim Dobrogea, s'o credem un ținut așa cum eografia și istoria ni-l țin proaspăt în amintire, cu trăsături semenea și fără mari schimbări în înfățișarea lui. Iată malul Mării, jos peste tot și tras cu linia; munții, niște biete dealuri oase de vechime până la temelie, așa că abia au rămas de 00 sau de 300 de metri; Dunărea coborând încet spre vărare aceleași ape lenește scăzute și umflate fără pricină, de nîmplări ale văzduhului petrecute la mari depărtări; uscaul, o câmpie cu apă puțină, bătut de arșiță vara și de viscole lbe iarna; locuitorii, pe lângă băștinașii Români pomeniți ncă din cronici, suflete călătoare alergate din cele patru unghiuri, spre acest gol, care fusese numai drum de oști și săașe de cetăți.

Câtă nesfârșită felurime se ascunde însă sub aceste câeva trăsături mari, care a uimit încă pe călătorii de pe vreuri, și câi farmec, de care sunt pentru totdeauna cuceriți unoscătorii de astăzi! Dobrogea nu este una singură, și fiecare poate să afle, în cine știe care din ele, ceva care să-i vorbească sufletului și să-l lege. Să lăsăm deoparte pe Ovidiu, care a vrut s'o pecetluiască pentru totdeauna ca pe un pământ de lacrimi și de surghiun, și i-a dat fără voie, amestecându-se în țărâna ei, o ultimă strălucire clasică. Niciodată harfa poetului roman, între ale cărei coarde se întâlneau figurile mitologice ale metamorfozelor și amorașii încovoiați sub lanțuri de trandafiri, nu fusese zguduită ca aici de dureri omenești și de strigătul ființei în singurătate. Versificatorul nfemeiat își părăsise toga de lână și cununa de lauri ca să ouna căciula noastră de pe coloana traiană schimbându-se în acelaș timp în cântărețul al cărui cântec se aude peste toată Dobrogea și răsuna pentru noi, numai de noi din toate popoarele de acolo înțeles, ca o chemare, ca un dar și ca un îndemn al strămoșilor. L'am ridicat de bronz verde într'una din piețele orașului Tomis. Ne aplecăm peste fiecare sarcofag păgân de marmoră, descoperit în casma în adâncul pământului, și-l căutăm pe el. Trăește pentrucă a murit între noi, pe acest țărm pierdut dela marginea împărăției, mai mult decât dacă ar fi murit la Roma, între tovarășii de mărime ai vârstei lui August.

Dunărea strânge Dobrogea ca un braț, cu îndoitura de cot dela Galați și cu degetele pline de inele ale Deltei, scăldate în Mare. Pe malul stâng se întinde Bărăganul, de pe care vin până la apă nenumărați scaeți, ca niște roți ale vântului, lunca Siretului și Moldova, Bugeacul basarabean. Pe malul stâng nu e decât Dobrogea, înaltă și închisă în sine, cu stânci galbene de calcar sau cu vârfuri dințate de cremene. Amintirea cetăților romane și bizantine, care adăposteau între ziduri ostași încoifați și în sânuri de apă corăbii cu piepturi de aramă, stăruie la fiecare răspântie, dela Transmarisca, între viile Turtucăei, la Durostorum, în întâlnirea de văi a Silistrei, la Axiopolis, de sub Cernavodă, de unde începea valul de piatră, la Carsium, în bastionul Hârșovei, la Troesmis, din care au ieșit casele Igliței și Turcoaei, la Arrubium, din zborul de berze și de aripi de mori de vânt al Măcinului, la Noviodunul celt, dela vadurile Isaccei, până la Aegyssus tulcean și la Salsovia dintre mlaștini. Din Balta Ialomiței cu pășuni și plopi, se trece în Balta Brăilei, cu sălcii și lacuri și se ajunge în Delta cu insule călătoare de plaur, cu păduri de stuf și cu svonurile pontice aduse de pescărușii țipători. Dunărea nu mai e decât o legătură de salbă, care ține aceste mari paftale și galbeni strălucitori. Ea e mereu aceeaș și nicăeri asemenea. Călătorii în luntrea cu pânză sau lopeți și vânătorii pierduți în bolfori și în șube de umezeală, trec amețiți de atâta frumusețe și bogăție. Cine vrea să se simtă departe de lume și să ducă o viață de putere și de zări largi, are ca o împărăție, anume pentru el gândită, aceasta fără pereche Dobroge dunăreană.

Dobrogea maritimă începe poate dela Insula Șerpilor, care n'a fost totdeauna decât o vatră cu lumini în larg pentru călăuzirea corăbiilor, și trece pe dinaintea porturilor cu cheiuri și macarale moderne, cu mușchi și scoici crescute pe lespezile genoveze sau cu ciubuce de marmoră și capete de vulturi cu delfini în cioc din ruine elenice, bătrâne de 2500 de ani, ca să se albăstrească și să se încălzească tot mai mult până în golful cu migdali și smochini al Balcicului, Sulina între ape dulci și ape sărate, Histria din subțioara lacului Sinoe, Constanța încărcată de oameni și de mărfuri, Mangalia, care-și aduce aminte de Callatis, Caliacra, care desparte Crivățul de Austru.

Așezări de pescari ascunse în maluri ca niște cuiburi, plaje de sănătate și de bucurie a vieții în aer liber sau orașe de soare și de artă dau întregii coaste tot alte rosturi și altă față. Numai zarea înaltă a Mării rămâne aceeaș. Inaintea ei omul a căpătat un nou suflet, de râvnă întreprinzătoare și de dor de ducă. România s'a îmbogățit pe-aici nu numai cu neașteptate priveliști, dar și cu o nouă ființă: omul de apă. Il vedem avântându-se în luntrile pline de plase și cârlige, pe puntea vapoarelor în haine albastre de matrozi sau pe drage, care scobesc fundurile, și la faruri, mișcând cu scripeții marile globuri care trimet lumina prin ceață și noapte.

Dobrogea continentală își arată la Miazănoapte pădurile de tei, dealurile cu podgorii, fântânile cu ape bune. Apoi vin câmpiile cu iarbă ascuțită și sărată, pe unde se încură caii înalți și iuți de picior, iar oile se strâng ciopor sau se duc în lungul făgașelor și polițelor, sunând din clopote ca în zilele transhumanței. Văi adânci și fără apă tae uneori șesul. De pe marginile lor de piatră roșie zgronțuroasă te uiți ca în niște scufundături, pe unde, când plouă, pornesc puhoaiele. Podișul urcă pe nesimțite și se acopere de floarea

(Urmare în pag. 2-a)

Plastica americană contemporană — Waldo Peirce : Alzira pictând

Linguistică și clasicism

de NICOLAE ROȘU

Puțini sunt acei care știu că la Cluj se află un „Muzeu al limbii române" alcătuit de d-l prof. Sextil Pușcariu. Pentrucă eruditul scriitor și istoric n'a făcut nicio vâlvă în jurul numelui, s'a ținut departe de reclama gazetarilor, nici n'a participat la polemica lingvistică căutând să impue o atitudine, un punct de vedere filologic, susținut cu vrăjmășie împotriva altora. D-l Sextil Pușcariu este un om cu prestanță academică, fără îngâmfare științifică, dar care a desfășurat, ași putea spune, o muncă neobișnuită, cercetând în toate ținuturile, în sate și în bordee unde se grăește românește, circulața și înfățișarea cuvintelor. Apoi a închipuit hărți privind răspândirea și frecvența acestor cuvinte. „Muzeul limbii române", pomenit mai sus, adună neprețuita bogăție a acestui tezaur: tipărituri vechi, hrisoave și documente, cu deosebire hărți lingvistice care au și fost folosite la redactarea „Dicționarului geografic al limbii române": o operă de mari proporții, în conținutul căreia își găsesc rezolvarea problemele fundamentale ale graiului românesc. O operă documentară și sintetică, o lucrare vie a timpului, deschizând cărturarilor și scriitorilor posibilități noi de înțelegere, prin lămurirea pocesului biologic al rasei oglindit în limba vorbită.

Cu mulți ani în urmă, legând firul întrerupt prin moartea învățatului filolog și istoric B. P. Hașdeu, d-l Sextil Pușcariu își lua greaua sarcină de a duce mai departe „Dicționarul limbii române", în mănunchind acele **disjecta membra,** lăsate de cercetătorii anteriori, și își mărturisea atunci dorința de a cuprinde materialul prin chestionare trimise în toate părțile locuite de români. Fără deșarta înșelăciune a studiului în bibliotecă, ci pornind în primul rând dela cunoașterea reală a fenomenului lingvistic pe teren, profesorul dela Cluj a putut să-și desăvârșească planul închipuit ca un ideal în anii de tinerețe. Două însă erau punctele de plecare: mai întâi convingerea că „adevărata comoară lexicală zace în limba vorbită de popor"; al doilea că „numai timpul poate consacra sau îngropa o vorbă: limba nu se plăsmuește în Academii, ci se cristalizează din scrierile autorilor mari și din cuvântările și povestirile oamenilor cu darul vorbirii". Rostirea acestei credințe am găsit-o și în „Istoria literaturii române", unde d. Sextil Pușcariu cercetează pe lângă altele, limba veche la scriitorii de astăzi, punând în lumină expresii și cuvinte ieșite din circulațiune, dar reînviate, și așezate la locul lor în opere literare de necontestată valoare artistică.

Intr'adevăr, limba românească se îmbracă astăzi în straie de sărbătoare și podoabele vechilor comori limpezite de gândirea nouă, izbutesc să împletească în cunună de laur mlădițele rupte de prea timpuria rătăcire a modernismului. Pe drumul anevoios al limbii literare, năpădit de fantomele curentelor de inspirație străină, scriitorul cu rădăcini înfipte în viața pământului își făcea loc cu destulă greutate. Chiar unii scriitori, destul de mari prin îndrăzneala fanteziei, sau prin potopul de vorbe necurățat de slinul străinului, foloseau o limbă și un stil pitoresc dar exotic, plin de neologisme și repetiri fără de rost, atunci când puteau găsi o expresie sau un cuvânt potrivit și care să cuprindă toate înțelesurile simțirii băștinașe. La ce bun să mai dăm pilde când ele sunt îndeobște cunoscute; sau la ce bun să mai terfelim limba literară reprodu-

(Urmare în pag. 2-a)

Feminitatea și metafizica

(Pe marginea unor romane)

de. G. C. NICOLESCU

In puținele discuții pe care le-au prilejuit în literatura noastră romanele atât de consistente și de pline de sevă ale lui Charles Morgan, s'a strecurat și observația că în **Fântâna,** în specal, eroul apare diminuat ca forță de viață, oarecum artificial, „entitate filosofică", față de naturaleța cu care se comportă eroinele.

Sigur, este un punct de vedere din care, dacă privim, lucrurile pot apărea așa cum ni se par. In realitate, cred însă că aici a rămas nepusă în lumină tocmai latura cea mai interesantă și mai profundă a tipurilor umane de prim plan din romanele lui Morgan și a conflictelor dintre ele.

S'a remarcat, pe bună dreptate, că principalele figuri bărbătești sunt niște făpturi excepționale: Niegel Frew — un viitor mare pictor; Lewis Alison — un cercetător, un scriitor și un filosof; von Narwitz, cel mai zguduitor dintre personagii, poate pentrucă numai el înțelege că „sunt experiențe care înlocuiesc filosofia", singurul care nu e un creator propriu zis — a izbutit să-și realizeze viața potrivit unei concepții filosofice; Sparkenbroke — un mare scriitor. Femeile sunt de asemenea făpturi de elită sufletească. Dar, pe câtă vreme bărbații reușesc să se descătușeze, măcar temporal, din planul lumii materiale, ele nu se pot ridica până în lumea transcedentală, în care bărbații izbutesc să se înalțe. Cu toate acestea, ele sunt necesare, ca îndemn sau consolare, acestor oameni de creație și meditație, pentrucă numai prin dragostea lor ei pot atinge idealul spiirtual ce-i animă. Femeile însă nu pot înțelege aceasta, tocmai pentrucă înțelegerea lor nu poate pătrunde în metafizică.

In **Fântâna,** Lewis spune Juliei că dela ea va învăța mai multe lucruri decât va putea găsi în cărți, adică va lua contact, prin dragostea ei, concepută așa cum o definea Platon (în **Fedru,** cap. 37—38 și în vorbirea Diotimei din **Symposion** [1]), cu esența lucrurilor. Și mai urmează cinci replici, purtătoare ale unei adânci semnificații:

— *Ce pot eu să te învăț ? [întrebă Julie].*
— *Să nu confund visele mele cu meditația. E un rezultat. Și să râd de propria mea solemnitate este un altul.*

[1]) Cer iertare pentru ceea ce sunt sigur că unii vor socoti o pedanterie. Este posibil însă ca nu toți cei ce au cetit cu plăcere pe Morgan să știe că o bună parte din frumusețea romanelor lui este pierdută pentru cel ce nu cunoaște pe Platon.

Pe de altă parte, expresia **dragoste platonică** este prea mult compromisă de sensurile ce i se dau și nu le are, ca să nu fie nevoie de o trimitere la textele ce o definesc.

(Urmare în pag. 7-a)

Note despre om și poezie

de EUGEN IONESCU

Ar fi interesant de urmărit cum dela romantism spre simbolism poezia lirică franceză n'a făcut decât să se adâncească.

Nu vreau să spun că a devenit mai „filosofică", dimpotrivă (norocul ei!); nici mai complicată, nici mai bogată, mai variată ca inspirație; nici chiar mai simbolică, — dar că a coborît, cu mai multe trepte, mai multe straturi în realitățile interioare ale omului, în conștiință și mai adânc. Technica poetică a devenit mult mai precisă, mai sigură în exprimare, pentrucă a devenit poate mai lucidă dar o luciditate paradoxal legată de instinct, de respirație, de ritm. Dealtfel, lucrurile acestea s'au mai spus.

Nu mă pot opri să mă mir gândindu-mă că poezia postromantică (decadentă, simbolistă, neo-simbolistă) a putut fi socotită de unii, — chiar de unii din reprezentanții ei cei mai de seamă, de Verlaine, de pildă, — o poezie a imprecisului, a visului.

A visului, poate : dar un vis care exprimă precis străfunduri la care clasicii n'au ajuns și pe care poeții romantici abia le-au întrezărit. Cu cât va trece timpul, vom înțelege mai bine de ce Baudelaire, Rimbaud, Mallarmé, Verlaine sunt poeți mult mai mari decât Lamartine, Musset, chiar Vigny, chiar Victor Hugo, — care e totuși un poet mare deși, sau poate tocmai pentrucă era cel mai puțin inteligent dintre toți romanticii.

Incercați să-l recitiți acum pe Lamartine: o să vi se pară sărac, monoton. Recitiți poeziile (nu teatrul, în care încă sunt unele licăriri) lui Musset: o să vă pară superficial, „amorez" dulceag, plicticos; poate că Vigny o să vă pară prea intelectual deși o să vă placă puterea lui și căldura din versuri reci.

Baudelaire n'o să vă pară însă prea cerebral, deși este; Verlaine n'o să vi se pară sărac, — deși tot îndrăgostit este ca Musset sau Lamantine și creștin ca cel din urmă; deși nu are nici motive variate, nici vocabular bogat, și e de multe ori dulceag în sentimente. Deși V. Hugo are poezii exotice și multicolore sau tratează temele cele mai înalte, mai „nobile", ca desnădejdea, moartea, viața, destinul, sfințenia, eroismul, Omul, Istoria, etc..., Rimbaud pare infinit mai complex, mai bogat, mai amplu, mai „colorat" deși a scris un singur volum și fără teme înalte: dar el a trăit temele mari, nu le-a tratat ostentiv.

Romanticul, aproape ca și clasicul, spunea: voi face o poemă cu tema morții, sau a căderii omului, sau a iubirii, etc., — și... o făcea, într'adevăr. E lucru câștigat, și nu se poate tăgădui, că romanticii au inventat teme și introdus orizonturi noui în poezie, dar au fost prea conștienți de lucrul acesta, atât de conștienți încât au fost superficiali; și cum se manifestă superficialitatea poetului (adică lipsa lui de interioritate)? Prin discursivitate, prin abstracție, printr'o intelectualitate imitând-o pe-a filosofului, dar la perferia lui.

Verlaine a vorbit despre dragoste ca și Musset, — dar a realizat-o pe planuri mai adânci. Lamartine a tratat despre „viața care trece" și despre moartea care ne câștigă, — dar simboliștii în loc să o trateze, au exprimat-o Cum? Adeseori, fără ca măcar să-i pomenească numele, fără s'o pună în discurs. Prin urmare, tot ce era tematic în romantism a devenit: gest, culoare, sunet, ritm, presimțire, simbol, — la poeții ce-au urmat romantismului. Tema a intrat în adâncuri, în organic, a devenit însăși respirația, însăși trăirea.

Și dacă „moartea" la poeții romantici e o temă interesantă, și dacă la ei poate fi „poetică", — la poeții zișI decadenți și simboliști ne turbură: devine morbiditate, descompunere, obsesie, spaimă uneori nemărturisită, uneori necunoscută și, în loc să se etaleze în strofe și strofe, — ea, când se exprimă, se trădează. Tema neautentică a devenit astfel viață, substanță concretă, autenticitate: discursul și compoziția au devenit fioruri, țipăt.

Verlaine va fi fost poate îndrăgostit dulceag, ca și Musset. Dar dacă la cel din urmă „dragostea" își caută versul, — la Verlaine dragostea e însăși versul, — nu a fost înainte, ci există odată cu el:

...Car les femmes c'est toi désormais pour la vie,
Pour moi, pour mon esprit et ma chair ravie:
Ma chair, elle se tend vers toi, pleine d'émoi
Sacré, d'un bel émoi, le feu, la fleur de moi.
. . . . . .
Chérie, écoute
Moi bien: or, je suis vieux ou presque, et Dieu voulut
Te faire de dix ans plus jeune, dans le but
Evident d'être, toi, la plus plausible compagne
De ma misère emmi mes châteux en Espagne.

Un vers nu e frumos când exprimă o ideie „mare" sau „originală" sau „general omenească"; nici măcar când exprimă un „sentiment rar" sau „delicat"; nici măcar când e o imagine ingenioasă: câte, câte imagini în poezia românească modernă, care de care mai ingenioase, mai reci, mai inutile! Un vers e frumos când ideia sau sentimentul sau imaginea, — devin respirație.

Versurile citate mai sus nu sunt din cele mai frumoase ale lui Verlaine. Dar, dacă le citim mai atent și le ascultăm, ne dăm seama, de pildă, că Verlaine a exprimit mai mult prin lucrurile pe care le-a pus fără să vrea : ritmul întretăiat, încălcările („enjambements"), suspinele (Chérie... écoute... Moi bien:... or, je suis vieux... ou presque..., et Dieu voulut.. etc.; dealtfel e de remarcat și oboseala fizică pe care tensiunea

(Urmare în pag. 2-a)

CRONICA LITERARA

de CONSTANTIN FANTANERU

C. Gane: Trecute vieți de Doamne și Domnițe, vol. III. (Ed. Universul)

De curând a apărut și volumul III din masiva lucrare a d-lui C. Gane, „Trecute vieți de Doamne și Domnițe". Tipărită în excelente condiții tehnice de ed. „Universul", — numeroasele ilustrații fac din ea un impunător album istoric, — cartea depășește 400 de pagini și cuprinde epoca de la restabilirea domniilor pământene până la unirea principatelor (1822—1859)). Este ultima din seria „trecutelor vieți de Doamne și Domnițe", după cum precizează autorul, care s'a hotărît să se oprească la Unire, „fiindcă Eena, Doamna lui Cuza Vodă, precum și Reginele Elisabeta și Maria, nu sunt încă cu totul din domeniul Istoriei".

Trecerea în domeniul istoriei a acestor chipuri regale și a altora din preajma lor, se va încheia atunci când vor fi din ce în ce mai puțini cei cari le-au văzut, sau vor dispărea cu totul. E vorba așa dar de scurgerea timpului. Până la acumularea deceniilor și la ștergerea din amintirea generațiilor, oricât s'ar trudi istoricul să impresioneze prin evocările sale, adevăratul portret viu va fi tot cel din memoria caldă a oamenilor.

Cei cari au văzut pe Doamna Elena Cuza și pe cele două Regine vor ști toți ceva mai mut decât istoricul bizuit pe documente. Dar nu numai uitarea în care au intrat doamnele și domnițele din epoca până la unirea principatelor, face ca ele să aparțină domeniului în întregime istoric ! Peste viața lor a căzut un oblon mai categoric decât eșirea din pomenirea celor vii. Este caracterul vremii dintre 1822—1859, momentul de istovire a patriarhalismului românesc și de curățire a rămășițelor fanariote și balcanice. De bunăseamă pregătirea României moderne începe cu revoluția politică și socială deabea după 1859, odată cu unirea și regatul.

Până la evenimentele acestea, influența apusului de civilizație și cultură, se altoiește de multe ori bizar și pe fondul autohton al patriarhalismului și al pitorescului nostru răsăritean. Iată de ce domnițele de care vorbește d. Gane, deși sunt aproape de noi, — au intrat cu totul în domeniul istoriei, fiindcă au apus definitiv condițiile lor de viață, în alcătuirea modernă a țării. Mai trebue făcută însă o distincție, cu deosebită atenție ! Poate tocmai etapa aceasta de cosiderabilă refacere, tocmai vițele acestea legate de trecut și deschise totdeodată prezentului revoluționar, aceste exemplare de experiență și de jertfă, să poarte în biografia lor sensuri vrednice de a fi reținute spre a face punte de trecere spre sufletul românesc de azi ! Nu trebue să vedem în urmă un hiat, să nu avem credința că am apărut din nimic ! O bogăție psihologică originală, o pasiune după frumusețile nobile ale spiritului, predispoziție pentru interiorizare și vis, multe virtuți cardinale pentru rasă, sunt poate clare în vițile boierești și domnești atât de chinuite, pe care ni le înfățișează d. C. Gane. Felul de a înțelege oamenii și epoca l-am deprins deprins dealtminteri, în adâncime, — de la Matei Caragiale, în „Craii de Curtea Veche" și portretul făcut de d. Gane, mamei lui Alexandru Vodă Ghica, ne emoționează ca o proză excepțională: „Era femeie inteligentă și hazlie, Moldoveancă ci-că până în măduvă. Sosise la București îmbrăcată după moda apuseană a timpului, cu „crinolinele" uriașe din vremea lui Ludovic al XV-lea, cu pieptănătură à la Marie-Antoinette, un turn de păr cu bucle pudrate. Făcu aproape scandal în Muntenia de pe atunci, mai orientală în port și obiceiuri decât Moldova. Elena Ghica găsea pe „bietele Muntence" grozav de înapoiate. De la o vreme însă îi veni ei rândul să fie „înapoiată". Lumea mergea înainte. Directoriul, Imperiul, Restaurația trecură. Muntencele urmau moda cea nouă, mama Elena rămânea cu bucle, pudră și crinolină, și în vremea când își făcu dieta, în 1819, ea era, fără să-și dea seama, icoana vie a unui veac ce de mult nu mai era". (pag. 119).

Aproape tot materialul voluminoasei opere a d-lui C. Gane are acest preț de documentare psihologică, fie că înpină portrete de femei, de voevozi, sau caracterizează vremurile și stările. Icoana ce ne-o lasă despre Vodă Ioniță Sturza este dintre cele mai frumoase pe cari le avem în lungul șirului de domni. Sufletul bătrânului se manifestă minunat într'un discurs pe care l-a ținut când a fost nevoit să ia atitudine de asprime față de marii boieri ce-i boicotau cărvunarismul : „Am socotit a vă dobândi dragostea prin blândețe, dar m'am amăgit, și bunătatea mea v'a făcut a uita datoriile ce vă supun scaunului acestuia pe care stau eu astăzi.

Amintiți-vă că noi l-am pierdut prin intrigile noastre și prin goana unuia asupra altuia, de l-au stăpânit apoi streinii atâția ani. Și dacă s'a milostivit Dumnezeu a ni-l dărui iarăș, precum l-am avut, ce voiți acum să mai faceți ? să-l mai pierdeți din nou precum l-ați mai pierdut ?... Drept aceia vom lua domneștele noastre măsuri, întrebuințând topuzul și sabia spre înfrânarea celor neînțelepți și veți cunoaște de astăzi că are cine a vă stăpâni !" Asemenea document pune desigur în altă lumină pe domnitorul cărvunar și ne obligă să-i restituim meritul de contribuție la formarea spiritului patriotic modern. D. Gane este foarte sensibil în căutarea și prezentarea acestor documente. Un fir conducător se găsește în carte, împletit din asemenea crâmpeie vii, și autorul nu se dă în lături să compună precis și pătrunzător caracterizării ca aceea a desmeticirii poporului sub stăpânirea regulamentului organic : „Este o vorbă moldovenească veche de la Papură Vodă : **Sireacu Ștefan Vodă, unde-i să audă !** In aceste cercuri de „boieri avuți" viața socială o fi curs, în tot timpul ocupației rusești, 1828—1834, ca un râu de lapte și miere. Dar poporul gemea sub călcâiul blagoslovitei Rusii ca și sub trăsnetele lui Dumnezeu, care, — gândurile sale nepătrunse fiind, — îl făcea

C. Gane

să ispășească niște vini pe care nu și le cunoștea. In 1829 : ciuma ; în 1830 : lăcustele ; în 1831 : holera, care întâia dată își făcea intrarea în meleagurile noastre ; în 1832 : epizotia vitelor ; în 1833 : cutremurul de pământ. In 1834, în Martie, sburlit ca un pui de potârnichie, stătea sufletul poporului la răspântie". (pag. 111).

Suferința are multe aspecte în paginile de evocare ale d-lui C. Gane. Dela suferința individuală, la suferința obștească, gama este largă și foarte variată. Uneori întâlnim tragedii adevărate, cum este cea la care asista Domnița Maria Hangerli, împreună cu mama și surorile, când Vodă Hangherli a fost omorît : „Capugiul trimise după ele să le spună să vină înapoi, căci nu are poruncă să le facă vreun rău. Fură găsite ascunse, nu se știe bine unde, în casa vreunui boier, și aduse înapoi la Curte. Acolo, în iatacul Doamnei, se petrecu un lucru mai grozav parcă decât omorul lui Vodă.

Harapul cel buzat deschise deodată ușa, ținând în mână o tavă peste care era așezat capul însângerat al sugrumatului Voevod, și plimbând-o pe sub ochii Doamnei și ai Domnițelor, o aruncă apoi pe masă, zicând : „Iată capul bărbatului tău !" Scena se petrece la 1799. Dar domnița Maria avea atunci numai 20 de ani, avea s'ajungă soția lui Grigore Vodă Ghica și deci să fie Doamnă a țării. Puține sunt figurile fericite din galeria trecutelor vieți de Doamne și Domnițe, pomenite în perioada de la 1821—1859. Nici un domnitor din răstimpul acesta n'a rămas în scaun până la sfârșit, ci toți au trebuit să pribegească cu familia după ei și să-i ajungă bătrânețea în amărăciune și singurătate.

Linguistică și clasicism

(Urmare din pag. 1-a)

Ar fi de prisos. Dar dacă neînțelegerea când gugumăniile acestor saltimbanci? o va mai cere, o vom face.

O limbă veche nu este întotdeauna o limbă uzată. S'a răspândit de prin secolul XIX neroada convingere că limba latină sau elenă ar fi o limbă „moartă", și studiile clasice au intrat într'o decadență vecină cu însăși prăbușirea morală și sufletească a omului. Cultura noastră în vremea aceia, câtă era, tocmai trecea pe la o răspântie în care cu greu s'a fi putut face o înțeleaptă alegere.

Școala latinistă a încercat să reînvie prin mijloace nenaturale o limbă moartă, dar a meșteșugit o mortăciune. Este drept că aveau o metodă neștiințifică și pedantă, dar nici mijloacele nu prea le stăteau la îndemână. Școala latinistă a creat o misiune cu adânci răsunete naționale, o renaștere a sentimentului național în cultură, în vremuri de năpastă, și numai pentru acest fapt ea rămâne în istorie.

Limba latină și elenă este tot atât de vie astăzi cași odinioară. O folosim curent în limbagiul nostru științific și filosofic. Aceste limbi vechi au păstrat până astăzi prospețimea expresiilor și este semnificativă constatarea că am folosit vocabularul grec și latin în domeniul filosofiei și al științei, adică tocmai în acele discipline unde graiul modern, îmbogățit de o cultură universală și o înaltă intelectualitate, putea găsi vorbe mai potrivite. Folosim vocabularul grec și latin cași cum știința și filosofia ar fi fost definitiv create, în liniile mari ale gândirii, de civilizația antică a popoarelor mediteraniene. Și așa și este. Noțiunile celor vechi aduc o precisiune aproape matematică. Termenii sunt clari cuprinzători, sublinerea amănuntului și tălmăcirea gândului cu subtilele lui variații mulțumesc cele mai complicate procese de gândire. Nu este aceasta o dovadă hotărâtoare că o limbă clasică nu moare niciodată? Dar exemplele se pot înmulți, și ar fi destul să ne abatem prin clasicismul francez pentru a găsi alte și nedesmințite temeiuri. Iată însă că traducerile din ce în ce mai numeroase din scriitorii clasici, care se vestesc dela o vreme încoace, năzuesc să rezolve nu numai o problemă de cultură dar și una de limbă literară. Se înțelege cred că tălmăcirea unui scriitor clasic presupune limpezirea limbei și înlăturarea tuturor neologismelor și barbarismelor. Prin clasicism ajungem la purificare și preciziune, la consacrarea tezaurului lexical trecut prin „mișcarea productivă a valorilor" după cum spunea odinioară B. P. Hașdeu.

Cu d-l Sextil Pușcariu, spiritul critic în lingvistică, făurește un clasicism de temeinică așezare, căci spune d-sa: „va trebui să adunăm un material nou din operele literare care ne-au scăpat din vedere", — și această făgăduială își găsește deplina realizare în noua alcătuire a „Dicționarului Academiei Române". Acolo, limba scriitorilor cu adevărat mari își află înțelegerea critică. Noi vedem în această operă o restaurare a clasicismului românesc prin limba literară. Aceste lucrări sunt de neapărată nevoe pe masa de lucru a fiecărui cărturar și scriitor român. Iată într'adevăr contribuția covârșitoare a d-lui Sextil Pușcariu, care a slujit ca nimeni altul în vremea noastră încadrarea clasică a limbei românești.

NICOLAE ROȘU

Intre Dunăre și Mare

(Urmare din pag. 1-a)

soarelui și de grâu. Apa de băut se scoate cu vârtejul dela 100 de metri și mai bine adâncime. Incep și pâlcurile de copaci. Ne apropiem de Deliorman și de înălțimile dela Miazăzi, în care se oprește și ia sfârșit Dobrogea. Dincolo e altă țară. Dela un capăt la altul al ținutului te însoțesc sau te privesc de departe gorganele, măguri de pământ, unele făcute de mâna omului, și altele poate firești, morminte de regi barbari înmormântați călări și cu arme și unelte de aur, cum îi vrea legenda și îi visează arheologii, sau semne de drum, într'o stepă lungă fără alte semne. In toate satele cu nume noui răsunătoare, care au înlocuit numele turcești, fără înțeles dupăce dela o vreme ceiace le dăduseră au plecat, te întâmpină Românul colonist, sosit, înaintea stăpânirii românești din părțile Săcelelor și Branului și, mai apoi, din Moldova cu și din Țara românească, Oltenia și din toate Macedoniile. Sunt oameni tari, de margine, alergați din toate părțile pământului românesc, la aceste hotare, de ape și de istorie, ca să muncească și să le apere. Mircea, Domnitorul dela Cozia, a trecut pe-aici cu sabia și n'a lăsat decât o amintire și un drept; ei au venit cu plugul și înțeleg să rămână.

Acestea sunt cele trei Dobroge, dunăreană, maritimă și continentală, fiecare cu împărțirile și subîmpărțirile ei, dar care vorbesc toate de bogăția și felurimea de vieți și de locuri a pământului nostru dintre Dunăre și Mare. Pe-acolo porniserăm de curând să găsim o cetate, la care mai fuseserăm. Insoțitorul nostru, ca să-și dovedească destoinicia și ca să scurteze drumul, își pusese însă în minte să ne scoată prin altă parte. Și iată-ne rătăciți, cu roțile înfundate în noroiu, cu soarele care începea să se lase. Cetatea parcă nu voia să se arate. Știam că lacul cu ape limpezi și cu scoici pe mal era lacul tămăduitor Duingi, unde vin oamenii din douăzeci de sate dimprejur, ca să se facă bine fără voe, pentrucă nu se cunoaște de ce, scăldatul și unsul cu nămol sunt oprite. Indărătul lui trebuia să fie lacul Sinoe, care, pe vremea când au călătorit pe corăbiile lor cu pânze de purpură Grecii din Milet încoace, pe la anul 650 înainte de Cristos, și de venirea lui Dariu, fiul lui Histaspe, și a lui Herodot, părintele istoriei, era un sân de Mare. Iar acolo, pe un mic podiș, lângă lac, trebuia să se vadă de departe în lumină muchia de piatră a zidurilor de afară ale Histriei, așa cum a fost ridicată repede, cu ce au găsit oamenii la îndemână, după prăpădul din anul 238 al vârstei noastre. Ne aducem aminte de patru, cinci rânduri de lespezi așezate pe niște coloane, puse culcate una lângă alta, ca niște bușteni, putând să fie oricând urniți din loc și să ducă de-acolo toată cetatea. Dar această știință nu ne-ajuta.

Citisem cu câteva zile mai înainte o carte nouă, care căuta să refacă din tot felul de cioburi de lut, un popor și o cultură. Cioburile fuseseră strânse din săpături făcute la Histria, iar meșterul vrăjitor era o femee, de multă știință și de ce! puțin tot atâta gust, D-na Marcela Lambrino, soția istoricului și arheologului, care a căpătat însărcinarea, după dispariția lui Pârvan, să ducă mai departe lucrările de desgropare a coloniei mileziene. Când am ajuns, în sfârșit, la Histria, unul din întâile drumuri a fost la casuța din dărâtul micului muzeu. Am deschis portița ușoară de împletitură, pe care se mai simțea puțin verdeața verii. Nu era nimeni, dar aveam o oarecare stiaia, ca și cum în cadrul ușii cu geamuri s'ar fi putut ivi, umplând-o toată, stăpâna acestor locuri, cu privirea întrebătoare. Pe ferestruicile cât palma se vedeau înauntru, pe masa de lucru, vase ca acelea din carte, lipite din bucăți: „Les vases archaïques d'Histria", cum sună titlul cartii franțuzești, tipărită de Fundația Regele Carol I, sub îngrijirea directorului ei, care e și un bibliofil, d-l Tzigara Samurcaș: stilul din Caminos, stilul din Naucratis, stilul din Fikellura. Din foile acelei cărți se desfăcuse ca un dor, să mă întorc la izvor și să rătăcesc așa cum rătăceam acum, printre ruinele Histriei. Cuvinte grecești puternice îmi sunau în urechi. Auzeam și scârțâitul odgoanelor băgate prin gaura din muchia zidului, ca să priponească trirema sosită aseară, după două săptămâni de plutire în lungul țărmului. In templul lui Apollo se aprinseseră mirezme aduse de ea. O trâmbiță cânta sus pe deal, în fața Mării, pentru ceasul apusului și închiderea porților cetății. Trebuia să mă grăbesc, dacă vream să mai ies. Incă puțin și călărețul trac din Muzeu, cu pelerina umflată de vânt, avea să pornească în galop și să aducă noaptea. Incă puțin! Ce-mi pasă de lămuririle necerute ale gardianului, cu ochii albaștri și cu limba nesigură, care trebue să fi fost vre-un barbar din vre-o ceată ascunsă după vre-o umflătură de pământ, și strecurat înauntru ca să iscodească și să pue foc! Toate locurile și toată istoria de-aici sunt numai cioburi, pe care o mână isteață încearcă să le lipească, întregind lipsurile cu lut alb de rând. Cioburi Hellada, cioburi Roma! Iar trâmbița aceea fără ființă, sună în fața unei Mări, care nu mai e nici ea, stingerea! Nisipul și mâlul au venit și au înecat tot, Mare, port, secole!

In satul, depărtat cu câțiva kilometri, ca și cum s'ar fi ferit să se așeze prea aproape de cetatea al cărei nume îl poartă, ne-am oprit. Am auzit în curtea școlii glasuri de copii. Pavilionul străjeresc ridicat sus peste zidul de împrejmuire, începuse să coboare. Am intrat repede. Se ridica luna, rotundă și roșie, ca o amforă din Fikellura. Umbra vânătă din ea semăna cu capra de munte, care împodobește vasul grecesc. Voiam să cântăm „Pe-al nostru steag" și să cântăm „Tatăl Nostru", cu acei băeți frumoși cu căciuli mari de oae, fumurii și albe, așezați în careu și privind cum se lasă încet steagul fâlfâit de vânt, ca o bucată de cer, ca să fie păstrat până Luni dimineața păzit de orice atingere. Ne întorceam cu ei pe pământ și în aevea. Niciodată nu m'a înfiorat, ca în acel sat dobrogean și la acel ceas al serii, ceremonialul coborârii pavilionului. O sută, două sute de palme nevinovate s'au înălțat la noi, și erau ca un avânt de bucurie și ca un legământ. Incepuseră să se aprindă luminile. Părinții își așteptau pe la porți copiii. Am plecat întăriți pe drumurile Dobrogii. A doua zi trebuia să fim, trecând peste troene de zăpadă, în Valea fără iarnă și la Marea mai caldă a Balcicului.

EMANOIL BUCUȚA

Note despre om și poezie

(Urmare din pag. 1-a)

a patru cuvinte simple o exprimă), repetările obsedate, pauzele, virgulele:

Ma chair, elle se tend vers toi, pleine d'émoi
Sacré, d'un bel émoi, le feu, la fleur de moi;
Mon âme, elle fond sur ton âme et s'y fond toute.

Nu e numai atât: ar trebui urmărite semnificațiile vocalelor; o tehnică precisă ne va permite poate, vreodată, să urmărim corespondențele exacte dintre vocale, culori sunete, sentimente, căci·

Comme de longs échos qui de loin se confondent
Dans une ténébreuse et profonde unité,
Vaste comme la nuit et comme la clarté,
Les parfums, les couleurs et les sons se répondent

spunea Baudelaire. Simboliștii intuiau, dealtfel, lucrul acesta și căutau să-l formuleze. E suficient să citez sonetul vocalelor de Rimbaud, pe faimosul Des Esseintes din A rebours *sau chiar demonul analogiei care îl frământa pe Mallarmé. Vom înțelege poate că analogiile acestea nu sunt chiar atât de „misterioase", în momentul în care se va putea preciza legea corespondențelor, prin cercetări linguistice, psiho-fiziologice, psihanalitice.*

Urmărnd în Verlaine temele morții și ale păcatului, — deosebit de semnificativ mi-a părut faptul că atunci când poetul voia, își propunea să le realizeze (tema morții în La mort de Philipe II, *de ex., din* Poèmes saturniens, *— și a păcatului, risipită în strofele fa-cile din* Sagesse) *nu reușea decât pe jumătate în mod superficial sau deloc. In schimb, moartea este prezentă când pare absentă, când nu e numită; când stă pe un plan îndepărtat; când e doar simbolizată discret; când e difuzată în atmosferă și devine tristețe inexplicabilă, culoare cenușie sau neagră; când oamenii par marionete, grațioase și fragile, în mâinile ei; când o exprimă frunzele, toamna, despărțirile, amintirile sau, oricât de greu de urmărit ar părea, vocalele și ritmurile. Ar fi instructiv de citit, pentru aceasta, poeziile din* Les fêtes galantes.

Aș cita „Colloque sentimental" sau·

Ferme tes yeux à demi
Croise tes bras sur ton sein,
Et de ton coeur endormi
Chasse à jamais tout dessein.
. . . . . .
Et quand, solennel, le soir
Des chênes noirs tombera,
Voix de notre déséspoir
Le rossignol chantera.

Câteva versuri nu sunt suficiente pentru a reda atmosfera întregii culegeri; — culori atenuate, o veselie factice, un ritm prea dulce ori prea sacadat, încălcările care întrerup, o pulverizare a culorilor ce suspendă respirația, o oboseală, nuanțe, o descărcare a oamenilor devenind siluete, umbre. Chiar când lumea e luminată, pare o floare a întunericului, un accident al neantului:

Le ciel si pâle et les arbres si grêles
Semblent sourire à nos costumes clairs
Qui vont flottant légers avec des airs,
De nonchalance et des mouvements d'ailes.
...L'ombre des bas tilleuls de l'avenue
Nous parvient bleue et mourante à dessein.

Am citat din Verlaine, deși nu e cel mai mare sau cel mai caracteristic din simboliști, tocmai pentrucă sărăcia lui, limpiditatea, badinajul seamănă, în fond, cu ale lui Musset ori Lamartine dar, tocmai deaceea, se poate vedea mai clar diferența de realizare.

Se poate crede, știu, că această înțelegere a poeziei merge către lucrurile, astăzi depășite, ale poeziei subconștientului, ale supra-realismului. Ar fi o judecată superficială.

Poeții moderni nu sunt numai niște artiști inconștienți; simboliștii niște semi-conștienți și, prin faptul acesta, inferiori — dacă se poate zice — poeți-sur-realiști ai subconștientului pur. Vrem să spunem numai că poezia e cu atât mai vie, mai autentică, mai valoroasă cu cât devine expresia unei trăiri integrale, a unei încorporări, în care apar, coherente, realitățile clare cu cele obscure îngemănate. Exemblul cel mai frapant, în poezia simbolistă franceză, al acestei trăiri și expresii a unor instincte, biologii, ritmuri de sub conștiință și a unei conștiințe spirituale uimitor de lucidă, înaltă, este, desigur, Arthur Rimbaud. Poezia năzuește să fie expresia vieții, sau chiar ea însăși, respirația ei. Pentru aceasta, nu poate fi nici superficial rațională, sentimentală, minor-lucidă ; ci, respirația omului, ca el, spirit și biologie, — expresie, trăire a luminii și a întunericului său.

Pentru a o urmări și valorifica, îi trebue însă și criticei alte posibilități de investigație.

EUGEN IONESCU

Florăria „Clarysse“

Nuvelă de K. H. ZAMBACCIAN
Ilustrații de MAC CONSTANTINESCU

Nu știu, dacă mulți Constănțeni își mai aduc aminte de Florăria Clarysse. Intr'una din acele vechi clădiri turcești, construită din piatră la parter și din lemn la etaj, cu unele ferestre eșite „bow-window", prin ale căror zăbrele, odaliscele priviau pe vremuri strada, se află instalată Florăria Clarysse. Parterul ce servea odată de selamlâc (odae de recepție), a fost transformat în prăvălie, având la față o vitrină mare de cristal. Prin frumoasa vitrină puteai îmbrățișa dintr'o privire, tot raiul de flori al Claryssei.

Roze roșii, roze albe, roze galbene și pale, roze purpurii ca buza, roze rare de Șiraz, crini, pansele, ciclamene, violete și garoafe, întreaga gamă de nuanțe ce resfrânge curcubeul și tot ce ar fi putut pretinde fantezia unei doamne.

Ca și soarele dimineții care se înalță înviorând natura, Clarysse apărea printre flori, radiând grație și surâs.

Florăria era foarte căutată, se zvonise că florile ei aduceau noroc, apoi zvonul devenise o credință și cu timpul chiar o superstiție, încât Clarysse se vedea solicitată de foarte multe ori, să dea o părere sau un sfat celor îndrăgostiți, lucru de care se achita cu multă gingășie și discreție.

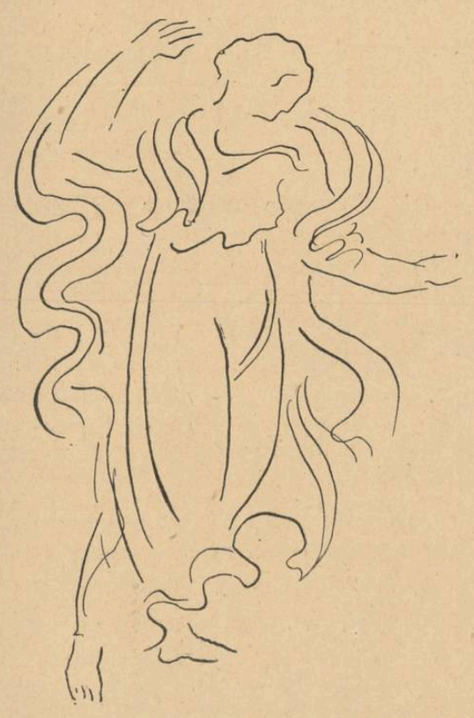

Dar și povestea vieții sale adăoga un parfum de mit acestei florării, toți o înconjurau de atenție respectuoasă, tineretul mai romantios îi dedica poeme, iar fetele dela externat eșind dela cursuri, se opriau în trecere o clipă în fața vitrinei și apoi plecau braț la braț, șoptind povestea Claryssei.

Pe cât de agitat a fost trecutul ei, pe atât de senină îi era acum viața. Ca și navigatorii cari ieșind dintr'o furtună aprigă, se reculeg când dau de calm, Clarysse își găsise acum limanul, toată ființa sa înălțându-se prin penitență.

Luase înfățișarea acelor femei din primele zile ale Creștinătății, ale căror priviri și atitudini invitau pe oameni la spiritualitate și maceratie a instinctelor.

Pe vremuri aceste femei treceau drept sfinte.

O chema de fapt Klari și era fiica unui inginer dintr'unul din târgușoarele Pustei ungare. Viața la țară făcuse dn ea o ființă vioale. Era frumoasă și pe măsură ce creștea în ani, calitățile ei fizice, caracteristice ale acestei rase de stepă, deveneau mai accentuate. Era brună cu ochii ca de cărbune, tenul alb cu buzele sensuale, iar fruntea îi era semeață.

Corpul ei se desvolta în înălțime luând forme armonioase. Incă din copilărie ea simția un dor de goană, de fugă, de călărie nebună spre necunoscut, căci orizontul în pustă e un infinit. Svâcnea în ea un temperament tumultos, cânta, dansa și călărea. Când sărea de pe cal, se descria și conturul picioarelor sale minunate, iar pulpele ei înfrânau ori-ce cal nărăvaș. O ființă ciudată, sălbătăcită am putea spune, prin capriciile unei vieți petrecute în plină natură.

Și câți-va ani mai târziu Klari, internă într'un pension la Viena, mai este obsedată de acest dor de libertate, de goană și de bizar.

Ca în orice mediu în care viețuesc laolaltă mai multe ființe, în pensioane naște între unele eleve un intimism aparte, o speță de împerechere, ceva mutual, lucru ce de altfel fiecare dintre noi l-am simțit, când am rămas între zidurile unui pension.

Klari se împrietenise cu unele colege vieneze, cari erau luate în fiecare Duminecă sau în ajun de sărbătoare acasă, de unde se reintorceau mai vioaie, mai optimiste și cu memoria încărcată cu fel de fel de noutăți și cancanuri din viața marei metropole, împărtășind toate aceste întâmplări bietelor provinciale, care se resemnau Dumineca la o plimbare de dimineața, prin cartiere pustii și parcuri din periferie, în șir de două câte două, sub supravegherea unei călugărițe.

Deobicei Klari era abătută Dumineca și aștepta cu nesaț ziua de Luni, când pensionul se anima iar prin reintoarcerea colegelor, care aduceau de fiecare dată și noutăți din viața teatrală și mondenă a Vienei. Toate aceste lucruri luau proporțiuni imense în mintea ei. Își reconstruia în imaginație cum ar fi viața mondenă a Capitalei, desfățându-se singură. Uneori era luată de o criză ascunsă, se descărca prin lacrimi și sughițuri discrete, alteori însă ne mai putând rezista se repezia la pian și abia își potolia turburarea, printr'o tumultoasă interpretare a unei Poloneze de Chopin sau a unei Rapsodii îndrăcite de Liszt.

O voi toți care ați resimțit melancolia unei zile de sărbătoare în cercul strâmt și îngrădit al pensionatelor, când dincolo de zid e atâta viață și libertate, trebue să conveniți cu mine, că într'astfel se sădesc de timpuriu în sufletul plăpând al internilor, grăunțele bolnăvicioase ce vor încolți odată.

De aceea când Klari se întorcea de vacanță la țară, toată energia înăbușită, tot elanul refulat și toată fantezia spiritului ei inventiv ținut în frâu la pension, erupeau acum și se revărsau în cascade de dorinți, cântece și jocuri.

In nopțile de vară când un val de răcoare se așternea pe întinsul pustei după jarul de peste zi, briza mai aducea uneori și ecoul sfâșietor al acelor „hallgato", melodii de dor dintr'un arcuș țigănesc, în timp ce sunetele catifelate ale țambalului învăluiau cu arpegiile lor insinuante, toată melopeea tragică a sufletului omenesc.

Klari sta întinsă pe ceardac și cu ochii la stele își simțea pieptul cum tresaltă și cum un fior ascuns își întinde tentaculele punând stăpânire pe toată ființa ei.

Respira acum adânc. mai puternic decât roibul pe care-l încălzea ziua, sânii ei tremurau înfiorați și instinctele îi frământau șoldurile. Uneori printr'o smucitură își revenea în fire ridicându-se subit.

Ochii îi erau umezi... și nu știa dece...

Intr'una din zile familia ei primi vizita vărului Iuliu Șinca Föhadnagy de Hussari (locotenent) care fusese mutat de curând în acea garnizoană. Dela primele prezentări Klari simți, că se petrece ceva straniu într'insa. Chipul fercheș al tânărului ofițer, eleganța sa naturală, gesturile sale îndemânatece, fraza îngrijită cu acea ținută caracteristică oamenilor obicinuiți în societatea femeilor, impresionară adânc pe Klari, care rămase mută.

Conversația depășind cadrul chestiunilor, familiare, începu o revistă a celor mai recente evenimente de la Pesta și Viena. Intre altele Iuliu le povestea și cum a decurs premiera operetei „Văduva Veselă" imensul succes al lui Lehar, cum întreaga suflare a Metropolei fredona din zori de zi, până în noapte târziu „șlagărele" operetei și apoi îndreptându-se spre pian, începu să schițeze vag duetul dintre Văduvă și prinț.

Klari, rămase uluită și în mintea ei se învârteau acum toate amintirile din timpul când era la pension, când se închipuia noaptea în societatea vieneză. De astădată lucrurile erau animate de o ființă care a trăit acolo, Iuliu, pe care-l asculta dusă...

La plecare, când Iuliu depuse buzele sale pe mâna gingașă a Klarei, privind'o adânc in ochi, ea simți un fior galvanic... Acum erau ca și înțeleși.

Toată noaptea Klari nu închise ochii, se vedea în lume, la brațul lui Iuliu, tânăr locotenent în uniformă strălucitoare.

A doua zi de dimineață, un buchet de flori cu o carte de vizită a ofițerului erau la căpătâiul ei. Ea se simția ca o convalescentă după o grea încercare. Luând cartea de vizită între degetele-i fine, o privi lung și apoi mirosind florile căzu cu capul pe pernă.

Și Iuliu pe dealtă parte nu era mai puțin turburat. Era copleșit de dragoste, fierbea de nerăbdare și căuta prilej de apropiere... Nimic nu se potrivia mai bine împrejurărilor decât pasiunea de călărie a Klarei.

Acum cei doi îndrăgostiți alergau în lungul și latul pustei prin oceanul auriu al lanurilor de grâu, vorbind și râzând zgomotos. Câte odată descălecau și culegeau flori de câmp. Dar într'o zi se întâmplă, ceeace s'a întâmplat și altora, când se simt, se plac și natura înconjurătoare îi îndeamnă.

Iuliu se văzu obligat să repare situația, cerând voe părinților săi să se căsătorească cu verișoara Klari, dar greutățile se ivirâ din altă parte.

Dota era insuficientă pentru un locotenent de husari și comandamentul nu acorda dispense în această armă, socotită nobilară.

Până la sfârșit, scrupulele cavaleristului slăbind, Klari desnădăjduită și jignită de cancanurile târgușorului, fugi la Viena la mătușa ei, care îi fusese corespondentă pe vremea când era la pension. Klari era de fire mândră și rupse cu familia, hotărându-se să-și câștige singură existența, înfruntând viața și greutățile ei. Se consacră cântului și dansului clasic, în care scop luă lecții particulare. Vocea ei de mezzo soprană nu avea întindere și nici strălucire, în schimb era catifelată și reda meza-voce cu admirabile inflexiuni languroase. Cu un repertoriu de cântece vieneze, șansonete franceze și melodii de jazz americane, Klari debută sub numele de Clarysse, într'unul din localurile en vogue ale Vienei. Obținu succes prin zburdălnicia ei firească, la care se adăogau bine înțeles tinerețea și minunata ei plasticitate fizică. In entuziasmul primului succes, în mirajul rampei, în lumea fascinantă a decorurilor, a reflectoarelor și a aplauzelor, ea se simțea înaripată, plutind prin efluviile amoroase ale orhestrei. Clarysse realiza prin vocea ei, prin ritmul mișcărilor sale și prin mimică, o clipă de înaltă artă. Deacum nimic nu o mai putea încânta decât rampa. Toate omagiile curtezanilor, toate atențiile și darurile lor, toate devotamentele, toate expansiunile delirante ale unora, insistențele patetice ale tinerilor aristocrați cari aruncau la picioarele ei inimă, onoare și avere, toate acestea o lăsau impasabilă pe Clarysse. Era așa de afectată de prima ei decepție în dragoste, încât repeta mereu acelaș lucru: „Oh! les hommes!" cu un accent plin de ură și dispreț.

Agențiile teatrale îi propuseră angajamente prin diferite centre mondiale. Ea alese Cairo, cea mai remuneratorie dintre oferte și apoi gândea că depărtarea îi va aduce și uitarea.

Capitala Egiptului e un mare oraș cosmopolit, important centru de turism și loc de întâlnire al tuturor aristocraților și nababilor ce călătoresc în Orient.

Mănoasa vale a Nilului îmbogățește de mii de ani pe marii plantatori de bumbac, averile acestora se traduc în kintale de aur, căci aurul curge în Egipt ca Nilul.

Feciorii nababilor egipteni, odraslele de prinți și bey, marii demnitari, aristocrați, englezi, tineri și eleganți ofițeri din marina britanică, diplomați... Toată această lume cosmopolită se încrucișează prin holurile Palasurilor și al elegantelor restaurante, pentru ca să încheie noaptea prin hanurile, cabareturile și localurile de noapte.

Nicăieri ca în aceste spelunci ametitoare de lux, alcoolul, aurul și desfrâul, nu s'au întovărășit mai bine, pentru a secera viețile nefericitelor vestale, ce sunt aruncate jertfă viciului. Inconștient și treptat aceste ființe ajung la o singură funcțiune: alcoolul. Bând zilnic pentru a antrena clientela organismul lor reclamă de la un timp numai băutura, respingând alimentația. Viciul merge la unele dintre ele așa de departe, încât după ce consumă în tovărășia clienților, își beau apoi propriul lor gaj la tejgheaua barului, alegându-se aproape cu nimic din simbria lor.

Descompunerii morale îi urmează și cea fizică, tinerețea și sănătatea lor fiind în combustiune frenetică, în scurt timp nu rămâne din ele decât fantoma frumuseții ce a fost. Lipsite de aer, lipsite de soare, aceste ființe ce mișună noaptea prin taverne și unghere, se ofilesc progresiv. Admirate, iubite și idolatrizate, o clipă ele sunt ametite de acest succes al corpului și al tinereții și lunecă prin viciu și desfrâu în băltoaca descalificatelor anonime.

Clarysse se îngrozea de acest mediu, se constrângea, își impunea o disciplină, pentru a se menține numai pe terenul profesiunei artistice în sine, refuzând cu îndărătnicie, ori-ce tentație și macerându-și chiar instinctele sexuale.

Totuși când se privia în oglindă sau când se însufleția prin melopeea pe care o cânta, în momentul suprem de expresivitate

languroasă, instinctele sale, se trezeau uneori și atunci simțea un mare gol în suflet. Doria, iubia și se desfăta o clipă, închizându-și ochii, pentru ca sufletul și mintea să rămână nepângărite.

Din mulțimea de curtezani, nu reținu pe nici unul, toți îi doreau trupul și tinerețea, nimeni nu se apropiase de sufletul ei. Deaceia îi biciuia, îi jignia și-i disprețuia, torturând chiar pe cei mai candizi îndrăgostiți. Și pe măsură ce insistențele lor se întețeau, Clarysse apărea mai frumoasă, mai ademenitoare. Vocea ei avea uneori ceva din șueratul șerpilor în murmurul apelor. Melodia se insinua, cucerea și adormia o clipă orice ființă sensibilă. Numărul ei de program culmina în supranatural și mulți credeau că ar fi o vrăjitoare.

Succesul îi era așa de mare încât numele ei circula pe parfumuri, obiecte de lux și de toaletă; fotografiile cu autografe se vedeau pe la vitrinele marilor parfumerii, coafori sau case de modă. Din toate acestea ea realiză un început de avere.

Din Cairo fu angajată la Atena. Ce contrast isbitor... Alt oraș, alt mediu, altă lume și mai cu seamă un vag parfum de patriarhalism. Cu toate că în lumea ce frecventează localurile de noapte, pretutindeni condițiunile sunt aceleași, aici mai rămăsese ceva din jena și decența omului față de femeie.

Din primele zile ea făcu cunoștință cu unul dintre cei mai de vază arheologi ai Atenei, Stellio D...

Acesta conducea săpăturile dela poalele Acropolei urmărind desvelirea completă a teatrului lui Dyonisos. Tot timpul pe șantier, copt de căldură ziua, simțea uneori nevoia unei destinderi noaptea, lăsându-se legănat de ritmul ademenitor al dansului; obsedat de antichitate, gândul îl purta la teatrul vechiu și găsea uneori corespondența în ritmică și gest. Intr'unul din numerile Claryssei, avu surpriza unei atitudini, ce semăna cu aceea de pe un rar și inedit vas grecesc, ultima sa descoperire, pe care încă nu o comunicase nimănui. Contrariat și bănuitor, se repezi la Clarysse și foarte încurcat o întrebă, de la cine învățase această atitudine și interpretare și fu consternat când dânsa îi răspunse, că toate acestea le făcea sub impresia momentului, fără de nici o pregătire.

Dar și Clarysse fu surprinsă să întâlnească un om într'un local de noapte, care să i se adreseze, fără aluzie la dragoste.

Conversația se animă asupra dansurilor la cei vechi, cari nu se reduceau ca cele de astăzi, numai la petreceri, Stellio explica Claryssei importanța dansului în viața socială și religioasă a celor vechi, dansul fiind exteriorizarea sentimentelor în diferite împrejurări. Și se oferi să-i exemplifice Claryssei toate acestea, fie pe vasele ceramice, fie pe frizele templelor.

A doua zi după amiază Clarysse urmărea explicațiile lui Stellio la Muzeul din Acropol, unde se simți foarte emoționată. Relieful „Atena plângând morții" depășise pentru ea totul și se reintoarse s'o mai vadă înainte de a pleca. La această marmoră, Stellio îi recită și versurile lui Jean Moréas:

Que notre voix obtienne,
Des dents de Chrysaor,
La foudre olympienne:
Sur nos luttes veille encor,
La vierge Athénienne
Pallas au casque d'or!

Apoi Clarysse urmă pe archeolog la Partenon, la Erechteion și la micul templu al Atenei Niké! La acest templu de eleganță și grație ideală, ale cărui linii de marmoră imaculată, se profilează minunate pe azurul Atticei, Clarysse fu copleșită de frumusețe și rămase transportată o clipă.

Stellio îi povesti legenda zeiței Atena Niké, în cinstea căreia fusese construit templul, unde se păstra și statuia ei fără aripi „Niké Apteros", ca să nu părăsească Atena.

Cum dânsa sta țintuită în admirație, vântul fluturându-i rochia diafană, Stellio descoperi corpul ei impecabil și simți pentru întâia oară un fior alături de dânsa.

— Domnule Stellio, e minunat aci, mă simt fericită, dar și tristă, căci trebue să constatăm cât au pierdut oamenii de astăzi din idealul de frumusețe de altă dată.

— E un adevăr dar din fericire acest lucru se restrânge numai la artă, litere și filosofie. Și privind'o în ochi îi spuse turburat: căci frumusețea umană a rămas eternă. Clarysse plecă ochii și surâse.

Seara la cabaret, Stellio se simțea mai neliniștit. Nici odată în viața lui nu trecuse printr'o atare frământare, simția o vagă presiune pe țeasta capului, toate fibrele îi erau încordate, avea ceva inexplicabil în suflet; cu ochii umezi, cu vocea stinsă, cu toată ființa sa pradă emoțiunii, se apropie de Clarysse și-i ceru să bea împreună șampanie frapată bine, ca să-și revie puțin în fire.

Stellio nu mai era tânăr, trecuse de patruzeci de ani, cufundat tot timpul în cercetările sale archeologice, se felicita uneori că se lăsase stăpânit de elanul către idealul antic, lucru ce îl dematerializa și-l proteja de tentațiunile vieții înconjurătoare.

De astădată însă prin făptura aceasta, i se revelaseră viața și frumosul viu. Era plin de emoție și, stângaciu, mărturisi Claryssei că se simția îndrăgostit de dânsa.

— Nu spune vorbe mari, răspunse surâzând Clarysse.

— Totuși eu sufăr.

Și tu mă dorești replică Clarysse, smucindu-se din brațele pe cari i le întinsese Stellio.

— Dar pentru Dumnezeu ceeace nu refuzi primului dansator, ce te invită la dans, dece nu-mi acorzi și mie?

— Când dansez cu un client, nu mai sunt eu și D-ta nu te-ai gândit la dans, mi se pare.

— Iartă-mă te rog, că am îndrăznit.

— Nu-i nimic, căci dacă și eu eram bărbat, făceam la fel.

Stellio invitând'o pentru a doua zi la ceai în cea mai elegantă cofetărie din Piața Constituției, Clarysse promise, dar nu veni.

Contrariat și nebun de așteptare, Stellio se simți rănit; neliniștea care pusese stăpânire pe toată făptura sa, îl desorienta, nu mai avea putința de a hotări, umbla fără nici un rost de colo până colo, abia putea aștepta seara, ora de deschidere a cabaretului, pentru ca să-și reia locul lângă Clarysse.

— De ce n'ai venit, dacă ai promis?

Clarysse dădu explicații foarte șovăitoare, ceea ce turbură pe Stellio și-l întristă ma imult. Plecă furios dar, ca și criminalii car nu se pot îndepărta de locul crimei, dându-i târcoale, Stellio se reintoarse după o oră. N'o mai găsi pe Clarysse la masa obicinuită; era invitată în compania unor turiști englezi, în sala mai intimă a localului.

Stellio își ducea calvarul, neglijând până și ocupațiile. I se năruise și credința într'o nirvană prin artă, la prima apariție a unei ființe vii ce îl subjugase.

Intors acasă nu putu să-și închidă ochii, nici să citească ceva. Era un neastâmpăr total în organismul său; încercă tot felul de sugestii ca să poată dormi, dar nu reuși să închidă ochii.

A doua zi aceeași neliniște, incoherență în tot ce gândea și făcea; era nerăbdător, aștepta seara ca să se poată duce la cabaret. Clarysse văzând turburarea lui Stellio, îl sfătuia frumos, să se liniștească, îl mângâia ca o soră, dar nu de sfaturi avea nevoe Stellio, ci de o contopire sufletească și trupească.

Stellio plecă mai abătut dela dânsa și-i trimise a doua zi următoarele rânduri:

„Simțiam nevoia unei iubiri și îmi era sete de suferință. Eram cuprins de o vrajă, ce mă purta prin haos; mă înviorase iubirea, mă simțiam ca un fulg. Zefirul mă purta pe aripile sale, departe de pământ, departe de materie, îmi uitasem trupul cu simțurile sale.

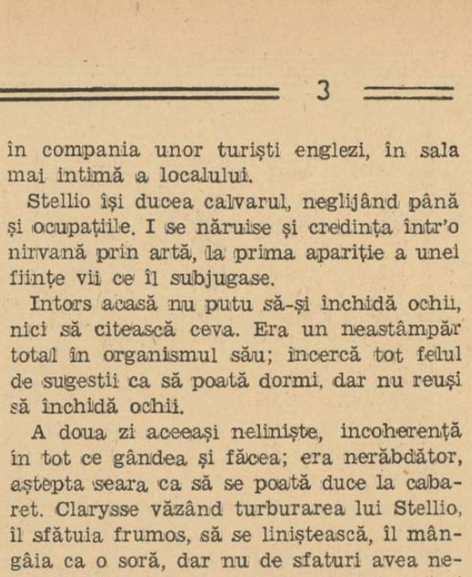

Mă renăscusem aeve din frenezia aceasta, când te-ai oprit din drum, să culegi tu rodul.

A mai rămas din mine, doar spirit și un jar ce arde pentru tine. Păstrează-i mireasma! M'ai înțeles acum? De nu, ascultă bine, eu fără de tine, tot aș fi iubit, căci noi iubim și așa, fără să știm pe cine. De mă înțelegi, atunci înalță-te la mine".

Stellio

Clarysse își da seama din conținutul scrisorii, cât era de turburat și de desorientat Stellio; ea se emoționă, se înduioșă, dar totuși un instinct o opria să se desvăluiască așa iute cu toate că simțea ceva și dânsa pentru el.

Stellio neprimind nici un răspuns, căzu într'o apatie totală, aproape că-și pierduse controlul faptelor, conducându-se mai mult din instinct.

A doua zi de dimineață Stellio era pe șantier; săpăturile ajunseseră la un punct interesant, era de ales direcția cea mai potrivită, întrucât tot terenul conținea elemente interesante, cari desorientau pe toți și nu se puteau hotări.

Stellio întrebat răspundea evasiv, era neliniștit, nu sta pe loc nici o clipă, alerga de colo-colo, fără de rost, se plângea de oboseală, de dureri de cap și se uita mereu la ceas; abătut cum era, umbla ca un bețiv pe schele, privind în haos. Păsind așa, la întretăerea unor schele făcu un pas greșit și se prăbuși în gol. La strigătele lucrătorilor toată lumea alergă într'acolo.

In tot timpul acesta Clarysse citea și recitea cu lacrimi scrisoarea lui Stellio, la prânz se hotără să meargă la șantier, ca să-l aducă în oraș și să prânzească împreună.

Se îmbrăcă cochet, își legă un văl diafan deasupra pălăriei până sub bărbie și porni veselă și nerăbdătoare spre șantier.

Când trăsura se opri în fața primelor trepte ale Amfiteatrului, ea văzu că un grup tăcut și trist de lucrători aduceau o brancardă, pe care era întins în nesimțire Stellio.

Toată lumea era amuțită. Nu se auzi decât strigătul sfâșietor al Claryssei, care se prăvăli lângă trupul arheologului.

Cu greu a fost ridicată și condusă la trăsură. Drama se ridicase la înălțime tragică și Clarysse gemea ca o mamă care-și pierduse copilul.

Se hotări de îndată să plece din Atena chiar în seara înmormântării, în care scop telegrafie fratelui ei, inginer electrician la una din societățile petrolifere din Constanța.

După ce pământul înghiți trupul nefericitului arheolog, Clarysse se îndreptă spre port și se îmbarcă pe o navă.

Soarele era la asfințit și fulgera de raze însângerate, tot cerul era cuprins de flacări, amurgul învăluia cu aripile sale de foc întreaga Acropole, care apărea acum din larg, departe. Incet, încet, pe măsură ce nava se depărta de țărm, se întuneca și Orizontul, până ce ultimele coloane ale Partenonului, înroșite de reflexele amurgului se scufundară în orizontul marin.

Ca și Walhalla din Crepusculul zeilor, Acropola se scufunda, înghițind un alt erou.

Nava păsea încet, despicând elegant valurile mării și în liniștea adâncă a serii, o femee sta înmărmurită la proră, privind spre Attica și înăbușindu-și plânsul.

După ce Clarysse debarcă la Constanța, se duse la biserică și se spovedi. Câteva luni mai târziu, deschise o florărie, în care puse toată iubirea și toată arta ei. De cealaltă dragoste destinul o îndepărtase...

CRONICA plastică

de PAUL MIRACOVICI

De câte ori am avut prilejul, am subliniat epoca excepţională pe care o trăim. Epocă de mari prefaceri, epocă de creaţie şi de adânci schimbări. In perspectiva vremurilor anii aceştia vor fi acei ai înnoirii, ai totalei refaceri. Niciodată nu se va construi, nu se va munci atât de mult, de aceea, generaţiile prezente acum pe şantier vor fi răspunzătoare de înfăţişarea bună sau rea a arhitecturii şi artei zilelor noastre.

Sunt puţine exemple în istorie în care un popor să fi avut o evoluţie politică şi istorică atât de rapidă. In mai puţin de o sută de ani am unit Principatele, am făcut războiul Independenţei şi apoi cel mare, care ne-a redat frontierele firesti. In mai puţin de o sută de ani, problemele ce ni se pun, — mereu altele — ne-au surprins obligându-ne la eforturi mereu reînoite. De data aceasta însă, totul e de schimbat, de refăcut, de la străzile strâmbe şi întortochiate, până la măreţele edificii publice, de la mentalitatea resemnată a cetăţeanului unei ţări nedreptăţite de istorie la aceea mândră şi conştientă a cetăţeanului unei ţări mari şi bogate.

●

Expoziţiile internaţionale sunt admirabile prilejuri pentru a verifica puterile de muncă şi de creaţie ale unui popor iar pentru noi, mai ales în clipele acestea, un examen cum nu se poate mai util. De aceea nu se poate trece cu vederea expoziţia de mobile, covoare şi diverse obiecte ce vor figura în Pavilionul nostru la New-York, expoziţie deschisă în sala Oficiului Naţional de Turism.

Mobilele sunt desenate de arhitectul Oct. Doicescu, unul dintre puţinii noştri arhitecţi cari privesc arhitectura ca o misiune. D-sa nu a neglijat nici un amănunt din decoraţia pavilionului, toate lucrurile poartă semnul unei atente griji şi al unui continuu efort de a reînnoi şi a înnobila un stil românesc. O bună parte din mobilier, mese, scaune, cuere, blidare ce vor orna pavilionul sunt expuse în str. Wilson şi constitue o categorică victorie asupra ridicolelor mobile „moderne“ colţuroase, străine de noi şi lipsite cu desăvârşire de originalitate. Admirabil de asemeni un portal, inspirat probabil după tâmpla de la Cotroceni. Trebue pomenit şi d. Ion Tricorache care a executat cu măestrie de vrednic artizan lucrurile expuse. Scoarţele d-nei Aurelia Ghiaţă sunt pur şi simplu admirabile. D-sa are un rar simţ al armoniei şi o inventivitate unică. D-sa nu copiază modelele vechi ci le crează pe deantregul — se transpune în mentalitatea celor vechi şi — ca într'o poveste, luăm parte la elaborarea atâtor frumuseţi ale căror secrete le credeam pierdute pentru totdeauna. D-na Ghiaţă desenează şi colorează cu aceeaş candoare, cu acelaş simplu bun simţ ca şi meşteriţele anonime de odinioară. Prea puţine din motivele vechi apar în scoarţele d-sale, totuşi ele dau impresia netă de autentic. Astfel, una dintre ele are chiar.. subiect, totuşi stilizarea e atât de înţeleasă în cât accepţi cu entuziasm această mică revoluţie.

Covoarele executate de Liga Naţională a Femeilor Române păcătuesc printr'o formală lipsă de gust. Se fabrică mii şi mii de covoare în ţara românească, nimănui însă nu-i trece prin cap că un covor e şi operă de gust ,de artă. Eforturile sunt numai materiale, se fac covoare imense, covoare „perfecte“ dar nu se pune nici un preţ pe bunul gust şi pe sfaturile unui artist. Cele expuse în str. Wilson nu dovedesc decât mijloacele technice extraordinare pe care le are Liga, mijloace de cari dacă ar dispune o artistă ca d-na Ghiaţă, ar aduce o binefăcătoare revoluţie în arta ţesutului.

Cartea străină

PIERRE GAXOTTE: „Frédéric II“

(„A. Fayard“ — Paris, 1938)

Fără să fi trecut de-atunci prea mulţi ani, ne amintim totuşi cu o strângere de inimă înfrigurarea adolescentului care am fost, nerăbdător să ajungă, sărind peste veacuri întregi de istorie prea puţin grăitoare sufletului, la capitolul Revoluţiei Franceze, cea mai pasionantă aventură pentru închipuirea înfierbântată a elevului de odinioară, din cursul superior de liceu. In admiraţia noastră, fără măsură şi fără discernământ, încăpeau deavalma, Robespierre şi Mirabeau Danton şi Saint-Just, victime glorioase ale „tiraniei“ şi eroi fără seamăn ai „libertăţii“, noţiuni pentru care ni se părea că aflăm, în viaţa noastră şcolară chiar, destule prilejuri de localizare...

Părăseam băncile şcoalei secundare, cu credinţa naivă că manualele de care ne despărţisem cuprindeau în versiunea lor definitivă ultimele adevăruri pozitive recoltate din grădinile cunoştinţei, ale binelui ca şi ale răului. Cât priveşte istoria, ea se desfăşura sub impulsul tutelar al unui vag determinism, potrivit căruia ceea ce se întâmplase **trebuia** să se întâmple, aşa şi nu altfel.

Cronologia apărea astfel ca expresia unei fatalităţi interioare, dela care oamenii nu se puteau sustrage prin activitatea lor.

Dar foarte curând, lectura voluminoasei **„La Révolution Française“** a domnului Pierre Gaxotte, avea să ne deschidă o priveliste nebănuită nu numai asupra dramei celei mai zguduitoare şi mai plină de consecinţe din veacurile moderne, dar chiar asupra ştiinţei faptelor care nu se repetă. Autorul acelei opere e astăzi unul din doctrinarii fruntaşi ai grupului dela „Action française“, şi el tinde să ocupe, datorită inteligenţei critice şi pregătirii serioase, locul de mare prestigiu rămas liber prin moartea lui Jacques Bainville. Nu e deci de mirare, că „La Révolution Française“ este operă de partizan, în sensul că autorul ei încearcă acolo să legitimeze, cu documentele în mâini, un punct de vedere scump monarhiştilor francezi: că forma de guvernământ cea mai potrivită Franţei, este aceea a monarhiei constituţionale şi că a fost o greşeală scump plătită înlăturarea dinastiei Bourbonilor dela conducerea ei.

Din această desbatere, care presupune nu numai o competinţă specială de istoric, dar şi calitatea de francez, pe noi ne interesa însă aspectul revelator al istoriei, căreia oamenii îi determinau, prin faptele lor, itinerariul capricios, în loc ca ea „să se facă“ dela sine, consecinţă acelei fatalităţi interioare amintite. Concluzia istoricului, că Revoluţia Franceză **nu era necesară,** că ar fi putut să nu fie întrucât existenţa unor cauze determinante ale ei nu constituia propriu zis un determinism cu neputinţă de înlăturat ni se părea de o îndrăzneală... revoluţionară, pentru că restituia pe om în drepturile lui cele mai scumpe, redându-i libertatea, făcând din el măsura lucrurilor, deci şi a istoriei. De fapt, era o concluzie sau o atitudine optimistă.

Am regăsit apoi, limpede acelaş înţeles despre istorie, pe care **omul** o face, în **Le Siècle de Louis XV** şi în **Frédéric II,** ultima operă publicată de d-nul Pierre Gaxotte.

Istoria, adică un aluat pe care-l frământă oamenii mari, modelându-l după chipul şi asemănarea lor. Oricât ar fi de îndreptăţită dorinţa exprimată undeva de Julien Benda, de a se face istorie altfel decât „pe capete“, încoronate au ba, urmărindu-se adică doar mersul ideilor şi influenţa lor asupra stărilor sociale, sau privind-o, cum a făcut Wells, numai ca o determinare a legilor economice, atitudinea domnului Gaxotte, de a-l socoti pe Frederic II ca un erou al Biografiei, purtând personal răspundera faptelor lui istorice, ni se pare cea mai consecventă pentru judecarea activităţii unui monarh care s'a identificat în aşa măsură cu practica administrativă şi biurocratică a ţării lui, încât prin puterea de iniţiativă şi de muncă a geniului personal, a putut să arunce discreditul asupra garanţiilor de liniştită continuitate isvorând din simpla funcţionare automată a sistemului monarhiei ereditare. Frederic II şi-a sporit singur, prin agerimea şi mobilitatea spirtului său de fineţă (în sensul distincţiunei pascaliene), dar meticulos şi gospodăresc în acelaş timp, greutatea îndatoririlor legate de exercitarea condiţiei regale, de funcţiunea monarhică. Omul acesta, care-şi inspecta singur arendaşii, lându-şi notă de vitele şi uneltele trebuincioase fiecăruia, departe de a fi fost un diletant, şi-a luat în serios slujba de rege, fiind cel dintâi şi cel mai informat funcţionar prusian. Dar această umanizare a funcţiunii monarhice nu era lipsită de riscuri, punând într'o legătură prea strânsă soarta ideii dinastice chiar de aceea personală a lui Frederic: depăşind imaginea convenţională a regelui-filosof „el ne apare... ca o **realitate** prea puternică, prea activă, prea independentă, ca să fi putut stabili el însuşi această suveranitate de drept care i-ar fi închis propria lui acţiune într'o reţea bine potrivită, de prescripţiuni legale“. Timp de o jumătate de veac Statul prusian e însuşi Frederic, cu defectele şi calităţile lui, cu puterea de muncă şi cu voinţa lui prezentă peste tot.

Enciclopediştii contemporani cu Frederic cel Mare, în frunte cu Voltaire şi Diderot îl numeau un suveran „luminat“, iar mai târziu, în veacul 19, istoricii germani i-au zis domniei lui, în termenii consacraţi de atunci: „despotism luminat“.

In sensul Enciclopediştilor, a fi „luminat“ însemna să te potriveşti cu spiritul veacului, care era antireligios, opunând obscurantismului „luminile raţiunii“. Iar prin „despotism luminat“ se înţelegea ceeace am numi în termeni actuali, raţionalizarea funcţiunilor statului, deşi exemplele care se dădeau: Frederic II şi Caterina cea Mare, Iosif II şi Gustav III, Turgot şi fisiocraţii făceau şi mai vagă definiţia, decolorându-i înţelesul. In sensul veacului 18, la care se opreşte şi d-l Gaxotte, Frederic e singurul despot „luminat“, singurul care s'a deprins fără echivoc şi fără ezitare, de Biserică, nu pentru motive de poliţie internă şi nici ca să restrângă privilegiile fiscale ale clericilor sau ca să confişte proprietăţile mânăstirilor, dar pentrucă fiind ateu voia să aşeze puterea domniei, pe temelia unui drept pozitiv, propriu, fără nici o aluzie la caracterul ei de instituţie divină — „să golească ideea monarhică de cuprinsul ei religios“, în termenii sugestivi ai istoricului francez.

Monarhul cel mai practic şi mai pozitiv a găsit în d-l Gaxotte cel mai realist biograf. Departe de a face cor cu filosofii cari l-au proclamat pe Frederic cel Mare „încarnarea politică a liberei cugetări“, istoricul francez nu mai lasă nici o îndoială asupra abilităţii cu care acest mare prusian şi neîntrecut sforar a ştiut să-şi regizeze publicitatea europeană gratuită ce i-o făceau Enciclopediştii francezi mai ales, pentru ca în umbra legendei „regelui filosof“, el să-şi urmărească cu tenacitate şi egoism, politica lui prusiană.

MIHAI NICULESCU

Sfârşit de Octombrie

Să mergem, nu ne'ntoarce acum nici-un dor
Pe ţărmul acesta cu vânturi, cu astre
Cântecul vremii, oamenii astăzi ce mor
Singuri, cu ochii în zările albastre.

Dragostea unei toamne, tot noi o ştim
Pieptul frământă cânt rar să făurească,
In tinda nevăzutului abia privim
Tulpina unei stele cum o să crească.

Din vinul tăcerii cu-aromă de cer
Hai, prieteni, să bem neştiuţi într'una,
Mâinile-s umede, frunţile floare de ger
Şi trece peste umeri singură luna.

OVID CALEDONIU

Hulub prin nori

Luna, ca un copil cuminte şedea lângă tine,
Par'că asculta un svon de poveste;
La urmă, tu ai plâns şi-ai învăţat-o cum să se'nchine
Şi să mângâie puii de cerb pe creste.

Dacă-ai privi'n trecutul cu marame de fum,
Timpul de-atunci l-ai vedea ca un hulub prin nori
Ce nu mai vine, alb, spre mâna ta de-acum
Aşteptând cu seminţe şi rouă în zori.

Cândva, ca în biserica din sătucul meu
Voiu intra'nlăuntrul gândului, cu o făclie;
Acolo, am să te zugrăvesc icoană, spre Dumnezeu,
Tristă, ca un amurg îngenunchiat în câmpie.

ŞTEFAN DIMA

Leon Viorescu

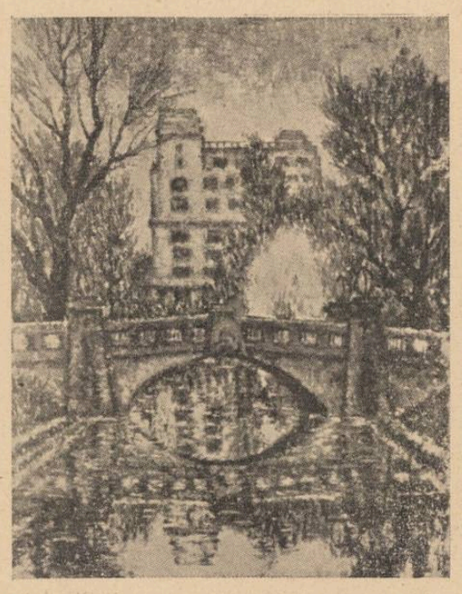

„In Cişmigiu“

„Autoportret“

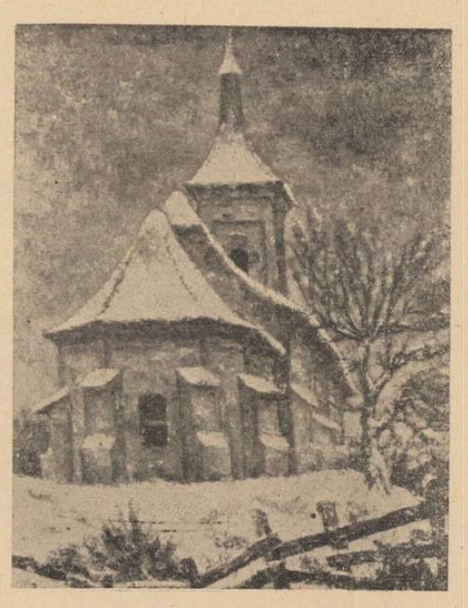

„Bisericuţă în iarnă“

CRONICA muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

Filarmonica

Stagiunea simfonică actuală a fost foarte darnică în repetări, răstimpul de patru luni de când activează „Filarmonica“ anul acesta fiindu-i de ajuns spre a aşterne pe afişe de câte două concertul de Dvorak pentru violoncel, nocturnele de Debussy şi chiar simfonia patetică de Ceaikowsky.

Săptămâna trecută a fost rândul concertului de Beethoven pentru vioară şi orchestră să revină în program.

Dacă pentru simfonia de Ceaikowsky şi concertul de Dvorak sistemul apărea foarte nepotrivit şi obositor, fiind infinit preferabil să le ascultăm odată la doi ani de cât de două ori într'un an, concertul de Beethoven, prin ceeace reprezintă şi prin felul în care a fost interpretat, a constituit o repetare cu circumstanţe atenuante.

Procedeul însă de a bătători repertoriul, rămâne o ciudată greşală de organizare a activităţii, un viţiu de programare, dăunător interesului artistic şi echilibrului firesc al stagiunei.

Mulţumită mănunchiului de rare calităţi artistice cu care este înzestrată foarte tânăra violonistă Ginette Neveu cât şi cultivării întinse şi de gust sigur ce vădit le-a consacrat, a putut fi ascultată o traducţie violonistică a concertului de Beethoven realmente valoroasă.

D-ra Neveu este tot atât de credincios slujită de tehnica d-sale cât şi de discernământul d-sale muzical. Jocul d-sale e viguros şi flexibil, avântat şi precis, peremptoriu în bravură şi rafinat în exprimări.

Raţionat în elementele lui exterioare, el rămâne totuş spontan, activ, de sincer accent şi mare vitalitate.

Şcoala superioară instrumentală a d-rei Neveu nu este numai admirabil asimilată şi aplicată dar capătă şi titlu artistic valabil, unită fiind unei energii de realizare şi unei capacităţi de simetrie şi înţelegere care denotă o distinsă natură muzicală.

D-ra Ginette Neveu poate fi pe drept socotită drept una din violonistele de elită ale vremei.

D. Ionel Perlea a dirijat concertul de Beethoven şi uvertura „Coriolan“ constituindu-le linii unitare şi trainice.

D-sa a condus şi simfonia VIII-a de Anton Bruckner, pentru prima oară executată la noi.

Darul de şef de orchestră, facultatea de a ordona, de a rostui, de a clarifica, o cât de încărcată şi de nemodelabilă lucrare, cazul simfoniei a VIII-a de Bruckner fiind în aceste privinţe cu prisosinţă reprezentativ, au apărut, în acest concert, isbitor de generos, în posesia d-lui Perlea.

D-sa a putut înfăţişa astfel acest imens eşafodaj muzical şubred, în aparenţe de conformare aproape normală. A ştiut să dea de asemeni proeminenţă celulelor mai cuprinzătoare ale acestui organism atins de gigantism şi debilitate şi să-l tonifice, într'o măsură care-i relevează încă odată importantele d-sale posibilităţi de şef de orchestră muzician.

Sperăm totuşi că predilecţia întâlnită în programele „Filarmonicei“ pentru repetări, nu se va manifesta şi asupra simfoniei a VIII-a de Bruckner. Sau cel puţin, ne-o va distribui în rate, fiecare din părţile ei apropiindu-se sensibil de proporţiile unei întregi simfonii-juvaer de Haydn sau Mozart, din cele, foarte multe, încă neauzite, la „Filarmonica“.

Femeia visurilor mele

de CAROL ANTON APOSTOLESCU

Fără să existe vre-o convenţie prestabilită, cred că untem — autor şi cetitor — sateliţii aceluiaş gând: rele care se scurg în aşteptarea dragostei sunt tot ttât de chinuitoare ca şi cele mai nelămurite pasiuni. n mijlocul acestei situaţii penibile, a acestei beţii a imţurilor, suferi prin propria ta imaginaţie. Trăeşti ntr'o lume ciudată de amintiri tulburi şi ajungi să e îndoieşti, puţin câte puţin, de tot şi de toate. Ne măgim şi ne înşelăm copilăreşte cu himere, ne umilim cu remuşcări şi dureri, cărora numai naivitatea clipei le dă nădejde. Fără îndoială însă, e nevoie de o receptivitate specială, de o structură sufletească aparte: sentimentalism, emotivitate, afinităţi pentru reverie şi, desigur, aşi mai putea înşira un pomelnic întreg de asemenea elemente psihologice.

Dar să revenim la povestea noastră. Plecasem de acasă cu un plan foarte evaziv în minte; sau, cum 'ar spune, într'o traducere mai clară, nehotărât. O încurcătură, ca multe altele, poate uşor de evitat, dar care mie îmi apărea tragică. Eram, şi asta spre fericirea mea, o fire căreia îi plăcea să complice situaţiile. Mai erau câteva ore până la opt, când Ada îmi făcea vizita obişnuită. Să rămân acasă nu găseam prea interesant, deşi mă pasiona îndeosebi lectura minunatei „The Nigger of the Narcissus", pentru care nu mai găseam cuvinte de admiraţie, ori de câte ori aveam prilejul s'o fac. Să mă plictisesc într'un cinematograf? Haida de! Ar fi prea mult şi nu mi-aşi fi iertat-o. Atunci? Am tresărit deodată. Poate aceeaşi satisfacţie încercase şi suedezul Nobel, când soluţionase, cu neîntrecută artă, spectaculozitatea războaielor. Nitroglicerina... dinamita... Hm, minunate lucruri! Dar nici bucuria mea nu cred că fi fost mai mică. Nu descoperisem un nou continent, nici prepararea aurului sintetic, dar îmi aminţisem de o mică prietenă, pe care, hai s'o spun, o cam făcusem uitată în ultima vreme. Yvonne M. dela un mare teatru de revistă, din Capitală. Şi găsesc că nu e puţin lucru să nu te plictiseşti, când n'ai ce face.

M'am înarmat cu un braţ de crini minunaţi, şi un sfert de oră în urmă, sunam la uşa apartamentului ei cochet şi intim, în care îmi consumasem atâtea nopţi. Din fericire însă, seducătoarea Yvonne, femeea care iubise Bucureşti-ul cu desinvoltura şi frumuseţea sa, ieşise cu prea stimatul domn V., un moralist de mare vază şi pe deasupra posesor al unei averi respectabile, căruia recent îi sucise capul. Am trântit florile pe primul fotoliu, cu resemnare, şi i-am lăsat câteva cuvinte convenţionale. In definitiv Yvonne era o femee ca şi celelalte şi nu-i puteam imputa nimic. Invălmăşala răspântiilor m'a găsit ridicol şi nefericit. Nu, desigur, pe Yvonne n'am iubit-o. A fost un simplu joc, cum dealtfel cred că şi-a şi închipuit. Am coborât dealungul bulevardelor, către Calea Victoriei. Trăia încă în mine imaginea Adei, roză şi iluminată de un surâs deschis, şi nu puteam să uit văpăile ochilor ei de antracit, gesturile de desmierdare, cu care-şi răţăcea degetele fine printre şuviţele părului meu, mersul ei elastic, sau sonoritatea mângâietoare a vorbelor ei de dragoste, pe care le şoptea cu o graţie neîntâlnită, ca pentru un ceremonial sacru. Am încercat să mă amuz, privind vitrinele magazinelor. Erau atâtea noutăţi şi ce-i drept, în ultimul timp, neglijasem să mă ocup cu aşa ceva. M'au atras câteva pijamale, originale mai ales prin ţăetura lor. N'am avut niciodată pretenţia că am în modă acelaşi flair ca ex-ducele de Windsor. Totuşi pot spune, şi asta fără fatuitate, că mă pricep mai binişor decât mulţi alţii, cari obişnuesc să pozeze în arbitri ai eleganţei, să dea sfaturi despre modă, uneori şi prin ziare şi asta e mai grav, — dar cari până la urmă sunt ridicoli. Priveam deci foarte natural, cu ochiul omului de gust. Mi-o închipuiam pe Ada în pijamaua de mătase liliachie, care avea s'o facă irezistibilă, dar şi mai melancolică, în clipa când o rază de tristeţe i-ar aprinde sufletul. Şi Ada se întrista te miri din ce. Nu ştiu când sosise doamna de lângă mine. S'ar fi părut că o interesează aceleaşi lucruri. Intr'o vreme, o privii discret. Precauţie inutilă. Doamna îmi surprinse gestul; mai mult chiar, îmi zâmbi. Revărsarea aceasta, inopinată, de graţii, mă zăpăci. Totul se petrecuse atât de repede şi de neaşteptat, încât îmi imobiliză luciditatea şi mă simţii cuprins de o sfială încă necunoscută, dar şi de o bucurie nemăsurată. Şi, la drept vorbind, transpunându-vă în umilul meu „eu" nu aţi fi încercat o jenă aidoma? Nu vedem ce i-aşi fi putut spune doamnei care îmi zâmbise, şi-mi era teamă nemărginită să nu comit vre-o nerozie. Nouă, celor tari de înger, în asemenea situaţii fragile, nu se prea grăbeşte să ne sosească „atu"-ul salutar. Pentru femei, e suficient un cuvânt, rostit, uneori, fără nici o logică, dar cu o graţie şi o subtilitate a vorbirii care înlătură orice posibilitate de rezistenţă, orice obstacol. O auzii întrebându-mă într'o franţuzească pură:

— V'au plăcut pijamalele? Şi fără să-mi mai aştepte răspunsul: „Sunt într'adevăr de admirat. Bucureştii e un oraş care nu-şi desminte faima".

I-am răspuns cum m'am priceput mai bine. Necunoscuta m'a rugat s'o însoţesc în magazin. Sunt o fire ciudată; un om căruia îi place să arunce o privire fugară asupra eventualelor urmări. Totuşi, de data asta, vă mărturisesc, am renunţat să fac apel la mine. Mi-era tot una, să ştiu sau nu, ce va fi în urmă. Am urmat-o, după dorinţa ei. Vorbeam cu atâta însufleţire de parcă ne-am fi cunoscut de când lumea. Necunoscuta cumpără două pijamale. Una era expresia esteticii mele. Nu ştiu ce m'a făcut să intervin. Imi amintesc, ca în vis, că-i şoptisem: „e un model frumos". Ea mă aprobă şi plăti, fără un gest. In piaţa Fundaţiei ne-am urcat în maşina care, la un semn al ei, stopase în marginea trotuarului. Ea spuse scurt „Grand Hôtel", iar eu m'am declarat mulţumit să aştept sfârşitul aventurii, oricare ar fi el să fie. Doamna vorbea mult, dar nimic care să mă intereseze. Informaţii anodine. Incercările mele de a afla care îi este numele, starea ei civilă, destul de indiscrete dealtfel, se dovediră inutile. Era setea vie a înfruntării din necunoscutul unui suflet. Enigmele sunt antrenante, prin ele însăle; au nu ştiu ce, care te răscoleşte şi te pasionează. Ardea în mine focul cunoaşterii, sbuciumul pe care, involuntar, ţi-l svârle în sânge, mistuitor, astfel de situaţii. Mai bine zis: răul suprem. Dragostea nu este o distrugere psihică, decât în măsura în care te-a copleşit, fără posibilitatea satisfacerii, dorinţa neiertătoare a identificării.

Incepe să mă cuprindă o teamă legitimă. Iubesc femeia aceasta a hazardului, o iubesc şi nu s'au scurs decât câteva clipe de când întâmplarea ne-a pus faţă în faţă. Ii şoptesc totul cu melancolie, ca pentru o declaraţie de dragoste şi în acelaşi timp încerc să am o părere. De ce s'o acuz pe frumoasa necunoscută? Un om cu bun simţ nu crede în liber-

tinajul femeii. Sau tratează egal bărbatul. Morala de azi este imorală. Miroase bine a naftalină. S'a conservat perfect de sute de ani. De ce să negăm femeii legitimitatea iniţiativei, s'o privim ciudat când ascultând un sentiment, un sentiment sincer, a utilizat aceleaşi drepturi, de care nimeni nu face caz, când sunt în mâinile unui bărbat? Trebue să se spulbere odată legenda unui imperiu. Să cadă o mască de care nu se mai îndoesc cei conştienţi, dar ezită s'o facă public. Numai neevoluaţii, sau diverşii interesaţi au curajul să pledeze pentru determinismul eticei, pentru integralismul ei...

Maşina a oprit cu fâşiit de mătase. Tresar ca dintr'un vis. Necunoscuta a sărit jos, suplă, minunat de agilă. Consideraţia care i s'a arătat în hall-ul hotelului îmi dărâmă toate supoziţiile, care, fie vorba între noi, şi aşa erau destul de slabe, încât eu însumi nu le dam nici o importanţă. Nu putea fi o femee uşoară. Păsările astea sunt mirosite abil de cel mai simplu garçon. Altfel este întâmpinarea lor. Un salut care poartă intrinsec o discretă ironie; în orice caz, îl observi cât de colo. Necunoscutei i se făceau onoruri de doamnă mare. Ea căută o cheie şi deschise. Apartamentul avea două camere. Peste tot erau răspândite lucruri de valoare. Invocă un motiv şi mă lăsă singur. Când reintră, purta una din cele două pijamale, pe care le cumpărasem împreună.

— Iartă-mă! zise, sotto voce. Găsesc totuşi mai intim şi mai comod. Ştiu că n'ai să mă judeci cu asprime.

Am schiţat un gest de protest. Era atât de fermecătoare şi în sufletul meu un iureş de pasiuni nelămurite, încât oricât cult aşi fi avut pentru ceremonialul de rigoare, i-aşi fi trecut cu vederea. Dealtfel nu m'am împăcat nici când cu făţărniciile sărmanilor noştri moralişti. Afară era larmă de automobil. Noaptea cădea uşor, plumburie.

— Butonul ăsta-i pentru serviciu? spusei eu, privindu-i luminile albastre ale ochilor.

Ea îmi luă şnurul din mână, mustrându-mă.

— Intr'adevăr, dar ce-ţi doreşte sufleţelul?

— Imi vei permite, cred, să cer ceva de băut? Şi fără a-i mai aştepta răspunsul: „Ce preferi?".

— Oh, nul zise ea contrariată. Mulţumesc. Eşti prea drăguţ, dar nu-i nevoe să te deranjezi. Uiţi poate că eşti la mine. Am aici tot ce trebue. Se ridică. Aduse o sticlă şi două cupe. Când marginile cristaline se loviră, în clinchet blând de argint, întrebai din nou:

— Frumoasă necunoscută, spune-mi cum să te numesc.

— Zi-mi oricum. Poate vrei Madeleine.

Nu mai spuse nimic. Am încercat atunci o stare de suflet ciudată, o bucurie, pe care n'o pot exprima, oricâtă bunăvoinţă aşi voi să arăt. Cândva, nu-mi amintesc când, articulai:

— „In fond tu eşti o fată bună, Madeleine. Nu înţeleg totuşi ce te determină să-ţi schilodeşti gândurile. N'ar fi lucru rău să ne cunoaştem cel puţin numele, şi zău, nu din curiozitate. Dar devreme ce m'ai tratat vrednic de încrederea ta şi sunt aici, găsesc că n'are niciun rost să mai fugim unul de altul.

— „Serios?" zise ea, cu vădită veselie.

Tonul oarecum ironic m'a durut. Totuşi am insinuat:

— Madeleine, dragostea este o continuă goană după ineditul sufletelor. Ceea ce-ţi cer este motiv al iubirii, iubire. Consumarea acestor fapte, neînsemnate la prima vedere, echivalează în fond cu o transfuzie de sufletesc. Când împrumutul acesta există numai formal, totul este ratat, Este un simplu joc de moment, care nu trezeşte în noi decât rezonanţe minore.

— „All right, dragule! Te ocupi cu scrisul? Nu mă întrebi dacă-mi place poezia, sau proza?".

— „Madeleine, de ce eşti răutăcioasă?".

— „Dacă ţii să rămâi fără iluzii, continuă cu interogatoriul, făcu ea zâmbind. Lumina veselă a dinţilor ei de sidef pur era fascinantă. O ascultam uimit. „Cred că ai puţin flair şi nu eşti atât de naiv, încât să-ţi închipui că am spus adevărul. Madeleine e un nume ales la întâmplare dintr'o mie".

Cât de crud era avertismentul Madeleinei... Mi-am dat seama că orice rezistenţă ar fi inutilă. Trebuia să mă supun cu totul acestei femei minunate, căreia îi plăcea să se înconjoare într'un mister adânc.

— Domnule poet, nu găseşti că obscuritatea este mai propice inspiraţiei? glumi ea, cu graţie; şi stinse lumina.

In stradă se zăreau becurile electrice, învăluite în negura albăstrue a serii şi roşul neastâmpărat al reclamelor dela Lafayette. Priveam extaziat arătarea aceasta încântătoare de vis, o devoram vizual. Liniile ei de o fineţe cum rar mi-a fost dat să văd, frăgezimea epidermei de o albeaţă statuară, trupul acela drept ca o lumină, le sorbeam cufundat într'un delir ciudat. Imi amintesc că, într'un timp, chipul ei, minunatul chip al Madeleinei, s'a bronzat de melancolie. De ce s'a întristat Madeleine atunci? Oh, dar nici până acum n'am reuşit să-mi dau seama, spre imensa mea părere de rău. Gândul mi se depărtase cu totul dela Ada, care poate mă mai aştepta, neliniştită, în apartamentul meu, cocoţat la al patrulea etaj al unui block-haus.

— „Ce te preocupă, dragă?" Şi fără a-mi da răgaz să-i răspund, adăogă repede, prietenos:

— Iartă-mă, dragule. Sunt rea cu tine, dar în fond, vorba ta, te iubesc. Mă învăluise cu privirea ei mistuitoare, căutând să-mi surprindă orice tresărire a feţii, orice gând care m'ar munci. Cel pe care-l pretextasem, căzuse dintru început în desuetudine, pentrucă cu spiritul ei nu era lesne de glumit.

— Misterul cu care te înconjuri! i-am şoptit.

Madeleine zâmbi. Un zâmbet lasciv, oprit în colţul buzelor pline de voluptate. Răscolit de patimi, i-am încolăcit talia, ridicând-o pe braţe. Braţele ei moi mi se prinseră cerc în jurul grumazului, iar dinţii micuţi îmi muşcau gura; când mi-au pătruns adânc în carne, scosei un mic ţipăt de durere.

— Cât de fericit sunt, divina mea necunoscută! Oh, dacă n'ai avea răutăţile tale... capriciile de femee frumoasă... De ce te temi de mine? De ce nu-mi spui cine eşti? Crezi oare că nu sunt demn să păstrez un secret?

— Ce copil eşti! Iţi voi spune un nume. Şi ţi-l voi da drept cel adevărat. Dacă după o clipă vei căuta să mă iscodeşti despre adevărul lui, îţi voi da un altul. De ce nu vrei să fii drăguţ şi să renunţi la astfel de încercări.

I-am sorbit gura fierbinte de dragoste, care da înfăţişerii ei un nu ştiu ce turburător, un farmec, care m'ar fi împiedecat pentru totdeauna să mai iubesc o altă femee.

— Imi plac buzele tale, Madeleine. Sunt atât de minunate, încât aşi vrea să mă îmbăt cu ele, să mă înăbuş sub sărutarea lor.

— Eşti nebun, iubitule... Nu mai spune prostii. Aşa credeţi toţi la început. Nu sunt chiar atât de irezistibilă. Eu mă cunosc mai bine.

I-am închis gura cu un sărut. Ceea ce spunea nu putea fi adevărat. Madeleine era un înger. Doamne, cât era de frumoasă! Imi simţeam sufletul cuprins de un extaz plin de buimăcire şi în fericirea aceea, în nebunia care mă copleşise, nu mai trăiam decât pentru ea. Parfumul părului ei de mătase, aroma sălbatecă a trupului svelt şi mlădios, îmi dădeau o senzaţie nouă, o senzaţie pe care n'o mai simţisem niciodată...

A rămas câteva minute în tăcere. Pe Calea Victoriei, sgomotul era în agonie. Neapărat, era târziu, Ea se lipi mai strâns de mine şi mă sărută pe gură, cu atâta violenţă, încât am avut impresia că vrea să se topească în mine. Mă privi în luminile ochilor şi isbucni în râs, dar numai decât după aceea conchise, cu multă seriozitate: „Trebue să mă iubeşti, dragul meu; să mă iubeşti mult, aşa cum te iubesc eu".

●

Când m'am deşteptat, în dimineaţa viorie, am căutat speriat chipul Madeleinei. Mă temeam nespus să nu fi visat. L-am găsit surâzător şi fraged. Pe buze, pe ochi şi pe mătasea părului nins de soare, am lăsat sărutările aprinse ale sufletului meu răscolit de dragoste. Simţeam o groază indescriptibilă la gândul că odată şi odată (şi cât de curând avea să fie sfârşitul beţiei noastre!) o voi pierde pe Madeleine. Mă rugam cerului să-şi arate mărinimia faţă de mine, părăsindu-mă în paradisul, în care mă aruncase hazardul. (La drept vorbind, nu-mi făceam iluzii. Mă mai întrebasem uneori ce s'ar întâmpla dacă birourile raiului ar satisface petiţiile tuturor solicitanţilor?)· In stradă era din nou larmă.

— „E timpul să ne îmbrăcăm dragul meu!" spuse ea, insinuant.

— „Nu, iubito. E încă de vreme!" am încercat eu s'o reţin.

— „Trebue să ieşim, dragule, pentru câteva minute".

— „Ce frumoasă eşti. Madeleine! i-am spus, privind-o. Mai frumoasă decât ieri, decât oricând".

— Decât oricând?!... Hm, asta e nostim. Şi mă cunoşti de câteva ore!... Şi isbucni în râs; puţin după aceea îmi spuse, cu cochetărie:

— „Ascultă, iubirea mea. Suntem nişte leneşi".

Erau orele unsprezece când am fost gata. Discutam despre modă, despre ultimele evenimente din Europa şi încă despre altele multe. Madeleine mi-a cerut să fiu drăguţ şi să aştept o clipă. A trecut în salonaş. S'a reîntors cu câteva bijuterii. Erau două inele cu brilante, montate în platină şi o brăţară splendidă, de aur. Mi-am repetat atunci: „Femeia asta este din aristocraţie". (nu importă care). In trecere prin Bucureşti a dorit o aventură (şi a găsit-o). Inţelegeam de ce persevera să nu-mi răspundă când o rugam să-mi spună numele ei cel adevărat. Sveltă şi fină, cu ochii ei albaştri, de un albastru curgător, cu părul strălucitor, cu farmecul ei de vis, în rochiţa aceea de ciclamen care o transfigura şi o făcea parcă imaterială, mi-o închipuiam în decorul aulic al unui castel uitat de vreme şi imaginea mă ameţea tot mai mult. Madeleine aparţinea acelei categorii de fiinţe, care sunt o veşnică încântare, o primăvară fără sfârşit, un generator de fericire fără punct şi virgulă, un catalizor al inteligenţelor adormite, un stimulent, dar şi o desnădejde, fiindcă sunt prea aeriene şi prea enigmatice.

S'a lipit de mine, cu un gest blând şi mi-a strecurat bijuteriile în mână: „Bagă-le în buzunar, dragul meu. Mergem la un bijutier să-mi scoată copii după ele. Ştii, e riscant să te aventurezi cu asemenea tentaţii oriunde". Şi fiindcă nu spusesem o vorbă, mărginindu-mă numai s'o admir, începu să facă pe supărata: „N'ai merita atâtea sacrificii. Hai, nesuferitule mic şi mă sărută. Pentru tine fac asta. Ca să rămânem mai mult împreună. Altfel...."

Le-am înfăşurat într'o foiţă şi am aşteptat-o să se fardeze. Intre timp, cineva a bătut în uşă. Ea se găsea în apropiere. Când a deschis, intrigată, au intrat doi oameni. I-am auzit vorbind, înainte ca vreunul din noi să le fi putut cere justificarea prezenţei lor.

— „Doamnă, în numele legii, sunteţi la dispoziţia poliţiei".

Amuţisem. Imi pierise orice urmă de raţionament. Parcă un duh nevăzut, rău şi vindicativ, îmi anesteziase voinţa şi sensibilitatea. Madeleine părea calmă, totuşi îi ghiceam o vagă nelinişte, urcându-i-se în suflet. I-am auzit pe cei dela poliţie, adresându-mi-se: „Dumneavoastră sunteţi liber".

Şi-au închipuit că sunt o achiziţie de moment a Madeleinei. Eu însumi am înclinat atunci să judec la fel. Monstruozitatea asta nu mi-o voi ierta însă niciodată. Mă durea sufletul. Masca ce cădea de pe faţa iubitei mă înăbuşea. Iluziile... scrum. Invălmăşagul de cuvinte dragi, pe care mi le spusese, îmi răscolea gândurile; minciuni, da, minciuni. Totul a fost minciună. Şi totuşi, de ce să ascund? Madeleine îmi era dragă... Fără o vorbă, şi-a pus pălăria, cu atâta gust, încât cu greu mi-am stăpânit dorinţa s'o mai sărut, în faţa oamenilor acelora. La plecare, mi-a zâmbit trist, cu aerul unui învins, şi cu o voinţă minunată şi-a stăpânit lacrămile, care erau gata s'o podidească. Rămase o clipă în cadrul uşii. Işi amintise că nu-mi spusese nimic, că mă lăsase plin de ezitare. Auzii glasul ei blând, alintându-mă cu aceleaşi vorbe pasionate, cu care mă obişnuise în scurtul nostru răgaz de dragoste. De astă dată, îmi vorbea în englezeşte, dar glasul ei era atât de stins, încât n'am înţeles atunci decât că suferă. Braţul, pe care mi l-a întins să i-l sărut, mi s'a părut că mă chiamă: „De ce se duce Madeleine singură? De ce nu ai milă de ea? Dacă ai iubit-o vreodată, trebue s'o ajuţi.

— „Madeleine, Madeleine! i-am strigat eu, în febră; lasă-mă să te însoţesc. Nu se poate, tu nu eşti vinovată. Ar fi o nebunie".

— „Nu iubitul meu. Voi reuşi să mă descurc singură".

Câtă melancolie trădau mângâierile ei, toată teama aceasta de a nu-mi creea neplăceri!... A plecat însoţită de oamenii poliţiei, In urma lor, cu sufletul pustiu, am ieşit şi eu.

●

In camera unde mai dăinuia parfumul Adei, era veselie. Pretutindeni erau răspândite, cu multă graţie, flori minunate, de liliac alb. Micuţa Ada! Cât trebue să fi suferit, când, ca niciodată, a găsit cuibul nostru gol...

Tristeţea mea era însă prea vie şi prea nimicitoare, ca să mă mai pot gândi la sărmana mea Ada. Mi se grămădeau în minte tot felul de nelinişti. Eram deziluzionat de aventura mea, începută aşa de sublim. Mă întrebam ce voi face cu bijuteriile Madeleinei. Gândul de a le preda poliţiei, mi se păru laş. Dacă ele vor constitui obiectul de acuzare?

A doua zi, pe înserat, când pe zidurile oraşului mureau ultimele raze ale soarelui estival, m'am întors la hotel, aşa cum îmi spusese ea, la despărţire. Cu multă surprindere, am aflat că Madeleine plecase de dimineaţă, spre Italia. Numele sub care se înscrisese: Miss Florence With, era desigur fals; ca şi cel pe care mi-l încredinţase mie. In scrisoarea, pe care mi-o lăsase, mă ruga să-i iert plecarea neaşteptată, pe care o punea pe socoteala unei telegrame, care o chema de urgenţă, în Franţa. (Vedeţi, Madeleine nu se desminte. Din vorbele ei nu isbuteşti nicidecum să surprinzi adevărul). Despre bijuterii îmi anunţa că mi le lasă, ca o aducere aminte din noaptea lunecării noastre vertiginoase în paradisul pe care,ca şi Madeleine, crezusem o clipă, că l-am găsit. La poliţie, am auzit aceleaşi lucruri, pe care mi le închipuisem: Miss Florence With a fost confundată cu autoarea unor afaceri dubioase, urmărită de siguranţele nu ştiu câtor state. M'am oprit în stradă, fără să-mi pot da seama de altceva, decât de imensa fericire care-mi trecuse printre degete. Un tremur febril îmi fugea dealungul trupului şi-mi simţeam tâmplele svâcnind, cu putere. Aveam senzaţia că nimeni altul nu poate fi vinovat de nefericirea mea decât eu însumi şi în delirul care mă răscolea ca de friguri, începu să-şi facă loc, în conştiinţa mea, presimţirea că totul s'a sfârşit. Ochii îmi rătăceau în neştire pe scrisoarea ei şi reacţiile pe care mi le trezea în minte, erau atât de violente şi de stăruitoare, încât nu mai acţionam decât ca un om care se clatină.

„Vraja va dăinui mai vie. O ultimă revedere n'ar creea decât indispoziţii, tristeţi noi, iubitule. La ce bun încă o clipă de beţie? Să actualizăm şi să întreţinem suferinţa?" Ceteam pierdut rândurile ei. Biata Madeleine, cât jertfise din sufletul ei!...

Am intrat într'un magazin de aurării şi pietre preţioase, nu ştiu cu ce gând şi ce curaj. Când am întins bijuteriile, am surprins, în ochii specialiştilor, adevărate sclipiri de admiraţie. In urmă, mi-au dat un preţ: vreo două milioane de lei. Nu m'a bucurat cu nimic ştirea. Fericirea mea sburase cu încântătoarea Madeleine, sau Miss Florence With, cum vreţi să-i spuneţi.

Ofer oricând două milioane de lei, celui care îmi va indica unde se găseşte **femeia visurilor mele.**

Amalfi, Septembrie 1938.

Elegie

De-ar fi moartea ca o înserare
In care cerul se umbreşte lin,
Omul, în tainică transfigurare,
S'ar stinge 'ncet ca un amurg senin.

Dar peste chipul care şi-a pierdut
Lumina vie, se aşterne ceaţă.
Apune viaţa ca o stea în lut,
Rămâne fruntea ca o lespede de ghiaţă.

DUMITRU IOAN ALBOTA

Elegie

Cărările mă duc, în lung şirag de amintiri,
Printre castanii vechi, printre copacii desfrunziţi.
Mă duc în ţări de amintiri, în spicuiri,
De tinereţe şi de basm din anii vestejiţi.

Mă poartă 'n luncile cu fluturi, filomele,
Prin pânze de păiajen încurcate şi subţiri.
Mă 'ntorc din cale, mă feresc să nu le rup, în ele
Sunt tâlcuiri, e viaţă veche, dar nouă 'n amintiri.

I. NICHIFORESCU

= CRIMA =

de VICTOR SPÂNU

Dan Georgescu se rezemă de speteaza scaunului, se întinse cu poftă şi, legănându-se, începu să bată cu creionul în masă. Apoi se ridică şi începu a se plimba cu paşi mari, grei.

— „Da, — spunea — aşa e mai bine!“

Şi măsură camera din nou, cu paşii.

Se opri în faţa biroului, luă câteva hârtii, îşi petrecu ochii, în fugă, peste cele scrise şi le aruncă pe masă.

— „Da, aşa e mai bine. Incep a bănui necredinţa soţiei. O suspectez. Aflu că Ion, cel mai bun prieten, vizitează casa cel mai des, chiar şi în lipsa soţului. Incep să pregătesc terenul unei scene. Ion pricepe tactica şi se fereşte de cursele pregătite. Totuşi, după luni de urmărire, îi prind în flagrant delict. Tot sângele mi se urcă în cap, nu mai sunt om, mă năpustesc asupra lui ca o fiară şi-l sugrum“.

Se opri lângă masă, scoase batista, o petrecu peste fruntea lui lată, o băgă iar în buzunar şi începu să scrie.

★

Insera. Căldura nu mai era aşa de dogorîtoare. Pe stradă oamenii treceau cu paşi leneşi. Incepu să adie un vântuleţ plăcut.

Dan Georgescu ieşi în stradă. Obişnuia în fiecare seară să facă o plimbare. Ii plăcea mai ales, când nu avea să se ducă la vreun prieten, ori nu avea un anumit program, să stea pe o bancă în grădina oraşului şi să mediteze câte ceva, ori să se uite la persoanele care defilau în faţa lui.

In seara aceasta însă hotărî să se ducă la Stancu Stan, un bun prieten, cu care îi plăcea să discute despre politică, literatură şi alte lucruri plăcute.

După un sfert de oră ajunse în strada Unirii şi sună la uşa lui Stancu. Ii deschise Gheorghiţă, băiatul de serviciu.

— Măi Gheorghiţă, boieru-i acasă?

— Nu. E plecat — răspunse Gheorghiţă, cam speriat de tonul răstit cu care a fost întrebat.

— Măi Gheorghiţă — zise Georgescu, apucându-l de umeri — să-i spui boerului că l'am omorît pe Ion. Da, l'am ucis ca pe un câine.!

Părul răvăşit, ca de obceiu, îi dădea un aspect ciudat, înfricoşător.

— Vezi, dacă nu-i spui, dracu te-a luat! Inţălegi? — şi Georgescu plecă zîmbind.

★

Gheorghiţă era un băiat de vreo paispreze ani, originar dintr'un sat din fundul Moldovei. Era crescut departe de sgomotul şi isteţimea păcătoasă a oraşului. Era prin urmare nu prea isteţ şi cu frica lui Dumnezeu.

După ce plecă Dan Georgescu, Gheorghiţă a rămas cu gura căscată. In urechi tot îi mai răsunau, răspicat, cuvintele: „L'am ucis pe Ion“.

In faţa casei, pe stradă, se plimba sergentul, uitându-se desintersat la trecători.

Gheorghiţă nu ştia ce să facă. Să intre în casă şi să tacă? Să spuie sergentului? In sfârşit îşi luă inima în dinţi şi se apropie de sergent.

— Dom' sergent, a fost ucis un om — zise cu glasul tremurător.

— Unde? — tresări sergentul, uitându-se împrejur.

— Domnul, care a sunat la noi la uşă, a spus că l-a omorît pe Ion.

— Care domn?

— Care a trecut acuşica pe aici.

— Şi încotro a plecat?

— A fugit după colţ.

Sergentul se uită, bănuitor, la băiat, totuşi se duse până la colţ. Privi. Nu era nimeni. Se întoarse.

—Măi băete, de ce minţi? — se răsti el la Gheorghiţă.

— Nu mint, Dom' sergent. Să mă batî Dumnezău. Am auzît cu urechili meli, cum mi-a spus: „Măi Gheorghiţă, să-i spui boerului că l-am omorît pe Ion“. Şi când m'o apucat di umiri, şi când m'o sgâlţâit, di credeam cî vrea să mă ucidî şi pi mini.

Băiatul era alb ca varul şi tremura.

— Şi cum era el?

— Avea păru 'negru, sburlit, şi ochii îi ardeau ca la lup.

— Nu avea pete de sânge pe el?

— Nu, n'am văzut. Era curat îmbrăcat.

— L'ai mai văzut la boerul tău?

— Da, di v'o dou-trii ori.

Sergentul se gândi puţin şi zise:

— Măi băiete, du-te acasă şi când vine boierul tău, să vii să-mi spui mie. Auzi? Dar să nu ştie boierul.

— Da, bini.

— Ia mai stai, mă băiete! Cum te cheamă?

— Gheorghiţă.

— Şi mai cum?

— Păi, Gheorghiţă Popa.

— Pe boerul tău cum îl cheamă?

— Domnu' Stancu

— Şi mai cum?

— Domnu' Stancu Stan.

Sergentul scoase un carneţel şi însemnă ceva. Se uită la casa de unde ieşise băiatul, însemnă iar.

Gheorghiţă intră în casă.

★

— Dom' sergent, dom' sergent, a venit boeru'!

— Bine. Du-te acasă.

Sergentul se apropie de Comisariat. Se opri, gândindu-se: „Dacă băiatul a minţit? Dacă n'a fost nimeni omorît? Mă fac de râs. Totuşi, băiatul prea era speriat şi tremura tot. Să vedem ce-i şi asta.“

Intră.

★

Intors din oraş, Stancu cerceta jurnalul de seară.

— Măi Gheorghiţă, nu m'a căutat nimeni?

— Ba da... şi Gheorghiţă se'nroşi şi începu a tremura, parcă.

— Cine m'a căutat?

Se auzi soneria.

— Du-te de vezi cine e!

Gheorghiţă plecă să deschidă uşa.

In uşă apăru un domn înalt, uscăţiv, într'un costum gris, cu pălăria în mână.

— E acasă domnul....? — întrebă şi se uită cercetător împrejur.

— Acasă — zise Gheorghiţă.

Domnul uscăţiv intră înăuntru şi ceru să fie condus la domnul Stancu Stan.

— Poftiţi, e aici în birău — zise Gheorghiţă, timid.

Domnul bătu în uşă şi intră, fără să aştepte.

La vederea unui străin Stancu se ridică.

— Domnul Stancu Stan? — întrebă domnul uscăţiv.

— Da, eu sunt. Cu ce vă pot fi de folos?

— Mă numesc Marcu Radu, sunt agent de poliţie — se identifică domnul uscăţiv.

O nelinişte se furişă în sufletul lui Stancu.

Ce vrea ăsta? — gândi, şi-l rugă să ia loc.

— Am fost înştiinţat — începu agentul — că astăzi, pe seară, a venit la dv. un domn, care, negăsindu-vă acasă, a spus băiatului de serviciu că a omorît un om, pe un oarecare Ion.

Stancu simţi că îl furnică ceva prin spate. Inghiţi în sec şi zise:

— Nu ştiu nimic, n'am fost acasă!

— Agentul citi neliniştea de pe faţa lui Stancu şi continuă:

— Nu este exclus, domnule Stancu, ca unul din cunoscuţii dv. să fi săvârşit o crimă. E datoria dv. să răspundeţi la întrebările mele, ajutându-mă astfel să pun mâna pe criminal. Vă sfătuesc să-mi răspundeţi la toate întrebările.

Stancu simţi cum se clatină podeaua de sub el. Nu înţelegea despre ce era vorba. Nu pricepea nimic din ceiace îi spunea agentul.

— Cine e domnul care a fost astăzi seara la dv.?

— Nu ştiu, să întreb pe băiat.

Fu chemat Gheorghiţă.

— Cine a căutat astăzi seara pe domnul? — îl întrebă agentul.

— A fost domnu', care a fost şi Lunea trecută aici — zise Gheorghiţă, tremurând şi privind întrebător la Stancu.

— Care domn, care a fost şi Lunea trecută? Acela cu mustăţi? — întrebă acesta.

— Nu, acela care vorbeşte tare şi dă din mâini.

— D-l Georgescu, vrei să spui?

— Da, — făcu Gheorghiţă şi plecă ochii în podea, ca un vinovat.

— Şi ce ţi-a spus? — întrebă agentul.

— A întrebat dacă domnu' e acasă... Şi apoi mi-a spus: „Măi Gheorghiţă, spune boerului că l-am omorît pe Ion. L-am ucis ca pe un câine!“

Cum arăta domnul acela? — continua agentul cu întrebările.

— Era cu păru' sburlit, şi ochii îi ardeau ca la lup.

— Apoi încotro a plecat?

— A fugit aşa, după colţ.

— Şi nu l-ai mai văzut?

— Nu.

— Bine. Poţi pleca. Vedeţi, băiatul nu minte — se adresă agentul lui Stancu, după ce ieşi băiatul. Afară de asta, l-a văzut şi sergentul din faţa casei, cum mergea grăbit, cu părul în dezordine, ca după colţ să dispară fără nici o urmă.

— Domnule, zise Stanciu, în ce mă priveşte pe mine, n'am nici un amestec în cele spuse până acum. Pe domnul Georgescu, care mi-e prieten, nu-l cred capabil de a săvârşi o crimă, un omor. Il cunosc destul de bine. E o fire foarte sensibilă, nu-i în stare să taie o găină, dar să săvîrşească un omor!

— Domnule, nu uita că au fost cazuri, când oameni, cari păreau atât de inofensivi, au putut săvârşi cele mai odioase crime.

— Posibil, dar pot să jur, că omul acesta nu e în stare să omoare pe cineva.

Hotărârea şi sinceritatea cu care vorbea Stancu îl puseră pe agent pe gânduri, derutându-l. Venise cu intenţia de a-l aresta.

— Domnule Stancu, te cred, dar — căută să ia o hotărîre — trebue să mă conduci până la dânsul, fără să ştie că sunt agent de poliţie. Mă recomanzi drept un necunoscut.

Agentul luă această hotărîre, deoarece în cariera lui a avut multe cazuri, când unii, fiind obsedaţi de nişte idei fixe, luau asupra lor anumite crime, atentate, unele chiar cu totul inexistente, ca apoi, datorită acestor obsedări, să săvârşească şi ei crime. Vroia să se convingă cu cine are de a face.

★

Dan Georgescu, pufnind din pipa lui, răsfoia un hebdomadar, când se pomeni cu prietenul Stancu în uşă. Acesta nu veni singur, ci cu un necunoscut, Marcu Radu.

Multe seri petreceau prietenii în discuţii plăcute. Şi această seară, se părea, aveau s'o petreacă la fel.

— Ai fost astăzi pe la mine? — întrebă Stancu.

— Da, şi nu te-am găsit acasă!

Agentul de poliţie îşi roti privirea cu multă atenţie prin toată camera, examină îmbrăcămintea lui Georgescu şi îşi fixă privirile în figura lui.

— I-ai spus ceva lui Gheorghiţă? — continuă Stancu.

— Natural! I-am spus să te înştiinţeze că l-am omorît pe Ion! Ai aflat? Agentul deveni mai atent. Se făcuse numai ochi şi urechi.

— S'auzim cum s'a petrecut — zise Stancu, privind cu înţeles la agentul de poliţie.

— A, nimic mai simplu — începu Georgescu — trei ani de zile soţii au trăit liniştit, nimic n'a turburat fericirea lor. Iată că soarta a vrut ca acest Ion Lianu, prietenul din copilărie al soţului, să fie mutat la un regiment din localitate. Nimic de zis. Prietenii s'au întâlnit, destul de fericiţi. Erau nedespărţiţi. Petreceau împreună. Fericirea lor era şi fericirea familiei. Ei bine, într'un timp soţul începe să-şi bănuiască prietenul.

Aici figura povestitorului deveni gravă, arăta nelinişte, agitaţie.

— Un maniac — gândi agentul d poliţie... — Totuşi, nu pare a fi pre periculos“.

— Ce trebuia să fac? — continuă po vestitorul — Ion începe a vizita cas mai des. Bănuielile soţului devin din c în ce mai întemeiate. Fierbe într'însu focul răzbunării. Işi vede onoarea în pri mejdie. Simte sbuciumul sufletului lo vindu-l în inimă cu ciocanul nemilos

Povestitorul deveni mai înflăcărat părul îi căzu în dezordine pe frunte ochii îi străluceau straniu.

„Maniac, maniac de-abinelea“ — gân dea agentul. Poate deveni şi periculos

— In sfârşit, domnilor, a sosit mo mentul fatal. Il prind pe cel mai bu prieten în flagrant delict cu scump mea soţie. Tot sângele îmi năvăleşte î faţă, nu mai sunt om. Mă năpustesc a supra lui Ion şi-l sugrum. Il omor c pe un câine ticălos.

Povestitorul ridică mâinile parcă a fi gata să apuce de gât un rival nevăzu şi scrâşni din dinţi. Faţa îi era transfi gurată. Agentul de poliţie era gata s se ridice.

— Dane, tu povesteşti finalul roma nului de care mi-ai vorbit săptămân trecută? — întrebă Stancu, înseninat

— Da. Şi să vezi — scoase din serta un manuscris şi citi câteva pasagii.

Discuţia literară părea destul de plă cută. Totuşi, domnul Marcu Radu ară ta semne de nelinişte, nerăbdare. I sfârşit, se ridică şi, motivând o oarecar scuză, plecă, înciudat.

Cronica ideilor

Aldous Huxley discută într'o lucrare recentă [1]) problema binelui şi a răului. Concluziile autorului englez nu sunt nouă, dar, premizele pe care le postulează Huxley ni s'au părut totuşi remarcabile, cu toate că se insistă insuficient asupra corelaţiei cosmologie-etică, teză atrăgătoare, desigur, prin chiar enunţarea ei.

Cartea aceasta are următorul subtitlu: „Anchetă asupra naturii idealurilor, şi asupra metodelor întrebuinţate pentru realizarea lor“. In ceiace priveşte etica, problema centrală, cardinală, a binelui şi a răului de care se ocupă Huxley, este intim legată de finalitatea metafizică a omului. Cu alte cuvinte, răul sau binele pe care îl produce omul prin fapta lui şi prin gândul care îi conduce fapta de fiecare zi, urmează să fie apreciate prin raport la misiunea supremă care incumbă persoanei, adică realizarea **unităţii** desăvârşite a eului, împăcarea individului cu sine, în urma unui control atent al conştiinţei, apoi transcenderea liniştită a eului şi îndreptarea acestuia către divinitate, către absolut. „In viaţă, morala şi metafizica sunt interdependente“, afirmă Huxley (op. cit. pag. 387) şi această afirmaţie trebue înţeleasă ca o realizare a binelui sub semnul major al iluminării metafizice, prin luarea de contact cu „realitatea ultimă“.

Dar cum va putea omul, mărginit în structura lui, să cuteze către infinit? Este adevărat că el se naşte cu această vocaţiune metafizică, apoi tot atât de adevărat, că această vocaţie se desvoltă şi se cultivă în măsura în care persoana umană realizează **binele** şi dimpotrivă: că omul îşi atrofiază simţul transcendental în măsura în care se abandonează **răului?** Huxley postulează corelaţiunea etică-metafizică, destul de vag, rămâne să-i reconstruim aspectele, pentru că tema este curentă în gândirea modernă.

Iată premizele: „Binele este ceiace tinde să producă unitatea; răul, ceiace tinde să producă starea de separaţiune“. (pg. 357). Vom vedea imediat ce se înţelege aici prin **unitate,** deocamdată să lămurim conceptul **răului.** Ce poate să fie „starea de separaţiune“? Huxley scrie că ea se învederează prin legătura cu circumstanţialul **(„l'attache“).** „In absenţa acestei legături, niciun individ nu poate să realizeze unitatea, nici cu Dumnezeu, nici prin intermediul lui Dumnezeu, cu ceilalţi“... (357).

Cum se manifestă însă ataşamentul profund, demoniac, al omului, de tentaţia circumstanţială? Oricând, şi chiar cu necesitate, pentrucă binele şi răul se pare că în chip genetic sunt adiacente: „Istoric vorbind, spiritul de progres a fost întotdeauna asociat spiritului agresiv, iar potenţarea binelui, cu actualizarea răului“... (372).

Starea de separaţiune, învederată prin legătura cu circumstanţialul, caracteristică şi generatoare a **răului,** o regăsim fie în plan corporal fizic, fie în plan emotiv, fie în plan intelectual. O suferinţă fizică trecătoare, un sentiment particular de teamă, o ambiţie oarecare a inteligenţei noastre, etc., stări cari ne posedă zilnic, sunt oricând capabile să producă **separaţiunea** de totalitatea însăşi a eului nostru, datorită acelui „ataşament“ cu imediatul, semnificativ răului. In asemenea circumstanţe, omul pierde contactul cu **realitatea însăşi,** cu realitatea ultimă, aceia care în chip aprioric am bănuit-o în conştiinţa, în sufletul nostru. **Binele** nu se mai poate realiza, din moment ce întreaga şi majestuoasa **unitate** a eului a fost ştirbită, din pricina stării de separaţiune, produsă de legătura persoanei cu stările cari îl afectează ori îl ambiţionează intens. Huxley aminteşte versurile celebre ale lui Baudelaire:

Faites votre destin, âmes désordonnées,
Et fuyez l'infini que vous portez en vous...

Individul, chiar aşa procedează, de cele mai multe ori. Alungă dintr'ânsul „infinitul“, ca pe un dar impropriu sieşi, nefolositor, şi de aici acea „inatenţiune“ de care vorbea **Royce,** care îl face „să piardă raporturile efective cu Dumnezeu“...

In lucrarea sa foarte apreciată **(„Sexe et Culture“, tr. fr.), I. D. Unwin,** la care Huxley se referă în tot locul, a putut conchide că solidaritatea animală este pe deasupra binelui şi răului“, afirmaţie care adevereşte odată în plus cât este omul de înclinat să renunţe la sine şi la vocaţiunea lui proprie, metafizică, înspre bine, şi deci către absolut: din teamă, ori cedând tentaţiunilor din imediatul circumstanţial. Ajungem să observăm că cea mai mare parte din viaţa majorităţii oamenilor este **infrapersonală.** Pentrucă, nu numai la societăţile „Zoiste“ (cum numeşte Unwin, clanurile necivilizate, apropiate de gradul de instinctualism al animalelor) dar chiar la omul modern, dotat cu **inteligenţă,** se poate observa că, în cazul când posedă această facultate logică, o întrebuinţează în **exterioritate,** pentru a înfrânge pe alţii sau natura, nu în **interioritate,** pentru a se regăsi pe sine, apoi divinitatea. Nici aceştia, cari **ar putea** să realizeze **unitatea eului,** deci **binele,** nu o fac decât foarte arareori. Huxley stabileşte următoarea clasificaţiune, desigur spirituală:

„Imbecilii-inteligenţi“, sunt oamenii care dacă sunt apţi să cunoască şi să domine parţial non-eul, au refuzat totuşi să-şi aplice inteligenţa, lor înşile. **„Imbecilul-înţelept“,** este individul care se cunoaşte pe sine, ştie să-şi stăpânească pasiunile şi impulsiunile, dar este incompetent să înţeleagă sau să trateze acele probleme mai vaste şi nepersonale cari nu pot să fie rezolvate decât de intelectul logic. Este greu să întâlneşti omul ideal: **„înţeleptul-inteligent“,** acela care, cunoscându-se pe sine, nu se abandonează stărilor particulare, circumstanţiale, dar menţine întreagă unitatea eului şi, în cuprinsul lui, aflând **binele,** dar şi sorgintea universului, se poate transcende, normal, împlinindu-şi chemarea metafizică, mesianică.

Din nenorocire, societatea şi pedagogia modernă sunt astfel construite încât să producă un număr cât mai mare de „imbecili inteligenţi“.

MIRCEA MATEESCU

1) **„Ends and means“,** trad în fr. **„La fin et les moyens“,** Plon, Paris 1939.

După ploaie...

Nu-i nimeni pe bancă 'n grădină, sub tei...
Şi pomii îşi scaldă în lacrimi, pe-alei,
Coroana 'ncărcată de ploaie, în vânt,
Stropind cu mărgeane izbite 'n pământ
Şi-şi scutură creanga cu stropi de ciurlez
La botez.

Din frunza 'ngrădită în mâlul adus,
Mai fâlfâe rar, câte-o-dată, în sus,
Vreuna cernită de dorul nătâng,
Ca aripa mierlei, pe moarte, în crâng,
Sau alta îşi face din părul bălai
Evantai.

Pe iarba căzută 'n mătănii, în şir,
Sticleşte o leasă măruntă 'n safir
Şi râde, zvântată, ici-colo 'n pietriş,
Vreo lespede pusă pe-alee pieziş,
Ce 'nchee tratatul de pace c'un greu
Curcubeu.

Nu-i nimeni pe bancă 'n grădină, sub tei...
Doar pomii discută aprins pe alei...
Iar creanga 'ncărcată de ploaie, în vânt,
Stropeşte mărgeane izbite 'n pământ
Şi-şi scutură frunza cu stropi de ciurlez
La botez.

SERAFIM V. PASLARU

In loc de cronică dramatică

de VICTOR POPESCU

Bucureşti

Poate părea exagerat să aduci o laudă reluărilor, când atâtea piese, de autori români şi a urma urmei chiar numai străini, aşteaptă cine ştie de când să vadă lumina aducătoare de glorie a rampei.

In fond, teatrul este o instituţie în care se perindă mereu alte şi alte lucrări. Chiar interesul deosebit pe care-l stârneşte reprezentarea premierelor, învederează acest fapt. Aurorii aşteaptă acest eveniment cu înfrigurare. Cei cari pentru întâia oară au cinstea să fie aucaţi, — plini de emoţii, ceialţi, cu experienţă, — mai blazaţi, mai nepăsători. Publicul se pregăteşte din timp, femeile apar în toalete de gală, înfrumuseţate de ocazia evenimentului, bărbaţii în impecabile haine de seară, însfârşit, cu toţii acordă o atenţie excepţională premierei.

Dar am spus că numai în fond teatrul este o instituţie în care se perindă lucrări noui. Numai în fond, pentrucă atunci când nu sunt lucrări noui, publicul, bietul, se mulţumeşte şi cu cele vechi. Am putea adăuga: e poate mai fericit, şi prin aceasta să ne apropiem de însăşi cauza care ne face să privim cu bucurie reluarea unei piese de valoare.

In ultima vreme, teatrele noastre au abandonat râvna neobosită întru alegerea operelor bune de cele mediocre, care nu merită cinstea de a fi reprezentate. Şi nu numai atât, dar au uitat cu desăvârşire că fiecare piesă merge pe o anumită scenă.

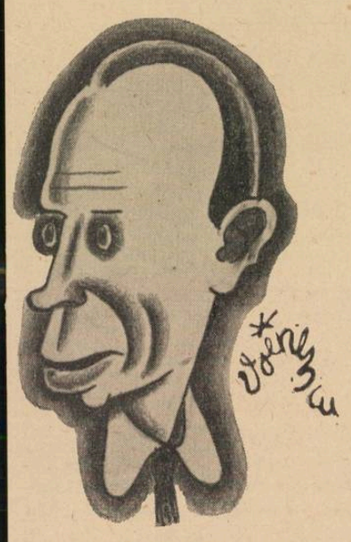

Al. Marius

S'au făcut specializări în teatru. Poate că n'au fost voite la început de conducătorii respectivelor scene, dar cu timpul s'au creiat anumite obişnuinţe, o tradiţie. Aceste specializări au statornicit că scena teatrului Naţional va păstra o anumită atitudine pe care părăsind-o, ar cădea în acelaş ridicol, de pildă, ca al unui teatru de vară ce s'ar conduce în alcătuirea repertoriului, de concepţia Naţionalului.

Oricât de frumos ar fi Hamlet, Richard al III-lea, etc., pe o scenă cu tradiţia jocului lor, pe atât ar fi de hilar la teatrul Vesel, Marconi, etc., etc.

Nu poţi aduce un circ pe scena cinematografului Aro, nu poţi face o biserică din sala Dalles. Şi totuşi asemenea paradoxuri s'au văzut foarte deseori în ultima vreme.

Calitatea premierelor teatrale a decăzut. Alegerea subiectelor făcându-se fără destulă

Ion Manu

judiciozitate, publicul mijlociu, foarte uşor dispus să accepte mediocrităţile, s'a obişnuit cu piese slabe, dar pe gustul comun.

E mult mai dispus să râdă câteva ceasuri pentru nişte glume uşoare decât să asiste la spectacole serioase, fie ele şi comedii.

Pe de altă parte publicul mai select, decepţionat de nivelul scăzut al spectacolelor a pierdut încrederea în teatru.

Şi atunci asistăm la un fenomen curios. Piesele slabe, dar isbutind să se acorde genului comun au succes. Lumea, în majoritate, vine la teatru şi aplaudă. Din când în când, apare câte o piesă serioasă. La ea, publicul acesta mediocru nu se duce, fiindcă nu-l interesează. Iar publicul select, de care aminteam mai sus, fiindcă şi-a pierdut încrederea, nu mai îndrăsneşte să vină. Renunţă la câteva ceasuri pentru spectacol, pe care le socoteşte anticipat irosite în zadar.

Şi piesele bune cad. Critica la rândul ei, nevoind să se ridice împotriva gustului publicului, admite starea de lucruri.

Rezultatul? Premierele din ce în ce mai slabe caracterizează scenele noastre în ultima vreme.

Au fost chiar unele spectacole dureros de mediocre, reprezentate pe prima noastră scenă.

Au fost şi alte spectacole, cari în fond erau bune (Blockhaus spre exemplu) dar erau potrivite pentru o scenă uşoară.

Dar trebue să ne supunem. E inutil să spui aceste lucruri, fiindcă spectacolul face serie cu cassa închisă.

In situaţia asta, câte o reluare, cu glorie din trecut vine ca o reîmbărbătare. Şi ne referim în special la Coriolan Secundus, creaţia d-lui Mihail Sorbul.

Teatrul Studio-Naţional, readucând-o pe scenă, nu ştiu dacă va avea succes material.

Dar în orice caz, aduce o palmă binemeritată producţiei dramatice actuale, atât de lipsită de prestanţă.

Şi merită să fie lăudat gestul, tocmai din această cauză. Va fi poate un îndemn spre o revenire la un cadru mai prielnic creaţiilor artistice superioare.

De ce oare să nu intrăm şi noi, când avem atâtea talente, şi în vârstă şi tinere, în cadrul producţiei dramatice mondiale?

Sau cel puţin, măcar atât, pentru satisfacţia noastră personală, să putem pune în scenă spectacole înalte, dacă nu în toate teatrele, cel puţin la cele mai importante.

Şi mai cu seamă să renunţăm la gustul mediocrităţii, drept criteriu obiectiv şi permanent în judecarea pieselor.

Cinematografele

ARO : „OLIMPIADA" (II)

Pe bună dreptate, a întitulat Jeni Riefenstall această parte a doua a filmului Olimpiadei : „Sărbătoarea frumuseţii".

Se vede, de-a lungul întregei aceste a doua părţi, silinţa producătorilor de a prezenta frumosul, fie prinzând pe peliculă gestul elegant al unui atlet, fie făcând o comparaţie între un efort atletic şi munca unei simple gâze. Fotografii minunate, cari, în unele cazuri, seamănă prea mult cu operele unui atelier fotografic, abundă în acest film. Sfârşitul părţii a doua, de pildă, în care faşiile luminoase ale reflectoarelor se profilează pe fondul întunecat al cerului, făcând la început impresia unor imense cortine, impresionează mult ochiul spectatorilor, dar în acelaş timp pare prea artificial. De asemenea, spre deosebire de partea I-a, această a doua parte pierde mult din interesul publicului, de oarece probele sportive propriu zise, nu mai sunt prezentate în toate amănuntele lor, comentariul speakerului lipseşte în cele mai multe cazuri, aşa încat spectatorul urmăreşte concursurile impasibil, tără să mai fie pătruns de însemnătatea acestei gigantice probe. Concursurile de natatie sunt fotografiate prea de departe, aşa încât eforturile înotătorilor nu pot fi urmărite. Amuzante pentru spectatori sunt câteva concursuri hipice, probe foarte grele, din care mai toţi concurenţii es uzi leoarcă, sau loviţi. Concursul hipic de obstacole, în care ţara noastră a repurtat un frumos succes este atât de sumar prezentat, încât tot entuziasmul cu care intraserăm în cinematograf s'a spulberat.

Minunat prinse, sunt, în schimb, concursurile gimnastice şi săriturile înnotătorilor. In orice caz, partea doua a Olimpiadei, rămânând o operă mare, nu poate repurta la noi — în Germania e altceva — succesul de care s'a bucurat prima parte.

CINEMA CORSO

Sărăcia de filme bune din actuala stagiune, îl împinge pe cronicarul cinematografic să caute filme acceptabile la cinematografele de mâna a doua, în care unii dintre noi nu intră, fiindcă sălile miros urât, cum ar fi cinematograful Corso.

Săptămâna aceasta, cinematograful mai sus amintit ne prezintă un film de spionaj, dintre acelea cari ţin spectatorul, un ceas şi jumătate, cu sufletul la gură, purtând de grije eroilor de pe ecran.

Se deosebeşte acest film de obişnuitele bande americane, printr'o deosebită grije a regisorului asupra amănuntelor, ceeace mă face să bănuesc acestui film o origină engleză, cu toate că trei dintre actori sunt americani.

Rolul principal e, însă, interpretat de un actor cu totul necunoscut, care, prin jocul său superior, ne face să bănuim în el un actor vechiu, priceput în meseria lui, bănuim un actor englez renumit. Apoi lipsa chipurilor obişnuite în filmele de spionaj americane, trădează iarăşi un film englezesc.

Madeleine Carrol îşi interpretează inteligent rolul, iar Robert Young e simpatic, ca de obiceiu. O menţiune specială merită Peter Lorre, care a ştiut să combine frumosul cu brutalitatea, spre a creea o brută simpatică.

Păcat că filmul e sincronizat în franţuzeşte, actorii mişcând buzele într'un fel pentru ca să pronunţe alte cuvinte.

RELUARI

SELECT : „Fecioara rătăcită". Un film francez turnat după o piesă de teatru. Cred că i-am lămurit pe cititori.

Victor Francen are aceeaş bărbuţă, o parteneră drăguţă şi un partener infect, cu buzele fardate.

Cinema Regal continuă să prezinte „Journalul unei suverane".

TRAIAN LALESCU

Provincia românească

de COSTIN I. MURGESCU

Un grup de scriitori tineri pornesc pe ogoarele provinciei şi toţi cei care iubesc cohortele nesfârşite de talente (mai mult sau mai puţin rare) ce se irosesc şi se frământă în jurul unei biete foi literare, scoase cu cazna şi oboseală de nimeni bănuite, pe care le înfrânge numai credinţa neistovită a acestor provinciali în muzele lor, nu pot să nu aplaude acest act de înţelegere al colindătorilor de la „Universul Literar".

Provincia românească este un lan întreg, în care la fiece pas întâlneşti flori : o revistă, un cerc literar, un talent viguros. In fiece orăşel, aşezat printre gropile prăfuite ale uliţei, răsare sfios şi plăpând un gând cinstit, care se îndreaptă, în cercul strâmt al vieţii locale, către un altar împrovizat al artei. Evident, nimeni n'ar putea susţine că toate aceste flori merită să figureze în cartea culturii române, dar tot aşa nimeni nu poate să nege că toate aceste flori se pierd înăbuşite de buruiana nepăsării care a crescut şi domină ogorul provincial. Rar, ici şi colo, câte o floare mai vârtos înfiptă în pământ, mai hotărît şi mai cu chemare crescută de cei din jur, a rupt orizontul acesta îngust şi s'a ridicat mândră în mijlocul nepăsării. Cele mai multe din reviste sau grupări însă, se sfiesc, aşteptând ca viaţa tihnită, de „om aşezat la casa lui", să cuprindă în braţele ei pe năstrusnicul grădinar care le hrănea din entuziasmul lui juvenil..

In această atmosferă grea, apăsătoare, destinul scriitoruliui provincial se reducea la un singur drum : Capitala, cu cafenele şi cenacluri.

Totuşi ,nepăsarea trebue plivită din provincie, cu orice risc; chiar cu acela (care de altfel este un câştig) de a face să dispară şi unele flori care se obişnuiseră cu umbra buruenilor şi pe care lumina nouă nu le va lăsa să mai crească.

Prietenul Victor Popescu face încă un gest care-l cinsteşte, când duce provinciei româneşti chemarea la o viaţă nouă, de activitate culturală şi ar trebui ca el să fie un îndreptar şi pentru toti fiii provinciei ajunşi în Capitală şi uitând odată cu această înălţare originea şi legăturile ce trebue să dăinuiască.

Aceştia ar trebui să se lege mai trainic de pressa locală artistică. O „Gazetă de Vest" din Oradea, „Tribuna" din Cluj sau „Gasul Bucovinei" din Cernăuţi, sunt câteva excepţii care confirmă această necesitate.

Atenţia trebue concentrată mai mult, ajutorul dat cu largheţe, imobldul pornit din suflet. Numai astfel, provincia va putea căpăta înfăţişarea pe care i-o dorea d. Camil Petrescu, într'un răspuns pe care mi-l acordase — acum un an — la o anchetă asupra provinciei :

„Provincia, dacă ştie să facă operă de MECENAT şi să ajute talentele, poate realiza ceeace realizau micile curţi ducale din Germania veche".

Cu imboldul acesta local şi cu ajutorul frăţesc al Capitalei — care, cel puţin de-acum înainte nu mai are dreptul să se închisteze în formule de cafenele — provincia românească va înceta de a fi un rezervor nesecat de „flămânzi" care să ia drumurile şi aşa destul de aglomerate ale Capitalei. Provincia românească va căpăta atunci o viaţă nouă, de existenţă proprie; o viaţă care îşi înfige rădăcinile într'o adâncă tradiţie locală, care trăeşte prin forţele ei proprii, originile ei sănătoase, nu în anticamera „geniilor" bucureştene. Drumul nou pe care l-a deschis în cultura română acţiunea culturală a poetului Mircea Streinul, care a dat la iveală un grup literar ce aduce culturii noastre toată mireazma pădurilor de fagi bucovineni, trebue continuat în toate provinciile. Numai astfel literatura — şi cultura noastră în general — va evada din ţarcul unei existenţe citadine, dând frâu liber întregei vieţi româneşti să pulseze în artă.

Numai astfel, cu o existenţă proprie bine definită, tinerii din provincie nu vor mai fi obligaţi să bată la poarta marilor centre, după un amar codru de pânie şi o fărâmă de celebritate, ci vor face aici numai scurte popasuri informative, absolut necesare pentru desăvârşirea lor scriitoricească.

Dacă azi se porneşte din nou o ofensivă de trezire a provinciei, ea trebue susţinută. Prea multe apeluri în această direcţie s'au stins după o efemeră existenţă. Trebue perseverenţă multă şi îndârjire tot atâta pentru a da provinciei **încrederea în ea,** care îi lipseşte şi constitue esenţialul său păcat. Şi când vorbesc de lipsa încrederii în propriile-i forţe, mă gândesc mai ales la publicul provincial, care trebue să arunce la gunoiu snobismul său gol de orice simţ al realităţilor şi să se uite în jurul său. Va descoperi — uimit — la doi paşi : tineri cu talent, cercuri literare, reviste, care nu aşteaptă decât concursul acestor cetitori prea mult preocupaţi de cancanurile şi mărunţişurile vieţii de provincie.

Dar, câte nu rămân de spus despre provincie, câte probleme care-şi aşteaptă rezolvarea. Să sperăm că autoritatea „Universului Literar", care porneşte peste plaiurile provinciale, va reuşi — nu numai să cuprindă un ciclu de bine organizate şezători, — ci să imprime culturii provinciale un suflu nou de viaţă trepidantă.

Feminitatea şi metafizica

(Urmare din pag. 1-a)

— Iată pentru ce te iubesc, zise ea.
— Pentrucă poţi să mă înveţi ?
— Pentrucă tu crezi că o pot face, (trad. franceză, p. 275.

Julie, care este o femeie foarte cultă, foarte inteligentă şi foarte sensibilă, înţelege ce-i spune Alison, că ea este punctul de legătură dintre lume şi filosofia lui, dar nu crede aceasta şi îl iubeşte tocmai pentru această viziune, socotită sinceră, dar absurdă, care fac atât de interesanţi pentru femei pe unii bărbaţi.

Şi totuşi Julie este cea mai **înţelegătoare** (tot în spiritul platonician al cuvântului) dintre eroinele lui Morgan. „Incearcă să gândeşti — scrie ea odată eroului, că dacă e, poate, partea cea mai vrednică de dispreţ din mine care ar vrea să te aibă aici, în acest moment nu e cea mai puţin bună care iubeşte — poate nitel cum ai dori să fii iubit" (p. 224). Că nu crede ce-i spunea Lewis — se datoreşte tocmai imposibilităţii feminine de a trece în metafizică, de a se deslipi de logica materială a lucrurilor. De aici însă, în aceste romane, conflictul şi drama, uşor remarcabile în **Portret într'o oglindă** şi **Sparkenbroke,** atenuate mult în **Fântâna.** Bărbaţii încearcă şi câteodată reuşesc să-şi găsească pacea lăuntrică în care pot crea. Femeile le ajută în această căutare şi în această găsire, echivalentă cu o înălţare în metafizic, dar nu-i pot urma. Intr'un articol, ca o dovadă de viaţă care pulsează în eroine, spre deosebire de eroi, care se abstractizează, se cita sfârşitul unei scrisori a Juliei: „Scrie-mi din când în când. Mă voi mulţumi cu un curs de metafizică sau cu o lecţie de greacă... Când voi fi o femee bătrână, bătrână, voi deschide seltarul meu, voi reciti scrisoarea ta şi-mi voi aminti mirosul acesta de lumânare (la lumina căreia îi scrie ea); îmi voi aminti că era ora mesei şi nu eram încă îmbrăcată (p. 224). Dar acest pasagiu nu cuprinde numai o pătrunzătoare viziune a timpului ce trece (şi nici numai o abilă cochetărie feminină). Este, mai ales, necontenita tendinţă a femeilor, aşa cum apar ele în aceste romane, şi mi se pare că este o trăsătură etern-umană surprinsă aici, de a nu se putea deslipi de pământ, de a fi, chiar cele mai delicate din ele, câteodată prozaice şi neputincioase de a întovărăşi pe iubitul lor numai pe planul idealităţii.

Şi aceasta nu este o întâmplare aici. In afară de unele asemenea momente din **Portret într'o oglindă** şi **Sparkenbroke,** tot în **Fântâna,** von Narwitz trebue să explice pe larg chiar superioarei Julie, care voia să-i mărturisească adulterul ei şi pe care o împiedică să-i vorbească „despre pământ şi despre carne", dece nu vrea s'o asculte şi cum dorinţa lui de a nu fi silit să-şi mai amintească de ea, cea din lumea fizică, dovedea tocmai o mai mare dragoste, mai presus însă de înţelegerea femenină, pentrucă depăşea hotarele realismului empiric.

Această imposibilitate de a înţelege până la capăt pe bărbat, pentru care femeia este totuşi cheia magică a creaţiunei şi a înălţării deasupra teluricului, este caracteristică în cele trei din urmă romane ale lui Morgan. Nu se poate nega, femeile par mai vii, dar nu pentrucă ar fi cu adevărat aşa, ci pentrucă şi cele mai alese dintre ele sunt adânc implântate în pământ şi nu pot evada din marginile lumii fizice, care este, de fapt, aparenţă, deci superficială. Bărbaţii în schimb sunt nişte oameni care au meditat îndelung asupra existenţei şi esenţei. „Este una din cele mai mari erori ale umanităţii de a considera mişcarea ca esenţa vieţii" — spune Sparkenbroke. De acea, chiar dacă sunt inactivi, ei nu sunt artificiali.

Pacea lăuntrică, care presupune o trecere în metafizică, şi în care toţi aceşti bărbaţi văd esenţa vieţii lor, nu poate fi atinsă de femeile pe care ei le iubesc, pentrucă ele rămân la suprafaţa lucrurilor, în prozaismul materialităţii. De aici, necontenita ciocnire între ceea ce este înalt în bărbat şi ceea ce este lut în femea iubită. Astfel că în romanele lui Charles Morgan se găseşte, ca şi în **Lohengrin,** eternul conflict dintre bărbatul, scriitor, pictor sau cercetător, care creează, şi neînţelegerea lumii, reprezentată mai ales prin femeia iubită, care, nici ea, nu se poate înălţa până la **înţelegere.**

G. C. NICOLESCU

MEETING AVIATIC

— Nenorocitule, ai greşit Nu cu bastonul, cu umbrela!

Literatură, artă, idei...

FATA LUI CODRU IMPĂRAT, VERSURI DE ANIŞOARA ODEANU

Volumul de versuri „Fata lui Codru Impărat", al d-rei Anişoara Odeanu, pe care am anunţat că îl publică colecţia „Universul literar" s'a pus sub tipar şi va apărea în câteva săptămâni. Frumoasele poezii ale d-rei Anisoara Odeanu vor împodobi vitrinele librăriilor într'o elegantă şi tinerească tipărire.

CARTEA DIMINEŢII, POEZII DE R. HAN

In editura „Cartea Românească" va apărea în curând volumul de poezii „Cartea dimineţii", de R. Han. Amintim cititorilor că numele d-nei R. Han, a fost întâlnit deseori prin revistele „Gândirea", „Viaţa Românească", „Familia", „Ramuri", ş. a. Poeziile strânse acum în paginile unui volum încununează o activitate literară intinsă şi nădăjduim că autoarea va avea succesul meritat.

GEORGE MIHAIL ZAMFIRESCU: CANTECUL DESTINELOR

A apărut în ed. „Naţionala-Ciornei", romanul mult aşteptat al d-lui George Mihail Zamfirescu: „Cântecul Destinelor".

Cititorii au luat cunoştinţă cu noua operă a valorosului scriitor, dintr'un fragment publicat într'o pagină întreagă a revistei noastre şi în care era remarcabilă evocarea vieţii bucureştene înainte de Unirea Principatelor. In curând, într'o amplă cronică, ne vom ocupa de „Cântecul Destinelor".

EXPOZIŢIA NEAGU

La 26 Martie se va deschide în sala „Dalles" expoziţia de caricaturi a talentatului şi cunoscutului artist Neagu. Duhul inventiv al tânărului caricaturist, care, — după cum se ştie este şi un scriitor humorist foarte

Neagu Rădulescu

preţuit — va prezenta o serie de noui compoziţii, cari vor echivala cu adevărate portrete psihologice, atractive prin elementul satiric şi fine prin observaţia justă.

PREMIUL CITITORILOR REVISTEI „UNIVERSUL LITERAR"

După cum am anunţat, termenul de predare a lucrărilor pentru „Premiul cititorilor" a fost 1 Martie a. c. O comisie formată din redactorii „Universului literar" a început cercetarea manuscriselor. In numărul viitor vom da precizări cu privire la data şi modalităţile decernării premiului.

DIALOG RĂTĂCIT

Articolul „Dialog rătăcit", al d-lui Axente Sever Popovici, a fost publicat în n-rul trecut al revistei, fără textul următor, care constituia sfârşitul. Motivul

Axente Sever Popovici

acestei fragmentări fiind o imperioasă necesitate tipografică, tipărim continuarea articolului, cu nădejdea că explicaţia ne va aduce scuza autorului şi a cititorilor.

Sunt toate pârghiile apriorice pe care poţi construi un ideal. Cât de mult ne deosebim ! Pentru m'ne nu există decât realitatea, *Ding in sich*-ul. Ştii ce înseamnează asta ? Că pentru mine Socrate, Platon, Kant, ideile în general, binele, frumosul, fraternitatea, sfinţii, îngerii şi chiar trandafirii nu sunt decât minciuni. Nu mai cred nici în lamentabila mea existenţă, nici în posibilitatea unei refaceri şi nici chiar în posbilitatea morţii mele. De omnibus dubitandum. Mi-a spus însă un prieten că ar trebui să mă întorc înapoi. Cum ? Sărmanul prieten ! El nu ştie că eu nu mai cred nici în principiul lui Arhimede, şi prin urmare, nici în corăbii. Atunci ? Am onoarea să te anunţ că sunt atât de laş ca să nu mă pot sinucide. Voi duce o viaţă fără nici o speranţă şi voi aştepta să văd cum totul se va duce dracului. Dar, dragul meu, te rog să uiţi totul. In Vino Veritas.

AXENTE SEVER POPOVICI

Primim la redacţie următoarea scrisoare :

Domnule Univers Literal

Odată cu epistolia aceasta vă anunţ că atât eu cât şi mamaia şi văru-meu nae am renunţatără la abonamentili pă care cu onoare le-am făcutără la gazetu mneavoastră ce să zice literal.

apăi domnule carei fi Acolo că nu ştiu fincă nu team văzut decât în poze şi încă în dalea scălâmbăiatili dă le semna neagu io una protestez că după ce că vindeţ gazetu mneavoastră cu cinci lei, care e scump carevasăzică cu doi lei mai sărit dă jurnalu literal a lu domnu călinescu pă care fără dreptate îl Insultaţ zicândui jim Fecumdatul şi alte multe vorbe de ruşine care nu este demn mnealui că io ştiu ce fel dă om e în particoler, mai ales dăla d. Ionel teodoreanu care iam cetit medelenii şi nae zicea că cât o fi şio mai trăi aşa carte no citi, că şi el e puţin poet ba chiar pot pentruca să zic că este poet bine că cât a-i baten palme iţ face o poezea.

precum spuse-i eu şi văru nae cerem banii napoi pă jumătatea dă an care vam plătito şi altădată să vă băgaţ, minţilen cap să nu mai înjuraţi oameni dă treabă că poate să să lase şi cu scandal că văru nae poet poet da când ţio arde una te adoarme pă timp nelimitat.

aşa că să Faceţi bine să daţ banii că noi cu ăia ne abonăm la jurnal Literal că are şi Horoscoape şi feluri dă bucate şi a publicatără şi lu nae o strofă.

a dumitale,

Siţa scovarză ,

p. s. io nae păpădie semnez dă autenticitate şi vă somez urgent să vă produceţi cu banii că e bucluc. al neichi cu dulce,

nae

SPECTACOLE COREOGRAFICE

D-na *Marcela Acsinteanu*, al cărei recital dat pe scena *„Operei Române"* a relevat-o ca pe o virtuoasă a dansului de compoziţie şi de expresie şi ca pe o neintrecută interpretă a lricei romaneşti în choregrafie, va întreprinde în primăvara aceasta un turneu în principalele oraşe din ţara.

Vestitoare a primăverii în minunata feerie *„In ogorul străbun"*, pe muzică de Tiberiu Brediceanu, d-na Marcela Acsinteanu, după ce va infăţişa compoziţiile d-sale amatorilor de adevărată artă, va pleca la Berlin unde va organiza o serie de spectacole, nazuind să invedereze şi acolo puterea simţirii şi a artei româneşti.

LOGODNA APELOR

In curând va fi în librări „Logodna apelor" volumul de poeme al tânărului poet Constantin Salcia, cu gravuri în text de Cicerone Popescu. Cartea cuprinde 30 de poeme, cele mai multe inedite. Versul lui Constantin Salcia, duios, sensibil, este cunoscut publicului iubitor de adevarata poezie, din volumul „Năvodar de stele", apărut în 1935, şi din diverse poeme publicate prin revistele cele mai raspandite.

ŢARMUL LUMINII, POEME DE VALERIU OLANIUC

La „Cuvântul românesc" s'a tipărit volumul de poezii *„Ţărmul luminii"*, de Valeriu Olaniuc. Autorul este cunoscut din paginile revistei noastre, unde a publicat versuri străbătute de o mare tristeţe, plne totuşi de năzuinţa unor zari luminoase. In volumul „Ţărmul luminii" se vede şi mai clar cum depresiunile sufleteşti ale poetului sunt puncte de plecare spre sentimente viguroase de echilibru moral. Iata o strofă caracteristică pentru formaţia lirică a d-lui Olaniuc :

De-atâţia ani alerg prin noapte
Dar fructele sunt tot necoapte...
Am strans şi frunze de pe drum
Să nu le facă vântul scrum...
Căci poate cu durerea lor
Şi visurile noastre mor.
Am căutat din cer, din munţi
Să fac luminii multe punţi ;
Să văd al brazilor belşug,
Să văd păcatul ars pe rug.
Umblam aşa fără să ştiu
Cum să trec mândru prin pustiu
Şi sfătuit de un copac
Ce falnic creşte peste veac,
Am semănat în suflet soarele...
Şi el mi-a limpezit hotarele.

ŞEZĂTOARE LITERARĂ

In ziua de 5 Martie c., la orele 11 a. m. se va ţine la Galaţi, în sala Odeon, o şezătoare literară la care îşi vor da concursul câţiva tineri scriitori din Bucureşti şi din localitate.

Din Bucureşti vor veni :

Coca Farago, B. Iordan, Geor-

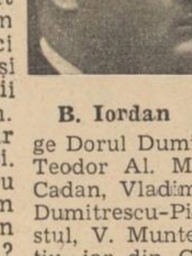

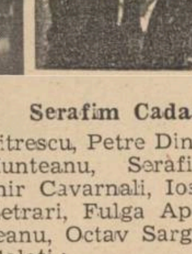

B. Iordan   Serafim Cadan

ge Dorul Dumitrescu, Petre Dinu, Teodor Al. Munteanu, Serafim Cadan, Vladimir Cavarnali, Iosif Dumitrescu-Pietrari, Fulga Apostul, V. Munteanu, Octav Sargeţiu, iar din Galaţi :

G. P. Şerbănescu, Margareta Izbăşoiu, G. Mihăilescu, V. Hondrilă, Pr. Petru Savin, I. Gherghiceanu, Ghiţă Popescu, preot Teodor Iordache şi Gr. Veja.

După terminarea şezătoarei, cunoscutul scriitor B. Iordan va fi sărbătorit între prieteni.

Şezătoarea scriitorilor tineri la Cluj

Duminică, 5 Martie, la orele 4 după amiază va fi în sala Teatrului Naţional din Cluj, a treia şezătoare a scriitorilor tineri, organizată de „Asociaţia scriitorilor români ardeleni", şi de „Universul literar".

Şezătoarea va fi deschisă printr'un „Cuvânt introductiv", al d-lui VICTOR PAPILIAN, preşedintele „Asociaţiei scriitorilor români ardeleni", după

Victor Papilian

Vladimir Streinu

care va urma conferinţa „Literatura şi scriitorii tineri", a d-lui VLADIMIR STREINU.

Vor citi apoi din operele lor scriitorii: Victor Popescu, Constantin Fântâneru, A. Negură, Ştefan Baciu, Traian Lalescu, Gh. Axinteanu, Leonard Dionarius, Virgil Carianopol, Paul Constant, V. Copilu-Cheatră, M. G. Samarineanu şi R. A. Sterescu.

Biletele de vânzare la cassa teatrului.

Sâmbătă d. a., „Universul Literar" va ţine o şedinţă literară la Gherla, iar a doua zi dimineaţa, alta la Dej

ALKESTIS, dramă de DAN BOTTA

Am anunţat în n-rul trecut că a fost angajată spre a se pu-

blica în colecţia „Universul literar", drama ALKESTIS, de Dan Botta. Lucrarea acestui tânăr şi strălucit autor este o interpretare a morţii gândită prin miturile din tragedia greacă.

Având puritatea clasică a ideilor, drama aduce o nelinişte mai adâncită a sufletului modern şi simbolul ei se desprinde mai amplu şi mai uman. Prin Alkestis, d. Dan Botta alătură încă o carte valoroasă şirului său de opere care i-au făcut un nume deplin în literatură.

Volumul va fi ilustrat de d. Geo Zlătescu şi va fi o tipărire de elită în colecţia „Universul literar".

CERCURI IN APA, roman de ION BIBERI

„Universul literar" a angajat spre tipărire al doilea roman în colecţia sa „Cercuri în apă", de Ion Biberi.

D. Ion Biberi este un autor bine cunoscut şi apreciat de marele public. Se ştie că romancierul a debutat prin succesul răsunător al romanului „Proces", care a obţinut premiul de 25.000 lei, al Soc. Tekirghiol-Movilă", oferit de „Cultura Naţională". După romanul acesta, d. Ion Biberi a continuat să publice pe lângă opere de literatură şi studii de psihologie a subconştientului (autorul este medic) care i-au întregit prestigiul de scriitor „Cercuri în apă", romanul pe care îl tipăreşte colecţia „Universul literar" va fi un mare succes în proza noastră literară.

LUMINA TRISTA, versuri de TRAIAN LALESCU

Am anunţat că în colecţia „Universul literar" se va tipări volumul de versuri „Lumină tristă" de Traian Lalescu. In lirica tânără de azi, numele d-lui Traian Lalescu este de proaspătă apariţie. El a fost întâlnit în paginile revistei noastre, iar confruntarea cu publicul a făcut-o la şeztăorile scriitorilor tineri, organizate de revistă, unde d. Traian Lalescu a avut totdeauna un categoric succes.

Volumul „Lumină tristă" aduce o sensibilitate nouă, caldă şi sinceră, şi prin publicarea lui vom dărui o carte aleasă.

„CALENDAR VECHI", ROMAN DE ŞTEFANA VELISAR

Am anunţat pe cititori, că va apărea în curând romanul *„Calendar vechi"*, iscălit de Ştefana Velisar (pseudonimul literar al d-nei Lily Teodoreanu, soţia romancierului Ionel Teodoreanu). Cartea zugrăveşte cu un delicat simţ de analiză, prima dragoste a unei adolescente, cu neliniştile ei şi cu strălucirile de vis cari trasfigurează realitatea. Dar cartea mai este şi o descripţie a societăţii moldoveneşti înainte de războiu, refăcând corect obrazul psihologic al anului 1913, turbure şi el prin frământarea balcanică. „Calendar vechi", romanul d-nei Ştefana Velisar, va fi tipărit în cursul lunei Martie, de „Cartea Românească" şi nu ne îndoim că va constitui o frumoasă surpriză literară.

URCIOARE CU ROUĂ, POEZII DE GH. TULEŞ

Din volumul *„Urcioare cu rouă"*, al d-lui Gh. Tuleş, tipărit recent la „Bucovina", reproducem până la o prezentare mai amplă, următoarea *imagine de toamnă :*

Toamna pătrunde prin ferestre
şi atinge
Covorul, cu un deget ca neaua
mai uşor ;
Pe urma ei, ce trenă de umbră,
se prelinge
Tristeţea, strigăt tainic, departe,
de cocor.
Cu palmele-aşezate 'nainte
pentru rugă,
Toamna-şi începe jocul moatec,
somn de crin,
Şi fâlfâe în aer un păr, prelungă
glugă,
In tresăriri de fluturi de soare,
tot mai plin.

„Evoluţia poeziei în veacul XIX"

Sub această intitulare „Mercure de France" cu data de 15 Febr. publică surprinzătoare pagini inedite de pătrundere critică şi entuziasm lucid, datorite lui Albert Samain, poetul atâtor versuri de o rafinată preţiozitate— „clasic al simbolismului", cum i s'a spus — din volumele cu titluri melodioase „Au jardin de l'Infante", „Le Chariot d'or", „Aux flancs du vase", etc. Dintre aprecierile pe care le face Samain, la 1899, despre poeţii francezi din a doua jumătate a veacului trecut, nu-i una pe care posteritatea să nu o fi confirmat, cu excepţia retuşării care se impune, privitoare la „delicioasa ingenuitate" a esteticei verlaineane. Se ştie astăzi, cu preţul căror osteneli laborioase, era obţinută aparenta naivitate şi stângăcie din unele poeme ale „sărmanului Lélian".

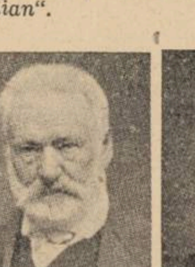

Victor Hugo   Baudelaire

Dupa ce respinge termenul progres, ca lipsit de sens in artă şi in poezie mai mult ca oriunde, Samain se opreşte bucuros în aceia de evoluţie, finaca exprimă „o manifestare constantă, indispensabilă, eternă, a vieţii, şi pentru că poezia este, inainte de toate, vie ; când ea îşi intrerupe evoluţia, ca urmare a unei constrangeri prea stricte la un fel de canon impus prin capodopere anterioare, numaidecât o vedem cum se usucă, saraceşte şi semnele morţii apar in ea".

Romantismul a triumfat cu uşurinţă impotriva poeziei uscate şi didactice dela sfârşitul veacului 18 care se ofilea tot mai mult, „îndarătul faţadei de marmură tradiţională şi a peristiuriior ei ingheţate". Lui Lamartine îi revine cinstea de a fi dat formei poetice „primul mare fior".

Apariţia lui Victor Hugo este comparată cu a unei adevărate revoluţii lirice inălţând pană la cer o flacără ale carei resfrângeri „încă ne iluminează". Identificarea lui Hugo şi a Romantismului este astfel încât e cu neputinţă să-i poţi despărţi, să-i înţelegi altfel decât unul prin altul. „Geniul lui Victor Hugo e acela care i-a dat, odtă cu triumful cel mai strălucit, tot prestigiul şi toată amploarea ; şi deaceea, opera lui Hugo, din punctul de vedere al revoluţiei verbale îmi apare, neîndoelnic, ca fenomenul cel mai considerabil al veacului".

Alaturi de Lamartine şi Hugo, Musset şi Vigny, apariţiuni meteorice pe firmamentul lirismului : cel dintai „semeţ şi ferches, cravaşa în mână, ţigara în gură, svarlind versuri cu o neglijenţa afectata şi parcă dispreţuitoare" ; celălalt, „Vigny taciturnul, compunând pe îndelete, în adâncul lui însuşi poeme sumbre, încarcate de fulgere ca norii din serile de vara". Dintre cele două curente poetice, acela reprezintat prin Victor Hugo, la care forma avea o importanţă precumpanatoare, spre deosebire de curentul lamartinean, unde accentul cădea pe efuziunea tandră şi sinceră, a fost farul călăuzitor al lirismului francez către noui orizonturi. In prelungirea poeziei hugoliene, Téophile Gautier, în minunatele-i povestiri, face dovada unei „bogăţii neasemuite a limbei, rafinând şi mai mult, cu o măestrie mai răbdătoare, turuile de forţă prozodice ale lui Victor Hugo". Din această tendinţă avea să apară Parnasul francez,pe culmea căruia tronează opera măreaţă şi tristă a lui Leconte de Lisle „comme une avenue de palais de marbre au plain soleil de deux heures, et tout, jusqu'au plus mince détail, se découpe avec netteté sur un immobile azur".

Urmează admirabile caracterizări ale celor trei „directeurs d'âmes" în preajma datei de 1880. Baudelaire, Verlaine şi Mallarmé.

„Baudelaire, imaginaţie arzătoare, sensualitate întunecată şi mistică, lasă o operă plină de magnifice şi stranii frumuseţi. El sapă în adâncurile sufletului omenesc, găseşte filoane noui, aduce

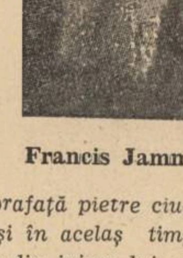

Francis Jammes

la suprafaţă pietre ciudate şi magice, şi în acelaş timp ştie să scoată din inima lui, accentele de tristeţă şi desperare cele mai larg omeneşti. Neînzestrat în sensul facilităţii, dar de o stăruinţă care-l face să-şi concentreze gândirea în imagini şi formule pe care nu le mai uiţi".

„Verlaine, după Parnas şi orgia lui de rime bogate şi versuri de bronz şi de marmură într'o atmosferă de atelier de pictură, redeschide încetişor poarta care duce spre câmpuri, şi regăseşte cântecul străzilor şi al pădurilor, naiv, simplu, care aleargă în picioarele goale sau în saboţi fără altă estetică decât o delicioasă ingenuitate".

In sfârşit „straniul, misteriosul şi intensul Mallarmé", a cărui operă „stufoasă şi ermetică lasă să se întrevadă, printre obscurităţile-i ireductibile, licăriri fugerătoare ale unor magnifice comori". Artă formală „în sensul că în ea cuvântul apare investit cu o sacră putere, devenind o fiinţă vie şi misterioasă, frumoasă prin frumuseţea-i proprie, puternică prin puterea-i proprie şi cuprinzând în sine, prin virtutea lui, lumi de gânduri...". Observând că tocmai obscuritatea lui Mallarmé i-a fost mai folositoare faţă de tineret şi de revistele tinere decât cele mai autentice capodopere, Samain conchide că „oricât de puerilă şi de manierată în formele ei, influenţa lui Mallarmé a fost considerabilă".

Dar ca o reacţie firească împotriva acestei arte „prea exclusiv

Mallarmé   Verlaine

artistă, prea sistematic dispreţuitoare a vieţii şi a realităţii", apar, către sfârşitul veacului trecut, primele manifestaţiuni ale unei arte care se reintoarce către natură şi, sub numele de naturism, „caută să se exalte în bucuriile robuste şi sănătoase ale gliei".

In această atmosferă apare Francis Jammes, care „într'o limbă aspră şi frustă, dar cu un accent profund mişcător, îşi povesti pur şi simplu emoţiile încercate în faţa lucrurilor, dar cu atâta sinceritate nudă şi vânjoasă încât, dela 'nceput, toate capetele se întoarseră către el... Influenţa lui a ajuns repede considerabilă şi spre partea lui s'a orientat arta cea mai recentă, ca o reacţie logică împotriva răsufletului viciat al capelelor scunde şi al saloanelor iniţiate".

La sfârşitul acestor consideraţii, Albert Samain se întreabă dacă poezia se va îndrepta către versul liber sau va reveni la versul clasic şi răspunde că „ea va păstra pur şi simplu alexandrinul, impunându-i diferitele libertăţi cucerite, foarte legitim de altfel, asupra vechei prozodii", conchizând la dispariţia versului liber.

NIMIC NOU SUB SOARE

Unul din capitolele recentei lucrari a istoricului francez Jerome Carcopino, despre „Viaţa de toate zilele la Roma, la apogeul imperiului", este consacrat moravurilor femenine din Roma imperiala. Cei cari nu ştiau vor afla citind capitolul intitulat „Căsătoria, femeia şi familia ; virtuţi şi vicii", ca în primul şi al doilea veac al erei creştine, uniunile matrimoniale erau adeseori sterile. Deşi căsătorit de trei ori, Pliniu cel tânar a murit fără moştenitori în linie directa. Claudia Rufinia, o patriciana care avea trei copii era pentru acest motiv admirată şi propusă admiraţiei tuturor, de poetul Martial.

„Dacă Romanelor le e silă să-şi indeplinească funcţiunea lor materna, scrie d. J. Carcopino, în schimb ele se dedau, cu o insufleţire care seamana a sfidare, la tot felul de ocupaţiuni rezervate pana de curand bărbaţilor". Juvenal şi-a bătut joc fara cruţare, in a şeasea lui satiră, de femeile intelectuale ca şi de cele sportive care, pe timpul lui, din snobism sau numai pentru a se arăta emancipate de orice prejudecăţi, incercau să-şi câştige reputaţiuni, stabilindu-şi competinţe în ştiinţa dreptului ca şi în arta militară, în politică şi în literatură, sau, părăsind broderia şi muzica, să iasă în palestră, la vânătoare, rivalizând cu bărbaţii şi triumfând chiar... la băutură. „Astfel încât, conchide Juvenal, ele trăesc ca simple vecine ale soţilor lor".

„CREAŢIA SE RAZBUNĂ IMPOTRIVA CREATORULUI, PRIN ARTĂ"

In introducerea voluminoasei **„Histoire des arts"** recent apărută in „Bibliothéque historique" a editurii Payot, d. Hendrik van Loon, autorul acestei interesante opere, scrie între altele, următoarele:

„Omul e o creatură slabă şi neputincioasă în comparaţie cu zeii. Fiindcă zeii îi vorbesc prin mijlocul creaţiei, omul încearcă să răspundă, să se răzbune, şi acest răspuns, această răzbunare este ceea ce noi numim artă".

Ca să facă mai evidente permanenţa şi universalitatea acestui efort, autorul ne poartă cu inchipuirea dealungul tuturor civilizaţiilor, din preistorie şi până în zilele noastre, oprindu-se în Egipt, în Babilonia şi în Chaldeea, în Atena lui Pericle, la Bizanţ şi în Rusia medievală, în grădinile Persiei, la Florenţa, în patria lui Rembrandt şi la Curtea Regelui-Soare sau în preajma lui Bach şi Beethoven...

Fără pedanterie profesorală şi fără nomenclatură uscată, ne înfăţişează epocile, ţările, condiţiile sociale şi materiale în care au trăit artiştii şi meşteşugarii, şi au luat fiinţă operele lor nemuritoare sau efemere.

Cu tot programul ambiţios, această plimbare nu e niciodată obositoare, fiindcă acela care ne călăuzeşte ne face să înţelegem în felul cel mai atrăgător, cum şi de ce arhitectura, muzica, pictura, sculptura, teatrul şi arta decorativă au înflorit şi au rodit cu îmbelşugare, în cutare timp şi în cutare loc. Tabloul e atent completat şi pitoresc totodată, cu toate relaţiile politice, economice, psihologice, anecdotice, consideraţiuni de ordin tehnic sau pecuniar, etc.

DIN INŢELEPCIUNEA ŞI HUMORUL LUI FREDERIC CEL MARE

Unui funcţionar care invoca vechimea in slujbă, cerând să fie inaintat:

„Nu contează serviciile de lungă durată, dar cele bune; grajdul e plin cu măgari bătrâni, care fac treabă cu toţii, fără să pretindă să fie făcuţi rândaşi".

Unui preot care-i dedicase o carte mediocră, intitulată „Păcatele împotriva Sfântului Spirit":

„Ţi-am primit păcatele împotriva spiritului şi-ţi doresc ca Dumnezeu să le ia pe ale dumitale în sfânta şi demna lui pază.

●

„Raţiunea nu are putere decât în împrejurările în care experienţa ne luminează. Să-i propui materii abstracte, înseamnă să o rătăceşti intr'un labirint a cărui ieşire ea nu o va găsi niciodată".

„Geniile mărunte vor să păstreze tot, oamenii înţelepţi nu văd decât scopul principal... Cine păstrează tot nu păstrează nimic".

„După ce ai văzut tot, după ce ai gustat din toate pe lumea asta, te poţi pregăti să o părăseşti fără părere de rău. In adevăr, pierzi foarte puţin lucru. Tinereţea poate să fie legată de viaţă, pentrucă totul îi zâmbeşte, pentrucă lipsa ei de experienţă îi zugrăveşte totul în culori atrăgătoare şi fiindcă i se pare că e purtată pe aripile norocului, în culmea dorinţelor sale".

„Drept este, că examinând din ce-i făcută gloria, vezi că se reduce la prea puţin lucru. Să fii judecat de ignoranţi şi preţuit de imbecili, să-ţi auzi numele rostit de o mulţime care aprobă, respinge, iubeşte sau urăşte fără motiv, nu ai de ce să te simţi măgulit, sau orgolios. Totuşi, ce s'ar alege de acţiunile virtuoase şi lăudabile dacă nu am iubi gloria? Toţi cei cari au binemeritat dela patrie, au fost incurajaţi în ostenelile lor de prejudecata reputaţiei".

„E cuminte să părăseşti lumea, înainte ca lumea să te părăsească. Specia omenească se plictiseşte prea lesne cu aceeaş mutră... E bine s'o iei înaintea publicului şi să nu-i laşi timpul să se plictisească".

Poşta redacţiei

Florin Lucescu. — Nu vă grăbiţi cu publicarea. Lepădaţi-vă de orice influenţe.

Cine mă strigă şi nu-l aud ?
Cine mă chiamă ?

Sunt convins că în scurtă vreme veţi reuşi.

M. M. —

Căci o frunte nu-i talent
Nici o mână condeiu vigilent

Cât adevăr în două versuri doară !

C. Aldea. — Iartă-mi întârzierea. Se va publica.

„Matador". — Mai încercaţi.

Mihail Chirnoagă. — Trimiteţi manuscrisul. Deocamdată nu ne putem lua niciun angajament.

Petru P. Ionescu. — Poşta română şi-a făcut datoria. Ceastălaltă se achită cu întârziere de a ei. Am primit articolul care are un singur cusur : mărimea.

Petre Vişineanu. — Incontestabile calităţi. Mai trimiteţi.

George Gr. Toma. — Acelaş răspuns.

George Maramureşeanu... Galaţi. — Ne rogi să-ţi *analizăm* poezia Obscuritate. Rezultatul e negativ.

Jean Topolovan. — Din cele patru sonete primite nu putem publica nici-unul.

De la orizont, o furtună apare
Şi noaptea se întunecă de tot,
Giamandurile, strident sună tare,
Iar un vapor mugeşte, prin valuri spre port
De-odată portul i-a viaţă...
Lumea coboară din vapor
Totul se mişcă ca traşi de aţă
Hamali, birjari, la strigăt dau zor.

Cu versuri ca acestea puteţi scrie o întreagă epopee în care însă — dacă lucrul nu vă displace — să respectaţi legile gramaticale.

Mihail Ghinescu. — „Aşteptare" e un exerciţiu util .Nu vă aşteptaţi însă. să fie publicată.

Alexie Niconor. — Mai trimiteţi. In curând ne veţi fi colaborator.

Popescu-Cernica. —

Un mic copil, nu prea de gală (?)
S'a dus şi el să 'nveţe şcoală,
Timpul trecea de zor
Cum duce vântu'n vârf de nor.
. . . .
Ca o făclie el şedea
Ingheţat cu cartea şi citea
Pe Goethe sau pe Eminescu
Despre Werther şi Petrescu

Presupun că strofele de mai sus nu au un caracter autobiografic.

In orice caz, eroul dumitale avea frumoase preocupări dacă citea „despre Werther şi despre Petrescu" (deşi nu ştiu că Eminescu să fi scris ceva despre Petrescu, şi îmi dau seama că acest Petrescu e necesar numai spre a rima cu Eminescu.

Ionel Bujoreanu. — Cred că titlul de Lăcrămioare nu este cel mai potrivit pentru cugetările d-voastră. Mai trimiteţi.

Ion Eg. — Mai încercati în proză.

r. st.

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Înscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

TELEFON; 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 10
SAMBATA 11 MARTIE 1939

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIU

O lucrare filosofică

de prof. I. PETROVICI

Lucrarea filosofică a d-lui ambasador al Iugoslaviei, Iovan Ducici, tradusă în românește sub numele: Comoara Impăratului Radovan, va fi un prilej de rară desfătare pentru oricine se bucură a descoperi dincolo de veșmântul scânteetor al unui stil de calitate superioară, o gândire adâncă, vie și plină de surprize.

De și în prefața cărții, autorul afirmă că „înțelepciunea cea mare se află în fundul beznei întunecoase; și numai oamenii cei mai nebuni au rostit cuvintele cele mai profunde", — ceiace impresionează permanent la lectură, este perfecta claritate a expunerii. Aș zice claritate „latină", dacă n'aș cunoaște și latini confuzi, care socot că obscuritatea este un testimoniu al adâncimii, nu numai într'o prefață cu tâlc, ci în tot ce elaborează.

Opera d-lui Ducici nu are caracter demonstrativ; ea nu argumentează, ci afirmă. De și în genere lipsite de eșafodajul silogismelor, afirmările sale îți sfredelesc sufletul și te prind cu forța lor intuitivă. De multe ori parcă îți eliberează asemănătoare convingeri vechi, care dormitau în penumbra sufletului și de care nu aveai o conștiință lămurită.

Capitolele cărții, tratând fiecare importante probleme ale vieții omenești, de și sunt destul de desvoltate și alcătuesc ansambluri complete de idei, au totuș ceva aforistic, din cauza caracterullui concentrat al tuturor frazelor, cu aer de maximă lapidară ce poate trăi deosebit. Din această cauză lectura acestei cărți limpezi, reclamă totuș efort și năvala oboselii te obligă s'o întrerupi. Lipsesc complet frazele de umplutură, exprimările mai simple în intervalul ideilor fundamentale, care să-ți dea putința să înaintezi mai repede și să-ți repari puterile atențiunii.

Imi amintesc de „Palazzo Pitti" din Florența: splendidă pinacotecă, dar extrem de obositoare, fiindcă cuprinde prea multe capodopere, obligându-te să te oprești la fiecare tablou în parte, din densa înșiruire a pânzelor. Ce-ai da ca valorile de primul rang să fie mai distanțate, iar intervalul dintre ele să aibă și lucruri mai comune, și zugrăveli mai mijlocii!

Ce omagiu mai mare puteam aduce scrierii d-lui Ducici, decât faptul că dânsa, prin valoarea intelectuală și artistică a fiecărei fraze în parte — ceiace nu-ți îngădue să aluneci repede peste rânduri — mi-a adus aminte, prin similitatea situației, de celebra galerie florentină?!

Scriitor și cugetător de rasă, d. Ducici mai poate fi felicitat și pentru frumoasa sa carieră oficială, care s'a putut desvolta până la capăt, de și pretutindeni destoinicia practică a naturilor meditative este pusă în discuție și capacitatea lor de acțiune întâmpinată cu cea mai nedreaptă neîncredere.

Femeile din amintire

Femeile din amintire, făpturi străine, chipuri dragi,
Cu boiul smead și pur, — căprițe sglobii, — cu zambete de flori,
La fund căzute 'n apa vieții și 'n vis cu cercuri tot mai largi,
Iubite pururi, niciodată soții, sau mame, sau surori.

Femei din amintire... Socluri! Neomenește de frumoase,
Neomenește 'ndrăgostite de-a veșniciei lor icoană,
Cu-a vârstei lor ușurătate, ne'ndurător de serioase,
Ne'ndurător de vii și caste! Femei cu sufletu 'n bulboană

De patimi! Fețe inumane, — cum ni le schimbă-alintul toate, —
Cu nări ca frunzele lipite, cu ochi de stea strălucitori,
Făpturi pe care'n drum hazardul cu dinadinsul lui le scoate,
Ca să ne-aducă 'n veci aminte c'am fost și suntem vânători...

Le urmărim prin șes, prin stuhuri, prin umbra sihlelor montane,
Când le-am întrezărit o clipă, senin, adevăratul chip,
Și le vânăm suspinul tragic sorbit, cu iarba din oceane,
De-un piept, cu-amărăciuni de valuri, filtrate 'n larguri, de nisip.

Cu zeitățile suave și tainice le-asemuim,
Căci urma nu le-o ține piatra de preț, nici flacăra, nici vântul,
Nici apa 'n zvon, neodihnită, la sânul căreia plutim
Cu azima de fum pe buze, a liniștii ce-o dă pământul.

ȘTEFAN STANESCU

Dar până la pensie?

de N. CREVEDIA

In prezent, o comisiune alcătuită din câțiva literați și oameni de legi, discută proectul de creare a unei Case de pensii și retragere a scriitorilor. In organizarea noului Stat care vrea să aibă o bază spiritualistă, opera aceasta, propusă de d. prof. Mihail Ralea, ministrul Muncii, d-sa însuși scriitor emerit, sub inspirația M. S. Regelui Carol II, — vine ca o justiție de mult așteptată de către deținătorii condeiului. Toate organizațiile profesionale își întocmiseră o astfel de Casă de ajutorare, numai scriitorii n'o aveau. N'o aveau din vina lor, evident, căci ei trăind desinteresat, nu s'au arătat niciodată preocupați de ce va fi mâine.

După proectul de lege care fierbe acum, scriitorii urmează să primească o pensie care ar varia, după merite și alte considerațiuni între 10 și 30.000 lunar, dela vârsta de 55 de ani în sus.

S'ar părea — nu-i așa? — că e mai mult decât în visul lor și, totuși, nu trebuie să minunezе pe nimeni aceste cifre, știut fiind că alte categorii de pensionari ai Statului: militari, profesori, magistrați — primesc aceleași sume. Credem, deasemenea, că nici primii din Europa nu am fi în privința aceasta, știut fiind că în Italia Ducele Mussolini a hotărît încă de acum zece ani ca membrilor Academiei italiene să li se dea, pe lângă titlul de Eccelenza, și o indemnizație lunară pe care nici nu îndrăsnim s'o traducem în lei românești.

In orice caz, proectul Ministrului Muncii, însușit cu atâta căldură de Suveranul Culturii, e deadreptul revoluționar, în situațiunea atât de ingrată în care se află astăzi creatorii de spirit și, din acest punct de vedere, noi vom fi mâine în superioritate față de condiția scriitorilor sovietici de exemplu, cărora Statul roșu le acordă o mare protecție, dar obligându-i să se pună în slujba ideilor socialiste, le îngrădește orice libertate spirituală.

Lăudând frumoasa inițiativă, noi ne întrebăm, însă, ce se va face scriitorul român, până la mult-visații 55 de ani, când se va retrage în palatul albastru al pensiei?

E locul să repetăm dureroasa platitudine că viața scriitorului român a fost lung și purrea prilej de ofense și nenorociri. Adesea, cu cât personalitatea lui era mai proeminentă, cu atât era mai incomodă, cu atât mai grea se făcea în jurul lui indiferența și răutatea. Născut în sărăcie, trăind în opera lui ca'ntr'o groapă, scriitorii de totdeauna și de pretutindeni, nu numai ai noștri, au închis ochii, ca să fie glorificați după moarte, sau să fie uitați definitiv!

Dar dacă ei sunt bieți albatroși împovărați de propriul lor blestem, datoria celor lucizi din jurul lor e să le poarte de grijă. Nu familiile lor, care niciodată nu i-au înțeles și care nici n'ar putea, la urma urmei, să le facă ceva — ci contimporanii cari se bucură copios de toate bunurile spiritului.

Au fost și cazuri când artele s'au bucurat de protecție. Capetele încoronate mai ales au știut să prețuiască pe nemuritorii slovei. Insăși oficialitatea noastră, decând Eminescu a murit cum a murit, a arătat adesea bunvă-voință față de ei.

Socotim, însă, că chiar atunci când a existat solicitudinea, binevoitorii n'au știut cum s'o împartă. Li s'au dat scriitorilor ajutoare în bani de Crăciun și de Paști, dar fără să se țină seamă că ei mănâncă și în restul anului. Unele instituții le-au cumpărat câte un număr de exemplare, pentru sume care au variat între 1000 și 5000 lei. Dar cred că sunteți de acord că atunci când ești un intelectual, abia dela suma de 10.000 lei pe lună în sus, se poate reflecta la un trai cel puțin omenesc! Nu vorbesc de cei cu o familie numeroasă — și sunt destui dintr'aceștia.

Situațiunea aceasta nu mai poate fi tolerată. Scriitorul nu mai trebuie ținut în manginea societății și poftit numai la firimituri. Scriitorul e un element de creație, de progres și de fală a unui neam. El este — să mai repetăm? — exemplarul cel mai ales din sânul unei comunități și nu mai trebuie ținut la infinit pe gunoaie!

Mărturisim că, blestemat să trăim din zeama neagră a călimării noastre personale, ne-am bătut și noi capul, după atâția alții, să găsim o soluțiune de încadrare a scriitorului în societate. Soluțiunea, precum știți, nu a găsit-o nimeni până acum. Și oricâte instituții de cultură s'ar crea, oricâte bune-voințe vor mai înflori, un fapt este cert: din scris, nu se poate trăi încă în țara noastră. Iar ajutorul, chiar atunci când ajunge în mâna unui scriitor adevărat — nu în buzunarele cabotinilor ori ale altora, streini cu totul de durerile creației — AJUTORUL E UMILITOR! Ajutorul jignește, descurajează, viciază pe scriitor și el nu dă decât o soluție de moment cazului. El este expedient, nu e, cum s'ar spune în alți termeni, o soluție de continuitate. AJUTORUL E IMORAL!

Cum am putea încadra atunci elita spiritului național, în viața de toate zilele? Treburi lucrative nu pot face scriitorii, fiindcă nu au spirit de inițiativă, nu au pricepere într'astea, nu au capital. Și menirea lor nu ar fi negoțul, nici cifrele, în care unul singur, Voltaire a izbutit — ci creația pură.

Dar a crea înseamnă să ai condițiuni de viață asigurate. Geniul nu este copilul frugalității, cum pretindea fericitul poet Petronius, arbitrul elegantelor Romei; nici lipsurile nu dau în toate cazurile pecetea geniului, cum scria alt autor, Perse; geniul vine „prin grația divină" (Balzac) și el se desăvârșise în bibliotecă, în laborator și la sfânta masă de scris, în singurătate și în confortul necesar. Talentul, ca să nu mai întrebuințăm un cuvânt pretențios, ți-l dă Cel de sus — dar ratarea, tuberculoza și balamucul ți le dau contimporanii cari nu te prețuiesc!

Scriitorul român începe să publice la 20 de ani și se face cunoscut, dacă se face, abia după 35 de ani. La 40 de ani, scriitorul român e istovit!

Credem că, pentru protegurea scrisului, altă soluție nu există decât tot intervenția Statului, care trebuie să le ofere în instituțiile sale — preferabil, cele de cultură, sau adiacente culturii — anumite posturi corespunzătoare. Cel numit într'o astfel de slujbă — bibliotecar, referent, oficii de presă etc. — trebuie să presteze o muncă, retribuită după calitatea lui de cetățean ales al Statului. Această funcțiune nu trebuie să fie o sinecură, cure e tot imorală și pe care o poți șterge oricând din buget. Ea trebuie să fie o funcțiune

(Urmare în pag. 2-a)

I. L. Caragiale la Piatra-Neamț

și un manuscris inedit

Județul Neamț — de un pitoresc fermecător — a fost un loc de atracție pentru poeții și oamenii de cultură ai neamului nostru. Astfel se explică — exceptând cazul lui Creangă, a cărui operă este aproape în întregime brodată numai din florile vieții acestui județ — cum un Eminescu, în poezia „Mușatin și Codrul" este impresionat de măreția Ceahlăului, munte sfânt, ale cărui legende le-a transpus și în poezia „Strigoii".

Tot pe meleagurile nemțene a fost atras și I. L. Caragiale, marele dramaturg al literaturii române, care găsea acolo liniștea necesară creării operelor de artă. Numai așa ne explicăm că după atâta vreme — când criticii își pierduseră nădejdea că ar mai putea să existe vreun rând scris de Caragiale și nepublicat, — să găsim un manuscris inedit pe aceste locuri, unde el își petrecea adesea vacanțele.

In șederea lui la P. Neamț, Caragiale și-a făcut câțiva prieteni, printre care și răposatul inginer Iancu Costescu, socrul d-lui Spiro Paul, pasionat colecționar de opere de artă, din localitate, care ne-a oferit manuscrisul pe care-l transcriem mai jos:

I. M.

CRONICA DE JOI

„Pe Niță l-am luat dela mamă-sa, Păuna văduva, din Florești pe procopseală, un flăcău de vreo 17 ani. Dorește să se facă popă. E foarte voinic pentru vârstă lui; dar mai ales e serios, blajin și cinstit. De aceea până mai zilele trecute nu mi-a părut rău un moment că i-am putut înlesni mijloacele să trăiască în București și să se prepare pentru seminar. Astăzi însă îmi pare rău din suflet: dacă nu luam băiatul dela țară nu i se întâmpla nimic; dar nu stric nici eu, puteam să'mi închipuesc? El, Niță, un băiat atât de așezat, atât de cuminte, să'mi facă așa boroboață!

Locuesc în fundul unei mahalale depărtate în spre obor. Alaltăieri, după amiază, trimet pe Niță să'mi cumpere de la gara de nord câțiva saci de cărbuni, și-l rog să se țină aproape după căruță, ca să nu cază vreun sac, ori să mă vămuiască pe la cârciumi căruțașul. Dela mine până la gară e o cale de un ceas întreg.

Dar au trecut acum trei ceasuri și Niță nu se vedea. N'am grije, Niță e băiat cinstit și cuminte. Dar mai trec încă trei: s'a înoptat de tot, și Niță nicăiri... Ce să fie? Desigur i s'a întâmplat băiatului ceva... Ce?

Mă suiu repede 'ntr'o birje: la gară! Birjarul în loc s'apuce pe drumul drept, o ia pe un drum de ocol. Il opresc:

(Urmare în pag. 3-a)

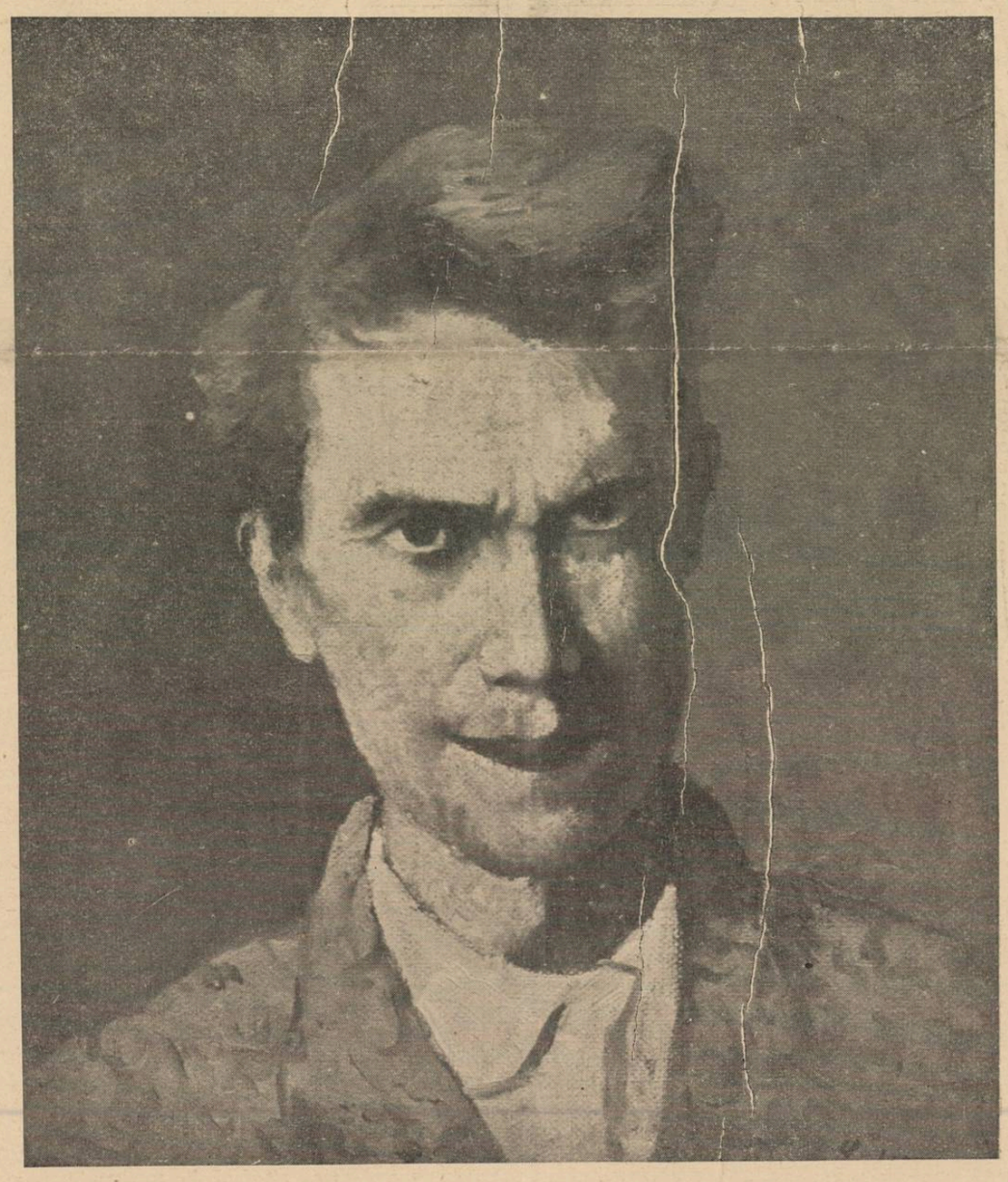

Ștefan Luchian: Autoportret

Literatură, scriitori și public

de VICTOR PAPILIAN

După douăzeci de ani de dibuiri, nedumeriri și căutări, spiritul creator ardelean s'a impus observatorului imparțial din vechea țară, după cum spiritul de inițiativă, de organizare și de adaptare la formele noi de viață a capitalei, conduce fără murmur și fără șovăire țara întreagă în fiecare din provinciile ei.

Azi, regionalismul politic a pierit cu desăvârșire în marea operă de unificare națională, dar regionalismul cultural, acel bazat pe realitățile vieții spirituale, pe împrejurările speciale de desvoltare a provinciei noastre și mai ales pe tradițiune, n'au dispărut și nici nu trebue să dispară. După cum sufletul omenesc e unul și totuși divers în atribuțiile și funcțiunile lui, tot așa și sufletul unei țări e unul și în acelaș timp diferit în alcătuirea sa firească.

Fiecare provincie a țării noastre îndeplinește o funcțiune și toate la olaltă întrețin viața ei.

De bună seamă, capitala țării prin funcțiunea de conducere și de organizare și-a îndeplinit misiunea în darea directivelor generale, în promovarea intereselor mari ale neamului. Ea ne-a dat acea inteligență largă și profundă potrivit căreia întreaga națiune s'a adunat într'un singur popor, ea ne-a pus un ideal unic la care tindem cu toții.

Dar la această chemare, Ardealul a răspuns grabnic și viguros cu tot ceeace are el mai bun, cu naționalismul său intransigent și spiritualitatea sa constituțională, iar ca unelte de lucru, aducând acel spirit de creație, care, pentru cine docuiește în Ardeal știe a constitui caracterul de fundament al acestei provincii.

Azi ne prezentăm înaintea publicului din Cluj, scriitorii de pe ambele versante ale Carpaților. Dorința noastră și mai mult decât dorința, datoria noastră e să facem cunoscut scrisul românesc și posibilitățile lui de creație. Căci oricât s'ar părea de curios, acest scris românesc trăiește într'o întunecime pe care din capul locului o declar de nemeritată. Se crede că se citește mult, lumea judecă după numărul mare de cărți și reviste apărute în vitrina librăriilor. Eroare profundă!

Se citește puțin, foarte puțin, numai cine trăește în contact strâns cu librarii, editorii și tipografii, știe cât de iluzorie este această părere.

Supraproducția literară, mai ales în Ardeal, este un fenomen care ține la multe ale împrejurări dintre care prima este acea trebuință, este acea sete de creație. In orice caz producția nu este proporțională cu cerințele cetitului. La noi, oferta este mai mare decât cererea. Iar la cererea mică nu trbuesc invocate numai și numai greutățile zilnice, preocupările străine artei, concurența pe care o face sportul și cinematograful, trebue să recunoaștem și aceasta, n'am putea-o numi nici dezbinare, nici neînțelegere, ci o indiferența dintre cetitor și scriitor. Și să recunoaștem cinstit, păcatul nu vine numai și numai dela cetitor.

Scriiori în timpul din urmă s'au individualizat din cale afară. Este și explicabil. Artiștii sunt structuri la care voința și emoția lucrează succesiv sub imboldul unei deslănțuiri aproape involuntare de energie. De aceea artistul de cele mai multe ori este un izolat, am putea spune, este un mare egoist; el și arta lui atât îl interesează.

Această formulă după regulă, a devenit lege.

Bine înțeles că față de această splendidă izolare, publicul se apără, dă din umeri, și trece mai departe. Și atunci asistăm la o confraternitate quasi masonică a artiștilor (fenomenul este absolut

(Urmare în pag. 2-a)

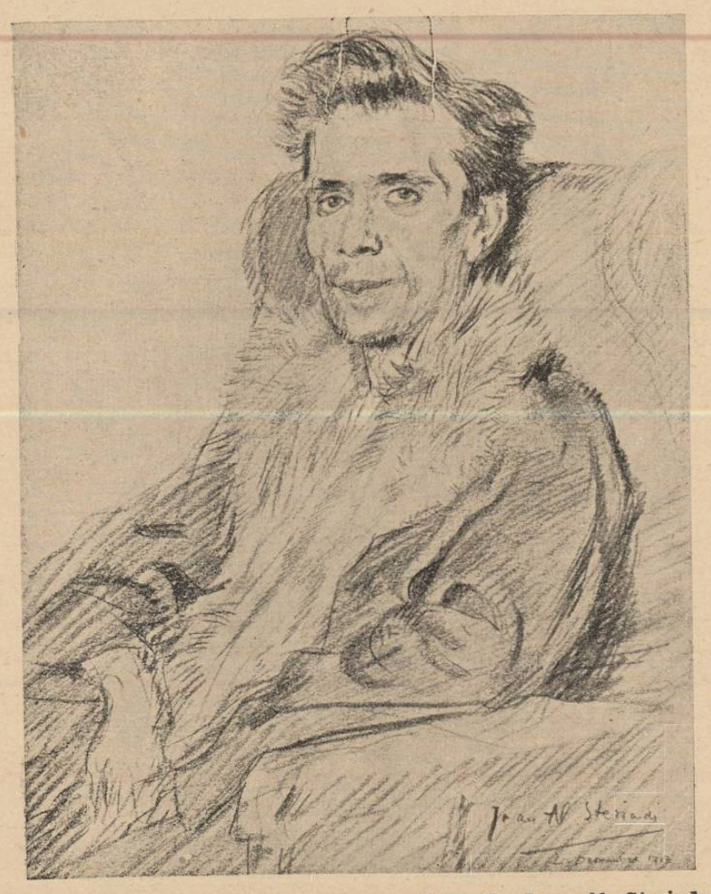

Ștefan Luchian, desen de Jean Al. Steriady

CRONICA LITERARA

de CONSTANTIN FANTANERU

Popas cu prilejul unor tipărituri

Ultimele tipărituri ce ne-au sosit de la „Fundaţia pentru literatură şi artă „Regele Carol II“ sunt ediţiile a trei clasici: **Ion Creangă, Opere,** (ediţie îngrijită de G. T. Kirileanu; **Alexandru Macedonski,** Opere, I, Poezii, (ediţie critică îngrijită de Tudor Vianu) şi **Şt. O. Iosif, Poezii,** (ediţie îngrijită de Şerban Cioculescu). După procedeul obişnuit, se cuvine să închinăm fiecărui din aceste tomuri, câte o recenzie, silindu-ne să le prezentăm cât mai larg cititorilor. Vom face, desigur, acest lucru, cu o întârziere nevoită, între o carte şi alta, fiindcă oricât ne-ar stăpâni ideia importanţei lor, locul cronicii noastre va fi solicitat şi de alte lucrări, cărora trebue să le dăm rând.

Deaceea, până la o prezentare critică în parte, ne mulţumim să ne exprimăm aici sentimentul stârnit firesc la întâmpinarea impunătoarelor tipărituri. Avem încredinţarea neşovăitoare că **s'a schimbat** ceva în literatura românească. S'a nimicit parcă, pentru totdeauna o stare de precaritate, s'a năruit un hotar de întuneric, care îngusta împărăţia scrisului şi o făcea şubredă, meschină. Volumele sărbătoreşti dăruite de „Fundaţia pentru literatură şi artă „Regele Carol II, înfige în primul rând, în spirit, sămânţa unei mature siguranţe, privitoare deopotrivă la soarta scriitorului şi a operelor sale. Pentrucă, de la început, noi ştim că publicaţiile „Fundaţiilor regale“ nu au în vedere pe cititorul capricios şi needucat îndeajuns, ci ele se înfăptuesc în numele literaturii şi culturii româneşti, gândite în dimensiunile ei mari de mintea înaltă a M. S. Regelui Carol II şi a vrednicilor Săi sfetnici culturali, d-nii N. M. Condiescu şi prof. Al. Rosetti. Nu ne întrebăm dacă, de pildă, în ediţia de faţă, elegantă şi luminoasă, Creangă se va cumpăra şi se va citi mai mult. Sigur este însă că va începe să se facă într'altfel educaţia simplului privitor de vitrine. Interesul pentru cărţi, este astăzi, în general, scăzut, şi mare parte dintre cei apţi de a citi şi de a se cultiva, iau cel mult cunoştinţă, de existenţa cărţilor, privind întâmplător în vitrine .Dar dintr'o aruncătură de ochi distrată rareori se naşte un imbold de a cuprinde în mâini o carte şi de a intra în stăpânirea ei. Dintre obiectele de preţ care împodobesc vitrinele, cărţile sunt cele cari momesc cel mai puţin şi cari ajung în interiorul confortabil al cetăţeanului obişnuit. Dar în cazul lui Creangă lucrurile stau poate şi mai grav. Autor întâlnit în bucăţile de cetire ale claselor primare, Creangă este socotit lectura copilăriei, bună pentru acea vreme şi depăşită cu încheierea ei. Credem că nu greşim, când afirmăm că, în conştiinţa mijlocie a românului cultivat, autorul Amintirilor nu trece un scriitor mare, de valoare universală, ci el rămâne un simplu povestitor de basme şi de snoave, potrivit cu vârstele fragede. Pe urmă, la anii maturi ai vieţii, Creangă nu mai e la nivelul gustului şi al curiozităţii lectorilor comuni. Fenomenul nu este altceva decât semn de rea educaţie.

Adevărata educaţie se face în sensul valorilor mari ale naţiunii. A avea în sânge pe Eminescu, pe Creangă, pe Bălcescu sau Hasdeu, etc., însemnează a fi bine educat în cultura românească, iar a trece indiferent pe lângă existenţa unora ca aceştia, şi a te lăsa răvăşit de banalitatea zilei, evidenţiază faptul trist al neregătirii pentru cultură. Intreprin-

M. S. REGELE CAROL II

derea „Fundaţiei pentru literatură şi artă „Regele Carol II, are acest sens al educaţiei naţionale. Rolul său se înfăţişează într'o dublă răsfrângere. Prima, cea remarcată la începutul rândurilor noastre, priveşte pe scriitor, cu viaţa lui şi încrederea în creaţia lui. Odată începută preţuirea scriitorilor clasici români, ea nu va mai înceta. Cel puţin într'o perioadă de câteva decenii, care va fi perioada de aur a literaturii româneşti, prestigiul scrisului va rămâne neatins.

De aci se naşte măreaţa speranţă că operele oricărui scriitor de azi, oricât de nenorocos faţă de public, se vor tipări odată cu aceeaşi demnitate, pe aceeaş treaptă de valorificare. Şi această credinţă este foarte propice sporirii îndemnului la munca literară. Straiele de aur pe care „Fundaţiile regale“ le pun acum pe umerii oropsiţi ai lui Creangă, Macednonski şi Şt. O. Iosif, se vor păstra pentru totdeauna într'un tezaur obştesc, de unde se vor scoate rând pe rând, şi se vor aşeza cu respect, pe alţi umeri tot atât de trudiţi şi de puţin alintaţi. Căci odată dăruite din iniţiativa augustă şi prin vrednicia cărturarilor din fruntea instituţiei, aceste straie festive nu se vor arunca, nu se vor învechi şi nu se vor deprecia niciodată. In sufletul scriitorului român a obârşit definitiv credinţa că într'o zi va fi şi el înveşmântat măreţ, şi că acea zi va fi ca o încoronare pentru el.

In partea doua, a educaţiei publicului, efectul este într'adevăr mai încet, dar, socotim, tot atât de sigur. Căci o largă circulaţie a autorilor clasici, izbuteşte în cele din urmă să impună opera în direcţia indicată de diriguitorii culturii. Tipărit de „Fundaţiile regale“ Creangă va fi altceva decât autorul copilăriei, lucrul îl va băga de seamă şi cel care se obişnuise de mult cu ideia aceasta neîndestulătoare.

Un proces similar se va efectua, de pildă şi cu Şt. O Iosif. Autorul „Bunicii“ este tot poetul cărţilor de citire din clasele primare. Cum se va ajunge să se formeze noţiunea corectă despre el, încadrarea în epoca posteminesciană, legătura cu tradiţionalismul romantic? Şt. O. Iosif va fi restituit conştiinţei de cultură mijlocii, prin ediţia de prestigiu a „Fundaţiilor“, după cum Macedonski, al treilea tipărit va fi scos dintr'o nemeritată uitare şi adus în lumina cavalerească a recunoaşterii prin valoare. Pe Macedonski îl avem acum ca pe un câştig neaşteptat, ca pe un nume şi o operă scoasă din nimic, şi dăruite zilelor noastre ca să le îmbogăţească. Intr'atât poetul era necunoscut, şters din amintiri ca o marmură păgână căzută sub frunze şi putregaiuri.

Alături de Creangă şi Iosif, cazul lui Macedonski stârneşte şi un interes ştiinţific faţă de literatura românească. Al treilea efect al tipăriturilor „Fundaţiilor regale“, pe lângă cele două considerate mai sus, va fi prinurmare iniţierea unor studii care vor pune pe noui socluri de valorificare personalităţi şi opere din trecutul nostru literar. Nimic mai îmbucurător decât naşterea acestui moment de concentrare studioasă. Din cunoaşterea amănunţită şi cântărirea critică justă a trecutului se vor ara brazdele adânci ale viitorului. Sub această zodie de muncă ne aşezăm cu toată inima şi cu tot cugetul.

CRONICA DRAMATICA

de VICTOR POPESCU

TEATRUL MODERN: „Cuibul“, comedie în trei acte, de Andre Birabeau, tradusă de Ionel Ţăranu.

Direcţia de scenă, Ionel Ţăranu Decoruri, Igor.

Din înşiruirea de mai sus, răsare în deosebi, numele d-lui Ionel Ţăranu care prin activitatea-i multiplă isbuteşte să fie

Aura Radovici

de astă dată şi actor şi regisor şi traducător şi etc.

Subiectul piesei, poate este inutil să fie povestit cu deamănuntul. Rostul unei cronici nu este un rezumat uscat al celor petrecute pe scenă. Ne vom mulţumi să fixăm subiectul în câteva puncte.

Piesa, cu un număr destul de mare de interpreţi se petrece într'un târg, şi acţiunea începe în momentul când trebue să sosească participanţii la un faimos tur al Franţei. Dacă ne închipuim numai niţel câtă pasiune pun locuitorii vechei Galii în jurul acestor competiţiuni, vom putea cu uşurinţă desprinde atmosfera generală a piesei.

In acest cadru au loc o serie de întâmplări hazlii, cari îndrituesc denumirea de comedie şi cari totodată răsfrâng asupra spectatorului valuri de veselie. O veselie sănătoasă şi consistentă.

Intâmplări cari ar putea degenera în tragedie fiindcă încurcăturile nu lipsesc şi situaţiile se complică la fiecare pas, se risipesc şi totul se termină cu fericirea tuturor, fiindcă piesa este comedie şi doreşte să respecte dictonul — „tout est bien qui finit bien“„ şi astfel, la sfârşit putem pleca surâzători că toată lumea a rămas satisfăcută.

In genul comediilor de bulevard des văzute în Franţa, — „Cuibul“ formează un spectacol plăcut şi reconfortant.

In special, marea calitate a piesei este de a fi jucată bine.

Un ritm susţinut, antrenant pe care interpreţii l'au priceput cât se poate de bine.

D-nul Ionel Ţăranu, după cum am mai spus, multiplu în atribuţiile sale, joacă cu multă fineţe şi inteligenţă rolul unui personagiu cu identităţi numeroase. Ca întotdeauna domnia sa a isbutit să închege un rol bine ticluit datorită mijloacelor tehnice ce posedă, precum şi prin talentul său natural.

Publicul spectator a subliniat cu insistenţă dealtfel, toate rea-

Ionel Ţăranu

lizările sale pe linia unui joc excepţional.

Dela începutul şi până la sfârşitul comediei, d. Ionel Ţăranu a păstrat atitudinea neîămurită ce i-o hotărăşte rolul, atitudinea omului care se vede încurcat în planurile sale. Şi planurile trebue să ştiu sunt ale unui personagiu foarte interesant, care are două căminuri şi încearcă să le împace pe amândouă.

D-ra Cela Marion, care nu întotdeauna a ştiut să se conformeze rolului, de data aceasta are o creaţie bună. Afară de unele accentuări forţate, care strică părţilor comice, d-ra Marion isbuteşte să redea atmosfera veselă, antrenantă, fericită a întregei piese.

Tânărul Mircea Axente, cunoscut nouă printr'un succes acum vre-o doi ani, în Cuibul aduce acelaş aport simpatic şi bine venit pe care d-nul Ionel Ţăranu l'a adus în mai mare.

Multe promisiuni pentru cariera de viitor. Credem că va dobândi curând o naturaleţă mai cuceritoare.

In restul ansamblului s'au remarcat d-nele Aura Radovici, Donna Carozzi, Aura Fotino precum şi d-nii G. Şerbănescu (frumoasă şarje a sportivilor), C. Calmuschy, R. Lăzărescu şi Victor Handoca.

Fapt lăudabil: Piesa s'a jucat fără sufleur.

Cinematografele

ARO: „CONFLICT“

După invazia de filme proaste, din ultimul timp, o bandă acceptabilă poate lua în ochii obosiţi ai spectatorului proporţii, fiind ridicată chiar la rangul de capo d'operă.

Filmul dela Aro merită, poate mai mult decât calificativul de „acceptabil“, şi totuşi nu e chiar atât de bun cum pretindeau câteva doamne în clipa când intram în cinema.

Dacă ar fi primul film francez adus la noi în ţară, el ar avea toate drepturile să entuziasmeze, de oarece jocul aproape perfect al actorilor se îmbină în mod fericit cu intriga condusă abil de către scenarişti şi regisor. Dar, dacă încerci să analizezi puţin acest ultim film al Corinei Luchaire, te va izbi asemănarea lui cu multe din filmele franceze prezentate în ultimul timp. Léonide Moguy s'a arătat în orice caz a fi foarte abil, alegând din mai multe filme tot ce a plăcut, oferind publicului o salată foarte prezentabilă, dar pe care, dacă încerci s'o savurezi, constaţi că are la bază lucruri eftine şi nu prea gustoase. Crima dela începutul filmului, şi povestirea eroinei ne face să ne gândim la „Prison des femmes“. Sunt apoi scene în film, care ni-l amintesc pe Bernstein. Dibuirile judecătorului de instrucţie poartă de asemenea pecetea multor alte filme franceze.

Dar toate aceste reminiscenţe nu pot denatura cu nimic jocul Corinei Luchaire, această ultimă descoperire a filmului francez, care, înconjurată de aceeaş echipă din „Prison sans barreaux“, face echilibristică pe muche de cuţit, interpretându-şi rolul. Annie Ducaux reuşeşte să nu enerveze, iar Roger Duchesne are un rol prea mic.

Perfect joacă Claude Dauphin. Remarcabilă este scena premergătoare crimei, când fiecare gest al eroinelor anunţă o furtună apropiată. Léonide Moguy ar fi putut totuşi tempera jocul de mâini, atât al Corinei Luchaire, cât şi al Annei Ducaux. Filmul reuşeşte totuşi să fie interesant iar pentru cei cari cunosc mai puţin, filmele franceze, sfârşitul poate părea puţin mai neprevăzut

SĂ FIM PUŢIN MAI SERIOŞI

E o modă în ultimul timp, ca, atunci când cronicarului cinematografic nu-i plac ochelarii casieriţei, chelia directorului, sau, mai simplu, n'a căpătat bilet de favoare la un anumit cinematograf, să renunţe de a mai intra în sală, mulţumindu-se doar să anunţe că la cinematograful „Cutare“ se prezintă un film prost. Merge lucrul acesta la revista „Crizantema“ sau alta de acese gen, dar nu-şi are, cred, rostul într'o revistă care pretinde să fie citită de oameni serioşi. Cronicarul cinematografic al unei astfel de reviste anunţă, de pildă, că la cinematograful Trianon se joacă un film prost. Şi completează, dânsul, „mereu filme proaste“... Nu pretindem că cinematograful Trianon prezintă filme bune. Nu ne prea împăcăm cu filmele germane pe cari ni le oferă mereu Trianonul dar cari, pe semne, au şi ele, un public al lor, odată ce sunt preferate de direcţiune, filmelor franceze şi americane.

Dar să pretinzi că „Familia judecătorului Hardy“, ultimul film prezentat de Trianon, e prost, găsesc că înseamnă, sau că nu l-ai văzut, sau că eşti cu totul lipsit de gust. Inclinăm să credem primul lucru şi-l sfătuim pe cronicar să renunţe la glume şi calambururi în legătură cu filmele nevăzute, fiindcă această atitudine nu poate decât strica cititorilor. Iar dacă domnul cronicar va pretinde că s'a gândit la filmul prezentat înainte de Trianon, îl anunţăm că mulţi oameni de gust au găsit „Luna de miere la Paris“ interpretată da Ahim Tamirof, ca un film superior prostiilor prezentate în ultimul timp. In orice caz puţină seriozitate n'ar strica.

TRAIAN LALESCU

Literatură, scriitori şi public

(Urmare din pag. 1-a)

sigur pentru muzică) şi pe de altă parte la o îndepărtare a publicului spre cinematograf, muzic-hol, operete, reviste şi teatru vesel, formule de artă, cari, chiar dacă nu-l satisfac, în schimb nu-l obosesc, sau la o întoarcere la operele vechi pe care le-a cunoscut şi le înţelege.

Se impune o revenire, o mişcare de împăciuire şi de înţelegere. Sforţarea trebue să vină de ambele părţi. Scriitorul trebue să lase din individualismul său superb, cetitorul să facă efortul necesar de a prinde formele noi, pe care un scriitor adevărat caută să le dea mereu la iveală.

In această funcţie de lămurire şi de apropiere scriitor-cetitor, revista „Universul Literar“ are un rol de căpetenie, născut tocmai din această trebuinţă; revista îndeplineşte toate condiţiunile unei perfecte colaborări între cele două părţi interesate. Pusă sub patronajul celui mai vechi ziar naţionalist, ea are girul moral a tradiţiunei sănătoase. Condusă de un tânăr director, ea are elanul şi voia bună caracteristică tinereţei şi redactată de scriitori de talent, ea oferă citiorilor mtaerial de cea mai bună caliate estetică. Este revista cea mai potrivită în special pentru provincia ardeleană şi pentru acea intelectualitate a ei, veşnic trează, care vrea să se instruească temeinic, dar progresiv, fără brutalitatea ostentaţiei, fără dezordinea goanei după noutate, dar şi fără reeditarea şi platitudinea locului comun.

(Cuvânt rostit la şezătoarea „Universului Literar“ de la Cluj).

VICTOR PAPILIAN

Dar până la pensie?

(Urmare din pag. 1-a)

stabilă, car esă fie ocupată apoi cu onoare de alt scriitor, aşa ca fotoliile academice. Pe vremuri, era aşaceva, la Ministerul Instrucţiunii şi la Cassa şcoalelor.

Având un salariu asigurat, scriitorul poate întemeia o familie, poate să-şi creeze un cămin, în sânul căruia să lucreze în timpul liber liniştit, fără teroarea contractului de editură, fără panica articolului dela gazetă care trebuie dat cu o regularitate matematică, fără scadenţa poliţei care se apropie; fără cele o mie şi una de griji care dau, în cele mai multe cazuri, cărţi făcute la repezeală, cărţi proaste, care te fac, în cele din urmă, să ai oroare de hârtia albă de scris şi de viaţă!

De aici, însă se ridică un munte de aramă.

Mulţi dintre scriitori nu pot fi numiţi în funcţiuni publice, fiindcă nu au „la bază“ studiile necesare. Acum mai ales, nu poţi să fii numit într'un post, dacă nu prezinţi un titlu academic! Am colindat, Domnule, pela toate Ministerele, îmi spunea unul dintre scriitorii noştri mari — mă cunosc atâţia oameni cu influenţă, dar în zadar. Eu nu voi putea fi niciodată slujbaş public, fiindcă n'am decât 6 clase de liceu. Un alt scriitor, mi-a povestit de nenumărate ori tribulaţiile lui pela instituţii, ca să poată ocupa un post. A întâmpinat acelaş categoric non possumus, *fiindcă el e'ntr'o situaţie şi mai jalnică: nu are decât 5 clase primare — deşi este şi dânsul unul dintre scriitorii noştri mari, contimporani.*

In faţa acestor dificultăţi insurmontabile, sfârşitul articolului ne găseşte tot cu braţele încrucişate.

Ce e de făcut atunci? Eu vă jur că dintre cei cari ară astăzi hârtia şi nu scot din ea nici pentru tutun — jumătate din ei nu vor apuca etatea fericită a Simeonilor de 55 de ani, cărora le face astăzi pensii Majestatea Sa Regele.

Adusă până aici problema, deslegarea ei există, totuşi. Vom îndrăsni s'o dăm în numărul viitor.

N. CREVEDIA

PICTORUL ȘTEFAN LUCHIAN

– Cu prilejul retrospectivei dela Fundația Dalles –

de K. H. ZAMBACCIAN

Grigorescu ne-a învățat să privim natura și să transpunem direct senzațiile pe cari ochiul și sufletul le percep. Impresia și clipa sunt factori determinanți în creația lui Grigorescu; deaceia pictorul și-a făurit cu timpul o artă în care verva și spontaneitatea sunt dominanta.

Grigorescu e îmbătat de plin aer; lumina, culoarea și frăgezimea naturei îl absorb. E entuziast, liric și optimist dar nu idealizează și nici nu poetizează: cerne pur și simplu, alege motivele cari corespund mai bine sensibilității sale.

E cel mai mare pictor român, căci el a dat direcția vie picturei românești, el a emancipat pictura de academismul strâmt și convențial. Pentru a realiza în chip concret și luminos adevărul acestei afirmații, n'avem decât să comparăm operele sale din preajma anului 1870 cu cele ale contimporanilor săi.

Grigorescu a fost considerat de unii critici de pe vremuri ca un revoluționar, ca un pictor care nu știe să deseneze. Pe atunci era și o neînțelegere a artei, văzută și considerată mai mult sub unghiul unui realism ieftin. Mulțimea nu se preocupa de esența lucrurilor ci de aspectul exterior. Se căuta imitația naturii și nu expresia ei.

Grigorescu a netezit terenul artei, dând prilej unui Andreescu să aprofundeze. Andreescu nu e nici entuziast și nici un liric: e un meditativ. El se concentrează, adâncind astfel lucrurile. E și el un „pleinairist" dar nu se mărginește la senzațiile vizuale, scrutează în interior și e preocupat de natura lucrurilor, de forțele ce stau ascunse și lucrează latent. In fața unui peisaj de Grigorescu ești sesizat mai mult de ambianță și de acele motive directe de pe suprafață. Andreescu sugerează puterea creatoare a naturii. In general la Grigorescu solul e redat prin niște pete și linii, în timp ce la Andreescu pământul e mai gras și mai substanțial. Pământul fecundează toate și întreaga vegetație se simte cum e înfiptă adânc în sol. Am putea spune că Grigorescu e pictorul atmosferei, iar Andreescu al pământului.

Pictura română a păsit prin Grigorescu și Andreescu în direcția naturalistă. Era însă firesc să apară într'o zi un talent care să scruteze și alte orizonturi, ochiul, mintea și sufletul fiind laolaltă puse la contribuție. Luchian a simțit că dincolo de concret mai e o stare de pură afectivitate, o zonă de încântare, de transcendență chiar. Culoarea, forma și lumina rămân desigur factorii de realizare, convergând însă spre o lume a imponderabilului, a spiritualității.

„L'enchantement de dépasser la vision directe et le sujêt donné."

Bine înțeles că nu i-a fost ușor feciorului boerului Dimitrie Luchian, originar din Moldova, să evolueze spre acest pisc, deoarece pictorul Luchian era un dandy în adevărata accepție a cuvântului. A scris versuri în tinerețe, cânta din flaut, era un pătimaș sportman. Ciclist intrepid, a câștigat prima cursă București—Giurgiu. A avut cai de curse, a dus o viață de fecior de bani gata, rămânând elegant și de-o ținută impecabilă în societate.

Multă vreme pictura nu a fost pentru Luchian o profesiune, ci mai de grabă o pasiune, „son violon d'Ingres". Abia mai târziu, după vârsta de 40 de ani, țintuit pe patul suferinței, s'a închinat cu totul picturei și a meditat plastic. Deaceea majoritatea operelor sale din tinerețe nu sunt decât încercări fără o viziune proprie, influențele lui Grigorescu și ale unor meșteri străini fiind transparente. Pe de altă parte intermitențele de creație nu au permis realizarea.

Șt. Luchian: Vara

A trebuit ca pe prețul suferinței, al durerilor fizice și chiar al desnădejdii, Luchian să sesizeze o clipă de eternitate, deschizând picturii românești noui drumuri de lumină și adevăr. Iată de ce opera care explică și justifică acest elan spre o nirvană este cantitativ redusă și o expoziție retrospectivă cu piese admirabile nu poate să fie numeric mare.

După ce a terminat cursurile de Arte frumoase din București, Luchian face doar un scurt popas la München, săci atmosfera de acolo nu era prielnică desvoltării sale. Pe acele vremuri *Böcklin* și *Stuck* dominau ambianța plastică münchenează.

Luchian a găsit la Paris, la Academia Jullian (1891—1894) cheia emancipării și cristalizării sale. Pe acele vremuri roiau împrejurul acestei Academii un grup de tineri artiști *(Maurice Denis, Bonnard, Vuillard, Serusier, Odilon Redon, Emile Bernard* etc) cari au manifestat interes și admirație pentru o artă mai simbolistă pe care o realiza în chip genial *Gauguin.*

Șt. Luchian: Lorica

Șt. Luchian: Cheful

Șt. Luchian: Flori

Maurice Denis, teoreticianul grupului, a formulat cu răsunet aceste preocupări: *„Se rappeler qu'un tableau avant d'être un cheval de bataille, une femme nue ou une quelconque anecdote, est essentiellement une surface plane recouverte de couleurs en un certain ordre assemblées".*

S'a întrebuințat în acest scop și cuvântul „cloisonisme" căci suprafețe colorate sunt încercuite în forme largi fără ca formele să fie reliefate prea plastic, obținându-se mai mult un efect decorativ prin exaltare cromatică.

Intre 1907 și 1912 Luchian își amintește de toate acestea. Cele mai interesante opere din această perioadă de apogeu sunt *Lăutul (Toaleta copilului)* din colecția Z., *Compoziția Lorica, Macii* din fosta colecție a D-nei Stănculeanu azi la Muzeul Toma Stelian, *Anemonele* dela Muzeul Simu etc. In drum spre această sinteză, Luchian a avut o fericită perioadă la Mânăstirea Brebu unde a pictat peisagii admirabile în pastel și ulei (Colecțiile Muzeului Simu și A. Blank). Tușa sa grasă învăluește forma și-i dă frăgezime. Luchian are un verde și un galben al lui, cari sunt ecoul sentimentului său melancolic și evocator.

Apoi peisagiile bucureștene ca *Vara* în cele două variante ale sale din colecțiile Basarab Brâncoveanu și Poenaru Iatan, *Pragul cu flori* din colecția d-nei Cioflec, *Marina* din colecția Quintus, *Ghereta Filantropiei,* pastelul din colecția dr. Dona, *peisagiul din Moinești* în colecția Lazăr Munteanu, *micul peisaj de grădină* din colecția d-nei Cioflec sunt mărturia unei personalități care după ce a asimilat cuceririle marilor apuseni și-a găsit drumul său propriu. Uneori atinge în peisaj o intensitate cromatică și-o expresivitate formală ca la *Van Gogh* (vezi peisajul *După ploaie* din colecția Mihai Popovici și *Moara* din colecția Arist. Blank).

Autoportretele lui Luchian, precum și figurile *(Moș Nicolae* din Muzeul Simu și *Cap de copil,* din colecța Z.) sunt expresia stărilor sale sufletești, a combustiunii sale interioare și nu au fost realizate, decât ca un ecou al acestor stări. Și când boala necruțătoare l-a imobilizat mai mult și astfel nu a putut să-și desfășoare elanul plastic în forme ample, s'a mărginit la transcrierea senzațiilor sale prin acea efervescență cromatică care înfioreste pe suprafețe luminoase, iradiante, incandescente. De aci o pictură intimistă, flori și naturi moarte. Și în această operă s'a strecurat o melancolie, o discretă duioșie caracteristică melodiei și poeziei populare; iar prin interpretarea cromatică a motivelor dela noi, atât ca armonie și compoziție cât și ca preocupări de culoare — pojghița lui de culoare „strălucind ca zmaltul unei oale" —, Luchian ține de acel specific românesc mai mult decât alții cari l'au căutat în superficialul anecdotic și ilustrativ al motivelor populare. Cred că interpretând astfel opera lui Luchian ne-am apropiat mai mult de rostul artei sale în desfășurarea plasticei românești.

I. L. CARAGIALE LA P.-NEAMȚ

(Urmare din pag. 1-a)

„Pentru ce nu mergi de-a dreptul? Să trecem peste piața Teatrului p'in Stirbeiu-Vodă.

— Nu se poate, conașule, pe acolo... e revoluție...

— Iar ?

— Revoluție mare!"

Cu toată curiositatea ce am să asist la așa spectacole, de astădată m'am grăbit să merg după Niță. Ajung la depozit: Niță plecase de vreo patru cinci ceasuri cu cărbunii. Inapoi, acasă, iar pe drumul de ocol: Niță n'a venit.

S'a 'nnoptat de tot. E peste putință să las pe băiat rătăcit așa fără să-i dau de urmă. Mă duc să dau de veste la poliție. Aci dau peste o mișcare neobicinuită — jandarmi, sergenți, funcționari, bătăuși umblă forfota de colo până colo. In fiece moment sosesc arestați, pe cari sergenții și bătăușii îi aduc în pumni și'n palme ca să-i toarne la beciu — se isprăvise revoluția.

O idee ciudată îmi clipește prin minte... dar s'ar putea ? de unde știi?

Rog pe un inspector prieten să cerceteze: nu cumva în învălmășeală s'a arestat și un băiat al meu, anume Niță Păuna ?

La prefectură, nu se află; dar... poate la vreo secție, pentru că cea mai mare parte dintre arestați au fost duși deocamdată pe la secțiile apropiate de locul unde au fost prinși. Se telefonează — și aflu că Niță se află în adevăr la una din secții.

Dau fuga. Comisarul respectiv îmi spune că blajinul meu tânăr a făcut isprăvi mari la revoluție și acum e ținut la secret sub învinuiri foarte grave... Acu doarme în arest.

A avut mare noroc D. Niță cu mine: cunoșteam personal pe comisar și mă găseam și cu ceva parale asupră'mi. Am făcut ce-am făcut, și am obținut liberarea tânărului pe garanția mea morală. D. Comisar mi-a și zis:

— Știi, asta... o fac pentru hatârul dumitale; aminteri, să fi venit tata... știi.

Mi l-au adus pe tânărul. Dumnezeule ! Niță ! în ce stare ! cu falca jupuită, cu un ochiu vânet, umflat ca pumnul și cu mâna dreaptă scrântită. Fără să-i zic un cuvânt, l-am urcat în birje și am pornit. A d'întâi vorbă a lui a fost:

„M'a omorît ! domnule Iancule.

— De ce ?

— Am fost și eu !

— Unde ?

— La revoluție !

— Cine te-a pus, afurisitule, să te amesteci ?

— Dracu! nici eu nu știu!"

Am ajuns acasă... am chemat degrabă un doctor. Omul științei n'a găsit nimic alt grav decât starea ochiului, care nu se putea deschide din pricina umflăturii; se putea să fie atacat globul. Doctorul a recomandat reconfortante, oblojeli călduțe și mai ales pază de răceală și odihnă — o complicație cu erisipel ar putea fi primejdioasă.

I-am dat eroului supă caldă, un pahar cu vin negru, l-am oblojit, l-am legat la cap ca pe o jupâneasă care și-a cănit părul după bae, și l-am culcat la căldură.

A dormit buștean dela zece seara până a doua zi la amiaz, gemând din când în când cu voluptate.

A doua zi, tocmai pe la patru seara, mi-a povestit tot ce i se 'ntâmplase.

Așteptând să'i cântărească sacii cu cărbuni, s'a simțit răsbit de frig și apucat de fiori. A plecat cu căruța. S'a oprit la o cârciumă să bea o țuică cu candel caldă — a băut două. S'a suit peste saci în căruță, fiind tare obosit. Vrând să treacă prin piața teatrului, s'a pomenit fără să știe cum într'o mare învălmășeală: în față'l năvălea poporul, în spate'l năvăleau jandarmii. A simțit un fel de ameteală; au început să-i vâjiie urechile și să i se 'mpăinjinească ochii. S'a ridicat în picioare în căruță, dela care se rupsese calul. Fără să ia seama unde calcă a spart un sac — cărbunii s'au revărsat. A început să scrâșnească dinții și să înjure turbat; lupta era în toiul ei. Un jandarm călare s'a repezit spre Niță cu sabia ridicată. Niță s'a aplecat în căruță, a luat dela picioare un grunj mare de cărbune și a plesnit drept în față pe jandarm. Acesta cu obrazul plin de sânge a bătut în retragere. Niță atunci a 'nceput să râdă cu hohot. S'a aplecat iar, și iar a tras cu un grunj, și altul, și altul, orbește'n grămadă...

Pe urmă ?

Pe urmă... își mai aduce aminte că a simțit o sguduitură în cap... ș'a adormit. S'a trezit un moment la secție, dar l-au lovit peste ochi nu știe cine ș'a adormit iar...

Bravul Niță!

Numai de nu și-ar pierde ochiul, că nu se mai poate popi.

CARAGIALE

N. B. Credem interesant să redăm câteva pasagii din cartea „Din trecutul orașului P. Neamț", unde răposatul Dimitrie Hogea, fost prieten cu I. L. Caragiale, ne povestește despre legăturile dramaturgului cu aceste locuri:

„In iarna anului 1880—81 Caragiale era revizor școlar al jud. Neamț; atunci l'am văzut și cunoscut întâia oară. Era tânăr, de vre-o 30 de ani, voinic și chipeș. Cu lumea intelectuală dela noi, n'a prea avut multe legături de prietenie, căci în scurtul timp cât a funcționat ca revizor școlar, era mai mult pe drumuri. Știu că era și el membru în soc. Asachi, atunci înființată, unde a cunoscut pe Ioan Negrea, Calistrat Hogaș, dr. Dimitrie Cantemir, Victor Dogar, N. Tomescu și încă vre-o câțiva. Nu stătea la hotel, nici în case cu chirie; avea rezervat o cameră din dosul și curtea bâcaniei Dornescu et C. Ionescu, unde lua masa și se adăpostea când venea din inspecțiile lui prin județ. Intr'o seară, întâlnind pe prietenul meu N. Tomescu, profesor la gimnaziu, mi-a propus să vin cu el ca să vedem pe Caragiale, care tocmai atunci sosise din județ. Ne-am dus amândoi la bâcania lui Dornescu, unde în camera arătată mai sus, l'am găsit sgribulind de frig și stând pe un pat de lângă sobă; ne-a povestit cum, pe un ger și viscol puternic, abea a putut răsbate cu sania dinspre Tg. Neamț până la Piatra, deși fusese îmbrăcat cu o blană mare și o căciulă tot așa de mare pe care le împrumutase dela un dascăl din județ. După ce s'a mai încălzit, a venit și avocatul Iorgu Lazariu, care-l vedea mai des — și apoi s'au pus la o masă și au început a juca domino — a zece bani partida. Am vorbit, am glumit vre-o două ceasuri, după care eu și cu Tomescu am plecat, lăsându-i tot jucând domino, bând cafele"...

IOACHIM MORUZZI

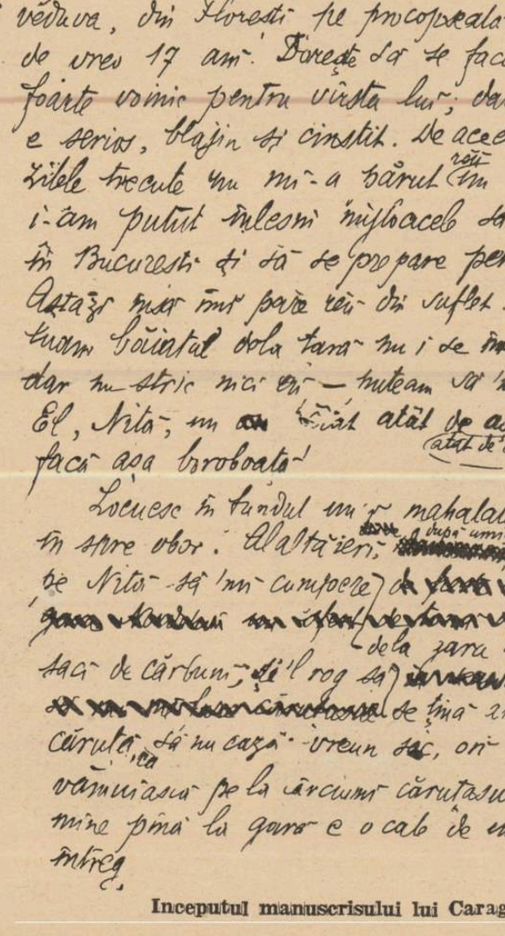

Inceputul manuscrisului lui Caragiale

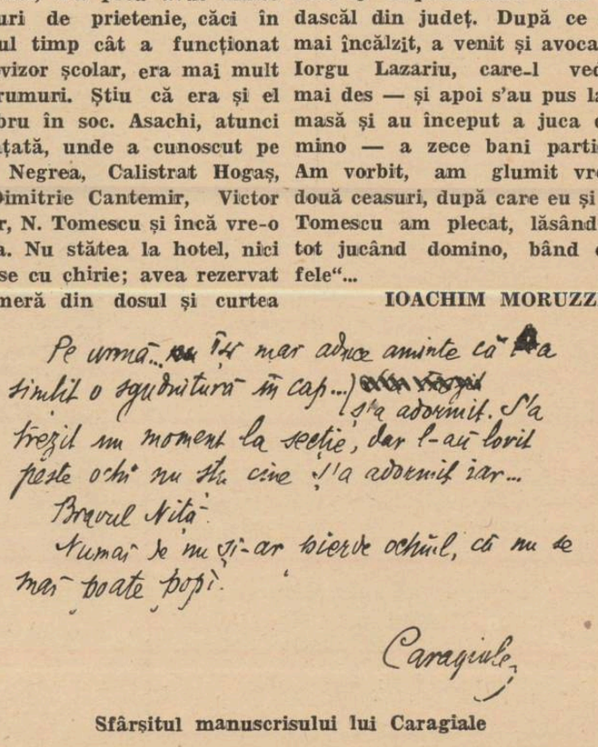

Sfârșitul manuscrisului lui Caragiale

CRONICA
— plastică —

de PAUL MIRACOVICI

Expoziția retrospectivă Luchian

Expoziția marelui precursor care a fost Luchian e cum nu se poate mai bine venită în zilele noastre. Pe lângă cinstirea atât de meritată a acestui martir al picturii românești, din expoziția actuală, artiștii și nenumărații chiromanți ai criticei vor trebui să tragă învățăminte salutare. In primul rând vor trebui să priceapă că pictura nu e numai o multitudine de tonuri — chiar dacă sunt agreabile — așezate după o foarte relativă disciplină, vor trebui să priceapă că Luchian a rămas numai fiindcă a disciplinat, *a construit* impresionismul care bântuia pe vremea lui și pentru că s'a trezit la timp colorând cu tonurile cele mai pure paleta stinsă a lui Grigorescu. In zilele noastre, circulă din nou o absurdă prejudecată, după care tabloul trebue să fie cât mai nebulos, tonurile să fie aruncate „nervos" iar aspectul trebue să aducă neapărat cu un taler cu jumări în care s'a presărat confetti. Altfel nu e „pictural" ci... decorativ și după florile atât de simplu pictate, atat de pure ale lui Luchian, azi, dacă ar ține de ei, criticii noștri l'ar trimite să facă afișe. După atâția ani să nu se creadă că s'a schimbat ceva. Criticii de azi sunt tot cei de ieri, acei cari îl judecau (?) pe Luchian după criterii grigoresciene sau academice, acei lângă care a murit speculat și aproape anonim, părintele picturii noastre moderne.

*

Ne dăm seama acum cât de grea a fost pentru pictura românească pierderea atât de timpurie a lui Luchian. Se disting limpede în expoziția actuală, etapele făcute până la operele din urmă, unde desbrăcat de influențele școalei și de aceea a lui Grigorescu, găsise drumul atât de luminos al culoarei pure, culoare pe care a exaltat-o ca nimeni altul. Anemonele, garoafele sale, femeea care-și îmbăiază copilul și atâtea capod'opere din ultima vreme, deși puține la număr au fost de o extraordinară fertilitate. Prin ele Luchian a reîntronat domnia **culoarei** în pictura românească, îmbâcsită de Mirea, grisată de Grigorescu și redusă la meșteșug de proaspeții ciraci ai Münchenului. Lui îi datorăm pe Toniță și de câte ori vom cădea în amorțeală sau în bizarul semi-impresionism de azi, va trebui mereu să-l invocăm. El rămâne mereu prin exemplu său, prin operele sale, cea mai patetică mărturie împotriva rutinei și a formulei în artă. Diversitatea operelor expuse la Dalles se datorește nu numai evoluției lui în funcție de timp ci spiritului său cercetător, dorinței necurmate de a se exprima *simplu*, direct. Sunt în această expoziție tablouri cari evocă experiențele cele mai fericite ale lui Derain, altele pe Cézanne. Sunt opere cari ar fi cinstit pe acești doui mari artiști, atât e de adevărat că mijloacele sunt nenumărate pentru a exterioriza o emoție sinceră. Nu trebue să uităm, că aceste tablouri nu vădesc influențele acestor artiști asupra lui Luchian (în ce privește pe Derain ar fi fost cronologic imposibil) ci o identitate în căutări și în concepție.

Luchian a fost un pictor european, prin profunda sa originalitate, prin singularizarea la care'l ridicase pasiunea pentru culoare. El a știut, în ultimii ani, să tragă învățăminte atât de rodnice din arta noastră populară. Din smalțurile oalelor noastre, a știut să facă o punte feerică între simțirea poporului și gustul rafinat al celor prea puțini cari l'au înțeles pe vremea lui.

De la moartea lui Bogdan-Pitești, nu au mai fost adunate la un loc un atât de mare număr de opere de Luchian. Ba, acel care ar fi vrut să le cerceteze ar fi trebuit să alerge din muzeu în muzeu sau în casele particulare, unde opere puține și inegale i-ar fi răsplătit osteneala.

De aceea suntem recunoscători organizatorilor pentru prilejul ce ne oferă, mai ales că o asemenea întreprindere comportă osteneli inimaginabile, fără să mai pomenim de anumiți colecționari, cari de data aceasta au dat dovada de o desăvârșită neînțelegere a rostului ce 'l au.

Cartea străină

Roger Martin du Gard: „L'été 1914"
(„Les Thibault", septième partie)

In așteptarea epilogului anunțat, care va aduce întregei opere concluzia generală, de ordin moral și istoric, putem socoti cele trei volume intitulate *L'été 1914* — apărute după un răstimp de șapte ani numărați de la publicarea părții a șasea *La mort du père* — ca sfârșitul și concluzia epică a ciclului romanesc *Les Thibault*.

S'a spus despre *Les Thibault* că este un „roman-fluviu" și imaginea ni se pare tot atât de potrivită și deosebit de sugestivă în cazul acestei ultime părți, pe a cărei întindere, aria epică a romanului se lărgește și se revarsă într'o deltă atotcuprinzătoare.

Firele biografice ale celor două familii, Thibault și Fontanin, împletite în desfășurarea lor dealungul paginilor din părțile precedente, dar păstrându-și fiecare conturul individual și orientarea ce-i părea indicată de prezența interioară a unui destin propriu se amestecă acum și se pierd în acel haos stufos de păreri, credințe, interpretări care se întretăiau și se înfruntau cu atâta înverșunare, în epoca imediat premergătoare războiului din vara anului 1914.

Treptat, și pe măsura înaintării în lectură, o viziune panoramică atotcuprinzătoare se desprinde din desfășurarea neturburată a acestor pagini, a căror măreție tragică stă în descrierea de o valoare *documentară* incomparabilă, istorică și psihologică, a fărămițirii lente și a evanescenței conștiințelor și atitudinilor individuale ,sub acțiunea corosivă a opiniei colective.

Proectate pe acest fundal de perspectivă istorică, în atmosfera apăsată de prevestiri amenințătoare, din vara anului 1914, întâmplările care nu participă la febra și neastâmpărul societății franceze din acel timp, își pierd semnificația și justificarea lăuntrică (nu însă și pe aceea artistică), par frivole: așa, moartea lui Jérôme de Fontanin, despărțirea lui Antoine, de Anne de Bataincourt, iubirea dintre Jacques Thibault și Jenny de Fontanin, etc.

In schimb, descrieri evocatoare ca aceea a mediului socialist internațional dela Geneva, scena asasinării lui Jaurés, congresul socialist dela Bruxelles și manifestațiunile publice împotriva războiului, atmosfera Parisului în ziua mobilizării sau retragerea armatelor franceze de pe frontul alsacian, la începutul lui August 1914 — sunt făcute cu o adâncime psihologică și o însuflețire de neuitat.

Singurii cari rezistă, opunând frenezie, dezorientării sau pasiunilor deslănțuite, entuziasmului ca și indignării („cele două cârje ale Erorii"), atitudini reflectate și cumpănitoare sunt socialiștii din mediul internațional genevez, cari încearcă să formeze, prin organizațiunile muncitorești ale Internaționalei a doua, un curent general de rezistență, un refuz activ împotriva războiului, câtă vreme încă mai părea că poate fi înlăturat.

La isbucnirea războiului, Mithoerg, dezertor austriac se întoarce în țară nu ca să lupte, dar ca să fie împușcat înaintea tuturor sacrificându-și astfel viața printr'un act exemplar, concluzie firească și consecventă a refuzului permanent din partea lui, de a admite absurditatea războiului. Mithoerg făcea parte ,după clasificarea lui Jacques Thibault ,din categoria revoluționarilor *apostoli*, „mistici generoși a căror revoltă avea aceeași origină ca și a sa: o sensibilitate înnăscută a nedreptății". Dar activitatea dezordonată a acestora păstra o notă puternică de individualism. Aceștia erau cei mai mulți. Pentru disciplinarea lor, pentru a face ca acțiunea lor să ia o îndrumare utilă și să capete un folos practic, ei aveau nevoie de conducători cari se recrutau, firește, dintr'o minoritate, aceea a *tehnicienilor*, cei cari secretau „fermentul adevărat, aluatul pastei revoluționare".

Meynestrel e tipul neuitat al unui astfel de tehnician, acela care în atmosfera de ideologie exaltată întreținută de „apostoli" reprezenta „credința activă".

Impreună cu Meynestrel, Jacques Thibault plănuește să zboare pe deasupra frontului alsacian, într'un avion din care să asvârle în tranșeele franceze și germane, manifeste pacifiste tipărite în amândouă limbile, îndemnându-i pe adversari să arunce armele și să refuze de a mai lupta.

Dar avionul ia foc și cade în liniile franceze. Meynestrel e carbonizat, manifestele mistuite în flăcări, înainte de a fi folosit potrivit scopului căruia erau destinate ,iar Jacques, muribund, luat drept spion german e purtat pe o targă și în cele din urmă împușcat, în panica provocată de retragerea trupelor franceze din Alsacia.

Jacques ar fi vrut să dea refuzului său îndârjit de a fi unealta inconștientă a falatalității, încoronarea unui act exemplar, așa cum fusese moartea lui Mithoerg.

Sfârșitul lui, anodin și anonim, nu îngăduie însă nici o concluzie de ordin general istoric, cu atât mai mult că nu o cunoaștem încă pe aceea a romancierului.

Intre epoca premergătoare războiului și aceea care i-a urmat, războiul a însemnat o ruptură, o discontinuitate.

Timpurile acelea s'au sfârșit odată cu prăbușirea Internaționalei a doua și ele aparțin amândouă, definitiv, trecutului, istoriei. Actorii acelor timpuri, reali sau închipuiți de romancier, trăesc cu o consecvență și cu o libertate interioară depline. Dacă sfârșitul unora dintre ei poate părea demonstrativ sau simbolic ,nici o interpretare cu acest caracter nu se cuvine a fi pusă în seama autorului, care nu poate fi împovărat de nici o răspundere alta decât aceea a lucrului isbutit sau neisbutit din punct de vedere artistic.

Indiferent de valoarea socială sau politică, absurditatea dar și măreția eroismului unui Meynestrel, a lui Jacques Thibault sau a lui Mithoerg stă în refuzul lucid de a sluji ca unelte inconștiente ale fatalității, și în convingerea că fapta lor individuală mai poate abate din mersul ei impetuozitatea destinului odată pornit pe drumul împlinirii inevitabile. Singura concluzie pe care o îndreptățește sfârșitul anonim și mizerabil al lui Jacques Thibault — pe care el l-ar fi dorit *exemplar* — pare să fie sterilitatea gestului individual, a faptei răslețită de sugestiile sau injoncțiunile grupului social. Era pe atunci începutul, iar astăzi e semnul caracteristic al unei epoce noui, aceea pe care o străbatem.

MIHAI NICULESCU

M. S. Regelui Carol II

de LEONARD DIVARIUS

Spre Tine, Sire, Țara și 'nalță azi privirea,
Slăvind cu pietatea din ochii Tăi regești
Suprema jertfă-a celor ce-au săvârșit Unirea
Și-și dorm acuma somnul de veci la Mărășești.

De veacuri strajă dârză, și Tronului, și gliei
Ni-i sângele. In sânge am înecat puhoiul
Ce-a cutezat să calce hotarul României :
Plugar și Rege alături, am înfruntat războiul.

Cu sânge însemnat-am străvechile hotare
Pe harta vechei Dacii. Și-o spunem, să se știe,
Și dincolo de Tisa, și dincolo de Mare,
Că dreptul Țării noastre nu-i „petec de hârtie".

Nu-i făurit din mitul slugarnicelor buze
Ce se târăsc reptilic pe mâna orișicui.
L-am cucerit cu spada, sub ploaie de obuze,
Noi n'am cerșit hotare la ușa nimănui.

Drept sfânt, cum sfântă este a Țării 'ntegritate,
Și miruit cu lacrimi de mamă ni-i pământul
Ardealului. Le-o spune, s'o știe, Majestate,
Că Tisa nu se trece, că Tisa li-i mormântul.

Tu, Cel ce porți Coroana lui Ferdinand I,
De-apururi înfrățitul cu brazda și poporul,
In sufletele noastre ești, Sire și rămâi
Simbol al biruinții de veci : Mântuitorul !

Versuri recitate de autor, la ședătoarea „Asociației Scriitorilor Ardeleni" și a revistei „Universul Literar", pe scena Teatrului Național din Cluj.

ȘTEFAN

„Țăranca"

„Evreu bătrân"

LUCHIAN

„Desen"

CRONICA
— muzicală —

de ROMEO ALEXANDRESCU

Filarmonica. Compus în întregime din muzică franceză, concertul simfonic prezentat de d. Alfred Alessandrescu a păstrat un frumos nivel de realizare muzicală, reușind să desemneze în autentice aspecte caracterele esențiale ale subiectului ales.

Punctualitate, fără nimic comun însă cu pedantismul, știința și simțul bun de a evita excesul, arbitrarul, efectul nefiresc și inflația oratorică, cercetarea condițiilor justei exteriorizări fin ramificată în cuprinsul fiecărei compoziții, au fost din nou acționate de distinsa organizație muzicală a dirijorului.

Consecințele și-au croit drum de interpretare limpede concepută și exprimată și au reflectat cu fidelitate lucrările, în execuțiuni.

„Ucenicul vrăjitor" a lui Paul Dukas, constructivism clasic și spiritualitate modernă intim fuzionate, „Rondes de printemps" de Debussy, impresii și imagini topite în sunet, o pagină de post-debussysm scrisă de pana ușoară și flexibilă a lui Ibert, au conturat interesant tabloul muzical francez al serei, îmbinându-se cu alte două ilustrări reprezentative: „simfonia munteană" a lui Vincent D'Indy și „poema" de Chausson. Prima a fost cântată cu concursul, la pian, a d-lui Ion Filionescu, artist vădit înclinat și pregătit către producția componistică modernă a pianului, iar cealaltă de d. Alexandru Teodorescu, primul violonist al „Filarmonicei". D-sa a pus cu convingere și deosebită siguranță instrumentală, căldura și lărgimea tonului d-sale, în slujba acestei emoționante compoziții, atrăgându-și aplauze de dreaptă răsplată.

Opera Română. Vizitele de cântăreți străini, anunțate de impresari cu o grindină de superlative, s'au scontat, destul de des, la Opera Română, cu reprezentații de interes destul de modest, uneori, poate, nici atât, în tot cazul, dela cele așteptate până la realitate, au fost în genere, distanțe demne cel puțin, ele, de un superlativ. De aceea ultimele două colaborări din afară, trebue relevate, fiind dintre puținele care au atins o calitate artistică într'adevăr demnă de un spectacol ales.

Este vorba de d-na Hilda Reggiani și de d. Alexandru de Sved.

D-na Reggiani a cântat rolul Traviatei, dând curs impresionant glasului d-sale lucitor de soprană lirico-legeră. Tehnica de emisiune pură și avântată, conducerea iscusită și de mare brio a glasului în cele mai isbitoare efecte de atac și susținere în acute, linia vocală generală șlefuită fără greș, au găsit un viu ecou în aprecierea publicului.

Cât despre d. Alexandru de Sved, d-sa este fără îndoială un artist de importantă capacitate. Felurimea mijloacelor d-sale vocale și expresive, extragerea, cu foarte mare mlădiere, a unor mereu reîmprospătate valori sonore din rezervele bogate ale unui glas abundent și extrem de modelabil, au dat vii mulțumiri artistice celor ce l-au ascultat, hotărînd un succes însemnător reprezentației extraordinare cu „Rigoletto", dată cu d. de Sved.

In aceeaș săptămână, Opera Română a reluat, sub conducerea stabilizată în inițiere și autoritate muzicală a d-lui Ionel Perlea, „Maeștrii Cântăreți". D. Niculescu Bassu, maestru în arta d-sale, d. Arbore, tenor, cu afirmări vocale ce merită a fi menționate, cât și ansamblul cunoscut din anii trecuți, ai acestei opere, au conlucrat la închegarea reprezentării.

Concerte. Aglomerația de muzică a început să fie resimțită, după o perioadă puțin cam prea liniștită.

Săptămâna de muzică, cercetată mai sus, a mai cuprins diverse manifestări, din care amintim, pentru meritele ce au avut, trei:

Concertul simfonic lunar al orchestrei Pro-Arte, sub conducerea intens animatoare și temeinică în îndrumări a d-lui Ionel Perlea. D. Stavăr Nistor, a dovedit, în acest concert, că este un concertist de reală muzicalitate și stilizat mecanism, al cornului.

Concertul unui grup de compozitori români și care a întâmpinat un cald succes la „Dalles". D-nii Jora, Drăgoiu, Rogalski, Paul Constantinescu, Brânzeu, Agârbiceanu și Bobescu, compozitori și d-na Valentina Crețoiu, cântăreață sensibilă și de pătrunzător accent expresiv, excelenții pianiști Silvestri și Șoarec și d-nii Bobescu, Mereș și Drăghici, interpreți, și-au împărțit colegial, succesul.

Insfârșit frații Boniș, unul talentat violoncelist, celălalt violonist de merit, și pianistul de interesantă personalitate Virgil Gheorghiu, au fost părtași la un concert, de o ținută și un aport remarcabil.

Pictorițe înainte de Christos

de OLGA GRECEANU

Frescă din Pompei, reprezentând o femee-pictor

Cel mai depărtat nume de pictoriță din adâncul vremurilor e al *Timaretei*, fiica pictorului Micon cel Tânăr, care trăia la Atena în anul 439 înainte de Christos, și nu numai că se ocupa cu pictura, într'o vreme când se spunea că „o femee cinstită nu face nimic prin ea însăși și lasă orice ocupație bărbaților", dar cu cele patru culori cunoscute atunci: ocru, verde, albastru și galben, făcea chiar o foarte bună pictură, de oarece o „Diană" a ei a fost așezată în templul de la Ephes.

Faptul că a fost dusă la Ephes, în Asia Mică, în maestosul templu, ridicat de Chersiphron și Metagena, în anul 620 înainte de Christos, înseamnă că pictura Timaretei a fost socotită demnă de a lua loc pe altarul pe care strălucea o altă „Diană", sculptată, și în întregime de aur.

Diana de aur și Diana pictată de Timareta, erau ținta tuturor pelerinilor din toate colțurile Asiei Mici și ale Greciei continentale, cari veneau la acest templu unic și măreț, să aducă jertfă divinității asiatice, simbolul fecundității.

Diana de aur era de inspirație pelasgică, cu numeroase mamele și cu patru brațe, dar Diana Timaretei, ce venea cu 200 de ani în urmă, era doar arhaic simțită, lungă ca o coloană, cu brațele lipite de corp, cu ochii mari, cu buzele strânse și părul împletit.

Timp de o sută douăzeci de ani a primit această Diană închinăciunea celor ce se temeau de răzbunarea Zeiței; dar în anul 356 înainte de Christos, și tocmai în ziua când se năștea Alexandru cel Mare, Templul Dianei din Ephes a fost ars de Erostrate, un obscur cetățean care doria, prin orice împrejurare, să ajungă să-i fie și numele lui pomenit în istorie.

Imi vine să cred că din acel foc, pictura Timaretei a scăpat neatinsă, deoarece Plinius cel Bătrân, care a murit în anul 79 după Christos, pomenește de ea, zicând: că *„este* cea mai veche pictură ce se află în Grecia".

Dacă Sciții n'ar fi devastat Templul, cu o necruțătoare barbarie, în anul 263 după Christos, feministele ar fi putut anunța că cea mai veche pictură a lumii, se datorește unei femei: *Timareta.*

Altceva n'am aflat despre Timareta. Nu știu nici când a murit, nici dacă a fost bogată sau săracă, fericită sau cel puțin iubită, știu doar că alături de tatăl ei, a trăit la Atena, acum 2400 de ani.

Atena, în care mă aflu eu azi, la 2 Martie 1933, nu-mi amintește nimic de Timareta.

In această suburbie internațională, în acest oraș heteroclit, cu străzi sucite în toate sensurile, greu mi-aș putea închipui locurile pe unde odinioară se înălțau monumentele mărețe ale epocii lui Pericles, albe, masive și uriașe, strălucind în bătaia soarelui ca însuși soarele.

Azi sunt case cu multe caturi, cinematografe, hoteluri și pensiuni, printre cari șerpuesc minunate drumuri albe, dealungul cărora fug în sus și în jos automobile, strivind poate sub grelele cauciucuri, când și când, un grăunte din pulberea Greciei de odinioară.

Mai greu încă mi-aș putea închipui imaginea Timaretei, străbuna noastră, a tuturor pictorilor.

De sus, de pe colina Acropolei, cu ochii pe ruinele rămase, mi-o închipui totuși înaltă, drapată într'un peplum alb, cu picioarele strânse în sandale, cu părul prins într'o rețea de aur, pictând cu grijă o Diană care avea să dăinuiască 698 de ani, cunoscând și închinăciunea păgânilor și timpul primelor predici creștine ale sfântului Pavel, la Ephes.

Poate că spre seară, obosită de lucru, Timareta venea aci pe Acropole, urmată de slujitori cu torțele aprinse ca s'o lumineze în întuneric.

Mă înduioșează gândul primei noastre pictorițe de acum 2400 de ani, și, stând pe ultima treaptă a Parthenonului, pe caetul ce ține pe genunchi, îi dedic acest epitaf:

„O, tu, străine, care calci peste pământul atenian, nu spune că Timareta a murit, ea, cea dintâi femee pictoră a lumii. Mâinile ei, alături de ale celor mai glorioși artiști, au făcut să strălucească faima civilizației ateniane. Lucrul mâinilor ei a pierit de mult în praf și în uitare; dar, tu, străine, judecă pe această femeie după cinstea ce i-a făcut-o marele Pericles, așezând pe arhaica Diana în templul de la Ephes; judec'o după amintirea operelor ei, și recunoaște că a înfruntat tenebrele morții. In toate vremurile, și ori unde te vei afla, să faci în așa fel, o străine, ca să se amintească și de numele străbunei noastre, Timareta".

Atena, Martie 1933

*

Și totuși, una din cele mai vechi picturi ale Antichității, din câte au ajuns în zilele noastre, e de mâna unei femei, *Hellena,* fiica sau sora lui Timon Egipteanul, care trăia la Alexandria pe vremea lui Alexandru cel Mare.

Este adevărat că pictura a dispărut, dar a rămas o copie în mozaic, făcută după neîntrecuta compoziție a Hellenei, veritabilă operă de artă, în adevăratul înțeles al cuvântului, nu numai pentru anul 331 înainte de Christos, dar și pentru astăzi.

Compoziția reprezintă Bătălia de la Issus, între Alexandru cel Mare și Darius, regele Perșilor, în faza ei decisivă.

Gerspach o descrie așa:

„Alexandru, călare, împunge tocmai cu lancea un satrap din armata persană; acesta, agățat cu

Bătălia lui Alexandru Macedon cu Darius, la Issus

o mână de arma dușmanului său, cade de pe cal, rănit de moarte; armata asiatică își vede înfrângerea în căderea șefului și se pregătește, în toată graba, să-și organizeze retragerea. Intenția e marcată printr'un cavaler în picioare, ce prinde calul de frâu ca să-l silească să dea îndărăt, și prin mișcarea unui car roman dus de patru cai pe cari conductorul îi silește să se întoarcă pe jumătate; caii se cabrează și strivesc pe răniți, dar unul din șefi, în picioare, în car, înconjurat de câțiva soldați, se întoarce spre dușman căruia i-a descărcat în piept, cu o clipă înainte, ultima săgeată, și privește cu groază lupta stranie între cei doi generali. In acest timp, trupa din linia a doua, nu pare să aibe cunoștință de dezordine; mai rezistă încă pregătindu-și lăncile; jos, pe pământ, stau azvârlite armele; din loc în loc câteva stânci aride și un pom fără frunze; cerul e limpede și uniform. E în acest tablou imaginea credincioasă a unei bătălii; nimic nu lipsește pentru înțelegerea completă a subiectului, și nimic inutil nu încurcă spațiul; compoziția e excelentă, massele sunt bine echilibrate, motivele se leagă unul de altul, personagiile sunt în mișcare, atitudinile corecte și amănuntele îngrijit redate. Am întrebuințat într'adins cuvântul de *tablou,* căci pare evident că scena luptei este reproducerea unui tablou pictat și nicidecum copia unui model special compus pentru o lucrare în mozaic. Pictorul, în adevăr, a întrebuințat toate posibilitățile unei palete suple și docile; a dat o perspectivă aeriană, a modelat, a întrebuințat „raccourci"-uri; a pictat cu o mare varietate de culori și tonuri; a colorat și degradat cu o libertate de trăsătură și ușurință extreme; dacă pictorul s'ar fi gândit vreodată că lucrarea sa va fi reprodusă în mozaic, n'ar fi uitat să evite planurile în depărtare, modelatul prea apăsat și marea varietate de culori, căci și-ar fi adus aminte la timp de resursele limitate ale mozaistului, care nu dispune decât de o materie tare și rebelă, și de un număr restrâns de tonuri, ceeace obligă să procedeze prin tonuri plate și să aleagă de preferință compozițiile simple și calme.

Dealtfel, mozaistul însărcinat să execute pictura a înțeles perfect greutatea care i se impunea; și-a tăiat cuburile abia de 3 milimetri grosime, le-a amestecat, și cu mici bucăți de marmură și materii sticloase, a strâns cât mai apropiat nuanțele, și cu o îndemânare, surprinzătoare, a isbutit să redea efectele picturii, iluzia fiind perfectă.

Prin compoziție, desen și carectorul general „Bătălia dela Issus" e așa de superioară celorlalte picturi de la Pompei, că fără nici o îndoială poate fi privită ca opera unui artist foarte ales, se zice a *Hellenei,* sora lui Timon și contemporana Impăratului Alexandru.

Acest tablou dă o idee de ceeace era *marea pictură* în antichitatea greacă".

Când Impăratul Vespasian s'a întors prin Egipt, după reprimarea revoltei din Iudeea, în anul 70 după Christos, el a găsit la Alexandria această operă desăvârșită și a dat poruncă să fie transportată la Roma și așezată în Templul Păcii, cel mai sublim monument de artă romană, ridicat de el, Impăratul Vespasian, cu câțiva ani în urmă, cu menirea să adăpostească cele mai de preț opere de artă.

Dar între anii 180-192, sub Impăratul Comod, fiul lui Marc Aureliu, Templul Păcii a ars, și a dispărut minunata pictură a Hellenei.

O regăsim însă, sub forma unui mozaic, descoperit la Pompei în anul 1830, în renumita casă zisă a Faunului, și care se găsește azi la Muzeul Național din Neapole.

Nimeni nu mai poate spune dacă mozaicul a fost lucrat chiar la Alexandria sau tocmai la Roma, după ce pictura a fost așezată în Templul Păcii. Pare mai aproape de adevăr, că a fost făcut la Roma, deoarece orașul Pompei a fost prima oară distrus de un cutremur, prin anul 63 după Christos; cum însă era un oraș înfloritor, bogat și comercial, nu numai că s'a ridicat din nou pe ruinele lui, dar s'a ridicat mai luxos, mai pretențios în ce privește ornamentarea pereților și pardoselelor.

Cum în anul 79, orașul Pompei a fost șters de pe fața pământului, în urma erupției Vezuviului, s'ar putea deduce că între anii 63 și 79 a fost executat mozaicul, și mai precis între anii 72-78 deoarece pictura Hellenei n'a fost adusă la Roma decât în anul 71.

Am fost foarte nerăbdătoare, aflându-mă odată la Neapole, să privesc această operă feminină, de al cărei nivel artistic se spune că nici o altă pictură din antichitate nu s'a mai apropiat.

In fața mozaicului celebru, m'am gândit că încă nu s'a spus tot binele ce merita această compoziție, cu adevărat genială, concepută de mintea unei femei, acum 2269 de ani!

Ghidul muzeului, îndată ce ajungi în fața acestei opere, face o pauză pentru a-și pregăti efectul, și apoi, întinzând mâna spre panoul sclipitor, anunță: „La acest mozaic s'au întrebuințat zece milioane de pietricele".

Efectul e instantaneu: toți vizitatorii în grup, îmbrâncindu-se unul pe altul, caută să se apropie, să admire micimea extraordinară a cuburilor de marmură, ce fixează chipurile celor 25 de personagii, în mărime aproape naturală și a 12 cai.

Cred că aș fi avut mult mai mult succes decât ghidul muzeului, dacă aș fi anunțat pe spectatori că tabloul după care s'a executat mozaicul e opera unei femei! Și iarăși cred, că mai de grabă ar fi admis fără control, că acolo sunt zece milioane de pietricele, decât că o femee a pictat cândva așa de frumos!

Și-apoi, catalogul muzeului spune limpede: Autor necunoscut!

Pentru mine, cel puțin, autorul nu-i necunoscut, și aș fi bucuroasă, ducându-mă acum din nou la Neapole, să pot convinge pe directorul Muzeului Național de acolo, să scrie dedesubtul mozaicului: *„Hellena, fiica lui Timon Egipțianul".*

*

Au mai fost și alte pictorițe în Antichitate, ale căror nume le însemnez aci: *Irena,* fiica și eleva lui Cratinus, pictor și totdeodată actor. Pictase cu grație un „cap de femee", multă vreme păstrat la Eleusis; pictura a dispărut în anul 396 după Christos, când Alaric, regele Vizigoților, a distrus orașul;

Aristareta, fiica și eleva lui Nearcus, — pictase un viguros Esculap;

Calypso, autoarea unui portret de bătrân și, se pare, a unui minunat studiu făcut după un celebru șarlatan al timpului, numit Teodor;

Anaxandra, fiica lui Nealces, care lucra în anul 260 înainte de Christos; *Olympia,* o femee care avea chiar o Academie de pictură, dar de care nu se știe altceva decât că pe unul din elevii ei îl chema Antobul. *Alcistena,* care reprezentase în encaustică, și cu mult talent, portretul unui dansator, și în fine *Laïa din Cyzica* (Asia Minoră), care trăia la Roma cam prin anul 80 înainte de Christos și fiindcă n'a fost nici odată măritată i se spunea „perpetua virgo".

In vremea ei, Varro scria tocmai „Hebdomadele", cari se compuneau din 101 volume, cuprinzând biografiile a 600 de oameni iluștri din Antichitate, și deși Sopalis și Dionisius erau pe atunci portretiști celebri, Varro a cerut Laïei să-i ilustreze manuscrisele, cu 600 de portrete în miniatură.

Se zice că prețul lucrărilor ei întrecea cu mult pe ale pictorilor Sopalis și Dionisius.

Biografii contimporani notează că Laïa din Cyzica avea pentru miniatură un talent deosebit, o trăsătură de pensulă extrem de ușoară și că excela în pictura în encaustică și pictura pe ivoriu.

Până acum un secol, la Muzeul Național din Neapole se păstra încă, în encaustică, un portret de bătrână executat de ea, în mărime naturală, și profilul pictoriței, făcut în oglindă, de ea însăși.

Nimeni nu mai poate da o lămurire de felul cum au dispărut din muzeu.

„Hebdomadele" lui Varro, au dispărut și ele.

*

Puțin va mai trece și se va răspândi zvonul că s'a născut la Bethleem un copil destinat să cârmuiască Impărăția Lumii.

In fața blândului Păstor, Olimpul și Zeii lui se vor rotogoli în pulbere...

VEDENIA LUI NICHIFOR

de AUREL CĂLINESCU

Nichifor Jderu: treizeci și trei de ani de foame alungată numai în răstimpuri, de furtișaguri, de spaimă fără rost, ori de curaj fără socoteală. O haimana prăpădită, într'un surtuc de șiac cu mânecile isprăvite deasupra coatelor, cu genunchii eșiți prin urzeala pantalonilor, crăpați și aprinși ca două buboae gata să se spargă. Tot deauna cu pieptul bătut în mărgele de sânge închegat, uneori numai scrijilat, alteori sfârtecat de cuțit până la os, omulețul acesta cu părul cum îi secara uscată de secetă, cu ochii albaștri și apoși ca două buzunare de isvor seamănă mai degrabă c'un copil gălăgios decât c'un hoțoman de bărbat fioros și viclean. Fața puțintică, mai mult barbă, musteață și perciune, i se îngrămădește stacojie sub ochi și rămâne parcă boțită acolo. Inprejurul lui pute a mahorcă, a rachiu și a sudoare dospită. Uneori pute și a bălegar: asta înseamnă că Nichifor, din cine știe ce pricină, a ocolit satul și a dormit peste noapte în gunoaele fierbinți de pe șes.

Peste capul lui adesea vin pricini de acestea: atunci își freacă barba cu umărul drept, scuipă printre dinți, înjură și aruncă spre cer pumnul ca un buzdugan de oase. Cuțitul dela brâu nu i-a lipsit niciodată, dar numai la mare nevoe l-a luat în mână, și atunci ca să se apere căci are și Nichifor dușmanii lui: sunt haimanalele streine de locurile pe care le calcă el, cari-i bat drumeagul liniștit și-i pândesc la podețe oamenii. Așa s'a bătut întâiu cu Ilie Sotir și mai pe urmă cu Toader Hâncu. Amândoi însă au fost mai tari decât el și a trebuit să-și împartă cu dânșii ținutul, să le primească tovărășia și să și-i facă prieteni. Dela Sotir are și acum un semn de cuțit dealungul bărbiei, unde părul se închircește și cade făcând loc unei cărări de pieliță galbenă și murdară.

E numai o haimana și ar vrea să fie un bandit. Deaceea, când foamea nu-l lasă să doarmă, de pe căpătâiul de paie, gândurile-i sboară spre șoselele mari, care leagă orizont de orizont, unde căruțele trec una după alta conduse de oameni bogați, bine hrăniți și fricoși. Atunci urăște drumeagul mărunt, sărac și pustiu, de care viața l-a legat din copilărie. Câteodată simte că are chiar curajul să-l părăsească. Dar asta ține numai atât cât îl macină revolta, fiindcă a doua zi iar îl iubește, iar își aduce aminte că l-a bătut de atâtea ori câte zece ani, că l-a crescut și învățat meșteșugul greu al traiului fără muncă, și-i sărută țărâna, se târâie cucernic peste el și nu mai pleacă.

Acum Nichifor stătea cu capul cât o oboroacă asvârlit în iarba măruntă și sfrijită de secetă de pe marginea drumului. Mânile și le încrucișase pe piept și picioarele le băgase până la genunchi în ciulinii cenușii. Așteptase amurgul și el veni ca o binefacere peste oboseala lui de animal fugărit și flămând. Dar era un amurg cum nu mai văzuse niciodată Jderu. Pe sub perdelele de umbră, cari se lăsau peste câmp, ochii lui priveau cum se cocoloșesc din resturile de lumină figuri anapoda și de neînțeles. Aerul era încă, ce-i dreptul, cald și trupul destul de trudit, totuși nu-l prindea somnul. Ceva cu totul deosebit decât ceeace înțelesese până atunci din viață, i se înfiripa în minte. O neliniște care desigur nu venia din frică, i se strecura până în inimă, ca un sânge strein. Pe Nichifor nu-l mai încercase niciodată sentimente de felul acesta. Când era încolțit de paznici se ascundea, atunci știa că se ascunde de teamă, când timpul era frumos și șesul bătut de drumeți, îndrăzneala era aceea care punea stăpânire pe dânsul și Jderu o înțelegea și pe asta. Dar de ce-l turbura acum pâcla violetă care se lăsa peste câmpie ca o coaje moale de vată, aschiile de lumină roșie care întârziau pe la rădăcinile scailor voinicești, umbrele topite și curse pe iarbă ca untdelemnul? Ele nu aveau de ce necăji capul lui de golan. Nichifor duse peste ochi palmele murdare și scuipă într'o parte. Printre degete zărea fâșii de cer umede, încă neînstelate. Drumul trecea pe alături, albicios, uscat și pustiu. Se ivea de undeva de subt orizontul de cenușe și aluneca pe lângă trupul lui, ca o șopârlă rece. De trei zile nu-l călcase nimeni. Colbul se spulberase de pe el de tot atâtea ori și tot de atâtea ori se așezase din nou. Nichifor se plictisise îndestul așteptând pe subt poduri; iar se hotărîse să plece și iar renunțase, mai ales când Sotir îi promisese că-l va face părtaș într'o afacere din care se va alege cu jumătate din câștig.

„He-hei, făcu el descleștându-și fălcile, măcar de s'ar ține de cuvânt porcul acela de Sotir". Asta o spuse așa de slab încât deabia o auzi. De patru zile nu mâncase nimic. Incepuse să creadă că se va putea lipsi pentru totdeauna de hrană, cum se obișnuise cu lipsa de îmbrăcăminte. Uneori, numai inconștient, își prindea între buze firele răzlețe de musteață; îi plăcea să le simtă pe limbă grăsimea sărată și murdară, topită în saliva caldă ca într'o supă.

Gândurile scăpate de sub fruntea îngustă îl trădau risipindu-se în stele, lăsând jos un trup fără vlagă. De trei ori încercase să-și închipue cum va ataca droșca încărcată a lui Panait, când acesta se va întoarce fără grijă din oraș și de trei ori figura roșcovană a negustorului i se topi dinainte.

Câteva ceasuri trecură astfel fără ca Jderu să poată adormi deabinelea. Sgomote nedeslușite și stranii îl făceau să tresară, umbre grele cu degetele închipuite îi apăsau pieptul silindu-l să scoată din el oftaturi șuierătoare și lungi. Ochii i se deschideau fără voie, la cea mai ușoară adiere de vânt. Intunerecul se așternuse peste șes, gros și de nepătruns ca păcura. Chiar colbul, până mai adineaori cenușiu al drumeagului, se îmbibase de el atât de mult, încât era peste putință să-l deosebești de restul câmpiei.

In cele din urmă poate că Nichifor ar fi reușit să-și stăpânească nervii și să-și lase trupul istovit pradă somnului cel mai adânc, dacă

(Urmare în pag. 6-a)

MARTIE

A trecut prin copaci un surâs sideral;
Inalturi, reci pleoape de peruzea deschid,
In vagul melodic sunt lacrimi de cristal;
— Zilele, cupe transparente cu argint fluid.

Prin somnul pădurean au trecut fiori;
In stalactitele visului linii de mărgean;
Culese dintr'un basm lunar cresc flori,
Și 'n ferigi roșii a tresărit Pan.

Din amfore de sidef sângele tristeții,
Prin vânătul fum al somnului se revarsă;
— Inimele cu el să și-le cuminece poeții,
Cu fața spre magice lumi întoarsă.

Aeriene tristeți, alcooluri subțiri,
In mătăsoase amiezi cu setoase buze,
Cu rele voluptăți în ele te resfiri
Ca 'n istovitoare sărutări de meduze;

Ca sevele 'n sălcii trecutul ridică,
Cu amare savori de buruiană,
Necuprinsa 'n cuvinte nălucă
Cu profil de floare și pas de Diană.

ION BĂLAN

Cronica ideilor

Cu **Denis de Rougemont** ne-am mai întâlnit nu de mult, în acea substanțială lucrare asupra misticei creștine (Le Communisme et les Chrétiens"), cartea care a întrunit colaborarea unor veritabile elite ale gândirii contemporane, precum: Fr. Mauriac, Berdiaeff, Daniel-Rops, etc.

Volumul recent al lui Rougemont[1]), dacă vine pe o linie de preocupări spirituale cunoscute, atât cât este afirmată și precizată atitudinea grupului „Présences", se impune totuși printr'o masivă prezentare de material. Interpretarea mistică a eroticului este, în orice caz, proprie acestui autor.

Tema **„Pasiune și misticism"** de care se ocupă Rougemont în capitolul central al cărții de față, reclamă o atențiune deosebită. Gânditorul francez, printr'o subtilă analiză a acelui fenomen colectiv, statornicit în straturile subconștientului individual (aceasta s'ar putea să fie definiția **mitului), —** combate psihanalismul lui Freud și, în genere, încearcă o „desintoxicare" a conștiinței erotice, așa cum a promovat-o psihologia materialistă modernă în lucrările unui Max Nordau, Krafft-Ebing, Murisier, Leuba, etc. Pe scurt, se poate spune că întreaga sforțare a curentului intenționist, psihanalist, vitalist, consista în a „explica" spiritualul prin material, superiorul prin inferior, simbolul prin lipsa de semnificație.

Este aproape comod să postulezi „refularea" instinctuală la baza vieții spiritului,—o atare temă Freud a făcut-o populară,—poate tocmai pentrucă se potrivea cu facilitatea „metafizică" a școalei din Viena.

Următoarea întrebare pare însă destul de serioasă: dar dacă această viață pasională, carnală, este depășită de o anumită mistică spirituală, fie ea chiar în direcția — și în special — în direcția pasiunii erotice? Nu cumva se poate susține, cu îndreptățite temeiuri, deduse dintr'o serioasă interpretare a **mitului** — că mistica pasională, mistica erotică, este un fenomen primar, originar, care precede și depășește interesul imediat, cotidian, înăbușitor al dragostei? Mai lămurit: se poate descătușa mistica pasională de obsesia sexuală, care i-a fost propusă drept o cauză eficientă, apoi, mai mult: se poate inversa acest raport astfel încât, verificând nuanțele într'adevăr relevante, să ajungem a afirma că spiritualul produce conceptul material al dragostei, sexualismul modern nefiind decât o denaturare a trăirii erotice, întâmplată din pricină că au fost uitate, ori ignorate, originile înalte ale misticei pasionale.

Ce caracterizează, în primul rând, elanul mistic? Starea de supremă **intensitate** a sufletului, până la transfigurare. Se poate obține o asemenea intensitate spirituală prin „sublimarea" instinctelor așa cum susține știința modernă? Principial, socot că nu, dar chiar dacă în mod aparent, ființa noastră și-ar imagina că trăește aievea o situație mistică, datorită ascezei sexuale, în cazul că această asceză nu este respectată, starea mistică **nu se mai menține,** a dispărut simultan cu eliberarea instinctuală. Și atunci: ce fel de mistică este aceea, dacă nu trăiește îndelung, în contactul necesar cu transcendentul, dar este condiționată de anumite elemente extrinseci spiritului, **cari nu o pot menține** în mod natural, deci nu o pot produce cauzal, aievea? Evident, că materia nu poate naște spiritul, iar mistica este starea prin excelență spirituală, într'o atare trăire sufletească sexualismul nu poate avea vreun rol eficient. Ne vine greu să admitem că mai există vreo amintire a temporalului și a creaturilor obiective, în starea incandescentă a misticului. **Sf. Ion al Crucii** vorbește de o „viduitate totală" („Nuit obscure"), sufletul este atunci despopulat de orice granulațiune lumească. Această stare **„teopatică"** nu îl conduce pe mistic la condamnarea creaturilor Domnului, dar îl înalță pe deasupra lor.

Să analizăm înțelesul mistic al dragostei, chiar așa cum o înțelegem în mod cotidian.

Denis de Rougemont insistă asupra poemului celebru, restituit de epoca medievală în romanul lui Bédier: dragostea lui Tristan și a Islodei.

Când se deșteaptă în sufletul lui Tristan starea de intensitate emoțional-spirituală, pe care o regăsim ca prevestind transa mistică? Atunci când băutura nu-și mai produce efectul, când visul de dragoste s'a risipit, când corabia îl poartă înspre necunoscutul sumbru al mării, pentru totdeauna. Mistica pasională a lui Tristan nu diferă substanțial de mistica religioasă. Ea este, ca și aceasta, o tensiune exclusivă a subiectului, asupra căruia nu mai apasă nici un imponderabil tehnic, obiectiv. Isolda este un pretext pentru Tristan, în faza ultimă a suferinței lui pasionale ,el o iubește, pentrucă ea renaște **în el,** acea „brûlure délicieuse du désir"... Mistica pasională tinde a se confunda deci, cu narcisismul, desigur într'un sens diferit de acela al mitologiei elene, pentrucă aici nu este vorba de autoseducțiunea produsă de liniile aparente, dar de orgoliul pasional al misticului, a cărui ardere se produce pe măsura în care se realizează starea de desăvârșită transfigurare.

Rudolf Otto în lucrarea lui, foarte cunoscută, asupra „Misticei occidentale și orientale" (Gotha, 1929) distinge între mistica hindusă a lui **Sankara** (repudierea lumii: **nirvana** nu se poate dobândi decât prin separațiunea de **samsara,** viața diversă) — și mistica occidentală, așa cum a interpretat-o un **Eckhardt,** un **Ruysbroeuk,** în evul mediu și potrivit căreia spiritul rămâne activ, în starea mistică, subiectul poate transsubstanțializa obiectul, creaturile lui Dumnezeu, însă nu le ignoră cu desăvârșire. Acestea rămân **inițial,** nu **final,** în cauza spiritului, cu toate că orice trăire mistică, după cum vom avea ocazia să mai scriem, este o stare de intensitate și de eliberare, proprie exclusiv subiectului.

MIRCEA MATEESCU

[1]) **„L'Amour et l'Occident"**, Paris, Plon, 1939.

OBSESIE

de **TANȚI IOANIN**

E noapte. E târziu. Plouă și vutetul mării crește, crește mereu ca dintr'o sută, dintr'o mie de orgi. Mama a venit de nenumărate ori să mă întrebe cum mă mai simt, dacă vreau ceva. I-am spus să fie liniștită. Am rugat-o să doarmă fără grijă, că mă simt mai bine.

...Și, ca niciodată, în noaptea aceasta de păcură mi-e frică să dorm singură. Nu, nu dorm aici. Nu pot să dorm. Capul mi-e greu și fierbinte ca un pietroi dogorit de toate văpăile pământului. Inima îmi bate puternic. Un fior rece ca o suveică de oțel îmi gonește prin vine.

Mi-e teamă. Mi-e groază. Singurătatea își înfige în mine tentaculele ei de besnă, mă chinue, mă absoarbe în ea, ca într'un trup străveziu și rece de meduză, mă înspăimântă, mă înăbușe. Ici, sub pleoape, mi s'a lipit, ca o poză neagră și murdară, chipul uscat și descompus al femeii istovite, inebunită de disperare. Mă ard sub frunte privirile ei de fiară rănită...

Am văzut ieri pe stradă — am văzut într'adevăr? — într'o căruță hodorogită și înveșitată într'o pânză neagră și sfâșiată, două lădițe de lemn. Un cal pocâltit de foame, mergea schiopătând pe un drum cunoscut. Coama îi era mâncată de bube. Copitele legate cu cârpe. Șira spinării sângera plesnită de bice, scorojită de soare, bătută de vânturi, de ploi.

Pe capră moțăia sub chivără un om mic, bătrân, cu fața pământie, îmbrăcat într'o haină lungă de postav negru, cu pulpanele mototolite sub tălpile cismelor. Omul se înviora din când în când, își aducea aminte să tragă din luleaua stinsă, smucea odată de hățuri și își lăsa apoi din nou capul cu înfățișare de barcă răsturnată și avariată, în piept. In urma căruței, cu fruntea răzimată de șușleț, se ținea o femee înaltă, de o slăbiciune cadaverică, îmbrobodită cu o basma cernită. Ea scotea arar un scâncet sec, straniu. Par'că era un geamăt din fundul pământului. Par'că ar fi mers ea însăși, umbra din urma droagei, la eșafod, ca în cărțile cu istorisiri macabre din timpul revoluției franceze. Sărmana femeie! Îi muriseră doi copii, pe care droașca primăriei îi ducea la locul de veci. Cortegiu sărac, de năpăstuiți ai vieții.

Am stat împietrită locului, fără să mai pot gândi. Auzeam în jurul meu cuvinte și crâmpee de păreri aruncate de trecătorii care se descopereau o clipă, își făceau semnul crucii și porneau mai departe:

— Săraca... i-au murit... de mizerie... de foame... de boală! Pentru ei mai încerca să trăiască...

Cum, amândoi deodată? Dumnezeule, Dumnezeule!

Sărmane ființe desmoștente de soartă, voi care n'ați avut noroc de un pat mai omenesc în viață, nu aveți dreptul nici măcar la un dric mai bun după moarte. Gunoae ale vieții, mergeți pe ultimul ei drum într'o căruță de gunoi...

Am petrecut clipe pe cari n'aș mai vrea să mi le mai amintesc vreodată. Dar îmi pare chiar și azi că acul unui seismograf a înregistrat adânc în memoria mea linia întâmplării, o linie frântă... agitată... tremurată.

Era o vreme tristă ca un suspin. Cerul cenușiu. Marea, de un violet așa de închis, că'n profunzimea mată ce se sapă între două valuri a'le ei, apa lua culoarea abanosului. Mugea aspru și monoton. Depărtările i se înecau în ceață și i se amestecau cu un cer bolnav, de câlți.

Egoistă, marea își plângea disperarea ei cosmică, nepăsătoare în fața desnădejdei de pe maluri, din lume.

Picături mari de ploaie plesneau pământul. Capacele celor două sicrie, boltite ca niște acoperișuri de cocioabe, erau ude. Apa se prelingea de pe ele în șiroaie pe paiele din fundul căruții. Cioclul era ud. Calul ud. Femeia, o treantă udă, atârnată în urma căruței.

Ați simțit vreodată o revoltă, o ură groaznică împotriva vieții, a morții, a destinului, a voastră înșivă?

Un val și alte valuri negre am simțit cum se năpustesc în mine, cum se isbesc în lespezile inimii mele împietrite, cum vor să mă surpe, să mă spele de pe pământ, să mă amestece în mugetele lor amenințătoare trimise către cer. Am simțit ceva asemănător cu moartea, cu neființa, cu nebunia.

Nu știu câți kilometri am mers cu ochii țintă la sfâșietorul cortegiu. M'am pomenit afară din oraș, la porțile cimitirului. Porțile erau deschise larg. Așteptau. Crucile albe și negre par'că erau păsări obosite, bolnave, încremenite cu aripile în vânt. Femeia a vrut să se urce în căruță. S'a împiedicat sau a căzut de oboseală, nu știu. A rămas jos. Eu, singurul muritor îngrozit și mai îndepărtat, am alergat s'o ridic. Era grea ca plumbul, ca moartea. Mi-a fost peste putință s'o mișc. Nenorocita rămăsese cu o mână spânzurată pe roata căruții, bălăngănind în gol, căutând par'că ceva, chemând pe cineva. Înțepenită și rece, gemând, răsuflarea îi era geamăt — se făcuse mototol în noroi. I-am sucit încet capul, ca să-i văd fața.

O, nu voi uita niciodată ochii aceia înebuniți de disperare, de durere!

M'au privit înspăimântați, cu ură, cu dispreț M'au fript ca două lănci fierbinți, până în creer, până în fundul sufletului și apoi s'au închis, scufundându-se în gropile de sub arcade. In mâna care i se îngropase în noroi, ținea strâns două lumânări mici, frânte, murdare.

Mi-am scotocit punga și tot avutul meu i l-am pus în buzunarul șorțului.

Un gest stupid. Nu se alină o astfel de durere cu bani. Cu toți banii din lume. Și de ce nu m'am învrednicit să o ajut înainte de a i se prăpădi copiii de foame? De ce? De ce?...

A venit un om cu mersul greu, cu picioarele grele ca tărnăcoapele și a smucit-o în lături.

— Ei, femee, haide că ne apucă noaptea. Așteaptă popa în ploae, și mai sunt și alții de venit...

Dar femeia nu s'a mișcat. Groparul a ridicat din umeri, a luat cosciugele la subțioară și a plecat cu ele spre fundul cimitirului.

Ploaia începuse să cadă mai deasă și vântul sufla printre cruci, cu vuete sinistre, de crivăț.

Inebunită de spaimă, am început să alerg înapoi spre oraș.

Se întunecase. Șoseaua era pustie. Nici un om, nici o vietate. Niciodată nu mi-a fost așa de frică. Groază de pustiu, groază de necunoscut, de crucile din spatele meu și de ochii aceia sticloși, cari mă urmăreau neîncetat.

Am ajuns acasă, nici nu știu cum, udă leoarcă. N'am putut vorbi nimic. Obosită, sdrobită, am adormit și n'am mai știut de bine. Probabil că am delirat. Ochii de la cimitir au intrat sub pleoapele mele.

Dimineața, o mână rece mi-a netezit fruntea înfierbântată de lipărul febrei. Doctorul. Pe el, ca și pe ai mei, nu-l îngrijora atât starea gripală, cât sdruncinul meu nervos.

Le-am vorbit, le-am arătat tuturor ochii de aici, ochii cari mă împung cu undrele de foc sub frunte.

...Mi-e teamă și acum. Mi-e teamă oare de ziua când și inima mea va înceta de a mai bate, când osiile și rotițele întregului mecanism al vieții se vor sfărâma în bucăți, când gândurile vor încremeni suspendate în gol și suflarea mi se va stinge ca flacăra obosită a unei fețile de seu?

Mi-e teamă că într'o zi, poate mâine, voi porni și eu în droașca îndoliată, pe drumul fără întoarcere, spre marginea orașului?

Mă tem numai de atâta: că voi muri fără să fi făcut un singur bine.

Dacă femeia aceea a mai lăsat pe lume, în urma ei, vre-o ființă suferindă, o mamă, un bătrân schilav?

M'a cuprins un dor fierbinte de viață. Să trăiesc, să mai trăiesc numai o zi, pentru a face o mare jertfă, ceva ca să-mi ușurez conștiința, să mă răscumpăr în fața celor doi ochi sfredelitori de mamă chinuită, revoltată, ucisă de mizeriile lumii, de nepăsarea mea, a noastră...

Mâine am să chem toate mamele îndurerate din oraș și am să le împart toată averea mea pentru copiii lor bolnavi, înfometați, desculți. Mâine...

...Ceasul din port a bătut două după miezul nopții. Mă uit pe geam și nu mai văd nimic. E întuneric besnă. Aud doar ploaia cum biciue cu furie pământul obosit și adormit în păcate și în nesimțire.

Vuetele de dincolo de geam răscolesc cu furie toate adâncurile din lume. Par'că aud niște glasuri îndepărtate și neînțelese. Pe cine cheamă Marea în noaptea aceasta grozavă?

Gândurile mi s'au depănat ca un scul încurcat. A trebuit să rup și să înod. Mii de întrebări mi-au brăzdat creerii ca niște fulgere nemiloase și eu nu am putut găsi niciun răspuns liniștitor.

Imi umblă prin minte crâmpee de versuri, care, ca păsările pe apă, nu găsesc unde să se așeze:

Naufragiate gânduri, rânduri, rânduri,
Se leagănă pe val...
...La cimitir ochii...

Ah, stingeți ochii, ochii aceștia, care mă străpung, care mă ard, care mă dor...

Vedenia lui Nichifor

(Urmare din pag. 5-a)

n'ar fi auzit ca prin vis clinchetul unui clopoțel spărgând undeva depărtările negre. Un clopoțel cristalin de argint ori poate numai de aramă care, atât de fin, atât de subțire, aproape ireal, sgâria aerul puțin umed și rece al miezului de noapte. Sunetul dulce, metalic, pentru care urechea, ca să-l simtă, trebuia să fie prea atentă, venea dinspre capătul de răsărit al drumului. Așa i se păru lui Jderu și poate că avea dreptate. Era însă atât de departe încât cel mai mic sgomot făcut de mișcările lui, în căutarea unei poziții mai prielnice ca să-l asculte, îl acoperea cu desăvârșire. Un clopoțel! Numai atât putu gândi Jderu și fața i se schimbase într'un rânjet de bucurie adâncă. Se ridică în genunchi pe marginea șanțului, își pipăi briceagul la cingătoare și se întinse pe urmă, cu răsuflarea tăiată, deacurmezișul drumului, strivindu-și obrazul în țărână. Dar nici un tropot de copite, nici o pocnitură de biciu nu vesteau apropierea vreunui echipagiu. In aer stăruia numai clinchetul ascuțit al clopoțelului, care acum devenise atât de puternic încât Nichifor nu mai făcea nici o sforțare ca să-l asculte. Melodia tremura dulce în auz, încălzindu-i sufletul de nădejdi. Droșca lui Panait îi răsări încărcată în minte. Pe jilț, negustorul, în halat cenușiu de doc, fuma din pipă mormăind înjurături aspre din cauza întunerecului. Incă puțin și buzunarele grele de nichel aveau să se deșarte în pumnii lui lacomi. Pe deasupra pâine și rachiu pe trei zile fiindcă Panait era fricos și Nichifor îi cunoștea toate metehnele. Dar, ca și mai înainte, nimic altceva care să-i îndreptățească închipuirea flămândă. Oricât și-ar fi lipit urechea de pământ, oricât ar fi încercat s'audă huruit de roți frământând drumeagul, noaptea rămânea tăcută și curată, scăldată numai în larma fantastică a clopoțelului.

Pe Jderu lucrul acesta îl nelinșiti. Ridică încet capul din țărna drumului și privi către răsărit. O lumină trandafirie pâlpâia într'acolo, alunecând grăbită spre el. Părea un călăreț care poartă o torță. Speriat sări la o parte strângând în pumn mânerul cuțitului. Nici n'avu timp să se gândească la ce s'ar fi putut aștepta, când în fața lui se opri, fără nici un sgomot, un echipagiu bizar. Patru cai albi trăgeau o caleașcă enormă de sticlă. Nici roțile nici copitele nu atingeau pământul. Pluteau așa de ușor ca o arătare. Cocoțat pe capră, vizitiul, mai mult o înseilare de umbre, ținea într'o mână hățurile și'n alta, ridicată deasupra capului, o făclie de ceară. O lumină fără culoare umplea încăperea trăsurii. Jderu, ridicat în picioare pe marginea șanțului privea aiurit, cu degetele înțepenite pe prăselele briceagului Acoperit în blana roșcată a părului, pieptul îi svâcnea cu putere, dar glasul îi era deabinelea mut. Pe fața-i murdară, sleită de foame, în lumina care scăpa din cușca de sticlă străluciau doi ochi sălbatec deschiși sub sprinceană. Dacă Ilie Sotir l-ar fi văzut în situația aceasta, atât de neputincios, atât de lipsit de vlagă ar fi întors capul și, scuipând printre dinți, ar fi strigat: oh, netrebnicul!

E drept că Nichifor își pierduse cu desăvârșire mințile. Mai ales când văzu deschizându-se lung ușa caleștei și simți o mână ușoară apăsându-i umărul, picioarele nu-l mai putură ține și se prăbuși în genunchi. Incercă să strige dar nu putu. Fruntea i se îmbrobonă de sudoare și brațele îi tremurau așa de tare încât cuțitul îi scăpă dintre degete înfigându-se alături, în pământ. Aproape de el, chiar în față, chiar în urechea lui, simțindu-i aburirea caldă în obraz, o voce prietenoasă îi vorbi:

„Treizeci și trei de ani tu n'ai știut ce-i odihna. Ai fost flămând și urgisit, bătut și alungat de oameni ca un câine. Cine ți-a dat să bei când ți-a fost sete, cine ți-a întins o bucată de pâine când ți-a fost foame? A trebuit să furi ca să trăiești, și ca să poți dormi liniștit a trebuit să fugi dintre oameni. Toți s'au ferit de tine și te-au ocolit fie din frică fie din dispreț dar uite, eu am venit să te fac deacum înainte la fel cu dânșii"...

Și Nichifor se simți învăluit, ca într'o pelerină de mătase parfumată și caldă. Frica îi dispăruse cu totul. Nici foamea nici oboseala nu-l mai chinuiau. In sufletul lui se coborîse o liniște adâncă și dulce. Ar fi vrut să strige de bucurie dar glasul îi era moale ca vata. Gândurile nu i se puteau înfiripa sub frunte ca să-l ajute să se întrebe ori să-și explice. Trăia numai cu simțurile, o fericire de câine desmierdat. Mâna ușoară îi trecu de două ori dealungul obrajilor apoi se pierdu în aer. Lui Jderu i se păru c'o vede plutind deasupra capului albă, străvezie. Ar fi întins buzele s'o sărute dacă ar fi fost sigur c'o poate atinge. Dar rămase cinchit pe genunchi, cu o stranie mulțumire în ochi. După o tăcere mai îndelungă vocea reluă: și acum gândește-te mult la cele ce ți-am spus, Nichifore. Iată binecuvântarea mea! O sărutare fierbinte i se lipi de frunte, pe urmă ușa caleștei se închise și Nichifor o văzu dispărând din fața lui tot așa fără sgomot, tot așa ușoară după cum venise. Din când în când umbra de pe capră rotia deasupra capului făclia trandafirie iar clopoțelul suna mușcând sgomotos noaptea. El privi în urma ei până când o pierdu cu desăvârșire din ochi, apoi isbucni în plâns. Nu-și mai aducea bine aminte cuvintele pe care le auzise dar îi stăruia în suflet o fericire fără seamăn. Intinzându-se dealungul drumului prinse să sărute colbul peste care sburase arătarea. Se simți dintr'odată atât de bun, atât de nevinovat încât ar fi dorit să alerge în oraș, să trezească oamenii și să le spună tuturor ce văzuse. Dar gândi că nimeni nu-l va crede și rămase mai departe acolo, în mijlocul câmpului.

Răscolind praful umezit de rouă, droșca lui Panait se întorcea încărcată dela târg. Negustorul întârziase din cine știe ce pricină, până după miezul nopții și acum, ca să-și deie curaj, fluera, lovea caii și înjura din toată inima. Cumpărase pe lângă cele trebuincioase pentru prăvălioara lui din Mihăileni și un costum de haine, din postav negru de cea mai bună calitate. Pe acesta și-l temea mai cu seamă deoarece îl costase mai mult decât tot ce avea cu el. Jderu cunoscu de departe vocea lui Panait și-l cuprinse o bucurie sălbatecă la gândul că încă înainte de a se face ziua cineva îi va cunoaște taina, marea lui taină. Ii alergă înainte și începu să strige cu glas prietenos, ca să nu-l sperie:

— Stai domnule Panait, oprește, oprește!

Negustorul simți ca o undrea rece străbătându-i trupul. Strânse voinicește hățurile și lovi aprig, cu codiriștea biciuștei calul din dreapta care schiopăta pușin. Animalul speriat trăgea să rupă loitrele. Droșca trecu în goană pe lângă Nichifor dar acesta nu se lăsă: alerga după ea strigând cât îl ținea gura:

— Ascultă domnule Panait, nu te teme, oprește! In cele din urmă isbuti să se prindă cu mâna de jilțul pe care stătea negustorul și încercă să urce alături. Dar Panait răcni disperat: „Nichifor, haimana ce ești, am să te ucid ca pe un câine" și-l isbi peste față cu pumnul, în care apucase din repezeală o potcoavă. Jderu simți cum îl înăbușe sângele dar nu se dădu învins ci stărui încă:

— Oprește frate Panait, uite n'am nimic la mine, vreau numai să-ți spun minunea, ascultă! Izbutise aproape să sară în droșcă lângă el, când acesta lăsă din mână hățurile și se repezi cu degetele în gâtul lui, strângându-l din toate puterile:

— Câine, câine, haimana!...

Ochii lui Nichifor eșiră din orbite. Cuvintele îi bolboroseau în gură fără înțeles. Nu mai avea nici o putere să se împotrivească negustorului, care-i înfipsese unghiile în beregată, până la sânge. Se svârcolea gâfâind surd, cu disperare. Când spaima și furia acestuia se potoliră Jderu nu mai avea suflare. Înțepenise pe marginea căruței, cu gura deschisă pentru spovedanie. Panait îl aruncă jos, se șterse de sudoare cu mâneca surtucului și făcându-și cruce apucă din nou hățurile în mână. Fiindcă groaza mai stăruia încă într'însul nu îndrăzni să se mai uite în urmă ci dând biciu cailor continuă fuga spre casă.

Trupul lui Nichifor, cocoloșit în surtucul de șiac, rămase în drum, cu sângele închegat în barbă, cu albul ochilor eșit din gropile roșii ale orbitelor. Murise dar parcă viața tot mai stăruia în obraji. Mai ales fruntea era atât de senină și atât de vie încât când îl găsiră a doua zi dimineața păstra încă pe ea urma sărutului acela care făcuse dintr'însul un om.

AUREL CALINESCU

Ofensivă literară

de RADU A. STERESCU

Vineri 3 Martie, când „spicherița" Gării de Nord anunța, cu pronunțat și regretabil accent slav, plecarea apropiată a rapidului spre Ploești-Brașov-Copșa Mică... etc., etc., patru juni redactori ai „Universului literar", în frunte cu directorul lor, purtând bagaje și iluzii, lăsau în urmă hărmălaia bucureșteană și regretele celor rămași.

Cei „cinci contra Clujului" erau în ordinea crescândă a tinereții:

Victor Popescu, proaspăt autor al volumului de nuvele „Biserica neagră" și animator al expediției; Traian Lalescu, poet; Ștefan Baciu, așijderea; Mihai

Victor Papilian

Niculescu, titular al „Cărții străine" și poet intermitent și subsemnatul, Radu A. Sterescu, sperietoare a junilor începători, director al Poștei... Redacției, bănuit epigramist și istoric literar.

Lipsea dintre noi C. Fântâneru, criticul „Universului literar" care întârziase diplomatic ca să vie Sâmbătă cu d. Vladimir Streinu, conferențiar al ședătorii dela Cluj.

După ce ne-am înarmat cu „ciucalată" pentru tinerii poeți, am năvălit în vagonul indicat pe tichet, dornici să ne ocupăm locurile pentru cele unsprezece ore de drum.

Traian Lalescu, căruia pentru binecuvântate motive de economie i-am zis Tralalescu, apare jalnic pe culoar. Locul lui împreună cu o bună parte din cele două alăturate era acoperit de un călător, de mare suprafață.

Incălcând atribuțiile șefului de tren — care de altfel, băiat amabil!, n'a schițat nici un gest de protestare — am cerut oaspelui nedorit să-și justifice prezența pe locul consacrat de tiket trupului firav al tovarășului meu de redacție.

In fața impetuozității mele și impresionat oarecum (subsemnatul fiind de vreo două ori în lățime cât Lalescu) in-

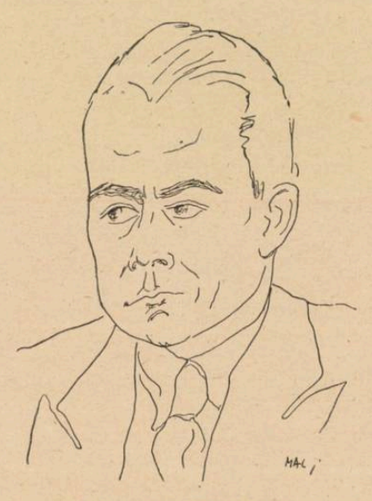

Constantin Fântâneru

culpatul se scuză că și locul lui a fost ocupat de altcineva așa că s'a așezat omul unde a găsit liber.

M'am oferit să-i recâștig locul, ceea ce n'a fost tocmai greu, așa încât Tralalescu a putut reintra în drepturi și, liniștit, a luat loc... în picioare, pe culoar.

Se încinge apoi pe coridor o conversație aprigă despre poeți, poezie, ședători literare și multe alte subiecte, întreruptă doar de .... portocalele care par să fie foarte pe plac redactorilor noștri.

Baciu își amintește de confratele său tuciuriu Ștefan Stănescu și ne povestește două întâmplări pline de haz ale talentatului poet.

Odată, când se dusese în vizită la un scriitor mai vârstnic, servitoarea s'a prezentat alarmată la stăpână-sa ca să-i anunțe că a venit coșarul și adăugă că nu e nevoie să se mature coșurile fiindcă au fost curățate de curând.

Pățania cea mai caracteristică a lui Stănescu a fost însă la un examen pentru ocuparea unui post.

Reușit la înscris între cei treizeci admiși din șase sute de candidați, a căzut cu succes când onorata comisie a aflat că „face poezii".

Rămânem o clipă pe gânduri, reflectând la fericirea de a fi poet român.

Ne luăm apoi libertatea de acțiune și purcedem prin tren spre a „recunoaște" pe tovarășii de călătorie. Unguri mulți, unii nearieni. Câțiva citesc.

Ceasurile trec ușor în tovărășie plăcută.

CLUJUL

Aproape de miezul nopții, după cuvenita **întârziere, sosim** în cetatea lui Matei Corvin.

La gară ne întâmpină d. profesor Papilian, domnii A. Gociman, Divarius, Severeanu etc. etc.

Facem o scurtă plimbare în decursul căreia apreciem frumusețile Clujului sub lună și căutăm fără folos un restaurant deschis. La ora unu, în afară de Cristal Palace, Clujul doarme. De altfel cred că ar fi preferabil ca și Cristal Palace-ul să facă același lucru.

Sunt dator, ca reporter conștiincios să spun cetitorilor mei că la Cristal Palace **găsești orice afară de** cristaluri Găsești Grasă Brătianu și alte grase — toate costisitoare — un dansator care

Ștefan Baciu

gâfâie și se ține de podele când se 'nvârte într'un călcâi și alte numere de senzație cam de aceeași calitate:

Am fost așadar siliți să ne lăsăm în brațele... lui Morfeu, care ne-a strâns vârtos până Sâmbătă dimineața.

Clujul pe ziuă e, bănuiți, mai activ decât noaptea. Nu însă și mai frumos.

Admirăm statuia lui Matei Corvin voevodul neînvins dar zdrobit de cei de acelaș neam cu el, când a purces împotrivă-le.

LA DEJ

Sâmbătă la ora 6 d. a. un autobuz așteptă în Piața Unirii întreaga caravană scriitoricească. Poetul Stradivarius, care repetase pe scena Naționalului un rol de prim-amorez, întârzia. Porniți pe urmele sale, doi membri ai expediției l-au adus viu și nevătămat, pomădat și împarfumat. Am purces în fine în prima etapă a itinerariului.

Spre deosebire de peisaj, foarte puțin accidentat, șoseaua e de o variație pe care oasele noastre au înregistrat-o dureros.

Simpaticul prozator, părintele Septimiu Popa reia la fiecare hârtoapă mai însemnată prima strofă din „Pe lângă plopii fără soț"... veche obsesie a domniei sale. Și cântecul ondulează în ritmul arcurilor mașinii, care rezistă totuși eroic. Arcurile, nu însă și cauciucurile.

Tocmai pe când părintele Septimiu Popa se tânguia mai amarnic.. „Tuu nuu m'aai îînțeelees..." hărăbaia metalică stopează și șoferul ne anunță că ne aflăm în pană de cauciuc.

Mai erau 14 km. până la Dej, unde peste două ceasuri, la 8 și jumătate, urma să avem prima ședătoare.

Pentru orice eventualitate, d. Victor Popescu, Lalescu, Baciu, Niculescu și subsemnatul am luat-o „per pedes apostolorum".

Prudență inutilă, căci peste douăzeci de minute mașina ne ajunse din urmă, tocmai pe când directorul nostru fotografia luna iar Baciu și Lalescu lătrau, nu la lună ci la câinii care țineau isonul criticilor lor din București.

Vladimir Streinu

Ne-am reluat locurile, pe când părintele Septimiu intona cu foc: „Laa geaamuul tăăău ce străă-lu-ceaaa".

Nu apucase bine părintele să-și termine ultima reluare a Plopilor fără soț când mașina se opri la Dej în fața marelui hotel „România" unde urma să fim cartiruiți.

Scurtă recunoaștere. Centrul orașului: o piață, în fundul căreia se distingea o biserică, promenada lungă de circa 200 de metri. In zece minute am putut admira toate duduile dejene, în număr de aproape douăzeci.

Hotelul are la parterre un restaurant familiar unde am încercat să mâncăm. Listă bogată: papricaș, gulaș (câte două porții), șnițel vienez, șnițel natur, șnițel dejan și alte șnițele, vin bun, drojdie, pâine de Brașov de cel mult trei zile și alte numeroase bunătăți.

Grăbim masa fiindcă peste drum, la Prefectură ne așteaptă publicul. Pentru a ne asigura succesul, organizatorul local a anunțat după ședătoare o „serată dansantă și numeroase puncte muzicale".

Tentația seratei dansante și a numeroaselor puncte muzicale" nu a reușit să pună în cumpănă spiritul religios al localnicilor. E post și nici cu arcanul nu-l scoți pe cetățean din bârlog. Sala e populată în parte de câteva notabilități, ofițeri, strajeri și elevi. Domnul ajutor de primar, a cărui amabilitate se cuvine să o remarcăm, ne explică, oarecum jenat de faptul că sala nu e plină, că publicul orășelului său nu se îmbulzește la asemenea manifestări. Și ne povestește astfel că la prima trecere a lui Enescu prin localitate, aceeași sală număra 10 (citiți zece) auditori. Trebue să fim așadar încântați — fără să uităm însă de modestie — că am putut strânge un public incomparabil mai numeros decât maestrul Enescu.

Mai așteptăm pentrucă dejenii sunt obișnuiți să întârzie.

Incepem în fine.

D. ajutor de primar rostește câteva frumoase cuvinte de bun venit.

D. profesor *Papilian* ține o caldă cuvântare... pe care cititorul o găsește în prima pagină a numărului de față.

D. *Victor Popescu* citește duios un fragment de nuvelă.

D. *Septimiu Popa,* după o introducere care-i atrage simpatia nelimitată a publicului, citește schița... „Pe lângă plopii fără soț".

Lalescu, Baciu și *Carianopol,* cuceresc de îndată publicul cu versurile lor foarte bine spuse.

D. *Lungu* dă citire câtorva epigrame și d. **Urcan** unui fragment de roman foarte apreciat.

Tânărul *Spiridon* are în mișcări undui de hetairă iar în glas timbru de muzicuță. E și dumnealui poet și deci citește poezii.

UN SPECTATOR EPIGRAMATIC

Intre timp, în banca întâia, unul din spectatori doarme somn greu. Privindu-l nu ne putem reține râsul și o zbughim pe ușe afară Baciu, Niculescu și subsemnatul.

Revenim după ce ne-am săturat de râs.

Cetățeanul continuă să doarmă nesupărat. Când se termină „numărul" și lumea aplaudă, motăie din cap și apropie vag palmele în semn de aplauze.

Aștept clipa când va porni să sforăie. In fine vine și rândul meu.

Mă scuz că nu voiu putea oferi epigrame de valoarea acelora pe care ni le-au făcut publicul dejan și spectatorul somnoros și citesc acest catren:

Șoptesc binevoitorii
Și, socot, nu fără rost,
Că's de dulce autorii,
Insă publicu-i... de post.

La care aduc această rectificare, parțială și urgentă, ca să mă pun bine, cel puțin, cu spectatoarele:

Privind o leacă mai atent,
Văzui ce gravă mi-e greșala.
Am fost nedrept și violent,
De fete dulci e plină sala.

Madrigalul nu era lipsit de adevăr. Mai puțin însă în ce privea numărul.

D. Lungu citise această epigramă, în care simțeam ecoul unor vechi lecturi:

Țigara ce-o fumezi, ți-o spun,
E făcută din tutun
La un capăt are foc
La altul... un dobitoc.

I-am îndreptat atunci următoarea săgeată, rămasă din păcate fără răspuns:

Toți amicii lui afirmă.
— Și să-i cred mă simt dator —
Că de când cu epigrama,
Lungu este fumător.

A urmat d. *Paul Constant* cu o schiță humoristică iar d. *Divarius* a stricat somnul simpaticului spectator din banca întâia, care s'a trezit brusc aplaudând patriotica poezie a artistului clujean.

La banchetul care a urmat, după câteva țuici cu măsline, o parte dintre ve-

Radu A. Sterescu

dete au urcat la etaj spre a-și împrospăta forțelele, iar ceilalți au rămas să bea șampanie cu cei câțiva reprezentanți ai armatei cari luaseră parte la ședătoare.

Istoria nu spune ce s'a întâmplat mai departe cu aceștia din urmă.

Cei cari au avut curajul să se culce au trecut prin momente grele. Caloriferul nu se aștepta la vizita noastră la Dej așa încât nu a putut fi pus în funcțiune „în timp util" și poeții au fost siliți să prelungească portul hainelor dincolo de orele obișnuite, până la ivirea zorilor.

Peste noapte tinerii poeți Baciu și Lalescu, neputând să doarmă, au folosit totuși cele câteva ore spre a-mi face o epigramă — pe tema volumului „De vorbă cu văduvele marilor scriitori", la care lucrez :

Radu A Sterescu scrie
„Văduve de scriitori"
Cartea, sigur, o să fie
Văduvă de cetitori.

Le-am răspuns prompt :

La vârsta lor! Să nu-ți treacă prin gând!
(Eu socotesc că e unicul caz)
Vor să profite amândoi, pe rând,
De-o epigramă văduvă de haz.

După un scurt popas la Cafeneaua locală am părăsit Dejul, pornind spre cea de a doua ședătoare.

LA GHERLA

Gherla e un orășel simpatic, renumit pentru închisoarea de minori și tabloul lui Rubens „Coborârea de pe cruce" aflat la biserica armenească din localitate.

Comisarul orașului, un om foarte de treabă ne-a explicat în puține cuvinte cum a ajuns acest tablou — unul dintre cele mai de seamă ale maestrului — în posesia bisericii armene.

Victor Popescu

Pe vremea împăratului Francisc I-iul, războaiele sleiseră fondurile imperiului. Armenii din Gherla au contribuit cu sume importante la însănătoșirea finanțelor Statului. Pe când o delegație de armeni se afla la Viena, Francisc I-iul le-a oferit drept mulțumire un obiect după alegere, din colecția sa.

Bine sfătuiți, armenii au cerut acest tablou de mare preț, pe care cu toate insistențele curtenilor de a nu-l înstrăina, împăratul l-a dat spre a-și ține cuvântul.

Incercările celor de la Curtea imperială de a-l recăpăta înlocuindu-l cu o copie s'au izbit de spiritul practic al armenilor. Ei făcuseră un semn după care au recunoscut substituirea și și-au recăpătat prețiosul dar al împăratului.

La Gherla, sala cinematografului local s'a dovedit neîncăpătoare.

Intr'o ordine perfectă au venit în sală toate străjerele și străjerii, în frunte cu o seamă de profesoare comandante, aflătoare în localitate.

Ședătoarea a decurs la fel și a mulțumit pe deplin publicul, care a aplaudat pe toți scriitorii veniți.

Indelung solicitat ,d. profesor Victor Papilian a citit o admirabilă nuvelă din volumul „Vecinul", care a emoționat asistența până la lacrimi.

Ultima ședătoare am ținut-o la Cluj în sala Teatrului Național. Public numeros, de bună calitate și foarte atent.

Au intervenit unele modificări de program dintre cari cea mai de seamă a fost conferința d-lui *Vladimir Streinu* despre Literatură și Tinerețe. Tot ce a spus d-sa a fost extrem de interesant și regretăm că, vorbind-o, nu avem textul conferinței spre a-l publica. In esență d. Streinu a spus că în literatură tinerețea însemnează creație. Sunt tineri acei scriitori cari, indiferent de vârstă, creează încă.

Constantin Fântâneru a citit un fragment din romanul „Interior". *Al. Raicu* a citit versuri și *C. Acsinteanu* o aplaudată bucată de proză.

Noaptea, cu regretul de a nu ne fi putut prelungi șederea, am părăsit capitala Ardealului pe care sperăm să o revedem în curând.

Nebunii între ei...

LA RESTAURANT

— Și să vă servim specialitatea casei: farfurii din porțelan japonez.

SE FILMEAZĂ

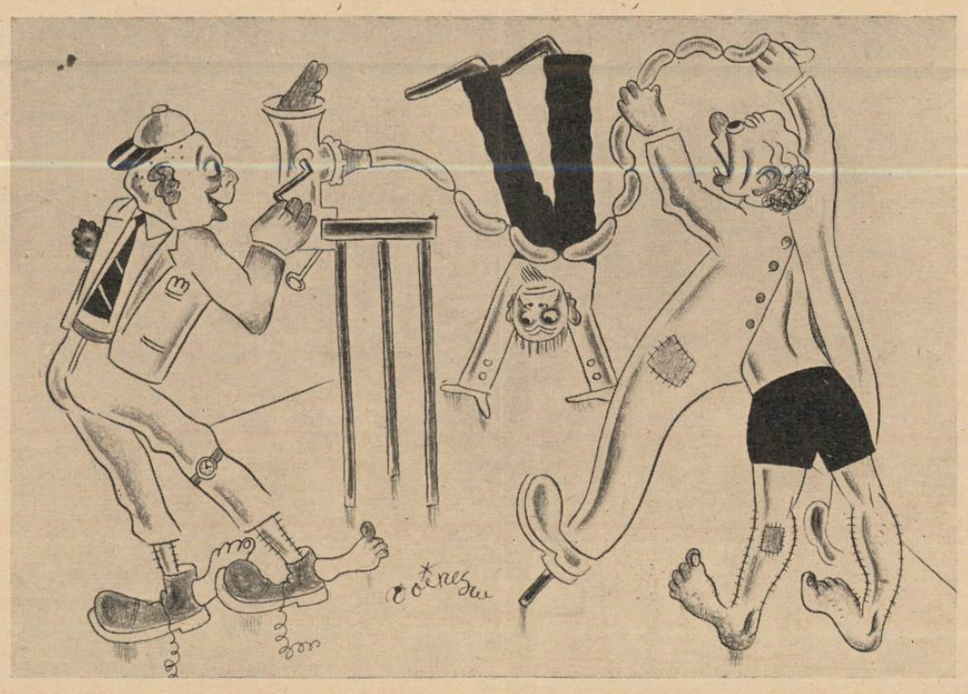

Regizorul: — Opriți! scena asta e o porcărie...

DE-A TEATRUL

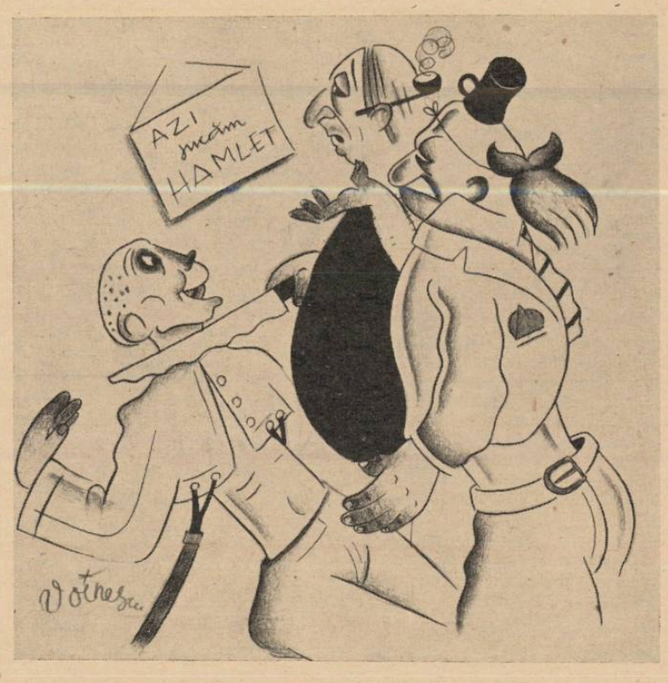

Directorul de scenă: — Ce-ar fi să'ncerci să joci rolul craniului lui Hamlet?

Literatură, artă, idei...

„Alkestis" dramă în 3 acte de Dan Botla

Am anunțat că în colecția „Universul literar", a fost angajată spre a fi tipărită drama în trei acte „Alkestis", a d-lui Dan Botta. Reprezentant în literatura de creație, al celui mai pur clasicism, d. Dan Botta este un scriitor de o înaltă cultură umanistică și de o gândire originală și amplă. Autor al volumelor „Eulalii" (poeme); Limite (studii); Comedia fantasmelor (dramă), prin Alkestis, drama pe care o tipărește colecția „Universul literar", d. Dan Botta ne dă una din cele mai adânci interpretări ale dragostei și morții, asemănătoare numai cu drama glorioasă „Tristan și Isolda".

Volumul va fi ilustrat de d. Geo Zlotescu, și va fi fără îndoială o carte strălucită ce va împodobi vitrinele în primăvara aceasta.

FERICIREA, POEZIE DE GEORGE GREGORIAN

Una din ultimele poezii ale poetului George Gregorian, intitulată „Fericirea", avem bucuria s'o cetim în n-rul pe Februarie, al revistei „Pontice":

O, fericire, cum te știu acum
Că 'n tot ce-avem, ești tot ce nu se poate !!
Tu nu poți fi nimic, deși din toate
Simțim că te înalți ca un parfum

George Gregorian

In raza fermecată ce ne bate
Și 'n licărirea ultimului scrun
Ești tu, ce-apari și chemi și pieri din drum
Mereu în tot și dincolo de toate

Și-oricât te știm ce ești, o, tu, risipa,
De-ademeniri ce 'nfrigurează clipa,
Noi toți, trăind de-avalma nimicirea,

Fugi-vom după tine, rând pe rând;
Iar tu vei râde 'ntruna, alergând
Ca să rămâi deapururi fericirea!

ION A. BUCUR

Nu de mult ni s'a prezentat la redacție d. Ion A. Bucur, cu manuscrisul de versuri „La maluri de liniști". Am publicat până acum câteva din poeziile tânărului debutant, încât cititorii au luat cunoștință de talentul său. D. Ion A. Bucur este înzestrat remarcabil pentru poezie. Are o sensibilitate adâncită și stăpânește arta de a transfigura suferințele personale cât de grele, și de a aprinde pe marginea depresiunilor flacăra visului și a liniștei interioare. In lirica tânără, d. Ion A. Bucur e o nădejde. Manuscrisul „La maluri de liniști", lansează un nume nou de poet tânăr, cu menire.

VIAȚA SOCIALĂ C. F. R.

Am mai avut prilejul să vorbim altădată de publicația lunară „Viața socială C. F. R.", care se tipărește prin râvna unui tânăr meritos, d. Vasile I. Vior. După cum arată și titlul „Viața socială C. F. R." este o revistă scoasă în cadrul de activitate al C. F. R.-ului însuși, conducătorul ei, d. Vasile Vior, fiind un funcționar în birourile c. f. r. In paginile ei se întâlnesc primurmare tratate și chestiuni de specialitate,—probleme ale muncitorilor, ale funcționarilor și inginerilor, — preocupări tehnice și sociale, — dar ceeace constitue meritul d-lui Vior este faptul că în cuprinsul publicației sale a introdus și literatura.

V. I. Vior

Literatura și arta sunt condiții de viață evoluată, și a fi străin de ele, a ignora ce se întâmplă în acest domeniu în vremea în care trăești, înseamnează o mare lacună în dezvoltarea personalității. D. Vasile I. Vior a înțeles acest lucru și de aceea, în revista pe care o conduce, se silește ca, pe lângă problemele particulare, să atragă atenția lumii ceferiste asupra activității literare, asupra ideilor și operelor de cultură. Vom citi în paginile revistei „Viața Socială C. F. R." nuvele, poezii, și chiar articole de critică artistică și culturală, scrise cu discernământ, de condee îndemânatice, unele din ele îndeajuns de bine cunoscute. Socotim că râvna d-lui Vasile I. Vior pentru publicația d-sale, a meritat aceste cuvinte de prezentare elogioasă.

CERCURI ÎN APĂ, ROMAN DE ION BIBERI

Romanul **„Cercuri în apă"**, de Ion Biberi, anunțat că se va tipări în colecția „Universul literar", s'a pus sub tipar și va apărea în curând.

ELEGIE ÎN AMURG, POEZIE DE V. VOICULESCU

In n-rul pe Martie al Revistei Fundațiilor Regale, d. V. Voiculescu publică trei poezii dintre care reproducem următoarea „Elegie în amurg":

Vast chihlimbar, amurgul a prins
în el colina
Licăritoare umbre încremenesc
pieziș,
Adânca nestemată încheagă 'n
zări lumina.
Pe pasări încrustate și limpede
frunziș.

Ce strâvezie e timpul și-atâta
de departe...
In miez de piatră scumpă
ținutul s'a închis
Afară din viață și neatins de
moarte
Cu 'ntunecări înalte alunecă
în vis.

Cum amurgești, iubito, nimic
nu te frământă
Cu sloiul amintiri, treci țărmul
celălalt
Abia-ți zăresc o mână ce
a'nghețat stând frântă
Alături de o foaie căzută din
înalt.

Te-afunzi și nu e nici mâna
să-ți ridice
Nici gâtul să-ți îndoale sub jug
de sărutări
Și nu cutez din urmă să strig
Euridice
Inchisă 'n chihlimbarul cu
negre arătări.

UN PICTOR PORNIT DIN CONSTANȚA: MARIUS BUNESCU.

In n-rul pe Februarie al revistei „Pontice", d. K. H. Zambaccian, prețiosul colaborator al „Universului literar", publică un admirabil articol intitulat: „Un pictor venit din Constanța: Marius Bunescu".

Incepând cu evocări dinainte

K. H. Zambaccian

de războiu, urmărind formația artistică a pictorului, d. Zambaccian, aduce numeroase precizări și exprimă importante judecăți critice asupra personalității plastice a d-lui Marius Bunescu.

Articolul din „Pontice" este o frumoasă contribuție la cunoașterea picturii românești contemporane.

DOCUMENTELE ȚĂRII ROMÂNEȘTI DE P. P. PANAITESCU

(Editura secției istorice a Fundației „Regele Carol I").

Secția istorică a Fundației Regele Carol I a luat inițiativa publicării unui codice diplomatic al Țării Românești, încredințând lucrarea cunoscutului slavist P. P. Panaitescu.

Din această colecție a și apărut primul volum cuprinzând documente interne dintre 1369-1490. Restul volumelor vor duce publicația până la anul 1508. Vom avea atunci strânse la un loc și așezate cronologic totalitatea documentelor privitoare la trecutul Munteniei, răspândite până acum prin reviste sau îngropate în fundul lăzilor mosnenești.

E de semnalat faptul că aproape jumătate din documentele volumului I sunt inedite. Ele aduc lămuriri noi cu privire la unele instituții românești vechi și pun în circulație o seamă de termeni necunoscuți. In prima categorie intră „pradalica", „Knezi", în cea de a doua, „viglu", „golnog".

D. profesor Panaitescu adaogă la fiecare document slav și traducerea românească, iar la sfârșitul volumului II de documente interne ne făgăduește indicele pentru ambele volume.

„Pagina Ardealului"

In cele ce urmează, nu vroim să părem cât de puțin că facem „regionalism". Noi plecăm de la constatarea că diversitățile geografice și particularitățile istorice ale țării ne cuceresc fiecare în mod deosebit, când ne apropiem de ele și când încercăm să le cunoaștem și să le înțelegem deadreptul. Alte frumuseți ne izbesc, mediul arată altă specificitate, viața se desfășoară parcă într'un ritm nou, cu o rânduială a ei și o sensibilitate necunoscută. Acest plus, această diferență de viață, se așează în sufletul nostru ca înzestrări ce nu se pot uita, iar din statornicia lor se naște poezia și arta locurilor, a regiunilor. Nici un observator critic atent nu poate neglija faptul că manifestările de artă locale poartă pecetea specificității. Iar o revistă care dorește să răspundă rolului său, este datoare să prindă aceste manifestări, să lumineze funcția lor importantă și apoi să le armonizeze cu mișcarea artistică unitară a țării.

Cu aceste considerații preliminarii, anunțăm că „Universul literar", va publica de acum, o „PAGINĂ A TRANSILVANIEI", în ale cărei coloane va oglindi, pe cât e posibil, toate manifestările creatoare ale scriitorilor de peste munți.

Organizarea și îndrumarea acestei pagini se face sub directa îngrijire a d-lui Victor Papilian, distinsul literat, directorul Teatrului Național din Cluj, unul din cei mai de seamă scriitori români contemporani. In „Pagina Ardealului" se vor publica: nuvele, poezii, cronici, articole, informații, referindu-se toate la viața și activitatea artistică locală. Prin înființarea acestei pagini, „Universul Literar" face încă un pas pe drumul ce și l-a propus de a fi atent în slujba literaturii românești de azi.

„UNIVERSUL LITERAR"

O precizare a d-lui Horia Furtuna

Din partea distinsului scriitor, d. Horia Furtuna, primim următoarea precizare, căreia-i facem loc cu plăcere în coloanele revistei noastre:

Mult stimate d-le director,

In frumosul articol despre pseudonimele literare, pe care d. Crevedia l-a publicat în „Universul literar", văd că numele meu e trecut printre cei cu „pseudonime reușite".

D. Crevedia mă confundă probabil cu poetul Enric Furtună al cărui nume e într'adevăr un pseudonim. Numele meu de familie e: Furtuna. El a fost purtat și de tatăl meu doctorul Ion Ștefănescu Furtuna, și de bunicul meu Ștefan Simionescu Furtuna. Pentru a-i dovedi acestea, țiu la dispoziția d-lui Crevedia actele familiei mele.

Cu mii de mulțumiri și mare stimă,

HORIA FORTUNA

„Lumină tristă" de Traian Lalescu

Zilele acestea, va apărea în colecția „Universul literar" volumul de versuri „Lumină tristă" de Traian Lalescu. In lirica tânără de azi, numele d-lui Traian Lalescu este de proaspătă apariție. El a fost întâlnit în paginile revistei noastre, iar confruntarea cu publicul a făcut-o la șezătorile scriitorilor tineri, organizate de revistă, unde d. Traian Lalescu a avut totdeauna un categoric succes.

Volumul „Lumină tristă" aduce o sensibilitate nouă, caldă și sinceră, și prin publicarea lui vom dărui o carte aleasă.

GALA DE DANS LA OPERA ROMÂNĂ

Joi 23 Martie, ora 9 seara, va avea loc la OPERA ROMÂNĂ, în cadrul unei Gale de dans, recitalul strălucitei reprezentante a dansului expresiv, MAGDA v. O'KENNY.

Consacrată de cercurile artistice autorizate ca una din cele mai impresionante interprete a dansului modern, MAGDA v. O'KENNY va reprezenta pe scena Operei Române un program cu totul inedit pentru publicul bucureștean.

Arta d-sale atât de personală și de suggestivă a descoperit revoluționare mijloace de expresie coreografică. Dela extraordinara transfigurare a spiritului muzicei lui Bach, unde în „L'ame de Cathedrale" are o desăvârșită creație și până la subtilul Debussy, în „Claire de Lune", MAGDA v. O'KENNY aduce adevărate revelații artistice.

Acompaniamentul la pian va fi susținut de d-ra Olly Lionell.

Bilete e la Librăria Fundațiilor Regale (Piața Palatului Regal).

ZECE ZILE ÎNCHINATE POEZIEI ROMÂNEȘTI

In sala „Ileana", din palatul „Cărții Românești", se va deschide între 16—26 Martie, a. c., o expoziție a cărții de poezii românești. Tot timpul cât va ține, expoziția, va fi în fiecare zi la orele 6, câte o conferință despre poezie. Intre conferențiari sunt d-nii: Tudor Arghezi, Demostene Botez, N. Crainic, Adrian Maniu, Ion Pillat, Ion Marin Sadoveanu, I. U. Soricu, Păstorel Teodoreanu, V. Voiculescu.

CRONICA UNIVERSITARA

„Universul literar" dăruește o coloană vieții universitare. Desigur, o pagină de sport ar avea mai mult succes. Revista ar intra și în mâna acelora, pe care îi pasionează victoriile de peste oceane ale unor splendide specimene ale neamului omenesc, ca Joe Louis, Schmelling. (Departe de noi gândul să facem un nou rechizitoriu sportului: atitudinea aceasta s'a banalizat de mult).

Pe cetitorii noștri îi vom purta, totuși, pe o arenă, alta decât aceea pe care se bate mingea sau se rup arcade. Campionii, cu care le vom face cunoștință sunt, cei mai mulți, palizi, cu fruntea vastă, au priviri iscoditoare și spinarea puțin îndoită de lungile ceasuri petrecute în bibliotecă. Oricum, tinerețea aceasta, în privirile căreia licărește setea de înălțimi, de adevăr și cunoaștere, este cel puțin tot atât de interesantă cât și cea din stadioane. Lupta ei cu viața pentru un ideal, trânta cu această Gheonoaie, e mult mai pasionantă decât încordarea atleților în tricou.

In rubrica noastră, vom căuta, atât cât ne va permite spațiul săptămânal rezervat, să dăm o imagine a muncii studențești pe tărâmul literelor. In seminariile Facultății de litere, tinerii cercetători aduc adesea contribuții personale interesante. Inregistrându-le, suntem convinși că vom da astfel, un îndemn de muncă.

Iar dacă, totodată, vom contribui la reabilitarea unui tineret de multe ori judecat cu asprime și ușurință, mulțumirea noastră va fi deplină.

ION ROMAN

UN CONCERTIST DE TALENT

D. Stavăr Nistor, cornist solo al „Filarmonicei", care a executat cu deosebit succes concer-

Nistor Stavăr

tul de Richard Strauss cu acompaniamentul orchestrei „Pro-Arte".

BIBLIOGRAFIE

In această rubrică menționăm toate publicațiunile — cărți și reviste — primite la redacția revistei „Universul literar".

CĂRȚI

București 1936; **Adrian Pascu:** Viața romanțată a lui Petru Vodă Rareș, Editura librăriei Gheorghiu-Iași. Prețul 70 lei; **Gh. Popescu-Burdea:** Lacrimi, poeme. Tip. „La Mitu". Turnu Măgurele. Prețul 25 lei; **St. O. Iosif:** Poezii, Ediție definitivă îngrijită de Șerban Cioculescu, (Fundațiile Regale); **Alexandru Macedonski Opere I, Poezii,** ediție critică de Tudor Vianu, (Fundațiile regale); **Ion Creangă, Opere,** ediție critică, cu note de G. T. Kirileanu (Fundațiile Regale); **Prof. I. Simionescu: Fauna României,** Biblioteca energia (Fundațiile Regale); **Octavian Goga:** Din larg, poeme postume, (Fundațiile Regale); **B. Iordan:** Seria Marga Munteanu; roman, ed. „Cartea Românească"; **V. I. Cataramă:** Vasile Pogor, Iași, tip. Presa Bună, 1939; **I. Stănculescu-Mehedinți:** Porțile de Aur s'au închis, poezii, Cuvântul românesc; **Dr. George Potra:** Călători Români în țări străine, București, 1939; **Clementina Delasocola:** Greșeala cuconului Simion Iacobachi, roman, ed. Cartea Românească; **Vintilă Horia;** Cetatea cu duhuri, versuri, Ed. Librăriei Miron Neagu, 1939.

Vasile Bucur: „Developări interioare", versuri, 56 pag. lei 50. (Oradea, tip. Diecezană. 1939).

Nicolae Sissescu, Destin, versuri, Biblioteca Luceafărul.

REVISTE

Munții Apuseni, revistă literară lunară, anul II, nr. 1, Martie 1939. Colaborează: Aurel Marin, Ion Țolescu Valeni, Vladimir Dogaru, V. Oprescu-Spineni, V. Spiridonică, Liviu Bica, Horia Cantemir și C. Georgescu.

Pontice, Constanța. Anul I nr. 2. Februarie 1939; **Spirit militar modern.** Anul I nr. 2 Ianuarie-Februarie; **Gânduri dela mare.** Constanța. Anul III-IV. 1—2. **Front literar.** Brașov, Anul III No. 9—10. Februarie—Martie. **Cuget Moldovenesc,** Bălți. Anul VIII. No. 1—2. Ianuarie-Februarie; **Eu și Europa,** Deva. Anul III No. 2—3; **„Viața socială C. F. R.",** Ianuarie, 1939, Cluj, Calea Regele Decebal, 56; **Viața Românească,** No. 3, Martie 1939; **Revista Fundațiilor Regale,** An. VI, 1 Martie, 1939, No. 3.

ȘEZĂTOAREA ZIARULUI „VREMEA NOUĂ"

Luni, 20 Martie, vor fi la Buzău, două șezători literare, organizate de ziarul local „Vremea nouă". Vor ceti din operele lor scriitorii: Ion Minulescu, N. Crevedia, Mircea Damian, Constantin Fântâneru, George Dorul Dumitrescu, Coca Farago, Victor Popescu, C. N. Negoiță, B. Iordan, Mihail Straje, Radu Sterescu, Luca George Oprescu și George Georgescu.

„N'y touchez pas, il est brisé"

Sully Prudhomme, cel dintâi beneficiar al gloriei premiului Nobel și al coroanelor suedeze aferente, poet preferat al învățământului secundar...

Ce mai rămâne din gloria lui, astăzi, după o sută de ani dela

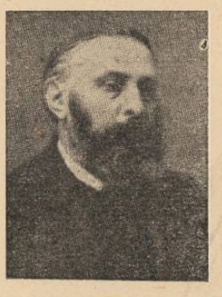

Sully Prudhomme

nașterea, dar abia vreo treizeci de când strălucia de un prestigiu poetic incomaparabil, în Europa?

„Ce e mai trist decât, după ce ai cunoscut marea notorietate, să îmbătrânești uitat?..." Pe această temă, d. Francis de Miomandre scrie în ultimul număr din „Les Nouvelles littéraires", următoarele rânduri de o violență aproape inutilă, disproporționată în orice caz cu fragilitatea cioburilor de glorie postumă sully-prudhommescă:

„O atare nefericire (de a îmbătrâni uitat) i-a fost cruțată acestui sărman Sully Prudhomme al cărui centenar s'a celebrat de curând. Sau, cel puțin, aproape cruțată. Căci dacă simbolismul, detronându-l, o mare parte a tineretului îl neglija, el a avut, ca să-și mângâie ultimii ani din viață, admirația și aproape cultul unor mulțimi considerabile de provinciali și străini, totdeauna mai greoi ca să se țină în pas cu moda, și pe cari îndrăznelile nouei poezii îi înspăimântau.

Cred deci că a murit fără să bănuiască ceva, și mai ales prodigioasa plictiseală care emana din poemele lui de un didacticism înghețat.

Pentru mine rămâne o taină, faptul că lucruri atât de plate și de cenușii au putut să entuziasmeze generații de tinere și de tineri. Dar faptul nu poate fi contestat. Mii și mii de ființe credeau că poezia lui însemna o culminație, piscul orbitor de lumină în care se uneau cele două versante ale lirismului și filosofiei. Toate astea sunt tot așa de perimate, tot așa de moarte ca și domnia lui Sennacherib. Și fără nici o speranță de înviere. Fiindcă le lipsește forma, grație căreia un poet poate nădăjdui mereu, chiar după o lungă eclipsă, un număr mai mult sau mai puțin mare de reveniri la glorie. Așa Leopardi, căruia bietul Sully Prudhomme nu-i seamănă decât prin intenții..."

LUMEA MODERNA DISPREȚUEȘTE PREOCUPARILE LITERARE SUPERIOARE

Criterion, una din revistele engleze de artă și literatură, care întrunea în ultimii ani colaborări de cel mai înalt prestigiu, și-a anunțat recent încetarea apariției. Motivele acestui surprinzător și melancolic deces sunt arătate în ultimul ei număr, de T. S. Eliot, poetul care în lirica engleza de după război a izbutit să realizeze o experiență poetică tot atat de interesantă ca a lui Paul Valéry în Franța.

Iata aceste impresionante motive, care explica dispariția revistei **Criterion:**

„Am simțit în timpul anilor din urmă primejdia care însemna pentru țara noastră, lipsa unei filosofii politice. In ce mă privește, cred că o bună politică implică o bună teologie, și o economie sănătoasă este în funcție directă de o bună morală...

Mă întreb din ce în ce mai adesea dacă, în loc să se perseverez la menținerea unui nivel literar ridicat față de care lumea modernă nu arată decât dispreț, nu ar fi mai salutar să întrebuințăm sforțările noastre intelectuale la elaborarea unei doctrine de viață și de politică; oare nu-i lipsa unei atari doctrine aceea care ne face să suferim astăzi consecințe atât de dezastroase?

In actuala situație a treburilor publice, mă încearcă o descurajare atât de adâncă încât ea capătă pentru mine însemnătatea unei sensații pe deantregul nouă. Și nu mai îmi simt entuziasmul necesar ca să conduc o revistă potrivit cu ideile mele".

FESTIVAL LITERAR LA GALAȚI

Duminică 5 Martie, intelectualii din Galați și Covurlui au sărbătorit pe conjudeteanul lor, scriitorul B. Jordan, membru al soc. Scriitorilor Români, pentru activitatea sa literară, în cadrul unui festival literar, ținut în sala „Odeon", la care și-au dat concursul mai mulți scriitori din București și Galați. Festivalul, la care a luat parte un public ales, a fost organizat de un comitet compus din preoții Petru Gh. Savin, Teodor Iordache și d. V. Hondrilă, ei înșiși scriitori, cari au găsit un larg sprijin în ziarul „Acțiunea", condus de d. G. Mihăilescu. La reușita festivalului și-a dat concursul și Asoc. funcționarilor publici, punând la dispoziție orchestra sa, condusă de d. prof. I. Antoniu.

Șezătoarea a fost deschisă prin cuvântul de introducere al d-lui prof. I. Argintescu. Preotul Teodor Iordache a vorbit despre opera literară a scriitorului B. Jordan. Au citit apoi din operele lor scriitorii: B. Jordan, Coca Farago, George Dorul-Dumitrescu, Petre Dinu, Serafim Cadan, Margareta Isbășoiu, G. T. Șerbănescu, Octav Sargețiu, Iosif Dumitrescu-Pietrari, V. Copilu-Cheatră, D. I. Dogaru, V. Hondrilă, etc.

Festivalul a luat sfârșit prin cuvântul de mulțumire al sărbătoritului.

FRAGMENTE INEDITE DIN „JURNALUL INTIM" AL LUI AMIEL

D. Bernard Bouvier continuă să publice în revista „Mesures" fragmente inedite din „Jurnalul intim" al lui Amiel, acest „erou al spiritului". Fragmentele publicate cuprind pagini despre căsătorie, dragoste și despre puterea instinctului sexual.

Intre altele, aceste rânduri în care Amiel revine asupra raporturilor antagoniste bărbat-femee, problemă care l-a obsedat dealungul întregei lui vieți:

„Să nu treci dincolo de prietenie, să te aperi împotriva farmecului disolvant al femeei și să nu te încrezi în seninătatea vârstei înaintate. Și nici în asceză. Instinctul ce nu poate fi stârpit, al femeii, e să slăbească și să încătușeze pe bărbat; ea îl vrea înlănțuit și înlănțuit de ea, oricum: fie prin inimă, fie prin simțuri sau prin obișnuință. Ea vrea să fie arbitrul fericirii lui și să-l simtă în cătușele ei. L-ar arunca în flăcări ca să aibă plăcerea să-l scape. Prima datorie a bărbatului este să-și apere libertatea și forța; în al doilea rând doar, să fie compătimitor și bun. Greșala ta este de a fi slab din blândețe, de a te topi în atingere cu frumusețea, cu tandrețea sau cu dezolarea, de a nu ști să spui nu, de a nu îndrăzni să pricinuești suferința.

Nu ești lipsit numai de brutalitate, dar și de hotărâre. Ai oroare să rupi o creangă, să culegi o floare, să împuști o vrabie, să stingi o lumânare care fumegă încă, să respingi o mâhnire care ți se aruncă 'n brațe, —într'un cuvânt, ești prea blând pentru un bărbat, prea brahman pentru un occidental, prea sensibil pentru un celibatar, prea feminin pentru un ins din sexul bărbos. Bărbatul trebue să fie mai agresiv, mai dominator, mai puțin scrupulos și mai puțin dezinteresat decât ești. Ca să-ți croești drumul trebue să ai coatele mai ascuțite și dinții mai solizi. Trebue mai multă hotărâre, cruzime și stăruință. Fosta-i tu oare alăptat de o căprioară?"

„DESTINELE FRANȚEI SUNT MARITIME"

In cartea atât de sugestiv intitulată: **Après Münich veux-tu vivre ou mourir?",** cunoscutul romancier și gazetar de mare talent care e d. Pierre Dominique, pornește de'a această constatare isvorâtă din observarea atentă și nepărtinitoare a faptelor, așa cum s'au petrecut ele în luna Septembrie, anul trecut:

Fie că au aprobat sau nu pactul dela München, toți francezii s'au resimțit de zguduitura acelor memorabile evenimente, până în adâncul sufletului și al **vitalității** lor chiar.

Un sentiment de înfrângere și de suferință morală iremediabilă amenința să pună stăpânire pe sufletul lor. Datorită unei grave erori, pe care dacă Franța a făcut-o, nu trebue s'o mai repete. Atât de gravă încât justifică strigătul pe care d. Pierre Dominique îl adresează conștiinței fiecărui compatriot al său: „Vrei să trăești sau să mori?"

D-sa arată, cu o logică strânsă, sprijinită pe o bună credință incontestabilă, că Münchenul este doar una din înfrângerile pe care Franța le-a suferit periodic, în năzuința ei de cucerire a supremației continentale europene. O înfrângere care, odată mai mult, face dovada unei orientări greșite în politica dinafară. Franța trebue să urmărească o politică de expansiune maritimă și colonială, întemeiată pe faptul că străduințele ei de până acum, în acest sens, au fost mereu răsplătite. ducând la închegarea unei națiuni de o sută zece milioane de locuitori.

„Cu fața către mare! Destinele Franței sunt maritime" — iată teza pe care o susține cu o viguroasă și convingătoare argumentație, autorul acestei cărți.

Poșta redacției

Pescăruș. — Nu deschidem rubrici ocazionale în niciunul din „vastele colțuri ale *ziarului Universul literar*".

Intrebați dacă primim „manuscrise ce cuprind frumoase descrieri poetice sau schițe" și „cât de *vaste* trebue să fie". Nu știm întru cât v'ar putea interesa. Totuș vă răspund că nu pot fi prea *vaste*, fiindcă nu avem atâta *vastitate* ca să le putem publica, pot fi în schimb oricât de *frumoase*.

Reproduc o strofă din cea de de a doua poezie a d-voastră: „Imi zboară gândul tot la tine"

Gândindu-mă la tine,
Am scris aceste rânduri.
Ca în acele timpuri
de grele încercări,
Pe când ședeam alături
Șoptindu-ne povești.

A. Ștaub. — Scrieți-ne când urmează să apară volumul

Lavooc. — Cereți „iertare pentru buna dispoziție pe care mi-ar distruge-o inepțiile" d-voastră.

Nu aveți de ce să cereți iertare, pentrucă lucrurile stau cu totul altfel. Buna mea dispoziție sporește citindu-vă *producțiile* poetice.

In inima ta să nu rămână decât fum
Iar inimile lor să se prefacă în scrum.

Pentru exercițiu vă propun o poezie cu rimele acestea la scrum și fum: album, volum, duium. dum-dum, Bum!

M. T. — Feriți-vă de poezii ocazionale.

Gh. Salbă. — Multe și mari calități. Mai trimiteți. Am reținut cele două sonete.

Ioan Ionescu. — Nu ne putem da seama dintr'o singură poezie, oricum ar fi ea, dacă este cazul să o dăm publicității.

r. st.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T.T. Nr. 44908-938

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Înscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

TELEFON: 3.30.10

ANUL XLVIII • Nr. 11
SAMBATA 18 MARTIE 1939

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNEA" SIBIU

Matei Nicolau

de N. I. HERESCU

Se reîntoarce primăvara și-odată cu sosirea ei se împlinește anul de când, într'o după amiază potolită și tristă, am condus la groapă o firavă formă pământească, aceia pe care o părăsise sufletul prieten al lui Matei Nicolau... Aniversarea unui an dela despărțirea cea fără înapoere, ne poartă mintea, cu melancolie, către gândirea lumii vechi, păstrată în cărțile așa de scumpe, așa de familiare celui care-a plecat. Căci în acele cărți pline de înțelepciunea artichiății — cărora el le-a închinat o viață absurd de scurtă — se găsește omagiul cel mai potrivit cu nobila lui figură de om și de învățat. Iar umbra lui Nicolau va fi poate mulțumită, acolo, în tăcutele grădini ale morților, că nu-l despărțim, în clipa amintirii, de cărțile favorite.

Grecii vechi credeau că sufletul nu duce în trupurile noastre decât o viață străină și trecătoare; că sufletul etern nu este decât prizonierul vremelnicei sale închisori trupești; și că, oricât de strânsă ar fi legătura dintre ele, suflet și trup nu se pot contopi niciodată...

Mai spuneau vechii Greci, prin gura divinului Platon, că oamenii aleși, înțelepții, nu îngădue trupului lor să poruncească nemuritorului oaspe care locuește în el. Om înțelept, în adevăr, merita să fie socotit doar acela în făptura căruia spiritul era stăpân și călăuză. Spiritul, care e rupt din cer, stăpân al sufletului, care e frământat din pământ.

Dacă Platon spunea adevărul, puțini sunt cei care au realizat idealul platonic al înțelepciunii mai bine decât Matei Nicolau. Puține sunt viețile care să fi fost mai deplin închinate spiritului, ca viața acestui tânăr erudit. Dar, vai, neiertătoarele legi ale naturii vor ca spiritul cel mai pur să aibă nevoe, pentru a putea lumina și încălzi, de biata mână de pământ.

Și pământul are asprimile lui... Imi stăruesc în ureche versurile scrise de un alt învățat cu suflet de poet, regretatul Vasile Bogrea, cu puțin înaintea morții sale.

Pământ avar,
E-așa puțin din tine 'n noi
Și-așa curând
Ne ceri puținul înapoi, —
Așa curând,
Pământ avar!

In nici unul dintre noi n'a fost așa puțin pământ ca în Matei Nicolau. Și totuși, cea care pe nimeni nu iartă s'a năpustit așa de curând tocmai asupra celui căruia viața îi dăduse așa de puțin. Moartea s'a grăbit să restitue pământului închisoarea de lut a acestui învățat, geloasă poate de înălțimile spirituale la care el se ridicase, geloasă poate de seninătatea pe care o dă conștiința marilor înălțimi spirituale.

Căci, în scurta lui existență, Matei Nicolau reușise să realizeze prototipul omului de carte. Nimic din ce poate aduce mulțumire sau desfătare în viața obișnuită a muritorilor, nu isbutise să îndepărteze de lucrările sale pe acest împătimit al cărții. Iar în vremea din urmă, o dureroasă infirmitate îl separase și mai deplin de oameni, de toate sgomotele vieții din afară. Din ce în ce mai mult, Nicolau trăia înlăuntrul său și în spirit.

Reputația lui de cărturar nu mai era de făcut. Licențiat în filologia clasică și în drept al Facultăților din București, doctor în drept roman al Facultății de drept din Paris, laureat al Institutului, diplomat al Școalei de Inalte Studii din Paris, unde apoi fusese el însuși invitat — cinste mare pentru un străin — să țină conferințe regulate, lucrările lui erau prețuite în lumea științifică europeană. Deși nu ocupa, în ierarhia noastră universitară, decât modestul loc de asistent, el era destinat să urce toate treptele carierii, în impul cel mai scurt și cu toată strălucirea.

Ci soarta a voit altfel. Ea a frânt în două, în plină desvoltare, la 34 de ani, această viață exemplară. Capul său a căzut pe ultima pagină a ultimei sale lucrări, care era culeasă, corectată, pusă în pagini. Soarta nu i-a prelungit viața nici măcar cu scurtul timp necesar ca să-și vadă tipărită opera de pe urmă...

Pământ avar,
E-așa puțin din tine 'n noi
Și-așa curând
Ne ceri puținul înapoi...

Dar pământul ne-a răpit, din Matei Nicolau, doar ceiace îi aparținuse. Spiritul său rămâne prezent între noi, pentru a servi generațiilor care vin ca model neîntrecut de devotament față de știință.

ELEGIE

In elegii s'au dus lăstunii.
Intr'un poem s'au stins crăițe.
Târziu, sub burnițele lunii,
plâng sfinții vesteji pe troițe.

De-acum zadarnic gemi, vioară,
și plâns pe viața mea resfiri.
De-acum zadarnic, domnișoară,
îmi mai surâzi din amintiri,

Iar tu copil cu ochi de zare
Și haine noi de marinar,
Zadarnic vii ca o mustrare
Din anii mei de nenufar

Azi toamna cu adâncuri oarbe
Mă bea în ape de venin.
Innecul galben lung mă soarbe
Intr'un amar vârtej salin.

Pier cum atolii 'n mări concave,
Ca o galeră mă scufund.
Toamna mareelor bolnave
Mi-aruncă leșul ud pe prund.

Mi-aruncă leșul smuls, în spumă,
Din funduri vinete de vis, —
Și's plin de alge, scoici și humă,
Precum un zeu marin ucis.

RADU GYR

GH. PETRAȘCU
Case din Bretania, aqua-forte

OAMENI ȘI ANIMALE

de NICOLAE ROȘU

Nu ne preocupă prea mult faptul dacă animalele au un suflet și întrucât se deosebește de al nostru. Aceasta ar fi o ipoteză de discutat și nimic altceva. Faptul esențial este că animalele ne sunt de multe ori superioare, prin simțuri sau prin puterea de prevedere, prin facultatea de organizare în societate, și acest fenomen este îndeajuns de cunoscut și de semnificativ. Sunt împrejurări în viața oamenilor în care instinctul se dovedește mai puternic și mai util decât rațiunea, și acest lucru încă ne îndeamnă să credem că între oameni și animale este un raport de planuri biologice, nu o deosebire fundamentală de structură și esențe. Nici o teorie n'ar putea să explice de ce animalele au un simț de orientare în spațiu mult mai desvoltat decât al nostru, că percep variațiile sezoniere și meteorologice cu o promptitudine matematică. Dar nu numai atât. Puterea de concentrare, atenția și memoria animalelor este uneori surprinzătoare. Exemplul cailor savanți dela Ilberfeld, experiențele pedagogice ale lui Hangenbeck din Hamburg, maimuțele doctorului Watson confirmă cu prisosință acest fenomen. De altfel, ipoteza localizărilor cerebrale, și a creerului ca organ central și indispensabil, se află astăzi într'o complectă decadență. Viața este prea misterioasă și fluidă pentru a putea fi încarcerată într'un singur organ, dincolo de care n'ar fi decât puterea vegetativă și obscură a naturii.

Poate că ar fi timpul să se scrie o istorie amănunțită a civilizației calului și a câinelui.

Să se arate cum aceste animale indispensabile, cu un mare simț de adaptare, alături de om au cucerit lumea și pământul. Gengis-Khan nu ar fi cuprins cel mai mare imperiu al lumei fără hergheliile de cai de care se folosea; nici războaele nu s'ar fi putut face fără cai, nici civilizația nu ar fi înaintat fără participarea acestui animal.

Maurice Maeterlinck a scris lucruri surprinzătoare despre viața albinelor și a furnicilor, atât de neașteptate, deși acest subiect a fost tratat de nenumărate ori, încât dacă uiți într'o clipă că te afli în lumea insectelor, crezi că ai pătruns într'o nouă umanitate, închipuită după cele mai perfecte legi de organizare, alcătuită după o concepție arhitectonică, din care nu lipsește nici armonia, nici estetica, nici morala, nici chiar o vădită înțelepciune tehnică, de unde se vede că aceste viețuitoare au o știință foarte perfecționată. Fabre entomologul, cu o răbdare ascetică, a studiat obiceiurile insectelor, povestind întâmplări și fenomene vrednice de fantezia unui mare scriitor. Ceeace credem noi că este „proză științifică", — după clasificarea manualelor didactice, poate fi pe bun temei o minunată literatură în care viața nu este trunchiată, nici alterată în

(Urmare în pag. 7-a)

Frumusețea poporului român văzută de streini

de Prof. ION F. BURICESCU

Consultând un însemnat număr de lucrări publicate de călători streini, spre a vedea dacă există la ei un consens asupra anumitor însușiri ale sufletului poporului românesc, am fost izbit de faptul că o mare parte din ei stărue asupra unei însușiri, care părea că nu are legătură directă cu preocupările mele, anume asupra frumuseței rasei noastre.

Socotesc totuși că nu e lipsită de interes cunoașterea acestor păreri. D. profesor *N. Iorga*, în ale sale patru volume despre *Istoria Românilor prin călători*, pomenește și d-sa ici, colo, de unele constatări de acest fel, pe cari nu le vom pomeni aici.

Vom începe deci cu francezul *Carra*, a cărui biografie e puțin cunoscută, ea neinteresându-ne de altfel decât în partea care privește legăturile ce a avut cu poporul nostru. Rătăcind prin diferite țări în preajma marei revoluții franceze din 1789, el ajunge și în Moldova, unde pentru puțin timp devine secretarul particular al domnitorului Grigore Al. Ghica-Vodă.

Intors mai târziu în Franța moare pe eșafod, după ce publicase în 1777 lucrarea sa intitulată *Histoire de la Moldavie et de la Valachie*.

Se aduc în această lucrare o mulțime de critici — adeseori nedrepte — boierimii și domnitorilor fanarioți; se fac chiar unele descrieri pline de ironie ale obiceiurilor românești, cum este de exemplu descrierea horei — dansul acesta pe care aproape toți călătorii streini l-au admirat; el nu se poate însă împiedica de a strecura unele adevăruri, sau de a face unele aprecieri favorabile nouă. Recunoaște astfel că „moldovencele și muntencele sunt în general destul de frumoase; ele au pielea albă, dar de obiceiu palidă. Se găsesc printre ele foarte puține blonde, dar un mare număr de oacheșe, cu ochii negri și bine tăiați". Iar cu privire la îmbrăcăminte *Carra spune:*

„Imbrăcămintea femeilor este un fel de rochie lungă, fără cute, care li se lipește pe corp și care se prinde cu cârlige sub sâni, așa încât această frumoasă parte a farmecelor lor se înfățișează ochiului curios al privitorului, în toată rotunzimea lor".

Puțin timp după aceea călătorește prin țările românești *Contele francez d'Hauterive*, care vine dela Constantinopol spre a ocupa postul de secretar particular al domnitorului fanariot al Moldovei *Alexandru Mavrocordat* (Firarîul).

In afară de lucrarea sa (rămasă în manuscris până la 1902, când a fost publi-

(Urmare în pag. 2-a)

Casa scriitorilor

de IONEL TEODOREANU

Așa a numit ministrul Muncii, domnul M. Ralea, cu înțeleaptă deliberare și senin discernământ, cea mai neoșă operă legislativă dintre câte cunoaștem. „Casa scriitorilor" e o lege românească nu prin adopțiune și vocabular, ci prin naștere și structură. Afirm că într'o zi nu prea depărtată, și care va fi de sărbătoare în calendarul nostru legislativ, vom avea două mândrii: de-a afla, prin răsunetul european și poate mondial al acestei legi, că străinătatea va recunoaște în România întâia țară unde scriitorii și-au găsit dreptatea colectivă; și de-a vedea, însfârșit, o lege vrednică de a fi exportată tocmai în țările de unde am importat legile tinerii noastre civilizații.

Dar până atunci, e bine să aflăm despre ce este vorba; căci de știut, se știe, dar pripit, superficial și vag.

Mai multe ziare au publicat anchete și articole despre „Casa de pensii a scriitorilor", sau despre „Pensiile scriitorilor".

Cum asta „pensii"? Căci pensia nu-i decât un strict fenomen epilogant al lefii. Și scriitorul, în această calitate, e un liber profesionist, ale cărui venituri n'au nicio contingență cu specificul lefii. Așa dar, în mecanismul legal, scriitorul nu poate fi pensionar, câtă vreme n'a fost salariat.

Dacă nu e pensie, atunci e ajutor de bătrânețe? Nu e nici ajutor de bătrânețe, căci atunci legea care-l institue s'ar fi numit penibil dar exact „Azilul scriitorilor", înmulțindu-le pe-ale celorlalți nevolnici.

Atunci e răsplată? Răsplată sunt premiile acordate meritului individual; un tratament colectiv, omogen, în funcțiune de vârstă și îndeletnicire, nu poate avea acest caracter de consacrare.

Nici pensie, nici ajutor, nici răsplată. E, cum a spus cu lapidaritate și nobleță ministrul Muncii, „Casa Scriitorilor", instituție nouă, care asimilează bătrânețea scriitorului, liber profesionist, cu bătrânețea asigurată a funcționarului, punându-i-o la adăpost, prin servirea lunară a unui venit legiferat; acest „venit" nu derivă numai din capitalizarea unui ban vărsat de scriitor în anii și'n măsura producției literare, ci mai cu seamă din ridicarea operii literare la rangul de bun obștesc, ale cărui binefaceri trebue să se reverse și asupra producătorului, mai ales în anii sleirii creatoare.

Așa dar, pentru întâia oară, o colectivitate organizată nu se mulțumește să ia act decorativ despre existența și utilitatea socială a scriitorului, prin monumente funerare, discursuri, antologii, ediții postume, premii accidentale sau titluri academice — platonice, deși măgulitoare —, ci se hotărăște solemn să-l integreze în rândurile celor pe drept ocrotiți de Stat, dându-i și lui putința să îmbătrânească demn.

Limita de vârstă pentru intrarea în „Casa Scriitorilor" e 55 de ani. Dece? s'ar putea spune, când 55 de ani e apogeul maturității intelectuale, nu sorocul declinului. Uitați-vă prin cimitire la inscripțiile de pe mormintele scriitorilor, uitați-vă prin spitale, uitați-vă prin biografii, uitați-vă prin mahalalele orașelor, — și veți vedea cat e de patetic scurt anotimpul vieții și al rodului lor.

Dar cine e „scriitor" în sensul legii? Oricine scrie? Sau numai cei câțiva hărăziți duratei? Să ne înțelegem răspicat. „Casa Scriitorilor" nu e un „Sanctuar al geniilor", dar nici o „Hală a Măzgălicilor". Legiuitorul definește astfel pe eventualii beneficiari: membrii Societății Scriitorilor români, care au zece ani de activitate continuă. Care e rostul acestei condiții complimentare celei de membru al Societății Scriitorilor? Ea diferențiază circumspect pe diletant de profesionist. Cineva care a scris în tinereță un volumdouă de versuri sau de proză, a putut să ceară și să obție — justificat — titlul de membru al Societății Scriitorilor. Titlu mai mult decorativ decât eficient, căci el nu conferă drepturi, nici nu acordă privilegii. Dar intrarea în Casa scriitorilor e creatoare de drepturi atât pentru beneficiarul direct, cât și pentru familia lui. S'atunci, cu drept cuvânt, legiuitorul a cerut verificarea calității de scriitor — așa cum e conferită de Societatea Scriitorilor — printr'o continuitate minimală a activității specifice.

Zece ani de activitate neîntreruptă, definesc — generic — nu numai o vocațiune fortuită, care poate fi un accident festiv al exuberanții juvenile, dar și o muncă perseverentă, edificatoare pentru efectivitatea și durata acelei vocațiuni.

Sumele lunar plătite beneficiarilor acestei legi vor varia între 8 și 25 de mii lei. După cum se vede, un tratament optim, care acordă scriitorului un rang înalt în ierarhia socială. După ce criteriu însă se va face încadrarea într'una dintre categoriile minimale, maximale sau intermediare?

Și aci, legiuitorul a fost înțelept. Evident, criteriul suprem ar fi geniul. Dar ce e geniul și cine și cum să-l definească? Generalul e general fiindcă are gradele concrete ale supremației ierarhice. Dar unde-s gradele geniului? Blestemul lor e să fie invizibile. Pentru contemporani, Eminescu era subalternul lui Alecsandri. In pictură, supremația lui Luchian e tot o evidență postumă.

Legiuitorul nu numai că nu poate defini geniul, dar nici proeminența calitativă. Incadrarea după acest suprem criteriu e un deziderat legal, a cărui realizare — relativă — va fi condiționată de luciditatea, onestitatea și seriozitatea celor care vor aplica legea.

Dar acest criteriu deziderativ nu e unicul. Legiuitorul a fixat un al doilea, mai concret, acesta, mai lesne de aplicat: importanța veniturilor aduse „Casei Sciitorilor" de opera scriitorului respectiv. Așa dar succesul operii, circulațiunea ei socială, aportul ei contributiv. Evident, nu întotdeauna succesul e un criteriu de valoare. Proza romancierului, de pildă, va avea mai mare tiraj decât versul poetului. Dar venitul adus de opera romancierului hrănește capitalul care asigură și poetului, fără osebire, un tratament omogen. Această realitate contabilă nu putea fi nesocotită; legiuitorul a impus-o ca factor codeterminant alături de celelalte norme.

In sfârșit, al treilea criteriu este natura și gradul sarcinelor familiare ale fiecărui scriitor; altă realitate care nu putea fi nesocotită de o lege socială.

(Urmare în pag. 2-a)

CRONICA LITERARA

de CONSTANTIN FANTANERU

Octavian Goga: Din larg, poeme postume

Fundaţia pentru literatură şi artă „Regele Carol II“

In volumul cu poeme postume *„Din larg“*, s'a publicat manuscrisul lăsat de Octavian Goga, la moartea sa. Titlul cărţii, ordinea bucăţilor şi chiar împărţirea în şase grupe, („Din larg“, „Războiu“, „Noi“, „Astăzi“, „In sat“, „Traduceri“) reprezintă voinţa poetului. Nu ne întâmpină deci o strângere de postume, făcută pios dar întamplător, ci însuşi gândul lui Octavian Goga este în ansamblul armonios al paginilor. Ne trimete de dincolo de moarte o carte, ultima carte, pe al cărui manuscris sunt calde încă urmele degetelor lui pasionate.

„Din larg“ înfăţişează o producţie lirică răspândită îndelung, în timp. Multe poezii poartă date din vremea războiului (1917—1918), altele imediat după Intregire şi altele se apropie de anii noştri. Dar cronologia aceasta corespunde vremii când biografia omului politic începe să fie din ce în ce mai cunoscută public. Octavian Goga a fost un luptător, un pătimaş al ideilor dinamice, cari obârşesc din sufletul colectiv şi-l pun în mişcare. Avea talentul extraordinar de a se exprima în numele unui neam, de a face să răsune în sensibilitatea sa o imensă serie de emotivităţi populare, dintre care cea mai de seamă era aceea a iubirii de pământ naţional şi a purităţii de rasă. Lirismul destinului ţării este însă dificil de realizat. Exprimarea lui se apropie de retorică, împrumută tensiunea ideilor politice şi sociale, şi nu are preciziunea concretă a confesiunilor individuale. Dar el există, după cum există şi istoria nu a faptelor oarbe, ci istoria gândită de conducători, total de dorinţe, de orgolii, de visuri. Şi este un mare noroc când istoria aceasta trăită şi frământată, încape cu largile ei ecouri în spiritul însumator al poetului. Literatura câştigă enorm când un poet de excepţional talent, cuprinde în opera sa istoria vie şi glorioasă a ţării. O astfel de creaţie nu se poate uita. Numele poetului poate căpăta aureolă, peste veacuri.

Octavian Goga este ultimul nostru poet mare, naţional. El vine pe linia lui Coşbuc, cu o strălucire proprie şi ciclul pe care îl încheie s'ar părea că nu mai are întoarcere. Unde se va mai găsi sinceritatea pasională, plămădită în adâncuri ancestrale, a acestor versuri despre pământ şi morţii lui?

O iarbă moale, proaspătă şi grasă,
A îmbrăcat c'un verde de mătasă
Aceste culmi ivite pe câmpie,
Din haina lor râd flori de păpădie,
Dar jos, subt stratul ţarinei mănoase,
Ele închid o vastă 'mpărăţie
De năzuinţi, de carne şi de oase...
Sunt morţii noştri încleştaţi sub glie,
Nenumărate trupuri sdrenţuite
De fier şi plumb, de-a cailor copite,
In furtunoasa luptelor năvală.

Dar poetul nu se opreşte la o simplă descriere, el nu compune un peisagiu pe care să-l umanizeze doar cu sufletele morţilor, ci participând la viaţa prezentă a ţării, leagă cu trecutul istoria de azi:

Străine, tu, culegător de grâne,
Tu ce-mi cutreeri ţara după pâne,
Şi 'n făşurat în nepăsare crudă
Iţi porţi în larg primirea fără milă;
Nu te opri întrebător în cale,
Când treci pe lângă tragica movilă,
Vorbeşte 'ncet să nu mi te-audă,
Nici să priceapă umbletele tale
Ce-ar răscoli în adâncimi vulcanul...
Ia tot belşugul holdelor cu tine,

Octavian Goga

Nici nu gândi că'n stropii ce vei strânge,
In orice bob avem un bob de sânge,
Tu satură-ţi cohortele păgâne,
Dar fugi grăbit în drum printre coline,
Căci n'are iadul draci să-l mai înfrâne
Când s'a pornit de-acolo uraganul.

(*De profundis*, Iaşi, 1918)

Tema astfel cuprinsă şi tratată este clasică la Goga. El o reia sub diferite forme, în versuri sau în poeme întregi, găsind totdeauna, pentru exprimarea ei, cele mai viguroase şi mai clare metafore. Dar nu mereu o înfăţişează aspru, cu ton de revoltă, ca un ţipăt, ca o ameninţare. O învălue uneori într'o cântare mai lină, mai elegiacă:

In ţintirim, în nopţi albastre,
Când stelele pe cer s'aprind,
Răsună plânsetele noastre
Şi zarea 'ntreagă o cuprind.
Infiorată lunca geme,
De bocet jalnic de femei,
Ce spun din gura lor blesteme
Când duc la groapă ghiocei.
In ţintirim mai sunt şi cete
De nesătui boi de pripas,
Cari rumegă pe îndelete
Călcând pe-un mort la orice pas.
Şi 'n vreme ce sfâşiţi de zile
Noi lângă cruci ne tânguim,
Ei pasc la flori depe movile
Ei ni se 'ngraşe 'n ţintirim.

(*In ţintirim*, pag. 103)

Acelaş este şi isvorul poeziei profetice. Octavian Goga n'a versificat numai căderile şi obida, ci a aprins şi torţe de nădejde, pe plaiuri:

Va fi 'ntr'o zi de primăvară,
Cu molcom svon în zări albastre,
Când poate nimeni n'a mai plânge,
Fărâmiţarea ţării noastre.
In negură de ani de zile
Se va fi cufundat calvarul
Şi doar bătrânii de-or mai spune
Pe unde-a fost de mult hotarul.

(Chişinău, 1918)

In partea din volum care se vede uşor a fi un produs mai recent al inspiraţiei, personalitatea poetului desvălue alt aspect. Naţionalistul, profetul, îndrumătorul istoric se ascunde parcă în ceţuri de dispreţ pentru contemporani şi se retrage pe o culme a însingurării unde poezia nu mai este suflet colectiv:

— Neprihănită, mândră poezie,
Lumină albă, pururi adorată,
Ascultă-mă cu ruga mea târzie,
Şi fă pe veci, în minte să-mi tresalte,
Strălucitoare, rece şi curată,
Singurătatea culmilor înalte.

(*Din larg*, pag. 8)

Stăruind în dorinţa de singurătate, cea care aduce odihna creaţiei dincolo de istoric şi social, Goga zugrăveşte tabloul transfigurării sale:

Acolo 'n slavă, binecuvântate,
Ardeau lumini sfinţite din vechime,
Era un templu unde n'a fost nime,
Din lumea asta plină de păcate...
Altar aveam acolo 'n înălţime,
Căci după poarta bolţii înstelate,
Homer mi-a dat a zeilor cetate,
Iisus mi-a dat curata lui Treime...

Vom sfârşi cu o poezie de două strofe, dintre cele mai frumoase ale volumului şi din câte a scris Octavian Goga.

Cărbunii când ţi-or arde 'n vatră,
In seri de ani târzii şi goi,
Tu stând la lespedea de piatră
Să te gândeşti c'am ars şi noi...
Iar când din ochii de jăratic
Vor tresări scântei-scântei
Să ştii că visul meu sălbatic
S'a mai aprins odată 'n ei.

(*Cărbunii*)

Cronica ideilor

Inr'o cronică anterioară am prezentat aci concluziile finale ale lucrării lui **Aldous Huxley: „Ends and means“** [1]). Am semnalat încă de atunci că autorul englez încearcă să rezolve problema binelui şi a răului prin raport la corelaţiunea om-cosmos şi ca atare ajunge să pronunţe că „binele” se realizează în starea de perfectă „unificare” a omului cu sine, acest lucru nedevenind posibil decât separându-ne de circumstanţial.

Desigur că Huxley a exprimat, ca un virtuos diletant, un gând mai vechi, a cărui geneză şi putere de circulaţiune în timp şi spaţiu, probabil le cunoaşte foarte relativ.

Ideia „unificării” omului cu Cosmosul, — indiferent dacă pentru a realiza ceeace Huxley înţelege prin „bine” — ori pentru a desăvârşi însuşi rostul lui suprem: contopirea cu absolutul, merită desigur o altă discuţie, mult mai emerită.

Intâmplător am cetit studiul d-lui **Mircea Eliade—„Cosmical Homology and Yoga”** — publicat în „Jurnalul societăţii indiene de artă orientală” (Iunie-Decembrie 1937). Mircea Eliade s'a impus de multă vreme drept unul dintre cei mai temeinic pregătiţi orientalişti din Europa — deaceea lucrările d-sale de specialitate — dintre cari cetitorii îşi amintesc probabil acea masivă **„Yoga”**, — au avut un meritat ecou în opinia ştiinţifică de pe continent.

Altădată ne vom procura ocazia să scriem despre „Yoga”. Acum să vedem ce este cu „unitatea” de care vorbea Huxley, intuind o problemă pe care nu avea pregătirea necesară să o desvolte.

In studiul sus menţionat, d. Eliade reia tema ce s'ar putea spune că se confundă cu însăşi atitudinea centrală şi caracteristică a misticei indiene.

Că viaţa cotidiană, profană, este **iluzorie**, de acest lucru ne învaţă nu numai filosofia vedică, dar întreaga spiritualitate „revoluţionară” post-vedică şi, în genere, oricare sistem al practicelor simboliste pe care le-a cunoscut istoria religioasă şi metafizică orientală.

In mod cu totul general, mistica indiană afirmă că suferinţa omului provine din faptul că el participă la o viaţă variată, pluriformă, dinamică şi haotică: viaţa profană. De această viaţă trebue să fugim, trebue să căutăm **realul**, nu iluzoriul, efemerul.

Dar ce este acest **real**, în mistica indiană, şi cum se poate înfăţpui practic tendinţa către absoluat, către **real?**

Din moment ce se opune vieţii profane iluzorii — a cărei caracteristică este **varietatea haotică**, „realul” cată să realizeze **unitatea** desăvârşită în spiritul omului.

Cu adevărat real, nu este decât „sacrul”. Tot ceeace există în afară de zona sacră, este „nereal”, adică efemer, neînsemnat, relativ.

Pentru a realiza „realul”, adică „sacrul”, spiritualitatea indiană vedică, recomanda, ,principial, mistica ritualurilor, a jertfelor. O serie de reforme mistice şi de speculaţiuni metafizice au încercat însă să descopere „realul”, (absolutul, ultima realitate), altfel decât prin sacrificiile cunoscute dela adepţii cultului Veda şi cum Brahmanii obicinuiau să îl găsească.

Spiritualitatea **Yoga**, apoi aceia **tantrică**, etc., posterioare vedantismului, se caracterizează prin tendinţa către **concret.** Ei toţi încearcă să identifice sacrul şi deci realul, prin interiorizare, prin introversiune. Universul, pentru un practician al Yogii, nu mai este o aparenţă, ca pentru un vedantist. Izolarea şi purificările lui continue (datorită unor metode dintre care cea mai cunoscută este aceia a stabilirii unui acord perfect între respiraţie şi organism, printr'o ritmică invariabilă) —, toate aceste lungi şi dificile practici mistice, au un singur scop suprem: **a unifica.** Cea mai dificilă **unificare** este aceia a respiraţiei **(pranayama).** In locul respiraţiei obicinuite, neregulate şi variate, ca şi viaţa profană, yoginul încearcă să obţină una ritmică, **uniformă.**

Această stare unificatoare conduce nu numai la o „totală prezenţă” a corpului, dar şi la o concentrare psiho-mentală (unificare) — cunoscută ca atare şi de mistica chineză **taoistă.** „Scopul suprem este de a stabili un mod de circulaţie interioară a principiilor vitale astfel încât individul să poată rămâne într'o izolare perfectă şi de nepătruns („perfectly imperious”) şi să poată menţine cufundarea indiferent la orice nedreptate sau injurie” (op. 192). A face deci, ca organismul omenesc, datorită spiritualităţii yogice — să fie un corp închis, impermeabil, asemenea **Cosmosului,** care, după cum se ştie, a fost conceput de către toate culturile orientale ca o sferă perfect închisă. „Este o întoarcere a omului către centru, sau altfel zis, o restaurare a **centrului** în om”.. (pg. 193).

„Unificarea corpului, a respiraţiei şi a conştiinţei, sunt însă doar primele rezultate ale practicelor **yoga.** Unitatea „reală” a omului se obţine prin „Homologarea” cu Cosmosul. Am văzut că Yoga ajută să ieşim din viaţa profană variată **(haosul)** şi să devenim asemenea **Cosmosului.** „A merge dincolo de iluzie şi suferinţă, a deveni o existenţă **reală,** ieşind din haos şi devenind **cosmos,** nu este numai o magică superstiţie”. (p. 194). **Unificarea şi homologarea** au drept scop de a pune capăt haosului biologic şi mental al omului şi de a transforma Haosul în Cosmos. Opera omului cată a fi o „imago mundi”, omul însuşi încercând să apară ca o „imitatio dei”. Trebu esă adăugăm că deşi practicele preliminare ale **yoginului** tind la totala lui integrare în ritmul cosmic, totuşi scopul final al **yogii** este emanciparea **(moska, mukti),** adică desolidarizarea omului de Cosmos.

Insă numai după o integrare veritabilă în ritmul cosmic, te poţi emancipa, adică transcende **valaţi!**

Transcendenţa indiană, în forma ei perfectă, realizează deci acest paradox: a face ca **a fi** să coincidă cu **a nu fi.** (Cf. Mircea Eliade, „Cosmical Homology and Yoga”, op. cit. op. 202).

MIRCEA MATEESCU

[1]) Trad. în fr. „La fin et les Moyens”, Plon, Paris, 1939.

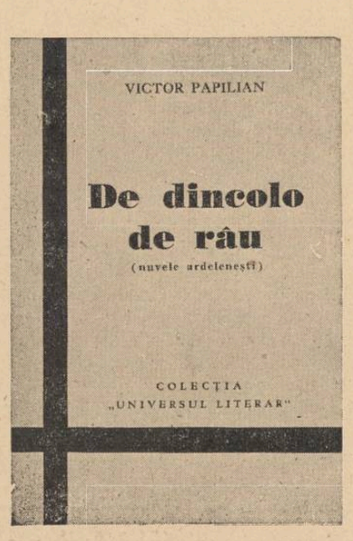

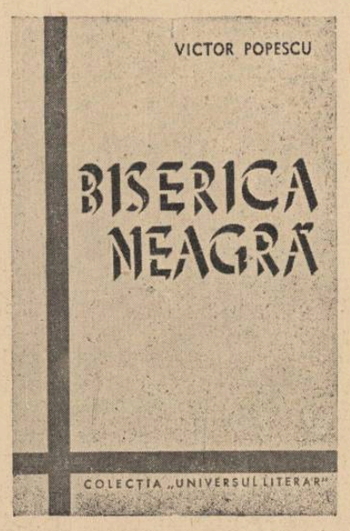

Frumuseţea poporului român văzută de streini

(Urmare din pag. 1-a)

cată de Academia Română) întitulată *Memoriu despre starea Moldovei la 1787,* d'Hauterive a lăsat şi un jurnal al călătoriei sale dela Constantinopole la Iaşi în 1785. Ne interesează în acest jurnal partea privitoare la ceea ce vede în Muntenia şi în Moldova. D'Hauterive arată, între altele, că a luat parte, în comuna Munteneşti din judeţul Râmnic, la o petrecere, după care, spune el „ne rămâne.. o foarte blajină şi foarte frumoasă gazdă, femeia unui ban *Valah,* incapabil de gelozie“. După ce arată apoi că costumul n'are nicio însemnătate, când e vorba să preţuieşti frumuseţea unei femei şi că „femeile erau frumoase sau urate independent de forma vestmintelor lor“, el nu se poate totuşi împiedica să nu atragă atenţia asupra vălului femeilor române. „La Drago-Keni, la Semi-Keni, zice el, acest văl era îngrozitor. Nu ştiu cum, el lua înfăţişarea unei căsci pe chipul femeilor (bulgare desigur) din Alflatar şi le mărea urâţenia groaznică. El are aici (la românce) toate graţiile vălului unei drăguţe benedictine; el strânge fruntea cea mai lipsită de cute şi scoate în evidenţă nişte ochi mari, albaştri, înfrumuseţaţi *(adoucis)* încă şi mai mult de figura cea mai fermecătoare. Un ilic de pânză simplă lasă încă naturii tot meritul unei talii, a cărei mlădiere nimic nu o stânjeneşte şi în loc de fustă, numai o fotă de bumbac, roşu şi alb, strânge (corpul) sus şi jos, tocmai cum strange pânza pe o femeie, care iese din baie. Intr'adevăr ar fi mare păcat ca toate acestea să fie acoperite sub crinolina marilor doamne dela Versailles“.

Când ajunge la Vaslui — care după spusa lui era un simplu sat — d Hauterive este adăpostit în casa unui ţăran, onorurile găzduirii fiind făcute de o fată tânără care-l farmecă pe francez. „Cât de fericit sat e Vasluiul, exclamă el, dacă toate femeile din el seamănă cu această încântătoare fată. Ea are optsprezece ani; talia, ochii, forma figurii şi atitudinea — nu le-am găsit nicăieri mai perfect şi mai fericit asemănătoare cu acelea ale Genovevei lui Baleschow. Ea nu toarce, ci are pe genunchii săi un gherghef şi ducesele noastre nu brodează cu o mână mai drăguţă, cu un braţ mai frumos şi cu o îndemânare mai nobilă“.

După ce descrie locuinţa pe care o găseşte foarte curată, dupăcum simplu şi curat e şi costumul fetei, d'Hauterive îşi exprimă regretul adânc că trebue să plece mai departe.

„Adio fermecătoare cusătoreasă (brodeuse); moldoveanul pe care-l vei ferici, va fi prea fericit, dacă te găseşte tot aşa de frumoasă ca mine.. Ii dau o monedă la plecare; ea o ia, lasă'n jos ochii, îmi sărută mâna; în ce mă priveşte, eu o admir ca pe o madonă de Corregio şi nu pot nimic mai bun să spun spre a mărturisi înţelepciunea ei şi a mea“.

Elveţianul *François Recordon* a fost secretar al domnitorului fanariot I. Caragea In lucrarea sa, *Lettres sur la Valachie,* publicată la Paris în 1821, descriind, între altele, costumul femeilor române, adaogă: „In sfârşit, se poate spune că ţărancele din Muntenia nu sunt lipsite de oarecare eleganţă în găteala lor, mai ales când sunt legate la cap cu o băsmăluţă (petit mouchoir), care scoate foarte bine în lumină graţiile trăsăturilor lor, deşi sunt uneori puţin arse de soare“.

Wilkinson, care a fost consul general al Angliei la Bucureşti, la începutul secolului al 19-lea, a publicat despre ţările române o lucrare, tradusă apoi în franţuzeşte sub titlul: *Tableau historique, géographique et politique de la Moldavie et de la Valachie, 1821.* Acesta este unul din puţinii, cari cunoscând mai deaproape neamul nostru, nu recunosc fără frumuseţea rasei noastre. El zice: „Femeile (e vorba de acelea ale boierilor) se îmbracă cu totul europeneşte; dar ele combină modele cu bogăţia orientală şi cu risipa de podoabe. In general, ele nu sunt prea frumoase; dar această lipsă de frumuseţe este răscumpărată prin multe graţii naturale, printr'o fire veselă şi o talie sveltă remarcabilă“. Când vorbeşte însă despre ţărani, Salaberry mărturiseşte că „cu tot acest fel (rău) de viaţă şi cu toată influenţa presupusă a unei clime puţin favorabile, ţăranii sunt în general o frumoasă rasă de oameni“ deşi face rezerva că trăsăturile fizice sunt foarte amestecate, găsindu-se până şi indivizi, cari au pe acelea ale tipului tătăresc.

Prof. I. F. BURICESCU

Casa scriitorilor

(Urmare din pag. 1-a)

Cooperanţa acestor trei criterii — fiecare dintre ele având un potenţial mai mare sau mai mic faţă de al celorlalte, dela caz la caz, — va determina încadrarea scriitorului într'o anumită categorie retributivă, pe cât posibil corespunzătoare cu realităţile estetice ,contabile şi materiale care-i definesc specificul.

Greaua sarcină de-a aplica această lege fără trecut, revine unei comisiuni în care vor predomina scriitorii maturi ca vârstă — dela 40 de ani în sus — şi veterani ca activitate literară: un minimum de 20 de ani.

E cel mai primejdios examen pe caer-l vor trece reprezentanţii scriitorilor români, faţă de prezent şi viitor.

Vor şti cei care ilustrează talentul să distribue şi dreptatea? Vor putea fi scriitorii, reputaţi pentru subiectivismul lor, judecători imparţiali?

Să sperăm că da.

Şi să dorim ca fiecare scriitor, în clipa solemnă când va deveni judecătorul meritului, muncei şi greutăţilor fratelui lui — mai mic sau mai mare — de merit, muncă şi greutăţi, să-şi uite talentul şi să-şi cunoască datoria.

IONEL TEODOREANU

Calendar vechiu

(Fragment din romanul cu același titlu ce va apare peste câteva zile, la „Cartea Românească"

de ȘTEFANA VELISAR

Subt nucul mare din vie s'a adunat tinerețea pe pleduri, rezemată pe coate, spinări, capete întoarse în tot felul. Vorbele n'au șir, se desprind ușoare, cad legănate pe-o rochie, pe-un umăr, rămân fără răspuns. Râsul deschide și închide aripi mici albe.

Umbra nucului e o insulă cu mozaicuri de aur.

Cine fluieră printre dinți? Cine vrăjește șarpele vieții și al morții?

Ce frumoasă e Linuța — gândește Miki — ce frumoși sunt toți. Pe farfuria asta de umbră, figurile lor pun smalțuri fine de culoare. Au ochi de vară, numai albastru și verde prețios. Albul pielii lor e nuanțat ca al plantelor. Părul cu ape în tonuri de lemn ales, afară de-al gemenilor și Mariei arămiu luminos. Trăsăturile drepte, trupurile înalte, mâinile mari și perfecte sunt croite după tiparele grecești. In nici o casă n'a văzut Miki adunată laolaltă atâta frumusețe. E o binecuvântare în sine acest lucru.

Numai Coca și Miki sunt brune, cu ochi negri. Sunt ca de lut.

Linuța și Miki stau culcate una lângă alta, mai la o margine. Soarele își ține mâinile fierbinți pe capetele lor. Șoptesc între ele, scormonind printre ierburi. Umplu și răstoarnă, neștiutoare. în coji de nucă veche miez din fericirea acelei după-amiezi.

★

— Mergen la tenis? — propune Zizi.

Mișcarea trupurilor scrie cu litere vii un răspuns lung, afirmativ. Alene se depărtează câte doi și trei de nuc. Ducu rămâne pe loc. Când trece Miki, o oprește:

— Un minut, să te întreb ceva. Cu ce te-ai zgâriat așa de tare?

— M'a lovit un pom, când goneam spre casă.

— Ieri dimineața?

— Da.

— Eu sunt de vină. După ce ai plecat tu, mă gândeam: a fost o dimineață bună, aș vrea s'o însemn pe ceva. Se vede că dorința mea a mers din pom în pom și a pus semnul pe tine.

— Poți fi mulțumit, n'are să se șteargă repede, — dădu din cap Miki cu prefăcută politeță. Simțea strânsoarea aței subțiri care-i inseila fruntea și obrazul.

— Unde ai ajuns cu povestea lui Gösta?

— La sfârșit.

— Stai aici lângă mine și spune-mi ce crezi despre Gösta.

Miki se lăsă pe genunchi, se așeză pe călcâe și își căută vorbele prin grădină:

— E foarte greu să judeci. Azi mă doare și capul. Gösta e un om care caută un fel de piatră filosofală în oameni, în femei. Sclipește ca aurul și se întunecă iar. Arde iarba în jurul lui. Dece spui că ești ruda lui săracă?

— Aș vrea să înțelegi puterea lui de viață, de transfigurare, de poesie. Alternanța asta de slăbiciune și eroism. E sfâșietor Gösta, când prea alb, când prea negru. Inoiește clipele. Dă valoare amintirilor.

— Ba, e ca o iarbă otrăvită, dă visuri frumoase și omoară liniștea. Dece zici că ești ruda lui săracă?

— Când simțirea atinge un grad de intensitate neobișnuită, e o bogăție umană. Comparativ ceilalți oameni par mai săraci decât sunt.

— Mi-ar fi plăcut mult cartea, mărturisi Miki, dacă nu m'aș fi gândit mereu, în ce fel sameni tu cu Gösta?

— E un salt prea mare dela Tagore la bietul Gösta, — se încruntă Ducu. Uite, Miki, vezi cercul de soare care mărginește umbra nucului? Aici tu și cu mine suntem în siguranță, într'o lume bună. Dar adevărul e că abea dela linia asta începe lumea. Aici e numai covorul fermecat din poveste. Când era Tagore copil, ca să stea cuminte, i se desena cu creta un cerc în jurul lui, și i se spunea că în afara cercului îl pândesc spiritele rele, și asta îl făcea să stea ceasuri întregi pe locul lui curat și fericit. Stătea așa pe călcâele lui cum stai tu acum, numai că pe tine te-au prins duhurile rele, — glumi Ducu trecând ușor cu degetul pe fruntea zgâriată. — El, acolo a rămas toată viață!

Miki se uita nedumerită la Ducu.

— Îți păstrezi încrederea în mine și dacă îl admir eu pe Gösta? Nu sunt om rău. Nu știi câtă nevoe am de tine. Am să-ți spun odată ceva foarte însemnat pentru mine. E prea devreme acum.

Vroia să-i vorbească despre Coca? Dece se uita la ea ca și cum ar fi trebuit să ghicească ea grijile lui? Îi venea greu să-i spue că nu-l iubește Coca?

Ce glas avea Ducu! Își schimbau vorbele țesutul și înțelesul. Se încărcau cu o putere ca de vânt și arșită, rămâneau în jurul ei ca și cum ar fi vrut s'o îngroape în ele. Se scuturâ de farmecul lor și spuse cu o mândrie copilărească:

— Rabindra Nath Tagore e mai bogat decât crezi, înțelege orice, spune într'unele poeme exact ce crezi tu despre Gösta. Ascultă:

„Dar să știi că singura cunună ce am împletit, este pentru cele multe; pentru cele ce se zăresc numai în clipe, sau locuesc în țări neumblate, sau trăesc în cântecele poeților". Sau într'altul:

„Vânez cerbul cel de aur.

Zâmbiți, amicii mei, iar eu urmăresc o nălucă ce-mi scapă. N'am în inimă nici o grijă. Toată avuția mi-am lăsat-o în urmă. Alerg peste munți și văi; rătăcesc prin ținuturi fără nume; pentrucă vânez cerbul cel de aur".

— Așa e Gösta pentru tine? — întrebă Miki aproape poruncitor.

— Dar pentru tine?

— Pentru mine, nu. Eu sunt ruda cea mai săracă a lui Tagore, — zâmbi Miki.

Se loveau scuturi strălucitoare între ochii lui Miki și ai lui Ducu. Cercul de umbră trecuse pe nesimțite în dosul nucului și îi lăsase fără apărare în bătaia soarelui.

— Nu mergem la tennis? — își aminti Miki.

Ducu o întovărăși până aproape de grupul celorlalți, apoi coborî singur spre casă, încet, ca și cum s'ar fi plimbat pe-o noapte cu lună în grădina pustie.

★

Intre două paravane de viță de vie, jucătorii coborau spre casă, cu rachetele în mână, ca niște muncitori dela câmp.

Linuța și Miki veneau în urmă, târâind picioarele ca în copilărie și legănând plasa cu mingile. De sus, casa părea culcată pe labele ei, învelită cu un țol de lână sură.

Subt boltă foiau slugi și boeri, ca la un sfârșit de târg. Mănătăli grămădite, lădițe cu răsaduri, coșuri cu pomușoară, buchete de flori, sticle, vorbe de bun rămas. Trăsurile n'aveau răbdare la scară. Soarele cu pae lungi de aur trăgea cu mătura pe treptele terasei.

— Coca, Miki, grăbiți-vă, de când vă așteptăm! — făcea semnale cu umbrela, Vara Elencu, țipând ascuțit.

— Le aducem noi pe jos până la Sihla în plimbare, — se rugară Ana și Maria.

— Ian auzi Didie? Fie, — încuviință Vara Elencu. Nu putea rezista Mariei, pentru care avea slăbiciune închipuindu-și că era „portretul ei" la tinerețe (!).

In urma trăsurilor, în miros de colb, se lărgea pământul, se lăsa o liniște, se așterneau acele păluri îmbălsămite ale înseratului. Ca dintr'o amintire, lătrau câni, se clătinau tălăngi, se ridicau fumuri. Mersul încetinea cadențat, ochii căutând depărtări, sufletul dibuind pe-o urmă ștearsă, chemat de ceva vechi religios.

Ca într'o procesiune: Ana, Zizi, Coca, apoi Toto, Maria și Mircea; mai în urmă Lulu cu Vlad și la coadă Linuța, Nicu, Alecu și Miki. Nu duceau nimic, decât propria lor tinerețe către acel sfârșit de zi. Își purtau fără știință fericirea, ca un inel de fum deasupra capului.

La poarta jităriei le tăie Ducu drumul, pretinzând că nu dă voe de trecere decât celor care vor ghici ghicitoarea lui:

„Am un cal cât un mal. Dacă paște se cunoaște. Când sare urmă n'are".

Am un cal cât un mal. Când sare urmă n'are".

Intr'o clipă sprincenile se împerechiară mai strâns, apoi deavalma țâșniră peste poartă răspunsurile pripite: vântul, minciuna, ghionionul, balena, focul, guvernul, stolul de lăcuste, idealul etc.

— Nu, nu, nu...

— Dă-ne drumul.

Zizi și Alecu se lăsară cu putere pe poartă. Ducu rezista. Se amestecară și ceilalți. Poarta se rupse din legături. Ducu fugărește pe rând pe Coca, pe Linuța, pe Ana. Ceilalți se pun în drumul lui. Se încinge luptă. Sunt țipăte și râsete ca într'o curte de școală. Când s'au obosit mai toți, Ducu se întoarce s'o prindă pe Miki. Sare șanțul pe câmp, ocolește, îi lasă loc de scăpare numai către Vlădeni. Miki aleargă ca și cum i-ar fi viața în joc. O prinde, în drum, strâns de încheetura mânii. Simte cum i se bat vinele. Mii de inimi s'au grămădit în trupul mărunțel. Bat clopoțeii vieții subt degetele lui. Ține în mâini cântece, păsări, frunze și caldă țărână. E toată aurită de colbul asfințitului. In ochi s'au oprit două rotițe de foc.

— Nu mai pot, — se lăsă bătută Miki, râzând întretăiat, din ochi și dinți și toată tăptura ei jucăușe.

— Iar eu, vânez cerbul cel de aur, — șopti Ducu, și fără să-i lase timp de gândit: Știi ghicitoarea mea? E nourul. Hai să-i ajungem pe ceilalți, că te mănâncă de vie cerberii dela Sihla.

Merg mână în mână acum, în tăcerea și împăcarea serii.

INTÂLNIRE IN IANUARIE

de MIRCEA ELIADE

Au fost ani, în adolescența mea, când aș fi dorit ca mama să fie italiancă iar tata englez. Dar asta e cu totul altă poveste... Voiam să spun un lucru mai simplu, care mi se întâmplă încă și astăzi, deși din ce în ce mai rar, dar care mi-a turburat toată adolescența și prima tinerețe Mă aflam uneori alături de un bărbat într'un tramvaiu, pe bancă — și mi-l închipuiam tatăl meu. Nu era întocmai așa cum îl voiseм eu, cum îl visam de atâția ani; cel puțin, nu era întotdeauna așa. Dar era totuși un *altul* decât tatăl meu; și aș fi putut *fi* într'adevăr copilul lui, aș fi avut altă mamă, aș fi avut poate alte surori și frați, aș fi trăit în altă casă, în alt oraș. Totul ar fi putut fi altfel. Gândul ăsta m'a obsedat întotdeauna: că toate ar fi putut fi altfel, sau s'ar fi putut să nu fie deloc; că toate sunt întâmplătoare pe lumea asta, fără nicio necesitate, fără nicio noimă... Când trec pe vreo stradă veche, de mahala, și văd unele case bătrânești, cu uluci, cu grădina năpădită de nalbă și zorele — mă închipui născut aici, și mă văd ducându-mă, cu alți copii desculți, la o școală primară de mahala, mă văd citind la o lampă de gaz într'o cameră vopsită în roz... Sau, în vreun oraș de provincie, într'una din acele case boerești, cu grilaj de fier învechit, cu pitici colorați și basin de ciment în grădină... Mă întorceam acasă, aproape întotdeauna, neliniștit, întristat, după o asemenea rătăcire pe străzi necunoscute de mahala...

Evident, toate acestea nu prea au dealface cu cele ce vreau să spun, continuă Mavrodin. Dar nu mă grăbesc. Și-apoi, mi se pare că am să găsesc, unde printre amintirile acestea, deslegarea întâmplărilor care au urmat. Poate mi s'a făcut cândva vreun semn, poate că mi s'a indicat ceva... Ar fi înspăimântător să crezi că din tot acest Cosmos atât de armonios, desăvârșit și egal cu sine, numai viața omului se petrece la întâmplare, numai destinul lui n'are niciun sens... Mă întreb, bunăoară, dacă nu cumva în ziua când am început să iubesc nu s'a întâmplat *ceva* lângă mine, ceva pe care eu nu l-am văzut sau pe care nu l-am înțeles, și prin ignorarea căruia m'am abandonat, fără luciditate, cu totul irresponsabil, întâmplărilor Te trezești că ai *devenit* ceva, aproape fără să-ți mai amintești începuturile acestei transformări. Când cel dintâi prieten al meu s'a însurat, am rămas o noapte întreagă de vorbă cu el, încercând să aflu ce s'a întâmplat, cum a ajuns aici, ce norme sau ce pasiuni l-au hotărît la acest pas. N'am înțeles aproape nimic, îți mărturisesc..."

— Asta nu o înțelege nimeni, îl întrerupse Hasnaș.

Avea un glas schimbat, neașteptat de sobru, aproape solemn. In întunerec, ochii îi străluceau umezi, depărtați.

— Nimeni, repetă el, mai încet. Se întâmplă așa, fără să știi, fără să-ți dai seama Tot ce ni se spune: dragoste, bani, interese — sunt prostii. Niciun bărbat nu s'ar fi sacrifica pentru un amor, sau pentru avere. Orice s'ar spune despre bărbați, oricât de proști ar fi ei în majoritate, lucrurile nu pot fi explicate atât de simplu. E aici un fel de vrajă, și asta nu vine din dragoste, din pasiune, ci dintr'o nebunie nesimțită, care cu orice chip încearcă să te umilească...

Se opri deodată, tot atât de brusc precum începuse. Parcă s'ar fi trudit să-și amintească un amănunt prețios, să găsească un cuvânt potrivit. Mavrodin îl așteptă câteva clipe, apoi continuă.

— Judeci lucrurile acestea cam în același fel cu mine; firește, cu altă, mai bogată, experiență...

—Toți suntem aici de acord, scumpul meu prieten, vorbi Hasnaș rar. Ne necăjesc uneori pe noi femeile invinuindu-ne de solidaritate cu orice preț, dar adevărul este că, *aici*, simțim cu toții la fel. Chiar acei care nu se pot exprima decât bolovănește...

— E un destin, se'nțelege, continuă Mavrodin nerăbdător, ca și cum s'ar fi temut să nu-și piardă firul povestirii. Este și acesta un destin, căci sunt și altele, nenumărate... De foarte multe ori încerc să-mi dau seama de ele, mai ales de acele destine obscure, lipsite de glorie, care decid, fără știrea și în absența noastră, pentru o viață întreagă. Când o iubeam, mă întrebam uneori dacă înainte de a o întâlni nu visasem ceva dramatic, sau dacă, la întâlnirea noastră, nu m'a frapat, cum se spune, vreun amănunt extraordinar... De pildă, îmi aduc bine aminte un lucru: când s'a îmbrăcat să plece avea o voaletă largă, neagră, picantă — și blana îi era foarte discret parfumată cu *Ambre antique*. Dar asta se întâmpla cu câteva ceasuri după ce, fără știrea mea, mă îndrăgostisem. Am întâlnit-o la unul din prietenii mei, arhitect bogat și amator de petreceri. Intr'o după amiază, într'o zi cenușie de iarnă, când aș fi putut face orice altceva, la un ceas în care, de obicelu, stăteam la mine acasă... 8 Ianuarie; îmi amintesc perfect data. Eram foarte plictisit, aproape întristat de sărbătorile care trecuseră anevoie; obosit, fără chef, exasperat numai la gândul că trebue să mă duc la prietenul meu. Făgăduisem. Mi-ar fi fost greu să refuz. Imi propuneam să nu rămân mai mult de un ceas...

In primăvara aceea, când o iubeam și eram la doi pași de moarte din pricina ei, m'am trudit adesea să-mi amintesc, ceas cu ceas, ziua de 8 Ianuarie. Aș fi vrut să știu cu ce haine mă îmbrăcasem de dimineață, ce carte luasem din raft, dacă citisem sau nu vreun ziar, dacă am primit vreun alt telefon în afară de al lui Alexandru, care-mi amintea de făgăduință. Imi spun, că dacă mi-aș fi aruncat altfel ochii pe ziar, aș fi zărit poate reclama vreunui film mult lăudat, și m'aș fi dus să-l văd înainte de a-mi ține cuvântul față de Alexandru. Ileana n'ar fi rămas până seara târziu, acolo, dacă n'aș fi venit eu. Poate ar fi plecat, înainte de venirea mea, și n'aș mai fi întâlnit-o sau, dacă întâmplător aș fi întâlnit-o altă dată, n'ar fi fost vraja serei aceleia din 8 Ianuarie; poate nici ea n'ar mai fi fost liberă, poate nici eu... S'ar fi putut întâmpla atâtea... Uneori, mai ales în tren, privesc cu atenție chipul vecinei mele de compartiment, și îmi spun: dacă m'aș fi aflat într'o anumită zi, într'un anumit loc, într'un anumit oraș — femeia aceasta ar fi fost soția mea, sau poate ar fi fost, cum se spune, dragostea mea cea mare.

O privesc atunci cu spaimă; cum ar fi fost viața noastră? Nu mă gândesc deloc la trupul ei; e destul de ușor să cunoști și să uiți un trup. Dar mă gândesc mai ales la prezența ei, la magia ei ascunsă. O zi, o sută de zile, zece ani cu ființa aceasta frumoasă sau mai puțin frumoasă, blondă, înaltă, cum o fi, sub același acoperământ, alături de tine, zi după zi, zi și noapte! Cum ar fi lucrat magia ei asupră-mi? Cum m'ar fi turmentat prezența ei?... Orice femeie pe care o iubesc mă apasă, mă sugrumă, și fără voia ei mă destramă și mă topește, până la descompunerea finală. De sfârșitul acesta nu scapă nici un bărbat... Mă roade însă altă întrebare: Cum mi-ar fi fost suferința aceasta dulce, fecundă? In ce chip aș fi murit lumii acesteia? De-a-dreptul în turpitude, printr'o lentă sinucidere, sau într'o jertfire mare?..."

Mavrodin se opri, respirând repede. Își aprinse o țigare și privi câteva clipe cum arde chibritul până aproape de unghie, Il zvârli apoi, distrat, ca și cum nu l-ar fi băgat în seamă. Ii alergau gândurile.

— ...De ziua aceea nu-mi amintesc nimic precis. Doar că m'a întâmpinat soția lui Alexandru măsurându-mă că vin atât de târziu. Când mi-au auzit numele în salon, câteva capete s'au întors spre ușă. Publicasem, cu puține săptămâni înainte de Crăciun, una din cărțile mele cele mai cetite: *Tinerețea Magdalenei*. Mănturisesc că nu sunt orgolios, nu-mi place să mi se vorbească prea insistent despre literatura mea. Sunt încă un bărbat tânăr, și am altfel de orgolii decât acela al artistului. Cu atât mai puțin îmi place să fiu, cum se spune, admirat. Recunosc, sentimentul acesta e un sentiment real și onest; și eu admir o seamă de oameni, mai ales câțiva artiști, câțiva scriitori. Dar aș prefera să nu știu, să nu simt asta...

Am intrat în salon, foarte puțin dispus. Se va vorbi, probabil, de cartea mea. Gazda se va simți datoare să schimbe conversația, aducând-o de-a-dreptul în literatură, vorbind despre noutățile librăriei, și apoi despre cartea mea. Primisem mereu scrisori, mi se telefona și din atâtea conversații înțelegeam că Magdalena este eroina la modă. Lucrul acesta îmi făcea, firește, plăcere — dar de departe. In mijlocul cititorilor, și mai ales al cititoarelor, mă simțeam stânjenit. Oamenii aceștia cred că, acum, pentrucă mi-au citit cartea, știu anumite lucruri despre mine; oamenii aceștia sunt siguri că anumite lucruri scrise de mine s'au întâmplat aievea — și așteaptă, întâlnindu-mă, să-și verifice impresiile, să mă cântărească, să mă judece...

Intram cu sentimentul acesta în salon, și mă pregăteam să scot tabacherea, ca să pot face ceva precis, să-mi coordonez gesturile în jurul unui amănunt concret... Era o odaie lungă, nu prea înaltă, cu un pian mare, negru, descoperit, spre fereastră. Era aproape seară dar — dintr'o cuviozitate a gazdei — nu ardea decât o veilleuză într'un colț. In fund, se mai păstrase pomul de Crăciun, cu lumânările aprinse. Imagina aceasta o păstrez foarte precisă, clară. Și din toate aceste fragmente, profiluri, lumini, gesturi, fețe, glasuri — am văzut deodată desprinzându-se mâna Ileanei, palidă, cu degetele foarte lungi, aproape transparente. Am zărit mâna aceasta înainte chiar de a-i vedea bine fața și ochii. Brațul întreg, probabil, se odihnise până atunci pe pian, și la întrarea mea îl ridicase, leneș. Degetele mi s'au părut neobișnuit de însuflețite, parcă ar fi fost singurul lucru viu printre toate acele fragmente de viață imbulzite în salon. Și mai era ceva, un amănunt care m'a obsedat apoi multă vreme: mâna întreagă părea goală, degetele acelea palide și nervoase erau parcă făcute anume ca să poarte un inel — și inelul acesta le lipsea Era o mână pură, nelogodită, monahală...

N'am privit-o imediat. Erau câteva domnișoare care țineau cu tot dinadinsul să mă întrebe nu știu ce lucru. In clipa următoare, uitasem aproape mâna aceea vie care alunecase moale deasupra pianului. Când i-am fost prezentat, nu m'a lovit nimic, n'am avut nicio tresărire. Nu mi s'a părut prea frumoasă; poate, pentrucă nu era aproape deloc fardată, iar în odaie era o lumină murdară, mohorită, de lumânări. Imi aduc aminte — și i-am spus-o de multe ori, în urmă — că m'a impresionat o foarte ușoară oboseală în privire. Nu era oboseala zilei, nici strivirea pe care ți-o lasă o boală lungă, sau o serie de excese — ci oboseala aceea aproape ironică pe care o imprimă cu timpul inteligența femeninâ. Nu mi s'a părut prea frumoasă, dar înaintând foarte puțin spre stânga ei, să mă închin în fața unei doamne în vârstă, mi-am dat deodată seama că n'am văzut-o bine, că n'am privit-o cu atenție, și de abia m'am putut stăpâni să nu mă întorc chiar atunci din nou spre ea, ca s'o cercetez încruntat, cu luare aminte. Am făcut asta, însă, câteva minute în urmă, și am putut-o face fără să fiu observat. Vorbea cu o prietenă, și privea în jos. Am văzut că are fruntea lungă și tâmplele ușor arcuite, iar coloarea părului, castanie, stinsă, o făcea să pară mai severă. Apoi am înțeles de ce mă întorsesem: ochii aceia foarte mari și nelămuriți, gura ei vastă, strivitoare. Parcă obrazul întreg îi era brăzdat de izvorul privirilor și de carminul gurii.

Am auzit-o chemată de o prietenă: Ileana. Numele nu i-l reținusem. O chema Ileana — și se îmbrăca, totuși, pentru un alt nume: pentru o Maria sau o Lucia. O bluză în alb și negru, cu un guleraș alb și mâneca strânsă. I-am întâlnit iarăși mâna. De sigur că nu iubește și nu e iubită, mi-am spus. Peste putință să nu vadă, oricine ar fi fost bărbatul acela, că asemenea degete trebuiesc desăvârșite printr'un singur inel... Nici mână n'avea pentru o femeie pe care o chiamă Ileana. Și cu toate acestea, auzisem bine; acesta era numele ei. O văzui ridicându-se și trecând în odaia alăturată. Nu prea înaltă, foarte subțire, având coapsele netede, piciorul lung, nervos. N'am urmărit-o cu ochiul ca s'o măsor; nu privesc niciodată în felul ăsta o femeie. O privesc însă întotdeauna cu foarte multă bunăvoință, și aștept să văd ce vrea sau are ea să-mi arate. Nu suntem noi de vină dacă cele mai multe dintre femei ne arată, cu insistență, ceea ce e obscen, sau inert sau caduc în corpurile lor. Pe o femeie care-și subliniază contururile obscene, nu o poți privi altfel decât obscen. Obiectul ne indică, de cele mai multe ori, cum trebue

(Urmare în pag. 5-a)

CRONICA plastică

de PAUL MIRACOVICI

E un lung drum acel parcurs de d. Mützner dela expoziţia d-sale de la căminul „Regina Maria", de acum 15 ani şi până la aceea de azi dela Ateneu. Pe acea vreme, d-sa era un convins impresionist şi, cu o tehnică ce ţinea mijlocia între Monet şi Henri Martin, pictase un impresionant număr de tablouri — toate din Japonia, unde acest neobosit călător poposise câţiva ani. Deşi expoziţia aceasta a fost unul din succesele importante ale carierei sale, d. Mützner, încet, încet. a abandonat o concepţie care trecuse de faza experimentală şi care se îngrădea în marginile tehnicei fără să mai îngădue întrebări. Ultimele sale expoziţii, la Dalles şi aceea de acum de la Ateneu, vădesc un mare interes pentru volum şi pentru formă. Peisagele sunt sobre ca ton, ceea ce le dă nobleţe şi gravitate. D-sa a rezolvat apoi probleme de contre-jour din cele mai grele, în naturile-moarte, îndrăsneţ şi original compuse. Balcicul i-a inspirat cele mai multe din tablourile expuse, un Balcic transpus, înnobilat de simţirea unuia dintre cei mai aleşi artişti din câţi avem.

Evoluţia d-lui Bacalu e de asemeni interesantă. O vreme, căutările sale cromatice se înrudeau cu acele ale d-lui Tonitză, păstrând totuşi o gravitate conţinută în elanurile sale. Mai târziu, drumurile s'au despărţit, aceastâ gravitate a căpătat un accent care

C. BACALU: Biserica Zawka-Suceava

a ajutat şi mai mult la elaborarea originalităţii sale, devenind interpretul cel mai emotiv al mahalalelor şi melancoliei provinciale. Aciditatea unor tonuri dragi artistului, lumina care nu ştii de unde vine şi care pare să isvorască din lucruri chiar, dau tablourilor d-lui Bacalu un farmec cu totul nou.

Despre d. Manea am scris recent cu prilejul expoziţiei d-sale de la „Universul".

De data aceasta, la Ateneu, revedem aceleaşi peisage de pe Valea Rinului, din Grecia şi Balcic, pe cari d-sa le evocă atât de clar ca şi nudurile şi interioarele despre care am spus tot binele în cronicile trecute.

La Dalles expune d-na Miliţa Pătraşcu. E pentru prima dată când văd un atât de mare număr de lucrări ale d-sale la un loc. Şi trebue să spun că nu mi-am putut învinge o oarecare deziluzie. Spun deziluzie pentru că am văzut lucrări — cu alte prilejuri — cari justificau cele mai pretenţioase aşteptări. In cele mai multe dintre portrete se resimte facilitatea, iar titlurile lor „Nuni", „Mimi", „Mioara", „Figi" nu fac decât să accentueze această impresie. Apoi, nu putem înţelege coloana din care apar busturile M. Sale Regelui şi al Marelui Voevod Mihai. Intenţia artistei nu e destul de clară. Dimpotrivă, portretul Reginei Maria e admirabil studiat şi forma urmărită cu emoţie şi înţelegere. De asemenea acel al d-lui arhitect Cantacuzino e fericit stilizat, iar lucrurile mici, reliefurile sau figurinele sgâriate, sunt — toate — mărturii ale unui gust ales.

Cartea străină

Charles Péguy: „Un nouveau théologien"
Jacques Chardonne: „L'amour c'est beaucoup plus que l'amour"

„Un nouveau théologien" e o scriere postumă apărută prin îngrijirea soţiei scriitorului catolic Charles Péguy, ucis la începutul războiului mondial, pe frontul Marnei. E o carte de polemică a unui maestru temut al polemicei şi un biciuitor răspuns la obiecţiile pe care un alt scriitor catolic, Fernand Laudet le adusese, într'un articol de revistă, celebrului poem teologic „Le Mystère de la Charité de Jeanne d'Arc" — elocventă meditaţie în formă dialogată asupra Misterelor creştine, şi în care marele talent al lui Charles Péguy se ridică adeseori pe culmile sublimei poezii.

Cât de mult preţuia autorul ei această operă, apărută întâia oară, începând din 1910, în faimoasele „Cahiers de la quinzaine", reiese din aprecierea pe care o făcea scriitorul, vorbind despre el însuşi ca de un al treilea, în termenii următori :

„Va fi spre cinstea lui Péguy, că niciodată nu se va putea întreprinde ruinarea „Misterului" său, fără a se condamna prin aceasta chiar, la întreprinderea de a ruina, în opera lui, însăşi temeliile credinţei noastre".

E cu atât mai explicabilă înverşunarea şi verva pasionată a dialecticei lui, din această operă postumă, cu cât obiecţiile şi rezervele veneau din partea unui catolic fervent, care-i găsise cusurul de-a fi dat precădere „legendei", renunţând la atitudinea critică a istoricului imparţial şi refuzând mărturia documentelor spre a evoca o Ioană d'Arc supranaturală a vremurilor copilăriei, acea sfântă Ioană din istoria populară a Franţei.

Dacă Péguy îngăduia unui scriitor „ateu şi adânc necreştin" ca Anatole France, să scrie despre Ioana d'Arc o carte din care aceasta apărea „asemenea cu tot ce se va vrea, afară doar de o sfântă şi o martiră", el nu putea totuşi admite ca „sfinţenia" Fecioarei din Orléans să fie pusă la îndoială de un scriitor catolic, în numele criticismului atitudinei imparţiale a omului de ştiinţă.

„Pentru noi, creştinii — scria Péguy — să o spunem fără înconjur, supranaturalul şi sfinţenia, acestea sunt istoria, singura istorie, poate, care ne interesează, singura istorie profundă şi profund reală, şi mai degrabă vom încuviinţa că tot ce rămâne ar fi legendă".

Ceea ce numeşte Péguy „modernismul inimei", e mult mai dăunător credinţei decât modernismul intelectual al oamenilor de ştiinţă, iar dacă scepticismul a pus stăpânire pe atâtea suflete, faptul se datoreşte lipsei de înţelegere a Bisericii despre însemnătatea covârşitoare a misiunii ei sociale, şi în această privinţă scriitorul francez se arată tot atât de intransigent ca şi în ce priveşte stricta menţinere a integrităţii dogmelor catolicismului.

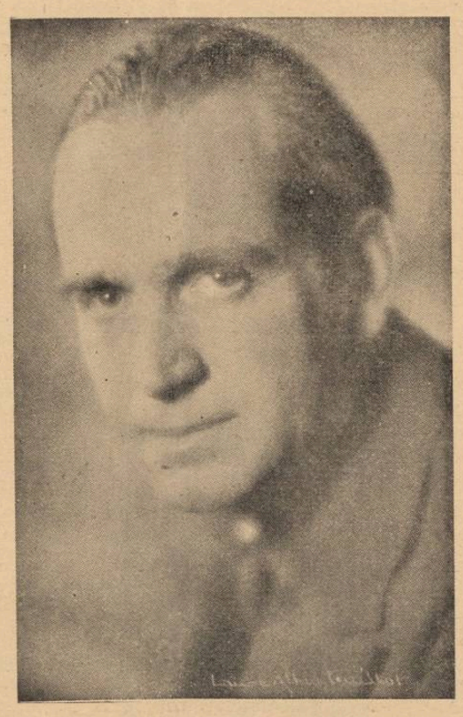

Jacques Chardonne

Cât despre stilul cărţii „Un nouveau théologien", el e de calitatea aceluia care i-a adus lui Péguy reputaţia de rară originalitate şi admiraţie unanimă a cetitorilor : stufos şi spontan, de o putere expresivă uimitoare, de o libertate şi siguranţă a sintaxei care leagă, peste aluviunile parantezelor revărsate pe pagini întregi, şirul neîntrerupt al ideilor, printr'o necontenită revenire asupra lor.

★

Plăcerea pe care o poate da lectura cărţii *„L'amour c'est beaucoup plus que l'amour"* a d-lui Jacques Chardonne, este aceea a unei regăsiri : propoziţiuni sau chiar pagini întregi, dintre acelea, cari, la lectură, se înseamnă pe margine cu creionul spre a fi mai uşor regăsite, cu prilejuri pe care le bănuim apropiate şi urgente, sunt aci grupate la olaltă.

Cititorul familiarizat cu literatura scriitorului francez va recunoaşte, în această antologie sentimentală textele noui, de acelea întâlnite odinioară în *„L'Epithalame"* sau mai de curând, în *„Romanesques"*. Autorul nu se sfieşte să recunoască — ceea ce, de altfel, i-ar fi fost greu să conteste — că în toate cele vreo zece romane publicate până azi, acelaş subiect : dragostea conjugală, din prima lui carte „L'Epithalame" era reluat, cu acea stăruinţă pasionată a preocupării exclusive care nu reţine, din bogăţia stufoasă şi din varietatea înfăţişerilor vieţii, decât răsfrângerile gândului unic urmărit în desfăşurarea lui lineară. Acestei împrejurări se datoreşte puternica unitate de atmosferă a romanelor chardonniene dar şi monotonia unui aer de familie lesne de recunoscut, căruia nici o adiere străină nu vine să-i turbure ostenitoarea puritate.

Nu este de mirare că statornicia în preocupări a romancierului francez i-a creiat faima de specialist al amorului conjugal, şi asupra acestui aspect al iubirii, atât de puţin cercetat, din pricina banalităţii lui aparente, subtilitatea şi fineţea artei d-lui Chardonne au deslusit revelaţii încântătoare.

Ca orice scriitor de talent real, autorul „Epithalamului" nu a plecat dela o preconcepţie în ce priveşte superioritatea amorului conjugal, ci dela intuiţia artistică a acestui adevăr, la a cărui limpede înţelegere a ajuns, aşa cum singur mărturiseşte, numai după ce a scris seria romanescă a cărţilor care i-au adus notorietatea.

Forma artistică lapidară şi luciditatea reflexiunilor romancierului asupra subiectului său predilect se înfăţişează astfel ca rezultatul firesc al unei maturizări armonioase, pe îndelete pregătită.

MIHAI NICULESCU

Nocturnă de nord

lui Mircea Streinul

Ceas târziu a sunat în turnul rezimat de ceaţă,
şi noaptea a închis porţile oraşului înalt şi rece
cu mâini înfiorate de-altă viaţă,
trezind singurătăţi închise 'n somn lunatec
s'asculte cum coboară 'n vie — şi trece
în rame de poem al negurii descântec.

Din nemişcarea clipelor de umbră risipite
stafiile tăcerii adună timpul mort
în orologii vechi şi obosite,
şi-l împletesc în zodii cu razele chemării
luceferilor altui orizont
nebănuit în zarea depărtării.

Cine-a stins toate felinarele de pe străzi?
Să nu priveşti nici pe fereastra gândului...
Afară-au coborît din stelele verzi
zeiţele înălţimilor negurate,
ş'adune sufletele rătăcite în apele întunerecului,
în aşteptarea altor zori îndepărtate.

GEORGE IONAŞCU

Filă de album

E ziua ta. Grădinile-s pustii
Şi palma frunzei galbenă, bolnavă, –
Iar toamna strânge 'n poala ei jilavă,
De-a-valma : flori plăpânde, bălării...

Prin cărări de marmură roşcată
Aleargă dorul meu — vultan rănit —
Şi pentru-o floare de rubin topit
Se ia de piept cu toamna goliată.

Se prăvălea — lepede pe raclă —
Tăcerea peste gândul încolţit
Şi înserarea - aprinde 'n sfinţit
La căpătâiul lui sărac, o faclă...

E ziua ta. Cărările-s pustii
Şi palma mea e veştedă, bolnavă, —
Iar toamna strânge 'n poala ei jilavă,
De-a valma: gânduri noui, doruri târzii.

MIHAIL ZAPOROJEŢ

S. MUTZNER: Natură moartă

S. MÜTZNER: Florăreasă

MANEA: Nud

CRONICA muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

WILHELM KEMPFF LA „FILARMONICA"

Revenirile lui Wilhelm Kempf la „Filarmonica" au făcut întotdeauna vâlvă. Faptul nu conţine de altfel nici un motiv de surprindere, Wilhelm Kempff fiind unul din puţinii pianişti dotaţi cu facultatea de a crea interpretări vii, spontane, atractive şi esenţialmente nerutiniere şi neconvenţionale.

Tehnica lui Kempff reprezintă, într'un chip, un adevărat laborator de experienţe sonore. Dela măsură la măsură, dela sunet la sunet, compoziţia plastică a rostirei muzicale se renovează. Accentuarea, coloritul, conţinutul expresiv, se transformă, se reîmprospătează, prind vlagă nouă şi găsesc neaşteptate aspecte şi sensuri care conlucrează uimitor să expună un text în multe ale sale nebănuite ascunzişuri şi întorsături.

Wilhelm Kempff nu rămâne astfel laborantul anonim, executor al unor combinări de toţi cunoscute, dar inovatorul capabil să provoace reacţia dictată de sine, ori unde intervine.

Rezultatele extraordinar de variate în descriptivitate muzicală ale aplicării acestor rare condiţiuni de exteriorizare sporesc prin acea că repercutează întotdeauna şi concentrarea gândului, urmărirea pas cu pas a unei strânse argumentări pianistice, dedicarea întregei forţe şi intuiţii de redare muzicală, fiecărui moment din discursul sonor, oricât ar putea părea de neînsemnat.

Concertul în si bemol major de Mozart, mulţumită sieşi, a fost urmărit cu firească încântare dar, în acelaş timp înmânat fiind lui Wilhelm Kemff, şi cu încordată participare la elocinţa de transmitere, atât de cercetătoare, atât de stârnitoare de muzică, atât de original şi de înaintat evoluată, în a cărei posesie pianistul îşi are un rar privilegiu.

Seara simfonică, intensificată viguros în aportul ei, prin prezenţa lui Wilhelm Kempff, a fost şi seara de întoarcere la pupitrul „Filarmonicei", după vii succese dirijorale în străinătate, a domnului George Georgescu. D. Georgescu are darul să păstreze, chiar să accentueze dinamismul lucrărilor simfonice de mari proporţii, fără a le face să apară greoaie, masive.

Interpretarea, energic şi cald comunicată orchestrei, de d. George Georgescu, obţinută în simfonia III-a de Brahms, a indicat încă odată configuraţia generoasă a talentului de conducere de care d-sa se bucură.

CONCERTUL PIANISTEI MARCELLA BARZETTI

Tânăra pianistă italiană Marcella Barzetti şi-a asigurat, în vădit de mare măsură, simpatiile auditorilor care au înţesat sala „Dalles" la concertul dat acolo de d-sa, pentru prima oară în ţara noastră. Explicarea acestui câştig de cauză artistică, nu prezintă, în tot cazul, nici o greutate.

D-ra Barzetti are, în ajutorul d-sale, calităţi de preţ. Dintre acestea, să facem loc, la început, unei sinceităţi artistice remarcabile, unui temperament impetuos, unui mecanism oţelit şi timpuriu acomodat cu greutăţile multiple ale literaturei concertante a pianului.

Primele execuţiuni ale d-rei Barzetti au putut produce impresia unei oarecari bruscheţe de atac, acidităţi sonore, asprimi, în nuanţele intensităţii.

Sonata op. 53, în do major, de Beethoven s'a resimţit în special de aceste incoveniente de execuţie, pe care ar trebui să le numim accidente, căci accidente au fost, întreg programul următor fiind cu totul altfel interpretat.

Incepând cu capriciosul, exigentul şi minunat evocatorul „Carnaval" de Schumann, în care pianista a dat curs unor resurse de libertate şi fantasie în interpretare, de mlădiere şi fineţe în joc şi de simţ muzical interesant, slujite cu mijloace tehnice de real brio concertant.

„Barlumi", de compozitorul contimporan Malipiero, acel straniu şi tulburător Ravel al Italiei, a primit de la concertistă delicată atmosferă sonoră şi învăluitoare expresivitate.

„Toccata" de George Enescu, pagină nobilă şi majestuoasă, sugestivele şi ingenioasele 11 piese pentru copii, de Casella, pe care artista le-a interpretat cu vervă inteligentă şi gust muzical foarte sigur şi bisuri finale, au subliniat succesul d-rei Barzetti, o nimerită purtătoare a soliei artistice ce i s'a încredinţat, spre întărirea legăturilor culturale dintre două ţări.

FATA MORGANA

de DAN PETRAȘINCU

Trecuse mai mult de un sfert de oră peste șapte și se ridică agitat. Vasăzică, nu se înșelase — nu vine! Totul a fost o scurtă părere... asta făcea parte din... zăpăceala lui din ultimul timp... — Ciudată cunoștință am făcut de eri până azi, reflectă uimitor de resemnat, dintr'odată renunțând la totul — și cu un fel de grabă, gândind ca asupra unui lucru trăit și clasat.

Deodată o simți lângă el, venind din spate. Se întoarse, crispat, înfuriat: — „Duduia recurge la metode.. clasice?“ — „Care metode?...“ — „Aceea de a te face așteptată... pentru a deveni mai... interesantă!“

Domnișoara Irène era în aceeași toaletă, neschimbată, același taior albastru închis, cu pălăriuța peste părul blond, ca o beretă — doar ochii păreau mai adânciți, cu cearcăne mai late. Fulgeră din privire și-l repezi: — „Te rog, nu mă confunda cu.... midinetele!“

Se certau! El își dădu seama de absurditatea situației, de ridicolul acestui schimb aspru de cuvinte. — „Iartă-mă, dar mi se părea că... nu vei veni“ zise îmblânzit. Ea se întristă.

— „E pur și simplu fiindcă am dormit... iată ,nu-ți dau altă explicație mai „serioasă“... îmi mărturisesc vina... aveam nevoe să mă odihnesc după atâta agitație... sunt cam bolnavă... drumul, strada, autobuzul, vitrinele, totul mă obosește...“ Costin simți remușcare pentru ieșirea brutală. Repetă: — „Scuză-mă, n'am vrut să te jicnesc“. — „Nu-i nimic...“ Răsufla greu. — „Să ne așezăm puțin, am mers atât de repede!“ Se așezară. — „Dar de ce... atunci de ce, dacă te simți atât de șubredă, de ce te ostenești cu toată afacerea asta... nu înțeleg... Ai nevoe de multă odihnă“ spuse el cu vehemență. Ea zâmbi **în felul acela:** — „Nu, nu pot să stau în casă, trebue să mă mișc, să fac ceva!“ Apoi: „Dar cu domnul Mereanu ce-ai făcut? Ai vorbit?“ El îi ocoli privirea — „Nuu. nu l-am găsit, n'am avut timp“ — „Nu l-ai găsit sau n'ai fost?“

— N'am fost...“ mărturisi el. — „Vezi cum ești ? Ce neglijenți sunteți voi artiștii!“ — „Asta e o părere cam... învechită. Eu sunt unul... ordonat“ replică. — „Nu se vede!“ Se ridică: — „Mergem acum, imediat!“ — „Dar...“ — „Te rog, mergem!“

La redacție ea fu aceea care întrebă pe portar, cu glas ridicat, sigur de sine: — „Domnul Mereanu e sus?“ Primind un răspuns negativ, nu voi să creadă și ținu să urce. Costin rămânea mereu în urmă, puțin jenat de gălăgia pe care o făcea ea — lumea întorcea capul, îi urmărea. Da, acum vedea că femeea atrăgea privirile... avea ceva de argint viu... deși nu era frumoasă, răspândea mirare, intrigare....

Degeaba urcaseră, Mereanu nu venise. Coborâră, ieșiră, se aflau iar în stradă. Inaintară în neștire pe Bulevard. Și acum? Costin se apropie și... o luă de braț, conducând-o. Spuse sfios: — „N'ai vrea să mergem la... un spectacol, un film ?“

Nu știa cum s'o „distreze“, nu se pricepea. Ea scutură din cap. — „Nu! Dar ce idee ți-a venit! Și apoi, nici nu-mi place cinematograful!“ — „Nu-ți place?“ tresări Costin. In sfârșit, un semn „distinctiv“, care-i unea totuși. — „Și apoi, nu mă pot distra, în timp ce bietul Andrei Corbu, acolo....“

Pentru întâia oară Costin simți o mică răsvrătire față de bolnavul, care avea putere asupra ei, de departe. — „Nu ți se pare că exagerezi?“— „Nu, nu exagerez, voi nu puteți înțelege... o femeie simte altfel aceste lucruri, odată ce s'a apropiat de ele...“

Se văzu mic, meschin: avea dreptate. Și în acelaș timp luminița din el creștea, încurajată, bucuria se mărea: era adevărată ,adevărată! în... gingășia ei. O regăsea în propria sa imagine: adâncă, plină de acea inteligență specială a femeii care se jertfește. — „Vrei să-mi faci o plăcere?“ reluă ea. — „Dacă ești într'adevăr dispus, atunci.. să mergem la Șosea, numai acolo îmi place, departe... Simt nevoia să respir un aer mai curat, orașul mă sufocă... Știi? de multe ori, dimineața, mă duc la Șosea... și stau pe o bancă, singură, la soare....

Costin dădu să oprească un taxi. — „Nu, nu cu mașina, de ce să cheltuim banii inutil, mergem cu tramvaiul“ — „Dar pentru ce!“ Ea însă îl trase de braț în spre stație. — „Risipitorule, nu vreau să risipești banii cu mine!“

In ultimul moment, chiar când se apropia tramvaiul, se îndârji, o prinse de braț și — făcând semn unui automobil care tocmai trecea prin fața lor— o sili să urce. — „Ah, nesuferit copil mai ești, neascultător!“ țipă ea. Era alături de ea și mașina porni. Dar imediat o văzu că nu-i displăcea, în felul cum se așeza mai comod pe perine, ca o felină răsfățată revenită în elementul ei.

— „Știi, îmi plac perinele moi“ zise ea ca o scuză, cu puțină rușine. „Odaia mi-e plină de perine, cu atâta am rămas din alte vremuri...“

Era momentul să sondeze ce e cu aceste „alte vremuri“. Dar în raport cu intensitatea curiozității, resimți din nou acea sfială, de a nu afla **prea mult.** De altfel, ea luneca mereu dela una la alta...

Șoferul întoarse capul:—„Până unde, vă rog ?“ Erau la marginea orașului, pe drumul spre Otopeni. — „Inainte, spre pădurice“ spuse Costin. Ea se ghemui pe perină, cu umerii mai aproape de el: — „Ce bine e!“ El zâmbi fericit că ea se simțea bine. Intunericul coborâse, luminile se perindau rar prin fața ferestruicelor. In fund se vedea din ce în ce mai distinct massa cenușie, compactă, a pădurii. Ea respiră adanc, prin geamul deschis. Cu un gest brusc își scoase pălăria și Costin avu surpriza să vadă parul blond-argintiu revărsându-se pe umeri, mai lung decât și l-ar fi închipuit. Sclipea în lumina difuză a nopții. — „Iți place părul meu?“ zise ea remarcându-i privirea. „O, acum nu e nimic, l-am avut atât de frumos!“ — „Imi face impresia că-ți place să te lauzi singură“ simți el un impuls de răutate s'o ironizeze. Ea făcu un „botic“: — „Iar ești... barbar. Știu prea bine ce e frumos la mine și ce nu e.. Prea puțin: părul, gâtul, umerii...“ El privi mirat : — „Dar nici nu știi ce umeri sculpturali am — și te pretinzi sculptor! Sunt, în această privință un model nu tocmai de lepădat...“ Acum voia să-i fie...model?! Dar, era adevărat, privind mai atent, cu ochiul artistului, Costin observă pentru întâia oară linia grumazului unindu-se cu umerii într'o ondulație impecabilă. Nu îndrăzni să meargă mai departe... Totul părea plat, ascuns, dar se reliefa încet, la o cercetare mai amănunțită.

Roțile mașinei fâșâiau alunecând pe crengi putrede. Se aflau înnăuntrul pădurii, înaintau în miezul unei singurătăți perfecte — de o parte și de alta, pe drumul strâmt nu se vedeau decât mlădițe tinere urcând și curbându-se deasupra, încercând să închege o boltă.. Farurile făceau o spărtură tremurătoare în întuneric ,drumul cotea mereu, mașina încetinea... se opri.

— „Am ajuns la restaurant“ spuse șoferul. „De aici nu mai e drum..“ — „Coborâm, să coborâm puțin!“ exclamă domnișoara Irène însufletită. „Vreau să respir aerul pădurii...“

Se dădură jos, făcură câțiva pași în hățiș. Motorul tăcu, farurile se stinseră și-i invadă întunecimea. O sprijini. Ea ridică capul în sus, cu violență : — „Ce frumos ! Ce neașteptată plăcere !... Mulțumesc“.

Tăcură ascultând sgomotul pădurii, ale nopții. Nici un țipăt, nici un foșnet, nimic... totuși din inima pădurii veneau valuri-valuri de sunete tainice, care le dădeau senzația unei prezențe atente, a unei singurătăți armonioase și conștiente.

— „De ce e atât de frumos uneori... și atât de urât alteori?“ suspină ea. Costin tresări, sensul celor spuse era atât de zadarnic, atât de „esențial“ în cât simți o subită voluptate ridicându-i-se în spre ochi, ca o recompensă. — „Nu știu...“ murmură. O simțea minunată, gâlgâind de miracol alături și

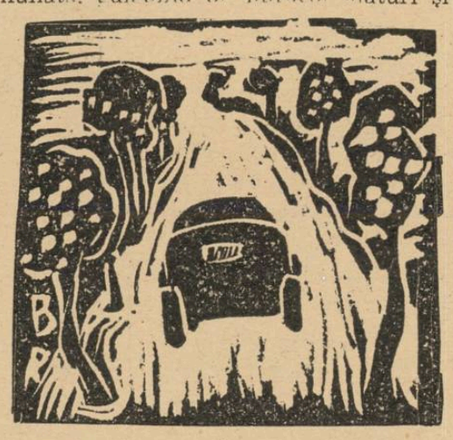

nu putea face un singur gest: o discreție tiranică îl stăpânea.

— „Dar trebue să mergem, cât va taxa aparatul!“ țipă ea îndreptându-se spre automobil. O urmă. Mașina dădu înapoi ,se opinti într'o groapă, se suci de două ori și întoarse. Se înapoiau.

— „Ce rău îmi pare, uneori, că nu știu să spun versuri!“ zise ea într'un târziu, cu ochi „visători“. Zâmbi: — „Crezi că e neapărată nevoe?“ — „Ba da, sunt o incultă! Adică nu, nu sunt — rectifică numaidecât, parcă și puțin speriat — dar vezi, nu am prea făcut studii... am primit o educație... aparte ...fiindcă de mică eram plăpândă... și părinții n'au vrut să mă dea la școală... Mă scade asta cumva în ochii dumitale?“ — „Nu pot răspunde, întrebarea e absurdă...“ — „Am fost un copil fragil — nu bolnăvicios dar fragil, ca ceva de preț, să știi! Un copil crescut în puf. Abia mai târziu mi-am revenit, pe atunci părinții mei aveau destule mijloace ca să-mi facă o educație specială... Dar nu prea mult, oboseam ușor, nu rezistam. Aproape că nu am cunoscut lumea până la șaisprezece ani, când... Am crescut mai mult în casă. Nu știu dacă ai să poți să-ți dai seama vreodată de felul cum am crescut eu !...“

Bine, bine, poate că toate acestea erau adevărate, dar să le spui așa, cu un fel de... naturaleță ostentivă?! Costin sorbea amănuntele. O ființă de spumă, un suflet neîntinat, va să zică! Crescută așa, „angelic“, o jucărie fină — și acum umblând hai-hui pe străzi, cu primul cunoscut!

— „Aș vrea să citesc cărți, o carte bună, ceva adânc și adevărat, continuă ea. „Dar acum n'am posibilitatea — n'ai vrea să-mi dai d-ta?“

Șoferul întoarse capul: „Unde mergem, vă rog?“ Adevărat, erau iar în centru, exact de unde plecaseră, și... domnișoara Irène răspunse în locul lui, dându-și adresa.

Iată-l deci spre... locuința ei. Avea locuință!

Ajunseră numai decât, mai repede decât s'ar fi așteptat. — „Casa aceea, cu gardul verde...“ indică ea spre șofer. „Dar nu oprești aici, la colț“ se răsgândi. Taxiul frână. — „Am ajuns ?“ se miră Costin fără rost. Ea coborî — „Cât face?“ Era o sumă destul de rotundă. Plăti, căpătă restul, coborî întârziat. Ea-l aștepta. Era un rond în față, o piațetă... cartier retras, liniștit.

— „Iți place unde stau eu? Asta e căsuța noastră... tot ce ne-a mai rămas... dar și pe ea avem o groază de ipoteci, nici nu știm cum o să ne descurcăm... mama e tare necăjită. Când îmi aduc aminte... mai bine să nu-mi aduc aminte. Dar dumneata? Dumneata unde stai?“

Nu era nimeni dealungul străzilor... se auzeau roțile unei căruțe îndepărtându-se. — „Cât o fi ceasul?“ * ocoli Costin. Nu avea obiceiul să poarte ceas — și nici ea n'avea. — „Am unul mic, acasă... Trebue să fie zece“ — „Crezi?“

Se apropiară de un local și priviră la un ceas din perete, din prag: era unsprezece și un sfert. — „Vai, iar am întârziat ! Ce o să zică mama !“

Erau gata de despărțire — îl el se produsese o împietrire ciudată, nu mai gândea, sta așa, prostit — iar ea ezita, așteptând inițiativa lui. — „Va să zică nu spui nimic ?“ isbucni ea în cele din urmă ,cu o furie de copil biruit în ambiție. — „Dar... ce?“ — „Vasăzică... nu trebue să ne mai întâlnim? Nici pentru... Andrei Corbu? Te-ai și lenevit?“ — „Ba nu, ba nu!“ — „Ba da!“ — „Așteptam dela dumneata.... eu sunt liber oricând.. ocupația mea îmi permite“ — „Voi ajunge vreodată să-ți vizitez atelierul ?“ făcu ea pe neașteptate. El se fâstâci : — „Da, de ce nu.. odată...“ — „Știi ceva? Eu mâine dimineața trebue să mă duc neapărat la bolnav, să-l înștiințez, să-l văd. La unsprezece, la unsprezece sunt acolo“.

Și se smulse de lângă el. Costin rămase locului urmărind-o cu privirea obosită. Pe asfalt, pașii ei mărunți răsunau ritmic. Ajunse la portiță, se mai întoarse odată și-i făcu un semn de adio, cu mâna: gestul ei! Apoi se topi înăuntru...

Fragment din romanul cu același titlu, care va apare săptămâna viitoare.

Intâlnire în Ianuarie

(Urmare din pag. 3-a)

el privit și judecat. Un bărbat care privește cu aviditate corpul unei cocote, nu poate fi învinuit de indiscreție. Femeia ne invită întotdeauna s'o privim așa cum vrea ea...

Am mai avut atunci și o altă impresie: că femeia aceasta nu poate fi singură. Undeva, prin apropiere, în țară, în străinătate, trebuia să existe un soț, un bărbat pereche. Nu știu de ce, mi se părea făcută pentru tovărășire. Straniu...

Se opri iarăși, zâmbind. Apoi se întoarse brusc cu fața spre celălalt.

— Toate acestea, bine înțeles, nu le-am scris în carte. In fața hârtiei albe rareori izbutești să rămâi în realitate, să fii sincer... Dar e curios, fata aceasta era făcută pentru tovărășie, pentru nuntă... Nu știam ce vârstă să-i dau; nu mai era, în niciun caz, prea tânără; poate avea treizeci de ani, sau poate câțiva ani mai mult...

O privisem îndestul, poate prea mult, și asta mă necăji. Nu voiam deloc să par dispus pentru o nouă intrigă. De altfel, nu m'au ispitit niciodată succesele ușoare, n'am fost un flămând gata de a primi orice. M'ar fi plictisit să fi surprins cineva privirile mele: tânărul romancier care urmărește avid cu ochii o necunoscută... Penibil. Orice gest curtenitor aș fi făcut, de altfel, în acea seară, ar fi fost grosolan. Așa cum venisem în casa aceea, ca un sărbătorit, îndată după apariția unei cărți, se presupunea că aproape nimic nu mi-ar fi fost refuzat; mai ales de o femeie necunoscută. S'ar fi spus că toți de față îmi erau datori cu ceva, că se dase un consemn general ca să nu mă supere nimeni, nici măcar cu privirile — așa cum nu trebue supărați miniștri sau superiorii invitați într'o casă — și ar fi fost nespus de vulgar să accept sau să profit de această situație... De altfel, pentrucă îți mărturisesc toate acestea, am să merg și mai departe. Sunt lucruri pe care nu le spune nimeni, dar pentru mine condiția de scriitor are câteva aspecte de-adreptul penibile. Nu știu cum s'or petrece lucrurile în alte țări, dar la noi oamenii încă n'au învățat cum să vorbească și cum să se poarte cu un scriitor. Il confundă întotdeauna cu autorul cărților sale — și-l chinue flatându-l sau amintindu-i necontenit că *el* a scris cutare roman, a creat cutare femeie sau a formulat cutare aforism. Lucrul acesta mi se pare de-a-dreptul înfiorător; ca și cum, în fața unui chirurg, ai fi obligat să vorbești exclusiv de operații și să-i amintești necontenit că a scăpat de'a moarte pe cutare domnișoară. Sau ai chema la masă pe un tenor, și ai vorbi tot timpul de operă iar la desert l-ai ruga să-ți cânte ariile lui favorite, fluerându-le tu înainte, ca să i le amintești...

Am trecut în altă odaie ca să pot lua direct parte la o discuție care începuse cu mult înainte de venirea mea. Imi amintesc; vorbea cineva, un maior îmbrăcat civil, despre campionatele de ski. Când am intrat, un tânăr se lipi de perete ca să-mi facă loc. Asta mă indispuse și întorsei capul, desperat, doar voiu întâlni o figură mai puțin crispată. Nu erau decât oameni cumsecade, care discutau sporturi de iarnă. Singurul cu care mă puteam înțelege era tânărul lipnit de perete, și el era paralizat pentrucă autorul cărților pe care le citise, și probabil îi plăcuseră, se afla, prin miracol, alături de el, cu o țigare în gură, cu nodul cravatei bine făcut, proaspăt ras și dispus oricând la o conversație ușoară. Am încercat să intru în vorbă cu el. Își controla răspunsurile, crispat, cu toată ființa lui încordată, nu cumva marele scriitor să-și facă o impresie proastă despre el. Cu orice preț, trebuia să-și plaseze măcar o observație inteligentă, ca să se convingă maestrul că n'are în fața lui un cititor oarecare...

Adevărul este că tânărul meu prieten era un excelent cetitor. Dar cei 19 ani ai săi îl paralizau. Poate că altădată l-așI fi ajutat să-și vie în fire. Iubesc, uneori, extazele acestea, pe care le-am trăit cânva și eu, și care îmi îngădue astăzi să măsor distanța care mă separă de inocență, de prima tinerețe. Dar în acea zi n'aveam astâmpăr. Nu cred că doream cu orice chip să stau de vorbă cu necunoscuta aceea care se ridicase fața mea, puține minute în urmă, cu o mișcare svâcnită, de arc desăvârșit. Dar mi-ar fi plăcut să mă aflu undeva pe vreun colț de canapea, așezat alături de cineva, stând de vorbă. Mi-ar fi plăcut să întâlnesc un prieten. Erau numai câțiva cunoscuți, destul de bine dispuși, întârziați în sufragerie; câteva domnișoare care mă priveau din praguri, prefăcându-se, totuși că nu-mi acordă prea multă atenție. Arhitectul căuta necontenit plăci de gramofon. Era o gazdă perfectă; pentrucă se apropia de 40 de ani și începuse să chelească, făcea eforturi să pară glumeț, neserios, dansator neobosit și fîirt. Dansa cu toate fetele și încuraja pe cei câțiva studenți — colegii surorilor sale — să-l tutuiască. Și băiatul acesta este, totuși, un foarte talentat arhitect și o minte foarte ascuțită. Dar se pare că apropierea bătrâneții sperie întotdeauna, chiar pe acei mai buni dintre noi. Bănuesc că asta explică multe..“

Se opri din nou ca să-și aprindă o țigare, fără grabă. Celalt rămase întins pe chaiselongue, mângâiandu-și genunchiaul; pacră nici nu l-ar fi ascultat. Și cu toate acestea, Mavrodin îi simțea prezența tot mai apăsătoare; se s'mțea stăpânit, și parcă cineva din umbră, de lângă el, l-ar fi îndemnat să continue, să spună, repede, fără să ascundă ceva.

— ...Firește, în carte, lucrurile nu sunt povestite întocmai. Acolo am închipuit o întâlnire mai romantică; tot în ziua de 8 Ianuarie — asta nu puteam, cu niciun chip, s'o ascund — dar la Predeal, în vila unor prieteni comuni, adunați pentru ski. In treacăt fie spus, nu mă depărtam prea mult de adevăr. La Predeal am fost de atunci, de câteva ori împreună, și ea skiază bine, a învățat asta în Germania, cât timp a lucrat acolo... Am aflat toate astea câteva ceasuri în urmă, când aproape ne împrietenisem. Plecase din țară cu vreo patru ani mai înainte, funcționară la Legația română din Berlin. Știu, acum, că ceruse ea, insistent, să lucreze acolo. Dar astea le-am aflat pe urmă... Intâlnirea aceea dela Predeal, pe care a mpovestit-o în carte, mi se pare și ea, acum, reală. Am trăit împreună iarna Predealului. Știu cum își încaltă bocancii, și nu mi-e greu să mi-o închipui venind spre mine, ca în roman, și spunându-ni, cu simplitate:

— „Vezi că ți-ai legat greșit curelele..

De fapt, primele cuvinte pe care mi le-a adresat, mi le-a spus în sufrageria prietenului meu, arhitectul. Mi-a spus ceva destul de searbăd, ceva cam în felul: „Bine că s'a sfârșit și cu sărbătorile astea...“ Dar m'a mirat în deosebi un lucru; că spusese câteva cuvinte banale, șterse, și-și aruncase privirile pe fereastră, în strada înzăpezită, luminată ca de un opaiț verde de felinarul din fața casei, cu atâta melancolie, încât mi s'a părut că ar fi fost de-a-dreptul vulgar s'o întreb mai mult. M'am prefăcut că n'am observat privirile acelea triste, obosite, aproape înlăcrămate Mai târziu, cât de bine le înțelegeam, cât m'au chinuit cu jarul lor nestins, mai târziu, când le pătrundeam noima: alte sărbători de iarnă care se încheie, alt Crăciun înghițit undeva, în negura anilor care se adună în spate, și ea rămasă tot atât de singură, tot atât de depărtată de limanul pe care îl visa de atâția ani... Dar poate că nu e bine să amestec întâmplările acestea. Mai târziu, are să vină iarăși vorba...

Nădăjduiam că mă va întreba ceva de cărțile mele, mai ales de *Tinerețea Magdalenei*, nume care se afla pe buzele tuturor. Cu ea, aș fi dorit să stau de vorbă despre scrisul meu. Nu pentrucă era femeie, și poate începuse să-mi placă, dar o bănuiam vie, din creștet până în glesne, vie, inteligentă, melancolică...

De obiceiu, nu-mi plac oamenii triști: cu atât mai puțin femeile triste. Cei mai mulți dintre noi suferim de tristeți umilitoare, de ordin biologic sau psihologic. Suntem triști pentrucă am ratat o afacere, pentrucă nu ne funcționează ficatul sau pentrucă am pierdut o noapte la chef sau în bibliotecă. Iar cu femeile, e și mai penibil. E ceva de duzină în cele mai multe tristeți feminine... Ea, Ileana, avea însă, în ceasul acela, o tristețe de turburătoare discreție. Dacă nu ne-am mai fi întâlnit, n'aș fi vrezut, chiar, că privirile ei fugiseră într'adevăr afară, pe fereastă, grele de melancolie Pentrucă, puține minute în urmă, fața îi era luminată de inteligență, de oarecare ironie chiar. nu citise nimic de mine, nu citise nici măcar *Tinerețea Magdalenei*, și ghicise că întâmplarea aceasta mă irită. Incepu să mă necăjească. De altfel, mai târziu, a găsit în cărțile mele, în arta mea, o foarte discretă și abilă rivală. Atunci, rămâneam multă vreme alături, aproape lipiți unul de altul, ascultându-ne trupurile — și ea îmi punea mâna pe frunte, și ghiceam în mângâierile ei ceva mai mult decât o limpede alunecare a degetelor; ghiceam întrebările ei nerostite, încercările ei de a pătrunde în zone pe care nicio pasiune și nici un extaz nu i le întredeschideau.

— „La ce te gândești? mă întreba uneori, surâzând ironic, știind prea bine că n'am să pot niciodată răspunde sincer.

— „Ce ascunzi aici? întreba iarăși, prinzându-mi tâmpla în palma ei mică, palidă.

Nu cred că o indignau micile secrete frivole, nu cred că se temea de o privire pe care aș fi aruncat-o unei femei frumoase — ci o munceau subteranele acelea în care trăiam eu, singur, cu desăvârșire singur, solitudinea aceea care nutrea absențele mele, cărțile mele...

Atunci, însă, nu citise nimic din tot ce publicasem. Nu mai mi-aduc aminte precis ce-am vorbit. Era, însă, din ce în ce mai cald în odaie, se aprinseseră lămpile, am fost chemați într'o altă încăpere să bem un pahar de șampanie — și mi-aduc iarăși aminte că am dorit deodată, cu o poftă năpraznică, nebunească, să dansez cu femeie aceasta. Nu mai era lângă mine. Vorbisem cu ea destul de mult, și insistent, într'atât de insistent încât gazda îmi arăsese de mai multe ori atenția, în glumă. Dar până atunci, nu-mi dădusem încă seama. Un flirt; câteva ceasuri de caldă și agreabilă conversație; în cel mai bun caz, o nouă legătură.

Dar nu mai era lângă mine, și simțeam invadându-mă lent pofta aceea otrăvită de a o avea aproape, în dans. Am căutat-o cu ochii prin camerele învecinate. Plecase să bea o limonadă O văd; rezemată de bufet, cu privirile plecate. Dar, fără îndoială, mi-a simțit ochii ațintiți asupră-i. Și-a frecat fruntea, neliniștită, apoi și-a ridicat-o încet, zâmbind, parcă ar fi știut că mă întâlnește, cu ochii străpungători, dincolo, în prag. Am schițat un gest, probabil grotesc, de invitație la dans. Mi-a răspuns cu un semn, că e obosită. M'am apropiat. M'a privit venind, și figura ei deveni deodată gravă, concentrală, parcă s'ar fi desprins atunci o taină din mișcările mele, o taină pe care o înțelegea, îngrozindu-se. Când am fost aproape de tot s'a rezemat mai pierdută de bufet. Nu-mi dădeam seama ce se întâmplă cu mine; șampania, îmi spuneam ca să mă liniștesc. Dar mi-amintesc că, rugând-o insistent să danseze, ea și-a ridicat brațul ca să-și așeze paharul cu limonadă, pe o etajeră, și atunci l-am văzut din nou, și m'a înspăimântat paloarea și perfecțiunea lui. I-am luat mâna, foarte decent, aproape rugător. Simțeam din privirile ei că refuzase cu multă greutate, că luptase și ea, că se temuse și ea. In clipa când i-am luat mâna i-am înălțat ușor brațul ca s'o cuprind pentru dans, muzica a încetat. Am rămas o clipă cu palma ei strânsă într'a mea, în aer“. 1).

MIRCEA ELIADE

---

1) Fragment din romanul *Nuntă în cer*, ce va apare zilele acestea la „Cugetarea“.

Publicul ardelean în lumina mișcării muzicale a provinciei

de GEORGE SBÂRCEA

S'au împlinit două decenii de când arta românească stăpânește climatul spiritual ardelean, fără ca ea să-și fi putut făuri un public conștient grupat în jurul ei, constant în eforturile de colaborare și însuflețit cât de cât pentru ceeace se chiamă artă românească.

Am înglobat în această noțiune de *artă românească* toate acele manifestări ce se desfășoară în ritmul trăirii noastre spirituale și cari, chiar dacă nu sunt toate la cheremul legilor estetice, conlucrează la zămislirea acelei conștiințe colective, care va face posibilă odată apariția unei robuste arte autohtone — și ne gândim în primul rând la muzică — pornită din specificul nostru etnic, dar turnată în tiparnițe de universală expresie și valabilitate.

Lipsa acestui inteligent public muzical, care să simtă pulsul mișcării artistice locale, s'o disece, s'o interpreteze și critice în sensul nobil al cuvântului, împrumută vieții muzicale clujene o notă minoră. Spectacolele Operei Române sunt insuficient populate, operetele lui Offenbach, Johann Strauss și Lehàr sunt preferate lucrărilor lui Mozart sau Wagner, simfonicele au loc în fața unor săli aproape goale, iar audițiile de muzică de cameră nu reușesc să întrunească nici măcar un mănunchiu de intelectuali, iubitori de muzică. In schimb, un mediocru instrumentist sau cântăreț străin, venit să cânte un spectacol ori să dea un recital, în urma reclamei fără scrupule făcută de impresari, în ciuda prețurilor exagerate, atrage pe toți amatorii incidentali de „evenimente artistice".

E inutil să mai insistăm asupra rezultatului dezastruos al acestor *evenimente* sub-mediocre, cari nu fac altceva decât să desamăgească și să înstrăineze publicul provincial, de arta adevărată. Și pe drept cuvânt. Bietul cetățean care sacrifică între o sută și două de lei ca să-l audă pe „celebrul bariton al Scalei din Milano, Alexandru Sved", de pildă, pentru a ilustra cu un caz recent afirmațiile noastre, așteaptă să i se ofere o bucurie estetică proporțională cu suma plătită pentru bilet. Și oricât ar fi de needucat muzicalicește acest public (care are posibilitatea să asculte zilnic, pe cei mai aleși artiști ai globului, datorită difuzorului radiofonic), nu se lasă păcălit. Va părăsi sala înnăcrit, înstrăinat pentru o bună bucată de vreme de muzică, având penibila certitudine că a fost tras pe sfoară. Dar mai este ceva. Publicul nostru are și un fel rudimentar de a raționa, raționament care se poate aplica eventual la mărfuri uzuale, în nici un caz nu este valabil însă în artă. Dacă pentru două sute de lei nu i s'a dat decât o audiție lamentabilă — își spune el — atunci ce poate să-i ofere mișcarea muzicală locală pentru cei 20—60 lei, cât fac biletele spectacolelor și concertelor la Cluj?

Aceasta se petrece la noi de aproape două decenii. Concerte, audiții, spectcole de-avalma, se îngrămădesc în a doua parte a stagiunii, toate bucurându-se de cea mai deșănțată reclamă. Marele public n'are un punct cât de infim de reper, pentru ca orientându-se după el să știe ce trebue să asculte și ce nu. Și pentru că fiecare auditor clujan este în parte un „Stan Pățitul" va prefera să se abțină — pe cât se poate — dela orice manifestare muzicală.

In ultimă analiză cine poartă însă răspunderea acestor stări de lucruri? Cine ar fi fost chemat să formeze gustul public, orientându-l spre ceeace se chiamă artă, ferindu-l de capcana reclamei impudice? Lipsa unei serioase critici de specialitate a dus la completa derutare a unui public maleabil, care putea fi educat în sensul elevat al noțiunii, pentru a se plămădi dintr'insul publicul ideal, trebuincios unei vieți artstice de proporțiile celei dela noi.

De-alungul a două decenii, presa provincială — excepțiile se pot număra pe degetele unei singure mâini — a compromis printr'un rușinos analfabetism muzical respectul și dragostea pentru cântec a publicului, îndepărtându-l pe zi ce trecea de făgașul care duce la organica înțelegere a fenomenului artistic. Datorită acestei prese, manifestări muzicale asupra cărora scrisul cotidian ar fi trebuit să-și concentreze întreaga luare aminte, au trecut neobservate, pentru a se insista — în virtutea unor condamnabile dioptrii — asupra unor manifestări de minoră calitate.

Cine a pierdut din toate acestea? Fără îndoială că în primul rând mișcarea muzicală ardeleană. Ea se desfășoară azi sub pecetea desinteresării obștești, stingherită, arareori oblăduită pecum s'ar cuveni de oficialitate, fără prea multe nădejdi de ameliorare. Ea a fost situată la periferia preocupărilor spirituale, uitându-se cu desăvârșire rolul și rostul ei educativ și național.

Cronicile, pe cari le vom semnà aci, vor fi scrise cu intenția de a releva răul, pentru ca el să poată fi stârpit din rădăcină. Ele nu vor fi făcute decât sub semnul încercării de a oferi publicului o informație precisă, rațională și obiectivă.

ASPECTE

Unificarea exterioară și unificarea interioară

Victor Papilian

In judecata gingașei noțiuni de unificare s'a făcut greșeala unei examinări pripite și, mai mult decât atât, nesincere. S'a procedat gazetărește, după criteriul faptului mărunt cotidian, și nu istoric potrivit marilor învățături, cu temeiu de durată, pe care viața singură le impune observatorului imparțial. Există nepotriviri, de bunăseamă, între vechea țară și Ardeal. Dar oare alcătuesc ele niște obstacole permanente? Se vor ridica ele în stihii potrivnice și amenințătoare? Sau, invers, vor putea ele fi înăbușite într'o plată și uniformă indiferență spre fericirea birocratismului biruitor?

Citind istoric în cartea neamului nostru, ne dăm seama imediat că independența **a impus vechii țări caractere anumite, altele decât cele hărăzite provinciilor supuse unei dominațiuni străine. Prin însăși independența sa vechea țară, trebuind să facă față cerințelor exterioare, a desvoltat în colectiv** spiritul politic, **iar în individ,** spiritul critic. **Ardealul integrat într'o formațiune străină firii lui și-a întors sufletul asupra-și, desvoltând astfel în colectiv** spiritul mistic, **iar în individ,** introspecția. **Spre deosebire de locuitorul țării vechi, care a trăit mai mult în afară, Ardeleanul a trăit mai mult în el.**

Toate discuțiunile, rechizitoriile și pledoariile se întemeiază pe aceste diferențe. Ștergerea lor din două trăsături de condeiu conduce la o unificare exterioară. Dar viața, mai puternică decât toate socotelile noastre, creează organisme întregi, folosind în aceeași solidaritate toate părțile viabile puse la îndemână de o națiune. Ea determină acea unificare intrioară, căreia se armonizează idealul spiritului cu necesitățile pământului.

Cluj, la 11 Martie 1939. VICTOR PAPILIAN

Sângele sufletului

Din însemnările unui profesor de religie

de SEPTIMIU POPA

Nu-mi venea să intru în clasa a doua, pentrucă era la rând lecția despre răstignirea pe cruce a marelui reînviat de-acum nouăsprezece secole. Abia după câteva plimbări prin coridorul școalei îmi luai însfârșit inima în dinți, intrai și m'așezai la catedră. După obiceiul din toate timpurile al profesorilor cu câteva gradații, îmi pusei ochelarii și deschisei catalogul, aruncând școlărițelor o scurtă, fugară privire.

Chiar și strengărițele clasei erau triste, iar mie îmi venea să le strig:

— Fiți vesele! Lăsați tristețea pe seama noastră, a celor trecuți prin valurile furtunoase ale vieții... Lăsați durerea pe mai târziu, că atunci... o să vă ajungă...

Ochișorii lor îmi răspundeau:

— Lasă-ne, să fim triste! Că ne doare sufletul...

O fetiță din banca a doua îmi povesti apoi istoria trădării lui Iuda și a arestării lui Iisus, dar cu mici pauze la fiecare frază și cu câte un dureros oftat.

— O doare sufletul, — îmi zisei, — strângându-mi buzele și trezindu-mă, că oftez și eu.

Alte două fetițe au purtat pe Iisus pe la Hanan și pe la Caiafa, cu aceeași durere a sufletului. Apoi, a venit rândul meu. Le-am dus în curtea lui Pilat, iar după rostirea nemiloasei sentințe pornii, cu ele împreună, către Golgotha. In cursul desbaterii marelui proces le-am văzut odată zâmbind. Când Claudia Procula a intervenit în favoarea acuzatului, ochișorii lor străluceau, ca niște făclii aprinse. Acum însă, mă urmau triste, mișcându-și din vreme în vreme umărul drept. Aveam impresia, că vreau să încerce: ar putea ele să poarte povara crucii?

De-odată simții, că eu sunt departe de posomorâtul convoiu. Am rămas undeva, departe, împreună cu Petru și cu ceilalți apostoli. Abia din tabăra lor mă uitam și eu la convoiul, ce înainta spre vârful Golgothei. Crucea o ducea acum alt om, iar pe cel osândit la moarte nici nu-l vedeam. Auzeam numai glasul lui:

— Fetele Ierusalimului, nu plângeți...

— Ah! bunele și — „relele" — mele școlărițe, unde sunteți? — oftai, ca trezit dintr'un vis.

Erau între fetele Ierusalimului, își smulgeau părul, plângeau și se tânguiau...

Când a sunat de recreație, am ieșit repede, luând-o către cancelaria școalei. Cu Petru și cu ceilalți apostoli împreună m'am depărtat de tristul convoiu. Fetițele mele din clasa a doua rămăseseră între fetele Ierusalimului, iar în ochișorii lor răsăreau stropi din sângele sufletului...

●

Ora următoare o aveam în clasa a treia, iar aici intrai fără nici o grijă, pentrucă trebuia să fie altă lecție: despre faptele cele bune. Aruncând însă fetițelor regulamentara privire, rămăsei înmărmurit. Erau triste și ele, la fel cu cele din clasa a doua.

— Vor fi avut, poate, oră de matematică, îmi zisei, păstrându-mi un zâmbet și spunându-le apoi o poveste veselă.

— Rădeți! — le spuneau ochii mei. — Rădeți, așa cum rădeați altă dată...

Ele însă, nu râdeau. Vorbind în numele clasei întregi, o „broscuță" blondă din banca primă își împreună mâinile și îmi zise:

— Mă rog, să ne spună și nouă domnul părinte ceeace a spus clasei a doua...

— Nu se poate, — îi tăiai vorba. — Voi aveți acum altă lecție...

Mă apucai să le înșir faptele cele bune: săturarea celor flămânzi, îmbrăcarea celor goi, cercetarea bolnavilor și celelalte. In ochișorii lor însă citeam cea mai profundă nemulțumire.

— Lasă-le la naiba! îmi spuneau sclipirile acestor ochișori. Nu vezi, că ne doare sufletul? Du-ne și pe noi în curtea lui Pilat, apoi pe muntele Golgotha, așa, cum ai dus pe cele din clasa a doua... Să plângem și noi...

Insfârșit, le împlinii dorința. Le-am dus în curtea lui Pilat, apoi am plecat cu ele spre Golgotha, făcând supreme sforțări, ca să nu mă despart de ele. Și vedeți, cine știe ce putere nevăzută mă împingea mereu în tabăra lui Petru și a tovarășilor săi. Intre fetele Ierusalimului erau numai ele, stropi din sângele sufletului isvorau numai în ochișorii lor. Acești ochișori îmi spuneau tristul adevăr:

— E totul zadarnic! Ori câte sforțări ai face, tu nu poți să vii cu noi. Ești bărbat și prin urmare, nu poți decât să rămâi la o anumită depărtare de Golgotha, între apostolii cei lași... Ori, să urci dealul, dar amestecat între sălbatecii, cari strigă: RăstignițI-l! Răstigniți-l! In fața durerii numai femeia poate să fie eroină. Numai un suflet de femeie poate să sângereze...

Când a sunt de recreație, mi-am încrucișat mâinile pe piept, zicându-le:

— Vedeți, v'am împlinit dorința...

Probabil, ele nici nu m'au auzit. Erau pe vârful dealului și vărsând șiroaie de lacrimi priveau pe cel răstignit între doi tâlhari...

●

Zilele se vor scurge cu grăbire și va veni mult dorita vacanță de Paști. In noaptea cea sfântă, cu câte o lumânare în mână, ele vor aștepta fermecătoarea clipă a înveselitorului cântec: Hristos a înviat! Ochișorii lor o să fie atunci ca niște stele strălucitoare. Cu indescriptibila bucurie întipărită pe obrăjorii lor, o să murmure:

— Am văzut pe Domnul! Vidimus Dominum!

Va fi o bucurie scumpă plătită, cu sânge isvorât din suflet...

Pagina Transilvaniei

Cronica dramatică

Cluj

de OLIMPIU BOITOȘ

„GARDEN-PARTY" de MARGARETA MILLER-VERGHY

In seria pieselor originale, Teatrul Național din Cluj a reprezentat în una din săptămânile trecute piesa d-rei Margareta Miller-Verghy, *Garden-Party*.

Construită pe tema ideii de sacrificiu, piesa pare menită să ilustreze triumful unei atitudini morale asupra ușurinței și a incorectitudinii. Greșala piesei constă în acest caracter demonstrativ etic al ei. Idealismul autoarei a voit să ne ofere spectacolul reconfortant al unei tării sufletești, întrupată în Lola, care-și înăbușe iubirea din recunoștință față de ocrotitorii ei, e gata să-și sacrifice viața pentru a consfinți renunțarea, iar la urmă părăsește această casă, adevăratul ei cămin, spre a salva în felul acesta fericirea acelorași ocrotitori ce au îndatorat-o. Lola profesează datoria și o practică până la urmă. Interesul față de acțiunea piesei scade însă din cauza prea multelor încercări la cari este supus sentimentul ei de datorie. Piesa pare construită în două etape și așa apare pe întâiul plan preocuparea etică în dauna unității și a virtuții ei artistice.

Totuși, nu s'ar putea spune că autoarea este lipsită de înțelegerea dreaptă a vieții, de o viziune în care existența omului se integrează cu diferitele ei aspecte. Piesa *Garden-Party* rămâne însă produsul conștient al unei anumite structuri sufletești, care are preferințe pentru atitudinile eroice din viață și pentru frumusețea lor etică.

Tot o însușire pozitivă a piesei socotim și structura ei delicată, în aparență schițată, în fond însă voit ținută pe o linie moderată, cu evitarea patetismului și a violenței. Eroismul nu este totdeauna sgomotos și el poate fi practicat și în resemnare.

Garden-Party a fost întepretată de d-na Maria Cupcea în rolul Lolei, pe care l-a conceput mai mult romantic decât în sensul eroismului resemnat, de d-na Jenny Moruzan (Maria), d-nii Ion Tâlvan (Barbu) și Sandu Rădulescu (Lionel).

Decorul, un interior modern aranjat cu mult gust.

Director de scenă d. I. Tâlvan.

„NEROADA" de H. R. LENORMAND.

In săptămâna următoare, împreună cu o reluare, Naționalul din Cluj a reprezentat o piesă într'un act a lui Lenormand, *Neroada* (l'Innocente).

Titlul românesc al piesei nu are nici o legătură cu originalul, după cum se poate constata ușor. De fapt, fetița care este eroina piesei suferă de o infirmitate cerebrală și din acest punct de vedere poate că titlul nu este nepotrivit. Autorul însă nu pe această infirmitate a voit să pună accentul, ci pe clipa unică din viața fetiței când puterea unui sentiment îi luminează mintea și o ajută să nu mai comită păcatul la care a fost îndemnată. In clipa aceea de nevinovăție, care înalță această ființă abrutizată, stă tot sensul piesei și toată frumusețea ei.

Dacă titlul a împiedicat pe spectatori să se apropie de acest sens intim, nici interpretarea nu i-a ajutat la o înțelegere deplină, de oarece nici interpretarea nu a scos în relief, propriu zis nu a exprimat deloc, acel moment suprem al acțiunii și în felul acesta piesa n'a putut fi apreciată, iar autorul a fost denaturat.

Spectacolul a fost conceput în mod naturalist, cu toată grija penru detaliile pitorești. Astfel, în peisajul alpin înfățișat, a fost montată pe scenă o schemă de cascadă, care a preocupat și a distrat foarte mult pe spectatori, în mod păgubitor pentru înțelesul dramatic. Sunt cazuri când un element fizic, din natură, are o importanță funcțională în structura unei piese, cum e poaia în piesa cu același nume a lui S. Maugham. Reproducerea acestui element devine atunci o necesitate. In cazul de față însă cascada nu este decât locul geografic în care a fost plănuit să se înfăptuiască omorul și nimic mai mult. Ar fi fost deajuns deci ca un sgomot îndepărtat să ne spună că în apropiere se află o cascadă, despre care se vorbește în piesă.

Pitoresc a rămas și personajul principal până la urmă, personaj interpretat de d-na Nunuța Hodoș. Dar autorul l-a voit pe acest personaj purtător al unei îngerești nevinovății, care înfrânge gândul rău și păcatul reprezentat de egoismul și materialismul cras al celor doi țărani. Iar sfințenia aceasta se manifestă atunci când sentimentul iubirii încolțește în sufletul rătăcit al fetiței. O taină se petrece în sufletul acesta și o a doua taină se petrece pe urmă în lume, scăpând cu viață un copil condamnat de părinții lui vitregi.

Aceste elemente trebuiau să fie transmise spectatorilor, căci pentru pitoresc exterior se găsesc atâția autori mai potriviți decât Lenormand.

De altfel, d-na N. Hodoș, pentru concepția d-sale, a lucrat cu tehnică, o tehnică aplicată mai mult la glas, pe care a susținut-o până la urmă. N'a fost lipsită nici de sentiment, dar credem că însăși concepția a fost greșită.

Dintre ceilalți interpreți reținem pe d-na M. Cupcea, care a interpretat, ajutată și de expresia adevărată a figurii, ferocitatea femeii care concepe păcatul omorului, pe d-nii D. Constantinescu și I. Fărăianu, două tipuri veridice.

Direcția de scenă a avut-o d. Șt. Braborescu.

Sunt frate bun

*) Din volumul „Către țara ochilor mei".

EMIL ZEGREANU

Avânt de ghiocel

Avânt de ghiocel
în ochi ca de noptică
și pas de funigel.

A plecat
pe tremurat
de adiere,
Ca în cumplit de codru
Piticului
să-i ducă mângâiere.

Cântecel
de gândăcel,
Iarbă mică
șoptitoare,
Surâs
înmugurit din floare

●

Adâncă jale
'n despicat de trunchi.

●

...Și veacuri multe-au hodinit
de-atunci.
Erau voinicii
desemnați din stânci
dar se luptau cu gândul.
Și la 'ntrebări
de Cosânzeană-vrăjitoare,
Ei aduceau răspuns
tăiat cu soare.
Și de ghiceau,
Ei împleteau
cunună
Din draga lor
și flori de lună.

Feți Frumoși,
Zâne,
Pitici
și Smei-Paralei
erau așa minunății
încât pământul nu i-a mai răbdat

Atunci au plecat
pe cărări
ruginite și rele,
și s'au făcut stele.

Și au uitat
ne alinat,
Cu barba rumegată
de carii
Intr'un miez
de lemn câinesc,
pe Statu-Palmă-Barbă-Cot,
odor dumnezeiesc.

De aceea
el a plecat
pe tremurat
de adiere,
Ca în cumplit de codru
Piticului
să-i ducă mângâiere.

Și-a alintat
inelul fermecat.
Lemnul împietrit
a oftat,
a căscat.

Piticul
a încălecat
pe buzdugan de smeu
trimis din stele,
Și a 'nflorit
până la ele.
S'a 'ntors acasă cu avânt de ghiocel
în ochi ca de noptică
și pas de funigel.

●

Inchinare primăverii
în suflet
de voiniceu.

MICHAELA PAPILIAN

CRONICA DRAMATICA

București

TUDIO TEATRUL NAȚIONAL: „ACOLO, DEPARTE...” roman dramatic în 10 tablouri de Mircea Ștefănescu. Regia: Ion Șahighian. Decoruri: Ion Anestin.

Continuându-și evoluția artistică scendentă, teatrul d-lui Mircea Ștefănescu ne aduce și de astă dată o tmosferă calmă, de înălțare și re-ulegere.

„Acolo, departe...” nu a fost un pectacol la care entuziasmul publi-ului să fie exaltat de momente pu-ernice și de scene tari, fie ele co-nice sau dramatice, dar a fost un pectacol care s'a imprimat insi-uant în sufletul fiecăruia, germi-ând acolo în mii de gânduri.

Piesa d-lui M. Ștefănescu este mai uțin o piesă de teatru și mai mult n roman dramatizat adaptat exi-ențelor scenei. Dealtfel și titlul e o sugestie în acest sens. Avem de-afa-e cu o succesiune de tablouri legate rin firul călăuzitor al concepției utorului și nu prin dinamica desfă-urării subiectului, — tablouri-mo-nente, clipe din viața unor eroi, cari desigur au trăit intens în închipui-ea autorului dramatic.

Un alt orizont, iluzia, dorința unei schimbări, veșnica dorință a omu-lui, tendința de a se duce în altă parte, unde viața ar fi altfel, mai frumoasă poate, unde s'ar putea face mai prețuit.

Un tânăr romancier, îndemnat de dorul schimbării, pleacă din fundul unui orășel argeșan, în Capitală și apoi, rupându-se de București se duce la Paris, sacrificând fericirea tatălui său, banii acestuia strânși prin vânzarea până și a casei pă-rintești, sacrificând iubirea sinceră și curată a unei tinere copile, sacri-

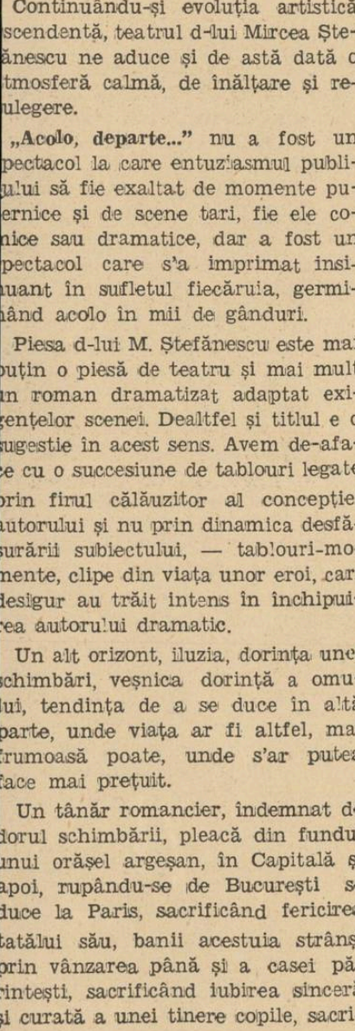

Marietta Deculescu

ficând orice, numai din dorința de a găsi, **acolo, departe,** un scop, un i-deal.

Viața-l înfrânge curând și iată-l ajuns figurant la un studio cinemato-grafic, mizerabil, pierdut, dispre-țuit de toți. Dar tocmai când, cu-prins de disperare și dornic să se în-toarcă din nou **acolo, departe,** în țara lui, pe malul Argeșului natal, află că a devenit celebru, ca autor al unui roman, pe care un editor îl publicase fără știrea lui.

Ajuns însfârșit la glorie, după a-tâtea suferinți, primul lucru pe care-l face este să se întoarcă în țară, la tatăl lui, la iubita lui Ioana, că-rora le scrisese totdeauna mincinoși, pentru a nu le sfărâma speranțele.

Dar, prea târziu, fiindcă aceștia, nu mai erau.

Tatăl murise în timp ce i se citeau primele rânduri din cartea fiului; Ioana se omorâse, părându-i-se că înțelege, din sfârșitul romanului, sfârșitul dragostei sale.

Iar tânărul erou, în culmea gloriei dar zdrobit de durere, își dăseama că este un înstrăinat, că și aci, unde după atâtea peregrinări a dorit ar-zător să revină, este un străin, că oriunde va fi un străin, că nicăeri nu mai poate găsi înseninare suflе-tului fiindcă atât de mult a umblat după o himeră **acolo, departe,** încât și-a cheltuit toată puterea lui de a mai crede în fericire, ca să mai poată fi cu adevărat fericit.

In puține cuvinte, iată care e te-ma adâncă a piesei d-lui Mircea Ștefănescu.

O temă cu adânci rezonanțe su-fletești, prilejuind conflicte interi-oare, o temă care, amintind atmos-fera teatrului lui Lenormand, te cu-prinde și te înalță sufletește, smul-gându-te din lumea reală.

D. Critico, în rolul principal, a nuanțat fin și precis, firea idealistă și timiditatea romancierului, care se oțelește încetul cu încetul în aspra luptă a vieții, apărând la sfârșit un om maturizat, sigur de sine, dar în-frânt iremediabil.

D. Antoniu a creat un admirabil personagiu de bătrân, și în anumite scene se poate socoti mândru de creația domniei-sale.

Intr'un rol asemănător, d. Ma-rius a secondat cu multă inteligență pe d. Antoniu.

D-nii Bălțățeanu și Ion Manu, în roluri de ratați au realizat două ti-

Al. Critico

puri caracteristice, minunat de ex-presive.

Dintre rolurile feminine, mai pu-țin importante, cel mai interesant a revenit d-rei Marietta Deculescu, care a fost plină de farmec și de frăgezime, — imagine ideală a eroi-nei al cărei rol îl juca.

In restul interpretării d-ra Dina Mihalcea, d-nii Balaban și Amigda-lis s'au menținut în nota justă.

Regia d-lui Sahighian bună în ge-neral, cu excepția unei scene nepo-trivite cu atmosfera piesei. Anume, ultimul tablou al actului I, prea pi-randellian, pentru o piesă ca **Acolo, departe....** Pentru rest, nu avem să-i aducem decât laude.

Decorurile merită toată atenția. Sunt iscălite de Ion Anestin.

VICTOR POPESCU

Iași

TEATRUL NAȚIONAL: „ALLEGRO MA NON TROPPO“, comedie în 3 acte de ION MINULESCU

Fără a marca un succes excep-țional, comedia d-lui Minulescu re-prezentată pe scena teatrului Na-țional dn Iași, a însemnat o expe-rimentare destul de bizară.

Este un loc comun faptul că ac-torii sunt specializați potrivit tem-peramentelor lor, adoptând un anumit gen, o manieră corespun-zătoare și adecvată cu însușirile efective ce le posedă.

Un regisor, în sensul activ al cu-vântului trebue și este obligat să țină seama de acest fapt.

In distribuția acestui spectacol am observat cu surpriză că un actor de prima mână, d. Tudor Călin este deținătorul unui rol într'o piesă specificată „comedie“, recunoscut fiind de toți faptul că d. Călin este un axcelent actor de dramă și tragedie.

Piesa d-lui Minulescu prezintă interesul de a modela cu sarcasm și ironie, caracterele unei părți din societatea noastră modernă cu toată ipocrizia și masca ei.

A scoate dintr'un adulter — unde încornoratul își mână cu o candoare adorabilă soția în brațele „prietenului“, autor dramatic, — efectele unei satisfacții public organizată, unde simpatiile se îndreaptă total către „amic“ și nu către înșelat, este desigur un merit remarcabil al comediei.

Fără prea mult relief, personagiile își conduc pașii prin cele 3 acte, mânați de prejudecăți, ambiții și adesea de prostie.

D. Minulescu spune comediei sale *„Allegro ma non troppo“*, alegân-du-și efectul culminant (puțin cam forțat) în scena când omul vede cu ochii că e înșelat de soție și aman-tul ei, vrea să-i omoare, dar nu poate, triumfând pehlivănia „inte-lectuală“ a celuilalt, care mimează o farsă „literară“, cu scopul de a-i demonstra că totul trebue să de-curgă în ritmul „allegro, ma non troppo.

Conștiincioșii actori: Ștefan Cio-botărașu, Margareta Baciu și George Popovici și-au îndeplinit onorabil misiunea, nemai vorbind de d. Tudor Călin: contrar așteptărilor noastre, care-l vedeau compromis pe acel admirabl interpret a lui Hamlet, într' comedie, a dovedit că prin tact și stăpânire poate trece și un asemenea gratuit examen.

MIRCEA I. ZAHARIA

Cinematografele

SCALA: „BESTIA UMANĂ“

E, în orice caz, o încercare ris-cată de a realiza pe ecran o operă literară care pare a nu avea nimic comun cu cinematograful. Diferi-tele stări sufletești prin cari trece omul care a moștenit în sânge pă-catele strămoșilor sunt foarte greu de redat pe ecran, astfel ca ele să pară natu:ale, neexagerate.

Jean Renoir a arătat de aceea multă pricepere în ale cinematogra-fului reușind să realizeze o operă remarcabilă inspirată după lucrarea lui Zola.

Meritul lui Jean Renoir apare și mai mare, odată ce alte ope:e litera-re, superioare și, în acelaș timp, părând să aibă mai multe afinități cu cinematograful, au stat la baza unor fi:me cu totul nereușite.

Artificiul de care s'a folosit, de astă dată, regisorul pentru a rea-liza un bun film, a fost motivarea în afară de a eredității, pe care a dat-o actelor eroilor săi. Cei mai mulți eroi ai filmului sunt niște anormali, cari, dacă ar trăi liniștiți, departe de sbuciumul orașelor și-ar putea îndrepta defectele, s'ar pu-tea calma. Dar ei sunt puși să trăiască în gări, în locomotive, sclavi ai trenurilor sgomotoase și, mereu grăbite. Ritmul regulat al unei locomotive în mers, pare a se fi ascuns în tâmplele eroilor, mă-cinându-le, nu atât prin puterea, cât prin uniformitatea lui.

Mereu, par'că aștepți ca vreunul din:e eroi să izbucnească, la fel cum locomotiva scoate, din când în când, câte un strigăt lung și sfâ-șietor, pentru ca apoi să intre în noaptea aparentă a tunelelor.

Pentru a realiza cât mai bine fil-mul său, Jean Renoir a recurs la ajutorul lui Jean Gabin și al Si-monei Simon.

Dacă Jean Gabin pare cel mai potrivit, prin jocul său care tră-dează **o fire mereu sbuciumată,** as-cunsă sub o înfățișare calmă, părea cel mai potrivit, pentru a interpreta **rolul din Bestia umană, Simone Si-mon,** însă, ar putea pare nepotri-vită pentru rolul ei, ce or ce o cu-nosc din „Lac aux dames“.

Ea, totuși, s'a arătat o actriță inteligentă, adăugând naivității lui Puck, anumite gesturi, necunoscute la ea, care trădează starea anor-mală a eroinii. Pentru aceasta, i-a folosit și feminitatea ei, pe care a dovedit-o și în alte roluri. Ledoux a fost minunat în rolul soțu'ui iar Jean Renoir, însuși, a apărut în-tr'un rol episodic.

Se găsește în acest film o scenă, care surp inde tocmai prin felul cum a văzut-o Renoir, asupra căreia vom reveni, spațiul scurt împiede-cându-ne de a insista azi.

Specificăm doar că e vorba de scena omorîrei Simonei Simon.

ARO: „S. O S. TANGER“

Se deosebește acest ult'm film francez, într'atât de obișnuitele pe-licule de același gen, încât suntem tentați să-l punem în fruntea fil-melor franceze, în care este tratată camaraderia, apropiindu-l mult de filmele americane, asupra cărora tronează neuitatul „Bengali“.

Regisorul filmului trebue felicitat mai întâiu pentru ușurința cu care a renunțat la orice preocupare po-litică, preferând să pună pe planul întâiu camaraderia, în cel mai înalt înțeles al cuvântului.

Apare atât de frumoasă prieteni-a dintre cei trei ofițeri cari, în cazul unui război, ar deveni ina-mici, încât, suntem dispuși să tre-cem cu vederea micile exagerări ale filmului.

Ce trei oameni, adunați în jurul copilului unuia dintre ei, iau în ochii spectatorului, proporții mari, devenind la un moment dat sim-bolul prieteniei. Filmul e inter:pre-tat inteligent de Pierre Fresnay și alți doui actori pe cari regisorul a avut inteligența să-i aleagă de naț:i diferite, astfel ca germanul să vor-bească cu accentul țării lui, iar en-glezul cu accent englezesc. Amu-zante sunt scenele care urmează bătăi dintre marinari, p ecum și scena mesei la care la parte și co-pilul. Impresionant e jocul lui Le-doux, care aduce mult cu asul fil-mului englez, Charles Laughton.

RELUARI

Femina: Olimpiada. Un film care merită să fie văzut pentru sănăta-tea pe care o emană.

Carlton: Citadela. Un film supe-rior, în care doar sfârșitul face notă disco dantă.

Regal: Retour à l'aube. Un film francez ratat.

TRAIAN LALESCU

Cronica universitară

In seminarul de „Istoria lite-raturii române vechi“, de sub conducerea d-lui profesor N. Cartojan, s'a vorbit în ședința de Sâmbătă, despre legenda populară intitulată „Coborîrea Maicii Domnului la iad“.

A citit o lucrare d-șoara Spe-ranța Munteanu.

Copiată în „Codex Sturdzanus“, de Popa Grigore din Măhaciu și publicată de B. P. Haș-deu în „Cuvinte din bătrâni“ (II), legenda apocaliptică discu-tată a circulat în redacțiuni di-ferite, în marile masse ale po-porului. Interesul ce i s'a arătat exte explicabil. Viața viitoare, cu încoronarea strădaniilor ce-lor buni, dar mai ales cu pe-depsirea groaznică a celor păcătoși, a preocupat toate popoa-rele, din antichitatea clasică (Ulysse și Enea în infern), prin Evul mediu, până astăzi.

Spre deosebire de alte texte vechi, „Coborîrea Maicii Dom-nului la iad“ este scrisă într'un grai simplu, povestirea de-curgând vioaie, ceea ce și ex-plică larga ei circulație. Foarte frumos este salutul îngerului, care o conduce pe Sfânta Maria în iad:

„Bucură-tia, cinstita lumiei! bucură-tia, viața fiului! bucu-ră-tia, că ia porînca svântului duh! bucură-tia, tăria ceriului și ceriul să închină ție!“

Maica Domnului îi răspunde în același ton de litanie și înge-rul o conduce în cele patru părți ale iadului, arătîndu-i muncile la care sânt supuși cei ce au păcătuit. Descrierea aces-tor munci este foarte sugestivă și pasagiile în care se vorbește despre cei cu limba legată în pară de foc, mâncați de fiare cu trei capete, de cei spânzu-rați și roși de viermi neador-miți, de cei cufundați în râuri de foc, au făcut, desigur, să tre-sară înfiorați pe lectorii ce slo-veneau cu evlavie.

Maica Domnului, simbolul milei, mișcată de chinurile vă-zute, se duce în cer și îngenun-chie în fața fiului ei, rugându-L să-i ierte pe cei pedepsiți. Este, într'adevăr, impresionantă sce-na aceasta, în care, înconjurată de serafimi și heruvimi, de ar-hanghelii Mihail și Gavril, Fe-cioara se roagă în fața tronului ceresc.

Hasdeu susținea că legenda aceasta este de origină bogomi-lică. Sânt, însă, în text, o mul-țime de amănunte cu totul con-tradictorii, și care fac discuta-bilă această doctrină. (v. N. Cartojan, „Cărțile popu-lare“, I).

Contribuții interesante aduce în seminar d-șoara Mariana Drăgălău, care, studiind para-lel textul din „Codex Sturdza-nus cu cel grecesc vechi al lui Destumis, observă că deosebi-rile dintre aceste două versiuni sânt foarte mici, în orice caz, cu mult mai mici decât între același text românesc și ver-siunea slavă, după care s'a sus-ținut până acum că s'a făcut traducerea.

Două ipoteze se pot face: s'ar putea ca legenda să fi fost tradusă după un text grecesc (lucru care, deși într'o epocă anterioară influenței grecești, este cu putință, cunoscute fiind legăturile noastre cu muntele Athos), dar, mai curând, se poate presupune că traducerea s'a făcut tot după un text slav, care, la rândul lui, provenea dintr'unul identic cu al lui Des-tumis.

O altă problemă ridicată de d-șoara Drăgălău este a in-fluenței exercitată de literatu-ra populară asupra folklorului. Constatând apariția motivului coborîrii în iad, în colinde, în basme și în credințele populare, d-sa se întreabă dacă este cu putință ca, atât cât putea fi răspândit pe vremuri în manus-crise, textul apocalipsului să influențeze într'o așa de mare măsură floklorul. Răspunsul pe care-l dă este negativ: Nu li-teratura populară a dat naștere folklorului, ci folklorul a pro-dus-o.

Dl. *N. Cartojan* susține de-pendența literaturii orale de cea scrisă. Cercetători străini, ca Anti Aarne și A. Ahlström, au arătat, că în vremurile când ti-parul nu exista, influența lite-raturii scrise este aproape ine-xistentă, astăzi încă p fca te re-dusă. Folkloristul englez G. Frazer a dovedit că prin măr-turii folklorice se pot lămuri anume pasagii neclare din Bi-blie, cea ce l-a dus la concluzia că Biblia este în dependență de folklor, nu folklorul de Biblie. Tocmai larga răspundere a unui motiv în folklor este dovada existenței lui anterioare apari-ții lui în scris.

Când un I. Meier, în „Volks-liedstudien“ aduce dovezi des-tul de serioase în sprijinul ce-leilalte ipoteze, trebuie să se aibă în vedere și faptul, că si-tuația la noi a fost alta decât aceea a popoarelor de veche cultură din Occident.

ION ROMAN

OAMENI ȘI ANIMALE

(Urmare din pag. 1-a)

substanța ei, ci trăită cu aceiași intensitate ca și viața oamenilor. N'ar fi de prisos să spunem că omul a sălbătăcit natura, a distrus animalele, răspândind groaza și durerea acolo unde pătrun-dea o undă de armonie și de îmbelșugată con-viețuire.

Când distrugerile și ororile au deschis perspec-tiva pustiirii, când natura s'a sălbăticit și omul s'a văzut amenințat de o crâncenă singurătate, de un primitivism barbar, s'a ivit totuș o schim-bare. O literatură bogată, iscodită de o crudă re-mușcare, — nu mai puțin pornită dintr'un sen-timent de teamă față de civilizația tentaculară și materialistă a burgurilor, a deschis calea cunoaș-terii naturei. Le credem cunoscute cărțile lui André Demaison, sau cel puțin tot atât de cu-noscute ca și acelea ale lui Charles Silvestre. Mai de curând, sub conducerea lui Albert Cons-tant a apărut o „Anthologie des bêtes“, de unde se vede că un I. O. Curwood, Jacques Delamain, Rudyard Kipling, Maurice Constantin-Weyer Georges Duhamel, pentru a nu cita decât pe ce mai cunoscuți, alături de mulți alți, au uma-nizat natura, și au deschis lumea animalelor cu un sentiment de patetică înțelegere.

Jean Rostand domesticise o broască, o ținea într'un mic acvariu și o purta cu el pretutin-deni, la conferințe sau în vizitele din societate: un prieten devotat și înțelept, o dragoste care ar părea ciudată pentru oamenii de rând sau pentru bibliomanii îngâmfați în înțelepciunea abstractă a cărților. D-na Colette a scris acele „Sept Dialogues des Bêtes“, povestind cu mult umor viața lui Toby-Chien și a pisicei Kiki-la-Doucette. Pentru cine vrea să cunoască viața oamenilor și a animalelor, ar fi de mare folos să citească romanul lui Jack London „Croc-Blanc“, și nu cu mai puțin interes „Cartea dela San-Michele“ a lui Axel Munthe. Sunt întâm-plări care nu s'au mai povestit, de o caldă emotivitate, de o umană înțelegere dincolo de orice fantezie plăsmuită de dorința de a scrie pur și simplu o carte. Sunt întâmplări trăite și sufletul omului pare că a descoperit sufletul animalelor, dând relief unei vieți dramatice. Una dintre cele mai bune bucăți din literatura universală, care ne-a fermecat clipele de lectură din anii tinereții este fără îndoială po-vestirea lui Jack London „Construire un feu“ din volumul „La perle écarlate“ (trad. fran.). Atavismul ancestral obișnuește câinele cu fri-gul polar de 107 grade sub zero, în fața că:uia omul se află aproape dezarmat. Dar între câine și om, pelerini în ghețurile peninsulei Alaska, în povestirea lui Jack London se petrece o dramă, cu toate înțelesurile instinctive, cu acea străfulgerare misterioasă a privirei de groază care face să se transmită gândurile. „Prin simplitatea mijloacelor folosite, prin sobrietatea stilului, desprins de orice împodobire găunoasă, această operă merită cu adevărat epitetul de clasică“, spun traducătorii Paul Gruyer și Louis Postif, și nu am rămas de loc surprins aflând că această povestire este nelipsită din cărțile didactice.

Să nu se creadă însă, că noi în aceste consi-derațiuni prea succinte pentru a cuprinde un capitol destul de mare, facem o deosebire între literatură și biologie. Dimpotrivă, căutăm să restabilim o legătură între două domenii care nu se exclud. Un alt fapt doveditor ni-l procură d. prof. Ion Simionescu cu opera d-sale pub'i-cată de curând, „Fauna României“. Călătorul neobosit, cercetătorul pasionat al naturei, nu descrie științific viața animalelor, ci o pove-stește literar și de multe ori poetic, cu o înțe-legere vrednică de sufletul unui om care s'a străduit să pătrundă tainele biologiei. Ce ar fi dacă am spune că în cărțile noastre trăește uneori un minuscul scorpion, la chip și înfăți-șare cu cel din jud. Buzău; că termitele la Chi-șinău au ros tâmplăria unei case care apoi s'a prăbușit; că Vidra mâncătoare de pești se do-mesticește și ajunge tot atât de blândă ca și câinele, și multe altele asemenea? Acestea nu sunt curiozități, nici literatură de vulgarizare, ci vești studiate direct, cu o pătrundere științi-fică, și redate apoi cetitorului într'o formă și un stil de o puritate clasică. Am semnalat numai o carte de știință care în egală măsură poate fi și de literatură. Am subliniat numai legătura dintre literatură și biologie, privită sub aspectul relațiilor dintre aer și animale fără a pierde din vedere sublima umanizare din fabulele lui La Fontaine, sau din atâtea opere de reconfir-mare a dramei din sufletul animalelor. Se poate crede oare că La Fontaine este mai puțin om de știință decât entomologul Fabre, sau Buffon mai puțin decât un Alexandre Dumas, fie el tatăl sau fiul?...

NICOLAE ROȘU

PUȚIN HUMOR

— Mă agasezi cu merele dumitale: nu vezi că suntem la friptură?

Literatură, artă, idei...

„Lumină tristă" de Traian Lalescu

Zilele acestea, a apărut, în colecţia „Universul literar" volumul de versuri „Lumină tristă" de Traian Lalescu. In lirica tânără de azi, numele d-lui Traian Lalescu este de proaspătă apariţie. El a fost întâlnit în paginile revistei noastre, iar confruntarea cu publicul a făcut-o la şezătorile scriitorilor tineri, organizate de revistă, unde d. Traian Lalescu a avut totdeauna un categoric succes.

Volumul „Lumină tristă" aduce o sensibilitate nouă, caldă şi sinceră, şi prin publicarea lui vom dărui o carte aleasă.

Poezia vieţii şi a morţii

In n-rul pe Martie al revistei „Gândirea", d. prof. N. I. Herescu publică articolul „Poezia vieţii şi a morţii", în care face o frumoasă analiză a atitudinei faţă de viaţă şi moarte a poetului Horaţiu. Propunându-ne

N. I. Herescu

să prezentăm altă dată ideile din interesantul articol, vom cita acum pasagiul următor care dă o lumină nouă asupra clasicităţii.

„Dar, mai presus de toate, Horaţiu este un filosof în sensul în care antichitatea înţelegea filosofia. Pe atunci, filosofia nu era, ca astăzi, preocuparea unor oameni iubind speculaţia abstractă şi fără prea multă legătură cu viaţa de toate zilele. Filosofia era, în antichitate, o ocupaţie activă, care urmărea să dea omului un sprijin în clipele grele ale vieţii. Ea semăna atunci cu ceeace, astăzi este pentru noi religia. Toţi cei cari au cetit pe Tacit nu pot uita momentul impresionant când Iulius Canus mergea la supliciu, întovărăşit de filosoful lui; când Livia, la moartea lui Drusus, se adresează filosofului bărbatului ei, pentru ca acesta să găsească un leac durerii mari pe care o încercase; sau când, condamnat la moarte de Nero, senatorul Paetus Thrasea îşi deschide vinele şi fiindcă moartea venea încet, prelungind agonia, opreşte lângă el pe stoicul Demetrios, ca să-l asiste în ultimele clipe. Iată deci că, la acea epocă, filosofii aveau aproape rolul preotului de astăzi; fiecare familie, fiecare personagiu important, îşi avea filosoful său, aşa cum, astăzi, cei ce practică religia, au duhovnicul lor. Aşa dar, poetul iubea filosofia pentru ceeace era activ şi folositor în ea, ca pe un leac la durerea bieţilor oameni, morală şi fizică totodată".

Literatură şi tinereţe

Despre „Literatură şi tinereţe" a vorbit d. Vladimir Streinu în conferinţa ţinută la 5 Martie în sala „Teatrului Naţional" dela Cluj, în cadrul şezătorii „Universului literar" Ne-am exprimat păerea de rău, că din pricină că d. Streinu şi-a vorbit conferinţa, n'am avut textul spre a-l publica. Regretul nostru este cu atât mai real, cu cât valorosul critic ne dă rareori ocazia să-l auzim vorbind, nefiind unul din obişnuiţii manifestărilor de cultură, în sălile publice. Şi tot ce a spus d-sa la Cluj a avut poate un farmec în plus tocmai fiindcă s'a înfăţişat ca o improvizaţie spontană, ca o comunicare firească a adevărului, fără austeritatea potrivirilor de fraze pe hârtie. Atât de frumos a vorbit d. Vladimir Streinu despre singura şi adevărata tinereţe a scriitorilor, care este creaţia lor neîntreruptă! Un scriitor trecut de 50 de ani, care tipăreşte volume şi apare des în reviste este mai tânăr decât unul de 30 de ani, a cărui activitate este firavă, fără convingere! Aceasta este legea spiritului, a dăinuirii lui în eternitate. Poezia, în existenţa ei aboslută creşte ca pădurea din valea „tinereţii fără bătrâneţe şi a vieţii fără de moarte". Manifestarea ei în lume, totdeauna face concetmitul vecinicei tinereţi. Pentru creatorul adevărat, în continuă relaţie emotivă cu lumea, şi în funcţie de creştere a limbii unui popor, nu există bătrâneţe. Goethe la 70 de ani nu era bătrân. Ceva din această taină de basm a întineririi prin artă, a

Vladimir Streinu

vibrat în armonii delicate, în sala „Teatrului Naţional" din Cluj, când a vorbit d. Vladimir Streinu.

Şi în afară de încântarea transmisă ascultătorilor, s'a mai adâncit în minţi dragostea statornică pentru marea poezie.

INSTITUTUL DE STUDII LATINE

Programul „Institutului de studii latine", de sub conducerea d-lui prof. *N. I. Herescu*, se va desfăşura amplu în această primăvară, în ce priveşte activitatea tipăriturilor.

Se vor publica următoarele opere:

Colecţia de traduceri: Euripide, *Troenele*, trad. de Dan Botta; Apuleius, *Măgarul de aur*, trad. de Liviu Rebreanu şi Constantin Fântăneru.

Colecţia ştiinţifică: Recherches sur le curte impériale, de *Pippidi*. Etudes de philologie juridique, de *V. Al. Georgescu*.

Colecţia pedagogică: Sintaxa latină, de *N. I. Herescu*.

Colecţia de texte savante: Cicero, Arateele, de *V. Buescu*.

EDITURA „ALCALAY"

In editura „Alcalay" vor apărea în curând, următoarele cărţi: *Pământ viu*, roman de Sabin Velican; *Bogdana*, roman de Ioana Postelnicu; *Grădina lui Dumnezeu*, roman de Mihail Şerban; *Jar*, de Liviu Rebreanu, ediţie nouă.

PREMIUL CITITORILOR

Premiul cititorilor acordat de revista „Universul literar" pentru cea mai bună analiză critică a personagiilor Iki Iankăl şi Moişe Dinerman din romanele „Fundacul Varlamului" de Ionel Teodoreanu şi „Doua Chemări" de Octav Dessila, se va decerna la 1 Aprilie a. c.

Modalităţile le vom anunţa în n-rul viitor al revistei.

CONFERINŢE

Mâine, Duminică, 19 Martie, a. c. d. *N. I. Herescu*, profesor de limba latină la facultatea de litere din Capitală, va ţine o conferinţă în sala „Ateneului român", despre *„Necesitatea clasicismului*. In cadrul acestei conferinţe, distinsul cărturar va face o seamă de importante „Consideraţii asupra vremii de azi", încât problema clasicismului va fi tratată într'un înţeles nou, după nevoile sufleteşti moderne.

„CETAŢILE INECATE" de AL. RAICU

Poetul Alexandru Raicu, al cărui volum „Hronic" apărut în Colecţia „Universul Literar", s'a bucurat de un deplin succes de public şi critică, va scoate în curând o nouă carte de versuri intitulată sugestiv: **„Cetăţile înecate".**

Al. Raicu

Este vorba de un lung poem, compus din 25 de poezii, tratând o temă cu totul originală, de basm. Cartea va apare la începutul lunei viitoare şi va fi prefaţată de d. prof. universitar N. Cartojan.

Am anunţat că în colecţia „Universul literar", a fost angajată spre a fi tipărită drama în trei acte „Alkestis", a d-lui Dan Botta. Reprezentant în literatura de creaţie, al celui mai pur clasicism, d. Dan Botta este un scriitor de o înaltă cultură umanistică şi de o gândire originală şi amplă. Autor al volumelor „Eulalii" (poeme); Limite (studii); Comedia fantasmelor (dramă), prin Alkestis, drama pe care o tipăreşte colecţia „Universul literar", d. Dan Botta ne dă una din cele mai adânci interpretări ale dragostei şi morţii, asemănătoare numai cu drama glorioasă „Tristan şi Isolda".

Volumul va fi ilustrat de d. Geo Zlotescu, şi va fi fără îndoială o carte strălucită ce

Dan Botta

va împodobi vitrinele în primăvara aceasta.

Pagina Transilvaniei

„Pagina Transilvaniei" pe care am anunţat că o vom publica, începe cu acest număr al revistei. Publicând această pagină, „Universul literar" nu face regionalism ci pleacă dela constatarea că diversităţile geografice şi particularităţile istorice ale ţării ne cuceresc fiecare în mod deosebit, când ne apropiem de ele şi când încercăm să le cunoaştem şi să le înţelegem deadreptul. Alte frumuseţi ne izbesc, mediul arată altă specificitate, viaţa se desfăşoară parcă într'un ritm nou, cu o rânduială a ei şi o sensibilitate necunoscută. Acest plus, această diferenţă de viaţă, se aşează în sufletul nostru ca înzestrări ce nu se pot uita, iar din statornicia lor se naşte poezia şi arta locurilor, a regiunilor. Nici un observator critic atent nu poate neglija faptul că manifestările de artă locale poartă pecetea specificităţii. Iar o revistă care doreşte să răspundă rolului său, este datoare să prindă aceste manifestări, să lumineze funcţia lor importantă şi apoi să le armonizeze cu mişcarea artistică unitară a ţării.

Aceste consideraţii credem că justifică pentruce „Universul literar", va publica de acum, o „PAGINĂ A TRANSILVANIEI", în ale cărei coloane va oglindi, pe cât e posibil, toate manifestările creatoare ale scriitorilor de peste munţi.

Organizarea şi îndrumarea acestei pagini se face sub directa îngrijire a d-lui Victor Papilian, distinsul literat, directorul Teatrului Naţional din Cluj, unul din cei mai de seamă scriitori români contemporani. In „Pagina Transilvaniei" se vor publica: nuvele, poezii, cronici, articole, informaţii, referindu-se toate la viaţa şi activitatea artistică locală. Manuscrisele se trimet direct d-lui Victor Papilian, (str. Stroescu 18, Cluj), dela care se cer informaţii.

Cercuri în apă, roman de Ion Biberi

In colecţia „Universul literar" va apărea în curând romanul **„Cercuri în apă"**, de Ion Biberi. Autorul este cunoscut şi apreciat de marele public. In urma premiului „Eforia - Tekirghiol", de 25 mii lei, obţinut acum câţiva ani pentru romanul „Proces" şi deasemeni în urma volumului „Oameni în ceaţă", d. Ion Biberi s'a impus ca unul din scriitorii de valoare ai generaţiei tinere. Romanul „Cercuri în apă", pe care îl editează colecţia „Universul literar", reprezintă una din cele mai preţioase creaţii ale autorului. Cartea cuprinde zugrăvirea caracterului interesant al unui erou, care evoluiază în mediul particular al provinciei. „Cercuri în apă" va fi un sigur succes literar.

Primim la Redacţie:

Domnule Director,

Subsemantul Gogu Trandafir, prim secretar de redacţie la marele ziar hebdomadar *„Opinia -Tirchileştilor"* am onoarea a protestacu indignare împotriva felului cum înţelegeţi să polemizaţi întro chestie de cea mai mare însemnătate cu revista Jurnalul literar de sub conducerea competentă a d-lui profesor Călinescu.

Nu ascunzând slăbiciunile naţiei noastre de ochii streinătăţii vom reuşi să le reparăm. Nu, de o mie de ori nu! Să ştie asta şi d. Brătescu-Voineşti şi d-voastră ăştia care vă agitaţi pentru escunderea păcatelor noastre.

Literatura e internaţională, e, ca să zic aşa, cosmopolită. Ce-are Ungurii şi servitoarele Unguroaice cu numărul cititorilor români. Las să citească ei. Ce noi nu citim? Să vii mneata să vezi la mine, care să chiamă că sânt om sărac, să vezi ce bibliotecă am. E! După puteri. Am toată colecţia romanelor captivante şi a celor 15 lei. Când pot mai iau şi câte o carte de literatură mai înaltă ca Al doilea amant al d-nei Chatterley unde, să recunoaşteţi, se pune o problemă adânc omenească, Cartea nunţii, Ţapul şi eţetera.

Şi apropo fiincă veni vorba, mneavoastră cam ce „literatură" aveţi? Ia să luaţi Jurnal literal să vedeţi acolo Misterele castelului de Tristenburg şi să citiţi admirabilele aventuri ale fraţilor Leon, Amedeu şi Filip de Tristus Trista Tristum Tristenburg. Şi atunci să vorbiţi.

Ehe! „E uşor a scrie critici când nimic nu ai a spune", cum spunea cu multă dreptate bardul dela Mircești.

Totdeodată vă rog să-mi înapoiaţi recomandat cele două volume de versuri pe care vile-am trimes spre publicare, întru cât doresc ale publica în frumoasele coloane ale Jurnalului literar.

Cu stimă,

Gogu Trandafir

Poşta redacţiei

Z. Grig. — Mai trimiteţi.

Liviu Livideanu. — Fragmentul dv. e foarte promiţător. Cred însă că nu e încă timpul să scrieţi romane. Incercaţi-vă puterile în schiţă şi nuvelă.

Astalușiu L. Alex. — Vă cerem scuze că vă răspundem pe această cale. Ne e peste putinţă să ducem corespondenţă particulară cu cei ce solicită colaborarea.

Epigrama nu e o glumă versificată.

Taş. — Imagini frumoase. Perseveraţi.

Alstanii I. D-tru. — „Bazat pe acela, că o revistă este totdeauna atentă în a culege ce-i este folositor şi că încurajează ceiace crede a fi trebuitor pentru mai târziu" ne trimiteţi versurile dumneavoastră.

Nu văd întrucât ar fi „trebuitoare pentru mai târziu" versurile acestea:

Din raze lucifere (?)
Sclipiri căzute'n van
Desleg acum mistere
A mitului uman.

Nic. Beldie. — Se va publica Mai trimiteţi.

Marinel Sârbulescu. — Nu aveţi de ce vă teme de un răspuns. Continuaţi cu activitatea nepractică.

N. Bălcescu. — Purtaţi un nume care trebuie să vă silească la un foarte serios control al scrisului d-voastră. Reflectaţi serios la aceasta şi hotăriţi-vă dacă mai este cazul să ne trimiteţi producţii poetice, sau nu.

Stelian Bădescu. — Altceva.

Mihail Alexe. — Vă dau acelaşi sfat ca şi rândul trecut.

Gero-Iaşi. — Imagini minunate. Dar numai atât nu ajunge.

El. Gh. P. — Versuri!

Ionescu M. Dumitru. — Tot versuri!

Nic. St. Moraru. — Iar versuri!

Nicolae Podoleanu. — Mereu versuri!

C. Mâţă. — Am spus-o de nenumărate ori. Nu publicăm versuri ocazionale.

Nicolae Grozea. — Mă gândesc adeseori: Dacă toţi poeţii care ne trimit producţiile lor ar citi şi versurile altora, volumele de versrui ar trebui să apară la noi în zeci de mii de exemplare. Şi totuşi lucrurile nu stau aşa. M'ar interesa răspunsul d-voastră în această privinţă. Aţi putea menţiona acolo volumele de versuri recent apărute pe care le-aţi cumpărat sau pe care le-aţi citit numai.

Artemis. — Mai trimiteţi.

N. P. — ARGEŞ. — Mai trimiteţi. Poezia „Primăvară" vom publica-o într'un număr apropiat al revistei.

— r. st. —

UN STUDIU DESPRE „Speciticul naţional în pictură"

Doamna Olga Greceanu, al cărei frumos talent s'a făcut cunoscut şi preţuit prin expoziţiile de pictură din ultimii ani şi prin câteva fresce grandioase, la Patriarhie, în salonul de onoare al gării regale dela Mogoşoaia, în palatul Academiei de arhitectură, etc., — făcând dovada unei desăvârşite înţelegeri pentru pictura murală decorativă, s'a manifestat, paralel cu aceste rodnice preocupări de creaţie artistică, şi printr'o activitate literară demnă de tot interesul. După tratatul despre „Compoziţia murală", publicat acum doi ani — lucrare preţioasă pentru înţelegerea pic-

Olga Greceanu

turii murale, d-na Greceanu a făcut să apară, de curând, un studiu despre „Specificul naţional în pictură" în care desbate problema pasionantă a exprimării specificului naţional în pictura românească. Contribuţia autoarei în această chestiune e remarcabilă deopotrivă pentru originalitatea punctului de vedere susţinut, cât şi pentru inteligenţa critică de care d-sa face dovadă în argumentare.

Doamna Greceanu afirmă, în esenţă, că ideea latinităţii care a jucat un rol hotărîtor la formarea statului naţional românesc, în veacul trecut, a avut drept consecinţă, în artă, părăsirea stilului sau modului de expresie pictural, potrivit mentalităţii şi sufletului nostru colectiv, pentru a se adopta tehnica impresionistă, a picturii franceze din veacul trecut, necorespunzătoare sensibilităţii noastre artistice. Poporul nostru avea în pictură, o tradiţie veche de vreo cinci sute de ani, ale cărei începuturi, se găsesc în influenţa picturii iconografice bizantine, adusă în Ţările Române, de călugării atoniţi, pe la 1350.

D-na Greceanu arată caracterul esenţialmente religios iar nu artistic, al acestei îndepărtate influenţe, care corespundea pe atunci unor nevoi sufleteşti imperioase ale neamului nostru. Sensibilitatea artistică românească de natură concentrată, *spre deosebire de aceea franceză, de natură* dispersată, *şi-a găsit un mod de exprimare propriu, în laconismul stilului pictural bizantin Cât era de potrivit acest stil, pe măsura sensibilităţii noastre, se vede nu numai în pictura bisericească, dar încă şi mai izbitor, din portretele de cititori şi din ilustraţiunile manuscrisului unui poem profan „Erotokrit", făcute de mâna zugravului Petrache, pe la sfârşitul veacului al optsprezecelea. Intâlnim în exemplele citate, aceleaşi atitudini hieratice ale personajelor, înfăţişate cu un laconism caracteristic al mijloacelor de expresie şi din ele se desprind caracterele statornice ale unei arte de tradiţie autohtonă, artă abstractă, formală şi schematică, practicată fără întrerupere, dela 1350 şi până pe la 1830, când sub influenţa civilizaţiei apusene şi după exemplul pictorului Nicolae Grigorescu, pictura românească părăseşte această tradiţie, căutându-şi isvoare noui de inspiraţie în impresionismul francez.*

Un rezumat oricât de atent al tezei pe care o susţine d-na Greceanu, în cartea d-sale, nu poate înlocui, firește, lectura „Specificului românesc în pictură". Cititorul edificat asupra cuprinsului cărţii, din aceste câteva rânduri, s'ar lipsi astfel de satisfacţia ce i-ar procura-o lectura unor pagini remarcabile prin frumuseţea plastică a expresiei, adică de ceeace ce constitue tocmai unul din motivele ei de atracţie.

„INVITAŢIA LA VALS" IN EDIŢIA III-a

In scurt timp editura *„Vremea"* va lansa a treia ediţie din romanul *„Invitaţia la vals"* al d-lui Mihail Drumeş, roman care a cunoscut un meritat succes de public şi de pressă.

ŞTEFANA VELISAR

In pag. 3 a revistei publicăm un fragment din romanul „Calendar vechiu", de Ştefana Velisar.

Ştefana Velisar şi Ionel Teodoreanu

Cu pseudonimul acesta iscăleşte un admirabil roman de dragoste, d-na Lili Teodoreanu, soţia d-lui Ionel Teodoreanu, romancierul atât de cunoscut şi preţuit.

CUVINTE DESPRE ITALIA, DE PROF. AL. MARCU

In colecţia „Universul literar", a apărut zilele acestea broşura *„Cuvinte despre Italia"*, de prof. Alexandru Marcu.

Prof. Al. Marcu

Tipărită în tiraj restrâns, broşura cuprinde un extras al autorului din revista „Universul literar".

„Cuvinte despre Italia" constitue o elegantă plachetă care, prin numele d-lui prof. Marcu, aduce un plus la meritele publicaţiilor din această vreme.

„CHENARE DE SINCERITATE" de GEORGE ŞOIMU

Tânărul poet George Şoimu va da în curând la iveală un volum de versuri, în editura Pavel Suru, intitulat sugestiv, *„Chenare de sinceritate"*. Numele lui George Şoimu, cunoscut în poezia tânără, este o chezăşie a calităţii volumului.

SUCCESUL UNEI CÂNTĂREŢE ROMÂNCE LA VIENA

Presa vieneză a adus vii elogii d-nei Emilia Guţianu-Alessandrescu, reprezentantă a cântului românesc la concertul ţărilor balcanice ţinut la Viena la

Emilia Guţianu-Alessandrescu

1 Martie, în „Grosses Konzerthaus".

D-na Emilia Guţianu a cântat, cu acompaniamentul orchestrei „Wiener Symphoniker", o arie din „Răpirea din Serai" de Mozart şi mai multe lieduri.

SEZĂTOAREA LITERARĂ A STUDENŢILOR IN DREPT

Duminică, 19 Martie, la ore 6 d. a. se va ţine în sala Dall o şezătoare literară a scriitorilor studenţi ai facultăţii Drept, sub patronajul d-lui consilier regal G. G. Mironescu.

D. profesor universitar Mih Antonescu va rosti o conferin

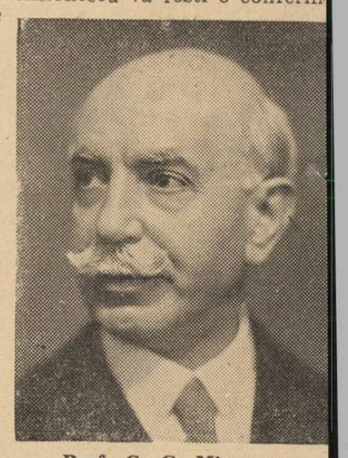

Prof. G. G. Mironescu consilier regal

având ca subiect „Definirea de stinului românesc".

Vor citi apoi din operele pro prii d-nii: G. Acsinteanu, Ştefan Baciu, Serafim Cadan, Nicolae Ciuceanu, Vasile Culică Constantin Ene, Vintilă Horia Traian Lalescu, Costin I. Murgescu, Alexandru Paleologu, Nicolae Peligrad, Victor Popescu George Şoimu.

ENCICLOPEDIA ROMÂNIEI, VOL. III. ECONOMIA NAŢIONALĂ

In curând va apărea vo III, din „Enciclopedia Română", *vasta lucrare din car s'a publicat până acum „Statul" (vol. I) şi „Ţara Românească" (vol. II). Volumul II se intitulează* „Economia Naţională" *şi va prezenta o largă sinteză a tuturor producţiilo economice româneşti şi a circulaţiei lor. Lămurim totdeodată că director al „Enciclopediei României" este, încă până cu acest al III-lea volum, d.* Dan Botta, *distinsu literat, una din cele mai de seamă personalităţi ale culturii româneşti actuale.*

PREMIUL „MIRON NEAGU"

In legătură cu concursul la premiul de 30.000 lei pentru roman, editura Miron Neagu face cunoscut că termenul de darea rezultatului se prelungeşte, comisiunea neterminându-şi lucrările. S'au prezentat în total 25 manuscrise, a căror lectură n'a putut fi terminată până acum.

„CÂINII", NUVELE DE MIHAIL ŞERBAN

In biblioteca „Vremea" a apărut un nou volum, intitulat *„Câinii"* datorit d-lui *Mihail Şerban*. Ultimul volum al autorului „Nunta de argint", apărut în ed. „Cugetarea" s'a bucurat de o frumoasă primire, cartea fiind în pragul ediţiei a doua.

Mihail Şerban

Noul volum *„Câinii"*, cuprinde trei nuvele de proporţii, trei fragmente puternice de viaţă în are talentul autorului se desfăşoară în toată plenitudinea.

„Câinii" constitue o lectură vie şi pasionantă.

Bibliografie

CĂRŢI

Vasile Bucur: „Developări interioare", versuri, 1939 (Tig. diecezană, Oradea).

REVISTE

Viaţa Basarabiei, revistă lunară, nr. 2—3 (Februarie—Martie 1930). Colaborează: Pan Halippa, T. Nencev, Al. Boldur, N. Spătaru, R. Radiana, Th. Simenschy, Vasile Cotigă, Gh. Bezviconi, Pr. P. Mihailovici, George Meniuc, Prof. G. Rașcu, P. Ștefănucă, Vasile I. Chicu.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 44908 - 938

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Înscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

TELEFON; 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 12
SAMBATA 25 MARTIE 1939

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

Vocația lui Mefistofeles

de MIRCEA ELIADE

Comentatorii lui Faust au subliniat întotdeauna, ca un amănunt fundamental pentru înțelegerea gândirii goetheane, și totuși cu oarecare mirare, „curioasa indulgență" și chiar, după unii, „quasi simpatia" pe care o arată Dumnezeu lui Mefisto. „Pe cei de felul tău nu i-am urât niciodată, mărturisește Domnul în faimosul pasaj din Prologul în Cer, adresându-se lui Mefistofel. Dintre toate spiritele care neagă, bufonul (Schalk) e cel care mă plictisește mai puțin". Simpatia aceasta divină față de un demon atât de negator se silește s'o justifice Goethe în versurile imediat următoare. „Activitatea omului prea lesne începe să tânjească; îndată ce-ar putea, omul n'ar mai face nimic. Deaceia, bucuros îi dau un tovarăș care să-l stimuleze, făcându-și astfel datoria de diavol".

N'a scăpat nimănui gravitatea acestor mărturisiri. Căci în niciuna din confesiunile creștine nu se întâlnește o asemenea indulgență a Creatorului față de demon. Indulgență care e coherent justificată de Goethe: „activitatea omului prea lesne începe să tânjească...", dar care, s'o recunoaștem, își are și un temeiu extra-rațional: s'ar putea vorbi de o simpatie organică între Creator și Mefisto. Căci, e limpede, Domnul nu mărturisește că lenea și sterilitatea omului îl îndeamnă să dea acestuia un tovarăș dinamic și inventiv. El recunoaște că face lucrul acesta bucuros: „Drum geb' ich gern ihm den Gesellen zu..." Evident, pe Creator nu-l poate sili nimic, nu-l poate nici măcar îndemna o anumită stare de lucruri (lenea omului, etc.), să intervină din nou în Creație. Dumnezeu, chiar în concepția lui Goethe, e pe deplin liber. Dar, una este să hotărască în perfectă libertate un anumit lucru (bunăoară, tovărășia între om și demon) și alta este să se bucure de hotărârea luată, așa cum mărturisește la începutul tragediei lui Faust.

„Simpatia" este, dealtfel, reciprocă. Mefisto, rămas singur după ce se închide Cerul și se despart arhanghelii, se destăinuiește cu o egală sinceritate. „Din când în când văd bucuros pe bătrân, și mă feresc s'o rup cu El. E destul de drăguț din partea unui mare Stăpân ca El să vorbească atât de omenește chiar cu Diavolul".

Von Zeit zu Zeit seh'ich den Alten gern...

In versul acesta nu străbate numai ironia mefistofelică, așa cum am fi înclinați a crede la prima vedere. E ceva mai mult decât zeflemea în mărturisirea lui Mefisto; este oarecare melancolie, și un foarte discret dor de a da ochii cu Creatorul. „Din când în când văd bucuros pe bătrân..." Aproape că s'ar putea vorbi de o simetrie obscură între mărturisirea Creatorului și a lui Mefisto. Căci, îndată ce recunoaște simpatia care îl atrage spre Stăpânul zidirii, Mefisto se grăbește să și-o justifice printr'un raționament: „mă feresc s'o rup cu El"... căci „e destul de drăguț din partea unui mare Stăpân ca El să vorbească atât de omenește chiar cu Diavolul".

Nu e nevoie să fii un dibaciu comentator al lui Goethe ca să-ți dai seama că poetul a fixat cu multă grijă, în acest Prolog în Cer, poziția „spiritului care neagă" față de Creator. Că, așa dar, niciunul din aceste versuri nu cuprinde cuvinte întâmplătoare. Și, dacă acel gern („bucuros") este pronunțat odată de Creator și odată de Mefisto, simetria aceasta își are un sens adânc. O sinpatie reciprocă leagă pe Creator de bufonul care neagă. Iar melancolia pe care o putem descifra în cuvintele finale ale lui Mefisto, se referă fără îndoială la timpul îndelung care trebuie să se scurgă până ce se va afla din nou în prezența Creatorului. Von Zeit zu Zeit... Uneori, așa dar, Mefisto e primit de Stăpânul lumii. Nu străbate oare în acest vers goethean — von Zeit zi Zeit... — amintirea turbure a unui ritm cosmic, în care Binele și Răul coincid un moment ca apoi să se despartă din nou, despicate în două extreme? Nu am fi îndrituiți să vedem în simpatia dintre Creator și Mefisto ceva mai mult decât concepția demonică a acțiunei și creației umane, așa cum a formulat-o Goethe, să vedem anume: ideia tradițională, universal răspândită, a „coincidenței contrariilor", a contopirii dintre Ființă și Neființă, a „totalizări" realului? Notele de față își propun să îndestuleze, între altele, și asemenea întrebări, care depășesc exegeza tragediei faustiene și își găsesc locul în speculația metafizică.

Evident, în opera lui Goethe „simpatia" între Creator și demon are un tâlc bine precizat. E sufiicent să deschidem un bun comentar al lui Faust ca să găsim din belșug texte lămuritoare, culese din întreaga operă a poetului. Mefisto e demonul care oprește pe loc, și oprind, stimulează. Răul e necesar, s'a spus de atâtea ori, căci provoacă binele. Intocmai ca eroarea, căreia Goethe îi acordă virtuți stimulatoare: „Dacă nu greșești, nu vei dobândi înțelegerea" (Wenn du nicht irrst, kommst du nicht zu Verstand) spune Mefisto lui Homunculus (vers 7847). „Contradicția e ceeace ne face productivi", mărturisea Goethe lui Eckermann (28 Martie 1827). „Uneori ajungem la deplină conștiință și înțelegem că o eroare poate să ne miște și să ne îndemne la acțiune întocmai ca și un adevăr" (Maximen, nr. 85). Sau, și mai clar: „Natura nu se preocupă de erori, ea însăși le repară întotdeauna și nu se întreabă ce-ar putea ieși din „asta". (Texte culese din comentarul lui Manacorda, ed. III, p. 464 sq.).

Intocmai ca și eroarea, așa dar, care e un moment necesar și activ în dialectica umană — Mefisto e un moment obligatoriu nu numai față de om, pe care îl dinamizează ispitindu-l, ci e obligatoriu chiar în Cosmos, în ceea ce Goethe numea (conformându-se metafizicei sale imanentiste) „Tot-Unul". Formula aceasta — „Tot-Unul" — va ajunge mai clară cu cât ne vom depărta de Goethe și ne vom apropia de izvoarele inspirației sale (Giordano Bruno, Böhme, Swedenborg). Noi nu ne propunem să urmărim izvoarele sau filiația motivelor din Faust. Lucrul acesta a fost făcut, cu nesfârșită competență, de foarte mulți comentatori și exegeți ai tragediei goetheane. Studiul de față năzuiește să demonstreze coherența metafizică a unor motive străvechi, pe care le alegem într'adins din domenii disparate — poezie, iconografie, cosmologie, demonologie, etc. — tocmai pentru a dovedi permanența și universalitatea lor. Am preferat totuși să începem cercetarea de față printr'un comentariu la câteva versuri din Faust. In Goethe se întâlnesc, cu sau fără știrea lui, o seamă de curente de gândire care n'au mai fructificat opera niciunui european, după moartea poetului dela Wei-

(Urmare în pag. 2-a)

Iubire

Inima mea peste milenii de piatră
E amintire strălucitoare.
Tot ce-a fost lacrimi și așteptări
E astăzi soare.

Și dacă uneori buzele strigă
După un cuvânt, după o dimineață,
Dacă timpul se 'ntunecă
In pierduta viață.

Liniștea veche învie
La vorbele tale de mult
Și iar în stinsa viață
Stau luminat și te-ascult.

Și cum numai în melodii
Cerul tăcut te iubește,
In grădinile raiului meu
Un dor pământesc înflorește.

IULIAN VESPER

Teodorescu-Sion — Portret

Fluctuațiile criticei literare

de ION BIBERI

Curentul științist și pozitivist al secolului trecut a avut numeroase ecouri în activitatea literară. Școala naturalistă poate fi socotită ca un rezultat ultim și depărtat al unei direcții spirituale al cărei punct de plecare trebue căutat în atitudinea obiectivă a omului de știință în fața universului neanimat. Prin imitație, romancierul își propunea o aceeași ținută morală de neparticipare la mișcările de suflet și la trepidanța de viață pe care căuta să o surprindă în viața eroilor săi; anulând imaginația și evadarea totală în gratuitatea visului, el își circumscria câmpul de activitate la descrierea impersonală a faptelor din jur; înlăturând decorul fantezist prin notația exactă și amănunțită a faptelor, romancierul tindea, cel puțin teoretic și în intentia lui primă, spre o obiectivitate comparabilă cu a omului de știință.

Influența acestei mode intelectuale, consistând în esență în îndepărtarea principială a reacțiilor personale și în deosebi emotive în fața lumii, își găsește un echivalent în critica literară. Nu ne referim, de sigur, la critica practicată de către reprezentanții înșiși ai școlii naturaliste. Critica lui Zola, manifestele sale ca și studiile sale teoretice, nu erau decât o lungă urmare de confesiuni lirice, de pamflete violente sau de exaltări intempestive ale școlii literare pe care o reprezenta; ne referim, cu deosebire, la critica cu năzuințe de științism și impersonalism, în care coeficientul propriu al criticului, preferința sa subiectivă și îmbinarea sa nemărturisită, să fie înlăturate. După exemplul spiritului științific și în concordanță cu tendința sistematizantă în ordonanțe coherente de gândire, critica secolului trecut a cunoscut mai multe asemeni manifestări, cărora le-au corespuns reacții tot așa de caracterizate din partea criticei impresioniste sau, mai târziu, a diletanților și a disociatorilor de idei în genul lui Gourmont și Gide. Critica literară parcurge astfel un drum întortochiat, cotind în direcții uneori opuse, orientată când înspre științismul obiectiv, când înspre subiectivismul mărturisit. Dar în toate aceste direcții de gândire și nuanțe doctrinale se pot desprinde preferințele intime ale criticului. Armătura teoretică nu era în realitate decât o suprastructură care se aplica uneori aderent, alteori fără articularea organică peste adevărata tehnică spirituală a criticului. Căci, adesea, dincolo de teoretizările criticului asupra propriei metode și împotriva lor se vădeau reacțiile personale ale acestuia, atitudini care nu-și recunoșteau o filiație exclusivă din ideile directoare ale armăturii teoretice adoptate. Critica rămâne în acest mod mai de grabă o mărturie directă a unui lector în fața producției literare curente, decât ilustrarea unei metode critice; opera criticului desvălue deci mai mult o nuanță de sensibilitate și o vibrație emoțională proprie, decât o direcție teoretică statornică. Tabloul sinoptic pe care l-am putea desena pentru a ilustra direcțiile divergente ale criticei literare din ultimile decenii ar presupune deci mai curând diferențieri de natură temperamentală și emotivă ale criticilor, decât opoziții de doctrine și școli.

Acceptăm așadar în principiu toate orientările critice cu condiția ca aplicarea lor să nu se facă în spirit îngust, aservind definitiv criticul unui sistem închis, făcându-l impermeabil fenomenului literar considerat în varietatea lui de manifestări. Punem deci accentul pe suplețea și comprehensiunea criticului, așa cum se manifesta în activitatea lui concretă, în momentul luării de contact direct cu o operă literară.

In acest mod, rigorile spiritului sistematic pot fi atenuate: închistarea într'o formulă exclusivă poate face nesimțit loc unei evadări dincolo de barierele limitative ale sistemului. In contact cu substanța multiformă a vieții, criticul uită schemele lui uscate și poate judeca limpede, nestânjenit de încadrări impuse.

Există însă o categorie de critică literară care reprezintă negația oricărei nuanțe și a oricărui simț literar; ea e îngust sistematică și tiranic pozitivistă; metoda ei de lucru este de o rigoare inutil științifică, iar concluziile sale dezolant de exacte și de categorice: această critică ignorează măsura, aproximativul, îndoiala și provizoriul; ea disecă necruțător și decretează pedant concluzii definitive. Cititorul a înțeles: este vorba de un diletantism critic, în care neofiți entuziaști țin să ilustreze în această disciplină fluctuantă, validitatea unor teorii științifice la modă. Criticii improvizați sunt adepți fără rezerve ai unor mode intelectuale de mare prestigiu: în secolul trecut ei apărau de pildă științismul lombrozian, astăzi ei sunt adepți ai freudismului.

In posesia unui instrument de cercetare psihologică, ei au înțeles că aplicarea lui în domeniul literar poate reprezenta un punct de vedere fecund. Principial, poziția este, desigur, valabilă. Ea se poate înscrie împreună cu celelalte orientări în câmpul vast al doctrinelor critice. Am văzut însă că dacă orice poziție ideologică este în principiu acceptabilă, valoarea criticei care o reprezintă este în funcție de finețea analizei și înmlădierea spirituală a criticului. Este ceea ce lipsește, în general, diletantismului critic care ilustrează teoriile antropologice sau psihopatologice la modă. S'a ajuns în lipsa acestor calități cardinale ale spiritului critic, prin aplicarea stângace, exclusivă și sistematică a teoriilor științifice, la o interpretare tendențioasă și neînțelegătoare a câtorva opere literare esențiale. Victimele notorii ale acestor aplicări de teorii științifice în critică au fost Edgar Poe, scriitorii simboliști și Charles Baudelaire. Rând pe rând socotiți ca „degenerați", psihopați sau minați de tare morbide necrutătoare, acești autori au fost amănunțiți în faptele lor de viață cele mai neînsemnate, pentru ca, în urmă, pe cale deductivă, să se poată explica geneza operelor lor literare. Analiza critică a fost însă îndeobște primară, înțelegerea operelor literare respective deadreptul rizibilă, iar mânuirea instrumentului științific a fost făcută fără abilitate. Criticii diletanți nu au avut în primul rând îndestulătoare înțelegere a relativismului valorii teoriilor la modă; au crezut în valoarea lor ca în niște fapte definitiv statornicite, atunci când în realitate acestea nu erau decât simple ipoteze de lucru și explicări ce nu aveau în sine nimic absolut și indiscutabil; dar mai presus de toate, ei nu au avut corespondența sufletească necesară cu operele respective, pentru a le putea cuprinde în nucleul lor central și în semnificația lor estetică. Printre numeroasele lucrări aplicând metoda psihanalitică, se remarcă totuș încercări interesante, deși, subt numeroase raporturi, prea rigide și lipsite de intuiție sigură. In general însă, aplicarea directă a psihanalizei în critică, considerată în spiritul ei îngust și specializat, trebue socotită numai ca o manifestare de diletantism fără consecințe.

Rămâne deci direcția de lucru și mai ales spiritul teoriei, care aplicate în analiza literară pot conduce la rezultate uneori valabile. Dar măsura reușitei acestei orientări nu trebuește condiționată atât de valabilitatea teoriei pe care o ilustrează examenul critic, cât de calitățile de pătrundere ale criticului.

Frumusețea poporului român văzută de streini

II

de prof. ION F. BURICESCU

Anatole de Démidoff publică la Paris în 1840 un jurnal de călătorie intitulat **Voyage dans la Russie méridionale et la Crimée par la Hongrie, la Valachie et la Moldavie.**

Sosind în Muntenia, cu vaporul, din susul Dunării, acest călător vine în atingere cu poporul nostru pentru prima oară la **Schela** (probabil în Oltenia) și se duce, însoțit de câțiva prieteni, să vadă satul **Cernet**, la un kilometru departe de țărmul apei.

Fiind zi de Duminică, bărbații ședeau pe vine, fără ocupație, pe la porțile lor și fumau. Femeile formau grupuri aparte, fără să fie închise — lucru pe care Démidoff îl observă în mod special, gândindu-se desigur la obiceiul turcesc de a ține femeile în harem.

El spune mai departe, că „așezate alene jos pe un picior, în timp ce celalt genunchiu, ridicat în sus, se atinge de bărbia lor, (femeile) ședeau de vorbă. Deși ciudată, această atitudine (cette pose) este grațioasă; ea învederează un fel de nepăsare, care este cu totul în armonie cu fizionomia galeșă a celor mai multe femei tinere". Mai târziu, la Giurgiu, asistând la bâlciul local, Démidoff vorbește de „fetele voinice ale Munteniei", de galbenii de aur, cari împodobesc capul și gâtul unor fete destul de urâte, pe când „**multe** figuri nobile și drăguțe n'aveau drept podoabă decât o biată salbă de parale".

Ceeace face ca Démidoff, dealtfel destul de bun înțelegător al stărilor de lucruri dela noi, să nu stărue mai mult asupra chestiunii de care ne ocupăm, este graba, cu care el trece prin Țările române. El recunoaște însuși, la un moment dat, că în cele vre-o patru zile, cât a mers cu poșta, dela Focșani la Sculeni prin Iași, n'a putut cunoaște decât prea puțin Țara Moldovei.

Un călător, care cu toată aparența că nu ne este binevoitor, spune totuși o mulțime de lucruri frumoase despre neamul nostru, este **A. de Gerando**, care a publicat la Paris, în 1845, lucrarea sa în două volume, intitulată **La Transylvanie et ses habitants.** Este aici, cum se vede, vorba de Românii din Ardeal, pe cari autorul i-a cunoscut de aproape. Francez de origină, **A. de Gerando** era ginerele contelui ungur **Emerik Tekeli**, căruia îi și este dedicată opera.

Date fiind legăturile familiare ale autorului pedeoparte, date fiind pe de altă parte condițiile politice și sociale din acel timp, este firesc ca autorul să pară a fi prea binevoitor față de poporul unguresc și să nedreptățească pe Români. El împodobește deci — uneori, poate pe bună dreptate — pe țăranul ungur cu însușiri alese, dar face aceasta stabilind un contrast nejustificat între Unguri și alte neamuri. Astfel țăranul ungur „nu e nici lacom de câștig ca Sasul, nici leneș ca Valahul", sau „Ungurul socotește că nu e demn de el să-și umple casa cu copii ca Slovenii sau Valahii. Iapa nobilă nu dă naștere decât unui mânz pe an, pe când scroafa cea vulgară naște o mulțime de purcei". Convingere demografică foarte discutabilă!

Cu toate acestea **A de Gerando** recunoaște fățiș — și acesta este un mare merit al imparțialității ce domnește în cea mai mare parte a operei sale — că Românii sunt urmașii coloniștilor lui Traian, că ei n'au părăsit niciodată Dacia și că „aveau șefii lor naționali, când fură subjugați de Unguri".

(Urmare în pag. 2-a)

CRONICA LITERARA

de CONSTANTIN FANTANERU

Traian Lalescu: Lumină tristă, versuri, Colecţia „Universul literar". Dem. Psatta: Carga, nuvele

In debutul liric foarte tânăr al d-lui Traian Lalescu, ne-a izbit ceeace vom numi dela început, claritatea de structură. Ar fi fost scuzabil pentru poet ca în primele sale versuri să nu se poată feri de sgura influenţelor, să se arate pe ici pe colo copleşit de lecturi, de încătuşări lexicale şi armături ideologice. Un debutant se ambiţionează deobiceiu să pară înarmat cu arta poetică a vremii sale. Aşa nădăjdueşte să învingă mai sigur. De fapt, primul lucru pe care trebue să-l facă spre a fi personal, este să se scuture de livresc, de manierism, de mode. Sub acest raport, fără a impresiona printr'o captivantă noutate, volumul „Lumină tristă", al d-lui Traian Lalescu ne vine totuşi singur, nederivat de alte volume ale vremii, neritmat şi muzicalizat pe marginea lor. Vocaţia lirică a d-lui Lalescu n'a fost stârnită pe cale livrescă.

Obârşia ei, clară şi sinceră, se află într'o împrejurare de viaţă a autorului care a cunoscut de timpuriu suferinţa:

Eu n'am avut pentru cine să mă rog.
Dumnezeul meu mi-a chemat părinţii,
Undeva departe.

Intâia singurătate a poetului a fost starea de orfan, în care s'a dospit o suferinţă complexă, alimentată de tristeţea iubirii înecate, a afectivităţii vagi, fără obiect, dar şi de rodul de vis al interiorizării, al spaimelor copilăriei goale, al unei emotivităţi suplimentare şi premature. Atât de delicat exprimă Traian Lalescu speţa gingaşă de durere care i-a învăluit anii, care l-a silit de timpuriu să-şi populeze sufletul cu fantasme, dintre care acelea ale poeziei înseşi sunt greu de îndurat:

A rodit în mine creangă de frică.
Nici nu ştiu măcar încotro s'o pornesc;
Nu mai vreau nici să plâng, ci doar să [iubesc...
Invaţă-mă rugăciunea, bunică.

Intoarcerea la rugăciune

In puţine cărţi, durerea este un leitmotiv mai limpede şi mai delicat. Din ecourile ei în sensibilitate, din desvoltările ei pe portativele lăuntrice, din plusul ei adăugat copilăriei s'a născut poetul. Fără poezie, viaţa ar fi fost osândă:

Când m'a chemat din întunerec viaţa
N'ar fi crezut vre-odată mama blândă
Că s'a lăsat de undeva osândă
Pe sufletu-mi senin ca dimineaţa.
Dar am vorbit în noapte cu pământul
Şi am cioplit din gânduri poezie;
. . . . . .
Copacii toţi erau atunci palate
Iar norii peste ceruri, par'că, pături.
Dar sufletu-mi, ca ramura de-alun,
S'a 'ncovoiat de-atâta bogăţie,
Şi au căzut din el comori pe glie.

(pag. 12)

Aproape toate poemele cuprind fire din această înduioşătoare împletitură, a suferinţei ce-şi păstrează tonalitatea iniţială şi a curmării ei prin poezie. Firele durerii sunt mai luminate însă, mai cuceritoare prin catifelarea lor blajină:

Mi-au pus în ochii blânzi, de ametist,

Traian Lalescu

Tristeţi care niciodat nu moare,
Sunt un cuvânt din cea mai tristă carte:
Scrisoare către omul fericit.

S'a dus cu ei surâsul din alte lumi [bătrâne,
S'a înecat în lacrămi, în lumile de azi;
S'a spânzurat de vârful a optsprezece [brazi.

Surâsul

Obsedat de durerea statornică ce şi-a altoit mugurii ei pe frăgezimile copilăriei şi ale adolescenţei, tânărul poet a căpătat îndemânarea să brodeze versuri atât de fine, din aceeaş aducere aminte, chiar când s'ar părea că are cum să se schimbe la chip :

Mi-am plecat fruntea pentru rugăciune,
Fată cu ochi mari ca de tăciune
Şi cu zâmbetul ca o garoafă albă.
Ţi-am adunat visele ca 'ntr'o salbă.
Şi le-am pus în suflet lângă chipul [mamei.
Tu nu cunoşti roua din fundul năframei
Care-a şters durerea dragostei mele,
Şi n'au să priceapă pleoapele-ţi grele
Că tremurul lor ca de hulubi fricoşi,
A făcut să se plece alţi ochi sfioşi
Şi-a gonit gânduri să zboare spre tine.
Lasă durerea mea să se anine
De amintirea ta ca de un părete;
Lasă-mă să beau fără sete
Dureri din paharul ce mi l-ai întins

Fata mea

Dacă am încerca să găsim în „Lumină tristă" şi alte poeme, care să indice şi alte aspecte ale inspiraţiei d-lui Traian Lalescu n'ar fi cu totul infructuoasă căutarea. Semnele unei desvoltări viitoare nu lipsesc, dar ele nu sunt dominante.

In schimb tema pe care am urmărit-o şi am concretizat-o cu numeroase exemple, este îndestulătoare şi pentru a denunţa vocaţia unui poet şi spre a asigura valoarea unei cărţi, în care se aliază *lumina* cu *tristeţea* spre a dura dincolo de trecerea vârstei.

*

D. Dem. Psatta este un nuvelist, unul din autorii care merită să-i felicităm pentru că cultivă un gen persecutat de public, dar durabil prin mijloacele sale de a cuprinde creaţia. In 253 de pagini, d-sa publică 18 povestiri, din diferite domenii de viaţă, dovedindu-se când un abil evocator al duioşiilor copilăriei, *(Carga)*, când un bun cunoscător al vieţii de oraş aşa cum se înfăţişează în redacţii, culise de teatru, localuri de noapte, *(Ion Atanasof... intim)*, un observator de caractere şi de medii sociale *(Examen medical)*, un mistic al justiţiei imanente *(Blestemul)* sau, în fine, un poet al dragostei a cărei evoluţie o urmăreşte logic, până la desnodăminte catastrofice *(Stanca)*. „Carga", (titlul acesta vine de la numele unei ciori pe care o domesticise autorul în copilărie) asigură d-lui Psatta un frumos debut, şi darul povestirii de acum, străvezimea expunerilor, căldura unor fraze pasionate, sunt îndemnuri de a urmări evoluţia prozatorului.

Cronica ideilor

Vocaţia lui Mefistofeles

(Urmare din pag. 1-a)

mar. Şi cercetarea ni s'a părut mai ispititoare, începând prin a descifra, într'o tragedie care luminează cu osebire omul modern, urme dintr'o metafizică tradiţională arhaică, extraistorică...

Mefisto, aşa dar, este, în concepţia lui Goethe, spiritul care neagă, care protestează, care răstoarnă şi opreşte pe loc. Această din urmă calificare ni se pare cea mai importantă. Ea ne precizează nu numai funcţia lui Mefisto (negaţia), ci şi direcţia activităţii sale. Indreptată, aşa cum ne atrage atenţia poetul, nu împotriva lui Dumnezeu, ci împotriva vieţii. Căci, ce-i cere Mefisto lui Faust, ca sufletul acestuia să intre definitiv în stăpânirea sa? Să se oprească pe loc. Mefisto este „Tatăl tuturor împiedecărilor" (vers 6205). Formula prin excelenţă mefistofelică este aceasta: „Opreşte-te!" Verweile doch! In clipa când Faust se va opri pe loc, sufletul lui va fi pierdut — nădăjdueşte Mefisto. Dar oprirea pe loc nu este o negaţie a Creatorului, ci a Vieţii. Mefisto, aşa dar, se împotriveşte nu direct Creatorului, ci zidirei sale. In locul vieţii, el încearcă să instaureze moartea; ceeace nu mai devine, ceeace nu se mai transformă ci nu mai aleargă, se descompune, piere. Această „moarte în viaţă" aduce după sine sterilitatea spirituală; stare prin excelenţă demoniacă. Omul care a ucis în sine rădăcinile vieţii, a sfârpit germenul creator, omul acela cade sub puterea spiritului care neagă. Crima împotriva vieţii, conchide Goethe, e o crimă împotriva mântuirii.

Nu ne vom opri să examinăm aci în ce măsură este creştină afirmaţia aceasta. Un lucru se desprinde cu hotărâre din rolul ambigen al lui Mefisto: că el se împotriveşte prin toate mijloacele vieţii, curgerii, fluxului universal. Iar prin această împotrivire, el stimulează viaţa. Lucrează împotriva binelui (căci Viaţa, adversarul principial al lui Mefisto, coincide cu binele), dar sfârşeşte prin a face binele — după cum remarca un comentator recent. Acest demon care neagă este, totuşi, cel mai vehement colaborator al Creatorului. Deaceia, Domnul — cu preştiinţă divină — îl dă „bucuros tovarăş omului". Să reţinem deocamdată că Mefisto, principiu al negaţiei şi prinţ al întunerecului, dinamizează viaţa, organizează creaţia şi susţine lumina. Mai târziu, ne vom da seama de ecumenicitatea acestei concepţii a lui Goethe, considerată de foarte multă lume extrem de personală şi chiar „eretică".

Poetul era însă şi un perseverent comentator al propriei sale opere. O bună parte din maximele, reflexiile, jurnalele, conversaţiile lui Goethe, converg spre o cât mai precisă explicizare a lui Faust. „Lucrul cel mai înalt e să consideri diversul ca identic; lucrul cel mai comun e acţiunea (Tot), adică unirea concretă a celor ce sunt separate, (transformarea lor) în identitate" (Maximen und Reflexionen, nr. 120). Goethe era obsedat de ideia totalizării şi a unificării. „Proprietate fundamentală a unităţii vii: să se separe, să se reunească să treacă în universal, să rămână în particular... A se naşte şi a pieri, a creia şi a se nimici, naştere şi moarte, bucurie şi durere, totul lucrează întreţesându-se în acelaş sens şi aceeaşi măsură (ibid. nr. 112). Oare coincidenţa aceasta între contrarii, „totalizarea" aceasta care înlocuieşte ritmic despicarea şi fărâmiţarea universală , nu ne indică şi sensul simpatiei polare între Creator şi Mefisto?...

Pentru a răspunde la o asemenea întrebare, e bine să părăsim pe Goethe, şi să întrebăm altfel de texte.

MIRCEA ELIADE

Louis Lavelle şi **René le Senne** sunt iniţiatorii colecţiunei „Philosophie de l'Esprit", în care au apărut, editate din 1934 până astăzi, lucrările reprezentative ale celor mai cunoscuţi autori ai spiritualităţii „mistice" contimporane, precum: Berdiaeff, Aimé Forest, Simon Frank, Martin Buber, Max Scheler, etc.

Ultima carte a lui **Lavelle** [1]), deşi nu atât de consistentă ca acelea anterioare („La Perception visuelle de la profondeur", „De l'Etre", „La Présence totale", etc.) — aduce totuşi preciziuni nouă asupra atitudinei din trecut a gândtiorului francez.

Această atitudine socotim că trebue pusă în legătură cu întreaga metafizică actuală, ale cărei preocupări, după cum am avut prilejul să arătăm şi în cronicile precedente nu numai că nu sunt străine de mistica indiană, dar, împreună cu ea, formează un circuit ideativ închis.

Ne amintim de problema **unificării** depline a sufletului, de concentrarea eului către sine, etc. — celelalte motive ale spiritualităţii yogice post-belice — ale căror ecouri foarte puternice au fost interceptate, dela Schopenheuer, de mai toţi autorii de filosofie de pe continentul nostru.

Problema voinţei, ca un rău necesar şi indisolubil, postulată de Schopenhauer la baza existenţii omului, îşi capătă o radicală rejudecare şi actualitate în cărţile lui Lavelle. Premiza generală a tuturor autorilor spiritualişti ai epocei, pare să fie următoarea: drama omului este dezlănţuită paralel cu drama cunoaşterii, iar aceasta, ne-o confirmă Lavelle în noua lucrare „este proprie omului" (v. „L'erreur de Narcisse", pag. 221).

Prin urmare, omul nu se poate sustrage cunoaşterii, este sigur că el trebue să cunoască, la aceasta îl obligă vocaţiunea fundamentală a spiritului său.

Se afirmă însă, că eul nostru, ursit să derive spontan un **eu cognitiv** —, originar şi din fericire, este **unitar**. Atâta vreme cât această unitate a eului este menţinută, adică atâta vreme cât procesul cunoaşterii ,implicit spiritului nostru, are loc fără să sfarme ori să ameninţe unitatea aceasta a eului, nu se poate vorbi de o dramă a cunoaşterii, şi deci, nici de o dramă a omului cunoscător.

Se întâmplă însă, în realitatea imediată, tocmai faptul „ruperii" unităţii eului, şi de aici, întoarcerea omului către relativ şi pierderea contactului cu absolutul.

Lavelle precizează însă că disocierea eului are loc chiar în cadrul „polifoniei conştiinţei". Intr'adevăr, dacă se admite că numai coştiinţa este matca gnoseologică a eului nostru, atunci trebue să recunoaştem că proprietatea caracteristică a conştiinţei este de a îngădui un mediu perpetuu de circulaţie spirituală, în virtutea căruia „toate vocile sufletului să corespundă şi să răspundă vocilor naturii exterioare" (op. cit. pag. 45).

Prin urmare, principial şi generic, conştiinţa este unitară, iar percepţia pe care aceasta o înregistrează „nu este niciodată singură". Ea instaurează în noi „perpetui dialoguri între prezent şi trecut, între trecut şi viitor, între univers şi spirit, între ceea ce gândim şi ceea ce simţim, între ceea ce simţim şi ceea ce voim" (pag. 45).

Intre voinţă, afectivitate şi gândire, există în **realitate** o unitate deplină. Ca să ne exprimăm în termeni kantieni, aceasta ar fi însă, după părerea noastră, ipoteza lui „sollen" — a imperativului moral-spiritual, a realităţii foarte greu de atins — iar nu aceea a lui „sein" — ipoteza comună şi, din nefericire, cotidiană, în care trăim noi oamenii.

Astfel cum **suntem** deobiceiu şi în majoritate, nu corespundem „realităţii pure" de care vorbeşte Lavelle. In viaţa aparentă, adică aceea de fiecare zi, sufletul nostru nu face dovada deplinei **unităţi** între simţimânt şi voinţă, şi mai puţin: a faptului că participă printr'o „prezenţă toală" la actul cunoaşterii, fără să se lase determinat de glasurile **alternative** şi izolate, fie ale voinţei, fie ale senaţiei afective...

„Logica şi morala ne-au învăţat să gândim şi să acţionăm în **alternative**", scrie Lavelle, deşi, cum am văzut, originar şi esenţial, „percepţia nu este niciodată singură". De obiceiu însă, cunoaştem izolat — şi confundăm **totul** cu unul din aspectele lui trecătoare, pentru că „suntem încercuiţi de zidul materiei", iar conştiinţa, care şi-a pierdut unitatea spiriuală, nu mai este capabilă să reţină simbolul, adică **realul**, — şi se opreşte în imediat, adică în aparent, în material, în obiect.

Atunci când este vorba să determinăm „spaţiul spiritual" al unei persoane, din moment ce am susţinut că misiunea eternă a spiritului este de a stabili o deplină unitate între voinţă, sentiment şi materie — nu ne rămâne să afirmăm, cu privire la întinderea acestui „spaţiu spiritual" al eului — decât că ea are o vocaţiune universal-cosmică. „Un spirit spaţios a înlăturat toate barierele care îi concentrau atenţia sau dorinţa. El îmbrăţişează un orizont fără limite" (pag. 227).

Ajungem şi de astă dată la confuziunea eului cu cosmosul, unitatea desăvârşită a spiritului impunând o reală înţelegere a lumii.

MIRCEA MATEESCU

1) „L'erreur de Narcis", Grasset, Paris, 1939.

Frumuseţea poporului român văzută de streini

(Urmare din pag. 1-a)

Când e vorba de frumuseţea rasei — lăsând laoparte ceeace spune despre femeile din clasa nobilă maghiară — **A. de Gerando** nu pomeneşte aproape nimic despre frumuseţea unguroaicelor din clasa de jos, în timp ce vorbeşte adeseaori, cu multă căldură de frumuseţea Româncelor. In călătoria pe care o face în Transilvania **A. de Gerando** ajunge astfel la Alba-Iulia. Oprind trăsura la oarecare distanţă de acest oraş, observară, el şi însoţitorii săi, o casă ţărănească, aşezată într'o poziţie pitorească, alături de drum.

Vizitiul ungur strigând „**ape!**", „o frumoasă Româncă, zice călătorul francez, ieşi din casă ţinând în mână unul din acele graţioase vase (urcioare desigur) de formă etruscă, de cari locuitorii se servesc încă în acest ţinut. Ea avea frumosul costum al muntencelor din Zlatna"... pe care autorul îl descrie cu oarecare amănunte. „Româncа, zice el mai departe, se apropie cu ochii plecaţi în jos, ne dădu să bem şi se retrase". Mai departe, într'un sat pe care nu-l numeşte, priveşte hora şi observă că „femeile în costumul lor elegant, erau minunat de frumoase". Dealtfel, spune el, locuitorii acestor ţinuturi aurifere, cari sunt aproape toţi Români „se disting de cei de un neam cu ei printr'o atitudine mai hotărită, un spirit mai viu şi o frumuseţe uimitoare".

In legătură cu lenea ce se atribuie Românilor, autorul arată că, în schimb, **femeia este foarte muncitoare. Ea lucrează** la câmp alături de bărbat, ea prepară mâncarea şi îngrijeşte de copii, ea ţese şi — lucru observat şi de alţi călători — chiar mergând pe drum, toarce din furca înfiptă în brâu. „Această muncă neîncetată o veştejeşte repede şi o face să piardă prea de vreme acea frumuseţe pe care şi-o trage dela origina sa. Ţărăncile române au adeseaori acel tip particular, care se întâlneşte la femeile din Italia. Când le vezi cum urcă coastele dealurilor, purtând cu o graţie severă, vasele lor de formă etruscă, îţi aminteşti de statuile antice. Doar cămaşa cu cusături, cojocul şi cismele roşii dau acestor **Romane** (nu Românce N. R.) oarecare înfăţişare orientală". Este aici, cum prea bine se vede, o descriere aproape entusiastă a frumuseţii femeii române.

Dar călătoria lui **A. de Gerando** continuă şi el are prilejul, mereu reînnoit, să-şi întărească convingerea că rasa românească e o rasă frumoasă. „Am asistat, zice el în altă parte, la o şezătoare, unde patruzeci de fete, aşezate în jurul unei vechi săli boltite, torceau cântând. Unele erau foarte frumoase; mişcările lor erau totdeauna graţioase şi cântecul avea ceva plângător". Vorbind de obiceiul pe care îl au ţăranii români de a fi respectoşi şi de a săruta mâna, călătorul francez caută să arate că acest obiceiu n'are deloc caracterul galant, care i se atribuie în occident şi, cu această ocazie, povesteşte următoarea întâmplare: „O societate veselă (ungurească desigur N. R.), oprindu-se într'o zi la poalele Detunatei, găsi acolo o Româncă de o aşa de mare frumuseţe încât fiecare îşi arătă admiraţia. Uitând de orice ideie aristocratică, doamnele, în loc de a lăsa să li se sărute mâna, îmbrăţişară frăţeşte pe ţărancă. Nobilii cavaleri nu puteau să facă altceva mai bun decât să urmeze acest exemplu. Ei întinseră braţele deschise spre frumoasa Româncă; dar ea o luă la fugă, izbucnind în hohote de râs".

Chiar despre bărbaţi, cari în mod firesc i-au atras mai puţin atenţia în această privinţă, **A. de Gerando** afirmă că „Ţăranii români au deobiceiu tipul meridional. Se văd mulţi, al căror profil aminteşte busturile, cari ne rămân din antichitate".

IOAN F. BURICESCU

ALKESTIS

Dramă în trei acte de DAN BOTTA

ACTUL I

Noaptea pe furtună, la marginea pădurii.

Nu se distinge decât un şir de arbori despletiţi de vânt. S'ar spune părul Erinnyilor în cursul unei alergări fantastice. Plouă rar, intermitent, cu variaţii de lumină cenuşie.

Un om intră, urmărit par'că de propria-i umbră.

ADMETOS. — E el. Ii simt răsuflarea.
E aici, lână mine, răsuflarea lui, mai cumplită decât mugetul vântului, decât spaima acestei nopţi fenomenale.
Ce vrei dela mine, demon? Ce-mi ceri, înger fatidic?

INGERUL. — **(Totdeauna nevăzut şi al cărui glas pare emanaţia furtunii).** Ştii bne ce vreau. Eşti prada mea. Mi-ai fost dat mie.

ADMETOS. — Dar spune-mi, voce turburătoare, înger şi demon, nu eşti tu imaginea propriei mele agitaţii, umbra nefericită a vocii mele, proiecţia spaimei, întruparea tuturor slăbiciunilor, tuturor nemerniciilor cari zac în mine?

INGERUL. — Sunt mai real decât ultima realitate.

ADMETOS. — Eu sunt Regele, sunt Admetos. Zeii mă ajută. Phoibos a fost păstor pe plaiurile mele.

INGERUL. — Moartea e mai tare decât zeii.

ADMETOS. — Ingere, am o regină, pe dalba, învoalta Alkestis,
Ingere, am o soţie pe care mi-ar invidia-o zeii.
Iubirea ei scânteie ca un chivot,
Ca un crin la marginea genunei.
O iubesc, îngere, cu sufletul meu întristat.
Zeii au binecuvântat iubirea noastră
Doi copii s'au născut dintr'însa,
Indură-te.

INGERUL. — Nu cunosc îndurare.

ADMETOS. — Lasă-mă, cel puţin, să respir. Ia-ţi umbra din calea mea. Du-o departe pe tărâmul morţilor.

INGERUL. — Veghez asupra ta. Sunt pus să veghez.

ADMETOS. — O, nuntă! Vis al tinereţii mele!
Nefastă a fost ziua în care te-am visat,
Amare auspiciile tale!
Văzusem pe fecioara din Iolkos,
Pe fiica Regelui,
Pe limpedea Alkestis
Viaţa fără ea'mi părea un blestem.
Viaţa fără ea asemeni morţii.
Era mai luminoasă ca aerul delphic, mai vie ca apele largului, înfiorate de lună.
Dar părintele ei, Regele, legase
Un aspru legământ. Numai acela
Care ar fi intrat la curtea lui
Pe un car tras de un leu şi un mistreţ —fiare cumplite —
Numai acela putea fi
Mirele fetii.
Prin Phoibos şi Athena am învins.
In carul cel sălbatec am venit,
Carul asupra căruia se proiecta
Umbra Fatalităţii.
Şi în ziua nunţii noastre am jertfit
Prinos zeilor pururi.
Pe toţi i-am pomenit. Numai pe Pallas Athena cu ochi albaştri, am uitat-o.
Vai mie, vai!
Chimvalele sunau pieirea mea, buciumele jalea casei mele.
Florile de mirt aveau mireazma
Mormântului. Cămara nupţială,
Patul iubirii noastre mişuna
De şerpii cei trimişi de neîndurata
Fiică a lui Zeus.
Am întrebat oracolul. „Semn rău“
Mi-a spus. „Va trece timpul
A cinci semănături şi vei fi mort“.
Cu cât treceau cu atât mi-era mai dragă, Alkestis.
Când semănătura cea de-a cincea
Veni, veni şi Ingerul la mine.
De-atunci alerg, de-atunci încerc să'nlătur
Fatalitatea,
De-atunci tot rătăcesc ca un nebun
Prin munţi sîlhui, prin păduri negre sau pe malul
Marilor ape.
Şi demonul pe urma mea şi glasul
Fatidic care nu mă părăseşte.
Unde eşti, o satelit al Morţii?

INGERUL. — Sunt aici, sunt lângă tine, sunt la dreapta ta.

ADMETOS. — **(Fuge în altă margine a scenei).** Unde eşti, Inger al Exterminării!

INGERUL. — Sunt cu braţul pe umărul tău şi aripa mea peste tine face o noapte mult mai neagră decât noaptea.

ADMETOS. — Mirosul cărnii mele va îmbăta pădurea. Paserile vor fugi de spaimă. Sufletul meu se va duce la înfricoşatul judeţ. Cântă harpie lugubră, du-ţi mai departe cu vântul sărac, funebrele tale armonii, despică în fibre copacii, seacă-le seva! E o noapte unică această noapte, ultima noapte a vieţii mele! **(Işi simte lira atârnând pe pieptu-i).** O, deşertăciune! Simbolul unui glas care se stinge pe veci! La ce eşti bună acum când sufletul meu se destramă? Ce să fac cu tine, când nici cântecul de bucurie, nici cântecul de jale nu pot mângâia sufletul meu, când o crispaţie, o scrâşnire e în toată natura. **(Aruncă lira.)** când nu-mi mai rămâne decât fuga. **(Fuge din scenă. Vântul îşi continuă melopeia. Se aude din depărtare dialogul lui Admetos cu Nevăzutul.)** Aripă neagră, ai dispărut? Umbră fatidică, mi-ai pierdut urma? **(Nici un răspuns).** Spune-mi, demon, ai renunţat să-mi numeri paşii? Ai renunţat să te ştii în cale-mi?

INGERUL. — Nu, nu, niciodată!

ADMETOS. — Ooh, noaptea aceasta e o prefigură a Iadului. **(Se aud paşii lui cari se apropie în fugă).** Şi arborii aceştia despletiţi, şi dezolarea care pluteşte peste fire, şi vântul acesta turbat. Mi-e frig. Mi-e frig, până la măduvă. Mi-e frig... Par'c'aşi fi în cămările lui Hades, umbră subţire în poienile lui devastate, umbră fără voinţă, într'o lume ca asta, fără cer, fără stele. **(Vântul a tăcut).** Numai pacea morţilor, numai o apă încropită şi eternă. **(Se aşează pe o piatră, undeva în marginea scenei. Plânge cu capul în mâini).** Mi-e frică de moarte, mi-e frică de moartea mea! **(La picioarele lui, lira aruncată străluceşte misterios. E o emanaţie radioasă a fibrelor ei, sau, poate, o rază de lună care, printre norii fugari, o poleieşte cu lumină. Admetos o vede, o apucă fascinat. Mâna lui plimbându-se întâmplător pe coarde, scoate un vast acord, o suprafirească armonie).**

Mă simt agitat de zeu ca un arbore
la freamătul furtunii.
Purtat ca o navă când suflă zefirii.
(Cântă acompaniat de liră. La început timid, apoi din ce în ce mai puternic, într'o exaltare continuă).

O Apollon, tu floare
Inflăcărată, centru radios
Al lumii, zeu cu plete
De aur, te implor, tu ale cărui
Dorice cântări desvoltă cursul
Armonios al miilor de stele.

Mi-e somnul o durere, de-aşi avea
Somnul cocorilor prin care
Se alungă norii.
Mi-e somnul plin de spaime. De-aşi avea
Al cerbului somn limpede în care
Şoptesc izvoarele. Tu poţi
Să 'ndupleci Parca. Parcele sunt stele.

Pe o margine de mlaştină cerească
Unde o apă curge din fântâna
Infernului, sub ceaţa cea mai deasă,
Infăşurată 'n văluri de porfiră
Stau Parcele surori, fiicele Nopţii,
Ţesând fără repaos. Ele stau
Şi lângă ele, cu o mână
La frunte, stă Speranţa. Ele stau
Şi'n ochii lor întunecaţi tremură umbra
A nenumărate gândiri.
(Iată că la efluviile cântării, o apariţie de o luminozitate infinită se înfiripă în centrul scenei, în inima întunecatei privelişti. E Apollon).

APOLLON. — Rege, am venit.

ADMETOS. — O Phoibos, în coardele lirei erai,
In undele ei de lumină,
Vindecătorule, Paian, îndură-te.

APOLLON. — Rege, ţi-aduc alinare.

INGERUL. — **(Tot nevăzut, cu glas puternic, în care nu se mai topesc modulaţiile vântului).**
Ce cauţi cu arcul şi tolba pe umeri,
O Phoibos,
Venit-ai să usurpi un drept al Morţii?

APOLLON. — Tu eşti?

INGERUL. — Eu sunt.

APOLLON. — Ce tare-ţi lucesc ochii, şi ce negri
Sunt ochii tăi. S'ar spune două
Letargice întunecate lacuri
In care se aruncă două fluvii —
Fluvii fără fund.
Eşti mult mai frumos decât zeii!

INGERUL. — Vrei poate să mă 'ndupleci, o subtile!
Voi zeii greci sunteţi nespus de meşteri
In cuvinte.

APOLLON. — Negre-ţi sunt aripile, îngere, mai negre
Ca aripile a mii de vulturi negri.

INGERUL. — O Apollon, tu nu meneşti a bine.

APOLLON. — Am cugete curate, înger negru.

INGERUL. — **(Ironic)**
Venit-ai poate să ajuţi pe rege?

APOLLON. — Poate... Căci amar l-a bătut soarta.

INGERUL. — Vrei deci să mă despoi de un cadavru?

APOLLON. — Nu, îngere, tu vei lua un altul
In locul lui

INGERUL. — **(Teribil)** Ce?

APOLLON. — E vrerea Parcelor.
Cuvântul lor ţi-l aduc:
„Oricine 'n locul lui ar vrea să moară,
„Oricine s'ar pleca funestei sorţi,
„Oricine-ar spune da, chiar într'o doară,
„Pe acela tu să-l numeri printre morţi“.

INGERUL. — Ai adormit pe bietele bătrâne
Surori. O, cine ştie
Ce putred hoit îmi va cădea în mână!

APOLLON. — Tot un mort e. Ce pierzi?

INGERUL. — Nu e tot una
Un mort bătrân şi un mort în floarea vieţii.

APOLLON. — Mi-e teamă să nu fie
Un tânăr mort!

INGERUL. — Oricine-ar fi acela.
Părul lui
Cu sabia l-oi consacra Reginei
Din Hades. Eu prin sabie însemn
Semnul neînvins al Morţii.

APOLLON. — Tu fă ce ştii.
(Către Admetos).
Eu nu pot smulge Morţii
Mai mult decât i-am smuls. Moartea e Doamnă.
Moartea e mai tare decât zeul
Etherului, a Florii de Lumină.
Rege, încearcă, până mâine seară
Ţi-e dat să 'ncerci. Inlătură urgia!

INGERUL. — Mâine seară.
(Admetos care urmărise în picioare, aproape nemişcat, într'o încordare pasionată, straniul dialog cu Nevăzutul, se aruncă la picioarele Zeului într'o pornire de recunoştinţă. A rostit abia cuvântul „Doamne“ şi zeul s'a mistuit în propria-i lumină, lăsând în urmă privelişiea magnifică a unui plai lunar împresurat de arbori. In fund, o casă minusculă, s'ar spune un cuib, spre care duce o cărare albită de lună).

ADMETOS. — **(Cu ardoare).**
„Oricine 'n locul lui ar vrea să moară,
„Oricine s'ar pleca funestei sorţi,
„Oricine-ar spune da, chiar într'o doară...
(Se întoarce. Un alaiu lugubru intrase în scenă. Trei apariţii desprinse par'că dintr'un Trionfo della Morte: orbul, ologul şi paraliticul).
Oho, momâi sinistre, oho, spectre infernale, un zeu prieten v'a scos în calea mea! Vom încheia un pact măreţ, vom face un schimb fără pereche!

ORBUL. — **(Agitând un braţ căruia-i lipseşte mâna).**
E târziu, cată-ţi de drum.

OLOGUL. — Mai e mult până la satul vecin?

PARALITICUL. — **Arătând celorlaţi umbra pe care o proiectează aripa Ingerului).** U-u, mu-u, u-u. **(Dau să plece).**

ADMETOS. — Staţi, staţi, doar un cuvânt!

ORBUL. — Ce vrei, omule?

ADMETOS. — **(Neştiind cum să înceapă).** Să vedeţi... câinele negru... Am un câine de care vreau să scap. **(Răspicat.)** Cine mi-l ia? ?

PARALITICUL. — **(Il scuipă.)** P-tiu.

ADMETOS. — Voi aparţineţi pe trei sferturi Iadului. Ce vă pasă de Iad? voi înzestra pe copiii voştri cu averi domneşti, cu pământuri întinse. Sunt bogat, sunt rege. Cine vrea să moară 'n locul meu? Cine spune sorţii mele „da“?

INGERUL. — Spuneţi „da“!

OLOGUL. — **(Către orb.)** Ce vrea omul.

ORBUL. — **(Strigându-i la ureche, — ologul e şi surd.)** Vrea să cumpere o viaţă.

OLOGUL. — **(Şi mai tare.)** Şi cine-i prostul care să i-o vândă?

ADMETOS. — Cum? Nimeni? Nimeni nu dă o viaţă imundă, o sdreanţă, un petec, pe aurul regelui?

ORBUL. — Nimeni.

PARALITICUL. — U-u.

ORBUL. — Eu nu mai văd, dar îmi aduc aminte
Lumina dulce a soarelui. Un balsam
E amintirea ei. Am doar o mână
Şi totuşi pot cuprinde, pot alinta,
Pot plânge şi pot râde
Cu mâna mea.

OLOGUL. — Eu n'am picioare. Umblu ca un vierme
Dar plăcută, ah plăcută e lumina
Pe care ne-o dau zeii!

ADMETOS. — **(Către paralitic.)**
Tu singur ai rămas pe gânduri, o sobol
Sau cârtiţă, cum să te chem, tu eşti
Jur împrejurul tău zidit
Cu nesimţire, ferecat, indiferent
Contactului cu lumea. Spune „da“,
Ci spune într'o doară...

INGERUL. — Spune „da“!

PARALITICUL. — **(Se ridică. Indignarea lui înfrânge suferinţa. Muge spunând.)** Eu?! Te blestem! **(Es tustrei.)**

ADMETOS. — **(Ca fascinat de puterea blestemului.)** Pieriţi moime, conglomerate de ochi şi de picioare, de braţe şi de pântece, pieriţi! **(In faţă-i radiază casa de pe colină.)**
O, casă a părinţilor mei,
Lari atât de dragi inimii mele,
Cine te-a adus în calea
Atâtor rătăciri?
Un geniu bun, un zeu, o stea de veghe
(Adânc turburat.)
Ah, de-ar fi
Un semn acesta! Totuşi cum să ceri
Părinţilor tăi viaţa, când tu însuţi
Eşti viaţa lor. O nu, departe
De mine acest blestem
Şi totuşi e un semn,
Totuşi prin mine,
Piere Speranţa...
Piere lumina lor.
(Apucă drumul către casa luminată de lună. Asupra lui flutură, imensă, umbra pe care o zărise paraliticul şi care-l împresură mereu.)
Lor să le cer mântuire?
Lor să le cer alinare?
Ei să se 'ndure de mine,
Numai ei pot avea îndurare.
(Ajuns în faţa casei bate puternic în poartă.)
Sunt eu tată, eu Admetos.
(Se deschide o fereastră şi bătrânul Pheres apare, apoi o alta, şi răsare chipul Mamei.)

PHERES.—Ce vânt te-aduce, fiul meu?

ADMETOS. — Tată, tată, se apropie ziua.

PHERES. — Ananke e o zână fără milă.

MAMA. — **(Ştergându-şi o lacrimă.)**
Toţi vom muri odată, fiul meu.

ADMETOS. — Şi totuşi Parca s'a înduplecat,
Ea a lăsat ca cineva să poată
Muri în locul meu. Dar cine
Se 'ndură a muri? Oh, nimeni, nimeni...

PHERES. — Cred, fiule, căci dulce e lumina
Pe care ne-o dau zeii.

ADMETOS. — Tată, tată,
Te-ai bucurat din plin de ale vieţii
Daruri. Ai fost rege. Azi eu duc
Lumina vieţii tale mai departe.
Prin fiii mei viaţa ta se face
Nemuritoare. Tată — ce să spun? — Mori pentru mine.

PHERES. — Vai fiule, ce vorbe
Ţi-au lunecat pe buze şi ce demon
Te-a îndemnat să ceri acelui care
Ţi-a dat fiinţa, te-a 'nfruptat din alba
Lumină a lumii, te-a 'ncărcat de daruri.
Să-ţi dea şi viaţa lui! Ce legământ
Mă poate face să-ţi închin
Ultima jertfă?

ADMETOS. — Mi-e sufletu 'ntristat până la moarte.
Tu cugetă, sunt tânăr, pe Alkestis,
Visul imens al anilor mei tineri,
O am. Ea e regina, e soţia
Mea. Şi dacă mor, eu cui o las, cui las copiii
Şi în ce noapte a Hadesului pot
Spera s'o văd venind, pe scara 'naltă
Cu pasul Artemidei. Tată, tată,
Nu pierzi tot ce pierd eu.

PHERES. — Iţi place mult lumina zilei. Crezi
Că tatăl tău nu-i fericit de ea,
Că dorul ei nu-i tot mai mare 'ntrînsul
Când ea se duce?

ADMETOS. — Fie! Totuşi mâine când m'aşteaptă
Moartea, să nu te văd venind, să nu te-apropii
Să-mi plângi cadavrul!

ADMETOS. — Fiule, cumplită Impietate spui.

ADMETOS. — Sunt scuturat
De toate spaimele, bătut
De vânturi infernale.

PHENES. — Ai o fire Nemernică.

ADMETOS. — Pe când eram în vale,
Trei oameni răi, trei fioroase
Lepădături, m'au întâlnit, şi unul
Din ei m'a blestemat. Blestemul
L-am dus cu mine, am rostit
Nebune vorbe. Nici nu ştiu
Cum mi-au venit pe buze, tată!

MAMA. — **(Cuprinsă de o mare duioşie.)** Eu una, ce să zic... Eu pentru el.. aşi spune „d... **(N'a putut pronunţa cuvântul fatidic, căci Pheres a lovit-o peste gură.)**

INGERUL. — Spune „da“. **(La auzul acestei vorbe străine, Pheres s'a încruntat, a privit larga pată de umbră ce-i însoţeşte fiul şi a priceput. Cu un gest violent închide ferestrele. Admetos o ia la vale abătut, aproape împleticindu-se, pe cărare. Ajuns pe primul plan al scenei, o femeie intră cu paşi sfioşi. I se aruncă în braţe. E Alkestis.)**

ADMETOS. — Alkestis, tu!

ALKESTIS. — De-atâtea zile,
De-atâtea nopţi te căutam!
Era furtună. Ştiam că te-oi afla.
Lumină
Nemuritoare se făcuse 'n mine.
Ţi-a fost frig? Nu? Ori ţi-a fost foame?
Nu?

ADMETOS. — O Alkestis, se apropie ziua!

ALKESTIS. — Poate că profeţia a mintit,
Poate că totul nu e
Decât fantasma sufletului tău.

ADMETOS. — **(Arătându-i umbra.)**
Nu, Alkestis, Vezi tu?

ALKESTIS.—Văd. Cumplită e Ananke.

ADMETOS. — Mâine
Când ultimele flăcări ale soarelui
N'or mai încununa a Pelionului
Limpede culme, voi muri.
Deşi Apollon a smuls Parcei
O altă soartă pentru mine,
Dacă cineva se 'ndură
Să moară 'n locul meu.

ALKESTIS. — Şi?..

ADMETOS. — Nimeni
Nu vrea să moară pentru mine.

ALKESTIS. — Dar bine, rege, eu,
Vreau eu!

INGERUL. — Spune „da“!

ADMETOS. — **(Teribil.)** Nu!

ALKESTIS. — **(Răspicat.)** Dar am spus „da“! **(Işi duce mâinile cu spaimă la tâmple.)**

ADMETOS. — Ce este?

ALKESTIS. — O mână,
Un Nevăzut, m'a tras de plete!
O şuviţă care-a dispărut...

ADMETOS. — **(Cu o sfâşiere imensă.)**
Au consacrat părul tău! Te-au închinat reginei Morţii! **(Se vede depărtându-se proiecţiunea aripelor Nevăzutului.)** Hei, îngere, demone, oricare ar fi numele tău, Exterminatorule, dă-mi înapoi cuvântul! Cu moartea ei n'am ce face! Vreau să mor eu! Vino îndărăt, dă-mi moartea mea, dă-mi moartea! **(Umbra dispare.)**

ALKESTIS. — Admetos taci. El nu se mai întoarce.

ADMETOS. — Cu sufletul la gură, te rog întoarce-te.
Dacă o iei pe ea, ce-mi mai rămâne?
Ce pot să fac cu zilele vieţii?
Cu zilele şi nopţile vieţii.
(Noaptea e nespus de frumoasă. Paserile cântă. Se aude murmurul a mii de izvoare, — ţesătura zăbranicelor nopţii.)

ALKESTIS. — E ultima noapte,
Admetos!
Aerul e plin de mii de şoapte,
Germenii împresură pământul.
Noaptea e un cuib aerian,
Un imens receptacol de Iubire.
Vino, iubitul meu să ne iubim!
Ciutele îşi simt puii în pântece,
Cântecul privighetoarelor e ca un fum,
Coarnele la cerbi se luminează.
Vino, iubitul meu, să ne iubim...
Pentru ultima noapte de Iubire.
(Pleacă înlănţuiţi, scăldaţi în lumină de lună, cu o expresie de nespusă fericire.)

CORTINA

CRONICA plastică

de PAUL MIRACOVICI

Pictorul Băncilă, care expune în prezent la Dalles este printre cei câţiva cari s'au bucurat de succes înainte de războiu. Publicul l-a îmbrăţişat şi i-a admirat lucrările atât de anecdotice şi cari par atât de desuete azi. Desuete pentru că acelaş public — calitativ — care l-a admirat altă dată are acum alţi idoli.

Niciodată gustul marelui public nu rezistă timpului şi — asemenea modei — în spaţiul a 10—15 ani, pictura dictată de el pare veche, demodată. Pictura d-lui Băncilă a plăcut şi mai place încă pentru o aparentă virtuozitate. In culori vii, cu o pastă excesivă, d-sa a trecut, mulţumită facturii sale, peste toate greutăţile de care *trebue* să se lovească un artist. D-sa le-a eludat prin formulă nu printr'un studiu adâncit. Incontestabil, d. Băncilă are un ales temperament de pictor şi o vigoare care se vădeşte şi în tablourile de azi, iar în anumite lucrări, în care anecdota îl preocupă mai puţin, d-sa ne desvălue frumoase calităţi de simţire.

In sala Sindicatului Artelor Frumoase expun 14 pictori din Baia-Mare şi doi sculptori. Baia-Mare a fost, înainte de războiu un centru artistic dintre cele mai cunoscute — se putea vorbi —ca şi acum de altfel, despre o „şcoală" dela Baia-Mare. Această şcoală a fost întotdeauna influenţată de pictura ungurească şi germană. Nici în ziua de azi ea nu a împrumutat nimic spiritului latin al artei româneşti sau mai bine zis franceze. Să-mi fie îngăduit să spun că aceasta e o lipsă, o lipsă importantă în zilele noastre, când nu e îngăduit să ignorezi nu numai arta franceză contemporană ci şi ultimui secol în care s'a elaborat pictura modernă.

De aceea, subliniez cu deosebit interes expoziţia pictorilor din Baia-Mare şi semnificaţia ei. De asemenea ministerul artelor ar fi trebuit să încurajeze efortul ce fac aceşti artişti de a lua contact cu arta românească, efort considerabil sub raportul material. Ramele, transportul dintr'un punct atât de îndepărtat al ţării, tipărituri şi atâtea cheltueli nu sunt uşor de suportat de bugetele anemice ale unor artişti. Perspectivele de vânzare de asemenea sunt foarte puţin probabile, cei mai mulţi dintre ei fiind cu totul necunoscuţi la Bucureşti.

Vom cita în ordine alfabetică operele expozanţilor. Astfel d. P. Abrudeanu e, şi el ca toţi pictorii cari trăesc la Baia-Mare sclavul, deşi în mai mică măsură, al aceleiaşi concepţii, aceleaşi tchnici; culori violente, efecte de lumină puternice şi o oarecare brutalitate inutilă. Aceasta va trebui s'o spunem despre toţi expozanţii pentru că acestea sunt caracterele cele mai isbitoare ale picturii lor. Tabloul No. 2, al d-lui Abrudeanu, care e printre cei mai buni din grup dovedeşte resurse frumoase şi o certă aplicaţie pentru studiu. D. Ferdinand Deak de asemenea prezintă lucrări bine studiate, în special o „Piaţă" e o lucrare merituoasă. Dl. Gyarmati Francisc e mai violent, technica d-sale mai puţin îngrijită. Dl. Gavril Gyimesy încearcă prin pete de valori să se singularizeze de factura comună expozanţilor. E o intenţie lăudabilă şi stadiul în care se află ne dă dreptul să sperăm că va reuşi.

Dl. Kiss Carol e incomparabil mai interesant în negru şi alb. In desenuri d-sa e adese-ori foarte expresiv.

Dl. Kadar Gheza expune ierni frumos luminate. Kovats Gheza deşi foarte violent, studiază atent şi redă cu justeţe diferenţa de planuri. D-na sau d. Elemer Mezei expune un covor sumbru, mult prea sumbru. Dl. Scheip Carol prezintă desenuri făcute cu sentiment. D. Shakisov Sebastian pare mai puţin pregătit. D-lui Şerban Raul de asemenea îi recomandăm o mai temeinică pregătire, şi în privinţa desenului şi mai ales al valoraţiei. Dl. Norbert Stelek e slab în lucrările expuse. Lila Gassert Uica expune aquarele pictate cu multă spontaneitate şi cari ne amintesc pe Arnold. Dl. Alexandru Ziffer are acelaş isvor de inspiraţie ca şi d. Hans Eders — adică de influenţă germană. Sculptorii Peer Merloe şi Manu Gheorghe contribuesc în mare măsură la reuşita expoziţiei. Dl. Peer Merloe nu este necunoscut la Bucureşti, am avut şi altă dată prilejul să scriu despre utilizările d-sale, întotdeauna interesante. Anul acesta, mai toate lucrările sunt în lemn, material pe care d. Merloe îl lucrează cu măestrie şi dragoste.

Dl. Manu expune un cap şi un nud, amândouă corect şi atent studiate.

Cartea străină

Edouard Peisson, romancier al mării

D. Edouard Peisson e astăzi unul din cei mai talentaţi romancieri ai mării. Dovadă, admirabila serie, dela *Hans le Marin, Mer Baltique* şi *Le Courrier de la Mer Blanche,* până la *Parti de Liverpool,* căruia Academia Franceză i-a decernat acum doi ani premiul pentru roman, încoronând astfel, cu autoritatea recunoaşterii oficiale, o operă consacrată anterior de sufragiile mulţimei cititorilor.

In scrisul d-lui Edouard Peisson se răsfrânge, cu un accent veridic impresionant, aventura personală şi propria experienţă a vieţii autorului,— de aceea lectura cărţilor lui este tot atât de emoţionantă ca şi aceea a unor Joseph Conrad sau Jack London.

Ceeace deosebeşte literatura marină a acestui scriitor, dându-i un caracter de autenticitate neîndoelnic, este că autorul lui „Hans marinarul" nu are despre mare şi despre viaţa ei proprie, cunoaşterea sentimentală a celui ce o contemplă dela ţărm sau de pe bordul unui pachebot insensibil la sbuciumul ce o frământă spre a o reconstitui apoi, în liniştea cabinetului de lucru. Scrisul d-lui Peisson relevă deopotrivă prezenţa vie, deşi nevăzută, a mării şi atitudinea spontană, de o neobosită receptivitate, a celui care participă la frământările ei, cu interesul pe care-l purtăm fiinţelor ce ne sunt dragi.

Le Courrier de la Mer Blanche, una din primele lui cărţi, publicată întâia oară în 1930 şi reeditată cinci ani mai târziu, era însoţită de această recomandare a autorului, semnificativă pentru accentul veridic netravestit al cuprinsului ei: „Nu sunt un literator. In această carte, mai ales, n'am vrut să fac literatură, ci să-i arăt aşa cum sunt, pe mateloţii din marina comercială.

Se reamintesc acolo, ceasurile tragice ale războiului maritim din 1916, trăite de scriitor pe bordul unui vas care transporta material de război destinat armatelor ruseşti. E relatarea sobră a odiseei echipajului acestui vapor care, plecat din Brest cu destinaţia Arhangelsk, ocoleşte coastele Irlandei şi traversează Cercul polar, strecurându-se printre submarine şi câmpurile de mine presărate în calea lui.

Mer Baltique era o evocare puternică, intens colorată, a mării şi a oamenilor ce trăesc în preajma ei. Trei vieţi omeneşti formau acolo miezul interesului povestirii, dând prilej autorului să facă dovada unei înţelegeri adânc pătrunzătoare în resorturile unor sentimente din specia celor zise „etern omeneşti", dar condiţionate în desfăşurarea lor de prezenţa mării.

Vieţile a trei băeţandri, tustrei copii de marinari, se întretaie şi se înfrăţesc în acest roman, ca trei drumuri într'o răspântie. Şi marea Baltică, rând pe rând de un calm feeric sau înfuriată formează decorul fastuos în care vieţile acestora se agită, legănându-le visurile şi gândurile, iubirile şi suferinţele, până în ziua când va reteza cu brutalitate firele celor trei destine omeneşti.

Şi în romanul *Le Pilote,* publicat acum doi ani, ca în toată opera d-lui Peisson, marea nu e un simplu element decorativ, spectacular, ci o prezenţă activă, care îndrumează destinele fiinţelor omeneşti supuse înrâuririi ei, lucrând cu puterea misterioasă şi învăluitoare a unei vrăji.

Simplitatea cadrului în care se desfăşoară acest roman, în timp şi în spaţiu, accentuiază intensitatea zguduitoare a dramei din sufletul lui Pierre Laurent, căpitanul vasului de pasageri „Virginia", în timpul traversării Atlanticului, din America în Europa. Laurent, tipul veritabil al lupului de mare" îşi dă seama că e ameninţat să orbească. Orgoliul sau, poate, teama de a fi silit să se despartă de vaporul pilotat o viaţă 'ntreagă, îl împiedică să destăinuiască celor dimprejur, îngrozitoarea-i taină. Dar suferinţa şi sforţarea desnădăjduită de a nu da de bănuit nimic, nimănui, îl umanizează. Şi atunci, zeul atotputernic şi aspru, temut şi adorat de echipajul vasului, săvârşeşte unele stângăcii şi are şovăeli surprinzătoare, reuşind totuşi să-şi aducă vaporul la destinaţie, în ultima lui călătorie.

Le voyage d'Edgar, ultima carte, recent apărută, a d-lui Edouard Peisson, e povestea fermecătoare a unei lungi plimbări marine. Tatăl lui Edgar, lemnar de corăbii, a plecat într'o zi în Groenlanda şi n'a mai dat de atunci semne de viaţă. Băiatul îşi pune în gând să-l regăsească şi, ca un nou Telemac, pleacă în marea aventură, întovărăşit de un fost bucătar pe transatlantice, negrul Sam, ocrotitor cu inimă de aur şi nesecat izvor de sfaturi înţelepte. După multe peripeţii şi numeroase avataruri, Edgar izbuteşte să-şi regăsească părintele, în ţinuturile polare.

Scopul autorului n'a fost doar să povestească o minunată istorioară de aventuri. A vrut şi să iniţieze, pe tinerii lui cititori mai ales, în tainele vieţii pe mare şi ale marilor corăbii cu pânze, de odinioară sau ale uriaşelor pachebouturi — cetăţi moderne, — să le plimbe pe dinaintea ochilor minunile multiple ale ţinuturilor îndepărtate şi să îmbine realitatea cu poezia, născocind pentru ei legendele cele mai fermecătoare.

WILL DURANT: „HISTOIRE DE LA CIVILISATION (3 volume)

In cursul anului trecut au apărut, în traducerea franceză a d-lui Charles Mouray, primele trei volume dintr'o vastă lucrare de sinteză asupra istoriei civilizaţiei omeneşti, întreprinsă de savantul american Will Durant, autorul cunoscutei opere „Vies et doctrines des grands philosophes".

Cele trei volume cu care se îmbogăţeşte preţioasa „Bibliothèque historique" a editurii Payot tratează despre ceea ce autorul numeşte partea de „moştenire orientală" din patrimoniul civilizaţiei actuale şi anume :

Primul, istoria civilizaţiei în Egipt şi în Orientul apropiat (Babilonia şi Asiria) până la moartea lui Alexandru şi prăbuşirea marilor imperii din acest Orient, cu o introducere asupra naturii civilizaţiei şi a diferitelor elemente care o compun.

Al doilea volum cuprinde studiul civilizaţiei ebraice până la cucerirea romană, al Persiei antice până la cucerirea lui Alexandru şi al Indiei, dela origini şi până în zilele noastre, autorul socotind cu drept cuvânt, că pe când civilizaţiile Iudeei şi Persiei antice au încetat să mai exercite vreo înrâurire asupra mersului omenirii, acelea indice îşi continuă influenţa, poate chiar cu mai mult răsunet în cultura europeană modernă.

Al treilea volum, cuprinzând istoria civilizaţiilor chineză şi japoneză continuă şi închee primul ciclu „al moştenirii orientale", din această sinteză istorică, deopotrivă de interesantă pentru valoarea ei recapitulativă cât şi prin originalitatea aprecierilor de ansamblu cu privire la evoluţia diferitelor civilizaţii.

In acest volum se arată raporturile dintre Europa şi Extremul Orient, ajungându-se până la expunerea motivelor cari au determinat Japonia să-şi întindă stăpânirea asupra Manciuriei şi a Chinei de Nord. Cititorul găseşte astfel, într'o prezentare limpede şi concisă, îndrumări preţioase pentru înţelegerea problemelor din Extremul Orient şi Pacific, de a căror deslegare va depinde, poate, pentru multă vreme, soarta omenirii întregi.

Autorul nădăjduieşte să poată duce la bun sfârşit, şi restul operei întreprinse, publicând la răstimpuri de câte cinci ani, părţile consacrate „moştenirii" clasice, medievale, europene şi moderne, din istoria civilizaţiei universale.

Oricât de prezumţioasă ar părea o atare năzuinţă, mai ales pentru puterile neajutorate ale unuia singur, numai rezultatele vor măsura temeinicia şi valoarea sforţării. Judecând după cele trei volume apărute până acum va trebui să recunoaştem îndreptăţirea d-lui Will Durant de a fi pornit la elaborarea vastului subiect ales, pe care-l înfăţişează cu o rară putere de sinteză şi cu preocuparea umanistului de a scoate necontenit în lumină, semnificaţiile largi şi durabile din istoria omenirii.

MIHAI NICULESCU

Drum fără întoarcere

Cu traista mea de stele şi luceferi
Şi cu sandalele din fruze de glicină
Străbat livada anilor mei teferi,
Ca un cocor gonac, după lumină....

Săracă mi-a fost masa; vârsta neplivită
Din stihuri mi-am băut rachiul întremării;
Am tras căruţe cu belşuguri, ca o vită
Şi- am pescuit prin ani coralii mării ....

Indemnuri n'am avut decât lăuta
Podoabă, câte-o creangă frântă de povară;
Tovarăşi, firele de iarbă şi cucuta
Credinţă, chipul blând din bobul de secară.

Mi-a fost iubirea dată murmur şi fântână
Şi frunzele-au crescut în mine, aripi de lăstun;
Din amintiri, doar moartea, mi'ntinde câte-o mână
Când urc spre ea, în suflet, cu micul meu cătun.

EMIL VORA

Liniște

Pe drumuri şi văi luminate de lună,
Când apele dorm şi stelele 'nchină
Tăcerea căruntă - a veciei,
Dă-mi mâinile : crinii Mariei.

Să mergem; doar umbra şi fiorii din paşi
Din tărie 'n tărie — ne fie părtaşi,
Până la stînile visului —
La porţile paradisului —

Privindu-ţi ochii clari, uitat-am să mă ştiu —
De sgomotul din mine : de cel ce vreau să fiu...
Pe crestele de linşiti — valuri —
Nu mi-or mai duce — iarăşi — tăcerile la maluri.

Torc greierii 'n iarbă vecia de-aici,
In colbul din drum — pier şi răsar licurici.
Zînele nopţii mi-aduce acasă
Heruvul de vis şi mătasă.

ION A. BUCUR

EDUARD SĂULESCU: Trei fragmente din fresca dela Mausoleul Eroilor Neamului, din Mărăşeşti

CRONICA muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

FILARMONICA: DIRIJOR, FELIX VON WEINGARTNER

Un concert în care au fost proscrise orice capricii personale şi efecte de bun plac în interpretare, a fost acela al „Filarmonicei", condus de Felix von Weingartner.

Ordinea, justa măsură, linia netremurată şi nedeformată, au domnit fără încetare în întregul concert, înlăturând din calea înţelegerii a două simfonii de Beethoven, tot ceace ar fi putut să le fie balast, nepotrivire sau înstrăinare de sens. Filtrajul stilistic pe care, cu un prestigiu de multă vreme neclintit, Felix von Weingartner îl impune orchestrelor pe care le conduce, nu cunoaşte, întru realizarea acestui scop, nici o concesie. Mişcarea dătătoare de echilibru şi expresie fidelă cerinţelor textului, evaluarea rolului fiecărei grupe, fiecărei fracţiuni de muzică, faţă de tot, obţinerea acelui mare ritm capabil să lămurească un caracter şi o ideie în tot cursul exprimării lor, pornesc la Felix von Weingartner dintr'o organizaţie desăvârşit de clasică. Academician al dirijoratului, Felix von Weingartner stăpâneşte arta conducerii orchestrale cu o prestanţă pe care nimic n'o desminte : atitudine, concisiune în elocinţă, sobrietate în îndemn, înălţarea permanentă a rostului de sine la acela de a mijloci cu absolută fidelitate realizarea operei muzicale, în cea mai pură esenţă a ei, până la abstracţia de sine.

Muzicienii „Filarmonicei" noastre şi-au câştigat în frumoasă măsură meritul de a urma cu condescendenţă şi neprecupeţire a resurselor călăuzirile mari ale ilustrului dirijor, isbutind un concert Beethoven autentic în toate esenţialele lui înfăţişări.

CONCERTUL VIOLONCELISTULUI ATTILIO RANZATO

Violoncelul trece drept un instrument muzical generos în expresivitate. Credinţa nu este falsă, dar puţini îşi dau seama de covârşitoarele greutăţi care trebue învinse pentru a beneficia, în deplin acord cu arta de a interpreta muzică, de dărnicia emotivă a violoncelului.

Justeţea de intonare, puritatea sonoră, dificilă în „piano", mult mai ingrată încă în „forte", apoi acea acrobaţie inerentă tehnicei violoncelului cât şi problemele de arcuş şi de echilibrare a unui registru grav surd faţă de unul înalt străbătător, acumulează asupra executantului tot atâtea anevoinţi, îi condiţionează necruţător isbânda artistică, impunându-i canoane cărora nu oricine este chemat să le ţină piept.

Unul din rarii privilegiaţi ai talentului muzical, care se pot numi pe bună dreptate artişti ai violoncelului, este şi tânărul concertist italian, Attilio Ranzato.

Activitatea exemplară a „Institutului de cultură italiană", i-a prilejuit un concert la „Dalles" şi recunoaşterea viu manifestată, de către publicul românesc, a puternicelor d-sale însuşiri instrumentale.

D. Ranzato este un imperios şi cuceritor virtuos. In mâinile d-sale, în braţe, mai bine zis, căci artistul îşi îmbrăţişează în neîntreruptă strânsoare, ca pe un odor nepreţuit, violoncelul, se concentrează o forţă, o ardoare, un flux de avântări, care smulg strunelor sonorităţi de o frumuseţe dinamică, şi intensitate în elocinţa melosului, vibrant susţinute.

Agerimile foarte personale ale arcuşului, mobilitatea volantă a stângei, iscusinţa în variaţia timbrelor, elanul peremptoriu în mişcările de mare bravură, lirismul cald şi spontan degajat în desfăşurarea cântului, reprezintă, de sigur, la Attilio Ranzato, dăruire şi cultivare abundente.

De aceea succesul pe care l-a câştigat, cu uşurinţă, dela începutul concertului, n'are nevoie de nicio altă explicaţie, iar vizita d-sale, a fost cu totul binevenită.

D. Renzo Bossi, atât în compoziţiile d-sale, ascultate în concert, cât şi prin modul în care a efectuat acompaniamentul, a dovedit că este un excelent muzician.

Noaptea celor trei crai

Episod inedit de MIRCEA STREINUL

Mai erau trei zile până la Crăciun. Guzli, Dobreideni și Melancolicu alcătuiseră un plan strașnic de petreceri pentru primele două zile de sărbătoare: plimbări, cinematograf (la Roxy era anunțat un program efef!), patinaj pe pârâul Clocucica etc. Dobrideni târguise de pe acuma o mulțime de bunătăți, iar Melancolicu procurase niște vin grozav.

Căzuse zăpadă destulă și-un puiu de ger o întărise de-a mai mare dragul. Cernăuții căpătaseră un aspect feeric, de vis, ca decupat dintr'un desen animat. Zurgălăii săniilor clincheneau vesel și lumea alerga de colo până'n colo după cumpărături. In piața Teatrului Național, mii de brazi coborîseră din pădurile Vijniței, aducând copiilor bucuria zăpezilor înalte și parfumul de rășină al munților. Vitrinele se prefăcuseră în liliputane orașe de carton aurit, pe ale căror străzi presărate cu vată păpușile așteptau ivirea unui Făt-Frumos. Cine-știe... Poate că seara, la bătaia unei baghete magice ferată... doi morți și trei răniți... un leu bucata!" și nici nu amintea despre ultima — și cea mai fioroasă din crimele banditului.

ce, clavecinele începeau o gavotă și micile zâne dansau ca'n grațioasele tablouri ale suavului Watteau. Piața Unirii era animată ca'n preajma unei serbări populare și câteva grupuri de gură-cască admirau defilarea sutelor de cucoane, cari se 'ntorceau cu brațele pline de cumpărături, acasă.

Guzli era atât de bine dispus, încât făcea adevărate piruete când oferea ziare trecătorilor.

— Fioroasa crimă a lui Ivan Strașnei! O femee ciopârțită cu securea...

— Ai să răgușești, Tsu-Tsui! — îi strigă, dela celălalt capăt al pieței, Dobreideni.

— Nu-i nimic! O să beau un ceaiu de tei... Ivan Strașnei a zugrumat copiii moșierului... Fioroasa crimă! Fioroasa crimă... un leu... fioroasa crimă... un leu... Soția moșierului a fost ciopârțită cu securea... Amănunte senzaționale!

De astă dată, banditul se 'ntrecuse cu firea. Nu numai că jefuise o mare sumă de bani, dar și masacrase în modul cel mai sălbatic o întreagă familie. Nu scăpase decât moșierul, care, în noaptea fatală, se 'ntâmplase să fie plecat la Cernăuți. Poliția își dădea toată silința să-l captureze pe Ivan Strașnei, însă eforturile ei erau zadarnice. Exasperat de insuccesul organelor polițienești, moșierul anunța prin afișe lipite la toate colțurile străzilor că instituie un premiu de 100.000 de lei pentru cel ce va denunța bârlogul banditului, dar nimeni, nici un complice, nu se grăbea să facă acest lucru.

Dobreideni veni la Guzli.

— Măi, ai observat? Șmarc e întotdeauna furios când anunțăm crimele lui Ivan Strașnei.

— Ihî! Și niciodată nu pomenește despre bandit. Auzi!

Intr'adevăr, Șmarc anunța mereu, cât îl ținea gura, „groaznicul accident de

— Dar să dăm dracului pe spurcăciunea aceea de Șmarc! Mai ai multe exemplare de vândut?

— Aproape că le-am terminat, măi Tsu-Tsui!

— Eu, la fel.

După câteva minute, Dobreideni nu mai avea nici un ziar. Din această cauză, Șmarc — care nu reușise să vândă decât vre-o zece exemplare — crăpa de invidie și era atât de furios, încât numai că nu vărsa spumă pe gură, așa că'ncepu să-i caute pricină lui Dobreideni.

Guzli ripostă și el:

— Prietenul meu a vândut toate exemplarele fiindcă a anunțat titlurile cele mai senzaționale din ziar. Dacă făceai la fel, le vindeai și tu pe toate.

— Da! — spuse Dobreideni. — N'ai decât să strigi despre crimele lui Ivan Strașnei și vânzarea ziarelor ar merge ca la pânea cea caldă.

Șmarc nu se mai putu stăpâni și-i puse o piedică lui Dobreideni. Acesta îi răspunse cu un ghiont în coastă, dar Șmarc, mai puternic, îl trânti din nou la pământ. Guzli, văzând că dușmanul luptă cu viclenie, ca un cuțitar ordinar, ieși din rezervă și-i dădu ajutor prietenului său. Agresorul fu bătut și trebui să se retragă.

— Lasă, că v'arăt eu vouă! — îi amenință el pe cei doi prieteni și dispăru în strada Romană.

In curând, soarele apuse într'o baie de sânge și-o pulbere aurie plouă asupra ferestrelor, iar văpăile albastre ale cerului se stinseră în dulci lumini cenușii. Dinspre Țețin veneau nouri grei, așa că noaptea promitea să fie caldă. Lămpile răspândeau fluturi galbeni pe trotoare.

— Strașnic! plăcută seară, măi Tsu-Tsui!

— Ihî! Și poate c'o ninge la noapte...

— Tare m'aș bucura să ningă! Am sta la fereastră, pe 'ntuneric, și-am bea ceaiu... — și-adause misterios: — ceaiu cu rom, mă!

— Ții! Ai cumpărat și rom?

— Sigur! Da' ce? Noi nu suntem boieri?

— Suntem! — și râseră amândoi.

Când coborau prin ulița Evreească, Dobreideni și Guzli se pomeniră față 'n față cu dușmanul lor, care era întovărășit de-un găligan spătos și chior.

Lupta se 'ncinse imediat.

Șmarc tăbărî asupra lui Dobreideni, iar găliganul îl luă prin surprindere pe Guzli.

Nimeni în apropiere.

De departe, pătrundea doar hârâitul tramvaielor.

Gâfâitul celor ce se luptau se-auzea clar în aerul înghețat.

Cei patru se rostogoleau încleștați prin zăpadă.

Cu o sforțare supraomenească, Guzli isbuti să se descotorosească de adversarul său, pe care-l ameți cu o lovitură de pumn aplicată sub bărbie. In acelaș moment Șmarc îl ridica de mijloc de Dobreideni, lăsându-l, apoi, să se prăbușească pe trotoar. In cădere, bietul se isbi cu ceafa de-un bolovan și-o șuviță de sânge îi curse din gură. Guzli scoase un urlet și se repezi asupra lui Șmarc, dar acesta, urmat de găliganul care se desmeticise'n curând, o luă la goană prin întunericele ulței și dispăru după colț.

— Dobreideni, te-ai lovit rău? — însă băiatul nu răspunse decât printr'o bolborosire, care-i aduse un nou val de sânge pe gură.

— Pentru Dumnezeu, măi frate-miu, ce-i cu tine? — șopti, cuprins de panică și înecat de plâns, Guzli.

— Tsu... Tsu-Tsui... Eu... Mă dor ochii... Mi-a intrat zăpadă'n ochi, măi... Să desgropi banii... Să-i iei tu... Vai... Tsu-Tsui... Eu... mi se pare... că... mor... — și, într'o supremă încordare, zâmbi: — O să mă cam plictisesc pe lumea cealaltă... N'am nici o cunoștință pe-acolo... Tu... Frate Tsu-Tsui... — și 'ncepu să plângă, dar ca din mari depărtări.

— Dobreideni... Ninge, Dobreideni!

Prinsese să fulguie și-o pace desăvârșită se 'ntindea peste oraș. Era un început de noapte ciudată, cu mii de fantasme mici, cari dănțuiau voios în aer, și nici un om nu se-arăta prin apropiere.

Incă un val de sânge și Dobreideni gemu lung.

Guzli se plecă asupra ochilor tulburați și văzu că Dobreideni a murit.

Băiatul rătăci până târziu pe ulițe. Fără să țină seama că gulerul i se descheiase și că zăpada i se-așternea tot mai groasă pe umeri, umezindu-l până la piele, că, de-asudat ce era, părul i se lipise de frunte și că obrajii îi ardeau de-o febră chinuitoare, care-i uscase buzele, Guzli umblă ca halucinat până ce oboseala îl răsbi complet, răpindu-i respirația și ologindu-l.

Intră într'o cârciumă de lângă viaductul c. f. r. din suburbia Caliceanca. Localul avea înfățișarea unui beciu netencuit — un fel de grotă înfiorătoare, în care consumatorii păreau niște morți în vacanță. Muncitori dela abator, apași, femei de stradă, bătrâne și uscate, șomeri și câțiva soldați se amestecau într'o hărmălaie de infern, iar patru lăutari își chinuiau zădarnic instrumentele, ale căror sunete se pierdeau în vălurile dese ale fumului de tutun. Băiatul ceru un sfert de vin roș și-l bău pe nerăsuflate. O ușoară amețeală îl cuprinse, sângele îi circula mai repede și abureala-i deschise o ciudată viziune: Dobreideni alerga printr'o ceață deasă, iar moartea încerca să-l rețină, în timp ce un clopot enorm își răspândea strigătul de metal. Apoi, fantasmele își pierdură contururile și totul se topi într'un fel de fum alburiu și aspru, care-l făcu pe Guzli să tușească.

— Bietul Dobreideni... Zace singur și capul i s'a afundat în omăt... Și n'a încetat să ningă... Doamne, ajută-mi, Doamne! — și iar plânse, ceeace atrase atenția consumatorilor dela mesele vecine.

Deodată, cârciuma căzu în întuneric: se făcea o razie. Poliția îl căuta din nou pe Ivan Strașnei. Atunci, Guzli avu un gând care-l fulgeră: să denunțe poliției bârlogul banditului și al complicilor lui. In felul acesta, găliganul cel chior și Șmarc își vor primi cea mai cumplită pedeapsă.

Când se lumină de zi, se duse să vândă ziare, ca și cum nimic nu s'ar fi întâmplat, însă îi evită pe ceilalți colportori. Citi într'o gazetă locală o scurtă informație, la „Diverse", despre moartea prietenului său. Se credea că decesul acestuia se datorește unui accident nenorocit și notița încheia acuzând proprietarii de case că nu-și curățâ de zăpadă trotoarele... Guzli zâmbi; apoi, își strivi câteva lacrimi sub pleoape. Nu, n'avea voie să plângă. Trebuia să se țină tare. Dar un dor cumplit după Dobreideni începu să-l sfâșie și Guzli se duse la morgă. Dobreideni zăcea gol pe-o masă de marmoră. Autopsia i se și făcuse.

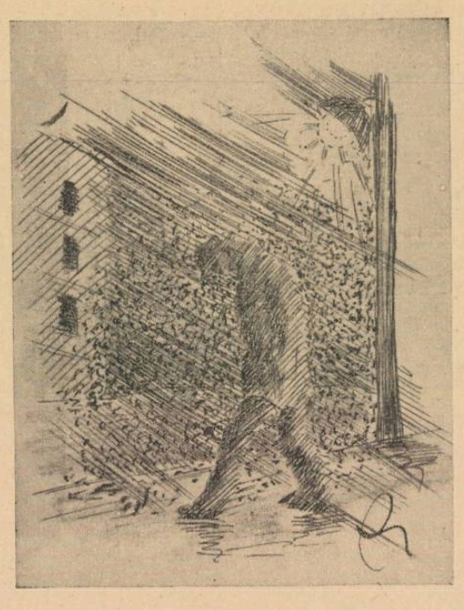

— Măi frati-miu, măi... cum te-au tăiat!

Un frig grozav domnea în sala spațioasă, de-un alb ucigător de monoton.

— Măi Dobreideni... — dar nu continuă, ci-și întoarse încet capul, căci, înapoia sa, cineva plângea cu hohote. — Melancolicul — atât mai spuse și, apoi, tăcu tot timpul.

Apropiindu-se de cadavru, îi mângâie fruntea. Ochii lui Dobreideni rămaseseră deschiși și Guzli se uită adânc în fântâna lor fără fund. Când se gândi că, peste câteva luni, vor foi nenumărați viermi grețoși în carnea asta netedă și sănătoasă, se îngrozi pentru întâia oară de moarte și-i veni să fugă, să fugă undeva departe, tocmai la capătul lumii.

Nu era nici un nour pe cer. Soarele apunea într'o stranie limpezime roză, care așternea peste zăpezi suave lumini de trandafir. Pădurile albăstreau dincolo de Prut. Cernăuții se 'nvăluiau în dulcele fum al înserării și depărtările se estompau sub vioriul tot mai adânc al cerului.

Pe imensul platou al Horecii, Guzli îi istorisi lui Melancolicu întreaga dramă.

Apoi, primul o luă peste câmpiile înghețate, în direcția suburbiei Caliceanca iar al doilea spre oraș, ca să pândească dacă Șmarc nu se arată prin piața Unirii.

Guzli se opri în niște tufișuri din apropierea fabricei de cărămizi și se trânti pe burtă. Rămase câteva ore așa, nemișcat, în zăpadă. Nici un semn de viață în împrejurimi. Un vânt rece, tăios, sburătăcea zăpada. Pietrele cimitirului evreesc luceau straniu. Băiatului îi era somn și lupta din răsputeri să nu adoarmă. Picioarele începeau să-i înghețe. O furnicare călduță îl amăgea în pleoape, așa că trebui să și le frece cu zăpadă.

Abia pe la miezul nopții un geam se lumină sus, la etajul fabricei, și, imediat, ca din pământ, răsăriră diferiți oameni, cari soseau unul câte unul. Intre ei, Guzli îl recunoscu și pe Șmarc. Mai târziu, îl deslușì, într'un grup, și pe găliganul cel chior. O stranie viață însufleți noaptea. Câinii urlau prin sate depărtate și svonul ajungea misterios până aici. Fără să țină seama de vălurile albe, cari fluturau în cimitirul evreesc, Guzli se târî pe brânci până la uliță, ca, apoi, s'o ia la goană spre oraș. Ajungând la poliție, se isbi de comisarul de serviciu, căruia îi spuse totul. Indată se dădu alarma și un automobil porni spre Caliceanca.

Poliția reușise să captureze aproape întreaga bandă a lui Ivan Strașnei. Șmarc, totuși, scăpase și Guzli se gândea cu amărăciune că asasinul prietenului său mai e liber; cu toate acestea, nu pierdu speranța că Șmarc va fi prins odată și odată de poliție, mai ales că patronul lui era acum îndărătul zăbrelelor dela închisoarea din piața Ghica-Vodă.

Guzli devenise eroul zilei. Corespondenții ziarelor din Capitală și chiar și cei ai marilor ziare din străinătate l-au interviewat, reporterii fotografi i-au făcut poza, iar chestorul poliției, domnul Bolocan, i-a înmânat personal premiul de 100.000 de lei. Băiatul, obosit și trist, a trebuit să răspundă la tot felul de întrebări: câți ani are? cine a fost Dobreideni? cum a descoperit bârlogul banditului? ce are de gând să întreprindă cu banii? etc., etc., etc. [1])

Imediat ce se putu sustrage din ghiarele curiozității publice, Guzli se duse acasă și, trântindu-se pe patul lui Dobreideni, dormi până după-amiază. Când se trezi, spuse ca de obiceiu:

— Hallo, Dobreideni! — însă nu-i răspunse decât un trosnet de lemn uscat și Guzli se desmetici, reamintindu-și de toate câte se întâmplase în ultimele zile.

Odaia îi păru monstruos de goală: pereții, acoperiți de mucegaiu; mobilele, mâncate de cari; ferestrele, strâmbe. Și, totuși, azi e ajunul Crăciunului! Pe Dobreideni l-au înmormântat în fundul cimitirului. O mulțime imensă a luat parte la ceremonia funerală. Abia acuma își dă seama Guzli că moartea e ceva îngrozitor și absurd, și, de multe ori, stupid de nedrept. Singurătatea îl doare aproape fizic. Toate și-au pierdut sensul și băiatului îi vine să se arunce în patru labe și să urle, căci tăcerea odăii îl înebunește. Nervii i s'au încordat în așa hal, încât Guzli ar fi în stare să accepte un miracol. Deaceea, când i se pare c'a auzit sgomot de pași sub pereții casei, aleargă la ușă și, văzând că nu e nimeni, rămâne năucit: se-așteptase ca Dobreideni, înviat din moartea lui cruntă, să-i răsară cu un „Te-ai speriat, măi Tsu-Tsui?" în față.

Fulgi mari de zăpadă lunecă pe geam.

Băiatul se plimbă ca un lunatec prin odaie. Când înserează, se îmbracă și, după ce aruncă în dulap pachetul de bancnote, o ia spre oraș.

Ulițele au început să răsune de clinchetul argintiu al colindelor. Săniile gonesc, par'că, printr'o poveste. Câinii latră vesel în suburbii, iar locomotivele de manevră dela gară îs, deastădată, și ele bine dispuse, părând niște cheflii, cari chiuie a buiecie.

Guzli rătăcește în neștire pe lângă viaductul c. f. r. Inserarea-i amintește de plimbările cu Dobreideni și asta îi face rău. Cerul se 'ncovoaie ca o boltă de biserică deasupra câmpiilor și-a dealurilor din depărtare și imensitatea liniștii lor e înspăimântătoare.

Deși pe străzi domnește mult sgomot și veselie, Guzli are impresia că un perete gros de sticlă îl izolează de restul lumii și, sforțându-se să-și păstreze cumpătul, încearcă să râdă, însă sunetele îi ies atât de schimonosite din gâtlej, încât se teme. Clătinându-se, ca și cum cineva l-ar fi lovit în tâmplă, îi trebuie destulă încordare ca genunchii să nu i se îndoaie și să nu cadă cu fruntea în zăpadă. Inghite adânc câteva guri de aer și, făcându-i-se ceva mai bine, e'n stare să meargă fără șovăială.

„Trei crai dela răsărit
Spre stea au călătorit
Și-au mers după cum citim
Până la Ierusalim..."

Aproape de tot sună dulce ca un zefir prin crengile unui măr înflorit:

„Asta-i seara serilor..."

Guzli o ia din nou spre casă. Uneori, i se pare că Dobreideni merge ca o umbră alături și, atunci, zâmbește. Apoi, fără să știe de ce, simte deodată o mare căldură în piept și vede un fel de lumină puternică. Picioarele i se moaie și se prăbușește cu fața în omătul proaspăt, care, par'că, miroase a tămâie. In curând, își dă lămurit seama că moare, însă nu se revoltă, ci, dimpotrivă, o dulce bucurie îi inundă pieptul. Băiatul își duce mâna în dreptul inimii și degetele i se umezesc de sângele care-i pătează cămașa.

Cuțitul, aruncat cu dibăcie, l-a nimerit în gâtlej și-a intrat până'n prăsele.

Guzli abia de are timp să se mai gândească:

„Acuma, Dobreideni n'o să se mai plictisească pe lumea cealaltă, că mă mut și eu dincolo..." — și gura i se umple cu sânge.

O noapte mare, fără nici o stea, nimic...

Șmarc râde cu hohote și se pierde printre pietrele cimitirului evreesc.

●

Ziarele au scris:

UN EPILOG DRAMATIC

— Denunțătorul banditului Ivan Strașnei a fost asasinat. — Cum s'a produs oribila crimă. — Victima, colportorul de ziare Guzli, zis Tsu-Tsui, era în etate de numai 16 ani. — Asasinul a reușit să dispară. —

In ajunul Crăciunului, târziu noaptea, câțiva trecători au făcut o lugubră descoperire în apropierea viaductului c. f. r. din suburbia Caliceanca.

Un cadavru cu o rană oribilă la beregată zăcea într'un șanț al ulței.

Poliția fiind înștiințată imediat, comisarul de serviciu s'a transportat la fața locului.

Procedându-se la identificarea cadavrului, s'a stabilit că e vorba de colportorul de ziare Guzli, zis Tsu-Tsui, al cărui rol în capturarea bandei lui Ivan Strașnei, a fost, după cum am arătat în numărul de Crăciun al ziarului nostru, atât de hotărîtor.

Se crede că...
Etc.
Etc.
Etc.

MIRCEA STREINUL

1) Celebrul Goldenberg — genial, distrat sau tâmpit — l-a întrebat pe bietul Guzli, care ar fi vrut ca toate acestea să se sfârșească mai curând, dacă e sau nu căsătorit.

Nălucile albe...

Mai fug câte-odată după năluci,
Funia toamnei uneori mă mai strânge,
Când cad în ferestre îngeri din nuci
Și pasărea lumii de dincolo plînge.

Mai cat în privdoare urme de sfinți
Și-atâtea grădini de rod și de seară,
Prin care umblau în aur părinți
Desprinși de pe ziduri și pete de ceară.

Și albă tresare domnița din vii
Cu mâna ei plină de vrăbii la geam,
Țesând o năfrană, chemând pe copii
Din ulița 'n care cu Vodă treceam.

Mai picură 'n ochii mei azi untdelemn,
Mai scrie-un călugăr pe pleoapa mea rece.
Din cartea amurgului iar crește-un semn
Și iarăși o mână pe fruntea mea trece.

Trec zilele astfel, cerul mă 'ngroapă,
Zmeii poveștilor trec osteniți,
Și 'n fiece noapte îmi sap câte-o groapă..
Nălucilor albe, de unde veniți?

ALEXANDRU RAICU

Ultimul poem

Și'ntr'o primăvară tristă și târzie
Va veni așa... ca un blestem
Steaua să ți-o smulgă din tărie.
Și 'ntr'o primăvară tristă și târzie
Iți vei scrie ultimul poem.

Și va plânge luna peste flori
Când pământul lacom îți va strânge
Ochii rătăciți și visători.
Și va plânge luna peste flori
Și 'n tăcere florile vor plânge.

NICOLAE PELIGRAD

Elegie

Purtăm în suflete tristețea
De-a fi închis, în amintire,
Atâtea veri fără de holde,
Atâția pomi în desfrunzire!

Și nu putem uita, vreodată,
C'am ascultat un cântec nou,
Ce-a răsunat pustiu în suflet,
Ca un îndepărtat ecou.

Noi nu mai întâlnim, în visuri,
Lumina ce alină gândul,
Când, fără scut, primim săgeata
Unei dureri, ani mulți de-a rândul.

DUMITRU IOAN ALBOTA

FLAGRANT DELICT

de CONSTANTIN SALCIA

Adrian Varolea, controlor la Percepția IX-a, rămăsese singur în tot biroul. Ceilalți plecaseră unul câte unul, mai devreme. Avea mult de lucru. Până la 1 Fevruarie trebuia să fie gata o situație pe care o cerea ministerul. Controlorul-șef îl rugase să se ocupe el de ea, fiind singurul în care putea avea mai multă încredere. Patru ore nu se ridicase dela masă. Cifrele-i fugeau pe sub ochi, cu repeziciune uimitoare. Se simțea obosit. Privirea-i cădea greu pe coala mare de hârtie, întinsă cât ține biroul.

Ion, omul de serviciu, stătea ca pe ghimpi. Ar fi vrut să plece, dar nu putea. A doua zi era sărbătoare. Vrea să-și ia și el nevasta și să se ducă la un cinematograf, acolo la

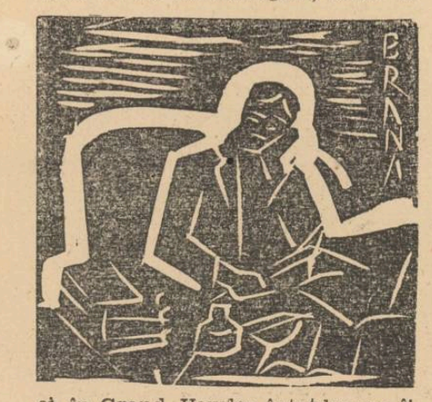

ei, în Grand. Varolea întotdeauna îi încurca socotelile. De nenumărate ori intrase și ieșise pe ușa mare, că doar l'o vedea și și-o aduce aminte să plece. Dar controlorul stătea plecat pe coala de hârtie, fără să se clintească...

In soba nouă de teracotă, focul îngâna un cântec, ca o poveste apusă. Prin ferestrele mici, ce se deschideau spre câmpul Sebastian, pătrundea un întuneric gros, vâscos, ce se spărgea de cupola abajurului. Nervos, începu să bată cu degetul în masă, încet, apoi din ce în ce mai tare. Nu-i ieșea o sută de mii la o coloană. Adună din nou. Acum, nu-i ieșea cu-o sută treizeci de mii. Necăjit, lăsă creionul pe masă. Clipi de câteva ori ca să-și alunge oboseala din ochi, care par'că i se lipise de gene, și rămase câteva minute cu spatele rezemat de speteaza scaunului, sprijinit numai în tocuri. Se uită la ceas. Opt. Când naiba a trecut așa de repede?!...

Îi părea rău că nu mai poate lucra. Anny știe că iese mai târziu. Așa i-a spus la plecare. Din cauza aceasta a refuzat s'o ducă la teatru. Și ea nu s'a supărat. Înțelege totul și respectă munca soțului său. Încercă să mai adune odată, dar acum s'a 'ncurcat deabinelea. Nici nu știe ce sumă a ieșit.

Strânse toate hârtiile de pe masă și le închise în birou.

— Ioane,

— Da, domnule controlor

— Cum e vremea-afară, mă?...

— E frumos, domnule controlor... Ninge liniștit. Cam adie puțin vântul, dar nu-i nimic.

— Adă-mi paltonul și pălăria.

Ion, care de mai bine de-o oră aștepta să plece, se execută imediat. Adrian Varolea, după ce-i dădu câteva dispoziții, coborî scările mari de piatră. Afară, câteva căruțe goale, așteptau la rampă trecerea unui tren de marfă. Frigul uscat, îi înțepă fața ca un ciulin de foc. Ridică gulerul paltonului. Ningea liniștit și frumos.

Ion avuisese dreptate. Fulgii căzeau drept, ca un stol de imagini, lipindu-se de pământul înghețat. Pe calea 13 Septembrie, sgomotul încetase. Prin nămeții alunecoși, autobuzele înaintau greoale, uneori gata, gata, să derapeze. Adrian Varolea o luă pe jos până la stația de tramvai... Câteva sute de pași. In aerul rece, oboseala îi trecuse. Ochii strângeau în pleoape amintiri trecute, la vederea peisajului minunat. A ieșit mai de vreme decât se aștepta. Anny știe că cel puțin la 11 va fi acasă. Ce-i va spune-acum?... Desigur, se va supăra puțin că n'a dus-o la teatru. Hotărît, trebue să mai întârzie prin oraș, pe undeva... Poate chiar să vadă un film. Sau la un pahar cu vin...

●

De-abia împlinise 28 de ani în Octombrie, însă fața veșnic posomorâtă, fruntea brăzdată de șănțulețe adânci, arătau un trai sbuciumat, o viață intelectuală frământată. Își pusese prea multe nădejdi în puterile lui, ca să vadă la urmă, că nu tot ce dorești ți se poate îndeplini. A terminat Academia comercială la 23 de ani. Un an a fost ajutor de contabil la o bancă pe Lipscani, însă fiind plătit prost și având multă răspundere, a plecat. Mai primea de-acasă, regulat, câte 3000 lei.

Tatăl său avea o moșioară prin Nordul Moldovei. Erau numai doi copii: el și o fată măritată cu un administrator financiar. Fata trăsese o parte din avere cu ea, așa că bărânul Varolea se resimțise mul, în urma măritișului fetei. Faptul că Adrian se prinsese atât de mult, de București, nu-i convenea. Ar fi vrut să vină acasă, să conducă el treburile, cu priceperea și exuberanța lui tinerească. Dar în cele din urmă l-a lăsat să-și croiască singur drumul în viață, cum va crede mai bine. O singură dorință avea bătrânul. Să nu se 'ncurce cu cineva. Insurătoarea e o mare loterie, își spunea el deseori. Ori te ridici, ori te prăbușești... Și atunci nu-ți mai vii în fire toată viața.

Până la vremea de studenție, Adrian iubise, întâmplător. Pe ici, pe colo, fără să-i rămână vre-o amintire: eleve, cu uniforma strânsă pe mijlocul subțire, cu obraji rotunzi și tari, cari au trecut ca niște lebede prin apele adolescenței lui. Apoi, câte-o fată mai răsărită, în fața căreia își pierdea de tot cumpătul. Într'o vară, la moșia lor, a venit familia unui doctor din Iași, care-avea o fată Cornelia. Ei o mângâiau Lilica. De-abia terminase clasa VI-a în anul acela. O lună de zile, între el și Lilica s'a legat cea mai trainică prietenie. Se duceau amândoi la pescuit, călăreau, culegeau smeură de prin zăvoaele stufoase, cari înconjurau satul ca un brâu verde. Apoi făceau excursii pe dealurile din apropiere. In depărtare, la vre-o 30 de km., se profilau munții, cari în diminețile senine, înainte de răsăritul soarelui, erau de-un albastru pierdut. O singură dată au fost până acolo.

De-atunci, anii au trecut unul după altul, fără ca el să bage de seamă. In amintirea lui a rămas nu numai o urmă de prietenie pentru Lilica, dar și un dor ascuns, pe care nu l-a destăinuit nimănui.

N'a mai văzut-o decât odată, în trecere prin București. Dar n'a avut timp să schimbe cu ea decât câteva cuvinte, căci chiar în seara aceea pleca la Paris.

Tot așa simpatică... Insă cu totul alta... Cum pot unii să uite atât de repede?!...

Imediat ce și-a dat demisia dela bancă, Adrian Varolea fu numit controlor la Percepția IX-a. Era cel mai tânăr controlor, dar și cel mai bun. Primea un salariu de aproape 5000 lei, și neavând cheltueli prea mari, o ducea bine. Tatăl său îi trimitea regulat ajutorul lunar, exprimându-și uneori regretul că după atâta muncă, băiatul lui a trebuit să se 'nfunde într'o percepție. Dar fiecare e sclavul fatalității. La un an după numire, Adrian se însură cu o tânără nostimă și frumoasă: Anny Boerașu. Numele era probabil o ironie, căci Anny era săracă lipită. Tatăl ei, un pensionar necăjit, nu i-a putut da decât o masă și câteva scaune. Toată zestra ei. E curios cum această fată a știut să-l atragă, să-l facă să accepte totul, cu ochii închiși...

I-a fost prezentată într'o seară, la o vizită, unde venise cu sora ei mai mare. Era onomastica unui cunoscut, și nici el nu știe cum s'a pomenit acolo. Lume multă, de umplea o cameră și antreul. Vinul curgea spumos în paharele de cristal, cari se goleau imediat. Toți erau veseli. Adrian Varolea, cu chipul lui blond, distins, și cu puțin accent moldovenesc, plăcu mult în seara aceea, mai ales că-și luase costumul cel mai elegant. Domnișoara Anny Boerașu l-a remarcat imediat. Totuși privirea ei îl ocolea. Îi plăcea să fie rezervată...

Nu vorbea decât rar, și-atunci mai mult zâmbind. Lui Vorolea îi plăcu atât de mult, încât nu-și putea lua gândul dela ea... A invitat-o de două ori la dans. Cânta un patefon crâmpee de valsuri vieneze. Prima dată l-a refuzat, pretextând că nu știe. Apoi, strâmbând puțin din gură, a acceptat.

La terminare, s'a desprins calmă de lângă el, fără să facă vre-un semn, și-a trecut la loc. Nici cel puțin o privire...

— Sau că e incultă, sau că e sălbatecă, se gândi el. Totuși e frumoasă. Și frumusețea e prima virtute, după cum iubirea este cea mai puternică pasiune.

D-ra Anny era brunetă, aproape măslinie. Inaltă. Cu ochi negri, mici, încadrați de sprâncene stufoase, bărbătești. Privirea adâncă, ispititoare. Când mergea, corpul se mlădia ca după melodia plăcută a unui tango. Trecea repede dela un subiect de conversație la altul, iar sufletul și-l schimba după cum vroia. Cel puțin așa i-a făcut lui impresia. La plecare s'a oferit s'o conducă până acasă:

— Nu, mulțumesc. Pe mine nu mă conduce nimeni. Și întinzându-i numai două degete pe cari el le-a sărutat ușor, a dispărut c'un taxi.

Din clipa aceea era veșnic preocupat. Își impunea o voință de fier spre a nu fi stăpânit de slăbiciune, dar încetul cu încetul, cedă. Se vedea victima unei iubiri ne 'mpărtășite. Se vedea 'ndrăgostit de-o fată necunoscută. Nu știa unde locuește. Nu avusese curiozitatea s'o 'ntrebe. De altfel nici nu i-ar fi spus.

Câteodată rătăcea înadins pe străzi, doar o va 'ntâlni. Nimic. Noaptea, se furișa ca o șopârlă prin visurile lui, iar dimineața, când se deștepta, nu-și mai amintea nimic. Pe neașteptate, o tristețe inexplicabilă puse stăpânire pe el. Intr'o zi traversa strada Dr. Lister, să ia tramvaiul. O mașină trecu fulgerător prin fața lui. De-abia avu timpul s'o vadă înăuntru c'un ofițer.

Îi aruncase o privire curioasă prin geamul din spatele mașinii.

— Și-mi spunea că e cuminte, se gândi Adrian Varolea. Totuși nu va scăpa.

Ii trebuia neapărat adresa fetei. Cum s'o procure?.. Se gândi în cele din urmă la persoana ce-l invitase la onomastică. Dar cum să i-o ceară ?... Il știe om serios. Și-apoi dacă va răspunde că nu știe? Că fusese invitata unei invitate a unor invitați ai lui?.. Totuși, într'o după amiază se duse mai devreme la birou și telefonă. La telefon era doamna. Mai bine. Femeile întotdeauna înțeleg. Mai sunt și femei bune 'n lume. Nici nu se gândea să afle-așa de repede.

Seara, tramvaiul 12 îl duse până acolo. O stradă liniștită. Era o seară caldă, de sfârșit de primăvară. Adrian, cu pantofii bine lustruiți, călcă stângaci pe trotuarul pietros al străzii, cercetând atent numerele fără soț, de pe partea cealaltă. Se opri în față, la nr. 9. Un gard de scândură țărănesc, înalt, sprijinit în niște stâlpi să nu cadă, și-o casă modestă care se 'ntindea până 'n fundul curții, ca un vagon. Doi pomi înfloriți în fața casei. Prin curte, nici o mișcare. Aflase că fata nu are mamă, că murise într'un mod curios, medici ineputându-i stabili nici un diagnostic.

Ce-ar fi să intre 'n curte și să întrebe de cineva?... Vr'un nume fictiv. Par'că-l cunoaște?... Dar renunță. Lumini somnoroase clipeau pela colțuri. Peste drum un doliu mare acoperea o poartă de fier înaltă.

— Semn rău, se gândi el. Și plecă, mulțumit că a aflat cel puțin unde locuește.

*

Deși nu primise nici un răspuns la scrisoarea pe care i-o trimisese, avea siguranța că va veni la întâlnire. Cel puțin din curiozitate, căci nu semnase. De o jumătate de oră aștepta în colț, la Regina Maria, urmărind toate tramvaele. Venise mai înainte, de frică să nu fie prins pe undeva și să 'ntârzie. Exact la ora fixată își făcu apariția Anny. Când îl văzu, rămase surprinsă:

— Aaa!... Dumneata erai?... De ce nu sunteți serioși, domnule?!! Și-apoi, fără să-l lase să vorbească ceva, adăugă:

— Spune-mi repede ce vrei, că n'am timp. De-abia mi-a dat drumul de-acasă.

Adran Varolea urmărea svârcolirile sufletești ale acestei fete, care nici cel puțin manierată nu era.

— Zău, spune-mi repede... Vai!... Cât o fi ceasu... Mi-ai spus în scrisoare că vrei să-mi spui ceva. Aștept. Ochii lui o urmăreau pierduți, adânc, fără ca ea să 'nțeleagă O ură i se strecura încetul cu 'ncetul în inimă, și privirile i se posomorau.

— Nu-ți mai spun nimic.

— Tot dumneata te superi?.. Mă ții de zece minute fără să-mi spui vr'un cuvânt. In scris îi tragi și verzi și uscate, dar așa văd că ești un timid. Se cunoaște că ești provincial.

Adrian Varolea vru să spună ceva, dar se stăpâni. Mergea alături de ea fără s'o vadă, fără s'o privească. Apoi, pe un ton mai cald:

— Haide, spune-mi, te rog. Haide... Numai de dragoste să nu-mi vorbești. Eu nu pot să iubesc pe nimeni.

— Dar dacă eu te iubesc, domnișoară, îndrăzni Varolea să-i înfrângă cerbicia feciorelnică.

— Te rog, să nu mai vorbim de asta. Altceva...

— Altceva, nimic, domnișoară.

— Atunci, am plecat. La revedere. Și silueta ei subțire se pierdu în mulțimea unui vagon de tramvai, fără să privească înapoi.

— Curios, își zise Adrian Varolea. Și cu cât căuta s'o uite mai mult, cu atât ea pătrundea mai mult în gândul lui, ca un junghi de foc.

*

Rămăsese o singură posibilitate. Să vorbească cu tatăl ei. Să se'nsoare cu ea. Nu trăia pentru nimeni altcineva. O căsătorie fără iubire, e ca o plantă care dacă n'are apă se usucă 'ncetul cu 'ncetul.

Și ca să-și potolească și instinctul de ură ce se născuse 'n el odată cu cel de dragoste, adăugă:

— Și-atunci voi ști eu să mă răsbun, pentru toate câte-mi face.

A fost mai simplu decât credea. Tatăl ei, un bătrân albit de necazuri, care avea și grija acestei fete înainte de a închide ochii, primi bucuros propunerea tânărului.

Ea însă nici nu vrea s'audă:

— Nu mă mărit, tată. Nu vreau. Nici nu-l cunosc pe domnul ăla.

Dar aceasta, probabil, a fost o manevră, că 'n urmă a acceptat totul. Își privea mereu inelul prins de deget, zâmbind.

Acum o duce cam greu. Privind în urmă, nu-și aduce aminte nimic.

Par'că-a fost hipnotizat. Plătește chirie, masă, toate numai el le plătește. Uneori are, alteori se mai strânge. Bani de-acasă nu-i mai vin.

Bătrânul a murit supărat, la un an după nunta lui. Maică-sa își vede de treburi singură. Ii răspunde numai la felicitările ce i le trimite regulat de sărbători. Atât. Anny, imediat după căsătorie, s'a schimbat mult. Seara așteaptă, nerăbdătoare, acasă. Cuvintele ei sunt mieroase și niciodată nu iese din sfatul lui. Nu va uita niciodată nopțile petrecute alături de ea, când îi prindeau zorile îmbrățișați. Căsătorită, se făcuse mult mai frumoasă.

Trupul subțire și mlădios de altădată, luase forme de pepene pârguit, și deși era tot copilă, fața 'ncepuse să se maturizeze.

Uneori avea gusturi copilărești.

— Adriane, să-mi cumperi o păpușă...

— Ce să faci, dragă, cu păpușa... Nu ești tu păpușă?..

— Mi se urăște singură. Tu tot plecat... N'am cu ce să mă joc.

Alteori autoritară:

— Adriane, când îmi iei o haină cu vulpe?... De doi ani mă ții în asta.

Adrian Varolea, care știa câte sacrificii face ca să nu sufere soția sa, răspundea plictisit:

— Păi, o să-ți iau. Trebue să-ți iau.

Trecuseră trei ani. Dacă Anny n'ar fi fost prea săracă, totul ar fi mers bine. Ea a înțeles totuși fără greutate situația și a căutat să-l facă fericit, cel puțin prin iubirea ei.

*

Ninge tot liniștit și frumos. Fulgi mari și moi. A 'nceput să bată și un vânt subțire de iarnă. Troene ridicate pe la colțuri de stradă, lume sgribulită și grăbită, dudui cu capul vârît în căciulițe de lână ca'ntr'un ciorap, dădeau Capitalei un aspect de oraș oriental. Incepuse să se lase și ger; sub șoșoni trosnea găpada ca un vraf de vreascuri uscate. La liceul „Lazăr", lume multă aștepta tramvaiul care nu mai sosea. Unii, cari înghețaseră, se 'nvârteau în loc săltând picioarele într'un ritm uniform, de par'că jucau după o muzică. Adrian Varolea își cumpără niște țigări dela chioșcul din colț și-o luă pe bulevard în sus. Mergea încet, ca omul care n'are de ce se grăbi.

Își aduse aminte de Anny. Ce va fi făcând acum?... I-o fi urât, că așa spunea deseori, când venea acasă. Acum par'că-i părea rău că n'a luat-o și pe ea 'n oraș. De-o săptămână n'o mai dusese nicăeri. Dar cine știa?...

Situația aceea i-a 'ncurcat toate planurile. Trebue s'o termine cât de curând. Altădată îi va spune șefului să mai aleagă și pe altul.

In timp ce rătăcise pe străzi, ceasul trecuse de 9. Unde să se ducă?.. La un film?... Nu. Acolo trebue să stea mult, și la 11, cel mai târziu, trebue să fie acasă. Dar dacă i-o fi dat Anny un telefon la birou?... Indepărtă repede acest gând pe care

nu vroia să-l creadă. Intră într'un restaurant să ia un pahar cu vin și s'asculte muzică. Pentrucă restaurantul era plin, de-abia găsi un loc aproape de orchestră. Se cânta un vals de Strauss.

La acordeon o fetiță, să tot fi avut 14 ani, își plimba leneșă degetele subțiri pe clapele albe. Adrian o admiră îndelung. Lângă el un domn cu monoclu, roșu și grav, bea de unul singur. Intr'un colț observă pe controlorul șef cu soția.

Își întoarse de câteva ori capul într'acolo. Șeful sălta paharul în sus, semn că-l văzuse, iar nevastă-sa îi trimise un zâmbet discret.

— O baterie și pune-mi un mușchi de vacă.

— Inainte, ceva?...

— Nimic, dar mai repede...

Incepuse să-i fie foame. Era și târziu. O să spună acasă c'a luat o gustare pe undeva. Anny nu se supără. Tocmai se pregătea să facă semn chelnărului, când o mână grea i se lăsă pe umăr. Intoarse capul și rămase ca trăznit: Petre Vântu.

— Extraordinar! Tu?! Se frecă la ochi, să-i arate că i-așa de plăcută clipa încât îi e teamă să nu fie vis. Ce-i cu tine pe-aici?... Nu-mi vine a crede.

Cei doi prieteni nu știau ce să mai spună. Intâlnirea lor era prea neașteptată. Nu se mai văzuseră de 8 ani. Exact dela bacalaureat. El venise la București, iar Vântu rămăsese la Iași, să urmeze dreptul.

Au fost colegi de bancă până 'n clasa VI-a, apoi s'au despărțit: Varolea a rămas tot în banca II-a, rândul din mijloc, iar Petre Vântu s'a mutat mai în fund. Ii plăcea să copieze. Dar tot prieteni au rămas...

Chelnerul aduse bateria și mușchiul. Orchestra începuse să cânte un tango străin. Sunetele prelungi, melodioase, se'mpleteau cu bucuria din ochii celor doi prieteni. Adrian îl rugă să ia masa cu el, dar Petre Vântu refuză. A mâncat în altă parte.

— Nu mi-ai spus ce te-aduce pe-aici...

— Dragă, am auzit că se fac numiri în magistratură. Am pus și eu o vorbă... Mi s'a urât cu avocatura. I-a promis ministrul, tatei, c'o să mă numească chiar în Iași. Dealtfel sunt destul de tânăr. Vre-au să 'ncep o viață nouă...

Intr'adevăr, era mai tânăr ca Adrian Varolea cu doi ani. Își amintește chefurile făcute cu el prin cârciumile Iașului nostalgic. năsbâtiile din ora profesorului de franceză. Deodată și-aruncă ochii și văzu pe deget o urmă de verighetă, ca un cerc negru.

— Ce, ești însurat?..

— Adică am fost... Dovadă c'am aruncat veriga din deget.

— Și-acum?...

— Am divorțat. M'am săturat și de dragoste și de căsnicie. Petre Vântu vorbea cu un aer atât de plictisit, încât cuvintele-i rămâneau jumătate 'n gură...

— Și cum s'a 'ntâmplat?...

— Am prins-o 'n flagrant delict...

— De adulter?...

— Păi...

Se scuturâ ca de-o vedenie rea, și-apoi, pe un ton revoltător:

— Femeia nu merită nici o atenție, dragă Varolea. Să te porți cu ea ca un câine. Nimeni nu poate ști drumul ce duce la inima ei. Știi, cum a spus Solomon. M'a costat o avere întreagă. Imi pusesem nădejdi mari în ea. Doar ne luasem din dragoste. Ochii lui Petre Vântu se roșiseră, ca 'ntotdeauna când se enerva. Pumnii-i ținea strânși sub masă, lovind nervos în genunchi.

— Da, îmi pusesem mari nădejdi în ea. Acum trebue s'o iau iar dela început. Sau poate n'am să mă mai căsătoresc niciodată. Nu mai pot iubi pe nimeni. Deșertă un pahar, care se aburi de buzele lui fierbinți. Adrian Varolea asculta, tăcut, rămânând minute 'ntregi cu furculița înfiptă 'n bucata de carne.

— Să nu mai ai nici un pic de încredere, orice ți-ar spune. Tu stai pe-aici și ea cine știe cu cine este acasă. Varolea se cutremură ca și când cuvintele îi fuseseră adresate lui. Nu. Anny e cuminte. Il iubește. I-a dovedit-o de atâtea ori. Dar fără să vrea îi veni în minte ofițerul care stă în același imobil cu ei, și care de multe ori întorsese capul după ea. Gândurile i se risipiră, când Vântu adăugă:

— Și tu ești însurat, mi se pare.

— Da, și Varolea îi arătă degetul cu verighetă.

— Ai grijă, dragă! Imposibil, dacă e frumoasă. Nu-ți spun asta pentru că e nevasta ta, ci pentru că este „femee". Că înainte de a fi nevastă, e „femee".

Adrian Varolea se răsuci pe scaun.

— Când ți-arată iubire mai multă, atunci te minte. Te desmiardă pe tine, gândindu-se la altul. Și-apoi c'o urmă de regret în glas:

— Eu am iubit-o mult. Nu meritam să se poarte-așa. Am purtat verigheta până la transcrierea sentinței, mai mult ca o morală. Totuș nu se mai putea...

— Așa, dragă Varolea. Ia seama s nu-ți găsești odată locul ocupat.

Cuvintele prietenului îi pătrundeau în inimă ca un cuțit, dar ca s nu pară turburat, răspunse că „sun femei între femei" și că „o femee serioasă nu face lucruri de-alea". Dar un gând iarăși puse stăpânire pe el, făcându-l să strângă involuntar revolverul din buzunarul de l

spate. Apoi adăugă iarăși, în gând Nu. Anny e cuminte. Ea m'așteapt acum.

Se uită la ceas. Aproape 12. Dom nul cu monoclu de lângă el plecase Plecase și controlorul șef, fără să observe. Chemă chelnerul și făc plata.

Petre Vântu sta nemișcat p scaun.

— Nu mergi?

— Nu, mai rămân, răspunse e Tot n'am ce face. Își strânseră mâi nile încântați. Dacă vii prin Iași, n mă uita. Aș fi bucuros să te mă văd. In caz că nu mă numește i magistratură, am să m'apuc iarăș de avocatură. Ce să fac!... Varole se despărți, mișcat, de prietenul lu care rămăsese lângă paharul cu vin și-ale cărui cuvinte i se lipiseră d gând, ca un stol de insecte rele.

Luă un taxi s'ajungă mai repede acasă. Locuia în cartierul Cotroceni pe str. Dr. Herescu, la etaju unui bloc. Tot în blocul acela stă teau: un locotenent de cavalerie, do căsătoriți de curând și proprietarul El avea două intrări: prin față, fără să deranjeze pe cineva și prin do pe scara de serviciu. Gerul se 'nte țise, geamurile taxiului erau acope rite de ghiață. In mai puțin de u sfert de oră fu acasă. Din stradă, s vedea în cameră o lumină verzue pierdută...

— Desigur, Anny s'a culcat și pentru că i-e urât, a aprins veilleuza. In fața porții vântul grămădise o movilă mare de zăpadă. Urcă 'ncet scările, să nu facă sgomot. Toți dormeau la ora aceea. Locotenentul probabil că nu venise, căci el întotdeauna se culca târziu. Când termină de urcat scările, se opri puțin să respire. Se simțea amețit. Vinul fusese prea tare. Dar fața i se 'nveseli când se gândi că va găsi pe Anny înăuntru, caldă, așteptându-l. Deodată i se păru c'aude vorbă. Ce înseamnă asta?!... Ochii i se deschiseră largi ca 'n fața unui mare pericol. Apropiè urechia de ușă. Intr'adevăr auzi glasul ei:

— Ce ochi adânci ai... Ce privire pătrunzătoare...

Adrian Varolea simți sloiuri de ghiață alunecându-i pe șira spinării și picioarele 'ncepură să-i tremure... Se ținu de ușă și lipi urechia mai bine:

— Ți-e frig. Vino mai aproape. Vino la sânul meu... Era chiar glasul ei. Patul se auzi scârțâind, ca și când cineva s'ar fi 'ntors pe partea cealaltă. Puse o mână pe clanță și cealaltă pe revolver. Dar se stăpâni. Vrea să trăiască scena până la sfârșit.

Cum, Anny?!... Nu și-ar fi 'nchipuit. Va să zică Vântu a avut dreptate: „Când ți-arată iubire mai multă, atunci te minte. Te desmiardă pe tine, gândindu-se la altul". Acum s'a sfârșit... Strânge mai tare mânerul armei în buzunar. Desigur, mâine vor urla toate ziarele. Va fi eroul unei drame pasionale.

Nimeni nu poate fi decât locotenentul de cavalerie. Și deodată, un lac de sânge îi trecu pe sub ochi. Își adună amintirile răvășite, ca un condamnat.

Anny... Câte sacrificii!... Câtă dragoste!... In cameră, un moment se făcu tăcere, apoi glasul ei iarăși se auzi.

— Suntem singuri. Am rămas numai noi... Copilașul meu...

Ca o fiară se repezi în ușă, cu browningul în mână:

— Canaliilor...

Din așternutul cald, pisoiul țâșni speriat de sgomotul produs, și se retrase 'ntr'un col, tremurând ca și când l-ar fi prins la slănină..

Adrian Varolea se prăbuși în brațele soției sale.

CRONICA DRAMATICA

Bucureşti

TEATRUL COMOEDIA: „GREVA FEMEILOR", COMEDIE IN TREI ACTE DE NICUŞOR CONSTANTINESCU DIRECŢIA DE SCENĂ: AUTORUL DECORURI ŞI COSTUME: W. SIEGFRIED

Teatrul Comoedia ne-a oferit ieri acestea un savuros divertisment, în genul încercat cu puţini ani în urmă de Giraudoux. O comedie veselă, antrenantă, plină de haz, care înodând o foarte superficială legătură cu teatrul vechei Eladе, ne-a transportat în lumina unui cadru antic, cu un măiestrit de şarje spirituale şi sarcastice.

Autorul a priceput cu multă pătrundere rostul unei comedii de situaţii, dar nu numai de situaţii, şi aci stă meritul lui. O piesă care are şi oarecare fond. Sub fel de pulverizare discretă dar stăruitoare a moralei.

Unii au spus cu răutate că se desimte de revistele scrise până în prezent.

Răspunsul pentru aceştia nu va fi o apărare. Chiar dacă se resimte, n'are importanţă fiindcă genul reprezentaţiei nu exclude o asemănare cu revista. Fără a fi o scădere.

Avem aceeaş prospeţime, acelaş ritm, aceleaşi replici vioaie şi incisive.

Deaceea asemănarea ni se pare o calitate. Mai ales în subiectul ales.

Nu e atât de uşor cât s'ar putea crede să tratezi hazliu şi totuşi plin de învăţăminte problema tineretului, a năzuinţelor lui tumultoase, a amestecului său în conducerea politică, a situaţiilor cari decurg din aceasta şi nici nu e uşor să poţi trage o concluzie serioasă, fără a îndepărta comicul.

Ideia de a trata piesa în cadrul simpatic al Greciei antice este cât se poate de spirituală fiindcă permite întrebuinţarea a numeroase artificii cari produc veselia publicului. In special întrebuinţarea de termeni moderni crează situaţii admirabile.

Işi poate oare cineva închipui hazul la care dă naştere replica unei femei din lumea mare ateniană care spune nepotului său întors răcit din război: **Dece nu ţi-ai pus un pullower?**

Imaginaţi-vă cadrul, costume vechi, coloane de marmură, sclavi, etc şi pricepeţi rostul acestei fraze!

D. N. Constantinescu a întrebuinţat câteva asemenea trouvaille-uri şi dacă piesa suferă de un defect, poate tocmai acesta e: **prea puţine modernisme.**

In orice caz spectacolul merită toată atenţia.

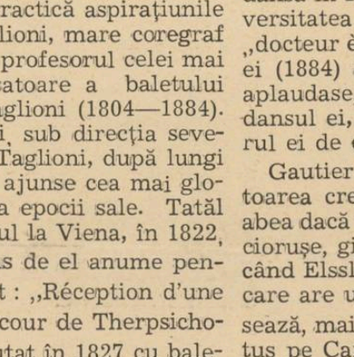

V. Maximilian

Interpretarea s'a arătat corectă.

D-ra Leny Caler nu prea semăna a Lysistrată. Mult mai bine şi-a interpretat rolul în **„Visul unei nopţi de iarnă.**

Totuşi a avut momente bune.

In schimb d-na Nora Piacentini a smuls publicului ropote de aplauze şi murmure aprobative la orice pas. Creaţia dumneaei de tânără fecioară Ateniană va rămâne o glorie a carierei.

D-na Silvia Fulda, continuă să privească prea cu insistenţă publicul, şi nu e prea atentă la ce joacă. Totuşi corectă.

D. Jules Cazaban, puţin forţat, dar splendid. Parodiază minunat pe entuziastul strateg, tânăr şi nesocotit, idealist, războinic şi puţin casnic.

D. Maximilian aşijderea se integrează în joc, închegând un personagiu omogen şi bine interpretat.

O revelaţie am putea spune, a fost Marcel Alexandrescu în rolul bâlbâitului **Tyraxion,** înfocat, prost şi norocos.

In restul interpretărei, Beate Fredanow interesantă iar Tina Radu slab.

Decorurile şi costumele lui W. Siegfried au produs admiraţie.

Cu finete elaborate s'au integrat graţios în atmosfera limpede a spectacolului.

VICTOR POPESCU

Théophile Gautier şi epoca baletului romantic

de MITIŢA DUMITRESCU

Théophile Gautier (1811-1872) este iniţiatorul şi animatorul baletului romantic.

Răsturnând principiile lui Noverre, cari cereau realul în artă, Gautier îşi îndreaptă întreaga sa ironie contra realismului coregrafic şi apără farmecul fantomelor şi al închipuirilor sale. Temele extrase din viaţa reală, cari dela Ménestrier şi până la Noverre au ţinut un loc atât de însemnat, sunt părăsite, subiectele clasice eliminate iar eroii dispăruţi. Personagiile cele noi fac parte dintr'o lume stranie şi misterioasă, pretându-se de minune, fanteziei maeştrilor de balet.

La fel ca şi poezia romantică, baletul trebue să exprime nostalgia sufletului rătăcit în lumea realităţii.

Coreografii epocii clasice a baletului, în frunte cu marele Noverre, erau convinşi de superioritatea artei lor, ale cărei posibilităţi depăşeau aproape orice limită, pe când Théophile Gautier cu grupul său de poeţi, nu vedeau în dans decât o artă inferioară, un simplu instrument de care se serveau în lupta lor cu clasicii.

Noverre considera pe cei cari voiau să „danseze pentru a dansa" ca pe oameni-maşini, neputând să-i dea emoţia artei, Gautier dimpotrivă, susţinea formula „dans pentru dans" insistând exclusiv asupra plăcerii vizuale ce o procură dansul. Acestei grozave eronări i-a asigurat el aproape un secol de domnie.

Referindu-se la dans, Gautier spunea: „Fără îndoială, spiritualismul este un lucru respectabil, însă în ceea ce priveşte dansul, se pot face unele concesii materialismului".

Această definiţie a rămas valabilă până spre începutul secolului XX şi în numele ei, se combătea orice tentativă de primenire. Dansul nu era altceva decât arta de a arăta forme elegante şi corecte în diferite poziţiuni favorabile desvoltării liniilor. Principiul lui Noverre, după care capul trebue să conducă mişcarea fu repede dat uitării. Formelor frumoase le trebue un decor corespunzător. Gautier cere decoruri strălucitoare şi costume elegante. Baletul de acţiune devine astfel înlocuit prin baletul-feerie.

Frumuseţea feminină era expresiunea cea mai perfectă a visurilor romanticilor. Gautier s'a luptat din răsputeri pentru a elimina din balet pe dansator, dar nereuşind, l-a trecut doar pe plan secundar. Nemulţumindu-se cu atât Gautier a atacat şi technica baletului clasic, criticând poziţiunea „în afară" a piciorului, dar în cele din urmă s'a convins de marea sa greşeală, căci îl găsim reproşând mai târziu dansatoarei Cerrito, lipsa ei de technică.

Inspirându-se din romanticii Hugo şi Musset, coreografii au compus baletele „Esmeralda" şi „Namouna" iar Théophile Gautier, devenit critic de artă, scrie libretele baletelor „Giselle" şi „la Péri".

Cel care a tradus idealurile lui Gautier, punându-i în practică aspiraţiunile a fost Philippo Taglioni, mare coregraf al timpului, tatăl şi profesorul celei mai reprezentative dansatoare a baletului romantic: Maria Taglioni (1804—1884).

Fiică de dansatori, sub direcţia severă a tatălui, Maria Taglioni, după lungi şi obositoare studii, ajunse cea mai glorificată dansatoare a epocii sale. Tatăl său îi pregăti debutul la Viena, în 1822, într'un balet compus de el anume pentru fiica sa, întitulat: „Réception d'une jeune nymphe à la cour de Therpsichore". La Paris a debutat în 1827 cu baletul „le Sicilien", urmând apoi „la Vestale", Mars et Venus, Fernand Cortès, les Bajadères şi le Carnaval de Venise. Talentul ei era alcătuit dintr'o graţie pudică şi naivă, supleţa atitudinilor ei era voluptoasă şi totuş decentă, dansul ei nou şi plin de inspiraţie, fermeca prin arta diafană şi virginală împrăştiată de aeriana ei apariţie.

După încântătorul miraj revărsat asupra celor ce au avut norocul să o vadă dansând, Maria Taglioni şi-a purtat gloria prin München, Stuttgart, Berlin, Londra şi alte centre artistice europene. Pretutindeni au aclamat-o aceleaşi aplauze entuziaste.

Adevărata dată pentru triumful baletului romantic şi al Mariei Taglioni, a fost anul 1832, când a avut loc reprezentarea baletului „Sylphides" după libretul compus de Adolphe Nourrit, prim tenor al Academiei Regale, muzică de Schneitzhöffer şi cu aranjamentul coregrafic de Philippo Taglioni. Creaţia Mariei Taglioni în acest balet a rămas memorabilă. In anul 1837 a pornit în turneu prin Rusia. Scena a părăsit-o în anul 1847 şi mai târziu s'a stabilit la Londra, pentru a da lecţii de dans. A murit la Marsilia, în vârstă de 80 ani, în mare mizerie şi părăsită de toţi cei cari, pe vremuri, îşi făcuseră din ea un idol. Baletul romantic mai numără, cu deosebire, printre marile dansatoare ale epocii, pe: Fanny Cerito şi Lucille Grahn.

Fanny Elssler, născută în 1810, a fost fiica copistului marelui compozitor Ioseph Haydn şi-şi primi educaţia coregrafică la Viena şi Neapole. Primul ei mare succes l-a obţinut la Berlin, în anul 1830, unde a dansat alături de sora ei mult iubită, Tereza. Intre 1840-1842 Elssler a făcut un turneu triumfal în America. Intorcându-se în Europa, ea dansă în Italia şi în Rusia. In 1843, Universitatea din Oxford îi acordă titlul de „docteur ès art coregraphiquè". Moartea ei (1884) afectă o lume întreagă ce o aplaudase, în mare admiraţie pentru dansul ei, sensibil şi delicat, pentru darul ei de expresivitate.

Gautier numeşte pe Taglioni, „dansatoarea creştină", înger fericit, care deabea dacă poate atinge cu delicatele-i picioruşe, gingaşele flori de pe pajişte, pe când Elssler este „dansatoarea păgână", care are un ce omenesc şi care se adresează, mai ales simţurilor. El preferă totuş pe Carlota Grisi, creatoarea „Giselei", adevărata zeiţă a dansului, fiinţa diafană cu ochi de violete, plină de foc şi de adorabilă graţie. Carlota Grisi îi urmă lui Fanny Elssler, devenind în 1841, steaua Operei. Debută cu „La Favorite" şi fu primită cu entusiasm pentru dansul ei mlădios şi viguros în acelaş timp, ca şi pentru „originalitatea care o aşează înaintea Mariei Taglioni şi a lui Elssler", cum spunea marele ei admirator, Théophile Gautier. Creaţiile ei au fost „la Péri" apoi „Giselle" cu muzică de Adam, „la jolie fille de Gand", „Griselidis ou les Cinq Sens", etc.

De-abea părăsi Opera şi locul ei fu ocupat de o altă stea a dansului, anume Fanny Cerrito. Tot de origină italiană, ca şi Grisi, Cerrito se căsători cu marele coregraf şi dansator al timpului, Saint-Léon, om remarcabil, literat şi violonist totodată, alături de care a creat la Operă frumoasele succese din „la fille du Danube, la Vivandière, le Violon du Diable, (în care Saint-Léon apărea atât ca dansator cât şi ca violonist) les Contrebandiers, etc.

In acest timp, Opera număra pe lângă Saint-Léon, pe coregrafii Coralli şi Lucien Petipas care a pus mai târziu în scenă Namouna de Lalo, în timp ce fratele său Marius Petipas, trecu în Rusia, unde domni peste baletul rusec timp de cincizeci de ani, sub patru ţari.

Baletul romantic a produs cele mai de seamă opere ale sale, în prima perioadă, când era încă în comunicare cu spiritul timpului. Mai târziu însă, fermecat de propria-i frumuseţe şi îngrădit într'o formulă unică, a trebuit să se separe de artele celelalte, cu cari până atunci împărţise destinul, cari acum se avântau către alte idealuri.

Cronica universitară

Miercuri, studenţii „Seminarului de istoria literaturii române moderne" au discutat opera critică a lui Titu Maiorescu. Importanţa acestei personalităţi în evoluţia culturii noastre este unanim recunoscută şi totuşi nu i s'a alcătuit încă o monografie. (Dar câte monografii ştiinţifice avem?).

In mic, lucrarea de seminar a d-şoarei Elena Lemrău aceasta a căutat să fie. Referenta a subliniat dela început, că apariţia lui Titu Maiorescu alături de scriitorii cari cultivau toate genurile literare, dela poezie până la nuvelă şi dramă, şi se pronunţau în acelaşi timp în chestiuni de filologie, este cu totul deosebită. D. Mircea Eliade explică, în prefaţa ediţiei operelor lui Hasdeu, multilateralitatea de preocupări a scriitorilor români de la începutul literaturii noastre moderne, prin dorinţa lor de a înălţa cultura patriei lor la nivelul celei europene. S'a făcut atunci un salt uriaş, dar dacă progresul a fost mare cantitativ, din punct de vedere al calităţii, scrierile au rămas de cele mai multe ori inferioare. Acel „scrieţi, băeţi, scrieţi!" era departe de întrebarea autocritică a lui Grigore Alexandrescu:

„Când ne 'nţeleasa natură, din [sânu-i cel roditor
Cu talentul poeziei naşte pe un [muritor,
Hotărăşte deodată şi felul scrierii [lui?"

Desigur, în graba aceea creatoare, nu se putea vorbi încă de o atitudine critică, în nici-un caz, de sentinţe obiective date în baza unor principii de estetică. Era destul că se scria şi se scria românește. A trebuit să treacă timp, până ce însuşi Heliade, după alte încercări şi renunţări, să afirme necesitatea unei judecăţi a operelor improvizaţilor scriitori de tipul lui Sarsailă autor. Un sistem de critică, însă, el n'a dat niciodată. Nici Negruzzi, Kogălniceanu şi Russo n'au alcătuit vre-unul. Russo, e drept, simţia nevoia unei temelii ideologice, dar n'a putut-o găsi răspicat. Pentru toţi aceştia, literatura rămânea o armă de luptă politică. Şi atunci, în confuzia aceea de valori, apariţia lui Titu Maiorescu, spirit exclusiv critic, este de o importanţă capitală.

D-şoara Lemrău urmăreşte formaţia spirituală a acestui critic, pentru a descifra de aici influenţele ce se vor regăsi în opera lui de mai târziu. Inainte de toate, se cuvine o atenţie deosebită atmosferei din familie. In „Amintirile" sale dela Junimea, Iacob Negruzzi relatează cum, după multe discuţiuni sgomotoase, asupra ortografiei, Titu Maiorescu aduce la o şedinţă un studiu ştiinţific despre scrierea limbii române. Contrastul dintre spiritul acestei lucrări şi diletantismul celorlalţi membrii ai „Junimei" este surprinzător. Explicaţia pregătirii lui Maiorescu o avem în tradiţia filologică ce exista în familia sa. Ar fi interesant să se urmărească mai de aproape lucrările de filologie ale lui Ion Maiorescu, tatăl criticului, publicate în *Foaia* lui Bariţ.

Sânt unele păreri ce revin la Titu Maiorescu şi uneori formulate aproape întocmai. Aşa, de pildă, în „Asupra ortografiei romîneşti" („Foaia...", 1838), profesorul ardelean vorbeşte despre „începutul literelor" (istoria alfabetului o găsim şi în „Criticele" fiului său) şi notează „atâtea semne ne sunt de trebuinţă câte sunete avem în limbă, şi nici mai multe, nici mai puţine". Dela acelaşi principiu pleacă şi Titu Maiorescu în „Despre scrierea limbei române," 28 ani mai târziu. In felul acesta, întâiul nostru critic, în studiile de filologie, continuă şi întregeşte pe tatăl său.

Indrumările de estetică, Maiorescu le capătă la Berlin. „Einiges Philosophische in gemeinfasslicher Form", lucrare puţin originală, vădeşte influenţa lui Herbart şi, prin Feuerbach, a lui Hegel. Din acelaşi an (1861), avem o altă mărturie, care ne arată contrastul direct cu filosofia hegeliană. Este conferinţa „Die alte französische Tragödie und die Wagneriche Musik", rostită la 27 April, la Berlin, repetată la Paris şi din nou la Berlin, la Soc. de studii hegeliane. (A fost publicată în original şi traducere şi analizată de d. T. Vianu în „Influenţa lui Hegel în cultura românească," 1933). Nici deosebirea dintre *sublim* şi *fermecător*, nici aceea dintre *armonie* şi *melodie*, nu le vom regăsi în opera de mai târziu, dar definiţia frumosului ca întrupare a ideii în materie sensibilă va forma punctul central al esteticei maioresciene.

ION ROMAN

Cinematografele

CINEMA ARO: OAMENI CU ARIPI

Mai întotdeauna au isbutit Americanii să realizeze bune filme de aviaţie de oarece niciodată nu s'au dat în lături dela orice cheltueli pentru a putea oferi publicului filme în cari să abunde impresionante lupte aeriene, lovopinguri de efect, într'un cuvânt o bogăţie de avioane şi de figuri aeriene.

Asemenea filme au avut întotdeauna un public al lor, format mai ales din tinere dudui în al căror suflet ocupă un însemnat loc tinerii care zboară. Nu trebuia deci să mire abundenţa de fuste şi de pălării „dernier cri", dela premiera cinematografului Aro. Dar toate domnişoarele cari veniseră cu o mare doză de curaj pentru ca să poată asista la „impresionantele manifestaţii aviatice" anunţate de reclamă, şi cu o mare provizie de batiste pentru ca să poată plânge în voe soarta eroului care trebue neapărat să moară, păreau tare decepţionate la sfârşitul filmului.

Un film care se cheamă „Oameni cu aripi", trebue neapărat — aşa cel puţin ne-au învăţat vechile filme americane — să **prezinte cât mai mult aripi sau,** mai simplu, avioane. Te duci la astfel de filme într'o anumită stare sufletească, aşa că eşti cu totul decepţionat, dacă trebue să constaţi că filmul nu-ţi poate oferi senzaţiile la cari te aşteptai.

Inceput cât se poate de promiţător, acest ultim film de aviaţie, devine la un moment dat o simplă înşiruire a celor mai mari evenimente aviatice. Nu ne îndoim că datele pe cari le dă filmul sunt foarte interesante, mai ales pentru aviatori.

O carte care să cuprindă toate aceste date — desvoltate, bine înţeles — ar face, desigur, senzaţie. Dar în cinematograf, prin care trebue neapărat să înţelegem *acţiune*, o înşiruire de fapte nu-şi are rostul. Şi dacă, măcar, ne-ar fi fost prezentate în scene sugestive aceste întâmplări, filmul, tot ne-ar fi putut interesa.

Dar cum ele nu sunt decât comentate în redacţia unui jurnal provincial, filmul devine, la un moment dat, plicticos.

Jocul actorilor a dat satisfacţie fără ca să ajungă a fi excepţional. Raj Milland şi Fred Mac Murray sunt doi tineri simpatici, cari însă când nu sunt serviţi de un scenariu excepţional, nu se prea omoară cu firea pentru ca să-l înalţe.

Filmul este colorat — şi, orice s'ar spune, nu ne prea împăcăm cu peliculele zugrăvite în genul ilustratelor pe cari ni le trimet prietenii din provincie. Programul este completat cu un documentar românesc cu acelaş subiect: *Aviaţia*. E o înşiruire de scene din vechi jurnale româneşti.

CINEMA SCALA: GUNGA DIU

Opera lui Rudyard Kipling s'a dovedit şi în alte dăţi ca fiind foarte adaptabilă pentru ecran. Ne-am dus deci cu încredere la filmul dela Scala şi nu am fost de loc decepţionaţi. Camaraderia celor 3 sergenţi din armata grănicerilor Angliei, e plină de humor şi, în acelaş timp, de duioşie. Nu voiu povesti aici scene din film, căci nu vrem să răpim cu nimic din farmecul acestei poveşti.

Vom remarca doar felul în care este privită de către Rudyard Kipling camaraderia. Cei trei camarazi sunt mereu în conflict, la care nu renunţă în cele mai grave momente ale vieţii lor. După ce doboară un duşman, nu uită să se certe până în clipa în care intervine un altul cu care trebue să se războiască. Eroismul lor, de asemenea, este într'un chip foarte ciudat privit. Unul dintre sergenţi se duce în mijlocul duşmanilor, doar fiindcă îl atrage tempul lor de aur. Ceilalţi doi se duc după el, fiindcă îi interesează mai mult soarta elefantului cu care pornise primul la drum. Şi aşa mai departe. Impresionantă e candoarea cu care Gunga Diu face fapte eroice. Şi de aceea toată povestea înduioşează şi în acelaş timp distrează. Intr'un cuvânt filmul de la Scala merită să fie văzut.

CINEMA TRIANON: ECHIPA DE ONOARE

Vă mai aduceţi aminte de filmul francez: „Echipajul"? După trei ani, dela rularea lui, iată că Trianonul prezintă versiunea americană, în interpretarea lui Paul Muni şi Miriam Hopkins. Toate trucurile regiei din filmul francez le regăsim şi în această versiune. Interpretarea nu se deosebeşte cu nimic de cea a filmului francez. Chiar şi măştile eroilor sunt imitate. Dar cum filmul francez era o peliculă superioară, recomandăm această versiune, acelor care n'au văzut ediţia franceză.

RELUĂRI:

Cinema Femina: S. O. S. Tanger. Un film superior.

Cinema Regal: Valsul nemuritor. Un film ratat.

Cinema Roxy: Zaza. Un film american obişnuit.

Cinema Elysé: Familia judecătorului Harding. Un film deosebit.

TRAIAN-LALESCU

Dalila: — Barba sau părul?

Neptun (care suferă de reumatism): Dacă nu mi se dă un alt post, mă retrag din mitologie.

Regele Lear: — Nici la una, nici la alta? Ei bine, fetele mele, mă mut la hotel!

Charlotte Corday: — Poftim ghinion! De când i s'a stricat duşul, Marat nu mai vrea să facă baie.

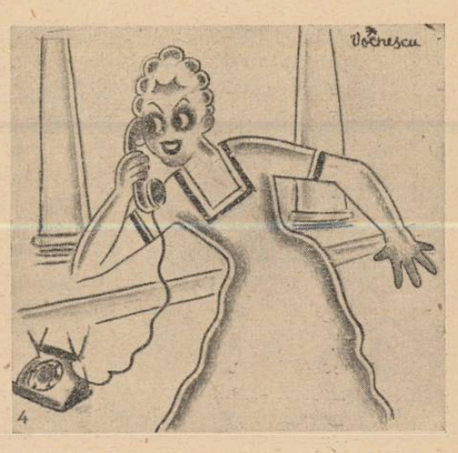

(Popeea lui Neron) :— Chèrie, vrei să amâni incendiul cu zece minute? Ştii, nu-mi găsesc binoclul!

Literatură, artă, idei..

Literatura și critica

Nu avem nici un critic care să stea la pândă și să înșface tot ce apare și să spună răspicat dacă se cuvenea să se tipărească sau nu se cuvenea să se tipărească. Este o mare lipsă în literatura noastră de azi. Critica nu-și face datoria. Cele câteva spirite inteligente, pregătite îndeajuns și prin cultură și prin contactul strâns cu ce s'a publicat de la războiu încoace, își îndreaptă ocupațiile spre altă parte a literaturii și neglijează faptul esențial după noi, de a urmări zi de zi, tot ce se expune în vitrine și de a se pronunța asupra valorii. Tăcerea criticilor este cu tact uneori, dar în cele mai multe cazuri arată că ei n'au timp să citească. Numeroase opere rămân necitite deaceia cari în mod deosebit ar trebui să le citească și să-și dea verdictul.

Sunt chiar câțiva romancieri cari sistematic nu mai sunt citiți de critici, lucru de care, dealtfel nu se sinchisesc prea mult, ci își văd de treabă, fiindcă relația lor este directă cu librarul și cu publicul cumpărător.

Puțina vigilență a criticei este îngrijorătoare. Fiindcă tensiunea înaltă a literaturii, febra ei, critica o stimulează!

Scriitorul adevărat se preocupă de soarta în timp a operei sale. El vrea ca să dureze, să nu îmbătrânească, să nu moară. Și criticul atent acest oficiu l-ar avea, să afirme fără înconjur, ce șanse de dunabilitate au atâtea cărți ce defilează prin vitrina îngăduitoare a zilei. Și cum ar muri atâtea și atâtea, sub cuvântul aspru al criticei, s'ar face loc altora, cu pași mai semeți spre un tron al domniei îndelungate.

Altminteri se înbulzesc toate, cot la cot, fără selecție, fără eleganță. Literatura noastră sufere astăzi de o pestriță îmbulzeală.

Ne-ar trebui ceva mai mult calm, o reculegere, o măsură a propriilor puteri, o cântărire a meritelor.

Fata lui Codru-Impărat

A ieșit de sub tipar în colecția „Universul literar", volumul de versuri al d-rei Anișoara Odeanu, intitulat „Fata lui Codru-Impărat". Autoarea este cunoscută și apreciată de marele public. Ultimul său volum „Călător în noaptea de Ajun" a întrunit elogiile criticei, în deosebi pentru nota nouă de lirism pe care o aducea. In volumul „Fata lui Codru-Impărat", d-ra Anișoara Odeanu arată o latură nouă a talentului său, putința de a da expresie unui lirism bogat și frumos. Cele mai multe poeme sunt de dragoste, o dragoste purificată și topită într'o atmosferă de basm.

Poeziile lui Alexandru Macedonski

Dintre edițiile scriitorilor români apărute la „Fundația „Carol II", acea a lui Macedonski, de sub îngrijirea d-lui Tudor Vianu este poate cea mai impresionantă. Și ni se pare că d. Tudor Vianu a muncit cel mai mult spre a o întocmi. Cele 120 de pagini de introducere probează cu prisosință că spre împlinirea ediției Macedonski, travaliul a prezentat aspectul dublu, de a găsi opera oropsită prin reviste și nepusă cuviincios în circulație și de a reface prestigiul artistic și moral chiar al poetului năpăstuit în posteritate, din vina lui sau a altora. Robustimea cărturărească a d-lui Tudor Vianu a învins dificultățile și din ediția plănuită în 4 tomuri, avem primul, de 463 de pagini, format mare. E temelia solidă a unui mare monument. Cât de sigur este meritul d-lui Tudor Vianu în înălțarea operei lui Macedonski în conștiința românească, îl va indica faptul că această ediție este un model pentru altele ce se fac și se vor mai face.

Tudor Vianu

CINCI CANTECE, DE RADU GYR

In revista „Gândirea" de pe Martie, d. Radu Gyr publică un ciclu de „Cinci cântece", care sunt fiecare, desvoltarea lirică a versurilor dela începutul unor cunoscute poezii populare. Iată aceste versuri : *Cucuruz cu frunza'n sus, Pasăre galbenă'n cioc, Cărărue, cărărue, Inelușe învârteluș, Frunză, frunză de cucută.*

Broderia ingenioasă în jurul acestor tipare de emotivitate populară, dovedește, credem, la d. Radu Gyr, maturizarea talentului, care își îngăduie asemenea frumoase virtuozități.

Redăm din ele :

Cărărue, cărărue,
dorule, cărare șue...
Tot cotind către fântână,
mergi cu nopțile de mână.
Printre lanuri de mohor,
plângi cu Drumul-Robilor,
și oftezi cu Carul-Mare,
printre lanuri de cicoare.
Treci un deal și sări o vale,
peste lacrimile tale.
Cobori văi și urci pieptiș,
peste inimă, piezișe...
Blestemat cine te sue,
dorule, cărare șue...

ISTORIA UNIRII ROMANILOR de I. LUPAȘ

In colecția „Cartea Satului" scoasă de „Fundația culturală regală „Principele Carol", a apărut „Istoria Românilor" de I. Lupaș, „cu o reproducere în culori după o pânză de D. Stoica și cu multe ale chipuri și vederi". Opera este împărțită în șase părți: 1) Temeiurile unirii Românilor; 2) Infățișarea Țărilor române până în preajma celei dintâi uniri; 3) Intâia unire a Țărilor române, 1599—1601; 4) Dela întâia până la a doua unire 1601-1821; 5) A doua unire 1822—1866; 6) Unirea a treia și cea din urmă, 1866—1918. Cuprinde 400 de pagini și e scrisă pentru înțelesul poporului.

EPISCOPUL MELCHISEDEC, VIAȚA ȘI FAPTELE, de Gheorghe Dincă

In colecția „Cunoștințe folositoare", tipărită de „Cartea Românească", sub conducerea d-lui prof. I. Simionescu, a apărut broșura „Epscopul Melchisedec", viața și faptele, de Gheorghe Dincă, bibliotecar la Academia Română. Este o carte corect scrisă și folositoare.

LOGODNA APELOR, POEZII DE CONSTANTIN SALCIA

In colecția „Drum", s'a tipărit volumul de versuri „Logodna apelor", de Constantin Salcia. Am anunțat de mai multe ori apariția cărții tânărului poet, al cărui talent îl apreciem și în a cărui frumoasă evoluție credem. „Logodna apelor" înmănunchează 30 de poezii, și paginile sunt împodobite și cu 5 gravuri de Ciceronе Popescu. Intr'o cronică viitoare ne vom ocupa de volumul d-lui Constantin Salcia, autorul de altă dată al acelui prețuit „Năvodar de Stele".

SERIA MARGA MUNTEANU, roman de B. Iordan

După „Satele" ,roman de aproape 500 pagini, apărut nu de mult la „Cugetarea", d. B. Iordan tipărește la „Cartea Românească", **Seria Marga Munteanu**, alt roman de 270 pagini. Oare nu s'ar putea spune că tânărul autor scrie și mai ales publică prea mult? In cazul unui scriitor ca d. Iordan, publicul mare este judecătorul care decide....

După cât se pare, criticii nu se amestecă și-l lasă în pace pe romancier să facă ce vrea. Să colaboreze chiar și cu d. Lucian Predescu.

GREȘEALA CUCONULUI SIMION IACOBACHI

„Greșeala cuconului Simion Iacobachi" se intitulează romanul d-nei Clementina Delasocola, tipărit recent de „Cartea Românească". Amintim că autoarea a mai publicat până acum următoarele volume:, „Așa a fost să fie", roman ' „Creștină soție de evreu" nuvele ; „Familia părintelui Nedelcu", nuvele.

„Greșeala cuconului Simion Iacobachi" este un roman de aproape 250 pagini, scris plăcut, dintr'un material semănătorist.

PREMIUL CITITORILOR

Anunțăm că „Premiul cititorilor", acordat de „Universul literar" pentru cea mai bună analiză literară asupra personagiilor evrei din romanele *Fundacul Varlamului*, de Ionel Teodoreanu și *Două chemări*, de Octav Dessila, se va acorda la 1 Aprilie a. c. Modalitățile decernării se vor anunța într'un număr viitor al revistei.

Cincizeci de ani dela moartea lui Eminescu

Peste aproape trei luni, la 15 Iunie, se vor împlini 50 de ani dela moartea celui mai mare poet român, Mihail Eminescu. Cu acest prilej, se va scrie, fără

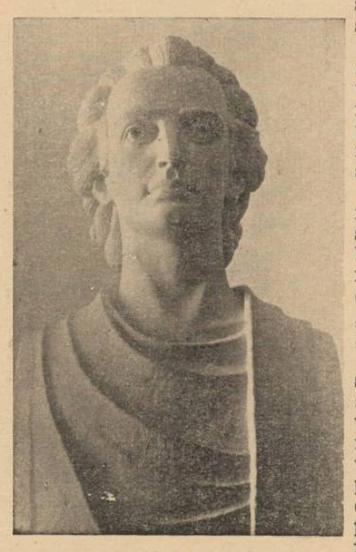

Mihail Eminescu

indoială mult. Vor fi articole de gazetă, studii în reviste, se vor îmbrăca vitrinele cu volume de lux, — câte avem, — se vor etala edițiile critice și complete. Se va face tot ce e cu putință spre a pomeni omul, poetul, gânditorul.

Dar Eminescu este mai mult decât toate acestea, decât ce știm din cărțile scrise despre el și decât putem noi așterne pe hârtie. Petntru viața românească, pentru neamul nostru tânăr, Eminescu rămâne un mister ca și cerul nostru albastru, ca și această magnifică primăvară aceeaș de mii de ani pe aceste locuri.

Cum vom exprima, la pomenirea celor 50 de ani, cutremurul sufletelor noastre, adâncile vibrații ce ne străbat când pronunțăm ca simple vorbe: „Luceafărul", „Făt-Frumos din tei", „Călin", sau mai copleșitoarea „Melancolie" ?

Eminescu, geniul și creația sa, au devenit o altă dimensiune a sensibilității și a viziunii de viață românești. Există oare la noi, astăzi, vreun intelectual, vreun cărturar de vază care să poată formula vre-o judecată de valoare împotriva marelui poet ? Care să vrea și să poată face aceasta ? Nici indiferent cel puțin, nu este vreunuia. Eminescu este tiparul a cărei măsură de gândire o ia sufletul românesc așa cum pământul țării își găsește în Dunăre și Carpați noimele așezării sale spațiale.

Treptele lui Julien Green

In numărul pe Martie al „Revistei Fundațiilor regale", d. Mircea Eliade publică un articol intitulat *„Treptele lui Julien Green"*. N'am citit de mult lucruri mai pline de o stranie noutate, de o turburătoare frumusețe, ca în aceste câteva pagini. Este vorba despre un citat al lui Green din Journal (vol. I, 1928—1934, Plon, 1938), în care romancierul spune că ideia de frică, de spaimă, presimțirea morții și a unui eveniment catastrofic, a fost la el legată, în toate împrejurările „de o scară". In copilărie a avut obsesia scării, — visa că este fugărit pe o scară, iar în toate romanele sale, toate spaimele le îndură personagiile aflându-se pe treptele unei scări. Julien Green dă acest fenomen pe seama unor *amintiri imemoriale*. Pornind de la mărturisirea aceasta, d. Mircea Eliade face un scurt, dar, foarte interesant expozeu asupra frecvenței extraordinare „a *treptelor și scărilor* în credințele tuturor popoarelor" și asupra „semnificației lor simbolice și metafizice".

Treptele sau scara, constată d. M. E. reprezintă, în absolut toate tradițiile, drumul către realitate absolută. Această „realitate absolută", (care se opune „devenirei", vieții profane, neconsacrate, iluzorii, în care trăesc oamenii întreaga lor viață) este concentrată într'un *centru*, într'o zonă sacră, care poate fi formulată prin „templu", „munte cosmic", „axă a Universului", „Pomul vieții", etc. „Ascensiunea unui munte, (trepte, etaje, terase, scară etc.) are, firește, și sensul trecerii în tărîmul celălalt, în *moarte*... Când tărîmul celălalt este conceput ca o lume subternană, (evrei, greci, etc.), sufletul *coboară*. Când, dimpotrivă, lumea de dincolo se află în Cer, (indieni, australieni), sufletul mortului urcă treptele unui munte sau se cațără pe un pom sau pe o frânghie"... Amintirile imemoriale, de care vorbește Julien Green că ar îndreptăți asociația trepte-spaimă-moarte, își găsesc, — încheie d. Mircea Eliade, — o justificare teoretică „în cel mai pur și mai economic simbolism".

VÂNT DE RĂSĂRIT, VÂNT DE LA APUS, ROMAN DE PEARL S. BUCK, TRAD. DE JUL. GIURGEA

D. Jul. Giurgea, popularul traducător din literatura anglo-americană, ne dăruie o nouă carte vrednică de citit, romanul „Vânt de răsărit, vânt de

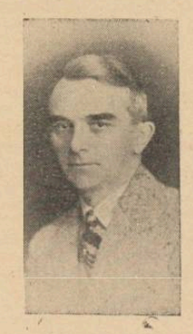

Jul. Giurgea

la apus", de Pearl S. Buck. Autoarea, (misionară americană în China, este un renume literar mondial, mai ales în urma premiului Nobel, primit anul trecut. In romanul de față se descrie conflictul dintrte lumea străvechilor tradiții chinezești și spiritul nou al tineretului ce și-a făcut educația modernă în Europa sau America. Cartea este de mare importanță documentară și scrisă cu superioare daruri artistice.

SĂRACĂ ȚARĂ A MOLDOVEI, ROMAN DE CONST. CEHAN-RACOVIȚĂ

A apărut la „Cartea Românească" romanul „Săracă țară a Moldovei", de Const. Cehan-Racoviță.

Acțiunea cărții se petrece „în alte vremi", și unele din titlurile capitolelor sună astfel: „La cislă pe prispa lui moș-Luca", „Acelaș suflet la țăran și la boer", „Prin frânturile codrilor" „La dumnealui boer Racoviță acasă și apoi la căftănie", etc.

Romanul vine însă în public cu un cuvânt de introducere extrem de favorabil al d-lui Ion Alexandru Brătescu-Voinești. Iată-l: ...„Nu e bună, foarte bună din toate punctele de vedere, limbă, stil, ordine desăvârșită în expunere, lipsă de orșice artificii inutile, măsură și stăpânire, — într'un cuvânt **minunată**, atât de minunată, încât m'aș simți extrem de fericit și de măgulit, dacă aș fi scris-o eu!". O astfel de recomandare din partea unui scritor de prestigiul d-lui Brătescu-Voinești, ar trebui să lanseze cartea fulgerător.

Se va 'ntâmpla oare ? Se va mișca publicul pe paginile pline de evocări „din alte vremuri" ale d-lui Racoviță ?

„Alkestis" dramă în 3 acte de Dan Botta

In pag. 3 a revistei, publicăm un fragment din drama „Alkestis", de Dan Botta, care va apărea în curând în colecția „Universul Literar". Reprezentant în literatura de creație, al celui mai pur clasicism, d. Dan Botta este un scriitor de o înaltă cultură umanistică și de o gândire originală și amplă. Autor al volumelor „Eulalii" (poeme); Limite (studii); Comedia fantasmelor (dramă), prin Alkestis, drama pe care o tipărește colecția „Universul literar", d. Dan Botta ne dă una din cele mai adânci interpretări ale dragostei și morții, asemănătoare numai cu drama glorioasă „Tristan și Isolda".

Volumul va fi ilustrat de d. Geo Zlotescu, și va fi fără îndoială o carte strălucită ce

Dan Botta

va împodobi vitrinele în primăvara aceasta.

Cercuri în apă, roman de Ion Biberi

In colecția „Universul literar" va apărea în curând romanul **„Cercuri în apă"**, de Ion Biberi. Autorul este cunoscut și apreciat de marele public. In urma premiului „Eforia - Tekirghiol", de 25 mii lei, obținut acum câțiva ani pentru romanul „Proces" și deasemeni în urma volumului „Oameni în ceață", d. Ion Biberi s'a impus ca unul din scriitorii de valoare ai generației tinere. Romanul „Cercuri în apă", pe care îl editează colecția „Universul literar", reprezintă una din cele mai prețioase creații ale autorului. Cartea cuprinde zugrăvirea caracterului interesant al unui erou, care evoluiază în mediul particular al provinciei. „Cercuri în apă" va fi un sigur succes literar.

EXPOZIȚIA NEAGU RADULESCU

Mâine, la orele 11 a. m., va fi în sala teatrului „Comoedia", vernisajul expoziției de caricaturi a d-lui Neagu Rădulescu. Talentul tânărului artist este de mult cunoscut și apreciat.

Neagu Rădulescu

Unind humorul cu un remarcabil simț de interpretare, d. Neagu Rădulescu creează din câteva linii abil compuse, adevărate portrete de un bogat cuprins psihologic. In expoziția de la teatrul „Comoedia", vor figura astfel portretele caricaturale ale celor mai de seamă personalități, dela noi, din lumea artiștilor și a teatrelor.

MARIN PREDESCU ZÂMBETELE VISURILOR MELE

D. Marin I. Predescu este un poet destul de productiv. D-sa a publicat până acum următoarele volume: „Cântăreții stranei", poezii (1927); „Cântăreții stranei și alte poezii", (1935); „Copiii, floriel vieții", poezii cu ilustrații (1936); „Evangelia dela Ioan în versuri" (dela Pași până la Rusalii) (1938). Ultimul volum tipărit al d-lui Marin I. Predescu se chiamă „Zâmbetele visurilor mele", și cuprinde 44 de poezii, în 67 de pagini, frumos tipărite. Poetul mai are gata pentru tipar „Copilăria mea la țară" (Zburdălniciile unui pui de oltean), și „Pildele lui Esop", traducere în versuri după original.

CARMEN SAECULARE

Vă mai aduceți aminte de „Carmen Saeculare" ? Este poate cea mai frumoasă odă a lui Horațiu, scrisă pentru preamărirea Romei.

Indemnăm pe poeții tineri de azi s'o citească spre a învăța ritmul a cărui înaltă frumusețe a știut-o Eminescu și a dăruit-o limbii românești în **Oda în metru antic**: Nu credeam să 'nvăț a muri vreodată. Rândurile noastre sunt prelejuite de poezia d-lui C. I. Niculescu, (din „Convorbiri literare", „Lui Horațiu", în splendidă strofă safică :

Lut de oale sunt senatori și consuli,
împărați, vestale și gravi pontifici
Iar iubitul tău cavaler Mecena
pulbere mută.
Unde sunt acum Galatea, Phyllis,
Chloe, Pyrrha, Cinara, Leuconoe,
Lyde, Chloris ? Caldul lor râs
sburdalnic
stins e de-a-pururi.

ȘEZĂTOAREA STUDENȚILOR FACULTĂȚII DE DREPT

Duminică 19 a. c., a fost în sala Dalles o șezătoare literară. Intre multele manifestații culturale cari alcătuesc preocupările tinerilor scriitori, aceasta a fost una din cele mai izbutite.

D. prof. **G. G. Mironescu**, decanul facultății, sub a cărui președințe s'a ținut șezătoarea, a rostit la început câteva cuvinte calde, lămurind valoarea unor astfel de manifestații.

A urmat apoi conferința d-lui prof. **Mihai Antonescu. Definirea destinului național.**

D-sa a subliniat atitudinile ferme ale popoarelor în antiteză cu pasivitatea, atitudini cari isvorăsc din conștiința unui destin spiritual plin și în necontenită mișcare. Făcând incursiuni prin istoria Franței, Germaniei, Angliei și Statelor-Unite, spre a-și demonstra teza, conferențiarul a ajuns la concluzia că fiecare popor are o menire, pe care dacă o respectă, calea mărirei îi este deschisă. Apoi, trecând la poporul nostru, a precizat că drepturile noastre sunt imuabile, fiind isvorâte din iradierea poporului nostru pe un teritoriu vast. Iar acest teritoriu a fost cerut de popor, în expansiunea sa națională, iar nu poporul de el, ceeace consfințește granițele noastre.

D. N. Ciuceanu a vorbit din partea studenților. Următorii scriitori au citit apoi din operele lor:

D. George Axinteanu, un fragment din „Convoiul flămânzilor", d. Serafim Cadan, o nuvelă foarte reușită, d. C. Ene și d-ra Polihron. Versuri au citit d. Niculae Peligrad, care s'a relevat a fi un poet cu rare calități artistice, d. George Șoimu, d. Culică, d-ra Gaby Henegariu.

Din grupul revistei **„Universul Literar"**, s'au remarcat îndeosebi, poeții: Traian Lalescu,, citind versuri din volumul recent apărut — **Lumină tristă** — Ștefan Baciu și Alexandru Paleologu, cu o reușită poezie în limbă cronicărească.

D. Victor Popescu a citit din volumul **Biserica Neagră**.

Șezătoarea a ținut tot timpul publicul încordat. Trebue să mai amintim că mult înainte de a începe desfășurarea festivității sala era plină de lume, mulți trebuind să plece din lipsă de locuri.

Șezătorile sprijinite de revista „Universul Literar" se dovedesc astfel a fi un excelent mijloc pentru a face cunoscută literatura și pe scriitorii tineri, marelui public.

CONVORBIRI LITERARE

Revista **„Convorbiri litera** vechea și glorioasa publi a **„Junimii"**, a trecut re sub conducerea d-lui prof **I. E. Torouțiu,** membru a cademiei Române și unul tre cei mai valoroși cercetă ai trecutului literar român Primul număr (Ianu 1939) aduce următorul prins: **I. E. Torouțiu :** „D 71 ani"...; **G. Murnu:** „Pe iuri" (Un admirabil triptic tic); **I. Petrovici:** „Amintiri începutul carierii"; **Teodor Munteanu: „Moldovă..."** zie); **D. Murărașu:** „Maior și Schopenhauer"; **Gh. T** „M'am rezemat de-o lesp să scriu"; **Leca Morariu:** „C popolari Romeni" (Un aspr îndreptățit articol despre ducerea d-lui Al. Salvini a c tecelor populare romnești limba italiană); **Aurel Chires** „Umbre de baladă" (poez **Const. I. Niculescu:** Lui Hor (Versuri); **Alexandru Ione** Noi contribuții filosofice ale I. Petrovici.

Cronica este semnată d-nii : Prof. Pamfil C. Ge gian, prof. Petru Grigor prof. Dan Smântânescu, p D. Murărașu, dr. Florin N lescu, prof. A. P. Todor, Bibliografie bogată.

FIGURI FEMENINE DIN RENA TERE PREZENTATE DE ALEXANDRU MARCU

Volumul „Figuri femenine Renaștere prezentate de Alex dru Marcu" a apărut zilele ac

Al. Marcu

tet în ed. „Cartea Românească Este una din cele mai frumoa tipărituri din câte s'au făcut literatura noastră. Ne vom ocu de lucrarea d-lui prof. Al. Mar într'o cronică viitoare.

IACOB NEGRUZZI

La „Cartea Românească" a părut „Amintiri din „Jun mea", de Iacob Negruzzi.

Iată capitolele mai impo tante din această carte, pe ca trebue neapărat să ne găsi timp și s'o citim: „Inființare societății literare", „Procesul l Maiorescu", „Tipografia soci tății 'Junimea", „Convorbi literare", „Vasile Alecsandri „Dosarul Junimei-Poșta Reda țiunei", „Câteva portrete „Banchetul", „Prieteni și Du mani", „Eminescu", etc.

TEODOR AL. MUNTEANU

D. Teodor Al. Munteanu, au tor al volumului de versur „Viori de lut", redactor „Convorbiri literare", publici în această revistă, poema Mol dova, în care sunt versuri atâ de personale:

In clipa asta, sub lungi pa trafir

Teodor Al. Munteanu

De singurătate și sdrențu gân
Sufletul s'apleacă pe fântân plângând
Peste el, — grei struguri amintire
Numai peana, numai pean mlăd
Nu șovăește, nu ascultă de ar Moldovă, tu ai cei mai cu minți țăra
Din câți s'a fost scris pe lu me să fi

PREMIILE FUNDAȚIILOR „REGELE CAROL II"

Și în acest an, Fundația pe tru Literatură și Artă „Rege Carol II" a instituit un concu pentru premierea celor mai fr moase culegeri de versuri și celor mai substanțiale esseu sau studii critice, iscălite scriitorii tineri.

Au fost încununați d-nii: *A rel Chirescu*, pentru culeger de versuri *„Finister"* și pr *Petru P. Ionescu*, pentru esse *„Ontologia umană și cunoaș rea"*.

Manuscrisele vor fi puse im dia su ibtipar, iar premiații v primi respectivele drepturi autor.

Poșta redacției

ȘT. E. — Sunteți rugat să treceți pe la redacție.

L. D. — Se vor publica. Pentru întârzierea, datorită materialului care așteaptă de multe luni să intre în revistă, vă cerem de pe acum scuze.

CONSTANT I. COSMA. — Același răspuns ca mai sus. Prima scrisoare nu am primit-o.

GABRIEL PETRIN. —

Râșnitul vieții trece peste umbra
Pe care-o lasă pașii noștri 'n [praf;
Pe raftul creerului, vraf,
Stau răvășite gândurile mele.

T. A. PAVO. — Mai trimiteți.

I. I. DRAGAN O. — Povestea fetei care cedând dragostei prea grăbite a iubitului este apoi părăsită, e greu să mai poată constitui prilej de poezie, chiar dacă îmbrăcați pe „bădița" cu „zale" și-l legați cu „cingătoare".

Și în orice caz nu cu astfel de versuri o puteți reînvia:

Ea l-a strigat sburdând nebună
Crezând că iarăși împreună
Vor mai petrece-o oră bună
Cântând în melodii de strună.

GH. GH. PANESCU. —

Mi-e dor de valuri verzi de grâu,
De luna Mai, de cânt și flori,
Mi-e dor de-al apei joc în râu,
De doina cea cântată 'n zori,

Mi-e dor de miez de noapte mut
Și de-un surâs al unei flori
Cu care mult am petrecut... (!?).
Și prea mi-e dor adeseori.

Mi-e dor de-un timp mai liniștit
Când Poșta nu venea mereu
Din zori și până 'n asfințit.
Cu versuri fără Dumnezeu.

Mie dor de-un timp mai bun, [mai blând...
De timpul când aj meu popor
Năștea, așa din când în când,
Și câte-un june prozator.

I. S. S. — Mi-e dor...

ELIAZAR P. VANTU. — In fine proză!!!!...

Dacă n'ar fi decât această calitate și încă scrisul d-tale s'ar impune atenției noastre.

Problema pe care o studiați este deosebit de interesantă și prezentată cu mai mult calm decât o faceți d-voastră, poate forma obiectul unui articol în „Universul literar"

FLORIN LUCESCU. — Muncă multă și veți reuși curând.

PREDA SACSU. — Puteți expedia volumul pentru a fi recenzat. Pentru publicarea la noi trimiteți alte versuri.

UN ROMÂN. — Nu putem publica scrisori nesemnate. Socotim de altfel că este incomparabil mai urît să trimiți o scrisoare anonimă decât să scrii o broșură ca aceea împotriva căreia vă îndreptați săgețile.

Fapta d-voastră este cu atât mai respingătoare cu cât îndrăsniți să semnați Un român. Un român, un adevărat român are curajul opiniei, nu-și mânjește mâinile scriind „anonime". Sau poate râvniți gloria unui personaj caragealian care se oferea să semneze și el o scrisoare anonimă.

r. st.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T. T. Nr. 44908 - 938

13

BIBLIOTECA CENTRALĂ A „ASOCIAȚIUNII" STR.

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE : Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

TELEFON: 3.30.10

ANUL XLVIII • Nr. 13
SAMBATA 1 APRILIE 1939

Redactor responsabil : MIHAI NICULESCU

Orașe dunărene

I de VASILE BÂNCILĂ

Cultura românească în epoca modernă seamănă, până la un punct, cu un altoiu de viță de vie, adus din locuri străine și depărtate și așezat la noi. La început, el e străin, dar, cu timpul, împrumută ceva din aroma pământului nostru și, în cele din urmă, dă naștere la o nouă varietate, care nu mai este exotică ci, dacă nu autohtonă, dar autohtonizată. Valorile culturale pe cari le-am importat mai ales în secolul al 19-lea, au stat multă vreme în cea mai mare parte deasupra, ca ceva parazitar ori decorativ, n'au fuzionat cu spiritul nostru. Acum însă începe să se facă o sinteză între sufletul nostru vechiu și motivele aduse de aiurea. Asistăm la un proces vădit de autohtonizare a creației culturale pe meleagurile noastre. Acest fapt se vede și din conștiința, cu care începem să vorbim de specificul nostru. Incepem în adevăr să luăm în primire ceeace e al nostru, să inventariem și să cunoaștem cât mai bine bogățiile noastre sufletești și fiz ice, pentruca să facem din ele tot atâtea forțe și forme, sau măcar materialuri, prin cari să ajungem la o reprezentare culturală a lumii, care să nu fie o copie a ceeace au gândit și simțit alte popoare, ci un produs inedit al complexului nostru spiritual. Sunt mulți astăzi la noi cari analizează trăsăturile sufletești ale realității românești ; sunt mulți cari cercetează trecutul ca să descopere tot ce a fost mare și semnificativ pentru viitorul nostru în oamenii cari au trăit, cari ne-au fost strămoși și părinți ; sunt mulți acei cari contemplă geografia actuală a țării, pentru a vedea tot ce e frumos și plin de potențe în ea, pentru a o admira în sine, dar și pentru a o considera ca un cuib al viitoarei culturi românești. In acest proces de intrare în noi înșine, în acest proces de întoarcere la noi și de valorifi care cât mai completă și cu un fel de mândrie legitimă a ceeace ne aparține, se distinge deci și înclinarea de a cunoaște pământul nostru și așezările omenești, ca o notă în curentul de autohtonizare al culturii române. E adevărat că această înclinare a fost înlesnită, pe deoparte, și de greutatea cu care se poate merge astăzi peste hotare, pe de altă parte, și de marea modă a turismului contemporan, care, împreună cu sportul, alcătuiesc cele mai evidente caractere în stilul de viață al omului actual. Totuș, e în gustul și bucuria de a vizita și cunoaște înfățișările pământului românesc cu tot ceeace energia noastră a putut clădi deasupra, și un început de demnitate autohtonă, care trebuie prețuit în toată valoarea și, mai ales, în toată semnifi cația lui pentru ceeace nădăjduim că are să producă într'un viitor nu tocmai îndepărtat.

Iată de ce vorbim acum și noi despre orașe dunărene. Aceste orașe, despre cari vrem să vorbim de data aceasta, sunt numai două : Brăila și Galați. Aceste nume sunt atât de mult asociate împreună, încât e firesc să vorbim odată despre amândouă, desprinzând câteva caractere de ansamblu așa cum ar face-o meditația unui drumeț, iar nu un geograf sau un istoric de meserie. Brăila și Galați, sunt asociate în mintea oricui a trecut prin școli, pentrucă amândouă aceste orașe sunt porturi la Dunăre iar, după unii, chiar oarecum porturi la mare. Pentrucă sunt aproape unul de altul, clădirile mai înalte, luminile și coșurilor marilor fabrici ale localității vecine putând fi văzute de orice gălățean sau de orice brăilean, dacă-și alege anume perspective. Pentrucă aceste două orașe au în ele ceva major, spre deosebire de multe din celelalte orașe românești.

Prea adesea orașul românesc este, ca să generalizăm, ceeace a spus un străin de vază, un fel de sat mare în care stă un mic oraș. Din cauza aceasta de altfel, orașul românesc se tot întinde, atunci când e în plină vitalitate, nerespectându-și marginile, cu toate măsurile pe cari le ia autoritatea. Căci satul sau târgul, nu cunosc marginea definitivă, ele cresc în suprafață, pe când orașul adevărat crește mai mult în sus și în orice caz printr'o nouă structurare a lui, așa ca să permită densități din ce în ce mai mari. Brăila și Galații însă nu amintesc atât de mult satul sau târgul. Nu e în ele nota minoră a târgurilor românești. Dacă la început au fost și ele târguri și sate, dar azi și de multă vreme s'au îndepărtat de stadiul acesta. La Brăila a fost un sat mizerabil, care stătea în marginea cetății turcești ; tot așa, după războiul cel mare, s'au adăogat unele mahalale. La Galați, mai ales, mahalalele mărginașe sunt mai numeroase și mai provizorii, mai puțin orășenizate. Cu toate acestea, Brăila și Galați au aspectul major și citadin al orașelor bine întemeiate și prin aceasta ele pot fi puse în aceeaș categorie.

Dar Brăila și Galați se mai asociază împreună încă pentru alte cauze. Astfel, ele au întrunit înăuntrul lor, Brăila mai mult, Galații mai puțin, atât Occidentul cât și Orientul. Vestiții negustori genovezi veneau până în părțile acestea și treceau chiar în susul Dunării, iar, după pacea dela Adrianopole, în 1829. Occidentul a început iarăși să-și trimeată corăbiile și apoi vapoarele lui în apele acestor orașe. Orientul la rândul său, până la Asia îndepărtată și misterioasă, și-a adus aici stofele, mirodeniile și prețiozitățile lui ciudate, împreună cu oameni aproape din toate rasele și culorile. Galații n'a fost niciodată nici atât de oriental, nici atât de amestecat și nici atât de occidental ca Brăila. El n'a făcut parte din „raia" și în cea mai mare parte a rămas, după cum vom vedea, orașul Moldovei, mai autohton și mai românesc decât vecina lui, Brăila. Totuș ecourile Orientului și Occidentului au fost și la Galați — la ele adăogându-se și elemente cari veneau din Nord, din Polonia și dinspre Baltica — iar din acest punct de vedere, european și asiatic, Galații și Brăila pot fi puse alături. Dar ele mai pot fi puse alături și în ceeace privește originea lor. Căci la amândouă, această origine se pierde în negura și legendele timpurilor. Istoricii, apoi „făcătorii de etimologii" și de șarade, autorii de controverse și de teorii, au găsit tot felul de origini — unele mai strălucite sau mai îndrăsnețe decât altele. Noi, cari nu ne putem amesteca în știința plină de farmec și de capcane a istoriei, ne oprim la teza celui mai autorizat dintre istorici, după care Galații vine din „satul lui Gălaț" sau „Galac", iar Brăila, din satul lui „Brăilă" ori „Brae". Aceste sate au devenit cu vremea porturi, Galații pentru a satisface nevoile de comerț ale Moldovei, ale drumului care venea din Polonia și mergea în Sud și spre Asia, Brăila pentru a satisface pe acelea ale nordului Dobrogei, ale Asiei mici, ale Brașovului și ale propriilor locuitori ai Munteniei răsăritene.

Această clară toamnă

Această clară toamnă, ne amintește parcă
De toate cele duse, cu bucuria lor,
Cu grava lor tristețe, ce astăzi ne încearcă
Prin gânduri cari într'una ne caută și ne vor.

Șopteau în umbră plopii, la despărțirea noastră
Și frunza lor subțire, tăcută, iar s'a strâns,
Și luna ca o lampă se stinse la fereastră,
Când, pentru amintire, în brațe tu mi-ai plâns

Podoabe reci în parcuri, pe albele statui,
Așează anotimpul cu mâna lui de vânt,
Noi suntem ca o umbră, ce nu-i a nimănui,
Pierduți în omenire, o notă dintr'un cânt.

Tu ai să vii, știu bine, într'un amurg târziu,
Cu buze chemătoare, cu sânii în văpăi,
Eu voiu zâmbi o clipă și iarăși am să scriu
Visând — când ești cu mine — ce buni sunt ochii tăi.

Și-atunci va fi o toamnă, ca altele ce-au fost,
Ca asta ce mă'ncântă cu clarul ei mult straniu,
Va fi o toamnă goală, ce nu mai are rost,
Pe un pământ ce sună, în noapte, ca un craniu.

ȘTEFAN BACIU

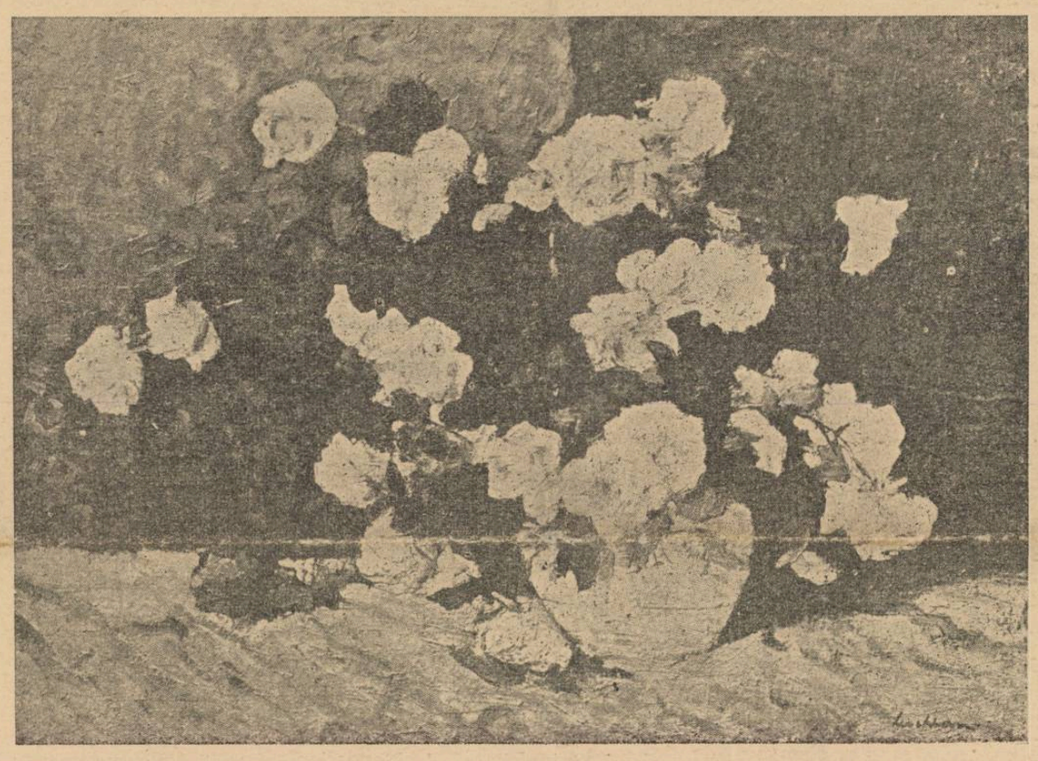

Șt. Luchian : Flori

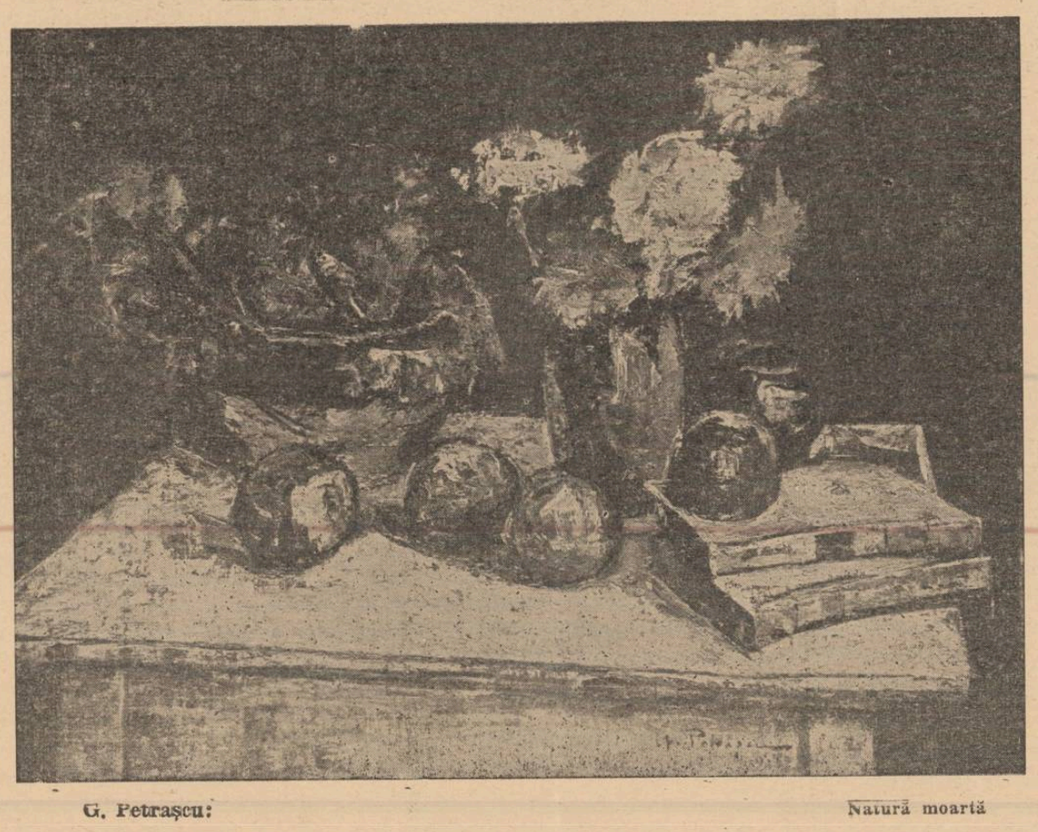

G. Petrașcu: Natură moartă

MAGNA MATER

de MIRCEA ELIADE

La 10 Ianuarie 1830 Eckermann notează, în urma unei convorbiri cu Goethe referitor la „Mamele" din celebra scenă „Galeria obscură" (Finstere Galerie, *„Faust", vers. 6173-6306): „Mamele sunt principiul constructiv și conservativ, din care se naște tot ce are viață și formă pe fața pământului. Cel ce încetează să trăiască se întoarce la ele ca natură spirituală, și ele îl păzesc, până ce se înfățișează prilejul să intre într'o nouă făptură... Eternă metamorfoză a existenții terestre, a nașterii și creșterii, a prefacerii și nimicirii".*

Despre această „galerie obscură", despre acest Gang zu den Müttern, *prin care Faust pătrunde în însăși inima neodihnitei creații — s'au scris biblioteci întregi. Goethe, în convorbirea celebră cu Eckermann, mărturisește că a împrumutat termenul din* Viața lui Marcel *a lui Plutarch. Evident, în sinteza încercată de Goethe (încercare, numai, căci* Finstere Galerie, *după opinia majorității exegeților, este o scenă ratată, mult prea schematică) își dau întâlnire, ca deobiceiu, fel de fel de elemente metafizice pithagorice, platonice, spinoziane, etc. Dar, propunându-ne în economia studiului de față, să le amintim pe toate, să abandonăm pe Goethe, pentru a putea cerceta pe îndelete sensul acelei „simpatii" polare între Creator și Mephistopheles, — nu găsim un pretext mai nemerit decât mai sus menționatul pasaj din Faust. „Naștere și creștere, prefacere și nimicire", rezumă Goethe funcția cosmică a „Mamelor". Să remarcăm de pe acum caracterul ambivalent, „polar", al mamelor": izvor al rodniciei universale și principiu al distrugerii...*

Dar, era oare nevoie de speculația pithagoreică, platonică, bruniană, etc., etc., — ca să se ajungă la o asemenea formulă? Oare, în afară de feluritele sisteme filozofice, tradiționale sau personale, nu se întâlnește o concepție similară în arii culturale mult mai vaste? E suficient să ne amintim de Magna Mater, *„Marea Zeiță", mai mare decât toți zeii, creiatoare și paznică a totului, orânduitoare a Cosmosului ,vieții și societății umane. Zeiță pe care au cunoscut-o absolut toate culturile arhaice micrasiatice și afrasiatice, din Lydia și până în Ceylan, din Egipt și până în Iran, India, Indochina. Ne-ar trebui un volum intreg ca să trecem în revistă măcar cele mai frecvente nume și atribute, rituri și legende ale acestei Mari Zeițe, mamă a totului. Ne vom mulțumi să indicăm numai trăsăturile fundamentale, trimițând pe cetitor la lucrările clasice asupra acestei probleme (Frazer,* Adonis, Attis, Osinis, *ed. III, London 1914 ; Baudissin,* Adonis und Esmun, *Leipzig, 1911 ; G. Contenau,* La déesse nue babylonienne, *Paris 1914 ; A. Evans,* The palace of Minos at Knossos, *Oxford, 1921 sq. ; M. P. Nilsson,* The Minoan-Mycenaean religion and its survivals in greek religion, *Lund, 1927 ; cartea noastră,* Yoga, *p. 286 sq. ; A. Dietrich,* Mutter Erde, *ed. III, Leipzig, 1925, etc., etc.).*

Fără îndoială că numai într'o societate matriarhală, cu descendență matriliniară, s'a putut instaura supremația cultului unei divinități feminine. Acolo unde femeia și mama aveau rol precumpănitor, Cosmosul și viața nu puteau fi create de un zeu, ci de o zeiță. A contribuit, de bună seamă, la statornicirea cultelor Zeiței-Mame și descoperirea agriculturii. Căci agricultura, nu numai că a făcut posibilă o nouă intuiție a Cosmosului — în care virtuțile feminine, fertilitatea *și nașterea, capătă funcțiune de principii — dar a acordat femeii un rol de frunte. Intr'un popor de păstori nomazi, femeia are un rol cu totul neînsemnat. Bărbații domesticesc fiarele, bărbații descoperă păsunile, ei apără turmele.*

Agricultura așează oamenii, îi leagă de pământ. Și în orice societate stabilă, rolul femeii câștigă în importanță. Unii învățați afirmă chiar că descoperirea agriculturii este o invenție feminină.

Spiritul de observație limitat, dar foarte precis — și, am spune, orientat spre pământ— al femeii, a făcut posibilă trecerea dela etapa culegătorilor de fructe și semințe, la agricultură. Numai o femeie, spun unii învățați, a avut timp și curiozitate să observe că din semințele anumitor plante păioase sălbatece cresc altele, în acelaș loc unde au căzut.

Dar rolul femeii în societățile agricole nu se mărginește aici. Semințele sunt îngropate în pământ — pământul e închipuit ca o mare matrice, în care rodesc tot felul de germeni. Pământul devine, așa dar, el însuși, o femeie. Gestul semănătorului capătă semnificații oculte ; este un gest generator, și plugul (la început, un simplu par ascuțit) devine o emblemă phalică. Dar pământul rămâne neroditor fără ploaie ; femeia telurică trebuie fecundată prin furtuna cerească.

Iar ploaia — amănuntul acesta a fost observat din cele dintâi timipuri ale agriculturii — este în strânsă legătură cu luna și ritmurile lunare. Ritmuri care stăpânesc nenumărate niveluri cosmice : mările și ploile, creșterea vegetalelor, femeia. Am arătat în altă parte (Despre o „filozofie" a lumii, *„Revista Fundațiilor Regale", Decembrie 1936 ;* Cosmical homology and Yoga, *„Journal of the Indian Society of Oriental Art", 1938, p. 188—203;* Zamolxis, *I, p. 228) că în jurul lunii și al ritmurilor lunare s'au cristalizat cele dintâi sinteze mentale ale umanității. Luna „unifică", „totalizează" niveluri cosmice aparent deosebite : apele, ploile, pământul, viața vegetală, femeia, etc. Este dela sine înțeles, deci, că într'o' societate agricolă, în care soarta omului stă atât de strâns legată de ploaie — femeia are în puterea ei secretele vieții și ale morții. Femeia singură participă la magia lumii. Ea singură poate conjura ploaia, căci virtuțile acuatice numai ea le înțelege.*

De aceea în toate ritualele agricole de aducerea ploii, iau parte exclusiv femeile (paparudele, etc.). In fața secetei care amenință, nuditatea rituală a femeii are o valoare magică : paparudele goale atrag pe marele bărbat sideral. In unele tradiții (China, etc.) norii de ploaie sunt închipuiți ca niște balauri. Iar acest monstru mitic, balaurul, nu este decât simbolul virilității celeste — pe care nuditatea feminină și ritualele magice o redeșteaptă și o chiamă asupra brazdelor nerodite.

Așadar, Marea Zeiță, din care toate pornesc și în sânul căreia toate se întorc, este slujită în general de către femei. Agricultura a răspândit pretutindeni cultul acestei Mari Zeițe. Totuși, în timpurile istorice, găsim Mari Zeițe și la populații care nu se îndeletnicesc în deosebi cu agricultura. Le găsim, bunăoară, la barbari, nomazi, păstori — sau la populații maritime, care-și câștigă viața din negoțul pe ape.

Pretutindeni, însă, Marea Zeiță a izbutit să-și impună unul din atributele sale principale. Căci ea nu orânduește numai ritmurile agricole.

Ea este și Zeița Apelor ; a fluviilor în Iran, a mărilor la prehelenici și la Greci. In culturile oceanice și austro-asiatice, principiul generator, izvorul tuturor germenilor, matricea tuturor formelor — se află în străfundul oceanului. Este tot o zeiță, de astădată o zeiță acuatică. Emblemele ei aparțin simbolismului maritim: scoicile, perlele, plantele marine. Realitatea, *viața, își au izvorul în fundul mării. Eroii ca și sfinții — virilitatea ca și sacralitatea — sunt consacrați prin atingerea rituală cu apa*

(Urmare în pagina 2-a)

GOLDONI LA NOI

de Prof. ALEXANDRU MARCU

Carlo Goldoni s'a născut în Veneția în primii ani ai secolului al XVIII-lea; profesiunea de magistrat, ca oricare alta, l-a pus în contact nemijlocit cu oamenii și societatea vremii, spre a da ascultare către 30 de ani vocației lui de totdeauna: Teatrul. Astfel a ajuns Goldoni autorul de comandă al celebrelor trupe venețiene Imer, Medebac sau Vendramin, pentru ca apoi, de urgia intrigilor și răutății altor autori rivali, să se expatrieze în Franța, unde a lucrat pentru acelaș Teatru „des Italiens", și unde a murit, aproape orb, în preziua Revoluției Franceze.

Goldoni se înscrie în analele Teatrului italian nu numai cu meritul de a-i fi dat cele mai apreciate comedii, dar și cu acela de a-l fi renovat, în cadrul unei formule estetice moderne.

Trăind într'o epocă în care faimoasa Comedie dell'Arte se bucura încă de netulburate succese în fața publicului italian și european; dar și într'o epocă în care conaționalii lui Goldoni dovedeau o crescândă admirație pentru Teatrul Clasic francez (în cazul unui autor de comedii, pentru Molière); propunându-și să ducă mai departe Arta Teatrului național, Goldoni avea în față două resurse: ori să perfecționeze acea Comedie națională dell'Arte, ori să-l imite pe Molière. Intre un teatru popular și altul livresc, Carlo Goldoni a creat însă Teatrul său pe altă cale: adresându-se pur și simplu vieții, în desfășurarea ei firească, simplă, aceeaș, ca viața lumii care i se perindă și astăzi la picioare.

A observat, fără nici o pretenție filozofică, ori măcar etică mai susținută, societatea venețiană a vremii și a înfățișat-o mai mult cu penelul de cât cu pana, deși a rămas scriitor.

Prin acest simplu fapt, Goldoni este și un mare înaintaș între cei care au promovat timpurile moderne, sau doctrina de mai târziu a Romanticilor. Căci a fost printre cei dintâi care să restabilească legătura directă între Artă și Viață, renunțând la prejudecata că anumite clase sociale (precum ar fi cea burgheză), n'ar fi fost la înălțimea unor asemenea preocupări.

Pătrunzând în prăvăliile, în saloanele, în locandele sau în piațetele Veneției, a descoperit tipurile umane pe care le ascunseseră vreme de două veacuri Măștile de Arlechin, Stenterello sau Pantalone ale Comediei „a soggetto".

(Urmare în pagina 2-a)

CRONICA LITERARA

de CONSTANTIN FANTANERU

Anișoara Odeanu: Fata lui Codru Impărat, versuri, Colecția „Universul literar"

Un peisagiu după furtună, răsfrânt de două ori, în străvezimea cerului și a apelor, ar da un echivalent metaforic al poeziei d-rei Anișoara Odeanu, care ar ajuta s'o facă lesne înțeleasă în deosebi în comparație cu producția lirică a vremii. „Fata lui Codru-Impărat" este o șuviță dintr'un curcubeu de liniște, întins, spre mirarea multora, peste zarea turburată a sensibilității contemporane. Ca în orice înseninare bruscă, avem de a face cu o simplificare selectivă a elementelor și cu o reliefare a lor. Ele ne apar extrem de luminate, de apropiate de spirit, de emotivitate.

Ce poate să însemneze „Fata lui Codru-Impărat"? Poezia d-rei Anișoara este structural lirică, încât titlul are cuprins metaforic, indicând un vad al perspectivei poetice. De fapt nu este vorba atât de o lume concretă, de o viziune plastică asupra căreia să se fi oprit cu virtuozitate autoarea, râvnind să-i dea ființă literară, s'o statornicească în formele limbii. Strict confesional, lirismul acesta valorează mai mult prin armonia sufletului ce se descoperă în el, prin putințele sale de liniștire, de trecere în fantastic, de transfigurare. Poate că versurile sunt prea străvezii, poate că tremură ca o vegetație plăpândă uneori, dar ce curate sclipiri țâșnesc din alăturarea cuvintelor, ce mătăsoasă cântare se prelinge din pronunțarea lor, ce fascinantă chemare auzim în urechi! Mintea poate merge cât mai departe spre înrourate ținuturi de candoare și primitivism, unde viața are prospețimea începuturilor, a încremenirii primelor priviri peste miracolul lumii. Fereastra se taie spre basm, și în rotiri de păsări albastre, și în stropi de isvoare stârnite de cerbi, „Codru-Impărat" capătă tâlc în gând, ca domeniu exclusiv al visării împăcate. A fi fata lui însemnează a intui această existență, a o muta din legendă, în sensibilitate, a o evoca și a ști cuvintele care o înviază ca niște vrăji. Pentru d-ra Anișoara Odeanu, a fi fata lui Codru-Impărat însemnează în primul rând o mare purificare lăuntrică, o bucurie tămăduitoare, contactul spiritual cu un creștet al siguranței, al echilibrului prin încredere și iubire. Iubirea se revarsă asupra propriului suflet pe care îl exaltă, și-i deschide calea mistică spre veșnica tinerețe. Iubire și tinerețe se cere spre a fi fata lui Codru-Impărat, dar iubire și tinerețe neprilejuite din afară, ci odrăslite lăuntric, din trebuința de vis, de lumină și seninătate. Insuși iubitul pe care „fata" îl cântă, nu are chip :

Chipul iubitului meu nimeni încă nu l-a văzut
Și nimănui nu-i seamănă
Când întâlnesc alți oameni în drum îi întreb:
Unde sunt ochii voștri cei de la început
Și părul vostru blond, ca mătasea porumbului
[abia mijit,
Și mâinile voastre dintâiu, ca soarele de
[curate,
Pe care le poartă iubitul meu rătăcit ?
(pag. 68)

Autoarea a urmărit să exprime cât mai clar adevărul lăuntric descoperit într'un moment de iluminare, și care este simplu, ca toate adevărurile ce privesc înseninarea sufletului, stăpânirea lui prin bucurie și vis. Pentru starea aceasta de schimbare la față, d-ra Odeanu întrebuințează diferite expresii metaforice, și anume cuvinte revin cu stăruință, spre a sugera și a adânci sentimentul.

„Codru-Impărat" asociază în cuprinsul său emotiv „pădurile", prin care sboară „păsările albastre", „trec îngerii", „pasc cerbii", dar mai ales prin care sunt drumuri care duc dincolo de

Anișoara Odeanu

„umbra marelui somn", pe malul „marilor ape". Deși cu ton uniform de incantație, versurile cuprind o ciudată forță dinamică, și prin ele străbat parcă o paradisiacă forfotă vegetală, cu străluminate urcări pe culmi, spre a rămâne în azur. In limpezirea lor, sentimentele au păstrat alternanța urcării și a scoborîrii, a deschiderii spre starea de har sau a ofilirilor. Ca într'un cadru fabulos, în poemele d-rei Odeanu clocote o întrecere de sboruri în sus și în jos, depe creasta celei mai largi zări, spre întunericul văilor înguste. Astfel se urzește beatitudinea, din înfrângeri și învieri; este o condiție de luptă, de pândă necontenită :

Fereste-mi, Doamne, oboseala, de culcușuri
[știute,
De leneșii care străbat în cete drumul mare
Să nu mă găsească nimeni. Și nimeni
Să nu-și lase în ochii mei a chipului
[asemănare.
Ci dă-mi, Doamne, brâul cu clopoței
Ce vestește pădurii, trecerea îngerilor Tăi,
Să-l duc în peștera celui mai tânăr vânt
Și slava Ta, și bucuria mea
Cu el să le descânt necontenit și să le cânt.
(pag. 14)

Chemarea spre culme este statornică și autoarea se încearcă parcă s'o exprime în versuri mai frumoase dela o poemă la alta :

Atunci am așteptat calul ultimului vânt,
Mi-au crescut aripi tot mai largi pe drum,
M'am înălțat deasupra șerpilor de pâclă
Și am venit la tine, codru de pe culmi,
Și stăm de atunci alături și îți cânt.
(pag. 18)

Credem că strofa în care d-ra Odeanu exprimă mai cuprinzător originala sa viziune poetică, este următoarea :

Pasul tău nu mai are sunet ; trupul tău
[umbră nu mai lasă
Se întinde înghețat minutul clar de veșnicie...
Frunzele copacilor sunt de argint și de mătasă
In zori de zi va sosi convoiul păsărilor albe
Ce vor vesti începutul nou de ani o mie.
(pag. 26)

Vom întări viziunea aceasta născută dintr'o perspectivă poetică de mare puritate, pomenind de alt strat în inspirația d-rei Odeanu, acela al cadrului geografic nordic, a cărui forță de sugestie adâncește ideia de ascensiune și purificare :

Nordul doarme adânc, deasupra lui,
Zăpezi nesfârșite, lente, luminoase, se cern,
Laponii mici s'au ascuns cu cârtițele sub
[pământ,
Coarnele renilor, în lumina focului,
Trag peste pereți umbre de crengi bătute de
[vânt.

Ghețarii călătoresc spre Sud,
In procesiune tăcută, încruntată,
Pașii omului blond, în tăcere se aud
Cum scârțâie în zăpada neumblată.

O, spuneți-mi, pe care drum din Nord,
Trece omul blond care cântă victorios,
Peste somnul trist al pământului
Și nu-i pasă că e singur ?
(pag. 30)

Firește, culmea pe care năzue s'o stăpânească duhul poetic al autoarei, nu poate fi locuită decât în singurătate. Singurătatea întărește, asigură și apără.

In lirica tânără de azi, nota adusă de d-ra Odeanu, este sinceră, originală, cu virtuți înoitoare. Ne place prin robustețea ei emotivă, prin caracterul decisiv, prin frumusețea etică a adevărului cucerit și exprimat prin alese mijloace literare. „Fata lui Codru-Impărat" este o carte impresionantă prin noblețea ei structuală, prin optimismul sănătos al culmilor și al singurătății.

CRONICA IDEILOR

Georges Gurvitch, într'o lucrare recentă [1]), a scris rânduri dintre cele mai substanțiale cu privire la **structura experienței morale.**

Ceea ce caracterizează, în prim rând, experiența morală, separând-o structural de ceea ce s'ar putea numi experiența pur intelectuală, este extrema ei mobilitate și varietate.

Mai lămurit, și întrebuințând termenii pe care îi consacră Gurvitch, vom spune că viața morală se manifestă în **conduite.** Dar aceste conduite-criterii, trebuiesc apreciate în raport cu semnificația internă pe care o elaborează și tot odată cu scopurile etice, care nu se afirmă ca atare decât dacă nu contrazic anumite „imperative categorice".

Ultima expresie, pur Kantiană, ne-ar face să vedem în atitudinea lui Gurvitch, una viguros criticistă. Acest autor se desparte însă esențial de creiatorul „criticii rațiunii practice". Pentrucă nu prin intermediul și determinarea exclusivă a eului logic, cum postulează Kant, vom ajunge a cunoaște și stabili legile morale.

In realitate, structura experienței morale este mult mai complexă, ea angajează în formațiunea ei elementară **datele spontane imediate,** individuale și colective.

In raportul său cu viața morală, pentru a elabora acele conduite-criterii — imperative, — spiritul nostru nu poate păstra o postură de contemplație pasivă, atitudine proprie eului logic, — și aceasta pentru că experiența morală este esențial și structural **mobilă,** deci într'o perpetuă evoluție și devenire.

Dar evoluția sau mobilitatea spiritului nu se manifestă haotic, întâmplător, ori fără simț etic cardinal.

Datorită intuiției volitive a persoanei, ea operează, organizând criteriile de cunoaștere morală, dinspre stadiul superficial al **cotidianului** către **imediatul** pur al experienței morale.

Prin urmare spiritul nostru, intuind conduita etică, operează o „reducție" dinspre cotidian către imediat.

Odată stabiliți cei doi poli, uniți axiologic de ceea ce am numit „reducția" continuă, urmează să afirmăm că experiența morală „nu este decât o perpetuă revoltă a spiritului nostru, revolta împotriva prezentului, în numele viitorului, revolta împotriva a ceea ce este realizat, în numele celor ce sunt de realizat, revolta împotriva scopurilor (cotidiene: „les buts") în numele finalității (ultime: „les fins" n. a.), revolta împotriva finalităților și imperativelor, în numele valorilor, revolta împotriva valorilor, în numele libertății creiatoare" (op. cit. pag. 162).

Prin urmare etapele noncțiunii către imediat, în experiența morală, sunt fazele de adâncire ale revoltei spiritului, esențial activ. „Experiența morală este revoluționară prin excelență", scrie Gurvitch. Deci putem caracteriza experiența morală imediată, drept **acțiune.**

Dar din citatul reprodus mai sus se pot diferența **etapele** reducțiunii morale, care se întâmplă, după cum știm, dinspre cotidian înspre imediat, adică în adâncime. Dela experiența primelor îndatoriri („les devoirs", les buts") spiritul tinde la experiența morală a „valorilor", apoi, către stadiul cel mai evoluat — și desigur, cel mai îndepărtat de posibilitatea etică a majorităților — faza „libertății creiatoare".

In cadrul realității sociale, Gurvitch stabilește chiar, cari anume sunt sectoarele corespondente acestor grade de experiență morală în imediat. Astfel experienței „îndatoririlor" îi corespnde forma cea mai superficială de interpenetrare socială, aceea în care presiunea asupra eului este evidentă (**„la masse"**). Experienței morale a valorilor îi corespunde ceea ce, în termen francez, se chiamă **„la communauté",** stadiu în care presiunea masei se reduce la minimum, corelațiunea conștiințelor fiind intensă și profundă. Insfârșit, stadiului libertății creiatoare, îi corespunde **„la communion"** etapă în care „fuziunea conștiințelor este cea mai puternică, presiunea dispărând cu desăvârsire" (op. cit. pag. 181).

Am spus însă că experiența morală este structural, **acțiune.** Ca atare, ea se exteriorizează, normal, în acte de **conduită.** Trebue să adăogăm totuși că experiența morală, rămânând tot acțiune, poate uneori să nu se exteriorizeze în conduită.

„Intențiunea" astfel înțeleasă, deși aparent este pur subiectivă, ea are însă o adresă și o participare real **obiectivă,** transpersonală. (Un capitol mare trebuie să deschidem pentru a analiza elementul de „intenționalitate" pe care, în înțeles general, l-a postulat **Husserl,** ca esență necesară a spiritului obiectiv).

Structura experienței morale „nu admite deci falsa opoziție dintre „interior" și „exterior", dintre morala **intențiunii** (Gesinnung) și morala conduitei", (pag. 163). Pentru că **acțiunea,** care este structural implicită experienței morale, operează printr'o continuitate de legături între deciziunile creiatoare și conduită, constituind unul și acelaș act. Ea „înglobează deci experiența morală cotidiană și experiența morală imediată".

MIRCEA MATEESCU

1) Morale théorique et science des moeurs", Alcan, Paris, 1937.

Magna Mater

(Urmare din pag. 1-a)

oceanică sau cu o emblemă acuatică (perlă, oală cu apă, nucă de cocos, etc). Căci Apele sunt guvernate de Lună ; perlele sunt picături din lumina lunii, născute în valvele cu semnificație atât de feminină ale scoicilor.

Așadar, toate culturile arhaice — fie ele agricole, fie maritime — au venerat principiul feminin sub forma unei Mame, a unei Mari Zeițe, creatoare și păstrătoare a Cosmosului. Numele acestor zeițe sunt fără număr. Căci fiecare trib, fiecare popor, a avut un cult local, dând Zeiței un nume propriu.

Când legăturile între popoare au devenit mai frecvente și mai strânse, călătorii au observat că Marea Zeiță se întâlnește pretutindeni — aproape întotdeauna cu aceleași atribute divine și aceleași embleme iconografice. Și în jurul acestei Magna Mater *s'a realizat ceea ce am putea numi cel dintâi „internaționalism". Unitatea genului omenesc a fost descoperită după ce s'a descoperit unitatea cosmosului ; căci* Magna Mater *era o mamă a totului, a Zeilor ca și a oamenilor.* Magna Mater *a avut rolul formulei care unifică. Unifică nu numai Cosmosul (dovedind relații directe, cauzale, între niveluri cosmice atât de diferite : Lună, Ape, femeie, pământ, moarte, viață) ci unifică chiar neamul omenesc. Căci fel de fel de societăți umane — civilizați ca și barbari, săraci ca și bogați — își găseau puncte de contact și poartă de înțelegere în cultul aceleiași Mari Zeițe...*

Observăm de pe acum funcția unificatoare a Marei Zeițe. Prin cultul ei, omul „rotunjește Cosmosul, îl măsoară, îl unifică. Și tot prin cultul Marei Zeițe, omul descoperă unitatea neamului său. E semnificativ că această unificare a Cosmosului, realizată în jurul și prin dinamica principiului feminin, se face printr'o totalizare progresivă a feluritelor niveluri. O totalizare care nu trebuie totuși confundată cu un sincretism abstract, așa cum s'au petrecut lucrurile în anumite epoci din viața omenirii, când un zeu căpăta toate atributele zeilor celorlalți devenind în cele din urmă un mozaic. „Totalizarea" cosmosului în jurul principiului feminin se face prin intuiții vaste, și întotdeauna pe realități vii. Nu o aglomerare de atribute, așa dar, ci o unire concretă între realități diverse. Luna este unită cu pământul și ploaia printr'un fenomen concret : nunta între Cer și Pământ, fecundarea matricei telurice. Exemplele pot fi multiplicate la infinit.

Regăsim în această „totalizare" vie și concretă, ideia goetheană a ramelor. Dar este oare completă această totalizare ?

Am întâlnit până acum numai funcțiile pozitive ale principiului feminin : fertilitate, naștere, devenire. In acest „tot" lipsesc elementele negative : moartea, durerea, păcatul. Să le punem și pe acestea în lumină...

MIRCEA ELIADE

GOLDONI LA NOI

(Urmare din pag. 1-a)

Dacă n'a izbutit, în măsura unui Molière, să creeze și caractere, nimeni nu l-a întrecut însă pe acest Venețian în prezentarea comediilor de mediu, lipsite de orice expediente în înjghebara ingenioasă a unor acțiuni meșteșugite. Totul spontan, simplu, firesc, redus la replică, în vederea unui singur scop: să-l distreze pe spectator prin jovialitatea plină de pitoresc cu care izbutește să-i ofere aspecte din propria-i intimitate cotidiană, într'o atmosferă de subtilitate și rafinament demnă de vremea celui mai autentic Rococò.

In comedii de consacrare, precum este *Il Ventaglio* (1765), mediul presupune și diferitele personagii care se mișcă în cadrul lui, nu personagiile mediul. Stabilirea acestui raport inversat (față de ceeace se întâmplă în comediile sale de caracter, precum *La Locandiera, Il Burbero Benefico,* ori *Sior Todòro),* ne arată la ce poate tinde comicul superior goldonian, în realizări de mediu și caractere, ca *I Rùsteghi.*

Dar în oricare din cele o sută douăzeci și două de comedii ale lui Goldoni (însăși această vastă și variată producție în tot felul de forme și expresii îl înrudește cu psihologia scriitorului romantic), în oricare înjghebare a sa nu se urmăresc acțiuni complicate sau ingenioase, ci se expun tablouri.

Iată un teatru comic, în care teza morală e absentă, condiționându-se astfel rămânerea în preocupările dezinteresate, de Artă pură. Iată un Teatru în care autorul nu-și propune sieși, ori pentru spectator, nici o problemă. Un Teatru care trebuie privit mai mult drept expresia secolului XVIII-lea, decât conștiința lui.

O încununare a secularei experiențe de Teatru Popular în cadrul Comediei dell'Arte, repetând cazul lui Petrarca pentru Lirica trubadurică; a lui Dante pentru Enciclopedismul medieval și Literatura alegorică franco-italiană, sau a lui Ariosto pentru Epopeea Cavalerească.

Teatru lipsit de caractere masculine mai ales (robustețea unor atari figuri va ieși curând după Goldoni din tiparele Piemontezului Alfieri), acest Teatru Goldonian — s'a spus bine — însemna pentru comedie ceea ce însemnează pentru Melodrama vremii grația și Arta unui Pietro Metastasio.

Cele mai demne de interes dintre comediile sale n'au fost scrise în Limba literară italiană, ci în dialectul de acasă, venețian. In acesta a excelat Carlo Goldoni, după cum în dialectul lor și-au scris operele care i-au făcut celebri atâția alți scriitori mari italieni: un Carlo Porta, un Belli sau Pascarella, un Gallina, un Di Giacomo, sau, pe vremea lui, însuș Dante. Mult din ce este autentic în Civilizația italică este de proveniență regionalistă, dialectică. Pe toți acești poeți — fie ei lirici ori dramatici — îi unește de altfel o trăsătură comună: sunt umoriști, ca Ion Creangă al nostru, cu care-i înrudește și Humorul, și aspectul dialectal. Căci a prezenta lumii mari intimitatea cea mai modestă a vieții familiare, în expresia ei autentică, fie și neînțeleasă de acea lume mare, nu poate trezi decât o impresie de comicitate.

Goldoni cel autentic este venețian ca prezentare de mediu și dialectal ca expresie. Dar cum să fie înfățișat astăzi, așa, tocmai așa, unui public străin de acel dialect, fie el napolitan, milanez, sau bucureștean?

Iată rolul scriitorului Alberto Colantuoni, directorul Trupei de Teatru Venețian, care a venit de curând să ni-l aducă pe Goldoni.

Experiența sa de încercat om de teatru (Colantuoni a încercat în tot felul acest gen, vreme de câteva decenii și a mers dela libret la drama pariziană de tipul Sacha Guitry, sau dela scenariul biblic la celebra tragicomedie *I Fratelli Castiglioni,* adaptată pentru microfonul nostru sub titlul de *Biletul de Loterie);* experiența lui Colantuoni de „Capocomico" versat; proveniența lui din regiunea Veneției (este de loc din Trieste); dar mai ales pregătirea sa literară și de critic dramatic, l-au indicat pentru misiunea de interpret modern al Teatrului Goldonian sub noile auspicii, în care accentul să se fixeze pe expresie, pe mimică, pe viața ansamblului veridic și totuș de Artă. Intre un Goldoni prezentat numai realist, și altul în atmosferă de afectare barocă, izbutita concepție a lui Colantuoni îl regăsește pe adevăratul Goldoni într'o continuă alternare de tonuri, în care este loc pentru orice fel de interpretare.

Așa ni l-a adus de curând pe acest Balzac al Comediei, veche cunoștință a noastră de altfel, sub alte înfățișări, mai ales prin acea *Hangiță,* care și-a făcut de mult apariția pe scenele românești.

Căci a rămas, pare-se, un făcut, ca la începuturile Teatrului românesc să se fixeze numele unor iluștri italieni: pe vremea lui Ienăchiță Văcărescu melodramele Abatelui Metastasio; pe vremea lui Costache Aristia și Heliade, Alfieri; iar odată cu întoarcerea dela Universitățile italiene a celor dintâi studenți români, Goldoni.

In trecutul nostru avem de fapt totdeauna mai multă experiență decât s'ar crede. Chiar și una, veche de tot, în privința lui Carlo Goldoni.

ALEXANDRU MARCU

Cercuri în apă

de ION BIBERI

Sprintenă, Vera Spineanu sări din pat și începu să alerge cu pași mici prin cameră. Aruncă în fugă o privire în oglindă, apoi, legănându-se și unindu-și brațele înăinte cu o bătae ușoară din palme se opri în fața ușii, cercetând cu luare aminte pragul. Numai un colț al ziarului apărea însă. Nu aștepta nici o veste și totuși faptul o nemulțumi. Fiecare dimineață îi aducea o așteptare înșelată, o nemulțimire surdă, repede înecată în risipirea preocupărilor zilnice. Leneșă și capricioasă, femeia făcu un gest de îmbufnare copilărească, ecou de mult uitat dintr'o cochetărie adolescentă. Își dete seama de aceasta și râse indulgent.

Gestul de îmbufnare răsfățată îi aminti deodată imaginea Liei. Revăzu câteva scena uitate și-și aminti amărăciunea amestecată cu tristețe ce-o resimțea la vederea acestei colege ce nu cunoscuse nimic din nemulțumirile vieții și care își plimba pretutindeni oboseala prematură și afectată de prințesă orientală.

Cu un gest nerăbdător Vera trase perdeaua, care filtra în cameră o îngânare crepusculară, și deodată o fâșie brutală de lumină căzu pe covor. Apoi se îndreptă, în fluturarea cămășii de noapte, către oglindă.

Rămase multă vreme rezemată de masă, privind nemișcată imaginea răsfrântă. Sub părul în neregulă, ochii o fixau obsedant, căutând să sfredelească suprafețele și învelișul cărnii pentru a descoperi un tâlc și o vibrare ce se ascundea tainică în adâncuri. Ochii se deschideau mari cu o lucire stranie, ficși, stăruitori, aruncând în apele luminoase ale oglinzii, propriile reflexe. Vera își cuprindea fața întreagă, oval fin închizând în curba lui limpede desemnul senzual și ferm al trăsăturilor. Buzele arcuite, ușor umflate de somn se răsfrângeau, rană proaspătă, în mijlocul figurii de o frăgezime odihnită, fără împăstare. Părul negru și buclat încadra cu cârlionți rebeli fața albă și netedă. Mulțumită, femeia zâmbi oglinzii și expresia atentă se deschise într'o vibrare clară, într'o răsfrângere de lumini. Buzele se alungiră, se subțiară, căpătară o nuanță de șăgălnicie, în locul încremenirii statuare a formelor nemișcate. Ovalul căpătă tâlcuri de gând, sublinie intenții și nuanțe de expresie ce fuseseră mai înainte mascate de armorăria inexpresivă a liniilor curbe. Zâmbetul se întinse pe întreaga față, animă obrajii, scăpără în privirea luminată. Femeia citi în ochi o bucurie senină și împăcată, o mândrie simplă, fără afectare. Fața, limpezită de bucurii lăuntrice i se desvălui clară, echilibrată, frumoasă. Atunci părăsindu-se unei amețeli obscure și turburi, Vera închise ochii pe jumătate, se lăsă ca luată de vârtej și-și apropie buzele calde de sticla cu răsfrângeri și ape.

Contactul material o trezi ca dintr'o reverie neîngăduită. Surprinsă și rușinată se îndepărtă de masă și privirea îi rătăci ocolită prin cameră, ca și când ar fi vrut să evite o privire indiscretă. Apoi înciudată, vru să-și arunce cămașa departe cu un gest familiar, dar gândul goliciunii o neliniști. Avea impresia că desvelirea ei nu era un act cotidian, necesar, și că gestul pornea din aceleași regiuni turburi care o înfioraseră un moment mai înainte.

Vera strânse buzele într'o expresie de ciudă. Ziua se anunța rău. Iarăși va întârzia și va trebui să suporte privirea de o superioritate îngăduitoare a directoarei. în cancelarie. Iarăș va da explicații sumare, în fața unei clase distrate și iarăș va pune întrebări întortochiate, adevărate curse, elevelor discumpănite. Abia în urmă, la ește, când va putea respira liber, pe străzi, va uita totul, se va căi de severitatea ei și va alunga departe nemulțumirile surde care o cotropeau.

Cunoștea toate acestea, dar nu-și putea înfrâna simțământul de nemulțumire. Se simțea adesea în prada unei lupte violente, între tendințe deosebite. Nu se putea da atunci liberă, admirației pentru propriul său corp, nu-și putea îngădui o mișcare care să nu-i amintească o mângâere. O răutate lucidă, o perspicacitate bolnăvicioasă îi descoperea mobilele ascunse ale fiecărei mișcări. Răstălmăcea fiecare gest și se străduia să se surprindă singură în momentul de nesupraveghere în care contactul cu propriul său corp îi producea aceeași plăcere turbure, ucigătoare și interzisă.

Ar fi vrut să arunce ca în fiecare dimineață cămașa departe și să alerge sprintenă sub duș, să sară prin cameră, în jocurile de lumină pe care corpul ei alb le va răspândi în jur, și, veselă, să trăiască momente de gratuitate animalică, fără gând, fără rețineri, îmbătată de propria-i frumusețe de animal tânăr.

Dar amintirea sărutului stângaci îi zădărnici elanul.

O neliniște o cuprinse ca întotdeauna când se simțea hărțuită între dorințele confuze care o învăluiau, și sentimentul

greșelii care îi impuneau înterziceri. In aceste momente își măsura singurătatea și neputința de a găsi într'un suflet strein o înțelegere și o împărtășire. Nu ar fi avut nevoe decât de o prezență, care să populeze, imobil și mut, o singurătate prelungită, pe care deși o acceptase, nu o putea suporta totdeauna. Vera trăia resemnat apăsarea, o distila în suflet, o respira, se complăcea în densitatea ei molcomă și tristă. Uneori însă, nu mai putea indigui tensiunea acumulată și revolta se manifesta în crize de amărăciune. In aceste momente simțea și mai acut ostilitatea celor din jur, se simțea părăsită, incapabilă de luptă și de rezistență. Obosită de singurătate, adormea plânsă. A doua zi totul era uitat. Vechile impulsii reîncepeau să o anime și Vera retrăia clocotul neliniștit al unei sensualități nesatisfăcute. Justificările nu-i lipseau, firește. Înțelegea bine crisparea organică, halucinația, setea cărnii, resorturile impulsului care o frământau, dar nu le putea nici anula, nici ostoi.

O întreagă dramă de conștiință, cu precipitări de neliniști și hărțuiri de demență purcedea din această izolare. Gândul nu se putea opune vârtejului, voința nu-și putea impune frâne și întreaga-i făptură, carne și gând, aspira în setată după o liniștire. Adolescența îi adusese preocupări nelămurite, la început fugare, mai apoi insistente, în fiecare zi imaginația ei alimentată de viziuni și febre, devenea mai luxuriantă în reprezentări, frământându-i nopțile cu insomnii. Mai apoi în epoca studiilor, își mortificase claustrată și laborioasă expansiunile, socotindu-se eliberată. Acum însă, căldura sensuală o învăluia de toate părțile, cuceritoare și absorbantă. Se temea uneori de violența unică a deslănțuirilor. Filonul dorinței organizase în jur întreaga-i viață de preocupări, absorbind-o.

Vera Spineanu își aminti că era Miercuri și că în acea zi nu avea „oră" decât la 11. Avea deci două ceasuri de trândăvie. Se trânti din nou pe pat. Gândul o însenină la început. Amâna cu două ore momentul în care avea să alcătuiască ținta privirilor sfredelitoare ale elevelor. Dar dându-și seama că va trebui să rămână singură, încercă o nouă tristețe. Ar fi vrut să părăsească încăperea, să iasă afară la lumină, pe stradă. Acolo lumea obsesiilor se depărta, palidă. In plimbările ei se întreba adesea dacă femeia liniștită a cărei imagină îi apărea în reflexul vitrinelor, era aceeași care se frământa în singurătate. Vera înțelegea că ființa ei, chinuită de vânzoliri și febre, primea o zestre depărtată de ardori, perpetuată în generații. Intreaga ei familie purta pecetea unui sensualism clocotitor și oarecum predestinat. Era un predestinat tatăl ei, cum fusese și bunicul, cum îi erau frații. O rasă în care sângele fierbea și sensualitatea se cerea satisfăcută imediat, fără rafinamente, fără alegere. O familie unde instinctul se deslănțuia elementar, nestăpânit. Oamenii aceia se revărsau în afară, dintr'un instinct al mișcării, dintr'o nevoe de deslănțuire fizică.

Copilăria Verei se petrecuse în mijlocul unui vacarm indescriptibil. Sbierau frații ei, în certuri și bătăi fără cruțare, sbiera tatăl furios împotriva tuturora. Sbierau unii la alții, convulsiv, agitat, furios. Numai Vera și mama ei tăceau.

Dimineața era deșteptată de certuri și țipete. Nu-și găseau ciorapii, nu-și găseau hainele. Își smulgeau unii altora încălțămintea și pantalonii. Cearta se închega și deodată glasul strident al celui mic sfâșia aerul:

— Iată, mamăle la Tiberiuu...

Tiberiu îi aplicase o palmă, dar primi se un pantof în cap. Fuga începea, cu uși trântite, cu geamuri sparte și în sfârșit cu corecțiunea aprigă pe care Tiberiu i-o administra lui Ioniță. Valeriu și Stănică săreau în sus veseli și băteau din palme, îmbrăcați pe jumătate, în timp ce mămica cu voce stinsă, repeta mereu:

— Hai, hai, hai, ați terminat?

Vera fusese urmărită ani îndelungi, în timpul somnului, de teama surdă de a fi smulsă din odihnă de țipete sau răsturnături de mobile, de fugăriri prin toate camerele casei, prin zgomote de uși și scaune trântite. Mai târziu, odată cu adolescența celor mari, întreagă această revărsare fu înlocuită prin neliniști senzuale, prin discuții șoptite care se întrerupeau la apropierea ei, prin plecări în timpul nopții și reveniri în zori. Martoră a tuturor acestor neliniști, Vera și-a păstrat totuș naivitatea și frăgezimea gândului. Imaginația ei rătăcea totdeauna în închipuiri inconsistente, fără să se materializeze în viziuni directe. Cu timpul a înțelese însă că era stăpânită de aceeași încordare pe care o deslușia în apucăturile tatălui său, explicându-i absențele îndelungi de acasă, și aceeași nevoie de cheltuială fizică ce o observase la frații săi. Era o cerință izvorând din adâncul corpului, din carne și din fibre, ce nu-și afla niciodată împăcare, ceva răscolitor, care-i întovărășia actele întregii vieți, dându-le un fel de vioiciune și de bruschețe. Timpul trecea, singurătatea îi adâncea drama. Din viața mișunătoare, larvară, a copilăriei, desprinsese cu vremea tâlcul unei izolări ce avea să dea ființei o valoare de excepție. Se depărta sufletește de viermuiala și certurile fraților ei, care, o simțea nelămurit, erau destinați unei vieți comune, de serie. Un orgoliu înnăscut, o conștiință a valorii proprii și a calității excepționale a vieții ei, o solidariza cu ea însăși într'o singurătate încăpățânată. Dusese astfel dealungul anilor, o luptă îndârjită între freamătul corpului și nevoia aristocratică a izolării. Apropierea de o altă viață prin dragoste, contopirea cu o altă ființă streină, altfel conformată fizicește, o durea. Simțea în întregul ei corp o răsvrătire împotriva acestei nevoi, pe care o știa totuș firească; vedea aci o abdicare, o micșorare a propriei vieți, o renunțare. Gândul de a iubi pe cineva îi pricinuia mai degrabă contrariere și nedumerire. In singurătate cunoscuse desigur chemarea înfrigurată, nevoia însetată a unei apropieri. Dar acestei chemări, nu-i răspundea niciodată o imagine conturată, iar, mai târziu, când se afla în fața vreunui cunoscut, se grăbea să uite rușinată visul absurd ce-i ocupase gândul în singurătate.

Cu ani în urmă, Vera citise o carte ce o plimbase dealungul unei existențe banale și cenușii: viața unei tinere fete de mici burghezi austriaci, care devenise guvernată. Vera fusese cuprinsă de accentul de adevăr al descrierii de tristețea banală a acestei existențe oarecare. Urmărise cu simpatie îndurerată peripețiile acestei vieți, până în momentul când eroina cărții cunoaște dragostea. Atunci Vera a înțeles deodată iremediabilul faptului, capitularea definitivă a unei femei față de o altă ființă și față de ea însăși. Existența de epavă a acestei ființe dezarmate, copleșite de asprimea destinului atunci când ar fi putut, singură, să i se opună și poate să-l domine, i-a umplut pentru multă vreme visele de o amărăciune surdă. Simțise, parcă direct ca o prăbușire proprie, diminuarea, aproape degradarea ce urma pentru o femeie din actul dăruirii fizice, și nu se putea împăca cu acest gând. Neizbutirea și drama tăcută a vieții, umilirea repetată și dureroasă pe care eroina cărții o suferise, erau în realitate, gândea Vera, urmarea acestei dăruiri. Atâta vreme cât această femee se păstrase intactă și pură, reușise să-și salveze naivitatea și tresărirea sprintenă a tinereții. In momentul când cunoscuse dragostea, ea devenise sclava unei predestinări fiziologice. Viața comună, cu toate comandamentele ei tiranice, cu povara cotidianului interzicând avânturile și eliberarea, o cuprinsese. Devenind femee, eroina acceptase un fel de sclavaj, de subt legea căruia nu mai putea scăpa. Fusese apoi luată de vârtej. O abdicare chiamă o a doua înfrângere. Apoi alta. Și luată de curent, incapabilă de a se menține și a-și păstra neatârnarea morală și elanul gândului, întreaga ființă sfârșise în tristețea unei înfrângeri fără nădejde. Vera vedea aci o îmbătrânire prematură, un fel de fărămițare a vieții în acte mărunte și nevoi meschine. Nici măcar elanuri zdrobite: un fel de înstrăinare morală, de uzură a ființei, de nimicire a frăgezimii de simțire. Gândindu-se la destinul acelei femei, Vera își amintea totdeauna întrebarea ce o nedumirea privind pe bătrânii cocârjați: au fost odinioară tineri și frumoși. Cum de și-au spulberat oare frăgezimea? Cum au ajuns aci?

— Poate că această abdicare nu e decât rezultatul împrejurării că această dăruire s'a făcut în afara căsătoriei, se gândea Vera, și revedea mental pe celelalte profesoare, măritate, atât de echilibrate și lipsite de drame de conștiință.

— A nu, deosebirea e mult mai adâncă. De ce să mă las amăgită de prejudecăți? Purtăm fiecare destinul în noi. Unii sunt predestinați învingerii și suferinții: eroina acelei cărți. Pe ea dragostea ar fi umilit-o în orice condiții, chiar în căsătorie. Dar, a fost într'adevăr umilire?

Vera își reamintea amănuntele lecturii și recunoștea că totul se petrecuse în acea povestire așa de natural, așa de simplu... Unde e deci înfrângerea: în sufletul eroinei, sau în sensibilitatea ei de cititoare?

Vera rămânea un moment nedumerită. Era oare o simplă impresie care stârnise întâmplător în sufletul ei un ecou așa de prelungit, sau ființa ei era dincolo de cărarea firească a vieții? Și iarăș o urmărea amintirea colegelor ei măritate. Au cunoscut toate, dragostea. Au trăit de atâtea ori clipele extazului. Bun. Să le luăm pe fiecare dintre ele, să le amănuntim trăsăturile feței, să le privim adânc în ochi: zadarnic, nu vom descoperi nimic. **Nimic.** Ființa omului e închisă, opacă. Nu putem niciodată ști ce se petrece în adâncuri. In zadar îi privim, le vorbim, trăim alături de ei, rămânem mereu streini unii de alții. Dece? Nu putem, sau nu vrem să ne împărtășim celorlalți? Mergem alături unii lângă alții și habar n'avem cu cine mergem și dece... Cea mai mare parte din vreme nu ne frământă nici o preocupare. Nu vrem să știm nimic. Oare e îndestulător să știm ceea ce suntem și ceia ce gândim? Dar sunt momente de îndoială, de curiozitate. Atunci ne oprim și ne întrebăm, întrebăm și pe cei în tovărășia cărora mergem, căutăm să le ghicim taina, și ne cuprinde îndoiala: vom descoperi oare o urmă din gravitatea sufletului în fața propriei existențe, ceva din extazul ființei în fața lumii? Nu se poate, este prea răscolitoare exaltarea gândului în clipa când e cucerit de imensitate pentru ca să nu se răsfrângă ceva din el pe față, să nu se lase în privire ceva ca o undă fugară în întregul fel de a fi, un fel de reculegere, de sfială. Ne înconjoară în lume un freamăt nedesluși și depărtat: vine din stele, coboară din înălțimi, ne împresoară ca un parfum noaptea din viața florilor și din susurul plantelor; se strecoară în suflet și se împletește cu nețărmurirea dinlăuntru, își încalecă ritmul cu propria cadență interioară, și creiază astfel un extaz, o pierdere în nesfârșire... Ia să vedem, să cercetăm toate figurile astea: descoperim oare pe lângă griji mărunte, învingând vulgaritatea trăsăturilor, un reflex din acest fior?

Vera urmărea mental imaginile figurilor celorlalte profesoare. Ii apăreau însă depărtate, vagi, cu neputință de a fi în mănunchiate într'o evocare limpede. Trăsăturile se risipeau fumurii.. Gândul nu le putea ține locului, pentru ca să le amănunțească. Figurile colegelor se pierdeau în nelămurit. Și deodată, din cenușiul perindării, o față se desprinse limpede, vorbitoare, rotunjită. Fața doamnei Zaharia îi apăru cu o claritate care o neliniști. Citea în trăsăturile acelea o bunătate, o dorință de a face bine, de a se sacrifica. Doamna Zaharia redusese instinctiv viața la nevoia de jertfă, la renunțare. In fiecare gest, în fiecare cuvânt dovedea aceeași dorință de împăciuire, cu prețul unei osteneli proprii, aceeași acceptare și bunătate. Nu-și crescuse cei șapte copii cu aceeași dragoste izvorâtă dintr'un adânc de viață ce se afla dincolo de rațiune și gând, și nu primea cu aceeași bună voe grijile maternității ca și obligațiile și corvezile școalei? Acum două zile, auzise că undeva, prin apropierea școlii se găsea o femee bolnavă, care nu-și putea alăpta copilul. Plecase fără șovăire în răstimpul dintre două ore pentru a-i da să sugă, grăbind apoi spre casă ca să-și alăpteze propriul copil. Desigur, doamna Zaharia își statornicise o poziție în fața destinului: firesc, instinctiv dintr'o nevoe ce izvora dintr'un adânc tot așa de puternic implântat în ființa ei, deși deloc răscolitor, ci liniștit și sănătos, ca și încordarea continuă a Verei? Da, dar unde e atunci extazul care transfigurează și exaltă?

Un klaxon răsună în stradă. Era mașina Adrianei. Vera sări repede din pat și-și petrecu în grabă o rochie de casă. O bătaie grăbită răsună în ușă:

— Hai leneșo, nu te-ai sculat?

Adriana Măcărescu făcu irupție în cameră, vioae, suplă, îmbrăcată băețește, cu o cască de automobilist în cap. Făcea un contrast izbitor cu înfățișarea Verei, numai curbe lenețe și mișcări armonioase, care ascundeau agitația lăuntrică. Contrastul se adâncea și mai mult cu cât privirea stăruia mai mult asupră-le. Feminitatea Verei era directă, explozivă, aproape provocătoare, de o provocare ostentativă, care se încurajează singură, în exagerare, pentru a nu capitula în timiditate; Adriana avea însă delicatețe, o delicatețe nuanțată, fină, cu expansiuni umbrite, reticente, cu limitări impuse, subt deslănțuirea zgomotoasă a unei purtări de băețoi. La o cunoaștere mai apropiată Vera devenea însă rebarbativă; agitația ei nesatisfăcută și răzvrătirea în fața apropierii bărbătești care o umplea de o spaimă nerațională, îi spulbera spontaneitatea. Dimpotrivă, Adriana era sociabilă, desvăluind încetul cu încetul dincolo de carapacea dură a atitudinilor ei forțate și a cuvintelor ei libere care adesea sunau falș, o drăgălășenie umilă, felină, mângâetoare. Singurătatea, în liniștea moșiei depărtate, o obligase la această mascare a feminității. Se îmbrăca băețește, făcea sporturi violente, înjura ca un surugiu pe țărani, lovindu-i adesea, conducea singură o proprietate întinsă, cu tenacitatea și energia unui bărbat. Apariția ei pe câmp anima țăranii, îi înspăimânta adeseori. Nu cunoștea îngăduința și aplica pedepse imediate. Odată un flăcău vrând să răspundă cu furca unei lovituri de cravașă venită dela o „muiere", provocase gestul de răspuns al Adrianei, care a scos imediat revolverul. Iarna luneca cu skiurile pe zăpezi ca o nălucă, trasă de un cal deslănțuit, și țăranii îi auzeau adesea chiotele și pocnetele biciului răsunând în depărtare.

Era, în toate acestea, nevoia de a se înșela pe sine. Gesturile libere, purtarea zgomotoasă și îmbrăcămintea ostentativ bărbătească, ascundeau în realitate o feminitate arzătoare ce nu vroia să ia cunoștință de ea însăși. In contrast cu Vera, ea se mințea singură căutând să se convingă pe sine în firea virilă a caracterului său, dar nereușind să înșele decât pe cei ce nu știau să vadă lucrurile în sâmburele lor interior.

— Hai leneșo, nu te-ai sculat? repetă Adriana în mijlocul camerei, smulgându-și casca și aruncând-o departe peste masa de cărți. Tăcu deodată, apoi reîncepu cu vocea schimbată:

— E afară o zi molatecă, de adevărată toamnă. Mi-au plăcut totdeauna funigeii. Știi, când eram mică, la pension, îi urmăream în orele de recreație cum se resfirau prin aer. Era plin întreg văzduhul: se plimbau leneș în ațe alungite, ca niște fulgi mătăsoși, se agățau de arbori și se opreau în păr, îmi mângâiau obrazul cu o suflare nematerială. Era în aer, în timpul zilelor acelea lungi...

— Oho! Nu te mai recunosc Adriano: cazi aci ca un bolid, îți arunci energic scufița din cap și, oprită în mijlocul camerei, devii deodată reculeasă, cu privirile pierdute în trecutul tău de fecioară sentimentală. Nu se potrivește.

— Ce vrei să zici?

— Ți-ai compus un personagiu. Ei bine, fii consecventă până la capăt. Chiue dar nu lâncezi, saltă de bucurie și aleargă, dar nu rămâne cu ochii ațintiți în zare după funigei. Du courage, ma fille!

— Lasă glumele. Am plecat de la țară nu pentru că am terminat lucrul, ci pentru că mă înăbușeam. Vream să...

Vocea îi deveni deodată surdă și privirea părăsi chipul Verei. Era ca un început de spovedanie, de desvăluire a sufletului, atunci când taina prea îndelung purtată începe să apese.

Vera se apropie și-i puse o mână pe umăr:

— Iartă-mă, știi bine că te înțeleg. Îți mulțumesc că ai venit la mine. Dar ce vrei, ai intrat aci așa de zgomotos, apoi dintr'odată...

Se apropie și mai mult de ea, simțindu-i răsuflarea caldă în păr. Stătu un moment nehotărâtă, apoi, o atrase spre sine ca și cum, cerându-și iertare, ar fi vrut să o mângâe. Dar gestul firesc dacă ar fi fost spontan, se opri la mijloc, silit. Privirile lunecară prin cameră ca și cum ar fi căutat un refugiu. Fu între cele două femei un moment de nedumerire.

Adriana curmă starea cu un râs forțat.

— Astăzi nu ai școală?

— Ba da... puțin mai târziu.

Vorbele se încrucișară timide și sunau falș. Își dădeau seama amândouă cât erau de convenționale. Înțeleseră și mai bine lucrul în clipa următoare, când li se încrucișară privirile. Citeau, fiecare în ochi, un reflex de neliniște, de dojană și înfrigurare.

— Oh! nici nu-ți poți imagina cât de bine îmi pare că ai venit. Cât timp rămâi în oraș? urmă Vera volubilă, începând să se plimbe prin cameră și strângându-și pe corp rochia de casă.

— Habar, n'am. Nu m'am gândit plecând, decât să fiu plecată. Venisem cu multă bucurie aci. Acum însă, știu eu, a început să-mi pară rău.

— De ce spui asta Adriana?

Vocea dojenea. Vera se oprise dreaptă și o privea liniștit. Adriana clipi, apoi se refugie din nou în nesinceritate.

— Am părăsit lucrul înainte de a-l fi isprăvit și, înțelegi, pentru o fire ca a mea...

Vera își reluă plimbarea ridicând din umeri.

— Nu te înțeleg: de ce rămâi legată de colțul acela de pământ? Ai putea să-ți primenești mereu gândul și ochii, ai putea să pleci. Eu dimpotrivă, sunt legată de aceiași oameni. Sunt obligată să repet acelaș lucru, să trec pe aceleași străzi, să stau în acelaș loc. Știi tu ce înseamnă această constrângere de a face zilnic acelaș lucru?

Adriana nu răspunse. O tăcere prelungită se instală în cameră.

Vera începuse a se îmbrăca, în timp ce Adriana răsfoia o carte de pe masă cu gândul întraiurea. Zâmbi deodată răutăcios, își privi prietena, și rosti cu o voce tremurată, nereușind să-și ascundă tensiunea lăuntrică:

— Știi ce am auzit? Toată lumea vorbește că Neron te-ar fi cerut în căsătorie.

Fragment din romanul cu același titlu, ce va apare încurând în colecția „Universul literar".

CRONICA plastică

de PAUL MIRACOVICI

De data aceasta, cronica noastră va fi dedicată celor cari **încă,** sunt cu toţii artişti; copiii.

Prin ostenelile d-nei Florenţa Pretorian, o distinsă pictoră, s'a deschis în sala Academiei de arhitectură o expoziţie de desenuri colorate a elevilor şcolilor primare şi secundare. In primul rând trebue subliniat efortul d-nei Pretorian, care nu e la prima înjghebare de acest fel. Cine nu ştie, dintre cei ce au încercat toate greutăţile ce se pun în cale atunci când vrei să realizezi o idee, să dai o formă concretă unui gând drag?

D-na Pretorian nu a cruţat nici osteneală, nici timp iar d. subsecretar de Stat V. Ţoni a dat cel mai binevoitor şi mai preţios concurs pentru înjghebarea acestei expoziţii.

Sunt expuse câteva sute de desenuri şi desenuri colorate. Toate conţin acel farmec pe care-l dă frăgezimea impresiilor, naivitatea şi felul direct de a se exprima al copiilor. Am scris într'un articol trecut că nu preţuesc de loc „copiii-minune" în plastică. Niciodată un copil minune nu va da un mare pictor, un artist. Prea rarele excepţii nu fac decât să confirme regula. Fie că uşurinţa de a desena scuteşte pe copil de a se obişnui cu efortul, fie că e un fenomen biologic de desvoltare, el rămâne până la bătrâneţe la limitele comune ale meseriei, nu poate trece hotarul unde începe creaţia. Dimpotrivă — sunt copii în cari dragul de culori, de desemn este incomparabil mai mare, plăcerea lor — instinctivă — **mult mai intensă** de cât la cei „talentaţi" însă această înclinare nu este întovărăşită de uşurinţa camaradului de bancă ceea ce-i crează un complex de descurajantă inferioritate.

Pentru acestea — expoziţiile ca aceea de la Academia de Arhitectură sunt cum nu se poate mai utile. Nu pentru că va încuraja prin premii sau menţiuni pe cei „mai buni" (judecaţi după criteriile noastre de „oameni mari") ci pentru că va stimula ambiţia aceluia dintre copii care e cel mai înzestrat, — nu talentat. — Se pare că şi în desvoltarea capacităţilor guvernează aceiaş lege de neînţeles care face ca unii copii firavi şi slăbănogi în prima vârstă să devină nişte adulţi puternici, voinici

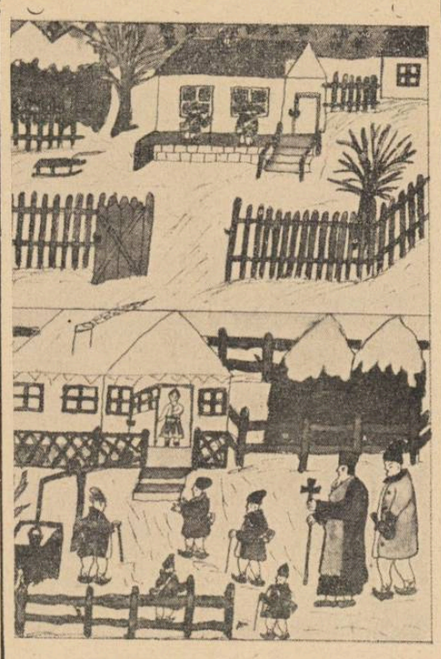

Maxim Lucia, cl. III Liceul industrial de fete P.-Neamţ
Datini

iar acei născuţi cu un respectabil număr de kilograme, dolofani, să fie mai târziu slabi şi expuşi tuturor bolilor. In expoziţia actuală ne e ascuns — dacă e printre ei — marele artist de mâine dar dacă va trebui să ne mărim şansele de a-l descoperi trebue să-i eliminăm pe cei din cale afară de „talentaţi". Desigur, e paradoxală această afirmaţie dar spun — mai mult — dacă aş fi făcut parte din juriu, aş fi împărţit premiile şi încurajările după aceleaşi criterii; adică celui mai „talentat" celui mai aproape de tipul copil-minune şi aceasta pentru că va fi cel mai sigur mijloc de a resfrânge asupra celui înzestrat şi pe care îl ignorăm toţi ambiţia de a persevera. El nu are nevoe de premii ci de o şfichiuire uşoară a subconştientului unde doarme voinţa lui de a face frumos, cât mai frumos, mereu mai frumos. La individul talentat, această voinţă piere cu primele succese dar la acel înzestrat nu se pierde niciodată ci se exaltă mereu într'o neîncetată aspiraţie de mai bine şi dacă s'a spus că geniul nu e decât o nesfârşită răbdare, poate că s'ar putea spune de asemenea că nu e decât o lungă, o foarte lungă evoluţie.

Cartea străină

Les chemins de la mer, roman de Francois Mauriac, ed. Grasset

Viaţa aproape a tuturor oamenilor este un drum scurt şi nu duce la nimic, — spune d. François Mauriac în cele câteva rânduri, cari, puse în capul cărţii sunt o sinteză a întregei lucrări. Dar unii ştiu din copilărie, că se îndrumă spre o mare necunoscută. Deja mâhnirea vântului îi neliniştește, deja gustul sării le este pe buze, până când ultimul obstacol trecut, această pasiune fără limită îi biciue cu nisip şi spume din mări. Nu le mai rămâne decât să se prăbuşească ori să se reîntoarcă din drum.

După aceste scurte consideraţii romanul ne învălue în acţiunea sa melancolică şi pregnantă.

Incontestabil François Mauriac este unul dintre cei mai reprezentativi scriitori ai Franţei de astăzi. Stilul său sobru şi pătrunzător, adânc şi reliefat, isbuteşte să întreţină o atmosferă misterioasă, insinuantă, cu toate că operele lui nu sunt atât de dinamice cât ne lasă impresia.

Dimpotrivă chiar, de multe ori observăm o jenă, o reţinere a acţiunii, o dificultate, pe care distinsul autor o răzbate introducându-se pe el în acţiune, luând parte activă la desfăşurarea povestirii, dându-şi părerea personală, eliminând ficţiunea personagiilor.

Am putea socoti aceasta, ca o a doua asemănare, bine înţeles foarte estompată, cu Balzac, prima fiind, crearea unor tipuri de burghez frnacez de un realism surprinzător.

O astfel de creaţie se poate socoti desigur şi Léonie Costadot, din Les chemins de la mer, femeie clădită din pură substanţă balzaciană.

Banul pentru ea este scopul principal al existenţei, totul se învârteşte în jurul lui, el fiind pivotul principal al vieţei. Atât de puternic este mirajul banului încât biata fiinţă nu pricepe dece fiii ei sunt îngroziţi, nu o iubesc, nu o înţeleg când le expune viitorul lor, legat de rente, de pensii, de ipoteci, de multe, multe socoteli încurcate.

Dealtfel tot romanul are la bază problema banului.

Publicat pentru prima oară într'un săptămânal literar, el se numea **Mamona,** ceeace în limbajul biblic înseamnă **Banul.**

El, constructor şi distrugător, element esenţial al traiului formează fundamentul operei lui François Mauriac.

Din primele file el dictează mersul personagiilor, cuprinde totul în ghiarele lui atotstăpânitoare.

Imperiul lui dictează chiar începutul romanului, când Léonie Costadot, vine reclamând imperios suma de patrusute mii de franci, dela prietena ei Lucienne Révolou. Odată cu iscălirea unor acte cari transmit banii, biata doamnă Révolou află ruina ei, înşelăciunea soţului, şi curând sinuciderea acestuia, ruinat şi părăsit de o dansatoare pe care o întreţinea.

Am putea socoti primele pagini un fel de prolog, menit să explice situaţia celor ce urmează, fiindcă propriu zis romanul nu începe decât acum, când, falimentară, familia Révolou se instalează într'un vechiu castel la ţară, reîncepându-şi viaţa.

Banul va fi regisorul cel mare al întregei lor vieţi.

Rose Révolou o făptură minunată, după ce câtva timp mai speră că logodnicul ei, Robert Costadot o va lua de soţie, află cruda realitate, că acesta nu mai vede în sărmana fată de librărie pe eleganta domnişoară de altă dată şi se retrage discretă cu idealul frânt.

Robert Costadot, un caracter prea slab pentru a-şi impune o normă de viaţă se lasă condus. Fratele lui, Pierre, suflet delicat, iubind şi el pe Rose, rămâne un nemulţumit, iar realitatea deschide inimii lui distruse: **„Un drum al mării".** Se duce în armata din Africa.

Rose rămâne părăsită. Familia devine singurul ei orizont, dar şi aci va primi lovituri nenumărate. Lipsită de iubire, oprită în pragul unei supreme fericiri, dragostea, ea vede moartea mamei sale — distins caracter, preferând să moară decât să riste o operaţie care ar fi micşorat şi aşa micul patrimoniu al copiilor ei, — apoi moartea fratelui mai mare, fire bolnăvicioasă şi sfârâmată moralmente de ruşinea cu care tatăl lor îi încărcase înainte de a dispare.

Sufletul ei poate deveni de piatră. Scopul vieţii ei va fi deci îngrijirea domeniului părintesc rămas. Cel puţin aşa speră, neprevăzând destul de bine, destinul ei trist.

Tocmai dela persoana care-i rămăsese cu adevărat sinceră şi cu care se înţelegea din fragedă copilărie, dela fratele ei Denis primeşte şi ultimele lovituri.

Acesta, spre a-şi salva averea se căsătoreşte cu amanta lui, Iréne Cavaillés, fata unui umil administrator al domeniului lor, dar destul de avut spre a reface averea în paragină.

Sufletul ei nobil nu suportă firea comună a cumnatei sale, nu suportă să fie depărtată din conducerea domeniilor de o femee de joasă origină.

Tace, nu se revoltă, fiindcă pricepe realitatea, dar gândul ei s'a închegat.

Va pleca pe un alt **„drum al mărilor",** precum şi Pierre Costadot a plecat odată. Nu va ceda banilor.

Toţi eroii din: **Les chemins de la mer** au plecat înfrânţi fruntea în faţa lui. Rose şi cu Pierre, caractere distinse şi fine, se desprind viguros, îi ratează viaţa, dar nu cedează, fiindcă existenţa nu este numai ban. Mai sunt şi alte părţi înalte ale sufletului, ale vieţii. Către ele pornesc.

Toate personagiile cărţii sunt minunat conturate, chiar şi Gaston Costadot, care nu apare niciodată, dar de care se vorbeşte. Acesta îşi duce un traiu de petreceri, de libertinaj.

Dar în special Rose Révolou este una dintre marile eroine ale lui François Mauriac.

Frământată, lovită din aspră tinereţe, ea îşi păstrează sensibilitatea şi prospeţimea ingenuă a tinereţii tot timpul, şi nu se lasă înfrântă niciodată. Pentru ea fatalitatea nu există, fiindcă ajunsă la un termen al vieţii începe să se reîntoarcă din drumul făcut: **Nu le mai rămâne decât să se prăbuşească ori să se reîntoarcă din drum.**

Rose Révolou se reîntoarce. In această reîntoarcere stă superba desemnare a lui Rose, şi în acelaş timp avem încă odată afirmată concepţia lui François Mauriac: **Fiecare om e liber să ia un alt drum decât cel ce i se părea atribuit la naştere.**

Les chemins de la mer este un roman a cărui temă isvorăşte din dezastrele provocate de ban pe pământ, dar care în cuprinsul lui a prins mai mult decât această formă a vieţei, a prins şi soarta sufletelor ce nu cedează banului, sufletelor cari ştiu să se reîntoarcă din drum, pentru a nu fi înfrânte de el.

VICTOR POPESCU

Biserică tristă

La întoarcere o să mă întâmpine
Biserica'naltă — lujer de crin.
O fată-mi va aduce seara grijania gurii,
Mirosind a smeură şi-a vin.

Vişinii stropiţi de toamnă cu aur
Şi nucii rătăcind prin vii,
Au să-şi arunce, a chef,
Peste garduri, şepcile cafenii.

Salcia îmi va face noaptea
Descântece, în ulcica lunii albastră —
Şi o să-mi păzească tihna bradul
Cu vestonul verde—huzar—la fereastră.

Iarna se va aşterne apoi, se va aşterne
Albă carte de rugăciuni.
Dece plângi când îmi scutură tusea
Pieptul ca pe-o livadă de pruni ?

CONST.-VIRGIL GHEORGHIU

Arc de Triumf pentru iubire

Nu-mi pasă dacă tu iubeşti pe alţii
Când eu cu stele, inima cunun,
Şi'n liniştea de mănăstire-a nopţii
Mi-e sentinelă fumul de tutun...

Sunt fericit că tu eşti fericită
Şi de-ai fi râu, aşi vrea ca să fiu val,
De-ai fi prinţesă şi ai fi râvnită
Ţi-aşi fi o mască pentru carnaval...

Nu-ţi cer nimic. Nu mă ridic
Către fântâna gurii tale...
Şi din obraji eu nu-ţi culeg
Parfum de portocale...

De plâng, să nu crezi că sunt trist.
Eu plâng pe-Adam şi îngerii goniţi,
Şi, apoi, plâng, c'aşa sunt eu artist,
Când văd pe alţii tare fericiţi...

GEORGE ŞOIMU

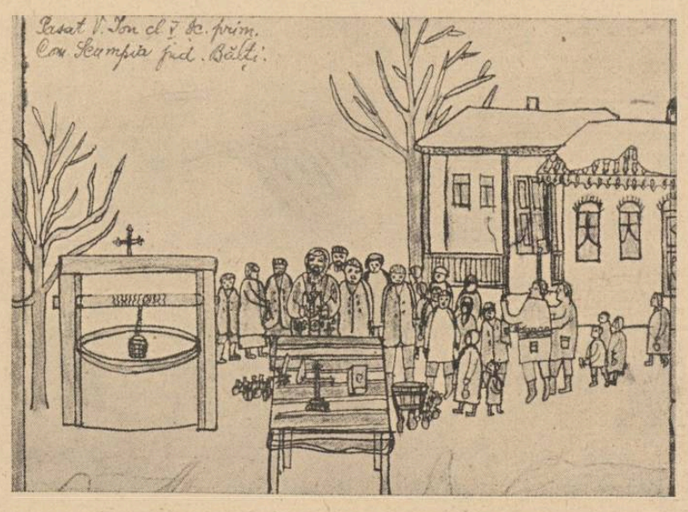

Pasat V. Ion, cl. V primară com. Scumpia, jud. Bălţi
Datini de Bobotează

Marinescu Gh., cl. II Seminarul Pedagogic Bucureşti
Cu Steaua

CRONICA muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

Filarmonica. D. Egizio Massini, unul din cei mai activi şi mai accentuat specializaţi dintre dirijorii noştri de operă, trece, din vreme în vreme, şi la pupitrul de conducere al Filarmonicei, unde, aceeaş degajare, dexteritate şi autoritate îl caracterizează.

Concertul săptămânei trecute, care i-a fost dat în grijă, a însumat pagini felurite în conţinut, având drept limite extreme pe Bocherini, contemporan cu Mozart, şi pe Rabaud, compozitor francez al timpului prezent. „Simfonia neterminată" de Schubert, capo d'operă adâncă şi originală în expresie şi extraordinară în inspiraţie şi făurire, a fost poarta de aur a concertului, iar „Chopiniana" lui Glazounov, contrastul făcut s'o pună şi mai bine în valoare.

Orchestrare a unor glorioase compoziţii ale lui Chopin, „Chopiniana", deşi transcrisă cu încercata pricepere a unui Glazounov, le reduce mult din noblеţea şi vibraţia intimă. Muzica n'a avut de sigur de câştigat de pe urma acestor instrumentări, nepotrivite, în primul rând, cu natura însăşi a creaţiei lui Chopin, predestinată pianului.

„Procesiunea nocturnă" a lui Rabaud, este unul din poemele simfonice care au slujit faima muzicei franceze în acest domeniu, în care e drept, producţia simfonică franceză a excelat. Nu este de sigur atât de strălucit ca „Ucenicul vrăjitor" al lui Paul Dukas, nu poate desprinde beţia de imagini a unui Debussy sau magia subtilă a unui Ravel, nici temeritătile isbitoare ale unui Honegger. Rămâne martor totuşi al acelui tact al condeiului muzical, al acelei rafinate clarităţi şi elegante măestrii, foarte reprezentative pentru muzica franceză, care aduc acea mulţumire de calitate spirituluı, îngăduită numai de o realizare logică, armonioasă şi gândită cu discernământ.

Bocherini, nu ştim dacă trebue să mai specificăm acest lucru, altă compoziţie a sa nefăcând parte din repertoriile dela noi, a fost înscris în programul serii cu concertul în si bemol major, pentru violoncel şi orchestră.

Interpretul la care s'a recurs în ultimele zile, — violoncelistul italian Antonio Janigro anunţând că nu poate veni, — a fost d-nul George Cocea, prim instrumentist în grupa d-sale la „Filarmonica", dar cu candidatura legitimă la „solo" ne băgată în seamă, cu excepţia rarelor momente ale crizei de oaspeţi.

D. Cocea a avut tăria să uite împrejurările accidentale în care era chemat să-şi dea concursul şi să se achite de greaua misiune ce i se încredinţase, fără mult răgaz, în condiţiuni artistice demne de însemnate elogii şi de tot succesul avut. D. George Cocea stăpâneşte stilizat şi cu finеţe tehnica violoncelului. Înţelegerea d-sale în estetica exteriorizărilor, coordonarea consecventă a principiilor bunului echilibru instrumental şi simţirea proprie ce răsfrânge în sonoritate, au găsit alese aplicări în concertul de Bocherini. In particular trebue amintită înterpretarea pe care a dat-o, în tonul clasic dorit, mişcării de mijloc a concertului „adagio".

Alte concerte. Concertul de pian dat la „Ateneu" de d-ra Madeleine Cocorăscu, a justificat încă odată regretele pe care ascultătorii noştri de muzică le pot manifesta, neavând decât foarte rar prilejul să aplaude această excelentă pianistă.

Concertul d-rei Cocorăscu a fost dovada că rarele apariţii în scenă ale d-sale se datorează numai condiţiilor atât de neprielnice de care se loveşte fiecare muzician autohton, în carieră, resursele pe care le-a pus încă odată în lumină, trădând aceeaş frumoasă posesiune a virtuozităţii, acelaş ritm de vie muzicalitate, acelaş nerv în porniri şi atac, care i-au asigurat un loc hotărît printre concertiştii noştri de talent.

In sala „Liedertafel" a susţinut un mic concert şcolăresc, tânărul Mircea Tennenbaum, elevul d-lui Ion Vlădescu, fost profesor de vioară la conservatorul de muzică din Habana (Cuba).

Deşi fără suplеţe naturală şi fără a da semnele unei sensibilităţi muzicale promiţătoare, elevul d-lui Vlădescu a adus probele unei reale sârguinţi, arătând că a asimilat apreciabil latura externă a unor sănătoase percepte tehnice şi de disciplină muzicală. Mulţumită acestei atenţii ce a dat îndrumărilor primite, d-sa s'a putut înfăţişa din punct de vedere didactic, lăudabil.

Cetatea cu zâne și căprioare

de GEORGE ACSINTEANU

In apropiere de munții Hărghita, lângă întinse păduri de brazi și de stejari, pe Valea Târnavei, Odorheiul, cetate cu legende împlinite din furtuni și soare, din întuneric și lumini, își ridică fruntea pleșuvă.

Dela prima vedere, orașul îți pare un târg sălbatec.

Străzi strâmbe. Case mucegăite.

Când dai cu ochii de românii băștinași de prin aceste locuri, cu chipurile arse de soare, de parcă ar fi cioplite din aramă, crezi că ai în fața ta soldați de-ai lui Horia sau Avram Iancu, coborîți din legendă cu strălucări de Moți în priviri și cu mult soare în suflete.

Aici, între munți și dealuri, pe vale și în câmpie, bate inima țării Românilor atât de mult înstrăinați.

Pe aceste meleaguri se văd și astăzi nenumărate urme ale străbunilor Romani și Daci.

Șipotul râului, murmurul frunzelor, tunetele cerului îți vorbesc de viața unui popor care a trăit, veacuri dearândul, dureri cum rar neam pe lume a putut să îndure.

Nu faci un pas ca să nu auzi din pământ, din piatră sau din ape limpezi glasuri de Eroi, înțelese numai de sufletul Românului.

●

Dintre cetățile mai de seamă ale Odorheiului, întăritura de piatră pe care s'a clădit, mai târziu, un lăcaș de cultură românească: „Liceul Ștefan O. Iosif", pare cea mai vie, cea mai bogată în legende.

Când am trecut întâia dată peste ruinele acestei cetăți, ce se află și azi în grădina liceului, m'au întâmpinat din-

tre ziduri, ca o icoană a sufletelor ce străjuesc de dincolo de moarte, ca o vedenie răsărită din dărâmături, două căprioare svelte, cum nu văzusem niciodată. Mă uitam la ele și nu-mi venea să-mi cred ochilor. Prea erau frumoase și prea erau blânde; iar ochii lor erau din cale afară de strălucitori.

— Au o istorioară tristă, auzii un glas la spatele meu, în timp ce ajunsesem aproape de una din aceste ființe cu lumini de stele în ochi.

Intorsei capul. Un om bătrân, înalt, cu părul alb, cu ochii albaștri, zâmbea prietenos. Am aflat mai târziu că era profesor la liceu. După ce mai schimbarăm câteva vorbe, omul de lângă mine mă întrebă.

— Văd că vă uitați lung la ele. Vi-s dragi și dumneavoastră?

— Nespus de mult, răspunsei. Nu știu ce mă apropie cu atâta neînțeleasă putere de aceste căprioare.

— Taina lor sau poate taina locurilor acestea.

— Au într'adevăr o taină?

— Mare, dragă domnule. O taină de foarte puțini pătrunsă.

— Dumneavoastră o știți?

— De bună seamă. Altfel n'aș vorbi.

— Sunteți bun să mi-o spuneți și mie?

— Cu dragă inimă.

Bătrânul cu părul alb mă privi lung. Ochii i se luminară de o flacără ciudată. Incepu să istorisească molcom, cum rar am auzit pe cineva glăsuind cu atâta căldură sufletească. Pe măsură ce cuvintele lui se depănau, parcă din toate zările se lăsa între noi și căprioare o vrajă neînțeleasă. Căprioarele rămaseseră și ele lângă zidurile vechi cu ochii ațintiți la noi.

„Sunt câțiva ani de atunci. Aci, între zidurile cetății, o profesoară tânără, **„Buna"** îi era numele, a găsit într'o dimineață patru pui de căprioară, unul mai frumos decât altul. Cine îi adusese aici? De unde răsăriseră printre ruinele acestea? Nimeni n'a aflat nici până în ziua de azi. Pentru noi toți a rămas o taină. „Buna" care iubea tare mult animalele și florile, ea însăși era cu chipul ca o floare, a luat frumușel puii de căprioară și i-a dus în casă, unde le-a chibzuit un culcuș cald și i-a hrănit cu lapte dulce.

Au trecut zile, săptămâni, un an, doi... Căprioarele au crescut blânde și din zi în zi mai zvelte. Odată cu ele, parcă și stăpâna lor se făcea mai frumoasă. In orele de odihnă, ți-era mai mare dragul să le vezi cum se plimbau cu tânăra domniță în mijlocul lor. Câteodată, ședeau pe iarbă. Niciodată n'am văzut un tablou mai frumos ca acest grup de minunate vietăți cu „Buna" lângă ele. Căprioarele culegeau fire crude, iar profesoara le mângâia. Toată lumea se minuna de această mare și neîncercată prietenie. „Buna" le îmblânzise atât de mult, încât nici de elevi nu le era frică. Căprioarele se împrieteniseră și cu copiii.

Intr'o zi, am văzut cu ochii mei, cum cele patru căprioare au sărit gardul parcului, și au năvălit, printre elevi, în clasa în care făcea lecții profesoara. A fost o adevărată minune. Să fi văzut cum s'au suit la catedră, două într'o parte și două în alta, cum și-au sprijinit capetele de brațele stăpânei lor și cum o priveau cu nesecată iubire în ochi, ca și când i-ar fi spus:

— Dece ai lipsit azi atât de mult, de lângă noi? Să nu ne mai lași singure.

„Buna" le-a mângâiat și le-a sărutat pe frunte. Blana căprioarelor părea înfiorată. Profesoara a încercat apoi să le ducă în parc. Cu greu s'au urnit din loc. Dar, ca să rămână singure? Ferească sfântul. „Buna" nu știa ce să mai facă. Trebuia să-și continue lecțiile cu elevii. Căprioarele se țineau morțiș după ea. Insfârșit, cu mare greutate căprioarele au rămas, uite colo, lângă zidurile unde stau și acum. Erau parcă în ziua aceea stăpânite de o grea și adâncă presimțire. Nu puteau vorbi, dar ochii lor spuneau atât de mult...

„Buna" le-a povestit copiilor, în clasă, despre sufletul animalelor, apoi le-a tâlcuit o istorioară despre un alt pui de căprioară, pe care l-a crescut un mare povestitor al nostru. Vietatea acestuia era speriosă la început. Cu timpul, s'a împrietenit cu povestitorul. A fost botezată „Năluca".

Câte zile frumoase n'a trăit puiul de căprioară, cu botișorul de lumină și cu ochii vii ca licuricii în miez de noapte, lângă prietenul ei, până când *într'o zi și-a smuls privirea din ochii lui, a înfipt-o în codru, a cercetat luminișurile, s'a răsucit scurt pe picioarele cutremurate și a svâcnit în adâncurile pădurii.*

— Da, copiii mei, așa povestește prietenul „Nălucii", despre fuga ei. Poate că și căprioarele mele mă vor privi într'o zi tot așa și vor sbura și ele, lăsându-mă și pe mine singură.

In ziua aceea, domnule dragă, tânăra profesoară era ca niciodată tristă, cu ochii vineți. Când s'a ridicat dela catedră o tuse seacă i-a înăbușit vorbirea. In batistă a lăsat, fără să vadă copiii, două petale de mușcată roșie. La față s'a făcut albă ca zăpada. A ieșit din clasă și, fără să spună un cuvânt, fără să se mai ducă la căprioare, s'a închis în odaia ei de dormit.

A doua zi „Buna" a fost dusă în munți la o casă de sănătate.

Căprioarele n'au mai avut odihnă. Cu ochii întunecați, umblau de colo până colo, fără nici un rost. O căutau în clasă, în cancelarie, pretutindeni. Se uitau pe fereastra camerei de dormit, rămâneau acolo ceasuri întregi, apoi scoteau din piepturile lor plânsete ciudate, cum numai căprioarele știu să plângă. Incepuseră chiar să devină sălbatece. Nu mai stăteau la mângâerea nimănui.

Și așa, domnule dragă, în ziua în care le-a spus poate îngerul lor, la ureche, că „Buna" s'a făcut fluture și că a sburat pe o rază de soare, dincolo de lume, au sărit în sus lângă zidul cel mai înalt și s'au prăbușit de ai fi crezut că au rămas moarte. Au stat așa nemișcate aproape două zile. Când s'au ridicat au vrut să fugă. In clipa aceea însă, intra pe poartă stăpâna lor într'un car cu flori și făclii. Căprioarele au privit lung. Au adulmecat aerul. S'au năpustit ca patru săgeți vii pe deasupra carului și iarăși s'au prăbușit, cu picături de rubine pe mătasea genelor. Oamenii, cu toată durerea în suflet, le-au închis într'o magazie, unde căprioarele au zăcut zile, nopți, săptămâni întregi.

După ce „Buna" a fost sădită în pământ, la margirea orașului, cele patru căprioare s'au aruncat, într'o noapte, în ușa de lemn și au scos-o din țâțâni. Apoi, de aci, din parcul liceului, au străbătut orașul ca și când ar fi fost patru năluci, până la mormântul „Bunei". Două din ele au luat drumul codrului, iar celelalte s'au întors lângă zidurile vechi, unde le găsise „Buna".

După câteva zile au vrut și acestea să fugă, dar au fost închise din nou. S'au sbătut zile și săptămâni întregi în cușcă, au țipat, s'au trântit de pământ, apoi s'au liniștit. De atunci au rămas așa cum le vezi, cu ochii mari, câteodată parcă citești în luminile lor că așteaptă să se prefacă și ele, săgeți vii de soare sau de lună, să spintece și ele aerul până în pădure, până în deal, să pătrundă și ele văzduhul până în luncile cerului, unde își vor găsi poate, stăpâna în chip de floare. Atunci, îi vor săruta frunzele, petalele că floarea, când era pe pământ „Buna" lor, le-a mângâiat atât de frumos, le-a iubit atât de mult, cum numai ea știa să le iubească.

Aceasta este, dragă domnule, povestea căprioarelor pe care le vezi aci printre zidurile vechi", încheie bătrânul profesor, împovorat parcă mai mult de ani.

Nu i-am răspuns nimic. Orice cuvânt ar fi fost de prisos. Am tăcut și m'am uitat mai departe la căprioare, la zidurile vechi printre care se mișcau ca niște umbre, la dealurile din față. In mintea mea începu să se împletească adevărata viață, a tărâmurilor pe care mă aflam. Profesorul m'a lăsat singur cu gândurile, cu închipuirile, cu cele două căprioare care nu se mai mișcau de lângă cetate, cu toate că soarele începuse să se lase în cealaltă parte a munților.

Mă uitam cu sufletul mișcat, la ruinele troenite de vremuri din jurul meu. Gândeam că aceste rămășițe ale unor întărituri ce au fost ridicate pe o cetate cu mare rost în timpul plămădirii neamului Daco-Roman, vorbesc atât de limpede. Scrierile rămase și găsite pe ziduri, monumentele desvelite de cărturari, dovedesc cu prisosință acest adevăr...

Cu nouăsprezece veacuri în urmă, Romanii cârmuiți de un mare Comandant au stat aci de veghe și au pecetluit pentru totdeauna sufletul latin. Peste acest suflet s'au abătut, dealungul vremii, nenumărate furtuni ale năvălitorilor. Cetatea și-a schimbat de multe ori stăpânul. Dar inima ei, pe care au sădit-o Romanii și Dacii, nu s'au putut pierde fără urmă. Ea bate și astăzi. cu aceeași putere, în piepturile urmașilor.

Din cetatea lor, Romanii străjuiau întreg ținutul care se întindea, și atunci ca și astăzi, cu văi și ridicături pline de farmec, până departe, departe. Dar, ceea ce păzeau ei mai cu seamă, cu ochi de vultur, înfipți în zare era luminatul **Drum al Impăratului**, șosea cum numai meșterii Romei, sub îndemnul lui Traian, puteau să pietruiască prin țara lui Decebal. Acest **Drum de Piatră**, care se vede și astăzi între Cetatea Odorhei și satul Vlăhița, este tot atât de viu ca și **Calea lui Traian** din munții Sălajului, ca și toate celelalte **Drumuri ale Impăratului** făcute din lespezi de granit, ce străbat și azi țara Românilor secuizați, întreg Ardealul și Banatul, în lung și în lat, ca și **Valul lui Traian** din Dobrogea.

Pe Drumul Impăratului închipuirea mea a pornit să făurească legendă din nesecatele izvoare ale trecutului cu icoana căprioarelor și a povestei lor în față...

Era o noapte de iarnă cu zăpadă și cerul senin.

Luna dăruia întinderilor albe noianuri de lumină, de liniște, de vrajă. Cetatea romană dela poalele munților părea stăpânită și ea de aceeași tăcere. Comandantul legiunii care se adăpostea în această cetate, s'a trezit din somn, în miez de noapte, și s'a urcat în turnul cel înalt dela poarta cetății, în care sentinela străjuia neclintită. Când a dat cu ochii de soldat, Comandantul a rostit parola, apoi a poruncit:

— Coboară în cetate. Voi străjui eu în locul tău.

Soldatul s'a uitat lung la Comandantul său. In priviri avea oarecare șovăire. Nu știa ce să creadă. In viața lui nu i se întâmplase niciodată ca un Comandant să stea de veghe în locul său.

— Schimbul al doilea să vină după o oră! a mai glăsuit Comandantul.

— Am înțeles, a răspuns soldatul.

Romanul a salutat cu mâna dreaptă întinsă spre cer, apoi a coborît scările, pe lângă ziduri, în cetate.

Comandantul se urcase aci, îndemnat de o putere lăuntrică. Nici el nu știa dece poruncise soldatului să plece. In înălțimi razele lunii, care se țeseau pe luciul zăpezilor, tăcerea din jurul lui, tot atât de înaltă ca și seninul, îi turnau în suflet dor de casă, de iubita lui pe care o lăsase, cu mulți ani în urmă, lângă mare, cu sufletul sbuciumat. Acest Roman înalt, robust, cu părul scurt rotunjit pe frunte, avea ceva din înfățișarea Impăratului. Se spune chiar că ar fi fost o rudă îndepărtată de a lui Traian.

In noaptea aceasta i se va întâmpla ceva?

Comandantului i se strecurase în suflet presimțirea că se apropie de el taina, marea taină a împrejurimilor.

Își aruncă privirile spre dealul din

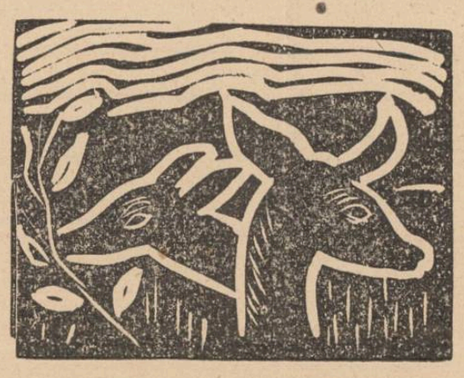

față, unde o parte din soldații lui terminaseră ridicarea unei noui cetăți, pe malul drept al râului. Văzu o arătare albă care sbura prin aer spre el. Comandantul se frecă la ochi. Era prea tare lumina lunei și strălucirea zăpezii? Visa sau era aevea ceea ce vedea? Își deschise ochii. Făcu un pas înapoi, înfiorat. In fața lui se afla o zână albă, neînchipuit de frumoasă. La lumina lunei și a zăpezilor, ochii Zânei păreau de foc.

— Să nu te cutremuri, prinse a vorbi Zâna, cu glas tremurat. Eu nu-s o arătare smulsă din noapte de gândul tău. Sunt aevea o Prințesă Dacă.

Romanul vrăjit de glasul ei cald o privi în ochi cu sufletul mărit.

— O prințesă, noaptea în sbor? O Zână? Doamne, cum aș putea să mă cutremur? Dar ce vânt te-a abătut pe aici?

— Un vânt rău, voinicule. Eu sunt stăpâna cetății zidită dincolo de munte de un străbun al meu, un Rege Dac. In mijlocul cetății mele trăesc astăzi zeci de fecioare care de care mai frumoase. Părinții lor au căzut în războaie. Aceste Zâne își duc viața în curățenie, în milostenie, așteptând să le vină cel sortit și să le ia la braț spre altar.

Aproape de cuibul nostru s'a pripășit de curând Muma Pădurii, cu o armată de vrăjitoare. Muma Pădurii a colindat nenumărate tărâmuri până când a ajuns lângă cetatea noastră pe care vrea să ne-o cotropească. Iată dece am venit la tine, să ne dai ajutorul.

— Cu dragă inimă și cu toată puterea noastră, frumoasă Zână. Dar cum?

— Așa cum ați zidit, în câteva zile, o cetate nouă pe malul râului, să faceți de aci din lagărul vostru o văgăună până în inima cetății noastre. Când vom fi primejduite de Muma Pădurii, voi să puteți veni, pe sub pământ și să ne salvați.

— Ruga ta ne este poruncă Zână albă, rosti Comandantul cu sufletul plin de încredere.

Zâna auzind vorbele Romanului, se înalță în sbor deasupra lui, se aplecă ușor și-l atinse cu un sărut pe frunte. Tânărul încercă să o cuprindă în brațe. Zâna se feri, se înălță încă puțin pe lângă turn, apoi îi șopti încet ca într'un cântec de vrajă:

— Incă nu, voinicule, cu toate că în pieptul meu s'a sălășluit sufletul frumoasei tale logodnice care a închis ochii, acolo în țara ta, de lângă mare. Când vei vedea și tu această minune, atunci te voi îmbrățișa.

— A murit Mara? se cutremură Comandantul.

— Nu, iubitule, trăește aevea prin mine și Dumnezeu, răspunse Zâna.

In alba lumină a cuprinsurilor, Prințesa Dacă se pierdu ușoară ca un fulg. Comandantul, cu sufletul chinuit, coborî scările în cetate și dădu alarma. Chiar în noaptea aceia Romanii se puseră pe lucru. In câteva zile toate cetățile de prin împrejurimi erau legate între ele cu șanțuri subpământene, iar toate aceste scobituri erau îndreptate spre o văgăună care ducea la cuibul Prințesei.

In a șaptea noapte, când Romanii se odihneau după atât neîntreruptă muncă, Prințesa Dacă, cu părul desplătit, coborî iarăș din munți.

Era o noapte la fel cu aceea în care a stat de vorbă cu Comandantul. Acum Zâna părea mult mai frumoasă. Parcă ar fi fost născută din soare. Avea atâta farmec în priviri.

Soldatul, cu chivără iș coif, care sta de pază la poarta cetății, lângă turn, o întâmpină. In cuibul inimii lui îi crescuse o simțire nouă pe care n'o putea lămuri: era frică, admirație, iubire? Prea fermecătoare era arătarea din fața lui.

— Cine ești? întrebă el cu glas puternic.

— Dava mi-e numele și sunt de neam Dac, răspunse ea.

— Ce vrei?

— De data aceasta vreau să vă vin eu în ajutor.

— In ajutorul nostru, tu o femeie? întrebă mirat soldatul.

— Dece te miri?

— Imi pare ciudat.

— Când vei da cu ochii de puhoiul negru ce ne-a călcat hotarul, n'o să ți se mai pară ciudat, zâmbi Prințesa.

— E adevărat ce spui? întrebă din nou Romanul.

— Vezi bine că da. Du-te și dă de știre Comandantului.

— Comandantul nostru e plecat.

— Atunci ce e de făcut?

— Vino în cetate.

Când Dava intră în cetate, toți soldații care ședeau gânditori în fața focului se sculară. In sufletele tuturor trecuse un fior. Parcă coborîse în mijlocul lor o sfântă. Prințesa dădu curajoasă mâna cu toți, apoi începu să le povestească despre năvălirea barbarilor, în frunte cu Muma Pădurii și cu vrăjitoarele. Dar n'apucară soldații să stea mai mult de vorbă cu Dava că, din depărtare se auzi un vuet puternic. Răgete ca de fiare, tropote de cai.

Romanii eșiră din cetate cu Prințesa Dacă în frunte.

Prin lumina puternică a lunii, barbarii și vrăjitoarele păreau valuri de păcură.

Dava scoase un chiot de se cutremurară împrejurimile. Valurile negre se opriră. Al doilea chiot se auzi și mai tare. Apoi din munți, din codri, din câmpii, mii de Daci și de Romani sub comanda Prințesei Dava năvăliră asupra vrăjitoarelor și a barbarilor.

Lupta a fost crâncenă. Valurile decimate.

O săgeată trimisă de Muma Pădurii care rămăsese singură printre hoiturile negre, s'a înfipt în pieptul Prințesei.

Dava a fost dusă pe brațe de Romani în cetate.

La lumina torțelor, Dava, care era așezată acum pe o lespede de marmoră acoperită cu hainele Romanilor, se ridică cu ochii duși ca într'un vis și cu brațele albe întinse deasupra camarazilor de luptă ce stăteau descoperiți. Cu glasul din ce în ce mai stins, Prințesa porni să vorbească:

— Muma Pădurii mi-a străpuns pieptul. Sfârșitul mi se apropie. Văd moartea lângă mine. Luați aminte ce vă spun. Puhoaiele dușmane vor mai năvăli și multe inimi Daco-Romane vor mai fi străpunse de otrava lor. Vor birui chiar pentru un anumit timp. Voi, fiți străjeri neadormiți. Va veni o zi când neamul născut din sângele și oasele noastre să fie botezat în marea lumină și să fie adunat în hotarele firești. Pentru această zi, să ne rugăm. Nu plângeți moartea mea. Trebuia să se întâmple așa. Spuneți Comandantului vostru că eu nu sunt tristă. El trebuia să-mi

fie mire. Soarta a vrut altfel. Moartea mea a însemnat mântuirea noastră. Cu ochii spre cer, frații mei!

Romanii îngenunchiară în fața Davei și intonară cu toții în cor un imn de rugă. Fecioara cânta și ea cu o voce ca de privighetoare. Cetatea care era până atunci luminată numai de torțe, se prefăcu toată într'o lumină de heruvimi. Din cer se țeseau până aci drumuri de raze.

In clipa aceea, ca o furtună, năvăli în cetate Comandantul. Când dădu cu ochii de Prințesa Dacă, scoase un țipăt de se cutremurară zidurile din toate temeliile. Dava îi făcu semn să tacă. Comandantul îngenunchie la căpătâiul ei. Prințesa își lăsă capul pe brațul lui și închise ochii încet, ca într'un somn de înger...

Sufletul ei, pasăre măiastră, se desprinse ușor din lut și porni pe calea de lumină.

Romanii cu Comandantul în frunte nu încetară imnul. Cântecul lor se auzea până acolo sus, în câmpiile cerului, unde se împletea cu imnul îngerilor...

Târziu, când liniștea înflori în suflete, cetatea Zânelor Dace se lumină și ea ca prin minune. Fericite, la braț cu Romanii, intrară în lăcașul sfânt și intonară imnuri de rugă și de slavă.

Singur Comandantul privea din turnul înalt necuprinsurile și aștepta. Sufletul lui nu-l mai putea mângâia nici o biruință, nici o chemare...

Au trecut de atunci ani, zeci de ani, sute de ani.

Cetatea a fost cotropită de Huni, un neam din semințiа Mumei Pădurii.

Atila, Regele barbar, și-a petrecut copilăria pe locul unde murise Prințesa Dava. Se spune că acest Rege a avut în multe nopți arătări, în care vedea pe Romani cu fecioara Dacă, în frunte venind spre el cu sulițele întinse.

Odată, Atila dormea pe un pat de piatră, în cetate. In puterea nopții simți că-l sgudue cineva de umeri. Sălbatecul sări drept în picioare. In fața lui văzu o lumină puternică. Toți aștrii cerului coboriseră parcă în cetate. Atila își astupă ochii cu mâna dreaptă. In aceeași clipă auzi un glas care poruncia:

— Fugi din acest sfânt lăcaș, fiu al Mumei Pădurii!

Atila cu părul vâlvoi a colindat noaptea întreagă peste dealuri. A doua zi a jurat că nu se va mai întoarce nici când în cetatea cu turnul înalt.

După alte sute de ani, urmașii Mumii Pădurii, ai Regelui barbar și ai altor neamuri din semințiа vrăjitoarelor au fost cu totul striviți sub călcâiul Neamului Zânelor Dace și al Romanilor.

Iar lângă ruinele cetății căprioarele își duc mai departe povestea lor, viața lor de făpturi ale visului.

---

*) Din volumul „Drumul Impăratului", ce se află sub tipar în editura „Fundațiilor Regale Principele Carol".

Pagina Transilvaniei

Cronica dramatică

TEATRUL NAȚIONAL CLUJ „TOVARĂȘII" DE JACQUES DEVAL

Jacques Deval, autor dramatic atât de căutat, a realizat cu *Tovarășii* un adevărat record teatral. Am relevat cu alt prilej însușirile pieselor sale, însușiri făcute să cucerească simpatia marelui public. Sub acest raport, Deval nu se desminte nici de astă dată și el rămâne unul dintre cei mai consecvenți și mai unitari dramaturgi.

Dar fantezia lui Deval a luat în *Tovarășii* un avânt atât de puternic încât a atins hotarele basmului. Și, cu toate acestea, punctul de plecare și elementele fundamentale din acțiunea piesei sunt împrumutate din viața reală, o realitate atât de cunoscută, atât de exploatată de literatură și de reportajul gazetăresc, încât a devenit banală. E vorba, anume, de destinul emigranților ruși, refugiați în urma revoluției din 1917 în întreagă Europa și cu deosebire la Paris.

Viața mai mult decât modestă pe care o duc în cea mai umilă cameră de hotel doi prinți ruși refugiați, credința care-i ajută să înfrunte mizeria și să viseze la fericirea viitoare legată de reînvierea țarismului, amintirile din viața de altădată, plină de glorie și de strălucire, toate acestea îi apropie pe cei doi soți de eroii din povești ajunși în prinsoarea zmeului sau a altui duh rău, din care vor fi răscumpărați de propria lor vrednicie și nevinovăție, ori pur și simplu de triumful binelui asupra răului. Piesa lui Deval nu evoluiază până la un asemenea desnodământ, dar analogia motivului rămâne totuși în picioare.

Atâtea alte elemente ale piesei poartă însă pecetea celui mai autentic realism, ca, bunăoară, spionul sovietic deghizat în șofer care încearcă, cu viclenia profesională, o răpire a neîndupleca tului prinț, sau întreprinzătorul deputat francez și întreaga lui familie, care angajează perechea princiară în serviciul ei fără să știe pe cine aduce în casă, sau, în sfârșit, istețul comisar al poporului, care este însuși motorul acțiunii dramatice. După cum elementele cu aer de basm prilejuesc atâtea scene de duioșie și de elan sentimental, acestea din urmă, prin pitoresc, prin contrastul pe care-l aduc, prin caracterul uman mediocru pe care-l reprezintă, provoacă numeroase scene comice, piesa câștigând astfel un îndoit farmec spectacular.

Momentul culminant al acțiunii îl formează apoi exaltarea sentimentului patriotic, alt motiv menit să miște inima spectatorului. Prințul a salvat din averea țarului o sumă fabuloasă de mai multe miliarde de ruble, pe cari le-a depus la Banca Franței. Cu toată mizeria vieții sale, banii îi păstrează neatinși pentru țar, un țar al viitorului, dar când află că Sovietele vor să amaneteze subsolul patriei ca să scape dintr'un impas financiar și economic, uitând orice adversitate politică, oferă banii comisarului poporului și robia economică a patriei e evitată.

In rolul prințului a apărut d. Ion Tâlvan, interpretându-l cu desinvoltura dar și cu elanul romantic necesar. Nedispunând de întreaga gamă a mijloacelor necesare rolului, d-na Magda Tâlvan i-a dat principalului rol feminin prea multă gravitate; nu-i mai puțin adevărat însă că l-a susținut în această interpretare până la sfârșit, dând dovadă că actorul poate servi un spectacol în multe împrejurări, dacă rămâne credincios aptitudinilor sale personale. Succesul cel mai categoric l-a obținut d. C. Toneanu în rolul deputatului. Simpla d-sale apariție deslănțuie în sală râsul și întronează buna dispoziție. In rolul soției, d-na Mia Mateescu a înfățișat toată aparența de lux și buna stare care caracterizează acest personaj. Trebue să relevăm în mod special pe comisarul poporului în interpretarea originală, studiată și viguros reliefată a d-lui T. Lapteș, precum și apariția d-rei A. Vulcu în rolul episodic al unei aristocrate engleze, a cărei distincție a exprimat-o prin ținută, maniere și toaletă. Din restul interpreților reținem pe d-nele Daia Nicoară-Andron, Virginica Drăgoi și d. Miluță Dorna.

Director de scenă d. C. Toneanu.

„MIZANTROPUL" DE MOLIÈRE

Prin reprezentarea *Mizantropului,* lotul lui Molière în repertoriul Naționalului din Cluj, și până acum destul de important, sporește considerabil, chiar dacă echivalența unui beneficiu de cassă ar lipsi deocamdată.

Molière a numit și această piesă „comedie", personajul principal este însă profund dramatic. El întrupează intransigența, lipsa de înțelegere și neputința de adaptare față de slăbiciunile naturii umane și minciunile conviețuirii sociale pe cari slăbiciuni și minciuni le condamnă consecvent, fără nici o cruțare. E adevărat că convențiile sociale, întemeiate mai cu seamă pe neadevăr și lingușire, apoi spiritul defaimator sunt copios etalate, în scene de o vervă comică neegalată, dar tocmai triumful acestora, fie și parțial, precum și hotărirea eroului de a evita în viitor, printr'o izolare voită, prin fuga de societate, spectacolul lor nedemn, accentuiază caracterul dramatic al personajului principal.

Mult discutată și variat interpretată, din cauza bogăției de conținut, piesa *Mizantropul* rămâne o copodoperă a literaturii dramatice, autorul ei invitându-ne de astădată nu numai la un spectacol confortabil și distractiv al slăbiciunilor omenești, ci și la multă și folositoare meditație.

Reprezentația de la Cluj a adus și farmecul artistic al traducerii d-lui Tudor Arghezi. D. Arghezi se dovedește și în traduceri, ca și în creația poetică proprie, același magician al cuvântului și al frazei expresive, limba românească oferindu-i posibilități nebănuite și aproape nemărginite de sens și muzicalitatea poetică. Și, ceea ce este atât de caracteristic, d-sa realizează aceste cuceriri de nuanțare, aprofundare și îmbogățire a exprimării cu respectarea severă a structurii proprii a limbii.

In interpretare trebue să relevăm o nepotrivire, și anume chiar la rolul titular, care, în concepția autorului, nu înfățișează numai seriozitatea, ci și convingerea nestrămutată, tinerețea și elanul ei combativ, poate chiar lipsa de comprehensiune caracteristică acestei vrâste, elemente mai puțin exprimate de interpretul rolului, d. N. Dimitriu. Ansamblul l-au susținut d-nale V. Dimitriu, T. Brătășanu, M. Munteanu și d-nii I. Vanciu, C. A. Russey, H. Cristea și T. Croitoru.

Piesa a fost pusă în scenă de d. N. Dimitriu.

OLIMPIU BOITOȘ

Dela Damaschin Bojinca la I. Luca Caragiale

de VICTOR PAPILIAN

Pentru omul de rând, misticul este un soiu de gură-cască zănatic, care toate le vede dar toate le tălmăcește pe dos; pentru omul de știință, el este un ambițios, ratat în dorințele lui de putere; pentru critic, el este, în cel mai bun caz, un poet strâns în prinsoarea propriilor sale halucinații. Toți acești negatori confundă oarba credință, însușire a unui suflet slab și nevolnic, cu elanul mistic care depășește o cazuistică individuală și e vrednic de sufletul unei mulțimi. Adevărul, misticul nu-l scoate prin raționament: el postulează sentimente care, ulterior, trebuesc să aibă verificarea lor în rezultate durabile fără de care experiența lui a dat greș. O experiență mistică reușește să rezume, când poate concentra într'un gând, formulă sau simbol, aspirațiile morale ale unei colectivități.

Școala latinistă ardeleană, înaintea oricărei demonstrațiuni istorice, filologice sau antropologice, a fost un postulat sentimental, un act de autoritate dogmatică. Este interesant de văzut apologetica pasiune cu care Damaschin Bojinca, în a sa: „Respundere desgurzîtoare la cîrtirea cea în Halle făcută" (carte tipărită în caractere cirilice, caută să demonstreze că Valachii nu sunt Slavi. Bineînțeles, orice legislație sentimentală, dacă nu e stăvilită și corectată de rațiune, cade în ciudățenii și extravaganțe periculoase. Se cunosc exagerațiile la care a ajuns Timoteiu Cipariu. Zeflemeaua critică a lui Caragiale a restabilit însă echilibrul. Prin al său „angel radios" și „vocea patriotului naționale" mai mult decât doctele proteste ale lui Kogălniceanu, Russo sau Lambrior, au nimicit ridicolul grefat pe vegetația prea exuberantă a sentimentului.

I. L. Caragiale

Dar să fim cinstiți. Cu toții vorbim azi după măsura impusă de I. Luca Caragiale, dar cu toții, în sufletul nostru, gândim ca Damaschin Bojinca.

Noapte cu lună plină

Oh, dac'ai ști, frumoasa mea Domniță,
Cu prețul cărei jertfe 'n cale-ți ies!...
Și cât îmi pare-acuma de 'nțeles
Crucificatul blond de pe troiță!

Inchipuirii mele i-am cules,
Cu sufletul ,o splendidă șuviță
Din părul tău ca aurul, Domniță,
Și până'n zori vreau giulgiul să mi-l țes.

Mi-a înflorit în piept o floare nouă
De sânge viermănos și închegat, —
E ultima! Impărtășit cu rouă

(De printre stele când vei fi plecat)
Descătușat, pe buze cu un vers,
Te voiu urma Domniță'n univers.

LEONARD DIVARIUS

Elegie

Mi-am aruncat singurătatea pe umeri ca pe-o glugă
Și la Impăratul Visului m'am tocmit slugă.
Când noaptea se lasă ca negură peste sat,
Imi scot fluierul fermecat
Și prind a zice doinele dela mama
Până când zorile își flutură năframa
Sângerie la fereastra mea.

Când și când îmi tremură pe gene câte-o stea
Pe care-o prind și-o așez pe hârtie
Să pâlpâie lângă inima mea pustie;
Lângă viața aceasta rece ca o sobă stricată,
Și mucegăită ca o clopotniță dărîmată.

C. ȘTEFANIU

Cronica muzicală

AL TREILEA CONCERT SIMFONIC AL ASOC. FILARMONICE „GH. DIMA"

Asupra activității laborioase a asociației filarmonice „Gh. Dima" din Cluj vom reveni cu alt prilej, pentru a-i fixa rostul firesc în mișcarea muzicală ardeleană. De astă dată vom însemna doar câteva considerații pe marginea ultimului simfonic al ei, dirijat de d. *Eugen Lazăr* și bucurându-se de concursul pianistului *George Ciolac.*

Programul simfonicului de săptămâna trecută a fost alcătuit precum urmează: a) *Simfonia III-a* (Scoțiană) de *Mendelssohn-Bartholdy;* b) *Variațiuni simfonice* pentru pian și orchestră de *César Franck;* c) *Partea I (Allegretto)* din Simfonia de *Mircea Popa;* d) *Suita română* de *Eugen Cuteanu* și e) *Suita română Nr. 2* (Romantică) de *Iuliu Mureșanu.* Un program bogat, format în cea mai mare parte din piese de compozitori ardeleni, din care desprindem în primul rând lucrarea d-lui *Mircea Popa,* muzician abia trecut de douăzeci de ani, dar înzestrat cu un har creator dintre cele mai prețioase.

Cine cunoaște condițiile vitrege în cari se pregătește un astfel de simfonic, cu repetiții puține, cu o permanentă rea voință din partea orchestranților și sub semnul unui îndoielnic succes de public, nu se poate să nu fi subliniat ținuta de înalt nivel artistic în care s'a desfășurat recenta audiție a filarmonicei clujene. Orchestra unitară și disciplinată, piesele serios studiate și priceperea secundată de avânt poetic a dirijorului, au imprimat concertului o notă de majoră realizare muzicală.

Simfonia III-a „Scoțiană" de *Mendelssohn-Bartholdy* este brodată pe câteva teme de folklor scoțian (ceeace reiese mai ales din *Vivace non troppo* a cărui temă principală are ca bază vechea gamă pentatonică scoțiană: *fa-sol-la-si-do)* fiind una dintre cele mai poetice simfonii ale literaturii romantice. Inspirația melodică viguros susținută, abilitatea tehnică a tratării temelor, bogăția copleșitoare de nuanțe dinamice, dar mai ales acel *Allegro maestoso assai* (6/8) din *Coda* cu un accentuat caracter imnic, împrumută simfoniei o rotunjeală de clasicitate măiastră. Orchestra a urmărit cu multă intuiție sinuozitățile inspirației mendelssonhn-iene, imprimând interpretării o notă de claritate, precizie și mult avânt.

Variațiile simfonice pentru pian și orchestră de *César Franck,* au însemnat în ilteratura formelor un nou capitol; ele alcătuiesc una dintre cele mai lucide, echilibrate și proporționate piese ale austerului compozitor francez. Rolul pianului este pătruns în lumina lui adevărată — afirmă *Alfred Cortot* despre Variații — atribuindu-i-se resursele reale. Piesa este construită dintr'un șir de variații în fa diez minor și major, dialogate la început de pian și orchestră, apoi contopite — după o luptă melodică, armonică și contrapunctică — într'un sfârșit strălucit și plin de forță. A împrumuta executării aecstor variații unitatea arhitectonică necesară, este o realizare dintre cele mai excepționale. D. *Eugen Lazăr* s'a dovedit a fi un dirijor înzestrat cu nerv, luciditate și putere de coordonare, știind să obțină din orchestră maximumul de randament estetic ce i se putea cere. Păcat numai că disproporția dintre diferitele grupări de instrumente de pildă corzile sunt înăbușite de suflători) nu i-a îngăduit dirijorului realizarea planurilor sonore așa cum ar fi dorit-o.

D. *prof. George Ciolac,* unul dintre puținii noștri mari pianiști, a dovedit ca solist al simfonicului o desăvârșită tehnică, cizelată și rotunjită, tușeu de subtilitate și căldură, o cultură muzicală care imprimă frazărilor d-sale o perfecție clasică și multă claritate și sugestivitate. In lupta dintre diferitele timbre sonore, d-sa a reușit să stabilească un perfect echilibru. Concepția personală a piesei, construirea ei inteligentă, expresivitatea și siguranța execuției, ne-au tălmăcit odată mai mult resursele bogate pianistice ale d-lui *George Ciolac.*

D. *Mircea Popa* este un tânăr compozitor ardelean, elaborat de școala d-lui Marțian Negrea. Deși abia proaspăt ieșit din Academie, d-sa a arătat cu Allegretto-ul din Simfonia I o prețioasă individualitate creatoare, perfecta stăpânire a problemelor de orchestrație și un simț al formelor care frizează desăvârșirea. Muzica d-sale este polifonică, expresivă, mustuitoare de tâlcuri adânci și străbătută de acel fior de sfântă neliniște care trădează pe creatorul autentic. Dacă nu insistăm asupra acestei prime părți din simfonia d-lui *Mircea Popa* este pentru că așteptăm cu multă curiozitate executarea întregii lucrări pentru a putea atunci formula o critică justă. Am remarcat însă și din acest fragment că d. *Mircea Popa* este o serioasă făgăduială a muzicii românești de mâine. Orchestra a reliefat just desenele contrapunctice, biruind dificultățile tehnice și executând cu mult nerv începutul de simfonie.

Suita românească de *Eugen Cuteanu,* țesută pe motive folklorice cu vervă, poezie și abilitate tehnică, a găsit sub bagheta d-lui *Eugen Lazăr* cea mai potrivită tălmăcire.

Suita românească Nr. 2 „Romantică" de *Iuliu Mureșanu,* cuprinde 7 părți distincte: a) Dimineața b) La pășune c) Dansul piticilor d) Poveste tristă e) Din bătrâni f) Cântec de Crăciun și g) Jocuri poporale, dintre cari am remarcat suavitatea inspirației din Cântec de Crăciun și melancolia din Poveste tristă. Suita a plăcut mult publicului, și pe drept cuvânt. Piesa are o structură ușoară, inteligibilă, un stil homofon abordabil de oricine, orchestrația caldă (cu unele reminiscențe pucciniene) și motive de substanță românească, apropiate de comprehensiunea publicului muzical dela noi.

Suita românească de Iuliu Mureșanu a fost dirijată de autor.

Ceeace se cere subliniat însă e faptul că ultimul concert al filarmonicei „Gh. Dima" din Cluj s'a desfășurat în fața unei săli arhipopulate, urmărit de atenția unui public neobicinuit de binevoitor și de însuflețit.

Să fie acesta oare semnul îmbucurător al unor vremuri nouă pentru mișcarea muzicală ardeleană?

GEORGE SBÂRCEA

Roluri femenine în drama dela Ierusalim

In timpul desbaterilor marelui proces dela Ierusalim, apostolii și-au pierdut urma, ascunzându-se prin vre-o casă a sfintei cetăți, ori, prin satele din împrejurimi. Păstrându-și incognito-ul, în noaptea arestării, Petru s'a strecurat în curtea arhiereului Caiafa, dar ajungând în pericol să fie descoperit, s'a lăpădat de trei ori de acela care îi promisese cheile împărăției cerurilor. Apoi, și-a perdut și el urma...

Un singur protector a avut acuzatul în timpul desbaterilor procesului. A fost Claudia Procuda, soția lui Pilat. Nobila femeie a trimis soli la bărbatul său, cerându-i cu insistență: să nu facă nici un rău lui Iisus, pentrucă este un om drept și nevinovat. S'ar fi dus ea însăși în pretoriu, ca să ia pe față apărarea celui acuzat pe nedrept, dar pe-atunci femeile nu erau admise nici la adunări publice și nici la judecăți, decât, doar ca acuzate. Despre ea mai știm că după înălțarea lui Iisus la ceruri s'a încreștinat, iar mai târziu, când bărbatul ei a fost scos din slujbă și exilat, a dus sămânța creștinismului în Sicilia.

Dacă la desbaterea procesului ar fi fost admise și femeile, Iisus ar fi fost cu siguranță achitat. Ele n'aveau pe-atunci cuvânt, ci numai lacrimi. Cine ar putea să zugrăvească doliul inimilor femeiești în timpul când zeci de bărbați cereau moartea aceluia care a proclamat întâia oară principiul desrobirii femeilor?

Vestea despre rostirea sentinței a străbătut ca fulgerul. Femei de toate vârstele, mame îndurerate, bunici îmbătrânite și fecioare tinere au alergat să se alăture la tristul convoiu, ce pornea către vârful dealului Golgotha. Acum nimeni nu le mai putea opri, căci la procesiuni și înmormântări erau admise și femeile.

Cu ochii pironiți asupra mielului nevinovat, dus la junghiere, înaintau și ele către locul de osândă. Sudorile ce-i picurau pe obraji, suspinele ce-i ieșeau din piept, le răneau inimile, ca niște săgeți ascuțite. Veronica, o tânără femeie, pe care el o tămăduise de boală, i-a întins o năframă, ca să-și șteargă sudoriile. Buna femeie și-a reprimit năframa, dar ochii ei erau atât de plânși, încât abia a doua zi a observat, că pe năframă e întipărit portretul celui dus la răstignire. Când el a căzut sub povara crucii și când crucea a fost pusă pe umerii altui bărbat, femeile își smulgeau părul, își încleștau pumnii, plângeau și se tânguiau cu mare glas.

Iisus a auzit plângerea lor le-a învăluit pe toate în razele priviri sale divine și le-a mulțumit pentru fiecare strop de lacrimi.

— Fetele Ierusalimului, — le-a zis, cu glas duios și blând, — nu plângeți pentru mine, ci pentru voi și pentru fiii voștri!

In drumul său către Golgotha Iisus n'a adresat nimănui nici un cuvânt, decât femeilor, cari neputându-i fi de vre-un ajutor își înecau durerea în lacrimi amare.

Insfârșit, cel nevinovat a fost dat morții. Dealul Golgotha a fost învăluit într'o ceață groasă, după care soarele și-a ascuns razele sale. Bătrânul luminător și încălzitor al pământului s'a rușinat de această imensă nedreptate omenească. Mulțimea s'a împrăștiat, iar lângă cruce au rămas câteva femei în societatea mamei celui răstignit. Ieșise acum din ascunzătoarea lui și Ioan, unul dintre apostoli. Intre femeile cari numărau bătăile inimii celui ce se sbătea în durerile morții el era singurul bărbat. După trei ceasuri de suferințe, Iisus a strigat cu glas mare:

— Părinte, în mâinile tale îmi dau sufletul meu!

Marele lui suflet a alergat la cerescul Părinte pe undele pârâului de lacrimi isvorîte din ochii femeilor.

A urmat înmormântarea. Iosif și Nicodim, doi prieteni ai lui Iisus, ascunși în timpul primejdiei, acum s'au ivit, au luat trupul de pe cruce, l-au înfășurat cu giulgiu și l-au așezat în mormânt. A fost o înmormântare simplă, fără vre-o ceremonie. Cei doi bărbați se credeau numai singuri. Dar, la o anumită depărtare, printre tufișuri, ochii de Argus ai unor femei îi urmăreau. Erau: Maria Magdalena, Maria lui Iacob, Salomia și altele, cari pândeau: unde vor pune pe isvorul vieții?

A treia zi, încă de noapte, purtând vase cu miresme în mâini, aceleași femei înaintau tăcute către mormânt și se întrebau:

— Cine va răsturna nouă piatra de pe ușa mormântului?

Piatra era însă răsturnată, iar mormântul gol. Doi îngeri le-au întâmpinat, grăindu-le: Acela, pe care voi îl căutați, nu este aici. Intoarceți-Vă de grabă și spuneți apostolilor, că El cu mărire a înviat...

Cu frică și cu bucurie mare, femeile au plecat către oraș. Și cum mergeau, iată, Iisus a stat **în fața lor și le-a zis: Bucurați-vă!**

Ca împinse de o putere nevăzută, ele s'au închinat și au cuprins picioarele Lui. Iar El le-a zis:

— Nu vă temeți! Duceți-Vă și spuneți apostolilor Mei, că am înviat și că în curând mă vor vedea și ei...

Ele au alergat repede, regretând că n'au aripi, ca să sboare, să întâlnească pe apostoli și să le spună minunata veste. Când apoi i-au întâlnit, cu lacrimi de bucurie în ochi le-au spus vestea învierii:

— Am văzut pe Domnul!

Aposolii își închipuiau, că femeile au văzut vre-o nălucă. Femeia se ridică adeseori pe aripile închipuirii. Erau necăjiți bieții apostoli și se întrebau: De ce nu ni s'a arătat nouă mai întâi? Noi L-am însoțit, doar, vreme de trei ani, prin toate satele și orașele!

Supărarea lor era neîndreptățită.

Cu lacrimile amare ale durerii, femeile și-au răscumpărat dreptul la cele dintâi lacrimi ale bucuriei.

SEPTIMIU POPA

Cronica dramatică

Bucureşti

TEATRUL REGINA MARIA: „IUBIRE STRANIE", piesă în trei acte de Franck Vesper. Regia: Soare Z. Soare Decoruri: Siegfried.

Teatrul Regina Maria a făcut sigur o încercare periculoasă în alegerea acestei piese. Fiindcă *„Iubire stranie"*, cu toate are trei acte, nu trăeşte decât în ultimul. Primele două, n'au stulă acţiune, iar dialogurile

Marilena Bodescu

nt de calitate inferioară. Toşi piesa este demnă de văzut şi a însemna un frumos succes în epertoriul teatrului.

Explicaţia stă în interpretare, are este la înălţime.

„Iubire stranie" tratează un biect interesant pe care nuai origina americană a autolui ni-l poate lămuri. Este rba de un individ, care pătrunzând în intimitatea unor fete tinere, lipsite de experienţă şi cu ceva avere, isbuteşte să le ia în căsătorie apoi le strangulează şi dispare. Un asasin pur şi simplu.

Este prins la un moment dat, dar din lipsă de dovezi scapă şi vine în Londra. Acum începe acţiunea.

Ajunge în relaţiuni cu o fată care tocmai câştigase la loterie, o face să rupă logodna şi se căsătoreşte cu ea. Duc timp de şease luni o viaţă retrasă la ţară şi se hotărăsc apoi să plece în străinătate. Unde? El nu vrea să precizeze niciodată. Fiindcă în ziua plecării o va omori. Minunat procedeu, pentru a adormi poliţia ani de zile.

Ajungem în seara plecării — crimei. — Actul trei. Şi, spuneam, cel mai bun.

Individul acesta începe să se dea pe faţă. Ea îşi dă seama cine este, dar nu mai poate scăpa fiindcă sunt toate uşile încuiate. A aflat dintr'o serie de întâmplări cari l'au descoperit. Iar el îşi torturează victima, care ştie că la ora nouă va fi omorită, întrebând'o cât este ceasul, dece tremură, dece nu vorbeşte.

Apoi o pune să citească într'o carte, — cartea procesului lui, — care-i este procedeul de a omori.

Când sună ora nouă, se ridică depe scaun, şi se apropie de ea spre a o strangula. Cu un ultim salt de energie, ea îl opreşte spunându-i că este o asasină, că a omorît pe fostul ei soţ. Lovitura pare a fi serioasă. Un asasin omorând pe un alt asasin. Lucrul e cu neputinţă. Dar criminalul îşi aminteşte că povestea este scoasă dintr'o carte detectivă, pe care o citise şi el.

Acum pare totul pierdut. In ultima clipă victima recurge la un truc cu totul neaşteptat. Când vrea să o strangulieze îi spune că a devenit palid, că paralizează, că va muri, fiindcă i-a pus otravă în mâncare şi tot ce a povestit n'a avut alt scop decât să-l întârzie spre a-şi face efect substanţa toxică.

De astă dată lovitura este definitivă, şi îngrozit de a se vedea înfrânt de propria-i victimă, asasinul are un atac de inimă şi moare.

Inebunită, ea caută să fugă din casă, spărgând uşa, tocmai când fostul logodnic bănuind ceva, venea s'o salveze.

Toată acţiunea piesei tinde către acest desnodământ, realmente formidabil. Primele două acte sunt lipsite de interes, dar ultimul este de o rară putere dramatică. Impresionează în mod cu totul deosebit acuitatea observaţiei psihologice.

Iar interpretarea este, repet, fără greşală.

G. Vraca

Beate Fredanov în rolul fetei dovedeşte şi de astă dată remarcabile calităţi dramatice, iar George Vraca, dela începutul piesei şi până la sfârşit realizează unul dintre cele mai perfecte tipuri de dementi din teatrul nostru. Un dement sadic.

Numai pentru ei, este destul să vezi piesa dela Regina Maria. Dealtfel ceilalţi interpreţi au roluri neînsemnate şi cărora nu reuşesc să le dea o interpretare convenabilă. Am remarcat doar pe Marilena Bodescu şi Agnia Bogoslava.

„Iubire stranie" constituie, cu toate defectele lui, un spectacol deosebit, care merită să fie văzut.

VICTOR POPESCU

Note de istorie literară

CUVÂNT PENTRU INCEPUT

de RADU STERESCU

In această rubrică vom consemna toate evenimentele mai de seamă în legătură cu istoria literară. O soartă tristă a vrut ca disciplina aceasta să fie speculată de unii indivizi nu numai fără pregătire, dar şi cu totul lipsiţi de corectitudine. Ne-a fost dat astfel să vedem apărând trei ediţii dintr'o istorie literară în care logica, gramatica şi cinstea nu şi-au aflat loc, o istorie literară unde trilogia era făcută din cinci volume, El Zorab murea ucis de un glonţ de revolver, Visarion era autor senzaţional ş. a. m. d.

Această nerusinare literară în trei ediţii a fost patronată şi încurajată de o mare editură care continuă să dea publicităţii inepţiile istoriografului literar, ba încă anunţă cu candoare apariţia unei enciclopedii româneşti datorită aceluiaş autor.

Spiritul comercial al editorului şi-a aflat un sprijin trainic în lipsa de interes — foarte îngrijorătoare—a profesorilor noştri cari au recomandat călduros elevilor istoria literară cu pricina, *fără a o fi citit*. Afirm hotărît că lucrurile s'au petrecut astfel pentrucă nu pot bănui că se află în România *un singur profesor* care să recomande o carte de Lucian Predescu după ce va fi citit-o.

Zadarnice au fost toate ironiile şi criticile serioase şi doveditoare de necinste, îndreptate împotriva acestui june. Obrazul de istoric literar s'a dovedit cu mult mai trainic decât tovalul cel mai masiv.

Incurajarea editorului, dispus să publice „orice prostie semnată de Lucian Predescu" (cuvintele sunt ale istoricului... literar), concursul dat de lipsa de interes a profesorilor, sprijinul publicului şcolăresc care găseşte în aceste manuale unele caracterizări ce-l scutesc — crede el — de a mai citi literatură românească bună toate la un loc au contribuit la crearea unui prestigiu de autor care „se vinde".

Un romancier de talent a acceptat să-şi alăture numele de acela al lui Lucian Predescu pe coperta unei ofense aduse memoriei lui Caragiale.

Intrat pe scara de dindos a literelor române, Lucianul iese la balcon la braţul scriitorilor ca să-l vadă boborul, şi să-l creadă şi pe el puţin scriitor.

In ultima vreme a reuşit să înşele bunăcredinţa d-lui profesor I. Simionescu, strecurând două broşuri în colecţia „Cunoştinţe folositoare".

După această lungă paranteză, pe care ne-am simţit datori s'o facem, trebue să constatăm activitatea excepţional de bogată a colecţiei „Cunoştinţe folositoare".

In seria C. „Din lumea largă" au apărut până în prezent 77 broşuri cuprinzând monografii despre marii scriitori morţi, ţinuturi şi oraşe româneşti, etc., etc.

In 32 de pagini cititorul află o imagine clară a chestiunii care îl interesează.

Colecţia „Cunoştinţe folositoare" cuprinde încă trei serii: Seria A „Ştiinţa pentru toţi", ajunsă la 73 broşuri; Seria B. „Sfaturi pentru gospodari" (67 broşuri) şi Seria D. (33 broşuri).

Din toate acestea s'au tipărit până în prezent două milioane şi aproape trei sute de mii de cărticele, răspândite în massele mari ale poporului.

Mare parte din ele sunt de mult epuizate.

Colecţia aceasta cu caracter enciclopedic, condusă cu o incomparabilă râvnă şi pricepere de distinsul savant care este d. prof. I. Simionescu, constitue un instrument de cea mai mare utilitate în culturalizarea maselor româneşti. De aceea ne doare cu atât mai mult când printre colaboratorii d-lui prof. Simionescu se strecoară unii nechemaţi şi necinstiţi.

REINVIEREA „CONVORBIRILOR"

Profesorul I. E. Torouţiu, unul dintre puţinii cercetători pasionaţi ai trecutului nostru literar, autor al cunoscutelor „Studii şi Documente", indispensabile în studiul istoriei literare româneşti, a preluat de curând conducerea revistei „Convorbiri literare".

După o lungă perioadă de criză, „Convorbirile", cea mai veche şi mai ilustră revistă literară românească, reintră într'un ritm de activitate menit să-i asigure continuitatea şi să o readucă în centrul de interes al publicului nostru.

Primul număr, apărut într'o prezentare occidentală aduce contribuţiile d-lor: prof. G. Murnu, prof. I. Petrovici, Al. Tzigara Samurcaş, prof. Leca Morariu, D. Murărăşu, Teodor Al. Munteanu, Gh. Tuleş, Aurel Chirescu, Const. I. Niculescu, Pamfil Georgian, Dan Smântânescu, A. P. Todor, etc.

Iată câteva înţelepte cuvinte din „Increstările pentru viitor" ale d-lui prof. Torouţiu:

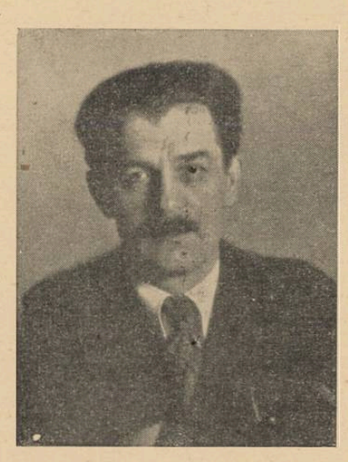

Prof. I. E. Torouţiu

„Păşind la acest post de conducere, între două generaţii, una care se pleacă spre apus şi alta care freamătă vijelios din anii tinereţii, întindem un braţ înspre cei dela dreapta noastră şi altul spre înviorătoarea primăvară, schiţăm simbolic semnul crucii şi în numele ei chiemăm pe toţi la muncă spirituală, pacinică şi impăciuitoare. Nu vom înceta de a aminti şi reaminti crezul fiecărei generaţii tinere că începutul lumii, al istoriei, al faptelor mari şi bune, ar purcede dela dânsa, independent de trecut. Când acest crez porneşte din curat avânt şi se bizue pe zestre intelectuală, pe capital de cunoştinţi şi talente, se stabileşte în chip normal o ierarhie a valorilor spirituale, se crează o aristocraţie a culturii şi se asigură un real progres. Dacă însă acţiunea pleacă dela stăpânirea materiei la cucerirea spiritelor şi simţimintelor şi se anatemizează trecutul care a vibrat cu îngrijorare pentru un viitor mai frumos, mai mare, atunci materia nu face corp comun cu viaţa interioară, sinteza nu se încheagă, deoarece lipseşte fluidul de totdeauna: sinceritatea avântului. De aceea, vom recunoaşte un tineret cu adevărat generator de idei noi sau şi numai de înoire, care se va distinge prin respectul întreg arătat acelora pe al căror drum au ajuns până aici, deschis în trudnica lor viaţă cu pulverisarea zilelor şi nopţilor de veghe şi gândire, de scris şi creaţie, cu jertfa care s'a făcut pentru România de astăzi a vizionarilor Cronicari, teritorială, naţională şi creştină, culturală, literară şi ştiinţifică. Numai cu această cinstire şi evlavioasă închinare către înaintaşii noştri, cari au trecut prin cetatea de 71 ani şi cari de pe înălţimile zidurilor ei şi-au răspândit frământările gândului şi sufletului, se poate cere intrarea în ea. Evident, pana nu se va preface 'n mistrie, nici ca să se ridice piedestaluri pentru idoli falşi, dar nici să se potrivească lespezi de morminte".

Cronica universitară

Studiind, în lucrarea înfăţişată în cronica trecută opera lui Titu Maiorescu, d-şoara Elena Lemnrău s'a ferit să ia o atitudine critică faţă de principiile estetice, pe care le-a urmărit numai, indicând influenţele. A preciza, însă, că aceste principii au fost etonate şi că estetica mai nouă le-a depăşit, nu însemnează că încerci să micşorezi importanţa marelui critic în cultura noastră. Căci, dacă teoretic uneori s'a înşelat, în cazuile speciale, asupra cărora s'a oprit, verdictul său a fost, de cele mai multe ori, drept şi timpul l-a verificat.

Când în „O cercetare critică asupra poeziei române dela 1867" nota: „cea dintâi şi cea mai mare diferenţă între adevăr şi frumos este: că adevărul cuprinde numai idei, pe când frumosul cuprinde idei manifestate în formă sensibilă", Maiorescu afirma un punct de vedere perimat din estetica lui Hegel. De altfel, aceeaşi părere se găsea şi la esteticienii mai vechi.

D. Tudor Vianu, într'un articol publicat în 1925 *(Viaţa Românească,* nr. 1: „Ideile estetice ale lui Titu Maiorescu") a confruntat definiţia poeziei dată de criticul nostru cu noile contribuţiuni aduse de Th. A. Meier. La concluzii asemănătoare cu Meier se opreşte şi Max Dessoir în 1906, în „Aesthetik und allgemeine Kunstwissenschaft", în care un capitol poartă titlul „Die Wortkunst". Observând că vorbirea nu poate avea o însemnătate asemănătoare cu desenul în păstrarea unei imagini şi amintiri exacte a formei şi coloarei obiectelor, Dessoir îndruma cercetările pe un alt teren. Specificul poeziei nu mai este imaginea fantasiei, ci originea ei în vorbire şi limba nu rămâne un simplu vehicul al imaginilor, ci ea însăşi apare ca purtătoare a unor valori estetice interioare. Constatarea că sunt nume proprii (deci cuvinte lipsite de conţinut, simple înşiruiri de sunete), care sună ca o „fanfară a gloriei": *Sarasate,* sau altele, care au ceva comic: *Bumperlin,* era o sugestie pentru studiul estetic al limbii. „Unirea mai multor cuvinte câştigă o strălucire, în care sonoritatea şi ritmul plac şi se unesc armonic cu tonurile de simţire". („Aestetik..." p. 365).

Observaţiunile lui Th. A. Meier (în „Stillgesetz der Poesie") sunt asemănătoare: „scopul poeziei este desfătarea prin cuvinte.... şi arta unui poet constă în puterea lui asupra limbii. Inţelesul şi cuvântul se alătură aici tot atât de strâns împreună, ca înţelesul şi sunetul în muzică: limba nu oferă numai un conţinut, ci se dărue şi pe ea însăşi". Pronunţând un cuvânt, fără să-mi reprezint lămurit obiectul corespunzător, se poate naşte acelaşi curent de energie sentimentală, ca şi când obiectul ar fi de faţă. Mai mult chiar, acest cuvânt poate provoca mai întâi sentimentul şi abia din acesta să derive părerea unei intuiţii concrete.

Cercetări ulterioare au adâncit problema aceasta şi au ridicat studiul formei pe primul plan, definind poezia ca o artă a cuvântului.

Nu mai insistăm asupra contradicţiilor din partea a doua a studiului amintit al lui Maiorescu (din „condiţia ideală a poeziei"). Le-a relevat d. Tudor Vianu în articolul mai sus citat. De asemenea, nu ne oprim nici la critica celorlalte influenţe.

Incheind nota noastră, subliniem încă odată că faptul de a fi afirmat răspicat deosebirea dintre ştiinţă şi poezie, dintre politică şi poezie, îi revine lui Titu Maiorescu, în confuzia ce domnea în cultura timpului, ca un merit din cele mai de seamă.

Neadmiţând compromisuri şi înfruntând numeroşi adversari, care socoteau pe junimişti, după cum notează Iacob Negruzzi, că „sunt cosmopoliţi, antinaţionali, că au ura gintei latine, că vor să germanizeze ţările române", a ştiut să despartă cu autoritate creaţia adevărată de minciuna poetică îmbrăcată adesea în haina unui fals naţionalism. Căutarea adevărului a fost ideia călăuzitoare a întregei sale activităţi critice şi principiile eronate de estetică nu l-au stânjenit în aceasta.

ION ROMAN

In ochi să nu-ţi aprinzi mărgăritare

Când voi porni, iubito, spre apus
cu lacrimile ruginite 'n pleoape
şi voi pieri ca un catarg pe ape,
sau ca un vers 'nainte de a fi spus,

să nu întrebi de mine nicio floare,
să nu opreşti din cale niciun vânt...
Cu inima lipită de pământ
să nu-mi strângi chipul frânt de prin isvoare.

Când glasul meu va colinda pe-aproape
şi nu vei şti 'ncotro spre el s'apuci,
să nu îmi cauţi umbra printre cruci,
să nu chemi toamnele sub frunze să
[te 'ngroape

ION ŢOLESCU-VALENI

(Din volumul de poeme „Sân ziana", ce va apare în curând).

Cronica cinematografică

CINEMA ARO: VÂRTEJUL

Degeaba s'a chinuit Robert Taylor să pară frumos. Degeaba au încercat fraţii Marx să fie ridicoli. Zadarnic îşi schimbă Boris Karloff măştile pentruca să pară fioros.

Publicul, după cât se pare, şi-a formulat părerea. Vedeta masculină preferată, fără doar şi poate, a ajuns să fie simpaticul Charlie Mac Carthy, pe care vă sfătuesc din toată inima să vă duceţi să-l vedeţi.

Primul lui film a fost prezentat tot la Aro şi s'a întâmplat să-l văd într'o stare sufletească care numai bună nu se poate numi.

Dar s'a dovedit Charlie Mac Carthy — dacă vă interesează amănuntele, aflaţi că este o păpuşe — atât de spiritual, atât de naural, încât, izbutind să mă dispună, a lăsa în acelaş timp în umbră pe toţi partenerii săi, cari în loc de pânză şi paie, au carne şi oase.

Reintâlnirea cu el, cu ocazia acestui film cu acţiune tragică la care Charlie ia parte cu toată seriozitate, şi în acelaş timp cu tot humorul său, a fost din cele mai înviorătoare. Am aflat însă că Charlie are un rival în Mortimer, un rentier foarte de treabă, la care „cultura'" lui Charlie este înlocuită cu bunul simţ ţărănesc.

Păcat însă că amândoi au un tată, pe domnul Bergen, tip foarte simpatic dealtfel, dar care, pe cât de bine vorbeşte din stomac, pe atât de prost vorbeşte din gură.

Vedeta feminină a filmului, este Andrea Leeds, care e prea frumoasă pentru ca să încerce să mai joace şi bine. Aşa că juna vedetă se mulţumeşte doar să surîdă gingaş aparatului cinematografic şi să poarte pantofi frumoşi.

Scenariul de care sunt serviţi toţi interpreţii, se deosebeşte mult de scenariul primului film al lui Charlie, reuşind în unele momente să fie tragic.

La acest efect contribue mult şi jocul lui Adolphe Menjou, perfect actor, care ne face impresia că joacă pe ecran propriul său rol din viaţă.

Şi acum, nu pot face altceva decât să vă recomand călduros acest film care, pe mine cel puţin, a izbutit să mă distreze şi să mă înduioşeze în acelaş timp.

CINEMA CAPITOL: Serenada Primăverii.

Felicitările mele, domnilor traducători! Nici nu puteţi găsi un nume mai puţin potrivit. Dar în fond, vă dau şi dumneavoastră dreptate. Ce rost mai are şi titlul între film în care doi tineri cântă, se ceartă şi, pe urmă, iar cântă.

Singura găselniţă a filmului, este că aici, amanţii banali au fost înlocuiţi cu o pereche foarte iubăreaţă de soţi cicăliţi din cauza talentului, de o echipă întreagă de manageri şi de două familii foarte muzicale.

Melodiile filmului sunt într'adevăr reuşite şi, mai ales, foarte bine cântate de Jeanette Mac Donald, singura soprană drăguţă şi slabă — vorbesc de siluetă — şi de Nelson Eddy care ne aduce aminte de anumite cornute.

Mai e în filmul acesta o risipă de decoruri care dă filmului o amploare deosebită. Şi, în fond, dacă n'are omul ce face cu două ore, poate să le piardă la Capitol. Mai ales că Misha Auer, într'un rol secundar, este foarte reuşit.

Reluările sunt aceleaşi anunţate săptămâna trecută.

Traian Lalescu

MOMENT DRAMATIC ACUT, DIN „FAUST"

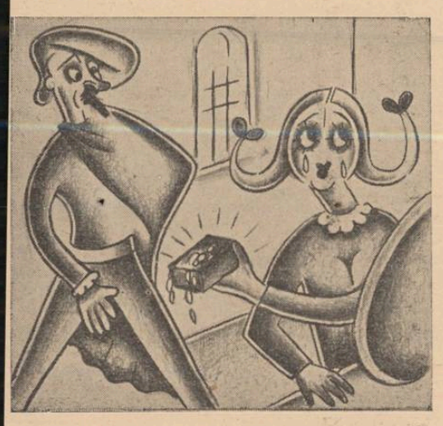

Margareta: Ia-ţi îndărăt bijuteriile. Sunt de sticlă, mi-a spus recuziterul.
(Text şi desene de Voinescu)

ORFEU ŞI BESTIILE MUZICALE

Leo: Dacă mai cântă încă odată „Lambeth Walk", îl fac praf.

MONOLOGUL NEFERICITULUI PRINCIPE

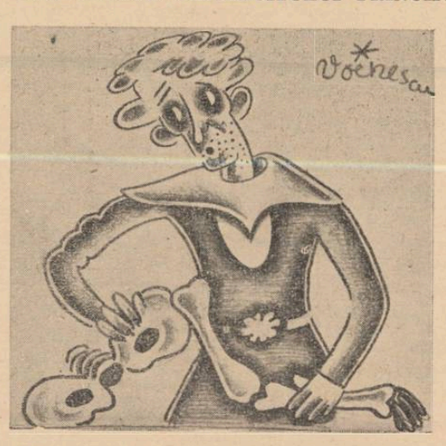

Hamlet: Onorat public, craniul lui Yorick a fost pierdut. N'am mai găsit la recuzită decât centura lui scapulară.

PUTEREA OBICEIULUI IN LUMINA FAPTELOR ISTORICE

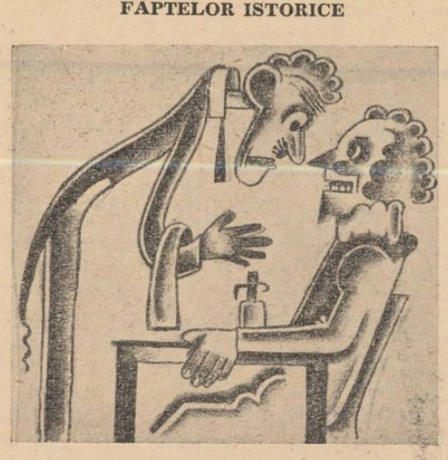

Columb: Fă-mi o omletă, dar te rog să stea în picioare.

COMPLEXUL LUI OEDIP

Oedip: Maman, trebue să divorţăm. Gândeşte-te: ce o să zică psichanaliza de mine.

Literatură, artă, idei...

Muncă și literatură

Pentru literatură, nu muncim niciodată prea mult. Nu pierdem niciodată prea multe ceasuri din noapte, nu consumăm prea multe cești de cafea, nu ne trudim prea mult ochii pe luciul hârtiei și al cernelii. Fiindcă literatura mare este casnă reluată zi de zi și care, dacă ar dura ani, faptul ar fi firesc și conform tradiției. Trăim astăzi vremuri de nespusă tristețe, în ce privește adevărata muncă literară. Se scrie atât de repede și se publică atât de lesne ce ace se scrie, încât nu se poate citi nici jumătate din tot ce apare. Ne gândim la cititul critic și organizat el însuși a funcție de dirijare a literaturii. Dar efectul acestei răvășite productivități, este, spre a spune astfel, o mortalitate tot atât de impresionantă. Cărțile cari se îmbulzesc una după alta în vitrine, mor foarte repede. Au o viață cu mult mai lungă frunzele din copacii Cișmigiului, decât cele mai multe din cărțile ce se tipăresc la noi.

Frunzele durează trei anotimpuri, iar cărțile nici un anotimp deplin.

Pricina tristei lor efemerități se află în condițiile în care sunt compuse, — fără muncă și fără concepție de creație. Munca și concepția cer răgaz, reflecție, oboseală. Și cer mai ales sacrificiu. Adevăratul scriitor își sacrifică viața lui pentru viața operelor sale.

A lui îl interesează puțin sau de loc, a operelor constitue totul pentru el. Această lepădare de sine este însă o taină din care se împărtășesc foarte puțini. Capul cător „autori" este încadrat de „aureola mistică" a „focului sacru" ?

c. f.

Recitind pe Chendi

„Neîndurat trebue să fie criticul față de artiștii senzaționali Asemenea artiști uzează de mijloacele artei nu pentru a înfățișa stări reale din viață, ci pentru a produce efecte cât mai puternice, exagerând, simulând și *mințind*, fără a cunoaște margini. In fond ei sunt niște șarlatani, vânători de succes. A-i demasca în toate împrejurările este o datorie, iar când mai cochetează și cu decadentismul, cum adeseo-ori se întâmplă în anii din urmă, trebue țintuiți la stâlpul infamiei.

Fără nici o cruțare își exercită oricine datoria de critic față de artistul-negustor. De aceștia sunt mulți printre scriitorii dramatici, oameni cu oarecare calități tehnice, cari ajung stăpâni pe scenă și o terorizează. (Avis domnilor Lecca și Leonescu-Duțu !).

Pentru diletanții grandomani (de nu s'ar simți prea mult atinși) criticul are oricând dreptul de a întrebuința biciul și a-i scoate din Parnas. Ironia și disprețul sunt arme cinstite și potrivite pentru cele trei cazuri din urmă. Se va face uz de ele în măsură ce poetastrul a știut prin apucături neiertate să se avânte la o situație, pe care nu o merită. Negreșit că și tăcerea este o armă".

(Ilarie Chendi, Foiletoane, pagina 5—6).

Activitatea Institutului de Studii Latine

Programul de activitate pe anul în curs al *Institutului de Studii Latine* se anunță excepțional, cantitativ și calitativ totodată. Inlăuntrul său își dau întâlnire nume de fală ale literelor române, ca romancierul Liviu Rebreanu și poetul Ion Pillat; înalți demnitari, pe care trebile Statului nu i-au putut îndepărta dela îndeletnicirile literare care i-au consacrat, ca d. I. M. Sadoveanu; figuri ale Universităților noastre, unite de iubirea comună pentru clasicismul etern, ca d. profesor N. I. Herescu, dela Universitatea din București și d. profesor T. A. Naum, dela Universitatea din Cluj; nume cari reprezintă temeinice nădejdi ale

N. I. HERESCU

filologiei clasice românești, bine cunoscute în lumea specialiștilor ca d. Valentin Georgescu, profesor suplinitor la Universitatea din Cernăuți; d. D. M. Pippidi, conferențiar la Universitatea din București și d. Victor Buescu, asistent la aceeași Universitate; valori necontestate ale literaturii tinere, ca d. Dan Botta și Const. Fântâneru; în sfârșit, reprezentanți de merit ai învățământului secundar, ca d. prof. Gh. I. Nencescu, dela Colegiul Național Sf. Sava.

In afară de publicațiile periodice *(Revista Clasică, Buletinul* și o revistă de popularizare), activitatea publicistică a *Institutului,* se prezintă sub un împătrit aspect: 1. Colecția științifică; 2. Colecția de traduceri; 3. Colecția de texte științifice și 4. Colecția pedagogică.

Dar iată, în amănunt, programul *Institutului de Studii Latine* pe anul 1939:

1. Colecția științifică:

D. M. Pippidi: Recherches sur le culte impérial.

Valentin Georgescu: Les rapports de la philologie classique et du droit roman. Etudes de philologie juridique.

2. Colecția de traduceri.

A. Autori latini:

Liviu Rebreanu — Const. Fântăneru, Apuleius, Măgarul de aur.

Gh. I. Nencescu, Marțial, Epigrame.

T. A. Naum, Virgiliu, Bucolicele.

Ion Pillat, Virgiliu, Georgicele.

V. Buescu, Horațiu, Satire și Epistole.

B. Autori greci:

N. I. Herescu, Eshil, Orestia.

Dan Botta, Euripide, Troienele.

I. M. Sadoveanu, Herondas, Mimiambii.

3. Colecția de texte științifice: *Victor Buescu,* Les „Aratea" de Cicéron.

4. Colecția pedagogică:

N. I. Herescu, Sintaxa latină.

5. Periodice:

Revista Clasică, tomul IX-X (circa 300 p.), revistă de popularizare a clasicismului

Buletinul Institutului, no. 2.

Vitregia vremii noastre pune și mai mult în evidență această admirabilă operă de renaștere a latinității românești, care este *Institutul de Studii Latine.* Conducătorul său și colaboratorii lui vor fi binemeritat dela cultura și literele române, care n'au decât de câștigat dela această atât de oportună manifestare.

„Alkestis" dramă în 3 acte de Dan Botta

Peste câteva zile va apărea în colecția „Universul literar", drama Alkestis, de Dan Botta, tipărită în excepționale condiții tehnice.

Reprezentant în literatura de creație, al celui mai pur clasicism, d. Dan Botta este un scriitor de o înaltă cultură umanistică și de o gândire originală și amplă. Autor al volumelor „Eulalii" (poeme); Limite (studii); Comedia fantasmelor (dramă), prin Alkestis, drama pe care o tipărește colecția „Universul literar", d. Dan Botta ne dă una din cele mai adânci interpretări ale dragostei și morții, asemănătoare numai cu drama glorioasă „Tristan și Isolda".

Volumul va fi ilustrat de d. Geo Zlotescu, și va fi fără îndoială o carte strălucită ce

Dan Botta

va împodobi vitrinele în primăvara aceasta.

Cercuri în apă, roman de Ion Biberi

In colecția „Universul literar" va apărea în curând romanul **„Cercuri în apă"**, de Ion Biberi. Autorul este cunoscut și apreciat de marele public. In urma premiului „Eforia - Tekirghiol", de 25 mii lei, obținut acum câțiva ani pentru romanul „Proces" și deasemeni în urma volumului „Oameni în ceață", d. Ion Biberi s'a impus ca unul din scriitorii de valoare ai generației tinere. Romanul „Cercuri în apă", pe care îl editează colecția „Universul literar", reprezintă una din cele mai prețioase creații ale autorului. Cartea cuprinde zugrăvirea caracterului interesant al unui erou, care evoluiază în mediul particular al provinciei. „Cercuri în apă" va fi un sigur succes literar.

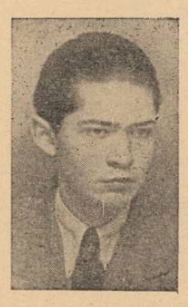

TRAIAN LALESCU

A apărut:

LUMINĂ TRISTĂ,

versuri de Traian Lalescu

colecția „Universul Literar".

SCRIERILE LITERARE ALE LUI IOAN ELIADE RĂDULESCU

La editura „Scrisul Românesc" din Craiova, s'a tipărit de curând un frumos volum de 450 pagini, cuprinzând Scrierile literare ale lui Ioan Eliade-Rădulescu, ediție comentată de George Baiculescu, cu o prefață, o introducere, note și variante. D. George Baiculescu a împărțit opera literară a lui Eliade în următoarele capitole: Poezii originale; Poezii traduse; Fabule; Satire sociale și politice; Teatru; Amintiri; Studii și articole literare; Portrete literare.

C. GANE: DINCOLO DE SBUCIUMUL VEACULUI

Curând după vol. III din „Trecute vieți de Doamne și Domnițe", apărut în ed. „Universul", d. C. Gane a tipărit în ed. „Cugetarea" lucrarea *„Dincolo de sbuciumul Veacului"*. Autorul dă cărții următoarele rânduri de prezentare: „Dintre scrierile

C. GANE

mele publicate între anii 1933 și 1937 în Revista Fundațiilor Regale, Realitatea Ilustrată, Curentul și Cuvântul, — fulgi risipiți în vânt, — înmănuchiez aici o parte, aruncându-le în calea îngăduitorilor mei cititori și într'a dragilor mei critici".

ȚĂRMUL LUMINII, POEZII DE VALERIU OLANIUC

Nu de mult a apărut „Țărmul luminii", poezii de Valeriu Olaniuc. Autorul este cunoscut din paginile revistei noastre. Poezia sa aduce o notă de mare tristețe ce se sbate într'un temperament optimist, plin de resurse vitale. Iată o strofă edificatoare:

Cetățile nopții nu pot să le [număr;
Spre alte ținuturi ne duce [destinul —
Și crește seninul
Și visul plutește în largul mărilor
Își caută cuib pe culmile zărilor.
Cu ramuri în mâini, târzii pe[lerini,
Cerșim pământului izvor de lu[mini.

REVISTA FUNDAȚIILOR REGALE închină numărul de Mai memoriei Regelui Carol I.

Continuându-și programul de amplă contribuțiune la cultura românească, „Revista Fundațiilor Regale" va închina volumul său, în curs de apariție, pe luna Mai, amintirii Regelui Carol I Intemeietorul.

IISUS ȘI ȘCOALA, DE AURELIA DUMITRAȘCU (VREMEA)

A apărut de curând volumul „Iisus și școala", de Aurelia Dumitrașcu. Autoarea strânge în carte următoarele studii : „Cunoașterea lui Dumnezeu", „Iisus în școala noastră", „Pestalozzi educatoar creștin". Cuprinzând probleme privitoare la învățământ, lucrarea „Iisus și școala" este scrisă limpede și cu o temeinică documentare, încât lectura ei este recomandabilă publicului larg cititor.

O CARTE DESPRE LIVINGSTONE ȘI EXPLORAREA AFRICEI

„Livingstone și explorarea Africei" se intitulează cartea d-lui René Maran, din colecția „La découverte du Monde" (editura Grasset), înființată anul trecut, cu scopul de a înfățișa cititorilor marile epopei geografice ai căror eroi au fost oameni de odinioară sau mai apropiați de veacul nostru.

Livingstone este a treia lucrare publicată în această serie, după istoria cuceririi Asiei de către Alexandru Macedon și aceea a călătorilor arabi din Evul Mediu:

D. René Maran, administrator de mulți ani în coloniile franceze din Africa și autorul romanului de moravuri africane *„Batouala,* încununat în 1921 cu „premiul Goncourt", era cel mai indicat să evoce pe imensul fundal al continentului negru, figura de o măreție puțin obișnuită a exploratorului englez David Livingstone.

Cititorul acestei biografii va fi captivat de puterea evocatoare a d-lui René Maran, care descrie cu o rară pătrundere și simpatie viața marelui englez, începând cu anii copilăriei plină de suferință, din cauza lipsurilor materiale, într'un orășel din Scoția, continuând cu zilele de muncă necruțătoare în țesătoriile din Blantyre și nopțile de studiu îndârjit, când tânărul explorator de mai târziu, îndemnat de patima de a ști, voia să învețe tot, latina și greaca, științele naturale și teologia, — până la 1 Mai 1873, data morții lui, la Cetambo, în Africa centrală.

Viața lui Livingstone înseamnă treizeci și trei de ani de lupte dealungul unui continent aproape necunoscut, împotriva tuturor piedicilor pe care natura sălbatică și virgină le punea în calea oamenilor: fluvii, dizenterie, țânțari, musca țe-țe și toată mulțimea nesfârșită a vietăților sălbatice sau veninoase din junglele africane.

Ceeace autorul cărții subliniază la eroul său, mai presus de spiritul cercetător al geografului și savantului, este sufletul de misionar al lui Livingstone care, cu prețul propriei vieți, a ținut să libereze pe indigenii africani de rușinea sclaviei.

„MANUAL DE TURNĂTORIE" DE ING. PETRU DUMITRESCU

In Biblioteca „Informativa" a editurii Fundației pentru Literatură și Artă „Regele Carol II" a apărut un volum folositor muncitorilor.

„Manualul de turnătorie", alcătuit de dr. ing. *Petru Dumitrașcu,* inginer la uzinele de fier și domeniile din Reșița, reușește să dea noțiunile elementare privitoare la turnarea metalelor, cu lămuririle și îndrumările necesare turnătorilor pentru priceperea operațiunilor ce se execută la turnătorii și pentru înlesnirea perfecționării practicei lor.

UNIVERSUL LITERAR DE PAȘTE

apare la data obișnuită, cu un număr mărit de pagini, aducând cele mai strălucite colaborări, și un foarte bogat material.

In numărul de Paște al revistei vom publica și rezultatul concursului pentru **„Premiul cititorilor".**

PAGINA TRANSILVANIEI

Manuscrisele pentru „Pagina Transilvaniei", se trimet d-lui Victor Papilian, Cluj, str. Stroescu, 18.

PE MARGINI DE PRAPASTIE, DE PROF. I. F. BURICESCU

I. F. BURICESCU

De curând a apărut lucrarea *„Pe margini de prăpastie"*, de prof. I. F. Buricescu. Cuprinsul cărții îl formează un bogat material din războiul întregirii, material pe care autorul l-a strâns în însemnări zilnice, chiar în vremea când era luptător. D. prof. I. F. Buricescu nu face prin urmare nici un fel de literatură, și „Pe margini de prăpastie" este o operă de documentare absolut fidelă. Sinceritatea, lipsa oricărui artificiu stilistic formează calitățile ei de seamă. Scrisă direct informativ, lucrarea d-lui Buricescu cucerește prin vigoarea unui stil care nu urmărește decât cuprinderea adevărului.

CUVANTARILE REGELUI CAROL I

Editura Fundației pentru literatură și Artă „Regele Carol II" a pus sub tipar și va face s apară în curând primul dintr cele două mari volume, cari vo cuprinde cuvântările Regelu Carol I, Intemeietorul Regatulu

Ediția va fi îngrijită de d prof. C. C. Giurescu, istoricul d mare autoritate și scriitorul d eleganță și sobră ținută.

In primul volum, vor fi strâns se cuvântările rostite între 1866 1877.

Punând la dispoziția publicu lui cititor discursurile Regelu Carol I, Fundația pentru Litera tură și Artă „Regele Carol II binemeritată odată mai mult atât dela lectori, cât și dela cultura românească.

Generațiile prezentului și cel ale viitorimii vor putea să-ș dea seama, citind cuvântările primului Rege al țării, de câ suflet și dragoste de Patrie pus Suveranul, care ne-a cucerit Independența, în opera Sa

Antologie, poezie de V. Voiculescu

In numărul pe Martie al Revistei Fundațiilor Regale, d. V Voiculescu publică următoarea valoroasă poezie, intitulată *Antologie :*

Chenare lungi de liniști trag codrii gravi deodată
Și'nalte slove roșii pun plopii 'n fruntea zării.
Pe fiecare față de deal, îngenuncheată,
Cu aur scrie toamna antologia țării.

Pe dâmburi jefuite, azi doamnă-i poezia
După cules cresc imnuri de purpură'n podgorii
Poeme mai de galben acopăr sărăcia
Ce'n miriști vechi visează că-i vin secerătorii...

Se'mbină pretutindeni versete de lumină
Cu'ncondieri de-azururi pe țarna bătrânească
Și-alăturea în crângul cu strofe de rugină
Își urcă violetul culoarea-i sufletască.

Sclipesc mai sus în munte frânturi de epopee
Sub verde veșnic cerbii în toiul bătăliei
Cu psalmi de nori în flăcări urcând spre slăvi încheie
Amurgul singuratec cântarea României.

GRETA GARBO, VIAȚA ROMANȚATĂ A CELEI MAI MARI VEDETE A ECRANULUI, DE B. JORDAN

N. BATTALI, Portret

Autorul atâtor romane, a strâns toate datele în legătură cu existența celebrei Greta Garba, alcătuind o interesantă biografie.

D. B. Jordan evocă întreaga viață de străduință și de pasiune, a celei mai mari vedete a ecranului.

Cititorul află ascensiunea Gretei Garbo, ideile și totodată înțelege ceva din misterul care-i învăluie viața.

„Greta Garbo" este descrierea romanțată a vieții aceleia care, plecând dela modeste condiții, ajunge, prin talent și muncă, să cucerească o lume întreagă.

REVISTA LITERARA A COLEGIULUI NAȚIONAL „SF. SAVA"

A apărut Revista literară a Colegiului Național „Sf. Sava", nr. 3-4, an. XIII, Ianuarie-Februarie 1913. In tinereasca publicație colaborează cu articole, nuvele, poezii, recenzii și cronici, d-nii : Paul Dumitriu, Preda Bunescu, Al. Struțeanu, Stelian Iova, Dinu Mihăescu, Emil Manu, Ion Băcanu, Dumitru Luca, Corneliu Țâțu, Maximilian Vladimir, Cecilia Rădulescu.

CONDICA TRATATELOR ȘI A ALTOR LEGAMINTE ALE ROMANIEI 1354—1937.

Domnul F. C. Nano, fost Șef al Diviziunei Tratatelor din Ministerul Afacerilor Străine și actualmente Ministrul Țării în Statele Baltice, a publicat, zilele acestea, sub auspiciile acelui Departament, o „Condică a Tratatelor și altor legăminte Internaționale ale României", îmbrățișând răsimnpul dela 1354—1938. Lucrarea este menită a împlini o lipsă simțită de toți acei cari au nevoie de un text de tratat, fie avocați, oameni de afaceri, scriitori, învățați sau chiar autorități publice și cari trebuiau, spre a și le procura, să piardă un timp prețios făcând cercetări anevoioase prin Biblioteci sau adresându-se Ministerului Afacerilor Străine.

Lucrarea înșiră într'o formă clară, toate legămintele contractuale ale României, fie ele bilaterale sau plurilaterale, arătând în dreptul fiecăreia toate datele necesare, adică, dacă este cazul, când a fost ratificat, când a intrat în vigoare, unde se află publicat textul: Monitor Oficial sau culegere de Tratate și chiar cu arătarea unde se po găsi cele aflate în țară.

GEORGE MIH. ZAMFIRESCU

Cu prilejul apariției recente a romanului **„Cântecul destinelor"**, de care ne vom ocupa curând, vom aminti aici bogata activitate literară a d-lui George Mihail Zamfirescu. Romancierul și dramaturgul a tipărit până acum: „Flamura albă", proză, 1924, „Cuminecătura", comedie tragică, 1925; „Gazda cu ochii umezi" nuvele, 1926; „Primăvara ce s'a dus", un act, publicat în „Universul literar"; „Domnișoara Nastasia", comedie tragică în 3 acte; „Adonis", parabolă cu o haimana în vis, publicată în „Excelsior"; „Il teatro romeno contemporaneo", studiu, Livorno, 1929; „Madona cu trandafiri", roman, 1931, „Idolul lui Ion Anapoda", comedie în 3 acte, 1935; „Mărturii în contemporaneitate", probleme de literatură și teatru, 1938; „Maidanul cu dragose", roman 2 vol. 1936; „Sfânta mare nerușinare", roman, 2 vol. 1936.

PRIMIM LA REDACȚIE:

Domnule Director,

Am citit în ultimul număr al jurnalului Literar că dumneavoastră încurajați pă debutanți care vă trimit operele lor pentru prima dată. Io savem pardon protestez fincă este mai multe luni dă când vam trimes un plic dă poezii care d-voastră nați publicat mai bune și nam primit decât un răspuns negativ la poșta Redacției care nu știu cine e acolo da io vă spui că nu vede poezie. Poate fincă io sânt dân generația veche pă cum spune pă drept domnu Gică Călinescu, săi trăiască cui la făcut că e om de inimă. Și daia am trimes de probă la jurnalu dumnealui și mia publicatără toate poezelele în rezumat pă scurt care e un semn că dumnealui vede poezie. Că nu face nici o deosebire pă cum ați văzut publcă chiar și poezii dă copii dă patru ani și jumătate numai poezii să fie.

Așa că vă salut și vă somez să-mi trimiteți telegrafic poeziile înapoi ca să le public la jurnalu Literal.

NAE ZBONGHICI
poet
Calea 13 Septembrie 377 bis

SCRIITORII TINERI PREMIAȚI de Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II".

Și în acest an Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II" a instituit un concurs pentru premierea celor mai frumoase culegeri de versuri și a celor mai substanțiale esseuri sau studii critice, iscălite de scriitori tineri.

Au fost încununați d-nii **Aurel Chirescu,** pentru culegerea de versuri: **„Finister"**, și prof. **Petru P. Ionescu,** pentru esseul **„Ontologia umană și cunoașterea".**

Manuscrisele vor fi puse imediat sub tipar, iar premiații vor primi respectivele drepturi de autor.

Urmând programul de Inaltă proteguire Domnească a culturii românești, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II" îmbrățișează, cu aceeaș căldură și cu acelaș nedesmințit interes, toate formele de manifestare ale artei și pe toți autorii, condiția pe care o cere fiind una singură: talentul.

Tipărirea, deopotrivă a scriitorilor ajunși la maturitatea vieții și a talentului, ca și a celor mai proaspeți sosiți în câmpul literelor, o dovedește.

NEAGU RĂDULESCU,

a cărui expoziție de caricaturi de la „Comedia", are un frumos succes

G. T. NICULESCU-VARONE

D-nul G. T. Niculescu-Varone a tipărit de curând două prețioase lucrări, privitoare la cercetarea folclorului nostru.

Una se intitulează **„Bibliografia poeziei noastre populare (folklor român versificat, cuprins în volume și broșuri) 1936—1937. Autorii români în ordine cronologică și alfabetică.**

Cealaltă poartă titlul **„Cei mai de seamă folkloriști români (Bibliografie), cu o introducere despre specificul nostru național.**

Poșta redacției

Z. Grig. — Am primit abundenta d-voastră recoltă poetică. Răspunsul într'un număr viitor.

ELENA ROMAN

Ah! Doamne dacă Tu exişti
Şi dacă Tu din cer asişti,
Fă Doamne, ca blestemu'mi să se [împlinească
Şi voi pleca fericit din lumea [pământească.

De ce-o fi fost să cadă blestemul pe „Universul Literar"?

P-n. — Reproducem epigrama și sperăm că ne veți trimite și altele.

I. I. C. Brăianu și monumentul său

In scundul fotoliu cubist,
El stă cu genunchii la gură.
Se'ntreabă: cum poate-un artist
Să-i facă asemeni figură.

D. Mircea Pavelescu, Simpaticul nepot al lui Cincinat îmi răspunde la o epigramă a mea nesemnată, dintr'un număr mai vechiu:

După conținut și rimă
Epigrama ta cam plată
Chiar de-o publicai semnată
Rămânea tot anonimă.

Catrenul d-lui Pavelescu.... Mircea este o reușită parafrazare a cunoscutei săgeți:

Epigrama-ți fără rimă
E de duh așa lipsită,
Că deși e anonimă
Mie-mi pare iscălită.

Taș. — Spunându-vă, cu toată seriozitatea, să perseverați, nu ne-am gândit că vă veți și grăbi.

George Delapind. — Altceva publicăm cu plăcere. Pentru ceea ce ne-ați trimis avem cronicar permanent.

Pop Cornel. — Mai încercați.

Cristianul Mare. — Dacă ați fi în locul meu mi-ați da dreptate pentru „causticitatea" unora din răspunsurile mele. Ba poate chiar m'ați acuza de prea multă îngăduință. In ce privește poeziile trimise nu vă pot spune decât că aflu în ele unele promisiuni pentru realizările ce vor veni.

N. Bălcescu. — „Cugetarea" d-tale e una din piesele rare ale „dosarului" pe care l-am întocmit și despre care am pomenit într'un număr mai vechi al revistei. Pentrucă nu sunt un egoist o reproduc mai la vale:

CUGETARE

Eu nu vreau cu-a mele satiri
Pe nimenea să jignesc,
Un alt drum literaturii
Mă silesc să-i dăruesc. —
Căci din chestii genitale
Cântate fără măsură,
Es orbi, pofte bestiale,
Nicidecum literatură. —
Și mai mult decât atâta
In alte vremi, — mâine, — apoi
Un orb când conduce pe-altul
Cad în groapă amândoi. —
De aveți însă dorința
A nu vă cunoaște'n ele
Indreptați literatura
De năravurile rele. —

26 Martie 1939, București

N. BALCESCU

Urmez întocmai sfatul din ultimele două versuri ale *„Cugetării"* d-voastră, convins totuși că năravul de a cugeta în versuri ca acestea poate fi foarte greu îndreptat.

Adela. — Versurile d-tale au multe calități. Citește mult și scrie. Din când în când mai trimite, iar în momentul când vei reuși pe deplin îți vei vedea poeziile publicate la noi.

S. L., Brașov. — Traducerile nu ne interesează. Mai trimiteți proză.

r. st.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 44908 - 938

14

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII"

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni
Autorități și instituții — Lei 500

TELEFON: 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 6 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 14
SAMBATA 8 APRILIE 1939

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

„Cântarea României"

de EMANOIL BUCUȚA

Dacă mai vorbim astăzi de acea cărticică a lui Alecu Russo „Cântarea României", ne aducem aminte mai mult de lupta care s'a încins ca să-i fie luată lui Nicolae Bălcescu, socotit o vreme autorul ei, pe când îi era numai traducător, decât de anumite părți din ea și de patima, aproape biblică, pentru pământul și neamul nostru a fremătătoarelor pagini. „Care e mai mândră decât tine între toate țările semănate de Domnul pe pământ? Care alta se împodobește în zilele de vară cu flori mai frumoase, cu grâne mai bogate?".

E aproape ca un colind vechiu al pământului și aproape ca un verset din Cântarea Cântărilor.

România de astăzi ne întâmpină cu altă față. Dacă pentru istorie împrejurările s'au schimbat, pentru geografie n'a fost altfel. In acești vre-o sută de ani s'au desfăcut vechi legături, s'au prăbușit hotare, s'au înscăunat alte așezăminte. Ceeace pregăteam de secole, s'a împlinit de azi pe mâine, pentrucă purtătorul destinelor noastre, de obiceiu destul de încet la mers, și-a pus într'o bună zi aripi la picioare. Trecutul răsună în noi, ca un glas depărtat pe care îl cunoaștem și îl iubim, dar care nu ne mai poate ține în loc. Am încheiat un ciclu și am început altul. Suntem cetățenii noui ai unei noui țări. Dar sub omul istoric, în veșnică prefacere s'a păstrat celălalt, omul vechiu, prin care ne întâlnim noi de-acum cu cei de totdeauna și așezăm între atâtea popoare lespedea unei firi proprii. Cu cât cioplitorul e mai bogat în închipuire și scoate figuri mai neașteptate, cu atât materialul, care-i primește și-i face cu putință jocul, se adeverește mai puternic.

Pământul românesc a trecut, în acelaș răstimp, și el, prin prefaceri deopotrivă de mari. Pădurile cele întinse, codrul, frate cu Românul, n'au mai rămas decât în cântecele bătrânești. Inmulțirea sufletelor, cererea tot mai lacomă de grâne și târgul bun al lemnului au așezat securea la rădăcina umbroșilor copaci. Dealurile s'au golit și au pornit la vale, mâncate de puhoaie. Câmpurile cu colilie, necălcate decât de cai sălbatici, s'au făcut ogoare, arate de pluguri cu benzină. Unde nu se lăsau decât stolurile de dropii, s'au cuibărit sate. Prin podgorii s'au ivit turnurile sondelor și coșurile fabricilor, înegrind locul. Mlaștinile s'au secat, râurile au fost desvățate dela cursul ocolit și cu revărsare în voe pe mii de hectare, ducând cu ele salcia și aninul, și au fost puse în albii trase cu linia. Inainte firea rămânea aproape de ceeace o lăsaseră zilele facerii și Dumnezeu. Acum însă omul înțelegea să se amestece și să schimbe. Mâna lui se zărea în toate.

Ceeace se păstrează și aici statornic este arhitectura dela început a pământului nostru, pe care au privit-o din întâia zi ochii uimiți ai neamului românesc și i-au strecurat-o ca o pecete în sânge. Ea ne ține pe toți într'o singură ființă, oameni de văi și oameni de plaiuri, dar nu de orice văi și de orice plaiuri, ci de văi dunărene și de plaiuri carpatice. Fluviul curge măreț, de când se deslușesc întâii Români pe malurile cu nisipuri zburătoare ale Tisei și Timișului, și până se pierd cei din urmă în vederea Mării. Apele sunt prietenoase, fie ca drum de negoț, fi ca adăpost de pește. Ca pe o Mare dinăuntru toate popoarele își plimbă corăbiile pe ele și ne leagă de lume. Steagurile lor ne umplu zarea, vin de departe, intră chiar printre gospodăriile noastre, de-o parte și de alta, și se topesc în soare răsare. Carpații, dela Porțile de Fier până în pădurile Maramureșului, și dincolo de ele, unde ne-a purtat dorul de pribegie pe urma oilor, nu sunt nicăeri atât de sălbateci și de sterpi încât să rămână închiși omului. Nu este nici un pisc destul de înalt și de pustiu ca să nu se audă de pe el de jur împrejur strigătul ciobanilor și clopotul turmelor.

Amestecul omului în îndreptarea și în înfrumusețarea firii băștinașe trebue să ție seama de aceste trăsături.

Uitați-vă la una din lucrările cele mai îndrăsnețe ale anilor din urmă, îndreptarea și înfrumusețarea văii Colentinei. Intregul șes de lângă București, pe un arc de cerc dela Ciocănești și Buftea până la Tei, Cernica și Tânganu, pe o lungime de multe zeci de kilometri, este de pe acum altceva decât a fost odinioară. Colentina este o gârlă cu apă ieșită dela poalele dealurilor dintre județele Ilfov și Dâmbovița. Din vremuri vechi, ea pierea prin stuf și brădet și se silea, fără să izbutească, să umple o vale mai largă decât puterile ei. Strămoșii noștri, mari iubitori de iazuri și de colțuri de odihnă și de răcoare vara, au băgat numai decât de seamă, ce folos puteau să tragă din această apă adormită, și cu câteva umpluturi de pământ și zăgazuri de cărămidă au schimbat-o într'o salbă de lacuri. Farmecul neîntrecut al Ciocăneștilor și al Mogoșoaei, rămase sau intrate

(Urmare în pagina 2-a)

ALTITUDINE

Plutesc în noi dureri neatârnate
De nici un dor, de nici o altă rană,
Trec la zenit uri desrădăcinate,
Inalte chinuri fără de prihană...

Cioplim morminte stană după stană...
Din oasele de-atâta plâns spălate
Gândirea morții sue diafană
Și se preface în eternitate.

Cu-atâtea mâini ne pipăirăm golul,
Atâtea guri ne-au învățat tăcere
Și-atâtea inimi s'au făcut puzderii!

Când bucuria își trimite solul,
Ajunge mut și fără de putere
Acolo-n altitudinea durerii.

V. VOICULESCU

Concepția lui Parsifal

de VICTOR POPESCU

Ajunsă la maturitate, gândirea lui Wagner, a început să se însenineze. Geniul acesta realizase dealungul tumultoasei sale vieți o mulțime de experiențe spirituale fundamentale.

Tânăr, irascibil, entuziast, prima lui lucrare este o operă care în actul întâiu vede murind toți eroii săi, iar în al doilea se populează cu stafii, sufletele celor dispăruți. Opera rămâne neterminată, fiindcă în actul al treilea, nu avea ce să se mai întâmple.

Poate n'ar trebui să luăm în seamă aceste încercări de adolescență.

In marea lor majoritate nu explică destinul viitorului magician.

Dar socot că tragedia amintită are un rol covârșitor. Ea este un pol al vieții lui Wagner, este o extremă, un punct de plecare. Ea luminează începutul creator al marelui compozitor fiind un exemplu viu al evoluției de concepție, pe care un om a trăit-o și a realizat-o.

Wagner a plecat dela această tragedie spre a realiza pe celelalte. Fire dăruită dela natură cu cele mai mari calități, un intelect nelimitat, un orgoliu și o ambiție neîmpăcată, Wagner căuta să realizeze în sufletul său formula demoniacă a cunoașterei totale, a pătrunderei desăvârșite în firea lucrurilor.

Fiecare realizare de a sa nu este decât o față a setei acesteia, a acestei dorinți neînfrânate de aflare, de dobândire a adevărului.

Opera lui este o serie de rezultate, isvorîte din strădaniile lui de a cunoaște.

Der Fliegende Holländer, odată cu prima lui glorie aduce salvarea prin devoțiunea femeii.

Tannhäuser, răzbătând adânc în cutele vieții senzuale, împacă dorința de iubire cu perceptele creștine, aducând pacea tot prin sacrificiul unei femei, dar un sacrificiu imaterial aproape, un sacrificiu care se transfigurează, înălțându-și transcendența deasupra înțelegerei omenești.

Apoi o pacificare cuprinde inima lui Wagner, și Lohengrin care se presimțea în concepția finală a lui Tannhäuser, aduce acordurile sale sublime ca o vastă perdea a divinității, calmând și înseninând sufletele.

Dar geniul frământat nu se

(Urmare în pagina 12-a)

Scriitorii și Patria

de N. CREVEDIA

In ultima vreme, fiecare săptămână aduce un nou eveniment în ordinea internațională. Țări dispar depe hartă într'o singură noapte, cu tot trecutul lor istoric și cultural, cu toată arta și civilizația lor din prezent. Ceeace au zidit martirii și atâtea generații se așterne acum sub talpa grea a carelor de asalt! In această Europă care nici după 20 de ani dela războiu nu și-a găsit echilibrul moral și în care ideile generoase care însufleteau alte veacuri au amuțit — glăsue acum numai politicul și, în spatele politicului, artileria și aviația grea de bombardament își pregătesc și ele crâncenul lor discurs! Trăim o vreme atletică, în care forța primează asupra Justiției și a Poesiei...

Toate aceste evenimente nici pe noi nu ne lasă indiferenți. Țara noastră, în granițele ei de astăzi, a ieșit din valea albă a oaselor pe care le-au vărsat strămbunii, din roatele pe care au fost frânți revoluționarii, din câmpia mierlelor atâtor visători. Ne-au cutropit atâtea copite, ne-au fost prădate mierea stupilor și a holdelor, galbenii, femeile și copiii — dar noi am rezistat aici, prin forța implacabilă a rasei și a credinței în destinul nostru! De două decenii, suntem toți frații adunați, sub aripile Marei Paseri Phoenix a României Intregite.

Granițele Statului nostru actual sunt naturale și au o tradiție milenară. Suntem în prezent proprietarii tuturor cuprinsurilor dacice și hârtiile noastre care poartă astăzi pecetea latinității sunt, cum foarte fericit se exprima deunăzi un distins confrate — în regulă. Prin toate hârtoapele și charibdele istoriei, noi am păstrat nești ers caracterul nostru și ne prezentăm cu o cultură certă. Aici, „la răscrucea imperiilor moarte", unde au inceput iarăși să se incaiere vânturile, noi garantăm că, în scurt timp, vom înflori o splendidă civizilație. Noi suntem, în Răsărit, brațul cel mai tânăr al puternicului arbore latin, cu rădăcinile în soarele armonios al Mediteranei. Noi suntem, într'adevăr, copiii naturali ai latinității, născuți, din marele amor pentru cuceriri al Cezarului Traian și de părinții și de surorile noastre mai mari nu ne rușinăm — ci ne mândrim!

Am fost pușI, zilele trecute, în situațiunea că trebuia să chemăm sub raniță câteva contingente. Și felul cum au răspuns ai noștri acestui apel nu e o simplă floare de stil gazetărească. Din Valea Batovei la Ceremuș și dela Baziaș la Țara Ouașului, s'au ridicat ca o furtună și chemați și nechemați, toți cu gândul, țăruș, pe graniță! Ardealul, ni se spune, a fost, tot, un clocot și a primit noua stare de lucruri cu o zguduitoare ardoare patriotică!

In centrul acestei înnălțătoare fierberi, s'au găsit, desigur, și scriitorii români. Dar participarea lor a fost aceea a unor combatanți cari aveau în portefeuille un ordin galben *ori* roșu. *Singur (sau aproape singur) Nicolae Iorga scotea din craterul mic al articolului său zilnic din „Neamul Românesc" lava pasiunii sale patriotice, arunca verbele sale arzătoare ca niște steaguri și cunoscutele lui fraze, ca niște vâlvori!*

Odată cu realizarea Marei Uniri, se pare că muzele avântului naționalist au adormit. Niște curente nesănătoase, importate, au predicat tot atâtea formule de artă sterpe ca și deșerturile din care au

(Urmare în pagina 11-a)

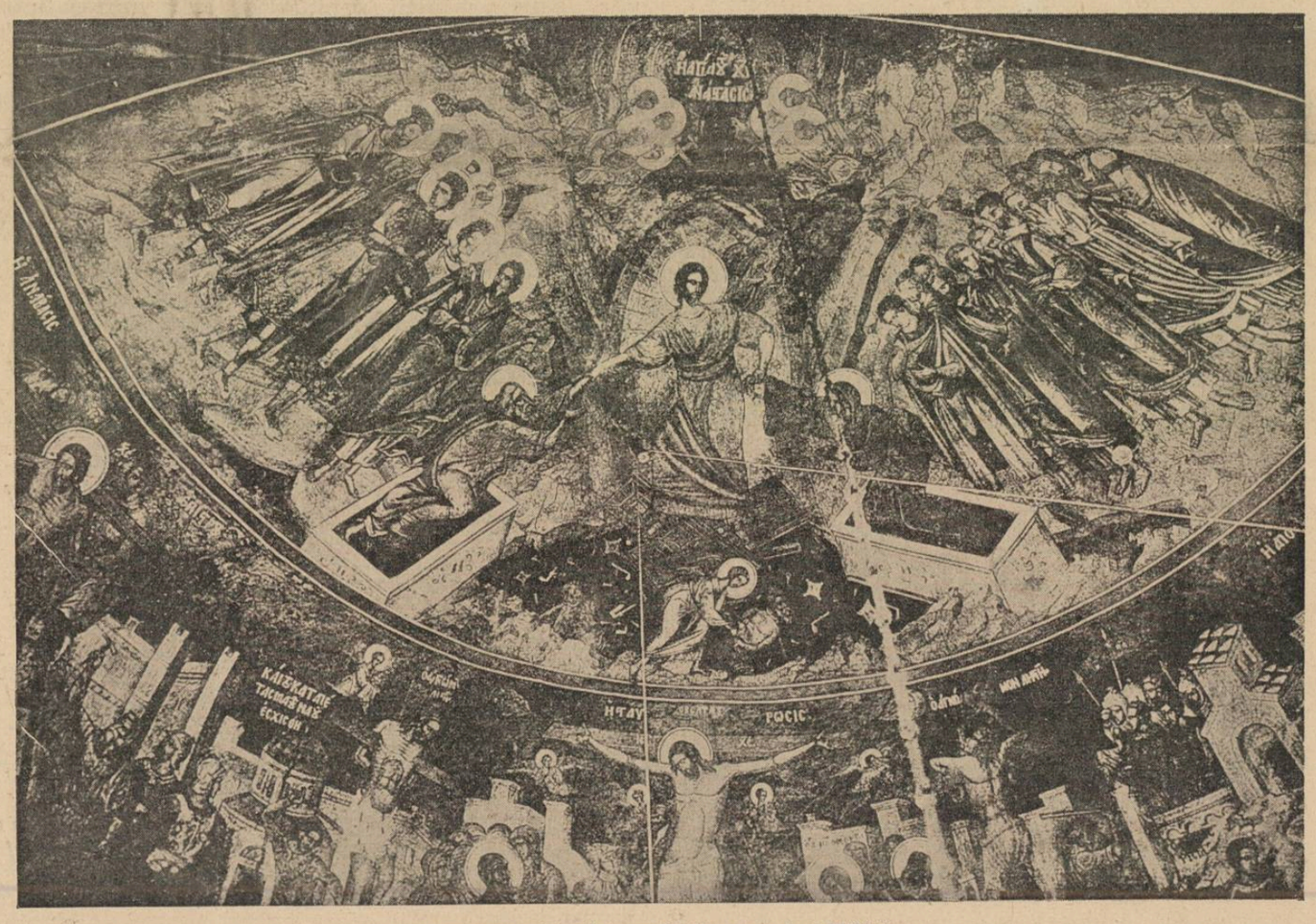

Invierea, pictură murală din veacul al XVI-lea

Pământul și zeițele lui

de MIRCEA ELIADE

Pare, la început, ciudat că Marile Zeițe ale Orientului sunt în acelaș timp divinități ale **fertilității pământului** și ale **războiului.** Ashtanteia, zeița semitică prin excelență, e divinitatea tutelară a dragostei și a fecundității universale, dar e totodată protectoarea războinicilor. Nanaia, zeiță adorată din primele timpuri în Mesopotamia și Iran, este o divinitate războinică, pe care soldații o invocau în lupte și căreia regii îi cereau biruința împotriva dușmanilor. Mult cântata Ishtar a Babilonului a fost, din epoca arhaică, zeița fecundității și a războiului. O altă divinitate semită, Anot, al cărei cult era destul de răspândit în Palestina pe vremea lui Tutmes III (1501—1447 In. Chr.), avea aceleași atribute. In sfârșit, zeița iraniană Anaitis — întocmai ca și Anat din seria semitică — era divinitatea tutelară a fecundității și a războiului (cf. Benveniste, **The Persian Religion,** p. 27—28; Max Semper, **Rassen und Religionen im alten Vorderasien,** p. 219 sq.; Contenau, **La déesse nue babylonienne,** p. 120—122; A. Lods, **Israel,** p. 154 sq.; J. Przyluski, **Les noms de la Grande Déesse,** „Revue de l'histoire des religions", Mars-Juin 1932, p. 182 sq., etc.).

Pare într'adevăr ciudat, cum spuneam, că o Mare Zeiță, principiu al Creației universale, emblemă a feminității și maternității neodihnite, **fons et origo** prin excelență — este în acelaș timp o divinitate tutelară a războiului. Nicio virtute feminină nu-și găsește fructificarea în războiu. E drept, Marile Zeițe asiatice nu sunt divinități militare; nu aparțin **soldaților** — ci **războiului.** Ele sunt venerate de femei în timp de pace — și de bărbați în timp de războiu. Bărbații, vorbind în general, cad sub stăpânirea acestor Mari Zeițe **numai** în timp de războiu. Prin războiu, atributele Marilor Zeițe se fac „cunoscute", se **impun** și bărbaților. Și aceste atribute, care se revelează bărbaților în timpul războiului, implacabile ca un destin, sunt: luptă — **moarte.**

Deaceia Marile Zeițe asiatice, divinități ale rodniciei și ale germenilor, „protejează" războiul; pentrucă războiul este cel mai precis și mai frecvent instrument al morții; este, într'un cuvânt, o **formă a morții.** Și nu e deloc întâmplător că în Magna Mater coincide izvorul vieții cu biruința morții, latențele tuturor formelor vii cu marea larvă amorfă, Moartea. Gândirea mitică este întotdeauna coherentă, „sistematică". Magna Mater fiind o divinitate a „Totului", în ea coexistă extremele: viața și moartea, binele și răul, beatitudinea și durerea. Intr'adevăr, Magna Mater — în ordine morală — contopește „ binele" și „răul". Zeița care e slujită de fecioare — e slujită în acelaș timp de curtezane. Myllita, zeița babiloniană, era o divinitate a fecundității, în templele căreia se practica ritual orgia sacră. Orice femeie — dela regină la ultima roabă — trebuia să petreacă măcar o singură noapte în templul Myllitei. Ishtar era adorată de fecioare: dar Ishtar era ea însăși o „curtezană cerească", și la ceremonialul ei slujeau curtezanele sacre. In cultul oricărei Mari Zeițe asiatice, era măcar un singur festival când fecioara **coincidea** cu curtezana, când limitele între bine și rău erau șterse.

Dealtfel, sensul abscons al orgiei rituale acesta era: contopirea tuturor lucrurilor, suprimarea tuturor limitelor, suspendarea oricăror „forme", a oricăror distanțe și discriminări. Orgia rituală era săvârșită doar în anumite împrejurări; când Marea Zeiță cerea realizarea pe pământ, în condiția umană, a ceea ce era ea permanent, în Cosmos: „Totul", fără forme, fără limite, fără deosebiri. Orgia rituală se realiza la începutul primăverei, pentru a asigura o bună recoltă. Era, așa dar, un gest magic, de promovare a festivității pământului. Căci, pe de oparte, orgia simboliza —

(Urmare în pag. 12-a)

Coborîrea de pe cruce, pictură murală din veacul al XVI-lea

CRONICA LITERARA

de CONSTANTIN FANTANERU

Ştefana Velisar: Calendar vechi, roman Ed. „Cartea Românească

Faptul că d-na Lily Teodoreanu, soţia romancierului atât de popular, Ionel Teodoreanu, publică, sub pseudonimul *Ştefana Velisar*, un roman, constitue, spre a spune astfel, un eveniment ce stârneşte deopotrivă, curiozitatea publicului şi a confraţilor ! Rar a fost la noi un scriitor în relaţie atât de vie cu contemporanii, ca d. Ionel Teodoreanu şi deaceea, asupra cărţii scrise de soţia d-sale, se vor îndrepta mulţi ochi dornici de a şti parcă ceva în plus despre autorul „Medelenilor". E în această curiozitate, o faţă a meritelor d-lui Teodoreanu, a caracterului scrierilor sale atât de apropiate de vederile cititorilor, încât aceştia îşi răsfrâng simpatia asupra biografiei romancierului, parcă din năzuinţa de a lua şi de aici ceva, spre delectarea lor.

Fără voia autoarei, „Calendar Vechi" apare astfel ca o lumină prinsă pe bolta ce o întinde numele lui Ionel Teodoreanu peste masa cititorilor săi. Dar nu e nimic rău dacă lucrurile se întâmplă aşa. Din contră, va fi un profit, acela de a se citi neapărat cartea care altminteri ar trece poate mai puţin observată. Ceeace ar fi păcat, fiindcă romanul este bun, dintre puţinele bune ce s'au tipărit de câtăva vreme.

Cuprinde întâmplările din vacanţa de vară a anului 1913, petrecute de o societate de tineri, la două moşii învecinate, Sihla şi Vlădeni, în Moldova. In miezul luminos al compoziţiei stă dragostea adolescentei Miki, — şcolăriţă trecută în clasa VI-a şi a lui Ducu, tânăr de 26 de ani, frumos, dar cu faimă neconvenabilă de Don Juan.

Preocuparea de prim plan a autoarei este Miki. Ducu vine doar ca pretext de a face să îmbobocească făptura adolescentei în lunile de vară. După cum pretexte sunt şi cadrul de ţară cu ogrăzi şi iazuri, cu drumuri între conacuri boereşti, pe cai şi prin păduri, ca şi figuraţia numeroasă de tineret şi rubedenii, adunaţi la voie bună, în tihna vacanţei. Miki străluceşte aparte, cu o lumină proprie provocată de împrejurări, dar nu şi hrănită de ele, astfel încât să se stingă după încetarea lor. Ea este „adolescenta". Aşa o înţelege Ducu, băiat deştept şi instruit, în pofida reputaţiei lui de „sclivisit". De calitatea de „adolescentă" a lui Miki vrea să se folosească acest Ducu şi să dea conţinut spiritual unei „vacanţe", s'o facă cea mai „frumoasă" dintre vacanţe, aceea care nu se poate uita fiindcă rămâne închinată tinereţii pure. Undeva Ducu îi spune lui Miki că dacă în vara aceea, din 1913, nu ar fi fost războiul cu Bulgaria, — el n'ar fi avut curajul să-i mărturisească iubirea. Observaţie de rafinament psihologic. Trebuia o exaltare şi războiul a dat-o ! Spaima produsă de vântul războiului năştea nevoia „frumuseţilor mari", a „emoţiilor esenţiale", cum e aceia a pătrunderii în sufletul adolescentei, şi tot spaima înlătură şi scrupulele şi grăbeşte fapta. Ducu se apropie de sufletul lui Miki ca un rafinat, dar cu vigoarea unui intelectual. Il pune să se deschidă, îl provoacă, îl sileşte să se arate cât e de „frumos", ce pur vibrează, ce străvezimi adâncesc iubirea adolescentă ! Poate că Ducu credea că va muri în războiu ! Deaceea nu mai ţinea seama de primejdia legată de mânuirea unor atât de delicate bijuterii, a unui instrument atât de fin ! Atmosfera de panică îl exalta şi pe el, şi transmitea exaltarea adolescentei. Pe vremea aceea pătrunsese poezia lui Tagore în Europa şi se tipărise Gösta Berling. Miki memorează poemele lui Tagore iar Ducu o pune să i le recite fascinată. Ii dă să citească apoi Gösta Berling, cu precizarea că el este ruda săracă a eroului nordic. „Dece ruda lui săracă ?" se întreabă Miki şi tremura cu cartea în mâini. Sufletul ei extraordinar ieşia din obscurităţile copilăriei, se limpezea şi din fiecare zi se aduna ca dintr'o sumă de poeme, alcătuind toate o singură carte unitară. Cu cât tact provoacă Ducu pe Miki să se „manifeste", să întoarcă spre soare feţele ei de sidef, luminile de perlă ale ochilor ei ! Conversaţia lor porneşte dela Tagore şi Gösta, dar şi dela cerul moldovean, dela arbori şi animale, dela ape şi stihii, pe care le pomenesc totdeauna cu sens metaforic ca să exprime şi să semnifice interioritătile ! Şi chiar atunci când Ducu spune dela el lucruri fără importanţă, el o aşează în mijlocul lor pe Miki ca pe eroina unui poem, ca pe floarea cea mai potrivită în acel ansamblu.

— Un minut, să te întreb ceva. Cu ce te-ai sgâriat aşa tare ?

— M'a lovit un pom, când goneam spre casă.

— Ieri dimineaţă ?

— Da.

— Eu sunt de vină. După ce ai plecat tu, mă gândeam : a fost o dimineaţă bună, aş vrea s'o însemn pe ceva. Se vede că dorinţa mea a mers din pom în pom şi a pus semnul pe tine. (pag. 46).

Dar abilităţile lui Ducu sunt în deosebi s'o silească pe Miki să vorbească şi el s'o asculte, desfătându-se :

— Te uiţi la mine ca la un om pe care nu l-ai văzut de mult, pe care nu l-ai recunoaşte destul de repede. Dece ?

ŞTEFANA VELISAR şi IONEL TEODOREANU
Desen de Ştefan Dumitrescu

— Da... Nu. Eşti ca după o ploaie, colorat mai puternic, mai cu luciu, albul mai alb, negrul mai negru, verdele mai verde. Eşti ca un prun prin care s'ar vedea căsuţe albe, — râse Miki, — uitându-se la el de jos în sus, într'adevăr ca la un pom.

— Nu ştiam că pot semăna cu ceva aşa de simplu şi frumos, — glumi Ducu. Şi cu ce mai seamăn, te rog ?

— Sameni cu o mulţime de lucruri, care nu se potrivesc între ele ! Ai ceva de pasăre, de pisică, de lup, de salcie, de caise crude, de mătase italienească, de inele cu pietre, pumnale şi câte, câte altele... (pag. 34).

Mai târziu, după ce Ducu a dus rafinamentul departe şi a învăluit-o pe Miki în voalul iubirei lui mărturisite, fata vorbeşte astfel :

— ...La început mi se părea că trăiam prin somn când eram cu tine. Acum e pe dos, trăesc prin somn când sunt cu ceilalţi. Se şterge viaţa în jurul meu. Când te văd, mă reazim ca de o margine de fereastră, apoi mă întorc în ceasornicăria de toate zilele, care mă poartă mai departe. De fapt sunt închisă în altă fiinţă, în alt timp, — vorbi ca pentru ea. (pag. 195).

Când Miki vorbea astfel, străbătea în cuvinte o vagă temere ca schimbarea ei să nu fie prevestirea vreunor rele. Ca s'o îmbărbăteze, Ducu îi face atunci icoana sufletului ei sănătos, mai mult pentru sine totuşi, ca să pregătească finalul.

„Nu, Miki, slava Domnului !, râse Ducu, eşti sănătoasă voinicuţă, netedă şi lucie ca o piatră frumos şlefuită. Aşa mi-l închipui pe Budha copil : rotund, delicat şi mlădios ca tine. Cu genele negre lăsate pe gânduri. Palmele deschise şi roz ca florile. Faţa şi trupul întunecat cu aur. Imi place să te văd aşezată pe pământ. Iţi stă bine iarba şi vara. Şi nucul acesta puternic care te păzeşte aici. Şi bălăriile galbene şi jucăuşe. Povestea lumii începe cu o grădină. Locul tău este într'o grădină sub un pom frumos. (pag. 196).

Sfârşitul povestei de dragoste este o laşitate a lui Ducu. In faţa sufletului strălucit al adolescentei, el se sperie la un moment dat. Ii este teamă să nu se reverse prea bogat şi să nu treacă peste el ca peste un vad prea mic. Ducu pleacă la Paris, pentru doctorat, rugând-o pe Miki să nu-i scrie şi să nu aştepte scrisori dela el. După o lipsă de un an, fata va verifica dacă îl iubeşte sau nu. Urma să se întâlnească în vacanţa lui 1914, când Ducu vine într'adevăr dela Paris iar Miki îl aştepta sub nucul dela Sihla, aşa cum au făcut legământ. Ea îl aşteaptă. Cum nu l-ar aştepta, credincioasă sufletului ei egal? Dar el nu mai are curajul confruntării. Vine până în preajmă, la moşia vecină dela Vlădeni, de unde pleacă în Bucovina, la un frate al său, să se însoare.

Rămâne Miki cu durerea ei care se va vindeca sau se va adăugi ca o altă strălucire a sufletului ei adolescent. In curând va trece cu totul în amintire, o amintire clară însă ca picturile vii pe porcelanuri, după asemănarea cărora a zugrăvit Ştefana Velisar această delicată poveste de iubire pe filele din memoria curată a unui „calendar vechi".

Cronica ideilor

„Il faut croire d'abord!" **Alain** începe astfel — unul din acele „propos" — pe care le-a recules, de curând, într'o nouă carte [1]). Scrie despre credinţă — şi este desigur interesantă această atitudine, aproape mistică, la un autor ale cărui preferinţe pentru Descartes, Aug. Comte, Hegel şi Schelling, sunt exprimate la fiecare pagină.

Alain este gata să afirme că metoda nu are ce căuta în domeniul spiritului pur. Adesea insistă asupra caracterului suprem al trăirii spirituale, şi — situându-se pe aceiaşi linie cu autorii mistici — crede sincer în libertatea iniţială a eului, în felul lui Berdiaeff, de ex.

Şi atunci, ce rol determinant mai pot avea aci metoda şi raţiunea?

Credinţa este o trăire spirituală proprie şi implicită exclusiv subiectului. Acest adevăr Alain îl exprimă în rânduri foarte originale: „Există şi (oameni cu) spirit fără credinţă. Sunt spirite care caută sprijin din afară... A fi de acord cu experienţa comună nu este greu. In realitate însemnează a dormi... **A însărcina obiectul să gândească pentru noi...** Dar aceasta este doar **treaba geometriei:** îşi desemnează astfel obiectul (de studiu) încât adevărul să se propună singur"...

Tocmai pentru că suntem de acord cu aceste afirmaţiuni, s'ar putea ca Alain să nu aibă dreptate atunci când ne îndreaptă, pentru a afla simbolul libertăţii spiritual-religioase, către Descartes. Libertatea raţională pe care Descartes o postulează pentru ştiinţele pozitive nu este esenţial aceiaşi în viaţa spirituală. A cunoaşte „more geometrico" obiectul, lumea din afară, însemnează a adopta o **metodă** proprie acestor realităţi externe, fenomenale.

Atunci când noi gândim despre lume şi despre obiect în genere, suntem sensibil influenţaţi de realitatea externă, pe care vroim să o cunoaştem, de aceia subiectul se conformează atitudinei şi poate esenţial normelor impuse din afară.

Deci subiectul gândeşte şi cunoaşte pe potriva obiectului şi **în felul** acestuia. Alain însuşi ne confirmă: „Este treaba geometriei de a-şi desemna astfel obiectul încât adevărul să se propună singur"....

A spune că în cunoaşterea pozitivă a lumii metoda raţională este proprie, însemnează a exprima un adevăr adesea verificat, dar aceasta pretinde, a afirma, în consecinţă, că nici metoda nici raţiunea pură nu au a fi amestecate activ şi operant în viaţa spiritual-religioasă, pentrucă aici raportul nu se stabileşte dela obiect la subiect, ci invers.

Cum scrie Alain, „nu putem însărcina obiectul să gândească pentru noi"... (pag. 87—88).

Ni se va răspunde că îl interpretăm prezumţios pe Descartes. Că dacă Alain ne îndreaptă către autorul „Discursului asupra metodei" — văzând în atitudinea acestuia cea mai demnă poziţie a omului în faţa imensităţii necunoscute a naturii, a fi liber — şi libertatea este condiţiunea genetică a eului — însemnează a adopta îndemnul cartezian, instrumentând asupra realităţilor anonime, în mod critic, raţional.

Ce poate fi mai adecvat, ca simbol al libertăţii, decât a încredinţa controlului raţional al subiectului, orice experienţă din afară?

Argumentul nu ne convinge. Nu putem „încredinţa" raţiunii, **credinţa.** Viaţa spiritual-religioasă intensificându-se pe sine, regenerator şi revoluţionar. Un eu fără limite şi fără metodă. „Eternul este fără formă" scrie undeva în această carte, Alain însuşi. Şi totuşi autorul ne orientează către metodă, către limite, şi firesce, într'un „propos" final, către **contemplaţie.** Reflecţiunea, criticismul, contemplaţia sunt metodele raţiunii, pur **pasive. Alain** se contrazice la fiecare rând. Nu înţelege, de la început, problema spiritului, una exclusiv metafizică. O confundă cu gnoseologia, ca toţi naţionaliştii pozitivişti.

Prevede spiritului „armele" metodologice ale cunoaşterii empiriste: a gândi fără ipoteze prealabile, formate în mod raţional şi păstrate ferm, însemnează a te lupta fără arme"... (pag. 88). Prin urmare, deducţie şi inducţie.

Insă acele „ipoteze prealabile" la care se referă Alain sunt ale spiritului fără să fie „formată metodic ori raţional".

Dar am mai scris că punctul de vedere raţional, în trăirea religioasă, este acela catolic, şi Alain este un catolic adevărat.

MIRCEA MATEESCU

1) „Propos sur la religion", Rieder, Paris, 1938.

„Cântarea României"

(Urmare din pag. 1-a)

pe mâna unor proprietari de gust, poate să mărturisească şi astăzi despre ceeace încânta în alt secol pe boerii şi locuitorii acestor locuri. Peste ceeace avem noi, atunci se ridicau până în cer plopii rotaţi şi steiarii noduroşi, cum se mai întâlnesc numai rămăşiţe, la Ciocăneşti înşişi, pe drumul dela moară al Mogoşoaei, în pădurea Cernichii, Herăstrăul, cu zăvoiul lui, a intrat în literatură, în literatura cu suspine amoroase a vremii. La umbra Herăstrăului a stat şi Tolstoi, când a venit aici cu întâia armată a războiului Crimeei, care luase la început drumurile Dunărei şi ale Silistrei. Ne-a lăsat mărturii în însemnările şi în scrisorile lui. Mai târziu, iazurile s'au stricat şi împotmolit şi tot câmpul era o baltă nesănătoasă, plină de mirosuri de putregai şi de stolurile ţânţarilor. Dacă nu se curăţau, nu se lărgeau şi nu se înzestrau, mai ales, cu apă din alte râuri mai îmbelşugate, din Argeş sau din Ialomiţa, dintr'o bucurie şi o frumuseţe ajungeau o urâţenie şi o primejdie. Adică nu trebuiau să mai ajungă, ajunseseră. Atunci şi-au luat sarcina acestei întreite lucrări Uzinele Comunale din Bucureşti. Directorul lor nu era numai un inginer întreprinzător şi gospodar, ci un om de apă, născut la Galaţi, şi îndrăgostit de sporturile vâslei şi ale pânzei. Ce a ieşit, judecă oricine. Şi nu suntem încă la capătul ostenelilor. In malurile înalte de lut ale Dâmboviţei din jos de oraş, sute de lucrători sapă din zi în noapte. Trebue să se croiască până la Budeşti şi până la Olteniţa o vale mai încăpătoare şi mai adâncă. Bucureştii, vechea cetatea a Dâmboviţei, se pregăteşte de rosturile unui port. In locul pădurii Vlăsia, stârpită până la câteva pâlcuri de copaci, lăsate parcă numai ca un semn al înfăţişerii din trecut a ţinutului, se vor vedea catargele dela vapoare şi mişcarea la remorcă a nenumărate şlepuri. Cadrul geografic se poate schimba şi el.

In altă parte, spre gurile Dunărei şi în păraginile marilor lacuri, Razem, Smeica, Golovita, Sinoe şi cum le mai zice, mâlul adus de fluviu şi buruenişul şi stuful hrănit de apă acopereau totul. Locurile se pustiau an cu an. Peştele murea. Oamenii se pregăteau să plece. Acelaş blestem, care omorâse cetăţile greceşti din vechime, Histria şi Halmyris, se lăsa şi acum asupra locurilor. Atunci un mare cercetător şi îndrăgostit al acestor părţi de lume a pornit la lucru ca să le scape şi să le dea o înflorire pe care n'o avuseseră niciodată înainte. Drage uriaşe s'au ivit, şantiere şi depozite de materiale s'au înjghebat pe câte un braţ ascuns, vase albe au început să alerge de colo, colo, pe braţele libere, fluerând tot felul de chemări. In câţiva ani de muncă încordată s'au săpat zeci şi zeci de kilometri de canaluri, mai multe şi mai lungi împreună decât este întreaga Deltă. Apa proaspătă a năvălit gâlgâind în lacurile înăbuşite şi neeerate. Razemul s'a făcut din nou o mare de apă dulce. Năvoadele pescarilor au plecat după şalău şi satele depe mal şi-au sporit caturile de case. Delta şi-a înmulţit braţele. Priveliştea a căpătat o altă hartă ! Drumurile acestea drepte, mărginite de sălcii monumentale şi pe care pluteşte vaporul nostru alb, cu o călcătură de apă de doi metri, sunt o lucrare aproape faraonică, admirată de specialiştii veniţi anume din alte ţări ca s'o vadă şi, unii, ca să caute s'o imite la ei acasă, şi foarte puţin cunoscută între ai noştri. Dacă dreptul la un pământ se câştigă şi prin creaţiile inteligenţei şi ale muncii de care a fost acoperit, Dobrogea este încăodată a noastră numai datorită acestor iscusite silinţe, împletire de ştiinţă, de tehnică şi de valorificare economică: una prevăzând, cealaltă aducând la îndeplinire, iar cea din urmă rodind şi dând viaţă. Tot ceeace s'a făcut, s'a făcut ţinând seama de legile şi de datinile locurilor, în care s'a încadrat fără nicio stridenţă, ca o formaţie naturală. Folosind vechi gârle înfundate, năvălind în lacuri hrănite înainte numai de izvoare sau de prefirări de fund, spintecând scurt câte o coadă de grind, care-şi arată straturile mâncate de ploi deadreapta şi deastânga, parcă ar fi luat naştere, nu din casma, ci din vreo toană geologică, aceste canaluri fac parte din sistemul de braţe, de legături şi de scurgeri al Deltei. Numai ochiul localnicului sau al tehnicianului le ştie tâlcul şi le deosebeşte între celelalte ca o făptură a omului. Ele se întind din jepşile şi din bălţile ostrovului Chilia până la vârfurile lacurilor Dranov, Babadag şi Razem şi dela înfurcătura braţului Sulina şi Sfântu' Gheorghe până sub portul Sulina. Băgaţi de seamă ! Intr'o cotitură mare, pe care vaporul de cursă o urmează fără abatere, se deschide ca o poartă, pe unde se vede cât străbate ochiul un senin de apă. Este canalul Regele Carol I sau Regele Ferdinand sau Marele Voevod Mihai, Deltă a omului aruncată ca o plasă peste Delta lui Dumnezeu. O parte din apa fluviului, furată de aceste guri, se duce să dea viaţă până departe. Omul a corectat puţin fatalismul geografic.

Dar, trecând peste aceste şi asemenea întreprinderi, mai greu de îmbrăţişat, uitaţi-vă la o mare şosea, care porneşte din miezul ţării ca să ajungă, după multe ocoluri, întârzieri prin oraşe, urcări de munţi, sărituri peste râuri, la unul din hotarele ei. Şoseaua nu este numai drumul cel mai scurt între două localităţi. De atâtea ori localităţile se nasc de-alungul ei, numai pentrucă ea şi-a ales acea linie. Valea Prahovei, fără drumul abătut pe-acolo, între Bucureşti şi Braşov, după ce mai înainte fusese pela Giuvala sau pe la Văleni şi Bratocea, ar fi rămas în aceeaş singurătate de trai de ciobani, care ne-a dat sate cum e Comarnicul, atât de vorbitor prin numele lui, sau de trai de monahi, sate ca Sinaia, ca mânăstirea Spătarului Cantacuzino, ascunsă între brazi, la o parte de lume. Şoseaua merge cu pământul pe care e trasă şi îl răsfrânge la tot pasul. Pe câmpie este una cu ea şi abia dacă îşi pune o podoabă şi un semn de copaci pe margini, cotesţe o scufundătură, dacă n'o trece peste un viaduct cu picioare de beton, şi se opreşte să privească un apus de soare, tăiat în două de muchia zării. La deal se sapă în coastă sau coboară în văi şi are la fiecare răspântie un popas de frumuseţe. Dintr'un loc se vede, singură pe vârful ei, Mânăstirea dela Dealu, pe care Radu cel Mare, a îmbrăcat-o în marmură, iar din altul, Sighişoara, cu turnurile ei gotice. La munte are toate piscurile în faţă, Bucşoiul şi Acele Morarului, dela Predeal, Panaghia albă şi goală, de pe Bistriţa. La Mare se ţine de târm, ca să aibă mereu înainte seninul de apă şi zborul pescăruşilor. Şoseaua însemnează cea mai bună legătură între om şi fire, pentrucă fiecare, pe rând, porunceşte şi se supune celuilalt. Omul a ieşit cu ea în natură şi merge, iar natura îl însoţeşte şi îl înconjoară de toate părţile.

Ţara de astăzi nu mai poate fi despărţită, atunci când i se caută şi i se laudă frumuseţile, alături de arhitectura locului, urmare a puterilor geografice, de tot ceeace omul a pus dela el, sufletul care a îmbrăcat piatra. Helada, de pildă, este peninsula pe care o cunoaştem cu golfuri şi insule, cu munţii şi văile ei, dar este mai ales, pentru trecut, pământul cu amintirile şi numele cele mai răsunătoare ale istoriei, care ies din Mare şi coboară depe Olimp sau depe Parnas la orice evocare, şi cu Partenonul şi Erecteionul acoperite acolo, sus, pe Acropolea Atenei, mai mult de cer decât de plăci de piatră, cu Delphi desgropat, plin de locuinţele zeilor, cu Argosul plin de lei şi de pasul eroilor Iliadei, cum este aceeaş Heladă, pentru zilele noastre, digul cel mai puternic dela Marathon, îndărătul căruia se adună toate apele Aticei, sau lucrările de însănătoşire şi de punere în valoare a luncii fluviilor pustiitoare din Tracia apuseană, isprăvi ale inginerilor moderni. In România, vârfurile Parângului, Mândra, săltată ca un turn al ciobanilor peste toate culmile oltenesti şi transilvănene dimprejur, vor avea alt înţeles dacă drumeţul s'a oprit întâiu la mânăstirile şi mânăstioarele dela poalele lor, Arnota, Cuibul de şoim bătrân al lui Matei Voevod, sau Horezul, cel lucrat ca o sculă, de iubirea de artă şi de strălucire a lui Constantin Brâncoveanul; Ceahlăul, altul, după cunoaşterea Neamţului şi a Secului; Pietrele Doamnei şi Rarăul deopotrivă, după înale Vetrei Moldoviţei şi ale Putnei. Planul tuturor acestor minuni arhitectonice ca şi al barajelor de astăzi din munţi pentru naşterea puterii electrice şi al drumurilor moderne, târzierea lângă zidurile Voroneţului, ale Gurei Humorului, care, ca în zilele Romanilor, se zidesc pe piatră şi nu se mai tem de nicio greutate, nici de coaste repezi nici de ape largi, n'a fost ticluit undeva departe şi poruncit cu silnicie locurilor. El a fost gândit de artişti chiar acolo, ca o întregire a acelor locuri, ca un dar al omului. Le duce mai departe linia, le scoate în vedere frumuseţea sau puterea, le face mai bine înţelese.

„Cântarea României" şi „România Pitorească" trebue scrise din nou, cu acest adaos, al minţii omeneşti care supune şi împodobeşte pământul, locuinţa omului.

EMANOIL BUCUŢA

Literatură și iubire

de LIVIU REBREANU

Acum câțiva ani s'a alcătuit o listă neagră a cărților literare care să fie excluse din toate bibliotecile școlare și pe care elevii n'au voie să le citească subt amenințarea celor mai drastice sancțiuni. De când există o Românie independentă și liberă era întâia oară că se înființa asemenea listă prohibitivă de cărți literare. Motivul principal care a provocat o măsură atât de gravă pare să fi fost în special rolul pe care îl juca iubirea în cărțile împricinate. Se spunea că în general toată literatura exploata prea insistent iubirea ca mijloc de atracție, iubirea subt înfățișarea ei cea mai animalică și cu expresiile cele mai triviale, însfârșit iubirea orgiacă și destrăbălată, încât devenea o școală a depravării și ca atare un pericol public...

Și iată cum iubirea care dărueste oamenilor atâtea bucurii și dureri în viața noastră de toate zilele, a ajuns să stârnească un conflict între literați și stat.

Pe unii scriitori conflictul i-a bucurat. Ne-am certat cu oficialitatea, spuneau aceștia, dar în schimb ne-am împăcat cu cititorii. Protecția statului ne-a ținut departe de cititorii care reprezintă viața. Favoarea publicului dovedește că am ajuns însfârșit să exprimăm cu adevărat ceeace se frământă în sufletul mulțimii.

Mulți vorbeau așa și totuș îmi permit a crede că vorbele acestea erau simple butade de literați obișnuiți să facă haz de necaz. Favoarea publicului, dobândită prin opere care provoacă scandal, nu înseamnă nimic. Scriitorul care recurge la astfel de mijloace se degradează singur și se situiază în afara literaturii serioase, în rândul negustorilor de sensații tarifate. Literatura nu poate servi nici ca obiect de exploatare a instinctelor primare omenești, precum nu poate fi socotită nici ca simplu joc sau divertisment, cum se complac unii esteți a defini arta în general. Literatura care vrea să fie prețuită ca atare și cu care poate să se mândrească un popor, trebue să constituie un fenomen ce se integrează organic în viața neamului și a omenirii ca o formă a cunoașterii. Numai atunci devine un factor veridic de cultură și contribuie la afirmarea națională a poporului respectiv. Literatura care s'ar complace în rolul de bufon al vieții, care n'ar râvni să fie decât un amuzament ușor după o masă copioasă, s'ar condamna singură la sterilitate și degradare.

De fapt toate operele mari literare, acelea care înobilează civilizația unei națiuni, sunt și mari realizări etice, sinteze ale unei concepții de viață, mărturii ale gândirii și simțirii unui popor într'un anume moment. Specificul național, postulat al diferențierii pe care o râvnește fiece neam în mijlocul unei lumi în plină efervescență și emulație, este creația literaturii în primul rând și în general a artelor. Literatura e filtrul magic care alege esența calităților și defectelor unui neam, cheagul care dospește conștiința națională și o ține vie, emblema care fixează un neam pe un anume pământ. Literatura, pământul și sângele, iată trinitatea care reprezintă o nație în lume. Istoria literaturii e sinonimă cu însăși istoria culturii unui popor, adică cu ceeace un popor produce mai de preț din sufletul său pentru sufletul omenirii. Dacă ar fi un simplu joc, literatura n'ar mai reprezenta nimic, nici cât un spectacol de revistă. Este, negreșit, o oglindă a vieții literatura, dar o oglindă selectivă, sintetică, în care se arată sufletul cel mare și etern al omului și al neamului...

Când deci un antagonism acut se ivește între stat și literatură, înseamnă că la mijloc trebue să fie ceva bolnav, încât nu poate fi nici un motiv de bucurie pentru nimeni, cu atât mai puțin pentru un scriitor conștient de chemarea lui...

Primul atac oficial la noi împotriva excesului de iubire în literatură se produsese de fapt cu câțiva ani mai înainte. Acelaș pontif cultural care ulterior a inspirat și listele negre a cărților literare, a băgat de seamă că piesele românești care se jucau la Teatrul Național insistau prea mult asupra unei anume laturi a iubirii și că, prin aceasta, creau o atmosferă erotică bolnăvicioasă, constituind astfel adevărate atentate la bunele moravuri și o propagandă patronată de stat împotriva iubirii pure și a tuturor virtuților ce se întemeiază pe această iubire. Când apoi s'a reprezentat o piesă care aducea pe scena Naționalului un pat adevărat, cerberul a socotit că trebue să protesteze cu toată vehemența. Și a convins pe noul și inexperimentatul său ministru să emită o circulară prin care să se interzică cu strășnicie tuturor profesorilor și elevilor să mai frecventeze Teatrul Național devenit lăcaș de pierzanie pentru sufletele pure.

Firește, s'a iscat o furtună de controverse. In vreme ce scriitorii, artiștii și toată lumea care ținea să apere autonomia artei, respingeau energic amestecul moraliștilor de ocazie în teatru, alții susțineau foarte sgomotos intervenția distinsului profesor, iar unele ziare încercară să-și refacă cu acest prilej o virginitate morală demult pierdută. Afacerea a ajuns până în desbaterea Parlamentului, căci nimeni nu-și poate închipui cât de mult preocupa pe unii deputați și senatori moralitatea teatrului, mai ales când scriau piese proaste care li se refuzau sau când aveau anume încurcături sentimentale prin culisele teatrelor...

Totuș acest prim atac contra iubirii n'a reușit. Circulara inutil jicnitoare pentru prestigiul Teatrului Național a fost curând revocată sau a căzut în desuetudine și lucrurile au reintrat în normal. Teatrul Național a continuat să joace piese cu iubire mai mult sau mai puțin îndrăzneață, fiindcă piese de teatru fără iubire nici nu prea există. Și mai ales că ceeace supărase atunci pe vajnicii moraliști a ajuns curând să nu mai supere pe nimeni. Oficialitatea a trebuit să se supere pentru altfel de îndrăzneli amoroase care au apărut în literatură și care au atras atenția asupra unui complex mai mare, asupra „problemei iubirii".

Intr'adevăr iubirea a ajuns azi și ea o problemă, nu numai pentru literatură, dar și în viață. Revizuirile pe cari le-a întreprins generația războiului au înglobat și iubirea și au făcut din ea o problemă.

Până la război oamenii iubeau fără să-și dea seama că rezolvă probleme, întocmai cum burghezul lui Molière făcea proză fără să știe. Războiul a răsturnat și închipuirea aceasta a bieților muritori, că iubirea ar fi un lucru simplu și normal.

Așa cum era odinioară, iubirea se împăca perfect cu literatura și cu toate artele. Ajunsese atât de legată de literatură încât mulți se întrebau dacă nu cumva iubirea a născocit poezia ?

In orice caz, de când există literatura, din ea nu lipsește iubirea. N'a avut totdeauna locul pe care-l are în literatura de azi, negreșit. Homer a lăsat-o pe-al doilea plan în „Iliada", în „Odisea" însă cu câtă frăgezime zugrăvește pe Nausica, cât de frumos subliniază pasiunea Circei ori ademenirile Sirenelor, cum izbutește să reliefeze iubirea conjugală !

Grecii au inventat o iubire ideală, serafică, pură, cea care a rămas numită platonică, — dar n'au practicat-o nici în literatură și nici în viață. Eroii și eroinele din literatura elenă și romană iubesc complet. In operele poetice se exprimă însă poetic și nu ajung niciodată până la camera de culcare. Numai Aristofan vorbește despre iubire cu vocabularul pe care încearcă să-l introducă în literatura curentă o seamă de scriitori moderni. Aristofan însă făcea comedie și biciuia moravurile cari i se păreau prea slobode.

Iubirea platonică a rămas s'o practice, mai târziu, creștinii. Rigorismul creștin a fost multă vreme fatal iubirii ca și poeziei. Iubirea, ca o bucurie în sine, a fost considerată păgână și urmărită, disprețuită și sancționată. Toleranță nu găsea decât iubirea conjugală. Nici aceasta însă în scopul plăcerii, ci în interesul procreației, căci altfel ar fi ajuns să se stingă omenirea și creștinismul.

In fața iubirii totuși a trebuit să capituleze în cele din urmă chiar și creștinismul. S'a permis întâi iubirea pură, cea propovăduită teoretic de Platon. A rămas și cea mai frumoasă, în cântecele trubadurilor, fiindcă nimic nu e mai frumos decât ceeace nu poți dobândi niciodată. Trubadurii, ca și urmașii lor, poeții lirici de toate categoriile, au fost cântăreții iubirii fără speranță. Pentru ei iubirea era un vis într'adevăr irealizabil. Era un dor vag, entuziast după o prințesă imaginară care întrunea toate farmecele trupești și sufletești. Suprema lor fericire ar fi fost favoarea de a o putea admira măcar din depărtare. Dacă i s'ar fi permis să sărute poala rochiei iubitei, poetul cu siguranță ar fi sucombat de emoție sau cel puțin ar fi leșinat.

In poezie nu figurau ca amante decât ființe eterice, înzestrate cu toate atributele nobleței. Iubirea era un lux, apanajul nobilimei. Sărăcimea, adică imensa mulțime, iubea cum se pricepea, fără poezie. Atunci poezia nu putea fi imorală din pricina iubirii, pentrucă iubirea din literatură se putea desfășura în văzul lumii, fără nici o primejdie pentru morala publică.

Așa a rămas în poezie iubirea, pură și virginală, până foarte târziu, până când revoluția franceză, proclamând libertatea pentru toți, a democratizat iubirea, acordând tuturor dreptul de a iubi poetic. Desigur în cursul vremurilor au fost scriitori cari s'au ocupat și de

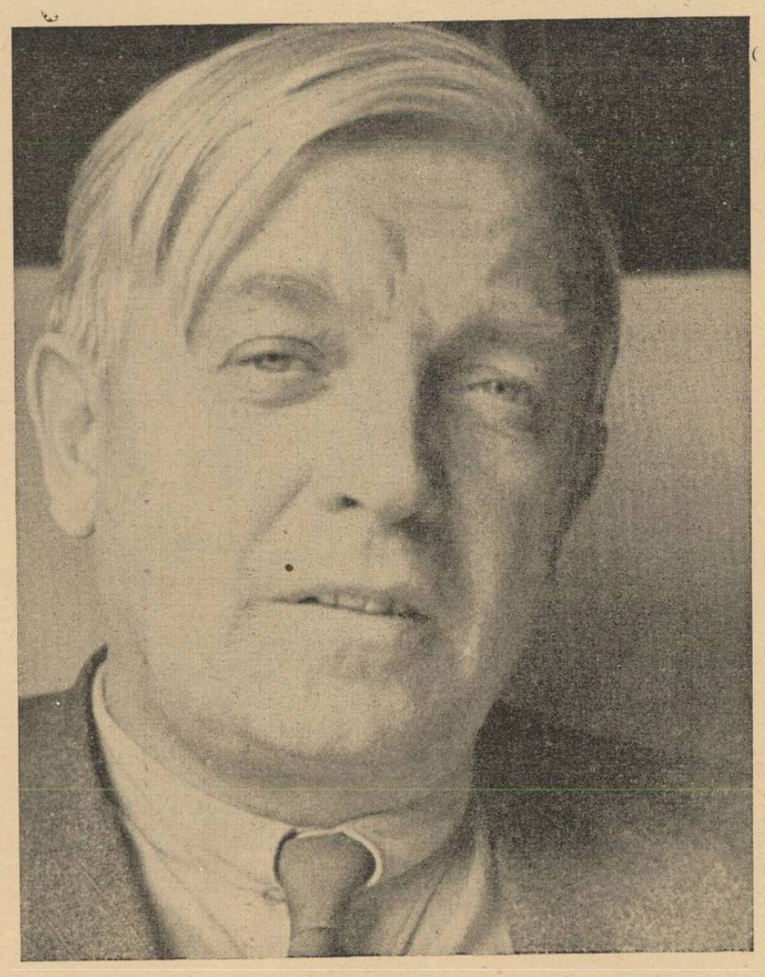

LIVIU REBREANU

iubirea substanțială, care au întrebuințat imagini și cuvinte directe, care ar face să roșească și pe cei mai vajnici aderenți ai sexologiei. Ar ajunge să pomenesc pe Catul, Petroniu, Martial, Rabelais... Dar atunci lucrurile acestea nu ofensau nici o ureche și nici o închipuire. In materie de iubire cotidiană limbajul curent era mai franc, mai just. Pudicitatea, ca virtute dominantă, a apărut mai pe urmă. Totuș poezia a disprețuit totdeauna anume cuvinte, socotindu-le nedemne, vulgare. Se păstra în nouri, în faimosul turn de fildeș. Personagiile poetice nu mâncau, nu se desbrăcau, nu sforăiau în somn. Ele apăreau veșnic în mare ținută, vorbeau numai despre lucruri frumoase în limbaj înflorit. Laura lui Petrarca n'ar fi fost în stare să ceară un pahar cu apă. Numai la Boccacio personagiile celor o sută de povestiri își permit să trăiască deplin și să îmbine iubirea poetică cu cea pământească.

Suprimarea privilegiilor nobilimei a revoluționat fatal și literatura. Au dispărut brusc fantoșele marchizilor deghizați în ciobani de operetă, care acaparaseră romanele. In literatura a năvălit viața vie, cu ceritoare și, împreună cu ea, iubirea adevărată. Și, fiindcă în viață iubirea domină mai presus de toate, a început să predomine și în literatură. Iubirea însă nu mai apărea ca un joc de nobili leneși și plictisiți, ci ca o pasiune arzătoare, elementul care hotărăște de cele mai multe ori destinul oamenilor, care provoacă conflicte, aduce fericiri și prăbușiri, care e preocuparea de fiece minut a omului, instinctul vital primordial care călăuzește drumurile omenirii ca și foamea și moartea.

Odată cu libertatea iubirii în literatură, a apărut însă și îngrijorarea pentru morala publică pe care libertatea generală deslănțuită ar fi putut-o periclita. Până atunci și literatura făcea parte oarecum din privilegiile clasei stăpânitoare. Numai pentru clasa aceasta se scria, ea era opinia publică. Abolirea privilegiilor a sporit brusc dela câteva mii la câteva milioane numărul celor ce alcătuiau opinia publică și cărora putea de aci înainte să se adreseze literatura. Inmulțirea cititorilor cuprindea în sine și toate primejdiile pentru ordinea socială. Din momentul când prin literatură oricine era liber să stea de vorbă cu un popor întreg, se ivea și posibilitatea de a influența în rău mulțimea și de a perverti sufletul națiunii. Precum presa liberată devenia o armă periculoasă pentru orientarea politică, literatura ajungea tot atât de redutabilă în privința evoluției bunelor moravuri.

E curios de constatat că în tot cursul evului mediu și al feudalității nu s'a cunoscut ofensarea bunelor moravuri prin literatură și mai ales prin iubirea din literatură. De altfel până în epoca noastră modernă, statul s'a dezinteresat mai mult sau mai puțin de erotismul literar. Pedepsea anume practici amoroase anormale, dar nu dădea importanță libertăților de limbaj amoros în literatură. Relaxarea moravurilor publice din pricina excesului de amor pare să fi fost mai considerabilă la Roma imediat după prăbușirea republicii și apoi în timpul decadenței imperiului. Statul a luat ici colo măsuri de stăvilire a răului, fără o convingere prea mare. Niciodată însă n'a făcut responsabilă literatura de stricarea moravurilor, cu toate că literatura atunci, ca și acum, sau cel puțin anume parte a literaturii, nu se sfia a căuta favoarea cititorilor prin zugrăvirea și exaltarea tuturor libidinozităților amorului. O singură victimă literară a făcut iubirea la Roma, pe Ovidiu. Dar nici deportarea lui la Constanța noastră de azi n'a fost, pe cât se pare, motivată de libertinajul din poezia sa, ci de ofensa ce ar fi adus-o împăratului August, îndrăznind să-i pervertească fiica.

Abia èra cea nouă de libertate individuală totală a oferit iubirii în literatură locul dominant ce și l-a păstrat până azi. Iubirea a început să fie examinată în operele literare sub alte aspecte decât cele liliale sau jucăușe. Au dispărut fantoșele iubărețe și au apărut oamenii.

După o epocă de tranziție, de inevitabile tatonări, s'a ajuns ca accentul interesului să cadă din ce în ce mai complet, în toate genurile literare, asupra desfășurării procesului iubirii.

Romanele în care odinioară stăpânise acțiunea aventuroasă și în care amorul n'avusese decât un rol decorativ au trecut pe linia moartă. „Carmen" și „Manon" au încă rămășițe de aventură, dar cu scopul vădit de a scoate în evidență sinuozitățile dragostei arzătoare. Carmen e prima femee fatală realizată literar. In „Werther" nu mai există nimic afară de iubire. Succesul imens al suferințelor tânărului Werther, psihoza de sinucideri din amor pe care a provocat-o micul roman al lui Goethe, a arătat eclatant scriitorilor că nimic nu poate aduna adeziuni mai multe în jurul unei opere decât iubirea. Pentru iubire interesul e permanent, general și etern. Operă durabilă va fi numai aceea care se ocupă de lucruri durabile, într'o formă durabilă, deci de iubire.

Fresca superbă a lui Balzac, „Comedia Umană", e toată animată de conflictele și dramele iubirii. Acestea îi dau pecetea eternității. Sbuciumările sociale, schimbătoare și trecătoare, constituie negreșit prețioase documente ale epocii, mărturie de viață intensă. „Gobseck" are să intereseze totdeauna în felul său, chiar dacă nu va fi actual ; „Eugenia Grandet" însă va fi veșnic actuală, în ea își vor recunoaște în toate timpurile atâtea ființe propriile lor bucurii și dureri.

Iubirea nu mai e acuma o reverie platonică, un dor fără scop. Amanții se apropie, se sărută, se îmbrățișează. Pentru o îmbrățișare un erou al dragostei nu mai oftează numai la lună, ci o reclamă iubitei sale.

Totuși literatura nu înregistrează decât lupta până la sărutare. Restul se indică naiv cu puncte, puncte, puncte sau eventual cu câteva rânduri albe pe care rămâne să le completeze cuviincios fantezia cititorului. Scriitorul zugrăvește calea până la camera de culcare și se oprește sfios la pragul ei. Patul încă nu există decât ca mobilă decentă. In vremea aceasta chiar descrierea iubitei se mărginea la umeri și la brațe, atât cât putea vedea dintr'însa toată lumea. Picioareele încă n'aveau acces în literatura serioasă. Poetul preamărea părul ființei adorate, ochii, gura, însfârșit figura în general și în amănunt. Restul corpului nu se desvăluia niciodată. Explorarea aceasta se făcea eventual între patru ochi. Iubirea păstra, și în viață, și în literatură, anume discreție, un colț de mister care-i sporea farmecul și o înobila puțin. Partea animalică a iubirii părea destinată vieții, nu literaturii.

Civilizația noastră însă înaintează vertiginos și civilizația e cel mai mare dușman al misterelor. Progresul civilizației moderne pare a se întemeia tocmai pe distrugerea misterelor. Misterul înseamnă întunerec, iar civilizația vrea lumină. Omul primitiv trăește într'o lume plină de taine. Fiece taină violată lărgește cercul de lumină în jurul nostru.

Pe acelaș drum a mers și literatura cu iubirea, adică spre violare ultimului ei mister. Scriitorul, care lucrează, ca material, numai cu cuvinte, poate porni la desmisterizarea iubirii în două feluri — ori indirect, prin sugerarea atmosferei într'o formă care să silească pe cititor să trăiască momentele necesare cu toată intensitatea, ori direct, pătrunzând fără sfială în alcovul străin și zugrăvind clipă cu clipă desfășurarea animalismului dragostei.

Trecerea aceasta a literaturii dela poezia verbală exterioară la sugrăvirea actului iubirii, a început însă curând să alarmeze pe cârmuitorii statului și pe paznicii moralei publice. S'au exprimat temeri ca nu cumva, sub înrâurirea unor astfel de cărți, și urmând exemplele oferite în ele, să se găsească cetățeni care să practice în public iubirea, ca în cărți, fără nici o rușine... De intervenit totuș nu prea îndrăzneau autoritățile, întâi de frică să nu fie socotite reacționare și să se expuie la atacurile presei care făcea exces de zel când era vorba de apărat libertatea tiparului, și al doilea să nu provoace, prin zgomotul intervenției represive, o mai mare difuziune în public a operei literare suspectă de lubricitate.

Mai târziu chiar în Franța celei mai depline libertăți a tiparului s'au produs câteva timide încercări de represiune. Din nenorocire și din nepricepere zelul procurorilor s'a îndreptat mai totdeauna împotriva unor opere de artă adevărate și reprezentative încât astfel intervențiile au dat greș. O capodoperă nu poate fi nici imorală, nici morală prin ea însăși, ci numai prin moralitatea sau imoralitatea celui ce o contemplă sau o judecă. Dacă Venera din Milo va stârni în cutare vizitator al Luvrului pofte libidinoase, nu va fi vina zeiței, ci a vizitatorului imoral sau bolnav.

Primul proces de atentat la bunele moravuri s'a făcut lui Baudelaire. Cele câteva poezii încriminate și condamnate figurează acuma în „Fleurs du mal" și nu revoltă pe nimeni, nici măcar pe profesorii cei mai dificili și care odinioară scrâșniau cu scârbă numai auzind numele poetului blestemat. Desigur, atmosfera lui Baudelaire e bolnăvicioasă, grea, deprimantă. Poezia aceasta cu spleen nu e pentru școli, firește, dar e poezie adevărată, atât de adevărată că a influențat întreaga mișcare poetică a Franței întâi și apoi a lumii.

Tot atât de nefericită a fost și a doua încercare de a tempera iubirea în literatura franceză, în procesul intentat lui Flaubert pentru „Madame Bovary". Când citești acuma acuzarea ți se pare imposibil să fie vorba despre romanul cel mai desăvârșit ce s'a scris vre-odată. La Baudelaire era cel puțin o atmosferă îndoelnică. Flaubert e plin de sănătate, exuberant de viață. Emma e poate cea mai interesantă eroină de roman, reprezentativă pentru sufletul femeesc în general. „Bovarysmul" a devenit un termen adoptat în psihologie pentru ființele care caută să evadeze din realitate într'o lume închipuită... Procurorul general a indicat ca ofensatoare pentru bunele moravuri faimoasa plimbare a Emmei cu iubitul ei, într'o trăsură închisă și cu perdelele lăsate, fără nici o țintă, pe străzile orașului Rouen. Fragmentul impricinat de justiția franceză a vremii se poate citi în public, poate fi ascultat și de copii, fără să jeneze sau să provoace proteste. De altfel Flaubert nu întrebuințează nicăeri vre-o expresie sau măcar vre-o vorbă vulgară. Este artistul cel mai chinuit de răspunderea scrisului, cel mai serios în tot ce a publicat.

Gafa aceasta a cârmuirii franceze, mai ales aceasta cu Flaubert, a avut urmările cele mai nenoricite pentru evoluția erotismului în literatură. Pe de o parte, de aci înainte, scriitorii cari nu reușiau să atragă atenția publicului cu lucrări normale, recurgeau degrabă la puțin scandal, exagerând importanța iubirii prin anume descrieri. Dacă vre-o oficialitate voia să tragă la răspundere pe autor, apărătorii lui invocau pe Flaubert, ca și când Flaubert ar fi fost ocrotitorul tuturor negustorilor de obscenități. Pe de altă parte guvernele însăși se simțiră intimidate. După procesul lui Flaubert, orice proces în care ar fi fost încriminată iubirea își avea verdictul de achitare asigurat mai dinainte. In asemenea condiții a mai intenta procese însemna să se încurajeze public destrăbălarea. Guvernele preferau să închidă ochii — n'avede, n'aude, sistemul cel mai comod și mai periculos pentru viitor. Numai englezii și-au păstrat intactă cenzura care tăia, taie și azi, orice carte socotită lipsită de decența obligatorie. „Ulisse" al lui James Joyce n'a putut apărea în Anglia ; barem despre faimoasa Doamnă Chatterly cu pădurarul ei, nici pomeneală. Pentru englezii amatori de picanterii se tipăresc în străinătate anume cărți care, firește, sunt oprite de a intra în Marea Britanie...

Naturaliștii au ajuns cu prezentarea iubirii la un grad de îndrăzneală, de copie după natură, care s'a crezut că nu va putea fi întrecută niciodată. Zola, și unii din colegii săi, părea că preferă intenționat ce era mai urât și mai abject în lume. Subt pretextul obiectivității, alegea din viață numai părțile animalice. Urâtul are tot atâta drept de cetățenie în literatură ca și frumosul, desigur, dar naturalismul a depoetizat complet iubirea în romanele sale. Nu mai interesează calea până la camera de culcare, ci direct patul, care de altfel poate fi înlocuit cu o grămadă de cărbuni sau chiar de gunoi. Zugrăvirea posesiunii, cât mai amănunțit posibil, devine noua poezie a iubirii. Gândiți-vă la urgia de iubiri bestiale din „La Terre". Și totuși nici un procuror francez n'a mai cutezat să cheme în judecată pe Zola și nici pe alții care se sileau să-l întreacă în atentatele la bunele moravuri.

Naturaliștii, și în special Zola, erau profund cinstiți în intențiile lor. Etalarea abjecției umane urmărea în fond să provoace milă și interes față de mulțimea sărmană care trebuia să trăiască o viață atât de ticăloasă. Naturalismul se socotea menit să transforme arta în tribună socială, să obțină îndreptarea relelor care bântuiau organizația socială. Materialiști până în măduva oaselor, ei sperau să înlăture mizeria umană prin ameliorarea condițiilor materiale ale oamenilor. Era epoca de aur a marxismului.

Dacă naturaliștii n'au prea reușit în pretențiile lor de ordin social, de a procura omenirii fericirea generală, în schimb au izbutit

(Urmare în pag. 6-a)

CRONICA plastică

de PAUL MIRACOVICI

† THEODORESCU - SION

S'a stins din viaţă atunci când se aştepta încă atât de mult de la el Theodorescu-Sion, unul dintre creatorii picturii contemporane româneşti.

Expoziţiile sale dela Ateneu curând după războiu, au fost pentru mulţi artişti semnul viitoarei libertăţi. Arta noastră era înecată de bălăriile pompierismului, orice încercare de a ieşi de sub tirania unui public al cărui gust nu depăşea pe Aricescu era destinată fără greş anonimatului şi artistul sărăciei. Theodorescu-Sion a dat piept bărbăteşte cu aceste prejudecăţi rupând tiparele convenţionale ale „marilor artişti" din acea vreme. Compoziţii nenumărate, naturi moarte, nuduri, flori, erau pictate cu înfrigurarea unei viziuni puternice care se cerea — năvalnic — concretizată. Chiar cei ce nu înţelegeau încă frumuseţile plasticei lui Theodorescu-Sion, plecau îngânduraţi din expoziţia lui. Mai târziu, în 1925, primul Salon Oficial de după războiu i-a dat consacrarea, atât de bine meritată, artei sale. De atunci succesul nu l-a mai abandonat iar publicul care-l admira se făcea din ce în ce mai numeros. Expoziţiile sale erau adevărate evenimente, în cuprinsul lor nu puţini tineri au găsit nepreţuite îndrumări, nenumărate stimulente. In privinţa aceasta mai ales, trebue amintit întotdeauna cât de mult a preţuit Sion tineretul. La Saloanele Oficiale pe cari le-a prezidat aproape fără întrerupere dela înfiinţare şi până acum, el a fost întotdeauna pentru cei tineri pe care i-a îndrumat şi încurajat iar tineretului el i-a fost — prin veşnicele sale căutări, prin nenumăratele sale experienţe, prin curiozitatea sa mereu proaspătă şi mai ales prin uriaşa sa putere de muncă — un simbol mereu prezent a ceeace trebue să fie un artist. Sion a urât cu toată fiinţa lui rutina, drumul bătut. Oricare epocă din evoluţia sa ar fi justificat o existenţă de artist şi un durabil succes, el însă nu s'a oprit niciodată, caşi cum ar fi vrut să treacă prin simţirea lui toată gama infinită a picturii, toate variaţiile colorilor. Prin 1927, într'o călătorie la Constantinopol făcută împreună, Sion exclama în faţa priveliştei minunate a palatelor însorite de pe malul Bosforului: „Asta-i pictura! Nu negrul şi bitumul!" Intr'adevăr în anii următori Sion expunea compoziţii, naturi moarte, flori, în cari regăseam armoniile subtile ale viziunii din Bosfor, viziune care contrasta fundamental cu pictura lui de până atunci. Notez aci această amintire pentru a ilustra temperamentul lui Sion, temperament de adevărat artist. Niciodată nu se sfia s'o ia dela capăt, din nou. E rar şi se fac din ce în ce mai rari în vremurile noastre atât de triste oameni de talia lui. Cei mai mulţi, azi, îşi păzesc cu unghiile, cu intriga şi calomnia titlul de „artist" câştigat cu câteva tablouaşe şi printr'o activitate care nu are nimic aface cu paleta şi cu atelierul.

Fiu de moţ, în pictura lui a pus toată dârzenia lor. In compoziţiile-i nenumărate adeseori aceşti fii ai munţilor apăreau mândri ca nişte voevozi. Argeşul, Branul, Sion le-a înnobilat prin sute de tablouri în cari ţăranii, costumele, obiceiurile lor ne erau redate fără dulcegăriile cu cari ne obişnuiseră atâţia pictori. „Fântâna lui Manole", „Troiţa", aceste echivalenţe picturale ale poeticelor noastre legende nu le-a pictat nimeni cu atâta drag şi nu ştiu dacă atât de curând se vor mai picta lucruri cari să poată sta alături.

Theodorescu-Sion însă, a aruncat sămânţa bună; a făcut din concepţie o preocupare constantă a existenţei sale. Din atâtea lucruri bune pe care cei tineri ar trebui să le ia dela el, trebue să ia şi această dragoste pentru exerciţiul compoziţiei, pentru figură şi pentru atelier.

In ultimul drum, Sion a fost petrecut de toţi artiştii români dar dacă vreunul dintre cei mai bătrâni au trebuit să lipsească, cei tineri i-au adus un mişcător şi pios omagiu prin prezenţa lor. Cred că nu a lipsit **niciunul** dintre ei. Astfel până la urmă Theodorescu-Sion care a fost întotdeauna atât de tânăr a fost înconjurat de dragostea şi respectul lor iar doliul care ne loveşte atât de neaşteptat şi de dureros e şi mai greu pentru cei tineri cari au pierdut în el un părinte spiritual şi un scump prieten.

Cartea străină

„Souvenirs littéraires", de René de Weck

Soarta literaturii unor anumite ţări suferă o constrângere dificilă din cauza poziţiei lor geografice, care le împiedecă să-şi poată valorifica geniul naţional, ca entitate naţională.

Mă gândesc la Elveţia, la Belgia, la Olanda. Ţările acestea sunt în imposibilitate de a avea o literatură, o artă proprie.

Aşezate între vecini puternici, între civilizaţii mari şi solide, ţările acestea sunt înfrânte în elanurile lor.

Orbita puternicei republici a artelor, atrage ca un miraj nesăbuit pleiada tuturor scriitorilor de talent. Către Franţa se îndreaptă aproape toate elementele superioare, nu printr'o renunţare voită, dar prin desfăşurarea faptelor, mai viguroasă, mai intensă decât indivizii.

Şi nu numai scriitorii suferă de această atracţie, dar orice artist.

Sunt împinşi ca de un fluviu irezistibil. Un fluviu care alcătueşte un obstacol de netrecut în calea realizării proprii.

Maurice Maeterlink este un francez. Dacă istoria literară îi consacră un loc în cadrul Belgiei, aceasta este numai un fapt de corectitudine ştiinţifică. Dar evoluţia lui, filozofia lui se va înşira desigur pe linia producţiilor franceze. Van Gogh este un geniu al Franţei. Acolo s'a desăvârşit, acolo a creat.

In trecut Jean Jaques Rousseau a creat o gândire nouă... pentru Franţa şi în Franţa.

Cauza acestui fenomen trebue căutată în primul rând în asemănarea de limbă, care impune o contopire ab initio între ambele culturi. D. René de Weck, ministrul Elveţiei în ţara noastră — în cartea de curând apărută recunoaşte şi el fenomenul aplicat la ţara sa. Şi ne spune că obstacolele sunt :

„In primul rând această stângăcie a expresiei care se observă la toate popoarele cu limba alterată cu vocabularul nesigur, depreciat de termeni proprii şi îngreuiat de locuţiuni vicioase, cu sintaxa desarticulată prin vecinătatea, prin penetraţia unui alt idiom".

Domnia-sa găseşte obstacolul mai amplu dar în fond toate defectele citate nu sunt decât o urmare firească, am putea zice inevitabilă a vecinătăţii, citate dealtfel de domnia-sa.

„In al doilea rând — acum fenomenul devine propriu Elveţiei —, *era şi acest moralism păcătos, acest idealism sentimental şi nebulos, prin care se caracterizează prea adesea literatura protestantă".*

Iată rânduri de început — quasi explicative — ale cărţii domnului ministru René de Weck.

Ele lămuresc dece, în cele două sute şi ceva de pagini de amintiri, substanţa elveţiană, cadrul elveţian, este aproape inexistent. Influenţele pe cari distinsul literat le-a suferit, nu sunt helvete.

Nu există şi nu vor putea exista crede domnia sa opinând, după constatarea scufundării entităţii naţionale a ţării sale în concernul literaturii franceze :

RENÉ DE WECK

„Datoria noastră este să creem pe teme naţionale, opere demne a obţine încetăţenirea în republica literilor şi artelor frumoase, opere susceptibile să emoţioneze sentimentele tuturor celor ce pricep franceza".

Iar mai jos :

„Marea noastră datoria este să intrăm în marele concern al literelor franceze cu o notă distinctă, dar armonică şi supusă legilor armoniei generale"

Iată concepţia literaturii elveţiene văzută de René de Weck în amintirile sale literare.

Urmează dealungul paginilor amintiri inedite asupra unor scriitori ca Louis Dumour în vecinătatea căruia a vieţuit autorul.

„*Acesta,* spune d-sa, *era un protestant care mergea până la capătul protestantismului. A fi protestant pentru el însemna să protesteze. Intreaga lui viaţă a fost dedicată acestui obositor exerciţiu. Avea ceva din Don Quichotte".*

Odată cu amintirile asupra lui Louis Dumour pătrundem şi în redacţia renumitei reviste Mercure de France, pe vremea când foaia simbolismului era în epoca de glorie.

Cunoaştem pe Claudel, pe Han Rynes.

Insfârşit, d. René de Weck ne informează despre toţi scriitorii cari înainte de războiu întreţineau la Paris o atmosferă specifică de combativitate literară.

Pe lângă aceste cunoştinţe, presărate cu episoade inedite, d. de Weck nu pierde ocazia de a-şi prezenta punctul de vedere, oridecâteori simte nevoia unei sinceităţi personale.

Fiindcă, domnia sa, reţinând formula d-lui Yves Alain Florence, socoteşte arta *nu ca o meserie, ci ca o iubire.*

Spre exemplu, găsim o frumoasă definiţie a nuvelei: *„o nuvelă cu adevărat izbutită, eu o văd ca un cadru de roman, dar stabilit de aşa fel, încât lectorul, cu toate că observă vre-o lipsă este împins să-l complecteze, să-l îmbogăţească de motive noui, să mărească în imaginaţie dimensiunile reale".*

Sau un punct de vedere asupra criticii.

„Mi s'a întâmplat să susţin că critica literară ar regăsi cel puţin o parte din vechea ei autoritate, dacă cei cari o practică ar împinge eroismul până la un sacrificiu total al activităţii lor, până la a-i sacrifica jocurile icariene ale imaginaţiei creatoare.

Răsfoind lucrarea domnului de Weck găsim o mulţime de asemenea interesante puncte de vedere în ceea ce priveşte concepţiile literare. Dealtfel aci stă şi o parte din farmecul ei. Ne redă sub o formă simplă, limpede, resfrângeri din activitatea intelectuală a unui om ce se dovedeşte nu numai fin literat, dar şi admirabil apreciator al activităţii scriitoriceşti.

BUCOLICA

D-lui CAMIL PETRESCU

Iată — ciobanii s'au întors dela stele!
Ceasu-i prielnic de vis... Se-adună'n amurguri
lumina, ca 'n inimi. Focul străvută şăgalnic
în umede nuiele. Pădurea mai dulce a ploaie răsună.
Un abur verzuiu pe mirişti se poartă şi cânii au tăcut
ca sub un sbor de pajură.. Dumnezeu şi-a trimis cuvintele
şi nouri de fier le sună în văi cu fum liniştit. Ciobanul cel mai tânăr
ascultă'n trecut, cu urechea la pământ şi-i răspund fraţii
din toate mormintele lumii. Un stârv albastru se sbate'n amintire.
Pe-aşternutul de cimbru doarme-un căprior de singurătate—şi seara
mi-l doare ca o rană sărutată.

Dar să mergem prin fânele ude,
să fugim de casele în cari am încuiat morţii,
căci pădurile 'n sânge lupu-şi coboară;
lasă, nu mai asculta la trunchiul copacilor cum timpul urcă
spre cerurile frunzişului, peste cari picură lacrimile de sânge ale
îngerilor.

Câmpenește sună carele; oamenii duc pădurile toamnei acasă.
In ogrăzi se-aprinde fanarul. Şiştarele zumzăie şi hargatele au
pe mâni
miros de lapte proaspăt şi cald: băieţii oftează şi genunchii li se
strâng
într'o dureros de dulce 'ncleştare. Caii nechează 'n ocoale.
Izul ceaunelor răspândeşte-o domoală veselie 'n ploaie.
E o singurătate de rege în sărbătoreasca 'nălţare-a colinelor,
pe cari nourii le 'ntunecă într'o albastră lumină.

Cuprinzătoarelor zări, legănătoarelor, desfăşuratelor mirişti,
nemăsuratelor, stăpânitoare vi-i melancolia, ca soarele
când îşi ară cu îngeri ogoarele; culcuş în şoproane, făcătorii;
totuşi, sunt lucruri mai frumoase ca dragostea.
Pădurile 'n cari Dumnezeu vorbeşte cu focurile singuratice.
Atunci, pâclele se 'nchină cu degete aspre de lumină şi ciobanul
se luptă'n vis, el, care trecea prin aurora ca soarele, umbra
nu-i va mai cădea pe văi; se-apropie de dânsul oile şi ceata
de dulăi,
dar simt alt tărâm şi se duc mai departe,
că praful de stele depe pleoapele ciobanului are înalt iz crud de
moarte;
se uită, une ori, la mânile lui, pe cari lucește câte-o pată
de luceafăr umed; cânii, flecari, latră — şi ciobanul ar vrea
Dumnezeu să-l dea undeva înainte de 'nceput;
pela tâmple-l înfioară o boare de vânt — nu de aici;
venea de peste pământ, unde nici îngerii nu pot, —
numai Dumnezeu de intră cu numele; şi lumina-l plouă greu
peste umeri; doar aurul sterp, de promoroacă în inima ciobanului,
în care joacă întunerice mari, cât o seară cum a fost întâia oară.

Când ciobanul s'a trezit,
fagii au venit
de s'au închinat,
că inima pământului i-a sângerat,
iar cerbii şi-au început în tăcere
ceasul de taină şi veghiere;
tălăngile oilor sunau neştiut,
întunecat, nepriceput;
ciobanul asculta cum trec peste ses
nourii fără nici un înţeles;
apoi, vântul a adus
dorul pădurilor de sus —
şi stelele s'au dus
departe, până 'n alt sat,
unde-au găsit o frunte de 'mpărat,
iar ciobanul s'a înălţat frumos
la faţa Domnului Hristos.
Dumnezeu a adormit
în mijlocul pădurilor;
pe lângă El a trecut
veşnicia, dar nu L-a trezit
Stăteau stejarii grei de ani
la căpătâiul Lui;
veneau îngerii, ca nişte ţărani,
să sărute tălpile pământului;
depărtările se strângeau,
că se făceau nimic —
şi Dumnezeu era atât de mare,
încât totul părea prea mic
pentru inima ciobanilor
şi pentru steaua lor
de 'naltă luminare.

Moartea stă la un ţărm târziu, liniştit,
unde lumina abia de bate, încet, încet;
copiii — ca nişte flori au adormit
şi n'au ştiut
că 'n inimă un spin le-a crescut.

Ciobanii au uitat de fluier, deşi melodia
mai stăruie pe buze
şi-o sărută veşnicia;
visau, fără să ştie,
o lumină ciudată
şi târzie.

La urmă a trecut Dumnezeu-Sfântul
şi L-a auzit pământul,
L-a simţit ca pe-o boare
trecându-i prin ogoare.

Vezi că Dumnezeu se ducea foarte departe,
să 'nveţe ce-i aia moarte
se ducea la adâncurile Sale,
pe cari nimic nu lumina-le.

Şi cerurile stăteau goale:
Dumnezeu nu le mai cuprindea
şi nici cuprins nu le era.

Nici îngerii adevărului, nici
tăriile mai mari nu-L întovărăşeau;
veeşniciile s'au făcut mici
şi luminile nu se mai înţelegeau.

Azururile prindeau aripi de ceaţă:
vestitorii întârziau la drum:
amestecând pe ieri cu acum,
însăşi moartea se schimba la faţă.

Dumnezeu nu s'a găsit
nici la început,
nici la sfârşit —
şi-atunci s'a'ntunecat
de era ca un împărat
al negurilor.

Şi-i o nouă dimineaţă. Pădurile fumegă, albăstriu se sting
pădurile într'o depărtată legendă. Numai pajerele-amintesc
Frunzişurile clare. Unde-i apa luminoasă a fagilor?
Zările tac. Solemne măguri se poartă 'n vis. Totul a fost.
Acuma, putem citi în cărţi despre vastele seri. Dar să tăcem.

Soarele bate ca pe vechi monezi.

MIRCEA STREINUL

CRONICA muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

CONCERTUL SIMFONIC DE MUZICĂ ROMÂNEASCĂ

Cu sprijinul „societăţii compozitorilor români", asociaţia „Muzica nouă" a organizat la „Ateneu" un concert simfonic de muzică românească, cu concursul orchestrei „Radio". Constituit dintr'un lanţ de prime audiţii, concertul asociaţiei „Muzica nouă" şi-a justificat precum se cuvine emblema, extinzând-o chiar şi asupra dirijorului ales, care a fost tânărul compozitor Constantin Silvestri.

Distins cu premiul I de compoziţie „George Enescu", cunoscut pentru o producţie compozitorească destul de densă, artist capabil să pledeze convingător la pian, atât cauze proprii cât şi străine, Constantin Silvestri a comunicat orchestrei „Radio" ritmica unei înţelegeri adaptată cu deosebit talent muzicii moderne.

După o execuţie a „Muzicii pentru radio", de Filip Lazăr, lucrare din cele mai isbutite ale autorului, d. Silvestri a condus un concert pentru orchestră de d-sa, nu fără repercusiuni Strawinski-ene, poate mai mult voit disonant, decât prin ceea ce, în chip firesc, i-ar fi dictat ideile componente.

D. Silvestri nu şi-a alcătuit încă, este vădit, vocabularul expresiv cel mai potrivit şi mai elocvent, firei d-sale muzicale, şi este încă în epoca cercetării, în sine şi în jur. Totuşi, organizarea excelentă a înzestrării d-sale şi o capacitate de realizare care nu poate fi trecută cu vederea, îl menţine pe primul plan în muzica nouă autohtonă şi îi vor alimenta, de sigur, o evoluţie favorabilă şi rodnică.

„Trei dansuri" din baletul „Priculiciul" de Zeno Vancea, dirijate cu nerv şi caracter de d. Silvestri, au atras atenţia în chip special asupra semnatarului lor. Aceste dansuri au calitatea esenţială de a nu ilustra numai anumite formule recente, dar de a trăi, de a se desfăşura cu duh şi comunicativitate, de a exprima cu vervă colorată o inspiraţie înclinată cu vioiciune către specificul popular românesc.

D. Zeno Vancea va avea de sigur încă multe de spus. Il aşteptăm cu încredere.

„Rapsodia română" a d-lui Elenescu reprezintă, un fond de înzestrare şi de uşurinţă naturală de redactare. Autorul trebue să se fereasca însă de locurile comune lăutăreşti şi să se perfecţioneze în chipul de a suna orchestra, pe alocuri încă subţiratec.

„Fantezia română" a d-lui Brânzeu, conţine destule afirmări ce pot atrage încurajare şi îndemn nădăjduitor, dar îi impune, în acelaş timp, pentru viitor, mai multă conciziune, mai fermă şi mai reliefată agregare a elementelor.

Concertul s'a încheiat cu o binevenită orchestrare a frumoasei „bagatele" de Scărlătescu, datorită mânei agere a lui Teodor Rogalschi.

D. Silvestri şi orchestra „Radio" au găsit tot succesul meritat de iniţiativa demnă de laude pe care au avut-o, oferind muzicii româneşti, atât de arareori scoasă din umbră, un serios prilej de manifestare.

FALSTAFF LA „OPERA ROMÂNĂ"

Opera unui octogenar, Falstaff, de Giuseppe Verdi, rămâne cu toate acestea cea mai juvenilă, mai svăpăiată şi mai înaintaşe din partiturile fenomenalului compozitor dramatic italian. In nici una din operele precedente, Verdi nu comentează libretul cu atâta virtuozitate, cu atâta măsură, cu atâta siguranţă în distilare, ca în „Falstaff", în care inspiraţia i se cristalizează într'o limpezime uimitoare.

Surplusul, stagnarea, monotonia armonică, retorica lirică insistentă şi îngreunătoare, din prima manieră, înlăturate în mare parte din Aida şi mai ales Otello, dispar în „Falstaff" cu desăvârşire, descoperind un maestru nou, al unei estetici de un gust, echilibru şi limpezime pur latine.

Premiera la Bucureşti a operei „Falstaff" a fost o însemnată încercare artistică, al cărei bilanţ a cumulat izbânzile capitale asupra d-lor Ştefănescu-Goangă interpretul rolului titular şi a d-lui Alfred Alessandrescu. Primul a compus scenic şi muzical, un Falstaff admirabil măestrit şi cântat, un personagiu inteligent studiat şi redat cu mari mijloace de cântăreţ şi actor iar cel de al doilea a ţinut frânele muzicale ale spectacolului cu trainic şi cuprinzător meşteşug şi o competenţă muzicală de fină calitate.

D-nei Guţianu, care are stil şi bun simţ scenic, d-lor Arnăutu, remarcabil bariton, Ştirbei, tenor cu glas foarte promiţător, Ştefanovici, Oprişan şi Nanu, menţiunile elogioase sunt fără îndoială la locul lor.

D. Zaleski s'a afirmat mulţumitor în unele privinţe ale direcţiei de scenă.

Eschil: Orestia

Trad. de N. I. HERESCU

ORESTE

Nu m'auziți stăpâni de sub pământ,
temute glasuri ale morților ?
Priviți ce mai rămase din Atrizi,
ce greu prăpăd, ce rușinos surghiun !...
O Zevs, unde mai e scăparea ?

CORUL

Cum mi se rupe inima
la astfel de jelanie !
Se duce orișice nădejde
și sufletul se 'ntunecă
la fiecare vorbă...
Dar când aud cuvânt bărbat,
atunci mâhnirea se topește
și se însenin eză viitorul.

ELECTRA

In cè chip să mă rog? Să spun
tot ce 'ndurăm pe urma unei mame ?
E-o alinare pentru suferințe,
dar ale noastre n'au vre-un leac,
și mama mea din sufletu-mi făcu
un lup flămând, setos de sânge.

CORUL

Aidoma cu bocitoarele
din Asia, din Kissia,
un cântec de moarte în pieptu-mi ritmez
și mâna mea sboară neobosită,
isbește în capul rănit și în piept,
de sus și de jos, din stânga, din dreapta,
izbește, răsună, și capul mă doare.

ELECTRA

Nerușinată mamă, ce-ai făcut ?
Ca pe-un vrăjmaș l-ai îngropat,
fără alai și în tăcere.
Pe rege nu l-au plâns supușii,
pe soț nu l-a jelit soția.

ORESTE

Vai mie, ce nelegiuire !
Cum l-au batjocorit pe taică-meu !
Dar brațul meu, pe Zei, o să-i plătească :
doar s'o ucid, și-apoi să mor în tihnă!

CORUL

Și încă nu știi totul : află
că'ntâi un braț îi retează
și-l îngropară ciopârțit,
ca să nu poată el, de sub pământ,
un sprijin să mai dea feciorului.
Așa l-au pângărit pe taică-tău.

ELECTRA

Spui doar de tata și uitași de mine,
cum am fost eu svârlită la o parte,
îngenunchiată și-alungată'ntocmai
cum svârli afar' din casă pe un câine.
Nu știu ce-i râsul, doar să plâng mai știu,
și m'ascundeam, în voe să pot plânge.
(Lui Oreste)
Ascultă și înseamnă adânc în suflet.

CORUL

Inseamn'o și urechile s'o ducă
până 'n adâncul calm al gândului.
Acestea se 'ntâmplară pe aice.
Ce va să vie, te-o învăța mânia...
Când mergi la luptă cată să nu șovăi.

ORESTE

Te chem, o tată ; sprijine-ți copiii.

ELECTRA

Și glasul meu te chiamă printre lacrimi.

CORUL

Și glasul nostru cu-ale lor se 'mbină.
Auzi-ne și vino la lumină,
să lupți cu noi contra vrăjmașilor.

ORESTE

Dreptatea cu dreptatea va lupta
și silnicia contra silniciei.

ELECTRA

Să faceți, Zei, dreptate celor drepți.

CORUL

Aceste rugi mi-au pus flori în suflet...
Deși târziu, destinul se poate împlini.

(Toți)

Neam blestemat,
iubit de păcat,
cu sânge 'nsemnat...
Ce chinuri amare,
fără alinare !...
De vrei leac la rău,
nu-l căta pe-afară
că o să răsară
chiar din sânul tău,
și vei fi scăpat
c'un fier însângerat !...
Zei de sub pământ,
v'am rostit descânt.

CONDUCĂTOAREA CORULUI

Zei care sub țărână stăpâniți,
cu bunătatea ruga ne-o primiți
și pe copiii noștri-i sprijiniți.

ORESTE

Tu rege mort în chip nevrednic, tată,
ajută-mi să domnesc în casa ta.

ELECTRA

Părinte, rugăciunea mea-i la fel :
să nu fiu roabă eu, ci rob Egist.

ORESTE

Atunci vor fi ospețe 'n cinstea ta.
Altmintreli, când vor pune pe altare
bogate jertfe, tu vei fi uitat

ELECTRA

Când voi pleca din casa părintească,
în ziua nunții, eu îți voi jertfi
din partea-mi neatinsă de avere,
Mormântul tău va fi întâia-mi grijă.

ORESTE

Deschide-te țărână ; vino tată
să stai de veghe, că începe lupta.

ELECTRA

Redă-i puterile, o, Persephona.

ORESTE

Să nu uiți, tată, cum pieriși în bae.

ELECTRA

Să nu uiți cursa 'n care ai căzut.

ORESTE

Te-a prins un laț ce nu era de-oțel.

ELECTRA

Un văl a fost capcana rușinoasă !

ORESTE

Nu sari din somn când ți-amintești ocara ?

ELECTRA

Cum nu-ți ridici, părinte, capul scump ?

ORESTE

Ai fost învins odată ; dacă vrei
să fii acuma tu învingătorul,
trimite-ne Dreptatea, să ne-ajute
ca să-i lovim așa cum te-au lovit.

ELECTRA

Ascultă, tată, ruga mea din urmă,
copiii strânși la groapa ta, privește-i ;
să nu lași să se stingă Pelopizii ;
prin ei trăești și dincolo de moarte.

ORESTE

Doar prin copii trăește mai departe
un nume de viteaz — așa cum pluta
păstrează cangea tot deasupra apei
și n'o lasă'n adâncuri să s'afunde.
Ascultă-mă, că pentru tine plâng ;
dacă m'asculți, te izbăvești pe tine.

CONDUCĂTOAREA CORULUI

N'a fost prea lungă rugăciunea voastră
pentru — un părinte ce-a murit neplâns,
Și fiindcă să-l răzbuni te-ai hotărît,
la faptă-acum ! Ursita ți-o încearcă !

ORESTE

Așa va fi ! Dar vreau întâi să aflu
cu cè gând mai trimise ea prinoase, —
răscumpărare vană și târzie
a unei crime fără de răscumpăr...
Nu e cinstire ci batjocură
pentru un mort ce nu vrea s'o asculte.
de-ai da în schimbul unui strop de sânge
averea ta întreagă, e zadarnic !
Acesta-i adevărul. Dar acum,
dă-mi, rogu-te, răspunsul, dacă-l știi.

CONDUCĂTOAREA CORULUI

Il știu, copile, că eram pe-aici.
Ca să trimeată daruri pe mormânt,
au îndemnat-o visele și spaima
ce-o chinuia în timpul nopților.

ORESTE

Dar ce-a visat anume, poți să-mi spui ?

CONDUCĂTOAREA CORULUI

I se făcea în vis că naște-un șarpe...

ORESTE

Și care-a fost desnodământul, spune !

CONDUCĂTOAREA CORULUI

Ca pe-un copil ea-l înfășa în scutec.

ORESTE

Și monstrul nou născut, cum se hrănea ?

CONDUCĂTOAREA CORULUI

Ea însăși îi dădea la sân să sugă.

ORESTE

Dar sânul nu-i era rănit de șarpe ?

CONDUCĂTOAREA CORULUI

Ba da, și laptele-l sugea cu sânge.

ORESTE

Acesta, vezi, n'a fost un vis zadarnic.

CONDUCĂTOAREA CORULUI

Ea a sărit din somn țipând cu groază...
Pe loc palatul s'a umplut de facle,
cărora umbra le 'nchisese ochii,
și toți veneau, la țipătul stăpânii,
Ea a trimis atunci aceste daruri
nădăjduind să afle izbăvire.

ORESTE

Mă rog de glia ce pe toți ne poartă
și de mormântul tatălui mă rog,
să pot preface visul într'o faptă.
Eu limpede îl tălmăcesc așà fel :
cum șarpele, născut din mama mea,
și înfășat în scutece ca pruncii,
a supt din țâța care m'a hrănit,
sorbind cu laptele și chiag de sânge
— pe când țipa de 'ndurerare muma —
așa-mi va da și mie sângele,
cum șarpelui l-a dat înfricoșată !
Eu însu-mi voi fi șarpele, eu însu-mi
am s'o ucid, cum proorocește visul.

Centenarul Cezanne
1839 - 1939

de K. H. ZAMBACCIAN

La 19 Ianuarie 1939, s'au împlinit o sută de ani dela nașterea lui Cézanne. Un pictor genial, care nu a fost înțeles de contemporani, fiind considerat ca un artist avid de noutate, dar stângaci și ratat.

Chiar prietenul său intim, cu care copilărise și studiase liceul, Emile Zola, se îndoia de Cézanne. In romanul său „L'Oeuvre" Zola descriind pe Claude Lantier, s'a gândit la Cézanne.

Și cu toate că arta lui Cézanne se sprijinea pe tradiția marilor coloriști (Tintoretto-Veronese-Rubens-Delacroix) și nu se îndepărta de spiritul de ordine al clasicilor (Poussin), totuși Cézanne a fost combătut și contestat tocmai de acei, cari oficiau în numele unui clasicism și tradiționalism poncif.

Ceiace supăra pe aceștia în pictura lui Cézanne, era noutatea și prospețimea senzațiilor pictorului, care privia natura cu alți ochi de cât dânșii: „Voir comme celui qui vient de naître" spunea el. Arta lui Cézanne este expresiunea unor preocupări de ordin pur plastic, forma și arhitectura lucrurilor fiind plămădite din contraste și raporturi tonale. Cézanne obținea forma și volumul prin coloare, urmărind armonii frumoase, printr'un cromatism bogat și intens. El spunea : „Le dessin et la couleur ne sont point distincts, au fur et à mesure, que l'on peint, on dessine; plus la couleur s'harmonise, plus le dessin se précise. Quand la couleur est à sa richesse, la forme est à sa plénitude".

In a doua jumătate a secolului trecut nu mai rămăsese nimic din mișcarea romantică exaltată de Delacroix iar urmașii neoclasicului Ingres căzuseră într'un manierism rigid, căci acestora le lipsia geniul și suplețea meșterului; ce-i drept, câțiva artiști de talent, peisagiști mai independenți, se retrăseseră în pădurea dela Fontainebleau sau în împrejurimile sale, (Rousseau, Corot, Millet, Daubigny etc.) acești pictori lucrând în aer liber.

Insă pictura care trona în Instituțiunile și Saloanele oficiale era o pictură convențională, lipsită de viață, făurită cu pretenție, după canoane academice și rețete pline de abilități, care ajungea să reediteze prin manieră, pictura consacrată a muzeelor, o imitație prin urmare și nu o creație.

Cézanne își da seama de aceasta și sfătuia pe tineri : „Aujourd'hui notre vue est un peu lasse, abusée du souvenir de mille images. Et ces musées, les tableaux des musées ! Et les expositions! Nous ne voyons plus la nature, nous voyons des tableaux !"

„Allez au Louvre, mais après avoir vu les maîtres, qui y reposent, il faut se hâter d'en sortir et vivifier en soi. au contact de la nature, les instincts, les sensations d'art qui résident en nous".

Cézanne prin arta sa vie și personală, a dărâmat nu numai șandramaua impostorilor, cari oficiau în numele clasicismului dar a regenerat și o mișcare vie și independentă ca aceea a impresionismului, căreia se raliase. Cézanne a reacționat chiar împotriva impresionismului, în sensul că a restabilit o disciplină a formei, a reîntronat volumul și compoziția, căci impresioniștii fiind furați de senzație, de lumină și de aparența exterioară a lucrurilor în atmosferă, înregistrau doar vibrații colorate, din care cauză formele se estompau și se clătina consistența lucrurilor.

Deaceea după ce Cézanne își însuși calitățile impresioniste, coloare vie și luminoasă, perspectiva aeriană, transparența colorată a umbrelor etc. evoluiază și atinge o maturitate, printr'o meditație plastică în fața naturei. El urmărește să facă din impresionismul fugar și efemer, o artă mai solidă și mai durabilă. „J'ai voulu faire de l'impressionisme, quelque chose de solide et durable comme l'art des musées".

Ocolit de lume, refuzat la Saloane, contestat de critici și amatori. Cézanne se retrage definitiv, prin 1880, la Aix, orașul său natal, unde urmărește ca un ascet fanatic, visul său plastic, realizând o artă de sinteză, care se impune prin măreția și gravitatea ei. Conștient de valoarea sa, totuși modest din fire, spunea el odată: „Je ne suis peut-être, que le primitif d'un art nouveau".

Cézanne, meridionalul plin de temperament fugos, era un autodidact în pictură. Debutează într'un fel baroc, într'o technică largă și pastoasă, cu preocupări vădite de relief și formă. Portrete, peisagii (vezi cel din Pinacoteca Staatsgalerie Münich), naturi moarte, sunt tratate într'o paletă care se cam înrudește cu cea romantică, iar prin vigoare și caracter are ceva comun, cu arta tuturor artiștilor născuți în Provence : Puget, Daumier, Monticelli etc.

Cézanne — Autoportret

După războiul din 1870, Cézanne face cunoștință cu Pissarro, acesta îl convertește la impresionism. Cézanne își va reaminti mereu de acest prieten, „Quant au vieu Pissarro, ce fût un père pour moi. C'etait un homme à consulter et quelquechose comme le Bon Dieu".

Cézanne se stabilește la Anvers, lucrează acolo și în împrejurimi, (1873—1877) adoptă tehnica impresionistă în măsura temperamentului său; pictează o mulțime de peisagii frumoase, între cari și „La maison du pendu" din Muzeul Luvru, toate opere impresioniste, totuși cu un caracter mai dens și mai grav.

El își da seama că „la Nature est en profondeur" deaceea încearcă să elimine ce e trecător și efemer, caută să facă din impresionism, o artă mai solidă și mai durabilă.

Intre 1878 și 1888, fiind în căutarea formei și a volumului, se concentrează și meditează plastic, adică controlează senzația vizuală prin spirit, urmărește să compună prin natură, „Faire Poussin sur nature" spunea el. Urmărind forma, volumul și soliditatea, ajunge să dee operelor sale din această perioadă, un accent geometric, arhitectural. (Peisagii din Gardanne, Vederi de pe lacul Estaque, Priveliști din Jas de Bon Han, Peisagiul muzeului din Berlin etc.) O declarație culeasă de pictorul E. Bernard (1904) : „Traiter la naturre par le cylindre, la sphère, le cone" a avut un mare răsunet pe vremuri și a fost greșit tâlmăcită de aceia cari pretindeau că arta lui Cézanne, ar fi pe punctul de plecare al cubismului.

Cézanne nu a abstractizat, ci a fost preocupat numai de grijă constructivistă, ceea ce nu e același lucru.

In tot timpul acesta paleta lui Cézanne nu se îndepărtează prea mult de aceea a impresioniștilor, tonuri vii și luminoase, de o varietate bogată în nuanțe, o tehnică de tușe ce gradează sau degradează tonul, senzația cromatică prevalându-se. Cézanne declară pe atunci : „Peindre c'est enregistrer des sensations colorées", iar Renoir spunea că, dacă Cézanne pune două tonuri unul lângă altul, este imposibil să nu fie prea bine.

După această perioadă bogată în pânze luminoase și strălucitoare, urmează faza culminantă și sintetică (1888—1906), Cézanne atinge apogeul, paleta sa se reduce la tonuri mai grave dar tot atât de sonore, cu dominante de tonuri galbene, de verde, de roșu și de bleuri diferite. Tablourile acestea autoportretele sale, portretele soției, ale unui model italian care-i pozează în diverse chipuri, omul cu vesta roșie, tânărul filosof în fața unui craniu etc. fumătorul, portretele unor țărani și fete de la țară, compozițiile celebre ale jucătorilor de cărți cu două sau mai multe personagii etc. Apoi naturi moarte somptuoase ca ordonare și armonie de coloare, compoziții cu nuduri, o mulțime de peisagii din împrejurimile orașului Aix, câteva minunate priveliști de pe Marna, câteva dramatice peisagii cu motivul Muntelui Saint Victoire, altele stranii din fața unui castel părăsit, Le Chateau Noir, portretele grădinarului său Vallier, etc., etc., sunt rodul unei lungi meditații în fața naturei. Cézanne se concentrează și aprofundează, caută o expresivitate cromatică prin modulațiuni în ton; o dramă interioară petrecându-se concomitent cu senzațiile vizuale, artistul se ridică uneori la frumuseți halucinante, în sfârșit Cézanne culminează prin stil, expresivitate cromatică și asceză.

Moare în 1906, lăsând o operă grandioasă, care va servi deapururi, ca îndreptar pentru a înfrâna ușurința și efemerul, conducându-ne în acelaș timp spre o zare de spiritualitate, de reculegere și de beatitudine vizuală.

Cézanne — Natură moartă

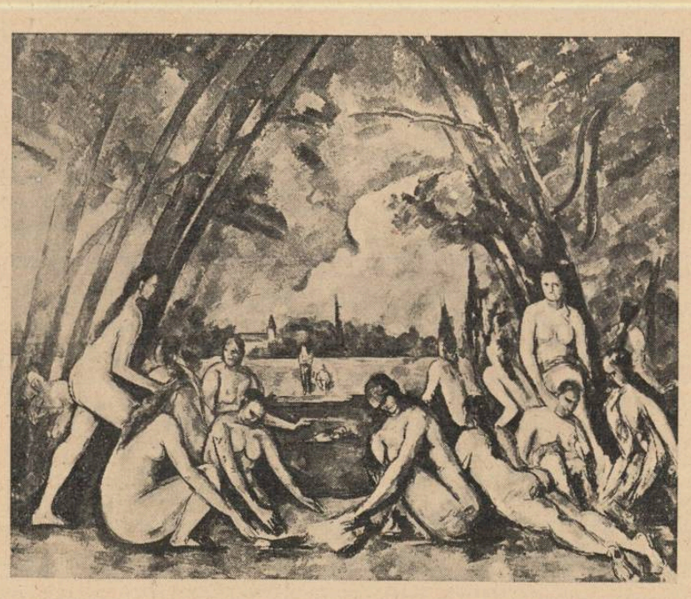

Cézanne — La baie

ROȘCATUL

de G. BANEA

— „Ești bun să-ți puiu capul sub roata carului, să ți-l fărîm, ori să te dau pe Dunăre, să te umfle apa, motan blestemat. Că șoarecii nu-i prinzi, te faci că nu-i vezi. Numai la bieții puișori de găină te-ai spurcat și mi-i gătui mereu !“

Așa ocăra mama pe Roșcatu, motanul nostru, nărăvit rău să ne omoare puișorii dela cloșcă.

Pisicul ăsta era mărișor, scurt și rotund la trup, de o culoare roșie spălăcită, bătând în galben, mai ales pe burtă. Nu era soiu bun, nu era vânător, ci toată ziua dormea încolăcit în locurile mai călduroase și mai ferite ale casei. Dacă-l trezeai din somn și-l goneai din culcușul ce-și făcuse, el se întindea alene, căscând o gură mare, mare și apoi se depărta încet, plin de demnitate și tacticos, în căutarea altui colț de dormit.

Odată îl priveam cum urmărește jocurile a vreo trei vrăbiuțe pe gardul din dreapta casei. Din adormit cum fusese până atunci, trupul lui se trezise și eu nici nu luasem seama când ajunsese pe labele lui cele moi încet, încet pe prispă și se oprise în apropierea gardului, încordat ca struna unei viori. In clipa următoare era în salt sprinten chiar pe locul unde se sbeguiseră vrăbiuțele. Dar acestea sburaseră la vreme și acuma lărmuiau cu altele multe pe streașina casei. Mai ales erau vreo două vrăbii mai bătrâne tare gureșe. Și în timpul acesta cotoiul cel roșcat cu ochii închiși părea din nou căzut în somnolență.

— Să vezi, mamă, ce-a făcut Roșcatu ! sării eu cu gura să-i povestesc mamei încercarea neizbutită a motanului de a prinde o vrăbiuță.

— Dă-l cioarelor de păcătos, că nu e bun de nimica. Joacă șoarecii în toate părțile și el nici nu-i vede. Ba mi se pare mie că dă nu numai pe la oalele cu lapte de le linchește, ci și prin puișorii cei mici. Aseară iar mi-au lipsit doi, alaltăeri unu, săptămâna ailaltă iar vreo doi. Nu știu cine mi-o fi mușteriul. Da de l-oiu prinde că-i dumnealui, atunci s'a isprăvit cu el. Il omor.

Așa-mi răspunsese mama și, cu toate că eram încă mic, — nici nu umblam la școală — m'am pus și eu la pândă. Pânda asta a mea însă nu era grozavă, ci doar mă uitam din când în când după cloștile care-și purtau cu cloncănit din loc în loc prin ograda noastră cea mare cârdurile de puișori galbeni aurii ca niște gogoși de mătase. Dragi îmi erau puișorii cei mici, îi prindeam și-i țineam bucuros în pumni, suflându-le cu gura abur fierbinte ca să-i încălzesc, ori îi vâram în căciulă. Dar lor nu le plăcea desmierdarea mea și piuiau cu desnădejde. La piuitul lor ascuțit cloșca alerga cloncănind furioasă și ajunsă lângă mine, se înfoia lăsându-și în jos aripile și apoi după ce se mai rotea de vreo două ori în jurul meu, cârâind furioasă, îmi sărea în cap, ciupindu-mă cu clonțul ei parcă și mai ascuțit atunci. Eu însă, știind ce mă așteaptă, nu lăsam să ajungă lucrurile până aici, ci dădeam drumul puiului, care, după ce ametit cum era, se cumpănea puțin pe cele două picioruțe subțiri ca niște fire de chibrit, alerga repede la măicuța lui, care-l primea bucuroasă cu încă două-trei cloncăniturl și pornea iar cu ceata de gogoși aurii după ea, ca să scurme mai ales în pământul cel negru din josul curții noastre în stânga, unde se lepăda prăștina de la cazanul de rachiu.

In curtea noastră se găseau multe acareturi. Era mai întâia casa. Mare, 'naltă și cu beciu în dreapta. Apoi mai era, tot în dreapta, formând un alt corp, damul. Acesta era cuvântul întrebuințat la noi în loc de grajd ori staul. Damul nostru era și el mare cât o casă și împărțit în două. Incăperea dela deal slujea de grajd pentru vite, iar jumătatea dela vale era rachieria. Acolo pe un cuptor uriaș era zidit un cazan mare de aramă. In acesta se punea prăștina ce rămânea dela călcatul strugurilor toamna. Aburii din prăștina fiartă în cazanul bine astupat ieșeau prin vreo trei țevi care se uneau într'una singură, tocmai după ce treceau printr'o cadă mare plină cu apă rece. La partea opusă cuptorului, țeava ieșea jos prin deaga căzii și pe aici curgea într'o dejă de lemn o ață subțire de rachiu alb și tare mirositor. Cel dela început, fruntea rachiului, era tare de tot, spirt curat. Se aprindea ușor dela chibrit și ardea cu o flacără albăstrue. Când se isprăvea rachiul cel tare, se mai turna apă peste prăștina care firbea bolborosind în cazan și în dejă se aduna acuma un rachiu tot mai slab, până la cel din urmă care era aproape apă chioară. Acesta era „posletele”.

Pentrucă erau atâtea acareturi în curtea noastră, căci mai era și un porumbar, pentru ținut păpușoiul, erau șoareci din belșug. Găseau ascunzători berechet și în pivniță, și în gârliciul ei, și în dam, printre numeroasele butoaie și putini, mari și mici. Erau unii mari de tot ca purceii. Aștia erau șobolanii, ori guzganii. Erau alții șoareci mai mărunți și se găseau prin porumbar și chiar răzbăteau cu găurile lor în odăile casei. Dar cei mai stricători erau șobolanii, pentrucă găurile lor borteliseră toate acareturile. Le astupa ea mama cu

bucăți de piatră ascuțite, de cărămizi sfărâmate, după ce turnase în ele cenușe, ca să chiorască șoarecii, când și-or vârî iar botul acolo, dar degeaba ! Ei făceau o nouă bortă alături. Intr'o seară de sfârșit de vară un sgomot neobișnuit ne-a atras în gârliciul pivniței. Acolo se culcau prin colțuri cloștile cu puișorii lor mici. Apoi când aceștia se mai măreau și cloșca îi lăsa, ei urmau să se adune seara tot acolo unde erau învățați, și, strângându-se cuminți unul într'altul dormeau la căldură până dimineața.

In seara cu pricina, sgomotul cel mare îl făcea tocmai un grup de puișori de aceștia mai măricei, lăsați de cloșcă. Grămădiți acolo să doarmă, acuma se împrăștiase speriați în tot gârliciul piuind jalnic. In colțul de unde se împrăștiase puii, mai rămăsese unul alb, care se sbătea ca pironit acolo. Și din ce în ce mai slab și mai fără putere.

Eu cu mama ne-am apropiat de acel colț și mama se crucea întrebându-se de ce n'o fi fugind și puiul cel alb. Dar nu punea mâna acolo să vadă ce-i. Așa că tot eu, „cruce de voinic”, cum eram, — mama spunea însă „voinicul Hâncului”... o zicătoare în versuri și foarte batjocoritoare pentru vitejia mea, am pus mâna pe puiu să-l iau din colț. Dar puiul părea lipit de acea parte a gârliciului.

Trăgeam eu în afară, trăgea și cineva din zid.

— Ei, dar asta !, spuse mama, se vede că au răzbătut șobolanii și vor să-mi care toți puișorii la ei, să mi-i mănânce!

Chiar așa și fusese. Norocul puiului era că fiind prea mare, nu încăpea pe borta șoarecelui. Și în cele din urmă l-am scăpat pe bietul puișor, care s'a ales numai cu o mușcătură sdravănă în partea cârnoasă dinapoi a piciorului. Rana mare i s'a închis după un timp, dar în locul acela, unde fusese la început o pată mare roșie, au crescut numai fulgi mărunți, care se cunoșteau că acopere un loc unde fusese o rană mare. Așa a rămas toată vremea.

S'ar fi cuvenit ca șoarecilor să le vie de hac Roșcatu, dar el era prea leneș, ca să stea la pândă stăruitoare și să-i prindă. Mai ușor îi era să pândească puișorii cei mici și să pună ghiara pe ei, pentrucă puii nu puteau sbura ca vrăbiile. Așa l-am și prins. Odată a sărit, nici nu știu de unde, asupra unui puișor mai mototol și care piuia jalnic răznit de cloșcă.

Roșcatul ca scăpat din praștie țâșnise fără să văd de unde și înrigându-și colții în puiu, fugise cu el în gură mărâind gros. Eu după el, strigând să-l lase jos.

Dar el se sburlea urît la mine. Și când însfârșit, asvârlind cu ceva în el, am izbutit să-i scot puiul din gură, acesta era mort. Pe puful lui auriu se ivise două mărgele roșii de sânge, mici ca două gămălii de chibrit, acolo unde se înfipsese colții dușmanului. Capul îi cădea în jos, iar gâtul i se îndoia moale și fără viață.

Imi venea să plâng de ciudă. Și am vrut atunci să-l omor pe loc pe motan, dar el prudent se refugiase într'un pom.

Aceeași înțelepciune l-a făcut să nu mai dea prin casă vreo două trei zile, până i s'a mai uitat fapta. Mama îl aștepta gata să-l piseze cu cleștele, dar Roșcatu fugea cum o vedea. Atunci, ce mi-a dat mie prin cap ? M'am prefăcut că mi-am uitat dușmănia și am căutat să mi-l apropiu iar, pentrucă noi eram buni prieteni și sfârâitul lui monoton, când torcea, cuibărit lângă mine, mă făcuse să moțăiu de multe ori, alături de el, încălzindu-ne unul de altul.

Cu ceva mâncare l-am momit și Roșcatu, care cam postea de câteva zile, a fost bun bucuros că făcusem iar pace și după o scurtă sfială, a început să înfulice grăbit mâncarea dată de mine. L-am lăsat să și-o isprăvească, după care el lingându-și mustățile s'a apropiat de mine, tolănindu-se la picioarele mele. Atunci eu l-am luat în brațe și am pornit cu el afară din ogradă, pe poartă. Motanul a deschis puțin ochii, s'a cuibărit mai bine în brațele mele și a început să toarcă liniștit, fără să presimtă ce aveam eu de gând cu el. Ieșit afară pe poartă, am pornit-o tacticos la Dunăre. Până acolo însă era drum lung, mai ales că eu mergeam pieziș, nu tăiam de-a-dreptul peste ceair. Alesesem drumul mai lung, căci voiam să ajung la malul gârlei unde era întinsură și puteai intra mult în apă, fără primejdie de înnec. Tot de acolo luau și sacagiii apă. Vârau de-a'ndaratele sacaua în gârlă și ajunși la câțiva metri de mal, se opreau pe loc, afundau pe rând cele două cofe în Dunăre și apoi deșertându-le în butoiul de pe cele două roate pe deschiderea mare de deasupra, pe la „tapă”, îl umpleau. După asta, așezând frumos cele două cofe în față lângă butoiaș, sacagiul îndemna calul și acesta în câteva opinteli ieșea la mal și pe urmă în goană în oraș.

Mă apropiasem și eu de acest loc și Roșcatu, după ce torsese un timp, adormise dela o vreme în brațele mele și eu îl aduceam acuma la moarte. Ajuns la vad, am pătruns în apă fără să mai sumet pantalonii, care erau destul de scurți. Am mers vre-o trei-patru pași în spre adânc și i-am făcut un vânt puternic motanului în Dunăre. El tocmai se trezise din somnul cel fără de griji și în ultimul moment încercase să se prindă de mine cu ghiarele. Dar era prea târziu și un pliosc puternic cu stropi asvârliți în sus a fost finalul expediției mele. Ajuns în undele cele reci, Roșcatu a început să înnoate repede spre mal. Incercare zadarnică, pentru că eu nu i-am mai dat răgaz, și am început să-l bombardez cu ce aveam la îndemână, cu pietre, cu bulgări de clisă chiar, împiedicându-l să mai iasă la mal. Innota tot mai greu sărmanul pisic și înghițea apă tot mai multă, de se făcuse și mai umflat de cât era. Trupul lui se rostogolea acuma și burta era deasupra, iar valurile îl mânau tot mai spre larg. Eu, de pe mal, îmi contemplam isprava. Dar lucru ciudat ! Nu simțeam parcă nici o mulțumire că dusesem la bun sfârșit treaba pe care pornisem s'o fac. Mai degrabă parcă îmi părea rău. Chiar așa. Imi părea rău. Aș fi vrut să-l scot din Dunăre afară acuma, să-l țin cu capul în jos, ca să-i iasă toată apa ce-l umflase, cum știam că se face cu cei înecați, și să-l înviez iar. Nu se mai putea însă. Era prea târziu. Motanul rotund și umflat se depărtase mult la vale și deabia se mai zărea, cum îl mai scotea apa când și când, apoi pieri cu totul sorbit de adâncul gârlei. Aproape să plâng. Cu mare părere de rău și uitându-mă mereu înapoi, am luat-o spre casă. Ajuns aci, mi-am trecut cele câteva ore până la culcare, fără nici un chef, fără să răspund la chemările din vecini ale tovarășilor mei de joacă. Târziu am fost prea bucuros să mă culc. Și am adormit numai decât. Dar m'am

trezit repede și am sărit în sus țipând.

— Ce e, ce e ? mă întreabă mama speriată.

— Motanu... Roșcatu... S'a umflat de apă și s'a dus pe gârlă la vale... Eu l'am înnecat.

Mama s'a crucit când a auzit și nu știa cum să mă liniștească. Apoi a doua zi m'a pus să-i povestesc de-a-fir-a-păr, cum am făcut. Și știu că a rămas pe gânduri, uitându-se lung și ciudat la mine. Eu eram la fel de înciudat de întorsătura lucrurilor și în cele din urmă indignat am ripostat :

că o să-i pui capul sub roata carului, ori ai să-l arunci în Dunăre să se înnece, că ne mănâncă puii ?

— Ei, am spus și eu așa la necaz. Dar tu parcă trebuia numai decât să-l înneci...

Și mama iar se uita lung și ciudat la mine și eu aș fi intrat în pământ de părere de rău.

Vestea despre isprava mea s'a răspândit repede. Și bunica mă privea și ea cu aceeași uitătură ciudată. Iar Biță mă necăjea și el cu porecla „Inneacă pisici”. Ii venise și lui rândul să râdă de mine acuma și să se răzbune că-mi bătusem joc multe zile la rând de el, pentrucă se îmbătase cu niște rachiu tare dela noi, pe care eu i-l dădusem. Mie nu mi-au plăcut niciodată băuturile, nici vinul și nici, mai ales, rachiul. Eu nici nu le atingeam măcar. Dar eram foarte darnic să las pe alții să se înfrupte din ele. Băieții mai mari din vecini erau mușteriii mei de multe ori. Și Biță și el se îmbătase tare. Era pe seară atunci și el apucat de o veselie mare, pe care i-o dăduse vreo două păhărțe de rachiu de frunte, începuse a fugi prin curtea noastră cea mare din față și pe urmă și pe dealul din dosul casei, sărind mereu într'un picior, pe când pe celălalt îl îndoia din genunchi. Și striga răzând cât îl lua gura :

— Țone iepurele, mă ă !

Eu îl imitasem câtva timp și acuma îi venise și lui rândul să se răzbune.

Porecla de „înneacă pisici“ și toate aluziile la isprava mea îmi făceau rău, parcă ar fi răsucit cineva cuțitul într'o rană dureroasă a mea.

Și multă vreme nu l-am putut uita pe bietul Roșcatu. Parcă îl tot vedeam umflat de apă, rostogolindu-se, purtat la vale de apa Dunării.

Această faptă rea nu mi s'a șters din minte niciodată. Nu știu, oiu mai fi făcut vreo blestemăție asemănătoare în scurgerea anilor — cine n'a făcut nici un rău în lumea asta ? — dar remușcările pentru înnecarea pisicii nu m'au lăsat liniștit niciodată. Și nu m'au ușurat nici cele ce-mi spunea mama mai pe urmă, că la 6—7 ani nu puteam avea mai multă judecată. Nu ! Tot faptă rea rămânea.

De altfel pozna asta m'a urmărit ca un șfichiu mult timp în anii copilăriei, pentrucă, dacă mama nu mai ținea pisici la casă și dacă o întreba cineva, dece nu ține, se găsea totdeauna cineva să adauge : — Aoleu, așa e. Uitasem că nu poți ține pisici, că ți le înneacă băiatul în Dunăre !

De aceea, multele mele pățanii din anii următori le-am socotit ca o răsplată, ca o pedeapsă meritată, ca un blestem pentru fapta mea cea rea din pragul copilăriei.

...Și parcă și acuma îl văd pe bietul motan : roșu și umflat, rostogolit și înghițit de valurile cele turburi ale Dunării...

Logodnă

Luceferi mari pe creștet de tânără-amazoană
Sărută astăzi visul în care-am înflorit
Prin amintirea noastră trec heruvimi în goană,
Cu pași perduți spre somnul aprins în răsărit.

Cu mâna tremurândă duci voalul evantai
Spre poarta care 'nchide și pleoapele și gând,
Pe fecioria strânsă ca floarea de emai
Ard vrejurile vieții lăstarele pe rând.

Treci palidă, în urmă o lacrimă se prinde
De degetul ce tristă-l întinzi neștiutoare,
Și sângele ce'n viscol de patimi se aprinde,
Se scutură ca pomii electrizați de soare.

Te voi purta cu mine tot tânără și caldă
Fruct pârguit la sânul înflăcărat de ger,
Acolo unde 'n liniști vin îngeri de se scaldă
Și sufletele sboară ca fluturii spre cer.

CONSTANTIN SALCIA

Literatură și iubire

(Urmare din pag. 3-a)

să încetățenească în literatură o nouă libertate pentru iubire. Dela ei a rămas pentru scriitor câștigat dreptul de a se ocupa mai deaproape de actul final al iubirii, de a-l pune în centrul interesului.

Concomitent dealtfel a venit și știința să studieze iubirea subt formă de problemă științifică. S'a zis că e un semn de barbarie faptul că educația neglijează sau trece sub tăcere în fața tineretului tocmai partea cea mai importantă a vieții, actul procreației de care depinde viitorul omului. S'a început o ofensivă aprigă împotriva legendelor cu barza aducătoare de copii. S'a demonstrat că ignoranța în acest domeniu e bazată pe o concepție falsă, neștiințifică și păgubitoare intereselor mari ale societății. Pruderia n'are ce căuta într'o societate cu adevărat civilizată. S'au citat mii de exemple de nenorociri și tragedii, rezultate din ignoranța intolerabilă în acest domeniu misterios. Forell a avut răsunet mondial cu cartea sa gravă și documentată despre „Chestiunea sexuală“. Pe urmele savanților cinstiți și conștiincioși au apărut apoi profitorii care au pornit să popularizeze problema. O avalanșă de cărți așa zise de luminare s'au răspândit mai ales în lumea tineretului. Pretextul era știința, motivul adevărat comerțul...

Firește, literatura nu putea rămânea în urmă. Intâi timid, a intrat și ea în arenă. Perversiunile iubirii au început să fie disecate literar în romane și drame. Wedekind a provocat senzație și scandal cu „Frühlingserwachen“ și mai apoi cu întreg cortegiul pieselor sale în care iubirea apărea ca o pacoste a omenirii. Totuș Wedekind era încă un izolat, un caz special, fără influență reală. Incă n'avea discipoli. Eram în ajunul războiului.

Războiul însfârșit a rupt și aci toate zăgazurile. Moartea se învecinează cu iubirea. In fața morții triumfătoare instinctul vieții răbufnește în oameni cu furie. Cu cât războiul e mai general, mai crâncen și mai lung, cu atât instinctul vital se întețește, ca și când natura ar vrea să compenseze pierderile printr'un exces de procreație. De aceea în războiu amorul e atât de năvalnic, atât de facil și de insistent, dărâmând orice piedici și toate convenientele.

Astfel a devenit, după războiu, problema iubirii o problemă socială. Relațiile dintre femee și bărbat se rezumă acuma la o simplă și grăbită încăerare sexuală. Viața însăși întreagă e dominată nu de iubire cu aderențe romantice ridicole, ci de sexualitate. Eseiști vehemenți discută grav în ziare populare chestiile sexuale. Problema sexuală se complică mereu. Faimosul Magnus Hirschfeld, poate mai mult negustor decât om de știință, fondează și triumfă cu „Sexologia“.

Evident, toate acestea au răsunetul cuvenit în literatura de după războiu. Wedekind e întrecut repede de discipoli mai îndrăzneți. Toată școala expresionistă germană e și o explozie de sexualism. Teoriile lui Freud sunt biblia literaturii, în deosebi complexul lui Oedip. Homosexualitatea, sodomia, incestul, sunt probleme demne de a fi desbătute în opere literare pretențioase.

Și, însfârșit, ultima etapă — vocabularul. Până aci se vorbea în literatură despre diverse manifestații amoroase, oricât de diverse, dar cu vocabularul vechiu, cu cuvinte indirecte. Se exprimau lucrurile cele mai puțin exprimabile prin ocolirea unor cuvinte care păreau că nu ar putea vedea lumina tiparului fără a jigni pudoarea elementară a omului civilizat. Sunt cuvinte care există, negreșit, în limbă, dar care nu se întrebuințează în conversația oamenilor cultivați, pe care chiar primitivii le utilizează numai în momente de mânie și numai în expresii de ocară...

Literatura noastră, tânără și modestă, a căutat firește să ție pas cu ceeace se făcea în celelalte literaturi, mari și bătrâne. Evoluția lentă deacolo însă a trebuit să fie înlocuită aici prin salturi prea cutezătoare care apăreau și mai desconcertante. După războiu în special, s'a căutat cu mare febrilitate să ajungem din urmă mai cu seamă îndrăznelile, toate îndrăznelile literare.

Romanul, dintre toate genurile, e cel mai apt pentru a îngloba și etala toate problemele iubirii. Romanul nostru, ca creație și producție statornică, nu întâmplătoare, s'a realizat în cursul acestor din urmă douăzeci de ani Generația mai nouă de scriitori, mai pasionată de sexologie, s'a năpustit asupra romanului cu o ardoare vrednică de entuziasmul tinereții. Și astfel romanul românesc, în plină înflorire, a ajuns să prezinte tot mai insistent ultima etapă a problemei iubirii, subt înfățișarea ei sexologică, firește.

Abundența de sexualism pe care a oferit-o un răstimp noua noastră literatură în general era natural să spăimânte pe apărătorii moravurilor tradiționale, ai iubirii cinstite, simple, romantioase. Din nenorocire apărătorii aceștia sunt toți bătrâni, cu amintiri adânci din literatura altor vremuri, deși aceste alte vremuri sunt atât de recente relativ.

Libertatea și cinismul cu care se tratează azi iubirea în literatură corespunde însă practicii iubirii în viața actuală de toate zilele. Literatura oglindește poate prea fidel viața de azi, este adevărat. Protestele împotriva sexualismului care a luat locul erotismului în literatură sunt însă zadarnice câtă vreme același sexualism se lățăește pe străzi, în localuri publice și în case particulare. Criza sexuală e în atmosfera vieții noastre. Lucrurile își continuă mersul lor în literatură ca și în viață. Moravurile înseși evoluiază spre ținte necunoscute și imposibile de definit.

Poate că iubirea care ni s'a părut nouă frumoasă și ispititoare, în realitate a fost urâtă și plicticoasă? Poate că tocmai cea pe care noi o disprețuim e cea adevărată, cea care va triumfa mâine?

Aspectele erotismului extravagant de azi s'ar putea să fie numai un accident în evoluția moravurilor și a literaturii. După relaxarea morală de acuma poate să urmeze o fază mai lilială decât gânguritul trubadurilor de acum o mie de ani. Materialismul pare istovit în concepția lumii care se înfiripează. Din ce în ce pare a se recunoaște că omul nu trăește numai cu pâine, că sufletul are poate mai mare nevoe de hrană decât trupul. Poate că sexualismul ce mai bântue azi e numai efectul întârziat al materialismului social care a stăpânit ultima sută de ani a civilizației noastre. Mașinismul nu trebue să însemne negreșit recrudescența unui materialism perimat. Dimpotrivă, tocmai mașina poate să înlesnească omului o viață sufletească mai intensă și mai bogată.

Iubirea urmează ritmul vieții ca și literatura. Trebue să avem încredere în viață, căci viața nu poate fi o existență fără alt scop decât împlinirea poftelor materiale. Viața trebue să însemneze o râvnă spre mai bine, spre mai frumos, spre o purificare.

Literatura însă nu poate fi îndreptată prin nici un fel de constrângeri. Evoluția literaturii urmează evoluția vieții. Spre îmbunătățirea vieții trebuesc ațintite toate sforțările. O viață mai nobilă va înlătura singură exagerările sexologice și va restabili acordul între literatură și bunele moravuri. Nu se îndreaptă moravurile prin literatură ci literatura se îndreaptă prin moravurile vieții din care izvorăște.

LIVIU REBREANU

Călugărițe – pictorițe la începutul erei creștine

Sfânta Odila. Sfintele Harlinda și Renilda

de OLGA GRECEANU

In frumoasa Alsacie ,sus pe muntele Hohenburg, e o mănăstire de maici, veche de vre-o 1500 de ani, de multe ori ruinată și de multe ori reziditâ, care poartă numele de Mânăstirea Sfintei Odila, fiindcă în acea mânăstire a trăit călugărița Odila, pe care papa Leon al IX-lea a consacrat-o sfântă.

In mijlocul curții, azi, se înalță un stejar batran. Drept în față se află capela; dejurimprejur chiliile maicilor, clădiri gospodărești, ziduri groase de piatră în cari stau înfipte sculpturi ce reprezintă pe Sfânta Odila și unde, sub mici acoperișuri improvizate, ard lumânări și se ofilesc florile așezate în fiecare dimineață.

Inăuntrul capelei, peste tot, amintirea Odilei; drept în față, un vitraliu o întâțișează cu mâinile încrucișate pe piept; pe ceilalți pereți, pânze pictate, bassoreliefuri moderne, sculpturi în marmoră, în lemn, polichromate tot cu chipul ei. Dejurimprejurul lor, glastre cu flori mereu proaspete, iar în cadrul de lemn, ex-voto-uri cu miile, căci pe mii și mii de oameni Sfânta Odila i-a vindecat.

Odila era fiica lui *Adalric,* un mare, puternic și bogat senior, șef al Ducatului Alsacia pe vremea lui Hilderic al II-lea, și al Bereswindei, o nobilă franconă.

S'a născut oarbă, în anul 660; și cum în acele vremuri de superstiție exagerată ,a da viață unui copil orb, șchiop sau cocoșat însemna că Dumnezeu te pedepsește pentru vre-o nelegiuire de a ta sau de a părinților, rușinea de a mărturisi astfel în public o tară de familie, l-a făcut pe marele senior Adalric să comită acum nelegiuirea: luând copila în brațe, încălecă în mijlocul nopții pe un cal iute ca fulgerul și cu toată ploaia și vijelia ce se pornise, ajunse la Palma (Beaume-les-Dames), lângă Besançon, unde lăsă pe treptele mânăstirei, pe micuța copilă născută abia cu trei luni înainte. Trase de trei ori clopotul de la poartă, așa cum se face în cazuri de mare primejdie, și grăbind să încalece, dispăru în noapte și în ploaie.

Dar Adalric nu și-a găsit niciodată liniștea. Dacă n'a ajuns batjocura lumii, prin moștenitoarea astfel stigmatizată de soartă, a fost în schimb, toată viața, un om chinuit de gânduri.

Maicile au crescut cu grije pe micuța oarbă, pentru care zilele nu puteau trece altfel decât în rugăciune.

Când a împlinit 8 ani, călugărițele au botezat-o cu mare pompă și în clipa când au stropit-o cu apă sfințită, Odila a ridicat capul, a deschis ochii și a strigat : *Văd.*

I s'a zis *Sfânta,* nu numai pentru minunea ce a înfăptuit asupra ei, dar și pentrucă avea puterea de a vindeca pe toți cei ce se apropiau de ea cu credință.

Totuși, Sfânta Odila, nu a dus o viață deosebită de a celorlalte maici. La rând cu ele învăța cum se prepară un pergament, cum se lustruește pielea de vițel cu un os de elefant, cum se netezește ca să fie grasă și rezistentă, cum trebue unsă cu untdelemn de „cédrat", cum și unde trebue pusă ca să se usuce, cum se tae în foi potrivite, cum se scrie pe ele cu o pensulă de un singur fir muiat în minium, și în sfârșit cum se leagă foile între ele, ca să fie ca un caet.

Odila era mai îndemânatecă decât toate. Ea picta inițialele fiecărei pagini, în trei și patru culori, aurea mărginile foilor și încheeturile de metal și după ce copistele-călugărițe scriau toate rugăciunile, Odila începea să înfrumusețeze paginile. De la simplele majuscule romboide, trecea la margini înflorate, apoi la chipul porumbelului, al peștelui, la barca cu pânze, la cerbi ce se adapă la fântână, la mâini întinse pentru rugăciune, la ancora credinței, și în fine la chipul Sfântului Petru cu cocoșul și chiar la al Fecioarei și al lui Iisus pe cruce.

Un astfel de manuscris a fost ornat în întregime de mâna ei, în anul 678. Din veac în veac, a fost privit și păstrat ca o sfântă comoară, până când, acum în urmă, a fost mistiuit de foc.

Intre timp, Adalric, tot mâhnit și rușinat de fapta săvârșită, tot căutând să își dobândească în vreun chip iertarea dărui Odilei o imensă proprietate din domeniul său, precum și bani și venituri însemnate pentru ajutorul maicilor. Fiindcă mânăstirea în care copilărise ea, ajunsese ruină, cum o arată această reproducere după o veche gravură, Odila ridică pe pământul tatălui ei o nouă mânăstire, ce-i poartă numele și în care va păstori ca stariță, până la sfârșitul zilelor ei. Acolo primea ea sute de fete doritoare de o viață de rugăciuni, doritoare de a flămânzi, de a dormi pe rogojină în loc de pat, de a sta în picioare sau în genunchi, și nici odată jos. Treizeci din aceste călugărițe erau nelipsite din atelierul mânăstirei, unde scriau mereu cărți de rugăciuni.

Moare în anul 720, în vârstă de 60 de ani, după ce a făcut „moult très beaux miracles".

Moare în capelă, în genunchi în fața Crucifixului, în timp ce își făcea rugăciunea, într'o desăvârșită singurătate, într'o zi de iarnă, la 13 Decembrie.

Acum, în vremurile mai noui, i s'a ridicat un mormânt de marmură în interiorul capelei și în stânga altarului, chiar pe locul în care a murit. Acolo îi sunt oasele adăpostite și acolo, în fiecare dimineață, călugărițele îngenunchiază și îi fac strajă.

Pentru ele, care îngenunchiau acolo, Odila era „Sfânta".

Pentru mine, care o clipă m'am oprit lângă masivul monument, Odila era „prima pictoriță a erei creștine", și ei i-am aprins o lumânare.

Strasbourg, Iulie 1914.

Cam în aceeași vreme, dar în altă țară, trăiau alte două călugărițe-pictorițe : Harlinda și Renilda, fiicele nobilului Adalhard „leude de la Gaule Belgique", pe la sfârșitul secolului al VII-lea.

Intâmplarea face ca: „Primul Evangheliar al Țărilor flamande" care s'a păstrat, să fie Evangheliarul scris și împodobit de ele.

Tot ce a existat odată ca artă înainte de acest Evangheliar s'a pierdut, sau a fost ars, așa că în anul 1930, când a avut loc la Bruxelles o expoziție generală de artă religioasă, punctul de plecare a fost acest Evangheliar al fiicelor lui Adalhard.

Ele au trăit la Maeseyck în mânăstirea din Alden Eyck, închinată Sfântului Jean de Valenciennes, și condusă de călugărițe irlandeze, foarte îndemânatece în arta minoră decorativă, de altfel, pe vremuri, gloria artei celte.

De la ele au învățat Harlinda și Renilda să ilustreze cu atâta grație și finețe fiecare pagină de manuscris.

Din păcate, manuscrisul pictat de ele în anul 729, a fost cuprins de flăcări într'una din nopțile anului 1225.

Manuscrise, broderii, odoare bisericești, toate au fost aruncate deavalma în mijlocul curții și udate din belșug cu apă din hârdae.

Focul a fost stins, dar Evangheliarul surorilor Harlinda și Renilda, cu marginele arse, cu pergamentul coșcovit de apă, și culorile prelinse peste litere, a pierdut mult din savoarea ce trebue să fi avut când, proaspăt, prezenta cele mai rafinate arabescuri cu păsări, flori, frunze, ramuri, tulpinițe din. linii ce intră unele în altele, se desfac, se apropie, fug, se reîntorc, se ocolesc, se împreună și iar dispar.

Așa prăpădit cum e, în scoarțele crăpate de foc, tot mai are ici-colo câte o pagină curată și câte o miniatură neatinsă, unde culorile sunt plate, și abia puțin negru și alb pentru a indica umbrele și luminile.

După cele 11 pagini de la început, lipsite de ornamente, urmează 19 „quaternioane", fiecare quartenion având 8 file.

Textul foarte strâns amintește manuscrisele irlandeze, cum e acela scris cu litere de aur pe pergament purpuriu și păstrat la Stockholm, dar care fusese scris la Canterbury și cunoscut sub numele de *Codex Hohmiensis.*

La pagina 7 e Sfântul Luca și Sf. Ion cu figura simbolică a vițelului și a vulturului.

Urmează 10 foi cu canoanele lui Eusebiu, a căror pictură a fost spălată de apă.

In medalioanele rezervate deasupra fie-cărei pagini sunt portrete de apostoli, în forme rigide și disproporționate, cu tendințe de realism, ce vor rămâne mereu prețioase documente de artă veche. Trăsăturile sunt fixe, ochii imensi ocupă jumătate din față, nasul e adesea doar o singură linie ce cade perpendicular pe mustață, sunt dibueli de artă, dar cele dintâi câte s'au mai păstrat.

Până în 1858, mai erau în acest manuscris și portretele celor patru evangheliști, asemănători cu evangheliștii din manuscrisul din Laon, de la aceeași epocă, stând pe jeț și scriind cu un „calamus", pe o foaie albă, așternută pe un pupitru bizantin.

Foaia a dispărut, însă, fără să se știe cum, lispind astfel vremurile noastre de singurul document de acest fel, anterior epocei lui Carol cel Mare.

Paginile manuscrisului arată două mâini diferite : una e mult mai îndemânatecă de cât cealaltă; cea îndemânatecă pare să fie a Renildei, pentru că s'a găsit la Ayaune un chivot în care catolicii țin relicvele sfinților, de o ornamentație foarte complicată și grațioasă, construit și executat după desemnele unui oarecare Northwald și ale unei *călugărițe Rihlindis.* Intre Renhilda și Rihlinda e o deosebire de ortografie, dar în limba flamandă pronunțate, dau același nume. Cum numărul călugărițelor ce știau să desemneze era foarte redus în secolul al VIII-lea, și cum numai Renhilda era pe atunci cunoscută ca miniaturistă de seamă, nu se poate crede să fi fost în același timp două călugărițe cu același nume, amândouă pictorițe și amândouă în orășelul Maeseyck. Nu este deci îndoială, că Rihlinda și Renhilda sunt una și aceeași ființă.

Data morții surorilor artiste nu e cunoscută. Sarcofagul lor însă a fost găsit și desfăcut. Inăuntru era o ștofă brodată, pe care tot brodat cu fir de aur e scris : „fratelui Erlwin, de la surorile sale". Multe din ornamentele Evangheliarului, au fost repetate aci, pe broderie. Tot înăuntrul sarcofagului a fost găsit și un pergament, pe care e scris că acele ce odihnesc acolo sunt surorile călugărițe Harlinda și Renhilda, iar ștofa lucrată e de mâna lor.

Printre alte inscripții se citesc limpede și aceste două cuvinte: *Rex David.* Fosta mânăstire St. Jean de Valenciennes, unde și-au început ucenicia călugărițele flamande, a ars în 1225. Cum am trăit mulți ani din viața mea în Belgia, am găsit prilejul să mă duc odată și acolo.

Se mai vedea atunci — în 1922 — locul rezervat corului din biserică, în stil pur roman, și mai supraviețuia ruinelor, statuia Sfântului Ioan, titularul mânăstirei dispărute, cu ochii la cer, cu mâna ridicată, binecuvântând...

Liège, 1923.

Cu *Herrada de Landsberg,* care a trăit patru sute de ani după Odila, Harlinda și Renhilda, ne întoarcem iar în Alsacia, și tot la Mânăstirea Sf. Odila, pentru că Herrada, acolo, la Hohenburg s'a călugărit.

Alsaciană ca și Sfânta Odila, Herrada de Landsberg, era scoborîtoare din nobila casă de Landsberg. S'a călugărit cam pe la 1120 și găsind mânăstirea în decădere și ruină, încearcă prin anul 1140 nu numai s'o restaureze în ce privește zidurile și întreaga construcție cu celulele și capela, cu fațada cu cele două turnuri și înaltul pignon, dar chiar să-i refacă viața morală și să redea mânăstirii strălucirea ce avusese pe vremea Sfintei Odila.

Incetul cu încetul, locașul sfânt se populează nu numai cu tinere fete ce caută aci liniștea și singurătatea, dar și cu fete nobile și bogate, care aduc cu ele și toată averea lor.

Mânăstirea începe să fie bogată și Herrada pentru a păstra ceva din „luxul", cu care aceste tinere călugărițe erau învățate acasă, hotărăște ca portul lor să fie compus din o mantie călugărească de culoare albastru închis, iar căptușala pe dinăuntru, precum și banda de jur împrejur pe din afară să fie din hermină. Peste cap cădea un văl negru, de sub care atârnau cochet în jos, coadele frumos împletite și aduse în față, pe piept, de o parte și de alta a gâtului.

Ocupația acestor nobile bogate și instruite, era scrierea și copierea manuscriselor în atelier; iar ocupația călugărițelor mai simple și fără avere era aceea impusă prin „Capitularele" lui Carol cel Mare și anume să pieptene lâna oilor de scaeți și mărăcini, să toarcă, să țese, să prepare carmin și albastru pentru pictarea pergamentului, să lustruiască pielea de vițel și să încrusteze scoarțele cu pietre prețioase.

Dar ocupația Herradei de Landsberg, pe cât e de minunată, pe atât e de neașteptată, și rămân încă azi un mister toate izvoarele cunoștințelor ei artistice, istorice, morale.

A compus o *Enciclopedie,* numită „Hortus Deliciarum" (grădina Deliciilor), pe care a ornat-o cu sute de miniaturi și al cărei text cuprinde în 650 pagini, povestiri istorice, legende de sfinți, tratate de morală, detalii technologice, tratate de disciplină călugărească, sfaturi de abnegație, versuri, un început de calendar cu cele mai însemnate evenimente ale timpului, explicații alegorice, rugăciuni, maxime, canticuri, episoade din viața Sfintei Odila, un tablou cronologic al luptelor religioase, explicații asupra serviciului divin din biserică, legende din viața Apostolilor, îndemnuri pentru milă și ajutor, un catalog al Papilor, diferite exortațiuni morale, canoane, ordine, recitări din viața martirilor și a sfinților, noțiuni de ce e viața de Rai și Iad, răsplata ce poți nădăjdui și pedeapsa de care să te temi, și încă nenumărate alte pagini, de diferite izvoare și întovărășite de citațiuni din autori profani sau autori de învățături bisericești.

Nimeni nu poate lămuri pe ce cale au intrat aceste cunoștințe în educația Herradei, venită de tânără în mânăstire, fără nici o legătură cu lumea din afară, și mai ales cum și prin cine a învățat concepțiile artistice, de cel mai curat stil bizantin, într'o epocă când nu circulau nici manuale, nici panouri pictate.

N'am văzut decât perfecțiuni de linie și eleganță de trăsături și nu știam ce să cred de seriozitatea D-rului Adolf Fäh, care în „Geschichte der bildenden Künste", se revoltă de formele grosolane din Hortus Deliciarum, de trăsăturile stângace, de naivitatea artistică a pictoriței, de chipurile fără expresie, de mișcările fără viață.

Dacă eu aș fi scris că D-nul Fäh s'a înșelat, și că lucrarea Herradei de Landsberg se încadrează printre cele mai ilustre miniaturi din vechime, publicul cititor s'ar fi zăpăcit.

De aceea am căutat să obțin autorizația, să fotografiez câteva pagini din Hortus Deliciarum, pe cari vi le pun sub ochi. Se poate mai multă armonie în linie, mai multă eleganță, ceva mai proaspăt, mai liber, mai curat, mai nobil, mai sobru și mai simplu ?

Este o încântare să privești aceste figuri lungi și subțiri ca zeițele grecești, gesturile largi, libere, draperiile moi, mișcările ușoare, frumoasele proporții.

Stilizarea figurilor, știința ei de a grupa, și de a rezolvi situații neobișnuite de îndoituri de corpuri, desemnul de o perfecțiune ateniană, precis ca o incizie pe un vas grec, puritatea trăsăturei, îndemânarea ca tehnică și factură, sensibilitatea nuanțelor, claritatea imaginilor, expresiunile variate, fac din Hortus Deliciarum, alături de Miniaturile Grimani și de Mirselul Ducelui de Bedford, cele mai de preț miniaturi ale Evului Mediu și totuși Mirselul Ducelui de Bedford, enluminat de frații Van Eyck și de sora lor Margareta, nu au finețea liniilor Herradei de Landsberg.

Din toată această poveste rămâne certitudinea că Adolf Fäh și-a scris lucrarea lui de artă pe dinafară și că nici odată n'a avut în mână manuscrisul Hortus Deliciarum.

Prima și a doua reproducere sunt cu caracter religios, dar în a treia reproducere recunosc scene ce privesc viața ei monacală.

De exemplu jos, o curioasă stilizare de pomi, arată muntele Hohenburg unde era situată mânăstirea lor.

Deasupra, Sfânta Odila, urmată de surori, primește cheia mânăstirii.

Cu spatele, în fața crucii umplută cu text, e Rilinda, călugărița care era stariță la Mânăstire, în anul când s'a călugărit Herrada, și înainte de a se fi introdus noul port călugăresc.

In anul 1167, stariția e ea, Herrada, și în acelaș an ea mai clădește la poalele colinei o altă mânăstire *Thultenhause* cu un ospiciu pentru pelerini.

Se scobora în fiecare zi de la vechea mânăstire să binecuvinteze aci, la Thultenhaus pe pelerinii cari în vestminte albe de lână groasă, încinși cu o curea și purtând pe spate un sac cu puține merinde se duceau desculți să ia drumul

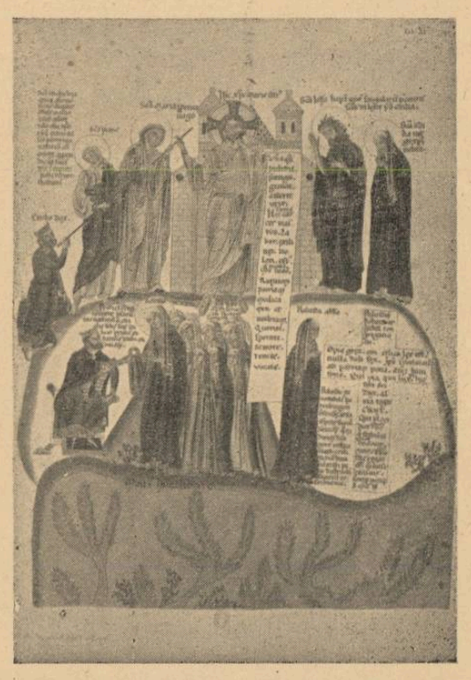

Ierusalimului, în căutarea amintirilor evanghelice.

Când Herrada de Landsberg moare, foarte bătrână în 1195, tocmai lua sfârșit și a treia cruciadă și poposeau la ospiciul din Thultenhaus, cei ce acum se înapoiau de la Ierusalim.

Și, chiar în acest caz, ar trebui să recunoaștem copia unor modele, dar nici unul din motivele pictate nu sunt dublul vre-unei picturi văzute aiurea.

Sunt creații proprii și ce e mai curios, nu numai de stil bizantin dar de stiluri diferite.

Dintre toate stilurile aplicate, e evident că cel mai minunat e acel care reamintește bizantinul din cea mai glorioasă epocă a lui.

Așa cum izolează ea figurile, cum rezolvă scenele complexe cu multe personagii, întrebuințând în stațiuni linia verticală repetată, cum grupează figurile în ritm mural, cum armonizează culorile vechi cu acelea moarte, nu poate fi numai un rezultat obținut prin credință, căci nu putea ea, în doi-trei ani de învățătură în mânăstire să ajungă la aceeași formulă la care a ajuns Bizanțul după secole lungi de încercări și trudă.

Arta Herradei de Landsberg rămâne un mare mister. Când m'am dus la Biblioteca Națională din Paris să studiez această lucrare, am fost emoționată îndată ce l'am deschis, deși n'am avut în mână originalul care a ars în 1870 la Strasburg, odată cu Biblioteca ce a fost incendiată de obuzele prusiene, ci manuscrisul în fac-simili lucrat de Willemin și Aubert și publicat în 1877.

Or știut e că o reproducere în facsimile e identică originalului, căci sunt reproduse prin piatră litografică.

Cântec pentru umbra mea

Cuvintele mele s'au îmbrățișat,
Vor astăzi să stea de vorbă cu tine;
Umbra mea, vorbele mele te-au chemat,
Desprinde-te de pe lut și din mine.

Mi-am gonit lacrămile — știu că nu-ți plac —,
Mi-am gonit surîsul — a zburat ca un fulg —.
Sufletul meu e limpede ca un lac,
Nuferii de gând pentru tine-am să-i smulg.

Umbră, nu te-obosește drumul meu lung
Prin câmpii de vers trist și de lumină?
Te-ai întrebat oare unde pot s'ajung,
Umbră care săruți bulgării de tină?

Cine ți-a poruncit să mă 'ntovărășești,
Oare trupul meu nu e pentru tine povară
Eu te-am dus pe drumuri albe din povești,
Să căutăm cine știe ce comoară.

Ne duce vântul, umbră, ca pe blestemați,
Și gândul ni-l ascunde într'o carte;
Ne știe noaptea 'ntr'una 'ngemănați...
Hai, umbră! Vom porni și azi departe.

TRAIAN LALESCU

FURTUNA

de MIHAIL ȘERBAN

Cu câteva minute înainte de ora când Niki se întorcea dela serviciu, la prânz ca și seara, cu o regularitate pe care n'ar fi putut-o nimic s'o abată, Dorica își schimba rochița cu care stătea în casă, sau își lua pardesiul pe umeri, peste capot, se oprea în fața oglinzii, își scutura cochetă buclele, își trecea ușor puful cu pudră pe obraz, apoi cobora scările, în trup cu o frenezie mereu reînoită, mereu proaspătă, luerând sau fredonând o melodie tot atât de veselă și vie ca și pașii ei...

Ușile dela apartamentele vecine și dela celelalte etaje se crăpau cât un fir de ață și câte un ochiu pândea trecerea aceasta ca un vânt de primăvară. Unele uși se închideau sec, cu ciudă că deranjul fusese prea mare pentru neînsemnătatea faptului văzut, altele erau închise leneș de câte o mână care parcă ar fi vrut să dea și lemnului bucuria și armonia care curgea printr'însa când vântul acela cu buclele fluturînd în fugă, trecea pe la uși aducându-le aminte de primăvară și soare...

Dorica nu întorcea capul ca să vadă cine o privește din urmă, fiindcă toate gândurile și toată bucuria sufletului și a trupului ei se scurgeau numai spre Niki, prin albia adâncă a unei iubiri pe care anii de căsnicie n'o putuseră umbri... Așa cum se scurg și apele încotro le duce greutatea și rostogolirea primei picături ieșite la lumină, așa cum se întâmplă toate pe pământ, după legi pe care mintea omului se străduește să le descopere, ca apoi să nu le înțeleagă...

Și ea și Niki, erau convinși că porunca unei legi minunate le apropiase cărările existenței și că viețile lor fuseseră predestinate una alteia, ca să întregească o armonie a firii. Prin trecerea anilor de căsnicie surprizele și bucuriile dela începutul vieții în doi se împuținaseră, dar, în schimb, crescuseră rădăcinile unui suflet în sufletul celuilalt și se contopiseră într'o singură ființă... Bucuria și entuziasmul tinereții lor ar fi îndrăznit să reziste oricărei piedici a destinului, s'o înfrunte și chiar în necazurile pe care li le-ar fi provocat să găsească o nouă rezervă de optimism și încredere în viață... Trăiau într'o lume a lor, cu o viață a lor, aparte, invidiată de cei care o cunoșteau. În anii de căsnicie nu știuseră ce 'nseamnă cearta și furtunile altor întâmplări nu s'abătură asupra căminului lor...

Când o vedea apărându-i în față, în întâmpinare, sufletul lui Niki se umplea de lumină și căldură și 'n ochi îi pâlpâia flacăra dragostei. Ca prim farmec uita grijile și amărăciunile lumii din care venea și revenirea spontană a conștiinței că Dorica era femeia lui, numai a lui, că îl iubește, îl făcea bun față de ea și mândru în sine. În întâlnirile acestea erau izvoarele vieții lor calme și fericite, simplă și totuși minunată, ca viața naturii...

Uneori, în taifasurile din orele libere, unele cuvinte îi făcea să-și aducă aminte că sunt și ei doi oameni, ființe supuse legilor vieții și morții. Atunci își făcea loc, în sufletul fiecăruia, o teamă pe care nu și-o divulgau ca să nu lege o discuție care ar fi trebuit apoi mereu reluată și ar fi persistat între dânșii ca o umbră. Și din voința aceasta a lor se întindea uitarea peste lumea de dincolo de ei și ei rămâneau singuri, numai cu bucuria existențelor lor îngemânate...

Așa treceau zilele pentru ei, una mai frumoasă ca alta. Din trecut își aminteau și evocau numai întâmplări frumoase, iar în viitor gândurile lor închegau numai tablouri de paradis. Și viața aceasta se scurgea simplă și impresionantă, și în suflete nu le apăreau păreri de rău, fiindcă îi unea bucuriile prezentului...

Astăzi, însă, Dorica primise acasă o telegramă gravă. Când o citise pentru prima dată, exclamase doar „vai"..., dar repetând cuvintele pe care le cuprindea, sensul lor se adânci și tragismul lor i se relevă în toată forța lui... „A murit Puica", își zicea, privind la hârtie fără s'o vadă, în uluirea pe care i-o provocase vestea neașteptată. Și, repetând cuvintele venite în zbor, în sufletul ei se iscă și se porni o furtună, întâi mai înceată, apoi tot mai vijelioasă, amplificându-se, devastând-o... Apoi, când furtuna se domoli și cerul senin al vieții ei obișnuite reapăru într'însa, trăi și mai intens bucuria vieții și a iubirii pentru Niki. Dorința de a-l vedea cu o clipă mai de vreme, înflori brusc într'însa. Își schimbă rochița și coborî scările în fugă, fredonând o melodie veselă ca și 'n celelalte zile...

S'au întâlnit în stradă. Ea îi luă brațul, cu un gest smuncit, parcă implorîndu-i ocrotirea. El o vedea puțin agitată și strînse brațul de corp, ca un răspuns de asigurare să nu-i fie frică de nimic...

— Ce s'a întâmplat, Dorica ? o întrebă el, mergând acum împreună spre ușă și privind-o insistent, ca să aibă un răspuns mai precis chiar dacă ea nu i-l va da...

— Nimic ! răspunse ea și 'n clipa aceea, în adevăr, era sinceră, fiindcă în ea și în afara ei nu era prezentă decât bucuria iubirii ei și a siguranței pe care i-o dă unei ființe slabe, apropierea cuiva care aduce o garanție de ocrotire.

— Tremuri ! repetă el. și 'n cuvântul lui era o insistență de a-i divulga motivul schimbării ei.

După ce urcară un etaj, ea se opri. In clipa aceea reapăruse într'însa spaima de adineaori : amintirea telegramei, vestea aceea care provocase panică în sufletul calm, luminos...

— A murit Puica ! spuse ea brusc, cu o crispare a întregului trup și brațul i se strînse mai tare de brațul lui.

— Știu ! zise el și 'n ochi i se învăluiră umbre.

— De unde știi ? întrebă ea repezit, mirată.

— Am văzut ferparul, în ziare... răspunse el simplu.

— Am primit telegramă... spuse și ea fără să mai aștepte întrebarea lui. Ar trebui să plecăm și noi la înmormântare... Am fost așa de bune prietene !... Săraca Puica !...

Ochii i se umplură de lacrimi și prin tot trupul îi trecu înfiorarea unui suspin.

— Ce greșeli face și Dumnezeu, câteodată ! zise ea cu glas înăbușit.

— Sunt hotăriri ale Cerului pe care mintea noastră nu le poate înțelege. Mă gândesc la disperarea lui Nelu, rămas la treizeci de ani cu un copil. Noroc, cel puțin, că durerile mari împietresc sufletul.

Dorica îl ascultase atentă. Îi venise în minte o întrebare absurdă, se luptase s'o alunge, nu reușise și, deodată, i-o pusese, nemilos, lui Niki.

— Niki, dacă eu aș muri, tu ai suferi mult ?...

El smunci brusc, brațul, din strânsoarea brațului ei, se trase un pas înapoi și 'n privirile lui, în trăsăturile feței, în atitudinea întregului corp, era o suferință și un reproș mut... Se priviră câteva clipe, încremeniți, ca și cum între ei s'ar fi deschis o prăpastie care creștea mereu și ei, pe maluri, se îndepărtau unul de altul. Și nici unul nu mai putu să scoată o vorbă, dar, ca împinși de mâini nevăzute, se repeziră unul spre altul și se îmbrățișară. Ea plângea acum deabinelea și el îi săruta ochii și repeta mereu :

— Dorica... Dorica mea...

Urcară scările îmbrățișați. Sus, ea trecu înainte în sufragerie și el întârzie o clipă în antreu. Ridicase capătul covorului depe divanul mic și aruncase ziarul pe care-l avea în buzunarul hainei. Ferparul acela, pe care-l citise la birou, scris de Nelu, fără îndoială, în clipele dintâi ale durerii deslănțuite, îl înfiorase și pe dânsul. Era un strigăt contra cerului și a oamenilor ; unul la fel cu acesta nu mai auzise. Nu trebuia să-l citească Dorica.

Când intră în sufragerie, Dorica îi întinse telegrama și rămase cu privirile pe chipul lui, ca să citească efectul. Niki o citi emoționat, ca și cum petecul de hârtie ar fi fost scris chiar de mâna lui Nelu, și se vedea în scrisul tremurat și chinuit, sbuciumul sufletului ; sau, ca și cum curentul electric al firelor telegrafice ar fi transmis prin vibrațiile lui și undele suferinței sfâșiitoare... — „Puica omorîtă de o mână criminală. Inmormântarea Vineri... Nelu....". Nimic altceva. Nu-i chema prin vorbe. Dar trimiterea telegramei, fără îndoială, acest singur scop avea : să-i aducă...

Niki simțea privirile grele ale Doricăi pe chipul lui, simția și un nod de plâns în gâtlej și se stăpânea să fie tare, ca să nu se trădeze. Puse hârtia, cu un gest simplu, rece, pe masă și clătină din cap, ridicând din sprîncene. Gestul omului pus în fața unei întâmplări pe care n'o poate înțelege...

In ziua aceea, în casa lor, pentru prima oară, masa a trecut fără ca ei să mai schimbe vreo vorbă...

După amiază, după plecarea lui Niki, vestea nenorocirii, uitată o clipă, reveni și începu s'o obsedeze pe Dorica. Murise Puica, prietena ei din copilărie, lăsând în urmă, nemângâiați, un soț iubitor și bun, și un copil de un an și câteva luni. Cu Puica se terminase, ea nu mai știa nimic, și, în locurile unde plecase, nu era nici întristare nici suspin. Poate era chiar fericită ! Și copilul nu înțelegea încă nimic. Mai târziu, când avea să înțeleagă, nu va ști prea bine cine a fost ființa aceea „mama"... Suferința cea mare, sdrobitoare, trebuia s'o suporte Nelu singur. Nelu o iubise mult pe Puica și nenorocirea îi dădea ocazia să arate proporțiile acestei iubiri, sfărîmate atât de timpuriu și cu atâta cruzime, prin durerea care-l copleșise...

Doricăi, îi era milă, acum, numai de Nelu. Gândindu-se la Nelu, îi venise în minte gestul de spaimă al lui Niki, când îl întrebase, pe scări, dacă ar suferi, la moartea ei... Și întrebarea se repeta, acum, numai pentru ea, numai în sufletul ei, pe care emoțiile ultimelor ore îl slăbise atât de mult, încât certitudinea și încrederea de altădată în iubirea lui Niki nu făcură zid de netrecut îndoielilor...

In definitiv crezuse totul numai după afirmații și dintr'o purtare bună, pe care, însă, n'o pusese nimic la încercare... Dragostea lui Niki nu fusese încercată... Ea căuta în gând prilejul unei încercări, pe care s'o însemneze... Ar fi acceptat cniar să fie grav bolnavă, să moară, dar să poată fi lucidă până 'n ultima clipă, ca să-l controleze pe el, iubirea lui... Să-și dea și seama până la ce gest de disperare ar putea să-l împingă nenorocirea...

Stătea întinsă pe pat, poate chiar aținise și se ridică deodata, ca aruncată de un resort. Își aruncă privirile pe masă, pe birou, căutând, trecu în dormitor, cotrobăi pe scrin, în scrin, în sertare la noptiere. Incercase să reconstituiască cele câteva cuvinte ale telegramei lui Nelu și nu reușise, fiindcă le uitase. Rămăsese într'însa numai gravitatea lor, strigătul de disperare cumplită. Se gândise că poate o luase Niki, ca să n'o mai vadă ea, să nu-i mai aducă aminte. Tâlmăci și acest fapt ca o dovadă de grijă, de iubire, dar pe ea, ațâțată acum de întrebări, n'ar mai fi putut-o satisface decât dovada absolută. Incepu să caute mai departe, dădu scaunele la oparte, ridică covoarele, trecu în antreu, înfierbântată... N'o găsea și-i venea să plângă... Renunțase să mai caute, dar, enervată, trecând pe lângă divanul mic, smunci covorul. L'ar fi mototolit pe jos, ar fi spart poate și alte lucruri, ca să se descarce, dacă n'ar fi dat cu ochii de ziar... — Niki l-a ascuns ! își zise ea și, desfăcându-l, începu să caute cu înfrigurare. Nu vedea nimic, rândurile îi fugeau pe dinaintea ochilor, paginile erau câmpuri întinse acoperite de oi negre. Abia la a doua căutare găsi ferparul. Îi atrase privirile crucea neagră din capul lui și numele Puicăi, scris cu litere mari, groase. Il ceti din fuga privirilor, căutând accentele tragice, apoi reveni la început, recitindu-l rar. Fiecare cuvânt era un strigăt de durere și i se înfigea în inimă ca un cuțit. Când citi și ultimele cuvinte „Rugați-vă pentru ea"... isbucni în plâns și-și prăbuși capul pe ziar. Se deslănțuise iar furtuna, dar și mai aprigă, în sufletul ei. Înțelegea ! Puica murise din cauza avortului de care îi scrisese că și-l va face. Și iar reveni în mintea ei un gând absurd : — Oare Niki ar fi găsit accente tot atât de dureroase, ca și Nelu, dacă ar fi pierdut-o ? Putea să rămâe și ea însărcinată ! Mai rămâsese ! Scăpase ușor ! Avusese noroc ! Așa scapă toate, până ce vine ceasul rău... Ulciorul nu merge de multe ori la apă... Se sparge odată...

Intr'o zi, prin mintea unui om pot trece mai multe gânduri decât câți oameni au trecut prin omenire dela începutul ei. Dar, după cum puține nume de oameni sunt mai tari ca vremea, tot așa puține gânduri prind rădăcini și rămân în om.

Din toate gândurile acelei zile, care au trecut prin mintea Doricări, a rămas unul : să încerce iubirea lui Niki. Își făcuse planul... Și rădăcinile acelui gând crescuseră, adâncindu-se până 'n buricele degetelor dela mâini și picioare... Nehotărîrile care o încercau în apropierea lui, se spulberau de cum rămânea singură... Gândul era sămânța, mintea pământul roditor, singurătatea soarele și liniștea, apa... Ajutată astfel sămânța trebuia să rodească...

Puse la loc ziarul, așeză covorul ca să nu se cunoască deloc că l-a căutat...

Seara îi ieși înainte lui Niki cu aceeași frenezie. Un timp și el crezu că se îndepărtase cu totul de amintirea nenorocirii. La masă mai atentă, după masă mai caldă, mai prietenoasă.

S'au culcat de vreme. Ea îl căută și'n pat și se lipi de trupul lui. El se miră și se bucura în același timp, dar n'o întreba ca altădată dacă e fericită, ca să nu-i aducă aminte de nefericirea altora. Totuși lăcomia ei îl intriga și căutându-i originea, trebui să coboare pe scara bănuelii în întunericul din subconștientul ei, unde, desigur, se depozitaseră resturile spaimei și tristeții pe cari le trăise peste zi. Se afirma, însă, prin purtarea ei, într'însa, o dragoste de viață clocotindă, deslănțuită de moartea prietenei sale cea mai bună...

Apoi totul se liniști și 'n tăcerea camerei, culcat pe spate, privind în întunerecul de deasupra lui, Niki asculta respirația ușoară a Doricăi care adormise. Atunci începu să izvorască din străfundurile inimii lui o duioșie pe care n'o mai cunoscuse și se revărsa în trupul lui, cotropindu-l. Crescu, tot odată, și bucuria gândului că Dorica era femeea lui, numai a lui...

Mișcă ușor mâna pe sub plapomă și atinse cu palma trupul adormit. Incepu să-l mângâie și mângâierea făcea să se învalmășească, în trupul lui, duioșii și bucurii, ca niște ape calde și reci. Și emoția îl tulbură într'atât, încât își simți ochii umezi...

Așa au trecut zilele și nopțile... La înmormântarea Puicai n'au plecat... A trimis el o telegramă lungă, de condoleanțe, a scris și o scrisoare cu încurajări, fără să-i mai spue Doricăi. Ea parcă uitase totul. Nu mai adusese, niciodată vorba de Puica, nici de Nelu. O surprindea uneori cu gândul și privirile rătăcite, parcă mai slabite. Când îl vedea observând-o tresărea... Se sărutau, radeau... Zilele treceau ca și înainte... Niki cumpăra ziarul cu aceeași regularitate. Il cerceta pagină cu pagină, atent, cauta mai ales pagina cu ferpare mortuare. Adesea, când vreunul anunța în cuvinte mai tragice o moarte dureroasă, rupea pagina și ducea ziarul acasă fără ea... Dorica, fiindcă cerceta și ea în fiecare zi rubrica ferparelor mortuare, a observat și a banuit... Era pentru ea încă un semn de grija lui... Dar nu-i ajungea...

Și, în alta zi, după alte zile care-au trecut, răsfoind ziarul, Niki a tresărit. Daduse cu privirile de fotografia Puicai, la aceeași rubrică. Citise randurile, care încadrau fotografia, ca curiozitate și emoție. Se împlineau patruzeci de zile dela moartea Puicăi și Nelu își striga lumii, cu aceeași intensitate, durerea...

Niki tăie pagina întreagă, o păturì și o ascunse în sertar. Randurile acelea, însă, îl tulburaseră adânc și, acasă, cu greu putu să-și ascundă sentimentele. La masă, când Dorica radea, încerca și el să rîdă, dar parcă-i erau încleștate maxilarele. Și cum nu era învațat să poarte mască, masa trecu cu mare greu...

După masă se întinse pe divan și luă ziarul aproape ostentativ. Dacă Dorica l-ar fi observat, l-ar fi bănuit ca ascunde ceva... Gestul lui brusc și retragerea, era o tradare.

Ziua trecuse greu, chinuit de grija că ar fi putut să vie cineva la ei cu ziarul întreg, că ar fi putut să cadă sub ochii ei... că, în sfârșit, putea să se întâlnească cu vreo prietena și, din discuție în discuție, aceasta să-i povestească, așa, întâmplător, că citise în ziar de „una", pe care bărbatul o iubea mult, avea un copil de un an și murise dintr'un avort, probabil... Căci, pe femei, aceasta le interesează întâi, când pun mâna pe un ziar : anunțurile mortuare, moda, apoi crimele pasionale. Altceva nici nu citesc ele în ziar... Nu-l întrebau și pe el, în fiecare zi, când deschidea ziarul, — colegele de birou :

— Cine-a mai murit, domnule Mancaș ?

Dar, după ce mai trecură două zile, se liniști. Nu observase nimic la Dorica, nu-l întrebase nimic ! Distrusese pagina de ziar, din sertar, ca să uite și el... Și uită...

Venind spre casă, trecuse prin fața unei fructării și văzuse în vitrină o ladă cu portocale, atunci desfacuta... Recolta noua ! scria pe un petec de hârtie... Doricăi îi plăceau mult portocalele și voi să-i faca o surpriza și o bucurie..

Intră și ceru zece. Un băiat îl servi repede, plati și lua pachetul. Plecă grăbit ca sa nu întârzie.

Când s'au întâlnit în fața ușei, jos, el i-a întins pachetul.

— Ți-am adus ceva bun ! zise el, misterios.

— Mere ? Am cumpărat și eu...

— Nu, altceva... Să nu-l desfaci până sus...

Urcară scările mână în mână...

In casă, ea, nerăbdătoare, se așeză pe scaun, la locul ei, și începu să desfacă pachetul. El o învăluia în priviri blânde, surâzătoare și aștepta efectul... In acea clipa, însă, o văzu tresărind și schimbându-se la față. Își îndreptă silueta și smunci cu amândouă mainele ziarul cu care era învelit coșul cu portocale. Era cu gandul la bucuria ei, concentrat numai asupra ei, nu-și închipuì deodată ce putea fi, și-i urmări mișcarea, curios...

— Ai văzut ? îl întrebă ea și glasul îi tremura. Ii întinse bucata de ziar în care fusese învelită punga cu portocale. El o luă și când văzu chipul Puicai, își muscă buzele. Se prefăcu că citește, ca să-și ascundă emoția.. Ce farsă îi juca întâmplarea ? Ea, încordată, aștepta un răspuns, un semn pe chipul lui. Și el ridică încet capul, îl clătină ca o mustrare și dădu drumul vorbelor, rar, apăsat :

— Mi se pare cam indecentă lamentarea asta prin ziare !

Voia să alunge dintre ei umbra pe care întâmplarea o readusese.

Parcă ar fi apărut un monstru în fața ei. S'a prins cu amândouă mâinile de colțurile mesei și s'a ridicat în picioare. Ochii i-au ieșit din orbite și sângele i s'a scurs din obraji. Tremură ca varga și scutură și masa de zăngănesc tacâmurile...

— Ești... ești...

Nu găsește cuvântul nemilos și găfâie...

— O brută ! strigă și se prăbuși înapoi în scaun, cu capul pe masă, hohotind în plâns.

El n'a vrut s'o supere și explozia ei, după ce-l înmărmuri îl înfricoșe. Se ridică și se repezi s'o mângâie, s'o împace, dar ea se apără cu mâinile, cu picioarele, cu tot corpul.

— Lasă-mă ! Lasă-mă !...

Plânsul ei devine tot mai sbuciumat. Și, fiindcă știe că dacă va rămâne singură se va liniști, și fiindcă nu poate să se apropie, își ia ziarul și trece în dormitor...

Pe masă pachetul cu portocale a rămas nedesfăcut...

Pentru prima oară s'a deslănțuit asemenea furtună în casa lor. Și, bătut de grindina cuvintelor nemiloase, i s'a pustiit și sufletul lui...

●

Ar fi vrut să omoare gândul dintr'însa, să-l sugrume ca o mamă pe copilul pe care nu l-a dorit, fiindcă nu l-a iubit pe bărbatul care a rodit-o, — copil care-i complică existența, îi amenință însăși existența ei. Dar nu poate scăpa de dânsul, cum nu poți scăpa de un roiu de viespi pe care l-ai zădărît. Nici din amărăciunea care i-a cuprins sufletul și s'a întins și în afară, înconjurând-o, nu poate ieși, cum nu poți ieși, dintr'o mlaștină, din care, dacă scoți un picior ți se afundă celălalt...

Abia astăzi, după trei luni, i-a spus lui Niki, că e însărcinată, cerându-i s'o ducă la doctor, ca să scape... El s'a îngălbenit, s'a bâlbâit, s'a ridicat depe scaun, s'a învârtit prin casă și s'a oprit în fața ei. I se citea disperarea pe față...

— Cum ? De când ?

— Trei luni !

— Trei luni ?

Intrebarea lui e un strigăt de disperare. Își freacă mâinile, aleargă iar de colo-colo, se oprește. Ea îl privește lung. Nici odată nu l-a necăjit cu ceva, dar acum simte o satisfacție bolnăvicioasă, să-l vadă speriat, turmentat de groază. Cât așteptase ziua aceasta și o mai amânase, ca să devie cazul ei și mai grav. Cât suferise, cât se chinuise, fără ca să-i spue lui, căruia altădată îi spunea toate nimicurile. Și totul, ca să vie ziua când va putea măsura sacrificiul pe care el ar fi în stare să-l facă dacă ea ar fi în pericol de moarte !...

Nu ! Dar nu, Dorica glumește, căci el nu poate s'o creadă... Il încearcă...

— Spune drept, Dorica ? se roagă, luându-i mâinile, sărutându-i-le. Glumești, nu ?

— Din păcate, nu !

— Cum ai putut să suporți ? De ce nu mi-ai spus mai de mult ?

— La început n'am fost sigură... Apoi...

— Apoi ?

— N'am vrut să te indispun...

— Să mă indispui ? Ai vrut să-mi faci un bine și mi-ai făcut un rău... Ți l-ai făcut ție... Nu te-ai gândit că cu cât întârzie...

— Nu-i târziu !

— Nu se mai poate, Dorica ! Riscăm...

— Trebue ! Presimt că nașterea m'ar omorî...

— Dorica...

— Vom merge chiar mâine la doctor...

Râse. El a văzut în râsul acela o sfidare a morții și a cuvântului lui și s'a înfricoșat. A tăcut...

Seara, după cină, ea i-a adus aminte ce i-a cerut la prânz. El a zis iar nu... A doua zi scena și vorbele s'au reptat.

— Pe urmă chiar va fi prea târziu. Eu tot mă voi duce. Vei fi tu vinovat...

Niki a tăcut și ea a înțeles că vor merge la doctor.

Numai ea împinsese lucrurile spre desnodământ și trebuiau să urmeze celelalte întâmplări, care să complecteze tragedia...

A doua zi el a venit mai de vreme acasă. Ea nici nu apucase să coboare scările, ca să-i iasă înainte. Intimitatea și iubirea de 'ntotdeauna era stinghérită acum de panica din sufletele lor, pe care amândoi se chinuiau s'o ascundă.

Stătură la masă, vorbiră de alte lucruri, apoi el luase ziarul și se lungi pe divan. In casă, parcă se reîntorsese calmul și pacea de altădată. Pe la ora trei, ea, însă, îi aminti...

— Nu vrei să mergi la doctor ?

— Persisti în hotărîre ? întrebă el, privind-o.

— Da !

Scurt. Atât. El s'a ridicat. S'au îmbrăcat. Pe chipul lui reapăruse paloarea clipelor de enervare și spaimă. Ochii, parcă, i se adânciseră în orbite. Își trecea mănușile dintr'o mână într'alta, apoi, când le îmbrăca, când le desbrăca...

Dorica era prezentă nu numai lângă dânsul ci și într'însul. Și, înfiorată de gândul încercării pe care voia s'o facă, uita și de milă și nici nu mai judeca...

In stradă, tumultul sufletelor lor crescu prin năvala melancoliilor primăverii și a acelei frenezii a cărnii pe care nici un alt anotimp n'o provoacă. Mergeau unul lângă altul, absenți și streini numai în aparență, dar, în trupurile lor, renăștea din trecut, din ceilalți ani, freamătul acela care transformase atâtea clipe în veșnicii și care venea răscolind până 'n adâncuri apele amintirilor...

Merseră o stradă până la capăt, traversară altă stradă, fără să-și spue un cuvânt. Și cu cât mergeau, în sufletele lor sentimentele începeau să se deosebească. In ea, bucuria primăverii turna acum o ploaie de liniște și lumină. Parcă ieșise anume pentru plimbarea aceasta, calmă, ca un popas în eternitate, cu un ecou atât de prelung în sim-

(urmare în pagina 11-a)

UNUL FRIȚ
— Din poveștile Aninei —

de ANIȘOARA ODEANU
cu desene de autoare

ar am întâlnit o mai mare mîncinoasă, decât na. Adică niciodată. Mințea de înghețata apele și cea dintâi care credea ceeace spunea.

a început, dintr'un excesiiv sentiment de cinste, mai puneam întrebarea: „E oare bine să spui și crezi lucruri care nu sunt adevărate?". Curând n'am mai avut rezerva asta, minciunile Aninei ajunseseră necesare ca aerul pe care îl respi- și o încurajam, chiar, în această îndeletnicire. trucă Anina nu mințea cum fac copiii, ca să se de sau să se desvinovățească. Anina povestea, pre ea, despre alții — și tot ce povestea era mult frumos decât vedeam eu că se petrec lucrurile realitate.

m fost, într'o toamnă, la ea la țară. Mă bucu- em dinainte că am să mă odihnesc. S'a întâmplat mai pe dos: când m'am întors la București, după ă săptămâni, arătam ca o pisică plouată.

sta din cauză că, deși ne culcam seara de vre- când adormeam se lumina de ziuă. Trăiam, Anina, cele o mie și una de nopți ale noastre, povestea, eu ascultam.

e culcasem, iar, într'o noapte. Se auzeau numai recii rostogolind cocenii de porumb în pod, sfo- ul tatălui Aninei, tocmai din celălalt capăt al ei și, din când în când, fluieratul prelung al paz- ului, în fundul curții. Luna lumina odaia ca ziua câinii din sat amuțiseră. Noapte de țară în care ii și strigoii se simțeau la ei acasă. Stăteam cu poma trasă până la bărbie, cu brațele sub ceafă priveam în lumina lunii. Anina nu se mișca, dar, n la teatru, când se stinge lumina din sală, e nn că se va ridica foarte curând cortina, tot așa la noi, după ce stingeam lumina, începeau in- siunile în lumea aceea fără limite care se potri- a cu noaptea, cu umbrele și cu sgomotele ei. Iată, ina vorbea:

— Tu, Mac, ți-am povestit vreodată de Fritz?
— Nu, Anina. Dar cine era Fritz? Neamț?
— Nu, dragă Mac, olandez.
— Ah, ce interesant!

— Și nu-l chema Fritz, dar niciodată nu i-am putut ti numele. In românește provoca un fel de... ca- fonie. Era olandez și semăna cu brânza de Olan- . Cum l'am cunoscut, i-am spus:

„Dumneata trebue să fii olandez". „Aveți al sa- lea simț", m'a ironizat politicos. „Nu, domnule, n simplă analogie". Mai mult nu i-am spus. Na- al, m'a găsit „misterioasă" și a început să-mi țină curs asupra „nesincerității domnișoarelor".

— Dece nu femeilor?

— Numai românii și francezii spun „femei". Un ndez, un neamț, spun „domnișoarele și doam- le sunt...".

— Și cum era Fritz? Eu tot nu-l „văd".

— Inalt și frumos ca un Vicking.

— Vai, avea barbă? mi-am amintit de istorioarele nțuzești vechi, ilustrate, pe care nu le mai savu- m când vedeam că eroii aveau barbă. Oricât ar suferit, oricât de interesant ar fi fost ceeace spu- au, barba și mustățile lor îmi veneau înaintea chilor, deasupra suferințelor și ideilor, ca o pată murdărie care deteriora tot.

— Nu, m'a liniștit, n'avea barbă. Era inginer la mare societate în București. L-am cunoscut în en. Era blond ca lumina, blond și mare, cum e te un nor din aceia albi care stau umflați în mij- cul albastrului, primăvara, și nu se duc nici în reapta nici în stânga, și-i bate soarele din toate ărțile. Unpluse tot culoarul. Și era îmbrăcat cum u se îmbracă lumea la noi. Venise de doi ani în ucurești, și păstra totuși pantalonii de golf largi ât o parașută, cu ciorapi albi de lână, șapca pipit , natural, aparatul de fotografiat Leica, ultimul odel, atârnat cu o curea de gât.

Eu mă 'ntorceam dela Brașov dela tanti Uta. Stă- eam la geam, era o primăvară luminoasă și caldă. -am simțit întorcându-se spre mine. Mi s'a adresat ntr'o franțuzească stricată: „Domnișoară îmi dai oe să fac o fotografie cu d-ta?". Am dat din umeri, m surâs și l-am întrebat simplu: „In profil?". Da, așa cum stăteai la geam. N'are să ți se vadă fața, oar conturul capului în negru. Mă interesează pei- ajul", mi-a mărturisit candid. Mi-am dat seama: oia să facă o fotografie artistică la fel cu cele din agazinele nemțești. Un copac, o casă sau un om n primul plan, dădeau mai multă perspectivă pei- ajului.

Din asta, am intrat în vorbă. Mă amuza: avea braji plini, de copil, ochi albaștri jucăuși care înoa- au ca într'o bae de zâmbet. Râdea mult, arătân- u-și dinții, niște dinți de animal tânăr care ar fi utut oricând să facă reclamă unei paste, de altfel l tot ar fi putut face reclamă unui săpun de ras, au unui elixir al tinereții. Il priveam cu plăcere, nu ai întâlnisem de mult un om atât de încântat de viață. Asta, poate, l-a încurajat. Cu aceeași can- oare cu care îmi explicase mecanismul aparatului eica și al altor aparate de fotografiat în culori, a nceput să-mi facă complimente, spunându-mi întâi ingurul lucru pe care îl știa în românește (în afară le altele care nu se puteau spune unei domnișoare — afară de cazul că i-aș fi dat eu voe, a adăogat) — „dumneavoastră are oche foarte foarte frumose". upă aceea a continuat, în franțuzește să mă de- crie, privindu-mă cu atenție, ca pe un cal de curse, i a ajuns la amănunte destul de îndrăznețe. Mi-am dat seama că trebue să-l temperez. Mi-a mărturisit, puțin jenat, dar cu un aer de licean obrasnic. „Până acum nici o domnișoară dela dumneavoastră nu s'a supărat pentru asemenea lucruri". M'a mai măsurat odată ca și când de data asta se silea să mă cunoască din nou, sub adevărata mea formă și a adăogat grav: „sunteți o excepție". Cred că din clipa aceea am început să-l interesez. E cam greu să bănuesc ce s'a petrecut în capul lui, ai să vezi tu mai departe... Am ajuns însfârșit la București,

după o conversație foarte corectă, ca între doi domni simandicoși.

M'a condus ceremonios până la mașină și mi-a cerut adresa, tot ceremonios, cu timiditate însă, ca și când i-ar fi fost frică să nu mă supere iar.

— I-ai dat-o?

— Nu. Nu i-am dat-o. Ii spusesem însă că fac belle-artele.

A doua zi, m'am trezit chemată dela curs. Mă chinuiam tocmai la un nud care mă enerva. O lucrare care ar fi putut fi interesantă și care devenise grotescă. Poza un țigănuș, dar cum fetele făcuseră nazuri, profesorul a propus să fie îmbrăcat cu o pereche de chiloți vărgați pe care-i dibuise pe undeva prin atelier. Il desenam toți așa și-i trăgeam tocmai, ostentativ, vărgile dela chiloți, când a intrat portarul să mă anunțe că mă așteaaptă un domn care vrea să-mi comunice ceva urgent. Credeam că a venit cineva dela părinții mei. Numai pe olandezul din tren nu mă așteptam să-l văd. (Nici nu știam cum îl chiamă).

Era el. Mare, îmbrăcat iar în felul lui, în niște haine albastre, stătea în mijlocul curții și ținea în mână o hârtie. Mi-a arătat-o de cum m'a văzut: conținea numele meu scris foarte citeț, cu litere mari și rotunde ca de copil de clasa I-a primară. „L-am copiat de pe valiză" mi-a explicat. „Și l-am copiat așa ca să-l înțeleg". Mi-a venit să rând, dar mi-am dat seama că e mai înțelept să-l cert că m'a deranjat din lucru. A dat din umeri: „Lucru, lucru — par'că eu n'am de lucru. Eu mai știu ceva: că tânăr e omul numai odată în toată viața". Mi-a arătat mașina lui pe care o oprise în colțul străzii, o mașină deschisă de sport, galbenă și joasă, în formă de ghiulea. Trebue să-i stea teribil cum e mare și îmbrăcat în albastru, în mașina aceea jucărie, mi-am imaginat. Cum voiam să mă întorc în atelier, m'a apucat de braț târîndu-mă spre colțul străzii. Am constatat că e foare puternic, chiar brutal și mi-am dat seama că nu pot să scap decât printr'o strategie. „Uite ce e, nu pot veni așa, i-am arătat halatul meu pătat de culori, pe care par'că nu-l remarcase, mă duc să mă îmbrac". A acceptat fără să se îndoiască de sinceritatea mea. M'am întors în atelier zâmbind, o colegă m'a întrebat curioasa Cine te-a căutat? I-am raspuns într'o doară „Unul Fritz". De atunci Fritz a rămas Fritz — m'a uimit cum îi găsisem un nume atât de potrivit.

Când am ieșit, pe la unu, într'un grup, îl uitasem. Abia ajunsă în stradă, însă, am dat cu ochii de el: stătea pe un stâlp de lângă poartă și citea un ziar. M'a găsit numai decât, s'a sculat împăturând ziarul tacticos și tot așa de tacticos l-a vârît în buzunar, apoi m'a luat de braț cu eleganță de senior, conducându-mă spre mașină:

— Ți-a trebuit cam mult să-ți schimbi halatul!
— Cum, d-ta m'ai așteptat tot timpul aici?
— Da, sigur că da. Dar unde era să te aștept? a răspuns calm.

Curând motorul a huruit și mașina a pornit în mare viteză îndreptându-se spre șosea. Am trecut într'o goană de cursă de cele trei ronduri, tot așa am ajuns la Otopeni. Fluerau sergenții în urma noastră, mi-a zburat bascul. Stăteam cu ochii închiși, amețită, până când am observat că iese din oraș. Il mai întrebasem de câteva ori unde vrea să meargă. A dat din umeri refuzând să mă lămurească. Da data asta i-am apucat brațul pe care îl ținea pe volan, riscând un accident. A răspuns cu convingere: La Sinaia.

Nu-ți mai spun ce tactică mi-a trebuit ca să-l conving să ne întoarcem și să luăm masa undeva la marginea orașului.

Am reușit în cele din urmă să-l duc la o grădină de vară, goală, unde noi eram singurii clienți. Fritz și mașina lui i-au făcut o deosebită impresie patronului care a venit singur să ne servească. Pe la sfârșitul mesei, în semn de onoare, a cules de pe undeva niște danci, cu viori de câte două coarde, care se acompaniau cu gura, cântând șlagărele din ultima iarna. Fritz îi asculta cu multă atenție, apoi le-a făcut semn să tacă. M'a rugat pe mine să le spun să-l acompanieze numai atingând coarda cu degetele și mi-a anunțat că îmi va cânta el „Cântecul fetiței olandeze căreia i-a murit păpușa". Dancii l-au secondat de minune, iar Fritz era pur și simplu seducător. Trebue să fi fost foarte triste cuvintele pe care nu le înțelegeam, ale acestui cântec monoton care a ținut vreo douăzeci de minute. Cum îl ascultam, aveam impresia că aud apa mării bătându-se cu regularitatea aceea de tic-tac de ceasornic în digurile olandeze. Era tristețea unei fetițemame căreia i-a murit păpușa, o tristețe înduioșătoare cu atât mai mult cu cât era a unor lucruri mici într'un univers mare și neîndurător care de ele ține seama, desigur, mai puțin de cât de orice. Mă pregăteam să-i strâng mâna cu căldură, când am dat cu ochii de el: am întâlnit aceeași față nepăsătoare, iresponsabilă, acelaș surâs care nu spunea mare lucru. Poate e la mine un diformism profesional, sunt obișnuită să caut în trăsăturile oamenilor sufletul lor. Poate din cauza asta nu m'am apropiat niciodată de Fritz.

M'a condus spre casă seara și a trebuit să-mi întrebuințez toată șiretenia ca să nu fiu nevoită să iau masa cu el, cum dorea. Voia să mergem în cel mai elegant restaurant din București, deși eram nepieptănată, plină de praf, cu capul gol, într'un tailleur ponosit și cu pantofii scâlciați. „N'are importanță", a protestat „ești cea mai frumoasă femee din lume și sunt mândru de tine. Culmea era că vorbea serios, o simțeam.

— Iți spunea „tu"?

— Da, dar cu obișnuita lui candoare, mi s'ar fi părut ridicol să mă supăr.

In fine, în zilele următoare, în fiecare zi, portarul îmi dădea, când mă întorceam dela școală, câte un pachet și un buchet de flori.

Ajunsesem de pomină în bloc. In pachet erau cutii de bomboane sau cărți de artă. Le-am strâns pe toate, hotărîtă să i le restitui într'o zi, deocamdată nu-i știam adresa, nu reținusem nici numele societății la care lucra, atât de puțin mă preocupase.

A apărut abea după o săptămână. La ora 5 după masă, cum am deschis ușa m'a înecat întâi un potpourri de parfumuri: ținea într'o mână pălăria și în cealaltă un buchet de crini care-i pătaseră de polen hainele, de data asta de culoare închisă. Ii strălucea părul, pentru întâia dată lins cu peria, obrajii îi străluceau și ei alb-roz ca ai păpușilor de porțelan.

A intrat foarte ceremonios și grav, toată atitudinea lui subînțelegea un „fac vizită unei domnișoare". Mi-am închipuit un Fritz în ultima clasă de liceu, invitat pentru întâia dată la un five o'clock la o olandeză blondă și grăsuță numai rotunjimi și volănașe spumoase.

Curând însă și-a dat în petec. A început prin a-mi admira pânzele, privindu-le deaproape, mai ales nudurile de femei, cu o curiozitate de botanist miop, căruia îi lipsea lupa. I-am atras atenția că tablourile, cel puțin în România, se privesc de departe, pentru a le judeca la justa lor valoare. Mi-a răspuns, fără putință de replică: „Eu, când îmi place ceva, vreau să văd bine".

După schimbul acesta de cuvinte, a început să se simtă foarte la el acasă. Avea exact mentalitatea liceenilor care trec din stări de timiditate la altele de obrăznicie, în mod brusc. „Știi, am încercat să-l descurajez, am să-ți restitui cărțile pe care mi le-ai trimis pentrucă nu văd întrucât ai fi d-ta indicat să-mi înjghebezi o bibliotecă".

A dat din umeri, fără să pară jicnit: „Eu n'am ce să fac cu ele, iar la librărie nu mi le mai primește înapoi". N'am mai știut ce să-i răspund. Fritz nu se prea sinchisea, deallfel. A început să-și vâre nasul în toate lucrurile mele, a făcut cafea la mașina mea de spirt, a mutat o masă care nu-i plăcea cum stă, apoi și-a privit opera ca și când ar fi fost chemat anume pentru asta și urma să mi-o dea în primire. Il priveam cu brațele încrucișate, nu-mi venea în minte nimic ce ar fi putut să-i taie elanul.

— Eu l-aș fi dat afară.

— Cred că nu-l dădeai afară. In fond, îmi făcea plăcere că se ocupa de mine, deși ceeace făcea nu-mi folosea la nimic. Avea, cel puțin, intențiile cele mai bune. E adevărat, însă, că în scurt timp se întrecuse cu gluma. Nu puteam să fac un pas de el, toată ziua era la mine, îl plătise pe portar ca să spună, tuturor bărbaților care m'ar căuta, că nu sunt acasă, ceeace mi-a cauzat multe neajunsuri. Am aflat abia într'un târziu. Un văr al meu venise cu bani de acasă, niște bani pe care îi așteptam cu nerăbdare, având absolută nevoie de ei. Cum nu mă găsea niciodată și nici n'avea curaj să-i lase portarului, mi i-a trimis prin mandat poștal, dar numai după vre-o zece zile în timpul cărora am tras o sărăcie lucie. Altădată, un coleg al meu, trebuia să vină să discutăm niște chestiuni de mare importanță în legătură cu închirierea unor modele. A crezut, natural, că intenționat nu-l primisem, după ce îi fixasem eu ora, și m'a scos de pe listă. Numai după multe încurcături dintr'acestea, am aflat manevra lui Fritz. Știi ce mi-a răspuns: „O fată tânără, care stă singură, nu se cade să primească vizita unor bărbați". „Dar d-ta dece vii?" l-am întrebat în culmea enervării' „Cu mine e altceva", m'a lămurit, important. Apoi a văzut că mutasem iar la loc masa pe care o schimbase — (asta se petrecea în fiecare zi cu o regularitate matematică, dupăce pleca Fritz, eu mutam masa lângă ușă, când veneo el o muta lângă fereastră. Niciodată însă, nici eu nici el, n'am comentat acest duel mut) și a ridicat-o aranjând-o la locul destinat de el.

Uitasem să-ți spun că de multă vreme îmi făcuse o invitație, pe care mi-o repeta din ce în ce mai des, mai insistent: „Nu uita, în Dumineca de 15 Mai mergem la Sinaia". Acceptasem dela început, nu pricepeam dece insistă atât, trebue însă să mărturisesc că nu-mi dădusem niciodată silința să-l înțeleg.

A fost o Duminecă frumoasă. Sâmbătă seara am luat masa cu Fritz, stătea ca pe ace, se interesase de cu zi la institutul meteorologic cum are să fie vremea. Eram într'o grădină de vară, Fritz alesese masa într'un loc de unde se vedea cerul. Stelele clipeau liniștitor, totuși un vânt ușor fosnea în frunze, iar în Mai vremea pregătește de multe ori surprize. M'a dus acasă, să mă culc devreme, ca să fiu odihnită a doua zi.

Am plecat la cinci dimineața. Era senin, în orizont mai ales, deasupra noastră mai fluturau câțixa nori răzleți rămași dintr'o scurtă ploae de peste noapte. Fritz ținea volanul cu o mână, cu cealaltă îmi înconjurase umerii, lucru ce nu se mai întâmplase până atunci. Imi cânta încet cântece olandeze. Ai văzut desigur filme în care se arată o excursie ca asta. El la volanul unei mașini, cu o fată alături, o zi de primăvară, decor somptuos de natură înflorită, mașina merge încet luând curbele ca 'ntr'un dans, el cântă iar fata se reazimă de brațul lui, mică de tot, plină de beatitudine.

Curând soarele „a început să are câmpia cu pluguri de argint", venea lumina ca o apă albă, strălucitoare, peste pământul negru. Acolo departe totul era de fum luminos. Lângă noi, culorile străluceau proaspete, adânci, ca și când n'ar fi fost numai pojghiță trasă deasupra, ci, ca albastrul apelor, veneau din funudul lucrurilor, din sufletul lor. In munți, mai ales, nu începuse ziua.

Am ajuns la Sinaia înspre amiază. Niciodată nu cântase Fritz atât de mult ca în Dumineca aceea. Când a tăcut mi s'a părut că omul care cântase a plecat și 'n locul lui rămăsese cineva străin. Mă nedumirea aerul lui neobișnuit însă: părea mai grav, mai absent, ca și când se maturizase brusc, în noaptea din urmă. Ne-am oprit la o cofetărie, apoi am mers la cazinou. A început, ca niciodată, să-mi vorbească despre părinții lui, proprietari ai unei mari fabrici din Amsterdam, despre sora lui măritată cu un suedez, de sărbătorile pe care le petrecuse în familie. Imi dădeam seama, pe când îl ascultam, că nu mă gândisem până atunci că Fritz e singur aici și că s'ar putea să aibe momente de nostalgie.

Până după amiazi, nu s'a întâmplat nimic deosebit. Totuși, pentru întâia dată, simțeam pentru Fritz o bunăvoință de soră mai mare, aș fi vrut să-i fac un bine, nu știam nici eu cum. Mergeam, în gândul meu, atât de departe cu generozitate, încât mi-am spus că, dacă s'ar fi putut, aș fi vrut să-mi fie frate, sau să fie femee și să-mi devină prietenă.

După masă, mi-a propus să mă urc în mașină. Au urmat o serie de drumuri întortochiate, cu întoarceri, cu ocoluri. Preocupat de ceva ce părea că vrea să găsească, nu se mai ocupa de mine. In cele din urmă s'a oprit în fața unui restaurant cu grădină, de care tocmai mă pregăteam să-i spun că e foarte caraghios. Fusese porbabil în ajun un bal sau urma să fie o nuntă azi, pentrucă toată gradina era decorată cu ghirlande de hârtie agățate de copaci. Am coborît, întâmpinați de tot personalul, pe care-l atrăsese mașina neobișnuită, mai ales că în afară de noi nu mai era decât o singură masă ocupată de niște lucrători beți. Fritz a ales o masă retrasă sub un umbrar și, în timp ce ne așezam, privea în jur cu mulțumire. A comandat șampanie. Piccolo-ul făcu ochii mari și l-a chemat pe chelner, chelnerul pe patron, iar acesta, un personaj gras cu mustăți răsucite și mutră de măcelar, ne-a informat cu un aer de zi mare, foarte impresionat, că n'are decât gin. Am luat gin. Fritz a ridicat paharul „In sănătatea noastră și spre fericirea noastră". Apoi, a scos din buzunar o cutie pe care a deschis-o ceremonios. Am rămas perplexă: erau două verighete puse în vată.

— Săracul! am presimțit urmarea.

— N'aveam ce să fac. Nu-l iubeam, Mac, cât eram de plictisită tot mai visam o dragoste mare, alta.

— Cum i-ai spus?

— I-am spus adevărul. S'a înroșit groaznic, a vârât cutia la loc, apoi a răspuns calm: „Asta nu ne împiedecă să luăm masa" (Se însera).

Ne-am întors la București în aceeași noapte. N'am mai schimbat nici un cuvânt tot timpul drumului, ne-am despărțit jenați.

Câteva zile Fritz n'a mai venit, credeam că n'am să-l mai văd niciodată. Intr'o noapte, după miezul nopții, mă culcasem și ațipisem chiar, când m'a trezit soneria. M'am speriat. Credeam că e vre-o telegramă de acasă, mai ales că tata era cam bolnav în ultimul timp. Am deschis cu grabă, luându-mi un halat pe umeri: Era Fritz. A intrat cu un „bună seara" scurt, fără să pară a da atenție condițiilor în care îl primeam. Și-a scos trench-ul, apoi s'a așezat pe un scaun, cât a putut de comod, întinzându-și picioarele, ca un om care s'a pregătit să stea așa multă vreme. Eu am rămas în picioare lângă ușă, strângându-mi halatul pe lângă mine cât puteam: „Cred că e cam nepotrivită ora pentru o vizită". M'a privit insolent: „Nu e o vizită. Am venit să stau la tine". Se schimbase de când nu-l mai văzusem, am remarcat. Slăbise și gura lui candidă avea acum o crispare răutăcioasă. Dacă n'ar fi fost

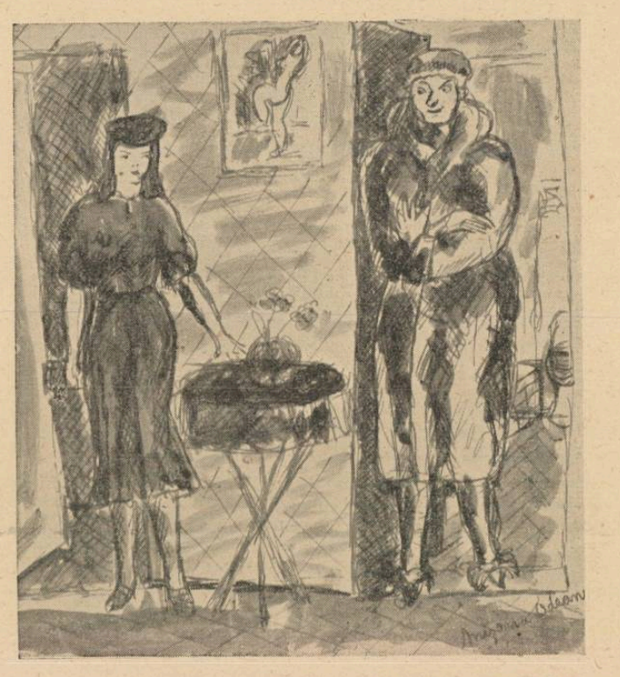

așa de înalt și puternic nu m'ar fi speriat, mânia lui nu părea cu nimic mai fioroasă decât a unui copil. Avea, Mac dragă, un cap incapabil să exprime vreun sentiment profund. Totul cădea în caricatură, nu știu dece am rămas tot lângă ușă: „Zău? Nici mai mult nici mai puțin? Cred că am să te invit să pleci fiindcă mi-e somn pentrucă nu mă amuzi".

S'a sculat calm și ...a trecut în bae. A trântit ușa după el și a închis-o pe dinăuntru. Am auzit apoi tot felul de zgomote între care și două ce semănau cu acelea pe care le fac pantofii pe care îi arunci când te descalți. Abea atunci m'am gândit să mă îmbrac. Cum hainele îmi erau în bae, am scos din dulap altele. Nici odată nu mă mai îmbrăcasem atât de repede. Apoi, am întredeschis ușa dinspre culoar și am așteptat, gata s'o șterg.

A ieșit peste vreun sfert de oră. Știi cum, Mac? Imbrăcat în halatul meu de bae, cu o scufie în cap și cu picioarele vârâte în niște papuci ai mei, cu pene și cu tocuri înalte, nu știu cum reușise să se târască așa până în cameră, fiindcă desigur nu-i încăpeau decât pe jumătate. Am fost atât de surprinsă de apariția asta încât m'a bufnit râsul și aproape că uitasem ce aveam de gând. Mi-am dat seama, însă, numai decât, când l-am văzut că vine înspre mise.

Am fugit, a trebuit să închid ușa cu cheia din afară. L-am trezit pe portar să-l rog s'o deschidă el a doua zi la ora 7 dimineața, iar eu am dormit la un hotel.

A doua zi, când m'am întors, pe la zece dimineața, portarul m'a anunțat, abea stăpânindu-și râsul: „I-am dat drumul domnului. Poftiți cheile".

Am privit camera, curioasă. Nici un semn că stătuse cineva în ea o noapte, patul: așa cum îl lăsasem, nu pricepeam ce o fi făcut. Nu știu cum mi-a dat prin gând să caut în coșul cu hârtii. Eu nu fumam: Am găsit patruzeci de mucuri de țigări, în fundul coșului. In scrumieră nici o urmă, pe semne o șterse.

După aceea n'am mai avut nici un semn de viață dela Fritz.

Mac, dormi?

— Nu, Anina, dar trebue să dormim. S'a făcut ziuă.

Luna apusese de mult. Venea acum prin cameră o lumină albastră de zori și se auzea scârțâitul carelor care plecau la târg. Petrecusem iar o noapte albă.

Anina mi-a mai vorbit de Fritz, mai târziu. Uitase probabil ce-mi povestise. A spus: era un olandez pe care l-am cunoscut la un concert. Un tip frumos și foarte amuzant.

Poate asta era singura greșală pe care o făcea Anina. Uita totdeauna întâia versiune a povestirilor ei și le relua sub forme cu totul noi. Așa că reușea să-mi strice tot aranjamentul pe care mi-l făcusem eu în memorie.

Dar asta, desigur, n'are nici o importanță. Pentru că, în definitiv, din întâmplările vieții noastre, ne rămâne, până în cele din urmă, nu ceeace a fost ci tot ceeace am vrut noi să vedem în ele.

H A Ş M I R

de VICTOR POPESC
Desene de autor

Bătrânul Haşmir se strecura printre ziduri le înţierbântate de soare, care după o zi de înflăcărare tocmai acum se aşternuse obosit în spatele dealurilor, roşind marginele norilor, poleind flăcări cerului, stropind marea cu văluri multicolore. Întuneric nu se făcea încă, fiindcă reverberaţia coastelor de pământ alb, precum şi strălucirea apelor golfului luminau deajuns mormântul zilei. Peste tot se întindea o linişte prevestitoare a nopţii, întreruptă numai arareori de un clipocit al valurilor, un lătrat melancolic de câine, un strigăt pierdut, fugind parcă după soare, o adiere a prizei, foşnind printre frunze. Se lăsa tot mai grea răcoarea înserării, păzită ici-colo de stele, puţine îndrăznind să înfrângă majestatea chiar apusă a făcliei de zi.

Pe marea întinsă şi calmă, câteva bărci ieşiseră să se plimbe plutind graţios peste unde, purtând cu ele fericire şi cântece. Malurile golfului, străjă, dormeau în depărtări.

Străzile cari se suiau înspre oraş, erau părăsite. Unele lăturalnice erau pustii. Şi cu cât te apropiai de centru sau te înfundai în labirintele cartierelor mărginaşe, acelea cari, depărtate de mare, mai păstrau încă atmosfera pătrunzătoare, nostalgică, orientală, cu atât izolarea părea mai desăvârşită, tăcerea te cuprindea mai apăsătoare.

Pe una din aceste uliţe strâmbe şi pierdute printre case dărăpănate, murdare, strâmte, gemând par'că de oboseală, pe una din aceste uliţe prăfuite, neîngrijite, sucite, Haşmir îşi târa paşii ducând cu greu sarcina gârboviei. Se mişca anevoe sprijinit într'un toiag, aplecat, îndoit din şale. Arăta bătrân de tot. O faţă blândă, biblică, înconjurată de barbă. Trăsături fine, dar roase de vremuri, de suferinţi, de viaţă. Era cocoşat. Altfel ar fi fost înalt.

Hainele cârpite, peticite în toate locurile, deveniseră pestriţe. Şalvarii erau prea largi. In picioare avea nişte opinci rupte, de abia se ţineau. Cine, văzând acest mizer bătrân mai putea oare recunoaşte pe tânărul secund depe Ben-Ali. Pe frumosul, pe vânjosul Haşmir? Timpuri trecute!

Ce minunat era pe atunci!

Când apărea vasul lui în rada portului cu pânzele în vânt, fluturare ca de vis, despicând undele argintii, privea tot ţărmul.

Şi prin câte furtuni trecuse! De câte ori între viaţă şi moarte, el singur mai stăpânea desnădejdea marinarilor, când toţi erau siguri de pieire, el vijelios, înfrunta vijelia, dădea comenzile, în bătaia vântului, ploaei, valurilor sărate, şi salva vasul, intrând la adăpostul coastelor.

Odată luptaseră cu furtuna cinci zile dearândul, cu pânzele rupte bucăţi, cu un catarg prăbuşit, cu apa care tot intra prin spărturile punţei. Munciseră bieţii oameni depe bord ca nişte animale, cărând apa cu găleţile. Nu ca să-l golească, ci ca să nu se umple prea repede. Cine se mai putea oare descurca printre frânghiile înodate, încurcate, răvăşite cine mai ştia să mâne vasul?

Haşmir a stat tot timpul la cârmă. Pe punte, legat, necontenit îl spălau valurile — nu s'a odihnit nici o clipă şi a intrat în Bosfor fără pânze în toiul uragamului.

Vasul era ca o arătare. Îngheţase apa peste tot şi atârnau ţurţuri. Ingreunat, aplecat. Fantomatic. Au spart cu topoarele drumuri pe punte, când au început să iasă oamenii, liniştiţi, afară.

Haşmir, odată ancoraţi, a căzut leşinat. Bolnav, multă vreme, nu credea nimeni că va mai scăpa. Câteva luni nu s'a îndreptat. Dar totuşi, când s'a încălzit cerul de vară, şi adierile Sudului au înverzit toată natura, a surâs şi Haşmir. Invinsese boala.

Incetul, cu încetul, s'a deschis ca o floare.

Şi pe o caldă zi, untdelemn era marea, pomii încărcaţi de fructe pârguite îmbiau copii ştrengari, pânze mii de culori, minunăţie, ca un raiu, pluteau în neştire, era lumea veselă, fermecată de vară, miroseau trandafirii, Ben-Ali şi-a despletit pânzele pornind peste zări, cu Haşmir la cârmă.

S'au prelins încet, vântul slab flutura velele alene, şi când soarele a adormit după un deal, roşeaţa cerului mai imprima în depărtări malurile strâmtoarei.

Când întunericul negru a ascuns ziua, Haşmir s'a suit la veghe şi a cântat Cara-Câz cântecul ce-i plăcea mult, cântecul lui.

Toţi au ştiut atunci că s'a vindecat cu desăvârşire.

Au mers agale, abia împinşi de vânt, câteva zile.

Insfârşit, după amiaza celei de a patra zi i-a adus ca o poezie în golful Balcicului. Ben-Ali a poposit, plecându-şi pânzele. Ancorele s'au lăsat pe fund, scrâşnind. Noaptea două lumini mai erau pe bord şi un matelot. Toţi ceilalţi coborâseră să petreacă împreună cu Haşmir.

Au chefuit până la zi, prin cârciumile oraşului. Atunci Balcicul era cu mult mai mic. Nu avea diguri, nici portul nu era rânduit. Vapoarele ancorau în larg.

Case erau puţine, dar farmecul era acelaş. Haşmir era prima dată aci. I-a plăcut atât de mult, că a luat o barcă pe când ceilalţi se odihneau pe punte, şi vâslind molcolm, s'a dus dealungul malurilor.

Mergând el aşa, — era îmbrăcat în haine de bord, cu mânecile sufelcate, cămaşa deschisă şi pantaloni scurţi, a ajuns în dreptul unei case, cu grădini până spre mare. O casă scundă, dar mai răsărită decât celelalte. Haşmir cânta, părea un pescar din regiune. Pe faţă surâsul îl lumina.

S'a oprit în faţa acelei case, s'a dat jos din barcă, şi mulţumit cum era, a început iarăş să cânte Cara-Câz.

Glasul i s'a ridicat melodios, trezind florile din adormire — erau în grădina acelei case multe flori — înfiorând marea. Nu departe „Ben Ali" stătea nemişcat, cu catargele suliţi înspre cer.

Haşmir cânta duios şi pătruns. Nici nu-şi dădea seama că deasupra lui îl priveşte şi-l ascultă o femee, plecată peste zidurile grădinei. Când a terminat şi-a lăsat capul pe spate şi atunci a văzut cum cineva îl priveşte. A surâs. I-a surâs şi femeea de sus. L-a întrebat cine e. I-a răspuns:

— Un pescar sărac din Calichioi, care fuge după vise şi cântă fiindcă îi place viaţa.

— Şi unde mergi acum?

— Nicăieri. Mă duc, mă întorc, unde îmi place rămâi.

— Aici îţi place?

— Aici mi-ar plăcea să mor.

Soarele desemna umbre pe mare şi întindea pete pe pământ.

Haşmir a rămas ca grădinar la florile casei scunde, dar mai răsărite, ştergând numai o lacrimă când s'a pierdut în zări Ben-Ali.

— Iţi plac călătoriile? l-a întrebat stăpâna lui, văzându-l mâhnit.

— Il iubesc pe Ben Ali.

Ea a râs.

— Când nici nu-l cunoşti... Dece nu te-ai suit pe el.

— Fiindcă m'an. coborît.

— De unde?

— De unde mi-era mai drag.

Haşmir n'a spus că a rămas fiindcă iubea. Iubea pe femeea aceasta cu părul negru şi ochii aprinşi, la care s'a băgat slugă, numai s'o ştie lângă el, s'o servească.

Ii creştea florile, îi îngrijea curtea, o păzea. Balcicul pentru Haşmir nu exista. Nu ieşea din casă, din curte, decât pentru a merge pe mare, cât mai departe cu barca, să plutească în neştire, să-şi reamintească de Ben-Ali. Dar se întorcea mereu cu sufletul limpede s'o vadă pe stăpâna lui, pe iubita lui stăpână.

Şi-a dat seama că sunt de alte neamuri şi că el nu va fi niciodată în stare s'o ia de soţie. Dar totuşi stătea şi spera. Stătea şi spera din cauza misterului ce plutea în jurul acestei fiinţe. Faţa-i era melancolică. Ce oare ascundea? Dece plângea adesea? O urmărea, o îmbrăca cu privirea şi rămânea ascuns în umbră. Mândrul Haşmir era robit. Era alt om. Nu mai ştia de nimic alt ceva decât de ea.

Stăteau foarte des împreună. Şi ea trăia singuratecă, retrasă. După amiezi întregi, la umbra vre-unui smochin, sorbind cu privirea albastrul mării, stăteau împreună şi vorbeau.

El spunea că în tinereţe fusese îmbarcat pe un vas şi voiajase mult. Şi povestea tot felul de minunăţii de pe acolo. Ea-l asculta fermecată, fiindcă vorbele lui ieşeau ca fluvii de încântare. Florile miroseau frumos, adieri de vânturi calde se strecurau foşnind prin frunze, şi seara venea găsind pe Haşmir povestind cu o voce caldă. Luminile de străjă noaptea, prin văzduhuri îl opreau. Atunci plângea, că nu-l mai vedea nimeni, şi o privea pe întuneric cum stă cu capul în mâini, puţin dat pe spate, cu ochii închişi, gândind poate la altul.

De câte ori se sculase el să-i spună că o iubeşte, să-i spună că nu este numai un biet pescar, dar de atâtea ori se oprise în drum, fiindcă ea îl privea cu nişte ochi mari, cuminţi, melancolici, trişti.

Odată totuşi îndrăsni să rupă misterul sufletului său.

Ea i-a pus mâna pe cap. Şi i-a răspuns.

— N'ai dreptul să mă iubeşti.

— Dece?

— Fiindcă sufletul meu nu este pentru tine, este pentru depărtări, este acolo, peste mări, undeva, pierdut poate, sau cine ştie, se va regăsi.

Nu pricepuse bine misterul acestor cuvinte dar înţelese că trebue să se stăpânească. Era mai mult decât o dorinţă a ei, era un ordin.

Haşmir a tăcut şi a plecat capul. Când mult după aceea, lacrimile îi secaseră, l'a ridicat, ea nu mai era alături. Era singur. A sărutat locul unde ţinuse picioarele şi s'a dus lângă mare.

Plângea par'că şi prietena lui, cu prelungi acorduri, isvorâte cine ştie de unde, ca de lapte, aprinsă de apusul lunei, vii de scântei. O feerie de unduiri. Tăcere peste tot. Golful era pierdut.

Cu glasul tremurând a murmurat printre buze melodia lui Cara-Câz. Cuvintele nu le-a mai spus fiindcă nu putea să vorbească. Sufletul îi era prea negru, inima prea mâhnită.

De atunci Haşmir s'a mohorât. Viaţa lui nu mai era limpede isvor de fericire. Molatece, braţele mâhnirei l-au cuprins. Pe faţă soarele nu-i mai strălucea şi ochii pierduţi căutau în zări, în depărtare, sufletul ei.

Incepuse toamna să se apropie, tot atât de cald şi de glorios soarele mângâia albele coaste, marea era încă o îmbiere de farmece, dar florile, simţeau prin străfunduri pregătirile vremei, şi frunzele se vestejiseră pe alocuri.

Haşmir muncea de zor prin grădină, pregătea micul raiu să înfrunte vânturile frigului, şi întăria zidul dinspre mare, pentru ca nu cumva, răscolirea apelor să-i cuprindă plăpândele, mult iubitele plante.

Intr'o după amiază s'a întunecat cerul, iar a doua zi s'a trezit la susurul monoton al picăturilor fine de ploaie. Era ceaţă şi apa norilor scormonea aburi prin mare şi prin scufundăturile coastei. Se lăsase mai frig, streşinile plângeau neîncetat, râuri, râuri se scurgeau pe uliţe, frunze galbene cădeau şi marea se murdărise.

Haşmir a intrat în casă lipindu-şi fruntea de geam.

— Nu-ţi place ploaia, l'a întrebat stăpâna lui.

— Nu-mi place fiindcă îmi aminteşte că trebue să plâng.

— Sărmanul de tine.

Dacă vrei, vom plânge împreună.

— Dece să plângi tu, când eşti fericită.

L'a privit lung, melancolic şi-a sprijinit capul în mâini.

— Fericirea mea e departe peste mări.

Haşmir a căzut în genunchi.

— M'aşi duce s'o aduc. De unde oare?

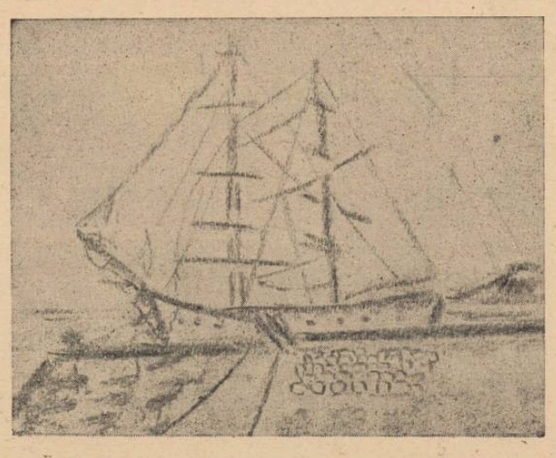

— Nici eu nu ştiu.

— Voiu căuta-o peste tot.

— Zadarnic. Mai bine stai cu mine, altfel aş fi atât de singură.

Haşmir stătea, fiindcă iubea pe femeea cu părul negru şi cu buzele ca focul soarelui ce nu se mai vedea, stătea plângând pe lângă ploae, nemişcat, cu ochii în zări, ţintind necunoscutul, rătăcind prin ceaţă.

Aşa privind s'a întâlnit, odată cu înfăţişarea avea pânze umflate, plecat pe bord, un vas, desvelindu-se prin ceaţă deodată lângă mal, aproape. Şi i-au căzut fluturările albe din catarge. S'a îndreptat în spre oraş su un ultim suflu, trântind ancorele.

— Stăpână a venit un vas. Dar nu e Ben-Ali.

— Il aştepţi pe Ben-Ali, i-a răspuns ea, privind la geam.

— Il aştept dar nu vreau să vină ca să mă ia cu el. Să rămână un dor, departe...

Haşmir s'a oprit fiindcă stăpâna lui se făcuse palidă. Se sprijinea de pervazul ferestrei să nu cadă. A înlemnit.

— Stăpână, ce e cu tine?

Tremura toată, din ochi îi curgeau lacrămi, dar buzele, buzele ce le iubea atât, începeau să surâdă.

— Râzi şi tu Haşmir, că a răsărit soarele.

— A răsărit...

— Da, da, a răsărit. Şi eu sunt fericită, fiindcă fericirea mi-a venit din depărtări. Haşmir a râs, fiindcă ea îi spunea să râdă, şi dacă ea râdea, era fericită, şi când ea era fericită, el nu putea fi nefericit.

Au râs amândoi de s'a luminat casa. Susurul ucigător al ploii s'a pitit în colţuri. Geamurile par'că nu mai era ude.

Numai florile nu înfloreau şi ele.

— Haşmir, pregăteşte barca să mergem la el.

— Mergem?

— Da, mergem.

Haşmir a ieşit să învingă urâtul pentru ca stăpâna lui să pluteasca pe o mare bună.

— Cu vasul acesta ţi-a venit fericirea din depărtări, întrebă el, pe când vâslea.

— Da, Haşmir, a venit în fine.

El a tăcut fiindcă sufletul lui presimţea furtună.

Pe bordul vasului, oameni mulţi se agitau. Foiau, ca un furnicar în sus şi în jos, deslegând, aşezând, vorbind tare. Pe punte nu erau încărcături.

O scară se lăsase jos, la pupă. Acolo a legat Haşmir barca, şi pe acolo stăpâna lui s'a suit sprinten aşa de sprinten cum nu o văzuse niciodată.

— Eu viu?

— Tu aşteaptă şi fii vesel Haşmir, i-a răspuns.

El din nou a încercat să fie vesel, dar de data aceasta n'a mai putut.

Căci sus o aştepta un om, şi acel om o prinse în braţe. Haşmir a închis ochii. A priceput multe atunci şi a înţeles sfârşitul fericirii lui, prima dată când fericirea ei, n'a mai fost şi a lui.

I-a deschis mai târziu. Unduiri prelungi clipoceau în jur legănând barca, abia urnind, într'o parte, într'alta, vasul.

Se însera, De mult era poate acolo. Nu-şi mai dădea seama. Dormise, cine ştie, o toropeală îi ţinea trupul la încheeturi. S'a ridicat. Pătat era Balcicul, fiecare casă, dată cu o vopsea. Dar murdar, trist, umed, ca toamna, ca sufletul lui. I-a trecut un fior în spate.

Târziu a venit şi ea. Şirag de străluciri, dinţii descoperiţi de un surâs. Răsărea par'că un soare nou. S'au coborât împreună în barcă, „el" şi cu-ea.

— Acasă.

A răsunat tăios, un ordin, numai era ea de altădată...

Haşmir s'a opintit în vâsle, mâhnit, cu inima frântă, se sfârşea un vis.

I s'au înfiripat în minte gânduri haine. Dar fostul stăpânitor al înfurierei de valuri s'a stăpânit şi pe sine. I-au sticlit ochii în noapte privind îmbrăţişarea stăpânei lui cu fericirea ei. Şi-a plâns, fiind iarăşi trist, că stăpâna lui e fericită.

Se legănau pe valuri. Prundişul malului, nu departe, ataţa mereu marea. Un vânt rece începuse să sufle. Lumini nenumărate prin oraş, şi pe vas. Şi a priceput Haşmir, gând ce-l cuprinsese mai în trecut odată, că este de alt neam, că degeaba iubeşte.

Astfel chinuit, a tras barca pe uscat.

Ziua cealaltă când s'a trezit scuturându-se de frig şi furtună, ca un plâns, nu l'a mai găsit pe Haşmir la stăpâna lui.

Ploua cu un glas îndurerat şi frunze în pomi nu mai erau. Chiar crăcile gemeau de urât.

Haşmir mergea de cu noapte pe drumul lung şi noroios ce se lungea pe malul mării, când mai înalt, când mai jos, un şarpe bolnav, în mii de suciturі. Se amestecau din ochi lacrimi cu picături din ceruri şi cădeau nenorocite, părăsite, pe jos. Le călca în picioare.

S'a oprit când s'a oprit şi drumul, şi a privit în depărtări, dar nu vedea nimic că era ceaţă.

Acolo a clădit el coliba de lut şi pietre, a strâns lemne de unde a putut, de a gătit un loc, unde a petrecut o iarnă întreagă, şi multe alte ierni apoi. Pe faţa lui, surâsul nu se mai vedea niciodată. Nici soarele când lumina blând mările, nu-l lumina pe el.

Au trecut peste Haşmir ani mulţi şi grei, întipărind în brazde adânci durerea sufletului său şi răutăţile vremurilor, s'au încreţoşat furtuni, năvălindu-i locuinţa, au răbufnit războaie, l'au săpat nevoile şi boala, i-a surâs natura, el nu s'a schimbat. Nici n'a râs, nici n'a plâns; încruntat, îndurerat, a aşteptat un semn din depărtări, să mai vadă doar odată pe Ben-Ali. Atât voia. Dar nu plecând din locurile iubite, fiindcă o ştiau pe stăpâna lui.

A îmbătrânit Haşmir, i-a albit părul, i-a albit barba, îi pâlpâe lumina ochilor, îşi mişcă anevoe mâinile, picioarele.

Şi într'o zi s'a întors la Balcic. Trecuseră ani nenumăraţi. Se schimbase lumea. Unii muriseră, alţii se născuseră de curând. Se clădise case noui. Era alt oraş, iar casa ei nu mai era. Abia acum Haşmir a plâns. A plâns amarnic, plânset păstrat în taină de ani şi ani în urmă.

S'a gârbovit mai rău. Dar a zis în sinea lui că va rămâne în Balcic atât cât mai are de trăit, pe locurile unde a iubit.

Dece abia acum?

Fiindcă acum era sigur că nu avea să o mai vo pe stăpâna lui.

Işi petrece vremea mai cu seamă în cafenea Ahmet. Acolo e bun turcul dela tejghea. Ii dă credit o narghilé. Nici nu vrea altceva.

Dar turcul ştie de ce-i dă lui Haşmir fără speră că i se va plăti, ştie pentrucă bătrânul secund pe Ben-Ali, povesteşte în fiecare zi ceva, o întâ plare minunată, din vremuri. Vin ca să-l ascu marinari din port, hamali, vagabonzi.

In jurul meselor strâmbe şi murdare, în scunda vernă, în întuneric aproape, când apune soarele, strâng unul câte unul, muşteriii lui Ahmet. Un m mur neînţeles de voci aduce viaţă şi se aprind paiţe.

Atunci, îl roagă pe bătrânul Haşmir să le povest scă vre-o întâmplare. Acesta începe, sfătos la vo ca orice moşneag, să deşire o poveste lungă, lun Faţa i se aprinde.

Sub grinzile afumate ale cafenelei lui Ahmet, chii săi în deobşte stinşi, licăresc o lumină tăioa glasul răguşit căpătă o putere neobişnuită. Aso tătorii, marinari încercaţi şi ei, hamali, barcagii, împestriţare de porturi şi simţiri, rămân ore de lungul tăcuţi, cu trupul îngheţat. Arareori câte un

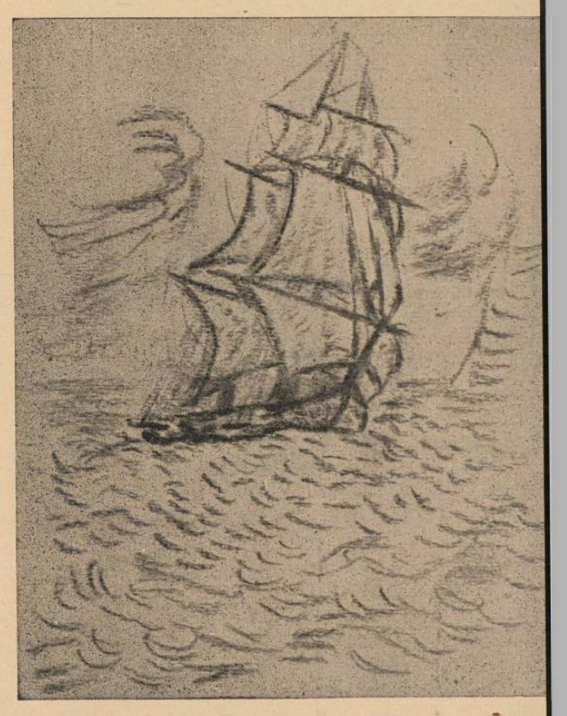

cu un tremur nervos se mişcă spre a sorbi din n ghiléul încropit de tutun. Un gâlgâit al apei tulb rate de aspiraţia adâncă şi socotită, se prelin peste capetele tuturor şi apoi totul cade din nou s domnia vorbitorului.

Fum mult şi greu pluteşte prin încăpere, în tir ce opaiţele pâlpâie de untdelemnul prost.

Când Haşmir se întrerupea, o tăcere adâncă mânea ca o prăpastie dupe povestea lui, apoi f care îşi dregea glasul, mişca picioarele amorţite, cu sufletul îngheţat de grozavele fapte auzite, p nea tăcut spre casă.

El se scula greoiu, ultimul şi dând pe gât o duş de rachiu, se înfunda în întuneric către locuinţa s o veche colibă, prin nişte funduri.

De acolo auzea marea, urmărea valurile până zdrobeau de coaste, se visa la cârma Ben-Aliul şi gândul îi era la femeea cu părul negru, la st pâna lui, mult, mult iubita lui stăpână.

Când se zărea la orizont, se întâmpla foarte ra câte un vas cu pânze, — acum veneau numai v poare cu motor, pe care Haşmir le ura — se c bora greoiu la mare, şi pleca cu barca după el. N mergea mult, fiindcă n'avea putere.

Dar dacă vasul intra în port, Haşmir se suia p el, şi stătea nemişcat, zi şi noapte, până-l dădea jos marinarii la plecare, într'un ungher, să nu î curce pe nimeni. Nu cerea de mâncare, nici de băutură, dar se îmbăta de iluzii.

Când pleca vasul, rămânea pe uscat, privind zări până nu se mai vedea nimic, până înopta. acele seri, cu un glas răguşit, zdrobit, frânt, cânt Cara Câz. Şi se ducea singur pe locurile unde f sese casa ei, lăsând să cadă o lacrimă de om b trân şi împăcat cu soarta.

Cu câteva zile în urmă fusese furtună.

Ca niciodată, această răscolire a mării îl copl şise pe Haşmir. Era nervos, şi mormăia neîncet printre dinţi. Ahmed îl privea nemulţumit. Ţinea nitel la bătrânul lui povestitor...

De aceea, când Haşmir s'a sculat, ca niciodat la acea oră, şi a plecat, a trimis un bărbat după e să vadă ce face.

L'a urmărit acesta, şi bine a făcut, căci Haşm era să se arunce în valuri.

Se înviorase la faţă, tremura din tot trupul şi strig cât îl putea ţine gura: Ben-Ali, Ben-Ali, vreau s te văd.

Lumea credea că e nebun şi nu l'a luat în seamă

Pe dig nu era nimeni, afară de băiatul care vene după el.

Haşmir era negru ca furtuna. Vântul îi ridica ha nele. Barba i se resfira. Albă, ca un mănunchiu d ceaţă. Spumă prin mare, sânge al apei sfărâmat de stânci.

Băiatul l'a ţinut când tocmai păşea în gol.

S'a întors la el liniştit deodată.

— Ce vrei?

— Haşmir, eşti nebun? Hai cu mine.

— Te-a trimis stăpâna să nu mă lase să mă du la Ben-Ali. Dacă vrea ea, — şi a început să plângă — nu mă duc.

S'a întors din drum.

Câteva zile nu l'a mai văzut nimeni pe la Ahmed în cafenea.

Dar astăzi, după ce plânsese, se zbătuse mult, s'a hotărît din nou să meargă. Se strecura printre zidu rile înfierbântate de soarele care după o zi de în flăcărare, tocmai acum se aşternuse obosit în spa tele dealurilor, roşind marginile norilor, poleind flăcări cerului, stropind marea cu valuri multicolore

In astă seară avea să le povestească încă o po veste. O poveste de iubire, o poveste tristă, poate ultima, dar o poveste adevărată.

Cronica dramatică

EATRUL NAȚIONAL: IN-RUL A VESTIT PE MARIA, PAUL CLAUDEL.
RADUCEREA: D. ION PIL-T.
EGIA: ION SAVA.

entru publicul bucureștean rezentarea piesei lui Claudel ărei premieră a avut loc Marți, desigur un eveniment. pectatorii noștri gustă cu mult mare entuziasm orice come-bufă decât o dramă gândită relucrată din stofă superioară. tâtea reprezentații au avut un eritat succes, și au încă, pe d piese valoroase au căzut cu-d după premieră. Ar fi inutil căutăm explicații. Fenomenul constată și împotriva lui răne o singură atitudine de luat, acele teatre, cel puțin, cari t menite să îndrume gustul și ridice nivelul spectatorului, să rezinte piese de natură a înma gustul și a ridica nivelul. că nu s'a întâmplat totdeauna , cu atât mai nimerită este

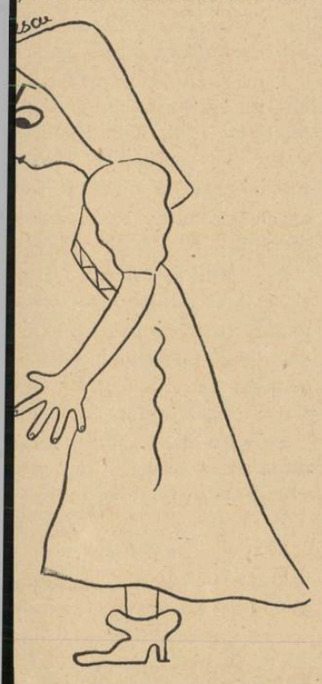

Marieta Anca

emiera dramei lui Claudel. Am spus „dramei". Poate ter-enul nu este prea nimerit. Dra-a aceasta ține foarte puțin de o amă și se hrănește aproape antregul din alt gen, din mis-r.

O dramă are ceva convențional alcătuirea ei. Pe când un mis-r poate permite mult mai mul-variație de exploatare, mult ai multe posibilități de a în-nge durata lui dincolo de gra-țele normal omenești. Misterul prin însăși concepția lui, religioasă, mistică, aduce o formulă proprie de desnodământ.

El nu cere un sfârșit definit. Hotărît. Cere o împăcare finală cu Dumnezeirea.

Iată ce spune Jean Schlumberger în: **La nouvelle Revue française** din Iunie 1921, odată cu reluarea piesei:

„Drama se sfârșește îndată ce s'a produs catastrofa. Un mister se prelungește din contră mult după criză, până la restabilirea echilibrului, până la împăcarea cu Dumnezeirea".

Faptul este și firesc, dacă ne gândim că un mister se petrece pe un plan spiritual, de miracol, unde logica noastră nu are loc, unde scopul final, este înseninarea, împăcarea cu elementele primordiale ale naturei.

Misterul a fost un gen de spectacol uzitat în Evul mediu, când se reprezentau asemenea piese în fața portaliului catedralelor, cu teme luate din viața Mântuitorului. Paul Claudel s'a îndreptat spre el ca spre o revelație. Catolicismul său fervent l'a hotărît să învie tradiția aceasta minunată.

S'o reînvie, spre a deschide dramei un drum nou, un drum de interiorizare religioasă, de interiorizare care tinde la descoperirea Domnului în marile fenomene ale vieței.

Misterul lui Paul Claudel, din tot cuprinsul său, pulsul Dumnezeiesc.

Armonia desăvârșită a formelor poetice întrebuințate, profunzimea gândirei, ritmul amplu, asemenea învăluirilor de mare misticism, sunt cu ofrande, jertfe nestemate opuse spre lauda Domnului.

Piesa aceasta este ca un vast cerc, care te cuprinde, te poartă în sferele sale înalte, spre înțelegerea metafizică a realităților.

Prima ei reprezentație, a avut loc în 1912. De atunci, s'a acoperit numai cu succese.

Punerea ei în scenă, în România, este un efort considerabil. Montarea și executarea cu tot fastul cuvenit, necesită pricepere, perseverență și cheltuială.

Subiectul piesei este de un adânc tragism omenesc.

Este drama unei fete care, prea fericită de natură, sărută un prieten lepros.

Cumplita boală o cuprinde în ghiarele ei blestemate, iar Violaine, își pierde logodnicul, își pierde dragostea și îngrijirea familiei, este gonită, hulită de lume, aruncată într'o peșteră, unde se hrănește cu ce poate, cu ce-i aruncă lumea, din depărtare.

Dar, aci, pe când își ispășește suferința, Mara vine cu un prunc, al ei și al fostului logodnic al Violainei, un prunc mort, pentru ca aceasta, care este renumită prin minunile ei, să-l învie.

Prin voința Domnului minunea se petrece.

In noaptea de Crăciun va avea loc o înviere, care să cuprindă un sens Dumnezeesc, și să purifice pe Violaine.

Moartea ei prin mâna surorei sale nerecunoscătoare se va transforma într'o transfigurare fiindcă moare o sfântă.

Rolul Violainei jucat de d-na Aura Buzescu, aduce o contribuție interesantă. Cu frăgezime și naturaleță, isbutește dealungul piesei să imprime o notă proprie.

D-na Marietta-Anca Sadoveanu, are o creație puternică de

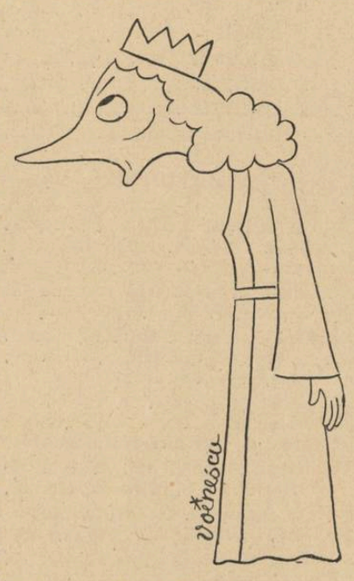

Aura Buzescu

cinism frumos conturat. Rolul Marei, este pentru domnia-sa o dovadă a minunatelor calități dramatice, ce posedă.

D-na Getta Kernbach, interpretează cu mult suflet.

D. G. Storin în rolul tatălui dispune de un registru larg al interpretării tragice.

M. Gingulescu-Jaque Hury, aduce la rândul lui o notă corectă dar prea rigidă. Nu pune destulă pasiune în joc.

Emil Botta în Pierre de Craon, nu apare decât foarte puțin, dar destul pentru a-i evidenția calitățile dramatice deosebite.

D. Ion Sava conduce spectacolul cu precizie și pricepere, aducând o montare frumoasă.

Traducerea d-lui Ion Pillat este la rândul ei o operă de artă.

„Ingerul a vestit pe Maria" este o premieră importantă care deși nu pe gustul publicului nostru, va rămâne o realizare artistică excepțională.

SCRIITORII ȘI PATRIA

(Urmare din pag. 1-a)

venit. Tinerii noștri visători s'ar fi simțit jenați dacă ar fi semnat o poezie cu caracter patriotic. Criticii s'au simțit fericiți când „au reușit" să emancipeze conceptul de artă „din cojile și scoriile eticului și ale etnicului". Unul dintre ei, pomenind de un poet dă ruit de muze ca un Raiu, scrie, cu o sentențiozitate demnă de o cauză mai bună, că acesta „nu are niciun talent". Pur și simplu! Și dece scrie dânsul așa? Fiindcă poetul a semnat și unele versuri cu caracter patriotic combatent!

Noi nu vom relua acum o temă atât de desbătută. Noi credem că poesia, sora cea mai bună a muzicei, nu e poesie, dacă nu trezește o emoție și cine e artist poate scoate emoțiuni și din pietre. Dela Virgil la Dante Alighieri, la Victor Hugo, Byron, Pușkin și Eminescu, Religia, Iubirea și Patria au fost isvoare inepuizabile de lirism. Nu poți merge la un concert, ca la un muzeu de roci frigide și nici la o gală de poesie nu se intră cu dicționarul și cheea franceză...

Invățământul nostru, inspirat din niște predici nenorocite apusene și din răposatul spirit genevist, a înlăturat pe cât a putut din cărți bucățile cu caracter patriotic.

Un critic însărcinat cu alcătuirea unei opere definitive *a lui St. O. Iosif, a înserat copios toate traducerile poetului din autorii maghiari și... lituani, dar a crezut că e nedemn să oprească pentru posteritate și acea prea-cunoscută chemare „La arme", care a cutremurat o întreagă generație!*

Intr'o revistă, condusă de un poet plecat din brazdele Teleormanului, dar scrisă în majoritate de pașaportari, am citit în săptămâna aceasta înfrigurată, sub titlul „Poesie românească", niște poeme în care o tânără fată, nu lipsită de talent, „cântă" toate desfătările sale de acasă, din alcov, pline de o grea, reprobabilă intimitate! Pe pagina I-a, un scriitor consacrat sfâșie în o mie de bucăți traducerea „Iliadei" făcută de una dintre cele mai erudite și mai probe figuri pe care le-a dat cultura românească. In timpul acesta, la Iași, un critic român aruncă în foaia sa personală și prin mijlocirea elevilor evrei din localitate, la care se adaogă și cuvântul său „autorizat", toate ocările asupra marilor noștri înaintași în ale scrisului. Asta, fiindcă ei, în vremea din urmă s'au amestecat în luptele de idei, naționaliste.

Credem că, în timpurile acestea mai ales, toate aceste manifestațiuni sunt răuvenite și scad tensiunea atât de înaltă a momentului!

La temelia literaturii române, stă sentimentul Patriei. Cârlova, Stamate, Nicoleanu, Bolintineanu și Grigore Alecsandrescu au cântat, cu mijloacele lor de atunci, armele și trecutul Țării. Andrei Mureșanu ne-a dat, în Ardeal, acel tunător „Deșteaptă-te, Române!", Gheorghe Asachi, Eliade Rădulescu, Lazăr, Kogălniceanu, începeau să clădească, pe același sentiment, monumentul culturii române. Tot așa, în Transilvania, un Șincai, Bărnuțiu, Cipariu, Bariț, Șaguna. Ion Ghica, Alecu Russo, Alecsandri — cântărețul legendelor și biruințelor noastre — mâncau pâinea amară a exilului patriotic și, tot pe țărmuri streine, Nicolae Bălcescu scria cu plămânii săi istoria sfântă a Patriei! Mihail Eminescu, Iisusul poesiei noastre, și-a răstignit slova pe aceeași idee sacră de moșie, de Neam și nevoile lui....

Odobescu, Coșbuc, Vlahuță au cântat tainele și peizagiile minunate ale Țării.

Unirea cea Mare a fost pregătită de vorba și scrisul înflăcărat al aceluiași Nicolae Iorga, de Barbu Delavrancea, de poesiile acelui bărbat de foc care a fost Octavian Goga; de un G. Rotică, I. U. Soricu, Mircea Rădulescu, Militaru și de adormitul întru Domnul Al. Mateevici. (Ion Al. Nenițescu a fost un poet minor, desigur, dar opera lui educativă nu trebuie uitată).

In timpul războiului, Nichifor Crainic, Demostene Botez, G. Tutoveanu, Voiculescu ș. a. și-au încordat lira într'un avânt patriotic care era totdeodată și operă de artă. Din frământarea războiului, proza românească a câștigat două capod'opere: „Intunecare" *și* „Pădurea spânzuraților".

In anii noștri, un George Gregorian, Cotruș și Radu Gyr și-au aplecat vioara peste vocile dinnăuntru ale Patriei — iar „Gândirea", revista de care criticul ieșan nu pomenește niciodată, e o vatră fierbinte a aceluiași sacru sens — și trebuie să consemnăm aci cu fericire că și „Universul literar" cultivă aceeași flacără.

In Franța, pământul polemicilor și al diversității de doctrine, a fost destul să se audă recent, ecoul revendicărilor de peste hotare, pentruca toți publiciștii de toate nuanțele, să fie, toți, un zid! In războiul cel mare, 56 de scriitori francezi și-au găsit o moarte eroică — nu toți scriitori mari, desigur — și, între ei, și divinul Charles Péguy, autorul celor mai pure versuri de elan patriotic....

Patria, înnainte de toate, scumpi confrați, mai ales în aceste timpuri de plumb!

Să ne desbrăcăm de toate răutățile personale și de toate secile concepte și, îmbătându-ne de toată bărbăția acestei primăveri negre ce stă să izbucnească — să îmbrățișăm cu toții misteriosul apel al Patriei și să dăm foc petrolului din călimările noastre!

Se apropie Săptămâna luminată *și asta ne aduce aminte de poetul Săulescu Mihail, căzut în 1916 printre brazi, la Predeal.*

Mâine, dacă va fi ca noi, scriitorii, ofițerii spiritului românesc, să ne amestecăm țărâna cu granițele — depe buzele noastre arse de eternitate, să sboare același cuvânt sacru: PATRIA!

N. Crevedia

Cinematografele

ARO — AVENTURIERA

Toți cei cari reproșează filmului francez „șablonul" după care sunt lucrate mai toate peliculele, să se ducă să vadă filmul dela Aro.

De obicelu — trebue să recunosc și eu — un film francez de aventuri, e o înșiruire de întâmplări foarte palpitante, în cari revolverul joacă un rol de capetenie și cari trebue neapărat să se termine sau cu moartea, sau cu sublimul sacrificiu, al eroinei, „o biată persoana pe care soarta a făcut-o să urmeze un drum greșit dar care în fața dragostei, ce se prezintă sub chipul unui tip spiritual și cu mustăți, își dă seama de monstruozitatea faptelor sale". Venind la începutul filmului „Aventuriera" și văzând că eroina este una din aceste femei, care, pe deasupra, se mai și îndragostește fulgerător de domnul Jean Murat — pe care unii proști calamburgii îl numesc „muratul" — numai o soartă bună nu-i putem prevede doamnei Edwige Feuillère. Dar regisorul a știut să evite efectele ieftine și filmul se termină într'un chip foarte mulțumitor pentru toată lumea.

Facându-se o contopire între stilul prea nebunelor filme americane și cel al prea serioaselor filme franceze, rezultatul a fost o banda de un humor de buna calitate și în același timp cat se poate de palpitantă. S'a dovedit de asemenea ca pentru realizarea unui film palpitant nu e neapărat nevoie de revolvere necruțatoare și de tipuri consacrate de gangsteri.

La un moment dat, într'adevăr, se face remarcat un revolver, încarcat însă din fericire cu gloanțe oarbe.

Apar deasemenea niște chipuri sinistre în film dar până la urmă aflăm că nu sunt decât bieți actori angajați de eroină — o fostă escroacă — pentru a trage o festă unor indivizi — actuali escroci.

E foarte distractivă starea sufletească a spectatorilor cari, atunci când vor să deplângă soarta eroilor, află că era momentul tocmai, să râdă cât mai sgomotos.

Și totuși scenele filmului, fără a fi prea normale, nu par chiar prea exagerate. Doar sfârșitul e cam tras de păr, unul dintre escroci trebuind să afle că are suflet bun, asta spre a o scăpa pe eroină dintr'o mare încurcătură.

Interpreții au știut să fie toți în rol. Și mai ales Edwige Feuillère, trecându-i-se cu vederea câteva accente prea teatrale din glas. Jean Murat a renunțat să mai pară băiat deștept și îl preferăm în postura de „prostuț" din acest film. Tisser, un interpret de roluri secundare, apare de astă dată într'un rol principal. Ar trebui să renunțe puțin la tărăgăneala din glas, de oarece jocul lui ar putea deveni prin aceasta obositor. Jean Max, specializat în roluri de canalii, a dovedit că poate fi câteodată și mai puțin canalie.

Și, în sfârșit, un amănunt îmbucurător. Are loc, în cursul filmului, o urmărire de mașini. Nu știu dacă ați observat, dar întotdeauna, în aceste cazuri, șoseaua trebue să fie udă. Aceasta, probabil pentru ca derapările să fie mai impresionante. Ei bine, de astă dată, șoseaua este uscată. Poate e mai puțin impresionant dar mai normal.

O șosea udă sub un cer senin nu prea își are rostul.

LA O SCENĂ PENIBILĂ...

...mi-a fost dat să asist Duminică noaptea la premiera cinematografului Aro.

Filmul fusese rulat, se prezentase de asemenea completarea, un foarte frumos desemn animat și începuse tocmai rularea din nou a filmului. După cum ați observat lipsea ceva din program: „Jurnalul de actualități". Din anumite motive, cari, după cât se pare nu depind de direcțiune, cinematograful n'avea posibilitatea să prezinte săptămâna aceasta un astfel de jurnal. Prea mare nenorocire nu mi s'a părut această lipsă de oarece cum nu se prezintă la noi decât trei jurnale de actualități la opt cinematografe de premieră, se întâmplă ca mai toată lumea să vadă aceleași jurnal de câte trei ori. Dar o persoană tare pretențioasă a găsit de cuviință să-și formuleze cu glas tare dorința: „Vreau jurnal". Obiceiu moștenit pe semne din tinerețe când pruncul nu poate rezista tentației borcanului cu fructe dulci și exclamă: „Vreau dulceață".

A fost de ajuns această exclamație pentru ca publicul, renumitul nostru public, să uite că se spune despre el că e civilizat. Fluerând ca pe maidan, bătând cu picioarele în podea, urlând, lumea cerea jurnal.

Intre timp, filmul începuse de mult dar nimeni nu-l putea urmări.

O doamnă, una din acele persoane pentru cari poeții caută metafore, găsise ca foarte hazliu să-și pună geanta, în dreptul razelor aparatului de filmat, împiedecând astfel proiectarea pe ecran.

A fost nevoe de intervenția directorului, pentru ca mascarada să ia sfârșit. Ar fi avut, poate, un rost intervenția publicului dacă la intrarea cinematografului s'ar fi anunțat: „Avem și jurnal".

Dar toate anunțurile din ziare specificau drept completare doar un desemn animat. Publicul trebuia să citească aceste anunțuri, înainte de a intra în cinematograf, și, în orice caz, trebuia să lepede la intrare obiceiurile moștenite dela cine știe că strămoș preistoric, obiceiuri cari nu-i fac de loc cinste.

TRAIAN LALESCU

FURTUNA

(Urmare din pag. 8-a)

rile ei. In el, tumultul prinsese o poj-hiță de nemișcare, ca apele care se ământă numai în străfunduri.

Intrară într'un parc mic, la răscru-ea a două străzi, ca să scurteze dru-ul, traversând. Razele soarelui pri-măvăratec aruncau bănuți de aur prin-e crengile cu frunze mici, abia ieșite în muguri.

Lângă o movilă de nisip se jucau, ub supravegherea bonelor, câțiva copii, are abia-și purtau, cu mare nesigu-anță, greutatea trupului pe picioare ncă plăpânde. Duceau, de colo-colo, ăldărușe miniaturale cu nisip, vroiau ă alerge și cădeau pe brânci, mergeau e patru labe... In decorul crud al pri-măverii, parcă o forță nevăzută înche-ase scena, ca un simbol al primăverii al reînvierii firii.

Dorica o văzu și se opri. In ochii ei licări o lumină nouă. Își schimbă direcția mersului, spre copii. In drum, trecu pe lângă un cărucior, pe care-l crezuse gol. Văzu un copil mic culcat pe spate, în ochii căruia cerul picurase din seninul lui. Ridicase mânuțele și se juca singur cu ele. Când Dorica se aplecă asupra lui, o privi lung, apoi râse. Intinse o mână s'o prindă de pălărie... Ea se ridică și iar se aplecă și jocul acesta o bucura ca o întâmplare minunată. Uitase și de Niki și, prelungind jocul, sufletul i se goli de veninul adunat zi de zi, luni de-arândul, prin obsesia acelui gând absurd. Și, ca un balsam, începu să curgă în lac lumina și bucuria nouă a vieții descoperită aici. Alte întrebări se închegară în mintea ei și se simți altă ființă, poate ceeace fusese altădată, sau ceeace visează orice mamă care poartă un prunc în pântece. Oare ea nu purta într'însa o minune, cum era și aceea pe care o vedea și care o oprise în drum? In drumul pe care-l făcea spre casa doctorului, spre cimitirul copiilor uciși înainte de a vedea lumina albă a zilei!... Nu ar fi fost ea însăși o criminală dacă ar fi lăsat pe altcineva să omoare ființa aceea, care, în curând, avea să palpite sub inima ei?...

Dorica se ridică de deasupra copilului și se întoarse spre Niki. Il văzu la câțiva pași, incremenit în nedumerire, privind scena în care intrase ea. In clipa aceea ea citi, pe chipul lui, în toată făptura lui, o întrebare țâșnită dintr'un început de bucurie tulburătoare... Făcu câțiva pași și, când ajunse lângă dânsul, îl prinse cu amândouă mâinile de reverele hainei...

— Iartă-mă! se rugă ea și ochii îi înnotau în lacrimi...

Râseră și se întoarseră din drum...

MIHAIL ȘERBAN

AH! COPIII

— Fräulein Ida, Toto a înghițit balonul!

JUCĂTORII

— Ce-a pățit maiorul de s'a prins de scaun?
— Din cauza pokerului. Acum două minute a rămas sărac lipit.

MICI ATENȚII

— Pe doamna ministru să n'o servești prin stânga, că sufere de inimă.

CUNOSCĂTORII

— Dar unde naiba ai putut găsi tabloul ăsta cu șampanie, prepelițe, nisetru și orchidee, doar cu cinci sute de lei?

GUSTURI

— Mizerabile, stii că nu port niciodată albastru!...

Literatură, artă, idei..

Reviste și moravuri literare

In afară de cele câteva periodice importante se tipăresc la noi destule foi săptămânale, cu preocupări de literatură și cultură. Dar nu toate aceste publicații justifică prin calitatea lor, truda redactorilor și banii cheltuiți. Această părere a noastră am mai exprimat-o altădată aici, când sfătuiam mai ales pe tinerii din provincie, să cumpere mai bine cărți, să învețe o limbă străină, decât să risipească banii pe tipărituri fără nici o valoare.

Circulația numelui în reviste este precară și aduce o notorietate fără consistență. Numai volumul consacră și culege toate roadele debutului. Deaceea, în loc să-și risipească timpul și banii cu reviste mediocre, tinerii aspiranții ai muzelor ar fi de preferat să se gândească la volum, pe care să-l elaboreze în tihnă și cu confortul studiului.

Dar, pe lângă aceste considerații pe care le-am mai făcut altădată, altceva am vrut să spunem acum, în legătură cu revistele. Revistele servesc multora ca să întreție în viața scriitoricească un detestabil spirit de gașcă, și o specială dispoziție de învrăjmășire, de înveninare a raporturilor dintre scriitori. Foarte puțini sunt cei cari, dacă au o revistă la care lucrează, — nu se gândesc să înjure pe cutare și pe cutare. In primul rând revista la aceasta pare menită: să înjure. Se înjură din ciudată dispoziție pentru țigănie, din revărsarea nesupraveghiată a sentimentelor joase de invidie și răsbunare. Or, nu există scriere literară mai mediocră, mai stupidă, nu întâlnim o mai jalnică expresie a sufletului semenilor noștri, decât această proză „polemică", decât aceste note aruncate în fugă zețarului grăbit!

Dar problema are și aspectul său grav. Pentru că cei cari redactează în fițuici efemere astfel de rânduri veninoase, *nu vor fi niciodată scriitori.* Vor rămâne simple epave în periferia literaturii, în cazul când nu se vor lăsa de meserie.

PRO MURNU

In primul număr după Paște al revistei noastre vom publica un strălucit articol al d-lui **N. I. Herescu,** cu titlu **„PRO MURNU",** în care eminentul profesor de filologie clasică dela facultatea de litere din Capitală, va spulbera cu o academică documentare considerațiile neîntemeiate făcute de d. Victor Eftimiu despre traducerea lui Homer, a d-lui prof. Murnu.

VASILE CULICA: ILI, POEME, ED. „FESTIVAL".

Poetul din orășelul de dincolo de Dunăre, nu aduce în placheta „Ili" nici o culoare dobrogeană, nimic descriptiv. Este un lirism intimist, înfiripat din visări provinciale, din fantezii plăpânde, din evocarea copilăriei și a adolescenței, etc. Emotivitatea pare stârnită în deosebi de amintirea iubitei „Ili", despre care d. Culică scrie cu destulă prezumție:

Din numele tău mic am făcut mit
Și din iubirea noastră mare, o carte,

Metoda de compoziție este cea obișnuită a versificărilor de azi, — care nu se preocupă de plasticizare și concret, — ci urmărește muzicalitatea, incantația, combinând de preferință, ca epitete, termeni abstracți.

Atât de ușor se pot realiza împerecheri de acestea: „pieptul depărtărilor", „canarii gândurilor", „amprente de iubiri și de copilărie" „lacrima doinei", „pletele viselor", „tăcerile dintre trestii", „somnul amintirilor", „corăbiile de ceară ale seri", „petala drumului spre copilărie", „strugurii îmbrățișărilor", „fluerul cu pleoapele închise", „strugurii luminii", „te-ai lipit cum liniștea de mine", „curgeau urcioare cu răcoare", „degetele serii", „și-a cules cu degetele închinării puful poemului", etc.

Efortul d-lui Culică de a fi „modern" îl mai trădează și întrebuințarea conjucției **cum** în locul particulei comparative **ca,** oricând, chiar când nu e nevoe să evite o cacofonie, procedeu pe care nu-l aprobăm. Am găsit în plachetă strofe bunicele („Poemul adolescenței", „Primăvara nouă", „Iarna", „Aripele îngerilor") dar „Ili" nu este decât o prea modestă treaptă la un edificiu al carierii.

ALEXANDRU NICONOR: VESPERALE, POEZII, ED. „FESTIVAL", SILISTRA.

In „Vesperale", d. Al. Niconor se arată mai puțin evoluat decât camaradul d-sale. Atmosfera cărțuliei amintește de lecturile liceale, poezia **„Cântecul lunii"** fiind parcă o versificație pe marginea invocației din scrisoarea I. a lui Eminescu. Singurul semn de personalitate îl dă d. Niconor când modifică pe „sticlă" în „stâclă", spre a rima cu „pâclă", potrivire la care ține mult poetul fiindcă o întrebuințează repetat. „Vesperale" nu probează aproape nimic despre talentul autorului, ci numai preocuparea stimabilă în ochii unora, de a versifica.

NANU MĂINESCU: MAREA CHEMARE, POEME, BUCUREȘTI, (PAVEL SURU).

D. Nanu Măinescu, elev de liceu, comite o dublă încumetare cu volumașul său de versuri, întâiu, fiindcă îl tipărește atât de timpuriu, și al doilea fiindcă îi dă un titlu prezumțios. Să fie într'adevăr liceanul menit pentru „marea chemare"? Greu de răspuns! Un lucru îl spunem cu siguranță: că școlarul se pregătește febril pentru „marea luptă". Reiese din versuri că citește **Biblia,** că sensurile creștinismului patriarhal îl preocupă, și că urmărește în deosebi literatura mistică, litaniile, poezia extazurilor, etc. Despre studiosul licean vorbim totuși cu încredere și spre justificare reproducem strofa promițatoare:

Investmântată roua cu haină de lumina,
Privește 'ngrijorată la sufletu-mi sarac,
Iar lacrima-i mă 'ndeamnă să mă îngrop în tină
Și să-ți trimet drept jertfă pe fiul meu Isac.

BÂRFEALA, SCHIȚE HUMORISTICE, DE ANTON CEHOV, TRAD. DE R. DONICI.

D. R. Donici a tradus din rusește 12 bucăți din schițele humoristce ale lui Anton Cehov și le-a publicat în colecția „Vremea", sub titlul „Bârfeala". De Paști, va fi o lectură delectabilă această proză a unuia dintre cei mai talentați scriitori ruși și tradusă bine în românește.

Premiul cetitorilor

La premiul pentru cea mai bună analiză a personagiilor Iki Iancl din „Fundacul Varlamului" de Ionel Teodoreanu și Moișe Dinerman din romanul „Două chemări" al d-lui Octav Dessila am primit foarte numeroase răspunsuri.

Multe dintre ele dovedesc lectură atentă, acuitate de observație ba chiar, unele, spirit critic.

Ceea ce e deosebit de îmbucurător este faptul că răspunsurile ne-au venit dela cetitori de toate vârstele și toate categoriile sociale.

Cum spațiul nu ne îngăduie pentru acest număr un comentariu mai amplu, vom menționa că cei mai mulți dintre concurenți nu au respectat indicațiile noastre în privința dimensiunilor lucrării. Am neglijat acest amănunt și am acordat premiul și mențiunile lucrărilor care s'au dovedit mai meritorii.

Premiul în bani îl va primi d. C. Damiescu-Loco.

Mențiunile s'au acordat următorilor:

Ion Oproiu, învățător din Caralar Durostor.

Constanța Jianu, elevă cl. VIII.

Ion Schit-Fieni — student.

Cristian Gariloiu, strada Franklin 2, Loco.

Ion Virgil Orghidan.

Toți cei de mai sus sunt rugați a trece pe la redacția „Universului literar", Sâmbătă 8 Aprilie c. între orele 10—11 a. m.

Cei din provincie sunt rugați să-și trimită adresele spre a le expedia cărțile ce li se cuvin.

MUSSOLINI, DE ANTONIO BELTRAMELLI

La ed. „Cugetarea", a apărut „Mussolini" (L'uomo nouvo), de Antonio Beltramelli, membru al Academiei italiene. D. O. Densușianu-fiul, care a întocmit traducerea românească, ne asigură într'un „cuvânt înainte", că dintre toate biografiile mussoliniene, aceasta a lui Beltramelli, fost colaborator apropiat al ducelui, este cea mai bună. Traducătorul ne mai anunță că va publica încurând încă două traduceri: „Vita di Arnoldo" și „Jurnalul din războiu", de Mussolini.

MATEI ALEXANDRESCU: JOCUL CUVINTELOR, COLECȚIA „GANDIREA".

O frumoasă tipăritură a apărut de curând: **„Jocul cuvintelor",** poeme de Matei Alexandrescu, cu desene de Mac Constantinescu. Dece intitulează autorul astfel volumul? Fiindcă:

Jocul cuvintelor, jocul apelor, jocul focului;
Lespedea morții flămânde o saltă,
Scara cerului cât de înaltă
O rod, cum e roasă mintea omului în ceasul norocului
Jocul cuvintelor: joc de vietuitoare
Cuibul lor peste tot, în suflet, în sânge,
Sunt ca și noi muritoare
Și înțeleptul le adună și plânge.

CALM EXTERIOR, POEME DE GEORGE VAIDA, ED. „FRIZE".

Am scris altă dată cuvintele de prețuire despre activitatea câtorva tineri dela „Frize", printre cari se numără și d. George Vaida.

Iată o poemă din „Calm exterior", volum apărut nu de mult:

Sub clopotele pure de ceruri vegetale
Ascult strămunii cum se 'nalță din pământ
Și brațe înflorite îmi leagănă pe umeri
De parcă sunt un mugur ferit de orice vânt
Când sângele pădurii pătrunde 'n anotimp
Tristețea lor se pleacă, lumină pe condei.
Și'ntre oglinzi înalte, îmi plimb ca pe o stea
Vioara 'ndoliată primită de la ei

MIRCEA ELIADE: NUNTA IN CER, ROMAN, ed. „CUGETAREA".

A apărut „Nunta în cer", roman de Mircea Eliade, ed. „Cugetarea".

In paginile „Universului literar", am publicat un fragment sub titlul „Intâlnire în Ianuarie", în care cititorul a putut constata noul suflu epic al autorului. D. Mircea Eliade se înfățișează din ce în ce mai purificat și „Nunta în cer" se pare a fi corespondentul românesc al turburătoarei povești de iubire exotică „Maitreyi".

Vom prezenta curând o cronică amplă a cărții.

PAUL CONSTANT: OAMENI CU CIOC, SCHIȚE UMORISTICE.

D. Paul Constant publică volumul de schițe humoristice „Oameni cu cioc!". Amintim că autorul a mai tipărit: „Litanii pentru cei uitați", poezii; „Ceasuri ostenite", poezii; „Măști pentru muzeu", schițe; „In litera legii", schițe; „Zugravelli", schițe; „Răia", roman premiat de Academia Română.

N. DAVIDESCU

Cu prilejul lucrării „Primejdia iudaica", pagini de îndrumare romanească, pe care d. N. Davidescu a tipărit-o recent la „Vremea", vom aminti bibliografia operelor autorului: „Iov", 2 acte în versuri; „Sfinxul", nuvele; (Cartea Românească); Aspecte și direcții literare", seria I și seria II; (Viața Românească și Cultura Națională"); **Inscripții,** poezii, ed. II (Cultura Națională); **Ernest Renan,** viața și opera (Cultura Națională); „Vestitorul", trad. din Villiers de Lisle Adam (Cartea Românească). „Conservator et C-nia", roman (Ancora); Crima din strada Nopții, nuvele; „Vioara mută", roman (Casa Școalelor); „Leagăn de cântece, poem" (Cartea Românească). „Fantâna cu chipuri", roman, ed. Națională Ciornei; Naționalismul în presă (Vremea); „Cântecul omului"—mare poem al umanității, cu ciclurile apărute: „Iudeea", „Helada", „Roma", „Evul Mediu".

„TROIȚĂ DE HOTAR

așa se va intitula volumul pus sub tipar al d-lui *George Șoimu* și anunțat: *„Chenare de sinceritate".*

SERGIU STAVĂR

va tipări volumul de poeme „Miez de noapte" cu un preludiu liric de George Șoimu. Sergiu Stavăr e un nume nou și plin de promisiuni.

Tudor Vianu

TUDOR VIANU: STUDII DE FILOSOFIE ȘI ESTETICA, ED. CASA ȘCOALELOR.

Iată tabla de materii a prețiosului volum de „Studii de filosofie și estetică", pe care ni-l oferă d. prof. Tudor Vianu, în ed. „Casa Școalelor": „Adâncimea filosofică"; „Metodă și obiect"; „Stil și destin"; „Inceputurile iraționalismului modern"; „Originea și valabilitatea valorlor"; „Asupra ideii de perfecțiune în artă"; „Construcția obiectului în estetică"; „Alegorie și simbol"; „Artă și natură"; „Paradoxul poeziei"; „Valorile estetice ale culturii franceze"; „Imanență și transcendență la Victor Hugo".

VINTILA HORIA: CETATEA CU DUHURI, POEM, ED. PAVEL SURU.

A apărut „Cetatea cu duhuri", poem de Vintilă Horia, cu un portret al autorului de Claudia Cobizeva. Este vorba în „Cetatea cu duhuri", despre o întâlnire dantescă între Ion Luca Carageale, Cetățeanul Turmentat, Mihail Eminescu, Vintilă Horia și zeița Gloriei.

Lucrurile s'au întâmplat în zilele noastre și autorul ne dă toate amănuntele, în frumoși endecasilabi iambici.

E păcat că anumite împrejurări au făcut să treacă neobservat poemul „Cetatea cu duhuri", care nouă ne-a plăcut.

A. Odeanu

A apărut
FATA LUI CODRU IMPĂRAT
Versuri de Anișoara Odeanu
Colecția „Universul Literar"

Concepția lui Parsifa

(Urmare din pag. 1-a)

poate opri atât de repede la termenul: Lohengrin.

Zbuciumul său pornește mai departe în calea descoperirilor și Tristan și Isolda reia calea iubirei, înălțând-o la renaștere prin pasiune și absorbire în sine, devenind cea mai superbă realizare poetică și muzicală a dragostei.

Insfârșit avem Glorioasa Tetralogie, capod'opera lui Wagner și desigur cea mai complectă operă muzicală a lumii, care la rândul ei, din frământările sufletești ale compozitorului, nu a isbutit să clădească un optimism constructiv și sănătos, nu a reușit să înfrângă destinul sumbru pe care Wagner îl descoperea ascuns în fibrele tuturor concepțiilor umane.

Grandioasa reconstituire a lumii păgâne, cu toate laturile sale de entusiasm, nu aduce o soluție. Wotan reapare pentru a salva omenirea. Dar omenirea aceasta pe care o salvează este la rândul ei muritoare și sortită unei viitoare distrugeri. Soluția sacrificiului nu este decât tranzitorie. Reprezintă încă un spasm, încă un salt, dar neantul va rămâne stăpân.

Iar iubirea, măcar ea, depozit al supremelor fericiri, nu subsistăe ci se vede, odată cu moartea, trădată în chipul cel mai infam. Brunehilde, mândra fecioară, zeiță simbolică a iubirei, este disprețuită, lovită. Se omoară.

Și din nou Wagner ajunge la un termen. Dar acum este bătrân și tumultul din el s'a liniștit. Dorința de a cunoaște, imboldul nestăpânit ce l-a condus o viață întreagă, se calmează învins.

Soluția bucuriei supreme nu a putut-o găsi. Au fost zadarnice peregrinările prin planurile siderale ale gândului.

Și atunci, încă odată, asemenea apariției lui Lohengrin, dar de data aceasta mai viguros, mai puternic, mai intens, Wagner are un fel de revelație, și pe pragul morții își scrie ultima operă, Parsifal, care venind din străfundurile sufletului, aduce cu seninătatea ei, soluția mântuirei, și desgropând un poem antic rezolvă prin redempțiune și iubirea divinității, dobândirea eternității.

Parsifal, prin formidabila sa structură, este o operă a umanității. Atinge cu gândirea sa, adâncurile cele mai ascunse ale sufletului, împacă sbuciumul etern omenesc cu valuri limpezi de esență divină.

Cele patru personagii principale cari formează centrul subiectului, sunt exemple de umanitate, sunt formule în ca cărora fiecare ne putem găs loc.

Klingsor, sclavul moral și al naturei, dorind să distr fiindcă el este distrus, urând cei puternici fiindcă el nu p fi puternic, disprețuind lum fiindcă el este în întuneric, vers și corupt, spre a corupe ceilalți; Amfortas, omul nor doritor să cuprindă credi pasionat, dar care în fond mâne sclav pasiunilor sale sufăr în simțurile mele, iar suferința mea, doresc simțir Frază superbă, o întreagă zofie, un caracter, un tip; K dry la rândul ei, cumpănire tre femeia pasionată și div zată, senzuală și ascetă, cr rea, dar totuși tinzând spre vinitate; Parsifal însfârșit, perb exemplar de om, fru în suflet, atotpricepător, și recules în fața Voinței Su me, învingător prin credință prin renunțare.

Prin renunțare, prin sacr ciu, nu spre a dobândi el în fericirea, ci spre a o dărui turor. Aci se apropie concep lui Wagner de misterul sub al creștinătății, jertfa mân torului.

Prin iubire puternică, int să, față de semenul său, Pars capătă forța de a salva. Prin rățenia sa spirituală, prin s plitatea sa se sacrifică salv du-se și salvând pe alții.

Iată unde a ajuns Wag după nesfârșitele lui peregrin prin gândirea omenească.

Parsifal este ceq mai m și mai vie creație a sa.

Muzica cu care a îmbrăca este o divină armonie. Se rid par'că din străfundurile univ sului, în învăluiri prelungi, pranaturale. Ca un fluviu im și maestos, melodiile din Pa fal au în ele și structura soli imensă a masivității, dar prind alese finețl, fluidități coloriturl nemărginite.

Instrumentele și vocile or nești se contopesc ca sub o ghetă magică pentru a înch o armonie ce ne depășește, o monie divină.

Marșul funebru al drumu spre Montsalvat, cu tonalită lui sumbre cari se zbat ca su rința unei lumi întregi. Tra scendența sacrificiului din te plul inițiaților când viorile brează ca muzica sferelor.

Nemaiamintind leit-moti Salvatorului, care plutește depărtat, misterios, nostalg spre a se transforma la sfâr într'o arie a cerurilor, a înge lor, a oamenilor, a divinității

Parsifal este Requiemul Wagner. Mai înalt, mai put nic decât multe alte Requiem cari s'au ținut îndeaproape textul biblic, requiemul aces rezumă muzical și filozofic t menul gândirei lui.

După ce a cunoscut, cu o se renăscândă, tot cât a putut menește cunoaște, după ce ope lui încheagă sbuciumul neinc tat și ne aduce creații de min nată structură, ajuns la sfâr tul vieții, Parsifal recunoaș superba jertfă a Mântuitorul

Abdicarea aceasta dela dem nismul lui, dela setea de c noaștere, pentru a se lăsa leg nat de seninătatea creștinită a creat Parsifal.

Din muzica operei se despri de poate și tristețe. Tristeț renunțării în fața necunoscut lui. Dar mai viguros decât oric prin concluzia ei și prin arm nia inexplicabil de intensă r sare o concepție adâncă, def nitivă, o pace supremă în n dejde.

Dincolo de valurile armoni dincolo de sunetele sublime ca sfarmă tăria sufletelor noastr răzbate hotărîtă o lumină mar strălucitoare, o Dumnezeire, u scop vieței, dar nu în timpul ci după ea, nu în ea, ci prin e Prin sacrificiu, prin iubire, ca te apropie de înviere.

VICTOR POPESCU

Pământul și zeițele lui

(Urmare din pag. 1-a)

prin ștergerea tuturor limitelor — marea contopire subterană, desfacerea grăuntelui și trecerea lui în **altceva:** întocmai ca și în orgie, obscuritatea telurică **unifică,** totalizează, topește contururile și limitele. Adoratorii Marilor Zeițe de origină și structură agricolă, credeau că stimulează forța productivă a pământului prin imitarea magică a actului creației vegetale; care nu presupunea numai deslănțuirea deșănțată a lui Eros (excesele orgiastice în legătură cu orice ceremonie agricolă) ci, în primul rând, realizarea unei confuzii patetice în care nicio „formă" și nicio „lege" nu se mai putea distruge. Trebuia realizată („experimentată") starea primordială, pre-formală, **haotică** — starea care, în ordine cosmică, corespundea nediferențierii haotice de dinainte de Creație — pentru a promova, prin virtutea magiei imitative, topirea germenilor în aceeași matrice telurică și aciul rodirii. Orgia rituală stă în strânse legături cu viața vegetală. In Thracia, cultul lui Dyonisos-Zagreus era săvârșit prin bacchanale frenetice; fuga femeilor, noaptea, prin păduri și munți, sfâșierea iedului (simbol al lui Dyonisos) și masticarea lui rituală, jertfirea țapului și risipirea sângelui pe arături, etc. Este semnificativă, și aici, prezența exclusivă a femeilor; este un **mister** în care nu sunt acceptate decât femeile, singurele care cunosc și stăpânesc tainele vieții obscure vegetale.

Legătura dintre femei, pământ și Marea Zeiță s'a păstrat, în asociațiile agricole, până în zilele noastre. Inochentiștii trăiesc și își desăvârșesc „misterele" în subterane și hrube. Erezia aceasta monstruoasă este împărtășită în deosebi de către femei. Dar, ca în orice erezie, principiile sunt exagerate aici până la desfigurare. Inochentiștii, „posedați" fiind, mental, de principiile feminine („contopire", obscuritate și căldură telurică, amoralism magic, etc.) — sunt siliți să fugă **de** lumina soarelui și să pătrundă, cât mai adânc, **în pământ.** Am putea vorbi, aproape, de o „mecanică" spirituală, care îi atrage pe acești „posedați" în galeriile obscure, în căldura și întunerecul subteran, acolo unde nicio „formă" nu se mai distinge și unde orice „lege" încetează de a mai fi evidentă. Fără să-și dea seama, stăpâniți fiind exclusiv de principiul feminin sub forma lui cea mai abjectă, acești demoniaci încearcă prin toate puterile **să devină semințe,** să dobândească o „condiție agricolă" a omului, descompunându-se în sensul concret al cuvântului; căci trăiesc în subterane într'un dezmăț cumplit, într'o murdărie neînchipuită, roși de boli și înnebuniți de orgii. Lăsați câțiva ani de capul lor, inochentiștii ar sfârși prin a se descompune definitiv, unificându-se cu pământul cald și întunecat pe care atâta îl iubesc înainte de a muri — așa cum putrezesc semințele.

Ne-am oprit mai mult asupra acestei erezii, pentrucă într'o erezie se înțelege întotdeauna mai bine consecințele ultime ale principiilor dela care se revendică. Orice erezie este exagerarea monstruoasă a unui aspect al adevărului. In cazul inochentismului, erezia constă în exaltarea peste măsură a principiului feminin, și în înțelegerea degradată a acestui principiu; în înțelegerea lui, am spus, exclusiv prin simțuri, ca larvele. Omul e o ființă care trăiește în Cosmos, și care nu se poate desăvârși decât ținând seama de **toate** forțele cosmice și de toate principiile care guvernează aceste forțe. Vorbind în termeni mistici, ritmurile cosmice sunt dirijate de două astre: soarele și luna, și orice om trebuie să țină seama, în experiența lui intimă, de aceste „principii". Acordând cu exclusivitate experiența sa în armonie cu soarele, omul ajunge cu timpul „abstract", steril dintr'un exces de lumină și claritate. Subjugându-și, dimpotrivă, întreaga lui experiență ritmurilor lunare sau „principiului feminin" (prezent în „pământ" și femeie), omul se descompune dintr'un exces de „umiditate" sau de „obscuritate". Dar se poate observa, cu acest prilej, ceva mai mult: „mecanica" bio-mentală, care tinde să fixeze un om sau o cultură (mai precis: grupul etnic creator de cultură) în acel nivel pe care și l-a ales în momentul când a rupt echilibrul cosmic și a aderat, cu exclusivitate, la un singur principiu. Am văzut cum inochentiștii, exaltând orgia și întoarcerea la starea amorfă, nediferențiată, — sunt atrași mecanic în subteranele obscure și calde ale pământului, și transformați în „starea" paradisiacă pe care o visează teoria lor eretică: transformați în semințe.

Oamenii culturilor agricole, în general, acordă starea aceasta amorfă, de semințe, numai morților. Ingroparea cadavrelor acest sens are: topirea omului carnal în matricea care i-a dat naștere — și transformarea „sufletului" în larvă. Infernurile pre-creștine se găsesc sub pământ. Iadul creștin tot sub pământ este situat. Ceeace grecii, bunăoară, numeau „larve", era o stare pre-formală a omului, o stare degradată (dela „formă" la „pre-formă"). Egiptenii creiau, prin anumite ritуale, o „soartă agricolă" sufletului mortului (vezi revista mea, **Zalmoxis,** an. I, p. 206), transformându-l în „sămânță". Ca și sămânța, trupul mortului este îngropat în pământ gol; adică, desgolit de „forme", amorf. Să ne amintim că și Marile Zeițe orientale sunt reprezentate **nude;** nud=fără nicio formă; într'un cuvânt, **virtual.** Cadavrul este reîntors în marea matrice telurică, izvorul tuturor formelor.

Dar, ceeace cultura agricolă aplica numai morților, reziile culturilor agricole (bunăoară, inochentismul) aplică omului viu. Ceeace într'o cultură agricolă se practică în anumite împrejurări (orgii ceremoniale pentru promovarea vegetației, etc.), într'o erezie derivată din culturile agricole, se practică permanent, fără ritm. Viața omului normal, în societățile arhaice, este în strânsă legătură cu ritmurile cosmice. Ori, aceste ritmuri nu sunt dirijate exclusiv de lună, de noapte, de umiditate, de întunerecul subteran. Soarele, lumina, uscăciunea, etc. conduc și ele, în bună parte, viața omului.

Și încă o observație, de mare însemnătate pentru tot ce va urma de aici înainte: „principiile", dacă sunt înțelese în sensul lor imediat și numai întrucât se verifică în nivelurile inferioare ale realității — conduc la erezie și la degradare. Principiul feminin, înțeles pe planurile lui superioare, fecundează opera unui Goethe. Tradus în sensul „imediat", senzorial, epidermic — conduce la orgia subterană și la descompunere.

MIRCEA ELIADE

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 44908 - 938

„ASOCIAȚIUNII"

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni
Autorități și instituții — Lei 500

TELEFON; 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 15
SAMBATA 15 APRILIE 1939

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

BALADĂ

Rămas bun, de-acum, frățân de cruce.
Vei porni spre țara ta de lut.
Eu prin săbiile zării mă voi duce,
Vântur mari să-mi iasă la răscruce,
Visul, din albastrele-i cauce,
Să-mi dea apa lui, amară de băut.

Dacă, într'o zi, o să se vadă
Vultur de argint pe cer lucind,
Scoate-ți straiul tău de nun, din ladă,
Pune-ți zările la coapsă ca o spadă
Și să vii la nunta-mi de zăpadă,
In dumineca mea albă de argint.

Pajuri negre însă de-or să sboare,
Să 'nțelegi că ochii mi-au furat
Să mi-i ducă 'n stele rotitoare,
Și că fruntea mea, răpită 'n ghiare,
Peste vârfuri de păduri tot mai răsare
Ca un ciob de lună 'nsângerat...

RADU GYR

Gabriel Popescu — *Desen în peniță (inedit)*

Orașe dunărene

II de VASILE BĂNCILĂ

Cele două orașe dunărene, Brăila și Galați, au, văzute mai deaproape, individualități aparte, provenite din particularități uneori foarte deosebite.

Mai întâiu, în ceeace privește împrejurimile. Brăila e așezată între Bărăgan și bălțile Dunării, cari constitue două realități de un specific puternic.

Câmpia Brăilei cuprinde, în apropiere de râul Buzău, o încreștitură de pământ, căreia țăranii îi spun „buza Bărăganului", o expresie pe care însuș regretatul George Valsan nu o cunoștea când i-am spus-o și se hotărîse să o studieze. Bărăganul acesta brăilean, sau mai bine zis prelungirea Bărăganului propriu zis, nu poate fi considerat ca un loc „gol de frumuseți", cum l-a caracterizat cineva. Din contra, întinderea lui, pe care privirea alunecă, s'ar zice până dincolo de marginile globului, dă celui care are răbdarea să-l înțeleagă, sentimentul singurătății cosmice, un sentiment atât de greu de produs în spațiul modern, de obiceiu foarte populat. Bărăganul acesta e peisagiul cel mai nimerit pentru a sugera și hrăni intuiția infinitului calm. Iar când se potrivește ca privirea să nu întâlnească nici sat, nici arbori, nici măcar o movilă, ci numai iarbă, holde sau porumbișuri succedându-se într'o fastuoasă identitate până dincolo de orizont, bucuria infinitului, materializat oarecum, printr'o rară magie înaintea ochilor tăi, e la maximum. Iarna, când totul e acoperit de zăpadă, Bărăganul dă chiar un sentiment, pe care l-am putea numi astronomic: toată câmpia albă și nesfârșită parcă este o uriașă tipsie de argint strălucitor, care ar putea la un moment dat să se aplece într'o parte și să te lanseze în spațiile interplanetare...

Balta Brăilei nu e în fond peisagiul monoton, care plictisește pe unii turiști grabiți, amatori doar de confort, de pitoresc ieftin și, pentru circumstanță, de gustări picante sau de adevărate chiolhanuri pantagruelice cu ciorbă pescărească și crap la protap. De fapt, Balta Brăilei, cu Filipoiul, cu Rușava, cu minunatul lac Șerban, cu multele ei privaluri, cu aleele sau boschetele de sălcii, oferă celui ce o privește de pe malul grădinii publice a Brăilei ori mai ales de pe munții Dobrogei, un desen foarte variat. La fel de variată e fauna și flora, cu miriadele de păsări, cari au când ceva cochet, când ceva apocaliptic, cu turmele de bovine sau de oi, iar uneori cu rămătorii pierduți, ori aproape sălbăticiți — ori cu plantele acvatice printre care se deosebesc nuferii, ce-și întind la suprafața apelor frunzele late și rotunde asemenea unor receptoare vegetale ale luminii... Balta Brăilei alcătuește aproape un „unicum" de pitoresc profund, peste care domină însă un sentiment precis: acela de a te crede la începutul lumii, când apa era peste tot și duhul lui Dumnezeu se purta peste ape. Prezența misterului și sentimentul geologic al arhaismului lucrurilor, al primordialității lor, nicăieri nu sunt mai depline decât în această împărțire lichidă, care e balta, atunci când e înecată de revărsarea fluviului...

Imprejurimile Galaților sunt altfel. Județul Covurlui nu e aproape o câmpie, așa cum ar fi cineva înclinat să creadă dacă ar privi hărțile geografice. Ci e plin de dealuri și coline, uneori oferind chiar nuanțe de peisagii carpatice. Partea dinspre Prut, deasupra lacului Brateș, e o regiune care, în timpul marilor ploi, devine un senin de apă și care ar putea fi numită o țară sau chiar o civilizație a stufului. Pereții caselor se fac din stuf, acoperișurile se fac din stuf, gardurile se fac din stuf, până și aracii la vie sunt adesea tot din stuf. In această regiune, peste care se întindea odinioară Brateșul, a pescuit odată Petru Majă, Petru Rareș, căruia legenda îi precizează chiar locul unde poposea cu carele de pește... Iar înspre Siret, împrejurimile Galaților cuprind arături și podgorii altădată mai bogate, și văi în cari se răsfață ochiurile de apă. Alte deosebiri între Brăila și Galați sunt în ceeace privește orașul însuș. Brăila are ceva militar și geometric. Ea a fost multă vreme o cetate, iar planul ei regulat este renumit în toată țara. E oarecare asemănare între străzile acestui oraș și casa unui paianjen. Așa cum acesta știe să utilizeze forma locului pe care l-a găsit și țese o plasă regulată, Brăila și-a dat, prin Kiseleff și prin Slătineanu, o dispoziție în semicerc a străzilor, ca și când toate acestea ar voi să îmbrățișeze centrul sau locul unde era cetatea. Străzile ei mai seamănă și cu niște brațe arcuite, ce și-ar înmuia degetele în apa gălbue a Dunării.

Locuitorii Brăilei, afară de cei cari erau de mai înainte și afară de cojanii ce vin din județ, au fost, dela o vreme, levantinii, mai ales grecii, apoi românii ardeleni, cari au fost în cele din urmă înlocuiți de evrei. Până la război, a fost în Brăila o mare bogăție, care avea însă mai întotdeauna o nuanță de distincție. Acum grecii au sărăcit, negustorii ardeleni au dispărut în mare parte din comerțul

(Urmare în pag. 2-a)

FIRUL VIEȚII

de MIRCEA ELIADE

Cu cât cercetăm mai îndeaproape cultele Marilor Zeițe eurasiatice și afrasiatice, cu atât apare mai clară funcția lor ambivalentă. Aceste „Mame" ale Totului sunt, în acelaș timp și cu o egală fervoare, zeități ale Vieții și ale Morții.

Anticipând oarecum concluziile acestui studiu, putem spune de pe acum că mintea omenească a intuit divinitatea, din cele mai străvechi timpuri, ca o totalitate de atribute, ca o *sumă* în care toate contrariile coincid. Cum vom vedea mai târziu, formula lui Nicolas de Cusa, *coincidentia oppositorum*, își găsește izvoarele nu numai în speculația metafizică și experiența mistică a unui Meister Eckardt și Pseudo-Areopagitul, ci în tradiția metafizică a foarte multe culturi. Ceea ce e despărțit și antagonic în realitatea cosmică — e unificat, „totalizat", în divinitate. Această coincidență a contrariilor nu poate fi „înțeleasă" de mintea omenească, întocmai după cum nu poate fi realizată de experiența umană. Cum spune Pseudo-Areopagitul, este o *taină*; care își desvăluie înțelesul numai anumitor oameni și numai în anumite împrejurări.

„Taina" aceasta a fost cunoscută, fără îndoială, și de adoratorii Marilor Zeițe, din preistorie și până în timpurile imediat premergătoare creștinismului. Pe un nivel inferior, desigur, dar totuși o „taină". Pentrucă, așa cum aminteam în articolele precedente, în cultul Marilor Zeițe „contrariile" coincideau pe toate planurile: moral, religios, social, etc. Curtezana coincidea cu fecioara neprihănită, „sacrul" coincidea cu „profanul", omul liber coincidea cu sclavul. Saturnaliile erau o formidabilă răsturnare de valori. Ceea ce era interzis în timpul anului, era îngăduit și chiar promovat în timpul Saturnaliilor. Sclavul lua locul stăpânului, cinstita matroană era tot una cu desfrânata. Răsturnarea tuturor valorilor, am putea spune, folosind un termen modern. Dar funcția rituală și fundamentul metafizic al acestei răsturnări este limpede: Saturnaliile „totalizau" fragmentele unei societăți umane, întocmai cum ceremonia agricolă care stă la baza Saturnaliilor „contopea" germenii în marea matrice telurică. Totul devenea ca la început, *ab initio*; sau, ca să amintim termenul sanskrit, *agre, in principio*. „Totalizare" realizată prin „răsturnarea tuturor valorilor" și *coincidentia oppositorum*.

(Urmare în pag. 7-a)

Gabriel Popescu — *Desen în peniță (inedit)*

Frumusețea poporului român văzută de streini

de I. F. BURICESCU

Vom pomeni în treacăt și pe marele istoric francez **Edgar Quinet**, deși părerile lui iar putea fi bănuite de parțialitate, întrucât a fost căsătorit cu o Română. Intr'un studiu intitulat **Les Roumains**, publicat în **Revue des deux mondes** din 1856, istoricul francez pledează cu multă căldură cauza poporului român, care se zbătea să înfăptuiască unirea celor două principate. In legătură cu necesitatea unei regenerări morale a neamului nostru și cu ridicarea lui la nivelul la care s'au ridicat alte popoare. Quinet, exclamă, adresându-se Românilor: „Voi, cari vă socotiți pe treapta cea mai de jos, nu puteți să străbateți într'un moment spațiul, care vă desparte de ceilalți? Nu puteți și voi să pretindeți mașini tot atât de perfecte ca ale lor? Fierul, lemnul, inul, cânepa nu vor fi ele la voi tot atât de inteligente ca la noi? Dacă într'adevăr omul modern trebuie să fie măsurat numai prin forțele naturii fizice, cine posedă o natură mai fecundă decât a voastră? Cine are mai multă dreptate să se mândrească cu ea? Dacă frumusețea morală nu mai este nimic pe pământ, cine se poate mândri mai mult ca voi cu frumusețea fizică? Fie că privește cineva rasele voastre de țărani, cari au suferit, fără să se încovoaie, prăbușirea atâtor societăți, talia lor svelță, trăsăturile lor antice, ochii lor plini de blândețe și de foc, în cari Italia lui Virgil pare a se oglindi încă, fie că se ia în seamă locurile, orizontul închis de munți nepătrunși, singurătatea pădurilor adânci, albia răurilor aurifere, ce de minuni, cari așteaptă încă istoricul și pictorul lor!".

Tot în anul 1856 — ceea ce dovedește că evenimentele din țările române prezentau din ce în ce mai mult interes pentru apuseni și în special pentru Francezi — apare la Paris lucrarea **Provinces danubiennes et roumaines** de **Chopin** și **Ubicini**. Partea a doua a acestei lucrări, intitulată **Valachie, Moldavie, Bukovine, Transylvanie, Bessarabie** e scrisă de **Ubicini**. Este o încercare obiectivă de a studia poporul român și pământul locuit de el.

Ubicini afirmă că poporul nostru este format, din punct de vedere etnografic, din două categorii de oameni — unii aparținând „rasei românești indigene", alții formând „rasele indigenete", adică asimilate, românizate. Rasa indigenă este ieșită din amestecul vechilor Daci cu coloniștii romani și formează, după părerea lui **Ubicini**, aproape nouă zecimi din totalul populației. Urmează un mic portret al acestora: „Mari, voinici, frumoși la chip, inteligenți, Românii în costumul lor care pare împrumutat din baso-reliefurile columnei lui Traian, amintesc, în afară de asprimea fizionomiei, pe mândrii războinici din cari se trag. Acea expresie bărbătească este înlocuită la ei cu un aier de tristețe și resemnare, rezultat al lungilor suferințe pe cari au trebuit să le îndure".

In **Revue des deux mondes** din 1856 apare și un studiu al lui **Eugène Poujade**, intitulat **Les principautés roumaines avant et après la guerre**. Acest

(Urmare în pag. 2-a)

Servituți și înfeodări critice

de NICOLAE ROȘU

Dacă într'adevăr critica literară este o apologie necondiționată a frumosului am vrea să ni se arate acea pagină critică putând să egaleze cu o operă de artă. Se înțelege, vorbesc de critica literară de astăzi. S'ar putea ca noi să ne înșelăm, să fie greșită definiția ce am dat-o, sau chiar să nu corespundă în totul criticei literare, și să căpătăm alt răspuns, de o pildă acesta: critica se folosește de literatură pentru a lărgi câmpul de înțelegere al ideilor; critica ia ca punct de plecare fenomenul literar pentru a desbate o problemă mult mai vastă și mai adâncă: corelația dintre realitate (mediu, individ, societate, istorie, tradiție etc). și artă. Atunci, replica noastră ar fi următoarea: după cum n'ar fi posibilă o artă de a iubi fără o fierbinte și pătrunzătoare sensualitate, tot asemeni nu este posibilă o artă critică fără facultatea de a înțelege, de a diseca și de a trăi noțiunile, ideile și cuvintele.

Cunoașterea vieții prin studiu este insuficientă, parțială, neindestulătoare pentru a cuprinde toate marginile curiozității. Cunoașterea adevărului științific nu satisface și mai cu deosebire nu elimină trăirea. Deaceia drama lui Faust, în cea de a doua ipostază se transfigurează în trăirea cunoașterii, prin acțiune, direct și sincer, prin experiment și mărturisire. Și viața îl face nu să vadă viața, nici să o cunoască, ci să o trăiască.

Obiectul artei nu este atât de mult cunoașterea individului, cât mai degrabă cunoașterea omului. Operele de artă rezolvă ontologic această problemă. Nici o cultură, nici o epocă, nici un curent literar n'a depășit posibilitățile de cunoaștere ale clasicismului. Pentrucă scriitorii clasici au cercetat omul în întregime, ca o realitate vie, fără sa neglijeze puterile superioare: destinul, hereditatea, zeii și istoria. Omul clasic nu este făurit în fantezia scriitorului, nu este o abstracțiune de laborator, nici un fenomen grefat pe o singură posibilitate de existență, ci este omul complect. In clasicism, omul, eroul, scriitorul, cunoaște dimensiunile sufletului sau, este stăpân pe chipul celuia din lăuntru și fizionomia sa este aidoma adevărului. Această sinceritate complectă, această strânsă corespondență dintre imagine și expresie, această încredere în adevărul valabil prin evidența lui, elimină particularismul, spulberă criteriul arbitrar al cunoașterii, adâncește o limită acolo unde ignoranța sau viclenia străpung destinul operei și al scriitorului cu libertatea ficțiunii.

Acest fel de a vedea, nu este compatibil decât cu o societate în care adevărurile morale nu sunt puse la îndoială, unde arta nu este o alchimie verbală, croită pe înțelesul ocult al celor câțiva inițiați în formulele magice, unde circuitul vital nu se face la întâmplare, ci în armonie cu legile naturale și eterne ale fiziologiei umane. Civilizația și filosofia în epocile de clasicism se bizuiau pe câteva adevăruri fundamentale, invariabile, care puteau fi dogmatice în expresia lor științifică, dar înrădăcinate cum erau în societate, dădeau tărie și durată conștiinței omului. Aceste epoci n'au creat adevăruri, n'au făurit o anumită realitate, n'au descoperit legi științifice încadrate în formulele matematice. Au observat, au studiat și au filtrat prin aparatul rațiunii fluxul realității. Din acest proces de întrepătrundere s'au desprins aceste adevăruri.

Compenetrația care se rânduește între literatură și gândire este atât de evidentă încât în fiecare epocă găsim corespondențe simbolice.

Clasicii aveau un ideal estetic în artă, concretizat într'o frumusețe fundamental omenească, inspirat de operele nepieritoare ale literaturii grecoromane; „Racine, — spune undeva Thierry Maulnier ne invită să prețuim umanul sublimului".

Romanticii aduceau o pasiune puternică, un individualism moral, un sentimentalism crepuscular, căruia îi lipsea, de cele mai multe ori, frâna regulatoare a rațiunii. Sau dacă romanticii erau și raționaliști, ei concepeau rațiunea ca un privilegiu al individului, desprins de societate, liber arbitru al propriei sale hotărâri. Paseismul romantic este semnul unei virilități în decadență. Judecând schematic, între cei doi poli care structurează pe o gamă de infinite posibilități fenomenul literar, naturalismul, simbolismul, apoi impresionismul și grotescul sunt poziții intermediare și succedanee romantismului. Literatura romantică este o creație de momente sufletești trecătoare, fără durată gregară, o psihologie aproape infantilă, explosivă, feminină, dacă nu chiar dubioasă și firește lipsită de permanență.

Clasicul promovează critica academică, profesorală, didactică, rațională fără a fi raționalistă, critica adevărului etern și a frumosului moral.

Romanticul promovează critica de idei, de pasionată dialectică, critica de impresii fugitive care se potrivește numai momentelor exprimate în opera de artă. Critica clasică: Boileau. Exemplarul cel mai caracteristic. Critica romantică influențată de Descartes, începe cu Voltaire și Bayle. Se alcătuesc dicționare și se legitimează un pronunțat criticism. Critica devine un instrument profesional, pretențios, oscilând între intransigență și jocul de cuvinte, între atitudinea temperamentală și judecata însuflețită de năvala sentimentelor. Două extreme: Racine și Victor Hugo. Prefața la Cromwell și prefața lui Bérénice.

Modernul se află în căutarea unui tip psihologic, a unui om nou, închipuit în necontenită mișcare, cu o fluctuență esențială a spiritului, capabil să înregistreze toate gamele spiritului, ispitit însă să le trunchieze și să le elimine după criterii strict personale. Modernismul, acest „un nouveau mal du siècle" (Marcel Arland), se încadrează perfect în formula: „La Recherche du Temps Perdu". O seamă de noțiuni, senzații și idei, izvorăsc din trecut, din zona obscură a subconștientului, se transcriu parțial, fumuriu, fără consistență, Caleidoscopic, cu totul gratuit și fără control. Lipsit de certitudini, modernul se află totuși în căutarea unei certitudini. El o găsește după împrejurări și temperament, în convertirea frenetică în misticism, în optima rezonanță sensorială, în procesul gândirii abstracte, fie chiar în mașinism sau în tentaculara obsesie sexualistă. Nu este pen-

(Urmare în pag. 3-a)

CRONICA LITERARA

de CONSTANTIN FANTANERU

Mircea Eliade: Nuntă în cer, roman, ed. „Cugetarea"

Străbătând începutul romanului „Nuntă în cer", lectorul își închipue că d. Mircea Eliade a vrut să compue o versiune românească a populare poveşti de dragoste „Maitreyi", cu eroină şi erou din mediul bucureştean. Impresia nu stărue însă multă vreme iar la sfârşitul cărţii se vede că este vorba despre cu totul altceva, nu numai în comparaţie cu Maitreyi, dar şi cu celelalte romane ale autorului. Tema dragostei este tratată mai mult teoretic, ca o metodă mistică de ieşire din soarta omenească, şi totdeodată în legăturile ei cu maternitatea şi creaţia. Nu o mare pasiune ni se comunică ci câteva **idei** originale despre sensul iubirii, despre forţa ei revelatoare. In clipa unirii desăvârşite, insul se pierde pe sine, spre a se regăsi în cer, adică într'o condiţie de libertate totală, cosmică. Taina nunţii adevărate se oficiază în cer, dincolo de individ, **după moartea** lui prin contopirea într'un singur **trup cosmic.** Dar această exaltare a iubirii ne-o împărtăşeşte d. Mircea Eliade în cadrul limpede al unei povestiri în care se îngrămădeşte atâta material de experienţă şi observaţie, încât pare uneori că adevărul de mai sus se risipeşte înaintea interesului epic sau rămâne secundar.

Doi prieteni, scriitorul Mavrodin şi financiarul Barbu Hasnaş destăinuesc unul altuia „marea lor iubire". Inceputul îl face Mavrodin care îi vorbeşte despre Ileana, făptură enigmatică, deopotrivă prin frumuseţea fizică şi prin structura ei morală. Intâlnirea cu Ileana a fost o revelaţie.

„Şi-apoi, de a doua zi, a început ceasul patetic şi plenar al dragostei. N'am mai încercat şi nici n'am mai simţit de atunci nevoia să scap din încântarea aceasta care mă vrăjise. Fiinţa mea întreagă era înecată. Tot ce crezusem, mai înainte despre draoste, despre voluptate, despre libertate, — se dovedea acum pueril, superficial, aproape vulgar.

Toate femeile întâlnite până atunci le uitasem; micile lor pasiuni, micile lor dementţe, mediocrele lor jertfe, ni se păreau ridicule. Mi-ar fi fost peste putinţă de închipuit, mai înainte de a fi cunoscut şi iubit pe Ileana, că omul se poate uni atât de desăvârşit, că dragostea poate uni într'atât fiinţa. Prezenţa aceea, de care mă temusem atât, pe care o ştiam macerantă ca piatra iadului, prezenţa femeii iubite, — care este pentru orice bărbat, demonie, desagregare, risipire, — am simţit-o, de astă dată, ca o împlinire îngerească a fiinţei mele. (pag. 65).

Nici Ileana nu gândeşte într'altfel iubirea, decât tot o „totală abandonare", o definitivă ieşire din noi, „...întotdeauna sfârşea prin a-şi spune că moral sau imoral, bine sau rău, toate acestea n'au nimic de-aface cu adevărata, tainica dragoste; că întâlnirea noastră este singurul lucru esenţial **real,** iar toate celelalte, — muncă, creaţie, talent, onoare, şi câte vor mai fi, — nu preţuesc nimic, căi toate sunt zădărnicii, ale pământului. (pag. 83). Se iveşte totuşi un prilej care turbură această minunată menire pentru iubire. Ileana doreşte la un moment dat să aibă un copil, să rodească dragostea, să nu rămâie stearpă. Nu se contrazicea oare ? Nu turbura prin dorinţa ei pământească adevărata nuntă în cer ?

Mavrodin de altfel nu pricepe nimic din dorinţa ei şi se întreabă turburat : „De unde izbucnise deodată strigătul acesta pământesc în Ileana mea, a cărei iubire venea din altă parte, prea desăvârşită ca să rodească ? Să fi fost oare primăvara aceea târzie, care răsbise numai în câteva nopţi şi răscolise oraşul îmbătându-l cu soare şi sevă?" (pag. 90).

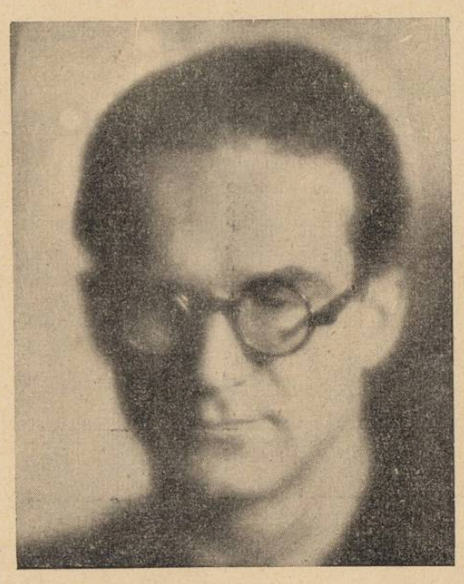

Oricât ar stărui Ileana, Mavrodin nu se lasă convins, ci dimpotrivă, găseşte argumentele cele mai frumoase: „— Noi nu suntem o pereche din această lume, încercai eu s'o mângâi. Destinul nostru nu se împlineşte aici pe pământ. Noi ne-am cunoscut numai din dragoste. Dragostea e raiul nostru, dragostea fără fruct. (pag. 81). Mavrodin rămâne consecvent sieşi până la urmă, dar dorinţa de fruct o copleşteşte pe Ileana şi nemaiputând îndura o dragoste stearpă, — părăseşte pe Mavrodin, dispărând cu desăvârşire, fără ca acesta s'o mai poată întâlni vreodată.

Povestirea lui Hasnaş urmează pe un plan simetric acestuia. Hasnaş a cunoscut mai de mult pe Lena, de altă vârstă decât Ileana, fată de douăzeci şi ceva de ani, întoarsă dela o şcoală aristocratică din Elveţia. Lena era fecioară „ultima fecioară din secolul al XIX-lea". Hasnaş nu este o natură complicată ca Mavrodin. Pentru el iubrea mare nu duce la o „nuntă în cer", la subtilizări în această direcţie a gândirii. El se căsătoreşte cu Lena pe care o consideră o „partidă convenabilă", fată inteligentă, instriută şi frumoasă !

Hasnaş sufere însă o rupere lăuntrică, întocmai ca Ileana din prima parte a romanului. La 40 de ani, simte că-i lipseşte **ceva.** Că viaţa nu poate să-i continue fără umplerea unui gol, a satisfacerii unei nevoi. „...Nu ştiu cum să-ţi explic nevoia aceasta. Din tot ce mi-ai spus, am înţeles că d-ta n'ai cunoscut niciodată setea obscură de a te naşte din nou, nevoia unei compensaţii în altceva decât tovarăşa de iubire şi de viaţă. Simţeam atunci un fel de sălbatică desnădejde că am lăsat să treacă atâta timp, pe care nimeni nu mi-l mai poate înapoia, că l-am lăsat să treacă stupid, ne păstrând nimic din el decât amintirile, nepăstrând nimic viu, nimic **al meu.**

Dacă din pirmul an de căsătorie aş fi avut un copil, mă gândeam, acum aş fi fost altfel. Aş fi continuat să cresc odată cu el, aş fi simţit că am pentru cine trăi. (pag. 244). Hasnaş mărturiseşte Lenei dorinţa lui de a avea un copil, tulburarea lui care nu poate fi potolită de cât printr'un fruct al dragostei.

Dar, după cum în prima poveste, Mavrodin nu înţelegea rostul copilului într'o iubire îngerească, — într'adoua nu-l înţelege Lena. Ea se arată nedumerită, fiindcă voieşte să fie iubită pentru calitatea ei de femeie tânără şi frumoasă. Urmează divorţul şi dispariţia Lenei din cercul de viaţă în care trăia Hasnaş cu prietenii lui. Ea pleacă în Germania unde lucrează în birourile unei legaţii şi de unde se întoarce mai târziu, interorizată cu totul şi pregătită pentru o nouă încercare, mai tragică decât cea dintâi. Căci Lena, fecioara inteligentă şi frumoasă a lui Hasnaş, nu va fi altcineva de cât Ileana, femeia fină, cu mâini magice care va cuceri profund pe Mavrodini.

Nunta în cer tot s'a realizat. A prezidat-o destinul. Pentru Hasnaş, a dorit Lena această „nuntă în cer" — iar Mavrodin a dorit-o pentru Ileana. Când cei doi prieteni termină de povestit şi când înţeleg că iubitele lor sunt aceeaş femeie, unul întreabă pe celalt dacă bănueşte că o mai fi în viaţă. Celălalt are siguranţa că a murit. Şi Lena şi Ileana trebuiau să moară ca să realizeze nunta încer, să înlesnească împlinirea destinului. S'ar putea ca moartea Ileanei să mai cuprindă şi alt sens, acela al unei pedepse pentru ocolirea dela început a maturităţii. Pedeapsa a primit-o prin refuzul ce i s'a dat de a fi mamă când ea însăşi a vrut acest lucru.

Şi atunci cartea d-lui Mircea Eliade ar putea deveni o clasică pledoarie pentru aşezământul căsătoriei rodnice, care menţine echilibrul societăţii.

Frumuseţea poporului român văzută de streini

(Urmare din pag. I)

scriitor ajunge în Bucovina, venind în anul 1848 dela Viena, prin Galiţia, deoarece din pricina revoluţiei ungureşti nu putuse să scoboare pe Dunăre, cum avusese intenţia. El afirmă că, pe măsură ce înainta în Bucovina, era izbit de marea asemănare dintre locuitorii acestei provincii şi tipurile de Daci sculptaţi pe columna lui Traian.

„Alături însă de urmaşul barbarilor (Daci, N.R.), cu chica blondă şi lungă şi îmbrăcat la fel cu ei — zice el mai departe — se regăseşte scoborâtorul învingătorilor asemănător cu tipul, pe care călătorul poate să-l admire în câmpia romană şi pe care nemuritorul penel al lui Léopold Robert ni l-a făcut familiar : păr negru, cârlionţat, care scoboară des (en touffes) pe gât şi pe frunte, o piele oacheşe, uneori măslinie, fruntea largă şi capul acoperit cu căciulă, ochii mari şi adânci, bărbia ridicată în sus, cu o graţie amestecată cu mândrie".

H. Desprez publică în **Revue des deux mondes** anul XXI (fără să se vadă în extrasul consultat de noi decât anul 185...) studiul său intitulat **La Moldo-Valachie et le mouvement roumain.**

Autorul cunoaşte starea lucrurilor de la noi în urma călătoriei ce a făcut, venind dela Buda-Pesta, prin Alba-Iulia, Cluj, Sibiu, spre Turnu-Roşu şi apoi prin Muntenia la Bucureşti. „Ţăranul român, zice el, dureros apăsat de Maghiari şi Saşi în Transilvania şi de proprii săi boieri în Moldo-Valachia, a păstrat în fruntea lui largă, înconjurată cu lung păr negru, în ochii săi mângâioşi, împodobiţi cu sprâncene groase, toate semnele unei inteligenţe vii, sprintene **(prompte),** pătrunzătoare şi mobile".

In Bucureşti se regăsesc, după părerea lui Desprez, „obiceiurile şi fizionimia tuturor populaţiunilor româneşti. Deşi rasa nu are aici acel grad de pură şi adevărată frumuseţe la care ea a ajuns în ţinuturile câmpeneşti ale Transilvaniei şi banatului Craiovei, se pot totuşi observa aici clasele ridicate ale populaţiei sub o lumină nouă".

Doctorul **Camille Allard** cunoaşte Dobrogea, ca medic al unei echipe de lucrători, cari, sub conducerea a doi ingineri francezi, erau puşi să construiască în timpul războiului Crimeei, un drum dela Dunăre la marea Neagră. El publică, în **Le Correspondant** din 25 Octombrie şi 25 Decembrie 1858, un studiu intitulat **Souvenirs d'Orient. La Dobroutscha.** Este vorba aici de locuitorii de pe cele două maluri ale Dunării, în apropiere de Cernavoda. Amintind pustiirile făcute de Ruşi şi de basbuzucii turci în comuna Rasova, locuită pe atunci şi de Turci alături de Români — **fără să fie vorba câtuşi de puţin de** Bulgari — autorul nu se poate îndeajuns minuna de faptul că Turcii au părăsit satul, pe când Românii au rămas pe loc.

Printr'o întâmplare mi-a căzut în mână tratatul ştiinţific al marelui geograf **Elisée Réclus,** intitulat **Nouvelle Géographie universelle,** din anul 1876. Deşi nu e vorba aici de impresiile unui călător, merită totuşi — ba poate cu atât mai mult — să amintim portretul peste măsură de măgulitor — exagerat de binevoitor ar zice un vrăjmaş — pe care-l face acest geograf neamului nostru în volumul I al lucrării sale.

După ce arată, că în munţii Carpaţi se găsesc, ca urmaşi probabili ai vechilor Daci, mulţi locuitori înalţi de statură, blonzi şi cu ochi albaştri, cari se deosibesc totuşi de greoii oameni blonzi din nordul Europei prin „graţia şi mlădierea lor", Réclus afirmă că altă înfăţişare au Românii dela şes.

„In general, zice el, Românii din câmpie şi mai ales cei din Muntenia au chipuri frumoase oacheşe, ochi plini de expresie, o gură fin tăiată, arătând când râd două randuri de dinţi de o albeaţă strălucitoare ; ei se deosibesc prin micimea picioarelor şi mâinilor şi prin fineţea încheieturilor lor. Le place să lase părul crescut mare şi se povesteşte că mulţi tineri fug de serviciul militar numai pentru a-şi salva chica frumoasă, care le atârnă pe umeri.

Indemânateci, sprinteni, graţioşi în toate mişcarile lor, ei sunt afară de aceasta, neobosiţi la mersul pe jos şi suferă, fără a se plânge, cele mai aspre oboseli. Ei poartă costumul lor cu o indemânare admirabilă şi chiar păstorul roman cu căciula lui înaltă, cu chimirul de piele, ce-i serveşte drept buzunar, cu cojocul aruncat pe umăr şi cu cioarecii lui, cari amintesc pe aceia ai Dacilor sculptaţi pe columna lui Traian, impune prin nobleţea atitudinii sale.

Femeile din România sunt graţia însăşi. Fie că păstrează încă vechile mode naţionale şi poartă iia largă cu cusături, ilicul larg, marea faţă multicoloră, în care domină roşul şi albastrul, marama împodobită cu aur şi cu galbeni, fie că au adoptat îmbrăcămintea modernă, ele te farmecă totdeauna prin eleganţa şi gustul lor. La frumuseţea sa, Românca adaogă o inteligenţă vie, o veselie comunicativă, o isteţime în răspunsuri, cari fac din ea Parisiana Orientului. Femeile atât de graţioase ale Munteniei au contribuit să ia naştere proverbul : „Dâmboviţă apă dulce, cin'te bea nu se mai duce!"

Este, în legătură cu aceasta, demn de ţinut în seamă faptul că, vorbind de Bulgari, cari sunt descrişi ca „îndesaţi, cu cheresteaua solidă, purtând un cap zdravăn pe nişte umeri largi", Réclus afirmă că cei mai frumoşi dintre ei sunt cei ce locuiesc în văile Rodopului, la Sud de Filipopoli. Aceştia sunt „mari, cu părul negru, plini de avânt şi de veselie, entusiaşti şi poeţi", dar autorul închină mai mult să-i socotească drept urmaşi ai vechilor Traci.

Alături de Réclus, vom cita pe marele istoric **Jules Michelet,** care în **Légendes démocratiques du nord** din anul 1877 introduce şi un studiu intitulat **Principautés danubiennes** cu două părţi distincte: una intitulată **M-me Rosetti** şi alta **Appendice.**

Găsim şi aici o pledoarie în favoarea poporului nostru, care este înfăţşat ca având o mulţime de calităţi, întunecate de asupririle nesfârşite pe cari le-a îndurat. Poporul român, zice el, între altele, „este un popor elegant, cu elocuţiune uşoară şi care vorbeşte minunat de frumos. Nicio diferenţă de limbă între ţăran şi omul cult; drept vorbind, ca şi în Italia, nu există popor (în înţelesul de clasă deosebită N. R.), sau dacă voiţi să fie popor, eleganţa şi distincţiunea se găsesc mai ales la ţară.

Unul din amicii mei, Francez din naştere, dar Ungur prin sufletul său, neputând fi deloc bănuit de parţialitate pentru Valahi, găsia la ei „ceva din păstorii lui Virgilius".

Facem acum o săritură cam mare şi ajungem la lucrarea lui **André Bellessort, La Roumaine contemporaine** din 1905, care a avut oarecare răsunet în timpul său.

In legătură cu chestiunea, care ne interesează, găsim aici un frumos portret al lui Ion C Brătianu, ale cărui succese în politica internă şi în cea externă Bellessort le atribuie **farmecului** lui personal. „Natura l-a dăruit, zice el, cu un extraordinar dar de seducţie, care îi supravieţuieşte în surâsul şi privirea fiicelor şi fiilor săi. De acest farmec pe care limba română îl numeşte vino'ncoace, el s'a servit patruzeci de ani spre a grupa în jurul patriei sale simpatiile Europei şi pentru a-şi bate joc de ameninţarea congreselor. Dealtfel toţi Românii au ceva din acest farmec..." Ţăranii români, zice el mai departe „sunt frumoşi, au în mod firesc, o înfăţişare distinsă (grand air), ca oameni din orient".

Călătorind prin ţară, Bellessort ajunge şi la Războeni, unde tocmai se comemorează lupta lui Ştefan cel Mare cu Turcii. S'au strâns, în întâmpinarea ministrului Spiru Haret, toţi învăţătorii din judeţ, pe cari autorul francez îi descrie astfel: „Erau acolo, toţi oameni frumoşi, cu figură energică şi cu mersul neşovăelnic în urma revizorului lor şcolar şi toţi în costum naţional..."

In sfârşit, vorbind de Bucureşi şi de plimbările unei anumite lumi pe calea Victoriei, Bellessort declară: „Nicăieri, afară de Paris, n'am văzut mai multă bunăvoe, mai multă distincţie naturală şi, pe feţe, sentimentul că viaţa este un lucru minunat şi ameţitor".

ION F. BURICESCU

Oraşe dunărene

(Urmare din pag. I)

oraşului şi brăilenii mai întreprinzători încearcă adesea să-şi facă un rost în altă parte. Magaziile de cereale din port, cari ar putea să alcătuiască ele însele un mic oraş, sunt goale şi terecate, ferestrele catenelelor, altădată pline de lume, stau ca nişte ochi de orb, oamenii cari au rămas pe loc îşi mestecă zilnic marasmul, iar pe largul bulevard Carol, mare cum nu e nici o arteră în Bucureşti, huie vântul pustiu, aducând câteodată miros de baltă..

Galaţii nu e nici militar şi nici geometric. Ţiglina care-l mărgineşte înspre Brăila, a fost odată întăritură romană, dar e prea mult de atunci. Iar relieful şi străzile lui sunt foarte felurite. Galaţii are deal, podiş, vale, numai munte nu are. Străzile, nu sunt două la fel. Unele drepte, altele sinuoase, unele largi, altele strâmte cât o ulicioară medievală, câteodată având chiar trepte. In Brăila terenul e neted ca o planşeta, iar multe strazi, cum ar fi Rahova, Ştefan cel Mare, Griviţa, Mihai-Bravul, Roşiori, aproape că nu le poţi deosebi una de alta. Mai mult: dacă la Brăila vrei să cumperi un loc de casă, nu-l găseşti, în general, decât de 400 metri patraţi, pe când în oraşul vecin, sunt curţi de toate formele şi mărimile. La Brăila e triumful geometriei, la Galaţi e triumful organicului. La Brăila nu e pitoresc ori nu e un pitoresc de amanunt, la Galaţi e în primul rând ceva pitoresc. Brăila e un oraş aerisit, bătut de vânturi şi cu o curăţenie, care are avantagiul că cel puţin în parte se întreţine singură. Galaţii e mai îngrămădit, mai surprinzător, câteodată mai risipit şi cu o curăţenie mai greu de întreţinut...

Apoi oamenii Galaţilor sunt mai sociabili. Afară de mulţii străini, cari au venit mai ales de la războiu, ei sunt Moldoveni de baştină sau din Moldova de jos. Brăileanul, exceptând pe levantini şi pe evrei, are o sociabilitate mai sobră, mai mată. El are parcă ceva din aerul Bărăganului care trăieşte mai mult în natură decât în istorie.. Gălăţeanul e mai liric, mai săritor, se distrează mai mult cu poezia inofensivă a ideilor. Brăileanul e mai reţinut, mai greu de entuziasmat, mai ingineresc ca structură. Pe scurt: la Galaţi e psihologie moldovenească — şi asta spune destul... Galaţii şi Brăila sunt atât de aproape şi totuş sufleteşte ele n'au fuzionat. Intr'un fel, Brăila e mai aproape de Buzău, de Ploeşti, de Călăraşi, iar Galaţii e mai aproape de Iaşi. Gălăţenii au venit deseori la Brăila ca sa se plimbe, brăilenii s'au dus deseori la Galaţi pentru nevoi administrative şi juridice, dar cei dintaiu au ramas mai mult moldoveni, iar cei din urmă mai mult munteni. Insaş oprirea nemţilor, în 1917, intre Braila şi Galaţi, a subliniat parcă un hotar între două lumi de semnificaţii.

In sfârşit, în capitala Covurluiului, devenită acum capitală de ţinut, e mai multă vioiciune economică. La un moment dat, după războiu, era chiar foarte multă. Se produsese atunci, prin imigrare, o adevărată inflaţie de populaţie. Galaţii fac şi import şi export. Unele măsuri administrative se pare că sunt în favoarea lui. Deaceea el nu are caracterul agonic, pe care-l văd unii acum la Brăila. Strada Domnească a Galaţilor are ceva din mişcarea şi belşugul Căii Victoria din Bucureşti, aşa după cum casele boiereşti de pe aceeaş stradă au ceva dn bulevardul care duce la Copou, în Iaşi.

Istoria pomeneşte de multe şi patetice lupte şi concurenţe. O astfel de luptă de întrecere a fost între marile porturi ale lumii. S'au concurat şi se concurează porturile Mediteranei, ale Oceanului Atlantic, ale Pacificului. La noi, a fost o luptă între porturile din sudul Basarabiei şi Brăila — un mare Domn moldovean a făcut chiar un baraj la Chilia ca să nu mai poată trece corăbiile spre Brăila — a fost luptă între Brăila, Galaţi şi Constanţa şi, în sfârşit, una între cele două mari porturi dunărene. Viaţa e luptă, iar economicul şi politicul mai ales nu prea cunosc duioşiile şi concesiunile morale. Şi totuş, între porturile româneşti n'are de ce să fie întrecere pe viaţă şi pe moarte. Fiecare poate deservi anume interese economice. Iar târziu, mult mai târziu, când noi vom fi un popor de cel puţin cincizeci de milioane de locuitori, Brăila şi Galaţi vor fi poate nu Capitala Ţării, cum au visat unii, ci un singur oraş legat prin poduri, funiculare, şosele, cheiuri şi parcuri, sau vor fi două oraşe înfrăţite în aceeaş luptă de ridicare a românismului prin negoţul continental. Atunci, şi chiar mai înainte, regiunea aceasta a bălţii Brăilei va fi declarată poate parc naţional al Ţării, iar Brăila şi Galaţii vor fi ca doi fraţi gemeni sau ca două perle strălucind pe salba împărătească a Dunării...

VASILE BĂNCILĂ

RUGĂ LA INCEPUTUL LUPTEI

Dumnezeule, care pui în mâinile aleșilor schiptrul ubirii tale, ajută-mi să sporesc credința închinăto-lor creștini prin strălucirea sabiei Tale; fă ca sân-ele lor vărsat spre slava lui Hristos să fie răscum-ărat în ceruri.

Că nu ne-am ridicat nici din trufie deșartă, nici în ură necruțătoare, nici din patimă stricăcioasă, i am auzit plânsul rumânilor și trufia păgânului și u dragostea noastră pururi jertfitoare am socotit să ăm neînfricați împotrivă și să pedepsim pe necre-incioși spre slava măririi Tale în veci. Vezi-ne că untem slabi și puțini și păgânimea e cât nisipul ării și frunzele codrului; ci noi stăm voioși și a-teptăm negrăita Ta îndurare.

●

Ziua de 13 Noembrie 1594, răsărea greu dintre eacuri și cerurile tulburi ce-o anunțau, păreau în-ărcate cu toate suferințele românești.

In zori, zloata se prefăcu în fulgi grei ce se to-eau în noroiul uliților. Oșteni în sumane scurte eceau în rânduri dese pe ulițile întesate de târgo-eți.

Ceva neobișnuit se presimția în văzduhurile în-unecate, în sărăcia ce rânjia pretutindeni, în fețele spre ale boerilor tineri.

Cu două zile înainte, vistierul Dan convocase pe arafii evrei și turci în casele sale de lemn depe alul Dâmboviții pentru a le face socotelile.

Dela amiază, începură să curgă, unii călări, alții n rădvane sau pe jos. Spre seară, odăile erau tic-ite. Se vedeau fețe de evrei caracteristice. Imbrăcați n port oriental, cu turbane colorate; fiecare era ăzit de câte doi ieniceri strânși în grupuri în drep-ul ferestrelor. Erau evrei spanioli, stabiliți la Con-tantinopol pentru afaceri, cari-și trimiseseră oameni e încredere la curtea domnească, dar văzând că olata împrumuturilor întârzie, preferaseră să vină inguri la București, decât să se lase în pagubă.

Marii negustori turci care împrumutaseră pe Mihai n nădejdea unor beneficii însemnate, desnădăjduiți e întârziere, stăteau de luni de zile în orașul rește-inței, așteptând ceasul plății.

Invitația vistiernicului Dan păru la toți de bun au-gur. Graba cu care alergară, după atâta așteptare, i strânse pe toți înaintea serii.

De mult aprinsese făcliile și vistiernicul Dan nu se ară-ta.

Ingrijorarea și teama încreția frunțile celor mai mulți. Negustorii turci își strigau ienicerii din curte. Deodată o lovitură de tun trozni în spatele caselor și ghiuleaua aprinsă pătrunse prin acoperiș. Un val de foc stăvilea ieșirea. Măcelul începu. Cei din curte cădeau retezați de săbiile ostașilor; brațele ridicate păreau mici aripi lovite. Din trei părți flăcările cu-prindeau lemnăria șubredă.

Un strigăt uniform se învârtejea între flăcările mă-nioase. Cei câțiva cămătari ce se aruncară spre fe-restre fură luați în suliță.

Ienicerii fură măcelăriți.

De sub malurile Dâmboviței un pâlc de dărăbani se desprinsese în frunte cu Stroe Buzescu și căzu în spatele taberei turcești din marginea orașului. Unii, orbiți de loviturile sâneților, goneau buimaci înainte, prăbușindu-se în smârcurile din câmp. Alții mureau fără să știe amețiți de somn.

Primele luciri al dimineții albăstreau la răsărit.

Stroe Buzescu, rănit la mână, fu transportat la palat. Ca printr'o ceață de nepătruns auzea încă chiotul de luptă al flăcăilor, clinchetul subțire al să-biilor.

●

A treia zi Mihai își strânse roatele de haiduci și-i răspândi în formații largi de marș peste câmp. Un vânt cu zloată îi bătea în coaste. Dornici de drum și mișcare, voinicii zburau peste întinderile întune-cate. Mihai Voevod gonia în fața furtunii. Vechile umilințe, anii de scrișnet, fețele palide ale bătrânilor boeri se tălăzuiau ca zdrențele de neguri în depăr-tări.

Cetățile dunărene își deschideau porțile, se urneau din țâțânile vremii, fluturau albe steaguri de pace. Negrele ziduri ce văzuseră biruințele lui Mircea Voe-vod înălțau metereze pentru alt veac.

Pretutindeni pașii voevodului. Limpezi, măsurați, pe pământ, în văzduh, în cer. Dreapta lui seamănă grindeni și furtuni. Păgânii se încovoaie sub plesne-tul unei triste răzbunătoare. Ostașii mor cu o lu-mină de aur pe frunte. Marșuri fulgerătoare, cioc-niri repezi. Giurgiu, Cernavodă, Oblucița, Hârșova, Măcinul, șesurile Dunării până în țara Bulgarilor renasc în libertăți negândite. Văl vătăile incendiu-lui luminează răsăritul.

Popoare vechi se trezesc, altele se recunosc și-și schimbă pasul în noua cadență de arme.

●

Viscolul nu mai contenește. Astupă drumurile, se învârtejește peste câmp. Obrajii ard. Chiciura se

Călugăreni

de IULIAN VESPER

prinde pe mustăți. Cușmele și cojoacele mițoase pre-fac pe dărăbani în plugari cu sinețe și suliți. Cântă mult. Să răsune lumea, să audă veacurile. Caii își cunosc bine stăpânii, se strecoară ca nălucile prin-tre lunci și zăvoaie.

Și lumina curge și curge din ceruri verzi, de sub bolți rotitoare, din piscurile unei mari dreptăți ro-mânești.

Anii trecuți se amestecă 'n iureș cu anii viitori; ce-i azi pâlpâie, înflorește; se trece în revărsările faptelor.

●

Brăila e răpusă abia primăvara; doi pași își pă-șesc moartea. Un alt văzduh plin de suflete sfinte se așează pe plaiuri. Cei vii își pleacă uneori fruntea sub nevăzute biserici. Cei morți își întreabă frații pământeni dacă primăvara e în floare, dacă viața e rumenă și dacă grânele se leagănă în vânt. Și frații ce-și caută acum ogoarele au lacrimi în ochi.

Voevodul lasă străji în cetățile cucerite și se re-trage în Cetatea de Scaun. Frații Buzești, Calomfi-rești se întorc veseli. Fără să știe, cavaleri ai vremu-rilor românești, intră în istorie tineri, cu părul ca pa-na corbului, cu garoafe'n obraz. Până la noi se au-de râsul lor sănătos după acest hazliu joc cu moar-tea, neistovitul chef și voia bună a lor, ne descre-țește azi frunțile.

O primăvară românească începuse care nu se va vesteji niciodată.

●

Mihai se aștepta la o cumplită răzbunare din par-tea Turcilor. Trimise soli la Sigismund Bathori, Voe-vodul Ardealului, singurul care l-ar fi putut ajuta cu folos. Acesta detronase pe Aron-Vodă în Moldova și țintea același lucru în Muntenia. In visurile lui de glorie se vedea domn a toată Țara Românească și într'adevăr chemă pe solii munteni să-i facă jură-minte de credință. Boerii Buzești Teodosie Rudeanu și alții, în frunte cu Mitropolitul Eftimie ajunși la Al-ba-Iulia, căzură la o înțelegere prin care se recu-noșteau lui Sigismund atributele de stăpânitor al ță-rii, guvernată de un consiliu de 12 boeri. Domnul era numai locțiitorul voevodului ardelean. El nu dispu-nea de venitul țării, nu se putea numi „din mila lui Dumnezeu", nu avea drept să trimită soli în țările străine. Nu schimba boerii din Consiliu, nu-i putea scoate din slujbele lor, n'avea drept să-i condamne la moarte.

La începutul lui Iunie 1595, delegația de boeri se întoarse în țară. In divan Teodosie Rudeanu făcu o largă expunere a pactului încheiat, după ce ceti tratatul în limbă latină.

Stroe Buzescu explică împrejurările în care fură siliți să ajungă la aceasta înțelegere.

Voevodul asculta cu un zâmbet amar aceste lă-muriri ale căror dedesupturi le cunoștea prea bine. Aflând despre alungarea lui Aron-Vodă o cută a-dâncă se săpă între sprincene. Nu făcu nici o obser-vație boerilor. Rămase trei zile în București. Aducân-du-i-se vestea că se pregătește nunta lui Sigismund cu Arhiducesa Maria Christina trimise pe Radu Bu-zescu și pe Radu Calomfirescu să-i ducă daruri: un cal foarte frumos, luxos împodobit cu un paloș bătut cu pietre scumpe și opt bucăți de brocart cu fir de aur pentru mireasă.

●

Turcii erau la Dunăre, furtuna se apropia; el era mai sigur ca întotdeauna, cu o neînțeleasă dorință de moarte. Ajuns în tabără, căpitanul Ivan îi ra-portă despre luptele crâncene ce avuseseră loc în lipsa lui.

— Am pierdut două sute de oameni. Cincizeci de Ardeleni.

Mihai se amesteca între ostași și urmărit de pri-virile lor mângâietoare, amărăciunea se risipea din sufletul său și făcea loc unei mari și netulburate nă-dejdi.

●

— Numai Dumnezeu ne poate scăpa, șopti voe-vodul în locul de observație ce și-l alesese pe coli-na Hulubeștilor, zărind mulțimile cenușii ale Turcilor revărsându-se ca o apă pe câmpia din fața Călugă-renilor. In dimineața limpede de toamnă putea dis-tinge valurile regulate ale avantgărzii turcești, miș-cându-se în salturi, ocolind mlaștina cea mare, tre-când întâiul râuleț și tupilindu-se în luncile roșcate.

Al doilea val se opri în fața râulețului; un steag înălțat prea sus flutura în vânt.

Soarele bătea în priveliștea aceasta clară; se străvedeau culorile vii ale turbanelor, flori risipite pe șesul ondulat, înecat în negurile portocalii.

Mihai observă primele străji românești furișându-se în ordine până sub ulmii de lângă drum, cotiră la stânga și se găsiră în fața hugeagului ruginit. O clipă de ezitare, apoi intrară în luncă. Intâiele tros-nituri de sineață tulburară liniștea desăvârșită. Tur-cii se retrăgeau în mici grupulețe ca niște pioni de șah.

Al doilea val înaintă. Trosniturile se întețiră. Alte străji de ardeleni veniau în ajutor resfirați în rânduri negre pe câmpia palid-verzuie.

Coborâră malurile râulețului, apoi înșirați în linie dreaptă înaintau, în timp ce avantgarda turcească folosind terenul se retrăgea cu o repeziciune uimi-toare.

Aerul cristalin tremura. Soarele trecu după un nor subțire și Mihai văzu străjile sale oprindu-se învăl-mășite, apoi apucând-o la fugă. Intreaga câmpie cu dealurile ei cenușii se apropia de colinele largi, îm-pădurite, unde șesul se strâmta, locurile deveneau tot mai mocirloase, iar trecerea cu neputință. El zăria lămurit acest șuvoi fulguitor, rupându-se în patru.

Mihai știa că aceasta era formația de atac a Tur-cilor.

Părăsi colina îndepărtată și într'o clipă fu în mij-locul oștirii.

Slobozi pâlcul de călărești de sub comanda lui Ivan ca să atace păduricea din mijloc despărțind în două cetele turcești. Alte două grupuri trebuiau să asvârle coloanele ienicerilor, după ce vor fi pătruns adânc în strâmtoare. Cele 5 tunuri așezate pe dealul din stânga lătrau, dar ghiulelele treceau prea sus.

Vaerul și furtuna se apropiau. Intocmai cum pe vastele șesuri se formează vârtejuri de nisip, aler-gând în albe columne, ici și colo, astfel încleștările se schimbau în toate direcțiile, atacurile răsăreau pretutindeni, ca însemnate de mâna unei umbre.

Turbanele roșii, albastre și albe se resfirau ca în-tr'o imensă grădină înflorită, vuietul surd ca al unui freamăt de codru plutea acum deasupra oștilor ro-mânești.

Mihai făcu o cruce cu sabia și se repezi în vârtej. Calotă, Buzești, frații Rudeanu, Calomfirești, Udrea și Negrea, apoi oastea de surtucari cenușii se revăr-sară ca un fluviu întunecat, în valuri strânse cu lu-ciri ca de cremene.

In fața păduricii, Mihai ajunse ultimele rămășițe ale lui Ivan luptându-se cu moartea și pâlcurile de călărești strânși ca'n clește, apărându-se pe două fronturi.

Mascând retragerea, domnul lărgii aripile ce strângeau spre deal ienicerii, pe cai învățați cu lăr-gimea și înainte de a trece Neajlovul, se întoarse cu pâlcul lui de cavalerie boerească, lăsă în urmă sa-tul Călugăreni și ajunse la corpul de oaste al lui Al-bert Kiraly.

Românii se retrăgeau într'o formație de cui; fluviul cenușiu se scurgea spre Călugăreni, aflând oas-tea refăcută și gata de luptă a Voevodului.

Mihai observând unghiul drept ce-l făcea Sinan Pașa, trimise pe căpitanul Cocea cu 400 călărești să stăvilească înaintarea.

Albert Kiraly așează tunurile în bătaie.

●

Pe neașteptate, tânărul voevod lovi în coaste rân-durile turcești. Ca o grindină pustiind lanurile vara, valurile multicolore se sfărâmau în răpătul de sine-țe. Incleștați între colinele împădurite și drumul sece-rător al lui Mihai, se prăbușiau în păraiele mocir-loase, se pierdeau în păpurișul înalt. Brațul fulgeră-tor țâșnea ici și colo. Pleoapele se închideau grăbit; frunți vesele se încruntau ca o amenințare a morții. Caii se poticneau brusc, călărești se rostogoleau mușcând țărâna. Turbane, culori trecute, sclipeau în aer. Fluturări ultime, zvâcniri.

Mihai răzbate într'un luminiș de oțele; râuri de foc îl urmează ca o mantie a războiului. Intre ienicerii ce fug îngroziți, Sinan înlemnește privindu-i: ca o vijelie înstelată pământurile freamătă și se tălăzuesc până la ceruri; însuși Caraiman Pașa alunecă fără cap în abis.

Beii Mustafa și Hussein se prăvălesc în mocirle și iataganele se frâng ca paiele.

O furtună surâzătoare, o pâlpâire de raze bate din spate și se întețește într'o mie de suliți.

Colinele, râurile scapără într'o fugă alb-albăstrie; Zidul biruințelor se înalță în această fulguire; o rod-nicie proaspătă cutreieră câmpul cu morți.

Mihai întorcându-se spre ai săi, ducea în vârful săbiei o rază ca un cuvânt al lui Isus.

●

In fața mulțimii Turcilor, Mihai și cetele lui se re-trag spre munți. El are sufletul împăcat al aceluia care luptând cu moartea, a învins. Nu poate învin-ge însă legiunile morții. Poposește la Copăceni și pe măsură ce puhoiul păgânilor înundă, voevodul se retrage la Târgoviște, apoi la Stoenești, lângă pasul Branului. E o retragere demnă, strategică, oamenii nu sunt rușinați, ci mulțumiți.

Pentru sine chiar care cunoaște limitele, aceste po-pasuri sunt învățături. Dacă ar fi să dea o povață fiului cum să se comporte în astfel de împrejurări, i-ar spune astfel:

„Dacă păgânul te cutropește cu mulțimea nu da luptă cu oastea ta întreagă, ci retrăgându-te într'un colț de țară (mai bine la munte) așteaptă prilej prie-lnic și pregătește-te izbind cu oaste întărită pe neaș-teptate dușmanul, îl vei pune pe fugă și cu mare rușine va părăsi țara".

Acest plan îl urmărea Mihai. Sigismund se ho-tărî să-i dea însfârșit ajutor. Trece munții în fru-ntea unei armate de 23.000 oameni.

Sinan Pașa părăsește Târgoviște, unde lasă o sla-bă garnizoană. Se retrage și din București, îndrep-tându-se spre Giurgiu, urmărit deaproape de cetele lui Ștefan Răzvan care venise în ajutorul lui Sigis-mund. Artileria toscană atacă cetatea Giurgiului și dărâmă o parte din zid. Marele Vizir se retrage cu oștile spre Constantinopol.

●

Mihai își mută reședința la Târgoviște, deoarece Bucureștii trebuiau refăcuți din temelii.

Dintre ruini și cadavre începeau să răsară puteri noi.

Lupta dela Călugăreni, Stampă din colecțiunile Muzeului Militar Național

Servituți și înfeodări critice

(Urmare din pag. 1-a)

tru nimeni surprinzător faptul că în operele moderne se întru-nesc raze de clasicism, perfec-țiuni și lucidități, alăturea de dezolarea romantică, de răz-vrătirea disperată împotriva oricărei ordine morale, estetice sau sociale. Omul modern în literatură vrea să fie unic, inedit, identic cu sine însuși, sublimat într'o închipuire care se desprinde de timp și de spațiu.

Plutim în modernism, prin împreunarea de cele mai ade-sea ori hibridă a tuturor curentelor literare. Dar acest eclectism nestratificat, această fuzionare a contrariilor, subli-niază tocmai caracterul patent al unei epoci de decadență. Intr'o cercetare critică anterioară, găseam modernismului li-terar și poetic cu deosebire, unele calități care-l fac viabil, care sugerează dacă nu chiar promovează dinamica vieții. Dar neorganizat după cum este, pânditor viclean al flui-dității, modernismul poetic este prin înseși esențele lui susceptibil de depășiri sau de anulări, de influențe diverse și de infuzii de feroce origina-litate, încât se află în perpe-tuă devenire, ceeace înseamnă că neputând fi încadrat nu poate fi definit decât tocmai prin impreciziunea formală a unei definiții.

Critica literară, oglindind fi-ziologia literaturii, s'a orientat și ea în aceeaș direcție. A de-venit subsecventă fluidității, robită de facilitatea unei pseu-do-înțelegeri, și din înfeodări în servituți a sărit peste rostu-rile ei anulându-și vitalitatea.

Pe scurt, care este atitudinea criticii literare în fața moder-nismului literar? Răspundem: de lingușire servilă, de înțele-gere parțială, de ridicolă ghi-citorie și alambicată exprimare. Nu dintre aceștia face parte un André Suarès, și totuși iată ce spune: „Două sem-ne pe lângă multe altele le are marele critic: să poată să ad-mire o operă a unui spirit con-trar sieși, și de care totul îl desparte, mai puțin forma; și apoi să fie mai sensibil opere-lor timpului său decât operelor trecutului". Și apoi adaogă: „Insă operele în viață pot să moară, și de aceea ele ne cer să le apărăm". Impotriva cui? A uzurii timpului care ma-cină mediocrițile poate, și a-titudinea unei astfel de critice ar fi vădit parțială. Impotriva operelor consacrate care n'au nevoe de aderența criticii mo-derne, dar și în acest caz, ar însemna să se renunțe la un criteriu de judecată făcân-du-se loc unei concepții nega-tiviste ceeace ar fi și mai lip-sit de temei. Facultatea de a-lienare, cameleonismul suflete-sc, mimetismul oportunității și al modei stânjenesc spiritul critic, făcând din el o valoare venală. Critica devine o spe-cie de literatură marginală, cu broderii stilistice, filigrame, creneluri și grațioase creio-nări.

La fel au procedat și cei mai onești din criticii literaturii românești, dar cu o onestitate amăgitoare, de vreme ce toate eforturile lor se concentrau ex-clusiv în jurul actualității, fă-când tabula rasa peste trecut, nevoind să ție seama de con-tractul spiritual al unei culturi care se revendică din toate timpurile. O operă literară este viabilă când se încadrează complexului de certitudini al unei culturi, când se armoni-zează cu stilul biologic al unei societăți. Și cine oare ar putea să se laude că a trăit atât de intens viața literară încât el însuși să devie o cutie miste-rioasă cu rezonanțe universa-le? Intelegem câtă perspicaci-tate și cultură generală i se cere criticului ca să pătrundă și să înțeleagă, să explice și să dea relief de durată tuturor operelor de artă. Un astfel de orgoliu nu este prosper decât atunci când face dovada unei nediscutate autorități. Și toc-mai aceasta este deficiența esențială a criticului de azi. Nevoit să selecționeze, să eli-mine și să promoveze, fiind deci un justițiar al valorilor literare, criticul trebue să fie cult și onest. Și cultura în cri-tică nu începe și nu se oprește la fenomenul modern.

Să facem un bilanț sumar al unei activități critice oare-care: se obișnuește a se pre-zenta un autor prin una din cărțile sale. Aceasta este alt-ceva. Se numește cronică. Dar când aduni cronicele în volu-mul de „critică", se cere cel puțin onestitatea de a prezen-ta pe scriitor prin operele sale fundamentale.

Ne procedând astfel, alege-rea este dintr'odată lipsită de onestitate. Un critic care inre-gistrează cu o alegere arbitrară aspectele lirice sau epice ale literaturii contemporane, fiind întrebat dece nu a pomenit cel puțin cutare operă remar-cabilă a timpului nostru, răs-punde cu o șiretenie prefă-cută: aștept să apară și volu-mele următoare, căci de abea ne aflăm la primul. Intâmpla-rea face să apară și volumele celelalte, dar criticul nostru se cufundă în tăcere. Este și a-cesta un procedeu alăturat ce-lorlalte. Când vine scadența sfârșitului de an, criticul ajuns iarăși cronicar, își caută iertă-ciunea: afinitate electivă, im-posibilitatea de a putea cu-prinde toată producția literară a unui an, și alte motive de felul acesta. Criticul lipsit de onestitate, pe care crede totuși că o are, contribue voit la de-zorientarea cetitorului său. Ii servește cronica anumitor cărți și trece sub tăcere altele. In-suși procesul critic este difor-mant. Această discuție ar avea un sens atunci când am admite că critica literară este un gen preferat de cetitor. Vânza-rea cărților în librărie ne do-vedește tocmai contrariu. Ceti-torul ia contact direct cu ope-rele literare și devine un devotat prin propriul lui simț critic. Dar nici scriitorii între ei, nu se citesc în operele cri-tice. Verificarea ne-a venit dela autorul unei cărți de stu-dii critice, care se văita că în opul lui se vorbește de mai mulți scriitori de câți cumpă-rători a avut cartea.

Concluzia este clară: scriito-rii se dezinteresează de critica operei lor.

Dacă însă în fața literaturii, critica își arogă poziția privi-legiată de montor care dispune săptămânal de ora de dirigen-ție, să-i zicem foiletonul critic, față de ea însăși este circum-spectă și strategică. Iată un exemplu în văzul tuturor. Au apărut nu de mult trei lucrări. Le numim: „Arta cuvântului la Eminescu" de D. Caracos-tea, „Littérature roumaine" de B. Munteano, și „Naționalis-mul în presă" de N. Davides-cu. Ne-am fi așteptat ca în ju-rul acestor studii să se iveas că discuții și chiar polemici. Ni-mic din toate acestea, ci nu-mai: semnalări prudente, oa-recari observațiuni de amă-nunt în jurul d-lui N. Davi-descu. Evident că acel care odinioară a militat un intran-sigent impresionism critic a făcut astăzi un salt la cealal-tă extremitate. Dar chiar con-semnând această inconsecven-ță, opera critică de astăzi se cerea cercetată pentru valoa-rea legitimă a noului punct de vedere.

Fără a stârni susceptibilita-tea cuiva, făcând un proces de intenție, ținem să evidențiem totuși că în domeniul criticei literare nu s'a desbătut și nu s'a încercat a se rezolva nici una din problemele fundamen-tale ale culturii noastre de as-tăzi. Jalonările și limpezirile au venit din altă parte, dela scriitorii care nu fac din critică un militantism publicistic. Criticei moderniste i se pune așa dar nu numai o problemă de gândire dar și de perspectivă.

Rămânând la rolul ingrat pe care și-l asumă, de a deslega vrăjitoria încâlcită a fenome-nului modernist, abdică ea în-săși dela situația consacrată de gen literar, își emasculează sti-lul, folosind un limbaj ab-stract, colțos și viclean. A vorbi deci în critică de indefi-nibilul și imponderabilul ope-rei de artă, înseamnă a renun-ța să deslușești misterul unei creații prin lipsa unui aparat de discernământ. Și deoarece noi nu avem nici un mijloc cert și lucid, comunicabil și pe cât posibil obiectiv de a în-cadra misterul în limite inte-ligibile, arta criticului și me-toda și stilul lui rămân tot un mister.

Această misteriologie care se vrea critică, ne poartă cu gândul la veacurile de ocul-tism, când adeptului i se ce-rea inițiere, o facultate excep-țională și tainică pentru a se învrednici cu utilajul atât de complicat al acestei necunos-cute cunoașteri.

NICOLAE ROȘU

CRONICA plastică

de PAUL MIRACOVICI

Tinerimea artistică

I

„Tinerimea" şi-a deschis la „Dalles" a 39-a expoziţie. Cu fiecare an ce trece ea intra mai temeinic în tradiţie, din ce în ce devine mai imperioasă nevoia pentru artişti de a o susţine şi a o face mai trainică. O atât de lungă existenţă în climatul nostru de provizorat, cu speciala noastră înclinare pentru a dărâma, cu spiritul dezagregant care caracterizează pe artiştii români, această existenţă ţine de miracol. Să nu se creadă că dacă a rezistat atât de mult nu a fost atacată, din potrivă nu a fost cruţată niciodată şi dacă de multe ori pe bună dreptate, foarte adeseori se tăcea şi se tace şi acum asupra multor reforme excelente făcute în ultimii 10 ani. Astfel nu se mai poate spune că „Tinerimea" e un templu unde nu au acces decât cei bătrani, nici că trebue expunând acolo să te conformezi unei concepţii anumite. Dimpotrivă, în ultimii 10—15 ani s'au perindat pe pereţii „Tinerimii" operele mai tuturor artiştilor tineri, ei au avut astfel mijlocul cel mai nimerit de a-şi confrunta pe aceeaşi simeză elanul şi noutatea tinereţii lor cu echilibrul şi cumînţenia celor bătrâni.

Expoziţia actuală e închinată memoriei Reginei Maria care a fost de la început o mare prietenă şi protectoare a societăţii „Tinerimea Artistică". Ani dearândul, expoziţiile „Tinerimii" se deschideau în strălucirea surâsului şi graţiei ei. Până la sfârşit interesul şi dragostea ei pentru artă n'a şovăit nici-o clipă, de aceea la doliul „Tinerimii' se asociază toţi artiştii români. Ei au pierdut în ea un sprijin şi o Prietenă pe care nu o vor putea uita niciodată.

Subliniem de data aceasta aspectul cu adevărat civilizat al expoziţiei. Lucrările sunt aşezate într'o ordonanţă admirabilă şi cu spaţii suficiente. Mai toţi acei cari au avut lucrări destul de numeroase au panouri proprii ceea ce dă un aspect armonios întregului.

D. Kimon Loghi a trimis lucrări ce au mai fost expuse în expoziţia d-sale personală şi despre cari am scris atunci. Ele resfrâng aceeaş poezie, acelaş farmec atât de propriu temperamentului d-sale. D. Vlădescu expune peisage văzute cu aceeaşi originalitate şi profund meşteşug pe care i le-am subliniat cu prilejul expoziţiei d-sale. D. Ştiubei expune două lucrări din care preferăm peisajul de iarnă din Bucureşti. In el d. Ştiubei dovedeşte admirabile însuşiri de observaţie. D. Artur Verona trimite două opere în cari sunt prezente calităţile cari i-au făcut faima. Alex. Phoebus expune peisaje şi o compoziţie. Preferăm peisajele în care d-sa se limpezeşte tot mai mult ca un artist cu o puternică personalitate. Emil Nicolescu-Nic expune o siluetă şi un peisaj din Balcic cu gris-uri transparente şi armonioase. D. Nichita a trimis un portret în care nu regăsim calităţile peisagiilor d-sale. Probabil disciplina ce comportă portretul nu se armonizează cu temperamentul său. D. Mitache expune două lucrări într'o gamă sobră, reţinută. D-sa e în plin progres. Mircea Theodorescu artistul care a obţinut anul trecut premiul oferit de d. Stelian Popescu a trimis două peisaje în aceeaş factură ca şi acele de atunci, îndrăzneţe şi personal văzute. Măndia Ullea expune lucrări în cari de data aceasta nu are nicio preocupare decorativă. „Fazanul" ni se pare o lucrare cu deosebire meritorie. D. Theodorescu-Romanaţi trimite 2 interioare just observate. D. Adam Bălţatu are unul dintre cele mai frumoase panouri. Naturile moarte de o transparenţă rară, peisajele în care lumina e atât de bine înţeleasă sunt mărturiile unui foarte interesant moment din evoluţia d-sale.

D-na Delavrancea-Dona expune două peisaje notate spontan, în tonuri rare. Nicolae Enea trimite flori pictate într'o factură viguroasă, Barbieri peisaje din Balcic. admirabil colorate. C. C. Constantinescu tot Balcic dar un Balcic însorit şi vibrant. D. Burada expune excelente portrete iar Ionescu-Sin un nud care e printre cele mai bune lucrări din expoziţie. R. Iosif mai diluat ca altă dată, totuşi lucrările expuse păstrează calităţile sale de spontaneitate. D. Isache expune portrete pictate cu mult meşteşug. D-na Lucasievici peisage luminoase şi subtil colorate. Despre d. Gr. Manea am scris cu ocazia recentei d-sale expoziţii. D. Oct. Angheluţă se afirmă pe zi ce trece cu lucrări din ce în ce mai interesante, d-na Rodica Maniu expune admirabilele sale aquarele, Mihalcea un interior şi un portret vioi colorat. Despre d. Mützner am scris recent.

Cartea străină

Chefs de Henri Massis şi Christine Lawransdatter de Sigrid Undset

D-l Henri Massis este un cunoscut scriitor al Franţei de astăzi, dar nu dintre aceia cari se impun prin productivitate, ci dimpotrivă, dintre cei ce-şi afirmă valoarea din câteva lucrări, de interes deosebit.

Ultima carte apărută este o foarte interesantă culegere de impresii şi convorbiri pe cari domnia-sa le-a avut în decursul voiajurilor făcute în ţările totalitare. Felul în care sunt redactate luminează rostul acestor culegeri cari, după cum declară chiar autorul sunt făcute spre a oferi: *învăţămintele pe care conexiunea lor* (conexiunea ţărilor totalitare N. R.) le reliefează mai puternic, şi spre a scoate în evidenţă o doctrină, de apărare a Franţei contra oricăror tendinţe periculoase.

Exceptând însă fragmentele aplicabile numai marei republici, cartea este remarcabilă prin interesul ce-l suscită interviewurile cu dictatorii: Franco, Salazar, Mussolini, interviewuri cari lămuresc multe puncte obscure din politica lor, şi cari sunt o dovadă în plus a necesităţii doctrinelor lor.

●

Lucrarea doamnei Sigrid Undset premiată cu premiul Nobel este una dintre cele mai caracteristice opere din secolul nostru.

A vorbi despre ea, într'o simplă recenzie, nu este de loc îndestulător, fiindcă romanul *Christine Lawransdatter,* are în el ceva inefabil, ceva imponderabil care nu se exprimă cu alte cuvinte decât cu cele puse de însăşi autoarea lui.

Sunt pagini de subtilă şi puternică poezie mistică, îmbinate armonios cu linia unei gândiri desăvârşite, profunde, intense, adânc omeneşti.

Fără a cunoaşte ţara Norvegiei, ne putem da seama din primul moment de realismul intuiţiei lui Sigrid Undset Pentru ea, cadrul în care-şi plasează eroii nu are nevoe să fie artificializat prin procedee de stil.

Regiunea Verdului cuprinde îndeajuns farmec, îndeajuns mister, pentru ca simple cuvinte, înşirate după fluxul inspiraţiei, aşa cum instinctul le dictează, să fie o creaţie artistică. Se cere numai o viziune puternică, o pricepere şi o pătrundere totală a naturii, pentru a-i desvălui toate tainele.

Trei volume, mari de aproape 400 pagini, scrise cu literă mică, petrecându-se într'un spaţiu restrâns. Totuşi nu avem o singură repetire. Nu găsim decât noutăţi şi prospeţime.

Este o dovadă sigură a calităţilor extraordinare ce posedă autoarea. Şi de altfel una dintre calităţile marilor talente nu este să creeze ceva veşnic nou, din aceeaşi materie?

Cadrul romanului Christine Lawransdatter este Norvegia Evului mediu. Şi totuşi viaţa pare atât de actuală! Nici un moment nu ne lovim de curiozităţi atât de inerente oricărei opere care se petrece în veacuri trecute.

Nu ne lovim pentrucă opera aceasta este o operă clasică. Eternul omenesc, străluceşte atât de puternic, încât nici un alt amănunt nu-l mai poate întuneca.

Christine, femeea cea mai pură, ca să ne exprimăm mai precis, viaţa unei femei din fragedă copilărie până la moarte, nu este un exemplar izolat. Este o pricepere totală a sufletului femeesc, în ce are el mai ales, mai tragic.

Câtă subtilitate şi variaţie de registru, dovedeşte autoarea!

Dela fetiţa sburdalnică, înspăimântată de zâne şi spirite, care merge cu tatăl ei, în munte, sus, la exploatări forestiere, până la amanta pasionată, femee în primul rând iubitoare, renunţând chiar şi la onoarea sa, pentru a se întâlni cu iubitul ei, şi la îmbătrânita de griji, de suferinţi, de boală, Christine Lawransdatter, murind, înfrântă de viaţă, cu credinţa în puterea Dumnezeirii, văduvă devenită călugăriţă, pentru a mai salva ce se mai putea din onoarea pierdută, nu în suflet, ci numai din cauza răutăţii omeneşti, care nu poate pricepe suferinţa unei biete fiinţe, dela acel poem zic, se desfăşoară o aventură mare şi emoţionantă, un cataclism, care în fond este pur şi simplu viaţa, sincer descrisă, amănunţit, cu înţelegere şi bunăvoinţă, nu a unei femei, ci aproape a tuturor femeilor.

Omenirea se frământă, se sbate în tot felul de întâmplări. In romanul acesta, se aude pulsul ei, se presintă agitaţia, nesfârşita agitaţie, trăim şi noi în mijlocul ei, vedem oameni cari învinge, începem să ne preocupăm de soarta fiecăruia, cu micile sau marile-i nevoi, dar deasupra tuturor, mai presus de orice materialitate se găseşte sufletul, un suflet curat şi sincer, iubitor şi omenesc al femeii Christine, care suferă la rândul ei. Suferinţa aceasta este mai mare, mai istovitoare pentrucă este spirituală, de ani şi ani trecuţi, de ani şi ani ce vor veni, a femeii care este în stare să-şi apere puritatea din faţa oricui, pentru a şi-o dărui complect, definitiv, unui iubit, unuia singur, dar care nu pricepe, faptul este prea măreţ pentru a-l pricepe, şi o socoteşte o femee ca oricare alta, după ce timpul a învăluit farmecul primelor întâlniri, în umbra îngrozitoare a obicinuinţei, a banalităţii.

Iar dacă un om nu este în stare să priceapă o femee în ce are ea mai scump, dacă un om nu înţelege legătura cu eternitatea pe care o femeemamă o creează, acest om nu va afla niciodată câtă viaţă ascunde o femee.

Acestui om, Erlend Nikulaussoen, la rândul lui simbol, i s'ar putea recomanda o poezie a lui Géraldy, care a priceput atât de bine cum o femee ştie să se înnoiască veşnic spre a oferi bărbatului ceva nou, — sunt nişte versuri din volumul *Toi-et-moi,* puţine dar adânci.

Şi poate atunci, Christine n'ar mai fi suferit. Dar poate că şi suferinţa ei este o necesitate, un drum spre a ajunge la Dumnezeu

Uântului - Pământului

Ai paşi cu sunete de gămălii de maci.
O şoaptă spui, o şoaptă taci.
Te împleteşti printre copaci,
Mă baţi şi-mi placi.

De ce-ai furat miroasele
Tuturor florilor, frumoasele
Şi cânţi cum cântă coasele
Şi deschizi casele?

La fel te porţi în toate primăverile;
Eşti leneş şi dormi dus în toate verile.
Doar noaptea legeni păsărelele
Şi umbli ca părerile.

Tu vii din toate depărtările.
Unde sunt morţii cei din toate zările?
Unde stă Dumnezeu cu judecările?
Spune şi ne-astâmpăr'-aşteptările.

ANA LUCA

Floarea nemuriri

Din toate dorurile şi luminile
Ce mi-au nins azi noapte 'n vis-grădinile
Cel mai mângâietor mai pur — nesfârşit dor —
Mi-a adormit pe braţe crinii zorilor.

Ne mai cântată — lină lumină de zori —
Zână cu ochii de vis şi paşii uşori
Din ce adânc de zări albastre să-ţi adun
Laudă ţie. Laudă Cerului bun ? —

Cântec — lumină-fecioară a dorului meu —
Din ce azur nemărginit răsai mereu ? !
Tu ce-a'mbătată'n fiorii seninului
Tu mântuirea, tu cerul suspinului ! !

Freamătă'n sufletul meu potop de ramuri
Heruvi cu trâmbiţi de argint sună la geamuri
Vino pe oceanele de linişti să mergem,
Floarea nemuririi, tăcând, s'o culegem.

ION A. BUCUR

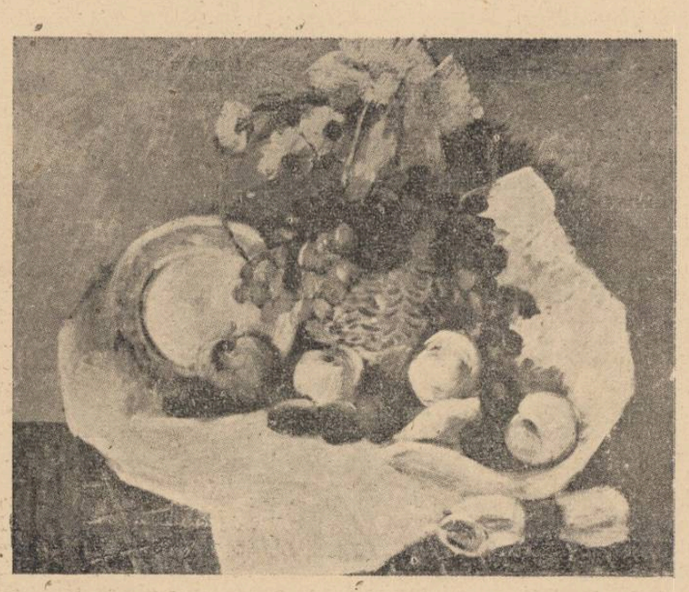

Teodorescu-Sion **Natură moartă**

Teodorescu-Sion **Peisagiu**

CRONICA muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

DIRECTORUL ŞCOALEI NORMALE DE MUZICĂ DIN PARIS, AUGUSTE MAUGEOT, VORBEŞTE JOI ORA 9, „UNIVERSULUI LITERAR"

In mişcarea muzicală mondială, Parisul a avut întotdeauna un cuvânt preponderant.

A dictat, adesea, şi în muzică, moda vremei.

A triat formulele şi dialectele noi ale vechei muzici, a deschis drum feluritelor inovări, cultivând prin atmosferă prielnică şi mlădiere a înţelegerii, pe cele viabile, acordând asistenţă şi credit ori cărei încercări nou venite.

Dacă, o privire către trecutul, — chiar apropiat, al muzicei franceze, permite, prin transparenţa cristalizărilor obţinute, stabilirea multor concluzii, prezentul, amalgam în plină efervescenţă e mult mai greu de scrutat, cu oare care preciziune.

Pentru a lămuri, pe cât posibil, realităţi şi probleme ale muzicei franceze de azi, am cerut directorului şcoalei normale de muzică din Paris, Auguste Maugeot, director şi fondator totodată al uneia din cele mai vechi şi mai cunoscute reviste muzicale franceze, „le monde musical", să răspundă câtorva întrebări, menite a sluji cât mai bine acest scop.

O îndelungată experienţă, un contact permanent cu toate realizările esenţiale ale prezentului, o vedere limpede a fenomenelor evolutive ale muzicei şi a orientării curentelor, dovedite în nenumărate rânduri, dau o deosebită autoritate opiniilor formulate mai jos de d-sa, aprecieri de sinteză de foarte preţioasă iniţiere.

1. Aţi putea să indicaţi câteva din tendinţele muzicei franceze de astăzi? Există o oarecare înclinare a generaţiilor tinere de compozitori către o moderaţiune în „modernism"?

— *Se poate afirma că atonalitatea, politonalitatea, disonanţa factice, aplicată silit unor elemente melodice ce nu o cer, sunt pe cale de a se perima. Scrierea muzicală se întoarce către baze mai sănătoase.*

2. Muzica modernă franceză este destul de atent urmărită şi susţinută de către instituţiile muzicale, presă şi public?

— *Marile noastre societăţi simfonice, societatea naţională de muzică, „Tritonul" „Serenada", alte destul de importante grupări fac mult pentru muzica modernă, deşi publicul atras este încă destul de restrâns, poate şi fiindcă presa nu-i acordă toată atenţia dorită.*

3. Care sunt numele mai proeminente pe care ultimii ani le-au adus muzicei franceze?

— *Jean Rivier, Jean Français, Tony Aubin (autor al unei foarte bune simfonii) Georges Daudelot (autor al oratoriului Pax) Olivier Messiaen (muzică religioasă) şi foarte mulţi alţii, printre care trebue notaţi special Pierre Capdeville şi Pierre Vellonnes.*

4. Stagiunea actuală a operelor naţionale parisiene, a adus vreo realizare însemnată?

— *Nicio operă nouă marcantă n'a fost reprezentată în ultimul timp.*

5. Ultimii ani au impus noui virtuoşi şi interpreţi francezi?

— *Atât de mulţi încât ar fi greu să-i enumăr pe toţi. Sunt prea mulţi şi n'au toţi norocul ca odată cu talentul să aibă şi prilejul de a se face apreciaţi. Se organizează acum însă o cassă naţională autonomă a artiştilor care între altele dispune în prezent de automobile speciale putând să transporte un pian şi artişti, pentru răspândirea concertelor în toate părţile, un mare rău fiind centralizarea prea exclusivă a muzicei în câteva puncte.*

6. Credeţi că radiofonia, muzica mecanică, cinematograful sonor, câteva instrumente muzicale noui (cu sferturi de ton, unde electrice, etc.) impun oarecari noi ramuri de studii de specializare în învăţământul modern al muzicii? Marile şcoli muzicale au adăogat vre un nou curs?

— *Marile principii de execuţie şi esenţialele mijloace sonore rămânând aceleaşi, n'au putut justifica cu nimic creări cu desăvârşire noi în învăţământ.*

Din cele expuse de d. Maugeot, se desprind de sigur aspecte reale de cel mai viu interes, pentru înţelegerea momentului actual al muzicii franceze, cu elemente valabile şi pentru mişcarea muzicală românească, ale căror condiţiuni pot fi ameliorate, urmându-se unele sugestii ce se pot găsi în lămuririle d-sale nete, categorice şi luminate

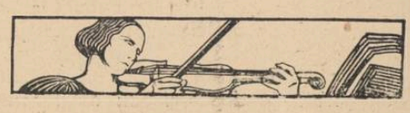

PETRU RAREȘ venise la înviere

de AL. RAICU

Peste zăplaze crengile de liliac se plecau cu mlădieri de cântec, îndoite parcă de povara luminii înserării, care își întindea albastrele-i pelerine peste uliţele tăcute. Clopotele începuseră să sune rar undeva, la marginea orașului. Liviu se strecura dealungul potecilor întortocheate, pe lângă zidurile bătrâne ale caselor, către gară. Clădirea era mică: o sală de așteptare strimtă cu o basculă prăfuită într'un colţ. Două femei piroteau alături de o boccea cu lână.

Pretutindeni, acelaș aspect monoton al stațiilor de cale ferată din provincie: afișe rupte, orarii vechi de tren, reclame turistice.

Ghișeul casieriei era închis, dar prin geamul mic, transparent, se putea vedea bine dincolo, unde un bec anemic spânzura până deasupra obloanașului. Casierul, un tânăr sprincenat, înalt, sta de vorbă cu o femeie voalată care-și desvăluia o durere, fiindcă deseori ducea la ochi o batistă mică mototolită, îndoliată.

Aerul închis îl făcu pe Liviu să iasă, pe peron. Noaptea căzuse calmă acoperind totul în neguri. Dincolo, peste șine, câteva magazii ascunde. Mai departe, pe linia a doua, o pompă, iar dealungul clădirii gării pomi bogat înfrunziți, pentru Paștele care venea parcă acum, mai târziu ca în ceilalți ani. Se opri pe o bancă lângă biroul de telegrafie.

Se gândi la anii cari trecuseră ca niște năluci depărtate. Tablourile tremurau unele după altele: unele mai vii, altele mai șterse. Se opri mai mult peste ultimii ani petrecuți în târgul acesta mohorît, în care dughenile cu mărfuri vechi, se înghesuiau în cocioabele lăutarilor și muncitorilor din port.

Târg trist, mirosind a iarbă pârlită, cu cer ploios și oameni necăjiți uneori, dar unde primăvara, când apele Argeșului veneau bogate și sălciile îmboboceau pocnind din muguri ca niște coarde de vioară, totul se învăluia într'o taină de stepă rusească și de cântec bătrânesc. Aci trecuse, ca printr'o stradă lungă și necunoscută, cu oameni feluriți și țipete de veselie ori întristare, clasele liceului cu pereți vineți, veșnic nevăruiți și duşumelele sparte.

Trăise monoton până în ziua când dintr'un colț de țară îi venise o scrisoare de dragoste rătăcită. Greșise factorul numărul casei, ori poate mâna albă a destinului o condusese? Dece n'o dase înapoi? Dece o desfăcuse și îi răspunsese? Cuvintele veniseră atunci ca o mângâiere numai pentru sine, pentru nelămuririle lui sufletești, pentru visurile adolescenței, înăbușite ani dearândul între cărți, ori în fundul curții în magazia cu rame și uleiuri.

Ce zumzet de albine, ce șopot de isvor, ce parfum de depărtări se ascunseseră în rândurile cu care răspunsese scrisorii rătăcite? Nu știa.

Răspunsul însă venise dintr'un colț al Moldovei, tot atât de îmbibat de arome de fân proaspăt cosit, de fructe în pârg, de obraji calzi ca laptele aburind.

Incepuse pe urmă o stranie înfrigurare: așteptările. Venea dela școală prin aceeași grădină publică, trecea pe lângă vitrina aceluiaș fotograf evreu, pe lângă magaziile de cereale ale lui Motoc, și în tot timpul acestor drumuri zilnice, gândurile îi erau furate, tot mai mult spre fata necunoscută din orășelul, care se oglindea, ca o ruină domnească, în paginile scrise compact săptămânal, de o mână albă, rotundă și mică, așa cum se vedea în poza făcută naiv de un fotograf, poate tot atât de bătrân și reumatic ca cel de aci. Degetele lui, în ceasurile când descrierile lui Ovidiu din „Tristia" se pierdeau în negura apelor dela Tomis, — treceau cu sfințenie prin vraful de plicuri care se mărea tot mai mult și, deseori, căutau să desprindă din petalele albe presărate, din firimiturile de anafură strecurate în file, — chipul bun, cu ochi de tuș ud, cu părul despărțit în cozi adunate bogat și revărsate pe umărul plin, stând la umbra unui vișin, într'o grădină însorită, sorbind din vreme în vreme dintr'un pahar, înșirând slove pe o hârtie, în timp ce de sus, ca o cernere albă, florile pomului se scuturau încet și cădeau printre florile de iarbă....

Primăvara venise anul acesta mai târziu. Fusese o iarnă grea și lumea trecuse prin zile de grea cumpănă. Apele Dunării spărseseră digul din port și se revărsaseră peste șinele drumului de fier; surpând pe întinderi mari malul și luând în năvalnica lor revărsare, colibe, acoperișuri de case, coteţe cu păsări înecate și vite. Câteva sate și regimente, abia isbutiseră să refacă digul și să înfrângă urgia dumnezeiască. Pe urmă, șuvoaiele intraseră în vechea lor matcă, gheţurile se topiseră de mult și peste argintul zărilor, dealurile dinspre Sud, apăruseră într'o dimineață, mai pitorești ca înainte, parcă. Liviu venise de curând dela Universitatea din Berlin și găsise gospodăria, așa cum o lăsase: camerile văruite proaspăt, candelile arzând sfielnic sub vechile icoane, pomii înfloriți...

Nimeni nu atinsese masa lui cu cărți și magazia cu picturi, unde păianjenii țesuseră dantele albe minunate în colțurile ramelor! Un timp învățătura-l furase idilei lui din liceu. Acum însă, când anunțase că s'a întors, dragostea din adolescență reînviase, se înălțase în sufletul lui tot mai luminoasă și mai pură. Scrisorile își reluaseră cursul. Fata cu ochii de tuș, îl ruga tot mai fierbinte să vie la „învierea" anului acesta, în targul copilăriei ei, să destrame taina de până acum, în care țesuseră atatea bucurii, fără să se cunoască, fără să se fi privit vreodată..

Lumea se strângea pe peron. Greoi, trenul sosea în gară. In noapte, plecarea fu tot atât de tăcută ca și sosirea. Incet, ultimele lumini ale orașului ramaneau înapoi, ca niște ochi tainici de jeratic, ca niște licurici, ca niște stele întârziate.

Liviu încercă să aţipească: vedenii ciudate alergau atara, în noapte. Satele cu garduri întunecate apareau și piereau fulgerator. Accelératul sbura în „marea Vinere a patimilor", ca o pasare slanta, peste pădurile și apele Moldovei.

In dimineața, lașul paru mai vesel ca de obiceiu. In gara, garnituri numeroase stăteau gata să plece. La intervale scurte, alte trenuri soseau pe liniile cari se multiplicau spre magaziile de mărfuri. Soldați vesei, cu lazi mari și grele, grabind spre ieșire; satence, studenți, eleve și lucratori deavalma, într'o incrucișare de glasuri și culori, se înghesuiau la ghișee.

Cineva îl bătu pe umar.

— Nu mă mai cunoști frate Liviu?

Tânarul care se ivise dintr'un birou de alături, cu șapca roșie și ochi albaștri strălucitori, îl privea uimit, cu o bucurie copilareasca. Liviu încerca sa-și amintească: imaginile din trecut trecura într'o navalnica sclipire în cercul conștiinței lui și deodata un baeţaș slăbuț și blond în uniforma de liceu, îi surase:

— Culiță...

— Exact. Cum de te-ai rătăcit Leonardo da Vinci pe aci? Unde te duci? Mai deschizi expoziții de pictură ca în liceu?

Intrebarile cursera cu nemiluita.

— La o „înviere" aproape de Iași, Culiță — răspunse Liviu, slăbuț Dar de cand ești impiegat?

— De doi ani. M'am stabilit aci, poate pentru mult timp. Dar nu vrei sa-mi spui ce tren aștepți?

— Am să-ți răspund... când mă voi întoarce, dar haide, sa intram undeva, daca nu ești grabit.

Se trasera langa o masa, într'un colț al restaurantului. Afara începea să se întunece. Nori negri veneau dinspre munți și curand incepu să plouă. Pe acoperișurile peronului, ca o melodie de balalaici depărtate, șuvoaiele cantau monoton și dinspre oraș rasbateau prin ferestre dangătele de clopot ale vecerniei.

Cât să fi stat? Se inserase. Culiță plecase de mai multe ori la treburile stației și se intorsese.

Colindaseră prin toată adolescența lor și-și promisera ca-și vor scrie deseori, de aci inainte.

Gandurile lui Liviu, rătaceau acum în tren spre locul necunoscut unde pleca. Cine era fata care-l aștepta în noaptea Invierii în acest colț de țară? Nu o văzuse nici odată, decât în acele fotografii mici, naive. Cărări roze de lumină se deschideau inainte-i. Inserarea care cobora molcomă, turna de sus petece mari de întuneric. Zările se închideau și prin geamurile vagonului ogoarele fugeau cu apariții luminoase, bizare, uneori. Cateodată, răsareau pe marginea șinelor un canton alb, cați-va pomi. In sborul trenului i se parea că'n fereastra luminată a văzut un chip care semăna cu acela din fotografie: o fată cu cozi negre, cu fruntea lipită de geam.... Arătarea însa pierea îndată în melodia rusească pe care un flacău o scotea din sideriurile albe ale unei armonici.

Podul Ploaiei.

Câțiva evrei bătrâni, cu bărbi încâlcite și sumane soioase se așezară pe niște legaturi tarate cu greutate în mijlocul vagonului. Mirosea acru a naduşală și tutun..

Era vis? De pe ușa din față în fața lui Liviu apăru deodată un tanăr înalt, tuns. Sprincenile-i stufoase căutau curioase împrejur, odată cu privirile drepte și îndrăsnețe. Lumina anemică a lămpii arunca pe chipul lui brun, tresăriri ca și cum și-ar fi amintit de întâmplări vesele, dorite iarași din trecut.

Ochii amândorora se întâlniră fără să se caute și îndată, din adâncimi nebănuite, porniră unul spre celălalt, chemări prietenești nespuse prin viu grai totuși, întrebări nedesluşite în noptile prin care îngenunchiaseră odată cu visele. Era fratele EI.

Vorbiră ca doi vechi prieteni. Își povestiră ultimele zile, pregătirile, așteptările, ca să sosească aci.

Câteodată, privindu-l, lui Liviu nici nu-i venea să creadă: totuși trăsăturile din fotografia pe care o purta cu el erau prea apropiate, ca să nu se convingă...

Prin geamuri, noaptea coborîse din înalturi cu umerii plin de întuneric și bură.

Gara în care se opri trenul era tristă și umedă. O elevă îmbrăcată subțire se oprise nehotărîtă la „ieșire", scrutând fricoasă besna.

— Si vedi cî n'au vinit, — iscodi un evreu bătrîn, urcându-se greoi într'o birjă mică. Incepea să plouă mai tare și toate trăsurile plecaseră.

— Nu vrai sî ni ei și pi noi, coani David? auzi Liviu glasul tovarășului său..

— Ehe! Și nu fac iu pintru un buiat aşe draguț ca mata, — bombăni bătrânul, — numai pe jumătate prietenos. Nu di altceva, dar întâi c'au plecat toati harabalile — adăogă el, cu mai multă convingere, apoi. Caii erau mici, birjarul somnoros. „Cutia" se învârti pe cele patru roate scârțâind, ca un plânset din încheieturi și se puse în mișcare. Copitele cailor se înfundau deseori în băltoace, arcuri scoteau „hîcuri" repezi și drumul cotea printre case mărunte și întunecate.

— Acu ajunjim — auzi ca prin vis Liviu. Opreşti la stânga Haim. Apoi cu veselie:

Iatî și gazdili noastri.

Liviu privi cu înfrigurare. Inima îi bătea să se spargă: Alături, în noapte o siluetă subțire de fată, rămăsese rezemată de un pom.

Insoțitorul ei, un flăcău bine legat, veni până la trăsură și-i spuse cu căldură:

— Bini-ai vinit mult așteptatule. Noi n'am putut ajungi pîn la gară, fiindcă a plouat pînî mai acuș.

Ce îl împinsese jos? Uitase să plătească birjarului și evreul din trăsură dădea zor, să pornească mai departe.

O sărutase.

De ce o sărutase? Obraji-i ardeau, mâinile ei chiar tremurau ca o ramură înflorită bătută de vânt, plină de rouă. Incercară să vorbească dar mâinile li se împreunară numai, ochii fuseseră inundați de o lumină dulce, nesfârșită.. Mergeau înainte în tăcere. In urmă, umbra celor doi frați se înălța ciudată pe gardurile înalte, negre și umede.

Se opriră.

Intrară într'o casă scundă, printr'un balcon zăbrelit. Odăile se umplură de îndată de cântec și strigăte vsele.

— Mamă, l-am adus pe Liviu.

Spuse și ea ceva.

Femeia scundă care-l privea acum, arăta întocmai ca în închipuirile lui: privirea ei era blândă, părintească.

— E nostim di tăt — râse dânsa. Vin să-l vezi și pe moșneag, Liviu—i se adresă familiar, apoi.

Trecură în altă odae cu miros de busuioc și gutui. Ce bine semăna bătrânul cu Creangă, așa cum îl știa din chipurile cărților de școală! Se scuza „că-i o leacă bolnav" dar că... tineretul trebue „musai" să meargă la biserică, la Inviere...

Ce rece era apa pe care Ana i-o turnase, să-și ude obrajii! Și cum tremura cana, în mâna ei!

— Uiti Liviu, zise într'un timp ea, o început să treacă lumea spre biserică. Merjem și noi? Genele ei clipiră semnificativ, ca și cum ar fi adăugat: Nu?

Ce tonalități înmiresmate erau în acel glas! Ieșira pe ulița. De-alaturi, cum cotea drumul, biserica își facea pios cruce în vasduh. Suiră treptele ținându-se de mână. Lumea întorcea capul după ei, șoptind cu uimire ca și cum ar fi întrebat: cine e streinul?

Ramasera amandoi aproape de altar? Lumânările ardeau încet, vrajite; glasul dascalului, mormaia o rugaciune lunga din strana dreaptă.

— Ana, întreba el într'un timp. La ce te gandești tu?

— Știu eu Liviu — răspunse ea? La noi, la Dumnezeu....

In realitate, Ana se gândea la cele ce așteptau să vina. Urmarea o lumanare care se înoaise pe marginea unei lazițe cu nisip și i se parea că faptura de alaturi, era un smeu din basmele cetite de ea în copilarie care venise să o fure în noaptea asta a marei Invieri. Nu îndrăsnea să ridice privirile. Simțea numai în mana lui căldura palmei cu bataș prelungi, cu ecouri.

Slujba începuse de mult; era pe sfârșite.

Pe unde trecusera cu gandurile pana acum, fără sa rostească nimic?

— „Veniți de luați lumină" rosti grav preotul. Fruntile se plecau pe icoană, glasurile se intretaiau pline de fericire benedictină, parca. Liviu vorbea acum cu cei doi frați ca și cum de cand lumea îi cunoscuse. Lumea ieșea, biserica se golea cu incetul.

— Nu mergeți și voi — întrebă fratele cel mare?

— Lasă-ni, se rugă Ana, noi venim în urmă, fiindca Liviu vrea sa-l cunoască pi preot.

Tăcut, locașul sfânt se înconjurase de o taină pe care Liviu și Ana, necunoscuții intalniți pentru prima data, în noaptea în care Iisus piutea pretutindeni, — nu o puteau pricepe. Mai stăruiau în auzul fiecaruia ecouri prelungi de cantări bisericești. Mai întarzia dunul marei taine pretutindeni, în fața icoanelor. Iisus, parcă se înalța deasupra catapeteasmei și coruri vagi, melodii nemaiauzite îl însoțeau. Liviu și Ana, opriți sa-l aștepte pe preoți, rămasesera langă amvon, luminați numai de ultimele licăriri ale făcliilor.

Glasurile celor doi preoți întârziau slab din altar. Cei doi întalniți de cateva ceasuri, se stranseră cu frică unul într'altul: deodata în biserica, luminile se stinseră, iar glasurile preoților amuțiră la altar. Se auzi un scarțait surd. Privirile lor încremenite se indreptara către acelaș tablou pe peretele din dreapta. O văpaie albă de sus lumina panoul în care Petru Rareș, ctitorul bisericii, sta alături de Doamna sa, tăcut, cu buzele de piatră, cu brațele rezemate de ctitorie. Sgomotul surd se auzi din nou și atunci îl văzura pe voevod coborînd din zid măreț, luând înfățișare vie, urmat de raza strălucitoare de lumină, care-l acoperise. El păși peste stranele cu cărți plutind și se opri în fața icoanei celei mari de aur, a Precistei. Când se plecă să se roage, pintenii săi sunară straniu, buzele sale atinseră piatra sec. Prin trupurile lor, Liviu și Ana simțiră cum trec fiori reci, fețele rămaseră albe, de piatră. Mâinile însă nu li se clintiră, din îmbrățișarea de spaimă, dintâi..

Voevodul se sculă și cu pași măsurați trecu spre altar. Se opri în fața ușilor împărătești, apoi trecu și îngenunchie înaintea icoanei Sfântului Dumitru, murmurând o rugăciune, după care se întoarse. Fruntea îi era senină, ochii lui priveau blând undeva spre pronaos. Incet, Petru Rareș pluti din nou peste stranele cu cărți și intră la loc în zid, urmărit de alba rază de lumină, care-i fixa ca la început în panou, unde Doamna, rămăsese așteptând neclintită, senină.

Fugiră.

Pașii răsunară cu ecouri prelungi pe lespezile bisericii. Se regăsiră abia în în privdorul casei și în aceeași pornire, brațele fiecăruia se petrecură după gâtul celuilalt, șoptindu-și în acelaș glas sguduit de emoție:

— Christos a înviat, Ana.

— Adevărat a înviat, Liviu.

Inăuntru, o vioară începuse să cânte nemuritoarea „Dunăre Albastră".

Omul cu căței în cap

Din carnetul unui sanitar

de NICOLAE AL LUPULUI

Sunt aproape 40 de ani dela această întâmplare. Pe atunci îmi făceam milităria și fusesem dat la un spital, ca să fac practica sanitară necesară.

Medicul colonel, era un chirurg, despre care se dusese vestea într'un corn de țară. Făcea niște operațiuni chirurgicale foarte îndrăsnețe și totdeauna foarte bine reușite.

Tot la acel spital, venise un tânăr medic, care se specializase la Paris în boalele nervoase și cu care m'am împrietenit de îndată. Adesea ne petreceam serile împreună discutând filosofia lui Nietzche, ori povestind întâmplări hazlii.

Odată, într'o zi, după terminarea serviciului și plecarea medicului șef, eșisem în curtea spitalului, gata să pornim spre casă. Cu noi amândoi, se brodise să fie și căpitanul farmacist. Când să cotim pe după colțul unui pavilion ca să eșim la șosea, numai ce ne ese înainte un român uscățiv, cu părul încărunțit părând îmbătrânit înainte de vreme, care își scoate repede căciula din cap făcând-o puică subsuoară.

— Ce vrei moșule — întreabă căpitanul.

— Sânt bolnav d-le doctor.

— Aici e spital militar; du-te la spitalul civil.

— Am fost să trăiți, da acolo nu mă cred, că's bolnav.

— Da ce ai? — îl întreabă acum prietenul doctor.

— Iaca niște căței în cap — sărut mâna!...

— ?!...

— Căței în cap?... Cum așa?

— Iaca bine. A sărit un câine turbat pe mine și mi-a suflat în gură.

— Du-te acasă omule, că n'ai nimic — spune căpitanul înciudat că ne oprise în loc și pornește înainte fără noi.

— Și de unde știi că a fost turbat? — întreabă doctorul, părând că-l interesează cazul.

— Cum să nu știu, dacă a mai muşcat și alți câini, care au turbat?

— Și... când s'a întâmplat asta?

— E acum, mai bine de un an.

— Dar pe d-ta te-a muşcat?

— Nu. La mine numai ce s'o răzimat cu labele în piept — că mă cunoștea — și mi-a suflat turba'n gură.

— Așa... Și ce-ai mai făcut pe urmă?

— M'au prins gândurile, nu cumva să turbez și eu. După aia, m'am văicărit către oameni și le-am cerut sfat. M'au îndemnat să mă afum cu păr de urs și m'am afumat. Apoi m'au sfătuit să mă duc la o femeie meșteră, ca să-mi taie de turbă de sub limbă că cică acolo la ața limbii se polimesc cățeii înainte de a urca la cap, ca să turbeze omul.

— Și ți-a tăiat?

— Mi-a tăiat.

— Nu te-ai simțit mai bine?

— Nu. M'am pomenit cu dor de cap și cu vâjeli de urechi. Pe semne că mi-a tăiat de căței prea târziu, după ce suiseră la cap, că după o lună am început să-i aud cum îmi latră'n cap.

— Da la doctori ai fost?

— Am fost la fel de fel de doctori, până și la ăl mare al județului.

— Și ce ți-a spus?

— Că n'am nimic; că adicătelea, am așa o ideie care mi-a intrat în cap. Mi-a dat și niște prafuri să le iau în apă că mi-o face bine.

— Le-ai luat, ori le-ai lăpădat?

— Le-am luat dar n'au făcut nici o ispravă, că eu de atunci și pân'acum tot aud cum îmi latră cățeii în cap, de-mi vine să mă dau cu capul de pereți să mă omor.

— Și la ce ai venit aici?

— Mi-a spus băiatul lui Iagotă, din sat dela noi, că aicea, cică-s doctori, care au învățat prin străinătăți de știu să taie omul în bucăți, curăță ce-i rău în el, îl coase și îl învie la loc. El aici s'a sviduit de bosorogeală, că l-or tăiat și i-o făcut „opirație".

— Așa e moșule. Ficiorul lui Iagotă are dreptate — spune doctorul cu tărie și convingere, începând cu mine o convorbire în franțuzește. Imi lămurea anume că boala de care suferea omul nostru era una dintre multele forme sub care se arată neurastenia — adică slăbirea sistemului nervos, din cauza alcoolismului, hranei sărace și nu îndeajuns, a

muncei istovitoare și a unui trai rău în toate privințele, condițiuni, care se găsesc din belșug în satele noastre.

— Ia hai moșule cu noi, să vedem cum stai cu boala.

Intrați cu moșul în sala de consultațiuni, doctorul îl pune să se desbrace până'n brâu și începe a-l bocăni pe spate și pe piept cu degetele, a-l asculta cu urechea, a i se uita sub limbă, la ochi și în fine a lipi urechea să asculte și la cap

— Ia ascultă dragul meu cu urechea, să auzi și tu cum latră javrele dracului — spune doctorul către mine.

Am pus urechea pe capul bolnavului, apoi am început a imita, lătratul smârcâit al cățeilor mici.

— Așa flăcăul moșului, așa — spune unchiașul cu privirea și fața luminată.

— De ce n'ai venit omule mai de mult aicea? — se răstește doctorul

— De, păcatele mele!... De unde să fi știut eu aicea, până nu mi-ar fi spus feciorul lui Iagotă?

— Acuma trebuie să-ți facem operație la cap. Numai așa mai poți scăpa de moarte.

— Machea, n-oi muri, dacă mă tăiați la cap?

Garantăm noi. Aicea-i cum spune lumea, tăiem omul în bucăți și îl facem la loc.

— Ei, băeți, aveți grije să fie toate gata, că după amiază îl operăm pe creștinul ăsta. Ați înțeles?

— Am înțeles, să trăiți!...

— Acuma să-i dați de mâncare și să se odihnească la rezerva număru unu.

După ce medicul dă niște instrucțiuni sergentului sanitar dela rezervă, plecăm împreună spre casă. Părea preocupat. Deodată mă întreabă:

— De unde și cum am putea găsi niște pui de șoareci?

— Pui de șoarece?

— Firește. Ne trebuie pentru pacientul nostru.

Intr'o fulgerare de gând l-am înțeles ce vrea, gândind în sinea mea cam de unde s'ar putea aduce pui de șoarece.

— Ce zici? — stărue doctorul.

— De, cam greu. Pentru trebușoara asta i-ar trebui cuiva miros și labe de șoricar.

— Ce-i facem atunci? Fără asta n'am făcuți nimic.

— N'am putea face o șmecherie?

— Anume?

— Nu s'ar putea să-i avem făcuți și din altceva?

— Ba da, dar numai să-i avem.

— Las pe mine. Mă pricep la modelaje; îi vom avea din plastilină.

După masă trec pe la doctor și-l iau la spital.

Intr'o cutiuță așteruntă cu vată, i-arăt cinci cățeluși miniatură, muiați în plastilină, de-ți erea mai mare dragul să te uiți la ei cum își mișcau de drăgălași lăbuțele și codițele, pe care le făcusem pe niște spirale tremurătoare de sârmuliță de oțel, iar drept ochi le pusesem mărgeluțe de sticlă din cele mai mici.

(Urmare în pag. 7).

Izbânda provinciei

Refuzăm a crede că talentul se poate găsi numai în centrele mari de cultură ale ţării, aşa după cum frumuseţea fizică nu o vom găsi numai pe bulevardele Capitalei!

Creatorul a fost darnic în adevăratul înţeles al cuvântului, fără a limita cantitativ şi direct legat de loc, numărul talentelor sau al exemplarelor de frumuseţe.

Personal am avut ocazia să ne convingem de toate acestea, după cum cred că destui dintre cititorii noştri s'au lămurit mai de mult.

In vara anului trecut, am fost nevoiţi să poposim, scoborând de pe Rarău, într'un sat românesc numit Chiril. Se înserase bine, iar norii strânşi pe cer în grămezi negricioase, prevesteau ploie. Bistriţa curgea sglobie, ducând cu ea toată taina apelor din acest colţ sălbatic de pământ românesc.

Am căutat găzduire la o ţărăncuţă vioaie şi primitoare. In mica bucătărie de vară a gazdei, aşteptând să ni se facă mămăliga, discutând întâmplări de pe drum, descoperisem că ţărăncuţa noastră, are o figură mai mult decât simpatică. Nu ne puteam opri să nu o admirăm, iar când prindea să râdă, la vreo glumă de a noastră, lăsa să se vadă printre buzele fine şi puţin arcuite o dantură de toată frumuseţea.

In fund de suflet ne-am întrebat: *de ce lasă Dumnezeu asemenea frumuseţi, în acest loc pierdut aici la poalele Rarăului, în acest umil sat unde sătenii deabea şi-au putut înjgheba o micuţă biserică, iar popa vine călare în câte-o Duminică, să poată face sfânta slujbă?*

La fel şi cu talentul! Răsare acolo unde nici nu gândeşti, se ridică puternic şi impresionant din sătuleţe umile, din localităţi uitate de mult, se ridică — cu un cuvânt — din *provincie*.

Proporţional, provincia dă 95% din numarul scriitorilor români buni. Nu trebuie să ne alarmăm. E natural să fie aşa! Şi e bine, căci fiecare provincial — încercăm să-i numim astfel — va face să se oglindească, dacă nu în întregime, dar în cea mai mare parte, în opera lui, un colţ din provincia care l-a creeat. Astfel ajungem, indirect, la o prezentare a provinciei, care cu timpul ar putea fi cât mai completă, dar care nu va fi niciodată terminată.

Capitala însă a stat departe de inima acestei provincii, care bătea vioaie şi dornică de manifestare. A refuzat simplu să-i asculte bătăile, lăsând porţile deschise numai acelora cari erau cunoscuţi ori acelora ce ştiau să facă sluj în faţa atotputernicilor redactori sau directori. lansând doar nume mediocre, deoarece aşa voia de multe ori *jupânul* care subvenţiona publicaţia respectivă.

Provincia a reacţionat. Au început să apară publicaţiile provinciale, cari au cultivat gândul curat al celor dornici de frumos şi ideal. Înşirăm mai jos numele unor reviste provinciale, cari acum cinci ani, se afirmau stăruitor în diferite oraşe ale ţării. Revedem parcă acele pagini ale *„Gândului Nou“* din Buzău, redactat de Nicolae Niculescu, ori documentata *„Craincul cetăţii“* a prof. Gh. Maxim din Suceava, sau *„Provincia Literară“* din Sibiu, îngrijită de scriitorul Paul Constant, apoi tânăra *„Ideea Naţională“* din Buzău, a talentatului N. N. Manolescu, *„Progres şi Cultură“* din Tg.-Mureş, la care străduiau Nicolae şi Corneliu Albu, *„Braşovul literar şi artistic“* al regretatului Cincinat Pavelescu, sprintenul *„Grai Moldovenesc“* Iaşi, al lui A. G. Delafântânele, apreciata revistă *„Frize“* subt direcţia: Nicolae Cantonieru, Mihail Chirnoagă şi Aurel Marin, *„Pământul“* Călăraşi condus de Eugen Cialâc, *„Lanuri“* Mediaş, la care migălea M Axente, „Prometeu“ Braşov, al lui I. Bran-Lemeny, *„Hotarul“* Arad, la care lucra M. Negură, modestele *„Plaiuri Săcelene“* din Satulung şi multe altele. După cinci ani, din numărul de mai sus, mai trăiesc doară: *Pământul, Lanuri, Prometeu, Hotarul, şi Plaiuri Săcelene,* restul au rămas pe câmpul de luptă, unde s'a dat asaltul între Capitală şi provincie.

Provincia s'a impus din ce în ce mai puternic, astfel încât a început să atragă atenţia Capitalei, a oamenilor de cultură, a cititorilor. Meritul este deci al acelora cari au perseverat, cari au luptat cu un idealism ce îi cinsteşte, pentru a putea vorbi azi despre o *izbândă* a *provinciei.*

Dacă lupta îi onorează pe procursori, apoi gestul de adâncă înţelegere al revistei *„Universul literar“*, prin directorul său *Victor Popescu,* care a inaugurat cu drag acea *pagină a Transilvaniei,* meritã a fi subliniat şi preţuit. Este o recunoaştere tacită a izbânzii provinciei şi un mare câştig pentru literatura română contemporană.

Alegerea redactorului acestei *„pagini“* nici nu se putea mai fericită, decât în persoana scriitorului *Victor Papilian,* preşedintele scriitorilor tineri din Ardeal, care aceptând însărcinarea, dovedeşte încăodată dragostea ce o poartă scrisului provincial.

Mânuitori de condei, de pe plaiurile Ardealului românesc, contribuiţi la această frumoasă *pagină a Transilvaniei,* cu ce aveţi voi mai ales, pentru a se vedea în ea ca într'un film, limpezimea Mureşului, sglobia apă a Oltului, cristalul Crişurilor, bazaltul Detunatei, pletele cărunte ale Negoiului, ochiul domnesc al lacului S-ftei Ana, minunăţiile Cheilor Bicazului, seninul crestelor ardelene, mioarele pădurilor transilvane şi mieluşeii de nea ai poenilor cu flori.

VICTOR TUDORAN

Aspecte

CHEMĂRI

Materialismul istoric e o ipoteză interesată. Fenomenul economic nu poate explica cea mai evidentă realitate istorică: clădirea popoarelor. **Un popor se afirmă, adică ia naştere printr'un act de conştiinţă pornit dintr'un imbold exclusiv sufletesc: prestigiul. La insul izolat prestigiul diferă cu totul de amorul propriu şi depăşeşte cu mult ambiţia: la colectiv, virtutea lui înfruntă toate ameninţările, toate primejdiile, toate socotelile materiale. Poporul nu este hoarda mânată în neştire de foame către câmpii mai mănoase: poporul nu e nici cetatea italiană a secolului al XVI, apărată de condotieri şi condusă de negustori: poporul nu e nici imperiul roman atât de mare, de puternic, de civilizat şi totuşi atât de nedrept în cuceririle lui. Poporul este o înfăptuire conştientă, pe temeiu moral. Istoricii noştri au dat la o parte vechea teorie a descălecării celor două ţări de baştină ale României actuale. Intemeierea principatului Moldovei, ca şi cel al Ţării Româneşti, s'a făcut printr'un act de răzvrătire împotriva stăpânirii maghiare şi apoi printr'un act de strângere a micelor voevodate şi cnezate româneşti existentă.** N'a fost o descălecare, a fost o chemare.

Asistând azi la năvalnicul avânt care a adus, din toate ţinuturile, tineri şi bătrâni la graniţa de vest a ţării, ne-am dat seama că procesul trebue terminat odată pentru totdeauna. Alergau martorii în veac, al aceluiaşi gând, veniau să răspundă la vechile strigări ale lui Bogdan şi Basarab.

VICTOR PAPILIAN

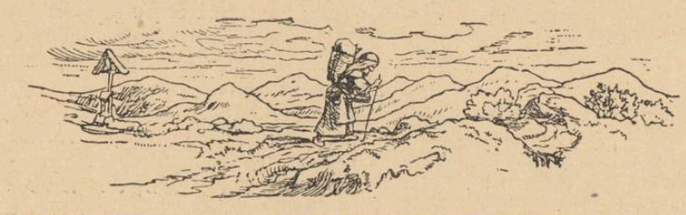

Lună, tu

Lună, tu pentru noi ai fost făcută
Din miros de fân şi basm cu rodii.
Şi noi ţi-am împletit o iie de credinţă
Cu mâini de grâu şi suflete de zodii.

Pe vremuri, când îşi tremurau avânt în bărbi boierii,
Se întâmpla la nunţi, la un botez, să uite plânsul ţării.
Şi când cu stropi de vin îşi oţeleau poveşti cu voie bună,
Li te-arătai pe cer, păgână semilună.

Şi-aşa mâncată cum erai de vârcolaci,
Argint în negură îşi frământau nădejdi bătrâni, boierii,
Când se ivea în răsărit, soare avântat să te răpună
Şi îşi întuneca mărirea 'n vârf de cer, păgână semilună.

Şi-atuncea Domni viteji,
In inimă îmbărbătând cu soare nădejdea biruinţei,
In suflet frământând cu cântec şi descântec de furtună,
Au nimicit în veci pe plaiurile noastre, păgâna semilună.

Lună, tu pentru noi ai fost făcută
Din miros de fân şi basm cu rodii.
Şi noi ţi-am împletit o iie de credinţă
Cu mâini de grâu şi suflete de zodii.

MIHAELA PAPILIAN

Transfigurare

Intr 'un amurg sacrificai ieratic
Tot sbuciumul fantasmelor rebele
Şi 'n inimă cu reci lumini de stele —
Am năzuit un vast decor iernatic.

Viaţa mea pustie şi amară
Mi-o împletesc în lacrimi şi mister
Şi 'nalţ din imn şi smirnă către cer
— Ca să pogoare harul — sfânta scară.

. . . . . .

Când ghimpele cununii preacurate
Va încheia destinul meu fragil
M'oi pomeni un lujer de copil
Sfărmând în pumn de vis, eternitate.

IOAN OPRIŞ

Pagina Transilvaniei

Optimism Pascal

Din monotonia existenţei cotidiane se desprinde în aureolă de raze şi de soare, marea zi de bucurie a Invieriii Domnului. Odată cu reînvierea naturii de sub stăpânirea iernii, odată cu surâsul primăvăratic al naturii — ne apropiem şi de marea bucurie duhovnicească a misterului pascal. Ecoul misterios al Paştelor, concretizat în trei cuvinte — *Hristos a înviat* — străbate cu iuţeala fulgerului până în cele mai îndepărtate zarişti terestre. In sufletele contimporanilor ecoul pascal devine o nouă problemă. Alături de suflul înviorător al Paştelor străbate tot aşa de puternic şi duhul negaţiei. Spengler afirmă cu multă dreptate că în veacul al XX-lea ateismul pluteşte în aer şi mulţi îl respiră odată cu oxigenul. In cosmos planeta noastră e cam la mijloc, nu face parte nici din categoria planetelor apropiate de soare, nici din categoria celor îndepărtate. Kant presupune că locuitorii planetelor mai îndepărtate de soare sunt asceţi, pe când locuitorii planetelor mai apropiate de soare sunt sensuali. Pământenii au libertatea de a se decide pentru stilul ascetic sau pentru stilul neascetic. Azi când întreaga creştinătate răsăriteană prăznuieşte minunea învierii, Duhul Paştilor cuprinde în nimbul de raze imensa mulţime a credincioşilor. In sufletul faustic al contimporanului, mereu în căutarea unei năluci botezată aşa de frumos — Adevărul — are ecou şi înţelepciunea unor cugetători din secolele trecute. Probabil când citeşte articole pascale, controlează şi fişele în legătură cu operele lui Nietsche. Ca un refren sinistru îi vin în minte cuvintele acestui atlet al necredinţei: „Când aud clopotele creştinilor cari vestesc lumii că înainte cu 2000 de ani a fost răstignit un iudeu...“

Şi urmează fraze enervante, în cari Nietsche condamnă vehement *„prostiile“* creştinilor. Alături de Nietsche se adună zeci şi sute de fişe din toţi doctrinarii negaţiei.. In faţa imensităţii zonei necunoscute, în faţa atâtor teorii contradictorii fără perspectiva unei poteci cât de strâmte care să conducă spre Palatul de cleştar în care domneşte Zeiţa Adevărului. Doctorul Faust exclamă îndurerat. Am studiat din fir în păr, filosofia. dreptul, medicina... Şi vai... *şi teologia* şi acum... iată-mă: un biet nebun tot aşa de...

In faţa contimporanului apar în proporţii gigantice doi uriaşi: credinţa şi necredinţa. Cineva spunea că istoria culturii umane e istoria luptei dintre cei doi uriaşi. Spiritul faustic al secolului al XX-lea aude în adâncul său răsunetul credinţei dar simte şi pipăe mesajul necredinţei. Bibliotecile multor savanţi din zilele noastre cuprind rafturi scrise de credincioşi şi rafturi scrise de necredincioşi. Un mare savant îmi spunea cu multă durere în suflet.

„Părinte Ascet rătăcesc şi în sens spiritual şi în sens material — între tomurile din rafturile sfinţilor şi cele din rafturile ateilor“.

Iată ce i-am răspuns: Domnule profesor, cine nu s'a îndoit niciodată, n'a crezut niciodată. Fericitul Augustin condiţiona cugetarea de îndoială. Sfinţii şi cugetătorii creştini au ajuns la minunatele lor culmi spirituale după rătăciri şi îndoieli... dar au cântat adevărul şi n'au renunţat la ideea lor. Leibniz spunea că dacă ar întâlni undeva pe Cel Atotputernic, având într'o mână adevărul, iar în cealaltă calea care duce spre adevăr, ar cere căutarea adevărului şi nu adevărul care aparţine bunului Dumnezeu. Pentru noi oamenii căutarea adevărului e datorie şi fericire. Adevărul e sacru şi datoria noastră e de a ne apropia de el purificaţi — departe de grija cea lumească. Din fericire istoria universală oferă cercetătorilor lumini, capete geniale, cari strălucesc pentru secole şi mileniii. Marile genii ale omenirii Platon, Aristotel, Fericitul Augustin, Sf. Toma, Leibnitz, Pascal, Kant, Goethe, Pasteur, etc., se prosternă în faţa Spiritului Absolut, în faţa lui Dumnezeu, creatorul cosmosului. Papini spune că numai popularizatorii „păduchioşii ştiinţei“ sunt atei. Hasdeu caracterizează ateii noştri drept „tineri cu trei clase de gimnaz neterminate.

Existenţa lui Dumnezeu şi existenţa unui raport între Dumnezeu-Creator şi omul-creatură e elementul esenţial al religia. Religia prin excelenţă — *creştinismul* — are ca mister central şi crucial Invierea Domnului. Sfântul Pavel afirmă că fără admiterea misterului învierii, întreaga credinţă e zadarnică. Spiritul faustic ar admite mister... dar vrea documente, vrea izvoade demne de crezare. Intreaga istorie universală e critocentrică. Istoria antică priveşte spre Hristos. Aşteaptă un mare profet mântuitor. Socrate îi spunea lui Platon, că va veni un *mare învăţător,* care va arăta omenirii calea binelui. Chiar în Orientul chinez câţiva savanţi şi filosofi prevedeau că undeva spre Soare Apune de ţara lor îndepărtată, va apare un *învăţător* al lumii întregi. La *Plinirea Vremii* Logosul s'a întrupat şi a trăit 33 de ani în lumea noastră. Papini îl numeşte „un început şi un sfârşit, o enigmă la două crâmpee de istorie universală“.

Omenirea de după Hristos, priveşte spre blândul Galilean. Il adoră sau îl atacă, îl preamăreşte sau îl batjocoreşte. Spre deosebire de antecesori, omul veacului al XX-lea priveşte spre Hristos fără prejudecăţi, dornic de a-l cunoaşte. Hristos şi învăţătura Sa sunt probleme etern deschise pentru contimporan. Spre a le admite vrea dovezi, vrea argumente istorice.

Când prăznuim misterul învierii Domnului, spiritul faustic e preocupat sbuciumat de problema argumentelor în favorul Invierii. Ştiinţa teologică ne oferă numeroase dovezi autentice şi convingătoare:

1. textele biblice.
2. textele scriitorilor păgâni contimporani.
3. textele creştine din primele veacuri.

„Răsfoind cu clipoceală“ textele, comentariile nesfârşite şi concluziile marilor genii ale umanităţii, exclamă Fericitul Augustin „Inquietum erat cor meus donec requiescat in Te“ şi străbătut de fiorul sfânt al Paştelor, cântă simfonia de angelică pulcritudine: *„Hristos anesti ton necron“.*

Optimismul pascal e problemă sfâşietoare pentru necredincios dar e cea mai mare bucurie pentru necredinciosul plecat spre zările spiritualităţii.

Pentru credincios optimismul pascal e vieaţă şi înviorare.

De Paşti, în satul vesel
Căsuţele albite,
Lucesc sub al lor maldăr
De trestii aurite

Credinciosul sărbătoreşte triumful vieţii asupra morţii e extaziat de perspectiva paradiziacă, deschisă pentru vecie, prin Invierea Domnului.

Misterul Invierii, revarsă valuri de bucurii spirituale...

Diacon IOSIF E. NAGHIU

Despre artistic şi actoricesc

de IONEL OLTEANU

Ca orice produs al spiritului, teatrul la fel îşi are partea de tehnică. Fără de aceasta el nici n'ar putea exista.

Actorul pe scenă se mişcă şi vorbeşte, întrebuinţând aceleaşi mijloace ca şi omul obişnuit. Diferenţa stă numai în potenţarea vorbei şi mişcării, adică în *concentrarea* şi *totalitatea,* ca rotunjime, a sentimentului sau mişcării respective.

Subiectul artei cuprinde fapte din viaţa omenească — deci capabile de adevăr — se deosebeşte de ea numai prin puterea focarului, punctul de interferenţă în care faptele sunt încălzite, mai ales modelate pentru a prezenta un tot. Faptul din viaţa comună poate fi grav, neavând în el concentrare şi neterminându-se, ca final, sub ochii noştri, n'are în el *potenţă estetică.*

Potenţialul estetic, produsul artistic deci, este ceva întreg — şi ca atare — are început şi sfârşit. Intregul şi potenţialul fac opera de artă, aceasta pentrucă opera de artă răspunde unui *gol* care se cere umplut în sufletul nostru.

Deosebirea dintre artă şi celelalte bunuri (culturale, morale ştiinţifice etc.) este că ea se ocupă de actele vieţii omeneşti, de realitatea ei brută sau idealizată, în ambele cazuri de elementele ce o alcătuiesc. Ştiinţele s'au născut din *nevoia de mai bine,* artele din *sete.* Simţi uneori, măcar pentru o clipă, că îţi lipseşte ceva, ceva ce ar trebui să fie o potenţare a realităţii din jurul tău, o concentrare şi o dinamizare a ei în vederea unui scop. Vrei, ca tu individ, să te vezi întrupat în alt individ şi — deşi independent — pătrând totuşi legătura cu el, te doreşti în acţiune aşa cum „ar trebui“ să acţionezi de fapt, viaţa sau laşitatea personală nedându-ţi libertatea sau îndemnul.

Arta scenică este arta comunicării indirecte. Cunoşti în acest caz, dacă s'ar putea spune astfel, opera literară în mod mijlocit. Inafară de teatru, dans şi muzică (concert sau spectacol), opera artistică se cunoaşte în mod *direct.* Teatrul cuprinde în sine două momente artistice:

drama (opera autorului dramatic)
reprezentaţia (arta actorului şi a scenei în general).

La o mai atentă analiză a problemei, lucrul s'ar părea că-i o contrazicere şi cu drept cuvânt. Dece teatrul ar fi o artă mijlocită? Raţiunea lui este de *independenţă,* sau aşa ar trebui să fie, *drama* fiind numai momentul de imbold iniţial în desfăşurarea lui. Un joc poate fi artistic, servind ca punct de interpretare o dramă inferioară ca realitate artistică. Interpretarea în multe privinţe nu este legată strâns de textul pe care-l prezintă. Textul şi interpretarea sunt două lucruri cu existenţă aproape de sine stătătoare. Se pot ajuta reciproc, nu se pot salva, ca totalitate, unul pe altul. Un joc şi o bună interpretare a textului — dacă acesta nu-i o valoare artistică — nu vor reuşi să-l impună în cadrele esteticei, după cum o piesă mare nu va putea scoate din jocul unui actor mediocru mai mult decât este el ca atare.

S'ar părea în acest caz că textul ajută tăriei jocului actoricesc. Nu. Este o înşelare, de fapt jocul nu este artistic, şi nu este liber ca realitate artistică, ci, ni se pare mai plin pentrucă textul bogat s'a revărsat, împrumutând din tăria lui şi sărăcimii actorului. La o mai amănunţită analiză, jocul actorului se va descoperi tot sărac şi năzuitor doar spre artă.

Arta actorului se comunică spectatorului în mod *spontan,* se face simţită ca o scânteie, ce-şi comunică tăria, într'un hău de întuneric. După acest moment vine desigur analiza şi, dacă jocul actorului nu este ceva care să reziste, el devine fragmentar ori sărac.

Este tragică situaţia unui actor care săräceşte scena, aceasta pentrucă reprezentaţia de teatru se adresează — şi numai aşa poate exista — mulţimii spectatorilor. Reprezentaţie fără spectatori nu poate fi. Poţi fi pictor sau scriitor fără surse artistice, rămânând a fi cunoscut numai de un număr restrâns de indivizi, care întâmplător se vor întâlni cu opera ta. Teatrul este însă o artă unde publicul merge cu gândul mai mult sau mai puţin a ceeace are să vadă, elementul întâmplării fiind mai puţin îndreptăţit. De-aci rezultă greaua situaţie a cabotinului.

Intr'un actor se întâlnesc aproape în aceeaşi măsură — la început — cele două elemente :

artisticul

actoricescul. Această înseamnă că are anumite înzestrări *(timbru plăcut* şi cu o oarecare intensitate, *mers firesc,* dacă nu caracteristic, *sensibilitate, fizic plăcut* etc.) Elementelor naturale, prin educaţie, li se adaugă un element câştigat actoricescul.

Artistic ar însemna deci calităţi înnăscute,

actoricesc, capabilitatea de a comunica stările sufleteşti, cu ajutorul elementelor artistice înnăscute, unei persoane spectatoare, în mod estetic, adică de a le face simţite.

Modul (partea de actoricesc) şi mijloacele prin care se exprimă stările sufleteşti, ar fi :

rostul ritmului şi pauzei,
mimica,
mişcarea,
sensibiltatea în gesturi,
putinţa de retuşare şi modelare a frazei etc. Toate sunt mijloace tehnice.

La o primă vedere s'ar părea — şi aecasta este situaţia multor spectatori — că un actor având aceste calităţi, de fapt numai mijloace care vor exprima calităţile înnăscute, este şi un artist. In realitate el este numai actor — şi o deosebire fundamentală există între *artistul-actor* şi între *actor.*

Prin deplina stăpânire a unei voci, clar şi artistic îndrumată din punct de vedere al tehnicei actoriceşti, se ajunge la o oareşcare licărire de situaţie artistică, în interpretarea unui rol, melodia frazei întrucâtva salvată. La o mai atentă ascultare, la o a doua sau mai multea vedere a aceluiaşi actor, vezi că *ritmul* ca sens şi *pauza* sunt greşite sau nefireşti. Din lipsa unui conţinut sufletesc care — adăugat celui din text — trebuie exprimat prin mijloace actoriceşti însuşite, se ajunge la *oratorie* şi lipsă de emotivitate artistică.

Prin exerciţii de gimnastică, scrimă, dans, călărie, actorul ajunge să dobândească o flexibilitate în gesturi şi atitudine. Un mare neajuns şi un mare balast sunt gesturile pentru actori, nu numai pentru cei tineri, în general pentru toţi. E o adevărată raritate să vezi jucând un actor fără gesturi. Gestul trebuie adăugat aoclo unde vorba nu poate exprima totul. Mult mai expresive sunt *atitudinile* decât gesturile atunci când cuprind în ele o concentrare. Atitudinea şi pauzele, adăugate vocii adânci, sunt cele mai importante elemente în arta actorului. Dacă gestul nu este înnăbuşit sau făcut cu sinceritate duce la *stereotipie,* rămânând acelaşi, indiferent de rolul interpretat.

Retorie şi stereotipie sunt elementele ce deosebesc pe *actor* de *artistul-actor.*

Calităţile artistice şi mijloacele actoriceşti formează un tot în teatru. Lipsind primele avem actorul sau cabotinul, lipsind ultimele, artist capabil de a se exprima în scris sau numai de a simţi singur trăirile, în nici un caz om care să învie duhul latent al scenei.

Cronica dramatică

Bucureşti

ATRUL LIBER: VOIAJ DE UNTA. COMEDIE MUZICALA DOUA ACTE, DE CARLO DE TRIES'

O comedie muzicală spune lul, o comedie muzicală te. Intâmplări cari în mod rmal n'au rost să se înmple. Dar în cadrul de enziasm, de fast, de hilar, de ţiune, de viaţă larg trăită, ate au un rost al lor.

Chiar ca un profesor, foarprofesor, să poată place răsească logodnica, la rânei fete tinere şi irumoase. iar ca acest profesor să-şi l ei tânără şi frumoasă (in'o comedie muzicală oameni trâni şi urâţi sunt rariţi) în braţele unui tânăr şi umos tennis-man.

Comedia este plină de ver, exuberantă.

Dela început până la sfârt se perindă prin faţa ochir spectatorilor scene pline haz, în cari spiritul autolui se dovedeşte neistovit. Interpretarea piesei este ţiută la înălţime destul de nvenabilă de nume cunosute şi apreciate.

Totuşi, putem face obiectiv rbind, unele discriminări. Astiei, Lisette Verea, nu se rmonizează cu tonul piesei. n afară de cupletele pe cari interpertează cu multă vioune, dovedind prin aceasta evarata sa chemare, jocul -sale este forţat şi nenatual.

In schimb partenerul ei rincipal, doctorul Tonny Rer — N. Groner — are o reaţie admirabilă. Priceând cu multă intuiţie atiudinea unui profesor, înglodat în ştiinţa sa, pedant, dar otuşi om bun, şi care ar fi utut trăi o viaţă intensă, dacă soarta nu-l aşeza pe ca- profesoratului, a stârnit desea ropote de aplauze din partea publicului, ce-şi sublinia astfel admiraţia pentru un joc echilibrat şi frumos studiat.

Tantzi Căpăţână a adus o notă de farmec personal, interpretând fin şi elegant. Vocea ei caldă a conturat simpatic muzica.

D. Lungeanu, corect.

Din restul interpretării nu s'a relevat nimeni, deoarece

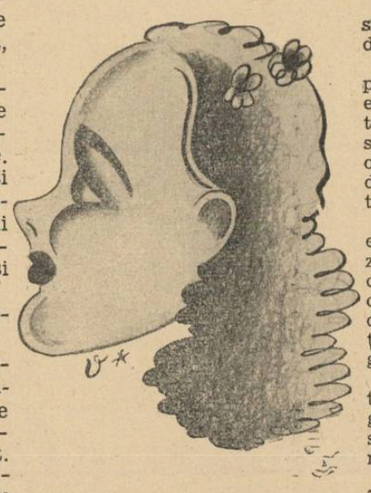

rolurile secunde sunt de quasi figuraţie.

Trebue subliniat, în sfârşit, meritul d-lui Kiriacoff, care a montat nişte decoruri de o rară fineţe artistică. Aplauzele la ridicarea cortinei au răsplătit de altfel suavitatea picturilor.

Am vrea să vedem mai des la lucru pe acest neîntrecut decorator al teatrului.

TEATRUL MODERN: Soacra lui Adam, comedie în trei acte, de Valavresse.

In seara primei zile de Paşti, teatrul Modern a prezentat o nouă comedie, care prin factura sa, isbuteşte să se remarce în rândul pieselor de succes ale stagiunii.

Intriga este cât se poate de banală, şi dacă ar fi să aşteptăm din partea ei vreo săltare a nivelului spectacolului atunci cazna se poate socoti zadarnică. Insă interpreţii au reuşit să îmbrace comedia într'o atmosferă simpatică şi plăcută.

Interpreţii chiar, e mult zis, fiindcă mai de grabă Timică aduce un aport însemnat, iar imediat după el, d-na Maria Wauvrina, de data aceasta bine armonizată rolului, cu toate rolurile din trecut cari le interpretase mediocru.

Restul interpretărei fără a fi strălucită, are totuşi unele puncte deosebite.

Ceace în special înseamnă un punct superior al acestei comedii, este însfârşit faptul că finalul actului doi nu epuizează toate posibilităţile cum se întâmplă îndeobşte, dimpotrivă, pentru cel de-al treilea rămânând încă multe puncte de lămurit.

Subiectul, de care spuneam că este mai de grabă comun, tratează problema unui adulter într'o căsnicie de foarte mulţi ani, pe care o imprudenţă neaşteptată îl descoperă dar nu în sarcina soţului foarte craiu, ci în cea a unui ginere nevinovat.

Urmarea aduce o serie de întâmplări hazlii, cari ar putea degenera în dramă dar cari până la sfârşit se aranjează spre mulţumirea tuturor.

In rolul principal, Timică, are încă o creaţie superbă.

D-na Wauvrina în multe părţi ale jocului se relevă cu distinse calităţi artistice.

D. Romeo Lăzărescu în schimb, crează un rol mediocru în actul întâiu, pentru a-l redresa în celelalte .

D-na Renée Pressianu, acceptabil. Ar trebui să joace mai puţin forţat.

D-na Silvia Dumitrescu, joacă cu multă pricepere şi naturaleţă iar d. N. Gărdescu, are momente superioare.

Spectacolul bine regizat decurge într'un tempo rapid şi vesel, antrenant.

Este o comedie bufă plină de haz, dintre puţinele cari anul acesta merită să fie relevate.

Ţinem să atragem atenţia că decorul actului întâi ar putea fi mai mult modificat, spre a nu se asemăna peste măsură cu scenele din **„Cuibul"**.

VICTOR POPESCU

Cronica universitară

Venit la noi în vârstă de 25 ani din Rusia de unde plecase din motive politice, Dobrogeanu_Gherea, încadrându-se curând mişcării dela „Contemporanul", avea să continue critica junimistă, aducând însă noi puncte de vedere. Fiindcă în articolele sale Taine este adesea amintit şi citat în sprijinul părerii că mediul şi momentul influenţează producerea operei de artă, istoricii noştri literari l-au socotit pe acest critic francez ca unul şi poate cel mai de seamă maestru al lui Gherea. Alături de Marx, Taine ar fi dat scriitorului nostru elementele de bază ale „criticei ştiinţifice". In „Note şi impresii", Ibrăileanu constată însă că: „Gherea a colorat concepţia deterministă a lui Taine cu o doză de sociologie atât de puternică, încât marele critic francez nu şi-ar fi recunoscut elevul. Dar nici elevul nu-şi recunoaşte maestrul. Gherea a eliminat *rasa* din cele trei *cauze*, care produc opera de artă. Explicaţia pe care o dă Ibrăileanu acestei eliminări este faptul că un „progresist şi un optimist" nu putea, deşi admitea factorul eredităţii, să accepte un element „de conservare şi stabilitate" ca *rasa*.

Explicaţii asemănătoare dau şi ceilalţi cercetători, rămânând tot la Taine şi materialismul istoric al lui Marx. S'a făcut observaţia că şi acest materialism istoric este deosebit de acela al lui Marx, că este mai puţin rigid, Gherea admiţând mereu şi alte *cauze* decât cea economică.

Deosebirile dintre criticul moldovean şi maeştrii săi presupuşi se arătau a fi, deci, destul de mari, pentru ca înrudirea lor să poată fi pusă la îndoială. In orice caz, elemente noi trebuiau căutate. Se impunea o îndrumare a cercetării în altă direcţie. Legătura criticului nostru cu literatura rusă era bănuită şi meritul d-lui Valeriu Ciobanu este de a fi precizat în ce constă această legătură. De aceea, lucrarea, pe care d-sa a cetit-o în seminarul de literatură română modernă, este deosebit de valoroasă.

Referentul a arătat mai întâi că Gherea nu este un izolat în evoluţia criticei româneşti. Literatura s'a împletit cu politica în opera celor mai mulţi dintre scriitorii noştri din secolul al XIX-lea. Insuşi Titu Maiorescu, atunci când a condamnat *forma fără fond*, nu s'a referit numai la literatură, ci şi la organizaţia socială a timpului. La Gherea, însă, punctul de vedere social devine preponderent. El este un continuator şi un novator. Totuşi nu se pot susţine apropierile făcute între el şi conservatori. Criticul dela Contemporanul s'a ridicat, e drept, împotriva *formei fără fond*, ca şi Titu Maiorescu, dar nu a cerut înlăturarea ei ci creerea unui fond corespunzător. Un progresist nu se putea gândi ca, odată câştigate, noile instituţiuni să fie desfiinţate până să se simtă nevoie reală de ele. Cât priveşte cealaltă asemănare aflată de St. Zeletin în ura sa faţă de burghezie, „Neoiobăgia" arată că e vorba de un neadevăr.

După câteva observaţiuni asupra polemicei dintre autorul studiat şi Titu Maiorescu, d. Ciobanu a schiţat un istoric al criticei ruse din secolul trecut. Până la 1830, Visarion Belinski profesase o critică literară cu vădite influenţe hegeliene. La 1840 apare romanul „Suflete moarte" al lui Gogol. Cartea aceasta are un mare răsunet şi îndreaptă critica în altă direcţie. Satira, pe care Gogol o făcea organizaţiei sociale este atât de puternică, încât are ca efect introducerea punctului de vedere social în aprecierea valorii unei opere de artă.

Belinski afirmă acum că ştiinţa şi literatura au acelaşi scop: luminarea minţii omeneşti. Iată, deci, că în definiţia literaturii apare nota utilitaristă. Lui Belinski îi urmează o întreagă şcoală critică, dintre reprezentanţii căreia sânt de amintit: Pisarev, Dobroliubov. Mihailovski. Aceştia ajung la exagerări. Susţinând dependenţa literaturii de societatea, în care se naşte şi pe care o influenţează, ei sânt preocupaţi mai ales de utilitatea artei. Pisarev ajunge să nege estetica, judecând valoarea unei opere după puterea ei de a moraliza. Acelaşi Pisarev, tocmai în epoca de formaţie a lui Gherea, afirmă că „literatura este pentru cei mulţi".

Iată deci, o şcoală critică în Rusia, care stabilea, cu mult înainte de Taine, influenţa mediului în creaţie.

Aceeaşi şcoală preconizată şi a doua *cauză:* momentul.

Nimic mai firesc decât ca Gherea să fi cunoscut aceste elemente dela scriitorii ţării lui natale.

Săptămâna viitoare vom defini mai precis în ce constă înrudirea dintre sistemul de critică al acestuia şi Belinski, Pisarev şi cei lalţi.

ION ROMAN

Cinematografele

CINEMA SCALA: Sclava albă.

Se pare că Francezii au renunţat în ultimul timp la obişnuitele lor melodrame, realizând în schimb filme în cari humorul se îmbină în chip fericit cu scenele serioase. Se poate să fi contribuit la aceasta şi „zaharisirea" totală a vedetelor specialiste în melodrame. Harry Baur a apărut tuturor, în ultima sa vizită în România, ca un bătrânel simpatic, care ar face totuşi bine să renunţe la teatru şi cinematograf, pentru a-şi putea îngriji în linişte reumatismele. Gaby Morlay, Marcelle Chantal, Vera Korene şi altele încă în viaţă, or fi fost în ultimul timp prea desamăgite de oglinda denunţătoare de riduri, astfel încât au renunţat să-şi mai facă apariţia pe ecran. Locul vedetelor a fost luat în schimb de actori cari nu mai fac impresia că-l recită pe Corneille când întreabă „Cât e ceasul?" sau „Ce-avem azi la masă?" Se pare că Francezii nu-şi mai recrutează vedetele cinematografice din teatru şi aceasta nu poate fi decât un bine pentru publicul spectator. O preferăm, în orice caz, pe Viviane Romance, tuturor babelor cu trăsături clasice cari apăreau înainte în filmele franceze. Bine înţeles, nu se poate spune despre această nouă vedetă că e frumoasă.

Ochii, într'adevăr minunaţi, nu ne pot face să-i trecem cu vederea nasul care numai clasic nu se poate numi, buzele senzuale şi chiar fruntea cam teşită. E totuşi această actriţă tânără, şi tot ce face ea pe ecran pare atât de natural, trădând în acelaş timp multă senzualitate, încât apariţia ei este plăcută, mai ales că scenariştii îi dau roluri potrivite. Chiar şi în filmul „Bosfor", interpretând o Franceză picată în mijlocul unui harem, ea dovedeşte încă o dată multele ei calităţi. Felul de a interpreta rolurile, jucându-se mai mult decât jucând, pare a fi pe placul întregului public. Restul filmului este o prea banală înşiruire de saluturi turceşti, de văluri şi de diferite obiceiuri turceşti, încât, cu tot caracterul său de pamflet, filmul devine la un moment dat plicticos. Se pare de asemenea că foarfeca cenzurei s'a servit copios din această ultimă peliculă franceză.

Totuşi filmul merită să fie văzut pentru minunata creaţie a lui Dalio, care ne-a oferit un sultan original şi cât se poate de „oriental". Jocul lui de mâini din scena în care discută cu Viviane Romance e remarcabil.

CINEMA CARLTON: Iluzii.

E foarte binevenită această ultimă premieră a cinematografului Carlton de oarece ne dă prilejul să o comparăm cu un film francez tratând acelaş subiect, prezentat acum două săptămâni de acelaş cinematograf. Viaţa elevilor de conservator cu micile şi marile ei bucurii şi dureri este văzută într'un chip destul de original de către Americani. Tinerele eleve, dau mai multă importanţă picioarelor lor decât talentului pe care se silesc câteva profesoare să li-l vâre pe gât.

De asemenea toaletele lor elegante ne fac să ne gândim la „protectorii" lor, despre care fetele vorbesc cu multă simpatie.

Un alt subiect tratat în acest film e gelozia actriţei îmbătrânite, profesoară de conservator, pentru noile talente ce se ridică.

In filmul francez — „Entrée des artistes" — eroii erau tineri cari luptau toţi pentru a-şi valorifica talentul şi cari jucau cu atâta viaţă încât ajungeau să se îndrăgostească de colegii cari le dădeau replica în scenele ce le repetau. Rămâne ca publicul cititor să-şi dea părerea care din aceste două căi este mai bună de urmat.

In orice caz filmul american nu este lipsit de scene bune — unele chiar, amuzante — cari dau prilejul Louisei Rainer să joace din nou prea mult teatru pe ecran, iar Pauletei Goddard să schimbe câteva toalete frumoase. Filmul nu urmează tot timpul aceeaş cale, el tratează vreo 6 conflicte cari până la urmă sunt lămurite într'un chip inteligent şi destul de verosimil.

CINEMA BOULEVARD PALACE: Shirley salvează America.

Shirley Temple e o fată drăguţă dar prea face şi de astă dată acelaş lucru. Şi de astă dată are un tătic foarte necăjit că nu e înţeles de un moşneag arţăgos, care are — singură calitate — o nepoată *drăguţă* (aşa pretinde scenariul). Shirley însă, între un dans şi o melodie, ştie să-l îmbuneze pe bătrân şi toată lumea e mulţumită. Asta, pe ecran. In sală am văzut câteva chipuri nu prea fericite. M'ar interesa mult un film în care Shirley să fie o fetiţă rea.

TRAIAN LALESCU

FIRUL VIEŢII

(Urmare din pag. 1-a)

Această coincidenţă a contrariilor se verifică iar pe nivelul, am spune „biologic", al cultui Marilor Zeiţe. Căci, deşi Zeiţele pământului nt considerate pretutindeni ca un izvor al atitudinei şi opulenţii — cultul lor cuprinde actici sângeroase şi rituale sălbatece. Deşi iţa asiatică este numită *Ardvi*, „cea blândă şi lce, cultul ei presupunea biciuirea cu un snop nuiele, biciuire până la sânge, pentru provarea fertilităţii pământului. Şi asemenea riale crunte se întâlnesc pretutindeni în Asia Eurasia, totdeauna în legătură cu marile eiţe. Experienţa religioasă realizată în cultele vinităţilor agricole făcea să coincidă suferinţa upească cu beatitudinea spirituală. Intocmai upă cum puritatea morală coincidea cu desâul, şi non-valoarea (profanul) coincidea cu aloarea (sacrul) — tot aşa durerea coincide cu atitudinea. Este limpede că, în toate aceste tualuri şi ceremonii, se urmărea o totalizare a ormelor", o coincidenţă a contrariilor.

O altă Mare Zeiţă, al cărei cult se săvârşea Iran, se numea Anâhitâ „cea imaculată". Este vident, după tot ce ştim despre Marile Zeiţe, numele acesta i se potrivea tot atât de bine şi contrariul lui. *Kâlî*, populara zeiţă indiană, nseamnă „cea blândă şi bunăvoitoare", deşi onografia ei este terifiantă: zeiţa e plină de nge, are un colier făcut din cranii omeneşti, chii îi sunt injectaţi, ţine în mână un potir cut dintr'o ţeastă de om, etc. Zeiţa aceasta re cel mai sângeros cult din Asia (cf. cartea oastră *Yoga*, p. 246 sq.) — şi cel mai popular acelaş timp. Vom mai avea prilejul să revenim asupra ambivalenţii cultului ei. Deocamdată, observăm că cea mai importantă zeiţă a Indiei vedice, se numea *Aditi*, mamă a tuturor; uvântul aditi în vedică însemna „nelimitat", nepuizabil". Aceeaşi idee a Totului a Marei eiţe în care toate coincid şi toate se topesc...

In Orient, Marile Zeiţe sunt uneori reprezente cu un fus în mână. Ele torc firul vieţii. Aşa , bunăoară, zeiţa cu fusul găsită la Troia şi aarţinând epocii 2000—1500 în. Chr. Pe unele nete greceşti este reprezentată Marea Zeiţă *dea Syra)*, cu toate atributele ei: porumbelul, leul, templul cu *omphalos*, şi fusul. Parcele au făcut şi ele parte, odinioară, din grupul acestor zeiţe. Cu timpul, însă, funcţia lor a fost îngrădită exclusiv la domeniul limitat al naşterii şi destinului oamenilor.

Şi în această funcţie — păstrătoare a „firului vieţii" — se ghiceşte caracterul ambivalent al Marilor Zeiţe. Intocmai după cum ele conduc ritmurile cosmice (luna, apa, ploaia), tot aşa stăpânesc soarta omului. Firul pe care îl torc este mai lung sau mai scurt, după voinţa lor. „Voinţa" aceasta nu are niciun criteriu, de nici un fel, şi nu e integrată nici unei legi. Destinul omului e tot atât de iraţional cum este şi soarta unei întregi comunităţi umane, care — prin voinţa Marei Zeiţe — poate pieri de foame (seceta) sau printr'un război. O perfectă omologie între viaţa individului şi viaţa speciei, omologie realizată sub semnul Marei Zeiţe.

Soarta omului e formulată, mitic, prin firul vieţii. O perioadă mai lungă sau mai scultă de *timp*. E dela sine înţeles că, în anumite culturi Marea Zeiţă a jucat şi rolul de divinitate a Timpului şi Destinului. Bunăoară, în India, „timpul" se numeşte *kâla*, cuvânt foarte apropiat de *Kâlî*, numele Marei Zeiţe. S'au făcut chiar apropieri între aceste două cuvinte, asupra cărora nu e locul să stăruim aici. Termenul *kâla*, „timp", înseamnă şi „negru", „întunecat", „pătat". Multe sensuri se pot găsi în aceste cuvinte. „Timpul" e „negru", pentrucă e iraţional, e dur, e neiertător. Cel care trăieşte în timp, sub stăpânirea Timpului, este un om supus unui şir întreg de suferinţe. (Concepţia aceasta, dealtfel, stă la baza întregei gândiri indiene. Vezi studiul nostru, *La concezione della libertà nel pensiero indiano*, în „Asiatica", 1938, p. 345—354). Pe de altă parte, tot după concepţia indiană, omenirea trăeşte de mult în *Kâlî-yuga*, adică în felul de confuzii spirituale şi de crime, epocă de totală decadenţă metafizică, ultima etapă a unui ciclu care se încheie. Şi nu e deloc întâmplător că în numele acestei epoci cosmice coexistă noţiunile: *timp, întunecat* şi *Mare Zeiţă*...

MIRCEA ELIADE

Omul cu căţei in cap

(Urmare din pag. 5-a)

Doctorul când i-a văzut a scos o exclamare:

— A!... Dar eşti artist, pe legea mea!...

La spital infirmierii au adus pe pacient în sala de operaţii. După ce l-au tuns cu maşina şi l-au ras puţin în creştet, pensulându-l cu puţină tinctură de Iod, un infirmier a adus o tavă cu fel de fel de instrumente chirurgicale, între care era şi unul semănând cu un sfredel de tâmplar. Unchiaşul bagă de seamă la sfredel.

— Aste'nţeleg eu că-s cuţite, dar ăla ce o ma fi?

— E sfredelul cu care o să-ţi găurim capul.

— Aaleo!... Săracul de mine, ce am ajuns ca să mi se găurească capul cu sfredelul ca pe un butuc de roată... Altfel nu se poate?

— Ba se poate şi cu dalta, da-i mai dureros şi face gaura mai âşchioasă.

— Apoi faceţi cum v-o învăţa Dumnezeu mai bine — spune omul resemnat.

Doctorul face o sgârietură dureroasă, ţinând vârful bisturiului pe lat, şi apoi aruncă în lighian bucăţele de vată însângerate. Cu o pensă, face mişcări parc'ar jupui ceva. Omul nostru începe a geme de durere.

— N'ar fi bine să mă adormiţi d-le doctor.

— Nu e nevoie, că ai s'o poţi duce şi aşa, apoi apucând trepanul din tava cu instrumente, îl pune în lucru, făcând câteva învârtituri, pe un os adus dela bucătărie şi ţinut apăsat lângă sgârietură.

— Iacă şi un căpăcel din tivga moşului — spune doctorul — aveţi grije să nu se piardă, că nu avem cu ce mai astupa gaura, şi arată o rotogoală de os însângerat, adus fireşte tot dela bucătărie.

Doctorul apucând după asta, cu pensa, pielea de pe locul acela, a făcut aşa o ciupitură, de-i venea omului să urle de durere, apoi apucând un căţel din cutia ce o ţinea unul la spate îl făcea să-şi tremure lăbuţele şi codiţa pe sub ochii unchiaşului, lăsându-i să cadă într'un lighian cu apă săpunată ce-l ţinea un infirmier pe genunchii bolnavului. Acesta holba speriat ochii la căţel:

— Ho! fire-ai al dracului de javră!... Uite cine era să-mi mănânce mie viaţa—se căina bătrânul. După o nouă ciupitură dureroasă de-l treceau năduşelile pe unchiaş un alt căţel, apoi un altul şi altul erau smulşi şi trecuţi pe sub ochii lui, ca să cadă în lighianul cu apă.

Când a fost al cincilea, l-a scăpat peste marginea lighianului, iar moşul s'a grăbit sa-l sdrobească de podele isbind vrăşmăşeşte cu piciorul.

— Au! Ce m-o fi înţepat?

Repede m'aplec şi scot din talpa piciorului descult sârmuliţa care-l înţepase.

— Nu-i nimic moşule, te-ai înţepat într'un ac de ale noastre — spun eu ştergând cu o petică urmele de păsuliná, ce întinau podeaua.

— Gata operaţia — strigă doctorul.

— Vezi Domnule doctor, — să nu mai fi ramas vre-unul—intervine moşul.

— N'avea grije că am golit cârtogul de ei. Pe gaura care am facut-o mă uit în capul dumitale ca într'o strachina. Şi apoi ei nici nu pot fi mai mulţi decât face căţeaua în mod obişnuit.

— Apoi aşa o fi, că văd eu, le spuneţi cu temei, ca nişte oameni învaţaţi.

Infirmierii, fac un pansament al capului cu feşi de tifon şi dupace isprăvesc, doctorul întreabă raspicat privind în ochii bolnavului:

— Aşa-i că acuma nu-i mai auzi lătrând?

— Pe legea mea, nu mai aud nimic! Pai cum să-i mai aud dacă s'au dus dracului.

— Ai văzut cum ţi i-am gătuit de frumos?

— Văzut, că doară era vii — mişca. Las c-aşa le trebuie, fire-ar mama lor a dracului de jevruţe, că s'apucase să-mi mănânce creierul. Bogdaproste! Să vă dea Dumnezeu sănătate domnule doctor, că acuma mă simt şi eu om.

După câteva zile de odihnă, hrană bună şi ceva medicamente, rumânul a plecat în sat vindecat de ideia lui fixă, iar eu îmi aduc aminte şi azi de omul cu căţei în cap.

NICULAE AL LUPULUI

Doar licăritul lunei

Ne-am despărţit în taină, cu-o strângere de mână,
Deşi durerea crudă şi lacrimi nevăzute
Imi fulgerau prin suflet, din mrejele lor mute
Şi mă 'mbrânceau spre tine, făptură de ţărână.

Te-ai dus, te-ai smuls din mine, cum piere un amurg,
Şi 'n inimă iubirea, un hârb de lut îmi pare...
De ce ai vrut să moară şi zâmbetul din floare,
Când dorurile mele sunt râuri care curg

Şi iau cu ele 'n glumă, himera, plânsul, cântul?
Zădarnică 'ntrebare... Nu-i nimeni să-mi răspundă...
Doar licăritul lunii tresare viu pe-o undă,
Când trestia din baltă, aţine 'n cale, vântul...

CONST. COJAN

PENTRU DV. DOAMNĂ

echipa noastră de inventatori pune la punct un parat care fiind angrenat la bicicletă fixă, va euşi, în timp ce vă faceţi cultura fizică, să pre·are dejunul, să scoată copilul la plimbare, să plice două palme servitoarei care a spart serviciul de ceai, etc...

NU UITAŢI...

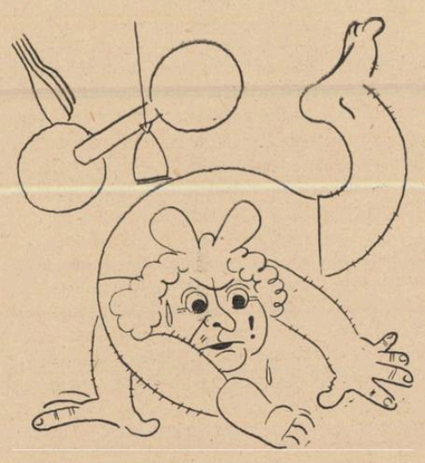

...cultura fizică. Iată aci o figură simplă dar foarte eficace, pentru siluete

CA SĂ SCAPAŢI DE

disgraţioasele puncte negre, deasupra fiecărui punct negru, trageţi o liniuţă: aceasta îl transformă în semn de exclamare

NIMIC MAI PRACTIC....

contra părului de prisos decât o lampă cu benzină. Efect radical.

SECRETE DE FRUMUSEŢE

Graţie sistemului pe care-l publicăm, orice femee poate purta pantofi No. 33

Literatură, artă, idei...

Despre condițiile poeziei

(Considerații asupra liricei latine)

Cu acest titlu, d. prof. N. I. Herescu publică în n-rul pe Aprilie al „Revistei Fundațiilor Regale", un articol în care încearcă să spulbere cu viguroase argumente critice câteva erori care circulă, cu privire la lirica latină. Obârșite de excesivitatea romantică, aceste erori se cuprind în afirmațiile: poporul roman este practic și realist, agricultor și militar și deci scriitorul latin este exclusiv intelectual adică orator și jurisconsult. La aceste afirmații se adaogă aceea că lirica latină reprezintă o imitație fără valoare după cea greacă. O altă afirmație generalizatoare privește sintetismul limbii latine care ar fi impropriu desvoltării lirismului.

In articolul „Despre condițiile poeziei", d. N. I. Herescu respinge peremtoriu asemenea generalizări, arătând că despre spiritul poporului roman nu se poate vorbi unilateral („Viața este pretutindeni aceeași); că imitația liricei grecești nu scade valoarea celei latine că, în fine, tocmai sintetismul limbii latine favorizează desvoltarea lirismului; de oarece „expresia poetică este expresia sintetică". Articolul d-lui prof. Herescu, temeinic și armonios gândit, este un exemplu rar de proză critică românească.

ZALMOXIS. — Revue des études religieuses — I, 1938.

Apare sub direcțiunea d-lui *Mircea Eliade*, în editura librăriei Paul Geuthner, Paris. Publicația aceasta este un titlu de glorie nu numai pentru științele orientaliste — dar ea consacră formal peste hotare reputația d-lui Mircea Eliade.

Zalmoxis este publicația de maturitate a tânărului savant roman. Intruneste colaborarea celor mai competenți orientaliști europeni și oferă un sumar cu deosebire impresionant.

Raffaele Pettazzoni, cunoscutul profesor de istoria religiunilor dela Roma — semnează un strălucit esseu *(„Le corps Parseme d'yeux")* — foarte documentat și sugestiv în concluziuni.

Porneste dela epigrama atribuită lui Platon, tradusă în franceza : „tu regarde les astres, (toi qui es) mon astre : Je vou drais être le ciel, pour te regarder avec plusieurs yeux".

Pettazzoni urmărește, în texte dintre cele mai relevante, această idee a cerului, care privește, prin ochii săi mulți (stelele), asemenea unei persoane, arătând temeinic nu numai că acest motiv religios nu este o invențiune a lui Platon, dar că el se regăsește, cu o puternică valoare mistică, la Egipteni, în vechea Indie și chiar în mitologia creștină a vechiului Testament.

Cu mare interes am citit esseul lui *I. Przyluski*, profesor la „Collège de France". *(„Le culte de l'Etendard chez les Scythes et dans l'Inde")*.

Autorul aduce referințe nouă cu privire la acest cult, destul de puțin cunoscut. Mitologia divinității cu două echipuri *(Ianus)* este de origină indiană, ea regăsindu-se ca atare și la vechii Sciți, și în Egipt. Dualitatea divinității (un zeu fix, stabil, liniștit, urmat alternativ de altul dinamic, al mișcării, al războiului) a dat naștere unor ritualuri alternative, corespondente fondului religios pe care il invocau.

In acelaș număr, întâlnim un expozeu masiv despre „Filosofia artei medievale și orientale", semnat de *Ananda K. Coomaraswamy*, de la Muzeul din Boston. Colaboratorul american cunoaște amănunțit pe *Eckhardt* și *Sf. Toma d'Aquino*. Ideea centrală este aceasta : arta este o „imitatio mundi", lumea fiind opera Domnului („Art imitates nature in her manuer of operation"). Posibilitatea umană de a reface opera de artă după asemănarea operii divine, se isbește de accentul „material" pe care acesta nu isbutește să se debaraseze întotdeauna. De aceia „the human artificier" rămâne esențial inferior lui *„the Divine Artificier"*.

Din rest, citâm esseul lui *C. Hentze*, profesor la Gand *(„Le culte de l'ours on du tigre et le T'ao-Tié")*, apoi lucrarea foarte substanțială a lui *Benjamin Rowland jr.* (Budha Andtho Sun God"), *însfârșit, esseul lui Jean Coman („Orphée, civilisateur de l'humanité")* și acelea ale d-lui Mircea Eliade, asupra cărora vom reveni.

V. POPA-MĂCEȘEANU: Icoane și inscripții, poezii, (Timișoara 1939).

Domnul V. Popa-Măcesșeanu a tipărit la Timișoara *Icoane și Inscripții*, versificații corecte lipsite însă de valoare literară; autorul scrie sub stăpânirea reminiscențelor păstrate risipit, de la Vlahuță și Goga, până la Ion Minulescu și Bacovia. Tratează tema plecării din sat, nostalgia casei țărănești, tristețea vieții neîndestulătoare de oraș, neputința încadrării urbane, etc. Tonul d-lui V. Popa-Măcesșeanu este cu totul minor, compoziția săracă nu depășește imagini banale ca „hlamidă de mătasă", „adâncimi de slavă", „tremurări de doină", „talismanul doritei mângâieri, etc. Merită mențione poezia „Răvașul unui ftizic", în memoria lui N. Milcu, cu strofele :

Ingălbenită, de pe ramuri
Desprinsă, cade întâia foaie ;
Bolnavii — o umărese prin
[geamuri
Și triști, copacii se îndoaie...

Inveșmântați în negru mat
Trei ciocli, — opresc în stradă
[dricu
Că de cu zori a sucombat
Poetul Nicolae Milcu...

PRO MURNU

Articolul **Pro Murnu** al d-lui prof. N. I. Herescu, va apare în n-rul viitor al revistei, fiind nevoiți să-i amânăm tipărirea din motive tehnice.

ENCICLOPEDIA ROMÂNIEI VOL. III ECONOMIA NAȚIONALĂ

In curând va apărea vol. III, din „Enciclopedia României", vasta lucrare de sub conducerea d-lui Dan Botta, distinsul lite-

Dan Botta

rat. Intitulat „Economia Națională", acest al treilea volum cuprinde materia și problemele activității economice naționale. Va fi o operă impunătoare de temeinică informație științifică.

GH. C. CROITORU : Suflete Arse, București, 1939.

Dacă d. Gh. C. Croitoru, înainte de a fi dus la tipar volumul de versuri „Suflete arse", ar fi trecut pe la redacția noastră și noi am fi citit manuscrisul, l-am fi sfătuit să nu-l publice încă. Când tânărul autor dărueste mamei sale „o parte din sufletul său" în lipsa altor bucurii pământești", săvârșește o faptă gingașă, dar nu realizează „poezie". Aceasta este un lucru mult mai greu pentru crearea căruia nu este suficient să ai „sentimente frumoase".

GABRIEL POPESCU

La 15 Aprilie se împlinește un an de la moartea lui Gabriel Popescu, maestrul gravurei românești. Artistul s'a născut la 6 Aprilie 1866, în comuna Vulcana Pandelea, jud. Dâmbovița, ca fiu de preot.

Absolvent al școalei de Poduri și șosele, în 1894 a fost trimis ca bursier al statului la Paris, pentru studiul artelor plastice, urmând cursurile de gravură. Intors în țară, în 1908 este numit de Spiru Haret, profesor de gravură la școala de Arte frumoase din București. In 1928 a primit premiul Național de plastică.

Artistul a lăsat următoarele lucrări mai de seamă: **Vârful cu dor**, gravură după Mirea; **Theseu părăsind pe Ariana**, gravură după Gobelin; **Lupta de la Anghiari**, după Leonardo da Vinci; **Falguière**, **J. P. Laurens**, gravuri după Rodin; **La Danse**, gravură după Carpeaux; Portretele Regilor Carol I și Ferdinand I; numeroase medalii comemorative și plachete; desene și portrete în cărbune și peniță, etc.

GEORGE MENIUC : Interior cosmic, poeme, „Itinerar", 1939.

D. George Meniuc se prezintă atenției noastre cu volumul de poeme „Interior cosmic", tipărit la Chișinău. Autorul luptă din greu să iasă de sub înrâurirea poeziei barbiene. Il vedem impotmolit de tot în ea când citim ermetisme banalizate ca: „acordul plutit", „logodind o doină cu mări", „viclean apus", „și-abia 'nzilită viață", „sălciu e cerul jos și în suflet veșted, iar", „strigoi, ciudat câmpiei, suit pe o prăjină", etc. Dar peste aceste influențe explicabile prin năzuința de a se iniția într'o artă poetică, întrevedem talentul d-lui Meniuc, în versuri mai limpezi, de evocare a stepei și trecutului basarabean. Bănuim o rodire în tradiționalism descoperit prin mijloacele rafinate ale modernismului.

FLOREA CĂRUNTU: Podarul de la Olt, nuvele, ed. Librăriei „Pavel Suru".

Prin volumul acesta de nuvele nu credem că d. Florea Căruntu să poată trece drept un povestitor. Autorul are o îndemânare elementară de a istorisi întâmplări din popor într'o limbă interesantă uneori prin provincialisme. Dar din amestecul acțiunii imaginare cu fapte reale, d. Căruntu nu isbutește să scoată compoziții armonioase, valabile pe plan literar, prin calități epice. Până când nu va dovedi că are o ideie clară despre ceea ce constitue „emoția artistică", nu vom putea afirma nimic despre talentul autorului.

VLADIMIR CAVARNALI: Răsadul verde al inimii, stelele de sus îl plouă, poezii, Bolgrad, 1939.

Despre volumul de poezii al d-lui Vladimir Cavarnali ne vom ocupa mai pe larg într'o cronică viitoare. Deocamdată vom observa că poezia poetului basarabean întrunește în ochii criticei, calitățile și defectele lirismului tânăr de azi. Gama emotivității este largă; atinge teme diverse, dela optimismul vital gen Esenin, până la simbolismul epigonic. Această risipire a autorului subliniază însă o lipsă de sinceritate și adâncire, slăbiciune de care sufere în genere poezia tânără actuală, care face mai mult ideologie poetică decât creație propriu zisă.

ORE, POEME DE N. F. COSTENCO, CHIȘINAU, 1939.

Volumul de poeme „Ore", al d-lui N. F. Costenco, merită o recenzie mai amplă Autorul strânge în 124 de pagini mari activitatea sa pe mai mulți ani, (1934—1939).

Deocamdată vom spune că nu e lipsită de interes producția d-lui Costenco, dar ca e amenințată de mari dușmani, ca di luarea, impuritatea, etc.

Portretul Regelui Carol I, gravură de Gabriel Popescu

EMANOIL BUCUȚA

Despre d. E. Bucuța, scrie d. Vladimir Streinu, cu prilejul recenzării romanului „Capra Neagră": „Prozatorul a rămas cu ținuta de poet. Deaceea scrierile în proză ale d-lui Emanoil Bucuța par mai mult niște vaste poeme în proză, dar un fel de poeme în proză narative care, pe amatorii foarte rafinați, chiar îi pasionează. Vorbim de amatori, pentru că arta scrisului nostru e scoasă din dificultăți și nu din ceeace e la îndemâna oricui. Dacă n'ar fi decât dificultatea unei sintaxe personale, răsucită și mai ales cu legături lungi care solidarizează

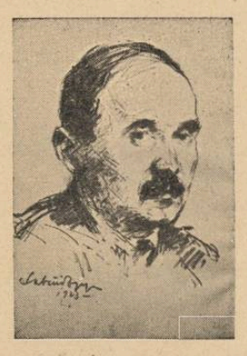

Emanoil Bucuța

câte un rând cu pagina întreagă, care îl cuprinde și tot ar fi nevoe de acest cititor încercat pe care îl numim amator. De altfel, s'a observat că versurile reproduse mai sus nu-și cedează frumusețea nici ele oricui și la întâia lectură. D. Emanoil Bucuța poate fi socotit de aceea ca primul nostru „poet dificil", care, trecut la proză, e și un „prozator dificil". Dar când felul său ne devine, prin stăruință, prietenos, când sintaxa personală ni se deschide după un bun număr de pagini, atunci ne răscumpără de osteneli un deosebit talent descriptiv, a cărui putere urmărește pe cititor cu marea lui strălucitoare".

BULETINUL GRUPARII „THESIS", DIN SIBIU

D. **Al. Dima** publică în ultimul număr al revistei **„Thesis"** un esseu informat și atrăgător ca temă, cu privire la „Arta populară și valoarea estetică". Autorul remarcă judicios dificultatea de care se lovește postularea conceptului estetic în arta populară. Cu atât mai anevoioasă este încercarea d-lui Dima cu cât d-sa optează pentru criteriul estetic fenomenologic, așa cum a încercat să-l promoveze **Hans Freyer.** D. Dima nu isbutește să înlăture această obiecțiune principală: raportată la un criteriu estetic, adică unul formal, arta populară nu poate deveni autonomă, „Scop în sine" ,întrucât repausează genetic pe valori practice, pragmatice, continutiste.

Autorul esseului este dealtfel de acord cu noi în a subscrie că a extinde psihologicește conceptul de „artă" astfel încât să poată cuprinde și produsul popular, însemnează a crede aprioric în ipoteza estetică a artei populare, iar nicidecum a o dovedi.

BOB BULGARU

Pictura lui Bob Bulgaru nu semăna cu a niciunuia din pictorii noștri. Deși n'avea încă treizeci de ani, el isbutise să-și contureze o viziune proprie, a culorilor și a formelor. Ochiul său organiza realitatea, după un procedeu în aparență foarte simplu: oamenii și lucrurile creșteau dintr'un fum subțire, cari imprimau culorii o vibrație ciudată, și da formei de dedesupt, o anumită idealizare, distincție și finețe.

Dar procedeul era mai puțin un artificiu de technică, decât un mod de simțire. Bob Bulgaru n'a învățat pictura dela nimeni. Faptul că a trecut prin atelierul lui Teodorescu Sion, nu incriminează într'u nimic afirmația noastră. Poate dintre toți pictorii cari au trecut prin acest atelier, Bob a fost singurul, căruia nu i-a rămas dela maestru aproape nimic. Intr'un salon oficial este foarte ușor să identifici elevii lui Teodorescu-Sion. Toți au o anumită preocupare intelectuală și o vădită voluptate a desenului. Toți încearcă o escaladare mai mult ori mai puțin isbutită, a unui lirism — destul de firesc dealtfel — pentru tinerețea lor.

Numai cu Bob, lucrurile stau invers. Lui nu i-a rămas dela Teodorescu-Sion decât neînsemnatul obiceiu de-aș face culoarea puțin cam apoasă. Incolo, Bob Bulgaru a refuzat net, orice sugestie. In ciuda eforturilor școlii lui Teodorescu-Sion, de a-i constitui o viziune seacă a artei, ca rezultat al unei concepții sintetice și specifice, Bob a pictat cu toată libertatea sa lirică.

Se poate întâmpla ca acest fapt să fie numai un caracter al vârstei de predominare a elanului asupra technicei. Dacă mai trăia, poate ajungea și el — mirajul dibăcii fiind irezistibil — la o imagine mai complicată și mai răsucită a lumii. Se poate.

Dar, așa cum ne-a rămas, pictura lui Bob câștigă — am putea spune — tocmai prin aceste insuficiențe ale meșteșugului. mâne expresia unei sensibili tipice, și certitudinea unui m talent.

Obligat de sărăcie să trăia din pictură, Bob Bulgaru a lă în urma lui o serie de studi portrete de copii din acele moase „alimentare" cum le zi el, pe care le făcea deobiceiu comandă. In ele se vădește ca mare sensitiv. Dar a picta c și în special portrete de c nu e lucr uușor. Portretul u copil nu înseamnă neapărat p ocuparea de a-l face gingas frumos. Un copil e un carac încă gelatinos, o forță încă r pândită și confuză. Un pictor copii e opligat să-și adune mentele artei sale cu o anum meticulositate, dar mai abitir, foarte multă înțelegere și băg de seamă. Unul din cei mai m pictori ai lumii, Murillo, s'a o pat în special de copii. Asta vedește nu numai că a picta pii, nu-i o operă superficială ușoară, ci și că este un dome în care artistul își poate pune seriozitate toate problemele r ștești său.

Numai prietenii cari l-au zut lucrând pe Bob, pot măr risi cu câtă conștiință își făcea aceste „alimentare". Nu știu u se vor găsi acum, acele nenur rate blocuri și coale cari umpl odaia lui Bob, cu sutele de sch ale modelului. Dar din pusde lor, portretul copilului ieșia tr'o bună zi definitiv, ca din i ma unui miracol.

In toată opera sa pe care avut încă timpul s'o adune și sistematizeze într'o expoziție c să-l pună în contact cu mar public, se simt indiciile unei p sonalități sigure, dotată cu o se sibilitate fină și ceace este r

Bob Bulgaru Cap de co

surprinzător cu o puritate și optimism de adevărat înțelep

De nicăieri, în opera lui B Bulgaru, nu te isbește presen mentul morții, care îl pândea tuș atât de aproape. El a pic cu moartea la spate, fără să sinchisească de ea; cu acea li ște de seninătate neumană apr pe, cu care lucrau anticii. A p tat fără obsesia temporalului; ră durerea acestei obsesii. Păia jenul ochiului său țesea lum din argint și din soare; îi rotu jea colțurile; îi îndulcea sufer ța și îi indica ținuta hieratică eternității.

Luca Dumitrescu

EXPOZIȚIA NEAGU

In sala teatrului „Comoedi continuă să aibă un frumos su ces expoziția de caricaturi a c noscutului artist Neagu Rădule cu. Se pot admira în expozi

Neagu Rădulescu

interpretările caricaturale ale c lor mai de seamă personalită cunoscute în lumea artistică politică.

Un poet francez de origine lituaniană

Poetul francez O. W. de L. Milosz, lituanian de origină, mort la Paris, la 3 Martie, în urma unui atac de angină pectorală, a fost un alhimist pasionat al cuvântului, un căutător de stranii esențe lirice și de semnificații turburătoare, într'un limbaj de o somptuazitate rafinată, plastic și sugestiv în acelaș timp, folosind deopotrivă aluzia discretă, muzical nuanțată, și exclamația directă, palpitând de viață emotivă.

Milosz s'a născut în Lituania, la 1877, dintr'o familie nobilă, domnitoare pe vremuri asupra unui ducat și stăpânitoare din veacul al XIII-lea, peste domenii feudale întinse. Dela vârsta de douăzeci și doi de ani a trăit în Franța, unde și-a făcut toate studiile, scriind și publicând acolo, poemele sale în limba franceză. După război a fost reprezentantul țării lui, la Paris.

Marile probleme ale Existenței, Timpului și Spațiului, ale Binelui și Răului l-au preocupat toată viața. Opera lui poetică e bogată în simboluri impresionante, roade ale unor îndelungate meditațiuni.

In 1899 Milosz a publicat prima lui culegere de versuri, intitulată *Le Poème de Décadences*, căruia i-au urmat câteva volume de eseuri, de poeme în versuri și versete în proză, un mister: *Miguel Manara*, un studiu despre *Capodoperele lirice ale Nordului* și *Confesiunea lui Lemuel*, cuprinzând mai multe poeme, între care „Cantique de la Conaissance" și „Epître à Storge" înfățișează diferitele moduri ale extazului și problemele infinitului, ale timpului, mișcării și spațiului.

In sfârșit volumul *Ars Magna*, o expunere completă a metafizicei milosziene, cu îndepărtate rădăcini în doctrina pytagoriciană.

Cu prilejul morții poetului, d. Francis de Miomandre a publicat în ultimul număr din „Les Nouvelle littéraires" un mișcător articol omagial, din care aflăm că Milosz a fost „unul dintre cei mai mari poeți francezi din toate timpurile" — după părerea autorului „Invaziei Paradisului", chiar „cel mai *profund*. Toți ceilalți, în comparație cu el, par să sacrifice mai mult sau mai puțin ornamentului. La el nu este o imagine sau un cuvânt, care să nu fie *smulse* din inimă".

„Ceeace izbea mai mult, în scrisul lui Milosz — spune Francis de Miomandre — era densitatea: „Eu care mă fălesc că scriu cu sufletul cuvintelor", spunea el într'o zi, despre el însuși (în „L'Epître à Storges". Și era adevărat. Nimeni nu avea ca el acest sens al cuvântului, acest fel de a scoate din cuvânt ceeace cuprinde el din noi înși-ne, din sângele nostru, din seva noastră, ca și cum fiecare din aceste cuvinte fiind creat de noi oamenii, într'o izbucnire revelatoare a întregii noastre ființe, printr'o smulgere sfâșietoare, poetul regăsea acea stare primitivă și misterioasă, iluminare a suferinței și a extazului Cei cari au citit vre-un poem al lui Milosz, dar mai ales *Simfoniile*, vor înțelege ce vreau să spun.

Apoi, a venit războiul, cu teribila lui mizerie. Ca să-l constrângă par'că să se lepede de toate constrângerile materiale. Soarta a făcut, într'o zi, din acest bogat gentilom un proscris, un sărac și un bolnav. Au fost pentru el ani groaznici dar atât de fecunzi!

In exil, ruină și suferință, compune acele uimitoare *Simfonii* pe care le va îngloba mai târziu în *La Confession de Lemuel*, în care atinge apogeul geniului său. Nu cunosc nimic mai frumos în poezia universală.

Apoi, către sfârșitul războiului, acțiunea îl ispitește și desfășoară o activitate politică grație căreia, nobila și frumoasa lui Lituanie natală îi datorează faptul de a fi fost recunoscută printre națiunile nouei Europe.

Câtăva vreme a reprezentat-o ca ministru la Paris, apoi, fără să înceteze totuși să se ocupe de ea, s'a întors la studiile lui predilecte, cari sunt deopotrivă linguistice și ezoterice...

„In ultimii ani ai vieții lui, Milosz trăia foarte retras. Mai întâi fiindcă studiile lui biblice îl absorbeau foarte mult și pentrucă destul învățase să cunoască oamenii și zădărnicia raporturilor cu ei. Prea îi iubise mult:

...„cu o veche dragoste, uzată de milă, de mânie și de singurătate..."

Le dăduse ce avea mai bun din el, în acele minunate versuri a căror frumusețe sfâșietoare ei n'o puteau înțelege. Acum se isprăvise. Nu voia să mai aibă tovarăși decât păsările. Pe când locuia la Fontainebleau cobora în fiecare după amiază, în parc, cu pungi cu grăunțe pe cale le împărțea. Le cunoștea pe toate și le vorbea. A scris despre ele pagini delicioase, pătrunse de duioșie franciscană.

Pretindea să fi descoperit cheia graiului lor. Intr'o zi mi-a vorbit, timp de cinci minute, pe limba mierlelor.

Ceeace iubea el la păsări era, negreșit, ceeace au ele aerian, desprins, diferit de tagma celor tereștri, oameni sau animale, încleștați de sol, târându-se pe glie. El însuși avea ceva de pasăre, o mare pasăre rănită, păstrându-și în stângăcia de exilat suprema eleganță a măreției lui. O anume jenă de a fi acolo, o distracție irezistibilă. Uneori ne părăsea, cădea într'o visătorie adâncă, din care apărea brusc, cu vre-o butadă prodigioasă, fiindcă avea și geniul umorului, o vervă, o veselie torențială, supraomenească, luând cu ea totul...".

Cronica ideilor

Martin Buber analizează raportul dintre eu și divinitate, în trăirea religioasă. Este interesant că acest autor înțelege, mai înainte de a da curs problemei spirituale, să determine terminologia proprie unei atari discuțiuni [1]).

Intre „eu" și reprezentarea activă a acestuia („le toi") — există o deosebire ca dela datul inițial, la acela realizat. Omul trebue să tindă la desvoltarea eului, într'atât în cât dimensiunile realizării lui viitoare să poată cuprinde eternul. Plenitudinea spirituală a eului, este ceea ce cu un termen francez, se chiamă „le tu". Se întâmplă însă că eul nu evoluiază numai pe orbita exclusivă a spiritului. Tendința virtuală a eului, vocația lui firească, aceasta ar fi: ca să cuprindă lumea în plenitudinea spiritului, astfel încât acesta, conceput ca o „totalitate activă", să poată recunoaște firesc, în materialitatea firii, existența tainică a absolutului, a lui Dumnezeu. „Nu există lume aparentă. Nu există decât lume", scrie Buber (op. cit. p. 116). Se lovește serios, deci, în ipoteza criticistă kantiană. Deși „Le tor eternel" este privit ca o dilatare ilimitată a spiritului în mediul activ al conștiinței, totuși Buber nu recunoaște necesitatea „reprezentării" pe care eul logic o produce, în procesul cunoașterii, așa cum ne învățase Kant în a sa „Critică a Rațiunii Pure". Prin urmare, conștiința nu este un mediu care să ne separe pentru totdeauna de cunoașterea realității ultime. Ne amintim că aceasta era ipoteza, desigur tristă, a lui Kant. Lucrul însuși, eternul, absolutul, sau, cu alt termen: divinitatea, Dumnezeu, — rămâneau în afara posibilităților de cunoaștere ale omului.

Conștiința, această matcă vie a spiritului, este dimpotrivă, mediul în care „Le toi" își află consubstanțialitatea cu Dumnezeu. In cazul în care eul izbutește să se elibereze de imixtiunea lui *„Cela"* în viața spiritului, acesta se află pe drumul cel bun, porțile cerului îi sunt deschise.

Dar ce înțelege Buber prin *Cela?*

Se răspunde aci punctului de vedere catolic, rațional, în viața religioasă, la care ne refeream și în cronica precedentă.

Reamintim că Alain recomanda metodologica lui Descartes, trăirii religioase, sub pretextul libertății totale în care trebue să se afle eul nostru, față în față cu divinitatea, cu absolutul.

Acest mod de a privi lucrurile ni s'a părut că ridică o obiecțiune esențială: credința nu este un obiect al eului, care trebue studiat, metodic, în deplină libertate rațională. Credința, Spiritul, nu sunt obiecte ale eului, *pentrucă ele formează genetic și substanțial eul însuși.* Deci spiritul nostru nu ni se poate opune, în mod obiectiv, rațional. Rațiunea însăși face parte din *spiritul omului*, spiritul este datul inițial, liber prin naștere, substanță divină, prin urmare acesta *are a cunoaște nu a fi cunoscut obiectiv.* A vorbi astfel despre Spirit însemnează a-l confunda cu ceeace Buber numește *„Le Cela"*, însemnează a nu mai fi „le tu éternel". Autorul denunță această confuziune principală în discuția temei: „oamenii au început să vorbească despre eul lor etern — ca despre *le cela"* (pag. 113). Prin urmare, ca despre *altcineva.* Sunt ultimele consecințe ale idealismului criticist, pe care le-am întâlnit, în filosofia juridică a neo kantienilor Cohen, Del Vechio: a asimila raportul subiect-obiect cu acela dela subiect la subiect, socotind că dacă altcineva din afară mi se opune mie ca un obiect, aceasta poate conduce la consecința limită, anume că propriul meu spirit esențial, originar și firesc : subiect (cunoscător) să poată fi conceput; totodată ca obiect de cunoscut. (Ed. „Justiția" lui G. del Vechio, trad. în rom. 1937).

Insă „Le tu" nu poate fi, simultan, esențial și „Le cela". Eu nu pot fi și *altcineva.* A mări orbita eului, activându-l astfel în cât să evolueze până în domeniul eternului, acesta este într'adevăr destinul suprem al spiritului, orientat necesar către *întâlnirea* („Le rencontre") cu Dumnezeu.

Buber insistă mult asupra „relației" care se naște între „Le tu" derivatele. Următoarea afirmație decide în sensul că eul ajuns la gradu optim spiritual, în plenitudinea realizării lui intime, nu mai are nici nevoie să „depășească" experient sensibilă, așa cum ne învață numeroși autori mistici. In *relația* cu divinitatea nu mai poate fi vorba de nic o „experiență". Înțelesul obiectiv rațional, al cunoașterii este inutil s mai fie amintit, pentrucă „orice experiență, chiar cea mai spirituală, n ne va da niciodată alt rezultat decâ pe *„Le cela"* (pag. 116).

In relația cu Dumnezeu, spiritu nostru nici nu se „leapădă" de lume nici nu se ridică „pe deasupra" e nici chiar nu o reclamă. O presupune, însă, din punctul de privire a activității exclusive a spiritului. Buber rezumă lapidar: „In relația c Dumnezeu exclusivitatea absolută ș inclusivitatea absolută se confundă".

1) „Ich und Du" tr. fr. ed. Aubier, Pari 1938.

MIRCEA MATEESCU

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 44908 - 938

16
„ASOCIAŢIUNII" SIBIIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE : Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni
Autorităţi şi instituţii — Lei 500

TELEFON; 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 16
SAMBATA 22 APRILIE 1939

Redactor responsabil : MIHAI NICULESCU

PRO MURNU

Zwischen uns sei Wahrheit !

Goethe

de prof. N. I. HERESCU

Un cărturar de o mare putere de muncă, unită cu o netăgăduită chemare, ia asupra lui realizarea unei opere uriaşe şi ingrate : aceia de a înzestra cultura patriei sale cu traducerea poemelor homerice. Manat de un sigur sentiment al frumosului, pe care i-l dă aleasa lui formaţiune clasică, şi de o puţin comună pasiune a poeziei, el nutreşte nobila ambiţie să facă, pentru cultura românească, ceiace, în secolul al XVIII-lea, un A. Pope făcuse pentru cultura engleză, un I. H. Voss pentru cea germană. El lucrează o viaţa întreagă, cu răbdare şi cu migală, revede mereu, şterge, adaugă, şlefueşte ; tipăreşte, în răstimp de câteva decenii, două, trei, patru ediţii, necontenit revizuite. Are mulţumirea să constate că elita intelectualilor şi a literaţilor îi înţelege strădania, îl încurajează, îl îndeamnă să continue. Omul munceşte din răsputeri, fără răgaz, fără preget, până la şapte zeci de ani. Şi aici, ajuns în culmea vieţii, venerabilul bătrân se vede deodată ţinta unui atac de o uluitoare violenţă. I se tăgădueşte tot : muncă, îndemânare, pricepere, ba chiar şi cunoaşterea limbii româneşti ; ţintuit la stâlpul infamiei, el este „denunţat" opiniei publice ca un vulgar mistificator.

Un astfel de spectacol uimeşte şi întristează. Tinerii au dreptul să se întrebe la ce mai foloseşte competenţa, care mai este valoarea muncii, dacă, la capătul ei, aşteaptă defăimarea, în formele cele mai inadmisibile ? Fie îngăduit, deaceia, unui tânăr care iubeşte adevărul şi cuviinţa, să apere pe respectatul înaintaş, arătând — nu cu aprecieri personale, ci cu dovezi din poezia românească — preţul ce se poate pune pe diatriba îndreptată de d. Victor Eftimiu împotriva d-lui G. Murnu. *Zwischen uns sei Wahrheit*...

Căci articolele publicate de d. V. Eftimiu nu pot primi alt nume decât acela de diatribă ; ele nu sunt o critică obiectivă, scrisă din dorinţa de a îndrepta scăderile ce se pot găsi în traducerea d-lui G. Murnu, ca în orice înfăptuire omenească. In adevăr : Iliada are 15.639 versuri. In articolele sale, d. Eftimiu a citat o sută sau două de frânturi de versuri sau numai cuvinte care nu-i plac, pe care le găseşte greşite, greoaie, confuze, inestetice. Să admitem, o clipă, că d-sa ar avea dreptate pe toată linia. Dacă într'o operă de 16.000 de hexametri, 200 nu sunt buni, merită opera aceia să fie numită scamatorie şi mistificare ? Şi totuşi, după d. Eftimiu, traducerea d-lui Murnu constitue o *„far'de pereche — în toate literaturile, cred — execuţie a lui Homer şi a unei limbi naţionale"*. Ea nu reprezintă, după d-sa, decât o *„ieftină scamatorie"*. Ea este, pur şi simplu, o *„mistificare unică în toate literaturile"*.

Este drept că traducerea d-lui Murnu a fost încoronată, dela apariţie, cu premiul Herescu—Năsturel (premiul cel mare al Academiei Române, acela cu care a fost distins şi Coşbuc), într'o vreme când premiile nu se găseau pe toate drumurile ca astăzi. Este drept că ea a plăcut unor oameni de Litere de mâna întâia, un Maiorescu, un Duiliu Zamfirescu (ca să nu citez decât pe morţi). Este drept că specialiştii au găsit pentru traducător numai cuvinte de laudă. Este drept, în fine, că Vasile Pârvan, neuitatul nostru magistru, a tipărit-o la Cultura Naţională într'o formă care arăta singura ce însemnătate acorda el lucrării. Ce-are a face ! Toţi oamenii aceştia au fost orbi, sau complici cu d. Murnu. „Scriitorii din generaţia noastră, mai zice d-sa, au crezut -o superficial şi n'au avut curajul să-şi mărturisească ignoranţa", decretează, ritos şi elegant, d. Victor Eftimiu. „Scriitorii din generaţia noastră, mai zice d-sa, au crezut în legenda că d. Murnu este un adânc cunoscător al graiului acestei ţări...". Falsă legendă ! Era atunci o „amabilă epocă de diletantism şi lipsă de control, când reputaţiile literare se creiau dintr'un piruit...".

Timp de 30—40 de ani, toţi cărturarii României au fost, aşa dar, superficiali, fără curaj, ignoranţi, diletanţi, lipsiţi de control. In tot acest timp, ei au stat în aşteptarea unui român profund, curajos, savant, specialist, plin de control, care să le ia vălul de pe ochi. Patruzeci de ani a fost aşteptat d. Victor Eftimiu, ca un adevărat Messia al literelor române! Şi d. Eftimiu a venit...

Altădată, cei care porneau la atac împotriva reputaţiilor consacrate, erau tinerii grăbiţi să ajungă mai curând la notorietate. Dela o zi pe alta, numele necunoscut al tânărului care lovise într'un maestru începea să umble din gură în gură : „Este X, cel care a „înjurat" pe cutare..." şoptea lumea. Căci e aşa de uşor să te faci cunoscut printr'un mare scandal şi aşa de greu prin muncă, răbdare şi vreme! Gestul lui Erostrat se perpetuiază în eternitate... D. Eftimiu, care nu mai e tânăr, fiindcă a trecut de câţiva ani peste cincizeci, se foloseşte totuşi de acest procedeu rezervat tinereţii. Fatală imprudenţă, fiindcă dacă peste ieşirea unui tânăr se trece cu un zâmbet, la aceia a unui om matur se răspunde cu severitate.

Ce impută d. Eftimiu traducerii d-lui Murnu ? *„Cuvinte necunoscute — culese or fabricate — întorsături nefireşti ale frazei"*, care, toate, *„îngreunează versul..."* Să examinăm, pe rând, exemplele pe care le aduce acuzatorul.

A. — Iată, mai întâi, o serie de cuvinte pe care d. Eftimiu „mărturiseşte" că nu le cunoaşte. Pentru a-i dovedi că aceste cuvinte sunt cunoscute şi circulă în graiul nostru, nu-l voiu trimite la dicţionarul limbii române, ci la marii noştri poeţi şi la poezia poporană, care este marele poet anonim şi reprezintă izvorul cel mai autentic al limbii româneşti.

Deci, d. Eftimiu recunoaşte că d-sa n'a auzit de următoarele cuvinte :

— CORDELE: cuvânt care se găseşte la Eminescu:

Pajul Cupidon, vicleanul,
Mult e rău şi alintat,
Cu copii se hârjoneşte
Iar la dame doarme'n pat.
Cordeluţe *şi nimicuri*
Iată toate-a lui averi,
Darnic când nu vrei niciuna
Şi sgârcit dacă le ceri
(Pajul Cupidon, *v. 1—4, 9—12)*

— ŞOIMAN: cuvânt care nu e numai poporan, ci se întâlneşte şi la autorii culţi. Iată-l la Alecsandri :

Viteazul cu blândeţă îl desmierda graiul:
„N'aibi grijă, măi şoimane, *eu am şi duc cu mine*
O vrajă rea de duşmani şi bună pentru tine".
(Dan, Căpitan de plaiu, v. 34—36)

— DEAVALMA: noi toţi cei care ne-am făcut şcoala în ţară, am întâlnit cuvântul la Coşbuc, în poezii ce se găsesc în toate cărţile de cetire şi de limba română:

Gură fac ca roata morii
Şi deavalma *se pornesc*
Cum prin gard se gâlcevesc
Vrăbii gureşe, când norii
Ploi vestesc
(Iarna pe uliţă, v. 16—20)

Părea că varsă 'ndepărtarea
Şi mii de lupi şi mii de corbi
Deavalma, *să'nspăimânte zarea.*
(Furtuna primăverii, v. 8—10)

— MERTIC : iată-l în poezia poporană :

Ştii tu, Viaro, ce-am gândit,
Ştii tu ce m'am socotit?
Suflecă mânice largi
Şi'mpleteşte la colaci.
Fă colaci mari, de doi saci,
Pentru cumnaţei burlaci,
Şi-un covrig de un mertic
Pentru cumnăţel mai mic.
(Vidra, Colecţia Alecsandri)

— ORTOMAN: cuvânt pe care Mioriţa lui Alecsandri l-a transformat într'o glorioasă vocabulă a limbii noastre :

Iar cel Ungurean
Şi cu cel Vrâncean,
Mări, se vorbiră,
Ei se sfătuiră,
Pe la-apus de soare
Ca să mi-l omoare
Pe cel Moldovan,
Că-i mai ortoman
Şi-are oi mai multe,
Mândre şi cornute.
(Mioriţa, Colecţia Alecsandri)

— BĂRBAT, ca adjectiv, în înţelesul de viteaz, vrednic, voinic : e cunoscut de noi toţi cei care am supt limba românească odată cu laptele, dela sânul mamei. El se întâlneşte nu numai în poezia poporană :

Foaie verde păr uscat,
Tânără m'am măritat
Şi rea soacră-am căpătat:
Intră'n casă ca o coasă
Şi zice că nu-s frumoasă,
Şade'n vatră ca o piatră
Şi zice că nu-s bărbată.
(Colecţia Jarnik-Bârseanu, *Doine*, CCCLXXVIII)

dar se găseşte şi în poezia cultă :

...Doamne, cum îi vine
Suflet să mai umble zile supărat
Pentru-o vorbă numai? El e om bărbat,
N'o să-şi piardă doară mintea cu-o femeie...
(Coşbuc, *Dragoste învrăjbită*, v. 89—90)

— CÚCURĂ: Iată-l în poezia poporană:

Mă dusei cu plugu'n coastă
Şi-aduse dracu-o nevastă,
Uitându-mă după dansa,
S'a rupt cúcura *şi bârsa;*
Cúcura *am făcut nouă,*
Dar s'a rupt grindeiu'n două;
(Colecţia Jarnik-Bârseanu, *Strigături*, CX)

— A CHITI, cu sensul de a ochi, se află deopotrivă în poezia poporană :

Paloşul din sân scotea
Şi-aşa bine-l învârtea,
Şi-aşa bine mi-l chitea
Că pe Toma mi-l tăia
Pe la furca pieptului,
La încinsul brâului...
(Toma Alimoş, Colecţia Alecsandri)

ca şi în poezia cultă :

Dar şi noi încă o pândeam
Cum se pândeşte-o fiară
Şi tot chiteam *şi ne gândeam*
Cum să ne cadă în ghiară...
(V. Alecsandri, *Peneş Curcanul*, v. 81—84)

— STRĂMURARE : deşi sensul se poate prinde din contextul versului în care se găseşte :

Umărul cu strămurarea i de aramă-i străpu[illegible] totul

(Urmare în pag. ultimă)

Singuraticul pom

Sus, sfioasa stea
Sta şi se ruga
Pentru el, lunaticul,
Tristul, singuraticul
Şi veştedul Pom.
Peste sure creste,
Departe'n poveste,
Arde duhul lui,
Al alesului.
Stingher în câmpie,
Nici o rază vie,
Nici un dor n'adie
Fruntea lui pustie.
Nici steaua vecină
Nici lina lumină
Nu ştiu ce nălucă,
Ce vrajă-l usucă,
De-aci să mi-o ducă,
Pomul iar să crească
Inalt şi învoalt

— Pajură cerească —
Din nou să umbrească
Tărâmul acesta,
Tărâmul cel'alt.

Sfârşit, în câmpie,
Doar Pomul îşi ştie
Marea agonie.

Doar el ţine 'n seamă
Semnul care-l seacă
Şi, strâns în zări strâmte,
Vântul ce-i destramă
Umbra rea, săracă
Tainic trunchiul simte
In inima lui
Vârf de spin şi cui.

In stinsa câmpie
Numai Pomul ştie
Căn el creşte 'n sus
Crucea lui Iisus.

AUREL CHIRESCU

Criza literară românească

de. G. C. NICOLESCU

S'a dat, într'o revistă literară din provincie, semnalul de alarmă. Cărţile noastre literare nu se vând şi publicul este pe de o parte învinuit de această deplorabilă stare, iar pe de alta, invitat să iasă din tr'o pasivitate dăunătoare culturii româneşti.

Este incontestabil că la noi se citeşte foarte puţin. Nu numai lucrările de specialitate, care au un public atât de restrâns şi care reprezintă totdeauna un act de jertfă din partea autorului sau a institutului ce le publică, dar chiar romanul se vinde sub aşteptări pentru o ţară cu douăzeci de milioane de locuitori. Inainte însă de a învinui cititorii, lucrurile merită să fie privite mai de aproape.

In primul rând se cuvine, când ne plângem de numărul redus al cititorilor de literatură, să ţinem seama de vremurile pe care le străbatem. In această perioadă de nelămurire politică, economică şi socială de pretutindeni, în care vieaţa devine din ce în ce mai grea, e lucru firesc ca burghezul nostru, care ar putea constitui singura mare clasă de cititori români, dar care este şi soldatul de mâine, să se intereseze mai ales de ultimele telegrame din străinătate, pe care le publică ziarele,

(Urmare în pag. 2-a)

Slujbe pentru scriitori

de N. CREVEDIA

Intr'un articol recent, intitulat „Dar până la pensie?" aducând aurul şi zmirna ce merită Majestăţii Sale Carol II, Suveranul Poesiei şi ministrului Său, d. prof. Mihail Ralea, care a creat Casa Scriitorilor — puneam o problemă tot atât de importantă pentru crearea adevăratului climat al Culturii şi anume ocrotirea oamenilor de litere până la vârsta de 55 de ani, când urmează, după noua lege, să treacă la adăpostul burselor ce variază între 8 şi 25.000 lei lunar.

Socotind că mijlocul cel mai eficace ar fi numirea lor în slujbele de stat, ne izbiam în soluţia noastră de o mare dificultate : mulţi dintre scriitori, neposedând titluri academice, nu pot fi încadraţi în posturile oficiale!

Ce este de făcut atunci? Intr'un interview acordat ziarului „România", d. Perpessicius, lăudând actualul proect, propunea şi d-sa crearea unei „Case a vieţii scriitorilor", destinată să uşureze până la pensie condiţiunile lor de existenţă.

Nu ştim cum concepe d. Perpessicius această Casă a vieţii noastre a acelora cari visăm chiar mergând. Aşteptând preţioasele lumini ale distinsului critic, noi vom îndrăsni, pe linia articolului nostru precedent, să afirmăm că CULTURA ROMANEASCA NU ESTE CREAŢIA DIPLOMELOR. Autorii „Doinei", „Mioriţei" şi „Legendei Mânăstirii Argeşului" au fost nişte analfabeţi! Arta noastră populară depe oale, stâlpi şi troiţe a fost creată de mâinile neştiutoare de carte ale unor ţărani anonimi. Cealaltă artă atât de subtilă a înfloriturii iilor, pestelcilor şi covoarelor, a fost creată nu de nişte licenţiaţi în Litere şi „Filosofie", ci de ochii şi degetele unor sătence care nu ştiau să se iscălească decât prin râuri, şabace şi fluturi.

Oameni de carte, cronicarii noştri nu erau, totuşi, licenţiaţi. Anton Pann, „cel isteţ ca un proverb", nu era decât un modest ţârcovnic de biserică. Diplome de licenţă n'au avut nici Văcăreştii, nici Grigore Alexandrescu, nici Bolintineanu, nici Vasile Alecsandri (doi ani de Medicină), şi nici împăratul poesiei şi cugetării româneşti, „ratatul" Mihail Eminescu! Diplome superioare n'au avut nici Ion Creangă, nici Al. Vlahuţă, nici I. L. Caragiale, nici George Coşbuc, Al. Macedonsky, Emil Gârleanu, Petre Ispirescu, Şt. O Iosif, Dragoslav, Octavian Goga, Panait Istrati, Topârceanu, Ştefan Petică şi mai toţi ctitorii culturii româneşti. Dintre scriitorii de astăzi, Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Liviu Rebreanu, Mihail Sorbul, Ion Minulescu, George Gregorian, Victor Eftimiu, Al. Cazaban, Carol Ardeleanu, I. C. Vissarion, G. Brăescu, Militaru, G. M. Vlădescu, George Mihail Zamfirescu, Lesnea, Talaz, Georgeta Cancicov, etc., nu au nici ei „la bază" licenţa de Litere şi „Filosofie"! Precum vedem, întreaga literatură română nu e licenţiată! Ceeace nu înseamnă, însă, că chiar cu cele 4 clase primare ale lor (Ispirescu, Dragoslav, Panait Istrati, Vissarion, Margareta Cancicov, ş. a.), ei nu au fost, totuşi, oameni de cultură, pe care diferite împrejurări i-au pus în neputinţă să şi-o însuşească oficial. Una este diploma şi alta e cultura şi chiar cultura universală, începând cu Homer, Shakespeare, Balzac, Maxim Gorky, Hamsun, etc., etc., — nu e produsul universităţilor. Giovanni Papini, spiritul cel mai universalist al Italiei contimporane, are şi el, se spune, tot 4 clase primare — iar genialul Mestrovici e un cioban purtat prin câteva ateliere şi Academii neisprăvite... Religiile n'au fost create de licenţiaţi şi doctori în Teologie— ci de nişte mari inspiraţi. Imperii şi uriaşe clădiri sociale au fost create de inşi ca de-alde Alexandru Makedon, Carol cel Mare (semna cu ştampila!), Petru cel Mare, Mussolini, Hitler, — nebacalaureaţi! Multe din marile născociri ştiinţifice şi filosofice au la bază nu atât Academiile, cât un moment de inspiraţie.

Arta, arta mare a acestora mici depe pământ, e cutremur interior şi intuiţie. Artiştii, în majoritatea cazurilor, s'au arătat rebeli disciplinelor intelectuale. Artistul investit cu o misiune mare a ştiut întotdeauna, prin instinct, care e

(Urmare în pag. 2-a)

Le Nain — Familie de ţărani

Pantheon indic

de MIRCEA ELIADE

Cetitorul care străbate pentru întâia oară o mitologie indiană, anevoie îşi poate stăpâni un sentiment copleşitor de uluială şi de teamă. Numărul zeilor şi al demonilor este nesfârşit. Şi fiecare zeu, fiecare demon poartă mai multe nume. Genealogia şi filiaţia lor sunt tot atât de complicate, de obscure, pe cât este onomasica lor. Pe de altă parte, cu cât ne depărtăm de izvoarele cele mai vechi — de Vede — cu atât confuzia creşte. In mitologia vedică te poţi orienta; greutatea se înzeceşte însă când e vorba să luminezi mitologia puranică sau „sectară" (cum e numită, pe nedrept, mitologia din rahābhârata). Anevoie mai poţi păstra firul conducător prin labirintul povestei fără sfârşit a celor câtorva mii de zei, demoni, eroi şi făpturi mitice, care alcătuiesc laolaltă pantheonul Indiei medievale şi moderne.

Nu intră în economia acestui studiu o cercetare, cât ar fi ea de sumară, a mitologiei indiene. Ne-am propus numai o analiză ceva mai lungă a temei „bi-unităţii" divine şi a „totalizării" atributelor divine — şi nimic mai mult. Totuşi, suntem îndrituiţi să ne întrebăm: care e semnificaţia spirituală a pantheonului indian, bogat şi labirintic ca şi jungla, ocean vegetal în care se topesc şi se pierd toate formele? Pentru conştiinţa indiană, zeii, ca şi oamenii, sunt forţe concrete **individuate;** ei aparţin, cu alte cuvinte, imensei categorii de existenţe „formate"; ca şi oamenii, zeii sunt **nâmarûpa**, adică au „nume şi formă". Intre om şi zeu nu este o deosebire de calitate, ci una de cantitate. Zeii se bucură de anumite virtuţi care nu aparţin condiţiei umane; bunăoară, pot fi invizibili, pot lua orice formă, vieţuiesc într'o beatitudine superioară fericirii pe care o poate dobândi omul, şi trăiesc mult mai mult decât le este îngăduit oamenilor să trăiască. (Nu sunt însă **eterni**; etern nu este decât **spiritul**, Brahman). Anumiţi oameni, bunăoară asceţii, pot dobândi prin practici magice şi oculte calităţile zeilor — deşi, atunci când le-au cucerit, sunt prea detaşaţi de Lume ca să le mai poată fructifica. Pe de altă parte, oamenii au, datorită însăşi condiţiei lor umane — care este dramatică, chinuitoare, — unele posibilităţi inaccesibile zeilor. Omul se poate „mântui", adică, poate dobândi autonomia perfectă a spiritului, eliberarea de robia iluziilor, de **Karma** care îl readuce necontenit în lume, prin forţa oarbă a cauzalităţii. Omul, într'un cuvânt, poate depăşi condiţia umană, dobândind libertatea absolută a spiritului. Zeii nu

(Urmare în pag. 5-a)

CRONICA LITERARA

de CONSTANTIN FANTANERU

AL. PHILIPPIDE: Visuri în vuetul vremii

poeme, „Fundația pentru literatură și artă Regele Carol II"

Ne propunem să analizăm curând în aceste pagini, conținutul conceptului „modernism", odată cu alte concepte critice, spre a se ști mai ales, întrucât aplicarea lor la diferite opere, constitue o valorificare. S'ar putea ca termenul „modernism", să aparție vremii noastre, cum altora le-a corespuns „clasicismul" și „romantismul", și se înțelege atunci cât de diversă va fi analiza conceptului, trebuind să se arate, în cuprinsul său, ce semnificații au simbolismul, expresivismul, ermetismul, etc. ! Vor fi numeroase trepte înlăuntrul aceleași modalități de gândire creatoare. Dar unde va începe și unde se va opri ciclul ? Ce va însemna peste o sută de ani a fi „modern?" Câți dintre poeții noștrii „moderni" vor dăinui prin calitatea lor de a fi astfel? Credem că acestea sunt teme de considerat ale criticei literare.

La d. Al. Philippide, „modernismul" este o atitudine temperamentală, ce se comunică lesne, neavând în ea, spre a spune astfel, nimic dificil. Poetul nu contribue cu o sensibilitate evident personală, sau cu o gândire în vreun fel revoluționară, la construcția spirituală a contemporaneității. El nu aduce armonii noui, nu primenește limba, nu adâncește si nu complică gândirea. D. Al. Philippide are un loc corect de participant, de „împărtășit", d-sa fiind un paravan așezat în centru, pe care se proectează clar semnele pornite de altundeva, originale și vii. De aceea la puțini poeți „modernismul" este mai evident ca la d-sa. El e clar întâiu, prin procedeul imaginilor, care constă în alăturarea unui termen abstract lângă unul concret, spre a obține nu o plasticizare, ci dimpotrivă, o creștere a imprecisului, o sugerare a fluidității acestuia. Muzicalitatea, alunecarea catifelată a cuvintelor, frăgezimea imaginației, sunt seducții atât de generalizate astăzi, încât seriile cele mai noui de poeți debutează prin acest soiu de „modernism" formal. D. Al. Philippide scrie: „lacuri de azur și aramă", „pârtii de azur", „amurguri de-aramă și azur", în aceeaș poezie, fără să ne supere întrebuințarea repetată a cuvântului „azur", datorită rostului lui de a sugera muzical. Totuși, întrebarea este dacă procedeul este cu adevărat creator și dacă „facilitatea" lui nu-l face dubios. In sine acest imagism încântă: „tărâm de inedit azur", „toamnă cu despletiri de azur", „dimineți de-azur",, „amurgul suprem și funerar", „horbote de vorbe", „în gerul unui gând", „la țărmul somnului", „în falduri de melancolie", „culesul amintirilor", „reci călătorii spre paradisele artificiale", „luntrea somnului", „vântul mare al vremii", etc.

Noi nu ne vom înșela asupra valorii „metaforice" a unora din aceste împerecheri verbale, și deasemeni ne dăm seama când ele servesc să poarte o ideie, ca „amurgul suprem", sau „gerul unui gând". Știm însă origina „ideilor", — și deaceea nu putem să trecem peste impresia de facilitate ce ne-o lasă imagismul autorului

„Ideile" de care am pomenit, sunt iarăși semnele de recunoaștere ale modernismului d-lui Al. Philippide. Poetul este preocupat în deosebi de „ideile": „amiaza", „azurul", „durata", cu semnificațiile ce le știm de la Mallarmé și Valéry și din filosofia intuiționistă.

Pentru ce nu stărue d. Philippide însă mai cuprinzător și nu plămădește de exemplu o poezie a „azurului", de transcendere în fantastic? D-sa întitulează volumul „Visuri în vuetul vremii", mărturisind cât detestă acest vuet al vremii, și că jindueste să pornească „spre zările miraculoase", fără să lase

„nici un vers pentru contemporani", cărora poezia le este „silită", „rugină nefolositoare". „Plecarea" d-lui Philippide ne aduce aminte de „invitația" lui Baudelaire, ajunsă și ea o „ideie", în poezia modernistă.

De fapt „invitațiile la călătorii", ca și invocațiile „azurului" nu rezolvă nimic, creația constând în însăși cuprinderea azurului sau a peisajului transfigurat. „Amiaza", cu totalitatea ei valéry-ană l-a urmărit mai mult pe d. Philippide, izbutind o strofă de o mai compactă intuire:

Și'ntr'un tărîm de inedit azur
In care nici o amintire nu vibrează.
S'ajungi în calea ta văzduhul pur
Miraculoasă, veșnică amiază..
Privește cum sboară norii,
(pag. 16)

sau această mai frumoasă:

O, farmec fără nume, feerică năframă,
Pe care-o ridicare de gene o distramă,
Răscruce-a zilei între amiază și'nserat,
Gând în aceeaș clipă rostit și spulberat !
Ajunge-voi vreodată, pe căi nemijlocite
Să aflu tâlcuri nouă cuvintelor tocite
Și să cuprind statornic cu tainice dovezi
Miracolul acestor ciudate dup'amiezi ?
(pag. 24)

Prin „durată", aderența la modernism e limpede, conceptul având semnificația intuiționistă :

Cu vorbe vechi nu vreau să turbur încă
Durata noastră tainică și-adâncă.
(pag. 19)

Durata mea de astăzi cu anii tot mai scurți
Mă'ndeamnă'n amintire să fac mai lungi popasuri,
(pag. 24)

Caut ceea ce durează.
(pag. 90)

Despre amintiri și trecut, despre via ța în copilărie, și despre forțele subcon știentului d. Philippide vorbește tot pe făgașul „modernist", adică sub lumina rile teoretice cunoscute și dovedite prin unele exemple de mai sus sau prin ur mătoarele :

Trecutul meu și alte trecuturi și mai vech
Ca niște continente scufundate
Sub suflet stau necercetate
Cu urme anonime si străvechi :
Sunt urme de-ale stâncii ancestrale.
Sunt amintiri din viața mea de plantă.
Fiori de visuri și nostalgii astrale
(Și poate-o tainică prefigurare
A vieții mele viitoare)
(pag. 94)

In volumul de care ne ocupăm, găsim și încercări interesante de compuner epice, în „O întâlnire ciudată", în „Balada vechii spelunci", și „Visu rău". Cu ajutorul unor mici „anecdote" poetul adâncește lirismul, de fapt: „Căc viața printre oameni pentru îngeri Inseamnă o pedeapsă foarte greea", (O întâlnire ciudată), sau „Răsplata nu viitoare" (Balada vechii spelunci), sau „Pe toate drumurile vieții, Mă urmăre ște putredul sărut". (Visul rău).

Privită în ansamblul ei, poezia d-lu Philippide înfățișează așa dar avanta jele și neajunsurile „modernismului" Avantaje fiindcă este „sincronică", ex primă sufletul omenesc în toate aspec tele sale turburi și noui, — și neajunsur fiindcă se risipește într'o vastă confor mitate, din care nu se știe cum se va mântui unicitatea necesară a artei.

CRONICA IDEILOR

Intr'o lucrare din 1932, **Maurice Muller** observă diferența esențială dintre cauzalitatea lumii fizice și aceea a fenomenului social.

Altfel este constituit și ni se opune obiectul fizico-chimic, altfel reacționează și pretinde să opereze omul asupra materiei, — și cu totul distincte sunt legile cauzale care determină atitudinea eului în fața lumii sociale. Legătura de cauzalitate este, în orice caz, mai adâncă, într'atât cât devine **ontologică** în raportul eu — societate. în vreme ce determinismul biologic sau fisicalist, bazat pe **sensibilitate,** nu pe **spirit,** rămâne unul de suprafață, eficient.

Trebue amintit că într'o lucrare remarcabilă asupra filozofiei lui d'Alembert, Muller analizase obiectiv întreaga poziție a enciclopediștilor empiriști. Concluziile acestei cărți sunt actualizate oridecâteori autorul are prilejul să-și exprime opinia, cu privire la interdependența dintre individ și social.

Muller se pronunță împotriva determinismului empirist al lui Diderot, d'Alembert, etc., ceilalți enciclopediști.

Nici chiar din punctul de vedere al cauzalității care guvernează natura bio-fizică. nu este exact a se susține că omul este un simplu martor neputincios și asistă pasiv la ceiace se petrece în natura înconjurătoare, fără să poată interveni vreodată operant asupra acesteia.

Este adevărat că am fost obicinuiți să ne socotim „transcedenți" naturii fizice, adică să socotim lumea ca **pe alta** decât a noastră.

Lucrările mai recente ale unui Heisenberg au arătat însă că nu se poate vorbi de o certitudine absolută în enunțarea legilor materiei, așa numitele legi științifice.

Pe de altă parte, Muller observă că oricât de „în afara" lumii noastre ni s'ar părea natura, fenomenul biofizic ,deci oricât de transcendenți și fără de nici o legătură cauzală ne-am vedea față de această — totuși nu se poate vorbi de o „veritabilă transcendență" a omului față de natură, pentrucă aceasta este o transcendență „din punct de vedere" (n. a. al omului față de obiect) — iar nu una perfectă „care ar trebui să fie pe deasupra oricărei distincțiuni între transcendență și imanență." (op. cit. pag. 147).

Muller pledează deci principiul metafizic al existenții noastre.

Dacă un atare prncipiu se încearcă a fi introdus chiar la baza determinismului biofisicalist, al naturii materiale, cu atât mai mult el se impune atunci când este vorba de lumea socială, pe care o cunoaștem nu în mod sensibil-empirist ca pe aceia fizico-chimică, dar prin participarea activă a spiritului nostru la spiritul social. Cunoaștem societatea, pentrucă obiectiv **trăim** în ea și activ, o influențăm. Față de aceasta, „nu putem niciodată să fim, în mod absolut, martori **obiectivi".** Subsistă întotdeauna o „arrière-pensée", aceia a intervențiunii din partea noastră, care ar putea să modifice evenimentele sociale.

Nu numai că nu transcendem lumea socială din care facem parte, dar „imanența noastră în această lume este aproape completă". De aici concluzia lui Muller că, în ceiace privește lumea socială, cunoașterea noastră este, mai înainte de toate, **istorică.** O asemenea constatare ne îndreaptă gândul către cercetările, în acest sens mult mai adâncite și cu o bază strict ontologică, ale dui Lucian Blaga. Eul etnic ,cu vocație ontologică, al lui Lucian Blaga, nu poate să fie esențial altceva decât eul social, structurat în perspectiva timpului, la care s'a adăogat însă apetitul trancendental-cosmic, propriu românului nostru.

Este aceasta, în orice caz, un **eu obiectiv,** plămădit genetic din spiritul obiectiv, asupra căruia s'au emis teorii mai moderne, deci vom reveni (Husserl, Heidegger, U. Freyer, etc.).

Muller duce la ultime consecințe tema începută. Dacă lumea socială, din care imanent facem parte, o cunoaștem activ, printr'o „comportare esențială", atunci trebue să admitem că în acest caz, cunoașterea devine ea însăși o **acțiune.** O acțiune a spiritului, nu a sensibilității. Și aici, se invederează o altă deosebire fundamentală între lumea fizică și lumea socială. Muller vorbește despre determinismul **statistic** al lumii sociale, în opoziție cu acela **detailat,** al lumii naturale. Legile sociale nu se află cu ajutorul **cauzalității directe,** aceia care leagă parcelele particulare, individuale, ale materiei, dar prin **totalitatea naturii cauzale** a fenomenului social.

Ceiace însemnează că natura cauzală a fenomenului social reclamă un determinism esențial, profund și suprem, unul **ontologic,** care este în legătură, cum am văzut, cu „comportarea esențială" a omului, iar nu unul eficient, de suprafață bazat pe sensibilitate, acela care determină „comportarea materiei".

Dar pentru elucidarea problemei este nevoie să ne adresăm altor lucrări.

MIRCEA MATEESCU

Slujbe pentru scriitori

(Urmare din pag. 1-a)

drumul lui și a aruncat la timp balastul academic. In artele plastice mai ales, academismul a fost întotdeauna un buștean în calea liberei desvoltări a artistului. Ne-a frământat adesea întrebarea dacă artistul adevărat nu trebuie să rămână cu intenție opac la anumite discipline. Oare, nu excesul de raționalism și de academism a făcut ca Franța să dea, de-alungul vecurilor, legiuni întregi de oameni de cultură și de gust, dar n'a dat prea multe genii ? O generație istovește pe alta și sămânța geniului a încoltit, în multe cazuri, tocmai în medii virgine de intelectualism. Lăsăm altora să facă statistica tuturor scriitorilor și artiștilor cari și-au terminat frumos și cu onor studiile academice și să dea și marile excepții, în fața cărora trebuie să ne închinăm cu respect. Noi rămânem la concepția rilkeană că artistul trebuie să se cultive liber, să călătorească, să scotocească viața și să guste din toate licorile și esențele...

Să revenim la titlurile academice care se cer acum pentru ocuparea de posturi. Un scriitor poate oricând să-și ia trei-patru licențe deodată, dar nu orice licențiat poate să scrie o carte ! Licența e o cerință de dată cu totul recentă și ea nu dă neapărat și un intelectual. Nicolae Iorga a detestat întotdeauna, cu cruzime, spiritul academic, patalamifer.

Intotdeauna, pretutindeni și la noi, arta nu s'a împăcat cu diploma. Chiar când a avut-o — noua splendidă generație și-a însușit studii superioare — scriitorii n'au prea folosit-o. Nici Brătescu-Voinești, nici Gib. Mihăescu, nici Cezar Petrescu și Bacovia (licențiat în Drept !) n'au trăit din avocatură; nici Ion Pillat, Blaga, Maniu, Camil Petrescu — nici chiar d-rul Voiculescu nu trăește din medicina pe care o practică, totuși; nimeni n'a fost, în acelaș timp, mare medic și mare scriitor, mare om al codurilor și mare romancier. In 90 la sută dintre cazuri, divorțul acesta e categoric. (Artur Enășescu e și el... Doctor în cele filosofice și Sociologie !)

Astfel fiind, înseamnă că, neavând studiile necesare ori ratându-și „cariera", scriitorul să rămână la infinit, în marginea vieții sociale ?

Deaceea susținem noi că slujba la stat — o slujbă pe cât se poate, în cadrul culturii — e singurul mijloc de ușurare a vieții acelora cari visează chiar mâncând. Pentru cei fără studii „la bază", Bulgarii au găsit o soluție foarte inteligentă: în vederea ocupării anumitor posturi, în legații, în ministere, etc., s'a decretat ca orice membru al „Soc. Scriitorilor Bulgari" să fie asimilat cu titlul de Doctor în Litere.

Ce-ar fi să-i imităm pe vecinii noștri, în cazul acesta și să asimilăm, NUMAI IN VEDEREA OCUPARII UNEI SLUJBE LA STAT, EVIDENT — *calitatea de membru al S. S. R., cu titlul academic ? Nu e nevoie chiar de titlul de Doctor...*

In cazul acesta, orice scriitor ar intra, ca vază socială, în rândul lumii: ar găsi mireasă, apoi mai târziu, o Casă de credit, lemne mai ieftine și asigurări de spitalizare. Cei cari n'au permise — ȘI SUNT ÎNCĂ MULȚI — *s'ar bucura de reducerea de 50 la sută pe C. F. R. și de toate celelalte mici fericiri de care se bucură slujbașii statului. Trebuie amintit încă odată că numai în confort se poate crea liniștit și se pot da opere durabile. O operă trebuie gândită, răsgândită, transcrisă și retranscrisă.* Polissez, polissez et repolissez — *spunea mentorul unui veac de aur literar și însuși Dumnezeu, marele Maestru, se trudește de veacuri și străveacuri fără început să-și desăvârșească romanul...*

Arătam, într'un articol trecut, că scriitorii, chiar dacă nu se supun anumitor discipline intelectuale, ei sunt totuși, niște ființe perfect sociale, sunt chiar niște admirabili burghezi în disciplina cea de toate zilele.

Scriitorii au conștiința oficiului divin pe care-l îndeplinesc aici și sunt temători de sanctitate și de ordine. Ei sunt și perfect corecți. S'au văzut intrând la Văcărești vițe de boeri vechi, foști miniștri și foști înalți demnitari — dar în pușcărie n'a intrat, niciodată, nici un scriitor pentru un fapt veros ! Toate gloriile literaturii române au murit săraci, dar cinstiți. Dacă atâți indivizi și-au procurat diplome false și au ocupat apoi înalte posturi în societate — cazul Manevici, al medicului-șef dela Craiova, etc., — la noi, în Societatea Scriitorilor, se intră pe baze de opere scrise, apărute, la dispoziția oricui.

Nu s'ar pricepe scriitorii la treburi publice? E o eroare. Mihail Eminescu a fost un foarte priceput și harnic revizor școlar, iar astăzi filosoful Lucian Blaga — ca și marele său coleg sârb, d. Iovan Ducici — conduce afacerile destul de subtile ale unei legații. Ion Marin Sadoveanu a condus și conduce încă atâtea instituții.

N'ar avea, am vrut să spunem, pricepere la funcționariat, din cauza lipsei lor de studii superioare ? Dar mecanismul funcționăresc nu este, se știe, o algebră prea complicată. Mulți dintr slujbașii publici de astăzi nu au, ca în nici chiar atât ! — și există și director generali, având ca studii numai gimna ziul...

Este, oare, drept ca în țara aceast în care au ajuns primari, prefecți, de putați, senatori și chiar miniștri, CU A CELEAȘI 4 CLASE PRIMARE, — *drep este ca scriitorii, autori a câte 30 de vo lume, să nu poată să fie nici împiegați Atâți cumularzi analfabeți se scaldă în câte 8 și chiar 16 slujbe — da, da 16! — iar scriitorii să cerșească ? (Ehei, pân la pensie va mai curge multă apă p Dâmbovița și mulți scriitori se vo scurge spre Pătrunjel !). Cu un ibric d cafea sorbit într'o noapte și cu un pro fesor indulgent, se poate lua oricând licență și apoi o moșie de slujbă — da nu se poate scrie o carte. O carte s scrie cu cafeaua foarte neagră a atâto nopți pierdute. Licențiați avem câtev zeci de mii, dar scriitori nu sunt decâ câteva duzini. Cine-a scris o carte, poat să aștearnă și un registru și să dea decizie stereotipă ! Un șef de cabinet — director de cabinet ! — zidit în limuzin și cumul, poate fi numit printr'o simpl decizie, dar un scriitor de ce să se iz bească de statute și regulamente ?*

Cerem insistent plasarea tuturor scrii torilor noștri. Comercianți nu se po face. Numai poeții arabi se fac negu stori, dar ei pun chiar și în negoț, poe sie... Un sentiment înfrânt de pudoar mă face să nu dau publicității nici nu mele, nici surpăturile (foste bucătării nici mansardele sparte în care zac bună seamă dintre frații noștri într zăpadă...

Aș vrea, însă, să nu fiu rău înțeles Tineri, cari vă simțiți mistuiți de do goarea sacră a artei, nu vă culcați, to tuși numai pe această iluzie. Cultiva ți-vă, băeți, cât mai mult, iar o diplo mă academică, dacă o ai, nu strică. Bo eu mi-aș permite să vă sfătuiesc să de prindeți undeva într'un atelier și o bră țară de aur, ca Tudor Arghezi care, anu acesta chiar, și-a luat cartea de... meș ter tipograf; — ca Petru cel Mare și c Regele sued Carol XII și ca atâția prinț moștenitori de totdeauna și de azi.

Să știți însă că arta e, înainte d toate, destin.

Acest destin am vrea noi să-l facem mai frumos și, până la sfânta pensie p care puțini dintre noi vor mai apuca-o să ne gândim serios să se gândească adică boerii să facem și acea luminoas vatră a vieții visătorilor. In sânul acest tei CASE, patronată de Majestatea Sa Carol al II-lea, să putem să ne cunu năm, să ne botezăm copiii, să ne adu năm la flacăra câte unui ceaiu; să pu tem avea printr'însa, acces în sanatorii și la locurile de veci; să avem parte la cap, de-o cruce mai înnaltă și ma albă — și să nu lăsăm pe lume niște or fani cari să blesteme cerneala din care i-am zămislit...

N. CREVEDIA

Au apărut de curând în colecția
„UNIVERSUL LITERAR"
Dan Botta: Alkestis — dramă în 3 acte
Ion Biberi: Cercuri în apă — roman

FRAGONARD

de K. H. ZAMBACCIAN

Unele genii depășesc prin creație, sensibilitatea și starea de spirit a contemporanilor lor, operele lor exprimă lucruri eterne, pasiunile și stările sufletești ale omului; rezonanța acestor opere nu se oprește numai la epoca în care au fost creiate, ecoul lor se menține veșnic, ele aparținând umanității.

Scribul egiptian, un *tors* antic grecesc, *Ziua și Noaptea* a lui Michel Angelo, *Școala din Atena* a lui Rafael, O *alegorie* a lui Titian, Un *cerșetor* de Velasquez, Un *filosof* dintr'ai lui Rembrandt, sunt expresii eterne și caracterul lor nu se poate delimita numai în producția unui secol anumit, sensul acestor opere depășind o epocă, ele putându-se încadra în orice timp, rămânând veșnic de actualitate.

Dar arta care îmbrățișează tot ce se vede, tot ce se simte și tot ce se gândește, se oprește uneori și la stări și motive locale, la unele momente cu caracter specific și operele inspirate în asemenea împrejurări, pot fi tot atât de frumoase și durabile, cu toate că artistul s'a îngrădit în timp și în spațiu și nu a întrevăzut țeluri îndepărtate.

De pildă când Titian a pictat „Amorul casț și Amorul profan" a simțit eternitatea lucrului, pe când Watteau pictând o scenă galantă, s'a oprit la timpul său, la mediul în care a conviețuit, tot așa și Fragonard a pictat scene de dragoste arătându-ne cum înțelegeau iubirea contemporanii săi.

Cum ceea ce ne interesează pe de altă parte este arta însăși. ne vom întreba în fața acestor opere, dacă artiștii cari le-au creiat au avut flacăra sfântă și ne vom mulțumi, dacă au realizat cu talent.

Incepând cu sfârșitul secolului al XVII-lea și în plin secol al XVIII-lea, arta franceză, pictură, sculptură și arhitectură, domină și modelează întreaga viață artistică a lumii, geniul lui Watteau pecetluind caracterul acestui secol. Watteau, copilul Nordului, al cerurilor învăluite și al luminei blonde, rămâne poetul nostalgic al iubirii și al suferinței, al grației și al scenelor galante, pictate în melancolia amurgului, pe când meridionalul Fragonard, copilul zglobiu născut la Grasse în Provence, printre flori și miresme, și-a deschis ochii la un cer senin, cu soare cald și vesel; el s'a desfătat iubind, a rămas și el un poet al iubirii, ceva mai minor veți zice, dar ca și Ovidiu, el ne-a lăsat prin opera sa, un fel de „Artă a iubirii" a timpului său.

De multe ori când ne entuziasmăm în fața unei opere de artă sau a naturei, ni se întâmplă să simțim nevoia împărtășirii senzațiilor noastre cu cineva, avem nevoie de această descărcare, de această solidaritate în elan și emoțiune; alteori ne refugiem la scrierile unora cari ca și noi, au trecut prin aceleași comoțiuni, cărțile lor rămân pentru noi, ca și unii prieteni încercați, la cari recurgem în zile de restriște. Voiu recomanda amatorilor de artă, celor care au interes pentru secolul al XVIII-lea francez, cele trei volume ale Fraților Goncourt, „L'Art du dixhuitième siècle" frumoase pagini ale unor mari scriitori și în acelaș timp oameni de gust și amatori de artă, cari au scos la suprafață din ungherele prăfuite ale timpului, arta franceză a secolului al XVIII-lea, atât de hulită odată, pe urma prefacerilor revoluției franceze și a revirimentului pentru o artă neoclasică inspirată din antichitatea greco-romană.

Frații Goncourt, ne spun că: „Fragonard, c'est le conteur libre, l'amoroso galant, païen, badin, de malice gauloise, de génie presque italien, d'esprit français : l'homme des mythologies plafonnantes et des deshabillés frippons, des ciels rosés par la chair des déesses et des alcoves éclairées d'une nudité de femme!... Le Tasse, Cervantès, Boccace, l'Arioste, l'Arioste tel qu'il l'a dessiné, inspiré par l'Amour et la Folie, la peinture de Fragonard rappelle tous ces génies de bonheur... Elle est le poème du désir, poème divin! Il suffit de l'avoir écrit comme Fragonard, pour rester ce qu'il sera toujours, Le Chérubin de la peinture érotique".

Când după niște afaceri nefericite, părinții lui Fragonard, părăsesc orașul lor de baștină Grasse și se stabilesc la Paris, Jean Honoré Fragonard, născut în 1732, împlinise 15 ani.

Ca să-i pregătească o carieră, părinții îl încredințară unui notar, dar aci Jean Honoré, nu-și căuta de treabă, hoinărea toată ziua în fața vitrinelor și a tarabelor cu desene și estampe, privea lumea, schițând și caricaturizând cu orice prilej. Intr'o bună zi meșterul notar, văzând că nu e nimic de făcut cu junele „clerc", îl concedie, sfătuind pe părinți, să-l lase să încerce pictura, pentru care arăta dispoziții uni.

In acest scop mama tânărului Fragonard se prezintă la Boucher, cel mai reputat pictor al vremii, dar acesta nu primea începători, motivând că nu avea timp să predea A. B. C. în pictură, și recomandă pe tânăr pictorului Chardin, meșterul iscusit și cu metodă excelentă, despre care Diderot spunea că avea „le secret de la lumière, qui est presque tout en peinture et personne ne parlait plus spirituellement que lui de son art". Chardin punea de la început paleta și penelul în mâinile elevilor săi; Fragonard începu să dibuiască singur, sub supravegherea meșterului. Diderot scrie în privința acestor începători:

„On cherche, on gratte, on frotte, on glace, on repeint, et quand on a attrapé, ce je ne sais quoi qui plait tant, le tableau est fait".

Acest nu știu ce „ce je ne sais quoi", Fragonard l-a avut din pântecele mamei, având geniu, talent sau temperament după cum doriți să-i spuneți; tânărul artist, după ce învață un început de meșteșug în atelierul lui Chardin, evadă, căci nu se simția la largul lui în cadrul picturei burgheze, Fragonard visa orizonturi cu mai multă imaginație și poezie.

De aceia se reîntoarse la Boucher, care de astă dată îl atașă atelierului său, unde Fragonard prepara, ajuta sau completa, după caz, marile compoziții ale meșterului, destinate Manufacturei Gobelinurilor.

In atelierul lui Boucher, Fragonard se împlini în meșteșug, paleta sa se înviorează de toate tonurile nudităților roze, cu toate nuanțele frăgezimilor naturei ce serveau de fundal tablourilor cu scene de amor și nuduri; în sfârșit Boucher încântat de progresele lui Fragonard, îl sfătui să concureze pentru premiul Romei. Cum tânărul ezita, deoarece nu împlinea unele condițiuni neavând nici atestatul frecvenței cursurilor academice, Boucher îi răspunde: „Ca ne fait rien, tu es mon élève".

Fragonard reuși la concurs (1752) devenind pensionarul Academiei Franceze, care avea o instituție la Roma, unde se trimeteau tinerii de talent, ca să se desvolte și să se inspire din contactul cu capodoperele italiene și antice, într'o țară frumoasă cu cer senin, cu soare cald și colțuri pline de poezie.

La plecare (1756) Boucher îl sfătui: „Tu vas voir les Italiens, mon garçon! Si tu prends ces gens au sérieux, tu es perdu!". Boucher voia ca tânărul său elev, să nu se înhame la un manierism italienisant. Să vedem care au fost impresiile lui Fragonard la Roma : L'énergie de Michel Ange m'effrayait, j'éprouvais un sentiment que je ne pouvais rendre, en voyant les beautés de Raphael, j'étais ému jusqu'aux larmes et le crayon me tombait des mains, enfin je restais quelques mois dans un état d'indolence, que je n'etais plus le maitre de surmonter, lorsque je m'attachais a l'étude des peintres, qui me donnaient l'espérance de rivaliser un jour avec eux. C'est ainsi que Barocche, Pierre de Cortone, Solimène et Tiepolo fixèrent mon attention". Fragonard ne-a lăsat din vremea aceea o mulțime de studii și desene după Rafael, Michel Angelo, Da Vinci, Tizian, Corregio, apoi după lucrările bolonezilor Carraci, Guido Reni, Dominicanul, după spaniolii Ribera, Murillo, etc., Charles Blanc scrie: „A voir le caractère de son dessin, on devine toujours que ces études ont été faites en plein XVIII-ème siècle; le terrible Ribera devient un peu français, le Dominiquin s'y manière et Michel Ange se met à la portée des gens du monde. L'Antique lui-même, Fragonard le traduit, que Dieu lui pardonne, dans le style de son temps, il l'a fragonarisé!".

Boucher putea să fie mulțumit de elevul său, care nu se rătăcise și își conserva personalitatea. Fragonard și un alt coleg al său, pictor de talent și el, Hubert Robert, cutreierau grădinile și parcurile celebre din Roma, ruinile antice, cercetând și luând schițe, desenau și copiau cele mai interesante opere din palatele bogate în lucruri de artă ale familiilor Chigi, Verespi, Borghese, Medici, Colonna, Giustiniani, etc.

O întâmplare fericită, în Noembrie 1759 fu sosirea la Roma a tânărului abate de Saint-Non, nobil, membru al Parlamentului, iubitor de artă, mecena pe deasupra, aquafortist el însuși. Nobilul diletant se împrieteni de îndată cu tinerii Fragoanrd și Hubert Robert. Toți trei întreprind plimbări în cele mai pitorești localități ale regiunii, se opresc doi ani la Viila d'Este, la Tivoli, apoi un timp la Neapoli, în Sud, în sfârșit ei cercetează muzeele, colecțiile de artă particulară, se opresc și schițează peisagii, ruine antice. Fragonard, în felul său, mai poet, mai feeric, Hubert Robert mai pitoresc, mai evocator. Goncourt găsește pentru aceste lucrări o caracterizare interesantă „sous le badinage et la légèreté de leur étude, la ruine joue avec la verdure, la tombe antique egaye le paysage; l'archéologue ne reconnait plus ses reliques; les monuments deviennent un décor. L'esprit des deux peintres français, met à tout ce qu'ils voient, cette imagination du joli, qu'a léur temps",

Când sosi timpul ca Fragonard să părăsească Roma, abatele de Saint Non se hotărî să-l însoțească și-i oferi o călătorie prin Florența, Bologna și Veneția (1761).

In orașul lagunelor Fragonard se simte la largul său, găsește în meșterii venețieni isvorul tuturor incantațiilor armonioase de culoare și lumină ; se interesează și de artiștii contemporani, îi place mult Tiepolo „que Fragonard envie pour sa facilité exubérante et la fougue débordante de ses fresques". Fragonard e și el un virtuos, un improvizator, un exuberant al formelor și al culorilor și pe deasupra un mare decorator.

Reintors la Paris, Fragonard e preocupat să câștige o situație în lumea artelor, să fie primit de Academie, în sfârșit să pătrundă în cercurile înalte și oficiale, în care scop, după unele încercări în genul mai nobil și savant (Sacrifice d'Iphigenie, Renaud et Armide), realizează o compoziție importantă „Corèsus se sacrifiant pour Callirhoé". Subiectul: Ciuma ivindu-se la Atena și fiind nevoie de o jertfă pentru a potoli mânia zeilor, amanții Callirhoé și Agénor se oferă sacrificiului. Marele preot Corèsius, care iubea în secret pe Callirhoé, preferă să se sacrifice el însuși în locul amanților și unind printr'un gest suprem pe cei doi îndrăgostiți, se ucide în fața lor

Fragonard pictă această compoziție într'o technică strânsă după toate canoanele școalei, refulând chiar pornirile sale temperamentoase, ca să rămână în stilul nobil și sever al tradiției; totuși sub aparența aceasta, clocotește un pătimaș al culoarei și al luminei, un pasionat, un vizionar în sfârșit.

Succesul lui Fragonard a fost răsunător, fiind primit cu aplauze și elogii de Academie, (1765). Diderot notează în ale sale „Essai sur la peinture" următoarele în privința tabloului de recepție Corésus et Callirhoé: „C'est une belle chose et je ne crois pas qu'il y ait en Europe un peintre capable d'en imaginer autant".

Dar cu Salonul din 1767 entuziasmul lui Diderot scade, criticul e sever chiar cu Fragonard, care expune un tablou „Groupe d'enfants dans le ciel". C'est une belle et grande omelette d'enfants... Cela est sans force, sans couleur, sans profondeur, sans distinction des plans. La fricassée d'anges de Fragonard est une singerie de Boucher". En général, Fragonard a l'étoffe d'un habile homme, mais il ne l'est pas. Il est fougueux, incorrect et sa couleur est volatile. Il peut aussi facilement empirer qu'amender. Il n'a pas assez regardé les grands maitres de l'école d'Italie. Il a rapporté de Rome le goût, la négligence et la manière de Boucher qu'il y avait portée. Mauvais symptôme, mon ami ! Il a conversé avec les apôtres et il ne s'est pas converti, il a vu les miracles et il a persisté dans son endurcissement".

Ce-i drept că pentru desenele în sanguină și pe hârtie „bleu" Diderot are cuvinte de laudă.

Diderot vroia ca Fragonard să continue genul artei solemne, grave, a compozițiilor, cum a fost cazul tabloului Corésus et Callirhoé pe care l'am descris; să nu uităm însă că Boucher îl sfătuia pe Fragonard în momentul plecării la Roma tocmai contrariul: „Si tu prends ces gens au sérieux... tu es perdu!" zicea el.

Fragonard: Nud

Fragonard: Femei la bae

Un alt cronicar, Bachaumont scrie: „Pourquoi Monsieur Fragonard, sur lequel on avait fondé de si grandes espérances au Salon dernier, dont les talents s'étaient annoncés avec un fracas bien flatteur pour son amour propre, s'est-il arrêté tout à coup? Les délices de Capoue l'auraient-ils amolli?... On prétend que l'appat du gain l'a détourné d'une belle carrière et qu'au lieu de travailler pour la gloire et la postérité, il se contente de briller dans les boudoirs et les garderobes".

Cine avea dreptate? Firește artistul, care și-a urmat calea temperamentului și a destinului.

Nu trebue să uităm, că un artist cu greu poate trăi în afară de mediul inconjurător și de condițiunile în cari se desfășoară gustul, mentalitatea și obiceiurile societății. Or, dacă un artist nu era atașat direct Statului, sau unei Curți domnitoare, nu putea trăi din pictura murală destinată palatelor sau instituțiilor de stat. Compoziția Corésus care îi adusese artistului mare succes, și un loc în Academie, fu oferită gratis ca lucrare de recepție; apoi Manufactura Gobelinurilor care alegea cele mai bune lucrări, pentru a fi reproduse în tapițerii, ca orice instituție de stat depe vremea aceea, plătea greu și foarte prost. Cu toate intervențiile prietenilor săi, Fragonard nu putu primi plata, atât de modestă, decât după 8 ani.

Cum ar fi putut continua în această direcție, un om sărac, fără slujbă la stat sau la curte?

Pe de altă parte nici particularii nu se interesau de aceste lucrări, deoarece arhitectura secolului al XVIII-lea redusese mărimea încăperilor, la odăi mai mici și mai intime, care reclamau o decorație specială. Or, intreaga societate depe vremea aceea înclina spre o viață ușoară de plăceri și desfătări; se căutau în toate artele, opere inspirate de acest spirit și atunci nimic mai firesc, ca un tânăr artist de temperament, abil și improvizator, dotat cu multă imaginație, meridional pe deasupra, să se complacă în această societate. Pierre de Nolhac în monografia sa explică foarte bine lucrul „il se livre à son siècle, qui est le siècle du plaisir; il va faire chanter sur la toile, tous les baisers, sourire toutes les caresses, fleurir en bouquets les charmes féminins, oser les pires audaces, pencher du désir les multiples nuances et de l'hymne d'amour jouir toutes les notes de la plus attendrie à la plus sensuelle".

Succesul lui Fragonard fu mare, tablourile sale erau arvunite dinainte de oamenii din societate, de cei din lumea finanțelor și a plăcerilor.

„Il n'est pas un banquier de la Cour, pas un receveur des finances pas un tabellion notoire, qui ne veuille posséder une toile, une esquisse, ou au moins un dessin du maître à la mode". Pictorul e la largul lui se complace în această lume, tânăr meridional, răsfățat de succes, petrece și lucrează, Goncourt ne spune că nici nu se gândește la nemurire, căci d'abia iscălește necomplet și neglijent : Frago.

Introdus în toate cercurile societății galante, este văzut deseori în culisele Comediei și în lumea Operei; pictează portrete de artiste în costume somptuoase, scene de dans în decoruri feerice, apoi portretele personalităților epocei, ca Diderot, al miniaturistului suedez Van der Hall, al celebrei dansatoare Guimard, un alt portret, adevărată capodoperă e acela al surorei sale, în sfârșit o altă minune a genului, portretul denumit „L'Inspiration" din colecția Lacaze de la Luvru, etc., etc., lucrate într'o technică largă, de „fa presto", în care excela pictorul punând accentul pe viu, gravând din câteva tușe de penel caracterul personajelor, învăluind totul într'o armonie caldă, de tonuri transparente, înviorate de jocul surprinzător al luminilor. Portretistul Fragonard e un fel de Franz Hals al Sudului, ceva mai spiritual și mai senzual ca marele olandez.

Dacă Fragonard se inspiră din mediul înconjurător sau improvizează, multe tablouri însă îi sunt special comandate. Cazul celebrului tablou, din Wallace Collection, „Les Hasards heureux de l'Escarpolette", merită să fie povestit. Baronul de St. Julien, un personaj al epocei, se adresează academicianului pictor Doyen, comandându-i un tablou cu următorul subiect: „Je désirerais, que vous peignissiez Madame sur une escarpolette, qu'un évêque mettrait en branle. Vous me placerez de façon, moi, que je sois à portée de voir les jambes de cette belle enfant, si vous voulez égayer votre tableau". Doyen refuză din motive pudice comanda, dar recomandă pe tânărul Fragonard, care nu aștepta decât prilej de lucru. Pictorul realiză un tablou plin de farmec, și exuberanță într'o tonalitate blondă. Succesul tabloului fu răsunător, Fragonard se văzu obligat să facă și câteva variante; urmară apoi în acelaș spirit, Le Verrou, Le baiser à la dérobée, Le baiser dangereux, Le baiser amoureux, Le rêve d'amour, Le serment d'amour, La fontaine d'amour, La Gimblette, La chemise enlevée, La Bacchante, La Dormeuse, Léda, Les amants heureux, Les Baigneuses, etc. ,etc. Goncourt scria despre operele din această perioadă: „Sur son chevalet posé en plein XVIII-ème siècle, que trouve-t-il? L'amour encore, l'Amour à la mode, galant, badin, ravisseur; l'amour dans une élégance de polissonerie ou dans un triomphe de violence... Comentând pictura nudurilor, ei exclamă: „Les couleurs ne sont des couleurs de peintre, mais des touches de poéte". Apparences voluptueuses, à la fois confuses et rayonnantes, vagues et magiques diffusions de lumière, académies d'aurore se levant dans un étincelant brouillard matinal, voilà ses tableaux une vision féerique, rien de plus. Avec leur sang si pâlement rosé, la vie délicate et argentée de leur peau, leurs membres rondissants dans la fluidité du contour, le dessin de leur visage mourant dans l'huile grasse, les femmes de Fragonard ne semblent vivre que d'un souffle de désir". E locul să ne oprim mai mult în fața acestor opere și să insistăm asupra unor lucruri, cari au avut o importanță capitală în istoria picturei franceze.

Când Maria de Medici, văduva lui Henri IV, după o neînțelegere cu fiul ei Ludovic al XIII-lea, se decide să se retragă în palatul Luxembourg, consultându-se cu ministrul Țărilor de Jos se adresează în 1622 lui Rubens, ca acesta să decoreze palatul cu panouri evocând fazele vieții sale. Rubens execută 24 de panouri în timp de 3 ani, imensă decorație ce este expusă astăzi într'una din marile galerii ale Muzeului Luvru.

Maria de Medicis nu era o cunoscătoare a artelor, nu era o animatoare și nici nu se gândea să joace un rol de mecenate, totuși consecințele acestei inițiative fură covârșitoare pentru pictura franceză. Fantezia acestei simple și nepretențioase femei, care nu s'a gândit la artă, cât la o amintire, aduce picturei franceze un imbold, în momentul când arta intra într'un făgaș convențional, pe urma manieriștilor pretențioși, ca Le Brun, Lesueur, etc.

Nici Francisc I, care era un pasionat de artă, un cunoscător; un animator și un mecenate cu magnifice dispoziții și mijloace, nu lăsă artei franceze un asemenea tezaur, izvor de reîmprospătare a picturei pentru veacurile următoare până în preajma secolului al XX-lea.

Din lupta dintre „Poussinistes și Rubensistes" unii aparținând școalei din Versailles, care proclama domnia desenului și a compoziției și ceilalți mai independenți făcând parte din denumita „Ecole de Paris" rezultă o eliberare a artei franceze; tot secolul al XVIII-lea cu Watteau și Fragonard în frunte găsesc în Rubens, în aceste decorațiuni comandate de Maria de Medicis, cheia aspirațiunilor lor spre coloare și lumină". O mulțime de artiști din secolul al XVIII-lea și al XIX-lea copiază Sirenele din panoul „Débarquement de Marie de Medicis". Putem afirma fără nici un risc, că pentru evoluția sentimentului formal și cromatic al studiului de nud, acest panou a lui Rubens a fost cel mai hotărîtor.

Fragonard este sedus de compoziția, mișcarea și coloarea plină de transparențe blonde, ale lui Rubens; fluiditatea sanguină a carnațiilor marelui flamand îl obsedează, e și el un senzual, pornit din țări calde în spre regiuni mai învăluite, se delectează în voluptatea tonurilor blonde în care scaldă formele, dându-le rotunjimi mai pline.

Ca o completare a formației sale, Fragonard studiază cu interes pe Ruysdael, și Hobbema, peisagiștii Nordului. Fragonard studiase peisagiul italian la Roma, el vedea natura învăluită într'o poezie fluidă; Olandezii l-au învățat să aprofundeze natura, deaceea peisagiile lui Fragonard din maturitate, au mai mult caracter și nu sunt numai un fundal decorativ ca în unele pânze din tinerețe, care ne apar ca simple feerii.

Cu aceste dispoziții, încoltite încă depe vremea când ajuta pe Boucher în decorațiile destinate Manufacturei Gobelinurilor, Fragonard încearcă fericite decorațiuni în palatele și locuințele societății galante. Decorează salonul celebrei dansatoare Guimard, primește comanda decorației unui pavilion de lux al Doamnei Du Barry favorita regelui Ludovic al XV-lea. Subiectul „Progrès de l'amour dans le cœur des jeunes filles" fu realizat de Fragonard în cele cinci panouri: L'Escalade ou le rendez-vous, La Poursuite, Les Souvenirs, l'Amant couronné și al cincilea rămas în schiță de sepia cu accente adorabile în rose, denumit l'Abandon.

Artistul a lucrat la această decorație cu multă pasiune și interes. Technica e mai îngrijită, Fragonard își stăpânește pornirile fugoase și improvizatoare, și construește mai profund, totuși această aplicație și voință este învăluită în fluiditatea tonurilor delicate și luminoase, ce dau operei o savoare, un farmec plin de duioșie. „Il a déroulé aux yeux, une histoire d'amour attendrie, enjouée, pleine de sourires, de parfums et de fleurs".

Favorita Du Barry certându-se cu Fragonard, pictorul se retrage, păstrându-și pânzele pe cari le transportă la Grasse în timpul revoluției franceze în 1791, decorând casa unui prieten și rude Maubert. Acestea sunt celebrele „Fragonard de Grasse" care au fost cumpărate de americani în 1899 pe prețuri fabuloase.

In 1769 Fragonard se căsătorește și o altă viață se deschide pictorului; obosit de forfoteala vieții galante, înainte ca artistul să cadă în decandență și manierism, această nouă condițiune de trai a pictorului, retras în împrejurimile rustice ale Parisului, în mijlocul naturei, în intimitatea căminului, în societatea candidă a familiei și a copiilor, dă artistului prilej de o nouă inspirație, tot atât de fecundă și valoroasă. "A 37 ans il avait tout vu, vécu et un peu las de sa vie d'artiste aux faciles plaisirs, il se mettait à rêver du foyer".

(Urmare în pag. 7-a).

CRONICA plastică

de PAUL MIRACOVICI

Tinerimea Artistică (Sfârşit) Salonul Oficial

D. Mănciulescu expune printre alte lucrări interesante un efect de lampă foarte bine observat. D. Artachino trimite peisage dunărene foarte pitoreşti. D-na Dudu Alexandrescu expune flori şi o siluetă, armonios colorate. D-sa progresează mereu, lucrările trimise sunt ale unei artiste stăpână pe un temeinic meşteşug. D. Schweitzer-Cumpană e prezent cu cateva tablouri pline de pitoresc şi spontaneitate.

D. Teodor Burcă expune compoziţii şi un portret al M. S. Regelui, lucrare admirabil studiată, d. Calinescu expune capete şi un nud plin de mişcare. In toate d-sa dovedeşte o adancă cunoaştere a meşteşugului. Din lucrările expuse de d. Baraschi preferăm „Sf. Gheorghe" în alamă bătută. Mai expun lucrări remarcabile Zoe Băicoianu, Vasiliu Falti, Mereanu Emil, I. Negrulea, Militza Petraşcu, Constanţa Buzdugan D. Pherekyde, H. Cihoski, Tălăşescu.

Inchei aceste sumare notaţii pentru a trece la Salonul Oficial. Anul acesta, Salonul ne a desamăgit din toate punctele de vedere. In primul rând aranjamentul lucrărilor, prea mult se uită că o expoziţie — mai ales colectivă — trebue cu cea mai mare îngrijire organizată şi înaintea altor preocupări aceea a ansamblului să fie principală. Asta din grijă atât pentru public cât şi pentru expozanţi. Se va spune poate că nu a fost destul loc din cauza transformărilor ce s'au făcut în interiorul sălilor Salonului dar argumentul nu e mulţumitor pentru că nu sălile sunt mici ci lucrările prea numeroase. Intr'adevăr, cel puţin jumătate din tablouri puteau fi refuzate fără riscul de a „descuraja" pe cineva. Niciodată Salonul Oficial nu a fost mai puţin interesant în întregul său ca anul acesta, s'a dorit probabil să se împace toată lumea ceeace nu cred că este rostul unui Salon Oficial. S'au încercat din 1925, de când s'a înfiinţat Salonul, tot felul de experienţe, după compunerea Juriului. S'a început în primii ani cu o severitate în judecarea operelor care nu arareori era excesivă dar care totuşi ne trezeşte melancolia privind la pereţii de acum ai palatului dela şosea. Au fost alţi ani când Juriul (dealtfel mai întotdeauna acelaş) cuprins de remuşcări a deschis destul de larg uşile celor cari trataţi de „pompieri" au fost ţinuţi departe cu o neşovăitoare stăruinţă.

Altă dată, accentul Salonului îl dădeau cei tineri către cari mergea toată solicitudinea comisiei. Ba, într'un an Juriul a manifestat un pronunţat misogynism; mai toate pictoriţele şi-au văzut tablourile refuzate, fără să mai pomenesc de cele începătoare dintre care nu a pătruns nici una!

Experienţa din anul acesta însă, ni se pare cea mai puţin fericită. E un mic „Salon des Independants", amestec de diletantism şi de banalităţi. La „Independenţa" erau destule năzbâtii cu care te amuzai cel puţin; oameni făcuţi din burlane, capete cu câte un mosor de aţă în loc de gură şi alte „invenţii" de aceeaşi calitate. La Salonul Oficial nu lipsesc cu toate acestea lucrurile bune dar se pierd, înnecate de lucruri mult prea slabe. Iată tablouri semnate de atâţia artişti şi cari grupate între ele ar fi dat un ansamblu dintre cele mai frumoase; Bunescu, Angheluţă, Avachian, N. Acontz, Dudu Alexandrescu, Băjenaru, Bălţatu, Vânătoru, Iorgulescu-Ior, Enea, Florica Cordescu, Nicolae Cernescu, L. Demetriade, Bălănescu, Micaela Eleuteriade, Barbieri, Tantzi Demetriade, Ghiaţă, Rodica Maniu, Phoebus, Nelly Vavilyna, Josephine Tremel, C. Vlădescu, Vulpe şi alţi câţiva cari îmi scapă. O surpriză deosebită ne-a făcut reapariţia d-lui Corneliu Mihăilescu ,de nerecunoscut în „Moş Toader" iar d-l Mützner, Gh. Sabin, Gh. Năsturel, V. Scodrea, G. Naum, Letiţia Lucasievici, Nicolae Stoica au contribuţii remarcabile. Fără îndoială prestigiul Salonului e mult diminuat cu actuala expoziţie şi asta pentru că lipsesc foarte mulţi dintre artiştii cei mai reprezentativi. S'ar putea face o listă a celor cari lipsesc, mult mai lungă decât a celor prezenţi. Motivul e că recompensele materiale sunt neînsemnate. Sunt foarte sigur că dacă Salonul ar fi din nou înzestrat cu fonduri suficiente pentru achiziţii şi premii, nu ar lipsi nimeni iar premierea sau chiar simplul fapt de a expune la Salon ar recăpăta toată semnificaţia.

Cartea străină

Prométhée délivré, de Georges Blond Ed. Fayard

Georges Blond a devenit romancier de curând. „Prométhée delivé" este al treilea volum. Insă din primele cărţi apărute s'a putut vedea calitatea acestui scriitor, care promitea să devină mai mult decât unul dintre banalii romancieri, de serie ca şi operele lor, atât de comuni astăzi.

In primul moment, ceva te frapează în ultimul său roman. Şi acest ceva este ineditul. Subiectul ales de Georges Blond nu este una dintre multele aventuri sentimentale cari hrănesc îndeobşte pe scriitori în căutarea intrigilor lor.

Prométhée delivré aduce în scena literaturei o desbatere complexă şi puternică, ce se petrece în viaţa multor oameni, dar căreia îi dăm mai puţină importanţă decât se cuvine.

Aduce problema traiului pe care fiecare din noi îl dorim, îl visăm, îl sperăm, dar pe care tot noi îl zdrobim şi-l înmormântăm în dosul activităţii zilnice.

Aduce problema satisfacerei acelui minim de animalism, de omenesc în fond, fără de care ducem o viaţă greşită, searbădă, profund nefericită.

Prometeul domnului Georges Blond este un om politic distins, candidat senator, orator de mare anvergură. Viaţa lui se petrece între succesele sociale şi... acum începe tragedia, o viaţă de familie tristă, neobosită, lângă o nevastă care pe lângă lipsa de atracţie fizică îi aduce mulţumită inteligenţei scăzute, grele încurcături sociale şi financiare. Ii periclitează situaţia lui. Dar nu aceasta ar fi marele dezastru, ci faptul că soţia lui nu-i oferă măcar un singur sprijin sentimental, o înţelegere sufletească, şi o dăruire fizică intensă pasionată, care din tumultul activităţii lui, să arate că există în viaţă şi alt ceva, mai înalt, mai curat, mai plăcut, pentru care merită să te osteneşti.

Fiindcă spune d. Georges Blond: *Omul este făcut pentru plăcere, şi suferă atât cât caută a scăpa de sub această lege. Se răneşte şi suferă, atâta vreme cât ar fi deajuns să se lase învins, cât ar fi deajuns să accepte această lege, spre a cunoaşte fericirea.*

Frazele acestea îmi amintesc o argumentare a d-lui Jaques Chevalier într'o lucrare de filozofie socială apărută mai demult, care ajungea la concluzia că viaţa omului tinde spre un minim de lux. In fond acelaş lucru îl spune şi d. Georges Blond, resfrângându-şi numai cadrul gândirei pe plan sentimental. Dar adevărul rămâne mai departe că omul are nevoie, nevoie imperioasă de puţină plăcere, care să-l odihnească după munca sa.

Această plăcere, eroul d-lui Georges Blond n'o poate găsi în casă. Şi-atunci inevitabilul se produce. O femee frumoasă, atrăgătoare, sentimentală apare. Dragostea sinceră, tinerească, intensă cuprinde inima unui om bătrân.

Iubirea este o stranie pasiune spune autorul prin gura unui personagiu. *O mică îmbinare armonioasă şi particulară de carne, nişte ochi aproape copilăreşti, şi iată un om tare, sigur de el care se opreşte subit, ezită, îşi caută drumul Ah! Totul este să-ţi iei seama din timp, să nu refuzi inevitabilul, să-ţi organizezi viaţa. S'o echilibrezi...*

S'o echilibrezi. Iată o concluzie la care va ajunge autorul până la sfârşitul romanului.

Să faci parte unei activităţi fizice, materiale. Desigur. Dar să ştii să cumpăneşti de cealaltă parte şi o parte de iubire, de sentimentalism cari îţi vor lumina drumul.

Hotărârea eroului din romanul d-lui Blond, este luată. O libertate totală, nu poate să-şi ia.

Dar când, în mijlocul unei manifestaţii populare va observa cum pulsul publicului nu mai urmează îndrumările lui oratorice, când îşi vede situaţia periclitată, când vocea ce încă mai comandă mulţimei îi sună lui falş în urechi, pricepe rostul vieţei lui şi construeşte un plan de viitor.

Se va duce în Paris, unde cu prieteniile lui şi cu faima de mare avocat din provincie, va putea desigur căpăta procese însemnate, şi locuind acolo va regăsi pe acea femee care cu tinereţea ei, cu frumuseţea ei, va aduce lumină în viaţa lui.

Soţia care-l exasperase, viaţa de familie tihnită dar îngrozitor de monotonă, sunt acum pierdute în negurile trecutului.

Viitorul se întrevede minunat. Viitorul ce-ar trebui în concepţia lui profundă să explice multor oameni rostul satisfacţiilor sentimentale în viaţa noastră.

Paralel cu eliberarea lui Calviac, este numele eroului, fiica lui Jeanne, trăeşte o aventură asemănătoare.

Aceasta cu toată lipsa de atracţie cu care o investise natura isbuteşte să intre în mijlocul unei aventuri ce-o va învăţa că sensul vieţei e mai adânc decât o banalitate, şi, suferind mai mult, lovindu-se de mai multe obstacole, se va elibera la rândul ei întâlnindu-se şi înţelegându-se cu tatăl său.

Volumul acesta cuprinzând problema eliberărei unui om din ghiarele vieţii falşe, este pentru autor un însemnat pas în calea gloriei.

D. Georges Blond nu s'a făcut încă ştiut, însă desigur că în curând renumele domniei sale va ajunge la notorietate.

VICTOR POPESCU

Mărturisire

Eu am împletit slovă puţină
Dar port luceferi vii în mână.
Şi drumul risipit prin ogoare
Il seamăn cu gândul ce doare.

Voi să veniţi cu sape — fulgere —
Până vor creşte în inimi lugere,
Până va înflori mândria nuferi
Din noroiul frământat până eri.

Eu nu vă'ndemn la hodină.
Gândul nu vi-l mai vreau tină.
Luminile veacului le sting, le-aprind
După cum v'aud cântând, doinind.

De vă dau strofele-acestea buchet
E că vă mişcaţi prin vreme prea încet.
Frate ţărane, inima-mi seacă
De când ţii sclipirea gândului în teacă.

I. O. SUCEVEANU

Auroră *)

Abia pluteşte noaptea pe ape vii de stele.
Corăbii de funingini aşteaptă ancorate,
să sune iarăş semnul în depărtări surpate,
ca'n urmă să scrîşnească zăvoare de porţi grele.

Salcîmii ninşi de linişti pun visului pecete,
când besna se topeşte în sângele luminii;
Domniţa îşi adună în părul lung, toţi crinii
şi iese'n pragul zilei, cu soare mult în plete.

Ingemănări de cântec, de freamăt şi aramă
se sparg în bulgări roşii, din zare până'n zare;
zâmbind, Domniţa albă, cu busuioc şi soare,
descântă apa zilei, s'o toarne 'n câmpuri, vamă.

Şi'n carul dimineţii porneşte-apoi pe glie
turnând mici curcubee prin crengile de rouă
şi când lumina albă e veşmântare nouă
în car — Domniţa moare — prelungă melodie...

DAN BĂLTEANU

din volumul „Poemele Bărăganului"

SALONUL OFICIAL

G Vânătoru Portret

N. N. Tonitza Cap de turcoaică

N. Enea Portretul d-nei G. M. Cancicov

CRONICA muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

Pianiştii mari de astăzi

De la o vreme, latura materială a tehnicei pianului, pare mai la îndemână celor mulţi. Acrobatica tastelor, performanţa mecanică, oferă realmente astăzi, în urma metodelor de studiu şi sistemelor de agonisire a dexterităţii în meşteşug, mult înaintate prin aportul crescut al şcoalelor moderne, un acces mult mai lesnicios candidaţilor la asediul claviaturei.

Totuş, dela fildeş la muzică, e drum lung. Şi, nu-i dat, nici acum, oricui, să-l parcurgă. Educarea degetelor, oricât ar fi ea de ingenioasă, de meticuloasă, de îndârjită, nu poate ascunde niciodată uscăciunea şi golurile de expresie, banalitatea de simţimânt, paupertatea personalităţii şi a temperamentului.

Darurile capitale de muzician sunt şi astăzi, ca intotdeauna, distribuite de natură unor rari privilegiaţi. Dintre ei exclusiv pornesc marii instrumentişti. Iar dacă ne ocupăm de pianişti, în special, este în primul rand pentrucă marii violonişti şi violoncelişti, sunt mai bine cunoscuţi la noi, în frunte cu prima vioară a lumii: George Enescu, şi pentrucă, precum am arătat, prea mulţii muncitori actuali ai claviaturii, ajung prin număr, să ascundă, pentru unii, pe adevăraţii chemaţi ai pianului, puţini de tot, dar admirabili.

Pe unul îl cunoaştem bine. Este poetul vibrant de sensibilitate, adânc şi nobil în înfălăcăratele-i avântări, dotat cu facultăţi de spiritualitate muzicală şi generozitate emotivă unice: Alfred Cortot.

Dar, pe acelaş plan excepţional, se profilează alte două figuri dominante ale artei pianului din epoca noastră: Walter Giesecking şi Ricardo Vinies. Nici unul dintr'înşii n'a putut încă, din nefericire pentru noi, să fie ascultat de prietenii muzicei din ţara noastră, unde, în locul sacrificiilor ce se fac cu angajarea atâtor mediocrităţi, aducătorii de artişti străini ar fi putut, măcar câteodată, să facă şi la noi binefăcătoarea revelaţie a harului lor.

Walter Giesecking reprezintă un fenomen în lumea pianului şi a muzicei. Un univers nou de frumos sonor, vrăjitorii ce scaldă auzul în revărsări de culoare fără încetare metamorfozate, adieri parfumate de tonuri care plutesc atât de suav în văzduh, încât abia se desprind din domeniul visului, emană din pianul căruia Giesecking primeşte să-i împrumute o nouă şi nebănuită viaţă, fluidele unei neasemănate magii. Sunt clipe în care clapele grăitoare sunt atât de aerian desmierdate de mâinile lui Giesecking, în cât pare un miracol că adierea sonoră se mai poate percepe. Şi, totuşi, nuanţa se destramă încă, se dematerializează mai departe, se spulberă mai tare, sunetul rămânând aproape o iluzie, deşi, în această clipă tocmai, se împletesc poate laţuri de muzică atât de complexe, atat de repezi, atat de aride, incat chiar de nenumărate ori laborios stranse în mâini ar risca la altul, să se frângă.

Debussy, Ravel, Scarlatti, Mozart, se ţes în nătrama de vibraţii imparipabil de deponderate, uşoare ca sunetul şi frăgezind fiecare clipă de muzică, dincolo de limitele nazuinţelor cugetelor, când interpret le este Giesecking.

Franţei şi Germaniei, cărora le-a fost dat norocul de a avea pe Cortot şi Giesecking, le răspunde, tot atât de fericit Spania, unde Ricardo Vinies este supranumit „Vinies cel cu degete de zană". Poezia ritmului, cele mai subtile creionări de caracter, prospeţimea şi transparenţa ideală a unui joc stăruitor de minunate evocări, cascadele de mărgăritare alternânde cu farmecele răscolitoare ale cantilenelor, un dar de a prinde în raze de lumină şi de a sensibiliza cele mai ascunse taine din orice muzică, sunt apanajul marelui Vinies căruia Debussy, Ravel, Falla, aproape toţi mari compozitori contemporani i-au dedicat compoziţii astăzi universale.

Fără a atinge aceleaşi supreme culmi, dar cucerind cu cea mai elementară uşurinţă dreptul de a fi numiţi mari pianişti şi interpreţi sunt şi germanii Edwin Fischer şi Walter Rummel, artişti unici în chipul lor de a se închina muzicei, de a cânta splendorile romantismului, în ceeace priveşte în special pe cel de al doilea şi excepţionalul pianist francez Jean Doyen, care face din pian isvor de sunete curat ca lacrima, infinit de delicat şi de diafan în expresivităţile ce desprinde.

Vom putea oare, într'o zi, să numărăm măcar pe unul dintr'înşii printre oaspeţii noştri?

Săracul moș Tache...

de PAUL CONSTANT

Imi povestea una, baba Lina, soacra lui Costică pompagiul din gară, care face prescuri și năporujnii pentru sărindare :

— Eh, săracul Moș Tache... Numai cine l-a cunoscut, înțelege de ce oftez când pomenesc numele lui... A împlinit maică, nouă ani, iacă acum la Cuvioasa Paraschiva, decând s'a dus unde i-a fost rânduit... Până la șase săptămâni i-a făcut pentru ale sufletului, una Lionora, de'i este nepoată de vară a doua, și care a fost măritată cu Iordache astaragiul din ulița negustorilor... De atunci însă, mila lui Dumnezeu!... Nici tu de șase luni nici tu sărindaru de un an și de trei ani...

Bine, că n'avea după urma lui nimic și nici ea nu era vreo pricopsită!... De unde nu este, nici Dumnezău nu cere... Dar au trecut, maică, zile mari de prasnic, și nu s'a pomenit să vezi și la căpătâiul lui un ciob de casie sau un amărât de tăciune stins... L'au îngropat în cavou, că atât îi rămăsese nevândut din toată averea de-a avut-o, și nu s'a mai abătut nimeni să-l tămâie sau să-l jelească.

Eh, săracul Moș Tache... cât a fost om, cu acareturi și în putere, stăteau toți, ca roiul, înprejurul lui... și în punga lui băteau toți, și calici și pricopsiți, că n'avea săracul băere de strâns și i se prefirau purcoaele de galbeni printre degete, ca nisipul și ca apa...

De multe ori mai cutezam să-i zic: Boer Tache, mai pune tagă risipei că mâine ți se slăbește chimirul și pe urmă oftezi...

— Lasă fă, Lino, cât m'o ține, să-mi petrec...

— Eh, boer Tache, parcă văd c'o să se rupă țiitoarea și o să cazi la mâna altora!...

— Dec !...

Așa era, maică... La el în casă nu se mai isprăviau zaiafeturile... Aduna toată lumea din târg și petrecea cu zilele... Și țiganii lăutari îi lua urma pe unde se găsea și răzimau pervazul ușii de nu-i mai putea urni din loc, până nu-i prididea răgușala și somnul...

L-au omorât, săracul, chefurile și muerile...

La el în casă era vraiște, de nu mai știai cine este stăpânul... Și se adunau pehlivani și podărese, de toate neamurile, toată stricăciunea târgului, și vorba lor era ca la turnul Babilonului...

Câteodată se scârbia, și te pomeneai cu el plecat...

Pleca, maică, prin străinătăți și ședea cu lunile...

Când se întorcea, era cu punga uscată și cu câte o marțafoaie de braț... Avea el patima să nu vină singur, și să mai prefire femeile...

A dus-o el cât a dus-o așa, până și-a luat seama că'i ajunseră banii la podeaua sipetului... Și a mai ingenat-o cu zaiafeturile... Ii venise însă apa la gură și da să se înece... Datorii pe la toți cămătarii, ipoteci făcute la chef și fără socoteală, casa aunsă troacă.

Eh, săracul Moș Tache!... Imbătrânise și mustața îi căruntise și cădea pe oală... Patimii însă, n'ai cei-i face... Era vârâtă în el dela născătoare și-l râcâia la inimă... Mai avea el câte o țiitoare pe la mahala, câte un grecotei cu care învârtea o carte la cafenea, câte un pârlit cu care o mai lua din loc la băutură... Geaba însă, maică!... Se vedea cât de colo că că i se subțiase chiagul banilor și că era pe drojdie... Trăsura însă cu armăsarii negri și vizitiul cu fes pe cap, își rupea din carne, dar nu-i lipseau...

Boerul era tot boer...

Își vânduse moșiile dela Cornățești și Oțoi, via din dealul Buicăneștilor, pădurea Ostrovenilor, Conacele... Nu-i mai rămăsese decât o sfoară de pământ la Motoci și o baltă înecată de stuf dela cursul Oltețului... Nimica toată...

Când îi venea însă câștiul, mult, puțin, cât era, o croia prin străinătăți să mai dea o raită pe unde a mâncat lupul oaia... Nu ședea mult, că nu-l mai ținea punga... Când se înapoia însă, patima dracului, aducea și nemțoaica după el... Își năclăia mustața cu vopsea, se încocona ca ăi tineri și-și suia madama în trăsură....

— Să mă duci, mă, la moșie!...

— Basme, maică!... De unde să mai aibă el moșie!... Vizitiul însă, om priceput și meșterit, plesnea din bici și pornea cu armăsarii coardă, colindând pe drumuri de țară, până departe... Moș Tache, Dumnezău să-l erte, o ducea pe madamă cu zăhărelul.

— Uite conacul nostru... Stâna aia de colo este proprietatea mea... Viile din deal sunt tot ale mele, însă o să le vedem altă dată... Oamenii de prin sate îl cunoșteau ca pe un cal breaz, și pe unde oprea trăsura îi eșiau înainte, cu căciulile în mână...

— Să trăești boer Tache!... Bine ai venit sănătos...

Moș Tache sta trântit în fundul trăsurii și-i saluta ridicând numai un deget în sus... Nemțoaica moțăia și ia din cap, fericită că a pus mâna pe chilipir...

După ce i se ura cu ea, îi punea în taşcă biletul de drum și bani de cheltuială, pe care nu mai Dumnezău știe cum îi încropea, rămânând mai singur, și mai uscat...

— Eh, săracul Moș Tache! !... N'a mai trecut, maică, multă vreme și s'a dus dracului și sfoara de pământ dela Motoci și amărâtul ăla de stuf... Rămăsese cu casele și cu armăsarii și ăștia ca vai de capul lor!...

Casa troacă și dărăpănată, armăsarii bătrâni și costelivi... Intr'o zi s'au dus și àstea... Casa i-a luat-o unul, Gambanis, la care avea ipoteci, iar armăsarii un țigan de făcea birjerie în târg... Rămăsese lefter, bătrân și singur... Când a eșit pe poarta casei care nu mai era a lui, l-au podidit lăcrămile... S'a oprit în stradă, uitându-se în sus și în jos, fără să știe încotro să apuce... Unde mai era Moș Tache ăla pe care îl știau și copiii de țâță, care hrănise și îndestulase pe toți pricopsiții târgului ?... Toate le bătuse parcă vântul și nu mai rămăsese locului decât o oșiște de om bătrân, fără cer, fără pământ, fără vlagă în el...

Baba Lina, cocoșată mai greu de amintiri, își apucă un colț de testimel, cu care își uscă o lacrimă rostogolită până sub strașina nasului.

— Doamne, haină lume ai mai rânduit pământului !... Și multă fără de lege ai mai semănat în sufletile oamenilor!... De unde era să știe Moș Tache, că ruda și prietenul trag numai la sacul cu făină și la punga cu bani, și că omenia este lucru de batjocură!... De unde până aci îl înăduşiseră cu dragostea și nu cuteza unul să-i zică decât „boer Tache", când ajunsese la aman îl ocoliau cu toții și rămăsese să răspundă la numele de „moș Tache"!...

Noroc de nepoată-sa Lionora, că l-a adunat de pe uliță și l-a dus la ea acasă, să-i dea adăpost și să-l îmbucăturească... Se cheamă că tot a avut Dumnezău grije de el și i-a trimis un suflet milostiv care să nu-l lase pieirii...

Acum, ce să-ți spui: Bărbatu-său vindea cu cotul astar pentru sărăcime și abia putea să-și încropească necazurile lui... Copii, anul și găvanul, erau dela Dumnezău și trebuiau ținuți pe mâncare și pe îmbrăcăminte...

Bietul moș Tache ședea într'o cunie din fundul curții, omorându-și timpul cu copiii Leonorii...

Veneau la el, ca dracii... Moș Tache, fă-mi un de-a caii; uite ți-am adus căpăstrul să ți-l pun în gură... Moș Tache, săracul, le făcea pe toate, bucusmeu cu coadă... Sau: moș Tache, hai să ne jucăm ros și fericit... Pasă-mi-te simțise și el că peste toate păcătoșeniile și deșertăciunile vieții lui, zilele astea de curățenie și joc copilăresc, spre isbăvirea sufletului și păcatelor lui erau trimise.

Se dărăpăraseră hainele după el, dar mustața o ținea tot înțăfoiată și năclăită de vopsea... Patimă, maică!... Așa apucase, așa trebuia să moară... Nu mai avea pantaloni pe el, dar făcea tot pe beiul... Bărbierit la sânge, cu mustața sumeasă în sus și cu ciubucul mereu aprins... Acum, de asta nu era pagubă; că tutunul creștea prin curțile oamenilor și printre tarlalele de porumb, iar căneala de mustăți i-o da un cojocar de vopsea misăzii cu ea...

S'a întâmplat să mă duc o dată pe la Lionora, era pe vremea Păresimilor, ca să facem rânduiala de 7 ani a lui socru-său, de fusese bacal și staroste de isnafi.... Vezi dumneata, la o treabă ca asta sunt atâtea de făcut, că un cap singur nu le poate dovedi.

Am găsit femeia, mi-a dat făina de colaci, de prescuri și năporujnie, grâu ales și bătut în piuă, tămâie și o oca de lumânări de câte o para... M'a omenit cu o cafea, cu niște lapte de tahân, că era în post, după care am dat să plec. Când să-mi strâng testimelul și să-mi văd de drum, numai că intră și moș Tache în odae, ferchezuit și îmbrăcat într'un ilic de stofă înărâmzată de macat... Când l'am văzut bălțat cu roșu. Doamne iartă-mă că-mi vine să râd, am crezut că vrea să facă glumă și că s'a îmbrăcat așa ca să semene cu vre-un baș-ciohodar după vremea noastră...

Aoleu, moș Tache, dar ce-ai pățit de te-ai cebăluit așa ?...

Lionorii i-a venit cam peste mână și a pornit să se văicărească :

— Ce să fac, babă Lino, n'am altă putere!.... i-am făcut și eu din ce am putut o trențuică să și-o pună în spinare!... Copii mulți, casă grea....

— Lasă, Lionora maică, nu te mai jelui, că pentru purtat prin casă este foarte bună.

Credeam că moș Tache o să se simtă rușinat și c'o să sloboadă vre-o vorbă de mânie sau batjocoră.... Ți-ai găsit... Își răsucea mustața și râdea cu gura lui mare și știrbă...

— Ce vorbești, Lionoră!... Păi tocmai de asta am venit!... Să-ți mulțumesc pentru mundirul ăsta!... Mă uit în oglindă și mi se pare că sunt căpitan de roșiori!... Nu-ți poți tu da cu socoteala câtă tinerețe îmi dă, când mă văd îmbrăcat cu el!....

Mă întoarce cu 60 de ani în urmă!... Uite, îmi pare rău că nu mă prea ajută picioarele, că m'aș duce să dau o raită prin târg, așa, cum mă vedeți!...

— Eh, săracul moș Tache!... Este drept că se buhăise la față de toată isprava iar pântecul i se făcuse cât toba... Avea dropică și tăeturi la glesnele picioarelor... O ducea greu de tot cu sănătatea și nu răsbea boala de cât cu inima lui bună, care nu mai îmbătrânea...

Era, cum îți mai spuneam, pe vremea coptului viilor, înainte de Cuvioasa Paraschiva... Lionora era dusă la cules, cu toți ai casei... Se ducea femeia de cu noaptea și venea tot pe noapte... Pe moș Tache îl lasa singur... Imbucaturit deajuns n'avea nici o altă grije de el... Seara îi aducea câte o garată de must, câte un paneraș de struguri și miez de nuci noi. Omul mânca și bea ca ăi zdraveni... Ar fi vrut el să toace și o cureluşă de pastramă, dar n'avea cu ce, sărmanul de el...

Intr'o zi, așa din senin, numai că se întinde pe pat și strigă să vină nepoată-sa, Lionora.. Se bărbierise proaspăt și-și făcuse mustața ca de flăcău... Când a venit femeia, i-a făcut semn să se dea mai aproape de el, și i-a vorbit cu limba puțin cam îngreunată :

— Lionoră, să știi că eu mor astăzi... Să-mi aduci o oală cu vin dat în fiert, și să ai grije să mă îngropi în cavou... Să vă ajute Dumnezau, vouă și copiilor voștri după toată bunătatea și milostivenia voastră...

Pe biata Lionora au podidit-o lacrimile.... Se învățase cu el la casă și din blândețea și omenia lui le venea parcă duh de înțelegere și voie bună... Incepuse să gataie greu... Dacă a văzut așa femeia a repezit un copil după popă ca să-l împartășească, și-a chemat barbatul din dugheană și i-a adus o oală de vin dat în fiert... Dupa ce a luat împărtășania ,a golit cu sete oala de vin și s'a potrivit pe pat cu fața în sus... Randuelile morții, maică... Copiii schinceau prin colțuri mahniți și ei de paguba sufletului bun al lui moș Tache... Săracul moș Tache... Atât a apucat să mai spună înainte de a o porni pe lumea alaltă...

— Să nu lași vre'o babă a dracului să chirăe după mine sau la mormânt, că Dunăre mă fac... Mi-am trăit traiul, mi-am mâncat mălaiul... N'am nevoie de bocetul babelor...

— Și a murit, babă Lină ?...

— A murit maică, cum să nu moară!... Pe unde i-a eșit vorba, pe acolo i-a eșit și sufletul...

— Săracul moș Tache... Și v'ați ținut de cuvânt ca să nu-l chirăiți la moarte ?...

— Ne-am ținut maică, atât cât am putut și noi... L-a primenit, l-a slujit și l-a dus în cavoul de-i mai ramăsese proprietate... Am pus un gropaș și i-a înfundat firida cu cărămidă și var ,am aprins și noi o candelă, creștinește și ne-am văzut de treabă...

— La trei zile însă, ce-mi vine în cap: să mă duc la mormântul lui moș Tache, să-l tămâi și să-i sparg un ciob de oală nouă, după obicei, de... Toamna se lăsase frumoasă, plină de soare, de se bucurau oamenii că au vreme bună să termine culesul viilor... Când ajung la cimitir și dau să deschid oblonul cavoului, maică Precistă, ce-mi văzură ochii. Bolta firidei crăpase și se prăbușise... Cu alte cuvinte, moș Tache făcuse așa, ca un fel de explozie... Am chirăit cât m'au ținut puterile, până m'au auzit pomojnicul cimitirului și a dat fuga la mine să vadă ce s'a întâmplat...

S'au mai adunat ele și câteva babe, paracliserul bisericii și lume de prin cimitir...

— Ce este, babă Lină ?... Ce ți s'a năzărit ?...

— A făcut moș Tache explozie, pomojnice !!... Babele și-au făcut cruce și și-au scuipat în sân... Una a leșinat pe plațul de alături, iar vre'o două au dat fuga în oraș, împânzind lumea :

— A făcut moș Tache explozie !...

— Doamne apără ,dar lucrul a fost de basm.... Au venit târgoveții, a venit și Lionora, a venit și un ipistat dela poliție... Nimeni nu și-a dat cu socoteala din ce se putea deveni una ca asta!... Numai târziu, când a picat un bețivan de cioclu, unul de-i ziceau golanii Clondir, a dat lumea în lături, deslușind după mintea lui...

— Dom'le itindent, ăsta trebue că l'au îngropat cu burta plină de must... Și, vezi dumneata, când a început să fiarbă în el, i-au plesnit cercurile și doagele....

S'a pornit lumea pe râs, de parcă nu mai erai la mort, iar pomojnicul a pus să aducă un cauc de var și să dreagă firida la loc...

Eh, săracul moș Tache!... S'a dus și ăsta, și parcă n'a fost de când lumea !...

Socotind că a întârziat cu vorba și și-a uitat de treburi, baba Lina și-a strâns nodul testimelului sub bărbie, sculându-se să plece.

Acum nu te supăra matale, dar am să mă duc la una, cucoana Olimpia, să mă arvunească pentru tămâiatul și bocitul lui bărbatu-său, până i-o slobozi sărindarul de un an....

Rămâi sănătos, maică... Eh, săracul moș Tache, bine că mai trăesc eu, ca să aibă cine-l pomeni!...

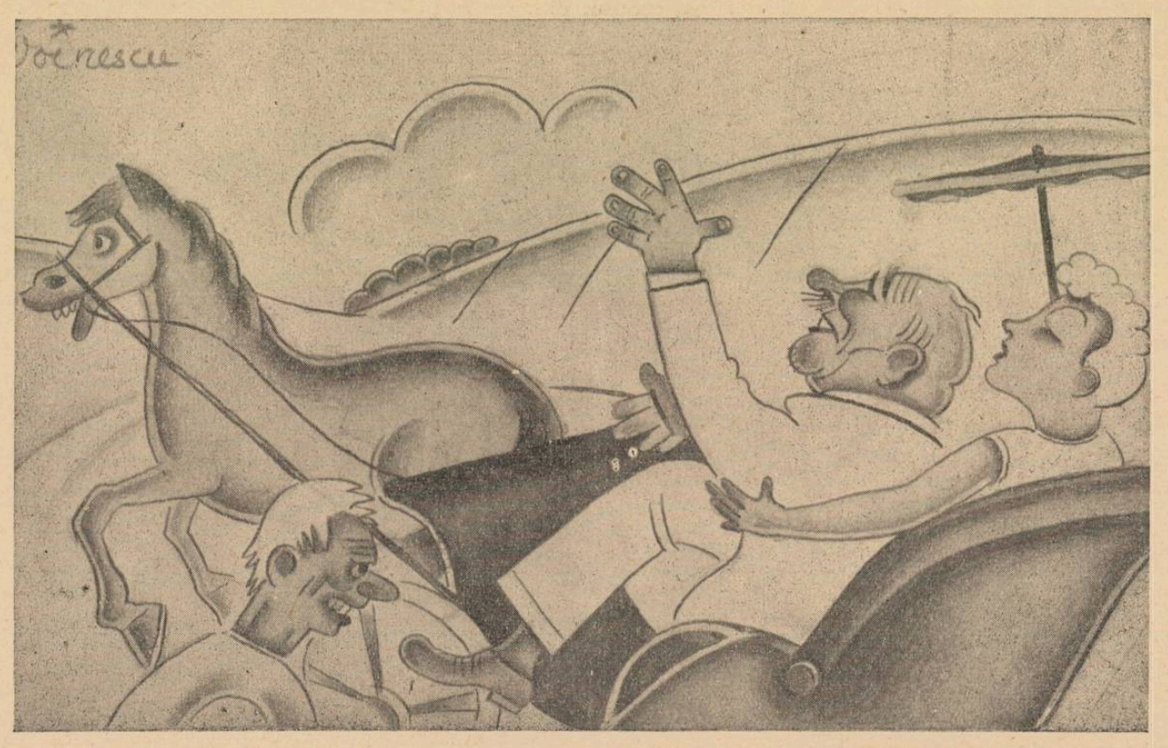

Pantheon indic

(Urmare din pag. 1-a)

pot depăși condiția lor divină. Oamenii, pentrucă sunt **oameni**, adică ființe efemere și tragice — pot lupta ca să suprime „numele și forma", dobândind astfel autonomia desăvârșită; propria lor suferință îi îndeamnă să se mântuiască. Zeii, trăind într'o beatitudine continuă, nu simt nevoia autonomiei. Din acest punct de vedere, al libertății spiritului, este preferabil să fii **om** decât **zeu**. (Vezi cartea noastră **Yoga** și studiul **La concezione della liberta, nel pensiero indiano**, „Asiatica", 1938).

Ca să ne reîntoarcem la semnificația spirituală a pantheonului indian, numărul imens al zeilor și făpturilor mitice se explică prin concepția „eternei deveniri" concepție care este piatra din capul unghiului în metafizica indică. Tot ce nu e „liber", tot ce nu e „spirit"— se află într'o necontenită devenire, într'o transformare fără odihnă. Om, plantă, zeu — sunt **nâmarupa**, sunt existențe „individuate", și ca atare fără număr, pentrucă principiul individuației este în același timp principiul pluralității, și atunci când încetezi de a mai fi Unul, ești Fără-Număr. Când unitatea primordială **se sparge — cu alte cuvinte, când** începe Creația, Cosmosul, devenirea — instinctul ontologic, latent în orice fărâmitură din marea unitate inițială, încearcă să realizeze unitatea la celalt cap: în infinit.

De aceia, tot ce **devine**, tot ce are **viață**, tinde să se **înmulțească** până la societate, până la exasperare. Intocmai ca și jungla, în care toate semințele își găsesc loc, și toate formele vegetale se înlănțuesc într'o uriașă contopire — tot așa existențele, pe toate nivelurile cosmice, încearcă să se aglomereze, să se depășească necontenit în număr, să se răspândească pretutindeni până la **completa ocupare a Cosmosului**. Și această tragică condiție a individualizării, **nâmarupa**, tinde tot către unitatea primordială, către Marele Tot nediferențiat, dinaintea Creației. Este și această tendință către infinit o încercare de a depăși individualul. Și dacă acest „individual" nu este suprimat — ca în tehnicile ascetico-meditative sau contemplația pur metafizică — chiar de către omul însetat după autonomia spirituală absolută, el este suprimat prin însuși instinctul speciei sale, care tinde să se înmulțească până **la infinit până la o aglomerare totală**, care să facă imposibilă orice limită, ori ce diferențiere, restaurând **haosul**, adică imagina adulterată a Unității nedespicate prin Creație.

Omul „singur" luptă să-și cucerească, prin teorie metafizică și practică ascetic—contemplativă, libertatea (**mukti, moksha**) . Această libertate absolută este egală cu restaurarea autonomiei spiritului și ruperea oricăror false legături cu Lumea. Omul ca „specie" — întocmai ca și celelalte „specii" din Univers — e stăpânit de acelaș instict ontologic; el tinde, fără să-și dea seama să-și depășească „individuația" (**nâmarupa**) printr'o „totalizare" având ca limită Infinitul.

De aceia în arta indiană nu există **spațiu gol**. Orice colțișor este **ocupat** de nenumărate ființe, zei, divinități minore, animale, plante, embleme simbolice. Tendința spiritului indian este să **ocupe spațiul**, de câte ori se referă la **existențe** și Viață. Odată izvorul fiind descătușat— el **trebuie** să curgă necontenit, înnecând totul. Arta indiană, în general are ca obiect Cosmosul, și artistul indian tratează Cosmosul în conformitate cu metafizica tradițională a Indiei: ca o necontenită unduire, ca un ocean de forme vii, ca un Tot în devenire. De aceia nu există **unghiuri** în arta și iconografia indiană. Personagiile sunt **reprezentate într'o continuă unduire;** corpurile lor nu se frâng, ci se apleacă, întocmai ca lianele; brațele lor nu au gesturi umane (aspre, unghiulare) ci se îndoaie ca în dans. (Dansul, e cel mai dinamic simbol al Creației, al devenirei ritmice. Shiva a creiat Lumea dansând. **Natarâj**, „dansul regal", este o formulă prin care se exprimă Creația și Viața cosmică).

Privind scenele reprezentate în arta indiană, privind oamenii aceia care se apleacă în ritmuri moi, femeile acelea cu corpuri rotunde, animalele cu mers legănat (elefanții, gazelele) — ai impresia că prin nici unul din ele nu curge **sânge**, ci **sevă**. Ele nu au mișcările frânte și gesturile fragmentate ale corpului nutrit cu sânge. Ritmul lor e lent și armonios, ca într'un mare somn. Ele respiră în acest văzduh solar, dar izvorul vieții lor se află altundeva: în ape, în pământ, în matricea leturică. Sensul acestei vieți vegetale — în care se integrează, prin artă, și oamenii și zeii—trebuie căutat în valoarea simbolică a apei, care este în același timp principiul nediferențierii primordiale (Haosul = Apa, în toate tradițiile cosmologice) și izvorul tuturor „formelor". Ritmul vegetal este doar o formulă a ritmului acvatic. „Ocupând spațiul" cu existențe structurate conform cu ritmul vegetal — arta indiană își manifestă tendințele către „totalizare"...

Din aceste note sumare, se desprind de pe acum câteva concluzii, asupra cărora vom stărui în articolul viitor. Din suferință și robie se naște dorința de beatitudine și libertate; experiența „răului" conduce cu fatalitate la dorința „binelui". (Punem în ghilimete aceste cuvinte pentrucă ele trădează gândirea indiană, care nu cunoaște „bine" și „rău" decât pe planul manifestat, în **nâma rûpa**"). Extremele nu se ating, ci se creiază una pe alta. Dar, chiar în afară de dorința aceasta a unor anumiți oameni de a se mântui, cucerindu-și deplina autonomie spirituală — există în întreg Cosmosul, în însăși structura **devenirii**, o tendință latentă de **reintoarcere la matcă**, adică la nediferențierea primordială. Această voință de reintoarcere se trădează, am văzut, prin înmulțirea exasperată, tinzând la ocuparea Cosmosului. Gestul acesta este formulat iconografic prin ritmurile vegetale, prin simbolurile acvatice; Apa, haosul nediferențiat și bogat în latențe (în „semințe"), stă la începutul și la sfârșitul Cosmosului. „Unul", care nu mai poate fi dobândit în actuala condiție cosmică decât de anumiți oameni (contemplativi) — este recreiat printr'o înmulțire infinită a formelor. Regăsim, deși sub un alt aspect, aceeași formulă a „totalizării".

MIRCEA ELIADE

Raportul batalionului

—Fragment din romanul „COSTIN", în lucru—

de IOAN URCAN

Costin nu se resimțea de pe urma faptului că stătea toată ziua în aerul plin de praf al clasei, să citească: exercițiile militare durau cel puțin două ceasuri, în fiecare după-amiază și sufletul curat al pădurii nesfârșite din jurul școlii îl întărea ca un balsam minunat.

El nu bănuia interesul pe care l-a stârnit între fete. Nici nu-și amintea că a semnat poezia. Greșala aceasta era să o plătească scump.

„Unionistele", dorind să aibă versurile, le copiaseră toate în caetele lor de „suveniruri".

In școlile secundare — și mai ales în cele de fete — controlul pupitrelor este foarte des. La un asemenea control, în pupitrele câtorva interne, fu descoperită și poezia lui Costin.

Directoarea, scandalizată procedă la o anchetă amănunțită, aflând astfel, că este opera unui elev din clasa a patra a liceului militar.

Răcni, scoasă din fire:

— Ah! Liceul militar! Toate neplăcerile, sunt pricinuite de acest liceu militar! De data aceasta, voiu pedepsi din greu obrăsnicia.

Intr'o zi, în timpul orei de latină, intră în clasă un soldat din compania trupei.

— Să trăiți! Sunt plantonul de la cabinetul domnului maior Negrescu. Domnul elev fruntaș-furier Costin A. Ioan trebuie să se prezinte imediat la raport.

Profesorul se întoarse spre Costin:

— Du-te!

Costin deschise pupitrul pentru a-și lua „centura" pe care fiecare o avea la îndemână. La „raportul batalionului" (maiorul Negrescu era comandantul batalionului) trebuie să mergi cu „centura pe burtă".

Eșind din clasă, văzu fețele uimite ale colegilor. Și el era uimit. In patru ani, pentru întâia oară era scos la raport. Ce s'o fi întâmplat? — se întrebă el trecând pe coridorul pustiu. Bătu în ușă și intră.

Maiorul era un uriaș, gras, întotdeauna vesel și gata de glumă, dar sever cu elevii care greșesc. De câte ori îl vedea, Costin își aducea aminte de Portos, din „Cei trei muschetari".

Costin salută și se prezentă. In timp ce rostea formula de prezentare, cu mâna dreaptă la vizieră, observă că în cameră exista o a treia persoană, o femeie — pe care o compară numai decât cu „mama pădurii" din basmele pe care le citise în Cluj — care îl măsura din creștet până 'n tălpi. Nu avu vreme să termine prezentarea. „Mama Pădurii" sări în picioare:

— Vasăzică, acesta este? Am să-ți smulg urechile, nemernicule! Domnule „căpitan", cer să fie pedepsit cu toată asprimea.

— Mai domol, doamnă.

Maiorul zâmbea vesel, amuzat, cu toate că se vedea că încearcă din răsputeri să pară serios și sever.

— Doamnă, suntem gata să luăm măsurile necesare, dar... da, doamnă, nu uitați că „nemernicul" este cel mai bun elev din școală.

„Mama pădurii" rânji, cu gura-i știrbă de incisivii de sus:

— Daa?... Ah! Mă întreb, domnule „căpitan", de ce este în stare, atunci, cel mai rău elev din școală! Frumos! Imi dau seama de aceasta, din atitudinea pe care o iau educatorii lor! Ii apărați, pe deasupra! Am venit să găsesc dreptate și stau față 'n față cu un avocat! Adevărați satiri!

Maiorul râse:

— Vă înșelați, doamnă. Știm să supraveghem educația elevilor noștri...

— Halal!

— Și știm să-i pedepsim când sunt vinovați.

— Acest... Acest Costin este vinovat, domnule căpitan și cer oficial să fie tratat ca atare. Fapta lui este o adevărată crimă.

— Vă promit că veți fi satisfăcută, doamnă directoare. Permiteți-mi să pun elevului câteva întrebări.

Apoi, adresându-se lui Costin:

— Apropie-te! Cunoști asta?

Costin se apropie de birou și privi. Era un caet deschis. Deasupra paginei, citi: „Răspuns la..."

— Da, domnule maior.

Se gândea la urmările pe care le poate avea fapta sa, de care uitase aproape. Pricepu totul. „Mama pădurii" era directoarea liceului de fete. Dar de unde știe că el a compus poezia?

— Ce te-a îndemnat să scrii „porcăriile" acestea?

— Domnule maior...

Ii trecu prin minte că n'ar fi frumos să vorbească despre scrisoarea fetelor. Se hotărî să ia toată vina asupră-i.

— Domnule maior, nu pot răspunde la întrebarea aceasta. Vă rog să nu-mi luați în nume de rău... Sunt vinovat că am compus-o. De ce am făcut-o, nu pot spune.

Directoarea sări:

— Auzi, **tupeu!** Nu poate spune! Ai să spui numaidecât!

Ochii lui Costin sticliră și, de mânie, deveni și mai palid:

— Doamnă directoare, nu pot spune lucrul acesta, pentrucă nu vreau să arunc o lumină nefavorabilă asupra liceului de fete.

„Mama pădurii" protestă:

— Școala pe care o conduc este o instituție model, domnule „căpitan"! Vreau...

— Sunt maior, doamnă.

— N'are importanță. Insfârșit... domnule maior... E tot una. Vreau neapărat să știu totul

Apoi, către Costin:

— Vorbește!

— E un secret care nu-mi aparține, doamnă directoare, dar, dumneavoastră vi-l pot spune. Insă, numai dumneavoastră.

Directoarea îl examină, un moment, în tăcere. Văzu figura serioasă a lui Costin și se întoarse spre Negrescu.

— Domnule maior. permiteți, vă rog, să stau de vorbă cu elevul, între patru ochi.

— Cu plăcere, doamnă, numai să se termine odată, afacerea aceasta.

— Dar rămâneți, vă rog, în apropiere. Cine știe de ce sunt în stare copiii de azi și mai ales „satirii" aceștia de la liceul militar!

Maiorul fu jignit, dar continuă să zâmbească, în vreme ce eșea. Era atât de ridiculă, sărmana femeie, pătrunsă de convingerea autorității pe care i-o dădea situația ei!

După ce se închise ușa, Costin auzi, în anticameră, hohotele de râs ale lui Negrescu.

Directoarea aruncă o privire veninoasă spre ușă

— Toți o apă și-un pământ: elevii și profesorii! Te ascult. Vorbește!

— Doamnă directoare, o să vă mâhnesc, sunt sigur, dar ați vrut să știți totul. Poezia care v'a scandalizat, este un răspuns, după cum arată și titlul. Elevele liceului pe care îl conduceți, ne-au trimis, într'o zi, o poezie, „Scrisoare Lemeviștilor". Lemeviștii suntem noi. A primit-o un coleg al meu, pe care nu-l voiu numi. Ceilalți au socotit că trebuie neapărat să răspundem, ca să plătim cu aceeaș monetă. M'au rugat pe mine să compun răspunsul și am reușit... după cum v'ați convins. In ce mă privește, nu cunosc nici una din „oițele" nevinovate care au fost în stare să scrie lucruri tot atât de vulgare ca acelea din versurile mele și încă într'o formă... vai de capul ei.

Directoarea sări de pe scaun și se apropie de Costin.

— Calomnii!

— Calomnii? Doamnă directoare, vă pot arăta scrisoarea lor. Și vă asigur că n'a avut succesul de care s'au bucurat versurile mele!

— Vreau să o văd! Altfel, te anunț că nu mă voiu odihni până nu vei fi eliminat din școală!

Costin eși să aducă scrisoarea. Trecând pe lângă cancelaria profesorilor, auzi râsete și vocea lui „Porthos".

Intră în clasă. Toți ochii se ațintiră asupră-i.

— Domnule profesor, permiteți-mi să-i cer ceva lui Matei Ioan, pentru domnul maior Negrescu.

— Poftim!

Costin trecu printre pupitre, până la Matei.

— Ce s'a întâmplat? — îl întrebă, în șoaptă, acesta.

— Directoarea liceului de fete a pus mâna pe versurile mele și a venit să ceară socoteală. Vrea să vadă scrisoarea fetelor, Dă-mi-o, te rog.

— Iți dau o copie. Vreau să păstrez originalul.

— Nu se poate. Crede că mint. De altfel, e bine că ai o copie, pentrucă originalul cred că nu-l vei mai vedea. O să-l păstreze „mama pădurii", cred. O cunoști? Ah, dacă ai ști ce urâtă e!

Matei căută scrisoarea și i-o întinse. Costin adăogă:

— Cred că am pățit-o. A cerut să fiu pedepsit aspru. Cu atât mai rău! Dar să știi că de tine n'am spus o vorbă.

— Ești un adevărat camarad, Costine! N'avea nici o grijă: n'are ce să-ți facă. Dacă te alegi cu câteva schimburi de planton, le împărțim. Fac eu jumătate din ele.

— Ei, mai vorbim în recreație.

Porni în fugă, pe culoar, la cabinetul maiorului.

Directoarea apucă hârtia și o citi palidă, atât de palidă, încât lui Costin îi fu milă. Când isprăvi, se uită lung la el.

— De necrezut, dar nu mai încape nici o îndoială...

Se liniștise.

— Fără provocarea aceasta, vă rog să mă credeți că nu mi-ar fi trecut prin minte să compun „răspunsul" meu.

— Dar de ce n'ai vrut să vorbești față de domnul maior?

— N'am vrut să pătez renumele liceului de fete, doamnă. Mi s'a părut nedemn să arunc cu piatra în adevăratul vinovat: aș fi făcut rău, nu numai școlii ci și elevelor, care nu-și dau seama, poate, de vina lor și, la urma urmei sunt fete! Vă asigur că voi ști să-mi suport pedeapsa, oricare ar fi, fără a mă plânge. Il pot chema pe domnul maior?

Directoarea, palidă, ocolind privirea lui Costin, dădu din cap, fără a răspunde.

Costin se apropie de birou și sună. Plantonul intră.

— Caută-l pe domnul maior. Mi se pare că este în cancelaria profesorilor.

Plantonul eși, în timp ce directoarea oftă, băgând scrisoarea în poșetă:

— Dumnezeule, Doamne, m'am făcut de râs. Trebuia să mă gândesc la una ca asta. Mi-am compromis școala!

Ușa se deschise și intră Negrescu. Se așeză la birou. Văzând paloarea directoarei și privirile din care dispăruse orice urmă de mânie, își dădu seama că furtuna a trecut. Zâmbi mulțios:

— M'am gândit, între timp, la fapta rușinoasă de care te-ai făcut vinovat, elev fruntaș-furier Costin și la pedeapsa care ți se cuvine. Vei face cinci schimburi de planton, ești consemnat până la sfârșitul anului și ți se va scădea nota la purtare. Dacă...

Directoarea interveni, jenată:

— Domnule maior... Elevul este vinovat, adevărat, dar cred că nu trebuie pedepsit. A dat dovadă de mult bun simț și tact... Nu vă pot spune despre ce este vorba... A avut un gest care întrece în valoare greșala sa, care, în fond, nu este gravă, da, da, neînsemnată chiar... Cred că ar fi o eroare să fie pedepsit. Insfârșit, domnule maior, nu am nici o pretenție... îmi retrag. ca să zic așa, plângerea... Considerați că nu s'a întâmplat nimic..

— Dar, doamnă... protestă Porthos, abia stăpânindu-și râsul.

— Știu, știu, domnule maior, vă rog, totuși, să nu luați măsuri. V'ați fi recunoscătoare.

Maiorul păru a se gândi, apoi, cu și cum ar ceda cu multă greutate

— Fie, doamnă directoare... C toate că, de... știți și dumnea voastră... Insfârșit.. tragem cu bu retele...

Directoarea răsuflă ușurată:

— Vă mulțumesc, domnule maior Vă rog să-mi iertați invectivele d adineaorea... Eram pornită... scan dalizată, dar.. nu aveam dreptate

— V'ați schimbat, deci părere despre noi?

— Total. Costin are mult caracte și o calitate rară: discreția.

— Vă surprinde? V'am spus, doa că este cel mai bun elev din școală

— Sunt convinsă că merită. Pur tarea lui de acuma nu o voiu uit și promit că o voiu răsplăti, repa rând, în același timp, greșala mea

I se adresă lui Costin:

— Ai rude în oraș?

— Nu, doamnă.

— Nici cunoscuți?

— Nu cunosc pe nimenea. E foarte rar în oraș.

— Să vii, atunci, din când î când, la masă la noi. Locuesc chia la școală.

— Vă mulțumesc, doamnă direc toare, dar...

— Dar?

— N'aș vrea să vă deranjez mă tem să nu fiu nedorit.

— Dimpotrivă: am toate încre derea în dumneata. N'aș fi invita pentru nimic în lume, un elev d la liceul militar, la masă la noi. C dumneata, însă e altceva... De alt fel, soțul meu va fi încântat să t cunoască și nu te vei plictisi: v sta de vorbă cu copiii mei, pe ca sunt sigură că îi vei iubi.

— Vă mulțumesc...

— Atunci, pe Duminecă?

— Voiu fi la timp, doamnă.

Directoarea plecă. Spre mirare lui Costin își dădu seama că nu est tocmai atât de „mama pădurii" p cât i se păruse. Are un suflet. Iat în sfârșit, un loc unde va fi văzu cu plăcere și unde i se vor spun cuvinte calde, cuvinte după care tânjit de când s'a născut...

Maiorul isbucni într'un hohot d râs atât de sănătos și de molipsito încât Costin nu se putu stăpâni s nu-l imite.

Când se liniști îndeajuns ca s poată vorbi, îl întrebă:

— Ce dracu' ai făcut de-ai lini tit scorpia aceasta? Eu m'am ma surat o oră întreagă cu ea, fă folos. Ba, mai rău am atâțat-o.

Costin îi povesti totul, arătân că ideea și primul gest porniseră d la liceul de fete. El nu făcuse dec să răspundă.

Comandantul batalionului râde cu lacrimi.

— Domnule maior, ceeace es surprinzător, este că știa cine scris scrisoarea.

Râsul maiorului se înteți:

— Era foarte simplu: Cine te pus să semnezi versurile?

In mintea lui Costin se făcu lu mină. „Adevărat, gândi el, am sem nat poezia!".

Negrescu deveni serios:

— Costine, de data aceasta avut noroc. In viitor nu garante Și eu făceam, în școală, tot felul d farse, dar, ce dracu!, nici pr gând nu-mi trecea să le semnez! Du-te.

Costin salută și eși.

Elevii erau în recreație. St tuse peste un ceas, în cabinet maiorului. Își desprinse centur o puse la loc și coborî în „careu Se formă îndată un grup mare juru-i: aflaseră toți, de la Mat Ioan, de rostul prezentării lui Co tin la „raportul batalionului". I povesti totul, în felul său viclu, pr sărat cu străluciri de spirit, sp hazul tuturor. Hohotele se tran formară în adevărate urlete, câ le spuse că, drept încheiere, dire toarea îl invitase, Duminecă, la d jun.

Seara, după ce se culcă, singur împărăția sa din pernă, se gân la întâmplarea aceasta, fără a m râde. Era fericit, din cauza inv tației pe care o-o făcuse directo rea, dar îi era milă de femeia ceasta neîndemânatecă, ajunsă fruntea unei școli mari ca liceul fete și care, în sârguința sa de a face din plin și cu pricepere dat ria, era pripită și dădea din gr șală în greșală. Chiar invitarea l la masă, era o greșală.

Atitudinea lui îl mulțumea, îns pe deplin: se purtase așa cum e convins că este nobil să se poar un om demn de numele acesta, a vedind, în același timp că n'a uit că este Iuănu' lui Indreia' lui T doru' lui Sămnănănu' Babii...

RAIDUL DE BRENET

de TANȚI IOANIU

Am intrat în cofetăria „Indiana" proprietatea d-lui Socrate Pricupis. Imi rotesc ochii de jur împrejur. Iar întârzie! Ce să fac? Trebue să mă resemnez și așteptând să savurez o indiană, specialitatea casei. Mă așez timid la o masă și mă uit la ceas: 6 fix. Sunt foarte nemulțumită de mine. Dece sunt eu așa punctuală? Dece nu întârzii și eu? Dece numai eu să aștept? Of! Raidul de brevet, floroasa probă finală după care Dănuț o să aibe voe să arboreze *„cucul"*. Și nici nu prea știu bine ce-i și cu acest „cuc" dar după câte văd pentru el e foarte mult. Dacă-l ia e minunat, dacă nu... o să-i cânte cucu a jale. Din cauza asta, eu nu mai contez. Școală, antrenament, ore de sbor, pregătire intensă pentru raidul de brevet. Ei! Și dată dracului mai e și dragostea asta. Mai ales când iubești un aviator. Zi și noapte îți bate inima tic-tac. Stai mereu cu ochii pe cer și cu gândurile'n nori. Dar ce neplăcut e să aștepți. Mă'nfior la fiecare siluetă care trece prin fața vitrinei în zăduful de afară, ascut urechile la fiecare pas cadențat și rar ca al lui, mă bucur, mă întristez și mă neliniștesc în prada unor emoții pe care nu le lămuresc destul de bine căci Dan întârzie ca niciodată. Trebue să am o mutră foarte nenorocită de vreme ce toată lumea se uită la mine. Și dece m'or fi iscodind așa? Vreau să-mi iau o poză degajată, să se înțeleagă că nu aștept pe nimeni. In definitiv ce, e ceva imposibil? N'au decât să creadă c'am venit de dorul... indianelor sau că însfârșit... aștept o colegă.. o prietenă...

Asta-i bună. Adică trebue neapărat să aștepți un aviator dacă stai într'o cofetărie!

Lângă masa mea a venit între timp o doamnă cu o maimuță legată cu o pamglicuță roșie.

Aud cum o desmiardă și când pot să-mi iau ochii de la geam privesc cu indignare cum mănâncă amândouă din aceeași farfurie, cum disgrațiosul animal își înfige labele în prăjitură, cară bucățelele la gură și stăpâna îi zâmbește drăgăstos ștergându-i labele: Dan, fii cuminte, papă mumos!

Dan? E îngrozitor. Numele lui la un maimuțoi?

Imi vine să cred că doamna de alături își bate joc de mine și simt că mă stăpânesc porniri criminale. Dacă mai pronunță odată cuvântul acesta scump nu știu ce sunt în stare să fac.

M'am liniștit. Am auzit bine. Pe maimuță o chiamă Den și oricum: altceva e Den și altceva e Dan.

Vremea se scurge îngrozitor de încet. Am ajuns la a patra indiană dar pe asta n'o mai pot mânca. O fărâmițez, o pisez, o măsgălesc toată pe farfurie și cu ochii pierduți în frișcă mi se conturează figura lui Dănuț. Și văd fruntea înaltă, părul buclat rebel cu sclipiri șirete, împărțit de cărare la mijloc, ochii verzi ca gutuile și nasul drept cu vârful pornit puțin în vijelie. Până și în frișcă tot el. Și alături mai spre margine, uite parcă se face o pasăre, un cuc cu aripile lăsate, cu gâtul întins, cu ciocul căscat a cântec.

Afurisitul de maimuțoiu, m'a zărit, mă privește fix și parcă-mi spune: Ești amorezată? Te compătimesc. Dă-l naibii că-i un mitocan să te facă să aștepți atâta! Dece ești așa slabă? Faci parte din sexul frumos dar te faci de râs!

Și își întoarse capul batjocoritor. Ia te uită a dracului maimuță. Ce? Știi tu năroado ce-i aia un raid de brevet? Da, da. Am ajuns de râs. Sunt caraghioasă. Mi s'a urcat un nod în gât, mă ustură nasul și ochii mi s'au umplut de lacrimi. Dar deodată, Dan, veritabilul meu Dan apare ca o furtună pe ușe.

— ...Dece plângi...

— Taci din gură și dă-mi o batistă.

Dănuț îmi întinde o batistă. Ar vrea să spue ceva dar renunță. Probabil că lacrimile intimidează.

Imi îndes batista la ochi dar nu-mi pot stăpâni plânsul. — Dece plângi... știi bine că-s ocupat și că fără să vreau te fac să aștepți... sterge-ți botișorul c'ai puțină frișcă pe el.

— Ce? Mai faci și observații? După ce trebue să mânânc patru indiane până să te induri să vii?

— Dragă... cum vorbești... Ai uitat că peste o săptămână am raidul de brevet...

— Să nu te mai aud că pomenești despre afurisitul ăsta de raid... M'am săturat să rădă și oamenii și maimuțele de mine... îmi faci atâtea mizerii și eu nu pot spune nimic că-mi astupi gura cu raidul de brevet.

— Pentru mine e ceva foarte important. Nu-i un fleac.

— A da! Cum sunt eu de exemplu, un fleac, un moft sentimental. Și iar m'am pornit pe plâns.

— Olguța..., draga mea..., știi bine că te iubesc, dar nu fii așa copil..., înțelege-mă.

— Nu mai vreau să înțeleg nimic. E atâta timp de când mă chinuiești atât că nu mai pot... Nu mai pot. Te urăsc că ești așa rău și o să te bată Dumnezeu; ai să pierzi „cucul". Ai să pierzi — înțelegi? Dănuț mă privea cu ochii măriți de spaimă dar eu viforoasă, tremurând toată de enervare, am ieșit din cofetărie.

. . . . . .

S'a apropiat ziua raidului de brevet. Penultima zi a fost pentru elevul-pilot un vis de glorie și un coșmar. Ziua și-a petrecut-o pe aerodrom făcând planuri despre felul cum o să facă „paf" pe cei dela Galați, unde se fac deobiceiu raidurile. Noaptea a avut vise grozave în care trece continente și oceane aterizând în entuziasm și urale. A venit și ziua raidului care constă dintr'un sbor Tecuci—Galați și înapoi în linie dreaptă, adică dupe... busolă. Pe când elevul nostru se sue în carlingă ceilalți se adună în jurul matahalei ca să-i dea curaj.

— Să ne scrii dacă vrei colivă, șefule! Nu uita multe complimente lui Tata Nae. După presiunea reglementară pasărea se înalță sbur ind timid ca un bondar îndrăgostit. Elevul își luase harta cu el. Auzise că e bine s'o iei chiar dacă te pricepi taman ca mâța...

După ce privi indicatorul de presiune, uleiul, turația motorului și constată că toate sunt în regulă, îi veni o poftă nebună să se privească într'o oglindă. Piloții în sbor trebue că au o mutră grozav de interesantă: ochii cu priviri dure, gura strânsă cu mușchii feței înpietriți de încordare, profilul tăiat ca'n bronz, așa cum visează fetele romantice. Unde e „ea" să mă vadă acum? Ah! femeile, gândi el, dacă n'ar fi ele n'ar mai fi nici aviația.

Și merse cale lungă până după socoteala lui ar fi trebuit să fie pe la jumătatea drumului. Se uită 'n jos dar nu văzu nici urmă de Siret și nici pomeneală de vreun sat. Nu mai știa încotro s'o apuce. Vru să scoată harta să se consulte cu ea dar socoti că mare pricopseală nu eșea nici dacă se uita la ea.

Ce-o fi, o fi, își zise el și reduse motorul. Aviatorul se plecă ușor pe bot și începu să scoboare în spirală largă și după câteva bonduri se opri pe o câmpie. O ceată de copii zărindu-l, veniră'n galop agitându-și mâinile și batistele în aer. Elevul îi întrebă cu ciudă:

— Măi puștamalelor, măi, unde mă aflu aici.

Și fiindcă copiii cu tot curajul tăiat nu îndrăsneau să răspundă se răsti la ei. — Ori sunteți muți! Unde sunt aici? Ce sat e ăsta?

Insfârșit e lămurit. A luat-o spre Fălciu.

— Măi, dar Galații pe unde-s?

— Uite colo, — făcu un puști cârlionțat arătând cu mâna într'o parte. Duse avionul în plin, făcu un ocol mare spre entuziasmul copiilor și pentru propaganda aviației apoi o luă în spre direcția indicată de copil.

De prea mare bucurie că dibuise Galații începu să se gândească la un chef... O să facă un chef.

Intr'un târziu dădu de turlele unui oraș. Galați. Gândi el bucuros dar unde o fi Siretul. La urma urmei putea fi mai la deal dar Dunărea, Dunărea trebuie să fie neapărat. Reduse motorul și căută din ochi aerodromul. Zări gara însă aerodromul dispăruse ca prin farmec. Cum în fața gării era o câmpie netedă ateriză ca pe un aerodrom. Etcea mai bătu de câteva ori aerul apoi rămase țeapănă — gata benzina.

Bine că nu m'a luat Aghiuță, gândi el, și rămase cu ochii holbați la firma gării. Și văzu scris cu *litere mari de un cot:* Râmnicul Sărat.

Inchise ochii, apoi rămase prostit ca și cum isprava n'o făcuse el. Un șuerat strident de locomotivă îl trezi din tâmpeala în care căzuse.

. . . . . .

Lunganu... Cârnu... Botosul... a pierdut cucu. Ha, ha. Bravo. Să învețe minte. Ho. Ho.

. . . . . .

Stau în balcon. E o zi superbă. Departe către pod zăresc pădurea catargelor, pavilioanele plutitoare. pânzele și macaralele negre ca spânzurătorile.

Digul pare un șarpe uriaș strălucind în lumină.

La un capăt se ridică vile albe cu turnuri și terase cochete la celălalt colibe cu scufe de pae, case înclinate de vântul marin. Cerul scăldat de lumină se zugrăvește alburiu, câteva fâșii de nori argintii plutesc ca fulgii de spumă semănați la întâmplare. Și din pământul încălzit se înalță un abur umed ce învăluie lucrurile îndepărtate și face să le tremure conturul.

Simt o toropeală dulce de căldură și strălucirea țărmului. Dar deodată un huruit teribil umflă văzduhul. Tresar. Sgomot de avion.

Pe la ora asta trecea înainte Dan. Dac'ar fi el. Am fost rea cu el. Imi pare rău.

(Urmare în pagina 7-a)

Cronica dramatică

EATRUL COMEDIA: Scandal Monte-Carlo, de Sacha Guitry

Piesa reprezentată de teatrul omedia în seara primei zile de aşti, şi care de atunci se men- ne în ochii publicului cu o faimă deajuns de marcată, este o spe- ifică farsă de Sacha Guitry, al că- i mare defect este poate lipsa itorului de pe scenă.

Nu ştiu dacă văd bine, dar acest tor-autor, îşi modelează sub- anţa pieselor după proprille ca- tăţi de interpretare, şi adesea sa lui modifică profund reali- rea montărilor.

Ceea ce nu înseamnă câtuşi de ţin că *Scandal la Monte-Carlo* fost prost interpretat. Dimpo- vă, toate personagiile au marcat multă pricepere nuanţele pie- i.

Scandalul de care este vorba, se

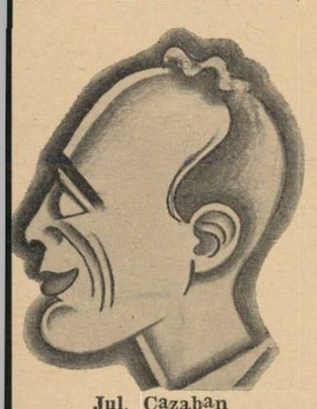

Jul. Cazaban

etrece în grupul social destul de stins al contelui Armand Da- egná. Plecat pentru câteva zile la onte-Carlo, spre a se odihni, de- arte de soţie şi copii, însă fără nicio dorinţă de a-şi înşela tova- răşa de viaţă, contele Davegná se găseşte atras într'o aventură ne- plăcută.

Publicitatea pe care gazetele o dau faptului cu toate precizările lor că până la sfârşit s'a descoperit nevinovăţia contelui, nu isbuteşte decât să compromită numele lui şi al familiei sale.

Până la sfârşit însă totul se aranjează, şi fiecare îşi dă seama de micile greşeli comise involuntar.

Contele Davegná, se reîntoarce acasă, la căminul său primitor şi calm, unde mai mult decât oriunde poate găsi mulţumirea sufletească de care avea nevoe.

Ca subiect nu este cine ştie ce creaţie. Trebue să ştim însă că Sacha Guitry excelează în vivacitatea dialogurilor. Şi prin urmare piesele lui trebuesc pricepute în primul rând parţial, din punctul de vedere al replicei. Un punct de vedere foarte teatral. Concluziile generale, moralitatea piesei, sunt chestiuni de ordin secundar.

Este ceeace probabil a priceput şi d. Tudor Muşatescu, traducând cu mult nerv comedia lui Sacha Guitry, colaborând la îmbinarea cât mai desăvârşită a spiritului francez, cu posibilităţile de redare româneşti.

Interpretarea a fost din toate punctele de vedere bună.

In special d-na Lucia Sturdza Bulandra s'a relevat ca o inteligentă interpretă a fineţei franceze. Cu vervă şi seninătate, rolul domniei sale a fost poate cel mai bun din toată piesa, şi de sigur unul dintre cele mai bune ale stagiunii actuale.

D. Maximilian în rolul principal a adus o notă de multă prăvălire a personagiului. De altfel şi publicul a reacţionat cordial la cea mai mare parte dintre sublinierile d-sale comice.

Totuşi Sacha Guitry în acest rol...

D-ra Tantzi Cocea a adus tinereţe şi seninătate, dacă nu prea multă pricepere în rol. Joc forţat, nenatural. Regretabil faţă de alte creaţiuni din trecut mult mai interesante.

D. Jules Cazaban la rândul său s'a arătat nespus de priceput. Trebue să fim sinceri afirmând că nu ne-am fi aşteptat.

Şarja exagerată ce-l caracterizza a lăsat loc în *Scandal la Monte-Carlo*, unei nuanţări mult mai subtile şi mai inteligente.

Din restul interpretării, cu roluri mai mici, s'au remarcat d-nii Ronea şi Sion.

Printre cei a căror contribuţie la spectacol s'a făcut mai mult remarcată am putea cita, fără să greşim, pe sufleor, care a dictat

Lucia Sturza Bulandra

piesa pe un ton ce-i dădea dreptul să aspire mai de grabă la un post de speaker decât la acela mai discret pe care şi l-a ales.

Decorurile d-lui Siegfried interesante, dar nu eşite din comun.

In general vorbind însă, *Scandal la Monte-Carlo* constitue un spectacol excelent, plin de vervă, de haz şi de inteligenţă.

VICTOR POPESCU

Criza literară românească

(Urmare din pag. I)

decât de ultimul roman românesc. Este, în nesiguranţa acestei vieţi trepidante pe care o duce întreaga Europă, dar de care se resimt mai ales ţările fără mare experienţă politică şi fără tradiţie de cultură, una din cauzele de seamă ale desconsiderării celor spirituale, începând cu cartea.

Căci, în afară de acest răgaz lăuntric şi material, pe care îl cere cartea literară, ea mai pretinde bani, pentru a o cumpăra, şi cultură, pentru a o dori şi a putea medita asupra ei. Bani nu prea are burghezia noastră românească; iar cu puţinii pe care îi are, burghezul nostru merge să vadă un match de football şi un film de cinematograf sau să petreacă într'un local, de obicei superior situaţiei sale materiale şi sociale, pentrucă „nu se ştie ce va fi mâine" Cultură iarăşi nu are publicul nostru prea multă, cu toată abundenţa de diplome, chiar universitare, din ultima vreme. Cultura este — spunea cineva, ceea ce îţi rămâne după ce uiţi tot ce ai învăţat. Burghezia noastră uită cu uşurinţă totul, câteodată nici n'are nevoie s'o facă, dar de rămas ,nu-i rămâne nimic. In această situaţie, ea suportă greu literatura şi preferă teatrul, cel de gen inferior, care abundă la noi, sau mai ales cinematograful şi manifestaţiile sportive. Intr'o epocă în care dreptul celui mai tare pare să revină la o străveche preţuire, oamenii detestă analiza şi noblеţea formei. Ei preferă spectacolele în care nu este obligat să vadă decât ceea ce le pare esenţial: acţiunea.

Faţă de această stare de lucruri, produsă de împrejurările politico-sociale şi de inexistenţa unei temeinice şi larg răspândite culturi, scritorii noştri rămân inactivi? Fireşte, nu! Dar ce fac ei! Ei îşi dau silinţa să cucerească publicul — dar coborîndu-se la el, ceea ce echivalează pentru artist cu o degradare, vizibilă în valoarea operei. Îşi dau silinţa să-i atragă atenţia asupra lor — dar prezentând copertele scrierilor cu desene obscene sau colorate după cele mai corecte regule ale contrastului: fondul roşu — scrisul galben, fondul negru — scrisul portocaliu sau albastru, fondul albastru sau verde — scrisul alb ş. a. m. d. Sigur, lucruri foarte ingenioase, dar care nu dau rezultate. Şi este surprinzător că, deşi tendinţa aceasta durează de oarecare vreme, nimeni nu şi-a dat seama, niciun scriitor nu s'a întors din drumul acesta al cedărilor în faţa mulţimii, al reclamei şi al superficialului, care distruge pe scriitor, dacă nu azi, în câţiva ani.

E interesant că, într'o literatură în care pe toate drumurile se strigă: loc pentru tineri! premii pentru tineri!, ca şi cum chemarea celui ales aşteaptă să i se facă loc sau să i se dea un premiu, vreo şaizeci la sută din scriitori sunt sub 25—30 ani. Şi atunci te întrebi: cu ce cultură vin aceşti oameni să scrie şi cu ce concepţie de artă pornesc la drum, prezentându-se unui public chiar restrâns, care e firesc să fie curând decepţionat? Care este măcar experienţa lor de vieaţă? Că cineva a rătăcit patru zile pe maidane, că a fost înşelat sau că a cucerit o femeie — asta nu-l obligă de loc să scrie o carte. Cel mult, lucrul îi va folosi să scrie o pagină consistentă peste 15 ani. Dar scriindu-se aşa cum se scrie astăzi la noi, nu e nicio mirare că se citeşte atât cât se citeşte.

Are multă dreptate istoricul literar francez care spune că publicul are scriitorii pe care-i merită. La un public desinteresat de literatură şi fără o serioasă tradiţie de cultură, este firesc să găsim astfel de scriitori. Dar aici este un cerc vitios din care trebue să ieşim. Şi această ieşire nu o putem pretinde decât dela cei puţini, dela cei aleşi, dela scriitori. Dacă ei n'au nimic înlăuntrul lor care să-i cheme mai sus, fie siguri că vor dispărea din conştiinţa publicului mai înainte chiar de a muri acest public care îi ridică azi pe scut. Adevăraţii scriitori, cei care folosesc şi rămân în literatura naţională, cei care ridică nivelul cititorilor, sunt aceia cărora le este indiferent dacă scriu pentru publicul din jurul lor sau pentru cel de peste o sută de ani.

Cea mai mare parte din literatura noastră din ultimii zece, cincisprezece ani, autorii au bazat-o pe gustul trecător al vulgului, care a fost, în toate epocile şi în toate literaturile, mijlocul cel mai sigur de a crea o operă vremelnică şi fără valoare. Cine nu se cultivă, cine nu se orientează în concepţiile generale de artă, cine nu meditează şi nu se înalţă până la ideile platoniciane ale lucrurilor pe care vrea să le înfăţişeze în opera sa literară — acela nu creează artă. Este un om care scrie, un scriitor, dacă îi place mai mult această titulatură, dar nu este un creator. Căci, de fapt, nu criza cititorilor este cea primejdioasă pentru literatura noastră. Nu faptul că romanele sau poeziile se vând ridică nivelul de valoare al acestei literaturi. Noi trecem printr'o criză de scriitori, o criză care nu priveşte cantitatea, ci calitatea lor. Racila cea mare a literaturii româneşti este că tocmai avem prea mulţi scriitori, dar nu prea avem creatori.

Acestea însă nu sunt decât două din aspectele problemei ce se pune celor preocupaţi de criza noastră literară. Mai rămâne unul, poate cel mai însemnat, asupra căruia mă voi opri cu alt prilej.

G. C. NICOLESCU

Raidul de Brevet

(Urmare din pag. 6-a)

Luky, câinele meu de vânătoare, care stă lângă mine, ciuleşte urechile şi se uită cu un ochiu pe cer. Inima mea — nebună — s'a pornit ca o morişcă. Sgomotul se opreşte din ce în ce mai mult. Măsor zarea cu mâna streaşină la ochi, dar nu văd încă nimic. Ba da, ba da, e un avion. El trebue să fie. Imi spune mie inima că este el. Dar ce să mă mai îndoiesc?

Iar s'a apucă să facă fel de fel de farafastâcuri, dansuri mortale în aer. Domne Şi ce jos se lasă. Il văd cum îmi face cu mâna semne desperate. Şi culmea n'am nici o batistă, ceva, nu găsesc nimic cu ce i-aşi putea răspunde şi eu un semn. Am încremenit cu mâna în aer şi vorbesc inconştientă: Iubitule, nebunule, Dan, Dănuţ lasă loopingurile astea că mă îmbolnăveşti de inimă... Asta nu e înălţime reglementară... Urcă-te mai sus... Nu te ţine de năsbâtii...

Nu ţi-e milă de mine că te iubesc... te iubesc...

Dan pare a nu pricepe nimic. Continuă să sbârnâie pe deasupra acoperişurilor. Cobor valvârtej scările să ies în curte. Din întâmplare găsesc o cârpă de praf, o iau şi încep s'o vântur în aer. Luky nedespărţit se agită lângă pantofii mei. Dan îmi face mereu semne cu mâna. Ce-o fi vrând să spue nu-l înţeleg. Dar deodată văd că aruncă din carlingă un mototol care porneşte jos ca o săgeată. Luky porneşte în goană către stradă şi eu după el cu ochii la un pachet până în parc. A căzut într'un tufiş şi Luky mi-l aduce târâş la picioare.

„Olguţa, plec la a doua probă să-mi încerc din nou norocul în văzduh. Cariera mea şi dragostea şi viitorul nostru depind de raidul ăsta.

Tu ştii bine asta. Deaceia te implor. Nu mai fii supărată pe mine, pe brevet, pe cucul nostru. Desleagă-mă de blestemul dela Tricupis. Diseară la aerodrom.

Nenorocosul şi superstiţiosul tău Dan".

Avionul s'a pierdut în albastrul clar al zilei însorite. Abia îl mai văd. Şi fac semne pe care desigur Dan nu le mai vede.

Te-am uitat.

Apoi mă întorc înspre Luki, care adulmecă aerul, vesel.

— Ce zici tu; să-l ertăm?

TANŢI IOANU

Cinematografele

INEMA ARO: VIAŢĂ FURATĂ

De câte ori am avut ocazia ă vorbesc aici despre vreun film nglez, am fost silit să constat area deosebire dintre peliculele nglezilor şi filmele venite de este ocean.

Pe când filmele americane se ac remarcate tocmai prin suerficialitatea lor şi printr'o are doză de optimism, englezii reează filme în cari reese cu videnţă silinţa de a reda cele ai mici amănunte ce i se par egisorului necesare spre a lăuri diferitele acţiuni ale eroilor.

Toată această grijă pentru amănunte face să se deosibească ilmul englez şi de cel francez, ult mai serios totuşi de cât cel merican.

Iată de ce englezii sunt aeştri neîntrecuţi ai filmelor storice ştiind să redea o epocă ntr'un chip cât mai apropiat de devăr, sau, mai bine zis, de eeace credem sau am învăţat că ste adevărul.

In filmele cu acţiune modernă, egisorii englezi nu renunţă la această slăbiciune a lor. Un film nglez este, în acest caz, un fragment din viaţă, pe care spectatorul este silit să-l privească la un microscop gigantic, sub toate aspectele lui, asta pentru a putea la sfârşit judeca mai bine acţiunile eroilor de pe ecran.

Ca urmare a acestei disecări proprie filmului englez, spectatorul are impresia de a asista la un film rulat „au ralenti".

Dar cum, şi la un jurnal de actualităţi, o scenă rulată în acest chip, distrează la început pentru ca până la urmă să oboseaască, un film englezesc extenuează oarecum pe spectator, lăsându-i, în schimb, ceva în suflet, spre deosebire de dinamicele dar neconsistentele filme americane.

Ultimul film al Elisabetei Bergner, de-o pildă, aduce pe ecran o temă de care ne amintim a o fi întâlnit şi în unele filme americane si chiar franceze. Două surori gemene, semănând perfect sunt rivale în dragoste

Americanii, în cazul unui astfel de subiect, se întreabă mai întâiu la câte încurcături poate da naştere o astfel de asemănare. Au de altfel la îndemână acea minunată „comedie a încurcăturilor" a lui Shakespeare, pe care pot prea bine s'o interpreteze americăneşte. Incurcăturile uneia din surori, vor cădea într'un film american pe capul celeilalte şi odată cu aceasta, fiecare erou va aluneca de câte 5 ori pe parchet. va primi şi va distribui palme, şi altele de acest gen

In schimb, pentru francezi, această temă dă naştere la adevărate catastrofe, care pot avea drept urmare moartea celor două surori.

Paul Czinner a privit lucrurile cu mult bun simţ şi, după o lungă disecare, a ajuns la concluzia că în nici un caz una dintre surori, cu toate asemănările sufleteşti şi trupeşti dintre ele, nu se poate substitui celeilalte.

Elisabeth Bergner, în rolul celor două surori, a ştiut să-şi joace „englezeşte" rolul, insistând asupra amănuntelor şi isbutind să ne prezinte două surori cu caractere foarte asemănătoare şi totuşi, deosebindu-se între ele. E un rol greu, demn de ea.

Replicele i le-a servit Michel Regdave, un tânăr care are şi în joc, şi în fizic multe asemănări cu actoru german Atila Hörbiger. Cum nu prea agreem această vedetă germană, nu avem cuvinte bune de spus despre tânărul actor englez.

El vorbeşte însă, la fel ca şi ceilalţi actori, o limbă engleză minunată, deosebită de cea vorbită de americani.

CINEMA CAPITOL: MISS RAFFLES

Odată cu „Miss Catastrofa" americanii au inaugurat un nou sistem de filme poliţiste.

S'a renuntat de mult la detectivul deştept şi a toate ştiutor. Locul lui îl luase detectivul vesel, care, între două glume descoperă criminalul. Se pare că şi acest tip s'a perimat.

Acum se ocupă cu chestiunile criminale femeile. Nu sunt nici deştepte, nici vesele.

Au defectele şi calităţile tuturor femeilor; sunt şirete, ambiţioase, curioase, zăpăcite, câteodată curajoase, câte-odată fricoase, şi mai ales, încurcă toate lucrurile ca, atunci când nu te aştepţi, să le descurce.

De exemplu, fetele (fiindcă nu e una, sunt opt) din filmul de la Capitol, îl prind pe criminal, se înduioşează la lamentările unei prietene a lui, găsind dovezi că nu el a omorît, pentru ca la urmă să constate că el e ucigaşul.

Comicul se combină cu senzaţionalul, făcând publicul să râdă cu hohot, să tremure apoi de enervare.

Barbara Stanwick se acomodează bine în rolurile de comedie, iar Henri Fonda, prin lungimea şi aerul lui prostuţ, e destul de simpatic.

Câştigă mult filmul, dacă e văzut dela început. Altfel spectatorul riscă să nu înţeleagă nimic.

TRAIAN LALESCU

FRAGONARD

(Urmare în pag. 3-a)

Acuma pictează scene de intimităţi familiare: L'Education fait tout, Dites-donc s'il vous plait, Fillette aux chiens noirs, Les Jalousies de l'Enfance, Les premières caresses du jour, L'Heureuse Fécondité, Visite à la nourrice, L'Heureux ménage, Le cache-cache, La lecon de musique, La rêveuse, L'enfant blond, Les deux soeurs, Le baiser d'enfants, apoi o mulţime de portrete de copii, miniaturi, etc.

In aceste picturi el pune la contribuţie calităţile sale de pictor intimist, tot ce apucase să înveţe în atelierul lui Chardin ca technică picturală, îşi reaminteşte de meşterii intimişti olandezi ca Vermeer, Terborch, Metsu; Fragonard e acum mai calm, se reculege, se înduioşează, technica sa e mai strânsă, nu se lasă furat de fugă, de improvizaţie, urmăreşte modelul în ambianţa luminei interioare, lumină ce se degradează în nuanţe învăluind personagiile într'o anvelopă argintie uneori; alteori blondă aurie.

Când ese din casă, priveşte împrejurimile rustice, pictează natura ca un realist olandez: peisajul nu mai e feeric sau fundal de decoraţie; pictează scene bucolice sau rustice, Le retour du troupeau, Les laveuses, Abreuvoirs, Vaches au gué, etc.

Dacă Fragonard e un pictor încântător, un artist prodigios ca vervă şi inspiraţie, un colorist fin de o subtilă sensualitate, mai e şi unul dintre excepţionalii desenatori ai artei franceze. Desenele sale excelează nu numai prin calităţile proprii ale acestei arte, dar şi prin ceeace face valoarea lui Fragonard, spiritul. L'am văzut pasionat de desen pe când era „clerc de notaire", apoi la Roma alergând, schiţând şi desenând prin palate, muzee şi parcurile celebre ale oraşului etern, l-am urmărit la Neapoli, la Tivoli, la Villa d'Este, apoi printre ruinile antice dela Roma şi din împrejurimile Neapolului, în toată cariera sa nu are odihnă nici o clipă, desenând cu creionul în laviu sepia sau în sanguină. In sanguine se depăşeşte, are o tuşă grasă şi largă, cu care cuprinde forma, degradând, estompând sau haşurând după caz, pentru a obţine relieful, volumul sau planurile luminoase.

Fragonard era foarte apreciat şi societatea sa era plăcută, se bucura de prietenii devotate. L'am văzut la Roma în compania Abatelui de Saint-Non; un alt amator, financiarul Bergeret de Grandcour „fermier general, trésorier de l'ordre royal de Saint Louis dont il était commandeur" căruia îi făcuse un portret şi-i vânduse multe tablouri, desene şi schiţe, îi propune o călătorie în Italia, în ţările Germanice şi Olanda (1781).

Din această călătorie Fragonard aduce o mulţime de desene şi studii frumoase.

Dar dela un timp, cu tot succesul avut, cu toate înaltele sale relaţiuni, cu toată averea sa plasată în rente de Stat, Fragonard se simţia în jenă. Revoluţia franceză schimbase faţa lucrurilor. Fragonard îşi pierde clientela din societatea înaltă care a fost deposedată de bunuri şi drepturi. Rentele de stat se devalorizează simţitor şi veniturile lui Fragonard scad. Arta lui Fragonard nu mai era pe placul noilor conducători ai poporului, se reclama o artă mai severă, mai gravă, inspirată din antichitatea greco-romană, artă care trebuia să insufle cetăţenilor virtuţi morale şi civice. Fragonard cu toate studiile sale din tinereţe, cu toate că realizase în acest gen o capo d'operă, Corésus et Callirhoé, nu se mai simţea în stare, acum la bătrâneţe, să revină şi să-şi schimbe vizualitatea şi mijloacele de realizare.

Totuşi, el fu ajutat de David, care era una din personalităţile de marcă ale Revoluţiei Franceze. David nu uitase că în tinereţe fusese ajutat de Fragonard, care-l recomandase dansatoarei Guimard, ca să termine decoraţia salonului, lucrare începută de Frago.

David îl numeşte în comisia Muzeelor, cu o retribuţie satisfăcătoare şi îl sprijină cu următoarele cuvinte: „Fragonard consacrera ses vieux ans à la garde des chefs d'oeuvre, dont il a concouru dans sa jeunesse à augmenter le nombre".

Avea locuinţă într'o aripă a Muzeului Luvru, dar pierdu acest avantaj în 1806, în urma unui decret al împăratului, care dorea să ferească palatul Luvrului, de riscurile unui incendiu provenit de pe urma acelor multe locuinţe de artişti.

Fragonard muri la scurt interval după această evacuare, care-l amărâse mult.

Jean Honoré Fragonard reprezintă un moment al sensibilităţii franceze, după cum ne spun Goncourt: „Le dernier feu de joie du dixhuitième siècle". El a evocat starea de spirit şi moravurile epocei sale, printr'o artă plină de vervă, de optimism şi de exuberanţă cromatică, prin spiritul şi inteligenţa desenului său, prin geniul său inventiv şi prin improvizaţiile sale.

Nu trebue să ne lăsăm afectaţi de unele considerente ce nu ţin atât de artă, cât de moravurile societăţii din vremea lui, ce-i drept în care s'a complăcut un timp. Dar putem exclude plăcerile şi dorinţele din condiţiunile în cari se desfăşoară uneori viaţa? Şi apoi ar trebui, ca iubitori de artă, să nu ne intereseze anecdota şi subiectul pânzelor, cât arta în care au fost realizate; cine nu a simţit o emoţiune subtilă şi chiar o elevaţie în faţa minunatelor pânze ale lui Fragonrad din colecţia Lacaze ale Muzeului Luvru?

A fost un mare artist în toate cazurile şi când a pictat subiecte grave şi când s'a antrenat în societatea timpului său, pictându-i scenele galante şi plăcerile.

„L'esprit plus ou moins contestable des sujets, n'a rien à voir avec le véritable esprit, qui est au bout de son pinceau".

K. H. ZAMBACCIAN

„CATCH AS CATCH AN"

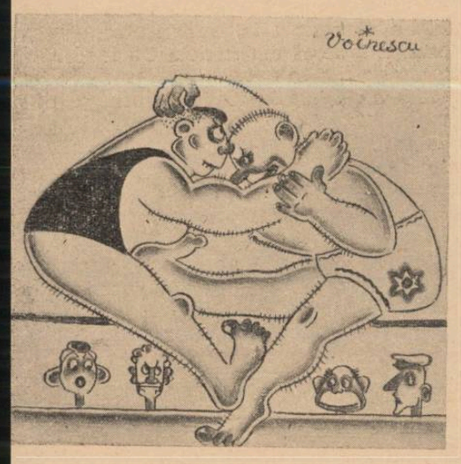

Campionul mondial: — Ia mâna de pe ceafă, că mă gâdil.

PLONJON RATAT

— Domnul a fost informat greşit. Marea este în partea opusă

CERTITUDINI

De data asta, precis că scot ceva!

ULTIMA SENZAŢIE SPORTIVA: LUPTELE LIBERE CU PARTICIPAREA PUBLICULUI

Spectatorul care vrea banii înapoi: — Asta-i curată batjocură: eu sunt de la început, şi campionul dv. nu mi-a tras măcar o palmă!

ALPINIŞTII

Ţine-te de mine, că eu am găsit de ce să mă ţin.

d. Eftimiu se întreabă: „Ce poate fi o *strămurare de aramă?*“ Și fiindcă nu știe, mai pune un semn de întrebare și la alt vers:

...Dar el, Tlepòlem, dădu strămurarea de frasin.

Strămurare este țeapa lungă cu care țăranul mână boii, din fundul carului. In orice colecție de proverbe și zicători, se găsește expresia : „E fudùl, de nu-i ajungi cu strămurarea la nas !“

— OL, plural OLURI : asupra înțelesului acestui cuvânt nu rămâne nici o îndoială când citești versul în întregime :

Mestecă vinul pe-alese și-l toarnă din oluri și'nchină.

Totuși, spiritual, d. Eftimiu se întreabă: *„Oluri* să fie masculinul plural al cuvântului *oală?“*. Vai, el este numai masculinul plural al cuvântului *ol*, pe care-l știe oricine a citit pe Coșbuc:

Vrei să bei? Și nu ți-e teamă
Că mi-e olul descântat?
(Ispita, v. 54—55)

— BUFNET : cuvânt onomatopeic ; are un sens foarte clar în versurile încriminate :

Fiul lui Priam atunci, cu ochii'nnoptați de durere
Cade cu bufnet pe jos și zornăe-arama pe dânsul.

Totuși, mereu spiritual, d. Eftimiu comentează: *„Bufnet* vine probali dela *buf!“* El vine, ce păcat!, numai dela *a bufni* și *a răbufni*, cuvinte arhicunoscute.

— DUPOLALTĂ, LÂNGĂ OLALTĂ, etc. : d. Eftimiu nu pricepe aceste compuse, deseori întâlnite la d. Murnu, în exemple ca următoarele :

Cum, răscolite de vântul de-apus, ale mării talazuri
Repezi și dese spre mal cu vuet pocnesc dupolaltă. (IV, p. 77)

sau :

Droaie de-Ahei și Troeni căzuseră'n ziua aceia
Și se lungiră pe brânci, în pulbere, lângă olaltă. (IV, p. 80)

Din ce în ce mai spiritual, d. Eftimiu mărturisește : „Ca să înțeleg pe acest *lângă olaltă*, am citit versiunea franceză care spune, precis, încheiând cântul IV: *Car en ce jour, une foule de Troyens et de Gresc tombaient confondus et jonchaient la terre de morts“*. Și conchide, încă și mai spiritual : „Așa dar *lângă olalată* înseamnă „a acoperi pământul cu morți“.

Lângă olaltă, cum orice cititor de bună credință a înțeles dela prima citire a versurilor citate, înseamnă „unul lângă altul, împreună“ *(confondus* din traducerea franceză folosită de d. Eftimiu). Noi toți cei care avem limba românească în sânge, cunoaștem toate compusele lui *olaltă : la olaltă, după olaltă*, etc., și le-am întâlnit în toată poezia românească, începând cu bătrâna dar frumoasa traducere în versuri a Psaltirei, de Mitropolitul Dosoftei :

Acolo șezum și plânsem
La olaltă când ne strânsem,

continuând cu Vasile Alecsandri :

Cu steagu'n mâini, el, sprintenel,
Viu suc scară 'naltă:
Eu cu sergentul, după el
Sărim dela olaltă.
(Peneș Curcanul, v. 157—160)

și sfârșind cu Mihail Eminescu :

Pe căi bătute-adesea vrea moartea să mă poarte
S'aseamăn între-olaltă *viață* și *cu moarte.*
(Se bate miezul nopții, v. 3—4)

sau :

Sgomotul crește ca marea turburată și înaltă,
Urelete de bătălie s'alungau după olaltă;.....
(Scrisoarea III-a, v. 43—44)

sau :

..... un actor
Stă de vorbă în el însuși, spune zeci de mii de ori
Ce-a spus veacuri după-olaltă, *ce va spune veacuri încă,*
Pân'ce soarele s'o stinge în genunea cea adâncă.
(Scrisoarea IV, v. 113—116)

— In fine, OSTROV, și SFÂNT : iată cum judecă d. Eftimiu aceste cuvinte: *„Creta, Lemnos, Hio, Samos* nu pot fi *ostroave sfinte.* Ostroavele sunt pământurile înconjurate de apele Donului, ale Volgăi, ale mărilor rusești, chiar ale Dunării, nu insulele din Mediterană. *Sfânt* este o noțiune creștino-slavă. N'are ce căuta în păgânismul greco-latin“.

Definiția „ostrovului“ e plină de savoare și trebue adoptată de urgență în toate manualele de geografie. Deocamdată, fiindcă suntem la poezie, îmi place să citez de data asta un poet contemporan, pe unul dintre cei mai mari poeți ai noștri, Vasile Voiculescu :

Bălai ostrov *de carne, cicladă răsărită*
Pe fața învultorată a duhului de foc...
Elegie, (în volumul Destin)

Cicladele, orice ar spune d. Eftimiu, sunt totuși în Mediterana...

Cât privește noțiunea de „sfânt“, ea a fost gândită și simțită în lumea păgână ca și în lumea creștină căreia cea dintâi i-a dat naștere. Lucrul e așa de adevărat încât poeți care au pătruns poezia și atmosfera clasică așa cum au făcut-o puțini, Eminescu și Duiliu Zamfirescu, nu s'au sfiit să numească *Sfânta Vineri* pe Venus însăși, zeița păgână a iubirii.

Jos, la Tivoli, sub tei — *Dar în calea lui venea*
Cupido, cu ochii galeși — *Sfânta Vinere cea albă.*
Și-a spart amphora de-un stei — *Pe la brâu cu o nuia*
Și-a plecat plângând în cale-și. — *Iar pe poale ca o nalbă.*
(Duiliu Zamfirescu, *Jos la Tivoli*, v. 1—8).

Amor, amor — *De-a săruta*
Tare mi-e dor — *Gurița ta*
De ochii tăi fugari și tineri, — *Copil șiret al* Mamei Vineri
(Duiliu Zamfirescu, *Cântul Thargeliei*, v. 13—18)

Ca să iasă chipu'n față — *Căci vrăjiți sunt trandafirii*
Trandafiri aruncă tineri — *De-un cuvânt al* Sfintei Vineri
(Eminescu, *Crăiasa din povești*, v. 21—24)

Și, cât suntem la acest capitol al clasicismului, să vorbim și de o altă acuzare a d-lui Eftimiu : „Celebra și nobila invocare a divinității inspiratoare : *„Cântă, Muză, mânia lui Achile...“* devine, la d. Murnu un vocativ familiar până la vulgaritate : „Cântă zeițo etc. Acest „zeițo“ sună a „Joițo“.

Cine strică dacă d. Eftimiu, citind pe Homer, se gândește la coana Joițica a lui Caragiale sau la cine știe ce altă Joiană sau Joiță? acest „vocativ familiar până la vulgaritate“, care supără purismul d-lui Eftimiu, iată-l la doi poeți, dintre cei mai pătrunși de clasicism pe care i-a dat poezia noastră.

Salve ție, apă binefăcătoare.
Ce te 'nalți spre soare
Și te lași pe holde, rod și avuție!
Crească-ți flori pe maluri jururi-împrejururi,
Tânăro *deapururi*
Tânăro, eterno, *salve, salve ție!*
(Duiliu Zamfirescu, *La Orșova*, v. 43—49)

Nu-ți dau, de patimi arsă, o inimă pustie
Dar gânditorul suflet ce singur mi-a rămas
Tu încununi-l, Dreapto, *cu verde poezie*
(Ion Pillat, *Scutul Minervii, I*, v. 12—14)

Cred că pentru capitolul „cuvintelor necunoscute“ d-lui Victor Eftimiu am citat îndeajuns. Orice cititor lipsit de părtinire și-a putut face o dreaptă ideie.

B. — Trecem acum la cuvintele „scâlciate“ și la „întorsăturile nefirești“ (așa cum nu ar scrie „nici minoritarii“, aruncă, senin, d. Eftimiu!), pentru a ne rezerva, la urmă, chestiunea cuvintelor „fabricate, inventate“ de d. Murnu. Pe d. Eftimiu îl supără că întâlnește undeva forma *se'ncreastă* în loc de: *se încrestează* și *să se 'nclește* în loc de: *să se 'ncleșteze :*

Ele înainte se'ncreastă venind..... (IV, p. 77)

(e vorba de talazurile mării), și :

Numai doui singuri, Menélau și Paris al tău, împreună
Stau să se'nclește din suliți, de dragul tău numai...

„Cel fel de jargon e acesta?“ se întreabă, aspru, d. Eftimiu. D-sa uită că limba noastră românească are, pentru o mulțime de verbe, două forme, una lungă și alta scurtă, și că aceste forme au, amândouă, valoare de circulație; pentru poezie, ele constitue o înlesnire, fiindcă poeții le întrebuințează, după necesitățile metrice, când pe una, când pe alta. Deseori ambele forme se întâlnesc la același poet.

Se zice, astfel, deopotrivă : *INVIAZĂ* și *INVIE :*

Pe când clopotu'nviază, trăgănat și monoton,
Un fior ce din aramă sboară'n lung și'n larg pe undă.
(Macedonski, *Mânăstirea*, v. 3—4)

PRO MURNU

(Urmare din pag. I)

Nu 'nvie morții — e'n zadar copile.
(Eminescu, *Sonet*, v. 14)

— SCÂNTEIAZĂ și SCÂNTEIE :

Mii pustiuri scânteiază *sub lumina ta fecioară...*
(Eminescu, *Scrisoarea I-a*, v. 7)

Prin ferestrele arcate după geamuri tremur numa
Lungi perdele încreștite care scânteie *ca bruma*
(Eminescu, *Scrisoarea IV-a*, v. 6)

— STRĂLUCEȘTE și STRĂLUCE :

Tinere, ce plin de visuri urmărești vre o femee
Pe când luna, scut de aur, strălucește *prin alee*
(Eminescu, *Dalila*, v. 6)

Privea în zare, cum pe mări — *Pe mișcătoarele cărări*
Răsare și străluce; — *Corăbii negre duce.*
(Eminescu, *Luceafărul*, v. 13—16)

Forma scurtă, care pare mai silită față de forma lungă pe care o prescurtează, e socotită, de obiceiu, ca un arhaism. Acest arhaism are însă o mare răspândire în poezia noastră. Spre pildă : Eminescu scrie RĂSPÂNDE în loc de RĂSPÂNDEȘTE :

Răspânde *suflarea narciselor albe*
Baisamu-i divin
(O călărire în zori, v. 9—10)

— GUVERNĂ în loc GUVERNEAZĂ, SE'MPUȚIN în loc de SE'MPUȚINEAZĂ :

In zadar guvernă *regii lumea cu înțelepciunea.*
Se'nmulțesc semnele rele, se'mpuțin *semnele bune*
(Egipetul, v. 31—32)

— DESTAINĂ în loc de DESTAINUEȘTE :

In multe forme apare a vieții crudă taină,
Pe toți ea îi înșală, la mine se destainâ
(Impărat și proletar, v. 203—204)

— ÎNFRÂNĂ în loc de ÎNFRÂNEAZĂ, NETEAZĂ în loc de NETEZEȘTE :

Și plângând înfrână *calul,* — *Îi* netează *mândra coamă*
Calul ei cel alb ca neaua.... — *Și plângând îi pune șeaua*
(Făt-Frumos din Teiu, v. 25 și urm.)

— ÎMPILĂ în loc de ÎMPILEAZĂ:

Să blesteme pe-oricine de mine-o avea milă,
Să binecuvânteze pe cel ce mă împilă.....
(Rugăciunea unui Dac, v. 21—22)

St. O. Iosif scrie CLOCOTĂ în loc de CLOCOTEȘTE :

Saltă Gruia și, hai-hui, — Clocotă *pe urma lui*
Sus pe cal s'aruncă, — *Șapte văi și-o luncă*
(Gruia, v. 37—40)

— LICARE în loc de LICAREȘTE : :

Ici-colo numai licăre-o *fereastră*
(Inserare, v. 8)

Și iată-l, la Coșbuc, pe însuși încriminatul SE'NCLEȘTĂ în loc de SE'NCLEȘTEAZĂ :

Un scurt, sălbatic sforăit — *Cu furia: se duc grăbit,*
Pe nări, e glasul luptei lor : — *Și-acum pe râpi s'au prăbușit*
Se'ncleștă tema de omor — *Și tată și fecior!*
(Nebunul, v. 67—72)

Cum se vede, d. Eftimiu are dreptul să se supere : „Ce fel de jargon“ scriu Eminescu, Coșbuc, Iosif ?...

Intre cele două forme, cea lungă și cea scurtă, s'a dat, se dă și se va da o luptă, de pe urma căreia, uneori, unul dintre luptători cade și piere (Astfel, *răspândește* n'a lăsat să trăiască pe *răspânde).* Alteori lupta e fără învinși și învingători, ambele forme continuând să trăiască împreună, cu drepturi egale (Astfel, *înviază* și *învie).* Dar singurul factor care poate hotări, este numai vremea. Noi n'avem dreptul să avem decât preferințe.

Să ne înțelegem. Recunosc, cu toată obiectivitatea, că nici mie nu-mi plac anumite forme scurte și sunt de acord cu d. Eftimiu că ele lasă astăzi o impresie de nefiresc. Nici eu n'aș scrie *răspânde, guvernă, împilă* (ca Eminescu) sau *se'ncreastă* (ca d. Murnu). Dar aceasta e cu totul altceva decât a afirma că cineva, care folosește libertăți poetice de care s'au slujit cei mai mari poeți ai limbii noastre, este un „scamator“ și un „mistificator“.

In același ordine de idei, d. Eftimiu se indignează că d. Murnu poate crie : *spășire,* în loc de *ispășire, mărmuritor* în loc de *înmărmuritor,* etc. Consecvent cu sine, d-sa va trebui să se indigneze că fac același lucru niște „mistificatori“ și niște „scamatori“, ca Eminescu, care scrie GENUNCHIAT pentru ÎNGENUNCHIAT :

In biserica pustie, lângă arcul în perete
Genunchiată *sta pe trepte o copilă ca un înger*
(Inger și Demon, v. 5—6)

— ca Duiliu Zamfirescu, care scrie POTMOLIT pentru ÎMPOTMOLIT :

.....Ale sale note picurate — *Deschizând izvorul inimei curate*
Timpul vor străbate — Potmolit *într'însa*
(In zadar, v. 9—12)

— ca Macedonski, care scrie RĂDĂCINAT pentru ÎNRĂDĂCINAT:

Din noi nimic n'o să rămână. — *Sunt în pământ* rădăcinate:
Zadarnic falnice palate — *Nicio pieire nu s'amână.*
(Psalmi moderni. II: Țărână, v. 4—7)

Trecând acum la „întorsături“, d. Eftimiu nu îngădue să se scrie, în românește, *de pe jos* sau *pe la tâmplă*, ca și cand acel PE n'ar fi corect. Citând pe d. Murnu :

Hector... răcnind ca o fiară, înfocă
Un bolovan de pe jos *și dă busna la Teucru...* (VIII, p. 146)

d-sa îl ține de rău „...nu se înfocă bolovanul *de pe jos,* ci *de jos“*

Tot astfel, citând versul :

El de mânie — lovi pe la *tâmplă*..... (IV, p. 79)

d. Eftimiu ne mai dă o lecție : „Lovești pe cineva *în* tâmplă, nu *pe la* tâmplă“.

In realitate, în românește se poate zice, tot așa de corect : vino *la noi* sau *pe la noi ;* ridică-l *de jos* sau *de pe* jos ; mă plimb *sub tei* sau *pe sub tei,* etc., etc., etc. Exemplele sunt infinite ; iată câteva, la întâmplare, din poezia poporană:

Pe la noi, pe la Șercaia — *Pe la noi, pe la Heleu,*
Patru cofe lasă claia! — *E darul lui Dumnezeu,*
Pe la noi, pe la Vlădeni — *Patru boabe pe-un știuleu!*
Nu se fac nici chiar coceni!
(Colecția Jarnik-Bârseanu, *Strigături*, CCCLVIII, CCCLVII, CCCLV)

Drumu-i greu, murgu-i ușor
O să plec unde mi-e dor,
Pe la frați, pe la surori,
Pe la grădina *cu flori.*
(Colecția, G. Dem. Teodorescu, *Doine*, p. 280)

și iată altele din poezia cultă :

Incă stau pela *fântână!*
Dă-mi cârligul... Aoleu
Nu mă strânge așa de mână!
(Coșbuc, *Ispita*, v. 37—8)

El m'a oprit în cale,
Pe lunci și m'a întrebat
Pe unde-i *bietul tata?*
(Coșbuc, *Baladă*. 27—29)

A fost cineva pe sub *gene*
Un vis din amurgul de vară
(Duiliu Zamfirescu, *Scherzo*, v. 4—5)

Trece apa pe sub *trestii*
Și viața pe sub *gânduri*
(Duiliu Zamfirescu, *Cântea*, v. 1—2)

Bine-ai venit cu părul nins
In mărgăritărele
Cu trupul pe sub *brâu încins....*
(Duiliu Zamfirescu, *Primăvara*, v. 6—8)

C. — Să trecem, în fine, la capitolul cuvintelor „inventate“ de d. Murnu. D. Eftimiu citează următorul vers :

Pulpele 'nfășură 'ntâi în dalbe pulpare de-aramă
Bine 'ncheiate în sponci de argint..... (III, p. 60)

și exclamă, neîncetat spiritual : „Ce sunt *pulparele* și cum poate fi arma dalbă, și ce unealtă vor fi spencile de argint, lămurească-vă d. Murnu. Nouă ne peste-putințește (adică ne este peste putință)“. In adevăr, puțin putințește să priceapă d. Eftimiu din limba noastră! Căci orice român înțelege îndată pe *pulpar* dela pulpă, analog cu *pieptar* dela piept, cu *brățară* dela braț, etc. Ce putea face traducătorul, în cazul dat, dacă nu se creiază un cuvânt? Sau poate prefera d. Eftimiu ca el să fi întrebuințat cuvântul „jambiere“? Ce frumos ar fi sunat pe românește versul lui Homer:

Pulpele 'nfășură 'ntâi în dalbe jambiere de-aramă...

Singura întrebare care se poate pune este : cuvântul creat a fo el plămădit bine, adică estetic și în conformitate cu spiritul limb sau nu ? Ca să ne putem da seama, să cercetăm ce a făcut Eminesc într'un caz asemănător.

Marele poet avea nevoe de un cuvânt care să dea, în rom nește, înțelesul neologismului *mască*. Pe *mască* îl întrebuințase odată, dar într'o bucată de spirit didactic și satiric, unde neologismul mergea, cum era *Glossa :*

Alte măști, aceiași piesă,
Alte guri, aceiași gamă,
Amăgit atât de-adese
Nu spera și nu ai teamă (V. 45—48)

Dar într'un poem ca *Strigoii,* care e un basm, cu o atmosfer romantică și mistică, neologismul nu mai avea ce cauta. Și atun Eminescu a scris *obrăzar* dela obraz, cum va scrie d. Murnu *pulp* dela pulpă :

Un obrăzar de ceară părea că poartă el
Atât de albă fața-i și atât de nemișcată....
(Strigoii, III, v. 211—212)

Cât privește expresia *dalbă aramă*, d. Eftimiu face o penibil confuzie. D-sa își închipue că *dalb=alb.* Ori, dalb înseamnă cla strălucitor, senin... De-asta s'a putut zice : *dalbă tinerețe, dalb viteție,* etc., ca în exemplele următoare, din Alecsandri :

Mihai frate de arme cu dalba vitejie.....
(Odă statuei lui Mihai Viteazul, v. 3)

Deci îi plăcea să'nfrunte cu dalba-i vitejie
Pe cei care prin lume purtau biciu de urgie
(Dan Căpitan de plaiu, v. 23—24)

Dalbă tinerețe
Gingașe frumusețe
Cine putea crede că voi veți peri!
Dridri, v. 79—81

De-asta s'a putut scrie *dalb de lună* (=clar de lună) :

Ca un dalb de lună
Ca o veste bună
Ea veni pe lume într'un carnaval....
(Alecsandri, *Dridri*, v. 37—39

Sensul lui dalb apare neîndoios acolo unde este asociat cu alb

Eram singur, admirând
Peste marmurile dalbe
Raze albe
Din luceferi lunecând
(Alecsandri, *O noapte la Alhambra*, v. 9—12)

Fulgii sbor, plutesc în aer, ca un roi de fluturi albi,
Răspândind fiori de ghiață pe ai țării umeri dalbi
(Alecsandri, *Iarna*, v. 3—4)

Sau visând o umbră dulce cu de-argint aripe albe
Cu doi ochi ca două basme mistice, adânce, dalbe.
(Eminescu, *Epigonii*, v. 55—56)

Sau, și mai bine, în exemplele unde *dalb* este asociat cu un metal, despre care se spune că e strălucitor, lucios (adică tocmai ca arama dalbă a d-lui Murnu) :

Și de'ndată s'arăta
Și spre ei înainta
O teleagă sprintenoară
Aurită, dălbioară,
Ca un cuib de zânișoară
(Alecsandri, *Marioara Florioara*)

La capitolul cuvintelor „fabricate“, alături de *pulpare,* d. Eftimiu se mai supără și de „brațalbă“ : „Știți cum o numește d. Murnu pe „Hera cea cu brațele albe ?“ „Zeița brațalbă“. Aici, învățații care au și ei, din când în când, o rațiune de a exista pe lumea asta, alături de poeți, vor informa pe d. Eftimiu că *brațalba* nu a fost creat de d. Murnu ci de *Aristia,* în încercarea lui de traducere a Iliadei. Tot Aristia a creat pe *ochiosul, ochioasa* (ca *inimos* dela inimă sau *spătos* dela spate !), și o serie de alte cuvinte. Istoria se repetă. Și pe Aristia l-au atacat unii contemporani pentru cuvintele sale noui. Boliac, într'o scrisoare literară către maiorul Voinescu II, pomenind de cuvintele : *lung-isbitorul, brațalba, ochiosul, navă,* create de Aristia, compătimește „ostenelile d-lui Aristia..... care în adevăr sunt niște farse în limba noastră și nu se pot privi decât ca niște parodii ale autorilor din care sunt traduse“..... [1]) Până și termenii se aseamănă : *farsă,* zicea Boliac ; *scamatorie,* va zice d. Eftimiu..

Heliade Rădulescu însă, care prețuia traducerea lui Aristia, a tipărit-o [2]) și a luat apărarea traducătorului în chiar *cuvântul înainte* pe care l-a scris și pe care l-a semnat Editorul. Zice Heliade : „Este neprimitoare limba noastră de sinteză ? Nu știu până la ce treaptă. Aceasta o va arăta vremea și limba însăși“.

Dacă vremea a respins pe *lung-isbitorul,* a păstrat și a încetățenit pe *navă,* cuvânt creat tot de Aristia și care m'aș mira foarte să nu se găsească undeva și în opera d-lui Eftimiu. Singură vremea va putea alege din cuvintele create de d. Murnu...

Voiu încheia citatele mele cu un exemplu pe care înadins l-am lăsat la urmă, „pour la bonne bouche“, fiindcă e grozav de savuros. De-astă dată, d. Eftimiu nu mai face morală d-lui Murnu ci lui Homer însuși. Imaginați-vă o clipă acest *match* cu adevărat „homeric“ : Eftimiu contra Homer !

„Tot la pag. 79, zice d-sa, găsim „nemilostivul pietroiu“. Și ne învață, sentențios: „Pietroiul e pietroiu, nu e nici milostiv, nici nemilostiv, numai omul poate fi milos sau nemilos“.

Versiunea d-lui Murnu sună în adevăr astfel :

Osul îi sparse și vinele dela picior amândouă
Nemilostivul pietroiu.

Cum era să traducă, bietul om, dacă Homer scrisese :

ἀμφοτέρω δὲ τένοντε καὶ ὀστέα λᾶας ἀναιδὴς
ἄχρις ἀπηλοίησεν·

(Cântul IV, v. 521—522)

Ultimul traducător al Iliadei, d. Paul Mazon, traduce și el (în proză) :

„La pierre implacable a entièrement broyé les deux tendons et les os“.

Deci : λᾶας ἀναιδὴς este „pietroiul nemilostiv“ la d. Murnu, și „la pierre implacable“ (= piatra neîndurată) la d. Mazon, cel dintâi elenist contemporan, mare erudit, profesor de greacă la Sorbonna, membru al Institutului... Dar și el trebue să învețe, bietul, dela d. Eftimiu, că pietroiul e pietroiu, nu e ca omul, etc.

După această lungă plimbare prin poezia românească din toate vremile, mai e nevoe de vreo concluzie ? Cetitorul a înțeles că, spre a judeca obiectiv traducerea Iliadei de Murnu, avem de ales între d. Eftimiu de-o parte și între Alecsandri, Eminescu, Coșbuc, Duiliu Zamfirescu, Iosif, Macedonski, și toată poezia poporana, de altă parte. Dacă vrem să avem mai mulți sorți de a nu greși, nici o ezitare nu e posibilă în alegerea noastră. (Tot așa cum, dacă am fi trăit acum o sută de ani, n'am fi șovăit între Heliade Rădulescu, apărătorul lui Aristia și între Boliac și maiorul Voinescu II, detractorii săi). Căci limba unui neam nu este acel redus număr de cuvinte care se întrebuințează pe stradă sau la cafenea. Nu acolo se plămădește limba literară. Cine vrea să scrie bine românește, trebue să plece urechea, îndelungată vreme, la graiul poporului de pe întinsul țării, să asculte cântecul său, și să facă o răbdătoare ucenicie la școala înaintașilor, citind și recitind pe vechii poeți...

Intrucât mă privește, aș fi foarte trist dacă s'ar crede că am intervenit în această desbatere din spirit partizan; că, elev al Facultății de Litere din București, unde d. Murnu a fost până mai ieri profesor, apăr traducerea Iliadei, mânat de respectul pentru fostul meu dascăl. Din fericire, există o dovadă pentru obiectivitatea mea. Zece ani în urmă, când a apărut ediția dela *Cultura Națională,* eu am publicat o dare de seamă în care, pe lângă meritele de netăgăduit ale traducerii, arătam și unele scăderi ce mi se părea că trebuiau îndreptate (vezi *Revista clasică,* tom. I (1929) pp. 68—70). Și după ce înșiram obiecțiunile mele, încheiam : *„Dar toate acestea și altele, nu știrbesc nimic din masivitatea acestei opere grandioase care este : Iliada în românește de G. Murnu“.* Este judecata care se impune și azi fiecărui spirit obiectiv și cu simțul măsurii.

Lipsa de măsură însă l-a împins pe d. Eftimiu la un gest imprudent. Ea l-a făcut să vorbească de respectul datorat înaltei Doamne, Limba Românească.... D. Eftimiu, care este om de lume, nu trebuia să uite că nu șade bine să vorbești de Doamne pe care nu le cunoști.

N. I. HERESCU

---

1) Vezi, pentru acest interesant capitol de istorie literară: Cezar Papacostea, *Vechi traduceri din clasici: Iliada lui Aristia,* Revista Clasică, tom. III (1931), p. 150—161.

2) Omer, *Iliada,* traducere de D. C. Aristia, tomul I (6 cântece), București, în tipografia lui Eliad, 1837.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL“, BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T. T. Nr. 44908 - 938

17

BIBLIOTECA CENTRALA „ASOCIAȚIUNII"

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni
Autorități și instituții — Lei 500

TELEFON; 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 17
SAMBATA 29 APRILIE 1939

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Primăvara la Balcic

Pentru Brateș

Au isbucnit la Balcic nerăbdători migdalii
Deși albastrul mării e încă tot sever.
De după coasta prinsă în linii de vitralii
A isvorît o barză și curge albă 'n cer.

Descarcă 'n port înalta corabie - a luminii
Sidefuri, șaluri, aur.... aeriene - averi.
Hamali, țâșniți din cheiuri de cum sosesc străinii,
Iau dealurile 'n spate seninele poveri.

Golașele cocoare se umplu de splendoare,
Uimit se uită golful din ceracăn de ochi mari
Cum strălucind verzi, roșii, pestrițe, albastre 'n Soare
Pe râpi de vechi mătăsuri îmbobocesc tătari.

V. VOICULESCU

Despre neamul mamei lui Cuza Vodă

de C. GANE

In iconografie chipul mamei lui Cuza Vodă este necunoscut. Dăm „Universului Literar" întâietatea reproducerei portretului Sultanei Cuza, născută Cozadini — o fotografie de pe vremea când era „mamă de Domn". O bătrână pu-intică, adusă de șale, cu înfățișarea plăcută și blândă, moartă în 1865 la vârsta de 80 de ani. (vezi pag. 8-a).

Viața ei n'a fost scrisă. Lucia Borș în „Doamna Elena Cuza" are despre ea zece rânduri, iar eu însumi am curmat lucrarea mea privitoare la trecutele vieți de Doamne și Domnițe cu înghebarea României în scaunul căreia s'a urcat fiul Sultanei. Dar femeia aceasta, toporaș de primăvară cu mireasmă care lasă dâră, va trebui cinstită, cândva, după cum i se cuvine.

Imi iau angajamentul s'o fac, dacă mi-o da Dumnezeu zile și lumea pace.

Deocamdată să arătăm aici că neamul din care să tăgea era vechi și mare, străin de țară dar nu străin în țară.

D-na Lucia Borș, în lucrarea despre care am vorbit (p. 28), spune despre ea că era „genoveză de origină, adusă în țară de către Doamna lui Mihai Șuțu. Căsătorindu-se cu ea, Ion Cuza primi drept zestre dela Vodă un caftan de boierie și funcția de ispravnic în județul Fălciu".

Dumitru Bolintineanu („Viața lui Cuza Vodă, Ed. Șaraga, Iași, 1904, p. 12) zice că „mama lui Cuza era din Constantinopol, din familia genoveză Cozadini, familie **grecită** cu timpul".

A. D. Xenopol („Domnia lui Cuza" vol. I, p. 18) afirmă că „mama sa era greacă, născută și crescută la Constantinopol, femeie ce după spusa contimporanilor era de o deosebită inteligență, dar nu știa românește".

Gh. Ghibănescu (în „Cuzeștii", Iași, 1912, p. CCLV) mai arată că ea a avut doi frați, Dimitrie și Grigore Cozadini, cunoscuții politici din Divanul Adhoc, și unul din ei ministru sub Cuza Vodă.

Că Sultana Cozadini era născută la Constantinopol și că nu știa românește **când a venit în țară**, pe la 1819, se poate. Dar Moldova îi cunoștea neamul de mult, de vre-o 150 de ani, când veniseră la Iași sub domnia rumeliotului Gheorghe Vodă Duca, doi frați Cozadini din care unul se făcuse călugăr la o mânăstire lângă Iași, Galata sau Aroneanu, iar cellalt, care fusese în marina venețiană, slujea pe Vodă, fiind nelipsit de lângă el. Gheorghe Duca găsi însă cu cale să-i ceară într'o bună zi „să serveasscă în armată cu zece cai de-ai săi pe socoteala sa", iar el, fie că fiind fost marinar nu-i plăceau caii, fie că, după cum zicea, n'avea bani destui ca să ție zece gloabe înhămate, plecă pe furiș din Iași, mergând să se ascundă la mânăstire, în chilia lui frate-său.

Acolo îl cunoscu în toamna 1678 un călător italian prin țările noastre, Corneliu Magni. De la el și de la frate-său călugărul, află Magni că familii Cozadini era originară din Ciffanto, că un al treilea frate era „capucin la Roma", că, pierzându-și moșiile și averea din Ciffante, neamul lor se răzlețise prin lume, unii în Moldova, alții în Grecia. Aveau ei un văr, episcop latin, om cu carte multă, iar în Arhipelag, în Italia și în Franța trăiau alte rude pe care nu le cunoșteau. La auzul acestor vorbe Corneliu Magni și-aminti că cunoscuse și el, în vremuri, la Bolonia, „membri din această nobilă viță" „una famigli senatorii, che vive con decoro e splendore condegno al suo lignaggio". Ba chiar la Paris făcuse cunoștință cu „una **dama** di queste casato", o Cozadini măritată cu **Quaranto Fuesto Vilani** „soggeto qualificatissimo", o persoană de foarte bună condiție.

Călugărul de la Galata și fugarul său frate, fostul marinar, jurară lui Corneliu Magni că sătui de bunătatea lui Gheorghe Duca, Domnul Moldovei, vor pleca amândoi la Bolonia să ceară sprijinul și pomana rudelor lor senatoriale „ce trăiesc cu decorul și cu splendoarea potrivite neamului lor".

De au plecat sau n'au plecat, nu mai putem ști. Nu le mai întâlnim neamul până la Sultana, mama primului Domn al României.

Deocamdată.

Iar mai târziu, după cum spusei, de ne-o lăsă Europa în pace, o să ne mai întâlnim și cu alte rude de ale bătrânei aduse de șale, cu înfățișarea plăcută și blândă, a cărei viață m'am apucat să făgăduiesc a o scrie.

Manet, Barul

Șarpele, fratele Soarelui...

de MIRCEA ELIADE

In pantheonul indian, despre care ne-am ocupat în articolul trecut, se pot distinge totuși două mari clase de făpturi mitice: zeii *(devas)* și demonii *(asuras)*. Luptele dintre aceste două cete de ființe supra-umane alcătuiesc unul din capitolele cele mai dramatice ale mitologiei indiene. Zeii s'au luptat cu „demonii" în deosebi pentru cucerirea băuturii care conferă nemurirea *(amrta,* corespunzând ambroziei din mitologia greacă). In unele texte se spune că *asuras* erau mai puternici, iar *devas* mai destoinici în treburile spirituale; deaceia, în marea bătălie pentru dobândirea nemuririi, au învins zeii. Așa cum, în mitologia greacă, zeii olimpici au biruit pe titani. (Dealtfel, caracterul „titanic" al grupei *asuras* nu poate fi pus la îndoială, și un mare cunoscător al mitologiei și metafizicei vedice, Ananda Coomaraswamy, traduce *deva* prin „înger" și *asura* prin „titan". Vezi, în această privință, cartea lui: *A new approach to the Vedas,* London 1933, și studiul *Angel and Titan,* „Journal of the American Oriental Society", vol. 55, p. 373—419. Pentru tot ceeace privește ciclul ambrozian, trimitem pe cetitor la monografia lui George Dumézil, *Le festin d'immortalité,* Paris, 1924).

Cu toată deosebirea lor profundă zeii și demonii sunt, într'un anumit sens, „frați". Și unii și alții sunt copiii lui Prajâpati, zeul tuturor făpturilor. Din același „izvor" descind cele două grupe de ființe supra-umane, în neodihnită luptă. S'au desprins dintr'o realitate unică, în care *binele* și *răul* coincideau: Prajâpati, zeu al Totului. Dar punctele de contact între demoni și zei sunt numeroase. In India orice concepție dualistă anevoie rezistă instinctului monist, care tinde să reducă existențele la o aceeași unitate, „totalizând" fără odihnă. Deaceia domeniul indian, în cercetarea noastră, are o deosebită însemnătate; pentrucă, în India, tendința spiritului uman de a depăși contrariile este mai evidentă ca în oricare altă cultură. Numai în India era posibil ca Agni, zeul focului, zeu prin excelență „olimpic", să fie în același timp un „preot *asura*", așa cum îl numește *Rig Veda,* VII, 30, 3. Soarele, prototipul zeilor, este numit „preot *asura* al tuturor *devas*" (ibid. VIII, 101, 12). Ceva mai mult, un text capital *(Pancavimsa Brâhmana,* XXV, 15, 4) afirmă că „șerpii sunt sori" *(sarpyâ vâ âdityâh).*

In această formulă este concentrată întreaga doctrină a „totalizării" și a ceace Cusanus numea *coincidentia oppositorum.* Căci, în mitologia indiană, ca și în alte mitologii euroasiatice (greacă, iraniană, etc.) șarpele și soarele reprezintă două principii cu totul opuse. Șarpele simbolizează Intunerecul, forțele telurice și subterane, domeniul morților și al larvelor amorfe; izvor al latențelor, semnul pierderii de sine (morții nu mai au „personalitate" și al contopirii cu „altul" sau „altceva". (Deaceia șarpele este și un simbol erotic, căci Eros scoate pe om din fire, îl zvârle către un altul, îi anihilează propriile sale limite). Soarele, pe de altă parte, simbolizează Lumina, spațiul clar, al formelor precise, în care nicio confuzie nu e cu putință. Aceste două principii — Lumină și Intunerec, Soare și Șarpe — sunt, sau ar trebui să fie, cât se poate de „contrarii". Iată, totuși, că, în gândirea mitică indiană — care cuprinde atât de miraculos tainele întregului Cosmos — principiile acestea contrarii coincid. Este drept, coincidența nu e indicată decât în puține texte, dar cu destulă fermitate, ca să nu mai lase niciun fel de îndoială.

Intr'altă parte, Agni — focul sacru, de esență solară — este identificat cu Ahi Budhnya, marele șarpe, emblema tuturor latențelor. In *Rig Veda IV,* 1, 11, Agni este descris „fără picioare și fără cap, ascunzându-și ambele capete", întocmai ca un șarpe încolăcit. *Aitareya Brâhmana* III, 36, afirmă că Ahi Budhnya este, invizibil (parokshena), ceeace Agni este vizibil *(pratyaksha);* cu alte cuvinte, Șarpele este numai o virtualitate a Focului, iar Intunerecul este Lumina în latență. In *Vâjasaneyi Samhitâ* V, 33, Ahi Budhnya este identificat cu Soarele. *Soma,* băutura care conferă nemurirea, este prin excelență „divină", solară. Cu toate acestea, în *Rig Veda* IX, 86, 44, se spune

(Urmare în pag. ultimă)

Urme străvechi în simbolism

de SIMION STOLNICU

In ultimii ani, acțiunile lui Baudelaire s'au ridicat foarte mult pe piața noastră literară. S'a înregistrat un număr apreciabil de traduceri dintre care unele au apărut în compacte volume, adesea egalând prin technică edițiile franceze iar o antologie a traducătorilor este în curs de apariție. Azi nu poți fi om cult dacă nu l-ai citit pe Baudelaire. Cei cari au absolvit liceul acum vre-o zece ani și au gustat savoarea lucrului interzis citind pe sub mână Florile.. Păcatului, pot afla că și ele au pătruns în manuale. Sunt lectorii mult prinși de realități aceia cărora le servim această minimă informație și e un deliciu să le provocăm un suvenir și o încruntare.

Belferul ticăit, prețuitor exclusiv al operei lui Costache Conache, nu crâcnește în fața nouei programe analitice, dar ce folos! Baudelaire a ajuns prea pe toate drumurile, nu mai e cel de odinioară... In schimb avem poeți, mai ales între cei aproape tineri, cari se prevalează de influența „maestrului" și de nu's cumva doar svonuri lansate de umoriști, ei apără, uneori, vechiul mit cu spuza privirilor, cu spaima pletelor vopsite 'n verde, cu paloarea lor de stafii ale eteromaniei, de infecția locului comun.

Nu știu dacă 'ntr'adevăr, acest pretențios amant al muzelor și mai ales al Senei, ar fi tot atât de înțeles pe cât este căutat. Poate-i vremea să ne întrebăm, oare nu i-ar sluji mai mult decât altarele ce i le ridicăm, să ne îndoim dacă am pătruns destul în sufletul francez de totdeauna?

Pe lângă faptul că nota pariziană din Florile Răului ne epatează, cum se spune, mai există — credem — o cauză de atracție prea directă, elementară: individualismul exagerat, care se află 'n această poezie sub aparențele unui eu nefericit și nedeosebit între ale celor mulți.

A constata că Baudelaire seduce sensibilitățile prompte prin defecte, înainte de a lăsa să-i apară calitățile, nu-i altceva decât un adevăr banal. Nu prea ni se spune totuși care defecte, poate din oțiu, poate din obișnuința de a da vina pe notoria imoralitate a poetului.

Baudelaire, scriind despre pictură, a detestat pe artistul care nu creiază pentru toată lumea. Acest mare pozeur a lăsat însă multe lucruri semi-obscure în arta sa poetică pe lângă altele mai netede care azi ne par destăinuiri naive, de pildă: Poezia... „nu are drept obiect adevărul, ci (se are) numai pe ea însăși". El se dovedește mult mai abstract uneori, în versuri, decât ar voi să pară și este un regret a nu avea spațiul necesar pentru examinarea câtorva aspecte de cifru ale simbolicei sale și încă, pivnița acestei poezii dotată cu câteva pile metafizice, orice s'ar spune, complicate.

In legătură cu acestea trebue să ținem seama că 'n mod vădit, considerând subîmpărțirea operei lui, a ținut să o lucreze relativ după concepția Divinei Comedii.

Dincolo de acel Baudelaire cu o formă poetică lucrată adesea după maniera clasicilor din sec. XVII și oricum, cu un fond strâns legat de tradiția subtilității de gândire franceză — cu neajunsurile care derivă de aici

(Urmare în pag. ultimă)

Alt cântec

Trecem azi pe lângă tinerețe
Ca pe lângă o pădure primăvara,
Când cu mâini de curcubee - albastre
Cearcă să se urce 'n arbori vara.

Trecem azi și mâine tot asemeni
Până când se face toamnă 'n noi
Până ce vin slugile tristeții
Și culeg copacii toți de foi.

Și 'ntr'o zi, privind în vreo oglindă
Ne vedem încovoiați și roși...
Ne vedem ducând în spate pietre,
Anii ce mai tineri și frumoși.

Trecem azi pe lângă tinerețe
Trecem inimă ca pe un drum bătut...
Și vom plânge mâine lângă moarte,
Fiindcă n'am iubit cât am putut...

VIRGIL CARIANOPOL

O artă care trebue să cunoască...

de TOMA VLĂDESCU

Am fost de multe ori înclinat să cred că plastica ar fi, într'un fel, expresia artistică cea mai ascunsă, dacă nu cea mai insesisabilă. Nu sunt sigur că nu este aici o eroare — dar nimeni să nu mă acuze prea mult. Confuzia este ușor posibilă. Nicăieri într'adevăr mai mult decât în fața unui tablou, a unui bloc de piatră, de marmoră sau granit deopotrivă, nu s'ar găsi atâtea opinii de egală valoare, dar care să exprime totuș mai puțin acord. Și nicăeri mai mult decât în plastică, opinia elitelor chiar nu s'a schimbat atâta cu anii cari au trecut — atât de mult schimbate aceste opinii, încât nici astăzi nu ne amintim fără un frig ciudat de acei tineri avantgardiști cari, proclamând odinioară nu știu ce monstruos faliment, ar fi vrut să incendieze *Luvrul!* Această efervescentă polemică a tinerilor cu înaintașii lor cari nu se resemnau să dispară s'a stins totuș singură și curând, iar *Luvrul* a rămas neatins, ferit de orice incendiu, păzit astfel de „pompieri" desigur, dar și de prezența sigură a unor certe criterii de artă care locuesc acolo. Comemorarea lui Cézanne în sfârșit, „*ratatul*" de acum nici cinci decenii măcar, îmi apare și ea ca una din cele mai recente chemări la această curioasă realitate.

Ce se întâmplă, atunci? Poetul, compositorul, romancierul, actorul chiar, pot să spere oricum o anumită recunoaștere obiectivă, dincolo de ce îmi place „mie" sau nu „îmi" place, recunoaștere în care se vădesc comandamente și permanențele unui principiu de artă. Racine a avut desigur rivalii lui anonimi, cum i-a avut și Molière, — dar Racine, Molière s'au bucurat oricum de favoarea Regelui-Soare, de favoarea tot mai adâncă a elitelor timpului. Satirele lui Boileau, cu toată tandra lor facilitate, răzbunau totuș pe Molière de atâtea invidii care contribuiau să-l sugrume:

Laisse gronder les envieux!
. . . . . .
Si tu savais un peu moins plaire
Tu ne leur déplairais pas tant!

Iar dacă mi s'ar spune supliciul vieții lui Baudelaire, eu n'aș uita să amintesc că și l-a dorit, puțin, singur, iar drama lui Eminescu, tratată puțin pretutindeni cu atât de puțină

(Urmare în pag. ultimă)

(Urmare în pag. ultimă)

SCRIITORI CĂRȚI
CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

Ion Biberi: Cercuri în apă, roman,
Colecţia „Universul literar"

D. Ion Biberi se foloseşte de imaginea cercurilor ce se desenează deasupra apei când este atinsă, spre a sugera simţământul inutilităţii vieţii, zădărnicia faptelor şi gândurilor fără destin măreţ. Figura este clară, pentru că cercurile se ivesc ca un capriciu al apei, ci nu cresc. ca un adaos tâlcuitor, iar după liniştire nici nu lasă vreo urmă peste suprafaţa netedă. In economia logică a romanului, viaţa nu-şi găseşte deci un rost prestabilit, şi nici nu-şi poate creia singură vreunul pe care să-l transmită.

Această culoare ofilită şi verdictul acesta de tristeţe le aruncă d. Ion Biberi peste tot ce se întâmplă într'un oraş de provincie, într'un ansamblu considerat cu câţiva ani în urmă, cand îndeletnicirea politică a cetăţenilor distribuiţi în partide, stralucea.

La conceptul de „oraş de provincie" raportează autorul prin urmare storţarea lui de compunere. Analiza cărţii va trebui să ţie seamă de această „teză", altminteri nu s'ar înţelege eficacitatea metodei adoptate de autor. D. Biberi a vrut să înveşmânteze în concretul artistic constatările că în provincie viaţa are o curgere stearpă şi artificioasă, că energia politică se transformă în patimă ajungând la dezastrul injustiţiei, cu corolarul răsbunării, că în fine, aici, „personalităţile" ratează, iubirile nu se pot împlini, etc! Ca să ilustreze într'o perspectivă de panopticum demodat, intuiţia sa, a recurs la metoda mai veche a romancierilor psihologişti, cari alătură unul de altul portretele minuţos studiate ale presonagiilor, şi în acelaş timp, speculează aşa zisele „momente" culminante, din tehnica veche. D. Ion Biberi face portretul fizic şi moral al tuturor personagiilor, de îndată ce apar în pagină şi lectorul le află numele.

Scopul analizei nu este de a îndreptăţi viitoare acte ale eroilor, ci de a prezenta static pe fiecare, aşa fel încât, din politeţe, să-i cunoaştem şi să-i compătimim pentru traiul lor provincial. Ca într'un muzeu, dela prima aruncătură a privirii, să citim pe eticheta ţintuită alături de fiece speţă, origina şi esenţa ei, — şi apoi să trecem mai departe, fără întoarcere. Dacă peste toate descripţiile şi desvoltările n'ar pluti conceptul subsumator de „provincie", plăsmuirea d-lui Ion Biberi ar fi lipsită de interes, fiindcă ea nu s'ar răsfrânge într'o conştiinţă caldă care s'o însufleţească, să-i dea vibraţiile viului.

Uscăciunea, banalitatea, absurdul, mediocritatea sunt în „Cercuri în apă" motive de descripţie, iar nu tare ale cărţii, carenţe ale autorului.

Prin întocmirea lucrării, d. Biberi s'a achitat parcă de o preocupare de „intelectual", şi-a dat contribuţia sa la cunoaşterea vieţii româneşti de provincie. Contribuţie cu atât mai meritoasă, cu cât în ea s'a cristalizat ca o fosilă, amintirea politicei, experienţă abolită, intrată de curând între curiozităţile trecutului.

Că descripţia detaşată, pură, l-a preocupat pe autor, o dovedesc revenirile stăruitoare, şi păstrarea procedeului până la încheierea ultimei pagini. La un moment dat strânge personagiile într'un bal dat de partidul guvernant. Scriitorul profită şi-şi inventariază fantoşele, punând pe Vera Spineanu, profesoara tânără, care suspină după iubire, să

Ion Biberi

treacă în revistă lumea balului, într'o scrisoare trimeasă prietenei Adriana.

Spirit mai independent, Vera Spineanu, căreia o senzualitate fragedă şi stăpânită îi dă farmec, scrie cu o retorică galeşă: „L-am văzut deci pe Ion Trestian stând la un colţ împreună cu colonelul Conarea, îmbrăcaţi cu o eleganţă desuetă şi, pentru mine, atât de aristocratică, a sfârşitului de secol; l-am văzut pe Neron, întovărăşit de o întreagă curte de profitori, întreţinându-se pe scăunelele înalte ale barului, având la distanţă respectoasă pe Domnul prefect care îşi implinea grav misiunea, tăcând, într'un colţ; macerat de probleme de conştiinţă, deşirat, cu ochii scăpărând de febră interioară, Constantin Barbu se plimba sintguratic, privind îngăduitor în jurul lui, cum dansau perechile înlânţuite; Livezeanu, palavragiu neobosit, coleciţonar de baliverne, neastâmpărat şi gură rea, întreţinea un grup întreg de admiratori cu aceleaş nimicuri pe care le vântură de ani de zile, şi a căror răsfirare alcătueşte pare-se adevăratul scop al vieţii sale de flecar, în timp ce „ziaristul" Tomşa, important şi analfabet, lingău şi totuşi în lume, plin de ifose, enumăra pe degete dificultăţile pe care guvernul le moştenise dela nişte predecesori incapabili". (pg. 123).

Scrisoarea Verei cuprinde 14 pagini şi ea ne transmite un gust vechi francez, de a coresponda, gen câştigat de istoria literaturii. Ultimele argumente propuse de d. Biberi, pentru ilustrarea vieţii de provincie, le concretizează în pictorul Radu Postelnicu, cu pierderea iubitei detractate şi alăturarea lui de „geniul" alcoolic şi ratat, al lui Stoian. Cartea se încheie presărând funigeii unei adieri de moarte, iar ultimul sunet îl stârnesc paşii boerului Ion Trestian, bătrânul care îşi trăise traiul înainte de 1900.

Otilia Cazimir: Poezii, „Fundaţia pentru literatură şi artă Regele Carol II, Bucureşti, 1939

Ne temem să nu stârnim o confuzie când afirmăm că poeziile d-rei Otilia Cazimir au caracterul de a se „citi" cu uşurinţă. Unii şi-ar închipui că enunţăm o calitate, alţi, — dimpotrivă, ar crede că subliniem speţa ei facilă. Noi încercăm numai descripţia unei structuri, a unui fel de exprimare poetică în care vedem într'adevăr avantagii de procedeu, dar şi neîndestulări. Procedeul folosit de autoare ni se pare a fi acela al „conversaţiei". Este totdeauna cineva care „ascultă" poemele d-rei Cazimir. Stă parcă alături, atent la modul cum se va „impresiona" poeta, în felurite împrejurări, în intimitatea camerei, printre obiecte delicate, moşteniri şi amintiri, — sau în peisagii, pe drumuri de ţară, prin grădini, la ferestre de tren, etc. Autoarea face „observaţii" ingenioase, care dovedesc sensibilitate fină, graţie, — ceeace se cheamă „suflet de femeie", delicat, împodobit. O astfel de tovărăşie este agreabilă, plină de surprize, emoţionantă chiar. D-ra Otilia Cazimir „ştie" să spue totdeauna „frumos", orice, în versuri sclipitoare, fragede. Iubitului îi declară: **„când te-i întoarce înapoi, — Să mă găseşti, cum îşi găseşte o rândunică, In fiecare-April căsuţa mică, — Subt streşină la noi"**. (La primăvară).

In lăuntrul solitar al unei biserici, face observaţia: **„Iar Maica-Domnului, fiindcă-i primăvară, — Intinde o mână, subţirică, bizantină, — Să prindă'n vârful unei lumânări de ceară, — Un pui de flacără, cât o albină"**. (Clopotele)

Pe un câmp remarcă: **„Umbra rară a unui soc, — A 'mbiat un dobitoc — Şi aşa-i de mititel! Nu ştiu: câne-i, ori viţel!?** (Perspectivă). — Din fuga trenului stând la fereastră, reţine: **S'abat la geam privelişti iuţi, — De cărţi postale tare colorate, — Şi-un deal vărgat se scarpină pe spate — Cu plugul tras de doi căluţi...** (Din fugă).

Acest mod de exprimare lirică are o evidentă nevoie de auditor. Autoarea nu compune astfel de drăgălăşenii, spre a se încânta numai pe ea însăşi. Poate că dacă nu ar şti că le aude altcineva, care se va lăsa desfătat,— ar renunţa la ele, şi ar stărui în altă direcţie, de adâncire a emotivităţii. Dar ochii pânditori sunt prea mulţi, din toate laturile, şi în râvna de a-i răsfăţa, d-ra Otilia Cazimir se răsfaţă pe ea însăşi. Nu pierde din vedere că are sensibilitate, graţie, că stăpâneşte talentul gingăşiilor, al miniaturlor. Miniatural şi duios vorbeşte despre lucrurile chiar mai grave din carte, despre moarte şi despre morţi, despre plecările decisive:

„Nu mai plânge, c'o să vie, Din adânc de veşnicie, Vreme lungă, vreme grea, Să ne 'nveţe a uita.

Peste noi — Să scuture — Aripi moi — De fluture.

Şi-un painjen mic, cuminte, — O să-ţi depene pe gând, — Firu-i moale şi plăpând, — Ca să nu-ţi aduci aminte.

(Nu mai plânge).

Din caracterul de „oralitate"", decurge pentru poezia d-rei Otilia Cazimir, calitatea de a fi clară totdeauna, fără ocoluri după sensuri mai împovărate.

Fruntea lectorului nu se încreţeşte în aşteptarea tâlcurilor. Ele vin repede cu stăvezimea apelor cărora li se vede îndată prundişul alburiu. Deaceea autoarea nici nu incomodează cu mărturisiri turburătoare, cu tonuri elegiace ,cu copleşiri sentimentale. Poezie de emotivitate temperamentală, de conformare structurală la modul liric simplu,—producţia d-rei Otilia Cazimir păstrează o ţinută de rezervă, de resemnare şi seninătate cari deocamdată poate cumpăni în balanţă, alte aspecte lirice ale modernismului, mai pretenţioase. Pentru ce să cerem mai mult de la autoare şi să nu ne mulţumim cu ceeace ne dăruieşte atât de îndemânatic, asemeni unei Hebe la un banchet poetic frugal al vieţii? Cupa străluceşte cu crestături de argint mai vechi, de la Anghel şi Topârceanu, dar mâna ce-o înalţă cu atâta finete, este valoarea ei de azi, mai cuceritoare.

M. Eminescu: Opere, 4 vol., „Cultura Românească', ed. îngrijită de Ion Creţu, Bucureşti, 1939

Domnul profesor Ion Creţu a tipărit la „Cultura Românească", o nouă ediţie a operelor lui M. Eminescu. Sunt 4 volume într'un total de 2098 (două mii nouă zeci şi opt) pagini. Ingrijirea ediţiei nu s'a făcut fără puncte de vedere personale. Astfel d. Ion Creţu nu publică decât ceea ce însuşi Eminescu a încredinţat tiparului, din timpul vieţii. Poeziile, nuvelele şi povestirile, articolele de critică literară şi culturală, studiile şi articolele politice cari s'au publicat prin voinţa autorului, în cursul vieţii lui, merită să figureze într'o ediţie completă; restul nu. „După părerea noastră nu trebuie să intre în conştiinţa marelui public decât ceeace poetul însuşi a voit să intre ,adică opera sa definitivă, nu ciornele, bruioanele, însăilările, notele fugitive, în fine tot ceea ce rămâne de măturat în atelierul unui artist de geniu".

Pentru apărarea punctului său de vedere, d. Creţu recurge şi la sprijinul lui Ibrăileanu „pentru motivele ce se pot invoca împotriva unor **pretinse** postume şi inedite ale lui Eminescu" (Prefaţă, vol. I. VII.).

Rămânând să considerăm altă dată ce este „de măturat din atelierul unui artist de geniu", (socotim expresia nefericită), lămurim că noutatea ediţiei d-lui Creţu constă în faptul că aduce aproape toate articolele politice ale lui Eminescu, într'un total de 1500 pagini. Se ştie însă că la ziarele la care a colaborat, la *Timpul* în special, — poetul nu iscălea articolele. După ce criteriu le-a identificat d. Ion Creţu cu mai multă siguranţă decât s'a făcut până acum? Răspunde autorul declarând că şi-a însuşit o metodă, bizuită pe „o pregătire serioasă în ceea ce priveşte literatura eminesciană şi direcţia gândirii marelui poet. „Mai presus de forme şi idei, de cuvinte şi expresii, în articolele lui Eminescu stau „virulenţa stilului", vehemenţa de simţire şi avântul gândului, căldura şi armonia frazei cari fac din scrisul acestui mare geniu o expresie unică în limba românească, uşor de identificat şi demnă de admirat (vol. II. Introducere, 16).

O indicaţie despre modul cum d. Creţu şi-a format metoda de investigaţie. Având a proba cu o serie de articole privitoare la Basarabia, apărute în Martie 1878, în Timpul, sunt de Eminescu, d-sa se opreşte la fraza **„Sultanul ridică mucul condeiului de pe tratat şi trecu pe o altă hârtie: sentinţa de moarte a lui Moruzi"**. Cercetătorul declară „Expresia **mucul condeiului** este unică în istoria scrisului românesc, cel puţin noi nu ne amintim s'o fi citit în altă parte decât în Eminescu (loc. cit. pag. 13).

Intr'adevăr, expresia se mai întâlneşte tot la Eminescu, în cuvântarea „Influenţa austriacă asupra Românilor din Principate", şi într'un articol din „Curierul de Iaşi", 18 Iunie 1876.

Pentru munca migăloasă şi de atentă conştiinţă, exprimăm aici elogiile cuvenite d-lu prof. Ion Creţu.

Constantin Salcia: Logodna apelor
poezii, Colecţia „Drum", 1939

Deocamdată nu se poate vorbi despre „originalitatea" poetului Constantin Salcia. Conceptul de originalitate şi-a pierdut însă din

Constantin Salcia

forţa sa de normă critică, aşa că aserţiunea noastră nu supără.

Se pare că autorii s'au obişnuit cu ideia că nu mai e nevoie să fie originali, că ajunge să se dovedească apartenenţa la epocă, la aproximativ aceeaş sumă de semnificaţii poetice, şi aceeaş maniera de exprimare! Să cercetăm de pildă la d. Salcia cuvântul „vis", pe care îl întrebuinţează în 10 din cele 30 de bucăţi ale volumului „Logodna apelor". Numai o singură dată accepţiunea este cea psihologică: „O lume ce-am văzut-o doar în vis" *(Scrisoare)*, în celelalte versuri „visul" are semnificaţia felurită a transfigurărilor. Astel d. Salcia scrie: „Sărută astăzi visul în care-ar înflorit" *„Logodnă)*; „Când fluturi pe talazuri de vis vor înflori" *(Sfârşit)*; „Sub gene de mătase şi de vis" *(Extaz)*; „De pe crengi de vis şi borangic". *(Noapte pe lac)*; „Şuviţa amintirii pe degete de vis", *(Portret)*, „A'nflorit în vis pridvorul" *(Colinde I)*; „Flori de vis în ceasu bun" *(Colinde II)*; „Şi pest câmpul rumen ca un vis" *(Somn)*.

Ar fi un exerciţiu interesant de a strânge, din numeroasele volume ale poeţilor din cea mai nouă producţie, versuri în care să se urmărească cum locueşte în imagini acelaş cuvânt. „Vis" este poate cel mai tratat, cu tălmăcirea aburoasă de mai sus. Maladia poeziei tinere este abuzul de imagism.

Imagismul înşeală, el ucide originalitatea şi varsă într'o horă comună de manierism talente veritabile, cum ni se pare a fi d Constantin Salcia. Avem încredere în desvoltarea viitoare a tânărului autor: Strofa aceasta:

Cu mâna mică trupul ţi-l desfo
Să cadă'n jos brumatele petale.
Şi numai sânii înspăimântaţi s
goi
Rămân de strajă frumuseţii tale
(Somn)

arată că isbuteşte uneori să plastic ize ze emoţia într'un cadru mai clar şi mai propriu. De nu s'ar fi împiedicat în fulgurări de „metafore", d. Salcia ar fi avut prilejul frumos să compuie luminoase pasteluri, evocări şi portretizări, pentru care trebue să nu lipsească arderea necontenită a emotivităţii.

Cronica ideilor

HEIDEGER

Heidegger a scris unul dintre cele mai substanţiale capitole despre transcendenţă. (1). Gânditorul german este desigur autorul şcoalei existenţiale a metafizicii contemporane şi tot lui i se datoreşte, în cea mai mare parte, discuţia existenţială a fenomenologiei husserliene.

Heidegger caută să surprindă, într'o definiţie prealabilă, care este alevea natura şi rostul omului, în univers şi în temporal. Ceea ce el numeşte *realitate omenească* însemnează, în primul rând, finalitatea exclusiv existenţială a omului. De esenţa omului este existenţa. Şi această existenţă umană se realizează ca atare pe măsură ce omul îşi figurează concret mediul şi rolul, în social, în timp şi în genere, în univers.

Deci devine legitimă întrebarea: cum, când şi de ce ne dăm seama că existăm? Care este raportul esenţial dintre existenţă (= realitatea umană) şi lume; dar ce este lumea, din punctul de vedere al existenţii omului?

Aproape că am anticipat răspunsul, din felul cum am formulat ultima întrebare.

Pentrucă Heidegger înţelege *lumea* ca un cadru existenţial posibil numai întru cât este ocazionat de transcenderea fiinţei — existenţă — (omul).

Lumea nu este în afară de noi, obiectiv. Nu ni se opune. Dacă ea nu ar fi implicată în existenţă, adică în viaţa subiectului, ar rămâne necunoscută-. De aici concluzia că „nu este posibil să se determine transcendenţa ca o relaţie dela subiect la obiect" (op. cit. pag. 64). Nu transcendem obiectul. Intre obiect şi transcendenţă nu este nici o legătură. Transcendenţa omului (definit enunciativ şi ontologic: *existenţă)* nu este prin raport la obiect, la lume. Transcendenţă însemnează „depăşire". Dar ceea ce trebue depăşit este existenţa noastră însăşi — şi anume: tot în sensul existenţei. Nu transcendem obiectul din afară, acesta nu se poate imagina, existenţial, decât ca o prefiguraţie a subiectului existenţial, după cum vom vedea mai jos.

Heidegger implică însă astfel spaţiul şi timpul în structura existenţii umane *reale* (esenţiale), încât mai departe omul ne apare ca o preformaţiune a spiritului obiectiv (o existenţă ontologică), decât lumea — ca o prefiguraţie a subiectivităţii existenţiale. Această obiecţiune mi s'a părut necesară, cu toate că următoarele rânduri formulează o opinie lămurit subiectivistă: „transcendenţa înseamnează esenţa subiectului, ea este structura fundamentală a subiectivităţii" (op. cit. 63).

Prin urmare, ceea ce se transcende este fiinţa însăşi ca existenţă, şi, cum am mai spus, această transcendenţă evoluiază tot în sens existenţial, unul ontologic. Tendinţa către limitele din urmă, metafizice, ale existenţii umane.

Dar „lumea" nu are nici un rol în viaţa subiectului? Inţeleasă într'un anume fel, da. *Realitatea umană* (fiinţa existenţială), atunci când se transcende, nu o poate face fără o anumită adresă ontologică. Am spus că „existenţa" se depăşeşte tot în sensul existenţii. Acest *sens* („ce vers quoi") trebuie lămurit astfel: *a fi în lume*, — ca existenţă, cu finalitate ontologică, în stare să „se comporte esenţial" nu numai în cosmos dar şi în comunitatea istorică — acesta este atributul propriu al omului, aceasta este o *teză ontologică* dela care pornim, pe care nu mai trebuie să o discutăm. „In mod precis, lumea face parte din realitatea umană (existenţă) cu toate că ea cuprinde orice existenţă şi realitatea umană într'o totalitate" (pag. 70). Şi atunci, la întrebarea: ce rol are „lumea" în transcendenţa fiinţei existenţiale, răspunsul este pregătit: lumea *face parte* din transcendenţa omului, ea este acel „vers quoi", către care se îndreaptă, cardinal şi ontologic, subiectul existenţial, în depăşirea sa transcendentală.

Prin urmare nu transcendenţa omului face parte din lume ci lumea din transcendenţa omului, ca o direcţie ontologică. Numai în măsura în care face parte din existenţa omului, lumea este un *fenomen* transcendental. „Realitatea umană" (fiinţa existenţială) este, cu un termen francez, „la configuratrice d'un monde". Ea „dă viaţă" şi sens existenţial, lumii. Cum zice Heidegger, inovând cu o expresie care îi este proprie, omul face ca lumea să devină „istorială" (das Geschehen). Natura (lumea, obiectul, fenomenul) nu ar putea să se manifeste dacă nu ar găsi *ocazia*. Această ocazie i-o procură mereu, realitatea umană, omul — ca existenţă ontologică. Omul ocazionează lumii „intrarea în lume", adică în existenţa reală, oricât ar părea de paradoxală această frază. Lumea devine astfel servind ca direcţie ontologică existenţii care se transcende, o *realitate istorială*. Intimitatea ontologică absolută dintre om şi lume, apare astfel pe deplin susţinută de Heidegger. Introducând lumea în existenţă, tocmai pentru că realitatea umană existenţială, în sens transcendental, însemnează „a fi în lume" — existenţa nu se poate manifesta decât tot în sens existenţial. Cum a fost tradus termenul lui Heidegger: „l'existant s'existencifie" (seiender wird).

MIRCEA MATEESCU

Ninsoare de primăvară

– nuvelă inedită –

de N. DAVIDESCU

Se întoarse acasă și, cu oarecare greutate în mișcări, cu un fel de lene lăuntrică de a gândi, care îi automatiza, par'că, acțiunile, scoase paltonul, îl puse în cuier, prelungi operația aceasta cât putu mai mult, făcu același lucru cu fularul dela gât și, în sfârșit, cu căciula. Se tolăni apoi pe un fotoliu și aprinse o țigare. Innoptase. Se ridică, după aceea, cu oare care șovăială și, scoțând dintr'o mapă caetul său intim, notă :

„2 Aprilie 1939. Tramvaiul 15. Am să „o mai văd eu desigur; face de altfel „osteneala de a o căuta. Aventura a- „ceasta este, în orice caz, mai puțin „banală decât atâtea altele nenumă- „rate de până acum".

Se desbrăcă apoi și intră în așternut. Inainte de a adormi își aduse aminte că nu știa nici măcar cum o chiamă.

— Iată un lucru amuzant ! se gândi, și închise ochii.

A adormit numaidecât apoi. Dimineața se deșteptă odihnit și ieși în oraș. Vântul rece din stradă îi plăcu și respiră adânc și liniștit aerul astfel împrospătat de cine știe ce nordice zăcăminte de ghiață.

— Urîtă vreme, totuși, se gândi. Intocmai ca și cea de ieri.

Își aminti însă că aseară îi plăcuse vântul și zâmbi la ideia acestei contradicții. Umblase tot bulevardul pe jos, încet, și se mai oprise aproape o oră într'o stație de tramvai pentru a sta de vorbă.

— Nici nu-mi mai amintesc bine ce vom fi vorbit ! își spuse în treacăt.

Se întrebă după aceea cum pot oare oamenii să-și piardă timpul cu asemenea experiențe și ridică din umeri. Băgă apoi din nou de seamă că nu știe cum o chiamă și îi păru rău.

— Nici ea nu știe în schimb cum mă chiamă ! își spuse cu satisfacție.

Simți însă că satisfacția nu era decât rezultatul înclinărilor lui spre simetrie și că, în realitate, ar fi fost foarte bucuros să știe lucrul acesta.

— Numele polarizează împrejurul lui imagini, le mișcă, le dă viață și, până la urmă, reconstitue sufletește făptura care îl poartă. Ea nu poate fi, niciodată, de exemplu, Diana ; Diana însă poate fi, totdeauna, și Ea.

Exemplul îl izbi numai decât ; îl crezuse fortuit și nu era de loc. Diana putea fi, într'adevăr, o imagine a ei. Blondă, cu reflexe roșcate, înaltă fără exagerare, cu formele pline și totuși delicate, realiza idealul acela de matroană romană fără să excludă nimic din imaginea de sveltețe și de prospețime inalterabilă legată de nobila zeiță a vânătorilor. Avea ochi de apă albastră în care par'că se târau răsfrângeri verzui din plantele aquatice depe fund și ieșeau, apoi, la suprafață, ca un joc de cer și de pădure oglindit într'un lac liniștit de munte.

Se opri în fața unei vitrine flancată de o oglindă neagră. Era o florărie și îmbinarea aceea capricioasă sau numai întâmplătoare de calicii de toate culorile și de toate mărimile, de tulpine înalte și svelte, sau delicate și modeste, de forme ciudate sau obișnuite, îi căzu peste mână. I se părea că vrea o floare unică, rară, tentaculară, cu menirea de a distruge pe toate celelalte cu explozia plină de soare a înfloririi ei neașteptate, că o așteaptă să țâșnească din vitrină, să spargă cu sveltețea ei puternică geamul, și să îl umbrească otrăvitor, cu eflorescența foilor ei catifelate. Se dete un pas în lături parcă pentru a evita materializarea imediată a imaginei și se trezi, în față, cu propriul său chip oglindit în geamul negru de lângă vitrină. Intâlnirea aceasta neașteptată îl nemulțumi aproape. Se cunoștea destul de bine ; orgoliul acestei cunoașteri însă se risipise și mândria de până acum a stăpânitoarei sale personalități îl jicnea par'că. S'ar fi dorit în minutul acesta cel puțin mai puțin statuar, mai lipsit de eficacitatea îndelung încercată a unei virilități prea strigătoare, de expresia prea puternică a întregei sale făpturi, pentru ca modest, timid, redus la spiritualitate, să se poată găsi, esență pură, în sufletul și în gândurile unei femei cu însușiri de vrăjitoare și de filtru a tot ce este materie în făptura noastră omenească.

— E ușor să-ți placă, dacă nu să o și iubești, se gândi, hazardul care a combinat armonios o seamă de atomi aranjați în linii și în planuri de ideală realizare a unei specii ; dacă apoi aceștia mai sunt serviți și de o dialectică mai răsărită, pusă de temperament în slujba aceasta firească, totuși nimic mai explicabil decât cucerirea unei femei. Femeea, de altfel, știe din punctul ei de vedere, instinctiv lucrul acesta. Să văd însă femeea în stare să iubească, nu sub un înveliș de urîciune, căci ar fi poate în anormal, un simplu echivalent al pasiunii pentru frumusețe, ci sub nu importă ce înveliș, substanța interioară din adâncurile unui bărbat.

Se opri însă cu gândurile aici. Simțea că ceva schioapătă în toate aceste preocupări și, întorcându-se pe călcâe, porni înainte. Atunci băgă de seamă, lângă el, o fetișcană care îl privea cu luare aminte. Cunoștea genul și nu îi mai făcu plăcere ; reținu însă linia unei admirabile blăni de astrahan și simți în spate pornirea unei somptuoase mașini care trecut încet pe lângă el și se depărtă.

— Iată o treabă care ar putea, sau ar fi putut să fie ca și isprăvită ! Era în tot cazul o destul de insistentă invitație, în mașină.

Trecu apoi prin fața Universității spre calea Victoriei și se opri în dreptul vitrinei unei mari librării, pentru a-și lămuri atunci că urmase piatră cu piatră, cu exactitatea cu care câinele adulmecă o urmă, drumul făcut în ajun, dela coborîrea din tramvaiul în care o văzuse, și se încruntă puțin. Se feri însă de a mai intra și în librăria unde, având aerul că nu veniseră împreună, o însoțise totuși, și de unde apoi, au pornit laolaltă.

— Trebuie să mai dau eu zilele astea de ea ; am să o caut chiar. Mi-a spus că e doctoriță și atâta tot. Intâmplarea îmi va fi poate de folos, aducându-mi-o singură în cale.

Se uită apoi la toată mulțimea aceea de femei multiforme. Era una din prețioasele lui plăceri. Spectacolul de seară al colțului acesta constitue o adevărată enciclopedie romanțată a vieții. Bărbații și femeile se caută, se cercetează, se apropie sau se resping, se doresc cu înverșunare sau cu dispreț, își joacă la loteria unei întâlniri întâmplătoare de o seară, liniștea pentru cine știe câtă vreme, apoi, sau poate pentru totdeauna, fără să le pese în momentul acela de nimic. E o întrecere ametitoare de frumusețe, de vestminte, dela cele mai modeste, totuși, și până la cele mai somptuoase, de grație felină sau de strălucire severă, și totul striat în toate sensurile de apariții nevolnice, amărîte, ale vieții duse cu greutate, în luptă cu truda zadarnică și cu goana necontenită după o bucată de pâine.

— Pâinea aceasta, gândi el, e un lucru foarte complicat. Pentru unii e haina luxoasă și mătăsurile fine, pentru alții e petrecerea, pentru unii plăcerile trecătoare ale unor ceasuri greu răscumpărate, pentru puțini, dar sunt și de aceștia, observația, făcută cu prețul experiențelor lor proprii în materialul omenesc cu care vin în contact. Nouăzeci la sută apoi din toate aceste femei, strălucitoare unele, și abia frumușele sau acceptabile altele, țin îmbrăcămintea și frumusețea drept unelte de muncă, simple, pe ogorul unei vieți în care, cu toatele, se ostenesc cu nimic mai puțin și cu nimic într'alt fel decât un țăran chinez pe brazda cu orez mai generoasă sau mai avară a strămoșilor lui.

Intoarse apoi automatic ochii și capul după coapsa strălucitoare, par'că, pe sub o tunică albă de blană, a unei trecătoare strecurate pe lângă el ca o pisică mângâioasă pe lângă picioarele stăpânei ei din casă.

— Păcat că prea se oferă ! gândi el.

Și în momentul acela îl izbi în față o lună uriașe și roșie, ca o imitație ametitoare a acelei adevărate. Lumina ei era în același timp ploae și jăratec și umplu dintr'odată atmosfera, strada, vestmintele trecătorilor, ochii și părul femeilor. Simți această lumină pe figură, vie, rece, lichidă parcă și schițând în sine o clipă gestul rămas, totuși, neînceput de a se șterge ca de picături de apă, de ea, pe față, se opri cu privirile asupra dosului mânecii sale unde o vedea și o simțea.

Hecată, exclamă în sine, zeiță a voluptăților thesaliene, ai și pentru mine un izvor de fericire. Astarre, babiloniană !

Și îi trimise cu vârful degetelor, o sărutare, după anticul salut babilonian la apariția lunei pline, pe care o trecătoare îl luă ca trimis ei, cu un zâmbet de mulțumire și de surpriză. El însă se rugase, pentru prima dată poate, de câțiva ani, cu căldură, cu emoție, cu sinceritate, cu spontaneitate, divinității, și rămase surprins la gândirea că această divinitate fusese păgână.

Pe marginea trotoarului unde se oprise ca să aștepte momentul de a trece strada, cineva îi puse pe la spate mâinile pe ochi. Pipăi să vadă ce este. Erau degete lungi, tentaculare ca plantele aquatice, subțiri, convenționale par'că.

— Iolanda ! se gândi el.

Nu spuse însă numele de teamă că s'ar putea înșela. Dete apoi ușor mâinile depe ochi în jos și fără să se întoarcă spre stăpâna lor, le sărută. Un râs de metal îi răspunse din spate.

— Maria !

O cunoscu depe voce și se întoarse spre ea.

— Unde te duceai ?

— La masă.

— Nu vrei să mâncăm amândoi ?

— Cu plăcere, unde însă ?

— La tine ! îi spuse ea.

— Prefer un restaurant ! răspunse el de teamă că poate, altfel, ar rămâne la el, și i-ar strica din singurătatea pe care voia să o găsească după masă.

II

Nu știe de ce, dar nici până acum nu a făcut nimic pentru a o întâlni, pentru a-i da de urmă. Un fel de paralizie a voinței îl oprește dela orice acțiune în sensul acesta și o încăpățânare de a trepăda în gol îl tinteste într'o activitate pur lăuntrică, unde această femee se conturează greu, deși câștigă stăpânire și sporește în raport invers proporțional cu lipsa elementelor din care să poată fi reconstituită și prin care să trăiască efectiv.

— Mi-aduc aminte, totuși, își spuse cu necaz că-și amintea atât de puțin, că i-am șoptit ceva la coborîrea din tramvai, pe când traversam strada, și că ea nu mi-a răspuns. Am lăsat-o apoi să treacă înainte, fără să mă mai gândesc la ea. I-am urmărit însă cu privirile silueta, și mi-a plăcut mai întâi piciorul ei care proporționa admirabile linii de mijloc între plin și subțire ; era un joc de nuanțe fine care, văzute în rotunjime, lăsau să se ghicească echivalentul lor în înălțime. Un val de lume a stânjenit-o din mers și iată-ne, astfel, din nou alături. I-am spus, în franțuzește, că „ne întâlnim în stradă ca două spirite frumoase într'o aceeași idee" sau cam așa ceva, și mi-a răspuns, tot în franțuzește, nu mai știu ce anume. Am mai vorbit apoi unele lucruri de care iarăși nu-mi aduc aminte, până am ajuns la librărie. M'am bucurat în mine că are și deprinderea de a trece pe la librărie și i-am spus aproximativ lucrul acesta. La intrare mi-a șoptit în termeni pe care nu-i pot reconstitui, că, în librărie, să ne facem că nu ne cunoaștem. De fapt nici nu ne cunoșteam. Era însă un avans temperamental care m'a bucurat. A cerut nu știu ce manual de „mică chirurgie".

— Studentă la medicină ! și-a spus.

Și s'a uitat atent la ea. Era prea tânără pentru a fi mai mult, era totdeodată prea formată, ca aer, pentru a fi numai atât. Un reflex de bronz roșcat îi umbrea cu căldură luminozitatea blondă a figurii regulată fără rigiditate și clasică fără convenționalism. Il făcea plăcere să o vadă și avea grije să nu o pierdă prin tălăzuirea de cumpărători dimprejur. Trecu în altă parte, apoi, și își alese un cuțit de tăiat hârtie. A asociat ideia de „mică chirurgie" cu aceea a cuțitului pentru hârtie și a zâmbit. S'a uitat o clipă la el, dar fără nici o comunicativitate. A băgat din nou de seamă că era foarte frumoasă, dar nu cu ostentație ci de o frumusețe cu atât mai adevărată cu cât se vrea descoperită cu gust și cu intuiție în fiecare din amănuntele ei și, apoi, în armonia lor de ansamblu. Au ieșit apoi împreună și au pornit pe bulevard, prin fața universității, înapoi.

— Incotro mergem acum ? întreba cu intenția de a forța o stare de complicitate între ei.

— Eu iau tramvaiul și mă înapoez acasă.

Nu era în răspunsul acesta nimic ostentativ, nimic îndoelnic. Venise cu naturalețea cu care ți se dă un rest la o cumpărătură. In fața stației am rugat-o să nu se suie pentru a mai merge împreună și, ca pe cel mai firesc lucru, a primit această invitație. De aci înainte iarăși nu-și mai aducea nimic aminte decât că au vorbit necontenit. La un moment dat i-a cerut pachetul cu cartea să i-l ducă și nu i l-a dat. I-a răspuns glumind că vrea să dispună ea, și cum vrea, de carte. Vântul îi bătea, rece și tare, în față. El urmărea cum îi lipea paltonul de trup și îi evidențiia când o linie, când alta, cum îl da fularul din când în când la o parte și îi lăsa, astfel, în noapte, să-i strălucească grumazul, cum i se juca câte un colț al lui pe obraz sau vântul cum îi mișca părul.

Toate lucrurile acestea le făcea cu o ciudată tensiune, dar fără nici un scop. Nu dorea nici într'un fel și nimic în această femee. Ii plăcea, totuși, orice al ei, cu încăpățânare par'că. Cuvântul e bun. Părea că se încăpățânase în a-i plăcea și, totuși, fără nici o urmă de ideie preconceputâ, îi plăcea în același timp cu toată spontaneitatea. Era poate ceva din sentimentul pe care îl ai înaintea unei admirabile sculpturi, de care nu te poți despărți, contrazis de faptul că se plasa într'o femeie. Și, totuși, nu era tocmai nici aceasta, ci altceva, mai mult poate, sau mai puțin, pe care îl simțise și îl simțea necontenit în jurul său fără să-l poată prinde nici lămuri. Sentimentul acesta însă îi plăcea. E ca un stupefiant fin care îl urmărește și îi umple întreaga casă, se pulverizează pe mobile, îl amețește și îl ține totdeodată și treaz. Ea e în el, dar nu într'un fel oarecare, ci sublimată până la abstract. Este ea, fără corp, fără privirea ei de liniștit albastru verzui, fără timbrul glasului, fără puținele cuvinte pe care le mai ține minte, dela ea, ci așa cum din toate acestea laolaltă, simțea nevoia să o reconstitue, să o evoce și par'că să o plăsmuiască el, pentru a doua oară, pentru a-i aparține astfel, integral și absolut, ca lui Dumnezeu lumea mâinilor sale. Zădărnicia acestor sforțări de a o realiza, a lui și pentru el, a început chiar să-i dea de gândit. Necontenit îi lipsește ceva care îl doare.

— De ce a primit să meargă un bulevard întreg cu mine și de ce apoi s'a oprit atât de mult într'o stație unde lăsa unul după altul să treacă tramvaele care o duceau spre casă, de câte ori o rugam să aștepte pe cel următor ? La un moment dat mi-a întins mâna ca să-și ia rămas bun ; i-am luat-o într'a mea și i-am reținut-o înainte. Și iar au trecut tramvae după tramvae. Vorbeam. Am întrebat-o când o voi revedea și mi-a răspuns că doar dacă întâmplarea ne va fi de folos ; nu a voit să-mi dea nici o lămurire. I-am spus că vreau să-i cer o consultație medicală și mi-a răspuns că specialitatea ei este a bolilor de femei ; încă odată deci nici numele și nici adresa. Rămânea totuși mereu cu mine și mereu mă întreba cu un fel de stăruință tandră dacă nu vreau s'o las să plece. Dece nu i-am spus că nu vreau însă ? Mi-aduc aminte că era în felul cum îmi cerea s'o las să plece o stăruință similară cu o întrebare, o hotărîre de a pleca împletită cu un tandru apel la generozitatea, poate, sau par'că numai, a mea de a nu o reține. Undeva departe, se schița fantoma cedării. Pare însă că mi-a fost teamă de lucrul acesta. Nu mi-am dat seama însă și nici acum nu pot încă să cred ceva sigur. Știu doar că eram de îndelungată vreme unul în fața celuilalt, cu mâinile împreunate a rămas bun, și că mă așezasem anume cu spatele dincotro bătea vântul ca să o apăr oarecum. I-am spus și lucrul acesta dar nu mai țin minte ce mi-a răspuns. A invocat însă la un moment dat frigul. A fost un argument peste care nu m'am îndurat să mai trec. Ii sărutai mâna pe care, apoi, mai mult am scăpat-o dintr'a mea decât am lăsat-o. Și s'a suit în tramvai. Piciorul, pe scară, a fulgerat o clipă, în strălucirea severă a frumuseții lui sculpturale. Ne-am salutat lung, cu fluturări de mână, ea îndepărtându-se, iar eu neștiind ce să fac.

Despărțirea de o femeie e ca o cupă totdeauna și în orice caz plină de un simțământ oarecare ; câte odată e tristețe, și altă dată ușurare, dela exuberanță până la durere. Acum nu fusese nimic din toate acestea, sau în tot cazul dacă fusese o părere de rău, izvorîse, după aceea, și nu atât ca să urmărească cu nostalgia ei pe cea plecată, cât mai curând pentru că rămăsese singur și i se părea că se va plictisi restul serii. A rămas pironit pe trotoar și în mijlocul unei întregi lumi care încrucișa răspântia unde se găsea. Simțea doar vântul care îi făcea plăcere ; în același timp însă un simțământ de contrarietate îl stânjenea ușor. Se căznea să-i placă ; voia lucrul acesta, și nu izbutea, par'că, să o vadă cu mintea. Știa cum îi sunt ochii, știa cum îi este părul, silueta, își amintea conversația avută, în parte cel puțin, dar cu disparate. Ideia de frumusețe vie pe care și-o făcuse despre ea căpăta ceva din culoarea abstractă a unei formule algebrice, și totuși în sine era

concretă. O simțea nu în inimă, cu talazuri lirice, ci în pori par'că, ca pe un polen, sau în creer, ca o încordare și ca o tendință spre ea, prelungită. Prelungirea aceasta însă îl apăsa, era ca o șubrezire a echilibrului lăuntric prin deplasarea, în afară, a centrului de până acum de gravitate.

— Să o fi iubind oare ? Cu neputință ! Nici o umbră din senzația de plenitudine pe care o dă iubirea, fie ea și desnădăjduită, cu corectivul, în cazul acesta, al dorinței de luptă și de izbândă ; dimpotrivă, în schimb, o paralizare rece a avânturilor de orice fel ar fi, și înlocuirea lor prin obsesia cu atât mai covârșitoare a ei cu cât dintr'o clipă într'alta i se depersonalizează mai mult imaginea.

Se întorsese acasă și se concentrase cu gândurile toate spre evocarea ei. Strălucîri ușoare de ape verzi-albastre alunecau din când în când pe covoare, șburau prin atmosferă sau păleau dintr'odată undeva, fără să fi existat măcar, și apoi reflexe blonde, bronzate, ca o fugă invizibilă de păr de femeie, opulențe mate și albe de carne jucau pe sticla transparentă a geamurilor, și totul desarticulat, fără legătură în de ele, fără punct de plecare, în apariția lor, și fără finalitate și adresă când se risipeau. Au sfârșit, astfel, prin a nu mai evoca nimic. Toate veneau ca o încrucișare de drepte într'un punct. Nu aveau nici început nici sfârșit, și erau doar punți, fiecare între două infinituri. Incidența le era accidentată și capricioasă.

Pe deasupra acestora toate însă se gândea necontenit la ea și era sigur că singurul izvor al acestei stări de suflet este, totuși, numai ea ; mai mult chiar, îi era dor să o vadă. I se părea însă ciudată dorința de a revedea pe cineva insezisabil și absent ca imaginâ.

— Să fie oare vocea ei care să-mi fi intrat în pori, cu timbrul acela metalic, cald, armonic, și totuși fără nimic aparte în ea ? Ar fi trebuit să-i fi reținut o inflexie oarecare, o vorbă mai pregnantă, o rotunjime cât de cât personală de frază. Eu însă abia îmi aduc aminte dintr'o întreagă convorbire de peste două ore, poate, câteva frânturi de dialog, și acelea încă destul de șters. Simt că trebuie să desleg enigma acestei stări sufletești și că, pentru aceasta, e necesar s'o revăd. Va trebui de mâine să încep s'o caut și s'o văd cu orice preț. Curios lucru e însă să caute cineva necunoscutul din sine în afară, căci sunt convins că aceasta este ; dacă ar fi însă un necunoscut lăuntric care se cere lămurit printr'un precipitant din afară ? Ura ! Așa trebuie să fie. Mâine începe expediția de căutare a ei și voi găsi-o chiar de ar trebui să o caut pe piscuri de munți. La drept vorbind poate că, în căutarea ei, mă caut pe mine. M'am frământat în tot cazul, destul azi, și e prea târziu pentru a nu pune capăt zilei. Să pot numai.

Intrarea în așternut îl cam speria. Incercă totuși și numaidecât adormi.

III

Nu s'a dus s'o caute însă nici a doua zi și nici în zilele următoare. A renunțat la gândul lui dintâi, în această privință, și s'a hotărît să aștepte. Era însă o așteptare ciudată, la el acasă, singur, nemișcat ceasuri întregi pe câte un fotoliu, cu ochii țintă în gol, sau urmărind prin odaia în care se deprinsese să-și petreacă astfel ziua, cu privirile grele, închipuite apariții latente sau neașteptate. Era astfel o viață larvală, de sunete, de forme, de culori și de mirosuri care colcăiau din simțurile lui necontenit încordate în afară, de jur împrejur și în care sfârșise prin a se complace. Se simțea însă slăbit. Aceasta îl făcu să se uite într'o oglindă. Era mai spiritualizat. Frumusețea însă îi rămăsese neștirbită. Figura îi părea doar mai prelungă, privirile mai arzătoare, pielea mai palidă și buzele mai subțiri ; plutea însă împrejurul întregei lui făpturi de statuară frumusețe și de felină grație, de bărbătească putere și de călită mândrie. un halos, ca împrejurul lunei, ca o nebuloasă, de căldură, de înfrigurare, ceva depărtat și mistic, venit par'că de aiurea, ca o a doua viață care îl surprinse o clipă plăcut.

— Trebuie neapărat să vină și întreagă. Deocamdată îmi trimite mesagii. Le primesc, dar numai ca pe niște scrisori care îmi vestesc că e bine și că se pregătește să mă caute.

Deschise apoi ferestrele. Incepea să se imprimăvăreze. Cerul transparent și răcoros de Aprilie era ușor pătat, într'o parte, de câțiva nori albi și subțiri, iar aerul mirosea tot a proaspăt și a verdeață.

— Iată își spuse el un admirabil echivalent dintre culoare și parfum. Astăzi mirosul aerului răspunde albastrului verzui al ochilor ei. E un mesagiu pe care mi-l trimite cu primăvara și cu atmosfera, cu verdele abia perceptibil al vegetației și cu albastrul uriaș al cerului ; îmi trimite până și reflexul bronzat care îi umbrea figura ei de blondă, din gene și din sprâncene, cu căldura încă acidulată de frig, a razelor de primăvară, și poate mai mult chiar, dar nu știu eu încă să caut.

Și închise repede ferestrele ca și cum ar fi voit să oprească ceva cu ele, și se așeză, apoi, liniștit în fotoliul lui preferat. Ii mai trimesese, de altfel, o știre mai de unăzi, într'o dimineață de fulguială absurdă, când după o noapte de ploaie, norii, în timp ce se risipeau în soare, scuturau fulgi mari, rari, albi, care se topeau în aer, de zăpadă. O uriașe lebădă nevăzută par'că trecea, prin aer și își scutura podoabele ei de pene. Albul acesta fluturător în trandafiriul razelor de soare era însăși imaginea risipită în natură a figurii ei totdeauna acoperită cu tonuri calde, bronzate, peste un alb mat de carne fină ca petalele de trandafir, și tot ca ea, apoi, de insezisabile, se topea înainte de a ajunge până la el. Amintirea acestei dimineți îl făcu să închidă ochii pentru a o comprima mai adânc în sine și a o sublima și mai tare.

In felul acesta se simțea superior tuturor împrejurărilor și inima nu i se mai întrista de întinderea iluziilor în care cuprindea lumea și care îl fascinau pe el însuși. Spiritul lui nu ignora, firește, că își impusese inconștient o supra ignoranță pentru a scoate astfel din sine însuși, și pentru propria sa mulțumire, ca pe niște suflete individualizate ale deosebitelor forme, substituiri și echivalențe de esențe disparate, în materia înconjurătoare ; substituirile acestea se consumau în cazanul vrăjit al unei stări de prelungită somnolență sufletească. O caisată bine preparată, prin aciditatea ei rece, prin aroma ei subtilă, prin culoarea ei translucidă, de perlă lichidă, îi evoca ideia unei sărutări dăruite în fugă și un pahar cu cointreau, intensifica impresia sărutului până la beția lui aromată. Imaginea ei i-a proectat într'o zi, pe covor, în loc de umbră, forma luminoasă a unei femei în picioare pe un talger de aur. A întins mâna s'o mângâie, dar a dispărut. I s'a părut atunci că brațul i se despărțise o clipă de trup, ca fulgerul de nor și că îi cade la pământ.

— A fost o glumă, își spuse el, destul de izbutită, a ei, învecinată cu o farsă. Se încorporase aproape cu desăvârșire în ambianța dorințelor mele și, dintr'odată, apoi, a dispărut fără nici o urmă. E ciudat de urmărit în această privință deosebirea dintre celelalte femei, toate, și ea. Privirile uneia m'au învățat, de exemplu, ce însemnează albastrul, linia șoldului alteia cum poate ondula o colină pe o câmpie sau un fluviu liniștit într'o luncă ; am întâlnit gâturi de femeie care aveau frăgezimea albă a zăpezii și umeri cu greutatea mată a laptelui, bucle apoloneene în blondul lor

(Urmare în pag. 7-a)

CRONICA
— plastică —

de PAUL MIRACOVICI

Din iniţiativa Oficiului Naţional de Turism, s'a deschis în palatul subsecretariatului Propagandei în str. Wilson o expoziţie de gravuri vechi, cu subiect din România. Nu ştiu în ce măsură ar putea profita Turismul din această expoziţie. Cele mai multe locuri ilustrate de aceste gravuri — foarte frumoase dealtfel — nu le-ar recunoaşte nici cei născuţi şi crescuţi prin acele meleaguri. Poate, negustoreşte judecând lucrurile, ar fi trebuit să se însoţească fiecare gravură cu câte o fotografie recentă, „înainte şi după"... Apoi, cele mai multe n'au realmente nimic atrăgător... Dacă un străin ar vedea mahalagii Bucureşteni scăldându-se într'o Dâmboviţă pe care generaţiile de acum nu şi-o mai amintesc, le-ar veni greu să creadă că podeţul de lemn e înlocuit cu un „planşeu" pe care circulă ultimele modele de automobile americane şi că pe malul plin de bălării, smârcuri şi salcâmi se înalţă unul dintre cele mai frumoase palate, acel al tribunalului.

Drumurile pe cari se sbat cu praful caii, surugiii şi călătorii diligenţelor nu cred că ar trezi dorul de ducă un STRAIN. I-ar veni greu poate să creadă că s'au făcut în atât de scurt timp schimbări atât de mari. Aceste lucruri însă, nu au importanţă, expoziţia e în România şi făcută pentru Români.

Oficiul de Turism a găsit un prilej (toate sunt bune când au asemenea scop) admirabil pentru a face o expoziţie care pe alocuri se ridică la artă adevărată şi care e plină, atât cât se poate dori, cu emoţionante gravuri, stampe din trecutul nostru. Raffet, Preziosi A. Doussault, Aman sunt reprezentanţi în lucrări cari, fie prin documentare, fie prin calităţile lor artistice compun un ansamblu extrem de interesant. Niciodată poate, nu a fost la noi o expoziţie atât de variată şi de bogată ca aceasta. Pe lângă aceea a „Peisajului Turistic" şi aceea a fotografiei, Oficiul de Turism poate număra expoziţia actuală printre iniţiativele cele mai fericite din programul său.

●

Semnalăm apariţia caetului nr. 7 (Martie-Iunie) al revistei „Arta şi Tehnica Grafică. Tipărită cu aceeaşi îngrijire ca şi până acum, revista cuprinde un material artistic, literar şi tehnic de cel mai mare interes. Caetul se începe cu un articol al d-lui N. Iorga despre „Portul de cavaleri al vechilor Domni" şi unde d-sa lămureşte confuzia ce există asupra acestui port. Articolul e însoţit de o admirabilă reproducere colorată după o veche pictură bisericească georgiană. Literatura e semnată de d. Gala Galaction care publică o minunată nuvelă şi de d-nii Ion Pillat, Sandu Tudor, Ion Vinea, Ion Minulescu, cari publică poezii. D. Prof. G. Oprescu contribue cu o documentată cronică despre expoziţia „Portretului Francez" care a fost la muzeul „Toma Stelian" iar d. Barbu Slătineanu un articol plin de conţinut despre figurinele în ceramică de tradiţie preistorică, articol ilustrat cu excelente fotografii. D. Ing. Al. Bunescu expune limpede într'un extras din cursul d-sale despre Tehnica grafică secretele tiparului iar d-nii ing. Reskay şi V. Grigoriu întregesc literatura tehnică.

D-na Marica Râmniceanu publică un lung articol însoţit de numeroase clişee despre biserica şi frescele din Străjeştii-de-Jos, o veche ctitorie boerească, picturi cari au fost date la lumina zilei abea în 1938. „Specificul" românesc în artă pe care'l credeam înmormântat pentru totdeauna găseşte în d-na Olga Greceanu o fervent apărătoare. Domnia sa însă, dă o interpretare interesantă, interpretare pe care dacă nu o împărtăşim îi subliniem originalitatea şi talentul cu care e expusă.

Cronica artelor grafice scrisă de d. Henry Daniel notează tot ce a apărut interesant în ultimul timp ; afişe, coperte, gravuri, cărţi legate etc.

Despre reproducerile colorate sau desene şi gravuri nu putem decât să repetăm elogiile noastre. O gravură în aramă de Iser, un desen de Adina Moscu-Melinte, Stoica Stoenescu, Sava Henţia, miniaturi şi stampe colorate sunt prezentate cu un gust şi o tehnică demne de orice mare publicaţie din apus.

Cartea străină

Albéric Cahuet: Les abeilles d'or ile d'elbe 1815; Jules Romains: Les hommes de bonne volontè, XV Prélude à Verdun - XVI Verdun

(Ed. „Flammarion" - Paris)

Albéric Cahuet poate fi scootit ca unul dintre cei mai autorizaţi autori inspiraţi de epoca Napoleoniană. Activitatea lui literară se remarcă prin romanele **Pontcaral şi Sainte-Hélène, petite ile,** amândouă isvorând din cunoaşterea şi iubirea unei epoci ce a însemnat pentru Franţa cea mai strălucitoare epopee.

„Les abeiles d'or" ne poartă prin viaţa extrem de interesantă a micului regat insular din Elba, conferit marelui Napoleon, în urma congresului dela Viena.

Cum trebue să privim acest roman este destul de greu de precizat. Fiindcă adevărul istoric sau preocuparea de vreo redare a ideilor timpului nu intră în preocupările autorului.

Les abeilles d'or, ne împinge în fundul uitat al istoriei fără dorinţa de a mai adăuga încă o verigă în lanţul de cunoştinţi pe care atâţia cercetători l-au mărit şi-l măresc la nesfârşit. Alberic Cahuet este un romancier, este un artist. Pe el nu-l preocupă chestiunile sociale, problemele politice ale timpului. Pe el îl frământă sufletul oamenilor. Reacţiunile lor personale în faţa marilor evenimente. O curiozitate normală unui gânditor artist.

Din întreaga activitate a lui Napoleon, el n'a ales părţile de elaborare materială ci s'a insinuat între pasiunile timpului, de multe ori acelea trecute neobservate.

In insula Elba, odată cu stabilirea, forţată bine înţeles, a lui Napoleon, a luat naştere o viaţă nouă. Un puls constructiv, pe care-l îmboldea năzuinţa veşnic creatoare a unui om de geniu.

In această insulă debarcă la un moment dat cinci oameni. Şi astfel cartea începe.

Cinci oameni, din straturi sociale diferite, atraşi de mirajul marelui Impărat.

Unul din ei este un fost ofiţer de-al imperiului, care provocase la duel pe un superior regalist. Situaţia lui critică îl obligă să-şi caute un refugiu. Desigur va alerga în preajma celui ce odată îl umpluse de fanatism pentru patrie.

Celelalte personagii mai puţin importante, vor înconjura pe tânărul locotenent, devenit ofiţer de gardă al prinţesei Pauline Borgheze, cu caractere frumos definite.

Un notar, sincer admirator al lui Napoleon, pe care funcţia lui îl nenorocise. De câte ori regimentul său avea de făcut o reclamaţie, el, notar, o scria şi o purta Impăratului. De aci au decurs pentru el o seamă de nemulţumiri. Ceeace nu-l împiedică să alerge după mirajul marelui om, să vie la Elba. Aci devine ofiţer de poliţie. La plecarea în Franţa, pentru cele 100 zile, rămâne. Trebuia să înlocuiască pe şeful poliţiei locale. Dar nu-l poate nimeni reţine să alerge să-şi dea obolul vieţii la Waterloo, în faţa marelui dezastru.

Un conte italian, fără rol definit, un om ca toţi oamenii, curios să vadă trenul de viaţă al nouei curţi.

O modistă din Pairs, venită să-şi câştige existenţa în Elba.

Doi spioni.

Spionii! Veşnici trădători, nenumăraţi în insulă.

Unul din ei ajunge om de vază, şi poate aduce o mulţime de neplăceri administraţiei Impăratului.

Dar când, după ani şi ani, ajunge întâmplător în faţa contelui italian, acesta, bătrân aristocrat, om de onoare, îl omoară imediat, pecetluind astfel cu drepturi isvorând din cea mai elementară decenţă, activitatea ruşinoasă a unui mârşav.

Iată eroii cărţii prezentaţi în chip fugar, eroii cari vor trăi la umbra marelui Impărat, creindu-şi o viaţă, iluzii şi speranţe.

Până când? Până când, deodată, când nimeni nu se aştepta, Impăratul pleacă.

Urmează scurta glorie, înfrângerea, timpul trece, şi iată adunaţi la un carnaval pe ce-i câţiva cari au mai rămas.

Fostul locotenent, contele, şi ruinată, pierdută, modista.

Incordarea din volum, ajuns la sfârşit, cedează. Privim duios la reîntâlnire, la melancolia cu care fiecare îşi reamintesc de epoca trecută şi apoi îi pierdem din nou în mulţime, îi lăsăm să-şi ducă viaţa, fără destin ca atâtora, dar mai neagră decât oricare fiindcă la ei apusese cel în care vedeau un viitor, o speranţă, o iluzie.

Pe lângă aceste personagii, mai consistente, întruchipând cât se poate de fericit momente din sufletul oamenilor în intimitatea lor, desbrăcate de preocupări colective, într'o epocă de mari frământări, d-nul Cahuet schiţează o frumoasă figură femenină.

O fată din Elba, care trăeşte numai şi numai ca fiinţă omenească, ascunzând în suflet o dragoste nemăsurată.

O fată blândă şi curată, care-şi încheie fericirea cu un sacrificiu, tot ce mai poate face pentru a obţine o clipă pentru ea, pentru a opri timpul în loc, din fuga sa deslânată, ca a marilor prefaceri.

Un sacrificiu care se pierde, care se afundă uitat de toţi, afară de sufletul unui om care a priceput-o.

Şi acest om, fostul locotenent, nu-şi poate opri o lacrimă când află de moartea ei. Dar carnavalul îl cuprinde vijelios în vâltoarea lui, şi iarăşi se destramă destinele oamenilor. Ca nişte valuri imense viaţa îi aduce, îi împinge, îi desparte, îi trece prin tot felul de întâmplări şi pasiuni, dar nu-i pasă de urmele ce lasă în urmă, de îmbinările ce înădesc şi rupe cu cruzime.

Les abeilles d'or cuprinde un moment din veşnica frământare. Altele vor urma, altele au fost. Este soarta noastră a oamenilor de a fi tălăzuiţi de forţele naturii. Nu ne putem opune, cum nu s'a opus nimeni până acum.

VICTOR POPESCU

●

O lucrare literară de vaste proporţii, neîndoelnic impunătoare, cum este aceea pe care o întreprinde d. Jules Romains, cu seria epică **Les hommes de bonne volonté,** nu constitue un caz izolat în literatura modernă a romanului şi nici chiar în aceea franceză, unde se pot cita alte două cicluri epice notorii, în curs de elaborare **Les Thibault** de Roger Martin du Gard şi **La Chronique des Pasquier** a lui Georges Duhamel, fără să mai socotim **Les destinés sentimentales** de Jacques Chardonne, **Les Hauts-Ponts** de J. de Lacretelle şi altele încă, încheiate sau nu.

Albert Thibaudet observa, cu prilejul trecerii în revistă şi al clasificării operelor care ilustrează categoria romanului-fluviu — sau a „romanului-ciclu", cum îi spunea el — că autorii acestor opere se îndepărtează sau ezită faţă de ceea ce însemna odinioară **„pâinea zilnică"** a romanului, adică moravurile societăţii contemporane, cronica zi la zi a vieţii sociale. Această împrejurare, în care criticul francez vedea semnul unei crize de creaţie, el o punea pe seama dezechilibrului provocat de nestatornicia şi nesiguranţa vieţii de azi şi a zilei de mâine, în vremurile următoare războiului mondial, — de unde îndemnul ieşirii din actual, din contemporaneitate. Observaţia se justifică deplin în cazul ciclului **Les hommes de bonne volonté**, orientat înspre trecut, şi ajungând cu cele două volume publicate recent: „Prélude à Verdun'" şi „Verdun", în răstimpul anilor tragici dela 1914—1918.

Pentru cititorul care nu cunoaşte volumele precedente, a rezuma cuprinsul ultimelor două apărute nu e de vreun folos. De altfel, îmbucătăţirea excesivă şi revărsarea neobişnuit de îmbelşugată a cursului povestirii într'o mulţime de scene şi întâmplări de o însemnătate sau lipsă de însemnătate episodică, din a căror arbitrară înşiruire nu se poate încă întrevedea făgăduiala unei tendinţe de concentrare, fac aproape cu neputinţă desprinderea firului călăuzitor către o semnificaţie unitară şi atotcuprinzătoare.

Volumul precedent **Le drapeau noir** (al cincisprezecilea) se termina cu o magnifică „Présentation de la France en Juillet 14" — viziune unanimistă a Franţei şi Europei în ajunul catastrofei războiului mondial, de o calitate a emoţiei care înzestra chiar precizia analitică şi meticuloasă a tabloului cu o vibraţie lirică intensă. Tendinţa vădită către sinteza unor semnificaţii ultime şi către antologie era vădită în această „Prezentare", ceea ce probabil nu va împiedica să fie citată alături de faimosul „Tableau géographique de la France" al lui Jules Michelet. Acelaş caracter antologic îl au şi cele vre-o cincizeci de pagini care alcătuesc cuprinsul primelor trei capitole din **Prélude à Verdun** unde inteligenţa critică şi luciditatea romancierului, dar mai ales ironia supremă ce se desprinde ca o neînlăturată şi eternă morală a unor împrejurări din care iese la iveală prosteasca vanitate a omului atât de lesne şi de naiv încrezător în asigurările ce şi dă singur, fără alt sprijin decât al istoriei şi fără putinţa vreunui control în afara propriului simţ al prevederii. Dar simţul acesta e o armă cu două tăişuri, al cărei folos, netăgăduit ca reacţiune spontană şi instinctivă în contactul cu realitatea, devine îndoelnic atunci când e pus în mişcare de o ipoteză sau de un raţionament.

Ilustrarea acestei afirmaţiuni s'a putut face în timpul războiului mondial, mai cu seamă la începutul lui, când de o parte şi de alta a Rhinului, pregătirea doctrinară a marilor strategi îi îndrumase într'un sens care excludea posibilitatea prevederii unui război de lungă durată şi de uzură aşa cum a devenit câteva luni după izbucnirea lui. Prevederile acelora cari invocaseră în sprijinul lor învăţămintele trase din istoria militară — istoria campaniilor napoleoniene — s'au dovedit neîntemeiate. Stat-majoriştii au trebuit să uite ce învăţaseră în şcolile militare şi să se adapteze noilor condiţiuni strategice impuse mai ales de participarea la operaţiuni a unor efective considerabile şi prin apariţia unor arme de foc necunoscute până atunci, a mitralierei în primul rând. Invăţămintele aşa zisei „arte a războiului" au continuat să-şi găsească aplicarea în acţiuni izolate, cu caracter tactic şi de proporţiuni modeste. In măsura în care războiul de acum un sfert de veac n'a fost numai o acţiune mecanică brutală, dar şi, cum zic sociologii, o „experienţă socială", actorul principal sau cobaiul acestei experienţe a fost omul din tranşee, eroul necunoscut de mai târziu.

Punctul de vedere al d-lui Jules Romains, pe care am încercat să-l redau în rândurile de până aci, se află expus pe larg la începutul volumului „Prélude à Verdun" Negreşit, ca orice punct de vedere, înseamnă începutul unei tendinţe sau atitudini sistematizatoare. Dar este mai degrabă atitudinea eseistului decât a romancierului. Celui dintâi i se pare că recunoaşte configuraţii precise şi simetrii izbitoare, acolo unde celălalt e atent doar la ritmul pulsaţiilor vieţii şi la neastâmpărul asocierilor caleidoscopice de imagini şi sensaţii. Ii lipseşte acestui ciclu romanesc tocmai continuitatea suflului epic, stânjenit prin fragmentarea în numeroase capitole care sunt tot atâtea aspecte diferite ale războiului şi efectelor lui pe front sau îndărătul lui, toate urmărind să contribue, ca şi umbrele într'un tablou, la nuanţarea cât mai aproape de adevăr a valorilor subiectului. Ceea ce iese însă în evidenţă este în primul rând tehnicitatea strădaniei, puterea de elaborare a unui material epic atât de vast.

Aş vrea să nu închei rândurile de faţă cu această concluzie defavorabilă cărţii despre care a fost vorba. Dacă nu corespunde etichetei „roman" şi nu dă cititorului toate satisfacţiile pe care e îndreptăţit să le ceară de la acest gen literar, lectura celor două volume din „Les hommes de bonne volonté"" este profitabilă într'o măsură importantă, ca operă de cultură. prin bogăţia observaţiunilor şi a sugestiilor în legătură cu mentalitatea şi comportarea insului omenesc în război.

MIHAI NICULESCU

Fragonard: Fantezia

CRONICA
— muzicală —

de ROMEO ALEXANDRESCU

Dirijorul Karl Elmendorf la „Filarmonica"

Prin ceea ce cuprinde şi reprezintă, muzica lui Richard Wagner este nu numai un complex plin de exigenţe, dar şi o lume dramatică şi estetică aparte. Edificată pentru a exprima caracterele ,sufletul şi poezia unui popor, punând în slujba unor inovatoare principii de creaţie dramatică fluxul de inspiraţie al unei personalităţi uriaşe ,opera lui Wagner pretinde dela dirijor, pe lângă un vast şi neclintit meşteşug, o identificare cu expresia ei proprie şi unică, o înţelegere şi simţire adevărată a frumosului wagnerian.

Dirijorul german Karl Elmendorf, oaspetele „Filarmonicei" pentru un concert „Wagner" este unul din rarii animatori orchestrali de astăzi pregătit în acelaş timp tehnic şi temperamental pentru a da viaţă şi radiaţie expresivă cosmosului muzical wagnerian.

Gestul ,repercusiunile lui dinamice absolut imediate, forţa de a transmite în totul o amploare şi o tensiune de ritm incapabile de a-şi slăbi influenţele, decorativismul falnic şi sclipitor în care desfăşoară muzică, simţirea năvalnică şi imperativ transmisibilă a fiecărei faze din clocotul ei de pasiuni, desfăşurarea unei excepţionale energii, spartane dar organizate, îi conferă d-lui Elmendorf rangul greu accesibil de mare dirijor wagnerian.

Aceasta întru cât nu le lipseşte nici sprijinul masiv al unei ştiinţe dirijorale demne de o mare cauză şi o capacitate de a-şi însuşi conţinutul unei partiţiuni cu o tărie, o siguranţă şi o certitudine de intenţii admirabile.

Preludiul la „Vasul fantomă", la Tannhäuser, Lohengrin s'au reliefat şi au trăit puternic, limpezindu-şi în acelaş timp, fiecare, atmosfera proprie, trăsăturile ce le diferenţiază, elementele dramatice deosebitoare, realizate cu o măestrie furtunoasă ,aprigă, dar permanent alimentată de simţul ferm al valorilor şi de darul de a sugera interpretarea cu promptitudine şi rezultate categorice.

Preludiul la Parsifal a fost totuşi momentul cel mai de preţ al concertului. Intr'o reculegere netulburată, cu vibrantă cucernicie, în nuanţe dematerializante, desprinzând cu pietate pure şi învăluitoare accente mistice, Karl Elmendorf a atins clipe rare de înclinare către idealurile artei wagneriene, ajunse la cea din urmă expresie a lor, în Parsifal.

Concerte. Ateneul român a fost în sărbătoare. Cu ajutorul, de primă însemnătate, al asociaţei muzicale române, şi-a putut instala şi inaugura, acea orgă de concert care lipsea atât de regretabil Bucureştilor.

Festivitatea nu putea fi ,desigur, decât un concert. Dar, a fost un concert într'adevăr la înălţimea memorabilei inaugurări.

D. Schütz, organist vienez, a fost chemat să impartă cel dintâi tezaurul polifonic al minunatului nucleu simfonic, ce este o orgă de concert, trezind cânturile vaste şi limpezi ale orgei Ateneului. Singur, cu „Filarmonica" sub conducerea foarte frumoasă a maestrului Georgescu, cu corul „România" care a isbutit execuţii de o calitate demnă de acest concert, maestrul Schütz a câştigat de sigur întreg publicul pentru arta de unică măreţie a orgei. A desvăluit în acelaş timp pagini înălţătoare din opera lui Bach sau Händel, muzică necunoscută încă în aceste condiţiuni la noi şi care de acum înainte, mulţumită acestei înfăptuiri mai presus de orice elogii, va putea desăvârşi educaţia de bază a auditorilor noştri de concert.

Două concerte bune trebue amintite de asemeni. Acela al d-nei Aurelia Cionca Pipoş, a cărei capacitate de concertistă strălucită a pianului a găsit prilej bogat de nouă manifestare într'un concert dat la „Dalles" şi consacrat în special lui Schumann, Chopin şi Liszt, şi recitalul de canto al d-rei Arax Savagian, o tânără artistă dotată cu deosebită sensibilitate muzicală şi simţ delicat nuanţat al interpretării vocale fidel şi sugestiv adaptate fiecărei compoziţii.

Rugăciune

Nu-s vrednic să-mi calce 'n cerneală
Piciorul lumii cu condur de beteală
Nici să-mi crească stihul cât secara.
Rogu-Te nu mai îmi umple, Doamne, cu stele călimara !
Stemele de aur, ghindă şi trifoi
Pe cari le am sub pieptar ia-le 'napoi !
Ia zăpezile ce mi se scutură pe mâini
Zarzării şi lacrămile dogorite — albe pâini...

Mi-e fruntea mânjită de singurătate, de cucută.
Ia Doamne 'napoi şi buzele fetei care mă sărută !
Ia steaua pe care-o port — ia-mi peniţa de păpădie :
Nu-s vrednic să mi se scuture luceferii pe hârtie...

CONST.-VIRGIL GHEORGHIU

Spovedanie

Cu ochi de lumină şi (poate, bolnavi de atâta leac)
Ne-am întors în noi cu-o taină dinaintea primului gând,
Să înţelegem somnul spre dăruirea morţii trecând
Şi prea măritul semn de întrebare din veac în veac.

Drumul ne arcuia zările lumii ca un curcubeu...
Strălucirea nopţilor (îmbrăcată ca un vestmânt)
Ne-asvârlea gândul înspre soare şi înspre Dumnezeu
Ca să ne împlântăm tăria 'n zări şi în pământ...

Din pădurile vrăjitorului alb de singurătăţi, mirate
Inţelepciuni ne-au răsărit şi ziua, cer cu stele mici, —
Iar apa din fântâni (sânge cu ochi de licurici)
Făclii, la porţile ce nu se îngrădiră în cetate...

SILVIU LAZĂR

CHIȘINĂU

de GEORGE DORUL DUMITRESCU

E frumos şi alb iarna. Dela începutul lui Noembrie se sloboade, cum se obişnueşte să se spună pe ici, viforniţa, şi pana la ivirea toporaşilor în culoarea dealului din care răsar viorile cheinare de pastel ale Visterniceniior, arcuşurile ei inalte, ca în tarşitul actului doi din „Boris Godunov" cantă melodii numai in alb, aspre, reci, dar pline de melancolii de stepă...

Regaţenii suferă, blestemă şi „injură regaţeneşte". Beau, să se incalzească, ca ceai — ca Ruşii — ci o cafeluţă la oteiaria „Hess", alături de pogonul de hirişte al Soborului, unde clopotul cel hare şi toaca cea mititică dela Sfânta Mitropolie neurastenizează — obiceiu usesc — din stert în stert de ceas şi ţin ovarăşie emisiunilor de Radio, cu preerinţa „ah-urilor" şi „of-urilor" lui Făică Luca ori farmecului unduitor al nui vals vienez.

Străzile merg paralel toate şi nesfârşit oate. De la spital, dealungul **Alexandrovskaei**, privirea ţi se pierde în infinit, caci spre gară, după ce treci centrul, erenul coboară mult şi atunci ochii au prijin numai cerul, albastru închis în iiele de vară, tremurător ca priveliştea rizată a mării, neţărmuită şi pustie...

Oraş, unde toate graiurile pământului şi dau întâlnire. Limba ţării vorbită nai mult în vechiul Chişinău, cu uliţele trâmbe, întortochiate ce fac din loc în oc ocolul unei aşezări bătrâneşti, moloveneşti, împrejmuită de uluci din şipă neagră putrezită de vreme şi umbra otată a câtorva stejari, pe trunchiul cărora se sprijină temeinic întrega aşezare. De aci începeau odinioară cele cinci ate bogate, răzăşeşti, Visterniceni, Hruca, Munceşti, Buicani, Varvinţeni, prelungite mai târziu cu ghettoul de astăzi i barierele cu drumuri evocatoare: Schinoasa, Hâncu, Poşta veche, Sprinenoaia, Şapte ani, Fulgeleşti, Melesteu, Mălina mică, Valea Crucii.

Spun şi cronicile şi amintirea locului, că pe una din ele, în casa boerului Cargi, la 1877, în preziua războiului cu Turcii, Marele Duce Nicălai Nicălăevici asistând la defilarea oştirii, a văzut cu ochii Inălţimei sale înecându-se un bou n noroiul drumului...

Trăesc în Chişinău, după statistica oficială din 1919, 40.000 Români, 62.000 Evrei, 10.000 Nemţi, 19.000 Ruşi (Ucrainieni şi Velo-Ruşi) 2.000 de Bulgari, eea ce ar reveni cu o largă aproximaţie, pentru că nu sunt socotiţi Grecii, Polonezii şi Armenii, o populaţie de 135.000 ocuitori.

Asupra filiaţiei cuvântului Chişinău s'au emis tot felul de teorii, una mai extravagantă decât alta. De pildă s'a căutat derivarea expresiei din **Kaşen**, cu semnificaţia de **mânăstire**, loc de închinăciune,, schit; din ucrainianul **Chişeni**, a cărei traducere este **buzunar**; apoi din denumirea **Câşla nouă** echivalent cu **târla nouă**; alte ori s'a admis ca origine cuvântul **Keşne**, tătăresc, care înseamnă **piatră de mormânt, monument funerar.**

Ipoteza cea mai plauzibilă ar fi a căpitanului Alexandru Zasciuc, care a dat cea mai valoroasă lucrare despre Basarabia anilor 1860—1865 şi a savantului . Veletin consemnată în cartea sa „Documente daco-slave".

Materialul acestor două lucrări a fost copios utilizat de toţi cei ce s'au ocupat de problemele basarabene. Chişinău, după părerea învăţatului rus, este cuvânt cu obârşie ungurească — **Kysjenö — eno mic** (mărturie, denumirea localităii Chişinău din Transilvania) căci o mulţime de sate din Sudul Basarabiei unt de provenienţă ungurească, explicaţie dată în seama colonizărilor cu Secui şi Saşi făcute în aceste ţinuturi de către primii domnitori moldoveni.

La Chişinău totul se confundă sau se suplineşte. Rubacika rusească cu sacoul ultra modern de croială impecabil bucureşteană; pălăria, cu căciula fumurie rezată de moţ, îngustă şi plată ca un ceaun, anume suspendată, nu înţelegi prin ce miracol, în vârful unei hălăciugi de păr, pentru o cât mai evidentă, parcă, punere în valoare şi cochetărie a unei foarte complicate frizuri muscăleşti, numai rotocoale, ondulări şi creţuri; panofi acajou lângă cisme cu carâmburi moi şi tocuri înalte aproape femeeşti; armonica şi ţambalul; palton de biber şi suba largă cât o diesetină, mirosind a baie, a cuptor şi a vutcă; seminţe de floarea soarelui prăjite şi pastile de ciocolată „Urs de Dorna"; vinul **„Ali-Gote"** şi ţuică de Văleni; „Dama de Pică", „Ana Karenina", „Noaptea Sf. Andrei" lângă „Mioriţa", „Intunecare", „La Medeleni"; turlele bisericilor, verzi, galbene ori de culoarea stânjenelului, în formă aidoma unei cepe lângă liniarul stil bizantin; morile de vânt după dealul Buicanilor şi morile moderne cu electricitate şi calorifer; obrazuri rase curat englezeşte, alături de bărbi pravoslavnic ruseşti, amintindu-ne în deosebi nouă regăţenilor, figura lui Ivan cel Groaznic, din cinematograf sau şi mai bine portretul lui Tolstoi din vechea editură Şaraga; trăsuri de un singur cal şi un singur loc, mici cât un ghem, cu jugul înflorat şi sunător al clopoţeilor, lângă maşini „Lincoln" model 1937; cântece cu nostalgii de stepă şi vocea cu vrtuozităţi de local a Miei Braia; cvas şi limonadă, mămăligă şi „blânii", Mărioara şi Marusia; Gogu şmecheru la dame lângă Vasia nefericitul...

★

Şi cum spuneam, toate graiurile pământului îşi dau întâlnire aici. Alexandrovskaia, în zilele de sărbătoare, pe porţiunea dintre Grădina Publică şi colţul străzii Armeneşti ridică, din cel puţin şapte idiomuri, asurzitoare larmă. O mie de culori, din bluze căzăceşti, sumane moldoveneşti, caţaveicile lipovencelor şi bărbile lipovenilor, caftane ovreieşti, jachete de modă veche şi pălării mari de pai cu o gradina de fructe deasupra, ca pe timpul lui Alexandru I; din prospeţimea a o sută de sorturi de struguri, pana la violetul gustosului „Ceaus", pere „prăsade", nuci cât pumnul.

Se plimbă molcom dar discută viforos, ovrei în caftan unsuros, cu perciuni fluturători deasupra urechilor ciapauge; au ţilindru înalt, limbă mult ascuţita şi pe buze, gata oricând, în romaneşte: „aşa să traiesc eu!" Lipovenii sunt cu totul roşii: bărbi, obrazuri, mustăţi, dinţi, cămăşi, cisme, şepci. Ruşii, pasivi şi uşor de tras pe stoara; nemţi masivi şi taciturni; bulgari în zeghe de dimie groasă de care nu se despart nici în iulie; polonezi subţiri şi eleganţi, păşind ca la bal; ţăranul nostru, mergand agale şi cuminte, cu femeia la trei paşi în urmă. Graiul lor „oblu", dulce „moldovinesc" te face să respiri uşurat şi să-ţi aduci aminte că nu eşti în ţară străină...

Lipseşte astăzi Cronicarul de atunci, ca să plângă cum pe vremuri, la căderea cetăţii a plâns frumos Neculce: „Aici iaste începutul durerii şi stricării noastre"...

Chişinăul a avut epoci de mare înflorire, dar şi nenumărte dezastre. Orice document mai vechi înseamnă cu înfricoşetoare date arderea lui din temelii de către Tătari ,precum şi timpul ocupaţiei ruseşti.

In admirabila sa schiţă istorică, regretatul **Paul Gore** face o savantă analiză a stărilor de fapt ale Basarabiei de atunci, scoţând în relief rezultatele nefaste pentru noi, ca popor, în urma anexării provinciei la „colosul muscălesc". **„Pravoslavnicia noastră a Românilor şi a vecinilor marelui imperiu slav a fost fatală, începând dela 1711 şi până în ziua de azi... Contele Kiselev raporta Impăratului:** „Scriam, Majestate şi confirm şi acum, Guvernatorul H., nu numai pradă averea, ci suge sângele bieţilor locuitori ai Basarabiei. Ca să vă dovedesc cât de rea este administraţia noastră de azi, aş dori să porunciţi Majestate, de a vă prezenta o notiţă de câţi locuitori au fost în Basarabia la 1812, la încheerea păcii, câţi colonişti bulgari la noi, pe urmă câţi locuitori au emigrat, preferând jugul turcesc aşa de greu pentru dânşii, administrării noastre".

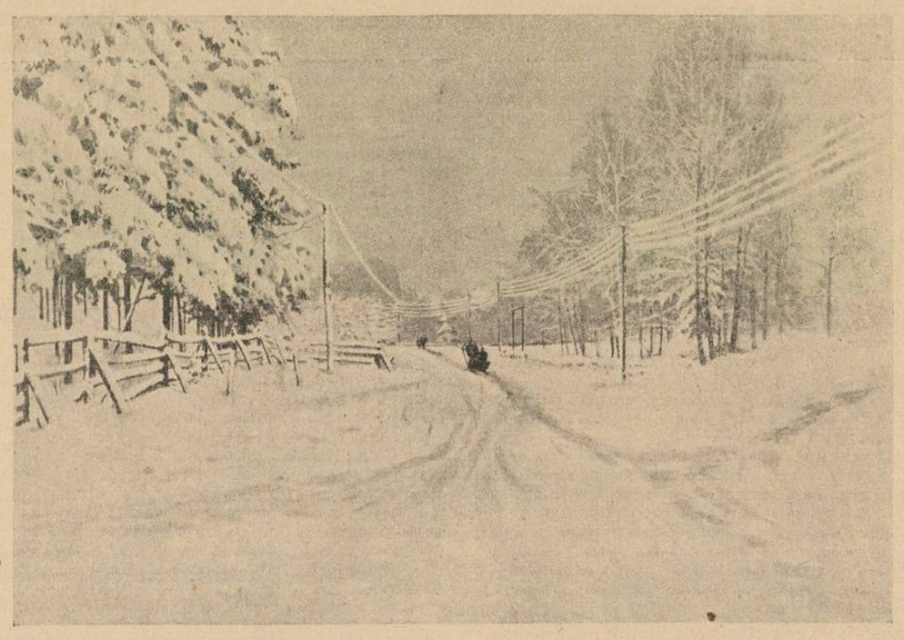

„Putem spune, continuă Paul Gore, fruntea nevinovată a martiriului poporului român a fost încoronată de o adevărată cunună de spini. Dela 15 şi până la 20 de mii de care, fiecare înjugat cu patru boi şi însoţit de doi ţărani români, trebuiau să fie prezente, ori când, la dispoziţia armatei ruseşti. Moldova, care înaintea venirii Ruşilor plătea Turciei tributul anual în sumă de 3 milioane piaştri, a fost mărit de nouii stăpânitori de cinci ori. Boerii plăteau o sumă de 1.200.000 piaştri „după starea fiecăruia şi postul ce-l ocupa". In general, boerii erau trataţi în mod foarte aspru. Spătarul Iordache Catargi, întors dela Paris, în 1811, Februarie 18, a fost arestat, percheziţionat, şi dus sub escortă în Rusia. Boerul Roznovanu a fost tras de barbă prin sala Divanului de către un secretar al lui Crasna-Nilosievici, fiindcă a spus categoric că populaţia Moldovei nu poate da imediat 20.000 de piaştri. Şi la toate mustrările ce se făceau comandantului Cutuzov, în privinţa chinului Moldovei, el răspundea: **Am să-i las ochii să plângă.**

Chişinăul împlineşte istoriei noastre o pagină din cele mai frumos scrise. Deseori, numele lui e pomenit cu mare cinste. „Lângă Bâc, de cealaltă parte — pe valea ce se găseşte în faţa **Gheşeneului** lui Acbaşa" — pomeneşte în 1432 un hrisov domnesc al lui Ştefan Stăpânitorul.

Miron Costin ni-l arată pe Ghica Vodă în drum spre Tighina, poposind o zi — pentru nutreţ şi odihnă la vite — în Lăpuşna pe Bâc. Tot în cuprinsul Letopiseţului său sunt date câteva referinţe asupra modului de conducere al ţinutului, mai întâi prin Pârcălabul de Lăpuşna, învestit cu puteri depline şi puţin în urmă Serdarul de Orhei, fără ca sfera atribuţiunilor să cuprindă şi problemele religioase. „Târgul mânăstiresc" era închinat pe vremea aceia Bisericii Balica din Iaşi. Inceputul răsmeriţei împotriva domniei deşuchiate a Ducăi-Vodă, — Nicolae Costin îl hotărniceşte aici. La fel pornirile neînfricate ale boerilor moldoveni Constantin Clucerul şi Durac Serdarul, în fruntea cărora se afla legendarul Mihalache Hâncu. Lui Dimitrie Cantemir — acest stapanitor de cateva luni de zile, acest neobaciu calculator politic, — cum îl numeşte d. Profesor Iorga, i se pare Chişinaul loc neinsemnat şi in aceeaşi măsură neprielnic — greşeală ce se leagă aproape firesc de cealaltă catastrofală neprevedere a sa, alianţa cu Petru cel Mare. Insuşi profesorul rus Cociubinski, într'o lucrare tiparită la 1867, vorbeşte în aceasta privinţa: „Dimitrie Cantemir îşi asigura interesele personale, dar alara de dansul numai puţini din anturajul sau ştiau ca el pune in joc întregul viitor al ţarii sale şi că riscul primejdios cădea numai pe Moldova". Deasemenea Antioh Cantemir îl inseamnă grăbit ca şi drumu-i de atunci spre Rusia.

Că locul şi odată cu el „cheia" acestor răscruci de drumuri, Chişinăul, aici între dealuri păduroase a constituit un punct strategic de prim ordin, ne-o atestă mărturiile întalnite la tot pasul în actele vechei Moldove şi mai cu seamă paginile istoriei ei, pomenind cu fiecare rand aproape şi cu titlul de glorie, acest ţinut al **Codrului**, nume răstrânt eroic în baladele romaneşti. Codrul acesta străvechi a ocrotit — cum în poezia noastră populară — ca un adevărat frate, pe român, împotriva sălbătăciei şi jafului tătăresc. Timp de aproape două secole, începând cu anul 1510 când „Tătarii Bilogrodenses" s'au aşezat temeinic în Bugeac, frunzişul lui verde şi cărările priitoare a lor noştri, dar atât de neprielnice hoardelor de stepă, au tras hotar viu între aceste două lumi.

Drumurile Sucevei şi ale Iaşului, toate au trecut pe aici către „plămânii Moldovei", cum numea Sfântul iubitor de ţară, Ştefan cel Mare, cele două vajnice cetăţi, Chilia şi Cetatea-Albă, una păzitoare gurilor Dunărei, cealaltă — „fereastra Moldovei dinspre Marea Neagră". Erau drumuri aproape strategice, căci importanţa lor o vedem alăturată marilor interese naţionale, provenite din stăpânirea „cetăţilor de apă"; despre care împuternicitul Domnitorului moldovean, Vasile Ţamblac, trimis la 1477 la Veneţia, declară: „Că ele sunt tot ce poate fi mai important pentru Moldova", iar Sultanul Baiazid II cumplit şi atotputernic dă semnalul cuceririi lor: „până când Moldova stăpâneşte Chilia şi Cetatea Albă, până atunci nu vom birui pe Ghiauri".

Şi astăzi, dacă vreun călător curios şi pasionat ar încerca să lege din nou aceleaşi cărări bătute, paşii l-ar duce firesc, fără de nici o pregătire de mai 'nainte, pe urmele lor. Drum natural de ţară, ferit pe sub povârnişuri de dealuri, lucrat de mâna lui Dumnezeu, din nisipul albiilor de râuri, pietruit cu bolovani aduşi de apă, cu umbriri de pădure şi răcoare. Praful lui e glorios şi e sfinţit. Vânturile Bugeacului îl răscolesc sub paşii tăi şi-l spulberă, aşa cum l-au răscolit şi spulberat acum o sută de ani, două, trei, patru, acum cinci sute de ani, o eternitate în urmă, sub opinca tare a moşilor strămoşilor tăi....

Mi-aduc aminte de o seară, la via prietenului Gore Gabrilovici, când am băut cu câţiva prieteni vin bun basarabean în rustice ulcele de lut, ca în podgoriile de odinioară. Locul era evocator. Pe dealurile din preajmă se aprinseseră focuri. Şi l-am aprins şi noi. Noaptea, cu o seninătate înaltă şi albastră urca până la cer. Ţârâit de greier şi adieri tămâiate de coarnă. Iarba mirosea a sulfină. Un chiot haiducesc sparse liniştea şi foarte de departe, înăbuşit, scârţâit de care cu povară grea, pe drum. Se ridică de lângă noi, atunci, o voce curată şi tânără, cu cântecul cel vechiu al lui Alexandru Donici:

„Căruţa poştei de dimineaţă —
„Ea pleacă iute, pleacă cu dor...

In jurul oraşului, dealurile se ţin lanţ. Toamna-i acolo generoasă, lungă şi bună. In viile dela Buicani lumina irizată printre aracii încă verzi înveseleşte bucolic inimile. Unificare, cred, aici s'a statornicit întâiu... Armonica nu mai plânge romanţe ruseşti. Vinul podgoriilor a deprins-o cântec de-al nostru:

Domnului Profesor Al. Rosetti

„De-ar veni vremea de toamna,
Leliţă Ioană,
„Să mă duc din cramă 'n cramă,
„Să beau vin, să manc pastramă,
Leliţă Ioană!...

De aici, dela via Părintelui scriam pe vremuri Niusei scrisori cu struguri, cu cer basarabean şi cu dragoste.

Via Printelui, la Buicani,
în 22 Septembrie 1928

..Vreau sa scriu, adorabilă şi mult dorită Niusea, o scrisoare mult prieteneasca şi caldă. Dacă surprinzi pe undeva vreun accent liric, nu lua seama şi nu rade de mine. Treci peste el, ca şi cum n'ar fi fost. Şi iarta-l... Am fost aseară la Părintele să-i duc un coş cu struguri şi în acelaş timp sa-mi împrospătez impresiile pentru Jurnalul meu basarabean... Am intalnit la voi aceeaşi atmosferă calmă şi bună, bună, daca aş putea spune, de paine caldă. Lipseai insa tu! —adică ceea ce-mi este mie mai mult drag, — tu... Scrind paginile cu tine, ca intotdeauna simt fiuguri. Şi am trac... Imi place să scriu noaptea, cand luceafărul coboară în ramura cea mai de jos a nucului. Fumez mult, mananc razachie şi cu fiecare rand stau de vorba cu tine... Au fost clipe cand ţi-ai plecat obrazul tău de cer basarabean deasupra caetului meu, m'ai mangaiat pe par şi m'ai sărutat pe frunte; mi-ai spus o vorbă de miere şi „oblă", cu îmbietor accent al vostru. Şi m'ai privit lung cu ochii tăi prea mult frumoşi — căprui, ca de cafea ori ca de ciocolată... Mi-ai fost sprijin atunci, îndemn şi credincios prieten. Alteori m'ai iubit, Niusea...".

Drumul toamnei la Chişinău e singuratic, fără multă lumină. Galbenul mat, cu o singură nuanţă de verde închis, din cetina pâlcului de brazi lângă cubul alb şi cu ceasornic al Bisericii Protestante,, desfăşoară odată cu revărsarea lui, dealungul străzii Cuza-Vodă, colţurile înflorite dela Muzeul Naţional şi cei patru mesteceni din fereastra d-lui Boga, albi ca şi inima sa, faţa unei ape tremurătoare de zări, peste **Alexandru cel Bun**, ruina Teatrului Naţional şi liceul de fete „Berthelot", unde nimeni nu ia aminte că-i toamnă. Râd fetele toate, râd — şi le răspund florile de tufănică micuţe, albe şi cu miros amar, din grădina publică, lângă statuia cenuşie şi îngândurată a lui Puşkin.

Nopţile toamnei, la Chişinău, cad violet asupra oraşului. Primul bec aprins este cel dela cofetăria Zamfirescu. La mesele din vitrină, se strânge în fiecare seară „la o cafeluţă" sau la o „ţuiculiţă cu măsline" intelectualitatea regăţeană, sub haut-parleur-ul cu muzica din Bach, care o agasează şi-i întrerupe discuţiile. Radio mai mult pentru încăperea din fund, rezervată doamnelor. Pluteşte acolo o atmosferă de eleganţă, de scump, de distincţie, de suav, parfumat şi delicios.... Un colţ al frumuseţii. Obrazul lor, în înserările autumnale capătă culoare de pastel, nuanţe mai pale ca ale florilor. Este încântare ochilor, odihnă sufletului. Nu mai poţi urmări tu, potolit, aşezat şi trecut cetăţean — familist, rândurile negre din gazetele de seară. A coborât în tine, adânc, întreaga poezie a toamnei de afară, chinuitoare, plină de melancolii, ca în adolescenţă. Şi te surprinzi, tu, personagiu îndeobşte serios şi grav, murmurând încet, un crâmpei uitat dintr'un vers de Bacovia ori Lermontov...

Se mai află în mahalaua Mălina a Chişinăului ceainăria lui Varfolomei Stati, cel cu chip asemănător lui Tolstoi, unde scria altădată bietul Leon Donici — şi o cârciumioară aidoma cârciumilor noastre de pe vremuri. Romantică la înfăţişare, răcoroasă înăuntru şi cu vinul bun. Stăpânul, bătrânelul coliliu, poartă căciulă mocănească, şorţ verde înflorat cu arniciu roşu pe margini şi nu vinde în măsură strâmbă. Are fată frumoasă — domnişoara Smărăndiţa, cu ochii bolnavi de negri, mers legănat şi o aluniţă sub ochiul stâng care-i face obrazul şi mai palid.

Toate acestea — bucurii, pe care nu ţi le poate oferi decât Chişinăul.

Grădina publică cu lumina piezişe şi mată; zidurile caselor cenuşii; comorile de artă dela Muzeul Naţional, şi Capela Seminarului Teologic; valoroasa colecţie a Bibliotecii Centrale şi cea a Municipiului; bisericile târgului ctitorite de boeri români; iarna cu nămeţi înalţi şi friguroasă ca în „Pohod na Sibir"; ochii albaştri ai fetelor; frumuseţea doamnei A., — pe care'o voi iubi-o şi în carte — cu privirile şi ochii ei verzi ca de sticlă colorată, cu piciorul ei ca un porumbel de mic, cu surâsul ei ca al Anei Karenina...

Şi primăvara! O' primăvara basarabeană, numai alb şi roz, până sub teii cu mireasmă tare ai străzii Gavriil Bănulescu-Bodeni, unde-şi inaugurează la fiecare început de Mai, şi Olgucica şi Liubicica, şi Verocica, şi Murincica, şi Dusinca, — pe lâgă eternul aceloraşi jurăminte de dragoste, rochiile de marchizet înflorat cu trandafiri galbeni şi pantofi albi — 32.

Pentru cercetătorul iubitor de trecut, Chişnăul oferă destule pagini vii şi duioase — chiar de istoriografie literară.

Exemplul vieţii blândului Alecu Donici **„prietenul tuturor animalelor"**, la moartea căruia Costache Negruzzi le îndemna prin „Trompeta Carpaţilor":

„Plângeţi dobitoacelor! Alecu Donici nu mai este. Voi, cărora el vă da atata spirit! Istoricul vostru a murit!" această viaţă cu începuturile ei de sbucium, îndoieli şi entusiasme, arzând întreagă la flacăra unei nestinse iubiri pentru „bucata" lui de pământ natal, reactualizată prin scris ar înfăţişa un exemplu strălucit pentru tineretul basarabean. Prietnul şi colaboratorul de mai târziu al lui Kogalniceanu şi Alecsandri la „Dacia Literară", coborîtor din familia Donici, de origină veche şi necorcită", silit să-şi chinuiască cei mai frumoşi ani pentru rangul de praporscinic şi mai mult pentru satisfacţia unei familii ahtiată după măriri moscovite... „într'o cazarmă străină şi rece de pe ţărmul Nevei, unde se vede atât de rar soarele şi unde în locul dulcei limbi în care mă legăna mama, nu aud decât o limbă aspră ca şi climatul" — plângea în rândurile trimise lui Negruzzi, cu accente amintitoare parcă unei alte „Cântări a României", fericirea şi sufletul său întreg lăsate acolo — „pe marginile verzi şi înflorite ale Băcului".

Un uitat Alexandru Donici, chiar pentru Basarabia.

Nimeni nu-şi mai aduce aminte de bătrânelul sfios, domol în gesturi şi vorbă, care în preajma revoluţiei dela 1848, retras la Iaşi — „atunci când, spune Negruzzi, lira lui Lamartine se discordă şi telescopul lui Arago prinse ceaţă, singur el rămase credincios muzelor".

Numai d. L. T. Boga, distins cărturar, a înţeles să împlinească întru amintirea poetului basarabean, fapta care onorează deopotrivă atât oraşul Chişinău cât şi pe Domnia sa personal, ridicând un bust lui Donici şi tipărindu-i o parte din operă.

Figura luminoasă, apostolică a Mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodeni, cum ne-o înfăţişează un portret lucrat la Kiev, cu ochii negri strălucitori de inteligenţă, barba resfirată în ondulări de cenuşe şi mâinile de o isbitoare frumuseţe, în stânga ţinând cârja, cu cealaltă binecuvântând; poartă vestminte la fel marilor Erarhi ai Sf. Munte, spre care-l îndemnase ca şi la Poltava, Ecaterinoslav, Roma ori şcoala celebră a marelui moldovean Petru Movilă din Kiev, neistovita sete de învăţătură şi credinţă.

Când după 1812 Basarabia devine oblastie rusească, guvernată de Scarlat Sturdza, ajutat fiind de un comitet compus din boerii Leon Vârnav, Balş, Dimachi, generalul Catargiu — în faţa aroganţei amiralului Ciceagov, cel care ridică glasul său răspicat, vorba-i verde românească, e Mitropolitul Bănulescu:

„In ocârmuirea acestei eparhii să mi se îngădue să mă alătur obiceiurilor de aci, când acestea nu sunt în contrazicere cu legile, fiindcă mai întâi cere liniştea poporului meu şi fiindcă din punct de vedere civil lor li s'au acordat drepturile lor vechi moldoveneşti".

Să pomenesc şi pe mult învăţatul Alexandru Hajdeu, „unul din avocaţii savanţi ai Chişinăului", care cu mult înaintea lui Alecu Russo înţelege valoarea poeziei populare, publicând în revista rusă „Telescopul", articolul: „Cântecele populare ale Moldovei în privire istorică" — „Moldovenii, spune Alexandru Hajdeu, au avut totdeauna la temelia vieţei lor creştinismul, monarhia şi patriotismul".

„Lebăda Basarabiei" cel căruia Eliade Rădulescu îi ridică neprecupeţite elogii în „Curierul Romanesc", Cavalerul Costache Stamate, încheagă cu îndelunga-i activitate poetică un insemnat capitol din istoria culturală a provinciei. Transcriu spre o cât mai pioasă aducere aminte aceste versuri, desigur neabile, dar cu miezul atât de romanesc.

„Iat'obrajii rumeni, ca bujorii proaspeţi,
„Iată ochişorii plini de dragănele,
„Iată o guriţă, ca cireaşa coaptă,
„De ademeneşte sărutarea dulce,
„Iată coame negre chiar ca urşinicul
„Ii învelesc pieptul, spatele şi boiul,
„Ce prin ele vede chiar zăpadă albă,
„Iară statul ei cel tânăr ca melidul tânăr..."

Colaborator la „Albina", „Alăuta Românească", „Dacia Literară", Stamate înfiinţează la Chişinău un cenaclu literar pe care-l frecuentează Al. Sturdza, Donici, Costache Tufescu, mai târziu Ion Sârbu cu ale sale „Fabule alcătuite în limba moldovenească" şi Gheorghe Păun, cântăreţul popular al Basarabiei, în „tinereţea-i sbuciumată" colindând cu o trupă de actori toată ţara, cântând:

„Prutul ista ne desparte,
„Apa aceasta n'are moarte?
„Dar ne-om pune noi cândva
„Şi cu gura l-om seca!

Se spune că însuşi poetul Puşchin a citit la masa de lucru a lui Stamate câteva din versurile sale inspirate de frumuseţile „oraşului blestemat", Marioara Raly, Sofia Smărăndache, Pulheriţa Varfolomei („Fecioara"), Maria Nillo şi Tarsiţa — „Janlis" a Chişinăului.

Cei câţiva ani din viaţa fulgerător de scurtă şi adânc tragică a genialului poet, trecuţi aici, au însemnat pentru protipendada de atunci, subiect inepuizabil de certuri, ură, dueluri, bârfeli sau în aceeaşi măsură seducător exemplu de poezie eminamente romantică... A iubit Puşkin la Chişinău pe fermecătoarea copilă a boerului Varfolomei, Pulheria. Şi exact ca în multe din poemele poetului — „fata nu l-a iubit". Apoi, episodul despre care vorbeşte Costache Negruzzi, episod trecut din viaţă direct în eternitatea unei opere, „Şalul negru" şi în care este vorba de grecoaica Caliope, ce a adumbrit cu întunecimea ochilor ei o parte din viaţa şi versurile lui Puşkin.

Teatrul Național din Cluj

DAN BOTTA: Comedia Fantasmelor

Naționalul din Cluj are meritul de a fi fost întâiul teatru care a reprezentat piesa d-lui Dan Botta, **Comedia Fantasmelor** *)

De bună seamă, **Comedia Fantasmelor** nu formează un spectacol confortabil pentru marele public, căci într'însa nu sunt întâmplări mărunte din viața de toate zilele, menite să stârnească râsul sau înduioșarea ușoară, ci drama unor mari personalități desprinse din cadrul istoriei, dintr'un moment de răscruce din viața omenirii, când s'a pus problema orientării, a unor noui idealuri.

Piesa d-lui Dan Botta, de o atât de nobilă frumusețe literară și dramatică, înfățișează zămislirea, începutul de înfăptuire și frângerea la calea jumătate a unei mari idei politice: ideea unității Italiei, concepută de Cesare Borgia. Cesare Borgia este mai întâi un vizionar, un inspirat cărula prin dramatic sbucium interior i se revelează un mare destin, acela de a înfăptui unitatea Italiei. El este apoi un geniu politic, care profită de situația privilegiată ce o are în calitate de gonfalonier al armatei papale și pornește la înfăptuirea marelui ideal. Își duce existența și își împlinește destinul istoric într'un mediu de mari contraste. Cărturari cari judecă viața după cărți ca acel umanist care vede un ideal în întoarcerea la viața Romei antice și la limba latină a acelui timp, cardinali venali și lași cari compun consistoriul tatălui său, papa Alexandru Borgia, călugări sentimentali și lipsiți de simțul realității, condotieri înfumurați, dar mărginiți și barbari, ca niște șefi de triburi primitive. In opoziție, cu aceștia se definește marea personalitate a lui Cesare, în opoziție, dar pe alt plan, mai înalt. Și el admiră vechea Romă, dar nu se gândește la o întoarcere a acelor vremuri, ci năzuește să refacă în spirit Roma de odinioară, să creeze o nouă Romă, de măreția celei antice. Și el este războinic, dar lupta lui e pusă în slujba unei idei, nu o determină vanitatea nici obișnuitul spirit de aventură.

El n'are egal decât pe tatăl său, papa Borgia, și el o mare personalitate, dar cu alt orizont, în alt spirit. Alexandru Borgia reprezintă spiritul vechiu, politica viciată, lipsită de ideal, a Italiei divizate. El concepe funcția lui de cap văzut al bisericii în spirit feudal, confundă împărăția lui D-zeu cu împărăția lumească. Biserica este pentru el o feudă, iar ca domnitor este un despot, egoist și crud, deși credincios și convins că acționează în spirit creștin. E patima, senzualismul lui neînfrânt care-i colorează viziunea și-l face să fie o întrupare tipică a trufiei, în care creștinismul vede marele păcat al omului.

De fapt, și Cesare întrupează trufia pământeană, cu toate că el slujește o mare idee, un mare ideal. Această împrejurare și explică înfrângerea lui, neîmplinirea idealului.. Infrângerea o aduce neprevăzutul, forța oarbă dată în însăși condiția existenței noastre. In concepția autorului însă acest neprevăzut se confundă cu pronia cerească, pronie care retează aripile unui elan peste măsură de mare, restabilește echilibrul aducându-l pe om la măsura propriei sale nevolnicii. Prin faptul că Cesare acceptă acest sfârșit amar cu resemnare, piesa se termină cu o mare împăcare, în spirit creștin.

Se cade să semnalăm că Cesare mai are un egal în Machiavelli, secretarul Senioriei din Florența, spirit politic lucid, genial și el, cu desăvârșire laic, care teoretizează pe seama lui Cezare, a cărui genialitate o intuește cu precizie. Deasemenea este evocat, într'un prolog de mare putere sugestivă, figura lui Savonarola, alt răzvrătit împotriva ordinei vechi, pe care a voit să o dărâme prin predicile sale înfocate și prin ideile reformatoare lansate. Machiavelli, împreună cu o surprinzătoare asemănare fizică, pare a fi o nouă întrupare a însuși spiritului lui Savonarola, spirit la acesta înfocat, pasionat, exprimat prin cuvânt ca biciul de tăios, la celălalt prin inteligență, luciditate și multă îndrăsneală de concepție.

Intre cei doi Borgia de uriașe proporții apare figura gingașă a Lucreției, vizionară și ea, cu unde de neînduplecare, dar ca femee, asistând neputincioasă la asasinarea succesivă a soților ei, ea suportă un destin potrivnic, tragic, caracteristic pentru întreagă familia.

Toate aceste figuri, toate aceste idei, toate aceste concepții, sunt întrupate în piesa d-lui Botta, cu toată măreția, complexitatea și dramatismul lor, dar și cu o limpezime și o putere de comunicativitate care indică un poet deosebit de înzestrat. Piesa este mai întâiu un tablou de epocă, cu mari forțe sufletești în acțiune. Este apoi drama personalității, a personalității ca fenomen autonom, sustras de sub rigorile unui stil de viață nivelator, a personalității care-și crează singură stilul de viață, anunțând o lume nouă, și pe care o întrupează Cesare Borgia. In sublinierea contrastului dintre cele două categorii de ființe puse în acțiune, autorul merge atât de departe, încât personalor mediocre le dă un contur oarecum caricatural, prin potențarea trăsăturilor lor caracteristice. Piesa câștigă astfel o notă satirică și aceasta îi sporește interesul dramatic.

Comedia Fantasmelor a fost pusă în scenă de d. V. Papilian, cu următoarea distribuție: Papa Borgia: N. Sireteanu, Cesare Borgia: I. Tâlvan; Lucrezia Borgia: V. Pescariu-Boitoș: Savonarola și Machiavelli: D. Constantinescu; Umanistul: H. Cristea; Astrologul: N. Bulandra; Iulia: M. Cupcea; Sancia: V. Știrbețiu; Burckhardt: C. A. Russey; Alonso: M. Balaban; Romolino: M. Dorna; Condotierii: T. Lapteș, V. Potoroacă, I. Văleanu și T. Croitoru; Cardinalii: A. Economu, I. Fărăianu. P. Dragomir, etc.

OLIMPIU BOITOȘ

*) Tipărită în editura „Miron Neagu" Sighișoara.

Aspecte

Remușcare

Mă revăd în curtea liceului Sfântul Sava din București, mic elev abia împodobit cu banda cursului superior la șapcă, ascultând în grup de colegi, curioși ca și mine, zicalele pline de avânt, de măreție și de îndemn ale unui „Rumân" poposit după o lungă pribegie, în capitala țării mume.

Era Badea Cârțan cel cu desaga plină de cărți și cu vederea plină de lumina Romei. Iar noi îl ascultam cuviincioși dar necreduli. jucând de la unul la altul, între pupilele ochilor strânse de ironie ca niște pișcături de purici, priviri ascuțite și subțiri de subtilă înțelegere. Fiindcă hiperbola era inestetică și eroismul, marfa pe bani falși a unor precupeți interesați, pentru noi sceptici precoci dar entuziaști ucenici ai lui Renan, Zola și Dobrogeanul Gherea.

A venit însă 1907 și 1913, a venit războiul, a venit unirea cea mare, care au maturizat nu un copil, nu o generație, ci o concepție de vieață.

Câte nu ne spune azi imperativul oarbei lui porunci de pribegie!

Pe Badea Cârțan nu-l mai găsim de cât în amintire, dar într'o amintire dospită ca pământul fertil.

Badea Cârțan ! Solul anonimilor contrabandiști de idei și anonimul cărturarilor plini de lumină ! In el vedem pe Săceleanul oier țăind cu turma lui de oi poteci pentru mai târziu și pe Șincai strângându-și în desagă avântul gândului de românism ca într'o inimă avântul sângelui din trup de om.

In numele celor cari nu l-au înțeles am făcut un singuratic pelerinaj în paginile Universului de pe vremuri, ziarul care l-a înțeles și l-a iubit.

Nu exista pace mai sfântă decât cea a spiritului, care se smerește prin remușcare la întâlnirea sa, în domeniul visului și-a amintirii, cu spiritul pe care l-a osândit pe nedrept fiindcă n'a fost în stare să-l judece.

Cluj, April.

VICTOR PAPILIAN

Râs nebun

Când râzi, cerurile se cutremură ca bătute de vânt
Și Dumnezeu își închide ferestrele — să nu i se spargă;
Sărutul tău e amar ca vieața, buzele tale ard ca destinul
Ochii tăi, ochii tăi nu încap într'un cuvânt.

Râsul tu l-ai înfiripat din furtună
Cne îți spune „dragă", după tine cine plânge:
Mama ta te-a sărutat vreodată pe frunte,
Te-a legănat vreodată „Păr de lună" ?

Când râzi, joacă ielele pe mormântul destinului meu
Ferestrele cerului se sparg rând pe rând;
De teama buzelor tale înveninate,
Ascuns în cojocul timpului, tremură Dumnezeu.

ROMEO DĂSCĂLESCU
Târgul Mureș

Septimiu Popa: Caravanele Ardealului
Tipografia Diecezană Cluj 1938

Ce frumos știe să povestească părintele Septimiu Popa! Câtă duioșie, cât umor și cât pitoresc se desprinde din evocările scumpului său Blaj ! Cum reușește să doboare ecranul dintre prezent și trecut și să ne redea amintirile sale nu ca pe pânză ci de-adreptul ca și cum am fi amestecați și am trăi între oamenii de atunci, și ne-am bucura și am suferi alături de ei.

Reușește, fiindcă părintele Septimiu Popa, de-asupra tuturor însușirilor literare are un dar care le copleșește pe toate și le absoarbe în același timp, are cel dintâiu dar deopotrivă de indispensabil prectului cât și artistului, are bunătatea, o bunătate nemăsurată care umanizează tot : stil, factură literară, concepție de viață, și cucerește pe orice cititor dela copil până la bătrân, dela insul indiferent și până la cel mai rafinat estet.

Iată cum descrie de pildă o caravană școlară :

„Uneori, chiar în satul vecin, se alătura la ei încă vreun școlar singur sau cu tatăl său. Aproape în fiecare sat, ceata creștea. Unii școlărei, ori școlari din sate lăturalnice, la ziua știută se duceau în vreun sat la drumul țării (șoseaua națională) ca să se alăture și ei la... caravană. Pe la Cluj era o ceată respectabilă de vreo 50—60 de capete. La Apahida întâlneau alte caravane, care veneau de către Gherla, Bistrița și Maramureș. Cântând și chiuind, caravanele înaintau, mărindu-se mereu.

„In satele de popas, caravanele erau primite cu mult drag, mai ales dacă erau sate fără pomet. După cină, părinții și băeții mai mici se dădeau odihnei. Nu tot astfel băeții din clasele superioare ale liceului, adevărați flăcăi de câte 20 de ani și mai bine. Aceștia făceau ce făceau și scoteau la iveală pe lăutarii satului. In fața locuinței primarului, trăgeau apoi o horă strașnică".

Și cât de emoționante apar pentru noi declarațiunile de dragoste ale oamenilor din timpurile acelea când își agrăiau iubitele în felul următor : „Mândră fiică a națiunii, dulce strănepoată a marelui Traian". Și ce naiv și totuși măreț ni se înfățișează curentul antieminescian al lui Alexandru Grama, care era sigur că nimicise pe Eminescu.

Și așa, rând pe rând toate figurile mari ale Blajului, toate momentele care indiferent de etica lor însemnează o tâlcuire a marelu oraș cultural, toate întâmplările adeseori mărunte, dar care toate adaugă la pitorescul timpului și locului o nouă trăsătură caracteristică, sunt evocate.

Și pretutindeni aceeași risipă de duioșie, umor și voie bună, caracteristice adevăratei arte.

D. Septimiu Popa, părintele Septimiu cum îl cunoaște tot Clujul, este figura cea mai simpatică a orașului nostru. El se socotește un om al secolului trecut. Pentru noi, cei din vechea țară, părintele Septimiu este tipul ardeleanului așa cum l-am cunoscut în profesorii noștri dela Sf. Sava din București, serios, cinstit, harnic și blajin. In el am găsit un agent de legătură între provincie și țara mamă și un agent de legătură între trecut și prezent. Nu există om în Cluj care să nu-l respecte și, mai mult ca atât, să nu-l iubească. Fiindcă peste arta lui și peste vocațiunea lui de profesor, părintele Septimiu are cea dintâi însușire a unui om : știe să fie prieten.

V. P.

Grădina tatii 'n vară

Grădina tatii 'n vară ne pare mai bătrână
Și cerul de sâneală mai vânăt, mai închis,
Salcâmi din anii tineri s'apleacă la fântână
Și stau pe ape limpezi cu ramurile 'n vis...

Grădina tatii 'n vară cu marginile 'n plopi
Primește 'n frunze pale din nopți de sus răcori,
Adorm pe jos legende cu lacrămile 'n ochi
Și strâng în rouă liniști mâhniri adânci de flori...

Grădina tatii 'n vară așteaptă alți copii
Și-i obosită 'n umbră de duh și de culoare
Și pe tristeți de garduri și uliți vechi, pustii,
Jelește nucul falnic cu genele în soare...

Grădina tatii 'n vară e dată 'n pârg de eri,
Așteaptă s'o culegem cu prieteni de pe acum...
Plecăm în lumea largă ducând cu noi dureri
Și 'n urma noastră gândul rămâne stâlp de fum...

D. HINOVEANU
Seini-Satu Mare

Pagina Transilvanie

Filarmonica „Gh. Dima" din Cluj în lumina unor înfăptuiri

de GEORGE SBÂRCEA

Ce înseamnă o înjghebare simfonică în capitala ardeleană, menită să desăvârșească educația artistică a publicului nostru, o știu doar acei puțini cari își dau seama de adânca desorientare artistică a intelectualității ardelene. Căci deși s'au scurs două decenii de când viața artistică a provinciei se desfășoară sub egidă românească, nu s'a format încă un public muzical serios, cât de neînsemnat, care să înțeleagă, să sprijine și să critice cinstit manifestațiile muzicale locale. Insemnătatea acestui public muzical bine educat, o vom ști abia atunci când vom pricepe însfârșit că, elaborarea unei muzici românești, concepută în tiparnițe de universală valabilitate, doar atunci va fi posibilă, când climatul spiritual ardelean va zămisli acea înaltă tensiune sufletească care ea singură e creatoare.

Alături de Opera Română, singură filarmonica **„Gh. Dima"** și-a propus educarea muzicală a publicului, conform unui program prestabilit și urmărind anumite obiective estetice. Dacă asociația nu și-a realizat decât în parte țelul propus, aceasta se datorește în primul rând vitregiei împrejurărilor. Totuși activitatea ei este o prețioasă contribuție la viața muzicală a provinciei și o sumară recapitulare a înfăptuirilor ei nu poate fi niciodată de prisos.

Inființată în anul 1920, din inițiativa unor intelectuali iubitori de cântec, cu scopul de a difuza muzica bună în cele mai largi pături ale publicului ardelean, prin recitaluri, audiții de muzică de cameră și simfonce, filarmonica „Gh. Dima" n'a găsit în public ecoul care i-ar fi asigurat o activitate bogată și securitatea materială necesară unor realizări serioase. Cum aproape toți membrii fondatori, dintre care vom aminti pe prof. dr. Victor Papilian, compozitorul Ilie Sibianu, prof. G. Vâlsan, Octavian Beu, Zeno Vancea, I. Șerban și Eugen Cuteanu, cântau dintr'un instrument, planul inițial a fost ca asociația să activeze cu orchestra alcătuită din membrii proprii. Planul s'a irosit însă curând, deoarece era peste putință să recrutezi din intelectulitatea clujană, toate elementele necesare compunerii unui ansamblu simfonic. Pentru a se vedea bunele intenții ale asociației, vom aminti că îndată după adunarea constitutivă din 4 Ianuarie 1920, repetițiile orchestrei — așa incompletă cum era — au început la Conservatorul local, cu suita „Peer Gynt" de Grieg. Repetițiile s'au întrerupt apoi curând, împreună cu orice activitate a filarmonicei, din pricina inexistenței unui capital inițial, necesar cumpărării de instrumente, note muzicale și alte rechizite.

Abia la 9 Mai 1926, după ce asociația primise cu un an în urmă o subvenție de 300 mii lei dela Ministerul Artelor, a fost la Opera Română din Cluj, întâiul concert simfonic executat de orchestra Operei, cu programul astfel alcătuit: Simfonia II-a de Beethoven, Siegfried-Idyll de Wagner, Petite Suite de Debussy și Poem simfonic nr. 3 de Liszt. S'au scurs deci șase ani de la înființarea filarmonicei până la data când ea reușise să facă dovada publică despre existența și intențiile ei. Nu dovedește oare acest fapt lipsa de coprehensiune și de interes a celor chemați să-și dea obolul și sprijinul oficial pentru promovarea problemelor artistice?

In acelaș an, la 17 Iunie, are loc al doilea concert, cuprinzând piese de Beethoven, Rabaud, Brahms și **Rapsodia română** de **George Enescu.** In anul următor, asociația primind o nouă subvenție de 300 mii lei, organizează nu mai puțin de simfonice populare.

După acești doi ani — în ră timpul cărora filarmonica a avut total de 7 concerte — activitatea se întrerupe din nou, de astăda din pricina desorganizării comitet lui și moartea președintelui Ghe ghe Dima, fost director al Conse vatorului și compozitorul ardele de largă difuzare. Comitetul s'a constituit abia în 1934, sub cond cerea d-lui prof. **Victor Papilia** desfășurând o activitate mode dar conștientă și viguros susținu organizând până azi 18 concer mari, dirijate de **Edmondo de Ve chi, Jean Bobescu, G. Scăue Andreescu Skeletty, George Pav Max Săveanu, Eugen Lazăr, Iul Mureșanu.**

Concertele prezentate între 2 D 1934 și 1 Iunie 1935 — în total p tru — cuprind bucăți de Beethov Mozart, Brahms, Chopin, Berli Ceaikowsky și Debussy; iar dint autorii români **Sabin Drăgoi, Ma țian Negrea și Max Săveanu.** au avut concursul următorilor i strumentiști: **George Ciolac** (pia **Carol Kollar** (vioară) **Ecateri Fotino** și **Piroska Hevesi** (pia La concertele din următoarele st giuni s'au executat opere de Moza Edmondo de Vecchi, Verdi, Feli Lattuada, Richard Strauss, Beeth ven (Quartete) Dvorak (Quinte Weber, Mac Dowel, Hoffmann, B rodin, Rossini, Moskowsky, Mande Beethoven (Simfonia VIII-a) Sain Saëns, Wagner, Büsser, Berli Volkmann, Smetana, Kollar, Dvor (Simfonia V-a) Mendelssohn, Cés Franck, Haydn (Quartet) Beethov (Quartet) și Ceaikowsky (Sexte Bach, Liszt, Haydn, Mozart (Co cert pt. pian în mi bemol).

Dintre compozitorii români fost cântați următorii: **Iuliu Mu șianu (Suita românească); Andr escu-Skeletty („Moartea zimbru și „Calvarul unui artist" poem sin fonic), Al. Zirra („Păcală și Tâ dală"; Mari Cupcea-Munteanu (C priciu simfonic); O. Zeno Vanc („Dansul priculiciului" și „Dans ursului") Marțian Negrea („Raps dia română") Tiberiu Bredicea** (Solo de harpă) **Sabin Drăgoi „(P emul Neamului") Mircea Popa (legretto, Partea I din Simfoni Eugen Cuteanu (Suita românească și N. Gane.**

Iată o activitate căreia i s'ar cuvenit neprecupețita atenție a o cialității și iubitorilor de muzică. N întotdeauna însă năzuințele fila monicei „Gh. Dima" s'au bucurat sprijinul publicului. La câte co certe n'am asistat, cu săli aproa goale, cu lojile hidos rânjite ca niș dinți negri ai unui simbolic bala al nepăsării obștești? Și nu este o re și vina presei ardelene care a tr cut, în repetate rânduri, sub tăce frumoasele realizări ale filarmo cei noastre?

Acum însă, când ritmul de via nouă românească s'a înscăunat în viața spirituală ardeleană, câ vechile metehne se lecuiesc zi ce trece, publicul nu va întârz să înțeleagă rostul unei asociații f larmonice în capitala Ardealul să-i dea sprijinul moral și materi pentru ca ea să-și poată realiza pr gramul de difuzare a muzicii bun universale și românești, așa du cum și-a propus.

Iar ca încheere, câteva cuvin de apreciere despre d. prof. **Vict Papilian,** care singur a dirijat fila monica, singur a luptat în ultim cinci ani pentru existența ei și sin gur i-a sesizat însemnătatea, făcân sacrificii numai și numai pentru asociația să existe, să prospere și s activeze, împlinindu-și rostul edu cativ și artistic românesc în Ardea

Regăsire

Niciun glas de-acum să nu mă cheme.
Nicio vrajă, punte să-mi întindă,
Niciun dor nu vreau să mă cuprindă,
Căci mă 'nchid cu lacăte în vreme.

Nu mai cred mirajelor albastre
În adâncul ochilor de ghiață,
Căci m 'atrage golul de viață
Și mă cheamă căile sihastre.

Vreau uitarea fulgii mari să-și ningă
Peste vreme, peste gândurile grele, —
Vreau ca 'n noaptea-mi cu puține stele
Cea din urmă rază să se stingă.

Niciun glas de-acum să nu mă cheme,
Căci mă 'n chid cu lacăte în vreme.

PAVEL BUTAN
Lipova-Timiș

Cronica dramatică

TEATRUL REGINA MARIA: Flagrant delict, comedie în 4 acte de Sacha Guitry traducere: A. de Herz

Trebue să repetăm, şi cu publicarea acestei cronici, că o comedie de Sacha Guitry pierde cea mai mare parte din efectul ei, când nu este jucată de autor. **Flagrant delict,** care are mai puţin element comic pur, se estompează, la efectele jocului altor actori. In comparaţie cu **Scandal la Monte Carlo,** depe scena teatrului Comedia, **Flagrant delict** este mult mai slab. Cele patru acte sunt dificile şi numai câteva momente hilare nu isbutesc să ridice nivelul spectacolului.

Piesa se petrece în menajul soţilor Vaunaire (o primă observaţie pe care o facem, jocul interpreţilor români, în general n'a priceput suflul francez al ei). D-nul Léo Vaunaire este mai mult sau mai puţin maniac şi creează în lemn busturi feminine fără să observe cum lângă el o soţie tânără şi frumoasă ar putea fi o mai simpatică tovarăşe de viaţă decât ferăstrăul. Bine înţeles aceasta, desperată de solitudinea soţului ei, se va lăsa trasă de un alt om. D-nul Vaunaire aflând doreşte să provoace un divorţ spre a se elibera de ideea sa şi a se căsători cu un model. In acest scop cheamă pe comisarul şef al circumscripţiei să constate un flagrant delict. Acesta, printr'o stratagemă abilă izbuteşte să împace situaţia lui cu amant şi de constatator al adulterului. Divorţul se va pronunţa iar doamna Vaunaire va putea în curând deveni soţia comisarului, fost amant al ei.

Iată în scurte cuvinte esenţa piesei lui Sacha Guitry. Actele destul de scurte ar putea întreţine o atmosferă vioae, dacă interpretarea s'ar situa la înălţime. Din nenorocire însă nu toate personagiile şi-au priceput rolul.

TONY BULANDRA

Inălţându-se mai mult deasupra celorlalţi, M. Fotino a creat un rol corect şi chiar deosebit. A avut momente de multă putere dramatică.

D-na Dina Cocea, extrem de neegală, în actul I a fost slabă, apoi şi-a reluat puţin antrenul pentru a-l abandona din nou către sfârşit.

D-na Nora Piacentini, cu inevitabilul dumneaei gen, a ridicat atmosfera piesei la o notă de mai mult comic.

D. Tony Bulandra, a interpretat un rol care nu i se potrivea câtuşi de puţin. Pe cât de distins a putut fi în alte creaţii, pe atât de banal a fost de data aceasta.

Restul interpretării, puţin important, a relevat în special calităţile artistice ale lui Marcel Anghelescu. Acest nou element al teatrului promite enorm pentru anumite roluri.

Decorurile lui Kiriacoff mai puţin bune decât la **Voiaj de nuntă.** Afară de actul III.

Incheind constatările despre **Flagrant delict,** trebue să relevăm greşeala ce a făcut-o direcţia scenei, alegând o piesă de Sacha Guitry care necesită prezenţa autorului. Aceasta în primul rând. Apoi, greşeala de a nu atribui roluri potrivite interpreţilor.

D. Tony Bulandra este un artist de valoare, dar nu pentru o comedie uşoară, hazlie, şi nu pentru rolul lui Guitry. Aşişderea d-na Tina Radu nu a priceput atmosfera franceză, stilul specific piesei. Pentru dumneaei sunt alte roluri. Singurii cari au înţeles piesa sunt d-na Dina Cocea în momentele ei bune şi Mişu Fotino. In special pentru acesta din urmă merită relevată piesa.

VICTOR POPESCU

Cinematografele

Faptul că Americanii l-au distribuit pe Robert Taylor într'un rol diferit mult de obişnuitele sale roluri de băiat foarte frumos şi bine crescut, ne dovedeşte ceea ce de multă vreme am bănuit şi anume că gloria frumosului june-prim a început să decadă şi peste ocean. Tot aşa cum, atunci când filmele Irenei Dunne şi ale Katherinei Hepburn au început să facă reţete mici, ele au fost puse să joace în comedii, Robert Taylor de astă dată interpretează rolul unui boxeur, rol care, trebue să mărturisim, se deosebeşte mult de cel al eternului amant Armand Duval. Boxeurul este, de obiceiu, socotit drept o brută fără suflet care nu ştie decât să tragă şi să capete pumni.

Bine înţeles, frumosul Bob nu putea fi scăzut chiar atât de mult în ochii nu mai frumoaselor lui admiratoare.

Şi iată-l deci pe Taylor în bae, cu o şuviţă de păr rebel pe frunte — ştie regisorul că aşa-i stă bine — citind o carte de istorie a Romanilor.

Publicul deci pare să fie lămurit: Frumosul Bob nu este decât o biată victimă a împrejurărilor. Lipsa de bani l-a făcut să se apuce de box. El, totuşi, e un băiat destul de subţire care nu pierde nici-un prilej ca să se instruiască — mai târziu aflăm că a început să citească o carte de istorie universală. Nu vi se pare cam copilăros acest procedeu al regisorului de a ni-l face simpatic pe erou?

Mai sunt apoi în film câteva puncte nelămurite. De pildă, asistăm la acest film la vreo 10 matchuri de box. Toate, absolut toate, se termină prin k.o. Regisorul a uitat că mai există şi victorii la puncte. Apoi ultimul match al filmului este cam exagerat. Dar tocmai această notă de exagerat a filmului, îl face să fie urmărit cu interes, pot spune chiar: „cu sufletul la gură". Sfârşitul filmului a fost primit de public, par'că, cu părere de rău. Vroia lumea ca filmul să fie mai lung. E, cred, cea mai bună recomandare ce i se poate face unui film. S'ar putea ca oamenilor în vârstă şi nesportivi să nu le placă filmul. Pentru tineri, însă, această peliculă este un adevărat regal. Robert Taylor apare în film mai mult desbrăcat decât îmbrăcat şi mai tot timpul are faţa tumefiată. Şi — surprinzător — e simpatic chiar atunci când nu e „frumos ca un zeu". Maureen O'Sullivan se alintă ca o pisică şi nu joacă deloc supărător. Edward Arnold are marea calitate de a exterioriza scurt, merite puternice fără să se folosească de strâmbături, aşa cum obişnuesc ceilalţi actori. E, deci, un mare actor de cinematograf. Franck Morgan apare într'un rol adânc uman, fiind o adevărată revelaţie. Aceasta nu înseamnă că nu-l apreciam şi în rolurile sale comice. Dar, de astă dată, în rolul tatălui boxeurului, el se întrece pe sine, târându-i pe ceilalţi interpreţi în umbră. Este unul din cei mai buni actori de peste ocean.

ARO: Eroul dela Marna

Filmul acesta a fost realizat de către Francezi cu un scop precis. Tema din „J'accuse", este şi aci tratată cu amănunţime, regisorul, scenaristul, actorii, într'un cuvânt *toţi*, încercând să prezinte publicului toate ororile războiului, aceasta pentru a convinge de inutilitatea şi de urmările dezastruoase ale unui viitor măcel.

Totuşi, caracterul de „manifest de pace" al acestui ultim film francez este mai puţin pronunţat decât în „J'accuse". Eroul nu se mai lamentează pe toate căile, ajungând să plictisească prin aceasta, publicul. Pe ecran ni se prezintă timp de un ceas şi trei sferturi diferite scene din timpul războiului cari sunt mai convingătoare decât simplele vorbe. In orice caz, pentru publicul care vrea să se distreze la cinema, filmul dela Aro nu este recomandabil. Cu toată prezenţa pe afiş a lui Raimu, de-alungul filmului nu întâlnim nici o scenă comică. Dar pentru cei cari neagă latura tragică a unui război, filmul „Eroul dela Marna", trebue să le slujească drept pildă. Raimu, ca actor comic prin excelenţă a dat o lecţie de cum se interpretează rolurile tragice.

Albert Basserman, marele actor german, a fost distribuit într'un rol episodic. Ceilalţi actori de asemenea n'au roluri prea importante. Impresionată este însă creaţia interpretei tinerei mame. Are un chip de fiară încolţită care impresionează mult. Şi de asupra tuturor, repet, se situează creaţia lui Raimu.

TRAIAN LALESCU

Racine în românește

A ajuns de mult o banalitate— din raza căreia nici nu mai încercăm par'că să scăpăm — constatarea că trăim în toate manifestările noastre spirituale, la umbra culturii franceze. Nu este desigur nici ocazia şi nici locul să discutăm această condiţie de existenţă a spiritualităţii româneşti, pentru a contura câştigurile şi neajunsurile unui astfel de mod de viеţuire.

Cu atât mai enigmatic pare însă — ansamblul acestei împrejurări — faptul că într'un secol şi jumătate de existenţă literară, necontenit hrănită la isvoarele cărţii franceze, cetitorii români şi cultura română nu au reuşit să pătrundă şi să asimileze valorile de circulaţie universală ale Franţei intelectuale. Cred că nici constatarea aceasta nu este nouă, dar cu atât mai mult, ea este de excepţională importanţă. Pentru care motiv de altfel, va trebui adâncită cândva până la proporţiile unui studiu care să stea la baza oricărei încercări de definire a spiritului literaturii noastre.

Iată dece, orice exemplu în plus menit să verifice şi să întărească observaţia de mai sus, nu ni se pare lipsit de interes. Prilejul împlinirii a 300 de ani de când într'o modestă casă de funcţionar provincial, la Ferté-Milon, se năştea Jean Racine, ni se oferă astfel ca un minunat protest pentru a vedea modul în care opinia culturală românească a întâmpinat pe tragedianul francez.

Autorul se pretează de minune acestei discuţii prin tripla-i însuşire de francez, autor de teatru(deci, mai accesibil decât alţi scriitori marelui pubic şi traducătorilor), dar mai ales de scriitor simbolizând cum nu se poate mai bine nu numai sufletul secolului său de glorie ludovinciană, ci întregul suflet, francez. In această privinţă, Taine făcea mai mult decât o patetică incursiune în domeniul specificului naţional când — alăturând pe Racine lui Shakespeare şi Sophocle — afirma că Racine este un poet naţional, care a dat *cel mai frumos* teatru cu putinţă pentru a întări apoi: „il est pour notre race, le meilleur interprète du coeur".

Ei bine, cum a fost primit Racine — mai mult decât un minunat cercetător al adâncurilor sufletului omenesc, un excepţional reprezentant al temperamentului şi spiritului galic — de publicul românesc?

Cercetările trebuesc pornite încă din epoca aceea veche de început de secol, când boerii noştri iau primul contact cu cultura franceză şi când — pe urmele teatrului dela Cismeaua Roşie al domniţei Ralu, C. Aristia, sprijinit de boerul cu prestanţă şi suflet de Mecena, Iancu Văcărescu dă primele reprezentaţii teatrale cu odraslele boerilor. In această vreme, în seara de 27 Decembrie 1816, Gh. Asachi reprezintă în casele Hatmanului Costake Ghika din Iaşi prima piesă jucată în româneşte. Dar nici în Moldova, nici în Muntenia repertoriile rămase dela aceste teatre nu ne semnalează nicăeri traduceri din Racine. Intâlnim în schimb pe Kotzebue, întâlnim des de tot pe Voltaire şi mai rar pe Molière. Aceasta, deşi în „Albina" din 12 Februarie 1839 Asachi dovedeşte a fi înţeles poezia operei lui Racine, a cărui „armonie" o aşează totuşi lângă Virgil, Tasso. Il va fi împiedicat poate dela o traducere tocmai conştiinţa greutăţilor unei transpuneri dintr'o limbă clasică, a unui autor de forţa neoclasicului francez, într'o limbă în formaţie pe care aceste traduceri aveau tocmai misiunea a o face apţă unor creaţii originale. Dar, dacă prudenţa pare a fi ţinut pe Asachi în loc, nu tot acelaşi lucru se poate spune şi despre Iancu Văcărescu care publică în 1827 la Bucureşti traducerea piesei „Britannicus", o traducere despre care d. prof. Iorga scrie că „se înfăţişa într'o literatură nouă cu îmbrăcămінte croită cinstit şi cuviincios, fără alte însuşiri însă! De altfel, traducerea era gata încă din 1818, dar evenimentele dela 1821 împiedicaseră reprezentarea ei; când — în 1830 — Văcărescu încercă să reprezinte piesa, autorităţile ruseşti interziseră a doua reprezentaţie, având în vedere credinţele politice rusofile ale traducătorului.

Abia în 1861, acela care avusese prilejul să fie martor tuturor sacrificiilor făcute pentru cultura română de Văcărescu — Eliade Rădulescu — tipăreşte o a doua ediţie din „Britannicus".

Apoi din nou companiile firave, acătuite pentru o stagiune-două, cu artiştii cari vorbeau din scenă cu cei din culise sau făceau semne la cei din sală, continuă — cu toate eforturile lui Costache Rosetti, tânăr cronicar dramatic, venit din străinătate şi cu tot talentul risipit de dezordonatul Millo — să joace pisee uşoare, cantonete şi farse pariziene.

Aceasta până ce în 1875, Gh. Sion modestul patriot autodidact, distins prin forţa credinţelor sale raţionaliste, publică două traduceri din Racine: „Fedra" şi „Atalia". Una din ele Fedra — avea să fie reprezentată şi pe scena Naţionalului în stagiunea 1891—92, sub directoratul lui Grigore Cantacuzino.

Piesa pare a fi avut oarecare succes, căci trei ani mai târziu, Teatrul Naţional — sub aceeaşi direcţiune o reia în cursul stagiunii 1894—95, după ce în stagiunea precedentă jucase „Impricinaţii" (Les plaideurs), într'o traducere rămasă necunoscută.

Această apariţie pe scena primului nostru teatru nu trebue să surprindă decât prin tardivitatea ei dacă ţinem cont că Molière fusese jucat pe aceeaşi scenă încă dela 1877, V. Hugo dela 1878 (ca şi Victorien Sardou), iar Schiller din 1885, alături de Shakespeare, de altfel căruia Macbeth, Othelo, Hamlet, îi fuseseră jucate până în acest an.

Repertoriul românesc al lui Racine se opreşte însă aici: la „Fedra", care este jucată timp îndelungat pe scena Naţionalului în diferite stagiuni: 1902—1903, 1903—1904, 1909—1910.

In această epocă, mai precis în 1907, apare în sfârşit o nouă traducere. De astă dată este vorba de „Atalia" în versiunea unuia din cei mai fecunzi traducători de teatru dela noi: Haralamb G. Lecca. Pe scena Naţionalului totuşi, tragedia nu avea să urce.

Doi ani mai târziu, poetul D. Nanu, care a transpus în una din cele mai frumoase limbi româneşti, pe Racine, ne dă o traducere care va rămâne desigur primul şi singurul model ce va ghida pe viitor pe traducători: Andromaca, urmată mai târziu de „Fedra". Prima este reprezentată la Teatrul Naţional (direcţia I. Bacalbaşa şi Al. Davilla) în stagiunea 1912—1913. Noroc mai mare va avea „Fedra" care după războiu avea să ocupe în repetate stagiuni, scena primului nostru teatru. De altfel, după războiu se cuvin subliniate încă două traduceri: una datorită regretatului poet Alfred Moşoiu care traduce „Britannicus" şi alta, în 1927, a lui Ioan I Ciorănescu: Esthera.

Istoricul „carierei" lui Racine în ţara noastră s'a terminat. S'a terminat atât de repede încât pentru prestigiul culturii noastre aş dori să aflu că am omis vreo traducere şi mai ales vre-o altă piesă de Teatrul nostru de Stat. Exemplul lui Racine rămâne totuşi una din cele mai evidente probe pentru cineva care ar vrea să facă procesul culturii noastre. Numai trei piese jucate pe scena Naţionalului (dintre care: Andromaca şi Impricinaţii în câte'o singură stagiune!) Nici o ediţie completă, ci numai câteva traduceri răslеţe, dintre care numai două — ale d-lui Nanu — la un nivel ridicat!

Mai ales când ai monografii asupra lui Shakespeare, când ai câteva traduceri quasi-integrale (Stern, Dragomirescu, D. Protopopescu) ale dramaturgilor englezi, când ai pe Dante tradus aşa cum îl avem noi, când ai monografii asupra lui Goethe, când ai tradus pe Cervantes.

COSTIN I. MURGESCU

NINSOARE DE PRIMĂVARĂ

(Urmare din pag. 3-a)

raporos şi ţinută de porumbei aţipiţi în uiuburile lor, în înfăţişarea grea de şteptare a senilor altora. Fiecare feneie mi-a lăsat, concretă, o noţiune impede, o imagine clară, care însumată celor precedente, îmi desăvârşeau icoana lumii mele de coresponţe între lucruri şi fiinţe, între fapte i gând şi mă întregeau, astfel, în afară, cu tot ceea ce văzusem, simţisem tinsesem, sau numai visasem. De data ceasta se petrece un fenomen, par'că, nvers. Intreagă această agoniseală de viaţă de experienţe se risipeşte, se lestramă în disparate, mi se ia parcă napoi, bucăţică cu bucăţică şi mă goeşte, astfel de bogăţia unui întreg treut. Pierd în goana după albastrul înunecat al ochilor ei tot albastrul strâns le mine din ochii de aceeaşi culoare pe are i-am sărutat sau admirat şi mi e extrage ca pe o sevă rară din rădăinile simţămintelor mele rând pe rând în albul unui gât pe care-l caut, ot albul pe care îl voi fi experimentat până acum; în linia şoldurilor în care caut o experienţă nouă, toate experienele trecute ale atâtor şolduri mângâate până azi şi, aşa mai departe, nuane cu nuanţe de linie armonioasă, de uloare, de căldură, de ondulaţie, se terg, se atrofiază şi se topesc într'alele pe care totuşi, nu izbutesc să mi e reconstituesc şi că le absorb în loc. Voi ajunge prin a fi un ins golit de propriul său trecut în cadrul unui prezent sau şi viitor cu desăvârşire inexistent.

O pasăre gata să sboare de pe ramura nmugurită a unei plante necunoscute dintr'un covor oltenesc, dete uşor atunci din aripi. Tresări şi aşteptă să vadă ce se întâmplă. Creanga ţâşni în sus dupe pasăre; pasărea se ridică în văzduh, speriată par'că, şi tot aşa şi ramura, de teamă să nu se despartă de picioruşul ei abia atins cu un mugur, se înalţă necontenit în sus, se mlădia, urmărea mişcările pasărei, păstrând mereu contactul abia atins dintre ele, într'o goană ameţitoare spre nfinit. Cerul era acum, împrejurul lor, violet, prin adâncime în jos, pasărea trandafirie prin apropiere în sus de soare şi ramura troenită de înflorirea în văzduh a mugurilor cu care îşi începuse zborul. Se gândi cu o bătaie de inimă că ramura aceasta ştie foarte bine ce face acum.

— Pasărea va trebui odată şi odată să ostenească de atâta zbor şi atunci, acolo sus, ne mai găsind alt loc unde să se poată odihni îşi va lăsa neapărat piciorul ei fin pe ramură. Este clipa pentru care se împodobeşte cu întreg noianul acela de flori albe.

Azurul între timp se întuneca şi se răcea treptat în cadrul tot mai nesfârşit al depărtării. Pasărea începea să se simtă străină şi să bată tot mai rar din aripi până ce, simţind cu plăcere ramura tot mai tare sub picioarele ei, sfârşi prin a nu mai bate din aripi şi a-şi strânge cu putere ghiarele pe lemnul înflorit al crângilor acum nenumărate ca o întreagă coroană de copac. Ramura cobora, încet la început, apoi tot mai repede, cu pasărea în mijlocul ei, printre flori uriaşe şi nenumărate, de toate culorile, în formă de ochi de coadă de păun, o aducea ca pe un rubin cald şi sperios înapoi. Intr'o singură clipă se şi integră covorului. El vru să o ia în palmă, în fugă, cât încă îşi păstra individualitatea ei deosebită, dar îi scăpă par'că, printre degete. Impresia aceasta aproape tangibilă a simbolurilor o avea destul de des acum şi se familiarizase cu ele atât de mult încât conteniseră, în parte, de a se mai lega neapărat de punctul lor sufletesc de plecare, pentru a deveni autonome, independente, şi a se confunda cu un joc sburdalnic al fanteziei; porneau însă totdeauna dela ea şi, indiferente de unde apoi, se împrăştiau, întreţinându-se necontenit împrejurul ei, ca un parfum împrejurul unei flori mirositoare, numai în ea îşi găseau un principiu necontenit de iradiere şi de împrospătare.

— Ea însă, ca centru a toate ale mele, unde va fi fiind oare şi care îi va fi esenţa? Poate că încă ieri îşi răspunsese cu melancolie! A intrat într'o clipă în mine, ca o divinitate panteistică pentru binele închinătorilor ei, în lume, şi s'a oprit acolo ca o formă intangibilă a duhului incorporat şi primordial. Logosul îi serveşte drept cap, cerul drept umeri, pământul întreg îi este picioare, marea pântece, zeităţile toate, trecute şi viitoare, braţele, munţii unghii, norii păr, arborii puful fin al trupului ei; are drept ochi soarele şi luna, drept spirit Dumnezeirea însăşi, leii drept mândrie, vântul suflare, închide pleoapele cu noaptea şi le deschide cu zorii, vorbeşte cu tunetul şi rămâne, astfel, neînţeleasă şi de neînţeles, de-a-pururi.

Avea însă, în faţa acestei noi, par'că, şi înseninate prin chiar aceasta, viziuni a ei, un simţământ nou. Ar fi voit-o aproape ca să-i vadă îndurerarea şi, totuşi, această îndurerare nu mai exista, în realitate, decât ca amintire a unui trecut consumat. Incerca să nu se gătească şi se gătea cu grije. Tot gândindu-i numele pe care nu i-l cunoştea, numele ei ruginea. Totul se consumase, astfel, în interiorul lui, până la calcinare şi nu mai rămăsese acum, dintr'o dramă, decât amintirea trandafirie a unei idile deplin realizate.

— Tot ce sfârşeşte cu bine e bine! îşi zise cu mulţumire.

Se ridică apoi cu greutate de pe fotoliu şi se uită în oglindă. Era mai pal ca de obicei şi mai spiritualizat; părea mai înalt şi mai svelt şi semăna cu icoana pe care şi-o făcuse despre Lucifer în clipa când, oprindu-se din cădere, a ridicat cu orgoliu capul pentru a-şi arunca privirile pe de-asupra lumii rămase încă la picioarele sale. Isi aminti de ce îşi spusese mai adineauri şi se întrebă dacă, mai întâi, totul sfârşise şi, apoi, dacă sfârşise cu bine. Un sentiment fiziologiceşte născut îl îndemnă să se întindă cât mai tare, în capul oaselor, ca un om trezit dintr'un somn odihnitor, şi avu impresia organică de nesdruncinat că, totuşi, trebuie să se fi sfârşit cu bine totul. Era ca o fiară care învinsese o pradă şi o devorase în urma unei grele lupte. Muşchii îi sunt încă osteniţi de încordările şi de sforţările făcute şi trupul încă poartă urma rănilor primite; în vine însă îi circulă, întăritor, sângele cald încă al victimei devorate, carnea ei proaspăt mistuită e carne proprie acum şi întreg organismul îi lucrează la asimilarea deplină a jertfei biruinţei lui. Mintea, simţimintele şi voinţa, consumaseră sufleteşte o întreagă dragoste, până la epuizarea ei şi o realizase lăuntric cu atâta deplinătate încât acum zădărnicirea însuşi obiectul ei.

— Asta este! îşi spuse cu mulţumire.

Şi aruncă pardesiul pe umeri pentru a ieşi în oraş. Era pentru prima oară când făcea lucrul acesta, la ora lui obişnuită, de aproape o lună de zile. Simţea nevoie de a relua viaţa de toate zilele şi deprinderile ei. Hotărî să mai facă încă odată drumul de care îşi aducea acum aminte cu un sentiment adânc de uşurare şi porni de-alungul trotoarelor largi şi încăpătoare ale bulevardului. Trecătorii erau rari şi ziua moleşitoare de primăvară încă stăruia să lupte cu amurgul. O zări atunci pe trotoarul celălalt, căutând să treacă strada printre şirurile de maşini, cum îi făcea semn cu mâna să se oprească. Era în gestul ei ceva de tragică desnădejde. Un simţământ îndoit de libertate îi dete brânci înainte par'că şi, cu inima grea dintr'odată de contradicţii, făcându-se că nu văzuse, se aruncă în cea dintâi maşină goală pe care o întâlni şi porni. In oglinda automobilului fulgeră o clipă imaginea înlemnită dintr'odată pe trotoare, a ei.

— Mă caută, desigur, îşi spuse el. Aşa ne-a fost nouă dat, pe semne, ca să ne despărţim. Fie! conchise, apoi, ridicând uşor din umeri.

N. DAVIDESCU

A apărut de curând în colecţia „UNIVERSUL LITERAR"

Dan Botta

Alkestis

dramă în 3 acte

NEDUMERIRE

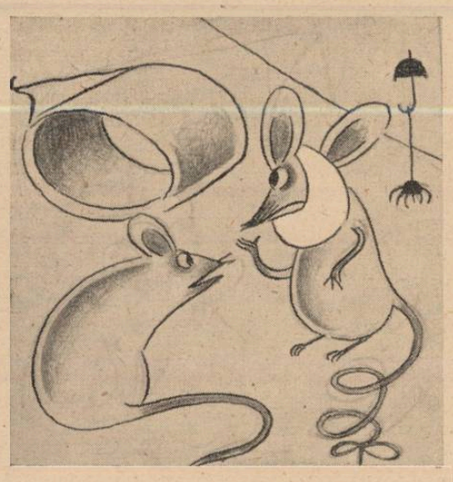

— Ce-ai păţit dragă?
— Nu ştiu nici eu de unde m'a tras curentul, că doar locuesc în manşon.

COPIII CU VELEITATI ŞI PARINŢII OBTUZI

Ea: Să-i scoţi tu prostiile din cap lui Pufi — zice că atunci când o fi mare, vrea să se facă cuier.

INTR'UN FOARTE MIC MAGAZIN DE SPECIALITATE

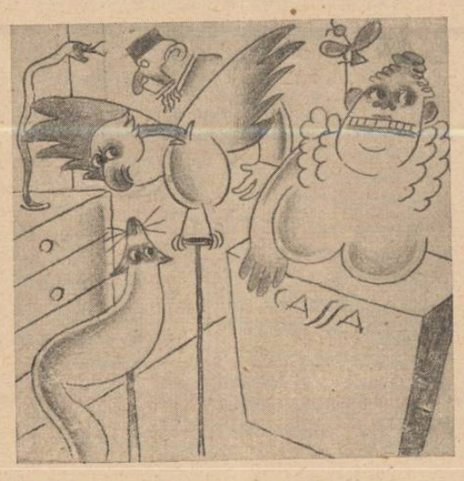

Vulturul împăiat: Să vezi, dacă patronul o împăiază şi pe casieriţă, n'o să mai avem loc în vitrină!

ACCIDENT DE MUNCA

Vioara: Dela ultimul concert, am răguşit teribil.. Acum caut un post de contrabas.

DIALOG CASNIC

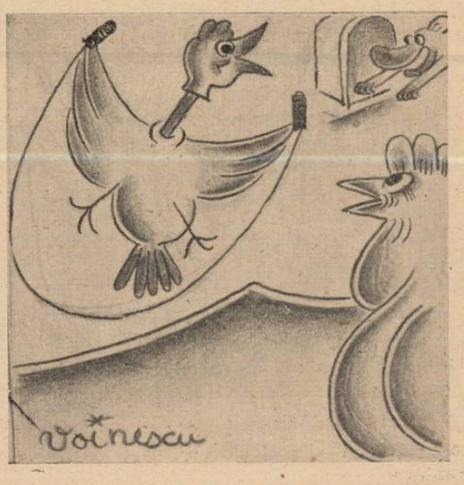

Cocoşul: — Ce faci, dragă, sări coarda înainte de ajun?
Găina: — Da, baţ nişte ouă pentru omletă.

Literatură, artă, idei...

Metoda d-lui G. Călinescu

sau

Arhanghelul din fată şi fata din Archangel

Nu de mult, d. G. Călinescu a scris articolul program al revistei d-sale „Jurnalul literar". Vroia să se ştie că publicaţia este critică înainte de toate, că în paginile ei se va scrie numai despre cărţi şi scriitori, (nu şi despre spectacole, arte plastice, etc.), că se vor face studii de istorie şi critică literară şi se va ordona un spirit critic în marele public cititor.

In cadrul revistei, d. Călinescu avea să organizeze aşadar un stil de cercetare a trecutului literar şi de interpretare în cuprinsul unei metode. N'a vorbit până acum nici despre rigorile de cercetare — deşi ca profesor universitar este dator s'o facă, şi nici despre metodă, — deşi a recomandat câţiva tineri ca fiind apţi pentru critică. Dar dacă d. Călinescu nu şi-a descris principiile de muncă, mai întâi, ci a purces deadreptul la lucru, rămânea ca noi să-i bănuim cel puţin pe cele generale, ce nu pot lipsi din nici o metodă, — onestitatea şi exactitatea. Făcând istorie literară, d. Călinescu trebuia să fie onest, adică să respecte proprietatea isvoarelor, — iar pentru analiza estetică era necesară exactitatea, adică lectura corectă a textului. La catedră nu instruește astfel d. profesor pe studenţi ?

In revista d-sale, pe care o vrea exclusiv critică, organ „oficial" al spiritului critic românesc, — d. Călinescu dovedeşte însă că disprețuește cerinţele amintite. Proprietatea isvoarelor nu-l interesează. A publicat recent un amplu studiu despre Macedonski, — omul şi poetul ! S'ar părea că aduce noui date biografice, pe sprijinul cărora întăreşte un portret moral. Documentele surprinzătoare conving, şi pentru strângerea lor profesorul universitar ar merita stimă.

Este doar şi aceasta o muncă de calificare. Citind însă articolul despre Macedonski, ne-a nedumerit o constatare. Pentru ce nu face d. Călinescu nici o menţiune la ediţia d-lui Tudor Vianu, a operelor lui Macedonski, din care a apărut de câteva săptămâni, vol. I, de 463 pagini, plus o introducere de 122 de pagini ? (Ed. Fundaţia pentru literatură şi arta „Regele Carol II"). In introducerea ediţiei, d. Tudor Vianu, după cercetări de câţi-va ani, înfăţişează cele mai noi şi mai originale documente cu privire la Macedonski, — culese din arhiva familiei poetului sau dela alte persoane, unde au fost păstrate inedite. Vom pomeni trei din aceste documente: 1) „un act original în limba rusă, emanat dela Divanul Voevodatului Valah şi datat din Bucureşti, 29 Septembrie 1812, care certifica fraţilor Dumitru şi Pavel Macedonski... descendenţa din speţa sârbească a lui Ştefan Mincio Voevod". (Al. Macedonski, opere, vol. ed. Tudor Vianu, „Fundaţia pentru literatură şi arta „Regele Carol II", „Introducere, pag. XVII); 2) „începutul unor memorii scrise de propria mână a mamei poetului" (Op. cit. pag. XXVI); 3) o scrisoare adresată de Al. Macedonski domnişoarei Pia I. C. Brătianu, comunicată d-lui Tudor Vianu de d. Ion Pillat, şi în care se arată că Macedonski, tânăr prefect de Bolgrad a refuzat executarea unui ordin al primului ministru, Ion Brătianu. (Op. cit. pag. XXXVI). Aceste documente, publicate întâia oară de d. Tudor Vianu, au fost necunoscute până aci d-lui G. Călinescu, deoarece posesorii lor mărturisesc că nu le-au oferit niciodată spre cercetare.

Pentru ce atunci nu citează d. Călinescu ediţia Tudor Vianu, pe care este evident că o utilizează?

Cum voieşte d-sa să rânduiască un nou „spirit critic", să pregătească o echipă de tineri cercetători, când prin însăşi pilda d-sale nu le recomandă o procedare onestă ?

Şi acum cazul cu „Arhanghelul din fată sau fată din Archangel". La pag. 57, din ed. Tudor Vianu, este următoarea poezie cu titlul : „In Archangel".

In Archangel e o fată
Cu ochi lungi, cu gene lungi,
Nu poţi chipul să-i alungi,
Insă astfel de ciudată
Ca'n Archangel nu e fată.

Cu ochi lungi, cu gene lungi
Zilnic râde, zilnic cântă,
Veselia ei te'ncântă
Insă ea goleşte pungi
Cu ochi lungi, cu gene lungi.

Zilnic râde, zilnic cântă,
Ţi-ai da viaţa pentru ea,
Insă viaţa nu ţi-o vrea,
E şi drac dar e şi sfântă...
Zilnic râde, zilnic cântă.

Ce trebue să înţelegem din cele trei strofe ale lui Macedonski ? Nimic altceva, decât că în oraşul Archangel, din Rusia, este o fată care se slujeşte de frumuseţea ei spre a goli pungile îndrăgostiţilor. Analizând compoziţia, d. Călinescu crede că Macedonski vorbeşte despre un „arhanghel fată", şi scrie: „Lumea toată se spiritualizează şi poetul cântă cu o stranie şi muzicală stângăcie arhanghelul fată. (Jurnalul literar, An. I, n-rul 17, 23 Aprilie, 1939). Cum este posibilă o asemenea confuzie ? Iată ce însemnează o lectură superficială, inadmisibilă la un critic cu ambiţii de reformator. Când d. Călinescu scrie deasupra paginei pe care o umple săptămânal : „Documente. Istorie literară" — nu însemnează că d-sa trebuie să aşeze aici un material personal sau să mărturisească pe aceia care au muncit să-l descopere ? Sau când criticul interpretează nu este dator să facă o aplicaţie la obiect ? Aşteptăm răspunsul „onest" la aceste nedumeriri care sunt mai mult ale cititorilor dornici de a-şi împlini o educaţie critică.

c. f.

SILVIU RODA ŞI GEORGE PETCU

Prima noastră însemnare, s'ar cuveni încadrată în chenar negru, pentrucă aceste două nume de poeţi, sunt azi *numai nume*. Trupurile care le purtau, au plecat dintre noi. Când mă gândesc că fraţii noştri Silviu Roda şi George Petcu au plecat pentru Marele Drum, o undă rece trece prin mine : sunt primii morţi ai tinereţii noastre, primii cântăreţi tineri, ale căror lire vor rugini de azi încolo în păienjenişuri. Amintirile noastre sunt mult prea calde încă şi nu pot fi puse pe hârtie decât când le vom putea scrie *la rece;* azi, umbrele acestor morţi ai noştri, sunt cu noi, pe drumul lumi. Poemele lor nici nu şi-au svântat cerneala şi „Fata Morgana" lui George Petcu, stă în lumina vitrinelor ca o carte a fiecărula dintre noi. Iată dece înmărmurirea mânii cu care împingem condeiul, iată dece lacrima care ne-a picat pe manuscris. Din iureşul acesta nebun al cotidianului, ridicaţi şi împinşi la fund de toate valurile, nu putem, azi, decât să vestim moartea acestor doi poeţi, frângerea stupidă a acestor două destine. Dar despre manuscrisul lui Silviu Roda şi despre cele două plachete pe care truda şi sudoarea sângerată a lui George Petcu le-a dat la lumină, promitem că vom mai scrie aici şi aiurea. Ingenunchiem lângă aceste două albe cruci de mesteacăn...

POLEMICA

ni se pare a fi una dintre cele mai subtile arte. Fina şi academica încrucişare de spade, clinchetul lor clar, se aude parcă din ce în ce mai rar. In locul mânuşii aruncate, vine pietroiul şi în locul reverenţei cavalereşti, grimasa. Dar poatecă zodia din cale afară de războinică în care trăim, atrage după sine acest ciudat şi întristător fenomen. Horaţiu zicea acum două mii de ani : „Odi profanum vulgus et arceo"... şi nu ştim dacă nu avea dreptate.

LITERATURA GERMANĂ DIN TRANSILVANIA

este un capitol puţin cunoscut la noi. Şi ni se pare destul de condamnabilă ignorarea aceasta a unor scriitori care pe lângă faptul că sunt înzestraţi cu un frumos talent, pomenesc în operele lor, nu rareori, despre poporul nostru. Iată dar, motive care ar putea să ne facă să cunoaştem mai de aproape această interesantă literatură. O revistă cum e „Klingsor", meritâ să fie înfăţişată publicului nostru; scriitori ca Adolf Meschendörfer, Erwin Wittstock, Heinrich Zillich, Eduard Schullerus, au scris pagini şi frumoase şi interesante. Suntem convinşi că a traduce o parte din operele lor în româneşte, ar fi un lucru întru totul folositor şi inedit. De aceea, din acest loc, dăm semnul une porniri la muncă şi am fi fericiţi, dacă mărunta noastră sugestie, ar dovedi mâine—poimâine un fapt împlinit, care să dea roade. Cine are ceva de spus — în acest sens — să vie alături de noi !

EMIL ZEGREANU

este numele unui poet clujan pe care l-am cunoscut nu de mult. Domnia-sa ne-a atras luarea aminte prin câteva foarte delicate poesii. Iată că, de curând, am primit cartea sa intitulată : „Către ţara ochilor mei", care e o culegere de pasteluri. Am parcurs paginile frumos tipărite cu bucuria de-a verifica impresia iniţială : Emil Zegreanu e poet. Natura, în toate marile ei aspecte e cântată cu artă de d. Zegreanu. Nu-i vom reproşa oarecare neglijenţă în forma versului, pentrucă sperăm că va şti s'o îndrepte ; vom sublinia însă poesii ca : „Sunt frate bun", „Cade seara ca o pasăre 'mpuşcată" (superb !), „Tablou" şi „Chemare", din carte citâm :

„Trupul tău am să-l ferec în
rime de aur,
„Sufletul tău cauc de lumină
să-mi fie,
„Dorul meu, pui obosit de graur,
„Işi va găsi în inima ta, colivie".

„Către ţara ochilor mei", mărturiseşte frumos şi clar sunetele unei lire pe care o dorim perfecţionată, rară şi mereu înnoită, iar d. Emil Zegreanu e încă un autentic poet ardelean. Deaceea, bucuria noastră.

„FATA LUI CODRU IMPARAT"

volumul de versuri al d-rei Anişoara Odeanu a fost discutat de criticul revistei, d. C. Fântâneru, care a subliniat puritatea acestei poezii şi caracterul ei de elevaţiune, notă diferenţială faţă de producţiile obişnuite ale vremii.

Intr'adevăr dacă ar fi să definim poesia domnişoarei Anişoara Odeanu, am numi-o „poesia candoarii", pentrucă e în paginile acestei cărţi un aer de pură şi înaltă candoare sufletească, pe care rar am mai întâlnit-o la un poet. Anişoara Odeanu scrie un vers aerian şi clar,

Anişoara Odeanu

ca un iezăr alpin sau ca un ochiu de căprioară — şi tocmai aceasta am vrut noi s'o subliniem. Pentrucă stihuitorii au cam devenit, pare-ni-se, dela armoniile unui Rilke, Valéry sau George, ajungând prea des la sgomotul inestetic al unui bâlciu sau circ, purele zone la care se menţine, d'a capo al fine, volumul domnişoarei Anişoara Odeanu este un semn îmbucurător, mai ales că vine de la o poetă. Muzele au dat semnul plecării spre ţării, cât, oare, vor mai rătăci poeţii prin mlaştini.

„GÂNDIREA"

este incontestabil cea mai bună şi mai frumoasă publicaţie românească. Având o glorioasă apariţie, care merge cu optsprezece ani în urmă, revista aceasta se menţine întotdeauna pe o înaltă şi clară linie a duhului autohton, meritul acesta revenind directorului ei, omului care s'a identificat cu „Gândirea", domnului profesor Nichifor Crainic. Domniasa a isbutit să grupeze în jurul steagului pe care-l agită, o falangă de mare elită a literelor noastre, alătu-

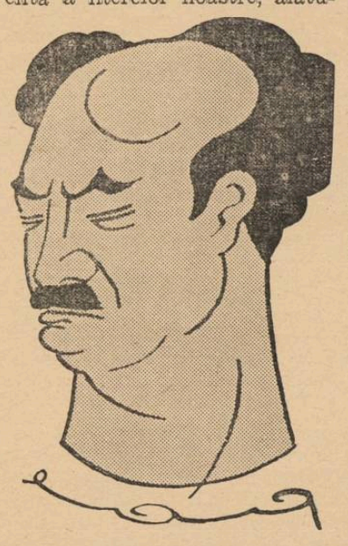

Nichifor Crainic

rând acestora, rânduri întregi de tinere şi promiţătoare peniţe. Pornind dela Lucian Blaga, V. Voiculescu, Ion Pillat, I. Petrovici, N. M. Condeescu, George Gregorian, Victor Ion Popa şi ajungând la cei noui, cum ar fi: Ion Potopin, Pan M. Vizirescu, Niţă Mihai, Gh. Tuleş, Radu Gyr, Pia Arapu şi încă mulţi alţii, „Gândirea" alcătueşte un sărbătoresc popas în istoria literaturii noastre De aceea, oridecâteori se va ivi ocazia, vom scrie aici despre luminoasele ei pagini, semnalând cititorilor noştri un rar şi covârşitor centru de idei.

O REVISTA

care merge cu folos pe drumul ei e „Tribuna tineretului", condusă de d. Mihail Daneş. Scrisă cu nerv şi cu pricepere, foaia aceasta tinerească îşi are meritul ei. Ne place să întâlnim aici pe Virgil Carianopol, Petre Paulescu, Al. Raicu, V. Oprescu-Spineni şi pe alţi poeţi de talent. Directorul revistei şi prietenii săi au isbutit să ne înfăţişeze o publicaţie vie şi curată.

CRONICA PLASTICA

din ultimul număr al „Gândirii", o semnează Al. M. Paleologu, un tânăr pe care cetitorii noştri au mai avut ocazia să-l întâlnească în chiar aceste pagini. Seriozitatea informaţiei, precum şi bunul gust ce se degajă din cronica aceasta, ne dau toate speranţele că Al. M. Paleologu va fi un bun critic de artă. De altfel talentul cu care e înzestrat, precum şi cultura sa, ne fac să punem temei pe posibilităţile sale.

O EXPERIENŢĂ TRISTĂ

au fost celee zece zile pe care „Cartea Românească" le-a închinat poesiei dar o experienţă tristă pentru poet şi librar. Publicul s'a căscat la lecturile poeţilor, trecând la fel de indiferent ca de obiceiu, pe lângă volumele de versuri, aproape nimeni n'a cumpărat o carte. N'am mai văzut nici cel puţin sentimentale şi romantice dudui colecţionând autografe, nici palizi liceeni veniţi să-şi vadă poetul preferat. O lume mirată, grăbită şi indiferentă se perinda în faţa standurilor, iar rarii poeţi rătăciţi în sala „Ileana", priveau dezolaţi la teancurile de volume. De bună seamă că iniţiatorii acestor zece zile merită ceva mai mult decât laudele noastre pe care le aducem aici. Dar tristeţea noastră e mereu vie, mai ales când ne gândim că peste toate curiozităţile şi volumele din sală, trona vie şi rece, marea frunte a lui Mihail Eminescu.

REVISTELE PROVINCIALE

Nu ştiu întru cât marile visuri mor în capitală, dar ştiu prea bine cum acestea se nasc în provincie. Va trebui să insistăm odată în acest loc asupra fenomentului provincial, care ni se pare a fi un complex foarte preţios şi viu de cultură, după cât îl cunoaştem noi.

Numeroasele reviste, care răsar în toate unghiurile ţării, constituesc o parte a acestui fenomen. Nu vom spune că în acele reviste se imprimă numai lucruri meritorii, ba chiar vom accentua faptul că de foarte multe ori, în revistele provinciale, apar articole, nuvele sau poesii care nu justifică întru nimic cinstea ce li se face, fiind scoase la lumina tiparului; când vom avea ocazia, vom aduce şi exemple. Astăzi vrem să insistăm însă asupra altui lucru, şi anume asupra acestei incontestabile efervescenţe în spirit, pe care ne-o aduc revistele provinciei. Chiar dacă nu toate din ele au un rost bine definit, acelea care îl au, sunt pentru orice lector atent, surprize plăcute. Dar pentru a exemplifica puţin afirmaţiile noastre vom cita câteva nume. Astfel : „Familia" la Oradea, „Pagini literare" la Turda, „Pontice" la Constanţa, „Gând Românesc" la Cluj, „Lanuri" la Mediaş, „Front literar" la Braşov", „Insemnări ieşene" la Iaşi, „Pământul" la Călăraşi, constitue demne şi serioase realizări pe terenul revuisticei româneşti. Poatecă în goana condeiului am omis una sau două din ele; să ne ierte prietenii. Conştienţi de aceste realităţi, trimitem mesagiul simpatiei noastre tuturor făurarilor de gând. Mâine, cu aceeaşi obiectivitate, vom reveni asupra fiecărei foi în parte. Vom sublinia toate ridicările spre frumos, dar nu vom lăsa nesemnalate nici marile sau micile greşeli pe care le vom afla în paginile lor. Pentrucă avem convingerea că şi una şi alta trebue să fie făcută.

„NOTE DIN GRECIA" DE AL. ROSETTI

e o carte de însemnări din călătorie de o rară frumuseţe poetică. Cele câteva pagini ale volumului ne arată în domnul Al. Rosetti, pe unul dintre cei mai distinşi reprezentanţi ai genului în care un Golescu, Niculae Iorga, N. M. Condeescu, Ioachim Botez sau Camil Petrescu au excelat. Lumina şi cerul înalt, culoarea locală şi marile monumente de artă, toate trăesc la fel de vii şi de plastice în aceste „Note din Grecia", în care inima unui poet se îmbină de minune cu ochiul rece al omului de ştiinţă, care a ştiut să vadă tot ceeace era de văzut. Orice citat ar trunchia şi de aceea nu putem să facem altceva decât să trimitem pe cetitor în filele cărţii, care e împodobită de „şase planşe după fotografiile originale ale autorului". Toate ne mărturisesc din plin bunul gust şi sensibilitatea de artist a domnului Al. Rosetti. Pentrucă opere de acest fel nu sunt prea dese, am crezut de cuviinţă să facem aceste mărunte adnotări pe marginea „Notelor din Grecia".

ŞTEFAN BACIU

Mama lui Cuza Vodă născută Sultana Cozadini, despre care se vorbeşte în pagina I-a a revistei.

RECTIFICARE

Din eroare, a apărut o perturbare în ordinea versurilor din poezia „Singuraticul pom" a d-lui Aurel Chirescu, publicată în numărul trecut al revistei.

Facem cuvenita rectificare, repetând corect fragmentul apărut gresit:

Doar el ţine 'n seamă
Semnul care-l seacă,
Vântul ce-i destramă
Umbra rea, săracă
Şi, strâns în zări strâmte,
Tainic, trunchiul simte
In inima lui
Vârf de spin şi cui.

Urme străvechi în simbolism

(Urmare din pag. I)

pentru poet — există, credem şi un altul minunat de scump. Acela rămâne, poate, mai presus de orice, creiaţia strălucită a Parisului catolic.

Toată experienţa lui de viaţă trece pe sub arcadele acestuia : aici exotismul baudelairian îşi scutură nuanţele păgâne, după cum Madona neagră adorată în nu mai ştim ce biserică din Franţa.

Sensibilitatea catolică îl leagă pe poet, ca un filon subteran, de marele nume din sec. XV, Francois de Montcorbier. Aproape tot ce nu e poză în Baudelaire, trăirea pe planul real, dragostea pentru ceiace-i damnat şi umil, viziunea omului descărnat, autopunitiunea — cal de bătaie al criticelor freudiste — ne îndeamnă să stăruim asupra acestei filiaţii.

Satanismul acestui dandy, mai puţin ieftin sau teoretic decât se crede, n'ar putea fi explicat şi ca o resfrângere a Apocalipsei ilustrată în timpanele dela Chartres, Autun sau Vezelay ? Tot sublimul demoniac al celor faţade leproase la culoare dar de o soliditate neînchipuită, pare să se fi imprimat adânc în substanţa tânărului poet care avea să scoată o spaimă nouă din învechita poveste a păcatului originar. Iată-l învăţând după abecedarul de piatră al lui Villon, fiindcă aici nu e vorba de sensul stereotip al „influenţei literare".

In acest punct de intersecţie cu sufletul adevărat al evului mediu se situiază, după umila noastră părere superioritatea lui Baudelaire asupra romanticilor.

Vigoarea, frustetea creştină a lui Villon, i-a determinat pe romantici să-l scoată din uitare în vreme ce aveau să fie cam indiferenţi cu Baudelaire, descoperindu-i probabil, unele virtuţi care le lipseau. Dar încăodată, nu-i neapărat vorbă de un paralelism didascalic între Francois Villon şi ultimul şi am dori opiniile acestea, cum iubitul cititor a observat-o, schiţate sub aburii orei ceaiului.

Revenind la punctul vizat dintru început, adică problema traducerilor în româneşte, este de amintit marea dificultate pe care o prezintă aşa numitul prozaism baudelairian. Cu alte cuvinte amarnicul obstacol pe care niciunul din tălmăcitorii noştri nu l-a trecut până astăzi, după cum remarcă şi unul dintre prietenii noştri, în acelaş timp din cei mai probi interpreţi tineri ai Florilor Răului, d. Const. Stelian.

Nu-i chiar o greutate să fixăm origina acestui prozaism prin secolul XIII al cântecelor bachice franceze, în care expresiile de stradă ironiile populare, se intercalau agreabil cu versurile de farmec galant.

Prozaismul lui Baudelaire nu ar putea să fie deci socotit drept o curiozitate supărătoare el fiind un nerv iniţial, nepieritor al sprintenei dar realistei poezii franceze din primele timpuri.

SIMION STOLNICU

Şarpele, fratele Soarelui...

(Urmare din pag. 1-a)

că Soma, „ca şi Agni, iese afară din pielea ei bătrână", expresie care acordă ambroziei divine atribute serpentine. Dealtfel, asociaţia între *soma* şi şerpi s'a făcut şi pe alt temeiu ; şerpii, în toate tradiţiile, nu numai în India, sunt socotiţi nemuritori, pentrucă îşi schimbă pielea. (Frazer a adunat multe materiale etnografice în legătură cu această credinţă, cf. *Le folklore dans l'Ancien Testament*). Deci, între băutura care conferă nemurirea, şi animalele nemuritoare, trebuie să existe o strânsă legătură. Deaceia un text spune : „Prin sacrificiu, şerpii au biruit Moartea ; acel care face la fel, biruie şi el moartea. Şerpii şi-au lăsat pielea bătrână, au ieşit din ea, şi au biruit Moartea...."

Ambivalenţa aceasta se întâlneşte pretutindeni în India. Agni este în acelaş timp un zeu bun şi rău, prieten şi duşman al oamenilor. Intr'un loc se spune că „mănâncă oamenii" şi trebuie să te fereşti de el ; în altă parte, el este mesagerul zeilor şi prietenul şi oaspetele oamenilor. (In paranteză fie spus, divinitatea este întotdeauna concepută sub două aspecte coexistente : mânioasă şi blândă, neîndurătoare şi lesne iertătoare, terifiantă şi odihnitoare, etc. R. Otto, în cartea sa celebră, *Das Heilige*, s'a ocupat mai ales de aspectele „terifiante" ale experienţei religioase).

Varuna, zeu al Cerurilor, este în acelaş timp zeul Oceanului, „lăcaş al şerpilor" *(nâgânâm âlayam)*, cum îl numeşte *Mahabhârata*. Varuna este, dealtfel, „rege al şerpilor" *(nâgarâja)*, iar în *Atharva Veda* XII, 3, 57 este numit o viperă. Toate calităţile acestea ophidiene nu ar trebui să se potrivească unei divinităţi uranice, cum este Varuna, despre care se spune că are „o mie de ochi", spioni cu care vede tot ce se face pe pământ. (Ochii lui Varuna sunt stelele. Cf. *Zalmoxis*, vol. I, p. 8). Dar gândirea mitică şi metafizică indiană nu pierde niciun prilej de a sublinia „bi-unitatea" divină, coincidenţa extremelor în divinitate, totalizarea atributelor. Marele monstru, Vrtra, ucis de Indra, zeul solar, are forma unui şarpe. Ucigând pe Vrtra, Indra eliberează Apele, care stătuseră până atunci sub stăpânirea acestui monstru. Dar eliberarea Apelor prin uciderea monstrului, echivalează cu o re-creaţie a Cosmosului. Pentrucă, lipsa Apelor sterilizează şi anihilează întreaga viaţă cosmică. Indra, eliberând Apele, face posibilă viaţa (plantele, ploile, hrana animalelor şi a oamenilor, etc.).

Dar despicarea monstrului Vrtra de către zeul solar Indra mai are un sens cosmologic : Creaţia Lumii. In toate mitologiile, Cosmosul e creiat dintr'un monstru marin, care e ucis şi îmbucătăţit de către un zeu solar (monstrul marin Tiamat, ucis şi despicat de către Narduk, în mitologia babiloniană, etc.). Deci, prin despicarea marelui şarpe Vrtra, ia naştere Cosmosul. Şarpele joacă şi aici rolul de „materie", în sensul scolastic al cuvântului. Şarpele simbolizează latenţele, virtualităţile, „materia" informă, haotică, (Apele) — din care, prin despicare, ia naştere Cosmosul, formele „actuale".

Dar, evident, pentru gândirea indiană, pantheistă şi imanentistă, „materia" din care se va „forma" Cosmosul, este tot o parte a divinităţii; este divinitatea concepută sub aspect latent, virtual, ophidian. Deaceia divinitatea este activă, în religia şi metafizica indiană, atât sub aspectele *întunecate* (serpentine) cât şi *luminoase* (divine). Aceste aspecte exprimă doar cele două condiţii ale divinităţii : virtuală şi actuală, latentă şi reală, adormită şi trează, telurică şi celestă. Deaceia numele zeului celest Varuna ca şi numele şarpelui cosmic Vrtra, au amândouă aceiaşi rădăcină : *vr*, care înseamnă „desfăşurare", „manifestare", etc.

MIRCEA ELIADE

O artă care trebue să cunoască...

(Urmare din pag. 1-a)

discreţie, îmi pare că denunţă mai mult o cultură în care sentimentul poeziei nici până astăzi n'a ajuns să constitue o aspiraţie reală. In orice caz nimeni nu a cerut, nicăieri, nici chiar contemporanii d-lui Aderca, să se ardă pe rug *Iliada* lui Homer...

Pe când destinul celor mai mulţi din marii creatori plastici îmi pare a fi din cele mai dubioase. Un destin supus capriciilor individuale. Să nu existe oare aici acele permanenţe care s'ar spune aproape că se apără singure în opera în care triumfă ? Să nu existe criterii care să ne înveţe dece trăeşte Giotto sau Michel-Angelo, dece a biruit Cézanne, Greco, van Gogh ?

Cine ar îndrăsni s'o creadă ! Văd mai de grabă o înaltă somnolenţă a criticei noastre de artă. Dar există ea ? Probabil... O văd, ici şi colo. O văd ignorând însuş principiul care dă viaţă artelor plastice, care luminează o pânză sau aprinde un bloc de granit !

Poë era convins că nu faci critica poeziei fără să fii poet. E sigur că nu greşia ! Dar câţi din criticii de artă au contact cu această viaţă intimă a lucrului de care vorbesc ? Ii priveşte... Eu văd numai ce ajung să descopere, să afirme ! Un mediocru simţ al lui Cézanne e sigur, în această privinţă, i-a falsificat până la scandal. Pe acest drum poezia s'ar fi rătăcit ea însăşi până acolo unde ar fi ajuns să rimeze penibil,... în căutarea foarte depărtată a lui Mallarmé ! E altceva...

Ştiu bine că pictorul are misiunea să comunice coloarei funcţiunile suverane ale cuvântului — şi e foarte posibil că, în acest strict domeniu chiar, arta pictorului să nu fie mai săracă nici mai puţin diversă. Acel *Saint-Langage* al poetului, nu i se refuză coloarei — dimpotrivă !

Dar tocmai aici e bine să întrebăm atent : ce ne *spune* tabloul, ce ne spune opera de artă? Am văzut critici de artă cântărind *„pasta"* (pe care la Giotto — e un fapt ! — n'ar fi găsit-o...), i-am văzut convinşi că în tehnica aceasta singură rezidă secretul. Aş fi vrut să-i leg la ochi — să apăr pîectura... „Purismul" coloarei — oroarea de subiect (caşicând totul n'ar fi subiect !) — a făcut de multe ori să se uite singura întrebare care rămâne : ce ne-a făcut să *cunoaştem* mai mult opera de artă, — lucrul care ne-ar fi rămas ascuns !

Sunt convins că pentru asta ajunge şi o simplă pată, un tumult de coloare :

Plusieurs ronds de fumée
Abolis en autres ronds...

Naturile moarte ale lui Cézanne sunt ideale singurătăţi populate de mister.

Nu mai puţin însă, „subiectele" închid mistere... Pentru artist ! Dar despre asta, altă dată.

Un anumit vânăt-albastru nu mai mă interesează...

TOMA VLĂDESCU

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T. T. Nr. 44908 - 938

18

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni
Autorități și instituții — Lei 500

TELEFON; 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 18
SAMBATA 6 MAI 1939

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

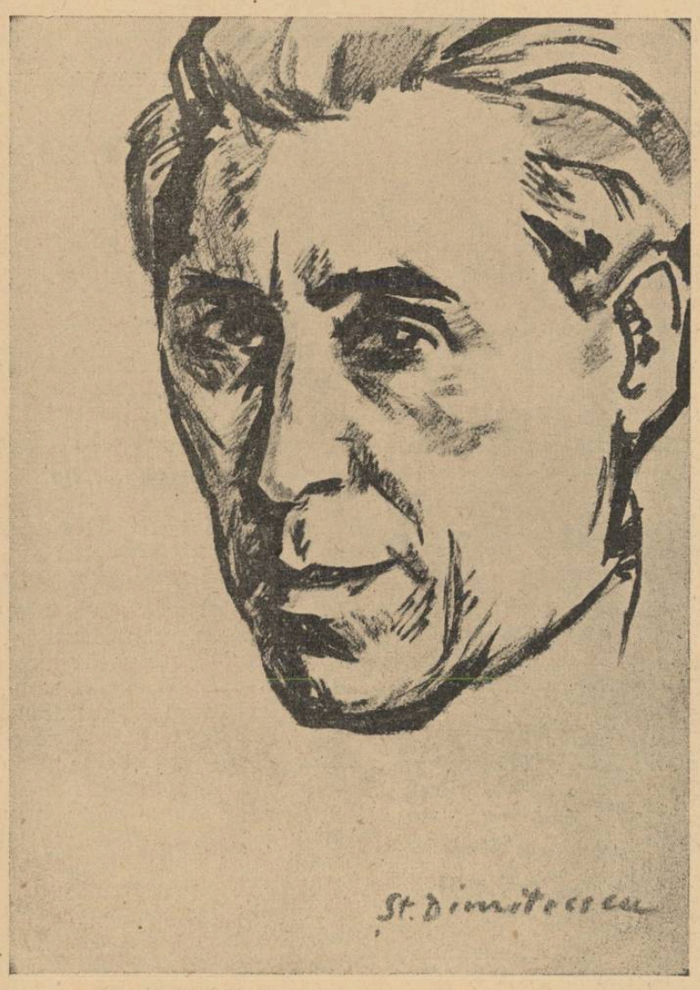

Ștefan Dimitrescu — Autoportret

Cântec

Lasă-mi-te lasă
Dacă mai vrei tu.
Tânără mireasă
Cine te făcu ?
De mai crede'n mine
Roșul tău sărut,
Patima din vine
Cine ți-a păscut ?

Vineți ochi ca pruna,
Ochi cu negre pungi,
Pântec cum e luna
Printre ramuri lungi,
Brațe reci ca șerpii
Lunecând pe prund,
Și în floarea ierbii
Scutul tău rotund.

Lasă-mi-te lasă
Peste pieptul meu,
Viță mlădioasă,
Sân cu rodul greu.
De mai crede'n mine
Părul tău de tuci,
Zumzăie albine
Viersuri, de-l usuci.

ION PILLAT

Fericirile stalactitare

Lui *Șerban Bascovici*

de RADU GYR

In numărul din Martie 1939 al revistei „Gândirea", d. prof. D. Caracostea a publicat un frumos și substanțial studiu despre „Destinul poetului și menirea poeziei". Distinsul om de știință a înfățișat, aici, — cu bogate exemplificări — cele trei poziții ale poetului în raportul lui cu societatea, cele trei moduri de înțelegere deosebită a menirii artei: a) poetul izolării în ivoriu, claustral, prin orgoliu, față de colectivitatea care nu l-a înțeles și de care s'a rupt, însângerat; b) poetul profet, care în arta lui mesianică a înglobat aspirațiile și frământările generațiilor omenirii sau numai ale neamului său; c) poetul tip al „destrămatului", cu speciile lui „ironicul, scepticul, blazatul și nihilistul", în general tipul „anarhicului", respins, însă, și de adevărata artă și de orice spațiu de cultură.

Plecând de la acest studiu, cu totul deosebit, al d-lui Caracostea, condeiul nostru își îngădue să facă incursiunea de mai jos pe tărâmul **fericirilor stalactitare**, cum denumim noi domeniul poetului însingurat în ostrovul său de fildeș.

Desigur, există un tip de poet profetic unanim recunoscut, și ne gândim și noi la V. Hugo, Goëthe, Carducci, sau la Alecsandri, Eminescu, Gr. Alexandrescu, Coșbuc, Cerna („Către pace"), Goga, Cotruș, dar socotim că preponderența și-o asigură tot atitudinea de claustrare poetică, de refugiu în stalactita visului propriu.

Intr'adevăr, adesea ori poetul a încercat să abdice, voluntar, din izolarea lui și să trăiască, viu, destinul colectivității, sub înaltă stemă mesianică. Dar, nu e mai puțin adevărat că, prin împlinirea unei tragice ursite, — poate a înveninatei soarte de „poète maudit", — chiar și acest poet-profet nu a întârziat să iasă rănit și dezolat din încercarea lui de coborâre în mijlocul colectivității, pentru care voise să-și sune trâmbițe solare de profet.

Iar însângerarea lui, prin acest eșuat contact, l-a făcut să se retragă, și mai adânc, în sihăstriile albastre de „luceafăr".

Va fi fost poetul-profetic, ca și faimosul „albatros" al lui Baudelaire, numai vremelnic „exilat pe pământ, în mijlocul huiduelilor"; „aripile lui de uriaș", îl vor fi împiedecat să-și identifice mersul cu pașii colectivității.

Și ne gândim la „Scrisoarea III" a lui Eminescu, atât de reprezentativă pentru participarea poetului la marile febre ale colectivității etnice, dar și pentru erupțiile revoltei sale împotriva aceleiași colectivități. Revoltă, în care ruperea poetului de orizonturile și soarta societății contemporane cu el apare categorică. Participarea poetului la un destin colectiv — în partea I a „Scrisoarei" amintite — se efectuează exclusiv în perspectiva trecutului, pe plan ideal. Numai de acele vremi trecute, „se'nvrednicirăcronicarii și rapsozii". Numai cu irizările trecutului, superb sub aureolele lui, se solidarizează poetul.

Prezentul, „veacul nostru" cum îl numește el, îi apare invadat de saltimbanci și irozi", iar societatea actuală, putridă și grotescă, îl face să se refugieze, durut, în disprețul pentru ea și în magnificele sale solitudini albe.

Aceiași dublă poziție — de participare la un destin colectiv pe un plan ideal, și de refuz violent al contemporaneității cu care nu-și împletește destinul și de care se rupe, însângerat — stă la baza concepției antitetice care, în poezia eminesciană, revine, adesea, ca un leit-motiv. („Scrisoarea IV", „Epigonii", etc.).

In concepția lui A. de Vigny, geniul creator se găsește sub același destin al izolării de contemporaneitate. „Moïse", pogorât mesianic printre oameni, va fi și el copleșit de lespedea misiunii sale divine, obosit de prea marele **cer** care-i strivește umerii, dar și **despărțit**, printr'o barieră de ghiață, de colectivitatea pământeană care nu-l înțelege. Mesianismul devine tragică izolare.

Poziția de retragere în solitudine e una din temele cele mai dragi lui Vigny, întâlnită și în „La mort du loup" și în piesa de teatru „Chatterton", dramatizare a romanului cu multe elemente autobiografice „Stello".

E adevărat, atitudinea cea mai des întâlnită la majoritatea poeților, e atitudinea de superbă izolare. Să fi fost, aici, numai poziția cea mai comodă pentru poeți ? Să fi fost, aici, numai orgoliul poetului de a se închide departe de destinele colectivității contemporane, ca, de pildă, atitudinea lui Leconte de Lisle, refugiat pe planul contemplării frigide a antichității elene sau indo-budiste și a peisagiului exotic ?

Sau această izolare nu va fi fost, totdeauna, anexa unei stări de orgoliu cristalizat în vis, ci și rezultatul unei repetate însângerări și înfrângeri prin contactul **neisbutit** cu destinul colectivității ?

De bună seamă, poetul — și artistul, în genere — nu a simțit numai în mod intuitiv că destinul său îl poartă spre zăvoarele de argint ale turnurilor claustrale, — dar a și fost

(Urmare în pag. ultimă)

Ștefan Dimitrescu

de TUDOR VIANU

Se împlinesc șase ani de când pictorul Ștefan Dimitrescu a plecat dintre noi. Vestea ne-a venit pe neașteptate, puțin timp după ce îl revăzusem într'una din grăbitele lui apariții prin București. Pleca fără multă zarvă, discret și cu acea grabă caracteristică omului foarte delicat, care punea în atmosfera tuturor întâlnirilor sale, ceva din teama de a nu fi de prisos și de a nu supăra. Câtva timp nu ne-am putut obișnui cu ideia că nu vom mai revedea niciodată pe binevoitorul și prețuitul prieten, pe care când nu-l întâlniam mai multă vreme prin București, îl regăsiam la Iași, printre elevii Academiei de Arte Frumoase, cărora ținea să le prezinte și unele din prelegerile amicilor săi bucureșteni, sau printre prețioasele tablouri ale Pinacotecii din Iași, căreia se străduia să-i dea o organizare modernă și s'o îmbogățească cu pânze de-ale colegilor săi, apreciați de el în chip generos. Mai târziu a trebuit să primim și această idee, păstrând totuși mai vie, mai limpezită, icoana artei sale.

Ștefan Dimitrescu s'a născut la 18 Ianuarie 1886 în orașul Huși, care devenea prin el, leagănul unei întregi serii de pictori. De aci a pornit și Aurel Băeșu, dispărut de timpuriu, apoi Adam Bălțatu și alți coloriști sau desenatori mai tineri, care vor lega odată de imaginea patriarhalului oraș de pe malul Prutului, numele uneia din cele mai interesante școli românești de pictură.

Studiind mai întâi la Iași, într'o vreme când destinele Școalei de Arte Frumoase erau încredințate lui Panaiteanu, Ștefan Dimitrescu a crezut o vreme că va rămânea la pictura bisericească, pe care o îmbogățea cu împodobirea bisericelor moldovenești din Agăș, din Asău, din Gheorghița, sau aceea muntenească din Netezeștii Ilfovului, executată în tovărășia bunului său prieten, N. N. Tonitza. Drumurile acestea s'au încrucișat însă cu alte îndemnuri, încă din anii 1912—1913, când Ștefan Dimitrescu lucrează cu multă sârguință la Paris.

In cea dintâi expoziție a lucrărilor sale, pe care o organizează curând după înapoierea sa în țară, într'una din sălile din preajma Ateneului, pictorul păstrează ca un reflex din pictura lui Toulouse-Lautrec, care în anii dinaintea războiului rămăsese încă printre zeii boemei din Montparnasse. Ce vor fi devenit acele pânze, reprezentând săli de teatru sau de cafenea, cu figuri caracteristice, pictate într'o intenție vădit psihologică și care aminteau pânzele fixând forfota pitorească a vestitului cabaret Moulin Rouge, cu care Toulouse-Lautrec interesase atât de puternic pe contimporanii săi?

Curând însă căile pictorului nostru cotesc, după indicația evenimentului hotărîtor al războiului. Folosit de Marele Cartier General din Iași, Șt. Dimitrescu pornește cu uneltele sale de pictor pe front și din spectacolul suferinții și pietății de-acolo, ochiul său reține imaginea devenită prima sa compoziție mai de seamă, „Morții dela Cașin", expusă astăzi la Muzeul Militar.

De aci începe seria de tablouri, prin care Ștefan Dimitrescu devine unul din pictorii țăranului român, pe care el îl reprezintă în atâtea din figurile sale caracteristice, apoi în scenele tipice ale muncii sau ale odihnei sale. Mulți dintre vizitatorii Salonului Oficial din 1924, vor fi reținut imaginea puternicei compoziții „Cina", astăzi în colecțiile Muzeului Kalinderu, unde grupul țăranului, a femeii și a copiilor săi, ospătându-se în jurul joasei mese rotunde, are, în marea lui simplitate și reculegere, caracterul unei adevărate acțiuni rituale, pătrunse de un adânc sens religios. Aceiași inspirație se continuă și în pânzele pe care, începând din 1926, le expune în tovărășia lucrărilor lui Tonitza, Șirato și Han, în expozițiile așa numitului „Grup al celor patru".

(Urmare în pag. 7-a).

Intunerec și Lumină

de MIRCEA ELIADE

Terminam articolul nostru precedent cu o observație etimologică: Varuna, zeu celest (cu „o mie de ochi", **sahasrâksha**, cum îl numește **Rig Veda** VII, 34, 10), derivă din aceiași rădăcină **vr** — care înseamnă „desfășurare", „manifestare", „încolăcire" — ca și demonul mitic de formă serpentină, Vrtra. Poate că amănuntul acesta n'ar depăși semnificația unei coincidențe, dacă n'am cunoaște teoria indiană asupra „bi-unității" divine. Incă din timpurile vedice, când metafizica era formulată mitic, întâlnim „binomul **Mitravarunau**, adică „Mitra și Varuna", simbol al divinității „totale", în care sunt cuprinse cele două „aspecte" ale divinității: manifestat și nemanifestat, Lumină și Intunerec, văzut și nevăzut, etc. Varuna, când este singur, este zeu al zilei și al nopții.

In binomul **Mitravarunau**, adică atunci când e alături și în contrast cu Mitra, este „puterea Intunerecului". **Intunerecul** trebuie înțeles aici în sensul său ontologic (nevăzut, nemanifestat) și cosmologic (latențele tuturor lucrurilor). Se ghicește în această pereche vedică — în care Mitra este „manifestat" și supus „devenirii", iar Varuna este nevăzut și etern (**Rig Veda** I, 164, 38) — concepția fundamentală pe care Upanishadele au formulat-o mai târziu prin cele două „aspecte" ale lui Brahman: **apara** și **para**, „inferior" și „superior", vizibil și invizibil, etc. Singura deosebire între aceste două formule este „natura" lor; cea dintâi (**Mitravarunau**) este mitică, cealaltă (**aparapara** Brahman) este dialectică.

Observăm cu acest prilej un lucru care este de mare importanță pentru înțelegerea gândirii indiene: metafizica indiană nu evoluiază, nu se schimbă; numai formulele și terminologia se modifică, în așa fel încât să fie accesibile diferitelor epoci. In formula mitologică **Mitravarunau** este exprimată bi-unitatea divină în termeni mitici, și sensul metafizic al acestei formule era accesibil oricărui indian din timpurile vedice. In formula upanishadică, **apara-para** Brahman, același principiu este exprimat prin termeni concreți („inferior", „superior"; jos, sus) cărora li se conferă o valoare metafizică precisă. Evoluția limbii și transformarea instrumentelor de expresie a gândirii — nu are nimic de-a face cu principiile, și nu implică o eventuală „evoluție" a acestora. Ideile, însă, ca tot ce cade în experiența umană, în **istorie**, sunt felurit „trăite" în decursul veacurilor. Trecerea dela o formulă la alta, bunăoară, dela expresia mitică sau arhitectonică, la formula metafizică sau iconografică, s'a făcut din nevoia omului de a înțelege pe un nivel la care avea acces, adevărurile care îi deveniseră opace în alte niveluri. Intr'un cuvânt, am putea spune că ideile nu **trăiesc**, ci sunt trăite; nu „evoluiază", ci se „desfășoară", adică își manifestă, cu timpul, toate consecințele și analogiile care erau implicate dela început în ele, aflându-se **in nuce**.

Tendința spiritului indian de a „totaliza" atributele divinității, contopind în aceiași unitate toate formele sau manifestările posibile ale divinității — se întâlnește chiar și în credințele „populare". Credințe care, în treacăt fie spus, sunt populare nu prin origina și semnificația lor, ci prin aderența directă a maselor; dogme „trăite" și „dramatizate" de conștiința populară. Așa bunăoară, cum am avut prilejul să arăt în altă parte (**Zalmoxis**, I, p. 201 și urmare), acel monstru vedic, Vrta, a devenit în anumite texte medievale ale sectei Vaishnava un brahman, un foarte loial războinic și chiar un sfânt! Pe de altă parte, în demonologia populară indiană asistăm deasemenea la un fenomen interesant de **coincidentia oppositorum**. Demonul Ravana, acel care a

(Urmare în pag. ultimă)

Ștefan Dimitrescu — „Cina"

SCRIITORI CĂRȚI
CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

Dan Botta: ALKESTIS, cu imagi de G. Zlotescu, Colecția „Universul Literar"

Și drama *Alkestis,* ca și celelalte lucrări de până acum ale d-lui Dan Botta, ne prilejuește o descripție a unor idei desprinse din conceptul general de „clasicism". Scriitorul Dan Botta este clasic, în sensul că reia în producțiile sale, temele fundamentale ale creiației poetice, că desbate problemele despre viață și moarte rămase statornice în literatură de la originea ei până astăzi, și că în „tratarea" acestor „adevăruri" el încearcă să atingă nivelul „sublimului". Tratarea temelor fundamentale ale creației poetice. înseamnă însă întoarcerea spre momentele mari ale literaturii, — tragedia greacă, Dante, romantismul nordic, — și urmărirea aceluiaș „adevăr" în adaptările lui, până în zona modernismului. Foarte puțini sunt scriitorii cari, prin alegerea unei teme din antichitatea greacă, să arate o înțelegere înaltă a clasicismului, așa fel încât însuși gestul lor să fie o calificare. „Intoarcerile" d-lui Dan Botta sunt pline de cea mai firească pasiune, ele dovedesc iubirea superioară a „ideilor", menirea de a le da vestmântul original și strălucitor în limba ro-românească.

Drama **Alkestis** își află subiectul în tragedia lui Euripides, cu acelaș titlu.

D. Dan Botta a luat personagiile autorului grec și, până la un punct, aceeaș schemă a acțiunii, și a făurit, după cum se va vedea, o dramă cu totul nouă, spre a spune astfel, „modernizată".

In mitologia greacă, „mitul" Alkestis se înfățișează simplu. In Pheres, regat thessalian cu câmpuri mănoase, domnește Admetos, rege tânăr și bogat. El iubește și cere de soție pe Alkestis, fiica lui Pelias, rege în Pylos. Pelias răspunde că dă de soție pe Alkestis, numai dacă Admetos vine s'o ia într'un car tras de lei și urși. Cu ajutorul lui Apollon, Admetos vine cum a pretins Pelias și o face pe Alkestis soție. La nuntă, uită însă să aducă sacrificii Athenei. Neîndurată, zeița reclamă moartea lui Admetos după a cincea primăvară a fericirii lui lângă Alkestis. Tânărul rege cere din nou ajutorul lui Apollon, care obține de la Parce ca Admetos să fie iertat de prematura moarte, dacă s'ar găsi altcineva care să moară în locul lui : tată, mamă sau soție. Părinții, deși bătrâni, refuză să moară în locul lui Admetos; numai Alkestis acceptă fără șovăială. Acest sacrificiu înalță iubirea, ridică devotamentul tinerei regine, printre cele mari ale tuturor miturilor. *Alkestis* este icoana iubirii desăvârșite, care nu-și găsește măsura decât în moarte.

Aceasta este substanța mitului, pe care a utilizat-o Euripides. In opera lui Euripide, iubirea desăvârșită nu o simbolizează decât Alkestis. Chipul ei moral însumează cele mai pure virtuți femeiești din câte a conceput helenismul. Admetos se află la un nivel deosebit, fiindcă rămâne înlănțuit de egoism, el acceptă ca iubita și soția lui, frumoasa Alkestis, să moară pentru el. Nu trebue să vedem însă o inferioritate de structură în egoismul lui Admetos. Mai întâi, el era rege, viața lui era necesară poporului său, — și pe deasupra, el se supunea concepției antichității despre „femeie", — cuprinsă în fraza „viața unui singur bărbat are mai mult preț decât a o mie de femei". *(Iphigenia in Aulis, vers. 1934).* Era firesc deci ca Admetos să accepte în locul morții sale, moartea reginei Alkestis. Pentru Alkestis, moartea are însă altă semnificație: ea este iubire, jertfă, o primește pentru a dovedică ea este cea mai bună dintre femei (γυναῖκ' ἀρίστην ἔστι, vers. 324). Tragicul în opera lui Euripides constă așadar în despărțirea de *cea mai bună dintre femei,* în trăirea poruncii fatalității. In gândirea intimă a lui Euripides chipul lui Alkestis nu avea însă atât menirea să fie al femeii virtuoase cât al **iubitei** desăvârșite.

Dan Botta

Iată pentru ce, spre a realiza iubirea desăvârșită, autorul tragic grec pune pe Heracles să învie pe Alkestis și să i-o aducă lui Admetos. Iubirea desăvârșită se realizează și ciclul se închide după încercarea tragicei experiențe a jertfei.

Din Euripides, d. Dan Botta a luat înainte de toate figura morală a îndrăgostitei Alkestis. Jertfa ei pentru iubit, dăruie ideia cea mai înaltă despre dragoste. O altă iubită mai strălucită decât Alkestis nu se poate găsi. Oricare se aseamnă cu ea, dar nu o întrece. Această asemănare cu iubitele mari, se vede a fi grija din conceperea poetică a d-lui Dan Botta. Ea se aseamănă cu Francesca, dar mai ales cu Isolda, atât de apropiată de sensibilitatea noastră modernă. Dacă a văzut-o pe Alkestis ca pe o Isolda, trebuia ca și Admetos să fie un Tristan, în perechea esențială a iubirii. Iată pentru ce d. Dan Botta modifică gândirea grecească, făcând-o să treacă printr'o lungă filieră, adică urmărind ideia despre *marea dragoste,* dealungul momentelor culminante ale literaturii, spre a ajunge la chipul ei cel mai apropiat de sufletul nostru de azi. Iubirea mare nu poate fi concepută în despărțire. Despărțirea nu este cu putință. Iubirea mare, a fatalității cere unirea desăvârșită, în eternitate; ea nu are măsură decât eternitatea, iar eternitatea nu este decât moartea .Dar moartea nu înseamnează decât trecerea dincolo, — la esențe, la arhetipuri, la ideile eterne și imuabile. Suntem în plin platonism : „Așadar, sufletul, această ființă invizibilă, trece într'altă lume asemănătoare sie-și, miraculoasă, pură, nevăzută, adică la Hades ; el se întoarce cu adevărat în sânul unui Dumnezeu plin de bunătate și înțelepciune. *(Platon : Phaidon, XXIX).*

Pornind de la Platon, prin Dante și prin Tristan și Isolda, d. Dan Botta nu putea să vadă iubirea desăvârșită a lui Admetos și Alkestis decât în *moarte.* Acolo, ei vor rămâne în eternitate conceptul imuabil al iubirii. Insuși Dante, care nu contempla ideile pe un cer platonician, ci, trecut prin purificarea creștină, vedea în ele calitatea lor pasională, — când, în cântul al V-lea din „Infern", zugrăvește pedepsele celor ce au păcătuit cu dragostea „fără măsură", nu-i arată în biologia sa decât tot uniți în eternitate, prin vorbele Francescăi:

Amor, che a nullo amato amar perdona,
Mi prese del costui piacer si forte,
Che, come vedi, ancor non m'abbandona.
Amor, condusse noi ad una morte.

(Dante, Divina Commedia, Canto Quinto, v. 103-106).

Mai aproape de noi, în „Tristan și Isolda", Wagner gândește iubirea desăvârșită într'o conexiune atât de strânsă cu moartea, încât drama genialului romantic pare o pledoarie a neantului, o juduire după stingerea schopenhauriană, a negării voinței de a trăi. Nimic mai limpede pentru această semnificație decât simbolurile „zilei" și „nopții", în Tristan și Isolda, blestemele împotriva „zilei" care poartă în sine eroarea, dorința, suferința, (soleil, soleil, faute éclatante) și invocarea „nopții" în care iubirea se desăvârșește, se întregește definitiv, se unește în eternitate. Noaptea este aici însă tot una cu moartea. Nici Tristan și nici Isolda nu o gândesc altfel, când amândoi o cheamă:

O, ew'ge Nacht,
süsse Nacht!
Hehr erhabne
Liebesnacht!
Wen du umfangen,
wem du gelacht,
wie wär' ohne Bangen,
aus dir er je erwacht?
Nun banne das Bangen,
holder Tod,
sehnend verlangter
Liebestod! !
In deinen Armen
dir geweiht,
ur = heilig Erwarmen,
von Erwachens Not befreit.

(Act. II scena II).

Sub stăpânirea ideii de perfecțiune a iubirii numai în *moarte,* d. Dan Botta nu putea să admită, ca în sfârșitul piesei lui Euripides, aducerea reginei Alkestis din infern, de către Heracles, așa încât să facă mai departe cu Admetos o fericită pereche pământească. Perechea fericită trebuia gândită în absolut, în lumea umbrelor esențiale, de aceea, ca și Wagner, care invocă noaptea, moartea, ideile eterne, d. Dan Botta invoacă pe regina nopții și a infernului, pe stăpâna umbrelor și a arhetipurilor, pe Persephoneia! In imperiul soției lui Hades, în absolutul morții eterne, Alkestis a devenit ea însăși o umbră, ideia absolută de „iubire". Această ideie nu se mai poate întoarce pe pământ, fiindcă atunci s'ar degrada din nou, ci ea trebue să rămâie în domeniul ei substanțial, platonician. In schimb, Admetos va pleca el spre Alkestis, va muri el, și prin moartea lui se va apropia de Alkestis și vor împlini iubirea lor în eternitate! Versurile prin care d. Dan Botta invoacă pe Persphoneia formează partea de fundamentală deosebire față de textul grec și constituie, fără îndoială, una din cele mai frumoase pagini poetice din limba română :

Hemichorium I.
Imperiul tău e infinit. In el
Lucesc ca aștrii într'o horă
Purure, zeii. Tu ești cel dintâi
Și cel din urmă sediu al Substanței,
Loc absolut din care se coboară
Toate simulacrele vieții,
Acelea care sunt doar simulacre
Ale puterii tale, o Neant.
Hemichorium II.
Tu ești tăria, ești puritatea, ești esența,
O, Alcyonia. In fluxurile lumii,
In svonul Oceanului de stele,
Tu ești doar în icoană, Persephone!
Pe tine nimeni nu te poate
Cuprinde, perfecțiune!
Chorul
In tine se înalță ca foșnirea
Codrului noaptea, glasul tuturor:
Glasul acelor ce-au murit, glasul acelor
Cari sunt vii ,al celor cari încă
Nu s'au născut. In tine se răsfață
Lumea arhetipurilor: toate
Tiparele originare ale lumii și arhetipurile arhetipurilor
Suind într'o divină herarhie
Până la tronul tău, o Quintesență!

(pag. 71-72)

Abaterea de la textul lui Euripide, în sensul încheierii în absolut, este o corectare a tragicului în direcția aeschiliană, ca o reducere la substanță a sufletului. Și nu altfel gândea esența tragicului Vasile Pârvan, pe care se cuvine să-l citām în această analiză: „Căci sensul vieții de iubire e de a căuta împreună (eternul bărbătesc, cu rațiunea gravă și rece, și eternul femeesc. cu instinctul adânc și aprins) drumul cel mai strălucitor spre moarte. Uciderea singurătății prin sentimentul singurei călătorii împreună, e fericirea".

(Anaxandros)

Cu o astfel de „călătorie din urmă" se termină drama d-lui Dan Botta, când însăși Persephoneia, care este tot una cu Alkestis, vine să și-l ia pe Admetos, în care ea vede pe Hades. Pornesc culegând împreună violete, floarea care „Are culoarea nopții infernale", A nopții luminate de mărgeanul Ideie".

Alexandru Marcu: Figuri femenine din Renaștere, Ed. „Cartea Românească"

Puține cărți se tipăresc la noi cu atâta preocupare de strălucire grafică și ilustrativă, ca aceasta ce poartă titlul lucrat de mână, și de aceea plin de stil: „FIGURI FEMENINE DIN RENAȘTERE PREZENTATE DE ALEXANDRU MARCU". Profesor de limba italiană la Universitatea din Capitală, d. Alexandru Marcu a cinstit de mult și cu prisosință locul, prin traducerea „Divinei Comedii", a „Decameronului", — prin studiile și tălmăcirile din moderni (Papini : Un om sfârșit), prin revista-laborator științific anual „Studii italene", — și prin continua legătură naturală ce o face între cultura glorioasă a Italiei și a noastră încăpătoare.

Frumoasa necunoscută, Milano, Gal. Poldi Pezzoli

Intocmirea cărții cu „FIGURI FEMENINE DIN RENAȘTERE" va destăinui deci pasiunea cărturarului, reprezentant al culturii italiene la noi, pentru somptuosul său obiect. In legătură cu „Renașterea" se poate vorbi oricum și despre orice. Atunci s'au întâlnit contrastele aprige ale celor mai violente patimi omenești rdicate în lumina cunoașterii. Cât de împânat era timpul cu germenii forțelor contradictorii se va susține cu un exemplu din multe: în aceeaș familie, Galeatto Roberto Malatesta se căsătorește tânăr, dar își lasă soția fecioară, trăind înconjurat de călugări și murind curând, din pricina exceselor ascezei, pe câtă vreme, fratele său, Sigismondo Malatesta, deși numai de 14 ani, „în fruntea unui stol de câteva sute de mercenari, de dânsul înarmați și scoși la luptă, nepus de nimeni, neașteptat de dușmani, isbutise să fugărească din jurul orașului temutele miliții papale care îl înconjurau. (pag. 52). Copil prin urmare, acelaș Sigismondo Malatesta gândindu-se la „prestigiul familiei Malatesta", ia măsuri pentru buna ocârmuire, se împacă cu Papa, se aliază cu Venețienii și... se ocupă și de căsătoria lui care trebue să aibă o importanță politică, etc. etc.

Acum se scot din pământ statuile de marmoră arzătoare ale zeițelor antice și după modelul lor, o frumoasă Napolitană se desbracă în stradă și merge „așa înaintea calului Regelui Alfonso de Aragona, cel foarte bigot și auster, spre a-i oferi, drept omagiu, frumusețea nudității sale", dar tot în aceeaș vreme „Madonna Caterina di Albertaccio Alberti, măritată cu un Corsini, nobil din Roma, deși proverbial de frumoasă, văduvă după un an de căsătorie, jurase lui Dumnezeu să se păstreze castă până la moarte. Intru aceasta se chinuise apoi toată viața să doarmă îmbrăcată pe un sac de paie. Ziua citia numai cărți de rugăciuni (cu toate că știa latinește) izbutind să trăiască în acea austeritate monahală până la 60 de ani".

Din aceste toate excesivități, d. Alexandru Marcu a alcătuit o carte frumoasă ca o bijuterie amintitoare prin gust și subtilitate a acestei sublime Renașteri. A omagiat cum se cuvine fiece figură glorioasă de femeie, punând să vorbească îndestul chipurile lor zugrăvite cu adorație de un Piero della Francesca, Paolo Uccelo, Giotto Ghirlandajo, Botticelli, Pisanello, Carpaccio, Palma Vechio, etc.

Dacă adăogăm la acest cuprins extrem de captivant prin sufletul istoric și calitatea unei proze cu asemenea modulații: „mai departe, până la Santa Maria Novella, până la San Lorenzo, până la Santa Croce, până la Santissima Annunziata: spre toate bisericile Florenței, cu portrete de Michelozzi și icoane de Ghirlandajo", — vom putea spune omagial că „Figurile femenine" onorează literatura românească, fapt vrednic să se vadă mai ales în această lună a cărții.

Cronica ideilor

HEIDEGGER

II

De modul cum *Heidegger* înțelege pe *„geschehen"* (tradus în franceză prin adjectivul *historial)* — separând esențial această noțiune de *„Gesichte" Istoria,* așa cum este înțeleasă curent) — se leagă întreaga problemă ontologică a raportului dintre om și timp.

Menționăm că Heidegger inovează cu atâția termeni în sistemul său metafizic. în cât ne va fi greu, dacă nu imposibil, să le găsim corespondenți în românește. De aceia, pe alocuri, până ce se va încerca într'un studiu mai cuprinzător prezentarea integrală a operei lui — vom intrebuința fie traducerea în franceză, a acestora — fie chiar, expresiile originale.

In cronica precedentă urmăream să lămurim înțelesul cuvântului „existență" — pentru că aceasta este teza ontologică dela care pornește Heidegger. Nu devine posibilă discuția despre om, despre lume, despre timp, despre legătura dintre toți acești factori metafizici, nu putem face, în nici un fel, o afirmație elementară cu privire la teoria cunoașterii — dacă nu admitem că prealabilă oricărei discuții despre cunoaștere și deci la baza unei veritabile metafizice — este problema existențială. Ca să poată fi obiect al cunoașterii, fie omul, fie fenomenul — el trebuie, elementar, să *existe.*

Intreaga gândire a lui Heidegger se ocupă cu modalitatea existenții umane, rejudecată în raportul său fundamental, ontologic, cu lumea. *„Was ist Metaphysik?"* este lucrarea în care se analizează, cu o profunzime rar întâlnită, poziția metafizică a omului, în univers. Termenii de „existență", „realitate umană", „a fi în lume" —, au fost prezentați, pe scurt, în cronica anterioară.

Sunt termenii *dela care se pornește,* pentru a înțelege raportul dintre ființa umană (realitate existențială primară) — și temporal. Acest raport este obiectul cunoscutei lucrări *„Sein und Zeit",* desigur opera cea mai felurit comentată a lui Heidegger.

O afirmațiune comodă cu privire la raportul dintre om și timp este următoarea, foarte cunoscută: *omul există în timp.* Evenimentele, faptele omului, ca și lucrurile, fenomenul, se afirmă, uzual, că *există* de asemenea *în timp.*

Eroarea este implicită acestor propozițiuni. Pentru ca să ne dăm seama de modalitatea ontologică a existenței omului și a fenomenului pentru ca să putem face vreo afirmațiune cu privire la acel „a fi în lume" al omului — în raport cu timpul — este necesar în prealabil, să discutăm timpul tot din punctul de vedere existențial.

Omul, lumea, natura *există* în timp? Dar care este însăși modalitatea existențială a timpului? Cum ne dăm seama, cum adeverim, cum se recunoaște *existența* timpului?

Evident, aceasta este o temă pur metafizică și — am zice, într'adevăr metafizică.

Kant, s'a crezut că rezolvase odată pentru totdeauna problema timpului și a spațiului, pe care le postulase aprioric în conștiința omului. După cum se vede însă, Heidegger pune în discuție valabilitatea tezei kantiene, ale cărei concluziuni cu privire la metafizică, erau destul de sceptice — și, fără să combată manifest pe autorul „criticilor", încearcă o reabilitare a metafizicei. discutând tema spațiului și a timpului, din punctul de vedere al existenței *primare.* Vom reveni asupra lucrării *„Kant und das Problem der Metaphysik"* — deocamdată să răspundem întrebărilor de mai sus.

Când am vorbit despre transcendență, am văzut că *existență,* capabilă a se transcende, și anume: tot în sensul existenței, printr'o *„extindere* care își constitue pe sine însuși drept conținut al extinderii" — este doar *realitatea umană,* omul. De aici concluzia că lumea *există* prin om. făcând parte din modalitatea existențială a realității umane. Existența este exclusiv, necesar și ontologic : de esența omului. Prin forța unei „mobilități specifice", realitatea umană, concepută ca existență primară și unică — își constitue lumea.

Se întrevede răspunsul cu privire la *existența* timpului și la raportul dintre om și temporal. Timpul, istoria, *există* întrucât sunt produsul acelei posibilități ontologice, curat metafizice, a *„existenții — realitate umană"* — de a le face *istoriale* (traducerea lui „Geschehen"), adică de a le introduce, existențial, în realitate, a le da ființă „lumească". „Dată fiind transcendența lumii pe o bază temporală — *istorialul* — pe care îl constitue *Ființa în lume,* prin existența sa, se află de mai înainte și în mod „obiectiv" prezent, fără ca o știință istorică să-l fi sesizat încă, vreodată"...

Este clar. Omul nu există în lume și în timp, ca și cum lumea (fenomenul) și timpul ar putea forma cadrele exterioare, obiective, ale ființei, mai înainte și autonom de existența realității umane. Dimpotrivă. Lumea și timpul capătă sens existențial, cu ocazia existenței originare a omului, de a cărui esență este *istorialul* (das Geschehen) —, adică posibilitatea extinderii de sine — în sens existențial. Și această posibilitate, introduce timpul în cunoaștere.

MIRCEA MATEESCU

Greșala lui Alexei Alexievici

(nuvelă)

de ANIȘOARA ODEANU

Alexei Alexievici stătea trântit pe divan. Stătea și citea. De 14 zile și 14 nopți nu lăsase din mână cartea asta, care de fapt abea trecea de două sute de pagini, așa că până și un copil de școala primară ar fi isprăvit-o în atâta timp. Iar dacă e cineva curios să știe ce fel de carte reușise să-i țină atâta timp încordată atenția lui Alexei Alexievici îl vom lămuri că omul își citea propria lui carte.

Titlul cărții suna așa: „Grădini spânzurate de stele", iar conținutul ei nu se putea numi, după formele literare, nici versuri, nici proză,— schiță, nuvelă, roman, jurnal — era ceva între toate astea și din fiecare avea câte ceva.

Cartea apăruse de două săptămâni, pe socoteala autorului, într'o tipografie mică, dintr'un oraș pe măsura tipografiei. Până la data întâmplării nu se vânduseră din ea decât patru exemplare, cu toate că o săptămână întreagă vitrina librăriei din centru fusese pregătită anume pentru opera lui Alexei Alexievici, cu cartea lui în mai multe sute de exemplare căptușind-o cum se căptușesc dulapurile cu ziare ca să se alunge molile, iar în mijloc fotografia lui Alexei Alexievici în trei sferturi, înconjurată cu tricolorul ca a unui erou național, fiindcă Alexei Alexievici era

funcționar la primărie și bun patriot.

Dacă interesează pe cineva de ce s'au vândut cele patru exemplare, îl vom lămuri că succesul a fost datorat numai ideei tipografului, care, om obișnuit cu socotelile comerciale, i-a sugerat lui Alexei Alexievici — așa, din prietenie— să accepte un proect de copertă al nepotului său, elev în ultima clasă de liceu. Coperta, deci, reprezenta trei flori, una tăind pagina în două, cu corola sub numele autorului, acolo unde venea litera e de la Alexievici -- întâiul „e"—celelalte două înclinându-se grațios spre margini, una spre dreapta, cealaltă spre stânga. Aceste flori reprezentau grădinile, iar stelele fiind prea sus nu se vedeau. Tot în treacăt vom limpezi puțin această curioasă tendință spre simplificare a tânărului liceam Vania Vasilievici: tânărul de douăzeci și unu de ani, cu mustața abea mijită, cu părul lins și o mare lavalieră cu picățele atârnată de gât, avea o deosebită admirație pentru arta japoneză, despre care citise odată o singură carte scrisă de un globe-trotter englez.

Și, ca să revenim la subiect, cele patru cărți au fost, la rândul lor, cumpărate de patru fete din diferite clase ale liceului din localitate, care n'aveau admirație pentru arta japoneză, de a cărei existență nici nu știau, ci pentru Vania Vasilievici, tânărul pictor. Și cum, cu obișnuita indiscreție a fetelor, admirația asta nu le era necunoscută nici uneia dintre ele și în loc ca lucrul acesta să le solidarizeze, se întâmplase tocmai pe dos, fiecare din ele cumpărase cartea în ascuns.

Una o lăsase netăiată, era Tania care știa ce vrea, alta încercase să citească o pagină, dar renunțase obosită de moarte de efortul prea mare, a treia—premiantă I—ajunsese la jumătate, iar blonda, visătoarea și cârna Natașa, o citise toată și chiar o recitise, obsedată din ce în ce mai mult de ideea îndrăzneață că Alexei Alexievici este un foarte mare scriitor.

In ce îl privește pe Alexei Alexievici însuși, lucrurile apar mult mai încurcate. De două săptămâni de când citea, nu contenea să se mire. Și avea de ce să se mire Alexei Alexievici, căci abea acum, citindu-și opera, (pe care o scrisese fără să înțeleagă de ce) autorul se descoperea pe sine.

Și, dădea din cap mereu, în dreapta și stânga, ca omul reclamă din vitrina ceasornicarului „uite dom'le, uite dom'le".

Prea bine nu s'ar putea spune ce s'a petrecut în capul lui Alexei Alexievici, nici atunci, nici după moartea lui, survenită într'un mod neașteptat, nimeni n'a lămurit prea mare lucru. Natural, n'au lipsit gurile rele care pretind totdeauna, prin cafenele, lucruri neadevărate despre semenii lor. Așa, de exemplu, că Alexei Alexievici a murit din grandomanie, care este o formă de nebunie, dar mai mult nu știau să explice până va veni în vacanță studentul Grișa care învăța despre bolile sufletului și pe care, din cauza asta, și-l disputau domnișoarele.

Mai bine nu scria, se văicărea nevasta lui, mai bine un bărbat viu decât un scriitor mort, dădea din cap filozofic. Iar prietenele ei dădeau și ele din cap și oftau, aprobând-o în totul.

Chestiunea, după cum se prezintă, este din cele mai încurcate. Nici studentul Grișa, în care s'au pus toate speranțele, nu va lămuri mare lucru. Fiindcă se 'ntâmplă uneori — destul de rar, din fericire— ca o viață care merge înțelept pe drumul ei și nu supără pe nimeni, nici pe cel care o trăește, s'o ia deodată razna ca un cal nărăvaș, tocmai la o cotitură pe unde, nici odată știute dar fără greș, trec și ele spre zările lor, drumurile veșniciei. Și drumurile veșniciei merg mai repede decât drumurile oamenilor, vuesc ca vânturile mari ce spulberă omătul pe câmpuri iarna, nici un om din lume, ce-a păsit alături, nu se mai poate întoarce. Poeții pot deschide uneori spre ele o fereastră, și apoi să spună oamenilor ce au văzut, dar vai de acela care deschide ușa și care, ca Alexei Alexievici, mai face și câțiva pași afară. Acela va vedea și simți ce n'a văzut și n'a simțit nici un poet, dar nu va mai putea s'o spună nici odată.

Nu este de competința noastră să vorbim despre cartea „Grădini spânzurate de stele". Singurul critic literar al orașului, profesor de filozofie la liceul din localitate, el însuși autor al unui mult comentat volum de poezii „Rațiunea transversală", a vorbit la rândul lui, cu toată autoritatea, în numărul de Duminecă al ziarului „Glasul Volgăi", trei zile după moartea lui Alexei Alexievici. Toată lumea l-a felicitat dar nimeni n'a înțeles prea mare lucru. Gurile rele, la cafenea, au pretins chiar că însuși eruditul critic n'a înțeles prea mare lucru. Nu pentrucă ar fi citit cineva cartea lui Alexei Alexievici, ci pentrucă— după cum se întâmplă în provincie când cineva pretinde că se deosibește de ceilalți, ceilalți la rândul lor pretind că de capul lui nu e desigur mare lucru.

Pentru a nu-l nedreptăți la rândul nostru, pe autorul „Rațiunii transversale" și al articolului despre răposatul erou de care ne ocupăm, vom menționa că recenzentul, deși prin formule pline de politețe, concludea net că Alexei Alexievici scriind cartea „Grădini spânzurate de stele" a făcut un lucru ce echivala cu o pierdere de timp. Nici odată nu va putea fi primit în „templul literaturii" după cum nu se poate aduna un măr cu pere sau un măgar cu oi (exemplificarea se poate duce la infinit). Fiindcă volumul lui Alexei Alexievici, nu seamănă a literatură, pare mai mult stenografiarea unor halucinații. Ca orice critic literar care se respectă, profesorul cita:

„Am găsit într'un sertar o reproducere fotografică a unui peisaj din Taranto. L-a tăiat Mișa dintr'o carte și l-a ascuns între hârtiile mele. (Fac prost că nu-l mai bat pe Mișa în fiecare seară). L-am întrebat: „Mișa, de ce ai tăiat frumoasa reproducere din Taranto?" Mi-a răspuns, foarte convins „ Ca să-ți aduci aminte, papa, de vremea când ai fost acolo". „Mișa!" i-am strigat încruntându-mi sprâncenele (un om n'ar trebui să spună nici odată despre sine că și-a încruntat sprâncenele, totuși acesta e purul adevăr). „Dar, Mișa, iar ai devenit dobitoc, când am fost eu în Taranto? Cu leafa mea și cu tine care îți rupi în fiecare zi pantalonii la spate, cum era să ajung eu până la Taranto?" Mișa m'a privit grav, cu ochii în lacrimi. A răspuns repede, pasionat, ca și când de răspunsul meu depindea toată viața lui. „Papa, adu-ți aminte, ai fost în Taranto, acum trei sute de ani, ai fost în Taranto". L-am privit lung, băiatul era bolnav, ciudățeniile lui Mișa mă surprind din zi în zi mai mult. Apoi l-am concediat.

Am privit tabloul în neștire și din ce îl priveam, locurile mi se păreau mai cunoscute. Reprezenta marea, înainte de răsăritul soarelui. O mare ca o oglindă și în fund orașul, un oraș alb dantelat ca palatele de zahăr din vitrina cofetarilor de anul nou. Locurile mi-erau cu adevărat foarte cunoscute".

Mai departe:

„Fac uneori un gest. De exemplu: fumez o țigară, ținând-o între arătătorul și mijlociul mâinii stângi (eu fumez ținând țigara în mâna stângă ca să pot scrie în acelaș timp).

Stau la bureau la primărie, cu picioarele în coșul cu hârtii (de când am bureau-ul acoperit în față și nu mi se mai văd de dincolo, aceasta e ținuta mea preferată). Scriu. Capul mi-e aplecat deasupra hârtiei. Până aici toate bune. Ținuta mea n'are nimic deosebit. La un moment dat, mișc un deget, de exemplu degetul mic al mâinii stângi. Nici lucrul acesta n'are nimic deosebit. Dar în clipa aceea, când am mișcat degetul, parcă s'a întors un buton și s'a aprins o lampă spre altceva. Știu precis că ceeace se petrece acum s'a mai petrecut cândva. Exact acelaș lucru.

Dar, să fim înțeleși: nu că am mai stat cândva la bureau în exact aceeași poziție. Cred că nu e cu putință ca o fată frumoasă, dacă se uită, în oglindă, să vadă în locul imaginei sale o grădină de flori. Totuși voi lua exemplul acesta, părându-mi-se cel mai clar. Deci, în clipa când mi-am mișcat degetul, și s'a aprins lampa aceia de magneziu în mine, n'am avut certitudinea că eu însumi am mai stat exact în aceeași poziție și mi-am mișcat degetul la fel, ci altă: aceia că ființa mea materială, în fiecare fibră a ei, corespunde unei lumi imateriale, că gesturile ei, gândurile ei, se leagă continuu de mersul unor stele, de creșterea și veștejirea unor flori, de lucruri, umbre, lumini, care trec și vin în lume, continuu. Și că sunt clipe când printr'o anumită atitudine a mea, eu **coincid** exact cu imaginea mea din oglindă (vezi exemplul de mai sus), clipe în care, ca un om care face pluta, dacă s'ar prelungi, aș intra deadreptul în neființă. Atunci mă înspăimânt, mă scol și mă plimb cu pași rari prin bureau, îmi cert dactilografa și totul trece".

Mai departe:

„Uneori simt că viața mea e tot atât de lungă ca și viața lui Dumnezeu. Par'că trăesc dela începutul lumii. Mă trezesc uneori cu triste ți ce nu sunt ale mele, cu bucurii ce nu sunt ale mele. Dar nici odată tristețile și bucuriile mele n'au fost atât de puternice, de vii".

Apoi:

„Uneori când mă plimb, Dumineca după masă, simt la un moment dat că pașii mei merg într'un anumit ritm. Și alții se plimbă, și eu m'am mai plimbat de multe ori, dar ritmul acela e altul, e un **anumit** ritm.

Atunci îmi simt copacii aproape și citesc în ochii câinilor, dar câinii se sperie de mine și mă latră. Să fie acesta ritmul veșniciei, ritmul marei morți din care sufletele când îl greșesc odată se nasc în forme vii ?".

Acestea sunt citatele din opera lui Alexei Alexievici, altele nu mai sunt, fiindcă spațiul rezervat criticii literare era bine determinat, restul paginii fiind rezervat anunțurilor mortuare, care în Dumineca aceea erau mai multe decât oricând.

Dacă citatele de mai sus sunt sau nu concludente pentru sfârșitul ciudat al lui Alexei Alexievici, se va vedea.

Când un om moare, fără motiv, fără să fi scos un cuvânt, numai îngerii cunosc secretul acelei morți.

Când moare însă eroul unei nuvele, secretul acelei morți, în afară de îngeri, îl mai cunoaște și autorul nuvelei. Și, prin bunăvoința lui, și cititorii.

Alexei Alexievici, deci, a scris o carte. Iar, după ce a scris-o și-a cerut concediu dela primărie, s'a închis în casă și a început s'o citească. Din ce o citea, era tot mai uimit, pentrucă se descoperea pe sine. Și iată cum:

Alexei Alexievici nu mai era funcționarul dela primărie, tatăl lui Mișa și soțul Simocicăi celei grase. Era un duh, rătăcind din imemoriale vremi, când prin spații interplanetare, când prin forme omenești. Și, fără îndoială, acum își trăia ultima viață. Sărăcia acestei vieți, indiferența cu care trecuse prin ea i-o dovedea cu prisosință.

De ce ar fi scris de altfel cartea aceea, dacă nu pentrucă i se întâmplau lucruri plicticoase în viață și lucruri extraordinare în cap ?

Își amintea: avea douăzeci de ani, când se întorsese dela studii acasă, într'o zi de primăvară. Sora lui cânta la pian, ferestrele erau deschise, afară treceau câinii blegiți de lumină pe asfaltul încintat, venea miros de iarbă crudă, de lapte. Un vânt mișca ușor florile de cais.

Ana Alexievna cânta o romanță și lui Alexei Alexievici i se păru dintr'odată că toate lucrurile sunt foarte vechi, că el era foarte bătrân și orașul mort de mult.

Foarte des avusese impresia asta. Treceau prin timpul nou, fluturări de parfum de altădată, din orașe moarte cu oamenii lor cu tot, cum ies din scrinuri parfumuri de haine purtate la un bal dinainte cu jumătate de veac, și, cu tot de-atâta vreme stinse, muzica, luminile, tinerețea lui.

Simțită în veșnicie, viața lui prezentă își pierdea încetul cu încetul sensul.

O, dar câte nu treceau prin capul lui Alexei Alexievici pe când își citea cartea! Uneori chiar formule de adâncă filozofie pe care el însuși nu le înțelegea. Ca, de exemplu: „Dumnezeu a visat oamenii. Oamenii îl visează pe Dumnezeu. Două oglinzi puse față 'n față: infinitul. Când oamenii visează oameni, nu fac mare lucru. Oamenii trebue să-l viseze neapărat pe Dumnezeu. Adică tot ceeace e Dumnezeu: stele, flori, vânturi, anotimpuri, tot ceeace e frumos deci. Atunci se numesc poeți și intră cu triumf în moarte. Poeții întrețin incandescența lui Dumnezeu, iar Dumnezeu întreține incandescența omenirii. Un fel de perpetuum mobile".

In fine, pentru a nu ne plictisi lectorii cu ceeace trecea prin capul lui Alexei Alexievici și ceeace, întâi de toate era foarte periculos, dovadă sfârșitul lui, ne vom mărgini, doar să spunem că eroul s'a descoperit pe sine, nu în viață ci în veșnicie.

După două săptămâni, deci, când, extenuat și-a închis cartea, Mișa cel obrasnic și Simocica cea grasă au avut în fața lor un om nou. Un om blând, moale, dar în ai cărui ochi se citea o hotărâre nestrămutată.

A mâncat cu ei la masă, pentru întâia dată după două săptămâni, s'a interesat de notele lui Mișa, de noua bucătăreasă a Simocicăi. Apoi, retrăgându-se i-a sărutat pe amândoi. A stat închis în bureau până după miezul nopții, Mișa a putut auzi cum dudue soba fiindcă era chiar lângă peretele camerei lui. S'a mirat mult, fiindcă era primăvară. A doua zi însă s'a lămurit: Alexei Alexievici își arsese toate hârtiile, niște hârtii de existența cărora nu știa nimeni și nimeni nu va ști vreodată ce au conținut (gurile rele au auzit și de asta și, au pretins în felul lor că erau albe și că Alexei Alexievici le arsese pentru că între o hârtie scrisă și nescrisă, când sunt arse, nu e nici o deosebire).

După aceea Simocica a auzit cum a scârțâit portița dela grădină, apoi pașii lui Alexei Alexievici răsunând pe trotoar. Unde s'o fi ducând după miezul nopții ? se gândi, neliniștită, dar cum nevasta perceptorului era plecată din oraș și de alte femei n'avusese prilej să fie geloasă, se liniști curând. „O fi simțind și el nevoia să ia aer, săracul, poate s'o mai face om, că de când cu cartea asta l".

A doua zi de dimineață Alexei Alexievici însă, n'a venit. Nici la amiază, nici seara, nici a treia zi.

Abea după patru zile primarul din oraș a primit o depeșă dela primarul din alt oraș ou vre-o patruzeci de kilometri mai la vale, precum că apele Volgăi ar fi adus la ei, lângă grădina publică, cadavrul unui oarecare Alexei Alexievici din orașul lui.

Crimă, accident, sinucidere ? Nimeni n'ar putea spune. Asta nu înseamnă că nu și-a dat părerea fiecare dintre locuitorii micului oraș.

Curând Alexei Alexievici fu uitat, iar cartea lui se vindea cu kilogramul, o cumpărau îndeosebi băcanii pentrucă paginile ei erau chiar cât trebuiau de mari pentru pungile de bomboane.

Și, ca Alexei Alexievici, va fi uitată și povestea asta.

Doar că, poate ar putea servi de învățătură: Dacă vreodată cineva, s'ar mai numi Alexei Alexievici, ar trăi într'un oraș ca al lui și ar scrie o carte ca a lui, cel mai prudent lucru ar fi să nu și-o recitească, fiindcă va muri înecat.

EPIGRAME

VICTOR PAPILIAN

FEMEIE

Pușa iubește pe unchiul Amedeu.

In vasta încăpere a salonului, trântită pe un divan între pernele de mătase verde brodate cu fir de aur și argint, privind șters la figurile geometrice de pe covoare sau, peste balcon, în gol, ea e singură... ca o regină al cărei cavaler iubit a plecat în războiu, s'o apere.

Pușa iubește pe unchiul Amedeu.

Și afară e o arșiță atât de dogoritoare, încât parcă și gândurile se scurg lenevoase ca untdelemnul cald. Ah, de ce n'a fost sortită să fie regină !... să stea ca acum, pe divan, trântită, cu o mână întinsă unchiului Amedeu îngenunchiat înaintea ei ca un paj și cu cealaltă poruncind gâdelui să scoată ochii nesuferitei Englezoaice. Căci, nu mai încape îndoială, miss Gilchrist iubește pe unchiul Amedeu. Numai după cum își gătește în oglindă zulufii ei mari, roșii ca niște clătite prăjite, numai după cum își potrivește rujul pe buze și pe umerii obrajilor, numai după oarecare vorbe, priviri și zâmbete mai ascunse, mai șoptite, ea i-a dibuit gândul. Furioasă, se repede la oglindă. Dar blestemata sticlă, tovarășa dușmancii, o respinge în batjocură. O arată elevă în clasa a treia de liceu, cu insigna de străjeră pe mâneca stângă a uniformei și cu două cozi ca două frânghii de clopot pe laturile capului. De n'ar fi superstițioasă, cu un topor ar sparge nesuferita mobilă...

Desnădăjduită, trece în balcon. Când era mică, de aici, așa numai de-a dracului ,arunca păpușile pe asfaltul peronului. Cu ce plăcere gâfiită aștepta clipa în care capul de porțelan țăndări se făcea. Așa ar merita și Miss Gilchrist.

Și e atât de cald că te miri cum nu se topesc și plăcile de patefon. Deodată inima fetei a săltat ca o minge de tennis lovită de rachetă. Și aci, altă dușmănie ! A băgat de seamă, când pun plăcile de patefon ei doi, unchiul Amedeu și Miss Gilchrist, se izolează de restul adunării. Chiar dacă sunt despărțiți, fiecare la alt capăt al salonului, chiar dacă nu se privesc, chiar dacă stau muți, sufletele lor își dau întâlnire... e sigură de asta, își dau întâlnire, departe, într'un loc minunat, unde s'au șters pomii, lacul, grădina, și unde cărarea se așterne în cântec de vioară, din norii roșii și violeți ca niște saci plini cu roze și stânjinei.

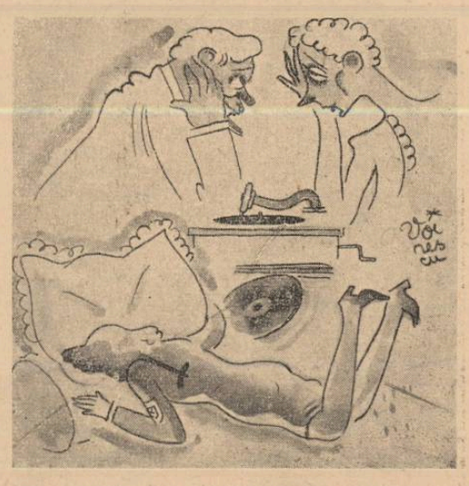

Pușa se înfurie. Chiar dacă iubește pe unchiul Amedeu, ce tot bate câmpii ?... Mai bine să vadă ce secret ascunde placa asta mută, care, pusă în mișcare, poartă sufletele dincolo de granițele visului, în împărăția lui Dumnezeu. Citește : Concertul de Mozart, pentru vioară și orchestră. Ciudat ! Ce sensație turburătoare îi produce placa. E rotundă ca o burtă de sfârlează și o îndeamnă neostenit să o asvârle ca pe o tăblie (cinci la doi lei) câștigătoare de obiecte scumpe la Moși.

Pușa iubește pe unchiul Amedeu.

De aceea, gestul cu care a dat drumul plăcii peste balustrada balconului a fost gest de regină care, în fața cavalerului iubit, întors din războiu, își miluește poporul cu înaltul ei obol. Dar rotirea discului în spațiu !... Parcă e Saturn pe cale să-și desprindă inelul.

Pușa gâfâie de emoție. Acum, acum urmează ciocnirea cu pământul. Da, țăndările au sărit ca din capul păpușii ! praf și pulbere s'au ales din muzica lui Mozart... praf și pulbere se va alege din iubirea lor !

Pușa se întoarce în salon și-și încarcă brațele cu tot teancul de plăci. Nu-și bate capul cum o să răspundă mai târziu. Va găsi ea o minciună la repezeală. Acum, tot trupul e un furnicar de fiori, care vor să iasă afară prin fiecare por. Să-și facă cheful, altcum tot furnicarul s'ar întoarce împotriva ei și ar sufoca-o.

Ce frumos sboară plăcile una după alta ! Iar Pușa se simte regină, femeie și copil...

STAN ȘI BRAN

Erau vecini de pat. Stan se hotărîse să fie bun, tot n'o mai ducea multă vreme Bran. Pielea feței i se uscase și se gălbejise ca frunza de porumb arsă de soare, buzele îi erau albe ca și cum ar fi fost acoperite cu foiță de țigară, iar nasul subțire și strâmbat intrase parcă în moarte. Ceilalți bolnavi erau de părere că Bran avea cancer, și Stan era sigur de asta.

Din partea lui, Bran se hotărîse să fie bun. Tot n'o mai ducea multă vreme Bran. Pielea feței era umflată și mustea: buzele vinete, negricioase, parcă ar fi mâncat mereu magiun, iar nasul borcănat, mai rău decât dacă l-ar fi înțepat o viespe veninoasă. Ceilalți bolnavi erau de părere că Stan avea hidropică și Bran era sigur de asta.

Intr'o zi a venit băiatul lui Stan și la plecare i-a lăsat lui tată-său trei mii de

(Urmare în pag. 6-a)

CRONICA plastică

de PAUL MIRACOVICI

† PETRE IORGULESCU-YOR

Mi-e aproape cu neputință să cred că Iorgulescu nu mai e printre noi. E sentimentul tuturor, nimeni nu înțelege sfârșitul atât de năpraznic, de neașteptat al artistului. Ca și cum își presimțea sfârșitul — refuz să cred că l-a premeditat îndelung — în ultima zi a revăzut pe mai toți camarazii și prietenii ca pentru un tainic rămas bun... A vizitat expozițiile, Salonul „Tinerimii" și toate locurile unde i-ar fi putut întâlni pentru o ultimă privire, o ultimă strângere de mână. Eu însumi am petrecut toată dimineața zilei din ajun împreună— urma să colaborăm la una din marile expoziții ce se pregătesc — făcând proecte și planuri pentru mai târziu. Din toată convorbirea noastră nimic nu lăsa să bănuim că e pentru ultima dată cu noi...

Din când în când revenea în discuție — ca un leit-motiv — boala care-l mistuia iar când numele unui doctor era rostit scotea din buzunare o mână de hârtii în desordine ; erau adrese de medici la care mai adăoga una... Și-a purtat suferința în ultimul an pe la sanatoriile din Ardeal ascunzând-o cu o bărbăție și eleganță admirabile. Când acum vre-o lună l-am revăzut am crezut că, vindecat, își va relua locul printre noi la Salon, în expoziții, în ateliere... Și el a crezut; începuse să lucreze, iar pentru „Luna Bucureștilor" unde

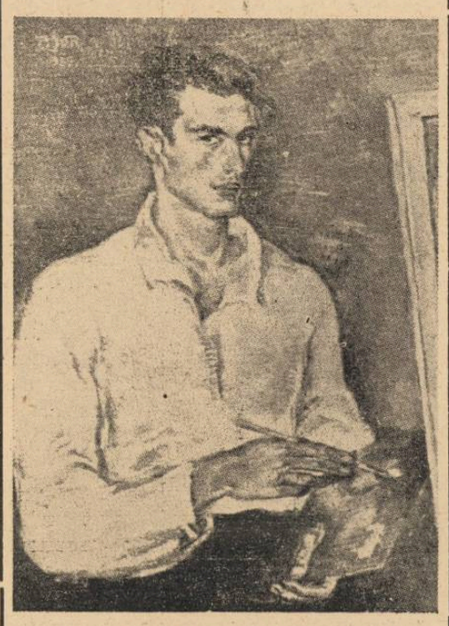

P. Iorgulescu-Yor Autoportret

trebuia să colaborăm prezentase un admirabil proect de frescă. Destinul însă a vrut să îndolieze din nou arta românească, la nici-o lună după ce am pierdut pe Theodorescu-Sion, alegând pe cel mai delicat dintre artiști, pe cel mai loial și mai drag camarad. Arta noastră pierde în Petre Iorgulescu nu numai unul dintre realele talente ce le avem dar și unul dintre cei mai prețioși căutători, dintre cei mai îndrăsneți artiști. Prin noutatea picturii sale, Petre Iorgulescu a fost întotdeauna un stimulent pentru artiști și mai ales pentru cei tineri. Prin participările sale la Saloanele Oficiale a contribuit foarte mult la ridicarea nivelului acestei expoziții. De altfel, Iorgulescu a avut în cariera sa succese numeroase, nu a fost distincție pe care să nu fi avut-o iar la Salonul Oficial a fost premiat mai în fiecare an și asta într'o vreme când severitatea era criteriul esențial al admiterii. El a ilustrat la noi o concepție picturală care își află corespondent în Othon Friesz în Franța, o pictură cu frumuseți de dantele de Bruxelles, de bijuterie și de mii de prețiozități, o pictură care răspândea voe bună, optimism și generozitate. Arta lui te cucerea ușor pentru că nu te obliga la sforțări, problemele ce'și punea erau pur picturale.

Iorgulescu deși a trăit în atmosfera Parisului la început, adică într'o vreme când era la modă să se spună că trebuesc incendiate muzeele a avut tăria să-și urmeze chemarea, studiind cu pasiune natura și ascultând cu evlavie învățăturile meșterilor pe cari și'i alesese.

La primele Saloanele Oficiale, unde și debuta de altfel, Iorgulescu a surprins prin noutatea picturii sale. Nu arareori, cu o inocentă malițiozitate căuta să surprindă și să zeflemească rutina și conformismul anumitor pictori. Astfel prin 1927 sau 28 pusese într'un colț al unui peisaj — cu admirabile calități de altfel — ..un avion ! Reminiscențe ale preocupărilor umoristice, ramură în care Iorgulescu-Yor a cheltuit un spirit ales și o vervă remarcabile.

A fost un pictor reprezentativ al artei noastre de după războiu, un artist a cărei curiozitate și pasiune nu secau niciodată. Prin opera realizată până acum Iorgulescu și-a clădit un soclu durabil în istoria artei românești iar cei ce l-au cunoscut vor purta mereu în inimă amintirea unui adevărat camarad.

Cartea străină

O sinteză a istoriei poporului englez

O larga sinteză a trecutului Angliei — ca aceea întreprinsă de André Maurois în „*Histoire d'Angleterre*" (Ed. A. Fayard) — deschide cititorului perspective spațioase asupra desvoltării unui popor înzestrat cu admirabile virtuți cetățenești și politice ; pe lângă acestea, un simț al realității imediate, înconjurătoare, aceea care se desăvârșește și se distramă necontenit, sub ochii noștri. Unui asftel de popor, istoria i se înfățișează prea puțin ca o fatalitate ce nu poate fi întârziată sau ocolită în desfășurarea ei, și mai mult ca o aventură, în care totul fiind neprevăzut, totul poate fi chibzuit și realizat după puterile unei stăruințe nesovăitoare la faptă.

Anglia fiind așezată la frontiera despărțitoare a limbilor romane de cele germanice, geniul specific al poporului englez e rezultatul fuziunii elementelor celor două culturi, iar din punct de vedere etnic, al suprapunerii triburilor saxone și daneze peste străvechea temelie celto-romană. Influența lumii latine a fost adâncă și durabilă : întâia oară s'a exercitat prin cucerirea Angliei de către Romani, apoi prin creștinism și însfârșit prin dominația normandă, care a însemnat pentru englezi o a doua cucerire latină și datorită căreia englezul modern e totuși atât de deosebit de german, cu toate afinitățile de rasă. De altfel, în moștenirea romană, Anglia a găsit, împreună cu toate statele europene, nu numai creștinismul dar și ideia de stat, care a avut o soartă deosebită în Insule decât pe Continent.

In Franța și Spania, de pildă, sprijinită pe Biserica Romană, această idee de stat a dus la crearea monarhiilor absolute, pe când regii Angliei, despărțindu-se de Biserica Apuseană și aliindu-se cu Parlamentul s'au așezat ei înșiși în fruntea bisericii naționale. Ruptura cu Biserica Romană a fost, în timpul dinastiei Tudorilor, una din cele trei împrejurări mai de seamă, care au contribuit la conturarea faimoasei „insularități" britanice — celelalte două fiind progresele limbii naționale și construirea unei flote atotputernice, la adăpostul căreia și adăpostită încă de centura lichidă a mărilor înconjurătoare, iar înăuntru apărată prin legalismul cetățenilor ei, îi rămânea Angliei grija esențială „să apere libertatea, prosperitatea și religia supușilor ei, împotriva atacurilor unei guvernări arbitrare".

Consecința morală firească a izolării geografice avea să fie acel nesuferit „orgoliu britanic" denunțat de Sully în memoriile lui, în termenii următori : „Nu există popor în Europa mai bătos, mai disprețuitor și mai îmbătat de ideia desăvârșirii de sine, decât cel englez".

Totuși, numai grație așezării geografice și superbiei sale atât de iritantă pentru continentali, la care se adaugă, firește și necontenitele discordii din Europa, a putut poporul englez să practice tradiționala-i politică a „balanței puterii", stârnind împotriva oricui amenința să-i surpe hegemonia, coaliții ajutorate cu flota și bogățiile proprii.

La sfârșitul lecturii raportului unui tânăr diplomat, Thiers îi făcea cu toată seriozitatea, observația următoare : „Ați uitat să amintiți că Anglia e o insulă". Observația viitorului președinte al Republicii Franceze, exprima un punct de vedere personal, desigur, dar nu original, deoarece sub forma unui fapt purtător de consecințe el a mai fost menționat, revenind adeseori sub pana istoricilor și în discursurile bărbaților politici englezi. Așa de pildă, lordul Bolingbroke spunea, la începutul secolului 18 : „Trebue să ne amintim necontenit că suntem vecinii Continentului, dar nu facem parte din el".

Nu e deci de mirare, că dela acest punct de vedere, devenit o deprindere de gândire familiară mentalității engleze, s'a ajuns la sfârșitul veacului trecut, la faimosul program politic al „splendidei izolări" britanice — program propus și urmărit cu stăruința tenace specifică poporului său, de lordul Robert Cecil.

Trebue observat însă, că „insularitatea britanică" este — așa cum precizează d. André Maurois, la începutul operei sale — mai mult un fapt omenesc, decât un fenomen natural, în înțelesul că poziționea geografică a Insulelor Britanice n'a constituit, cel puțin la începutul istoriei lor, un obstacol împotriva năvălitorilor și a cuceritilor străine.

Prestigiul Angliei în afară s'a sprijinit totdeauna pe un admirabil echilibru lăuntric între puterea conducătoare și între cei conduși, pe continuitatea și puterea de mlădiere a politicii tradiționale dar și pe conservatorismul poporului englez, adică pe cea ce se înțelege prin „legalismul" britanic.

Cât de înrădăcinat e în conștiința acestui popor prestigiul „precedentului", al tradițiilor, reiese din următorul aforism al unui om politic britanic : „Mai bine să faci un lucru absurd, care a mai fost făcut, decât un lucru cuminte, dar care n'a mai fost făcut vreodată".

Revoluția dela 1688 al cărei scop și rezultat a fost să limiteze puterea statului în folosul cetățenilor, s'a făcut printr'un simplu „schimb de semnături"", fără sguduiri sociale și fără vărsare de sânge.

In toate împrejurările istorice hotărîtoare, națiunea engleză s'a arătat a fi tipul acelei „națiuni deferente" — formulă creiată de Bagehot — înlăuntrul căreia majoritatea ignorantă abdică de bună voie în favoarea elitei sale, lăsându-se guvernată de o minoritate competentă. Parlamentarismul englez, rezultat al unor condiții istorice locale și care pentru acest motiv a reușit pe deplin numai în Anglia, este expresia cea mai fericită și climatul cel mai fecund al raporturilor dintre guvernanți și guvernați.

Aceiaș mlădiere și putere de adaptare la nouile împrejurări istorice, care împreună cu spiritul tradiției formează trăsăturile esențiale poporului englez, le regăsim ca însușiri de căpetenie ale monarhiei engleze, care a știut în tot cursul istoriei să-și încorporeze forțele răslețe ce ar fi putut deveni amenințătoare, dela cei dintâi clerici și dela baronii feudali — domesticiți prin îngăduința acordată de a participa la răspunderile conducerii — până la recenta transformare a partidului muncitoresc, în „opoziție a Majestății Sale".

Insăși formula „insularității britanice" a fost corectată în urma războiului din Transvaal, când acei dintre englezi cari i-au purtat răspunderea au trebuit să-și dea seama cât de primejdioasă era „splendida izolare" a politicei lor, a cărei izolare devenise „mai aparentă decât splendoarea".

Problema apărării imperiului colonial, de care depinde însăși existența în viitor a Regatului Unit, se găsește azi complet transformată, în urma extraordinarei desvoltări a aviației moderne de luptă.

Flotei care-i asigurase supremația mărilor, va trebui să i se adauge curând o aviație destul de puternică, în lipsa căreia siguranța Insulelor Britanice în primul rând va fi serios primejduită. Dar din acest imperativ de a-și asigura și în aer o supremație egală cu aceea a mărilor, destinele Angliei se vor găsi mai strâns împletite de acelea ale Continentului, așa cum niciodată n'au mai fost până acum, în trecutul ei.

MIHAI NICULESCU

Pe o alee

Pe o alee de castani bronzată,
Se furișează razele de soare,
Să mângâie tăcerea speriată
De goarna unor aripi călătoare.

Cu dumitrițe galbene în mână,
Târându-și negrul foșnet de mătasa
Prin foșnetul de frunze, o bătrână
De frica morții a plecat de-acasă.

Și cum privesc la ea, de mi se pare
In capătul aleei diafane
Că nu mai e decât o arătare,
Aruncă toamna 'n mine cu castane.

D. N. TEODORESCU

Noapte de toamnă

O rândunică a scuturat din aripi
In semn de adio. Nucul a trimis
Potop de frunze pe cărarea mută
Și luna-și toarce cel din urmă vis.

O floare se apleacă peste ronduri
Ca să atingă pulberea din drum
Să-și lase'n ea prinosul de petale
Și licărirea-i caldă de parfum.

Un țipăt de cocoare'n fundul zării
Și-o ramură uscată ce se frânge.
. . . . . .
De ce sunt rupte țipătul și creanga
Din sufletu-mi ce'n noaptea tristă plânge ?

NICOLAE PELIGRAD

Ștefan Dimitrescu Flori pe biurou

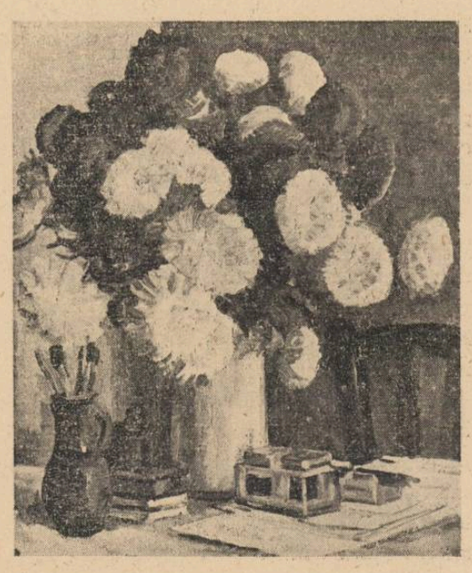

Ștefan Dimitrescu Macedonence

Ștefan Dimitrescu Mama

CRONICA muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

MARIA MÜLLER LA BUCUREȘTI

La „Filarmonica" și la „Opera Rotamână", d-na Maria Müller a reprezentat triumfal arta lirică germană, cucerind unanima admirație a publicului compact, venit s'o asculte. La Opera de Stat din Berlin și la Bayreuth, d-na Müller este socotită drept una din cele mai credincioase și mai desăvârșite interprete atât wagneriene cât și a tuturor stilurilor.

Cei care au ascultat-o la București și-au putut da cu ușurință seama cât de mare dreptate au cunoscătorii germani.

D-na Maria Müller răspunde cu strălucire nu numai celor mai grele exigențe vocale care condiționează o mare carieră lirică, dar dedică artei d-sale întreaga împletire de mari însușiri care creiază pe muzicianul adevărat: transpunere completă în spiritualitatea fiecărei muzici exteriorizate, comentariul viu, încărcat de emoție, pătrunzător în cele mai adânci cute ale conținutului expresiv al muzicei, și viziunea largă și străbătătoare a caracterului, a culoarei, a frământărei de sentimente, a celei mai pure linii de frumos, ce se pot lega de făptura unei compoziții.

La „Filarmonica", unde d. George Georgescu, cu acea mare suplețe de adaptare la condițiunile speciale de realizare prezentate de fiecare solist, de care dispune, a însoțit și a dat replicile și susținerea orchestrală dorite marei cântărețe, d-na Maria Müller a desvăluit cu excepțional temperament și vibrantă sensibilitate lieduri și arii de Wagner și o mare arie din opera Oberon de Weber.

Au fost într'adevăr interpretări de foarte mare artă.

D. Georgescu a împlinit timpul normal al unui concert simfonic conducând în aceeaș seară simfonia VIII-a de Beethoven, căreia i-a desemnat cu gest de ageră pornire și meșteșug dirijoral sigur și animat, liniile constructive, desprinzându-le cu accent convingător rosturile muzicale.

„Opera română" a putut prezenta, cu concursul d-nei Maria Müller, un spectacol extraordinar cu „Aida" lui Verdi. Emoționanta artistă a extras din rolul titular o extraordinară gamă expresivă, întruchipându-l în acelaș timp cu o forță de identificare cu personagiul purtată la un realism de cea mai intensă sugestie, cu mijloace de desăvârșită artă. Glasul modelat cu o varietate uimitoare, avântat și pur, reflectând permanent împărtășirea tuturor pulsațiunilor dramatice din rol, ajuns la marele scop final al științei cântului, acela de a sluji exclusiv arta, concepția și inspirația sub imperiul căreia pare să-și creeze actual fiecare clipă din rol, i-au câștigat cu totul sufragiile publicului, care a ovaționat entuziast pe d-na Müller.

D. Ionel Perlea, dirijorul de fericită alegere, a spectacolului, d. Octav Calmuscki (Radames), cu afirmări de bună recomandare, d. N. Dumitrescu (Amonasro). d-nele Maria Snejina și Maria Blejanu și d-nii Gh. Niculescu Bassu și Edgar Istrati, au întocmit distribuția memorabilului spectacol.

Concerte. Societatea corală „România" înscrie cu fiecare concert dat, drepturi noi și legitime la un rol de prim plan în orânduirile noastre corale. Pe lângă disciplina, educarea muzicală de ansamblu, studiul atent al unui repertoriu mereu crescând, de care a dat tot atâtea dovezi câte prilejuri a avut de a se înfățișa publicului, corul „România" mai are privilegiul de a număra voci de o calitate rar întâlnită într'o formațiune de mare ansamblu. Apoi, se mai impune și muzicalitatea mlădioasă și claritatea de execuțiune, inclusiv dicțiunea, care, mulțumită străduințelor de priceput cunoscător și bun muzician ale d-lui Lungu și excelentei înțelegeri găsite în rândurile comparenților corului, sunt un bun definitiv câștigat.

Concertul de muzică clasică, recent prezentat de societatea „România" la Ateneu, a fost, de aceea, un succes din cele mai serioase.

La „Dalles", violonistul Constantin Bobescu a dat un mare concert de vioară, făcând viu apreciate, darnice însușiri naturale de sonoritate frumoasă și ușurință instrumentală. Mai multă sobrietate stilistică, acolo unde muzica o cere în special, ar putea asigura d-lui Bobescu un nivel interpretativ de o mai autentică valoare, alături de afirmările înzestrării d-sale vădite.

ERA NOAPTE

de GEORGE MENIUC

Ploaia măruntă, de toamnă, ţârâe somnifer în geam. Neliniştea ei, învăluită de obscuritatea înserării din afară, pătrunde pe nesimţite în odae. Stropii de apă, porniţi din vatra natală a cerului învesmântă pământul în atmosferă nehotărîtă şi tristă. Drumurile noroioase şi pustii respiră o neliniste vagă. O neliniste e în toate colţurile. Şi în mine. O neliniste de toamnă. Unii îi spun tristeţe. Dar nu este tristeţe. Niste fantome sug tentacular tot sângele din tine. Şi asta nu-i tristeţe. Nu-i tristeţe. Sunt nelinişti deosebite ce te frâng în două ca pe o ramură subţire. Mama... De ce tresare mama?... Lângă fereastră, pe un pat fără saltea, fără perne, doar cu ţoluri găurite (a vândut toate lucrurile din casă, silită de foame), se uită afară, lung, pierdut, cu gândurile departe. Oftează. Mânile slabe (în fiecare zi devin din ce în ce mai slabe), ofilite, osoase, netezesc rochia pe genuchi. Simt că mă apasă penibil ceva de sus, poate tavanul acestei camere. Căile respiratorii îmi sunt astupate de funingine şi sgură sau dezasperare? Mă înăbuş. Vreau să evadez de-aici, dar o desnădejde (sau o nădejde tainică?) mă ţinueşte locului, o moliciune bolnăvicioasă. Ştii ce, mamă? Hai să-ţi lămuresc semnificaţia visului din astă noapte. Mamă, vei vedea că visul n'are absolut nici o prezicere „de rău". Ai încredere în cuvântul meu. Iată Freud, de pildă, subliniază clar că „une pensée qui existait sous la forme optative est remplacée par une image actuelle", adică... Ii explic mamei textul de traducere franţuzească, dar dânsa nu mă crede. Dă din cap şi surâde foarte sceptică.

— In adevăr, mă dau eu pe brazdă. Visul tău n'are aceste dedesubturi. E un vis întunecat. Rătăceai prin pădure, cu Vania în braţe (Vania murise demult), cu mine şi cu tata. (Plouă, şi nu ştiu cum va veni tata acasă, dela lucru, pe ploaia asta). Tata mergea înainte. Tu după el. Eu în urmă. Ai lăsat pe Vania, înfăşurat în scutece, pe o piatră. Nimeni n'a observat nimic. Ne-am dus înainte. Ne-am dus înainte, pe un drum nesfârşit. Am ieşit în câmpie. Cu toţii îmbrăcaţi în negru. Deodată, mamă, te-ai oprit. Ai stat dreaptă şi înaltă în loc, ca o lumânare. Trăgeai cu urechea la un sgomot confuz ce venea din vale, ca un ecou în surdină. Şi ţi s'a părut că este plânsul copilului. Ţi-ai adus aminte de fratele meu mic şi o spaimă te-a cuprins. N'ai mai vroit să mergi, deşi un sat se zărea pe culmi... Acesta e visul. Ce găseşti diabolic aici? Niste amintiri infiltrate în inconştient isbucnesc la suprafaţă, imprimă imagini dezordonate conştientului adormit... Altceva...

— Ce vorbeşti, Andrei, mă întrerupe mama, pe ton enervat. Călătorie înseamnă moarte...

Cuvântul „moarte" mă isbeşte greu. Călătorie înseamnă moarte! A spus-o şi Freud sau Vaschide.... Dracu să-i a.... Mă doare însă, de ce mama nu vrea să înţeleagă odată pentru totdeauna, că visul n'are nicio semnificaţie pentru viitor, nu anticipă nimic; îşi are însemnătatea lui, cel mult pentru trecut. O teamă ciudată mă înfioară. Mă tem de odaia asta mică, mirosind puternic a igrasie, mă tem de fereastra cu perdelele nopţii pe pervaz. Timpul trece, de vreme ce aud bătăile regulate ale ceasornicului de perete. Caut spre uşă. Aş deschide uşa şi probabil mi-ar trece teama. De fapt, necunoscutul de după uşă, din tindă, nu-i o pricină ce contribue la aceeaş teamă? Uit că trebue să aprind lampa. In tăcerea camerei (în clipa de faţă, aproape materială), gândurile se bat convulsiv, după o deslegare neştiută

— Tu eşti tânăr. Nu ştii în ce constă viaţa. Noi oamenii o trăim, o simţim, însă niciodată nu înţelegem ce este, o minune sau o prostie. Tot aşa, moartea. Te-ai întrebat ce înseamnă moartea? Crezi că-i o despărţire bruscă de viaţă? Numai atât? O intrare liniştită în alte sfere? Nu, te asigur că nu. Şi moartea se simte, şi moartea se trăeşte. Moartea este furtuna prin care treci obligator fără să fii marinar, fără să ai o corabie. Moartea? Ah, Andrei, dacă ai şti cât aş vrea să nu mor... (Aici, vocea mamei se întrerupse subit, ca un fir tăiat de-o mână nevăzută. Probabil teama de întunecime îi transformă glasul în aşa de înspăimântat şi nerăbdător). Andrei, aprinde lampa... Mai repede...

Cotrobăesc după chibrituri, pe prichiciu. O lumină gălbue şi sfrijită isgoni, curând, întunerecul din casă. Simt că mă liniştesc. Odaia este mică şi mobilată foarte sărăcăcios. O masă roasă de vreme, cu un picior frânt, aşezată într'un colţ, oferă vederii tot aparatul culinar: un ceaun de mămăligă, oale, străchini, furculiţe ruginite, linguri de lemn. Pe plită şade o bucată de pâine neagră, începută, şi un bulgăre de brânză. Apoi, niste mere. Podeaua de pământ e măturată. Ici şi colo mai zăreşti câte un fir de mărar, morcov, pătrunjel. Pe pervazul ferestrelor se grămădeşte o bogăţie de şipuri, pahare, ulcioare şi cutii felurite. O căldare cu apă în alt ungher, lângă uşă. Tot acolo un ceainic de fier. Pereţii văruiţi curat, pe alocurea obezi de ploi, vestesc o iminentă prăbuşire...

Tresar. In tindă tropăeşte cineva. Probabil e tata. N'am apucat să fac un gest, că mama e lângă uşă. Rupt de oboseală, mânjit pe faţă, în haine de lucrător simplu, intră tatăl. Coşul cu alimente, ce l-a adus cu dânsul, e

cercetat cu băgare de seamă, de mama. Eu aprind între timp primusul. Tata tace. Răsuflă greoiu şi presupun că nimic nu vrea, nici să cineze, numai să doarmă. Mama, în fiecare seară, regulat, îi aruncă acuzaţia gratuită că s'a îmbătat. La fel şi astăzi. El sare înfierbântat, revoltat. Işi desbracă tunica, dă jos cămaşa. —„Asta-i muncă de om? Asta-i viaţă?" Are răni oribile pe umeri. Sângele i s'a scurs şi pe piept şi pe braţe. — „Am cărat fier, drugi, toată ziua. Poate munci un om în aceste condiţiuni neomeneşti? Şi cu aceşti bani câştigaţi poate întreţine o familie? De ce nu mă crezi că nici nu am de unde bea?"... Neîncrederea persistă, o citesc zugrăvită pe chipul mamei. Orice argument e, dela sine înţeles, zadarnic. Un bărbat îşi are păcatul ştiut. Mânile subţiri ale mamei scot pâinea pe masă. Vueşte primusul. Mi-e milă de tata. Mi-e milă de mama şi mă gândesc că sunt obligat să fac ceva, dar nu ştiu ce anume. O acţiune imediată. O salvare. Un act de curaj. O nebunie.

La masa noastră de proletari, la un pahar de ceai, tustrei avem iluzia temporară că traiul nu-i aşa de trist şi lipsit de pace. Lampa răspândeşte o lumină zgârcită. — „Să fi văzut pe maică-ta, Andrei, douăzeci de ani în urmă. Frumoasă, drăgălaşă... Ce blestem, ce păcat, ce duh rău a venit"... Jalea tatălui meu e mare. El se reţine, dar e aşa de îndurerat. Comparaţia între două feţe contrarii de viaţă îi măreşte disperarea. Incerc să mă obişnuesc cu posibilitatea unei „plecări" a mamei. Să presupunem că mâine în zori de zi, mama nu mai este. Ceaiul îl voi lua cu tata împreună. Locul unde stă mama acum, va rămâne totdeauna gol. Va fi o despărţire eternă. Mama a plecat în altă ţară, pe alt continent, undeva, la pol. S'a supărat pe noi şi nu mai vine. Nu. Nu mă pot obişnui cu asemenea idee. Nu mă pot obişnui fiindcă nu vreau această despărţire. Cu toate acestea, dacă plec *eu* la antipodul pământului, cu intenţia de-a nu reveni niciodată, n'ar fi acelaş lucru? Totuşi existenţa părinţilor ar fi zilnic prezentă în conştiinţa mea. Tata îmi povestea odată, că mama lui murise pe timpul războiului, de tifos. Ce sentimente mocnesc astfel în sufletul său, pe de urma acestei morţi? Sunt pe semne morţi care se uită, te deprinzi cu inexistenţa unui prieten cu de-asila, în imposibilitate de-a schimba fatalul. Rotativa circulaţiei naturii te cucereşte, te convinge că aşa e normal să fie.

— „Cred că ar fi nimerit ca totul să aibă spaţiu infinit ca însuşi spaţiul cosmic. Aşa, filosofia o nesfârşire de idei, sculptura o nesfârşire de frumos şi armonie, pictura o nesfârşire de larg, de întindere, viaţa o nesfârşire de trăiri şi niciodată moarte. De îndată ce apare un punct, o limită, o barieră, îţi pare rău de drumul parcurs".... Tata pare că mi-a citit gândurile. Mă miră că el, muncitor simplu, reflectează în acest mod. Aici a intervenit influenţa literaturii ruseşti. In adevăr, tot ce se cuprinde între limite, suprimă libertatea, produce o disperare, o svârcolire prometeică în om.

— „Şi să nu crezi, oamenii sunt proşti. Acţiunile lor nu sunt determinate de raţiune. Un fapt ca acesta te va lămuri pe deplin: în timpul lucrului, tinerii, neavând alte distracţii, îmi aruncă pietricele în cap. Se joacă. Nu-i ridicol? Evident, ei n'au educaţie, dar ce sunt eu de vină? Eram aşa de furios că".... Observ că mamei nu-i plac asemenea istorisiri. E nervoasă, sensibilă, nerăbdătoare. — „Petre, de ce nu discuţi altceva? Despre casa noastră, grijile, nevoile în care ne împotmolim"... A fost o isbucnire neaşteptată. Şi tata a amuţit cuminte. O tusă profundă, înăbuşitoare, urmează izbucnirii. Mama se ţine cu mâinile de piept. O doare înăuntru. Un burghiu pătrunde în plămâni. Slăbeşte zi cu zi, ceas cu ceas. Faţa devine mai stacojie. Privirea mai fără vlagă. Mresul mai nesigur. Umerii mai sgribuliţi. Suflarea anevoioasă. Vorbirea stinsă...

●

Plec de-acasă, aşa, pe ploae, pe întuneric, ca să împrăştii, să mă descotorosesc de obsesii negre. — „Unde te duci?" m'a întrebat mama. — „Vin imediat". E prea devreme ca să mă culc. Simt necesitatea imperioasă a unei preumblări în oraş. Mai trec pe la bunica. Slujeşte la o profesoară de liceu. Dar încă mă urmăreşte vibraţia cuvintelor: „unde te duci?" adică: de ce pleci? Sau altfel: nu pleca; nu vrei să rămâi acasă? Mie-teamă să rămân singură cu tata. — „Unde te duci", adică: vrei să pleci? (chiar acum noaptea n'ar fi bine). Şi atunci ghicindu-i neliniştea, intuitiv, am răspuns că mă întorc „imediat". Asta însemna că nu am de gând să zăbovesc mult şi deci să fie fără grijă. Este indiferent „unde" mă duc, de vreme ce mă întorc imediat...

Bunica e micuţă, acum. N'are puterea de odinioară, nici anii. Mi-e aşa de dragă fiinţa ei ce m'a purtat din loc în loc, de mic copil. Din casa profesoarei aud voci hilare. Oamenii de aici cunosc viaţa sub altă formă, cuget eu. — „Mama s'a făcut mai bine?" Nu-i răspund bunicii. Abia aud întrebarea. Dela ferestrele luminate răzbate o voce melodioasă, plăcută, de fată: — „Ce film frumos a fost astăzi".... Săracii din mahala se dezinteresează de cinema. Cotidianul prozaic în care se târăsc nu are ore de repaos şi satisfacţie sufletească. Fiecare zi ce vine îşi are întrebarea ei de existenţă. Fiecare zi e trudă şi chin. — „Valia fii cuminte; îţi aduc mâine o jucărie nouă"... Copilăria mea, uliţi din Chişinău, cine s'o mai povestească aşa cum a fost pe maidane, în pivniţi, în poduri, în livezi, pe la depozite de lemne, la imaş? Jucării? Alintări? Educaţie? Ce vorbe străine! Câţi din generaţia mea, astăzi au devenit calfe, zidari, cismari, lăcătuşi, lucrători cu ziua — singur eu am rămas un pârlit, un netrebnic, un om care nu-i om dacă nu şi-a găsit un rost adevărat. Da, bunică, mi-aduc aminte de copilăria mea. Asta a fost demult, demult...

●

...Noaptea părea că nu se mai sfârşeşte. Deşi nu mă grăbeam nicăeri şi nici nu aşteptam pe nimeni, tăcerea însă, aşternută larg în văzduhuri, stârnea în sufletul meu de copil o teamă imprecisă. Mai ales la fâlfâirea insistentă a vedeniilor sburătoare şi stranii din imaginaţie, vedenii provenite din basmele bunicii, inima bătea mai încet, aproape să îngheţe în piept, definitiv. Era mai rău dacă adierea vântului trecea leneşă sub fereastră, pe furiş, cu paşi de hoţ, curat ca în povestirile ce pomenesc asemenea preambuluri, colorate negreşit în atmosferă sinistră. Sau dacă lătra câinele vecinului şi întrerupea liniştea imensă din cartier, teama de noapte, de negru, de singurătate, de confuz încolţea din ce în ce mai desluşit şi somnul fugea din pleoapele mele. Fruntea se acoperea de umbre neînţelese, se umplea de gânduri răslete, abia începute şi imediat părăsite, ca nişte probleme de matematici irezolvabile. Intindeam mânuţele uşor, mă desveleam de pătura ce mă înăbuşea şi iată-mă ridicat într'o rână, apoi cocolosit cu picioruşele pe perna moale. Ascultam încă odată, cu atenţie încordată, pustiul nopţii. Respiram mai rar. Bătăile pulsului svâcneau la toate încheeturile. Fiinţe răuvoitoare umblau pe la uşă, pipăiau cleampa, trăgeau zăvorul! Alături, pe aceeaş laviţă, răsuflarea uniformă a bunicii, întretăiată de suspine şi sforăeli pe nas. Somn adânc. Somn mort în casă. Somn bezmetic şi afară. Numai eu îl aveam pe dracu în oase. Şopteam:

— „Mamă... Mamă"... Cuvintele şoptite tremurau o clipă în spaţiul strâmt al camerei, se stingeau pe urmă ca un scrum de ţigară. Ele răsăreau prea singuratice în reţeaua imensă a tăcerii nocturne şi măreau fluid, rece şi enorm, prezenţa magnifică a întunerecului. Un fluerat prelung şi îndepărtat al paznicului îmi răspundea în glumă. Da, bunica pentru mine era ca o mamă. Altă mamă nu recunoşteam, cu toate că mă vizita şi *cealaltă* mamă, adevărata mamă, care îmi aducea toate bunătăţile de pe lume: bomboane, păpuşi, îmbrăcăminte. Mă strângea la piept, mă săruta cu dragoste. Dar eu o respingeam, cu inima străină. Ştiam că în fiecare zi merg cu bunica la lucru, la spălat, pe la boeri, în fiecare zi colind străzile cu bunica împreună şi în fiecare seară ne întoarcem obosiţi acasă. Ce voia dela mine *cealaltă* mamă? Bunica dormea dusă, iar nasul ei lung, acvilin, îngâna cele mai variate cântece... O scuturam încet şi îi şopteam cu sfială: — „Mamă... Scoală..." Bunica deschidea anevoe ochii osteniţi şi murmura blând: — „Hai culcă-te, Andrei... E prea devreme..." Să fac nani? Nici în ruptul capului. Mi se năzăreau pe la ferestre zorile albe. — „Mergem la lucru"... Bunica tresărea. Asculta mai cu luare-aminte ce boscorodeam. Nu era vreme de pierdut, dacă-i dimineaţă. Trebue să lase somnul cald şi odihnitor. — „Nu ţi se pare că-i devreme? (Ceas nu aveam). A! Mă scoli degeaba, măi băete, şi-s tare ostenită, păcatele mele cele grele, că din zori şi până 'n sară mă înham la muncă nu şagă"... Câteva minute mai târziu bunica era în picioare. — „Are bunicuţa un ceas buun... Mare şoltic e Andrei al meu"... Şolticul ştia că aceste vorbe sunt destinate alintării. Bunica trebăluia prin odae, repede ca o svârlugă. Era mică la stat, de vreo cincizeci de ani, încă femee în puteri. Umerii îi erau cam aduşi din spate (de „lohancă"), obrajii sbârciţi, iar în privire deosebeai o nuanţă de caracter sever şi hotărît, fără să aminteaască o fire rea. După ce mă îmbrăca, bunica pregătea un coş mare de rogojină, unde vâra „pe băetu'li"... Acolo îmi arunca mere, pâine... „ca să nu flămânzeşti pe drum"... Şi cu povara de haidamac în cârcă bunica ieşea din casă, venind bineînţeles să pună lăcata la uşă (măsura de prudenţă nu avea nici un rost deoarece tâlharii trebuiau să fie de-abinelea căpcăuni, să-şi încerce norocul la o locuinţă aproape goală. Ieşiam din ogradă, pe uliţi pustii. Luna străjuia atât de clară deasupra mahalalei! Din seninul ei înalt risipea belşugul vaporos de lumină. Decâteori o priveam, mi se umplea pieptul de înfiorare. Strălucirea asta vie şi mândră mă încânta de-adreptul. Deaceea întindeam mânuţele, naiv, către cer, ca să prind luna în braţe. In schimb, jocul frunzişului de salcâmi la adierea vântului îmi trezea simţăminte bizare. Umbrele cuibărite acolo sus, stârneau nelămurit şi involuntar o panică năstrusnică. Mi se părea că fiinţe drăceşti se ascund în copaci, agăţate pe crengi, şi ca maimuţele se mişcă dintr'o parte în alta, sbânţuite, urâte, hlizându-se, că freamătă, mă chiamă. Cercam să alung închipuirile stăruitoare şi bănuiam că nimic nu-i adevărat. Gesturile erau false şi imaginare, umbrele erau simple umbre... Bunica îmi povestea pe drum fel de fel de bazaconii. Aşa, spunea că noaptea, dacă te rătăceşti prin oraş, întâmplarea se datoreşte duhului necurat care te poartă prin toate părţile, uneori cu birja, alteori prin văzduh, apoi dispare fără urme, lăsându-se undeva, în locuri necunoscute, că te miri dimineaţa, cum de ţi-au rămas ciolanele întregi şi nevătămate. Toate acestea se amestecau de-avalma în mintea mea nepricepută şi închipuirea singură dădea urzeală nouă basmelor bunicii, creând din umbre: stafii, din adierea vântului: hoţi de noapte ce umblă pe la geamul casei. Ajungeam curând la destinaţie. De ivirea dimineţii nici pomeneală. Aburii întunerecului încă nu se împrăştiaseră. Imprejurimile tăceau de moarte, ca la începutul lumii. — „Mi se pare că ne-am sculat cu noaptea în cap... Ce zici, Andrei? Taci, ca peştele, a?..." Bunica bătea în poartă. Aşteptam multişor, amândoi, până se îndura să ne deschidă cineva dinăuntru, să ne întrebe ce dorim. Când afla că am venit la spălat rufe, exclama cu mirare (sau cu mânie): — „Dar ce te-a apucat, mătuşă Saftă (aşa se numea bunica) să vii la miezul nopţii?" Bunica mă ocăra oleacă. O dojană slabă însă. — „Nu ţi-am spus eu că-i devreme? Ce să facem acum? Că de dormit n'avem unde... Mare şoltic mai eşti, băete..." Şi, lângă uşa închisă în nas, ne aşezam resemnaţi pe scările reci, să aşteptăm zorii zilei, ca să putem intra înăuntru.

●

Am luat un tramvai, fără ţintă precisă. Sunt într'un moment penibil, amar, arzător, când nu înţeleg ce mă apasă, ce mă mână în direcţie necunoscută. O intenţie diabolică se strecoară în minte. Aş vrea să jefuesc pe cineva. Aş vrea să ucid pe cineva. Să-l sugrum cu mâinile acestea firave de intelectual, să-i rod craniul ca un al doilea Ugolino. De unde aceste porniri atât de bestiale? In orice caz merg cu tramvaiul. Vitrinele luminate se perindă înaintea mea. Aerul rece şi umed îmi face bine. Deodată sare pe platformă un individ voinic şi înjură pe vatman.

— „Ce-i domnule, nu vezi? Erai să mă calci. Care ţi-e numărul? 93. Bine. Voi raporta cazul la Direcţie. Aşa nu

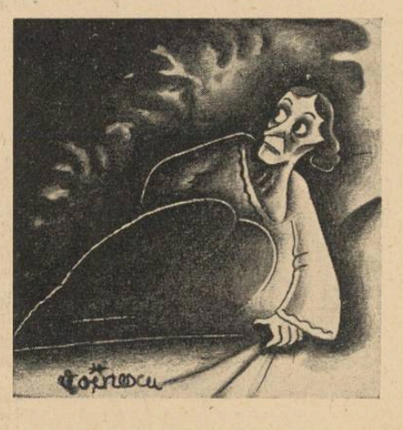

se poate. Să omori oameni nevinovaţi"... El nu pricepe, meditez eu, că pe ploaia asta deasă, în noaptea asta de toamnă, nu observi aşa de uşor cine umblă în faţa ta. Nu se observă şi din alt motiv. E o vreme când gândurile sboară în altă parte. Vatmanul e, şi el, om. Are familie. Are griji, aşa dar. O întâmplare neprevăzută, în viaţa acestei familii, nu-i dă pace. Mai poate fi atent la toate? Pe urmă, tonul acesta al individului. Ce ton alarmat! Se teme de moarte. De ce se teme oare? Toate fiinţele din natură se tem de moarte. Instinctul conservării însuşi este o dovadă că natura vie se teme de moarte. Viaţa se teme de moarte. De ce? Această teamă trădează clar că nu există viaţă *dincolo*. Dincolo *nu există* nimic. Poate *este* ceva. Dar nu există. Este, există. Diferenţierea sensului între aceste două verbe a desvoltat-o Franz Brentano. Dincolo este ceva, dar nu există. Existenţă înseamnă implicit viaţă. A fiinţă, a fi, e în legătură cu prezenţa unei materii oarecare. Iată diferenţa. Iată de ce (probabil) se tem fiinţele pământeşti să dispară. Odată dispărute, ele dispar definitiv. Individul acesta are o mutră de bogat. Imbrăcat elegant, obez, mândru, un adevărat burghez. Felul chiar de-a privi la vatman e tot ceva burghez. Dar însfârşit, tot om. Om, adică vietate superioară tuturor animalelor. Atât. Şi acest om se teme de moarte. Vatmanul se scuză umil (chiar prea umil) şi-l roagă să aibă atâta înţelegere, că a fost o regretabilă scăpare de atenţie. Negreşit, glasul plecăcios al vatmanului dovedeşte îngrijorarea de-a nu-şi pierde serviciul, pentru un păcătos de incident, banal şi nerod. Il aşteaptă foamea, nesiguranţa pe ziua de mâine. Individul mormăe ceva şi sfredeleşte bezna nopţii, indispus.

Intru în vagon. Inaintea ochilor stăruie o imagine incoloră, tulburătoare. Aşa dar, dacă te calcă tramvaiul, strivit, zdrobit ca o muscă (parcă am sensaţia că-mi trosnesc oasele) nu mai trăeşti. Conştiinţa vieţii devine complet străină. O sinucidere de pildă. Locomotiva apare, cu nările de foc, dihanie geologică, din noapte, se apropie, pufneşte, sgudue pământul sub greutatea colosală... si trece peste tine... Ce mai rămâne? Ei da, ce mai rămâne?...

Atenţia mea e atrasă de o discuţie între doi moşnegi. Despre sinucidere. Pus în situaţia catastrofală de-a nu rezolva o greşală, insul alege această cale de mântuire, spune unul. Altul îşi dă cu părerea că sinuciderea este un fapt social. Că Durkheim... Măi hodorogilor, le-aş ţipa eu în urechi. Ce mai tura-vura. Acuş vă gâtui dacă nu-mi răspundeţi: sinuciderea e o mântuire sau nu? Vreau să spun că un suflet care se simte singur pe lume, un suflet care simte că nicio prietenie nu-l socializează, care nu se simte legat de nimic, care iubeşte viaţa dar nu o simte la fel cu ceilalţi, acest suflet capătă mântuirea prin sinucidere? Un suflet obsedat de moarte, dacă totuşi nu se sinucide, dacă amână ceasul hotărîtor, nu înseamnă că s'a eliberat definitiv de fatalitatea ei. Un suflet iubeşte viaţa, dar nu o simte. Un suflet se teme de moarte, dar o caută. Ce-i asta, a? Aşa e că nu puteţi răspunde?... Tu, ăla din dreapta, susţii că moartea se poate înlătura prin longevitate... Prostii! Sunteţi proşti amândoi, ca şi Voronof. Intinerire? E destul şi povara destinului omenesc pe cincizeci de ani. Apoi, loc altora...

In alt colţ al vagonului stă o femee uscată, bătrână. Mă uit îndelung la dânsa. Mai atent. Şi brusc îmi vine o ameţeală. Sunt ca şi halucinat. Mă răscolesc idei felurite. Se încalecă sentimente, furtuni de reprezentări şi asociaţii. Da, eu am pornit cu tramvaiul să fac ceva. Ceva grozav. Să fur. Să prad. Indiferent pe cine. O femee, de exemplu. Slăbuţă, bătrână. Şi dacă s'ar împotrivi... sânge... Aş ucide fără şovăire. Asta ca să aduc bani acasă. Scenele de-acasă mă chinuesc extraordinar. Şi totuşi! Când te uiţi la femeia asta din vagon. E ceva uman. E ceva viu. Nu trebue să omori. Aa! şi un copil pe lângă dânsa. Uite, îl sărută cu dragoste de mamă. Neţărmurită dragoste de mamă. Mamă!

●

Mă svârcolesc în pat şi nu pot adormi. Ar trebui să astup fereastra din cămara mea, s'o astup cu cârpe, ciuhale, ziare, etc. să nu aud niciun şoşot de ploae şi vânt, nici un hămăit de câine, niciun oftat de cal. Nu pot adormi. Un şobolan roade în perete. Tata geme prin somn, în cealaltă cameră. Miorlăie în pod un motan. In stradă, un ţignal de sergent. Un murmur confuz, specific nopţilor de toamnă mă năvăleşte din toate părţile.

— „Petre! Petre!" Asta e mama. Repede, Andrei. Poate, moare. Am mai văzut, când eram de cinci ani, un om murind. Ii curgea spumă la gură. Bâlbâia. Răsufla greu. Ce s'a întâmplat? Deschid uşa şi văd pe mama într'o rână, înfricoşată. Are privirea aţintită în jos. Arată cu mâna. Gângăveşte, nu poate vorbi. Vine şi tata. — „Oh, ce vrei dela mine... Nici nu mă laşi să dorm"... Jos, în ungher, un painjen mare, negru. — „Ei ce, ţi-e frică?" — „Ucide-l!" ţipă mama, galbenă, necăjită. In aceste clipe mama arată aşa de bolnavă, aşa de sfârşită. Mă apropii şi o culc încet. — „Linişteşte-te. Te rog. Nu-i nimic, mamă. Un simplu painjen. Nu muşcă. Dumnezeu l-a creat aşa urît. Dormi..." Mama tremură toată. Culcată, cu picioarele strânse până sub bărbie ca un copilaş, îmi aduce aminte un tablou dintr'o revistă veche, străină, cu Indieni năpăstuiţi de foamete, legaţi cu cordoane pe la încheeturi, numai piele şi os. Tăcerea lugubră domneşte din nou în casa noastră. Iar afară hohoteşte vântul...

Unui arbore

Crescut din lut spre bolta de lumină,
Primeşti, în frunza ta, săgeţi de stele,
Iţi sapă, timpul, slove pe tulpină,
Singur, întâmpini vânturile grele.

Azurul este nesfârşitul leac
Al rănilor făcute de furtună.
La umbra-ţi sfântă, vreme de un veac,
Atâtea inimi, dorul au să-şi spună.

Veghe

Când arborii au vârfuri înstelate,
Purtând azurul nopţilor, vestmânt,
Aprind în suflet candelele toate,
Şi-ascult, sub ramuri, psalmul unui vânt.

Şi astfel, stau de veghe cu o stea,
Ce este crinul alb al veşniciei,
Şi-a luminat singurătatea mea,
Din vremea stinsă, a copilăriei.

DUMITRU IOAN ALBOTA

Drumuri...

Cărarea paşilor de eri, pierdută
In sloata vânturilor goale,
Urca spre culmi de cer senin şi 'nalt,
Lin suitoare, umbră nevăzută
A tufelor lăsate 'n vale,
Departe, pe tărâmul celălalt.

Sus, de pe creste, cobora spre-adâncuri
Un repeziş de stânci trăznite,
Prăpăstios ca fuga de păcat,
Galopuri aplecate pe oblâncuri
In sbor de goane prăbuşite
Către străfundul greu şi 'ntunecat.

Când mă urcam spre culmea-ameţitoare,
Venea seninul înspre mine
Ca o chemare-a gândului deschis
Şi nu ştiam că dincolo de soare
E prăbuşirea de lavine
Şi năruirea visului ucis..

MUGUR MARDAN

Structura spiritului arhitectonic german contemporan

de AL. DIMA

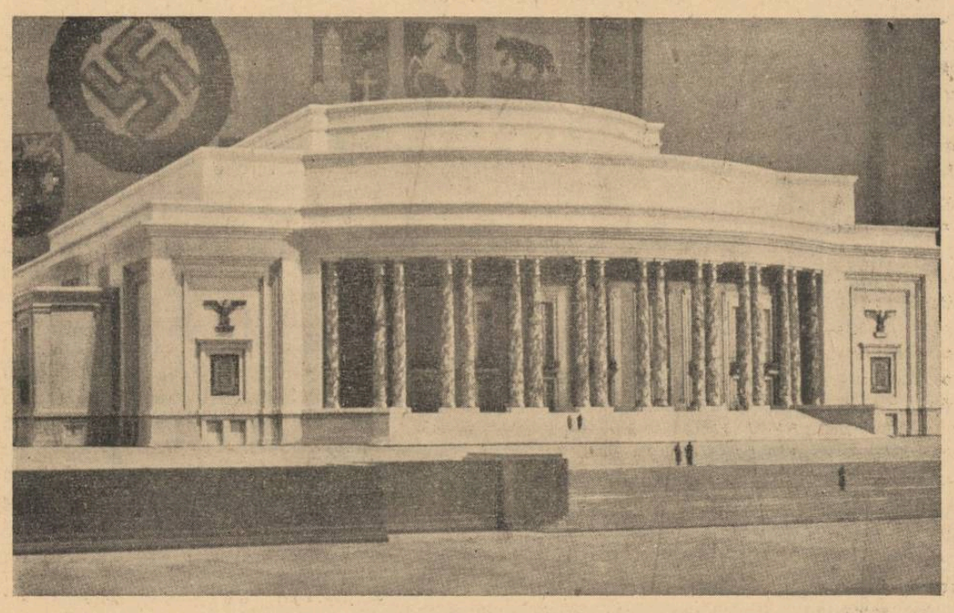

Opera nouă din München

Arhitectura este fără îndoială una dintre artele preferite ale Germaniei contemporane, dacă nu chiar copilul ei cel mai răsfățat. S'ar putea spune că avântata ei desvoltare le întrece pe toate celelalte prin numărul fenomenelor ei reprezentative, prin calitatea lor impunătoare, prin faptul în sfârșit că spiritul public se manifestă prin ele cu mai multă limpezime și proprietate.

Situația ne apare de altfel ca foarte firească odată ce accentul vieții germane cade astăzi pe colectivitate ci nu pe individ, arta fiind chemată să desemneze cadrul marilor reuniuni populare, locul întâlnirilor sportive, spațiul muncii în fabrici, adăpostul soldaților sau tineretului în plină desfășurare de forță. Puterea politică sprijină din răsputeri această mișcare arhitectonică menită prin roadele ei, să impresioneze mulțimea, să arate necurmat lumii prin palate, cazărmi, arene, lăcașuri de cultură, spiritul creator al statului.

Ceeace caracterizează dintru început o clădire publică în Germania de astăzi e *monumentalitatea* ei vădită, aș spune chiar oarecum ostentativă. Ea ne întâmpină într'adevăr ca o arătare năsdrăvană, întinzându-se greoi în spațiu, impunând totdeauna prin forța ei covârșitoare. Dacă privim numai cele două mari creațiuni ale acestui spirit : *Stadionul Olimpic din Berlin* (1936) după planul lui *March* și *Haus der deutschen Kunst din München*, opera de curând decedatului *Troost*, impresia de care vorbim se produce cu limpezime. *Stadionul Olimpic* a ținut să cuprindă un număr uriaș de spectatori orânduiți circular ca într'o arenă romană în jurul micului oval central unde se dispută premiile sportive, fiecare individ trebuind să simtă parcă plăpânda lui existență topindu-se în oceanul comunității spectatoare. Sălile *Casei artei germane* de asemeni, deși cu un alt obiectiv constituite, tind să ne impună prin vastitatea spațiului ce închid, dar și prin înălțimea severă a zidurilor. Aceeași *monumentalitate* se rostește chiar în operele plastice, ce împodobesc uneori încăperile, statuile în bronz sau piatră cu conținut de obiceiu alegoric reprezentând forța spiritului sau a trupului, încordarea și noblețea muncii fizice ș. a., se desvoltă în proporții uriașe menite să covârșească pe contemplatorul lor. Se vede îndată că te afli în fața unei arte a colectivității, creată de ea și pentru ea, ci nu în fața vreunui dar al unui prinț sau curți domnești în care gustul individual se poate exprima cu toate capriciile lui ca în atâtea opere ale barocului sau rococoului.

Caracterul acestei monumentalități arhitectonice se leagă de o altă notă distinctivă: *unitatea ei severă*. Clădirea îți face impresia unui bloc masiv, turnat dintr'odată în spațiul pe care-l ocupă definitiv, atotstăpânitor. Materialul cu care se lucrează determină în mare parte această impresie: piatra, betonul, oțelul, sticla groasă. Culoarea *albă* a zidurilor reflectând văros razele solare, îți întărește senzația unui bloc calcaros desprins din stâncă și lucrat doar cât cere gospodăria elementară a scopului clădirii. De aci *geometrismul* cu accentuarea liniilor drepte tăindu-se perpendicular, curbele tinzând ele însele spre drepte, arcuindu-se țeapăn, cu sgârcenie. Anume reziduri ale expresionismului german, lichidat de altfel în alte domenii, trebuesc văzute în acest caracter, dacă nu e mai just să identificăm aci ca și acolo, expresia aceluiași spirit german econom, sever, fără a se risipi în timp și spațiu, adecvându-i cu asprime mijloacele strict scopurilor sale. E dela sine înțeles apoi, că dintr'un astfel de *geometrism* nu poate isvori decât o *impunătoare simplicitate* în care ornamentarea se reduce la minimum. Priviți numai de pildă, acea *Casă a artei germane* din *München* cu zidurile ei masive, dreptunghiulare, cu suprafețele de un alb pur și sclipitor, cu coloanele intrării rotund-înalte, necanelate, fără capitel ornamentat, cu arhitrava lungă lipsită de orice împodobire, cu interioarele de o goliciune aproape monotonă și veți trăi această simplicitate în care se exprimă atât de propriu un spirit ce socotește caracterul decorativ ca o inutilitate a gustului femenin. Simplicitatea aceasta vine pe urmele clasicismului antic fără îndoială, al acelui stil care trăește încă în numeroasele clădiri ale Germaniei, transformat însă cu o duritate, severitate și energie pe care nu le-a cunoscut antichitatea. Doar de spiritul artei dacice se apropie această refractare germană a clasicismului. Coloanele clădirilor exemplifică de minune situația. Dacă de pildă în *„Königsplatz"*-ul din München, *propileele, gliptoteca* sau *Schachgalerie* imită vădit clasicismul antic, coloanele susținând *Casa artei germane* sau *Templele onoarei* iau o altă înfățișare: din rotunde devin uneori prismatice, cu suprafețe necanelate, fără capitel ornamentat, fără volute sau decorații naturaliste. E evident un nou suflu mai dur, mai abstract, prin care respiră o altă disciplină artistică decât cea clasică. Folosind deci vechi forme și elemente clasice, ca de pildă în *Stadionul Olimpic* care reia stilul arenelor romane, noua arhitectură a dus la rezultate proprii, specifice.

O altă caracteristică a acestei arte e apoi mai totdeauna *orizontabilitatea ei spațială*. Clădirile nu se avântă vertical ca în monumentele goticului sau se înalță prismatic ca în bloc-housurile americane, ci se *întind* dealungul și dealatul, masiv imperialist, voind parcă să ocupe cât mai mult pământ. E o artă terestră în primul rând, *umană*, accentuând voința omului de a-și modela creațiile alături și din humă, ci nu prin efluvii divine și atitudini de excelsior. Nu credem să ne înșelăm dacă identificăm aci acel vechiu spirit german care s'a rostit cu atâta violență în opera lui Nietzsche de pildă, care socotea că menirea umanității e sculptarea lui Dumnezeu din lutul omenesc la îndemână, ci nu coborîrea din ceruri spre mântuirea unor bieți cerșetori ai milei.

Orizontalitatea de care vorbim, e vădită în mai toate planurile de construcții urbane pe care le-am putut vedea la cea de-a doua expoziție a arhitecturii din München. Proectul Casei Brune, Noua Operă, Odeonul, Casa artei germane — toate din München — se desfășoară în lături, ci nu în sus, ca o normă aproape imperativă a acestei arte. Și e interesant de observat că atunci chiar când se produce o excepție, ea confirmă — cum se spune — regula. E astfel, credem, cazul proectului care reprezintă *Școala superioară* din *Chiemsee* de lângă München, unde în mijlocul unei clădiri de o lungă orizontalitate se ridică un turn prismatic pe care nu-l simți deloc avântându-se spre ceruri cu iuțeala săgeților gotice, ci dimpotrivă stăruind pe pământ cu funcțiunea vădită de a supraveghia aripele clădirii, ca un post de comandă menit a nu se depărta prea mult de locul oștilor.

După cum se vede din icoana pe care am înfățișat-o mai sus, arta arhitectonică a Germaniei de azi e cu totul *antinaturalistă*. Această caracteristică nu se împacă totuși cu o anume prea cunoscută iubire a Germanului pentru organicitate, vitalism, pentru formele infinit de bogate și pline de sevă ale naturii exuberante. Anemia acestui stil a cerut atunci o reacțiune și ea s'a și produs printr'un efort încordat al arhitecților de a ține seama de elementele naturii. In numeroasele proecte privind căminele tineretului în munți, distingem astfel în înălțimea coperișurilor și în culoarea lor brună-cenușie încercarea de a se încadra scenei naturale, muntelui sau dealului din spate. Noile auto-șosele înșile tind printr'o anume culoare mai închisă să nu contrasteze prea mult cu natura înconjurătoare. Firește ne aflăm numai în fața unor lăudabile încercări cari nu reușesc să îndepărteze prea mult impresia antinaturalistă mai sus subliniată.

Descrierea noastră structurală nu ar fi însă completă dacă am face abstracție de o altă idee, care abia în ultima vreme tinde a pătrunde în stilul arhitectonic german: *tradiționalismul popular* și *regional*. In căminele tineretului mai ales, se vădește astfel încrederea de a desvolta tipul casei germane locale, cu coperișul ascuțit și înalt, dar cu o înfățișare mai caldă, cum arată exemplele dela *Regensburg* și *Faakersee* Bavaria).

Elementele fundamentale ale arhitecturii germane contemporane sunt deci o plină frământare a creației: pe deoparte caractere pregnant expresioniste, geometrice, abstracte, pe de altă parte tendințe naturaliste și tradiționaliste. Multiplicitatea și diversitatea lor exprimă neîndoielnic trăsături ale eternului spirit german, care clocotesc toate contrastele, toate îndrăsnelile, toată sbaterea faustică.

=PINII=

de ALEXANDRU DROZDOV

Războiul e război, și depe câmpurile morții nimeni nu se întoarce întinerit. De aceea, i s'a părut pădurarului Silvestru atât de lungă și istovitoare calea de trei verste până la cantonul lui natal, pierdut în desișul unui codru mânăstiresc. In urma lui Silvestru erau trei ani de viață în tranșee, trei ani de ură fără rost împotriva tuturor: împotriva soldaților vrăjmași, împotriva propriilor săi șefi, împotriva cruciuliței „Sf. Gheorghe", care i-a fost prinsă pe piept pentrucă a ucis bine, împotriva tinerei soții rămasă la canton și dela care fusese smuls după a cincea noapte de dragoste.

In fața lui era îngrijorare : n'o fi pierit oare tânărul lui cămin conjugal, o fi sănătoasă soția și care hoț i-o fi furat în cei trei ani — cât a fost despărțit de nevastă — tinerețea și dragostea ei ce-i aparțineau numai lui. Aceasta era nenorocirea cea mai amară, și Silvestru era sigur de ea, pentrucă nu există pe lume femei care să știe să aștepte.

Când Silvestru s'a apropiat de casă, deasupra pinilor cerul era trist și parcă vibra ; soarele apusese ; din mușchiul argintiu venea miros de ciuperci, iar grangurul își isprăvea vecernia păsărească. Totul era ca înainte : pe parii din gard atârnau niște oale, vaca mirosea prispa ; doar pivnița era acoperită cu scânduri noui. Soția sta în mijlocul curții, desculță, cu o scufiță în cap și se uita cu spaimă la Silvestru.

— Marino ! a strigat el înecându-se într'o bucurie caldă. Marino ! Tu ești ?

Dar și în bucuria lui o urmărea din ochi : oare se bucură că a venit? De ce s'a speriat întâi? Oare nu mint brațele acelea calde, care i-au cuprins ceafa, și pieptul acela moale, care s'a lipit de pieptul lui ? Din acea clipă, în Silvestru trăiau doi oameni : unul simplu și fericit, în care totul era bucurie și voie bună, iar altul bănuitor, cercetător și cârcotaș, în care totul era durere și chin.

— M'ai așteptat, Marino ? Nu-i așa ?

— Te-am așteptat atâta, te-am așteptat atâta... Mi-au secat ochii. M'am tot întrebat dacă te mai întorci.

— Dar ce făceai dacă nu mă 'ntorceam ?

— Intram în mormânt, scumpule.

— In mormânt ?

Silvestru sfredelea cu ochii pe Marina : primul om din el spunea că cei trei ani n'au schimbat-o de loc ; doar dintr'o fată plăpândă s'a făcut o femeie voinică și plină de viață ; al doilea om, însă, a început să isprodească : de ce s'a făcut mai frumoasă, de ce ochii îi lucesc cu atâta fericire, au luciu de femeie care a cunoscut dragostea trupească. Oare în cei trei ani n'a uitat dragostea lui ? Silvestru și-a strâns pumnii.

— Ce curios ești, a spus Marina, stând — mică, veselă și plină de voie bună — înaintea soțului ei mare și vânjos.

Silvestru credea că a tăcut trei ani din cauză că totdeauna a trebuit sau să doarmă, ca un mort, în ploaie, în zăpadă ori pe pământ încins de soare și tare ca o cărămidă ; sau să omoare pe semenii săi, cu comandă sau fără comandă, cu vrere și fără vrere. Și mai credea că, întorcându-se acasă, va vorbi, va vorbi neîncetat, fiindcă avea pe inimă atâta povară, răutate, lucruri negândite până la sfârșit și atâta dor, încât măcar jumătate trebuia trecut pe umerii Marinei : îi era doar soție.

Totuși, când și-a revăzut femeia, Silvestru a tăcut.

Pe înoptate, au fosnit pinii, s'au stins stelele de argint și au orăcăit mai tare broaștele în lacurile din pădure. Rădăcinile și conurile din anul trecut au început să miroasă a arșiță, a zăpușeală jilavă de pădure. A troznit, a pocnit, a vuit codrul mânăstiresc, au fulgerat săgeți portocalii, a căzut cu bubuituri piatră. Dar furtuna n'a bântuit mult : norul a trecut spre Răsărit, cerul s'a limpezit, au eșit stele spălate, și pinii, cari răschiraseră deasupra casei crengile lor lățoase, au început să se scuture de picături, ce cădeau răsunând pe acoperiș.

Silvestru s'a culcat devreme. Marina, stând lângă el și răsfirând între degete părul-i lung și aspru, îi cânta un cântec nou, auzit dela fetele care veneau în pădure să culeagă poame. In cântec se povestea cum o fată a fost înșelată de ibovnicul ei.

Refrenul era jalnic, ca oftatul unui sitar deasupra șesului, ca tânguirea unei păduri.

Cuprinzând cu brațele umerii goi ai Marinei și încălzindu-și genunchii de ai ei, Silvestru asculta cântecul acela sfâșietor și încerca zadarnic să alunge un drac negru care i se înfipsese în inimă. Marina îi răsfira părul, cântând încet.

Și iar veneau cuvinte de neîndurat și fără nădejde.

— Marino, — a spus cu greutate Silvestru, nemaiputând să rabde tristețea cântecului, — nu mai cânta. Destul !

— Nu mai cânt, iubitule.

Dracul cel negru i se înfigea tot mai adânc și mai rău în inimă.

— Mă iubești, Marino ?

— Scumpule !

— Nu m'ai uitat, Marino ?

— Numai pe tine te am... Luptătorule, viteazule, inimioara mea.

— Marino...

— Ce vrei, dragă ?

— Marino, a spus Silvestru, abia trăgându-și sufletul și strângând-o cu atâta putere, încât femeia aproape nu mai putea să răsufle, — alții n'au umblat la tine ?

— Fă-ți cruce, ce tot spui ! Domnul să te aibă în pază. Jur pe Dumnezeu. Să mor dacă te mint ! M'ai jignit, Silvestre...

— Bine, a răspuns bărbatul, simțind că dracul îl mai slăbește. Bine, nu te supăra. Trei ani m'am tăvălit în sânge, am văzut moartea, dar m'am gândit numai la tine. Câte grozăvii am visat noaptea ! Bine, Marino, iartă-mă.

Se auzea cum afară troznea rumegătura în dinții vacii, cum câinele Lohmatca gemea în somn, sgâriind cu labele scara. In codru, în apropierea casei și mai spre fund, cădeau din când în când conuri, lovindu-se de trunchiuri. Lui Silvestru îi plăcea acest sgomot, pe care-l cunoștea de atâta vreme și care-i amintea de zilele când era flăcău. Lângă el, răsufla egal și răspândind căldură, pieptul Marinei. Patul era moale, ca de casă, de care se desobișnuise dormind pe scândurile din cazărmi și pe paturile găurite ale hanurilor pela care a trecut în timpul campaniei. Silvestru a adormit, scrâșnind din dinți. A visat urât: Marina alerga goală, cu un topor. Era atât de strălucitor toporul, încât pe Silvestru îl dureau ochii când îl privea. Umerii Marinei erau ispititori, de femeie păcătoasă și pofticioasă. Marina îi striga : „Omoară-mă, Silvestre, am dormit cu un ibovnic !" Lui Silvestru i s'a tăiat răsuflarea. Bărbatul s'a încruntat, a smuls toporul din mâna Marinei, dar acela nu mai era topor, ci o gheonoaie. Pasărea lovea pe Silvestru cu ciocul în frunte și, deschizându-și pliscul, scârțâia ca o ușă cu balamale ruginite. Silvestru a oftat și a deschis ochii : Marina sta în cămașă lângă ușă și o închidea ușor ; balamalele scârțâiau jalnic. Pe Silvestru l-au trecut sudorile ; mare și tremurând, așezându-se în pat, a strigat cât îl ținea gura :

— Marino, pe unde umbli noaptea ?

— Apă...

— Cum ? Care apă ?

— Mi-a fost sete... Hârdăul e în tindă. Am băut apă...

Silvestru a înțeles că, dacă nu va înceta să strige, o va omorî pe loc. Intorcându-se cu fața la perete și strângându-și pumnii, a tăcut. Marina s'a apropiat sfioasă și s'a culcat alături, neîndrăznind să se atingă de el. Silvestru era turburat, și în pieptu-i clocotea o ură neagră. Când Marina a început să răsufle mai liniștit, Silvestru s'a sculat încet, și-a pus zăbunul pe umeri și, călcând cu băgare de seamă pe dușumea, a eșit în curte. Se crăpa de ziuă și pinii sbârliți păreau și mai negri ; străluceau bâltoacele rămase dela ploaia din ajun. Lohmatca a privit cu un ochi pe Silvestru, neștiind dacă trebue să latre, și a hotărît să nu latre. Silvestru s'a uitat împrejur și, deodată, a zărit pe pământul ud urme de picioare desculțe de femeie, care duceau spre podul de fân și se opreau lângă scara proptită de ușa podului.

Din clipa aceea, Silvestru nu-și mai simțea trupul și tot ce făcea venea dela sine ; dar tot ce venea dela sine, se făcea tocmai așa cum voia pădurarul. Pe stinghiile scării se vedea noroi proaspăt, care i-a dovedit că Marina fusese în pod. „Doar să nu fugă !" și-a spus triumfător al doilea om. Silvestru s'a uitat înapoi, în curte, dar n'a mai văzut alte urme, afară de ale soției, „Aici !" a spus, înecându-se, al doilea om, și, mușcându-și buzele — cum făcea în atacurile cu baioneta — pădurarul s'a urcat în pod.

Acolo era întuneric ; mirosea amestecat fânul abia uscat, în care fosneau gândăcei nevăzuți. Pe o basma, cu piciorușele plinuțe strânse sub trup și cu gura deschisă, dormea un copil ca de doi ani ; obrajii, încinși de somn, îi erau roșii ; ținea în mână o moară de vânt, făcută din lațuri înguste. Văzând copilul, Silvestru a rămas buimac ; dar, numaidecât, al doilea om care triumfa de bucurie nebună, i-a strigat la ureche:

— Uite corcitura ! Ți-o ascunde !

— Taci ! a strigat Silvestru, fără să-și dea seama că se răstește la el însuși. A luat zăbunul depe umeri și, punându-l pe capul copilului, s'a așezat pe el cu toată greutatea trupului. A tremurat și s'a sbătut ceva moale, neputincios, abia viu, a tremurat și s'a liniștit...

Silvestru a umblat până dimineața prin curte, ciufulit, sălbatic și nebun, nevăzând nici soarele, nici roua, gândindu-se doar la ce-i va face Marinei. A dat de un topor, care a strălucit la soare și care i-a amintit de vis, dar l-a aruncat îndată la o parte : S'o ciopârțesc ? Nu ! „E prea puțin !" urla al doilea om, iar pe cel dintâi nici nu-l mai auzea. S'a uitat la mâinile sale vânjoase, de fier, dar nu voia nici s'o sugrume : era prea puțin. Atunci a deslegat frânghia, care era întinsă în curte pentru uscatul rufelor, a răsucit-o în jurul brațului, a legat-o în formă de opt și a pus-o pe umăr, ca o manta soldățească.

Marina dormea adânc, cu pătura aruncată pe jos ; brațele ei, date în lături, atât de albe ca și când sub piele îi curgea lapte, căldura trupului ei, albăstrimea genelor strânse, un sfârc vârtos eșit de sub cămașă au trezit fiara din el, fiară dela care se dusese acea carne de femeie ce-i aparținuse în întregime și care fusese terfelită de altă fiară. Silvestru a zgâlțâit-o de umăr, abia stăpânindu-se ca să n'o lovească.

— Marino — a spus cu o voce tremurândă și mieroasă, ținându-și mâinile la spate, — e timpul să te scoli, prietena mea credincioasă.

Femeia a deschis ochii, cari au zâmbit pădurarului. S'a întins, spunându-i parcă : pentru tine m'am întins, sunt toată a ta. Silvestru a îngălbenit.

— Marino, ești curată.

Marina îl privea în ochi, neîndrăznind să-l înțeleagă.

— Nu te-ai încurcat cu nimeni, Marino. Nu, nu te-ai încurcat cu nimeni. N'ai fost grea dela nimeni, Marino. N'ai născut de la nimeni, Marino. Dela cine să fi născut? Tu nu mi-ai ascuns corcitura în pod. Doar nu mi-ai ascuns-o, Marino ? Hai ?

— Silvestre, a strigat femeia, ridicând mâinile și a căzut în pat, strângându-și convulsiv umerii.

— A! a strigat Silvestru și a ridicat mâna. In odae era liniște și spaimă ; doar un fluture se sbătea în geam, tremurându-și aripioarele de catifea : se sbătea, căutând scăpare, dar scăpare nu era, nu era scăpare.

Silvestru a luat pe Marina în brațe, caldă de somn, mică de groază și, strângând-o la piept, a pornit spre codru, cu pași grei, împiedicându-se de rădăcini. Răsufla greu, înfigându-și degetele în carnea ei, ca s'o doară și ca cel puțin acum acum să nu-i scape. La soare, pinii erau trandafirii, vântul șuera în coapa lor ; mirosea dulceag a rășină și a cetină încinsă la soare.

Marina zăcea ca o moartă în brațele lui Silvestru. Numai pinii au știut ce a făcut Silvestru cu Marina, au știut și s'au jeluit noaptea, legănându-și vârfurile. Dar nimeni n'a putut să-i înțeleagă.

Silvestru s'a întors acasă singur ; a tăcut puțin, a privit la pini, la luminișul însorit, a intrat în casă și s'a pus pe băutură.

Fetele colindau codrul după ciuperci și cântau de jale.

Aflând că Silvestru s'a întors din război, țăranii din sat veneau la el, se minunau că era atât de rău și stricat și-l întrebau de Marina :

— Silvestre, unde-i Marina ?

— Marina nu este, răspundea pădurarul, posomorît.

Dar Ivașca cel prost, care căuta în codru flori de sunătoare, a văzut o femeie albă, în pielea goală, legată de mâini și de picioare de un pin. Tot trupul îi era plin de vânătăi și de dungi însângerate ; lângă ea stătea un bărbat trupeș o plesnea cu biciul peste pântece și peste sâni și o întreba cu glas mieros :

— Dar cum îl chiamă, Marino ?

— Te urăsc, striga femeia.

— Ești fericită, Marino ! Ești tare fericită, Marino ! Și ți-e foame, Marino ! Și ți-e sete, Marino. Și ți-e dor de dragoste, Marino !

Și o lovea cu biciul, și o pișca de sâni, și râdea cu hohote, ca un nebun.

Prostul n'a fost crezut. Dar, odată, după multe zile, niște fete înspăimântate au venit în fugă din codru. Văzuseră un schelet omenesc legat de un pin.

— Tăceți, proastelor ! le-au spus bătrânii.

Pe vremea aceea, s'a înecat un fierar tânăr din sat. „Țineți-vă gura", spuneau țăranii. Dar, la cantonul lui Silvestru nu venea nimeni, și pe cărarea care ducea spre el crescuse iarba. Când Silvestru, mare, cu părul ciufulit, se arăta în piață, toată lumea se uita la pământ sau la porumbeii cari guguiau în clopotniță. Negustorii îi cântăreau tăcuți crupe, slănină și pâine, iar el, tot tăcut, se întorcea în codru, sbârlit, gârbovit, blestemat.

Din rusește de R. DONICI

EPIGRAME

(Urmare din pag. 3-a)

lei. Bran a văzut cum vecinul și-a ascuns sub pernă și a râs:

— Astia sunt banii de înmormântare. Nu vrea să-l trimită la morgă...

Iar a doua zi a venit fata lui Bran, și Stan văzând-o tânără și frumoasă și-a zis:

— Asta o să fie a mea... Am trei mii de lei... Nici mort nu-mi scapă... O să-i cumpăr un mantou, o s'o duc la cinematograf... Ce femeie rezistă unui mantou și unui cinematograf ?

Dar chiar în aceeași noapte l-a prins un năduf groaznic și când sora l-a ridicat să-i înlesnească răsuflarea, Bran s'a scoborît din pat, oarecum îndemnat la ajutor, și binișor i-a furat banii de subt pernă. Apoi, părăsind salonul s'a urcat în pod să-i ascundă subt streașină. Streașina era înaltă și el s'a tot întins, s'a tot întins, până i-a plesnit vâna cea mare a pieptului și a căzut mort într'un lac de sânge. Dar a murit fericit, cu banii de furat în mâna dreaptă și cu gândul că Stan va fi dus la morgă.

Fata lui a înapoiat banii păgubașului. Stan s'a arătat mărinimos. I-a ținut mâna mult timp în mânile lui jilave, mângâind-o, și apoi a încercat s'o ducă la buze, în timp ce-i povestea, gâfâit, ceva despre un mantou și cinematograf. Dar când să sărute mâna cea mică, l-a prins năduful. Fata s'a speriat, a cerut ajutor... dar muribundul își încleștase atât de tare mânile încât numai după moarte a putut fi slobozită.

Și Stan a murit fericit, încleștat pe o mână de femeie și gândind că a sedus pe fata lui Bran....

După înmormântare s'a făcut dreptate. Fiul lui Stan a trimis pe tatăl său la morgă, iar cu banii a cumpărat un mantou fetei lui Bran și a dus-o la cinematograf...

VICTOR PAPILIAN

Cronica dramatică

Sorana Țopa N. Brancomir Aglae Enescu O. Brădescu G. Ciprian

EATRUL NAȚIONAL: „FATA LUI IORIO", de Gabrielle d'Annunzio, în traducerea d-lui A. Marcu.
gia: Fernando de Cruciatti.

Pe când opera dramatică a d'Annunzio se inspiră în neral, dintr'un mediu mai a-ppiat ncuă orășenilor, dintr'un diu de civilizație citadină, cu ate defectele și cruditățile lui, **ta lui Iorio,** își trage isvoa-e din substanța mai mistică, ai transcendentă, în cadrului stic și legendar, populându-se perscnagii simbolice în ca-cterizările lor.

Apoi, teatrul d'annunzian, ca dealtfel, în mare parte, tea-ul modern, este un teatru di-mic. Și ceace astăzi implică succes în public, este tocmai namismul, activitatea vigu-asă, puternică.

In schimb, **Fata lui Iorio,** e o dramă statică, de interio-are. Conflictele sunt pur su-ești, întâmplările persona-lor sunt consecințe inevitabile unor atitudini psihice. Dra-a subsistă și fără ele, fiindcă sunt simbolul dramei, nu ea săși.

De aci marea dificultate de a onta o astfel de piesă, cu turi sufletești, ce doresc a fi date întcmai.

In această privință regisorul rnando de Cruciatti, a adus real aport teatrului nostru, punându-și priceperea și ta-ntul în redarea atmosferei de agism simbolic.

Găsim printre altele, ideia de fixa pe culcarea cerului evo-ia dramei, ca una dintre cele ai subtile interpretări.

La începutul primului act, ce-l este alburiu, dar odată cu vălirea cosașilor, înfierbântați sălbateci, năvălire care des-ășue conflictul, culoarea lui v-ne tot mai roșcată

In actul al dcilea, ea se men-ne roșie, mai slab, mai palid, nă când la sfârșitul dramei vine violetă. Și astfel, colo-tic, avem înfățișate momen-le principale ale dramei, o are de armonie, un conflict blent, și o împăcare prin oarte.

Ce formează substratul piesei? Este un sentiment de fatali-te a iubirei. De inevitabil, în ța atracției ce două ființe re-mt una față de alta, ce nu vor și-o mărturisească, pentru cădea astfel în mreaja celor ai cumplite nenorociri.

Nenorociri isvorînd din fata-atea iubirii, dar nu direct, nu în eroii ei, ci din cauza unui mplex de fapte, pe cari ei nu pot evita, cari năvălesc în umul lor cu perfidie, ca ur-are a iubirei prea curate, prea ncere, prea pure pentru a putea fi primită într'o lume de josnicii și răutăți.

Aligi, baciul Aligi, limpede și senin la suflet ca și isvoarele munților unde își paște oile, se întoarce dela mioarele lui, pentru a primi binecuvântarea părinților și o soție. Fatalitatea, să-i spunem așa, îi scoate în cale, pe când prinea darurile cumetrelor din sat, pe Mila, fata lui Icrio vrăjitorul, Mila, hulită de toți, blestemată și urmărită de o ceată de cosași ce vor s'o pângărească. Atunci, după ce urmând îndemnurile femeilor vrea s'o apuce pe Mila de păr, s'o arunce oamenilor plini de pofte, ca să-și bată joc de ea, Aligi are o revelație, care-l înlănțue, care-i scoate vlaga din el: vede un înger plângând în spatele fetei. Atunci rupe cu totul, se opune

Fernando De Cruciatti

oamenilor, părinților, bunei cuviințe și fuge în munți cu Mila.

Aci, într'o peșteră, vor locui amândoi, uniți de-o forță supra naturală, fără să-și atingă trupurile până când, într'o zi, vine tatăl lui Aligi, spre a-și relua fiul, și, vai, spre a-i plăti Milei ca să-i fie ibovnică. Conflictul ajuns la paroxism se încheie cu omorirea lui Lazzaro de către fiul său.

Aligi, condamnat la moarte, la doi pași de csândă este salvat însă de fata lui Iorio, care se sacrifică ea, acuzându-se, luând asupra ei toate faptele lui

Ea va fi arsă ca o vrăjitoare, dar în acelaș timp se purifică, deschizându-și un drum către raiu; atmosfera încordată de senzualism se calmează și se limpezește prin vraja focului, redând oamenilor sentimentele curate, prime, lipsite de patimi.

Iubind atât de curat, Mila aduce cea mai superbă jertfă pe altarul acestui nobil sentiment, adumbrind toate păcatele, limpezind sufletele.

Intreaga acțiune dramatică, schițată în puținele cuvinte de mai sus, se petrece într'un cadru de legendă și de simboluri străvechi, de cbiceiuri populare, cu parfum de pronic, îmbăind desfășurarea conflictului într'o atmosferă de interes crescând, cari vor impresiona fără îndoială, publicul românesc, puțin cunoscător al tezaurului folkloric străin.

Datinile și tradițiile regiunii Abruzzene, acea parte aridă și puțin primitoare a centrului Italiei, unde munții sterpi, arată hâde, coastele, acea regiune unde sufletele oamenilor pot fi triste ca mizeria din jur, dar și pătimașe ca trufașele creste, datinile acelei regiuni, zic, formează seva care întreține viața eroilor principali, care explică deseori înlănțuirile cauzale de fatalități.

Interpretarea piesei s'a menținut la un nivel satisfăcător. Trebue să notăm dificultățile pe care regisorul italian le-a întâmpinat în expunerea concepțiilor lui, prin mijlocul traducătorului.

Insă, exceptând pe doamnele Sorana Țopa și Fifi Mihailovici, cari au jucat prea teatral și totuși prea puțin simbolic, ceilalți interpreți au reușit să răspundă chemării.

In rolul Mila, d-na Aglae Enescu a avut o creație puternică promițând mult asupra calităților artistice ce posedă.

Putem compara interpretarea d-sale cu cea a d-nei Aura Buzescu, în drama lui Claudel, pe plan meridional. Cu mai mult dinamism, și mai mult suflu, după cum cerea și economia piesei.

D-nul Brancomir a secondat cu multă abilitate pe d-na Enescu, învingând dificultățile unui rol dur. D-sa a avut o notă justă, în spiritul mistic al dramei.

Deasemeni și d. G. Ciprian, în rolul lui Lazzaro.

Despre restul interpretării nu avem decât cuvinte bune.

Piesa se înscrie cu succes în linia marilor creații ale Naționalului de anul acesta, împreună cu **Ingerul a vestit pe Maria** și **Clopotul scufundat.**

Insfârșit, pentru a încheia considerațiile generale asupra premierei de Miercuri seara, trebue să subliniem neasemuitul merit al d-lui Alexandru Marcu, distinsul traducător al piesei, care a făcut la rândul său o capo d'operă de artă. Rezonanța și muzicalitatea versurilor din **Fata lui Iorio** se datoresc în bună parte și domniei-sale, meritând astfel murmurul aprobativ al publicului și toate laudele celor cari apreciază eforturile sincere și izbutite pe teren cultural.

VICTOR POPESCU

Cronica universitară

Notam în cronica trecută că Pisarev, unul din reprezentanții școalei critice ruse, cu care d. Valeriu Ciobanu pune în legătură opera lui Dobrogeanu-Gherea, elimină criteriul estetic în judecarea operei de artă, înlocuindu-l cu cel etic. Teoretic, Gherea nu formulează negarea esteticei. Noțiunea de *estetică* revine destul de des în scrisul său. Practic, însă, critica lui rămâne de cele mai multe ori psihologică. Analizând, uneori cu mult simț de pătrundere, sentimentele poetului, sau, când se ocupă de epică, ale eroilor, dacă rostește o sentință, sau stabilește o ierarhie, criticul român o face tot din considerațiuni de etică. De aceea „pesimismul consecvent", care „ie negarea vieții, deci antisocial, antimoral" este și „antiartistic în cel mai înalt grad". Căci arta are scopul de „a lăți sentimentele de simpatie universală". Este evident că, dela punctul de vedere al lui Pisarev, până la aceste concluzii ale lui Gherea, distanța nu este mare. O altă apropiere între criticul român și maeștrii săi stă în părerea că un criteriu obiectiv de apreciere a valorii artistice nu există totuși. Pisarev susține că impresia personală este aceea care te călăuzește în aflarea frumosului, iar autorul „Studiilor critice" scrie: „în toate acestea, tactul și talentul criticului, inspirația, îl ajută minunat; deci intuiția joacă un rol cumpănitor în critica estetică" („Asupra criticei", vol. I, 1890, p. 44). Sunt apoi amănunte, care arată dependența lui Gherea de critica rusă. Așa, de pildă, despre „proletariatul intelectual"' și despre necesitatea egoismului (v. „Personalitatea și morala în artă"), găsim pagini la același Pisarev.

D. V. Ciobanu conchide, însă, că nu se poate vorbi de influența unui anume scriitor rus din cei amintiți, în opera scriitorului nostru. Elemente care revin la el se întâlnesc la fiecare dintre aceștia. Astfel, condamnarea „artei pentru artă" o rostește mai întâi Belinski, care mărturisește că nu se poate gândi de cât cu amărăciune la acela care cer poetului să cânte fără rost ca pasările. Arta trebuie să aibă un scop înalt. Mihailowski afirmă și el că o artă fără tendință nu poate exista. Imaginea artistului ca un *revoltat înăscut* și *mare cetățean* o găsim la Belinski și, tot la el, aflăm condamnarea nemulțumiților pasivi, deosebiți de cei care, nesatisfăcuți de prezent, încurajează massele populare, lucrând pentru un viitor mai bun. Toate aceste observațiuni le regăsim la Gherea. Revolta lui împotriva falsilor pesimiști are accente asemănătoare cu acelea din paginile lui Belinski.

Rezumând sumar lucrarea d-lui Valeriu Ciobanu, am indicat numai câteva din argumentele aduse de referent în sprijinul tezei sale. Socotim, totuși, că, din notele noastre, poziția lui Gherea ca „un continuator întârziat și transplantat la noi al școalei critice ruse de pe la jumătatea secolului XIX, apare ca un lucru firesc și evident.

Pe Taine, Gherea l-a citat pentrucă era mai cunoscut la noi, dar faptul că în „Studii critice" nu acordă importanță elementului *rasă*, e o dovadă în plus că nu dela Taine și-a însușit sistemul de critică.

Lucrarea d-lui V. Ciobanu a păcătuit prin lipsa unei orînduieli mai strînse a interesantului material înfățișat. Se impunea, apoi, să se urmărească din punct de vedere cronologic activitatea criticului studiat, mai ales la începuturile ei. Lucrul era destul de greu, dar argumentația ar fi devenit mai convingătoare. Acestea sunt observații de amănunt, pe care, desigur, d. Ciobanu le va avea în vedere în studiul mai larg, pe care îl așteptăm.

D. conferențiar N. Georgescu-Tistu ține la *Facultatea de Filosofie și Litere* un curs de istoria cărții și dă noțiuni de organizare a bibliotecii (Miercuri, 10-11). Seminariile de Joi (3-5) lucrează în cadrul catedrelor de istoria literaturii române vechi și sociologie. La cel dintâi se continuă alcătuirea bibliografiei de literatură veche, iar la cel de al doilea se stringe material pentru bibliografia satului românesc, din care un volum va apărea cu ocazia congresului de sociologie din vara aceasta.

Tot despre bibliografie s'a discutat și în Seminarul de literatură română modernă de Miercuri, 19 Aprilie. In lucrarea sa: „G. Ibrăileanu, ideolog literar", d. M. Apostolescu a adus noui contribuții la bibliografia fostului profesor dela Iași, semnalând 81 de articole. Demn de relevat este acel articol, în care Ibrăileanu desbătea la 18 ani o problemă de pronunție dialectală („Două particularități ale dialectului moldovenesc", „Școala nouă", 1889, p. 21).

Interesul de mai târziu al criticului pentru forma poeziei lui Eminescu este prevestit astfel de preocupările începătorului.

ION ROMAN

Cinematografele

ARO: „HÉLÈNE WILLFUHR"

Vom recomanda cetitorilor dela început, această peliculă franceză prezentată de cinematograful Aro, cutoatecă am avut impresia unui film nu prea nou, judecând nu numai după coafurile actrițelor dar și după câteva lungimi și amănunte la cari se pare că au renunțat în ultimul timp producătorii francezi. De altfel, grija cu care este lucrat întreg filmul, mă face să-mi întorc gândul cu câțiva ani în urmă, când grija pe care o puneau regisorii spre a reda perfecția, avea drept rezultat filme nenaturale, cari făceau impresia unor piese eșite din cine știe ce laborator, iar nicidecum a unor fragmente de viață reală, ceeace ar trebui să pretindă orice spectator.

Fără ca să abuzeze de astfel de amănunte, dar și fără să se lipsească cu totul de ele, filmul de la Aro are toate atributele unui spectacol care place publicului.

Este, dealtfel, al doilea film realizat după un roman de Vicki Baum și care întrece mult opera ce i-a slujit de inspirație.

Atât „Helene Willfuhr", cât și „Lac aux dammes", nu depășesc cu nimic nivelul obișnuit al operelor datorite acestei romanciere care își recrutează cititoarele printre romanticele fete de pension sau corpolentele casierițe dela cofetării. Regisori dibaci au isbutit însă să creeze filme bune pe tema romanelor.

Cele câteva tipuri interesante pe cari ni le oferă filmul și dintre cari trebue să-l amintesc pe anticarul ghebos și cu suflet bun, au contribuit mult la redarea verosimilă a vieții de universitate.

Madeleine Renaud a trecut de mult de prima tinerețe dar chipul ei obosit știe să redea stările sufletești ale studentei Helene.

Am avut apoi satisfacția de a-l întâlni într'un rol principal pe Jean-Louis Barrault, actorul despre care am mai amintit în aceste coloane. Desavantajat de fizic, acest tânăr interpret știe să aducă la culmi artistice, atât rolurile secundare cât și pe cele principale. Gestul cu care-și ia adio dela pian — e aici, cred, și un merit al regisorului — e minunat redat. In rolul profesorului, Constant Remy a știut să fie energic, abuzând, poate, puțin, de acel pumn încordat în clipe tragice ale vieții.

CAPITOL: „Oameni de mâine"

Nu m'aș mira dacă filmul de la Capitol n'ar fi bine primit de public.

Anul trecut, publicul a primit aproape cu indiferență acel minunat film care a fost „Căpitanii curajoși". Mai recent e apoi insuccesul unui alt film cu copii, interpreți necunoscuți: Tom Sawyer". Se duce lumea să vadă grațioasele strâmbături ale fetiței bune care este Shirley Temple și ocolește filme superioare cum este și „Oameni de mâine". Problema „copilului rău" și a „copilului bun" și-au pus-o cred toți părinții. Filmul acesta încearcă să o rezolve. Concluzia este că nu există decât copii buni.

Bineînțeles, lumea nu este plină doar de copii care știu să stepeze, să cânte și să spună frumos o poezie, dar și cel mai rău copil, dacă este luat din timp și bine educat, poate fi îndreptat. In America, există un oraș al acestor copii, așa zișii răi, cari cu timpul se îndreaptă. Acest oraș ne este prezentat în filmul de la Capitol. Nu e o casă de corecție. E un întreg oraș în care copiii se pot dezvolta în voe. Spiritul american, bine înțeles primează. Chewinggummul și matchul de box nu lipsesc. Nu lipsesc deasemenea din film scenele tragice, cari se îmbină cu cele comice. Am văzut batista ștergând lacrimile spectatoarelor, după cum am auzit și hohote de râs. Mickey Roney și Spencer Tracy, sunt cu toată diferența de vârstă, doi actori mari, cu un joc și chiar fizic foarte apropiat. Ii întovărășește în acest film râsul sincer al micului Pee Wee.

TRAIAN LALESCU

Frumusețea poporului român văzută de streini

de I. F. BURICESCU

Paul Labbé se silește, în lucrarea sa *La Vivante Roumanie* din 1913, să se arate binevoitor față de poporul nostru, deși se străvede adeseori în paginile sale nemulțumirea că domină la noi o puternică influență germană. El străbate țara dela Turnu-Severin prin Craiova spre București. Peroanele gărilor le vede tixite de oameni veseli, de femei cochete, cari au venit să-și arate toaletele, de tineri cari le privesc cu îndrăzneală. „In dosul balustradelor și în afară de gară, țărance, svelte și grațioase, cu fața luminată de niște ochi minunați (superbes) oferă... pâine și lapte, prăjituri și fructe."

La Curtea de Argeș, în zi de sărbătoare, găsește mulțime mare de țărani pe străzi. „Admir, zice Labbé, grația inteligentă și sprintena eleganță a oamenilor, frumoșii ochi ai femeilor, atât de drăguțe, cu iile lor înflorate și cu fotele lor cusute cu fluturași de argint; ...niște mărame mari de borangic împodobesc cu foarte multă grație capetele lor." Streinul așa vede tabloul, deși însoțitoarea română, o domnișoară Petrescu, îi spune că sub aceștea se ascunde o mizerie nemaipomenită.

In Moldova, acest călător găsește că sunt „politicoase și drăguțe tinerele moldovence; ele au sinceritatea în ochi și pe obraji primăvara; multe par fermecătoare în fota scurtă colorată și în iia cu cusături aurii", deși adaogă, că din pricina muncilor grele ele îmbătrânesc repede.

Noëlle Roger comunică în lucrarea sa din 1914, intitulată *La route de l'orient* impresiile culese într'o călătorie întreprinsă în țara noastră. Ceea ce o izbește, îndată ce ajunge la Predeal — vechiu punct de graniță — este contrastul dintre peisagiul monoton de brazi, ce se regăsește în Alpi și în ținuturile nordice — și ceva nedefinit: o atmosferă surâzătoare, un soare mai puternic, un vânt mai cald, cari îți arată că te afli în Orient. Cât timp trenul stă în gară, țăranca aleargă dealungul vagoanelor cu coșulețe de fragi pe cari le prezintă călătorilor. Ele „brune, cu ochi mari, negri, atât de subțirele în iile lor cusute cu fluturași și în fotele lor strălucitoare, cari le strâng șoldurile."

Mai târziu, când călătorește mai mult și cunoaște țara mai de aproape Noëlle Roger spune despre țăran: „Admiram sprinteneala membrelor lor, regularitatea trăsăturilor lor și grația tinerelor fete. Ochii lor au o expresie de blândețe. Eram surprinși de tăcerea și de melancolia lor... Aceeași impresie am avut, când am studiat pe soldați în tabără și pe marinarii flotei. Acești tineri frumoși, cari sunt niște soldați admirabili, atât de disciplinați, atât de răbdători și atât de valoroși, se înfățișau cu același mers repede și sprinten, supuși la ordinele ce li se dădeau, silindu-se să înțeleagă și toți avea în privire acea blândețe întristată."

Asistând, la prăznuirea *Schimbării la față*, la mânăstirea Slatina, aproape de vechia graniță dintre Moldova și Bucovina, autoarea aceasta stăruie asupra frumuseții costumelor, cari se armonizează de minune cu peisajul înconjurător. Se găsiau acolo și mulți Romani din Bucovina. Ei „poarta costumul romanesc și vorbesc romanește, ei sunt frumoși și înalți, cu ochi seninі și cu păr lung și carmonțat ca pe timpul lui Ștefan cel Mare."

Inainte de izbucnirea războiului din 1914, ziaristul *Leo Claretie* publica niște *Feuilles de route en Roumanie*. Lucrarea este inferioară, ca spirit de observație obiectivă, altor lucrări similare. Se găsesc totuși și aici unele observațiuni juste, ca de pildă cele privitoare la frumusețea rasei noastre. El afirmă, că „populația rurală română formează un tot atrăgător, un tablou colorat, o viziune de artă și de exotism." Tot amestecul de rase suprapuse peste elementul băștinaș n'a izbutit să înlăture acel fond permanent, care te face să te gândești la Roma. „Dacii și legionarii lui Traian au creat această rasă puternică, acești soldați robuști, acești latini *zeorați* cu slavism: o defilare de țărani de la Dunăre îți amintește desfășurarea frizei depe columna lui Traian." Țăranii, la a căror primire — cu ce ocazie nu se spune — pe pajiștea Castelului Peleș de regele Carol I și regina Elisabeta, a asistat și Claretie, erau, după spusa lui, fericiți și frumoși, când jucau hora. Dar „costumul feminin are mai mult farmec încă. Ce minunat lucru este o românță în costum de țărancă. Românțele sunt frumoase, mici, nervoase, bine făcute, cu păr negru ca pana corbului și cu ochi negri, răzători și adânci."

(Urmarea în nr. viitor).

Ștefan Dimitrescu

(Urmare din pag. 1-a)

Pictura țărănească a lui Șt. Dimitrescu reprezintă un moment de reacțiune antiimpresionistă, cu puternica ei accentuare a desemnului. Și aceasta a rămas Dimitrescu totdeauna, încât chiar în acele pânze pe care el le aduce de pe coasta Mării Negre, dela Balcic sau Mangalia sau prin bogatele grădini ale orașului natal, al căror farmec l-a fixat cu un deosebit lirism, sub coloristul plin de căldură, se întrevede disciplina riguroasă a desenatorului. „Desenul, a spus cineva, este conștiința picturii'. Această conștiință a fost foarte puternică la Ștefan Dimitrescu.

Puțin timp înainte de a muri, Șt. Dimitrescu îmi spunea cât îl pasionează tehnica desemnului, căruia hotărâse să i se devoteze cu o preferință aproape exclusivă. Câteva din roadele acestei aplicații apăreau la Salonul Oficial din 1933, pus sub auspiciile umbrei lui iubite. Au trecut de-atunci șease ani și ori de câte ori icoana lui revine printre noi, nu putem să nu ne emoționăm la amintirea omului care a trecut printre noi cu acea înaltă și nobilă discreție, care a fost și a artei sale.

TUDOR VIANU

LA PĂLARIER

Clientul: — Curățat, călcat și schimbă-i panglica.

FIVE O'CLOCK

— Incă puțină tămâie, madame Popesco?

MICI CAPRICII

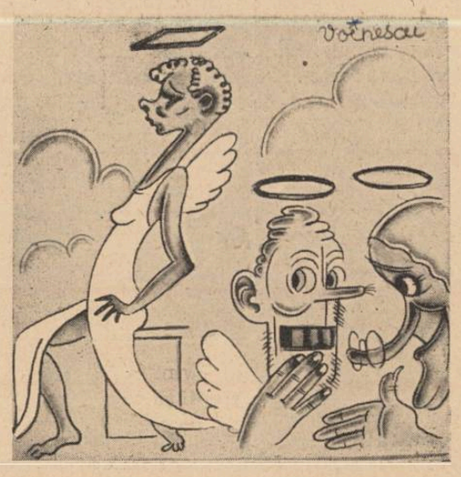

— E drăguță, dar prea are mania pălăriilor cubiste.

DIALOG

Prima stafie: — Ce-i cu tine, ți-ai pierdut cearceaful?
A doua stafie: — Nu, sunt cam răcit și mi-am luat plapuma.

PE LUMEA CEALALTĂ

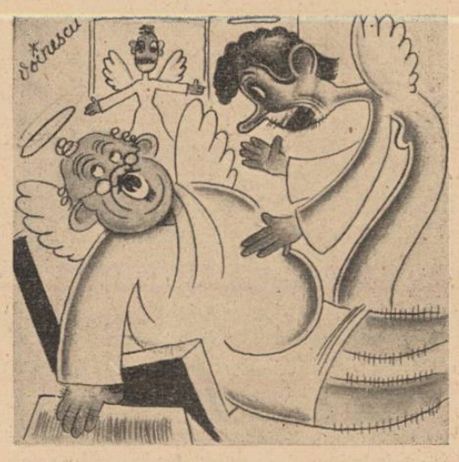

— Repede, Anico, doctorul; domnului îi e rău de tot: a început să respire.

Literatură, artă, idei...

Şezătoarea „Universului Literar" la Craiova

Duminică 14 Mai c., orele 11 dim., în sala festivă a colegiului naţional Carol I din Craiova, va avea loc o şezătoare literară a scriitorilor tineri din gruparea revistei „Universul Literar" şi cu preţiosul concurs al „Societăţii scriitorilor olteni". Vor participa d-nii: Ion Biberi, N. Crevedia, Nicolae al Lupului, George Dorul Dumitrescu, Virgil Carianopol, Al. Raicu, Ştefan Baciu, Traian Lalescu, Const. Fântâneru, Radu A. Sterescu şi Victor Popescu. Intrarea liberă.

Şezătoarea dela teatrul Naţional

Duminică dim. s'a ţinut la teatrul Naţional, prima şezătoare literară din ciclul de şezători pe care „Societatea scriitorilor români" îl organizează în principalele oraşe din ţară.

D. Mircea Eliade a conferenţiat despre: „Regina Maria scriitoare".

Dintre cărţile augustei autoare, conferenţiarul a analizat în mod deosebit „Visătorul de vise" şi „Ilderim", arătând că temele desbătute de Regina Maria în operele sale de seamă, sunt simboluri străvechi pe pământul nostru dacic, cu pătrundere adâncă în cultură, până la Meşterul Manole. Astfel, Regina scriitoare a dovedit că şi-a legat sufletul printr'o profundă sinteză, nu numai de istoria dar şi de cultura românească.

După conferinţa d-lui Mircea Eliade au urmat lecturile făcute de scriitori, din operele lor.

D. **Ludovic Dauş** a citit poeziile: „Ne-ai rămas vie, Regină Marie", omagiu Măritei Doamne; „Tristeţe" şi „Crucile'. D. **Matei Alexandrescu** a citit din volumul „Leagăn de îngeri", poeziile: „Căprioarele păşteau isvoarele", şi „Din străşină picură pace"; a urmat d. **Tudor Măinescu**, care a făcut lectură din volumul de versuri „O fată mică se închină"; d. **Constantin Fântâneru** a citit o bucată de proză; d. **Radu Boureanu** a citit trei poezii: „Vreţi un poem", „Logofăt de taină" şi „Anna Maria". A urmat d. **Donar Munteanu** cu poeziile „Răsăritul soarelui', „Trei oameni de zăpadă" şi Cântece de iubire"; D. **Virgil Carianopol** a citit „Plâns de servitor", „Mama", „Ţăranii", şi, fiind bisat, „Femei de la noi"; d. **George Gregorian** a citit frumoasele poezii: „Fericirea", „Troiţa", „Trei draci"; d. **Ion Minulescu** a încheiat şezătoarea citind: „Romanţa soarelui", Glasul morilor", „Seară rurală" şi „Marină".

Citiţi în colecţia „UNIVERSUL LITERAR"

FLOAREA REGINEI

poeme de TEODOR SCARLAT

Cartea de viguroasă expresie lirică a unuia dintre cei mai înzestraţi poeţi tineri.

PREMIUL NAŢIONAL PENTRU POESIE

cu frumoşii săi lauri, a poposit anul acesta, pe fruntea poetului V. Voiculescu. Bucuria şi mulţumirea noastră sunt depline, când ne gândim că gestul Suveranului a încununat cu acest premiu, una din cele mai rare şi mai puternice opere poetice. Suind cu paşi siguri, dela „Poezii", talentul poetului V. Voiculescu s'a realizat pe deplin în „Urcuş", precum şi în poesiile pe care le publică în revistele zilei. Crescută în zonele „Gândirii", poesia d-lui V. Voiculescu este azi una dintre cele mai clare lire, sunetul ei plutind, grav şi românesc, sub cerul înalt şi albastru al ţării. Ne dăm-inapoi dela bilanţuri, pentrucă permanentele surprize pe cari ni le oferă d. V. Voiculescu, îndreptăţesc încă multe aşteptări. Alături de bine-meritatul premiu Regesc, aducem şi noi d-lui V. Voiculescu încântarea şi satisfacţia noastră cea mai sinceră, unind aplauzele noastre cu acelea ale tuturor iubitorilor de mare şi adâncă poesie.

Pentru alegerea Suveranului, o adâncă reverenţă, iar pentru tâmplele cărunte ale celui ales, lauda inimilor noastre!

„SILUETE FILOSOFICE"

se intitulează cartea d-lui Z. Sandu (N. Regman). După celebrele „Schattenbilder" ale lui Eulenberg şi după portretele atât de interesante ale domnului prof. I. M. Marinescu, d. N. Regman aduce în paginile acestui volum, marile umbre ale antichităţii elene. Zeno, Heraclit şi Anaxagora, Empedocle, Diogen şi Aristip şi alţi eterni înţelepţi trăesc în cartea d-lui N. Regman. Un stil viu şi colorat, precum şi o justă cunoastere a acelor locuri în care s'au sbuciumat „siluetele" acestea, dau volumului de faţă un timbru plăcut si antrenant.

D-nul N. Regman ne-a dat o carte utilă şi frumoasă; pentru aceasta, preţuirea noastră

POETUL VINTILĂ HORIA

e un spirit întreprinzător si temerar. Talentul său atât de frumos manifestat în poesie, esseu, pamflet si critică, ne promite, pe foarte curând, un volum de nuvele. Mărturisim că îl aşteptăm apariţia cu nerăbdare si bucurie, mai ales că nu ne îndoim că nuvelistul Vintilă Horia nu va desminţi pe poet. Neliniştitul şi „europeanul"' din el, va închega o carte de clasice şi sigure linii, în care vom ceti despre zâmbetul lui Enzo Terga şi despre atâţia alţi fantastici şi îndrăgostiţi cavaleri.

DOMNUL R. DONICI

e un om harnic şi foarte simpatic. Domnia-sa ne-a dat o mulţime de traduceri din literatura rusească. Ultimul volum se numeşte „Bârfeala" şi e o culegere din schiţele umoristice ale lui Anton Cehov. Apreciem si subliniem efortul d-lui Donici, îi atragem însă băgarea de seamă asupra formei — nu întotdeauna perfecte — a traducerilor d-sale. Şi în fond, rostul unei traduceri este a reda **întocmai** frumuseţile şi farmecul originalului. O mai atentă migăleală a manuscriselor, credem că ar fi un real folos pentru munca ingrată a domnului R. Donici. „Bârfeala", e un volumaş editat de „Vremea" şi se citeşte uşor, între o prăjitură şi o cafea.

Cehov, nu e **mare** în aceste schiţe şi d. Donici ar trebui să traducă şi alte opere, mai masive ale genialului povestitor rus.

IN „REVISTA FUNDAŢIILOR REGALE"

pe luna Aprilie am dat, cu multă bucurie, de un fragment: „Concina prădată". semnat Teodor Scorţescu. Ne-am amintit de acel savuros „Popi", cetit cu ani în urmă şi am regăsit în „Concina prădată" aceleaşi calităţi rare. D-nul Teodor Scorţescu este unul dintre scriitorii cari pot sta cu răbdare pe manuscris, lucrându-l cu trudă şi grije — de aici frumuseţea paginilor sale. In acelaş număr al revistei cetim patru frumoase poesii de Gherghinescu Vania, delicatul poet care va tipări în curând o nouă culegere: „Privighetoarea oarbă". D-nul profesor N. I. Herescu are un interesant studiu „Despre condiţiile poesiei", asupra căruia vom reveni, pentrucă d. N. I. Herescu este, azi, unul dintre cei mai indicaţi de a scrie despre acest subtil subiect. Dealtfel, ne vom permite, cât mai curând, să insistăm într'o viitoare însemnare, asupra noului clasicism al literaturii noastre, curent în care d. Herescu este un factor de frumoasă importanţă. Tot cu acea ocazie vom scrie şi despre tălmăcirile din clasicii latini, acei neîntrecuţi şi eterni mânuitori ai poesiei de întotdeauna. „Arta poetică" a lui Horaţiu, e mai actuală decât oricând!

REVISTE ŞCOLĂREŞTI

Efortul literar care porneşte din băncile liceului, încă, este un înduioşetor şi frumos gest, pe care l-am subliniat mereu; preţuim, în acest sens, revista liceului „Spiru Haret' şi a „Colegiului Naţional Sf. Sava". Iată că poşta ne-a lăsat pe masă „Mugurul". revista liceului „Mihai Viteazul" din Bucureşti, care însă nu se ridică la nivelul intelectual al celor amintite. Cu multă simpatie am evidenţia o frântură de poesie sau o nuvelă, dar mai toate contribuţiile se mentin în cadrul unor simple teme didactice. Nici o imagine juvenilă, nici o îndrăsneală tinerească, ci doar monotona repetire a unui nume care s'ar putea să dea şi lucruri mai bune: Valeriu Calciu. In rest un articol de I. Gh. Ieva, interesant. Apoi: Corneliu Golopenţia, Marie Antoinette Andreescu, Gh. Dumitrescu, etc. Putem spera oare si **altceva?**

HARNICUL POET

care semnează Petre Paulescu, a tipărit un volum de „psalmi", intitulat „Luciferi de rouă". Versul îi stă cu o mare, cu o prea mare facilitate sub condei şi un mai strict autocontrol nu i-ar strica. Un tumult juvenil, un iureş de cuvinte frumoase, câteva originale întorsături de cuvinte şi câteva poeme clar închegate merită elogii. Pentru cetitorii noştri, decupăm din poesia „In vie":

„Grădina-şi pune'n poduri toţi pomii pentru iarnă ;
„Gutuile sunt coapte şi doldora [de soare...
„Iar prunele brumate pe preşuri [mari se'ntoarnă,
„Şi rând pe rând panere [le'nfulecă'n cămare".

ENTUZIASMUL TINEREŢII DOBROGENE

s'a strâns de câţiva ani în paginile revistei „Festival", care apare la Silistra. E aici un grup de băeţi plini de inimă, care aleargă şi se sbat pentru poesia noastră cea de toate clipele. Mircea Papadopol merită o strângere de mână, iar colaboratorii acestui caet, poeţi şi prozatori, elogii: Ion Aurel Manolescu, Boris Deşliu, A. Elefterescu, C. Nic. Amărăscu, V. Spiridonică, Vasile Culică şi toţi ceilalţi. O menţiune mai meritată talentul lui Liuben Dumitru, care dă o pagină vie şi interesantă din lirica feminină bulgară de azi. Ne întrebăm însă ce caută asemenea „poezii", în paginile curate ale „Festivalului":

...„Sângele
„Amantelor scârnave sau [puhave,
„L-aş sorbi ca un vampir. [Ave!"...

La inspiraţia asta „scârnavă" şi sângeroasă, nu putem decât să ne întristăm, iar în ceeace priveşte acel „ave!", noi îi strigăm crudului autor: zexe!

A SCRIE, SCRIERE...

Fără nici un comentariu, transcriem dintr'o revistă basarabeană, „literară-culturală" câvate mostre, pentru a căror autenticitate garantăm. Iată: **„Aceste poeme este o nouă plachetă din colecţia autorului".** Sau: **„...sub impulsiunea pasiunei şi a unei inspiraţii bogate în imagini şi talent, îşi toarnă duios versurile poemelor sale, cum o turturea pe ram în vară".** Asta, e „caleidoscop bibliografic". Pentru încheiere, o strofă de... poesie:

„Altceva de veniai tu
„Cu gurita căpşunită
„O văpaie rubinită
„Şi... cu miere în graiul tău!"

Mult e dulce şi frumoasă, limba ce-o vorbim.

ŞTEFAN BACIU

D. IANCU BREZEANU IŞI PUBLICA MEMORIILE

Săptămâna viitoare, edit „Universul' va lansa volumul „Memorii" al d-lui Iancu B zeanu, una din cele mai g rioase şi mai populare fig din Teatrul Românesc.

Publicarea memoriilor aces mare actor, a cărui carieră ar tică de aproape o jumătate veac a cinstit şi cinsteşte pri ncastră scenă, va constitui eveniment literar de o însе nătate ce nu va scăpa nimă

Bogăţia amintirilor, talen evocator şi umorul autorului delecta pe cititorii acestui p ţios volum.

GRĂDINA LUI DUMNEZEU

Editura *Socec* a lansat de z cărţii noul roman al d-lui Mih Şerban, intitulat **Grădina Dumnezeu.** Nu de mult d-s publicat un volum de nuv **Nunta de argint,** care a fă dovada definitivă a posibilit

Mihail Şerban

lor creatoare ale autorului. G **dina lui Dumnezeu** este o fre de vaste proporţii a societăţii mânești din ultimii ani. Vi unui oraş este urmărită şi re tă în toate semnificaţiile ei, brăcând firul unei duioase vestiri de dragoste. Intr'un vânt o carte de un adânc on nesc, a cărei lectură lasă în fletul cititorului o impresie d tre cele mai puternice.

Fericirile stalactitare

(Urmare din pag. I)

împins spre această poziţie de către experienţa tragică a poetului-profet care, respins de colectivitatea indiferentă faţă de mesianismul său, a ajuns şi el la poezia izolării.

In zadar, Joachim du Bellay şi tovarăşii săi din **Pleiada** Renaşterii franceze au proclamat, în faimosul manifest „Défense et illustration de la langue française", înalta „misiune sacră a poetului", încercând, prin aceasta, să atragă atenţia societăţii asupra învestirii poetului cu daruri de înger bizar...

I-a fost ursit acestuia să se retragă în fericirile tainice ale singurimilor sale de vis.

Fericiri stalactitare, cu albul lor imperiu de limpezime ciudată, din care suferinţa şi tragicul spasm interior nu sunt eliminate, dar în care voluptatea izolării şi visul se rotunjesc în fosforescenta lor splendoare. Fericiri stalactitare, care nu presupun frigiditatea simţirii, ci, dimpotrivă, incandescenţa emoţiei până la starea de oglindă interioară, până la înalta claritate a visului înlăcrimat şi singularizat...

„Hyperion", din „Luceafărul" lui Eminescu, trăeşte şi el, desigur, aceste dureroase fericiri stalactitare.

Dar gândul nostru se îndreaptă, mai ales, spre poemul lui **Giovanni Pascoli** „Paolo Ucello", în care se prefigurează, puternic, simbolul artistului căruia viaţa îi refuză participarea la marile ei bucurii şi căruia însăşi Divinitatea îi desvălue **adevăratul său rost:** surghiunul în straniile fericiri hermetice ale visului devenit artă.

Poemul lui Pascoli, suavul şi inspiratul poet mort în Bologna la 1912, e un poem cu flori şi păsări. Sunt păsările de vis ale bătrânului pictor Paolo di Dono, din Florenţa întâei Renaşteri, aduse, din veac, să fâlfâe în poemul italic şi franciscan al lui Giovanni Pascoli. Paolo di Dono, scornitor, din văpsele, de umbre şi dimineţi, în Florenţa sculptorului Lorenzo Ghiberti şi în vremea lui Donatello şi Brunelleschi, era sărac, încovoiat de ani şi adânc iubitor de păsări cântătoare şi flori.

Pentru marea lui dragoste de sburătoare fusese poreclit Ucello. Pasăre. Din viaţa lui săracă, bucurată doar de penelul care-i zugrăvea flori şi aripi multicolore, s'a inspirat Pascoli.

Dar să păşim în frumuseţea şi în simbolul acestui minunat poem italic, care a fost tradus în româneşte (1930) de către un pasionat cunoscător al liricii italiene, d. Pimen Constantinescu.

In cocioaba lui Paolo Ucello e un perete fermecat. Pe el, bătrânul meşter, în dragostea-i de păsări şi flori, a pictat lujere cu frunze şi potire, arbori, pini, meri, migdali şi smochini, încărcaţi de flori şi fructe, printre care săgetează sboruri limpezi sau amurgite de aripi.

Sub văpselele pictorului, peretele s'a prefăcut într'o grădină. Peretele acesta, care zâmbeşte din lumini şi culori, e singura fericire a visătorului meşter. E atâta de sărac, încât nu-şi poate aduce, în bordei, cel puţin o floare adevărată.

Oftează şi, de dorul ei, o iscă, din văpsele, pe lumina strâmtă a zidului. Dar, mai ales, tânjeşte după o pasăre vie. A văzut un cintezoi în colivie şi l-ar vrea alături, în colibă. De dragul lui, îl zugrăveşte şi pe el printre celelalte sboruri ce urcă şi coboară zidul. Şi colţul de rai, vrăjit din penel, înfloreşte, zi de zi, cu aripi şi corole, şi mângâe visul şi sărăcia moşneagului îndrăgostit de cântec şi culoare...

Ci tot privind peretele cu viaţă ciudată şi moartă, pe care i-a dăruit-o el, îngânduratul pictor uită, în calma seară florentină, să-şi mai spună angelus-ul.

Şi gândul îi doreşte, iarăş, un sbor viu : o privighetoare sau, baremi, o mierlă. Un cântec viu în colivie i-ar aduce toată înseninarea. Atâta a fost dorinţa din inima bătrânului meşter. Dar iată că Sfântul Francisc din Assisi — care şi el iubeşte păsărelele — aude murmurul din sufletul pictorului şi secoboară, încet, în bordei, venind chiar prin livezile zugrăvite pe perete. Il dojeneşte, cu bunătate, pe râvnitor, pentru dorinţa lui şi-i pune mâna peste inimă: „şi nu simţi în ea decât un tremur viu de aripioare"...

Sfântul înţelege ce fericire mică doreşte Paolo, dar, la rândul său, îl face să priceapă că numai păsărelele zugrăvite pe zid sunt adevărate şi că numai acelea sunt cu totul ale sale, şi **nu** sborurile de afară, de dincolo de vis şi de penel.

Şi pleacă Sfântul Francisc, trecând din nou printre florile de pe perete... El se topeşte în decorul vesperal, iar pictorul visează adormit, sub razele de lună.

Acesta e poemul lui Giovanni Pascoli. Poem, din care puritatea atmosferei serafice şi, în deosebi, subtilitatea concepţiei şi adâncimea simbolului au făcut o podoabă a liricii italiene.

Bătrânului Ucello viaţa pământeană nu-i dărue nimic. Viaţa, lumea înconjurătoare, se refuză născocitorului de frumos, împrejmuit numai de fericiri visate, de visul zugrăvit pe hârtie sau pe ziduri. Ucello trăeşte numai din închipuire şi culori. Din desfătarea sborurilor şi florilor pictate. Din viaţa pe care penelul său a creiat-o dincolo de viaţa lumii. Unica fericire la care are dreptul, în dureroasa dar stalactitara lui solitudine de creiator.

Divinitatea trimete lui Paolo Ucello un saaru herald, pe Sfântul Francisc, ca să-i arate rostul său şi fericirile adevărate : fericirea grădinii cu păsări de pe zid. Şi acest Sfânt Francisc, „sărăcuţul Domnului", care pogoară printre livezile de pe peretele pictat — prin opera de artă a meşterului de frumos — nu vine el, oare, ca să divulge, încă odată, legătura mistică dintre artist şi divinitate ?... Artistul, iniţiat al divinităţii, îi poartă mirul şi sâmburele de lumină, dar şi osânda izolării şi a fericirilor **abstracte.**

Inrudirea, prin concepţie şi simbol, a acestui poem italic cu „Luceafărul" lui Eminescu, cu meşterul Manole din „Legenda Mânăstirii Argeşului" şi cu „Moise" al lui Vigny e vădită. In toate aceste poeme întâlnim deopotrivă, ideea cordonului mistic şi constelat care subordonează geniul, divinităţii, — şi concepţia izolării artistului. Artistul nu se poate sustrage misiunii lui cu geneză paradisiacă. Rece, ea îl ţintueşte în stranii solitudini, despărţindu-l de fericirile lumeşti şi de destinul colectivităţii.

Despărţirea aceasta, **ruperea** aceasta, apare în toate poemele amintite ; dar nu întotdeauna această **rupere** este şi tragică sfâşiere interioară, tragică renunţare a participării la idealurile omeneşti. Astfel, în poemul lui Pascoli, ea devine tainică resemnare, dulce renunţare senină. In „Luceafărul" lui Eminescu, Hyperion, — după ce cunoaşte refuzul de ghiaţă al Divinităţii, — durut şi însângerat o clipă, se resemneză şi el. Hyperion îşi dă seama, limpede, de imposibilitatea adaptării sale la „cercul strimt" al lumii şi, redevenit conştient de menirea lui, retrece în împietrire de cleştaruri, sideralizat şi apollinic, cu rece dispreţ pentru cei pe cari „norocul" îi „petrece"...

Atitudine, diferenţiată aceia a lui L. de Lisle din „sommeil du condor". In ac poem, vulturul imens care ridică pentru a dormi „d l'air gélé, les ailes toutes gr des", simbolizează grav liniştii, orgoliul de ghiaţă creiatorului înălţat, de-asu lumii, impasibil şi nedurut, spaţii moarte.

In schimb, pentru „Moïs al lui Alfred de Vigny, izo rea lui, dependenţa de d nitate, menirea lui stalactito sunt o permanentă sfâşiere uriaşă lespede de suferin Bătrânul profet iudeu cerşe bunul somn pământean: „l sez-moi m'endormir du so meil de la terre"...

Pentru Hyperion, nefer rea renunţării lumeşti dur vremelnic, transformându-curând, în conştiinţa rece deplină a sideralizării, a d tinului său de clară şi înc solitudine ; pentru Moïse, siunea lui profetică se conf dă cu cea mai dramatică lare, cu nefericirea absolută

La rândul său, meşterul M nole, din baladă, se supu celui mai însângerat destin meşter creiator, celei mai ribile **ruperi** de viaţă, de c a auzit, în somn, glasul div „şoapta de sus", care (prec Dumnezeu lui Hyperion,) cerut jertfa totală a fericirii meneşti pentru ridicarea în mină a Mânăstirii Sfinte, — operii de artă. Şovăielile sbaterile lui Manole se frâ inutile. Meşterul îşi zidăreş cu lacrimă şi sânge, ren ţarea pământeană, în piat Lucrează ca fascinat, sub h noza divină — momentul creaţie — care-i ordonă nunţarea şi sacrificiul on nesc.

Dar nici după jertfa feric lui lumeşti, meşterul nu po pogorî pe pământ. Rămas fă legătură cu ţărâna, **izolat** acoperişul mânăstirii, (pe c mea operii de artă), el înce că să se întoarcă între cei jos. Işi croeşte aripi de şi Dar nu sunt decât de vis. M terul se sfărâmă ca o come în ciocnirea cu pământul...

In niciuna din operele mai sus, făuritorul de frum nu-şi primeşte, însă, destin — când osândă, când astr fericire singulară — cu atâ suavă renunţare, cu atâta li pede resemnare, ca în poem lui Giovanni Pascoli.

Incântătoare, minunate riciri stalactitare !

RADU GYR

Intunerec şi Lumină

(Urmare din pag. I)

răpit pe Sitâ,, soţia lui Rama, şi a dus-o în insula Ceylon, este autorul presupus al tratatului de medicină magică infantilă **Kumâratantra.** Un demon, autor al unui tratat cuprinzând formule şi rituale anti-demoniace! Dar, cum remarcă Dr. Filliozat, care a studiat într'o monografie specială acest tratat, în India, binele şi răul, nu sunt decât „les apparences opposées qui voilent la Réalité unique".

Dealtfel, India este plină de asemenea confuzii între bine şi rău. Zeiţa Hârîti, foarte cunoscută în budhismul chinez, a dobândit dreptul să mănânce copiii dintr'o regiune, în urma unei „fapte bune" făcută într'o altă viaţă (cf. **Zalmoxis,** I, p. 201). Mulţi demoni au cucerit virtuţile lor demoniace prin forţa magică a faptelor lor bune antecedente.

Dar această „confuzie" îşi are tâlcul ei. Căci, pentru cel care vrea să afle absolutul şi să dobândească autonomia spirituală, ce poate însemna „răul" şi „binele"?! Sunt aprecieri cari îşi au un sens şi o validitate numai în lumea aparenţelor, în această viaţă „ignorantă" pe care o ducem toţi, în nivelul formelor **(nâmarûpa)** şi al delimitărilor individuale. Dar acest nivel este lipsit de „realitate"; tot ce este plural şi în devenire, este lipsit de realitate, este „iluzoriu". Deci, şi binele şi răul, pentru cel care se poate ridica peste „contrarii", sunt aprecieri subiective, iluzorii. Înţeleptul (în sensul indian al cuvântului: cel care se detaşează de lucruri) poate vedea cum coincid extremele şi se topesc contrariile în unitatea divină, în absolut. Deaceea toate tehnicile ascetic-contemplative indiane învaţă pe înţelept să rămână indiferent în faţa contrariilor: bine-rău, frumos-urât, plăcut-dureros, cald-frig, etc. Cel care a pornit pe drumul „mântuirii", cel care tinde să dobândească autonomia desăvârşită a spiritului, trebuie să realizeze în propria sa experienţă „totalizarea" contrariilor, care este semnul Spiritului pur.

Ideia aceasta fundamentală — că toate „schimbările" şi contrastele sunt aparente — se întâlneşte încă din textele vedice. In **Aitareya Brâhmana** III, 44 se spune că Soarele „în realitate nu apune nici nu răsare" **(râ kadâcavâstam eti nodeti)** ci numai se „răsuceşte" **(viparyasyate).** Mişcarea, devenirea, noaptea şi ziua, sunt doar aparenţe; ele ne apar astfel numai nouă, care trăim condiţionat („sub soare", după expresia indiană). In realitate, Soarele, (simbolizând, ca şi la Dante, spiritul absolut, Divinitatea) nu „devine", nu se schimbă, ci se „răsuceşte" în loc **(viparyasyate** cuprinde ideia de „manifestare", dar nu de alterare, nici de schimbarea poziţiei în Cosmos). Şi textul adaogă: „cel care înţelege asta **(ya evam veda)** realizează conjuncţia, asemănarea şi identitatea-de-Cosmos **(salokyatâm)** cu El"; cu Soarele, adică cu Dumnezeu. Cel care înţelege că nu există „apus şi răsărit", atinge acelaşi „lume" **(loka)** ca şi Soarele — depăşeşte, cu alte cuvinte, nivelul cosmic profan, condiţia umană.

Intreaga metafizică indiană — care, deşi scrisă mai târziu, coexista cu textele rituale vedice — îşi găseşte fundamentul şi punctul de plecare în acest text. Toate „sistemele" filozofice indiene converg către o ţintă unică: pluralitatea şi devenirea sunt iluzorii sau, în orice caz, lipsite de semnificaţie; absolutul, spiritul, este în altă parte **(neti! neti!,** „nu asta! nici asta!" din Upanishade); singurul mijloc de a dobândi autonomia spirituală este să depăşeşti contrariile, să înţelegi că binele şi răul, Lumina şi Intunerecul, etc., sunt momente ale aceleaşi unităţi în diverse manifestări.

„Totalizarea" atributelor şi a contrariilor în divinitate nu se întâlneşte numai în domeniul indian. In China, bunăoară, coincidenţa celor două principii contrarii este indicată chiar în iconografie şi artă. Simbolul Intunerecului (bufniţa) se întovărăşeşte cu simbolul Luminii (fazanul). Mai limpede, lumina iese din întunerec, alcătuind laolaltă o „bi-unitate" de felul celei întâlnite în India. In arta indiană, este foarte frecvent motivul aşa numit **Garuda şi nâga,** un vultur care ţine în ghiare un şarpe; împletire a simbolului solar cu cel subteran. La Minos, după cum arată Sir Arthur Evans **(Palace of Minos,** vol. IV, p. 188—190), capete de şerpi completează un phoenix, pasere prin excelenţă solară. Toate aceste reprezentări artistice au un sens metafizic foarte precis: coincidenţa contrariilor în divinitate. Aspectul dual se datoreşte **activităţii** sau **inactivităţii** divinităţii; care poate fi **virtuală** sau **reală,** latentă sau manifestată.

MIRCEA ELIADE

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-939

19

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an, „ 120 pe 6 luni
Autorități și instituții — Lei 500

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 19
SAMBATA 13 MAI 1939

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

IOVAN DUCICI

Gânduri

In astă seară doamnă, la prinț, venind la bal
Ca și odinioară, tot tineri vom dansa.
Cu fericirea 'n brațe, vom traversa saloane
Și-mi voi lipi tristețea de tinerețea ta.

Sburdalnice cadriluri, vom învârti în jocuri
Și muzica, asemeni ne va 'nvârti cântând,
Domnițele 'mbrăcate 'n mătăsuri ca argintul
Și'n haine negre domnii, ne vor dansa în gând.

Și 'n timp ce noi juca-vom, cei nobili stând la sfat
Cei tineri, prezicându-și destinul lângă vin
Iar cei bătrâni vorbindu-și de Platon și de Cer
Despre scolastici poate, sau sfântul Augustin,

Noi doi, tăcuți și singuri, lăsând deoparte dansul,
Ne vom retrage 'n fundul salonului, la ceai
Și vă voi scrie doamnă, în amintirea serii
Un trist sonet de toamnă pe albul evantai.

(Trad. de VIRGIL CARIANOPOL și A. BALOTA)

Gabriel Popescu — Portret

Genialitate și sfințenie

de NICHIFOR CRAINIC

Intre genialitate și sfințenie se fac unele apropieri, ce ne obligă la un popas în jurul acestei teme. Nu încape nici o îndoială că amândouă reprezintă mărimi ce depășesc cu mult mijlocia vieții omenești. Dacă botezăm această mijlocie cu numele de normal al vieții,—ceea ce din punct de vedere creștin nu este exact, — atunci, atât geniul cât și sfântul ne apar în dimensiuni spirituale anormale. Nici un om cu minea sănătoasă însă nu va fi ispitit să creadă că anormalitatea geniului sau a sfântului însemnează ceva sub nivelul comun. Ele sunt, dimpotrivă mărimi peste măsură ale neamului omenesc.

S'ar putea obiecta totuși că și monstruositatea e un fenomen anormal, precum într'adevăr este. Dar monstruozitatea nu e tot una nici cu geniul, nici cu sfințenia, ci opusul lor. Monstruositatea e hipertrofia unor defecte de natură fizică sau de natură sufletească. Monstruos în sensul fizic e bunăoară un macrocefal; monstruos în sens moral e un criminal, care îngrozește printr'o serie de fapte ucigașe. Cu toată aparența unei mărimi neobișnuite, monstruositatea e un fenomen subnormal, fiindcă esența ei e o deficiență, un defect crescut din cale-afară. Mărimea ei stă într'o disproporție, într'o diformitate. Ea e o contradicție penibilă a simțului nostru de armonie naturală sau de armonie spirituală. Ea are totdeauna un înțeles peiorativ, fiindcă e încarnarea cea mai desfigurată a unui rău fizic sau a unui rău moral. Aparițiile ei ne cutremură de groază ca niște erupții ale puterilor infernale, ce violentează natura omenească.

Genialitatea și sfințenia n'au nimic aface cu monstruositatea. Ele sunt apariții anormale prin faptul că sunt supranormale. Esența lor nu stă în vreun defect față de comunul vieții, ci într'un exces de puteri spirituale. Ele nu însemnează disproporție raportate la simțul comun de armonie, ci suprapropoția unei noi și sublime armonii. Ele nu însemnează desfigurare, ci transfigurare. Ele nu sunt deficiențe, ci plinătăți maxime sau desăvârșiri ale frumuseții și ale bunurilor morale. Rămânând profund omenești în esența lor ,geniul e mărimea maximă a vieții naturale, sfântul e mărimea maximă a vieții spirituale. Istoria lumii capătă un înțeles nu atât prin frământările anonime și nearticulate ale masselor din adâncime cât prin cristalizările din înnălțime ale personalităților întrupate în genii și în sfinți. Istoria popoarelor n'ar însemna nimic fără geniile ridicate din mijlocul lor. Iar istoria Bisericii n'ar însemna mare lucru, fără sfinții cari să-i încarneze doctrina și s'o adeverească în formele sublime ale vieții realizate. Sensurile supreme ale acestei lumi stau în genialitate și în sfințenie.

Dar sunt aceste două mărimi de aceeași esență ca să ne îngăduie să le confundăm împreună?

Intrebarea noastră își are rostul mai cu seamă dacă amintim că sunt filosofi cari, în numele ideii creștine chiar, confundă genialitatea cu sfințenia și pledează pentru o egalitate a lor. S'o spunem dela început: strădania aceasta ni se pare fără temeiu și arbitrară, iar pe deasupra capabilă de rătăcire, prin confuzia pe care o conține. Căci, pe plan istoric considerând lucrurile, dacă socotim sfințenia un fenomen specific creștin,— și nu putem altfel de vreme ce sfințenia e o lucrare a harului supranatural,— atunci genialitatea ne apare ca un fenomen ce nu aparține cu exclusivitate sferei creștine. Genialitatea a existat și înainte de creștinism, și în afară de creștinism precum există și în creștinism și dincolo de marginile lui. Genialitatea apare în aria universal omenească, inclusiv cea creștină; sfințenia, dimpotrivă, are o arie istorică mult mai restrânsă fiindcă e numai aria creștină A confunda din acest punct de vedere, genialitatea cu sfințenia ,însemnează a contopi creștinismul cu lumea păgână într'o primejdioasă indistincție, care ar anula însuși rostul venirii Mântuitorului pe pământ. Dacă sfântul stă pe picior de egalitate cu geniul atunci Homer e tot una cu Ioan Damaschin, iar Grigore de Nazianz tot una cu Calidasa, dramaturgul hindus, ideea de har supranatural dispărând cu totul în această imensă confuzie.

Filosoful, cre în numele ideii creștine, comite o asemenea confuzie e Nicolae Berdiaiew. Și aceasta e una din numeroasele erori ale doctrinei lui, cu atât mai primejdioase cu cât sunt debitate în numele gândirii creștine, cu o remarcabilă putere de convingere și de stil literar.

Berdiaiew pornește de la observația că astăzi creștinismul nu mai e o apariție tânără, fragedă și entusiastă; în curând el va atinge vârsta venerabilă de două mii de ani. Ceeace a fost altă dată prospătenie și elan creator a devenit pentru noi o tradiție „de autoritate externă, încremenită și osificată". Ce-a fost odinioară viața dinamică s'a transformat în formulă moartă. „Noul Testament se preschimbă într'o religiune a cărturarilor și a fariseilor" [1]). Astfel, noi creștinii actuali nu avem vârsta individuală, ci fiecare suntem bătrâni de două mii de ani, purtând în spate ca pe un balast această tradiție osificată. Chiar dacă mai apar în vremea noastră sfinți ca Serfim de Sarow în Rusia ei sunt oarecum anacronici pentru mentalitatea modernă și nu mai deșteaptă ecoul de altă dată. Calea sfințeniei bătută atâtea veacuri e în chip vădit epuizată. Prin urmare, o altă cale spre Dumnezeu trebuie descoperită și aceasta nu e alta decât aceea a genialității creatoare. Prin creația genială se va mântui omul modern.

Nicolai Berdiajew: Der Sinn des Schaffens, p. 174.

(Urmare în pag. 7-a)

O traducere necunoscută a lui I. L. Caragiale

de TEODOR SCARLAT

Știut este că acel care traduce o lucrare face, de obiceiu, aceasta, din spirit pur comercial, când bineînțeles, nu intervine interesul de aceiași natură, al editorului. In acest caz primează gustul celui din urmă, care impune traducătorului o anumită carte, ori un anumit gen de literatură, mai ales când traducătorul nu este el însuși scriitor.

Rari sunt scriitorii cu reputație, care să fi tradus o carte fără să adere sufletește la literatura autorului respectiv. Iată un fapt asupra căruia istoria noastră literară n'a insistat până acum, așa cum s'ar fi cuvenit; căci dacă e adevărat, că traducătorul unei opere dramatice, să zicem, transpune această operă, uneori numai pentru succesul ei repurtat pe scenele străine, apoi nu este mai puțin adevărat, că de cele mai multe ori, tâlmăcitorul pune, în opera tradusă, ceva din propria-i personalitate. Cu atât mai mult când acesta se numește I. L. Caragiale, în vremea căruia majoritatea operelor dramatice străine se localizau, se adaptau, cu alte cuvinte, spiritului autochton. Astfel, s'au jucat de către „Societatea dramatică", la noi, până (și după) 1877, când această societate s'a „oficializat", piese și vodeviluri localizate. Cele mai multe din franțuzește (vezi colecția tipărită de „Librairies Michel Levy Frères"). Și pentrucă aceste piese se localizau, cei care le localizau găseau de cuviință să dea întâietate numelui lor pe afiș, iar câte odată să escludă, pur și simplu, pe autorul adevărat al piesei. In felul acesta „Societatea dramatică" a jucat piesele localizate ale unor autori străini, nici până azi cunoscuți la noi.

Nu știm în ce măsură, atât traducătorii din vremea aceea, cât și „Societatea dramatică" se gândeau că teatrul este o artă, ci nu un simplu amuzament recreativ; dar bănuim că un spectacol teatral era mai repede o nevinovată delectare burgheză, decât un prilej de manifestație artistică; iar cei care adaptau piese străine, pentru scena românească, se gândeau, desigur, numai la gustul publicului care — ca și azi, dealtfel — decidea de soarta unui spectacol.

In asemenea împrejurări, era și natural ca atât traducătorii, cât și „Societatea dramatică", să țină seamă, în primul rând și de felul cum erau primite, pe scenele franceze, anumite piese; căci altfel alegerea celor destinate scenei noastre ar fi fost și grea și hazardată.

Atent la peisagiul teatral al timpului său și mânat, probabil și de dorința de a verifica în ce măsură traducerile sale găsesc (mai mult sau mai puțin decât opera-i originală) răsunet în societatea de atunci, I. L. Caragiale a început, la rându-i, să localizeze. Cunoaștem astfel, dintre piesele traduse de Caragiale, „Roma învinsă" a lui Al. Parodi și încă una, al cărei manuscris a fost descoperit (de acela care semnează articolul de față) printre piesele și manuscrisele rămase dela regretatul Nottara și trecute în patrimoniul Teatrului Național din București. Piesa este intitulată „Hatmanul" și a fost jucată atât la București cât și la Iași ,sub titluri diferite: „Cazacii și Polonii" la București și „Hatmanul Cazacilor", la Iași. (Informația o deținem dela d. Ioan Massoff, care crede a ști, după informațiile orale ale maestrului Paul Gusti, că „Le Hatmane" jucată la teatrul „Odéon", a fost jucată la București în traducerea lui Caragiale).

„Hatmanul" este opera unui scriitor și om politic francez, Paul Deroulède, născut la 1846 și mort la 1914, autor al unei piese care a avut succes, cândva: „Chants du soldat".

Cum ne-am gândit că activitatea de traducător a lui I. L. Caragiale s'ar putea să nu se mărginească numai la „Roma învinsă" și „Hatmanul", am început o migăloasă cercetare a bibliotecii Teatrului

(Urmare în pag. ultimă)

Plimbare cu Huysmans

de SIMION STOLNICU

Când monsieur Oursel — moș Țăcălie — cum îl numeau tovarășii mei de popas — hotărîse ceasul să ne arate celebra Chartreuse de Champmol, la o palmă de loc de gara Dijonului, s'a rupt din zările ducale o ploaie ne'ndurată. In lungul apei verzui și de o fadă 'ncetineală a râului Ouche, stropii m'au ajuns la piele.

Pe aici, în șlepurile coșcovite, fără culoare, sub găteala unor frânghii de rufe caracteristice desigur tuturor canalelor în turbure somn din occident, descopeream poate o melancolie nouă, oarecum diferită de cea bacoviană.

Desigur numai eu găsisem că e momentul să invidiez calmul de subt umbrelă al uncheșelului bibliotecar care vorbea atât de frumos și documentat știind să 'ncerce numai cu gestul unui deget trăinicia în veac a navelor principale din bisericile burgunde. Ceilalți, studenții în litere din grup așteptau cu inima în pumni să pipăie cu ea, să vadă însfârșit rămășița din Calvarul sculptat de Claus Sluter (sec. XV), care formează piedestalul numit „Puțul lui Moise" și în acelaș timp subiectul de rezistență, adesea, la examenele de istoria artei.

Acum știau prietenii că domnul Oursel le va fi într'adevăr de folos și erau mai dispuși decât ori când să acorde toată veneratia, bietului om în ale cărui rafinate analize de până ieri, descoperiseră o simplă bălmăjeală.

In ceiace mă privea, încă dela primele cuvinte, la catedrala din Fontenay, ori în subsolurile cu arcade vechi stângace ca stupii primitivi și sarcofage în forma ouălor de furnică, simțisem că domnul Oursel este un fel de moșneguț vrăjitor pentru evul mijlociu. D-l Dupront, regizând excursia, alesese în așa fel încât să fim dați pe mâna unui erudit neîmbâcsit câtuși de puțin de colbul oratoric al ghizilor.

Imbrăcat umil ca un seminarist, pricăjitul bibleotecar purta mai sus de cioc prestanța unor rămurișuri de vine gotice în tâmplele de marmură. Lucrarea sa „Notre-Dame de Dijon" lăcașul unde se ascunde o capodoperă a lui Dubois, „Madona" în apoteoză, sculptată în piatră cu nori cu tot, atestă cele de mai sus.

Dar tocmai acum, după ce convertisem pe câțiva studioși din ceată să se creadă pigmei în preajma omului acestuia, trebuia să mă desparte cu sufletul de umbra lui...

Hotărît, nu puteam merge spre „Puțul lui Moise" decât la braț cu altcineva înzestrat tot cu un pic de țăcălie, cu Huysmans. Nu fiindcă dânsul, mai creștin în sânge decât în minte, precum eroul său Durtal, ar fi ținut cont că sunt o fărâmă de publicist și m'ar fi luat sub a lui umbrelă. Asemenea considerente egoiste nu-și au locul când ai hatîrul să fii condus pe sub potop spre un... puț dacă puțul se întâmplă a fi al lui Moise. Insă duhul scriitorului iubit încă dela București, îmi ieșise cu plin dinspre faimosul puț, în pagini din „l'Oblat" și pentru întâia dată în pribegie, cedam unei slăbiciuni livrești pentru a mă lepădă o clipă de incantațiile ourseliene.

Iată-ne în parcul care strejuește vestigiile minunilor dela Champmol, lucrate după comanda lui Filip Indrăsnețul. După ogivele cu trefle se află astăzi un azil de alienați și copacii plâng ai zice sub tăiosul presentiment al toamnei cu crengile la pământ. Nu, sunt copaci cari au particularitatea de a săruta peluza, cu oarecare simetrie în această voluptate a coroanei.

(Urmare în pag. ultimă)

Cântec de primăvară

E-un Argeș larg amiaza, în câmpuri — ape mari.
Sclipesc araci de soare, în via cât o oaste —
Cu ramurile 'n brazdă, cerbi — plugurile 'n coaste,
Boi breji, solemni, departe, în zare, munții mari.
Stau muguri, gloanțe, gata ! Și-un pui de rândulean
Ca schija de zvârlavă, își cată ursitoarea —
Și barza de-aluminiu, cât un aeroplan
Și-a așezat pe tâmpla de trestii, tocătoarea.
Departe, pe-o miriște, zăbunul babei Doici —
Sylvan, rumân, prin sălcii, cu mirosul ca miara,
Așteaptă doar să iasă din gârlă, primăvara :
Codană cu sâni aprigi și ochii negri, scoici.
Că se deschide, seara, o lună ca o ladă
De-argint. Și vișini sacri, lumină din lumină —
Și, dimineața, în clete și iie de zăpadă,
Ce tânără e țara, țărancă și regină...
Mă 'nneacă acioaia acestor seri și zvonul
Albinelor de aur, ce-mi vin ca niște rime —
Spre Sfântu Gheorghe, caii vieții rup priponul
Și'n ceruri, din iubire, se șterg mai multe crime.
Din turma ei de piatră, s'animă lin cetatea
Când, Bucur, astrul zilei, cu turma lui de miei —
Și la nămiaza mare a nopții, pe alei,
Prin curți, își sparge luna, crunt, electricitatea.
Căniți, pe ziduri albe, își scoate frunza banii
Caisi, eterni, în floare, gătiți ca niște grofi —
Statuile acestor poeți și filosofi
Cum ies, întotdeauna, din iarnă, ca țiganii !
In primăvara care-a zbucnit ca un război,
Jos metafizicaua și-atâtea celelalte !
Aceste fete brune și vii — ghiulele 'nnalte,
Să cânți, să'njuri, să tremuri și 'ncet să le desfoi.

N. CREVEDIA

P. Cézanne — Natură moartă

SCRIITORI CARȚI

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

Teodor Scarlat: Floarea Reginei, versuri, Colecţia „Universul Literar“

Zicem că poezia este simplă, fiindcă ea nu-şi trădează „obiectul“, nu ne dă putinţa să o analizăm, arătându-ne părţile din care întregul ei se alcătueşte. Ea este un întreg fără părţi, este unicitate, natura ei stă în „a fi“, în esenţă. Şi dacă nu avem o metodă s'o descriem pentrucă obiectul ei nu se descoperă ci rămâne însuşi misterul, nici nu vom pricepe vreodată cum „se face“ o poezie, cum se alătură unul de altul, cuvintele în versuri. Cum s'au aşezat, prin ce întâmplare a închegat poetul cuvânt cu cuvânt şi ne-a dat:

Trecut-au anii ca nouri lungi pe şesuri
Şi niciodată n'or să vie iară...
sau
Niciodată toamna nu fu mai frumoasă
Sufletului nostru doritor de moarte...
sau
Ar trebui un cântec încăpător precum
Foşnirea mătăsoasă a mărilor cu sare.

Să ne fie îngăduit să luăm oricând „simplitatea“ unor asemenea versuri ca principiu, şi să încercăm să ne folosim de ea chiar în examinări ca aceasta, a volumului **„Floarea Reginei“** de d. Teodor Scarlat. Cu ajutorul ei vom stabili o metodă à rebours. Vom şti de ce trebue să se ferească poezia şi ce nu este ea. Iată o poemă întreagă, de o incontestabilă frumuseţe, bucată de antologie:

Ingrid, de lespedea ta ruginită
Toamna îşi sună arama dogită
şi pe numele tău tăcut în uitare —
arde o frunză ca o lumânare
de veghe. Dar deşi tăcerea îşi răstoarnă
pustiul — ca un plânset de goarnă —
peste piatra tocită, tot cântă
numele tău şi îşi frământă
sonoritatea ca un clinchet de ape..
Ingrid, de câtă vreme-au început să sape,
în trupul de melodice ninsori —
rădăcinile în căutare de comori?
Că vântul, când prinde să bată,
se-adună împrejurul tău grădina toată.

Poema „Ingrid“ ajunge ca să vedem în d. Teodor Scarlat un poet adevărat, un „talent“. Dar tot din ea, cu toată rotunjimea ei de bijuterie, cu toată străvezimea ţesutului în care pluteşte emoţia, zărim pe ici pe colo urme de degete, parcă ghicim procedeul îmbinării, aflăm cheia meşteşugului. Şi atunci emoţia vine din afară, ea pâlpâe deasupra mormântului fetei „Ingrid“, unde au venit toamna şi poetul să mediteze; ea nu este un mister cuprins numai în poemă, care, dacă s'ar sparge, ar stinge orice incantaţie. Poema nu cuprinde emotivitatea ci doar o anunţă, o strigă. Ca şi când ar spune: „duceţi-vă în cimitir, pe lespedea fetei Ingrid ,şi veţi auzi cum tăcerea cântă numele moartei, cum vântul adună împrejur grădina. Se petrece acolo un miracol printre copacii toamnei“. De astfel de trimiteri e plin volumul d-lui Teodor Scarlat. Poetul „denunţă“ cadre de melancolie, locuri bântuite de tristeţi, natura este o vastă tânguire, o orchestraţie continuă de necuprindere şi dezolare.

Darul de a şti precis unde peisagiul, spre a spune astfel, suferă, unde lucrurile sunt bolnave de dor, de jinduri spre absolut, de temeri de moarte, simţul culorilor, al adierilor şi nuanţelor

Teodor Scarlat

îl face pe d. Teodor Scarlat poet. El dă de veste la timp şi corect despre orice îmbogăţeşte cuprinsul simţirii. Numai că nu trebue să ne vestească prin semne convenţionale. De aceasta ne e teamă. Convenţionalul se strecoară perfid în imagini, în muzicalizări, în lexic, etc. Iată versuri de care sfătuim să se ferească poetul cu toată aparenta lor încântare.

Inserarea a prins grădina în păienjenişuri de abanos
şi prin arbori fug landouri de nuntă, regale...
Vântul asmute o horă de flaute şi de chimbale.

Nu ne vom opri totuşi să reproducem încă o poemă frumoasă, care întăreşte talentul d-lui Scarlat:

Din nou aici, sub învechite zări—
mă caut şi mă chem fără să ştiu.
Ca vânturile rătăcite 'n mări,
Când nu se mai cunosc în valul viu.
Mi-e stemă inima pe vechi rugini,
pândind tăcute 'n gând, ca apele
când îşi înfig în mlaştini rădăcini
să îşi ascuţă 'n tihnă sapele.
şi nu mai văd că 'n uliţa cu praf,
pune piciorul gol, pecete sură.
O, suflete, bătrân şi trist zaraf!...
La ce-ţi mai suni monetele de sgură?

(Intoarcere, pag. 39).

R. Han: Cartea Dimineţii, poezii „Cartea Românească“

O colaboratoare a „Gândirei“, d-na R. Han, a strâns în volumul „Cartea Dimineţii“, poeziile publicate, timp de mulţi ani, cele mai multe în paginile cu chenar de îngeri, voievozi şi căprioare ale stilizării d-lui Demian. In momentul de faţă, ca unitate a lirismului autohton, poezia tradiţionalistă a biruit şi meritele revistei d-lui Nichifor Crainic se văd a fi din ce în ce mai decisive. Credem că dacă s'ar încerca o descriere a esenţelor, în creaţia lirică contemporană, exemplele cele mai numeroase le-ar oferi tradiţionalismul: Lucian Blaga, N. Crainic, I. Pillat, V. Voiculescu.

Bucăţile cari ni se par foarte bune din volumul d-nei R. Han, aparţin structural curentului şi poartă aroma celor mai însorite pagini din revista cu fecioare şi călugări în vignete, alături de textele unei metafizici originale. Integrată astfel deplin şi identificată stilistic, sinceritatea poetei R. Han nu numai că nu poate fi pusă la îndoială, dar ea ne şi cucereşte, smulgându-ne preţuirea pentru manifestările ei diverse.

Cum n'am preţui noi o poezie în care autoarea, neuitând nici pe Francis Jammes, mai vorbeşte astăzi, cu naivitatea cerută de canoane estetice, despre floarea de soc, fânul cosit, floare de piersic şi cea albăstrue de in, despre mireasma de salcâm, despre ceară, miere şi busuioc? Apoi semeţia şi calmul ideii că pământul cunoscut şi venerat aduce liniştirea omenească:

Inaltă şi subţire în rochia de in
Cum stau în iarba 'n floare
şi aştept
Ca soarele pe cap să-mi steie drept,
Sunt toată aur din lumină şi senin

(Mă văd în câmp, p. 30)

Caracteristice pentru nivelul volumului sunt poezii ca „Inceput“:

In crângul la drum oprit ca o căprioară,
Ghioceii pe frunze de odinioară
Puneau ca de ziua Morţilor semn de lumânare
(pag. 9)

sau ca „Grădina“:

Prunii scuturau floare sub curcubee

Albine roiau fără ştubee,
Urzicile nu mai aveau de ce înţepa,—

La subsuoară purtau flori,
Frunzele lor erau de catifea.
Omizi schimbau haine de catifea
şi se înveleau în leagăne moi.
(pag. 20)

sau ca „Vacă spre sat“:

O vacă neagră, caldă ca ţărâna 'n vară,
Coboară dâmbul ameninţat de seară;
Coboară în seară singură spre sat
Şi pică laptele din ugerul umflat
Peste bănuţii ierbii sunători.
(pag. 21).

Volumul „Cântarea Dimineţii“ strânge frumos la un loc producţia risipită de mulţi ani a autoarei gândiriste. Dacă la întocmirea lui a veghiat, cum e natural să bănuim, un principiu de selecţie, credem că ar fi fost bine ca unele bucăţi să se fi omis.

Ele n'au intensitatea celor citate şi, cu toată preţuirea tradiţionalismului ni se par depăşite: „Nimburi“, „Toamna sură“, „Cântec amar“. Acest neajuns se evidenţiază mai ales în unele versuri nesupraveghiate, în rime silite (...nour fioros, pag. 31), sau în sforţări ale limbii literare: „Boratecul se cântă rar“, „Şiameţesc în moara culorilor“. Dar aceste risipite neatenţii nu scad valoarea volumului, în care altitudinea se păstrează, ca în ruga d-nei R. Han:

Dă-mi cale de lună, mister,
Safirul înaltului cer.
Dă-mi gândul cel rece şi clar
Şi sete de moarte 'n pahar.

Aurel Chirescu: Finister, poeme
Premiul scriitorilor tineri al „Fundaţiilor Regale“

D. Aurel Chirescu a prezentat comisiei „Fundaţiilor regale“, un volum unitar, destul de personal ca timbru liric şi a obţinut premiul de poezie al scriitorilor tineri pe anul acesta, singurul dintre concurenţi.

Severitatea comisiei, din care fac parte critici ca d-nii Tudor Vianu, Vladimir Streinu şi Şerban Cioculescu, recomandă negreşit, meritele versurilor laureatului. Urmează de acum ca d. Aurel Chirescu să-şi poarte cu destoinicie învestitura de „poet“, conferită de autoritatea „Fundaţiei pentru literatură şi artă dramatică „Regele Carol II“.

In şirul laureaţilor de până acum, autorul „Finister“-ului se apropie în deosebi de d. Ştefan Stănescu, cu care dealtfel este şi camarad de vârstă şi de serie şcolară. In „Arca lui Noe“ ni se construia o artă poetică din simbolul plutirii deasupra apelor, al înălţării peste patimi, pe o poziţie unde suferinţele puteau fi contemplate. Mai deriva şi ideia de puritate, gândirea poetică găsea răsplata în sine, cum lui Noe i se dăruise arca spre mântuire.

„Finister“ înseamnă aceaş detaşare de lume, construită însă nu în interioritate, ci în spaţiul exterior al singurătăţii omului. E vorba despre conştiinţa **marginală** a existenţii. Despre ceeace poetul metafizician Lucian Blaga numeşte „orizontul misteric“. Şi

Aurel Chirescu

d. Aurel Chirescu vorbeşte despre o plutire, dar nu senină ca o vânătoare în azur a „Arcei lui Noe“, ci despre turburata plutire a minţii întrebătoare spre moarte, spre dincolo, spre greaua enigmă. „Acolo“ ne vom duce odată şi odată. Iar „arca“ este însăşi moartea:

E o corabie-fantomă care ne poartă
Pe o apă fără melodii şi lumini...

Apare surprinzător de puternică, la tânărul poet, intuiţia acestei rostogoliri în mister. Ea umple conştiinţa, o dilată, o înspăimân tă. Aşezarea pe ultima creastă pământului (finis terrae), adic a viului, a sufletescului, şi adân cirea gândului în hăul nefiinţei dă fiorul abisului, al crispărilo tragice. Dar versurile care ex primă această suspendare deasu pra prăpastiei lui „a nu mai fi“ închid un calm totuşi, o elegiac împăcare nu lipsită de frumu seţe:

Plecaţi să desprindem de pe ap văzduhu
Rămâne-vom pururi **plecaţii** năie
Sfârşeşte pământul şi începe doar duhu
De-acuma pe marea întinsei tăcer

Pe ţărmul de unde ne luarăm avântu
Doar umbra rămasă mai caută' larg
Pământul o 'nalţă, o flutură vântu
Batistă de-adio privind spre catarg

Culeasă de-odată cu visul, acun
Durerea mea parcă mai este nu
Şi parcă nu-i apă sub navă fun
Şi nu mai pluteşte corabia. Sue
Mă uit înapoi: e'ntuneric şi vânt
Departe spre lume, batistă de adi
Mai flutură, poate, şi-acuma pă mânt.
Mă uit înainte: în cer este ziuă.

Claritatea poeziei se înfăţişea ză ca o calitate intrinsecă, cuce ritoare. Lirismul locueşte discre în cuvinte, păzindu-le de ceeac ar putea fi un pericol la d. Chi rescu: schematismul tematicei retorica problemelor „tratate“.

Deocamdată, în „Finister“ pri mejdia nu se arată, mai ales c poetul se dovedeşte destul de di vers, ca în „Umbre de baladă“ unde, cu toată influenţa „Canti lenei“ d-lui Dan Botta, frumuse tea versurilor este evidentă:

Pe sub cerul târzior
Trecea, mări, trecea
Inoptatul călător.
La ceasul fumului,
La crucea drumului, —
Din somn mai de vale, —
Ii ieşii în cale
Să-l întreb ce gând
L-o mai fi durând
Ce dor nou ivit
I-a ademenit
Pe-ascunsul meu frate
Să-mi umble cu toate
Luminile stinse,
Prin linişti, prin vise.

Frumuseţea poporului român văzută de streini

(Urmare din numărul trecut)

Vorbind însfârşit de obiceiul purtării mărţişorului legat cu fire albe şi roşii, acest autor afirmă că astfel se „însufleţesc chipurile gânditoare cu ochi negri şi adânci, în cari se reflectă pădurile Carpaţilor şi apele cenuşii ale Dunării.“

Să citâm însfârşit şi unul sau doi din scriitorii, cari ne-au vizitat ţara după făurirea României întregite.

G. Peytavi de Faugères îşi strânge impresiile în *Roumanie, terre latine* din 1929. Lăsând la o parte consideraţiunile pirvitoare la politica noastră internă şi la relaţiile noastre cu alte popoare, autorul acesta consacră un bun număr de pagini aşa numitului de el „farmec românesc“. La Craiova, căreia îi dă numirea de „oraş alb“ autorul este impresionat de înfăţişarea ţărancelor „svelte şi uşoare, cu picioarele adeseori goale“ cari te fac să te opreşti pe loc şi al căror chip îţi rămâne viu în minte. „Corpurile lor mlădioase ondulează în lumina puternică vibrante) şi nimic nu e mai graţios decât silueta lor, când, purtând pe cap ulcioare mari de Sibiu pe cari le menţin în echilibru şi le restabilesc cu o mişcare din şolduri, merg cu sprinteneală pe străzi...“

Pe valea Jiului, „femei lângă fântâni sau plecate deasupra puţurilor rustice, ale căror cumpene le mişcau, frumoase, svelte ca nişte zeiţe, umpleau ulcioarele lor şi, încet, porneau la drum având pe cap această povară, care şedea în echilibru; altele, aşezate jos şi visând, torceau lână. Şi eu mă gândeam că unui Pavis de Chavannes i-ar fi plăcut această ambianţă plăcută, liniştitoare, înfăţişarea gânditoare (recueilli) a acestor fiinţe, pe cari nu le chinuesc deloc vulgarele şi meschinele noastre griji“.

Multe observaţiuni serioase, unele, aşi zice, profunde, asupra sufletului românesc se găsesc în lucrarea lui *Lucien Romier, Le Carrefour des empires morts* din 1931. In treacăt pomeneşte şi acest autor despre buna primire pe care a găsit-o la Bucureşti, precum şi de „frumuseţea legendară, dar reală, a femeilor“ din capitală. In Bucovina, constată că, cu toată năvala streină, sistematic susţinută de vechea împărăţie austriacă „vechiul tip al Moldovenilor la nord subsistă încă foarte viu. El este foarte frumos la femei, caşi la bărbaţi. Şi costumul de sărbătoare pune şi mai bine în lumină demnitatea înăscută a ţăranilor.

Iată acum şi un autor, care stăruie mai ales asupra frumuseţei bărbăteşti, privită mai ales din punctul de vedere al succeselor sentimentale. Acesta este *Paul Morand* în lucrarea sa *Bucarest* din 1935. El prezintă o istorie prescurtată a poporului român în legătură cu Bucureştii, precum şi o descriere a Capitalei noastre.

Lăsând la o parte ceeace este adevăr istoric şi observaţie adeseori justă în ceeace spune el, este totuşi de semnalat că Românii cari l-au călăuzit i-au dat, dintr'un fel de snobism prostesc, o imagine uneori falşă despre poporul nostru.

Paul Morand citează portretul Moldo-Valahilor, veniţi la Paris în prima jumătate a secolului trecut, aşa cum îi prezintă Bellanger: „frumoşi, inteligenţi, îndemânateci, leneşi, beţivi şi afemeiaţi.“

Stabiliţi în Paris căutau să ia ochii lumii cu luxul lor, aveau „câteo Parisiană în fiecare zi“, curând însă, cheltuindu-şi toţi banii, ajungeau să trăiască în cele mai mari lipsuri.

Acum aproape o jumătate de secol Pierre Veber scria: „Orice femeie are în viaţa ei un moldo-valah.“ Caracterul cosmopolit al acestui privilegiu s'a alterat evident puţin: călătoriile sunt scumpe; vine apoi şi concurenţa sud-americanilor. Totuşi specimenul român păstrează o desăvârşire, o înfăţişare autentică, o îndemânare nepăsătoare, un stil într'un cuvânt, care-l fac neînvins; el are acea naturaleţe perfectă şi chiar naivă pe care n'o dobândeşte cineva aiurea decât cu timpul şi cu greutate; la el aceasta este un dar al cerului.“

Dar a venit timpul să sfârşim. Din toate citatele de până aici cititorul s'a convins cred, de aprecierile favorabile, uneori peste măsură de favorabile ale atâtor străini asupra frumuseţei rasei noastre. In afară de măgulirea ce simte oricine ştie că posedă o astfel de însuşire, socotesc că frumuseţea fizică are o deosebită însemnătate pentru felul cum se alcătueşte şi se desvoltă sufletul, caşi — lucru de o tot aşa de mare însemnătate — pentru rostul lui istoric. Dar în tratarea acestei afirmaţii, care poate părea paradoxală, nu putem intra acum.

ION P. BURICESCU

Cina cea de taină

(nuvelă inedită)

de LAURENȚIU FULGA

Plecaseră preoții, plecaseră fetele, pornise și tăcerea înapoi s'o caute pe Ivona. Par'că și arborii și păsările și stelele se întorseseră — pe furiș să pătrundă în odaia în care trăise Ivona, să-i vadă amintirea, să-i fure copilăria — s'o ducă zărilor, s'o risipească între vânturi. Dar lângă mormântul Ivonei, rămăseseră să vegheze doar ei doi. Erau singurii, cărora nu le era teamă nici de turburarea serii, nici de duhul neliniștit al Ivonei. Plângeau cu capetele plecate peste florile proaspete, se gândeau întristați, încovoiați, la apusa frumusețe a Ivonei. Pentrucă amândoi o iubiseră, amândoi trăiseră puri numai prin viața ei. Acolo, în adânc, între răcorile și beznele pământului, Ivona însemna o taină. Câți ani avusese? Șaptesprezece, optsprezece, poate douăzeci! Tânără ca steaua care-i poposise pe brațe, după ce-a închis ochii. Și murise fără să spună nimic, fără să lăcrămeze, fără să țipe. Acum, ce galbenă trebue să fi fost și cum să se fi înfricoșat de tăcerea sicriului!

Plângeau amândoi, se rugau, frământau țărâna umedă între degete. El, cel care cunoscuse surâsul Ivonei, ca pe-o spiritualizare, care o iubise așa cum iubești primăverile ce-ți răscolesc sângele și-ți tur bură ochii. Pentru ea fusese singurul cer legitim, singura bucurie spontană și naturală; ea îi iubise mâinile ca pe niște păsări albe, bune și amicale, care trezesc în tine lăcomia dimineților cristaline.

Au plecat prieteni, pentrucă aveau același drum: sufletul Ivonei. Simțeau necesitatea unei destinderi, care să depășească întâmplarea de azi. Golul care se iscase în ei trebuia completat, cu o viață dublă, care să reamintească mai tare și mai omenește pe Ivona. Nu știau ce e în jurul lor, nu puteau să tălmăcească geamătul strivit între gingii și nici chemarea surdă a pământului (pământul care iubea acum trupul virginal al Ivonei). El nu mai avea suflet. Ea nu mai avea suflet. Parcă pluteau, parcă nu erau oameni, poate un svon lin de rugăciune, un miraj al tinereții Ivonei.

S'a oprit în loc, i-a strâns brațul, vorbind nu numai pentru el ci și pentru liniștea celeilalte:

— Cred că de-acum, am să trăesc numai prin **sufletul** Ivonei!

Și Anton îi dădu dreptate. Parcă erau cuvintele lui, căci peste tot, peste case, peste pământuri — părea că trece (înspăimântat și etern)duhul Ivonei. In clipa aceea se simțeau o singură zodie, un același destin fixat de existența pretutindenea ireală a moartei. Orașul li se părea străin, oamenii aspri necunoscuți, zidurile ascundeau parcă toate o altă Ivonă decedată.

Nici nu știa cum o cheamă. La început avu impresia că-i unește numai o pierdere, un prieten comun, dar apoi (simțindu-i căldura șoldului urcând până la simțurile lui) o văzu altfel. Cum ar fi putut-o chema? I-a spus în urmă, când au ajuns în fața bisericii catolice:

— Sorana!

Se'ntoarse de-odată și-o privi, să-i bănuiască zâmbetul răsărit ca o brizâ între buze. Căci zâmbea, cașicum numele ei ar fi însemnat o altă dimensiune, o altă oglindă a frumuseții celeilalte. Îi era ciudă. Ar fi dorit s'o cheme tot Ivona sau poate mai bine nici să se numească în vreun fel.

— Ivona!

— Sorana!

Le strigase pe amândouă în adânc. Pentru prima ecoul călătorea încă, nou, primăverin. Pentru cealaltă adâncul se întunecase. Le chemase pe amândouă cu aceeași patimă. Presimți golul care se iscase între ele și-ar fi vrut să-i strige brutal, cuvintele, s'o lovească și s'o sângereze:

— Nu observi deosebirea? Nu te-a mirat, de ce și moartă, Ivona părea o lumină, o constelație nouă? Tu ești vie, te miști zâmbești, dar numele tău are rezonanțe stridente, false.

Nu vorbi. Mergea tăcut lângă tăcerea ei. Privind-o (însă) și observându-i mai atent tâmplele, gura, bărbia — își dădu seama că femeea de lângă el închide în ea o magie a singurătății. Posedată ca de-o vrajă inedită, învăluită într'un mister al umanității ei interioare — Sorana trecea peste limitele firești ale omenescului. Sensibilitata chinuită a ochilor dădea feței o coloare palidă, fluidă, care nu pornea dela obraji, dela tâmple — ci dincolo de ei. Buzele subțiri-liniare, nările prea dilatate contrastând cu desenul brun al pleoapelor, întreaga ei înfățișare părând diluată, iar când pupilele se deschideau mirate, învălmășite, capul însemna o teroare a trupului, o viscolire a sângelui ascuns.

Ivona — cântecul aurorelor, pe care-l aduc pescarii întorși din largul mării!

Sorana?

Trăia, clipă de clipă, simultan cu trăirea ei. Îi intrase în gând, în artere, sub carne, nu mai părea o femee oarecare, ci tăiș de săbii, apă vânzolită de furtună.

Sorana!

— Da, Antoane.

— Vroiam să-ți spun...

— Te gândești la mine, știu, spune!

— Mi se pare ciudat, prea ciudat numele tău pentru disperările pe care cred că le trăești.

— Ai dreptate. Am suferit mult. Nu te mai gândi la mine.

— Sorana!

— De ce nu taci?

— Dar tu, tu — cu tine ce se petrece?

— Mă gândiam la mâinile Ivonei, la viața stinsă din...

— Sorana!

— Nu, Antoane, ascultă-mă...

— Suferi Sorana, văd, simt.

— Mi-ai vorbit de disperări ca de-o altă femee din mine.

— Și nu-i adevărat?

— Da. Dar pentru mine nu mai sunt disperări. Necesități, Antoane, m'auzi?

— Necesități?

— Da, ți se pare curios. Așa cum aș dormi, așa cum aș ceti, așa cum aș iubi. Tristețile cresc în mine natural, simplu, omenește. Nici nu mă mai pot despărți de ele.

— Și totuși te-am văzut zâmbind, poate râzi, cochetezi.

— Râsul meu e barbar, iar zâmbetul n'are nici-o coloare.

— Viața ta aci se oprește?

— Viața mea! Mai este ceva, ceva mai dureros.

— Distracțiile tale.

— De-avalma, Antoane. Râd, fumez, beau. Nu sunt o femee stricată. Dar cu mine s'a petrecut ceva de mult, acum nu știu câți ani. De-atunci cred că'n mine a murit omul. Tata spune că mi-a evadat îngerul. Deaceea trăesc intens, îmi bat joc de toate. Știu că mă mint, știu c'am să albesc în curând. Ce vrei?! Câți ani am? Nu știi. Douăzeci și doi, Antoane și de douăzeci și doi de ani sunt o epavă sau mai bine zis sunt un iaht adorabil, frumos, elegant, rătăcind mereu pe ape cu toți marinarii naufragiați.

— Taci, Sorana!

— Douăzeci și doi de ani am căutat un om, m'am căutat pe mine. Tu ești un străin. Ne leagă Ivona, ne leagă un mort — auzi, Antoane? — între mine și tine... Dar de ce-ți spun toate astea?

Lui Anton îi fu teamă că va fugi, că va rămâne singur. Nu știa ce să mai spună, ce s'o mai întrebe. Era sigur însă că purta cu el pe străzile orașului adormit — o dramă din acelea care se desfășoară fără schimă, fără groază. Dar el nu era tot una din aceste anonime renunțări? Pentru el, lumea nu era tot goală, mucedă? De ce nu-i vorbise despre viața lui?

— Sorana!

Îi cântase numele, ea parcă n'auzise.

— Vezi, până și numele meu e străin de ceeace se cheamă feminitate. Un bătrân mi-a spus că Sorana înseamnă vânt care întunecă aurorele, care biciue sângele.

Îi dădu apoi mâinile, să se despartă. Nu îi era somn. Șovăia să intre în casă.

— Mi-e frică.

Era o noapte rece, brună.

— Mă îngrozește prima noapte fără Ivona. Aș vrea mai bine să hoinăresc.

Anton tresări. Ivona? Își dădu seama că ea îi predomina, din miezul pământului ea îi despărțea. Și pe el îl îngrozea, nu pentrucă lipsea Ivona, nu pentrucă nu mai putea s'o strige. Se îngrozea pentrucă Sorana era încă lângă el, o vedea, o simțea alături și nu putea s'o înlocuiască, s'o lase, nu putea să fugă. Sorana creștea în el tot mai amplă, mai tutelară.

— Hai Sorana!

Și-au pornit mână'n mână, tăcuți. In ei se rupsese ceva sau fiecăruia i se adăogase câteceva din omenescul acestei aventuri bizare. Căci era caraghios (ei își dădeau seama), era necreștinește ceeace făceau. Îi vedeau oamenii, sfinții, stelele, îi vedea Ivona. Ei o iubiseră, ei o îngropaseră, ei o uitau. Ce mai putea să-i vorbească? Nici ea nu găsea cuvintele. Au colindat pe toate străzile, cu întunecimea pe brațe, pe frunți, pe buze. Li se'nfierbântase sângele și nu țipau. Îi dureau degetele de atâta strânsoare, dar nu le dădeau libertate.

Oameni. Case. Felinare. Femei. O cârciumă. Au intrat. O cârciumă murdară cu un chelner chior și trei lămpi agonizând. Alcool. Tutun. Două pahare.

— Bea Sorana!

— Beau.

— Alcool prost, Sorana. Îți place peisajul?

— Ce-ai să faci mâine, poimâine — vorbi ea gândindu-se în altă parte.

— Nu știu. Cred c'am să plec.

— Departe?

— Aș vrea să pornesc într'o călătorie lungă, fără itinerar, fără program. Liber! Liber!

— Visezi libertate, Antoane?

— Libertatea e un alcool tare, Sorana, ucigător. Mi-a plăcut mult să vagabondez. Ție nu?

— Ba da. Sunt oameni care pleacă să se distreze, alții să uite trecutul, alții să moară. Din ce categorie faci parte?

— Din niciuna. Dacă plec, plec să depășesc viața.

— Te-ai îmbătat, Antoane!

— Nu, Sorana, sunt lucid. Ingerul tău a evadat, tu ești ușoară de-acum, poți ajunge până la Dumnezeu, ai scăpat de o povară. Dar eu? Eu de zece ani port în mine un hoit, propriul meu hoit. Toți oamenii duc în ei câte un cadavru și sunt mulțumiți. Eu am scrâșnit, am lovit, am sculpat peste obrazul sfinților. Aici mă înăbuș, mă strânge viața de gât. A fi liber nu'nseamnă a învinge o disciplină, nu'nseamnă a trece peste viață? M'asculți Sorana?

— Da Antoane. Se face ziuă!

Era un zori de zi cenușiu. Felinarele rămăseseră tot aprinse. Mută, înfricoșată îl privea șuerând vinul pe gât. El bea, nu pentrucă simțea nevoia, ci ca să treacă timpul. Sorana de-abia acum își dădu seama că omul de alăturea, ca și Ivona, ca și Alexandru, Diana, ca și doctorul — ascundea o taină, și nu o taină banală. Un cancer a ros în el cu ușurință, îmbătrânindu-l, ratându-l, înebunindu-l înainte de vreme.

— Unde e tinerețea mea? Unde e tinerețea lui?

Anton bea acum rutinat și vulgar, cu sticla. Îi puse mâna pe umăr, îi întoarse capul spre ea și apropiindu-se de obrajii lui tot mai mult, îl întrebă calmă, cu glas moale, resemnat:

— Ai iubit-o mult?

— Pe cine?

— Pe Ivona?

— Care Ivona?

Triumfă. El îi văzu ochii licărind și același zâmbet încins de patimă.

— Cum e când te 'mbeți?

— Biine!

Vinul tot prost. Gustă și Sorana. Goli paharul și'ncă unul-altul. Îi smulse și țigara dintre buze, fumând, înroșindu-se, tremurând, zâmbind.

— Crezi că numai iubirea ne rămâne, Sorana?

— Și foamea.

— Dar ineditul, aventura, marea aventură, al treilea sentiment primar?

— Să te sinucizi.

Luminile se 'nvălmășiră. Zori de zi cenușiu. Oamenii căpătau chipurile de animale. Anton se multiplica, se chinuia, se lungea.

— De ce mă privești?

— Hai acasă, Sorana!

— Hai.

Incepuse să plouă mărunt. Răcoare, aer pur, dimineață. Mergeau închiși, încovoiați, împietriți de acea tăcere din adânc, limpezindu-se apoi încet, gândind unul despre altul în același timp. Ce va fi între noi? Ce se va întâmpla? Hazardul. Nu vroiau să precipite nimic. Destin.

— Suntem două jumătăți de om. Va trebui să ne unim.

— Da, ai dreptate. La sfârșitul drumului nostru e o singură stea.

Se afla în camera ei stingher, umilit. Se împlinea cu ceva zodia lui, prin Sorana? Gândea despre ea ca despre un fapt comun și totuși? Totuși Sorana continua să se nască în el cu alte linii, cu alt suflet. Prezența lui nu schimba însă nimic aici, ci din contră devenise obscură, inoportună. Ei îi era somn. O spusese cu beția pe buze, cu lenea pe brațe. Va trebui s'o desbrace. Nu desbrăcase niciodată o femee. Îi tremurau degetele. Privirile alunecară pe șold, urcară spre sâni, coborâră înapoi. Gura lacomă. Tâmplele sparte de-atâta lumină.

— Mă desbrăca adesea Ivona.

De ce vorbise tocmai acum de Ivona? Dar cine a fost Ivona? Îi scoase pantofii, ciorapii.

— Șezi acolo. Acolo sta întotdeauna Ivona.

Ivona?! — cântecul aurorelor, pe care-l aduc pescarii întorși din largul mării. Unde să stea? Unde să-și ascundă ochii? Unde e magia trupului Soranei? Ochii o urmăreau, ca și cum ar fi făcut parte din întruparea, din umbra ei. Ochii poposiră pe ceafă și sărutară cârlionții, se agățară de cercei și mușcară lobii urechilor, ochii îi despletiră propriii ei ochi ca pe niște cețuri, făcându-i să plângă sau să se'nfricoșeze.

— Antoane!

Gemăt. Viscol. Ai cui erau ochii?

Ai lui Anton? Ai vântului care-l chema spre țările de diamant? Ai Ivonei?

Ai cui erau ochii?

Anton era aci. Și Sorana. Și Ivona. Adunați ca la cina cea de taină, fără să cânte, fără să se miște, fără să lăcrămeze. Ivona— o negură care plutea peste portrete, peste mese, peste bibelouri. Nu făcea zgomot, nu zâmbea. Se chinuia, se svârcolea. Negură. Sorana — goală, halucinantă între perini.

Sorana — vânt care întunecă aurorele, care biciue sângele!

Anton văzuse lacrăma negurii. Anton văzuse trupul roz. Pentru negura plutitoare — nici un îndemn. Acolo, peste trupul gol se adunau toți ochii, toți pașii.

Părul Soranei era ruginiu ca amurgurile. Umerii albi ca zăpezile. Sânii blânzi ca vântul.

Și deodată se făcu întuneric. Un întuneric care sgârie pereții, sugrumă grumazurile, arde și sfâșie ochii. Intre panoplia lucitoare și fereastră — apăruse Ivona (albă, cu aceleași mâini de descântec, cu aceeași lacrimă între gene). Ivona copleșise schisma dintre ei, Ivona îi predomina. Din fundul pământului — se iscase ca o rugăciune sau ca o tortură. Sorana văzuse. Anton vedea.

— Nu pot să te iubesc, Sorana. Nu pot.

Groaza a deschis toate ușile.. Fugise înspăimântat. Îl dureau tâmplele, mâinile. Auzise în urmă râsul cuiva. Al cui?

Pașii lui Anton răsunau pe asfalt ca lanțurile unei osânde, pe care n'o aștepta.

●

Păsările se rugau pentru turburarea omului depe străzi. Steaua se deschidea pentru rănile lui.

Alcool. Tutun. Felinare. Femei. Bezne. Ivona. Sorana. Cârciumi. Maidan. Libertate. Dumnezeu. Viața. Don Quichote. Ivona. Sorana. Vin. Rachiu.

Pentru cine mai sosesc dimineții? Pentru cine mai cântă viorile? In casa asta nu mai locuește nimeni. Nimeni. Au fugit și amintirile, s'au decolorat portretele, de-ar vorbi cineva cuvintele ar răsuna goale și fără înțeles.

Se întorsese după săptămâni, slăbit, murdar, istovit. La ce să mai urce? Acolo pe scaune, peste oglinzi, peste cărți, o va găsi pe Ivona. Și se îngrozea. Pași împleticiți, ochi turmentați, mâini întunecate și aspre. Dar Sorana?

— Noi suntem două jumătăți de om. Va trebui să ne unim.

— Da, ai dreptate. La sfârșitul drumului nostru e o singură stea.

Scrisoarea, furișată pe sub ușă, însemna o victorie a gândului nespus. Când iubești o femee, urăști și morții și prietenii și cerul.

Sorana vibrase pe urmele pașilor lui, cuibărindu-se drăcește în gândurile și viața lui. Răsuci scrisoarea: miros de fată nenuntită. Caligrafie de mână care suferă și plânge. Fiecare cuvânt era o coloare pentru plasticizarea diafană a Soranei. Se înălța dintre rânduri ca un abur. Inundase albastră visul și prăbușirea lui:

„Te-am așteptat flămândă, obosită. Ai plecat, Antoane, ca vântul care duce cu el toate cântecele de pe stepă. Aici n'a rămas decât duhul tău. Am început să-l iubesc, ca pe pământul pe unde-ai mers și-ai odihnit. Intoarce-te, Antoane! Vino de-ți ia duhul și du-te'n lumea ta".

A găsit-o pe scările casei, cu genunchii strânși, cu gura umedă, adulmecând ca o lupoaică zările.

— Te-ai întors Antoane?

— Da Sorana!

Luase trupul pe brațe ca pe-un miracol. Urca sus, sărutându-i părul, umerii, sânii, urca sus, trist, ca'ntr'un paradis cu toți îngerii îmbătrâniți.

●

Zadarnic. Nu mai bate ceasul, pașii oamenilor s'au oprit, viața s'a ascuns în pământ. Serile cădeau cu ploi subțiri și stele cari licăreau umede pe un cer îndepărtat. In ce să mai creadă? De ce să se mai închine? Zările s'au închis. Zadarnic. Ultimul tren a plecat tot fără el. De când o iubea pe Sorana? O iubea? Nu, nu, fusese pentru el doar un capriciu, o femee nouă, un trup inedit. I se îngălbeniseră pleoapele și obrajii, mâinile tremurau neliniștite, gura se uscase.

— Dacă plec, plec să depășesc viața.

Dar viața lent otrăvise în el umanitatea, bucuria, înălțarea la cer.

— A fi liber nu'nseamnă a învinge o disciplină, nu'nseamnă a trece peste viață?

Scoase atlasul din sertare. Hărțile stăteau acolo mucede și reci. Țările, mările, colorate violent, se căscaseră — prăpăstii pentru călătoria lui. La ce-i folosise dragostea Soranei? La ce-i ajutaseră orele petrecute lângă trupul ei. Astăzi, ar fi fost departe: peste păduri, peste ape, peste ceruri. Ar fi copleșit oamenii, ar fi călcat în picioare civilizația. Anii, anii? — n'au avut niciodată vre-o însemnătate. Se uită în oglindă și nu se miră. Schilod, netuns, neras, galben, astenic.

— Ai îmbătrânit, Antoane?

— Nu, băete, te-a obosit nesiguranța, ambiția.

— Ba da, ba da, — uite ridurile, uite fruntea 'ncărunțită.

— De ce nu te sinucizi?

— Ai dreptate. E groasnic să gândești, să reacționezi, la douăzeci și cinci de ani să vorbești ca un om bătrân.

Omul din oglinzi vorbea cu omul din odae.

— Sunt oameni care pleacă să se distreze, alții să uite trecutul, alții să moară.

— Și moartea e o libertate. Moartea înseamnă vieți suprapuse, depășite deci.

Călătoria lui va însemna moarte. Plecarea lui fără itinerar, fără program. In drum spre inima Soranei? De când n'o văzuse? Ce-i va spune?

— Bună dimineața, Sorana!

Era în prag. Pe Sorana dragostea o înfrumusețase, îi dăruise o realitate pură, celestă.

— Antoane, ce e cu tine? De unde vii, ce s'a 'ntâmplat?

— Sorana?

— Da, Antoane.

— Cu noi nu s'a petrecut nici-o dramă.

— Da, Antoane.

— Nu te-am înlocuit cu niment, n'ai fugit de mine. De când ne cunoaștem, fiecare și-a dus traiul lui propriu, fără disperări, fără minuni, cu bucurii și tristeți banale, anonime.

— De ce vorbești așa, Antoane?

— Astăzi suntem doi străini. Nu mai pot să-ți dărui nimic. Numai poți să-mi dărui nimic. Ți-am spus odată că...

— Pleci Antoane?

— ?

Sorana nu mai auzea. Mersese până la fereastră, dăduse perdelele în lături.

— A venit primăvara, Antoane!

— Da, Sorana.

Se'ntoarse brusc, îi luă brațul, îl duse până'n fața unui tablou mare, pictat direct pe perete. Impresionantă, grăitoare — „Cina cea de taină" veghea de acolo tăcerile și agoniile.

— Vezi sfinții, îl vezi pe Isus, vezi îngerii de dincolo?

— Văd, îi văd Sorana!

— Nu-i vezi Antoane. Ești un laș. N'ai ochi. Ești orb.

— Sorana!

— Cu noi nu s'a petrecut nici-o dramă. Dar Ivona?

— Ivona?

— Da, tu ai omorât-o, eu am omorât-o. A fost sortit să ne'ntâlnim, să ne'mpreunăm și Ivona a trebuit să moară ca să ne ușureze nouă zodia. Nu te'nspăimântă asta? De ce fugi, când duhul Ivonei va rămâne spânzurat pe străzi, căutându-te, chemându-te?

Ochii sunt de plumb, mâinile de plumb, trupul deșert ca o fântână fără suflet.

Gol. Vânt. Muget. Plâns. Gol.

— Antoane!

Aceiași pași sunau pe asfalt ca lanțurile unei osânde care s'a 'mplinit.

Păsările se rugau pentru turburarea omului depe străzi. Steaua se'nchidea pentru somnul lui.

Sorana nu știa că omul care plecase, peste o clipă — peste două — va fi lângă raiul prea senin și prea tânăr al Ivonei.

Imptiniri albastre

Dumnezeu a scos Arhanghelii din cer
Să are depărtările și zarea.
In vuete lungi de cântec și mister —
Sub brazda-albastră, seamănă chemarea.

Vor crește Ecouri înalte și adânci,
Din vastele bolți în jos spre pământ.
S'or pierde pe nouri, pe vârfuri de stânci, —
Prin murmur de ape și foșnet de vânt.

In nopțile verii, nespus le-or doini
Ciobanii — din fluer — la stânile lor.
Din iarbă și cer — încet — vor muguri
Lumină de vise și lacrămi de dor.

Dar mai aproape: în noi, — în mine-acum —
Cuprinzător, simt fremătul rodirii;
Cum se ridică, lin — nesfârșit — un drum —
Și urc cu munți în spate — spre zorii mântuirii.

ION A. BUCUR

CRONICA ideilor

de MIRCEA MATEESCU

VALOARE ȘI MORALĂ

In lucrarea sa *„Morale théorique et science des moeurs“* (Alcan, Paris, 1937), George Gurvitch expune sintetic teoriile moderne asupra noțiunii de valoare — raportându-le la problema eticei.

Până să ajungem la definirea *structurii* experienței morale — deci prealabil chestiunei de a se ști ce este *experiența* morală — apare necesar să ne întrebăm *ce este realitatea morală* însăși. Pentru a face considerațiuni practice asupra experienței morale, să rezolvăm mai înainte, în mod teoretic, *valoarea noțiunii de morală*, identificându-i pe cât posibil, caracterul specific și ireductibil.

Ce valoare au normele morale? Și dacă noțiunea de morală are cu adevărat un caracter normativ, atunci de unde provine, cu necesitate, această exigență? Oare atribuim un „preț“ moralei dintr'o nevoie sentimentală, sau în virtutea unui raționament logic, sau sub imperiul altor criterii, mai complexe și mai cuprinzătoare?

Acestea, la rândul lor, trebuesc analizate. Preocupările cu privire la valoarea normelor etice, ale unui Nietzsche, Lotze, Franz Brentano, sunt cunoscute. Urmând pe Gurvitch, vom aminti teoriile mai nouă despre *valoare*, raportându-le, desigur, la problema moralei. Autorul nostru distinge între teoriile *psihologice*, teoriile *sociologice* și acelea *filosofice*. Pentru o bună înțelegere a problemei, le vom prezenta în ordinea în care le-am enunțat.

Alexius Meinong, Kreibig, M. Ehrenfels, Ribot, sunt autorii școalei psihologiciste. Toți afirmă, că valorile pe care le atribuim subiectelor sau obiectelor nu reprezintă de cât proiecțiunea sentimentelor noastre asupra acestora. Valoarea variază deci după dispozițiile afective ale subiectelor. Este interesant de menționat că *Meinong* recunoaște totuși că ar fi „obiective“ acele valori care degaje un raționament *adevărat*. Simte deci nevoia unui criteriu în stare să confere o validitate obiectivă noțiunii de valoare. Și atunci, face apel la concept, la raționalism, postulează necesitatea „raționamentului veridic“ [1]).

O asemenea teorie calificată de Gurvitch drept „o combinare artificială de emoționalism și intelectualism“ — nu poate răspunde întrebării fundamentale: dar care este, cum se recunoaște acel „raționament veridic“, de natură să identifice valorile obiective, absolute?

Kreibig și *Ehrenfels* afirmă un subiectivism radical. Pentru primul, valorile sunt „semnificații sentimentale“, independente de orice raționament. Cel de al doilea, ridicându-se contra oricărui rol necesar al „conceptului“ în enunțarea valorilor, le definește drept „dorințe“, indiferent dacă sunt individuale sau colective.

„Dorințele“ nu sunt produsul voinței, dar al stărilor emoționale (vol. „System der Werttheorie“, 1897, p. 54, urm.)

Insfârșit, *T. Ribot*, în lucrarea sa foarte citată, *„Logique des sentiments“* (1920, Paris ed. 4), crede că „stările de conștiință denumite *valori, sunt desigur subiective, pentrucă sunt expresia directă a individualității noastre și nu poate exista evaluare fără un subiect care să evalueze“* (p. 40).

Făcând acum legătura între teoria psihologică a valorilor și problema moralei, urmând autorii amintiți, suntem obligați să punem următoarea concluzie, destul de tristă, cu privire la etică: problema valorilor este o problemă de fapte, deaceea etica este o disciplină empirică. (Meinong, op. cit. p. 85-86, Cf. Gurvitch, p. 93).

Deocamdată nu vom face obiecțiuni proprii. Este totuși necesar, pentru a justifica preocupările altor autori în acest sens — despre care vom scrie în continuare — să arătăm, că toate teoriile psihologice despre valoare, ne apar ca lipsite de profunzime.

Susținerea lui Ribot — „nu poate exista evaluare fără un subiect care să evalueze“ — e adevărată, însă aceasta nu răspunde în niciun fel întrebării: care este *criteriul* capabil să legitimeze obiectiv noțiunea de valoare, pentrucă nu orice produs al sentimentalității noastre se poate numi valoare, sau: *are aceiași valoare*.

Pe dealtă parte, nici unul din acești autori psihologiciști nu ar consimți să se confunde aprecierea noțiunii de valoare cu *plăcutul* și *neplăcutul* și, *a fortiori:* cu agreabilul sau desagreabilul (Cf. Gurvitch op. cit. p. 94 și urm.).

Dar în afară de această obiecțiune noi credem că a deduce caracterul subiectiv al valorilor, din faptul că sentimentalismul individual este acela care „le evaluează“, însemnează a privi lucrurile mult prea simplu.

Insuși acest „subiect care evaluiază“ se resimte *existențial* de spiritul obiectiv. El nu este nicodată deplin *liber*. Cercetările metafizice mai nouă, ale lui Heidegger, U. Freyer, etc., sunt concludente în acest sens.

Deasemenea, nu admitem, așa cum a fost înțeles, termenul de „subiect colectiv“. „Subiectul“ social în niciun caz nu poate produce decât valori obiective, esențe calitative impunând exigențe normative, structurate ireductibil în timp și din timp.

Va fi nevoie să prezentăm teoriile *sociologice* despre valoare, pentruca să ajungem apoi la înțelegerea filosofică a acestei noțiuni, raportată la etică.

[1]) Vd „Psychologisch-Etische Untersuchungen zur Werttheorie“, 1894.

Cartea străină

FRANÇOIS MAURIAC: Journal

Cititorul familiarizat cu scrisul d-lui Mauriac, din lectura romanelor acestui scriitor, va fi surprins să întâlnească în paginile *Jurnalului*, din care au apărut până acum două volume, un accent mai puțin intim și o notă mai obiectivă de cât s'ar fi așteptat. Intr'adevăr, mai mult decât paginile scrierii de care e vorba, romanele d-lui Mauriac au caracterul turburător al destăinuirilor, ele stăruind în amintire cu puterea unei obsesii.

Față cu literatura de imaginație, *Jurnalul* nu însemnează pentru autorul lui putința unei exprimări mai intime și într'un grad sporit de adecuare, a miezului arzător de preocupări din care se hrănește cu predilecție scrisul celui care-l semnează. Altfel spus, *Jurnalul* nu ne aduce o revelație mai adâncită despre substratul de experiență personală care stă la temelia literaturii scriitorului, decât se află cuprins în mărturia însăși a romanelor d-lui Mauriac.

Se înfiripă din lectura acestor pagini de jurnal, imaginea unui artist, care-și află în exercițiul literaturii de creație expresia lui desăvârșită, echilibrată și întreagă, fără prisos neliniștitor. De-aceea și prețuirea supremă acordată literaturii: „Mai mult decât istoria, literatura e o reînviere. Căci istoria nu face să retrăiască partea intimă a omului nici viața tăinuită a inimilor, sau nu o face decât întâmplător“.

Nu înseamnă însă, pentru motivele arătate, că „Jurnalul“ e lipsit de interes. Dimpotrivă, paginile străbătute de fiorul unor grave meditațiuni și inspirate din muzică sau lecturi, din subiectele predilecte scriitorului sau din evenimentele politice ale țărilor străine — sunt numeroase și ele vor prilejui cititorului scrutarea unor probleme de conștiință și confruntarea cu punctul de vedere original și întotdeauna interesant al unei subtile inteligențe artistice.

GÉRARD WALTER: „BRUTUS ET LA FIN DE LA RÉPUBLIQUE“

Brutus și sfârșitul Republicii este ultima operă pe care d. Gérard Walter a publicat-o, nu de mult, în „Biblioteca istorică“ a cunoscutei edituri parisiene Payot.

D-sa este un istoriograf notoriu al marilor epoci și figuri revoluționare, despre care a făcut să apară studii și monografii importante, cum sunt acelea consacrate lui *Marat, Robespierre, Baboeuf*, o *Istorie a Teroarei* și un studiu critic, *Masacrele din Septembrie*, expunere impresionantă și nepărtinitoare a tragicelor zile din 1792.

Tot aci amintim și documentata operă despre *Originile iudaice, creștine, grecești și latine ale comunismului*, apărută acum câțiva ani, în aceeași editură, și în care se dă o privire de ansamblu asupra formării doctrinei comuniste și a încercărilor schițate spre a-i asigura o realizare practică.

D. Gérard Walter este cel dintâi istoric care a consacrat lui Brutus o carte întreagă și un studiu complet în același timp, punând la contribuție, după ce le-a supus în prealabil unei atente analize critice, toate informațiile celor vechi despre eroul său, — adeseori confuze și contradictorii.

De aproape două mii de ani numele lui Brutus a devenit simbolul libertății și al rezistenței împotriva regimurilor autoritare, fiind invocat de republicanii de pretutindeni și din toate timpurile.

Din puținele știri rămase despre el, biograful a știut să aleagă, cu o dreaptă pătrundere și să actualizeze, cu o vigoare dramatică uneori, existența frământată a acestui om, cel mai *modern* dintre cei vechi, care avea în el ștofa unui Hamlet și a unui Robespierre, și care a murit singur, decepționat, văzându-și spulberate toate încercările și visele lui de reformă socială, strigându-și disprețul și revolta față de societatea timpului său mucezitoare într'o josnică servitute.

Destinul lui Brutus oferă materialul celei mai emoționante tragedii, o tragedie desfășurată în cadrul omenesc al unei realități cotidiane, aspră și necruțătoare, stârnind conflicte dureroase, pe care d. G. Walter le descrie ca observator desinteresat și atent. In acelaș timp, d-sa a redat acelei epoci frământate, în preajma căreia s'a petrecut agonia regimului republican, la Roma, aspectul ei adevărat, surprinzător prin realismul brutal.

M. DUTHEIL: „LA POPULATION ALLEMANDE“

Autorul acestei lucrări asupra *Populației germane*, consideră fenomenul demografic în Europa zilelor noastre, dintr'un punct de vedere nou, care corectează ceea ce d-sa numește „eroarea demografică“ a celor cari, până de curând, raționau pe date statistice relativ recente, conchizând la o iremediabilă îmbătrânire a poporului german.

Creșterea populației europene, care în mai puțin de o sută de ani s'a triplat, n'a avut ca efect numai un spor cantitativ dar și un fenomen complex și surprinzător, de întinerire a colectivităților omenești, astfel că pesimismul unui savant ca d-rul Burgdorfer, directorul statisticii Reichului, care cu câțiva ani în urmă publicase un senzațional studiu intitulat „Popor fără tinerețe“ — este desmințit de datele concrete ale problemei demografice în Germania zilelor noastre, țara cea mai bogată în tineret.

Nu însă pretutindeni în Europa, natalitatea a sporit în aceleași proporții. Dimpotrivă, în timp ce prolificitatea poporului german părea să nu cunoască sleire, în Franța, procentul nașterilor scădea necontenit, în timp ce se constata o progresivă îmbătrânire. Față de cele două popoare, german și francez, care înfățișează extremitățile opuse ale fenomenului demografic, acest fenomen prezintă, în fiecare din țările europene, un aspect deosebit, condiționat de împrejurări biologice, fizice, etc., — locale.

Deci, din acest punct de vedere, nu poate fi vorba de un fenomen european ci de desfășurarea paralelă a unor fenomene separate și, în cazurile speciale ale Germaniei și Franței, de sensuri contrarii.

Claritatea metodică a expunerii și faptul autorului de a se fi folosit de datele statistice numai în măsura în care ele erau necesare pentru documentarea unei afirmațiuni sau la justificarea concluziilor, recomandă lectura studiului d-sale, făcându-l accesibil și profitabil chiar cititorului profan.

ORTEGA Y GASSET: „LA RÉVOLTE DES MASSES“

Revolta masselor, opera marelui scriitor și esseist spaniol Ortega Y Gasset, apărută și în traducere franceză, încearcă o explicație dintre cele mai pătrunzătoare a timpului nostru, sprijinindu-se pe o bază psihologică sigură și pe o întinsă cunoaștere a problemelor sociale.

Ajungerea la putere a masselor este un fenomen universal și semnul caracteristic al epocii moderne. D. Ortega Y Gasset îi analizează cu atenție simptomele și îi urmărește consecințele cele mai evoluate și mai îndepărtate, cari depășesc cu mult politica, întinzându-se peste toate domeniile de manifestare ale vieții omenești. „Omul-massă“ cum îl numește sugestiv autorul, nu se întâlnește doar printre cei lipsiți de cultură ci pretutindeni în clasele sociale; mediocritatea lui, slăbiciunea intelectuală, fetișismul, liniștita-i neobrăzare, imperialismul lui care amenință să copleșească elita, sunt descrise cu tot atâta vervă cât și simț sociologic.

Primejdia e gravă întrucât această criză a civilizației se dovedește a fi esențialmente o criză a insului omenesc. Reflecțiuni despre noțiunea de putere, despre contrastul între viața nobilă și viața mediocră, despre starea actuală și despre viitorul Europei, și acea falsă concepție a unei lupte între două morale și două civilizații, — întredeschid minții cugetătoare noui orizonturi.

O prefață sclipitoare de vervă și luciditate întovărășește ediția franceză a acestei opere de actualitate durabilă, care aduce un material bogat de meditație.

MIHAI NICULESCU

POEMUL FIRII

STRIGATUL PAMANTULUI

Poem adînc — vis ne'nceput în vieața
întunerecului din rădăcini
pornite la drum cu viermii spre dimineața
de-a-pururi neaflatei lumini,
legată'n descînt negurat
de sufletul ierbii uscate,
de rîsul sobolilor morți
în prag de avînturi strigate
cu glasul de soare 'nsetat,
din peștera veșnicei nopți.

Poem rătăcit în vîltoarea pădurii
cînd paseri luate de vînt și furtună
cobor să aprindă pe rugul murii
cîntecul jertfă, — să-l închine
ceasului cînd se urcă'n ramuri seva,
și mugurii înfiorați se-aud
cum cresc și'n frunze se cunună.

Poem șoptit de bulgării din brazde
cînd — aburiți cărbuni — se-adună
pe proaspete răzoare'ntunecate,
să cînte boabelor de grîu balade
cu spice'n aur vesmîntate,
și dansul ielelor cîmpiei
prin apa holdelor de lună,
în mîini cu secere de raze
și floarea de lumină-a poeziei
ogoarelor de-amurg împurpurate.

Poem al toamnelor întîrziate
pe răni de frunze'n priveghere,
al svonului de aripi ude
din sboruri triste și brumate
cînd zarea'n ceață se ascunde,
și plînge'n limpede tăcere
chemarea duhului comorii
neaprinse și'n adînc uitate.

Poem al dragostei și-al morții,
al legămîntului cu lutul
sădit în noi de vechi păcate,
de ne-avîntăm din umbra nopții
cu sufletul flămînd de începutul
urzirii noastre'ndepărtate, —
ne regăsim mai goi și mai pierduți
din cerul năzuințelor înalte.
Poem care ne crești în suflet munți
de slavă și porniri curate,
misterul tău de nu-l vom înțelege,
las'să ne'nghită negurile toate,
pămîntului de-a-pururi să ne lege.

ECOU IN CER

Poem stelar — nelămurit în nici o melodie
cuprinsă'n drumul gîndului spre cer,
născut din svonul sborului de îngeri
peste dumbrăvi unde'nfloresc luceferi
în arbori de argint în cari-adie
cu glas vrăjit în miez de noapte
cîntarea'nsinguratului năier,
cînd razele — năvod — și le'mpletește
să pescuiască stelele din ape.
Poem înalt — nemărginit în Fire,
cîntat de-arhangheli — rugăciune
de laudă și-eternă preamărire
stăpânitoarei armonii divine,
neînțeleasă nici de îngerești lumine
de gînd și sfântă'nțelepciune.

Poem necuvîntat de umbrele din lume,
descopere-ți privirea isvoarelor de vieață,
și dă-ne înțelesul cuvîntului dintîi
să ne aprindă cîntul pe-altar de dimineață,
cînd stele'njunghiate de zori aduni din văi
și peșteri de azur, — s'aduci jertfă măririi
celui s'elar și'nalt Stăpânitor al Firii.

GEORGE IONAȘCU

CRONICA muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

PREMIERA DELA „OPERA ROMANĂ“

Cu două reînoiri spectaculare, ultima după mai mulți ani de întrerupere, „Invitația la vals“ de Weber și „Gianni Schicchi“, de Puccini, alăturate unei veritabile premiere, acea a baletului „Nunta în Carpați“ de Paul Constantinescu, Opera Română a articulat o reprezentație composită, de bună vecinătate.

Balteul „Nunta în Carpați“ a fost o îndoită noutate: prin fond și prin prilejul de primă prezentare concludentă a rezultatelor de educare nouă a corpului de balet pe care d-na Floria Capsali, cunoscuta maestră a coreografiei românești, a luat-o asupra-și, începând cu această stagiune. Faptul că, abia către sfârșitul campaniei de lucru, s'a produs aceasta, dovedește odată cu condițiile artistice înfățișate, seriozitatea, atenția, amănuntimea cu care s'au făcut pregătirile coreografice, cu toate călăuzirile de tehnică și stil pe care le comportă o întocmire nouă a unui corp de balet.

Nouă prin faptul însuși al schimbării de maestru, dar nou mai ales, prin năzuințele către un caracter coreografic românesc, către formele menite să capteze în linie, mișcare și expresie, icoanele vii ale unui specific național.

„Nunta în Carpați“ a ilustrat opera de explorare artistică a acestui domeniu nou, de plăsmuire a unui complex de elemente imaginate în acest sens, oferind d-nei Capsali sugestiile unei muzici insiprată de aceleași idealuri.

Floria Capsali

Colorată cu viu simț al valorilor proprii muzicei populare, brăzdată de sugestive ecouri, de grai muzical autohton, cu prospețimi, vioiciune și evocări ce alcătuesc o atmosferă bogată în vibrație populară românească, „Nunta în Carpați“ este o compoziție de talent, cu deosebită savoare și originalitate.

Ritualul nunții la țară, a fost stilizat cu clipe de foarte frumoasă reușită de d-na Capsali. D-sa a creat tot odată rolul miresei, cu melodioasă măestrie.

D-rele Livezeanu, Dona, Mary Georgescu, și d-nii Danosky, M. Dumitrescu și Carol Apostolescu, înconjurați de pâlcuri dese și priceput rostuite de interpreți ai nuntașilor, nuntașelor și lăutarilor, au țesut o atmosferă neîntâlnită încă în baletul teatral românesc, pentru care, inițiatoarea și executanții sunt de felicitat.

D. George Georgescu, bine venit la pupitru, d. Mac. Constantinescu, căruia s'au datorat izbutitele și întregitoarele de impresie decoruri și costume, au contribuit larg la succes.

Cu „Invitația la vals“ de Weber, s'a putut arăta că nici principiile coreografice clasice n'au fost lăsate deoparte.

Sub conducerea muzicală a apreciatului muzician Constantin Silvestri, evoluțiile s'au desfășurat cu deosebită grație.

Creația d-nei Elena Penescu Liciu, dăruita primă balerină a operei, s'a distins. D-nii Iacobescu și B. Ballog au reale calități și vor putea de sigur fi interesant folosiți în felurite ocazii viitoare.

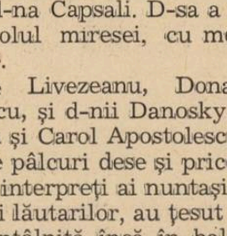

G. Niculescu-Basu

Genul liric n'a rămas neinvitat la... spectacol. A putut chiar străluci cu opera bufă într'un act, de Puccini, Gianni Schichi. Verva malițioasă și svăpăiată a partițiunei, încredințată în mâinile sigure și agere ale d-lui Ionel Perlea, s'a repercutat cu duh și mult brio în scenă, centralizându-se în interpretarea de mare clasă a d-lui Niculescu Basu, artist excepțional.

D-nul Mircea Lazăr, în special, d-nele Blejanu, Nella Dumitriu, Davideanu, Elefterescu, d-nii Secăreanu, Teofănescu, Dumitrescu, Nanu, Manolescu, Teodorian, au compus, în deosebi din punct de vedere scenic, un bun ansamblu.

Direcția de scenă a d-lui Constantin Pavel, n'a fost străină de succes.

VINUL, PRIETENUL NOSTRU

de GEORGE DORUL DUMITRESCU

Gore Gavrilovici are două patimi. Florile i vinul. Vorbește florilor cum ar vorbi oamenilor și le desmiardă ca pe o dragoste.

Vinul... Vinul e prietenul nostru, spune Gore Gavrilovici și când spune Gore Gavrilovici că vinul este prietenul nostru, simți cum îți lasă gura apă.

Din primăvară până toamna târziu, pe pecetul de pământ din fața casei, singuratec, înlăturat de larma ogrăzii celei mari, șiraguri de culori bat în ferestrele larg deschise pele unui viu covor basarabean.

Prietenului meu nu-i plac florile rare — floare boerească, spune dânsul cu suavă modestie.

— „Sunt prea mândre, prea di tăt scumpe... Nici nu le-ar sta bine lângă chilia asta a mea poită cu var și cu coteț de hulubi deasupra. Eu îngrijesc mai mult buruieni, după cum prea bine vezi mata. Nu-i vorbă, o floare dau i ele. Se zice atunci că ai miros de floare n ogradă și frumuseță de floare... Și eu ce ă fac?... Dacă atât este, mă bucur și de atât... Puțintel busuioc ici, nițeluș rosmarin dincolo. Am, primăvara, liliac de nu-și mai găsește

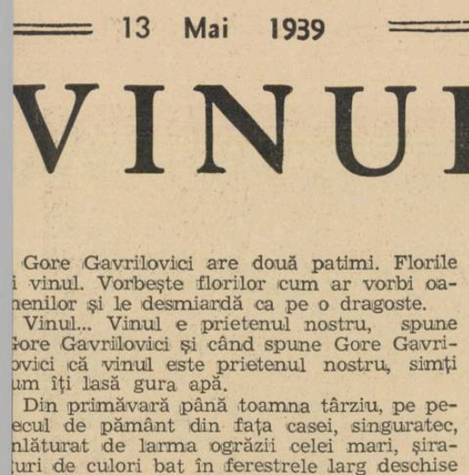

oc pe unde să înflorească. Intră, că-i tare fără obraz, până și în cuhne, pe fereastră. Nu-l țin de rău, eu, dar e Veronica amarnic de rea, o știi, să nu-i murdărească, când se scutură floarea, podeaua cuhnei... Și toamna, cufănica!.. Dumnezeu o udă, Dumnezeu o crește, Dumnezeu o face să înflorească... Așa, singură“...

Când am sosit eu, în caleașca mânăstirească, cu un singur căluț și cu Volodea „vezeteul“, veche, bosumflată și taciturnă cunoștință, sus pe dealul Răchintei, la răzășia lui Gore Gavrilovici, soarele aduna numai alb, tremurând, ca deasupra unei ape, zările.

Înăuntru, hărnicie de stup. Insuflețirea cuprinsese și cârdul de orătănii, lângă fântâna cu cumpăna scârțâitoare. Cineva, în pridvorul din spatele casei învolburat verde de iederă și în fund de chenarul dealurilor cu vii, strângea o picătură parcă melodioasă cu altă picătură melodioasă în cântec de ghitară.

In pragul ușii, Gore Gavrilovici. I-am strâns mâna cald și cald inima lui de aur s'a aplecat deasupra obrazului meu sărutându-mi-l; deprindere din tinerețe și semn, întotdeauna, că-i bucuros de oaspeți.

Drumul spre aici îl cunoșteam de mult, din iernile trecute, când prietenul lua la Chișinău, pentru călătoria noastră, precauțiuni de expediție polară. Imi lămurise cu voioșia lui din totdeauna dar plină de tărie și de savuros accent basarabean, că până la Răchinta sa drumu-i lung, nămietu 'nalt și gerul cum nu s'o pomenit di mult pi aici, câtu-i de câinos și de hain amu !..

Imi arătase o mie de griji.

— Ești regățean, spunea râzând cu nebiruită poftă, regățean și tare slăbuț și tare friguros .Friguros, ziceți voi, ca o domnișoară ori cum îi de plăpândă numai Liubovi a mea.

Am încercat atunci să mă împotrivesc prietenului meu mai mare, să-i arăt că nu-s atât de nevolnic nici la frig nici la drum lung și un pic, numai de vrea să ia dumnealui aminte, nici la suferință. Intr'un cuvânt, Gore Gavrilovici, ești nedrept asemuindu-mă întru totul chiar suavei d-tale Liubovi... Prea nedrept, ai să vezi dumneata !..

Până la urmă prietenul meu nu a văzut nimic. Își urma zâmbind și întocmai planul de mai înainte, se vede, chibzuit : un maldăr de chilimuri, două șube rusești, o căciulă turcănată, mănuși siberiene, cisme de pâslă trase deasupra subțirelor mele ghete acajou, la un loc, toate, mi-au înăbușit pe dată, ocrotitor și cald, revolta. Din felul cum m'am alăturat strâns de el, părintește, dar în acelaș timp autoritar, acoperindu-mi cu altă pătură din nou genunchii și strângând încă într'o împletitură tare a fularului cu fir lemnos, mai mult cânepă, vârful nasului meu și așa, vorba dumisale, destul de subțire și destul de degerat — l-am bănuit râzând cu poftă.

Afară din oraș ne-a întâmpinat viforul. Caii, cutremurați, și-au înălțat capetele și atunci clopoțelul, ca o jucărie de mic, prins cochet de o panglicuță albastră în coama roibului din partea stângă a răsunat nefiresc de clar și de puternic, coborînd deasupra nesfârșitului alb o liniște mare.

— Siberia ! mormăi geros în barba numai chiciură și sloi, Gore Gavrilovici.

Și pe cât am putut înțelege, clipind ochiul rămas doar pe sfert afară din căciula năruită cât o diesetină până sub bărbie, îmi făcu semn, și cu cotul, cașicum m'ar fi invitat :

— Poftim... Siberia!..

Cuvintele poetului ar fi cuprins de data aceasta, cum nu se poate mai întreg și mai deplin, mirajul locului: — a fost ca o intrare în vis !..

De atâta alb întâlnit pe drum, după ce am ajuns acasă ne-au durut ochii pe amândoi, toată după-amiaza.

Străbăteam un ținut frumos de dealuri cu drumeaguri unduind printre colnice și muchii împădurite. Cunoșteam bine și-l îndrăgisem din vară, când îl înmieresmau fânețe coapte și sulfină. Caii strănutau, încetinindu-și mersul iar Gore Gavrilovici oftând fără pricină și fără tristețe, găsea de cuviință că-i destul de nimerit un popas scurt sub pâlcul stejarilor unde puteam zări, mică doar un cuib, căsuța răzășiei sale. Alteori, noaptea, porneam la drum cu luna plină și în gând cu Liubovi.

Peisagiul, acum, era de nerecunoscut. Nu rămăseseră din cele știute de mine, decât siluetele copacilor, sgribulite, tremurătoare, mai mult umbră ori fum, ca în stampele japoneze. Peste adâncul văilor zăpada întindea punți de trecere albă. Netezise totul, ascunsese totul. De câteva ori numai, la o răbufnitură chiuindă a viforului, se rupsese un ochi din țesutul zăpezii cu vântul și ca printr'o strălucire de alb-mat a tremurat, suspendată ca o ață, muchea colinelor, pe cerul îmbâcsit, gri cu mult negru.

Nu-i minciună dacă scriu aci că barba prietenului meu are miros de levănțică. Și nici de mirare. Infățișarea sa întreagă este, după cum ne-am învățat noi să spunem, a câmpurilor; cuprinzătoare, puternică, bună, calmă, odihnitoare, mult prietenească, cu mirosul crud de iarbă și de proaspăt, de pământ și de ape. Când râde prietenul meu, mai întâiu hohotesc văile; el face ochii mici, ochi de viorea; ochi de cer, ori cum l-am întrebat odată la un pahar cu vin — ochi de domnișoară, Gore Gavrilovici !.. Pe urmă stolul porumbeilor din cuibul, ca o vilă elvețiană în miniatură, înălțat pe o ramură a nucului, stol cu fâșiit de mătasă albă își ia sborul nu speriat — gângurind .In acelaș timp, urmând, cum se și cuvine de altfel, îndemnul stăpânului, bucătăreasa, Vorinica, nume prea de tot tandru pentru rotunjimea gros împlinită a celor peste nouăzeci de kilograme cât le cântărește, din ținutul ei de tingiri, linguri și oale, răspunde ca un ecou, hohotind.

Spune prietenul meu basarabean că vinul ca tot ce e bun și frumos pe lumea asta de atâtea ori urâtă, își are toanele lui, răsfățul, mai vârtos poruncile lui din care nu-l poți abate, Doamne ferește. Altminteri, vinul nu mai e vin — borș ori cvas !...

Gore Gavrilovici mi-a lămurit deseori ce înseamnă să-i duci grija, să-l ocrotești, să fii în orice clipă robul robilor lui.

Nimeni nu ți-ar fi putut arăta mai lămurit și fără putință de împotrivire felul cum trebue să bei un vin, clipa cea mai prielnic aleasă în care să știi să-l bei.

— Eu toată viața asta a mea, cum mi-a fost dat s'o am destul de netrebnică...

A zis, dar numaidecât, atunci, ceeace nu se întâmplase, s'a întâmplat atunci: m'am ridicat cu scaun cu tot și nesfârșit cum sunt, i-am retezat vorba scurt :

— Gore Gavrilovici !..

Un „Gore Gavrilovici!“ tare mustrător, nu lipsit de tristețe și ciudos.

— Gore Gavrilovici !

Uimit, o clipă, s'a uitat lung la mine. Târziu, m'a mângâiat, vorbind :

— Nu te potrivi! . Așa ni-este viața noastră, nimernică. Nu altfel... Vream să-ți spun că pe lumea asta un singur lucru am învățat să fac: să îngrijesc via. Atât. Și s'o iubesc, Eu am luat aminte la moșu-meu, ție-l Dumnezeu în pace acolo pe unde-o fi .Și la bietul taică-meu... Podgoreni cu rost la treburi. Cunoșteau via cum și-ar cunoaște cineva inima din el. Poate chiar mai bine. Imbătrâniseră la umbra ei. Inchid ochii și-i văd pe amândoi. Și mi se umezesc ochii .Mata să mă ierți dacă mi se umezesc ochii. Dela ei știu că pentru vin îți trebue credință. Ți-ar fi spus amândoi, din primăvară — după vreme, după cârcei, după frunză, mai știu eu după ce știau dânșii, că rodu-i așa și nu altfel, că vinul are să fie așa și nu altfel. Și așa era. Sfânt!... Bătrânelul meu!.. Uite, mi-apăs mâinile pe pleoape și sosește blândul de el... Coliliu, cicălitor, adus de spate, nu mult, potrivit, potrivit doar bătrâneților lui... Eh! vajnică bătrânețe și verde... Pâș-pâș— pâș-pâș! — de la cuhne la prisacă, dela prisacă la coteț. Peste tot, gura-meliță.. Vorbea nițeluș fârnâit și la mânie repede, repede, de i se încurcau cuvintele în mustața haiducească, albă, cum vezi mata în ogradă aripă de porumbel de albă... Pentru Dunea, chelărița, avea moșu-meu o vorbă urâtă, urâtă foc... Nu se cuvine să ți-o spun mata... Ii urâtă foc!.. Și Năstase vezeteul, Dumnezeu să-l ierte, săracu, cum îi mai croia moșu-meu ciomagul pe spinare câteodată, Doamne, Doamne!

Sofrageria albă și scundă, cu toate grinzile ei lustruite din lemn de nuc, prinzând sus fel de fel de ulcele și strâchini colorate, cu toate ferestrele cele trei spre răsărit, mari cât niște uși, prin care strălucitorul musafir al grădinii, lumina, călca înăuntru cu bănuții ei toți de aur iar în colțul din stânga, pe argint, bate orbitor luciri de piatră scumpă icoanei Sfântului Nicolae făcătorul de minuni; cu toate scoarțele de mare preț și de mare artă basarabeană; lăicere și lavițe dantelate în sidef încrustat, samovarul rotund cât un cuptor de aur masiv și un policandru aproape împărătesc, plătit cu bani grei, de vremuri bune, la Kiev; perdele de catifea vișinie; portretul în ulei al coanei Zenovia, ce pare că strânge matern în rama micuță de alături aceeaș candidă frumusețe: o fotografie dela Julieta a Domnișoarei Liubovi, studentă în litere la București: două colivii de canari, vopsite în roz, cu funtă din atlas îm-

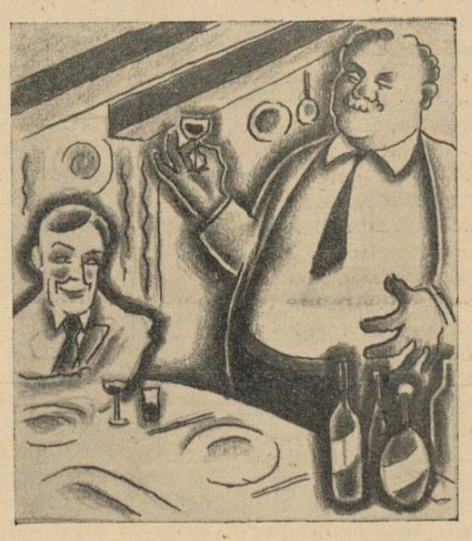

pletită la zăbrele, galbenă ca și ei.

Cu toate astea și încă nenumărate alte lucruri care se află aci, legate în amintire de sufletul și viața lui Gore Gavrilovici, nici unul din ele n'a putut trece până acum un singur pas înaintea demnității masive, rangului dintâi și respectului de care se bucură în întreaga casă, raftul, raftul cu sticle. Cinci despărțituri încăpătoare zăvoresc temeinic și în acelaș timp foarte elegant în transparența geamurilor, pe fâșii de postav verde dedesupt, ca pe niște bijuterii, sticle subțiri cu rodul viei prietenului meu.

Și-mi dă dumnealui mai întâi pildă, prin cuvinte și numaidecât după asta pildă prin pahar, vin limpede ca lumina, cu aroma neprețuit de dulce din strugurele „Ceaus“, sort scump de poamă rară cu boaba în culoarea ierbei și coaja străvezie de țiplă.

Gore Gavrilovici cunoaște tăria fiecăruia, slăbiciunile, balsamul. Pentru fiecare are o vorbă bună lângă alta de blândă dojană.

— Eh! Ceaus aista... mofturos ca o fimeie... Soarele prea puternic, chiar o singură zi, îl opărește, ploaia rece îl ține din copt, vântul trebue să-l mângâie căldicel, pe o singură față, dinspre apus... Așa e bine !... Știa Gore Gavrilovici pe de rost boaba, sortul, anii, culoarea, trecutul, praful de pe orice sticlă.

Ajungeai până la urmă, ascultându-l, să crezi într'o viață, viață adevărată, a vinului.

La prânz, masa mare din mijlocul sofrageriei întinsă ca pentru doisprezece musafiri ne aștepta sclipitoare și albă. Prietenul meu, cu un gest ce cuprinse parcă întreaga încăpere mă pofti, regesc, să mă așez la locul de mare cinste, pe scaunul înalt ca un tron, căptușit în catifea vișinie. Se așează târziu în urma mea după ce mai întâi murmură spre icoană câteva cuvinte de rugăciune și făcu deasupra mesei, ca o binecuvântare, semnul răspicat al sfintei cruci.

Mă bătea, pe fereastra deschisă, soarele în plin, mă îmbia curățenia de cleștar și de olandă, mă fermeca vorba ca un susur, ca un cântec, dulce moldovenească molcom basarabeană a lui Gore Gavrilovici.

Prietenul meu este o carte frumoasă. Cea mai frumoasă și cea mai înțeleaptă. O carte cu podgorii, cu vin și cu toamnă. Prin cuvintele sale toamna - era totdeauna de aur. Imbelșugată. O vreme, simțeam toamna. Soare mângâios, lumina ei bună, rodul plin. Și vorba lui plină. Vorbind, Gore Gavrilovici îmi înfățișa o lume aevea, viețuind lângă noi încăodată, neschimbat. Trăiam, eu și el, tot ce povestea. Amintirile lui erau și ale mele. Imi trecea prin fața ochilor omul, în carne și oase, omul din întâmplare spusă de Gore Gavrilovici. In încăperea noastră, ascultându-l, vedeam alte lucruri umplând ungherele. Lucrurile de atunci. Alteori, vorba-i era numai învățătură, foarte înaltă și foarte grea. Eu nu mai pot ține minte nici una din acele citate latinești, paragrafe întregi din cărți mult vestite, acei chinuitori termeni technici, nu sunt vrednic să însemn aici nimic din iscusința minții prietenului meu basarabean.

La vin povestea se schimbă, spune tot dumnealui Gore Gavrilovici. O poveste care își are tâlcul și învățămintele ei; de bună seamă pentru cine vrea să le asculte și mai ales să creadă. Căci și-a adâncit privirile ca niciodată limpezi și mai albastre în ochii mei și cu glasul tremurător al clipelor hotărâtoare din viața unui om, prietenul meu rosti măreț:

— Pentru vin îți trebue credință !

Spuse și făptura-i de uriaș umplu încăperea. Avea, cât un poloboc, pumnul drept ridicat deasupra capului. Barba în răspăr, vijelios căruntă. Prietenul meu — oficia.

— Noroc, Gore Gavrilovici !

— Noroc și bine-ai venit la noi !

Ținem amândoi paharele în mâini, pahare fără picior, drepte, de sticlă groasă, înflorate pe margini, mai mult stacane rusești. El zâmbind, așteptând. Eu — emoționat. Am ciocnit Gore Gavrilovici nu l-a băut îndată. L-a întins mai întâi în lumina cea mai mare. L-a apropiat de ochi, l-a mirosit cu nesaț. Pe urmă l-a băut. L-a băut dintr'odată. Vinul rubiniu scapără în pahare. Și avea vinul miros de coarnă și culoare de sânge. Și bucatele !.. O, Doamne, de-aș avea puterea să le cânt odată cu poetul !...

Veronica era umbră: umbră cu tăvi. Dela un timp, țin minte, aveam în minte, mintea mea de atunci, pe lângă vinul băut, numai o singură întrebare : cum este cu putință ca muntele acesta de femeie, cu aproape suta ei de kilograme, Veronica, nu face când intră nici cel mai mic sgomot, cum calcă, cum strânge tacâmurile... Știu numai că s'a întrecut pe sine Veronica în ziua aceia. Prepelițe împănate cu castane, nu fripte, coapte încetinel în hârtie subțire pe jar potolit, cu foarte puțină grăsime și cu gust de mirodenii; clapon cu stafide și stafidele în sos de vin negre; caise cu piept de curcan. Aici a poruncit vinul alb „Ali-gouté“ și prescripția prietenului meu : — vinul sorbit rar, în păhărele subțiri.

— Subțirele... așa... Așa... să facă zzzâng ! cum ai să auzi mată că și face.

Lovi cu degetul arătător, nu prea tare, marginea paharului — zzzâng !

Au mai fost pe urmă întreaga după amiază poate înaintea felurilor dintâi, poate în urma lor, au mai sosit fumegânde, aromitoare, poftitoare, nenumărate sosuri dulci, în mintea mea de atunci socotite, de bună seamă, peste putință, la cincizeci, și sosuri acre pregătite în zeamă de aguridă; ciorba noastră de potroace și blâni rusești; zacuscă cum se pregătea pe vremuri la Kazan și mămăliguță caldă pripită, la pastramă de capră; porumbel cu masline și pui la frigare cu mujdei de usturoi.

Am dat, într'o clipă solemnă, să felicit din toată inima, în picioare, pe Veronica; dar picioarele nu mai m'au ținut. Eram greu ca o camară și greu ca o pivniță, la un loc.

Vinul — nu am stropit cu el fiecare fel de mâncare, ci, nu mint deloc, a curs vinul pârâu la fiecare fel de mâncare

Gore Gavrilovici dădea semnal și poruncă:

— Aici — *Ali-gouté !*

Și Ali-gouté era.

— Dincoace *Poamă-bătută* să ne dai, Veronica fată !...

Nu păcătui cumva cu *Greceasca roză* după blâni... Așa... toarnă ușor... ușor cum îi este lui dat și la băut să fie... Nu-i dichisul vinului pe lume să-l torni în pahare și închizând ochii, orb, să-l dai pe gât dușcă.

— Nu-i ! am răspuns eu cu mare hotărâre, deodată, neîntrebat de nimeni. Nu-i, Gore Gavrilovici ! Așa-i ?

Goare Gavrilovici a zâmbit blajin, cu mare bunătate și adâncă înțelegere :

— Doară așa spun și eu : nu-i ! Și oleacă poate am prins și eu, cum se zice, meșteșugul. Nu prea mult, o leacă...

Cabernet-ul sângeriu l-am băut amândoi, după *chitong de nalbă* și *nogat de fisticuri ;* încetișor, în răstimpuri lungi, strop cu strop aproape.

Mai departe hotărârile au fost nesdruncinate. Hotărârile lui Gore Gavrilovici, bineînțeles. Mi-aduc aminte că le-am urmat cu evlavie și am purces întocmai ca și dânsul.

Veronica a trebuit să schimbe paharele. In niște cupe mari, pocaluri grele ca la un oaspăt străvechi *„Busuioaca“* noastră albă împrumuta stidlei luciri de metal. Și a fost băută busuioaca noastră albă — nu fie deloc cu mirare, pentrucă avea gustul nițel zaharos, de mintă și de busuioc — a fost băută după ciorba răcoritoare de potroace.

Și s'a încins atunci în mine o lumină mare, o lumină mare. Și căldură mare. Intrezăream chipul prietenului sub aureolă și ziua de afară începuse, pentru mine, să se întunece. Ungherele erau albăstrii, ca stânjenelul și sufletul din mine roz, mai roz decât floarea de piersic. Aveam poftă de cântec.

Gore Gavrilovici m'a ocrotit părintește, sprijinindu-mi capul pe umărul său, ca pe o pernă. Ne-am ridicat amândoi. Dumnealui, ca întotdeauna, puternic, drept, neșovăind. Eu, eu pirpiriu, bătut de toate vânturile, somnoros, dar cu o strașnică poftă de vorbă.

Când am dat să spun ceva, cuvintele au început să cânte, în șir neîntrerupt, otova, pe nas.

— Nu ti ăbăsi, m'a mângâiat Gore Gavrilovici. Și nu ti teme... Vinul, săracu, vinu-i prietenul nostru.

I-am cuprins capul în mâini și l-am sărutat, caldă recunoștință, pe frunte: îmi ghicise gândul, gândul pe care mă trudeam să-l spun, și nu puteam, nu nemeream de un ceas să-l spun :

— Vinul e prietenul nostru !

SETEA DE MIT

de PERICLE MARȚINESCU

A vorbi despre mit în vremea noastră se pare a fi ceva tot atât de inactual și demodat ca și o idilă rousseauistă sau o aventură romantică plină de frenezii bolnăvicioase sau de melancolie neagră.

Timpul marilor evadări în spațiul nelimitat al fanteziei s'a sfârșit de mult și omul de azi, ultramodren, hipercivilizat, scăpărând de inteligență și luciditate, nu mai are răgazul risipelor fastuoase de reverie care constituiau gloria și voluptatea oamenilor de altădată. Viața mecanică din jurul nostru, exactă și promptă ca o plăsmuire a celei mai diabolice imaginații, ne oferă atâtea posibilități de fericire efemeră și superficială, încât natura noastră, complexă și misterioasă a devenit ea însăși simplă și netedă ca o mașină de mare precizie. Incepi să simți o mică surmenare spirituală — iei numaidecât avionul sau aerodinamicul și te refugiezi în confortul somptuos al hotelurilor din stațiunile de recreație ; ai o mică plictiseală sentimentală — te arunci numaidecât în valurile mulțimilor de pe bulevarde, sau te îngropi în obscuritatea unei săli de cinematograf, unde povestea banală de pe ecran „îți deschide ochii“ și „te readuce la realitate“, cicatrizându-ți începutul de rană din care s'ar fi putut poate, naște o frumoasă amintire pentru mai târziu. Cu exasperarea și inconștiența unui minutar care trăește numai pentru t i c-t a c-ul fiecărei clipe, facem tot ce ne stă în putință să fim fericiți și să spulberăm din jurul nostru orice umbră de melancolie, orice atmosferă ce ne-ar putea ridica deasupra realității, orice experiență mai adâncă ce-ar încerca să lege mica și fragila noastră mașinărie sentimentală cu imensul și atât de calmul arsenal universal.

Se pare că niciodată omul n'a disprețuit mai mult și n'a avut o fobie mai accentuată pentru suferință ca acum. Fără suferință însă viața-i un neant. Și din acest motiv, se pare că nu există viață mai tristă, mai goală, mai lipsită de sens, mai îmbâcsită de convenționalism, de minciună și frică, decât viața oamenilor actuali.

Totul din viața acestor oameni se desfășoară și se consumă în și pentru clipa pe care o au în față. Acceptă orice înșelare, se refugiază în umbra celei mai puerile iluzii, sorb efemeritatea cu o poftă nesățioasă, spre a depărta din fața ochilor imaginea eternității și infinitului pe treptele cărora se desfășoară comedia absurdă a vieții moderne. Grandioasă și lamentabilă dramă a lucidității !

Cu toate acestea, poate n'a existat vreme în care omul să simtă o necesitate mai adâncă de mit, decât acum. Fiecare dintre noi alergăm după fericirile vane ale clipelor și căutăm cu mare grijă să avem în fiecare dimineață mina cea mai bună spre a atrage simpatia celor din jurul nostru, dar în suflete purtăm un imens vid pe care nimic din tot ce alunecă în jurul nostru nu l-ar putea umplea. Căutăm să fugim mereu de acest vid, dar cu cât fugim mai tare, cu atât ni-l adâncim mai mult. Ne e frică să rămânem singuri, să ne confruntăm cu noi înșine ; dacă oamenii moderni ar avea acest curaj, mințile lumii s'ar clătina din țâțâni. E atâta gol în aparenta noastră fericire, încât dacă ne-am opri să-l privim o clipă, ne-am cutremura și ne-am prăbuși ca niște palate de ceață.

Purtăm cu toții nostalgia miturilor, dar facem tot ce ne stă în putință să fugim de ele. Mitul presupune o experiență profundă, o excitare a tuturor facultăților noastre capabile să exalte viața. A trăi o experiență atât de mare încât să se poată apropia de mit, înseamnă a uita contingențele prezentului și ale imediatului și a trăi în regiunea unei singurătăți orgolioase, unde pasiunea pentru ceva înlocuește totul și suferința produsă de această pasiune devine mai tragică și mai grandioasă decât tot sbuciumul lumii. Omul modern însă nu mai are curajul unui asemenea risc. Cine ar mai avea astăzi curajul de a înfrunta realismul vieții moderne, reeditând, în mic cel puțin, drama mistuitoare a lui Tristan și Isolda, sau aventura cavalerească a unui Byron de pildă, care și-a sacrificat viața pentru o cauză cu totul străină de interesele lui ? Au dispărut, oare, din lume oamenii cu personalități atât de puternice, care să aibă curajul de a-și sfida destinele proprii și de a se lupta mereu cu ele ? Desigur că nu. Și credem aceasta, fiindcă suntem convinși că în omul de astăzi există mai puternică de cât oricând setea de mit. Această sete nu se mai realizează însă individual, ci colectiv, în masă. Miturile epocii noastre — mai grosolane și mai brutale poate — sunt miturile realizate de aspirațiile mulțimilor care se lasă atât de ușor fascinate de o personalitate puternică ridicată dintre ele, sau se aruncă atât de fanatic în brațele unei acțiuni unde eroismul și nebunia își disputâ deopotrivă victoria pe socoteala bieților muritori, deveniți robii unui destin sarcastic și nepăsător.

Mitul înseamnă desfășurarea unei inteligențe și a unei voințe mai presus de puterea destinului. Omul modern — să nu se pară paradoxală această afirmație ! — e un sclav umil și temător al destinului. In ultimul timp a fost foarte mult discutată problema destinului, mai ales în rândurile tineretului european care socotea că toate marile transformări și toate figurile cu prestigiu ridicate deasupra lui sunt opere ale destinului. In realitate, atribuind destinului toate victoriile și bucuriile lui iluzionare, acest tineret, dimpreună cu întreaga lume modernă, nu făcea altceva decât să renunțe la acea independență interioară a omului, creatoare de mituri, și să se complacă într'o existență superficială și nesemnificativă, lăsată la voia întâmplării și a capriciilor hazardului.

Viața modernă e lipsită de mituri veritabile, dar omul nu e lipsit de nostalgia acestor mituri. Greșala enormă, adusă în lume de puterea diabolică a tehnicei, este că se caută mitul acolo unde nu se descoperă în fond decât o vibrație măruntă și artificială de viață : în cinematograf, în voiajuri confortabile, în entuziasme politice violente, dar sterile și în toată această confuză suferință unanimă la care am ajuns în goana noastră după bucurie și voluptate efemeră. Mitul nu poate fi realizat, sau nu poate fi visat cu adevărat, decât în singurătate. Prin însăși natura lui mitul e o singularizare și în fiecare din noi există tendința de singularizare, dar niciunul n'avem curajul să ne desprindem de platitudinea existenței din juru-ne. Deaceea epoca noastră e plină de mituri hibride, schiloade sau decapitate. Dacă omul modern nu mai poate fi eroul unui mit, el își mai poate însă potoli setea de mit numai prin ajutorul literaturii, al culturii. E datoria scriitorilor și a artiștilor să creeze în opera lor mituri capabile să satisfacă setea pentru ele, rămasă neatinsă în fiecare om. Dar tocmai ceeace-i lipsește culturii contimporane, sunt aceste opere mari care să întruchipeze în imaginea lor, realitatea fictivă a unui mit. Artiștii de astăzi, furați ei înșiși de superficialitățile vieții, nu mai au răgazul creațiilor vaste și dificile și, în felul acesta prestigiul literaturii scade — în profitul artelor minore și artificiale produse de americani — și în măsura în care setea de mit crește tot mai mult, cu neputință de a fi potolită, în fiecare cetățean al globului.

VON KLEIST

patriotul, poetul, mucenicul

de AUREL CĂLINESCU

Intr'o modestă casă din Frankfurt-ul pe Oder, cuib de aspră și nobilă tradiție prusacă, un copil extrem de nervos și aproape bolnăvicios de sentimental ascultă cu înfrigurare pe un tânăr Candidat în Theologie. După toate aparențele acesta ar fi preceptorul său deoarece îi vorbește în șir, două trei ceasuri despre Leibnitz, despre cele trei perpendiculare, despre sentimentul dreptului și al onoarei.

Filosofia îi convine de minune, dar pasagiile citite cu glas tare din cântecul Nibelungilor îi umplu sufletul de o bucurie neînțeleasă: acolo clocotesc grele virtuțile germane, de acolo pornesc aburii de trandafir ai romantismului atât de scump lui. D. Candidat e uneori aspru cu nostalgia fără limite a elevului, dar asta nu-l împiedică s'o sfătuiască pe d-na Kleist să-l lase să se scalde în apele celei mai albastre reverii. La cincisprezece ani. zice el, numai un poet poate fi atât de irascibil și tânărul Heinrich s'aprinde peste măsură când îi citesc nunta lui Krimhilt.

Era firav, prea inteligent, prea visător, Heinrich crește între dragostea mamei sale văduve și a Ulrikei. Surioara lui, deși vitregă, îl iubește atât de mult încât el capătă impresia că-i puțin răsfățată, ceea ce-l stinghерește. Atmosfera mieroasă și feminină din casa bătrânului ofițer Von Kleist nu-l mai satisface. Adolescența coboară în sufletul său năzuințl atât de largi încât îl fac să sufere. Ce vrea nici el n'o poate spune. Ar cere un sfat preceptorului dar se sfiește. Providența însă intervine în limpezirea apelor sufletești a acestui copil minunat. Domnul Candidat în Theologie va face pentru Heinrich o lecție de istorie. Inspirat, cum nu mai fusese niciodată, își încălzește glasul și inima la sângele lui Hans Kohlhasse, mort cândva pentru setea de dreptate. Kleist ascultă cum numai el știe s'o facă. Ochii i se deschid mari, inima stă să-i spargă pieptul. Preceptorul transportat, răscolește cu patos viața eroului și el însuși simte cum îi ard obrajii de căldura entuziasmului.

„Hans Kohlhasse era trecut în breasla negustorilor de slănină și de heringi. El locuia pe Kohlhassen Brueck și pentru interesele lui făcea deseori drumul până la Dresda. Cinstit, gospodar și cu frica de Dumnezeu, nimic nu iubea omul acesta mai mult decât dreptatea. Von Zaschwitz însă, călca atât de murdar peste ea încât Hans nu se sfii s'o răzbune și s'o apere cu sângele lui. Se lipsi de tot ce-i era scump și singur declară războiu guvernatorului Saxoniei, incendiind Wittembergul din trei părți. El nu mai lupta acum pentru dânsul, lupta pentru însuși principiul dreptății și al răzbunării".

Sufletul lui Heinrich se adună într'ânsul de pe toate meleagurile năzuințelor și capătă limite. Acum știe ce vrea: să urmeze drumul început de Kohlhasse. Umbra eroului tot mai gigantică îi învălue orizontul. Se trezește îngăimând fără de voe în fața preceptorului: Hans Kohlhasse, Hans Kohlhasse !, Heinrich von Kleist va lupta și va muri ca și tine pentru răzbunarea nedreptății. Imi trebuie însă o sabie și un condeiu. Le voiu avea pe amândouă.

Chiar a doua zi îi împărtășește mame-sei planul de a se înrola în armată. Ulrike se aprinde: nici nu vrea s'audă. Domnul Candidat se resemnează și-i dă binecuvântarea. La asediul Mayenței în 1793, Heinrich von Kleist, în uniformă de soldat al regelui, trage pentru prima dată sabia împotriva a ceea ce însemna pentru el și patria lui o nedreptate.

IN CAUTAREA ABSOLUTULUI

In toamna anului 1799, un tânăr se întoarse din garnizoana Potstdamului în Frankfur-tul pe Oder. Cei cari-l cunoșteau nu se sfiau să-l întrebe: ce-ai făcut Heinrich cu milităria? întrebare la care Kleist răspundea cu privirile pierdute în zare: altceva frate, caut altceva. Nu pot de fel împăca soldatul cu omul din mine. Ultima lui convingere era că trebuie cu orice preț să se cultive. Deaceea, acasă îi repeta mereu Ulrikei : sunt prea stângaciu ca să obțin o slujbă, dar pot și vreau să închid în capul meu toată cultura omenirii.

La universitatea din Frankfurt se studia pe atunci cu temeiu fizica și filosofia. Heinrich se înscrise pentru amândouă. Intr'o bună zi însă se întoarse acasă dezolat. Ulrike îi ești ca totdeauna în prag, binevoitoare: Ce-i cu tine? El făcu un gest cu mâna și răspunse plictisit: atmosfera asta mă sufocă, trebuie să plec, lăsați-mă să plec! Ochii îi ardeau de o pornire nouă și puternică. Privindu-l, femeia simțea că omului acesta nu i se putea împotrivi nici într'un fel. Il aprobă numai din cap și-i aminti cu multă timiditate: bine Heinrich. bine, dar logodnica, dar slujba pentru care am intervenit și pentru care ai toate șansele? In cele din urmă bunătatea ei cedă și trebui să se îngrijească de banii necesari călătoriei fără țintă a lui Heinrich. Acesta îi primi nu fără oarecare strângere de inimă, promițându-i că-i va înapoia cât de curând fiindcă ceeace vrea să facă el îi va produce mai mult decât câteva mii de mărci, îi va aduce gloria.

Când diligența pentru Dresda mai avea numai două ceasuri până la plecare, Kleist își aminti că trebuie să-și vadă logodnica, ceeace-l puse în oarecare încurcătură fiindcă știa că hotărîrea aceasta bruscă îi va pricinui durere, iar el nu putea renunța, în niciun caz, la cele ce-și pusese în cap. Se așeză dar la masă și-i scrise cu mult calm, în felul acesta:

„Draga mea,

Am crezut că adevărul poate fi singura avere demnă de râvnit, că singura noastră țintă în viață trebuie să fie numai cultura. Dar ce este cultura și adevărul? Kant îmi spune că dacă toți oamenii ar avea în locul ochilor niște ochelari verzi ei nu s'ar putea pronunța niciodată dacă obiectele pe care le văd sunt așa cum sunt. La fel este și cu mintea omenească. Nimeni nu poate judeca dacă ceeace numește el adevăr înseamnă tocmai adevărul. Gândul acesta îmi sfâșie inima. Idealul meu, singurul meu ideal, s'a prăbușit. Altul nu mai am.

„Deaceea scumpa mea nu mai pot lucra fără rost. Călătoria îmi va prii mai bine decât cufundarea în gânduri. Iți închipui dar, că în dispoziția sufletească în care mă găsesc, studiul înseamnă pentru mine o imposibilitate. La ce-aș mai rămâne dar? Cât despre iubire tu știi că ți-a adus puține bucurii, ba dimpotrivă ai suferit mult. Și ai fi meritat, fără îndoială, o soartă mai bună. Pentru ce oare ai avut nenorocul să-ți legi destinul de un tânăr pe care sufletul său ciudat îi ține într'o veșnică încordare?

„Indată ce voiu întâlni o consolare, îndată ce voiu fi descoperit în mine destulă putere pentru a-mi adjunge scopul pe care mi l-am propus, mă voiu întoarce, ți-o jur.

„Al tău numai în măsura în care pot fi al altuia

Heinrich

P. S. Iți las și unul din puținele mele portrete. Dacă te interesează, păstrează-le. Ulrike a fost atât de drăguță să-l pună în ramă.

H. v. K."

Puțin după ce isprăvi scrisoarea, goarna poștalionului care venea de la Stettin pentru Dresda, răsună în fața casei. Iohann vizitul intră vijelios pe poartă și strigă: bagajele d-lui von Kleist! Heinrich părea foarte mulțumit; își luă rămas bun dela soră-sa, aruncă pelerina pe umeri și eși fără să se mai uite înapoi.

DUȘMANUL LUI NAPOLEON

Iată, zise Heinrich, ce-ți poate arăta Parisul, acest oraș desfrânat și enorm. Sunt sătul de el, ca de o mâncare proastă. Totuși trebue să spun că Louvrul m'a entuziasmat. Mai mult chiar, dragă Zschokke, m'a făcut să văd lucrurile în esența lor.

D. Zschokke, confrate cu Kleist în literatură, dar ceva mai morocos și incomparabil mediocru, strânse din umeri lăsând să înțeleagă că nu pricepe nimic. Celălalt isbucni iarăș. Vorbea cu atâta căldură încât ochii îi lăcrămau: vreau să mă fac țăran dragă Zschokke, în înțelesul cel mai adevărat al cuvântului. Acesta este felul meu propriu de a mă simți fericit. Să nu ridici un cuvânt împotrivă. Renunț la tot ce mi-ar putea oferi civilizația voastră. Vreau să trăiesc în templul măreț al lui Dumnezeu, ai cărui stâlpi sunt Alpii, a cărui boltă e cerul și ale cărui candelabre sunt stelele.

Nici o îndoială nu putea fi, gândea Zschokke, că von Kleist este hotărît să se facă țăran sadea, chiar de ar avea cerul împotrivă. Il întrebă dar unde ar vrea să se stabilească și de unde va procura bani pentru cumpărarea pământului. Heinrich îi răspunse că în Cantonul Berna i se pare cel mai potrivit și că suma necesară o va găsi fără îndoială la Ulrike, surioara lui din Frankfurt.

Fulgerător, așa ca'n toate acțiunile sale, Kleist împreună cu Zschokke, părăsi a doua zi Parisul pentru Elveția, după ce avu grija să-i scrie Ulrikei o scrisoare foarte sentimentală unde printre altele, insista desnădăjduit: dacă vrei să-mi faci un bine de natură să-mi salveze viața, dă-mi banii ce-mi lipsesc, să-mi pot cumpăra o moșioară în ținutul Bernei.

Bietul Heinrich, gândi Zschokke, ce desechilibrat, ce desechilibrat! Totuși dac'aș putea face ceva pentru el n'aș sta mult pe gânduri. Prilejul pentru ceeace dorea se ivi numaidecât deoarece Kleist, necunoscând Elveția, îl rugă pe el să-i caute o mică fermă, potrivită pentru suma de care dispunea. Zschokke îl servi prietenește și Kleist se grăbi chiar să-i scrie logodnicei lui, care-l ruga să se întoarcă în patrie, câteva rânduri de adio.

„In țară nu mă voiu întoarce niciodată. Femeia din tine nu cunoaște cuvântul ambiție, care, știi prea bine, există atât de categoric în limba germană. In nebunia mea am ațâțat lumea cu promisiuni lăudăroase. Deci, ca să mai pot revedea Germania, trebuie să mă înfățișez înaintea ei încununat cu glorie. Ori asta-i atât de puțin probabil! Așa dar nu îmi mai scrie niciodată, uită-mă cu desăvârșire, uită-mă"...

Totul ar fi mers minunat dacă amicul Zschokke nu s'ar fi gândit într'o zi să-l întrebe cum s'ar împăca cu gândul de a deveni cetățean francez, deoarece o invazie a lui Napoleon în Elveția e mai mult decât probabilă. Kleist avu o crispare de furie și îndată duse mâna la inimă: asta nu se poate! Impotriva tiraniei Corsicanului am spada și sufletul meu de german. Indată se văzu iar adolescent cu închipuirea aprinsă de cântecele Niebelungilor, ascultând minunata poveste a răzbunării lui Kolhasse, din gura d-lui Candidat în teologie: „și astfel căzu Wittembergul pradă dreptei și asprei răzbunări a negustorului de heringi. Saxonia întreagă nu putea plăti caii lui Hans Kolhasse, pentrucă acești cai reprezentau acum toată cinstea și toată dreptatea lui, călcată în picioare de cavalerul von Zaschwitz".

Zschokke, Zschokke, isbucni Heinrich, nu-i timp de pierdut, pământul Germaniei va fi cutropit și Goethe nu va face desigur altceva decât să discute filosofie cu tiranul, la Weimar. Iată dar pentru mine un loc de poet și unul de soldat. Incordarea prea mare însă îl îmbolnăvi și-l reținu în Berna încă două luni, până când sora sa Ulrike veni singură să-l ia în patrie, distrus, demoralizat, aprins de frigurile răzbunării și ale creației, ros de îndoială și de neputință fizică.

PRETENDENT LA GLORIA WEIMARULUI

(Casa lui Wieland la Weimar. Kleist, Wieland și Gessner, ginerele său).

Wieland: Și așa vrăsăzică, d. von Kleist, poet romantic într'o oază clasică! Atitudinea d-tale de condottier nu-mi displace. Voiu vorbi cu Goethe despre d-ta.

Kleist (mișcare de silă). Știu maestre că locul meu ar fi la Dresda, dar eu sunt făcut pentru toată Germania, pentru toată... De aici aș putea -o stăpâni mai bine. Numai de-aș fi în stare, de-aș fi eu într'adevăr cel chemat.

Wieland: la vârsta dtale îndoiala nu mai servește la nimic. Totul e să lucrezi cu cât mai multă convingere că faci ceva durabil și pentru toată Germania, cum spui d-ta. Dar nu înțeleg de ce atâta încăpățânare împotriva spiritului clasic.

Kleist (cu convingere): Pentrucă nu este german; în literatura noastră trebue să predomine sentimentul elementar al celor ce au compus Niebelungenlied; da, asta este strict german și în deosebi un scriitor trebuie să țină neapărat seamă de el dacă vrea să stăpânească poporul. Dealtfel toată istoria noastră este, cum să vă spun... Cunoașteți cazul lui Hans Kohlhasse, negustorul acela de heringi din Kohlhassen Brück?... .

Wieland: O, desigur, dar cele ce vrei să-mi amintești d-ta s'au întâmplat pare-mi-se, cu vre-o treizeci de ani după 1500, ori noi suntem acum în 1803.

Kleist (cu amărăciune): Ce păcat că un popor se poate schimba până într'atât încât după ce l-a dat pe Kohlhasse să tremure în fața lui Bonaparte.

Wieland (cedând): Firește, poate că ai dreptate. In definitiv d-ta, cu spiritul pe care-l arăți, trebuie să fi scris lucruri interesante.

Kleist (modest): O, prea puțin, maestre, prea puțin. Imi lipsește liniștea și încrederea ca să pot face ceva durabil. Până acum n'am putut termina decât o tragedie: **Familia Schroffenstein** pe care însă o repudiez. Acum lucrez la **Robert Guiskard.** Poate va fi ceva (îi întinde manuscrisul).

Wieland (îl ia, citește fragmente surprins, din ce în ce mai mult, îl cuprinde entuziasmul): O, Kleist, iartă-mă că te tutuiesc, dar aici e geniu, în toată puterea cuvântului. Trebue să-l termin pe Guiskard chiar dacă te-ar apăsa Caucazul.

Kleist (transportat, cu ochii în lacrimi, cade în genunchi și-i sărută mâinile): Adevărat? adevărat? O, binefăcătorul meu, astăzi m'ai făcut cel mai fericit dintre muritori.

Wieland: Depinde de d-ta ca să duci până la capăt ceeace ai început. Atunci, fără îndoială, nimeni în toate țările germane nu va putea trece peste numele de Kleist cu indiferență.

Kleist (gânditor): Se poate să aveți dreptate, dar pentru asta îmi trebuie răgaz, altfel nu fac nimic, altfel mor, da mor.... Fără glorie nu pot trăi.

Wieland: Trebuie să fii stăpân pe d-ta.

Kleist (absent): Și dacă până la urmă nu voiu reuși, tot îmi rămâne ceva de făcut. (Zărește pe masă poza lui Napoleon). Voiu scăpa lumea de Corsicanul acesta.

Wieland (uluit): Kleist, pentru numele lui Dumnezeu!

Gessner (care până atunci citise o gazetă): Lasă tată nu te speria. Heinrich e astăzi în toate rele. Il necăjește faptul că n'a putut rămâne în Elveția.

Kleist (visător): Da, da, Elveția! Ce vis frumos și ce sarcini grele îmi apasă acum umerii! De unde să iau atâta putere ca să le duc pe toate la bun sfârșit? (deodată dârz, hotărît). Dar însfârșit sunt prea netrebnic dacă mă plâng de asta. Nu-i așa maestre Wieland?

Wieland: Dela mine vei avea tot sprijinul. La nevoe voiu vorbi și cu Goethe; va face fără îndoială ceva pentru d-ta.

Kleist: O nu, asta nu! Voiu face eu singur totul. In curând veți auzi de mine. (Își ia manuscrisul, îl bagă în buzunar și se retrage. Wieland și Gessner îl petrec).

Wieland: Unde pleci?

Kleist: Nu știu. Probabil pe lumea cealaltă. (Wieland și Gessner rămân o clipă consternați, apoi se privesc multă vreme întrebător, unul pe altul).

DRUMURI CU POPAS IN NEMURIRE

Aprilie 1803.

Părăsesc Weimarul fără nădejdea de a-l mai cuceri vreodată. Destinul meu se apropie catastrofal de criză.

Octombrie 1803.

Pentru a doua oară la Geneva! Trebuie să-i scriu Ulrikei să părăsească orice speranță de a mă vedea vreodată încununat cu glorie. Dacă nici acum nu pot spune că opera mea e gata, înseamnă că istoria literaturii germane și-a închis pentru totdeauna porțile în fața oropsitului von Kleist. Mie îadul mi-a dat numai jumătăți de talente, mai bine s'ar fi îndurat cerul să nu-mi dea niciunul.

Decembrie 1805.

Insfârșit a trebuit să capitulez. Toată ambiția mea nebunească, tot dorul meu nestins de libertate, l-am înfundat într'o slujbă pe care larga bunăvoință a Majestății Sale Regelui a binevoit să mi-o încredințeze. Ce fericire pe biata Ulrike, ce nemorocire pe mine. Cel puțin de mi s'ar da atât răgaz să mă pot ocupa de **Penthesilea** mea și de **Amphitrion.** Poate acestea îmi vor reda cândva libertatea. Altfel prefer să mor de foame decât sclavia unei slujbe.

Iunie 1807.

Iată-mă de șase luni aproape, prizonierul Francezilor în Chalons sur-Marne și de nicăieri vre-o speranță de scăpare. Când mă gândesc la ceeace trebuia să fac și la ceeace am ajuns, mi-i scârbă și mi-i silă de mine. N'am fost eu cel chemat să suprim tirania lui Bonaparte, dar măcar să-mi fi ars brațele ca Scaevola. Mi-e rușine că Germania îmi va mai da totuși să mănânc o pâine în câmpiile Prusiei, ori îmi va mai oferi un adăpost în minunatele văi ale Bavariei.

Ianuarie 1808.

Ulrike, în bunătatea ei, întrece toate așteptările. Mi-a împrumutat bani să scot o revistă. Dresda se pare că-mi poartă noroc. Primul număr din **Phöbus** cu o parte din **Penthesilea** mea i l-am trimis lui Guioethe. Și asta-i o capitulare, dar n'am încotro. Oh, de-ar auzi Wieland! Dar î-așa de greu să reziști d-lui Consilier dela Weimar!

Octombrie 1810.

Am scos pentru ultima rămășiță de demnitate germană ziarul **Berliner Abendblätter.** Nu țin să mi se aprecieze sacrificiile pe care le-am făcut dar de pe piatra pe care se va clădi iar strălucitoare gloria poporului meu, numele de Kleist nimeni nu-l va putea șterge fără să-și păteze inima de trădare.

Septembrie 1811.

Dumnezeule, cine mă mai poate salva de astăzi înainte! Sunt un om de prisos. Am cunoscut-o din privirile stinse de dragoste ale Ulrikei, când m'am dus să-i cer pentru ultima oară banii trebuincioși echipamentului, după ce obținusem iar grația Majestății Sale și aprobarea de a reintra în armată. A fost așa de aspră cu mine, tocmai ea, iubita mea soră: nu-ți dau nimic, nu mai ești fratele meu.

Ulrike, scumpa mea, îți cer ertare din toată inima și îți jur cu toată sinceritatea sufletului meu chinuit de planuri nebunești, că renunț pentru totdeauna la ideia de a începe iar o carieră soldătească și să nu te mai supăr niciodată....

DESLEGAREA CEA MARE

Berlinul dormea încă sub ceața grea și rece a lui Noembrie. Printre zidurile negre îmbrăcate pe ici colo în zdrențe de iederă afumată de pâclă, von Kleist, cu brațul încleștat după talia unei femei ascunsă într'o pelerină enormă, se străduia să găsească șoseaua Potsdamului. Din când în când se oprea să-și îmbrățișeze tovarășa șoptindu-i sub buc de păr care-i astupa urechea: scum pa mea Henriette, sufletul tău sbo ră ca un vultur spre nemurire.

Amândoi veghiaseră toată noa tea. Femeia era obosită și tremu de frig dar la brațul bărbatului simțea decât înfrigurarea dulce dragostei. Mergea fără să gândeas la nimic altceva decât la vorbele care Heinrich i le sufla cu patim Zorile înghețate și moarte, cu stin străluciri de oțel îi găsiră in ma ginea orașului.

Drumul Potsdamului era pusti Uneori numai, foarte arare, câte căruță c'un negustor somnoros jilț, măcina tăcerea cu grindina po coavelor vre-unui cal prea zorit ajungă la popas. Kleist și cu Hen riette se despărțeau puțin unul altul și așteptau să-i recuprindă niștea. Apoi iar își încleștau brațe și porneau tăcuți mai departe. Fa bărbatului părea iluminată de bucurie stranie și solemnă. N'ave omenesc în ea decât cearcănele v nete dimprejurul ochilor. Nu rămâ ne îndoială că cei câțiva trecăto cari-i văzuseră își făcură cruce gân dind că poate ar fi întâlnit dou umbre scăpate din cine știe ce reg al satanei.

Pe o colină deasupra lacul Wansee, nu departe de șosea, Klei se opri și o rugă pe Henriette să șa dă jos. Ceva mai la oparte, pe pă mântul rece și umed, se așeză și e Ceața se rărise puțin făcând loc u nei burnițe dese și mărunte, în ca lumina acelei dimineți de sfârșit d Noembrie, cu greu încerca să pă trundă. Imprejurul lor tăcerea er atât de curată încât se auzea p mătasa apei foșnetul negurii. Hein rich prinse mâna Henriettei și foa te liniștit îi spuse: iubita mea, ce mai minunată dintre muritoare, ce mai sfântă, singură tu ai înțeles su fletul lui Kleist, singură tu ai des lușit sensul existenței mele. Cu să-ți mulțumesc chiar după ce î vei fi îndeplinit datoria cea mare Femeia nu răspunse nimic. Un zâm bet îi înflori obrazul și mută întins gura către Heinrich. Acesta o sărut de trei ori în șir apoi scoase din bu zunarul hainei un revolver și i-l pu se în mână. Dumnezeul lui Siegfrie ne va ierta. El știe cum trebue s moară o femeie ca Henrietta Vog și un bărbat ca von Kleist. Își des făcu dela gât lavaliera albă și zis stins: hai iubita mea, încearcă! Ina inte însă de a vedea îndreptându se spre el țeava revolverului, deslu o rugăminte caldă: Heinrich, Dum nezeul meu, mai sărută-mă odată Deabia îi simți atingerea fierbinte buzelor și se prăbuși străpuns d glontele pe care îl dorise atâta. Hen riette se ridică în picioare, acope cu pelerina trupul răvășit de viaț al lui Kleist și trecându-și degetel prin păr își pipăi tâmpla albă p care sprijinise arma. Apăsarea p trăgaciu fu aproape fără voia ei. O șuviță de sânge izbucni ca un isvo de purpură caldă, încondeindu-i o brazul. Alături de Heinrich, ochi morți ai femeii stăruiau încă să ră mână deschiși. Prin pânza de ceață care le acoperea luminile, încerca par'că o rugăciune sălbatecă: Dum nezeu al lui Siegfried, iartă-ne! Tu știi cum trebue să moară o femeie ca Henriette Vogel și un bărbat ca von Kleist.

Peste trupurile lor vântul dinspre Potsdam aduse ploaie. Ziua care răz bise abia acum să străbată nouri se arăta urâtă și rea. De pe colină apele spălau și adunau picătură cu picătură sângele celor doi trimițându-l în Wansee, cât mai în fund, cât mai aproape de inima pământului german.

Von Kleist

Crizanteme

Crizanteme,
Flori tăcute,
Adunate într'o glastră
Și rămase la fereastră,
Unde vântul toamnei geme,
Crizanteme,
Flori de nea și de rugină,
Sub lumină
Furișată printre nori,
In pustia înserare
Voi priviți întrebătoare
Cum Octombrie străinul
Plânge singur prin grădină
Și 'ntorcând spre încăpere
Frunți de nea și de rugină,
Voi zăriți pe canapeaua
Invelită 'n umbră fină
De mătase cenușie,
Cum o fată cu ochi negri
Șterge-o lacrimă și scrie...

MARIANA SIMIONESCU

Cronica dramatică

urel Rogalski I. Gheorghiu Marcel Enescu Rovințescu Ion Manta Cernea Joujou Pavelescu Comănescu
I. I. Ion Mania Antonova Dimitriu („Volpone")

EATRUL „MUNCA ȘI VOE BUNA" : „VOLPONE", COMEDIE AMARĂ DE ȘTEFAN ZWEIG, DUPĂ BEN JONSON.

A vorbi acum despre **Volpo-**, piesa dela teatrul **„Muncă voe bună"**, piesa cu atât succ-s și care a stârnit atâta vâlîn publicul doritor de specole interesante și inedite, te aproape fără folos. Reinarsă din turneu, dupe succerepetate, comedia lui Zweig ntinuă să se mențină pe a-, după un număr de specole puțin obișnuit.

Numai această împrejurare anuiază întrucâtva culpa noară de a nu fi dat destulă aație unei mișcări teatrale în re numele d-lui Victor Ion pa constitue o garanție de riozitate și încredere în viitor.

Deaceea, în cele câteva rânri ce urmează, preferăm, în ul unei obișnuite dări de seă, să subliniem **meritul** teaului „Muncă și voe bună" de pune în scenă spectacole de altă valoare, **valoarea inițiati-** acestor reprezentații, și **vaarea spectacolelor.** Insemnăm um, în special nivelul artistic icat al comediei **Volpone,** și nul cu care tinerii actori erpretează piesa.

Volpone, cu ritmul său antrent și stilul puțin obișnuit în re tratează probleme sociale mult interes, alcătuește deur un spectacol de calitate osebită.

Prin urmare, pentru moment, m releva meritul ei, la sfârul unei serii de reprezentații, teptând cu nerăbdare noile eații ale acestui teatru, în ța cărora ne vom exprima ai pe larg.

EATRUL COMOEDIA : „NU EXISTĂ SURPRIZE", COMEDIE DE ANDRÉ SOLLT.

Teatrul Comoedia ne-a anunt de curând că-și va începe agiunea de vară cu piesa : **Nu istă surprize.** Și într'adevăr, media a cărei premieră a at loc zilele trecute, se situeaîn cadrul reprezentațiilor zlii, fără prea mult fond nici ecupări de aleasă ținută, cari fac deliciul populației cureștene, în călduroasele pți estivale.

Am putea, prin urmare, apreă mai cu severitate noua preieră, subliniind multele sale fecte, sau deplângând situaa decadentă a teatrului.

Mișu Fotino

Insă ansamblul interpretării n ne va permite această iroică incursiune prin cuprinsul mediei, ci dimpotrivă ne va eri destule elemente spre a leva un spectacol fără prea ult miez, totuși isbutit și metând atenția.

Nu există surprize : Iată o xpresie pe care, desigur, numai n burghez cu mintea îngustă m este eroul principal din

piesă o poate spune și afirma, chiar împotriva celor mai evidente desmințiri.

Totul în fața acestui om se petrece potrivit unor planuri prestabilite, socotite până la ultimul amănunt.

Eroul nostru este farmacist. Dar iată că soarta, (teribil soarta asta își bate adesea joc de cei mai nevinovați oameni) soarta nemiloasă își bagă în

Leny Caler

mod foarte spiritual, codița, în viața acestui farmacist chibzuit, tocmai în momentele fericite ale nopții lui de nuntă.

Bineînțeles nepreväzutul sfarmă toate planurile de viitor al tânărului menaj. O scrisoare cu un inel de preț, adresată soției, scrisoare din care reeșea... însfârșit, reeșeau multe.

O perdea cade între cei doi fericiți îndrăgostiți, pe cari după trei acte și șase tablouri de peripetii emoționante, când mai tragice, când — și în special, acesta e cazul, — mai distractive, o va ridica tot soarta, într'un mod neprevăzut, lăsând pe toată lumea mulțumită.

Astfel ar fi, schițat în mod sumar, mersul piesei. Acțiunea n'are nici-o importanță, morala e inexistentă. Intr'o privință chiar, cu atât mai bine.

Insă dacă n'ar fi jucată cum este jucată, comedia **Nu există surprize,** ar fi un trist spectacol de situații ridicole și inepții. O dovadă în plus a rolului imens ce-l joacă actorul prin personalitatea lui, în crearea și susținerea pieselor.

D-l **Timică,** își face o intrare (reintrare), triumfală pe scena teatrului d-lui Sică Alexandrescu. Ca întotdeauna, acest subtil interpret comic isbutește în chipul cel mai firesc și fără să-și fi epuizat toate posibilitățile, să ridice entusiasmul publicului la paroxism. Este o dovadă vie a nesecatelor calități dramatice ce posedă, calități isvorîte din studierea și compoziția migăloasă a rolului, și nu din pura fantezie de moment.

D-ra **Leny Caller,** care dela o vreme este cât se poate de inegală creând unele roluri mari, și pe altele ratându-le, s'a menținut la un nivel de spectacol puternic, întruchipând cu grație și frăgezime imaginea unei fete tinere, cu sufletul limpede și sincer.

D-l **Mișu Fotino,** cu toate că n'a apărut decât foarte puțin în scenă a secondat cu multă abilitate, nu mai puțin reușita creație a d-nei **Silvia Dumitrescu,** tot atât de rară. Acești doi comici de mare clasă, au dovedit încă odată imensele resurse ce posedă în creația unui humor autochton.

Silvia Fulda corectă, iar **V. Maximilian,** încă odată într'un rol ce i se potrivește, contribue activ la succesul piesei.

Ar trebui să înșirăm încă o mulțime de nume, având în vedere lunga distribuție a piesei. Ne vom mulțumi să mai amintim rolurile de oarecare importanță, deținute de d-nii **Mircea Șeptilici** și **V. Ronea.** In special acesta din urmă s'a dovedit un comic interesant. D-l Șeptilici prea corect pentru hazul comediei.

Despre ceilalți interpreți, numai cuvinte bune, ca și despre decorurile d-lui W. Siegfried, atât de somptuoase și de bine închegate, încât nu s'ar fi părut cătuși de puțin sortite să îmbrace exteriorul unei comedii bufe de vară.

VICTOR POPESCU

Cronica universitară

Săptămâna trecută, Universitatea din București a primit pe d. Franz Koch, decanul Facultății de litere din Berlin, un cunoscut cercetător al clasicismului și idealismului german. D-sa a ținut o conferință, în care ne-a prezentat literatura germană contemporană. Ii suntem recunoscători pentru aceasta, astăzi, când germaniștii noștri, dacă au trecut, în sfârșit, de Niebelungi, au rămas încă la Goethe și Schiller. Pentru d. Koch „în poezia unui popor se întipărește caracterul lui, după cum, la rândul ei, poezia modelează soarta unui popor". De aceea, înfățișându-ne evoluția poeziei germane, eram chemați să înțelegem ceva „din aspectul poporului german și din ceea ce el acționează". Poezia germană, părăsind culmile inaccesibile celor mulți, ale unui individualism ermetic (Rainer Maria Rilke), a devenit „ca pretenție estetică modestă, dar în contact cu cele mai îndepărtate straturi ale poporului și dă expresie organismului din ceeace este legat de patrie". In baladă se reiau teme istorice. Poezia ese, fanfară, în stradă pentru marșul formațiunilor politice.

In roman se dă o replică operelor de tipul cărții „Nimic nou pe frontul de vest". Alături de politicieni, scriitorii creiază imaginea unui război nu destrămător și ucigător de suflete, ci ca pe o împrejurare fericită de a sui crestele eroismului.

Tot atât de cultivată este și acea așa numită „Heimat dichtung".

Istoria, dragostea de pământ și neam, iată din ce își trage literatura germană de astăzi seva inspirației. Istorismul și naționalismul, poetul profet și conducător de masse, sunt tot atâtea elemente, care reintră pe arena largă a literaturii. Se ridică de aici o serie întreagă de probleme și e regretabil că a fost atât de redus numărul ascultătorilor profesorului Koch, mai ales astăzi când poezia românească, rătăcită de vântul atâtor influențe deosebite, își caută limanul însorit la care să ancoreze.

●

Lectura lucrării d-lui Mihail Apostolescu : „G. Ibrăileanu critic și ideolog literar" s'a prelungit în mai multe ședințe ale Seminarului de literatură română modernă. Posedând o bogată informație, d. Apostolescu a dat un studiu interesant asupra operei regreatului profesor ieșean. Adânciri viitoare îl vor duce, desigur, la o monografie pe cât de necesară, pe atât de valoroasă. Spațiul nu ne permite să ne oprim decât asupra unui singur capitol, acela privitor la *poporanism.* Despre poporanism avem prețiosul studiu al d-lui G. C. Nicolescu (în „Colecția Institutului de Literatură și Folklor", Buc. 1937).

Ceea ce aduce nou d. M. Apostolescu este sublinierea faptului că Ibrăileanu, în toată activitatea lui critică, n'a fost călăuzit de un spirit strimt de școală literară. Recunoscând că teoreticianul poporanismului nu cerea scriitorilor un anume fel de opere, ci numai constata, d. G. C. Nicolescu se întreba în studiul amintit: „poate fi adevărat, în definitiv, că Ibrăileanu nu cerea nimic și constata, dar când ești șeful unei școale literare și constați necontenit, conform unui anumit principiu sau ideal, nu înseamnă că indirect pretinzi scriitorilor care colaborează la revista, pe care o conduci, să creeze în sensul constatărilor care aduc consacrarea operei ?" („Ideologia poporanistă", p. 90). D. M. Apostolescu răspunde, arătând că această consacrare a operei, Ibrăileanu, nu o făcea după cantitatea de sentiment poporanist, ci după talentul condensat în ea". Recenzii ca acelea făcute cărților poporaniste „Datorii uitate" (de Jean Bart) și „Moș Gheorghe la expoziție" (de Sp. Popescu) nici nu le trece în volume, în timp ce acestea sânt pline de critici ale unor cărți nepoporaniste. Atitudinea aceasta o preciza într'un articol din 1905 astfel : „dacă scriitorul are talent, oricare ar fi atitudinea lui, opera sa va avea valoare artistică, dar cerința noastră ca poporaniști nu va fi satisfăcută, decât de scriitorul cu atitudine poporană, adică de acel scriitor care prin opera sa va răspândi în lumea cultă simpatie pentru țărani". (G. Ibrăileanu: „Poporanismul", *Curentul nou,* 1905, p. 157).

D. Apostolescu aduce și alte mărturii în sprijinul tezei sale. D-sa urmărește mai departe diferitele laturi ale activității criticului studiat, aducând explicații pentru acele atitudini ale aceestuia, socotite de unii cercetători ca oscilațiuni și, inconsecvențe.

●

Unul din cele mai active cercuri de studii dela Facultatea de Filosofie și Litere este acela al studenților în sociologie, de sub președinția d-lui Coriolan Gheție. In ședințele, care au loc în fiecare Joi dela 6—7, se prezintă și se critică o carte de actualitate din domeniul sociologiei și se discută problemele la ordinea zilei.

D. profesor Traian Herseni a alcătuit, cu membrii cercului, un chestionar privitor la starea materială a tineretului universitar. Problema este de o importanță deosebită și de aceea așteptăm cu interes rezultatul anchetei.

Săptămâna trecută, d. Stelian Mateescu a făcut o succintă dare de seamă asupra cărții „Le socialisme allemand" a lui W. Sombart.

ION ROMAN

GENIALITATE ȘI SFINȚENIE

(Urmare din pag. I-a)

Această concluzie a lui Berdiaiew se întemeiază pe un punct de plecare, pe care îl găsește comun ascezei creștine și creației geniale. Și anume tăgăduirea „lumii" actuale, care e lumea imperfecțiunii și a păcatului. Filosoful rus dă într'adevăr o interpretare creștină a noțiunii de „lume" ca efect al păcatului în opoziție cu cosmosul divin. Cosmosul nu e tot una cu „lumea" devastată de spiritul rău, și tragedia omului stă în conștiința acestei diferențe. Voința eroic încordată năzuiește la eliberarea din robia sau din necesitatea acestei „lumi" prin refacerea cosmosului ideal. Biruirea lumii acesteia și năzuința spre cosmos e comună sfântului și geniului. „Lumea trebuie înfrântă prin asceză și prin creație. Dar „numai" prin asceză și numai prin pocăință, lumea nu poate fi biruită, păcatul și întunericul nu pot fi mistuite în flacără, fără urmă". Dacă odinioară asceza unui Issac Sirul era un act revoluționar de eroism dinamic, supraomenesc, opus naturii, astăzi, în fața noului chin al omului, ea nu pare altceva decât o „slăbire a vieții". Astfel, sfințenia trebuie întregită cu genialitatea în năzuința comună de a birui lumea. „Voința de genialitate, zice Berdiaiew, e cu putință, fiindcă genialitatea e înnainte de toate voință, pasionată voință spre o altă existență". Și cum sfințenia se caracterizează prin aceeași năzuință, nu e oare genialitatea o altă sfințenie decât cea canonică? Berdiaiew n'are nicio îndoială asupra acestui lucru. Extazul creator e, pentru el, tot așa de religios ca și extazul mistic și „cultul genialității" trebuie să stea pe picior de egalitate cu cel al sfințeniei. Dar în cugetarea filosofului, sfințenia e ceva care aparține trecutului, pe când genialitatea reprezintă transiția către „epoca de creație". Din acest punct de vedere, geniul e mai mare chiar decât sfântul. „Eu cred că darul gnostic al lui Jakob Boehme era mai puternic decât al sfântului Francisc d'Assisi și darul poetic al lui Pușkin mult mai mare decât acela al sfântului Serafim de Sarow" [1]). Berdiaiew e un gânditor de temperament. Fraza lui e afirmativă sau negativă. Intre aceste două extreme, nu cunoaște nuanțe. Odată rostită o negație, după ea vine valul unei negații și mai puternice. Odată rostită o afirmație, ea trage după sine o alta mai înflăcărată. El scrie apodictic și n'are nevoie de demonstrații întemeiate. O asemănare devine adesea o identitate, precum o deosebire nu rareori se cască într'o prăpastie antinomică. Temperamentul rasei apare la el exagerat de elementul arbitrar al individualității proprii. Considerațiile sale despre genialitate și sfințenie trebuiau să culmineze neapărat într'o afirmație mai uluitoare decât cele pomenite până acum. Privind inaderența la lume a geniului, el o declară imediat renunțare și se grăbește s'o identifice cu renunțarea creștină. Geniul, în concluzie, nu e nici mai mult, nici mai puțin decât un alt monah. Precum monahismul e o viață retrasă din lume „viața genială e o viață monahală în lume", [1]) decretează filosoful rus.

Aprecierile sale sunt cu o octavă mai sus decât glasul cu care geniul e cântat deobiceiu. Cu mult înaintea lui Berdiaiew și incomparabil mai frumos decât el, Schopenhauer a preamărit genialitatea în pagini, cari au rămas clasice. Dar n'a căutat să facă din ea o altă sfințenie, precum n'a făcut din geniu un monah. Pe când Berdiaiew vede în genialitate voința pasionată spre o altă existență, Schopenhauer vede, dimpotrivă, o covârșitoare preponderență a intelectului asupra voinței, care, aceasta din urmă ,e caracteristica omului comun. Voința, după filosoful german, e sâmburele egoismului individual, e puterea ce ține pe om în lume. Lipsa voinței în personalitatea genială e tot una cu desinteresarea față de lucrurile lumii, sau lipsa de egoism. Aceasta face din geniu un inadaptabil și un nefericit. Dar inadaptabilitatea lui, nefiind o chestiune de voință, nu e o renunțare la lume și deci nu e o virtute. Ea face parte, ca să zicem așa, din structura firească a geniului. Inadaptarea la viața practică, în sens mărunt, e compensată de aderența intelectului la lumea superioară a ideilor eterne. Geniul e mare prin desinteresarea și obiectivitatea spiritului. El e un vizionar. Nu voința către altă lume îl caracterizează ci viziunea intelectuală a unei alte lumi. Și fără îndoială, Schopenhauer are mai multă dreptate. Voința e proprie omului de acțiune. Intelectul pur sau viziunea intelectuală e propric omului de contemplație.

Geniul e vizionar, contemplativ, deci nu voința îl apropie de sfânt ci contemplația.

Făcând parte din această lume, vizionarul de geniu nu aderă la ea fiindcă e absorbit în lumina superioară a unei frumuseți pe care vrea s'o realizeze în imagine artistică, frumusețe care nu e de pe pământ, deși poartă în ea elemente pământești .Viziunea lui depășește adesea puterea de înțelegere a contimporanilor și prin aceasta geniul e altceva decât talentul. Talentul nu depășește epoca. Talentul e o virtuositate tehnică, ce dă formă frumoasă ori agreabilă unui conținut comun. El e totdeauna în gustul contimporan, pe câtă vreme contimporanii în spirit al geniului aparțin viitorului. O sublimă viziune originală, îmbrăcată într'o formă necesar adecvată e însușirea geniului; un fond comun într'o formă frumoasă e însușirea talentului. Berdiaew și cu el mulți esteticieni socotesc talentul ca putere de expresie a viziunii geniale, ceeace nu e adevărat. Talentul există separat de geniu și e mult mai frecvent decât acesta. El acceptă lumea cum este, iar lumea, la rândul ei, îl acceptă la fel. Nu se poate spune că e concesiv față de ea, fiindcă n'are de unde cobori și n'are la ce renunța pentru a face concesii. Dimpotrivă, talentul e adesea mai prejos de gustul și mentalitatea societății, ale cărei înclinări pătimașe le speculează în vederea succesului. Nu e nevoie să repetăm ceeace am spus cu alt prilej; că moralitatea în artă e o chestiune ce privește talentul, iar nu geniul. Geniul n'ar fi el însuș, fără viziunea unei lumi de ideală perfecțiune în comparație cu aceea în care trăiește și la care nu aderă.

NICHIFOR CRAINIC

(Urmarea în nr. viitor).

[1]) Nicolai Berdiaiew, op. cit., pag. 186.

Poșta redacției

Camilleus. — Sunteți rugat să treceți pe la redacție.

Ion Tolescu-Văleni.— Trimiteți urgent adresa unde vă aflați spre a primi comunicări.

I. Ch. —
Prin inimă-mi cotrobăiau nebune [doruri
Să urc mai sus, să rup din cer [o roză
Să strig, să plâng, să râd, să zbor [cu dalbe stoluri
Și să'ncrustez pe boltă, iubitei [mele-o poză...

Incrustați poza dar nu rupeți roza. Și cât despre râs nu veți fi singurul....

Ionel Gh. Cârstina. — Fiți mai optimist și controlați-vă cu seriositate scrisul. Rezultatele bune nu vor întârzia.

I. Ionescu-Broșteni. — Poezia d-voastră are numeroase calități. Perseverați.

Vladian Stelescu. — Titlul poeziei d-voastră *„Așteptare"* este tocmai sfatul cel mai bun ce vi se poate da deocamdată.

G. Diaconu. — Observațiile d-voastră, în parte juste, vor fi luate în seamă.

Octavan Gruia. — Trimiteți și spiritele dela epigrame.

N. Predescu-Ni. — Trimiteți și altceva decât pasteluri.

Gh. Capac. — Am apreciat în mod deosebit înfloriturile cari însoțeau versurile d-voastră. Cred că aveți talent la desen.

N. Bălcescu. — Aveți un nume care trebue să vă îndemne la multă prudență.

Declarați că cele 128 de versuri din „Publius Ventulus" v'au fost inspirate de volumul d-lui N. Davidescu „Primejdia iudaică". Socot că e singurul cusur al acestei cărți.

Antoaneta M. Alexiu. — Preocuparea d-voastră e lăudabilă atâta vreme cât nu aspirați la publicitate.

Horia Amărăscu-Prundu. — Exercitați-vă pana trimițându-ne din când în când asemenea încercări și va veni momentul când semnătura d-tale va figura și în altă parte decât la Poșta Redacției.

I. O. Suceveanu. — Am primit poeziile. Vă mulțumim.

r. st.

INSEMNARI TURISTICE
de
RADU D. ROSETTI
apare peste câteva zile în
Colecția UNIVERSUL LITERAR

Materialul pentru „Pagina ransilvaniei", sosindu-ne rea târziu, ne-am văzut siți să amânăm publicarea painei pentru numărul viitor.

REVEDERE

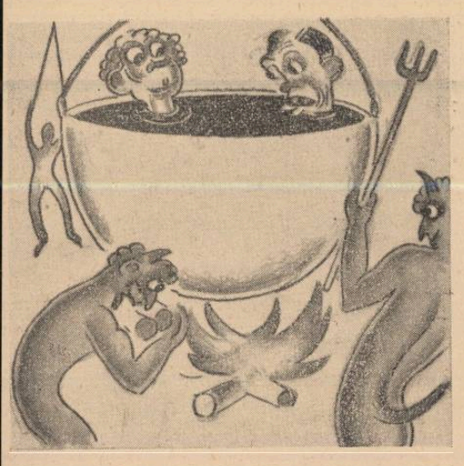

— Am impresia că ne-am mai cunoscut pe pământ, și încă tot la băi...

TOATE DESTINELE SE IMPLINESC

— Și, închipuește-ți, domnule, că de câte ori spuneam pe pământ că sunt pui de găină, imbecilii mă băgau la balamuc!

RECOMPENSA

— Și dacă iai notă bună la germană, te duc să vezi pe Faust în cazanul cu smoală.

„GRAND GUIGNOL" IN IAD

Scenă de teroare.

VIATA CONJUGALĂ IN IAD

EA: — Dacă mai aflu ca ieri, că ai scos pe Cleopatra din frigare și ai condus-o la toaletă, totul s'a sfârșit între noi.

Literatură, artă, idei...

Rege, scriitor și carte

La sărbătoarea cărții dela 5 Mai, din Pavilionul culturei, scriitorii L-au auzit vorbind, în mijlocul lor pe M. S. Regele. A vorbit cât mai apropiat cu putință, după ce a ascultat pe alții citindu-și discursurile din program și după ce Și-a însemnat cu creionul pe un catalog al expoziției de cărți, reflecțiile ivite treptat-treptat. Astfel, scriitorii L-au văzut alături de ei, pe M. S. Regele Carol II însemnând gânduri despre soarta lor. Apoi, când a început să vorbească, au înțeles din glasul cald, din privirile aruncate cu oblăduire peste cei adunați, din însăși articulația prietenoasă a frazelor, că au în augustul cuvântător, un sprijin al vieții scriitoricești. De aici, fiecare a putut pleca acasă, cu o mare siguranță în suflet. Biografiile nu le va mai umple întâmplarea, și la sfârșit nu se va mai așeza, ca o fatalitate, o pecete tragică. Literaiți români și operele lor sunt integrați acum într'o politică a culturii inițiată și condusă de Insuși Regele țării. Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II" se îngrijește de soarta manuscriselor, de scriitorii clasici ca și de cei tineri și surpă hotarul anevoios dintre autor și cititor. Editura regală tipărește în cele mai bune condiții tehnice, cu cel mai ieftin preț posibil. După exemplul editurii regale se vor îndemna și celelalte edituri cari vor participa la marea politică de cultură a acestei epoci de aur. Iar ca răsplată spirituală este cinstirea dată bătrânețelor, prin acea Casă a scriitorilor, unde se va găsi tihna agoniselii dar și liniștea încoronării. Căci a fi primit în Casa scriitorilor va fi o încoronare! Din toate aceste asigurări de împăcare și odihnă, pe care ni le toarnă în sânge vorbele directe ale M. S. Regelui, trebue să se nască robusta dorință de muncă și creație! Dacă scriitorii sunt ocrotiți de M. S. Regele, nu se cuvine ca ei să merite augusta grijă? Dacă începem o epocă măreață a unui Brâncoveanu al culturii nu trebue

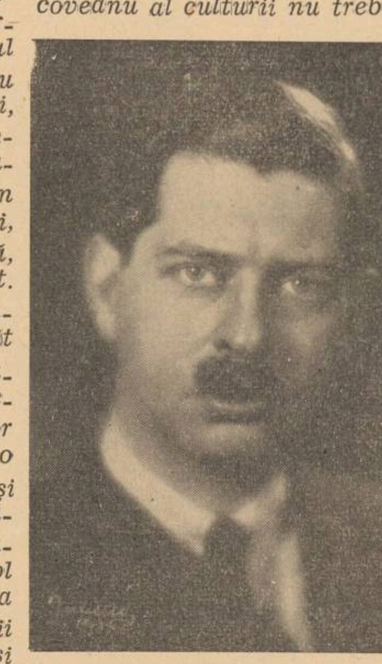

M. S. Regele Carol II

să fim vrednici de ea? Prin urmare o curagioasă voință de creație, aceasta este forța stârnită în sufletul de scriitor, este rodul mânei prietenoase întinse spre ocrotire de un Suveran creiator El Insuși de înaltă istorie. Și de acum, cu pacea în inimi, la lucru.

c. f.

Șezătoarea scriitorilor tineri la Craiova

Duminică, 14 c. la ora 11 dim., va fi în sala festivă a Colegiului Național „Carol I" din Craiova, o șezătoare a scriitorilor tineri, organizată de revista „Universul literar" cu concursul „Societății scriitorilor olteni".

Șezătoarea va fi deschisă prin conferința d-lui Ion Biberi: „Provincie și cultură".

Vor citi apoi din operele lor scriitorii: Victor Popescu, N. Crevedia, Virgil Carianopol, Ștefan Baciu, Traian Lalescu, Nicolae al Lupului, George Dorul Dumitrescu, Radu A. Sterescu, Matei Alexandrescu și Constantin Fântâneru.

Intrarea liberă.

REVISTA „PONTICE"

în numărul ei pe luna Aprilie 1939, aduce un sumar destul de interesant. Sprijinită de entuziasmul distinsului om de litere, Excelența Sa d. Rezident N. Ottescu, revista este una dintre cele mai de frunte publicații ale provinciei. Din acest ultim număr care ne-a sosit, vom sublinia o „Poveste de iarnă" a doamnei Sandra Cotovu, precum și o interesantă tălmăcire din „Tristia" a marelui Ovidiu. Stimăm așa cum se cuvine fapta intelectualilor constănțeni, care s'au grupat în jurul acestui far care este revista „Pontice" și le trimitem, de aici, mesagiul simpatiei noastre.

„GANDIREA"

pe luna Mai a apărut cu un cuprins rar și grăitor, cu care domnul profesor Nichifor Crainic ne-a obicinuit de mult. Scriind despre „Gândirea" trebue întotdeauna să amintim de covârșitorul rol, pe care și-l îndeplinește cu fiece număr apărut. Pentru „Gândirea" înseamnă în cultura noastră tot atât de mult ca „Semănătorul" sau „Convorbiri literare". In ultimul număr d. Nichifor Crainic scrie un bogat și minunat articol despre „Frumusețea naturii", iar marele nuvelist care e d. Victor Papilian, ne dă încă odată măsura talentului său de nebănuite proporții, în nuvela „Emancipare", un interesant capitol de adolescență sufletească. Poezii semnează: Ion Pillat, o superbă „Elegie", Donar Munteanu, Radu Gyr, Radu Boureanu, Virgil Carianopol, George A. Petre, Ion Potopiu și Gh. Bumbești. Septimiu Bucur, un prețios studiu intitulat: „Un aspect al problematicei literare". Cronici: Nicolae Roșu, Vladimir Dogaru, Pan. M. Vizirescu etc. In rezumat: „Gîndirea" stărue, mai vie decât oricând, pe primul plan al vieții noastre literare. Tăcerea sau sgomotul detractorilor ei, se dovedesc a fi frunze în vânt!

DOMNUL THEODOR RAȘCANU

e un scriitor pe care de mult îl prețuim. Iată că în ultimul număr al publicației din Chișinău: „**Din trecutul nostru**", i-am cetit câteva pagini de amintiri despre „un pretendent la tronul „Albaniei". Totdeauna viu și interesant, d. Râșcanu a știut să ne atragă atenția prin minunatele sale evocări ale unei lumi ce nu mai e sau care se duce. Prețuim în Domnia-Sa pe povestitorul romanticului trecut, precum și pe adâncul cunoscător al tainițelor sufletești și genealogice ale unei Moldove care apune. I-am sugera domnului Theodor Râșcanu alcătuirea unui volum, în care să consemneze toate marile și micile aduceri aminte pe care le mânuește cu o fermecătoare grație boerească. Trăind într'o lume care e cu totul altfel, d. Râșcanu de bună seamă că își va afla printre tinerii de azi, mulți cari să-l asculte și să-i admire boerii cu narghilele, calești, conace cu încăperi largi și umbroase. Unul dintre **acești tineri** a însemnat gândul său, trimițând **poetului** Theodor Râșcanu omagiul său, fiind sigur că și alții vor face la fel.

POEZIE...

Volumul „La Răscruce" de N. Coriolan Chisanu, poate că închide în el germenii unei oarecari promisiuni. Ceeace autorul ne-a dat azi în paginile cărții sale, nu constitue decât modeste exerciții de versificație și de temă. O insuficientă lectură și un slab auto-control, iată ce a făcut pe autor să dea la iveală o carte mult prea modestă ca nivel politic. Dar, pentru întărirea spuselor, citām:

„Credeam că mă iubești, copilă,
„Un sfert măcar cât tea-am iubit,
„Dar tu râzând și fără milă
„Iubirea mea ai năruit" etc. etc.

Pentru Dumnezeu, Scrob, Petrino și Bodnărescu au trăit în celălalt secol!...

POVEȘTI PENTRU COPII.

A trăit odată un tânăr, într'o țară unde azi oamenii se bat crunt. Tânărul nostru, să-i zicem Tâ-Lâ, era un leneș fără pereche, dar știa să desemneze bibilici inflorate și păuni, avea, cum s'ar zice, talent. Dar tânărului îi plăcea să doarmă și să nu facă nimic. A stat așa, un an, doi, patru, zece. Mânca orez și bea mirodenii cu vin și într'o zi când a vrut să mai desemneze o bibilică, a văzut că mâna uitase să ție tibișirul! Plin de tristețe, Tâ-Lâ se duse la prietenul său Ale-Ko, și acesta îl învăță meșteșugul. Tânărul însă avea acuma tâmplele ninse și inima bătea cu sincope. Tâ-Lâ s'a întristat și din ziua aceea a desemnat vulturi pleșuvi, ca să-și ilustreze singurătățile. Poate că eroii rândurilor noastre nici n'au existat!

O MITOLOGIE ROMANEASCA

este planul domnului Romulus Vulcănescu, profesor la Târgoviște, care în scopul acesta a întocmit un interesant chestionar, privitor la problemele variate și interesante care sunt cuprinse în vastul plan de muncă al domniei sale. Nu putem decât să subliniem cu convingere acest prim pas într'un domeniu aproape neumblat și atât de interesant. Marile creațiuni și superstiții poporane, își trag obârșia tocmai din aceste isvoare pe care truda domnului Romulus Vulcănescu și-a propus să le studieze. Increzători în steaua acestui popor, îi urăm domnului Romulus Vulcănescu, răbdare și spor la munca aceasta ingrată și minunată în același trup.

SE IMPLINESC O SUTA DE ANI

dela nașterea întâiului nostru Rege. Carol I Cel Intelept, a fost o mare epocă în istoria poporului nostru. Iată dece serbările zilelor noastre își află nu numai o deplină justificare ci și un simbol luminos. Preamărind-I gândul și faptele, nu facem altceva decât să pășim pe calea unui mare destin, pe care cugetul Său l-a trasat încă de multă vreme. Condeele și mințile cele

Carol I

mai de frunte ale sbuciumatelor dar rarelor noastre zile, Ii închină prinos de laudă și recunoștință; Fundația Regelui Culturii, Carol II, Ii dă la iveală discursurile, actualizând astfel toate aspirațiile Lui.

Trăind în zodia Marelui Său Nepot, ne închinăm condeiul nostru umil, poposind o clipă în fața unei umbre de mult nemuritoare.

ION AL. GEORGE

este numele unui valoros poet, care a dispărut cu totul din revistele și cărțile vremii. Dela „Domus Taciturna", „Sapho" și „Aquile", poetul n'a mai dat la iveală aproape nici un vers. Și poatecă sunt douăzeci și ceva de ani de atunci. ar noi, care îi cunoaștem silueta pe care o plimbă zilnic cu o aristocratică blazare printre oameni, așteptăm încă sunetul harpei sale.

Tocmai din această superbă indiferență, din acel amar rictus pe care îl aruncă poetul, cotidianului, am dori să se închege un nou „carmina bachica" sau o altă elegie. Noi, cei mai tineri, încă îi cunoaștem cântecele poetului Ion Al. George și un al doilea descălecat în arena poemului, ne-ar onora și ne-ar bucura în egală măsură. Severei căutături și simbolicei lavaliere pe care le arborează poetul, le întindem din aceste coloane, o mână francă și entuziastă de prețuitor și frate.

LA SATU MARE

apare revista „Afirmarea", care e în al patrulea an al vieții. Rostul unei publicații de graniță, este a întări spiritul românesc, acolo unde e mai mare nevoie de aceasta și „Afirmarea" își face datoria.

Petre Paulescu scrie o pagină de poezie **slabă**, inegală, plină de influențe. Citām:„E și ea fetiță mare" (**„Ci-că e și e cocoană"**) din Crevedia și Gyr. Il sfătuim pe băiatul ăsta de talent să-și mai controleze „dactelele" și să nu le dea prea repede la aer de lume, pentrucă, în acest fel, nu va avea decât de pierdut. Pentru frumoasa apariție a „Afirmării", o salutare d-lor Popescu și Ruleanu, împreună cu asigurarea că-l urmărim cu prietenie și interes.

E USOR A SCRIE VERSURI...

O carte: **„Poezia vieții"**. Autorul, o autoare: **Anșa**. In cele 116 pagini mari, multe, foarte multe strofe și poesie — nu prea. Am răsfoit volumul cu o ciudată strângere de inimă, gândindu-mă la manuscrisele câtorva poeți tineri, care nu pot vedea lumina tiparului.

Pentru lămurirea cetitorilor noștri, vom cita o strofă din volum. Și îi asigurăm că am ales-o la întâmplare:

„Păi mândro, mândruliță...
„Cu-albăstrele în cosiță:
„Cu ochii de cicoare
„Când-i vede neica moare.
„of... of, mândrulița mea".

Punctuația și ortografia, strict originale, inspirația nu chiar.

Coperta și schițele din text sunt tot opera autoarei poesiilor, foarte frumoase, ca și poesia citată... Conachi, trăia acum o sută și ceva de ani!

DOMNUL PAUL I. DANIEL

a fost editat la „Cartea Românească", cu volumul său „Republica Barbă-Rasă", carte anunțată de mult timp. Pornit încă din „Biletele de papagal" — ca aproape toți scriitorii acelei vârste, Paul I. Daniel a isbutit o carte care place. Din lumea de parlagii, dricari, găinari, hingheri și frizeri, autorul a știut să alcătuiască o vie comedie umană. Apreciem la Paul I. Daniel acea savuroasă coloare locală și acel limbaj de pitorească bogăție; autorul a scris, ni se pare, tocmai ce a vrut: o
(ca să ne exprimăm în
„barbă rasă") à la șmé.

Bazați pe această fru
„republică", așteptăm pe P
Daniel în realizări mai adâ
de mai largă respirație. B
Rasă, Gropile lui Ouatu și
dravela își așteaptă croni

„THESIS"

buletinul de cultură al gr
sibiene, a apărut într'un
resant și compact caet, v
să ne dovedească ritmul
ligent și viu în care scriu și
desc colaboratorii acestui
letin". Cunoaștem încă m
mult râvna celor strânși în
acestui steag și deaceea re
rea de azi nu poate decât
confirmarea unei credinți
mai trebui să insistăm a
contribuțiilor care ne-au r
în special: Al. Dima, Mirc
lexiu, I. Truma, Ionel Ne
I. Popescu-Sibiu, N. Ciucia
alți câțiva. Poezii bune
Ion Th. Ilea și George V
din care desprindem pentr
titorii noștri o strofă linea
clară:

„Au suit ninsorile spre st
„Și genunchii munților i-

„Iar în cetini, sticle și inel
„Vâlvătaia albă și-au aprin

Talentul din „**Calm ext**
nu se desminte. Dar am p
că asupra buletinului vom
scrie; și ne vom ține de cu
pentrucă suntem încredință
e de a noastră datorie.

I. D. PIETRARI

a tipărit „Poeme cu vin și
duci". Lucruri bune, alătu
altele slabe. o robustețe „h
cească" și vie caracteri
toată poezia lui, străbătu
de influențe explicabile: N.
vedia, Virgil Carianopol și
Gyr. Avem convingerea că
nul I. D. Pietrari va scrie
me din ce în ce mai aute
și mai bune.

Poesia domnului I. D. Pi
ne-a lăsat amintirea unu
aspru, băut sub teii în f
Păcat că uneori versurile
„officate" de lesturi inutile

ȘTEFAN BAC

„EȘTI NEBUN !", ALBUM
VOINESCU

In curând va apare în ed
„Universul Literar" un a
de schițe umoristice, datori
laboratorului nostru **George**
nescu.

Albumul se va intitula :
nebun !" și va cuprinde 6
desene, în parte inedite.

O traducere necunoscută a lui I. L. Caragiale

(Urmare din pag. I)

Național, în speranța că vom putea descoperi, printre manuscrisele îngălbenite de vreme, o nouă traducere de I. L. Caragiale, o traducere care să aibă și oarecare afinitate cu spiritul traducătorului, afinitate ce n'o găsisem nici în „Roma învinsă" *a lui Parodi și nici în* „Hatmanul" *lui Deroulède. Cercetările noastre au dat rezultate neașteptate: am descoperit manuscrisul complet al piesei* „La camaraderie" *de... Eugène Scribe, în traducerea lui Caragiale. Piesa are cinci acte și este scrisă în întregime de Caragiale, pe 175 pagini de caet „dictando", cartonat.* „La camaraderie" *este tradusă sub titlul* „Camaraderia" *și, în subtitlu, traducătorul a scris, în paranteză:* „Cărdășia", *titlu mult mai adequat textului.*

Nefiind reprezentată, această nouă traducere a lui Caragiale este complet necunoscută. Departe de-a se mărgini numai la atâta, valoarea acestui manuscris depășește, prin punctele lui de contact cu opera lui Caragiale, toate celelalte traduceri cunoscute; căci dacă în acestea căutam zadarnic o justificare plauzibilă a faptului care a îndemnat pe Caragiale să le traducă, apoi „La camaraderie" *a lui Scribe pare o schiță destul de sugestivă, după* „O scrisoare pierdută". *Ii lipsește însă pitorescu acesteia și, bineînțeles, coloarea locală specifică, la care se adaugă unele elemente tranzitorii. Din acest punct de vedere, ar fi interesant de aflat dacă I. L. Caragiale a scris* „O scrisoare pierdută" *înainte, sau după ce a cunoscut piesa lui Scribe, care își are povestea ei, o poveste pe care ne îngăduim a o face cunoscută cititorilor: Eugène Scribe nu e prețuit astăzi ca dramaturg. Mai ales astăzi. Și-a avut însă epoca lui de glorie, a cărei răsfrângere a ajuns până la loi. Sub directoratul lui Ion Ghica (1880—1881) Teatrul Național din București reprezintă o piesă de Scribe:* „Un pahar de apă" *în traducerea lui M. Pascaly. Piesa se reia în stagiunea din 1883—1884, sub directoratul lui Gr. Cantacuzino, stagiune în care s'a reprezentat — în premieră — și piesa* „Hatmanul Baltag" *de I. L. Caragiale și Iacob Negruzzi. Aceiași piesă* („Un pahar de apă" *pe care Teatrul Național o are astăzi într'o nouă versiune, datorită poetului Șerban Bascovici) se reia în stagiunea următoare (1885-1886) sub aceeași direcție.*

In stagiunea 1894—1895, Teatrul Național prezintă o nouă piesă de Scribe : „Adrianne Lecouvreur", *fără numele traducătorului, (Gr. Cantacuzino?) după 45 de ani de când această piesă fusese reprezentată de Comedia Franceză.* „Adrianne Lecouvreur" *a fost scrisă de Scribe în colaborare cu E. Legouvé.*

Tot cu această piesă Sarah Bernard dă câteva spectacole la București, cu ocazia unui turneu.

In stagiunea 1895—1896 Teatrul Național prezintă pentru a treia și ultima oară, o piesă de Scribe, în traducerea și sub directoratul lui Gr. Cantacuzino, care, din motive lesne de înțeles nu-și pune numele pe afiș. E vorba de piesa „Țarina".

In legătură cu gestul lui Gr. Cantacuzino, acela de-a programa propriile-i traduceri, ne miră cum I. L. Caragiale, fost director cu 7—8 ani înainte de el (1888—1889) n'a procedat la fel, cu piesa „Camaraderia", *admițând, bineînțeles, că această piesă ar fi fost tradusă pe vremea când se afla la conducerea teatrului.*

Să revenim însă la Eugène Scribe : în 1837, Al. Dumas (tatăl) isbutește să înscrie în program, la Comedia Franceză, o piesă a lui, intitulată „Caligula". *Piesa cade fulgerător (zice-se din cauza unei metrese a lui Dumas, Ida Ferier, pe care acesta o impusese să joace rolul principal). Piesa este scoasă de pe afiș, lucru ce îndârjește pe Dumas care se ridică împotriva Comediei Franceze. Intr'o asemenea împrejurare este jucată piesa* „La camaraderie" *a lui Scribe (12 Iunie 1838) care obține, cu toată stagiunea înaintată, un mare succes pe scena Comediei-Franceze. Este posibil ca I. L. Caragiale să fi știut de acest succes al lui Scribe, care isbutise să îngenunchie pe Al. Dumas, cu toată atmosfera neprielnică ce i-o făceau scriitorii francezi contemporani, afară de Victor Hugo. Petit de Julleville nu s'a dat înlături să scrie mai târziu despre Scribe :* „...l'homme qui a le mieux exprimé pendant un demi-siècle l'état d'esprit et les sentiments d'une partie considérable de la société française, mérite assurèment l'estime des historiens à défaut de l'admiration des léttrés".

Oricare ar fi poziția lui Eugène Scribe în istoria literaturii franceze, după 78 de ani dela moartea lui, și
care ar fi soarta celor
de piese scrise, se crede
ajutorul „negrilor", *un l*
e cert : că piesele sale a
purtat mari succese atâ
Franța cât și aiurea. In
eeace privește piesa „Cam
deria" tradusă de I. L. C
giale, deși nu face parte
tre piesele cele mai re
ale lui Scribe (cum e
Chaîne", de exemplu) ea
totuși, pentru noi, rom
valoarea unui document
nu trebue neglijat de bi
fii și cercetătorii operei
mai reprezentative figu
dramaturgiei autochton
L. Caragiale.

TEODOR SCARLA

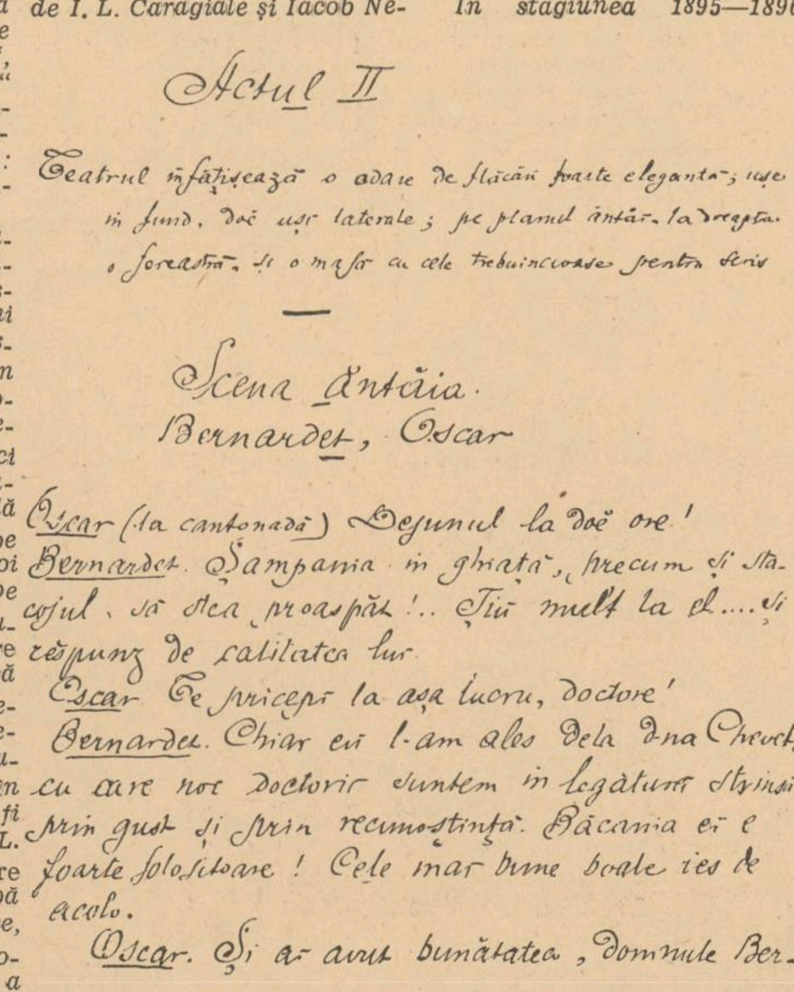
Actul II

Teatrul înfățișează o odaie de flăcău foarte elegantă; uşe în fund, două uşi laterale; pe planul întâi la dreapta o fereastră şi o masă cu cele trebuincioase pentru scris

—

Scena întâia
Bernardet, Oscar

Oscar (la cantonadă) Dejunul la două ore!
Bernardet. Şampania în gheaţă, precum şi stacojul, să stea proaspăt!.. Ţiu mult la el.... şi răspunz de calitatea lor.
Oscar. Te pricepi la aşa lucru, doctore!
Bernardet. Chiar eu l-am ales dela dna Chevet, cu care noi doctorii suntem în legătură strînsă prin gust şi prin recunoştinţă. Băcănia ei e foarte folositoare! Cele mai bune boale ies de acolo.
Oscar. Şi ai avut bunătatea, domnule Ber-

Facsimil după o pagină de manuscris

Plimbare cu Huysmans

(Urmare din pag. I)

Excursioniștii de August, așa de plouați, nu puteau recunoaște cipreșii observați de Huysmans în lungul aleii pe o zi frumoasă cu parfum de rășină și rouă de aur revărsată de copaci în picături albastre peste pietricele. Totuși ei aveau să-și dea seama la fel că în locul acesta „ospitalierul Dijon este insuportabil". Cauza ? Acelaș implacabil portar ce te poartă până la puțul-monument închis în grilaj, deschide, așteaptă să se termine contemplația și apoi te scoate din parc pe drumul cel mai scurt.

Ca în jurul unui pupitru rotativ deasupra căruia citesc heruvicul dascălii noștri ortodoxi, închipuit în formă hexagonală, stau streșiniți cei șase prooroci, în mărime naturală. Piedestalul acestui pupitru în bloc de piatră este destul de înalt ca să urci o scăriță până la nivelul sacrelor picioare. El șade înfipt într'un bazin îngust care-i udă tulpina, jos, cu aghiesme stătute. Te plimbi în voie pe un podium împrejurul brâului de iluminați, într'o mare colivie de sârmă cu un coperiș ca o umbrelă de călușei.

Frumos o fi grăit domnul Oursel despre gravele statui cu excepția aceleia a lui David buhăit, în strânsoarea unei coroane prea mici. Mie-mi plăcea să verific oblu, că puțin blond și mult cenușiu intrase în tonul uniform al acestor prooroci de piatră cărora vârsta la stersese culoarea dată de Jean Malouel și aureala de Herman din Colonia. Acel „blond" aparține de fapt pietrei din Bourgogne, cu aspectul ei de lut răscopt sub arșiță.

Merșterul Sluter a luat câteva modele din ghetto-ul dijonez. Din nazurile accidentate și mari specifice rasei, pietrarul ducelui Filip, a vrut să facă șase orgi de tăcere. N'a reușit cu toate.

Fiecare ne găsim slăbiciunea între aceste efigii închise în falduri energice, din a căror materie mâna plămăditorului a știut să sburlească brutal, nervul expresiei, viața.

Unuia-i place Isaia, chel, în somn hipnotic, bolnav de prevestire cu centură dărîmată pe șolduri, sub greutatea mâinii și a diverselor pendantive din geometria rituală. El zornăie lanțuri care rostesc și acum din trecut, vestirea pasiunei lui Christ și totuși doarme lihnit de multă veșnicie fie ca să uite durerea, fie spre a cunoaște încă.

Dela nefericitul încărcat cu ghiulelele unei mari responsabilități trec la Moise. O namilă divină. Enorma barbă înspicată ar vrea să-l deslipească de bloc, să-l dea jos. Cu riduri purtate după osatura n
golică, proorocul n'avea nevoie să fie
cuiat de dublul corn sacerdotal ce
dăruit sculptorul, pentru a se rupe n
din muntele Sinai. Filacterul i se d
din umărul stâng ca o jumătate de p
șă pe lângă un snop de barbă, și bru
zează prin verticală, cutele transve
ale draperiei de pe deșert. Pe el s
„Norodul fiilor lui Israel, va sdrobi
miel la ceas de seară".

Mult place lui Huysmans acest M
„supraumam", „cette figure d'orage"
turea de care Moise al lui Michel Ang
cioplit aproape un secol mai târziu, d
tot cu „coarne" și cu „un fluviu de l
bă" nu-i decât „un colos indiferent". I
fetul lui Sluter este, după el, mai degr
„înclinat a pedepsi decât a ierta". Int
devăr numai desuetudinea puțului pro
zis, urmele de lepră a vremii, moder
spaima de copil ce se iscă'n noi lângă
cest popă grandios cu asprimi și uscăci
de insomnie. El se înalță prea nobil și
list, sub îngerii pupitrului (așa zis de
ca să cerșească somnul pământului, ca
mașul său speculativ din lirica secol
XIX. De cum e înțeles puțin vine spre
și copilăria din om se face ghem.

Simți că l-ai mai văzut pe Moise,
la fel sguduind un schit din țara ta
timpul sfintei slujbe, degajat din scri
rile care au sfărâmat închizându-se no
dele de muște ale lui Creangă.

SIMION STOLNIC

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T. T. Nr. 24464-93

20

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni
Autorități și instituții — Lei 500

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 20
SAMBATA 20 MAI 1939
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

BIBLIOTECA CENTRALĂ ASOCIAȚIUNEA SIBIIU

Goya: Lorenza Correo

Genialitate și sfințenie

II

de NICHIFOR CRAINIC

Nicolae Berdiaiew face o profundă greșală când atribuie geniului o renunțare la lume de ordin moral și prin aceasta, îl compară cu monahul. Geniul aderă la lume prin structura lui vizionară, iar nu printr'un act de voință. Un călător în țară străină, care nu cunoaște graiul locului, se simte izolat, dar această izolare cine ar putea s'o numească act de renunțare? Geniul e străin de lume prin natura viziunii lui, adică printr'un fenomen natural ce nu reprezintă nicio strădanie de ordin moral. Asceza sfântului e cu totul altceva decât această inadaptabilitate genială. Asceza e într'adevăr renunțare, adică actul radical al voinței eroice de a se lepăda de lume și de bunurile ei. Pentru ascet, lumea e într'adevăr devastată de răul păcatului și renunțarea la lume e renunțarea la păcat; lupta împotriva lumii e lupta împotriva păcatului. Dar e luptă, e război, purtat cu o încordare de voință și cu o energie morală fără asemănare. Ascetul e de cele mai multe ori un păcătos convertit prin credință religioasă la virtute. A fost întâiu din lume, a participat din plin la mizeria și la decăderea ei morală, pe care după aceea o neagă fiindcă îi cunoaște amărăciunea băută până la fund. Cunoașterea păcatului în lumina revelației creștine e izvorul groazei lui de lume. Pe geniu însă nu conștiința morală a păcatului îl depărtează de lume, ci un superior simț estetic, care refuză urâtul existenții sau care e pătruns de tristețea frumuseților atât de vremelnice din această lume. Scopenhauer atribue geniului melancolia. Dar care poate fi cauza acestei melancolii decât aspectul urît al lucrurilor sau vremelnicia frumuseții lor? Genialitatea e un instinct estetic care îl desparte pe om de lume. Și e foarte posibil ca geniul să nu aibă Și e foarte posibil ca geniul să nu aibă conștiința păcatului ce devastează existența, făcând-o urită și vremelnică. Urîtul și vremelnicia sunt efecte ale păcatului, dar conștiința păcatului e specific creștină, pe când geniul poate fi sau nu creștin. Când Horațiu disprețuiește lumea într'un vers faimos, n'o face din motive ascetice, fiindcă Horațiu e un epicurean, care se simte foarte bine în desfătările acestei vieți, ci din repulsie față de trivialitatea „vulgului profan". Și când el găsește accente de pătrunzătoare melancolie în strofele către Postumus, e determinat nu de sentimentul moral, ci de regretul că desfătările acestei lumi nu țin decât atât cât scurta noastră viață omenească. Un exces de sensibilitate nativă pune distanță între geniu și lume, din pricina vulgarității ei sau a vremelniciei frumuseților ei, fără ca el să aibă neapărat conștiința morală a cauzei adânci din care se naște această desfigurare. Adesea se adaugă la aceasta un orgoliu rănit de felul cum lumea reacționează față de opera lui. Beethoven e furios și desnădăjduit că oamenii nu înțeleg puterea mântuitoare pe care o aduce divina lui muzică. Orgoliul se ține de conștiința superiorității geniului. Alfred de Vigny, care declară în prefața nemuritoarelor sale poeme că genul acesta e creat de el în literatura franceză, a dat o expresie magistrală acestui sentiment în celebra poesie „Moise" unde nefericirea geniului apare din pricina nemăsuratei lui măreții față de muritorii comuni. Orgoliul lui Ovidiu găsește versuri de foc chiar în elegiile sale, scrise în nenorocirea exilului, pe țărmul barbar al Pontului Euxin. Iar Eminescu trăiește același sentiment al superiorității, ce pune între el și lume o distanță sidereală, când scrie:

Trăind în cercul vostru strâmt,
Norocul vă petrece,
Iar eu în lumea mea mă simt
Nemuritor și rece.

Pentru ascet însă, orgoliul e păcatul capital, care a adus prăbușirea omului, păcatul și moartea în lume. Căderea lui Adam din Dumnezeire, cum scrie în Filocalie, decurge din păcatul orgoliului. Ascetul nu urăște și nu disprețuiește lumea ca făptură cosmică a lui Dumnezeu, ci păcatul din lume, care o desdumnezeește. A numi genialitatea un nou monahism și o altă sfințenie, cum face Berdiaiew, înseamnă a confunda lucruri, cari nu merg împreună decât forțate de judecata cea mai arbitrară și mai neîntemeiată.

Dacă geniul merită să fie admirat în opera lui, viața lui ca om e adesea tot ce poate fi mai opus ascetismului. Opera lui Baudelaire e una și viața lui detracată e cu totul altceva. Opera lui Verlaine e una și viața lui noroioasă cu totul altceva .Ca oameni, aceste genii sunt martirii propriei lor păcătoșenii. Viața lui Dostoiewski însuși e un infern de patimi și toată superioara conștiință ortodoxă, în contrast profund cu biografia lui, e întrupată în opera fără de asemănare, pe care ne-a lăsat-o. Dar nici lui Baudelaire, nici lui Verlaine și nici lui Dostoiewski nu le-a trecut vreodată prin minte, că ar putea sta vreodată pe picior de egalitate cu sfinții, fiindcă în omeneasca lor păcătoșenie, aveau conștiința creștină a distanței ce-i desparte de virtutea pe care o visau și o căutau, dor n'o înfăptuiau.

Ascetul e, dimpotrivă, o întrupare reală a virtuții. El n'o visează, ci o încarnează. Despre el se spune deobiceiu, în comparație cu geniul, că își este propria capodoperă morală, pe când artistul își consumă umanitatea în capodopera de artă pe care, dintrcolo de el, o dăruiește omenirii. In parte e adevărat, în parte inexact. E adevărat că geniul se consumă în operă văzându-se pe sine mai mult în ea decât în omul din el. Trebuie să observăm însă că această dăruire de sine nu e rezultatul unei deliberări morale, ci o pornire înnăscută, spontană, căreia nu i-ar putea rezista. Creația e pasiunea lui absorbantă și dominantă. Creația în geniu e un instinct gericit, care se deslănțuie ca o fatalitate. El n'ar putea trăi altfel. In aspectul exterior, în interpretarea, pe care noi i-o dăm, acest instinct creator apare ca o

(Urmare în pag. 2-a)

Destinul împărătesc al poetului

de prof. N. I. HERESCU

Intre cuvintele cu tâlc atribuite lui Michel-Angelo, este unul care, în deosebi, îmbracă un adânc înțeles. Se zice că neîntrecutul meșter, aflându-se odată în fața unui bloc de marmoră, ar fi exclamat: „Ah, ce frumoasă statue!". Cu acea putere de anticipare pe care o dă artistului obiceiul lucrului, el ghicea, în bucata informă de marmoră, liniile și conturul unei statui.

Un sentiment asemănător încearcă desigur pe învățați, oricâteori îi duce gândul la viața marelui Virgiliu. Despre viața lui, au rămas informații puține, neîndestulătoare, câteodată contradictorii. Am putea spune că ele lasă impresia unui bloc de marmoră nemodelat. Acest material, sărac și informe, ne îngăduie totuși să întrezărim ce splendidă linie, ce contur singular avusese viața poetului. Imitând pe Michel Angelo, suntem ispitiți să exclamăm și noi: „Ah, ce frumoasă viață!".

Frumusețea abia bănuită a acestei vieți de poet face și mai mare greutatea de a o prinde într'o icoană care să nu fie prea grădătoare. Greutatea, cum era de așteptat, n'au învins-o învățații, ci tot un poet. Cea mai bună definire a vieții lui Virgiliu ne-a dat-o Carducci, atunci când, în 1884, inaugura statuia poetului la intrarea satului Pietole. Acolo, pe meleagurile unde, cu două mii de ani în urmă, duiosul cântăreț al câmpurilor deschisese ochii asupra lumii, Carducci a înfățișat pe Virgiliu, într'o frază lapidară, ca pe un „lavoratore italico, che dalle rive del Mincio sali al Campidoglio, e dal Campidoglio all'Olimpo": (Un muncitor italic, care, depe malurile râului Mincio s'a înălțat pe Capitoliu și depe Capitoliu în Olimp).

In adevăr: să fii aruncat de ursită într'un sat pierdut lângă malurile mlăștinoase ale râului Mincio; să fii copilul unui nărunt cultivator dela țară, care-și agonisea viața îngrijind de albine; să-ți petreci copilăria hoinărind prin grădini și livezi; apoi deodată să fii primit la masa împăratului, stăpânul marelui imperiu; și în fine să devii, prin cântecul tău, zeul în fața căruia se pleacă elitele spirituale din toate timpurile, — nu este aceasta cea mai minunată trecere prin viață din câte se pot închipui?

Oamenii locului au înțeles repede, cu instinctul sigur al celor simpli, că viața lui Virgiliu semăna a minune, și în jurul nașterei sale a început să se urzească legenda... Se povestea cum, în noaptea dinaintea facerii, maica poetului visase că născștea un ram de laur. Și ramul, îndată ce-a atins pământul, a crescut văzând cu ochii, acoperindu-se repede cu flori roșii cu roade. Laurul, atunci ca și astăzi, era sortit să încunune frunțile învingătorilor. A doua zi în zori, plecând cu bărbatul ei într'un sat învecinat, durerile facerii au prins-o pe drum și a născut în marginea șoselii. Iar pruncul, în loc să plângă, și-a privit domol părinții și-a surâs. După obiceiul din părțile acelea, pe locul unde s'a născut copilul a fost săpită o cracă de plop: îndată s'a înălțat un plop care creștea într'o zi cât alții într'un an, ajungând repede un copac înalt și drept, obiect de venerație pentru oamenii din împrejurimi. Și astfel basmele s'au țesut, din prima zi, în jurul leagănului lui Virgiliu. Ele învăluiau cu minuni și cu taine nașterea copilului care, într'o scurtă viață de pământean, avea să facă un salt uriaș, din omenesc și trecător în dumnezeesc și etern.

Dar, în destinul acesta neobișnuit, poetul nu se găsea singur: viața lui se legase de aceia a unui împărat. Era Octavian Augustul, „tânărul divin", care luase pe umerii săi, la 18 ani, moștenirea glorioasă dar grea a lui Caesar, pentru a, în mai puțin de douăzeci de ani, dintr'o țară sângerată și sfâșiată înăuntru, să facă un puternic și înfloritor imperiu. Destinul împărătesc al lui Virgiliu se întregește și se împlinește cu acela al lui August.

„Împăratului, ne spune istoricul Suetoniu, îi plăcea să încurajeze în toate chipurile pe oamenii de geniu ai vrmeii sale. El asculta cu răbdare și cu bunăvoință pe cei care îi citeau fie poeme, fie opere de istorie, fie chiar cuvântări sau dialoguri filozofice"... In adevăr, August se pricepuse să creeze, în jurul palatului său, condițiile prielnice în care spiritele înzestrate cresc și făuresc opere fără moarte. Un veac mai târziu, duhul pătrunzător al lui Martial, exprima într'un vers devenit repede celebru, credința lui despre rolul pe care îl au marii monarhi în fericita desvoltare a unei literaturi:

„Sint Maecenates, non deerunt ,Flacce, Marones".

„Să existe binefăcători ca Maecena, și nu vor lipsi nici poeți ca Virgiliu".

Vers pe care Boileau îl va traduce, îndreptându-l după cuviință:

„Un Auguste aisément peut faire des Virgiles".

(Urmare în pagina 7-a)

Sonata morții

M'asmut spre lăcomia de ani ca spre-o isbândă.
Apoi tot sporul cade sub vechi tăișuri grele,
Pierd slava și m'adaog la pulbere, dobândă.
Au cine stă 'mpotriva eternității mele ?

S'abate Universul din calea lui cea dreaptă
Când miezul meu statornic putea-voiu să-l ating?
Intârziază soarta și nimeni nu așteaptă...
Pe ceruri leoparzii amurgului se sting.

Va scânteia de acuma durerea și mai tare
Cu vraja ei de stemă pe-atâtea frunți bătută.
Bucăți aș face lumea să dau la fiecare
Dar peste tot la pândă stă neagra mână mută.

Adie pretutindeni timp înspicat cu moarte
Ies haite mari de gânduri și somnul mi-l sfâșie
Imi plumbuiesc trecutul din urnele deșarte
Las visul moștenire, e singura-mi moșie.

Intreaga 'nchipuire e numai întristare.
Mă 'ncolăcesc pe besna ce duce 'n adâncime...
Nu-i sufletul o altă cumplită încercare
Și Dumnezeu o vamă în drumul pân' la mine ?

Ce fund lovii prin hăuri ? Puternica isbire
M' aruncă iar afară și inima îmi storc :
Nu isbutesc odată să te străpung iubire
De dincolo de tine să nu mă mai întorc.

Imi jăfuiră vatra drumeți, străini.... Grăbite
Femei și-au luat jăratec să arză o viață,
Azi ca să-mi apăr focul de 'naltele ispite
La marginile mele pun paveze de ghiață.

V. VOICULESCU

ORMUZD ȘI AHRIMAN

de MIRCEA ELIADE

In nici o religie din lume dualismul nu a fost formulat mai precis și mai violent ca în religia lui Zarathustra. Lupta între bine și rău, între lumină și întuneric, a fost proectată de profetul persan ca întâiul principiu al metafizicei. La această luptă, care despică lumea în două tabere, ia parte întreg Cosmosul; căci sunt „forțe" fizice și mentale bune, după cum sunt și forțe rele; sunt animale și plante bune, după cum sunt și altele rele. Omul nu e singur, în această luptă hotărîtă între Bine și Rău. Nu e vorba numai de un conflict interior, de ciocniri în lumea morală, ci de un adevărat război cosmic. Intâlnirea între Bine și Rău, între Lumină și Intuneric, se verifică pe oricare dintre nivelurile realității — și pretutindeni lupta se desfășoară sălbatec, implacabil. In orice gândește, simte *sau* face *omul, învinge unul din cele două principii: Binele sau Răul. Nu există acțiune fără semnificație, nu există simțire fără urmări și nici gândire „neutră" sau gratuită. Totul cade într'una din cele două talere ale balanței, a Binelui sau a Răului. Nu există nicăieri în Cosmos un tărâm neutru, unde să nu se dea lupta între Ormuzd și Ahriman, între Bine și Rău. Omul care-și muncește din greu pământul nu este angajat numai într'o activitate egoistă, prin care el și familia lui își agonisește pâinea cea de toate zilele. El este, prin chiar munca lui agricolă, un soldat al Binelui și luptă împotriva Răului. Căci agricultura este o faptă bună; este un triumf al Luminii asupra Intunerecului, al culturii asupra haosului, al bogăției și rodniciei asupra sărăciei și pustietății, al stabilității asupra nomadismului. (S'a și dovedit, de altfel, că în cea mai veche porțiune din* Zend-Avesta, *așa numitele* Gâthâ, *se poate identifica idealul unei societăți agricole; cf. A. Meillet,* Trois conférences sur les Gâthâ de l'Avesta, *Paris 1925).*

Este totuși semnificativ și extrem de interesant pentru cercetarea noastră, că acest dualismul prin profetul lor, fost modificat în anumite „secte" iraniene; iar modificarea s'a produs exact în sensul „totalizării" Binelui și Răului, a Luminii și Intunerecului. Bunăoară, într'una din religiile misteriosofice născute din doctrinele lui Zarathustra, în zervanism, se spune că Ormuzd și Ahriman au fost *frați. Eznik din Golp, episcop al Pakrevantului, în cartea sa* Despre Secte *(sec. V) afirmă că Ormuzd și Ahriman sunt născuți din Zervan, deci sunt frați (Langlois,* Collection des historiens anciens et moderns de l'Arménie, *Paris 1869, tome II, p. 376). Același lucru îl credeau și manicheiștii care, după cum se știe, au primit dualismul prin profetul lor, Mani, direct din religiile iraniene (cf. trimiterile la texte în Erik Peterson,* Eis Theos, *Göttingen, 1926, p. 311).*

Se înțelege importanța acestor credințe referitoare la origina comună a lui Ormuzd și Ahriman. Binele și Răul sunt frați, pentrucă purced din aceiași tulpină. Inainte ca întreg Cosmosul să fie teatrul de luptă al celor două principii contrarii și antagonice, înainte ca Ormuzd și Ahriman să-și împartă lumea — există doar un singur principiu, Zervan, *Dumnezeul în care toate contrariile coincid, care nu cunoaște nici „Bine" nici „Rău", nici „Lumină", nici „Intunerec", pentrucă el cuprinde totul în sine. In termeni de ontologie vedică, s'ar spune că Ormuzd și Ahriman sunt aspectele diferite —* manifest *și* latent *— ale lui Zervan. Tot ce-am spus, în articolele precedente, despre bi-unitatea divină în metafizica indiană, despre binomul Mitravarunau, despre șerpi și sori, etc. — ne ajută să înțelegem semnificația acestor credințe persane asupra descendenței comune a lui Ormuzd și Ahriman.*

Dualismul zarathustrian s'a păstrat mai departe, în toate religiile iraniene și toate sectele creștine care s'au născut din ele (manicheismul, bogomilismul, paulianismul, etc.). Dar este interesant de observat că acest dualism nu s'a putut menține în stare pură. Inainte ca lumea să fie pradă Răului și înainte ca să izbucnească lupta între cele două Principii, exista o stare unitară, nediferențiată, „totală". Dualismul este un destin al actualei condiții cosmice și umane. Dar la început, ab origo, in principium, *ca și la sfârșit — nu va mai exista conflict, nu vor mai exista „părți", tot ce este acum despicat și multiplicat va fi din nou totalizat, unificat...*

Ideile, care sunt felurit înțelese și trăite în decursul veacurilor și de către diverse neamuri, au uneori o „istorie" plină de aventuri. Așa s'a în-

(Urmare în pag. 5-a)

SCRIITORI CARȚI

CRONICA LITERARA

Matei Alexandrescu: Jocul cuvintelor, poezii Ed. „Cartea Românească"

de CONSTANTIN FANTANEL

Chiar în volumul „Leagăn de îngeri", apărut în 1935. d. Matei Alexandrescu se anunța a fi un „independent", împotriva titlului oarecum gândirist dat culegerii de versuri, fără acoperirea întregului conținut. Poetul scria despre îngeri cu o inspirație laică, pornind dela analogia lor cu viața de puritate și farmec naiv a copiilor, urmărind expresia unor sentimente de înduioșare și gingășie, a unui lirism al candorii. Deaceea poemele nu adânceau atât o stare celestă, „îngerească", cât descriau prin simple notații, o ipostază de basm, de împodobire fantastică a empiricului. Ingerii se legănau ca în acest joc ceresc:

Ingerii au roit în livadă.
(Nu-i nimeni să-i vadă)
Și cățărați în pomii cerești
— Ca'n niște meri creței —
Rup crengi încărcate cu stele
Și cu ele,
Se vor bate
Până la noapte..

(pag. 31)

Dacă în volum ar fi predominat versuri de felul acestora, am fivăzut în ele un manifest pentru o anume poetică de scoală Socotim însă că ele se datorau numai unei sensibilități temporale a autorului, stăruinței unei înduioșări paterne, fiindcă alături de cicilul lor întâlnim și poezii cu strofe de „analiză":

Femei frumoase, amfore de preț,
Tot ne'nvățat e cel care vă [poartă:
Ii lunecă prin degete o toartă
Și plânge după ce v'a fărîmat
(pag. 97)

Tot semnificativ pentru volum. era și avizul către „prietenii poeți", din strofa:

Cu voi, prieteni, am coborît
In ocnele surpate ale cuvintelor
(Eram copil și mi-a fost urît).
Au descleștat gura mormintelor
Și-am așteptat să ne răspundă [din adâncul lor
Cuvântul diamant strălucitor

(pag. 67)

Trecerea de la „Leagăn de îngeri" la „Jocul cuvintelor" se face tot printr'o mărturisire de căutare și de pândă în jurul „cuvântului". Reducerea la „cuvânt" subliniază mai mult autonomia poetului Matei Alexandrescu, exprimată evoluat și atât de limpede în „Jocul cuvintelor":

Jocul cuvintelor: joc de [viețuitoare,
Cuibul lor peste tot, în suflet, [în sânge
Sunt ca și noi muritoare
Și înțeleptul le adună și plânge.

(pag. 12)

sau acest lirism al neliniștei după expresie:

Mi-e vorba grea cum e pământul [ud
Și tot ce cuget nu încape 'n grai.
In minte doar vorbesc și mă aud
Și nu mă cred uitându-mă la [strai.

(pag. 15)

Luciditatea poetului a crescut așadar hotărîtoare de la momentul inițial când s'a îndemnat lăuntric să caute „cuvântul diamant strălucitor". Il vedem astăzi pe d. Matei Alexandrescu neacaparat de nici o temă, neînlănțuit retoric de nici un „isvor" de inspirație. Când scrie despre „Frate plug", despre „Popa Ilie", sau când afirmă: ‚Așa în mine gem ca'ntr'o turbincă — Tristeți de om purtat numa'n opincă" nu trebue să vedem o aderență la magia pământului. Nici grupul „Descântece" nu susține clasificarea autorului printre poeții folklorici, tradiționaliști în sensul mai nou, ardelean. (Emil Giuguina, George A. Petre). După cum ciclurile contrare, „Daisy" și „Pantoful seniorului", nu-l atașează pe poet de alt curent liric, subtilizant, poate tot de proveniență ardeleană, dar trecut pe creasta de contemplație a ermetismului (Eugen Jebeleanu). Credem că îl diferențiem destul pe d. Matei Alexandrescu, declarându-l ca mai sus, un „independent". Nerobit temelor și indicațiilor ideologice de școală și nici vreunui psihologism melancolic acaparator (Virgil Carianopol este atât de specific!), liber de apăsarea manierismului și a modei, d. Matei Alexandrescu este un contemplativ lucid, pentru

Matei Alexandrescu

care poezia există întâiu ca meșteșug al cuvintelor, ca tehnică a expresiei, ca sinceritate a conținuturilor. Poetului îi e tot una dacă adună emoția din soarta lui „Popa Ilie", pe care „Cârja nu-l mai cumpănea ca 'nainte, vântul copilăriei începuse a-i bate prin minte", sau despre:

Câinele mărilor, cucuvea,
Pe la o mie două sute și ceva..
Pirat adevărat dijmuia și pe [l'mpărat.
Impilase pe dracu la cârmă
Și sufletele-i treceau printre [degete fără urmă.

(pag. 113)

sau în sfârșit mai volatilizat.
Daisy, ramură de lumină
Trebue să fii pe aproape:
Mi-o spune dogoarea din pleoape
Astupate pe veci de rugină

(pag. 51)

Tonul volumului îl dă preocuparea de expresie liberă a oricărui conținut, călăuzită doar de voința de autenticitate. Fiecare bucată a volumului rămâne de sine stătătoare, având frumusețí nu de atmosferă, nici de „poziție" și sau de „stil", ci în primul rând valoarea necesară a „cuvântului" așezat la locul lui cu mult noroc, înrourat și viu ca un răsad în mediul lui de germinație. Prin aceasta, d. Matei Alexandrescu se și deosibește de mulți confrați ai d-sale, cotropiți de numeroase robii, dintre care aceea a imagismului este desigur mai periculoasă. Poetul nu cuvă imaginea pentru imagine, se lasă pradă delirului metafo nu îngăduie îmbătarea muzi lizărilor, a divagațiilor asocia ve. Metafora are rolul tehnic a concretiza, de a înfățișa *concret*, ea este unealtă, iar scop în sine, ea slujește, cont rează emotivitatea, dar nu o caparează. Iată o strofă de fr moasă întrebuințare a meta rei, în invocația „fratelui plug

De s'ar îndura vecina Moarte
Să ne ducă dincolo 'mpreună,
Am întinde o brazdă, hăt [departe,
Până'n pragul alb, la Sfânta [Lună.

(pag. 21)

Moartea e o **vecină**. Determinarea atât de simplă, are su stratul gândirii sprijinitoa Imaginea brazdei trase **dinc** de „fratele plug", conține deas meni tăria unei idei, a pregăti pentru călătoria cea mare, p jertfa adusă pământului, cultu său. Se găsește aici un miez tradiționalismului, spus natur fără elocvență, modalitate abse tă în volum, unde domnește lu ditatea, supravegherea, bur simț și chiar humorul verbal, întorsăturilor și locuțiunilor.

Rămâne ca d. Matei Alexa drescu să parcurgă drumur amplificării pe care le anunță siguranța unui talent clar.

Genialitate și sfințenie

(Urmare din pag. I)

jertfă personală, dar el n'o trăiește ca atare, ci ca o satisfacție într'adevăr supraumană a operei, pe care o făurește. Am greși însă dacă am confunda acest instinct creator cu o erupție a inconștientului, ce ar face din geniu o jucărie a forțelor oarbe. Geniul e perfect conștient de puterea ce i se manifestă în operă. Satisfacția lui e depășirea de sine, e obiectivitatea în lucrul pe care îl făurește și care va dura dincolo de el.

Exegi monumentum aere perennius exclamă Horațiu și tot el spune cuvântul, care sună ca o supremă mângâiere și ca un suspin totdeodată: **non omnis moriar,** nu voiu muri întreg, fiindcă voiu trăi peste veacuri în opera mea. Capodoperele nu sunt eterne decât la figurat. Ele trăiesc cât materia în care au fost modelate. Dar setea de nemurire, pe care geniul o pune în ele e un miracol natural al spiritului omenesc, și el nu poate veni din inconștient, ci din cel mai luminat și mai înalt instinct al nefericitei noastre vieți terestre. In fața morții, geniul se amăgește cu iluzia nemuririi întrupată în opera de artă.

In fața morții, care e rodul fatal al păcatului, sfântul se ridică pe sine ca o capodoperă morală. Dar nu e adevărat ce spune Berdiaew că sfințenia n'ar fi altceva decât expresia unui egoism transcendent. Am fi îndreptățiți s'o numim astfel dacă, de fapt, sfântul n'ar fi altceva decât propria sa capodoperă, dacă el nu s'ar aduna din lume pentru a trăi prin sine, pentru sine. Condiția omenească a sfințeniei e asceza. Dar asceza nu înseamnă numai lepădarea de lume, ci, în plus, lepădarea de sine însuși, care e lucrul cel mai greu și cel mai eroic, când izbutește să fie realizat. Sfântul nu cunoaște nicio satisfacție de sine. Voința lui, care nu e un act spontan ca genialitatea creatoare, se exercită împotriva ei însăși fără îndurare și fără milă. Lepădarea de lume în asceză nu are atât un sens exterior cât unul lăuntric: lepădarea de lumea care există în tine, de păcatul care te desfigurează. Pentru realismul creștin, lumea e de o parte, iar eul cugetător de alta. Lumea există ca realitate obiectivă în afară de noi și fără noi, iar în noi există subiectiv ca răsfrângere de imagini, de reprezentări și de idei. „Lucrurile, zice Maxim Mărturisitorul, sunt în afară de minte, iar reprezentările lor sunt așezate înlăuntu; deci într'însa te folosești de aceste reprezentări bine sau rău; căci greșitei întrebuințări a reprezentărilor îi urmează reaua întrebuințare a lucrurilor" (1). Sfântul se leapădă de lumea din afară prin lepădarea de reaua întrebuințare a gândirilor despre lume. Tocmai de aceea, lupta cea mai crâncenă a ascezei creștine e lupta cu sine însuși, adică cu propriile idei pătimașe în legătură cu lumea. Izolarea monahală nu e deci inadaptabilitatea iscată din conformația organică a geniului, ci izolarea de propriile tale gânduri în legătură cu lumea. E ceea ce se numește cu termenul consacrat: „războiul nevăzut" împotriva gândurilor. Astfel, lepădarea de lume în sens ascetic se reduce în esență la lepădarea de sine însuși. Această deșertare a spiritului de lumea subiectivă e termenul ultim al ascezei, dar numai cu această lucrare a voinței sale omul n'a devenit propria sa capodoperă, n'a devenit sfânt. Căci sfințenia nu aparține puterii omenești. Sfințenia e lucrarea supranaturală a lui Dumnezeu. Ascetul se oferă curat cu trupul și gol cu sufletul. Restul, adică totul aparține lui Dumnezeu. Căci Dumnezeu sfințește prin harul său supranatural. E pe de-a'ntregul greșită ideea că sfântul se lucrează pe sine ca proprie capodoperă morală. Aceasta n'ar însemna, cu alt nume, decât păcatul lui Adam, care a voit să fie Dumnezeu prin natură. Desăvârșirea sau îndumnezeirea creștină nu e posibilă decât prin har. Ascetul aduce un material pregătit în puritate pe cât e cu putință naturii omenești luminate de credință; dar Dumnezeu însuși e cel care făurește din acest material capodopera sfințeniei, supraomul creștin sau omul îndumnezeit. Supremul artist care a creat lumea prin Cuvânt, o ridică din păcat și o recrează prin harul Duhului Sfânt, în pofunda umilință a omului, care colaborează de bunăvoie la această dumnezeiască lucrare. Noul Adam și noul Cosmos, care renaște din pântecele duhovnicesc al Bisericii lui Hristos, își are începutul în timp, iar împlinirea în eternitate, Trecerea peste prăpastia morții, care desparte timpul de eternitate, nu e cu putință decât prin energia de foc a harului purificator și îndumnezeitor.

Cea mai mare descoperire, pe care ne-o aduce creștinismul, zice Ioan Damaschin, e cunoașterea de noi înșine. Și ce este oare renașterea în Duh decât recunoașterea de noi înșine în Dumnezeu, în transcendența nemuririi? Dela Dumnezeu venim și la Dumnezeu ne întoarcem, — acesta e destinul omului, revelat prin Iisus Hristos. Iisus Hristos e modelul după care și puterea prin care lumea se crează din nou, se desăvârșește, reașezată pe linia destinului ei transcendent. Expresia de „egoism transcendent", pe care Berdiaiew o aruncă ascetului, e un non-sens. Căci egoismul nu există decât în ordinea păcatului, în ordinea lumii desdumnezeite. In ordinea divină a făpturii sfințite, el nu există. Ideea creativismului artistic ‚conceput ca o altă sfințene, care ar face transiția dela creștinismul „osificat" la nu știu ce epocă nouă, e deasemenea un nonsens. Creativismul artistic a existat de când există omul, iar perspectiva epocală ce i se atribuie în viitor nu e decât o iluzie, și n'ar fi decât o reîntoarcere la lumea naturală din afară de creștinism. A pune pe același plan sfințenia canonică și creativismul artistic, cu precădere în viitor pentru aceasta din urmă, ar însemna să alegem ca model de viață pe Sapho în locul Maicii Domnului și pe Homer în locul lui Grigore Teologul. A declara mai departe sfințenia osificată, iar creativismul singurul lucru viu ar însemna să credem că Duhul Sfânt și-a schimbat planul de reînnoire a lumii, mutându-și lucrarea desăvârșitoare din sfinți în genii, adică din nemurirea reală în imaginea artistică a nemuririi.

In afară de confuziile semnalate, Berdiaiew face o eroare de ordin dogmatic când afirmă: „Potența genialității e continuată ca și potența sfințeniei, în fiecare chip al lui Dumnezeu" (1). In consecință „experiența creatoare a genialității trebuie recunoscută din punct de vedere religios, de o egală valoare cu experiența ascetică a sfințeniei". Am discutat altădată această chestiune arătând că una e experiența estetică și cu totul altceva experiența religioasă, ca să le putem contopi în egalitate de valoare. Acum ne interesoază eroarea semnalată. După concepția ortodoxă, omul desăvârșit, modelat teandric, omul capodoperă a sfințeniei, e după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Omul numai după chipul lui Dumnezeu nu e desăvârșit moralmente. Adam a fost creat după chipul lui Dumnezeu cu perspectiva de a fi desăvârșit după asemănare. Această desăvârșire atârna de libertatea ontologică a persoanei sale. Dacă Adam ar fi rămas în armonia paradisiacă a harului dumnezeesc, conlucrând cu el din liberă voință la împlinirea poruncilor ce i s'au dat, desăvârșirea lui morală ar fi fost o realitate, iar păcatul inexistent. A lucra după asemănare, adică în liberă colaborare a voinței cu harul supranatural însemnează a lucra „după fire". Adam a lucrat însă „împotriva firii": păcatul și moartea. Păcatul a întunecat și chipul lui Dumnezeu din om, adică spiritul. Spiritul înnegurat de păcat nu mai posedă cunoașterea adevărului absoluat și facultatea de a-l ghici, de a-l descifra fragmentar din enigmele lucrurilor acestei lumi. Fragmentar întrezărim binele; fragmentar frumusețea. Adică lucrăm după chipul lui Dumnezeu înnegurat în ființa noastră spirituală. Nu se poate zice că în această stare de păcat, Dumnezeu și-a părăsit făptura. Căci, după Ioan Evanghelistul, Logosul era în lume, dar lumea nu l-a cunoscut. Toate râvnele și toate impulsurile de înnălțare ale omului căzut spre bine, spre adevăr și frumos trebuie să le atribuim tainicelor inspirații ale Logosului care lucrează necontenit în lume înnainte de a se întrupa ca Mântuitor al ei. Căci în toate felurile Dumnezeu e autorul binelui, iar omul redus la propriile sale puteri, autorul răului. In lumea desfigurată de păcat, geniul crează după chipul lui Dumnezeu imaginea frumuseții, a cărei desăvârșire o întrezărește în descoperirile de fulger ale fantaziei. El e singura făptură din lumea văzută, care imită în plăsmuirile lui, nu natura, ci pe însuș Dumnezeu creatorul. De aceea geniul e numit „creator în gradul al doilea". Creația lui însă nu e o realitate, ci o ficțiune fermecătoare, o idealizare a lumii desfigurate de urâtul păcatului, un simbol al nemuririi născut din groaza morții, care devatează viața. In tot ce e mare, în tot ce strălucește ca adevăr, ca bine și ca frumos, din creațiile naturale ale geniului omenesc trebuie să citim îndemnurile tainice, inspiratoare, ale Logosului care e însăși rațiunea de a fi a lumii. De aceea, precum am văzut, Biserica ortodoxă zugrăvește geniile antichității pe zidurile exterioare ale altarelor, fără ca prin aceasta să le confunde cu sfinții. Pentru ea, revelațiile fragmentare ale geniului antic sunt semne ale lucrării tainice și neîntrerupte a lui Dumnezeu în lume. Conștienți de capodoperele pe care le crează, geniile sunt, fără să știe, colaboratorii lui Dumnezeu în lume, prin aceste imagini sublime, a căror valoare fictivă ne sugerează realitatea superioară a lumii spirituale.

Sfințenia însă nu e genialitate. Ea nu se manifestă în ordinea fantaziei și nu lucrează ficțiuni. Sfințenia e natura acestei lumi purificate de păcat și ridicate la valoarea supremei realități, care e viața veșnică. Frumusețea, pe care o visează geniul, se realizează în sfânt. Nu ascetul singur o realizează ci energia harului dumnezeesc, singura care poate zidi din nou frumusețea din sluțenie și nemurirea din moarte. Arta e simulacrul eternității. Sfințenia e realism transcendent, care începe în vremelnicie și se continuă, desăvârșindu-se, în eternitate. Că genialitatea nu e tot una cu sfințenia, se vede din faptul că un ascet n'are nevoie să fie geniu pentru a deveni sfânt. Geniul e un dar natural; sfințenia o încununare supranaturală. Chiar atunci când, în aceeași personalitate, geniul se întâlnește cu sfințenia, el nu dobândește ceva în plus ca putere creatoare, căci ar trebui să credem că sfinții plăsmuitori de frumuseți artistice sunt mai mari ca genii, decât semenii lor din ordinea naturală. Ceeace nu-i adevărat. Roman Melodul e un mare poet, dar ca forță artistică nu e mai mare decât Homer sau Virgiliu. Sfântul e vizionar precum e și geniul. In contemplația genială se descopere lumina unor realități neidentificate; în contemplația mistică, lumina realității divine. Dar dacă sfântul e înzestrat cu darul natural al genialității, când e vorba să-și transpună artistic obiectul viziunii, el recurge la aceleași mijloace ca și geniul profan. Nimic nu i se adaugă din punct de vedere al forței tehnice, în afară de directiva spirituală precisă și de semnificația creștină a operei. Adevărul acesta reiese clar nu numai din comparația geniilor creștine cu geniile păgâne sau profane, ci din însăși judecata creștină. In **Erminia** de pictură bizantină, tradusă de Macarie, citim în prefață că zugravii „sunt împodobiți cu darurile firii", ceeace înseamnă că, pentru modul cel mai creștin de a înțelege lucrurile, geniul e un dar natural. Misiunea pictorului ortodox, citim tot acolo, este aceea „de a zugrăvi cu frumoasă podoabă și cu frumoasă **închipuire** duhovnicescul cer al Bisericii". Maica Domnului care, după tradiție, a binevoit să îngăduie a fi portretizată de Luca Exanghelistul, e ocrotitoarea artelor frumoase ortodoxe. In rugăciunea pe care i-o înnalță zugravii, ei nu cer sporirea „darurilor firii", adică a geniului, ci altceva: „ca nălucind frumusețile cele cerești, să mă faci și pe mine privitor al lor prin solirile tale". Geniul creștin, prin urmare, rămânând acelaș dar natural, al fantaziei plăsmuitoare, ceeace se precizează în plus, peste cel profan, e directiva spirituală și sublimul obiect identificat al viziunii. Această directivă spirituală și această identificare certă a obiectului aparțin asemănări harice, dar forța genială de creație rămâne tot după chipul lui Dumnezeu.

Ascetul însă nu e sfânt numai după chipul lui Dumnezeu, ci după chipul și asemănarea lui, adică prin lucrarea harului, care își asimilează natura purificată și o îndumnezeiește cu adevărat.

NICHIFOR CRAINIC

1) Maxim Mărturisitorul: Centuria II 31, în Filocalie, vol. I.

1) Nicolaj Berdiaiew: Op. cit. p. 183.

Din volumul „Ortodoxie și cultură", ce va apărea în toamnă.

DUMITRAȘCU

(fragment inedit din romanul „O crimă și un om“)

de CAROL ARDELEANU

...nimeni, n'a auzit deschizându-se ușa și nimeni nu i-a auzit ășii. Cât ai clipi din ochi, ca o furtună ce răbufnește în casă, Iulia, ția inginerului Dodoi, se opri în fața Dinei și două palme răsu-ară pe obrajii acesteia.

— Ticăloaso, să-mi lași bărbatul în pace!...

Surorile Vătășanu și bătrânul Dumitrașcu, prietenii și invitații e totdeauna la masa Dinei, când au încercat să intervină, era prea rziu, Iulia, enervată peste măsură, da să iasă. Dumitrașcu o prinse e braț și autoritar încercă să-i facă observații.

— Doamnă, gestul dumitale...

N'apucă însă să termine ce avea de spus și Iulia îl scuipă cu t disprețul, între ochii, trântind ușa în urma ei așa ca să se spargă să cadă în țăndări câte-va geamuri...

— Aceasta este cea mai mare ofensă, îngăimă Dumitrașcu dar meni nu-l auzea, Dina fugise în camera vecină iar surorile, amân-două, se duseseră după ea să o mângâe, să-i netezească părul, să vorbească de rău pe Iulia și să plângă împreună cu prietena bună generoasă pe urma căreia trăiau de ani.

Dumitrașcu își scoase batista, din buzunarul de sus al redingo-i, și începu să-și șteargă ochii și sprâncenile și fruntea, făcând re-exii pentru el :

„...o căldare de scuipat... Ptiu!...“

Aglaia și Ortansa Vătășanu, treceau pe lângă el, când una, când lta, să ducă Dinei un pahar cu apă, o sticlă de coniac sau o bucată e vată să-i șteargă sângele sgârieturilor ce roșise obraji Dinei.

Dumitrașcu vorbea singur mereu, frecându-se cu batista.

— Intr'o societate aleasă... în lumea mare... Nici la cafeneaua i Stern, cafeneaua agenților de bursă, nu se poate întâmpla asta... a da, am văzut odată pe Goldenberg cum l'a scuipat pe Vein-aub... acolo da, dar aci!... Asemenea gesturi sunt în afară de ele-anța unei maniere care... Să vă ia dracul de muieri... M'a scuipat rept în ochi...

O jumătate de ceas mai târziu, Dina se uita la Dumitrașcu care ică nu isprăvise să se tot frece cu batista.

— M'a scuipat... spuse Dumitrașcu, m'a scuipat...

— Cum! întrebă mirată Dina, care în fierbințeala palmelor, 'avusese când să vadă ce se petrecuse cu Dumitrașcu.

— Da, m'a scuipat drept între ochi și în ochi și pe frunte și.. dacă 'așI fi văzut, aș fi putut crede că a avut un pahar întreg de scuipat...

— Ha, ha, ha,... isbucni Dina în râs fără să se mai poată stă-âni. Ha, ha, ha,... Te-a scuipat și nu i-ai spus nimic ?...

— Am vrut, nu știu, n'am mai avut timp... Mă chiorise... O ne-ună. Dacă n'ar fi soția lui Dodoi... dar am să mă răsbun, am să o milesc, am să...

— Ha, ha, ha...

Și Dina, nu mai contenia din râs.

— Pentru dumneavoastră doamnă, pentru dumneavoastră...

— Imi pare rău, dar...

— Atât am putut face și eu pentru dumneavoastră... Sunt fericit.

Dina avea o sgârietură la colțul gurii, o sgârietură subțire cât n fir de păr și alta mai adâncă, la ureche, peste care lipise un plas-ure alb să oprească sângele și să închidă rana.

Dumitrașcu făcu o reverență în fața Dinei și spuse :

— Mie îmi dați voie să mă retrag...

— Cum, nu stai la masa de seară ?

— Ba da, mă voi înapoia.

— Dar unde te duci ?

— Să-mi refac onoarea... Sărut mâinile... Vă voi spune diseară...

— Te duci la ea ?

Dumitrașcu dete din cap în semn de încuviințare, fără să spună imic.

„Am să-i cer socoteală“, își spunea Dumitrașcu strângând pumnii i strepezindu-și dinții, îndreptându-se în capul oaselor și călcând mai apăsat ca totdeauna pe drumul ce duce la cealaltă casă a lui Dodoi...

„ Cel puțin un cuvânt de scuză.. Un cuvânt...“

Și pentrucă revolta era încă proaspătă iar ochii, nasul și fruntea oșii de mult ce-i frecase cu batista, aproape să-și jupoaie pielea, ot drumul n'a făcut de cât să vorbească mereu în gând și să chib-uiască fel de fel de răspunsuri și întrebări pe cari să i le pună, una după alta ca o lecție învățată, din care să nu lipsească nimic, dar bsolut nimic.

Își închipuise discuția când mai aprinsă, când mai potolită și în rsemeni discuții imaginare, ochii lui se rotunjeau, i se arcuiau sprân-enile, liniile feței se săpau adânc, și buzele îi tremurau, ca ime-diat să se lumineze de bunătatea și înțelegerea pe care le afecta de câte ori se găsea în fața unei femei făcând pe curtenitorul. „Da, îi voi spune...“ își zicea Dumitrașcu, „îi voi spune scurt și tăios:

„Doamnă, dumneata m'ai ofensat. Ea se va uita la mine lung, făr ăsă înțeleagă rostul vorbelor mele și eu am să continui... Da, m'ai scuipat în obraji, adică, mai bine zis, în ochi, ca pe un om de nimic. Ei bine, să știi să eu nu sunt omul care să primească asemenea insulte, oricât de bun prieten aș fi cu soțul dumitale, eu sunt o personalitate.. eu sunt...,,

„Și am să-i spui multe, multe, fără să-i dau răgaz să se gândească la vre-o scuză oarecare, am să o terorizez și voi căuta ca vorbele mele să cadă grele, ca plumbul, cuvinte usturătoare... să o văd că plânge, că îmi cere iertare și abea apoi, larg și generos, să-i întind mâna și să-i spun: Bine doamnă, voi căuta să uit acest incident penibil și că, din clipa aceasta, vom fi prieteni... O să mă invite pe scaun, o să-mi ofere o dulceață, o cafea și vom vorbi dspre toate: de Paris, de Londra, de studiile mele, despre politica externă și cea internă, iar dacă va aduce vorba despre Dina, îi voiu spune : Doamnă, creșterea mea și raporturile pe cari le am cu soțul dumneavoastră, Dodoi, mă împiedică să discut viața lor, și cred că și dumneata ești de acord... Ii voi face o reverență și, în această atitudine a mea, va înțelege și mai mult distincția care mă caracterizâ și, desigur, va regreta din tot sufletul gestul nefericit pe care l-a avut o jumătate de ceas mai înainte, față de mine“.

Și Dumitrașcu umbla când mai repede, așa după cum se certa cu Iulia, când mai încet, așa după cum îi erau gândurile de noblețe, târșiindu-și picioarele sau oprindu-se în loc, făcând reverențe, zâmbind și deschizând larg brațele ca apoi să le lase să cadă pe lângă poalele redingotei.

Un trecător l-a lovit din greșeală cu cotul... s'a întors, s'a uitat după el și a clătinat din cap. Era un domn bine îmbrăcat. Dacă ar fi fost vre-un desculț i-ar fi făcut observație, așa însă, a trecut mai departe.

S'a uitat la o casă nouă, frumoasă, și s'a întrebat în gând:

„A cui o fi ?... Splendidă casă...“

A uitat de ceartă și de discuția imaginară pe care până atunci o întreținea cu soția lui Dodoi și oprindu-se în loc, își duse mâna la frunte, ca gânditorul lui Rodin, să-și aducă aminte la ce gândise mai înainte...

„La ce?... la ce?... A, da. Ii voi spune...

Un miros neplăcut îl făcu să se uite înapoia lui. Se oprise tocmai în dreptul unui colț de casă retrasă câți-va pași din linia trotuarului. Pe perete o tăbliță neagră scrisă cu alb : **Murdăria oprită.**

„Ciudat“, reflectă Dumitrașcu, eu aș scrie pe tăbliță tocmai contrariu și sunt sigur că nimeni nu va murdări pereții... La ce gândeam ?... la ce gândeam?... A, da, și am să-i spun : Cum doamnă, dumneata crezi că sunt un zid dărăpănat sau un maidan unde se aruncă murdăriile, credeai că... Nu, n'am să-i spun așa, am să-i spun altcum, nu-mi vine în minte acum, dar știu eu ce îi voi spune, știu eu...

Dumitrașcu mergea agale, agale, abia târându-și picioarele de parcă ar fi voit să nu mai ajungă niciodată și deodată izbucni în râs: „Ha, ha, ha...“

Clătină capul și făcu reflexia următoare :

„Mă duc să mă cert și tot eu mă văd cum mă trag cu mâinile de poalele redingotei înapoi... păcatul meu. Toată viața am fost bun, iertător...“

Și dând din mâini și vorbind singur, se auzea spunând:

„In definitiv, ce mi-a făcut femeia aceasta ?... Poate că nici n'a vrut să mă scuipe, poate că nici nu m'a scuipat și se mai poate că ea să fi fost aceea care să fi regretat fapta. Nici nu mă cunoaște, puteam să fiu un ministru plenipotențiar, puteam să fiu un om mare, un om de seamă, un bogătaș, puteam să fiu ori și cine ? ... Aș putea spune că numai din greșală scuipatul ei n'a căzut în scuipătoare ci pe obrazul meu și mă gândesc acum ce s'ar fi întâmplat dacă n'aș fi cugetat mai sănătos și aș fi răspuns gestului ei, și cu vre-o obrăznicie așa cum se cuvine ?... Da, aceasta este marele meu merit, că totdeauna am știut să mă opresc la timp, dar absolut la timp. Este doar soția prietenului meu, omul care mă prețuește pentru calitățile pe care le am și pe urmă, umilința... Nici nu mai știu ce vorbesc, realitatea totdeauna e mincinoasă... Am să-i spun: doamnă... Nu, voi căuta să fiu cât mai grațios, îi voi spune: Nobilă și distinsă doamnă, te rog din suflet să mă erți că nu știu cum v'am putut da prilejul să scoborâți nivelul discuției până la a mă scuipa pe mine care totdeauna v'am prețuit mai mult ca pe oricine pe lume, deși nu v'am cunoscut nici odată — n'am avut fericirea — căci Dodoi, soțul dumneavoastră, nu m'a prezentat, totuși doamnă... Și ea, nu o să mă lase să mai continui, va face doi pași spre mine și se va pleca în fața mea ca în fața unui cap încoronat, îmi va strânge mâna făcând o reverență, îndoindu-și genunchii și cu ochii în lacrămi, abea va mai putea îngăima sub puterea emoției : „Cum să-mi cer scuze ?... Cum ?... Mintea mea e prea slabă să pot găsi cuvintele... Și îi voi spune : Nu face nimic doamnă, nu face nimic... V'am iertat și ea, atunci, își va scoate brățările de la mână, căci nu se poate să nu-aibă brățări, și mi le va întinde cu rugămintea să le primesc. Eu am să refuz, ea are să stăruiască, eu am să le refuz mereu și atunci, crezând că această mărturie a ei nu este suficientă, se va retrage pentru o clipă, ca imediat să revină cu un pachet de bancnote și va stărui : „Vă rog, domnule Dumitrașcu“... și eu voi răspunde : In fața unui asemenea gest, doamnă, nu-mi rămâne de cât să primesc acest mic semn, ca o dovadă de înalta gratitudine pe care o aveți față de umila mea persoană... Nu. Asta n'am să o spun... Ii sărut mâinile și atâta tot.

„Dacă aș avea atâția bani aș cumpăra casele pe cari le-am văzut și cari nu știu dacă nu sunt de vânzare și am să cumpăr și un cal... Hm, ce prostie vorbesc : ce să fac cu calul? un automobil, da... un automobil mare, luxos... Cai!... de unde până unde... Uite așa se întâmplă când ai bani mulți : nici nu știi ce să faci cu ei... Dar de ce m'am gândit la cal ?... Da, știu. Pe vremea când alergam să plasez ceară roșie și gumă arabică, m'am gândit de multe ori că eu însu-mi sunt un cal căruia îi lipsește gabrioleta... In sfârșit, voi vedea eu ce am să cumpăr... Am să-l chem odată, numai odată, pe ticălosul acela de jidan Stern, și am să-l opresc la masă, o masă bogată, regească, să vorbească pe urmă, la cafenea, un an întreg, de cinstea mare ce i-am făcut-o... Ei, ticălosul, o cafea nu-mi dădea pe datorie... și am să-i dau și fabricantului de ceară, — nenorocitul de el, care se chinuește în fundul unei magazii să facă marfa pe care i-o vindeam eu — am să-i dau să-și mărite amândouă fetele, să trăiască și el mai bine... bietul Moișe, ar trebui să-mi fie recunoscător pentru toate gândurile mele bune... De ai ști tu, ovrei bătrân, ce zile bune te așteaptă... Ei, dar unde sunt?... Mi se pare că am ajuns... da chiar aci... Nr. 53... Ce om neglijent și Dodoi ăsta.. meschin, calic... are un număr așa de mic la casă și scris pe o tăbliță de tinichea... ordinar... Eu, am să scriu cu litere de aur pe o sticlă de cristal, acasă la mine... Hm, dar frumoasă curte... și ce intrare...“

Apăsă cu degetul pe sonerie.

Până să i se deschidă, Dumitrașcu simți un fior cum îi trece prin spete. Și-a adus aminte de scuipatul cu care a fost împroșcat între ochi, a văzut cât de vijelios a plecat, cum a trântit ușa și l-a cuprins un frig de parcă era în iarnă.

„Mare greșeală am făcut că am venit aci și încă să cer socoteală unei femei... In asemenea împrejurări nici nu este ea de vină, ci bărbatul, el este răspunzător... lui trebuia să-i cer socoteală și pe urmă, dacă acolo, și m'a scuipat între ochi, dar aci, la ea acasă... Nu, hotărît, n'am ce căuta aci“.

Și întorcându-se încovoiat de spate, puse piciorul pe prima treaptă să coboare, să se ducă, când se deschise ușa și o servitoare îl întrebă':

— Pe cine căutați ?

Dumitrașcu se opri un moment, se uită la servitoare neștiind ce să răspundă.

— Pe cine cauți dumneata?... întrebă din nou servitoarea.

— Pe nimeni, răspunse sfios Dumitrașcu, adică... am vrut să caut... am greșit... caut Nr. 53..

— Aci e 53

— Nu... nu caut pe nimeni.

Și fără să mai spună ceva, grăbi treptele și eși în stradă. Ii bătea inima mai-mai să-i sară din loc. Se rezimă de un perete, își apăsă pieptul cu mâna și abia respira de parcă ar fi vrut să-și dea duhul...

„Uite așa poate să moară un om, dintr'un scuipat...“ Am făcut bine că am plecat... adică nu, tot trebuia să-i spun servitoarei pentru ce am venit, să știe stăpână-sa, să știe că eu...“

Și Dumitrașcu, tot mai grăbit, uitându-se de două, trei ori în urmă, trecu drumul. Din partea cealaltă a străzii venea Dodoi. Dumitrașcu l-a văzut, a lăsat capul în jos și, foarte grăbit, a trecut mai departe, făcându-se că nu-l vede. Dodoi l-a strigat, dar Dumitrașcu n'a răspuns chemării și la cel dintâi colț de stradă, s'a șters. Dodoi se uită pe urma lui neînțelegând de ce se ferise bătrânul, și intră în curte.

„Mare greșeală am făcut să vin aci... Pentru a doua oară puteam să mor... Dacă nu l-aș fi văzut?... dacă... Am să-i spun că n'am fost eu, dacă mă va întreba, și el n'are să mă creadă și eu am să mă jur pe ochii mei, pe onoarea mea, pe viitorul meu și el tot nu are să mă creadă și are să-mi spună: „Porc bătrân! Minți ca un porc!...“ și eu am să râd și am să-i spun de o sută de ori în șir : să mă bată Dumnezeu dacă am fost eu sau dacă măcar te-am văzut...“

PE RĂZBOINIC

de IANCU BÂRNEANU

Se culeseseră porumbii de mult, se tăiaseră tulenii, căzuse și bruma n câteva dimineți, dar văile tot nu se sloboziseră. Mai aveau rumânii: otava neadunată, nucile nescuturate, viile neculese. Unii mai veneau din vreme'n vreme pela curătură, dar cei mai mulți le lăsau în plata Domnului; taina vorbii: frica păzește via, nu omul...

Moș Dincă Stoican nu-i din aceștia. Să facă și el un prânz în vatra casei, — lângă cele două odrasle: Stanca și Maria, cărora numai ochii nu le scosese, că de șoimânit le-a șoimânit (așa era de hapsân cu ele) — ferit-a Sfântul!...

Pe Stanca „haimanaua“, cum îi spunea, pentrucă umbla prin hodăi, o lega de furca patului, iar Mariei, care nu se deslipea de casă niciodată, oricât ar fi oropsit-o tatăl, îi zicea rar și apăsat:

— Coace mălaiul, fierbe niscaiva legume, dă și „afurisitei“ de soru-ta dacă cere, încuie ușa și vino cu prânzul mai către amneaz după mine.

Atât grăia în destrămatul zorilor și pleca la cele două curături din fundul văii Războinicului, de pe care-și ridicase de mult avutul.

Ședea acolo până seara, de multe ori și noaptea. Numai ce sfărîma mușunoaiele, bolovanii, acoperind fiecare buștean sau fir de iarbă cu pământ și arunca la vecinul pietrele și mărăcinii de pe slog. De cântau păsările în holda de pruni din apropiere, le sburătura; de gârlia vreo cioară'n văzduh, îi da chiot; de treceau oameni pe drumul văii, punea mâna strașină la ochi, și-i urmărea tăcând, până-i pierdea, apoi își vedea de lucru mormăind.

Așa-i era inima lui, atunci, strânsă parcă int'run clește, încât nu putea răbda pe nimeni în juru-i. Vorbea lumea că se trage pe neam. Cine-au fost Stoicanii?

— Ei he, hoți de baștină, de băgaseră în răcori tot muntele. Banii îngropați de ei încă mai joacă pe Valea Cornului ,pe dealul Viașului, spre lunca Pierilor în jos.

Scobesc oamenii, dar de surda se ostenesc, că nu dau de nimic. Sânt bani blestemați...

O fi păstrat el, Moș Dină, și ceva din firea celor bătrâni, dar noi copiii îl socoteam mai mult cam într'o paliță, cam zălețit din minți, căci îl mai auzisem și'n săptămâna patimilor spovedindu-se părintelui Costea cam în acest fel:

— N'am avut în viață frică decât de cuțit și revolver, părinte! Oiu fi făcut multe păcate, dar unul știu că l-am făcut...

— Măturisește-l Dină, Domnul să te binecuvânteze.

— Am prins un herete cu fierele, părinte, l-am scăldat în gaz și i-am dat foc cu lumânarea, că mi-a mâncat cloșca cu șaisprezece pui cu tot!...

Aceste cuvinte le aveam vii în minte, eu și cu Dumitru lui Ilie, când pornirăm în ziua aceea, împreună cu starostele nostru, moș Ciucă Buză și cu alți frați de cruce, cu vitele spre Valea Războinicului.

Era Duminecă. Timp frumos, zi de sărbătoare, de drag să mergi în câmp!...

Trecurăm apa Cașuștea, pe sub bolta sălciilor pletoase dealungul malului Pârvulescului, pe lângă „curtea boierească“, unde, neavând de lucru, mai întăritarăm câinii, de ne petrecu pădurarul numai cu înjurături până'n gura văii. Aci abăturăm vitele pe locul Popii, încintarăm o gule, săririm căprița; Dumitru se părui bine cu Vetuța Stoienoanii, o fată tare arțăgoasă căreia îi știam cu toții de frică; haida-hai, până când, pe nesimțite, ne aflarăm în fundul văii, la curăturile lui moș Dină Stoican...

— Moș Ciucă, zise Dumitru, ia să mai arunci ochii și pela vitele noastre, că ne ducem să dăm mâna cu moș Dină, că parcă mi-se lasă cum „saltă la nuc“ (doarme) colo'n dos; apoi indreptându-se spre noi:

Haideți, Titule, Iancule, Gherghină, haideți să-i cântăm și să-i jucăm o horă să se ducă pomina!...

— Haidem.

Trăserăm o fugă iepurească până la curătura din față despărțită printr'un șențuleț de cea din dos, unde are unchiașul un nuc gros ca pe butoiu, la umbra căruia trage la aghioase în vremea amiazului când e friptoarea mai mare.

Cum ajunserăm la capătul locului ne'ncercurăm și'ncepurăm jocul:

— Hăi, hă, hăăăiii..., uite-așa și iar așa, că-i bărbatul la șosea; foae verde de avrămeasă, că-i bărbatul dus de-acasă... na, na, na, iiiii.....

Se cutremura valea la strigătele noastre, se legăna frunza, iar oile și caprele înțeleneau cu mănunchiul de iarbă în gură, ne priveau nedumerite, minunându-se și ele...

Și cum jucam și chioteam, numai ce vedem pe moș Dină săltând încetinel capul și trăgând lângă el o scurtătură de lemn noduros.

Se uita la noi, ne uitam și noi la el, și de ce se uita, tot mai sus săltam și chioteam.

Bătătorisem pământul într'un loc de-l făcusem arie de trăierat.

Nu mai putu unchiașul răbda. Se sculă cu greu, înfipse verdetele sub mână și trecu șanțul la noi. Venea omenos și nici nu ne privea.

— Ce găsirăți voi, fireți... așa și dincolo, bată-vă sfinții de draci împielițați, ce vreți?..., strigă odată din răsputeri de era mai, mai să dăm peste cap de spaimă.

Unul după altul, ca niște mânji speriați, ocolirăm prunii lui Băloi și prinserăm hora pe curătura din dos.

Moș Dină veni după noi. Trecurăm iar în față; se întoarse și el; și tot așa îi făcurăm necaz până ce ne pomenirăm cu moș Ciucă Buză venind val-vârtej, c'o falcă'n cer și cu una'n pământ și cu stânjenul în spinare:

— Iiiii... țipă și el și când ne trasă și-o „afurisală“, suiam coasta spre Culmea Viilor în mâini și'n picioare ca potârnicile.

— Ai cui sînt Ciucă? auzirăm din culme.

— Ne numără moș Ciucă pe degete.

— Sânt la școală?!

— Apoi dară... școlari, bre!...

Atâta puturăm prinde căci intraseră vitele în otava încă necosită a lui nenea Gheorghe Istodoruș. Alergarăm la ele și le mânarăm în jos spre conacul nostru.

Acolo, în matcă, după ce ne jucarăm de-a cașca, trăserăm cu tunul. Furasem de acasă un pistol turcesc, ce-l avea taica, străbunicul, moștenire dela moși-su, un pistol cum nu se prea mai găsesc pe fleune: să fi avut patru palme de lung, iar de greu, ca plumbul; deabia-l țineam în mână. Il ascundeam în tufanul de răchiți din matcă, șterpeleam câte un pumn de prau de pe la tata, și toată ziulica îl îndopam: ba cu sare, cu pietricele, cu cârlți, ba cu trențe; și-i dam foc apoi cu chibritul pela cocoș.

Bufuirăm cu el de vreo trei patru ori, crăpând de drag când răsuna valea, și după ce ciuruirăm o bercă de pălărie a lui Gheorghină al Costi, hait că vine și Moș Dină de pe vale din sus, cu un târș în spinare.

— Iancule, strigă Dumitru, dă pistolul încoace, să râzi acuși să cazi jos.

Ii înmânai pistolul, fără teamă, căci era gol. Și când Moș Dină ajunse în dreptul prileazului ce răspunde din matcă în drum, iată și pe Dumitru că 'nțâmbroie pistolul spre el. Moș Dină poticni. Ii căzu creaca jos. Dumitru trase cutia din buzunar și: hâști, aprinse chibritul.

— Ce ai cu mine? Ce mă tot gonești și mă tot înjuri pe toate drumurile? — se răsti el apropiind chibritul de cocoș.

Inglezină moș Dină și punând mâinile la ochi mereu se trăgea îndărăt.

— Mă..., stai molcom, or al cui ești tu?!.. că nu te-am înjurat eu!!.. mă nepoate nu mă'mpușca, fii de treabăăăă!!...

— Te achit!; să nu cârmești! — hârști, mai aprinse Dumitru un cribit.

— Mă al lu Ilie, mă moșule nu mă'mpușca, ce-ai cu mine?... Ogolește-te, nu glumi cu focu dracului că nu te-am înjurat!...

— Nimic... hâști... mai scăpără odată. Și tot trăgându-se moș Dină 'napoi se propti 'n gardul ce'mprejmuiește via noastră și tot îndesând de groază, pârrr...., jap, gardul putred, căzu leasă cu el cu tot.

Intepenisem cu mâinile la inimă de râs, în timp ce Dumitru sărea prileazul hohotind, iar moș Dină târîia repede-repede creanga de prun după el, închinându-se să-și scoată ochii!...

Din gura văii se uită'ndărăt!...

Când ajunserăm noi aci, el trecea puntea 'n sat...

●

Seara la răscruciu, numai de asta ne-a fost vorba. Au râs toți de s'au prăppădit, iar noi am mers la culcare mai mândri ca niciodată...

A doua zi era Luni. Ca toți școlarii de treabă merserăm și noi la școală. Veni Doamna, ne-ascultă, ne mai urechie, una, alta; și când eram pela intuiție, numai ce văd pe moș Dină venind spre școală. Trăsei pe Gherghină de mânecă, și cum îl zări, împielițatul, se și ridică'n picioare, cu două degete înainte, ca două urechi de iepure:

— Doamnă vă rog să-mi dați voie pe afară!

(Urmare în pag. 6-a)

CRONICA plastică

de PAUL MIRACOVICI

Dudu Alexandrescu (Sala „Dales") I. Panteli Stanciu (Sala „Universul")

Primele lucrări de d-na Dudu Alexandrescu le-am văzut în atelierul d-sale la Paris, prin 1933, dacă nu mă înşel. In acea vreme ,d-sa flirta, dacă se poate spune, cu pictura, flirt care trebuia să devină pasiune mai târziu. Intr'adevăr o femee tânără şi frumoasă ar fi găsit fără greş mijlocul de a-şi pierde timpul la Paris. D-na Alexandrescu însă îşi consacra tot timpul muncii. In afară de studiile de fiecare zi prin academii, în atelierul său de pe cheiul Senei paleta avea întotdeauna culori proaspete iar Luvrul avea în d-sa o fervent şi atentă cercetătoare.

Lucrările d-sale de atunci erau încă greoaie de inexperienţă, tonurile erau pe alocuri îmbâcsite de brunuri şi „terre"-uri dar în întregul lor dovedeau multă sensibilitate şi drag pentru meşteşugul în sine, lucru destul de rar la pictoriţe cari — cele mai multe — se mulţumesc, mai ales la început cu „trouvaille"-uri. D-na Alexandrescu studia temeinic şi înfrunta adeseori probleme cari îi depăşeau puterile. Această îndârjire, ca şi lucrul continuu de fiecare zi, fiindcă trebue să spunem aci — d-na Alexandrescu e printre cei mai muncitori artişti din câţi cunosc — i-au servit mult pentru a ajunge la realizările de azi. De câţiva ani de când urmăresc evoluţia d-sale, de fiecare dată când îi văd lucrările, încerc satisfacţia de a vedea un real progres, progres câştigat fără salturi, aşa cum se câştigă tot ce are durată.

Anul trecut la Salonul Oficial, anul acesta la „Tinerimea" d-sa a expus lucruri cu totul afară din obişnuit. Şi acele de la Salon, „Florile" şi „Silueta roz" de la „Tinerimea" ne-au pregătit pentru expoziţia de azi, care e o etapă importantă în cariera d-sale. In cuprinsul ei d-na Alexandrescu dovedeşte calităţile cele mai rare; sensibilitate, gust ales şi un deosebit simţ al armoniei. Iată „Entr'acte", „Fantezie 1900" şi numeroase portrete în care grija de stil răsbate fără ostentaţie şi a căror compunere e cu totul remarcabilă. De altfel motivele cel mai variate au ispitit pe artistă; compoziţii, naturi-moarte, peisage, flori, nuduri. Toate poartă semnul talentului şi al vocaţiei autentice. Vor fi probabil acei cari din cauza lunii târzii în care e deschisă expoziţia nu au vizitat-o. Va fi în paguba lor, vor fi pierdut una din cele mai interesante expoziţii ale anului.

●

Acum un an, cu prilejul expoziţiei d-sale dela „Universul" am prezis şi am urat d-lui Panteli Stanciu că-i va lua locul lui Laszlo... E adevărat că expoziţia d-sale era plină de portrete cari justificau această prezicere, Laszlo tocmai decedase iar d. Panteli Stanciu pregătea un voiaj în Anglia...

Precum se vede elementele esenţiale pentru această eventualitate păreau să se înlănţuiască în chip firesc şi să schimbe destinul d-lui Stanciu cu acela al pictorului nabab de la Londra. D-sa s'a înapoiat însă din acest voiaj cu lucrări cari dacă nu mai îndreptăţesc prezicerea noastră ne compensează cu alte câştiguri cari nu sunt deloc de dispreţuit; o mai mare grijă de ton, o mai justă vedere a perspectivei colorilor şi a nuanţei. Mărturiile cele mai elocvente sunt „Stradelă din Menton", „San Remo", „Mediterana la Antibes", „Monte Carlo" şi alte numeroase care-mi scapă.

Cartea străină

Maurice Maeterlinck: „Devant Dieu"

Intrebările neliniştite şi meditaţiunile grave asupra misterului morţii au apărut dealungul operei marelui poet belgian presimţite abia ,cu douăzeci de ani în urmă, în **L'Intruse,** revenind de atunci, ca un motiv călăuzitor de-o augustă solemnitate, tot mai frecvent şi mai obsedant, până la una din ultimele-i cărţi intitulată semnificativ **Avant le grande silence,** unde problema sfârşitului inevitabil ocupă centrul preocupărilor şi al existenţei autorului. **La sagesse et la destinée, L'hote inconnu, Le grand secret, La grande féerie** şi **Le Sablier** sunt etapele prin care problemele esenţiale ce se pun condiţiei noastre omeneşti s'au îmbogăţit cu sugestii şi ecouri sufleteşti turburătoare.

Spaima de moarte e tot atât de absurdă ca şi acea de care tremurăm dinnaintea severităţii unui Dumnezeu neîndurător. Ca şi Seneca, Maeterlinck nu vede în moarte decât ceea ce numeşte el o „trecere dela veghe la somn". Simplă vorbă, căreia nicio realitate nu-i corespunde: „Moartea nu există pentru că ea însăşi este nemuritoare. Dacă totul se macină şi se spulberă nimic **nu moare,** în înţelesul omenesc al cuvântului. Tot ce a fost rămâne undeva, într'un punct din spaţiu sau timp.

Intr'o noapte de somn ni se pare să fi trăit doar câteva clipe. De ce n'ar fi oare moartea, o deşteptare din existenţa de somnambuli pe care o duc cei mai mulţi dintre oameni, şi un început abia în loc de sfârşitul a tot ce există?

Muribundul necredincios tremură la gândul intrării în neant. Dar el ignoră că neant e tocmai ce a trăit el şi că „ceea ce noi numim moarte nu e decât viaţa pe care încă nu o pricepem".

Prezenţa gândului morţii, la fiecare pagină din **Devant Dieu** este menită să ne familiarizeze cu ea, să ne îndemne şi ajute a o privi fără spaima de care se întovărăşeşte obişnuit ideea sfârşitului „în care totul poate fi câştigat, nimic nemaifiind risipit".

JEAN DE LA VARENDE :
„LES MANANTS DU ROI"

Puţine ascensiuni literare au fost atât de rapide ca aceea a d-lui Jean de la Varende. In 1936 „premiul Vikingilor" încorona **Pays d'Ouche,** — epopee sub formă de povestiri şi de nuvele a unui canton din ţinutul normand — carte cu deosebire bogată de sevă etnică şi istorică. A doua operă pe care a publicat-o, **Nez de cuir, gentilhomme d'amour,** a luat în 1937 „Marele premiu al Academiei franceze pentru roman". Sfârşitul acelui erou popular „Nez-de-Cuir" — supranumele unui personaj istoric, contele Roger de Tainchebraye, a cărui amintire a persistat în mitologia şi tradiţiile de folklor local din ţinuturile Normandiei — era de un tragic omenesc adânc impresionant:

Războinic prin tradiţie, contele Roger se întâlnise, pe unul din câmpurile de luptă din Champagne, în 1814, cu un duşman care-i cioparţise în aşa hal chipul, cruţându-i numai ochii, încât spre a nu-şi înspăimânta contemporanii, nefericitul mutilat trebui să poarte tot restul zilelor o mască de piele, la adăpostul căreia să-şi poată continua viaţa aventuroasă şi galantă dusă până atunci.

Cronica timpului istoriseşte că nicio femeie pe care a dorit-o nu i-a rezistat. Odată însă, acest Don Juan cinic a crezut că poate găsi în dragostea aceleia care-i iubea printr'o dăruire totală a fiinţei lui, altceva decât trecătoarele satisfacţii de până atunci ale simţurilor. Şi-a scos masca, dar când a cetit pe chipul femeii mila, gentilomul s'a retras în castelul strămoşesc, întovărăşit numai de câinele credincios şi acolo şi-a aşteptat sfârşitul, singur cu conştiinţa lui şi poate cu Dumnezeu.

După **Nez de cuir,** d. Jean de la Varende a evocat cu un talent personal şi liber de orice influenţă exterioară, tipurile violente sau poetice care însufleţesc altă operă frumoasă, publicată anul trecut: **Le Centaure du Dieu.** Iar de curând, într'un ansamblu de nuvele atât de strâns cimentate între ele prin pasiunea arzătoare care le animă încât ţes o epopee continuă, a dat publicităţii un nou volum intitulat **Les manants du Roi.**

Aceşti „manants' 'sunt toţi aceia, seniori, boernaşi sau chiar oameni de rând, — cari din ziua când ştirea execută rii lui Ludovic 16 s'a răspândit prin Normandia semănând oroare şi stârnind revolta — şi până la acei „chouans" întârziaţi din zilele noastre, au păstrat dealungul lentei lor agonii o credinţă pe care nimic vreodată nu a putut-o sdruncina.

In răstimp de vreo sută cincizeci de ani, o serie de tablouri în culori vii şi de un accent turburător, care în varietatea lor extremă constitue mărturia demnităţii unei rase dârze, ce n'a vrut să-şi închine drapelele.

J. LUCAS-DUBRETON :
„LOUIS-PHILIPPE"

In cunoscuta colecţie „Grandes études historiques" (ed. A. Fayard), îmbogăţită cu atâtea opere de valoare, d. J. Lucas-Dubreton a publicat de curând un frumos şi sincer portret al regelui Ludovic-Filip, dimpreună cu descrierea epocii lui de domnie, judecată până acum cu multă parţialitate.

Pentrucă n'a vrut să asvârle Franţa în aventuri tragice, să „intervină" cu armele, în Polonia sau în Spania sfâşiată de războiul carlist, „beliciştii" contemporani i-au creat acestui monarh reputaţia unui fricos.

Fiindcă a ocolit şi a tot amânat să înceapă ostilităţile cu Anglia, din cauza unei obscure pricini orientale, şi să-şi trimită toată flota în Mediterana, a fost acuzat că „a vândut Franţa Angliei". Răspunsul dat atunci de Ludovic-Filip, lui Thiers, care tuna şi fulgera împotriva „laşităţii" monarhului, îngădue o apropiere sugestivă între istoria anului 1840 şi unele evenimente din politica europeană a zilelor noastre: Am atâta oroare de război, a răspuns monarhul francez, încât aş suferi orice decât să ajung până la el".

Orice, cu excepţia atingerilor aduse onoarei. „Vreau pacea şi nu războiul, adăoga el: vreau să liniştesc spiritele iar nu, ca să spun aşa, să alarmez şi să provoc toată Europa. Inarmările noastre sunt inspirate de prudenţă, iar nu de scopuri războinice".

Marea învinuire care-i poate fi adusă acestui „om cu adevărat superior al timpului său", cum l-a numit Casimir-Périer, este de a nu fi înţeles importanţa chestiunii sociale şi de a nu se fi interesat de soarta proletariatului. Ludovic-Filip a săvârşit greşala, care avea să-l coste tronul ,de-a se fi încăpăţânat în ceea ce biograful său numeşte „mania legalităţii stagnante" şi de a fi refuzat orice inovaţie.

MIHAI NICULESCU

Călătorie

Au pogorît aproape frânturile de cer
Şi pulbere prin aer s'a risipit din stele,
Trosneşte sânul nopţii, răscopt de-atâta ger
Şi lacătele frunţii cad umede şi grele.

Ecou prelins pe urme de putrede lacune
Ne-a prăvălit destinul în mâinile uscate,
Şi'n locul unde gândul cu inima apune,
Se nasc nămeţi de vise şi de singurătate.

Prin bulgării de sgură e drumul tot mai greu.
Vueşte 'n urmă râul şi vânăt se frământă,
Vin valuri de 'ntuneric, se vântură mereu,
Şi 'n urma noastră vremea se-apropie şi cântă.

Inchis în patru colţuri nici glas nu mai străbate.
Se nărue poteca întoarcerii de-apoi,
Cu sufletele strânse şi-adânc însângerate,
Svârlim cu amintirea ce-a mai rămas în noi.

CONST. SALCIA

Cetatea păgână

Inconjuraţi de prăbuşirea şovăitoarelor închegări
Sufletele alergau pe lespezi — arătări —
Nici regele, nici stelele nu mai ştiau
Dacă în rugile morţilor străluceau.

Numai idolii, peste nelinişti, învinşi
Bănuiau zilele celor stinşi
Şi peşterile lor, bizare palate
Descopereau gânduri nemăsurate.

O ! dacă aţi auzi-o, dacă aţi simţi
Cântecul celui ce trăi — dar nu trăi !
„Hei am iubit şi eu odată pe Dumnezeu,
Cum iubeşte viermele rana".

D. STELARU

Dudu Alexandrescu „Fantezie"

I. Panteli-Stanciu „Portret"

Dudu Alexandrescu „Interior"

CRONICA muzicală

de ROMEO ALEXANDRES

Producţia muzicală a clasei d-lui prof. Filip dela Academia Regală

Activitatea solistă a violonistul român de mare talent, Vasile Fil nu poate, desigur, cantitativ, să sat facă aşteptările ascultătorilor noş de muzică. Cât de mare dreptate avea să se plângă publicul de conce te de această rezervă păgubitoa mişcării muzicale, pe care a ado tat-o d. Vasile Filip, se poate vede numărând concertele înzestratul artist din ultimii zece ani. Pluralul folosim e de alfel de prisos, de oare este vorba de un singur concert.

Când atâtea elemente de import perindează cu mediocre consecinţe scenele noastre de concert, este ina misibil ca o forţă muzicală de tal aceleia de care dispune d. Filip, nu fie chemată să ocupe un loc cinste ,de exemplu în concertele „F larmonicei", care în ultimul tim şi-au bătut întristător propriile r corduri în contramandări de soliş programe înjghebate pripit, tot completat cu renunţarea tacită la u timul concert anunţat, fără explic ţiile de rigoare datorite publicului.

De aceea este numai o slabă cons lare de a putea constata, în aştept rea reapariţiei în lumina rampelor d-lui Filip, că virtuosul este dubl de un activ şi răbdător profesor, c pabil să pună la punct într'o simţi muzicalitate o audiţie de elevi, c program de concert.

Intr'adevăr, în producţia clasei vioară a d-lui profesor Filip, au figu rat în program concerte de Vivaldi-Kreisler, Vieuxtemps şi Viotti (a 22-lea), compoziţie de minunată in spiraţie şi scriere instrumentală, p care mulţi fac greşala puţin cuviin cioasă faţă de muzică de a-l conside ra concert şcolăresc. Kreisler, Th baud şi mulţi violonişti de seamă a răspuns însă neînţelegătorilor, în scriindu-l cu toate onorurile unor in terpretări compensatoare, în reperto riul lor permanent.

In aceeaş producţie s'a cântat Bach perpetuum mobile de Novacek şi Pa ganini. Alături de acestea, în minori tatea dorită, micile intrări în materi tradiţionale a quasi-debutanţilor, nu mai doi, şi în condiţiuni îngrijite.

Trebue să mai adăogăm că Viott Vivaldi—Kreisler, Vieuxtemps au fi gurat în program cu execuţiuni inte grale, ceea ce este destul de rar, în producţiile şcolare.

D. Dinicu Ioan, care a executat pre ludiul şi fuga de Bach în sol mino (vioară singură) şi mişcarea perpetuă de Paganini, a reuşit să menţină în totul o linie, o netezime, o seriozitate şi un echilibru general instrumenta remarcabil.

D-sa este îndreptăţit să continue cu încrezătoare perseverenţă o mun că dovedită în concordanţă cu dota rea şi cerinţele muzicale.

D-ra Felmer Albina, este de asemeni înaintată în posibilităţi şi aju tată şi de o sonoritate expresivă şi de sincer accent.

Simţul d-sale muzical este remarcabil şi îi rezervă, credem, resurse ce merită străduinţă şi râvnă.

D. Miruţ Radu are un temperament cu promiţătoare avânturi, ton destul de străbătător şi mecanism meritoriu susţinut.

D-rei King Lys, car a făcut probe mulţumitoare de pregătire şi aptitudini în concertul de Viotti şi în dubla simfonie concertantă de Allard, la cealaltă vioară fiind d-ra Felmer, este o altă elevă care merită încurajare.

Toate aceste rezultate au primit şi sprijinul ultim al unor bune acompaniamente, la pian fiind d-ra C. Fotino.

=3-14-28=

(nuvelă inedită)

de SERAFIM CADAN

Valetul se apleacă slugarnic şi Mircea Scrişteanu, plictisit şi leneş lasă în mâinile lui, paltonul, pălăria şi mănuşille. Cu un gest scurt îl concediază şi, apoi, domol străbate vestibulul până în dormitorul său. Camera dechisită şi comodă, pregătită pentru odihnă, îl dispune şi îi aduce bucuria singurătăţii. Toate obiectele aşteaptă grijuliu şi atent porunca sa: pijamaua blândă pe pat, papucii ţanţoşi pe covor, iar pe măsuţa cu telefonul, firavele ziare de seară s'au prosternat în faţa grăsunului pahar cu vermut, nedespărţitul prieten al stăpânului înainte de culcare. Fiecare lucru mărturiseşte pe faţă că Mircea Scrişteanu, director de fabrică, are slăbiciunea burgheză spre ordine, curăţenie şi armonie.

El nu desminte această impresie şi aranjează chibzuit şi măsurat, hainele în dulap, pantofii într'un colţ şi îmbracă pijamaua. Apoi, intră la baie, îşi răcoreşte faţa cu apă rece, îşi clăteşte dinţii şi mulţumit de achitarea datoriilor faţă de trupul său se urcă în pat.

Se întinde leneş, se cuibăreşte lacom în pufurile primitoare ale saltelei şi gustă din plin începutul promiţător al savurosului somn după o zi de sbucium.

— Da, nu este uşor să fii director de fabrică! Impacă pe client, pe patron, impune întreprinderii un nerv — la vârsta mea de 60 de ani, nu e fleac — se gândeşte el.

Astăzi a fost o zi cât se poate de fructuoasă. Toate i-au mers în plin. Micuţa şi aspra Arlaia, secretara sa... aici directorul îşi surâde strengăreşte, dând să înţeleagă unui ascultător nevăzut, că el Mircea Scrişteanu a învins toate piedicele, dar ţine să rămână modest, în penumbră.

Intinde mâna după pahar, îl duce la buze şi soarbe lichidul, cu aerul celei mai adânci fericiri.

După aceasta, a frunzărit rezervat şi capricios prin foile ziarelor şi, în urmă le-a înlăturat cu o mişcare ce vroia să spună că el este sătul de vieaţa de afară şi este plin de nerăbdare să se dăruiască sie-şi.

Plapuma a pus pecetea căldurii şi a strecurat în corp un val de destindere şi uşurinţă.

Sub oblăduirea luminii închise, în cameră s'a adâncit o moleşeală blândă, care l-a îndemnat să lase pleoapele şi să se bucure, sincer, pe de-a 'ntregul de invitaţiile somnului care a şi început să-l îmbie timid, dar insistent.

El se oferă încântat acestui joc dulce şi visurile se furişează, uşor, în conştiinţă, cu fâlfâiri de miresme.

E linişte , de afară un felinar cu gaz cerne prin geam o lumină prăfuită, iar ceasornicul, harnic, ciocăneşte de zor.

Corpul lui Scrişteanu e îmbătat de somn şi sunetele sonore, vestitoare ale acestui furtişag, se revarsă majestos prin cameră.

Deodată telefonul a ţârâit prelung şi, alarma lui obraznică, izbucneşte fără oprire.

— Ţârrr... Ţârrr... Ţârrr.

Din gâtul adormitului se aude un gâlgâit, de pare că Mircea Scrişteanu ar fi întrerupt înghiţirea sacadată a unui lichid.

Se ridică speriat, clipind des din ochi.

Telefonul continuă să-şi spargă sufletul.

Scrişteanu cu greu pricepe ce s'a întâmplat. Apoi, deşi somnul a fost tăiat în clipa cea mai plăcută, el surâde împăciuitor, şi presupune că nu este nimic grav.

— Ah! Un telefon!... se strâmbă el tolerant.

Dar fără vrere, în gândul lui năvălesc o seamă de blestemăţii: că, la fabrică arde, că, s'a îmbolnăvit Arlaia, că, patronul a suferit un accident, că...

Şi, grăbit, smulge receptorul din căsuţa sa.

— Allo! Allo! Da! Da! Cuuuum! prelungeşte el fără sfârşit, silaba.

La capătul celălalt al firului i se repetă cu o voce groasă şi aspră:

— Aici Morga! Venim după cadavru?

— Nu! Nu! bâiguie el zăpăcit. E greşală, vă rog! şi aruncă receptorul de parcă acesta ar fi fost jar.

Câteva clipe sprijinindu-se în mâini, stă buimăcit, înfrânt. Glasul a fost prea grosolan, iar aceste cuvinte uimitoare l-au răsculat; mai mult, l-au năucit. Imaginea unei crime fioroase, cu leşul sângeros, oribil, care aşteaptă să fie dus, îi umplu mintea. Brrr! Ce respingător! Să se petreacă un omor, tocmai când pentru el Mircea Scrişteanu, vieaţa se desfăşoară cât se poate de frumos, şi somnul a încheiat o zi plină de reuşită. Telefon trăznit, brutal!

Murmurând ameninţător pe seama făptuitorilor de fărădelegi şi mai ales pe seama anunţătorului, care de sigur greşise numărul de telefon şi a tulburat somnul paşnic al unui cetăţean cum se cade, directorul Scrişteanu se înveleşte mai grijuliu în plapomă şi închide ochii. Fire cinstită şi fără nici o pată pe suflet, el uită repede această întâmplare şi, foarte curând, notele muzicale furişate pe nas vestesc aşezarea domnitoare a somnului în fiinţa lui.

Dar, un nou sbârnâit de telefon răscoleşte şi împrăştie liniştea visurilor.

Acum Mircea Scrişteanu se trezeşte îndată şi într'o clipă receptorul este lipit la ureche. Nu apucă nici să pronunţe convenţionalul „allo", când o voce cleioasă îl întrebă răspicat:

— Aici Morga! Venim după cadavru?

El se pipernicește, deodată, iar mâinile şi picioarele întepenesc. Glasul nu-l părăseşte şi cuvintele bolborosite cad unul după altul.

— Domnule, te rog! Am spus. E o greşală de număr. Mă chinuiţi! Nu-i aici! Lăsaţi-mă! Vreau să dorm. sunt... Dându-şi seama că nu face să peroreze atâta cu... Morga, întrerupe iute legătura.

Inima îi bate puternic şi parcă şi somnul a pierit. Cadavrul desfigurat, murdar, al unui necunoscut îi apare clar în faţă. Camera parcă nu mai are farmecul de până acum. Intunerecul liniştit şi mângâietor, scăldat cuminte de firava lumină a felinarului apăru otrăvit de misterele crimei. Simte în el senzaţia bolnavă, că umbrele mai ascund pe cineva, pitulat undeva, care aşteaptă un moment prielnic ca să se năpustească. Obscuritatea odihnitoare se schimbă într'un rânjet şi deşteptă prezenţa rece a morţii.

Mircea Scrişteanu se dă încetişor şi prudent jos din pat şi, tiptil, tiptil ajunge până la uşă. Pune mâna, hotărît, pe comutatorul electric şi-l învârteşte. Fulgerător încăperea zâmbi veselă şi senină. Vieaţa luminii gonise orice sâmbure de frică. Răsuflă uşurat şi se freacă pe frunte. Totuşi, dornic să aibă siguranţa deplină, se apleacă sub pat, deschide dulapul şi-l cercetează, se uită pe sub birou şi apoi, încuie uşa cu cheia, de două ori, pune şi zăvorul, ceea ce niciodată nu făcuse, şi, la încheiere îşi mai toarnă un pahar cu vermut şi-l bea pe nerăsuflate.

Aceste măsuri de precauţiune l-au calmat. Stinge lumina şi, fluierând în surdină un cântec la modă, se îndreaptă spre pat chiorându-se dojenitor la cutia telefonului, care printre umbre pare mai neagră, mai rea.

Urcându-se în pat, mai păstrează o vagă bosumflare în suflet, dar evită să reflecteze, sperând să se încătuşeze în somn cât mai repede. Cască odată, de două, de trei ori, din propria sa dorinţă, până ce şi adevăratul căscat, sol al visurilor, îi pârâie muşchii maxilarelor şi închide ochii cufundându-se în van, uitare şi pace.

Câteva minute, în cameră, liniştea îndrăgostită ţese din fuiorul vremii. Ceasul o măsoară prompt, moderat, ca o sentinelă care cadenţează cu paşii egali pe o platformă. Din gura întredeschisă a lui Scrişteanu sboară mai multe accente ale unui cântec beteag, răguşit, de placă spartă.

Afară a ţârâit ţignalul sfrijit al unui gardist somnambul. Ca o continuare, sau un răspuns, telefonul a sfârâit scurt, de parcă şi-a dres vocea şi, a isbucnit să-şi aţâţe limbajul clar pe intervale anumite.

Innecându-se, înghiţind sforăituri Scrişteanu luptă să se elibereze de sub plapomă. „Iarăşi?" se înciudează dânsul. Şi în primul moment vrea să lase telefonul să sune sau să dea receptorul jos.

Dar putea să fie altceva. Un prieten. O veste bună. O nenorocire, chiar, unde prezenţa lui ar fi necesară.

El se decide şi, curajos, potriveşte receptorul la ureche.

— Allo! Da! Directorul Mircea Scrişteanu la telefon.

Iar răspunsul, sec, gâtuit, îmbucă auzul lui.

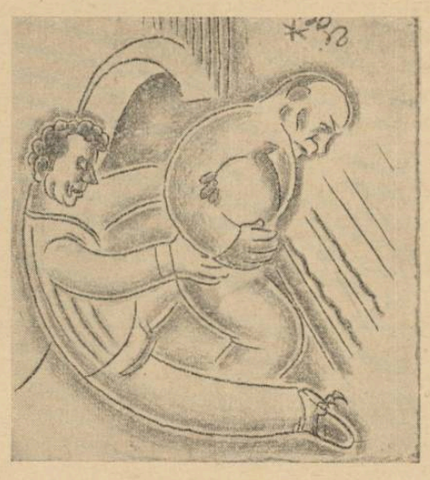

— Aici Morga! Venim după cadavru?

Scrişteanu se aştepta şi nu se aştepta la aceste cuvinte stereotipe. Izbindu-se tot de ele, o picătură de ghiaţă i s'a prelins în jos pe şira spinării. Degetele au pierdut proprietatea pipăitului, s'au făcut de vată, animate de un tremurat nervos.

De partea cealaltă aparatul nu s'a închis şi anunţătorul părea că aşteaptă o încuviinţare.

Scrişteanu stăpânindu-se şi căutând să păstreze o voce cât mai sigură, rupse tăcerea:

—Domnule, termină, odată! Nu-mi strica somnul! Aici e 3.14.28. Notează-ţi. Indură-te de odihna unui om muncitor.

Dar, vocea neînduplecată îl întrerupe:

— Aici Morga! Venim după cadavru?

Cu puterile sleite, Scrişteanu scapă receptorul din mână şi se aşează, obosit, pe marginea patului.

Nu mai poate fi nicio îndoială. Este o farsă. O batjocură crudă, sfâşietoare, a unui duşman, sau chiar a unui nebun.

Ceea ce însă ,subit îi atrage luarea aminte este că revenirea s'a făcut în răstimpuri destul de fixe. Această idee îi dă tentaţia să urmărească ceasul şi să vadă dacă are dreptate.

Pune receptorul la loc, aduce ceasornicul în dreptul razei dela felinar, remarcă ora unu şi zece şi începe să aştepte cu nelinişte.

...Tărăgănarea este moleşitoare. Acul ca un pitic răutăcios nu vrea să împingă minutele şi, pace. Se cramponează locului, nu înaintează ,de parcă este deochiat sau, oprit să se mişte.

Dar deodată, prin creierul tulburat al lui Scrişteanu trece un gând: şi dacă telefonul nu mai sună? Individul acela s'o fi plictisit sau pur şi simplu este mulţumit cu atâta. Sau poate întrebarea avea adevăr la bază şi zărind greşala, mai ales că-i spusese numărul de telefon, nu va mai reveni. Atunci?

Şi, înfrigurat începe să dorească din toată inima să mai audă, odată, telefonul.

In acest moment ceasul parcă a urnit din loc şi arătă ora unu şi douăzeci şi cinci de minute. Imediat, ca la comandă, telefonul s'a trezit.

Mircea Scrişteanu tresare, dar în sinea sa, pe lângă o înfiorare neliniştită se aciui şi satisfacţia. N'a greşit. Chemarea telefonului se repeta matematic, din sfert în sfert de oră.

Frecându-şi mâinile, ca unul care predomină evenimentele şi, ştie mai înainte ce-l aşteaptă, el ridică victorios telefonul.

— Allo! Aici Scrişteanu! se întrerupe o clipită şi, pe urmă, adaogă mucalit: — Acolo, Morga?

Aceeaş voce, bizară îi taie însă, avântul, prin tonul ei grav, sugrumător, unit cu o ironie rea.

— Da, Morga! Venim după cadavru?

— La dracu! Las-o moale! Cadavrul e în persoană! Ha! ha!

Răspunsul duşmănos, ieşit parcă din străfundurile unui suflet năclăit de venin, nu întârzie.

— Aici, Morga! Venim după cadavru?

Receptorul alunecă din mână şi se sbătu asurzitor până ce se linişti în cuibul lui.

Mircea Scrişteanu pălise şi privi înmărmurit la telefon. Atâta stăruinţă crâncenă, atâta insistenţă categorică în comunicarea unei veşti lugubre îl desarmă. L-a sguduit, profund, că necunoscutul a perseverat să întrebe de cadavru, cu toată zeflemeaua lui vădită. Asta nu mai semăna deloc a farsă. Lucrul nu era curat. Sau, în orice caz, promite să nu fie. „Individul" ştie ceva. Să fie vreun presentiment al lui? Vreun ins lucid care prevede faptele şi le înştiinţează în modul acesta lugubru?

Mii de presupuneri neliniştitoare au încolţit în creierul lui Scrişteanu.

De somn nici pomeneală. Chiar dacă l-ar fi ademenit, nu s'ar culca nici în ruptul capului în pat. Poate, tocmai, acolo îl pândeşte ceva. Vreun paianjen monstruos, ajuns cine ştie cum prin saltele... sau, poate vreun atac banditesc este pe cale de a se săvârşi asupra casei... Acel individ ar putea fi foarte bine un complice nemulţumit, care în felul acesta îl pune în gardă...

Şovăitor, el se apropie la geam şi, cu grijă inspectează toată strada. Nicio mişcare. Nicio ţipenie de om.

Totuşi frica odată răscolită continuă să prindă rădăcini. Spaima îl învăluie încet, târâtor, dar îl încolăceşte tot mai copleşitoare şi tot mai ascuţită... şi este noapte...

— Mai toate crimele se petrec noaptea! — bolboroseşte el cu buzele uscate. Il cutremură o sguduitură rapace şi dinţii pornesc să clanţăne sinistru, mohorând şi mai mult atmosfera şi aşa destul de încordată.

A înţepenit în mijlocul camerei şi nu îndrăzneşte să ridice nici degetul. Cu niciun preţ n'ar fi aprins lumina. I se pare că e mai bine să stea pe întunerec. Poate să vegheze şi să urmărească orice sgomot şi orice încercare a cuiva să pătrundă în odaie.

Să cheme poliţia? N'are nici o dovadă. Ar fi râs orişicine. Să ceară la Palatul telefoanelor să i se supravegheze numărul, dar cine ştie dacă acel individ mai revine. De altfel nici nu bănuie ce-l paşte şi de ce trebuia să se ferească. Iar gândurile se adună tot mai sumbre şi mai înfricoşătoare... câţi nu sunt cei cari ţintesc locul lui!...

Se putea strecura, de pildă, pe broasca uşii vreun gaz otrăvitor... sau să se pomenească pe geam cu un pietroi învelit într'o batistă îmbibată cu otrăvuri ucigătoare la moment, sau, poate, astăzi la masă.... da, la, la masă i s'a pus ceva în mâncare....

Iată, stomacul a şi început să-l doară... crampe prin maţe... ameţeală...

Este conştient că-l pândeşte moartea; că este ghemuită undeva aproape, aproape de tot... Poate chiar în organismul lui creşte germenul acestui sfârşit.

Laşitatea, sminteala, groaza s'au învălmăşit în conştiinţa lui, stăpânindu-l şi respingând orice judecată.

Se şi vede mort, aruncat în pat, sau chiar pe jos. Umflat, cu ochii ca două cepe, cu acel miros oribil de putrefacţie... un leş diform, un stârv becisnic, cu roiuri de muşte verzi, desgustătoare, lipite la gură. A! Aceste muşte! Le-a mai văzut pe faţa unui înnecat, scos din Dunăre. După asta o săptămână n'a mâncat...

La crimă, vin autorităţi: procurorul, comisarul... fac anchetă... medicul ciopârţeşte trupul şi, Scrişteanu a şi simţit cum i se împlântă bisturiul doctorului, în burtă şi pielea pârâie până'n gât...

Această senzaţie îl sguduie:

— Nu! Nu vreau moarte! Să moară alţii! Eu am să trăiesc în ciuda tuturor!

Se repede la comutatorul electric, lasă lumina să inunde dormitorul şi aruncă înfricoşat ochii la ceas. Au trecut doar zece minute dela ultimul telefon. Mai sunt cinci până când vocea aceea nesuferită putea să mai revină.

Strânge înfrigurat hainele din garderobă şi începe să se îmbrace. Nu-şi găseşte ciorapii deşi i-a pus la locul lor, se întrerupe din căutat şi pune pantoful pe picior gol. Trage pantalonii cu descheietura la spate, nu înţelege unde au dispărut nasturii, se pipăie şi se dumireşte, îi scoate din nou, apoi când să-i îmbrace nu nimereşte să intre cu piciorul înăuntru. In sfârşit reuşeşte şi asta, pune haina deasupra pijamalei şi într'o săritură este la uşă.

Când a sărit zăvorul, telefonul a plesnit, a pocnit şi un bâzâit rece, metalic, diavolesc, hârşâi prin măduva oaselor lui Scrişteanu. El s'a încleştat din răsputeri de clanţă şi, astfel a rămas în picioare. Apoi, s'a revoltat, şi-astupat urechile şi a năvălit afară, trântind nebuneşte uşa în urmă. Bezna vestibulului îi mări spaima şi el s'a încordat în sinea sa, vrând din câteva sărituri să fie în stradă. In saltul acesta, fulgerător, el, dacă făcu doi paşi. Toată pornirea lui s'a izbit în drum de alt om.

Aţâţarea s'a stins, s'a muiat pe loc; în jurul inimii se făcuse cald, fierbinte, foc. O lavă dogoritoare s'a scurs în picioare şi el şopti trist:

— Ai venit totuşi?

— Da, Domnule Director, auzind atâtea telefoane, mi-am zis că aveţi poate nevoie de mine. Dar ce aveţi, domnule Director?!

Mircea Scrişteanu se îngrămădea încet jos, ca o minge desumflată şi nu i-a răspuns nimic servitorului; de acolo unde era el, cuvintele nu mai ajung niciodată.

ORMUZD ŞI AHRIMAN

(Urmare din pag. 1-a)

tâmplat şi cu această idee tradiţională a bi-unităţii divine, ale cărei felurite înţelegeri şi formulări le-am trecut sumar în revistă. Cum spuneam şi cu alt prilej, intuiţiile primordiale, exprimate la început prin simboluri şi afirmaţii de valoare metafizică, sunt degradate cu timpul, până ce ajung simple superstiţii, legende sau motive decorative. Bunăoară, ideia descendenţei comune a Binelui şi a Răului, se întâlneşte, sub o formă degradată, în demonologia populară micrasiatică şi balcanică. Prin lucrările lui Gaster, prof. N. Cartojan şi prof. Valeriu Bologa, se cunoaşte astăzi destul de amănunţit istoria motivului demoniţei care fură copiii sugaci (Avestiţa, „aripa Satanei") şi a Sfântului Sisoe, care o urmăreşte, îi ia înapoi pruncii şi o paralizează prin magia unui talisman. (Vezi bibliografia acestei probleme în Zalmoxis, *I, „Notes de démonologie", p. 197—203). Origina acestei legende este, fireşte, orientală. Chiar numele de Sisinie trădează obârşia iraniană (H. A. Winkler,* Salomo und die Kâhina, *Stuttgart, 1931, p. 154; E. Peterson, op. cit. p. 122). Sfântul Sisnie est ereprezentat în amulete ca un cavaler străpungând cu lancea o diavoliţă pe jumătate goală, despletită, care zace jos, sub picioarele calului (o bună parte din amuletele coptice şi greco-orientale au fost publicate de P. Perdrizet,* Negotium perambulans in tenebris, *Strasbourg, 1922: sunt reproduse şi în volumele citate ale lui Peterson şi Winkler). Apropierea dintre Sf. Sisoe (Sisinie) şi Sf. Gheorghe este, în acest punct de vedere, evidentă. Motivul iconografic al Sfântului cavaler a fost atribuit de Strygowski influenţii iraniene. Problema este încă nelămurită, şi nici nu ne interesează prea mult în cercetarea de faţă.*

Ceeace este, pentru noi, de o deosebită importanţă este că, în cele mai vechi versiuni ale acestei legende, Sfântul Sisnie era fratele *diavoliţei ucigătoare de copii. Un proverb abisinian (cit. Winkler, p. 128) laudă curajul acestui Sfânt „care şi-a omorât sora". Iar în Sinaxarul etiopian, la ziua de 21 Aprilie, când e sărbătorit Sf. Sisnie, se spune lămurit cum Sfântul a omorât cu lancea pe soră-sa (Winkler, p. 129—130). Intr'un apocrif etiopian, tradus de R. Basset* (La Haute Science, *vol. I, p. 351), diavoliţa, numită Uerzelia, omoară chiar pe copilul fratelui său, Susnyos, şi Susnyos se roagă lui Isus Christos să-i dea atâta putere ca să-şi ucidă sora. Intr'adevăr, cu ajutorul lui Christos, Susnyos, străpunge cu suliţa pe Uerzelia şi o omoară...*

Sfântul şi diavoliţa, Binele şi Răul, sunt născuţi din aceiaşi tulpină. Cel mai mare duşman al lehuzelor şi al pruncilor, diavoliţa Uerzelia (Avestiţa), este chiar sora celui mai vajnic apărător al mamelor şi al noilor născuţi, Sf. Sisinie (Sisoe). Coincidenţa aceasta a „contrariilor" a părut, cu timpul, atât de stranie încât mintea populară a încercat s'o înlăture. In legendele greceşti, slave şi balcanice ale Sf. Sisoe, diavoliţa Avestiţa nu mai este sora Sfântului, ci ea fură copiii surorii acestuia, Malentia. Sfântul Sisoe devine, cum era mai firesc pentru înţelegerea populară, apărătorul copiilor surorii sale. Legenda s'a modificat conform cu legea „degradării fantasticului"; şi anume, elementele care nu mai erau înţelese au fost transformate în aşa fel încât ele să alcătuiască un episod coherent. Când massele inculte, care au primit şi au amplificat legendele Sfântului în luptă cu Diavoliţa, au uitat *sensul primordial şi semnificaţia metafizică a acestui conflict (Binele şi Răul pornesc din aceiaşi tulpină) — l-au modificat în conformitate cu capacitatea lor mentală şi spirituală.*

Cazuri de asemenea degradări de sens se întâlnesc nenumărate în istoria religiilor şi în folklor. Pe noi ne interesează, în aceste pagini, mai mult sensurile primordiale de cât cele degradate, modificate prin succesivele „trăiri". De aceia mi se par atât de semnificative amănuntele conservate în versiunile etiopiene ale legendei St. Sisinie. Regăsim o temă mitică străveche, care a avut însă o mare răspândire în timpul sincretismului şi gnosticismului. Anume : lupta între Adam şi Lilith (prima soţie a lui Adam), lupta între Eonul bun şi Eonul rău. Soră şi frate, în cazul diavoliţei Uerzelia şi Sisinie: soţ şi soţie, în cazul lui Adam şi Lilith. Dar în amândouă cazurile, apropiere extremă, înrudire, legăturile cele mai strânse care pot exista între oameni. Binele şi Răul, Sfântul şi Diavolul, se nasc din aceiaşi tulpină — exact ca Ormuzd şi Ahriman. „Confuzia" aceasta între extreme ne ajută să înţelegem mai bine cazul lui Ravana, acel demon indian care fură şi poceşte copiii, şi care, în acelaş timp, este presupus autor al unui foarte popular tratat de magie şi medicină infantilă. Cele două „contrarii" sunt topite, aici, într'o singură persoană mitică.

Am putea merge şi mai departe, în cercetarea originei acestui mit, dramatizat la începutul creştinismului sub forma Sfântului în luptă cu Diavoliţa. Sunt destule indicaţii care ne pot orienta cercetarea. Winkler a încercat, chiar, în lucrarea mai sus menţionată (p. 149 sq.), să arate că, la origină, diavoliţa era doar expresia mitică a lunii întunecate, *iar Eroul (Sfântul de mai târziu) formula mitică a* lunii luminoase, *şi lupta între ei, o luptă între frate şi soră. Credem că sensul primordial al acestui mit este mai dânc; adică, exprimă clar un adevăr metafizic.* Luna, *aşa cum am avut prilejul să amintim într'unul din articolele precedente, simboliza pentru anumite populaţii micrasiatice realitatea ultimă, izvor al Vieţii şi ritm al Cosmosului. Viaţa ca şi moartea erau valorificate prin ritmurile lunare; întocmai cum luna creşte şi moare, ca să renască, tot aşa se naşte şi moare omul, ca să se nască din nou. Intre viaţă şi moarte conflictul e doar aparent, aşa cum este şi între Bine şi Rău. Şi viaţa şi moartea şi Binele şi Răul, sunt doar aspecte consecutive ale aceleaşi realităţi unice, inaccesibile experienţei umane. Iar această realitate, care „totalizează" contrariile şi extremele, este exprimată mitic prin Lună....*

MIRCEA ELIADE

Psalm

Doamne, Dumnezeul meu, îți mulțumesc pentru tot ce ai lăsat până acum pe lume.

Iți mulțumesc Dumnezeu al sufletului meu, că Te simt viu.

Iți mulțumesc Dumnezeule, că ai lăsat rost de bucurie pe pământ.

Ai făcut Dumnezeule, și ai dat oamenilor, soare aprins de apus, soare înoit de răsărit, apă, stele, munți și lună ; măreție în flacăra unui chibrit de ceară albăstrind lumea o clipă de om, toate minuni pe care, în nemărginita Ta putere, le puteai păstra numai pentru Tine.

De aici vine tot misterul firii, toată nedumerirea facerii și toată neînțelegerea lucrurilor. Dacă Tu, Doamne, durând toate acestea le-ai fi păstrat pentru Tine — faptă de gândire omenească — Te-am fi blestemat, Te-am fi alungat din noi luându-ți numele în desert, dar fără îndoială, am fi ajuns la cunoaștere. Ai fi fost de al nostru.

Dacă Tu nu Te-ai fi arătat nouă și am fi rămas a crede că fiecare lucru s'a făcut singur, el de el, și e fără început, ne-am fi prăbușit de îngâmfare în haos și lumea s'ar fi scufundat în haosul dintâi.

Doamne, Dumnezeu al sufletului meu, Iți mulțumesc că te simt viu.

MIHAELA PAPILIAN

Originea orientală a muzicii faustice

I

ORIENT ȘI OCCIDENT

Deosebirea pe care o face Francis Delaisi între cele două Europe, occidentală și orientală, separate printr'o linie care ar pleca dela Danzig, ar trece prin Triest la Bilbao, de aici printre Irlanda și Anglia, ca tăind Sudul peninsulei Scandinave să se reîntoarcă la Danzig, are importanță nu numai pentru distingerea din punct de vedere economic a două Europe ci și din punct de vedere muzical.

Privite de aproape, muzica populară și cea cultă se dovedesc a domni, în timpul nostru, 'n părți diferite. In Europa occidentală domnește muzica cultă, iar în cea orientală muzica populară. Prin aceasta nu trebuie să se înțeleagă că în Europa occidentală nu există muzică populară și că în cea orientală nu există muzică cultă, ci trebuie să se înțeleagă că preponderența pe care o au e diferită în cele două Europe.

Față de Europa orientală, cea occidentală prezintă caractere cu totul diferite, care pot fi observate mai bine, urmărind soarta melodiilor create într'o Europă atunci când sunt transplantate în cealaltă. Melodiile orientale, când sunt tratate de compozitori occidentali își pierd caracterul lor specific, devenind mai mult melodii ale compozitorului care le-a întrebuințat decât ale poporului care le-a creat. Mazurcile lui Chopin sunt mai mult Chopin decât mazurci poloneze, rapsodiile lui Liszt mai mult Liszt decât melodii cehe, melodiile ardelene armonizate de Bartok sunt mai mult Bartok decât melodii ardelene. Fenomenul identic poate fi observat și în cazul melodiilor occidentale atunci când soarta le aduce în orient.

Nu se poate avânta o melodie creată într'o Europă, în cealaltă, fără riscul pentru ea de a fi forțată și transformată după anumite caracteristici ce domnesc în respectiva regiune. Trei sunt aceste caracteristici mai importante.

In primul rând, tendința spre uniformizare care există în occident. Francis Delaisi observă că oamenii în această Europă se îmbracă în acelaș fel ; doamnele după Paris, domnii după Londra, că e suficient să cunoști trei limbi ca să te înțelegi cu aproximativ 120 milioane locuitori câți are această Europă.

Altfel stau lucrurile în orient. Aici, în locul uniformității domnește specificul. Popoarele se îmbracă fiecare în felul său. Ca să te înțelegi cu alte 120 milioane locuitori trebuie să cunoști douăzeci de limbi. Arta populară ca reprezentantă a specificului național domnește aci și odată cu ea și muzica populară.

Dar mai există o diferență fundamentală între cele două Europe. Raportul dintre creator și masse e diferit.

In occident creatorul e în opoziție cu massele, își asumă rolul de educator al lor. Creatorul caută să-și impună creațiile. Așa stând lucrurile definiția pe care Curzio Malaparte o dă eroului poate fi mai ușor înțeleasă. Eroul în concepția acestui doctrinar, nu e reprezentantul virtuților și defectelor unui popor, ci reprezentantul virtuților și defectelor pe care poporul nu le are, adică expresia contrarie a unui popor. Napoleon probează că Italienii nu au nici aptitudine nici geniu militar ; Pascal că Francezii nu sunt mistici; Spinoza și Bergson că Evreii nu au nicio originalitate creatoare. Lista ar putea fi prelungită. Bach, Beethoven, Wagner ar proba că Germanii nu sunt un popor muzical. Oricât de paradoxală ar fi această afirmație nu înseamnă că este mai puțin adevărată. Dacă Germanii ar fi un popor muzical atunci massele nu ar prefera o muzică atât de săracă și trivială cum sunt marșurile și valsurile lor.

Această opoziție între creator și masse implică întâi o separație. Cu Giovanni Papini orice mare compozitor ar putea spune : „Lumea e împărțită în două : eu și restul".

Calitățile speciale pe care le posedă eroul explică originalitatea cu care e dotat, altfel ușor poate fi atras de masse în jos. André Maurois precizează drumul pe care-l parcurg ne-eroii spre uniformizare: „Incepem să ne îmbrăcăm ca ceilalți, spune el, pe urmă adoptăm să gândim ca ceilalți, pe urmă suntem pierduți".

Caracteristicile acestea lămuresc, în parte, de ce arta cultă domnește în occident și de ce când spunem artă cultă sau muzică cultă nu ne putem gândi decât la arta și muzica din occident și de ce muzica și arta cultă în țările din orient prezintă ceva hibrid în constituția lor.

Altcum stau lucrurile în cealaltă Europă. Eroii nu sunt negația ci afirmația calităților și defectelor popoarelor respective. Creatorii nu vor căuta să-și impună operele, ci vor căuta să reprezinte caracteristicile popoarelor care le-au dat naștere.

Valorile artistice circulă în orient mai mult ca în occident, circulă pentrucă sunt mai strâns legate de viața socială care le-a dat naștere decât în occident unde aceste valori trebuesc impuse. Valorile artistice orientale circulă mai mult fiindcă sunt generale în specificitate pe când cele occidentale sunt individuale în universalitate. Occidentalii etichetează orice creație a lor cu atributul de universal. Interesele lor sunt universale, cultura lor e universală, muzica lor e universală.

Sau spus mai precis : sensul în care circulă valorile în orient și occident e diferit. Dacă luăm imaginea economică piramidală a societății, formată din cele trei straturi diferite ca grosime: agricultorii, meseriașii și comercianții, liber profesioniștii, apoi această imagine ne lămurește asupra sensului în care circulă valorile artistice. In orient circulă de jos în sus, iar în occident de sus în jos.

In rezumat, pe când în occident eroul, creatorul caută să modeleze massele după chipul și asemănarea lui, în orient massele modelează pe creator după chipul și asemănarea lor.

LIVIU GIURGECA

Aspecte

Despre funcțiunea estetică a cuvintelor

de VICTOR PAPILIAN

Științificește se admite că în exprimarea gândurilor, emoțiunilor și actelor de voință, gestul a precedat vorba : mimica, discursul legat și pantomima, convorbirea susținută. In trecerea dela limbajul natural la cel artificial s'a observat, într'un stadiu mai înaintat ca cel al gesticulărilor desordonate și nestăpânite, discernarea, odată cu licărirea primei luminițe de inteligență, a unei simbolice rudimentare, foarte interesantă nu numai pentru savant, dar și pentru estet. Se știe că și azi, primitivii indieni din triburile foarte sălbatice, cu un număr de cuvinte în lexicul lor putând fi socotit pe degete, folosesc gestul în loc de vorbă. Bunăoară mâna făcută căuc, ca să reprezinte apa și palma resfirată ca să indice vegetația luxuriantă a junglei.

Gestul a fost dintr'un început plastică, ritm și armonie, adică imagine artistică, iar traducerea lui în vorbă s'a soldat cu prima emoție estetică. Inainte de poezie, cuvântul a fost plastic, armonios și ritmic pregătit pentru funcțiunea lui estetică și nu meșteșugul poeților i-a dat aceste daruri.

Sosind în Ardeal acum douăzeci de ani, am găsit folosindu-se cuvântul „aprinjoare" în loc de chibrituri.

Analizându-l amănunțit găsim în el interesante componente estetice. Cuvântul e mai mult verb și adjectiv decă substantiv, adică ritm și plastică mai mult decât folos uzual. O, dar e nemțescul „Zündhölzchen", se vor indigna filalogii, tradus în românește. Exact!... Dar pentru turcalețul chibrit, țibric sau tribric, comozii precupeți de cuvinte nu și-au dat nici atâta osteneală. „Aprinjorul", chiar dacă are un model străin, e românesc prin construcția cuvâniului și mai ales prin această funcțiune estetică.

Azi, brutalul chibrit, cu toate ale sale sdrențe țigănești : tribric și țibric, a făcut să dispară delicatul aprinjor. Dar nu l-a nimicit. L-a alungat de pe piața de cuvinte... l-a alungat în domeniul înflorit al folklorului. Acolo-i șade bine...

Cluj, 4 Mai.

Când se deschid zările

Zâmbete de datină
Sus lumina clatină
Că s'a fost pornit de ici
Un triunghi de rândunici
De a stors ciorchini de dor
De pe muchia zărilor . . .

Liliac țâșnit în vânt :
Floare de azur și cânt,
Sufletul pe unde-l sui
Pentru rugăciunea lui,
Pentru ochii Domnului,
Clătinarea somnului ?

PETRU SFETCA

Intoarcere

Potecile înguste care mi-au zdrobit pașii,
Spre munții care mi-au făurit idealurile,
Spre mările care i-au dăruit vieții valurile,
Nu mi le vor mai purta, în amintire, urmașii...

Nădejdile-mi albe, veștede, — vezi-le ? —
N'au să mai ducă în spinare securile
Care mi-au doborât gândurilor pădurile,
N'au să mai scalde, în verde, livezile...

Tăcerea-mi, n'o să mai fie pentru nimeni, sihastru ;
Mâinile vor mai lăsa libere frâele murgului,
Urechile vor mai auzi nechezul amurgului,
Dar ochii n'au să mai vadă cerul tot așa de înalt
și albastru...

Voiu uita setea potolită 'n isvoare
Pentrucă sufletului nu îi va mai apune soarele,
Trupului îi vor mai ara primăverile ogoarele,
Dar dorurile nu se vor mai odihni în pridvoare...

Călătorul din mine nu-și va mai rătăci cărările,
Umblând pe drumul vremii, firul vieții să-l toarcă;
Oboseala nu-l va mai face înapoi să se'ntoarcă,
Când, stinse, îi vor lumina ochii depărtările...

Sfârșitul nu mă va împiedeca de-a morții secere,
Să nu 'nțeleg cum îi sboară gândului minunile,
Sau cum își plânge sufletul, ca o troiță, rugăciunile,
Croind întoarcerii cale spre marea trecere...

CONST. I. COSMA

Pagină Transilvaniei

Letopiseți

Pe Strei ecou de lupte răsună lângă ape
Și oseminte dace albesc în prund de vad,
Lângă Poiana Ruscă mai arde 'n flăcări Tape
Și jos Banatul crește din sbuciumul lui Glad.

In Hațeg, pe argestre răsar bătrâne dave,
Păstorii duc în sarici și 'n ochi prinosul dac
Și secoli de mărire coboară pe Târnave
Cu Decebal de mână, din getic zodiac.

Zamolxe dintre cetini de brad toiag ridică,
Să binecuvânteze războinicul norod,
Aud doiniri de flaut și doine de Rodică
In ctitoria Bârsei și peste Homorod.

Spre cheutori de munte s'avântă Oltu'n șarjă
Crescând pe stânci în spume veleat de Feldioare
Și stau conduri pe creste cu pliscu 'n zări de strajă
In țara cu luceferi și turme de mioare.

V. OPRESCU-SPINENI

Cronica muzicală

Ultimul concert simfonic al filarmonicei „Gh. Dima" din Cluj.

Reluarea Operei „Orfeu" de Gluck

CONCERTUL DIN SAPTAMANA TRECUTA al filarmonicei clujene, s'a bucurat de concursul unui dirijor de alese calități: d. *Mihail Jora* și al pianistei de viguroasă personalitate și virtuozitate desăvârșită: d-na *Silvia Șerbescu*. Pentru paupera viață muzicală ardeleană, simfonicul acesta — desfășurat sub tutela a doi muzicieni consacrați de multă vreme, chiar dincolo de granițe, ca talente mature — a însemnat un eveniment artistic dintre cele mai rare. Că publicul a știut să prețuiască pe deplin acest eveniment, o dovedește sala Operei Române, arhipopulată cu toți aceia care n'ar trebui să lipsească dela nicio manifestare artistică locală.

Programul simfonicului a fost alcătuit din uvertura la *„Oberon"* de *Weber, Variații pe o temă de Haydn, de Brahms; concertul în mi mebol major pentru pian și orchestră* de *Liszt* și *Simfonia în do major* de *Mihail Jora.*

Un program atrăgător nu prin inedit, ci prin noblețea pieselor și strădaniile pe care le reclamă dela orchestră, dirijor și solist. Uvertura la *„Oberon"* de *Weber,* această strălucită piesă de concert, dinamică, melodioasă și de un surprinzător colorit orchestral, a fost de atâtea ori executată încât afișarea ei nu exercită o atracție deosebită nici asupra celui mai nobil meloman. Totuși, aceia cari am ascultat uvertura, sub bagheta disciplinată, plină de avânt și de cea mai intelectualizată muzicalitate a maestrului *Mihail Jora,* am fost încercați de emoția celui mai autentic inedit. D. *Jora* a știut — și aceasta se datorește minunatului său dar de a descifra din partitură cele mai ascunse tâlcuri muzicale — să ne ofere un „Oberon" nou, surprinzător în nuanțe, echilibrat ca sonoritate și străbătut de multă vioiciune.

Variațiile pe o temă de Haydn, de *Brahms,* ascund atâta poezie și bogăție de simțire, un romantism curățat, inspirație susținută, încât dirijorul adeseori e tentat să imprime executării lor o notă dulceagă. D. Mihail Jora, dotat cu emotivitate cerebrală și o cultură muzicală clasică, a știut să împrumute compoziției o mare puritate stelară. Aceste *Variații,* pline de o mare și curată poezie, au găsit în d. *Jora,* dirijorul ideal. Superba sonoritate a pianourilor, suprapunerea și echilibrarea măiastră a planurilor sonore, desfășurarea justă a desenelor contrapunctice, au fost realizate de bagheta unui robust și generos talent de muzician. (Firește că d. *Jora* a fost mult stingherit de desechilibrul dintre corzi și suflători. Orchestra Filarmonicei clujene, alcătuită din cea a Operei Române, are — față de cei 25 suflători — un corp de coarde compus din 21 de elemente. 8 viori prime 5 secunde, 3 celli, 3 viole și 3 basi sunt prea puțin pentru a birui în lupta dintre sonorități și a da o amplitudine simfonică partidelor de coardă).

In *concertul în mi bemol major pentru pian și orchestră,* de *Liszt* această spirituală, vioaie și scânteetoare piesă concertantă a celui mai mare virtuos al clapelor de fildeș din toate timpurile, am întâlnit personalitatea pianistică, de frumoase resurse, a d-nei *Silvia Șerbescu.* Deținând o tehnică șlefuită, care depășește toate dificultățile materiale ale instrumentului, plin de nerv muzical și activă inteligență, jocul d-nei *Silvia Șerbescu* este dintre acelea cari te copleșesc și cuceresc din prima clipă. Tușeul plin, posibilitatea de a trece cu ușurință dela cel mai subtil piano la sonorități aproape orchestrale, imprimarea unui ritm unitar, compus din arhitectura precisă a piesei, vizionarea clară a structurei ei intime, poezia interpretării și inexistența — prin depășirea lor — a problemelor tehnice, fac din d-na *Silvia Șerbescu,* care mai e și înzestrată de natură cu o mână parcă pentru clape creată, una dintre cele mai mari pianiste din câte ne-a fost dat să auzim aici la noi.

Simfonia în do major de *Mihail Jora* este o prețioasă și interesantă lucrare a noului muzici românești. Scrisă în respectul riguros al formelor clasice, crescută organic din-tr'un folklor românesc, foarte intelectualizat, cu o orchestrație de rară măestrie, simfonia aceasta e scăldată într'o spiritualitate bogată în semnificații. Aș numi lucrarea d-lui *Jora* „simfonia ghidușiilor cerebrale", atât este de nervoasă, plină de viață și forță, și un lirism nu emotiv, ci pur intelectual. *Allegro deciso, Andantele cantabile,* de un caracter descriptiv, *Scherzo,* cu utilizarea genială a corzilor surdinate și o mare fluiditate a temei, precum și forma de „colind" din *Trio,* apoi *Allegro non troppo* (Finalul) început cu un motiv liric, de frumusețe folklorică și încheiat, după ample desvoltări contrapunctice, într'un *Coda* de somptuozitate aproape religioasă, sunt cele patru părți ale simfoniei d-lui *Mihail Jora,* piesă care ilustrează cu multă prospețime un moment al evoluției muzicii românești contimporane.

Dirijorul *Mihail Jora,* deși contopit cu *Jora compozitorul,* a știut să păstreze totuși o distanță, pe care tălmăcirea muzicală a unei partituri o reclamă. Simfonia s'a desfășurat amplă, plină de sonorități consistente, desvăluind celor ce știu să citească în frumusețea geometrică a muzicii moderne, tâlcuri spirituale de mare frăgezime.

Orchestra a dovedit bunăvoință și hărnicie, urmând cu multă intuiție bagheta maestrului *Mihail Jora,* pe care am vrea să-l revedem în viitoarea stagiune la pupitrul filarmonicei noastre, ca și pe d-na *Silvia Șerbescu,* această pianistă de bogată personalitate.

OPERA ROMANA a reluat „ORFEU ȘI EURIDICE" de Gluck, sub bagheta d-lui *Ion Bobescu,* cu d-na *Lya Pop* (Orfeu), d-ra *Lya Hubic* (Euridice) și d-na *Florica Istrate* (Amor), dintre cari se cere subliniată creația extraordinar de muzicală a d-rei *Lya Hubic,* această minunată soprană a Operei clujene. Dacă reluarea lui „Orfeu și Euridice" (din păcate un singur spectacol până acum) nu poate să întâmpine din partea criticei decât aprecieri relativ optime, datorită realizării artistice îngrijite, apoi se cere evidențiat rolul maestrei de balet, d-na *Chiți Stanciu,* care a creat câteva evoluții de balet foarte originale și mișcări de ansamblu ale corului și figurației, de o mare frumusețe.

Scena expresionistă a *Infernului* a întrecut în desăvârșire tot ce s'a înfăptuit pe acest teren, la Opera clujană. D-na *Chiți Stanciu* s'a dovedit încă odată o bună organizatoare și cunoscătoare a expresionismului în dans.

Direcția de scenă d-na *Lya Pop,* iar la pupitru d. *Ion Bobescu,* foarte corect.

GEORGE SBARCEA

PE RĂZBOINIC

(Urmare din pag. 3-a)

Am stat acolo trei zile și ne-am împăcat ca frații. Am mâncat mămăligă scorojită pe care am găsit-o într'o covercă și cu ceapă spartă nesărată, cu macriș și ceapa ciorii de pe coastă; — până ce a dat Paraschiva, sora lui Gheorghină peste noi:

— Hai Gheorghe, frate-meu, acasă!...

— Nu merg, soru-mea, să mă ia cu potira.

— Hai, că Doamna are conced două săptămâni; vine Nică Dascălu în locu-i.

Ne-am dus. Nu ne-au mai hondrănit nici ai de pe acasă după atâta necaz. Ba ne-au primit închinându-se și bucurându-se în cele din urmă...

●

Sint vreo doisprezece ani de atunci! Trece și vremea asta parcă nici n'ar mai fi!!...

Am mai mâncat eu mămăligă și ceapă, dar mai dulce ca aceea nu mi s'a părut.

Tot așa de dulce mi s'a părut mai târziu și gâgâitul gâștelor care râdeau de Dumitru, cu toată amărăciunea ce mă cuprinsese atunci

de-mi venea să sar din clopotniță.

De Moș Dină începu să-mi fie drag.

Astăzi, așa cum este el, încovoiat ca o leucă, și spârlos ca o buhă; — iar eu, mâna de rumân de alaltăieri om în toată firea, nu trec nepăsător pe lângă el.

Astăvară l-am întâlnit în drum.

— Doamnă vă rog să-mi dați și mie — zic.

— Duceți-vă, dar să veniți de grabă să v'ascult la intuiție.

Mai făcui eu semne celorlalți frați, dar de geaba, că nu mă pricepură. Când ieșii pe ușe, lui Gherghină îi sfârâiau călcâile pe ulița din spatele școalei care duce spre dealul satului.

Eu stătui la spatele școlii, până ce intră alimănitul de unchiaș înăuntru, apoi o sbughiai în clopotnița bisericii.

Ce le-o fi făcut, ce-i drept, n'am văzut, dar, bagi-seama, i-a omorît ca pe câini. Mai ales pe bietul Dumitru. A ieșit Doamna cu el afară și l-a purtat până mai în vale pe poiană, de ureche; — îl ținea în sus de n'atingea pământul. Mai mare ciuda, că râdeau și gâștele adunate tâlvură pe urma lui!...

Când s'a isprăvit cu pricina, de s'au măturat cu toții de pela școală, am tulit-o și eu spre casă. Dar mai bine făceam de stam aci, că stam bine!... Ce să vedeți? Moș Dină ieșia de pe poarta noastră. Mă pârîse la tata. Fă'ndărăt, în trap săltat, la Gherghină în dealul satului. Abia l-am găsit la via lui Vicu Cismaru.

— Bună ziua!

— Mulțumesc Dumneavoastră!

Tocmai împărțiam niște bilete pentru șezătoarea ce urma să o dăm Duminecă în sat. Ii întind și lui unul. Se oprește uncheașul răzimat cu brâncile în ciomag, scoate „ochelii" și citește. Se uită la hârtie, se mai uită și la mine, apoi:

— Cine a scris aici îi mare cărturariu, nepoate!

— Eu am scris, moșule!...

— Dumneata ai scris?...

— Eu...

— Bravo! și lungind gâtul spre mine:

— Ori al cui ești nepoate.

— Al „doftorului", nu mă mai cunoști?...

— Al doftorului?!...

— Da.

— Ori dumneata ești ăla care mă tot sburătureai și-mi tot stai de cără, cu'n plesnit al lu Ilie Costandin?!!...

— Eu.

— Bravo, mă nepoate, că ziceam că n'am să mai văd om din dumneata pă'n tutunu!!...

IANCU BARNEANU

Cronica ideilor

Valoare și morală

de MIRCEA MATEESCU

II

...hile Durkheim este întemeiul sociologiei moderne. Și ...dată autorul care exprimă ...tic acest punct de vedere în ...a valorilor. In general, teo... sociologice despre valoare ... toate **obiectiviste**. prin ur... e afirmă că valorile sunt de...inate de criterii extrasubiec... poziția exact contrară au...or psihologiciști — despre ... ne-am ocupat în cronica ...edentă.

...m ar putea fi independentă ...re sentimentală de subiectul ... o adevereste ? La această ...ebare Durkheim răspunde în... fel cu totul personal. O...ctivitatea valorilor nu vine ... din lucruri nici dela subiec...apreciator. Fundamentul va...ății lor obiective se găsește ...aportul pe care acestea îl au ...**dealurile** (ed. „Philet Soc.", ...36. „Form. elem." p. 607 cf. ...vitch, op. cit. pg. 100)

...ar care idealuri ? Durkheim ...dentifică, așa cum ne aștep... dela acest părinte al socio...ei ca știință autonomă: **idea...e conștiinței colective.**

...ntru el idealurile nu sunt ...le abstracțiuni intelectuale ...dorințe irealizabile, ale afec...ății omenești.

...ealurile rămân în căderea ...epției noastre existențiale. ...e real și ideal nu există o ba... transcendentală. Următoa...rânduri îi sunt în totul ca...eristice : „L'ideal vient du tout en le dépassant". Prin ...are, societatea ideală nu este ...fara societății reale. Ea face ...e din aceasta (ed. „Form. é..." p. 604). Societatea **creiază** ...lul și „acesta este actul prin ... ea se reface în mod perio... (cf. Suvihh, p. 100). Incât, ...lul este domeniul propriu al ...ologiei.

...rezumat, idealurile care for...ză obiectivitatea valorilor ...ale sunt, ele însele, în același ...o, producătoarele și produsul ...**ității** sociale.

...onfuziunea dintre real și ...l, petrecută periodic și nece...în matca socială, este însă o ...hiză metafizică și dogmatică ... care Durkheim pornește ca ... un dat existențial indiscuta... De aceia, întreaga lui teorie ...ra valorilor, amintită mai ... deși seducătoare, nu poate ... evita următoarea întrebare, ...ulată de Gurvitch cu des... profunzime: dacă validita...obiectivă a valorilor ideale se ...ează pe idealurile colective, „validitatea obiectivă a a...or idealuri pe ce se fon...ză"? (op. cit. pag. 101).

...u este suficient să afirmăm ...ocietatea promovează idea... iar aceste idealuri coincid ...alorile obiective ale spiritu...individual ori colectiv. Nu ...m confunda conștiința so...ă nici nu Adevărul nici cu ...le nici cu Spiritul însuși. Va...e conștiinței sociale, la rân...lor, trebuesc discutate și ana...e filosofic, printr'o rejude... metafizică. Adevărul și Bi... **pot** fi **criterii** prin raport cu ... să discutăm semnificația ...ectivă ori subiectivă) a valo...r. Conștiința socială, prin ea ...și, **nu poate** pretinde însă a ...ubstitui criteriilor. Este indi...nt dacă optăm pentru un ...eriu logic ori irațional, în cla...area și discuția valorilor. El ...ue să fie însă, oricum, un ...**eriu**, adică o esență ireducti... care să poată servi drept ...alitate intrinsecă, de apre...e, iar nu să fie ea însăși ele...ntul care urmează să fie apre... și clasificat, cum ni se pare ...este obiectul sociologiei: con...ța socială, idealurile sociale, ...ortul lor genetic și cauzal cu ...ea individuale, etc.

...rin urmare, se face simțită ...oia unei discuțiuni **filosofice** ...roblemei valorilor.

...**riterii** veritabile nu putem nă...dui să aflăm nici din citirea ...orilor psihologiciști, nici din ...voltarea, oricât de originală, ...eoriilor sociologice. In cadrul acestei cronici, vom prezenta câteva idei elaborate în legătură cu teoria valorilor și evident, pe acelea către care se îndreaptă și preferința noastră. In această direcție de preocupări, cartea lui **Max Scheler „Kants Formalismus in der Ettik, und die materiale Wertethik"**, (1922) și **„Etica" lui Nicolai Hartmann** (apărută în 1926) — ni se par de un preț deosebit.

Intreaga teorie a lui Scheler se sprijină pe experiența esențelor calitative, în sens fenomenologic, așa cum a gândit-o **Husserl.**

Valorile sunt acele „esențe calități" imediate și ireductibile, trăite în eperiența emotivă și care posedă intențiuni proprii. Ele sunt „date **apriorice** extratemporale" alogice și „iraționale", pentrucă sunt desgolite de orice semnificație intelectuală **directă.** Ele sunt „evidențe", de care ne dăm seama printr'o sesizare intuitiv-fenomenologică. Nu printr'o concentrare logic-intelectuală, nu printr'o participare emotiv-afectivă, nu pentrucă le evidențiază conștiința socială, așa cum au susținut diverși autori. Caracterul de **obiectivitate** al valorilor — din care Scheler deduce și caracterul lor **absolut** (Wertabsolutismus) — nu de acolo derivă. Dar din faptul că ele sunt esențe imanente, apriorice, ale existenței, ireductibile din punctul de vedere calitativ. Se recunoaște aici acel „an sich" al filosofiei germane, datând de la Kant.

Scheler distinge totuși între valori **relative** și **absolute** încât va fi nevoie, după o prezentare mai completă a teoriei lui — căreia Gurvitch îi face o critică uneori prea aspră — să propunem concluziuni proprii.

CRONICA DRAMATICA

STUDIO TEATRUL NAȚIONAL: „MOȘTENITORUL", COMEDIE IN 4 ACTE DE ANTON BIBESCU. REGIA: VICTOR BUMBEȘTI.

Este realmente greu să scrii despre o piesă la care publicul a putut avea cea mai aleasă și mai deplină desfătare, aceea a unui somn nestingherit, împărtășit chiar și de actori. Singurii îndrăsneți cari au încercat, cu grele sforțări, să reziste odihnitoarei voluptăți au avut desigur câteva ore (și ce ore ! *-- clipe dulci (sic) păreau ca veacuri)* — de râs în hohote, dar nu din cauza hazului comediei, — să nu ne facem iluzii, — ci din cauza altor considerațiuni, toate laolaltă formând acel ansamblu de fapte grație cărora piesa va fi în curând probabil scoasă de pe afiș.

Când pe scenă, cu o frenezie nebănuită, nu se întâmplă mai nimic, „spectacolul" respectiv nu se poate numi teatru. Una dintre condițiile esențiale artei dramatice, este desvoltarea unui conflict, în așa fel încât fiecare act să însemne un pas în desfășurarea lui. Dar piesa, în care din primul act prevezi totul, este fără îndoială de tristă concepție. Iar discuțiile interminabile, pe cari eroii le înșiră sunt zadarnice, atâta vreme cât nu conțin nimic nou care să învioreze scena.

In câteva cuvinte, subiectul e următorul: Un marchiz bătrân, sucit și sgârcit, a cărui avere imensă este dorită și așteptată cu nerăbdare de doi nepoți, se amorezează de doctorița lui, o la de soție, devenind prin aceasta împrejurare un om mai îndatoritor și mai jovial. Soția lui are, fără voe, într'un moment de rătăcire, relațiuni cu nepotul marchizului, în urma cărora va naște un copil. Copilul acesta, conform legii engleze va moșteni toată averea, iar nepotul fiindcă era un om rău, va fi pedepsit (ah! pedepsele astea divine și morale, când nu știi să le întrebuințezi!). După actul I știi tot ce are să se petreacă, afară de chestia cu copilul nepotului.

Dar la mijlocul actului 3, cu puțină perspicacitate o ghicești și pe aceasta. Dacă nu atunci, cu siguranță la sfârșitul lui.

O piesă statică, ale cărei dialoguri sunt moarte, seci, fără spirit, fără adâncime, adesea nici măcar decurgând firesc din logica împrejurărilor.

In ce privește interpretarea, ea s'a arătat la nivelul reprezentației completând astfel calitatea mediocră a spectacolului.

Dl. Grigoriu și d-na Lili Carandino, au isbutit să ne înfățișeze o interpretare justă. Jocul d-lor a fost totdeauna în notă. Regretabil că nota era joasă. In schimb, d-na Eugenia Zaharia a avut un joc foarte puțin convingător, iar d-nul Nove, contrar așteptării, ne-a decepționat.

Cu deosebire supărător a fost dezacordul din actul 4, când d-na Carandino juca dramă, iar d. Nove se străduia să fie spiritual și să obțină efecte de un comic deplasat în acea situație.

Finalul, deasemeni, a fost neîngăduit de neglijent tratat.

VICTOR POPESCU

Cinematografele

ARO: „POLTAVA"

Pentru prima oară am ocazia să vorbesc, în cadrul acestei cronici, despre un film rusesc. Temă mult comentată de către cinefili, filmul rusesc se deosebește mult, atât de producția americană cât și de cea din restul Europei. Rușii nu prea au poftă să râdă cu hohote, așa cum o fac americanii, și nici să adâncească probleme, ca Francezii și Englezii. Mă întreb chiar dacă filmul rusesc își are rostul, prezentat în alte țări decât în Rusia. Iată, în ultimul timp, am avut ocazia să vedem două filme rusești : „Alexandru Nevski" și „Poltava".

In amândouă, eroii nu fac altceva decât să strige în gura mare unei masse de figuranți : „Iată ce facem noi pentru Rusia. Ne dăm și sângele nostru pentru ea. Doar de or face și urmașii noștri la fel". Sau mai simplu: „Ia să faceți bine, actualilor Ruși, și să nu vă faceți de râs strămoșii".

S'a spus că Rușii încearcă, prin filmele lor, să-și facă reclamă în străinătate. Nu prea sunt de aceeaș părere. Găsesc mai mult că un film rusesc joacă rolul pe care la noi îl are o poezie eroică de Vasile Alecsandri într'o carte de citire.

Pe noi, Europenii, cari cunoaștem obiectiv istoria, nu ne pot impresiona prea mult isprăvile de pe ecran. Dar ne închipuim entuziasmul unei săli ticsite cu Ruși, la prezintarea filmului „Poltava".

Țarul Petre cel Mare îmbracă haină de erou, și, coborît în mijlocul poporului, el reprezintă un mit.

Bine înțeles, tehnica filmului, este încă rudimentară, decupajul e plin de lipsuri, dar în schimb avem satisfacția de a remarca un mare progres la grimajul actorilor. Apar în film figuranți cu capete „rusești" atât de expresive pe cât de ridicoli sunt când interpretează roluri de germani, încât multele scăderi ale filmului dinpar, el putând părea chiar bun.

Jocul actorilor este cam exagerat, purtând pe el pecetea teatrului. N. Simonov face din Petru cel Mare mai mult un „apucat" decât un erou.

Remarcabil este însă N. Cerkasov, care folosindu-se doar de lungimea lui știe să interpreteze bine roluri de caraghios (Paganel), de erou (Newski) și de degenerat (Alexei).

TRIANON: „FRUMOASA E TINEREȚEA".

Acest al doilea film din seria „Familia judecătorului Hardy", are marea calitate a celui dintâi: Este și pe înțelesul publicului european. De obiceiu, în filmele americane se petrec lucruri foarte ciudate. Așa zisele flirturi în goana mașinei, farsele sinistre, bătăile și altele de acest gen, abundă.

In filmul prezentat de Trianon, avem ocazia să admirăm viața liniștită a unei familii cu micile ei bucurii și necazuri. O vacanță petrecută în California riscă să strice armonia. Dar judecătorul Hardy e om cu cap, și totul se aranjează. Filmul, bun prin simplitatea subiectului, câștigă și mai mult prin jocul lui Mickey Rooney, acest „pușt" cu chip obraznic, gesturi dezordonate și enorm de mult talent.

TRAIAN LALESCU

O precizare

In legătură cu articolul *„O traducere necunoscută a lui I. L. Caragiale"*, publicat în numărul trecut al revistei noastre, d. Teodor Scarlat precizează :

„Dintr'o scăpare de vedere greșit am afirmat că *„La camaraderie"* a lui Scribe s'a jucat la Comedia Franceză, la 12 Iunie 1838. Această piesă s'a reprezentat pe scena acelui teatru la 19 Ianuarie 1837, adică în chiar cursul stagiunii în care a căzut *„Caligula"* a lui Al. Dumas.

In ce privește părerea că piesa *„Camaraderia"* este posibil să se fi reprezentat și la noi, cu mult înainte de directoratul lui Ion Ghica (1880—1881) ea nu este exclusă. Cert e că, dacă această piesă s'a jucat, *apoi nu în traducerea lui Caragiale a fost înfățișată publicului românesc* și nici sub titlul *„Camaraderia"* sau *„Cărdășia"*; ci poate întitulată cu numele unui erou sau eroine din ea.

Intr'o ediție franceză a operelor lui Scribe, din 1845, *„Oeuvres choisies de E. Scribe"*, din biblioteca Teatrului Național, găsim pe paginile piesei *„La camaraderie"* corecturi de regie artistică (creion albastru).

Mai mult de trei sferturi din primul act, cum și primele cinci scene din actul II sunt suprimate de o mână anonimă; ori, textul tradus de I. L. Caragiale *este complet* și nu conține indicații de regie artistică ceeace înseamnă că textul tradus de Caragiale *n'a fost jucat.*

Insemnările și suprimările de replici pe textul franțuzesc ne îndreptățesc să credem că dacă piesa *„Camaraderia"* n'a fost jucată la noi, apoi desigur că a fost studiată în acest scop ; iar admițând că a fost jucată sub alt titlu (indiciile lipsesc) apoi cel care a tradus-o a trebuit să țină neapărat seamă de suprimările indicate de cel care a studiat piesa. Noi știm însă că I. L. Caragiale a tradus piesa în întregime. Ipoteza deci, a reprezentării pe scena românească a traducerii lui Caragiale este astfel înlăturată".

TEODOR SCARLAT

DESTINUL IMPĂRĂTESC AL POETULUI

(Urmare din pag. I)

„Un August poate face cu ușurință poeți ca Virgiliu".

Firește August, mai întâi de toate, fusese darnic. Dela dărnicia împăratului și a ministrului său, Virgiliu primise o casă pe Esquilin, cartierul cel mai frumos al Romei de atunci, și o proprietate în sudul Italiei, în Campania, la Nola. Dar între împărat și poet legăturile n'au rămas numai cele dela ocrotitor la ocrotit: cei doi erau prieteni. In această prietenie, fiecare dăruia din belșug pe celălalt cu bogățiile sale. Impăratul dăduse aur ; poetul avea să dea versuri de aur. Ei își mai dăruiau însă și altceva : prețuire, respect, admirație reciprocă. Adică sentimentele din care se făurește cea mai frumoasă formă de prietenie.

Despre intimitatea acestei prietenii exemplare, avem semne ce nu pot lăsa nici o urmă de îndoială. In anul 30, după ce sdrobise pe Antoniu la Actium și recucerise pentru imperiu Egiptul și Orientul, August se întorcea la Roma, încărcat de glorie, proclamat imperator de către soldați și acoperit de onoruri de către Senat (care nu era încă senatul lui Claudiu sau Nero !). Pe drum ,o boală de gât îl silește să stea câteva zile la Atella, în Campania. Pe cine chiamă împăratul, dela Roma, ca să-i fie tovarăș în această oprire silită ? El își chiamă poetul, și Virgiliu vine să-i citească acolo, timp de patru zile, cele patru cărți ale Georgicelor.

Când erau departe, își scriau. Și cel care scria mai des era împăratul. De departe, din fundul provinciilor, din tabără, August nu uita pe Virgiliu și-i scria pentru a-i cere știri despre mersul lucrului. In 26, pe când se găsea în luptă cu Cantabrii din depărtata Spanie, unde îl atrăseseră renumitele lor mine de aur, împăratul scrie poetului, depe câmpul de luptă, și-l roagă să-i trimită ceva din Eneida, la care tocmai lucra Virgiliu. Macrobius ne-a păstrat un fragment din scrisoarea de răspuns către împărat, și acest fragment de scrisoare e mai prețios, e mai vorbitor pentru istoria epocii, decât o carte întreagă. „Am primit toate scrisorile tale, scria Virgiliu. In ce privește Eneida mea, dacă aș avea gata, pe Hercule, vreun fragment vrednic de urechile tale, ți l-aș trimite cu dragă inimă; dar lucrul e abia schițat : câteodată mi se pare că n'am fost în toate mințile când m'am apucat de o operă uriașă, ca aceasta...". E tonul intimității, al încrederii, al afecțiunii, cu un cuvânt : al prieteniei.

Intre acești doui oameni excepționali era însă și altceva decât prietenie. Aș zice, luând cuvântul în sensul lui cel bun, că între ei era o asociație ; că înfăptuiau împreună o operă de colaborare.

Ce voiau, ce reprezentau colaboratorii ?

Cel dintâiu, împăratul, era cu siguranță un om care depășea măsura obișnuită a creațiunii ; unul din acei oameni care întrupează un întreg destin. Pentru contemporanii săi, el era, în primul rând, pacificatorul, cel ce pusese capăt războiului civil, acea tristă nebunie care făcuse că, timp de ani îndelungați, fratele risipise sângele fratelui. El era apoi, și în aceiași măsură, restauratorul. Tot ce dărâmase, în câteva zeci de ani, luptele furioase dintre șefi și dintre clase, trebuia reclădit cu grije, cu iubire, cu prudență. El a îndeplinit mai întâi reforma socială, prin care ținea să redea, unui popor de vechi muncitori de pământ, gustul pentru agricultură, să readucă pe ogoarele părăsite o populație care năvălise la orașe, ispitită de un trai ușor, în slujba luptelor partizane. El a purces apoi să restaureze familia, înțeleasă ca elementul cel mai însemnat în viața unei națiuni, celula vitală în jurul căreia se organizează statul. Intărind familia, el urmărea o politică demografică de lungă durată, care trebuia să aibă, drept rezultat, creșterea numărului cetățenilor romani. Un astfel de rezultat, s'ar fi putut atinge ușor și în alt chip. S'ar fi putut acorda dreptul ce cetățenie provinciilor cucerite, sau s'ar fi putut favoriza „manumisiunile", adică încetățenirile individuale. Acest lucru însă nu l'a făcut August. El voia să păstreze poporului roman puritatea lui, să stăvilească decăderea familiei fără să compromită o seminție curată și aleasă.

Alături de reforma socială și de cea morală, August a întreprins reforma religioasă. Pentru a da unitate reformelor amintite trebuia să li se creeze o atmosferă, un climat sufletesc prielnic. El a luptat deci ca să reînvieze tradiția religioasă și populară, acea tradiție în care se regăsea spiritul latin și disciplina romană.

Infăptuirilor acestora pe planul moral, le trebuia în fine un cadru de legi și de instituții noui. August începuse, așa dar, prin a reforma întreaga structură constituțională a statului, pentru a face din ea un instrument de reorganizare a societății.

Dar toate acestea nu erau încă deajuns. Mai trebuia să se facă acestui organism nou, transfuzia unui conținut sufletesc real : noului trup trebuia să i se dea o inimă. Aici începe opera lui Virgiliu. August reclădise un imperiu, Virgiliu avea să reclădească poezia. Căci, ajuns în culmea puterii, reunind în mâna lui toate firele vechilor autorități ale republicii, de ordin politic și privat laolaltă : imperator al trupelor și tribun al poporului, consul în senat și proconsul în provincii, mare pontifice și cenzor pe viață, — August știe să închidă gura retoricei, care atâtea veacuri domnise, ca o stăpână de nimeni tăgăduită, pe toate piețele romane. Genul republicei fusese elocința; poezia avea să fie genul imperiului. Poezia trece acum pe planul întâi, înflorește cu strălucire și devine, în mâna genialului August, o adevărată putere în stat.

Este încă unul dintre marile sale merite, acela de a fi știut să-și aleagă poetul. A fost un mare act de gust, de pricepere și de presimțire totdeodată. La început, contemporanii vor fi ridicat, poate, din umeri. Căci „alesul" nu era decât un tânăr, cam de-o vârstă cu împăratul, modest, timid, disprețuitor al gloriei, cântăreț al pădurii, al ogoarelor și al turmelor. Dar, geniu el însuși, August știuse să adulmece, să descopere geniul. Iar când poetul începe să scrie Eneida, contemporanii toți, fără excepție, chiar și confrații cei mai geloși, se înclină în fața geniului care, în toate timpurile, impune. Properțiu anunță lumii creațiunea Eneidei în versurile vestite, care sunt un cântec de mândrie și de victorie :

Cedite, Romani scriptores, cedite Grai:
Nescio quid maius nascitur Iliade.

„Dați-vă la o parte, scriitori romani ; dați-vă la o parte scriitori greci : se naște o operă mai mare decât Iliada".

Iar când poetul apărea la teatru, plebea dificilă și cârtitoare a Romei se scula în picioare, ca un singur om, și-l aplauda așa cum făcea numai pentru August. Instinctul, care nu se înșeală al poporului, simțise în Virgiliu un alt împărat, acela al spiritului.

August, el, avea să fie pe deplin răsplătit pentru buna sa alegere. Cum observă foarte bine Sainte-Beuve ,epoca hotărâtoare a acestei mari domnii, „nu-și capătă tot sensul moral și nu-și descoperă toată măreața ei tresărire, decât după ce am citit pe Virgiliu". Căci poetul a pus tot geniul lui în serviciul restaurării urmărite de împărat. Eneida este poemul Romei și al noului imperiu. Niciun scriitor n'a servit, cu mai mult zel și cu mai multă sinceritate, planurile unui suveran. Răsădind în contemporanii săi opiniile și sentimentele împăratului, poetul punea în serviciul suveranului său funcțiunea politică a poeziei.

Dar atunci nu este cumva opera lui Virgiliu o operă oficială, scrisă la poruncă și cu scopuri politice ? Nu este, cumva, Virgiliu un scriitor partizan care, cu intenții pedagogice și polemice, a redactat un manifest ?

Nici una, nici alta.

Virgiliu este, mai presus de toate, un artist ; este, poate, între marii poeți ai lumii, cel dintâi dintre egali ; ca poet, el trebue poate să treacă înaintea lui Homer, a lui Dante, a lui Goethe, a lui Victor Hugo, fiindcă e cel mai întreg, cel mai variat, cel mai tainic dintre acești mari poeți. Artist deci, înainte de orice, sentimentele lui cele mai adânci se potriveau însă cu acelea ale împăratului. In sine însuși, în sufletul lui, găsia poetul germenul tuturor sentimentelor pe care reformele împăratului voia să le dea, sau să le redea, țării sale. Cum să nu fi dorit restaurarea agriculturii și a țarinilor părăsite, blândul, liniștitul, romanticul Virgiliu, care copilărise prin păduri și poene, care trăise la țară, lângă Neapole, cea mai mare parte a vieții ? Cum să nu fi aplaudat reforma morală, piosul, timidul, feciorelnicul poet ? Cum să nu se fi bucurat, din toată inima, de reforma religioasă, cel care simțea, ca puțini alții lumea nelămurită a tainelor ? Care trecuse cu mintea dincolo de hotarele vieții, coborând în țara umbrelor și a grozavelor ispășiri ? Prin vocea lui inspirată începuseră să cânte zeii și destinele.

Poetul, așa dar, a fost, alături de împărat, un creator. Colaborarea lor s'a desfășurat într'o înțelegere deplină și firească. Iar la urmă poetul a încoronat pe împărat, căci în această tovărășie, cel care a câștigat mai mult a fost, oricât ar părea de curios, împăratul. El, care refuzase să primească o coroană de monarh, mulțumindu-se să aibă puterea efectivă a acestuia, și-a dorit totuși o coroană împletită din versurile lui Virgiliu. Genial, August a avut, odată mai mult, ziunea viitorului: coroana lui Virgiliu a fost mai trainică.

Opera lui August a fost și ea foarte trainică. Valoarea ei politică se poate vedea din faptul că sistemul cu inevitabilele adaptări, desvoltări și deviații, a durat trei veacuri, până la Dioclețian. Intr'o vreme agitată, de prefaceri și de mari neliniști, el nu putea dura mai mult.

Dacă însă imperiul creiat de August s'a ruinat cu trecerea vremii, dacă ruinele lui s'au risipit și ele la rândul lor, cântecul lui Virgiliu a rămas. Iar cei doui buni tovarăși erau așa de strâns uniți, încât posteritatea nu i-a mai putut despărți. Impăratul continuă să trăiască și astăzi în versurile poetului.

N. I. HERESCU

„UTILE DULCI"

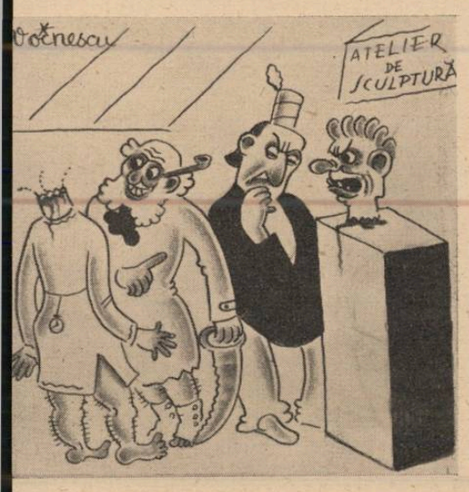

Preferați totdeauna soluțiile cele mai simple

Căutați să păstrați totdeauna o notă de distincție vestimentară

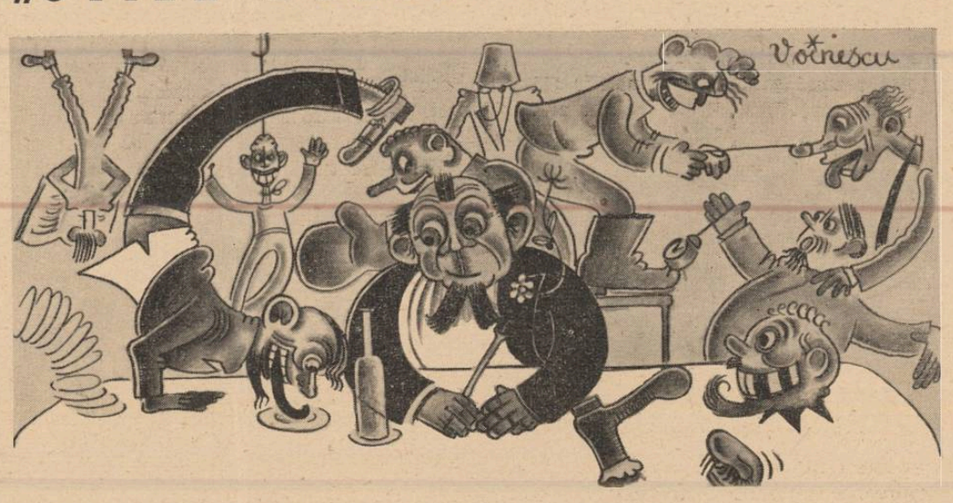

La masă, înconjurați-vă de oameni veseli. Ajută enorm digestiei

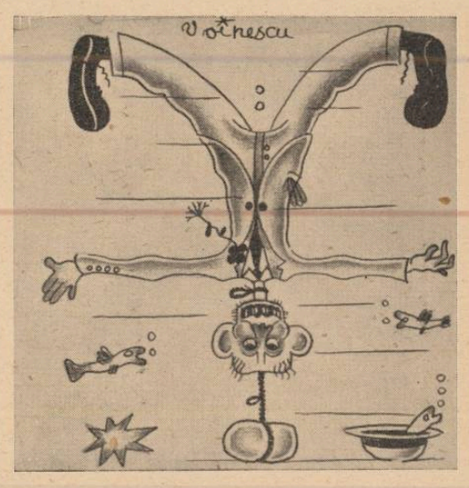

Nu luați niciodată atitudini prea rigide: sunt cele mai incomode

Poeții în luptă cu Banii

Reportaj cu drumuri, tinerețe și poezie

Scris de Ștefan Baciu și Traian Lalescu

Sunt vreo două luni — cel puțin, așa spune calendarul — de când a eșit la iveală mugurul primăverii. Au vestit-o, cred, poeții și anul acesta ca și 'n ceilalți ani și s'au bucurat — verde — câmpiile și — albastru — cerul.

...un oacheș și guraliv slătinean, de meserie „de toate, dar mai ales lustragiu" și „rom".

Nu se cădea deci, ca noi, cei câțiva mânuitori ai condeiului, care porneam în ziua de 13 Mai 1939 să împărtășim visele noastre orașului din alte vremi, cu Bani despre cari slovă cronicărească grăește, să nu ne bucurăm odată cu ei.

Iată de ce am renunțat la zgâlțâitul monoton al trenului și am pornit, în mașini, să înfruntăm Craiova.

Dar dintru început povestitorul, oricât ar vrea el să fie de obiectiv, se lovește de greutăți.

Pe unii dintre noi treburile îi rețineau mai mult în București, pe alții nerăbdarea îi îmbia la drum. Așa că în automobilul lui Victor Popescu, directorul și prietenul nostru, nu s'au suit, la ora 2 jum. din zi, decât trei dintre noi: Victor Popescu, Ștefan Baciu, cântărețul anotimpurilor și Traian Lalescu, cel care se întâmplă să fie scriitorul acestor rânduri.

Cu mașina poetului Matei Alexandrescu rămâneau să pornească, la ora 6, N. Crevedia, George Dorul Dumitrescu, C. Fântâneru și Virgil Carianopol.

Alexandru Raicu, Mihail Niculescu și Iancu Bârneanu, — superstițioși — notați că am pornit într'o zi de 13 — au rămas la vechea formulă a trenului.

Cu neputință îmi va fi să-i urmăresc în drum pe cei ce n'au plecat cu noi.

Mă bizui însă pe spusele lor că nimic mai de seamă nu li s'a întâmplat.

CE DUCEA FIECARE...

Și trec la drumul nostru, în care fiecare a avut un rol de jucat. Victor Popescu ducea volanul cu o dibăcie care ne-a făcut să uităm cu totul 13-ul din calendar, eu duceam degetul pe hartă, arătând cât drum am făcut și cât mai avem de făcut, iar Baciu ducea discuția de pe un tărîm pe altul, cu dibăcie de scamator.

Dela fete blonde sărea poetul cu ochelari, la dioptriile sale, pentru ca să ajungă apoi la scriitorii ruși. Și, între timp, înghițeam kilometrii. Ștefan Baciu cânta duios, eu fals, iar Victor Popescu claxona. Dar, când la un moment dat „Siegfriedul" s'a proptit în noroi privindu-ne furios prin ochelarii farurilor, Ștefan Baciu a trebuit să renunțe la vorbă și cântec și să împingă mașina, împreună cu noi, privind cu jind luciul care se ducea de pe pantofi și cu care, împreună cu fularul lui Victor Popescu, spera să „dea gata" fetele Craiovei.

Piteștii ne întâmpină cu sergenți binevoitori și prăjituri bune, întristându-ne, însă, puțin în acelaș timp. O scurtă discuție avută cu librarul orașului ne-a dat la iveală indiferența piteștenilor pentru tot ce este literatură. In „Săptămâna Cărții" s'au vândut doar 11 volume. Cifra este exactă, iar constatarea melancolică.

Slatina a găsit de cuviință să ne primească cu haină de ploae, dar cu aceeaș bunăvoință din partea localnicilor, cari ne-au înconjurat, tentați de mașina și, mai ales, de aparatul fotografic al directorului nostru.

Câteva cuvinte schimbate cu un oacheș și guraliv slătinean, de meserie „de toate, dar mai ales lustragiu" și „rom", care în cele câteva minute de haltă a fost mereu în conflict cu Ștefan Baciu, ne-a făcut să uităm vorba care circulă, că niște borfași slătineni, pentru ca să fure clopotul unui cal, i-au tăiat gâtul.

Iar automobilul, antipatizând penele ca și noi, a binevoit să se oprească, la ora 9 din seară, în fața hotelului „Minerva" din Craiova.

Dela început ne-a surprins cât se poate de plăcut prietenia cu care am fost întâmpinați de d. N. Ciocârdia, gazdă amabilă și mereu atentă, de nuvelistul Nicolae al Lupului, om sfătos și blajin, spre care, de îndată ni s'au îndreptat inimile deschise, și de publicistul Georgescu-Gorj, care ne-a fost în peregrinările noastre prin Craiova, călăuză bine informată, știind să îmbine adevărul cu legenda țesută în jurul Craiovei.

Amfitrioni și oaspeți, după ședătoare

Dar, ori câtă poftă am avea să colindăm Craiova, chiar și seara — căci cerul plin de stele cari nu știu nimic despre ploaia din Slatina, predispune ușor la drumeție — masa întinsă în restaurantul „Minerva" ne amână plimbarea.

Ciorbele, fripturile, dar, mai ales, vinul ne îmbie la vorbă. Și nu poate lipsi la o masă cu vin, anecdota. Iar domnul Nicolae al Lupului știe să spună atât de bine anecdote oltenești!

GHICI, GHICITOAREA MEA?

Dela anecdote se trece la ghicitori, cari nefiind chiar cele clasice, sunt adecuate situației.

Spune, de pildă, cetitorule, ce înțelegi din „hronicul" care grăește că într'o biserică neagră, luminată de o lumină tristă, Alkestis scrie o scrisoare de dragoste pentru fata lui Codru împărat, cea de dincolo de râu, care, culcată în frunzișul toamnei mele privește cercuri în apă, singură ca un pui de cuc, mângâind floarea reginei din păr și depănând instantanee turistice. Dacă nu ghicești „ești nebun". Ghici ghicitoarea mea? De altfel, te poate ajuta la ghicit orice librar din București...

In timpul mesei, au sosit direct dela gară și poeții Raicu și Niculescu.

Sunt bine dispuși și, totuși, în conflict, din cauza unei cărți.

Minutarele se învârtesc iute și începem să ne îngrijorăm de soarta celor plecați cu a doua mașină. Dar explicația că pe drum e primăvară și în mașină poeți, ne liniștește puțin asupra întârzierii.

O plimbare prin Craiova, în tovărășia domnilor Ciocârdia, Nicolae al Lupului și Georgescu-Gorj, ne dă prilejul să admirăm biserici ca Madona Dudu, Sfânta Treime, Catedrala Sf. Dumitru și Biserica Sf. Ilie.

Clădiri monumentale — dintre cari, impresionant tocmai prin sobrietatea lui, e palatul Jean Mihail, — ne atrag de asemenea privirea.

Iar dintre statui ne-am oprit mai mult în fața celei din piața Unirea, reprezentându-l pe Alexandru Cuza. Dar grupul începe să se desbine. Victor Popescu a zărit o scenă — pe care o numește impresionantă: o trăsură în fața „Clubului Tinerimii" — și s'a retras, bănuim toți, să scrie o nouă nuvelă cu subiect „aristocratic".

Ceilalți bucureșteni rămași, ne suim, împreună cu domnul Georgescu-Gorj, într'o trăsură și pornim spre parcul Bibescu.

Măestria naturii, necioplită de mână omenească, ne face să uităm Cișmigiul nostru. Alex. Raicu, transportat, zărește pe lacul imens o barcă cu doi îndrăgostiți care s'au dovedit pe urmă a fi doi „curcani" ce prindeau pește.

Tropotul cailor sună iar pe pavaj — am ajuns iarăși în centrul Craiovei.

Pornim spre hotel, purtând în noi imagini fantastice plăsmuite în minunat de sălbatecul parc Bibescu.

A doua zi, toți scriitorii sunt prezenți. Domnul I. Biberi a venit și dânsul din Turnul Severin, iar domnul Paul Constant, sosit din Sibiu, surîde mulțumit unei cești cu cafea.

Mai vizităm, înainte de ședătoare muzeul regional, unde, după un popas în hrubele cu fire de paing și cranii rânjind disprețuitor, avem ocazia să admirăm priceperea și dragostea cu care lucrează în acest muzeu domnii Nicolaescu-Plopșor și Marin Demetrescu.

Și, în sfârșit, ne îndreptăm spre sala de teatru a colegiului „Carol I" unde va avea loc ședătoarea. Ne surprinde, dintru început, mulțimea care așteaptă, cuminte, în stradă.

„TEMPERANȚA" ȘI EXUBERANȚA

Explicația e simplă. Dela ora 9 dimineața, asociația „Temperanța" vrea să-i convingă pe craioveni de urmările nefaste ale vinului. E trecut de ora 11 și craiovenii se lasă greu convinși, căci un domn cu chelie și demnitate, tot mai vorbește. In sfârșit, conferința se isprăvește și publicul poate intra în sala populată cu foarte puțini antialcoolici. Pe când așteptam cu ceilalți, sfârșitul întrunirii, am avut ocazia să vorbesc cu câțiva dintre tinerii poeți craioveni. Domnul Sergiu Cristian, amabil, mi-a dat informații asupra Craiovei, iar domnul Metzulescu ne-a oferit o carte de comentarii asupra scriitorilor olteni. George Prina și L. Zamfirescu, sunt numele altor doi foarte tineri poeți craioveni.

Marea satisfacție ne-au prilejuit-o însă doi elevi cari s'au apropiat timid de noi. Numele lor îl însemn cu toată bucuria, în aceste rânduri: Bejat și Cizmărescu, elevi din Turnul-Severin, au cumpărat din micile lor economii, bilete de tren, până la Craiova, pentru ca să poată asista la ședătoare. Dragostea ce-au arătat-o literaturii a fost cel mai mare dar ce ni l-au putut face și, pentru aceasta, le întind prietenește mâna.

Trecem cu toții pe scenă, ne așezăm pe scaune și privim cortina care se ridică încet.

Publicul începe să facă pronosticuri — „uite-l pe Carianopol"; „uite-l pe Crevedia" — iar noi avem bucuria să vedem o sală plină și dornică de literatură.

Domnul *Ilie Gănescu*, secretarul general al Rezidenței Tinutului Olt, asistă și d-sa la ședătoare, iar stalul este plin cu personalități craiovene.

Elevii școalei militare ocupă vreo patru rânduri de scaune, iar străjeriițele au „înflorat balconul".

Intr'o lojă îl recunoaștem pe domnul *C. Popescu-Polyclet*.

INCEPE ȘEZĂTOAREA

După o scurtă prezentare a domnului *Ciocârdia*, domnul profesor *Ghenescu*, din partea „Asociației scriitorilor olteni" întâmpină cu multă căldură pe scriitorii bucureșteni. Apoi, domnul *Ion Biberi*, urmărit cu atenție de publicul craiovean, ține o conferință documentată și mult aplaudată, despre: „Scriitorii și provincia".

Toate evenimentele următoare războiului mondial — a spus domnul *Biberi* — au influențat mult operele noastre literare. Dar dacă scriitorul bucureștean a lăsat în operele sale amprenta ritmului sbuciumat al metropolei, scriitorul provincial s'a putut sustrage acestui sbucium, creând opere armonioase. Tihna unei vieți patriarhale reese din opera scriitorului provinical.

Urmează poetul *Matei Alexandrescu*, citind versuri din volumul „Jocul Cuvintelor". Versul măietru meșteșugit, a plăcut mult.

Victor Popescu, apoi, aduce în orașul Banilor, un parfum oriental, cetind frumoasa nuvelă „Hașmir".

Alexandru Raicu răsfoește pagini prăfuite de „Hronic", cetind versuri din cele mai bune.

Domnul *Const. Fântâneru*, cu un remarcabil fragment înnăsturat din „Interior" a știut să facă sala atentă.

Dar obrazul mare al publicului, cum ar spune domnul Ionel Teodoreanu, începe să surîdă, pentru ca apoi să rîdă cu hohote. A apărut poetul *N. Crevedia*, hotărît să se războiască în epigrame cu toată Craiova.

Succesul pe care l-a repurtat a fost imens.

Ștefan Baciu e hotărît să spună doar două poezii, dar, după ultimul vers al „Testamentului", publicul îl rechiamă și trebue să mai spună una tot atât de bună.

George Dorul Dumitrescu, în contradicție cu societatea „Temperanța", proclamă vinul drept prietenul nostru, într'o schiță mult aplaudată.

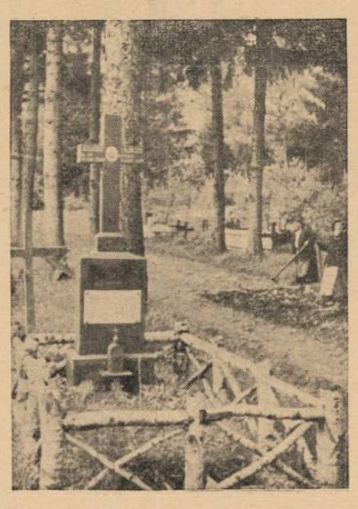

„Și nimeni n'o fi să-mi pună pe raclă o floare"
(† *Al. Călinescu*)

Domnul *Paul Constant*, cetind o schiță humoristică este mereu întrerupt de aplauzele unei săli vesele.

Poetul *Virgil Carianopol* îi cântă pe țărani ca puțini alții și este răsplătit de publicul craiovean, care îl recheamă.

Dar, cum *Alexandru Raicu*, anunță că o să citească versuri *Traian Lalescu*, mai înmoiu odată pana în cerneală și i-o trec lui Ștefan Baciu.

Și dacă am luat condeiul din mâna lui Traian Lalescu, spre a duce mai departe firul drumului și al ședătorii, am făcut-o nu numai ca să nu desmint o prietenie și ca să scuz o modestie. Căci, modestul poet n'ar avea poate curajul să pună pe hârtie toate aplauzele care i-au subliniat în patru rânduri stihurile, spuse într'un „bine simțit" și elegiac ton. Iar ca încheere a ședătorii, oltenii Nicolae al Lupului și Iancu Bârneanu au cetit câte o schiță, plină-ochiu de umor românesc și sănătos; și pentru a nu-și desminți porecla schimbată în renume, toată sala teatrului a râs cu treizeci și două de măsele de hazliile întâmplări din povești. „A fost frumos și vom mai veni" — așa scrie în temele de școală, dar numai astfel putem să spunem și noi craiovenilor care au ascultat și au aplaudat, numai astfel putem spune junilor amici cari au culeș 11475 de autografe cu bibiluri și floricele de stil.

UN MOMENT EMOȚIONANT

„In vino veritas" spune zicala și deaceea am tăifăsuit în voie la o masă lungă, plină de fripturi și cupe, iscălind vederi locale și schimbând impresii. La un moment dat, scriitorul paginilor de față a fost chemat în sala hotelului, unde un mare grup de admiratori ai literelor, l-a rugat să predea lui Const. Fântâneru un omagiu respectuos din partea lor. Era un pachețel frumos, legat cu cordeluțe mov; improvizând un mic discurs, am predat în aplauzele mesii, trofeul. Fericitul primitor, îl deschise cu grije, visând cordonul unei... legiuni de onoare sau ordinul jaretierei; din hârtiile multe și fine, căzu însă pe masă... un nasture, simbol al lecturii — minunate — de care a vorbit Lalescu. Punctul petrecerii îl pun strângerile de mână. Duduie motoarele, fâlfâie pardesiile și se îndeasă pălăriile pe cap.

PLECAREA IN AVENTURĂ

Pornim; într'o mașină Victor Popescu, Mihai Niculescu, Lalescu și cu mine, restul caravanei în celelalte. Imaginația de autentic poet a confratelui întru vers, Matei Alexandrescu a despărțit însă căile, așa că am pornit în direcții opuse, involuntar. Revederea, când oare?

Iată-ne dar sburând în „Siegfriedul" 616, condus de Victor Popescu, tot atât de bine ca și revista în care scriu, peste câmpurile mustoase, brune, verzi și galbene ale superbei Oltenii. Trec satele ca niște vise: Fișcălia, Marcea, Ionești. Drăgășani și ochii noștri mirați, mi se pare că nu vor ajunge niciodată să cuprindă toate văile și vâlcelele pe lângă care am mas. Când am intrat în Râmnicul Vâlcii, oraș despre care o bună prietenă îmi povestise în termeni poetici, cânta un radio în piața centrului, iar la cofetărie bârfea și fuma „otvoleaua" urbii. Plutonierii majori, se plimbau mândri și demni pe pavajul străzilor gustând din Dumineca pură ca dintr'o țigară „Golf". La un cinema rula „Doamna dela etajul III", în timp ce cronicarul cărții franceze, mult finul Mihai Niculescu, admira, melancolic, soarele care apunea după un deal. (Am uitat să spun că Victor Popescu mă fotografia degustând o savarină!).

De bună seamă că nu încape în cuvinte minunea pasului Căineni, văzută într'un melancolizant amurg; de bună seamă că vopseaua imaginilor nu va ști să cuprindă lumina unui Olt tulbure, care gonea paralel cu șoseaua și cu stâncile severe care-l străjuiau. Ardeau în aer flăcări de minune, iar frunțile noastre erau din ce în ce mai albe, alături de seara care cădea ca o pelerină neagră peste

Popas la Pitești: Victor Popescu și Ștefan Baciu

umerii de piatră ai țării. La schitul Cornetu, dârză ctitorie drept-credincioasă, trei călugări înfruntau noaptea, prietenoși și tineri. O pace și-o liniște de început de lume, plutea ca o pasăre, peste gândurile noastre, iar ca într'o poesie, trenul despica tăcerea, țipând și chemând la viață. Poatecă s'a rupt o fâșie de basm, poatecă s'a închis lanterna magică... De-aici încolo, goană, goană, către Făgărașul în care va trebui să înoptăm, înghițeam kilometrii, dar cetatea lui Radu Negru, tot departe era.

POPAS DE NOAPTE IN UMBRA ZIDURILOR ISTORICE

„Unde ne sunt visătorii?", ne-am întrebat, descinzând pe **trotuarul** Făgărașilor, gândindu-ne la biblicul Matei, la „basarabeanul" Dorul-Dumitrescu, la severul critic Fântâneru, la minunatul Crevedia și la elegiacul bard Vergilă Carianopol, sluga lui Dumnezeu „pupa-i-ar tălpile!" Am luat masa la marele restaurant „MEXICO", unde am gustat limbă verde, ouă roz, cașcaval sărat, mere pădurețe, mititei de anul trecut și muzică romă. Morfeu, bunul nostru amic, ne aștepta de mult, când am pășit pe pragul vastelor odăi ale hotelului în care ingeniozitatea mea inventase un sistem de apă curentă, căci erau numai câni și lighiene. „Avant de dormir", bunul meu amic Lalescu numără bătăile ornicului unei basilici, de care celălalt bun amic, Victor Popecu, zicea că e... neagră.

CĂTRE BRAȘOVUL INIMII MELE...

Dimineața, drum către Brașovul inimii mele, cu o scurtă și sentimentală escală, scurtă pentrucă ne grăbean spre București, în cari restul caravanei, desigur, că ajunsese de mult! Mașina urca sprintenă Predealul, când o pălărie ne cade sub roate și ne întâmpină țipete de bucurie. Erau — ghiciți cine? — erau bunii noștrii preteni, cari făcuseră „un mic ocol" pe la Târgu-Jiu, pentru bucuria ochilor și a inimii. George Dorul Dumitrescu, arbora o frumoasă pijama pusă peste haine, căci îi era frig, iar ceilalți scriitori, priveau Carpații și monumentul fratelui lor Mihail Săulescu, soldatul căzut printre brazii graniței nedrepte. Era, într'adevăr, un spectacol minunat, în pura dimineață, sub cerul înalt și grav. Curând mașinile au pornit iar, pentru a face un alt popas lângă crucea dintre brazi a lui Alexandru Călinescu, mort și el în febrele poesiei, sculpându-și toate visele, într'o batistă care într'o bună zi a devenit roșie, ca un soare stins. Erau ochi în lacrimi și tăceri, pentru care nici strofele nu ajung și erau liniști, adânci ca pământul. „Și nimeni n'o fi să-mi pună pe raclă o floare" scriese în viață, Călinescu; Dumnezeu, îi înflorise azi grădina, din belșug..

N. CREVEDIA IN VERVĂ

Drumul asfaltat a dat ocazie unei veritabile curse de mașini, reliefând astfel calități (nebănuite) de... conducător, lui Matei Alexandrescu și lui Victor Popescu. Ploeștii par a fi penultima etapă. Intr'o grădiniță, sub bolta de viță, întindem mese, pentru a gusta ceva; trebue să notez că gustarea a devenit... masă, la care Lalescu fuma ca un șarpe, Carianopol privea trist în zare, Victor Popescu se distra cu fotografiatul, Dorul Dumitrescu, cu o daravelă de proces, Fântâneru și Niculescu, cu actualități — nu literare, în timp ce Matei Alexandrescu și cu Ștefan Baciu, mâncau cu nădejde. Crevedia a fost sclip tor și viu, făcând — în for de desert — deliciile me dreptunghiulare, cu o serie parodii, după toți cei de fa Spirit fin, ca o șampanie, m dulații în glas ca o vioară, tă-l, de pildă, recitând, plâng ret, gros, frumos și grav, în g nul poesiilor de mare succes lui Virgil Carianopol:

„Ia-mă Doamne în cer lângă
[Mata
„Să-ți fac papucii și să-ți ia
[jurna
„Să-ți pun în călimări, cernea
„Să-ți mătur, Doamne, odă
„Că sunt poet și oltean, Doam
„Pupa-ți-aș tălpile Tale, albe
[și frumoase

Bineînțeles că acest citat din memorie, fiind reproduce destul de fidelă a inspirați momentane. Va trebui să r marc, cum că vinul ploeștea era bun, ținându-ne în jurul s o bucată de timp nu tocm scurtă. Și iată că în jurul „pri tenului nostru", sub un cer sfârșit de primăvară, a răsun o liră, s'a aprins un cântec și tristețe, pentru marile frumuse pe care le lăsasem în urmă se pare că George Dorul Dum trescu și Virgil Carianopol era cei mai triști, pentrucă noi ceilalți — nu arboram fețe mare doliu cum făceau ei. Și fond, tristețea lor mi se păre pe deplin justificată, pentruc un cireș sau un cais în floar nu va fi întrecut niciodată violetele pe care le vând țigă cile pe calea Victoriei, precu întinsele câmpuri peste car uneori, un rumân își împinge plugul, nu se poate alătura Parcul Ioanid sau de Grădin Icoanei. Tocmai când soare era deasupra noastră, ne-a imbarcat (pentru a câta oară? în mașini, luând de astă dat drumul adevărat ce duce spr București. Lăptării și grădini vară, cu flori albastre și gardu verzi, străjuiau șoseaua, dealu gul căreia Victor Popescu arunc note de jazz american. La o co tătură am întrecut mașina poe tului Alexandrescu, în care a văzut — într'o clipă — oche larii lui Crevedia și încruntare de Ramses al doilea a lui Fân tâneru; cu frunțile în vântu cerului rememoram cu toții Ce tatea Banilor și drumurile țări cu minunile și hârtoapele lor.

INTOARCEREA TURIȘTILOR LA VETRELE LOR

Pe aeroportul Băneasa, o pa săre de oțel se lăsa pe pământ tul neted și Bucureștii se întin deau, clar, în fața noastră. N știu cum, dar am simțit o me lancolie de înger căzut, când a văzut șoseaua, Calea Victorie și Palatul Telefoanelor. Oamen grăbiți și indiferenți alergau p asfalt, femei fardate și fru moase arborau rochii de vară ș pantofi excentrici. M'am uita în jurul meu, în mașină: Victo Popescu zâmbea obosit: ufff caravana!, Lalescu moțăia in fantil, iar Carianopol îl privea cu un aer de paternă duioșie Poeții au descins, cu amintirile pe la casele lor. Cetatea Banilor cu oamenii ei calzi, cu amicii noștri lăsați în urmă, era mai mult o părere, acum, când tram vaiul 5 gonea pe Calea Dorobanților și când „Siegfriedul" 616 cotea pe Bulevardul Dacia, sub teii deși și umbroși.

„Unde sunt zăpezile de eri?" m'am întrebat, parafrazându-l pe Villon, în clipa în care am călcat pe asfaltul încins al cetății lui Bucur. Zăpezile, erau departe!...

Ciorbele, fripturile, dar mai ales vinul, ne îmbie la vorbă

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T. T. Nr. 24464-939

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni
Autorități și instituții — Lei 500

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 21
SAMBATA 27 MAI 1939

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

BIBLIOTECA CENTRALA „ASOCIATIUNII"

Baladă

Clopot de-alarmă la mânăstire
„Căderea dracilor", miază-noapte —
Ale vremurilor fructe coapte
Inchid trecutul, — ca mântuire.

Ce snoave călugărești, și șoapte,
Făclii ce fug, se 'ntorc, în neștire, —
De sigur, cu-a zorilor ivire,
Vom mai gândi la această noapte !

...Și clopotul vibrează, vibrează...
„Satan este 'nvins, — nici-o'ndurare" —
De vremuri noi e inima trează.

Sunt grele visuri ? halucinare ?
— Pe cer, în fund, se ilustrează
O conștiință din noaptea mare !

G. BACOVIA

„...Când ființă nu era nici nefință..."

de MIRCEA ELIADE

Documentele citate sau numai amintite în articolele noastre precedente, pun într'o lumină puternică următorul fapt: prezența, mai mult sau mai puțin categorică, a ideei de „biunitate" divină și de totalizare a atributelor și a extremelor înlăuntrul aceleași ființe divine, în religiile și mitologiile arhaice precum și în credințele populare derivate din ele. Această idee se întâlnește mai pură sau mai aalterată, după cum documentele care ne-au transmis-o au păstrat mai clară sau mai întunecată formula metafizică primordială. Pentrucă, înainte să adaogăm, consistența metafizică a unui text indian arhaic (bunăoară, Vedele și Upanishadele) nu o întâlnim într'o credință culeasă dintr'o demonologie populară. Și nici n'am fi îndreptățiți să o întâlnim; nu numai pentrucă legendele și superstițiile populare, în genere, sunt produse de degradare a unor elemente teoretice sau mitice inițiale; ci și pentru bunul motiv că Upanishadele, bunăoară, erau scrise pentru a transmite unui anumit grup de „inițiați" o serie de formule metafizice și rețete contemplative, în timp ce foarte multe credințe și superstiții pe care le-am amintit, răspundeau la cu totul alte nevoi decât dorința de cunoaștere metafizică. Extrema eterogeneitate a faptelor pe care le-am trecut în revistă este, totuși, un argument în plus pentru demonstrarea ecumenicității ideii polarității și ambivalenței divine. Că această idee este exprimată mitic (Vedele) sau metafizic (Upanishadele), în rituale orgiastice (cultele Marei zeițe) sau în erezii derivate dintr'o monstruoasă înțelegere a creștinismului (inochentismul), într'o anumită valorificare a simbolismului acvatic și vegetal (arta indiană) sau în embleme iconografice (China, Creta), într'un fatalism popular (Firul Vieții) sau superstiții demonologice (Avestița-Sisinie), în admirabile formule gnostice (Adam-Lilith, Eonul bun—Eonul rău) sau într'o cosmologie dualistă (Ormuzd și Ahriman) — ne interesează mai puțin. După cum spuneam, ideia aceasta primordială a fost felurit „trăită", și, mai ales, înțeleasă pe multe planuri. Ea a fructificat, însă, pretutindeni: în metafizică, mistică, mitologie, demonologie, artă, etc. Este o idee universal răspândită, care răspunde, fără îndoială, unei nevoi fundamentale a omului, din clipa când ia conștiință de poziția lui în Cosmos.

Din această conștiință a poziției sale în Cosmos derivă și drama omului, și metafizica sa. Căci această conștiință este, într'un anumit sens, o „cădere". Omul se simte „despărțit" de ceva, și această despărțire este un izvor de neostoită durere, spaimă, deznădejde. Se simte slab și singur; iar acel „ceva", orice nume i-au da, este **puternic** și e **total** (mai precis: „totalizat", căci cuprinde laolaltă tot ce **nu este** omul, tot ce e **altceva** decât el). Se simte despărțit de ceva, „despicat" — și intuiește **puterea** (divinitatea) ca un **întreg,** ca o mare unitate impermeabilă și perfectă, care se îndestulează pe sine. Tot ce gândește coherent și tot ce făptuiește cu tâlc omul, din clipa când devine conștient de poziția lui în Cosmos, este îndreptat către un singur țel: suprimarea acestei „despărțiri", refacerea unității primordiale, reintegrarea lui în „tot" (fie că acest „tot" este conceput ca o **putere** impersonală, ca un Dumnezeu, etc.). Orice act religios cât r fi de „primitiv" (ritual, adorare, liturghie, etc.) este o încercare de refacere a unității cosmice și de reintegrare a omului. Pentru că în orice act religios se realizează un paradox, se împlinește „coincidența contrariilor". Primitivul care se închină unei pietre sau unui arbore, realizează chiar în acest întunecat act religios al său o **coincidență oppositorum;** pentrucă piatra sau arborele, în conștiința lui, devine **Tot** rămânând în același timp **parte;** este un lucru **sacru,** rămânând în același timp un obiect oarecare în cosmos. Prin orice ritual, se realizează paradoxul celei mai absolute ambivalențe; cărămida altarului vedic **este** Prajapati, zeul Totului, rămânând în același timp un simplu obiect; în ritualul vedic **ființa** (Prajapati) coincide cu **neființa** (cărămida), **totul** coincide cu **partea.**

Semnificația metafizică a acestor acte religioase nu e greu de înțeles. Intocmai după cum, prin sacrificiul vedic, un obiect neînsuflețit poate coincide cu Prajapati, dobândindu-se astfel unitatea primordială dinainte de Creație, — tot așa omul poate nădăjdui să refacă, **în el și prin el,** întregul inițial, acel „Tot" nedespicat și nefragmentat. Deaceia, cum spuneam mai sus, în tot ce face cu tâlc (ritual) și tot ce gândește coherent (metafizic), omul tinde neîncetat spre unificare, spre reintegrare, „totalizare". Deaceia tipul omului perfect, în absolut toate culturile, este **androginul,** așa cum vom avea prilejul să arătăm într'un studiu special. Omul nu poate muri dacă nu a cunoscut, înlăuntrul ființei sale, unitatea primordială: bărbat-femeie. „Unificarea" aceasta este un act sacru, aproape un ritual. Și deaceia, în culturile așa numite primi-

(Urmare în pag. ultimă)

AMURGUL POEZIEI...

de prof. N. I. HERESCU

Contemporanii care se mai îndeletnicesc cu viciul anacronic al literaturii, au făcut cu siguranță o melancolică observație: vremea nu e prielnică pentru poezie. Revistele publică tot mai puține versuri bune; deși scriitori tineri au apărut, în anii din urmă, cu duiumul — și cu talent! — cei mai mulți scriu romane. Se pare că meșteșugul de a legăna silabe găsește printre noi tot mai rari cultivatori: rari nantes in gurgite vasto... Poezia se ofilește în țara lui Eminescu.

Ceiace se petrece în literatură nu e însă o întâmplare singuratică. Noile generații disprețuesc poezia nu numai în artă, dar și în viață. Tinerii din jurul nostru trăiesc pentru viteză, pentru sport și pentru dans. Loc pentru poezie nu mai rămâne, și nici timp. Ca niciodată devine actual strigătul lui Vlahuță:

Unde ni sunt visătorii?

Generațiile noui nu mai visează Ele se îngrămădesc la stadioane, în gloată, atrase ca de un magnet de spectacolul mușchilor, al pumnilor și al grumajilor O mingie bătută cu înverșunare de o mână de băeți în costume de bae le provoacă extazul. Picioarele și mingia, iată suprema desfătare de astăzi! Cine să se mai gandească și la plăsmuirile minții, ascunsă undeva ,sub fruntea declasată?

Seara, dacă oboseala le îngădue, tinerii merg să-și isprăvească ziua dansând. In localurile de dans, în restaurante, în cabareturi, prin casele particulare la muzica unui patefon, perechile se înghesuie și se freacă, după ritualul cel mai proaspăt al dansurilor moderne

Extenuat de astfel de emoții ,tineretul nu mai are vreme să citească, uitând, spre paguba lui, că prin citit viața capătă o savoare delicată, un rafinament nebănuit, acela pe care îl dă transfigurarea vieții în creațiile fanteziei. Realitatea este numai lumea întâmplărilor care ne stăpânesc pe noi; fantezia este lumea întâmplărilor pe care le stăpânim noi. Viața în dublu: în realitate și în fantezie ,acest joc subtil al înaintașilor, nu mai găsește ecouri în sufletul celor mai tineri.

Lux aristocratic ,odinioară la îndemâna oricui, de era nobil ori de era plebeu, literatura pare acum un obiect de curiozitate: ea aparține trecutului. Iar tineretul ocolește trecutul ,cu grijă, cu teamă; ai zice că-l stăpânește o adevărată ură penru bibliotecă și pentru muzeu. Te întrebi de ce moștenirea trecutului apasă așa de greu pe umerii urmașilor? Gândirile dintr'o carte, linia unei statui, apele unei pânze, să fie în adevăr lucruri așa de absurde? Tineretul arde astăzi, cu frenezie, toate cele cărora lumea s'a închinat de totdeauna. Mâine, nu-i va rămâne decât să se închine la cenușa celor arse.

Dar declinul poeziei nu e singurul fel în care moare visul. Trăind sub zodia vitezei, tinerii de azi nu mai știu nici măcar să iubească. Iubirea, ca și poezia, cere răgaz, liniște, meditație... Tinerii zilelor noastre nu mai au timp. Iar tinerele sunt silite să facă ele „curte" tinerilor, în loc să aștepte, ca pe vremea bunicii, să alerge tinerii după ele. Ce tristă epocă, totuși, e aceia în care femeea sufere astfel de înfrângeri. Iar când la această situație s'a ajuns cu sprijinul, cu conștienta ei colaborare, înfrângerea ia formele unui dezastru. Căci convietuirea dintre cele două sexe — toată lumea o știe — se desfășură astăzi sub semnul cuceririlor ușoare. Femeia nu-și aduce aminte, sau poate vrea să uite, că ea câștigă cu atât mai mult în ochii noștri cu cât pare mai inaccesibilă.

Misterul grației femenine, înfrigurata așteptare a treptatei sale descoperiri, au dispărut pentru eternitate din povestea iubirii. Dansul nou, acel corp-la-corp care, dacă n'ar fi primit cu zâmbetul pe buze, ar părea desigur o jignire, a ucis și ultima picătură de taină. El îți descoperă, în câteva clipe, la partenera cu care dansezi, toate misterele frumuseții sale. Și ce e mai ușor astăzi, mulțumită dansului, decât să ții în brațe o femeie! Imprudență fatală, fiindcă realitatea ucide visul, și ceiace visăm noi e totdeauna mai reușit decât realitatea.

Nepăsător, tineretul vremii este prin urmare părtaș la agonia visului. Lucrul, la urma urmei, l-ar privi exclusiv, fiecare generație având dreptul să-și facă viața așa cum socoate cu cale: „cum îți vei așterne așa vei dormi", zice înțelepciunea realistă a poporului. Numai că, din păcate, tinerețea nu este veșnică. Tineretul de azi nu va fi și tineretul de mâine.

Timpul trece și odată cu el trece și vârsta minunată: cu cât înaintăm în viață, cu atât descreștem în tinerețe. Pe măsură ce strângem trecut în hambarele vieții, nu mai culegem pe ogoarele viitorului decât bătrânețe, decădere și melancolie. Firește, am vrea să oprim timpul în loc la epoca tinereții. Ca și Faust, am vrea să spunem clipei:

Rămâi, haide, ești așa de frumoasă.
Verweile doch! Du bist so schöu!

Dar clipa nu ascultă niciodată pe nimeni. Vremea e ca un ocean care bate neîncetat

(Urmare în pag. ultimă)

De profundis

Și dacă, Doamne, nu-s decât pământ,
— Umil și prețios pământ de flori
Și ierburi, — o furtună de fiori
In clipă ; dacă tragicul frământ

E sterp când duhul nu revarsă nori
Să 'nvioreze toate, prin Cuvant,
Sub ceruri ; dacă nu-s decât ce sânt
Și nu pot fi ce vreau ;atunci, în zori,

In zorii celei mai frumoase zile,
Când apele din munți și mări alungă
Tristețea humei cu 'nchinări de soare,

In zori când piere truda 'nchisă 'n file,
Trimite vieți'-mi liniștea 'ndelungă !
Și-un văl, să nu-mi văd sufletul cum moare !

ȘTEFAN STĂNESCU

SLAVĂ!

de IONEL TEODOREANU

Spune Shakespeare undeva că sunt fapte asupra cărora și îngerii ar arunca tămâe. Legea „Casei Scriitorilor" face parte dintre aceste fapte. Ea nu vine din deliberarea și votul unui parlament; ea vine deadreptul, caldă încă, din inima și din mintea unui mare Rege, trecând prin inima și prin mintea înaltului sfetnic regesc, domnul Mihai Ralea, pe care-l sărbătorim la această masă.

Domnilor, nu numai noi scriitorii trăim un ceas mare; ceas mare trăește alături de noi întreaga suflare românească.

Am avut și avem multe legi. Suntem o țară legiferantă, tocmai fiindcă evoluăm repede. Dar mai toate legiuirile noastre sunt importate din occidentul de unde ne-am adus și semințele tinerii noastre civilizații. Legea „Casei Scriitorilor" însă e o lege pe deantregul a noastră. E o lege românească, așa cum românesc e pământul care strânge în brațe cosciugul lui Ștefan cel Mare, așa cum românesc e amarul parfum de frunză de nuc al Cotnarului, așa cum românesc e cântecul venit din veacuri înspre veacuri al versului lui Eminescu.

Legea „Casei Scriitorilor' e o așezare fără trecut legislativ. N'a imitat nimic. Creiază totul. Incepe. E un dar pe care Suveranul tuturor românilor îl face regește scriitorilor săi; și e o lecție pe care Regele nostru o face în acest ceas de vrăjmășie internațională, tuturor acelora care pun pumnul peste cuvânt și dezacordul bubuitor al tunului mai presus de armonia lirei.

Dar care este semnificația acestei legi? Mai toți comentatorii ei de până acum o numesc legea de pensii a scriitorilor. Să-mi dea voe să le spun că se înșeală. Domnul Mihai Ralea nu e un liric; domniasa întrebuințează vorbele nu pentru muzica lor, ci pentru stricta lor semnificație. Cu înaltă înțelepciune, senin discernământ și mare delicatețe, domnul Mihai Ralea și-a intitulat legea, „Casa Scriitorilor, iar nu casa de pensii a scriitorilor.

Cu drept cuvânt. Căci pensia nu e decât un epifenomen al lefii. Nu poate fi pensionar decât cel care a fost salariat cu continuitate un minimum legal de ani, făcându-i-se cuvenitele rețineri din salar, ad-hoc. Dar scriitorul, în această calitate, fiind un liber profesionist, salariat al nimănui, nu poate deveni pensionar.

Atunci, dacă nu e pensie, e recompensă? Nu e nici recompensă. Recompensă e premiul atribuit meritului individual. Un tratament omogen și colectiv, acordat unei categorii determinate de profesioniști, nu poate avea nici rațiunea, nici structura unei recompense.

Atunci e ajutor? Nu e nici ajutor, căci dacă așa ar fi, „Casa Scriitorilor" s'ar fi intitulat penibil „Azilul Scriitorilor", înmulțindu-le pe-ale celorlalte feluri de nevolnici.

Nici pensie, nici răsplată, nici ajutor.

„Casa Scriitorilor" înalță opera literară la rangul de bun obștesc — consacrând-o social — și dispune ca scriitorii să fie beneficiarii privilegiați ai acestui bun colectiv. Așa dar, banul pe care-l vor primi creatorii literari la bătrânețe, e un venit legiferat al operei lor ridicată la rangul de bun obștesc.

E pentru întâia oară, domnilor, în istoria civilizației, când bunurile spirituale, prin ele însile, justifică și consacră demna situație materială a producătorilor lor.

Și e splendid, domnilor, că tocmai o țară tânără ,ca Romania a înțeles și a legiferat ceeace a ramas încă pentru maturul occident un deziderat al utopiștilor.

„Dar mă întreb, domnilor: merită opera literara această revoluționară promovare, și merita scriitorii aceasta optimă încadrare?

Răspund: fără de Racine, Franța n'ar fi atât de pur Franța; fără de Goethe, gloria Germaniei, masivă, s-ar pierde columna celei mai senine vecinătăți cu cerul zeilor; fără de Shakespeare, flotele Angliei imperiale n'ar mai avea în frunte corabia eternității; fără de Dante, Italia n'ar fi atât de telluric și ceresc Italia; și fără de Tolstoi și Dostoiewski vastitatea geografică a Rusiei n'ar fi și dimensiunea spiritualității ei.

Un scriitor de geniu reprezintă mai mult pentru o țară decât o sută de războae victorioase. Căci prin războae câștigăm vremelnicii suprimând fragilul bun al vieții fraților noștri întru moarte. Dar geniul învinge pe dușmanul tuturor: timpul. Ce-ar însemna toate războaele Greciei antice fără de Homer-ul epopeii lor? Scriitorii sunt singurul drum spre eternitate al neamului lor. In ei sunt trandafirii Ierichonului veciei noastre.

Dar scriitorii români? Pot ei sta în stranele eternității nemurindu-și neamul? Ar fi deajuns să pomenesc numele unuia singur, pentru ca o țară întreagă ,din trecut și până în viitor să spue „da" cu evlavia cu care în noaptea Invierii drept credincioșii, într'un singur glas creștin, răspund vestirii preotului în odăjdi: Adevărat a inviat.

(Urmare în pag. 2-a)

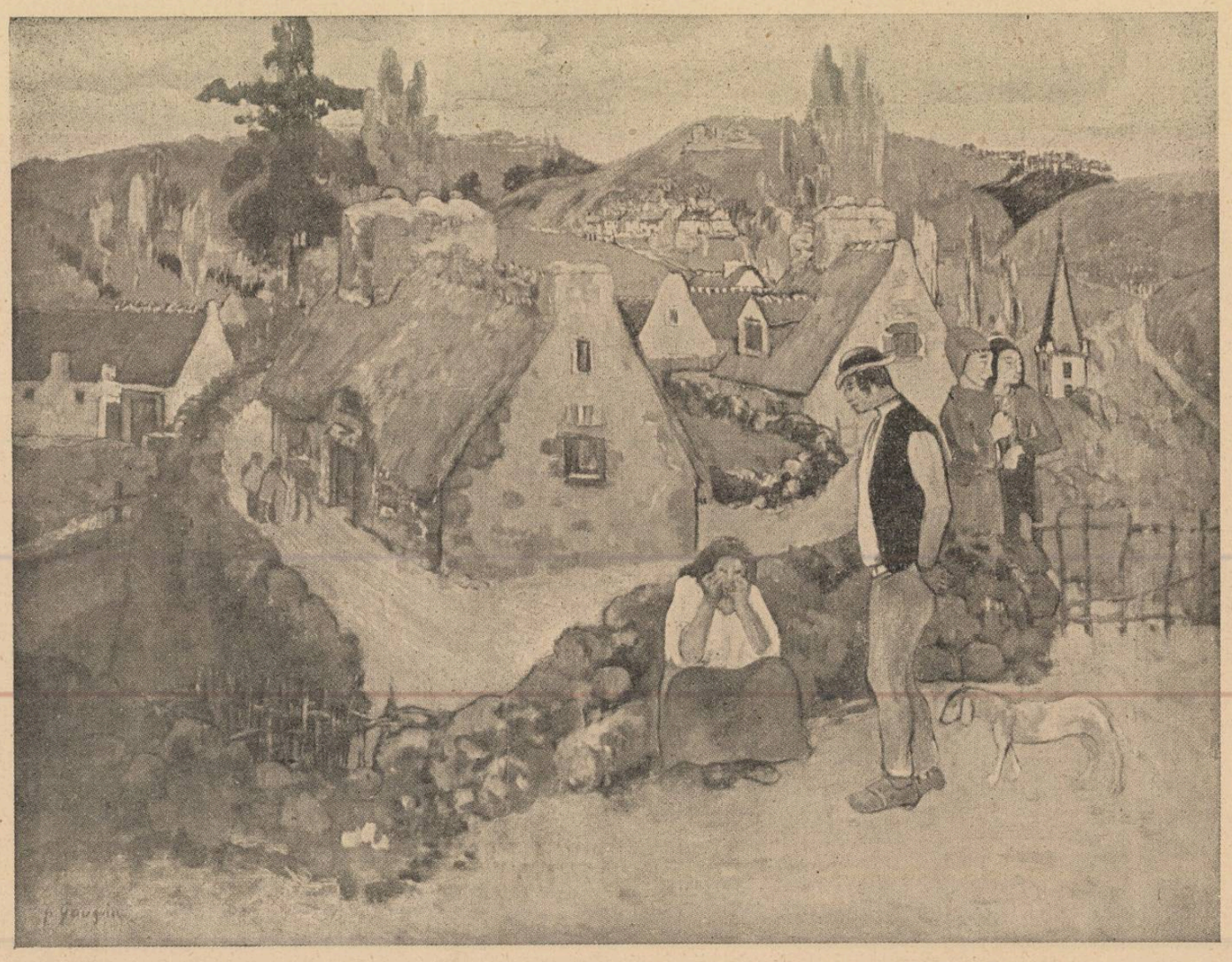

Paul Gauguin — SAT

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

Lucian Blaga: Artă şi valoare

Fundaţia pentru literatură şi artă „Regele Carol II"

Prin „Artă şi valoare" d. Lucian Blaga a scris o estetică. Nu ceea ce înţelegem de obicei printr'un tratat de estetică, fiindcă autorul nu adoptă nici un punct de vedere istoric şi nu face nici o expunere a altor teorii streine de vederile proprii.

Problemele acestei estetici nu sunt cele ştiute din desfăşurarea la catedre a disciplinei, — ci ele se afirmă cu necesitate în cuprinsul unei viziuni metafizice originale.

In procesul de elaborare a teoriilor d-sale metafizice, d. Lucian Blaga a întâlnit problemele artei şi ale valorilor ei, şi astfel, în chip cu totul firesc, a luat naştere o estetică.

Pentru înţelegerea ei va trebui să reamintim poziţia metafizică a autorului, exprimată cuprinzător în diverse studii de mai nainte. Punctul ei de plecare este pedeantregul opus luciditătii carteziene. Fereastra ei nu se deschide spre dâra de certitudine luminată de „cogito ergo sum". Dacă ar rămâne cu faţa întoarsă spre această propoziţie clară doar în lumea datelor şi a experienţei, metafizicianul ar simţi cum îl înconjoară mai turburătoare o alta iscată dintr'o inepuizabilă nelinişte: „Cine este acela care poartă în el pe „cogito ergo sum"? Mai mare decât îndoiala carteziană, apare la d. Lucian Blaga, trezirea omului într'o existenţă mărginită de mister. Specific uman nu este atât „cogito", cât misterul, fiindcă omul „cugetă" despre mistere, într'un cadru împresurat şi saturat de mistere. Orizontul misteric este perspectiva specifică omului, ca structura ontologică. Hotărît prin destin să trăiască în mister, omul tinde tot prin destin să-şi reveleze misterul, să se apropie de un centru, de Marele Anonim. Revelarea absolută a misterului nu intră însă în structura ontologică a omului. El va şti numai că e înconjurat de mister, va tinde să-l reveleze şi nu-l va revela niciodată. De ce? Pentrucă aceasta este rânduiala Marelui Anonim care ne împiedică să ne substituim lui. Descoperirea misterelor ar însemna surparea condiţiei de om, nimicirea. Dar dacă misterele nu pot fi revelate din pricina cenzurei transcendentale care ne ţine la o distanţă necesară de Marele Anonim, ele pot fi convertite, adică pot fi aduse până în preajma omului, spre a se anunţa acestuia necontenit existenţa lor. Putinţa convertirii misterelor se desprinde tot din structura ontologică a omului.

Apărut în orizontul misterelor, omul, fiinţa absolut unică în univers se defineşte pe sine prin conştiinţa vecinătăţii cu misterele, pe care le cheamă la sine, le apropie, le converteşte. Astfel ia naştere cultura, cu necesitate din condiţia ontologică umană Cultura cu năzuinţa de revelare a misterelor nu se face decât metaforic şi prin matricea stilistică în care intră categoriile abisale orizontice, temporale, atitudinale, de mişcare şi destin, formative, etc... Metafora şi categoriile abisale au în cultură rolul înfrânării, — ele slujesc la convertirea misterelor, dar şi la înfrânarea la timp a revelării lor. Ele anunţă misterul şi totdeodată ne despart iremediabil de el. In cadrul culturii „arta este încercarea de-a converti misterul pe un plan de intuiţie". (pag. 77). Intuiţia, în funcţia de revelare a misterului, se supune şi ea, neapărat metaforei şi categoriilor abisale, din matricea stilistică. Arta este posibilă aşa dar numai metaforic şi stilistic, şi ca atare sensul ei este de aproximare a misterelor fiindcă stă sub asprimea frânelor transcendente.

Din viziunea metafizică a d-lui Lucian Blaga vedem prin urmare cum „obiectul" esteticei apare ca un dat, ca o componentă în structura ontologică a omului. Intuiţia este specifică omului ca încercare de convertire a misterelor. Autorul merge deadreptul la constatarea existenţială a *obiectului esteticei*, aflându-l dat în putinţa de convertire a misterului prin intuiţie. Altor teorii cari ar voi să subjuge obiectul esteticei psihologiei, sociologiei, filozofiei speculative, nu le dă atenţie autorul. Arta îşi are obiect şi ea se declară autonomă, în matricea stilistică a culturei, prin specificitatea intuiţiei. Intuiţia în artă poartă însă pecetea structurei ontologice a omului. Obiectul intuiţiei există în orizontul misteric. Incercarea de revelare intuitivă se face pentru artă numai în orizontul misteric. Frumosul artei se desprinde din orizontul misteric. El nu se înrudeşte în nici un fel cu frumosul naturii, adică al lumii date, paradiziace şi animalice, netrăite prin perspectiva misterică. Intre frumosul revelator de mister al artei şi cel formal al lumii naturale se cască un abis. Intre ele stabileşte d. Lucian Blaga legea non-transponibilităţii. Dintr'un domeniu într'altul nu se poate trece, fără stricăciune a specificităţii fiecăruia. Emoţiile provenite din contemplarea frumosului natural nu au în ele vibraţia misterului, îl ignoră, sunt cu totul opace la existenţa lui. Plăcerea estetică produsă de artă este aceea a înfiorării în vecinătatea misterului. Metaforele şi matricea stilistică aproximează misterul, anunţă existenţa lui aproape.

O năvală a „frumosului natural" în artă ar fi o adâncă turburare a structurei ei ontologic misterică. Atunci arta nu mai este artă. O pictură în care un portret ar fi înfăţişat ca o fotografie, n'ar avea în nici un fel valoare de artă. Ea n'ar fi o încercare de revelare a misterului.

Deasemeni în literatură, naturalismul înţeles ca imitaţie a naturii, constituie o mare erezie. Literatura există doar metaforic şi abisal-stilistic. Legea nontransponibilităţii formulată de d. Lucian Blaga ca apărare a frumosului artistic de cel natural, e cu putinţă să rămâie ca un bun definitiv câştigat al esteticei. Este atât de premptorie încât pare că închide controversa îndelungă despre raportul dintre artă şi natură. Sub stigmatul de „paraestetic", alungă d. Lucian Blaga din artă tot ce nu isvorăşte structural din destinul ei revelator de mistere, prin metaforă şi stil. Logic derivată din această riguroasă concepţie a esteticului, răsare şi definiţia geniului. Ea este aceasta: „Geniul e un dar într'o anumită rânduială onto-

logică. Un dar admirat pentru roadele sale, la care aspiră modul de existenţă specific uman. Geniul e exponentul suprem al destinului uman ca atare".

Sau: „geniul acesta este: existenţa de o intensitate excepţională în orizontul misterului şi în primul rând darul revelator. Darul revelator coincide, în ordine umană, cu darul de a converti misterele în chip metafizic şi în coordonate stilistic abisale. *(pag. 45)*. Definiţia geniului dată astfel, se ridică şi ea în jurul artei, zid de apărare.

Cine va încerca să aducă în artă un material oricât de impunător, strein însă de sensul ei metafizic, va fi un eretic, un nedăruit cu harul convertitor de mistere.

Tot spre apărarea artei, studiază d. Lucian Blaga şi alte valori cari o condiţionează şi o structurează obiectiv. In analiza pe care o face structurilor obiective ale operei de artă, autorul deosibeşte valori polare, vicariante, terţiare, flotante şi accesorii. Valorile polare le constată în opera de artă în împrejurarea că ea „reprezintă totdeauna un dozaj de mister deschis, imponderabil şi de revelare sensibilă, de unitate şi de multiplicitate, de semnificaţie şi de iraţionalitate, de spontaneitate şi de făcut, de canonicitate şi de originalitate, etc. *(pag. 125)*.

Valorile polare se dozează latitudinar şi după preponderenţa unora sau altora se încheagă stilurile clasic, romantic, baroc, etc.

Pe temeiul valorilor polare, autorul pare să emită iarăş o propoziţie cu valoare de lege: calitatea operelor de artă depinde de dozajul valorilor polare. Tendinţa spre structură unică sau element pur, omoară creaţia; experienţa dadaistă slujeşte de exemplu. Perenitatea clasicismului se bizue pe echilibru forţelor polare, adică între mister şi revelare sensibilă, între unitate şi multiplicitate, etc.

Dar dacă operele de artă sunt structurate abisal, conform matcei stilistice a autorului, cum se va putea înţelege o epocă de către altă epocă, un geniu de către alt geniu? Prin valorile vicariante. Supleţea, gustul generos, îşi poate însuşi o perspectivă stilistică, fără a-i fi proprie, spre a se servi însă de ea, în înţelegerea şi aprecierea operei respective. Valorile vicariante, ca expresie a categoriilor abisale ale altor indivizi, ţin loc categoriilor noastre proprii, cât timp ne slujesc pentru înţelegere. Pe câtă vreme valorile polare şi stilistice vicariante nu corespundeau unei ordine naturale, valorile terţiare: „proporţia, armonia, complexele intropatice, expresia trăirilor, imaginarul metaforic propriu zis, îşi au corespondentul lor în natură, de unde vor trece în opera de artă numai sub supravegherea legii nontransponibilităţii şi apărate de para-estetic. Adică valorile terţiare vor participa la artă prin modelarea lor categorială, prin supunerea la liniile de forţe abisale. Deosebirea dintre arte, ca şi separaţia genurilor se întâmplă datorită valorilor flotante. Poesia posedă un câmp vast de mistere, pentru a căror revelare stăpâneşte mijloacele sensibile ale cuvântului.

Pictura, sculptura, arhitectura, muzica au deasemeni, câmpul lor misteric şi mijloace proprii de revelare. In sânul aceleaş arte, genurile se nasc datorită preponderanţei mijloacelor; lirismul încearcă să convertească misterul prin calităţile cuvântului: sonoritate, ritm, armonie, etc., poezia epică dă stil întâmplărilor obiective, cea dramatică acţiunilor prezente în plină desfăşurare. Artele se delimitează şi se autonomizează în măsura în care se exercită asupra lor presiunea categoriilor abisale.

In clasicism, artele nu se vor împrumuta una de la alta, ca şi genurile, păstrând delimitări stricte. Romantismul va cunoaşte însă un amestec de valori flotante care va culmina în baroc. Simbolismul este teoria modernă a amestecului artelor. Despre o erarhie a valorilor artelor şi a genurilor autorul nu voieşte să vorbească, negându-i legitimitatea teoretică.

Ultimul capitol al esteticei sale, îl dedică d. Lucian Blaga unei metafizici a valorilor, de unde promovează principiul conversiunei transcendente. Prin conversiunea transcendentă, valorile artei deşi sunt înfrânate deşi nu revelează misterul, ci doar ne despart de el, se transformă în conştiinţa umană în bunuri. Arta ne apropie de Marele Anonim, dar este un bine ca prin frâna metaforei şi a stilului, ea ne împiedică să-l vedem cine este şi cum este.

Radu D. Rosetti: Instantanee turistice

Colecţia „Universul Literar"

Nu cunoaştem nici o carte de literatură turistică mai celebră de cât autorul ei. Aceasta fiindcă scrierile de voiaj nu s'au constituit încă în gen aparte. Ca să poţi publica un volum de însemnări de călătorie, în nădejdea că lucrarea îţi va fi luată în seamă, trebuie să fii mai înainte cineva. Nu neapărat scriitor, poate chiar mai bine să nu fii scriitor. Să treci drept o personalitate: avocat ilustru, om politic, mare industriaş, etc. In orice caz un cunoscător al oamenilor şi al lucrurilor, posesor al unei experienţe şi al unei filosofii practice.

Să ai dreptul să-ţi spui părerea cu autoritate, despre orice s'ar ivi în cale, — oameni, aşezări, obiceiuri, fapte ale trecutului şi ale prezentului etc. Dar nu să exprimi reflecţii profesionale şi gratuite, ca... scriitorii, ci observaţii odihnitoare, proaspete prin neprevăzutul lor, străbătute de o înţelepciune populară, de un bun simţ pe măsura adoptării lui de ori şi cine. Dacă deci cartea cu însemnări de voiaj se recomandă nu atât prin calităţi artistice şi prin subiect, cât prin personalitatea autorului, ce vom spune despre aceste „Instantanee turistice" ale d-lui Radu D. Rosetti?

Inchipuiţi-vă că „maestrul" nu ar fi stat să însemneze pe hârtie material pentru o carte, ci, la întoarcerea de la Veneţia, Florenţa, Roma, Palermo, Milano, Genua, Nisa, Viena, Berlin, etc. s'ar fi apucat să ne istorisească în viu graiu ceea ce l-a impresionat, ce a găsit demn de pomenit în aceste meleaguri faimoase! Cu cât interes l-am asculta, ce delectare ne-ar produce! duhul observaţiilor, fineţea interpretărilor ne-ar fermeca, desigur!

Doar le-ar spune „maestrul"! Insă, vraja orală nu lipseşte cărţii! Aceasta este şi structura ei: scrisă în limba vorbită, tihnită, şi atrăgătoare totdeodată, cu ton familiar, de siguranţă şi frumoasă atitudine sufletească. Pentru literatura propriu zisă, credem că este un profit utilizarea multor expresii neaoşe, de către d. Radu Rosetti, aşezate la locul lor în frază cu îndemânare deosebită de scriitor. Câteva exemple. Obosit de mult mers, în piaţa San Marco, călătorul zăreşte scaunul de pe care se sculase un cerşetor, ca să intre într'o cârciumă, pentru o clipă — şi se aşează să se odihnească până la întoarcerea titularului. Lumea trece şi se uită mirată spre noul stăpân al locului. Autorul observă: „Da' nu mi-a dat unul, o centimă, de afurisenie" (pag. 15). La un teatru clasic sub cer deschis, când ploaia turbură spectacolul, autorul exclamă natural şi românește „S'a dus dracului clasicismul" mai ales că unii spectatori glumeţi începuse să miorlăe. Intr'o cafenea asurzită de sgomote, turistul se întreabă: „Cum naiba vorbeşte la telefon casierita unei cafenele? Probabil urechea ei fină, e învăţată" (pag. 59).

Despre gara din Milano spune „Iţi ia piuitul de cum ajungi" Admiraţia o rezumă astfel: „Mai ales miile de sfinţi şi de madone înşirate pe pereţii atâtor palate şi biserici m'au dat gata" (pag. 72). „Maestrul" nu se dă în lături nici de la calambururi Reflectând despre traiul în Germania: „Cu valuta noastră, ca să stai mai mult în Berlin, trebue să fii bărbat... de marcă" (pag. 126). Observaţii de acestea asupra meritelor de grai vorbit ale cărţii, se pot face cât de multe. Dar mai sunt lucruri şi de altă calitate. Când d. Radu Rosetti vede că în Italia credincioşii scuipă în biserică: „Fac iar reflecţia simţului de cuviinţă al românului, chiar când coboară dintr'o clasă socială mai de jos. Văzut-aţi vreodată vreun ţăran de-al nostru scuipând în biserică? (pag. 50).

Iată şi fineţea cu care autorul comunică reflecţiile. Pe statua de pe mormântul unui episcop scria: **Hic jacet pulvis, cinis et nihil.** „In trenul care mă duce la Florenţa, pe când îmi însemn impresiile din ajun, — vai! câte înmagazinează în deşert mintea omului, — gândul mă duce o clipă iar la mormântul episcopului şi mai ales la zădărnicia tuturor sforţărilor, simbolizat în acel **nihil** săpat în marmoră care odată va dispare şi ea. (pag. 61). Bine a făcut d. Radu Rosetti că a scris ceea ce a văzut şi a gândit pe unde a umblat! Scripta manent.

Cronica ideilor

Teorii metafizice despre valoare

de MIRCEA MATEESCU

Max Scheler susţine că valorile urmează a fi înţelese ca esenţe calitative, ireductibile şi apriorice, de care ne dăm seama printr'o sesizare intuitiv—fenomenologică. — Este normal să ne întrebăm ce sunt aceste „esenţe", cum trebue să le înţelegem că întrucât pot fi socotite drept **criterii.** Pentrucă întreagă expunerea despre teoria valorilor, pe care am făcut-o în cronicile precedente tindea către următoarea finalitate: a identifica criteriul în stare să fundamenteze **obiectiv,** valorile.

Autorii psihologicişti ne-au părut că nu pot explica validitatea obiectivă a valorilor, ei susţinând că subiectul apreciator este acela care conferă valoare realităţilor. Teoriile sociologice, deşi fructuoase în rezultate, încă nu rezolvaseră problema pentrucă, intenţionând a găsi un **criteriu** obiectiv şi indiscutabil valorilor, -lau confundat cu **obiectul social,** acest obiect având a fi el însuşi discutat în raport cu anumite criterii, iar nu să li se substitue. Revenea metafizicei obligaţia de a adânci întrebările cu privire la teoria valorilor, atât cât nu o puteau face celelalte curente. Jacques Chevalier scrie undeva într'o lucrare recentă [1]) despre care vom da relaţiuni în această **colcană, că metafizica „nu este** alt lucru decât afirmarea raţională a realităţii suprasensibile". Am ales această definiţie, pentrucă este adecvată constatărilor prealabile pe care suntem obligaţi să le facem aci.

Am vorbit de „esenţe" şi de intuiţie fenomenologică, am spus că valorile sunt esenţe calitative „iraţionale", etc.

Oricine s'ar simţi impins să confunde de grabă intuiţionismul fenomenologic cu acela vitalist, al cărui prim exponent este Bergson. In această discuţie despre valori, evident că nu putem să deplasăm accentul preocupărilor, stăruind, aşa cum merită problema, asupra paralelei, după noi numai aparentă, dintre fenomenologie şi bergsonism. Trimitem la lucrările lui, E. Levinas „La Théorie de l'intuition dans la phénoménologie de Husserl" (1930) şi Camil Petrescu — „Teze şi Antiteze" — pg. 32 şi urm.

In orice caz, o observaţie necesară ni se pare a fi următoarea: în fenomenologie, intuiţia este actul aperceptiv **final** nu **incipient,** ca în iraţionalismul bergsonian. Apoi, „obiectul" intuiţiei fenomenologice nu este acel dat imediat" din natura psiho-fizică, din realitatea brută, cum se întâmplă în cazul intuiţionismului francez.

Fenomenologic intuim doar esenţele. Şi esenţele nu ni se oferă la fiecare pas, în oricare aspect psiho-fizic al realităţii. Esenţele sunt rezultatul final, calitativ, al acelui proces de sublimare logică, denumit **reducţiune** fenomenologică. Procesul reducţiunii este unul logic, nu psihologic.

Deaceea, dacă pentru psihologicismul intuiţionist al lui Bergson, experienţa vulgară, cată a fi înţeleasă ca „experienţă imediată" şi deci **realitate,** după părerea acestui autor, — în fenomenologie experienţa vulgară nu are, prin ea însăşi, o valoare revelantă, ea nu este decât materialul brut, elementar, care urmează a suferi discernerea logică a reducţiunii, până la ultimul grad: în mod intituitiv, acesta este Adevărul, Realitatea, Binele, sau Spiritul însuşi. Intenţionat am scris cu majuscula termenii, pentrucă toţi pot fi socotiţi „esenţe" şi aievea realităţi, ori, după cum spune Husserl vorbind despre adevărul matematic — aceste esenţe sunt valabile „şi pentru zei sau îngeri"...

Procesul **reducţiunii** este urmat, în actul final, al ajungerii realităţii, în stadiul intuiţiei fenomenologice, de acela al **inversiunii.** Intuiţia fenomenologică, dobândită prin reducţie, este în stare să ne procure cunoaşterea „trecutului", aflată fiind esenţa intuitivă a „prezentului". „Esenţele", valorile prezentului, astfel obţinute, exprimă sintetic şi intuitiv, întreg procesul, toată drama cunoaşterii, din trecut. Acum putem

(Urmare în pag. ultimă)

SLAVĂ!

(Urmare din pag. I)

Il ştiţi: e Mihail Eminescu, neşti: victoria romanului. înalt visătorul Eminescu. Prin el, ţara noastră şi-a aruncat în milenii, inefabilă, puntea căii ei lactee.

Şi nu e singurul. E piscul cel mai nalt, şi sfânt, al unui vast masiv spiritual care e oglindirea românească a Carpaţilor noştri.

Dar cronicarii? Dar marii mitropoliţi cărturari? Dar Creangă? Dar Caragiale? Dar Coşbuc?

Dar nu va cânta viteaz versul lui Goga cât va curge unda Oltului pe pământul destinului românesc?

Dar nu sună şi nu murmură în toate apele şi'n toate pădurile pământului românesc graiul marelui Sadoveanu, cel care ţine pe umăr, ca pe-o vioară, întreaga noastră ţară, destăinuindu-i cântecul?

Dar Rebreanu? Nu-i şi acesta munte între munţi, carpatic înalt, masiv şi compact, vuind de viaţă?

Şi ceilalţi, mulţimea celor mai de curând, care au adus, muncind zi şi noapte, ultima victorie a literaturii româneşti: victoria romanului.

Să spunem, domnilor, fără trufie, dar şi fără sfială: din trecut şi până în prezent talentul românesc e o armată care înalţă în această clipă cu soare, între trecut şi viitor, multe steaguri victorioase; o armată care e vrednică să intre, la steagurile ei, pe porţile de aur deschise de Regele ţării şi de înaltul său sfetnic.

Domnule Ministru,

Ne sunteţi drag nouă scriitorilor, şi scump ne este ceasul acesta de sărbătoare a dreptăţii împlinite.

Dar vorba e săracă, veche şi tocită, în cenuşa arderilor ei.

De-aceia voi aduce — un cântec între noi. L-am auzit curând după războiu, la Iaşi. Venise, începându-şi pribegia, corul cazacilor, condus de Sergiu Iarov. Cazacii erau ca plopii în fum de toamnă: nalţi, drepţi, posomoriţi. Cântau sălbatec uneori, ca vânturile pustei, şi alteori, nostalgic.

Dar eu vreau să aduc aici un singur cântec al cazacilor.

Incepea c'un murmur ca venit de subt pământ: „Slavă tuturor ruşilor, celor din morminte, celor din această viaţă şi celor din viaţa viitoare...".

Glasurile creşteau ca o ploae de vară: „Slavă Inalt Prea Sfinţitului nostru Mitropolit care bine-cuvântează mormintele celor duşi, frunţile celor vii şi viaţa ne'nceputăa celor care vor veni..."

Apoi ca torţele aduse noaptea în galop, cu aur şi tumult: „Slavă Ţarului tuturor Rusiilor, Ţarului nostru...".

Şi deodată corul deveni uriaş, amplificându-se într'o vibraţie de strălucire, ca stelele pe bolta cerului de vară: „Slavă Domnului Dumnezeul nostru, care din ceruri binecuvântează pe Ţarul tuturor Rusiilor, pe Inalt Prea Sfinţitul nostru Mitropolit şi pe toţi ruşii din morminte, din această viaţă şi din viaţa care va să vie...".

Pe unda şi amploarea acestui imn, îmi proectez, domnule Ministru, cuvântul cel din urmă:

Slavă!

Slavă tuturor scriitorilor români, celor adormiţi în morminte, celor din această viaţă, celor adunaţi la masa noastră de sărbătoare, şi celora pe care îi aşteaptă viitorul;

Slavă domnului ministru Mihai Ralea, mare cărturar, prin vrednicia căruia, dreptatea scriitorilor pribeagă, şi-a găsit casa;

Slavă Regelui tuturor românilor, care-a cioplit din inima Sa, litera roşie cu care 'ncepe noua Evanghelie a scriitorilor;

Şi Slavă Domnului Dumnezeul nostru din ceruri, alături de care, printre serafi şi heruvi se deschid poate din nou ochii amari ai lui Mihail Eminescu, privind cu zâmbet şi cu împăcare mult iubita şi mult cântata lui ţară, pământul răstignitei lui ursite şi tragicului său mormânt,— unde însfârşit, subt domnia unui mare Rege, urmaşii lui întru scris şi-au văzut dreptatea împlinită, sărbătorind-o la o masă care e şi-a lui.

Slavă!

IONEL TEODOREANU

SERAFIM

de MIHAIL SORBUL

Serafim eși pe puntea vaporului... Era noapte și marea liniștită, iar luna își juca luminile pe o panglică de solzi de argint, ce se îngusta înspre îndepărtatul orizont. Era trecut de mult de miezul nopții și vaporul se apropia de Constanța.

Serafim se întorcea în țară după o lipsă de o lună. și luase și dânsul un concediu ca să-și mai refacă ănătatea și mai cu seamă nervii. Și... într'adevăr, izutise să se întremeze... și acum se întorcea dornic de lua munca de la capăt, când — vaporul abia părând pontonul de la Istanbul — află de la un cunosut, și asta pe șoptite, că la Constanța îl așteaptă o urpriză neplăcută. Era vorba să fie arestat.

N'a mai avut nevoie de nici o altă lămurire. A înles. In lipsa lui din țară, — totdeauna în lipsă se escoperă multe, — s'a aflat că, în cârdășia unui ameș, a adus pe ascuns în țară o cantitate însemată de mătase.

Nu era de meserie contrabandist, făcuse până aunci numai afaceri cinstite, câștigându-și, astfel, o umoasă faimă și o avere nu mai puțin mică, dar un ungaș de misit i-a bătut capul, până l-a convins că, ără nici o primejdie, ar putea să dea o mare lovitură. Și comerțul e comerț, iar cinstea lui e cinstea lui. erafim nu putu să înfrunte ispita câtorva milioane âștigate într'o singură noapte și căzu la învoială, ai bine zis în capcană.

Rezemat de balustrada vaporului, cu capul gol, ca ă-l răcorească briza, Serafim privea la undele iniștite ale mării, ce plescăiau izbindu-se de trupul aporului.

— Așa dar, își spuse dânsul, la capătul plăcerii e am avut în călătoria aceasta de o lună, mă așeaptă rușinea și ruina".

Și pe când gândea astfel, într'o cabină-salon soția și cele două fete ale sale dormeau liniștite visând la asa lor, ce le aștepta cu încăperi multe și mobile scumpe. Căci lor, oricât de plăcută și felurită le-ar fi ost călătoria, buna rânduială de acasă le aducea mereu aminte zicala, că oricum ar fi, tot acasă omul e simte mai bine și mai cu seamă femeia, care are n ea simțul cuibului.

Ele dorm liniștite și împăcate, că în cel mult 12 ore se vor regăsi la dânsele, în încăperile lor pline de covoare și tablouri, în paturile lor moi și mătăsoase. Oare să fie așa? Oare nu cumva casa lor e sechestrată, iar ușile zăvorite cu peceți roșii ?...

Lui Serafim i se înecă tot trupul într'o sudoare ce-l cutropi din toate părțile, așa cum și marea a cuprins aproape întreg vaporul, iar după urechea dreaptă, în spre ceafă, începu să-l apese ceva tare și dureros.

— Vrasăzică, s'a isprăvit.

Peste câteva ceasuri, pe țărmul acela de care se apropie, va fi despărțit de familia speriată și dus la poliție. De acolo..., de acolo... Nici nu îndrăznește să mai cugete. De altfel, nici nu vrea să meargă mai departe cu gândul. El, Serafim, marele importator și exportator, arestat, publicat prin ziare, ca un hoț ce a furat Statul, el... de el... El care a început de la o cocioabă de scânduri și a luptat zi de zi și s'a lipsit de tot și de toate, ca să ajungă... unde?... La pușcărie!!... A, nu!... Blestematul cela de misit l-a nenorocit și e sigur că tocmai el își vede liniștit de meseria lui diavolicească. Asupra lui, doar, nu se găsește nici o dovadă și apoi la ce i-ar folosi, dacă prin mărturia lui l-ar târî și pe dânsul în fundul prăpastiei?!

Serafim se uită mereu la undele liniștite ale mării. Noaptea-i caldă, atât de caldă, încât simte nevoia unui vânt mai puternic decât briza. Desigur că și valurile ce plescăie de pereții vaporului sunt și ele calde... E lună... și... ce-ar fi?... O baie! O ultimă baie!

La urma urmei, câți ani are? N'a trecut de 50 și se apropie în pas alergător de 60?! Ce mai așteaptă de la viață? Ce i-ar mai putea oferi, acum, la bătrânețe?!.. Familia... Da, da... Soția, fetele... Poate că, sacrificând viața lui, le va îndulci soarta... Li se va face milă de ele!... Nici nu mai încape îndoială. Aceasta-i deslegarea cea mai cuminte... El va scăpa de rușine, iar dânsele... Lor nu le va lua tot... Le va mai lăsa ceva, mai cu seamă că a avut grijă să pună câte o casă pe numele lor... Asta, ca orice negustor chivernisit.

Serafim își scoase haina, atâta îi era de cald... De altfel, la ce i-ar mai trebui? Sunt doar în ea pașapoartele și mai sunt și ceva bani... Dar nici așa nu s'a răcorit îndestul. Își mai scoase și vesta, de care era legat cu un lanț de aur un ceas de mare precizie, care l-a costat, deși era de nichel, numai 22.000 lei.

Jos, numai la câțiva metri, undele plescăesc, iar în urma vaporului, aceleași unde fierb înspumate, durând ca o șosea prăfuită de vară secetoasă. Deoparte drumul argintiu al lunei, de alta drumul vaporului, și între ele, Serafim.

Rămas numai în cămașe, se simte parcă mai bine. Dar nu!... Un alt val de sudoare îi îmbie trupul!... Ce-ar fi dacă și-ar scoate și cămașa?... Se uită în juru-i cu ochi de spion... Dar e în spre zori și nimeni nu se vede pe punte. De altfel și-a ales și el un colț mai dosnic. Iată-l gol până în brâu. De rândul acesta simți un fior de răceală, iar un val năzdrăvan se svârli tocmai în clipa aceea peste balustradă și stropi pieptul alb al lui Serafim.

— Dar, ce caldă-i marea! își spuse cu mulțumirea ce-o mai putea avea în asemenea clipe... „S'a hotărît să mă îmbie, mă poftește... Apoi, s'ar mai putea în alt chip?..."

Serafim avea dreptate. Pe țărmul Constanței îl aștepta un calvar nesfârșit de necazuri, poate și chinuri. La ce le-ar mai suferi?..

Se mai uită în juru-i și cum la câțiva pași se găsea o bancă, se așeză pe ea. La ce!... Să se mai odihnească?...

— Dacă-i vorba de baie, s'o fac ca lumea! Cu atât mai mult că-i și ultima.

Și, grăbit, își scoase ghetele, ciorapii și dintr'un gest și restul, rămânând gol, așa cum a venit pe lume... De acum înainte nimeni nu mai poate spune c'am furat pe cineva... Am dat tot îndărăt...

Și, din instinct, se închină, ca orice om, fie el și ateu, când se găsește în clipe de mare primejdie. Și dacă se surprinse închinându-se, — de altfel Serafim era un credincios convins și cu teamă de Dumnezeu, — îngenunche umilit și atinse podeaua de câteva ori cu fruntea. Nu se simțea nici pe gunoaie și nici trupul mâncat de lepră, dar își aduse aminte de Iov și, ca el, șopti :

— Tu mi-ai dat, Tu mi-ai luat, fie numele Tău, Doamne, binecuvântat !

Implinind acest protocol creștinesc, Serafim se ridică anevoie și rezemându-se de balustradă, privi la undele plescăitoare. Un singur salt și totul era sfârșit... Și oare nu-i mai bine așa?... Cum și-ar fi vrut sfârșitul? O zăcere îndelungată care să-i mai chinue și familia?... A... Familia!... Oare n'ar trebui s'o mai vadă odată? Soția lui credincioasă? fetele lui dragi și frumoase!... I se puse un nod în gât, iar pe la cozile ochilor simți că-l gâdilă ceva ce se prelingea în jos spre bărbie... Nu, nu... Trebue să le mai vadă odată, să deschidă încet ușa cabinei, apoi în vârful picioarelor să se apropie de paturile lor, dacă se poate, să le dea ultimul sărut.

Era și firească dorința lui, dar se mai putea, așa gol cum era, să se strecoare pe punte și prin culoarele vaporului fără să fie întâlnit de cineva?...

Nu, nu! Hotărît... Și apoi nu-i mai bine așfel?... Cine știe... Ar mai avea curajul, văzându-și pe cei mai dragi lui, să se reîntoarcă pe punte ?

Undele plescăiau... Aceeași mare liniștită, doar luna coboară pe orizontul îndepărtat... Cât mai e până la ziuă?... Câteva zeci de minute, poate și mai puțin. S'ar uita la ceas, dar nu-l mai are asupra-și. E acolo, în vestă. Dar la ce bun să mai știe cât e ceasul?... Haide! S'a isprăvit, ce mai aștepți ?

Incălecă balustrada și curios, se agăță de ea cu putere, ca să nu cadă de partea cealaltă... Așa dar, ar mai vrea să trăiască?.. Nu!.. Nu se mai poate!...

Incercă să se svârle în gol, dar mâinile tot nu vor să se desclește de pe drugul de fier. Ce n'ar da să vină unul și să-i dea un brânci !

Ba da... Parcă aude pe cineva tușind și chiar niște pași apropiindu-se... Nu mai e timp de pierdut. Dacă-l găsește așa gol, și chiar dacă apucă să-l vadă svârlindu-se în apă, e ca și pierdut!.. Il vor scoate, îl vor readuce la viață pentru ca să-l omoare sufletește, făcându-l de batjocura lumei!... Dumnezeule, ai milă!...

O plescăitură în apă, de parcă s'ar fi svârlit o broască într'o băltoacă, și undele și-au reluat pe dată mișcarea lor, tulburată într'un singur punct și pentru o singură clipă...

Atât și s'a isprăvit...

Vaporul își continuă drumul lăsând în urma lui șoseaua de spumă ce fierbe zgomotos.

Dar s'a isprăvit oare? Vaporul nu-i mai departe de 200 metri de locul unde Serafim s'a aruncat, și iată-l ca un zeu marin, apărând din adâncul mării... Dă din mâini și din picioare, strănută, gâfâie, scuipă, ca unul ce-a înghițit apă, și încă sărată, și începe să înoate...

Serafim când s'a svârlit în mare, nu s'a gândit că a învățat cândva să înoate și iarăși nu s'a gândit că instinctul de conservare e necugetat de puternic, și acum iată-l că înoată...

La ce și pentru ce?... Deocamdată e amețit de apă pe care a înghițit-o, iar ochii îi sunt împăienjeniți și nu-și dă seama ce-i cu dânsul...

Apoi, apoi, începe să și vadă, da, să vadă, cum vaporul, ca un palat luminat, se depărtează încet, încet în noapte...

O, vaporul acesta cu zeci de lumini, cu lumea care doarme, cu ai săi, ce dorm și ei și nu știu că, lăsat în urmă, în valuri, se sbate un biet suflet nenorocit...

Și Serafim înoată... La ce? Ei, da, la ce? Vaporul se depărtează mereu și din ce în ce se face mai mic... In fundul zării a început să mijească de ziuă.

Răcorit de apa ce-l înconjoară și-l cuprinde din toate părțile, afară de capul ce i-a rămas afară dela bărbie în sus, Serafim se desmeticește parcă dintr'un vis urît...

Intr'adevăr, ce caută gol goluț în mijlocul mării, pe când vaporul se îndepărtează necontenit?... E cu adevărat un vis acesta sau o înspăimântătoare realitate?... A căzut în apă sau singur și de bună voe i s'a încredințat ei?... La ce?... Fiindcă...? Da?... Il așteaptă poliția la Constanța?... Ei și ce, dacă îl așteaptă?... Vrea să-l aresteze?... Ei și ce, dacă îl arestează?... Va face pușcărie?... Ei, și ce, dacă o va face? Va fi desonorat?... Ce vorbă goală mai e și asta, în fața veșniciei morții!... La urma urmei, face sacrificiul vieței sale, oricât de puțin i-ar mai fi rămas din ea, pentru toate aceste neplăceri trecătoare?... Face oare sacrificarea familiei sale pntru un an-doi de închisoare?...

Și iată, că un dor nebun de viață îl cuprinde!... Cine știe!... Poate că a fost înșelat de acel necunoscut care nu i-a tras decât o păcăleală prostească, și-apoi chiar dacă n'ar fi chiar o păcăleală, nu mai este și judecată, și cine se judecă n'are dreptul să spere că poate fi achitat ?

Și el, s'a aruncat nebunește, pentru un cuvânt gol: dezonoarea, și pentru o închipuită tortură, închisoarea, închisoarea preventivă, ce după terminarea instrucției se va preschimba într'o libertate, fie ea și pe cauțiune !... Atunci, de ce s'a grăbit ?...

Și Serafim, automat, mișcă mâinile și picioarele ca o broască și-și ține mereu capul afară. Din când în când un val mai năbădăios îl pălmuește și-i vâră în nări apă sărată. Strănută, tușește, scuipă...

Dar ce? I se pare, sau aude cu adevărat, așa ca un fluerat de fabrică? Nu cumva s'a aflat de dispariția lui? Desigur, nu de familia care doarme, ci de vre-un matelot, cel care cu tusea lui l-a silit să se zvârle în apă mai repede decât ar fi vrut. I-a găsit hainele pe bancă și a dat alarma. Nu mai încape nici o îndoială. Vaporul parcă s'a și oprit și și-a schimbat direcția... Zorile au și început să împrăștie fumul negru al nopții, iar luminile de pe vapor s'au îngălbenit cu totul.

Serafim prinse să dea și mai tare din mâini și din picioare, iar ochii de pe vapor nu și-i mai ia. Stă în fața lui, cale de un kilometru... Hotărît, s'a oprit din pricina lui... și-i sigur că în aceste clipe coboară o barcă de salvare... Numai de l-ar vedea... Bucuria și teama laolaltă îi dau puteri de nebun...

— Până să mă găsească, le voi eși eu înainte!

Și Serafim, care până atunci se luptase doar să stea deasupra apei, începu să taie voinicește valurile cu mâinile, bătând parcă tactul cu picioarele... Aproape că sărea din apă, ca un delfin.

Dar cât să fi înotat astfel în neștire?... Obosit, se opri și ridică capul cât putu. Unde-i oare barca de salvare? Unde-i vaporul?... Se învârtește în apă ca un sfredel și cercetează în toate părțile. Nu mai zări nimic... Ba nu... Ba da... departe, departe... așa, doar ca un coș de fabrică și fum, fum negru și gros.

Marea, care până mai adineaori fusese neagră, la lumina zorilor începu să se înverzească.

Așa dar s'a înșelat. N'a fost nici fluer de sirenă și nici vaporul nu s'a oprit. Și-a schimbat doar direcția.

Valurile au început să se facă parcă mai mari. Nu cumva are de gând să vină și furtuna?

Serafim se întoarse pe spate, ca să se mai odihnească. Dă doar ușor din mâini și din picioare, ca să-și țină cumpăna și să se menție deasupra valurilor, care-l ridică și coboară ca într'un scrânciob.

— Acum cu adevărat s'a isprăvit, își zise dânsul și nu mai făcu nici o mișcare.

Un val dușmănos îl ridică în cârca lui, îl întoarse cu fața în jos și-l dădu apoi la fund.

Serafim dispăru în adâncul apelor și acolo își ținu cât putu respirația, apoi fiindcă începu să înghită saramura mării, dădu iarăși din mâini și din picioare și apăru la suprafață.

— Vai, nu pot să mor, zise de rândul acesta cu glas tare, ca să-și mai ușureze sufletul... „Nu pot... Nu pot..."

Din vaporul ce-i ducea familia, nu se mai vedea decât fumul ca un fir de ață neagră

Cerul se albăstrise de tot, iar în fund, undeva departe, marea se făcu foc și pară.

Domnul Soare, curios, își ridica sprinceana.

In valuri, un corp omenesc se zbate ca un pui de găină decapitat.

Până când?... Până când?... Până când?!...

Dansul teatral în Rusia Imperială

VI. Am arătat că cele dintâi manifestațiuni scenice de balet propriu zis au avut loc în Italia. Dansul teatral a pătruns apoi în Franța unde, desvoltându-se a luat formă definitivă. Aci, technica dansului clasic s'a îmbogățit datorită atâtor coreografi de valoare (Noverre, Blasis, etc.), cari prin uriașa operă realizată, au așezat dansul, cu cinste, alături de artele celelalte. Alte centre europene, ca Londra, Viena, Stuttgart luară exemplul Parisului. Arta dansului a cunoscut însă culmile gloriei în Rusia Imperială, care avea să dea mai târziu faimoasele „balete rusești" a căror amintire nu se va șterge niciodată.

Istoria baletului clasic în Rusia începe odată cu secolul XVII, când se menționează un grup de „Moscoviți" veniți la Paris la curtea lui Ludovic XIV, pentru a se pregăti cu maeștrii de acolo. In Rusia, începuturile studiului clasic le-a făcut dansatorul Jean Laduigine, care da lecții tinerilor dansatori. In anul 1673, sub țarul Alexis, s'a montat baletul Orfeu, cu cântece și dansuri, dar a trebuit să se apeleze la dansatori străini.

Mai târziu, reformatorul Rusiei țariste, Petru cel Mare (1672-1725) a organizat la curtea sa reuniuni, unde doamnele îmbrăcate după modelul orașelor apusene, trebuiau să execute dansuri franțuzești. Această noutate atrase însă revolta clerului care considera dansul ca un sacrilegiu. Petru cel Mare a trebuit să depună întreaga sa voință și să impună tuturor prestigiul său, spre a-și vedea inițiativele înfăptuite. Introduse la curte dansurile de societate care-i plăceau foarte mult și învăță el însuș să danseze împreună cu țarina Caterina I și cu fiica lor Elisabeta și după cât se pare, băteau foarte bine „capriolles-le".

Sub domnia Caterinei I-a, mai mulți dansatori francezi veniți în Rusia, apăreau în comedii-balete, alături de dansatorii ruși. Pe vremea împărătesei Ana (1693-1740) nepoată a lui Petru cel Mare, dansul a făcut progrese tot mai mari. Astfel ea a fondat Academia și a chemat pe maestrul francez Jean-Baptiste Landé să conducă o școală de dans. Tot Landé a dat lecții cadeților din școala militară, cari formară în anul 1736 un corp de balet de una sută executanți în opera „La force de l'amour et de la haine". Impărăteasa Ana a mai adus și pe maestrul italian Fusano, care punea în scenă marile divertismente. Astfel, în anul 1741, cu ocazia încoronării împărătesei Elisabeta Petrovna (1709-1762) fiica lui Petru cel Mare, Fusano compuse un spectacol dansant, cu mimică și cântece „La joie du peuple". Impărăteasa lua lecții de dans cu Fusano și se spune că era mult înzestrată pentru dans. La curtea ei se aflau trei maeștri de balet: Fusano, Landé și Le Brun, elevul lui Landé.

Dansatorii ruși făceau progrese și apăreau, cu succes lângă artiștii francezi și italieni.

Sub Caterina II-a (1762-1769), dansul clasic luă o mare desvoltare. Maestrul de balet asutriac Hilferding, montă mai multe balete de mari proporții. La curtea ei sosiră maeștrii Le Picq, un francez, și renumitul maestru italian, Angiolini, care dădu proaspătului balet rusesc un nou caracter. Caterina II-a învesti sume enorme pentrru punerea în scenă a spectacolelor de dans. Pe timpul ei Petersburgul avea trei teatre: teatrul Operei italiene, teatrul francez și teatrul rusesc.

Teatrul imperial din Petersburg a fost fondat în 1766. Acest teatru, în afară de personalul artistic dramatic, dispunea de o trupă de 42 dansatoare și dansatori, pe când Moscova avea, în acest timp, o trupă formată numai din patru dansatori și trei dansatoare. Mai târziu, în anul 1806, când Moscova înființă teatrul său imperial, trupa sa deveni importantă prin cadrele de dansatori ce proveneau, în mare parte, dela teatrele aristocraților. Astfel, direcția teatrului imperial, căpătă în dar dela contesa Golovin, un număr de dansatori ce erau recrutați din clasele de jos ale populației. Erau așa numiții „les danseurs serfs" cari acum aparțineau Statului ce le dădea o serioasă instrucție muzicală și coreografică, la școala teatrului imperial, înființată în acest scop. Deasemeni, direcția „cumpără" trupa generalului Nerancici și a lui Stolipin, trupe ce primiseră o admirabilă educație profesională. Numeroși alți prinți ai elitei ruse au păstrat totuș trupele teatrelor lor personale, pentru plăcerea ce le-o procurau acești dansatori proveniți din ultima pătură socială, servi umili, cu soarta cărora aristocrații se puteau juca, după propriile lor capricii.

Pe când în Franța, dansul clasic își recruta elementele exclusiv din mediul clasei de sus, în Rusia dansul face apel la acești sărmani servi și țărani, ființe primitive și lipsite de educație, dar cari au dat în decursul celor două veacuri ce au urmat, adevărați artiști dansatori, pictori și muzicieni renumiți.

După cum nici poezia nici muzica rusă n'au rupt contactul lor cu tradiția populară națională, tot astfel și dansul teatral a ținut acelaș strâns contact cu poporul, dându-se naștere mai târziu coregrafiei naționale rusești.

Școala de dans clasic care funcționa pe lângă teatrele imperiale era o Academie în toată accepțiunea cuvântului. Pe lângă dansul clasic se studia și arta dramatică și mulți dintre artiști erau actori și dansatori totodată. Severitatea și disciplina ce au domnit în școală, pe tot timpul cursurilor, au fost doi factori hotărîtori pentru rezultatele minunate obținute de profesorii și directorii școalei teatrelor imperiale, ale căror reforme de mare însemnătate, bazate pe reguli stricte, au dat mai târziu, pe timpul triumfului baletelor rusești, roadele mult dorite.

•

Odată cu secolul XVIII, încep să apară primii maeștrii ruși de balet, cum au fost Valberg și apoi Glouchkorsky.

Până la ei s'a apelat la serviciile maeștrilor francezi și italieni, printre cari LePicq, Fanny Elssler, Carlota Grisi, în trecerea lor prin Rusia, au lăsat amintiri de neuitat, sporind tot mai mult pasiunea pentru dans a Rușilor.

Rușii au păstrat totdeauna în dans, gustul pentru adevăr și natural, de aceea principiile lui Noverre au fost pentru coreografii ruși o adevărată evanghelie, iar baletele romantice au fost în mult mai puțină stimă aci decât în Franța ,tocmai pentrucă Rușii se conduceau după formula: „un balet frumos este însăș natura". Cei cari au purtat dansul în Rusia spre biruințî definitive au fost Carlo Blasis și Marius Petipa.

Blasis, venit în Rusia în anul 1856, își consacră 20 de ani din viața sa baletului dela Moscova. Baletele aranjate de el figurează încă, în zilele noastre, în repertoriul teatrelor din Rusia. Marius Petipa se stabili la Petersburg în anul 1847 și își găsi în Rusia a doua sa patrie. Dealungul vastei sale cariere, Petipa a creiat 57 balete, a compus 34 balete pentru opere și a reluat alte 17. La acest lucru colosal a avut însă și ajutorul marelui maestru Iohanson și al lui Leon Ivanow, un eminent coregraf. Petipa excela în baletele-feerie, cari au cunoscut o frumusețe și o perfecție fără seamăn.

Muzica romanticului Ceaikowsky invadă muzica teatrală rusească. Influența ei fu hotărîtoare deci și pentru balet, asigurându-i victoria romantică.

A trebuit să se ivească geniul lui Fokin, care să învingă convenționalismul și întreaga rigiditate a formulelor. Fokin, premergător al coregrafiei moderne, adaptându-se ideilor lui Diaghilew și ale grupului său, a ajuns să înfățișeze în anul 1909 Europei întregi, arta superioară a primelor balete rusești.

MITIȚĂ DUMITRESCU

CRONICA plastică

de PAUL MIRACOVICI

Monumentul Regelui Carol I, executat de marele sculptor sârb Mestrovici, e un semn al vremurilor noui pe cari le trăim. O voință care a știut și a vrut să clădească pentru veșnicie, a pus capăt unor discuțiuni sterile comandând monumentele Regilor Carol I și Ferdinand unuia dintre cei trei mari sculptori contemporani : Mestrovici, Maillol și Despiau. Lucrarea e într'adevăr o capod'operă demnă de reputația mondială a autorului iar Capitala a câștigat o operă de artă care va fi pildă pentru generațiile viitoare de artiști. Românul însă, dacă se naște bursier, funcționar sau pensionar, după faimoasa formulă, trebue neapărat adăogat că se naște și critic. Se pare chiar că dintre toate darurile spiritul critic e cel mai important la român și mai ales la bucureștean...

Nici-o reformă edilitară, oricât de utilă ar fi fost nu a trecut fără a fi cenzurată de atotștiutorii bucureșteni. Ei au această caracteristică descurajantă de a primi numai cu sila să li se facă bine. Țipă la fiecare aliniere, la fiecare dărâmare de colț vetust, la desființarea vreunui focar de murdărie, la orice înfrumusețare, ca un copil când e îmbăiat și i-a intrat săpunul în ochi. Se crâcnește când se dărâmă șandramalele pentru a se deschide o piață vastă de care are atâta nevoe capitala unei țări mari ca România, se crâcnește când se asanează lacurile, cuib de paludism, când se dărâmă cocioabele înfiorător de murdare și când din patria molimelor se face isvor de sănătate. Nu se critică însă din convingere, căci nu poate critica decât acel care muncește. Ci se pălăvrăgește, cum bâzâe cunoscuta muscă la arat. Avem acum unul din cele mai frumoase monumente din câte s'au făcut vreodată. Bucureșteanului însă i se pare că are un braț prea scurt... Altul că de ce Regele e în capul gol. Altul care a făcut armata la cavalerie și se pricepe grozav la cai găsește nu știu ce cusur calului... Fiecare e terorizat de teama că nu-i va găsi vreun cusur și va fi surprins în flagrant delict de ignoranță...

Monumentul Regelui Carol I de Mestrovici

Probabil că nu merităm ceva mai bun decât mulțimea monumentelor ridicate în grabă, pe toate pietele publice ale orașelor noastre. (Mățăoanu avea peste o sută de comenzi când a murit...). Când mai avea sculptorul timp — nu să mediteze, — am cere prea mult — dar să studieze onest o lucrare? și ce fel de pregătire meșteșugărească poate avea un artist care trei sferturi din timp și-l pierde în afară de atelier alergând după comenzi și stricând ițele concurenților ?...

Mestrovici a fost printre puținii cari nu s'au lăsat ispitiți de avalanșa comenzlor, și atunci când a primit să execute celebrul mausoleu al eroilor a socotit că e o datorie patriotică de a face din el o operă demnă sub toate raporturile. Intr'adevăr, în anii consacrați acestei lucrări Mestrovici și-a închinat toate puterile realizării ei, desăvârșind unul din cele mai grandioase monumente. Acel al Regelui Carol I, deasemenea, poartă semnele unei opere profund meditate, silueta lui se înscrie în spațiu, în linii mari armonioase, amănuntul e perfect închegat cu ansamblul ceeace îi dă un aer de supremă majestate. Dacă am colinda puțin prin București și am cerceta toate monumentele noastre ne-am da seama măcar prin contrast cât de măreață e opera lui Mestrovici. Trebue să fim mulțumiți că cel mai frumos monument al Capitalei e opera unuia dintre cei mai mari sculptori ai lumii.

Cartea străină

Jean Giraudoux: „Choix des elues"

(„Grasset" — Paris, 1939)

Socotesc opera lui Jean Giraudoux una din cele mai importante și mai reprezentative pentru literatura franceză nu numai de acum dar de totdeauna. Adică reprezentativă pentru spiritul acestei literaturi care e unul de fineță, în înțelesul statornicit de Pascal.

Dela **Provinciales** și până la **Choix des élues,** timbrul cărților lui Giraudoux are aceeaș puritate racineană, muzicală, de cristal. Pe planul subtil în care se petrece transmutația emoțiilor resimțite la atingerea cu manifestările felurite ale artei, acolo unde-și răspund parfumele, culorile și sunetele, proza acestui autor își află echivalentul în grația dezinvoltă a muzicii mozartiene. Acelaș climat spiritual. Acelaș luminos surâs arcuit în curcubeu făgăduitor de suprapământești bucurii peste svăpăilala și aparenta gratuitate a jocului oferit în proprie delectare, de însuși Demiurg.

Uneltele acestui desăvârșit artist al prozei literare sunt neasemănat de mlădioase și delicate. Urzeala scrisului său îmbie asemănarea cu materialele cele mai gingașe din câte intră în lucrul mâinilor omenești. Giraudoux romancier nu are nimic comun cu întreprinzătorii trusturilor de epic senzațional. Originalitatea artei lui constă din puterea divinatoare a unei intuiții psihologice care se deosebește esențial de procedeele analizei discursive, din proza unui Bourget, de pildă. Intuițiile care pătrunde mult mai adânc dincolo de puterile înțelegerii obișnuite, deslușind sub aparențele unor întâmplări anodine, urzeala secretă a motivelor determinatoare de schimbări într-un totul asemănătoare acelor „raisons de politèsse municipale ou mondaine qui vous précipitent dans votre vraie vie" — cari la un moment dat au desrădăcinat-o din obișnuințele felului de a fi de până atunci, pe eroina romanului **Choix des élues.** Această Edmée, ca și Bella, ca și Suzanne, din romanele anterioare, e o făptură îngerească, de o materialitate nemaiîntâlnită, infinit mai subtilă decât a semenelor ei întru literatura și viața de toate zilele. Ingerească, adică imunizată împotriva primejdiei umanizării, chiar în împrejurările cele mai contagioase. Neantul stării de absolută indeterminare în care trăia, abținerea distrată și neparticiparea la preocupările celorlalți o mențineau într'un climat de inocență pre-adamică, inaccesibil tentației, păcatului. Viața ei pură lunecă prin existența unanimă ca lebăda printre unde, fără să prindă niciun strop de semnificație, niciun înțeles de sociabilitate.

Era din categoria acelor ființe rare care se recunosc ca făcând parte dintr'o masonerie secretă, prin afinitatea aceleiași însușiri caracteristice: „ușurătatea" — mai bine spus „la légèreté", cuvânt al cărui sens precis nu se pretează la nicio ambiguitate:

„Nu era vorba doar de-o ușurătate a graiului, a purtării. Era vorba de greutatea lor, de densitatea lor. Ei nu atârnau asupra vieții. Aveau, în trupul sau în sufletul lor, acel buzunar de aer care permite păsărilor să zboare. Nu erau toți negreșit... ușurateci și boemi; unii aveau o ocupație, o profesie, o credință, dar nu erau pentru aceea mai puțin ușori, din cauza acestei minime densități care-i făcea degajați, veseli, ironici".

Edmée era lunecare necontenită și instinctivă rezervă dinaintea oricăror prilejuri care ar fi putut să o determine indiscret, să o contureze definitiv :

„Această precauție, care-i era principală regulă în viață, de a nu se atinge decât ușurelnic de viață, de a fi muziciană fără să vorbească despre Mozart, de a fi amantă fără să aibă aerul, de a fi pioasă, dar discretă față cu Dumnezeul ei, astfel că ar fi trebuit să o martirizezi ca să o faci să-i mărturisească numele, să nu spună nici bine nici rău despre vreme, despre anotimpuri, despre Michel-Angelo, era teama vânatului în preajma capcanelor, certitudinea că la primul cuvânt, la primul gest de pasiune, avea să fie prinsă".

Inaderența Edméei la umanitate, datorită acelei „espèce de virginité qu'elle avait gardée du coté des hommes" era consecința inocenței originare și nealterate a naturii ei îngerești — semn distinctiv al alegerii ei între cei aleși. Noțiunea corespunzătoare, în limbaj prozaic omenesc, acestei stări de grație din ierarhia de valori a universului giraudoux-ian este aceea de libertate. Libertatea care constă în acceptare, în supunerea desăvârșită la ritmul anotimpurilor, la spiritul vârstei, la depănarea orelor („Dulcea sclavie a odihnelor, a băilor, a somnurilor", va spune cândva eroina romanului). Față de condiția angelică a Edméei, aceea simplu omenească a bărbatului (Pierre) — „tată de familie model, muzician prețuit, șef plătit în dolari, inginer până'n vârful unghiilor" — apare plină de ridicol, stângace, lipsită de fineță:

„...seara, odată culcați, pe când el devenea în amor un ins conștient la maximum de nobleța vieții lui pe acest pământ, conștient de cee ce erau familia lui, patria lui, și că toate comorile și resursele lui personale se adunau împrejurul lui pentru această căsătorie, și că plăcerea îi dădea, în toate sensurile, cea mai înaltă și mai precisă asemănare cu el însuși, pe Edmée o simțea, dimpotrivă, liberată prin amor de tot ce era rangul ei ,condiția ei, misiunea ei, de tot ce era în afară de amor, și în primul rând de el, Pierre".

Jean Giraudoux

E de așteptat că ceea ce va aduce schimbări în felul de viață al acestei femei, nu vor fi împrejurări sau argumente care să-și poată găsi aprobarea sau macar înțelegerea în logica și psihologia celor dimprejur : de pildă, sentimentul penibil, de neliniște și teamă nelămurită, pe care-l încearcă iarăș, fără să-i poată găsi vreo explicare valabilă, aflându-se la masă, în stricta intimitate a familiei, sărbătorită cu prilejul împlinirii a treizeci de ani. Se simția apăsată ca de-o amenințare, fără să fie totuși aceea a morții vreunuia din cei dragi, amenințare pe care-o știa că nu e cu scadență apropiata:

„Nicio primejdie nu plutea în jurul acestor capete, ele erau strălucitoare, făceau semne fericirii ca niște faruri, fiecare cu sistemul său luminos, Pierre, soțul, cu cele două surâsuri ale lui, unul mare, altul mic, care se urmau la răstimp de o secundă, pe fiece minut, Jacques, fiul, cu chipul lui chiar, pe care-l ridica și-l apleca, Claudie, fiica, tar mai sensibil, cu bătăile pleoapelor..."

In acea împrejurare festivă, când simțea umanitatea mai contagioasă ca oricând, turburarea sufletească a Edméei se hrănea din presimțirea, neliniștitoare, din intuiția clară deși nemărturusită, că amenințarea venea dela afecțiunea conjugală și filială care-o înconjura constrângatoare, cerându-i să iasă din anonimatul indeterminării, să se umanizeze, înstrăinându-și libertatea Fără nicio premeditare, ci numai sub îndemnul acestei aprehensiuni obscure, Edmée va pleca de acasă împreună cu Claudie, care-i seamănă prin acelaș instinct al libertății, fără să-și mai vadă soțul și băiatul, fără să mai știe ceva de ei, timp de câțiva ani. Ocupațiile ei în timpul acestor ani de evaziune conjugală țin de fabulă și de feerie — sau de film, în termenul modern echivalent: câțiva ani consilieră pentru bunul-simț, în unul din marile studio-uri dela Hollywood. Alături de Claudie, va asista neputincioasă la decăderea acesteia din puritatea naturii ei îngerești, de aleasă, — la condiția omenească, vulgară, la coborârea în rândurile unei umanități mediocre.

Capitolul șapte din **Choix des élues,** în care se descrie treptata umanizare a Claudiei, la capătul adolescenței, e o capod'operă de divinație psihologică, de finețe și euforie a expresiei. Claudie însăși e o creație perfectă, una din cele mai fermecătoare apariții feminine din opera lui Giraudoux. Grația ei incoruptibilă înfățișează un moment suprem în arta literaturii, un zenit atins în piscul celei mai pure emoții, unde clipa trăită ca intensitate a semnificației consolează de viața diluată în cronologie.

„Edmée știa prin experiență ce înseamnă aceste înduioșări (ale Claudiei) în fața naturii, aceste dăruiri de sine anotimpurilor, acest elan către cauzele frumoase, aceste slăbiciuni dinaintea frumuseții, care le-aduc pe fete pe culmea sentimentală de unde coboară spre bărbați, nervoase, sigure, dominatoare. Aceste plânsete ale Claudiei, aceste desbateri, această convingere de-a fi o cârpă și o jucărie, Edmée știa că erau proba că Claudie va fi puternică, se va descurca în căsnicie și cu soțul ei, va avea o văduvie convenabilă, va suporta fără prejudiții doliurile și contactele omenești".

Intrând „în rândurile umanității mediocre", Claudie se căsătorește, după ce pleacă de lângă mama ei, lasând-o singură câțiva ani. Când Edmée se întoarce la căminul conjugal, împrejurul mesei de familie, unde, pe lânga cei știuți, se mai află acum barbatul Claudiei și logodnica lui Jacques, ea citește pe chipul fiicei sale acea strălucire radioasa, ca o emanație a întregii ei ființe și acel aer absent, distrat, pe care le știa pentrucă adeseori le simțise ea însaș, și înțelege că de atunci Claudie era singura pe lume, grație desprinderii din umanitate a naturii ei îngerești, definitiv redobândită, odată cu condiția de „aleasă". Fata va trăi de-acum înainte, pe seama ei, aventura mamei sale, aceasta adorabilă Edmée care se estompează, decolorandu-se treptat, în neantul de unde s'a desprins, pentru a întrupa unul din cele mai prețioase simboluri în literatură: „Chaque année la détachait davantage des meubles humains... Elle pourrait mourir sans valise..." Toată arta literară a lui Giraudoux, exprimată în esențele ei cele mai pure, se află în aceste puține cuvinte, care sunt o negare a compromisului melodramatic. Surasul, ironia, discreția muzicalitatea — toate elementele scrisului giraudoux-ian laolaltă alcătuesc o „filosofie", o credință despre menirea artistului : că suferința își are rostul ei în viața noastră cea de toate zilele, dar arta nu poate fi șantaj la sentimentele nobile ale omului ci liberare din suferință, din umanitate, euforie...

MIHAI NICULESCU

Încă o vară

Încă o vară mi-ai dăruit Doamne !
Ca și până acuma,
Ca și anul trecut, încă una.
Iat-o, sosește atârnându-i ghirlande din arcă ;
Iat-o, iată vara, vulcan revărsând
Argint viu peste scări de cleștare
Și înflorind rochiile, de parcă
Umblă buchete pe trotuare.

Iat-o vara, doamna mare, doamna bună,
Doamna cu cunună.
Dumnezeule, ce merit am să fiu primită la curtea ei ?

Cum merit să strivesc între dinții mei
Sângele neprihănit al cireșilor sale ?

Și trupul înflorește trandafiriu
Din izvorul viu!

Incă o vară mi-ai dăruit Doamne !
Oh, mai dă-mi multe veri,
Mai dă-mi multe toamne,
Căci niciodată nu vei putea să-mi dăruiești
Atâtea câte-ai să-mi răpești !

ANA LUCA

I. Teodorescu-Sion **In studio**

Vasile Popescu **Vedere de iarnă**

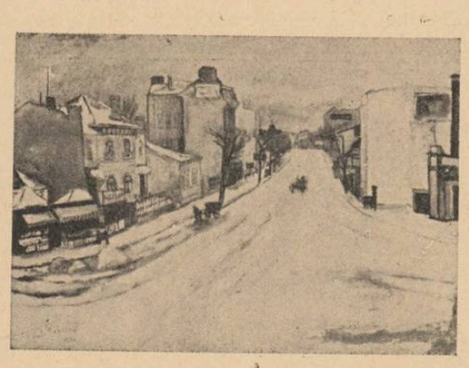

Leon Vioreseu **Studiu (ultima lucrare)**

CRONICA muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

COMEMORAREA LUI JEAN ATHANASIU LA OPERA ROMANA

Inchinând o reprezentație memoriei lui Jean Athanasiu „Opera Română" n'a putut întâlni, pretutindeni, decât aprobare și largă participare sufletească.

Omagiu meritat adus de o instituție, de artiștii ei și de marele public, uniți prin legăturile vii ale amintirii puternicelor creații cu care Jean Athanasiu înzestrase cu avântare Opera națională, în acelaș timp gând pios de a statornici, în bronz, figura marelui cântăreț.

Mulțumită reprezentației comemorative, fondul de realizare a fost acoperit, desvelirea bustului făcându-se, simplu și emoționant, înainte de spectacol, în scenă.

Cuvintele sincere și mișcătoare, rostite de basul Folescu, și-au trimis, par'că, ecoul, dealungul întregei reprezentații, străbătută de un suflu de pietate, de un sentiment de fidelitate camaraderească inspiratoare a unor accente speciale, a unei atmosfere deosebit de cald elocvente.

D-nii Alfred Alessandrescu, Massini și Nonna Otescu, perindați la pupitru, au luat parte vie la crearea acestei seri de reculegere artistică, care a compensat, spiritualicește, multe din lipsurile de care suferă încă viața noastră muzicală, arătând cel puțin că există un cult al valorilor artistice și o frumoasă înțelegere a îndatoririlor de recunoscătoare perpetuare a amintirii lor.

O NEOBICINUITĂ INCHIDERE DE STAGIUNE

Concertul de închidere a stagiunii a fost suprimat tacit, anul acesta, la „Filarmonica". Spre surprinderea desigur a tuturor celor care, ascultând concertul simfonic înscris pe afișe drept „penultim", așteptau, firește, încă un concert.

Evident, un concert simfonic mai puțin, din motive de sigur neprevăzute, nu este o crimă de neertat, în anumite împrejurări, nu e poate, nici măcar, un neajuns. Dar în totul, trebue să privim și chipul de a proceda. Acela adoptat de „Filarmonica", al lipsei de orice explicații, ne-a surprins. Cât, de altfel și diverse schimbări de ultimul moment, survenite anul acesta, și care în tot cazult au dovedit două lucruri: insuficiențe de organizare și lipsa de atenție, față de public.

Este drept că unele motive de schimbări subite, au fost piedicile ivite în drumul unora din oaspeți.

Există însă un remediu la care invităm, nu mai știm a câtea dată, „Filarmonica", să cugete :

Să invite, ceva mai des, și soliști autohtoni, să ia parte la concertele simfonice, al căror program de lucru trebue în sfârșit să țină seamă și de obligațiunea de promovare a elementului artistic românesc care, ne pare a fi una din bazele de justificare a existenței lor.

●

O monografie a pianului. — La Bruxelles a apărut zilele acestea volumul important prin colaborări și proporții pe care marea publicație „Revue internationale de musique" îl consacră pianului.

Materia și problemele infinit de vaste pe care le poate oferi un asemenea subiect nu pot permite nimănui să spere a le epuiza, a le schița măcar, fără multe omisiuni, într'un volum, oricât ar fi el de masiv și de cuprinzător.

Se poate afirma totuși că rar s'au putut strânge la un loc mai multe documentări valoroase și competente, privind pianul și arta lui. Casella, Cortot, Philipp, Marguerite Long, Mompou, Yvonne Lefébure, Gil Marchex, savanții muzicieni și pedagogi Koechlin și Rainaud Thiberge, mare număr de alți pianiști, profesori și istoriografi muzicali notorii, stabilesc pe bazele unui plan general logic și ordonat, date, inițieri, comentarii, menite să slujească variat și prețios pe toți prietenii pianului.

Conținutul vast și în genere de cel mai viu interes al volumului, ne lasă singurul regret de a fi lipsit de încă trei, patru nume de pianiști actuali atât de mari, încât s'ar fi putut spera, din expunerile lor, lumini revelatoare cu privire la arta pianului. Giesecking, Vinies, Zecchi, Kampff de exemplu. In tot cazul, nu teama de a-și divulga tainele vrăjitoriilor muzicale cu care farmecă o lume întreagă se pare să-i fi îndemnat să se abțină dela colaborare. Această teamă ar fi fost de prisos ,deoarece secretul lor e mult prea simplu pentru a nu putea fi păstrat : e acela al darului dumnezeesc de care se bucură pe atât de mult pe cât de puțin l-ar putea transmite, împrumuta sau explica.

Miza cea mare

de G. MOISIL

ŞAH

Mi-am modelat premizele în ivoriu şi le-am împodobit cu cingători de aur.

Tu ţi le-ai tăiat în lemn de abanos şi le-ai ferecat în argint.

Le-am dat drumul apoi printre patratele alternante albe şi negre, aşezate ca lespezile unei săli imense.

In fond, probabil că amândoi avem dreptate. Deoaerce argumentele noastre sunt la fel de numeroase, de aceeaş măsură şi îşi permit aceleaşi libertăţi.

Cu toate acestea dreptatea va fi acordată aceluia ce **prin joc**, a şti să împletească păienjenişul gândului în aşa fel încât cel mai puţin îndemânatic să se prindă şi să fie silit să capituleze.

Argumentul principal e grav, plin de prestigiu. De aceea îl menajez şi-l folosesc cu prudenţă, el fiind reazămul tuturor celorlalte.

Dar am un altul, poate tot atât de puternic, însă mobil şi elastic; pe acesta pot să-l mânuesc cum vreau, ca să te descurajez şi să-ţi închid drumurile.

Suntem amândoi oameni cinstiţi. Nici tu, nici eu însă, nu ne dăm laoparte de a încerca să-l pierdem pe celălalt prin manevre întortochiate şi vicleşuguri.

Ne-am făcut reciproc şi concesii. Bufonii mei au încrustată în ivoriu, o podoabă de abanos, pe când ai tăi au lemnul negru muşcat de osul fildeşului. Şi trebue să recunoşti că aceste concesii sunt la drept vorbind, armele cele mai primejdioase.

Şi după toată viclenia controversei noastre, după toată intrigăria la care supunem bietele noastre convingeri, mai avem obrăsnicia să inventăm fiecare câte două motive mândre, oneste, leale, care dispreţuesc mersul în zigzag şi nu se abat niciodată dela drumul lor cel drept.

Şi ne mândrim cu ele, spunând că sunt icoana şi chezăşia corectitudinii noastre.

Am început lupta timizi, cu paşi mărunţi, punând în joc idei inferioare. Apoi, pe neaşteptate, unul din noi a pus piciorul în prag, aventurând pe dalele albe şi negre, premizele principale. Celălalt a răspuns întâi cu prudenţă, apoi cu ascuţime, în cele din urmă cu desperare. Părea atunci masa noastră de şah o sală enormă din Italia Renaşterii, cutreerată de curteni eleganţi în haină de sărbătoare.

Apoi a început clarificara, Argumentele celui încrcuit cădeau rând pe rând. Pentru ca de îndată ce scăpa de asediere să redevină agresiv şi provocator.

Disputa s'a încheiat mai curând decât credeam. Din neatenţia unuia, din agerimea celuilalt. Argumentul meu, prăvălit pe lespezi, plasticiza înfrângerea.

Ne-am strâns mâna prieteneşte. Ne-am despărţit convinşi că am rămas tot cei dinnainte, fără să observăm că partida de şah cuprinsese într'însa un moment hotărîtor.

Zâmbetul meu era poate puţin mai amar şi privirea ta mai ostenită. Pentru ca, de abia în stradă să-mi dau seama că în jocul ăsta pasionant şi distractiv miza pierdută era însăş dragostea mea, însăş viaţa mea.

Acum am rămas singur. M'am desprins de toate lucrurile în care crezusem, am zdrobit tot ceeace realizasem, umbrind tot viitorul cu negura desnădejdii.

JUCĂRII

Aş vrea să-mi strâng gândurile şi să mi le rânduesc, aşa cum îşi adună copilul jucăriile înnainte de culcare şi le aşează ordonat, pe fiecare în despărţământul ei. Aş vrea să fiu în stare să aleg gândurile transparente de cele negre, aşa cum copilul alege cuburile de sticlă de cele de lemn.

M'am aplecat cu ochii împăienjeniţi de somn asupra ursului de catifea, tigrului tăiat în traforaj, crocodilului de tablă, papagalului demătase. Mâinile mele transfigurate căpătaseră puteri magice. Acum fiecare unghiu al falangelor degetelor, fiecare crispare a muşchilor e un gest cu o semnificaţie precisă şi cu o eficacitate incontestabilă.

Jucăriile mele capătă viaţă. Vertebrele metalice ale reptilei încep să se mlădie, gura doar desemnată începe să se caşte, ochii prind a privi, pulsând în contracţii concentrice. Aripile de mătasă ale papagalului s'au deschis. Şi-a părăsit colivia căreia atâta vreme îi rămăsese credincios, şi acum sboară prin toată camera, silabisind stângaci cuvintele ce neîncetat simţim nevoia de a le pronunţa.

Catifeaua ursului s'a sbârlit, iar din gâtlejul de pâslă au început să iasă sunete la început închise, şterse dar mai pe urmă din ce în ce mai conturate, mai sălbatece, în timp ce privirea lui de sticlă colorată se transforma în căutătura feroce a fiarei crescută în pădurea plină de primejdie şi taină.

Şi astfel ţâşnea viaţa în toate jucăriile mele ce evadau din cutii şi sertare.

Acum camera mea e de nerecunoscut. Mobilele înspăimântate se ascund unele după altele. Masa şi scaunele s'au făcut mai scunde îngenunchind, dulapurile s'au pitulat prin ziduri, lampa care înainte şedea cuminte pe masă s'a refugiat transformându-se în plafonieră. In mijlocul acestei menajerii deslănţuite încerc în zadar să pun rânduială. Am învăţat vraja însufleţirii lucrurilor confecţionate dar am uitat să deprind meseria de îmblânzitor.

Şarpele devoră papagalul de mătase, rândunica de ciocolată; tigrul se luptă cu ursul; întreaga mea avere se fărămiţează, cel slab fiind desfiinţat de cel feroce. Iar până la sfârşit, învingătorul se va repezi la mine, la cel ce l-am ales şi i-am dat viaţă.

Creator neputincios, asist la dezagregarea internă a lumii pe care am făurit-o, pe care am însufleţit-o: echilibrele se nărue, forţele sterpe se relaxează, svâcnirile vitale sunt tot mai rare şi întovărăşite de trosnetele prăbuşirii ce răsună din ce în ce mai desnădăjduite, ca bătăile de inimă ale muribunzilor.

E ceasul tragic în care ultimul supravieţuitor al lumii mele se apropie biruitor şi îşi înfige colţii în carnea mea, în măruntaele mele.

Doamne dă-mi gestul, dă-mi vorba, dă-mi vraja, care să transforme din nou animalele de basm în jucăriile cuminţi depe masă.

Invaţă-mă să le fac din nou obiecte, să le stăpânesc iarăş.

E noapte, sunt înfricoşător de singur, numai cu fildeşul colţilor fiarei care mă devoră.

Vreau reîntoarcerea la linişte.

Vreau să-mi strâng gândurile, să mi-le rânduesc — cele transparente deoparte, cele negre de alta, — aşa cum copilul îşi strânge seara jucăriile, aşezându-le pe fiecare în cutiuţa ei.

Şi să mă pot odihni liniştit, în stare de a mă încrede în ziua de mâine, ştiind că le voi regăsi ca decuseară, ordonate şi supuse.

ŢIGĂRI.

Mi-a făgăduit un zeu bizar că are să mă vindece de singurătate, dacă îi voi arde necontenit în amfora vorbelor o plantă amară şi îmbătătoare.

Plină de încredere, fără întrerupere, rugăciunea mea se înalţă rectiliniu către ceruri, învăluită de jerbe de inele de fum ce se despletesc în sbor. Laringele desluşeşte adeseori în mângîierile fumului, mâinile femeilor înalte şi cu faţa arsă de soare, ce culeg pe câmpuri monotone frunza magică din care vor pregăti mai târziu leacul cel preţios.

Pentru ca să nu mă simt singur, în afara bucuriilor ce nu le pot atinge, departe de femeile ce nu mi-e îngăduit să-mi fie dragi, departe de divinitatea ce nu o pot cuprinde, ard uneori ţigări cu fumul diafan, aproape invizibil, cu gustul estompat şi parfumul nemărturisit. Şi privesc spre elipsele în continuă dilatare, ce se mişcă discret şi imaterial, ca paşii unei elfe pe intervalele unui portativ.

Alteori sorb fumul aspru şi tare al ţigărilor de foi. E fumul care face să-mi uit singurătatea ce mă chinue în preajma oamenilor cu care nu mă înţeleg, iubirilor ce nu-mi corespund, vieţii care nu îmi este conformă.

Există şi o singurătate a bucuriei, singurătatea omului care şi-a încheiat treburile, a celui care şi-a îndeplinit speranţele şi nu şi-a urzit altele noi, singurătatea celui care nu mai are nici o grijă, nici o temere. Ne-o vindecă ţigările generoase suculente, bogate în arome, al căror fum poartă în convoiul meandrelor picături sclipitoare de miresme.

Dar mai există încă un fel de singurătate, care poate că este cea mai grozavă. E singurătatea celui ce desleagă înţelesuri vii din turburul tainelor nerăscolite, şi deschide drumurile cele noi către orizonturile proaspete.

De care nu ne poate mântui nici fumul alburiu şi discret, nici cel rece şi aspru, nici chiar spirala compozită ce îmbină gustul nicotinei cu aromele grădinilor Mediteranei sau ale Orientului.

(Urmare în pag. 7-a)

LUAT DIN CĂLUŞ

de CONST. ENE

Toma se deşteaptă cu noaptea'n cap. Căută prin cămară, pe întuneric, doaca pentru apă, dar nu mai era unde o ştia el. Pe semne că Neaga, nevastă-sa, o atârnase de cu seara de loitrea carului. Cam avea obiceiul să-i uşureze dimineaţa carul.

Pe la miezul nopţii, cerul se acoperise de nori într'odată şi un pârşcău de ploaie, iute şi cu fulgere dese, făcuse băltoace. La o vreme, bolta se limpezise ca ciobul de sticlă, iar acum se ridicau din nou nori negri ca nişte elefanţi, mai cu seamă dispre apus.

Femeia se sculă somnoroasă şi punându-şi zuvelcile cum putu mai repede, ieşi să ajute omului. Se opri în bătătură, se frecă la ochi cu poala cămăşii, se uită pe cer şi se închină.

Era nevoie de ploaie. Pământul, crăpat pe alocurea ca mălaiul răscopt, scăpăra cremene când băgai plugul mai adânc. Grâul în lanuri crescuse nalt şi înfrăţise bogat, dar acum la legătură, la împlinirea bobului, flămânzea. Celelalte fânaţuri depe luncă înţepeniseră locului după prima tăiere. O căldură usturătoare la ochi şi la nas se ridica din pământul opărit. Simţeai cum năduşeşti stând pe loc.

— Nici azi nu arăm băete, zise femeea către bărbatul care mai aruncă o mână de părăngă viţelor în iesle.

— Păi se putea să nu cobeşti tu?! se întrebă mirat, pe un ton arţăgos, Toma. Pentru voi niciodată nu e bine.

Femeea nu ştiu ce să răspundă. Trebuiau să are de mult. Ce e ea de vină dacă n'a plouat? Nu e toată lumea îngrijorată? In alţi ani, pe timpul ăsta, porumbul era mărişor, îl sărea cioara, dacă nu chiar de prăşilă. Il semănau de regulă, după sărbătorile Paştilor. Estimp e mult întârziat. Oamenii au adăstat zi cu zi să cadă ceva de sus, că cerul — slavă Domnului! — a fost mereu încărcat.Nimic. Scoarţa se întărea, arşiţa creştea, nutreţul era pe sfârşite. Sătenii se adunau pe la colţuri şi-şi aminteau de vremuri asemănătoare. Nu-i lovise de mult aşa secetă.

Când o vrea Dumnezeu, în două zile ari de-ţi trece pofta, făcu femeea luându-şi inima în dinţi. Numai să plouă.

— Neapărat, ploaie... Dacă nici până Duminecă ce vine nu ne dă am plesnit-o'n pălărie, îşi dădu cu socoteala Toma, acordând dreptate nevestii.

— Măcar o burniţă, se miră Neaga, stând pe proţap.

— Ştiu eu? dete din umeri bărbatul.

— S'o fi terminat apa'n cer.

— Aia crez şi eu, întări Toma.

— N'ai văzut ieri, că trei curcubee trăgeau din Dunăre... Ce crezi, atâta pământ de mare şi cerul numai o ţărică.

— Ai dreptate, trei erau.

Toma rămase pe gânduri. Toţi oamenii ieşiseră din case să vadă minunea. Unul era mic cât un arc şi deabia se deosibea, cel de-al doilea, ca un cerc de butie arăta mai mult vin, iar ultimul, care cuprindea firmamentul ca un brâu, verde, adică porumb nu avea mai deloc. In schimb grâu arăta destul.

Un bubuit puternic ca o lovitură de tun în apropiere sgudui văzduhul dela o margine la alta. Toma se întoarse într'acolo şi zâmbi. Femeia plecă să diretice prin odaie.

— Bună dimineaţa, vecine! strigă cât îl luă gura Apostol Ciuntu, megieşul.

— Bună, bună, răspunse Toma îndreptându-se spre gard.

— Ei, ce zici, ne dă?

— Se poate să ne dea... da puţină...

— Mi-e teamă de vâna aia... o vezi... aia vânătă... prea e vânătă, arătă Apostol cu mâna spre miazăzi.

— Să fie ceva piatră?

— Ferească-ne sfântul!

Picături mari începură să cadă lovind tabla de pe acoperişuri ca nişte alice. Peste sat se întinse o fumărie de nu se mai văzu nimic, semn că vine măruntă. Sgomotele distincte se împliniră într'o huruială. Intr'o clipă începu să toarne cu găleata.

Toma se retrase în şopron.

●

Eri a fost a doua zi de Rusalii. Venise căluşul, făcut tot din oameni cunoscuţi dintr'o comună vecină. O curiozitate ca de copil l-a îndemânat să meargă să-i vadă. A colindat împreună cu ei ţinându-se aproape toate curţile şi de câte ori „mutul" îl lovea cu sabia peste picioare făcând drum sau alinierea, nu-l durea deloc. Zâmbea, îi răspundea ceva contra şi se îndesa peste căluşarii cari săreau de-o palmă dela pământ.

Toată noaptea nu s'a odihnit. L-au frământat gândurile, cuprins ca de-o boală. Avea călduri prin pântece cari i se ridicau spre cap, oprindu-se apoi la încheeturile braţelor.

Trecuseră ani de când nu-şi mai adusese aminte de cum l-a omorît pe Nichifor. Il uitase. Nici prin vise nu-l mai răsărea. Azi noapte însă îl văzu din nou întins cu faţa în sus, cu ţeasta despicată'n două ca un pepene hidos, înspăimântător. Lovitura de târnăcop dată cu toată puterea în piept pătrunsese până dincolo. Şanţul cimitirului plin de oase de cai morţi sau de hoituri i se păru adânc, adânc şi fără fund... Il aruncase aci, ca să nu încapă nicio bănuială. Drumul mare trecea pe aproape. In felul acesta se putea uşor rezolva problema. L-au surprins străinii sau ţiganii şi l-au ciopârţit. Aşa s'a şi întâmplat. Toma a arătat interesat că şi cel mai nevinovat dintre prieteni. Nicio tremurătură în vorbă, niciun gest încurcat şi nicio privire fâţişă. Un calm desăvârşit l-a scăpat. Câteva zile s'au făcut cercetări, s'au chemat oameni la primărie şi s'a terminat. Şeful de post şi-a încheiat lucrările scriind în procesul verbal că Nichifor Tuleanu a fost ucis de necunoscuţi.

De cum se întinsese în pat însă, o întrebare îi venea mereu în minte: pentruce îl ucisese pe Nichifor? Căuta să termine odată cu gândurile acestea care-l înfierbântau tot corpul umplându-i pieptul de un aer cald care-l frigea la plămâni, spunându-şi că aşa a trebuit să se întâmple. Că a fost o bănuială la mijloc. Liniştea însă nu venea, cum nu vine piţigoiul în laţ atunci când îl aştepţi. Trebuia să fie altceva. Toma lua la refec toate întâlnirile lui din copilărie cu Nichifor, apoi certurile ca flăcăi, bătăile, armata, însurătoarea şi din toate vedea că faptul urma să se întâmple aşa cum s'a întâmplat. Totuşi deslegarea nu era potrivită.

S'a sculat de cinci şase ori de-a băut apă căci gâtlejul i se uscase ca foaia de porumb, şi după ce îşi potolea setea, încerca să doarmă crezând că a lichidat cu moartea lui Nichifor.

Stând pe un snop de strujani îşi simţi mâinile calde şi fruntea arzând. Parcă l-ar fi prins frigurile. Scuipatul în gură îi era din ce în ce mai dulce şi mai puţin.

Ploaia cădea abundent stropind până la el. Păsările ieşiseră din ascunzătoare şi stau cu gâturile întinse, răcorindu-se. Peste sat, mai ales spre biserică, ploaia era mare de tot. Nu se mai vedeau nici copaci nici case. Se auzea doar un vâjâit ca de torent ce vine de departe. Uu aer rece prevestea descărcări electrice. Câinii chelălăiau în lanţuri.

— Trosc!

O lumină ca un biciu, se scurse departe, în cine ştie ce pom sau animal. Tocmai peste deal.

Toma închise ochii, îi ţinu aşa până nu se mai auzi sgomotul şi când îi deschise, o ceaţă plutea în faţa lor. Şanţul din spatele cimitirului plin de case şi stârvuri, corpul lui Nichifor şi ţeasta lui crăpată în două ca un pepene, erau numai la un pas lângă el. Le vedea ca printr'o pânză rară. Mai departe, căluşarii de eri, „mutul" care-l lovise cu sabia fără să-l doară, crescuse mare, mult şi râdea... Căluşarii jucau... Făceau „muscalul". Unul a luat în cap o faţă roşie de pernă şi spune că e „turc". Altul vine cu o roabă plină cu pietre. Muscalul e îmbrăcat în verde. E luptător, cu sabie, cu puşcă... Altul s'a înfăşurat cu un ţol, şi-a pus în spinare un ghemotoc de sdrenţe, s'a legat cu o frânghie pe la mijloc şi s'a boit cu negreală dela coş. Pe acesta îl chema „baba". Pe el l-au făcut „baba". Se începe jocul. Nu este însă lume. Unde e toată lumea care umbla ieri după căluş? Joacă şi „mutul". Nu-l mai loveşte cu sabia de lemn.

In urechi îi răsună ca glasul căţelului pământului strigătul căluşarilor:

— Dă-i aşa ma! Zâ-i! Zâ-i!...

Toma se freacă la ochi. Parcă-l dor orbitele.

●

Toată ograda lui Toma Apostol e înţesată de nu mai ai loc nici să intri nici să ieşi.

Oamenii, când s'a răspândit vestea mai întâiu, n'au îndrăznit să creadă. Mai ales cei de-o vârstă cu el, care-l ştiau om în toată firea.

Pe urmă, vorba a început să prindă loc şi cârduri, cârduri sătenii au prins să se îndrepte spre casa lui.

Neaga, nevasta lui Toma, de prima dată a închis porţile, a slobozit câinii şi-a ocărît fără să mai ţină seama de nimic, de supărată ce era. Umbla legată la cap cu o cârpă neagră, iar frumuseţea ei de femee tânără se ofilise. Nu-i venea să creadă nici el că asupra casei lor a căzut asemenea năpastă. Bătrânele au domolit-o cu vorba lor blajină, neînfricate, atotştiutoare.

Ochii tuturor stau aţintiţi spre uşa casei, să iasă câte un cunoscut şi să-i lămurească.

— Cum arată Ivane, neică?

Indată se formează un cerc.

— Stă liniştit. Are ochii turburi şi cere să bea apă.

— Dar nu face nimic? mai întreabă altul.

— Acuma nu face.

Grupul se desface tot atât de repede şi curioşii se îndeasă în altă parte, unde se vorbeşte mai mult şi mai desluşit.

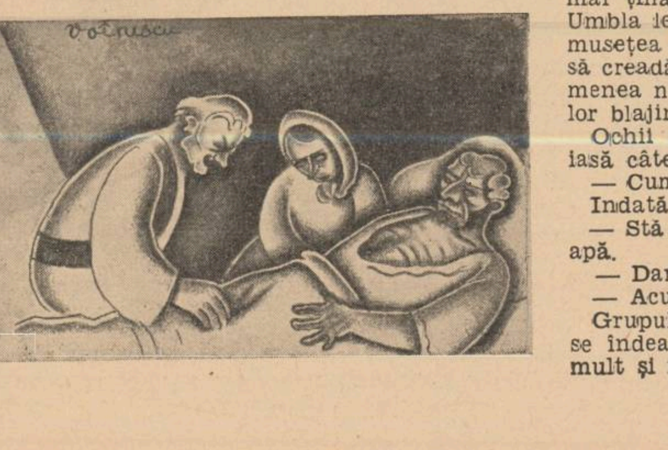

Pantilie, fratele lui Toma, care locueşte în satul Piersica, vreme de două ceasuri pe jos de aci, a venit de cu seară şi a rămas la ei. Poartă mustaţă lungă, răsucită melc şi cisme noui de culoare roşie.

— Cum l-a apucat? Din ce i-a venit?

Pantilie se scarpină după ceafă şi se cam codeşte să spună.

— De când era de trei ani i-a fost lui frică de căluş. Atunci tot aşa i-a venit. De abia l-am scăpat, cum era de mititel. Cică-i joacă „mutu" în cap, şi când îi vine mai rău încape să strige ca vătaful şi sare în ciomag.

— Auzi bă, sare 'n ciomag! se minunează un flăcăiandru.

Pantilie priveşte trist. Il doare sufletul să vorbească asemenea de frate-său. Lacrimile îi împânzesc ochii. Când a auzit, parcă l-a picat un paloş în creştetul capului. Şi-a adus numai decât aminte de moartea lui Nichifor.

Neaga a ieşit în prispă şi se boceşte. E slabă, trasă la faţă şi nu mai are nicio putere să plângă. Sforţarea o doare şi înghite rar. L-a luat pe Toma din dragoste, după ce suferise pentru el multe necazuri.

Soarele pripeşte ca 'n Cuptor. Razele cad aproape drept. Crengile copacilor se îndoaie parcă sub povara podoabei de lumină. Florile multe seamănă cu fulgii de nea căzuţi pe neaşteptate. Verdele de pe câmp e aprins.

Chirilă Borceag povesteşte o nelegiuire din război a lui Toma. Erau într'o pădure, la marginea unui sat, în Moldova. Nu mâncaseră de două zile, ţoalele pe ei erau leoarcă de apă, căci toată noaptea turnase de sus, iar păduchii îi luai cu pumnul. Stau îngrămădiţi la lumina unui foc şi ascultau cum flueră vântul în crengile pădurii mărind groaza nopţii care nu se mai termina. Sus, pe munte, se auzeau urlete de lupi flămânzi. Din când în când câte o patrulă inamică — frontul duşman nu era decât la trei sute de metri. — slobozea câte o salvă de foc. Ei tăceau chitic. Aşteptau. Gloanţele pe care le aveau le puteau ajunge până în zori, chiar dacă nu încetau focul deloc.

La un moment dat se aude un glas de om, tare, poruncitor, sinistru prin noaptea ploioasă, întunecoasă şi cu vânt. Cămăşile se fac sloiu pe ei. Toma avea comanda. Işi îndeasă capela pe urechi, se scoală, îşi strânge centura sdravăn, ia puşca şi fără să spună un cuvânt, trage în direcţia de unde venise glasul. Toţi băeţii au aşteptat câtva timp, începerea focului şi în loc de răspunsul nemţilor, un oftat înăbuşit a răzbit, adus de vânt, până la ei.

...Am luat felinarul şi împreună cu Toma, ne-am dus până acolo. Era sublocotenentul. Toma îl împuşcase.

— Să nu spui nimic, că te omor! mi-a zis el atunci. Am făcut o groapă şi l-am îngropat. Nu

(Urmare în pagina 7-a)

ŞFÂRŞIT

Lui Virgil Carianopol

Nu-mi geme'n suflet nici un cântec nou...
Pe apele tristeţii nu mai plec.
şi nici o stea nu tremură — a vers, —
cînd peste vis privirea mi-o aplec.

Zădărniciei mele, — nici un gând
nu-i mai înalţă sbor înalt şi pur
cînd către cerul toamnei o avînt,
neliniştea poemului s'o fur...

De-acum dă-mi mîna seară a minciunei!
Prin balul tău de amăgiri petrec...
Căci înspre ţara limpede a lunei
nu ştiu — sau poate nu mai vreau — să plec...

Eu, care-aici pe mirişteа hîrtiei
plîngeam cu toate toamnele de mînă,
zăpada tînără şi sfîntă-a poeziei
o vînd pentru o mînă de ţărînă...

Eu, care veacurile visului de-argint
le cheltuiam cu inima 'nsetată,
m'am învăţat să sudui şi să mint
icoana ne'nţeleasă niciodată...

Sunt laş, nemernic, istovit şi prost.
mă 'nchin doar ceasului prin care trec.
şi pentru viaţa asta fără rost
ştiu doar să râd, să uit şi să petrec...

...Şi cînd arareori mă 'nneacă plînsul;
lîngă viorile tăcerilor suave
arcuşul sufletului îngenunche
pentru dumineca zăpezilor bolnave...

ION AUREL MANOLESCU

Dragostea Jianului

– Fragment din romanul „IANCU JIANU“ –

de PAUL CONSTANT

Sultana Iancu Jianu cu nepotul său Iancu Dobruneanu, copilul Zincăi

Petrecerea stă să înceapă; ultimul oaspe, Sărdarul Iamandy, sosise. Involvorit în creturile caftanului și răsturnat într'un jilț moale, povestea, pițigăiat și sgomotos, necazurile călătoriei, printre care trecea prin vadul Tesluiului cuprindea amănunte de groază. Paharnicul Dumitrache, auzind de isprava lui frate-său Iancu, zâmbea acru, gândinduse la firea acestuia, care se răsletea de tot ce se lega de neamul și de boieria Jienilor. Crescut printre sălbăticiunile Fălcoiului, rămăsese cu urme adâncite, cari aminteau traiul vieții de țară al flăcăilor din partea locului. Încă de mic, trimis la Craiova și dat la curtea Băniei, pentru buna creștere și învățătură, fugise înapoi la Fălcoi, risipind visul bătrânului Paharnic Costache, de a-l vedea trecut în rândul diecilor sau calemgiilor Divanului. Ocolind adunările și sindrofiile boerești, nu se mai sătura colindând coclaurile, clăcile și nuntile țărănești, drumurile pline de primejdii ale satelor oltenești, pe unde își avea conace știute și neștiute, mânăstirile și hanurile presărate dela bălțile Dunării până în creștetul munților. Pentru care, frații și neamurile îi duceau mereu grija, neștiind ce s'ar mai putea întâmpla.

Glogoraşcu, ascultând din pervazul ușii parascoveniile Sărdarului, se întoarse către Iancu, rămas mai în urmă:

— Auzi, vere, cum se mai văicărește voinicul? Putea să crape tierea în el și rămanea să răspunzi în fața judecății!...

— Neam de astaragiu din Fanar, bătu-l-ar loazele... Credeam că are să dea în gălbinare!...

— Haidea, intră înăuntru și împăcați-vă...

— Bine v'am găsit sănătoși, boieri dumneavoastră!...

Boierii se ridicară cu toții, venind cu brațele întinse către Iancu, bucuroși că puteau să aibă un om care să țină inima chefului.

— Bine ai venit, Iancule!...

— A eșit ursul din bârlog...

— Pe înoptat, ca huhurezii...

— Și cred că tot pe poteci de margine...

Prididit de glumele oaspeților, Iancu surâdea voios, strângând mâinile tutulor ,aruncând, la rându-i, câte o glumă de răspuns.

Intinzând mâna și Sărdarului Iamandy, acesta nu se putu stăpâni să nu-i toarne o ploaie de imputări, în care simțea că-și ușurează zăduful.

Iancu, zâmbitor ca totdeauna, îl bătu, împăciuitor, pe umăr:

— Lasă boierule, nu te mai văicări atâta pentru o nimica toată!... Că doar nu te-am scos din mocirlă, nu te-am afundat... Nu-ți stă bine dumitale, palicar de Mitilene, să te treci cu firea pentru o icneală de gloabe stătute...

După care trecu mai departe, lăsându-l să-și răcorească sufletul după pofta inimii.

Erau acolo, în afară de cei știuți, frate-său Amza de la Grojdibod și Mihalache din Fălcoi, cu jupânesele și copii lor: Apostol, Zinca, Păuța, Fană și Stănuț... Văru-său Ștefan dela Jieni, Dumitrache Racovicianu cu jupâneasa Zoie, Postelnicul Stoica, Medelnicerul Costache Greceanu cu Medelnicereasa Safta... Apoi, boieri mai mărunți, ca: Iorgu Geanovu, Gheorghe Cioabă, Dincă Moga, boier Cioflan din Caracal. Și o prea cinstită față bisericească, sfinția sa Neofit, dela Râmnic, în trecere către Caracal, pentru treburi mânăstirești.

Un oaspe mai puțin cunoscut în lumea invitaților, era cucoana Anița Găleșescu, boieroaică din Cotofenii de peste Jii, care, în trecere către București, conăcise la curtea Paharnicului Dumitrache, dimpreună cu fiică-sa Sultana, pe care o ducea la curtea lui Caragea, unde avea să țină de urât Domniței Ralu, odrasla domnească.

Masa aștepta întinsă, într'o încăpere potrivit de mare. De jur împrejur, în loc de scaune, lavițe largi așternute cu scoarțe și căpătâie moi, pe care se putea sta gospodărește, pentru timp mai îndelungat. Pe masă erau așezate talere de cositor, gărăfi mari cu vin pentru toate gusturile, curcani și alte orătănii rumenite în tăsturi de lut, azime făcute în casă și frânte în bucăți cu mâna, peșchire de borangic bătut în urzeală de inișor și înflorite cu râuri.

Boierii se așezară deoparte, iar jupânițele grămădite ciopor, de altă parte. Când toată omenirea se găsi la locul ei, binecuvântând și dând deslegare mesii. După care se așezară cu toții, întru săturarea mațelor.

Slugile, țigani crescuți și meșteriți la curte, primeneau la timp băutura și mâncarea, îndestulând pofta oaspeților.

Iancu se așeză de-o margine, către ușe, ca să simtă înviorarea aerului de seară și să fie mai departe de Sărdarul Iamandy, care căzuse cloță în fruntea mesei. Boierii mâncau fiecare în felul în care erau deprinși: de băut însă, beau cu toți după acelaș calapod, golind pocalele până în fund și cu sete.

Târziu, când fumul ciubucelor îngroșase aerul cămării și mințile se înfierbântaseră de-abinelea, Iancu eși în ceardac, spre a-și împrospăta aerul din plămâni și a asculta svonul miezului de noapte... Cerul era senin, cu stele mărite și strălucitoare, ca o poală de mantie domnească bătută în diamante. Din adâncul ei, pădurea aducea freamăt ușor de frunze, boarea plăcută de rouă, cântec de privighetori. Din când în când, țipăt de cucuvae sau ciuhurez sfâșia liniștea nopții, înfiorând văzduhul.

Rezemat de un stâlp privea spre negura pădurii plină de dihănii și taine, căutând să străfulgere parcă potecile cu care avea să-i brăzdeze cuprinsul. Forfota curții scăzuse ,lăsând să se vadă doar urme de focuri în jurul cărora dormeau înveliți în ipingele surugii și slugile oaspeților. Legați cu căpestre de cânepă de captele oiștilor caii rodeau monoton, cu boturile vârâte în crosnele de fân aromat aruncate dinainte. Pe la șetre și colibe, nu se mai auzea nici un sgomot.

Pădurea șopotea domol, legănându-i visele care se înfiripau năvalnic, umflându-i pieptul în respirații puternice și sănătoase.

Prin odăile conacului, veselia creștea tot mai svăpăiată și mai sgomotoasă. Vinul, amețind judecata și rușinea, făcuse pe Sărdarul Iamandy să înceapă a îndruga stihurile de scârbă ale „Giurginei“ cântec clocit în cămările palatului lui Caragea, care aduna într'însul toată putreziciunea morală a Fanarului, semănată în pământul românesc.

Gonită de rușinea crâmpeelor de cântec strecurate până în cămara jupânițelor, Sultana eșise în ceardac, căutând aerul și curățenia nopței. Văzând pe Iancu încremenit cu fața către geana pădurii, tresări înfricoșată. Auzise atâtea vorbe despre viața ciudată a acestui boer, încât nu se putea să nu încerce acel firesc sentiment de teamă.

Adulmecând răsuflare de om fugărit, Iancu își întoarse capul. Dând cu ochii de jupâniță, și pricepându-i teama, zâmbi blând și împăciuitor. După ce-și scutură scrumul din vatra stinsă a ciubucului, încercă să-i alunge tulburarea și teama:

— Ai mult curaj, jupâniță, de cutezi să eși din casă, acum când bântuiesc ielele și strigoii, iar pe la răscruciuri de drumuri joacă para comorilor îngropate!...

—Nu mă tem Șetrare Iancu: și pe la noi peste Jii, colindă basmul ăsta! Eu însă nu l-am dovedit nici odată adevărat!...

Iancu râse cu poftă.

— Asta este spre lauda dumitale, jupâniță!... Pe la noi prin Romanați, însă, străinii sunt scuturați de frigurile arătărilor, și pătimesc din greu...

— Să nu-mi porți această grijă... Tot ce văd aici, mi se pare îngemănat cu firea oamenilor de peste tot locul. Și frigurile arătărilor n'au să mă încerce... Cum nici pe dumneata nu cred să te încerce, acum, când stai aci...

— Nici pe mine, jupâniță. Miezul nopților calde și senine mi-a plăcut întotdeauna să-l petrec afară, trântit în așternut de fân, cu fața la stele... Să ascult cum fosnește, printre frunzele copacilor și firul de iarbă, mișuna atâtor vietăți ale întunericului, să simt cum mi se lasă peste ochi pulberea de rouă. Mai ales la mine, la Fălcoi, unde Oltul se împreună cu Oltețul, împânzind zăvoaiele de sgomotul apelor, ca un cântec de cazanie care trage a somn.

— Intr'adevăr, este atât de frumos!

— Pentru mine, om crescut în apropierea pădurii și a câmpului, stelele miau părut turmă de oi care paște iarba cerului, în jurul lunii, cioban îmbrăcat în cojoc strălucitor și alb. Din când în când, câte una din ele își scutură mița de argint sau se răzlețește de ciopor și scapă spre prăpăstiile pământului, fără să-i mai dea de știre. Nimeni nu le înțelege clătinarea lor cuminte și nimeni nu stă să le păstorească din ochi, până în zori, când se înalță și se ascund în staulele lui Dumnezeu... Toți se cuibăresc prin case și se înăbușesc în așternutul cergilor, clănțănind ca pruncii în troacă la auzul poveștilor cu arătări și strigoi...

Sultana asculta, uimită de simplitatea și frumusețea cugetului acestui boer, și nu-și putea închipui cum de putuse fi încărcat de atâta hulă și dispreț, de cei ce-l cunoscuseră până atunci.

— Șetrare Iancu, iartă-mă că nu-mi pot ascunde nedumerirea: boerii te cred un om de primejdie și pornit pe fărădelegi. Cugetul dumitale însă, pare a fi curat ca de copil, iar semeția și răutatea de care am auzit vorbindu-se, bunătate și omenie...

Iancu zâmbi din nou, cu amărăciune și tristețe.

— Boerii au dreptate, jupâniță... Mi-au plăcut întotdeauna oile cerului și ale pământului... Nu mi-au plăcut însă nici odată lupii și vârcolacii... Și istețimea lor nu au scăpat acest păcat al meu și nu mi l-au iertat.... Ar fi fost mai lesne pentru mine să nu mă tulbur și să nu-mi îndrept cugetul către alungarea răului din lume... Să scobor din pustietatea Fălcoiului și a culei în care mă adăpostesc, și să-mi petrec viața alăturea de-a lor... M'a urmărit însă păcatul Jienilor dela obârșie, sângele ciobanilor băjenari, care au scoborât de peste munte cu turmele lor de oi, și și-au dus viața lipiți de pământ și de oameni... Trăind astfel mi-au crescut fără să-mi dau seama, perii de lup, de care se scârbesc astăzi boerii... Și, poate și dumneata, jupâniță...

Surprinsă, Sultana se împletici în răspuns.

— Boerule Iancu, până astăzi nu am păcătuit cu vreun fel de bănuială asupra dumitale...

— Cu atât mai bine, jupâniță... N'ași fi vrut să-ți porți cu dumneata, pe drum și la curtea Domnească, urâciunea acestei bănueli... Poate o să ne mai întâlnim vreodată... și nu m'ar bucura să mă întâmpini cu chipul încruntat și neprietenos... Știu că viața sgomotoasă și plină de veselie face să coșcovească și să afume chipurile prinse în zidăria sufletului omenesc... Dar vor veni ceasuri de hodină, care să strecoare, ca prin strâmtoarea ocniților, pale de lumină, înviind amintiri pe care le credeai uitate sau șterse...

— Când ai să-ți faci drum pe la București, să vii să mă vezi, boerule Iancu: și ai să vezi cât de bucuroasă și de prietenește am să te întâmpin...

Iancu se încruntă ușor, căutând spre cer.

— Ași vrea să nu fiu nevoit la acest drum: dacă totuș va fi să-l fac, el n'o să bucure decât pe dușmanii mei.

Bănuind că ar fi putut-o înspăimâna pe jupâniță, redeveni senin și vesel schimbând vorba.

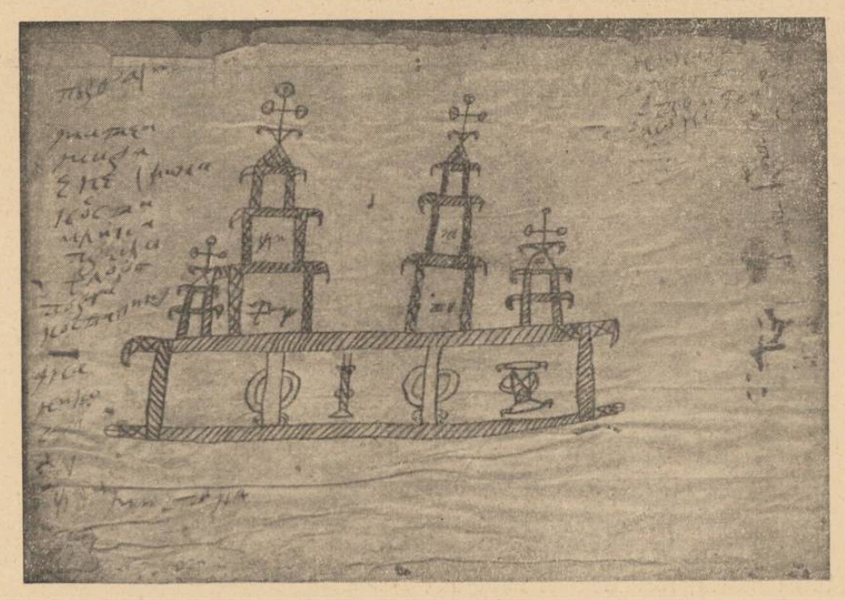

Planul unei ctitorii bisericești
Desen făcut de mâna lui Iancu Jianu
(Reprodus după o Evanghelie a lui Clement Eromonahul)

— Auzi cum își poartă glasul, fratemeu Amza. Cât este de bătrân, dar la petreceri îi taie pe-ăi tineri!... Nu știu cum s'o simți boerul Sărdar, auzind doina asta jalnică, adusă din stuful Grojdibodului și din grindurile Stejeroviței, pe unde neamul lui grecesc a semănat necazul și pustiul.

Noaptea se alunga pe nesimțite, umezind mai mult aerul cu pulberea de rouă a dimineții. Pădurea răsuna de cântecele privighetorilor, înviind în mișuna pasărilor cuibărite printre ramuri... Sultana își adună la gât paceaua de samur, înfrigurată... Prin iia de borangic subțire pătrunsese răcoarea nopții, făcând-o să tremure ușor. Prinzând de veste, Iancu o îndemnă să se înapoieze în casă, spre a nu-și da de sminteală sănătatea și tinerețele...

— Inainte de vremea prânzului vom pleca spre București. Mi-ar părea bine să te mai pot vedea, Șetrare Iancu... Ai suflet bun și cuget curat: și voinicie de cruce'ntreagă de român...

— Iți poftesc drum bun, jupâniță: și dacă gândul te-o mai purta către mine și nu mă vei face uitat, să-mi trimiți de la capul drumului carte de sănătate și de voie bună.

●

Pe la vremea prânzișorului, butca înhămată cu șease cai înaintași, trăgea la scara conacului. Petrecute de oaspeți și stăpânii casei, cele două femei coborâră, gospodărindu-se pe perinile moi, ca pentru un drum lung și greu. Inapoia trăsurii, într'un șușlete legat de osii cu funii țeapăne de tei, sta grămădit calabalâcul și crosna de fân pentru popas. După ce jupânesele se îmbrățișaseră iar boerii bătuseră destule temenele, surugii plesniră din bicele cu sfârcuri pieptenate, chiuind ca pe valea Jiului. Caii se strânseră în șleauri, icnind cu butca grea către drumul Comanilor, pe unde aveau să treacă Oltul. Clopotele legate de gâturi, scoteau sgomote sparte și asurzitoare. Câinii porniră să latre întârâtați, năzuind să se dea la boturile cailor și la nădragii cu găitane ale surugiilor. Intr'o hărmălaie ce se ridica până la tăriile cerului, butca o cârmi afară din sat, punându-se pe șleau.

In fundul trăsurii, cucoanele răzimate de lăturile coșului, se pregăteau să aţipească, trudite.

Drumul, tăind întinderi nesfârșite de codru ducea peste Olt, prin Drăgănești, Coteana și Slatina. Aci trebuiau să înopteze, conăcind la niscaiva boeri cunoscuți. După care o întindeau din nou la drum, spre București. Caii, odihniți și bine hrăniți, îndemnau la drum, fără să mai ocolească hârtoapele, făcând să se țină treze capetele bietelor femei...

Butca mergea încet și legănat, lungind drumul până la Olt. Din desișuri se auzea sunet de clopot răsletit, însemnând vite slobozite pentru păscut și așezări de oameni... Arar se presărau tarlale semănate cu orz sau cu meiu și câte o viișoară sădită în tufe, printre luminișuri bătute de soare.

La o răscruce de drumuri furișe, surugii se văzură opriți de trei călăreți, răsăriți din pădure. Bănuind vreun necaz ,dădură să zătignească dincolo de ei și să se descurce în goană. Călărețul din cap, care era Iancu Jianu, își dădu căciula pe ceafă, strigându-le prietenește:

— Ho bă, fraților, nu vă mai speriați așa, c'o să dați în gălbinare!... Se vede că nu v'a priit somnul de azinopate și ați început să nu mai cunoașteți la oameni!...

— Nu vedeți mă, creștinilor, că este boerul Iancu, fratele boerului Dumitrache dela Corlătești, lămuri logofătul Oană.

— Așa este, fraților, se dumeriră surugii.

Auzind vorbă de oameni străini și simțind că stau locului, femeile scoaseră capul pe fereastra butcii. Dând cu ochii de Iancu, amândouă tresăriră, fiecare pentru ce-și dau cu presupunerea. Iancu își scoase căciula din cap și-și apropie calul de scara butcei.

— Să avem iertăciune jupânească, dar m'am gândit că n'ar strica să vă petrec până la Drăgănești, ca să fiu împăcat în sufletul meu că ați trecut cu bine apa Oltului....

Amândouă femeile se înseninară, bucuroase că au un om de credință, care le putea fi de folos la trecerea apei.

— Iți mulțumesc, Șetrare Iancule, că te-ai cugetat să ne fi de ajutor. Drumul este anevoios și nu știi de unde poate răsări primejdia!...

Aplecându-se în șea, Șetrarul ținu s'o necăjească pe Sultana.

— Nu-ți spuneam eu, jupâniță, că drumurile Romanaților scutură pe străini cu frigurile arătărilor?

Fără să-și piardă cumpătul, Sultana răspunse:

— Și eu îți spuneam, boerule, că nu mă sperii de aceste arătări și că ele nu mă încearcă a friguri!...

In acest timp surugiii desprinseseră caii din șleauri, ducându-i către jghiabul fântânii. Cumpăna, neunsă, scârțâia ridicând ciutura cu apă, vărsată apoi în jghiabul prididit de mușchi și putregai. După ce-i frecă la ochi cu podul palmelor, îi smuci de urechi spre a-i înviora.

Sultana trase perdeaua ferestrei, spre a putea vorbi cu Iancu, pe tot timpul drumului. Aruncându-și ochii peste locuri, nu-și putut ascunde încântarea pe care o simțea, mărturisind că i-ar mai plăcea să le cerceteze din când în când. Șetrarul, simțindu-și apa la moară, se înălță în șea, arătând spre miază-noapte.

— Pe aci, în sus ,este Fălcoiul, unde îmi am cula, și acareturile și pământul... Drumul până la mine merge alăturea cu Oltețul și oricât ai fi de singur, svonul apei te face să crezi că ai un tovarăș de drum cu care să-ți omori urâtul... De vale, către unde ne purtăm acuma, este satul Chiliilor, în care îmi am ocoalele vitelor și bordeele țiganilor... Colo, unde frunza codrului se deschide la culoare, sunt zăvoaiele de sălcii, și se împreună Oltul cu Oltețul... Aci apele se gârâie și se înfrățesc, ducându-se la vale de-avalma... De multe ori, vara stau pe malul Oltului ceasuri întregi, și aștept să văd cum trec plutașii cu buș teni din vârful muntelui... Sau privesc la oamenii care-și croiesc năsade și dau cu posfatul după oclei și pește mărunt pentru ciorbă...

Sultana asculta, zâmbitoare, graiul Șetrarului, care aducea, parcă toată limpezimea și liniștea naturii, toată curățenia copilăriei... Chipurile sclivisite ale oamenilor dela curtea lui Caragea păleau cu încetul, rămânându-i în amintire ca niște strâmbături de scârbă. Statura lui Iancu rămânea înălțată și mândră, croită din dărnicia unui destin bun semănând a arhanghel învestmântat în straie de voinic al pământului... Ar fi vrut ca drumul să nu se mai sfârșească, iar vorba lui să se îngâne mai departe cu fosnetul frunzelor și cântecul pasărilor.

Butca mergea mai domol, coborând către malul Oltului. Iancu își împinse calul la galop, luând-o înainte, și opri pe locul unde avea să tragă podul. Își duse degetele între buze și șueră tăios și prelung... Din bordeiul depe celalt mal apăru podarul, care recunoscând pe boer, se grăbi să lase podul să alunece pe scripet, spre a nu-l da de zăbavă. Când capetele luntriilor ciocniră malul și priponul fu legat strâns, surugiii desfăcură caii din șleauri, împingând butca, cu mâinile, pe pod. Cucoanele care coborâseră din ea, se suiră pe scândurile așternute rar, uitându-se cu spaimă la apele cari vuiau repezi, isbind în coastele luntriilor. Caii sforăiau pe nări, neliniștiți, mângâiați cu palma și cu vorba de surugii. Când treaba fu terminată, Iancu își trase calul pe pod ținându-l scurt în zăbală. Oană și Duță rămaseră pe mal, ca să-l aștepte la înapoere. Podarul, om cunoscut și de credință, cuteză să întrebe, nedumerit:

— Aoleu, boerule Iancu, ți-ai eșit din feleșeag... Știam că nu treci Oltul decât de-a călare prin apă, nu pe pod ca muierile!....

Iancu tăcu, uitându-se cruciș către chipul înspăimântat al Sultanei.

— Apăi de mă, Cârsteo, mai greșesc și eu cateodată, așa, ca să te pot dărui și pe tine cu câte un galben de cinste pentru osteneală...

Podarul, trăgând cu nădejde prăjina nu pregetă să i-o întoarcă:

— Lasă boerule, că din mila dumitale m'am înfruptat eu și fără să opintesc la opacini!.. Dar se vede că alta o să-ți fie socoteala!...

— O fi mă, ce să zic... Vezi de ține botul luntriilor mai drept, că așa, pieziș, ne pomenim dincolo de Fundul Vornicului, și cădem cu nepusă masă la curtea Sardarului Iamandy...

— Oh, bătu-l-ar Dumnezeu de grecotei!...

Sultana asculta, înfiorată, taifasul podarului... In ochii ei Șetrarul se lumina tot mai viu, ca o arătare de basm. Când luntriile hârșiră călcând peste prundiș, podul sgâlțâi puternic, cutremurând pe cei după el. Sultana, dând un țipăt, se agăță de brațul puternic al Șetrarului, care râdea de la inimă.

— Ai tras puțină spaimă, jupâniță... Uite, jupâneasa Anița s'a dovedit mai de curaj!....

— Vi-s podurile nărăvașe, Șetrare Iancu!...

— Lucru din bardă, jupâniță!... S'or mai ciopli ele, dacă or avea pentru cine...

Butca, înhămată din nou, urcă, pieziș, până deasupra malului, după care o porni întins pe drumul Drăgăneștilor. Trecu marginea Comanilor, sat sărac și vârât în pământ, săltând pe aceleași gloduri frământate de cară și uscate, lăsând înapoia ei neschimbatul peisaj de locuri împădurite și sălbatice. Jupânesa Anița se dăduse cu temei odihnei, lăsându-și odrasla să-și fărâme timpul după pofta inimii. Iancu ținea calul la scara butcii, povestind, în felul lui, tot ce se lega de viața lui și a oamenilor de prin partea locului.

Când moțurile de stuf și șindrilă ale Drăgăneștilor începură a se vedea răsărind înainte, Șetrarul simți o ușoară strângere de inimă... Intelegându-i aceastăpărere de rău, Sultana se crezu îndatorată să-i abată întristarea, cu o vorbă care să-i crească mângâerea și nădejdea.

— In toamnă, când s'or face viile pentru cules, am să vin din nou la Cotofeni; și am să-ți trimit carte, boerule Iancu, să știi să mă întâmpini la Drăgănești, ca să strunești mânia apelor și primejdia podului, de care am văzut că nu te înfricoșezi...

Iancu zâmbi, mulțumit.

— Să-mi trimiți, jupâniță, și am să vin să te aștept... Și dacă nu ți-o fi urât de mine, am să te petrec până în hotarul Cotofenilor, ca să-ți povestesc câte s'au mai petrecut și ne-au întristat sau ne-au îmbucurat viața...

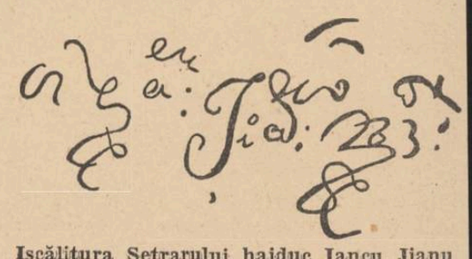

Iscălitura Șetrarului haiduc Iancu Jianu

CRONICA DRAMATICĂ

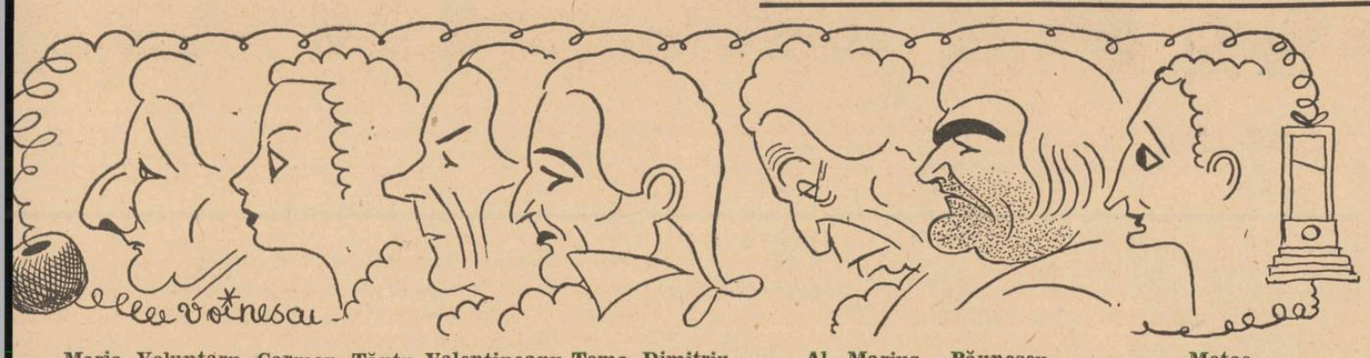

Maria Voluntaru Carmen Tăutu Valentineanu Toma Dimitriu Al. Marius Păunescu Motoc

TEATRUL STUDIO NAȚIONAL: „CURIERUL DE LYON", DRAMA IN 4 ACTE, VERSIUNE ROMANEASCA DE G. M. ZAMFIRESCU. REGIA: SOARE Z. SOARE

Dacă ar fi să privim reluarea *Curierului de Lyon* pe scena teatrului Studio, în mod obiectiv și fără a ține socoteala că e vorba de inovația așa numitei: *Școale de regie experimentală*, pe care noua conducere a teatrului Național o introduce în cadrul preocupărilor acestei înalte instituții, desigur aprecierile vor fi cât se poate de severe și necruțătoare.

Fără îndoială, drama aceasta posedă unele calități. Insă ritmul ei, precum și efectele melodramatice, exagerat de melodramatice, ne îndreptățesc să o găsim deplasată în secolul nostru și în țara noastră, unde arta teatrului a ajuns la un nivel destul de ridicat, ca să nu pernită cu prea multă ușurință adaptarea pieselor bazate pur și simplu pe efecte tari. Duioșie dropoasă, tragedie cumplită care face să vibreze vocile interpreților cu rezonanțe de văluni, lumini șterse și misterioase, iată o mulțime de artificii de o calitate mediocră și un gust îndoelnic, cari abundă în *Curierul de Lyon*.

Insă, de data aceasta, este de datoria noastră să nu privim premiera dela Studio, cu spiritul critic exigent, ca în fața unui spectacol ce trebue să fie bun, și, ca în fața unei experiențe de interes decsebit.

In ce constă, în primul rând, experiența?

Acei cari cunosc activitatea dramatică a d-lui Camil Petrescu, știu desigur că unul dintre planurile domniei-sale este înființarea unui repertoriu cu piese în care să fie distribuite elemente tinere. Valoarea acestei concepții poate da roade însemnate. Este desigur util să se dea roluri mari, și actorilor proaspăt eșiți din cadrele conservatorului. In primul rând pentru descoperirea talentelor reale, cari pot vegeta într'altfel.

Dar tot pe cât este de util, este și periculos, fiindcă inexperiența și emoția, dau uneori rezultate groaznice, cari se pot răsfrânge asupra viitorului unei cariere.

Din acest punct de vedere trebue să subliniem spaima cu care au jucat interpreții dela premieră. Adeseori, din cauza lor, rolurile au fost uitate și sufleurul a trebuit să facă eforturi supărător simțite și de public, pentru a menține ritmul normal al acțiunii. Și întâmplarea nu este izolată căci și la celelalte reprezentații, cu toate că interpreții au fost schimbați, au suferit de teamă. O suferință cumplită în teatru!

Tot în legătură cu observațiile pe marginea *Școlii de regie experimentală*, altfel de obiecțiuni nefiind posibile în cazul acesta, cred că este util să amintim unele deficiențe ale regiei. Nu credem că d. Soare Z. Soare să fie direct răspunzător de exagerările mimice, inerente începutului în arta dramatică. D. Păunescu, în actul 2, a trecut la un moment dat de limitele unui joc veridic. Tot d-sa însă, — pentru a completa cu obiectivitate imaginea interpretării—a creat, cuvântul nu e deplasat, un rol, în celelalte scene.

D. Făgădaru, în rolul procurorului, și-a uitat rechizitoriul pe la jumătate. Nu pentru multă vreme. Aceași observație și pentru domnia-sa. O mimică exagerată.

Un joc frumos a avut d. T. Dimitriu, în rolul Dubosque-Leseurque. Gradând efectele tragice cu multă finețe, d. Dimitriu a ridicat adesea nivelul piesei.

Dar din moment ce am început să amintim interpretările bune, să ne grăbim a aminti și pe d-nii Marius și Valentineanu, vechi cadre, cu atât mai mult chezășie de serczitatea și valoarea experienței.

D. Motoc s'a prezentat slab. E. Stcicescu, afectat, într'un rol secundar.

Interpretarea feminină redusă a piesei nu ne permite să facem observații pe marginea ei. Citând pe d-ra Eugenia Popovici, subliniem doar un rol important, executat cu prea puțină inimă.

„Curierul de Lyon", cu marea sa figurație a necesitat fără îndoială foarte mulți actori, însă scurtele lor apariții nu ne permit să-i mai citâm.

O simplă observație, de privire generală. Spectacolul nu avea coeziune. (Să nu mai vorbim de aprodul care intră în scenă înainte de a-l suna judecătorul).

Examenul pe care l-au dat interpreții, cu coazia premierei dela Studio este semnificativ. Din el, regia poate extrage multe învățăminte pentru montările viitoare.

Pentru public însă este obositor.

Incheind, țin să mai fac o observație:

Substanța piesei o formează o eroare judiciară. Jean Leseurque e condamnat la ghilotină, din cauza unei asemănări cu criminalul Dubosque, și executat, nevinovăția sa fiind descălită ceva mai târziu.

Acum citez din program:

„Publicul românesc (piesa a mai fost reprezentată, n. r.) *însă a protestat și a cerut... corectarea erorii judicioare.*

Prin urmare, după publicul românesc, criminalul trebuia descoperit și eroarea reparată. Cu alte cuvinte, trebuia modificat fundamentul piesei, rațiunea ei de a fi. Nici mai mult, nici mai puțin.

Comentarile sunt inutile. Gustul publcului românesc a fost probabil întotdeauna ghiduș.

VICTOR POPESCU

Cinematografele

CINEMA TRIANON: „SE LASĂ NOAPTEA"

Spectatorul are de astă dată plăcuta surpriză ca, ducându-se să asiste la un obișnuit film de sfârșit de sezon, dintre acelea cari se bizue doar pe prezența în distribuție a doi actori destul de cunoscuți, să constate că are de-aface cu un film superior în care cel mai mic sentiment este disecat după un procedeu mai mult englezesc decât american.

Dacă cetitorul îmi cere neapărat să trec spectacolul dela Trianon într'o anumită categorie de filme, mă simt obligat să-l proclam „film de groază". Bine înțeles voiu face mai multe restricțiuni. Mai întâiu, asupra procedeelor întrebuințate de regisor pentru a trezi sentimentul de groază. Filmul este cu totul lipsit de efecte eftine, cum ar fi aparatele curioase producătoare de electricitate sau măștile hidoase ale eroilor.

Aș numi mai de grabă această peliculă: filmul surprizelor. Și iată pentru ce recomandarea de a asista la film, dela inceput, este foarte necesară.

Inceput într'un chip cât se poate de pașnic, cu o babă arțăgoasă și cu principii, cu o secretară cu ochelari și cu o servitoare îndragostita, filmul alunecă pe o temă polițistă pentru a devenit, la sfârșit, un veritabil film de groază.

Stranul care reese din conflictul acestui film ne face să-l apropiem de „Inamicul Femeilor" film interpretat de Basil Rathborne (vă mai amintiți piesa „Iubire stranie"?), punându-l la antipodul filmelor cu Basil Rathborne.

Curios și totuși perfect analizat este sentimentul care-l are secretara pentru eroul-criminal.

O persoana din spate pretindea că ar fi un sentiment de iubire. Nu sunt de aceeaș parere. Și, în orice caz, am avea de-aface cu o iubire foarte curioasă.

Sentimentele cari o apropie la început pe femee de criminal sunt curiozitatea și indoiala. Primul este un sentiment propriu femeilor și deaceea s'a insistat mai puțin asupra lui. Al doilea, însă, este perfect analizat. Mici amănunte o fac să-l bănuiască pe servitor drept autorul crimei. Nu este, însă, sigură. Și se petrece în organismul ei sdruncinat — trebue să specific că este vorba de secretara unei bătrâne maniace și isterice — o atât de mare schimbare, încât ar fi în stare să devină tăinuitoarea criminalului, odată ce indoială ar fi transformată în siguranță.

Și, cum acest lucru se întâmplă, ea resimte milă pentru criminal, pentruca, până la urmă sentimentul normal să-și facă apariția: scârba.

Bine înțeles, tocmai pentru a reda mai bine atmosfera de groază, regia are câteva scăpări din vedere. Astfel, greșelile comise de anchetatori nu sunt admisibile.

Dar faptul care ne surprinde mai mult, este alegerea lui Robert Montgomery în rolul criminalului. A trebuit să lupte acest actor pe care îl categorisisem: „băiat frumos și atâta tot" cu publicul care se obișnuise cu el în roluri de comedie. Atât de amănunțit și-a studiat însă rolul, atât de bine a știut să fie un detracat, încât merită calificativul de creator al celui mai bun rol din anul acesta.

Rosalind Russel i-a fost parteneră ideală în acest film în care groaza te face să râzi câte odată nervos.

CINEMA ARO: „VIAȚA FARA GRIJI"

Au început cinematografele depe bulevardul Brătianu să prezinte spectacolele la ora 5, iar noi ne-am lămurit: Odată cu venirea verii, au început să prezinte filme de calitate mijlocie, așa numitele filme de categoria II-a. Dacă filmul e comic nu se mai râde cu hohote; dacă încearcă să pună o temă nu o mai lămurește prea mulțumitor. Filmul dela Aro face parte din a doua categorie.

Publicul pleacă oarecum nelămurit: „Bătrâna doamnă care transformase cu totul o familie de escroci, era săracă sau bogată?" După cât se pare, ea sărăcise. Dar cum publicul nu poate admite așa ceva într'un film care mai mult comedie se poate numi, la eșirea din cinematograf erau două tabere.

In orice caz, filmul acesta, fiind american, are meritul că incearcă să pună o problemă.

Acum, nu e mare vina regisorului, că nu reușește pe deplin. Rămâne însă pe picioare buna intenție și, mai ales, constatarea că Americanii știu să provoace și râsul în surdină, nu numai acela cu hohote. O echipă bună de comici — Janette Gaynor, Doug. Jr., Paulette Goddard, Rolland Young, Billie Burke și o foarte simpatică băbuță — au știut să scoată maximum din scenariul ce-l aveau la îndemână.

CINEMA SCALA: „MASCA IUBIRII"

E mare păcat că regisorii germani, caută să realizeze doar filme de propagandă.

După acel minunat documentar care a fost „Olimpiada" ei ne prezintă o nouă bandă care nu este altceva decât preamărirea ogorului german. Vieții artificiale din saloane, germanii îi opun viața sănătoasă dela tară. Foarte frumos, foarte lăudabil. Dar ultima scenă prea poartă pecetea propagandei pentru ca să o putem admite. Când pe o femee o sărută, pentru prima oară, bărbatul pe care îl iubește, cred că nu-i trece prin cap, imediat după aceea, să se roage lung și fierbinte, în fața unei troițe așezată lângă ea de către providență, pentru ca recolta de anul viitor să fie tot atât de bună.

Paula Wesselly mereu ne uimește. Urâtă și grasă, în alte filme izbutea să-și ascundă măcar grăsimea sub crinolinele vaporoase. De astă dată ea interpretează rolul unei țărănci vânjoase, cu atâta sensibilitate și talent, încât delicatețea ei sufletească iese mai mult în evidență, pe lângă jocul „din topor" al lui Atila Hőrbriger, în rolul unui conte.

TRAIAN LALESCU

Cronica universitară

In această ultimă cronică a noastră, nu credem fără interes să revenim asupra câtorva capitole din lucrarea „Ibrăileanu critic și ideolog literar", cetită de d. Mihail Apostolescu, în „Seminarul de literatură română modernă".

Iată ce precizări aduce d. M. Apostolescu, privitoare la atitudinea criticului ieșan față de specificul național. In „Cultura și literatura", acesta scrie: „dintre doi scriitori cu egal talent nativ, acela va fi mai mare, în opera căriua se va simți mai puternic sufletul poporului și se vor oglindi mai bogat și mai bine calitățile naționale". D. E. Lovinescu înțelegea aceasta în sensul că „lipsa etnicului este interpretată ca lipsa esteticului" („Istoria lit. rom. contemp. II, 1926, p. 81,82). Observația d-lui E. Lovinescu nu este, însă, justă. Ibrăileanu face comparația între doi scriitori cu același talent, adică între două opere realizate estetic. Și atunci, deosebirea este numai de grad. Observațiunile acestea merg paralel cu acelea privitoare la importanța elementului popcranist în opera de artă. Și aici, ca și acolo, ierarhizarea începe după ce scrierile au fost valorificate după alte criterii decât poporaniste sau etnice.

Intr'un alt capitol, d. M. Apostolescu încearcă să lămurească unele nedumeriri provocate de ediția *Poeziilor* lui Eminescu, editată de criticul studiat. Observând că acuzațiunile aduse lui Ibrăileanu, că nu ar fi cercetat personal manuscrisele poetului (v. Șerban Cioculescu, R. F. R., 1934 p. 169), nu sunt întemeiate pe nicio probă evidentă, d-sa propune între altele cercetarea condicei de prezență a bibliotecei Academiei. Ibrăileanu scria la 1930: „eu mi-am dat o muncă grea, urmând în msse., cât am putut, fiecare cuvânt dintre acelea care au în poeziile lui mai multe forme" (*Adevărul*, 1930, nr. 14.235, p. 1). Evident, dacă nu poate fi vorba de muncă grea în urmărirea unor copii făcute de „devotați", cu atât mai puțin se poate vorbi de siguranța pe care o prezentau acele copii. De aceea, lămurirea acestei probleme se impune cu necesitate.

O altă nedumerire o ridică cronologizarea dn ediția aceasta. In anii 1927, 1928 și 1929, Ibrăileanu a publicat în „Viața Românească" o serie de articole privitoare la unele versuri și datări de texte eminesciene. E ciudat că în ediția, pe care o scoate curând după aceste studii, criticul nu folosește propriile-i descoperiri și corectări de date. Astfel, deși scrie despre o formă a „Dalilei" din 1886, pe care o consideră mai bună decât versiunea care apare la Scurtu, Bogdan-Duică și Adamescu, în ediția sa o dă tot pe aceasta din urmă. Mai ciudat este cazul poeziei „Nu mă înțelegi", pe care o descoperă în „Albumul societății Unirea", din Galați, din 15 Martie 1886, nu 1879, cum o datașeră editorii anteriori, folosindu-se de indicațiile greșite date de Mortun. Cu toate acestea, Ibrăileanu dă în ediția sa același an. O explicație o găsește d. M. Apostolescu în declarația lui Ibrăileanu: „dacă aș fi avut „ultima revizie", cum am dorit eu, poate că unele din aceste greșeli — dacă nu toate — ar fi dispărut; ma ales acelea care n'au existat în corecturile trimise mie". Cronologizările se află în *Cuprins* și acesta a fost alcătuit *fără știrea* lui Ibrăileanu, — este explicația dată acestei inconsecvențe.

Capitolul privitor la felul cum înțelegea criticul ieșan problema formei aduce câteva observațiuni privitoare la dependența acestuia de M. Grammont. Nu se poate vorbi, crede d. Apostolescu, de o influență a foneticianului francez asupra acestei părți a operei lui Ibrăileanu. Primele observațiuni de metrică le face criticul român în 1926, raportându-se la „Vara" lui G. Coșbuc. Când în 1931 dă ediția a II-a a „Studiilor literare", el adaugă la studiul privitor la forma eminesciană un post-scriptum: „după apariția primei ediții a volumului de față, cetind tratatul magistral al d-lui Grammont, intitulat: „Le vers français", am avut o supriză emoționantă. Fără nici-o ideie preconceputâ, ca simplu cetitor a poeziilor lui Eminescu, îmi dădusem seama de valoarea expresivă a sunetelor... „*(Studii literare*, 1931, p. 202). Această mărturisire a lui Ibrăileanu nu este de loc întârtă de argumentele pe are le aduce d. Apostolescu. Astfel, nu ni se pare de loc convingătoare afirmația că dacă ar fi cunoscut pe Grammont (care notează că o vocală ascuțită este muiată de o consoană nazală lângă care se află), Ibrăileanu nu ar fi păstrat o formă ca *stâng*.

Și cu aceasta încheiem ciclul cronicilor universitare. Cursurile și seminariile se sfârșesc. Ceeace nu înseamnă că a venit vacanța. Dimpotrivă, încep examenele. Și până la ele, nopțile albe, cu fruntea sprijinită în palmă deasupra foilor litografiate ale cursurilor.

ION ROMAN

POȘTA REDACȚIEI

Eugen Bolfosu. — Intențiile care vă animă sunt foarte frumoase. Păcat că n'au putut fi turnate în versuri pe măsura lor.

C-tin I. Guțu. — „Filipaș" e o schiță reușită. Mai trimiteți proză. Se va publica.

A. Bădrăgeanu-Jolon.—„Transcrierea durerilor pe hârtie" nu e numaidecât poezie.

Sandu Vraniță. — Dorința de a face versuri e lăudabilă atâta vreme cât ele servesc exclusiv la mulțumirea ta sufletească.

Codin Ghidica. — Trimiteți-ne altceva decât cronici dramatice.

A. E. Cluj. — Citește mult și scrie puțin. Din când în când trimite-ne câte ceva. Sunt convins că vei reuși.

— r. st. —

Miza cea mare

(Urmare din pag. 5-a)

FRUCTE.

Polivalența posibilităților și speranțelor zilei proaspete ce stă să mijească o încarnează suficient coșul de fructe ce îl găsesc pregătit în fiecare dimineață.

Zorile n'au înflorit încă și totuș abundența sucului ananasului sau sângerarea generoasă a portocalelor în pahar, îmi dau nădejdea unei zile însorite din belșug, în care un cer netulburat va revărsa peste lucruri și întâmplări pacea albastrului său. Bogăția luminii mustește împreună cu fiecare picătură parfumată din carnea fructelor.

Piersicile purpurii, senzuale, se înfrățesc în ispitire cu dragostea pozitivă și rodnică. In timp ce caise palide, creatoare de rafinamente gustative nebănuite, actualizează senzația femeilor subtile enigmatice și complexe, a căror structură fină nu ți se rezolvă decât sfărâmând și gustând sâmburele alb și dur ca porțelanul, plin de esențele cele mai felurite și mai concentrate, mergând până la otravă.

O vișină atinge stângacele mele buze, vagabondează strecurându-se abil printre foarfecele dinților, sbătându-se ca fecioarele înșelătoare din strânsoarea brațelor adolescentului. Pentru ca până a urmă să cedeze și mușcătura să cunoască gustul astringent al vișinei pârguite asemenea sărutării fecioarelor înfrânte.

Am început să desprind de ciochine, una câte una, boabele de strugure. Cu ele sosesc, rând pe rând, amintirile serilor de petrecere zgomotoasă, frivole, fără adânciri de situații, fără participarea planurilor principale ale existenței noastre; din care totuși am îi putut extrage mai târziu vinul clar și tare, vinul valorilor, vinul cuminecăturii. Defilează apoi prin fața mea mărul originar, para proverbială, fructe exotice sau pădurețe; migdalele reci și albe ca fildeșul; curmalele cu carnea putredă de dulceață, lipită în jurul sâmburelui lemnos și ridicol îmi poartă gândul spre libretele de operă seci și stupide, justificatoarele partiturilor greoaie, dulcegi și vâscoase.

Fructele felurite în forme și forțe, în sevă și senzuri, stau și-mi evocă propice, prilejuri de pace și de bucurie în această zi proaspătă, încă neștirbită de nici un eveniment, încă neumbrită de nici o decepție. O panglică de lumină de culoarea caiselor se așterne peste coșul de fructe, strălucirea ei încă palidă garantând parcă și mai mult seninătatea zorilor.

G. MOISIL

LUAT DIN CALUȘ

(Urmare din pag. 5-a)

știe nimeni, nimeni de acest fapt, până astăzi... S'o fi întors împrumutul. Era rău în armată, Toma... Mai ales când era supărat. Mergea și necinstea femeile oamenilor pe unde dormea... Credea că nu va ispăși odată toate câte a făcut...

Chirilă tușește și își șterge o lacrimă.

A venit și Tanasia. E înaltă de un metru și îndoită ca o coadă de oală. Numără vreo nouăzeci de primăveri. Dinții — mai are numai doi— sunt cât un deget de mari. Sprijinită într'un bastonel de dud, poartă sub braț, strâns, o legăturică în care păstrează buruieni și leacuri.

— I-a dat usturoi, să mănânce usturoi dela călușari... Tot știe baba ceva, spune un om între două vârste.

Lumea se dă în două părți, ca dinaintea unei prințese și baba de-abia târșiindu-și obielile, trece urmată de câțiva oameni ai casei. Se oprește, încearcă să se îndrepte, să se lungească, dar nu poate. Neaga se apleacă lângă ea.

— Mâine să mă chemați iar, șoptește baba printre gingii.

Ceeace a spus baba a colindat într'o clipită curtea, din gură în gură, din ureche în ureche.

„Carevasăzică nu moare. Se face bine. Numai că trebue să mai treacă timp și să joace de nouă ori". Baba a lăsat vorbă să-i dea să bea și pelin.

— O ispăși fo născărâmbă.

— Păi alminteri ce crezi. Unde s'a mai pomenit om în toată firea luat din căluș.

— Cum dă nu se poate... ba se poate. Da s'o fi fost bărătat dela ursitoare... Ei! maică, voi vă jucați cu astea...

— Știu eu...

— La noi a fost unu pe care l-a luat de cinci ori la rând. Omorise niște mocani.

— Dar Toma ce-o fi făcut?

— Cine știe. Parcă poți să știi toate câte le face omu.

— Nu s'a auzit nimic.

— Doamne ferește! Or fi păcate dela alte neamuri și le trage el...

— Ba câte ai zice... așa o fi!...

Oamenii nu pleacă. Parcă așteaptă ceva. La fiecare observi o nerăbdare. Vor o lămurire. Să se ridice unul și să spună cum s'a întâmplat, ce-a fost și de ce-a fost așa. Asta vor toți.

Iordache al lui Petruț s'a suit pe trapuzan. E înalt cât un brad și tânăr. Lat în spate și îndrăsneț.

— Măi oameni buni, hai să mergem acasă... să lăsăm creștinii ăștia în pace... să-și vadă de bolnavul lor...

Nu pleacă nimeni.

Neaga e prinsă într'un grup de femei. Vecinele trag de ea să le spună ce face bărbatu-său. Femeia se simte încurcată, lasă capul în batistă, și se căsnește să nu plângă. Mai ales cu dușmanele din pricina lui Toma ar vrea să fie tare, să le arate că știe să îndure mai departe toate necazurile dintr'o căsătorie contra voinței părinților ei.

— Noaptea doarme, Neguțo? o întreabă o bătrână.

— Doarme ca mielul, mamă Catrină. Nici nu zici că e om, așa e de liniștit. Câteodată tresare și strigă.

— Ce strigă?

— Bazaconii.

— Nu e bine fata maichii. Să nu mai dormi cu el în casă. Ascultă ce-ți spun eu, și-o bate pe umăr. Mai bine să te păzești, că nu strică... Acum, dacă s'a îmbolnăvit, cine e de vină... S'o iei și tu pe urma lui?... să fiți doi nenorociți...

Baba vorbește înainte. Sfaturile ei au găsit de multe ori crezare la Neaga.

— Bărbați mai găsești tu, dar sănătate ba...

— Să mă ferească Sfântul de asemenea nenorociri, mamă Catrino.

Neaga se grăbește să intre în casă. Poate îi mai trebue lui Toma ceva. Nu cere și nu primește dela nimeni nimic. Nu vorbește nimic. Nu vrea să recunoască pe nimeni în afară de ea.

●

— Pantilie, vino mai aproape, îngână Toma, încercând să se ridice în capul oaselor. Și tu Neguțo, vino...

Femeia sări ca mușcată de șarpe de pe laviță pe care-și odihnea trupul răpus de atâta sbucium, ca să-i dea ajutor. Ochii ei străluminați de o speranță cu răsunet în sufletul ars de necaz, căpătară o mișcare vie. Iar pe figura trasă, încremenită ca a unui mort, un joc de lumini înseamnă bucuria de a-l vedea ridicat dintre perne și de a-l auzi vorbind.

Lampa asvârle pe pereți o lumină galbenă, chioară, ca în bordeiele de munte. Nu se poate distinge nicio fotografie de pe perete, cu toate că de marile sărbători cari s'au dus Neaga le-a șters și le-a îngrijit ca pe ochii din cap. Nici chiar în tabloul cel mare sub care arde candela, în care sunt fotografiați ei: ginere și mireasă, nu se observă decât două linii, una neagră și una albă, ca două cuie ce ți-se înfig în ochi. Neaga își ridică încă odată privirea și se înfricoșează.

Toma l-a urmărit cu toată atenția, a privit și el, mult, tabloul. Din când în când închidea ochii. Il durea amintirea poate, sau ochii obosiți de somn încercau o odihnă mai plăcută în acest fel. Oare n'o chema ca să-l dea jos din perete?

— Veniți mai aproape! rosti din nou Toma, cu glas tremurat.

Dincolo de ei, în satul în care mai forfotea încă lumea, toți, dela cel mai mic până la cel mai mare vorbeau de el. Nu știe nimeni adevărul. Unii îl cred nebun deabinelea, alții că se preface. Dar niciunul din toți prietenii, din oamenii aceștia cari se muncesc sănătoși, nu a venit să-l întrebe pe el ce are. Nu discutau însă numai de el, ci și de Neaga și de Pantilie și de tot neamul lor. Cu ce drept?!

Il chema mai aproape, lângă el, însă lui i se părea că atât Pantilie cât și Neaga se depărtează, se pierd, îl urăsc, ar vrea să-l piardă. Trăiesc pentru un singur lucru: suferința, groaza de a ști mereu în suferință. Niciodată deplin, niciodată satisfăcut. Câștigase pământ pentru alții, își răsturnase planurile pentru un crâmpeiu de liniște. Nu le avusese pe niciuna.

— Să nu afle nimeni ce am să vă spun. Că e rău de noi.

— Pentruce? întrebă oarecum morocănos Pantilie, frate-său.

Toma se codi. Pe inimă îl apăsa o piatră de moară. Pieptul îi era parcă un cuptor. Ii venea să rupă cu amândouă mâinile din el, să arunce departe carnea încinsă, care-l usturа. O! ce n'ar fi dat să aibă acum un oloiu de ghiață să se răcorească... Cu mâinile amândouă se frecă la frunte ca spre a se desmetici. Pe urmă deschise ochii mai pronunțat și-i ținut pe cei doi cari stăteau nemișcați la locurile lor.

— O poveste tristă, mă, am să vă zic... Tu o știi Pantilie, ți-am mai spus-o odată, când eram noi mai tineri, dar ai uitat-o de atunci.

Pantilie sălță din umeri. Neaga se sculă depe laviță și se așeză pe pat.

— Neaga n'a avut de unde s'o afle. Mi se pare că n'o mai știe nimeni. Nici cei mai bătrâni. Și nici în cărți de școală nu e scrisă...

Prin fața ochilor i se învârteau atâtea lucruri. Pe unele le recunoștea bine, de altele se înspăimânta. Ce-a făcut el până acum n'a fost de cât o jucărie, pe care au s'o sfarme mâine oamenii, după ce vor afla. Cea mai urâtă jucărie. Dacă nu s'ar fi căsătorit, poate că nu făcea crima. Pentru Neaga, pentru femeea aceasta, care oftează și nu știe să-și tălmăcească întorsăturile repezi ale vieții, a înfipt cuțitul. Răzbunarea n'a avut niciun efect. L-a asvârlit într'o necontenită stare de neîncredere în el și îndoială în soarta lui.

— Când l-am omorit pe Nichifor eram beat, a spus el sacadat, tare, aspru, dușmănos.

Pantilie și Neaga au pus capetele în pământ și ca niște călugări sfioși au trecut la vatră, turburați până în adâncuri.

Rămas singur, lui Toma i s'a părut că pereții odăii se dau în lături și o gloată de oameni cu furcile întinse se năpustesc asupra lui. Și ca să nu-i vadă cum se vor așeza pentru a-l sugruma și-a îndesat capul în pernă ca după un vis rău...

CONST. ENE

Literatură, artă, idei...

CINSTIREA LUI MIHAI EMINESCU

aşa cum se face la „Luna Bucureştilor", e un fapt de-o rară şi mare frumuseţe. Nu ştim cum am putea să punem mai bine pe hartie satisfacţia noastră cea mai deplină, pentru un gest care nu e unul de toate zilele. O minunată ediţie a poesiilor sale, tipărită într'un tiraj de mari proporţii şi un poem al poetului Aron Cotruş întregesc toată lumina acestei sărbatoriri. In zodia unui Rege al Culturii, încoronarea aceasta primeşte valoarea unui moment epocal. Laudele bucuriei noastre, tuturor iniţiatorilor şi d-lui general Victor Dombrovski, primarul Capitalei, care a ştiut atât de bine să aduca laurii gloriei pe fruntea celui mai mare poet al nostru, „dela Nistru pân'la Tisa". Indată ce vom avea pe birou cărţile mai sus amintite, vom mai stărui asupra acestui important eveniment.

GEORGE DORUL DUMITRESCU

va fi editat de „Fundaţii" cu o monografie a Chişinăului. Cine cunoaşte „La fetiţa dulce", acel pitoresc şi savuros jurnal basarabean, nu poate decât să se bucure de apariţia acestei cărţi, în care George Dorul Dumitrescu a pus atâta inimă, talent şi muncă.

Melancoliile şi bârbile Chişinăului vor trăi, acvea, în paginile cărţii, pe care cu multă bucurie o anunţăm. Un fragment publicat în paginile noastre, a fost, credem, evocator şi rar exemplu de poesie şi informaţie. Alături de celelalte cărţi din seria „Oraşe", Chişinăul va fi o carte care va fi bună şi — deci — va plăcea.

† ION MOLDOVEANU

Iată, din nou trebue să-mi plec peana ca pe-un stindard îndoliat, pentrucă încă unul a plecat din rândurile noastre. Nu l-am cunoscut pe Ion Moldoveanu, dar condeele noastre au mers împreună în multe din foile literare ale Ardealului tânăr şi astfel i-am gustat stihul de pure şi elegiace nuanţe. Răpus în cine ştie ce sanatoriu, poetul a tăcut, cu mâna rece pe-o ultimă pagină de caet, iar ochiul care a văzut atâtea aurării, s'a închis în sine.

Se poate că prevedea că va muri în curând, căci ultima poezie scrisă de el a fost următoarea *„Pământeană trecere"*:

Ca şi unda Someşului Mic
Lin voi trece calea către dric
Şi discret m'oiu presăra în drum,
Ca un cântec sau ca un parfum.
Mi-or cânta plecarea în poem
Păsări albe'n stih de recviem,
Iar în noaptea înflorită, clară,
Stele mari, crescute peste ţară.
Spice'ngenunchiate'n lanuri coapte,
Vor svoni plecarea mea în noapte
Iar în sat, toate Mărioţele
Vor stropi cu lacrimi năfrămuţele.
Şi va fi, ca şi cum Domnul Sfânt
Ar trona o clipă pe mormânt,
Când m'or trece'n înălţimi şi har
Clopote, cu glasul tot mai rar...

„Lamoriştii" dela Mediaş, **vor avea datoria** să pună între scoarţele unui volum, opera poetului plecat, aşa precum Emil Giurgiu ca — cel care l-a cinstit pe George Bogdan... Niculae Cantonieru, Bogdan Amaru, Bob Bulgaru, Al. Sahia, Anton Holban, George Petcu, Al. Călinescu, Silviu Roda şi-acum: Ion Moldoveanu. Iată un şir de morţi premature şi stupide! Din goana condeiului, o fierbinte lacrimă pe-un mormânt nou şi tânăr.

SCRIAM ODATĂ

într'o revistă despre activitatea d-lui Ion V. Gruia, profesor la Facultatea de drept din Bucureşti. Subliniam atunci claritatea unei minţi şi sugeram alcătuirea unei cărţi despre „filosofia juridică a statului nostru", carte care, după cât am auzit, va prinde să fie realitate la toamnă.

Astăzi vrem doar să arătăm meritul d-lui Ion V. Gruia, în ceeace priveşte corporatismul românesc, corporatism care stă la baza alcătuirii noului nostru parlament. Nu ştim dacă toată lumea e informată că unul dintre primii preconizatori ai ideii acesteia este d. Ion V. Gruia; ne închipuim mulţumirea omului care îşi vede gândul confirmat şi preschimbat în fapt viu. Dar pentrucă în cadrul unei note nu se pot închega decât scheme de idei, făgăduim, nu peste prea multă vreme, un „medalion" al unui om de idei şi de cultură, care împreună cu alţii câţiva, ilustrează ştiinţa noastră juridică.

D. IOVAN DUCICI LA S. S. R.

La recenta adunare generală a S. S. R.-ului, a fost ales membru de onoare Excelenţa Sa d. Iovan Ducici, ambasadorul Iugo-Slaviei la Bucureşti, distînsul poet şi gânditor. Gestul scriitorilor români nu este decât o meritată recunoaştere pe care intelectualitatea noastră o aduce poetului Iovan Ducici. „Comoara împăratului Radovan", acea minunată carte, apărută nu de mult, a adus în faţa publicului nostru scrisul unui spirit mare, ideile adânci ale unui desăvârşit poet. Iovan Ducici în „Societatea Scriitorilor Români", iată un fapt care merită să fie aplaudat cu putere; un om ca d. Iovan Ducici, în mijlocul nostru, nu poate deecât să cinstească şi să ne bucure. Şi tocmai de aceea — o adeziune totală şi sinceră.

UN VOLUM DE POESII

care ne-a făcut o rară bucurie e „Calea lactee" semnat Alexandru Baiculescu. Pe poetul acesta l-am întâlnit în ultimii ani, în unele reviste şi întotdeauna i-am urmărit versul cu simpatie. Volumul pe care ni-l trimite de curând, e dovada unui frumos talent, pe care avem satisfacţia să-l confirmăm. Intre atâţia versificatori, un poet e un lucru rar — şi Alexandru Baiculescu este, ceeace se chiamă, un poet. Iată:

„Ce de rugină, Doamnă, şi cât [de triste sânt
„Armurile iubirii aprinse de-altă [dată...
„Pumnale de cuvinte în liniştea [brumată
„Şi-au îmbrăcat jilave mirosuri [de pământ",

precum şi alte strofe şi poesii de clară ţinută lirică, ne vorbesc despre **chemarea** acestui poet. Dintr'un iureş de ocupaţii şi de fapte, o caldă spunere de bine, d-lui Baiculescu ,autorul acestei frumoase „Căi lactee".

MIHAI EMINESCU

„Ceea ce voim însă să amintim scriitorilor noştri în genere, sunt următoarele: Nu în imitarea formelor străine consistă adevărata propăşire. Luaţi de la streini gustul de a pili şi a lucra cu dalta scrierile voastre, luaţi de la ei iubirea de adevăr, lipsa de suficienţă, respectul pe care ei îl au atât pentru obiectul pe care îl tratează, cât şi pentru publicul căruia se adresează. Dar o adevărată literatură, trainică, care să ne placă nouă şi să fie originală pentru alţii, nu se poate întemeia decât pe graiul viu al poporului nostru propriu, pe tradiţiile obiceiurile şi istoria lui pe geniul lui. Tot ce-aţi produce în afară de geniul într'adevăr naţional (nu patriotico-liberalo-politic), nu va avea valoare şi trăinicie, nici pentru noi, nici pentru străinătate".

(M. Eminescu, (Opere, ed. îngrijită de prof. Ion Creţu, vol. I 530-531).

IN „ROMANIA LITERARA"

ultimul număr, am cetit cu uimire un reportaj: „Viaţa sbuciumată a pictorului Ştefan Dumitrescu" — spun „cu uimire", fiindcă regretatul pictor nu se numeşte **Dumitrescu** ci **Dimitrescu.** Cum nu poate fi vorba de o simplă „greşeală de tipar", pentrucă în tot reportajul stărue această greşeală, ne permitem să facem remarca aceasta: E păcat că numai la câţiva ani după moarte, să se comită erori de acest fel; ce va fi oare peste o sută de ani? Poate că n'ar strica puţină băgare de seamă, chiar şi în cadrul unui simplu reportaj!

„FRIZE"

editura de poesie condusă de Mihail Chirnoagă şi George Vaida, e un fapt care trebue mereu amintit. Pasiunea pură şi dârză a acestor cronicari ai unei pure provincii, ne este întotdeauna un imbold şi un semn bun. Cărţile scoase sub egida ei, mărturisesc. O deplină şi adâncă înţelegere cârmuesc rosturile acestor albe mesagii, care ne sunt atât de aproape de inimă. Veninul verde şi local, împrăştiat de un domn Ivaşcu, asupra acestui elan, nu poate fi decât un semn al superiorităţii spiritului care conduce „Frize"-le. Otrava prezentată sub formă de „critică" a fost întotdeauna preţuită la justa ei valoare, tot aşa precum munca plină de talent a plutit cu mult de-asupra acestor atacuri. „Frize" este un elogiu adus tinereţii creatoare. Elogiului — elogiul nostru.

UN AN DELA MOARTEA LUI OCT. GOGA

s'a împlinit luna aceasta. In vâltoarea vremii, în goana fără de seamăn a zilelor, s'a scurs acest răstimp. Admiratorii şi prietenii au comemorat această tristă zi, la Teatrul Naţional. D. prof. Istrate N. Micescu, într'o rară cuvântare, a scos în relief marele merit al poetului plecat dintre noi. Ascultându-l pe d. Istrate Micescu, ni se părea uneori că vedem în sclipirile cuvintelor Domnieisale, luminoşii ochi ai cântăreţului. Cuvintele d-lui Micescu au fost imn, psalm şi spadă, în memoria unuia dintre cei mai mari poeţi ai acestui neam. Un act din „Meşterul Manole" şi câteva poesii de Octavian Goga au făcut din prima noastră scenă, ceeace ar trebui să fie întotdeauna: un amvon. Pentru umbra poetului, o smerită şi pioasă genuflexiune, iar pentru iniţiatorii festivalului numai cuvinte de bine.

ION POTOPIN

e un poet care trăeşte la Caracal, scriind la cele mai tinere reviste. Ii urmărim cu atenţiune condeiul şi nu rareori am aflat în poesiile sale lucruri foarte frumoase. Ion Potopin lucrează la două cărţi de proză, pe care le dorim cât mai închegate. Dar deocamdată ne mărginim să-i semnalăm prezenţa, rămânând ca în viitor să revenim asupra planurilor sale, devenite realităţi. Lui, ca şi întregei „provincii", amiciţia şi frăţia noastră din aceste coloane, pe care le vrem cât mai mult în ritmul zilei şi al inimii tinereşti.

CEA MAI DE FRUNTE

publicaţie literară a Basarabiei, e revista „Viaţa Basarabiei", cre e condusă de d. Pantelimon Halippa şi apare de opt ani. In paginile ei am cunoscut pe talentatul N. F. Costenco, pe George Meniuc, Vladimir Cavarnali, Bogdan Istru, o întreagă falangă de autentici purtători de cuvânt. Din caetul pe Mai, remarcăm poesiile lui T. Nencev, V. Luţcan şi un fragment de roman de N. F. Costenco. Este în „Viaţa Basarabiei" un ritm de condeie, pe care îl urmărim cu frăţească bucurie. Iată dece ne grăbim să relevăm acest efort, mai ales după ce atrăsesem luarea aminte asupra unei alte foi basarabene, care nu apare tocmai cum ar trebui. „Viaţa Basarabiei", e o revistă frumoasă — şi mai ales — necesară.

SCRIITORII ROMANI

au sărbătorit pe d. prof. Mihail Ralea, ministrul muncii, iniţiatorul acelui rar eveniment care e casa de pensii a scriitorilor. Elanul şi frumoasele cuvinte ce s'au rostit în acea seară, spun din plin despre gratitudinea tuturor mânuitorilor de condei, pentru omul care i-a înţeles şi i-a îmbrăţişat ca nici un altul.

Dintre cuvântările rostite, publicăm în pag. I, „Slava", discursul marelui orator şi romancier, care e d. Ionel Teodoreeanu. Domniasa a concentrat în fraze venite din cea mai adâncă ascunzătoare a inimii, toată mulţumirea şi lauda ce i se cuvine domnului Mihail Ralea. Chintesenţa scriitorimii române adunată în jurul acelei mese de omagiu, a ridicat în onoarea d-lui Ralea cupa de şampanie a unei frăţeşti mulţumiri. Ceeace vrem noi să însemnăm în cuprinsul acestei prea mărunte note, este sincera şi tinereasca noastră părere de bine pentru această instituţie unică şi bine-venită. Numai acest mare fapt îndeplinit, şi numele domnului Ralea ar străbate anii „perennius aere", dus de toţi cioplitorii de gând şi cuvinte!

ŞTEFAN BACIU

PĂRINŢI ŞI COPII DIN ZILELE NOASTRE

Sub titlul „Părinţi şi copii din zilele noastre" a tipărit ed. „Cugetarea" un roman de d. **Mihail Negru,** unul din scriitorii noştri contemporani, care caută să dea operelor lor un vădit tâlc moral.

Romanul d-lui Negru cuprinde povestea unei familii de orăşeni cumsecade, cari sunt smulşi din echilibrul lor, pentru un moment, prin câştigarea unei mari sume de bani, la loterie. Autorul arată cu îndemânare psihologică, cum banul turbură sufletele, şi cum, în gospodăria d-lui Tătarcea, eroul cărţii, tihna nu vine decât după ce se risipesc banii aduşi de întâmplare. Recomandăm „Părinţi şi copii din zilele noastre" ca pe o lectură interesantă şi instructivă.

UN NOU VOLUM DE SCH UMORISTICE, de Averce în traducerea lui R. Doni

In editura „Universul" va părea, săptămâna viitoare, volum de schiţe datorite m lui humorist rus **Arcadie A cenco.** Volumul e intitulat „ viciu prietenesc" şi a fost dus de d. R. Donici.

Numele lui Arcadie Averce este îndeajuns de cunoscut blicului românesc prin v mele **„Povestirile unui cinic" „Manual pentru leneşi"**, trad tot de d. R. Donici, volume s'au bucurat de o critică el oasă şi de aprecierea unan a cititorilor.

„Serviciu prietenesc" est culegere de 20 de schiţe de tentic humor, scrise de un a fin şi inteligent, adânc cu cător al sufletului omenes observator caustic al slăbici lor omului.

Nu ne îndoim că şi acest volum de schiţe de Averce va fi primit de public şi presă cu aceeaş căldură.

REVISTA „VIAŢA SOCIALA C. F. R." DIN CLUJ

A apărut n-rul pe Aprilie revistei „Viaţa Socială C. F. din Cluj. Această publicaţie condusă de d. **Vasile I. Vior,** meritos tânăr cărturar care, cadrat ca funcţionar în ad nistraţia c. f. r., găseşte nim să-şi întindă puterile de mu şi asupra literaturii. Intr'a văr, valoarea publicaţiei „Vi socială c. f. r.", constă în fap că, pe lângă îndrumările pro sionale ceferiste, în paginile se tipăreşte şi literatură, isl tind uneori să impună nu noi, cum e acela al d-nei St **Patriciu,** autoare de versuri teresante.

Dar revista d-lui **Vasile Vior** mai slujeşte şi ca semn conştiinţă trează a românism lui, în regiunile mărginaşe hotarelor. Apărând la gran ungară, cea mai sensibilă d tre graniţele ţării, „Viaţa so ală c. f. r." are funcţia u sentinele, iată pentruce acti tatea ei merită să fie semn lată cum se cuvine.

AMURGUL POEZIEI...

(Urmare din pag. 1-a)

în stânca vieţii. Fiecare clipă este un val şi fiecare val roade în trupul nostru, ne macină, ne clatină, ne surpă implacabil.

Fiecare dintre noi nu este, aşa dar, decât o locuinţă vremelnică a tinereţii. Fermecătoarea vizitatoare nu stă la noi decât puţin şi abia după ce a plecat ne dăm seama că n'am ştiut să folosim clipele petrecute cu preţiosul mosafir. Adeseori nici nu ştim pe cine am găzduit în trecătoarea noastră formă. Câţi oameni n'aţi întâlnit, care nu-şi mai aduc aminte să fi fost odată tineri? Căci nu e deajuns să ai douăzeci de ani. „Tinereţea nu e o graţie pe care zeii o acordă tuturor" (François Mauriac). Ea nu este o vârstă: sunt oameni care nu îmbătrânesc niciodată şi bătrâni care n'au fost niciodată tineri. Tinereţea e o stare sufletească, o formă a spiritului nostru.

Grecii vechi, care n'au împărţit cu nimeni meşteşugul miraculos de a crea mituri şi simboluri, întruchipaseră tinereţea în zeiţa Hébe, fecioara pe care Hera o zămislise respirând un trandafir. O femeie miroase o floare şi tinereţea se naşte. O femeie şi o floare, atât de puţin şi atât de mult.

Tinereţea e făcută mai întâi din curiozitate, din dorinţa de a cunoaşte. A fi tânăr înseamnă a fi pururi asediat de o mie de întrebări, a fi mirat în fiecare clipă de miile de chipuri ale vieţii. E momentul când se pun toate problemele, deodată, şi cele mai mari.

Tinereţea este apoi o stare de nedeterminare: tânărul e omul disponibil. El aspiră către viaţa totală şi nu renunţă la nimic, pe când omul care nu mai e tânăr, omul matur, realizat, se obţine printr'o întreagă serie de renunţări şi de limitări, care adesea sunt schilodiri.

Tinereţea este şi ambiţie. La douăzeci de ani, omul e lacom şi vrea să aibă tot: glorie, iubire, bani (deşi, firesţe, nu se întreabă niciodată ce a făcut pentru a le merita). In jurnalul său intim, sub data de 10 Iulie 1816, liceanul V. Hugo însemna: „Je veux être Chateaubriand ou rien". Hugo avea atunci 14 ani!

Tinereţea mai este generozitate, simpatie dezinteresată, putere de a admira. Ca şi iubirea, tinereţea dă fără să ceară; ea doreşte să servească. In urmă, omul matur devine mai egoist, mai plin de el, mai invidios. Tinereţea însă e capabilă de entuziasm: ea admiră cu sinceritate. Deaceia tineretul e cel care face reputaţiile, în politică, în artă, în literatură, oriunde. In ciuda tuturor Academiilor şi Universităţilor, tineretul a impus pe Baudelaire şi tot el îl menţine. Din dorinţa de a se dărui, naşte la tineri gustul preţios pentru prietenie sau pentru camaraderie. Această trebuinţă de întovărăşire sufletească este, alături de iubire, ceiace îi face farmecul.

Şi, în fine, şi mai presus de toate, tinereţea este un farmec, pur şi simplu. Calitatea de a fi tânăr face din viaţa noastră o încântare când suntem, şi ne vrăjeşte amintirea după ce nu mai suntem tineri. Tinereţea este poezia vieţii.

Şi cum s'ar putea închipui tinereţe fără poezie, care este cântecul inimii? Poezia face parte din însăşi firea omului; este eternul refugiu pentru tristeţea metafizică pe care natura a pus-o în fiecare dintre noi. Ea împacă pe om cu destinul său şi-l face mai bun. Mai mult chiar, ea nu poate locui decât în sufletele bune, aşa cum spunea în simplele sale versuri poetul Gianandrea :

Gli angeli han' fatto i canti,
Solo in canto parla l'amore.
Gli angeli hanno il cantare trovato,
Quando si canta, non si pensa a male.

Ingerii au făcut cântecele,
Numai în cântec vorbeşte iubirea.
Ingerii au descoperit cântecul,
Cine cântă nu se gândeşte la rău.

Un om sau o generaţie la care lipsesc curiozitatea pentru lucrurile spiritului, dorinţa de a cunoaşte, fantezia, ambiţia, entuziasmul, devoţiunea, este un om sau o generaţie fără tinereţe ,fără farmec, fără poezie. Omul sau generaţia aceia e lipsită de posibilitatea însăşi de a fi tânără. Ca să poţi fi tânăr trebue mai înainte de toate să ai timp: timp liber pentru citit, pentru lungi taifasuri, pentru rătăciri fără ţel, pentru lucru dezinteresat. Otium cogitationem parit, spuneau cei vechi: cugetarea naşte din răgaz. Dacă toate acestea lipsesc, zadarnic vom aştepta chipul zâmbitor al tinereţii: el nu se va arăta niciodată. Şi această absenţă va fi marea desnădejde a vieţii noastre. De când e lumea, nu ştiu dacă un strigăt a fost mai tragic decât acela al lui Giovanni Papini, în cartea lui autobiografică, Un nomo finito: „Eu n'am avut tinereţe".

. . . . . .

Nu sunt acestea destule motive ca să predic tineretului reîntoarcerea la gustul poeziei? Să mi se îngădue totuşi să mai adaug unul.

Se spune de obicei că omul are totul comun cu restul creaţiunii, afară de grai. Dar şi graiul poate fi comparat cu sunetele prin care unele vietăţi par să se înţeleagă între ele. Scrisul însă, puterea de a păstra şi graiul şi gândirea negrăită, acesta este cu siguranţă numai şi numai al omului. Scrisul este, deci, semnul distinctiv al neamului omenesc, demnitatea speciei noastre. Şi cum cea mai înaltă, mai perfectă întrebuinţare a scrisului o formează literatura ,adevăratul titlu de noblete al omului este acela de a fi scornit această frumoasă zădărnicie. Ce mângâiere, în acelaş timp, pentru cei care se pot folosi de divina biata Katharina Mansfield pe patul de na biata Katherine Mansfield pe patul de suferinţă, în ultima zi a jurnalului ei : „Dumnezeu fie lăudat ca ne-a acordat graţia de a scrie".

N. I. HERESCU

„...Când fiinţă nu era nici nefiinţă..."

(Urmare din pag. I)

tive bărbatul e transformat magic în femeie, chiar în momentul iniţierii sale; cu alte cuvinte, încearcă să dobândească acea **coincidentia oppositorum** în propria sa fiinţă. Căci prin iniţiere tânărul trece dela pubertate la maturitate; devine **el însuşi,** bărbat; şi chiar când se realizează această trecere la virilitate, el experimentează simbolic polul contrar, feminitatea. Simultan cu potenţarea masculinităţii sale, se promovează „feminitatea" sa, în aşa fel încât ambele poluri să coincidă şi să coexiste un oarecare timp, alcătuind un om desăvârşit.

Androginul, dealtfel, nu e decât o copie după tipul ideal al zeului. Divinitatea ea însăşi este androgină, pentrucă divinitatea totalizează contrariile. (Problema aceasta e dezbătută în studiul nostru, de apropiată apariţie, **Dela Seraphita la Venus barbata.** Intr'adevăr, orice divinitate este polară, căci ea cuprinde toate formele şi toate posibilităţile. Iahveh este bun şi mânios în acelaş timp. Dumnezeu, aşa cum a fost cunoscut chiar de către cei mai desăvârşiţi oameni, teologii şi misticii, este **înspăimântător** şi **blând.** Apropierea de divinitate te poate ucide sau te poate mântui. Experienţa mistică este rapt şi agonie, ea descoperă sufletului omenesc durerea abisală şi extazul desăvârşit. In cele mai pure forme ale experienţii religioase, adică în creştinism, intuiţia aceasta primordială s'a păstrat şi a atins culmi înfricoşătoare, pe care numai teologia mistică le poate cerceta. (Ne grăbim să adăogăm că punctul de vedere teologic asupra polarităţii divine, aşa cum se găseşte el în scrierile lui Pseudo-Areopagitul, Meister Eckardt şi Cusanul nu cade în limitele acestui studiu. Deasemenea, nici speculaţiile metafizice asupra neantului, de ex. Lionardo da Vinci, Leibnitz, abatele Galiani, Hegel, etc.).

In India, alături de forma blândă a unei divinităţi există o formă mânioasă **(Krodha-murti).** Zeul Rudra-Shiva distruge şi creiază, întocmai ca zeiţele fertilităţii din Asia, ca sunt în acelaş timp divinităţi ale rodniciei şi ale distrugerii, ale naşterii şi ale morţii. Am văzut, însă, că înţeleptul indian, care tinde la depăşirea condiţiei umane, se străduieşte să suprime în experienţa şi conştiinţa lui orice fel de extreme, adică, să dobândească o stare de perfectă neutralitate şi indiferenţă, să devină impermeabil la durere şi bucurie, etc., să devină autonom. Această depăşire a extremelor, pe care înţeleptul indian o caută prin asceză şi contemplaţie, înseamnă totuşi o coincidenţă a contrariilor. In conştiinţa înţeleptului nu mai există conflicte, întocmai după cum în experienţa lui nu mai subsistă contrariile: durere şi bucurie, poftă şi repulsie, frig şi cald, plăcut şi neplăcut, etc. Se petrece şi el o „totalizare" care corespunde „totalizării" extremelor divinitate. Dealtfel, aşa cum am arătat, în altă parte **(Cosmical homology and Yoga),** nici nu e posibilă o desăvârşire din punct de vedere indian, dacă nu se realizează o „totalizare" a extremelor; neofitul începe la început să-şi **cosmozeze** întreaga lui experienţă, omologându-şi-o cu ritmurile care domină Universul („soarele" şi „luna"); dar după ce a realizat această cosmizare, el tinde să unifice „Soarele" şi „Luna", adică să totalizeze întreg Cosmosul, refăcând unitatea primordială de dinainte de Creaţie. Unitate care nu înseamnă haosul pre-creaţiei, ci **fiinţa** nediferenţiată, în care toate formele sunt reabsorbite.

Există în orice ritual şi orice act mistic un paradox fundamental; când se face posibilă coincidenţa unui **fragment** (cărămida altarului) cu **totul** (Prajapati), a **nimicului** (omul cu **fiinţa** (Dumnezeu), a **non-valorii** (obiectul profan) cu **valoarea absolută** (sacrul). Prin aceste rituale omul se reintegrează în tot; nefiinţa lui coincide cu Fiinţa divină. Pentru a face posibil un asemenea paradox, e nevoie de aşa numita **ruptură de nivel,** adică sfărâmarea Cosmosului şi re-creiarea lui într'o singură unitate, în care omul nu mai e **despărţit** de divinitate, şi Cosmosul nu mai e fracturat în milioane de fragmente. Problema aceasta a ruperii de nivel este însă prea complicată pentru a o putea dezbate într'un sfârşit de articol. O vom relua cu alt prilej.

Deocamdată, să observăm că bi-unitatea divină răspunde unei nevoi fundamentale a minţii omeneşti: reintegrarea omului în Cosmos printr'o absolută unificare. In această unificare dispar extremele şi se topesc contrariile; nefiinţa devine fiinţă; răul coincide cu binele, profanul coincide cu sacrul, pluralitatea coincide cu unitatea. Ne oprim aici, căci de aici înainte se deschide o gravă problemă de metafizică de fapt, de aici începe orice metafizică. Şi noi nu ne-am propus decât să arătăm vicisitudinele şi „aventurile" unei idei în istorie, iar nicidecum să o dezbatem sau să o rezolvăm.

La capătul acestui itinerariu — pe care l-am redus şi l-am simplificat excesiv, dar pe care nădăjduesc să-l refacem cândva, aşa cum se cuvine, înţelegem cuvintele Domnului, din Prologul lui **Faust:**

„Dintre toate spiritele care neagă, bufonul e cel care mai puţin supliciseşte mai puţin".

Şi înţelegem, deasemenea, câtă dreptate avea Shakespeare afirmând (în **Macbeth,** I, 3), paradoxal:

...and nothing is
But what is not.

MIRCEA ELIADE

Cronica ideilor

(Urmare din pag. II)

înţelege teoria valorilor, întreprinsă cu o profunzime rar întâlnită de către Max Scheler, discipol convins al lui Husserl. Referindu-se la valorile morale, în lumina explicaţiunilor date, ne dăm seama de ce Scheler afirmă că „binele real" se obţine printr'o inversiune şi reducţiune a experienţei vulgare. Este punctul de vedere al şcoalei fenomenologice, schiţat mai sus, raportat la teoria valorilor morale.

Şi atunci, de unde vine caracterul **obiectiv,** ireductibil în calitate, deci apt pentru a fi **criteriu,** al valorilor?

Răspunsul este pregătit: din chiar faptul că ele au fost înţelese ca **esenţe fenomenologice,** repauzând, cum afirmă Scheler „pe valoarea unui spirit infinit şi personal şi pe lumea valorilor care i se prezintă acestuia" („Kants Formalismus"... p. 94).

Citatul trebue înţeles astfel: Spiritul, Binele, esenţele ireductibile, aceste „calităţi fără semnificaţie logică directă" — cum le numeşte Gurvitch, se încarnează în realitate şi o pătrund.

Incarnarea valorilor în realităţi poate să fie deplină sau insuficientă. In primul caz, avem de a face cu valori **absolute,** în cel de al doilea, cu valori **relative.** Prin urmare, ierarhia valorilor este determinată de gradul în care acestea au devenit imanente existenţii. Faptul că unele valori sunt relative (cum este cazul lui „sollen", al lui „devoir-être" — şi nu avem spaţiul necesar pentruca să explicăm acum dece) — nu le răpeşte totuşi caracterul obiectiv şi aprioric, pentrucă, după Scheler, „nicio calitate ireductibilă din lume nu este subiectivă".

Intr'un studiu mai cuprinzător, vor trebui analizate criticile pe care Gurvitch le aduce teoriei valorilor, astfel cum a fost elaborată de Scheler şi continuată de Nicolai Hartmann. Gurvitch nu îşi poate desminţi apartenenţa la psihologicismul francez, deşi încearcă, la rându-i o fundamentare **obiectivă** a valorilor. Şi ni se pare că trece prea uşor peste următoarea distincţiune: intuiţia fenomenologică, provenită din reducţia logică, tinde şi este aptă a enunţa criterii, esenţe, valori, în vreme ce intuiţia psihologică, vitalistă, a „realităţii imediate", se referă la cu totul altceva: la materia primă, la experienţa vulgară, aceea care urmează a se încadra şi a fi judecată conform **criteriilor,** neputând fi niciodată substituită acestora.

MIRCEA MATEESCU

---

1 „La vie morale et l'au delà", Flammarion, Paris 1938, pag. 197.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T. T. Nr. 24464-939

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Înscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an, „ 120 pe 6 luni
Autorități și instituții — Lei 500

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 22
SAMBATA Iunie 3 1939

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

Parma

Au înflorit iar violetele
Și peste tot cântă răzoarele ;
Se joacă viața cu soarele
Și soarele 'n iarbă cu fetele.

Miros a cascadă izvoarele,
A roiuri de-albine rozetele,
A mare, femeilor, pletele
Și-a fulger de-argint căprioarele.

Își scutură cerul podoabele
Multiple și limpezi ca boabele
De rouă 'n potirele florilor ;

Iar dorul din sufletul omului
Se sue pe treptele zorilor
Ca seva 'n nervurile pomului.

N. DAVIDESCU

Din ciclul „Renașterea"

Un timp tulburat, altă lume și un om: René Benjamin

de TOMA VLADESCU

Am puțin voluptatea să revin asupra unei cărți pe care, decâteori lumea îmi pare prea mult, prea odios complicată, — decâteori timpul se arată într'adevăr prea mult tulburat, — eu o scot din bibliotecă, pur și simplu, ca să respir... Chronique d'un temps troublé. **René Benjamin... Cartea e o întreagă lume fără îndoială — sau mai degrabă fulgurante suggestii de o altă lume ! Iar autorul ei, o !, autorul acesta e — greu s'ar putea spune mai mult ! — e un OM într'adevăr, un „om" în sensul de noblețe pe care acest cuvânt încă mai poate să-l aibă ! Deaceea — să fim bine înțeleși — nimic nu va fi complicat aici. Să nu-mi cereți „teorii" nici „probleme"... Nu va fi vorba de ele ! Dar un om, cum v'am spus, un om deschide largi ferestre și, când vede tot ce și dumneavoastră vedeți, el cere spațiu și aer — cât mai mult aer.**

Omul e înnăbușit... Cum ar putea să nu fie ! Dar dacă și dumnevoastră sunteți puțin ca el — ceeace v'aș dori... — atunci să mergem mai repede în lumea pe care ne-o descoperă Benjamin și care aș vrea par'că să vă asigur că face mai mult poate chiar decât aceea pe care Columb a găsit-o peste un ocean plictisit... Sunt de altfel două lumi care se refuză — fără niciun contact !

Dar nu știu... Jocul literar are bizare capricii ! René Benjamin, nu am deloc sentimentul să fi pătruns în conștiința noastră atât cât mi s'ar fi părut normal să pătrundă, și nu știu câți Români inteligenți au ajuns să-l cunoască. Această Chronique d'un temps troublé **care, dacă nu mi-ar fi teamă de cuvântul pedant, aș spune că privește însuș destinul omului — dar fără să se gândească aproape și fără să pretindă nimic ! — această „cronică" totuș, așa de modest numită, nu știu cine să mai fi vorbit de ea, într'o vreme totuș în care criticii noștri sunt surmenați să desăvârșească un „gând" sau o „idee" de d. Benda de pildă, de d. Thérive chiar, sau de acest alt revoluționar destul de didactic în definitiv și destul de comod care îmi pare să fie d. Duhamel, (recentul oaspe de altfel al regatului nostru...). Nu e nimic de făcut ! Toată lumea citește această literatură... Cucoane chiar, pe care ai oarecare strângere de inimă că le privești, se ostenesc și ele, inutil de altfel, pe aceste palide file... E un timp tulburat !**

Benjamin ni-l arată... Dar ne arată mai ales cum să fugim din el ci ne spune puțin unde să mergem.

Dar mai întâi, lumea asta : cu un cuvânt popular, s'ar zice că Benjamin o paște demult — și demult îl crispează! A început, dacă mi-aduc aminte, cu această Sorbonă pe care științismul german, încă de pe timpul când oficia Renan, a transformat-o într'o arhivă de praf și formule, în care vieața, elanul, erau condiționate de legile din laborator iar poesia mai ales definitiv suprimată: ea nu apărea subt niciun microscop al științei... Cum ar fi putut, atunci, să existe ! Era, aceasta, „la farce de la Sorbonne"... nicio mirare atunci că o astfel de cultură, oficială, fără poesie, a pregătit o generație de defetism în care uriașul faliment al științei a făcut să crească peste atâtea inimi învinse, dar tinere, desperări care mergeau până la sinucidere... Ingrozit de această Sorbonă, Benjamin a plecat mai jos, acolo unde cresc copiii, unde se pregătesc destinele lor. Ce a găsit ? Era „marfa" pe care o expediase Sorbona, pe care o trimisese să semneze nu știu ce spirit — sau mai de grabă să-l ucidă — în cele mai tinere inimi ale Franței... Erau „primarii" democrației intelectuale !

Învățătorii sindicalizați, cari n'ar fi admis odată cu capul să renunțe la evoluție, la „progres", la progresul științei desigur, de unde ei aveau să obțină, se pare destul de curând, o lume perfectă și fără efort, o lume fabricată în mașină subt portretul încântat al lui Marx ! Acești tipi „à la page", Benjamin i-a văzut, i-a sgâriat, i-a pălmuit cu acest râs teribil care a făcut să turbeze toate sindicatele lor... I-a fotografiat aproape, imbecili și solemni, mărginiți și aroganți, peremptorii și definitivi, îngâmfați de propria lor prostie care, ea singură, apărea fără margini... Ei știau tot, și, cu ideile lor, picior peste picior, dădeau cu tifla lui Dumnezeu ! Aliborons et demagoques, **le-a spus Benjamin într'un uluitor pamflet... Era, pentru asta, să moară pe când denunța această mizerie, într'una din conferințele lui — gonit cu pietre de câțiva din acești „sindicalizați", prin sudul Franței !**

Dar când s'a uitat împrejur ce-a văzut ? Vieața e oare altceva decât politică, atunci când vrem să luăm cunoștință de ea ? Este în orice caz și politică... Benjamin a privit-o! Cine organiza — și după ce criterii ? — cine administra, cine exprima sensurile colective ? Cine ar fi putut fi, în democrație ? Erau reprezentanții acestor „primari" de prin sindicate, trebuiau să fie interpreții necesari ai unei lumi pe care o preparase „La farce de la Sorbonne"... Culcați pe realitățile celc mai certe, dar a căror singură poesie ar fi fost de ajuns, ei sforăiau idealuri sonore. Subt ei vieața se mișca sinceră — dar, formele ei, cine s'ar fi gândit să le vadă ! Les augures de Genève **ne presintă această menagerie, solemnă... Curioși indivizi ! Trebue cineva să știe să râdă, așa cum râde — feroce — René Benjamin, ca să-i poată privi și să-i poată ierta. Această retorică uluitoare care confiscă și suprimă toate formele adevărului pare să constitue, pentru cine privește mai bine, un fel de esențială**

(Urmare în pag. ultimă)

Ingres — Portret

Cântec scurt

I

O fată pășea peste câmpuri în asfințit
Agale pășea. Și cânta :
Nici odată n'am iubit. Nici odată n'am iubit.

Sunt singură și limpede sunt ca fântânile
Din capătul îndepărtat al drumului stingher
Fântâni făcute nu pentru pământ ci pentru cer.

II

Pe creste de munte, urca un voinic și cânta
Cu mâna în șold, cu fruntea în stele
Mă 'nalț spre culmi, cu pași repezi mă 'nalț spre culmi
Nici o viață nu-i mai frumoasă decât viața mea.

III

Dar iată, luna a 'nălbit cărările
Sunt de argint pădurile în depărtări.
Opritu-s'au cei doi drumeți la cap de zări
Și spre pământ plecându-și fruntea, greu
Au plâns, tăcut, să nu-i audă Dumnezeu.

ANIȘOARA ODEANU

Intre critică profesională și esseu

de ION BIBERI

Este în afara îndoielii că practica susținută a criticii literare conduce cu timpul la o deformare profesională: curiozitatea pentru opere scade, iar atitudinea neprevenită cu care criticul trebue să înceapă lectura, face loc unei deprinderi de gândire tinzând treptat spre un fel de sectarism al receptivității estetice. Aceste rezultate sunt urmarea unei activități impuse; lectura nu mai este pentru critic o deschidere de zare spirituală, o evadare, ci o constrângere permanentă, ce ajunge adesea la incuriozitate și blazare; ea nu mai apare ca un imbold lăuntric, călăuzit de capriciile fanteziei sau de nevoile sufletești ale criticului, căci ea e înlocuită cu o activitate strict profesională ; criticul nu-și poate orienta lecturile în spre operele cu care prezintă afinități sufletești de moment, el fiind ținut să-și restrângă alegerea cărților la actualitatea imediată. Se substitue deci activității libere, poposirii pe îndelete de-a-lungul paginilor, o lectură dominată în orice moment de obligația de a elabora o cronică. O carte nu mai reprezintă, în aceste condiții, o valoare spirituală de care criticul se apropie fără prevenire și cu toată libertatea de cuget, ci un obiect de cercetare care trebuește urmărit sistematic.

Practica acestei activități nu întârzie a se vădi prin crearea unor cadre și sisteme de gândire bine conturate. Oricat ar fi criticul de bogat în resurse și de refractar modurilor de cercetare uniforme, el nu poate înlătura cu desăvârșire elaborarea subconștientă a unor criterii de examen, reprezentând în acelaș timp adevărate limitări și sistematizări ale gandirii sale critice. Aci se află însă primejdia activității sale, devenită, din acest moment, profesională. Diversitatea operelor și a structurii lor nu mai este întâmpinată, din partea criticului, de o polivalență de receptivitate estetică. Oricât ar fi de largă curiozitatea sa intelectuală, el își pierde cu timpul aderența sensibilității sale la diversitatea operelor, închistându-se treptat, în formule. Această închistare este, de sigur, deopotrivă, urmarea atat a unui gregarism de gândire, propriu unor anumite formațiuni intelectuale, dar și a unei activități repetate și impuse. In orice caz, aceasta din urmă favorizează pe cea dintâiu, prilejuindu-l ecloziunea. In fața unei cărți noi, criticul nu se mai străduește să-i adâncească substanța, să o retrăiască în valențele ei sufletești. Grija lui de căpetenie e de a o încadra într'una din formulele cunoscute pe care le-a desprins în lungul activității sale și cu care operează de obiceiu. Opera este raportată la coordonate exterioare ei, în loc să fie surprinsă în vibrarea ei proprie. Se întâmplă însă ca anumite realizări artistice să depășească limitele producției curente, ca alfabetul și sistemul de semne, sau lumea de viziune sau nuanța de sensibilitate pe care o presupune arhitectonica ei intimă să nu corespundă expresiei consacrate și formulelor îndătinate. In acest caz, criticul se află în afară de substanța cărții, fără aderență la viața ei intimă. Incercând să o reducă la sistemul său critic, prin raportarea necunoscutului la cunoscut, criticul îi nesocotește noutatea de accent. El dă prin aceasta dovada unei incomprehensiuni totale, nedreptățind opera și autorul, dar în acelaș timp rătăcind, prin aprecierile sale, spiritul puțin orientat al marelui public.

Fără îndoială, sunt critici predestinați acestei evoluții către ankiloză și limitări, dar, subliniem, la acest rezultat concură puternic faptul repetiției impuse și activității profesionale a criticului.

Cu totul alta e poziția literatului care, în afara oricărui sistem critic și străin de servituțile activității profesionale, notează întâmplător impresii generale asupra căte unei opere cu care prezintă afinități de sensibilitate. Atari mărturii, prin sinceritatea, noutatea și, adesea, originalitatea expunerii, apar ca exemple de critica evoluată, deși uneori parțială. Critica artiștilor și poeților este desigur bogată în sugestii și plină de fantezie. Recenta lucrare a d-lui Perpessicius prezintă o atare culegere de texte, adevărate pagini antologice.

Se poate urmări în aceste pasagii calitatea acestei critici și se poate stabili diferența între tehnica analitică a criticilor pe care i-am putea numi profesionali și notările libere și mai mult incidentale ale literaților. Comparația este concludentă: dacă analiza critică pacatuește, în genere, prin rigiditate, sistem și închistare în formule exclusive, înseilarea de impresii și considerații generale ale literaților, deși vădind perspective interesante și intuiție pătrunzătoare, sunt lipsite de suflu și coherență.

O îmbinare a acestor două metode și o depășire a lor prin însumarea părților pozitive pe care le presupun, le vedem în esseul critic ae mari dimensiuni, datorit criticilor de formație riguroasă, dar neînfeudați unui sistem și neconstrânși de servituțile foiletonului periodic. Un atare critic se va putea orienta către lucrări de sinteză, și către o amănunțire temeinică a subiectelor tratate. Importanța și adâncimea acestor lucrări este condiționată și măsurată nu numai de calitățile particulare ale criticului, de lărgimea orizontului și perspectivelor sale, dar și de durata elaborării. Fie că între timp criticul a fost solicitat de o activitate profesională sau publicistică, fie că el s'a putut consacra exclusiv cercetării critice, el a putut urmări pe lungi perioade ramificațiile și incidențele unei gândiri și ale unei opere. Din această îndelungată elaborare au putut fi pregătite opere de vastă respirație și de reconstrucție critică, unind lărgimea vederii cu preciziunea amănuntului : monografiile și studiile unui Gundolf, unui Charles Du Bos sau Curtius, sunt exemple de atare critică reconstructivă.

Critica monografică nu epuizează însă această activitate. Alături se situiază esseul critic propriu zis, desbătând larg probleme literare, consemnând în linii mari evoluția epocilor, adâncind problemele de metodă critică sau ur-

(Urmare în pag. ultimă)

Ignoranță și libertate

de MIRCEA ELIADE

Pentru gândirea indiană, ignoranța e „creiatoare". In terminologia celor două principale școli vedantine, s'ar putea spune că lumea este o creație subiectivă a inconștientului uman *(âjnâna;* cf. *Gandapâdîya*, II, 12 *Vedânta-Sidhânta-Muktâralî*, 9, 10) — sau este proiecția cosmologică a lui Brahman, „marea iluzie" *(mâyâ)*, căreia ignoranța noastră îi acordă realitate ontologică și validitate logică cf. Samkarâchârya, *Shârîraka-bhâshya*, I, 2, 22).

Fără a întâlni întotdeauna formule atât de precise ca acestea, se poate totuși afirma că gândirea indiană descoperă în *ignoranță* sau *iluzie* izvorul inexaustibil al formelor cosmice și al devenirii universale. Lumea așa cum ne-o înfățișează experiența umană este multiplă, în eternă devenire, creiatoare de infinite forme. Dar lumea aceasta, Cosmosul, nu poate fi decât o „iluzie", sau proiectarea unei „magii" divine — pendită este *sat (esse):* Unul, egal cu sine, imobil, autonom, fără „experiență", fără devenire.

Viața e durere, repetă India dela Upanishade încoace; *sarvani duhkam, sarvani anityiam,* „totul e durere, totul e trecător". Dar viața este, în acelaș timp, neobosită creiatoare de infinite forme. „Forme" care apar și dispar, care se nasc și mor, într'o continuă devenire. Viața este dureroasă tocmai pentrucă e multiformă, dinamică, dramatică; într'un cuvânt, pentrucă e integrată într'un ocean de iluzii, e viciată de „ignoranță". Aceiași originară „ignoranță" care explică drama existenții umane (suferința universală, ciclul transmigrăriior) — explică nașterea continuă a formelor cosmice, Creația. Când toate spiritele *(purushas)* își vor fi recâștigat libertatea, autonomia perfectă — atunci formele cosmice, Creația, se va reabsorbi în subtrucă singura realitate care poate fi gânstanța primordială *(prakriti).* Astfel cred cele două școli filozofice „realiste", Sâmkhya și Yoga.

Spiritualitatea indiană s'a împăcat de multe ori cu această Creație; dovadă, atâtea simboluri ale fecundității și fertilității cosmice, care abundă în arta și iconografia indiană (cf. de ex. cele două erudite monografii ale lui Ananda Coomaraswany, *Yakșas*, I-II, Washington, 1928, 1931). Fără îndoială, este vorba aici, în bună parte, de o spiritualitate „populară", avându-și origina în străvechile culte ale Marei Zeițe sau într'o cosmologie acvatică. (Deși ecuația aceasta Ape = Substanță vitală = Creație, se întâlnește și în Vede, și ar putea fi considerată ca o formulă simbolică cu valențe universale. In orișice caz, punctele de contact și de rodnică influență reciprocă între valorile indo-ariene vedice, și valorile culturale extra-ariene, fie ele pre-dravidiene, dravidiene, austro-asiatice sau proto-sumeriene — în acest domeniu al simbolismului acvatic au fost posibile și au contribuit la sintezele ulterioare indiene).

Dar dacă lăsăm la o parte aceste formule simbolice și iconografice, de care India nu s'a putut niciodată dispensa pe deantregul, — observăm că și o parte din mistica indiană a acceptat Creația. A acceptat-o, însă, fără să o socotească o realitate ultimă, și fără să se lase dominată de ea. A depășit numai poziția negativă, ascetică, „extremistă", față de Viață și Creație. Așa, de pildă, mistica vaishnava și tantrismul, deși știau că *formele* sunt iluzorii, le-au acceptat ca atare. Atât tantrismul cât și mistica vaishnava au evitat gnoza abstractă (Sâmkhya) și monismul absolut (de tip vedantin). Au transfigurat experiența umană, dându-i valențe cosmice — dar n'au disprețuit-o și n'au încercat s'o suspende (cum au procedat anumite forme „extremiste" de Yoga). Mântuirea *(mukti moksha)* nu se dobândește prin detașarea

(Urmare în pag. 7-a)

(Urmare în pag. ultimă)

SCRIITORI CARȚI

CRONICA LITERARĂ

Iancu Brezeanu: „Amintiri... vinurile mele", pritocite de Gaby Michailescu

ed. „Universul Literar"

Care carte din primăvara aceasta s'a mai epuizat complet în prima săptămână de la apariţie, cum s'a întâmplat cu „Amintirile" maestrului Iancu Brezeanu? N'am apucat să terminăm lectura spre a scrie cronica noastră, şi ediţia doua s'a şi tipărit, voită setos de public. Iată o carte al cărui succes neobişnuit se explică doar prin stăruirea lui Iancu Brezeanu în conştiinţă intelectuală românească timp de peste 50 de ani. Marele actor nu poate fi uitat şi secretul iubirii credincioase şi recunoscătoare purtate de public, pare că l-a desvăluit d. Toma Vladescu la sărbătorirea maestrului, într'un articol publicat în „Gândirea" şi reprodus în volum. „Mai mult decat „popular", cum s'a spus, Brezeanu este un actor intim. Intim, aşa cum l-am cunoscut eu totdeauna, deşi nu ne-am dat mâna de cât o singură dată în viaţă. Intim cu *spectatorul român*, în sfârşit, pe care îl pricepe şi care îl înţelege... Intim pe stradă chiar — aşa cum vreau să mă gândesc la el acum" (pag. 205).

Vom înţelege „intimitatea" despre care vorbeşte d. Toma Vladescu ca pe o intuiţie excepţională a omenescului. Dar altădată I. L. Caragiale a scris despre Iancu Brezeanu cum nu credem că mai poate scrie nimeni, pentrucă cine ar putea să judece interpretarea „cetăţeanului turmentat" mai just de cât creatorul personagiului? Această virtute a omenescului transpare ca un dar extraordinar în analiza pe care o face dramaturgul, jocului actorului în „Scrisoarea pierdută": „Aceeaş favoare o capătă prin interpretarea lui Brezeanu şi tipul revoltător de trivial al cetăţeanului turmentat din „Scrisoarea pierdută". Artistul nostru se afirmă şi aci ca un talent de elită, confirmând încă odată clasicul precept că şi un monstru urîcios redat de artă trebuie să placă. Din acel respingător alcoolic, Brezeanu face o nesămuit de interesantă întrupare. Are acest cetăţean turmentat atâta dulceaţă în ochi şi pe buze, atâta măsură în mişcări, atâta onestitate şi mansuetudine în suflet, încât încetează a mai fi un tip real înjosit; el se ridică sus şi ia proporţiile largi şi demne ale unui tip abstract: simbolul unui popor întreg... Uite-l. In schimbul unei închipuite îndreptăţiri de sufragiu, el este, aci îmbrăţişat, aci îmbrâncit, când curtenit, când batjocorit — rând pe rând, aplaudat, huiduit, ridicat pe braţe, tăvălit prin noroiu, sărutat, bătut, îmbătat, mistificat; ararеori parcă şi-ar înţelege ciudata soartă, lucid, dar e pe loc iar buimăcit de câte i se întâmplă; mâhnit, dar tot glumeţ; beat, dar cuminte; viţios, dar cinstit, se supără o clipă de cea ce, pricepând turbure, simte limpede că se face cu dânsul; apoi, recăzând de bunăvoie în amăgire ca într'o ultimă scăpare posibilă, urmăreşte cu tenacitate suprema lui mângâiere, — sâmourele mistificării! rădăcina soartei lui! — caută mereu şi fără preget să afle de la măcar cine, până nu se închide urna: „el... pentru cine votează?... el?" Şi în sfârşit — lumea noastră nu este atât de rea pe cât se spune, — i se dă mângâierea: află în sfârşit de la doamna Trahanache pentru cine votează şi, triumfator, alergă să-şi exercite, suveranul! dreptul de a stăpâni prin liber sufragiu. Pentru aceea, când se serbează v i c t o r i a electorală, omul ridică din toată inima recunoscătoare toastul lui „în sănătatea coanei Joiţichii, că e damă bună!" Dragostea sinceră cu care Brezeanu îşi motivează toastul este o culme teatrală. Cu două vorbe spuse cald din adâncul sufletului, el pune un fel de pecete morală pe o poemă, poate, condamnabilă, pe o operă inteletcuală de o moralitate cu drept cuvânt atât de contestată. După toastul lui Brezeanu, un om de inimă nu poate ieşi din teatru fără să se împace, ba oarecum chiar să simpatizeze cu distinsa damă de lume şi cu beţivul josorît de cârciumă, — două creaturi greşite, rătăcite, vinovate, Dumnezeu ştie din ce pricini, dar bune, — zică ce le place ipocriţii, — cu siguranţă, bune". (pag. 116).

Stăruim să facem cea mai cuceritoare prezentare a „Amintirilor", luminând personalitatea artistului cu un alt citat în care Ion Luca Caragiale îl vede pe Iancu Brezeanu în „Avarul": „Cea mai nouă creaţiune a lui Brezeanu este Harpagon, o muncă de ani. De câţi?... Vezi acest preţios mărgăritar? Spune-mi ce vârstă are... Cum o să poţi socoti în ce moment anume s'a întărîtat un punct pe corpul unei stridii? Cine ar putea afla când anume a căzut într'un creer sământa unei opere? Dar mai la urmă, ce-ţi pasă de sământă şi de muncile de rodire prin care ea a trecut? Iată rodul generos, — Harpagon întreg. Pentru cine ştie ce e vorba, Harpagon este unul din rolurile cele mai grele din câte s'au putut vreodată închipui: tip abstract, întemeiat aproape peste tot pe ideaţiune, şi numai în două-trei momente pe acţiune; ascunzând foarte slab, sub o înfăţişare comică şi nu prea, un caracter tragic; antipatic până la hidos; aci naiv până la imbecilitate, aci şiret până la infamie; când neîncrezător până la absurd, când credul până la ridicul; totdeauna crud ca o fiară, care-l chinuie, îl roade, îl stafideşte.

Brezeanu poartă pe umeri această colosală greutate, cu perfectă siguranţă a ritmului, fără un moment de oboseală, de sforţare sau ezitare. Ce mască! Ce ochi! Ce siluetă! Sunt prea multe, ca să le pot număra amănuntele acestei desăvârşite creaţiuni, a cărei culme este vestitul monolog dela sfârşitul actului al patrulea. Aci, îl aşteptam cu multă emoţie, firește, dar fără nici o teamă. Cu două zile înainte de prima reprezentaţie, am asistat la repetiţie. Fără să-i fi făcut vre-o observaţie, că nici

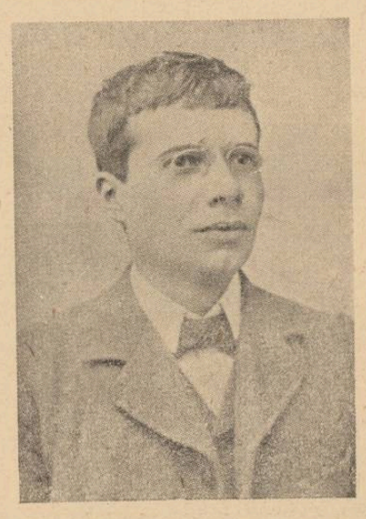

Iancu Brezeanu, tânăr, la Paris

n'aveam vreuna de făcut, Brezeanu mi-a pus: „Mi-e peste putinţă să mai fiu sobru şi concentrat la monolog: trebue să izbucnesc, trebue să-mi dau drumul cu toată puterea".

— Firește că trebue, i-am răspuns.

— Da, — adăugă el, după un moment de gândire, da... Dar... Harpagon... stârpitura asta neputincioasă de şaizeci de ani,... se potriveşte să aibă atâta putere? Nu cumva trebue să alerg la alt artificiu?

— Ba, de loc!"

Şi i-am făcut scurt, — e de ajuns cât de scurt pentru inteligenţa lui, — teoria motorilor animaţi, care trebue să dispună totdeauna de o rezervă de energie înmagazinată. Iată o gloabă spetită şi stinsă de puteri, pe care n'ai crede-o în stare să se mai târască trei paşi. Călăreţul e atacat de vrăjmaşi armaţi, cari descarcă focuri asupră-i. El smucește frâul, dă pinteni şi ţipă desperat. Antunci gloaba năucă dă drumul energiei: din câteva sărituri supreme, a urcat dealul; într'o clipă a fost departe de primejdie. Poate crăpă în vârful dealului, dar l-a urcat. Este incalculabil în câtă putere mecanică se poate transforma energia înmagazinată, cheltuită dintr'o singură dată. Brezeanu a surâs, mulţumit că, fără să fi cunoscut teoria, îi ştia intuitiv adevărul; şi cât îl ştia de bine, ne-a dovedit-o la reprezentaţie. In monologul lui Harpagon, ridicat la cea mai înaltă treaptă de iritare, s'a arătat în stare să cheltuiască o putere colosală, pe care nimeni nu iar fi bănuit-o până aci. Şi atât a cheltuit-o de generos, încât un singur râs n'a venit din toată sala, să turbure nepotrivit, liniştea care ne trebuia tuturor pentru a contempla acel înfiorător fenomen ce se chiamă cea din urmă desnădejde. Dacă a putut în unele momente să ne facă acest nefericit să râdem de prostiile şi răutăţile la care îl împinge detestabila-i patimă, de astă dată nu mai e de glumit: stăm îngroziţi în faţa acelui sbucium. E un suflet de om măcinat până în fundul fundului. Urâciosul ne interesază acum şi ne atrage; încet încet, văzându-i amarele lacrimi, îi uităm păcatele, îi compătim, plângem de mila lui şi rămânem înecaţi de emoţiune, când, după ce aruncă oribila ameninţare cu casne şi călăi, pleacă nebun să-şi găsească, — ori comoara, ori moartea" (pag. 122).

Pe coperta cărţii de amintiri a d-lui Iancu Brezeanu, o reproducere arată pe artist deadreapta lui Caragiale, cuprins protector peste umăr şi dominat de înălţimea dramaturgului.

Adevărul este că în istoria teatrului românesc numele lui Caragiale, aduce imediat pe al lui Iancu Brezeanu. Unul a creat, altul a interpretat; publicul le intueşte deopotrivă geniul. Deaceea o carte cu amintirile celui mai fin interpret al lui Caragiale este întâmpinată cu entuziasm. Şi de aceea şi noi am făcut această prezentare cu vorbele lui Caragiale, spre a le pune la îndemâna cititorilor, pentru valoarea lor antologică.

I. D. Pietrari: Poeme cu vin şi haiduci. „Cugetarea"

de CONSTANTIN FANTANERU

In versurile d-lui I. D. Pietrari se exercită câteva influenţe vrednice de a fi urmărite. Ele nu vin dela poeţii altor generaţii, ci de la cei precizaţi în originalitatea lor lirică, de câţiva ani. Nu este oare demn de atenţie faptul că N. Crevedia şi Ştefan Baciu, — de pildă — au început să împrumute din originalitatea lor versificatorilor mai noi?

Iată-l pe d. Pietrari luând de la N. Crevedia materialul primitivismului rural, şi ca forţă psihologică şi ca vocabular:

Nu cred în sulimanul din [cuvinte
Cum maică-mea în dresuri n'a [crezut.
Decât s'ascult de omul prefăcut,
Mai bine scot la potcovar un [dinte.

In poezia „Cuminecătură", dedicată de altfel lui N. Crevedia, tânărul autor merge până la pastişă:

Mi-e gândul, soro, unt cu [mămăligă,
Inima un clopot din Athos.
Visez mereu pe Domnu' Iisus [Christos,
Da'n borş nu suflu, — 'mi place [să mă frigă.
Aşa îi stă Rumânului frumos.

Dă-mi prietenia mâinii de alviţă
S'ascult ce calabrează-ţi cântă [sânul,
Să-mi tacă-odată'n inimă [păgânul
Răstignit pe-a dragostei troiţă...
(pag. 41)

Dela simţirea aceasta de o tărie elementară, d. Pietrari trece cu uşurinţă la alta mai interiorizată, care construeşte stări lirice mai evoluate, aducându-ne însă clar aminte de ritmul şi timbrul lui Ştefan Baciu:

Mă simt strein pe-aicea. Nu ştiu [nici un descântec.
Şi tuturora par'că de mine li-e [urît;
Vioara dimineţii nu-mi spune [nici un cântec,
Iar luna mă pândeşte să-mi [pună mâna 'n gât.
(Din urbe, pag. 11)

sau:

Pe unde merg, numai tristeţi [culeg.
Dau vântului gorunii, acatiste...
Rana întristărilor mi-o leg,
Cu ale toamnei putrede batiste...
(Sete, pag. 10)

Pe ici pe colo ne întâmpină şi reminiscenţe mai vechi, de la Ion Barbu:

Ocale mari întind spre zare [plopii,
Să-şi toarne răsăritu'n ele [stropii,
Să chiuie în cinstea tinereţii.
(Răsărit, pag. 25)

sau de la Bacovia:

Şi-s singur parcă pe pământ [şi'n veac.
In braţe reci tristeţile mă prind.
Mi-aud prin suflet grijile tuşind
Şi plâng în ocna gândului posac.
(Toamnă, pag. 13)

Ce rămâne să spunem despre valoarea în sine a volumului domnului Pietrari? Constatarea diverselor influenţe nu aduce cu sine neapărat negarea unei vocaţii poetice. Plină de mişcare, sprintenă, abilă în imagini şi vocabular, versificaţia de acum ar putea fi treapta sfioasă a unui talent ce caută să se delimiteze printre vecinătăţi mai bogate. In strofele cu timbru mai personal, autorul compune astfel delicate notaţii:

De pietre doar ştiute,
Spre văile cu somn de [pergamute
Mânate de al foamei vizitiu
Coboară ciute.
Târziu...
Işi cată noaptea spornic văgăuna
Prin munţii risipiţi pe depărtare,
Din corn îşi strigă luna,
Câinii osteniţi de vânătoare.
(Pietroşiţa, pag 29)

Stăpân pe tehnica nouă a versificaţiei până la pastişe, s'ar putea ca tânărul autor să apară curând cu un mod original de emotivitate şi exprimare. Deocamdată ne-a solicitat atenţia numai cu consideraţiile de mai sus.

George Şoimu: Troiţă de hotar

ed. „Pavel Suru"

Faţă de poezia de clară influenţă a d-lui Pietrari producţia d-lui George Şoimu din „Troiţă de hotar", este şi mai puţin diferenţiată, fără nici un semn de originalitate. Căci nu trebue să se vadă un paradox în afirmaţia noastră că un debutant cu o influenţă certă prezintă mai multe şanse de originalitate decât altul al cărui scris poartă pecetea globală a manierismului, a modei, a clişeelor. Când d. Şoimu se spovedeşte:

Şi porumbeii visului din mine
I-am aruncat cu praştia în soare,

d-sa compune versuri absolut fără nici o valoare, din moment ce ele trădează un clişeu după care zeci de alţi poeţi lucrează la fel. Astfel de versuri n'au nici o structură emoţională, nu deşteaptă nici un ecou sincer, nu se desprind dintr'un conţinut de interioritate. Sunt numai îmbinări facile, precipitări după un procedeu nefast. De ce se scrie totuşi astfel, pe o scară atât de întinsă? Fiindcă tinerii cred că aceasta este poezia actuală *de înalt nivel.*

In fond este o *poezie mediocră de înalt nivel.* Ne propunem să scriem aici, în curând, sub formă de cercetare mai amplă, ce credem noi despre această *poezie mediocră de înalt nivel.* Din ce isvoare a pornit, ce teorii moderniste trebue făcute responsabile, cât de gravă este degradarea inflaţionistă a metaforismului, şi în sfârşit, cât se distanţează adevărata creaţie lirică de multele ei falsuri.

Dar d. George Şoimu nu publică numai versuri „mediocre de înalt nivel", ci şi altele deadreptul mediocre, fără nici un fel de nivel, simple platitudini:

Căsătorie tristă, cu rituri [mincinoase
Când tu iubeşti pe altul şi eşti a [altuia

sau:

Şi, apoi, plâng, c'aşa sunt eu [artist,
Când văd pe alţii tare fericiţi...

Mai va până să fie d. Şoimu artist. Până la artă, mai întâiu viaţă unică, numai a ta, fără contopire cu cea banală, a tuturora!

Cronica ideilor

Despre criteriul moral

de MIRCEA MATEESCU

In mod cu totul general, s'ar putea afirma că ceiace distinge filosofia germană de şcoala franceză — este preferinţa pe care cea dintâi o manifestă pentru metafizică.

Atitudinea atâtor autori germani, despre care am avut ocazia să vorbim în cronicile precedente, ni s'a părut a fi una curat metafizică, pentru motivul că niciunul nu s'a grăbit să confunde „realitatea însăşi" cu aceia cognoscibilă. Căutarea „lucrului în sine" a rămas o preocupare constantă a filozofiei germane postkantiene — cu toate că autorul „criticilor", tăgăduind posibilitatea omului de a afla ceva din misterul realităţii ultime — concluzia pentru cei mai comozi a fost abandonarea metafizicei, ca inutilă şi neconcludentă în rezultate.

Era acesta, desigur, un punct de vedere impus, unul exclusiv practic, sub care au fost interceptate şi continuate concluziunile kantiene — şi, din fericire, neînsuşit de către autorii mai noui. Preocuparea pentru „faptul în sine" a crescut poate tocmai pentrucă Immanuel Kant o socotea improprie percepţiei noastre existenţiale. Toţi urmaşii lui, în Germania, au rămas atent concentraţi asupra lui „an sich" şi — aici trebue identificată distincţiunea fundamentală între autorii francezi şi cei de dincolo de Rin.

In mod spiritual, am spune că autorii francezi „l-au crezut pe cuvânt" pe Kant şi — luând drept definitive oarecare rezultate ale acestuia, au ignorat voluntar metafizica, socotindu-i obiectul „realitatea ultimă" „an sich" etc.) sau ca o superstiţie, în stare să rătăcească cercetările „serioase" despre lume — sau ca o simplă inutilitate.

In lucrările sale foarte cunoscute, *Charles Renouvier* a fost cel dintâi care, „a pogorît preocuparea filosofică din cer— pe pământ" — după cum scrie undeva un interpret de valoare al psihologicismului post-Kantian.

In realitate, — începând cu Renouvier şi până la Bergson-Boutroux, etc. ceilalţi autori mai noi dintre cari pe unul îl vom prezenta mai jos — gândirea franceză nu se poate spune că a mutat câmpul preocupărilor metafizice, sau că, după Kant, a mai făcut metafizică. „Metafizica subiectului", „filosofia acţiunii", cu toate celelalte denumiri atribuite fie iraţionalismului bergsonian fie pragmatismului lui James, a cărui înrudire genetică cu autorii francezi ne apare sigură, — toate aceste curente, se poate prea bine afirma, că au confundat psihologia cu metafizica, în cazul în care nu au voit chiar să o substituie acesteia.

Repetăm: metafizica este preocuparea filosofică pentru „an sich", pentru lucrul în sine, pentru suprema realitate. Cât timp ocupaţiunea noastră priveşte *acea realitate* nu pe *aceasta*, ea se poate numi o preocupare metafizică, indiferent dacă aserţiunile ce le facem sunt valabile şi, mai cu seamă, indiferent dacă omul va putea vreodată să definească alevea realitatea ultimă, fapt care ne apare dealtfel cu totul lipsit de „însemnătate". Obiectul metafizicei *există*, atâta vreme cât va exista omul, şi identificarea lui are o importanţă hotărâtoare, autonomă şi indiferentă de „rezultatele" preocupărilor metafizice. Punctul de vedere al *raţiunii practice* nu are ce căuta în judecarea obiectului metafizicei, adică a realităţii *pure*, a realităţii însăşi.

Subiectivismul psihologicist francez tocmai această eroare o săvârşeşte. In mod facil, a confundat pe *aceea* cu *aceasta*, substituind pe cea de a doua, celei dintâi.

Realitate ultimă, realitate însăşi? Nu există. Deci, în acest sens, nu există nici metafizică.

Există numai *realitatea aceasta*, perceptibilă după legile psihologiei individuale şi, întrucât ne ocupăm de principiile generale ale *acestei realităţi*, facem metafizică.

Am exprimat, în mod prozaic desigur, ceiace ni se pare a caracteriza gândirea franceză modernă. Pozitivism psihologicist materialist. De aceia *Durkheim* a putut scrie că idealul „vine din real", adică din realitatea imediată, realitatea vulgară, socială, perceptibilă uşor. Realitatea şi idealitatea s'ar putea să fie genetic acelaş lucru, însă numai în câmpul lui „an sich", al realităţii pure. In alt loc vom da acestei afirmaţiuni desvoltarea care i se cuvine.

Subiectivismul psihologicist nemetafizic — elaborat totuşi sub firmă metafizică de Renouvier, Bergson, Ed. Roy etc., obsedează pe toţi autorii mai tineri, constituind o adevărată tradiţie a gândirii franceze actuale.

Jeanne Boyer a tipărit recent o lucrare la Alcan, cu un titlu destul de preţios: *„Essai d'une définition de la Vie"* [1]).

De relevat doar ultimul capitol, în care se încearcă fundamentarea unui *criteriu moral.* Incercare nefericită, pentrucă întreaga expunere a autoarei se sprijină pe „premize psihologice (instinct de conservare", „complexitate", „degenerescenţă" etc.), strict subiective. Nu vedem cum se putea scoate de aici acel element *obiectiv*, care este un *criteriu.*

Iată câteva definiţii: „Morala este constituită pe psihologie" (p. 135). „Regula morală este o acomodare raţională între datele conştiinţei şi acelea ale psihologiei". (p. 136).

Dar *criteriul* moral cum se află, care este?

Aşezăm în contradictoriu aceste fraze izolate, care se referă la criteriu, deşi fără să ne convingă a fi exprimat vreun fundament obiectiv, în stare să despartă binele de rău:

„Ideea de conservare comportă un criteriu între manifestările de activitate permisă şi aceia interzisă — dar acest criteriu *nu are nici o semnificaţie morală"* (p. 128—129).

Totuşi, mai departe găsim scris că „morala are ca domeniu de a clasifica şi caracteriza mijloacele întrebuinţate *din punctul de vedere al sentimentului fundamental de conservare"*. (p. 135).

Prin urmare, dacă mijloacele etice ale omului urmează a fi clasificate *din punct de vedere* al unui *sentiment*, şi acesta este *sentimentul de conservare*, — pe care autoarea îl socoteşte nu numai apt de a fi *criteriu* (deci obiectiv) dar şi *fundamental*, — atunci înţelegem de ce întreaga temă a cărţii este dela început rău înţeleasă.

Psihologia nu poate procura *criterii*, adică elemente obiective Ea poate — şi chiar a isbutit mai ales în Franţa — să întemeieze o şcoală beletristică (ex romanul proustian) — dar nu să se substituie metafizicei. Imediatul şi instinctualismul psihologicist nu reuşesc a construi nici legea individului, cu atât mai puţin norma colectivităţii, normă etică.

---

1) Paris, 1939.

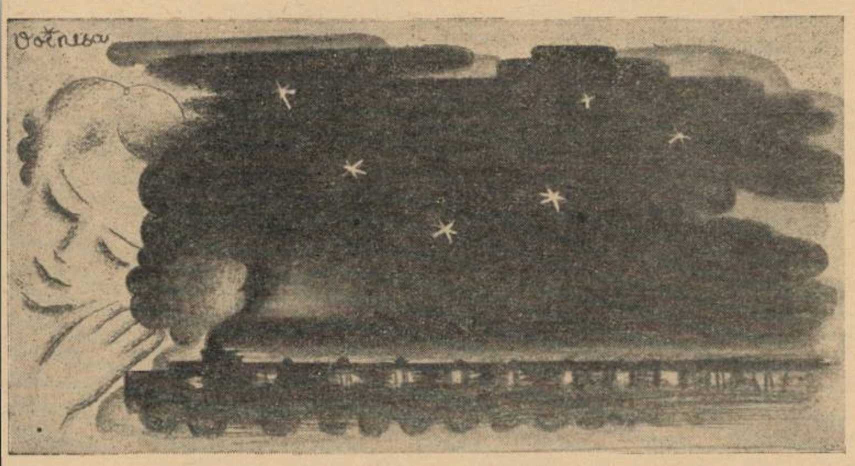

In noapte, două stele cad...

de **MATEI ALEXANDRESCU**

Insfârșit, a pus piciorul pe scara vagonului. E aproape de începutul unei călătorii amânată zi de zi. S'a prins de bară și rămâne nehotărît, cu un picior pe marginea peronului, iar cu celălalt fixat în scara vagonului. N'a cunoscut niciodată marile bucurii ale plecărilor și nu se poate desface, fără să-l doară și fără să țipe, din cochilia fragilă a cotidianului.

A rămas acelaș grădinar pasionat al visurilor mugurite sub aceleași ferestre.

Neștiut păsărar care-și înalță — în fiecare zi — deasupra casei tristețile: porumbei împerechiați de el cu multă răbdare și tâlc.

Le urmărește înălțarea cu nesaț și vede în rotirea lor plăsmuindu-se bliduri de sidef, fără număr, pentru cina cea mare și pentru înflămânziții oaspeți ai văzduhului.

Pleacă. Poate...

A răsturnat în drumul acesta, atâtea piedici. N'a renunțat o clipă să se convingă de absurdul și zădărnicia celor ce vrea să facă. Și-a spus adevărul necruțător, s'a încurajat, s'a sfătuit. Iată, nu se sfiește să recunoască: tot ce i-a stat drept împotrivă l-a privit cu ochii pe jumătate închiși, pe când tot ce i-a lingușit ușurătatea l-a răpit și cuvintele acestui de-al treilea tovarăș le-a sorbit și i-au mers la inimă. Și toate acestea le știe și mai ales se știe.

Stă pe scara vagonului, prins în aceiași obositoare frământare. Trebuie să aleagă. Mai are timp. Ceva îi spune că nu trebuie să meargă la Iași. Spune Iași și în aceiași clipă cuvântul acesta îi stârnește în minte cu fosforescență de licurici un nume de fată: Dora. Se ispitește: dar numele Dora ar putea fi și al unei stații terminus, dincolo de țintă, dincolo de Iași? Se întreabă, firesc, dacă în Iași ar mai putea fi oare o fată cu numele Dora?

Nu și-ar mai avea nici un sens călătoria lui de acum! Pentru el nu mai există pe lume decât un singur oraș, orașul în care o va găsi pe Dora.

— Dacă sunteți bun...

Face loc.

O doamnă și un copil, de mână, urcă scara vagonului. Copilul îi amintește de Tanți. Va trebui să lipsească de lângă ea două zile.

Ii promisese pentru mâine dimineața o păpușe cu rochii de opal și cu pantofi roșii. (Ar avea și păpușa o toaleta asortată cu mama). E adevărat că Tanți, între două sărutări pe obrăjel, l-a făcut să-i promită și un salonaș de primire pentru numeroasa familie a Gretei. Dacă va uita „ca un obraznic și ulât" ce e, știe el, ce-l așteaptă.

Noroc, că peste două case, are Moșul într'un galantar bomboane și ciocolată aduse într'adins pentru supărările lor.

Tanți nu știe niciodată să-și echivaleze drepturile. Dacă el uită să-i aducă o păpușe promisă, trece pela Moșu și găsește în două ciocolățe cu povești împăcarea dorită.

Oare Dora o mai știe pe Tanți? I-a arătat el de mult o fotografie, dar acolo Tanți e mică de tot. Ședea ghemuită într'un fotel vechi și strângea cu mânuțele un motan fumuriu. O fotografie decolorată, luată la întâmplare și totuș scumpă lui Albu. Dăruie amintirei acesteia, totdeauna și din toată inima, un surâs. Pe vremea ceia Tanți n'avea nici perișor pe cap: câteva tuleie blonde și sburlite.

O fotografie decolorată și totuși atât de scumpă lui. Pe Tanți a avut grije s'o pregătească și să-i vorbească de Dora. Ea este doar tăinuitorul lui. Il aprobă și îl judecă, uneori necruțătoare pentru cei cinci ani ai ei.

Va lipsi de lângă ea două zile.

Să plece? Să nu plece? Și totuși iată-l pe scara vagonului. Cineva îl aruncă în coridor ca pe-o valiză deșartă. Dă să-l vadă. Il orbește lumina grasă dintr'o lanternă agățată în piept...

Trenul se urnește și alunecă în noapte. Inapoi spre odăița lui din șoseaua Viilor, ori merge în sus către Dora?

Aplecat peste geam, un domn flutură o batistă.

Mătasea batistei i s'a prins de mână ca un pansament. Și mâna-i tremură. Pare că-l doare. Și cu cât se depărtează trenul de peron, batista se împlinește ca un balon captiv și necunoscutul din fereastra vagonului se prinde cu desnădejde de minuscula ei nacelă.

Albu îl invidiază. Pe el nu l-a condus nimeni la gară. N'a rămas nimeni piatră albă de hotar pe marginea peronului. Tanți dormea. Dacă prindea de veste nu s'ar mai fi deslipit de el și acum ar fi ținut-o pe genunchi, bocceluță de aur și iluzii.

Dincolo de geamuri, în dreapta și în stânga, maluri surpate de întuneric. Trenul își perforează drumul în beznă: o galerie înțesată de oameni triști și obosiți.

Domnul dela geam se pleacă și mai mult în afară. Batista-i yacht regal surprins în ciclon — se strânge în mâna lui ca'n mâna destinului. O ultimă fluturare și domnul părăsește geamul. Intră în compartiment și își face loc lângă Albu. Se regăsesc prieteni. E doctorul I. P. și merge tot la Iași. Nu și-a mai văzut părinții de doi ani. Se plânge că suferă și el de această spaimă a plecărilor.

— Ai mai văzut Ieșul ?

— In timpul refugiului, eram copil.

— Și acum, ce ai pe la Ieși?

Albu îi răspunde ceva potrivit. Nici o vorbă despre Dora. Nimeni nu trebuie să-i afle ținta acestei călătorii. Tanți dacă ar fi cu ei l-ar fi dat de mult de gol.

O doamnă sau domnișoară trece prin coridor. Sandu o recunoaște și o invită la ei. E poeta C. F. Iși cere voie să-și aducă servieta. Revine și se bucură copilărește de întâlnire.

Se bucură desigur mai mult de întâlnirea cu vecinul lui Albu și mai ales pentru faptul că nu poate dormi nici odată în tren. Nici chiar noaptea. Merge la Chișinău, așa că la Vaslui se vor despărți. Prezența și vorbăria lor îl fixează pe Albu pe canapeaua vagonului. Il încercase într'un timp gândul să coboare la prima stație și să se întoarcă la Tanți. Acum s'a mai îndulcit situația. Doctorul e un suflet distins. Incepe să le ciocănească racilele. Duduia C. F. suferă de câteva zile. Nu poate să mănânce. Medicul nu-i dă rețete și pentru aceasta le e drag și mai mult. Desface un pachețel cu sandwichuri și pere delicioase. Nu poate să-l refuze nici Albu. Convorbirea se aprinde. In mijlocul ei se conjură să nu doarmă nici unul, o perspectivă frumoasă și pentru Albu. O noapte de veghe în drum către Dora.

Geamul începe să se aburească.

Fumează tustrei țigările lui Nelu.

Doctorul aprinde țigară dela țigară și într'o vreme, furat de pofta lui, l-a ajutat și Albu. Incepe să-i fie gura amară. Se salvează interzicându-și să mai aprindă vreuna. Il ajută și duduia C. Aproape de Râmnicul-Sărat, bietul doctor se furișează pe coridor. Știu amândoi, că fumează ascuns, acolo, în capătul vagonului. Doctorul e un strateg. Interzișii își zâmbesc.

Râmnicul Sărat.

O gară pe stânga. Noapte răcoroasă. Albu i-a invitat pe toți la un pahar cu vin și tocmai bine, Nelu ia un rom, domnișoara un ceai și el o cafea. Beznă. Nimeresc vagonul lor pe dibuite. Al doilea de lângă locomotivă. In compartimentul lor un nou venit. In loc să se prezinte sforăie. Trenul pornește.... către Dora desigur, se completează Albu.

Tustrei s'au legat solemn să nu dea geană în geană până la Iași. (Albu zice până la Dora). Il ustură pleoapele. Fumul de tutun e de vină. Desface puțin geamul. Duș de aer rece îi bate obrazul. Și dudia și Nelu au cearcăne la ochi. Se plâng reciproc și găsesc că lumina de aci e prea putrnică. Soluția? Sting cele două becuri albe și lasă pe cel albastru din mijloc. E mult mai bine așa. Cine a cascat cel dintâiu? Nu se poate ști... Se feresc grozav unul de altul. (Au făcut doar legăminți). Noul venit doarme. Ce-i pasă? Lui Albu i-a căzut o mână păroasă pe umăr. Nu vrea să-i contrazică visurile și să-i arunce mâna cât colo... Ar merita-o. De inadă ce cascatul deveni public, se iscă discuție în compartimentul lor. Nu trebuie să fie slabi. După desbateri îndelungi și plicticoase, cad de acord că nimeni nu vrea să doarmă și că legământul rămâne legământ.

Incetul cu încetul, fiecare își dă seama ca cedează pas cu pas somnului dulce...

❖

Așa, cu ochii închiși, nu se pot calcula dimensiunile pauzei. In compartiment boare și liniște de dormitor. Oare despre ce au vorbit în ultimul timp? A, da, povestea domnișoara întoarcerea ei dela Varșovia și Nelu, la rându-i o călătorie, fără bilet, tot la Iași (coincidența) cu peripeții, controluri și coborâri pentru procese-verbale.

Nu cumva va fi spus și el ceva despre Dora? Deschide întâi un ochi, cu aerul ștrengarului, care a reușit să inducă în eroare. Doctorul Nelu doarme cu picioarele încrucișate pe mescioară și cu pălăria pe cap. Duduia poeta și-a învelit pantofii cu o haină de drum și doarme chircită pe canapea. Ar încăpea într'o valiză.

Incepe să se lumineze de ziuă.

Linia dealurilor moldovenești se conturează din ce în ce mai mult. Undeva, în fund, desgropat proaspăt de sub întuneric, un sat îl provoacă pe doctor să-și încredințeze vecinii că au de-a face cu un peisagiu african. Sunt încă somnoroși și nu-l contrazic, deși ar fi trebuit. Duduia își mângâie obrazul cu puful.

Albu citește pe un zid de cărămidă roșie: „Bârnova".

A mai trecut el pe aci în copilărie.

In patru vagoane de marfă, taică-său îi înghemuise pe toți, cu cățel și purcel și i-a agățat de coada unui tren cu tunuri și soldați. El își făcuse un cuib pe niște lăzi și bătuse în cuie icoana Sfântului Nicolae.... I-a prin ninsoarea prin spărturile pereților vagonului... De cum au intrat în pantă, locomotiva a început să fluere sălbatic și desnădăjduit... Vagoanele se clătinau fantastic. Albu, maică-sa și Lina se închinau prostește. Nu știau sigur în care parte se vor răsturna, dar nenorocirea era așteptată ca ceva neînlăturat. Au scăpat ca prin minune și de aci. Cațiva soldați, de spaimă, au sărit ..n tren.

Domnul Albu bătrânul, și-a regăsit familia tocmai dincolo de Iași.

Intr'o stație aproape de Dorohoi, pe o linie moartă, vagoanele lor s'au deslegat și au rămas în viscolul pribegiei.

Amintiri...

Dimineața aceasta îi găsește posaci și cu ochii umflați.... Poeta n'a mai coborît la Vaslui.... Era prea dimineață. Intră al cincilea în compartiment. Nu dă bună dimineața. Se așează cu gravitate și despăturește înmănușat „Universul". Trebuie să fie un boiernaș din partea locului.

— Ñe apropiem de Iași! ziseră toți deodată.

— Tustrei la o vorbă! Observă doctorul. A crăpat un drac.

— Ne apropiem... mă apropii de Dora, se corectează Albu în gând.

Dora... Dora... Dora...

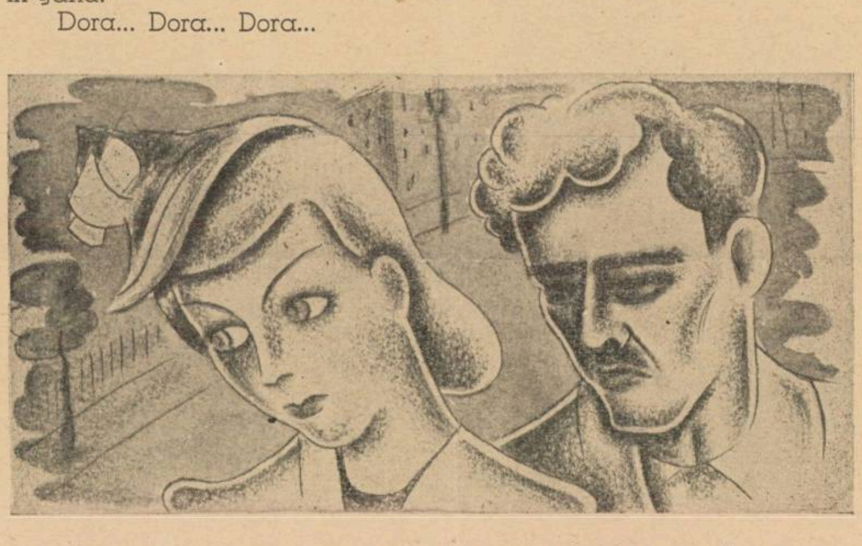

De când n'am mai văzut-o? De un an? Mai poartă oare cosițe? N'a mai văzut-o de un an? Minte! Atâtea nopți, atâtea visuri curate, atâtea întâlniri odihnitoare. Când robotul zilei îl încovoia și mai mult, când adormea cu pumnii strânși de durere, ca pe o masă de operație, neclorofotmizat, în zori, în rochița ei subțire, îi apărea Dora. Se așeza pe marginea patului, ca o soră miloasă și îi vorbea până târziu dimineața. O mână ușoară, cum numai ea poate să aibă, îi culegea din inimă amărăciunile. Deschidea ochii și nu mai era. Se ridica din așternut un altul. Și toată ziua își șoptea numele ei, ca pe o vrajă: Dora... Dora...

Când măicuța lui Tanți a plecat, Dora a trecut întâi pe la pătucul fetiței, apoi s'a abătut și pe la el. Pe amândoi i-a mângâiat și le-a promis că va veni negreșit peste câteva zile și va rămâne cu ei pentru totdeauna. Cât s'au bucurat. Tanți plângea de bucurie.

Dar toate acestea numai Albu le-a văzut, numai el le-a trăit, și le știe...

La fiecare răspântie a vieții lui a întâlnit-o pe Dora sub umbrarul răcoros al visurilor. Ea nu întârzia să vină niciodată. Il obsedează de câțiva ani. In realitate nu s'au văzut de prea multe ori. Intr'o sală de curs, la un examen, într'o primăvară printre alei și îndrăgostiți, apoi, altă dată o vizită a ei la un sanatoriu, când el — fără suflet — o văzuse intrând.... O scrisoare sau două și poate un sărut frățesc.

Dela început, ceeace l-a isbit și l-a reținut a fost energia Dorei nefirească pentru feminitatea și frumusețea ei.

Pentru el Dora era predestinată să conducă popoare de învinși spre biruință. Nu i-a ținut discursuri. Un cuvânt, convingea ca un tonic luat în doză puternică. S'a atașat de ea, pentru că iradia lumină, dorință de viață, tămăduia deziluzii... S'a legat de numele ei ca un păianjen de un policandru de aur și a coborît încrezător în jos, pe firul vieții, gata oricând să se refugieze acolo sus, sub ramurile de lumină.

„O voiu regăsi desigur, gândește el mai departe.

Ii va mărturisi toată sbuciumarea lui din ultimul timp și nu va mai pleca de lângă ea. Să vină cu el, așa cum a venit de atâtea ori în visuri, fără sfială. Și Tanți, care o iubește, o așteaptă de mult.

Desface ceasornicul. Tanți tot doarme. Când o deschide ochii și îl va căuta pe divan se va posomorî. Numai baba Maria să fie pe lângă ea și să-i spună că tăticu a plecat de dimineață și vine la prânz cu o păpușe în brațe. Pe urmă, diseară, îi va găsi ea altă vorbă împăciuitoare.

Il prinde unda tristeții cu cât se apropie de Iași. Doctorul se pregătește: adună de prin grătare revistele, mânușile și un pachețel. Albu îl imită, își caută și el servieta. O pune pe genunchi și așteaptă.

Margine de oraș, periferie sărăcăcioasă. Biserici multe ca'ntr'un film rusesc și casele înșirate ici, colo, pe dealuri.... Ieșii...

Sărutară amândoi mânuța domnișoarei C. F.

E prea de dimineață și doctorul îl învață cum să-și piardă vremea până la ora 10. In fața gării așteaptă o sumă de trăsurici cu câte un cal. Nu-i vine să-și creadă ochilor. Dacă le-ar ști Tanți, l-ar aduce de mână la Iași și n'ar mai pleca de dragul lor de aci (și de al Dorei, adăugă el, voit). Urcă în trăsurică. Abia încap amândoi. Călutul trage lin. Birjarul ține hățurile a lene. Piața Unirii. Ar trebui să coboare, totuși se simte așa de bine în trăsurică. Nelu îl înțelege și bun i-o cedează. Rămas singur Albu dete birjarului numele hotelului.

Minunată trăsurică! Ar fi fost mai bine să stea pe capră un copilaș...

In ușa hotelului coboară și se desparte cu greu de jucărie. I se pare că vine dela o kermesă. Și nu era singur. Cu Dora și Tanți...

Un ciocănit în ușe îl trezește. I-au adus hainele de la croitor. Cheamă un bărbier. Incepe vizitele? Mai multe vizite? Da. In drum spre Dora se va abate pe la romancierul D.

Urcă în mansarda Teatrului Național. Sună la întâmplare și cu inima închisă. Ii deschide o doamnă. Chiar doamna. I-e jenă de această vizită matinală. Mai ales Duminica. Cere scuze fără socoteală. I-e dor de amicul D. Nu l-a mai văzut de când a plecat din București. Și fiind în trecere prin Iași...

Regăsește la el aceleași cafele tari, acelaș gavanos plin cu tutun și mai ales același suflet de artist chinuit cu viața. Răsar lângă ei două fete, ca două flori. Albu cunoaște numai una. Pe masă un manuscris. Albu începe să-l descoasă.

Prietenul îi promite un capital pentru revistă și pe nesimțite vorba lunecă la viața de toate zilele. Muncește mult. Iși iubește teatrul cu aceiași pasiune, cu care scrie. Albu răsfoiește paginile manuscrisului și se regăsește cu vechi cunoscuți din „Deșertăciunea deșertăciunilor", prima carte de succes a gazdei. Spovedania lui îl întristează pe Albu. Suferințele prietenului îl neliniștesc gândindu-se la Dora. Prietenul D. continuă. Viața Iașului?... O viață de cancanuri. Oraș provincial, care gâtuie, care ucide. Mâine ar pleca de aci.

Albu fuge. Trebuie s'o găsească cât mai de grabă pe Dora...

— Nu uita să vii la dejun îi reamintesc domnișoarele, cu multă grație.

Iată-l în stradă. Roiesc pe lângă el trăsurile. Alege una nouă-nouță, cu un căluț negru, rotund și deopotrivă cu trăsurica. Dora stă pe Sărărie. Trece pe lângă numărul casei ei de câteva ori în sus și în jos până se hotărăște să coboare.

S'au regăsit... Albu e numai nervi gata să prindă cel mai mic gest, cea mai ușoară tresărire a ei și să răspundă la bucurie cu bucurie, la plâns cu lacrimă, la îmbrățișare cu lăcomie și desnădejde. Dar Dora l-a oprit. Stau fața în fața convențional. El stingherit, ea făcând impresia unui om surprins.

Albu încearcă să-i reamintească de unde au pornit și nu este în stare să-și ascundă strădania. Dora vorbește ca un bolnav ce-și înumără zilele. Incearcă, ciudat, să o recheme el la viață. N'o mai interesează nimic. Vorbește absent. Nu mai știe să râdă. Ii face impresia că stă la căpătâiul unui mare chirurg. O prinde în brațe. Nu se poate. Dora era alta, cu totul alta....

— Să ieșim câteva clipe, stăruie el.

Trăsurica pornește cu ei în sus, spre Copou. Conversația continuă să fie penibilă. El vorbește Dorei de altă dată și îi răspunde o Doră de nerecunoscut. Inversarea aceasta de roluri îl înăbușe. Trăsurica lunecă pe muchii de dealuri ruginite. Albu vorbește ca și cum ar fi singur. Incearcă să-i amintească Dorei atitudinile și concepțiile ei de altă dată. Nu și le mai recunoaște.

Au ajuns din nou în fața casei din Sărărie. Dora desface portița. In cămăruța Dorei liniște și curățenie de chilie. Un ceasornic de sidef de pe noptieră îl vestește că e târziu. Cu multă greutate obține dela Dora o revedere pentru după amiază.

— Unde? Unde?

— La teatru, după matineu.

Albu coboară cu aceiași jucărie. Lume multă îl salută până în pământ. Câtă ironie în această confuzie...

Intră într'o fructărie. L-a împresurat toată familia ovreiască. N'au pungi mai mari de un kilogram și toți cântăresc struguri ciupindu-i bob cu bob.

Din nou la D. acasă.

La masa, ai casei își păstrează locurile de totdeauna. El este așezat între cele două domnișoare. O Tanți ruptă în două și câte o felie de râs îngeresc de-a dreapta și de-a stânga lui. Ii place enorm camaraderia dintre tată și fiice. Laudă prăjitura și o atribuie celei mai mici. Știe că face o nedreptate. Iar, cafele tari cum numai D. știe să bea.

După dejun „domnii" se retrag într'o cameră, salon de primire, bibliotecă și dormitor. (A intervenit și aci mâna regizorului). Albu începe transcrierea capitolului. Scrisul lui D. e un scris mărunt, îndesat. Gazda dictează, el scrie. Pe Albu îl doare încheietura mânii și romanul îi place. Mai bine s'ar așeza comod pe divan, cu manuscrisul. L-ar citi dela început. Și Dora i-a spus că la ora 4 să fie în hall-ul teatrului. Tanți doarme după masă totdeauna. O fi culcat-o? Păpușile vor fi dormind și ele învelite până sub bărbie de mâna ei? Rău e când ai mai multe păpuși. Trebuie să te îngrijești de fiecare. Cate una — mai răcește. (O paranteză de dragul lui Tanți).

A doua cafea.

Mai răsucesc câte o țigară din gavanos. D. fumează și el tot tutun de-a'ntaia. Se surprind la un moment dat deopotrivă de obosiți. Și — la o vorbă — propun și unul și altul o renunțare. Se va găsi o dactilografă. Il va trimite la tipografie în cel mult două zile. Albu coboară câte trei trepte din mansarda lui D. Dă ocol teatrului până să-i găsească intrarea. Se joacă „Potash și Perlmutter". Reprezentație de binefacere. Afișe cât gardul. Se ridicase cortina pentru actul II. Și actorii țipă de se aud până în hall...

Albu încearcă să convingă ușierul. Zadarnic.

In sală lumea râde zgomotos, infernal, ca la cinema Terra din Capitală. Dora trebuia să fie înăuntru. Dacă s'ar putea strecura și el. E curios să știe dacă inepțiile de pe scenă reușesc să o miște și pe ea ca pe toți ceilalți.

Ii spunea de dimineață că singura ei distracție aci în Iași, i-au rămas matineurile dela Național. Nu s'o fi găsit în repertoriu altă comedie decât „Potash și Perlmutter"? Și totuși, pentru un oraș cu negustori, ce putea să placă mai mult decât o intrigă în materie de mode și confecțiuni. Ușierii discută succesul. Biletele s'au vândut și pentru reprezentația de seară. Joacă doar Ramadan și Margareta Baciu.

Albu crede că actorii s'au întrecut cu gluma.

Țipă toată sala. Scaune sgâlțâite, tropote de galerie, urlete. Au râs tot actul, gândește el, dar finalul i-a topit. Biata Dora

Publicul răbufnește de după draperii.

Foc! Foc!

Replica continuă pe scenă. Câteva râsete stinghere și încet-încet toată lumea își recapătă buna dispoziție. Râde lumea de se înebunește! Are aci Ramadan o replică strașnică. Numai el trebuie să fie...

După trei.... ze... ci de minute încheiate: pauză!

— Lung act! Soseam la București! gândește Albu.

Iat-o și pe Dora. Imbujorată la față de râs. E mai dulce.

A venit la teatru cu niște copii ai gazdei.

Renunță la actul III. Ii râd și acum ochii în cap.

Dora în București era temutul cronicar dramatic: D. N. T. Imprumutase un nume debăiat. Era de neînduplecat, cu orice încercare de artă surogat strecurată pe vreo scenă. Și acum e mulțumită cu „Potash și Perlmutter"?

(Urmare în pag. 6-a)

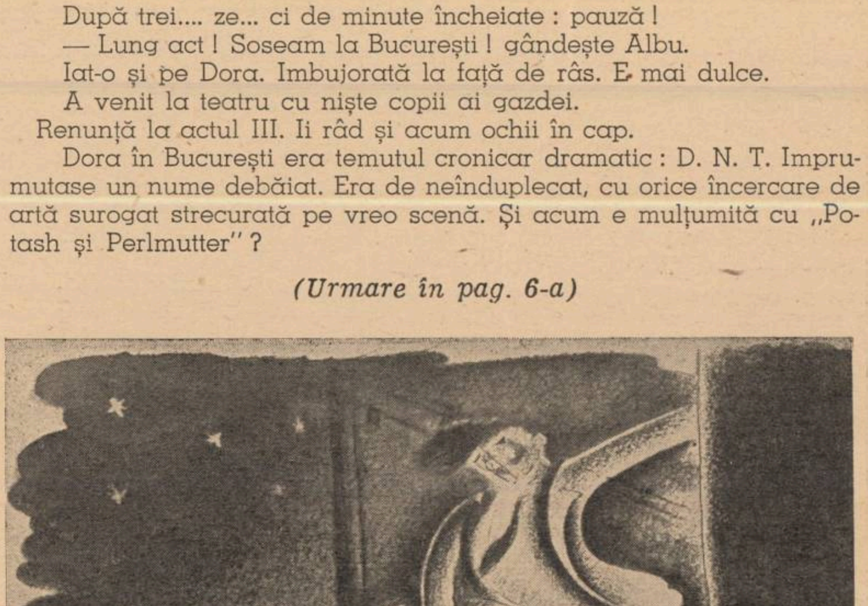

CRONICA plastică

de PAUL MIRACOVICI

Câțiva artiști dintre artiștii tineri au luat inițiativa de a cinsti memoria lui Theodorescu-Sion plecat atât de timpuriu dintre noi, printr'o expoziție colectivă. E un binemeritat omagiu adus celui care a sprijinit și a îndrumat generațiile noui. Pentru public expoziția e interesantă prin varietatea lucrărilor. Expun aproape 70 de artiști, fiecare câte o lucrare numai, iar din operele lui Theodorescu-Sion s'au ales patru dintre cele mai frumoase și mai caracteristice; două portrete și două flori pictate cu știința și simțirea care-i erau atât de proprii. Ne gândim cât de interesantă ar fi o retrospectivă cu opera din toate epocile. Ar fi cu deosebire instructivă o privire asupra întregului operei sale, a evoluției lui Sion. O asemenea expoziție ar oglindi toată arta noastră de după război cu îndoelile și cu întrebările ce au frământat pe artiștii din această vreme atât de turbure. Sion le-a trăit pe toate. Nu este exemplu în pictura românească care să se asemene cu spiritul atât de neliniștit, atât de cercetător ca al lui. Truda vieții lui a risipit-o într'o uimitoare diversitate. Niciodată Sion nu păstra mai mult de un an sau doi, o viziune, o factură. „Specificul românesc" care-l pasionase un moment pentru pitorescul său și pe care-l îmbrăcase într'un romantism nu prea românesc, a fost abandonat pentru cercetări pur picturale. Florile expuse în sala Sindicatului Artelor Frumoase, mărturisesc aceste preocupări cari au fost de căpetenie în ultimii ani.

O retrospectivă Sion însă, ar trebui făcută într'o sală încăpătoare, la Dalles de pildă, și la ea ar trebui să participe toți colecționarii și mai ales Ministerul Antelor, proprietar a numeroase opere dintre cele mai semnificative. Nu am nicio îndoială că o asemenea expoziție ar contribui mult, într'un fel sau altul, la o lămurire a artiștilor români, cei mai mulți nedumeriți de haosul care încă mai dăinuește în arta noastră.

●

Cei aproape 70 de artiști cari expun în sala Sindicatului sunt — cei mai mulți — tineri și printre cei mai dăruiți. Spațiul fiind prea mic, ne vom mulțumi de a cita pe cei a căror participare ni s'a părut mai interesantă; un peisaj de d-na Dudu Alexandrescu, o natură-moartă, de Băjenaru, un peisaj cu frumoase calități, semnat de Nicolae Brană. Ciucurenco a trimis o natură-moartă cu admirabile și subtile armonii de culoare. Demetrescu-Dem. de atâta vreme absent de pe simezele expozițiilor noastre, contribue cu o merituoasă lucrare, un peisaj din Turtucaia, d-na Delavrancea-Dona expune o priveliște de țară pictată cu multă spontaneitate. Doamnele Tantzi-Demetriade, Michaela Eleutheriade, Ioana Giossan, Geta Holban, Letiția Lucasievici, Florența Pretorian, Vavilina, Lelia Urdărianu, Măndia Ulea, Georgeta Vintilescu, expun lucrări cari mențin prestigiul pictoriței noastre.

Al. Bassarab, C. B. și Gh. Ceclacoff participă cu o aquarelă și o gravură cu frumoase calități. D. Dobrian, deasemeni, o gravură care e dintre cele mai interesante lucrări din sală. Gh. Sabin trimite un portret admirabil desenat și colorat în tonuri sobre. Au mai contribuit cu prestigiul lor d-nii: C. Vlădescu, Velisaratu, Anatol Vulpe, Soroceanu, Sârbu, D. Ghiață, Manea, Mănciulescu, Mihalcea.

Un portret cu totul remarcabil expune Niculae Stoica, unul dintre cei mai originali pictori din câți avem. Notăm deasemenea lucrările d-lor Vânătoru, Niculescu-Nic, Mircea Teodorescu și Visconte. Sculptura e reprezentată prin d-nii Spiridon Georgescu cu un bust, un studiu remarcabil al d-lui Călinescu, o interpretare de Horia Igirosianu, o compoziție de Ioan Negrulea. D. C. Baraski expune un Sf. Gheorghe despre care am scris într'una din cronicile trecute, iar d-na Tălășescu expune o statuetă plină de grație, în argint.

Expoziția dela Sindicat, în afară de scopul său, e în sine interesantă și cuprinde în ea opere atât de variate încât oglindește destul de limpede arta ultimelor generații de artiști.

Cartea străină

Antoine de Saint Exupery: „Terre des hommes"

Nu credem să fie pasiune mai mare pentru cercetătorul literar, ca și pentru cititorul anonim care-și află în „vițiul nepedepsit" al lecturii, pretextul unor nesfârșite voluptăți spirituale,—decât aceea isvorită din prilejul contemplării literaturii ca o desfășurare dialectică sau ca un dialog ori șiruri paralele de dialoguri între temperamente antinomice, ireductibile. Este o atitudine practicată cu predilecție și definită de Albert Thibaudet, a cărui proză critică întrunește în cea mai armonioasă și mai captivantă formulă, resursele erudiției nu numai literare, dar și istorice și filosofice, cu puterile de seducție ale stilului — sau omului, în termenii identității ajunsă proverbială.

Pentru ilustrarea acestei atitudini propunem acum, alăturarea dialectică a unor prozatori ca Jean Giraudoux, — despre al cărui roman **Choix des élues** am scris aci, săptămâna trecută — și Antoine de Saint Exupéry, autorul neuitatului **Vol de nuit**, proaspăt premiat al Academiei Franceze, pentru ultima-i carte **Terre des hommes.** Nimic mai deosebit între literatura celui dintâi, în care viața devine semnificativă ieșind din haosul anonimatului spre a se limpezi într'o ierarhie de valori, numai prin transmutația elementelor ei brute în expresia artistică, — și accentul direct, netravestit al celuilalt, care proclamă întâietatea „adevărului țărănesc", sofisticat până la nerecunoaștere și totală uitare, în compromisul vieții citadine. In timp ce Edmée, eroina din **Choix des élues** ajunsese să se desprindă treptat de servitutile vieții sociale și de obișnuința confortului, astfel că „ar fi putut să moară fără geamantan", lipsindu-se chiar de acest obiect care-i semnul unei minime aderențe la umanitate și simbolul caracterului transitoriu al existenței, Saint Exupéry mărturisește deadreptul, fără intermediul vreunui personaj de ficțiune, că și-a putut dobândi echilibrul sufletesc odată cu certitudinea lăuntrică de a nu își trăda propriul destin, numai datorită încercărilor de „a se alătura speciei".

Ceeace înțelege autorul „Pământului oamenilor" prin „joindre mon espèce", are o îndoită semnificație: una aproape fizică, animală, privitoare la viața instinctelor, cealaltă morală.

Elogiu al camaraderiei și admirabil exemplu de sociabilitate, **Terre des hommes** e mai presus de orice, opera unui moralist, a cărui conștiință se îmbogățește prin descoperirea altor conștiințe și a unor înțelesuri de viață din categoria acelei amintite „vérité paysanne". Prestiința instinctivă a țăranului despre fenomenele naturii, grație împrejurării că viața lui se desfășoară în ritmul anotimpurilor, îi dă în unele privințe, o superioritate asupra citadinului, de care el nu face caz. Dar omul civilizat, scos din atmosfera îmbâcsită de birocrație a orașelor și adus în împrejurări care-l fac să-și redobândească treptat finețea originară a instinctelor, înregistrează cu o adâncă emoție această transformare a vieții lui sufletești. Astfel, Saint Exupéry, pilot de linie pe ruta Toulouse-Casablanca-Dakkar, aflându-se undeva, în escală, cu câteva ceasuri înainte de a-și lua sborul peste pustiul Saharei, presimte apropierea furtunii, din sborul agitat al libelulelor în jurul lămpii, deși noaptea era senină și de un calm absolut. „Ce qui me remplit d'une joie barbare, scrie acesta, c'est d'avoir compris à demi-mot un langage secret, c'est d'avoir flairé une trace comme un primitif, en qui tout l'avenir s'annonce par de faibles rumeurs, c'est d'avoir lu cette colère aux battements d'ailes d'une libellule".

In altă pagină din **Terre des hommes**, ni se povestește aventura pilotului Guillaumet, care a trebuit să facă sforțări supraomenești, luptându-se câteva zile și nopți, nemâncat, cu frigul și osteneala, ca să poată ieși din prăpăstiile Cordilierilor, unde aterizase forțat. Lipsit de orice posibilitate de orientare, el alesese instinctiv, singura direcție care-l putea mântui. Câțiva ani mai târziu, Exupéry și mecanicul lui, eșuați cu avionul în mijlocul pustiului libian, descoperă și ei, după ce fuseseră salvați, că în orice altă direcție ar fi mers, nu ar fi putut scăpa teferi: „Oricât de absurd mi se pare, notează el cu privire la această aventură, astăzi cred, că lipsit de orice indicație care să poată influența alegerea noastră, am ales această direcție pentru singurul motiv că ea îl salvase pe amicul meu Guillaumet în Anzi, unde atâta l-am căutat. Ea devenise pentru mine, în mod confuz, „direcția vieții". Ați înțeles, desigur, că această „direcție a vieții" i-a îngăduit lui Saint-Exupéry să se alipească speciei lui și să cunoască adevărul, însă nu sub forma unui înțeles abstract și general, ci un adevăr anume destinat omului, acela care face din el un om. In una din cele mai remarcabile pagini prin elocvența cuceritoare a accentului și frumusețea morală, al cărei înțeles pătrunde adânc, ni se spune în ce constă acest adevăr esențial:

„Poți să desparți oamenii în oameni de dreapta și oameni de stânga, în cocoșați și necocoșați, în fasciști și democrați, și aceste deosebiri sunt inatacabile. Dar știți că adevărul e ceeace simplifică lumea și nu ceeace creiază haosul. Limbajul adevărului este universal. Newton n'a „descoperit" o lege multă vreme ascunsă, ca și cum ar fi fost deslegarea unui rebus, Newton a săvârșit o operațiune creiatoare. El a întemeiat un limbaj de om, care să poată exprima în acelaș timp căderea mărului într'o livadă sau ascensiunea soarelui. Adevărul nu e ceeace se demonstrează, este ceeace simplifică.

La ce bun să discuți ideologii. Dacă toate se demonstrează, toate se și opun, și astfel de discuțiuni te fac să desnădăduești de soarta omului. Pe când omul, pretutindeni, în jurul nostru, manifestă aceleași nevoi.

Noi vrem să fim liberați. Cel care dă o lovitură de târnăcop vrea să afle un înțeles loviturii lui de târnăcop. Și lovitura de târnăcop a ocnașului, care-l umilește pe ocnaș, nu e aceeaș cu lovitura de târnăcop a exploratorului, care-l înalță pe explorator. Ocna nu este acolo unde se dau lovituri de târnăcop. Oroare materială nu există. Ocna-i acolo unde se dau lovituri de târnăcop lipsite de înțeles, care nu leagă pe cel ce le dă, de comunitatea oamenilor.

Și noi vrem să evadăm din ocnă".

Etica lui Saint Exupéry este, după cum s'a putut vedea din fragmentul citat, o etică a înțeleptului, a căutătorului de esențe și adevăruri ultime. Dar este și una a eroului, o exaltare a curajului, nu însă a curajului pentru curaj — „vivere pericolosamente" — ci a curajului care-i răsfrângere și expresie morală a simțului răspunderii. De pildă, Guillaumet:

„In zăpadă îți pierzi orice instinct de conservare. După două, trei, patru zile de mers, nu mai dorești decât somnul. Eu îl doream, dar îmi spuneam: nevasta mea, dacă mai crede că trăesc, crede că merg. Camarazii cred că eu merg. Toți au încredere în mine. Și dacă eu nu merg, atunci sunt un ticălos". Iar Saint Exupéry subliniază curajul lui Guillaumet, arătându-l ca pe o consecință a probității lui sufletești, și măreția lui, care constă în a se simți responsabil, conchizând că: „A fi om însemnează tocmai să fii responsabil".

„Adevărurile" de felul celor citate sunt simple și lesne accesibile oricărei înțelegeri. Avem impresia, citindu-le, că le recitim, că ni le reamintim. Dar tocmai în aceasta constă valoarea unei cărți ca **Terre des hommes**, și a mesajului pe care-l poartă scrisul lui Antoine de Saint Exupéry: de a ne aduce aminte adevărurile simple, „țărănești", a căror definitivă uitare ar însemna o pagubă cu neputință de acoperit. Am transcris citatele pe care spațiul ni le-a permis, socotind că ele vor fi cea mai călduroasă recomandare a cărții, făcută chiar prin graiul autorului ei.

Incheiem acum, cu această observație profundă, care-i și motivul călăuzitor al cărții, că „un spectacol nu are înțeles decât dacă e privit printr'o civilizație, o cultură, un meșteșug" — adică prin tot ceeace îl face pe om omenesc.

MIHAI NICULESCU

Pomul serii

A crescut în mine seva ca un pom
Prins în rădăcină, dincolo de veac,
Și mă 'nalț în lume parcă n'aș fi om:
Parcă-aș fi tulpină grea de liliac.

Pomul își întinde palma din înalt
Și-și ridică glasul limpede din lemn
De-i răspunde 'n noapte țărmul celălalt,
Cu svoniri de clopot și de untdelemn.

Cade adânc mireasma florii din senin
Și aștept în taină învelit în tină...
Crește pomul serii singur și strein
Și'n trecut și-aruncă umbra-i de lumină.

...Și cum zarea-și prinde o năframă grea
Iar frunzaru-începe basmul să și-l scrie
Mă 'nveșmânt în strae de argint cu-o stea
Și pornesc în noapte, în visătorie.

AL. RAICU

Recital pentru camera tristă

Singurătatea îmi trimite primele frunze bolnave...
Pe mâini, pe frunte, le simt jocul trestiilor sfioase;
Gândurile bat potecile vremii neputincioase
Rodul zilelor se scutură, ca niște paie jilave.

Vino, prietene, să ascultăm cântecul apelor
Vino să vorbim în singurătatea orelor triste...
Vino să ne culegem anii, să ne fluturăm batiste
Și toate să ni se pară vis, pe veștedul pleoapelor.

Oriunde, oricând, totdeauna, vom fi aceiași, noi doi
Și anotimpurile ne vor pândi la drum ca tâlharii ;
Ne-om înfrăți cu pădurile, cu pulberea, cu plugarii
Și vom putrezi de-alungul toamnelor, cu atâtea foi

Vino, prietene... Vino cu mugurii noului an
Vino în camera obiectelor triste, cu ferestre mici
Vino să citim versuri din Francis Jammes, să trăim subteran
Vino, eu stau în N. Bălcescu, patruzeci și cinci.

EMIL VORA

Moartea mea

Imi închipui atât de bine clipa :
Am să surâd stelelor de pe cer,
Și-am să pornesc spre florile de ger,
Când noaptea-și va desface 'ncet arîpa.

Am uitat surâsul părinților mei,
Am să-l găsesc ascuns după o stea,
Frumos și bun cum este prima nea
Care sărută, alb, crengile de tei.

Sfinții din icoanele-amintirii
Am să-i găsesc stând adunați la sfat,
Și am să urc pe trepte de palat
S'arunc din mine apele iubirii.

Fetele, toate pe care le-am iubit
N'au să plângă după un pribeag
Care-a furat noaptea neagră în toiag
Și-a pornit pe drumul nesfârșit.

Oamenii care-au rămas n'au să privească 'n sus,
Prietenii n'au să mă caute 'ntr'o stea ;
Vântul o să plângă undeva
După un suflet trist care s'a dus.

Părinții mei, poate n'au să mă sărute :
Nu sunt copilul pe care l-au iubit;
Eu am ascuns în mine cerul nesfârșit,
Nu l-am cântat pe strune de-alăute

De-aceea, moartea mea n'o urgisesc,
Am să o rog să intre 'ncet în mine
Și am s'o las de trup să mi se-anine...
La moartea mea, senin, am să zâmbesc.

TRAIAN LALESCU

CRONICA muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

SPECTACOLUL DE BALET, DAT DE D-na ELENA PENESCU-LICIU

Producție de școală și reprezentație coreografică în acelaș timp, spectacolul pregătit cu elevi și eleve mari, mici și foarte mici, de d-na Elena Penescu-Liciu, a avut calitatea rară de a face să dispară, în scenă, orice urmă de anevoință, de efort școlăresc, de automatism impus, păstrând tuturor evoluțiilor o nuanță de libertate și de emulație naturală, dătătoare de cea mai plăcută impresie.

(Invățămintele și directivele date, nu s'au resimțit de vre-o rigiditate și n'au trădat prezența unor disciplinări fizice silite și canonitoare, dar tinere avântări viu stimulate, comunicativitatea și farmecul atractiv al primelor îndemnuri către bucuria accesului la ritm și mișcare).

Talente felurite în gen și perspective de desvoltare sau simple aptitudini puse la lucru pentru a crea educației generale un mic fond de percepere sau inițiere artistică, și-au alternat, cu multă diversitate, demonstrațiile.

Câteva dintr'insele par să justifice concluzii în deosebi favorabile, asupra resurselor ce au înfățișat.

D-ra Lizana Cristescu este mlădios înzestrată și desfășoară de pe acum finețe și brio.

D-ra Ketty Constantinescu se deplasează cu vioiciune, are suflu și ritm degajat.

D-ra Clara Volini dispune de suplețe, firesc, pornire ușoară.

D-ra Indira Mulgund are posibilități expresive generale deosebit de interesante.

D-ra Doina Ruxandra și-a găsit succesul prin flexibilitate, iuțeală, nerv.

D-rele Milla Valeriu, Ditta Berty, talent remarcat, Tilde și Lili Ursian, Lizi Lint, Franciska Alexandru Negrea și d-nii Petre Bădescu și Ismail Isim au avut fiecare contribuțiuni care au păstrat o bună linie spectacolului.

Prima parte a fost păstrată unor grațioase și sglobii debuturi juvenile.

Micuții Mihailov, Suciu, Octavia, Samungi, Pencovici, Pierette Athanasiu, care s'a distins, mulți alți harnici și însuflețiți începători, au izbutit să-și atragă simpatiile zâmbitoare ale publicului și încurajările memorabile ale primelor aplauze.

Elena Penescu Liciu

Un loc aparte este cuvenit ultimelor dansuri „Fantesie tiroleză" (muzică de I. Kafka și „Viva Navarra" (muzica de J. Lareglo) care au fost încredințate unor balerine de carieră, d-rele Ștefania Ignat și Magdalena Rădulescu dela „Opera română".

Stilizările sugestive ale celei dintâiu și sprinteneala și abilitatea desfășurate de d-ra Rădulescu, s'au bucurat de o frumoasă primire.

Deasemeni, pentru apariția de sfârșit a d-sale și pentru deosebitele merite ale întregului spectacol, talentata organizatoare, d-ra Penescu-Liciu, prima balerină a „Operei Române", a fost unanim sărbătorită.

Din punct de vedere al compozițiilor coreografice, unele cu note de pitoresc, altele cu trăsături particulare de caracter sau colorit, reușita a prezentat diferențe apreciabile, diferențe de nivel, dela cele mai bune realizări, până la cel edespre care nu s'ar putea spune nimic aparte.

„Idila olandeză", „trio", „arlequin", „polca", „baiadera sacră", toate imaginate de d-na Penescu-Liciu, „Cocheta", „fantesia tiroleză" și „viva Navarra", alcătuite de d. Anton Romanowsky, ni s'au părut a fi cele mai interesante.

Lista ar fi fost mai mare și mai aducătoare de relief, dacă am fi putut afla peste tot o mai subtilă, o mai direct gradată și modelată corelație între muzică și replicele coreografice. Mai presus de pretext sau de sprijin convențional, muzica trebue să fie mai ales sursă de inspirație și să-și afle cât mai intime și mai fidele afinități în compozițiile de balet cărora este asociată. A fost întotdeauna secretul marilor creații coreografice și trebue să fie subiect esențial de reflexiune și de iscoadă în arta baletului.

Cuvinte bune sunt de adăogat pentru acompaniamentele d-lui Radu Carp.

Moartea tiranului

de CAROL ANTON APOSTOLESCU

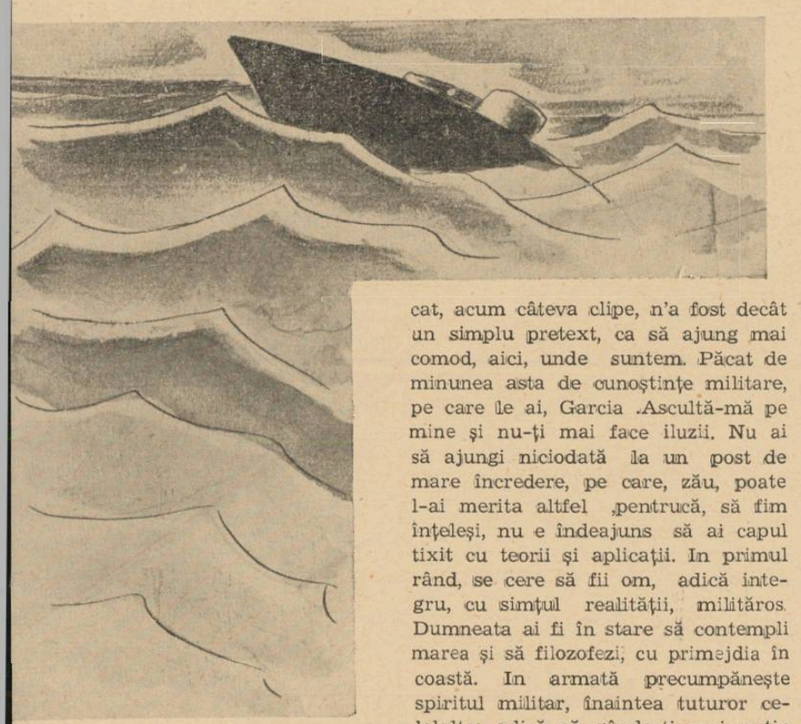

In dimineaţa aceea de Septembrie, rucişetorul „Baleares“ revenea la ază, după ce însoţise la Barcelona n transport de benzină. Comandanul Riccardo Gambara lua aer pe unte, mulţumit că totul decursese n linişte. Nu întâlnise în drum niciun as naţionalist, care să-i dea de lucru, iar cerul, mai mult ca oricând, e arătase rezervat şi-l lăsase în pace. In definitiv, cu un duşman care e a înălţimea ta, mai faci ce mai faci, iar, când primejdia te sfidează de us, asta e altă poveste şi, zău, numai rumoasă nu este!“ spuse el, cu aer atisfăcut, ca şi când ar fi continuat irul unei conversaţii. Ofiţerul de art, care rămăsese cu ochii aţintiţi e hartă, însemna punctele dintre Hospitalet şi Ampolla, unde se semnalase mine plutitoare. Figura comandantului arăta fericită şi-şi zise ă vor avea o zi bună. Comandantul Riccardo Gambara era un spirit refractar şi închis, un om aspru cu sine însuşi, un egoist şi mai presus de toate un tiran, pentru care mila era o slăbiciune femeiască şi clipele de dispoziţie tot atât de rare, ca şi nopţile cu lună plină. Locotenentul Jose Concetto Garcia se feri să deschidă discuţia .Eventualitatea unei replici, care ar fi putut să turbure, cu toată buna sa credinţă, mentalitatea ciudată a comandantului, îi răpea orice elan, orice iniţiativă. Comandantul era omul căruia niciodată nu-i puteai fi în voe, bineînţeles numai dacă întâmplarea, sau una din acele bizarerii ale sufletului său, nu i te arunca în graţii, atunci când n'ai fi visat. Locotenentul Jose Garcia ştia de asemeni cât de neînsemnată este noţiunea de timp, în încercuirea acestor efuziuni de voe bună, a acestor scăpări, cum însuşi comandantul binevoise să le caracterizeze. Mentalitatea bătrânului era un amestec ciudat de credinţe şi concepţii: budism, păgânism, stoicism şi — efemer — ca dâra unei stele căzătoare, o rază de blândeţe creştină.

— Ei, Jose, dumneata nu zici nimic? Dumneata care eşti aşa de larg în slăbiciuni! Haide, la naiba, nu de geaba ţi se spune poetul!, bolborosi comandantul Riccardo Gambara, cu ironie vădit vroită.

— Părerile voastre nu pot fi decât şi ale mele, căpitane. Cred că niciodată nu voi putea să gândesc altfel decât voi.

Comandantul îl privi pe sub gene, cu o căutătură de o neîndemânare ciudată. In expresia îndoelnică a chipului său, în neliniştea fugară, care i se citea pe faţă, străbătea cât colo o vagă nemulţumire, un regret pentru ceva turbure, pe care el însuşi n'ar fi fost în stare să-l precizeze. Făcu o mişcare, caşicum ar fi vrut să plece, dar se opri şi locotenetul Jose Garcia îl simţi, aţintindu-şi ochii mai cu insistenţă, asupra lui, apoi îi luă braţul şi i-l strânse, cu putere.

— Ascultă, Garcia. Asta o ştiţi cu toţi şi nu mai găsesc necesar să vi-o amintesc şi eu, la tot pasul. Atâta timp cât sunteţi sub comanda mea, nu trebue să vă îndoiţi o clipă, dacă eu am să vă spun cândva că doi şi cu doi fac paisprezece. Aici eu gândesc pentru toţi şi voi sunteţi eu. Dar, că vremea e frumoasă şi că drumul a fost o minune, haida de, asta nu poate decât să-mi facă plăcere, dacă ai să mi-o spui şi mai ales când ţi-o cer eu.

Locotenetul întinse braţele înnainte, caşicum ar fi voit să îmbrăţişeze marea şi uscatul, dealungul căruia defilau şi ochii i se ţintiră în zare, peste valurile de un albastru închis şi spumos, pe care razele aurii ale soarelui le stropea cu o pojghiţă neastâmpărată de lumină.

— Atunci, Garcia? zise comandantul.

— O vreme ca asta nu mai are nevoe de aprecierile mele, căpitane. Şi de altfel, ceea ce aşi putea eu să evoc, ar fi un tablou mult prea şters faţă de splendorile, pe care inima şi ochii fiecăruia din noi le înţeleg, mai real şi cu prisosinţă.

— Dumneata faci întotdeauna filozofie. Uite, nu lăsi să-ţi scape o vorbă, fără să nu-ţi dai în petec. Mi-ar place, dacă ai fi mai aproape de lumea în care trăeşti, mai insensibil la himere .Dacă te-am provocat, acum câteva clipe, n'a fost decât un simplu pretext, ca să ajung mai comod, aici, unde suntem. Păcat de minunea asta de cunoştinţe militare, pe care le ai, Garcia .Ascultă-mă pe mine şi nu-ţi mai face iluzii. Nu ai să ajungi niciodată la un post de mare încredere, pe care, zău, poate l-ai merita altfel ,pentrucă, să fim înţeleşi, nu e îndeajuns să ai capul tixit cu teorii şi aplicaţii. In primul rând, se cere să fii om, adică integru, cu simţul realităţii, milităros. Dumneata ai fi în stare să contempli marea şi să filozofezi, cu primejdia în coastă. In armată precumpăneşte spiritul militar, înaintea tuturor celelalte; adică să gândeşti mai puţin ca un înţelept, dar să lucrezi ca el, să observi mai mult şi cu o agilitate care să nu lase de dorit, cu o acuitate de pisică. Pentru noi, Garcia, observaţia şi reflexul au mai mare preţ decât orice vorbă de duh. Un soldat — şi mai cu seamă când are o misiune, o comandă, — are nevoe, în primul rând, de spontaneitate, de prezenţă de spirit şi de hotărîri fulgerătoare. Un om care gândeşte adânc, oricât de minunate ar fi cugetările lui, este nefolositor şi periculos, pentru noi. Ce s'ar întâmpla, dacă, în faţa unui individ cu inima străpunsă, medicul ar sta să chibzuiască în ce fel ar fi mai recomandabil să facă intervenţia? Ar ieşi o operaţie de artă şi un cadavru, nu? Incă odată, Garcia, pricep sentimentele dumitale şi, poate, ca om, le înţeleg şi le admir dar, aici, sentimentalismul şi filozofia sunt indezirabile, pentrucă sunt tot atât de primejdioase ca orice duşman, văzut sau nevăzut.

Glasul comandantului devenise mai energic, mai sigur şi incurcătura în care-l pusese locotenentul, cand îi amintise că gandurile lor nu-s decât convenţionale şi că nu se sfiesc macar să-i ascundă faptele, nu-l mai preocupa. Acum se plimba, cu paşi măsuraţi, pe punte, în bătaia talazului a vantului, care se urnise, dar după câteva minute se răsgândi şi intră în cabină. Intreaga lui făptură iradia o bucurie egoistă, mândria că ştiuse să tempereze avantul romantic al locotenentului Jose Garcia, pentru care, oricât de aspru ar fi încercat să se arate ,avea ascunsă în fundul sufletului, o rază de bunătate, de simpatie. Jose era singurul fiu al amiralului Martinez Garcia, sfătuitorul şi adevăratul său părinte. Comandantul nu putea să treacă cu vederea bunăvoinţa şi sprijinul pe care le găsise la dansul, acum douăzeci şi mai bine de ani, orfanul Riccardo Gambara; fără niciun ajutor, bătuse atunci la uşa căpitanului Martinez, îndemnat de câţiva mateloţi din port, cărora le spusese, printre lăcrămi, păsul şi povestea vieţii lui fără bucurii. De nenumărate ori se întrebase dacă fără braţul şi solicitudinea lui n'ar fi fost un biet mecanic sau un secund pe unul din cargobotele care bat mările, în lung şi în lat, până ce o furtună mai îndrăsneaţă le scutură din încheeturi şi le risipeşte în valuri, ca pe o mână de aşchii. Pentru Jose avea o amabilitate nemărturisită, dorinţa de a-i fi tacit îndrumătorul, care să-i plămădească sufletul şi aspiraţiile, aşa cum merită să le aibă un marinar. Ceea ce nu putuse plăti niciodată tatălui său, îşi propunea s'o încerce acum, când jocul hazardului îi puse se la îndemână o monedă de o valoare dacă nu similară celei primite, cel puţin acceptabilă. Tânărul Garcia avea calităţi deosebit de promiţătoare, dar brânza bună trebue s'o scoţi din burduful de câine, ca să preţuiască atât cât merită şi comandantul Riccardo Gambara era prea convins de lucrul acesta. Filozofia, recomanda el cu morgă, e bună pentru burghezi şi pentru bătrâni; singurul mediu în care se complac de minune şi fără nici un risc şi unde neputinţa lor poate străluci, desigur într'o falsă lumină, într'o aureolă trucată, speculând ideile şi mai ales ceea ce au gândit alţii. Filozofia, în accepţia lui nu însemna decât a bate apa în piuă — pedanterie, sau, cum se exprima alteori, conferinţă despre arta şi civilizaţia popoarelor din planeta Marte. Unui om, care are tinereţe şi elan, (pentrucă nu întotdeauna tinereţea presupune elan şi elanul nu trebue să fie considerat sinonim cu naivitatea şi nechibzuinţa) i se cer fapte pozitive, dinamice, în văzul tuturor. Ce-au făcut filozofii nu se vede, iar dacă s'a modificat ceva, de bine — de rău, pe pământ, apoi atunci e vorba de chimişti, de militari, de medici, sau de navigatori. Numai filozofia unui singur om a schimbat faţa lumii, dar aceea nu era costelivă. ca a atâtor constipaţi, iar omul se numea Christos şi mai era încă şi Dumnezeu.

Poezia, romantismul şi contemplaţia aveau, pentru comandantul Gambara, o valoare tot atât de neînsemnată; iar toată raţiunea atitudinei sale, aspre, faţă de tânărul locotenent, îşi găsea explicaţie în devotamentul cu care se străduia să scoată din el un spirit integru, milităros, un marinar pentru care marea există, mai întâi, ca pretext şi în al cincilea rând ca peisaj, unde perspectiva să nu te farmece decât după ce eşti prea convins că moartea nu pluteşte nici în cer, nici pe valuri. Tresări, fără să se întoarcă, iar când noul sosit închise uşa, se mulţumi să întrebe sec:

— Ei, ce vreţi cu mine?

Locotenentul Garcia se oprise lângă uşe, intimidat parcă de glasul puternic şi rece al comandantului.

— Căpitane, vă cer ordine pentru...

— Ah, dumneata erai Garcia? spuse comandantul înainte de a sfârşi vorba. Rămâi aici, am aranjat totul. Telegrafistul va aduce răspunsul amiralităţii în câteva minute. Uite, ce zici de panorama asta? Turnurile catedralei din Ampolla parcă sunt o jucărie de copil, aşa par de fine; şi farul dela Granmatret e nostim, nu? Dar... ia aminte. Semnalizează ceva. Probabil „drum bun“, sau cam aşa. In orice caz, nu-i ceva prea semnificativ; o informaţie locală poate. Ce-ar putea şti mai mult oamenii ăştia decât ochii şi urechile amiralităţii; şi apoi au şi drept să nu ştie. Dar, ia vezi dumneata Garcia, ce vor.

— Farul Granmatret semnalizează.

Comandantul îşi încreţi buza în semn de dispreţ:

— E insuportabil. Cartul ar ti in stare să-ţi anunţe faptul după ce s'a consumat! spuse el. Şi totuşi mai bine decât niciodată. Vezi, Garcia, de ce comandantul gândeşte pentru toţi? adăogă el satisfăcut şi ochii i se luminară de un surâs triumfător. Pentrucă vede pentru toţi.

— Nu v'aţi înşelat, căpitane. Ne urează drum bun şi apoi M. V. D. „Niciun vas inamic n'a fost semnalat“.

— Asta e stupid, e idiot, să ne ţină în loc, când n'au nimic interesant de comunicat. Urările lor nu fac doi bani şi timpul nostru nu îl înlocueşte nimic. De ce ne-or face oamenii ăştia să ne lăsăm preocupările, pentru interpretarea unor semnale care n'au nicio valoare, care ne fac mai mult rău decât plăcere? Cu asemenea vântură-lume, care nu găsesc alt mijloc mai bun să-şi omoare plictiseala decât incomodând pe aceia care-şi văd de treabă, aşi şti eu cum să procedez. Aşa cum merită fiecare.

— Atunci, căpitane, ce vom semnaliza?

— Pune să se ridice X. O. R. „Mulţumiri“. Şi altădată, să-şi vadă de drum.

Când locotenentul reveni în cabină, comandantul Gambara era cufundat în citirea unui mesagiu. „Orice permisiune suspendată. Patrulare în largul Cartagenei, împreună cu Tajo şi Andaluzia“, rosti el, cu glas liniştit, accentuând fiecare cuvânt. Se ridică şi se întoarse din nou spre zarea mării. „Iţi place? zise el, de acolo. Asta înseamnă o nouă sâcâială de-a rebelilor. O mână de corăbioare învechite şi prost înarmate, care nu-şi văd lungul nasului, să ne atace, asta e ceva stupid, prostesc. Asta este, Garcia ,cea mai distrugătoare plagă a lumii: „incredulitatea“. In clipa aceea se anunţă un S. O. S. In cabina sa, telegrafistul recepţionă cu o încordare vădită:

„Principessa Olga“ către toţi. S. O. S. Explozie violentă în sala maşinilor... Ne scufundăm. Orice rezistenţă inutilă“.

Vasul lansa neîntrerupt S. O. S. In încăpere nu se auzea decât fâşâitul aparatelor, care punctau semnalele de ajutor. Oamenii se priveau, într'o tăcere adâncă, dar ochii lor străpungeau aerul fără să vadă nimic şi se opreau undeva departe, unde eroismul mut al marinarilor şi groaza delirantă a mulţimii exaltate de spectrul morţii nu însemnau nimic în faţa atotputerniciei mării. Apoi un glas, în incertitudinea căruia emoţia răsărea vie, rupse tăcerea:

— Căpitane, vă cer ordine. Ce hotărîţi? Suntem la patru leghe de naufragiu. Ochii comandantului se aţintiră asupra ofiţerului, turburători, cu o insistenţă răutăcioasă în luminile lor sfredelitoare, dar ironia privirii era în declin, era mai liniştită şi după câteva clipe, ameninţarea ei era numai dojană şi compătimire.

— Sărmanul meu locotenent! Dumneata crezi că un vas de răsboi în plină misiune este o corabie fără căpătâi?

— Dar, căpitane, acolo mor oameni. Femei, copii, căpitane...

Comandantul rămăsese nemişcat, cu spatele la strabord, ca şi cum s'ar fi temut să nu-i apară peste valuri imaginea halucinantă a sinistrului. Se părea că gândurile-i sunt mai blânde, că norii inimei sale încep să se limpezească. Dar credinţa lui era nebunească, era de necrezut, era neschimbată.

— Garcia, îţi repet; nu suntem barcaz de salvare. Şi apoi, Mediterana geme de nävi. Ar fi o copilărie, înţelegi ,să nesocotim un consemn, numai pentru plăcerea de a ne plimba aiurea .Probabil că au şi pornit în ajutorul lor câteva vase. Cine ştie dacă...

Comandantul nu-şi sfârşise ipoteza imediatei lor salvări ,când T. F. F. recepţionă un nou apel.

— Căpitane ,orice minut de zăbavă poate fi fatal. Moartea nu aşteaptă niciodată.

Figura ofiţerului era rugătoare şi 'n glasul lui vibra o tristeţe fără nume. Rămase multă vreme adâncit în gânduri, întărîtat de atitudinea comandantului şi-şi simţea pieptul umplându-se de o revoltă surdă, anarhică, pentru lipsa aceasta de omenie, cât şi pentru neputinţa-i proprie. Işi sfredelea mintea cu aceiaşi enigmatică întrebare, pe care şi-o pusese dela început. Vor fi salvaţi oare? Se sili din toate puterile să creadă în mântuirea lor, dar gândurile îi întârziau leneşe, în jurul acelei viziuni, pe care nu reuşea s'o gonească şi i se părea că vede răsărind, dintre valuri, chipul despletit de groază al mamelor, sau surâsul inocent al copiilor, cu care moartea îi surprinsese pe buze. In surescitarea care-l chinuia, îşi frământa mâinile, cu gesturi de dezechilibrat şi trupul îi era sguduit de un spasm nervos, care-l făcea să tremure, ca un malaric.

— Hei, Garcia, dumneata nu ştii ce însemnează războiul! reluă comandantul după un timp. Dumneata ai noţiuni încă vagi, copilăreşti, despre armată, despre viaţă şi despre toate. Azi trăim o viaţă stranie, căreia trebuie să i te supui fără dor şi poate, fiindcă am acceptat-o, fiindcă noi am plămădit-o aşa de bizară, fiindcă am convenit să primim orice compromis fără să ne întrebăm dacă mâine nu s'ar putea plânge pentru acelaşi motiv care ne-a entuziasmat şi ne-a umplut de admiraţie ieri. Viaţa e ciudată prin însăşi esenţa ei. Uită-te la mine. Nu te miri? Am început să mă exprim ca dumneata. Nu e destul de elocvent?

— Căpitane, trebue să vedeţi durerea de acolo, s'o simţiţi.

Bătrânul marinar îşi lăsase ochii în jos, dar glasul lui era mereu calm şi sigur.

— Desigur, Garcia, bănuesc.

— Toţi au pe cineva care-i aşteaptă, căpitane; o soţie, copii, o mamă, care îşi împreună mâinile la piept şi nu ştie de zi sau de noapte, cu ochii umezi de lacrămi, lângă altarul Madonei, care îi are în pază. Acolo jos, în marginea porturilor, caută cu teamă adâncă peste mare, să zărească vasul care le aduce pe cel iubit .N'aţi avut timpul poate, să observaţi neliniştea unui astfel de suflet, să admiraţi măreţia unei asemenea duioşii care transfigurează, care dă o aureolă dumnezeiască, de vis, chipurilor acelora palide, şi să vă emoţionaţi ,adânc şi cucernic, lângă pustiul din inima mamei, căreia apele i-au răpit nădejdea şi lumina vieţii, lângă o soţie, în sufletul căreia, furtuna mărilor a prelungit, dezolant, durerea şi dezorientarea, sau lângă o iubită, în lacrămile căreia tremură desnădejdea şi resemnarea .In faţa unei asemenea dureri nu poţi să rămâi de piatră; nu ne lasă omul din noi şi ne surprindem neîncetat gândurile, dând târcoale nemăsuratei lor suferinţe.

— Ceea ce spui dumneata Garcia, este frumos, şi-mi pare rău că nu pot adăoga: şi interesant. Alţii, în locul meu nu s'ar sfii să se înduioşeze, să creadă în patetismul vorbelor dumitale şi să ia lucrurile în serios. Totuşi, nu trebue să ne îmbătăm cu apă dulce; să fim mai lucizi şi mai aproape de realitate. Dumneata îmi propui să lăsăm ordinele baltă, să facem uitată misiunea noastră; şi asta, mă rog, pentru care raţiune? Ca să sărim în ajutorul unui vas ce se scufundă şi care, mai presus de toate, este şi italian? Nostimă mentalitate! Ceva ca în romane, unde cutare personaj întinde mâna duşmanului, pentruca să iasă un final mai înduioşător, o intrigă mai accesibilă prostimii. Va să zică ei alimentează cu arme diviziile franchiste, bombardează oraşele şi satele noastre şi ne ucid femeile şi copiii, iar noi, pretinzi că suntem datori să le trecem toate cu vederea şi mai mult, să ne jucăm cu focul. Dumneata nu vrei să ţii seama că suntem în răsboi şi că lupului, orice i-ai face, n'ajungi să-i schimbi năravul. Auzi, să-i salvăm! N'aşi putea să ştiu de ce? Ca să avem o ceată de spioni mai mult, printre noi?

— Dar căpitane, morala, sentimentul vostru de milă...

— Vorbeşti pentru alte timpuri, Garcia. Astăzi morala oscilează dela individ la individ şi la fiecare e tot atât de relativă. Ai încredere în mine. Eu am colindat lumea mai îndelung decât dumneata şi pe oricine am întrebat, nu s'a găsit unul singur în stare să-mi dea o lămurire mai de doamne-ajută... „Am auzit că“... „probabil“... „s'ar putea ca“... Ce să înţelegi din şovăiala lor? Dar, într'o bună zi, un glas limpede şi răspicat, mi-a arătat drumul: „Morala este o legendă pentru vulg. Un foc de magneziu, cu care o mână de interesaţi iau ochii mulţimii“. Mi-am dat seama că acesta era adevărul, pe care inima mea îl căuta, şi când am căutat să văd cine era acela căruia trebuia să-i mulţumesc, m'am găsit în faţa unui prieten. Era gândul meu, conştiinţa mea. Pricepi, Garcia, de ce nu mă mişcă suferinţa lor? Pentrucă sunt un amoral, pentrucă nu cred decât într'un singur dumnezeu: Fatalitatea.

Dar tăcu deodată, căci „Principessa Olga“ lansa o nouă chemare. Asculta mesajul fără să clipească, fără să spună o singură vorbă şi, caşicum ar fi presimţit totul, simţi un frig aspru fugându-i prin sânge. Erau ultimele cuvinte ale marinarilor ce piereau înghiţiţi de valurile pe care le iubiseră atât. „Ne înnecăm. Femeile şi copiii salvaţi. Rugaţi-vă pentru noi“. Şi apoi, era strigătul, dorinţa dintâi şi cea de pe urmă a soldaţilor: „Eviva l'Italia... Evive il....“ Emisiunea se întrerupse brusc. Ii ajunsese moartea din urmă mai degrabă.

Mai palid decât ofiţerul însuşi, comandantul se plimba agale, prin cabină. Ca niciodată, o neliniste stranie îi umplea sufletul şi prin minte i se încrucişau cele mai ciudate gânduri. Simţea că se petrece ceva neobişnuit cu el, o transformare căreia nu putea să-i reziste, o conversiune, pe care, oricât ar fi încercat, n'ar fi reuşit s'o dea din drum la o parte, s'o stăvilească.

Trebue să fiu drept, Garcia, şi să recunosc că ai puţină dreptate! zise însfârşit comandantul. Dar aşa este vieaţa, n'ai ce-i face.

Ţinuta, glasul lui, erau pline de hotărîre, dar din severitatea pe care se silea s'o dea vorbelor sale se simţea, discret, insistenţa cu care mai încerca să se abată din calea sentimentalismului care, o clipă, i se strecurase în suflet. Privirea îi rătăcea peste oameni şi lucrurile din cabină, dar în lumina ei jilavă plutea o descurajare, pe care o suporta fără să murmure; pricepea că el şi numai el era vinovat de această nenorocire, pe care o încurajase tacit şi conştiinţa aceasta, care-şi făcuse loc cu atâta putere în mintea lui, îl făcu să-şi piardă cumpătul şi să se lase pradă desnădejdii şi tuturor sentimentelor contradictorii. Incepea să-i fie ruşine de gândurile de care fusese amăgit, să înţeleagă semnificaţia întregului sbucium al ofiţerului său şi profund mişcat de toate, îşi dădea seama că numai lacrămile îl puteau uşura. Dar imaginea umilirii sale fu mai puternică decât orice mâhnire şi se simţi mulţumit că avusese tăria să se stăpânească. După o luptă scurtă cu sine însuşi, fu convins că nu va reuşi niciodată să se împotrivească tainicei porniri, de care-i era plin sufletul, decât cu preţul unor sacrificii de care era prea puţin capabil. Totuşi ceva se schimbase într'însul şi desnădejdea, care-l stăpânise, nu putea decât să-i dea dreptate ,să confirme această presupunere. Se hotărî să scape de tăcerea care începuse să devină chinuitoare, să spună o vorbă, dar se frământă, în zadar, să găsească ceva satisfăcător şi atunci eşi cu paşi grăbiţi, pe spardeck, dar mugetul vântului care se pornise şi furia cu cu care-i biciuia obrajii, îl făcură să-şi schimbe gândurile şi se închise în cabina lui. Acolo era din nou el, comandantul Riccardo Gambara, sigur de sine şi lucid, tiranul în faţa căruia nu trebuiau să existe controverse şi propuneri, zeul care pretinde veneraţie şi devotament, dar nu crede necesar să răspundă cu clemenţa şi atotputernicia sa. Glasul său se ridică din nou, rece şi energic, în pâlnia microfonului, cu o siguranţă uimitoare şi privirea sa victorioasă fixa lung şi arzător, o ţintă, care era departe şi pe care o simţea totuşi aât de aproape, în mintea sa. Cartagena.

— La dreapta zece. Maşină două sute patruzeci de turaţii.

Amurgul începuse să se vestească uşor, mai întâi ca o pată imensă de jad, pe care apoi suliţele de foc ale soarelui, retras în umbra unui nor, o incendiară puternic. La babord, în bătaia vântului ,privind drept înainte, locotenentul Jose Garcia, cu capul descoperit, rosteşte rugăciunea pentru cei înghiţiţi de valuri. „Incă ne rugăm pentru cei ce umblă pe ape şi călătoresc, pentru ca Domnul Dumnezeu să-i mântuiască pre ei“. Vorba îi tremura şi ochii i se umeziră de lacrămi, iar în suflet i se coborî învăluitor, ca o pasiune, o nemăsurată părere de rău. Inaintea acestei mări, care gemea şi se frământa ameninţătoare, buzele lui murmurară câteva cuvinte, pe care tunetul furtunei le înnăbuşi, dar gestul, gestul cu care desenase, în aer, supremul simbol al mântuirii, mărturisea mai mult decât ar fi putut-o face vorbele, în această împrejurare. Iar ochii lui, mari şi trişti, priveau lung înainte, apoi pleoapele i se închiseră, ca şi cum ar fi vrut să închidă acolo înăuntru şi pentru eternitate, marele secret, imaginea groazei aprinse de naufragiu în bietele suflete, aşa cum numai el era în măsură s'o intuiască. Deasupra lui, imensa piesă de trei sute cinci îşi prelungea, solemn şi sinistru, gura de oţel. In clipa aceea, vasul tresări agonic, din toate încheieturile şi un sgomot imens, în faţa căruia furtuna păru că-şi cedează tronul, se ridică de jos, de sub valuri. Marinarul de veghe, cu ochii aţintiţi spre piesa de trei sute cinci, avu o secundă impresia că cineva deschisese focul contra unui duşman invizibil, dar obuzul plecase după o traectorie ciudată, în sus, ca numai-decât să pice în mare. Şi, în tăcerea care urmă după aceea, glasul comandantului răsună mai puternic şi mai grăbit, dar în modulaţiile lui era acum ceva dureros, un sunet deşert, de învins al vieţii. Torpila lovise în plin şi apa pătrundea clocotitoare şi vrăşmaşe, în sală.

— Bara toată la dreapta. Maşina turaţia toată.

Dar de acolo, dintre valuri, ofiţerul mecanic îi zădărnicea orice speranţă.

Lupta cu marea era nebunească, era inegală.

— Totul inutil, căpitane; pompele insuficiente .Apa a pătruns la căldări.

Atunci comandantul înţelese ceea ce se temea să înţeleagă. Incercările sale şi jertfa oamenilor nu mai însemnau nimic în faţa destinului, singurul stăpân, în care nu încetase să creadă. Istovit şi neputincios, rosti comanda, pe care o aşteptau toţi, comanda care pentru el avea suprema semnificaţie, o renunţare grea, penibilă şi umilitoare:

— Echipagiul pe punte .Pregătiţi balenierele.

Pe punte, mateloţii alergau în toate părţile, buimăciţi de spectrul naufragiului şi de violenţa vântului, care căra talazurile peste spardeck.

In mijlocul animaţiei, comandantul îşi aminti deodată de locotenent şi vocea sa tună imperioasă şi magnifică, cea şi cum ar fi vrut să înfrângă urletul, de fiară rănită, al uraganului.

Atunci marinarul de veghe îşi aminti strania întâmplare: doi oameni se grăbiră să sprijine pe comandant, dar comandantul Riccardo Gambara nu căzu. Avu numai un moment de ameţeală, o slăbiciune trecătoare. Pentru a doua oară simţi prăbuşindu-se ceva în inima sa, cu sgomot surd de rafală, iar pe figura-i lividă, unde luminile ochilor îşi păstraseră aceiaşi căutătură de stăpân, trăsăturile aveau o expresie crispată, de grozavă amărăciune. Chinuit de gânduri, le accepta cu stoicism, fără să încerce măcar să le împrăştie, cum făcuse altădată. Ii era teamă de orice sforţare, ca de un duşman gata să-l arunce pradă înfricoşetoarei vedenii, de care fugea, să-l sdrobească, să-l prăbuşască în infinit. Nu mult după aceea, marinarul de cart, care cerceta întinsul apelor, vestea ,plin de emoţie, mântuirea.

(Urmare în pag. ultimă)

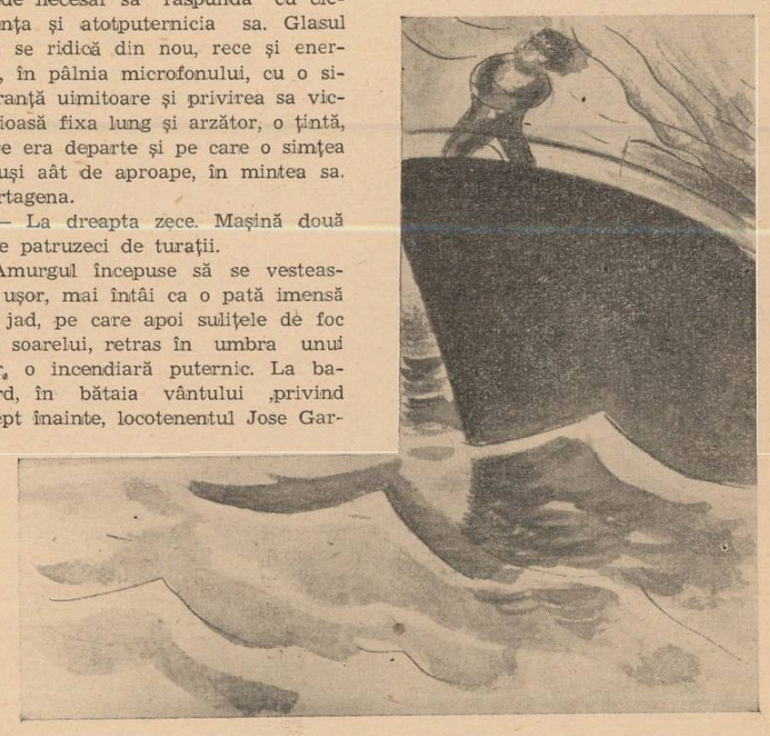

Portul la Românii din munţii Pindului

de N. P. VAIDOMI

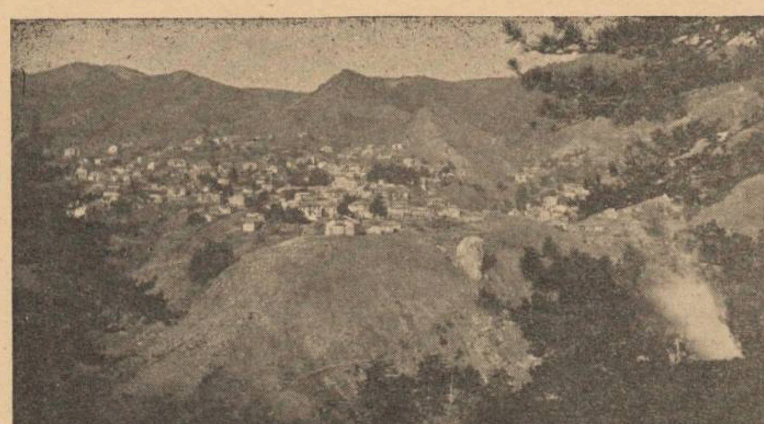

Perivole : Sat românesc în Pind, la 100 m. înălţime. Iarna, locuitorii părăsesc satul

O naţie se păstrează ca individualitate etnică, prin caracterele ei proprii cari, deosebind-o de celelalte în mijlocul cărora trăeşte, alcătuesc comoara specificului naţional.

In ansamblul acestor trăsături caracteristice, pe lângă limbă, credinţă, obiceiuri şi înfăţişare, un rol important îl are şi portul.

Şi iată de ce:

Un popor îşi poate pierde mai de grabă limba, din cauza asupririlor, dar portul dispare foarte greu, dacă nu chiar deloc.

Să luăm un exemplu controlabil, din actualitate şi chiar din viaţa neamului nostru.

Un grup de Români din regiunea Macedoniei a fost desnaţionalizat şi asimilat masei greceşti. Sunt aşa numiţii *Copàciari*, locuitori ai regiunei din apropierea centrului românesc, Grebena.

Ei şi-au pierdut limba, vorbesc greaca, presărată încă cu multe cuvinte româneşti; un lucru nu şi-au perdut: *portul*.

De aceea nu e rău dacă se fixează, la un moment dat, elementele portului la Românii din regiunile munţilor Pind, cu atât mai mult cu cât astăzi, — din cauza pătrunderii în cele mai depărtate aşezări ale lor, a portului obişnuit „europenesc“, cum îi zic ei, — se merge spre înlocuirea portului naţional, menţinut cu strădanii de secole întregi.

Ca întotdeauna, bătrânii, mai conservatori, păstrează cu tot respectul vechile straie. Tinerii însă preferă costumul europenesc. Femeile, şi ele, mai ales cele tinere, în unele sate, au de asemenea preferinţă pentru portul cel nou.

Deaceea până ce mai e vreme, ca să nu dispară cu totul, însemnăm aci elementele acestui tezaur al unei moşteniri scumpe din bătrâni.

A-ţi pierde portul este a pierde jumătate din fiinţa ta naţională; înseamnă a renunţa de bună voie, şi pentru totdeauna, la una din cele mai elocvente arme în lupta de afirmare a naţionalităţii. Că este aşa, dovada o găsim în faptul că azi, încă, Românul din Pind este foarte uşor recunoscut, după costumul său, fără a-ţi pleca urechea la limba ce-o vorbeşte.

*) Din lucrarea cu acelaşi nume, în manuscris.

Dacă acest costum variază după localităţi, în linie generală însă, elementele lui rămân aceleaşi, constituind un semn distinctiv pentru Românii din Pind, în raport cu naţionalităţile conlocuitoare.

TERMINOLOGIA GENERALA A PORTULUI

Cel care urmăreşte terminologia generală în legătură cu portul la această ramură a poporului roman, poate constata marea asemănare a termenilor cu aceia ai Românilor din vechea Dacie. Puţini sunt termenii greceşti, — se pot număra pe degete, — cari au pătruns în terminologia portului lor. Dovadă că acele bunuri strâns legate de viaţa individului şi a familiei s'au păstrat mai bine, nealterate.

Imbrăcăminte=„*strànii*“. Pentru totalitatea elementelor de îmbrăcăminte, se întrebuinţează termenul de „*strânii*“, adică straie. La noi acest cuvânt evoluiază şi tinde să ia un sens pejorativ, pe când în dialectul macedo-român îşi păstrează sensul propriu de îmbrăcăminte. Se zice: „*straniu birbătescu*“ = straiu, îmbrăcăminte bărbătească; „*stràniu muliirescu*“=straiu muieresc, femeesc.

Se întrebuinţează şi cu sens de o singură haină, ca şi la noi: „*straniu dimindat*“=haină comandată. Acesta este termenul general cel mai frecvent. *Port*=„*pórtu*“. Există şi noţiunea de „*pórtu*“, plural „*pórturi*“, cu acelaşi sens ca în daco-română, atât în ce priveşte costumul în general, cât şi acţiunea de purtare a unei haine.

Se zice: „*poartă cioariţi*“ = poartă cioarici; „*alixi portul*“= schimbă, primeni îmbrăcămintea.

Costum = „*custùmi*“. Rar se întrebuinţează şi acest termen de costum.

A se primeni—„*alìxi*“. Este cuvânt grecesc, pentru noţiunea de a se primeni, a schimba cămaşa sau haine.

„*Aseàră mi-alixii*“ = aseară mă primenii; „*alixi*“ = *primenit*; „*un alixìmintu di strànii*“ = un schimb de straie.

A se îmbrăca = '*nvisciàri*“ şi „'*nviştiàri*“, infinitivul, a se îmbrăca.

„*M'invéscu*“ = mă îmbrac; „*s'inviscù un om*“=se îmbracă un om; „*nu m'inviscùi ninga*“ = nu mă îmbrăcai încă. Dela verbul acesta — „'*nvişciàri*“ — s'a format substantivul '*nviscìmindu(ţi)*“, care se întrebuinţează pentru noţiunea generală de îmbrăcăminte, deci sinonim cu „*strániu*“. Exemplu: „*n'am trì 'nviscîmindu*“=n'am pentru îmbrăcaminte.

Se întrebuinţează de asemenea şi „'*nareazìri*“ şi „'*nareadziri*“=a se drege, a se aranja, a se găti. „*Mi nareg*“=mă dreg, adică mă gătesc; „*mi narepsu*“ = mă dresei, mă gătii; „'*ndreptu*“—„'*narepsu*“=dres, gătit. *A se desbrăca*=„*disvişteari*“ (infinitiv). Se zice: „*mi disvescu*“=mă desbrac; „*mi disviscui*“=mă desbracai; „*disviscut*“=desbrăcat. Se întrebuinţează pentru aceeaşi noţiune şi grecescul romanizat, anume „*disaxescu*“=mă desbrac, dela „*aaxescu*“ = mă schimb, mă primenesc. Se mai zice, ca în daco-română, termenul general de „*scuteari*“ = a scoate, infinitivul. Exemplu: „*scot strànile*“=scot hainele; „*scoş stranile*“=scosei hainele. In unele regiuni nu se mai aude „*disvişteari*“ (exemplu la Aminciu), ci numai „*disaxescu*“ şi „*scot*“. In alte sate (ca Breaza), se zice numai „*scot*“ hainele.

Nu lipseşte nici termenul de „*dispuiat*“, despuiat (cu l. înmuiat), adică cu corpul gol, fără îmbrăcăminte (în sens propriu); iar în sens figurat, când zici „*dispuiat*“, înseamnă sărac, amărît, chiar o insultă pe care o arunci cuiva.

Incălţăminte = „*incalţămintu(ţi)*“, adică pentru totalitatea pieselor de încălţăminte este acelaşi termen. Este curent în satele menţionate şi în altele (ca Vodena, Papadia, oraşul Veria). In alte regiuni (ex. Aminciu) nu se aude încă acest termen.

A se încălţa. Termenul curent din daco-română de „*a se încalţa*“ este şi în macedo-română, însă sensul lui obişnuit aci se referă la acţiunea de a potcovi caii. Ex.: „*incalţ calu*“ = încalţ, adică potcovesc calul. Este suficient să zici numai verbul „*incalţ*“ singur, ca să se înţeleagă că e vorba de a se potcovi calul. „*Mi duc s'incalţu*“ = mă duc să potcovesc, se subînţelege calul.

Sigur că odată, acest termen se va fi întrebuinţat curent pentru băgarea încălţămintei la oameni, pentrucă astăzi acest verb se păstrează şi pentru om, dar numai într'o anumită împrejurare, de grabă, sau pare-se, chiar în sens pejorativ. Şi, ca să se înţeleagă mai bine, să lămurim o astfel de împrejurare: vrei să trimiţi repede un copil undeva, şi în acea grabă, îi zici: „*aidi, incalţă-te şi fugi*“ sau simplu „*incalţa-te*“. Aceasta numai când se încalţă încălţămintea numită „*ţiruhiă*“.

Apoi, la păstorii din jurul comunei Vodena, se întrebuinţează ca termen obişnuit pentru a se încălţa omul: „*încalţă-te agonia*“=încalţă-te repede. Termenul curent pentru noţiunea aceasta este, ca şi corespondentul său din daco-română „*bigàri*“ = a băga (infinitivul). Exemplu: „*bag curdelia*“=bag curdelia, un fel de pantofi; „*bigai curdelia*“=băgai curdelia, adică mă încălţai.

A se descălţa. Se întrebuinţează numai „*scuteàri*“ (inf.)= a scoate, ca şi în daco-română. „*Scot curdelia*“ = scot curdelia (ind. prez.); „*scoş curdelia*“ = scosei curdelia (perf. simplu). Când piciorul este descoperit, gol, fără încălţăminte, se zice la fel „*disculţ*“, adică desculţ în daco-română.

CONCLUZIUNI LA PORTUL BARBATESC

Vom arăta acum, în mod succint, care sunt elementele costumului bărbătesc la Românii din munţii Pindului, cercetate în toate amănuntele într'o lucrare a noastră, aflată încă în manuscris:

Pe cap, se pune un fel de căciulă mică, ce seamănă mai mult a fes, numită „*cuciu*“ (cuc), făcută dintr'o imitaţie de astrahan. Inainte de 1912, deci sub Turci, purtau un fes alb de bumbac, ca cel turcesc, dar fără moţ, numit „*bîrbìrùsă*“. Pe aceeaşi vreme, tinerii purtau un fes de bumbac, brodat în fir de mătase, mai înalt decât cucul şi se numea „*chilipoşia*“.

Pe corp se îmbracă următoarele elemente: imediat pe piele o flanelă de lână numită „*catasarcu*“, iar pe alocuri „*fanélă*“; „*cimeaşă*“ de pânză albă de bumbac sau neagră de satin, cu cline multe în faţă, cari cad de la mijloc în jos până la genunchi şi cari se văd totdeauna, pentrucă hainele ce se pun pe deasupra sunt toate deschise în faţă.

La mijloc, cămaşa este strânsă pe talie, iar pe piept este prinsă cu nasturi. Mânecile sunt foarte largi, la unele; iar altele, azi, se încheie cu manşetă. Peste cămaşă se pune: fie „*giumîndàni*“, un pieptar fără mâneci, scurt şi făcut din postav de lână de culoare bleu-marin sau neagră, care se încheie într'o parte. Acesta este obişnuit la bătrâni, pentrucă tinerii îmbracă mai ales „*cheptaşul*“, tot un pieptar, care, spre deosebire de primul, este mai luxos şi decoltat la piept. In ultimul timp a început să se poarte şi vesta obişnuită, numită „*ghilec*“.

Bătrân din Perivole, cu sarică

Vine apoi, „*ţipùni*“, o haină albă, neagră sau bleu-marin, din postav gros, dimie, numit „*adimtu*“, fără mâneci şi mai lungă cu 2—3 cm. decât cămaşa, deschisă în faţă de sus până jos, iar la spate, dela mijloc în jos cad cline plisate, cum are cămaşa în faţă. Peste toate acestea se aplică o „*curàuă di chiàlì*“, iar peste ea un „*brîn di lìnă*“, de satin negru sau chiar din mătase brocată.

Peste ţipuni se îmbracă azi, numai în unele sate, tot un fel de pieptar, „*cunduş*“ mai scurt decât gimândani, dar cu mânecile despicate, ca să iasă prin ele mânecile largi ale cămăşii. El este făcut din postav alb.

In portul de toate zilele de azi se îmbracă, peste elementele de până aci, un „*paito di adimtu*“, adică palton de postav, dimie, de coloare neagră. Paltonul este pe cale de a înlocui două haine mai vechi, cari azi sunt rare şi anume: „*maliotul*“, făcut din dimie cu cline la spate, deschis şi el în faţă şi cu mânecile despicate ca să iasă mânecile cămăşii; cealaltă îmbrăcăminte ce merge spre înlocuire prin palton este „*sarica*“, — azi este aşa de rară ca, într'un sat, am aflat doar un singur bătrân care o mai poartă. Ea este făcută din postav gros, alb sau negru, cu laţe de lână pe dedesubt, deschisă în faţă. Mânecile sunt despicate şi cad pe umeri ca nişte urechi mari. Lungimea saricii este tot până la genunchi. In loc de maliot se mai poartă o îmbrăcăminte de lână de capră, aproape de aceeaşi formă, care se poate însă îmbrăca pe mâneci ca o haină, numită „'*nviscut*“.

In caz de ploaie sau frig mare, peste elementele de mai sus, se pune „*talgan*“ (sau zarcul), un fel de pelerină până la genunchi, făcută din dimie foarte groasă şi păroasă, prevăzut cu o glugă, care se numeşte „*cacìuléra*“ sau „*zarcula*“. Mânecile sunt largi, dar cusute jos la manşete, pentru ca nu se bagă pe mâini ci folosesc mai mult la ţinerea în ele a diferite obiecte, de care are omi nevoie, deci ţin loc mai mult de buzunare. Mâinele se ţin pe dedesupt ca sub o pelerină. Păstorii mai au tot un fel de pelerina „*timbari*“ din lână de capră, „*ciprina*“; neagră sau alba-cenuşie, după coloarea naturală a lânii, cu mânecile tot de forma. Timbarea se poartă tot pe umeri, ca şi talaganul. Are şi glugă.

IMBRACAMINTEA PICIOARELOR constă din: „*smeana*“, din pânză de bumbac; „*cioariţi*“ din dimie albă sau neagră, legaţi sub genunchi cu nişte curele subţiri, numite „*cuiţuveţi*“; ei sunt strânşi pe picior, pe care îl îmbracă dela călcâie şi numai până la jumătatea distanţei dintre genunchi şi stinghea piciorului, fără a fi uniţi ca pantalonii, ci formează două bucăţi separate, fiecare picior având deci cioarecul său. Cioarecul se leagă, — printr'o sfoară numită „*stringuta*“, — de o cingătoare, numită „*pîrcizon*“. Bătrânii mai poartă la lucru, în loc de cioareci, „*şilvari*“ (şalvari) şi „*burazani*“, nişte pantaloni obişnuiţi; iar tinerii un fel de pantaloni bufanţi, numiţi de ei „*chilotă*“.

INCALŢAMINTEA constă din: „*lipudă*“, *ciorap* de lână; „*ţiruhiă*“ un fel de pantofi, din piele groasă, în forma galoşilor fără limbă şi având la vârf un pampon de lână, numit „*funda*“, iar laţii au vârful îndoit, numit „*nas*“. Bătrânii poartă un fel de pantofi mai închişi, tot ca cei de sus, dar nu au nici vârf îndoit, nici fundă, numiţi „*curdiiia*“.

In mână obişnuesc să poarte un baston, numit „*cârlig*“, cu vârful îndoit, numit „*cârlibana*“.

In general, elementele costumului sunt confecţionate din postav, numit *adimtu*, din lână de oi sau de capre, mai gros sau mai fin, după starea materială a locuitorilor. Din adimtu de oi se fac: giumandanul, cunduşul, ţipunia, paltonul, maliotul, talaganul, sarica, cioarecii, şilvarii, burazanii şi chilota. Din stofă sau materie subţire se fac cheptaşul, având însă pieptul din catifea sau mătase. Din pânză de lână sau satin negru, bleu-marin se fac cămăşile. Tot din lână se face şi flaneia de piele.

Deosebirea la port între principalele sate româneşti din munţii Pind, ale căror costume le-am descris, ca: Perivola, Samarina, Avdela, Smixi, este prea puţin importantă şi ea priveşte mai mult lungimea şi colorea costumului. Astfel în unele sate (Perivole, Smixi), cămaşa, ţipunia, maliotul, talaganul şi sarica sunt în general mai scurte, cu puţin mai sus de genunchi, în timp ce în alte sate (Samarina, Avdela), toate acestea sunt ceva mai lungi, trec de genunchi în jos.

In ce priveşte coloarea hainelor, la Avdela, Samarina, Smixi, domină albul, la Perivole negrul. Cămaşa, ţipunia, cioarecii sunt de obiceiu de culoare albă la cele dintâi, iar la Perivole cămaşa şi cioarecii sunt când albi, când negri, iar ţipunia de regulă neagră. Mai există deosebire şi în coloarea gaitanului cu care îşi împodobesc îmbrăcămintea. Aşa de exemplu: la Perivole şi Avdela se întrebuinţează gaitanul de coloare roşie-închisă „*morcu*“, iar la Samarina, Smixi coloarea vânătă sau bleu-marin „*o.nit*“.

Toate satele pomenite mai sus sunt aşezări de vară, în care caz, indiferent că sunt păstori sau de alte meserii, locuitorii iarna îşi părăsesc casele şi se cobor la câmpie cu turmele, în Tesalia mai ales, iar ceilalţi, în localităţile din apropiere, pentru iernat. In aceste pendulări, ei folosesc ca mijloc de transport calul, iar ca adăpost la popasuri, cortul. In atari împrejurări, locuitorii se pot recunoaşte, nu numai că sunt Români, dar şi din ce sate sunt, după anumite semne distinctive, cari în special sunt cuvertele „*cuvertì*“, cu cari învelesc caii pe sub samar „*simar*“ şi până la coadă. Aceste cuverte sunt colorate: la Perivole, Avdela, Smixi în roşu cu negru, iar la Samarina, în alb cu negru.

Costum din Perivole : Imbrăcămintea de deasupra este „ţipuni” cu cline plisate la spate

O altă deosebire o găsim în coloarea foilor din cari îşi fac corturile, foi numite „*frindzi*“, adică frunze sau foi, ţesute din lână de capră „*ciprină*“, cu aceeaşi ţesătură ca la îmbrăcămintea numită timbare. Aceste foi sunt formate la rândul lor din fâşii înguste, numite „*urdini*“. Coloarea lor este următoarea: alb cu negru la Samarina şi Smixi; roşu închis cu negru la Perivole şi negru la Avdela.

Altădată aceste semne distinctive erau accentuate, se aplicau până şi la ciorapi. Semnele distinctive nu erau numai pe sat, ci chiar pe familii. Erau familii de mari bogătaşi, numeroase, ai căror membri ocupau cartiere întregi într'un sat, cari aveau asemenea semne distinctive.

Şi azi mai persistă urmele acelor vremi. In această privinţa dăm o întâmplare la care am fost martor. La Grebena, — centru românesc în munţii Pind, — se petrece o scenă impresionantă. Un copil de trei ani, rătăcit de-ai săi, a fost găsit seara de un grec, şi adus acasă. Copilul nu mai ştia de el. Grecul a recunoscut după colorile dela ciorapi că este „*vlah*“ şi îşi chiamă vecinii români să-l identifice. La repezeală se stabileşte că e „*pirvuliat*“ (adică din Perivole) şi că e din familia X. A doua zi copilul a fost predat direct familiei.

(*Sfârşitul în nr. viitor*)

In noapte, două stele cad...

(Urmare din pag. 3-a)

Copiii gazdei s'au retras cuminţi la locurile lor de sus.

In stradă, el încearcă s'o ia la braţ. Dora se scuză. O cunoaşte toată lumea. Şi este un străin pentru ieşeni. Ei nu vor să admită nici o circumstanţă îngăduitoare. Trebuie să meargă alături sec. Mâinile lui Albu îi spânzură dealungul pantalonilor, soldăţeşte. Poate în ciudă el începe să-i reamintească de Parcul Carol, de bărcile lui...

— Avem şi noi un lac şi bărci, răspunse Dora cu oarecare mândrie nejustificată.

Şi prompta, i-a arătat lacul (într'o fostă groapă de gunoi) şi bărcile înşirate pe margine, cu pântecul alb botezat: „Fatma", „Desirée", „Athena", „Paraschiva". Cine le-o fi botezat astfel ?

Ramează el. Apă stătută. Lacul e rotund şi mic cât o farfurie de tort. Edilii au pus sens unic pe lac, cu tăbliţe indicatoare şi amendă riguroasă.

Dora e tot indispusă. Albu trage la mal. Atâta mlaştină... Tot trăsurica de un cal înhămat ruseşte rămâne minunea Iaşului. Pune să-i ridice coşul... I-e teamă Dorei să n'o vadă cine ştie cine şi mâine va afla tot târgul. Birjarul merge după placul lui, unde vede cu ochii.

In legănarea lină, copitele căluţului bat drumul cu gingăşia picioruşelor de vată pe un ţambal. Urcă, coboară, iar urcă şi iar cotesc.

S'a 'ntunecat deabinelea. Albu vrea să reia firul vorbei. Dora îi plânge în braţe. Un plâns în care copiii îşi condensează mâhniri de-o săptămână. Se va însenina şi sufletul ei, ca al copiilor ? Se căeşte că a trezit o furtună într'un suflet pe care îl iubeşte. Suspinele şi vorbele ei frânte nu sunt oare asemenea licăririlor cereşti, Dora nu mai e Dora pe care a cunoscut-o?

— Dora, pentru mine nu poţi fi alta. De ce plângi Dora? Vom fi fericiţi!

Nu poate să-i oprească lacrămile. Fiecare lacrimă a ei înseamnă o vorbă.

— Nu mai plânge Dora. Rămân cu tine. Ne aşteaptă Tanţi. Tanţi pe care şi tu o vei iubi ca şi mine. O auzi cum ne cheamă? Intreabă pe baba Maria de ce nu venim?

Dora îi vorbeşte de o legendă de aur a iubirii lor. Va trebui să se despartă?

— Nu pot, nu pot. Viaţa mea nu-şi mai are sens. Să rămân în sufletul tău aşa cum o iubire generoasă m'a făurit. Şi eu te voi păstra!

Dora vorbeşte?

Albu nu pricepe . Poate n'a priceput nimic, dela început. Trăsurica merge, or stă? Parcă sunt undeva pe un pisc de munte. Acum coboară în prăpastie. Şi roţile se învârtesc asurzitor. Dora se strânge lângă el. Şi se bucură. Birjarul a lunecat printre roţi, ţipă sub trăsurică. Trebuie că-l târăşte... şi-l sfâşie pietrele.

— Unde suntem? se trezeşte Albu întrebând...

Trăsurica s'a oprit, în realitate, tot atât de dureroasă. Dora coboară. Işi strâng mânile. Nu mai sunt în stare să se îmbrăţişeze. Dora dă buzna pe poartă. Stă aci o prietenă bolnavă. Dora spune c'ar vrea să moară ea în locul ei, în noaptea asta...

Undeva, pe cravată, pe mână, Albu caută boabă de mir din genele Dorei. O caută ca pe un briliant şi o găseşte aninată de obraz. E tot fierbinte. O'noadă strâns în batistă. Luminează calea...

. . . .

S'a refugiat la G. M. I-e frig. Rămâne îmbrăcat. O familie fericită: un pom minunat rodind înţelegere şi zâmbete. Domnişoarele au adus pisicul în casă.

In mijlocul odăiei, pe covor pisicul „debutează" cu un ghem de hârtie, joc savant combinat apoi cu propria-i coadă. Câtă spontaneitate şi copilărie în jocul puiului de felină!

Albu se vede într'un teatru al primitivităţii şi în mijlocul fotoliilor lor, pisicul care se repede ca un nebun într'o vază. Trebuie că l-a durut. I trece repede. Işi reia jocul. D. îi aduce un căţeluş de pluş şi i-l pune în faţă. Pisoiul îi dă târcoale prieteneşti, îl mângâie cu lăbuţa, începe să-l supere fără succes. D. face pe căţeluş să latre. Pisoiul — convins — sare trei paşi înapoi, dezorientat. Râd fetiţele fericite de naivitatea pisicului. Râde şi doamna şi D. Pe Albu îl podidesc lacrămile. Simulează un râs violent pentru ca să-şi poată şterge pleoapele.

Dora e lângă el. Nimeni nu o vede. Şi Tanţi e. E nerăbdătoare. N'a văzut pisicul. Il trage de mână.

— Hai, nu mai vii? Unde ţi-e Dora?

Dora îi îngaimă ceva. Dar e atâta sgomot şi bucurie de viaţă aci şi nu-i desluşeşte bine spusele.

Domnişoarele aplaudă. Pisoiul repetă jocul fără insistenţe. Şi rând pe rând, căţeluşul de pluş e jucărie şi căţeluş de-adevărat, de care pisicuţul se teme şi fuge arcuindu-şi sub masă, blăniţa albă şi neagră.

Dora îi tremură în braţe. Plânge în hohote. Stă pe fotoliu ori trăsurica asta fermecată merge, saltă peste hopuri lin? Albu se surprinde râzând în hohote, când toată lumea aştepta un salt decisiv al pisicului.

E atâta căldură şi voie bună aci!

Albu îşi ia servieta şi fuge pe scări. Ce-or fi crezând domnişoarele despre el? Sunt de-o seamă cu Tanţi. Dacă le-ar chema Tanţi l-ar înţelege şi l-ar ierta, ca pe orice tătic...

Intuneric şi frig.

Unde este Dora? Unde a rămas?

Albu merge în neştire pe o linie de tramvai. Il ajunge din urmă un vagon şi îl împinge uşor. Tramvaiul se opreşte, îl aşteaptă. Se urcă. Vatmanul se joacă, ori conduce? Abia a pornit şi opreşte din nou în faţa unui debit. Acolo se dă jos, după ţigări. Iese din prăvălie, aprinde una şi îşi caută loc. Pe trotuar, două mâni de fată se agită. O domnişoară se urcă pe scară. Domnul rămâne pe trotuar. O figură eroică: se sărută înainte de plecare. Un minut, două. Vatmanul se uită în neştire la ei, trage din ţigară, dă fumul pe nas. Se distrează omul. Insfârşit, domnişoara s'a desprins ca o lipitoare sătulă de pe gura domnului. Tramvaiul porneşte.

❖

Tot noapte. Atâta noapte! Albu a deschis ochii, sgâlţâit de cineva. Trenul s'a oprit în câmp. Felinarele roşii, albe, galbene lunecă în sus şi în jos, pe lângă vagon. Nu pricepe de ce se frământă lumea în jurul lui. Dacă s'ar fi întâmplat ceva nu mai găsea vreunul, nici de leac, acum. Şi îl ghesuie o cucoană. Adică îi freacă genunchii cu mătasea ciorapilor. Nu-şi mai găseşte astâmpăr. Când la geam, când pe coridor. Intreabă în dreapta, întreabă în stânga. Cum a fost şi cum arată? Un accident. Ei şi? A căzut, adică a căzut cineva din tren ? Cum şi de ce a căzut ? Ce era ? Soldat ? Era beat, gândeşte Albu, desigur că venea din permisie de-acasă, dela muiere. Ş'o fi băut minţile.

Dar doamna, caşicum l-ar fi auzit, îi rectifică aceste formulări silite.

Că, nu era soldat, ci un negustor cunoscut din Iaşi. Alţii, zic de nenorocit că ar fi un bătrân, invalid de război. Cerşesc prin trenuri săracii... A vrut să treacă dintr'un vagon în altul. Era şi orb.

Albu închide ochii. Tristeţile au şi ele o ierarhie. Pentru el Dora le întrece pe toate. Caută să ştie ce fapt extraordinar l'ar mai putea impresiona.

Doamna din compartiment ţipă. A aflat un lucru grozav: cel tăiat de tren nu e nici invalid, nici negustor... ci o femeie. Şi accidentul e la câteva vagoane de ei.

Conducătorii trenului adună ce mai găsesc, într'o petică.

Doamna, ca un post de radio, urmăreşte dela geam şi îi ţine pe cei din compartiment la curent. De fapt dânsa are aerul că informează pe un domn bătrân cu o tichie şi perniţă sub cap, împachetat într'o cuvertură roşie de lână.

I-a găsit şi poşeta domnişoarei. Sărise cât colo. Putea s'o ia oricine.

— Săraca.... o compătimeşe tot doamna. Cine ştie ce nenorocită. După mantou se arată a fi curăţică....

Ce gust şi pe conducător să-i deranjeze din nou, fierbe Albu.

Abia se linişteşte cucoana de lângă el. Terminase compătimirile şi mai ales considerentele domniei-sale, ţipate în urechea stângă a lui iăticu.

Domnul conducător ţine între degete o poză. Explică el că e poza domnişoarei. Poate, s'a gândit el, că are vreo rudă în tren, aşa din întâmplare.... (Albu îl găseşte foarte deştept pe domnul conducător).

— Păcat de ea, frumuşică şi tânără, precizează doamna.

Albu ţine să-i vadă gusturile. Ii smulge fotografia din mână. Nu e politicos ce face. Şi rămâne cu ochii înţepeniţi. Fotografia îi apărea pătată. Dă s'o şteargă. Podul palmei i se pătează de sânge. Chipul rămâne acelaş... acelaşi... al ei.... al ei... al Dorei....

Şi Albu începe să cânte, făcând din fotografie un evantai graţios.

Şi dă ochii peste cap şi cântă cu pretenţie de primadonă orice arie îi vine în minte. S'a hotărît să cânte aşa până mâine. Cântă tare, mai tare şi mai tare. Ar vrea să sară cântecul lui de cinci ori mai sus decât fluerul locomotivei.

Adică, ce să-şi piardă vremea cu cântece. N'are timp de pierdut. Trebuie să ajungă acasă, înaintea trenului. S'o vestească pe micuţa lui Tanţi că vine Dora, iubita lor Dora. S'o 'mbrace frumos şi s'o aducă şi pe ea la gară....

Ce mai stă? Ce mai stă?

Vâră fotografia într'un buzunar oarecare. Iese pe coridor. Pe aci.... Deschide uşa... şi face un pas, doi, înaripat, în gol şi întuneric...

MATEI ALEXANDRESCU

CRONICA DRAMATICĂ

Dordea Mazilu Paula Culitza Sergiu Dumitrescu Vedea

TEATRUL NAȚIONAL: „Maria Baschkirtseff", piesă în trei acte, prelucrată de d-șoara Ticu Arhip.

Regia: I. Șahighian.

Dacă odată cu premiera Cuerului de Lyon, am privit mai încrezător în succesul școalei regie experimentală, nu tot tfel va fi după ce am putut sista la reprezentațiile piesei aria Baschkirtseff.

Obiecțiile dispar, din mintea iar a celor cari privesc critic oua încercare a direcțiunii aționalului.

Poate să contribue la această vorabilă părere ce ne-o facem supra piesei, și substanța ei. loarea ei.

Desigur, face parte dintr'un pertoriu ales, frământarea șnică, nemulțumită, adânc mană a Mariei Baschkirtseff, ământarea unei ființe ce a

Ticu Archip

putit să-și imprime personalitea cu prisosință, cazná ce i-a st dealtfel și țelul vieței.

Este vie probabil, în mintea ultora, viața acestei ființe mierioase și excesiv slave, din emoriile rămase celebre. De olo, prelucrarea românească cules câteva episoade emoțiante și caracteristice, cari denesc întreaga ei ființă, îi exică idealurile și răscolesc încă amintire a vieții ei agitate.

Ridicând cortina în clipa în re Maria Baschkirtseff porește să cucerească nemurirea rin artă, — **vreau să-mi asigur emurirea cu orice preț** — spue ea într'o scenă,—cele 3 acte le piesei urmăresc frenezia eții ei, cu dorința neînfrântă e a învinge, cu umiliri cumplite n partea semenilor, și cu cărerea finală, când, prea târziu, descoperit calea adevărată pe re ar fi putut culege fericirea, dea iubirei.

Ceeace o conturează pe eroina esei este un sentimentalism olent, pasionat, o neîncetată ișcare lăuntrică, un caracter adâncimi și culmi, asemenea sigur tuturor sufletelor mari seși, isvorîte din misterul neprins al stepelor.

O complicație sufletească, un explicabil labirint de contracții, un caracter în fond foarte man, care reprezintă în linii recise, ceeace noi numim astăzi **misterul slav**, parfum exotic imbietor, o inimă apropiată ult, nouă românilor.

Să nu fie o mirare purtarea estei ființe, care a dorit mai ult decât orice să se realizeze. i dacă ea a căzut înfrântă, ază de nemiloasa boală ce-i măcina plămânii, și-a văzut totuși idealul implinit.

Intensitatea dramei reprezentată la Național isvorăște în rimul rând din verismul ei, din egăturile puternice pe care le re cu traiul intens, sufletesc, asionat, al unei ființe ce ne are apropiată și, concomient, din nota romantică a ei.

Alegerea piesei în repertoriul regiei experimentale este o fericită ideie, fiindcă piesa necesită o gamă lungă și variată de interpretări, în special pentru rolul titular, astfel încât calitățile și defectele elementelor de încercare pot cu prisosință să iasă în evidență.

Din acest punct de vedere trebue să remarcăm jocul d-rei Didy Teodorescu. Ea s'a situat dela început pe un plan superior. Cu multă simplitate, ceeace este o calitate deosebită și rară, a isbutit să redea momente dramatice acute, fără artificii de gesturi adeseori dăunătoare.

Dacă totodată ar fi isbutit să întruchipeze mai multe antiteze în interpretare, rolul s'ar fi putut numi o creație.

D-ra Mimy Botta, în al doilea rol important femenin, a asigurat o bună interpretare, cu multă căldură.

Poate mai puțin dispusă d-na Nelly Sterian.

D-na Ana Luca, fără antren, fără dinamism.

D-nul Emil Botta a susținut cu destulă pricepere rolul pictorului Bastien Lepage.

In domnia-sa avem mari speranțe și de aceea credem că nu greșim atribuindu-i un joc frumos conturat. Totuși, n'ar fi rău să cedeze din atitudinea prea rigidă în anumite scene.

D-nul Bulinga, foarte slab. Rolul, dealtfel, prea puțin însemnat. Insă jocul domniei sale a fost prea rece, prea sfios.

D. Rădulescu, corect.

D-nul Șahighian a condus cu pricepere desfășurarea acțiunii, iar cadrul somtuos în care s'au desfășurat scenele îi revine probabil și domniei-sale.

In rezumat vorbind, credem că rezultatele Școalei de regie experimentală au dat un efect strălucit odată cu reprezentarea acestei piese.

Mult mai închegată decât premiera dela Studio, piesa dela Teatrul Național s'a desfășurat într'un ritm frumos și cald, aducând spectatorilor impresia de seriozitate și de studiere a rolurilor, atât de necesară, dar mai cu seamă și impresia că sunt unele elemente de viitor în teatru. In special d-ra Didy Teodorescu

VICTOR POPESCU

„TEATRUL LIGII CULTURALE": „HENRIC IV" DE LUIGI PIRANDELLO, IN TRADUCEREA D-LUI PROF. AL MARCU. REGIA: N. MASSIM.

Foarte lăudabila inițiativă a direcției „Teatrului Ligii Culturale" de a reprezenta *„Henric IV"* de Pirandello, s'a soldat cu un frumos succes.

Publicul nostru a avut ocazia, ca după *„Șase personagii în căutarea unui autor"*, să cunoască, în cursul aceleiași stagiuni, un Pirandello mai definitiv, mai realizat — mai uman.

Căci dacă „Șase personagii" este o sclipitoare lecție de estetică dramatică, rămâne totuși o experiență de laborator, a cărei reprezentare necesită, în special, un public prevenit.

„Henric IV" are toate calitățile unei autentice opere dramatice, minus o importantă cantitate de balast „pirandellian".

Mai mult, în „Henric IV", personagiile nu mai sunt „idei" care se trudesc să se realizeze — ci oameni, în sensul etern al cuvântului: frământați din patimi și din idealuri.

Eroul dramei lui Pirandello a suferit un accident — înscenat de amantul soției sale, cu scopuri bine determinate. Cum însă, în acea clipă, îl personifică pe Henric IV, eroul continuă să se confunde cu împăratul, mort cu câteva secole înainte. Instalat într'un castel, unde prietenii binevoitori îi fac nebunia cât mai confortabilă, timp de doisprezece ani, Henric IV își retrăiește viața. Până când, încetul cu încetul, revine clipa lucidității depline. Atunci eroul își dă seama de toată ridicula mascaradă ce se joacă în jurul lui: prietenii care-l vizitează îmbrăcați în costume de epocă și sub nume istorice, „sfetnicii" care aprind în urma sa... lumina

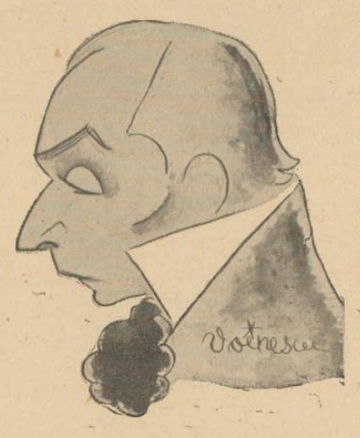

Emil Botta
(în rolul „Bastien Lepage")

electrică... Și-și mai dă seama că marea, autentica nebunie, nu e a lui, ci a celorlalți.

Iar o revenire în actual, nu mai prezintă pentru el nici o tentație.

Și din această clipă, opt ani, va simula nebunia, fără ca cineva să fi bănuit schimbarea petrecută.

Momentul dramatic este piasat la sfârșitul acestor opt ani. In cursul unei vizite, prietenii — printre care fosta soție și amantul ei, au revelația adevăratei situații. Pentru scurt timp însă — căci amantul va fi ucis de către „împărat", care se decide să rămâie pentru totdeauna „Henric al IV-lea".

Este aici, desigur incomplect notat, ceva din schema personagiului superb al lui Pirandello, și pe care *d. Sergiu Dumitrescu* l-a interpretat cu multă înțelegere. A fost o frumoasă biruință a unui actor tânăr și cu mari calități. Reușita d-lui Sergiu Dumitrescu a aruncat o lumină favorabilă și asupra celorlalți interpreți. *D-na Maican* a fost o interesantă apariție. D-ra *Paula Culitza*, o foarte tânără actriță, a adus multă frăgezime și un frumos temperament scenic.

D. Titu Vedea e extrem de amuzant, dar ar trebui să păstreze uneori măsura. De data aceasta, economia piesei cere mult mai puțin.

Masca lui Pirandello pe scenă, a devenit tradiție în teatrul românesc. De data aceasta sarcina care la „Studio" fusese a d-lui Anastasiad, i-a revenit d-lui Dordea.

D-sa a reușit să semene însă, foarte bine, cu Kogălniceanu.

O simpatică siluetă de tânăr marchiz a schițat d. *Costin Diescu.*

Chiar și d. *Mazilu* ar reuși să placă, dacă ar păstra o oarecare decență, în atitudini, necesară și pe stradă, dar mai ales pe scenă. (Și doar joacă pe un baron !).

Regia o datorăm d-lui Massim, care a făcut un spectacol închegat și frumos ritmat.

S'a jucat după admirabila traducere a d-lui prof. Alex. Parcu.

Interim

Cinematografele

ARO: „MARIA CHAPDELAINE"

Cei cari compun reclama filmelor își dau câte odată în petec, așa cum au făcut și de astă dată cu noua premieră dela Aro.

Bizuindu-se pe succesul repurtat de filmul Helene Willfuhr, domnii cari se ocupă cu compunerea reclamelor au alăturat de astădată de numele romanului scris de Vicki Baum, numele filmului realizat după opera lui Louis Hémon: Maria Chapdelaine.

E un sistem pe care nici-o dată nu l-am agreat, acela de a aminti succesul unui film trecut, în reclama făcută altui film.

Și ar mai avea un sens sistemul dacă între cele două filme ar fi o legătură în afară de asemănarea de titlu — mai țineți minte cum a fost anunțat filmul „Tigrul din Bengal"? „Mai tare ca Bengali". Stupid, nu? — dar atunci când nici această asemănare nu există, faptul că ambele filme au fost extrase după romane de autori diferiți, alăturarea numelor lor pe afiș este lipsită de noimă.

Trecând acum la filmul prezentat, trebue dintru început să remarc că suferă de marele cusur de a avea la bază un roman în care acțiunea nu joacă rolul principal, ci mai mult redarea atmosferei a fost preocuparea romancierului.

Se întâmplă pe ecran lucruri destul de interesante cari nu-l pot ține totuș, încordat, pe spectator. Discuții în sală, căscaturi, erau dovada neatenției în care se desfășura acțiunea filmului. Spectatorul nu putea fi prins în firele acțiunei și dus cu ele până la desnodământ. De acest cusur suferă de altfel toate filmele în cari acțiunea este tratată pe mai multe planuri.

Moartea vânătorului, boala mamei, dragostele fetei: iată cele mai de seamă episoade ale filmului. Tema care stă la baza filmului este eroismul cu care locuitorii pădurilor americane trebue să înfrunte toate piedicile. Grija lui Julien Duvivier a fost, ca și acea a lui Louis Hémon, de a reda cât mai bine atmosfera.

A reușit de altfel să prezinte câteva minunate colțuri de natură, iar efortul omului pentru a dărâma un pom, lupta lui cu natura, este minunat redată.

A abuzat însă regisorul de prea multe suprapuneri de fotografii, ajungând la un moment dat să dea filmului o notă prea obositoare. Pădurea care începe să se învârtească în jurul vânătorului extenuat ajunge, prin prea multă repetare, să obosească ochiul. Mai sunt în film amănunte de regie care, la început încântă, pentruca, abia mai spre sfârșit, spectatorul să-și dea seama că sunt inutile. Filmul francez ar ajunge la culmea de care este atât de aproape, dacă regisorii și-ar da seama — actorii au înțeles-o de mult — că prin mijloace cât mai simple se pot realiza lucruri într'adevăr mari. Apoi am impresia că producătorul a mai greșit dându-i rolul principal Madeleinei Renaud. Dânsa e, incontestabil, o actriță mare — în teatru cred chiar că poate avea creații minunate — dar este prea bătrână pentru a interpreta rolul Mariei Chapdelaine.

Se mai putea admite ca, încarnând-o pe Helene Willfuhr, să îl tulbure pe curiosul student în medicină, interpretat de Jean Louis Barrault.

Dar nu vedem unde a găsit atâtea farmece ca să poată subjuga trei oameni deodată.

Doui dintre adoratorii ei au fost interpretați de Jean Gabin — într'un rol destul de scurt și care, am impresia, nu l-a pasionat prea mult și Jean-Pierre Aumont — cu gesturi tot atât de precipitate și încă, băiat frumos.

SCALA: „DOMNUL ȘI DOAMNA DETECTIV"

William Powell a repurtat mari succese creând roluri de detectiv sucit, care mai mult încurcă treaba decât o descurcă. Moartea Jeanei Harlow, se pare că l-a sbuciumat într'atâta încât a dispărut cu totul depe ecran. Pentru genul de roluri mai sus amintit dispariția lui înseamnă o pierdere de care nouă —simpatizanți ai lui William Powell — ne pare foarte rău. Dar Americanii nu s'au descurajat.

Locul lui William Powell a fost luat de Melvyn Douglas, căruia nu-i lipsește nici mustăcioara, nici talentul primului.

Și totuși ultimul film cu „detectivi trăzniți" nu se apropie de succesul primelor benzi. Explicația este, cred, simplă.

Celelalte filme erau presărate și cu scene, așa zise „de groază", cu care se tae respirația spectatorului. După ele urma câte un spirit de humor american, lumea râdea cu hohte și cam în felul acesta filmul trecea fără ca aproape să observi scurgerea timpului. Trecerea bruscă dela groază la râs îl ținea pe spectator atent.

In acest film lipsesc scenele tari — morți căzând din dulap, umbre misterioase, mâini stingând comutatorul electric, și altele — el nefiind altceva decât o înșiruire de scene comice, unele mai reușite, celelalte mai puțin.

Deci, la insuccesul filmului contribue cel mai mult regisorul. O parte de vină o are însă și Florence Rice, cu totul lipsită de talent și nici măcar atât de frumoasă pentru a scuza apariția ei pe ecran. Are o singură calitate: Știe să se îmbrace bine.

TRAIAN LALESCU

POȘTA REDACȚIEI

Constant L. Cosma. — Catrenele cătrănite sunt glume versificate, nu însă epigrame. Nu te grăbi cu volumul. Barbiereala distinsului areolog ca și „chestia" cu Jurnalul care „apare prea...lunar" ori „volumul voluminos" pot amuza pe colegi, dar numai atât.

Un „pas même" al lui Piron a eternizat două versuri. Caută acest „nici măcar" și de-l vei găsi poți publica numai pentru el un volum oricât de voluminos.

V. S., Loco. — Două poezii semnate cu două inițiale. Un **„păstor** de gânduri" și-o **„păstoriță** de stele". Turma versurilor dumitale e prea mică pentru doi păstori.

C. —

Viața. Dorul tău a căzut fără să mai sue
Lacrimă pustie, bătrână și șue.
Lacrimă bătrână șue și pustie
Cine mi te varsă, cine mi te suie?
Lacrimă sărată, vieții pustii oază,
Cine-o fi poetul care C. semnează?

Decât un C. mare, ori unul mai mic
Spune-i că-i mai bine, lacrimă, nimic.

Ion Cutava. — „Așteptare"...

Ge. Capotă. — Din fericire nu v'ați ales cariera de aviator. Puteți capota însă și în alte meserii.

Ștefan Dogaru. —

O, Românie Mare, cu brațele de fier,
Cu veri pline de farmec și iernile de ger,
Ca o icoană sfântă a Domnului Cristos
Privești în depărtare și tragi din tot folos.

O. Românie Mare, pământ mult răbdător
Ce odrăslești atâtea „talenturi" în popor,
Ași vrea ca pe întinsu-ți în veci să nu mai fie
Nici urmă de peniță, cerneală și hârtie!

B. I. — Promițător. Mai încercați.

— r. st. —

Ignoranță și libertate

(Urmare din pag. 1-a)

totală de lume, ci, ca să folosim o formulă prea cunoscută, prin „renunțarea la fructul actelor" omenești (*phalatrishnavairagya*). Omul rămâne în lume, acceptă Creația, dar departe de a participa pasiv la drama Creației — „transfigurează" fiecare gest uman, transformându-l în „ritual". Asupra acestei transfigurări, vom reveni îndată. Să o remarcăm însă de pe acum, că atât în tehnicile tantrice cât și în mistica vaishnava, *iubirea* joacă un rol de frunte; este, într'un cuvânt ,instrumentul principal de „realizare". Evident, *iubirea* în multiplele ei sensuri; erotic-concretă în tantrism, pasională în vaishnava. Am stăruit asupra eroticei mistice în cartea noastră *Yoga. Essai sur les origines de la mystique indienne* (Paris, 1936, p. 231 sq) și nu mai stăruim aici. Ne îngăduim să observăm numai că atât în vaishnava cât și în tantrism, dragostea este „transfigurată", adică transformată într'un ceremonial de multe ori de valoare cosmică (unirea ceremonială tantrică, *maithuna*).

Vorbind însă de Eros în legătură cu Creația, trebuie să observăm că iubirea are — în India, ca și în alte culturi — o funcțiune ambivalentă. Pe deoparte, dragostea izolează pe om de lumea exterioară, întocmai ca o asceză. (Căci prima condiție a ascezei este izolarea de restul lumii, singurătatea, viață interioară). Pe de altă parte, dragostea scoate pe om din sine, „proiectându-l" în persoana iubită, tinzând să-l identifice cu ea, și anihilându-i astfel individualitatea; este, cu o expresie tehnică, deplasarea centrului de greutate al ființei omenești din *sine* — în *celalt*, în ființa iubită. Am amintit funcția ambivalentă a iubirii (izolare de lume, concentrare asupra ta însuți — proiectare în altul, pierdere de sine) pentru a nu se înțelege greșit sensul pe care Eros îl are atât în mistica vaishnava cât și în tehnicile tantrice, ca să nu mai menționăm celelalte curente bhaktice indiene.

Cosmosul, Creația, care e născută din „ignoranța" omului, are și ea funcțiune ambivalentă. Pe deoparte, prin nălucirile ei nesfârșite, antrenează pe om în cicluri nenumărate de existență; pe de altă parte, îl ajută indirect să-și caute și să realizeze mântuirea sufletului, autonomia absolută (*mukti*). Cu cât omul suferă mai mult, adică este mai total solidarizat cu Cosmosul, cu atât își face loc mai puternic dorința de a se elibera, setea de mântuire. „Iluziile" și „formele" slujesc, deci, prin propria lor magie și prin suferința pe care o alimentează neobosita lor devenire, chiar scopul suprem al omului: eliberarea, mântuirea. „Dela Brahman până la firul de iarbă, Creația (*srishtih*) este pentru beneficiul sufletului, până ce se atinge suprema cunoaștere". (*Sâmkhya-pravachana-sutram*, III. 47).

Textele indiene repetă până la satietate că pricina „robiei" sufletului și, deci, izvorul suferințelor fără sfârșit care fac din condiția umană o permanentă dramă — este *solidarizarea omului cu Cosmosul*, participarea lui, activă sau pasivă, voluntară sau involuntară, la Creație.

Neti! neti! strigă înțeleptul din Upanishade; „tu nu ești *asta!*" Adică: tu nu aparții Cosmosului, tu nu ești necesar implicat în Creație prin legea proprie a ființei tale. Prezența omului în Cosmos este, pentru gândirea indiană, ori o întâmplare nefericită, ori o iluzie. Poziția aceasta negativă aproape „polemică", față de Cosmos, a spiritualității indiene se verifică mai ales în acele sisteme de gândire care pun accentul pe *ontologie*. Dacă se afirmă realitatea absolută a Spiritului — fie acesta conceput ca Unul singur (monismul vedantin) sau ca o infinitate de spirite fără nicio posibilitate de contact între ele (pluralismul Samkhya-Yoga) — atunci este obligatorie devalorizarea Creației și denunțarea validității oricăror legături între „suflet" și Cosmos. *Esse* nu poate avea niciun fel de relație cu *non-esse;* iar Natura, după cum am văzut, fiind o Devenire Universală, nu are o realitate ontologică. Pentrucă, chiar pentru sistemele Sâmkhya și Yoga, formele cosmice nu au o realitate absolută, și se resorb printr'o „mare dizoluție" (*mahaprâlâya*) în substanța primordială (*prakriti*).

Neti! neti! are deci acest sens: desolidarizarea omului de Creație. Din inexaustibila matrice a Cosmosului se nasc milioane de forme, care au toate același destin: devin, se transformă, se nasc ca să moară. S'ar putea vorbi de o „eternă reîntoarcere" a tuturor formelor cosmice, dirijată de un destin care stă la baza Creației: *karma*. Această *karma* domină și viața omului, cu aceiași eficiență cu care se exercită asupra întregului Cosmos. Prins ca într'o plasă în această lege de fier a Creației, omul suferă, moare și se naște din nou, ca să-și continue suferința, pe acest pământ. Dar această reîntoarcere a omului pe pământ, acest ciclu nesfârșit de reîncarnări, este de fapt prelungirea infinită a unei existențe larvare care înseamnă mai curând *moarte* decât *viață*. (Cf. cartea mea *Yoga*, p. 309 sq.). Intr'adevăr, adevărata *Viață*, nu poate fi decât plenară, reală, fericită. Iar pentru întreaga spiritualitate indiană post-vedică, condiția umană e tragică; pentrucă omul nu e nici *liber*, nici *fericit*. Viața pe pământ, în „ignoranță", este o existență de larvă; îi lipsește autonomia spirituală și beatitudinea, condițiile unei *existențe reale*.

MIRCEA ELIADE

(Urmare în numărul viitor)

PREFERINȚE PLASTICE

— Decât să mai lucrezi la tabloul ăla, mai bine ai face câteva gravuri în lemn, că tot vreau să aprind focul.

MAESTRUL ȘI MODELUL

— Am impresia că-mi sabotezi opera! Crezi că mai poți fi „Cleopatra", după ce ți-ai făcut buclele alea'n cap?

HIPNOTISM

— Rog onoratul public să ierte durata experienței, dar pe domnul voiu fi silit să-l adorm de două ori.

MENAJ BOEM

— Dac'ar fi un copil-fenomen!

BUCURIE

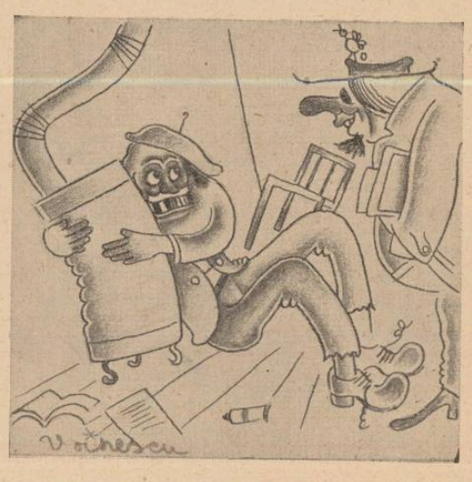

— Azi e cald la noi în cameră!
— Da, colegul nostru, mâncătorul de foc, ne-a adus resturile dela dejun.

Literatură, artă, idei...

O mărturie de prețuire a cărții

Am văzut și o expoziție a cărții întocmită altfel decât după criteriul standurilor editoriale și cu alt scop decât al vânzării intensificate. Am vizitat o expoziție de cărți cumpărate și citite. Ea este într'o sală imensă de festivități a Școalei Centrale de fete din Capitală. Ni se pare o ideie din cele mai bune aceea a d-rei Malaxa, distinsa directoare a „Școalei Centrale", de a organiza o expoziție cu cărți recomandate ani de ani de profesoare și citite, firește, cu înfrigurarea copilăriei și a adolescenței de către eleve. Se vede aci cum se face inițierea culturii într'o școală românească, cum se exercită gustul și dorința de instruire. Semnificația expoziției crește când constatăm că ea s'a alcătuit după genuri și spețe literare. Ocupă pe rând, fiecare rangul lor: cărțile de știință, filozofie, istorie, geografie și călătorii, cărțile pentru copii, străjeria, literatura și limba italiană, engleză, franceză, germană. O așezare privilegiată o aveau volumele de istoria artelor; Eminescu domnia singur pe un stand, în toate edițiile românești și în traducerile câte s'au făcut în limbi streine. Tot cadru de lumină avea și Lucian Blaga și poezia tânără împodobită cu ultimele tipăriri de primăvăratec elan. Nivel de actualitate deci în literatura vremii — dar totdeodată și serioasă reprezentare a trecutului istoric și literar.

Dacă am vrea să citim textul Regulamentului Organic publicat cu alfabet cirilic în 1832, îl putem găsi la „Școala Centrală de Fete". Asemeni traducerea în vățăturilor lui Neagoe Basarab, alături de cele mai noi volume de filozofie estetică sau filologie.

Tot impresionant era și un stand al operelor publicate de fostele eleve ale școlii, unele autoare de studii ample și felurite, altele scriitoare cu nume din ce în ce mai notoriu.

Dela expoziție am plecat cu încredințarea că, oricum, cărțile au un destin fericit. Ele sunt citite și din dragostea lor se prilejuesc frumoase manifestări.

— f. —

STEPA BASARABEANĂ

ne-a dat un volum de poeme în care am aflat un poet. Cartea se numește: „Ore" și e semnată N. F. Costenco. Vom spune din capul locului că d. N. F. Costenco a scris o carte care ne-a plăcut. Plină de tinerețe amară și vie, cartea lui N. F. Costenco, este ceeace se numește „o autentică realizare". Dacă ar fi să-i găsim un loc în lirica tânără, am zice că d. Costenco e un M. Beniuc al Basarabiei — și nu credem că am greși. Regretul nostru este acela că chingile acestei cronici prea mărunte nu ne permit să cităm decât o strofă a volumului:

„Hei fraților! Să plângem! Numai plânsul
„A mai rămas necangrenat în noi.
„Ce-i Dumnezeu când ne-a uita și Dânsul
„Într'un pământ bețiv și plin de ploi."

Explozia asta de lirism sincer și încă atâtea alte perle, spun că N. F. Costenco e un poet. Și asta ne bucură foarte.

„FORME",

revistă de „drept, artă și științe sociale", apare sub conducerea distinsului literat, d. prof. universitar Eugen Herovanu. D-sa a isbutit — dintru început — să imprime un aer de frumoasă conduită acestei reviste, pe care cu plăcere o anunțăm. Planuri variate, se întretaie în paginile ei și nume grăitoare semnează articole pline de miez. Astfel: Francesco Carneleotti, Gh. N. Leon, H. Donnedieu de Vabres, Tudor Vianu, G. Alexianu, N. Solomon și M. G. Constantinescu, spun destul. Delicatul povestitor al „Călătorului romantic" și omul de-o distinsă finețe intelectuală, care e d. Eugen Herovanu, ne prezintă în „Forme", pagini asupra cărora stăruim cu atențiune și folos. Credem că faptul acesta, spune deajuns.

DOUĂ SUTE

de numere de apariție serbează „Pământul" d-lui Eugen Cialic, dela Călărași. Revista aceasta s'a menținut întotdeauna la nivelul frumos și necesar unei bune reviste de provincie, cinstind întru totul pe harnicul ei director. Numărul festiv apărut nu de mult, strânge la un loc cuvinte de unanimă și sinceră stimă și simpatie. Și noi îi dorim d-lui Cialîc isbândă, strângându-i mâna cu vechea noastră prețuire și bună amintire. „Pământul" nu va trebui să se oprească!

D. LIVIU REBREANU

a fost ales membru al „Academiei Române". Iată un gest care cinstește literele române și înaltul for, în acelaș grad. Căci alegerea d-lui Liviu Rebreanu între nemuritori, e un fapt prin care pământul lui „Ion" și sbuciumul „Gorilei" primesc o definitivă și de mult meritată consacrare. Ne bucură votul pe care Academia Română l-a acordat zilele trecute marelui romancier care e d. Liviu Rebreanu și — din colțul nostru — ne alăturăm unei unanime mândrii.

CU VARA CARE SE APROPIE

ne vin în minte clarele armonii ale romanticilor germani, acei incomparabili și neegalați cântăreți ai minunilor lumii. Răcoarea unui codru, sunetul unui corn de vânătoare, luciul albastru al unui lac și încă atâtea alte **elemente,** iată ce ne-a aprins condeiul. Un refugiu cu Eichendorff, sau cu Müller, în penumbra unei case de munte, iată visul unui orășan biruit de gândul muncii extenuate. Rândurile astea, le-am scris nu atât pentru el, ci pentru un bun și minunat dascăl de germană, care îngână cu elevii nu numai secul „der, die, das".

ION AUREL MANOLESCU

tânărul actor și poet a dat la lumină, nu de mult, o viață a Iuliei Hasdeu. Cu toată mărturisirea autorului, care ne asigură că paginile sale vor fi mai mult **un imn,** trebue să o spunem că ne-a obosit lirismul fără de măsură al paginilor sale. Căci oricât de pur și de poetic s'ar vrea un cântec de laudă, florile de stil și întortocherile gândului, plictisesc și te îndepărtează. Dela tinerețea vie și plină de talent a autorului, mai **așteptăm și altceva!**

DINTR'O REVISTĂ

de dârză și ageră ținută literară, desprindem un mic crâmpei dintr'un binesimțit articol de critică: „Griboedov iese din universitate pentruca să pășească în viață, care nu va fi chiar nesbuciumată". Mai departe: „Nici operele lui Gogol nu fusese scrise". Nu vrem pentruca să citâm mai departe, din articolele care fusese scrise de d-nii colaboratori. Dar garantăm că mai sunt frumuseți de acest fel!

AUTOGRAFE

au semnat scriitorii într'o zi, la „Buletinul Culturii". Am privit lumea cumpărătoare, care admira cravatele și ochii poeților și-am zâmbit amar: cărți cu autografe — ca și cum am zice: cafea cu frișcă. Poate că ochii frumoși ai unor „tinere copile" și profilul superb al câtorva frumoase femei ajung pentru a ostoi o mare tristețe!

NU ȘTIM

de ce revista „Gând Românesc" dela Cluj și-a încetat, în ultimele luni, apariția. Ne obicinuisem să aflăm în minunata revistă a d-lui Ion Chinezu un întreg Ardeal, viu și fremătător, să întâlnim în paginile ei o întreagă falangă de poeți și prozatori atât de dragi. Spiritul unui Ardeal pur, pulsa în „Gând Românesc" și tocmai de aceea melancolia acestei note. Ii trimitem d-lui Chinezu, alături de întrebarea noastră, o inimă de prieten vechiu și prezent.

D. NICHIFOR CRAINIC

a fost editat de „Miron Neagu" cu tălmăcirile „Povestirilor despre Bunul Dumnezeu" ale lui Rilke. Insemnăm cu rară bucurie apariția aceasta a lui Rilke, în haina românească a celui mai profund cunoscător al său. In numărul viitor vom scrie pe larg despre carte. Azi îi anunțăm apariția cu multă și mare plăcere.

D. CAMIL PETRESCU

distinsul scriitor și dramaturg a fost încununat cu premiul național pentru arta dramatică. Recunoașterea ce s'a adus muncii pline de talent a d-lui Camil Petrescu, este un fapt din cele mai frumoase.

„Danton", „Mioara", „Suflete tari" și „Mitică Popescu" sunt realizări puternice în teatrul românesc, consacrate de public și critică. Laurii oficiali înnobilează și definitivează truda d-lui Camil Petrescu.

LA „LIGA CULTURALĂ"

a avut loc o ședătoare literară, foarte bine primită de un public select și numeros. Constatăm cu satisfacție că gustul pentru literatură n'a fost cu totul absorbit de plăcerile estivale. Causeria d-lui Ionel Teodoreanu, acest rar mânuitor al cuvântului vorbit, precum și lecturile d-nei Coca Farago și ale d-lor: George Dorul Dumitrescu, Teodor Scarlat, Virgil Carianopol, I. D. Pietraru, Traian Lalescu, George Șoimu, Emil Botta, Silviu Lazăr, Serafim Cadan, etc., au smuls sincere și repetate aplauze stalurilor și balcoanelor sălii.

ȘTEFAN BACIU

UN STUDIU CRITIC DESPRE PROZA EPICĂ A LUI DELAVRANCEA

Studiul critic de curând publicat de d. Gr. Popescu-Bâjenaru, despre *Schițele și nuvelele lui Delavrancea,* constitue o foarte atentă aplicare a principiilor și metodelor de cercetare critică preconizate de d. prof. universitar Mihail Dragomirescu, în opera sa capitală *„Știința Literaturii"* și în același timp, o meritoasă contribuție personală a autorului, la determinarea locului pe care-l ocupă puternicul creator al lui „Hagi-Tudose", în evoluția prozei literare românești.

Insușirile evidente, de claritate metodică și expunere sistematică a ideilor și judecăților critice ale acestui studiu, ne îndreptățesc să-l recomandăm cu deosebire tineretului școlăresc — cărturarii de mai târziu — cărora le va fi un prețios ajutător, mai cu seamă acum, în preajma examenelor de sfârșit de an și de bacalaureat.

CĂMAȘA FERICITULUI

Domnul Mihail Negru a părit la „Cugetarea", „Căm șa fericitului" sau Minuna poveste a sultanului Salad -cel-trist, care de lumea t tă se cuvine a fi cunoscu spusă de prea-înțeleptul și Allah-Temătorul Abgely B Omar Nurreddin". Această c te, admirabil scrisă de d. N gru, după cunoscuta fabulă rientală, a obținut nu de mu premiul „Delafras", pentru mai bună carte pentru copii tineret. Amintim că d. **Mih Negru** a mai scris și o operă versuri, cu subiectul „Căma fericitului", pe care l-uat-o libret d. **George Simonis,** co punând o frumoasă muzică decuată.

In versiunea de proză tip rită de „Cugetarea", se află n meroase versuri luate din l genda dramatică, așa încât „C mașa fericitului" constitue lectură din cele mai alese.

MOARTEA TIRANULU

(Urmare din pag. 5-a)

— Vas la cincisprezece sferturi pe stânga.

Erau salvați. Forfota deslănțuită de accident încetase, ca prin farmec, la auzul cuvintelor magice și o bucurie copilărească, delirantă, se insinua în sufletul echipajului. Sgomotul valurilor și al vântului părea că-și mai pierduse din putere, dar plescăitul mării era tot mai apropiat și ondulațiile late ale apei urcau puntea cu mai multă ușurință. Sus, pe pasarelă, lipit de parapet, cu cascheta cu laurii de aur așezată în dezordine pe cap, strâns în manta, comandantul Riccardo Gambara privește umil înainte, acolo unde vasul se desena tot mai distinct și mai mare, dar gândurile lui se trudeau parcă să nu înțeleagă ceeace curiozitatea profesională descoperise de mult. Incercase atâtea surprize dealungul acestei zile și convingerile sale erau tot mai indecise, după fiecare ispită nouă, încât proteicitatea și relativismul credințelor sale și ușurința cu care ceda, îl umplură de uimire și-l aruncară într'o agitație adâncă și chinuitoare. Dar, ceeace inima sa se trudea să treacă cu vederea, ceeace ar fi voit să se întâmple cât mai târziu și mai departe de dânsul, se petrecu atunci. Ofițerul de cart, care binocla vasul, anunță taina pe care comandantul o păstra pentru el, cu glas puternic și clar: Erau salvați de un vas spaniol, de frați: era distrugătorul „Xeres".

Dar comandantul nu putea să treacă cu vederea ceea ce toți păreau că neglijează, nu putea să uite că flamura care fâlfâia acolo sus, pe catarg, era fanionul armatei care lupta sub Franco. Invins de soartă și părăsit de marinarii săi, căpitanul comandă lansarea balenierelor, dar sunetul vocii sale era stins și tremurat. Văzu înfrigurarea cu care oamenii lansau bărcile și graba cu care se pregăteau să ajungă dincolo, cașicum s'ar fi spus că-i alungă din urmă nu știu ce obsesie și avu viziunea deplinei sale înfrângeri. Și atunci, când ultima balerină fu gata de plecare, i se păru că l-au uitat, fără ezitare, așa cum se uită uneori un trecut turbure și s'ar fi vrut, în clipa aceea, tiranul de altă dată, care să-și răsbune crucea umilinței, pe care ei, oamenii și robii săi, îi siliseră s'o poarte. Dar niciodată nu s'a întâmplat ca marinarii să părăsească pe unul dintre ai lor în mijlocul mării. In mijlocul gândurilor răvășite și a mâhnirii încercate de mândria demnității lui, auzi glasul ofițerului, care-l chema să pornească peste valuri. Timp de câteva secunde, nici o trăsătură nu se mișcă pe fața lui, iar trupul îi era amorțit într'o rigiditate de moarte. Apoi își privi ofițerul îndelung, în adâncul ochilor și obosit ca de o întrecere titanică, murmură răspunsul atât de stins, încât ofițerul de abia îl auzi: „Plecați".

Pronunțând cuvântul supremei r nunțări, glasul lui avea o devot ciudată, încât s'ar fi zis că se roag Nu mai era nimic din glasul acel care știa să-și nuanțeze vibrațiile o măestrie neîntrecută, care se ric ca înspăimântător ca o furtună, în cât toți uitau să mai gândească care fascina prin spontaneitatea dă zeniei lui. O amărăciune se așternu pe fața lui palidă, dar resemnarea, în florită acolo, ca o aureolă, îl transf gura și împrumuta figurii o expres care nu mai avea nimic omenesc în tr'însa.

— Căpitane, trebue să mergeți c noi! spuse, din nou, ofițerul, categ ric și agresiv, așa cum nimeni n îndrăsnise să i se adreseze vreodat comandantului. „Înțeleg orgoliul v stru, dar e o nebunie ceea ce face Veniți cu noi, căpitane; altfel v vom lua cu forțe". Dar agresivitate lui era falsă.

Ii vorbea cu convingere și umilin ță, așa cum poate nici n'ar fi bănu că e capabil s'o facă cineva, în as menea împrejurări, cu o tainică du rere, dar, pe măsură ce vorbea, ch pul comandantului trăda o indife rență mai adâncă, o apatie com pletă, încât ofițerul văzu, numaide cât, inutilitatea sforțărilor sale schimbă tema; era acum imperios violent, îl amenința că va porunc să fie ridicat de soldați și-i aminte cu sadică satisfacție, că ar fi prefe rabil să nu se expună unui aseme menea spectacol, din care prestigiu său n'avea nimic de câștigat. S plecă peste bară, ca și cum ar vrut să-și cheme oamenii, dar î clipa aceea, ca o apariție halucinan tă, comandantul Riccardo Gambar era din nou șeful ,tiranul în fața că ruia orice voință se frângea, ca pri farmec. Glasul lui, grav și energi acoperea totul, arunca ordine, p care le sublinia, cu gesturi scurte s hotărîte și-i flutura, înaintea ochilo oțelul unei arme. Umil și învins, o fițerul pricepu că trebue să se în chine și că pierduse iremediabi lupta. Salută lung și cu emoție vă dită, așa cum se obișnuește când ci neva este îngropat în mare, sau a onoarea să vezi murind un erou s coborî de pe spardeck. Acum co mandantul era iar omulețul fără vieață, livid și rebegit, pentru car vieața își pierduse orice sens. Cu brațele crispate pe balustrada de oțe a punții, pe care o îndrăgise atât începea călătoria cea mare, către o lume de miraj și purificare, pe car avea s'o descopere, uimit, ca altă dată Columb, Pământul nou. Valu rile îl înveleau, în mângâierile lor cu o voluptate chinuitare, așa cum numai o amantă știe s'o facă, și-l a mețeau cu patima despletirii lor ne bunești. Și atunci, peste talazuri,îi a păru ca într'un vis, o imagine blân dă de tânăr, îmbrăcat în uniformă marinărească, în ochii căruia juca o durere fără margini, pe care buzele se trudeau, zadarnic s'o tălmăcească exact:

— Căpitane, vă cer ordine. Ce hotărîți?

Dar, ca și altădată, răspunsul îi îngheță în suflet. Valurile, care se despicaseră adânc, ca odinioară la legendarul semn al lui Moisi, îi înnăbușiră strigătul, care parcă ar fi voit să spună:

— Mașină turația toată. Bara zece la stânga". Și apoi, ofițerul: „Intr'o jumătate de ceas îi vom lua pe vasul nostru, Garcia".

CAROL ANTON APOSTOLESCU

Un timp tulburat, o altă lume și un om: René Benjamin

(Urmare din pag. 1-a)

sfidare celei mai sincere, celei mai sigure vieți! Oamenii ăștia par să fie convinși că vieața trebue să fie așa cum vor ei,... nu cum ea este! După ce s'au înțeles că trebue să fie laici, perfect, ei par să determine o altă creațiune, dar în aceste forme chinuite o anumită substanță le scapă, sufletul nu participă nicăieri — și ei nu simt nimic și nu văd! Că forțe misterioase îi desmint, la fiecare cotitură din vieață — ei se uită fără să priceapă sau le este imposibil să vadă: microscopul la care au învățat să privească nu le arată nimic... Atunci, — ei sunt fericiți. Și merg înainte!

Dar Benjamin îi privește... Aproape se miră că, toate astea, pot să existe! Și el râde, crunt... Dar, în fond, e trist!

Și e aici, puțin, toată opera lui — unică astăzi — de pamfletar, probabil cel mai mare care trăește acum.

Fiindcă există și opera lui poetică... Unde se consolează Benjamin? In hohotul imens — de lungă sete — al lui Balzac! In solilocul înfrigurat, de poesie și de mister, al lui Barrès... In feeria universală a lui Molière, sau în vigoarea dârză a lui Clemenceau, în pathosul de creație a lui Mussolini, peste „un popor îndrăgostit"... Se odihnește mai ales în rigoarea olimpiană a lui Maurras „ce fils de la mer", și chiar în râsul viu al unui Sacha Guitry — această admirabilă diversitate, dar aceste fructe superbe ale creației care mai isbutesc să spună, oricum, că vieața poate să fie frumoasă!

Și această Chronique d'un temps troublé? **Ea rezumă puțin aproape tot ce-am văzut — și sunt aici alte evasiuni... E mai întâi lumea asta pe care o știm, acești „Soutiens de la Société" cari au invadat pretutindeni, au creat instituții — și au dat astfel o vieață care aspiră să fie mereu altfel,... decât așa cum este! Par'că totul s'a hotărît să moară... Chiar Parisul! Grația lui liberă, — strivită acum de marele capital, totul ia un aspect comercial și de trusturi... Vieața e „în serie", — ca și produsele... Iar „Spiritul"? Profesorii instruesc pe muncitori! Și aceștia întorc „știința" — așa cum au laut-o, așa cum li s'a dat, atât cât au putut s'o ia — împotriva acelora cari n'au știut să le dea... altceva — și mai mult! E o goană după confort — într'o lume în care toate bunurile spirituale au murit!**

Lucrătorii confiscă bunurile burghezilor — ca să fie mai fericiți! — iar aceștia sunt timorați că, lucrurile astea pierdute, nu le mai rămâne într'adevăr... nimic!

„Spiritul" e la îndemâna oricui — constituțiile sunt egalitare (...deși liberale!) — și ideile circulă pe stradă, dar numai așa cum ele ar putea să circule când li se dă drumul pe stradă... Și e aici un dialog pe care nu-l compar cu nimic! Am datoria să-l dau, așa cum e scris... Benjamin fixează un timp — în câteva fraze! Cine ar avea cruzimea să le repete, altfel?...

E lucrătorul, instruit, care știe că într'o zi va putea să mâture chiar, apăsând numai pe un buton. Dar gândul lui e puțin deranjat...

— Quand onne travaillera plus... qu'est-ce qu'on pourra bien faire?

— .....

— On s'instruira!

C'etait l'annonce d'une foi, d'un culte! J'allais fuir, quand le postier reprit:

— La science dissipe les mystères. Nous sommes matérialistes et biologiques!

Je m'inclinai.

— Le malheur, remarquai-je, c'est que la matière est mystérieuse...

Le postier s'avança comme pour une exécution:

— La matière est un peu plus prospectée, tous les jours!

— Mais il y a la mort, Monsieur!

— Qu'on possèdera, m'steur! Affaire de temps!

— Croyez-vous qu'alors vous vivrez à coup sûr?

— Il y a des chances!

— Et si je vous tue?

Il en resta bouche bée. Il n'avait pensé qu'aux hommos qu'i ne veulent pas mourir, sans réfléchir a ceux qui veulent donner la mort! Mais je sentis qu'il se disait: „cela, c'est encore du fascime!" J'avalai mon café, saluai, partis, puis me mis à courir... comme un assassin!

E penibil să jefuești o carte, scoțând din ea un petec ca dintr'un postav.

Dar sunt sigur că rana e atinsă aici, — că se vede acum mai liber, mai universal, răul de care suferă lumea! Benjamin îl privește cu sentimentul unui cert naufragiu. Cafaret, Brutedeveau, Bourdelange — deputatul — și toți ăștia poartă, vă rog să credeți, cum spunea Balzac, nume ce le convin... Nume care-i exprimă! Și îi explică...

Lévi — Prune e fericit, — apasă pe un buton, și își vede, până în fundul uzinei, ultimul automobil fabricat...

— Ici, il n'y a jamais de difficultés, **spune el...**

Și Benjamin murmură: pourvu, pensai-je, qu'il meure facilement!"

Prune are un milion utilagiu numai pentru o singură piesă dela mașină — pentru alta are cincisprezece milioane...

Și Benjamin se gândește: dacă ar spune asta în fața lui Dumnezeu — „ça ne ferait aucun effet"! E replica lui Benjamin... Cam din aceste locuri el va reflecta, el se va opune, mereu!

Cum n'ar fi fost crispat? Cum ar putea să rămână într'o lume în care „materia se prospiciază în fiecare zi" (și omul nu mai consimte să moară...), în care efortul este o oroare, în care te duci la medic ca să-l substitui naturii și în care nu s'ar pricepe că pot să existe tot atât de bine „des indigestions psychiques..."! In care se aud liturghii cântate la radio când te speli pe picioare sau când te somn, la gară sau în tramvai, în care femeile se „înarmează" cu diplome „pentru vieață" uitând că esențial ar fi să aibă grație și să rămână frumoase — o lume în sfârșit în care alte „religii" se compun în fabrici sau întruniri, preoții au rămas funcționari plictisiți, și în care până și virtutea e mediocră! In fața ei, o Germanie colosală, fără fund — care apasă greu pe inima unui Francez...

Și Benjamin, unde s'ar duce! Am văzut, — Balzac, Molière, Maurras... Acum va pleca — sons les étoiles... **Cu un copil:** le petit garçon enchanté!

O!, poate numai Shakespeare a inventat copii mai bogați și mai simpli... Copilul acesta trăește undeva, liber, — tatăl lui la păzit de contactul vulgar, de crima „instrucției" mai ales care asasinează copilăria.

Și Thierry promite acum lumii o figură de om. El este și tot ce Benjamin ar vrea să fie o lume. Dar pe aceasta, cum mi-ați cere să v'o spun în câteva fraze! Trebue s'o respirat din care se naște o zână de tinerețe! Și eu n'aș fi vorbit aici de „o carte" numai — să fac cronica unei „cronici"... Dar cartea lui Benjamin e o pictură, epocală, — e tot atât de mult o lume care răstoarnă alta!

Thierry, „le petit garçon enchanté", — el restitue omului, peste sumbre perdele care-l acoperă, elan, fantezie, efort, o tandră gravitate, acea grație spontană și liberă care face posibil un sens de poesie și de mister — unde vom suferi mai puțin fiindcă ne vom putea consola! Și unde, poate, am ști să fim fericiți... Aceasta e lumea, acestea sunt „valorile" lui Benjamin. In ea, în ele, imaginația e liberă să cuprindă un viitor, în care ar mai putea să apară eroi și sfinți...

Deaceea cartea lui eBnjamin e simplă... Aș vrea s'o văd în mâini care tremură!

...Ca aceste dimineți de suflet pe care le-am simțit, lacrimi, la ultima filă — și pe care vreau să v'o dau...

Copilul pleacă, subt stele... Tatăl lui îl ține de mână, ochi mari deschiși. Ce va fi această nouă vieață?...

Soldat? Nu... Are să fie poate orator, să ducă lumile după cuvântul lui, să arate ce este frumos, ce e bine?... Copilul dă din cap — nu...

El are, numai, un gând: faire plaisir... **Și cum? Ingrijind de cei slabi, conducându-i, mângâind triști?...**

— Non, dit Thierry, d'une voix calme et presque nonchalante, je voudrais être sourcier!

.....

— Qui papa!... J'aimerais deviner où il y a de l'eau... fendre la terre... faire partir des sources...

Poet!

Il soupira; il prit un temps.

— Parce qui tout le monde a soif... et qu'il n'y a rien qui me plaise tant, avec la voix de ceux que j'aime, que le bruit de l'eau, quand elle coule doncement..."

...Incalculabile posibilități, lumea aceasta de poesie, care-și ridică acum aurora pe o frunte liberă, de copil!

O lume însetată...

TOMA VLADESCU

Intre critică profesională și esseu

(Urmare din pag. I)

mărind procesul de elaborare artistică a autorilor până în condiționările lui sufletești de obârșie. O atare critică eseistică, fecundă în sugestii, desbătând probleme generale și depășind limitarea cronicilor consacrate cărților de actualitate nu este decât cu mare greutate compatibilă cu activitatea foiletonistică periodică. Lectura necesară pregătirii acestor esseuri ca și elaborarea lor nu pot fi comandate de exigențele periodicității foiletonistice. Rezultate ale lecturilor îndelungi, ale răgazurilor contemplative și ale meditației, aceste esseuri critice vor apărea totuși cititorului comun ca exemple de diletantism critic. Aprecierea este nedreaptă și neînțelegătoare. Esseul critic reprezintă, credem, forma cea mai înaltă a activității critice. El nu o poate, firește, rezuma și nici nu trebue să se substitue cronicii periodice. Fiecare din aceste două activități reprezintă o tehnică spirituală diferită și corespunde unor condiții bine statornicite, după cum am avut prilejul să arătăm altădată. Cele două forme ale activității critice sunt complimentare, prima desbătând marile probleme, a doua fiind cantonată resemnat și voluntar în efemer.

ION BIBERI

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T. T. Nr. 24464-939

BIBLIOTECA CENTRALA ASOCIAȚIUNII

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an, „ 120 pe 6 luni
Autorități și instituții — Lei 500

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 23
SAMBATA 10 Iunie 1939
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

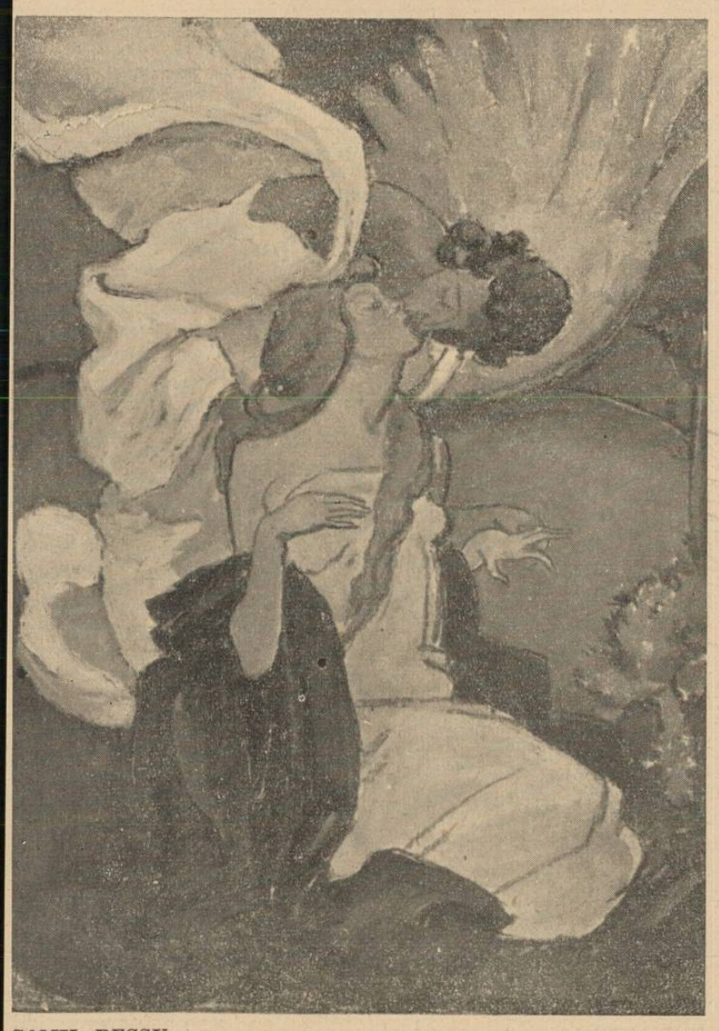

CAMIL RESSU: „Luceafărul"

ROMANTISM...

de EMANOIL BUCUȚA

Cele mai multe din manuscrisele lui Eminescu ne-au fost păstrate. Ele se găsesc, mulțumită unei danii a lui Maiorescu, la Academia Română, în șase volume legate. Se găsesc dela cele mai vechi începuturi, aproape fără goluri, poezii de junie alături de caete de cursuri dela universitățile germane vizitate, studii și ciorne de conferințe, scrisori sau telegrame. Ca în scrisoarea a doua, unde școlarul Eminescu ascultă pe dascălul mâncat de molii cum povestește de Craiul Ramses, și cade în visuri după vreo sălbatică Clotildă, din care numai clopoțelul îl trezește, așa și aici, notițele, luate probabil sub prelegerea profesorului, se întrerup uneori și două, trei strofe apar, ca o gingașe insulă de coraliu. Apoi ele se închee și corabia atenției, cu pânzele mohorîte de cânepă, pornește iară. Textul continuă și Ramses, cu ochii lui verzi de smarald, ca doi cărăbuși aprinși de foc mistic, își povestește isprăvile din papirusuri, palimpseste și inscripții ,mai departe.

Știți, pe de altă parte, de câtă faimă de neregularitate este apăsată viața lui Eminescu, și în aceasta memorialiști și biografi ai lui nu sunt de două păreri. Am fi atunci înaintea unei alte înfățișări a dublei personalități, de rândul acesta nu numai de artist, dar și de om propriu zis, a lui Eminescu. Poate fi însă o dovadă mai mare de rânduială și rost îngrijit, decât cele șase volume ale Academiei Române, scăpate și apărate de atâtea naufragii morale și materiale? Lada aceea de cărți vechi, cu care toți eroii nuvelelor ni se arată ca niște noui evangheliști cu stema lor alături, se face o arcă tragică aevea, purtată de poet în toate rătăcirile lui, cu ce avea mai ales și nemuritor în el. Când mâna de țărână s'a risipit, arca i-a scăpat, dar a rămas ca pe un nevăzut altar, în toată sfințenia, deschisă acum și vorbitoare, înaintea generațiilor.

Căci oamenii de atunci ne sunt de atât de aproape în timp și cu toate acestea înegurați de legendă și neînțeleși!

Din rătăcirile lui școlărești și teatrale, sub șapte peceți în scrisul poetului și abia fragmentar luminate de câteva mărturisiri străine, Eminescu s'ar fi luptat și s'ar fi desprins, cu idealismul profetic plin de stele și plin de fulgere. Viața lui ne farmecă și ne sperie cu ceva ce ar fi unic și frânt. Dar aduceți-vă aminte de altcineva, din aceiași ani și din aceeaș societate în care era membru și Eminescu. Iată două vieți cu totul asemenea, până la mici epizoade, cu fuga în timpul școlii, de-acasă, cu rătăcirile cu o trupă de teatru ca sufleur prin țară, cu îndrăgostirea de o actriță, cu ruperea de-odată de acest mediu și plecarea în străinătate, cu boala care mistue și frângerea ca un vreasc pe un genunchiu, a trupului, în plină vigoare de gând. Nu trebue să schimbăm decât numele, în loc de Pascaly și Caragiali, Lupescu, în loc de Poenăreanca, Bălășeasca în loc de nirvană schopenhaueriană și idealism kantian, teorii ale ondulației universale și materialism, și în loc de Eminescu, Conta.

Iată-l și pe Conta la Pisa în 1872, pe unde avea să ajungă mai târziu și celălalt ros de ftizie și de o cumplită sărăcie și pornind la Livorno după ce citise în ziar de un om care se omorîse acolo de foame, anume, ca să-l vadă și ca să vadă poate soarta care-l pândea. Epizodul lui Eminescu descălțându-se în ploaia străzii, în anii din urmă de boală, la vederea unui sărac, e, cu toată deosebirea, dintr'o atmosferă asemănătoare.

Iată-l și pe Conta, cu membri ai Junimii la petrecere în vre-o grădină dela marginea Iașului, cum se desface de ceilalți și pleacă singur, trist și meditând prin ceața care avea să-l macine, către oraș. Prin ceața aceea, de apă și de amintiri, abia putem, amăgiți dela atâta depărtare, de o mică dislocare de plan cronologic, să limpezim a cui e silueta. S'ar putea să fie tot atât de bine a lui Conta cum s'ar putea să fie și a lui Eminescu. Romantismul, neașteptatul și marile dezastre erau ale vremii și erau ale oamenilor. Dar nici vremurile, din această pricină, nici oamenii nu se întregeau mai puțin, peste lespezile și dărâmăturilor, într'o unitate superioară.

Romantismul acesta însemna în literatură o deslănțuire a liricului ca o aplecare peste sine și ale sale, a insului desfăcut de omul tipic de odinioară. In știință el ducea la o renaștere a istoriei, a filologiei, a folklorului, în viață la interese politice și polemice. Tot ce era nesigur, vag și numai sugestiv, evul mediu cu ruinele catedralelor și cultul madonei și al femeii, lumina de lună, atrăgeau cu deosebire. Shakespeare, privit ca un promotor, punea în vază teatrul și umorul.

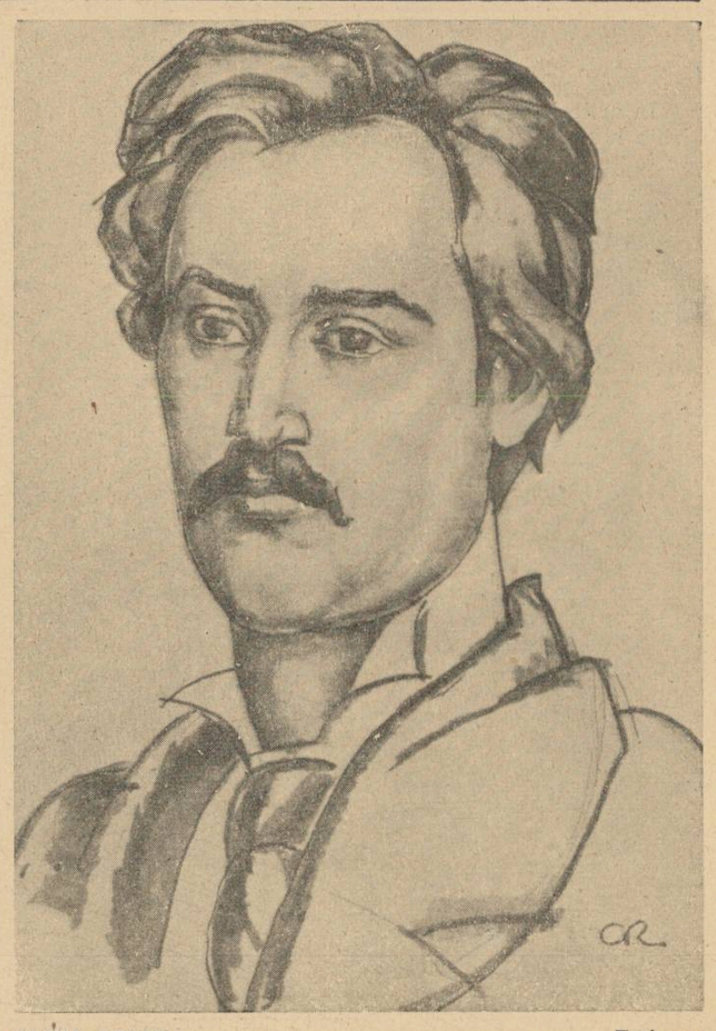

CAMIL RESSU: Eminescu

„Asta-i o teorie care-i greu de înțeles"...

de MIRCEA ELIADE

Rare ori și-a mărturisit Eminescu strivitorul său dispreț față de scribii și gazetarii contemporani, „cu trecere" în ochii opiniei publice și ai oficialităților culturale. Versurile sarcastice împotriva lui D. Petrino — căruia i se dase direcția Bibliotecii Centrale din Iași, deținută câtva timp de Eminescu — le scria mai mult pentru propria-i desfătare, și ele au rămas, împreună cu atatea altele, în caietele poetului. Eminescu era prea conștient de geniul său și de mediocritatea contemporanilor, ca să lupte, cum se spune, pentru izbândirea operei sale literare. Lupta a dus-o el, în coloanele *Timpului*, pentru ideile sale naționaliste. A polemizat pentru o teorie, pentru un sistem de valori istorice și politice — niciodată ca să-și apere sau să-și impună opera literară, să și-o valorifice, nici măcar în cercul Junimei, unde, firește, se presupunea că se adună oameni „subțiri". Intrebat de Pogor, la lectura *Sărmanului Dionis*, dacă eroul visează sau e treaz, Eminescu răspunde placid: „Asta-i o teorie care-i greu de înțeles". Iar când Lambrior îl întrerupse atrăgându-i atenția că săvârșise o greșală istorică, Eminescu „dădu din umeri și-și continuă cetirea" (Gh. Panu). „Caracuda" *Junimei* se desfată nespus pe seama nuvelei lui Eminescu, adevărată capdeoperă a literaturii fantastice. Dealtfel, probabil că s'a râs grozav și s'au făcut multe glume inteligente, pe acea vreme, în jurul compozițiilor „filosofice" ale lui Eminescu. Un îndepărat ecou al inteligenții din a doua jumătate a veacului XIX românesc, îl întâlnim în *Muza dela Bortarece*, poemul satiric al lui Mihail Zamfirescu:

„Noi suntem poeți, măi frate,
Ce gramatică nu știm,
Și-orice reguli consacrate
Le călcăm, le nimicim".

„Versurile din Sărmanul Dionis, scrie d. G. Călinescu (*Viața lui Mihail Eminescu*, ed. III, p. 301), sunt debitate ca niște aiurări, adăogându-se după ele comentarii umoristice ca acestea:

„Lovește-mă lele 'n spate cu un bulgăre de iască
„Să știe toată lumea din țara Românească".

Intr'adevăr, caseneaua avea o pradă ușoară în acest Mihai Eminescu, ale cărui opere nu semănau cu nimic din tot ce se scria și se tipărea în „țara Românească". Poetul se mulțumea să ridice din umeri. Doar dacă în anumite seri, de silnică amărăciune, își nota în caietele sale — adevărat jurnal intim — strofe polemice împotriva lui Pantazi, Ureche și celorlalți.

O singură dată, în chip public, își arată Eminescu disprețul și desgustul față de literatura contemporană. Scrisoarea II-a, ca orice mărturisire a unui geniu strivit de marșul mediocrității, are o actualitate permanentă. Intr'adevăr, cine mai mult decât Eminescu avea dreptate să spună că:

„Gloria-i închipuirea ce o mie de neghiobi
Idolului lor închină, numind mare pe-un pitic
Ce-o beșică e de spumă într'un secol de nimic"?

Cum să lupți cu „succesele" lui Petrino, cu „inteligența mișcătoare" a lui G. Panu, cu „ironia" lui Zamfirescu, cu „erudiția" lui Lambrior sau cu „bunul simț" al lui N. Gane?! Eminescu nu putea eși decât strivit din această luptă. Și deaceia nici n'a dat-o vreodată. El care știa atâtea, știa mai ales că „asta-i o teorie care-i greu de înțeles" pentru ei. Generos și înțelept, s'a mulțumit să bea serile cu ardelenii sau cu Creangă, și să rezolve controversele lui cu inteligența contemporană singur, nevăzut de nimeni, la masa lui de brad, în fața caietelor.

Fără îndoială că ceeace îl devasta lăuntric pe Eminescu nu era neînțelegerea publicului — ci opacitatea „intelectualilor" și a camarazilor săi de breaslă, față de propria-i producție poetică. Eminescu avea prea puțin contact cu „publicul"; și nici nu se aștepta să fie înțeles și apreciat dintr'o dată. Cunoștea destulă istorie a literaturilor ca să știe că un geniu revoluționar ca el nu devine „idol" atât de re-

(Urmare în pag. ultimă)

Umbre pe iaz

Toamna urcase pe cer
Fum lung de sboruri deșarte.
Iazul sub sălcii stingher,
Seara mai ștearsă pe zări și tot mai departe.

Ce căutam noi aici?
Anii trecuți sau obrazul
Nostru de-atunci? Licuricii,
Stele sclipind pe oglinzi uitate cu iazul.

Fugi, nu privi în adânc
Vrajă de vremuri cernute.
Timpul de-l prinzi de oblânc,
Fața lui albă te vrea din apele mute.

Stai, nu căta ochii morți —
Ard amintiri pe sub geană;
Trec prin tremur de porți
Zilele tale mai stins ca umbre de mreană.

ION PILLAT

Eminescu, precursor al simbolismului

de N. DAVIDESCU

Este, în deobște, recunoscut azi caracterul muzical al așa zisei pe vremuri poezie simbolistă. De sigur însă că nu trebue să confundăm această muzicalitate cu sensul de dicționar al cuvântului; muzicalitatea unei poesii, în sensul simbolist al cuvântului, e de natură structurală, și nu tinteste decât cel mult incidental, un efect auditiv, ci unul de sugestie izvorît dintr'o colaborare de stări sufletești dintre o poemă dată și cetitorul ei. Verlaine, de pildă, când spunea, în a sa „Art Poétique":

„De la musique avant toute chose
„Et pour cela préfère l'impair
„Plus vague et plus soluble dans l'air
„Sans rien en lui qui pèse ou qui pose".

formula o întreagă doctrină izvorîtă din propria sa experiență pe un drum care avea să ducă la deplina desvoltare de mai târziu a simbolismului. Intr'adevăr, această structuralitate muzicală a poesiei simboliste, pe care Verlaine o vedea în „muzica" versului imparisilabic, ca fiind „mai neconturat și mai pierdut în aer, fără nimic în el care să apese sau să se mândrească mai mult decât trebuie" implica, în același timp, pe reversul medaliei, o poesie de stări și de nuanțe sufletești intime, în stare să colaboreze în intimitate cu stările sufletești similare ale cetitorului ei.

La noi poesia aceasta își are cel dintâi reprezintant strălucit în Eminescu. Lucrul ar putea să pară paradoxal pentru o mulțime de oameni deprinși a vedea curentul simbolist reprezintat, la începuturile lui, prin poezia lui Alexandru Macedonski, a lui Mircea Demetriad, și a cenaclurilor de tineri poeți din jurul lor. Este drept că teoretic mai cu seamă aceștia sunt cei ce au vânturat pentru prima dată la noi principiile călăuzitoare ale poesiei simboliste din Franța, de după 1880, și care și-au însușit cu ostentație chiar, titlul de simboliști, care au făcut cei dintâi cunoscut publicului românesc, prin traduceri, prin citate, prin comentarii de revistă, numele unor scriitori ca Paul Verlaine, ca Gérard de Nerval, ca Remy de Gourmont, ca René Ghill, și care, totdeodată, au și dat publicului românesc unele încercări, ca să spunem așa, originale de poesie caracterizată prin structura muzicală a simbolismului. Opera lui însă rămâne, în caracterul și în ținuta ei generală, deplin parnasiană, și e caracterizată, ca și aceia a parnasienilor francezi, sub a cărora înrâurire s'a desvoltat, prin cultul formei exterioare, prin cău-

(Urmare în pag. ultimă)

Eminescu, etern pătimind...

de N. CREVEDIA

La 50 de ani dela moartea lui, nu știu dacă noi mai putem spune ceva nou despre Eminescu. Viața poetului a fost cercetată cu toată poliția câtorva pasionați biografi, opera literară i-a fost interpretată în fel și chipuri, iar tiparul nelăsându-se mai prejos, a dat la iveală câteva ediții demne de cel mai mare monument al liricei naționale. Cu fiecare an care trece, cu fiecare carte care se scrie despre el, Luceafărul crește. Niciun scriitor român nu s'a putut ridica până acum la strălucirea lui. Intrunind laolaltă armonia, puritatea, cugetarea, lupta scrisă, profetismul — și chiar un destin tragic ca al lui Hristos — Eminescu e unul dintre cei mai mari poeți ai omenirii, un poet cum Franța nu are încă. El, fără să cădem în exagerare, este egalul unor Dante și Goethe; Eminescu, pentru Neamul acesta pentru care el a sângerat atât, — este de-acum o divinitate. Prin el, graiul românesc s'a sfințit, prin Eminescu am cucerit universalul și eternitatea.

La 5 decenii după moartea lui, Eminescu e, totuși, necunoscut. Deși un poet clar, cu o tonalitate și un accent al său profund personal, Eminescu a trecut în totdeauna ca „neînțeles".

In școlile secundare, unde opera sa e predată pe larg, elevii rămân cu vagi idei despre poet, cu acea preacunoscută și foarte simplistă definiție că el e un pesimist, în opoziție cu Alecsandri de exemplu, care e optimist! Nu-l înțeleg școlarii, fiindcă nu-l înțeleg nici profesorii, iar dascălii nu sunt orientați, fiindcă însăși Universitatea abia acum începe să-l prieapă pe cel mai mare poet al Neamului. (După manualele de bacalaureat ale d-lor Loghin, Lucian Predescu ori Drăgan, e greu, deasemenea, să ți-l apropii pe Eminescu).

Massele largi au o idee tot așa de vagă despre poet, știu ceva despre boala lui și despre Veronica Micle, iar o mare parte dintre cei cari cântă „Mai am un singur dor" ori „Pe lângă plopii..." habar n'au că sunt versuri de Eminescu. Ca să nu mai vorbim de cei 82% din populația țării, de plugari, cari nu cunosc acest nume, tot atât de mare cât al unor Traian, Mircea, Ștefan, ori Mihai Viteazul. Nici scriitorii noștri nu-l cunosc pe Eminescu, ba unii socot chiar că autorul „sutelor de catarge" e un demodat...

O imagine de felul cum e cunoscut Eminescu în țara lui, mi-o da, deunăzi, pe sălile unei instituții, un om care n'a împlinit 50 de ani și a cărui profesiune are la bază liceul. Omul meu, indignat precum că „noi intelectualii" nu suntem tratați în țara aceasta cum s'ar cuveni, îmi da pildă chiar pe marele nedreptățit dela 1889:

— Vezi 'mneata, Domnule, — tună el — Eminescu ăla d'aia s'a atăcat și-a murit de tuberculoză, fiindcă n'a fost înțeles ca intelectual, de oamenii din mediul lui. Cum să nu fie poesia lui perimată (vrea să spună pesimistă N. A.) când co-timporanii lui nu-i plăteau leafa și l-au lăsat să moară de foame? Noi intelectualii, Dom'le...

Așa-l cunoaștem pe Eminescu, dupăcum, desigur, și pe ceilalți clasici români îi cunoaștem la fel, fiindcă nu avem încă un mediu de cultură real. Pasionați de politicale ca niște elini, și acum ca și în vremea lui Eminescu cel care se plângea amarnic de această meteahnă a noastră, noi din cultură nu am făcut ca aceștia dintâi un act public de agora. O anumită pătură superpusă a noastră — ca să vorbim în termeni eminescieni — și care deține încă frânele conducătoare ale noastre în toate ramurile, e la curent cu ultima ușurătate literară pariziană și eu mă prind că niciuna și niciunul din acești georgesohneți n'ar ști la rigoare să-ți spună subiectul unei legende de Alecsandri, semnificația „Scrisorii a treia", ori un vers din „Moartea lui Fulger" a lui Coșbuc. Pe vremuri, această pătură împreună cu miniștrii și șefii ei de fiefuri electorale se amuzau citind în românește „Furnica" lui Ranetti, dupăcum astăzi, neștiind englezește, devoră romanele Imperiului britanic, în traducerile, bune altminteri și utile ,ale laboriosului Jul. Giurgea.

Pe vremuri, viața și geniul nefericit al lui Eminescu erau un fel de proprietate personală a unor domni ca Octav Minar și N. Zaharia, cari scoteau niște cărți cu coperți vulgare și cu o întocmire nu mai prejos. Ba chiar, susțin unii critici, când era vorba de o scrisoare autografă a Luceafărului, mai interesantă, d. Minar de exemplu, nu se sfiea s'o scrie chiar dânsul la bodegă!

(Urmare în pag. ultimă)

SCRIITORI CARȚI

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTÂNERU

Eminescu și critica idealistă

In articolul „Eminescu și poeziile lui", Titu Maiorescu a deschis personalității creatoare a poetului, perspectiva întinsă a criticei idealiste. Aserțiunile lui au avut soarta celei mai norocoase interpretări; ele s'au învățat în școli și au ajuns astăzi un loc comun în înțelegerea generală ce-o avem despre Eminescu. Dar celebrul articol ne pare surprinzător de nedocumentat. Conține simple afirmații cărora li s'a acordat credit datorită personalității criticului. Trebuia susținută următoarea teză de estetică idealistă: „Ce a fost și ce a devenit Eminescu, este rezultatul geniului său înnăscut, care era prea puternic în a sa proprie ființă, în cât să-l fi abătut vre-un contact cu lumea de la drumul său firesc". *(Critice, vol. III, p. 132).*

Desvoltând-o, Maiorescu n'a făcut decât analiza frazei, fără să aducă îndestulătoare probe din opera lui Eminescu, publicată sau inedită. Astfel criticul spune, despre poet:

„...lumea, în care trăia el după firea lui și fără nici o silă, era aproape exclusiv lumea ideilor generale ce și le însușise și le avea pururea la îndemână (op. cit., pag. 134).

sau ...„geniu cuprins de lumea ideală, pentru care orice coborîre în lumea convențională era o supărare și o nepotrivire firească" (op. cit., pag. 135).

sau: „Seninătatea abstractă, iacă nota lui caracteristică, în melancolie ca și în veselie" (loc. cit., pag. 138).

sau „... el afla în comoara ideilor astfel culese materialul concret, de unde să-și formeze înalta abstracțiune care în poeziile lui ne deschide așa de des orizontul fără margini al gândirii omenești", (loc. cit., p. 140).

și în fine: „Acel cuprins ideal al culturei omenești nu era la Eminescu un simplu material de erudiție străină, ci era primit și asimilat în chiar individualitatea lui intelectuală", (loc. cit., pag. 141). O altă considerație a lui Maiorescu trebue înțeleasă tot în felul celor de mai sus. Spune iarăș despre poet: — „...el se considera oarecum ca organul accidental, prin care însăși poezia se manifesta, așa încât ar fi primit cu aceeaș mulțumire să se fi manifestat prin altul... (loc. cit., pag. 139).

Este astăzi o enigmă pentru noi pentruce Maiorescu s'a oprit la aceste generalizări și n'a mers mai amănunțit într'o descripție a gândirei eminesciene.

Două împrejurări îl obligau să aprofundeze personalitatea poetului: îl cunoscuse și stătuse în relații strânse cu el, îi culesese și-i păstrase toate manuscrisele după moarte. Era prin urmare în măsură să documenteze dacă Eminescu a avut o structură de filosof, dacă gândirea lui a fost metafizică. Nu Maiorescu îl îndemna într'una pe tânărul student să-și grăbească studiile de la Viena și Berlin, ca să vie în țară și să ocupe o catedră de filozofie? Făcea aceasta fiindcă ghicise în el germenii unei metode, întrevăzuse o forță originală capabilă de intuiții metafizice, de sistematizare dialectică? Nu încape îndoială că îl prețuia în acest sens. In multe convorbiri ce le vor fi avut împreună, criticul va fi găsit prilejul să admire fără rezervă structura profund metafizică a poetului. L-a văzut la nivelul gândirei europene din vremea sa și poate în unele privințe deasupra, și l-a descoperit mai ales înrădăcinat într'un realism filosofic, unde putea să constate la el „nemărginita iubire a tot ce este cugetare și simțire omenească". Cu un cuvânt, era dator să spue tot ce știe despre Eminescu om de gândire, metafizician, să consemneze lucruri pe care desigur, doar el le știa, și care, dacă nici el nu ni le-a transmis, ele s'au irosit ca o mare pierdere. Căci, dacă s'a oprit la considerațiile vagi de mai sus, nu însemnează că nu putea să le facă precise, să le așeze într'un ansamblu de amploare demonstrativă. Avea debunăseamă mijloacele unei largi expuneri, și dacă n'a făcut-o, rămâne pentru noi taină. Așa dar Eminescu a trăit în „lumea ideilor generale", era „geniu cuprins de lumea ideală", îl caracteriza „seninătatea abstractă", care deschide „orizontul fără margini al gândirii omenești, iar „acest cuprins ideal al culturei omenești" îi era în sânge. In ce fel îi erau în sânge? In sensul metafizic. Eminescu a fost, în modul său original, un metafizician; el și-a pus problema cunoașterii metafizice, și s'a străduit să-și adopte o metodă. Apriorismul kantian i-a servit de cadru; se vede clar că toate caracterizările lui Maiorescu îl situiază în idealismul postkantian, — aducând totdeodată vădit aminte de cerul ideilor platoniciene. „Lumea ideilor generale" este luată aproape în înțelesul strict al lui Platon, fiindcă Maiorescu se gândea la Hyperion, acel sediu absolut al ideilor, după interpretarea clasică a *Luceafărului.* In idealismul postkantian și schopenhauerian, Eminescu își are însă locul său pecetluit cu originalitate. Intâiu el își pune problema despre posibilitatea metafizicei: „Există metafizică? — se întreabă. Pân'acuma încă nu. Căci dacă ea există, atunci ea ar fi o știință bine hotărîtă, care n'ar avea nici nevoie de apărători, nici frică de contrari, precum nu are fizica nevoie de a i se arăta evidentă importanță, nici frică de vreun caraghioz, care ar voi s'o nege. Pe lângă aceea metafizicii cei mai însemnați ai evului nou, Kant și Schopenhauer, sunt uniți în părerea că

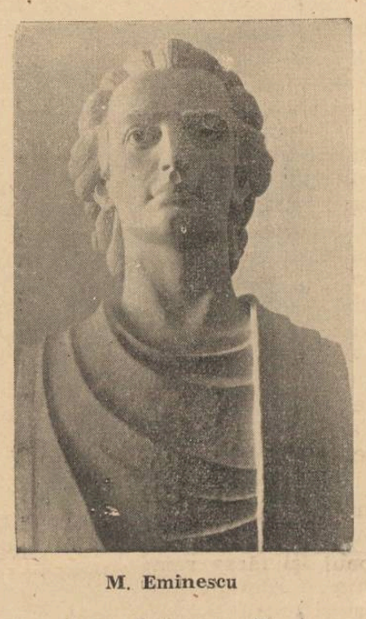

M. Eminescu

creerul omului nu e făcut pentru cestiuni metafizice. Ea nu va ieși niciodată din stadiul încercării și asemenea pietrei folosofale, ea va da naștere la teorii roditoare pe alte tărîmuri, nu pe acela al metafizicei chiar. Căci din căutarea misticei pietrei filosofale s'au născut chimia, din criticismul lui Kant eliberarea minții de sub dogmele unilaterale ale religiei pe de o parte, a materialismului brutal pe de alta, dar rezultate pozitive despre „ființa lumei sau lucrul în sine" nu conține nici filosoful cel mai adânc. Simțurile omului nu sunt făcute decât pentru calitățile lucrurilor, adică viind în atingere mediată sau imediată c'un obiect într'un mod hotărît, lăsând cu totul nedeslegată cestiunea dacă acele calități sunt inherente lucrurilor". (Ms. citat de G. Călinescu, Opera lui Eminescu, vol. I, p. 9).

Păstrându-se în marginile transcendentalismului kantian, Eminescu denunță foarte corect necuprinderile metafizicei. Originalitatea lui începe însă deabia de acum încolo. Așezându-se pe nava teoriei cunoașterii a filosofului german, el zărește cu ochi noui deschizându-se o perspectivă de întinderi mărețe, pe care constructorul navei nici nu le bănuise: „Este ciudat, când cineva a pătruns pe Kant, când e pus pe același punct de vedere atât de înstrăinat acestei lumi și voințelor ei efemere,—mintea nu mai e decât o fereastră prin care pătrunde soarele unei lumini nouă, și pătrunde în inimă. Și când ridici ochii te afli într'adevăr în... Timpul a dispărut și eternitatea cu fața ei cea serioasă te privește din fiece lucru, se pare că te-ai trezit într'o lume încremenită cu toate frumusețile ei și cumcă trecere și naștere, cumcă ivirea și peirea ta sânt înșile numai o părere. Și inima numai e în stare a te transpune în această stare. Ea se cutremură încet din sus în jos, asemenea unei arfe eoliene ea este singura ce se mișcă în această lume eternă... ea este orologiul ei". *(Ms. loc cit. pag. 13).*

Oare a cunoscut Maiorescu textele acestea risipite în manuscrisele lui Eminescu, pe care le-a cules după moartea cugetătorului?

S'a gândit și la ele, când a vorbit despre „lumea ideilor generale" în care trăia după firea lui și fără nici o silă?" Dealtminteri, chiar necunoscând textul, aplicarea lui în „Sărmanul Dionis", în unele poezii și compoziții literare, îndreptăția aceleaș puncte de vedere ale criticei idealiste.

Trecerea spre „Sărmanul Dionis" o face Eminescu în continuarea textului: „Și astfel fantasia nu mai este reflecția lumii astfel cum ea se arată ochilor într'o reală trezvie, ci ea în fantazia poetului și a artistului se ridică în jur în petrificația ideilor eterne, ce reprezintă. De jur împrejur sunt pânze atârnate la care perspectiva este aparentă; asupra căror timpul trece fără urmă, toate având un ce necunoscut de aranjor și toate închipuiri ale unui suflet mare. Ceea ce numesc capete ordinare fantasie, nu este fantasie ci slăbiciune a creerului, fantasterie. Pe când celor chemați... li vorbește în limba ei — și limba ei e armonia lui Plato *(loc cit. pag. 13).*

Analiza ce o face d. G. Călinescu, nuvelei filosofice *„Sărmanul Dionis"*, întrucâtva și pe sprijinul acestor pagini de manuscris, dau îndestulătoare probe ale originalității gândirii poetului. De unde la Kant timpul și spațiul erau piedici ale cunoașterii în absolut, pentru Eminescu ele sunt drumuri magice ale visului, prin care se ajunge la arhetipuri, în cerul ideilor eterne. „Bine zici, meștere Ruben,— cugetă Dionis, — că Egiptenii aveau deplin dreptate cu metemsicosa lor. Bine zici, cum că în sufletul nostru este timpul și spațiul cel nemărginit și nu ne lipsește de cât varga magică, de a ne traspune în oricare punct al lor am voi. Trăesc sub domnia lui Alexandru-Vodă și am fost tras de o mână nevăzută în vremi ascunse în viitorul sufletului meu. Câți oameni sunt într'un singur om? Tot atâția câte stele sunt cuprinse într'o picătură de rouă sub cerul cel limpede al nopții. Și dacă ai mări acea picătură, să te poți uita în adâncul ei, ai revedea toate miile de stele ale cerului, — fiecare o lume, fiecare cu țări și popoare, fiecare cu istoria evilor ei scrisă pe ea, — un univers într'o picătură trecătoare". (M. Eminescu, Opere ed. I. Crețu, vol. I, pag. 329).

„Sufletul nostru are vecinicie în sine", — conchide Eminescu prin intuiția *„Sărmanului Dionis"*, și o analiză mai departe a nuvelei ar duce la descrierea idealismului din articolul lui Maiorescu. Voim însă să îndreptăm încercarea noastră spre o altă sinteză, anume să arătăm cum se împacă această gândire metafizică a lui Eminescu, cu așa numitul său pesimism, sau mai precis cu obsesia morții din opera sa poetică. Vom spune că moartea este în țesutul gândirii enunțate mai sus, un concept cu o semnificație aparte desprinsă ea însăși din cerul ideilor platoniciene. Zeul morții era Hades. Hades însemna moartea. A muri însemna a merge în imperiul lui Hades. Platon face etimologia cuvîntul Hades din ha + eidenai = a cunoaște totul, și astfel în imperiul lui Hades este cu putință cunoașterea în esență a tuturor lucrurilor. Sub vraja acestei depline cunoașteri nimeni nu se mai întoarce din lumea morților, odată intrat în ea. „Nimeni nu vrea să părăsească lumea cealaltă pentru a reveni aici, — nici chiar Sirenele — ci un farmec le ține înlănțuite pe ele și pe toți; atât de frumoase sunt, se pare, cuvintele pe care le spune Hades! Putem susține că acest zeu este un sophist desăvârșit, un mare binefăcător al celor care sunt în jurul lui, el care, chiar locuitorilor de pe pământ le trimete daruri numeroase, atâta prisos de bogății are acolo!

Pentru aceasta i s'a dat pe merit și numele de Pluton! Pe de altă parte el refuză să trăiască în societatea oamenilor, atâta vreme cât ei își păstrează corpul, și nu se amestecă printre ei decât când sufletul lor s'a purificat de toate relele și dorințele corporale, — deci el procedează ca un filozof...." *(Platon, Kratylos, Budé, pag. 81).*

Un mister turburător a fost multă vreme poezia morții la Eminescu. Cu textul platonician în față enigma pare să se îmblânzească. Analiza cuvântului Hades = ha + eidenai, cunoaștere a tuturor lucrurilor frumoase, este par'că o analiză a frumuseții ideilor împietrite de care vorbește Eminescu. Această divină splendoare a încremenirii în moarte a cântat-o poetul:

Să-mi fie somnul lin
Și codrul aproape.
Lucească cer senin
Eternelor ape,
Cari din văi adânci
Se 'nalță la maluri, —
Cu brațe de valuri
S'ar atârna de stânci, —
Și murmură 'ntr'una,
Când spumegând recad;
Iar pe păduri de brad
Alunece luna.
Reverse dulci scântei
A tot știutoarea,
Deasupra-mi flori de tei
Să-și scuture floarea.
Ne mai fiind pribeag
De-atunci înainte
Aduceri aminte
M'or coperi cu drag,
Și stinsele patemi
Le-or troeni căzând
Uitarea întinzând
Pe singurătate-mi.

Critica idealistă rămâne deplin încăpătoare pentru Eminescu. Inceputâ vag cu Maiorescu, ea se luminează pe măsură ce cunoaștem mai de aproape pe poet, în viața și opera lui.

Se pare că va veni o vreme când îl vom cunoaște mai bine chiar de cât contemporanul său profesor și critic. Și astfel măreția geniului său va crește mai mult, fără asemănare.

Cronica ideilor

Despre existența lumii „de dincolo"

de MIRCEA MATEESCU

Trebue să semnalăm că majoritatea autorilor francezi, încercând să găsească un fundament valabil marilor probleme ale filosofiei — au debutat printr'o atitudine psihologică, au perseverat în afirmarea acestuia în explicarea temelor metafizice și, firește, dacă au avut într'adevăr o formațiune de gândire veritabilă, până la urmă, tot afirmând psihologia, au ajuns să facă metafizică, fără să-și dea seama, în felul burghezului din comedia lui Molière.

Este cazul și al lui Bergson, și al lui Edouard le Roy, și, — un exemplu mai ușor de învederat, — al lui *Jacques Chevalier.* Pe ultimul îl considerăm ca pe un foarte atent și pregătit gânditor, deaceia, dacă începem aci prin a menționa o incongruență care ni se pare a fi caracteristică gândirii franceze contemporane — nu este mai puțin adevărat însă că ultima lucrare a lui Chevalier [1]) aduce un prețios capitol despre fundamentul metafizic al eticei. Gândirea lui se apropie într'atât, în acest ultim și semnificativ capitol al cărții, de aceia a autorilor „Wertabsolutismului" german — despre care am dat soluțiuni în cronicile trecute — (în special de Max Scheller și Hartmann), — încât toată discuția care precede capitolul despre metafizică și morală, purtată pe baze vădit psihologice, ni s'a părut improprie concluziunilor finale, într'adevăr frumoase.

Până să ajungă să enunțe în ce fel trebue înțeles raportul dintre metafizică și morală — unul care ascunde în sine eterna întrebare a tuturor filosofiilor: dacă omul a *făcut* ideile metafizice, deci pe Dumnezeu, ori invers — Chevalier analizează, în două paragrafe, desigur interesante, însă neconcludente în sensul preocupărilor sale, problema *Credinței* și a *Existenței* lui „au delà".

Cum se dovedește existența vieții „de dincolo"? Ce afirmațiuni valabile poate face omul cu privire la nemurirea spiritului? Este adevărată aserțiunea lui Claude Bernard, că „ideea imortalității sufletului este o idee experimentală"? Intră deci, în posibilitatea omului, de a proba experimental, cu date culese din viața aceasta, a noastră, circumstanțiată, deci impură în originea ei subiectivă, — nemurirea, pe „au delà"?

Incongruența metafizicei franceze, de care Chevalier nu isbutește a se elibera, de aici pornește. Se afirmă că trebue să fondăm credința și existența de „dincolo" *in re,* adică obiectiv, impersonal, fără a ține seamă de legile și instinctele vitale ale individului — dar conducându-ne după *alte legi,* tinzând către o realitate *alta* decât aceasta. O realitate despre care Chevalier însuși ne spune că nu poate fi de cât efectul și simbolul instinctului nostru vital, — deci al omului ca făptură psiho-fizică, — iar niciodată invers, adică omul să fabrice el *acea realitate,* care i se opune și impune obiectiv, pentrucă este calitativ și esențial *altceva* decât structura noastră bio-psihică.

Și totuși, acest autor, deși se dovedește atât de inspirat când discută geneza obiectivă a valorilor morale, încearcă să *explice* și să *dovedească* existența vieții de dincolo, pe considerațiuni și date împrumutate din experiența psihologică vulgară. Imaginile vieții „de dincolo", care apar omului în pragul morții sau îndată după moarte, Chevalier crede că sunt produse „din cauza unei latențe a impresiunilor primite înainte de moarte și care afectează subiectul, cu întârziere — ori prin subsistență, după dispariția conștiinței, a unei baze certe de manifestare fizică — sau, în orice caz, prin manifestarea unei părți inferioare a sufletului care nu s'a istovit ori nu încetează să activeze decât treptat" (p. 182, op. cit.).

Sunt foarte înrudite, oricare dintre aceste ipoteze, cu psihologia refulării a lui Freud, ori aceia a elanului vital, *durând* în experiența imediată, despre care ne-a vorbit Bergson în primele sale lucrări.

Dar ce legătură se poate stabili între toate aceste direcții psihologice ale gândirii contemporane și problema nemuririi, una exclusiv metafizică, deci având a fi tratată prin raport cu acel spirit obiectiv al realității ultime, care se confundă cu idealul — cum dealtfel subscrie Chevalier însuși?

Credem că niciuna, cauzală. Viața de dincolo, „l'au delà" este atribuită supraelementului *în sine,* deci obiectiv și absolut, tocmai pentrucă este *pe deasupra* exigențelor și experienței psihofizice individuale. Cum s'ar putea înțelege un „au delà", păstrând legătura cauzală, sprijinit pe determinismul și experiența lunii acesteia?

Chevalier introduce în discuție, nefiresc, tema inconștientului, una tot atât de modernă pe cât de comodă și la care, — prin caracterul improbabil și prin falsul mister pe care îl implică, — se recurge de către logicieni, oridecâteori logica nu îi mai ajută și de către autorii psihologiști, oridecâteori își imaginează că fac cercetări metafizice.

Mecanismul comuniunii dintre cei de aici și cei de „dincolo" Chevalier îl aseamănă cu raportul dintre eul conștient și eul subliminal (subconștient).

Dacă este adevărat că „sufletul are o existență independentă de corp" — atunci avem a-l considera pe acesta *in sine,* ca o valoare obiectivă absolută, pe deasupra circumstanței, pe deasupra experienței psihologice și chiar a experienței morale a individului — dar, esențial și calitativ, autonom și cu o identitate de structură proprie, opunându-se legilor psiho-fizice ale omului.

Următoarea concluzie ni se pare nu numai eclectică dar imposibilă: „rațiunea, sprijinită pe experiența psihologică, făcând apel la experiența morală pentru a o preciza și completa, ne îngăduie să conchidem la durata fără sfârșit a ființei noastre" (p. 189).

„L'au delà" nu poate fi un amestec de „tuti frutti". Un amestec al diverselor experiențe (psihologice, morale, mistice, științifice) cari cad în percepția existențială a individului. Intreaga experiență a omului, oricât ar fi de vastă și oricât cunoașterea noastră s'ar dilata pentru a cuprinde întregul aspect al lumii (cum îndemna Claude Bernard)— nu conferă decât imaginea *realității acesteia,* realitatea accesibilă omului *aici* — și derivând din participarea conștientă sau inconștientă, a sufletului nostru la fenomenul exterior, biofizic.

Putem asista la moartea individului deci inclusiv a inconștientului și a întregului său câmp experimental, la moartea *realității posibilă* percepției ori intuiției *omului.* Nu văd însă cum am putea asista aievea la moartea *Justului,* ori a *Binelui,* ori a *Adevărului,* etc. celelalte Idei, despre a căror *realitate proprie,* are a se ocupa metafizica.

Depășind eroarea inițială, cu privire la discuția *lumii de dincolo,* Chevalier semnează însă un admirabil esseu despre fundamentul metafizic al Ideei de Bine, deci al moralei în genere.

Am zice că atunci când analizează ideea binelui, autorul isbutește să se scuture de reminiscențele „realității acesteia", cu toate legile și experiențele ei, și poate tocmai de aceia, mai mult chiar de cât Bergson și Le Roy, face metafizică, nu psihologie.

Dar capitolul despre „Morală și metafizică" este comun unui întreg ciclu de autori, despre care vom scrie în cronicele viitoare.

---

[1]) *„La vie morale et l'au delà", Flammarion, Paris, 1938.*

CEAI DANSANT

de CONSTANTIN SALCIA

Totul e aranjat. In salonul cel mare, cu parchetul de curând ceruit, se va dansa. Alături, în camerele destul de spaţioase şi confortabile se vor servi gustările. In casele inginerului Petre Bogdan, inspector general, e o adevărată sărbătoare. Toate apartamentele luminate. Servitori grăbiţi coboară şi urcă scările, aducând şampanie şi vin vechi de cotnar. Pe mese, prăjituri răscoapte răspândesc un miros plăcut. Cativa curcani odihnesc cu picioarele în sus, tolăniţi pe varză călită, în cuptoarele bucătăriei, sfârâind în untura ce se prelinge alături pe lângă tăvi, de prea multă grăsime. Dina Bogdan, fiica inspectorului general dă un ceai dansant, la care erau invitate mai multe persoane marcante, printre cari şi directorul general Stancu Cernat. Deşi ceasul arăta peste 8, nu veniseră decât câteva colege de-ale Dinei şi fetele fostului deputat şi profesor Plopeanu. Petre Bogdan, masiv, impunător, cu monoclul la ochiul stâng, ceea ce-i dădea un aspect şi mai impunător, fuma o ţigară, răzimat într'un fotoliu, privind leneş la roiul de fete ce se vânturau prin faţa lui. Avea aproape 50 de ani, însă era bine conservat. Obrajii erau ca un pepene, gata să plesnească de-atâta sevă, părul puţin înspicat pe lângă tâmple, arăta un om care părea să nu prea fi avut grije în viaţă. Fumul isvorât din nări, se 'mpletea în colăcei subţiri, topindu-se apoi în liniştea salonului. Doamna Elena Bogdan, mult mai tânără, deşi nu prea frumoasă, l-a 'nţeles întotdeauna, mai tolerându-i pe ici pe colea.

Dina, singurul lor copil, a 'mplinit decurând 17 ani. E 'n ultima clasă la Centrală. Invaţă destul de bine. Nu i-au pus niciodată meditator. A avut însă de mică guvernantă, care-a 'nvăţat-o perfect franceza şi germana.

„Cât de repede-au trecut anii. Ce mare s'a făcut Dinuţa", reflectă Petre Bogdan, când văzu că fiică-sa vine spre el. Intr'adevăr, o brunetă aproape neagră, sfioasă ca o ciută, cu un cap frumos, elastic, de bună dansatoare şi nişte ochi aprinşi ca doi tăciuni.

— Papă! scoală repede c'au venit musafirii. Sunt jos. A venit şi directorul general mi se pare. E şi colonelul şi unchiul Georges. Vai! s'o vezi pe tanti Veturia ce frumoasă e după întoarcerea din străinătate. Parcă e mai tânără.

Petre Bogdan tresări speriat. Nici nu ştiu când coborî cele câteva scări de marmură. Ce-o fi zicând directorul general, că n'a ieşit să-l întâmpine? Desigur, şi-a făcut o impresie urâtă. Şi tocmai ar fi vrut să-i pună chestia cu avansarea.

— A!... bine-aţi venit... Mă gândeam de ce tot întârziaţi... şi afectat strânse mâinile primului lot de musafiri. Directorul general însă lipsea.

— Ce mai faci Oncle Pierre, din zi în zi eşti mai tânăr, îl luă la rost tanti Veturia. Nu te-ai schimbat de loc, în 4 ani cât am lipsit din ţară. A, uite şi Georges. Felicită-l c'a luat primul doctoratul la Paris. A fost un adevărat suces românesc. Georges Vintilescu, un tânăr subţirel, cu obrazul fad, transparent, cu ochii trişti şi foarte frumoşi, încadraţi ca nişte rame, de cearcăne destul de vizibile, era feciorul unuia din cei mai mari bogătaşi. Moşia lui de-abia o cuprinzi cu ochii, iar vânătorile făcute prin bălţile şi stuhăriile din cotul stâng al moşiei, cum vii spre sat, au rămas şi acum în amintirea celor ce au luat parte la ele.

Om cu principii vechi dar sănătoase, l-a însurat de mic pe Georges, imediat ce şi-a luat licenţa în filosofie. Se gândea omul că un tânăr, mai ales aşa cum era el, sensibil, puţintel nervos, ducând o viaţă de intelectual, are nevoe întotdeauna de apropierea unei femei. Liniştea trupească este tot aşa de importantă ca şi liniştea sufletească. La Paris şi-a luat şi soţia, iar când a primit vestea morţii tatălui său, dacă n'ar fi fost ea, se înapoia în ţară. Ii va fi recunoscător întotdeauna. Orchestra fredona aproape şoptit un vals. Acordurile cădeau pline, spărgându-se în ecouri plăcute, de zidurile tapetate. Intr'un colţ, Dina Bogdan cu surorile Plopeanu, Wally şi Nuşy, cochetau. S'a mai adăugat grupului şi domnişoara Celpurnia Vlădescu, fata colonelului Vlădescu. Simpatică, dar cam mândră. De-aceeaşi vârstă cu Dina. E însă blondă, cu ochi verzi. Un cap frumos de păpuşă.

Dinei nu prea-i place. La patinaj, când se duc la cinematograf, sau când vine s'o ia la plimbare pe şosea, repede pe toată lumea.

Parc'ar vrea ca totul să fie numai al ei. Nici un băiat nu-i poate fura un cuvânt. Dar i se pare că exagerează. Este imposibil să fie mereu aşa. Si-apoi blondele întotdeauna sunt sentimentale:

— Astă seară vreau să te admir dragă Celpi, o întâmpină râzând Dina Bogdan, aşezându-şi rochia de catifea roşie pe mijloc, în aşa fel încât să se întindă bine pe corp, scoţând în relief pieptul pârguit şi puţin desvoltat.

— Da, da, răspunseră celelalte... Avem aici câţiva dansatori buni, cari de-abia aşteaptă.

— Nu prea sunt aşa dispusă. M'am certat astăzi cu profesoara de franceză, răspunse Celpurnia Vlădescu, făcând o mină de copil plictisit cu mâncarea. La poartă se opriră două maşini, una după alta, la intervale foarte scurte. Dădură fuga la fereastră să vadă cine-i. Petre Bogdan îi primea pe fiecare şi după ce-i trecea prin strînsoarea mâinilor sale, îl însoţea în salon. Venise Titu Negrea, fost senator cu doamna, căpitanul doctor Georgescu, nepotul d-nei Bogdan şi inginerul Isbăşoiu, caleg cu Petre Bogdan, necăsătorit. In urmă, după un scurt răstimp urcă scările un ofiţer de aviaţie, tânăr, aproape copilandru, cu şapca în mâna stângă şi mănuşi albe în mâini.

Părea străin, necunoscut.

— A!! fetelor, vine Ionel... In fine, a venit Ionel, le şopti Dina Bogdan celorlalte, şi până la uşă se strecură ca o şoparlă printre perechile de dansatori. Imbujorată, căutând să-şi stăpânească emoţia, îi prinse mâna poftindu-l înăuntru.

— Eram sigură că ai să vii. Cred că ai sa te simţi bine. Dar te rog, mai întâi dă-mi şapca şi mănuşile să le duc la mine în cameră. Prezentarea fu scurtă: Ionel Pascu, sublocotenet aviator. Atât domnişoarele Plopeanu cât şi Celpi se privira adanc, semnificativ. De când cunoaşte Dina pe ofiţeraşul ăsta? ! N'a spus niciodată nimic.

— Fratele Anişoarei Pascu, colega mea de bancă. Ea n'a putut veni, adaugă Dina. O criză de apendicită.

Paşii alunecară pe parchetul ceruit, la cele dintâi acorduri ale tangoului nou apărut: „E cea din urmă zi de toamnă".

Iarăşi n'a venit directorul general, se frământă Petre Bogdan, în timp ce Colonelul Vlădescu umplea paharele cu şampanie. Ora aproape 10. Ar fi fost momentul să-i pună chestia cu avansarea. După câteva pahare şi câteva spirite bine plasate, ar fi mers.

— Coane, cred că nu m'ai uitat. Am muncit îndeajuns ca să merit un post de subdirector general. Mai mult o ambiţie, o satisfacţie morală. Vezi matale... Incolo... Parcă n'am cu ce să trăesc?!..

Un clacsonat scurt şi o maşină se opri la poartă.

— Scuzaţi-mă un moment. Desigur, directorul general. Cam târziu dar nu-i nimic. Prezenţa lui e întotdeauna binevenită, şi gâfâind ieşi în curte să-şi primească musafirul. Monoclul îi încercuia perfect ochiul stâng, luminându-i toată faţa.

— A! D-ta eşti? Bată-te să te bată, şi prinzându-l uşor de braţ, urcară sus. Jazul încetă. Lumea era curioasă. Chiar şi Dina, care se strânsese de tot la pieptul ofiţerasului, se desfăcu. Cine o fi venit? se întrebau privirile curioase.

— Daţi-mi voe să vă prezint un tânăr avocat, o revelaţie a baroului, se adresă Petre Bogdan grupului strâns în jurul mesei cu şampanie: d. Valeriu Dan. Nu trebue să vă mai spun că alaltăeri mi-a câştigat cu mare uşurinţă, procesul de care vă vorbeam. O artă de pledoarie, o revelaţie, o... se miră inspectorul general ce să mai adauge, ca să fie mai interesantă prezentarea.

Colonelul Vlădescu, măsurându-l grav de sus până jos, oprindu-se puţin la gulerul bine întins pe gât şi la cravata cu desene mici alburii pe un fond roşu, îi întinse mâna grea ca un obuz.

— Te cunosc tinere, i se adresă Titu Negrea, în momentul în care-i întinse mâna. Mi-a vorbit despre d-ta maestrul Eugen Neamtzu, deputat liberal. Era vorba să te trimeată în Belgia, să faci doctoratul.

— L-am făcut aici, răspunse Valeriu Dan. Şi la noi se învaţă carte destul de bine. Profesori buni; cine vrea să muncească...

— Elena, Elena, întrerupse Petre Bogdan discuţia. Vino să-ţi prezint un nou musafir. Un nou prieten. Dacă o vezi pe Dina spune-i că vreau să i-l prezint şi ei. Toată lumea e mulţumită?

Dădu ordin să aducă sticlele de vin rezervate pentru la urmă. Şi-apoi şuerând, preocupat, gânditor: „De ce n'o fi venit directorul general? !".

●

Dansaţi domnişoară? se adresă căpitanul dr. Gergescu, domnişoarei Celpi Vlădescu, care se odihnea pe un scaun, alături de Wally.

— M'da, răspunse ea languros, cu ochii pe jumătate închişi, ridicându-se. Şi prinşi uşor ca într'o pânză de păianjăn, se pierdură printre perechile de dansatori.

Doctorul îi cuprinsese cu braţul mijlocul svelt şi elastic, mlădiind-o ca pe o ramură de răchită fragedă. Prin rochia subţire i se simţia carnea tare, pietroasă. Din sâni ieşea un miros de rructe pârguite. Doctorul, ameţit de-abinelea, la câte-un colţ când întindea pasul lung, milităresc, strângea la piept discret, corpul tânăr de şcoliriţă, apăsându-i sânii în nasturii lustruiţi ai vestonului. Celpi protesta sbătându-se uşor, însă fără să îndrăsnească să ridice ochii. Numai de n'ar observa-o Dina. Ce obraznic şi doctorul ăsta!... Ar fi de altfel simpatic, numai de n'ar avea mustăţile alea. Ce le trebue bărbaţilor mustăţi?... Uf!... N'ar putea să sufere aşa ceva! Doamne fereşte de-un bărbat cu mustăţi.

Acompaniată numai de pian, vioara îngâna pierdut refrenul tangoului la modă. Apoi acordeonul îşi făcea reintrarea magistral. Printre rânduri, colonelul se plimba grav şi înroşit de vin. Intr'un colţ, doamna Elena Bogdan cu doamna Negrea, făcându-şi vânt cu evantaiul, discutau diferite lucruri fără importanţă. Deodată schimbară vorba:

— Uite colonelul. Nevastă-sa n'a venit. Spune că e la moşie în Romanaţi, de o săptămână. Dar cine ştie pe unde-o fi?... Aşa menaj n'aşi dori. El nu dă cu săptămânile pe acasă, ea la fel.

— De necrezut, făcu doamna Negrea.

— Asta n'ar fi nimic, adăugă doamna Bogdan. Dar ce zici... şi-apoi aplecându-se aproape de urechia celeilalte, îi şopti însufleţită câteva vorbe!

Doamna Negrea dădu din cap, în semn „că aşa este", dar ochii nu şi-i lua dela colonel. Ar vrea să valseze cu el odată. Trebue să fie bun dansator. Om care-a ştiut să trăiască. Şi deodată îi veni în gând Titu. Cu politica lui, e veşnic ocupat. Pleacă dimineaţa şi vine seara. Are, nu-i vorbă, răspundere mare, dar căminul e cămin, şi cu viaţa niciodată nu te mai întâlneşti. Seara, după ce se ridică dela masă, cere ziarele. Le citeşte cu ochii pe jumătate închişi, şi adoarme în cele din urmă, cu ochelarii pe nas.

E mai tânără ca el cu aproape 20 de ani. Ce ingrată e şi viaţa asta. Niciodată omul nu poate fi mulţumit.

— Madam Negrea.

— Da, dragă.

— Ce zici de doctorul nostru, nu se mai desparte de fata colonelului. Ia priveşte cum s'a lipit de el. Şi ce elegant dansează. Are picioare drăguţe şi se îmbracă întotdeauna cu gust.

— Nu prea găsesc, răspunse soţia fostului senator. Rochia e frumoasă, dar prea e strânsă pe corp. Şi-apoi coafura-i prea exagerată. Trebue să fie şi asta o poamă.

— Moare după băeţi. Şi s'o vezi ce serioasă pare...

Lângă uşă Dina servea bomboane musafirilor din jurul ei. Ionel Pascu, cu o delicateţă femenină, de-abia atingea cutia. Alături Valeriu Dan, grav, cu sprâncenele încruntate, zâmbind numai din când în când, se declarase mulţumit cu una. Wally şi Nuşy obosite de dans, odihneau pe câte-un fotoliu, cu mâinile sub cap, privind printre gene lumina magică ce se proecta pe obiectele din salon, într'un decor tineresc, inedit. Valeriu Dan se bucurase de o atenţie deosebită din partea familiei Bogdan, lucru ce-l încânta. In special amfitrioana mereu l-a descusut cu tot felul de întrebări, la care el a răspuns cam în doi peri. Obiceiul lui! Apoi l-a lăsat în grija fiicei sale. Acum ochiul studiază atent, imparţial. Intr'adevăr, frumoasă fată. Pielea aceasta arămie o face să fie şi mai atrăgătoare. O fi îndrăgostită de cineva?...

— Dar ce întrebare-mi pun şi eu, căută să se dojenească singur. Are doar 17 ani, dacă nu şi mai mult. Fetele la vârsta asta ştiu totul. Sunt plictisite de dragoste. Apoi ochiul îi alunecă pe linia trupului, în jos spre şoldul cabrat, sportiv, oprindu-se puţin deasupra genunchiului stâng, unde rochia era puţin ridicată.

Pudică, fata observă şi-şi schimbă poziţia.

— Cred că o să ne mai faci plăcerea, domnule Dan.

— Bucuros, dudue. Numai că vă cunosc prea de curând, ca să pot abuza de această amabilitate. Şi apoi sunt aşa de ocupat cu procesele mele...

— Faceţi avocatură pe cont propriu? interveni aviatorul.

— Da, am avut acest curaj. Am deschis de curând un birou pe str. Episcopiei. Sunt destul de mulţumit. Privi la ceasul mare din perete. Ora 11. Când naiba a trecut timpul aşa de repede?! Ii părea rău că a fost prea modest, refuzând mereu. A gustat numai puţin dintr'o pulpă de curcan şi a băut două pahare cu şampanie. Apoi tot timpul a fumat. Ce diferenţă între lumea de-aici şi cea de-afară. Ce risipă aici! Grămezi de prăjituri neatinse... sticle de şampanie aşezate pe două rânduri, fripturi rămase, cari mâine vor fi svârlite. A trebuit să se obişnuiască şi cu astfel de viaţă. A trebuit să îmbrace o altă haină, prin care să nu mai simtă înţepăturile lumei de dincolo, umilă, sărăcăcioasă şi veşnic nemulţumită. Dar câteodată se pomeneşte totuşi, poposind cu gândul, în satul de munte, uitat între culmile acoperite cu brazi. Acolo-i sunt amintirile.

— Domnule Dan, o să fii drăguţ puţin. Vreau să-ţi vorbesc, i se adresă Petre Bogdan. Ştiu că te simţi mai bine între tineret. Noi bătrânii... Apoi, întorcând puţin ochii, văzu în fundul salonului pe Lenuţa şi tanti Veturia, pe care o cam neglijase în seara asta. Ce să faci! Nu poţi să te ocupi de toţi. Georges a plecat curând după ce venise. A fost chemat la telefon. E vorba ca mâine să-l numească asistent pe lângă o catedră dela facultatea de litere. E unul din cei mai culţi tineri la vârsta lui. S'a sacrificat pentru ştinţă. Şi deodată îi veni în minte faţa ofilită şi suptă a băiatului. Colonelul valsa cu madam Negrea, care părea a fi foarte mulţumită. Ce i-o fi spunând de râde mereu?

— Măi, al dracului şi colonelul ăsta. Nu se mai lasă el de prostii. Şi, întorcându-se către Valeriu Dan:

— Adică lasă. Vorbim mâine, poimâine. Nu-i ceva urgent. Sper să ne mai vedem. Apoi, şoptindu-i la ureche: „Mă duc să-i fac şi eu puţină curte nevesti-mi".

Pela ora 12 musafirii începuseră să plece. Intâi Titu Negrea, apoi dr. Georgescu şi domnişoarele Plopeanu. Ionel Pascu, odată cu colonelul şi Celpi. Tanti Veturia nu se mai duce acasă. Rămâne să doarmă aici. I-a telefonat lui Georges, ca să n'o aştepte. Valeriu Dan coborî scările, însoţit până la poartă. Aerul rece de afară îl învioră. Inceput de toamnă. Pretutindeni se vedeau frunze căzute. In parcul domeniilor linişte de mormânt. Câte-o maşină, din când în când, spinteca tăcerea grea, cu câte un hârşâit lugubru. Un bec arzând în dosul unui pom, îi dădea o înfăţişare ireală. Coti pe-o stradă, apoi pe alta, să iasă la Bufet. In colţ, un sergent îl salută politicos. L-a confundat probabil. La Bufet câteva maşini aşteptau. Inlăuntru se auziau acordurile frânte ale unui pian acompaniat de o vioară. Imediat recunoscu melodia. Frumoasă melodie. Işi aminti de nopţile lungi de vară stropite cu vin, prin grădinile umbrite de pomi stufoşi. De Teofil Crângaşu, de Sultănica, de atâtea şi atâtea. Nicăeri toamna nu-i mai originală ca la Şosea. O simţi prin toţi porii. Fiecare frunză o amintire. Aleele sunt pustii şi reci.

Dar de ce rătăceşti singur pe alei?... Sentimental ridicol. Desigur. Sfârşit de Noembrie şi nopţile tot frumoase. Cerul scânteiază ca un fier înroşit. De n'ar fi frig, nici n'ai zice că e toamnă. A ajuns în piaţa Victoriei. De-aici mai are un pas până acasă.

Poem pentru întoarcerea acasă

Cpilărie pierdută în rădvan de zurgălăi.
Sărut pragul şi inima gliei
Binecuvântată de lacrimile Mariei
Când rătăcea prin ţarini cu Iisus,
Călăuzind steaua mea de sus.

Pe unde îşi îmbrăţişează iedera aracii
Şi-şi torc liniştea înaltă copacii
Să beau stelele oglindite 'n prund
Când lune 'n lanuri line se ascund,
Să îmbrăţişez pomii, grădina, fântânile,

Pe toate să le-ating cu sufletul, cu mânile.
Mamă, pe unde urc şi cobor
Am dăruit mereu tuturor,
Inima mea de copil, cântecul, nevinovăţia,
Fără să le bănuesc josnicia.
Pe cei buni ca şi pe cei răi
I-am văzut prin lumina ochilor tăi.

In viaţa ta înaltă şi curată
N'ai cunoscut înfrângeri niciodată.
Pe globul de jos, în raiul de sus.
Ai iubit doi oameni: pe tata şi pe Iisus.

. . . . . .

Azi, pe urmele pierdutului rădvan cu zurgălăi
Mă întorc lângă sufletul şi ochii tăi.

GEORGE PUTNEANU

Bătrâne din Perivole, cu sarică

Portul la Românii din munţii Pindului

II

de N. P. VAIDOMIR

Costumul femeesc în regiunea satelor româneşti, cari ocupă cea mai înaltă poziţie a munţilor Pind, tinde să se modernizeze sau, în orice caz, să devină un port obişnuit, fără a mai păstra în el acel ceva caracteristic, după care să cunoşti o aromâncă. Aceasta ar părea un non sens, dacă avem în vedere înălţimea la care trăesc Românii acolo, şi oricum, în regiunile de munte, obiceiurile patriarhale, ca şi portul, trebue să fie mai vii, pentrucă la acele înălţimi pătrund greu nebuniile „civilizaţiei" contimporane.

Dar dacă, într'adevăr, civilizaţia nu ajunge în munţii lor şi nici nu ar fi ajuns, merg ei către ea. Şi iată cum. Satele, la care facem aluzie: Perivole, Samarina, Avdela, Smixi, iarna sunt părăsite, din cauza naturii aspre din acel anotimp şi locuitorii coboară spre câmpie, aşezându-se în cea mai mare parte la oraşe, şi aci, încetul cu încetul, femeia începe să adopte costumul „europenesc" deşi bărbatul acestor sate, în raport cu femeea, care ar trebui să fie mai conservatoare, îşi poartă oriunde acelaşi costum naţional. Nu e mai puţin adevărat, că vara, la sate, cum vom vedea mai jos, femeea revine la portul ei naţional.

Dacă în aceste sate înregistrăm un asemenea adevăr trist, găsim un centru românesc în care portul naţional trăeşte cu toată vigoarea, zile de cinste, şi acesta este orăşelul Aminciu, de pe versantul apusean al munţilor Pind, — situat la o înălţime mai mică, aşa că iarna locuitorii rămân pe loc şi deci nu sunt nevoiţi a veni în contact cu „civilizaţia" oraşelor. Acolo trăind laolaltă, în strămoşeasca lor tradiţie, ei primesc mai greu elemente străine de portul lor, aşa cum ar face-o, dacă s'ar găsi izolaţi în mase compacte cu port „europenesc". Vom reda, aci, în rezumat, mai întâi portul din satele: Perivole, Samarina, Avdela şi Smixi.

CAPUL. — Fetele — *„feătile"* — obişnuesc a se purta cu capul neacoperit, aranjându-şi părul — *„perlu"*, — în cosiţe — *„cusiţi"* — şi chiar *rulou* (aceasta este şi termenul întrebuinţat), iar cele de condiţie mai bună sau cu carte se tund. Femeile tinere măritate — *„'niveàsti"* sau *„'nveàsti"* — îşi aranjează părul în două cosiţe, cari cad pe spate. Când părul nu permite acest aranjament se pune perucă sau numai cosiţe false.

După aceea ele pun pe cap *„ţipă"*, un tulpan subţire de mătase, cu dantelă sau cu *„cucăchi"*, adică o dantelă cu schelet de sârmă, ca să ţină dantela întinsă. Ţipa trece pe creştetul capului, aşa că jumătatea din faţă a capului rămâne neacoperită, ca să se vadă părul. Capetele ţipei se trec pe sub cosiţe şi se leagă într'o parte.

Bătrânele — *„moaşile"* — se leagă mai întâi strâns pe cap cu o basma, care pare o bonetă, acoperă şi fruntea, trecând p' deasupra urechilor. Se numeşte *„bùfcă"*. In dialectul macedo-român este şi termenul corespunzător celui de *bocceà* din daco-român, anume *„buhcè"*, cu sens de o bucată de ma-

(Urmare în pag. 6-a)

Costum de tânără, din Perivole

Aspecte

MAREA TIMIDITATE

de VICTOR PAPILIAN

Puțini au putut afla că ciobanii români cunoșteau vaccinarea împotriva variolei, cu mult înainte de celebra descoperire a lui Jenner. Procedeul ciobănesc era simplu: se străbătea urechea unei oi sănătoase, cu acul trecut printr'o pustulă variolică.

Iată un nou aspect al Mioriței: ciobanul, gata să fie răpus de dușmănia vecinilor, cu ochii numai în lacrimi de jalea mamei și sufletul întins ca pe tavă de aur, în fața Dumnezeirii, găsește timp să se îngrijească și de soarta bietei făpturi încredințată lui.

De secole se practica la noi vaccinarea, dar noi n'am avut un Jenner.

Teoriile abundă. Nimic mai ușor decât să explici descoperirea Americii, după călătoria lui Columb, peste ocean. Dar, la condițiunile istorice, economice, sociale și politice expuse de filosofi, mi-aș permite să adaug și eu una, care prin simplicitatea ei deconcertează orice pompă filosofică, dar atât de nefățarnică încât susține orice contrazicere: timiditatea. Intelectualul român e un timid, fiindcă instinctiv își dă seama că originalitatea cinstită (fără șmecherie) implică un mare risc. El are tot felul de formule la îndemână:

— Am multă autocritică...

— Creația implică bani, laboratoare, unelte costisitoare...

— Dacă m'aș fi născut Francez, German sau Englez, atunci...

— „Românului nu-i rezistă celula"....

Toate bune, dar ce ne facem cu ciobanul care poate să prefacă un picior de plaiu în gură de raiu, unde să plângă și să gândească în viers și, să tocmească din stâna sălbatică, laborator de observațiuni și de remedii cu valoare universală?...

El este autenticul nostru poet, el este autenticul nostru om de știință, fiindcă a crezut... și o lucrare de știință, ca și poezia, este traducerea unui fapt, a unui crez.

Intelectualii noștri sunt niște înfricați. De aceea ei au nevoie să fie neapărat profesori universitari, laureați și academiciani.

Cluj, 27 Mai, 1939.

Simțul limitelor în dramă și teatru

Una dintre cauzele principale, care pare că desparte generațiile, mai precis, că formează obiectul de neînțelegere între lumea intrată pe un făgaș, mai mult sau mai puțin precis, al formelor sociale-politico-culturale, și cei cari bătând la poartă, simțindu-se împiedicați, dacă nu de-a dreptul apăsați, în pretinderea dreptului de participare la conducere (multiplă cum este), ar fi limita. Pentru cei tineri și „neîndreptățiți" limita este o formă de echilibru, dacă nu *mediocră* și *învechită*, atunci desigur una minoră a *comodității burgheze*. Oamenii intrați pe acest făgaș s'ar mulțumi cu o viață spirituală, nu numai atât de echilibrată încât să le aducă lipsa de preocuparea de sensuri a lucrurilor, chinuri interioare deci, dar chiar contrariu, această trăire interioară trebue adâncită numai atâta cât poate ajuta viața materială, cât poate promova confortul vieții materiale.

Nedesprinsă de realitate, problema dozării echilibrate a vieții spirituale, pentru satisfacerea mai plină a imperativului ce răspunde instinctului foamei și reproducerii, pare a fi fundamental omenească și întru totul îndreptățită. Omul, privindu-i-se viața ca totalitate, este un animal dacă nu inferior, având cunoștința răului și binelui și acționând contrar sau conform lor, în cel mai bun caz nu superior celor care se mișcă și se înțeleg altfel decât prin grai.

Este însă un punct, o cotitură, care face din om altceva. Fără sens — ca amploare — viața omului se valorifică, justificându-și existența, prin sclipirea spirituală a momentului. Pentru o clipă, capabilă de o mai frecventă sau mai spațiată revenire, variind dela individ la individ, viața omului își trăește abisul, își vede șubrezenia construcției în care s'a îngrădit, din dorința de a fi cât mai fericit și, în acea clipă, prin contactul cu absolutul, se *îndumnezeește*. Diferența dintre om și celelalte animale este posibilitatea îndumnezeirii.

Sclipirea spirituală ne este dată și fiecare o trăiește pe plan diferit (estetic, moral etc.) conform firului ursitoarelor și pregătirii de mai târziu. Deci în ea se contopesc două elemente:

a) *misterul dotării*

b) partea câștigată prin cultură.

Dacă ar exista numai prima parte atunci — indiferent de varietate — clipa trăită și întruparea materială, pe care o ia când este vorba de un creator, ar fi autentică, adică ar exprima în mod sincer conținutul sufletesc resimțit în acel moment. Cu partea a doua, partea câștigată prin muncă, existând *posibilitatea de evadare*, vine greutatea cea mare. Produsele spirituale, ascultând de imperativul de a se întrupa în forme materiale, numai așa putând fi resimțite și de alții, au nevoie de o tehnică.

Să dăm un exemplu: un spectacol în aer liber. Fără mijloace tehnice (număr mare de reflectoare și megafoane) nu este posibilă o asemenea reprezentație. Ele trebuesc însă concentrate, nuanțate cu diferite culori, de gustul unui artist, pentru a se ajunge la un spectacol de artă. Natura și lumina reflectoarelor noaptea au în ele însile atâta putere de sugestie de artă, încât ușor se confundă cu arta: o mână fără pregătire și fără instinct artistic, prin simpla acționare pe o manivelă și dând drumul curentului de lumină poate da impresia de frumos, în acest caz. Numai că tabloul desfășurat înaintea-ne va fi unul de frumos natural, și o mare deosebire există între acest fel de frumos și cel artistic. Primul este dat, al doilea este creat. In al doilea caz, puterea artistului creator trebue să intervină.

Din invadarea îndreptățită a tehnicei în exteriorizarea produselor spirituale ușor se poate ajunge la anumite confuzii, neștiindu-se: a) unde începe opera de artă? b) unde începe *simularea artisticului*, care pătrunzând în sfera operei de artă, vrea să devină el însuși operă de artă?

Sclipirea spirituală nu se poate ivi decât acolo unde există un fond organic. Acestui fond organic, în procesul de exteriorizare, de întrupare a conținutului sufletesc, se adaugă tehnica, ea fiind mijlocul prin care se ajunge la forma exterioară.

Există tehnică dar nu poate exista într'atâta, încât, simulând opera de artă, să ne dea chiar o operă de artă. Conținutul viu al spiritului nu poate fi înlocuit, ci existând, ajutat numai spre a se întrupa. Neavând loc nici o concesiune, sclipirea spirituală trebue să fie pură și prin urmare plină.

Puritatea este rezultanta calităților înnăscute, împreunată cu muncă, a unui element inconștient căruia i se adaugă unul conștient. Aici se pune problema limitelor, în sensul pe care i-l atribuim noi.

●

Ce sunt limitele?

Precizând, ar fi: *gustul sau simțul inconștiento-conștient de a te opri la timp, de a nu mai face un pas înainte*. Este inconștient și de aceea vine din alte straturi decât cele ale conventionalului conștient-pur. Un singur pas, un singur cuvânt în plus și lucrurile se schimbă. Poate fi o operă cu împletiri artistice vii, creatorul neavând însă simțul echilibrului general, al oprirli la limită, opera lui nu poate avea plinătate artistică.

Artistul s'a oprit instinctiv la limită, salvându-și opera de la căderea în lipsă de gust, și, cu toate acestea, abia de acum vine munca. Limita o observă creatorul într'o străfulgerare, ceeace adaugă el prin muncă este umplerea (cu conținut pur) a limitelor. Durabilă va fi numai acea operă care, atingând — fără să depășească — limitele, va purifica, prin treptata eliminare a impurităților, conținutul.

●

Un om care a avut la noi simțul echilibrului a fost I. L. Caragiale. In decursul acțiunii nu poți ghici care va fi evoluția faptelor și sentimentelor personagiilor, afară dacă nu ești obișnuit cu atmosfera scrisului, printr'un îndelungat contact, — atâtea cotituri are, atâta neprevăzut. Viața cuprinde fapte care, intrate în literatură, se purifică, totuși majoritatea rămânând numa în viață, sunt obișnuite pentru că viața comună n'are gustul limitelor. Datorită faptului contrar, la Caragiale nu se poate prevedea nimic și datorită lui, el este genial.

Conul Leonida, din tare ca Garibaldi ce se crede la un moment dat, își grămădește mobila în ușă pentru a împiedeca intrarea „poporului" și a se salva; din biet funcționăraș anonim se crede pentru un moment obiectivul furiei poporului.

Pampon și Crăcănel („D'ale Carnavalului"), incornoratii, se dușmănesc și se bat pentru a se descoperi la sfârșit, că amândoi au fost înșelați, sărbătorind plini de recunoștință, pe Nae Girimea că l-a scăpat dela secția de poliție, pe el cel care-i înșela!

Dar Cațavencu, ce este el când conduce manifestația pentru cel care-i fusese contra candidatul? Nu este asta siguranța gustului lui Caragiale? Credem că da.

La Caragiale se întâlnește și partea doua: era mereu preocupat de *retușarea textului*, de eliberarea de impurități a formei și conținutului. Vorbind despre artă, spunea:

„E un chin facerea asta... Talentul e un accident de mașterе, o boală grea, ascultă-mă.... *Cere patimă și cere meșteșug*". Sau: „Arta cere conștiință, fără un perfect simț de onorabilitate literară nu se pot scrie lucruri de seamă. Ca în toate, și în literatură se pretinde o *cinste profesională*, un *prestigiu de atelier*... Ce crezi tu, în câte ape n'am scăldat eu „Hanul lui Mânjoală?... *„Ce să mai vorbesc de melodia frazei, de ferecătură, de ritmul vorbelor...* Iaca numai interpuncția...

Câți nu înțeleg că interpuncția e gesticularea gândirii...

Vezi, pe mine mă frământă astea, mă rod..."

(Oct. Goga: „Precursori", Ed. Cult. Nat., București, 1930, pag. 128—129, sublinierea noastră).

Din îmbinarea instinctului artistic și a muncii conștiente de epurație se nasc lucruri mari.

Dacă ne gândim la jocul dramă pe care-l face Shaw „Impăratul Americii" și siguranța cu care umblă pe creas dintre comedie și dramă, mânând totuși în comedie, este asta o putere cu adevăr artistică?

Acelaș caz cu „Mansarda" Al. Géhri. Un autor mediocr ar fi rămas — ca final al pi sei — la otrăvirea Edwigei H chepot. Acțiunea cade pentru clipă în dramă, sfârșitul p tând fi aici, autorul întrevă zând însă limitele, sforțându se a ajunge la: măiastra în pletire de împăcare și duioșie restului piesei.

O piesă cu deosebit gust es „Medaliile bătrânei" de I. Barrie. Un european de pe Co tinet, din acest subiect, ar făcut, poate, sentimentalism melodramă. Cine care n'ar întrevăzut finalul piesei ca despărțire cu lacrimi, înt d-na Dowey și Kenneth Dowe Realitatea este însă alta. C tăm din text: (Ea — d-na D wey — ese în grabă, are un ge care îl face pe soldatul Dow să-și scoată pălăria apoi își p ne rănița în spate și se duce râde pe afară).

Scena următoare, de profun dramatism, este complect mut un întreg tablou n'are un si gur cuvânt.

Șirul de exemple contrar odată deschis, ar putea cont nua mult.

●

Siguranța de-a se opri la limită, puțini dintre actori o a

In jurul unora începe să înfiripeze atmosfera și, cân crezi că lucrurile urcă spre cu me, vine sau o intonație greș tă, un gest ne la locul lui, pau za prost trăită, lipsa de studi a rolului sau necontopirea artă a muncii depuse, etc.

Actorul trebuie să-și dea se ma de limită, și când zicem a ta, înseamnă că el are *patim interioară* a artei lui dar își d seama și de importanța pe ca o are meșteșugul actoricesc Talentul nu reușește totdeaun numai pe cale instinctivă, să manifesteze în interpretarea nui personaj și, majoritatea ac torilor, lucrează *numai instinc* tiv. Talentului trebuie să i adauge munca de bibliotecă-la borator, singur și apoi cu reg sorul împreună.

De multe ori, din cauza necu noașterii atmosferii în care trăi ește personajul, se poate să o intuiție greșită a lui, impin gând jocul pe făgaș greșit. Al ori, psihologia mind atât de complicata, simplul cuvânt nu îți dă imaginea integrală personajului, trebuind să fa apel cu stăruință la punctuați la pauze, la punctele de sus pensiune, la *ce se ascunde în dosul cuvintelor*. Când îți da seama de asta se pune un șir d întrebări, și, atunci, vezi — c actor — că lucrul cel mai gre nu este memorizarea textulu Ai de realizat viziunea perso najului, felul cum el își par că se mișca și vorbește, *prinde rea* și *înțelegerea* lui *ca totali tate psihologică*.

Actorul intră în sufletul per sonajului ce urmează a-l inter preta și nu își impune propri le-i trăiri și gânduri, acestu Intonația de aici va fi diferit de aceea pe care a avut-o i altă interpretare — atâta că poate fi — timbrul vocii nepu tând fi schimbat ca totalitate Parțial se poate face destul pen tru ca fiecare rol să-și poat primi independență artistică.

Talentul este forța capitali în viața frumosului scenic, c de altfel în oricare frumos Singur nu ajunge, neputându se valorifica pe de-a'ntregu Ajutat de rezultatul muncii, re zultat izvorât din însușirea bu nurilor artistico-literare, el s poate urca spre culmi de flor justificându-și înzestrarea ini țială.

IONEL OLTEANU
Cluj

Originea orientală a muzicii faustice

II

MUZICA CREȘTINĂ ȘI MUZICA GRECEASCĂ

Inceputul muzicii occidentale e legat de muzica religioasă creștină, care a luat naștere în Orient. Prin cele trei centre importante, Antiohia, Efes și Alexandria, muzica religioasă își face drum spre Occident. Prima etapă e Italia. Dar la baza acestei muzici este muzica grecească. Două sunt drumurile prin care această muzică străbate în Occident, ne spune Jules Combarieu. Unul duce direct din Grecia în Italia, iar al doilea prin Asia Mică, und amestecându-se cu arta tradițională evreiască dă naștere muzicii creștine, care e adusă în Italia.

Dar trebue să accentuăm dela început: pe când în Orient, organizarea cultului și crearea cântecelor religioase se face prin contribuția masselor, în Occident se cunoaște chiar de la început creatorul mitului și al muzicii religioase. Papa Damasc stabilește ciclul eclesiastic, Sf. Ambrosie, episcop al Milanului crează ritul milanez și compune imnuri religioase, papa Grigorie organizează ritmul roman și prin „Antifonarul" său pune bazele definitive ale cântului plan.

In Italia însă, muzica orientală, grefată pe muzica grecească, suferă schimbări fundamentale.

Teoria muzicală urmărește în deaproape creațiile muzicale dintr'o epocă. Prin faptul că teoria muzicală simplifică, schematizează, caracterele unei muzici pot fi mai ușor observate cercetând cu atenție această teorie. O paralelă între elementele teoriei muzicale grecești și occidentale arată mai ușor transformările acestea pe care le suferă muzica grecească și orientală ajunsă în Occident.

Pe când Grecii au game coboritoare, occidentalii au game suitoare. Pe când gamele grecești se învârt într'un cerc, cele occidentale se înrudesc în linie dreaptă. Pe când gamele grecești cuprind în ele modurile, cele occidentale sunt cuprinse de moduri, pe când Grecii aveau șapte tipuri de game, toate celelalte fiind o copie a acestora, occidentalii au două game la cari se reduc toate celelalte. Pe când Grecii nu aveau sensibilă, la occidentali este o caracteristică.

Să scoatem în evidență caracteristicile culturii și ale muzicii grecești, ca mai târziu, analizând muzica romanică să vedem cauzele cari au provocat această transformare fundamentală.

La prima vedere s'ar părea că cele două culturi ale antichității, greacă și latină, aveau identice și profunde trăsături de caracter. Ochiul fin și pătrunzător al unui bun cunoscător al istoriei descoperă însă profunde și esențiale deosebiri. E vorba de Mommsen, care face următoarele afirmații: „Familie și stat, religie și artă, au avut în Italia, ca și în Grecia un caracter atât de original și profund național încât fundamentele comune celor două popoare au dispărut complet din fața ochilor noștri. Acel geniu elenic, care sacrifica întregul detaliului, natiunea comunității și comunitatea cetățeanului, a cărui viață ideală era frumosul și binele dar adeseori și dulcea lene.. acel Grec a cărui gândire religioasă a inventat pe zei după chipul omului, ca mai târziu să le nege existența, care lăsa libertate membrelor goale ale copilului, în exercițiile sale corporale, care deschidea un câmp liber gândirii, ca să se desfășoare în toată grandoarea și măreția ei, iată un contrast izbitor cu caracterul roman, care ținea pe fiu în frica părintelui, pe cetățean în frica magistratului și pe toți în frica zeilor, care căuta și nu aprecia nimic în afară de activitatea utilă și care obliga pe fiecare cetățean să umple fiecare moment al vieții sale trecătoare printr'o muncă neîncetată, care impunea chiar copilului să-și acopere modest nuditatea corpului său. (Mommsen: „Histoire romaine" p. 28).

Caracteristicile din pasagiul de mai sus pot fi găsite fără mare greutate în arta și muzica grecească.

Dar există într'adevăr o muzică grecească? Intrebarea are rost, fiindcă din ceea ce ne-a rămas nu ne putem face o idee precisă despre felul în care Grecii făceau muzică. Acest fapt îi determină pe unii muzicologi să conteste existența muzicii grecești ca artă. Astfel Schenker afirmă: „Aș dori să aduc toate probele în această privință, că muzica grecească a fost tot atât de puțin cu adevărat artă, tocmai pentrucă fiind la început a putut dispărea fără urmă, în timp ce toate celelalte arte ale poporului grec au rămas ca modele, până în zilele noastre". (Schenker: „Musikaische Theorien und Phantasien" p. 3).

Pe de altă parte, un istoric al culturii europene, Egon Friedell e de părere cu totul contrară: „căutând să ne facem o imagine generală asupra principiilor specifice ale culturii grecești, spune el, trebue în cele din urmă să plecăm dela eminenta lor muzicalitate. Nu arta plastică stă în centrul vieții grecești ci muzica („Kulturgeschichte der Neuzeit", v. II p. 395).

Schenker face marea greșală că leagă existența muzicii de faptul că și-a găsit sau nu semnele de scriere. Cum Grecii nu aveau astfel de semne e îndemnat să afirme inexistența muzicii ca artă. Muzica grecească joacă însă un mare rol în viața grecească. Procesiunile religioase pentru Dionisos sau Apollo, în care muzica era un element principal, precum și marile concursuri muzicale dela Atena, Delos sau Delphi dovedesc acest lucru.

Dar nu se poate merge nici așa departe încât să se afirme cu Egon Friedell, că în mijlocul vieții grecești stă muzica, nu arta plastică. Dacă privim teoriile grecești asupra muzicii, atunci suntem siliți să acordăm preponderanță muzicii, fiindcă recunoscându-i-se cea mai mare putere moralizatoare, dintre arte, trebuia recunoscută ca o instituție de stat lucrând la consolidarea acestuia. Dar se pare că, în fapt, muzica își împarte favorurile cu arta plastică. De aceea, comparând aceste arte vom afla esențialele trăsături de asemănare între ele.

LIVIU GIURGECA

Portul la Românii din munții Pindului

(Urmare din pag. 5-a)

terie întrebuințată la înfășurat ceva. Peste bufcă se îmbrobodesc cu *„mândilă"* neagră, un fel de broboadă care se leagă sub bărbie — *„gușă"*.

IMBRACAMINTEA CORPULUI constă din: o flanelă de piele ca și la bărbați, *„catasarcu"* sau *„fanèlă"*, apoi *„cimeașa"* din pânză albă de bumbac sau de diferite colori, fără mâneci; — *„màlina"* este îmbrăcămintea ce vine peste cămașă, îmbracă tot corpul, dar nu are mâneci. E făcută din lână subțire.

Peste malină vine rochia propriu zisă, numită *„fustàni"*, din stofă de lână la bătrâne, iar la tinere din mătase lucioasă brocată, la cele înstărite și simplă la celelalte. Fustănia este lungă la bătrâne, până la pantofi, iar la tinere ceva mai scurtă, dar tot până jos. Piepții sunt dublați cu catifea și se prind cu copci. Rochia este pe talie și cu cordonul cusut pe ea, de unde pornesc cute, cari dau fustanei jos, o lărgime în circumferință de peste 4 m. Peste fustane se pune de către tinere șorțul — *„poàla"* — tot din mătase. apoi un cordon de plăci de metal, numit *„zună"* (zonă). La bătrâne poala vine peste o îmbrăcăminte groasă, numită *„țipuni"*.

Cu același nume de țipuni este și o îmbrăcăminte bărbătească, cu care se aseamănă prin aceea că se fac din același postav gros de lână, *adimtu*, și are cline la spate Numărul clinelor variază, la bătrâne mai puține, iar la celelalte mai multe și plisate. In față nu se închee, este strânsă cu poala neagră de lână.

Tinerele, peste fustane poartă un pieptăraș, numit *țichet*, scurt de tot și brodat frumos, deschis la piept.

Pe frig, tinerele ca și bătrânele, până la o etate oarecare, în loc de țipuni, poartă *mantou*, un fel de pardesiu subțire, puțin mai scurt decât rochia. Tot pe vreme friguroasă, bătrânele—odinioară toate, azi numai unele poartă îmbrăcămintea numită *sarică*. In acest caz mai pun mantoul. Sarica pe dinăuntru are laițe de lână *„floci"*. In față nu se închee, ca să se vadă îmbrăcămintea interioară. Nici sarica nu are mâneci, pe-afară rămân numai mânecile fustanei. La cele înstărite, sarica este frumos brodată — *„chindisită"* — la spate, cu găitan aurit și mătase roșie.

Acest costum este îmbrăcat mai mult în zilele de sărbătoare și, obișnuit, când ies afară. Dacă se învechește îl întrebuințează la lucru. Dar la lucru se folosesc mai mult rochii „europenești". Chiar și în zile de sărbătoare, în costumul obișnuit s'a rărit țipunia și sarica, înlocuite cu mantoul.

Unele femei, în locul arhaicei țipuni și a saricei nu pun nici mantoul, ci poartă un fel de scurteică, *„gună"*, dar acestea sunt puține. Fetele, în ce privește costumul descris mai sus, nu-l mai poartă. Fie la lucru, fie sărbătoarea, preferă costumul „europenesc". Acest costum îl îmbracă rar. De cele mai multe ori îl păstrează ca pe un obiect demn de muzeu.

Am constatat cu unele romance, — vorbesc de femei, — acolo unde petrec iarna nu mai poartă costumul național, ci adoptă îmbrăcămintea europenească, cum a mmențional la începutul articolului, dar vara când se întorc în satele lor, revin la costumul național. Contactul cu satul natal, față de care păstrează un respect păgân, îi readuc la viața patriarhală și la portul național, chiar și pe cei cari dincolo de hotarele satului preferă alt bun decât pe cel național.

PORTUL NAȚIONAL LA AMINCIU

Orășelul Aminciu, așezare permanentă, cu trecut frumos în istoria acestei ramuri a neamului românesc, are meritul de a ne da

Costum din Aminciu
(La spate, pe deasupra, se vede sarica; pe dedesubt, rochia brodată cu catifea tăiată)

azi cel mai elocvent exemplu de felul cum se păstrează cultul pentru portul național. Pentrucă, spre deosebire de satele de mai sus, portul național aci este același în zilele de lucru ca și de sărbătoare, la fete ca și la femei. Costumul lor este o splendoare, atât prin felul în care este lucrat, cât și prin bogăția materialului întrebuințat, din care nu lipsește mătasea, aurul și argintul.

Este cunoscut că din toate centrele românești din munții Pindului, Aminciu păstrează cel mai bogat, cel mai frumos și cel mai curat port. In special costumul de sărbătoare, deși foarte costisitor, este departe de a dispare. Este obicejul ca părinții, când își mărită fetele, să le dea în zestre și câteva costume coplecte.

In muzeul comunal din orașul Ianina, capitala regiunii Epir, oraș în care se află mulți Români, sunt expuse la loc de cinste diferite costume din satele românești din Pind. Și cel care atrage în deosebi atenția vizitatorilor este tocmai costumul din Aminciul românesc, care se deosebește sub toate aspectede celelalte costume — grecești sau evreești — ale regiunii. Costumele expuse în muzeu au o vechime de peste o sută de ani și sunt în mare parte donate de un român din Aminciu, care ocupă o demnitate de frunte în orașul Ianina.

La Românii aminceni, cultul pentru portul național se transmite din generație în generație. Ni s'au prezentat cazuri, când unele romance au în casă, și le păstrează cu respect, costume întregi ce ating vechimi de câte un secol. Și cu mândrie spun celui care iscodește aceste antichități, că: *„aesta iasti dela mù-mea, aesta, aesta dela màie-mea"*, adică acesta este dela mama mea, acesta dela bunică-mea. Așa se face legătura trainică între trecut și prezent și se asigură transmiterea mai departe, în viitor, a acestei comori de bunuri naționale, cuprinse în costumul Romăncelor din Aminciu. Ele se dovedesc a fi, dintre Romăncele Pindului, cele mai conservatoare, în ce privește portul.

N. P. VAIDOMIR

Intâmpinare

Domniță de catifea, Domniță de mătasă,
De ani te-aștept, luminoasă, să-mi poposești în casă
Intunerecul singurătății să-mi luminezi.
Vezi,
Dela poartă până în albul privdor
Inima-mi roabă ți-am făcut-o covor.
Și pentru bucuriile ce-or înflori de mâine,
Sufletul meu te 'ntâmpină cu sare și cu pâine

C. ȘTEFANIU

Poemul unui răsărit de lună

Ai crede cum că vin copii
Cu luna plină'n ochi tezaur
Și câmpu'n orele târzii
Își clatină zăpezi de aur...

Ai crede că în tremur lin
Se pleacă plopii să adape
Bijuterii din cer senin,
Pe limpezi cărărui de ape.

Așa de calde, lungi văpăi
Din ceruri oarzăne căzură
Pe drumul tolănit în văi,
Cu gândul dus în noapte sură.

Așa de reci alcătuiri
Prin aer împietrit coboară,
Pe lângă tine, în sclipiri,
O mână din văzduh ușoară.

Te-ai crede în păduri uitate,
Cu liniști de poeni în gând,
Pe-aici, făpturii înoptate,
Să-i spui că treci din când în când...

D. HINOVEANU

CEAȚA...

de LAURENȚIU FULGA

Apele erau calme. Nici-un vânt nu ajungea până aici. Nici-un
m. Doar stelele sticleau de aluminiu. Pironită pe țărm, Ana pri-
ea depărtările. De nicăiri nu venea nici-un semn, nici-o lumină.
rigul se strecura încet prin rochia subțire, ducând cu el până la
ibrele ascunse desnădejdea singurătății. Undeva, departe, lini-
tea o tăie țipătul strident al unei sirene. Apoi a fost tăcere. Se
propie tot mai mult de apă. Mai era un pas. Aceeași luptă dură,
naccesibilă aproape pentru sensibilitățile ei. Ideia încolți totuși
n gândurile răvășite, ca un burghiu care arde. Trebuia să termine
dată. Nici-o teamă, nici-o părere de rău. Sfârșitul acesta i se pă-
ea natural, cu toată banalitatea și romantismul lui. Se simțea
olită până și de nebunia care o mânase aici. Își prinse degetele,
e strânse privind tot mai sus albăstrimea clară a bolții. O tărie
iolentă care nu era nici bucurie, nici întristare — ci o paliditate
ncremenită peste tâmple, peste suflet.

— De ce vreau să fac lucrul ăsta?

Și-apoi din nou, dorința de-a nu se mai întreba, de-a nu se
nai chinui. Nimeni nu va afla, nimeni n'o va recunoaște. Acolo,
n împărăția apelor va fi un biet cadavru fără identitate.

— Dar frumusețea mea?

Nu folosise la nimic. Nimeni nu încercase să-i iubească ființa,
u acea profuzime pură, cerută și de trupul și de spiritul ei.

— De n'ai fi frumoasă Ana, aș trăi altfel.

Auzea și-acum cuvintele lui Luca, sunând muzicale ca un
nozaic tremurător de scoici. Auzea și procesiunea caldă, iconară
palmelor bărbătești care o căutau cu delir suav în patul de ma-
ochin. Intoarse capul înspre oraș. Casele sumbre ascundeau tor-
uri și drame, asemănătoare cu viața Anei. Văzu turlele caselor
oerești sărutând ultima urmă din sborul unei păsări rătăcite. A-
olo colcăia viața, mai ritmată, mai fecundă decât în aceste fune-
re ape marine. Acolo era Luca.

Și fără nici-o mustrare, fără să mai judece, Ana se reîntoarse
n oraș, ca'ntr'o biserică de unde te aștepți să răsară zei frumoși,
educători. Inima orașului se auzea cum bate. Mirosea curat a
alcâm și-a sânge tânăr. Pe toate străzile, Ana recunoscu tinere-
ea deșartă a resemnatei Ana, care se reîntorcea din moarte.

Urcând treptele spre camera ei, auzi preludiul alb, iscat ca
boare dincolo, la pianul Irinei. Rugă înălțată lin peste somnul
asei. Ana se opri și ascultă. Se părea că o parte din ființa ei se
despletește în acordurile pure. Târziu, mâinile Irinei — vifor —
viscolină pe clape, cu tentații și umbre chinuite, până când, după
altă adiere se odihniră obosite pe genunchi. Ana tresări.

Incercase să doarmă, așa îmbrăcată. Nici-o liniște însă nu
aducea răcoare peste sufletul încins de alte doruri. Intunericul
crescuse. Intunericul o înspăimânta. Ana se trezi cu senzația de
rig și de singurătate. Intre pereții odăii, trupul deveni pentru ea
nsăși o tortură. Și sânii și tâmplele și palmele parcă dureau cu
sprimea unei boli care consumă încet, până în adâncuri. Și pen-
ru prima dată, Ana (după ce aprinse lumina) își umplu paharul
u alcool, îl goli tot. Gândia că renunțarea la sinucidere o să-i
rezerve o fericire mai amplă, mai fremătătoare decât celelalte
recute. Acum doria o destindere amicală, un calm venit din a-
ară, o odihnă ce s'o cuprindă ca un abur. Dar nici lumina abun-
entă, nici efectul băuturii, nici sugestia nu satisfăcură în ea ne-
voia de mântuire. Unde se întorsese? Cine o rechemase? Groaza.
ntunericul stăruiau nevăzute, atotputernice.

Câte ceasuri erau de când plecase Luca? Nu rămăsese în
rmă decât semnele unor degete, care-și plimbaseră cu bogăție
ebra peste pântec, peste umeri. Luca! Incerca să și-l adune de
eparte, să-i reconstitue chipul, cuvintele, gesturile. Luca nu mai
utea fi decât o amintire și atât. Pentrucă el, în afară de actul
rotic nu putea să exploreze și cealaltă existență a Anei.

Ana trăia dublu, între sensibilitățile feminității excesive și
isperările desordonate ale propriei sale drame. O dramă subte-
ană, de care avea să se agațe sau să se descleștеze de-acum în-
olo Ana Bogdan. Prin care avea să învieze sau să se sfârșească.
Luca! Intunericul pornea de-aici halucinant înspre inima lui.
Ana nu-l ura, nu-l iubea. Precis nici ea nu știa ce anume zodie o
eagă de el. Știa însă bine, că anii ei nu încep, nici nu sfârșesc cu
Luca.

O altă față prezenta viața Anei. Una mai nestatornică, mai
ritică și poate tot din cauza asta atât de pătimitoare. Ii fusese
eamă întotdeauna de singurătate. In orele de veghe se lupta cu
a însăși, să nu țipe, să nu se întristeze. Căuta o depășire prin bu-
urii simple, cașicum în conținutul lor ar fi putut descoperi cu
ușurință un elixir. Dar singurătatea (care o strângea în cătușe)
ra o învingere a propriului său suflet. Tristă, chinuită, căuta să
ugă. Fugă spre ce? Anume ce căuta? Ce-i lipsea? Își ocolea prie-
enii, pentrucă nu-i satisfăceau nimic din crispările și neliniștile
i. Ii vorbeau adesea de oameni, de flori, de Dumnezeu, ca de lu-
ruri comune, cotidiane. Cu toată tăcuta ei sbatere interioară, cu
oată vădita ei plictiseală, ei nu înțelegeau că ea dorește altceva.
Poate tăcere. Se întorcea întru începuturi ca donquichoții ologi,
andajați, suferinzi.

Și totuși tăcerea Anei însemna (odată cu începutul ei) nu o
resemnare, nu un refugiu, ci o altă teamă, o altă tortură.

Cât a înțeles Luca din toate acestea? Mai poate fi Luca o
salvare?

Se chinuia, se ruga. Aceeași obsesie a vieții ei secunde, ace-
leași crispante ore ale mărturisirii cu sine însăși.

De alături, se auzea din nou fuga degetelor Irinei, pe clapele
de ivoriu ale pianului. N'ar fi vrut s'o stinghereasсă, dar simțea
nevoia imediată a unui prieten, a unei confesii. Tăcerea, triste-
ea tăcerii, frigul, oboseala, lumina o pătrundeau, o sbuciumau.
Când intră în camera cealaltă, între acordurile armonioase și al-
beața mâinilor dansante peste clape, Ana se reculese ca după
un vis rău.

— Te superi, Irina?

— Nu Ana, șezi!

Ce-avea să-i spună? De ce venise? Irina poate că e o străină
pentru neliniștile ei. Ajunse alături de ea. Ii privi părul, trupul
subțire, mâinile sensibile ca luminile. Ii încolăci apoi umerii cu
brațele, își mângâie obrazul de obrazul ei. Niciodată nu fusese
atât de intimă, atât de caldă, atât de mult omenească.

— Știi Irina...

— Luca?

— Da, l-am văzut.

Umerii Irinei nu tresăriră sub strânsoarea brună, imediată
a celeilalte. Ana se depărtă apoi încovoiată. Glasul Irinei fusese
rist, umbrit de-o readucere aminte.

— Il cunoști Irina?

— Nu, Ana, nu. L'am văzut doar, nu-l cunosc, nu știu cine e.

Minție. Vorbise curgător-neîntrerupt. Ana bănui. Atunci?
Să plece? La ce bun. Gândul că Irina ar fi putut fi amanta lui
Luca, o desgustă. Dar Irina zâmbise (un zâmbet alb ca batistele
a ultima, nebănuita plecare a vapoarelor), zâmbise și mâinile o
căutară prin odaie, îi prinseră mijlocul, legănându-l.

— Să-ți cânt ceva Ana!

Nu-i așteptase răspunsul. Poemul lui Debussy, acum între degetele înfrigurate, se descoperia tragic, plin de cețuri. Un aer bun, ca o litanie, venea dintr'acolo. Se umpluse camera cu îngeri buni, care se 'nseninau pe cât plânsetul se scurgea nocturn și diafan. A fost tăcere doar o clipă. Și din nou sufletul Irinei îl înghițea sufletul pianului. Ana rămase în mijlocul odăii transfigurată. Duhul rău trecuse. Asculta cu evlavie, odihnită. Se gândea la Luca, la Irina, la ANA (acea îmbătrânită Ană care crescuse în ea mai puternic decât viața cea de toate zilele, acea impersonală Ană care renunțase la zodia ei omenească). Debussy covârșise tăcerea și după retragerea obositelor degete pe genunchi. Irina zâmbea în această clipă, altfel. Ana era în fața ei, chipul căpătase o coloare de icoană desenată migălos de îndurerat.

Ana se gândi din nou la legătura ce probabil exista între cei-lalți doi. Refuză încăpățânată să creadă. Deaceea încercă o evadare.

— Cât de fericită trebue să fii, Irina!

— Poate că nu, Ana.

— Ba da. Tu crezi în ceva. Ceva care-ți aparține, de care nu te poți lepăda. Singură cu tine sau pe străzi, în alte case tu porți cu tine frenezia muzicii.

— Și-o frenezie te fericește, Ana?

— Mai mult chiar, te mântuie!

— Te-ai schimbat mult.

— Mă gândesc la necredința mea. De ce nu pot să iubesc și eu ceva, să mă dărui orbește unei anumite nebunii. E groasnic Irina, să treci pe lângă oameni, pe lângă sufletul lor — fără să-ți dai seama că ei n'au nimic comun cu tine, să știi că ei nu înfrumusețează și nici nu urâțesc viața din jurul tău.

Și Irina se gândise la Luca, dar se temea să vorbească despre el. Privi ochii și obrazii Anei. Calmi, limpezi, ei nu tăinuiau sau nu trădau nimic.

— De ce vorbești așa, Ana? Tu ai început să trăești intens. Te schimbi, te unifici. Izolarea ta e un început de purificare

— Un început de agonie, Irina!

La început ocolise numele celuilalt, însă răspunsul nu o mulțumi.

— Dar dragostea?

Privirile se ridicară dintr'odată. Luca era omniprezent, nevenit dar puternic peste viețele lor. Ana tăcu (de ce să mai răspundă?) și se îndepărtă.

— Pentru mine, vorbi Irina, muzica e un refugiu; pentru tine dragostea e un tărâm necunoscut, viu.

Se 'ntoarse spre ea. Aștepta.

— Crezi că o iubire (oricât de mare) mai mă poate transforma?

— Cât nu-ți poți închipui.

— Nu e așa Irina. Dragostea e un paradox, O vulgaritate. Toți iubesc, toți mănâncă. Observi legătura? Eu cer destinului meu altceva, ceva nou, neomenesc, ceva care poate nici nu există.

Ana se apropie vorbind, încolăci din nou bustul febril, se depărtă din nou de umerii prietenoși. Cu pași înceți, începu să măsoare odaia dela un capăt la celălalt. Un deget (apăsat aspru pe-o clapă de jos) dădu un ecou strident camerii, în care plutea neliniștită litania încă proaspătă a lui Debussy. Greu și turbure, vântul (sosit de departe) bătea în ferești.

— Dar Luca?

Ana ciocănea în geam. Numele răsunase durut. Intrebarea nu o surprinse însă. Știa că va veni. Aerul devenea cețos.

— Un acident, Irina. Nu știu dacă mă crezi. Luca pentru tine e o problemă poate, pentru mine o comedie sfârșită. Luca e un om. Eu nu mai aștept nimic dela oameni.

— Și totuși îl iubești?

— Nu, nu, mă chinui Irina. Nu-l iubesc. Luca nu e o mântuire.

Cât de amare sticleau luminile pe oglinzi. Se prăbușise de undeva vrăjitorește o schismă grea, bătuitoare. Calculate, nedumeririle interogative porniseră dintr'un orgoliu al Irinei, care o înspăimântase mult pe Ana. Acum îi părea rău celeilalte. Ana ciocănea tot în geam, cașicum ar fi vrut să înlăture turburarea.

— Mă erți, Ana?

— De ce Irina, poate ai dreptate. Ți-am ghicit curiozitatea. Eu am început să îmbătrânesc. Vezi, e curios: nouă, femeilor ni s'a oferit o depășire a vieții doar prin dragoste și tinerețe. Și când vrei să faci ceva neobișnuit, ceva prin care te poți înplini, oamenii râd de tine. Sunt intoxicată de erotism și frumusețe. Copiii, bărbații, chiar Luca vede în mine o apusă. Atunci?

— Trebue să crezi neapărat în ceva?

— Da Irina. Altfel te scurgi ca o apă fără cascade, fără ochiuri ucigătoare, neprimejdioasă.

Ana făcea parte din acea categorie de femei, care își văd sfârșitul, își înumără zilele. Atunci încearcă să violenteze destinul, încearcă să scape. Bătrânețea le inoculează în sânge altă pasiune. O revelație a unei noui vieți. Poate misticism religios, poate sensualism isteric, poate veșnica incertitudine. Ajunsese să iubească odată cu această fetiță pasionată — acelaș om. Lupta decurgea ascunsă și totuși nestatornică. Erau clipe câteodată, când Ana se fumega, se spiritualiza și-atunci căuta o resemnare. Unde va ajunge? Se mulțumea să creadă într'o minune.

— Eu, continuă Ana, la început iubeam soarele și păsările, tot ce era viață și tot ceeace mă frământa și mă satisfăcea. Nu știam ce 'nseamnă disperare. M'asculți Irina?

— Da Ana!

— Am început să iubesc. Ce minunată mi se părea dragostea! Ce-a fost apoi? Unul, altul și-apoi altul, animalici, străini, toți și-au lăsat urmele pe carnea mea. Amintirea lor mă sufocă. Mai pot crede în ceva, mai mi-a rămas vreun liman?

— ? Irina tăcea, cu tâmplele și sufletul adunat între palme.

— Moartea, Irina! De ce să mai lupt? De ce să mă mai închin? De ce să mai iubesc? Dac'aș ști că numai eu voi fi sortită morții, m'aș bucura mai mult. Vezi, până și moartea nu-mi este singura credință.

Liniște. Aplecate peste genunchi frunțile se reculeg. Confesia, caldă, tristă, prea omenească, turburase din nou chipurile.

— Câți ani ai Irina?

— Douăzeci.

— Douăzeci. Ne desparte tot atât.

Vântul trecuse peste case, peste oraș. Nu rămăsese în urma lui decât o mireasmă de aer tânăr și prea pur. Ana începu să privească tablourile, portretele, pianul. O credea pe Irina aproape de sufletul ei și ca pentru un început de viață nouă, se apropie din nou de umerii ei. Ii săruta acum părul, tâmplele, obrajii cu acea pasiune care pornește din adânc, dela o înțelegere mai largă și mai nobilă. Mulțumirea nu depășise însă tenebrele de mai înainte.

— Tu știi c'am vrut să mă sinucid. In seara asta, după plecarea lui. De ce n'am făcut-o?

Umerii și ochii și mâinile Irinei vibrează. Intrebarea se răsucise în adânc; după ea urmase un gol rece. Irina avu impresia că nu e numai o deprimare de moment, ci o disperare acră ca un șarpe despuiat ce-ți aleargă pe sub piele, care crește, se închistează în trup cu fiecare zi.

— Mă duc Irina!

Nici de astă dată fata nu făcu vreun gest. Ar fi putut-o reține, să doarmă împreună, să sfârșească spovedania cu o veselie nebunească. Dar Ana era cuprinsă ca de-o aureolă sfântă. Nimic omenesc n'o putea atinge, nu putea pătrunde până la inima și viața ei O văzu tot prin aburii acestui miracol și teama că Ana se va sinucide — se risipi.

Ana ieșise închizând ușor ușa, ca să nu trezească nici lumina nici liniștea din somn.

— Se duce la Luca! vorbise cu glas tare Irina.

Și Ana nu pornise spre camera ei. O puternică emoție o mâna spre stradă. Incă de pe treptele scării, noaptea o învălui ca o prietenă mai bună. Aurul lunii poleia geamurile și asfaltul. Era una din acele nopți tutelare, armonice — plină de duh bun. Respirase cu tot pieptul aroma salcâmilor. Își încordase trupul ca un ied tânăr, cu capul sus, cu nările vibrante, trecea pe străzi nestingherită de nimeni, mai ușoară, mai liniștită ca niciodată. Casele păstrau aceeași înfățișare molcomă — cu visele, tinerețea, bătrînețea, agoniile răbufnind sec dincolo de pereții lor.

Undeva departe cerul se întrezăria roz-alb. Își aduse aminte că anul aducea pentru mâine cea dintâi zi de primăvară. Identitatea ei de femee fu copleșită de noul anotimp. Era ca un cântec plin de bucurii necunoscute sau ca o stea pe care o privești îndelung, având impresia certă că ea te însănătoșează, te farmecă. Era o nouă libertate instinctuală pe care o accepta ca pe ultimul efort al vieții ei desordonate în continua căutare de răgaz. Nu o istovise încă așteptarea. Căci Ana aștepta să se îndeplinească o minune. Nu știa de unde va să vie, unde se va opri, ce va săvârși, dar trăia din clipa primăverină prin această credință.

Ajunsese acum pe o stradă cunoscută. Pașii o duceau înainte. Casa cu balconul plin de iederă și viță sălbatecă. De ce la ora asta târzie, inconștientă, pătrunsese până aici. Casa lui Luca! Ar fi vrut să fugă, să se întoarcă. Pașii o duceau înainte.

Și pe cât mergea, se învolbura în amintire. Anii ei, la vârsta primilor peri argintii și a slăbiciunii sânilor moi, mai însemnau încă o aurora. Nu-și ma căutase de mult nici numele, nici ziua de naștere prin calendare. O nouă tinerețe, mai crispantă, mai febrilă, se încuibase viscolită în sufletul ei. Își da seama că e o violență, o nebunie ce face. Aventura însă trebuia dusă până la capăt. Luca! Oricât încercase o amnezie a simțurilor, Ana nu mai activase, nu mai respira, nu se mai mișca decât prin intermediul unui aer ocrotitor și stăruitor, nu se chinuia în vis, nu țipa, nu trăise decât prin aventura cu Luca.

In seara aceea, când Luca fuma răsturnat în camera ei, îngenunchiase lângă el, îi prinsese mâinile și i le îmbrățișase, îl privise cu mila vulpilor bolnave:

— Primește-mă Luca!

Și Luca o primise tot titanic, tot fecund. Așa cum o primise nopți de-arândul în propriul ei pat, cu aceeași gratuitate și aceeași șireată masculinitate atâtată. Ea nu văzuse în darurile lui erotice sau în neoportunitatea lui — decăderea ei. Ratată, amurgită, — nu-și stăpânea foamea de viață decât prin el. Fugise de el, ajunsese la el.

Nu o mai stăpânea acum, în această clipă — ajunsă în fața casei lui, nici-o frenezie, nici-un zel. Se simțea fericită. O fericire pe care și-o exploata, chipul ei de madonă îmbătrânită căpătând o beție crudă și avară.

Portița scârțâind. Curtea străbătută până în fund. Ușa deschisă cu precauție. Lumina roșie de pe noptieră aprinsă. Toate le făcuse ca sub puternicia unei forțe atotstăpânitoare. Luca dormea. Il privi de-aici cu ochii plini de-acelaș învălmășag al nopții. Tânăr! Tinerețea lui respira fierbinte peste perini. Camera toată era cuprinsă de frumusețea goală, atletică a lui Luca.

Aplecată peste somnul lui, Ana îi sărută urechea, acolo unde lobii adună senzațiile mai tare și mai viclean. Luca se trezi brusc, nedumerit.

— Ana!

Și brațele cuprinzând-o, o alintau străvezii de somn și sensualitate.

— Niciodată nu-mi închipuiam c'o să vii aici.

Și gura se aplecă bogată înspre buzele care strânseseră zâmbetul în colțuri și tremurau. Mâinile căutau s'o desbrace, s'o înlănțue, s'o ducă în spre inima patului. Ana se gândea la icoanele de-acasă, se gândea la Irina. O amărăciune ca de moarte o năpădi. O desnădăjde care vestejise fericirea de mai înainte. Și ca isbucnită dintr'o narcoză, stăpână din nou pe gesturile și pe vrerile ei, refuză chemarea masculină, rebelă, risipită cu tot darul în îmbrățișarea strânsă.

— N'am venit pentru asta, Luca!

Vocea era mustrătoare și tristă. Brațele celuilalt căzură fără rod pe lângă coapse, ochii priveau nedumeriți.

— Am venit să te întreb pentru ce mă iubești, pentruce mă dorești? Nu știa ce să răspundă. Jenat de înfățișarea ei, grotesc lângă un refuz nenatural, incapabil de o explicație, învins de un capriciu femeesc, își aprinse o țigară.

— Vezi Luca?! Pentru tine sunt numai o femee. Atât îmi ceri — carnea mea. Dar te-ai gândit vreodată la ființa mea lăuntrică, la spiritul meu?

— Ești bolnavă, Ana!

— Da Luca, sufăr. Dar nu de ceeace crezi. De altceva mai curios, mai neomenesc. Poate de prea mult suflet.

Luca nu era obișnuit cu spovedanii lăcrămoase, nici cu discuții de alt ordin decât cel sentimental. El vroia femeea nudă, fără nume, fără însuflețire, golită de prejudecăți. Și de aceea își aruncă țigara, ocupându-și din nou locul în pat. O aștepta. Credea că va veni.

Dar Ana plecă ochii, îndepărtându-se mai lăcrămată și mai obosită. Orașul părea tot tăcut, sever, tot străin. Luna apusese pe undeva — departe. Acolo apele marine sunau bătute de vânt. Stele reci. Un văzduh care furase din neliniștile Anei doar febra. Ana mergea acum pe aceleași drumuri fără țintă sau îngreunate de ceață.

(3 Martie 1931).

Scrisoare inactuală din Münche

— Impresii arhitectonice —

de AL. DIMA

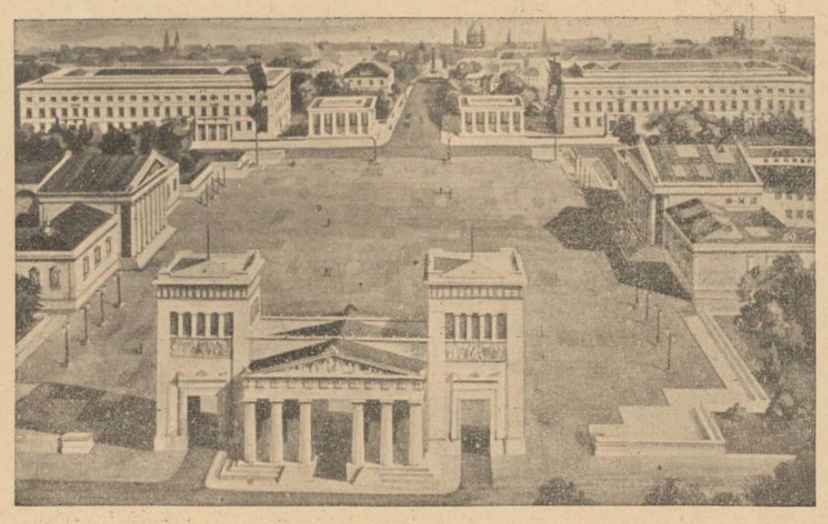

Olguței

„Königsplatz", vasta piață pe care se desfășoară marile acte publice ale vremii

Să ne închipuim — cu Sărmanul Dionis — că am prins în mâini tremurătoare și fericite, cheia magică ce descuie încăperile fermecate ale **Vremii.** Să părăsim tumultul înfricoșat al zilei, larma înfiorată de neliniști, ceața umedă a nesiguranței ce ne învăluie ca o dimineață cenușie de toamnă, și să dibuim înfrigurați drumul spre mai înflorite timpuri, când Înțelepciunea și Frumusețea împodobeau deopotrivă lumea. Mintea colindă de aceia înfierbântată colinele încremenite ale timpului, în căutarea unui verde popas al liniștei contemplative, de unde să privească adânc și uman minunățiile firii, dar și ale sufletului.

De nicăieri însă nu ne întâmpină o astfel de oază, de pretutindeni răzbește zarva neînțelegerii, sbaterea nesfârșită a pământenelor discordii. Tot mai limpede ne apare adevărul inevitabilei condiții omenești: soarele Înțelepciunii și Frumuseții și-a fulgerat luminile aurii doar din micile insule de azur ce au apărut în scurte răgazuri între nori smoliți de amenințare. Zadarnic încearcă dar cheia Sărmanului Dionis să deschidă cea mai potrivită încăpere a Timpului. Căci veacurile toate sunt asemănătoare. Doar printr'un cutremur al sufletului, să fărâmăm cătușele vremii și să ne înălțăm eliberați în albastrul paradis de dincolo de veac. De-acolo să coborîm privirea spre minunile lumii și ale Domnului.

Cu astfel de gânduri în care se sbate un încordat exercițiu al spiritului, o strădanie de fiecare clipă de a ne depăși epoca, ne-am obișnuit **a contempla** atât peisagiile cât și creațiunile omului. Isvorâte vulcanic din istorie, ele se desprind în mintea noastră din lava genetică a începuturilor și-și iau locul în câmpul liniștit al considerării estetice în care se săvârșește beția extazului și a beatitudinii. Dintr'o astfel de lume și cu o asemenea privire, vom schița profilul Münchenului, nu al celui de ieri, nici al celui de azi, ci al Münchenului de totdeauna, al formei eterne a orașului artei.

Din foarte multe puncte de vedere, Münchenul e o adevărată urbe sintetică. Vremi din cele mai felurite, spații din cele mai deosebite se întâlnesc aci topindu-se în imensa unitate a duhului münchenez. Nu o așezare dezordonată ne întâmpină deci, ci dimpotrivă, o misterioasă baghetă a rânduit clădiri de stiluri diferite într'un ansamblu într'adevăr impunător. Cât de superficial ai privi urbea, nu se poate să nu observi de îndată că fiecare construcție nu trăește numai pentru ea însăși, ci se situiază cu eleganță, dar și modestie, în ritmul arhitectonic general. Ai deaceea impresia că o vastă orchestră răspândită pe tot cuprinsul orașului, revarsă efluvii de înnăbușitoare muzică, fiecare clădire înfățișând un alt instrument.

Impresia unei anume ordine care nu are nimic modern sau militar, ci respiră încă acel spirit medieval al disciplinei veșnice atât de vădit în orașele începute ca acesta în al XII-lea veac, se conturează limpede când cuprinzi cu o privire aviatică urbea. Două lungi axe se taie perpendicular în **Piața Sf. Marii:** una străpungând orașul dela est la vest, de pe malul verzuiului Isar și până dincolo de gară, alta căzând dela nord la sud pe largile străzi Leopold și Ludwig. In partea de nord-vest, ele închid renumitul cartier al **Schwabingului** pe unde clocotea de înaltă viață artistică boema de altădată și unde se mai ascund încă, în anume știute clădiri — ca niște adevărate bijuterii artistice — spiritele alese ale vremii. Străzi largi cu perspective adânci, cu popasurile rotunde sau patrate ale pieților, cu capetele întretăiate adesea de blocul vreunui monument sau clădiri publice, desemnează linii clare în vatra orașului. Un limpede sunet sudic se aude de pretutindeni, o limbă de pământ italian s'a strecurat de dincolo de Alpi și impresia aceasta ar deveni covârșitoare dacă cerul mereu încruntat nu te-ar vesti că nordul nu e departe. E poate singura contradicție tipătoare a Münchenului, singura notă stridentă în neîndoelnica armonie a urbei.

Pe vechea ordine medievală se așterne apoi ușor ca un vis, duhul clasicist. Il întâlnești în fiecare colț aproape, în liniile majestoasei liniști a vreunui monument, în echilibrul senin al vreunei statui, în atâtea temple și muzee. Alcătuirea clasică cea mai distinsă a orașului e fără îndoială **Königsplatzul,** vastă piață pe care se desfășoară marile acte publice ale vremii. E un cuprinzător patrulater pavat cu pietre granitice, înconjurat pe toate laturile de muzee și temple. Venind dinspre apus, te întâmpină cu o ținută într'adevăr regală **Propileele** ce reușesc cu fidelitate să imite intrarea Acropolei, valorificând sobrietatea dar și puterea severă a stilului doric. In dreapta și stânga lor, se ridică, pe trepte antice, cele două templemuzee, al **Gliptotecei** reînviind eleganța volutelor ionice, și al **Galeriei statului** crescând din mai organicul și mai exuberantul stil corintic. Trei construcții cu trei stiluri antice deosebite se alătură pe același spațiu, ce devine astfe lo adevărată insulă a clasicismului elen. Inlăuntrul celor două muzee, apoi, se păstrează ca în altare de templu, opere ale artei egiptene, eline sau romane, dar și creațiuni ale vremurilor celor mai noi. Izolate de lume pe trepte largi și înalte așa cum se cuvine zeilor, valorile artei primesc un omagiu care amintește manifestări de cult. Pe latura de răsărit a pieței se ridică însfârșit cele **două temple ale onoarei,** în stilul clasicist al prof. **Troost,** cu coloane simple alburii, înăsprite de noul suflu al Germaniei contemporane. Construite de curând, ele dovedesc năzuința de armonie a arhitectului ce a ținut să-și încadreze contribuția în mai vechiul plan clasicist al **pieței.**

Dar de un pregnant caracter antic se bucură și fațada **Teatrului Național** cu treptele ei impunătoare, cu coloanele suple terminate în capiteluri acantice, cu arhitrava simplă și cu fronton triunghiular fără reliefuri. E mai mult un suflu corintic în silueta acestor coloane și în felul oarecum plutitor al fațadei. Printre monumentele aceluiași stil, o operă de o deosebită vigoare sculpturală, dar și arhitectonică e **Fântâna Wittelsbach** în plin centrul orașului, creațiunea sculptorului și esteticianului de mare renume care a fost **Hildebrand.** Clar desemnată în lățimea ei, armonios așezată în cadrul largului spațiu al unei piețe, **Fântâna** de care vorbim, e socotită — cu drept cuvânt — ca un subtil protest clasic împotriva tendințelor baroce ale sculpturii müncheneze de la sfârșitul veacului trecut. Un alt clasicism, respirând de data aceasta din plămâni romani, înfățișează **Poarta Triumfală** de pe **Leopoldstrasse,** străjuită deoparte și de alta de o alee de plopi care încadrea cu potrivită majestate acest mon ment al victoriei.

O ultimă operă a clasicismu münchenez ne-o dărueste apoi C **artei germane** cu accentuata ei rizontalitate, cu coloane prismat cu arhitrave fără ornamentație, i strând noua refracție germană a chiului clasicism.

Arhitectura Münchenului se le însă de sudul european, și pe alte pe drumul **Renașterii italiene** mai les, a cărei bucurie de viață și c caldă monumentalitate se iveste ioasă, în **vasta biserică a Sf. Mih** magnifică operă a iezuiților, u caracterul mistic se topește în pa în albul luminilor obișnuite a clă rilor publice. In acelaș stil al Re șterii, de data aceasta mai pomp se ridică **Palatul Justiției** sau, cu vânt florentin **Palatul Rezident Vechea Pinacotecă** în care sclip operele unui Dürer, Rembrandt, R bens, Rafael și atâți alți titani artei, înfloresțe deasemeni în sti Renașterii, din care se construește poi și **Academia artelor plastice.** I și mai vechi urme italiene, la c se adaogă irizări din Bizanț, se desc în **Basilica** din **Karlstrasse,** farmecul ei crescut prin contri ția boltii orientale. Din aceeași mlie spirituală se arată a fi și bi **rica Sf. Ludwig.**

Mulțimea și varietatea accente clasice dau Münchenului un aer o antică splendoare și nu oda când tumultul zilei încetează și s gur rătăcești ca o umbră pe st zile înfiorate de liniște, ai impre că retrăești epocile de mult ap ale sublimului elin și ale lumii p tonice.

Printre atâtea insule ale calmu clasic, chinul duhului gotic nu p getă să se arate. Ecouri ale evu mediu apar pe alocuri, în turnu și rămășițele vechiului Ring, dar s biserici si clădiri. **Biserica Femei** — catedrala dominantă a orașu simbolul reprezentativ al Münch nului — se înalță cu putere preajma **Pieții Sf. Marii,** cu cele d turnuri de o simplicitate impu toare, păstrând roșul cărămizi constitutive, dar frângându-și m le avântul în cupolele blânde capetelor. Alcătuită din trei năvi o egală înălțime, cu o lungime 101 m., cu 22 coloane, cu arcuri tice ce se îmbină, complicat ca o țea de crengi, cu vitralii înalte violete descompunând lumina tr'un aer de mister religios, **Biser Femeilor** e una din cele mai car teristice podoabe ale orașului. I goticul reapare și în noua constr ție a **Primăriei,** o superbă clădire care vârfurile arcurilor, capet turnurilor, toate părțile termin însfârșit își pierd ascuțimea în dantelărie ornamentală din cele fine. Intreaga rigiditate a gotic se îndulcește aci printr'un neașt tat spirit miniatural al arhitectul bijutier. **Biserica Sf. Petru** e d semeni construită cu elemente tice, dar pe baze romane și cu o podire interioară ce aparține ce mai tipic baroc. Acest din urmă e apoi copios reprezentat prin vi și mișcarea cu care se înfățișe **Biserica Teatină,** cea mai de sea construcție barocă a întregii varii. **Rococoul** ne oferă deasem darurile grijei sale decorative, g ției sale nobile și pedante, în clăd ca de pildă **Teatrul Rezidenței,** tim și cald, dar aristocratic, ca fin încăperi ale vreunei principese veacul al XVIII-lea. Dar podo cea mai de seamă a rococoului desvăluește în biserica **Sf. I pomuk** a fraților **Asam** a că operă e o minune a stilului.

Sunt încă numeroase mo mentele asupra cărora istori sau criticul de artă e îndato a se opri. Trebue citat as **Maximileanum** a cărui arcu fațadă domină ca un vultur aripile destinse, de pe o coli strada dinainte-i, izbutind rar efect de perspectivă ur nistică — sau **Muzeul Națio** cu chip de castel german epoca Renașterii, ca și atâ alte clădiri ce cântă în arm nia arhitectonică a acestui raș. Impresia de ansamblu a însă stânjenită printr'o p stăruitoare amănunțire a p ților și icoana orașului tul rată în liniile ei mari. Tem al arhitecturii în primul râ Münchenul nu e totuși mai ț țin o vastă pinacotecă, în c opere ale istoriei picturale sculpturale trăesc laolaltă isbutite creațiuni ale prezen lui. Dar despre acest aspect un alt prilej.

(1939, München

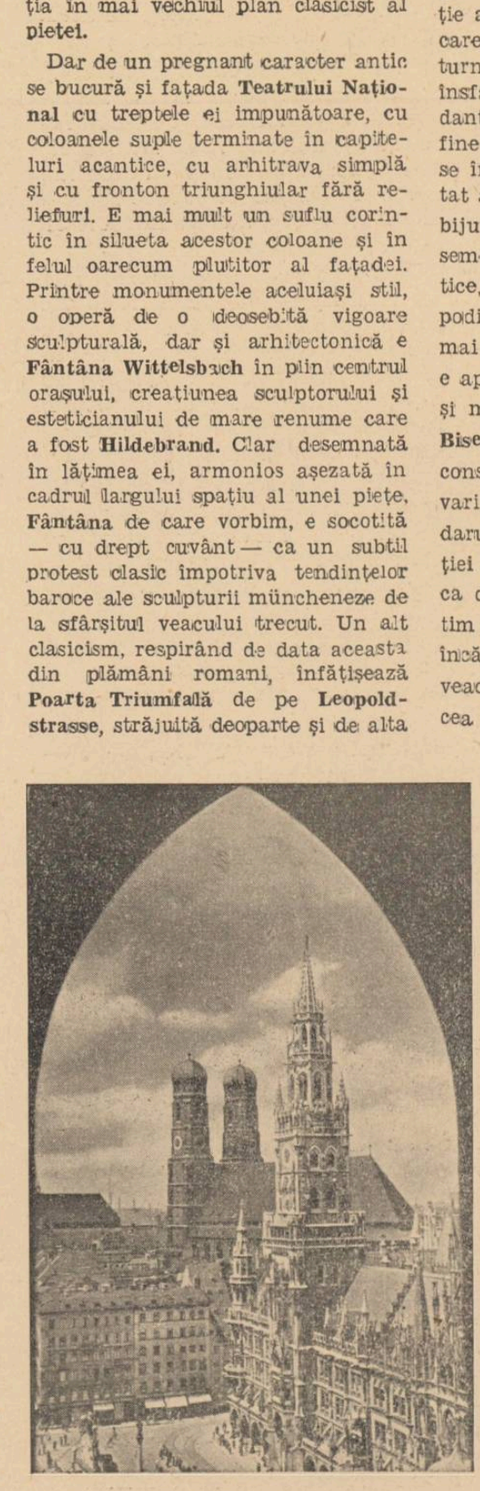

„Biserica Femeilor"... simbolul reprezentativ al Münchenului

In loc de „Cartea streină"

„Cuvinte, pete-ale gândirii"...

Cititorul atent își amintește poate, să fi întâlnit uneori, cu prilejul lecturilor din poeții moderni, semnele unei anumite descurajări a expresiei, isvorîtă din sentimentul zădărniciei oricărui efort. Să nu ne grăbim totuși de a recunoaște, după astfel de semne, prezența unui „pesimism" organic al artistului, cu toate îndemnurile acelora cari confundă biografia lui publică, după tiparul tras în nenumărate exemplare pentru uzul tuturor, cu viața lui secretă, a cărei mărturie dăinuiește prin opera de artă.

Cântarea care n'a fost spusă
E mai frumoasă ca oricare

— ilustrează ceea ce am numit mai sus „descurajare a expresiei", dar o descurajare ale cărei rădăcini nu se hrănesc din biografia — putem preciza chiar: din biologia — poetului, ci din conștiința limpede a disproporției între năzuințele lui către perfecțiunea artistică, și puterile-i proprii, socotite neîndestulătoare pentru a o realiza. Ceea ce este tocmai contrariu pesimismului, — adică stăruință dîrză, adeseori umilită, dar niciodată definitiv înfrîntă, în sforțările-i repetate de a cuprinde frumosul în crisalida invulnerabilă a poeziei. Și, de fapt, opera lui Ștefan Petică, autorul distihului amintit, mărturisește *optimismul* rîvnei creatoare a poetului, de o rodnicie puțin obișnută.

Am putea înmulți după voie exemplele acestui optimism — împotriva aparențelor contrarii— creator de „frumuseți și prețuri noi", cu al unui Mallarmé „fossoyeur sans pitié pour la stérilité", sau Baudelaire („cele mai frumoase versuri ale mele sunt acelea pe care nu le voi scrie niciodată") și altele încă. Dar vom întrerupe șirul enumerării spre a indica unul din aspectele cele mai sugestive ale dramei pe care o trăește conștiința artistică în răstimpul de așteptare înfrigurată în care se petrece transmutația intenției sau intuiției poetice, în expresia ei materială. Ceeace era unic, cu neputință de formulat și esențialmente anarhic, în starea de pură virtualitate a emoției, capătă prin creație un sens și o semnificație — un sens omenesc și o semnificație socială. Chiar atunci când expresia artistului, în forma ei materială, pătrunde cu greu în conștiința și gustul publicului, arta își îndeplinește destinul ei înalt, de sociabilitate. E deajuns prezența unuia singur, a cititorului sau spectatorului ideal, pentru ca acest înțeles și această menire a artei să fie satisfăcute, prin răsfrângerea pe care o capătă în sensibilitatea lui. Uneori, perechea poet-cititor reprezintă chiar condiția ideală pentru a face să se audă în toată puritatea acel „hymne des coeurs spirituels" mallarméan:

Nous fûmes deux, je le maintiens

accentua Mallarmé, în *„Prose pour des Esseintes".*

La această dramă, din momentele de supremă atenție și încordare a emoției sau inspirației artistului, se face aluzie în următoarele versuri memorabile din *„Le cimetière marin"* versuri cari, negreșit și fără supărare, nu pot fi pe înțelesul tuturor:

O pour moi seul, à moi seul, en
[moi-même,
Aupres d'un coeur, aux sources
[du poème,
Entre le vide et l'événement pur,
J'attends l'écho de ma grandeur
[interne,
Amère, sombre et sonore citerne,
Sonnant dans l'âme un creux
[toujours futur!

Să observăm mai întâi, că așteptarea „ la isvoarele poemului" se petrece în răstimpul delimitat cu toată preciziunea și puterea de sugestie dorite, — „entre le vide et l'événement pur" — între neant și acel „vers donné", brusc apărut, ecoul crisparii lăuntrice către expresia liberatoare. Apoi, că înțelesul căutării formei desăvârșite, mereu dorită dar niciodată satisfăcută, se străvede nespus de mlădios, în acel „creux toujours futur" din ultimul vers.

Exegeza acestei strofe din *„Le cimetière marin",* pe care Amatorul de poezie e tot atât de îndreptățit să o recite pe seama lui, substituindu-se poetului („O pour moi seul, à moi seul," etc.) poate fi și mai rodnică pentru cititorul familiarizat cu proza lui Valéry, în care va găsi numeroase ecouri și corespondențe, sau numai simple apropieri, atrăgătoare și acestea. Astfel, egotismul celui care proclamă:

O pour moi seul, à moi seul, en
[moi-même,

e în aceeaș ordine de idei sau de preocupări cu faimoasele considerațiuni din *„Monsieur Teste"* asupra „insului superior":

„Si j'avais décidé comme la plupart des hommes, non seulement je me serais cru leur supérieur, mais je l'aurais paru. Je me suis préféré. Ce qu'ils nomment un être supérieur est un être qui s'est trompé. Pour s'étonner de lui, il faut le voir, — et pour être vu il faut qu'il se montre. Et il me montre que la niaise manie de son nom le possède. Ainsi, chaque grand homme est taché d'une erreur. Chaque esprit qu'on trouve puissant, commence par la faute qui le fait connaître".

Aqua-forte desenată și gravată de Paul Valéry, pentru volumul său „Poésie

Rândurile pe care le-am citat sună ca o ciudată replică laică a dogmei păcatului originar. Ar fi desigur, riscată, încercarea de a deslușî urmele unei idei creștine în afirmația lui Valéry, că „orice om mare e *pătat* de o eroare". Este interesant de reținut totuși, ideea degradării insului superior prin ceeace-l scoate din „analele anonimatului" spre a-l impune admirației publice, și îl umanizează, în fond,— corespunzătoare celei a decăderii din demnitatea de „eveniment pur", de înțeles lunecător, necuprins încă în tiparul expresiei materiale.

Aceeaș idee, a maculării prin concepțiune, am regăsit-o în subtilul poem *„Oul dogmatic"* al d-lui Ion Barbu, în termeni cari accentuiază gravitatea „greșelii" originare, a ieșirii din starea de nedeterminat:

Că vinovat e tot făcutul
Și sfânt, doar nunta, începutul.

Vom încheia aceste simple însemnări marginale, cu două versuri ale d-lui Ștefan Stănescu, din *„Scriba aeger",* unul din cele mai frumoase poeme pe care le-a publicat (în „Universul literar nr. 19 din 1938):

Cuvinte, pete-ale gândirii,
Virtute-a inimii, tăcere!

Aspirația către puritatea gândirii nerostite și către piscurile supreme ale emoției neexprimate nu putea fi spusă cu o mai suavă discreție ca în aceste diafane versuri.

MIHAI NICULESCU

Lumina mea spre patru zări

Lumina mea spre patru zări,
Ce meșter de-albe descântări
Ți-a pus pe arc întins, plumbi greoi,
Că ai vrut taina să i-o iei?

Treci dincolo de promoroacă
Lumina mea spre patru zări!
La marginile lumii toacă
Să stea gând fără depărtări.

S'a descântat apoi de mult
De-o cale fără drumeție...
Eu beau, dar nu cred în beție!
Audă alții, eu n'ascult.

In mine cred! Și 's curcubeu
Și somnul fără somn, cununa
Gândului când îmi e una
Cu dreapta mea: e Dumnezeu!

SILIVIU LAZĂR

Cântec nou

Vei veni 'ntr'o zi de iarnă grea,
O mlădiță de lumină vie
Fulg înaripat și blând de nea...
Vei veni 'ntr'o zi de iarnă grea,
Cântec nou în viața mea pustie.

Ingeri albi vor coborî ușor.
Să-ți îmbrace'n colb de cer culcușul
Și să-ți prindă stele de pridvor...
Ingeri albi vor mlădia ușor
Pe vioara inimei arcușul.

Și măicuța Doină de pe Jii
Peste leagăn trupul și-l va frânge
Nopților albastre și târzii...
Și măicuța Doină de pe Jii
Va zâmbi cu tine și va plânge.

NICOLAE PELIGRAD

La sfârșit de stagiune

de VICTOR POPESCU

Și după ce experiența d-lui mil Petrescu s'a înfăptuit, trele și-au închis stagiunea iarnă. Mai bine zis stagiu- a serioasă. Acum vor avea desigur o mulțime de spec- ole ușoare, distractive, în dini, hohote de râs vor is- ni depe buzele Bucureșteni- , în fiecare seară, ca recrea- după lungi și călduroase zile muncă într'o atmosferă îm- csită de fum, de praf, de ctiseală. Până și cei mai a- trali oameni se vor duce la este spectacole spre a-și des- ți frunțile și lumina mintea ntru ca apoi să poată în voe gurgita specificii mititei na- nali, udați cu sprițuri, — am presia, tot atât de specifice. fi prin urmare riscul să etindem stagiunei în devenire loare artistică cel puțin ac- ptabilă. Vorbim din punctul vedere al celor ce pretind trului să fie o artă.

De aceea credem că rândurile dicate reprezentațiilor esti- le, trebue să se situeze în nctul de vedere al intenției își propun. O obiectivitate rictă, dar adequată nouei for- ue. Să nu pară, deci, con- adicții unele tonuri admira- e, cari în decursul lunilor ecute ar fi fost poate adese- violente. Este, credem, esen- l pentru un cronicar, de a în- lege situația teatrelor față de rințele publicului.

Ceeace nu inseamnă să fim găduitori cu stagiunea, să-i unem oficială spre exemplu, n iarnă, când acest gen de tă nu trebue să fie pur și mplu o desfătare vulgară. Iată pentru ce, odată cu sfâr- ul ei, îi putem deplânge at- osfera scăzută. Se spunea de fel în coloanele acestei re- ste, în toamna trecută, de tre d. Camil Petrescu, că tea- ul românesc va da un mare amen în stagiunea ce vine 938—39 N. R.). Un examen cisiv. De reușita lui depinde ate soarta viitorului.

Acum examenul s'a dat. Fost-a favorabil sau nu? A isbutit aducă un îndreptar pentru tor? Credem inutil să înșir- m multele întrebări ce ne tem pune. Totul se rezumă aceasta: Examenul s'a dat, folosul lui adevărat și just apărea numai după trecerea mpului.

Ceeace putem constata noi, tăzi, este numai imposibili- tea publicului de a pricepe și opta repertorii alese.

Dacă nu ne putem da păre- a asupra examenului, faptul ovine tocmai din lipsa de re- ptivitate a spectatorilor la re- zentațiile eșite din comun. indcă odicât de bună ar fi esa, prin urmare oricât s'ar teni teatrul să-și înalțe nive- l, publicul stă ca un baraj: *acceptă ceiace nu-i de nivel mun.* Pur și simplu.

S'a reprezentat astă iarnă *Regina Maria* „Azilul de apte". De acord în ceeace ivește părțile excesiv de ro- antice ale piesei. Dar nu cre- m că ele pot îndreptăți lipsa atenție a publicului față de esă și nici, dimpotrivă, lă- uri afluxul lui la, de exem- u, „Duduca Sevastița", sau Blockhaus".

A căzut „Șase oameni în cău- rea unui autor". Dar „O fe- ee îndrăcită" a plăcut. Se va une: interpretarea. Oare d-na piculescu, singură, poate con- ra tot mănunchiul de inter- eți frumos grupați, și de cali- te, din drama lui Pirandelo? Și oare nu este trist ca „Ra- ții" la rândul lor cu o inter- etare desăvârșită, să cadă?

Criteriul interpretării n'ar fi l adevărat. În fond totul se duce la nepricepere. Mentali- tea noastră trăește în con- pția rolului secundar pe care atrul trebue să-l joace în artă. De aci toate neajunsurile.

Dacă privim stagiunea trecută, ne lovim de această men- talitate. Au fost, nu puține spectacole de înalt nivel artis- tic. N'au îndeplinit sufragiile publicului. S'au jucat pe scena celei mai înalte instituții de artă dramatică piese ca: *„Fata lui Iorio", „Clopotul scufundat"* și altele. Succesul lor a fost îndoelnic.

Suntem încă de acord a face concesii în privința publicului. Nu are gustul format, nu are e- ducație dramatică, e lipsit de discernământ. Peste un timp, mai lung sau mai scurt, se va îmbunătăți. Mulțumită încercă- rilor lăudabile de a înscena lu- crări de înalt nivel, gustul lui se va purifica.

Dar ceeace este grav, este felul în care critica reacționea- ză. Afară de câteva personali- tăți cu pricepere și cunoștințe adâncite, cronicile dramatice nu relevă defectele pieselor. Și în special acordă laude con- forme aplauzelor. Ceeace nu este o metodă. De când oare arta dramatică recunoaște pe- remtorie valoarea aplauzelor? Dacă de fapt așa se întâmplă, piesele fiind sortite numai și numai aprecierei de moment a opiniei publice, nu credem a- preciabile tendințele cari trans- formă această stare într'o lege, sau mai puțin tare, normă, de judecată critică.

Rostul unor critici dramatice este de a releva obiectiv atri- butele piesei. Spunem atribute, fiindcă e util să înglobăm și calități și defecte. Trebue să se tragă concluzii asupra jocului actorilor, asupra subiectului a- supra montării, obiectiv. Păre- rea asupra piesei interesează poate mult mai puțin. Acolo în deobște se pune subiectivism.

Esențialul este să previi pe deoparte publicul de genul pie- sei și jocului ei, iar pe de alta să previi conducerea teatrului de părțile mai bune, precum și de cele mai rele din spectacol, spre o eventuală îndreptare. Errare humanum est.

Critica teatrală, la noi, nu are acest rol. E păcat, și nefolositor artei dramatice. E chiar grav, după cât am spus.

Din cauza ei, unul din marile defecte ale spectacolelor Bucu- rești ene, lipsa elementelor arti- stice, precum și acel alt mare defect, protecțiunea acordată mai tuturor autorilor cari știu să scrie... doar reclame, nu poate fi înfrântă.

Teatrul nostru suferă mult din cauzele acestea. Suferă de o tară ce-l poate înfrânge. Ar fi cât se poate de necesar ca vara aceasta să fie fertilă în revirimente. Și din partea publicului, și din a teatrelor, în mult mai mare măsură, desi- gur, și din a celor datori să spri- jine teatrul, nu să-l laude.

Ultimele experiențe al direc- țiunei Naționalului, lasă să se prevadă un ritm nou. Să sperăm că încercarea va isbuti să creeze un mănunchiu de interpreți mai deosebiți, precum și un re- pertoriu cu legături cât se poate de strânse cu arta dramatică, nu cu bâlciul, și va isbuti, poate, să constitue un exemplu.

Acestea sunt simple păreri la sfârșit de stagiune.

Meditație

Rândurile de față sunt expre- sia unui gând liniștit într'o epocă turbure. Imprejurările în care ne prinde viața, crează în noi o stare de spirit care este de cele mai multe ori în contradicție cu ideile omului de pe stradă.

Când ne găsim într'un moment de răgaz într'un local: o cafe- nea, berărie sau restaurant, au- zim mulțimea din jur discutând cu aprindere, comentând cu in- teres, evenimentele cotidiane: frământări politice, probleme so- ciale, veșnice nemulțumiri.

In acest timp, gândul meu e- vadează bucuros din această lume, lăsându-se purtat pe un tărîm poate mai puțin important, dar în care, în fond, se rezumă eterna problemă a fericirii, a se- ninătății, a calmului spiritual.

Printre zgomotele tumultoase ale metropolelor, spiritul, uneori melancolic, alteori voios, alunecă spre alte zări, îmbrățișând alte aspirații.

Dimineața aceasta radioasă de primăvară îl stimulează, amin- tindu-i de minunata natură, de soare și de mare. Iată-ne în pli- nă natură, ascultând murmurul liniștit al apei ce scaldă țărmu- rile; luntrașii cântând vesel, pescuesc... pâinea lor zilnică. Ce tablou senin, care te transportă departe de conflictele neprevă- zute și de surprinzele înfricoșe- toare.

Neputând pune gândului sta- vilă, merg mai departe. In amur- gul unei tinereți încă nemulțu- mite și în ajunul unei bătrâneți ce pare că nu vrea să mai în- târzie, mintea se turbură, între- bându-se cu îndoială, cu neli- niște, dacă se mai poate spera în vreun ideal.

Viața, cu varietatea și amplo- area ei, nu poate oferi, totuși, de multe ori, mulțumire indivi- dului. De aceea, trebue să ne for- măm o disciplină bazată pe calm, spre a asigura un echilibru inte- rior, grație căruia vom putea fi pregătiți spre a suporta toate adversitățile soartei, oricari ar fi ele.

Credeți-mă, și individul repre- zintă o lume întreagă, în plină acțiune și în continuă evoluție. De aceea, el merită să fie stu- diat, apreciat și adesea ocrotit.

S'ar putea spune: dar cine vrei să se ocupe de viitorul lui? Te poți retrage să trăești viață de pustnic, te poți încăpățâna să visezi, ca tinerii în naivitatea lipsei lor de experiență, și ni- meni nu va ști nimic despre toate astea.

Desigur! Dar oare, în viitor, lumea se va mai interesa de ceeace numim noi astăzi even- imente importante și cari ne fră- mântă până la neurastenizare?

Marele război, pentru izbuc- nirea căruia a fost nevoe de 20 de ani de discuții și în urma că- ruia, după patru ani de luptă și multe milioane de morți și de răniți, harta Europei s'a schim- bat, pentru ca azi, după nici treizeci de ani, să începem cu alte frământări...

Și de ce toate acestea? Pen- trucă orice început are un sfâr- șit.

Dar ce vor ști copiii noștri, din toate evenimentele mari pe cari le-am trăit? Patru linii într'o carte de istorie, ca despre atâtea alte războie, cataclisme, împără- ții răsturnate.

Și viața își urmează cursul ei, acelaș, liniștit. La vremea lor, păsărelele continuă a ciripi zglo- bii pe arbori: râurile își urmea- ză cursul calm, și toate milioa- nele de oameni, cei cari sunt și cei ce vor fi, vor continua în fiecare dimineață să-și îndrepte gândul spre Dumnezeul lor și al tuturora, pentru a-i cere:

Pâinea noastră de toată zilele,
Dă-ne-o nouă astăzi.

TATIANA GROSU

POȘTA REDACȚIEI

Silviu Roșu. — Scrieți-ne ceva despre activitatea scriitoricească de acolo și publicăm cu plăcere. Darea de seamă trimisă nu a putut intra la vreme și acum nu-și mai are rostul.

Ionel Nicoleanu. — D-lui Neagu Rădulescu îi puteți scrie la ziarul „România".

N. Dumitrescu C. F. R. — Poe- zia d-voastră are o deosebită semnificație. In preajma săr- bătoririi lui Eminescu, ea vine să arate că în 50 de ani emines- cianismul n'a îmbătărânit de loc.

B. Basarab sau B. Bogdan (sau B. Bogdan-Basarab). — Aveți o deosebită virtuozitate pe care ați putea-o pune în va- loare altfel decât scriind paste- luri.

— r. st. —

LA TEATRUL LIGII CULTURALE

are loc Miercuri 14 Iunie 1939 ora 9 seara o festivitate culturală sub auspiciile revistei

UNIVERSUL LITERAR

D-nul MIRCEA VULCĂNESCU va conferența despre teatrul lui O'Neill, iar D-nii Emil Botta (dela Teatrul Național) D-na Hêrjeu-Botta, Sergiu Dumitrescu și G. Soare vor interpreta piesa într'un act:

ACOLO UNDE ESTE CRUCEA

de Eugen O'Neill

pentru prima dată în România

Bilete la cassa teatrului

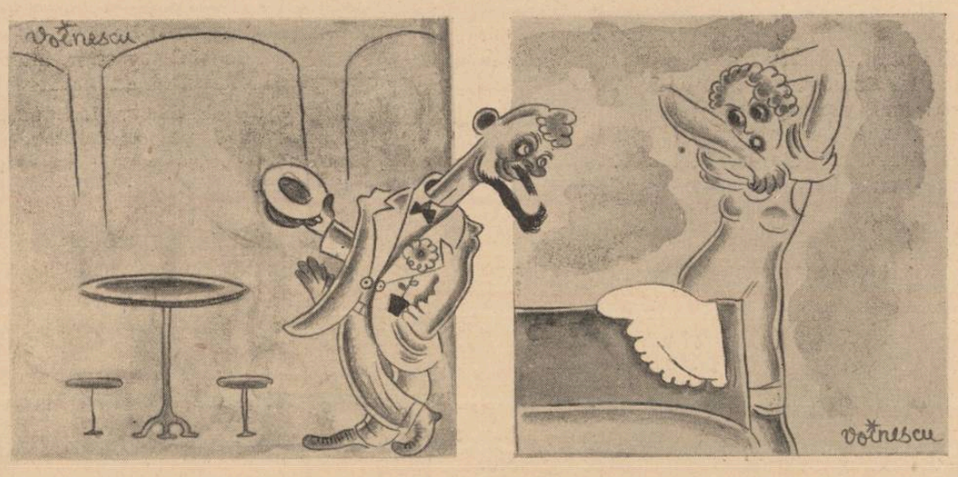

— Domnișoară, eu sunt singur în clișeu, mata la fel; nu vrei să vii la mine, că am două scaune...

Maxim Gorki și urîtul

de GEORGE MENIUC

Dezacordul interior cu realitatea din afară provoacă atâta dezamăgire în noi! Venim pe lume cu belșug de omenie și forță. Suportul nostru dintâi este iubirea de oameni și plămada lor. O iubire uriașă, gata de sacrificiu. Și iată că viața ne sur- prinde mefistofelic, cu polaritățile ei. Pa- radoxe scrâșnesc împrejur. Trăiri străine parcurg alături de tine *alt* drum. Viața apare subit incoloră, stereotipă și banală, tumultul vital prea zadarnic. Energia ini- țială cu care ai pornit să cucerești viața, se irosește în vânt. Reprezentarea lumii drept țărm de ancorare a spiritului nostru — de- vine pe neașteptate simplă fantomă, simplă închipuire și deloc realitate concretă. Care-i consecința acestei revelații de dualitate în- tre noi și lumea din afară? Ne retragem în singurătate. Murim *în afară* ca să pu- tem străluci *înlăuntru*. Ataşamentul exte- rior este inutil. Fenomenele vieții te încon- joară în cadență uriașă, bizară; te absorb în acest avatar spectacular. O, vroiai să nu le fii cumva individualitate intrusă! Ci element de reazim, unealtă de deslân- țuire a forțelor, ritm energic.

O cugetare nocivă stărue, năpădește fără veste. Nici munca, nici arta, nici viața fa- milială, nici lupta pentru ideal — n'au rost. Decrepitudinea, senescența sunt semnele evidente că toate sfârșesc odată și odată. Parcelarea însușirilor tale în câmpul acti- vității sociale, — rânjește hâd. Viscolul vremii acoperă toată sforțarea omului. Un destin neînduplecat ne străjuește din a- propiere. Nu ne putem descătușa — ca și toate celelalte existențe obiective din na- tură — de anumite cenzuri eterne pe de o parte, contingențe neghioabe pe de alta. Vrei să fii o sinergie de valori — în van. Vrei să ridici piscuri spre cer, — pentru cine?

Cohabitarea deziluziilor în spațiul singu- rătății iscă plictiseala de viață, *urîtul*. Urît de panorama universală, dar mai ales urît de prezența acelui *tu*, așa de inutil în cen- trul lumii, cu existență netrebnică și soli- tară, chinuită și oarbă.

Acest urît este axial, euristic, halucinant, strămută dintr'un loc în altul eroii lui *Ma- xim Gorki*, sau cum spunea *E.-M. de Vogüé* „un aiguillon douloureux stimule tous ces erants". E spleen-ul englez, e „toska", e nostalgia nelămurită a fiecărui om care se întreabă faustic. In *„Azilul de noapte"* Pepel exclamă: „Ce plictiseală!... Cum dracu se face că mă plictisesc într'una? Trăești, trăești, toate merg strună! Și de-odată, — parcă se lasă un ger: te apucă urîtul...".

Structura complexă și polară a sufletului slav isbucnește cu o nouă căutare de sine însuși. O căutare în exterior și interior. Pierdut în nesfârșirea stepelor, urîtul a- pare implacabil, întocmind o linie funciară în desvoltarea manifestărilor spirituale.

Dictonul se adeverește: vanitas vanita- tum... *„Căsnicia Orlovilor"* conține aceiași căptușeală de urît și lipsă de justificare puternică a vieții. Grișca Orlov, eroul prin- cipal al acestei povestiri se întâlnește cu autorul ei și mărturisește c'ar vroi o mi- nune să se întâmple, o transfigurare te- restră, ca să poată vorbi oamenilor de unde- va, „dela înălțime": „A, voi șerpilor! De ce mai trăiți? Cum mai trăiți? Sunteți niște bandiți ipocriți și gata!"

Conștiința singurătății e ciudățenie rară. Nu fiecare o posedă în acelaș grad. Prin observație îndelungă se produce însă și a- ceastă descoperire introspectivă. Orele cele mai grele sunt de singurătate. O preum- blare pe înserate e primejdioasă, pome- nește undeva *Emil Cioran*. In adevăr, în clipe de singurătate, ființa întreagă se dis- tramă de febra urîtului. Atunci erupe stri- gătul *schopenhauerian*: oh, dați-mi odată un om! sau însemnarea lui *Nietzsche*: „e îngrozitor, să fie cineva așa de singur". Singurătatea devine de-o acuitate bolnă- vicioasă și iscă urîtul. Singurătatea pro- voacă un sbucium particular omenesc.

Urîtul în toată goliciunea lui amară apasă obsedant pe eroii romanului *„Toma Gordeev"*. *Maxim Gorki* aici trăește cu pu- tere extraordinară. Liuba, fata lui Maiakin vorbește într'un loc: „— In cărți nu gă- sești de ce are inima nevoie... și eu nu în- țeleg prea multe lucruri în ele... Insfârșit, mi-e urît... mi-e urît să citesc întotdeauna singură, singură! Eu vreau să vorbesc c'un om, iar acest om nu este! Mi-e silă... trăești o singură dată, și ar fi vremea să trăești... iar omul acesta nu-i... și nu-i! La ce să mai trăești?"...

In romanul „Toma Gordeev" urîtul e răspândit pretutindeni. Rostul uman nu-și află rădăcinile firești nici în egalitate so- cială, nici în muncă, nici în bogăție, nici în învățătură, nici în distracții, în nimic. Toți oamenii de care ne isbim incidental poartă grimasa falsă a goanei după ideal, dar de fapt toți sunt chinuiți de aceeași întrebare răzvrătită: de ce trăim? Petre- cerile sau ocupația liniștită de funcționar explodează în revoltă împotriva acestui fel de viață. Iar cântecele iscă isbucniri, ca de pildă: „îți vine să te culci și să mori de urît!"

Evident, motivarea replicei dată de Toma Gordeev lui Taras Maiakin, care îl tot în- deamnă la muncă, apare opinantă.

— „Munca încă nu-i totul pentru om, răspunse Toma. Asta nu-i adevărat, că în muncă e justificarea... Câți oameni trân- dăvesc toată viața lor, dar trăesc mai bine ca acei care lucrează... asta cum? Iar lu- crătorii — dânșii pur și simplu sunt niște nenorociți... cai! Sunt călăriți, rabdă... și gata... Dar ei își au justificarea lor înain- tea lui Dumnezeu... Vor fi întrebați: voi pentru ce-ați trăit? Atunci vor spune dân- șii... noi n'am avut timp să ne gândim la asta... Noi toată viața am muncit. Iar eu ce justificare am? Și toți oamenii, care poruncesc, cu ce se vor apăra? La ce au trăit? Eu cred așa, că toți trebue să știe categoric — la ce trăești?...

Toma se întrerupe și înălțând capul, ex- clamă cu voce surdă:

— Au nu se naște omul ca să lucreze, bani să câștige, case să-și facă, banii să-i înmulțească — și să moară? Nu, viața în- seamnă ceva prin ea însăși... Omul se naște, trăește și moare... de ce? Trebue, zău, tre- bue să ne gândim cu toții — de ce trăim? N'are nici un rost viața noastră... n'are nici un rost! — Pe urmă — nu totul e neted... asta de-odată se observă... Unii sunt bogați... și trăesc fără treabă... alții — toată viața își încovoae spinarea la muncă, dar nicio lețcae la ei... Cu toate acestea deosebirea între oameni — e mică... Unul trăește fără pantaloni, însă reflectează ca și cum ar fi îmbrăcat în mătasă...".

Conștiința sihastră isvorăște din atmos- fera mistică și încă primitivă a omului, atunci când mediul geografic influențează covârșitor sufletul unui popor. In fața ur- cușului solitar carpatin, Românul dela munte a reacționat cu *dorul*, care nu poate fi nicidecum o „reminiscență platonică" și nici particularitate tipică neamului nostru, cum s'a afirmat, ci dorul cuprinde un ori- zont mai larg uman, mai larg terestru. Dorul și urîtul sunt sinonime. Această stare psihologică — pentrucă nu se concepe să fie pur metafizică — corespunde cu sin- gurătatea adamică a omului religios și este nostalgia severă după nesfârșit. Analiza urîtului făcută de *Maxim Gorki* nu se îm- pletește deloc cu gândirea abstractă. Eroii marelui scriitor suferă nemplinirea dest- inului lor. Viața ar trebui complectată cu ceva. Omul este apariție neobișnuită în mijlocul naturii — și atunci, viața lui are nevoie de o structurare cu totul deosebită de traiul biologic și inconștient al faunei. Conștiința umană se străduește după e- ternitate și plenitudine, — ca viața să fie bo- gată în evenimente incontinuu frumoase, ca revelațiile noastre să n'aibă caracter de relativitate.

Sabia Timpului retează elanul inițial. In- stabilitatea materiei în spațiu și faptul că noi trăim o singură dată, diversitatea imen- să a formelor de viață și totuși banalitatea lor, ne smulg puntea de sub picioare și ne aruncă în nehotărire. Argumentele se sus- pendă în desuetudine și nu mai întăresc credința în binele vieții. O singurătate vastă ne înconjoară. Singurătatea crește tot mai mult, până la istovire, cu cât ar- gumentele care să pledeze pentru îndrep- tățirea acestei vieți pământești, cad. In această singurătate apare *urîtul*. Nimic mai grozav ca urîtul. Toată ființa ne este răscolită multiplu, trăește surghiunul ne- înțeles de a exista temporar pe planeta ce călătorește în imensitatea spațiului întu- necat.

Artiștii, fiindcă lirismul psihic i-a înzes- trat cu sensibiltate apăsătoare, trăesc me- reu acest sentiment al singurătății și con- comitent, al urîtului. Opera de artă e des- povărarea fragmentară și naivă a acestor biete epave ce rătăcesc în neliniștea tra- gică a vieții.

Pentru muzica românească

de ROMEO ALEXANDRESCU

Compozitorii prezentului sunt mai întotdeauna insuficient cunoscuți. Fap- tul se poate constata pretutindeni, dar de sigur arareori într'o atât de accen- tuată măsură ca la noi.

Motivele sunt multiple. Fundamen- tul este acela al condițiunilor foarte grele de execuție. In această privință, perspectivele de afirmare sunt extrem de limitate.

Unica orchestră simfonică de activi- tate permanentă „Filarmonica", nu strălucește peste măsură prin sprijinul elementului muzical românesc. Compo- zitii, soliști, din țară, — deși lucrări con- timporane fără vre-o dosebită valoare sau concertiști, tot astfel, sunt destul de frecvent musafirii de peste hotare ai concertelor simfonice, — sunt obiec- tul unei extreme parcimonii de înscri- ere în programe.

Lipsa aceasta de atenție și de susți- nere față de valorile noastre, se trans- mite, fatal, în bună parte, fie publicu- lui, care suferă uneori de o morbidă lipsă de încredere în arta muzicală au- tohtonă, fie executanților care, ei în- șiși nespus de slab încurajați, cu greu se mai pot încumeta să-și complice „cazul", riscând să ofenseze snobismul și străinismul unei bune părți din au- ditori, cu compoziții românești.

Se mai adaugă acestei întristătoare situații dificultatea aproape de neîn- vins, deocamdată, a editărei. Este pro- babil că o cercetare statistică ar putea constata în România unul din cele mai mari procente de lucrări muzicale ne- tipărite, față de întreaga producție, din întreaga lume. Nu-l putem evalua cu precizie, dar n'ar fi nici un motiv de surprindere dacă acest procent ar a- tinge nouăzeci și opt la sută, sau chiar mai mult.

Excepțiile dela această stare de lu- cruri adânc păgubitoare culturii noas- tre, inițiativele pornite să lupte pen- tru îmbunătățirea ei, trebuesc primite de aceea cu deosebită satisfacție și aju- tate, fără rezervă.

Dintre instituțiile oficiale, Opera Ro- mână a înțeles să răspundă uneia din menirile ei fundamentale, primind în repertoriu și punând în lucru, însem- nat repertoriu românesc, care va vedea focurile rampei în viitoarea stagiune și în continuare, în ritm statornic, pe viitor.

„Alexandru Lăpușneanu", a lui Zirra, este în plină pregătire. „Agamemnon", de Dimitrie Cuclin, „Papură împărat" de Lucian Theodosiu, „Kir Ianulea" după Caragiale, de Sabin Drăgoiu, ba- lete de Jora și Rogalski, vor concentra toate străduințele Operei Române, care își va câștiga astfel în mișcarea muzi- cală un loc de cinste, dând un exemplu demn de urmat și contribuind la crea- rea acelei înțelegeri, acelui interes, a- celei simpatii, pe care muzica româ- nească o așteaptă de atâta vreme.

Un alt gest îmbucurător a fost făcut de către compozitorul Theodor Ro- galski.

D-sa a organizat, pentru prima dată într'o asemenea continuitate, o serie de concerte simfonice sau soliste, la radio. consacrate, câte unui compozitor ro- mân. Ne ocupăm aci, prin excepție, de o latură a programelor muzicale dela „Radio", pentrucă d. Rogalski a avut fericita ideie de a face publice aceste concerte, primind auditori în sala de concert a societății. Mai mult, d-sa a înlesnit, și sperăm că va continua a- ceastă excepțional de lăudabilă activitate, și concertul la Ateneu al d-lui Dimitrie Cuclin, care și-a putut dirija acolo un ciclu de lucrări. A fost ascultată cu a- cest prilej simfonia d-sale în re (a doua), al cărei scherzo, o amplă și re- marcabil făurită mișcare a lucrării, s'a înscris printre realizările cuprinzătoa- re și trainice ale literaturii muzicale naționale.

Este timpul ca aceste pilde să fie i- mediat urmate, spre a se putea în sfâr- șit crea cale liberă și înfloritoare des- voltării depline a muzicii românești, atât de adeseori îndepărtată, până a- cum, dela marile ei rosturi, în viața culturală a neamului.

ERRATA

„UN TIMP TULBURAT, ALTA LUME ȘI UN OM: RENÉ BENJAMIN"

Articolul cu acest titlu, din numărul nostru trecut, semnat de d. Toma Vlă- descu, a apărut cu numeroase erori de tipar din care rectificăm pe cele mai grave.

PAGINA I, COLOANA 1:

a) *„...cucoane chiar, pe care ai oare- care strângere de inimă SĂ LE pri- vești..."* (nu „CĂ" le privești);

b) *„Benjamin ni-l arată...* (acest timp tulburat). *Dar ne arată mai ales cum să fugim din el ȘI ne spune..."* (nu „CI" ne spune);

c) *„Era „marfa" pe care o expediase Sorbona, pe care o trimisese să SEME- NE nu știu ce spirit..."* (nu „să SEM- NEZE");

PAGINA ULTIMĂ:

Coloana II (jos) și *coloana III* (sus) *textul se va restabili după cum ur- mează:*

„Și Thierry promite acum lumii o fi- gură de om. El este și tot ce Benjamin ar vrea să fie o lume. Dar pe aceasta, cum mi-ați cere să v'o spun în câteva fraze? *Trebue s'o respirați acolo, în pa- ginile unei cărți — ca un trandafir res- pirat din care se naște o zeiță de tine- rețe.* Și eu n'aș fi vorbit aici de o carte numai, — să fac cronica unei „Cronici".. etc.

Col. III (jos):

„OUI papa!... J'aimerais deviner..." etc. (nu QUI papa);

„PARCE QUE tout le monde a soif..." (nu PARCE QUI).

Dar greșelile mai ușoare le lăsăm pentru buna voință a cititorului.

●

Primul vers din **„Poemul serii"** semnat de d. Al. Raicu, se va citi:

A crescut în mine seara ca un pom
în loc de
A crescut în mine seva ca un pom
cum a apărut în nr. trecut al revistei.

●

Cartea d-lui Iancu Brezeanu, *Amintiri, vinurile mele...*, s'a tipărit în *editura „Uni- versul"*, iar nu în Colecția „Universul Lite- rar", cum din eroare a apărut, în cronica literară din n-rul trecut al revistei.

Literatură, artă, idei...

CICERONE THEODORESCU

poetul rar și mult fin, autorul acelui volum de poesii; „Cleștar", a cărui amintire ne e atât de plăcută, iscălește o poesie: „Steaua căzătoare", în care îi regăsim prețioasele și nouile amprente sufletești, isbucnind din cantena versurilor. Așteptăm cu justificată nerăbdare apariția poetului Cicerone Theodorescu, în copertele unui nou volum. Poatecă toamna care vine, să ne aducă odată cu alte surprize și pe aceea a unui nou volum al poetului care a scris „Cleștar". Așteptând, sperăm!

CATEVA GANDURI

despre tânăra noastră poesie feminină, care aduce în urletul zilei un aer de pură și distinsă izolare. Din numele ce ne sunt mai aproape de suflet, vom însemna: Anișoara Odeanu, Coca Farago, Maria Banuș, Lucia Demetrius și Yvonne Rossignon, ca pe o roză a vânturilor, în restul unui câmp, destul de sterp. Intotdeauna am urmărit cu multă luare aminte versurile acestor poete și nu odată m'am întrebat de ce muzele au pus în condeiul lor atâta grație și floare. Poatecă uneori aș fi vrut o notă mai aspră, mai dură. Dar îmi dau seama că delicatețea asta e harul poetelor! Dela poesia românească, plină de feții-frumoși lunari și de bădiți, a Anisoarei Odeanu (această poetă realizată atât de frumos, în care credem cu tărie), la sensualismul uneori țipător, dar mereu „poesie" al Mariei Banuș, trecând la îndoelile hamletiene ale Luciei Demetrius și la finele tristeți ale Cocăi Farago ajungem la vitalismul îndepărtatei Yvonne Rossignon. E o succintă și grabnică trecere în revistă. Trebue să mărturisesc, că întotdeauna ne descoperim în fața talentului; în fața acestor talente, care aduc în literatura noastră atâta lumină, o simplă recunoaștere nu ajunge. Deaceea, omagiile noastre. Odată, când timpul ne va permite, vom realiza o incursiune mai atentă în strofele câtorva din aceste poete, convinși fiind că truda noastră nu va fi zadarnică!

„CONVORBIRI LITERARE"

a luat din nou viață, datorită domnului I. E. Torouțiu, omul cu inima deschisă oricărui fapt de cultură. In ultimul număr, Aprilie, apărut în optime condiții tehnice, semnează: N. Iorga, Aron Cotruș, S. Murnu, Teofil Lianu, Teodor Al. Munteanu, Gh. Tuleș, Mihail Drumeș, Virginia Daria etc. Ne pare nespus de bine că râvna românească a d-lui Torouțiu a înflorit paginile cele mai vechi reviste literare a Țării. Așa cum se prezintă azi, „Convorbiri literare" cinstește din plin pe directorul ei și revuistica noastră!

DIN FOILE ZILEI

desprindem o strofă de poesie. Mereu o strofă... Spațiul nu ne îngăduie în acest loc risipa versului. Deaceea ne mărginim mereu să luăm fragmente. Pentru ziua de azi, iată una care ne-a atras luarea aminte:

„Urcă tina 'n trup de buruiană,
„Umbra Lui întreagă să o bee.
„Cerbi de vis cu dimineți sub geană
„S'au pornit spre străni de curcubee".

Frumos, nu? Semnează: Teodor Al. Munteanu, autorul „Viorilor de lut", poet de talent verificat și de astă-dată.

D. EUGENIU SPERANTIA

scriitorul de distinsă și frumoasă ținută, a tipărit un volum de poesii: „Sus...", a cărui lectură a fost pentru noi o bucurie vie. Apreciem în poezia domnului Sperantia o notă de rară elevație și de filosofică atmosferă, pe care n'o aflăm aproape la nici unul din poeții vremii. Hexametrul, forma preferată a poeziei din această culegere, imprimă și el un ton clasic și grav. Se scrie atâta poesie goală și țipătoare, încât un popas miezos și plin de idei trebue felicitat și însemnat cu toată atenția și simpatia. Tocmai nota aceasta de distincție pe care un domn Piru o critica (!!) face din volumul domnului Sperantia, o carte *aparte* de restul celorlalte. „Empedocle" e o poesie din care vom cita o strofă de mare frumusețe, pe care am însemnat-o încă de mult, dela apariția ei în „Falmia". Iată strofa desprinsă din marmura poemei:

„Am pornit nemuritor din Agrigente
„Ca un zâmbet de luceafăr în amurg;
„Am trecut transfigurat ca un Apollo
„In vestmânt imaculat de taumaturg".

Inainte de a pune punct însemnării noastre relevăm, din acest colț o carte și un autor consacrat: „Sus..." de poetul Eugeniu Sperantia. Ii mulțumim pentru satisfacția ce ne-a prilejuit-o și îl mai așteptăm în foile vremii!.

„CETATEA MEA"

și-a intitulat d. C. Barcaroiu volumul de versuri apărut la „Cugetarea". D. Barcaroiu e un poet, însă e un poet inegal; din cele 63 de poesii ale volumului, nu toate meritau să apară între pereții unei cărți. Sunt unele, care nu constitue decât simple exerciții poetice. Altele însă, ne arată că d. Barcaroiu știe să mânuiască versul frumos și clar. Un autocontrol, atât de necesar oricărui creator, n'ar fi stricat! Pentru lectorii noștri, un model de poesie în care d. Barcaroiu a dat o notă sinceră:

„Fricos să nu te prindă nebunia
„Te 'nfunzi în colțul vre-unei cafenele
„Să-ți distilezi amarul cenușiu
„Și trist s'auzi țipând nimicnicia!"

Dela d. Barcaroiu mai așteptăm însă și alte lucruri, *mai* realizate și mai muncite, pentrucă poesia înseamnă trudă.

„STUDII ȘI DOCUMENTE LITERARE" (VI)

se numește un compact volum pe care d. I. E. Torouțiu ni-l prezintă zilele acestea. Neobositul cercetător al trecutului nostru literar înfățișează în acest tom o epocă întreagă, aceea a revistei d-lui N. Petrașcu: „Literatură și artă română". Colbul și uitarea pe care d. Torouțiu le alungă de pe acele documente, ne descopăr lucruri și oameni nespus de interesanți. In fața noastră trec: V. Alecsandri, M. Eminescu, Duiliu Zamfirescu, T. Maiorescu, Gala Galaction, N. Iorga, Șt. O Iosif și mulți alții. Pentru moment ne mărginim a însemna cu părere de bine apariția acestui voluminos op; alții, mai competenți în materie, își vor spune de bună seamă gândul și lauda, pe care cărturarul I. E. Torouțiu le merită din plin. Tinerețea noastră care e mereu dornică de „nou" și de cultură, îi strânge mâna d-lui Torouțiu, urându-i isbândă în calea plină de lauri și spini, pe care a păsit de ani încoace.

SINGURATATEA

ni se pare, uneori, a fi acelaș lucru cu asceza. Singurătatea este fără îndoială un apanagiu al oamenilor tari; și oameni tari se află atât de puțini între noi, încât o tristețe de început de lume te cuprinde. Omul modern preferă muzica alămurilor și țipătul străzii, unei angelice și limpezi izolări, fapt pe care Nietzsche l-a spus de atâtea ori în „Zarathustra". Privim în jur, ca Diogene, și scăpărăm amnarul pentru a aprinde lumina....

„CRONICA LITERARA"

face d. Miron Suru; mă rog! Dar să vedem cam cum „face" d. Suru cronică literară. Scriind despre „Nuntă în cer", ultimul roman al d-lui Mircea Eliade, d. Suru ni se pare că a cam scris cu oiștea lui Eremia și deaceea îl sfătuim s'o lase ceva mai încet cu creația. După ce zice că „Nuntă în cer" e numai cu „indulgență" roman, d. Suru vorbește de „identități surprinzător de asemenea", iar mai la vale, nu se lasă, amintind de „identități revoltător de asemenea"; frumos, n'avem ce zice! Pe urmă e vorba de alambicuri, retorte și de „concluzii" plus „concluzii generale". Păcat, mai ales că rubrica revistelor primite la redacție și alcătuită... alfabetic, e mai bună, purtând — în sumar — semnătura M. S.

Horațiu zicea: „Cacatus non est pictum!"

LA „ȘCOALA CENTRALA DE FETE"

a avut loc un recital de poesie, Luni, 5 Iunie 1939. Trebue să mărturisim că de multă vreme nu am văzut o mai spontană manifestare a tinereții și a elanului. Domnii Ionel Teodoreanu, Radu Gyr, Aron Cotruș, Șerban Bascovici, Virgil Carianopol, N. Crevedia, Aurel Chirescu, Traian Lalescu, Emil Muracade, Ștefan Baciu, etc., au cetit din opera lor, în fața unei săli calde de înțelegere și plină până la refuz.

Am văzut cu bucurie, un public select participând sufletește și efectiv la gamele poesiei. Meritul acestei minunate după amiezi, îi revine domnișoarei directoare Elena Malaxa, doamnei Balotă și întregului corp profesoral al școlii. Pentru dragostea profundă cu care stihuitorii au fost primiți între zidurile „Școlii centrale", lauda noastră nu ajunge; ar trebui versuri, pentru a ne exprima gratitudinea. In lipsa lor, trimitem domnișoarei Elena Malaxa și distinselor doamnieisale colege, bucuria inimii noastre.

RASFOIAM ZILELE TRECUTE

„Șantier", romanul domnu Mircea Eliade, o carte cetită d de mult, în febrele unei adol cențe lirice. O dramă sufleteșcă, desfășurându-se în inima 'n creerul unui om, iată tot se poate spune. Pentrucă s unele cărți care nu se pot re mai, fiind mult prea esențiale pline prin ele însile... „Ocean grafie", e o altă carte a d-lu liade pe care am cetit-o de ș ori, aflând nu odată, atâtea d legări în meandrele ei: ca scrisă de un om viu, în care poate căuta orice om viu, i marele merit al „Oceanografi pentru care atâtea promoții tineri vor trebui să-i mulțum scă lui Mircea Eliade. Dar ac om, exemplar papinian al c turii noastre, ne va prilejui o tă un șir de gânduri, în care vom spune gratitudinea, vorbi (suntem siguri) în numele u întregi tinereți!

ȘTEFAN BACIU

UN BUST LUI OVID DENS ȘIANU LA FACUTATEA D LITERE

Miercuri 14 Iunie, în loca Facultății de Litere și Filoso se va desfășura solemnita inaugurării bustului marelui vant care a fost profesorul O Densușianu.

Bustul e lucrat de maest Cornel Medrea.

Foștii elevi și admiratorii Ovid Densușianu sunt înștiințt pe această cale că solemnita va avea loc în amfiteatrul H deu et. II. Vor vorbi d. prof. Rădulescu-Motru, decanul fac tății de filosofie și prof. Al. H setti, urmașul lui Ovid Dens șianu la catedra de limba mână

Urmarea la articolul „Ignoranță și libertate" semnat de Mircea Eliade, a cărui publica a început în nr. 22, va apare nr. viitor al revistei (24).

Eminescu, etern pătimind...

(Urmare din pag. I)

Dar de sfânta viață și de opera sacră a lui Eminescu nu numai negustori semidocți și-au bătut joc. Există încă pe piață două ediții, ambele întocmite de câte un profesor, dintre care unul e autor al unor foarte simpluțe manuale de școală în colaborare, al unei istorii a literaturii române, adusă din fericire până'n pragul secolului XX-lea, dar carte foarte frecventă până nu de mult în lumea școlarilor — și care e și membru al Academiei Române, cum se și cuvenea! De această ediție, apărută într'o mare editură, din nefericire românească, ne-am ocupat acum vreo trei ani, pe larg într'un ziar, arătând cum coperta îl înfățișa pe Eminescu tânăr și cu o floare la ureche, care în concepția desenatorului era o stea!; cum același pictor ilustra poemele din interior cu arta onestă a ilustrării revistelor de stupărit iar profesorul care a făcut o avere cu această „ediție școlară" lăsând să apară în text un firmament întreg de groaznice erori de tipar, cu care am umplut — mi-amintesc — câteva foiletoane în șir...

Celălalt profesor, universitar dela o vreme și critic literar, a scos și d-sa, într'o editură a cărei firmă numai este națională, o ediție Eminescu, îmbâcsită de notițe erudite care nu o mai pot face populară — și tipărită pe cea mai ordinară hârtie ce se poate închipui!

Acest fel de ediții sunt o impietate. Ele nu sunt alcătuite decât cu scopul de a pricopsi pe unii editori, la a căror poștă de câștig se asociază, uite, câte un nume de dascăl! Să înțelegem odată că de Eminescu, care este de-acum un patrimoniu sacru, așa ca Mânăstirea Putna și ca Mărăștii, nu trebuie să ne-apropiem decât cu evlavie. Orice bune intenții de popularizare a operii lui — și aici nu e cazul — trebuie să înlăture ideea de speculă și să respecte sfinția esteticei. PRECONIZĂM UN PROECT DE LEGE SPECIAL CARE SĂ IMPIEDICE CA EMINESCU SĂ MAI FIE EDITAT, COMENTAT ȘI ILUSTRAT DE ORICINE, HOTĂRÎND CHIAR CALITATEA HÂRTIEI SUB CARE OPERA LUI NU MAI POATE FI IMPRIMATĂ!

Și fiind vorba de popularizarea operii, e cazul să ne plângem că nu avem încă o ediție a poesiilor lui, o ediție precedată de un studiu scurt dar lămuritor asupra vieții și creației sale și reținând numai acele poesii, menite să înfrunte eternitatea. (Cu câteva omiteri, ediția Maiorescu ar fi un îndreptar). Această ediție, noi o vedem tipărită pe o hârtie bună, frumos legată, ilustrată de un pictor cu gust și având un preț modest, să pătrundă până în fabrici și ateliere, până pe corlata plugarului.

Nu avem apoi un Eminescu integral. Ediția d-lui prof. A. C. Cuza e de mult epuizată și se spune că anumiți interesați ar fi rupt chiar din exemplarele dela Academia Română și din „Timpul" anumite pagini din articolele antisemite ale marelui doctrinar naționalist. (O bună ediție în 4 volume compacte, a tipărit de curând d. prof. Ion Crețu).

După toate acestea, Eminescu nu a mai fost scutit de încă o nenorocire: aceea a traducerilor. Credem că nu mai e nevoie să mai demonstrăm că un mare poet nu poate fi tradus într'o limbă streină, decât tot de un poet congenial. Dacă lipsește această condițiune, e preferabil ca poetul să rămână în necunoscutele și în misterele sale intraducibile. Caci în loc ca Eminescu sa fie prezentat în limba franceză de aistinsa d-nă Margareta Miller Verghi — vom găsi cândva, nădăjduim, timpul liber, ca să punem pe două coloane și acest sacrilegiu recent — ori în limba engleză de d. prof. Olimpiu Ștefanovici-Swensk! — mai bine să așteptăm să învețe cândva românește o mare personalitate străină și să-l citească în original, așa cum de exemplu, un André Gide a învățat limba rusă, ca să guste în nuanța lor pravoslavnică pe autorii preferați. PRECONIZĂM, DEASEMENEA, UN SCURT ȘI DRASTIC ARTICOL DE LEGE CARE SĂ INTERZICĂ TRADUCEREA LUI EMINESCU IN ALTE LIMBI, IN CONDIȚIUNILE AMINTITE!

O problemă eminesciană care se pune acum la împlinirea celor 50 de ani dela moartea lui și este aceea a urmașilor săi. Dinastia Eminescu mai are încă vreo câțiva membri și dintre ei nu e rău să se știe că unul, un tânăr maior de grăniceri, păzește cu vigoare și onor țara pe Nistru. Dar dintre purtătorii gloriosului nume, sunt două tinere principese care deși au câte un bacalaureat și o licență în Litere, au nevoie neapărată de protecțiunea noastră. Cred că nu e o lipsă de modestie dacă afirm că sunt poate singurul scriitor care cunosc, printr'o întâmplare, cumplitul secret al acestor surori din legendă — și o spun aceasta pentruca cei în drept să știe de unde să se informeze. Nu dorim pentru urmașii marelui Domnitor al poesiei românești, destinul să zicem al Ghiculeștilor și Bibeștilor — dar vrem pentru ei o soartă egală măcar cu a unui simplu Ionescu din minister.

Chinuit în viață, decedat în lanțuri, jignit în biografia sa; ofensat în atâtea statui proaste care i s'au ridicat și în atâtea ediții infame — nu cunoaștem încă pe aceea a Municipiului București și nici pe cea, monumentală, a Fundațiilor Regale — necunoscut încă de marele public românesc și ucis a doua oară în traducerile care s'au încercat; prelungindu-și însfârșit tragedia prin câțiva urmași — credem că e timpul acum, la 5 decenii dela pătimirea lui, să-L coborîm pe Mihail Eminescu de pe Cruce. Amin...

N. Crevedia

M. EMINESCU

„Asta-i o teorie care-i greu de înțeles"...

(Urmare din pag. I)

pede. Dar aceiași istorie a literaturilor îl asigură că unii mari creatori au norocul să se nască într'o pleiadă de poeți, gânditori și artiști, cari fac existența geniului suportabilă și îngăduie operelor sale o justă înțelegere chiar dintru început. Norocul acesta l-au avut, bunăoară, romnticii germani— pe care Eminescu i-a citit cu pasiune încă din tinerețe și pe filele cărora a visat. Fulguranta apariție a lui Novalis, de pildă, ar fi rămas sterilă dacă poetul n'ar fi găsit în jurul lui atâția alți mari poeți care să-l înțeleagă, să-l stimuleze, să-l promoveze. Puțin le păsa romanticilor dacă acea „mie de neghiobi" îi aprecia sau nu. Destul că pe Novalis îl aprecia Tieck, iar pe-amandoi îi cinea în „lumea monadena" Caroline Schlegel. Pe orice mare creator îl interesează într'un chip mediocru „succesul" de public — dar îl interesează foarte mult aprecierea unui maestru sau a unui tovaraș de creație. Ar fi suportat cu mai multă seninătate, Eminescu, prostiile ridicule ale lui D. Petrino, dacă ar fi întâlnit la „Junimea" o înțelegere totală. Dar și „Junimea" avea cota ei riasivă de mediocri scăpărători. Iar în altă parte, pe cine să caute? Hasdeu era certat cu Maiorescu, și era prea orgolios ca să recunoască talentul excepțional al lui Eminescu. Creangă îi era, într'adevăr, prieten, dar mințile lor comunicau doar pe nivelurile inferioare. Slavici îl înțelegea anevoie, iar Caragiale se „amuza" să-l întărâte la discuții ca să-i încerce nervii. Exasperat, uneori Mihai Eminescu pornea într'un suflet la Șosea, ca să rămână singur între arbori, aproape de scoarța lor negrăitoare, trântit pe iarbă...

A fost, poate, tot atât de singur ca și invalidul Leopardi. Dar Leopardi a avut măcar norocul să nu se lovească zi de zi de oameni inteligenți. Lui Eminescu i-a fost scris să se sbată în cercuri de intelectuali. Și dacă ignoranța și naivitatea sunt liniștitoare pentru un geniu, mediocritatea agresivă și fanfaroană ajung uneori un blestem, Eminescu a avut întotdeauna scârbă și dispreț pentru hibrizi. In articolele lui politice nu uită să vorbească despre amestecul de sânge balcanic al potentaților zilei. Dar corcitura biologică era mai puțin primejdioasă decât hibriditatea spirituală a multora dintre contimporanii lui întru artă și cultură.

Singurătatea lui era agravată de mediocritatea celor care se pretindeau a fi elita culturală a țării. Față de neînțelegerea mulțimilor, geniul are doar zâmbetul iertător al trimisului izgonit cu pietre. Dar în fața opacității „elitelor", zâmbetul devine amar și disprețul se întâlnește cu desgustul. Căci aceștia, cei cari l-ar fi putut înțelege, cu adevărat au păcătuit împotriva Duhului Sfânt...

MIRCEA ELIADE

Eminescu, precursor al simbolismului

(Urmare din pag. 1-a)

tarea de simboluri impersonale în mitologiile vechi, greacă și romană, egipteană și siriană, babiloniană sau vedică, prin căutarea de forme riguros fixe, ca terțetele, terținele, rondelurile, rondourile, pantumurile, balada, sonetul, ceeace a fost unul din caracterele poesiei parnasiene franceze. Aceștia toți, apoi, trăiau, sufletește și intelectualicește, sub înrâurirea culturei franceze și a raționalismului revoluției franceze, urmând în același timp, tradiția de limbă, de lexic chiar, a școalei latiniste a lui Heliade Rădulescu și a influenței în poesie a lui Depărățianu, sau chiar și a lui Nicoleanu. Prin acestea toate, de altfel, ei se caracterizează ca poeți munteni.

Poesia simbolistă însă e mai curând de structură germanică. Novalis, de pildă, scrie, în 1798, lui Schlegel, că „poesia pare să se „scuture aici de exigențele ei, să devină mai „suplă, mai docilă. Acela însă care va încerca „experiența acestui gen, își va da repede „seama cât este de greu să se realizeze în „aceste forme. Această poesie mai largă este „însăși problema cea mai înaltă a compozi„torului poet, o problemă care nu poate fi „rezolvată decât cu aproximație și care face „parte din domeniul poeziei superioare. Aici „se deschide un câmp fără margini, un do„meniu infinit. S'ar putea numi această poe„zie superioară: poesia infinitului".

Eminescu însă era un poet de cultură germană și de sensibilitate personală. A început prin a-și căuta o formă proprie. Cuvinte nefolosite până atunci au fost adunate de prin toate unghiurile de pământ românesc, smulse cronicarilor și graiului popular, forme gramaticale și sintactice grele de viață au fost surprinse și desprinse din materialul incert al unei limbi în plină fierbere și fixate, ca niște insecte prețioase, în ierbarul nou alcătuit, al mijloacelor eminesciene de exprimare.

Eminescu, căutându-și forma cea mai potrivită idealului său estetic, aduna în același timp și creia materialul de descompunere a poighiței romantice închegate pe suprafața poesiei românești. Până și neputința de a-și desăvârși unele din formele lui proprii îi da un loc mai mult în ansamblul echivalenței cu simboliștii francezi care, și ei, ridicau, împotriva formelor romantice sau clasice, stabilite până atunci, o seamă de forme personale, dizolvante și creatoare în același timp.

Este, de altă parte, semnificativ faptul că primii noștri poeți simboliști au suferit mai ales influența structurală și de limbă a poesiei lui Eminescu și mai puțin, întru cât era mai mult ostentativă și polemică, pe a lui Macedonski sau Mircea Demetriad. „Serenade demonice" ale lui Ștefan Petică au vădite înrudiri de atmosfera cu „Inger și Demon" al lui Eminescu, și lirica lui nu pregetă să folosească, într'un dosaj personal, este drept, întregul material rulant al lui Eminescu:

Peste balconul de ghirlande
Te-apleci și stai pierdută 'n vis
Ca o coloană de lumină
Intr'un amurg de paradis".

Petică însă era și el de cultură germană și cunoștea în original, că și Eminescu, această literatură, cu filosofia ei idealistă, și cu poeții ei simboliști de-atunci ca Ștef Georg, și Hugo von Hoffmansthal. De altf atingând această problemă, într'o altă ordi de idei, într'un studiu intitulat „Arta Naț nală" Petică spune: „poesii ca Melanco „De câte ori iubito, Despărțire, Când înș „glasul, Se bate miezul nopții și altele, î „dreptățesc mai curînd trecerea lui Emines „printre rândurile simboliștilor". D. Min lescu însuși, debutează sub această influen eminesciană, cu anexa și mai eminesciar la numele său de „Nirvan" pentru a public de pildă, în „Foaia pentru toți" strofe următoarele:

„De-ai ști tu ce farmec dulce
E sub teiul singuratec
„Vino, crângu-o să ne culce
„Pe-al lui pat de flori, sălbatec".

Sau:

„Și'n ochii tăi ca doi luceferi".

Sau:

„Pe poteca înfundată
„Iarba deasă să ne-ascunză
„Să ascultăm ca și-altă dată
„Freamătul duios de frunză".

Sau:

„Teiul floarea 'ncepe-și cerne...
„Cântul dragostei eterne".

D. Tudor Arghezi, deopotrivă, nu scapă începutul poesiei sale de această influență

„Cum sunt moliftii din dumbravă
„Când peste dânșii luna trece".

(T. Arghezi)

Cu

„Peste vârfuri trece luna"

din Eminescu, sau și mai departe, cum ara d. Vladimir Streinu, într'un studiu asup d-lui Arghezi, „cazuri de „fausse mémoir (în maniera primă) din Eminescu:

„— Dar dacă visul meu e fals,
„Dar dacă totu-i nebunie?"

(T. Arghezi)

Acestea toate, firește, nu constituesc dec indicii că poesia simbolistă, încă dela înc puturile ei, nu putea rămâne străină de c racterul premergător ei al poesiei lui Em nescu, și că neînțelegerea polemică a vr mei, care situa pe Eminescu la antipodul cestei poezii era departe de a constitui și realitate organică. Afinitățile efective dev neau automatic, în sufletul celor interesa și elective și dădeau astfel scriitorilor îndr mările drepte ale destinelor lor adevărat Eminescu, desvoltat pe sensibilitatea m caldă mai îmbibată de vis, mai personală, sufletului moldovenesc, sub influența m apropiată lui, a „liedului" german, romanti se afla, astfel, mai aproape de poesia sim bolistă personală și ea, întemeiată pe inte pretarea subiectivă a lumii, văzută prin v cu căldura unei emoții riguros circumscri la momentul acela unic, decât parnasiani mul rațional, desvoltat sub înrâurirea cu turei franceze, la noi, al poesiei muntene cu ai căreia reprezintanți mai de seamă co trasta cu o putere care abia azi începe apară mai limpede.

N. DAVIDESCU

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T. T. Nr. 24464-939

24

BIBLIOTECA CENTRALĂ ... SIBIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an, „ 120 pe 6 luni
Autorități și instituții — Lei 500

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 24
SAMBATA 17 Iunie 1939

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Armonia eminesciană

de NICHIFOR CRAINIC

Ca orice poet mare, Eminescu e făuritorul unui graiu propriu în cultura românească. Acest graiu e atât de original și atât de personal încât auzul îl recunoaște imediat dintre sute de alți poeți, ca pe o proprietate eminesciană. Dar cum e oare cu putință ca din limba unui neam întreg, din cuvintele care sunt ale noastre ale tuturor, să se alcătuiască un graiu aparte, despre care să spunem că e numai al lui Eminescu?

Unii cred, poate, că această chestiune se reduce la o alegere de termeni rari din cărțile bătrâne, din folclor, și la o rânduială a lor în liste și în vremuri, cum face filatelistul când adună mărci în album. Dacă totul n'ar fi decât o ast-el de alegere, atunci fiecare am putea să alcătuim câte o colecție de cuvinte minunate și să le punem chiar în vre-uri, totuși fără ca vreunul dintre noi să ajungă prin aceasta un Eminescu. Astfel trebuie să recunoaștem că graiul poe-ului nu e o simplă selecțiune rațională din graiul neamului.

Graiul unui mare poet se hotărăște în geniul lui. Trebuie ă existe mai întâiu o nouă viziune a lumii ca să se poată orma o nouă limbă poetică. Precum o primăvară nouă hiamă altă iarbă în luncă și alte flori pe ramuri, geniul lui minescu a chemat ca din neființă cuvintele poesiei. Lumea este așa cum este, dar noi nu suntem ca ea dacă într'a-levăr suntem poeți. Și dacă Eminescu a fost altceva decât umea în care a trăit, aceasta se vede în deosebi din graiul ou, pe care l-a creat. Poeți de seamă înaintea lui au fost rigore Alexandrescu și Vasile Alecsandri. Grigore Alexan-rescu e bogat în idei, uneori adânci, însă foarte sărac în uvinte, pe când Alecsandri e prea bogat în cuvinte pentru deile pe care le pune în ele. Alexandrescu e un spirit care u se împacă cu lumea în care trăiește, dar n'are puterea erbală covârșitoare să ne impună lumea pe care o gân-ește el. Alecsandri, în schimb, se împacă de minune cu umea noastră și ne vorbește fericit despre ea, cu termeni ari stau la îndemâna tuturor. Față de ei, Eminescu e geniul opoziție cu această lume și vine cu puterea uriașă de a di o altă lume, de armonie ideală, în care cuvintele se șează ca blocurile de marmură în clădirea unui templu.

Geniul, zice Eminescu, e o nefericire. Și dacă nefericirea găsim în viața oricărui om de geniu, aceasta vine din dis-roporția care există între viziunea lui și între lumea rea-tății. Orice geniu pare mai mare decât lumea în mijlocul ăreia se naște. El o vede în amestecul de bine și de rău și visează desăvârșită; el o vede zăcând în durere și o vi-ează fericită; el o vede devastată de [illegible] umoasă; el o vede sub blestemul morții și o visează eter-ă. A plăsmui în artă imaginea de armonie dumnezeiască unei lumi superioare și perfecte, e misiunea geniului. Sol oborît între noi cu această vedenie a desăvârșirii eterne, minescu a zidit prin opera lui poetică un alt univers de rmonie ideală, dincolo de tragicele dezacorduri ale lumii eale. Cuvintele limbii noastre trecute prin focul viziunii lui, e rânduiesc în acest univers poetic, aprinse ca stelele pe erul misterios al nopții:

Din haos, Doamne — am apărut
Și m'aș întoarce 'n haos
Și din repaos m'am născut,
Mi-e sete de repaos.

De unde vine oare efluviul imaterial, ce trece prin aceste versuri, și le dilată de parcă le confundă cu infinitul și cu veșnicia? Eminescu are o expresie, ce cade de câteva ori în alte poesii, aceea de „sâmburul lumii". Sâmburul lumii, adică esența ei veșnică, adâncul ei nepătruns, ce zace sub aparența lucrurilor. Dedesuptul sgomotelor disarmonice din această lume, adâncul ei tainic e repaos, e somn, e vis, e armonia tăcerii fără capăt. Intuirea genială a acestui sâm-bure melodios al lumii chiamă ca dela sine sunetul unor cuvinte, înrudite ca niște fotografii cu chipurile pe care le înfățișează. In strofa citată, cuvintele haos și repaos, așezate cu o simetrie măiastră la începutul versului întâiu și la sfâr-itul versului al doilea, ne dau prin însăși această așezare ideea de ceva ce se continuă neîntrerupt, ideea de ceva ce nu se sfârșește, căci repaosul în haosul de care e vorba constituie însăși esența veșnică și infinită a lumii. Inceputul vieții e haos ca și sfârșitul ei sau începutul vieții e repaosul ca și sfârșitul ei. Astfel simetria extraordinară, cu care e construită această strofă, nu e altceva ea însăși decât ima-ginea verbală a sâmburelui misterios al lumii, așa cum îl intuiește geniul lui Eminescu. Afară de aceasta, însuș sune-ul acestor două cuvinte, ce alcătuiesc o rimă atât de plină și de nouă, are ceva din aderența profundă la ideea pe care ne-o sugerează: haos-repaos. Vocala a se deschide ca un spațiu imens, iar vocala o se rotunjește ca un cerc magic, care conturează spațiul sugerat de prima vocală. In sune-ul acesta, atât de melodios și atât de aerian, al cuvântului haos și al cuvântului repaos e parcă zugrăvită imensitatea rotundă sau imensitatea sferică a infinitului și a perfecțiunii, căci atât infinitul cât și perfecțiunea lumii ideale se concep ca o imensitate rotundă sau sferică. Astfel, însăși sunetele cuvintelor întrebuințate de poet joacă în vers rolul unor ima-gini acustice ale fondului tainic al lumii de veșnică armonie și repaos, pe care o intuiește geniul.

Forța fără asemănare a lui Eminescu ca poet, stă în ase-menea cuvinte, a căror sonoritate are o aderență adâncă și misterioasă cu lumea interioară a poetului. La ceilalți poeți căutăm de obiceiu imaginea în comparații și în metafore strălucitoare și neașteptate, ce aruncă lumină peste lucru-rile cântate. Poesia lui Eminescu nu e nici ea lipsită de ase-menea frumuseți literare obișnuite. Bunăoară, lumina can-delii e pentru el „cât un sâmbure de mac", iar luna plină „ca o vatră de jeratec". Pentru poesia sa însă asemenea imagini nu sunt caracteristice, fiindcă și la ceilalți poeți găsim altele tot așa de frumoase. Ceeace ridică arta lui Emi-nescu la o înălțime inaccesibilă tuturor celorlalți scriitori români e faptul că în graiul lui chiar sunetele cuvintelor de-vin imagini melodice ale lucrurilor, cum fotografiile sunt imagini plastice ale chipurilor reprezentate. Sunetul devenit imagine a lumii din adânc, — iată în ce stă esența și far-mecul pătrunzător al poesiei eminesciene.

(Urmare în pag. 7-a)

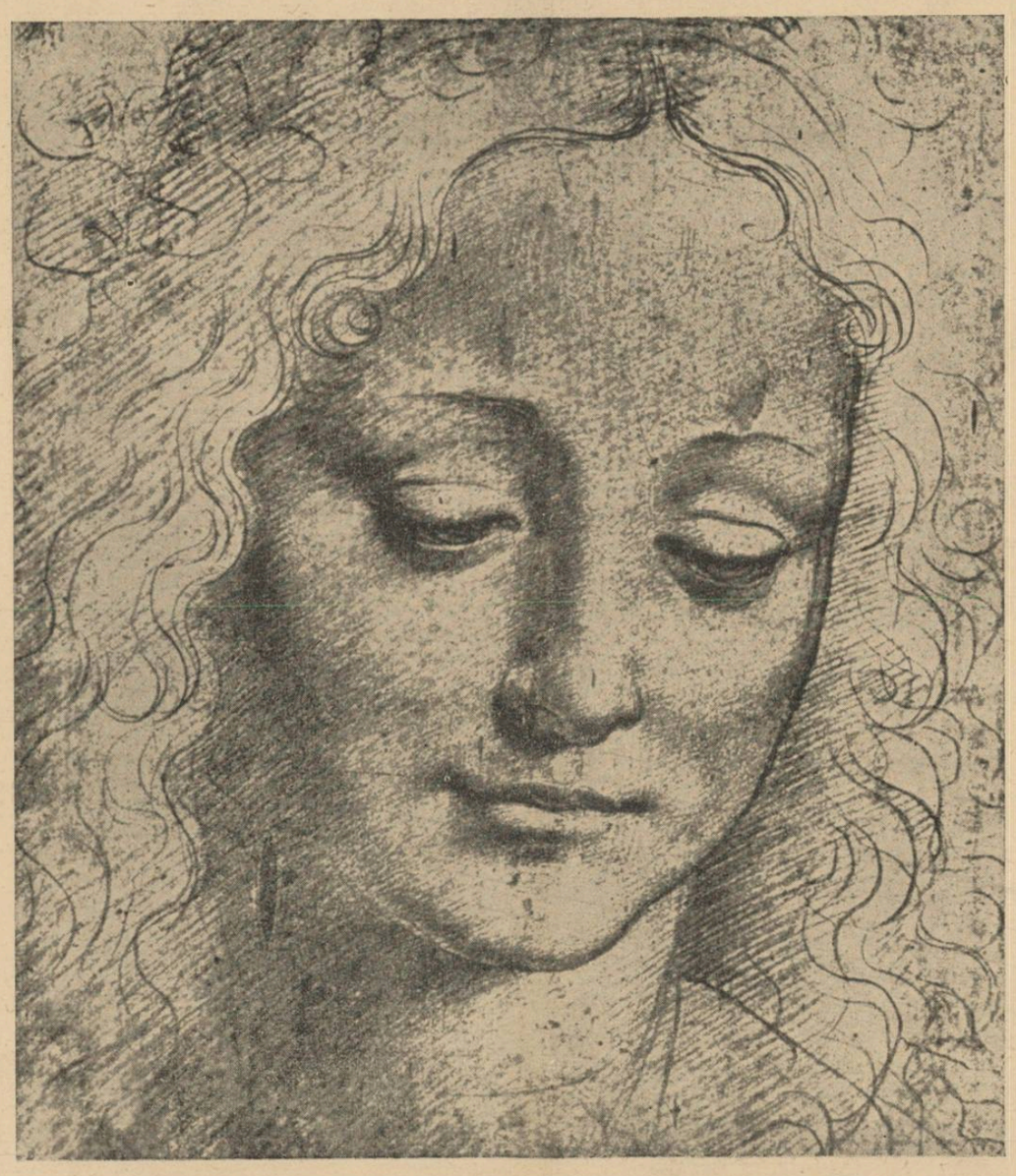

Leonardo da Vinci — Desen (Expoziția „Leonardo"-Milano)

Eminescu și Ardealul

de VICTOR PAPILIAN

Destinul oamenilor mari se scurge după același tipic. Viața lor pământească se înscrie cu nedreptate împotriva omului, cu nedreptate împotriva operei. Intervine apoi reabilitarea operei pe temeiul de *„bun social"* și numai târziu de tot — dar printr'un proces fatal — omul depășește opera.

Sunt trei perioade — oricât mi-ar displace acest didacticism — în drumul către nemurire al unui *om mare*. Prima o definește coaliția mediocrității; a doua este rezultatul criticii literare; cea mai valoroasă rămâne ultima, ea fiind elanul de recunoștință a unui neam întreg.

Momentele vieții lui Eminescu au fost expuse până la indiscreție. Pentru noi, care nu vrem să măsurăm viața prin *treceri de clipe* ci *prin răstimp de acțiune*, cel mai însemnat eveniment al acestei vieți a fost călătoria poetului în Ardeal. Explicațiile curg ca mătăniile.

Practic: reglementarea situației școlare.
Psihologic: Trebuința de libertate.
Pedagogic: indisciplina.
Medical: Impuls la fugă.
Liric: iubire nefericită.

Toate — și vor fi sumedenie — explicații bune, cu un dram de adevăr în ele. Dar sufletul omului mare nu se drămuește, pentru el nu există altă unitate de măsură decât *simbolul*. Nu poate ajunge om mare decât acel la care viața depășește opera. Eminescu a fost elevul lui Aron Pumnul, care, de bunăseamă, i-a vorbit de măreția trecutului și de nobletea originii neamului românesc. Dar peste învățăturile primite, Eminescu a avut în el darul contemplării.

De aceea a fost poet.

Căci poeții, ca și profeții, pot *privi în* viitor, pentru că *știu* ce a fost în trecut. Prin naștere, Eminescu a adus cu sine amintirea trecutului, viziunea trecutului, adevărul trecutului. De aceea a venit în Ardeal, obârșia istorică a românismului, ca să poată contempla imaginea românismul integral. Poetul e un ales, căruia Domnul i-a vorbit, ca lui Ieremia, înainte de a fi fost zămislit în pântecele mamei; Poetul, în viață, e prizonierul înlănțuit al lui Platon, care poate părăsi carcera-i întunecoasă întru contemplarea patriei cerești, iar după moarte el devine steaua dispărută de mult în albastrele depărtări și care totuși continuă să vadă și să vegheze.

Cluj, 4 Iunie 1939.

Țiganii ursari

Tot mai rar, prin mahalale desfundate,
primăvara, trec țigani ursari,
cu obrajii arși de zări înveninate,
cu amieze largi în ochii mari.

Trec ursari, ducând prin praf și șanțuri
urșii mohorâți și pădureți.
Parcă duc pădurile de lanțuri,
parcă duc mormane de tristeți.

Clătinându-se din șolduri roșcovane,
fiarele, cu părul răsculat,
mormăe în lanț: sbârlite stane,
blocuri mari de munte sfărâmat.

Cu văzduh și cu burhae pe spinare,
mirosind adânc a cer salin,
tristele jivine călătoare
vin din basm, din veac, — de unde vin?

Sună darabane vechi de piele
și 'ncet urșii — namile de fum —
se ridică, legănați pe labe grele,
și se surpă 'n pulberea din drum.

Și cum, prăbușiți în praf, își sug, alene,
labele murdare de pământ,
zace 'n praful uliții și geme
răsvrătirea muntelui înfrânt...

Arși de vânturi, supți de zări amare,
trec ursarii cu jivine tot mai rar,
și cu ei te pierzi și tu în zare,
suflete, bătrânule ursar.

RADU GYR

Villon în actualitate

de SIMION STOLNICU

Autorul Baladei Spânzuraților din sec. XV, este, desigur, un subiect ingrat în aceste vremuri ahtiate de morfina oricărui optimism. Și încă, nu-i Villon un libertin pentru epoca noastră de reîntoarcere spre morală sau bunul gust clasic?

In adevăr, judecând în moraliști și privind cinica epigramă a poetului pe tema spânzurării, sau scena surprinsă de el prin borta cheii, între un prelat, mai bine zis „un rotund egumen" și o albă Sidonie — substantiv propriu având ca radical, intenționat, numele fenicianului oraș de luxurie — în fine, contesiunile versificate, l-am proscrie țără discuție.

Dar, cum a spus M. S. Regele la o expoziție a cărții inaugurată sub zodia unor „villonieni" valahi, chestiunea moralei în artă a fost reluată și răsvorovită, secoli dearândul, țără o soluție stabilă.

Nu-i vorbă, au pătruns și apele tămăduitoare ale legendei în viața poetului dinspre noi văzută.

Deaceea astăzi, a ajuns chiar în lumea școalei, un amănunt șters, blazat, fleacul dintru începutul carierii lui Villon, adică... spargerea dela casieria universității unde dânsul urmase. Refrenul acesta strict biografic trezește cel mult surîsuri amare pe chipurile studioșilor barzi din amfiteatrul Literelor, toți cu taxele la zi.

Punctele acidulate, infestate ale acestei vieți cad și mai mult în uitare prin faptul că legenda ei se topește în legenda satanică a regelui Ludovic al XI-lea, cel prins și umilit odată — pe timpuri scumpe amicului Jebeleanu — de „bourguignon"-ul Carol Temerarul.

Cărți și filme au popularizat epoca lui Villon circumscriind momentele de rivalitate între principii și ducii de sânge latino-germanic, asupra regatului francez.

Ca să nu ne înglodăm în istorie, vom reaminti figura artistului Conrad Veidt, cu straniul surîs al dinților prea rari, în rolul regelui superstițios. Francois Montcorbier — zis Villon — condamnat în neștiință (credea lumea) la moarte urgentă, e confundat cu un ghicitor.

Să spună propriul său viitor.

O va face.

Dar moartea regelui va fi situată în prezicere exact cu trei zile după moartea poetului. Superstițiosul monarch va strânge în grabă, intens, pramatia sub hlamidă, la căldu-

(Urmare în pag. 7-a)

Homo, pecca fortiter!

de AXENTE SEVER POPOVICI

Aduc la cunoștință că titlul acestui articol e dintr'o scrisoare, rămasă celebră și monstruos comentată, trimisă în 1 August 1521 de turmentatul Martin Luther mult stimatului său prieten Melanchton. Mai aduc la cunoștință că autorul acestui articol e un creștin nepracticant, și că, totuși, eforturile lui și concluziile lui sunt patetic creștine.

Când am terminat de cetit marea dramă a lui Goethe, am rămas cu impresia (mărturisesc: cât se poate de precisă) că marele poet dela Weimar era tot atât de mare și prin contradicții. Iar deatunci n'am evoluat prea mult. Eu n'am înțeles niciodată pe deplin și netulburat acțiunea lui Mefisto. Am întâlnit versuri, în care Goethe afirma deschis asupra unor lucruri, și altele, în care, deși nu cu același curaj, își răsturna totuși afirmațiile. Poate că de aci vine penibila mea neîmpăcare; sau poate numai din proasta mea educație intelectuală, că nu știu să-mi opresc la timp întrebările. Dar să adâncim nițel.

Intr'un extraordinar articol, publicat tot în *Universul Literar*, și tot la pagina asta, intitulat *Vocația lui Mefistofeles*, d. Mircea Eliade ne dă o serie de referințe. Primo: între Creiator și Mefisto s'ar putea vorbi de un fel de *„simpatie organică"*. Creiatorul, în prestiința lui divină, (cu intenția precisă de-a stimula omul în actul lui de creație și de viață) ni-l dă *„bucuros"* pe Mefisto, iar, la rândul lui, Mefisto, cu toată ironia lui dar și cu o adâncă melancolie, spune că dorește *„din când în când"* să dea cu ochii de acest bătrân. Există deci în Faust un fel de simetrie a simpatiilor și, până la sfârșit, o contribuție a lui Mefisto la binele universal. In ce constă această contribuție? Secundo: Funcția lui Mefisto este *negația*, iar *direcția* activității lui nu este împotriva lui Dumnezeu ci împotriva vieții. Căci scurtul imperativ mefistofelic, acel amăgitor *„Verweile doch!"* nu se opune decât fluxului vital. Dar, după remarca unui comentator recent, (d. Mircea Eliade nu ni-l spune) Mefisto lucrând, din toate puterile, împotriva vieții și a fluxului ei, el lucrează, în același timp, și împotriva binelui, căci pentru el binele era același lucru ca și viața. Ori, cum prin acțiunea lui contrarie, el stimulează viața, ne găsim în fața surprinzătoarei concluzii: că Mefisto sfârșește prin a face binele.

Poate că acest „comentator recent" a prins exact gândirea lui Goethe. Și totuși, asta nu însemnează că el are dreptate, fiindcă rezolvarea, așa cum o dă el și chiar cum o dă Goethe, are prea multe laturi descoperite. Mai ales dacă tragem toate consecințele.

In primul rând. Admițând că Mefisto, care este principial împotriva vieții deci și a binelui, reușește până la sfârșit, printr'o dialectică a prestiinței divine, să facă binele, trebue să admitem că lui Dumnezeu îi place dialectica, deci violența, ceiace-i absolut fals, și că păcatul nu este posibil. Și în al doilea rând. Admițând că Mefisto prin îndemnul lui vehement la *oprire* contribue efectiv la devenirea universală și deci la viață, trebue să admitem că mișcarea este legea universului întreg și cuvântul de ordine al Creiatorului. Cum stau deci lucrurile?

Că lui Dumnezeu îi place dialectica, e o afirmare care nu se poate susține cu nimic. Acțiunile lui sunt dintr'odată și perfecte. Când l-a iluminat pe Saul în drumul lui spre Damasc nu s'a servit de silogisme și de dialectică, ei i-a infuzat instantaneu înțelepciunea sacră. Atât și nimic mai mult. Iar în ceiace privește ceialaltă consecință, că în univers răul și păcatul n'ar fi posibile, ne rămâne să facem niște observații mai cuprinzătoare.

Ne ajunge să privim cât de superficial natura ca să ne dăm seama că există o anumită dezordine, și în același timp, să ne dăm seama că această dezordine n'a fost dela început, ci numai dela o vreme când s'a întâmplat ceva. Am putea spune o *„catastrofă"* sau o simplă *„abatere dela lege"*. Observăm deci, că elementul esențial în această schimbare este *accidentul*. Și acest *„accident"* se poate urmări pe toate planurile existenții: în limbaj, care face trecerea între spirit și natură, în fenomenele vieții și, în sfârșit, în mecanica inertă. Dar acest accident și această superpoziție de planuri nu este altceva decât *„păcatul lumii fizice"*, care este esențial în lume, și fără ajutorul căruia n'am putea construi, să nu zicem chiar o cosmologie completă și fundamentală, dar nici cel mai elementar manual de fizică. Căci dacă n'ar fi păcatul, lumea nastră fizică n'ar avea istorie. (Am cetit și mă servesc în această parte a consideraților mele de un magisral esseu a lui Eugenio D'Ors, publicat recent în volumul: *L'Homme et le péché* din colecția catolică „Présences").

(Urmare în pag. ultimă)

SCRIITORI CARȚI

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

Influența d-lui Lucian Blaga asupra seriei mai noui de poeți, este astăzi tot atât de evidentă, pe cât era, pentru debutanții de acum câțiva ani, aceea a d-lor Ion Barbu și Tudor Arghezi. Dar d. Lucian Blaga nu este numai autorul numeroaselor volume de poeme ce-au acaparat atențiile tinerilor treptat, cu apariția lor, ci stărue deopotrivă și producția d-sale de filozof al culturii și de metafizician. Poetul și metafizicianul se îngemănează structural însă, astfel că nu se poate cuprinde unul fără altul. Influența exercitată de d. Blaga poartă deasemeni caracterul dublului aspect metafizic și poetic. O cercetare asupra acestei duble influențe va fi de fapt o descriere a modalității lirice din generația ultimă de poeți. Un efect al metafizicei d-lui Lucian Blaga a fost isgonirea din preocupările tinerilor, a psihologiei pe deoparte, și a analizei cauzaliste pe de alta. Intuiționist de o structură deosebită metafizicianul așează conștiința în planul misterului. Ontologic omul se definește prin mister, trăiește în mister. Altfel decât Kant intuește d. Blaga marginea închisă a existenții. Din „Critica rațiunii pure" a rămas că „prin critica rațiunii noastre, noi știm însfârșit atâta că în întrebuințarea ei pură și speculativă, noi de fapt nu putem ști absolut nimic" (trad. de *Traian Brăi-*

rațiune, pe care o analiza practic, și căreia, cu toată umilirea ei, i se acorda totuși o aleasă cinstire. Tot rațiunei îi rămânea să organizeze viața sufletească și să-i impună norme. Omul se definea deci, mai departe, analitic și normativ. Așezat pe un drum îndepărtat al filosofiei idealiste germane, d. Lucian Blaga, ca mulți dintre metafizicienii moderni, pornește tot dela necuprinderile rațiunei pure a lui Kant, fără ca d-sa să mai acorde vre-o bunăvoință inteligenții neputincioase și rămânând cu fața întoarsă spre ceeace nu putem pricepe, spre mister.

O respingere a cartezianului „cogito ergo sum" este o datorie pentru metafizicianul misterului:

„Conștiința are desigur posibilitatea de a se autocontempla și de a spune despre sine „ego-sum cogitans". Dar aceeaș conștiință poate să mai stea în fața sa și ca în fața unui definitiv semn de întrebare. Perspectiva misterului e valabilă și aci". *(Artă și valoare, pag. 14)*. Dacă nu ne este dat să luminăm pe nici o cale, condiția noastră existențială, însemnează că aceasta este însăși necesitatea noastră de a fi față de Marele Anonim, de centrul misteric. Structural ne definim prin conștiința misterului. Aceasta este condiția umană, modul ontologic care ne mută în erarhia cosmică, pe o treaptă superioară animalelor, plantelor, etc. E mult mai firesc ca în conștiință să stăruiască acest „orizont al misterului", decât orizontul rațional, al lui „ego sum cogitans". Din moment ce propriul naturii umane este intuirea misterului, tot ce se poate câștiga prin „cogito", pentru conștiință, este de mai mică importanță, decât misterul. Psihologia, analiza, conceptele, misticismul idealist, dogmele de orice fel, intuițiile, rămân pe un plan inferior, cu mai puțină capacitate de definire a omenescului, decât conștiința misterică. Drumul în sus, din conștiință misterică îl face d. Lucian de [illegible], ci prin categoriile abisale. Trăind în mister, omul are destinul de a aproxima misterul, de a-l converti prin cultură și artă, cu ajutorul acelor categorii născătoare de matcă stilistică, abisale. O cunoaștere deplină nu este posibilă, pentrucă acestea nu servesc decât să înfrâneze intrarea în transcendent, la Marele Anonim. Ursit să aproximeze misterul prin cultură și artă, după matca stilistică a categoriilor abisale, omul se va exprima mitologic sau metaforic. Metafora ca și mitul aparțin frânei transcendente. Creiem mituri și ne exprimăm metaforic fiindcă nu putem vorbi direct, limbagiul nu poate ieși de sub robia simbolurilor, a semnelor indicatoare de mister. Metafora rămâne așa dar o mărturie a incapacității exprimării directe. Metafora nu este o podoabă a graiului, condiție de frumusețe, ci o necesitate. Frumusețea vorbirii este cunoașterea, iar nu metafora, care constitue o unealtă, un mod ocolit de exprimare. Dacă însă vorbirea metaforică este necesar legată de structura misterică a omului, metaforismul va determina deopotrivă și caracterul exprimării lirice. Lirismul va fi metaforic, din necesitate. Metafora, pe lângă rolul său plasticizant, va împlini funcția mai înaltă, de a fi revelatorie. Metafora revelatorie stă cu necesitate în slujba lirismului.

Cercetare asupra poeziei noui...

I. Influența d-lui Lucian Blaga

Nimic mai interesant, în momentul de față al producției lirice tinere decât de a urmări și a descrie influența gândirei metafizice și a creației poetice a d-lui Blaga, asupra reprezentanților ei mai de

Lucian Blaga

seamă. De la început, vom constata că s'a efectuat o mutație al întregului domeniu al poeziei, din spațiul psihologic în cel metafizic. Lirismul nu mai este o modalitate estetică, ci una filozofică. Obiectul poeziei nu-l mai constitue frumosul, ci problematicul. Nu sensibilitatea aduce obstacale care trebuesc abătute prin generozitatea cântecului, prin darul orpheic al lirei, ci turburarea metafizică își ordonează întrebările spre a căpăta răspunsuri revelatorii. In conștiința misterică a tânărului de azi, îndemnul la contemplația propriului suflet, sună ca o vorbă fără înțeles. Emoțiile nu se mai analizează, capacitatea afectivă e lăsată în părăginire, armonia născută din însumarea sintezelor interioare, nu-și găsește ecou! Puterile admirative ale sufletului, exaltările, misticismul frumosului, al iubirii, emotivitatea spontană, virtuțile intuiției, ale ordonării muzicale, cu un cuvânt întreaga structură psichologică a omului rațional se ruinează, — înnaintea ei înălțându-se structura abisală a conștiinței ce încearcă revelarea misterului. Lirismul abisal va pluti inaderent deasupra lumii create, a formelor, a tipurilor și a genurilor, precum și a sufletului emotiv în care tânjesc tiparele cunoașterii sensibile. Lirismul abisal va striga după o altă lume, cea din mister, învecinată Marelui Anonim. Deaceea, lirismul ta forță plasticizantă și specificatoare. Vom întâlni în el metafore, dar nu „imagini", elan fără căldură, năzuință fără emotivitate, dinamism fără creștere, teme fără intuiții. Va fi o poezie rece, dirijată, oratorică, făcută, neinteriorizată. Dar această poezie va ma fi o poeziei ? Mutația valorilor de metafizică în poezie, nu a schimbat cumva caracterul acesteia din urmă? Cerând poeziei o funcție metafizică nu i s'a cerut oare ceva ce nu stă în structura ei și deci ceeace nu poate satisface? Care este obiectul propriu al poeziei? Dece nu trebue încălcată, de alte domenii, nici chiar de al metafizicii? Până la ce margini trebue utilizată metafora, ca mod necesar al exprimării lirice? Iată întrebări ce ne vom pune în cercetarea noastră despre poezia tânără, și pe care vom încerca să le rezolvăm în cadrul unei autonomii a lirismului și a artei în general. Cercetarea ce o anunțăm nu putea începe decât cu o analiză a influenței d-lui Lucian Blaga. După cum influența d-lui Barbu a adus ermetismul facil, iar a d-lui Tudor Arghezi dezagregare intimă și violență lexicală, acea a d-lui Lucian Blaga a dus la eteronomia metafizică și la metaforismul nerevelant și mecanic. Creator în sensul excepțional al cuvântului, fără îndoială, d. Lucian Blaga nu este întru nimic vinovat de rezultatele nefaste ale literaturii d-sale Dimpotrivă, tocmai acele laturi de profundă originalitate ale operei d-sale, ne vor ajuta să clarificăm fenomenul epigonic al lirismului recent.

Interpretarea justă a concepției despre metaforă a d-lui Blaga putea să ferească de inflația metaforică, după cum conștiința metafizică a misterului nu trebuia să stârnească retorizarea lirismului, ceeace vom arăta în cercetarea noastră continuată în n-rul viitor.

Constantin Cojan: Albăstrele,

versuri, „Cartea Românească"

La d. Constantin Cojan ne surprinde îndeletnicirea de versificator izolat, rămas în afara iureșului deseori anarhic, al lirismului nou. Tânărul autor compune poeme limpezi, după tipare înțelepte, având grija unei emotivități gingașe, a unei descripții atente, și mai ales a unei metrice îmbodobite, strict supravegheate.

Dacă ar fi să determinăm meritul prim al volumului „Albăstrele", l-am găsi în meșteșugul clasic al versificației, cultivat cu atâta stăruință și îndemânare încât fără îndoială că subliniază priceperea de scriitor a d-lui Constantin Cojan. Exemplificatoare a acestui dar ni se pare a fi poezia „Extaz". Iată o strofă bogată în cele șase versuri ale ei cu rimele distribuite ca la terține:

Când visurile noastre vrăjite se'ntâlnesc,
Ca două luminițe prin miriști de'ntuneric,
Naivi trec spiridușii în dansul lor grotesc
Se-apropie, se cheamă, se strâng și plăsmuesc
Din ochii tăi cei negri cu luminiș eteric
Același nimb himeric.

(pag. 85)

Alteori, versificația tot ingenioasă și tot atentă a d-lui Cojan ne aduce aminte de cele mai bune rime ale lui Topârceanu, ca în tristețe, unde sensibilitatea delicată se slujește de strofe grațioase spre a se exprima:

Un vânt vijelios de moarte,
Ar vrea să-mi surpe malurile
Pe'ntinsul apelor, departe
Mirajul vrăjilor deșarte,
Și dorul, rătăcind pe unde,
Recheamă'nspre adânc sirenele;
Iar spasmul mării se ascunde
In valuri străvezii, sbătând,
Când joacă'n ape, mrenele...

(pag. 62)

Ținem să remarcăm predilecția autorului pentru lirismul erotic, material de emotivitate care formează nota dominantă a volumului. Deasemeni subliniem poeziile al căror sentiment este produs de spectacolele triste ale vieții. Debutul d-lui Constantin Cojan inspiră încredere și-i așteptăm cu interes urmarea.

Cronica ideilor

Metafizică și morală

de MIRCEA MATEESCU

Atitudinea metafizică a lui Chevalier față de problema moralei este cu atât mai necesar să fie semnalată, întrucât ea înscrie o valoroasă excepție la constatările de ordin general, la care am ajuns în cronicile precedente: că în Franța, pozitivismul și scientismul empirist, evoluat fie în direcție psihologică, fie în direcție sociologică, au anulat aproape în întregime, orice preocupare curat metafizică.

Nu este, desigur, o simplă întâmplare, că autori mai noui, dintre cei mai serioși, cum poate fi socotit Maurice Muller, ajung a crede într'un determinism moral. asemănător aceluia din lumea biofizică. Muller vorbește de „morale" nu de morală, de „estetice" nu de estetică, prin urmare acest autor, cum de altfel o declară lămurit, este de părere că binele și răul sunt fenomene legate cauzal de individ, că există tot atâtea atitudini morale, câți oameni, în sfârșit că „aceste morale personale, rezultând din caracterele și circumstanțele în care suntem destinați să trăim, se vor conforma și vor fi relative la sentimentele pe care viața noastră personală ni le-a desvoltat". (vd. „L'intention esthétique et l'action morale" în *„Individualité, Causalité, Indeterminisme"*, p. 162, Alcan, Paris, 1932).

Atunci când trebue să pună concluziuni cu privire la însuși fundamentul moralei, Muller este însă obligat să recunoască existența valorilor, ca niște „constante fixe" ce ascund în sine un coeficient comun grupului acțiunilor omenești. Evident că o asemenea afirmațiune este greu de conciliat cu următoarea definiție, deajuns de sentențioasă: „morala este o rezultantă a necesităților sociale și a instinctelor care domină viața psihologică a indivizilor". (ibid. pag. 164).

Lipsa unei preocupări pur metafizice, explică suficient de ce majoritatea autorilor francezi, gândind sub semnul psihologiei și al sociologiei, chiar atunci când cercetează esența și fundamentul tezelor filosofice — sfârșesc prin a epuiza expunerea mai înainte să o înceapă, veritabil. Dealtfel este normal ca într'un mediu de gândire, în care larii și penații au consolidat o tradiție strict pozitivistă, autorii actuali să nu facă dovada unei radicale racordări a modului de a înțelege lumea.

De la Aug. Comte, la Durkheim și până la „Lecțiunile de sociologie" ale lui Bouglé, sociologia franceză a dovedit un prestigiu empirist prea accentuat pentru ca să nu influențeze, hotărîtor, gândirea mai nouă.

Tot asemenea, în ceia ce privește direcția psihologică, Jacques Chevalier, când ajunge să scrie un foarte remarcabil esseu despre fundamentul metafizic al moralei, al cărui titlu îl împrumută cronica de față, devine inconsecvent cu sine, cum arătam într'un articol precedent

Revenim deci, la întrebarea principală a ocupațiunilor noastre: care este fundamentul moralei, de ce este unul metafizic, deci nici sociologic nici psihologic, prin urmare: în ce fel trebue să înțelegem noțiunile de *obiectivitate, realitate* și *idealitate,* în raport cu morala, ce sunt acele „constante fixe" de care amintea Muller, fără să le asigure o întemeiere metafizică?

Tema este veche. Și discutată cu o nervozitate aproape tinerească de Schopenhauer, în *„Fundamentul moralei"*. Apoi, nu atât pentru a o construi cât pentru a o reforma revoluționar, de Nietzsche, în „Genealogia moralei", în „Dincolo de bine și de rău" și în unele alocuțiuni ale lui Zarathustra. In sfârșit, dintre autorii idealismului german din secolul trecut, Fichte („Sistemul doctrinei moravurilor") și Schelling, au condus până la ultime consecințe, în sensul idealismului logic absolut, imperativul moral categoric, formulat de Kant, transformându-l, cum îl acuză Schopenhauer pe Fichte, cu destulă răutate, dintr'un imperativ categoric, într'un imperativ „despotic".

Obiecțiunea pe care o face Chevalier imperativului moral kantian („Trebue — să faci binele — pentrucă trebue") ni se pare întemeiată și, sub o altă formă, Schopenhauer i-o adresa lui Fichte și, indirect, lui Kant.

Binele, morala nu pot fi întemeiate metafizicește, doar pe simpla exigență logică, pe rațiunea suficientă a omului. Din moment ce se face apel exclusiv la percepția noastră logică (Schopenhauer o numește „intuiție intelectuală"), aceiași rațiune, în loc să reclame implicit norma morală, ar putea să constate. ireverențios, că „obligația de a recunoaște evidența obligațiunii" este „nedovedită".

Intr'o discuție *metafizică* despre moral, nicio întrebare nu trebue să apară inutilă, indiscretă sau otioasă. Să nu uităm că, din punctul de vedere metodologic-formal, metafizica nu este altceva decât cercetarea verticală, în adâncime, a marilor Idei cari domină lumea. Așadar, că într'o cercetare metafizică, concluziile oricărui raționament au a fi considerate drept premize, principiile („evidente" ori „suficiente în sine") devin probleme.

Raționamentele deduse din datele experienței (vulgare), deci pretinzând a fi noțiuni, adică idei, abstracțiuni, într'o serioasă analiză metafizică, redevin prin deducție logică, premize experimentabile, care, având a fi mereu rejudecate din punctul de vedere al spiritului pur, al realității ultime (căci aceasta este subiectul metafizicei), trebue să sufere, la infinit, controlul întrebărilor din ce în ce mai abstracte.

Conceptul *binelui* nu este „deloc simplu" — observă Schopenhauer, în critica pe care o face imperativului categoric. El nu poate fi un „mesager celest", o veritabilă analiză metafizică nu se poate mulțumi cu constatarea că binele există ca un *fatum moral* și atât. Aceasta poate fi o credință teologică, nu o explicație metafizică și cu atât raționalistă, cum este acela al lui Kant și al urmașilor lui, Fichte și Schelling.

Pe scurt, Binele trebue dovedit, nu postulat. Aceasta înseamnă o motivare *metafizică* a binelui; iar nu a produce *„dovezi" experimentale,* în sensul experienței vulgare, din lumea fenomenală, fizică.

Incercând o fundamentare metafizică a moralei, Schopenhauer rămâne credincios principiilor lui Kant din „Estetica transcendentală" („Critica rațiunii pure") și, spiritual vorbind, reușește să fie mai kantian decât însuși autorul „criticelor", atunci când elaborează temeiurile Binelui și Răului.

Constatarea la care se oprise Kant, că noi nu cunoaștem niciodată lucrul în sine, ci numai aspectele deformate, *mediate* (de conștiința individuală a fiecăruia) ale acestuia, care toate împreună alcătuesc lumea fenomenală, lumea aparentă, așa cum o pricepem, în timp și spațiu — este preliminară — și Schopenhauer o socotește definitiv câștigată pentru orice discuție filosofică. „Eul nu se cunoaște decât ca fenomen, nu în el însuși". (Ideea vine din vechea filosofie *vedică,* o regăsim și în gândirea eleată, etc).

Concluzia lui Schopenhauer este grefată pe această premiză kantiană. Esențial, în planul *numenal,* al lucrului însuși, eurile nu se disting. Diferențierea eurilor și opoziția dintre mine și ceilalți (eu-numen) o înregistrăm și devine posibilă, numai în lumea aparentă, fenomenală. *In fond, mila,* care după părerea lui Schopenhauer este criteriul moral, se întemeiază pe omogenitatea originară a eului, considerat în sine, în el însuși. „Iată deci ce ar fi baza metafizică a eticei: individul recunoscându-se în mod *imediat* el însuși, recunoscându-și ființa sa veritabilă (n. r. originară, esențială, numenală) în *alt* individ". (Sch. op. cit. p. 349—350).

Pentru omul rău, lumea din afara lui, ceilalți oameni, îi apar ca un *non-eu absolut,* care i se opune și pe care îl dușmănește. Dimpotrivă, omului bun, nu îi apare opoziția eu-non-eu, pentru el ceilalți oameni alcătuesc o *repetiție a eului,* a eului însuși, originar.

Va trebui să facem unele constatări critice pe marginea teoriei lui Schopenhauer, pentru ca să ajungem la lucrările moderne despre metafizică și morală.

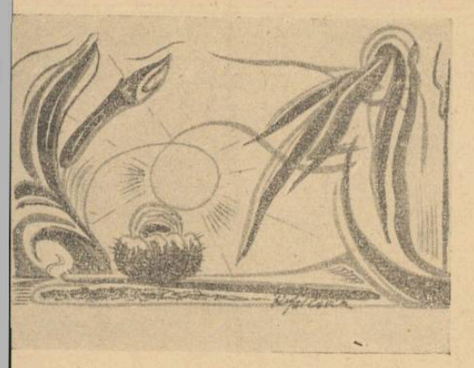

Vis urât în țară frumoasă

de STOIAN G. TUDOR

Inainte cu 2—3 zile contractasem o boală ciudată, după unii gripă pescărească, în împrejurări destul de ciudate. Plecat teafăr pe mare într'o yolă a yacht-clubului din Eforie, acostai bolnav până în măduva oaselor.

Sufeream de cele mai neînchipuite dureri. Căldurile ce nu mă slăbeau o clipă, mă făceau să asud în așa fel, încât vedeam aburii ce șuvoiau din mine ca dintr'un cozonac scos din fierbințeala cuptorului.

Fapt e că de câteva zile pierdusem orice legătură cu lumea din afară. Dincolo de prag era o vreme prietenească, amintitoare de primăvară. Mai cu seamă în dimineața aceea...

Soarele își îngrămădea razele în dreptul ferestrei, ca pe o jerbă de flori de aur, culese pentru cel răstignit de suferință. Dar, parcă spre a-mi dovedi și mai mult astrala Sa prietenie, tot El îndemnase pe cele două poloneze, sezoniste întârziate cu locuința la etaj, deasupra camerei ce ocupam, să cânte o melodie de bună dimineața din țara lor slavă.

Ascultându-le, pe jumătate treaz, pe jumătate adormit de plăcere, le vedeam aevea în balconul villei, cu obrajii îmbujorați de răcoarea dimineții de toamnă, ca în atâtea rânduri, pieptănându-și una alteia cozile lungi, cântând și privind panorama orizontală a mării.

Egal de frumușele — nu știu de ce nu se poate spune despre o poloneză că este cu adevărat frumoasă — le iubeam pe amândouă, fără a mă hotărî să dau sau să cer uneia dintre ele ceva.

Nu știam despre prietenele poloneză decât că erau măritate cu bărbați dictatori în afaceri și cerșetori în dragoste, cum spusese Radzwilla iar Cateriny îi dăduse dreptate. După ce mânturiră de cântat, eram sigur, femeile din balcon începură a râde ca nebunele, așa cum râdeau de când veniseră la Eforie, ziua și noaptea. Era un haz hohotit, isteric, care până la urmă îți făcea sânge rău. Au făcut haz astfel mai bine de un ceas, când amuțiră deodată, făcând loc unei tăceri de mormânt. Apoi, lucru de necrezut, o întoarseră în plâns. Pe de altă parte după bocnetele pe cari le făceau niște pași zoriți în tavan, nu-mi fu greu să ghicesc că polonezele își pregăteau bagajele.

Intr'adevăr, după puțin timp se opri o trăsură în dreptul vilei, le luă și plecă în grabă la gară, unde peste opt minute aveau un auto-motor spre Constanța.

Ce se întâmplase ? Nu mă preocupa faptul că nu-și luaseră rămas bun dela mine, ci mă frământam să aflu pricina care le îndemnase să plece atât de brusc. Dar oricât : tot meritam o strângere de mână de adio !

Nedumerit, părăsii patul ostenindu-mă până la fereastră și-l chemai pe paznicul villei, un rus. Cum mă zări, Filipov, făcu ochii mari de mirare dându-se îndărăt pe vârfurile picioarelor, ca din fața unei stafii. Prea slăbisem de când mă văzuse ultima dată, cu vre-o trei zile în urmă, și omul avea tot dreptul să se crucească. Deslegându-și limba, Filipov îmi spuse apoi că cele două poloneze plecaseră bocind din cauza „războiului". Dânsele aflaseră aceasta dintr'un jurnal de-al lor, pe care li-l cumpărase paznicul chiar în dimineața aceea.

„Așa o fi" îmi zic cu bună credință și-l mân pe Filipov să-mi aducă și mie o gazetă.

Când se reîntoarse îi furai foaia din mână și aruncând privirea pe titlurile mari, de pe întâia pagină, cetii aiurit:

La 1 Octombrie el va trebui să ne cedeze acest teritoriu. „Papa dela Roma s'a rugat plângând pentru pace". *Franța a mobilizat.* „Piața Venceslav era o mare de capete. Mulțimea manifestează și strigă încontinuu : Trăiască armata ! La frontiere !".

— N'a început încă războiul, îi spun lui Filipov după spicuirea întregii foi, dar el va fi pornit la 1 Octombrie, pe la miezul nopții. La acest auz omul din fața mea păli și prinse să tremure, stând în cumpănă, nehotărât. După care izbucni întinzând palma ca un cerșetor și ca un tâlhar:

— Filipov nu prost ! Filipov vrea plătește chiar...

Dai bani la mine... Trebuie să cumperem zahar și ceai. Repede, repede se isprăvește zahar la băcănie. Acolo este omeni multe. Aha, dracu să ia la mine nu spus ce acolo cumpere...

Panică !

Rămânând iar singur, mă rostogolii dezorientat în pat, ațipind. Pe înoptate m'am trezit din toropeală cu un gând fix, înfipt ca un cui în minte :

De a scrie o carte de război, depășind prezentul, transpunându-mă în sumbrul viitor. Mă vedeam deja soldat.

Plecând dela această imagine cazonă, am început de îndată lucrul, având în față războiul care venea, în dreapta mea catechismul logicei iar la stânga calendarul de masă, cu filele rupte până la data de 1 Octombrie 1938.

A fost o săritură peste vreme și întâmplări, un roman înaintea timpului, dacă vreți.

Deprins cu gândul războiului de un lung șir de ani, izbucnirea lui nu face decât să-mi adeverească așteptările, ungându-mă drept profet nemincinos.

In București, unde sosesc a doua zi după decretarea moblizării, întâlnesc pe Griviței, în fața gării de Nord și prin localurile de petrecere ale acestui zgomotos cartier multe cunoștințe. Ca toți prietenii caut a schimba o vorbă asupra împrejurărilor, însă nici unul nu se lasă prins.

— Vom vedea ce va fi mai târziu ! îmi spun băieții, și beau, și fumează tot felul de țigări, și cântă cele mai vesele cuplete. In barurile în care intru întâlnesc aceiaș atmosferă petrecăreață de revelion. Intr'un loc se joacă până și cărți pe bani, sub deviza : „Cine-o câștiga la cărți... să crape în război". Cu toate acestea nimeni nu face nimic spre a-și opri norocul în loc.

Bănetul curge gârlă pe masa verde, în monede și hârtii, iar de aci cocoloșit în palmele ce se crispează în jurul lui, intră în buzunarele jucătorilor trișeuri, cari ci-că vor da ortul popii în războiu. Pe neașteptate apare un comisar de poliție, dar nici urmă de neliniște pe fețele tributarilor hazardului, fiindcă se știe că acum multe din delictele din timp de pace sunt trecute cu vederea.

In curând vor veni îngrădiri noui, pentru vreme de alarmă națională și razbel. Reîntors în Capitală după o lipsă de 5 luni, nu mă mai satur admirând orașul. Scotocesc cu încăpățânare toate locurile îndrăgite odinioară, cari de astă dată, în ceasul al unsprezecelea al plecării spre regiment, imi par și mai scumpe.

Din Grand plec la Mandravela de unde dau frâu liber privirii, să coboare pe valea Plângerii, presărată cu cruci și morminte sărace.

De aici o întind către Pantelimon, alt cartier pe unde setea-mi de ducă s'a adăpat adesea. Ajuns pe dealul de lângă vechiul ospiciu al Mărcuței, îmi răsar amintiri din copilăria petrecută în orfelinatul ce se mutase aici, a doua zi după ce nebunii fuseseră evacuați la balamucul nou.

Țin minte că am făcut parte din primul lot de mici pensionari adusi în fostul balamuc.

Dormitoarele și sălile cazărmii se aflau într'o stare de necurățenie ce ne îngrozea chiar pe noi, cei adunați pela răspântii. Dușumelele ca dușumelele dar pereții erau numai murdărie, singurele locuri mai curate fiind umplute de nebuni, cu diferite scrisuri și zgârieturi în zid. Erau însemnări și desenuri de neînțeles, care îți cufundau judecata în glod. Indată după sosire, văzui într'un colț al peretelui de pe sala de spălat, un semn roșu ce părea a fi ampretat cu sânge.

Dedesubtul acelei pete carmine descoperii un semn aproape invizibil, în formă de pumn strâns, cu degetul arătător îndreptat spre capătul celălalt al zidului, a cărui unghie corespundea cu o liniuță portocalie, obositoare.

De sigur, mi se da să înțeleg că trebuia să urmăresc linia aceea enigmatică, la capătul căreia se făgăduia curiozității mele copilărești sacul cu nebănuite surprize. Intrigat nevoie mare de cele ce aveam să aflu la sfârșitul liniuței de culoare portocalie, trasată fără îndoială cu vre'un condei de acuarelă, plecai în urmărirea ei, pe perete.

Plimbându-mi mânuța, pe această rețea, sosii după multă migală la capătul opus. De aici dâra portocalie își schimba de odată calea mergând în sus spre tavan, unde era un chepeng de intrare în podul clădirii.

Din ce în ce mai nerăbdător și mai orbit de curiozitate, pun o scară și mă cațăr pe ea, apoi în urmărirea liniei, deschisei capacul pătrunzând în pod.

Cum aci domnea un întuneric însspăimântător, îmi bătui joc de imposibil făcând rost de o lumânare. Și iar mă pierd în urmărirea liniei misterioase. Dar ticăloasa se lăsa pe lângă streșină, ocolea stâlpii de susținere ai acoperișului și o pornea înapoi în zigzag, în fine mă chinuia.

Apoi evada brusc prin luminator pe acoperiș. După ea ! Eșind afară și călcând tiptil, tiptil pe tabla care troznea catastrofal sub picioare, făceam adevărată echilibristică spre a nu mă rostogoli în gol. Ași fi cotrobăit astfel pe acoperișul cazărmei alte multe ore, poate până'n seară, unde m'ar fi chemat liniuța aceea portocalie, de nu m'ar fi oprit directorul la timp.

Meditând cu amărăciune la întâmplarea asta curioasă din fosta casă de nebuni, n'ași pregeta să fac acelaș lucru astăzi. Ași urmări o asemenea linie subțire cât firul de borangic, luni, ani de zile, străbătând bărăganuri, munți, codri cu jivine fioroase, dar numai să știu că la capătul ei voi descoperi minunea păcii. După ce îmi iau rămas bun dela clădirea veche Mărcuța, mă duc tocmai la Ciurel, la stăvilarul Dâmboviței. Și acesta e un loc foarte drag, scormonitor de duioase aduceri aminte. Imi plăcea să viu în timpul verii aci, să privesc și să ascult mugetul asurzitor al apei ce-și spărgea unda lină alunecând pe treptele înalte ale stavilei. Uneori adormeam ascultând muzica asta de cascadă, cu toată primejdia de a fi buzunărit de alde tercheaberchea depe malul gârlei..

Acum Ciurelul e pustiu. Apa Dâmboviței se scurge în zgomote de trăznete și se fărâmițește în spume. Alături de stăvilar este groapa de gunoaie a Cocioculuí de care mă leagă începutul întru „cărturărie". Gustul pentru cetit nu mi l-au dat școala sau biblioteca, ci foile de cărți putrede culese din gunoaiele aduse de cotigi din oraș. Imi făcusem un obiceiu din a mă vârî în ceata căutătorilor în gunoi.

In vreme ce pe dânșii îi preocupau cioburile de sticlă, boturile de talpă, cutiile de conserve, etc., eu adunam numai foi de cărți.

Biete hârtoage murdare, mototolite, sfâșiate, dar în schimb cu câtă sfântă ardoare le sorbeam conținutul. Incă și astăzi cred că e plăcut să cauți o filă de carte în maldărul de gunoi, așa, până pici de oboseală, iar când ai găsit-o să te așezi mai la o parte pe iarbă și s'o guști...

Rampa Cocioculuí, prima mea bibliotecă, simte lipsa oamenilor și a vieții. Câțiva câini, surzi și miopi, aceiași sau poate alții de cât aceia de acum mulți ani, dormitează pe gunoaie nesimțind când trec peste ei, mai departe. Răspunzând unei noui dorințe, mă îndrept spre centrul orașului, pe cheiul Dâmboviței; printre castanii a căror poamă porcească s'a scuturat în drum.

Toate câte le văd în ziua aceasta au o însemnătate de adio și sunt miruite cu pecetea despărțirei pentru vecie. De aceea caut să-mi umplu sufletul cu cât mai multe emoții și imagini.

Nu se știe dacă voi reveni din marea horă a morții, pe care au întins'o flăcăii Europei.

Cerul, care nu se vede decât mohorât, de culoarea leșiei, apasă greu asupra Bucureștiului, pogorând din ce în ce mai jos, parcă rezemându-se de vârfurile palatelor cu siluete falnice. Pe străzi oamenii și harabalele de tot felul se mișcă cu mare repeziciune și aproape la fiecare pas se văd soldați în uniforme noui, mirosind a naftalină.

Din când în când, zarva citadelei este întrecută de larma trompetelor și a tobelor:

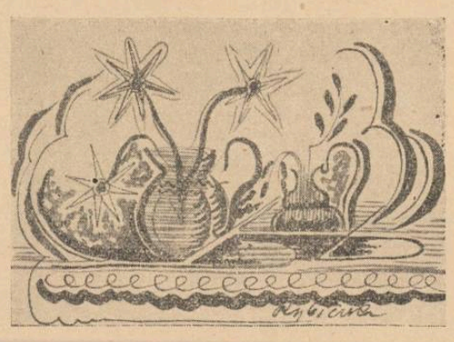

trec coloane de militari în pas grăbit, despre destinația cărora civilii de pe trotuare nu cad la înțelegere.

Unii susțin morțiș că oștenii s'ar îndrepta spre granița dela Nistru, iar alții spun dimpotrivă, că ar merge la hotarul Tisei. Și convoiul cazon se strecoară mai departe, în ritmul șgomotos al bocancilor țintuiți, isbiți cu putere de pavele. Privită dinapoi, coloana pare că urcă un deal, a cărui înălțime sporește pe măsură ce soldații se duc, se îndepărtează.

Mă simt trist, apăsat. Treptat lumina zilei se face nevăzută. Pe bulevarde nu se mai aprind lampioanele și reclamele cu neon. Ard singure felinarele de pe la colțuri, dar și acestea îmbrăcate în straturi de vopsea verde închis. Dealtminteri, toate geamurile locuințelor și localurilor cari țin deschis și noaptea sunt vopsite la fel.

Ultima rază de soare și ultimul amurg petrecut în București, înainte de a porni la război, s'au stins departe dincolo de ziduri. Viața de noapte, la rândul ei, trezește în mine alte dorinți și pași agale mă duc spre dealul Patriarhiei.

De aici am cetatea ca în palmă, la cherem, încât pot să mă joc iarăși ca altă dată de-a adulmecătorul de oraș, sburdând cu privirea dela un capăt la altul. Imi place însă să dau roată clădirilor înalte din centru, ce se detașează (chiar în întuneric) din puzderia celorlalte, ca un colț american cu sgârie nouri amețitori.

Deodată din zeci de locuri țâșnesc trâmbele de lumină ale reflectoarelor apărării antiaeriene, ce împroașcă cerul cu șerpi incendiari. Nu rămâne nici o bucătățică de boltă nerăscolită. La intervale scurte țâșniturile de lumină se împreună și dau naștere unui con fantastic în besnă.

Târziu, mă îndrept spre cârciumile de peste drum de Mitropolie, traversând piața „8 Iunie". Vreau să petrec puțin și firește nu mă pot hotărî decât pentru „Hanul cu ocaua mare", o tavernă simpatică unde am lăsat multe parale. Deși local de chefuri, totuși aici nu se îngădue bețivi sgomotoși. Cum s'a cherchelit unul mai tare și amenință să facă prostii, patronul îl ia de mână și-l trimite la culcare. Intrebat de ce face asta, Licâ Cârnu îți răspunde așa: „Este negustorime și negustorime, dom'le!"

Din răspunsul ăsta în doi peri oricine își dă seama că hanul cu ocaua mare este un șantan serios, și în acelaș timp original. Despărțit în două printr'un paravan înalt până la plafon, făcut din șipci, într'o parte se adună oamenii dornici de viață, iar cealaltă este frecventată de rudele cernite ale morților ce trec pe la morga de vizavi. Intotdeauna, întâlnești aici cel puțin o duzină de inși și inse necăjite care în vreme ce sorb câte o țuiculiță la ciocânel, privesc cu îngrijorare pe fereastră drept în poarta morgei.

De astă dată compartimentul îndoliaților e ocupat de aceiași clientelă, cu deosebire că acum nu mai privesc prin geam, sticla fiind vopsită ca pretutindeni, ci pe ușa larg deschisă. Dincolo se desfășoară programul obicinuit de cabaret.

Femei răgușite cântă pe nas cuplete fără perdea, ce stârnesc un haz nebun.

De fapt oamenii ăștia râd de măscări și porcării, răsplătind nu talentele artistice ale guristelor, ci curajul și dibăcia de a spune lucrurilor pe nume.

Fără să vreau, râd și eu. Mistuindu-mă o sete de alcool, cer să mi se aducă un litru de vin înfundat, de culoarea rubiniului, nu din cel care seamănă cu aurul, preparat din talaș. Duc sticla la buze și sorb cu sete diabolică mai mult de jumătate.

Pe nesimțite băutura își face datoria. Mi se pare că situația nu este tocmai atât de tragică precum mi-o închipuisem la trezie. Câte războaie n'au fost până acum !

Judecata asta simplistă mă liniștește ca un bulin contra pesimismului.

Mai torn pe gât și restul de vin. Apoi poruncesc alt litru. Dela un chil în sus viața mi se pare un vis frumos, spumos ca și bureții vinului din pahar.

●

E miezul nopții când părăsesc locanta. Forfota de pe străzi s'a stins. Rarii pietoni pe care îi întâlnesc dela morgă la podul Senatului, se arată speriați. Nu știu de ce, dar de aceiași sfiiciune mă resimt și eu când trec pe lângă ei. Viața a devenit gravă și oamenii la fel. La răstimpuri trec automobile cu farurile învelite în hârtie albastră. Unde e văpaia de lumină de altă dată a Bucureștiului?!. Vagabondez de 6 ore prin oraș dar încă nu am văzut o lumină albă, scânteind sglobie în noapte...

Venindu-mi somn intru în azilul de noapte, unde pe lângă că-mi voiu odihni puțin oasele, îmi voiu împăca și dorul ce m'a cuprins de a revedea hotelul golanilor, în care am petrecut nu o singură noapte.

Azilul e tixit de oameni în sdrențe ce dorm în paturile suprapuse, pe jos, rezemați cu spatele de pereți, claie peste grămadă. Și aici ferestrele sunt bine căptușite cu hârtie de culoarea indigoului. Apărarea împotriva morții e obligatorie !

Printre cei adormiți recunosc multe chipuri de cerșetori și derbedei. Este aici și Marin Drăgănescu, zis Chiorul, zis Mutulică, zis Jagardea, un pui de oltean ce mi-a jucat și mie o festă. Odată ducându-mă la catacomba din ruinele așa zise ale senatului, de lângă tribunal, să caut pe cineva, pe când parcurgeam culoarele întuneccoase ale pivniței, la un colț o mână nevăzută imi fură șapca din cap.

Hoțul fusese Marin Drăgănescu, care și-a mărturisit fapta după ce vânduse șapca. De atunci i-am purtat pică. Insă acum îl iert și-i dau o țigară.

Atât au așteptat ceilalți calici: să scot tabacherea. Ca la poruncă, zeci de ghiare murdare se întind către portigaretu-mi de metal strălucitor. Impart tot ce am în dreapta și în stânga, și la cunoscuți și la cei pe care îi văd pentru prima dată.

— Pe mine mă uitași ? îmi strigă un glas puțin cunoscut, din spate.

Mă răsucesc pe picioare și cat la cel ce mi se adresează astfel: este Tache Ionescu !

Da, el e, omul mic cu nume mare. Nu încape îndoială că tipul cu barbă neagră lungă e Tache Ionescu, o biată epavă umană care n'are nici o vină că poartă un nume istoric. O ironie! De altminteri am mai întâlnit destui oameni mici cu chemări mari. Un Napoleon vindea șireturi de ghete pe Lipscani, iar un Dostoevscki a apelat la mine să-i scriu o carte poștală acasă, în Arabia.

Pe Tache Ionescu îl cunosc dela Mărcuța, unde fusese adus ca și mine să se cumințească, precum și dela regimentul „5 Infanterie-Vlașca", unitate la care am făcut milităria împreună. După cătănie neam întâlnit regulat prin oraș, până acum doi ani, când Tache și nevastă-sa au plecat în delta Dunării, intrând servitori la un boier lipovean.

Amintindu-mi de acest amănunt, încep să pricep de ce și-a lăsat Tache barbă.

Vieținid vreme de doi ani printre lipovenii cu bărbile până la brâu, a fost câștigat de aceștia.

— Tu știi dragă ce fire de om sunt eu, îmi spune Tache Ionescu spre a-mi curma nedumerirea. Mă dau repede de partea aluia cu care am d'aface.

Imi place la acest om sinceritatea sa deosebită, chiar dacă se întoarce împotrivă-i, arătându-și colții ca un câine turbat. La drept vorbind lucrurile astea le-am mai vorbit noi în trecut. Ceace facem acuma este să ni le reamintim.

— Vezi ? începe bărbosul făcând o mică pauză, nu ți-am spus c'o să avem războ ? Dacă ai ști ce bine îmi pare ! Numai de-am intra în foc mai curând...

Alarmați, vagabonzii adormiți sau numai ațipiți își ridică capetele, când spre curiosul vorbitor când spre mine, mirându-se cum de îl pot asculta, fără să-l scuip. Ne privesc blegiți, cu gurile căscate cât pumnul.

Pe tonul cel mai săltat, Tache continuă a vorbi înflăcărat, posedat de ideia aurului pe care i-l va aduce războiul. Ochii-i mici și negri ca două boabe de boz, îi joacă drăcește în cuiburile pupilelor.

●

E dinspre ziuă.

Pasagerii azilului s'au trezit cu toții și tusele seci ce se pornesc din toate piepturile, fac să hăuiască încăperea.

La un moment dat Tache Ionescu se ridică de jos, zicând:

— Mă duc s'o chem pe nevastă-mea de alături, dela dormitorul cerșetoarelor. O să-i pară bine când te-o vedea aici.

Așteptarea nu durează mult. Ea apare surâzătoare la brațul soțului. E o femee negricioasă, cu capul înfășurat într'o broboadă mare. Pe deasupra rochiei poartă o haină lungă de postav țărănesc, răscroită din vre'o giubea de furat.

— Bună dimineața ! îmi zice bucuroasă.

Pe urmă tace gândind ce ar mai putea să-mi spună.

Vrând cu tot dinadinsul să-mi facă plăcere, îmi mulțumește pentru un bine adus cândva, făcându-mi ochi dulci. Dându-și însă seama că nu se cade să se uite cu atâta înțeles la un alt bărbat, de față fiind și Tache al ei, drege lucrurile cu dibăcie, întrebând naivă :

—Nu-i așa că mi-ai cumpărat ghetele numai de dragul lui Tăchiță ?

— Se înțelege toanto ! sare ca fript bărbatul ei cu gura. Apoi face plictisit: hai să eșim că s'a crăpat bine de ziuă.

Ignoranță și libertate

de MIRCEA ELIADE

S'ar putea spune, așa dar, că *Karma* joacă rolul unui „Infern". Pentrucă, întocmai după cum, în alte religii, oamenii se duc după moarte în „Infern", din cauza faptelor lor rele sau ignoranței lor — în India oamenii se renasc în condiția umană, sau în oricare alt gen de „viață" terestră, prin forța propriei lor *karma*. In majoritatea cazurilor, „Infernul" este prelungirea unei vieți larvare (Grecia antică: suflete fără memorie, umbre lipsite de glorie, așa cum le arată cartea XI din *Odiseia*) sau a unei vieți „carnale" de teribilă suferință *(setea* sufletelor morților în religia babiloniană, egipteană, iudaică, etc.; chinurile îndurate de cei păcătoși în Infernul creștin, suflete care au deci experiențe umane intacte). In afară de Infernul propriu zis, India identifică un „infern" mult mai tragic în propria existență umană pe pământ. Pentrucă, pe deoparte, a trăi în „ignoranță" — așa cum trăiesc majoritatea oamenilor pe pământ — a trăi antrenat de automatisme, este, pentru gândirea indiană, a duce o viață de *larvă* și o viață de suferință continuă. S'ar putea spune că tendința sufletului indian către anihilarea condiției umane, cu alte cuvinte către *beatitudine și autonomie*, echivalează dorința altor popoare de a evita „Infernul"; cu singura deosebire, atât de semnificativă, că India identifică Infernul în această teribilă viață larvară care este, în fapt, existența terestră. Toate soluțiile soteriologice indiene conduc la cucerirea unei existențe ontologice, la autonomie spirituală și la beatitudine: *saccitânanda, nirvana, mukti*. Fără a sacrifica prea mult adevărul nevoiei de simetrie, putem spune că aceasta este tocmai structura existenței paradisiace în concepția creștină și occidentală în genere. Numai Paradisul conferă într'adevăr *eternitate*, adică realitate absolută, și beatitudine veșnică *(Ananda)*. Infernul este doar o *supraviețuire* temporală a omului; supraviețuire care seamănă foarte mult cu viața terestră, deoarece experiențele și, deci, suferințele au rămas.

„Viața" terestră este, așa dar, o formă dramatică a *morței*. Gândirea indiană identifică în imensa varietate de forme și în devenirea universală — deci, în *multitudine* și în *mișcare* — principiul morței, al neființei. *Viața* adevărată, ca și *realitatea*, exclude mișcarea, devenirea, drama; într'un cuvânt, exclude Creația.

❖

Drumurile indiene către libertate, către autonomia „sufletului", sunt felurite. Aproape toate sistemele de filozofie indiană acordă cunoașterii metafizice o valoare soteriologică. Pentrucă, așa cum spune Vâchaspati Misra la începutul comentariului său, *Bhâmati*, „nicio persoană lucidă nu dorește să cunoască ceeace e lipsit de orice incertitudine, sau cea ce nu are nicio utilitate... sau nicio importanță". Acelaș filozof își începe astfel tratatul său *Tattva-Kaumudî*: „In lumea aceasta, oamenii nu ascultă decât pe acel predicator care expune fapte a căror cunoștință e necesară și dorită. Cei care expun doctrine pe care nu le dorește nimeni, nu sunt ascultați de nimeni...."

Dar cunoașterea pe care lumea este dispusă să o primească, este cunoașterea metafizică, singura care pune și rezolvă problema „sufletului", indicând calea eliberării. Chiar și „logica" indiană a avut, la început, acelaș scop soteriologic. Manu folosește termenul *ânvikșiki* („știința controversei", dezbatere) ca un echivalent al lui *âtma vidyâ*, știința sufletului", metafizica *(Manu-snurti*, VII, 43). Argumentația justă — conformă cu normele — liberează sufletul; acesta este punctul de plecare al școalei Nyâya.

(Urmare în pag. 6-a)

„Răducu nostru“

De obicei, în descrierile de călătorie vezi locurile evocate de autor.

Când Alecsandri scrie :

La Veneția mult iubită
Raiu ferice, neuitat...

sau

La Palermo 'ncoronată
Sub cer dulce, fără nori

sau

La Napoli ce scaldă
Răspândind învăpăeri

vezi Veneția, Palermo, Napoli.

In *„Instantaneele turistice“* eu îl văd pe Radu.

Cum să văd eu castelul dela Taormina, când Răducu pe capra trăsurei, alături de vizitiul Aldo, ascultă cum acesta-i șoptește discret: *Venti per cento!* — luându-l drept călăuză.

Sau la Napoli, când ghebosul care vinde bilete de loterie, speculând infirmitatea sa, ușurează buzunarul lui Radu cu zece lire.

Pot să mă gândesc oare la Roma, când fostul decan de Ilfov evocă figura lui Duiliu Zamfirescu, primul „cicerone“ pe care l-a avut în Cetatea eternă?

La Milano, meditând cu melancolie că a apucat pe Verdi și i-a fost dat să vadă urcându-se pe tronul lui Sf. Petre șase Papi.

Când la Florența e luat drept contrabandist, de un „cicerone autorizat“ și i se cere „carnetul“, în clipa când explica unor români, monumentele lui Rossini, Galileu, Michel Angelo, etc.

Sau exclamând „oițica noastră“, când vede pe compatrioata plină de inimă, d-na Zoe Tomellini, la Genova.

Când la Assisi stă de vorbă cu „Fra Giorgio“ care nu e decât fratele George Căliman din Bacău și care-i spune : „Așela e mormântul Sfântului“ și când îi explică ce l-a adus la Assisi:

— La Vocazione! (Chemarea!)

„Știi mata șe-i așeia?“

Evocând pe Maupassant, pe coasta de Azur sau rezumând filosofia lui Nae Ghiță când vede muzeul oceanografic:

...Că așa e viața cu al ei tipic
Peștele ăl mare-l înghite pe ăl mic!

Când la Nisa mâncând „bouillabesse“, — ciorbă de pește cu languste, — spune că, tot e mai bună pescărească noastră din Deltă.

Sau când în „Tupes à la mode de Caen“ simte gustul „tuzlamalei“ naționale.

Pe Răducu îl interesează mai mult „rulotele“ decât „ruletele“ la Nissa.

Exclamând: „naiv ce sunt și mă mir. Nu e oare pentru unii norocoși, toată viața, numai „Carnaval“ și „Revelion !“

Dându-și după un pahar de „Heuriger“ pălăria de paie muiată într'un hârdău, vacii dela Grinzing, întrucât s'a convins că acest acoperiș strămoșesc e pe cale de a dispare din Europa.

La „Oberamergau“ asistând la „Passionspiele“ și văzând afacerile pe care negustorii le fac din exploatarea „patimilor“ Mântuitorului, exclamă: „Christos împarte arginții cu Iuda!“

La Karlsbad văzând efigia lui Schubert pe o monetă de aur și gândind că numai „arta“ supraviețuiește, îi trec prin minte versurile lui Gauthier:

„Et la médaille austère
„Sous terre
„Révèle un empereur!

Lângă Dresda, la Loșvitz unde Schiller a scris „Don Carlos“ Radu se plânge că n'are inspirație să scrie o carte poștală unui prieten.

Adus la realitate de romanța: „Ich hab mein Hertz in Heidelberg verloren“ vede că nu-i pe lacul Como ci pe lacurile de lângă Berlin.

In fața Dolomiților, la „Sopra Bolzano“ redeșteaptă amintirile întrării în războiul mondial.

de **GR. TRANCU-IAȘI**

La Budeasa, Radu și-amintește de „ciubucul lui Tata Mare“ iar la Făstici ascultă teoria „ciordelei“ făcută de un țigan lăutar.

Eu nu văd Taormina, Roma, Napoli, Milano, Florența, Genova, Assisi, Coasta de Azur, Nisa, Viena, Oberamergau, Karlsbad, Dresda, Berlinul, Bolzano și Budeasa și nici satul de lăutari... descrise cu talent de colegul nostru.

Il văd pe Radu. Pe Radu cu umorul lui, cu dragostea lui, cu talentul lui, cu spiritul său de obesrvație, cu melancolia sa.

Chiar când norii albaștri ai păcatului îl înconjoară, desprind tot pe Răducu nostru, repetând ceiace am spus despre D'Annunzio, citând un motto din Maurice Maeterlink: *„Să judecăm omul ca om. Să lăsăm lui Dumnezeu sarcina de a-l judeca în Dumnezeu“.*

O singură excepție. Radu în fața muntelui „Iungfrau“ (Fecioara) exclamă:

Ca să rămâi mereu tot Iungfrau
Intr'o voință opiniatră
Când s'au suit atâți pe tine
A trebuit să fii de piatră.

Ei bine. Ei singura ocazie când văd pe „Iungfrau“ dar... nu-l văd pe Radu.

Poem

Veneai nălucă albă 'n mătăsuri de seară,
Eros bolnav te culegea din tăceri
sau din grădinile uitării, floare de ceară
Să 'mbraci haina de fum a unei păreri;

Lunecai pe apele somnului ireală, lunară,
Arătare din flăcări și zăpezi moarte
Spre inima mea în vânată seară,
De dincolo de timp și de soarte.

Atunci sângele tristeților poleia cu mărgean viu
Chipul nopților întunecat, pentru tine;
Iar spiritul meu rotea cu aripi de uliu
Visul lui, — crescut din rugini și ruine.

Cum te-a crescut inima mea diamant pur !
O daltă a extazului te-a cioplit;
Ca să te ferească timpului marele fur,
In eterne oglinzi te-a înflorit.

Nemuritor vis te va duce 'n trireme
Pe calme mări, prin amurguri și aurore ;
Vei desfrunzi fără să mori în poeme
Cu inefabile zăpezi, în extatice ore.

ION BĂLAN

Cartea străină

F. GARCIA LORCA:
„La noce meurtrière“

Poetul spaniol Federico Garcia Lorca a murit în primele luni dela izbucnirea revoluției care timp de aproape doi ani a înrăjbit oameni de același sânge, aducând jalea și pustiul în atâtea familii. In nota biografică publicată împreună cu traducerea dramei lui *„La noce meurtrière“*, Jean Prévost, unul din traducători scrie că Lorca a debutat în teatru la 1920 (avea atunci douăzeci și unu de ani) sub semnul influenței lui Maeterlinck. In anul următor publică prima culegere de poeme și după alți șase, reapare în viața literară cu o culegere de *Canciones* și o dramă istorică și poetică. Dar notorietatea lui Garcia Lorca datează din 1928 când volumul de poeme *Romancero Gitano* îl revelează marelui public. Reprezentarea dramei *Bodas de Sangre (La noce meurtrière)*, în 1935 îi aduce consacrarea de autor dramatic și o faimă care trece curând peste hotarele peninsulei iberice. De mult nu se mai știa nimic de soarta autorului „Nunții ucigătoare“, la începutului anului când această violentă dramă a sângelui, colcăitoare de patimă reținută, s'a reprezentat pe scena unuia din teatrele parisiene.

Chiar și cei mai îndărătnici optimiști în privința soartei lui Garcia Lorca au trebuit atunci să se resemneze.

Au mai fost găsite, în moștenirea lui, două volume de poeme inedite și o dramă: *La Casa de Bernardo Alba*, pe care același Jean Prévost o socotește mai frumoasă decât tot ce a scris sau publicat Lorca.

Textul traducerei franceze a dramei *Bodas de Sangre*, semnat de Marcelle Auclair și Jean Prévost, e de o izbitoare frumusețe poetică. Spun „izbitoare“ pentrucă nu se ascunde, nu își drămuiește apriga-i violență și învolburarea pasionată în subînțelesurile unor aluzii subtile. I'adevărat că uneori, și în împrejurări cu totul remarcabile, în părțile versificate ale textului, muzicalitatea fluidă și aparenta lui lină lunecare peste înțelesuri este înfiorată ca într'o vrajă malefică, de presimțiri rău prevestitoare ale sfârșitului dramei, pe care-l ghicim că nu poate fi decât sângeros. Simți dela primele replici, apăsarea fatalității plutind în atmosfera tragică a piesei, — dar o fatalitate a sângelui, fără posibilitatea unei înseninări prin simbol, o fatalitate evoluată pe care ne-am obișnuit să o identificăm și să o localizăm în acel vag subconștient — maidan al tuturor impulsiunilor instinctive nesatisfăcute la vremea lor.

Vorbește Logodnicul cu Mama lui, care-și plânge și bărbatul și băiatul mai mare, uciși amândoi la ceartă, din răzbunare și înrăeli eredităre, pentru pricini ce nu pot fi decât neînțelegeri asupra împărțelii vreunor pământuri sau obscure uzurpări de prestigiu. Ceea ce surprinde nu e atât crunditatea expresiei, acea rustică și agrestă verdoare a graficului literar, cu proaspătul iz de neîndoelnică țărănie, cât mentalitatea specială care se exprimă, viziunea plastică și concretă a realității, considerarea raporturilor de familie după alte criterii de evaluare decât cele obișnuite și din care lipsește orice urmă de sentimentalism. In scena dintre Mama logodnicului și Tatăl logodnicei, înainte de nuntirea copiilor, meritele acestora, pe care părinții le apreciază în expresii cumpătate, dar cu deplină convingere, sunt rostite în felul următor:

F. Garcia Lorca

MÈRE. — *„Mon fils désire ta fille, il la couvrira bien.* Il est de bonne souche. Son père aurait pu me donner beaucoup d'enfants.

PÈRE. — Je voudrais que ça puisse se faire en un jour. Qu'ils aient deux ou trois enfants tout de suite.

MÈRE. — Hé non : ça prend du temps. C'est pour ça que c'est si terrible de voir couler le sang de ses enfants. Une minute, et c'en est fait de ce qui nous a coûté, à nous, des années. Quand je suis arrivée auprès de mon fils, il était écroulé au milieu de le rue. J'ai trempé mes mains dans son sang, et je les ai léchées à pleine langue: c'était aussi mon sang à moi. Tu ne peux pas savoir ce que c'est: la terre qui a bu ce sang là, je la mettrais dans un ostensoir en topazes et en cristal.

PÈRE. — Allons: tu peux reprendre espoir, maintenant, *ma fille est large, et ton fils est fort“.*

Intre replicile Mamei și Tatălui, dela începutul și sfârșitul fragmentului citat, în care mentalitatea țărănească se exprimă cu toată vigoarea plastică și cu gravitatea unei convingeri ce n'ar putea fi suspectată de umbra vreunei aluzii frivole, am vrea să mai semnalăm cititorilor, încă o trăsătură specifică acestei mentalități — una din acele intuiții profunde cum nu le pot avea decât sufletele nesofisticate prin amăgitoarele substituiri ale civilizației. Este replica Mamei, la dorința exprimată de Tată, de-a vedea deodată „într'o zi“, crescuți în jurul lui, pe copiii copiilor lor: „Ei nu: asta cere timp. Deaceea i-așa grozav să vezi curgând sângele copiilor tăi. O minută și s'a isprăvit cu ceeace ne-a costat pe noi, ani de zile“. Aici „sângele“ are o valoare argumentativă, proclamată în universalitatea ei de lege a speciei omenești. Accentul cade pe maternitate ca principiu al continuității biologice și mai puțin ca afecțiune egoistă, izolată prin obiectul ei, așa cum a fost exploatată în drama modernă. In alt loc semnificația lui este aceea de „strigăt“, de impuls prea mult înăbușit: „Mi-e rău până'n fundul vinelor. La ei toți nu le văd decât mâinile, asemeni acelora care mi-au ucis pe cei doi bărbați ai mei. Mă crezi nebună? Ei bine, dacă sunt e de-a nu fi strigat pe cât aveam nevoie. Simt în piept, mereu gata să țâșnească, un strigăt pe care-l stăpânesc și-l ascund sub haină“. Așa cum ar striga, poate, copacul care nu-i lăsat să rodească cu tot belșugul sevei, nici să-și vadă rodul împlinit.

Intelesul dramei și posibilitatea conflictului care o destănțue se află în această copleșitoare suferință *fizică* a Mamei, în rodnicia ei tânjitoare dela moartea pretimpurie a soțului și în maternitatea ei sfâșiată odată prin uciderea băiatului mai mare și a doua oară prin presimțirea sfârșitului tragic al celuilalt. Semnificația acestei drame a sângelui se restrânge astfel, pământește, actualizată cu cea mai aprigă intensitate în personagiul Mamei, inaccesibilă oricărei speranțe care să-i dea putința transcenderii, prin suferință, într'o lume unde chiar suferința i-ar îmbia un înțeles alinător.

Destinele actorilor dramei se împletesc în acest fel: Logodnica a mai fost cândva logodită, cu Léonard, care de atunci s'a însurat și are un copil. Dar el n'a putut-o uita; depărtarea i-a înveninat amintirea, i-a otrăvit sângele: „Brûler et se taire sont les pires des damnations — îi spune el Logodnicei, în ziua nunții cu celălalt. Je ne t'ai pas regardée: je t'ai laissé passer des nuits et des nuits sans sommeil: cela n'a servi qu'à me faire prendre feu. Tu crois que le temps guérit, que les murs protègent; pas vrai. Quand les choses arrivent au centre, rien ne peut les en arracher!“ In noaptea nunții chiar, împotriva oricărei cuviințe Logodnica va fugi călare, cu Léonard, ascultând doar porunca sângelui. Răpitorul era din spița celor care-i uciseseră Mamei bărbatul și băiatul. Logodnicul aleargă pe urmele fugarilor și amândoi rivalii mor împreună, fiecare de mâna celuilalt.

Dacă din această fabulă am încerca să desprindem o morală, ea n'ar putea fi decât una cu totul rudimentară, sumar exprimată de lemnarii din pădurea în care se adăpostiseră amanții: Sângele trebue să curgă, urmându-și drumul lui, chiar dacă afară din vine, dar nu să mucezească.

Dar frumusețea dramei constă în extraordinara violență a patimilor ce se ciocnesc, în demonica înverșunare cu care actorii aleargă înaintea Fatalității, la împlinirea destinului lor, și în văpaia mistuitoare de sensualitate adiind printre dialoguri, cu dogorit de febră. Ca în această spovedanie a Logodnicei, făcută Mamei, care aflase de moartea celui de-al doilea băiat al ei:

— „Am plecat cu celălalt. Am plecat. *(Cu durere).* Și tu l-ai fi urmat ,chiar tu! Eram pârjolită, plină de plăgi, pe dinăuntru și pe-afară. Fiul tău era apa răcoroasă dela care așteptam copiii, sănătatea. Dar celălalt era un fluviu umbros, sub frunzișuri. El aducea spre mine freamătul trestiilor lui, cântecul lui șoptit. Alergam cu fiul tău, el rece de tot, ca un copilaș al apei. Și celălalt, cu sutele-mi trimetea păsări cari mă împiedicau să merg și care-mi lăsau chiciură pe rănile mele de femee vestejită, de fată mângâiată de foc... Nu vroiam, auzi-mă bine, nu vroiam... Fiul tău era mântuirea mea și eu nu i-am înșelat. Dar brațul celuilalt m'a smuls ca o năboire de ape, cum te împinge cu capul un catâr. Și chiar de-aș fi fost o femee bătrână, cu toți copiii născuți din fiul tău încleștați în pletele mele, tot m'ar fi dus cu el...“.

MIHAI NICULESCU

Cronica muzicală

Concerte corale

de **ROMEO ALEXANDRESCU**

O latură a organizațiilor muzicale românești, ajunsă la o frumoasă desvoltare, este aceea a muzicii corale. Faptul a confirmat vădit corelația care există întotdeauna între mijloace de execuțiune și creație muzicală, domeniul coral devenind, odată cu sporirea în număr și calitate a formațiilor corale, unul din cele mai înzestrate ale compoziției românești.

Este astăzi, într'adevăr, ramura componistică nu numai bine reprezentată în producția aproape a fiecăruia dintre compozitorii noștri, dar și aceea care a atras quasi-specializări sau chiar consacrări genului.

Adevărata extensiune și vitalitate a mișcării corale dela noi se poate deduce și din răspândirea ei în întreaga țară, ceeace, din nefericire, nu se poate constata, în nici un alt domeniu muzical. Poate cel puțin, să se poată deschide drum, cu manifestările corale, muzicei sub toate formele ei, și în provincia care astăzi, mai toată, este aproape totalmente lipsită de viață muzicală.

Corurilor din Timișoara, Craiova, Brașov, Sibiu, de marile coruri bucureștene, unele de veche și definitivă faimă, ne mai fiind necesar să mai pomenim, ascultate în diferite prilejuri la „Ateneu“, le-a urmat zilele trecute un valoros cor din Iași, acela al bisericii Talpalari. Rostul cumpănit al cântărilor, educația colectivă excelentă, căldura execuțiunilor și, lucru de observat calitatea generală a vocilor și alegerea atât de fericită a soliștilor, încât fiecare s'a putut evidenția prin glas frumos și interpretare de simțită muzicalitate, așează corul bisericii Talpalari prinre cele mai bune și demne de interes pe care le cunoaștem.

D. Remus Țincoca a condus concertul cu deosebit tact și cunoaștere reală a resurselor corului d-sale, pe care a știut să le folosească în armonios echilibru și cu sincer accent.

Concertul corului Talpalari a cuprins lucrări muzicale ieșene, ceeace, contribuind la cunoașterea multor pagini sau chiar autori puțin sau deloc cunoscuți, este o metodă demnă de imitat în turneele corale.

Corurile viu aplaudate, ascultate la „Ateneu” au fost semnate de Gavril Muzicescu, Zirra, Baciu, Galinescu, C. Georgescu, T. Teodorescu, Titus Cerne și Remus Țincoca.

Succesul foarte rumos al soliștilor, impune același nivel în elogii d-relor Lica Barbu, Florica Haluș, Marioara Savin și d-lor C. Pârâu, M. Munteanu și Silviu Gurău.

Un alt concert coral a dat în vileag, tot în sala „Ateneului”, răspândirea însuflețită a preocupărilor artistice în rândurile dese ale funcționarilor, tehnicienilor, muncitorilor, din marea administrație a căilor ferate. O orchestră simfonică completă, în care același inimos imbold apropie pe părtași, veniți din toate categoriile de activitate și depe toate treptele ierarhice ale căilor ferate, și două coruri, aparținând Asociației sportive-culturale C. F. R., a susținut un concert deosebit de plin prin program și merite.

D. Theodor Rogalski a condus ansamblurile orchestrale și corale în compoziții de G. Dima (Mama lui Ștefan cel Mare)

(Urmare în pag. ultimă)

Surghiun

Mi-s ochii negri ca de cerneală de-atâta triste țe și drum.
Prin somn parcă-mi lăcrămează cineva pe umăr și-acum.
Mi-e pasul greu cum e pământul ud
Și-și scuturâ, cocorii, aripele-a doliu peste pieptul meu crud.

Doamne, de ce mi-s dimineața — când soarele încă n'ajunge —
Buzele și toate visele pătate parcă de sânge ?
Obrajii îmi sunt dogoriți de-o teamă cumplită
Și seara mă clatin, singur, pe marginea plânsului ca o salcie despletită...

Imi răscolește vântul noaptea prin piept, șuerând.
Mi-e teamă să moi condeiu 'n cerneală.
Ajută-mi : Peste visele mele, Doamne, pieptul nu știu cui
Sângeră 'ntr'una ca peste-un ghem de beteală!

CONST.-VIRGIL GHEORGHIU

Degetele lui Dumnezeu

In noaptea aceea luna avea buzele călite cu pojar,
Simțeam sub miezul frunții sărutul ei de cadână.
Sufletul se împrăștia în cuvinte cum o rouă pe țărână,
Melodia istovită mai încerca un dans barbar.

Mă înjunghiaseră desnădejdile viu și adânc, până
Lângă ultima trudă topită în lut ca într'un pahar
Undeva, în gând, mai mustea gustul tăcerii, amar—
Cel din urmă luceafăr, liliac, îmi zburase din mână.

Dar, cum urzicat de lumină, ochiul și-a strâns staminele ofilite
Dumbrăvi de aripi au tremurat în zvon greu
Condeiul șovăi o clipă în slove netălmăcite

...Și-am început să plâng, când în lutul meu
Ca o constelație risipind întunecimi nesfârșite
Am zărit urma degetelor lui Dumnezeu . . .

Din volumul sub tipar : „Prohod pentru zi“.

HARALAMBIE ȚUGUI

Marguerita Van Eyck

de OLGA GRECEANU

Pagină din „Breviarul ducelui de Bedford" (Clișeu Braun)

Era sora lui Hubert și Jehan van Eyck talentată și muncitoare ca ei, lucrând uneori la aceleași panouri și miniaturi ca și ei, dar nu s'a bucurat nici odată cum s'au bucurat aceștia, de un loc în Istorie.

Povestea vieții ei e banală, fără nici un relief deosebit, fără nici o fericire, fără nici o nenorocire.

Era fiica lui Joes van Heyck și a Margaretei van des Huftanghe, originari din Maeseyck, dar stabiliți la Gand, în anul 1391 și apoi la Liège. Cu timpul, numele lor de Heick s'a scris după cum se pronunță: Eyck.

Maragareta pare să se fi născut în 1368.

Când părinții ei mor, în 1399, ea urmează pe fratele ei Hubert, la Gand. Exista odată un registru, în acea localitate, unde era menționat că Margareta se înscrisese la confreria „Notre Dame aux Rayons" în anul 1418.

Lângă Hubert, și frate chiar cu el, Margareta a învățat să picteze și într'atât se pasionase de pictură că a refuzat să se mărite „de teamă — zicea ea — să nu nimeresc un bărbat care mi-ar pretinde să mă las de pictură".

Celor ce se mirau că și ea se ocupă de artă, le răspundea modest: „Da, pictez, așa cum pot", sau, pe limba ei flamandă veche: Als ik kan.

Cei ce au cunoscut pe frații van Eyck, știau că Margareta colabora la mai toate operele lui Hubert van Eyck, mai ales când acesta era copleșit de comenzi.

Istoricii fraților van Eyck, pretind că ei recunosc în mod cert și distinct partea fiecăruia într'un panou, afirmând că sunt unele libertăți de spirit și unele minuțiozități de esență pur femenină.

Pe la începutul secolului al XIX-lea Gustav Waagen, care a instalat Muzeul Regal din Berlin și care avea ca specialitate cercetarea picturilor vechi, a văzut o expoziție temporară a unui colecționar Aders, printre lucrările căreia era și o pictură de Margareta, reprezentând o Fecioară între sfinți.

Multă vreme această pictură trecu drept o operă a fraților ei, scrie Waagen, „căci prea erau executate cu o surprinzătoare perfecțiune atât varietatea și frumusețea capetelor, cât și minunata preciziune a fântânei, a statuei și a cupei sf. Ioan".

El descrie apoi compoziția: în mijloc Fecioara cu Pruncul, întovărășită de Sf-ta Caterina, și alți trei sfinți și îngeri; în părți Sf. Ioan Botezătorul și Sf. Ioan Evanghelistul; formatul tabloului era lung și îngust.

Mai era pe vremuri, la unul din Muzeele din Anvers, tot o pictură de a ei, intitulată: *Fuga în Egipt;* la Kesington, în colecția Wallerstein o *Madonă cu Copilul*, și la Colonia, în colecția Queyer o altă Madonă, pe care o cumpărase în 1862, arheologul Weale, și pe brâul căreia, sub formă de arabescuri, el descifrase întregul nume scris în litere latine: Margareta Van Heick.

De urma nici uneia din aceste opere, nu am dat. Dar am sub ochi alte două reproduceri după picturile ei: O pagină din Missel-ul Ducelui de Bedford, pe care am fotografiat-o eu, după originai, și o reproducere în culori, pe care am găsit-o la un anticar din Viena, de sigur scoasă din vreo carte de artă.

Din fericire acel ce a rupt pagina din volum ,a lăsat inscripția care spune că miniatura face parte din collecția M. Quedeville, că reprezintă pe Sfânta Catherina și Sfânta Agnes și că e de mâna Margaretei Van Eyck.

Sfânta Ecaterina, în stânga, ține în mâinile ei, instrumentele de tortură: un rest din roata cu dinți și pumnalul; jos, mai mic, capul Impăratului Maximilian al II-lea, care a poruncit executarea supliciului ei; în dreapta Sf-ta Agnes, având la picioare mielul, simbolul inocenței; cu mâna dreaptă întinde Sfintei Catherina inelul, semnul unirei celor două martire, iar cu mâna stângă ține pe jumătate deschisă: Cartea Înțelepciunii.

Ca execuție și concepție, ca îndemânare și conștiință e demnă de școala fraților van Eyck. Ca și ei, Margareta se ocupă de simetria figurilor, de dispoziția accesoriilor; păstrează aceeași metodă de a dispune cutele, de a desfășura o stofă, da a așeza acțiunea principală în jumătatea de jos a tabloului, și de a lăsa întreaga jumătate de sus liberă, pentru a îngrămădi cât mai multe peisage, și cer, și clădiri, și păsări, și uși, și garduri, și geamuri.

Toată compoziția — după principiul școalei flamande — e bazată pe amănunte: fiecare mânecuță, fiecare galon, fiecare floricică, fiecare nasture și fiecare inel din lanț trăește izolat de elementul înconjurător, dar e o priveliște încântătoare acest fel de a pune preț pe cel mai neînsemnat lucru din natură. Sub vestmintele largi trăește un corp omenesc, cu încheieturi și posibilități de mișcare; în privirea ochilor pe jumătate deschiși, trece un gând; pe buzele strânse, cuvinte de iertare. Nimic nu e omis. De sus până jos e abundență, risipă de amănunte care pun în valoare o tehnică desăvârșită și o îndemânare și răbdare ce nici omenească nu mai poate fi.

După ce am descoperit această planșă, curiozitatea m'a împins să văd cu ochii mei, Misselul Ducelui de Bedford, la care istoricii Crowe și Cavalcaselle pretind că a lucrat mai mult ea.

Cum mă găseam tocmai la Paris, am făcut o cerere să mi se admită cercetarea Misselului, care se află la secția manuscriselor din Biblioteca Națională.

Directorul m'a întrebat, de ce mă interesează acest Missel, căci nu-mi poate libera cartonul de intrare, dacă nu motivez cererea. I-am spus că fac un studiu asupra femeilor pictori de altă dată și că se pare că Misselul e pictat de Marguerite van Eyck.

S'a uitat la mine lung.

— Vraiment? Je n'en ai jamais entendu, en tout cas, je crois que vous vous trompez fort.

Și pocnind tare cu ștampila pe carton, mi-l întinse.

Nu mă înșel de loc, și iată povestea, așa cum am putut s'o reconstituesc prin date istorice.

Ducele de Bedford, proprietarul de altă dată, e chiar ilustrul John de Lancastre, din a cărui poruncă a fost arsă Jeanna d'Arc.

Crudul, mândrul și încăpățânatul „regent al Regatului Franței" era cumnat cu Filip cel Bun, duce de Burgonia, în solda căruia lucra Jehan Van Heyck și căruia Ducele de Bedford i se adresa: Ilustre Maestrel

Bibliofil rafinat, Ducele de Bedford, dorindu-și un Missel ilustrat, nu s'a gândit la alt artist decât la Jehan van Eyk, a cărui artă el era desigur, în măsură s'o guste și s'o aprecieze de aproape. Face această comandă în anul 1424. Jehan, prea ocupat cu alte comenzi anterioare și prea prins de viața plină de plăceri de la Curtea lui Filip, cere colaborarea fratelui său Hubert; acesta însă e și el foarte prins, încă din 1420, cu concepția polipticului său: „Adorațiunea Mielului sfânt" și comanda Ducelui de Bedford merge greu.

In 1426, Hubert moare și nu numai că Misselul e abia început dar nici celebrul lui panou nu e sfârșit.

Margareta e înebunită de pierderea fratelui ei, de care nu s'a despărțit nici o zi. Jehan, pentru a-i da o mângâiere, o asociază la cercetările începute de Hubert pentru perfecționarea materială a picturei în ulei, încredințând-o că astfel împacă sufletul celui dus.

După puțin timp, în 1482 moare și Margareta, și Misselul tot nu e terminat. Rămâne de văzut, așa cum e, cu pagini complect terminate și altele abia începute — de care din cei trei frați e lucrat?

Din capul locului, trebue scos Hubert care a murit prea curând după comandă și avea în atelier alte opere de terminat, ceeace nu înseamnă însă că multe miniaturi nu se datoresc lui.

Trebue scos și Jehan, care *nici odată* nu s'a ocupat de enluminuri și dacă ar fi făcut-o, el care a trăit cel din urmă dintre frați și încă mulți ani după ei, ar fi avut tot timpul să-l termine în cei 11 ani cât a fost Misselul în mâna lor.

Marguerita însă, ea, era miniaturistă, căci mai lucrase pentru Capela călugărilor minoriți, un Missel cu superbe miniaturi, și care în timpul Revoluției franceze, în anul 1793, fusese tăiat în bucăți. Un colecționar Vervisch, a mai salvat un fragment din el, fragment ce reprezenta o compoziție infim de mică și extrem de delicată, cu subiect luat din istoria orașului Brugge, și executată în interiorul inițialei G.

Ea e singura care ar fi putut, între anii 1424 de când s'a făcut comanda, și 1428 când moare, să se fi ocupat de miniaturile Misselului.

Când am avut Misselul în mână, l-am ținut câtva timp între degete, fără să-l desfac. Eram emoționată că atingeam foi peste cari odată și odată s'au aplecat și le-au atins atâtea celebrități artistice.

Cu religiozitate deschid micul supraviețuitor al unei lumi dispărute și înainte de a gusta pagină cu pagină faimosul manuscris, îl deschid la întâmplare, în mai multe locuri deodată, și mai la mijloc, și mai la sfârșit și iar spre început și văd cu inima strânsă cum din toate filele iese moartea.

Pretutindeni numai începuturi, promisii pentru ziua de mâine. Dar „mâine" a murit Hubert și după alt mâine a murit Marguerita și trăsătura de creion a rămas ca și cum cineva a venit pe la spate și a ridicat mâna pictorului.

(Urmare în pag. ultimă)

Sfânta Catherina și Sfânta Agnes
Tablou atribuit Margaretei van Eyck (cclecția Quedeville)

Eminescu în Ardeal

Dr. ILIE DAIANU

Elevul din Cernăuți al lui Aron Pumnul, ardelean și fost profesor în Blaj, a petrecut de mai multe ori pe pământul robit, de dincoace de munți.

Mai întâi a venit în Ardeal, în primăvara anului 1866. După moartea lui Pumnul, pe care el l-a deplâns mai sincer în *„Lăcrimioarele* învățăceilor gimnasiești din Cernăuți", a rămas orfan de cel mai înțelegător părinte sufletesc, ce l-a avut. Nu mai avea de la cine să împrumute cărți de citit și sfaturi bune.

Primise un dar de amintire de la profesorul său, o carte frumos legată, ce cuprindea scrieri de ale iluștrilor latiniști ai Blajului, poate broșuri istorico-filologice de ale lui Petru Maior. O păstra cu sfințenie, ca pe o comoară, de care nu s'a putut deslipi nici în cele mai grele crize sufletești ale vieții sale de mizerie. Multe cărți și-a vândut, pe prețuri de nimic, când ajungea la strîmtoare, dar de asta una nu s'a lipit nici când a fost așa de lipsit, încât și-a vândut o haină, ca să aibă ce mânca.

Mai avea ceva ce-l lega de Ardeal: imaginea sufletească a Ardealului, așa cum i-o zugrăvise, cum i-o proiectase în suflet Pumnul ,în lecțiile școlare și în conversațiile familiare, mai deschise, ce le avea în casa lui.

Nu e deci de mirat, că la trei luni după moartea lui Pumnul, el se pornește, pelerin dornic, într'o zi de primăvară chemătoare, spre Ardeal, și anume cu ținta precisă: la Blaj.

Intrarea în Ardeal a fost pe la punctul de frontieră Bicaz. Cum va fi călătorit — nu știm. Probabil că a drumețit pedestru, cum s'a nimerit.

In T.-Mureș — distanță destul de lungă dela vechia frontieră, a poposit mai mult. Aci, la hanul numit *„La calul alb"* a dat de niște tineri români, cari și ei nișuiau spre Blaj. Veniau cu căruța lor de acasă, din Bicazul ardelean, Ioan Cotta și Teodor Cojocariu. Aceștia urmau cursul așa numit de „morală" la Seminarul teologic din Blaj. Fuseseră de Paști acasă și acum se întorceau la Blaj. Va fi fost cam pe la Duminica Tomii.

Aci *„La Calul alb"* au făcut cunoștință tinerii români, din vorbă în vorbă, bucuroși de întâlnire, români cu români, în acest cuib secuiesc, și s'au imprietenit curând. De aci au continuat drumul împreună până la Blaj. E o cale de 60—70 de km. destul de lungă, ca să aibă ce povesti.

Își vor fi comunicat reciproc cunoștințele despre Blaj, despre ceilalți români, și cine știe câte vor fi mai povestit.

Când în fine au sosit în Sâncel, apoi deasupra Blajului, în față cu „Crucea lui Ianou", ce străjuia din dealul viilor, și-au văzut orășelul, cu catedrala cea cu două turnuri, Eminescu și-a scos căciula, și-a făcut cruce, și a zis mișcat:

— Slavă ție, Doamne, că am ajuns să văd și Meca românismului...

Căruța s'a oprit pe ulița cea mare, în curtea lui Bugner Vasilică, poreclit și „Vlădicul", la care tovarășii de drum ai lui Eminescu erau în gazdă. Aci a găzduit și el pentru câtva timp, apoi a trecut la Mânfoaie, aproape de Tipografie, apoi la credențarii seminarului teologic, Ion Goron, Grigorie Dragoș și Iacob Anea, cari erau mai apropiați de vârsta lui, și cu care s'a împrietenit și mai mult, pentrucă aceștia îl puteau ajuta cu de ale mâncării.

Aci, în Blaj, Eminescu, băiat de 16 ani, doritor a face un examen contras, pentru clasa a 3-a și 4-a, pentru a se înscrie în a 5-a clasă, a petrecut până către sfârșitul lui Septembrie.

In acest răstimp a petrecut în lipsuri, ajutorat de prieteni, cum se întâmpla, și a lăsat impresii nesterse multora dintre liceeni și teologi, cu cari a făcut cunoștință. Toate acestea le-am cercetat, urmat și adunat într'o carte publicată în 1914. (Sibiu). Ca anchetă, fusese publicată mai înainte în „Tribuna" din Sibiu, numerii 75—83 din 1902, apoi resumatul și în „Familia" Din „Tribuna" au fost reproduși în broșură la fig. 14, care însă nu se mai găsește decât în biblioteci.

Până să încerce examenul, Eminescu a fost la Alba-Iulia, și a asistat la adunarea generală a *Astrei*, ținută acolo în 27—28 August 1866.

De acolo s'a reîntors pe jos împreună cu Ilie Domșa și Ion Oarga, teologi. Cu ei s'a dus la Bucerdea—grânoasă, satul de naștere al lui Ion (Trif) Maiorescu, tatăl lui Titu, patronul său de mai târziu, găzduind la clericul Oarga care era de acolo. In ziua următoare, după dejun, Eminescu a dispărut fără nici o vorbă, din Bucerdea și s'a dus la Blaj. Se începea anul școlar și chestia examenului dela care atârna înscrierea lui ca elev în liceul din Blaj, îl ardea.

Mai întâi avea să facă un examen de diferență, din limba greacă, fiindcă greaca se propunea atunci începând cu cl. III. Profesor era Alimpiu Blăjanu, protopopul de mai târziu al Blajului, om aspru și mediocru. L-a închis pe candidat într'o clasă, i-a dat o temă de rezolvat în scris, și l-a lăsat acolo. Peste un ceas l-a căutat și l-a găsit, plângând, neputând să facă tema. I-a pus nota cea mai rea, și cu asta i-a tăiat orice posibilitate de a fi înscris. Supărat a dispărut din Blaj, în zile ploioase de toamnă, și s'a dus la Sibiu. Aci a făcut cunoștință cu Niculae Densușianu, care era „jurist", ascultător la Academia de drepturi. El, l-a cuprins prietenește, l-a ajutat și i-a dat o scrisoare de recomandație către preotul din Rășinari, părintele Bratu, bunicul după mamă al lui Octavian Goga.

A petrecut câteva zile în Rășinari, în casa, din care pe urma lui avea să răsară, târziu, un alt mare poet al neamului. Mama lui Goga, fetiță de 12 ani, își amintia de el.

Prevăzut cu o sumă de bani, colectată de popa Bratu, și cu o bună călăuză prin potecile de munte, spre vămile cucului, — în lipsă de orice hârtii legiuite — el a trecut în spre Oltenia, urmând mai departe pribegiile sale, până pe la Giurgiu, cu o trupă teatrală.

Fără a putea ajunge la vreo ispravă pe calea îngustă a legilor școlărești, băiețandrul genial, își urma, ca un astru, calea descrisă a cosmosului său sufletesc, trecând ca un arc de urcubeu peste Ardeal, bând din apele sărace, dar dulci, ale poporului său, unul și nedespărțit, în ciuda tuturor vămilor și vămuitorilor străini, cari l-au despărțit.

In acest scurt popas de misionar mânat de un destin necunoscut — el s'a împărtășit cu Ardealul ce-l visa, al lui Aron Pumnul și Andreiu Murășanu, s'a înfruptat din darurile și mai ales din durerile lui, și s'a îngemânat cu sufletul lui, parcă din veac ar fi trăit în Ardeal.

Adevărat, că Ardealul nu l-a cunoscut, nu l-a recunoscut, l-a ignorat și l-a rănit chiar și după moartea lui. Mă gândesc la Alexandru Grama, care în preocupația sa neînțeleasă, dar bănuită, l-a „criticat" într'un chip jignitor de greșit. Dar, el, trimisul destinului norocos al neamului, a integrat Ardealul în sufletul său, și azi, când îl cunoaștem mai bine, mai complet, decât după ediția întâia a *Poesiilor* sale, îngrijită de Titu Maiorescu, ni-se prezintă, cu sufletul, ca un Ardelean, care cu 30 de ani mai curând a eliberat Ardealul și l-a pus la masa ospețului literar al României — mari sau mici — dar una și nedespărțită.

Dacă Ardealul l-a romanizat numele poetului, în schimb poetul a romanizat Ardealul, punându-l la sufletul său, înainte de a putea fi desrobit și pus la sânul României-Mame, prin Regele Ferdinand-Intregitorul.

Destinul meu

Spre ce liman, spre care fericire
Vei îndrepta privirile învinse?
Din care colț, din care stele stinse
Vei reaprinde vesela-ți lucire?

Spre ce cuvânt, spre care drum
De dincolo de tine, fără rost
Ascuns, în spații 'n care-ai fost
Și sfetnic și stăpân, mă duci acum?

Destin, pe care țărm voiu fi,
In fața căror punți mă voiu opri?
Va fi în drum lumină ori abis?
Răspunde-acum! Desprinde-mă de vis.

Spre care țărm, mă'ntrebi, supus
Poet al lumilor de dincolo de tine,
Spre care punți te voiu purta cu mine?
Iată. Privește bine. Vezi colo sus

Un colț de cer, albastru, la apus?
E locu 'n care eu am pus
Un pom. Sădit astfel, în spații fără fund
Și fără limită în sus, te-ascund

In rădăcinile eterne și 'n tulpină,
Cum te-aș ascunde 'ntr'o grădină,
Prin mii de flori, de-o mie de culori
Prin valuri limpezite sub răcori
Eterne 'n cercul meu divin,
Căci tu ești om, iar eu al tău destin.

Spre care țărm, spre care punți, neîncetat
Vei alerga grăbit și însetat?
Privește sus:
Acolo sus, mai sus. Acolo fi-vei dus.

ILEANA BUSUIOCEANU

Profil de legendă

de PERICLE MARTINESCU

Are, în sfârşit, şi cultura noastră, prilejul unei comemorări cu adevărat mare, comemorare ce-ar putea fi ridicată la rangul de eveniment universal. Cincizeci de ani dela moartea lui Eminescu! Cincizeci de ani numai — atât de puţin în realitate, căci sunt încă printre noi oameni cari au trăit în acelaşi timp cu marele şi nefericitul poet, l-au cunoscut poate în persoană, sau au auzit de el mai târziu, când figura înzestrată cu o aureolă aproape sacră a Poetului, începea să capete conture de legendă — dar atât de mult în cealaltă realitate, a Spiritului, unde timpul şi valorile se desfăşoară şi se încheagă după alte legi, deosebite de cele ale traiului de fiecare zi. Pentru cei care au cultul valorilor adevărate şi sunt înzestraţi cu acea simţire specială a evocării şi a pietăţii, comemorarea acestor cincizeci de ani dela moartea Poetului sădit în sufletul fiecăruia dintre noi, e ocazia unei mari şi neegalate bucurii. Când acum câţiva ani, lumea întreagă comemora o sută de ani dela moartea lui Goethe, — am participat şi noi, străini şi depărtaţi de figura marelui artist, fiindcă peste fruntariile naţionale, peste deosebirile de simţire, de trăire, sau de gândire, ne apropia de acel eveniment bucuria sărbătoririi unui om care a ştiut atât de bine să împace rigorile artei cu inadvertenţele vieţii, creind din existenţa lui o poemă perfectă şi vastă, capabilă să oglindească în ea o omenie întreagă. Deşi nimic nu ne lega direct de Goethe, ni-l simţeam totuşi aproape, nu numai prin opera sa, dar însăşi figura lui ne era familiară, aveam impresia că e unul din preajma noastră, abia trecut dincolo, în ziua vecinică şi participam la comemorarea morţii lui cu sentimentul precis că ne aflăm în faţa unui om ce-şi păstra încă perfecte toate conturele fizice, toate calităţile şi însuşirile fiinţei lui. Vrem să spunem că în mintea fiecăruia dintre cei ce-l comemorau, figura lui Goethe era bine precizată în timp şi în spaţiu, în cultură şi în istorie, încât comemorarea morţii lui era ca şi slăvirea unui fapt concret, aproape material.

Dela moartea lui Eminescu al nostru nu ne despart decât cincizeci de ani. El este al nostru, a trăit, a suferit aici, a dat mâna cu oameni care, poate, şi astăzi se mai plimbă printre noi, fiecare lucru ni-l aminteşte şi sunt stări ce ne vorbesc încă de el — dar, cu toate acestea, avem cu toţii impresia că, la cincizeci de ani dela moartea lui, comemorăm un mit. Eminescu e pentru cultura şi neamul nostru o valoare atât de mare încât deşi nu ne desparte de el decât o viaţă mijlocie de om, profilul lui se pierde în negura vremilor, ca un personaj de poveste, ca un erou a cărui prezenţă istorică nu interesează când a existat ca atare, fiindcă actualitatea lui e permanentă şi nelimitată. Cu cât un om se ridică mai sus în conştiinţa celorlalţi oameni, cu atât figura lui se despovărează de caracterele materiale, capătă contururi de simbol şi se desprinde cu totul de lumea în mijlocul căreia trăeşte totuşi.

Eminescu s'a înălţat atât de mult în conştiinţa neamului românesc în cât chipul lui s'a prefăcut în mit şi aproape ne vine greu să mai credem că cel care a creiat „Doina", „Luceafărul", „Sonetele", „Mai am un singur dor" şi toate acele bucăţi de poezie pură în care frământarea sufletului romantic e atât de natural evocată în directive de dragoste faţă de femee şi faţă de natură, — ne vine greu, spunem, să mai credem că acel Poet putea fi văzut acum cincizeci de ani doar sub chipul unui om asemenea nouă. Figura regelui Buerebista sau a cine ştie cărui voevod trac ni se pare mai precizată în istorie, cu toate că se pierde în mileniu şi rămâne apocrifă, decât figura Poetului care a trăit abia acum cincizeci de ani. E un mare secret al destinului, felul şi puterea cu care a reuşit să facă din Eminescu, atât de repede, o apariţie legendară. Şi poate că Eminescu însuşi şi-a provocat destinul la aceasta, prin setea cu care a dorit totdeauna să se confunde cu ceeace este mai viu, mai esenţial şi mai permanent în existenţă — cu natura, cu tristeţea, cu singurătatea — şi prin ţăria sufletească cu care s'a izolat mereu de oamenii şi de moravurile epocii lui. Poate că chiar atunci, printre cei care-l puteau vedea în fiecare zi sau în fiecare săptămână, apariţia lui era bizară, străină de lumea aceasta, ca un fenomen cosmic periodic, vizibil pentru toată lumea, dar neînţeles de nimeni. Din copilărie şi până în ultimul an, Eminescu n'a trăit aşa cum trăesc toţi oamenii, ci a trăit mai curând integrat într'un regn intermediar dintre om şi natura vegetală: cu unul se asemăna prin conştiinţă şi mizerie, cu cealaltă se înfrăţea prin libertate şi duioşie. Adeseori îmi vine să cred că Eminescu, asemeni marilor legende mistice, nu s'a născut din oameni, ci a fost o plăsmuire misterioasă a cine ştie căror forţe din natură, — atât de extraordinar mi se pare totul din viaţa Poetului nostru.

Dar dacă ne putem gândi la o ascendenţă miraculoasă a Poetului, nu putem uita că el a trăit printre noi, s'a sbuciumat, a suferit în mijlocul oamenilor ca într'un infern, tot timpul cât destinul l-a condamnat să rămână într'o lume care nu numai că-i era străină dar era şi cu totul ostilă aspiraţiilor, sufletului, generozităţii sale. Treizeci şi nouă de ani, Eminescu n'a făcut decât să se lupte, să câştige o clipă în care să se simtă împăcat cu existenţa. Această clipă nu i-a fost însă acordată. Cel mai mare om, pe care l-a dat neamul nostru — mare prin onestitate, prin credinţă, prin patriotism, prin dezinteres şi prin muncă — a fost şi cel mai nefericit. In afară de Poeziile, în care s'ar putea crede că melancolia nu este decât o consecinţă a educaţiei intelectuale a poetului, ne-au rămas dela el şi câteva scrisori, mărturii autentice ale felului în care a suferit el, şi a naturii, cu totul superioară, a suferinţei lui. „*Crede-mă... că de azi sunt un om pierdut pentru societate* îi scrie el unui prieten. *O singură fericire ar renaşte în sufletul meu, dacă aş putea să ascund nedreptatea. Posteritatea nu vreau să afle că am suferit de foame din cauza fraţilor mei. Sunt prea mândru în sărăcia mea. I-am dispreţuit şi acest gest e prea mult pentru un suflet care nu s'a coborît în mocirla vremurilor de azi*"... Este închisă în aceste cuvinte expresia unei suferinţe ce trece dincolo de înţelegerea oamenilor. Cine ar putea înţelege această suferinţă? Este suferinţa mută a vietăţilor din natură, care se trezesc deodată sub razele soarelui, dar ştiu că această favoare le e dată numai pentru a cunoaşte moartea. E suferinţa codrului în preajma iernii. Cine poate înţelege această suferinţă? Nimeni. Eminescu a înţeles-o atunci când a transpus în versuri tristeţea codrului, ca şi când ar fi transpus propria lui tristeţe.

La comemorarea celor cincizeci de ani dela moartea lui, nu-l putem slăvi pe Eminescu decât sărbătorindu-l în noi înşine. Un mit, un erou de legendă, un Făt-Frumos din basme nu poate fi slăvit decât căutând să ni-l apropiem cu imaginaţia şi cu simţirea. Eminescu numai astfel poate fi sărbătorit. Şi deaceea, anul acesta — veritabil *an eminescian* — comemorarea Poetului este, dela un capăt la altul al ţării, în lung şi în lat, în adâncime şi în înălţime, o bucurie generală, un moment de exaltare intimă şi discretă, pentrucă oricine se gândeşte la figura şi la opera lui este imposibil să nu-şi aducă aminte de propria sa viaţă şi de simţămintele lui cele mai curate, pe care Poetul le-a strâns şi le-a cristalizat atât de perfect în versurile sale. Sărbătorirea lui Eminescu este o sărbătorire a propriilor noastre emoţii, a celor mai profunde tresăriri de bucurie sau de tristeţe în faţa vieţii ori a naturii româneşti. In fruntea boltită a boemului dela 19 ani se oglindeşte tinereţea şi frumuseţea unui popor întreg, iar în privirile ostenite, drapate cu vălul boalei şi-al resemnării luciferice ale omului de-o superbă maturitate dela 37 de ani, se citesc toate înfrângerile cunoscute şi toate înălţările visate, pentru el şi pentru toţi semenii lui, de creatorul *Luceafărului*, exemplar unic născut din cea mai brutală realitate combinată cu cea mai depărtată legendă.

Ignoranţă şi libertate

(Urmare din pag. 3-a)

Dealtfel, primele controverse logice, din care s'a născut mai târziu şcoala Nyâya, s'au purtat tocmai asupra textelor sacre, asupra feluritelor interpretări care se puteau da unei indicaţii din Vede; şi aceasta, pentru a putea realiza mai exact un ritual, pentru a-l săvârşi în conformitate cu tradiţia. Dar această tradiţie sacră, exprimată în Vede, este *revelată*. A cerceta sensul cuvintelor, înseamnă a rămâne în contact permanent cu Logosul, cu realitatea spirituală absolută, supraumană şi supra-istorică. După cum pronunţia exactă a textelor vedice aduce după sine o maximă eficienţă în ritual — tot aşa *înţelegerea exactă* a unei sentinţe vedice aduce după sine o purificare a minţii şi, deci, contribuie la liberarea spiritului.

Aşa dar, toate disciplinele spirituale aveau ca suprem scop dobândirea libertăţii, descătuşarea din mirajele ignoranţei sau iluzoria participare la Creaţie. Practic, această desolidarizare de Cosmos se traduce prin: *răsturnarea tuturor valorilor umane*. Ceeace se petrece pe pământ, şi în toată Creaţia, este tocmai contrariul de ceeace *este* cu adevărat. Intre experienţa umană sau feluritele niveluri cosmice şi *realitatea absolută*, este aceeaşi deosebire ca între *non-esse* şi *esse*, *asat* şi *sat*. Drumul către *esse* nu poate trece prin *non-esse*. Deaceea cel care vrea să dobândească libertatea absolută — adică, să „devină ceeace este", să realizeze *saccidânanda* — trebuie să înceapă prin a nega şi suprima de fapt tot ce se leagă de „condiţia umană". Să „răstoarne", adică, toate valorile umane.

Avem deaface, aici, cu străvechea concepţie, atât de frecventă şi în ritualele brâhmanice, că tot ceeace este *divin* este contrariul a ceeace este *uman*. Formula aceasta a inversiunii rituale se verifică necontenit în teoria şi practica sacrificiului brâhmanic; mâna dreaptă a omului corespunde mâinii stângi a zeului, un obiect spart pe pământ este un obiect întreg în cealaltă lume, etc. Magia sacrificiului realizează această „răsturnare", prin care oficiantul izbuteşte să participe la o realitate inaccesibilă condiţiei umane. In sacrificiul brâhmanic, prin magia ritului, *sat* (Prajapati) coincide cu *asat* (obiectele rituale, etc.), fiinţa cu nefiinţa.

„Răsturnarea" aceasta, care e atât de caracteristică sacrificiului brâhmanic, a rămas modelul ideal al tuturor tehnicilor spirituale pe care le-a creiat India pentru dobândirea eliberării sufletului". Toate se pot reduce la acelaş tip: realizarea unei stări care să fie exact contrarie condiţiei umane. Pentrucă tot ce există în Cosmos, — şi, deci, în primul rând tot ce caracterizează condiţia umană — este devenire, mişcare, schimb, — cel care doreşte eliberarea trebuie să înceapă prin a suprima mişcarea. Deaceia tehnicile yogice fixează poziţii corporale stabile *(âsanas)*, în care yoginul trebue să mediteze. Deaceia respiraţia, atât de agitată şi de variată, este *ritmată* iar mai apoi, aproape suspendată prin practicile numite *prânâyâma*. Respiraţia e expresia perfectă a vieţii, a condiţiei umane: în necontenită agitaţie, modulându-se după stările biologice şi psihice, în strânsă depndenţă de lumea din afară. Ritmul respiratoriu este cel dintâi pas spre *static;* este, în acelaş timp, prima victorie asupra „vieţii", asupra „umanului". Căci firea omenească — întocmai ca ori ce altă existenţă condiţionată de legile Cosmosului — înseamnă „trăire", „modificare", devenire. Ritmul simplifică „devenirea", tinzând cu timpul s'o anuleze. Căci, aşa cum se ştie, scopul final al *prânâyâmei* este să obţină suspendarea respiraţiei. Adică, să realizeze, în chiar „viaţa" omului o *oprire pe loc*. Dar această oprire înseamnă anularea condiţiei umane; adică, anularea lui *non-esse*, apropierea de *esse*, care este imobil, autonom, beat.

Toată practica Yoga are scopul acesta de a suspenda „trăirea", de a „răsturna" viaţa omenească, înlocuind mişcările şi automatismele umane prin *stări pe loc*. *Asana* şi *prânâyâma* sunt doar două din cele opt *angas* („membre") ale tehnicei yogice. Dar şi celelalte *angas* au acelaş scop: să distrugă germenii oricărei acţiuni umane. Puritatea şi asceza sunt tocmai contrarii condiţiei umane; căci aceasta tinde să se perpetuieze prin impuritate şi viaţă sexuală. Deasemenea, orice fel de „meditaţie" şi de „contemplaţie" este contrarie legilor şi automatismelor vieţii psiho-mentale. A medita înseamnă, înainte de toate, a *fixa* conştiinţa într'un singur punct. Definiţia pe care o dă tratatul *Yoga-sutras* concentrării mentale *(dhâranâ)* este tocmai aceasta: „a fixa mintea într'un punct". Fluxul psiho-mental, ca orice formă a Vieţii, a devenirii, este în necurmată agitaţie, în continuă curgere. A-l opri pe loc, a-l „fixa", înseamnă a *răsturna acest „instinct"*.

Insfârşit, e inutil să adăogăm că însăşi formula rezumativă a Yogei exprimă foarte precis această „răsturnare". Patanjoli defineşte Yoga: „suspendarea stărilor de conştiinţă" *(yogascittivrittinirodhah)*. „Stările de conştiinţă" sunt creaţia fluxului psiho-mental; aparţin, ca atare, devenirei universale. Ele nu sunt tribute ale *spiritului (purusha)* care, ca tot ce e cu adevărat *real*, este static, impasibil, beat. A suprima stările de conştiinţă, însă, înseamnă a suprima chiar simbolul condiţiei umane. Tehnica yogică încearcă să „răstoarne" orice activitate biologică şi psiho-mentală omenească. Drumul către libertate este acesta: a face contrariul decât ceeace ne îndeamnă „viaţa", decât ceeace este „înnăscut" în om, decât ceeace ne silesc instinctele. Viaţa ne invită la o continuă „devenire" şi agitaţie; trebue să facem contrariul: să încercăm, în toate funcţiunile biologice şi psiho-mentale *oprirea pe loc*. Viaţa ne îndeamnă la procreaţie: trebue să realizăm contrariul, asceza şi puritatea absolută. Această lege a „răsturnării" şi a „contrariilor" se verifică după cum vom vedea îndată, chiar în anumite tehnici secrete tantrice.

Tot o „răsturnare" a psiho-biologiei umane se întâlneşte, implicit, şi în practica buddhistă a meditaţiei. In afară de asemănările generale între buddhism şi yoga, pe care le-am cercetat în cartea noastră *Yoga* (p. 166 sp.), trebuie să amintim aici, în treacăt, importanţa pe care o acordă textele ascetice buddhiste, *ieşirii din automatismele psiho-biologice*. Chiar într'un „discurs" atât de puţin tehnic cum e *Dighanikaya*, se întâlnesc (ch. XXII) recomandări de felul următor: „un ascet, când umblă, are o desăvârşită înţelegere a umbletului; când stă, are o desăvârşită înţelegere a statului; şi când şade, îşi înţelege perfect (actul) şederii sale..., şi orice stare ar avea corpul său el înţelege perfect starea aceasta... Inaintând sau retrăgându-se, el are o exactă înţelegere a ceiace face; privind.... el are o exactă înţelegere a ceiace face; ridicându-şi braţul sau lăsându-l să cadă, el are o exactă înţelegere a ceiace face; purtând haina... el are o exactă înţelegere a ceiace face; mâncând, bând, mestecând şi gustând, el are o exactă înţelegere a ceiace face, etc...."

Omul îndeplineşte toate aceste funcţiuni automat, fără să-şi dea seama de ifecare gest în parte, fără să fie *prezent* în propria sa voinţă organică şi psihică. Acest automatism bio-psiho-mental caracterizează condiţia umană. Cel dintâi pas spre „eliberare" se face suprimând acest automatism; adică, „răsturnând" condiţia umană, împotrivindu-se cu orice preţ oricărui „instinct" şi oricărei funcţiuni vitale. Iar atunci când funcţia vitală nu poate fi suprimată (d. ex. mâncarea, umbletul, gesturile, etc.), — ea este „înţeleasă", adică făcută *prezentă* permanent atenţiei şi comprehensibilităţii ascetului. „Prezenţa" aceasta — care se recomandă în foarte multe tehnici ascetic-contemplative indiene — este o formulă psihică a *realului*. Devenirea oarbă şi nesemnificativă înseamnă de fapt „absenţa" omului, precaritatea iniţiativei sale în Cosmos, participarea lui inconştientă şi involuntară la drama cosmică; într'un cuvânt, irealitatea vieţii umane.

Drumul către suprema „răsturnare" a condiţiei umane implică, aşa cum am arătat în altă parte *(Cosmical homology and Yoga)*, o prealabilă homologare a ascetului cu principiile regulatoare ale Cosmosului. Eliberarea finală presupune o etapă prealabilă de perfectă armonie a omului cu ritmurile cosmice. Nu se poate obţine o desăvârşită des-solidarizare a omului de Cosmos, atâta timp cât omul nu s'a „cosmizat" perfect el însuşi. Din Haos nu se poate trece direct în libertate. Faza intermediară este „Cosmosul"; adică, realizarea — în toate nivelurile vieţei bio-mentale — a unui ritm şi a unei armonii perfecte. Ori, acest ritm şi această armonie ne este indicată în chiar structura universului prin rolul de „unificator" şi dirijor pe care îl au astrele, în special luna. Ritmul lunar guvernează şi „unifică" niveluri diverse de realitate: ploaia, vegetaţia, marea, femeia, etc. Luna are, dealtfel, oarecare asemănare cu omul: are, înainte de toate, „viaţă". Luna „devine"; se naşte, creşte şi moare — întocmai ca şi omul. Soarele, mereu egal cu sine, este oarecum exterior structurei vieţii umane. Luna, dimpotrivă, „trăieşte"; dar trăieşte ritmic, armonic, cosmic. Şi, înainte de a depăşi condiţia umană, ascetul trebuie să devină el însuşi un cosmos perfect. Aceasta se obţine mai ales printr'o homologare cu ritmurile cosmice, în deosebi cu luna (cf. studiului nostru mai sus citat).

Homologarea şi „cosmizarea" aceasta este, repetăm, numai o fază intermediară, care precede eliberarea. Cel care se opreşte la această etapă nu dobândeşte libertatea, autonomia absolută. Homologării îi urmează necesar — aşa cum se verifică mai ales în tehnicile tantrice — o „răsturnare" completă. Această „răsturnare" care urmează homologării cu ritmurile cosmice este evidentă, bunăoară, în erotica mistică (tantrism). Exerciţiul final în aceste obscure practici are tocmai acest scop: *boddhicitam notsrjet*. Prin „întoarcerea" semen-ului se realizează o stare absolută, dincolo de „contrarii", o „totalizare" pe care condiţia umană nu o poate cunoaşte. Intocmai după cum în sacrificiul brahmanic, oficiantul izbuteşte să obţină coincidenţa lui Prayapati *(sat)* cu obiectele rituale *(asat)* — tot aşa în aceste practici tantrice se obţine coincidena lui *esse* („totalul") cu *non-esse* (individul). Fiind încă în „viaţă", ascetul devine totuşi *real* şi *liber*.

Dar şi acest lucru e important de subliniat — liberatatea, autonomia spirituală deplină, se obţine printr'un act de „răsturnare", de negaţie a legilor şi instinctelor umane. Că „răsturnarea" are, în Tantra, un sens fiziologic concret („întoarcerea" semen-ului), în timp ce în alte discipline are un sens de atitudine spirituală (*phalathishna vairagya* din *Bhagavat-Gita:* „renunţare la fructul actelor sale"), nu importă. Semnificativ este faptul că toate soluţiile pe care India le-a oferit problemei libertăţii se pot rezuma în următoarea formulă: răsturnarea tuturor valorilor şi suprimarea (prin „contrarii") a tuturor instinctelor umane. Iar cum condiţia umană este în genere un rezultat al evoluţiei cosmice — drumul spre libertate necesită des-solidarizarea de Cosmos. Dar, atât „răsturnarea" valorilor şi instinctelor umane, cât şi prealabila homologare şi des-solidarizare de Cosmos — nu presupune o concepţie negativă a „Vieţii". India, prin *coincidentia oppositorum*, acceptă, în cele din urmă „viaţa": pentrucă, pentru gândirea indiană, *esse* poate coincide cu *non-esse*, şi întocmai după cum Prayapati poate coincide cu obiectele rituale — tot aşa un spirit liber îşi poate continua viaţa pământească *(jivan mukti)*.

MIRCEA ELIADE

Fetele şi poezia

de SEPTIMIU POPA

La nu ştiu care congres feminin a luat cuvântul şi un venerabil reprezentant al trecutelor vremuri. Dacă îmi aduc bine aminte, în zilele congresului cu pricina, acel distins bărbat era preşedinte al Adunării Deputaţilor.

El spunea între altele, că „vechile obiceiuri ale femeii române sunt părăsite". Femeia de azi, adică, nu mai este cea de odinioară, iar fetelor nu li-se dă educaţia potrivită pentru a deveni soţii demne şi mame bune. Indeosebi fetele, sunt prea îndopate *numai cu poezie şi ştiinţă*. Astfel apoi, femeia română de mâine devine „cât mai îndepărtat de acest neam".

Cititorii acestor rânduri să nu creadă, că vreau să combat cuvânt de cuvânt teza acelui bărbat venerabil. Cu toate-că nu sunt numai de ieri, de alaltăieri, am simţul proporţiilor. Recunosc dureroasele adevăruri preconizate atunci într'un discurs apreciat de întreaga presă română. Intr'adevăr în zilele noastre nici chiar „femeile de odinioară" nu mai sunt ca odinioară. Rămânând totuşi femei de odinioară (ah, dintele vremii!), şi-au însuşit şi ele obiceiurile zilelor de acum.

O oglindă a vremii este pregătirea şcolară şi extraşcolară a fetelor. Această pregătire au fixat-o Corpurile legiuitoare, alcătuite numai din bărbaţi şi presidate totdeauna de câte-un bărbat

Se confirmă şi de astădată netăgăduitul adevăr, că femeile sunt totdeauna aşa cum le doresc bărbaţii (va să zică nu aşa, cum ei afirmă în discursurile lor, că le-ar dori). Femeia secolului al douăzecilea e creaţiunea bărbatului din acest secol.

De-aceea n'am înţeles şi nu înţeleg afirmaţia, că fetele zilelor noastre sunt „prea îndopate cu poezie". De ce alungarea poeziei din sufletele fetelor e considerată drept o problemă actuală?

Din capul locului eu cred, că fetele zilelor noastre nu pătimesc în prea mare măsură de boala poeziei. Sărăcuţele de ele, nici nu mai au vreme să-şi ridice ochişorii către cerul înstelat. Când stelele răsar, sunt sdrobite de oboseală şi nu le mai trece prin minte să ofteze:

Cobori încet, luceafăr blând,
Alunecând pe-o rază...

Nimeni nu se plimbă „pe lângă plopii fără soţ," pentrucă aceşti plopi nici nu mai există. Securea nemiloasă a vremii i-a tăiat. De-altfel, chiar şi ochii frumoşi de pe vremuri au cam dispărut, înlocuiţi fiind cu... picioare frumoase...

In toate vremile, fetele au fost subiecte de poezie. Pe nu ştiu care strănepoată a marelui Traian (vă asigur, că s'au scurs multe toamne de-atunci), eu o numeam: „*a poeziei dulce întrupare*". Să ştiţi, că avem perfectă dreptate. Inainte de măritiş, gândurile fetelor de pe vremuri erau versuri, — rimate, ori fără ritm şi rimă, — dar versuri...

Păcat, că nu se poate alcătui o listă cu cititorii ardeleni din vremile trecute ai volumelor de poezii. Incredinţez pe oricine, că lista aceasta ar fi împodobită aproape numai cu nume de fete şi fetişcane. In tinereţele mele nu mi-s'a întâmplat nici-odată, ca fiind „în vizită" la cutare domnişoară să-i cer volumul cu poeziile lui *Eminescu*, iar ea să nu-mi îndeplinească *la moment* cererea. In Ardealul de după prăbuşirea curentului antieminescian, poeziile marelui bard al plopilor fără soţ s'au vândut cu carul...

Nu există fată, care să nu dorească măritişul. In faţa unui pretendent însă, toate şovăiesc şi fac ce fac, ca să amâne desfăşurarea mult doritului eveniment cu o săptămână, ori două... Fetele îşi dau prea bine seama, că măritişul e încheerea unui volum de versuri sentimentale şi începutul volumului de proză, ori, în cazul cel mai bun, de... versuri filosofice. De farmecul poesiei sentimentale o fată se desparte după destul de mari frământări sufleteşti.

Chiar şi fără măritiş zilele noastre o constrâng, totuşi, să se despartă. Să nu creadă însă nimeni, că despărţirea e uşoară. In calitatea mea de profesor de religie al unei şcoale secundare de fete mi-se întâmplă adeseori, ca la cutare lecţie să recitez vre-o strofă, ori mai multe, din Eminescu. Sunt un om al secolului trecut şi prin urmare, n'am aparat fotografic la mine, ca să fotografiez ochişorii elevelor mele în clipele unor astfel de recitări. Incredinţez pe ori-cine, că ar fi nişte fototgrafii de-o neîntrecută frumuseţe.

Auzim şi azi pe domnişoarele noastre cântând, ori fredonând, cântece auzite la „Radio", cu cine ştie ce cremă... Ce să facă, sărmanele fete? Sufletele lor doresc poezia. N'au la îndemână balsamul adevărat al dorului. Sunt nevoite a-l înlocui cu balsam de contrabandă...

Prin urmare, trebue să facem totul pentru reintrarea poeziei în sufletele fetelor noastre. Poezia nu e producătoare de ravagii. Pe fete la nici-o întâmplare n'o să le îndepărteze de neamul lor şi nici de adevărata lor menire.

Să nu uităm însă un lucru. Principala condiţie a acestei reîntronări e plantarea din nou a... plopilor fără soţ.

CRONICA DRAMATICĂ

ATRUL VESEL: (Grădina Iarconi): „Ți-a făcut cu ochiul", comedie în trei acte, e Hennequin și Weber.
egia: Ion Iancovescu
ecoruri: Ygor

ntr'o privire oarecum re-spectivă și oarecum pregăti-re a stagiunii de vară spu-m în numărul trecut al a-ței reviste, că orice cronică trebui să priceapă haina u-ră ce o va îmbrăca teatrul această ocazie.

Mai bine zis, haina ușuratecă. cere așadar și indulgență. însă până la a primi orice să cu entuziasmul pe buze. spunând mai direct: Nu pâ-a admite fără reticențe, va-rea spectacolului din grădina rconi.

n general, n'am avea obiecții o causticitate prea mare. Nici ificate de cine știe ce defect grant. Dar credem, și acea-înainte de a privi în parti-ar jocul interpreților, că a este șarjă, atata timp cât exagerează, fiindcă atunci ine șarja la șarja, efect cu dinte de ridicol.

ricât de comică ar fi piesa, ricat tipurile reprezentative t despinse din societate, de ironiști, cu toate defectele văzute printr'o prizmă mă-are, nu se poate trece din-o de o limită în redarea lor nică. Limită care ar fi veri-ul. In accepția extensibilă permite adoptarea unei ști caricatuale. Dar nu mai

Florica Demion

in veridicul. Căci între tipul birator și caricatura lui, e-ă o strânsă legătură. Cari-ura trebue să-i sublinieze ile hilare. Dar numai pări lui hilare și în special cele se încadrează într'o atmos-de unitate, de armonie. i să evidențieze tipul, nu facă absurd.

rin urmare șarja, coresponi-tul pe scenă al caricaturii, ue neapărat să exagereze ectele caracteristice cari tind devină hilare, să le exage-numai atât cât să nu de-i ridicolă, și să aibă o legă-cu întregul piesei.

tă ceeace lipsește șarjei ex-ve a piesei „Ți-a făcut cu iul".

estea ca observații gene-.

espre ce este vorba în piesă? ințeles de un individ foarte secade și foarte moral, care ue să plătească el oalele te totdeauna, fiindcă e prea . Iată elementul comic prin lență. Eroul nostru, ajunge să vrea și fără să fie, a-tul soției celui mai bun prie-n, un scandal la naștere, și fârșit, totul explicându-se, a infidelă se întoarce la so-ei, dar eroul nostru își pierde dnica, pe care i-o sumă un ten din copilărie. Am spus te pe scurt substanța piesei. e deajuns pentru a observa vem deaface din primul mo-t cu un tip, care se va preta idicol. Trebue să fie un om ăcit, plin de intenții bune, a-l și cam prostuț.

olul a fost încredințat lui Va-Birlic.

Pentru stagiunea de vară, a-legere pe cât se poate de bună. Dintre toate elementele noastre de astăzi, puțini sunt în stare să jcace cu finețe un asemenea rol. Ceeace, ne grăbim să spunem, nu înseamnă că d-sa a depus prea multă finețe. Dar, suntem de părere că este un ele-ment important, s'a repetat mai puțin ca în alte dăți. Mai puțin tip perfect de Birlic, care îmbracă și umbrește orice rol, și mai mult actor care încearcă să se îmbrace el în rol.

Dacă va izbuti cumva d-sa pe această cale, credem că în viitor va putea realiza câteva roluri frumoase, cu un succes mai se-rios decât aplauzele mulțimii când le apare preferatul în veș-nic aceeași ipostază.

Florica Demion a executat cu destulă abilitate rolul principal femenin. Afară de o șarjă prea evidentă, din actul I, s'a încadrat cu abilitate în rol. Mai multă patină și în curând va putea primi și roluri de teatru mai serios.

I. Talianu, corect.

Fifi Harand, de o răceală exce-sivă. Trebue mai mult suflet în rol.

D. Const. Lungeanu, joc ne-egal. Când, în anumite momente, foarte bine, când, invers.

Am fi de părere că d-sa nu trebue să **caute** a juca pe un june-prim. Când, prin natură, este june și plin de succes, orice afectare care caută să redea a-ceste stări peste natura lui, de-vin absurdă. Vorba lui Birlic: **Sgândărește sufletul.** D. Lungea-nu dacă ar juca, după inimă, cu mai puțin teatru, dacă ar căuta să fie el, fiindcă i se dau roluri adequate, și n'ar căuta să imite genul învechit și banal de june prim așa cum l-a lăsat tra-diția și cum o urmează îndeobște elementele lipsite de talent, ar putea de multe ori să creeze ro-luri simpatice.

D. Niculescu-Buzău, poate din cauză că rolul i-a fost atri-buit numai cu câteva zile înainte de premieră, nesigur.

Scena nebuniei însă, nu are deaface cu un rol învățat în pri-pă, și ne permitem să observăm că ne așteptam la o desfășurare mai consistentă de elemente dramatice. Măcar o clipă să fi avut prizâ asupra publicului, să-i fi dat iluzia unei demențe care l-a cuprins, pentru ca apoi, readucerea la realitate să se facă, grație antitezei, cu o iz-bucnire de ușurare în plin râs. Era doar comedie...

Dar lipsa totală de seriozitate a ținut surâsul pe buzele spec-tatorilor, și nu a isbutit să dea naștere acelei descărcări de ușurare, care ar fi contribuit desigur la un succes.

Traducerea d-lui Gică Ale-xandri, corectă, dar introducând câteva spirite eftine, chestia cu sindicatul birjarilor în special...

VICTOR POPESCU

Cinematografele

Din carnetul unui spectator

Nu sunt un om pretențios; aplaud cu îndârjire la teatru iar dela o carte nu cer prea mult, pentruca s'o laud.

Și totuși, cum intru într'un cinematograf, se schimbă ceva în mine, iar maxilarele se des-cleștează într'un lung și plictisit căscat. Filmul prost mă face să regret faptul că nu pot să fluer — așa cum fac Evreii când apare pe ecran Hitler — iar un film bun îmi ridică ușor umerii, în semn de nedumerire:

— „Mda, par'că ar fi bun, dar...."

Vedeți d-voastră, există acest afurisit **dar**, care mă face să nu fiu decât rar, mulțumit du-pă ce am văzut un film.

Și totuși nu fac parte din acea categore de snobi cari-și strâm-bă într'un chip foarte curios na-sul și declară că nu se duc la cinematograf, fiindcă e vreme pierdută degeaba. Pe acești domni snobi aveți să-i vedeți la cinematograf, în ultimul rând, al balconului, privind sperioși în dreapta și în stânga, doar nu i-o vedea nimeni.

Căci, trebue să recunoaștem, cinematograful este un prilej de recreație cât se poate de plă-cut și inofensiv, cu toate că în-tr'un timp domnii profesori il decretaseră drept mare pericol, prezentându-l drept un ins fio-ros care pune revolverul în mâ-na liceenilor buboși.

Mă strecor prin multele pa-ranteze pe cari le tot deschid și le închid, pentru ca să ajung la pagina 7-a a ziarelor de dimi-neață, pricina revoltei mele și, cred, și a multor cetățeni pa-șnici cari sunt în acelaș timp spectatori cinematografici.

Orice om vrea, când se duce la cinematograf, să se orienteze mai înainte. Intreabă un prie-ten: „Cum e filmul cutare?".... Acesta îți răspunde în doi peri: „Așa și așa". Intrebi un altul. Răspunsul nu se deosebește prea mult: „Așa și-așà". (Observați că liniuța-l face să nu fie iden-tic cu primul).

Și — abia acum intervine ne-norocirea — la omul un ziar și îl deschide la pagina spectaco-lelor. Din acest moment el se poate numi un om păcălit și în acelaș timp nedumerit. Căci ci-nematograful X vestește că pre-zintă „cel mai extraordinar film al anului". Cinematograful Y prezintă „cel mai minunat film" iar la cinematograful Z omul va vedea „cel mai formidabil film".

Incearcă omul să se lămurea-scă, cu ajutorul dicționarului, care e deosebirea între aceste superlative.

Nu o găsește, însă. Și, pe furiș, citește restul reclamei. Ci-nematograful X îl întreabă dis-cret: „Vrei să râzi?"

Omul — e, doar, după o săp-tămână plicticoasă de lucru la biurou — vrea, bine înțeles, să râdă.

Sfatul reclamei vine imediat: „Atunci trebue să asiști la fil-mul nostru".

Mai jos, însă, altă reclamă: „Lumea se prăpădește de râs la filmul Cutare". Omul vrea, bine înțeles, doar să râdă, nu să și moară din râs. Dar reclama este prea ispititoare, desenele care o întovărășesc arată oameni prea veseli, pentru ca cetățea-nul să nu fie pus pe gânduri.

Tânăra dudue află din recla-mă că Clarck Gable e mai bine ca niciodată, că Charles Boyer e divin și că Garry Cooper e mi-nunat.

Mai află apoi că Robert Tay-lor e actorul preferat al fete-lor, pentru ca pe pagina urmă-toare să citească: „Tyrone Po-wer l-a detronat pe Robert Tay-lor". Fata începe să se întrebe care este în fond actorul ei preferat. Studentul din anul II cu plete și cu degete galbene de tutun a fost cu totul uitat.

Reclamele, din exagerate de-vin cate-odată ridicole. In sta-giunea asta întrebă direcția u-nui cinematograf pe spectator: „Vreți să vedeți cum sărută un prinț?" Sfatul eră: Duceți-vă la **Serge Panine**". Apoi: „Vreți să vedeți cum se câștigă la Monte Carlo?" „Duceți-vă la **Serge Pa-nine**". Mai departe: „Vreți să vedeți cum se dansează verita-bilul Lambeth Walk?" „Duce-ți-va la **Serge Panine**".

Mai simplu și adevărat ar fi fost să se scrie: „Vreți să vedeți un film prost?" „Duceți-vă la **Serge Panine**".

Filmul „Brigada Morții" — o vechitură scoasă din cine știe ce magazie — a fost anunțat: „Mai tare decât **Misiunea Brigăzii 41**", tot așa cum orice film ce groază este, zice reclama, mai tare de-cât **Franckenstein.**

Dar atunci când vrea să lan-seze o vedetă, reclama își dă și mai rău în petec. Mai țineți minte cum era anunțată Katherine Hepburn? „Vedeta electrică".

Am căutat zadarnic la vedeta cu glas pițigăiat vre-un comu-tator sau vre-un bec. Nimic din toate astea.

Apoi reclama care i s'a făcut lui Mae West mi-a provocat, pe bună dreptate, greață. Pe peri-uța de dinți, pe pieptene, pe pijama, pe șapun, era desenată doar femeea cu forme pline. La coafătărie îți se servea „parfait, Mae West", iar schnitzelul nu mai era vienez, era „a la Mae West". Nu mai puteai să mă-nânci, nu mai puteai să faci ni-mic. Peste tot: Mae West, Mae West, Mae West...

Și se mai miră lumea că nu sunt mulțumit la cinematograf, că aștept mai mult dela un film.

Citiți și d-voastră cu atenție reclamele și o să vedeți de ce sunt atât de pretențios.

TRAIAN LALESCU

CINEMA ARO: „FEMEI BA-NUITE". — Face acest film mai mult impresia unuia fran-cez vechiu, cu toate că este american. Procurorul pus în si-tuația acuzatului — iată o temă tratată destul de des în filmele europene. Surprinzător este și sistemul neamericănesc de joc al actorilor. Par'că toate sce-nele filmului ar fi fost luate cu încetinitorul, repezeala obișnui-tă filmelor americane nefăcân-du-se de loc remarcată.

Meritul acestui film, lucrat după o piesă de teatru, este că reușește să țină spectatorul a-tent, scenele finale ajungând chiar să fie palpitante. Nici Warren William, nici Gail Par-tick n'au putut însă să fie la înălțimea rolurilor, oferindu-ne pilda cea mai elocventă de dis-tribuție ratată. Cât despre sce-nele voit comice, interpretate de o negresă, sunt de-adreptul pe-nibile. Nu e apoi cinstit sistemul de a-l da în reclamă pe Ralph Morgan, un actor nu prea cu-noscut, drept fratele său Franck Morgan, un nume consacrat în cinematograf.

CINEMA SCALA: „Nevasta bru-tarului"

Filmul lui Pagonol este specific francez, neputând să intere-seze prea mult publicul nostru. Merită însă să fie văzut pentru jocul minunat al lui Raimu care a dat de astă dată o adevărată lecție de interpretare, fiind când comic, dar mai ales tragic, a-tunci când rolul o cerea.

Mai apar și alți actori, dar ce pot face ei pe lângă Raimu? Creația lui va rămâne, cred, în-că mult timp vie în mintea spectatorului nostru.

T. L.

Armonia eminesciană

(Urmare din pag. I)

Pentru a înțelege mai bine lucrul acesta, să citim de pildă strofa următoare:

Adormind de armonia
Codrului bătut de gânduri,
Flori de teiu deasupra noastră
Or să cadă rânduri-rânduri...

Impresia pe care ne-o dă această strofă este aceea de cufundare în somn îmbălsămat de vis și de floare. Pervazul, în care se petrece această vrajă ca o alunecare spre ne-ființă, e codrul cu sugestii de adâncime neguroasă, de sin-gurătate și de gravitate. Ea zugrăvește unul din acele mo-mente ale sufletului eminescian, de „farmec dureros", când viața se face vis, iar visul se face viață. Nicio imagine obiș-nuită, nicio comparație sau metaforă nu intervine să ne mij-locească o asemenea impresie. Totul e sunetul cuvintelor, sunet devenit imagine directă a lucrurilor. Vocalele care domină în această strofă sunt, a, o, u și â, a căror muzică topită laolaltă are un timbru de gravitate sumbră, de abatere descrescândă până la acel final de sunete stinse din expre-sia rânduri-rânduri... Strofa aceasta reprezintă cea mai ca-racteristică muzică eminesciană, pe care o poți recunoaște dintr'o mie de poesii.

Să ne oprim acum la melodia unui alt vers, în contrast total cu aceea a strofei, pe care am citit-o. E vorba de fecioa-ra pe care Zburătorul o contemplă dormind. Trupul ei, zice poetul,

„cu ochiu-l măsuri
Prin ușoara 'nvinețire a subțirelor mătăsuri".

Vocalele, care domină în versul acesta sunt altele decât în strofa precedentă. Sunetele care alternează aci sunt i și e, iar melodia lor ascuțită și minoră se țese ca o pânză de o subțirime ideală. Ea ne sensibilizează ideea de finețe și de transparență. Fiecare cuvânt și fiecare sunet se întrec aici să adaoge o nuanță infinitesimală, de gingășie, care de care mai aeriană și mai străvezie. Dar ceeace dă versului întreg coloarea și accentul caracteristic e infinitivul învinețire aruncat în mijlocul lui ca o pală de fum sau ca o brumă de spu-ză abia tremurată prin care străvezi jeraticul roșu. Versul a-cesta mie mi se pare cel mai frumos din câte versuri fru-moase s'au scris în limba românească. Muzica lui, precum ușor se poate vedea, e cu totul alta decât a strofelor citate mai înainte, dar procedeul e acelaș, adică sunetul cuvântu-lui devine imaginea melodică, directă, intimă și adecvată, a lucrului, pe care poetul vrea să ni-l sugereze. Sunete largi și grave când e vorba să facă din ele simboluri ale adânču-lui lumii, ale vastităților cosmice; sunete închise și stinse când e vorba să ne redea o atmosferă crepusculară; sunete subțiri ca razele de soare când e vorba de frumusețile gin-gașe și trecătoare ale acestei lumi. Căci poesia lui Eminescu n'a avut nevoie decât de un singur volum pentru a cuprinde în el întregul univers poetic, dela gâze și flori, la codri, la munți și oceane, și până la stele; dela copil la femeie, la erou și filosof; dela Gangele Indiei la Egipt, la Elada și Ro-ma; dela Biblie până la Mușatinii noștri; dela vremelnicia tuturor până la veșnicia lui Dumnezeu, unde

Vremea 'ncearcă în zadar
Din goluri a se naște.

In spațiul unei singure cărți, geniul lui Eminescu conden-sează lumea pământului și a cerului, lumea culturii și a isto-riei, reducându-le la una și aceeași substanță lirică. In arta lui, secretul acestui rezumat simbolic stă în darul cu totul excepțional de a cuprinde în sfintele lui cuvinte sensul a-dânc, misterios și muzical al tuturor lucrurilor. Fiecare cuvânt e simbolul sonor al unui lucru și toate cuvintele laolaltă alcă-tuiesc cosmosul acelei armonii eminesciene, care rămâne pentru toate timpurile miracolul limbii noastre românești.

De ce nu îmbătrânește Eminescu și de ce nu va îmbă-trâni niciodată?

Dacă el ar fi un poet filosofic, cum foarte greșit li se spu-ne copiilor la școală, ar fi îmbătrânit de mult, fiindcă nimic nu se demodează mai repede ca ideile filosofice. Dacă el ar fi un poet numai de imagini în sensul obișnuit al artei poe-tice, tot așa de repede s'ar fi demodat, fiindcă urmașii sur-prind și folosesc totdeauna astfel de procedee, demonetizân-du-și maestrul. Eterna tinerețe a poesiei lui Eminescu nu stă însă nici în filosofie și nici în meșteșugul florilor de stil, ci în această misterioasă transpunere în cuvinte a fondului muzi-cal al lumii. Fiecare strofă a lui are atâtea afinități cu pro-funzimea vieții și vine de-acolo încărcată de atâta armonie încât nici un compozitor n'a izbutit până azi să ne dea o ro-manță măcar la înălțimea sufletului eminescian. Poesiile lui Eminescu n'au nevoie să fie transpuse în muzică precum muzica lui Beethoven nu se poate transpune în cuvinte.

Tot astfel, Eminescu pălește oridecâteori e tradus într'o limbă străină, unde nu face nicio impresie deosebită. Fiindcă traducerea, oricât de iscusită ar fi, nu redă decât sensul logic al cuvântului, dar ea nu poate duce dincolo de granită ab-solut nimic din misterul muzical al armoniei eminesciene. Această armonie rămâne în veac proprietatea autohtonă a geniului lui Eminescu. Ea e totalitatea acelor sunete ale cu-vintelor devenite imagini melodice ale esenței lucrurilor. Da-că există în fundul nepătruns al lumii o muzică divină a sferelor, pe care urechea noastră n'o poate auzi direct, n'am pierdut nimic; tristul Prometeu înlănțuit al neamului nostru a răpit-o din cer și ne-a dăruit-o în versuri fără moarte.

NICHIFOR CRAINIC

Villon în actualitate

(Urmare din pag. 1-a)

ra inimei sale, în securitate cât mai îndelungată.

Aceasta n'a fost soarta tuturor autorilor de versuri de aceia unii și-au visat o viață după modelul aceleia a lui Villon, uitând latura ei de necazuri, negreșit din spi-rit paseist...

Toate aceste presupuse a-venturi temerare creiază, de-altminteri, un fel de Villon à la eroicul brigand Ro-bin Hood, deși sărmanul poet era „negru ca mura" de necazuri după cum singur mărturisește.

Părerile sunt împărțite dacă Villon a fost un poet al mor-ții sau al vieții și controversa va dura poate cât aceea a filosofilor asupra moralei în artă.

Pentru noi faptul central din poezia lui, este o res-frângere a groazei, a morții scârbavnice din apocalipsa reprezentată în arta medieva-lă. Umilitatea așișderea cu a sfântului sărăcuț din Umbria, în sfârșit obsesia nimicniciei omenești, cu tot grotescul ei, sunt simțiri transmise prin poet, dela evul mediu speriat până la naivitate de aminti-rea păcatului originar.

Villon era un admirabil specimen de candoare, ca toți marii poeți și bun teren pentru aceste grozăvicioase lucruri creștinești din vechiul apus.

Mama lui analfabetă, a cărei biografie o țese el într'o poemă de o frumusețe în veci fără moliu, ce putea să-i trans-mită mai bun, mai neprihănit decât conștiința de cele amar-nic trecătoare și de Dumne-zeu?

Scriitorul declară că ar fi descoperit râsul printre la-crimi. Rămâne o mare cale dela aceasta până la chicho-tul de ciocârlie a „vieții".

„Pe toți gaia-i înhață" spu-ne omul despre cei cari l-au amărît sau nu, fără ex-cepție, și aici poate ascunde mai mult sens decât în orice alt vers unde face „haz de ne-caz", în glume prin care s'ar înrudi cu poezia provensală ori goliardică.

Vigoare de vers da, rea-lism de om isbit cu viața la fel și mai ales realism galic. Dar svonește, într'una, o toa-că, o Neagarea, din substra-turile acestei simțiri, în mă-duvele lirei sale.

Moartea imanentă, moar-tea purtată de fiece om sub scăfârlie nu se putea să nu o fi știut un „paria" care a au-diat o anumită sentință, apoi a și simțit ciocurile de corbi trântindu-i zarurile 'n țeastă sub orizont, în dumbrava 'n-iernată a spânzurătorilor.

Villon era întors din moarte.

Adevărat, poetul ne duce să sorbim aroma de mujdei vul-gar, sănătos, a vieții, dar a-semenea lucruri potențează prin contrast, într'însul, viziu-nea morții. Aceasta din urmă devine mai persuasivă, ca pornită dela un om simplu și sincer, un golan din epoca Dansului Macabru.

Se cuvine a aminti că în mod neîndoios, actualizarea lui Villon, la noi, își are pu-ternicul isvor în Seminarul d-lui profesor Drouhet, pe unde au trecut traducători, s'au format admiratori ai unei opere deadreptul majore, cu-noscându-se contrastul dintre ea și versul debilitat al prin-cipelui Charles d'Orléans.

SIMION STOLNICU

ERRATA

Primele trei versuri din **Poem pentru întoarcerea acasă**, de George Putneanu, apărut în nr. trecut al revistei, se vor citi astfel:

Copilărie pierdută în rădvan
[cu zurgălăi
Sărut urmele pașilor tăi.
Sărut pragul casei și inima
[gliei

— Nu mai alerga degeaba, nu vezi că nu desenat nici un fluture?

— Gata poemul, maestre?
— Nu încă, tinere. Imi mai trebue un cuvânt care să se termine în „mat" dar să rimeze cu „lună".

— Chemați iute pe Voinescu din clișeul de alături, să ne facă un al patrulea.
— Nu se mai poate, nu vedeți că ne-au tipărit așa?

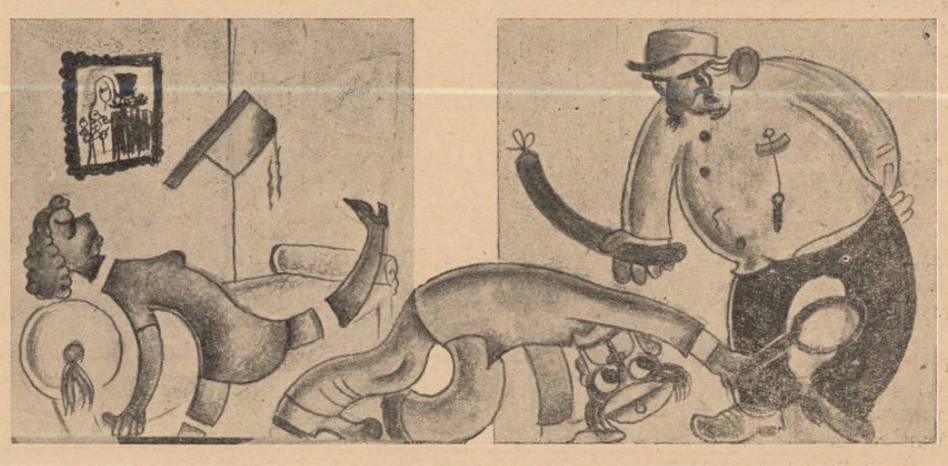

. . . . . — Ce căutați, maestre Holmes?
. . . . . — Am pierdut explicația clișeului de
. . . . . alături și nu mai știu dacă e crimă sau sinucidere.

S'au dat examene la Conservator..

D-na Alice Voinescu — D-na Marioara Voiculescu — D-na Marietta Sadova — D-na Maria Filotti — D. Ion Manolescu — D. Ion Liveanu

REPORTAJ CU POZE DE GEORGE VOINESCU

...Se vede treaba că știa el ceva, actorul ratat, cu obrajii neverosimil de scofâlciți și ochii ca două gămălii de foc, care-mi șoptea printre dinți, la examenul de admitere în conservator :

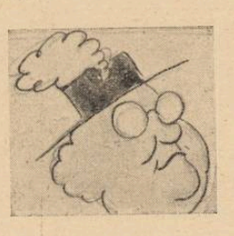

— Meserie de sânge rău... (El, care e iremediabil ratat, vine la examene dintr'un soiu de perversitate). Mai târziu mi-a spus cu melancolie:
— Azi eram profesor, cu câțiva ani vechime... dacă nu mă „corupea" teatrul...

Dar astea sunt lucruri prea triste pentru un reportaj cu poze.

UN AN, DOUI, TREI...

...s'a trudit „maestrul" să smulgă ceva din băiețașul bleg și gol de suflet, ori din fetița care sâsâie ca un samovar, și-și poartă impertinent coafura blondă și nasul pe sus. Un an, doui, trei... Maestrului i-a venit greu să trimeată acasă așa, cu una, cu două, un om convins că sufere de talent. Mai ales că elevul de conservator e foarte șiret, chiar cu el însuși. Dacă vede că nu merge, pretinde că nu-i trece prin cap să se facă actor, ci-și drege doar „papagalul" pentru avocatură. (cunosc eu unul care studia dicțiunea în vederea... diplomației. Azi joacă cu trei poli pe seară).

In fața argumentelor, maestrul îi dă pace. Și anii trec : unu, doui, trei: vine „producția". O nouă generație de actori se ivește la orizontul roz al teatrului românesc. Nimic nu s'a schimbat: doar maesdurile de ajutor ale „sindicatului" se vor resimți — ceva mai mult.

Dar să nu uităm...

EXAMENELE DE ANUL I...

care sunt destul de pitorești și merită să fie urmărite. A, sătrul a albit puțin și, poate, fonnu vă mire. Mulți din „maeștrii" tineri de care vă loviți mereu în piața teatrului, sunt, în ciuda aparențelor, doar elevi în anul I. (Unii nici n'au început, dar au intenția și ifosele de rigoare).

Examenele de anul întâiu deși sunt mai puțin frequentate de „public", au loc la conservator, în „sala mare" de la etajul I, (în care prostul gust al fostului proprietar, a îngrămădit cele mai imposibile zorzoane).

Inceputul e anunțat pentru ora 9 dimineața. Toată lumea vine însă la 11, fiindcă fiecare știe ce știe. Mai întârzie o maestră, mai deliberează comisia...

Prima apariție, a comisiei e primită cu mici frisoane.

— Vai cum a slăbit rectorul... Șoptește un imprudent.

— Da, dar e tot drăgălaș, îl repede blonda, cu toate ghiarele afară.

(La conservator, domnișoarele iubesc, mai toate fie pe rector, fie pe doamna Sadova. Vi se pare curios: mă rog, e ca la pension) D. Livescu e iubit în exclusivitate de domnișoarele de la clasa respectivă, care sunt foarte mândre că maestrul lor seamănă cu Harry Baur.

AZI, SE INCEPE...

cu clasa d-nei Sadova. Se pare că elevii au toți talent, Corina Constantinescu, Anca Sahighian, Hassan Ressi — albanezul cu temperament vulcanic...

Urmează, de la clasa d-nei Filotti, un domn, care face mai multe gesturi și se încurcă în iețele **„Scrisoarei III'**. Comisia, sensibilă, întrerupe.

Băieții sunt încă timizi, fetele neformate. Totuși la clasa d-nei Voiculescu, o cucoană respectabilă: d-na Paves. Își imită maestra cât se poate mai bine, caută tonuri de violoncel...

Dar a trecut și asta.

A început să fie cald. Și cum maestrul Manolescu a lipsit (odihnă bine meritată după nunta de la Breaza?) suntem invitați să asistăm la examenul clasei dumnealui, după amiază.

DUPĂ AMIAZA

Cald.

Sala e tixită, fiindcă gospodinele sunt libere. (E o mare afluență de cucoane).

Evident, examenul fiind anunțat la trei, începe la cinci. Doar n'o să pretindem acum, ca ditai maestrul să întrerupă siesta pentru un fleac de examen.

Stăm toți înghesuiți pe bănci, care scârțâie pe multe tonuri. A noastră se leagănă ca un hamac. In spate am pe Nutzi și Luchi ; Luchi foarte atentă față de colegul meu din stânga, îl înțeapă cu un ac de pălărie ori de câte ori au de plasat un „spirit".

Pe podium, se produce Grațiela Constantiniu. Glas frumos, multă sensibilitate și căldură. Fizicul n'o prea avantajează.

— E prea mică, aud, din spatele meu.

Mie însă îmi place glasul fetii, și mă reped:

— Și Ventura a fost mică. (Habar n'am eu cum a fostra asta Neghina, are într'adevăr, mult temperament dramatic. Frământă o batistă, se trântește pe jos, plânge, leșină — și pe urmă își revine.

E din ce în ce mai cald. Comisia asudă. Asistența iese — tiptil — pe terasa din spatele sălii

— Urmează domnișoara Julieta Penculescu. Frumușică, și se vrea ingenuă. Ni se servește „Cezar și Cleopatra".

Ca rechizită. o masă (care nu e masă ci sfinx) Cleopatra și Cezar, — în straie nemțești — stau pe câte un colț de masă și discută despre pisici.

Colegele comentează în surdină:

— Vai cum sâsâie...

— Ia te uită cum dă din picioare, să se vadă jaretierele...

— Ah! declară scurt, alta.

Comisia întrerupe. Domnișoara, ca să nu uite că e ingenuă, revine la loc dându-se pe ghiață.

...Spre bucuria colegelor care o primesc cu brațele deschise... să o felicite.

Frissonez, s'il vous plaît.

Dar ce-ați văzut până acum, n'a fost decât un aperitiv. Marea emoție începe abia acum. Acum, Sâmbătă, orele 3 post meridian.

In piața Operei, roește animația: trăsuri, și cucoane, automobile și dudui. Ultima premieră: producția...

Porțile Operei sunt încuiate. Asta înseamnă că examenul este public; dar numai pentru inițiați: adică pentru cei ce știu să se strecoare prin fundul curții.

Permite-ți să vă prezint...

CULISELE

Toată „trupa" e în păr. Țipă, râde, și bârfește. Tracul ridică șueta pe culmi de frenezie.

— Să nu-mi pună mie scena după Aura, că îmi adoarme publicul...

Scena e în fierbere. Mașiniștii înjură, recuziterul țipă, peruchierul zbiară. D. Cottescu patronează. Dumnealui mai are și sarcina de a improviza decorul. Un fundal de la „Tosca", pentru Hamlet. Un fundal de la „Traviatta" pentru „O noapte furtunoasă" și... „Pariziana".

AVENTURI IN SUBSOLUL OPEREI

Hotărât, persoanele oficiale ale „Operei Române" privesc tare chiorâș toată lumea asta.

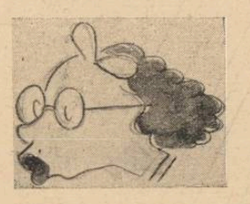

care vine să-i deranjeze. Dumnealor, obișnuiți cu suavitățile domnului Chicideanu, ori cu fierăstraiele de argint ale lui madame Pomponiu, nu suportă strigătele astea fără muzică.

Deaceia, un important ușier de la cabinetul direcției, e gata să mă ia de guler.

— Nu vă mai plimbați pe-aici că nu e voie.

— Pardon domnule, zic eu, à la manière de Caragiale, nu-ți permit: eu sunt de la ziar.

Reabilitat (de fapt n'a fost în subsol, ci pe culoar, dar era mai rocambolesc așa) descind în primul rând de fotolii.

SALA

...este decorată cu o mulțime de capete curioase. Capete de caracter, figuri supe-rioare, cucoane mari și mi dar mai ales, o profuziune ingenue.

CORTINA

este tot cea veche. Ca și go gul, de altfel.

Apropos de gong: produ țiile au început.

Mă informez despre ce cl să ne distrăm: vecina me foarte blondă susține că clasa „coanei Mița". (In t ducere, ar fi doamna Filot Scena e lungă și „Pariziano (căci așa se cheamă piesa) foarte autohtonă. In lipsă elemente masculine mai coa te, un tinerel e pudrat pe tâmple și lăsat liber pe scen Drama e jalnic de amuzant Până și vecina mea mă formează că dumneaei pers nal, mâine, în aceiași scen este net superioară.

...Totuși **Aura Rădulescu** siluetă frumoasă, mai mu vulpi și o grădină de pălăr

D. CAMIL PETRESCU

...e descoperit într'o loje. moare și emoțiune dincolo cortină, care însă calmă, ridică deasupra unei duioa scene. La...

„DAMA CU CAMELII"

...a plâns și bunica m Ralu.

Domnișoara **Odette Popes** este doamna în chestiu Frumoasă ținută, multă sim re. Vorbește strâns și nu u chiar să tușească. (Batis pentru orice eventualitate, de culoare roșie). Barbu I metrescu, excelent partener

MARGUERITA VAN EYCK

(Urmare din pag. 5-a)

Sunt peste 600 de pagini și mai bine de jumătate sunt neatinse. O treime din cealaltă jumătate e scrisă, parte în latinește, parte în franțuzește, în frumoase litere gotice. Unele cu creionul, altele în culoare.

Sunt pagini complect pictate, altele pe jumătate. Unele miniaturi sunt mai frumoase decât altele. E o mână printre ele, cu mult mai ușoară decât celelalte, și zic Crowe și Cavalcaselle „mâna mai fină pare a Margaretei".

Sunt în adevăr printre ele, miniaturi desăvârșite ce abia se deosebesc cu ochiul liber și totuși pe acești doi centimetri pătrați sunt oameni, case, câmpuri și fântâni.

In alt mic pătrat o Adormire a Maicii Domnului, înconjurată de zeci de sfinți; în altul cât o unghie, o Bună Vestire, cu Fecioară și Inger și o pardoseală cu lespezi în perspectivă.

In toate o sete intensă de frumusețe, de adevăr și noblețe. La pagina 28, e o compoziție cu trei îngeri îngenunchiați. Nu știu unde aș găsi cuvinte potrivite ca să dau o cât de mică idee de atitudinea unuia din cei trei îngeri îngenunchiați, cu capul ușor întors, profilându-se pe mantia roșie a Fecioarei. E o operă mai puternică decât graiul omenesc, în orice caz, mai puternică decât graiul meu.

In compozițiile ce ocupă aproape toată pagina, Hubert și Margareta, dau drum liber dragostei lor pentru natură. O reproduc cu exactitatea cea mai minuțioasă, cu o rigurozitate amănunțită. Totul se vede : și pământul și cerul și livezile și drumurile; figura omenească e înconjurată de mii și mii de lucruri mici, mii de amănunte atât de plăcute ochiului, cu minunate variații de culori, cu bogate jocuri de lumină executate cu știință și pasiune, cu grație și suplețe, cu răbdare și iubire, cu lux de tehnică și lux de meșteșug, lux de sentiment și lux de impresiune, în așa fel că fiecare pagină din Misselul lui Bedford și fiecare colț de pagină, și fiecare inițială compusă, e o glorificare a vieții pământești.

Nimic nu e lăsat la întâmplare. Toate trăsăturile sunt îndelung judecate. Toate figurile pătrunse de o suavă și misterioasă spiritualitate, așa cum e și această Inchinăciune a Magilor, pe care am fotografiat-o.

Când Marguerite Van Eyck moare, ea are 58 de ani. Pentrucă în viață a fost nedespărțită de Hubert, cetățenii orașului Gand, cu învoirea guvernatorului, au desfăcut groapa zidită a lui Hubert, și au scoborît și trupul ei înăuntru: „pentru a nu mai fi nici odată despărțiți cei ce nici dealungul vieții lor, nu s'au despărțit vreodată".

Pe piatra ce le acoperea mormântul din biserica Sf. Bavon erau odată săpate următoarele cuvinte:

„Am fost odată cum sunteți voi; veți fi și voi cum sunt eu azi. Odinioară, pictor genial, acum servesc viermilor drept hrană".

Am intrat în Catedrala Sf. Bavon din Gand, să le văd și eu mormântul.

După obiceiul bisericilor catolice, interiorul marginal e împărțit în mai multe capele, și fiecare capelă poartă numele după cel înmormântat acolo. Capela lui Hubert și Margueritei van Eyck, e chiar în spatele altarului, și întotdeauna e aci lume multă, fiindcă pe peretele din stânga e așezat panoul: Adorațiunea Mielului sfânt, sfârșit de Jehan.

In fața acestui panou, un grilaj ce ocolește câteva lespezi asemănătoare celor pe cari calci, și dacă nu știi, nici o inscripție nu-ți spune că acel grilaj ocrotește locul sub care zac oasele artiștilor flamanzi.

Gardianul îmi spune că piatra cu inscripția viermilor, pe care o văzusem în 1914, e tot acolo, dar că prin ultimele reparații aduse bătrânei biserici, s'a hotărît acoperirea ei cu pardoseală.

Păcat.

Lângă ușa acestei capele, în interior, la un metru de locul mormântului e o dugheană improvizată, unde o femee foarte grasă și cu o voce ridicată vinde albume și cărți poștale cu reproduceri după: Mielul sfânt.

Face afaceri bune cu vizitatorii englezi și americani.

Locul și Capela unde zac azi oasele lui Hubert și ale Margueritei van Eyck, nu era pentru ei, ci pentru un mare senior, Jodocus 'Vydt magistrat municipal, cel ce de altfel a comandat panoul cu Mielul sfânt, ca să-i facă strajă după moarte.

Nu se știe dacă moartea lui Hubert, care a lăsat pictura neisprăvită l-a plictisit într'atât pe seniorul Jodocus' Vyd, că i-a cedat și mormânt și tablou și Capelă, sau dacă toate acestea le-a făcut ca semn de cinste mare pentru Hubert.

In anul 1606, poetul flamand Karl van Mander, scrie toată viața fraților van Eyck, în versuri, din cari scot rândurile închinate Margaretei:

„Care, zis, Hubert, începe lucrul, dar moartea (care distruge totul) l-a făcut să-l părăsească ; e îngropat aci cu sora lui, care a fost și ea *mare pictor*.

Astfel s'a încheiat viața Margaretei van Eyck, care, spune istoricul Michelis, asemenea sfintelor din Evul Mediu cari făceau jurământ de castitate, în nădejdea că vor fi pe placul Cerescului Fiu, nu avu alt stăpân decât geniul ei, și nici altă aspirație decât spre Ideal.

OLGA GRECEANU

Homo, pecca fortiter!

(Urmare din pag. 1)

Dar ideia acestui păcat din lumea fizică presupune o intervenție străină, care să contracareze planul divin și care să deranjeze un echilibru. Acesta este fondul păcatului și el se găsește implicit în mișcare. Zenon din Eleea a fost prea deștept, și aporiile lui, prin care condamnă mișcarea, n'au fost fără semnificație. Iar cu asta am ajuns la ultima consecință din interpretarea lui Mefisto.

Este adevărat că mișcarea este legea vieții, dar nu este adevărat că tot mișcarea este și cuvântul de ordine al lui Dumnezeu. Dimpotrivă, mișcarea este legea vieții păcătoase. Prima mișcare pe care a văzut-o lumea a rupt deja echilibrul universului. A stricat o ordine, căci în fiecare fragment de mișcare există o revoltă. Chiar și în cele mai nobile și în cele mai delicioase mișcări (în întinderea mâinii către un prieten, în actul închinării, și poate chiar când regele David și-a scris psalmii) poți afla rezultatul unei vechi impulsii de revoltă. Dacă din punct de vedere al cunoașterii, orice mișcare este irațională, atunci, din punct de vedere al valorilor orice mișcare este infamă și păcătoasă. Asta o știa și Platon, și ne-a spus-o atât de inspirat în *Banchetul*, iar mai târziu, o știa atât de bine Maestrul Eckart și acum, în zilele noastre, o știe și ne-o spune fizica modernă prin principiul „degradării energiei" datorită numai acțiunii distrugătoare a mișcării.

Analiza s'ar putea duce fără salt și mai departe, dar intențiile noastre se reduc numai la minimum necesar. Totuși, nu putem încheia ultima frază fără să amintim că, mișcarea este în esență și absolut păcătoasă, și că, Dumnezeu nu poate fi conceput în mișcare. C asta ar contrazice aproape toate atrib tele divine, și prin urmare, pe Dum zeu însuși. Nu încerc aci discuția aces incompatibilități pe care mitologia gr că n'o recunoaște. Asta va face te unor considerații viitoare. Până mi-am adunat numai premisele ne sare în vederea concluziilor mele. Re nosc, și deaceia țin să liniștesc într fel pe unii cetitori, asigurându-i că s sul titlului și desbaterea metafizică păcatului va urma în numărul viito

Axente Sever Popovici

„Ignoranță și libertate", articolul d-lui **Mircea Eliade**, este continuarea și sfârșitul celui început în nr. 22 al revistei.

Cronica muzicală

(Urmare din pag. 4-a)

și Ciprian Porumbescu (Altarul mân Putna) și orchestra simfonică separa deschiderea și închiderea concertului nând execuțiuni priceput, punctual autoritate strunite dela pupitru. Pre lui la opera „Petru Rareș" de Caud „Poemei române" de George Enesc

Corul dirijat de d. George Postelni obținut un rar succes.

Energia, căldura, nuanțările isbuti care au fost redate compoziții de T. T rescu, S. Niculescu, I. Brătianu, M Scheletti, au cucerit unanime aplau

De asemeni în coruri de T. Popovi beriu Brediceanu, Schumann și Su corul dirijat de d. Constantin Tisesc

D-na Gaby ing. Augustin a cântat companiament de pian și în solo cor multe compoziții românești, primind tate aplauze.

ROMEO ALEXADRES

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T. T. Nr. 24464-939

25

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNEA"

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni
Autorități și instituții — Lei 500

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII — Nr. 25
SAMBATA 24 Iunie 1939
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

† N. M. CONDIESCU

Scriitorul N. M. Condiescu

de MIRCEA ELIADE

Generalul Condiescu a cunoscut destule „miracole" în ața lui, dar fără îndoială că cel care l-a surprins mai mult fost lipsa lui de dușmani. Omul acesta, care a cutreerat ământul și a fost îndestulat de Dumnezeu cu toate măririle, a fost dușmănit de nimeni. A fost poate invidiat, a fost fără doială istovit de cereri și rugăminți, a fost admirat pentru arele său talent literar, a fost iubit de foarte multă lume — ar dușmani n'a avut. Inima sa peste fire de generoasă a pit orice vrăjmășie. Bunătatea sa nu cunoștea margini, și a cu atât mai copleșitoare cu cât o întovărășea veșnic glu- a sănătoasă și zeflemeaua învățată dela meșterul său Ca- giale. Ca orice sentimental, își ascundea generozitatea sub eselie și melancolia sub zeflemea. N'a avut dușmani nu nu- ai pentrucă nu ura pe nimeni, ci și pentrucă ierta întot- eauna pe cei care-i făcuseră rău din prostie sau din pati- ă. Detașat de lume încă de acum câteva luni, împăcat cu estinul pe care-l presimțea apropiat — generalul Condiescu e detașase de patimi și ambiții de foarte multă vreme. Lup- le și intrigile „mulțimilor oarbe" nu-l mai interesau. Se a- ropia tot mai hotărît de permanențe: de artă, de spirit. A st, în această privință, un înțelept. Căci numai un înțelept r fi putut să se detașeze în mijlocul lumii, așezat pe treptele ele mai de sus ale măririi — așa cum era el. Solitudinea lui afirim, el a cunoscut-o, așa cum a cunoscut și cupa darni- ă a vieții din care gustase eroul lui.

Generalul Condiescu nu s'a tocmit cu viața, întocmai cum u s'a tocmit cu sufletul lui. N'a ezitat în fața primejdiilor, a fugit în cumpăna ceasurilor grele, nu și-a drămuit forțele, u și-a economisit dragostea. Ca orice generos, nu cunoștea zerve — dar nu cunoștea nici limite. Leitmotivul lui Pan, in Insemnările lui Safirim: „Trăiește-ți clipa!" — nu era, entru autorul romanului, numai un motiv literar. Omul a- esta, căruia foarte puține lucruri îi fuseseră interzise în via- , trăia ca nimeni altul sentimentul destinului. De altfel, estinul este adevăratul „personaj" al întregei sale creații terare. Soarta care schimbă dela o zi la alta viața oameni- r, soarta care înalță și zdrobește, soarta care dă unor ne- ebnici fericirea și năpăstuiește pe cei mai buni dintre oa- eni. Destinul implacabil obsedează pe creiatorul Condies- u, întocmai cum obsedase pe gândiior. Fragilitatea fericirii menești și evanescența oricărei construcții — ori cât ar fi st ea de magnifică — ridicată de mâna și de mintea omu- i, se desprinde din fiecare pagină a jurnalului său de că- torie, Peste mări și țări. Nimic nu durează pe acest pă- ânt: gândul acesta obsedează pe fericitul călător în jurul lobului. Nicio operă omenească, nicio istorie, nu schimbă ursul lumii și nu abate indiferența destinului. Nimic nu re- stă morții...

...In afară, poate, de frumusețea desăvârșită a operei de rtă. Cât vor exista ochi și inimă omenească, opera de artă i va păstra frumusețea. Intr'o admirabilă schiță, Vasul grec, părită în volumul Conu Enake, scriitorul lasă locul gândi- rului, încuviințând această unică nădejde, a permanenții umuseții artistice. „Oamenii de-acum i-au dovedit gropnița l-au dăruit iarăși soarelui. Negura pământului i-a furat rălucirea smaltului, dar, în chenarele cu frânturi de linii, negrul șters al petelor cari au închipuit odată flori și pa- ări, în toată ruina lui, palpită tinerețea svăpăiată a femeii e atunci. Din porii îmbibați de mucegai se resfiră mireasma umuseții care nu cunoaște moarte. In jurul gurii, mâncată e carii timpului, înflorită acum de ghioceii cari se vor ofili, lutesc atingeri de buze spectrale".

Această frumusețe „care nu cunoaște moarte" a fost ma- ea încântare a generalului Condiescu. Iubirea lui pentru rtă, și în deosebi pentru poezie, se explică poate prin ne- oia lui de a-și găsi un sprijin în oceanul devenirii, de a ompensa sentimentul destinului și al zădărniciei ori cărui cru omenesc. Dar poate e mai bine să nu căutăm nici o xplicație acestei pasiuni majore. Generalul Condiescu a ubit însă literatura așa cum puțini artiști sunt în stare să ubească. Foarte multe din nopțile lui albe și le-a petrecut n bibliotecă, scriind sau ceitnd. Cunoștea literatura româ- ească, dela clasici la cel mai tânăr debutant, întocmai ca n istoric literar, și citea cu generozitate, până la ultima filă, hiar acele cărți care nu merită atâta osteneală. Dar pen- u generalul Condiescu, scrisul era sacru. Faptul că cineva crie versuri în loc să facă afaceri era, pentru el, hotărâtor.

(Urmare în pag. 5-a)

Documente inedite pentru cunoașterea copilăriei lui Eminescu

de GH. UNGUREANU

Anul trecut cercetam arhivele moldovenești pentru a găsi documente relative la viața și activitatea marelui nostru povestitor Ion Creangă; cercetările mele au fost încununate cu succes, așa că anul acesta am prezentat pentru tipărire la Fundațiile Regale o lucrare asupra vieții lui Ion Creangă, care are la bază peste o sută de documente inedite; sunt convins însă că arhivele noastre — atât de puțin cunoscute și cercetate — ascund prin rafturile prăfuite multe documente, cari ar oferi date prețioase pentru cunoașterea exactă a trecutului nostru. Acestea trebuiesc căutate și conștiincios interpretate.

In timpul cercetărilor am găsit și câteva documente relative la căminarul Gheorghe Eminovici și copiii lui. Un catalog din luna Aprilie 1852 al „pansionului Ladislav Ferderber" din Botoșani, pe care l-am găsit în arhiva Universității din Iași, ne dă următoarele date:

Clasul II: Eminovici Georg, *vrâsta de 8 ani; religie ortodox; intrarea în clas: 10 Ghenarie 1850; calitatea părinților: căminar; locul nașterii: Dumbrăveni. La toate obiectele avea nota: „Eminența".*

Clasul III: Eminovici Șarban, *vrâsta 11 ani ortodox; intrarea în școală: 10 Ghenar 1850. La toate obiectele: Eminența.*

Clasul III: Eminovici Nicu *de 10 ani; religie ortodoxă; tatăl căminar; locul nașterii: Dumbrăveni; intrarea în școală: 10 Ghenar 1850. Eminența la toate obiectele.*

La acest „pansion" au învățat acești trei copii ai căminarului Eminovici dela 10 Ianuarie 1850 până în vara anului 1852.

In vara anului 1852 căminarul se hotărăște să dea mai departe la învățătură pe doi din copiii săi și anume pe Șarban și Neculai, *cari isprăviseră trei clase; Gheorghe rămâne în acelaș „pansion" unde în toamnă poate intra și fratele său Ilie.*

Pentru a-și duce feciorii la Cernăuți căminarul trebuia să îndeplinească multe formalități printre care cea mai importantă era obținerea unui pașaport. Acest pașaport nu putea fi scos decât dela Iași de la Marea Postelnicie (Secretariatul de Stat). La 23 August 1852 căminarul Gheorghe Eminovici se găsea la Iași unde scria următoarea jalbă:

„Onoratului Secretariat de Stat

Căminarul Georgi Eminovici ținutul Botoșănilor

jalbă

Având a trimete în Bucovina spre a urma studii în școalile dela Cernăuți pe doi fii ai mei Șarban și Neculai, *a cărora fizionomie s'au însemnat în dosul acesteia rog plecat să bine voiască a le slobozi cuvenitul pașaport pe termen de unsprezece luni și cu trecerea pe la zăstava Mihailenii pentru cari rămân deplin chizăș.*

G. Eminovici, căminar

23 August 1852.

In aceiaș zi, plătind „tacsia cuvenită" căminarul obține pașaportul pentru cei doi fii a zărora „fizionomie" avusese grijă să o însemne pe dosul jalobei și pentru care rămânea „deplin chizăș".

Fizionomia lui Șarban Eminovici: *vrâsta: 11 ani; statul: copilăresc; părul: castaniu; ochii: căprii; fața: rătundă smolită; gura: potrivită; nasul: asemenea; barbă: n'are; osebite semne n'are; portul evropienesc.*

Neculai Eminovici.

Vrâsta: 10 ani; statul: copilăresc; părul castaniu; ochii: negri; fața rotundă albă; gura: potrivită; nasul asemenea; barbă: n'are; osebite semne n'are; portul: evropienesc.

La 7 Septembrie 1852 Șerban și Neculai Eminovici *trec în Bucovina pela „Zăstava" (trecătoarea) Mihăileni, conduși de tatăl lor care-și scosese dela isprăvnicia de Botoșani un bilet pentru trecerea graniței numai pentru 48 ore.*

Pașaportul, [1]) *pe care l-am găsit în original, poartă toate vizele de intrare și eșire din Moldova și se poate constata că nu s'au întors acasă decât la 2 August 1853, trecând tot pe la Mihăileni.*

In anul următor căminarul vrea să-și trimită în școlile dela Cernăuți și pe alți doi ficiori și anume pe Gheorghe și Ilie. Pentru aceasta trebuia un nou pașaport care să cuprindă pe toți patru.

La 31 August 1853 trimite unui prieten din Iași jalba următoare: [2]).

„Onoratului Secretariat de Stat Căminariul Georgie Eminovici din Botoșani

Pentru fii mei Șarban *și* Neculai, *supus mă rog spre a să slobozi pasaport pe zăbavă de unsprezece luni pentru mergere la Cernăuți în Bocovina spre urmare studiilor, întocmai după cuprinderea pașaportului din anul contenit supt Nr. 1227 pe care aicea alăturez! și tot odată mă rog de a să scrie în acest pasaport și pe alți doi fii a mei anume* Gheorghe *și* Ilie, *pe care de asemene să trimet tot la Cernăuți spre urmare studiilor și pentru care tot eu sunt chizăș însemnându-le în dosul acesteia vrâsta, statul, etc.*

G. Eminovici căminar 1853 August 31.

1) *Arhivele Statului Iași,* Tr. 1764 op. 2013 dos. 4513 fila 1176.

2) *Arhivele Statului Iași,* Tr. 1764 op. 2013 dos. 4517 fila 1158.

(Urmare în pag. 6-a)

Jean Steriadi: „Pe aceeaș ulicioară"

Eminescu

Ai zugrăvit pe zidul vieții moarte,
Nebănuind că moartea zugrăvește,
Ea însăși, viața ce-i agonisește
Colorile, portretu-i să le poarte.

Și amândouă, geniului consoarte,
Te-au șlefuit, străin de nebunie,
Vocalic Eminescu, armonie
De amforă cu adăugite toarte.

Ce-ai râde și ce-ai plânge că urmașii
Azi mai încearcă să pășească 'n pașii,
De rime șterși, a ce-ți fusese visul.

Vlahuță doar, și celalt Alexandru,
Emulul strofelor de palisandru —
Târziu ți-e gândul și devreme scrisul.

ȘTEFAN NENIȚESCU

Lirica lui Eminescu

de TUDOR VIANU

După 50 de ani dela moartea poetului, avem dreptul s'o spunem: poezia lui Eminescu a fost un miracol, o erupție de forțe armonioase pe care nimic n'o explică, pe care totul contribue s'o izoleze în planul evenimentelor unice și inexplicabile. Fără îndoială, în anii lui de formație, poetul a scos din lira lui sunete care semănau cu ale înaintașilor. Istoricii literari pot recunoaște timbrul lui Bolintineanu sau Alecsandri în cântecele poetului începător. Când ajunge însă a fi el însuși, Eminescu nu mai seamănă cu nici unul din predecesorii lui. Substanța eterogenă, autohtonă sau străină, dispare fără urmă în prelucrarea proprie, într'un act de asimilare totală. Tot ce fusese împrumutat se mistue în miracolul creației. Deaceea cu oricâtă sârguință am investiga cultura lui Eminescu, influențele care l-au format, motivele prin care se înrudește cu alți poeți români sau străini, cercetarea lasă până la urmă un fond ireductibil, unic și incomparabil. Acest fond este eminescianismul însuși, substanța lirismului său, minunea eminesciană.

N'a trebuit dealtfel să treacă atâta vreme pentru a înțelege lucrul acesta. Contimporanii cei mai pătrunzători ai lui Eminescu dar mai cu seamă acei cari au trăit poezia lui în anii cari au urmat de aproape dispariția poetului, au înregistrat din plin experiența minunei eminesciene. Imi aduc aminte că, acum vre-o douăzeci de ani, când am fost prezentat criticului Ibrăileanu, viitorul editor al poeziilor lui Eminescu vorbea încă de uimirea încântată pe care o trăise, împreună cu întreaga lui generație, la cea dintâi citire a poeziilor lui Eminescu. Ibrăileanu era în momentul în care-l vizitam pentru întâia oară, un om care începea să îmbătrânească, boala care urma să-l ucidă începuse să se vestească, dar amintirea strălucirei de altă dată nu se ștersese nicidecum. Zilele și mai cu seamă nopțile sale erau ocupate încă de citirea cărții minunate. „Tot mai citesc măiastra-ți carte, deși o știu pe din afară". O spusese altădată Vlăhuță. O putea repeta acum Ibrăileanu și, împreună cu el, nenumărații lectori, adunați dealungul generațiilor în cohorte neistovite.

Care sunt pricinile încântării infinite care n'a încetat să înfioare sensibilitatea românească, din clipa în care glasul deplin al poetului a fost auzit mai întâi? Prima cauză este, fără îndoială, întrebuințarea pe care el a știut s'o dea limbii românești. Niciodată graiul nostru n'a răsunat în acelaș fel înainte de Eminescu sau în timpul lui. Considerați pe oricare din scriitorii cari au publicat în intervalul 1870—1880 și veți găsi neapărat fie elemente lexice, fie forme pe care timpul nu le-a acceptat. Intr'un interval de șasezeci ani, puțini sunt scriitorii a căror limbă să nu prezinte semne de bătrânețe. Limba lui Eminescu a rămas, între aceștia, proaspătă ca în prima zi. Se poate spune deci că, pentru întreaga epocă în care continuăm a ne găsi, modelul limbii literare a fost fixat de poeziile lui Eminescu. Cititorii de literatură de după 1870 trebue să fi înregistrat situația aceasta, cu sentimentul unui echilibru linguistic, al unei plenitudini armonioase a expresiei care trebue să fi constituit și cea dintâi cauză a inegalatului succes de care creația eminesciană s'a bucurat. Sentimentul acesta nu s'a perimat nici până astăzi. Deși cuceririle lui Eminescu au devenit bunuri comune, regăsim necontenit în versurile lui modelul nealterat al naturaleții și simplității în vorbire. Gândurile cele mai înalte, sentimentele cele mai diferențiate se luminează sub pana lui Eminescu cu o ușurință care uimește. Niciodată Eminescu n'a trecut drept ceeace se numește astăzi un „autor obscur". Din scrisul său lipsește urma oricărei tensiuni, pe care el nu o provoacă niciodată în cititorii lui. Elaborația este cu desăvârșire mascată în creația eminesciană. Fructele care încarcă ramurile acestui copac sunt în întregime coapte. Intuiția poetică devine expresie poetică în chip deplin, fără să lase nici un rest neorganizat. Când, mai târziu, unii din poeții zilelor noastre au nutrit ambiția de a opera o reformă linguistică de însemnătatea aceleia care îi reușise atât de bine lui Eminescu, ei au crezut că o pot obține prin acte arbitrare ale voinței. Mai cu seamă în direcția sintaxei și a topicei limbii se pot aglomera documentele contimporane despre ceeace a produs la unii din autorii mai noui dorința de a reforma, prin siluirea normelor firești ale graiului nostru. Ceeace s'a obținut pe această cale a putut produce uneori impresia noutății, nu însă pe aceia a frăgezimii. Miracolul eminescian a fost făcut din faptul de a fi dobândit o limbă în același timp nouă și proaspătă, fragedă astăzi ca în prima zi. Pentru a atinge acest rezultat, Eminescu n'a trebuit să se lupte cu limba, așa cum au făcut unii din emulii săi de mai târziu. I-a fost deajuns să se așeze în curentul limbii și să-și înalțe pânzele în direcția în care sufla duhul ei.

(Urmare în pag. 7-a).

SCRIITORI CARȚI

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

In gândirea metafizică a d-lui Lucian Blaga, se dă aşadar o importanţă capitală orizontului misteric al existenţii. Destinul omenesc este de a trăi în marginea închisă şi de a încerca revelarea, iar nu de a cunoaşte deplin. Marele Anonim se opune identificării esenţei lui, căci cunoaşterea pozitivă şi absolută ar însemna substituire, ceeace ar duce la surparea armoniei cosmice, a centralismului existenţial. Marele Anonim voieşte totuşi să păstreze echilibrul lumii şi-l ţine pe om în taină. Din ideea vioniei înţelepte a Marelui Anonim ne îndeamnă d. Lucian Blaga să facem o deducţie în planul metafizic al valorilor şi să credem că existenţa în mister şi neputinţa împrăştierii lui este un bine,binele esenţial. Autorul încearcă să transforme limitarea noastră ontologică într'o valoare pozitivă, spre a feri pe om să cadă „de grabă într'un pesimism demoralizant şi anihilant". Astfel gândeşte teoretic d. Lucian Blaga, sfătuindu-ne să credem în buna rânduială a Marelui Anonim, care a dat putinţa unei „conversiuni transcendente", prin care trebue să socotim bine suprem nedestoinicia de a revela misterul.

După cât se pare, acest îndemn la optimism nu are calitate convingătoare. Nu ne apără destul de „pesimismul demoralizant şi anihilant". Inconjurat de mister, omul nu poate scăpa de ispita întrebărilor, de nelinişte şi desnădejde. Inchietudinea domină conţinutul oricărei conştiinţe care se aşează dela început în pragul cunoaşterii, ci nu al existenţii. Cine refuză ordinea pozitivă a ideilor, atinge în destrămarea sa culmi grele ale suferinţii. Il bântue tristeţea metafizică totală ca un gol, ca o pustietate cerească.

In imediatul existenţial nimic nu-i ajută să se înapoeze. Vom arăta cum ultimele trei volume de poezii ale d-lui Lucian Blaga, dospesc o profundă tristeţe metafizică, din care nu va încerca să iasă decât prin simboluri stihiale, prin categorii abisale revelatorii. Lăsăm la oparte deocamdată „Poemele Luminii" (1919) şi „Paşii Profetului" 1921) şi ne oprim numai la „In marea trecere" (1924), „Lauda somnului" (1929) şi „La cumpăna apelor" (1933). Deasemeni nu ne ocupăm de „La curţile dorului" apărut recent.

Destăinuirea de izolare misterică a poetului este foarte clar exprimată :

şi fără să-mi fi fost vreodată aproape
te-am pierdut pentru totdeauna
în ţărână, în foc, în văzduh şi pe ape.
Itre răsăritul de soare şi apusul de soare
sunt numai tină şi rană.
In cer te-ai închis ca'ntr'un cosciug —
o, de n'ai fi mai înrudit cu moartea
decât cu viaţa,
mi-ai vorbi. De-acolo unde eşti,
din pământ ori din poveste mi-ai vorbi.
. . . . . .
Eşti muta, neclintita identitate
(rotunjit în sine a este a)
nu ceri nimic; nici măcar rugăciunea mea.

Iată stelele intră în lume
deodată cu toate întrebătoarele mele triste ţi.
(In marea trecere, *pag. 9).*

Taina naşte suferinţa :

Sângerăm din mâni, din cuget şi din ochi.
In zadar mai cauţi în ce ai vrea să crezi.
Ţarâna e plină de zumzetul tainelor,
dar prea e aproape de călcâie
şi prea e departe de frunte.
Am privit, am umblat şi iată cânt :
cui să mă'nchin, la ce să mă'nchin ?
(op. cit. pag. 29)

Ordinea necesară a raţiunii şi a valorilor nu mângâe pe pot :

Sunt mai bătrân decât tine, Mamă,
ci tot aşa cum mă ştii
adus puţin din umeri
şi aplecat peste întrebările lumii.
Nu ştiu nici azi pentruce m'ai trimes în lumină.
Numai ca să umblu printre lucruri
şi să le fac dreptate spunându-le
care-i mai adevărat şi care-i mai frumos ?
Mâna se opreşte: e prea puţin.
Glasul se stinge: e prea puţin.
Decе m'ai trimis în lumină, Mamă,
de ce m'ai trimis ?
(op. cit. 35)

Uneori încearcă să aproximeze misterul prin simboluri revelatorii, cum este acela al „sângelui" sau al „pomului", dar a pierdut şi sensul simbolurilor :

Viaţa cu sânge şi poveşti
din mâini mi-a scăpat.
Cine mă'ndrumă pe apă?
Cine mă trece prin foc?
De pasări cine mă apără?
. . . . . .
La rădăcinele tale mă'ngrop,
Dumnezeule, pom blestemat.
(op. cit. pag. 49)

Vom vedea totuşi, într'o parte viitoare a studiului nostru, că altă cale de mântuire nu este decât cea stihială a „sângelui", a „pomului", etc.

In „Lauda somnului", aflăm însăşi poema „Tristeţe metafizică" :

Lângă fântâni fără fund
mi-am deschis ochiul cunoaşterii
. . . . . .
Cu toată creatura
mi-am ridicat în vânturi rănile
şi-am aşteptat: oh, nici-o minune nu se împlineşte
Nu se împlineşte, nu se împlineşte!
(pag. 75)

Iată strigarea desnădejdei în pustiu:

Animale streine prin spaţii oprim
şi le'ntrebăm de tine Elohim!
Până în cele din urmă margini privim —
noi sfinţi', noi apele,
noi tâlharii, noi pietrele,
drumul întoarcerii nu-l mai ştim —
Elohim, Elohim !
(op. cit. pag. 83)

Poetul nu şovăe să exprime refezul însuşi al existenţei, ca urmare logică a dialecticei desnădejdei:

Cercetare asupra poeziei noui...

II. „Tristeţe metafizică"

Fac un pas şi şoptesc spre miază-noapte :
Frate, trăeşte tu, dacă vrei.
Mai fac un pas şi şoptesc spre miază zi :
Frate, trăeşte tu, dacă vreî.
Din sângele meu nu mai e nimeni chiemat
să-şi ia începutul trăirilor, —
nu, nu mai e nimeni chiemat.
(op. cit. pag. 91)

Din „La cumpăna apelor", vom cita doar două exemple, dintre cele mai convingătoare. Cu desăvârşită artă d. Lucian Blaga sugerează misterul :

In chip de rune, de veacuri uitate,
poartă semnătură făpturile toate.
Slăvitele păsări subt aripi o poartă
'n liturgice sboruri prelungi ca viaţa.
In slujba luminii, urnă fără toartă,
luna şi-o ţine ascunsă pe faţa
vrăjită să nu se întoarcă.
. . . . . .
Rune, pretutindeni rune,
cine vă 'nseamnă, cine vă pune ?
Făpturile toate, ştiute şi neştiute,
poartă semnătură — cine s'o 'n frunte?
(Op. cit. 55)

Incheiem cu exclamaţia „Din adânc" :
Mamă, — nimicul — marele ! Spaima de marele
îmi cutremură noapte de noapte grădina.
Mamă, tu ai fost odată mormântul meu —
Dece îmi e aşa de teamă — mamă — să părăsesc iar lumina ?
(pag. 72)

Producţia lirică a poeţilor din seria cea mai recentă, asupra căreia ne-am îndreptat cercetarea noastră, înfăţişează izbitor această stăruinţă a conştiinţei în neliniştea metafizică, din poezia d-lui Lucian Blaga. Intrebările puse existenţei formează preocupările centrale de creaţie. Tinerii poeţi procedează ca şi când n'ar „cunoaşte" nimic; rămân indiferenţi faţă de conţinutul emoţional al psihologiei conştiente, analitice, şi se năpustesc spre piscul marilor întrebări. De aci urmează puţinătatea obiectului în lirismul lor, sărăcia plasticităţii, a cadrului afectiv, a esteticului propriu zis. Judecată după valoarea autonomă a frumosului, această producţie apare rarefiată, neîndestulător hrănită de substanţe întuitive, fără trup sensibil. Vibrează în ea valori eteronome artei, în primul rând cea metafizică sub forma întrebărilor, a unui patetism retoric, volitional. Vom exemplifica cercetând cu volumele câtorva tineri, şi începând cu d. *Aurel* Chirescu, proaspătul laureat cu *premiul* „Poeţilor tineri", al „Fundaţiilor regale. „Finister" se intitulează volumul debutantului, titlu care este un program (finis terrae) smuls din orizontul misteric al d-lui Blaga. Pe d. Aurel Chirescu îl stăpâneşte astfel taina :

Intre noi stă cerul ca o sabie şi
întrebarea ca un fum ;
Tâlcurile nu le ştiu decât până la marginea lumii din mine
Şi nu pot culege din tăcerea care mă împarte
Nici o urmă a risipirii mele de-acum
Pentru semnul care să m'adune şi să mă termine.
(*Indoieli*, pag. 14)

Şi după cum d. Blaga stă aplecat peste „întrebările lumii", d. Chirescu declară :

Mă 'mpart în oglinzi în care nu mă ştiu,
Mă aplec peste minuni în care nu mai eşti.
(*Trup sfânt*, pag. 19)

Căutarea este leit-motiv la d. Lucian Blaga :
Caut, nu ştiu ce caut. Subt stele de ieri,
Subt trecutele, caut
lumina stinsă pe care-o tot laud.
(*La cumpăna apelor*, pag. 13)

Iată şi pe d. *Ion Şugariu* căutându-se :
Mă caut printre gândurile mele-acum
Şi nu ştiu: par'că m'am pierdut demult.
In fiecare noapte stau până târziu şi-ascult,
Cum picură nesiguranţe grele 'n drum.
(Trecerea prin alba poartă, pag. 67)

Nu altfel este şi căutarea d-lui *Vlaicu Bârna :*

Clădesc între oglinzi, — cer, şi apă —
In fagure de vis alveole ;
Dar taina cea mare îmi scapă
Cum liricului meşter Manole.
(Cabane albe, pag. 55)

La fel la d. *Ernest Bernea :*

Ascult gândul cum se pleacă
Sub noianul de 'ntrebări
(Gând şi cântec, pag. 68)
Sunt un cântec fără aripi, ochiu deschis fără vedere,
Pas nesigur în vâltoarea necuprinselor mistere.
Cine mi-a sădit durerea neştiinţa să o ştiu?
Şi mă stăvileşte 'n calea tainelor de care ţiu ?
Chip turnat în oase slabe, trudnic, mic şi fără crez,
Caut focul viu al lumii, în ţărână priveghez.
(op. cit. pag. 41)

Ca şi d. Aurel Chirescu, se tângue d. *Mihai Beniuc* de neputinţa de a măsura cunoştinţa printr'un „termen".

E la 'nceputuri undeva greşală,
Busola minţii arăta pe dos.
Nu va eşi creodată la iveală
Metal, din întuneric, preţios ?
Străbat aşa de ani treizeci aproape,
Rod fără crez cu gândul ca un vierme'n
Al veşnicei mări, cum rozi în ape,
Şi nicăieri nu-i margine, nu-i termen.
(Cântece de pierzanie, pag. 13)

La chemarea unui orizont deschis, d. *Valeriu Olaniuc* răspunde :

De-aici începe viaţa, de-aici făgăduinţa —
Chemarea orizontului infinit...
De când am potolit cu visuri pocăinţa,
Ne turbură ispita fructului oprit.
Şi râdem c'am învins tăria fierului,
Dar ne cutremură seninătatea cerului..
Apusul ne frânge, ne doare...
Suntem nisip în mâna soartei neîndurătoare
Şi ani fără număr năzuim
Cetăţile luminii să cucerim.
(Ţărmul luminii, pag. 21)

„Muntele ascuns" se numeşte culegerea d-lui *Ion Sofia Manolescu*, titlu potrivit într'un sens stihial, cum reiese din strofa :

Muntele vieţii, muntele meu,
In jurul tainei creşte mereu.
Pârâu-mi curge — argint prin munte — Iezii tristeţii cad depe punte.
(pag. 27)

D. *Grigore Popa*, dotat cu apreciabil potenţial de optimism, în sensul „conversiunei transcendente", despre care am vorbit la începutul articolului, scrie totuşi:

Intre creasta de lumină a Domnului şi durerile de jos.
N'aud nici cântec, nu văd nici înger.
S'a stins suflarea lumii ca un fulger.
Omul e trist,
Moartea aproape.
. . . . . .
Singurătatea omului e mare,
Dar plină de prezenţa nevăzută,
El creşte 'n veci din soarta lui căzută
Dar Te visează suveran pe Tine
Zi zilele şi truda-i par atunci divine.
(Cartea anilor tineri, pag. 59)

Sentimentul destrămării îl încearcă deplin şi d. *Teodor Scarlat :*

Inceput de moarte, ori început de vis ?
Drumurile cunoscute s'au închis.
Pustietăţi ascunse-mi vorbesc.
De-aici mă strigă, dincolo cresc
şi fruntea se pierde 'n furtună...
Mă 'mprăştie-o mână, alta m'adună
şi iarăş prin ceţuri pornesc,
cu viaţa, ca orbii, de mână.
(Floarea Reginei, pag. 37)

Iată şi „căutarea" d-lui *I. O. Suceveanu :*

Iartă-mă, Doamne, că te caut ziua fără zăboviri
Cu lumânări aprinse în priviri.
Noaptea pe loitrele carului mare
Şi'n nemărginirile amare.
(Vibrări, pag. 12)

Revelarea misterului o încearcă şi d. *Petre Paulescu :*

Ştiu. Noaptea-s mai aproape de slavă şi de cer
Şi dorul revenirii în raiul vechiu mă paşte.
Aud cum plânge trupul dar cine îl cunoaşte...
Şi cad trudit pe stihuri leite de mister
(Luceferii de rouă, pag. 14)

şi trebue să-l credem pe poet când spune :

Cobor şi urc pe zumzet albastru de mister...
(Op. cit. pag. 35)

Ne oprim cu exemplificările, renunţând deocamdată la alte nume, pe care le vom pomeni în desvoltarea viitoare a cercetării noastre. Caracterul „problematic" socotim că a ieşit clar în lumină. Dar această năzuinţă de aproximare a misterului îşi are dialectica ei, care trebue să ducă la un echilibru sprijinit pe forţele abisale ale inconştientului. Vom arăta în viitor în ce constă aceste puteri „elementare".

Iovan Ducici: Legende albastre

Poeme în proză — traducere din sârbeşte de B. Pisarov

După volumul de eseuri „Comoara împăratului Radovan", d. B. Pisarov a tradus în româneşte o nouă carte a d-lui Iovan Ducici, scriitorul academician yugoslav, de astă dată poemele în proză „Legende albastre". Aşadar o nouă surpriză din literatura ţării vecine din Balcani şi un nou aspect al personalităţii impunătoare a d-lui Ducici. Vom spune că „Legende albastre" înfăţişează o producţie poetică fără egal la noi, unde poemul în proză n'a fost cultivat cu prestigiu nicíodată. Poeţii noştri mari n'au abordat acest gen, care a fost totuşi gustat, în traducerea poeziei lui Tagore. (In original bengalez, Tagore compune, de fapt, desăvârşite ritmuri, pe care noi le cunoaştem sub forma liberă a poemului în proză. Traducerea poeziilor lui Poe, de către Mallarmé, ce este altceva decât poem în proză?) Apariţia în româneşte a „Legendelor" d-lui Iovan Ducici, oferă tot un prilej ca lectorii să guste poemul în proză, în condiţiile lui cele mai strălucite. O gândire poetică viguroasă, întrupată într'o realizare stilistică originală şi amplă, constitue calitatea ce ne îndreptăţeşte să declarăm pe d. Ducici un poet adevărat, aşa cum în „Comoara împăratului Radovan" îl văzusem un intelectual de clasă europeană. Optimismul vital isvorît nu din intuiţionismul biologist, ci din interpretarea raţională a existenţii, ni se pare a fi obiectul predilect al meditaţiei d-lui Ducici. Este drept că melancolia de gust niţe parnasian învălue frazele d-sale armonioase. Stăruesc imaginile trandafirilor galbeni, ale prinţeselor înconjurate de vase veneţiene, de draperii negre şi oglinzi înecate în lumini de toamnă. Prin parcuri se înalţă şiruri de chipuroşi, mauzolee, statui reci de bronz şi marmură. Totuşi d. Iovan Ducici scrie lucruri de acestea, dominante: „In acea noapte, micul şi sensualul polip simţi prima dâră în vinele lui microscopice, un fior lung ca de foc, pasiunea de care s'a cutremurat în insomnie şi simţi dorinţa necunoscută şi dulce. El se prinse încet de un obiect oare care". Poemul se chiamă „Iubire". Polipul este simbolul vieţii triumfătoare.

Cronica ideilor

Metafizică şi morală

II

de MIRCEA MATEESCU

Conceptul schopenhauerian asupra fundamentului moralei, ridică o serie întreagă de obiecţiuni.

Am văzut care era criteriul pe care Schopenhauer îl aşează la baza acţiunei morale: *mila*. Unitatea metafizică a lumii, Schopenhauer crede că în felul acesta se recomandă şi se constitue: pornind dela sentimentul de milă, care pare a fi comun tuturor oamenilor şi ca atare urmează să fie presupus la baza atitudinei noastre morale, faţă de alţii.

Care era însă fundamentul metafizic pe care se întemeia mila, binele, morala însuşi?

Schopenhauer aminteşte, de distincţiunea kantiană dintre lumea fenomenală, aparenţa, şi lucrul în sine, neconjuncibil. In fond, adică din punctul de vedere al fiinţei în sine, toţi oamenii sunt esenţial aceiaşi. Numai aparent, din pricina acelui *principiu al individuaţiunii*, în puterea căruia stă ca să multiplice, în timp şi spaţiu, aspectele lumii — oamenii diferă.

Nu avem decât să ne repezim la *omul însuşi* ca fiinţă originară, pentru ca unitatea cosmică a eului să fie dovedită — şi de aci posibilitatea metafizică a existenţei acelui sentiment comun de milă, în stare să caracterizeze fiinţa primordială şi existenţa ontologică a omului.

In afară de obiecţiunile foarte întemeiate pe care le face Fr. Nietzsche dar mai ales Max Scheler [1]) şi la care vom ajunge mai jos — ni se pare prealabilă, în discuţia critică a teoriei lui Schopenhauer, următoarea întrebare : dacă *lucrul însuşi* (numenul) — aşa cum ne arată Kant, pe care Schopenhauer nu îl desminte în nici un fel, este sortit a rămâne necunoscut, — întrucât „voinţa de a trăi", „principiul individuaţiunii", conştiinţa noastră sau altceva împiedică această cunoaştere numenală absolută, obligându-ne la una aparentă, variată, haotică, — atunci este inutil să întemeiem metafizic morala, pe un sentiment (mila) care se referă şi derivă din limanuri inabordabile şi improprii pentru cunoaşterea omului.

Nu este deajuns *să afirmi* că mila este sentimentul metafizic în stare să caracterizeze ţinuta noastră morală, pentru că *acest sentiment anume* ar proveni din esenţa originară, unitară, ontologică, a existenţei numenale.

Cu ce se dovedeşte acest postulat? Dacă nu putem şti nimic despre *lucrul în sine*, cum rămâne cu afirmaţiunea că *mila* repauzează tocmai pe originea ontologică a lumii, că acest sentiment ar fi tocmai acela, al unităţii desăvârşite „de dincolo", din planul numenal? Ne amintim cu câtă răutate acuza Schopenhauer pe Fichte că a transformat imperativul moral Kantian, într'un imperativ despotic. Că de nicăirea nu rezultă „evidenţa" obligaţiunii de a face binele, că această evidenţă nefiind suficient întemeiată dacă spunem că este o exigenţă, logică, necesră, ea trebuia dovedită şi nejudecată metafiziceşte.

Sub o altă formă şi din alt punct de vedere, aceiaşi întrebare se adresează conceptului Schopenhauerian despre fundamentul moralei. Cu ce s'a dovedit că *mila* ar fi într'adevăr acel sentiment metafizic, ţinând de fiinţa însăşi, în sine, originar şi esenţial aceiaşi, unitară? Cum putem şti că *mila* este sentimentul numenal, al omului însuşi, în sine, din moment ce n'au fost tăgăduite, în prealabil, concluziunea trist a lui Kant din „Estetica transcendentală" că *lucrul în sine* este inaccesibil cunoaşterii noastre?

Postularea *milei* la baza metafizică a binelui deci drept *criteriul moral*, se loveşte însă şi de o altă constatare, la care ne oprisem la cronicele din trecut: că nu poate fi *criteriu* (esenţă *logică* inductibilă, aşa cum ar pretinde planul numenal) un *sentiment*, ori care ar fi el, deci nici mila. Intr'o discuţie metafizică despre morală, nu putem ajunge la concluzia că binele urmează a se întemeia pe un *criteriu psihologic*, pe un sentiment, pe sentimentalitate în genere. Atunci când am făcut o dare de seamă cu privire la problema „valorilor" am văzut că validitate obiectivă, nu poate avea un criteriu psihologic, sprijinit pe subiectivitatea individuală, deci trăind tocmai sub semnul implacabil al acelui blestemat *principiu al individuaţiunii* pe care Schopenhauer îl recunoaşte la baza lumii fenomenale şi lucrând pentru a multiplica haotic, aspectele lumii, — deci înmulţind aparenţele, deci implicit pentru a ne depărta tot mai mult de lucrul în sine, de fiinţa originară, *unitară*. Dacă întreg efortul metafizic al omului se caracterizează prin tendinţa de a regăsi şi reface unitatea centrală a lumii, este infructuos şi inutil a afirma că *mila*, un sentiment de aceiaşi tărie ca *ura*, *iubirea*, *suferinţa*, etc., oricât de general ar fi înţeleasă, este *aceiaşi* şi esenţial *la fel* resimţită şi din *aceleaşi* motive provocată la toţi oamenii. Din momentul în care am început analiza *motivelor* care pot provoca mila, adică din momentul în care începem o discuţie psihologică, aşa cum comportă şi reclamă în mod natural orice sentiment — purcedem implicit la diversificare, la *individuare*, nu la sinteză, nu la reducţie logică. Nu mai putem ajunge deci, la formarea unui *criteriu* şi de aici, mai departe, la cunoaşterea lucrului în sine. Acesta în nici un caz nu poate deri din *subiectivitate*, din psihologie, din sen mentalitate.

Max Scheler critică „morala simpatie aşa cum a înţeles-o Schopenhauer. Ac autor se referă în special la nepotrivir dintre ideia generală a filosofiei Schope hauriene (omul nu se poate tămădui voinţa traiului haotic, multitudinal, dec prin *suferinţă)* şi cu postularea *milei* la ba binelui şi a moralei. Dacă suferinţa este dr mul salvării atunci „acela care s'ar confo ma conceptului schopenhauerian al milei, trebui să resimtă o *satisfacţie* particula văzând suferinţa altuia, pentrucă numai ceste suferinţe îl face *bun* şi milos" „Natu et formes"... p. 86).

Acordând primul loc *suferinţei* iar *milei*, Schopenhauer a fost acuzat de Niet che, că în fapt, acel concept al *milei* repa sează pe o „impulsiune morbidă a unei vi în stare decadentă".

Revenim la constatările anterioare: mi şi oricare alt sentiment, dacă principi le-am socoti apte a fi formulte drept crite morale, încă ar trebui arătat *în ce fel* justifică aceste valori. Scheler observă „nu rămânem în domeniul moralei decât tâta vreme cât împărtăşim o bucurie avâ ea însăşi o valoare morală *în sine* (op. c p. 17).

Ajungem la discuţia fenomenologică a m ralei, schiţată în cronicele în care am pr zentat teoriile despre valoare — şi desp care vom mai scrie pe viitor.

1) W. „Nature et formes de la sympathie 1928.

Zapisul de danie al conului Antonică

de LUCREȚIA PETRESCU

Își rătăcise de tot mințile conu Antonică, de când își pierduse băeții amândoi, de așa grozavă moarte. Că poate, vă aduceți aminte de ciocnirea aceea de trenuri de lângă Huși.

Căraseră atunci morții cu grămada! Și Grigoraș și Alecu, feciorii conului Antonică, fuseseră și ei în tren. Veneau dela Eș dela învățătură.

Ce i-au mai adus din ei lui bietu tată-său a doua zi! Doar după straie, de i-a mai putut cunoaște; atâta erau de hăcuiți. Nici n'a putut bătrânul să le sărute fețele, să-i scalde în lacrămi, ori să le pună creștinește lumânarea în mână.

Căci erau într'o ladă mădulare hăcuite și amestecate, ceea-ce cu o zi înainte fuseseră feciori frumoși și mândri ai conului Antonică.

Și când nu de mult ți-ai îngropat nevasta, când în casă nu mai ai și alți copii să-ți tămăduiască oarecum durerea; și nici tânăr nu mai ești, ca să poți macar gândi, ca să începi viața de la capăt, ce-ți mai rămâne atunci să faci, decât să-ți rupi părul și straele, să te svârli nebun pe pământ, să urli și să blestemi, ridicând cu ură spre cer sus pumnul.

Și toate astea le-a făcut zile și săptămâni conu Antonică.

Scrâșnea și-și mușca pumnii; iar cruce să-și facă, or obraz bisericesc să-i mai intre în casă, nici la sfânta Inviere nu s'a pomenit.

Cucoana Adela — sora dumnealui — și icoanele de pe pereți multă vreme cătase să le și ascundă.

Și un an, doi a dus'o așa răsvrătit împotriva voii dumnezeești, care-i luase așa crâncen feciorii. Apoi mai domolit a căzut într'o scrintează nouă.

Știți că în colț spre ulița Strâmbă e dugheana lui Nuhăm boltașul. Și de la o vreme conu Antonică era nelipsit în dugheană. Și'n târg umbla tot mai întărit zvonul că-și risipește conu Antonică mai toate paralele fără de rost pe tejgheaua lui Nuhăm.

Rudele firește că spumegau de ciudă. Dacă ai avere de risipit, nu putea găsi bătrânul destule neamuri să le ajute?

Avere adunată de atâția străbuni creștini, s'o dăruești așa unui jidov, care nu ți-e nimica? Și gândeau că numai de hain și păgân face bătrânul asta.

Dar dacă ar fi vorbit cineva mai deslușit cu duduca Adela, care cunoștea multe din tinerețea lui conu Antonică, dacă l'ar fi ascultat acum și pe dânsul, cum se învinuește și se spovedește nu numai în fața celor două cruci din țintirim, dar și pe uliță și acasă bătându-se în piept și ocărându-se singur:

— Eu, — da. Eu, păcătosul, am toată vina. Pe mine singur să mă fi pedepsit, doamne! Pe mine singur!

Și dacă duduca Adela încearcă uneori blând, să-i scoată din minte vina asta închipuită, își întoarnă atunci mâna spre dânsa strigându-i până ce ostenește vorbele care au pus acum dealungul stăpânire pe mintea lui întunecată:

— Ba da! Să știi că din pricină că eu — bun creștin — l'am lăsat pe celalalt să crească așa străin de mine, jidov. Fiindcă l'am oropsit și osândit pe acela, mi-a luat Dumnezeu pe ceilalți doi. Feciorii tatei... Amândoi deodată... Așa grozavă moarte... Băeții tatei... Grigoraș, Alecuță! —

Și cheamă pe rând cu bocet, aleargă la țintirim să mai scurme cu unghiile țărna gropilor, apoi se duce la dugheana lui Nuhăm, să-și lase pe tejghea toate paralele din buzunare.

Și în târg tot mai tare se întărește svonul că s'a smintit bătrânul și unele rude încep a șopti să-l trimeată la Socola.

Duduca Adela firește că se împotrivește și ține partea bătrânului; iar pe Ulița Strâmbă, Nuhăm nu știe cum să dorească să țină cât mai mult scrinteala asta.

Și zilnic și el și nevastă-sa Sura pândesc lacom venirea bătrânului și-l primesc cu ploconeli de la ușă.

Dar conu Antonică își ferește parcă cu silă trupul uscat de atingerea Surei. Se așează tăcut pe jilțul pregătit mai de înainte, privește odată în jur dugheana păcătoasă, apoi privește și nu-și mai ia nici o clipeală ochii de la Nuhăm.

Atent și lacom parcă îi pândește și mișcările și vorba și râsul. Și de o dată pe fața boțită de plâns a bătrânului trece o undă de înviorare.

Nuhăm mișcase într'un anumit fel capul. Ridicase sprincenile și ridicase în râs colțul gurei.

La fel râdea și Alecuță! Și bătrânul nestăpânit făcea un pas spre Nuhăm, întindea brațul parcă să-l atingă, să desmierde râsul acela... I se lumina parcă ceva în suflet; apoi scârbit de o dată se depărta de ovrei, îi arunca doar câțiva franci pe tejghea și fugea din dugheană.

Acasă în singurătatea etacului, conu Antonică se lupta crâncen cu gândurile. Ce mai are acum de făcut și îndreptat? Căci banii care-i dă zilnic lui Nuhăm, firește că nu pot îndeajuns să răscumpere.

Dacă l'ar fi crescut de mic lângă el, dacă l'ar fi ținut prin școli, dacă l'ar fi botezat creștin.

Oare acum o fi prea târziu? Să-i spună tot. Să-l înfieze. Să-l hotărască să-și lase nevasta și legea.

N'ar fi greu. Pentru casele și moșia lui Conu Antonică, Nuhăm primește și zece boteze. Și atunci poate că...

Dar odată bătrânul se cutremură scârbit la gândul ăsta.

Să vadă pe Nuhăm stăpân aici îi casă? Să doarmă în etacul lui Grigoraș și să șează la masă pe jilțul lui Alecuță? Să sărute duducăi Adela mâna și duduca Adela să-l sărute cu drag pe creștet precum săruta pe ceilalți?

Ceilalți erau cu adevărat ai lor. Și simțea conu Antonică, că sunt carne și sânge a lui. Grigoraș, Alecu — băeții lui!

Și plânge iarăși, mugește și ridică în sus pumnul:

— De ce mi i-ai luat așa păgân? De ce?

Se năruie apoi pe jilț înecat, abia scâncind:

— Eu păcătosul am toată vina. Trei mi-ai dăruit Doamne!

— Dar pe cel dintâi l'am lăsat gol, desculț și jidov!

Și revede pe Nuhăm mititel. Cu întârziată mustrare revede parcă și pe Reveca. Reveca — muma lui Nuhăm. Jidovcuța frumoasă cu coade arămii.

Nuhăm nu-i seamănă. Nuhăm are părul negru. Negru precum îl are și Grigoraș și Alecu.

Cum plângea Reveca, când i-a spus că pleacă din Huși. Că pleacă să se însoare. Căci firește că nu era de gândit; nici Reveca n'a putut nădăjdui, ca dânsa jidovcuța săracă să-l țină prins toată viața pe el boer bogat...

I-a lăsat firește câțiva galbeni.

Dintâi n'a vrut să-i iee. Plângea. Era frumoasă. Dar de cum s'a măritat cu Ghidale și i-au tăiat coadele arămii, ca să-i pue pe cap hobot, i-a pierit deodată toată frumusețea. Și nici n'a mai trăit mult după aceia. Nuhăm a rămas de mititel singur. Alt copil n'a mai avut Reveca — și pentru toți megieșii — Nuhăm s'a născut și a crescut ca băiat a lui Ghidale.

Conu Antonică lipsea atunci din Huși. Și a lipsit multă vreme. Il trimiseseră înadins îndepărtat neamurile. Când s'a întors, Nuhăm nu mai avea mamă, iar conu Antonică aducea cu dumnealui nevastă tânără. Luase o duducuță din ținutul Vasluiului.

Boer cu boeroaică. Așa precum se și cădea.

Subțirică și plăpândă la început nu a avut copii duduca. A trebuit să se caute cu doftori, cu feredee. La urmă însă pare că tot o babă a deslegat-o. Și a făcut doi băeți. Pe conu Grigoraș și pe conu Alecu. Apoi dintr'o pierzanie s'a stârpit iar. Era plăpândă. Și s'a prăpădit de tânără.

Dar boerul nu s'a mai însurat și nici n'a mai avut alt gând și altă bucurie de cât feciorii dumisale.

Se uita la ei!... Parcă zău nici nu-i era a bună. Atâta dragoste! Mai sunt și alți tați. Dar nu stau să dee așa în genunchi la copii, ca în față de icoane.

Că erau frumoși... Nu zice nimeni altfel. Că erau purtați prin lume și îmbrăcați cu ce-i mai scump... Și asta se înțelege. Când se plimba cu ei amândoi boerul în caleașcă și da roata prin târg, vodă să fi fost și nu s'ar fi ținut atâta de mândru.

Dar dacă odată la răspântie răsărea alături de caleașcă Nuhăm gol și desculț, se încrunta odată boerul și parcă îi pierea toată voia bună.

Poruncea îndată vizitiului să întoarcă spre casă, după ce-i arunca lui Nuhăm câțiva gologani or vreo vorbă aspră de ocară.

Nuhăm primea umil și una și alta. Ocări primea dela oricine. Gologani numai conu Antonică îi arunca. Și un fel de dragoste, un fel de tăinuită legătură se strângea între puiul de jidov și boerul din caleașcă.

L'a ajutat apoi conu Antonică pe Ghidale, de a ținut pe Nuhăm câțiva ani prin școli. I-a cumpărat — la însurătoarea cu Sura marfa și dugheana. Se socotise acum destul de plătit cu asta și nu mai dădea pas gândului să-l mustre.

Și apoi nici nu prea are vreme de dat mustrării. Grigoraș și Alecu s'au făcut mari. A intrat în al douăzecilea an Grigoraș. Alecu îi vine îndată pe urmă. Și conu Antonică și duduca Adela cercetează trei județe în jur după fete ce le-ar putea fi deopotrivă. Și niciuna nu li se pare îndeajuns de vrednică de dânșii.

Acuma cât de rău îi pare! Dacă ar fi apucat să însoare măcar unul! Să-i fi ramas măcar copil dela copilul lui.

De ce i-o mai fi trimis departe prin școli? Atâta străduanie, ca să-i aducă pe amândoi hăcuiți într'o ladă!... Ce i-a mai rămas acu la sfârșitul vieței lui conu Antonică?... De n'ar fi ovrei Nuhăm... Și i se sbat în minte gânduri fel de fel.

Dacă umblă și acum după o nălucă? Dacă l'a mințit în vremuri Reveca; și Nuhăm e în adevăr băiatul lui Ghidale?...

Dar deodată își scoate ca pe un junghi din inimă gândul ăsta. Credea că nimic nu poate să-l mai doară și totuși l-a durut... O fi Nuhăm un biet păcătos de jidov ce vinde cu cotu într'o dugheană săracă; dar astăzi doar Nuhăm i-a mai rămas lui conu Antonică pe lume.

Și dacă nu ar fi Sara, nu ar fi cele două fetițe pistruiate, nebunia lui conu Antonică nestăvilită l'ar putea îndemna să...

Intr'un ceas îl îndeamnă, într'alt ceas îl întoarnă. Și cu viața asta conu Antonică slăbește și se topește și la trup și la minte. Și nu a fost nimănui mirare când a căzut la pat. Și dacă nu-l îngrijea atâta duduca Adela.

Dar poate că era mai bine să fi murit de atunci. Se vede însă că nu-și împlinise întreaga mucenicie.

Că de cum s'a ridicat și a putut eși din casă — după țintirim — firește că s'a dus la dugheana lui Nuhăm.

Dar l'a găsit pe ovrei tocmai punând lacătul pe ușă. Și i-a spus voios bătrânului, că astăzi închide mai devreme, că i-a născut nevasta băiat și trebue să-și pofteasca pentru a doua zi neamurile pentru botezul ritual.

N'a isprăvit bine cuvântul și Nuhăm a crezut că a înebunit bătrânul. Că l'a prins de piept l'a scuturat și a țipat să nu se atingă de copil. A pomenit de Reveca, mama lui, a bolborosit cuvinte neînțelese, a strigat printre hohote de plâns pe Grigoraș și Alecu, a făcut apoi cruci și s'a jurat că nu are să lase pe copilul lui Nuhăm lepădat și jidov, așa precum a făcut în vremuri cu Nuhăm.

A spus în sfârșit în nebunia lui destule vorbe ca să-l facă pe ovrei să înțeleagă lucruri, pe care până acum nu cutezase să le înțeleagă. Nu a spus Nuhăm nimica, dar s'a gândit că din asta ar putea eși pentru el un noroc mare.

— — — — — — — — — — — —

In casele lui conu Antonică, duduca Adela a spus că nu-și mai are loc. Și a plecat într'o zi cu tot calabalâcul și cu toată mulțimea slugilor, care nici ele n'au vrut să mai slujească.

Căci până acum toate i le trecuse duduca Adela fratelui dumisale, fiindcă știa că din prea mare durere au fost isvorîte. Dar până la urmă fapta asta nu a mai putut să-i treacă; și cu drept putea spune și dânsa de acum, că și-a pierdut conu Antonică mințile.

Căci te mai poți socoti om întreg, când dai atâția și atâția galbeni lui Nuhăm, ca să-l hotărăști să-și boteze creștin copilul?

Și asta încă n'ar fi fost nimica și ar fi ertat-o duduca Adela. Dar pe feciorul lui Nuhăm și al Surei să-l aduci la tine în casă și să-i faci zapis de danie averea toată?! Duduca Adela n'a putut răbda sminteala asta și a plecat. Nu se poate spune că nu se sbătuse întâi crâncen conu Antonică. Pe urmă s'a lăsat dus de Nuhăm, s'a simțit înfrânt mai de înainte.

Venea zilnic smerit ovreiul și-n timp ce prețuia din ochi scumpeturile din casă se lăsa greoi cu creștinatul copilului. Că nu vrea Sura, că se pune rău cu rabinul, că toți jidovii îl suduie. Și că din pricina asta a închis și dugheana; și poate că chiar să fie nevoit să plece și din târg.

Toată rămășița de mândrie a conului Antonică s'a irosit în rugăminți și plâns.

Dar să lase să plece din târg și Nuhăm? Să nu mai aibă nici dugheana lui unde se duce zilnic?

A făgăduit tot. A adus într'o zi Nuhăm doi negustori martori și în fața lor a iscălit conu Antonică zapis de danie. Lasă feciorului lui Nuhăm casele, moșia, averea toată.

Firește că rudele au și cerut îndată să vină comisie de doftori să vadă dacă nu-i smintit bătrânul.

Dar până atunci casa aceia s'a umplut de larmă și scâncet de copil. Copilul lui Nuhăm crește în leagăn boeresc. Nu are să umble desculț pe maidane.

Conu Antonică rând pe rând împăcat și înspăimântat de ce a făcut, își mută din odaie în odaie chinul îndoelilor.

Duduca Adela nu mai e lângă dânsul să-l mustre or să-l mângâie.

Slugi noui îl slujesc fără tragere de inimă și credință.

Furișat de ele se duce și privește lacom în leagăn. Pare că îl pândește cum râde în somn, cum își suge degetele micuțe, cum se încruntă și scânceste.

Copilul lui Nuhăm. Deci nepot lui conu Antonică. Seamănă oare cât de puțin cu Grigoraș, cu Alecuță?

Ii pare uneori că seamănă. S'apleacă să-l sărute. O viță de păr roșcat îl întoarnă cu silă. Și Nuhăm și Grigoraș și Alecu au avut părul negru. Reveca l-a avut așa. Reveca dar și Sura. Pleacă scârbit de lângă copil. Nu mai are liniște nici astâmpăr. Dar ar fi avut oare liniște mai multă dacă lăsa pe băiatul lui Nuhăm jidov în casă de jidov?..

Cutreeră odăile de a lungul. Pe uliți în târg nu mai ese. Ii pare lui, sau adevărat se uită lumea urât după dânsul și-l suduie în urmă? In schimb Nuhăm vine mai zilnic. Chip să-și vadă băiatul. Dar mai mult decât spre leagăn, privește în jur, prețuește lucrurile, sărută smerit mâna lui conu Antonică.

S'a schimbat și Nuhăm. Se îmbracă curat. S'a uitat într'o zi lung la chipurile din cadre a feciorilor lui conu Antonică.

Dar săptămâna ce vine, pe conu Antonică au să-l cerceteze niște doftori de-i teafăr. Au cerut rudele.

Când s'a înfățișat pe urmă, avea legătura la gât și părul potrivit la fel.

Și conu Antonică frământă acum în ce zi și noapte gândul: Oare e în adevăr smintit?

Se teme uneori să nu-l închidă. A auzit că-i ține la Golia închiși în cuști cu gratii. Simte fiori dealungul spinării și-i pare rău uneori că pentru copilul lui Nuhăm....

Iarăși se întoarce. Copilul lui Nuhăm e nepotul lui. Dacă și Grigoraș ar fi avut înainte de moarte un prunc?

Ii picură fierbinți lacrimile. Alta era să fie dragostea pentru copilul lui Grigoraș. Căci oricât s'ar strădui nu-și poate lipi sufletul de copilul care doarme în leagănul din etacul din fund.

Umblă iar prin odăile pustii. La capăt se aud șoapte. La lumina candelei slujnicele stau de vorbă. Pe covorul gros nici nu se aud lui conu Antonică pașii.

Ar vrea parcă să întrebe femeile de a făcut bine ce a făcut. Ar vrea și el un suflet de om lângă el. De ce l'o fi lăsat așa pustiu și duduca Adela?

Și săptămâna care vine, dacă or spune doftorii că nu-și are mințile toate?...

Lângă leagăn cele două femei vorbesc. Să se apropie și dânsul? Parcă se sfiește acum de toate. Rămâne nehotărât pe pragul ușei. Câteva vorbe rostite mai tare îi prind auzul, îl pironesc pe loc:

— Botezat, botezat dar tot jidov rămâne. Uită-te la părul lui. Mie mi-ar fi silă și să-i dau să sugă.

Glasul celeilalte slugi mai potolit nu se înțelege.

— Știu, știu ce vrei să-mi spui. Că Nuhăm ar fi fost feciorul boerului. Nuhăm — da. Cred că e adevărat. Ii și seamănă. Dar aista mic — degeaba. E jidov curat. Ei da, să știi. Și dacă ar afla și boerul ce am auzit eu astăzi... Cică Sura s'ar fi ținut cu Herșcu feciorul stolerului. O fi și minciună? Dar uită-te la părul băiatului. Leit șuvițele crețe ale lui Herșcu. Și apoi, s'a lăudat chiar Herșcu...

N'a putut isprăvi povestea. A auzit aproape ceva, ce nu era nici urlet, nici gemăt, nici plâns. Și era parcă de toate. S'au ridicat femeile să vadă. Dar bătrânul le-a dat în lături cu un brânci. Apoi a ridicat din leagăn copilul. Cu o mână îi smulse bonețica, ca să-i vadă mai bine chipul, părul.

I-a smuls și de pe trup scutecile parcă ar fi căutat vreun semn să-i dovedească. Apoi a prins iar viețele de păr roșcate. S'a uitat lung la femei; s'a căznit să le întrebe ceva, dar deodată i s'a strâmbat la o parte gura. Iar spre copilul lepădat din mâini a arătat mânios și chinuit abia a putut să mai rostească: „afară!"

Apoi s'a răsucit și a căzut moale pe podele.

Când a sosit duduca Adela, chemată de slugi, trecuseră câteva zile. Conu Antonică, întins în pat nu a mai putut grăi nimica. O dambla îi înțepenise jumătate trupul.

Și-a frământat de geaba conu Antonică jumătatea de gură ca să-i poată șopti ceva duducăi.

I-a pus doftorii în mână plaivazu. Mâna stângă neînvățată cu scrisul, s'a străduit, s'a chinuit și a înșirat slove pe care greu le-a înțeles doftorii și duduca.

Și doar nu erau decât trei vorbe scrise: „Zapisu... danie... rupe!"

La săptămână și-a dat sufletul. Acu e pornită judecată mare, ca să dărâme rudele dania făcută cu martori de conu Antonică.

Și dacă n'or isbuti și or fi adevărate vorbele slujnicei, atunci stăpân pe casele și moșia lui conu Antonică are să fie copilul Surei și a lui Herșcu feciorul stolerului.

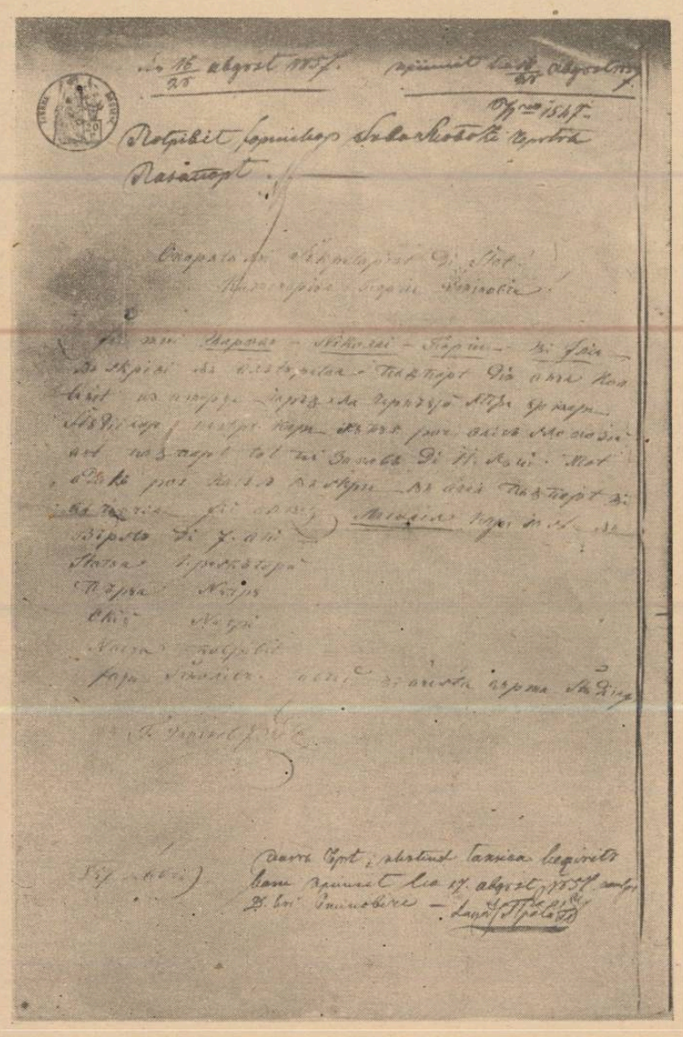

Jaloba căminului Gheorghie Eminovici din anul 1857, August, prin care cere să se reînoiască pașaportul, trecându-se în el și pe al cincilea fiu Mihail, în vârstă de 7 ani

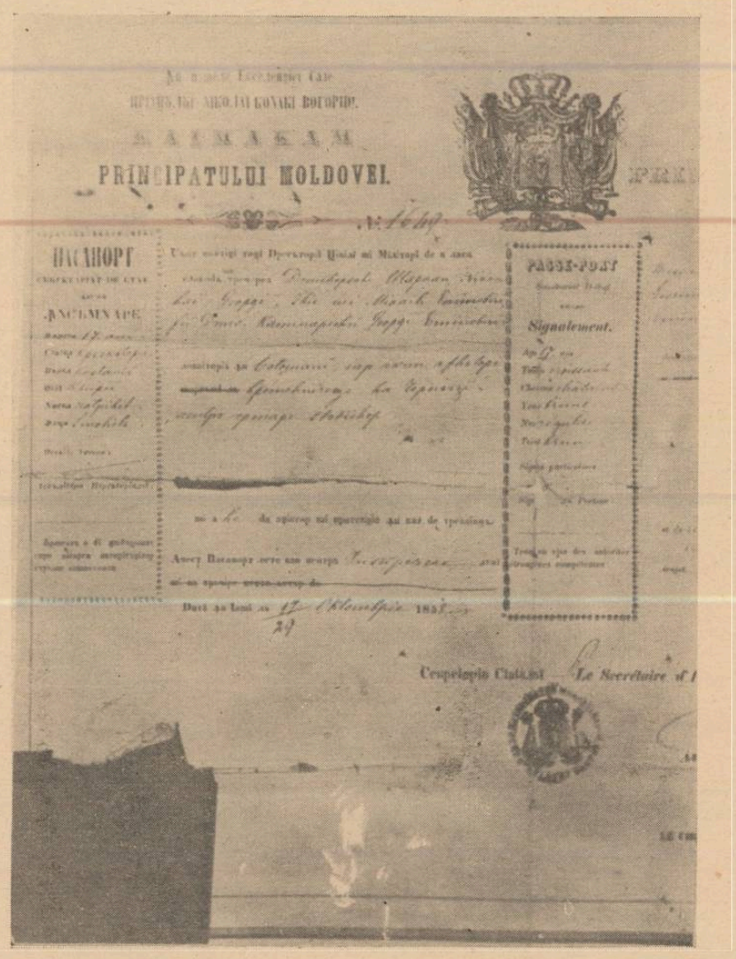

Fragment din pașaportul cu care au trecut granița în 1859, Șarban, Nicolai, Gheorghe, Ilie și Mihail Eminovici

Homo, pecca fortiter!

II

de AXENTE SEVER POPOVICI

M'am oprit în consideraţiile mele anterioare la concluzia, că pe toate planurile existenţii întâlnim urmele păcatului şi că, la începutul acestui teribil şi esenţial act a fost mişcarea. Iar asta aducea imediat la consecinţa că, din punct de vedere al valorii, mişcarea este păcătoasă, şi că viaţa, aşa cum este ea, cu legile ei de neîncetată schimbare, este tot atât de păcătoasă. Şi dacă mi le admiteţi p'astea ca valabile, urmează dela sine ca Mefisto, care invita pe Faust la oprire, şi care este deci împotriva mişcării, este implicit şi împotriva păcatului. Dar totuşi, deşi din punct de vedere logic perfecta, propoziţia nu-i adevărata. Şi nu pentrucă premisele silogismului n'ar fi nici ele adevarate, asta nu! ci numai pentru că lipseşte un element necesar. Care element? Nu ştim precis (şi desigur nu ştie nimeni) dar, în tot cazul, un element care să ducă necesar către această concluzie. In alţi termeni şi mai clar: lipseşte un element care să impună riguros propoziţia şi care să excluda orice altă propoziţie. In concreto: Când zic că mişcarea este păcătoasă şi că Mefisto fiind împotriva mişcării este implicit şi împotriva păcatului, n'am făcut o afirmaţie care să le excludă pe toate celelalte. Nu fiindcă eu pot să spun tot atât de bine (şi tot atât de împăcat cu ordinea formală a silogismului) că Mefisto este pur şi simplu numai pentru imobilitate. Iar când adoptăm propoziţia asta, şi eu o adopt, atunci observăm că raţionamentul nu-i terminat. Când spun că Mefisto ne îndeamnă la imobilitate nu ştim încă dacă el ne pune în gardă împotriva păcatului sau dacă el ne îndeamnă din nou să fim ca Dumnezeu. Pot crede şi una şi alta. Dar eu cred totuşi, fără nici o altă justificare dialectică, că Mefisto reeditează în acţiunea lui, într'un fel adoptat noilor condiţii de existenţă, rolul şarpelui din Eden. Asta este vocaţia lui: să ne oprească pe loc, şi prin oprire, să ne facă să contracarăm sancţiunea divină (ofensăm de altfel din nou pe Dumnezeu) şi să ne dea însăşi speranţa prefacerii noastre în dumnezei. Şi atunci, concluzia mea ultimă eu, care nu fac aci epistemologie pură şi care nu cred cu Hegel, că Dumnezeu l-a *„mințit"* pe om iar Şarpele i-a spus adevărul) este că, Mefisto face cel mai mare păcat posibil şi cea mai mare degradaţie. Iar cu asta, am ajuns la semnificaţia religioasă a păcatului. Aci, problema cere mai multă teologie.

Astfel, prin Mefisto, făcându-ne culpabili de păcatul nostru împotriva lui Dumnezeu (judecăţile noastre nu se mai poartă acum asupra lui Mefisto din Faust ci asupra lui Mefisto din teologia creştină) am decăzut din condiţia noastră paradisiacă şi n-eam adâncit „tot mai mult în răul nostru de infidelitate, de amiciţie şi de orgoliu".

(Am scos citatul acesta din *Institutio religionis cristianae* a lui Jean Calvin).

Dar propoziţia că ne-am adâncit tot mai mult însemnează că noi, şi înainte de cădere avem totuşi, desigur, nu o culpă ci o stare de culpabilitate. Asta nu vrea să spună însă, că avem o predispoziţie specială spre păcat. Nu, ci numai o stare care era mai mult o posibilitate de-a păcatului sau de-a nu păcătui. Aveam ceiace Sf. Augustin şi Pelage (aci sunt şi ei de acord) iar mai pe urmă Pascal şi grupul filosofilor existenţialişti în frunte cu Kierkegaard numesc starea noastră primară de libertate. Asta este de altfel condiţia necesară şi suficientă a omului ca personalitate. Ea se exprimă astfel: Dumnezeu l-a făcut pe om şi i-a dat libertatea de-a face egal şi binele şi răul. Şi de aci, o majoră: că păcatul comportă necesar spiritul, voinţa şi demnitatea eminentă a persoanei. Noi suntem persoane şi numai datorită acestei nobleţi putem păcătui. Şi de această onoare nu se mai bucură decât îngerii. Celelalte fiinţe, fiindcă n'au consimţământ liber, nu pot păcătui, şi nu poate nici chiar Dumnezeu, fiindcă este necesar şi fiindcă-şi ajunge sieşi. Dar nu numai că prin păcat noi ne exercităm magistral ca persoane, ci şi mai mult! prin păcat noi ne arătăm toată măreţia noastră de oameni. Asta fiindcă omul face prin păcat, după cum spune şi Evanghelia, să geamă de dureri tot universul. Am ajuns la un paradox chinuitor: că păcatul este mota esenţială a demnităţii noastre omeneşti şi că, fără posibilitatea lui, nu ne putem realiza ca oameni. Iar asta, vai! ar vrea să spună tocmai ceiace Martin Luther spunea în scrisoarea aceia către Melanchton. Adică: *Omule, păcătuieşte cât mai mult!* Şi aci nu este numai consecinţa căderii, ci o stare iniţială a noastră. Dela Adam nu ne-a rămas culpabilitatea ci numai decăderea. Păcatul este un act personal şi pedeapsa nu poate s'o suporte decât autorul. Aşa este just şi pe Dumnezeu nu-l putem acuza de injustiţie. Dar acum ajungem iarăşi la un alt paradox: păcatul există numai fiindcă-i *permis* de Dumnezeu. Evident, Dumnezeu permite păcatul, dar asta nu însemnează că-l şi *aprobă*. Creind oameni liberi, Dumnezeu a creiat inevitabili păcătoşi. Pentru a evita această consecinţă, ar fi trebuit, sau să nu ne creieze liberi (şi atunci n'am fi fost oameni fiindcă n'am fi avut posibilitate) sau să ne creieze *„impecabili"* printr'un privilegiu particular. Aşa cum ne-a creiat însă, Dumnezeu a ales într'adevăr, după cum spune şi Leibniz, cel mai bun dintre „compozabile", sau în altă formulă, Dumnezeu a ales soluţia care comportă cea mai mare sumă de bine cu cea mai mică sumă de rău, căci, dacă libertatea nu aduce posibilitatea de-a păcătui, ea ne aduce deasemenea şi puterea reală şi eficace de-a ne ridica în faţa lui Dumnezeu. Aci stă toată distincţia noastră şi tot p'aci trece şi singurul nostru drum spre mântuire. De aceia nu trebue să fortăm sensul frumoasei proze care s'a cântat la oficierea din Sâmbăta sfântă: O *felix culpa, quae talem ar tantum meruit habere Redemptonem.*

Da, *Felix Culpa!* fiindcă fără păcat n'ar nici iertare şi nici mizericordie, prin care Dumnezeu este mare. Atunci prieteni, să ne alegem ceasurile şi să păcătuim pentru contribuirea noastră la măreţia lui Dumnezeu! Dar cu o condiţie: să ne păstrăm credinţa. Căci păcatul nu-i opus virtuţii, după cum credea Socrate, după cum credea Pélage şi alţii, ci este opus credinţii. Amintiţi-vă cuvintele apostolului: *justus ex fide vivit*, şi amintiţi-vă splendidul text a lui Tertullian din De carne Christi: *Crucifixus este Dei Filius, non pudet quia pudentum est, et mortus est Dei Filius, prorsus credibile quia ineptum est, et sepultus ressunexit, certem est quia imposibile.*

... (Fiul lui Dumnezeu a fost crucificat, asta nu este urît fiindcă este urît, şi fiul lui Dumnezeu a murit, asta cu atât încă este mai de crezut cu cât este ineptă, şi îngropat. El s'a ridicat de acolo, şi asta este sigur pentru că este imposibil.)

Iar Sf. François de Sales spune: Le péché n'est honteux que quand nous le faisons, mais étant converti en confession et pénitence, il est honorable et salutaire. Şi să nu uităm, marele şi sfâşietorul păcat a lui Petru, dar şi că Petru a fost iertat fiindcă „s'a căit amar". Sunt multe păcate şi chiar multe crime, dar toate (aproape toate) se şterg cu lacrimi.

Cronica muzicală

SUGESTII

de ROMEO ALEXANDRESCU

Mai nobile şi mai sigure decât oricare alt mijloc de propagandă, elemente prin excelenţă bune conducătoare a acelor curenţi de comunicare de cuget care contribue atât de mult la înţelegerea sufletească reciprocă a celor mai diferite neamuri, manifestările de artă sunt cu prisosinţă un grai internaţional, de-o însemnătate fără egal.

Grija reprezentării în străinătate, cu cât mai multă autenticitate şi valoare, a resurselor de dar şi gândire artistice de care dispune un popor, trec de aceea, din ce în ce mai categoric, pe primele planuri ale preocupărilor culturale de pretutindeni. Organizaţii naţionale conştiente de importanţa covârşitoare a manifestărilor de artă dincolo de fruntarii, trebue să se înfiripe şi să ia vie desvoltare, oriunde există avut artistic, oriunde există oameni şi realizări de artă, demni de înfăţişat străinătăţii, în numele neamului.

O dublă acţiune, se impune, din partea fiecărei ţări, în acest domeniu. Una, de întocmire a însăşi manifestărilor, de patronarea şi susţinerea lor în afara hotarelor, de prezentare a lor cât mai complet şi mai strălucit. O altă acţiune necesară, este aceea de control a producţiei artistice în străinătate. O lege aspră, care ar pune în primejdia pierderii cetăţeniei pe acei care, supraveghindu-şi forţele şi împinşi de întristătoare vanităţi, compromit reputaţia artistică a unui neam, prin manifestări derizorii în alte ţări, ar fi binevenită.

Nici autorizarea, dată de o secţie specială creată pe lângă ministerul competent, care singură ar da deslegare unui artist să activeze în străinătate, n'ar fi o măsură excesivă. Dar, în această privinţă, în ceeace priveşte mişcarea muzicală românească, ar fi multe de făcut, chiar în interiorul ţării.

In primul rând, pentru un cât de mic început de răspândire a muzicei, în provincie. Viaţa muzicală a oraşelor mici, de altfel şi a mai tuturor celor nu tocmai mici, este aproape inexistentă. Maestrul Enescu, neînţelegând să-şi cruţe nici o osteneală, a cutreerat provincia românească în lung şi lat, dar a întâlnit multă nepregătire, frecventă lipsă a celor mai modeste noţiuni de dragoste de artă, încât arareori a putut simţi în jurul său ceva din ambianţa, din căldura creatoare de fluid propice, pe care o aşteaptă artistul, dela cei ce-l ascultă. Ba, fără a ne mai gândi atât de departe, trebue să spunem că uneori, numărul scaunelor libere din câte o sală, constituia un multiplu sdrobitor al celor ocupate. Şi aceasta, pentrucă maestrul Enescu, întâlnea, în calea idealismului său admirabil, rezistenţa mediului neformat, teama de necunoscut, dacă se poate exprima şi astfel realitatea.

Cât de rar oaspete este de altfel muzica serioasă, muzica, într'un cuvânt, în majoritatea oraşelor noastre de provincie, am putut-o de altfel constata şi mai precis, cercetând, personal, la societatea compozitorilor, de mai mulţi ani, borderourile de încasări a drepturilor de autori provenite din afara Capitalei. Baluri, reviste, „petreceri" cu muzică, muzică de „local", înţeţesează coloane întregi, pe când, cuvântul concert, rămâne rarisim, dacă nu exclus.

Iniţiativa individuală, pentru a începe o tămăduire a acestui rău, este un sacrificiu pe care mijloacele artiştilor concertişti, nu le-ar putea suporta. In ziua în care, oficial, echipe de artişti realmente selecţionaţi, căci am uitat să arătăm că printre nespus de rarele concerte ale oraşelor mici, figurează mai ales pseudo-artişti, vor putea brăzda ţara cu turnee metodic întocmite, provincia va începe însfârşit să se formeze, să-şi agonisească începuturile unei înţelegeri artistice, care va însemna un progres cultural extraordinar.

Pentru Capitală, situaţia este, firesţe, alta. Manifestări variate şi destul de numeroase se înlănţuesc întreaga stagiune. Dar şi aci, sunt multe de făcut. Autorizaţia pentru străini de a concerta în Bucureşti, ar trebui să se obţină mult mai greu şi mai ales, cu mult mai mult discernământ. Un comitet de specialişti adevăraţi ar trebui înfiinţat pe lângă direcţia generală a teatrelor, pentru a tria cu competenţă ofertele şi a alege numai artiştii de calitate şi care pot asigura un aport de seamă în viaţa muzicală. Acelaş comitet ar trebui să controleze şi producţia autohtonă, ordonând puţin manifestările şi potolind zelul mercantil al impresarilor, cari în afară de concurenţă şi de un cât mai rotund câştig, nu sunt în genere capabili de altceva. Administraţiilor de săli de concert le incumbă de asemeni să fie mult mai parcimonioase în închrierea sălilor, ca să se creeze însfârşit acel prestigiu al scenei de concert, acea chezăşie de nivel artistic, care astăzi nu există. Atunci, în sala fundaţiei „Dalles" a Academiei române", n'am mai putea întâlni orchestra Sandu Marcu şi îndrăsnim să credem, n'am avea nimic de regretat.

Cartea străină

C.-F. RAMUZ: Paris, notes d'un Vaudois

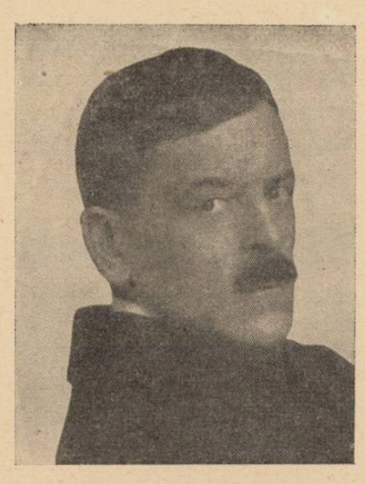

C.-F. Ramuz

Ceeace francezii numesc „la chose littéraire" aminteşte într'o foarte aproximativă măsură, ca o aluzie vagă şi de tot îndepărtată, despre „la chose" fără altă specificare. Intre „lucru" şi „lucrul literar" se poate vorbi, cu prudenţă şi cumpătare a limbajului mereu atent la nuanţările necesare, despre existenţa unui raport de condiţionare dar niciodată de cauzalitate. Punţile de comunicare explicativă între realitatea brută şi realitatea literară sau artistică sunt tăiate, tot aşa cum categoriile cunoaşterii şi ale înţelegerii care ne îngăduie să ne orientăm în lumea fenomenală, a reprezentărilor, sunt neputincioase să ne lămurească despre natura realităţii numenale. Aşa dar, lucrul literar reprezintă un fel de absolut inaccesibil, ce n'ar putea fi aflat la capătul niciunui itinerariu pornit din lumea aparanţelor sensibile, a lucrurilor, nici întâlnit pe drumul vreunei continuităţi explicative. Constatăm, dimpotrivă, un hiatus, o soluţie de continuitate — cum se spune. Iată-ne iarăşi poposind la ţărmul enigmatic, *entre le vide et l'événement pur*, dincolo de care scapără, inexplicabil, un înţeles nou, — suprinzătoare, o frumuseţe neasemănată.

Armonia eminesciană, euforia scrisului giraudoux-ian, gravitatea mişcată şi mişcătoare, familiară şi tandră a timbrului prozei lui C.-F. Ramuz, pătrunzând până'n temeliile organice ale fiinţei lăuntrice şi până la stimularea chiar a cenesteziei noastre, absorbită ca în desbaterea unei chestiuni personale, sunt absoluturi intraductibile în termenii explicaţiei cauzale.

Scrisul lui Ramuz nu are nimic „oratoire", nimic din gesticulaţia elocventă şi atât de turburător comunicativă a unui L.-F. Céline şi nici nuditatea accentului pe care o semnalam la Antoine de Saint Exupèry. Farmecul prozei lui — pentrucă e una din cele mai *fermecătoare* proze din câte se scriu astăzi, în limba franceză, în înţelesul unei delectări la care participă întreg sensoriul nostru — n'ar putea fi desprins şi izolat ca atare, fără să-l punem în legătură cu ceea ce, după mărturisirea autorului însuşi, constituie trăsătura statornică a firii lui: timiditatea.

Evident, nu vom afirma că scrisul lui Ramuz este fermecător, din cauză că autorul amintirilor parisiene, la care ajungem acum, este un timid. Dar numai un timid poate avea în aşa măsură de mlădios şi exersat simţul libertăţii interioare, al resfrângerii nemijlocite a senzaţiei în constelaţii de înţelesuri şi sugestii, care dilată brusc profilul realităţii aparente, proectând-o fantastic pe dimensiunile feeriei dinlăuntru.

Acest farmec e al intimităţii, împletire de graţie şi umor, acuitate a pătrunderii şi fantezie totodată, ca în această viziune a unui bulevard parisian, într'o dup'amiază însorită de început de Octombrie:

„Le large boulevard allait dans une direction précise; le trottoir était fait d'une multitude de petites îles de couleur claire cernées d'ombres, qui était le soleil tombant entre les branches des marroniers. Ils étaient en train de perdre leurs feuilles. Elles n'étaient pas jaunes comme chez nous, mais brunâtres, et non pas mûres, mais brûlées, ou encore d'un vert desséché. Cependant il y avait de temps en temps un joli drapeau qui pendait au-dessus d'une porte avec gaîté. *Et j'étais amusé, mais inquiet, et en même temps curieux et triste, et dépatrié, mai tout le temps rapaysé.* Je me laissais faire. Je ne cherchais pas à connaître la cause de ces sentiments multiples et contradictioires. Et je continuais d'aller, me confiant à mes seules lumières, parce qu'on est empêché d'interroger le monde qui passe trop vite, tous ces passants indifférents renfermés en eux-mêmes, les agents qui vous intimident".

Prin transparenţa muzicală a textului, rândurile pe care le-am subliniat apar ca un filigram sufletesc al autorului. După melodia lucrurilor, adagio de suavă puritate al omului. Iar ca să mai întârziem câteva clipe la acest paragraf al farmecului transcriem — spre bucuria cititorului, suntem sigur — şi acest delicat moment muzical:

„Les façades des maisons étaient hautes et nues. On faisait ainsi quelques pas et tout à coup la rue tournait, fermée à son extrémité apparente par un grand mur sans ouverture; il suffisait alors de lever la tête pour apercevoir devant soi un grand dôme qui brillait de toutes ses ardoises mouillées, à la fois tout proche et lointain, bellement arrondi dans de ciel... Je continuais à lever la tête et, au-dessus des murs salis, par place même assez dégradés, le grand dôme là-haut semblait glisser d'un mouvement très doux, de droite à gauche, à cause des petits nuages allant de gauche à droite, emporté comme eux qu'il était, mais en sens contraire, dans l'espace aérien".

Parisul pe care-l evocă Ramuz e un Paris al amintirilor, din vremea anilor tinereţii (împlinise douăzeci), când venise acolo sub pretextul pregătirii unei teze de doctorat în litere, cu subiectul Maurice de Guérin. Plecase din Vaud, unul din cele douăzeci şi două de cantoane elveţiene, cu gândul să stea la Paris şase luni şi a rămas mai mult de doisprezece ani. De bună credinţă, ca să-şi pregătească teza de doctorat, dar n'a scris un rând din ea; ca să urmeze cursuri, să înveţe, socotind că va avea afaceu cu învăţământul şcoalei dar cedând treptat farmecului Parisului, până când a ajuns să-l înveţe, străin de orice alt program sau ritual decât al vieţii parisiene. Ramuz înşiră într'o pagină memorabilă, acea sumedenie de Parisuri „provizorii şi cu totul ocazionale, cari vin să se înghesuie ca în vreo expoziţie universală, în jurul adevăratului Paris".

Vă amintiţi de numeroasele simţiri contradictorii care-l stăpâneau, în după amiaza următoare sosirii lui la Paris: sentimentul de-a se afla în exil şi repatriat în acelaş timp, ceea ce-i îngădue să adere perfect cu o parte a fiinţei sale dar să nu ştie ce să facă cu cealaltă, pe care nu găseşte unde s'o aşeze. Abia după câteva luni de şedere şi hoinăreală, când încetează contradicţia din lăuntru şi nu se mai simte stânjenit de acea parte a fiinţei sale care nu-şi afla locul, Ramuz se regăseşte pe deantregul şi descoperă Parisul, simplu, fără emfază lamartineană şi fără de a poza pentru posteritate, în atitudinea meşteşugit studiată a unui Renan pe Acropole. Sunt două aspecte sau două momente ale acestei descoperiri, despărţite nu numai în spaţiu şi prin răstimpul câtorva luni dar şi ca semnificaţie deosebite: aş numi-o pe cea dintâi descoperire memorabilă, care i se desfăşoară panoramic, de pe ultima terasă a turnului Eiffel şi pe cealaltă intimă, cu un răsunet adânc, hotărîtor pentru destinul autorului însuşi: „...în vârful acestei construcţii artificiale — scrie odată Ramuz — cea mai artificială din toate construcţiile, deoarece nu-i făcută măcar din piatră (piatra care preexistă omului), ci dintr'o materie născocită de el, te găseşti totuşi transportat în plină natură şi numaidecât dat pe seama doar a forţelor naturei, într'o tăcere în care s'ar zice că nu sunt decât sgomote ale naturei, ceeace-i fals, dar ele nu te ajung decât transformate prin aer şi rotunjite de el, ca în culmea muntelui". Această linişte alpestră pe care tânărul vadez o regăseşte pe platforma turnului Eiffel, odată cu spaţiul şi răgazul contemplativ, îi dau putinţa să cunoască natura secretă a frumuseţii Parisului, alcătuit în felul unei opere de artă, al cărei plan arhitectural îi înlesneşte privitorului aceeaş impresie de măreţie ca şi o tragedie „fiindcă Parisul e un oraş clasic, un oraş în alexandrini...; e monoton şi măreţ, căci măreţia nu se obţine fără monotonie, căci măreţia îşi râde de pitoresc, de neaşteptat, de-o varietate lesnicioasă, de tot ce nu-i decât anecdoctic, de fireasca voastră curiozitate".

Un alt moment al descoperirii Parisului este acela în care Ramuz, privind ansamblul construcţiilor Luvrului, începe să ghicească importanţa şi bogăţia acestei „ţări de câmpie unde măsura omului îşi reia însemnătatea, unde tot ce mă înconjura era pe măsura omului, fiindcă era opera lui, fiindcă era ieşită din mâinile lui". Şi atunci încearcă el, pentru prima dată, o impresie vagă încă, de îmbogăţire, dar care-l face să-şi redobândească încrederea în sine. Fără să-i deosebească bine cauza, simte imperios, îndemnul de a fi activ — „de a se exprima", precizează Ramuz. Şi atunci descoperă într'adevăr Parisul, altul decât cel turistic sau universitar, în acel climat îndemnător la expresie, care înseamnă îngăduinţa acordată neofitului, de a participa el însuşi la ceea ce perpetuiază gloria şi farmecul Metropolei franceze. Nici o îndoială că mărturia lui Ramuz e dintre acelea care cinstesc în cea mai înaltă măsură reputaţia Parisului. El şi-a plătit o datorie de recunoştinţă, cu moneta incoruptibilă şi cea mai preţioasă din câte cunoaştem: a poetului.

MIHAI NICULESCU

Armonii ultime

Inchid în mine porţile vis
Cu freamăt lin de clipe şi abis.
In fiecare poartă — adorm lumini
Pe aripi aurii de heruvimi.

Din armonia surdă de fiori,
Ce-mi poartă undele prin văi şi zori,
Cel mai adânc şi pur svon mi-a rămas
La Poarta celui din urmă popas.

La noapte — când va dormi pământul,
M'oi înfrăţi cu cerul şi vântul
Şi peste munţi şi nouri — tot mai sus —
Voi bate la fereastra lui Isus.

Din darurile mele — cel mai scump —
Nemărginit ca marea — înserării,
Duc ochii depărtărilor de-atunci
Când îmi vrăjeai luceferii pe lunci.

Şi'n apele pârâului — destinul.
Iar—de-ai să vii mânată de vreun dor
Neînţeles, ca astrele ce mor —
O ramură din brazi — să îmi aduci.

Te voi simţi cu fiecare pas
Şi'n ei — mereu—voiu şti că am rămas
Iar darul: porţile de vis se'nchid !!...
„Şi n'am să-mi deschid ochii ! ! Nu.
Nu am să-i deschid'...

ION A. BUCUR

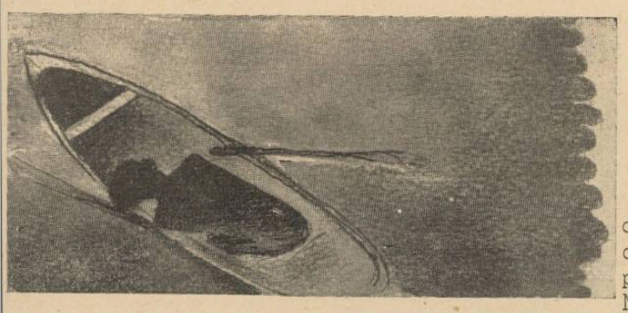

E. 41.

de M. C.

Ştefan simţi deodată un ac de ghiaţă în inimă şi toropeala îi dispăru ca sub duş. De unde venise gândul acesta? E. 41! O mână de fier îi strângea gâtul şi — încet o sudoare rece îi umezi tâmplele.

Sări din pat cu un salt de fiară, alergă la fereastră şi ridică storul. Lumina palidă a zorilor năvăli în cameră. Ştefan simţi o uşoară linişte. Îşi rezemă încet fruntea de sticla ferestrei şi răceala ei de ghiaţă îi păru binefăcătoare. Căută să-şi adune gândurile, dar nu putea. Litera şi numărul i se repetau mereu în creer într'o cadenţă regulată, de ceasornic. Cu un efort se smulse din obsesie şi — după o privire absentă prin cameră — ochii i se opriră pe ceasul deşteptător. Într'o clipă i se făcu lumină: Acolo era glasul acela neomenesc cu cadenţa lui blestemată. O furie oarbă îl cuprinse. Se îndreptă către el cu gândul să-l sfărâme, să-l oprească, să nu mai audă glasul mecanic ce se repeta în fiecare bătae a ceasului. Întinse mâna, dar sări înapoi speriat. Un răpăit de ploaie metalică îl împroşcă drept în faţă. O clipă stătu împietrit, apoi întinse mâna şi apăsă butonul de oprire ale deşteptătorului. Zâmbi. Zgomotul acesta neaşteptat îl readusese la realitate. Porni domol să se îmbrace şi încercă să se gândească la ziua care începea.

Gândul îi aluneca însă, mereu, spre seara trecută. Crâmpee de imagini îi veneau în minte, clare şi neireşti în nemişcarea lor de film rupt. Se vedea întâi la restaurant, în boxa retrasă, alături de Leonida. Filmul se rupsese în clipa când Leonida râdea sgomotos. Atunci văzuse Ştefan primul fapt ciudat: ochii lui Leonida. Cum ridicase paharul, mâna lui Ştefan acoperea jumătatea de jos a feţei lui Leonida şi o clipă ochii apărură singuri privindu-l rece şi tăios prin ochelarii cu rama groasă. Ochii aceştia cenuşii de oţel **nu râdeau,** cu toate hohotele lui Leonida.

A doua oară filmul s'a oprit la 1 şi 20 după miezul nopţii. Erau tot în restaurant, dar o ceaţă groasă învăluia oamenii şi lucrurile. Leonida era tot acolo şi râdea mereu. De data asta Ştefan **îl auzea,** nu-l mai vedea. De câte ori încerca să-l privească, faţa lui Leonida îi apărea ca o massă informă, gelatinoasă, ca o meduză cu două cioburi de sticlă — ochelarii — în mijlocul trupului. Şi îndărătul sticlelor nu se mai vedea nimic. Acuma filmul se rupsese la 1 şi 20, în clipa când Ştefan îşi păturea cele câteva hârtii de o mie şi se uita la ceas, iar o mână, probabil a lui Leonida, lua chitanţa lui Ştefan scrisă cu creionul pe o bucată de hârtie stropită de vin.

Imaginea asta nu-l turbura acuma prea mult. Era a treia sau a patra oară când lua bani dela Leonida. Leonida avea întodeauna bani, mai mult decât îi trebuiau. Agenţia lui de vapoare mergea strună şi el nu făcea un secret din asta. Dimpotrivă, o spunea la toţi, decâte ori avea ocazia să desfacă — personal — o nouă sticlă de şampanie.

Şi ocaziile acestea şi le făcea în fiecare seară în compania băeţilor dintre cari, cel mai constant era Ştefan. De fapt Leonida ţinea la Ştefan mai mult ca la oricare din ceilalţi. Era „genul" de prieten care-i convenea, care se potrivea sufletului lui neînţeles de oameni. Şi el era poet, dar nu scria. Şi el era aviator, prin simţire; soarta însă îl pusese să facă alte treburi în viaţă. „Şi pe urmă, mă Ştefane" — adăoga Leonida deobiceiu — „tu eşti un băiat fin, măi! Şi un suflet fin nu poate fi înţeles decât tot de un suflet fin. Aia e!"

Leonida, în schimb, nu prea era „genul" lui Ştefan. Dar cum să scape de el? Orice încercare de a se îndepărta putea să-l jignească pe Leonida. Şi'n definitiv de ce să se îndepărteze? Lui Leonida îi plăteau petrecerile şi femeile şi nu se uita la bani niciodată. Toate chefurile le plătea el. Şi ce chefuri! În viaţa lui nu băuse Ştefan atâta şampanie ca în ultima lună. În fiecare seară, program neschimbat: masa la „Carlton", apoi la „Oriental-Bar" până la patru dimineaţa, într'o lojă ascunsă, cu două trei fete, în fiecare seară altele.

„Oriental-Bar"! Inima lui Ştefan se strânse deodată. Aici se rupe iar filmul. Faţa lui Leonida s'a plecat peste masă şi-i numai la o palmă de ochii lui Ştefan. Dar Ştefan nu vede decât massa aceea informă, gelatinoasă. Aşteaptă râsul gâlgâitor al lui Leonida şi zâmbeşte şters, anticipat.

Dar Leonida nu mai vrea să râdă. Vorbeşte. Spune ceva. Ştefan nu înţelege, dar zâmbeşte mereu dând din cap, în timp ce mâna lui caută, ca prin somn, pulpa mătăsoasă a femeii de pe scaunul de-alături. Mângâierea nu găseşte decât scaunul gol şi Ştefan ar vrea să se întoarcă. Dar mâna lui Leonida îl sgâlţâie de umăr.

— „Ei! Auzi ce-ţi spun? Trezeşte-te odată".

Ştefan vrea să se trezească dar renunţă. Un gest plictisit cu mâna, ar vrea să spună lui Leonida să renunţe şi el. Dar Leonida nu renunţă. Acuma faţa lui e aşa de aproape de a lui Ştefan, încât a'nceput s'o deosebească. Vede deocamdată ochelarii. Apoi buzele cari se mişcă şi spun ceva, repetă ceva.

— „E. 41— E. 41! Auzi?"

Asta n'are nici un sens. Ştefan se scutură şi vrea să'nţeleagă. Dar e aşa de greu de gândit! Ceaţa s'a mai rărit şi acuma vede ca prin vis pe Leonida care-i arată nişte hârtii.

— Douăzeci şi cinci de mii, auzi? Douăzecişicinci de mii. Uite chitanţele. Haide! E momentul să treci la treabă.

Un arc de oţel se destinde şi Ştefan e în picioare. O cupă de şampanie s'a spart cu clinchet uşor. Urechea lui a prins sgomotul şi ochii lui văd acuma bine. Priveşte de jur împrejur. Sunt numai ei doi şi perdeaua de catifea îi desparte de restul lumii. Ceaţa a dispărut cu totul şi acuma îl vede bine pe Leonida, care zâmbeşte. De data asta parcă şi ochii iau parte la zâmbetul lui. A rămas aşezat pe scaun şi zâmbeşte. Dar ce zâmbet groaznic! Un rânjet mai degrabă. Un rânjet de câine, de pisică, de tigru!

Un fior de scârbă şi de teamă străbate, ca o săgeată, inima lui Ştefan şi ultimele crâmpee de ceaţă dispar, scuturate. În faţa lui Leonida, pe masă, sunt nişte hârtii pe care le vede bine: sunt cele 4 chitanţe ale lui.

— „Pricepi acuma?"

Leonida nu mai zâmbeşte. În sticlele ochelarilor se răsfrânge lumina becului de sus şi ochii nu se văd. După întrebare, buzele s'au strâns şi fălcile s'au umflat, încleştate.

— „E timpul să trecem la treabă. Viaţa nu-i făcută numai din petreceri, E. 41! Ascultă-mă deci şi caută să faci treabă bună".

Leonida se ridicase şi acuma — cu o palmă mai înalt decât Ştefan — vorbea cu dinţii strânşi în fraze scurte şi repezi. În şoaptă, glasul lui avea tăişul crivăţului.

Ştefan simţi deodată o pornire nebună să repeadă un „swing" în falca strânsă şi pumnul lui se închise cu sete în timp ce trupul i se încorda. Se stăpâni. Trebuia mai întâi să înţeleagă. Nu pricepea nimic, dar o dureroasă neliniştе îi năpădea încet în suflet, ca o presimţire.

— „Mâine seară la Carlton. O să'mi aduci ordinea de bătae actuală şi situaţia Md. T. altfel..."

Ştefan nu se mişcase. Încordarea din trup dispăruse. Deschise încet buzele şi întrebă calm:

— „Altfel... ce?"

— „Altfel, poimâine se va primi la Divizie asta" — arătă chitanţele — „şi asta". Şi Leonida băgă mâna în buzunarul dela piept şi — încet, cu gesturi de prestidigitator — scoase câteva fotografii. O singură privire îi fu deajuns lui Ştefan ca să înţeleagă: erau trei fotografii de avioane date de el lui Leonida. I le ceruse cu atâta insistenţă încât a trebuit să i le dea, mai ales că erau avioane cunoscute ce figurau chiar ca reclame pentru fabricele respective.

Totul îi păru în clipa acea aşa de caraghios, că începu să râdă în hohot.

— „Astea? Ha, Ha! Deşteptule! Astea le găseşti oriunde; în orice revistă ilustrată, de specialitate".

— „Crezi?" Leonida zâmbi nevinovat. „Poate le găsesc atunci şi pe astea?" şi-i arătă fondul fotografiilor.

Ştefan privi şi-l cuprinse ameţeala. Cum putuse face asta? În spatele avionului fotografiat se vedeau bine cele trei hangare uriaşe în construcţie şi depozitul îngropat de benzină, ceva mai la o parte, în fund.

Cu un gest brusc, întinse mâna să apuce fotografiile. Leonida însă se feri prompt şi le băgă cu grijă în buzunarul dela piept.

— „Când anumite persoane vor avea în faţă chitanţele tale şi aceste fotografii, nu le va fi tocmai greu să tragă o concluzie". Leonida zâmbi încheindu-se la haină. „Aşa dar suntem înţeleşi? Atunci, pe mâine seară".

Plecase fără nici o ceremonie şi — pentru prima oară — uitând să achite nota.

În răcoarea dimineţii, Ştefan se simţi mai liniştit. Respiră cu sete aerul rece şi mări pasul către „cafeul marin" unde era punctul de plecare al autobusului spre aerodrom. Se silea să nu se mai gândească la nimic. Aprinse o ţigară şi sorbi cu sete fumul acru şi înecăcios al primei ţigări de dimineaţă.

La cafenea băeţii stăteau la mesele de pe trotoar în aşteptarea orei de plcare. Ştefan îi văzu de departe şi inima i se strânse. Cu fiecare pas care-l apropia de e, îl cuprindea mai tare frica de a-i privi şi a citi pe chipurile lor condamnarea lui. Dar o cascadă de râsete îi dădu curajul de a-i privi în faţă, schiţând chiar un zâmbet odată cu salutul general.

Chipurile proaspete şi luminoase îi răspunseră. Nu, ei nu ştiau nimic. Pentru ei nu se întâmplase nimic deosebit. Dimineaţa sură şi rece era începutul unei zile frumoase ca atâtea altele, pentru ei. Pentru ei! Pentru Ştefan era ziua cea mai groaznică din viaţa lui. Astăzi se termina o viaţă şi o lume în care niciodată nu se va mai putea întoarce.

Se întoarse să salute şi pe cei câţiva ofiţeri mai mari în grad ce stăteau departe. Şi'n grupul lor era veselie. Căpitanul Ristea râdea din toată inima pornind să se urce în autobusul care sosise. Când îl văzu pe Ştefan, râsul îi pieri deodată şi pe faţă îi apăru acelaş aer de uşoară ironie ca întotdeauna.

— „Bună dimineaţă tinere noctambul. Ce mai nou pe la „Oriental-Bar"? S'a schimbat programul?"

În întrebarea banală Ştefan ghici parcă ceva neobişnuit. Era ca un tufiş — noaptea — îndărătul căruia **trebue** să fie ceva. N'avea timp însă. Trebuia să răspundă. Îşi căută tonul cel mai natural din glas şi răspunse gâtuit:

— „Nimic Domnule Căpitan. Acelaş program".

Îşi drese glasul şi adăogă indiferent:

— „Aţi fost şi Dumneavoastră aseară?"

De pe bancheta din faţă unde se instalase, căpitanul Ristea se întoarse pe jumătate, fără să-l privească.

— „Eu? Ce rost ar fi avut atunci să te mai întreb de program?"

— „Atunci de unde ştiţi c'am fost?"

Căpitanul Ristea nu auzise probabil ultima întrebare acoperită de sgomotul motorului ce pornea, căci nu răspunse. Ştefan ar fi vrut să-l mai întrebe ceva, dar renunţă. Căpitanul Ristea era tăcut de obiceiu şi o conversaţie banală cu el nu avea şansele unei vieţi prea lungi.

Când coborîră din maşină Ştefan se îndreptă grăbit spre hangare. Vocea căpitanului Maxim îl opri însă.

— Ei, unde te duci? Ai terminat lucrarea? Ştefan se întoarse încet.

— Domnule căpitan, vă rog, azi nu pot lucra la biurou. Nu mi-i bine.

Căpitanul Ristea interveni. Îl luă le o parte pe Maxim şi-i spuse ceva în şoaptă.

— „Bine", se auzi glasul lui Maxim, „e liber".

Ştefan salută şi se îndreptă spre hangare. Respiră adânc mireasma adusă de briză şi îşi aprinse o ţigară. Se opri în faţa hangarelor. Servanţii scoteau avioanele afară aşezându-le simetric şi scoţându-le husele. Băeţii cari urmau să sboare, se îmbrăcau în hainele de blană. Ordine scurte, râsete, glume.

Ştefan trecu mai departe. Ar fi vrut să sboare, să-şi limpezească puţin capul care duduia ca o sobă de fier. Dar astăzi nu era rândul lui.

In spatele hangarelor platoul se termina printr'o râpă abruptă în lacul imens şi liniştit. Ştefan coborî. O barcă mică se legăta uşor în bătaia brizei. Se urcă în ea şi ridică vela albă ca o aripă de pescăruş. Vântul i-o umflă într'o clipă şi barca — desprinsă de ţărm, se depărtă uşor înclinată într'o parte. Ştefan strânse vela mai bine, fixă cârma şi se întinse în fundul bărcii. Plescăitul valurilor şi fâşâitul bărcii ce se strecura printre ape, avea ceva liniştitor, ca de mângâiere.

Departe, în urmă, un motor porni şi sgomotul străin turbură o clipă liniştea aşternută peste ape, apoi se contopi cu tăcerea.

— „Ce să fac? Ce să fac?"

Vorbise tare. Îşi prinse capul în mâini şi se hotărî cu îndărătnicie să nu se gândească la nimic. Dar nu! Trebue — dimpotrivă — să se gândească. Trebue să judece rece. Să vadă ce-i de făcut. Să găsească o soluţie.

Se aplecă uşor peste marginea bărcii, cu obrazul lipit de lemnul ud. Tresări. Verdele adânc al apei îl chemase parcă. Ce uşor ar fi să se lase încet, peste bord! Se ridică şi privi în jur. Era destul de departe de ţărm. Dar acolo, sus, deasupra debarcaderului, o siluetă se profilă uriaşă şi nemişcată pe cer. Era prea departe şi Ştefan nu putea distinge cine ar putea să fie. Se hotărî să meargă mai departe şi începu să se gândească mai amănunţit la planul lui. Gândul însă se curmă brusc. Îi trebuia o greutate, o piatră. O căută cu o privire dar barca era goală. Şi nici odată n'ar fi isbutit Ştefan să se înnece, el care înnota aşa de bine, într'un lac liniştit cum e acuma. Şi nici nu voia să moară. Nu! Ori ce ar fi! Era prea tânăr şi **nu era vinovat!** Chipul lui Leonida îi apăru în faţa ochilor şi o mânie surdă îl cuprinse. Ah, dacă l-ar avea aici, acuma! L-ar ţine aşa, de gât, strâns şi l-ar băga cu capul în apă, să moară. Pe urmă l-ar lega fedeleş cu funga derivorului şi l-ar arunca în apă. Şi nimeni n'ar şti. Coşmarul se va fi sfârşit şi se va putea întoarce între băeţi, vesel iar, să-şi trăiască viaţa din care voia Leonida să-l gonească.

Ce frumoasă-i viaţa! Uite, să stai aşa, în barcă, să nu mai vezi uscat şi să te visezi în lungi călătorii pe mările Sudului. Şi dimineţile însorite când ştii că ai în faţa ta o zi de bucurie, **de viaţă!** Şi să poţi gândi când vrei şi la ce vrei! Oare în închisoare se mai poate visa!

Ştefan se scutură ca de frig.

Nu!

Ceva, ca un val uriaş i se ridicase deodată în piept. Nu, nu! Orice s'ar întâmpla! Acuma! Chiar acum va merge şi va spune tot. Poate va fi înţeles. Desfăcu legătura velei şi cârma, întoarse barca şi se îndreptă spre malul ridicat. Avu o clipă impresia că umbra aceea nemişcată se află încă acolo... Se înşelase. Nu era nimeni. Acostă. Fără să mai coboare vela sări pe ţărm şi se îndreptă spre clădiri. Cu un fâlfâit de pasăre uriaşă un avion îi trecu jos de tot, deasupra capului, coborând să aterizeze. Cu paşi iuţi, tremurând ca o trestie, Ştefan se îndreptă către biuroul căpitanului Ristea. Lui îi va spune pentrucă el se ocupă cu chestiunile astea. Îi va spune tot, numai să-l creadă, să-l înţeleagă. Şi chiar dacă nu-l va înţelege, oricum, trebue să-i spună!

Bătu la uşă şi intră cu trupul încordat.

— „Domnule Căpitan..."

Nu putea vorbi. Îi tremura buza de jos aşa de tare şi glasul parcă nu era al lui.

Căpitanul Ristea îl privea calm, aşezat la biuroul lui şi bătând uşor cu creionul în postavul verde.

— „Domnule Căpitan!"

O căldură de cuptor i se urcă în faţă şi ochii i se umplură de lacrimi fierbinţi. Căpitanul Ristea dispăru deodată cu biurou cu tot şi se vedea acuma în mai multe exemplare, peste tot. O voce veni de undeva. O voce gravă şi liniştită.

— „Stai jos!"

Ştefan se întoarse, îşi şterse pe furiş ochii şi se aşeză pe un scaun. Acuma vedea bine.

Căpitanul Ristea era cu spatele la el şi privea pe fereastră.

Se întoarse.

— „Domnule Căpitan, vreau să vă raportez ceva".

— „Nu e nevoie. Ştiu. Şi te aşteptam".

Se aşeză la biurou şi-l privea zâmbind.

— „M'ai făcut să stau două ceasuri în frig, gata să sar în şalupă şi să-ţi viu în ajutor în cazul când ...te-ai fi răsturnat cu barca. Fumezi?"

Ştefan luă o ţigară, o aprinse cu greutate la flacăra brichetei ce i se întindea şi se aşeză la loc. O uşurare binefăcătoare îl cuprinse. Trăgea cu lăcomie fumul bun care îl liniştea.

Căpitanul Ristea începu privind un punct în tavan, apoi, pe măsură ce vorbea, privirea i se coborî. Ochii lui verzi căutară pe cei ai lui Ştefan în timp ce frazele scurte şi clare ieşeau punctate de creionul ce bătea în postavul verde.

— „...şi tocmai ramura care lucra, n'o cunoşteam. Cu ajutorul d-tale o vom afla însă în curând. Uite: ai aici ordinea de bătae pe care ţi-a cerut-o. Să nu te miri: e cea adevărată. Dealtfel el o are de mult şi ţi-a cerut-o numai ca să te încerce. Cât despre cealaltă, cere-i un răgaz până mâine. Am cerut instrucţiuni şi le aştept din clipă în clipă.

Şi acuma ascultă: tot ce-ai făcut, ai făcut cu ştiinţa mea. Dă mâna!

Hai! Nu mai există nici un E. 41 eşti Sublocotenentul Ştefan, ajutorul meu".

Ştefan zâmbea printre lacrimi strângând mâna mare şi bună pe care ar fi vrut s'o sărute, ca unui tată.

Ieşi.

Afară, briza se transformase într'un vânt tăios de nord. Departe, pe lac, ca o aripă de pescăruş, o barcă plutea goală cu cârma liberă. Ştefan zâmbi fugar unei amintiri, coborî la debarcader şi sări în şalupă să prindă barca rătăcită.

Scriitorul N. M. Condiescu

(Urmare din pag. 1)

Chiar recunoscând că poetul e lipsit de talent, nu putea să nu-l admire; pentru simplul fapt că îşi îngăduie să viseze şi să scrie — când ar fi putut foarte bine să se „pregătească pentru lupta vieţii". El, care cunoscuse sărăcia şi ştia mai bine decât oricare altul ce înseamnă „lupta vieţii', privea pe poeţii şi prozatorii români ca pe adevăraţi eroi. Devotamentul său pentru scriitori era, în această privinţă, nesfârşit. Ca preşedinte al S. S. R.-ului s'a luptat să dea scriitorului măcar dreptul la o sărăcie decentă, smulgându-l tuberculozei şi ospiciului.

Cât era însă de generos pentru scrisul altora, pe atât era de zgârcit cu propria lui operă literară. Învăţase destul din frecventarea scrierilor lui Caragiale şi Flaubert, maeştrii prozei sale. Iubirea lui pentru formă, pentru desăvârşire îl silea să compună extrem de greu, revenind neîncetat asupra manuscrisului, corectând, refăcând, luptându-se cu expresia, cu amănuntul precis. De aceia, deşi a început să scrie din tinereţe — a debutat, pe la 18 ani, cu versuri — n'a publicat decât patru cărţi: Peste mări şi ţări, Conu Enake, Insemnările lui Safirim şi Schiţe. Dar tot ce a publicat, poartă pecetia marelui său efort pentru forma desăvârşită. Peste mări şi ţări este poate cea mai bună carte de călătorie din literatura noastră modernă. In Conu Enake, ca şi în Insemnările lui Safirim, **au rămas oglindite aspecte din societatea românească de care aproape nimeni înainte de el nu se apropiase. Experienţa sa omenească era mai bogată şi mai variată decât a celorlalţi scriitori, şi** Insemnările lui Safirim **ar fi putut ajunge unul din marile romane sociale româneşti, dacă ar fi fost sfârşit. Plănuit ca o frescă de vaste proporţii — cinci, şase volume — în romanul acesta ar fi fost descrisă societatea românească dela Unirea Principatelor până la Războiul cel mare. Autorul dedicase revoluţiei dela 1907 un întreg volum, preţios mai ales prin elementele lui reale, căci generalul Condiescu luase parte la reprimarea răscoalelor ţărăneşti, şi cunoştea direct lucruri pe care astăzi foarte puţini le mai ştiu...**

Pierderea sa e ireparabilă şi din acest motiv. Pentrucă de abia de acum înainte şi-ar fi dat generalul Condiescu întreaga măsură a talentului său. Sever cu sine, a început pe Safirim **destul de târziu în viaţă, şi l-a scris foarte încet. De trei ani, deabia redactase definitiv ceva mai mult de o sută de pagini din al doilea volum.**

Scriitorii n'au pierdut pe cel mai sincer şi mai eficient prieten al lor. Au pierdut şi un tovarăş de creaţie — de neînlocuit.

MIRCEA ELIADE

Viaţa noastră

Viaţa noastră prea e 'ndurătoare,
Ochii noştri prea-s de vise plini:
Zilele-s haine şi clevetitoare,
Serile prea reci şi pline de pelin!...

Sufletele ni-s fântâni de cântec,
Dragostea ni-i cât un rai de mare;
Gândul ni-i nădejdilor descântec,
Revederile, iubirei lumânare;

Marile tăceri — mâhniri prea grele,
Vorbele deşarte — jar în amintire...
Când ne strânge-amiaza mâna, cresc zorele
Dorurile noastre pline de iubire...

Trecem prin grădina Timpului uscată,
Şi ne strângem umbra tot mai mult la sân.
Ştiu c'o să ne pierdem — şi că niciodată
Nu ne-om regăsi 'n imensul câmp bătrân!

Viaţa noastră prea e fără pace,
Rodu-i pârguit în van... Şi'n orice seară
Poposim în tinda zărilor sărace,
Osteniţi de căi şi'n suflet cu povară...

EMANOIL COBZALAU

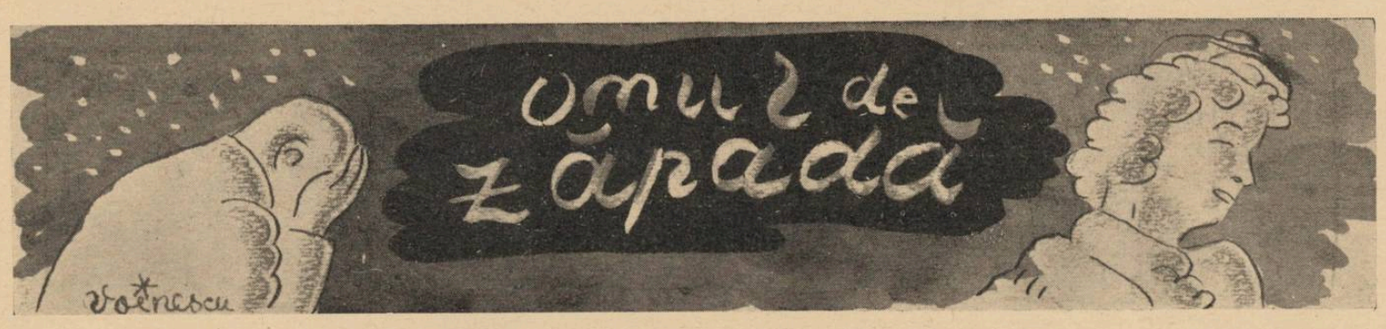

de MIHAIL STRAJE

De lângă soba care-i frigea spatele, Dragu asculta cu început de nedumerire.

Nu pricepea, ori mai curând, încerca ușoară și nelămurită sensație de plutire în vid. Incepea să creadă că nu-și cunoscuse îndeajuns prietenul, căruia acum, cu ciudată svâcnire interioară îi auzea aproape cântat vorbele ce i le știa precupețite și aspre, mocnite în ascunziș păstrat nebănuit, în care el nu pătrunsese încă, nici după îndelungii ani de viețuire împreună, când amândoui locuiseră cămăruile și mansardele închiriate pe bani puțini, studenților.

Descoperirea îl nemulțumea, îi înfățișa oarecare străin, pe care în clipă de nechibzuită pornire îl purtase cu duioșie și omenească înțelegere, înaintea unei goliciuni lăuntrice.

Fumul țigării, scrumită jumătate, cobora delicat perdeaua între el și rest.

Se credea uitat acolo în scaun, iar bucuriile cu cari venise acasă, aducând prietenul regăsit după timp — amorțeau în început de tăinuită durere.

Presimțea o nouă prăbușire, deastădată definitivă. Neliniștit, își dibuia sufletul, cu precauțiuni de minuscul animal înfricoșat.

Vorbele celor doui lunecau pe panta de care el se înspăimânta, când neprevăzutul, punea femeea pe care o iubea în fața unor noui încercări.

Și tot deatâtea ori, el hotărîse cucerirea femeiei, pas cu pas, hotărîse să smulgă de-acolo, din sufletul ei, neînțelesul, să găsească atent și stăruitor plaga ce putea fi extirpată.

Căutându-se cu încercări liniștitoare de greșită pornire, Dragu auzea glasul prietenului, apoi răspunsurile ei acum aprinse, cu îndârjirea ce fură încătușând nesimțit.

Prietenul, George Zapalcea, se descoperea pentru Dragu, omul îmbătat de calda și împrospătata bae a ochilor femeiei.

Ea vorbea :

— Durerea e bună. Incolțește mugur nădejdii în mântuitor...

— Și bucuria...

— Nu.

— Totuși, doamnă, și bucuria vrea mântuitorul, căci suntem nemulțumiți. Adevărul e lângă noi, în noi. Necredincioși, îl căutăm și nu-l găsim...

Femeea nu mai răspunse. Privi bărbatul, lung și atent, cu ochii puțini întredeschiși și peste o clipă se ridică, ieșind să pregătească samovarul pentru ceai.

Pe urma ei, Zapalcea reîncerca impresia melodiilor de flaut — glasul femeiei — ce-i stăruise alinător în urechi.

Dragu veni lângă el.

— Nu-i așa, e 'ncântătoare în răzvrătirea ei. Ai auzit : „Și durerea e bună"... Dar dacă suferă, ce fel de mântuitor năzue ?

Vocea lui Dragu vibra.

Zapalcea nu răspunse și celălalt continuă :

— Așa am cunoscut-o : cu ochii neliniștiți și involburări de patimă în glas. Și tu nu știi ; da, nimic nu știi. E o răzvrătită, George, și aștept să plece iarăși, cum a mai plecat în cei aproape doui ani de când e lângă mine.

Când am suferit întâia dată, nu-mi credeam vindecarea.

Am găsit-o în trenul care mă purta către pământurile unde părinții îmbătrâneau așteptându-mă. Nu-i văzusem de nesfârșit timp, de pe atunci când, pornit în lume ars de setea luminii, dădusem la spate locurile pe cari nu le mai pricepeam decât cu îngăduitoare înțelegere.

Ochii cenușii ce te-au înfiorat și pe tine ; nu, nu protesta. Ochii și glasul ei, m'au smuls bătrânilor, cari, cu obidită inimă, mi-au îngrijit plecarea.

Ea coborîse din tren undeva, mai curând de cum mă așteptasem.

Mi-a șoptit adresa și ziua înapoerii ei în capitală.

Și de-aproape doui ani e aici, în casa asta a mea, pe care de-atâtea ori apoi, a părăsit-o.

O primeam, mă deprinsesem așteptându-i plecarea și revenirea, căci ochii cenușii și glasul ei, smulgeau repede iertarea de pe buzele mele încărcate cu vorba grea a mâniei.

N'am priceput-o, după cum niciodată n'am dorit să știu cine era, de unde venea...

Dragu tăcu.

De-afară, vântul începutului de iarnă, svârlea în geamul tapetat de paienjenișul înserării, grăunțe de picuri înghețați.

Femeea intră cu lampa.

Pe coridor, samovarul adus atunci lângă ușe, clocotea apa ceaiului.

Când a plecat dela Dragu, George Zapalcea ducea superficial durerea prietenului.

In urechi îi apăsau încă puternic, vorbele de despărțire ale acestuia, pe când îl dusese până la ieșire :

— Prietene ! Mă va părăsi curând, știu asta, am văzut astăzi. Auzi ? mă va părăsi iarăși, dar înapoi nu o mai primesc.

Și, furios, Dragu îi isbise în urmă ușa, care, pocnise surd în încuetori.

De partea cealaltă a străzii, puțin mai la deal, casa aceia mare îi oprea brusc privirile.

Pe George Zapalcea îl întrista totdeauna casa asta, rămâneau un neînțeles cele ce se puteau petrece după ferestrele veșnic astupate de perdelele din doc spălăcit.

Ograda, pustie și ea.

Când și când un moșneag mititel, palid, cu smoc de păr alb răsărit la tâmple de sub o căciulă mică și neagră, — aceiaș căciulă purtată de când îl cunoștea, — se arată în poartă uitându-se într'o parte și alta a străzii, apoi pornea, exact la acelaș ceas ,fără grabă în susul ei, schiopătând ușurel la picioarul drept, pe care-l ridica sprijinindu-se de un baston gros, din corn lustruit.

Zapalcea îl văzuse de multe ori, îi rămâneau neuitați ochii reci, decolorați, ce-l țineau nepăsător ori ironic, urmărit de expresia nemișcată a cutelor de pe fața sbârcită ca un măr putred. Nimeni nu-l cunoștea. Dacă cineva, vecinii mai ales ridicau poate din deprinderea de a-l vedea mereu — pălăria — acesta mormăia ceva neauzit, abea clătinând capul, fără să privească pe cel ce salutase. Dela un timp, Zapalcea nu-i mai lua seama.

Preocupându-l odată, pe atunci când se mutase aici — mirat de ciudățenia puțin comună ce i se înfățișașe, îl dădu mai apoi uitării, ca pe cineva ce te-a obișnuit să-ți apară foarte des, în viață. Afară viscolea mereu.

Invăluiri furioase de vânt spulberau zăpada, o ridicau în vârtej de pe trâmbele îngrămădite, fărămițind-o de pereții caselor, purtând-o val acoperitor peste urmele trecătorilor puțini, din ziua aceia. Gazda îi adusese de mult cafeaua, tare cum îi plăcea. O băuse fără s'o simtă rece, ametit ca niciodată de fumul țigării. Singurătatea căutată înverșunat odinioară, îi reducea acum silințele ce voiau risipire de gânduri. Răsfoi un timp hârtiile împrăștiate pe masă. Cartea cântecelor lui Bacovia căzu la pământ. George Zapalcea adună filele desperechiate de îndelungi lecturi, cu lăcomia însetatului ce descoperise calea lungă, pustiită de dogoare, firișorul de apă. Dar cartea se lăsă așezată pe masă. Dintre pagini se ridicase protestând desnădejdi ce țipau alături cu el. Și fruntea i se cuibări în palmele ce strângeau clocotul tâmplelor. Apoi se ridică deodată ca și strigat.

Ceasul arăta patru. In poarta casei, din față, moșneagul privea în lungul străzii nepăsător de vifor, se uită puțin și peste drum, apoi porni încetișor în sus. Și tocmai acum, printr'o ciudată pornire nelămurită, omușorul acela îi tot răscolea setea de a ști mai mult, ca atunci, când încrucișându-li-se privirile, fu învăluit întreg în luminițe piezișe de ochi decolorați. Amintirile răscolite, cercetătoare de vorbe răslețe nu-l mulțumeau, iar geamurile casei aceleia, unde se uitase ca la cineva dumiritor, rămâneau mai departe oblonite de perdele. Intoarse capul. In odaie era prea cald. Afară vântul se potolea — mânie liniștită grea. Cerul se schimba în albastru limpede și rece. O sanie dispărea într'o pulbere albă și fină, ridicată de copitele cailor, iar pe trotuar, un om ducea de mână un copil îmbrăcat gros — căciulă pe ochi — cu gulerul paltonașului ridicat peste urechi. Năsucul copilului — degetar roșu arunca regulat în aer, ca și domnul înalt, poate tatăl, două linii lungi de abur gros.

Zapalcea începu să râdă. Râdea poate numai spre a nu se simți să e singur. A se auzi pe el în tăcerea ce începea să-i apese umerii.

Noaptea se lăsa. Băgase de seamă că dela un timp, aproape nu se mai făcea seara ; lipseau umbrele străvezii prevenitoare de întuneric, întuneric ce-i depărta din suflet cei patru pereți ai încăperii, unde-și închisese câteva zile trupul.

In poartă, un lampagiu aprinsese felinarul, plecând mai departe, cu capul chircit între umeri, cu mâinile în buzunare, rezemând cruciș pe piept bățul cu care înflăcăra lămpile cetății.

Zapalcea dori îndată lumea, voia să simtă mai mult ca oricând mișcarea din jur, să vorbească, să fie ascultat. Desprinzând paltonul din cuier îi trecu deodată prin gând momentele când așteptat acasă, intra vesel pe ușă, fericit de cele două brațe ce le simțea în jurul gâtului moi și albe.

Se întristă.

Il durea sufletul, iar în urechi îi țiuiră din nou râsetele ce bucurase odinioară încăperea.

Un hohot adânc, smuls cu toată obida, îl trânti în scaun cu paltonul pe genunchi... Apoi, în casă, se născu, nesimțit tăcerea.

Din sobă, flacările focului de vreascuri uscate, aruncau în întunericul lipit pe pereți și podele, pâlpâiri repezi de lumină vie.

Intr'un târziu, Zăpalcea păși afară, închizând în urmă cu grije ușa.

Gerul ascuțit și uscat țipa zăpada strivită sub tălpi.

Depărtarea lăsată în urmă, popula străzile și bulevardele cu lume și înghesuiri de îmbrăcăminte iernatică. Grupuri agitate de râsete și sonorități de vorbe întretăiate, grăbeau prin focul de incendiu al vitrinelor. Sănii repezi — bucurii de zurgălăii — dispăreau în noapte. Pe Academiei, Zăpalcea se opri. Cineva îl strigase din urmă.

— Tu, Dragule ?

Celălalt îl trase în lumină :

— Veneam la tine... strașnic ger... Ți-am zărit fuga... Pe cine cauți ?

Zăpalcea se lăsă purtat în fumul înecăcios al unei berării.

— Ce ai George, nu spui nimic ?

— Ce să am... Imi era dor să văd, să găsesc lumea.

O săptămână m'am ferit de ea, zidurile casei. La minister n'am fost...

— Dar... Ea ?

Zăpalcea ridică smuncit capul, cu ochii punctați de căutături adânci.

Dragu pricepu :

— Nu, nu e la mine, N'aș fi primit-o. Dar am văzut-o acum câteva ceasuri...

Tăcu o clipă, mulțumit de înfrigurarea brațelor ce clătinau tremurat, măsuța.

— ...Cu un bătrânel. Știi, omulețul acela ciudat, care ți-e vecin. Desigur, căuta adevărul. L-o fi găsit, ce zici ?

Și Dragu începu să râdă puternic, cu o ură ușurată, privind drept în ochi, prietenul.

Popas lângă cerbi

Iarna cioplește în marmora zărilor flori
de romaniță, de trandafiri, de lalele...
Securi de smaralde sparg cerul prin nori
și peste apele visului cad țăndări de stele.

Isvoare 'nghețate întind către mine hangere...
Mai trist ca o umbră astăzi pășesc prin păduri...
Iubito, vino să plângem peste zăpezi și răsuri
acolo unde și lacrima cerbilor piere.

Ne va fi peste grinduri doar seara prietină...
Inima bolții e atât de liniștită și clară !
Uite !... Talazul amurgului isvorăște din cetină
Și vine lin spre mine de pe o culme lunară.

Nu mai știu nici cărarea... am pierdut-o prin foi...
Vântul mă duce ca pe o zare, tot mai departe...
Vino, iubito, să plângem cu cerbi lângă noi
aci sub giulgiul tăcerii, cât mai aproape de moarte.

ION ȚOLESCU VALENI

*) Din volumul „Poemul Zărilor", ce va apare.

Vecernie

In visul meu stelin (ca într'un templu)
Frumosu-ți trup de Paros l-am închis,
L-am așezat pe-albastrul antimis
Și împietrit splendoarea lui contemplu.

De undeva, un astru ireal
Indrăgostit de marmura virgină
A împletit dantele de lumină
Pe sânii albi cu vârfuri de coral.

Ard flăcările unei nouă vieți
In candelele sufletului meu
Și simt c'a'ngenunchiat și Dumnezeu
In fața infinitei frumuseți.

LEONARD DIVARIUS

Documente inedite pentru cunoașterea lui Eminescu

(Urmare din pag. I)

Pașaportul a fost eliberat la 3 Septembrie 1853 și a fost expediat lui G. Eminovici la Botoșani.

In dosul jalobei pe care o face Eminovici este însemnată de mâna lui următoarele „fizionomii" ale lui Gheorghe și Ilie :

Gheorghe Eminovici : *vrâsta 9 ani; statul crescători; părul negru; ochii căprii; nasul lungăreț; fața smolită; osebite semne nu are.*

Ilie Eminovici : *vrâsta 7 ani; statul crescători; părul castaniu; ochii căprii; nasul potrivit ; fața albineață; osebite semne nu are.*

Ce socoteli își va fi făcut căminarul Gheorghe Eminovici nu știm că nu și-a mai trimis la Cernăuți și pe copilul Ilie așa că la 7 Septemvrie 1853 trec pela „Zăstava" Mihăileni numai Șerban Neculai și Gheorghe pe care îi însoțea tot tatăl lor care-și scosese din nou bilet pentru 48 ore.

Am găsit și acest pașaport [1]) în original care poartă toate vizele. Deși este trecut în el și Ilie la graniță numele lui a fost șters. Ei nu s'au întors înapoi acasă decât la 22 Iulie 1854 data vizei pașaportului de intrare în Moldova pe la Mihăileni.

La 29 August 1854 căminarul Gheorghe Eminovici trimite din nou la Iași o cerere [2]) pentru a i se scoate un pașaport pentru Șarban, Neculai și Gheorghie.

„Onoratului Secretariat de Stat.

Căminarul Georgie Eminovici.

Fii mei Șarban, Neculai și Gheorghie *având iarăș a merge la Cernăuți în Bucovina spre înaintirea studiilor rog dară pe onoratul Secretariat ca să bine voiască a schimba pașaportul alăturat pe lângă suplica de față tot în cuprinderea pașaportului vechiu și pi zăbavă di unsprezece luni pentru care eu sânt chizăș".*

G. Eminovici căminar. 1854 August 29 zile.

La Iași, cererea o primește un protosinghel Luchian (?) Iurașcu — *poate rudă cu căminarul — care îi trimite pașaportul la 3 Septembrie acelaș an.*

In anul următor 1855-56 îi trimite pe aceiaș la Cernăuți, iar la 4 Septembrie 1856 scoate un pașaport pentru patru copii, adică îl trimite la Cernăuți și pe Ilie.

Acești patru copii se reîntorc în țară la 5 Iulie 1857. Cu pașaportul nu puteau intra și eși din țară decât o singură dată, așa că plecau toamna și se întorceau vara după terminarea anului școlar.

In vara anului 1857 căminarul Gheorghe Eminovici se hotărăște să-și trimită și pe al cincilea copil la Cernăuți adică pe Mihai. *Pentru aceasta trebuia scos un pașaport în care să fie trecuți toți frații în număr de cinci.*

La 16 August căminarul trimite următoarea cerere aceluiaș Luchian Iurașcu protosinghel, care locuia la Iași, ca să-i scoată un pașaport.

Cererea [1]) scrisă în întregime de Gheorghe Eminovici are următorul cuprins :

„Onoratului Secretariat de Stat.

Căminarul Gheorghie Eminovici.

„Fii mei Șarban — Nicolai — Gheorghie — și Ilie înscriși în alăturatul pașaport din anul contenit au a merge iarăș la Cernăuți spre urmare studiilor, pentru care supus rog a li să slobozi alt pașaport tot pi zăbavă de 11 luni. Tot odată rog ca să să înscrie în acel pașaport și al cincile fiu al meu MIHAIL care iaste în vrâstă de 7 ani.

Statul crescători
Părul negru
ochii negri
nasul potrivit
fața smolită

având și acesta a urma studiili.

G. Eminovici căminar 1859 August.

La 17 August 1857 protosinghelul Iurașcu primește pașaportul pentru Eminovici și i-l trimite la Botoșani.

După ce își scoate și căminarul un bilet pentru trecerea graniței valabil pentru 48 ore dela isprăvnicia de Botoșani, își încarcă feciorii într'o trăsură cu patru cai și trecând pela „Zastava" Mihăileni îi duce pe toți la învățătură la Cernăuți; apoi se întoarce acasă. Frații Eminovici rămân la Cernăuți până în luna Iulie 1858 când se întorc acasă în vacanță. In Septemvrie 1858 Eminovici își duce din nou pe cei cinci copii la Cernăuți; nu reînoește pașaportul întrucât acel scos în 1857 era valabil pentru o „zăbavă" de 11 luni, iar plecat, plecau tot acei cinci cari erau cuprinși în acel din 1857. In Octomvrie 1858 pașaportul vechi era expirat și căminarul veni la Iași ca să scoată din nou un pașaport și desigur venea și pentru alte interese ale lui. La 17 Octombrie 1858 scrie următoarea jalobă [1]):

„Onoratului Secretariat de Stat.

Căminarul Gheorghe Eminovici.

„Fii mei Șarban, Nicolae, Gheorghe, Ilie *și* Mihail, *să găsăsc la Cernăuți în Bucovina cu pașaport din anul contenit (1857) înaintind studiile, și fiind acel pașaport ecsperat deaceia rog pe onoratul secretariat spre a li să slobozi un nou pașaport tot pi zăbava de unsprezece luni și supt a mé chizășie. Iar pașportul expirat am al înfățoșa onorat Secretariat în termen de doue luni zile".*

G. Eminovici căminar 185 Octombrie 17.

In această cerere căminaru scrie „fizionomiile" tuturor copiilor cari trebuiau trecute în pașaport.

Pașaportul i-a fost eliberat în aceiaș zi cu nr. 1649. Acest pașaport l-am găsit în original cu toate vizele pe el. El a fost depus la Secretariatul de Stat când Eminovici a reînoit pașaportul. La 18 August 185 căminarul împreună cu cei cinci copii trecea granița pela Mihăileni; el s'a reîntors după 48 ore înapoi, iar frații Eminovici abia la 11 Iulie 185 când au venit în vacanță.

In toamna anului 1859 plea că din nou cei cinci frați l Cernăuți „spre înaintirea studiilor" ; ei nu se întorc acas decât în vara anului 1860 l sfârșitul anului școlar. [1]).

Acum căminarul se hotărăș te să-și trimită pe fiul cel ma mare mai departe la învățătură. Deaceia intervine pentr scoaterea pașaportului la August 1860. Formalitățile l Iași le face același Luchian pro tosinghel. Cererea pe care face căminarul este de dat aceasta scrisă cu litere latine desigur de cineva din copii săi.

„Onorat Ministeriului trebi lor streine.

Gheorghe Eminovici Petiție

„Alăturez pe lângă pethiți de fația pasaportul cel vechi și rog pe onorat Ministeriu c să binevoiască a slobozi pen tru fiii mei un alt pașapor subt a mé garanție tot pi zo bava de unsprezece luni în pentru toate provințiile Aus triei".

Gheorghe Eminovici 1860, August 3.

La 10 August 1860 protosin ghelul Iurașcu primește pașaportul dela Secretariatul d Stat și-l trimite la Botoșa lui Eminovici.

Voi continua cercetările sunt sigur că voi mai găsi înc multe date necunoscute di viața lui M. Eminescu, a fra ților și părinților lui.

GH. UNGUREANU
Subdirectorul Arhivelo Statului Iași

1) Arhivele Statului Iași, Tr. 1764 op. 2013 dos. 4517 fila 1159.
2) Ibid., dos. 4521 fila 304.

1) Arhivele Statului Iași, Tr. 1764, op. 2013 dos. 4592 fila 31.

Goruneanu — **Casa lui moș Toma**

1) Arhivele Statului Iași, Tr. 1764, op. 2013 dos. 4542 fila 1564.

1) La 22 Mai 1861 Gheorgh Eminovici se duce la Cernău cu bilet de 48 ore. Desigur pen tru a se interesa de examenel fiilor săi.

CRONICA DRAMATICĂ

Sergiu Dumitrescu — G. Soare — Emil Botta — Olimpia Hêrjeu-Botta

ATRUL „LIGA CULTURA-A": „Acolo unde este Crucea", n act, de Eugene O'Neill conferință experimentală, ub auspiciile revistei „Universul Literar").

e vine nespus de greu să em obiectiv asupra unei pie-cari face parte, să spunem , din repertoriul nostru. Am atâta suflet și atâta simpa-la realizarea de Joi 15 Iunie 9, dată pe care o vom ține te fiindcă inaugurează un ru nou de activitate al re-ei, încât fără îndoială că e observații aduse, se res-ng în primul rând asupra stră. Deaceea nu vom căuta subliniem meritele sau defi-țele interpretărei. Părerea stră este că a fost mult su-oară așteptărilor. Dease-ni, nu vom face o expunere ubiectului sau a autorului, at pentru prima dată în Ro-nia.

i, odată cu mulțumirile re-ei aduse d-nei Ulpia Hâr--Botta și soțului său d-lui il Botta, precum și d-lor giu Dumitrescu și Gheorghe re pentru contribuția reală să spre reușita piesei, vom nti că spectacolul cu *Acolo Crucea*, nu este o hibridă ercare. Dimpotrivă, el des-de pentru stagiunea viitoare plan larg de realizări. cari de scop în primul rând ex-imentarea de piese pe deo-te ale repertoriilor trecute pe de alta din cele mo-ne, necunoscute încă la în cicluri de comedii, dra-tragedii, etc, iar în al doi-rând încercarea unor ele-nte tinere, cari în cadrul de plă experiență, sub directi- persoanelor competinte, vor a desigur de câștigat.

i în sfârșit într'un al treilea d, crearea unui interes în ju-artei teatrale, altul decât de simplă distracție, sau tre- de vreme.

otul se rezumă pentru mo-nt la discuții și preparative. știm dacă vom isbuti pe de- și vom satisface măcar o te a interesului public. Cre-n totuși, având în vedere ticiparea publicului la pri- reprezentație, care s'a făcut r'un moment cât se poate de icil pentru ea, (mijlocul lunii ie este o dată mai mult de- târzie) că experiența noa- nu va cădea cu desăvârșire uitare și nici nu se va irosi ă să trezească vreun interes. Cu aceste speranțe, încheiem ndurile privitoare la specta-ul: *Acolo unde este Crucea.* in asupra lui, dar credem leajuns asupra ideii dela care pornit realizarea lui.

n ceeace privește textul con-inței pe care d. Mircea Vul-escu a avut deosebită amabi-te s'o ție, publicarea lui se va e integrală în corpul revistei.

ATRUL „COMOEDIA": „Intre Venus și Rapid", localizare de Tudor Mușatescu și Sică Ale-xandrescu.

Dacă de rândul trecut cronica a privit prea favorabil pre-era teatrului Vesel, în schimb data aceasta suntem îndrep-iți să subliniem elogios ultima gere a companiei Sică A-andrescu. Prin excelență o să de vară, cu efluvii de haz nătos, plină de vervă, cu re-ci vioae și antrenante, însfâr- un spectacol rar, care va e desigur serie în cadrul co-diilor ușoare ale acestei sta-ni.

Culegându-și sursele de inspi-ție cu destulă evidență, din ccesele apuse ale teatrului Ca-giale, nu e lipsită de elemente oprii. Totuși, fără interpreta- strălucită care a caracteri--o, multe părți ar fi rămas ibrite și trecute neobservate public.

Subiectul tratează cunoscutul agonism dintre simpatizanții hipelor de foot-ball. Starea a-ta poate duce la excese ne-nuite, și astfel vedem doi pri-ni foarte buni, atât de buni, cât nu puteau trăi fără să vadă zilnic, din cea mai fra-dă copilărie — și tocmai când epe desfășurarea piesei, este rba să se însoare fiul unuia cu a celuilalt, — certându-se, indu-se, voind să sfarme vii-ul fericit al celor doi tineri ri se iubesc. Dar până la sfâr- bunul simț rămâne victorios, mpăcare generală (clasicul și ea cunoscutul happy-end are , iar onoratul public părăsește a încă cu surâsul pe buze, du- râsul care a însoțit, aproape continuu, încurcăturile, situațiile paradoxale și neînțelegerile personajelor principale.

In fond subiectul cât se poate de banal. Verva localizatorilor n'a avut nevoe de prea mare sforțare, spre a extrage spirite de efect din niște situații prin natura lor, hazoase. Poate întrebuințate prea des elemente perimate de comic. Răsuflate. Poate ar trebui puțin scurtat începutul, care distonează prin trimul său greoi și față de restul piesei.

Spuneam mai la începutul acestor rânduri, că interpretarea este unul dintre factorii de succes ai piesei. Ținem să distingem inainte de a aminti pe rând pe fiecare dintre personagii, că teatrul nostru posedă în persoana d-nei Silvia Dumitrescu și a d-lui Mișu Fotino, două dintre cele mai distinse elemente de comic autohton. Iar întrebuințarea lor s'ar putea fără nici-o inadvertență, situa în cadrul altor instituții de artă dramatică, mai înalte, cari să încerce din când în când rejucarea marelui nostru Caragiale. Fiindcă este intr'adevăr deconcertant să știi că la noi în țară, cel mai mare dramaturg, nu este jucat, din lipsă de elemente.

Silvia Dumitrescu

Felul în care cei doi mai sus amintiți artiști au isbutit să-și impună un ritm în executarea rolului și cum au înțeles să execute masca ce li se decernase, ar putea alcătui o școală, pentru multe alte elemente artistice.

D. Maximilian la rândul său a avut momente bune. Poate nu era în formă în seara premierei, fiindcă a fost lipsit de nerv.

Din restul interpretărei, s'au remarcat favorabil d-ra Beate Fredanov, Agnia Bogoslava, talentatul Marcel Angelescu și puțin adequat spiritului piesei Dona Carozzi, M. Șeptilici.

Lulu Savu, a jucat prea forțat. Intr'altfel, corect.

Decorurile fac concurență asiduă fostelor reclame dela radio. Până și Hau-Haau se cântă. Până și Aragaz se întrebuințează. (Ținem să precizăm că noi nu facem reclamă citând puțin din nenumăratele afișe, afișoare, cutii, cutiuțe, plăci, lumini, luminițe, de reclamă, din scenă).

GRADINA „COLOS": „O noapte pe Riviera", comedie muzicală în 2 acte și 6 tablouri, de N. Kalergi.

Tot în cadrul reprezentațiilor estivale, grădina Colos și-a deschis, după amânări enervante, porțile, (dealtfel nu știu din ce cauză, dar amânarea premierelor a devenit o condiție sine qua non a pieselor în vara aceasta) și ne-a prezentat un spectacol care înfrânge dorința de a dispreţui superficialitatea.

Comedie ușoară și fără dorința de a impune o idee, spirite fără prea mari adâncimi, muzica suportabilă dar nu deosebită, totuși un spectacol de succes meritat.

Totul se datorește pur și simplu interpretărei, observație de altfel făcută și la comedia *Intre Venus și Rapid*. Ritmul pe care interpretarea o dă piesei conține în el toată cheia succesului.

Subiectul, destul de hibrid, este o serie de încurcături cari până la sfârșit se descurcă. Veșnica problemă. Un american excentric dorește să se însoare cu cea mai bună jucătoare de ping-pong de pe glob. Dar fata, având o aventură sentimentală cu altcineva, se opune. Tatăl său, la care ea vine împreună cu mama ei, are, la rândul lui, nenumărate aventuri la Monte Carlo, în compania secretarului său. Venirea intempestivă a fetei și o înscenare gen *Casa misterelor*, pusă la cale de un maharadjah, care o iubea pe fata aceasta, dau naștere la cele mai complicate încurcături de situații. Apoi, pentru ca fiecare să doarmă bine, lumea se lămurește și se împacă.

D. Timică în rolul secretarului, a avut una dintre creațiile cele mai desăvârșite. Cu inteligență și tact, a interpretat magistral un rol comic fin și greu.

Pe marginea jocului d-sale ne facem datori să observăm cât de mult înseamnă într'o piesă, ca actorul, chiar când n'are replici să nu dispară din joc. El nu este un element de decor, când nu vorbește. Este o greșală gravă să se estompeze, așteptând să-i vină rândul să intre în primul plan.

Iată ceeace un interpret de talia lui Timică a priceput întodeauna. Și iată ce, în *O noapte pe Riviera*, acest artist desăvârșit nu uită nici-o clipă. Oricine s'ar duce la comedia dela Colos, să ia seama la jocul lui. Oricât de retras ar fi, el nu rămâne o clipă inactiv. Din moment ce se găsește pe scenă, trebue, e dator, să fie părtaș întregei desfășurări. Și Timică este.

Putem face o comparație cu jocul lui Groner. Nu-i negăm calitățile. Nu-i negăm valoarea. Nici deosebita artă cu care interpretează rolul. Dar când nu mai are replică, rămâne de piatră. Se poate obiecta: Da! dar Groner are alt rol. El nu poate schița scenic mimica de zăpăcit, de om pe altă lume și cam prost, cum o cere rolul lui Timică.

De acord.

Insă atunci să contureze rolul său, cu caracteristicile sale.

Aurel Munteanu este un prim amorez și simpatic și frumos și cu talent. N'ar fi poate rău să nu evidențieze prea mult calitățile vocale.

Nora Piacentini interpretează un rol adequat genului său. Și deaceia este bine. Ce greșeală se face când i se impune acestei artiste cu mult talent să joace piese în afară de competența sa! Succesul recoltat la Colos, subliniază perfect rolurile ce trebue să i se atribue.

Silvia Fulda, corectă și foarte pricepută în a se afla în scenă când trece pe planul al doilea. Calitate evidențiată și la Timică.

Tantzi Căpățână cât se poate de slab. Regretabil. Nu știm de ce d-sa a făcut dramă dintr'o comedie. Chiar dacă rolul ar cere așa ceva, să nu se exagereze. Este o măsură în toate.

Muzica lui Elly Roman mai slabă decât ne așteptam. N'am fost destul de atenți pentru a reține numele, dar către sfârșitul actului 2 are un fox interesant.

Decoruri simpatice.

Printre amuzamentele din vara aceasta, „O noapte pe Riviera", va alcătui desigur un spectacol deosebit.

VICTOR POPESCU

LIRICA LUI EMINESCU

(Urmare din pag. I-a)

Din instrumentul linguistic acordat în acest fel, s'a înălțat un cântec turburător. O spunem aci cu hotărîre: poezia lui Eminescu a însemnat pentru sensibilitatea românească de după 1880 o adevărată criză de adolescență. După cum omul tânăr, la primele chemări ale iubirii, se întoarce către sine însuși și descopere oceanul neliniștit al vieții interioare, tot astfel primii cititori ai lui Eminescu au resimțit valorile de adâncime ale sensibilității, într'un fel pe care nu-l prilejuise nici unul din creatorii anteriori, nici Alecsandri, nici Bolintineanu, nici Grigore Alexandrescu, nu aruncă sonda la aceeiași adâncime. Oricare din aceștia apare mai convențional, mai socializat, mai orientat de modele străine, într'o atingere mai superficială cu misterul vieții lăuntrice. Eminescu ne vorbește însă cu glasul însuși al adâncimii. Sentimentele sale ne grăesc apoi direct, în felul în care o face muzica, prin tiranică sugestie nemijlocită. Putem spune chiar că Eminescu este cel dintâi și a rămas cel mai de seamă poet muzician al literaturii românești. Deaceea principala lui contribuție nu trebue căutată atât în tezaurul de idei și de simțiminte pe care a isbutit să le exprime, cât în armonia proprie cântecului său. Impresia care stărue în noi după o nouă lectură a poeziilor sale, chiar atunci când nici una din ideile sau imaginile sale nu mai este obiectul unei reprezentări clare, este o impresie muzicală. Ne gândim la Eminescu așa cum cugetăm la Beethoven sau Chopin. Amintirea lui stărue în noi ca aceia a unei răzlețe fraze muzicale, în care s'a adunat toată puterea cântecului unui mare compozitor. Greu lucru este de spus din ce este făcută această inegalată armonie. Cercetătorii care vor s'o recompună din detalii prozodice sau fonetice, fac impresia acelora cari ar dori să mute fluviile din albia lor, cărându-le apa cu găleata. Muzica eminesciană este expresia unui torent de forțe lăuntrice, care a rupt zăgazurile și ne târăște. Deaceia nu este nevoe să ne deschidem poeziei eminesciene, s'o căutăm, să încercăm a ne adapta ei, așa cum este cazul pentru atâți poeți al căror farmec se ascunde și trebue descoperit. Seducția eminesciană este tiranică și indiscutabilă. Contactul poetic nu se stabilește aci prin cooperarea lectorului. Cititorul eminescian are mai degrabă impresia că nu se poate sustrage farmecului care îl învinge. Poetul lucrează asupra lui cu puterile unui magician.

Acordurile vrăjite evocă o natură de o neasemănată prospețime. Care este însă sectorul peisagiului trăind cu mult adevăr în lirica lui Eminescu? Poetului i s'a întâmplat să evoce lacul romantic sau întinderile nesfârșite ale mării, luminate de strălucirea lunii. Dar toate aceste înfățișări sunt văzute mai mult în stampe, decât în realitate. Ceeace a văzut și resimțit cu adevărat Eminescu este pădurea ,adâncimea ei răcoroasă, ochiul de apă care se deschide în stufișul ei, luxurianța ei vegetală, tainica ei forfotă animală. Din profunzimile umbrite ale codrului i-a răsunat lui Eminescu nostalgicul cântec al cornului, ca altădată lui Weber în „Freischutz", prelungul și misteriosul sunet al cornului lui Rolland umplând de melancolie și neliniște sufletul lui Vigny. Fără îndoială că prin această afinitate pentru peisagiul și sonoritățile pădurii, Eminescu se înrudește cu întreaga romantică europeană, al cărei cadru propriu este centrul păduros al Europei. In timp ce mediul firesc al clasicismului este coasta aridă și scăldată în lumină a mărilor din Sud, dominate de limpedea arhitectură a templului grec și de firava dumbravă sacră de dafini și măslini, decorul caracteristic al „Ifigeniei" lui Goethe, romantismul își găsește cadrul lui în lumina scăzută, în prospețimea și șoaptele pădurii. Dar cu toate că pădurea este un motiv literar general în romantism, el devine la Eminescu experiențe directe și covârșitoare. Cine trece nebăgător de seamă pe lângă tot ce înseamnă pădurea în lirica lui Eminescu, se lipsește de una din părțile cele mai vii ale inspirației lui.

Un cuvânt trebue spus și despre felul de a fi al iubirii în poezia eminesciană. Eminescu este în primul rând un poet al naturii și al dragostei. Primele exegeze eminesciene, acele ale lui Maiorescu și Dobrogeanu-Gherea, l-au impus ca pe un poet de concepție, remarcabil mai cu seamă prin înălțimea și vastitatea ideilor sale. Lucrul se explică prin aceia că estetica idealistă făcea să triumfe, chiar după 1870, formula poeziei filozofice. A fost o vreme întreagă când marii poeți treceau în primul rând drept gânditori adânci și când mesagiul poetic era măsurat după importanța ideilor exprimate. Poate că Eminescu însuși n'a fost străin de această prejudecată a vremii, încât poetica lui este în parte orientată și de năzuința de a rivaliza cu filozofii și cu poeții filozofi. Și cu toate acestea poetul este mai mare, nu atunci când meditează asupra rostului existenței, reluând de pildă refrenul hamletic „A fi sau a nu fi?", ci atunci când închipue și cântă, articulând uimirile sale în fața naturii sau când își instrumentează lira, pentru a spune durerile și fericirile iubirii lui, dorința, regretul arzător, chemarea și regăsirea după despărțire. Omul iubește în poezia lui Eminescu cu o intensitate care conduce extazul erotic până la limita suferinții și a morții. Iubirea eminesciană este deopotrivă cu a lui Tristan în drama lui Wagner. Un fir îndoliat se întrețese cu bucuriile ei. Și poate că tocmai acum, când o dorea mai puțin, poezia lui Eminescu a atins sensurile ei metafizice cele mai grave. In experiența iubirii a intuit mai limpede Eminescu resortul cel mai adânc al vieții, dar și limitele și inanitățile acestuia. Ceeace s'a numit pesimismul eminescian poate nu este altceva decât deșteptarea bruscă, în neîmpăcată lumină conceptuală, a omului care a dus până la capăt tragica experiență a iubirii. Căci, pe deoparte, în acord cu întreaga metafizică materialistă a instinctului sexual, pe care Schopenhauer o impusese în vremea lui, prin iubire ajungem să ne resimțim coordonați cu întreaga natură, biete fantoșe mișcate de acel „instinct prea van", a cărui amintire ne face să pierdem calitatea de ființe excepționale, regi ai spiritului, cum ne place uneori s'o credem. Pe de altă parte dacă prin iubire participăm la eternitate, această eternitate nu este creatoare și progresivă, ci încremenită și stearpă. Isbucnirea noastră în lumină, la puternica chemare a dragostei, este urmată de o cufundare în noianul pe suprafața căruia se aprind tot alte și alte focare de viață, într'o succesiune neisprăvită și fără noimă. Marea iluzie a iubirei sfârșește în această dezamăgită cunoaștere. Poetul se apără prin resemnare stoică, disprețuitoare față de întreaga agitație a vieței sau prin mândria sa eroică de poet, Luceafăr nemișcat privind din înălțimea cerului inalterabil.

Lirica eminesciană a fost o băutură întăritoare pentru societatea românească la sfârșitul veacului trecut. Căci deși, îndată după moartea poetului, s'a purtat câtva timp masca bardului desamăgit, reflectând la zădărnicia lumii, cu toate acestea deprimante cu adevărat nu sunt decât sugestiile care împuținează în noi puterile vieții. Cântecul care ne face să simțim mai intens și mai adânc, acela care fructifică terenul lăuntric este un cântec binecuvântat. Eminescu a fost rapsodul unui astfel de cântec, chemat să elibereze în sufletul românesc o provizie de forțe vii și să anexeze întinse regiuni productive ale vieții interioare.

TUDOR VIANU

Cronica mondenă

de VOINESCU

Din asistența ultimelor premiere

Cinematografele

ARO: „SECRETUL UNEI FEMEI FRUMOASE"

Titlul este cu totul lipsit de sens: „Secretul unei femei frumoase". Dar, ce? Lil Dagover e femee frumoasă? Bătrână, da. Dar frumoasă, nu. Apoi scenariul este cam de vârsta vedetei. Nu lipsesc nici femeea neînțeleasă, nici duelul nenorocit. Toți actorii sunt țepeni și nenaturali. Intr'un cuvânt, e un film de care trebuia să fim dispensați chiar și la un sfârșit de sezon.

CAPITOL: „NEVASTA MEA, SUBRETA".

Această ultimă peliculă americană, este în genul celor obișnuite, subiectul apropiindu-se chiar mai mult de farsă decât altele. Dar un regisor priceput s'a folosit de atâtea amănunte încât a reușit să ne ofere un film amuzant. Oameni fără nici un rost, iau și ei parte la acțiunea filmului, mărindu-i hazul. Olympe Bradna e cam grasă iar Ray Milland e simpatic. Recomandăm filmul care va fi reluat de cinematograful Roxy.

T. L.

DRAGOSTE CU PATRU PICIOARE

(Fără explicație)

(Fără explicație)

Boul: — Vaca, tot vacă...

S'au dat examene la Conservator...

(Urmare din numărul trecut)

Reportaj cu poze de GEORGE VOINESCU

La un moment dat, domnişoara Odette Popescu dă să se aşeze pe scaun. Dar malacovul cu multiple cercuri metalice, refuză net — şi rămâne aplecat pe o parte, în fason de abat-jour. Veselie în public. Efectul e de prost augur însă, căci în momentul când, scena terminată, Barbu dă să iasă la aplauzele, bine meritate de altfel, ia contact foarte intim cu scândurile scenei.

Aceste mici incidente, nu reuşesc să şteargă frumoasa impresie lăsată de jocul ambilor, şi al d-rei *Odette Popescu* în special.

Urmează mai multe ridicări de cortină, dintre care una asupra domnişoarei....

ELENA IONESCU

...care face foarte frumos şi simţit o scenă din „Serenada din trecut" a lui *Mircea Dem. Rădulescu.* Tot frumos dă replică *Ion Aurel Manolescu,* — deşi e îmbrăcat în câteva plapome de mătase bleu.

O frumoasă supriză ne rezervă o altă *Elenă,* de data aceasta însă *Brătuianu,* care în...

GIOCONDA

...arată un glas de o extrem de agreabilă muzicalitate, frazare inteligentă şi multă sensibilitate. Cam sâsâie dumneaei niţeluş (ce-o fi sâsâiala asta frate, a devenit un fel de obsesie fiziologică!) dar nu se prea observă. D-ra *Eufrosina Şerbu,* care dă replica, are o figură interesantă şi un joc reţinut, de bună calitate.

Ca să continue tradiţia pe de o parte a unui nume ilustru, şi pe de altă parte a unei familii nu mai puţin, *Ion Aurel Manolescu* ne serveşte un

HAMLET

foarte simpatic. Tânăr, melancolic şi pe alocuri explosiv. Joacă cu multă instensitate şi-şi câştigă iute-iute publicul, care nu mai e neatent şi pornit pe inchiziţie. *Maria Magda* e o Ofelie frumoa-

Ion Aurel Manolescu

să, deşi puţin cam timidă. Ofelia d-rei Maria Magda evocă, prin comparaţie, luna în toată splendoarea ultimelor faze. 1) Fiindcă e palidă. 2) Fiindcă e grăsuţă).

In a doua scenă — Hamlet şi mama — era evident, nevoie de o mamă. A fost aleasă în persoana d-rei *Mariana Popescu* care a jucat cu autoritate, dacă nu maternă, dar artistică.

Multă distincţie. D-ra în chestiune este desigur un element de viitor.

„Hamlet" a fost una din cele mai bune producţii.

Elena Ionescu

Din păcate însă, domnul Nelu Manolescu a trebuit la un moment dat să termine, probabil pentru ca să-şi schimbe costumul în vederea replicii ce o dă în producţia următoare:

INELUL

...şi care aparţine domnişoarei *Eufrosina Şerbu.*

Mă grăbesc să adaug că „Inelul" pe care îl datorăm doamnei Ticu (Archip), n'are nimic comun cu vre-un tango în si bemol major. Din contra, opera e cât se poate de minoră. E de vată, vorba d-nei Alice Voinescu. Nu prea e indicată pentru împrejurare. Domnişoara *Eufrosina Şerbu* face ce poate. (E o frumoasă ingenuă dramatică). Corp frumos, cap ca mai sus, şi desigur că poate mai multe decât îi permite scena să ne arate. Notele dumisale înalte sunt susţinute când de glasul de bariton al excelentului *Dem. Barbu,* când de glasul mai tenoral al lui *Ion Aurel Manolescu.* Mai vine unul, mai pleacă altul, şi scena se termină fără de accidente

Moldovanu

Accidente s'au întâmplat însă la producţia — excelentă a lui

MOLDOVANU

...şi e cazul să accentuăm: clasa d-lui *Ion Manolescu* a dat, în marea majoritate, producţii de calitate.

Moldovanu face o scenă din „Oameni pe un sloi de ghiaţă". Nu l-am mai văzut încă pe băiatul ăsta: nici pe „Cale" nu-şi poartă bustul ca maestrul Vărăşteanu, nici ifose nu-şi dă pe la conservator, în orele de literatură. Şi publicul, se vede treaba, simte că e vorba de un alt soiu de sensibilitate şi e plăcut surprins. Moldovanu joacă cu intensitate şi o gradaţie admirabilă.

...In sală stupoare. De abia a început, şi se şi şopteşte:

— E mai bine decât Pop Martian...

Mă duc în cabină, să-l cunosc şi să-l felicit. Acolo, mă roagă, simplu, să scriu în revistă că el, împreună cu colegul Patrichi — care i-a dat replica — organizează la 15 Iunie un pelerinaj la Ipoteşti... Imi arată şi o fotografie a unui „monument" pentru Eminescu, ridicat din fondurile societăţii culturale ce o conduc...

Mai sunt deci suflete care se cheltuesc. E reconfortant...

In sfârşit, dacă producţia lui

NICOLAE PASCAL-MARCO

le depăşeşte pe toate celelalte, aceasta se datoreşte şi excepţionalului talent al protagonistului, dar şi admirabilei închegări a scenei, şi acordului celorlalţi doui parteneri: *Mariana Popescu* şi *Barbu Demetrescu.*

Toate acestea, au contribuit, ca scena din „Năpasta" să nu mai fie o producţie oarecare, ci teatru autentic, la care publicul a participat cu intensitate.

N'am putea spune de ce anume jocul lui Pascal Marco ne-a emoţionat atât de deosebit pe noi, simpli spectatori, porniţi pe bârfeală. Dar *Ion* al său, deşi nu seamănă prea mult cu al lui Iancu Brezeanu, nici cu al lui Sârbu, a fost impresionant.

...Când peste câteva zile l-am întâlnit şi l-am cunoscut, prietenul său, tot macedo-român, îmi spunea cu amărăciune:

— La ce-i serveşte că o să-i dea premiul, diploma ? O să se piardă şi el — fiindcă e macedonean.

Dar Pascal Marco, n'are să se „piardă", atât timp cât teatrul nostru se va afla încă sub semnul bunului simţ.

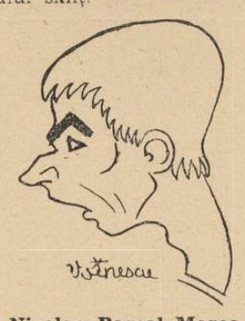

Nicolae Pascal Marco

Mai sunt câteva cuvinte de spus despre *Mariana Popescu* a cărei Ancă a fost plină de veridic şi de acel farmec autentic românesc, al ţărăncii frumoase. *Dem. Barbu* a jucat cu tânăra lui „autoritate" rolul masiv al lui Dragomir.

...Va să zică Pascal Marco a câştigat Marathonul la această Olimpiadă a sufletelor. Să vedem ce ne mai rezervă ziua de mâine.

MAINE

...a devenit între timp, azi. Duminică — nu mai ştiu cât Iunie. Ora 3.

Stalul s'a şi populat cu capete şi toalete.

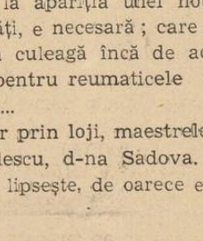

Nutzi Dumitrescu

Dau o raită prin sală şi urmăresc cu privirea silueta, posibilă, a vreunui director de teatru. A vreunui director de scenă. A vreunui umil regisor....

Nimeni. Afară de d. Camil Petrescu, care a fost ieri, nimeni.

Găseşti în schimb mame, bunici, mătuşi, taţi şi tot soiul de specialităţi domestice, a căror prezenţă aici e quasi inutilă. Omul de teatru însă, nu e nicăieri. Omul de teatru, a cărui prezenţă la apariţia unei noui sensibilităţi, e necesară; care ar trebui să culeagă încă de aci forţe noui pentru reumaticele noastre teatre....

Clou Teodosiu

Doar prin loji, maestrele: D-na Voiculescu, d-na Sadova. D-na Filotti lipseşte, de oarece e în culise:

SE CONTINUĂ PRODUCŢIA FILOTTI

Mare zarvă dincolo de cortină. Producţia e sortită să înceapă fără principala interpretă, care a cam întârziat cu vreo jumătate de oră.

— S'o fi dus la match, sugerează cineva. Să începem cu scena mea.

D. Cottescu se agită. Nu vrea să audă de nici o schimbare în programul stabilit de dumnealui domnul Rector.

Situaţia nu mai poate continua. Părinţii din sală sunt în stare să ceară banii înapoi. Banii de taxe, evident: de trei ani plătesc la „Academie" ca să-şi vadă progeniturile în „producţie" şi acum să fie traşi pe sfoară ?

In sfârşit când tensiunea era la maximum, apare, calmă, domnişoara vedetă.

...Dacă ieri clou-ul a fost la sfârşit, atunci, pentru simetrie,

AZI, CLOU-UL E LA INCEPUT

Clo-ul se numeşte *Clou Teodosiu,* şi e, se pare, un fel de premiantă întâi a clasei Filotti.

Domnişoara Teodosiu e frumoasă. Se mişcă cu graţie, fragilă, cu sensibilitate delicată.

E o mare bucurie să vezi, în sfârşit, domnişoara bucureşteană, care ştie să umble, ori să facă o mie de gesturi femenine atât de preţioase.

Păcat însă că scena din „Jucării sfărâmate" nu-i permite să-şi arate toate posibilităţile.

Luky Diaconescu

...Când trec spre culise, Radu Beligan îmi strigă:

— Spune-i lui Clou că e singura fată cu talent din teatrul românesc....

Nu i-am spus-o, dar am să-i spun într'o zi.

CONU LEONIDA...

G. Patrichi, face figură frumoasă. Lumea se amuză... ca la teatru. (Ce vreţi mai mult ?) Acum e şi veritabila producţie a d-rei *Aura Rădulescu* care dacă nu prea era eri „Pariziană" — azi e o „Coana Efimiţa" delicioasă. Cred că recunoaşte că acesta e şi genul care-i convine.

Dar ce se aude în culise ? A, e Costin Iliescu. Maquier-ul îi

C. Ciogolea

pune o barbă până la brâu şi o mitră de episcop bizantin. Omul se uită în oglindă şi nu se mai recunoaşte. Şi aşa că, de frică să nu-şi uite şi rolul odată cu identiatea, zbiară replicele cât îl ţine gura.

A FOST ODATĂ IN BIZANŢ...

...un numit Nicefor, care avea barbă naturală. Domnul *Nicu Rădulescu* însă, fiind ceva mai tânăr, a fost silit să-şi lipească una cu „eter mastic".

A, n'are nici o importanţă că i-a căzut până la sfârşit. D. Rădulescu are un frumos talent, cu nuanţe Ciprian-iene şi doui parteneri ireproşabili: Aura Rădulescu şi Costin Iliescu.

ZIŢA, ZIŢA, ZIŢA...

O producţie a clasei d-nei Sadova. D-ra Ionaşcu. S'a trudit toată viaţa cu roluri sinistre de tragedie şi dramă sumbră, ca să-şi ia inima 'n dinţi şi să facă o „Ziţă" plină de haz şi de nuanţe (de vină e şi doamna Sadova).

Partenere: Anca Sahighian a cărei voce gravă ne-a impresionat încă dela examenul de anul I — şi Corina Constantinescu — un strengar de „Spiridon"....

Ultima clasă: a domnului Livescu.

Inainte chiar ca celelalte producţii să se fi sfârşit, maestrul a luat la o parte pe băiatul frumos al clasei, şi i-a spus:

— Mă, ce-a fost a fost. Acum începe clasa mea, Du-te şi spune publicului, ca să se ştie...

...Şi a ieşit Brezeanu Nicolae în faţa cortinei, şi a anunţat, în fason de „comper":

URMEAZĂ CLASA DOMNULUI LIVESCU

Un, doi, trei, sus cortina. „Nodul gordian". Nutzi Dumitrescu. Sare, ţipă, se frământă. S'a machiat prost, fiindcă în realitate e drăguţă.

Vorbeşte de par'că sparge pahare. Aud din spate: — „Tii! Ce n'am stat eu acasă, să dorm"...

(Şi să mai zici că lumea nu face

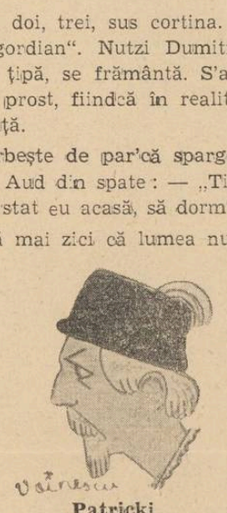

Patricki

sacrificii ca să urmărească manifestaţiile artistice).

Cassian, partenerul, e băiat bun.

După ce a spart toată vesela, Nutzi a terminat şi scena. Am înghiţit-o cu noduri.

AVEM ŞI AZI O „PARIZIANA"

... pe care o chiamă de astă dată Luky Diaconescu. Deşi e tot de pe la Târgu-Jiu, e mai rafinată. Joacă inteligent; scena place mult. Kiki Brezeanu e un băi excelent şi încă nepritocit.

D. Nonna Ottescu

CARAGIALE DE TOATE ZILELE

revine graţie lui *Ciogolea,* ca e un „Rică Venturiano" plin humor, romantic şi paşopti *Neghina* ne oferă iar o surpri — în „Veta", pe care o joacă cu naturaleţă cuceritoare. Ştie nuanţeze, să râdă...

Producţia lui *Ciogolea Consta tin* a fost printre cele mai bu

AVEM ŞI PUŢIN MOLIÈRE

şi pentru asta trebue să mu ţumim domnişoarei *Nicolette dam,* care ne spune rolul „Ze binettei" din „Vicleniile lui Sc

Ec. Ionaşcu

pin". A fost însă o alegere nefe cită, şi dovada o s'o avem im diat, odată cu producţia doamn

CLEO VIŞAN

care în „Polichinelle" dovedeş că posedă o dicţiune ireproşabi multă ştiinţă a frazării şi o ale să sensibilitate. (Atenţiune machiaj!)

Şi ca să revenim la d-ra *Ada* care în această scenă, serveş replica d-nei *Vişan,* ne pute convinge că rolurile de dra sunt cele care îi convin.

...Şi cu asta, producţiile s' încheiat. S'a cântat Imnul Reg lumea s'a ridicat, a aplaudat, a plecat: fie fericită pentru gl ria moştenitorilor, fie doar î cântată că s'a distrat pe grati

In culise au rămas însă, să-şteargă fardul de pe nas cu v selină sterilizată *şaptesprezece a tori.*

Şaptesprezece. In mijlocul ur superbe dezinteresări, meşte şi-au botezat şaptesprezece uc nici.

Pascal Marco, Clou Teodos Ion Aurel Manolescu, Cleo Viş şi toţi ceilalţi: vă urăm noroc.

Din carnetul unui spectator

II

E un lucru ştiut că atunci când vrea omul să-şi piardă vremea recurge la ajutorul cinematografului. Să nu credeţi însă că cinematograful nu are şi neajunsurile lui cari, câte odată, iau proporţii de catastrofe.

Mai toate cinematografele de premieră, — cu excepţia Capitolului a cărei direcţie a cheltuit nu ştiu câţi bani ca să-i

facă o faţadă de prost gust, dar care n'a renunţat totuş la scaunele sale pe care nu se poate sta mai mult de un ceas fără durere — îţi oferă un loc comod şi cât mai occidental. Vecinii pe care bunăvoinţa piasatorului ţi-i hărăzeşte au rămas însă aceeaşi: specificii spectatori „români": **Mitică**, jovialul şi, de-o parte, şi subtilul domn al cărui nume se termină în „berg" sau „stein" de cealaltă. Să nu credeţi că veşnicul Mitică, odată intrat într'un cinematograf din centru, îşi lasă la garderobă odată cu pardesiul sau paltonul — după anotimp — şi obişnuita lui poftă de vorbă. Intr'una din zilele trecute, la o **scenă tare** dintr'un film prezentat în centru, un cetăţean necunoscut m'a bătut prietenește pe umăr, întrebându-mă: „Ce zici de asta, şefule ?" Socotind după puterea loviturei, eram tentat să-i spun că nu-l socoteam nici-odata atât de puternic şi să-l sfătuesc chiar să ia lecţii de box.

Am înţeles însă că el îmi cerea părerea asupra filmului şi i-am răspuns în genul lui: „Mişto!".

Dar într'adevăr bine se simte Mitică la filmele cu cow-boys prezentate de A. R. P. A. sau Corso. Acolo, el ia parte activă la acţiune, dând chiar sfaturi eroului principal: „Păzea George — e vorba de George O'Brien — vezi că vine".

Mitică are însă farmecul lui şi, chiar cu riscul de a nu se muta maxilarul inferior cu trei centimetri mai la dreapta dacă nu sunt de aceeaş părere cu ei — nu mă dau la o parte de a intra în vorbă cu el. Mult mai greu de suportat este celălalt gen de spectator — domnul cu numele terminat în „berg" sau „stein". Dânsul are un principiu: face o mică economie zilnică pentru ca Dumineca să se poată duce la cinema, împreună cu întreaga familie. Deci 3—12 locuri — după gradul de fecunditate al doamnei — sunt ocupate în faţă sau în spatele tău. Familia poate fi împărţită în două grupuri: a) Copii cari-s foarte entuziaşti: „Vai, aşa un film frumos:' şi b) Părinţii cari-s foarte plictisiţi, că sunt **doar** oameni cu experienţă şi au văzut multe: „Vai, aşa un film prost".

La journal, cel mai mic membru al familiei care este deci şi cel mai nevinovat e silit să închidă ochii, fără să trişeze, când îşi face apariţia Franco sau Hitler. Iar tânăra domnişoară încearcă să se lămurească asupra celor văzute pe ecran: „Papà, ai program?" „Papà" are, bine înţeles, program căci doar pentru asta a scos patru lei din porte-monneu. Dar nu ştie cui l-a dat. Incep investigaţiile. Şi, până la urmă programul este găsit la micul Sami care l-a transformat în cornet pentru curăţatul urechilor.

Familia, bine înţeles, a mâncat — nu e degeaba Dumineca — pastramă cu usturoi. Şi spectatorul din faţă sau din spatele fericitei familii este silit să-şi schimbe locul. Calvarul lui nu se opreşte aici. Parfumul „Chat noir" al vecinei din dreapta este de preferat mirosului de usturoi. Dar două doamne, pe cari oricând le-ai admira pentru eleganţa lor, s'au aşezat în faţa ta. Constatând că florile de pe pălăria doamnei din dreapta te incomodează, încerci să priveşti spre stânga. Penele depe pălăria celeilalte doamne sunt un obstacol peste cari privirea ta poate şi mai greu să treacă.

Ştii că toată acţiunea filmului se petrece în toiul iernii. Dar tu ai în faţă doar primăvară: Flori — pălăria doamnei din dreapta — şi păsări — pălăria doamnei din stânga. Dacă mai eşti şi cronicar cinemato-

grafic şi trebue să dai raportul la ziar de cele văzute, eşti nevoit din nou să-ţi schimbi locul. Ai nimerit de astă dată în spatele a doui îndrăgostiţi. Domnilor moralişti, nu scrâmbaţi din nas! e, doar, primăvară. Pasiunea tânărului din faţă e mare.

Şi mă întreb ce rost mai au scenele de dragoste de pe ecran. Sunt deplasate şi nenaturale. „Greta Garbo, Clyve Broock, lăsaţi-vă de meserie. Veniţi în fundul sălii şi instruiţi-vă". După ce am văzut filmul — într'o astfel de situaţie cronicarul spiritual pune în paranteză un semn de intrebare şi unul de exclamaţie — încerc să plec. Domnul din dreapta mea doarme prea bine pentru ca să-l trezesc. Şi trebue să deranjez un şir întreg de domni şi doamne sau printr'un curios sgomot al buzelor — cam aşa: Ţţ... Ţţ... Ţţ... — îşi exprimă nemulţumirea.

Ajuns afară, stau şi mă întreb dacă m'am distrat cumva la cinema.

TRAIAN LALESCU

POŞTA REDACŢIEI

Codin C. — Deastădată „grămezi de scrum" nepublicabile. Servus.

B. J. V. — Citâm, pentru a vă face plăcere, din poezia „Indemnuri bune": *„Şi să lucri cu credinţă brazdă scumpă românească".*

Vevecut. — Material netransfigurat, improprietate de termeni, smalţuri inutile.

Pădure. — Generoase porniri patriotice dar versurile sunt certate, codrule-codruţule, cu originalitatea.

M. A. — „Foc" ar merge, poate, sub formă de reportaj. De altfel, titlul impune o purificare a expresiei, dacă vă amintiţi virtuţile lui.

M. Drgd. — Promiţător. „Cusca lui Baiazid" de care vorbiţi ar trebui versului dvs.; să fie mai natural, mai strunit şi cu vremea îl veţi putea scoate la plimbare...

— ss —

Literatură, artă, idei...

ULTIMUL NUMAR

al revistei „Gândirea" a apărut cu un număr excepţional de interesant. Oridecâteori avem ocazia să scriem despre această fruntaşe a publicaţiilor noastre, o mare bucurie ne domină condeiul: pentrucă e un lucru din cale afară de rar ca o publicaţie să se menţină totdeauna la un nivel, care e unul din cele mai înalte. Domnul profesor Nichifor Crainic scrie în acest caet despre „Simbolul androgin", un studiu din cele mai substanţiale asupra „Luceafărului" lui Eminescu; poesii semnează: V. Voiculescu, Radu Gyr, Ştefan Neniţescu, Ştefan Baciu, Aurel Marin şi Aurel Chirescu. D. Victor Papilian scrie o nuvelă, iar domnul prof. N. I. Herescu un studiu plin de poetice unde: „Pe urmele zeilor". In rest: Pan. M. Vizirescu, Grigore Popa, Ion Sân-Giorgiu, Septimiu Bucur, Niţă Mihai. Nu putem pune punct însemnării noastre, fără a desprinde o strofă dintr'o poesie în care d. Radu Gyr, ne dă, din nou, dovada unui românesc şi mare talent:

Cu acest caet, „Gândirea" păşeşte în obicinuita-i vacanţă de vară.

„Cătelele rup hălci de veşnicie.
„Holbate peşteri — anii — se deschid.
„Cerul şi-ascute paloşul lichid
„Peste domneasca ţării ctitorie".

POETUL EUGEN JEBELEANU

va tipări un volum de tălmăciri din lirica germană. Suntem încântaţi că acela care l-a tradus pe Rilke în românește într'un mod atât de rar, ne va îmbogăţi literatura de tălmăciri cu o carte care va însemna o isbândă. Pentrucă, traducerile ce apar azi în literatura noastră, sunt de cele mai multe ori nişte superficiale şi stângace dibueli, aşteptăm cartea lui Eugen Jebeleanu cu multă satisfacţie. Ea va cuprinde poesii de: Adolf Meschendörfer, Hans Adler, Christian Morgenstern, Walter Mehring, Klabund şi alţii. Pentru iubitorii de vers, cartea va fi o rară lumină. Tocmai de aceea am şi anunţat-o.

„PAMANTUL"

d-lui Eugen Cialic, ne-a sosit de curând. Din acest număr de început de vară, vom desprinde numele d-lor: I. Gr. Perieţeanu, L. I. Belcin, Eugen Cialic, G. Axinteanu. Hărnicia primarului de Călăraşi isbuteşte de opt ani să ne dea o foaie literară din cele mai vii şi mai curate.

Pentru asta, o bună salutare animatorului.

EDITURA MIRON NEAGU

harnica tiparniţă din burgul Sighişorii ne-a obicinuit întotdeauna cu cărţi minunat prezentate, tiparind astfel pe Octav Suluţiu, Dan Botta, Emil Giurgiuca, Ion Vlasiu, Mihai Beniuc, etc. Iată că de curând am primit „Cartea anilor tineri", un volum de poeme iscălit: Grigore Popa. Bucuria noastră e din cele mai mari, de oarece Grigore Popa e nu numai un poet şi un gânditor de certe realizări, dar şi fiindcă domnia-sa este unul dintre reprezentanţii cei mai rari ai unui **autentic** Ardeal literar. Cunoaştem de mult pasiunea şi gândul lui Grigore Popa şi de aceea „Cartea anilor tineri" a constituit pentru noi un frumos moment poetic. Folosindu-ne de calea tiparului, trimitem lui Grigore Popa o prietenie pe care nu i-o înstrăinăm de fel, dar pe care nu ne-am putut-o mărturisi precum am fi vrut.

Pentru ochii celor ce vor participe la bucuria noastr vom copia din volum două str fe care ne-au plăcut tare mu

„Ca lacrimi mari din dori răsărite,
„Vă unduiţi privirea 'n necre
„Fără şvoniri, cu duhul împăc
„Aprind luceferi pârtiei ivite.

„Cântarea voastră apelor să
„Suflare încreţitoare feţei minate,
„O ciută 'n linişti de păd verzie,
„Şuer înalt tăcerii resfirate".

Spună şi cetitoriul dacă str fele astea nu-s poesie ?

Spună şi cetitorul dacă stro fele astea nu-s **poesie ?**

IN MEMORIA

fratelui nostru George Petc revista „Festival" a îmbrăc haină de doliu mare. Gest pios al foiţei silistrene, meri să fie remarcat, mai ales aproape nimeni nu a mai i semnat acest deces tânăr, af ră de „Decalogul". Strânşi jurul proaspătului şi dureros lui mormânt, senin: Aurel Ele terescu, Const. Nic. Amărăsc Mircea Papadopol, Vasile Cu că şi alţii. Dar poate că atâ nu ajunge. La toamnă, va tr bui să facem şi mai mult, ad nând într'o carte **TOT** ceea George Petcu a mai lăsat...

Şi aici, Ion Frunzetti are c vântul!

D-NUL VINTILA GAFTOESC

a scos în lumina vitrinelor preţioasă carte despre „minor tăţile în dreptul internaţion public". Ne facem o plăcută d torie să anunţăm cartea, de pre care avem speranţa că vo putea spune mai multe, în cu rând. In orice caz, ne bucu apariţia!

ŞTEFAN BACIU

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dlr. G-le P.T. T. Nr. 24464-939